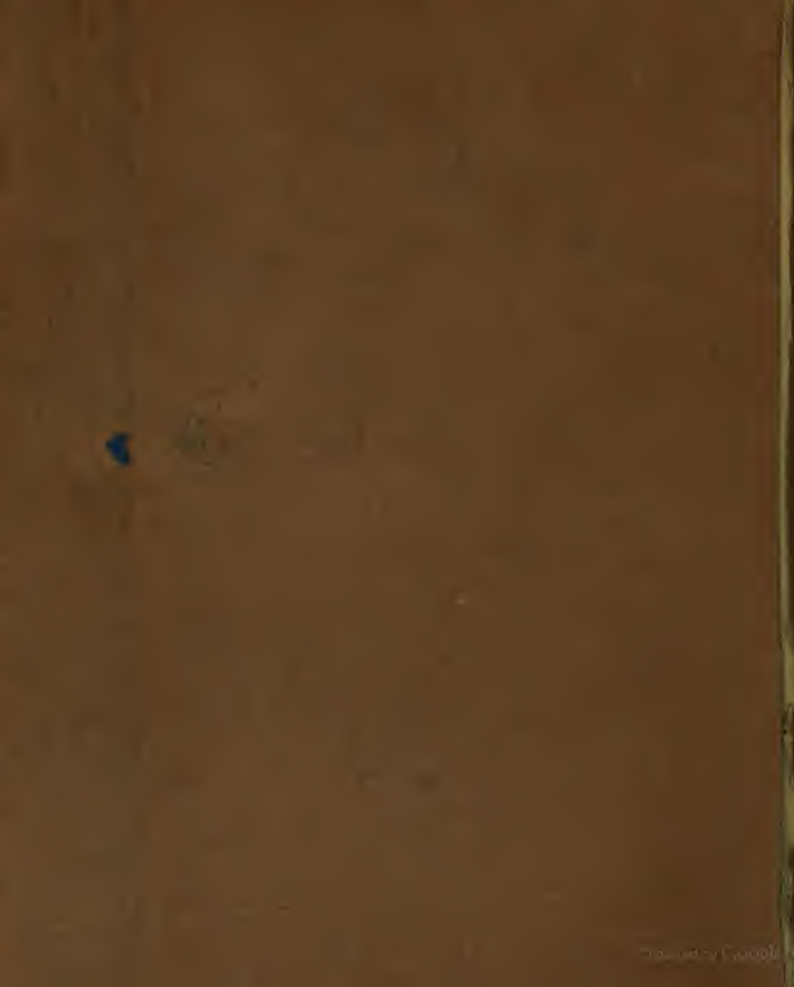

CASP. BARTHII.

AD CL. CLAVDIANI EPITHALAMION PALLADII ET CELERINÆ.

Animadversiones.

AD PRÆFATIONEM.

Epigramma hoc alio loco collocarunt veteres Editiones, inter cætera videlicet singulas suas res absolventia: Sed in Epithalamium scriptum docet negotium ipsum, & huc collocant Manuscripta Exemplaria, cum Camertis Editione. Sagato autem sive in Procinctu scriptum Claudiano profitetur ipsummet. Habuit laudem armorum communem cum æquali Poeta Græco, Cyro, quem eodem tempore ingentes honores gessisse auctor est Evagrius lib. I. cap. XIX. Hist. Eccles. Quod vero in Inscriptione aut subscriptione statuæ Tribunus & Notarius appellatur Claudianus, sciendum togato usu accessisse Notarijs Tribunorum vocabula, nec eam fuisse militiæ dignitatem, uti nos olim arbitrati sumus. Zosimus, lib. V.

αἱρεθέντος δὲ πρεσβευτοῦ Βασιλείου, τὸ μὲν γένος ἕλκοντος ἐξ Ἰβήρων, ἐπάρχου δὲ ἀξίᾳ τετιμημένου, συνεξῄει τούτῳ καὶ Ἰωάννης, τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, οὓς τριβούνους καλοῦσιν, ἄρχων γεγονὼς, εἶτα γνώριμος Ἀλαρίχῳ καὶ πρόξενος.

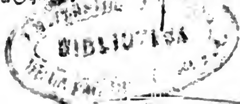
V. 1. CARMINA PER THALAMUM.] Periphrasis Epithalamij. Et sic sæpius loquitur Manilius.

V. 2. NEC POTUI SOCERO.] Quod Stiliconem hic intelligi nonnemo volunt, nos sententiæ subscriptores non habent. Summus enim Militiæ Romanæ Dux, alios sub se minores utique habuit, quorum alicui scriptum est hoc Epithalamion. Nam si Stiliconis vel adoptiva cognatio subesset, utique ejus Laudum meminisset perpetuus præco Herois etiam hoc Carmine.

4. EMICAT.] Barbarismum sunt qui Claudiano ex hoc loco impingant. Prudentiæ suæ homines inconsulti, quos fugere potuit læsa distinctio, quam & antiquæ Editiones etiam à vulgata præferunt, & verò scribendum.

nostrique per Aulam
Ordinis hic consors: emicat ille prior.

Vidit Veritatem etiam Camers. Philippus autem Rubenius alijque penitius rem introspicere poterant, priusquam tantum scriptorem tali nævo traducerent. Prior alicujus, non abnuant usurpare Christiani scriptores. Alcimus Avitus, lib. I.

solisque prior dominare per orbem.
Paullinus lib. I. de Vit Mart. *Ipsos subdiderat dilectio vera priores.*

AD LIBRVM.

PALLADII.] Palladiorum nomen hoc ævo nobile constat ex pluribus scriptoribus. Vide Commentationes Doctorum ad Symmachum. *Celerina* rectè restituerunt Sospitatores hujus Poetæ. Ita enim jungit nominatim hanc sponso hoc Libro v. XXIII.

Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omnisq; maritum
Palladium resonabat ager.

Vt rectè ex scriptis exemplaribus Lectio adserta est. Noster Codex *Celeruna* ibi habet manifesto veritatis vestigio. Hujus autem ab utroque sexu nominis celebris mentio in Antiquitate. Celerini Confessoris ad Lucianum Epistola, & Luciani ad Celerinum altera, exstant inter Beati Cypriani numero. XXI. XXII. *Celerina, Illustris Christiana fœmina* nomine appellatam Basilicam Carthagine, meminit Victor Vticensis fine lib. III. *Humata sunt,* inquit, *cum hymnis solennibus reliquiæ Beata Sanctorum in monasterio contiguo Basilica, qua dicitur Celerina.* Cuspidius Celerinus. Senator Romanus, apud Capitolinum Maximinis, Celerini Præfecti Romani in Historia Mauri Martyris mentionem habet Tartarius:

Audivit sævum, quod erat gestum, Celerinus,
Illicò funestam truculentus concipit iram, &c.

V. 1. BLANDO QVÆSITVM FRIGORE.] Aura blanda aspirante & horridula unde ad rivi strepentis spiritus aerem tali temperie moderantes Poetici sopores & finguntur & optantur. Exempla in Amatoriis Deliciosisque scriptoribus obvia.

2. VITIBVS INTEXTI.] Contexti vitibus. Nam umbracula talia de vitibus expetebantur. Virgilius, si fides Prisciano, Copa.

Eja age pampinea fessus requiesce sub umbra,
Et gravidum roseo enige caput strophio.
Candida formosa decerpes ora puellæ
Ah pereat cui sunt prisca supercilia.

Sic in viteo cubili Nicæam comprimit Bacchus, in XVI. Dionysiac.

Ἔκλυε Ναϊάδων γαμίης ἔτι λείψανα μολπῆς.
Καὶ λεχέων κήρυκα ποθοβλήτοιο Λυαίου.
Ἡμερίδων πετάλοισι καλάϐκοιν· εἶδε χαμευνὴν,
Νεϐρίσι Νυμφιδίῃσι πυκαζομένην Διονύσου,
Κρυπταδίων λεχέων αὐτάγγελον.

2. SVSCEPERAT.] Sic Scaliger, Cujacianos Codices insecutus nec incommodè: plana enim sic narratio, neq; ullæ remanent salebræ. Sed verò in consentiente librorum cæterorum Lectione ullæ sint, legentium.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio successerat antri.

Successerat quæsitum. Nos tamen cum Scaligero sentimus.

3. SIDERIOS ARTVS.] Summæ pulcritudinis. Vide ad Nuptias Honorianas. Sic Laudibus Serenæ:

cum post victricia tandem
Classica, sidereas ferratum pectus in ulnas Susciperes

Alibi. Sidereusque gener. Et sideris instar Emicuit Stiliconis apex.

4. ACCLINIS FLORVM CVMVLO.] Rectè sic docti viri. Et disertè nostrum exemplar; nisi quod in eo *tumulo* scriptum comparet. Ineptè vulgo *acclivis* voce intrusa multis illius locis. Acclinis, rei se cuipiam acclinans. Martianus Capella, lib. VIII. *Evan penè victus atque acclinis astabat.* Idem, lib. I. *Rami terra acclines, qui ab arbore sua in eam decli-*

declinantur. *Reclines*, retro inclinatus, supinus in Vopisci Firmo. *Addivu, in altum* clivumque modicè tendens. Ennodius de Apono.

Tollitur ad clivi tellus subnixa tumore,
Leniter elato fulta supercilio.

5. SUDANTEM.] Pondere uvarum. Habent hanc scripturam Codices Cujaciani omnesque nostri, uno demto illorum, quem prætulisse Claverius ait.

mites nudatim ventilat uvas.

Quæ scriptura erudita quidem est, non tamen tanti, ut contra illam recipiatur. Sudat vitis uvis, cum rumpuntur hæ, tempore & calore. Lucretius lib. I.

Vites auctumno fundi sudante videmus.

Hoc est, quod elegantissime Auctor Ætnæ ait cum *Ipse suo flueret Bacchus pede* Verisimilia hæc. Vera tamen potius scripturæ alterius Codicis vitem sudantem ventilat Aura.

6. ORA DECET NEGLECTA SOPOR.] Exempla in Scriptoribus Eroticis.

7. EXVTO TRANSLVCENT PECTORE FRONDES.] Albissimo virides.

8. VICISSIM NEXA.] Ita ut unum orbem, unam catenam jaciat chorus trium. Pulcra figmenti Mythologia in Seneca, lib, I. de Beneficijs, cap. III. *Quare tres Gratiæ, & quare sorores sint, quare manibus implexis, quare ridentes, quare juvenes, & quare virgines, soluta ac pellucida veste? Alij quidem videri volunt, unam quæ det Beneficium, alteram, quæ accipiat, tertiam, quæ reddat. Alij tria beneficiorum genera; promerentium, reddentium simul & accipientium reddentiumque. Sed utrumlibet ex ista judica, verum, quid ista nos juvat scientia? Quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus? Ob hoc, quia ordo Beneficij, per manum transeuntis, nihilominus ad dantem revertitur, & totius speciem perdit, si usquam interruptus est, pulcerrimus, si cohæsit, & vires servavit.*

9. GRATIA.] Quare Comes Veneris enarrat ibidem Seneca. Noster etiam dormientes nexas facit, ne Gratitudo scilicet ullo tempore memoria exeat.

10. PENNATI PVERI.] Horum ingens exercitus juxta Venerem, illius Filio Rege: Vide Panegyricum Honorio Nuptialem.

12. RAMISQUE PROPINQUANT.] Melior Lectio Cujacianorum ramisque propinquis Vt non longe ab Prætorio Imperatricis armamentarium Amores finxerint.

13. PENDENTES.] Ita Recte ex ijsdem Scaliger, quomodo & ante Aldus. Cæteri & scripti & Editi nostri PRUDENTES Omnino inepte.

13. SUSPIRANT IGNE.] Sagittæ enim igne armatæ: Ignis scintillans suspirare quodammodo videtur, quia numquam Amatores sine gemitibus. Pariter locutus est Tertio de Raptu Proserpinæ de pellibus Gigantum.

immaniaque ossa
Serpentum passim, tumulis ex sanguibus, albent,
Et rigida multo suspirant fulmine pelles.

15. DONUM VENERIS.] Veneri donandum. Martialis lib. III. Epigr. II.

Cujus vis fieri, libelle, munus?

Hoc est, cui tamdem dono dabere. Adversar. lib. XI. cap. XIII. Secundo in Rufin. v. CCCC IV. *Benignitas tua*, in te collata. Symmachus lib. X. Epist. XXX. Quod non benè mutatum alibi I. Lectio. & Fr. Iureto.

15. FLEXUSQUE SEQUUNTUR PALMITIS.] Repunt ad palmitum curvamina, Levitatem indicat simul & petulantiam Amorum.

16. ULMOS.] Quibus vites affixæ. Vide Festum, emaculatum Adversar. Lib. XLI. cap. VIII. Auctorem Libri de Arboribus, Gergilium nobis Martialem Interpretes Maronianos ad illud *ulmisq; adjungere vites* Nitidissima

dissima hæc nostri carmina, neque ullo post ævo pari elegantia alia scripta.

17. LVCVM.] Nemora densis arboribus obsita. Talibus coli volebat Auctor malitiæ sub plerisque Numinum personis. *Idalium nobile Insula Cypri*, Clarius Lucus Colofone, Dodone Epiro, Molorchus in Nemea, Marica ad amnem Lirim Campaniæ; Syla nemus celebre Brutiorum, Thymbra apud Phrygiam; infinitique alij id genus Luci culti, quos sacratissimos dicit Arnobius, lib.VII.

20. LASCIVIS FAVNIS.] Qui finguntur obscœnis modis in Venerem semper parati. Scholiastes Theocriti, Idyll.IV.

ἢ Σατυρίσκοις.] τοὺς Σατύρους οἱ πλείονές φασιν, ὡς καὶ τοὺς Σειληνοὺς, καὶ πᾶνας, ὡς Αἰσχύλος μὲν ἐν Γλαύκῳ. Σοφοκλῆς δὲ ἐν ἀνδρομέδᾳ. Οἱ Σάτυροι καὶ οἱ πᾶνες δὲ ἐπίφοροι πρὸς τὰς συνουσίας, ὅτι καὶ οἱ Σάτυροι τοιοῦτοι δῆλον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, ἀπὸ γὰρ τῆς σάθης πεποίηται ὁ Σάτυρος, σάθη δὲ ἡ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκπύρωσις, ἀκρατεῖς οἱ Σάτυροι ἐρώτων, λέγεται δὲ παρὰ τὸ σάθη, σάθη δὲ τὸ μόριον τοῦ ἀνδρὸς, ὅπερ καὶ πέος λέγεται.

Iidem autem Fauni, Satyri, Panes; &c.

22. FAVSTI PLAVSVS.] Hymenæum iterantium. Nam ante ostia domorum quibus nuptiæ incelebrandæ, canebatur tibicinibus Hymen, acclamante populo, ut clarum vel ex Comœdijs. Quo illustriores sponsi, eò amplior plausus populi. Sic in Nuptiis Honorij Principis:

Hac vox per populos, per mare, transeat:
Formosam Mariam ducit Honorius.

Ante ostia autem Nuptialium tam sponsi quam sponsæ (si tales) ædium, omnis magistratus, omnis Procerum copia, & vulgi turba aderat, manè Primo; Papinius:

Vix dum emissa dies, & jam socialia præsto
Omina: jam festa fervet domus utraque pompa.
Fronde virent postes, & fervent compita flammis,
Et pars immensæ gaudet celeberrima Romæ.
Omnis honos; cuncti veniunt ad Limina fasces,
Omnis plebeio teritur prætexta tumultu.
Hic Eques, Hic juvenum quæstu stola mixta laborat.

Vnde pro Nuptiis ipsis festas frequentias dixit Arnobius, lib.IV.

23. CELERINA PER OMNES.] Ad honorem sponsæ pertinet longè lateque cani Hymenæum; id quod adeo necessarium putabant, ut deficientibus humanis cantibus inanimas ipsas res ad concubitum nuptiales odas accinere dictitarent. Sic in Theocrito Oaryobi Clancularijs adolescentis & puellæ complexibus cupressi Hymenæum adsibilant; sic apud Nonnum dormientem comprimit Nicæam Bacchus, tibia per se nata saltat hinc inde atque accinit ingenuum Epithalamium, nullo inflante, lib.XVI.

πολλὴ δ' ὑψιπόρῳ σκιρτήματι θυάδος ὕλης,
Ἄστατος, αὐτοβόητος, ἀνέπλεκεν ὕμνον ἐρώτων,
Καὶ μέλος ἦν ὁμίφοιτον ὀρεσσαύλων ὑμεναίων.
Αἰδομένοις στομάτεσσιν ἀμείβετο παρθένος ἠχώ.
πανιὰς, ὑψορόφων, ὑπὲρ δαπέδου δὲ χορείων,

Αἰλὸς

Ἀυλὸς ἐπεσμαρέγησεν, ὑμὴν, ὑμέναια, λιγαίνων.

Ἱμερόεις γάμος οὗτος ὀρεσιάς ἴαχε πεύκη.

Quæ verba capite ipso mendosa sunt. Vox enim princeps vocabulum omninò rei alicujus esse debet, sive Nymfæ, sive Dei Rustici, sive Montis, Arboris, Rupis, &c.

27. DETERSIT POLLICE SOMNVM.] Ut solent manibus oculos tergere somno excitati. Nihil poterat elegantius dici.

28. INTERJECTA COMAS.] Coma, capillus densus aut involutus: Interjecta, quia alius cincinnus alteri erat interjectus, & orbes non suffixi orbibus per acus, ut solent negligentes. In nostro exemplari est. *Vtq; fuit intecta comas.*

29. REVOCATQUE SUORUM AGMEN, ET IN NUMERIS HYMENÆUM QUÆRIT AMORIS.] Ita publicavit in sua, Editionum castigatissima, Scaliger. Cujaciani Libri: *Interq; suarum Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.* Bentiniani. *sociumq; requirit Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.* Scriptorum Belgicorum Coryphæus. *revocatque suorum Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.* Aldus consentit Bentino, assentiente & Camerte. Ex nostro Exemplari videas desperabilem jam olim veritatem scriptionis hoc loco fuisse: Illius enim, omissis ultimis prioris horum versuum verbis, rem exscriptor proposuit *Mollibus assurgit stratis.* *******

Agmen, & innumeros Hymenæum quærit Amores.

Mihi Claveriana ex optimis libris distinctio lectioque maximè placet; nulla minus quam Scaligeri. Vox tamen SUORUM Proprium aliquod nomen sinu cælare videtur.

31. MUSA GENITUM.] Hymenæum ferè totum cum suis sibi natalibus cultu, officioq; Epigrammate isto declaravit Martianus Capella: in eam rem hic legendo.

Tu, quem psallentem thalamis, quem matre Camana
Progenitum perhibent, copula sacra Deum.
Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexuq; sacro, dissona nexa foves:
Namq; elementa ligas vicibus, mundumque maritas,
Atque auram mentis corporibus socias.
Fœdere complacito sub quo natura jugatur;
Sexus concilias tu, sub Amore Fidem:
O Hymenæe decens, Veneris, qui maxima cura es,
Hinc tibi nam flagrans ore cupido micat.
Seu tibi quod Bacchus pater est, placuisse choreas,
Cantare ad thalamos seu genetricis habes.
Comere verniferis florentia Limina sertis
Seu consanguineo Gratia Trina dedit.
Connubium divûm componens Calliepæa
Carminis auspicio te probat annuere.

31. DVCEM PRÆFECIT THALAMIS.] Hymenæi nomen ortum ex acclamationibus faustis, quibus in conjugium convenientes omnis Antiquitas prosecuta est. Notabilia sunt, quæ de eo consignavit Proclus in Chrestomathia Sua & Photii.

ὑμέναιον ἐν γάμοις ᾄδεσθαί φασι, κατὰ πόθον καὶ ζήτησιν ὑμεναίου τοῦ Τερψιχόρας, ὅν φασι γήμαντα ἀφανῆ γενέσθαι, οἱ δὲ κατὰ τιμὴν τοῦ Ἀττικοῦ ὑμεναίου. τοῦτον γάρ φασι διώξαντα ἀφελέσθαι κούρας ἀττικὰς λῃστῶν,

οἶμαι δὲ ἐγὼ βίου τινὰ εὐτυχοῦς περιανα-φώνησιν ὑπάρχειν, καὶ συνδέεσθαι τοῖς συ-νιοῦσι πρὸς γάμου κοινωνίαν, μετὰ φιλοστοργίας Αἰολικῇ προσαπλέκοντα τὴν εὐχὴν διαλέκτῳ, οἷον ὑμεναιεῖν, καὶ ὁμονοεῖν τούτους ἀεὶ ὅμοσε ναίοντας.

Vide Scholia eo loco doctissimi Numesij.

32. VINXISSE.] Prorsus legendum *junxisse* Etsi enim eadem res sit, jugi tamen & jungendi verba propriitim nuptijs dicata. Noster crasse *punxisse* allusa tamen, ut infinitis locis solet, veritate. Sunt tamen qui *vinxisse* defendant, ut Bernardus Martinius Variar. lib. III. cap. XVI. quibus non pugnavero.

33. ATTOLLERE TÆDAS.] Producendis in conjugium novis nuptis. Allevatis enim facibus producebantur, ut de duabus domibus convenirent in unam, de familijs, constituendam unam novam. Noster alibi, verbis Theodosij Principis ad Stiliconem, cũ tutorem eum liberis suis, cœlum petiturus ipse, constitueret.

> *Per tædas, quas ipsa tuo Regina levavit*
> *Conjugio, sociaque virum produxit ab aula.*

34. PLATANO.] Omnium arborum umbriferarum nobilissima. Noster Fescenninis, ad Honorium:

> *Cum post labores sub platani cubes*
> *Virentis umbra, vel gelido specu,*
> *Torrentiorem fallere Sirium.* Vide Nostra eo loco.

35. INÆQUALES.] Succedentibus semper longioribus. Figuram spectandam præstat Syrinx Theocriti, sive cujuscunque tamdem auctoris.

35. TENEBAT.] Jungebat, ut texere naves.

35. AVENAS.] Cavos omnes frutices aut herbas, quæ inflari possunt, ut cicutarum etiam vox sumitur. Avenam veteribus aliud ab hodierno usu valuisse indicio est quod Servius in Georgic. I. *tradit, eam in nonnullis provincijs seri.*

36. MÆNALIOSQUE MODOS.] Arcadios, ob Panem Arcada, qui Princeps tutorq; fistularum, & fistulicinum. Theocritus Idyll. A. ejusq; Scholiorum Collector Zacharias Calliergus, typographus ante hoc sesquiseclum Græcus.

37. ORISQUE RECURSU.] Licet notare veterum simplicitatem in usu fistularum, quas non unas diversis foraminibus inflabãt, sed ore secundum sonum tollendum aut premendum, legebant ipsas cicutas, sive tubulos, qui non alia ratione modos variabant, quam quod altero alter esset brevior.

41. DULCE MICANT OCULI.] Laudibus Serenæ Reginæ.

> *Vtraq; Luminibus timidum micat, utraque dulces*
> *Excitat ore faces.*

Sæpè Græci Poëtæ, Nonnus, Musæus &c.

42. SOLQVE] Calor diei, quem fugerat Venus.

42. VMBRAM.] Inumbrantem potius genas quam tegentem. Paneg. Probini.

> *Ante genas dulces quam flos juvenilis inumbret.*

43. SILENTEM.] Reverentia Domini Numinis.

46. NIMIVMQ. PARENTIS ÆMVLE.] Indignatio quædam occulta in Musas, quarum cantatrix & Philosopha castitas invisa Veneri. Cur Musas non incendat Amore Cupido, caussas non invenustè narrant Luciani Dialogi.

47. TECVM.] Solo, nemine conscio. Virgilius Georg. de Cornice.

> *Et sola in sicca secum spatiatur arena.*

Idem Ceiri.

48. CITHARÆ.] Vrbanus omnis cantus, quem Lyræ etiam vocabulo indicavit supra. v. XXIII. Sæpè sic Papinius.

48. LYCÆI.] Mons Arcadiæ quem perpetuò habitare cantui pastorali indulgens fingitur Pan; unde hoc dicit.

49. PECVS.] Quod tali cantu mulceri solet. Delicata autem ad delicatum, aut Muliebris hæc oratio, artificio ducitur, ut multa ganniat.

50. HUC ADES.] Seriuscula increpatiuncula. Verum tu, inquit, ades huc nobis, & illud edissere, quod potius est, atq; tui muneris. *Quin tu* tali blanda invectione non sine Gratijs usurpare solet *Appulejus*. Apud quem ira commotioris Veneris non unus alibi etiam sermo est.

55. NEC TE CONVBIA FALLVNT VLLA.] Catullus de Eodem:

Dicite; ô Hymenae, Hymen,
Hymen ô Hymenae.
Vt lubentius audiens
Se citarier ad suum
Munus, huc aditum ferat
Dux Bona Veneris, boni
Conjugator Amoris.
Tu fero iuveni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris è gremio sua. Dedis.
Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere, at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe jungier; at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?

57. QVOD ADHUC.] Melior omninò scriptura. *quid adhuc* Quid maneres, quid tantum tibi obvenire aut objici potuerit, ut non adesses sponte tua tali conjugio. Manere aliquid Comica puraque locutio.

58. TIBI MANDATVR.] Tuis sacris initiatur, tuo Imperio submittitur. Originem vocat successionem votivam sobolis, cujus sine legitimo conjugio nulla est æstimatio, quo nomine Hymenæum Diis omnibus cæteris præfert Catullus:

Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere, at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe iungier; at potest
Te volente: quis huic Deo
Compararier ausit?
Quæ tuis careat sacris,
Non queat dare præsides
Terra finibus; at queat
Te volente, quis huic Deo
Compararier ausit?

Ita enim capiendi ii tota Hellade Latioq; dulcissimi versiculi. Nec scribendum *Terra finibus* ut edidit Josephus Scaliger, cum de domo sermo continuetur, in Laudem conjugii scriptus; sine quo, inquit, nemo possit magistratu Romano fungi, aut provincijs Imperij dari præses. Quæ est adulatio Majorum Manlij & Juliæ.

59. LEGVM CVLMINE.] Magistratibus gestis. Leges, Majestas, Vis, Honos Imperii, Magistratus, Potestas, sæpè huic aliisq; optimis auctoribus.

61. RVBRIS QVÆ FLVCTIBVS INSVLA LATRAT.] Belle sic Scaliger, cui clarè, assentitur Scriptus noster, multis aliorum Codicibus potior. Cæteri flatibus ineptè. Sonum videtur alludere fluctuum littus ferientium. Vt Catullus

Longè ubi littus resonans Eoa Tunditur unda.

Sed melius omnibus Actius, hoc divino, ut nunc est, Scholio.

Atq; ubi curvo littore latrans
Vnda sub undis labunda sonat.
Simul & circum magnisonantibus
Excita saxis, sæva sonando,
Crepitu clangente cachinnat.

Quib. versib. in colligendis, collidēdis, repellēdis, affligēdisq; undis nihil fingi poterat accōmodatius. Incipiunt verba à litteris gravibus,

bus; in medio velut revocantes undæ furorem numeri, ut altior fiat, & spatium implicet grandius, acutis postremo eumdem Litteris velut de profundo cum insperato impetu reddentes, impellunt auditui. Atq; vel hoc solo fragmento immane augetur desiderium amissorum tot nobilissimorum dramatum, quibus floruit olim Scena Latina: quorum nec unum quidem scriptum, præter duos Comicos, ad nos venit, cum tot um ferè sæculum Tragicis floruerit. Quod si & his amissis Varronianæ saltem Menippææ remansissent, consolari damnum poteramus, cum quibus prisca Romana Vrbanitas tota pessumivit. Nihil enim ad has quicquid sequentia tempora extuderunt.

63. RVMORE SECVNDO.] Fama favente. *Secessit* autem scribendum cum libris, quos hoc loco non consuluisse Scaligerum, miror.

64. BENIGNA TEMPERIES.] Quam Regenti Populos aut Vrbes alibi præ cæteris omnibus virtutibus commendat Claudianus. Vide Carmen illustre Manlianum.

65. DOCTIQVE SALES.] Scripsisse aliquid Musicum hunc Palladium, patrem ejus cui Epithalamion hoc canitur, ex hoc loco arbitreris.

65. GRATA SENECTVS.] Quæ suavitate morum maximè commendatur. Juvenalis, Sat. IV, talem nobilem illum Crispum Passienum commendat.

venit & Crispi iucunda senectus.
Cuius erant mores qualis facundia.

Lucanus, lib. VIII.

quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisque modestior annis,
Consilij : ex prima, fuit.

Quem locum indicavit Scholiastes priscus Juvenalis. PLinius, lib. III. Epist. I. *Iuvenes adhuc confusa quædam & quasi turbata, non indecent, Senibus placida omnia & ordinata conveniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est.* Vide eam Epistolam singulari gratoque, quod rarum, acumine Spurinnam sic laudantem.

64. PER CVNCTOS GRADVS.] Alibi his Commentariis.

68. EOVM STABILI.] Præfectum Prætorio Orientis fuisse indicat. Potest & *Vrbi* præfectus, novæ videlicet Romæ, indicari. Consulatum excludit *τὸ stabili*.

70. VETERESQVE TOMI.] Vide J. Cujacij Commentar. ad Novellam CXX.

71. SPOLIIS.] Victoriis de Getis. Victorem enim Getarum Celerem, Romanorum Procerum aliquem, in Tomitanis oris consedisse innuit. Non verò ideò de Getarum prosapia, ut voluit vir doctus, cui amoliendæ hanc spoliorum mentionem injecisse Claudianum existimo.

CELERINI ROBORE.] De Materna nobilitate, qui de omni commentati ubertim sunt Gunterus, lib. I. Ligurini.

Vos quoq; Cæsares iuuenes, quos inde paterna
Nobilitas, veterum deducta ab origine Regum,
Hinc matris commendat honos.

Celerini nomen exemplis aliquot supra illustratum est. Benè summus Scaliger qui id hoc loco servavit, cum mutavit ad suum Codicem Cluverius. Disertè idem comparet in membranis nostris, aliquot libris de Belgio, agnoscitq; Aldus. Scelerinum frustra locupletato nomine scripserunt Bentinus & Camers.] Celerini populi penes PLinium & Ptolemæum, nihil horsum faciunt.

74. SIBI.] IPSI. Non enim sibi dederat miles, aut dare volebat, sed Celerino, de quo sermo est. Multa hujus abusus exempla notata Adversarijs.

74. CVM SIBI POST DOMITAS.] Noster Codex Perspicuè.

Cum sibi post domitos & Parthica fulmina Caros
Sceptra daret miles.

Cui Lectioni affinem reperit in alio Codice Cluverius, etiam à Cujacio, uti ait, notatam.

Duo

Duo Belgæ, qui soli hoc Carmen habuerunt, alter Carras, alter Charas, prætulerunt. Aldus *Charyn.* Camers *Claros* cum Bentino, ediderunt. Mihi quæ de Caro & Carino Imperatoribus afferri possunt, non displicent. Non video tamen optimi Cujaciani Codicis scripturam debeamus repudiare. Ea sic habet:

> *Cum sibi post domitas, ad Parthica flumina, Carras,*
> *Sceptra daret miles.*

Domitas ad Parthica flumina Carras Poeticè dicit fusum fugatumq; exercitum Parthorum ad flumina ipsis Patria. Carthæ enim Parthorum totum nomen & Imperium notant, ut Rhenus nostro omnes Germaniæ populos, Danubius & Tanais Scytharum. Lucanus

> *miserando funere Crassus*
> *Assyrias Latio maculavit sanguine Carrhas.*

Sententia igitur sit; Cilerinum istum post cladem insignem Parthis illatam à militibus oblatum imperium abnuisse.

77. INCESTUM.] Miraculo omni mirius, quod apertam facilemq; Veritatem hujus loci, nemo Codex, nemo Editor, aut Censor, viderit, ad usq; doctum, perspicacemque virum Janum Gruterum, qui in Notis ad Medeam Senecæ planam illam primus indicavit

> *Respuit ingestum, quod vi, quod poscere ferro*
> *Posthabita Pietate solent.*

Omninò Verissimè. *Ingerere* rem dicitur qui invito obnitentiq; obtrudit, quo pacto obtrusum Imperium singulari magnanimitate & æquanimitate refutasse ait Celerinum suum. Sic Ipsemet Bello Gildonico, v. CXCIII.

> *Aethiopem nobis generum, Nabamona maritum Ingerit.*

Symmachus lib. IV. Epist. XXIX. *Tradendas tibi à fratre nostro Minervio duas oratiunculas meas, vel mittendas in patriam, fidelitati ejus ingessi.* PLinius Panegyrico: *O rem Memoria Litterisq; mandandam. Præfectum Prætorij non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus Legere, eumdemq; otio, quem pertinaciter amet, reddere.* Petrus Chrysologus, Sermone LI. *Cum filium suum quidam surdi & muti spiritus furore possessum ingereret domino curandum* Faustus Rheiensis Lib. I. de Libero Arbitrio: *Et quia ei immortalitatem dejectus invidit, ideo caussam mortis ingessit, dicendo.* De Re vide ad IV. Cons. Hon. & Commentario in Laudes Stiliconias.

78. PVRPVRA PRIMVM.] Dignitas minor virtute. Vicit, ait, Fortunam & Ambitionem, contemnendo utramque. Similia in Laudibus Stiliconis.

81. MAJOREM CONTEMTA PROBAT.] Paullinus Benedictus lib. I. Martin.

> *majorq; probatur*
> *Dum cupit esse minor; nam Laudem temnere Laus est.*

Pontius Diaconus in Vita Cypriani: *Magis dignus efficitur, qui, quod meretur, excusat.* Cassius Longinus, περὶ ὕψους, cap. V. θαυμάζωσι τῶν ἐχόντων τὰς τιμὰς, δόξας, τυραννίδες, μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας. Libanius, Prosphonetico Juliani. ὡς καλὸν μὲν τοῦ τὸ διο δεῖσθαι τὴν δόσιν, κάλλιον δὲ ἐκείνων τὸ καπεπείγειν τὴν λῆψιν.

Sic Tiberium, velut pariter affectum adulatur. Ovidius lib. IV. de Ponto.

> *Nam Patris Augusti docui mortale fuisse*
> *Corpus, in æthereas numen abisse domos.*
> *Esse parem virtute Patri, qui fræna rogatus*
> *Sæpè recusati cœperit Imperii.*

De Marco Antonino pariter, sed verè, Aristides. Oratione in Regem:

ἓν μὲν οὖν τοῦτο πρῶτον, καὶ μέγιστον ὑπάρχει λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ πρότερον, ἢ καταστῆναι εἰς τὴν ἀρχὴν ἄξιος τῆς βασιλείας ἦν, οἱ μὲν γὰρ δι' ἑτέρων κτώμενοι

τὴν ἀρχὴν, ἢ περὶ τῶν περὶ αὐτῶν παραλαβόντες, οἱ μὲν ἰσχὺν ἀντὶ τοῦ δικαίου προθέμενοι, εἶθ', ὥσπερ τινὸς γένους ἀκολουθίαν καὶ διαδοχὴν σώζοντες, οὕτω καὶ βασιλείαν ἐκτήσαντο, ὅστις δὲ αὐτοὺς μὲν οὔτε παραγγείλας, οὔτε δεηθεὶς δεηθέντων δὲ ἁπάντων αὐτοῦ γενέσθαι, ἔδωκε τοῖς δεηθεῖσιν ἑαυτὸν, καὶ παρακαλέσασιν, πάλαι τούτῳ, καὶ δι' ἀρετὴν τοῦτο τὸ γέρας ὀφείλετο.

Honoratus, in Vita Hilarij Arelatensis: *Dignum duco nequaquam more Rhetorico, patriam, parentesque memorare: quia ipse etiam Laudibus venerādi propinqui, precelsum stemma maluit nobilitare dum respuit, commendare dum preterit, dilatare dum spernit. Ita se verè, ex q; animo oblatum Imperium recusasse* memorat gloriaturque, vaferrimus Princeps, Julianus, Misopogone: *Neque enim ille me ad vos venturum putavit, neq;, ut venirem, tamen regnaturum speravit, in tanto praesertim Imperio, quantum Dii largiti sunt, multum sanè invito ac repugnante tum illo qui dedit, quam me, qui accepi. Videbatur enim neuter nostrum velle, nec is qui hunc honorem vel gratiam, vel quocunque alio nomine vultis appellare, libenter dabat, & qui accepit, Dii sunt testes, verè & ex animo recusabat.* Par sententia apud Pedonem, ut volunt, Elegia de Obitu Mœcenatis.

Major erat potuisse tamen, nec velle, triumf s.
Maior res magnis abstinuisse fuit.

PLutarchus Coriolano. *Totum hunc Claudiani* locum exprimunt, ab eodem, puto, expressa, quæ Leguntur apud Curtium, Lib. IV. *Erant Hesphestioni hospites, clari inter suos juvenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi Regia stirpe ortum. Admiratus Hephastion magnitudinem animi, spernentis, quod alii per ignes ferrumq; peterent: Vos quidem, inquit, macte virtute estote, qui primi intellexistis quātomajus esset fastidire regnum quā accipere,* &c.

83. PLENA DUCUM] Magistrum Militiæ supremum fuisse indicat. PLena dicit sumsisse, quia nullum prius gradum iniverit. Sequentia sanè sunt ea quæ indicat Scholiastes Cujacianus.

84. PRINCEPS MILITIÆ.] Togatam dicit, cujus prius fuerit Princeps. Sed verius est de duobus hic sermonem esse Claudiano, Patre nimirum Celerinæ, cum de propagine materna antiquissima jam locutus sit, avoque materno: quorum ille jam sit dictus militiæ princeps, hic verò jam dicatur Primicerius Notariorum, vel alia talis potestas, constituta ad Rationes militiæ Romanæ.

85. ALTER CUNCTORUM.] Distinguenda hæc isto modo censemus:

cognomina sumsit
Plena ducum genitor, paullatim vectus ad altum.
Princeps militia, qua non illustrior exstat:
Alter cunctorum tabulas assignat honorum.

Interpretatio autem verior modo proposita, quamque potius affirmemus, hæc sit Celerinus fuit ille præstantissimus stirpis auctor Celerinæ, à matre. Hujus cognomen assumsit Pater Celerinæ, utpotè multis præclaris ducibus eodem vocabulo eamdem successionem ornantibus. Sic genitor Celerinus dicitur Celerinæ non à sua stirpe, sed conjugis materna, quæ plena fuit scilicet magnorum virorum. Vel & *sumsit* illud ad Patrem Celerinæ ita pertinet, ut nepoti ex filia maternus avus indiderit, ad memoriam præclarorum majorum ejus nominis. Clarum ex historijs, ipsisque titulis à materno genere sumsisse illustrium avorum nomina Proceres Romanos. Sic Avidius Cassius Avidij nomen ab Avidio Severo, avo materno, sumsit. Vide elegantem dissertationem nuperrimi Sidoniani Recensitoris. Postremò horum versuum Stephanum Claverium non sequar, qui edidit:

Altera

Altera cunctorum tabulas assignat honorum.

Certissimum enim est de alio homine loqui Claudianum. Quod cœcutiat qui non videat. Nihil verò verisimilius quam, ut dixi, de Celerinæ utraque Stirpe sermocinari, cujus cum matrem ob res gestas laudare non posset, nec id ab eo exspectaretur, laudat recensetq; munus & dignitatem avi ejus materni. Sic clara omnia. Libri scripti & antiquitus editi nostri omnes servant τὸ *ALTER*, & fefellit Librarios quod commodè id præcedenti versui adhærere possit.

86. NUMEROS.] Militares cohortes. Quas olim cohortes, eo ævo Numeros dici cœptos scribit Sozomenus in Historia Ecclesiastica.

88. DEPOSITUM.] Tabulas ita videtur appellare modo dictas, quas apud ærarium, aut Scribam Publicum deposuerit, vel & alio loco Imperatoriorum thesaurorum. De Scribis scriptum aliquid Adversar. libro L.

93. ELEGIT STILICO.] Evexit ad eas dignitates. Vel certè ut nuptiarum conciliator fuerit Stilico, non secus ac Claudiano sponsam contulit Serena. Docente ipsomet in Elegia ad eam. Quæ doctissimus Claverius de adoptione, minus credibilia autumo: Non enim tam paucis illam tangeret Claudianus; & quid opus adoptione, parenti trium Liberorum, quorum marem voluit, ut traditur, etiam Imperio admovere, adeo ejus diligens, pater, fuit. In Heracliano, qui fuerit maritus uxoris ejusdem Stiliconis, manifestè conniveri puto, cum non Heraclianum, qui manu sua Virum Incomparabilem interfecit, sed Bathanarium ei fœminæ virum faciat Zosimus, verbis à nobis ad Laudes Serenæ v. CLXXXVI. propositis, cujus & dignitatem, præmium parricidij nactus fuerit Heraclianus. Nec verò Nummus ille quo Heraclianus Imperator dicitur necessario ad istum parricidam pertinet, cum sub Gallieno eo vocabulo dux alius Imperium affectarit, ut auctor est Trebellius Pollio.

96. MARCENTES CUPIO QUASSARE CORONAS.] Hoc enim Hymenæi officium. Martianus Capella, lib. IX.

Iam facibus lassos spectans marcentibus ignes,
Instaurare jubet tunc Hymenæa Venus.

Sic marcentes faces excutere Hymenæum, jubet Chorus apud Senecam, Medea.

Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi;
Multifidam jam tempus erat succendere pinum.
Excute sollemnem digitis marcentibus ignem,
Festa dicax fundat convicia Fescenninus.

Soboles enim Bacchi Hymenæus. Capella, versibus ad XXXI. suprà positis.

99. RESPONSURA CHORIS.] Vario modulamine, quali Constant chori.

101. PRÆLISQUE SOLUTÆ.] Haud dubiè vera Lectio. Nobis olim *peplis* visum, male: licet ita expressè habeant membranæ nostræ. Aldus *populuque* quomodo & Camers. Sed Belgici & Cujaciani Libri Veritatem restituerunt. Præla erant in usu vestiaria, quibus vestes subditæ coercebantur, ut nitorem formamque servarent. Martialis lib. II. Epigramm. XLVI.

Sic tua suppositis perlucent præla Lucernis,
Sic micat innumeris arcula Synthesibus.

Ammianus, libro XXVIII. *Deinde cum à Silvani lavacro & Mammæa aquis ventitant sospitalibus, ut quisquam eorum egressus, tenuissimis se terserit Linteis, solutis pressoriis vestes luce nitentes arbitra diligenter explorat.* De nitore Seneca capite I. de Tranquillit. Animi: *Placet non in ambitionem cubile compositum, non ex arcula prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendere cogentibus, pressa;*

pressa; sed domestica & vilis. Martialis, lib. XI. Epigr. IX.

Lassa quod hesterni spirant opobalsama Drauci,
Arbore quod verna luxuriosus ager.
De Pallatinis Domina quod serica prælis,
Succina virginea quod regelata manu.

Quibus testimonijs jam ante nos usi sunt doctissimi homines, ad locum hunc nostri, Senecam, quique de Luxu Romanorum Commentati sunt. Adde nos Advers. lib. XXXII. C. VII.

102. DIONÆÆ.] Maternæ: quam mater Diona ipsi neverat. Hoc enim Opificium indicat per maternam telam, exquisitum, rarum, sepositum, ornatum talibus Nuptijs protulisse atq; impendisse Venerem significans.

103. JUGA FLORIBUS HALANT.] Omnia Veneris armamenta floribus rosisque ornata dicit, inter ea & currum. Sic Stesichorus de vectura nescio cujus Regis:

πολλὰ μὲν κυδώνια μᾶλα ποτερρίπτουν ποτὶ δίφρον ἄνακτι, πολλὰ δὲ μύρρινα φύλλα, καὶ ῥοδίνους στεφάνους, ἴωντε κορωνίδας οὔλας.

Halare Rosas dicit, ob densiorem odoris spiritum. Sidonius Paneg. Anthemij.

Halant rura rosis, indescriptosque per agros
Flagrat odor.

Ennodius, Panegyrico Epiphanij. *interpellata nec ullis Frigoribus marcescit humus*
Halant rura rosas.

104. COLUMBAS.] Vectura Veneris, Columbæ. Scholiastes Apollonij Rhodij, Lib. III. Argonaut.

Ἀπολλόδωρος φησὶν ἐν τῷ περὶ θεῶν, ὅτι ἡ περιστερὰ ἱερὰ Ἀφροδίτης.

Ovidius lib. XV. Metamorph.

Perq; leves auras junctis invecta columbis
Littus adit Laureus.

110. TRUCES.] Satagentes, festini, seriò operi intenti. *Puerilis* impetus innuitur.

112. CONFLIGUNT.] Ludicris pugnis, dum quisque Deæ proximus venire vult.

113. CONSEQUITUR.] Et ipse pennipotens nempè.

115. IMPUNE CADUNT.] Dum impelluntur, incitatur vis volandi, & sic impunè cadunt, cum alis excipiantur, & inde melius volent.

120. IPSE PEPERCIT SEIRIUS.] Talia de campis Ennæis in Raptu Proserpinæ.

122. BALSAMA.] Nuptijs adsueta, more Romano. Appulejus, libro VI. *Nec mora, cum cœna Nuptialis affluens exhibetur: Tunc poculum nectaris Liber ministrabat, Vulcanus cœnam coquebat, Horæ Rosis & cæteris Floribus purpurabant omnia, Gratiæ spargebant Balsama, Musæ voce canora personabant.* Martianus Capella lib. IX.

123. NILIACVS CORTEX.] Hic nobilissimi liquoris proventus. Judæis attribuunt alij, quo ex Aethiopia pervenisse scribit Josephus, cum Regina nimirum illa nobilis ad Salomonem venisset, Archaiol. libro VIII. capite III. Vide eum libro XIV. capite VII. Egesippum libro I. capite XV. ad Cæsaream, urbem Judaæ aut Idumes floruisse scribit Dracontius, ei rei nobis restitutus, lib. IX. cap. VII. In Paradiso arbusculas collocat Alcimus Avitus, lib. I. sed perpetim fluentes.

Illic desudans fragrantia Balsama ramus,
Perpetuum promit pingui de stirpe fluorem.

Ita enim elegantis Poëtæ locus legendus cum vulgò nullius sit sententiæ pingui de stipite florem: Celebrat enim nativum fluorem, sine vulnere stirpis, cum alioqui cortex testa incideretur, vide Josephum, & Tacitum V. Historiarum. Noster ungue etiam elici suetum indicat.

124. VI

124. VIRVM.] Ineptè. Scribe *murum* cum Cujacianis Libris. Cupidinem enim & Venerē simul extraxisse matris gremio puellam indicat. De juvene, quæ sit Rusticitas aut stoliditas?

124. FLENTEM.] Metu primi vulneris, & amore virginitatis. PLeni libri. Capella lib.IX.

Hesperus intactam servet licet usq; puellam
Nuptam videbis, Phosphore
Nec matris lacryma, pressi nec viribus ungues,
Nexus valebunt rumpere.
N*e thalamos metuas, eris hoc quod Iuno Tonanti,*
Qua nunc sorore dulcior.

Quibus iucundis versiculis mendosa est vox *matris*. Puellæ enim ipsius persona scribitur, eamque alloquitur Musa. Lege *Nec jam arctos lacryma* Poemata omnia ejus auctoris, qui medio ævo Scholis tritus, perditè corrupta sunt.

127. FLAVIS CRINIBUS ISTRUM.] Flava comas, ut Bissala Ausoniana, indidem & ipsa petita. Notabamus ubertim alibi.

128. DEXTRAM VIRI DEXTRAMQVE PVELLÆ.] Pronubarum Officio. Fescennina III. Stiliconi Pronubo sive parario idem datur:

Tractus ab aula rursus ad aulam
Redeat sanguis, patris Officiis,
Iunge potenti pignora dextra.

Sic Trebellius Pollio scribit Gallienum tenentem manus sponsi & sponsæ inter centum Poetas illud nobilissimum Epithalamium recitasse. In eo fuere hi versus.

Ite agite, ô pueri, pariter sudate medullis
Omnibus intra vos, non murmura vestra Columba,
Brachia non edera vincant, non oscula concha.

129. TRADIT.] Mutuo iunctis alternas manus. Tradere, absolutè, cedere cum omni re & jure. Martialis.

Solus Iulaus cum jam retineret habenas
Tradidit, inque suo proximus orbe fuit.

130. VIVITE CONCORDES.] Votum novis Nuptis primo loco debitum. Vnde Concordia Nuptiarum Matrimoniorumque præses. Sic imperat illi Venus Nuptijs Honorij.

Tu festas, Hymenae, faces; tu, Gratia, flores,
Elige; tu geminas, Concordia necte Coronas.

Papinius Epithalamio Stellæ & Violantillæ,
dat Iuno verenda
Vincula, & insigni geminat Concordia tæda.

130. NOSTRVM MVNVS.] Concubitum. Ἔργα κυθηρείης. Simonides. ὁμῶς τε περὶ ἔργον Ἀφροδίσιον ἐλθόνθ' ἑταῖρον ὀνλινῶν ἐδέξατο. Sic Nonnus Dionys. XXXIV. Solon Elegiis. Theocritus Epigrammatis. Musonius apud Stobæum. Serm. LXV. Proclus Hymnis. Orpheus Argonaut. Sic ἔργα γυναικῶν, συνυζίαν vocant Stato & Lucillius lib II. Antholog. Epigr. Longus, Pastoral IV. Lucianus Dea Syr. Opus muliebre Petronius Satirico.

132. VIRTVTE PATERNA.] Maro. *Instat vi Patria Pyrrhus* Elegans vero admonitio? nam nimia reluctatio iracundum hominem hic etiam superet, ut est ille in Dialogo Petri Aretini, à nobis Latio transcripto; sed tanta vecordia typothetarum correctorumque edito, ut nihil ullibi viderim vitiosius.

135. SCYTHICAS IRAS.] Velut & has patrias dicat à Danubio. De immanitate Scytharum multis Tertullianus, & alij scriptorum.

136. ROGAMAS.] Vt est venusta dulcisque rogatio apud PLautum Casina, Ausonium Centone

Centone Nuptiali, Catullum, & Martianum Capellam, lib. IX.

137. SIC MATER ERIS.] Ratio optima persuadendi assensum in virginitatis spolium. Theocritus Oaristi, quo nec ille ipse artifex suavius Eidyllion umquam scripsit.

> ἤν δὲ τέκης φίλα τέκνα, νέον φάος ὄψεαι παῖς.

Ungues perpetua arma in juvenes puellarum, etiam profecti aliquando in pugnam. Horat.

> *prælia virginum*
> *Sectis in juvenes unguibus acrium.*

140. AETHON.] Nomina à Solis Equis apud Ovidium mutuata.

142. PVRO MELLE.] Non admixtis venenis, quæ cum melle armare tela Cupidinum memorat Nuptijs Honorianis. v. LXXXII. Et Anacreon fel misceri discertum scribit, Oda. XLV.

> ὁ ἀνὴρ ὁ τῆς Κυθήρης,
> παρὰ λημνίαις καμίνοις,
> τὰ βέλη, τὰ τῶν ἐρώτων,
> ἐποίει, λαβὼν σίδηρον,
> Ακίδας δ' ἔβαπτε κύπρις,
> Μέλι το γλυκὺ λαβοῦσα.
> Ο' δ' ἔρως χολὴν ἔμιζγε.

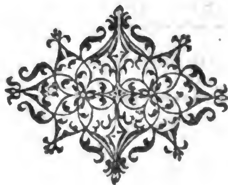
Porro clausula hujus elegantissimi carminis in memoriam reducit Scidam veterẽ, in Mediomatricum quondam nobis Metropoli, inter oblatas temerè membranas redemtam, quæ Epithalamij cujusdam initium habet, Auspicio quondam & Aellæ, Romanæ Iuventutis primatibus decantati, cujus titulus Patricium aut Patritum quemdam auctorem præfert, scriptorem utique veterem nec improbum; modo ne dignitatis id fuerit vocabulum, vero scriptoris abroso, ut arbitrari quivis poterit, initium ipsum membranę deficere contuitus. Id fragmentum ad calcem hujus Poematis posteritati condonare placet, quod benè vortat.

> *Vere novo florebat humus; satus æthere sudo,*
> *Imbre maritatum vegetabat Spiritus Orbem.*
> *Ipsa quoque, æthereis deducta propagine, flamma,*
> *Visceribus suffusa cavis, nova germina largo*
> *Vrgebat gremio, reparans Elemẽta calore.*
> *Latona geminum Numen, Cythereius ignis,*
> *Iuppiter ipse parens, & Maja mobile pignus,*
> *Temperie unanimi, secluso frigore tristi,*
> *Saturni veteris, mundi per aperta nitebant.*
> *Cum Venus Idalijs comitata sororibus exit*
> *Thessalicos visura lares, ubi florida Tempe*
> *Perpetuis faciles conservant cultibus hortos.*
> *It Natura comes lactenti fœta papilla,*
> *Vnde venit vitale decus; prope Gratia blando*
> *Intuitu invergit florem nascentibus herbis.*
> *Ante Deam tenui decurrit veste Voluptas,*
> *Ostentans, revocansq; nitentia membra tegendo.*
> *Purpureas croceo suras evincta cothurno,*
> *Speq; sua major, nullaq; imitãda figura.*
> *Blanda manu implexam tenet hanc, ducitque canendo*
> *Aethereas Seiren, iterabile carmen ad auras.*
> *Adjuga blanda sedet, niveas moderata Columbas,*
> *Non Satianda bonis, Diva soror alma, Cupido,*
> *Aliger obsequio stipat puer; agmen, Amorum*
> *Claudit agens choreas pictis exercitus armis.*
> *Arrident latè toto revolantia mundo*
> *Sidera,*

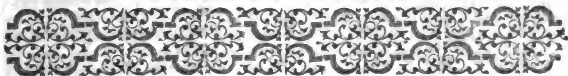
Sidera blandito dominam venerata sereno,
Ipsa levi residens curru, mitissima Divum,
Ventilat afflatu cœlum Zephyrisque remissis
Mulcet agros, lenique astris adremigat aura.
Protinus ut liquidum Phœbi jubar ore recussit,
Progressamque Deam docuere Elementa favendo.
Lydia qui cedente reliquerat arva sorore
Obvia pampineis Liber rapit agmina thyrsis.
Ditia Pactoli superat Peneius amnis
Munera, clarus aquis nitidum stagnantibus aurum.
Exsultant Dryadum faciles deliria Fauni,
Et Satyri, sub utroque Deo promtissima pubes.
Corniger hos stimulis implet puer, athera clangor
Verberat, & crotalis respon sant tympana pulsu.
Ecce pater, pando recubãs, Silenus, asello
Cui lacer à summo pendebat cantarus armo,
Vina per os, hirtaque fluunt compendia barba.
E numero comitum Veneris vestigat, & olim
Captus Amore petit festina, Chlorida, vato.
Nymfa retrocedens dum spes alit, inque furentem
Blanda micans oculis, refugit pede, Libera lusu
Turba favet, totoque fremit Petulantia cœtu.
Hic subito volitans sparsas rumore per umbras.
Fama movet mentes, incertaque murmura portat,
Orta dehinc largo narratur fabula motu.
Non videt auctorem, sed sentit quisque refertque
Atque audisse putat, nec primus in agmine toto est.
Mane sub Eoo, dum diva castra moventur.
Elapsum pennis, & in observata ferentem
Per liquidas Hymenaum auras, vestigia. Roma
Advertisse pedem, subitoque redire tumultu.
Ipse aderat, pompamque trahens, victosq; jugali
Quos in consulta conjunxerat arte, Diona,
Auspicium juvenem, atque aquava pectus Aella.
Illos prima patrum, generosa stirpis alumno,
Nobilitas tota pridem celebraverat urbe,
Et species, morumque Opulentia comta nitore,
Nec semel Arcitenens tentarat spicula castis
Indere pectoribus, matris molimine magno.
Olli florebant studiis Helicone potito,
Nec chorus Aonidum, nec sancta Palladis ardor,
Nec Pater ipse jugi cuiquam majore favebat
Ingenio; par cura animo; Labor otia nescis
Improbus, atque alijs urit pracordia flammis
Gloria, ab excelsa Laus intemerabilis Arce,
Monstrat iter, quo celsa petunt fastigia rerum
Semidea mentes, puro stirps prosata cœlo.
At teneros avi, nec adhuc puerile sonantes,

A primis fausto sociarant omine cunis
Solliciti longa de posteritate, parentes.
Hinc puer elusa juga Calliopeius illis
Nexuerat Domina, latamque ferebat ad Aulam
Luctantes rapiens iuvenes, immane tropaeum.
Indignata tamen risit Dea, nec tibi tantum
Sapè licere velit, nimium studiose pudoris,
Maternos nimium, puer, amplexate rigores.
Protinus instaurant pompa genialis honorem
Deflectuntque viam, pelagoq; advertere certant
Ales at è medio revolans, Concordia, coetu
Iungere nunc dextras, nunc oscula pangere mandat,
Primaque perpetuis mysteria tradere curis,
Ipsa pharatratos urget Dea Pronuba fratres
Sancta Fides, flectant choreas ad moenia Roma
Et Patrios lato repetant rumore penates,
Vnde ante ora suorum: & avita in sedibus aula
Testentur fixum foedus, thalamumque coronent. **

Hactenus schedæ veteres, quibus, pagina una interioris, insunt alia deinceps, minimè ad hunc Apollinem facientia; potius ad Marcelli illum, experientia sola, usuq; uno magistro medicamenta membrorum docentis.

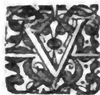
CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI, PANEGYRICVM,

Animadversiones.

Ulgarium Poetarum, & quorum spiritus non accesserunt afflatus illi de purioribus ætheris flammis, mos est captare Nominum allusiones, & exinde, vel omina vel Encomia Heroibus nectere, aut à pariter cadentibus syllabis elegantiam scribendi affectare. At Claudianum nostrum utroque eo nomine majorem & Vanitate vulgari; & Græca etiam levitate, aut licentia, graviorem pono, quod in universum talia legitimæ Poeseos detrimenta spreverit, cum alio omni fastu & ineptia; nec in universum Honórij nomen umquam alluserit, quod cum summam dignitatem, Augustum fastigium ipso vocabulo gerat, numquam tamen ullam sui allusionem generoso viro expressit. Pari modo neque ullo umquā loco consonis syllabis cadentium sententiarum aut verborum temeravit generosam orationem, qua peste mox insecura tempora Eloquentiam Romanam misere deturparunt. Sidonium vide, pressis vestigijs nostrum insectantem, qui tantopere hoc delirio captus est tamque ineptæ stultitiæ ingenium capitale submisit, ut nullam ferè paginam facere norit sine argutis illis vocum affectatorum collusionibus: Cujus exemplar insecuta sequentia ingenia omnem eloquentię cursum in fanaticos rythmos confregerũt, multa paucis includentes, & consonis commatiorum clausulis harmonicum dicendi genus consectantes. Quod scribendi genus solitarios postea homines indeptum, qui querqueram argutiam de vita in stilum contulerunt, tantas radices egit, ut me prosa oratio multis ulla seculis sine rythmo scriberetur, & versus ipsi novas acciperent leges, metra ipsa cosonantiunculis illis inequitantibus, novamque laudem in difficultate correspondentium vocularum quærentibus, male feriatis nugonibus. Sic neque carmen sine rythmo duplici, neque soluta Eloquentia sine metro jam placebat, barbarie omnia vastante moribus & legibus suarum Linguarum. In quas videlicet Prosodia nulla cadebat. Vix tamdem optimè & animati & eruditi viri Francisci Petrarchæ, aut paullò superiori, ætate veram viam recolere institerunt, quorum judicio conatuque pædor ille, argutiæq; claustrales tamdem facessere jussæ, genuinæ Eloquentiæ viam recluserunt, Linguæque Romanæ & æstimatio & imitatio vera reflorescere cæpit. Tam altè tamen Cacoethes illud insedit, ut post intervalla aliquot seculorum pędorem animis non potuerint excurere

Nnn hominès

homines etiam docti, quin vitiosam corruptamque orationem recolerent, & magnum aliquid sibi patrare visi, rumperẽt denuò simplicitatem antiquam, novam de veteri jam stultitia sectam facientes, qua seria, elegans, cordataque alioquin, dictio, puerilibus allusionibus, & syllabarum æquo sono cadentium affectatiunculis, constupraretur. Sed hæc alterius sunt loci. De Veterum decorum decrementis quod dixi, exemplum dabit collata Claudij nostri Sidoniana Poesis, cujus si unicam modo pagellam excusseris, videbis quam futili judicio ingenium suum capitale submiserit. Et quanto saltu quantillo tempore nativa vis Eloquentiæ veræ sit pessum acta. Ecce initio Panegyrici Anthemiani. ***Cõsul vetus ac sine Fastu Scribere bis Fastis*** Quam ineptè, & ratione repugnante *Fastus* hic *Fastu* præponitur; Quid enim majori, summæque dignitati magis incongruum adversumque, quam eminoris ascitu superbiam, aut, qui, stolidior est, fastum sumere? Sic in ipsa fronte Poematum captatori rythmorum contingit, dum syllabas aucupatur, deliquium rationis pati. Non stetit autem hoc fastu, sed, ut tamdem omnem aleam vinceret, *Fastigati* statim geminam scilicet vocem ascivit, sequique jussit ***quamquam diademate crinem Fastigatus eas*** Procul dubio illo judicij deliquio occæcatus nec Solæcismum hic vidit optimus vatum. *Fastigiatum* enim Latinitas dicat, vix umquam à fastigio fastigatum. Duraq; omnino ex se scriptio est ***crinem fastigiatus diademate:*** Velut *Imperiatus*, aut ***Regificatus*** dicas, id enim volunt *fastigii* voce, pleriq; hoc genus scriptores. Non excutiemus attentius cætera. Versu LIV. ineptit iterum solidè ***In tua lucra ferus exarmat guttur alumnus Vt pandum dependat ebur*** Nullum non epitheton aptius ebori dedisset, quam quod *pandum* dixit, sed fascinum consonantis syllabæ excutere non poterat. Nihil ineptius versu CXLVII. ***frendens cum bellua ferrum Ferret, & intratos exirent arma per armos.*** Quam hæc infrà omnem seriam lectoris exspectationem sunt! Amplius enim quam ferebat ferrum bellua, quod sine vulnere melius fecisset. Arma non exibant per armos, sed tela, alioquin & clypei & galeæ idem potuissent. Ineptissima res judicium ingeniumque submittere talibus delitijs, modo corruptis auribus rythmi blandiantur. Numquam cordatus homo sine indignatione leget quod v. CCXVIII Egregiũ Politicum locum conspurcavit, dum allusionem litterularum præponit capitali rei explicandæ. ***Non generum legit Respublica, sed generosum*** Quid enim si socer fuisset, non gener? An non generosum ita tum potius legisset, nõ enim Respublica tum habuisset, quam sequeretur, collusionem litterarum, ad dignitatem hominis perspiciundam? Nihil stultius dici poterat. Et generosus insuper genero contraponitur: Alia septem octo, loca ejusdem generositatis eidem Carmini insunt; hæc nobis proposita ut quam à Claudiani ævo mox omnia degenerarint, Lector coram contueri facilius posset. Hinc enati sunt qui Hexametros duobus primum mox pluribus rythmis adeo incestarunt, ut nullus finis fuerit scabiosæ Barbariæ, versificatorum Lerna aliis seculis alia superare vecordia contendente, donec tota Heroa Poesis pessum concidit. Fuerunt in his tamen nec indigni aliqua laude, quos eruditio ingeniumque rythmis doctrinam Lectionemq; veterem aspergere voluit, ut est *Bernardus Morlanensis.* Satyricus scriptor, quo pari opere nemo melioris ævi disertius scripsisset, si phrasin barbaries & scabies ista non teneret: Nec primus tamen iste ita evolavit, sed *Petrus quidam Monachus* ante ambivit eamdem palmam, ut videre est apud Gulielmum Malmesburiensem lib. II. de Gestis Pontificum Angliæ, & nos prolixè alibi exigimus. Sunt nonnulla, & quidem plura forte quam vulgo sciatur, Nicolai Clemangij, ejusdẽ generis. Nunc satis sit aliorum vitia demonstrando Claudiani virtutes fecisse illustriores. Vitia dico, veræ Eloquentiæ ratione, inter hęc enim & Quintiliano recensetur quicquid ab appellatione hominis æstimationi

mationi ejus tribuitur, quo de genere ineptiendi hanc diatriben sumus exorsi, cum enim de Polynice loquitur Etheocles apud Euripidem. Phœnissis, hunc in modum.

> ἔξελθ' ἐκ χώρας, ἀληθῶς δ' ὄνομα
> πολυνείκης πατὴρ
> Ἔθετο σοι, θεία προνοίᾳ νεικέων ἐπώ-
> νυμον.

Marcus Fabius frigidum hoc schema esse asserit ad mores à vocabulo dehonestandos venire, quem male exemplis Aeschyli, Sophoclis ejusdemque Euripidis, confutare nititur P. Victorius, Variar. lib. XXXVI. cap. XXIV. Nam peccantium multitudo non excusat errorem, sed de morbo potius contagionem facit. Parem nævum notamus in Libanio, qui de Constantio scribit in Basilico: καὶ τὸ τῆς προσηγορίας οἰκεῖον ἐπὶ τὴν τῶν πράξεων ὁμοιότητα διεβίβασε. Vt Infinitos alios nunc taceam. Magis magnanimiter Poetæ Latini, ut nostrum denuò non nominem, Maro, Ovidius, Horatius, Papinius, Valerius Flaccus, Martialis, Silius Italicus, Manilius, qui cum à nominum etiam æstimatione commendare possent Augustum, Catonem, Pompejum, Scipionem, Domitianum, Nervam, plebeio tamen hoc schemate consulto consensu abstinuerunt. Etiam Ausonius, cui, satis alioquin sæpè Grammatico, nihil excidit quod Valentinianum, Gratianum, Theodosium, hinc laudare ambiret. Sequens ætas abjecit animum, ut Sidonius, Ennodius, Corippus, Fortunatus, & ingens vis aliorum commonstrat, quos sequiarum gentium securi alij, etiam etyma in seria Poesi vocabulorum scrutati sunt, ut in Guntero, Gulielmo Britone, Josepho Devonio, alijs, videmus. Honorij autem nomen vetus in familia Theodosij, utpote Patris ejus, ut suprà doctum. Sed & ante in Valentiniani cognatione. Suida. Ονωρία, ἀδελφὴ Οὐαλεντινιανοῦ, ἥτις καὶ αὐτὴ τῶν βασιλικῶν εἴχετο σκήπτρων. Quod vero sigillatim tam Honorij quam aliorum Heroum ævi sui consulatus celebrat Claudianus, cum sine collegis rum non fuerint, aut rarissimi, ea caussa fuisse videtur, quod, à gravitate Romana cedentibus, moribus Orientis fuerit iniquior quam defendere & exornare in suis studuit maximopere, quantum ad eos pertinebat. Nam paria ista distributa erant, ut alter Consulum Orientalis Imperij munia, alter sustineret Occidentalis. Tiro Prosper in Chronico: *Varane, Viro Cl. Consule, Roma à Gothis, Alarico duce capta, & ob hoc solus fuit Orientalium partium Consul, quod & sequenti anno observatum est.* Sic Consules fuerunt in Oriente Eutropius Eunuchus, in Occidente Manlius Theodorus, quo tempore noster hujus laudes, illius vituperia dececinit. Arcadiũ ergo consulto consilio non laudavit cum Honorio suo Claudianus isthic, quem Consulem, tertio hujus fuisse in Oriente consentiunt Marcellinus Comes Cassiodorus, Idatius, cujus Aula Imperiique ordo longè erat infrà Occidentis mores, Stilicone prisca virtute hanc Partem moderante. Augustorum verò Encomia Consulatibus eorum scribere nota res ex antiquo more scriptorum, uti Plinius Panegyrico, alijque ubertim contestantur. Ipsi Consules antiquitus, Honoris ingressu, Principum laudes decantabant. Auctor Panegyrici in Pisonem.

> *Quis dignè referat, qualis tibi Luce sub illa*
> *Gloria contigerit; qua tu, reticente Senatu,*
> *Cum tua bissenos numeraret purpura fasces,*
> *Cæsareum grato cecinisti pectore Numen?*

Consulatum ingredientibus porro Rhetores solebant laudum Panegyricos decantare, ut colligimus ex Augustino lib. III. Contrà Petilianum, cap. XXV. Idque eo ævo Mediolani potissimum in Occidente, qua civitate & nostra suos recitavit. Verba Augustini: *Cum ego Mediolanum ante Bautonem Consulem venerim, eique Kalendis Ianuarijs Laudem, in conventu conspectuque hominum, pro mea tunc*

Rhetoricæ professione recitaverim, &c. Præfationes ante opera recitatas olim etiam, docent nos PLinii Epistolæ, lib. I. Epistola XIII. Iis tractata ζητήματα quædam colligas ex Quintiliano, lib. VIII. cap. III. Locos communes, eodem Plinio, lib. IV. Epist. XI. Vbi se Licinianum exsulem præfationibus de Fortuna vindicare dicit. Noster nullam sine suavi quadam inductione auditorum cecinit.

Ad Præfationem.

V. 1. PARVOS NON AQUILIS.] Concinniorem futurum versum jam olim rati sumus, si legeretur. *Non fas est Aquilis parvos educere fœtus* Quod ut verum est, ita contrà omnes tamen libros nihil mutamus. Peccarunt sanè, cur enim diffiteamur? hoc modò multi optimi Poetæ, (ut docemus Analectis Poeticæ Veteris) quos nemo mutaverit pariter. Ipsum hoc Epigramma, ut alia, imitatus est, expressitque Ennodius, Carmine. CL. Cujus de more contorta sensu & verbis carmina sic sonant.

Vt valeant Aquilæ formatos prodere fœtus
Vitalis tenerum frangit tepor insitus ovum,
Tunc pius arctatam laceras pater impiger ædem.
Vt pariat rursus studio, quos edidit alvo.
Mox generis testem Phœbum ciet, arbiter idem
Invenit internam, rimasque lumine, Lucem.
Non aliter celso pueros de stemmate cretos
Doctrina radiis opponit cura parentis.
Quam benè flammarum constanter, respice, bella
Excipiunt teneri, vincentes fulgura visu.

Res ab Aquilis ad alia transfertur. Sic acutiores ingenij, ut ea avis, contento visu inspicit Solem, abdita rerum, alijs in conspicua, penetrant, ut auctor Joannes Patriarcha Constantinopolitanus Vita Joannis Damasceni, &c.

FAS EST EDUCERE FOETUS.] De solemni hoc Aquilarum sive fabula sive facinore perhibent testimonium non uni scriptores. Iulianus Imperator, Epist. XVI.

ὁ μὲν μῦθος ποιεῖ τὸν ἀετὸν, ἐπειδὰν τὰ γνήσια τῶν κυημάτων βασανίζῃ, φέρειν ἄπτιλα πρὸς τὸν αἰθέρα, καὶ ταῖς ἡλίου προσάγειν ἀκτῖσιν, ὥσπερ ὑπὸ μάρτυρι τῷ θεῷ, πατέρα τε ἀληθῶς νεοττοῦ γινόμενον, καὶ νόθου γονῆς ἀλλοτριούμενον. Silius Italicus, lib. X.

Armiger haud aliter magni Iovis, anxia nido,
Quum dignos nutrit gestanda ad fulmina fœtus,
Obversam spectans ora ad Phaetontia prolem.
Explorat dubios Phœbæa lampade natos.

Antigonus cap. LII. Admirand.

ὁ Ἀριστοτέλης φησὶν τὸν ἀετὸν ἐπαναγκάζειν τὰ τέκνα, ἔτι ψιλὰ ὄντα, πρὸς τὸν ἥλιον βλέπειν, τὸ δὲ δακρῦον αὐτῶν καὶ μὴ θέλον ἀντοφθαλμεῖν, ἀποκτείνειν.

Scholiastes Homeri in Iliadem P.

Ἀριστοτέλης φησὶ ὡς ἴσησιν τοὺς νεοσσοὺς πρὸς τὸν ἥλιον ἀναγκάζων βλέπειν. καὶ ὁ δυνηθεὶς ἱερὸς τοῦ ἀετοῦ ἐστὶν υἱός, ὁ δὲ μὴ ἐκβέβληται. καὶ γέγονεν ἁλιαιετός. Ecphantes Pythagoricus apud Stobæum. Serm. XLVI. Lucianus Icaromenippo: ὥστε μόνον αὐτὸν δέδορκε τῷ ἡλίῳ, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ βασιλεύς, καὶ γνήσιος ἀετός, ἢν ἀσκαρδαμυκτὶ πρὸς τὰς ἀκτῖνας βλέπῃ. Idem Piscatore. ὁ δὲ ἔλεγχος τοιοῦτος δὲ ἔσω, οἷος ὁ τῶν ἀετῶν πρὸς τὸν ἥλιον εἶναι λέγεται.

Aristotelis locus, Antigono Scholiastæ indicatus, est Histor. Animal. lib. IX. cap. XXXIV. Vbi marinam tamen Aquilam solam hoc facere memorat.

ὁ δὲ ἀετὸς ὀξυωπέστατός μὲν ἐστι καὶ τὰ τέκνα ἀναγκάζει ἔτι φιλὰ ὄντα πρὸς τὸν ἥλιον βλέπειν, καὶ τὸν μὴ βουλόμενον κόπτει, καὶ στρέφει, καὶ ὁπότερου ἂν ἔμπροσθεν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύσωσιν, τοῦτον ἀποκτείνει, τὸν δὲ ἕτερον ἐκτρέφει.

Quibus verbis ineſt tota hæc Claudiani hiſtoria, quam ex Silianis modo productis, & his Lucani, de lib. IX. extudiſſe videtur:

> *Vtq; Iovis volucer calido cum protulit ovo*
> *Implumes natos Solis convertit ad ortus,*
> *Qui potuere pati radios, & lumine recto*
> *Suſtinuere diem, cœli ſervantur in uſus,*
> *Qui Phœbo ceſſere, jacent.*

Auguſtinus, de Geſtis Pelagij, cap. VI. *Non enim ſi quiſquam, verbi gratia, dixerit aquilarum pullos, paterno ungue ſuſpenſos, & radijs Solis oblatos, ſi oculis palpitaverint, tamquam adulterinos in terram, luce quodammodo convincente, dimitti, ſi fortè hoc falſum eſt, hæreticus judicandus eſt.* Suavibus verbis Ælianus lib. II Animal. cap. XXVI.

βάσανος δὲ οἱ τῶν νεοττῶν τῶν γνησίων ἐκείνη ἐστίν, ἀντίους τῇ αὐγῇ τοῦ ἡλίου ἵστησιν αὐτούς, ἀργοὺς ἔτι καὶ ἀπτῆνας, καὶ ἐὰν μὲν σκαρδαμύξῃ τις τὴν ἀκμὴν τῆς ἀκτῖνος δυσωπούμενος, ἐξεώσθη τῆς καλιᾶς, καὶ ἀπεκρίθη τῆς δὲ τῆς ἑστίας, ἐὰν δὲ ἀντιβλέψῃ καὶ μάλα ἀτρέπτως, ἀμείνων ἐστὶν ὑπονοίας, καὶ τοῖς γνησίοις ἐγγέγραπται, ἐπεὶ αὐτῷ πῦρ τὸ οὐράνιον ἢ τοῦ γένους ἀδέκαστός τε καὶ ἄγραπτος ἀληθῶς ἐγγραφή ἐστιν.

Elephantus Pythagoricus apud Stobæum, Serm. XLVI. Sive Admonitionibus de Regno. Ambroſius lib. V. Hexaem. cap. XIIX. *Aſſeritur quod aquila pullos ſuos radijs Solis objiciat, atq; in aeris medio pio parvulos ungue ſuſpendat, ne ſi quis repercuſſus Solis lumine intrepidam oculorum aciem inoffenſo intuendi vigore ſervaverit, is probatur quod veritatem naturæ ſinceri obtutus conſtantia demonſtraverit, ſin verò lumina ſua, præſtrictus radio Solis inflexerit, quaſi degener, & tanto indignus parente, rejicitur; nec æſtimatur dignus educatione, qui fuit indignus ſuſceptione.* Philes de Animantibus:

> Ὁ στοὺς νεοττοὺς ὄντας ἀπτῆνας τέως
> ἐπὶ ξένην βάσανον ὡς νόθους ἄγων,
> ποιεῖν δικαστὴν πρακτικὸν τὸν φωσφόρον.
> ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ταῖς βολαῖς ἀντιβλέπων,
> τῶν φιλτάτων τίς ἐστι, καὶ τῶν ἐκκρίτων,
> Ὀφθεὶς γε καθαρὸς δυσγενοῦς ὑποψίας.
> Ὁ δ' αὖ πρὸς αὐτὸν σκαρδαμύξας, ἀθέως
> Ἀλλοτρίου τόκος τ' εὑρέθη σπέρματος,
> Καὶ τῆς καλιᾶς δυστυχῶς ἀπεκρίθη.

Rudolphus Ardentius Homil. LXXXIV. in Evang. *Aquila pullos ſuos opponit radiis Solis. Et pullum qui radium Solis more patris, immoto lumine cernit, tamquam proprium diligit, Illum verò qui hoc non facit, tanquam degenerem abijcit.* Plinius deniq; lib. XIII. cap. XXII. & alibi.

Perſpicaciam Aquilæ ſingularem celebrant, Appulejus Floridis, Higinus Poëtico Aſtronomico, alij infiniti. Mirum, ſi verum, quod tradit Arator. Poëta Chriſtianorum non poſtremus, lib. II. Hiſtor. Apoſtol. Cujus ſunt hæc verba:

> *nam debilis ævo*
> *Et declinatis ſenior jam viſibus ales,*
> *Flammivomo ſub Sole Iacet; pennaſque gravatas*

Ejus in igne fovet, nocturnaque lumina pandit,
Atq; oculos radiis ardentibus ingerit agros:
Ad veterem reditura diem sic dona caloris
Languida sumit avis, cujus de fomite vires
Accipit, & prisci reparat dispendia secli.
Cui, ne sola forent quæ fervidus ingerit æstus,
Per laticum purganda vadum ter mergitur undis
Et senium deponit aquis, juvenemque vigoris
Effigiem de fonte levat.

Versus non contemnendi, historia, non temerè obvia, licet inverso ordine, repetitur ab Aldhelmo, sive Adelhelmo potius, in Aenigmatis:

Corpora dum senio corrumpit fessa senectus
Fontibus in liquidis mergentis membra madescunt,
Post hæc restauror præclaro lumine Phœbi.

Uterq; hausit ex Hieronymo (is enim est) Epist. ad Præsidium, quam illi vulgò abjudicāt: *Aquila*, inquit, *quando senuerit, gravantur ipsius pennæ & oculi* (L. ipsi os p. & oculi) *quæritque fontem, & erigit pennas, & colligit se in calorem, & sic ejus oculi sanantur, & in fontem se ter mergit, & ita ad juventutem redit.* Est is scriptor Hieronymus; sed mirificè interpolatus.

Magis mira exstat in Paullini his dulcissimis versibus.

Vt pullus Aquilæ dicitur repascere
Cura parentes mutua,
Quos vis senecta rursus implumes facit,
Nidoq; pascendos refert.
Donec replumi vestiantur corpore
Pennisq; florescant novis.
Versi vicissim, more Naturæ novo,
Sunt filiis, pulli senes.
At cum veterno defæcata fecerit
Novos, juventa, prapetes,
Desueta longo remigia pennarum senio
Natis magistris incoant.
Mistiq; pullis convolant altoribus
Leni per auras impetu.
Liquidum sereno tractibus lentis iter
Secare sublimi juvat.
Placideq; sudum ventilantes aerem
Ala pares immobili
Dum se sequuntur & vicissim præeunt,
Serto coronant circulo.

V.1. NON AQUILIS.] Noster liber *Nunc Aquilis* Corruptissimè. Nisi si numquam infuisse dicas antiquissimo alicui Archetypo.

V.1. EDUCERE.] Educare. Sic non semel Cicero. Terentius Adelphis:

Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo.

2. FIDEM.] In re inanima, Sæpius alibi, In Raptu. *Scit nivibus servare fidem.*

3. EXCUSSO SALIIT.] Non enim usu aut tempore opus habet ut salire discat.

CUM GERMINE.] Statim ut prodeunt, ovo rupto. Lucanus, lib IX.

Iovis Volucer, calido cum protulit ovo
Implumes natos, Phœbi convertit ad ortus.

4. HIULCA TEPOR.] De eadem re iisdem verbis Dracontius Hexaemero.

molli durescunt ova tepore,
Pennantur tunc membra, globis animataq; anhelant,
Rumpuntur confracta sonant, nutrita velatus
Tentant, & rudibus librantur in aera pennis.

4. HIULCA.] Semiaperta, scissa. *Hiulcare*, scindere, Catullo:

Dulce viatori lasso in sudore levamen,
Cū gravis exustos æstus hiulcat agros.

5. IM-

7. IMPLUMES NIDOS.] Omnes scripti Codices, cum Scaligero, Camerte, Aldo servant hanc Lectionem, quam & nos tuemur contrà Claverium *natos* substituentem. *Nidi*, sunt avium pulli, Poëtarum usu. Julius Montanus apud Senecam, Epist. CXXIII.

Iam tristis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore ministrat.

Non enim nidi loquaces, sed in ijs pulli. Propertius lib. IV. El. V. de Lena Venefica.

Illa velit, poterit Magnes non ducere ferrum,
Et volucris nidis esse noverca suis.

Virgilius, Georg. IV. de Apibus & Hirundinibus:

Omnia nam latè vastant, ipsasque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.

8. NATVRAM VIRES.] Cum eadem ferè res sit, Præcipuè Poetis, Ingenium cum Natura, & sæpius nostro isti, probabilior mihi scriptorum exemplarium lectio *Natorum*, *Vires*. *Ingeniumque* Sic Quinque libri Belgæ, Noster, Scaliger. Contra Claverius, Aldus, Camers, nec tamen pugna res indiget.

9. DEGENER ET REFUGO.] Duo libri Belgæ *Degeneres* Tres indidem *Degenerem* Nos priori lectioni cum Nostro Codice, Scaligero, Aldinis, & Camerte, accedimus *Degeneres visus* generositati & facilitati Claudiani apprimè conveniunt, alterum vulgi & concisius & indisertum est.

10. IRA PATERNA.] Occidi à Patre, scribit Aristoteles, à quo omnis Posteritas non obscurè transduxit historiam hanc.

11. EXPLORATORES IGNES.] Ab ignis natura exigente omnia. Sic Exploratores foci Martiali lib. VIII. Epist. L. Et notavit ibi D. Heraldus.

12. SUSTINUITQUE ACIE.] Res nota ex superius adscriptis auctorum verbis. Philosophorum autem prudentiores hoc exemplo non quælibet ingenia, aut quoslibet homines institutioni aut disciplinæ suæ admittebant, sed quorum animos velut per corporum habitudines exploraverant, secus quam nostris moribus multis in locis fit, ubi quilibet puer, cuilibet studio ingeritur, apto ineptove ingenio, De Pythagora, omnium, Veritate luce non illustratorum, principe; Porphyrius in Vita:

τὸν δὴ Ἀσραῖον τῷ Πυθαγόρᾳ χαρίζεται Μνήσαρχος, ὁ δὲ λαβὼν, φυσιογνωμονήσας, καὶ τὰς κινήσεις, καὶ τὰς ἠρεμίας τοῦ σώματος ἐπισκεψάμενος, ἐπαίδευε. Ταύτην γὰρ ἠκρίβου πρῶτος τὴν περὶ ἀνθρώπων ἐπιστήμην, ὁποῖος τὴν φύσιν ἕκαστος, ἐκμανθάνων, καὶ οὔτ᾽ ἂν φίλον, οὔτε γνώριμον ἐποιήσατο οὐδένα, πρὶν πρότερον φυσιογνωμονῆσαι τὸν ἄνδρα, ὁποῖός ποτ᾽ ἐστίν.

Et valdè fallor aut primi repertores fabellam hanc hoc fine in vulgus exspreserunt. Pro vera enim re numquam serio habitam vel Augustini modo posita verba convincant.

ACIE NOBILIORE.] Contemtrice periculorum. Nobilitas animi & corporis in Contemtu & superatione discriminum. Quo spectat illud vulgatum nobilitas sola est atq; unica virtus. Seneca Hercule Furente:

nobiles non sunt mihi,
Avi, non altis inclutum titulis genus
Sed clara virtus.

Quæ videlicet omnium illorum pretium sustinet. Astydamantis egregia est sententia, genus viro egregium tribuere si sit optimis moribus, hunc nobilitatis honorem mereri. Diogenes Cynicus interrogatus, qui inter mortales Nobiles essent habendi, Contemtores dixit Fortunæ, Opum, Voluptatum, Gloriæ, Vitæ. Sed nos parum congruo loco philosophemur, plura hoc genus colligentes.

13. VOLUCRUMQUE POTENS.] Imperator aut Princeps. Maro lib. III.

Dij maris & terræ tempestatumque potentes.

Lucanus, lib. IX.

Exemploque carens, & nulli cognitus ævo

Luctus erat, mortem populos deflere POTENTIS.

Hoc est Principis, Regis, aut qui ejus loco fuerit. *Potentia*, Imperium. Victor Philippis: Annos potentiæ quinq; egere. Idem Gallieno: *Huic novem annorum potentia fuit.*

13. GESTURUS SUMMO.] Fulmen Jovi sceptrum dant Poëtæ, Sceptro gestatricem Aquilam, ut vis superna & inevitabilis caveretur bonis moribus & factis, gnaris mortalibus atq; edoctis, pœnam atque ultionem ijs administrari ducibus, qui essent omnium acerrimi, si qui malis se vitijs submisissent. Revera autem constat Jovem illum πολύμυθον longè post fulmina nota cum omni pompa fictitiæ suæ aulç fuisse, ut demonstrat præ cæteris Arnobius, morticinæ Paganorum Dœmonologiæ expugnator verè fulmineus. Jovem pro igne habitum Magis Persarum, alijsque priscis Sapientibus, docere te possunt Julius Firmicus contra Idololatriam, & Fulgentius Mythologus.

14. PIERIIS TENTATUM SÆPIUS ANTRIS.] In umbra Studiorum Musicorum, inq; speculationibus Musicis, carmine clausis, ingenijque exercendi ergo recitatis: Nunc verò in Lucem se Regiam audere prodire dicit, & ipsius Imperatoris auribus probare Musas suas. Integrum jam annum Latinum Apollinem coluerat hæc scribẽs Claudianus. Probino enim & Olybrio Consulibus Græcas Camænas Latinis commutasse alibi ipse confitetur, qui fratres Consulatum gesserunt anno Tertium Honorij præcedente. Scaliger in priore Editione Manilij *tentata* recenta inclusa, cepit: Sed illo novo intellectu opus non est.

15. MAGNA ROMA.] Rerum maxima. Sanè cujus comparatione aliæ omnes civitates fuerint minuta oppida. Maro *Magna spes altera Roma.* Papinius. Silv. III. *magna tractus imitantia Roma.* Horatius.

Egressum magna me excepit Aricia Roma.

15. SUO DEO.] Roma Cœlum; Cœli Deus, Imperator. Vetustissimi Regum & Principum qui primum jure Barbaros palantesque, instar agrestium animantium, mortales, moribusq; devinxerunt, subque jugum velut Rationis coegerunt, exsules hujus eatenus, atque exleges contemtoresque omnis disciplinæ, uti dicta atq; scita sua penes agrestes, duroq; velut robore natos, aliquid haberent auctoritatis, nec sanctiones, cultu usuque profuturæ, belluino impetu conculcarentur, necessarium habuerunt divinitatis de se opinionem induere ferocibus animis, ut superioris & divinæ cujuspiam Naturæ instinctu ordines istos regi credentes, parerentur primum obnuptam in ipsis atque humi depressam Rationis vim, erigi, & eventilari, unde postmodum ipsi, utilitatis suæ conscij, consultiq; efficerentur. Nam cum, Xenophonte teste, ad parendum nullum sit homine animal ineptius, necesse autem fuerit, unius primum aut paucorum consiliis excitari jacentes torpentesq; animæ ignes, nequiverunt alio genere promtius efficere Reges illi primi, cœlestibus excelsisq; mentibus prçditi, & speculationibus dediti, quam uti divinioris Naturæ quamdam in se subditis fidem facerent. Hinc procul dubio oriunda tot numinum millia rudem mundum, & victui soli anquirendo deditos mortales tam varijs superstitionibus oppleverunt, Nepotibus in avita vestigia succedentibus semper, donec exstincta tamdem nebula, inter Reges fortes, & Deos immortales homines distinguere cœperunt. At posterior exinde ætas, priorum cultum adorata, vi quadam intrudere sese in divorum ordines institit, ambitione locum Benivolentiæ occupante, tanta temeritate ut vix quisquam fuerit, vel paullũ modo feliciorum Regum, qui vel ridentibus populis

pulis noluerit divinitatem suam persuadere, renuentibus vi astuq; impingere. Ea stoliditas & superbia, priscæq; Sapientiæ infelix abusio, ab Assyriis ad Persas, ab Persis ad Græcos devoluta, per manus tamdem & Imperatorum Romanorum capita subivit; quorum ut quisque vecordissimus, dum Deus esse voluit, humanitatis existimationem palam projicere non dubitavit; etsi non negem interfuisse qui & bona priscaq; mente sic insanierint, velut prudenter de maximo Principe Diocletiano memorat Aurelius Victor. Primus sanè Cæsarum vivus vidensq;, & mox periturus, Tēplum suo Numini & Divę Divarum Clementiæ commune exstrui passus est, & tantum non palam jussit, Dione Cassio testificante. Alter & coram in ipsa urbe & in provinciis sub conspectu suo suos sibi Flamines, sua Tēpla condi Divinitati suæ non est indignatus. Caligulam belluarum Belluam, quam Imperatorem humani generis, hominem, tutius appellasses, ita Deum se planè agebat, etiam voce atq; aspectu oculorum pessumdare posse contranitentes videri volens, ut sanè mirabili exemplo Agrippæ Regis Judæorum penè oculis monstri & verbis interemto testatur Philo Legatione ad ipsum, etiam objurgans aliquando Potestates cœlestes auctore Suetonio. De Augusto palàm scribit Propertius: Arma Deus Cæsar dites meditatur ad Indos. De Cæsare, Ordinis Institutore, Strabo, lib. IV.

Βέλγας ἔλεγον τοὺς λοιποὺς τε τῶν παρωκεανιτῶν, μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ῥήνου, καὶ τινας τῶν παροικούντων τὸν ῥῆνον καὶ τὰς Ἄλπεις, οὓς δὲ καὶ ὁ θεὸς Καῖσαρ ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν διήρηκεν.

Notæ cæterorum Fabulæ Domitiano scribit Martialis. *Edictum Domini Deiq; nostri.* Quod ipsum Propudium primum tales honores sibi adscivisse perperam scribunt Eutropius lib. VII. & Jornandes in Originibus Gothorum. Nec pepercerunt sibi & Posteritati hac in re etiam Christiani Principes, quorum vel cum primis Magnus Theodosius Deus in os apertè nuncupatur à Latino Pacato Panegyrista. Horum ut paganis viciniores omittam, quis ferat Justinianum, qui Fidei Christianæ pomeria scripsit, nullis non paginis Constitutionum suarum de Numine suo paratragœdiantem? Sed frustra hæc vituperes quæ omnes secuti sunt, arrogantiæ veteris vestigia. Fuit mos à tam alta consuetudine Romanos principes claris verbis Deos dicere, ut clamant omnes Libri, quod excipientes Poëtæ etiam Joves eos appellarunt Oppianus, Cynegetico primo.

> Σοὶ, μάκαρ, ἀείδω, γαίης ἐρικυδὲς ἔρεισμα,
> Φέγγος ἐνναλίων πολυήρατον Αἰνεαδάων,
> Αυσονίου ζηνὸς γλυκερὸν θάλος, Αντωνῖνε,
> Τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτήσατο δόμνα Σεβήρῳ.

Quomodo Nonnus Dionysiacis, & multo ante non uno loco Martialis: Quomodo insanierunt & aliarum gentium adulatores. Georgias Leontinus Persarum Jovem appellabat Xerxen.

Dionysius Longinus περὶ ὕψους, cap. II. ταύτῃ καὶ τὰ τοῦ Λεοντίνου Γοργίου γελᾶται, γράφοντος Ξέρξης ὁ τῶν περσῶν ζεὺς, καὶ Γύπες ἔμψυχοι τάφοι, &c.

Dij promiscuè aliarum item gentium Principes. Polyænus lib. VII. Strategem.

> Αντίοχος ὁ προσαγορευθεὶς θεός.

Theophylactus Simocatta Histor. Mauric. lib. VII. cap. IX.

> ὁ δὲ τῆς ταυγὰς κλιματάρχης Ταϊσὰν ὀνομάζεται, ὅπερ υἱὸς θεοῦ ταῖς ἑλληνικαῖς φωναῖς ἐνσημαίνεται.

Sic in Barbararum nationum injuriam accipiebatur ab ipsis Romanos Principes Deorum aliquando vocabulis nuncupatos, ipsorum

rum Reges hominum. Priscus Rhetor in Legationibus de Attila illo truculento: *Cum autem Bigilas admiraretur qui fieret ut Attillas qui sibi jampridem cum Legatus ad illum veniret, comis & perhumanus visus esset, tunc se acerbis contumeliis affecisset; dixi vereri me ut aliquis ex Barbaris, qui Serdicæ nobiscum epulati erant, Attillam abalienassent, & Bigilam, Romanorum Imperatorem, DEUM; Attillam autem hominem appellasse, retulissent. Attilla autem Deorum Maximus haberi volebat.* Idem Priscus: *Deinde Caridachum ad se vocat, tamquam illi Victoriam, & quæ ex Victoria consecutus fuerat, communicaturus. Sed ille, dolum & insidias suspicatus, difficile & grave esse homini respondit in DEI conspectum venire. Si enim immotis oculis Orbem Solis nemo intueri posset, quomodo quis sine sensu doloris cum Deorum maximo congrediatur.* Et Deos ipsos sese timere clamat ad milites suos, apud Juvencum Calanum is tyrannorum maximus: *Me Duce pugnate, nihil est quod me duce pugnantes vos terreat, Dij vos & me pavent.* Imperatores quidem Romani splendorem tantum suis rebus addebant, ut cum aliqua procederent Deos sese videre populus, non homines arbitraretur, uti vides in sermone Militis ad Leonem Principem penes Luitprandum libro I. Historiar. capite III. Porrò ut Notam istam aliqua gemma obsignemus; Pietas, Mansuetudo, Clementia, hæ sunt virtutes quibus fastigiis cœlestibus Reges Principesque accedunt; hæ sunt colendæ, exercendæ, fovendæ, ijs, qui adspirant suprà humanas res elevari: Quod nimis quam egregiè docet suum Principem Orator divinus, Philosophus summus, Themistius, Oratione V. *Olim quidem vobis*, inquit, *Imperator, divinitatis appellationem Respublica consensus attribuit; non quod immensa auri copia vestra in potestate sit, non quod abundè corona vobis, ac purpureæ vestes suppetant; Non quod divitem ex paupere subito faciendi magna sit vobis facultas*, (hæc enim longè cœlo cœlique imagine sunt inferiora.) *Sed quod unius in Dei principisque potestate sit, vitam alteri concedere: Siquidem nemo, cum Deum invocat, Victorem aut Triumphatorem, aut Germanicum atque Schyticum, sed amantem hominum, Pium, atque Servatorem, appellat. Proinde ea tibi amplectenda virtus est, ita numquam tete à se manus DEI, in qua sunt Corda Regum, excutiet, quemadmodum Neronem olim & Domitianum, & Severi filium, excussit. Hoc ego Tropæum multo Scythico illo celebrius arbitror.* Quo pertinet quod Seneca in Apocolocynthosi brevissimè ait omnia complexus: *Principes Pietate & Iustitia Dii fiunt.* Principes divina constitutione venerabiles esse, &, dempto divino solo, omnem illis honorem cultumque optimo jure deberi, cum vivæ Imagines DEI sint in terris, elegantissimis rythmis monet Gulielmus Sallustius Bartassius, Gallicorum Poëtarum primus, Septimana Secunda, Die Tertia, Parte Prima.

Les Princes & les Roys sont les vives images
Du grand Dieu æternel, qui luit en leurs visages,
Il les faut reverer, & benir en touts lieux,
Le Diadme ils ont & le sceptre des cieux,
Le Diademe sainct, qui leur front environne,
Et le sceptre d'orè, qui en leur main fleuronne.
L'on void dessus leurs chefs les courronnes pleuvoir
Et le pays natal oblige à ce devoir.
Les subjects amoreux d'un debonnaire Prince
Qui maintient en repos son peuple & sa province.

Neque ineptè Corrippus, fine Libri Secundi.

Deus est cui verbo competit uno
Iustificare malos, mediaque è morte levare,
Credite simpliciter: vox hac temeraria non est,
Qui facit hoc Deus est, Deus est in corde regentum,
Principibus princeps quicquid Deus imperat hoc est.
Terrarum Dominus Christus dedit omnia posse,
Ille est Omnipotens, hic Omnipotentis imago.

Et hæc obiter incidentia prolixius, ut simul Divos Romanos illustrarent.

V.17. JAM DOMINAS AURES.] Hæc est cæterorum omnium, quotquot hactenus collatos novimus, Codicum Lectio; à qua unus solus Bentinianus Codex abit scribendo *dominas arces* ut collusio nimirum fuerit tectorum atque arcium Augustarum. Ego verò ad Aulam intelligendam satis existimo virium habere τὸ *Tecta*, &, quæ major est, præsentiam Imperatoris de cætero jactare Claudianum, sive judicium adeò ipsum, quod post ambos Cæsares de eo honorificum tulisse notum ex inscriptione statuę pervulgata. *Aures* autem *Dominas* præsentiam & approbationem simul Honorij Principis autumat, cum ea parte Judicium præsens Poëticum sæpè scriptores designent. Martialis de suo Xeniorum Libello.

hac novimus esse nihil,
Nec tamen hoc nimium nihil est, si candidus aure,
Nec matutina si mihi fronte venis.

Persius de acris judicij Magistro: *Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto Acuta aures*, acre judicium, Calpurnio, Ecloga 1.

silvestre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago.

Favonius Eulogius, Commentario in Somnium Scipionis: *Quæ si doctis auribus tuis placere pervidero, ad alia stilum operamq; convertam. Sulpitius Severus, Dialog. III. Relligiosas potius quam doctas attulistu aures.* Alia suprà, & hæc fortè.

18. AUGUSTO JUDICE] Judicium Honorij, Arcadiano geminatum, exstat in notissima inscriptione aut subscriptione statuæ. Nec tamen temerè aut præceps datus hic honos Poëtæ, sed postquam integro sexennio placuissent ejus Musæ. Paulò enim antè Bellum Geticum scriptum Statuam eam constitutam ex præfatione ejus Pæanis liquere potest: Jam inter illud Bellum, quod annum Christianum CCCCII. incidit, & Probini atque Olybrij Consulatum, quo tempore Latinas Camænas noster primum, suopte in Epistolis testimonio, tetigit, intercedit modo dictum spacium, Fratribus iis Consulatu functis anno CCCXCV. Ut tantus honos non sit nullo labore celeberrimo vati quæsitus.

Ad Panegyricum.

CONSULATUM ingredientes moris erat laudari & admoneri Officij, quod honori deberent à primo summo, commendatione morum veterum & emendatione novorum, in pejus semper, nec sensim quidem, semper ruentium; dum liberior erat seculi ordo, nec planè adstricti negotiis & obsequiis Regiis viri cætera ad Antiquam Romam etiamnum cordati. Ita exstat scripta non una Oratio Principibus Consulatum ingredientibus dicta jam inde à Plinij Cæcilij temporibus, ita Claudiani nostri non unus Panegyricus, etiam privatis Heroibus tributis. Verum cadentibus & collapsis jam relliquiis Romanæ Libertatis, hæc etiam Lau-

des, & mos hic Virtuti commendandæ propitiandæq; dedicatus, sublatus est, & Candidatis Consularibus laudes hæ abstractæ, in ordinarias Principum commigrare jussæ sunt, præcipuè ubi Barbari Reges jam summam Italicarum Rerum tenere orsi: Ut quoties Rex Consulem constituisset, toties Laudum suarum præconem extulisse sentiretur. Sic vir ætate non tantum sua maximus, Severinus Boethius, se commemorat ad filiorum suorum Consulatum Theoderici Gothorum atque Italiæ Regis Laudibus Orationem dixisse. Libro II. de Consol. capite III. Quo tamen tempore Consulatui honos priscus non ideo perierat, fatente eodem ipso Rege cæteros magistratus etiam non rogantibus offerri solitos, Consularem dignitatem non nisi de longinquo pridemque sperantibus, apud Cassiodorum Variarum libr. VI. Epistola I. Augusti quidem nec ultimis temporibus eam abhorruerunt, ut series Fastorum docet. Cum primis tanta ambitione insederint, ut vix quisquam magnatum per Cæsares, undique imminentes, eò eniti valeret. PLinius Panegyrico exinde inter singulares Trajani laudes commemorat: *Contigisse privatis aperire annum, fastosque reserare,* & hoc quoque redditæ Libertatis fuisse indicium, quod *Consul alius fuerit quam* Cæsar.

HONORII AUGUSTI.] Ingens de Ingenio, Animo, Moribus, hujus principis diversitas est scriptorum ipsi coævorum nedum aliorum. Et tanta quidem ut aliis collaudantibus, alijs vituperantibus, difficile penitus sit calculum ponere, laudabile magis Imperium ejus fuerit, quo ad ipsum quidem, an culpabile. Me si quis judicium poscat, dicam; indolem ipsi eatenus patriam fuisse, ut miti funestis & diris temporibus animo, prudentia tamen hactenus non caruerit, ut componeret multa virtute domestica, quæ exteris sceleribus alii consciverant, præcipuè quatenus veris amicis solidam fidem servavit. Quod verò ad arma segnior, Quietis fuerit amantior, tum naturale forte, & educationis tenerioris habuit, tum secius animatorum Rectorum nonnullorum vafricies caussata est, qui præmaturo obitu Patris, ipsi Tutores cum Imperio Veteris Romæ dati, cum arderent infesti mutuis odiis, & dominandi pro se quisque libidini plerique omnia postponerent, abusi sint non improbo Principis ingenio ad explendam fucandamque ambitionem suam, ipsum torpori tradentes & in otio Regio cohibentes, ætate adolescente irretita dulcedine quietis voluptuariæ, non tamen impuræ, quo diutius securiusque ipsi rerum habenas torquerent. Quod genus astutiarum cum rarò non malè expertisse Magnatibus observari in Historia prisca possit, tum verò hi ipsi, Honorio relicti à Patre, summo & ferè ultimo vereque Romano bono Principe, egregio Posteritati documento esse possunt. Nemo enim non eorum alterius dolis vi & machinis subrutus est, Innocentiam autem Imperatoris Providentia divina incruentam suo fini traduxit, singulari exemplo Justitiæ & Clementiæ. Panegyrici, quale genus Orationum fuerint, quæque olim præcepta habuerint legas penes Dionysium Halicarnassæum, qui peculiari ea Commentario prosecutus est. Appellatio sumta à conventibus Græciæ civitatum publicis, quibus celebrata egregiorum virorum præconia instigabant cæterorum animos ad parem virtutis cultum. In populo Hebræo pares conventus celeberrimis Festis fuisse, alibi docemus ex ipsius litteris, estque eò intelligendus locus Dorothei, Doctrina. XXII. ubi ait:

ἐπειδὴ γὰρ τὸ παλαιὸν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἑορταῖς, εἴτουν πανηγύρησι, προσέφερον δῶρα τῷ κυ-

τῷ κυρίῳ κτ̀ νόμον, οἷον θυσίας, ὁλοκαυτώματα, ἀπαρχὰς, καὶ ὅσα τοιαῦτα, παραινεῖ ἡμῖν ὁ ἅγιος γρηγόριος ἑορτάσαι ὥσπερ ἐκεῖνοι τῷ κυρίῳ.

Inter δῶρα illa Laudes tam divinas quam Regum Heroumque fuisse, docemus, ut dictum, alio loco. Claudianus quo nomine sua Opera insigniverit, equidem adhuc dubitamus, Libri enim, quos non vidimus, aut collatos habemus, nihil statuunt, vel omninò omissis titulis, vel de CONSULATU de BELLO, &c. præferentes, honorarijs Appellationibus neglectis. Panegyricos tamen volunt veteres Editiones, cum Camerte, Bentino, Claverio. Licet Aldus libros maluerit de suis Codicibus, quorum consensui nec nos refragamur, potius quidem quam ut cum Scaligero & Pulmano Panegyres admittamus, titulo nescio an ulli alteri umquam auctori usurpato, aut libro præfixo.

V. 1. ROMULEI.] Romani, in loco ubi dominatus Romulus. Majestatem suam summo quondam civili magistratui reddidisse Honorium jactat, quod eum in Arce ipsa, Vrbe scilicet rerum principe, sumserit. Vide multa initio Sexti Consulatus, Romuleus, prorsus Romanus. Alibi.

Est in Romuleo procumbens insula Tybri.

Romani fasces, victores gentium, dominatores, ambitione loquendi Romana. Sic dies Romana ab imperio mundum complexo. Papinius Silv. I.

stabit dum terra polusque
Dum Romana dies.

Martialis lib. IX. Epigramm. II.

Manebit altum Flaviæ decus gentis
Cum Sole & astris, cumque luce Romana.

Romanus Oceanus, in Epigrammate benè prisco:

Vltima cesserunt adoperto claustra profundo,
Et jam Romano cingimur Oceano.

Romanus orbis, apud Vlpianum cap. XVII. de Statu Hominum. Velut extra id Imperium nullus foret mundus. Sed Romulei fasces perhibentur Regij, quodam singulari Fortunæ facinore, cum contra Regium Imperium Consulatus fuerit constitutus, incisus nimirum honos perpetuo oppositus. Sic Consulari honori honoris eximij summiq; ergo accedere ait Regium, ut alibi sæpius purpuram fascibus addi, cum & nullam gratiorem libertatem prædicare soleat quam sub Rege pio. Hoc autem pacto studebant Cæsarum veteres ut imperij auspicijs copularent dignitatem summam priscæ Reipublicæ. Plinius Panegyrico: *Hæc Laus acti Consulatus, illa dilati: quod adhuc initio principatus, ut jam exsatiatus* Honoribus & expletus. Consulatum recusasti, quem novi Imperatores, destinatum alijs, in se transferebant. Fuit etiam qui in principatus sui fine Consulatum, quem dederat ipse, magna ex parte jam gestum, extorqueret & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes principes & desinentes adeò concupiscunt, ut auferant, tu otioso ac vacante, privatis cessisti. Mos ille, summos rerum Principes, Consulare munus simul gerere voluisse ducem habuit. L. Sullam, qui Dictator secundum Consul esse voluit, ut notat Appianus Civil. I. *Insequenti*, inquit, *anno Sulla, Dictator quamvis, tamen ad repræsentandum aliquam Reipublica formam, sustinuit Consul iterum geri, collega Metello Pio, & hinc fortè mos natus est, ut nunc quoque Romani Cæsares, penes quos est creatio Consulum, ipsimet eum honorem adsumant, rem pulcram ducentes summum Imperium Consulatus jungere.*

1. SUMANT EXORDIA.] Annum incoent, quod scitè Plinius dixit annum aperire: contigit ergo privatis aperire annum, fastosque reserare. *Pandere* Sidonius *Annum pande novum* & multis verborum argutijs alij acuti nervosique horum seculorum scriptores: Cum mirifica majestate, velut spectaculum ipsum rei ponat ob oculos, Papinius in

XVII. Consul. Domitiani, ut est spiritu tali generosior plerisque cæteris is vates.

Lata bis octonis accedit purpura fastis
Cæsaris; INsignemque APERIT Germanicus ANNVM
Atque ORITVR CVM SOLE novo, cum grandibus astris
Clarius ipse nitens, & primo major Eoo.

Id totum Epigramma divinum est.

1. TERQUE SUAS DUCAT BELLATRIX POMPA CURULES.] Sic ex Cujacianis Libris Claverius, à quo Scaliger hactenus absentit, ut *suas* suæ Editioni commendare maluerit. Alij libri, Noster, Bentiniani, Camertis, aliæque Editiones non ignobili nomine *Terque tuas ducat bellatrix Roma curules* Quibus denuo dissonant Exemplaria Delriana atque Aldina. Sanè *bellatrix Pompa* Claudiani scriptura videtur. Militarem enim pompam dicit Imperatoris Consularibus auspicijs præsentem, & Principem Togato Magistratu conspicuum comitantem, quod privato nemini licuerit, in Cæsare autem spectaculum præbeat luculentissimum Alludit eodem alijs libris, ubi Martem & Quirinum ducere fasces Augustos, eisque ornandis adesse autumat. Sanè & Romuli vox Romam ipso sono excluserit, si accuratius contempleris, & ex more Claudiani, ubique aspernantis iterationem talium, quam vitio suo affectent alij. Optimè ergò ex optimis Codicibus Claverius, quibus sanè dissimulandum non est longè cedere cæteros omnes. *Ter* tertium sonat, prisca locutione de rebus Consulum. Vocem *Pompa* optimè agnoscunt etiam omnes Belgæ Libri.

2. DUCAT.] Comitetur ex Palatio sive Aula in Curiam. De domicilijs enim suis producebantur in Senatus congregati Concilium novi Consules, stipante clientium amicorũq; agmine, quibus iungit bellatricem pompam Imperator Consul. Palatium autem domus principium. VI. Conf. v. XL. & LIII. Quo Carmine pariter Consulatus insignia sive pompa paludatæ aulæ iunguntur v. DXCVI.

agnoscunt Proceres, habituque Gabino,
Principis, & Ducibus circumstipata togatis,
Iure paludatæ jam Curia militat aulæ.

De Productione Consulum aliquid dictum ad Panegyricum Probinianum.

3. CURULES.] Solium Consulare, usu nemini ignoto. Erat scansile aliquot gradibus, quorum Mythologiam quampiam excogitarunt tempora sequentia. Cassiodorus libro VI. Epist. I. Vbi Rex alloquitur Consulem: *Pinge vastos humeros vario colore palmata: validam manum victoriali stipite nobilita. Lares proprios etiam calceis auratis egredere: sellam Curulem pro sui magnitudine multis gradibus enisus adscende.* Cætera facilia, *vasti humeri* fortem virum indicant. Vt lati Saliorum apud Lucanum: Et *Salius lato portans* ancilia collo. Ita enim eo loco antiquissimæ fidelissimæque membranæ. Maro lib. II.

Hæc fatus latos humeros, subjectaque colla
Veste super, fulvique insternor pelle Leonis.

Idem, Lib. XI.

Cui pellis Latos humeros erepta iuvenco
Pugnatori operit

Homerus Odyss. XXIII. de Ulysse. Μηδ' ὕτω ῥάκεσιν πεπυκάζμεν@ εὐρέας ὤμυς. Gradus ad insessum Curulis Quæsturam & Præturam indicare videntur, per hos enim magistratus ad Consulatum adscendebatur.

2. BELLATRIX POMPA.] Explicata suprà bellatrix pompa; militum sive exercitus stipatio. Sic humeris in Quarto Consulatu Honorium à commilitonibus tralatum scribit v. DLXIII.

Nunc quoque quos habitus, quanta miracula pompæ
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu

Per

Per Ligurum populos, solito conspectior, ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes,
Obnixique simul pubes electa Lacertis
Sidereum gestaret onus.

3. FESTIOR.] Iucundior, Sanctior. Omnia tempora tam generosi Consulis auspicium felicitate secutura dicit. Sic Ianus bifrons loquitur apud Papinium Decimum Septimum Consulatum ineunte Domitiano.

Aspicis ut templis alius terror; altior aris
Ignis, & ipsa mea tepeant jam sidera bruma.
Moribus atque tuis gaudent turmaque tribusque
Purpureique Patres: Lucemque à Consule ducit
Omnis honos.

3. ANNUS.] Consulatus, cujus annua Potestas: itaque pro eo Annus. PLinius Panegyrico: *Sic Regibus exactis capit Liber annus. Sic olim servitus pulsa privata fastu nomina induxit.* Idem: *Non ambitio magis quam Liber & Malignitas videri potest omnes annos possidere.*

3. CINCTUS.] Vestitum omnem vox ista notat. Cum enim is veteribus longior prolixiorque foret, quam ut commodè, eò fluente incederetur; succingere eum usus jussit. Vnde habitum omnem notat Cinctus. Noster IV. Conf. v. DCIII.

Hoc si Mæonias cinctu g raderere per Vrbes,
In te pampineos transferret Lydia thyrsos. Et sæpius alibi.

3. CINCTUS GABINOS.] Pacificos. Urbanos, quos Gabijs urbi illatos populus Romanus festos pacificosque servavit. Consul autem Romanus festos pacificosq; servavit. Consul autem Romanus hoc habitu utebatur, cum magni aliquid facinoris conficiebat. Virgilius VII.

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignes, reserat stridentia Limina Consul.

Vide eo loco Collectanea Servij nomine inscripta. Isidorum Origin. lib. XIX. cap. XXIV. Adrianum Turnebum lib. XXII. Adversar. cap. XIX. Cinctum autem hunc Consularem fuisse, indicat etiam suo ævo Ennodius, Carm. XXCVII.

Qui vincit trabeas, solium, cinctumque Gabinum,
Consulibus præstans ecce Senator adest.

Cinctum eo modo compositum fuisse, ut toga sic rejiceretur in tergum, uti una ejusdem lacinia virum revocata ambiret, notarunt docti, qualis scilicet arantium olim Gabinorum fuit, quo alludit Manilius, lib. IV. Astron.

rituque Gabino
Mœnia succinctus curvo describat aratro.

Gabini enim arantes quondam, cum ab hostibus forent ex improviso deprehensi, Togis eo habitu succinctis victoriam tenuerunt: itaque urbanis sacris festisque, eo cinctu, ut felici, postmodum sunt usi.

4. PURPURA.] Gentium consensu Regiæ potestatis insigne. Sic usurpatum etiam Consulibus Romanis. Martianus Capella. lib. V. de Cicerone: *Alter vero quem Consularis purpura & exstincta conjurationis Laurea redimibat.* Romanis quidem Principibus adeò affectata, ut & in calceis colorem eum amaverint, velut notatum alibi his libris, & scriptione nominum sint usi, summa æmulatorum pœna. Leo Imperator Hilariano. L. VI. de Diversis Rescriptis: *Sacri affatus quoscunque nostra mansuetudinis in quacunque parte paginarum scripserit auctoritas, non alio vultu penitus aut colore, nisi purpurea tantummodo inscriptione lustrentur. Scilicet ut cocti muricis & triti conchylii ardere signentur. Hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum aut concessum habere aut quærere, aut à quocunque sperare: eo videlicet, qui hoc aggressus fuerit, tyrannico spiritu, post proscriptionem bonorum capi-*

capitali non immerito pœna plectendo. Quin minutum purpuru frustillum domo alicui appensum indicabat rem fisci esse, nec Imperatoriæ potestati eximendam. Agathias lib.V. de Anatolio fragmento marmoris in suo sibi cubiculo ex terræ motu interemto:

ἄδικος ἐς τὰ μάλιστα γεγονώς, καὶ πολλοῖς ὅσοις τῶν οἰκείων ἀφῃρημένος γραπτὰς σανίδας, καὶ ῥάκη ὑποπέρφυρα τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις θαμὰ ἐπέβαλε τὴν εἰς βασιλέα εὔνοιαν προϊσχόμενος, καὶ ταύτῃ ἅπαντα ἐσφεπείζετο βιαζόμενος μὲν ἀναιδῶς, καὶ ἀναρρηγνὺς τὰ βουλεύματα τῶν ἀποιχομένων.

Privatis ita interdicto, vel temerario usu, ut mantile in mensa purpureo clavo ornatum fuerit perniciei locupletibus hominibus, exemplo apud Ammianum exstante.

5. DIVES HYDASPÆIS AUGESCAT PURPURA GEMMIS.] Purpura Consularis, alioquin pretiosissima, pretiosioribus gēmis, Imperatorio nimirum habitu ijs exornato, augetur pretio. Hydaspes Indiæ fluvius, Arriano descriptus, dives à gemmis, nobilissimo Indiæ proventu. Seneca Hercule Oethæo:

nec tota sitim
Lydia vincit, nec qua Zephyro
Subdita tellus stupet arato
Flumine clarum radiare Tagum.
Nec si totus serviat Hebrus
Ruraque dives cingat Hydaspes.

Gemmarum ejus mentio apud nostrum IV. Consul. Hon.

tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina pondus Hydaspes.

Gemmæ Indicæ nobilissimæ. Idem Seneca Dramate Eodem.

Non disposito clara monili
Gestat pelagi dona rubentis.
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoo lectus in unda.

Priscus Rhetor in Legationibus: *A cœna ut surreximus Maximinus Edeconem & Orestem donis demereri studens sericis vestibus & gemmis Indicis donavit Augescere* dixit item, augeri divitijs dixit, ut Propertius de Templis Primæ Romæ:

Fictilibus crevere Deis hac aurea templa.

Hoc est in aurea aucta sunt ex fictilibus. Severus, si is est, in Aetna.

Vatibus ingenium est, hinc auget nobile carmen.

Id est Nobilitate augetur. Sic enim eo loco veteres Editiones, libris manuscriptis æquiperandæ. *Augescere* alioquin etiam absolutè nobiliorem, celebriorem, fieri: PLinius Panegyrico: *Quid te non eadem Respublica, non Senatus, non Consulatus, ipse ciebat, qui sibi tuis humeris attolli & augescere videtur?* Quo exemplo defendenda Claudiani hic est Lectio, est enim ex Libris Belgicis non nemo qui *lucescat* emendatum venire gaudeat. Lapides Indici, summi thesauri & divitiarum loco apud Simocatam quoque lib.VII. cap.VI. Histor. Mauric.

Μηδὲν γὰρ τοῦ ἱερεῖ ἕτερόν φασι τὸν βασιλέα εὑρεῖν, ἢ σκίμποδα ξύλινον, καὶ σισύραν ἐξ ἐρίου ἐς τὰ μάλιστα εὐτελεῖ, φαιλώνιόν τε ἀκαλλῆ. Συσείμων γὰρ οὖν ὁ ἀνὴρ λιτότητι βίου καταλαμπόμενος, ταῦτα δήπου ἀντὶ πολλῶν ἂν χρημάτων, καὶ λίθων Ἰνδικῶν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τιμησάμενος εἰς τὰ βασίλεια μετηγάγετο.

3. SUCCEDANT ARMIS TRABEÆ.] Senatus conjunctionem cum Principe & militem utrique servientem facit, rarò exemplo temporum: cum plerique principes nihil non militibus & debuerint & tribuerint. Ut rara res & principibus ferè periculosa fuerit Senatum dignitatis suæ laudare vel auctorem vel fautorem; ut ij contrà laudati suprà omnes qui Senatui pristinam auctoritatem, quantum in ipsis fuit, restituerunt.

8. SUCCEDANT.] Post Rempublicam

cam armis descensam Senatoria & Consulari auctoritate regendam dicit, ut priscis æquet suum *Honorium*.

3. TENTORIA LICTOR AMBIAT.] Ut Consules prisci, Expeditionem subeuntes, Consularibus utebantur insignibus etiam apud exercitum. Livius in pugna ultima Marcelli cum Annibale, lib. XXXII. *Interfectus est Aulus Manlius, tribunus Militum, & ex duobus præfectis sociûm M. Aulius occisus, L. Arennius captus, & Lictores Coss. quinque vivi in hostium potestatem pervenerunt.* Sæpè etiam mentio apud Silium Italicum.

4. LATIÆ SECURES.] Consularis potestas. Velut decreto Patrum Consuli datus sit exercitus. Alludit studio magno priscæ Reipublicæ mores.

5. TUQUE O QUI PATRIUM.] Exclamatio aut inclamatio Poetica, usitata cum ad insignem personam res & oratio deflectitur. Valerius Flaccus lib. I.

Tuque ô pelagi cui major aperti
Fama; Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus; Phrygios prius indignatus Iulos.

Papinius Thebaide I.

Tuque ô Latiæ decus addite famæ
Quem nova maturi subeuntem exorsa parentis,
Aeternum sibi Roma cupit.

Virgilius, Georgico. I.

tuque ô cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percussa tridente.

Malè ergo nonnulli Codices Claudiani nostri scripturam turbant.

6. PATRIUM ORBEM.] Imperium Romanum, quod Ambitione Loquendi Orbem terrarum Universum denotat. Malè libri nonnulli *Latium* Nam geminos fratres Orbem hæreditarium crevisse autumat Claudianus. Ita πατρικὸν κλῆρον translatione paterni in filium Imperij agnoscit Nicephorus Gregoras, Initio lib. III.

ἐπεὶ δὲ καὶ κλῆρον πατρικὸν τῆς βασιλείας διάδοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔμελλεν εἶναι ὁ Λάσκαρις.

7. EOO CUM FRATRE.] Alludit simul ambos Consules. Tertium enim Honorio in Occidente, Quartum Consulatum in Oriente suo gessit Arcadius. Idatius Fastis. Cassiodorus Chronico. Chronicon Alexandrinum. Fasti Siculi & Capitolini, &c.

9. PROCEDE SECUNDIS ALITIBUS.] Noster *secundis Auspiciis* Alterum cum reliquis Libris magis probamus.

10. SPES VOTUMQUE POLI.] Formula velut Acclamationis. Maro de Ascanio ex Ciceronis, ut volunt, verbis. *Magna spes altera Romæ.* Votum, desiderium. Sic Sollicitare cœlum Domitianum, ut illorum ascendat Papinius scribit, prima Thebaide.

licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cœli
Sollicitet, maneas hominum contentus habenis.

11. PRIMO A LIMINE VITÆ.] In contemtum præ Honorio Arcadij jactat illius nativitatem, patre jam Imperatore. Contra Arcadium commendat Synesius Libro de Regno. Pariter Commodus inter suas sibi laudes apud Herodianum in primo:

ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον, ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, οὐδὲ προσκτήτῳ σεμνυνόμενον ἀρχῇ, ἀλλὰ μόνος τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην, καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῆς γαστρὸς προελθεῖν ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρίς, ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα. Εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα λογιζόμενοι στέργοιτε οὐ δοθέντα ὑμῖν, ἀλλὰ γεννηθέντα αὐτοκράτορα.

12. STRICTIS QUEM FULGIDA TELIS.] Eadem Commodus ibidem. Eadem de se alibi jactat Caligula.

13. PRIVATOS NESCIT FORTUNA PENATES.] Laus Felicitatis Honorianæ ei locis à nostro occentata. Contra autem Sapientiores mihi statuere videntur melioribus Rationibus. Audi Libanium Panegyrico ad Iulianum.

τοῦτο δὴ καὶ τὸ νῦν γενναῖον γενναιότερον ἔτεκεν, καὶ τὴν ἰδίαν ἧτταν ἡττήθησαν, καὶ κοινὴν ταύτην ἁπάντων ἐποίησαν, ὅσοι γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ἀμείνους δεύτεροι ἐγένοντο, μειζόνως τούτους ἀπέφηναν ἐκείνους δευτέρους ὧν ἧττον αὐτοὶ κακίους. πόρρωθεν δὲ ἄρα καὶ περὶ τῆς βασιλείας ἤρξω κρατεῖν, οὐ γὰρ ὁμοῖα τὰ ἐν παισὶ, σοί τε καὶ ἄλλοις, οὐδὲ αἱ κρηπῖδες παραπλήσιαι, τῶν γε μὲν ἄλλως ἐν ἀνεργίᾳ τραφέντων, ὁ τὰ πρῶτα μεταχῶν ἰδιώτου τάξεως ἐμπειρότερος εἰς ἀρχὴν ἐξ ἀγορᾶς ἔχων τὴν μάθησιν, ὧν διοικήσειν ἔμελλεν, οὕτωσὶ μὲν ἦν που πρὶν ἢ λυσιτελεῖν βασιλευσάντων, κρατεῖς, ὅτε ἄμεινον ἐπὶ τοῦθ' ἥκων, τοὺς δ' αὖ μετὰ σοῦ τοῦτ' ἐσχηκότας, νικᾷς ἑτέρωθεν, μᾶλλον δὲ καὶ τούτους κἀκείνους ἀπὸ τῶν νικᾷς ἐκ παιδείας καὶ λόγων.

Pulcrè Geogrius Pachymerius lib II. Historiar. *Optimum esse Regnum non hæreditariæ successionis, non sortis temeritate sæpè etiam indignis objici solitum ac pessimis hominibus, quos bonus Princeps vel servorum loco habere dedignetur. Eum verò principatum rectissimè commendari ad quem spectata & probata virtute evehatis: quod is demum populo prosit, qui id exsequendum sibi putet, cujus gratia sit constitutus. Medicum accersi non fortuito, non propter cognationem, cum valetudo agitur. Quod si gubernator navi propter necessitudinem præponatur, non eum gubernatorem sed eversorem navis fore. Hinc fieri posse ut quèm rectissimè institutum esse oportebat, is omnium sit depravatissimus; quippe qui, simul ac in lucem editus susceptusque fuerit, Regio Luxu ac deliciis corrumpatur, adulatione perpetuò urgente, Veritate verò fugiente, cum turpissima quæque pulcerrimis nominibus ornentur; adeò ut, vetere proverbio, etiam certus tussiendi modus adulatorum materia fuerit apud eos principes qui simul & imperãt & serviunt: ubi qui minimum monuerit ut malevolus & sceleratus exagitetur ab ijs qui admonitionem edictum censent. Præterea eos etiam, quos iste rerum status non delectet, nihilominus & ipsos, principem suprà modum efferendo, assentari, ac fastum ejus augere: Alios quasi in scena varias personas inducere, Genus ad benè imperandum satis esse putare, quasi in primo semine Regia quadam vires ad optimè gubernandum inessent.*

14. ET REGNUM CUM LUCE DEDIT.] Eadem de eodem canit Quarto Consulatu.

> *Nasceris æquava cum majestate creatus,*
> *Nullaque privata passus contagia sortis.*
> *Omnibus acceptis ultrò te* Regia *solum*
> *Protulit, & patrio felix adolescis in ostro,*
> *Membraque, vestitu numquam temerata profano,*
> *In sacros cecidere sinus.*

Quo eodem Libro Honorium eumdem Apum Regi comparat qui non eligitur neque sorte venit ad regnum, alienisve meritis ei introducitur, sed nascitur in sceptra, v. CCCLXXX. Vbi eum Pater Theodosius alloquitur.

> *fas sit promittere patri*
> *Tantus eris; nostro nec debes Regna favori*
> *Quæ tibi jam Natura dedit.*

Talis Imperator θεοστεφὴς à Deo Coronatus, nulla hominis interveniente opera appellatur, summi tituli loco. Constantinus Imperator Epigraphe Libri de Administrando Imperio ad Romanum filium:

ϖεὶς τὸν ἴδιον ὑιὸν ῥωμανὸν, τὸν Θεοστεφῆ, ϗ πορφυρογέννητον βασιλέα.

Meliores libri ita ut proposuimus hoc loco scribunt. Camers & alij edidere *Et regimen cum luce* Minus benè. Regnum enim Honorio potius cum Nativitate datum quam regimen, cum hoc actum requirat, illud; Secundum Scholasticos, potentia sit contentum. Acutius ergo Claudianus, quam pati potuerint librariorum stupores. Porro in *sceptris natus Princeps singulare hoc Dei donum habet*, ut *Anisius Iulianus* vetus de membrana auctor nobis loquitur, *quod Deo simillimus regnare possit sine dolo nimirum & metu, munitus insuper optima conscientia potiti regiminis. Qualem Tranquillitatem Principis sequitur Pax subditorum, & compositio statuum. Quem enim à prima pueritia noverunt & amarunt, cum ignoto mutare & postponere nemo velit, nec ille velut in alienos, modo sua sit humanitatis, quicquam in eos consulet temerè durius, quos nativa quodam dilectione prosequitur. Regimen*, non indigna vox bono scriptore. Appuleius lib. II. *Navis ipsa varijs procellarum turbinibus quassata, utroque regimine amisso, præcipitio demersa est. Regimenta*, Ammianus dicit, libro XXVIII. *Parentem Maximini, auguralis artis callentem, prædixisse adusq; sublimia regimenta venturum, sed periturum.*

15. EXCEPIT TYRIO VENERABILE PIGNUS IN OSTRO.] Regius mos purpura Principali excipere infantes recens natos. Sic de eodem Quarto Conf.

> *Membraque, vestitu numquam temerata profano,*
> *In sacros cecidere sinus.*

H.e. ut primum utero materno prodijt Honorius, purpura Imperatoria est exceptus: & verè quidem, nec Poeticè hoc dixit. Idatius Episcopus in Fastis: *Ricomere & Clearcho Consulibus Natus est Honorius nobilis, die V. Id. Septemb.* Et *ab hoc* potissimum Principe, licet Veteris, Principes posteri Novæ Romæ gloriari cœperũt hoc titulo, maximoperè studentibus Imperatricibus uti in purpuram, regale nimirum indumentum, partus Regij exciperentur, unde & insigne quoppiam Principalis Palatij conclave Purpuram postea appellarunt, in quod parturientes Dominæ delatæ, necesse habebant honorem Porphyrogenitarum liberis tradere, siquidem eos pleno ad Imperatoriam Majestatem gradu jam inde ab utero materno venire idoneos vellent. De honore Tituli hujus nota res & mille sunt exempla. Byzantina omnis Historia consulatur. Sic Romanus Porphyrogenitus, cui librum de Imperio scribit Pater Constantinus: Leo Porphyrogenitus apud Liutprandum lib. I. Histor. Europ. cap. II. Anna Comnena Porphyrogenita Inscriptionibus Alexiados suæ, cui simile nullum exstat Græcæ mulieris opus. Manuel Porphyrogenitus apud Theorianum Disputatione cum Armeniis Catholici: Constantinus in purpura natus apud Cantacuzenum Epistola ad Nilum. Constantinus Porphyrogeneta auctor Operis de Thematibus. Et clara hæc res. De Conclavi multi pariter meminerunt, notaruntque pridem qui de Imperatore atque alia Collectanea eo pertinentia ediderunt. Manifesto autem falsum quod eum locum à Constantino Magno purpurei titulo donatum, nativitatique liberorum suorũ constitutum scribit Luitprandus, loco nominato, quæ ejus temporum vana gloriatio est. Nam vel ex his Claudiani Idatijque locis clarum non de loco, sed de veste Regia Honorium purpuræ innatum dici, qui tanto jam tempore Constantinum secutus est. In quod genus traditorum sanè intererat doctorum inquirere, nec statuere tam facili Vanitatis obsequio, Contrà verò qui de hac sive domo, sive parte ejus Constantino Manassi assentiri prorsus non vult, errat etiam Bonav. Vulcanius Notis ad Thematum auctorem, cum dubitare non sinant alij scriptores. Porphyrogeniti autem soli, prima vocis origine, qui utroque Parente Imperante in lucem prodierunt. Zonaras

Tom.III. de Constantino Duca: τὸν δὲ Κωνσταντῖνον Εὐδοκία ἔτεκε βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ αὔγουστα ἀναῤῥηθεῖσα, ὅθεν οὗτος μένος πορφυρογέννητος ἦν, ἐν αὐλίκα, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐκόσμησεν.

Hæcque vera ejus tituli origo est, quo ne inferiores essent aliter geniti, excogitatæ postea sunt purpurearum vestium subjectiones & appellationes Conclavium parturientibus assignatorum. Neque notatione hic indignum porro Romanorum etiam pueros, qui delicatius educarentur, in purpura enutritos, quod arguendo parentum luxui notat Quintilianus lib.I.c.II. *Vtinam*, inquit, *Liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam statim deliciis solvimus. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis, frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, & jam coccum intelligit, jam conchylium poscit. Ante palatum eorum quam os instituimus. Hæc est genuina* eorum optimi scriptoris verborum Lectio, referentibus pervetustis membranis. Vir doctus nobisque amicus, qui *mores ori* substituit in postremis verbis, non attendit acumen auctoris: Neque hoc, cum de purpura, in qua Reginas peperisse diximus, constet, Observatione prorsus indignum, quod argenteis lectis impositi Magnatum fuerint infantes. Fulgentius, Sermone in Epiphaniam: *Mortuo isto Herode Archelaus in Iudæa regnavit, & Galilææ principatum Iunior Herodes obtinuit. Archelaus natus est in Palatio, Christus in diversorio. Archelaus natus est in lecto argenteo positus, Christus autem natus in præsepio est brevissimo collocatus. Ille forsitan pretiosis involutus est Sericis, iste vilissimis involutus est pannis.* Sed aliorsum pertinet horum dilatatio.

16. LUSTRAVITQUE TUOS.] Suprà dixit in castris natum esse Honorium. *Lustratio* autem hæc, circumductionem notat. Nam recens nato infanti ludos militares exhibitos, in orbem decurrentibus legionibus circa locum nativitatis, autumat. Mos autem vetustissimus recens natos Heroum infantes armata militia circumdecurrente lustrare. Sic Honorium eumdem hunc suum Iovis incunabulis, ab armatis Corybantibus lustrati, præfert noster IV. Ejusdem Consulatu:

> *Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro*
> *Lustravit Corybas; Exercitus undique fulgens*
> *Astitit; ambitur signis Augustior infans.*
> *Sensit adorantes galeas, redditque ferocem*
> *Vagitum lituis.*

De Iovis cunabulis, Corybantibus eodem modo lustratis, nota omnia ex Callimacho, Arato, horum Interpretibus & Mythologis. Velut autem Honorio nostro hoc loci gloriæ datur felicitatique in castris Imperatoriis nativitatem habuisse, sic intra Domum Cæsaream, aut in Castrensi Prætorio natum esse, summè felix fortitudinis auspicium, & ad res gerendas fatalis ducebatur destinatio. De Priore Velleius exemplum dat, lib.II. *Reversum inde Neronem Cæsar, haud mediocris Belli molem experiri statuit, adjutore operis dato fratre ipsius, Druso Claudio, quem intrà Cæsaris penates enixa erat Livia.* Posterioris sit Hanibal, ad tantas res gerendas natus in ipso penè Prætorio Patris, fortissimi Imperatoris. Livius lib.XXX. *Nec Scipioni aut cum Syphace, incondita, Barbariæ Rege, qui statarios semilixas ducere exercitus solitus sit, aut cum socero ejus Asdrubale, fugacissimo duce; rem futuram, aut tumultuariis exercitibus ex agrestium semiermi turba subito collectis; sed cum Annibale propè nato in Prætorio Patris Fortissimi Ducis, alito atque educato inter arma, puero quondam milite, vix dum juvene Imperatore.*

17. IN

17. IN MEDIIS CVNABULA PRÆBUIT HASTIS.] Mirus stupor Librariorum Veterum : quorum pars ita corrupit hunc versum:

—— in mediis venabula præbuit esciis.

Nihil stultius. Alij aliter delirarunt, quorum ineptias facilis veritas vulgatæ. Lectionis nullo negotio confutat. Ista autem, quæ de Honorio hic prædicat Claudianus, mirifica omnia verborum suavitate Valentiniani Laudibus accinit Themistius, Oratione XI. quàm expressisse noster, Philosophus ipse, & celebris filius Philosophi, videtur: Quare & verba pluscula apponam, ut ex ijs quid in Heroica Indole laude dignissimum sit, velut inspecto speculo, discere vel properās Lector possit :

πρῶτος γὰρ δὴ τέως τῆς εὐδαίμονος οἰκίας ἐσπαργανώθης ἐν ἀλυργίδι, καὶ νίκη μὲν δὲ ὑπεδέξατο ἐκ τῶν ὠδίνων, νίκη δὲ εὐθὺς τιθηνεῖται. Νίκης δὲ ἐπώνυμος ἀνὴρ, μᾶλλον δὲ νίκης πολλάκις αἰτίας γεγονὼς, συνάρχει σοι τὴν πρώτην ἀρχήν.

Sed præstat omnium usui Latina proponere : *Tu enim ex felici familia primus hactenus purpura ex incunabulis involutus es. Te ab ipso statim partu Victoria excepit, eadem fovit aluitque Victoria. Tum à Victoria cognominatus vir, seu Victoria potius auctor, sæpius primi tecum magistratus collegium obtinet. Felix procul dubio omen eorum, insignium ac Tropæorum quæ, temporis progressu, constitues. Iam vero in ulnis circumlatus adhuc in Expeditionem cum Patre proficisceris, cum eo Exercitum ducis, neque te in thalamis, blandè somnum concilians, educat, nec adipe ac medulla ovium, sed ad Istrū, atque in media Scytharum hyeme, nutrit iisdem & vescentem cibis & eodem potu cum parente & militibus utentem. Tu verò & Bellicos clamores, & Clypeorum strepitus, & cristarum fulgorem constanter sustines. Tu, inquam, neq; terreri potes, Terribile à summo nutantem vertice cernens Neq; tibi ferreus homo quispiam apparens pavorem incutiat, quam vel magnanimus quilibet, ut Homerus ait, aspiciens, formidine percellatur: Quin te, generosissime puer, arcum tenentem aliquando vidi, & cum ætate certantem Tum nervum applicuit mammis. Nec si tuas manus vidisset Poeta, delicatas ac minus detritas esse diceret, cujusmodi Ithacensium juvenum, vel potius virorum, procorum manus asserit præ teneritudine fatigatas illico à certamine descivisse. Quare mirum nihil est si nuper pro Tribunali quovis sene firmius sederis, adeoque ut, cum cæteri fatigarentur omnes, solus ad vesperam usq; perseveraturus videreris. Præclara ista sanè ac digna rege institutio, catuli instar ferarum sanguinem degustare atq; iram adversus Barbaros meditari. Ego verò propediem optaverim te etiam his Rege magis digna documenta sectari.* Hæc ordine quin respexerit Claudianus nobis dubium non est. Summa autem Periodi hactenus hujus hæc fuit. Honorium Principem ad Virtutem sequendam Regiæ Nativitatis Felicitate esse compulsum, velut, & à Natura Deoque ipso adactum. Idem Arcadio, fratri hujusdem, accentat Synesius, libro divino de Regno:

ἀσκητέον, inqt, οὖν τὴν ψυχὴν ἔχειν βασιλικῶς, καὶ ἀπαλγητέον ὑπὲρ τῆς τύχης, ἵνα μὴ ἀλογίας διώκηται, ὡς οὐχ ὁμοίοις φροιμίοις σοί τε καὶ τῷ πατρὶ προῆλθεν ὁ βίος. Τῷ μὲν γὰρ ἡ στρατεία βασιλείαν προὐξένησε. Σὲ δὲ στρατεύει τὸ βασιλεύειν, καὶ ὀφείλεις ἀρετὴν τῇ τύχῃ, ὁ μὲν γὰρ τἀγαθὰ πόνοις ἐκτήσατο, σὺ δὲ αὐτὰ ἀπόνως ἐκληρονομήσας, δεῖ δὴ πόνων ἐπὶ τὴν φυλακήν.

Vide eo loco cætera.

16. TE NASCENTE.] Imperatoris, quem felicissimum contra eos vovet & celebrat, Nativitatem divinitus horruisse hostiles

les gentes autumat. Ut Heroum virtutem totas tremere solentes Poëtæ dicunt. Nazarius de Cæsaribus, Constantini filiis: *Quorum alter jam obterendis hostibus gravis, terrorem paternum, quo semper Barbaria omnis intremuit, derivare ad nomen suum cœpit, alter Consulatum jam sentiens &c.* Maximum Tyrannum solo nominis terrore tributa à gentibus exegisse scribunt Orosius & Paullus Diaconus Petronius de Pompejo.

Magnus
Ille tremor Ponti, sævi quoque terror Hydaspis,
Et piratarum scopulus.

Sidonius Panegyrico Anthemiano:

stupuit primum se Parthus in annis
Consilium non ferre senis: conterritus hæsit
Quiq; sedet sub Rege satraps.
tremuerunt Medica rura,
Quaq; Draconigena portas non clauserat hosti
Tum demum, Babylon, nimis est sibi visa patere.

Pariter verò Theoderico Gothorum Rege adhuc in cunis posito tremuisse arma ejus partibus contraria dicit Ennodius ejusdem Panegyrico: *Ille annus habuit Consulem, qui Rempublicam non tam sollicitudine quam opinione tueretur: quo in segmentis posito, quæ ab hostibus sumta fuerant, arma tremuerunt.* Segmenta enim Regias cunas, scitè elaboratas, indicant, affectatione Lectionis apud Juvenalem, Sat. VI.

quamquam in magnis opibus, plumaque paterna,
Et segmentatis dormisset parvula cunis.

Doctissimus tamen Editor aliorsum ducit Ennodij locum, cui non pugnavero.

17. FEROX GERMANIA.] Bellicosa, jugi, Dominationisque impatiens, Martia. Dionysius Periegesi Orbis Terrarum:

ὠκεανοῦ κέχυται ψυχρὸς ῥόος, ἔνθα Βρεττανοὶ
Λευκά τε φῦλα νέμονται ἀρειμανέων Γερμανῶν.
Ἑρκυνίου δρυμοῖο παραθρώσκοντες ὀρόγκους.

Priscianus Interpres: *Quà sunt Germani Bellaces, atque Britanni.* Pomponius Mela, lib. III. cap. III. *Germaniam qui habitant immanes sunt animis atq; corporibus. Et ad insitam feritatem vastè utraq; exercent, Bellando animos, corpora ad consuetudines laborum.* Quod Elogium quam verum sit ab hoste prolatum præ aliis demonstrare possit Cor. Tacitus, cujus Encomia alia omnia canunt. Idem de Manilio judicium sit, qui observante adhuc oculis clade Variana hostilem majoribus nostris scripsit hunc versum. *Teq; feris dignam tantum, Germania, matrem.* Et magis inimiciter Galenus, lib. I. de Sanit. Tuenda. *Apud Germanos*, inquit, *planè nutriri quidem infantes contenderim: Verum nos neq; Germanis neq; aliis agrestibus aut barbaris hominibus hæc prodimus, non magis equidem quam Ursis, Apris, Leonibus, aut aliis id genus, sed Græcis, & iis, qui tametsi genere sunt barbari, tamen Græcorum æmulantur studia.* Cui optimo scriptori non solum mos ille infantes recens natos frigido amne mergendi, quem sequentibus exagitat, odiosam hanc insectationem extorsisse videtur, verum etiam bella Imperatoris Antonini cum Germanis Gentibus capitalia, & ab omni ævo maxima; cui Principi familiarem fuisse ipsemet tum alibi se tum ejusdem Operis libro VI. confitetur, balneorum & Palæstræ ejus consuetudinem recensens. *Ad Ferocitatem Germanorum* etiam restringas, si auctori consulere voles, quod immanes eos vocat Julius Solinus, cap. XXIII. Sique virtutis eorum cum Romano animo scribentis memor fueris. Utinam verò exstarent Liber Centesimus Quartus Livij, & PLinij Opus, immortalitate dignissimum, si Deo placuisset,

quod

quod XX. Voluminibus, Nepote teste, de Omnibus eatenus Germanicis Bellis conscripsisset utique quo opponeremus Majorum nostrorum Res gestas cuivis ab omni memoria populo. *Feritas Germaniæ* penè proverbialis Vellejo, lib. II. *Fracti*, inquit, *Longobardi*, *gens etiam Germana feritate ferocior*. Augustum omnium gentium ferociam domare potuisse, præter Germanorum, memorat Aurelius Victor. Oculis pugnantium furorem quemdam eluxisse scribit Ammianus Marcellinus, qui præsens vidit, libro XVI. Furentes perpetuo quodam titulo idem appellat lib. XXV. *Cum primum* Romanis essent conflicturi, tantum eorum terrorem castra pervagatum, ut miles passim testamenta faceret, auctor Florus, lib. III. cap. X. Fuere de Germanis adeò feroces Nervij ut mercatorum eos accedere nemo auderet, ut ex majorum gentium auctoribus testatur Paulus Diaconus, libro VI. PLura vide penes Tacitum, Cæsarem lib. VI. Belli Gallici. Strabonem, lib. VII. Natura iracundos, robustos corporibus ὡ ἂν ὁρμίσωσι μ γάλα κατορθοῦντας Josephus celebrat lib. XIX. cap I. Magnos corpore, Spiritu etiam majores, egregiosq; mortis contemtores, τοὺς δὲ θυμοὺς των ἀγριωτάτων θηρίων σφοδροτέρους, lib. II. Halos. capite XVI. Ferociam & terrorem ipsum adspectum prætulisse auctor Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. III. cap. III.

ἔχει δὲ φοβερὸν τὸ ἀντίχον τ̃ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ, πόλεμον ἀπειλεῖ, σύγ[...]ς τι τὸ χρῆμα τῷ αἵματι.

Scytharum ferocia nemini ignota, quorum propaginem Germanos testatur & describit Nicephorus Gregoras, lib. II. Historiar. Indomitis bellicosissimisque gentibus, cum iis Evangelij Doctrinam amplexos, componit Theodoretus Sermon IX. Therapeut. Ut & Tertullianus adversus Judæos, capite VII. Μαχιμωτάτους Γερμανοὺς commendat in rebus ab M. Antonino liberalitatem concernentibus, Pausanias, Libro Octavo. Copiam aliorum quis congerat?

19. CAUCASUS.] Ferarum gentium, Romanisq; ignotarum, hospes mons. Cicero Somnio Scipionis, Boethius, lib. II. de Consolat. cap. VII.

20. NUMEN CONFESSA.] In puero modo nato. Sic *Venus confessa Deam*, apud Maronem, *Mors se ipsam confessa* in Pacati Panegyrico. *Confessus Amor*, auctor Ceiris.

21. MEROE TRAXIT DE CRINE SAGITTAS.] Meroe Insula ambiente facta. Aethicus Cosmographia: Nilus de littore incipientis maris rubri videtur emergere, in loco qui dicitur Mossylon Emporium, deinde diu ad occasum profluens, facit Insulam, nomine Meroen, in medio sui. Eusthatius in Dionysium:

Φασὶ τὸν Νεῖλον ἐκ τῶν τῆς Σελήνης ἤ-πει ἐκ τῶν Σεληναίων ὀρῶν ἄρχεσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς κινναμοφόρου γῆς ἐκ τῶν αἰθιοπικῶν τερμόνων, καὶ διεξιέναι πᾶσαν ἐπ', Αἰθιοπίαν τὴν Αἰγυπτ[...], κάμψαντα, καὶ ἀπὸ τ̃ μικροῦ καταῤῥάκτου ὑπὲρ Συήνης καὶ Ἐλεφαντίνης, πόλεως ἀρξάμενον τῆς καμπῆς, ἐμβάλλειν τε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἕω δύο ποταμοὺς περιλαμβανόντας νῆσον ἐν μεγέθει καὶ ὀνομαστὴν, τὴν Μερόην.

Gentes verò ejus incolas accolasq; moris habuisse, ut ornamentis capillitij interlererent minutas sagittas, mentio apud nostrum Alibi Primo de Laudibus Stiliconis.

> *Venerat & parvis redimitus Nuba sagittis,*
> *Et velox Garamas.*

Prudentius, Hamartigenia.

> *non decolor Indus*
> *Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.*

22. REPTASTI PER SCUTA PUER.] Sic omnes meliores Libri, & scutica digni qui per signa reptasse Honorium dictum maluerunt

runt quam auctori pudorem suum relinquere. Sidonius Panegyrico Anthemiano:

At postquam primos infans exegerat annos
Reptabat super arma Patris; quamquam arcta tenebat
Lamina cervicem, gemina complexus ab ulna,
Livida laxatis intrabat ad oscula cristis.
Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiva tractare manu, captosque per arcus
Flexa reluctantes in cornua trudere nervos.

Quæ omnia hisce Claudiani expressa sunt, quanto Genij, ad tantillum temporis intervallum, decremento, quanta Romanæ Eloquentiæ imminutione, nemo non cum gemitu videat. Sunt verò hæc pro divinis in pueris Heroici sanguinis, de cæteris malim quod libro Secundo ait Dracontius:

non puer audeat
Attrectare tener Martia tela manu.

21. REGUMQUE FEROCES EXSUVIÆ.] Cum omnibus melioribus Libris scribendum *Regumq; recentes Exsuviæ* Recentes adhuc sanguine, taboque hostili adspersæ & horrentes. Eam Lectionem agnoscunt omnes libri Belgæ, Noster, Meliores Bentiniani, Delriani & veteres Editiones eidem collati, Camertis, & Scaligeri Editiones. Claverius solum atq; Aldus alterum tenent: Nobis prorsus invitis. Et sic cruenta hostilia spolia, apud Maronem. Aen. X. à cæde adhuc recentia.

72. TIBI LUDUS ERANT.] Pro ridiculo, nulli timori. Martialis

Ludus erat sacra conubia fallere tæda,
Ludus & immeritos exsecuisse mares.

Sidonius ex nostro.

Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiva tractare manu.

23. PRIMUSQUE SOLEBAS.] Ultro, tua sponte, nec ab eo jussus aut invitatus. Etiam hæc non sine invidia Arcadij dicta sunt. Regum exsuvias dicit ad ignotarum barbararum gentium subjugationem alludens. Ut alibi supplices venisse *crinigero flaventes vertice Reges.* Sanè ad initia principatus non paucas Barbaras gentes domuit debellavitque Theodosius.

24. TORVUM POST PRÆLIA PATREM] Spirantem adhuc laborem bellicum notasque, ut alibi loquitur, accensæ virtutis adhuc vultu præferentem. De iisdem Papinius Equo Maximo Domitiani:

juvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia Pacem.

Alioquin verò Theodosium miti & generosè pulcro aspectu fuisse auctor Victorinus, Epitoma Cæsarum: *Fuit,* inquit, *Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum, & pictura docent. Sic eminens status, membra eadem par cæsaries; os, præterquam, quod illi aliquantum vellendo steriles genæ, neq; tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tantusq; flos in facie, seu tanta dignitas in incessu, &c.* prolixè ibi memorata, quæ repetierunt pro suis postea non pauci scriptores, ut Paullus Diaconus, Histor. Miscellæ lib. XIII. Henricus Huntidoniensis, Anglorum scriptorum ferè cordatissimus, lib. I. Alij. Virum utilem & armis maturum ex aliis appellat Haimo Epitom. Hist. Ecclesf. lib. X. cap. VI.

25. TRIUMPHATO.] Notæ pugnæ & victoriæ pro Republica Theodosij. Inter cæteras ejus virtutes notabilis ea, quod triũfandi studio, cum cætera Trajano omnium laudatissimo principi par esset, contemto hac parte summo fuerit superior. Idem Victorinus: *Illa tamen, quibus Trajanus aspersus est, vinolentiam, & cupidinem triumfandi, usque adeò est detestatus, ut bella non moverit, sed invenerit. Triumfatus,* qui triumfo traductus, prorsus subjectus. Minutius Felix: triumfatos colere cœperunt. Tertullianus in Marcionem.

Iamq;

Iamq; triumfatis ferus armis paret iniquis. *Triumfus* unde dicatur, à Libero nimirum Patre, qui ob acclamationes Comessantium, quibus Orientem permensus est, eo nomine ipsemet est appellatus, nomenq; suum dedit Epiniciis Victoriarum pompis, memorat Aerianus lib. VI. Anabas. Alexandri:

καὶ ταῦτα πρὸς μίμησιν τῆς Διονύσου βακχείας ἀπεικάσθη Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι καὶ ὑπὲρ Διονύσου λόγος ἐλέγετο, καταστρεψάμενον Ἰνδοὺς Διόνυσον οὕτω τὴν πολλὴν τῆς Ἀσίας ἐπελθεῖν, καὶ θρίαμβόν τε αὐτὸν ἐπικληθῆναι τὸν Διόνυσον, καὶ τὰς ἐπὶ νίκαις ταῖς ἐκ πολέμου πομπὰς ἐπὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ θριάμβους.

Torvum verò quod Theodosium à prælio licet dixit Claudianus, Paternum hoc habuit. Sivè Patrui sanè, Theodosij Senioris. (nam Honorium Principi patrem fuisse clarè notat Victorinus, & superius disceptatum est) quem ipso vultu hostibus terrificum facit Ammianus, lib. XXIX. *Cui Rex, Igmazen nomine, spectatus per eos tractus, opibusq; insignis, progressus obviam confidenter. Cujus loci es tu, inquit, vel quid acturus huc venisti? Responde. Quem Theodosius fundata mente, intuens torvum; Comes, ait, Valentiniani, Terrarum Domini sum, ad opprimendam Latronem funereũ missus, &c.* A qua *torvitate Firmus* Tyrannus eumdem Theodosium truculentum & dirum appellasse mox eidem scriptori dicitur. Idem torvitate vultus Theodosij perstrictum Firmum dicit CCCCXXIX. Idem optimus auctor eodem libro *Theodosij Iunioris expeditam virtutem* tam verbis quam rebus gestis probat, eumdem mox Principem perspectissimum fuisse asserens, Undè liquidò clarum errare eos qui, quæ modo verba adscripsimus, ea cum ipsa domiti Firmi Historia ad Principem nostrum referunt, Theodosium nostrum Mysiæ Salutari præsidio hostem irruentem sępius avertisse & concidisse, consentiunt Ammianus & Zosimus, quorum posterior exinde Imperialem dignitatem meritum notat. Lib. IV.

Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειράθη κακοῦ, Θεοδοσίου, ὃ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος, ἀνδρείως ἀντιστάντος, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος, ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας.

Ammiani singularis laudis abundantia verba ista sunt fine dicti libri XXIX. *Inter hæc fortuna dispendia tristior dux Mæsiæ Theodosius junior, prima tum etiam lanugine juvenis, Princeps posteà perspectissimus, Sarmatas liberos ad discretionem servorum rebellium appellatos, conlimitia nostra ex alio latere invadentes, aliquoties expulit & afflixit, congressibus densis attritos, adeoq; obsistentes fortissimè turbas confluentes oppressit, ut cæsorum plurimum alites justè sanguineas satiaret & feras. Vnde residui, tumore jam deflagrante, metuentes ne idem dux, virtutis, ut apparuit, expeditæ, in primo finium aditu incursantes euntes sterneret aut fugaret, vel insidias per silvarum locaret occulta, post multos perrumpendi conatus subinde tentatos incassum, abjecta pugnandi fiducia, concessionem petivere præteritorum & veniam.*

24. AB ISTRO.] Scythia, Danubio. Quibus omnem immanium & invictarum Gentium molem scriptores circumloquuntur. In nostro libro *ab Austro.* Perperam.

25. POSCERE PARTEM.] Nullum dubium de veritate hujus Lectionis. Scriptus Noster *poscere ferrum* perperam hic quoque loquitur. Honorium puerum etiamnum virtuti militari adspirasse multis memorat & in Quarto Consulatu Noster. Victoriæ Theodosij de Gothis, Alanis, Hunnis, ingentes incidunt in annum ipsum ejus ad Imperium adsciti, quo Consules fuerunt Ausonius Poëta, & Olybrius. Duodecennis fuit Honorius cum Tertium Consulatum gessit. Primum bimus, decennis Secundum nomine suo adornavit. Vide Idatium.

27. FRÆNA SUEVI.] Hanc Nationem meritò bellicosissimis accenset, qui eò postea

militaris gloriæ venerunt, ut in conflictibus sociarum gentium ipsis primus cederetur congressus. Gotfridus Viterbiensis:

Iudicio cœli dominantur in orbe Suevi,
Nunc ubicunque geri Respublica prælia quærit,
Ordine primus erit, gladio vult primus haberi.
Moreque signiferi primus in hoste ferit.

Abbas Hirsfeldensis in rebus Henrici Quarti Imperatoris: *Datum est negotium Rodulpho, Suevorum Duci, ut ipse cum suis, prima acie confligeret, peculiari Suevorum privilegio, quibus ab Antiquis jam diebus Lege datum est, ut in omni expeditione Regis Theutonici ipsi exercitum præcedere, & primi prælium committere debeant.* Albertus Argentinensis Chronico: *Ioannes, Episcopus Constantiensis, Ducis Cancellarius, voluit quod vexillum suum & omnes Suevi sub illo, juxta antiquum jus Suevorum, præire deberent. Quod cum Dux nollet, sed suum præire vexillum, Episcopus cum suis recessit, nolẽs minuere jus Suevorum: de quo Dux nimium est commotus. Gens namq; Suevorum à tempore Caroli & aliorum Principum, quod in expeditionibus primum conflictum habere debeant viribus & virtutibus meruerant.* Lambertus Schafnaburgensis in Anno MLXXV. *Datum est negotium Duci Rodulpho, ut ipse cum suis prima acie confligeret, peculiari scilicet privilegio Suevorum quibus ab antiquis jam diebus Lege latum est, ut in omni expeditione Regis Teutonici ipsi exercitum præcedere, & primi committere debeant.* Quæ exscripta illis. Claudianus Noster Equestrem Suevorum virtutem commendat.

29. SUSTULIT ARRIDENS.] Summam generosissimamq; indolem in contemtu sanguinolentorum, & fulgentium Armorum, ponit. Pariter Ajax Sophoclæus de Filio suo, v. DCXV. Flagelliferi.

Αἶρ' αὐτὸν, αἶρε, δεῦρο, ταρβήσει
γὰρ οὔ
Νεοσφαγῆ τοῦτόν γε προσλεύσσων φόνον,
Εἴπερ δικαίως ἔστ' ἐμὸς τὰ πατρόθεν,
Ἀλλ' αὐτίκ' ὠμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς
Δεῖ πωλοδαμνεῖν, κἀξομοιοῦσθαι φύσιν, &c.

30. GALEÆ NEC TRISTE TIMENTEM FULGUR.] Indole verè ingenti & patria. Quod illaudabiliter sanè in Astyanacte Hectoreo contrà posuit Homerus. Iliad. 7.

ὡς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ,
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθείς.
Ταρβήσας χαλκόντε ἰδὲ λόφον ἱπποχαίτην.
Δεινὸν ἀπ' ἀκροτάτης κόρυθος νεύοντα νοήσας.
Αὐτίκ' ἀπὸ κρατὸς κόρυθ' εἵλετο φαίδιμος Ἕκτωρ.

Merito itaq; hoc correxit, cum cætera exprimeret, Claudianus. *Triste fulgur*, horrendum, Tristificum. Papinius, Thebaid. III. *armaq; in auro Tristia.*

Galearum autem veterum ea cultura, ut timore hostes tangerent. Noster de Minerva, Lib. III. Raptus. v. CXLVII.

hastamq; reponit
Insolitisq; docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex, horrorque recessit
Martius, & crista, placato fulgure, vernant.

33. TUNC SIC LÆTUS AIT.] Imitatio Hectoris Homerici Iliade modo nominata.

Ζεῦ.

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
παῖδ' ἐμόν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρεπέα Τρώεσσιν,
ὧδε βίην τ' ἀγαθόν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν,
Καί ποτέ τις εἴπῃσι, πατρὸς δ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων
ἐκ πολέμου ἀνιόντα· φέροι δ' ἔναρα βροτόεντα,
Κτείνας δήϊον ἄνδρα.

Iuppiter ô, divique alij, exaudite precantem,
Filius ut meus hic similis mihi Troica, bello
Mœnia, pacataq; domet non segnior artes.
Vt si quis videat meliorem dicere Patre
Possit, ubi exsuvias hostili corpore tractas
Vltor avis, referet.

Parilis etiam formula precum, apud Virgiliũ sed prolixior quam quæ adscribi velit. Silianam dabimus potius, de lib. III. Ubi Annibal periculo seponendum filium ita alloquitur.

Spes ô Carthaginis alta
Nate, nec Aeneadum levior metus: amplior oro
Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas.
Queis superos, bellator, avum: jamq; ægra timoris
Roma tuos numeret, lacrymandos matribus, annos.
Ni præsaga meos ludunt præcordia sensus
Ingens hic terris crescit Labor: ora Parentis
Agnosco, torvaq; oculos sub frõte minaces.
Vagitumque gravem, atque irarum Elementa mearum.

Homeri verba Latio etiam induxit Poëta medij temporis, qui Thebani Pindari titulo inscribitur, omninò ejus generis omniũ princeps, quicunque nomine, & satis vetus, cum laudetur à Lutatio.

Colloquium petit intereà fidissima conjux
Hectoris Andromache: parvumq; ad pectora natum
Astyanacta tenet: cujus dum maximus Heros
Oscula parva petit, subitò perterritus infans
Convertit timidos materna ad pectora vultus.
Terribilemq; fugit galeam, cristamq; micantem.
Vtq; caput juvenis posito detexerat ære,
Protinus infantem geminis amplectitur ulnis.
Attollensq; manus: precor, ô pater, optime, dixit,
Vt meus hic pro quo tua numina, natus, adoro.
Virtutes primis patrias imitetur ab annis.

34. STELLANTIS OLYMPI.] Æneide VII. *stellantis Regia cœli.* Omnem undiq; stellis micantibus splendentem intellige. *Stellare*, vario fulgore velut commicare. Ut armis stellantibus coruscare, apud Ammianum, libro XIIX.

35. HIRCANAS OPES.] *Parthorum* & *Persarum* regna intelligit, confusa tum nominibus, unique parentia, sola infesta fere ad timorem Romanis rebus ad Orientem. Lege Historias præcedentium Principum, præcipuè Ammianum. Hircaniæ situm docebit te idem iste scriptor lib. XXIII. Persarum tamen fides quandoque Romanis nobilis, ut cum Theodosij Junioris, ab Arcadio excedente sibi commendati, Imperium pupillo resque omnes cordate tutatus est Rex. de quo Paullus Diaconus Historia Miscell. lib. XIII.

36. FLAMINE CREBRO TURBIDUS.] Denso anhelitu, crebro spiramine tam contrariorum ventorum quam suo ipsius anhelitu. Quis ignorare potest tali facie ex prœliis redire principes? Sunt tamen docti homines qui de vexillo hæc capi posse autumant, prorsus incogitanter. Turbidus, iracundiæ militaris est. Maro:

At verò ingentem quatiens Mezentius hastam
Turbidus ingreditur campo; quam magnus Orion
Cum pedes incedit medii per maxima Nerei Stagna.

Crebro igitur anhelitu turbidum, & hostili iracundia nondum decocta ait.

37. GRATO RESPERSUS PULVERE BELLI.] Indice virtutis, reique strenuè gestæ. pulvis enim de campo militarem laborem docet. De hoc ubertim alibi. *Grato* ait, ad Clementiam non tollendam etiam sic turbido. Principi enim nullo pacto nec in vultu nec in habitu affectanda truculentia, notæ væ sævitiæ proferendæ, sed quo major ejus animo virtus inest, eo magis studeat Clementiam omnibus gestibus operibusque elucere. Vide nostri Panegyricum Manlianum. Libanius Orator Basilico:

Οὐ τοίνυν ἐν μὲν τοῖς πολέμοις τοιοῦτος, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς οὐδεμίαν παρέχων εἰς εὐφημίαν ἀφορμὴν, ἀλλ' οὕτως ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρὸς, πλέον ἀμείνων ἐστὶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἢ τοῖς ὅπλοις, ὡς ἐξεῖναι λέγειν βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. Οὐ γὰρ εἰ μᾶλλον ἑτέρων ἀγελαιοτέρων ὀφθείη, τούτῳ βελτίων φαίνεσθαι τῶν ἄλλων ἡγεῖτο. Ἀλλ' εἰ πλέον τῶν ἄλλων πρᾳότητι χαίρων, μηδὲν ἧττον ἁπάντων κρατείη. Οὐδ' ἂν βασιλικὸν ὑπολαμβάνειν τὸ σκυθρωπὸν τοῦ βλέμματος, ἀλλὰ μανίᾳ πρέπειν ἡγούμενος, τὸ δὲ πρόσωπον τῶν τρόπων ἄρχοντος μοίρᾳ πεπεισθεὶς, μέγα φρονῶν οὐκ εἰ φόβῳ συνέχει τὴν βασιλείαν, ἀλλ' εἰ τῷ φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων φρουροῖτο, Δεινὸς εὐνοίᾳ μὲν ἀμείβειν, πταίσματι δὲ νεῖμαι συγγνώμην. Φιλονεικίας κρείττων, ὀργῆς βελτίων, ἡδονῆς ἄρχων.

Noster respexit Papinium lib. IX. v. DCCX. de Parthenopæo atq; ipso sudore & pulvere gratum.

38. ARMAQUE GAVISO.] Ad patrem retulit quod Homerus matri dederat· χαρεὶν δὲ φρένα μήτηρ. Verum autem quod Scaliger Senior adnotavit, scitius *gaudenti* scriptum fuisse Claudianum, quod ille tamen non inscitè propter rythmi nævum aspernatus fuerit. Est temporis Poëtica mutatio, & τὸ *gaviso* stabilem lætitiam non minus perfectamque notat, quam si quidvis aliud posuisset Poeta. Pariter Catullus:

Nec tantum niveo gavisa est ulla Columbo Compar.

Cujus alitis mutuus amor est perpetuus. *Rythmi* verò illi medij atque extremi versus neque prorsus sunt contra Antiquitatis usum, uti vel unus declarat Persius, Satira prima, inclaratus exemplis à doctissimo amico nostro JS. Casaubono. Pluribus autem Propertius; qui tales rythmos etiam quæsivisse videtur, ut dictum alibi.

39. MOX UBI FIRMASTI.] Ab Infantia ad pueritiam nunc proscendit, & quæ jam gradum figenti Principis filio discenda sint, sub exemplo proponit; quæ si deducere & explicare singula atque omnia, ut merentur, velis, nullum finem commentandi feceris. Et exercitationes Educationemque Imperatorum jam illustrarunt alij, quorum de eo genere Collectanea magnis constant Voluminibus.

40. NON MARCIDA LUXU OTIA.] Qualia primatum Optimatumque Romanorum

um sobolem corrumpere, omnibusque vitiis pugnare, multis elegantissimisq; verbis queritur Quintilianus lib.I.cap.II. Et Seneca alibi non paucioribus. Principi autem in universum congruunt, quæ Imperatori præcipit Leo Philosophus, Tacticorum capite II.

κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν σώφρονα, &c.

Mandamus igitur ut Imperator sit corpore continens, victu temperans, sobrius, vigilans, frugi, & in rebus necessarijs minimè profusus: in laboriosis negotiis assiduus, circumspectus ac prudens; pecunia despiciens, fama commendationis honestus, non ad mercaturam faciendam, aut ad hujusmodi aliud lucrum, intentus. Non parvi animi, & minutas res expetens; deniq; generoso tum animo tum corpore, & ad omnia magnanimus. Continentem esse eumdem oportet, nec voluptatibus diffluentem, rerum necessariarum curiosum & providum. Temperantem, Sobriũ, Vigilantem, &c. Quibus Principi à primis annis instillandis consentit noster.

41. NOVA MEMBRA.] Viridia, vegeta primæva ætate. Sic de arbore Horatius

Cujus in indomito constantior inguine nervus,
Quam nova collibus arbor inhæret.

Vt contrà viridem ab arboribus hominem dixerunt. Horatius, *Dumq; virent genua.* Theocritus. ποιεῖν τι δεῖ ὡς γόνυ χλωρόν.

41. INSTRUXIT MEMBRA LABORES.] Regia instructio talis esse debet, ut parentum ipsorum monitis & cohortationibus indoles egregia exempla & doctrinam morum conquirat, corporis autem exercitiis dedat sese aliis, qui ad roborandæ & firmanda membra idoneas artes addoceant. Libanius Basilico non ineptè hæc proponit. *Multi*, inquit, *disciplinam Regiam circumscribunt in conscendendo super Equum, in arcum intendendo, & collimando, & jaculis metã contingendo. Deinde in ense ferendo, & ad hastilis ejaculationem idoneam & habilem manum trahendo; denique adversus frigora perdurando, atque in caloris æstu animum numquam despondendo. Atque hæc certè levia non sunt ad doctrinam Regiam subsidia & firmamenta. His autem principibus non hic terminus doctrinæ præscriptus fuit. Verum isthæc quidem exercitamenta quasi cyclicæ institutionis fuerint Sed potior alia pars accessit, nec non his longè honorabilior & augustior. Enim vero cum his exercitiis ac præludiis functi essent; informabat & concinnabat parens animas eorum præceptis morum, justitia instruens; iniustitiæ nullum relinquens locum; Ira & Clementia modum & tempus distinguens, quid dominatus esset, declarans, quid Regius principatus, ostendens, & ut qui quærit illum, hunc amittat, &c.* Quæ ibi legenda absque exemplis ad usum transferenda sunt. Nobis enim Politicæ doctrinæ hoc maximè genus laudatur, quod inductis personis commendat rebus ipsis monita applicata, ut perspicere quis possit, non quo pacto illa sese solum præcepta habeant, sed quomodo etiam sunt dignis hominibus ab idoneis doctoribus instillata atque applicata. Sic noster in ipsa hac, paucis absoluta, Heroica institutione, canit de Patre & Filio Principibus:

Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina Laudum,
Hæc exempla dabat.

Sine quibus videlicet manca Heroici animi videatur instructio. Porrò ad corporis hanc instructionem Regiam vel maximè apta mihi videatur Venationis exercitatio, de qua non incommodè Iulius Pollux præfatione Libri Quinti ad Commodum:

Κυνηγεσίων σοι προσήκει μέλειν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα ἡρωϊκὸν καὶ βασιλικὸν, καὶ πρὸς εὐσωματίαν ἅμα καὶ εὐψυχίαν ἀσκεῖ, καὶ ἐστὶν εἰρηνικῆς τε καρτερίας ἅμα καὶ πολεμικῆς τόλμης μελέτημα, πρὸς ἀνδρείαν φέρον, ῥωμαλέον τε εἶναι γυμνάζει, καὶ ποδωκίαν, καὶ ἱππικὸν, καὶ ἀγχίνουν, καὶ φιλεργὸν, εἰ μέλλει καθαιρήσειν καὶ τὰ ἀνθιστάμενα ἀλκῇ, καὶ τὰ

 στο-

ὑποφεύγοντα τάχει, καὶ τὰ ἀποσπῶντα ἀφ' ἵππους, ὡς τὰ συνετὰ σοφίᾳ, καὶ τὰ λανθάνοντα ἐπινοίᾳ, καὶ τὰ κρυπτόμενα κρίνω, καὶ νύκτωρ περιαγρυπνῶν, καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπιπονῶν. Scripsimus ubertim alibi.

42. CRUDA] Viridi velut & Laborum patiente. Silius Italicus, lib.V.

Ille quidem cruda mente & viridissimus ira,

Idem lib.I. & IV. *Durissima enim quaq; cruda sunt, cum in subactione & maturitate sint mollia & vicina noxa.* Sic de Charonte Maro *cruda Deo viridisq; senectus. Virgo cruda* apud Horatium lib.III. Carm. XI. Cujus consule Scholiasten, ex Melisso, Acrone, Porphyrio, omissis sæpe melioribus rebus, collectanea.

43. FRIGORA SÆVA PATI.] Silius lib.I. de Annibale patria, sollertissimo utique Imperatore, & utriusque Fortunæ Victoria nobilissimo. Vide ad IV. Consf. Hon.

44. NON CEDERE NIMBIS.] Silius.
vertice nudo
Excipere insanos imbres; cœlique ruinas
Spectarunt Pœni, *timuitque exterritus Astur,*
Torquentem cum tela Iovem, permixtaq; nimbis
Fulmina, & excussos ventorum flatibus ignes
Turbato transiret equo.

45. TRANSNARE SONORAS.] De natandi peritia, Principi necessaria, alibi multis, Forte an & istis ipsis Animadversionibus.

46. PLANITIEM CURSU.] Celeritas in Heroibus laudatissima. Sic Achillem omnibus præfert Homerus. Sic Papirium Cursorem, quem ad omnia Alexandro Magno præponit, commendat Livius lib. Nono: *Fuit,* inquit, *vir haud dubiè dignus omni Bellica laude, non animi solũ vigore; sed etiam corporis viribus excellens. Præcipua pedũ pernicitas inerat, qua cognomen etiam dedit, victoremque cursu omnium ætatis sua fuisse ferunt, &, seu virium vi, seu exercitatione multa, cibi vinique eumdem capacissimum: nec cum ullo asperiorem, quia ipse invicti ad laborem corporis esset, fuisse militiam equiti pariter peditique.* De Alexandro, Cæsare, Pyrrho, nota omnia. In cursum autem exercebatur Romana juventus militaris, quorum Palæstram alludit hic Claudianus. Vsum ostendit Vegetius lib.I. cap.IX. *Ad cursum assuefaciendi sunt milites, ut majori impetu in hostem procurrant, ut loca opportuna celeriter occupent, ut ad explorandum alacriter pergant, ut fugientium terga facilius comprehendant.*

47. SALTU.] Militaria sunt præcepta. Vegetius ibidem: *Ad saltum etiam exercendus est miles, quo vel fossa transiliantur, vel impediens aliqua altitudo superetur, ut, cum ejusmodi difficultates venerint, possit sine Labore transire.* Silius Italicus, lib.VIII.
Ipse inter medios ventura ingentia Laudis
Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu
Murales fossas.

47. IN CLYPEO.] Alibi Stiliconem laudat, clypeo fultum cervicem in silva dormivisse. Bello Getico:
aut spelaa subit metuenda ferarum,
Aut pastorali jacuit sub culmine fultus
Cervicem clypeo.

Et de fructu impigræ hujus fortitudinis:
Illi sub nivibus somni, Curæque, Laborque,
Pervigil, hanc requiem terris, hac otia rebus
Insperata dabant: illa tibi, Roma, quietem
Alpina peperere casa.

48. VIGILES NOCTES.] Vigilantia inter summas Ducis Principisque Virtutes, strenuum animum nec in somnum suprà necessarium remittens, ne occupata ingentibus cogitationibus mens, socordiam ullo tempore ad-

readmittat. Sic in somnis etiam vigilare Sapientiæ studiosos, ut illi esse debent, scribit Persius, Sat.III. de Stoicis, quorum scita maximè ad Principes faciunt.

Quaque docet sapiens, braccatis illita Medis.
Porticus, in somnis quibus indetorsa juventus
Invigilat, siliquis, & grandi pasta polenta.

Homerus versu omnibus seculis cõmendato.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Quem interpretatur Silius Italicus lib.III.

Turpe duci totam somno consumere noctem.

Idem, Lib.I, de Annibale:

somnumque negabat
Natura, noctemq; vigil ducebat in armis.

PLinius, Panegytico Trojani: *tibi parcus & brevis somnus.* Synesius de Principe Regnum à patre relictum recte gubernaturo:

τοῦτον δεῖ πάντα μὲν πόνον αἱρεῖσθαι, πᾶσαν δὲ ῥᾳστώνην ἀπολιπεῖν, ὕπνον μὲν ὀλίγον, φροντίδων δὲ πλεῖστον μεταλαγχάνοντα, εἰ μέλλει ἐς τὸ βασιλέως ὄνομα πρέπον αὐτῷ προσκεῖσθαι.

Rationem eleganter assignat Leo Tacticon. cap II. v.IV.

Νηφάλιον δὲ καὶ ἐγρήγορον, ὅπως ἐπαγρυπνῇ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν, ἐν νυκτὶ γὰρ, ὅταν ἡ ψυχὴ ἠρεμεῖ μάλιστα, πολλάκις ἡ τοῦ στρατηγοῦ γνώμη καὶ ἀπευθύνεται, καὶ τελειοῦται.

Horsum allusione Vigilantiam Iustini Iunioris Imperatoris matrem Imperio gubernando cumprimis adesse, eamque matrem Consiliorum appellat Corippus, ultimus Poetarum prudentem illam eloquentemque Romam spirantium.

Solum excellentem conscendere jussit in arcem
Te Pater Omnipotens, summaque in sede locavit.
Mater Consilii placidis, Vigilantia, vestris
Semper adest oculis, quamque omni pectore gestas
Alma Augusta, tui consors, Sapientia, Regni.

Idem initio lib.I. Orbem ab hac protegi scribit.

Vos, Diva; date verba: & quæ Vigilantia mater
Et quæ, summa regens, sapientia, protegis orbem.

Hinc & cum laudantur principes, vigilacium, Ausonij verbo, titulis cohonestantur. Trebellius Pollio, Gallienis: *Is enim est Claudius, à quo Constantinus, vigilantissimus Cæsarum, Originem ducit.* Et hinc insomnis concilia secum altercari legimus viros egregios, desidiam omnem exosos: Vt de Othone suo, nemine priscorum Principum inferiore, Witechindus, scriptor planè non ineptus, lib.II. *Ipse denique Dominus rerum, fratrum natu maximus, Optimus in primis, Pietate erat clarus, Opere omnium mortalium constantissimus, prater Regia discip ina timorem semper jocundus; dandi largus, DORMIENDI, PARCUS, & INTER DORMIENDUM SEMPER aliquid loquens, quo eum semper vigilare æstimes: Amicis nihil negans, & suprà hominem fidelis.* Vide & Cornutum Pollucem, ut eum scriptorem perhibere dicunt membranas, capite XX. Speculationis Mythologicæ.

VIGILES PERDUCERE.] Sic Claveriani, alijque Libri. Noster & Sex Belgici: PRODUCERE. Tantumdem ferè est: nisi quod ista tamen lectio majorem talium noctium numerum arguit.

49. IN GALEA PORTARE NIVES.] Potum sibi galea portare, strenui pugnatoris argumentum, non deficientis videlicet etiam extremis rerum angustijs, & penuria ferè fatali. Tibullus lib.II. Eleg.VI. de Macro ad Amorem.

Vra,

Vre, puer, quaeso, tua qui ferus otia liquit
Atque iterum erronem sub tua signa voca,
Quod si militibus parces, erit hic quoque miles.
Ipse levem galea qui sibi portet aquam.

49. GLANDES BALEARI SPARGERE FUNDA.] Balearium Insularum incolæ nobiles pugnare funda. Lycophron, Cassandra:

τριπλαῖς δικώλοις σφενδόναις ὡπλισμένος,
ὧν αἱ τεκοῦσαι τὴν ἑκηβόλον τέχνην
Ἀδορπα παιδεύσουσι νηπίους γόνους.
Οὐ γὰρ τις αὐτῶν ψίζεται πύρνον γνάθῳ
πρὶν ἂν κρατήσῃ νασὸν εὐστόχῳ λίθῳ
ὑπὲρ τραφήκος σῆμα κείμενον σκοποῦ.

Fundis bipedibus membra defensi tribus.
Vbi rudimen verberantis eminus
Artis, puellos mater impransos docet.
Nam nemo panem dentibus frendet prius
Quam capsit illum pendulum certo lapis
Super tigillum destinati ictus notam.

Loquitur Lycophron de Gymnesijs, quæ cum Balearibus eædem Insulæ. Isacius Tzetzes:

Φιλτέας δὲ ἐν τρίτῳ Ναξιακῶν, βαλεαρείδας φησὶν αὐτὰς ὕστερον ὀνομαθῆναι, εἰσὶ δὲ οἱ ἐν αὐταῖς κατοικοῦντες ἄριστοι σφενδονῆται, αἱ γὰρ μητέρες αὐτῶν, ὡς ἔφην, τιθέασιν ἐπὶ λινοῦ ξύλου ἄρτον, καὶ οὐ πρότερον διδόασιν αὐτοῖς φαγεῖν, πρὶν καταβαλεῖν τὸν ἄρτον.

Morem servare hodieque Turcos multis scriptum. De Balearibus funditoribus, tribus fundis pugnantibus etiam Florus lib. II. cap. VIII. Bonos jaculatores eosdem celebrant Polybius, lib. III. Silius Italicus, Lib. V. Lucanus, alij non pauci. Nec tamen hoc artificio principes, quin cesserint alijs. Livius, lib. XXXIIX. *Vna ad coercendos Samaos inventa res est, haud magna memoratu. Centum funditores ab Aegio & Patris, & Dymis, acciti. A pueris ij, more quodam gentis, saxis globosis, quibus fermè, arena inmistis, strata littora sunt, funda mare apertum incessantes, exercebantur. Itaque longius certiusque, & validiore ictu, quam Balearis funditor, eo telo usi sunt. Et est non simplicis habena, ut Balearica, aliarumque gentium, funda; sed triplex scutale, crebris suturis duratum, ne fluxa habena volutetur in jactu glans, sed librata, cum sederit velut nervo missa, excutiatur, coronas modici circuli magno ex intervallo loci, sueti trajicere; non capita solum hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris.* Cui loco inest fundæ velut Pictura.

50. NIMIVM.] In Honorio nimium amorem militaris virtutis, audaciamque annis majorem compescit etiam Theodosio Pater, Quarto Consul. CCCLXXII.

vestigia magna
Indolis agnosco
Sed festinus amor, veniet robustior ætas,
Ne propera; nec dum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris.

Interque Stiliconis, Ejusdem Educatoris, Laudes recenset, non fregisse indolem Regiam, & ad summa tendentem Lib. II.

Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Vt neque desidia tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet, obsequeris: nec contrà nixus ovantem
Confringas animum, seu cernas consona Regno,

Seu

Seu juvenem doceas moles quid publica poscat:
Ceu sanctum venerere senem.

Nimium, summum, excellentem intellige. Abusu vocis frequentato omnis ævi scriptoribus, & notato Grammaticis. Beda de Orthographia: *Aliquando Lingua Latina hoc verbo sic abutitur, ut nimis pro eo quod est valde ponatur. Nimiò post,* multò post, notat in Lucretio, lib. VI.

frons tenta minebat
Nec nimiò rigida post strati morte jacebant

Plenum, justum, æquum, in Horatio libro I. Carm. XVIII.

quæ subsequitur cæcus Amor sui
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem.

Hoc est ultrà quam decet & fas est. *Valde* interpretare in Epitaphio Antiquo Vibij Heleaij Romani hominis.

Quæ tibi cunque mei potuerunt pignora Amoris
Nata, dari, populo sunt lacrymante data
Sed volui majora nimis.

Martianus Capella lib. I. *At virgo placuit doctaquidem nimis.* Consule Nos ad Appuleium. In Plauto & Symmacho ad hunc notarunt pridem docti.

50. INFLAMMARET.] Veteres aliquot Libri *flammaret* Quod non aspernamur solitum in ore esse etiam optimis scriptoribus, & noster quoque non contemtum. Nuptiis Honorianis:

Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem.

Silius Italicus, Libro IV. *Cuspide flammat equum* Idem, Lib. X. *flammata Scipio mente.* Lib. XI. *pericula mentem Flammarent.* Sidonius.

Nunc flammant Satyræ, & Tyrannicarum
Declamatio Controversiarum.

Marius Victor lib. I. *ingenti flammatur in iras.* Dracontius Hexaem.

anhelis Flammatur radiis

Valerius Flaccus lib. I.

ingenti flammantem nubila sulco
Direxit per inane facem.

Idem lib. IV. *flammata pudore iuventus.* Tacitus, Histor. IV. *His inter se vocibus insistentes flammavere insuper allata Vespasiano littera.* Virgilius lib. I.

Talia flammato secum Dea corde volutans.

Flammatus flammis consumtus, apud Catullum.

Non sine nutanti platano, lentaque sorore
Flammati Phaetontis, & aeria cyparisso.

51. FACTA TUI NUMERABAT AVI.] Honorum aperte nominat Victor Iunior, sive Victorinus, Epitoma Cæsarum, ut supra notatum. Theodosium Seniorem indigitant alij. Hujus gestorum pro Republica sparsa per Poemata nostri Honorifica mentio Vti vero Avum Patremque domitorem Barbarum gentium celebrat multis Claudianus. Sic eumdem Titulum Honorio non invident, licet præsens & manu pectoreque ipse parum egerit, Monumenta prisca, quale est istud, pridem doctis hominibus enotatum, ex nummis Joannis Sambuci.

DN. HONORIUS. P. F. AUG.
TRIUMPHATOR GENTIUM BARB.

52. HORRESCIT LIBYÆ.] Etsi non fuerit natura, de quo tamen dubitare possumus, adoptione tamen & affectu fuit avus Honorio Theodosius, Patruus nimirum parente senior, ille, cujus fortissima facta apud Africam multis prædicat Ammianus, Claudianus quidem omnino cum pro patre Theodosij habuit, ut & Pacatus. Cum Honorij illius de Victorini litteris inter Heroas in ea provincia præclare rebus gestis celebres nulla sit apud scriptores mentio. Quæ in Britania idem Theodosius gessit, alludit sequens

nostri versus, & explicat idem Ammianus lib. XXVII & XXVIII. Vbi Theodosium officiis Martiis felicissimè cognitum. Et Ducem efficacissimum appellat. Sanè is fuit vere avus Honorij, nisi ignorantiæ damnes Claudianum, cujus de tam propinquis temporibus nullum in eo alioquin vestigium Patrem, Theodosij Triumfatorem per insidias occisum, ipsum in exilium actum scrib it Ambrosius In funebri Theodosij Principis Oratione, sub finem.

53. IMPERVIA THULE.] Eousque omnia pacasse laudat Theodosium. De Attacoctis, Scotis, Pictis, nominatim Ammianus, qui restitutis Britannijs tam gloriosum redijsse ad Comitatum dicit Theodosium, ut Furio Camillo & Papinio Cursore victoriarum laudibus non fuerit minus insignis. Thulen pro ultimo orbe ponit Claudianus, ultrà eam enim nihil certi compertique relatum habebant. De miris ultrà Thulen pro re admirandissima librum scripsit Diogenes quidam Philosophus, auctore Porphyrio in Vita Pythagoræ: De ipsa ea insula mirifica Fama ferebatur. Vnde proverbij vicem fuit, fabulosiora dici, quam ea sint quæ de rebus Thules narrentur. Eusebius lib. III. Contrà Hieroclem: *Primum quidem sic statuo, si qua de Thule insula præter fidem narrantur, quæque multorum portentorum plena nobis Poetæ finxerunt his prodigiis comparentur, jam pro certissimis habeantur, harum magnitudine & splendore nugarum velut obducta penitus evanescent.* Claudianus, ut dictum, extremas Orbis partes Theodosium composuisse laudibus Nepotis inaccenset. Imperviam ratibus ex traditione Romanæ Geographiæ dicit, Vltrà enim Thulen, *navigatione unius diei mare concretum & innavigabile esse scribit* post alios Martianus Capella, lib. VI. *Vltrà pigrum & concretum* mare, auctor Solinus cap. XXV. Diu autem ultimæ Orbis navigabilis insulæ nomen hæc habuit, utpote quam eodem adhuc censeat Saxo Grammaticus, initio libri VIII.

52. ADUSTÆ LIBYÆ.] Ultimas, vixque pervias solitudines Africæ pacatas adscribit Avo Honorij. Res gestæ sunt apud Ammianum. Libya autem interior perpetuo calore & fervore quasi adusta. Macrobius in Somnium Scipion. lib. II. cap. VII. *partes ejus perusto cingulo proximas agnoscit*, vide Polybium fragmento lib. XII. Lucanum, lib. IX. Curtium IV. Alios.

53. LEVES MAUROS.] Fugax & instabile omne Maurorum, Numidarumque genus, apud Livium, Polybium, Sallustium, Silium, &c. De Mauris Theodosio Avo, subactis noster in Bello Gildonico, Pacatus Panegyrico: *Erat justa compensationis occasio, ut, qui de patria tua laudibus pauca dixissem, Patris saltem virtutibus prædicandis prolixius immorarer: Sed quid faciam? Novam quamdam patior ex copia difficultatem. Quid, inquam, faciam? Quæ Rhenus aut Vahalis vidit, aggrediar? Iam se mihi Sarmatica cæde sanguineus Ister objiciet. Attritam pedestribus præliis Bataviam referam? Saxo consumtus Bellis navalibus offeretur. Redactum ad paludes suas Scotum loquar? Compulsus in solitudines avias omnis Alamannus & uterque Maurus occurrent.*

53. NEC FALSO NOMINE PICTOS.] Gens quippè hujus vocabuli solita corpus etiam fuco pingere. Noster Bello Getico & alibi. Pingebant autem corpora Picti variis animantium figuris, Solinus. capite XXV. *Regionem partim tenent Barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento, pigmenti notæ crescunt, nec quicquam magis patientiæ loco nationes feræ ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.* Vide doctorum Commentaria ad Pomponium Melam & Sidonium. De Varijs populis hæc scriptores. De Pictis noster hic, de Britannis lib. III. Stilic. De Agathyrsis Maro, de Gelonis Vibius Sequester, De Thracibus Valerius

rius Flaccus lib. II. De Brasiliæ incolis Joannes Lerius, quique alij gentes eas descripserunt. Quos illorum Notis accudas.

54. EDOMUIT.] Perdomuit. Vide ad II. in Rufinum.

54. SCOTUMQUE VAGO.] Vagum populatorem ubiq; persecutum, donec edomaret, dicit Theodosium, nihilque in Lectione mutandum. De Re Ammianus lib XXVII. *Illud sufficiat dici quod eo tempore Picti in duas gentes divisi, Dicalidonas & Verturiones, itidemque Attacotti, bellicosa hominum natio, & Scotti, per diversa vagantes, multa popu'abantur. Gallicanos verò tractus Franci, & Saxones, iisdem confines, quo quisque erumpere potuit terra vel mari, prædis acerbis incendiisque & captivorum funeribus hominum violabant. Ad hæc prohibenda orbis extrema Theodosius, dux efficacissimus petiit, &c.*

55. GEMINIS FVLGENS VTROQVE SVB AXE TROPÆIS.] Verissima laus Ducis meritò ab Ammiano summis Romanorum comparati. De alijs paria Panegyristæ. De Theoderico suo Ennodius, horum postremus: *Non tibi ignotus est algor Scythiæ; non Meroen, aut anhelum æstivum Cancrum, ut alterius possessor orbis, ignoras didicisti universa subjugando, quæ nobis vix auditu patuerunt. Hæc quidem maiora sunt homine: sed qui ad mundi paretur gubernacula, necesse est ut universis veniat cardinibus institutus*

57. THETYOS ALTERNÆ.] Vtriusque Oceani. Alludere dicas Oceani æstum aut refluxum. Sed cum is non ubique omni accidat potius ποιητικῶς *Refluum Oceanum* vocat, quod in se redeat, orbem amplexus, nullo ipse termino. Sic ἀψόῤῥοον Homerus.

ὡς εἰς ἑαυτὸν ὀρρόοντα, ἤγουν ἐπανιόντα, καὶ οὕτως ἐναπηλειοντα ἑαυτῷ τὴν γῆν ut ait Eusthatius.

Aliter tamen Refluum ad illum æstum nimirum, mare, dixit Ausonius, Epist. VII. de Ostreis.

Ostrea Bajanis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat.

Refluentem Eridanum, à flexuoso alveo, nuncupavit doctissimus vates Valerius Flaccus, recensendus instructo omnis ævi Lectione homini, lib. VIII.

Ceu refluens Padus, aut septem proiectus in amnes
Nilus.

Littus refluum, παθητικῶς, Appuleio. Vide nos in ejus Indice Commentario, non paullo quidem humaniore, quam qui in invidiam quodammodo nostri exijt.

58. SEMINA LAUDUM.] Quæ teneris annis instillantur, similitudine frugum, inseri quodammodo dicuntur. Silius de Amilcare & Annibale lib. I.

Romanum sevit puerili in pectore bellum.

Sic semina virtutum in Germanici Aratæis.

Aerea, sed postquam proles terris data, nec jam
Semina virtutum vitiis demersa resistunt.

Noster alludit de more Papinium, qui in pari re dixit, Achilleide I.

canit ille libens immania laudum
Semina, qui tumida superavit iussa noverca
Amphytrioniades.

59. NON OCYUS HAUSIT ACHILLES.] Summum Græciæ Heroem exemplum Honorij rebus aliquoties componit. Non pro Deo, sed neque minore tamen multo cultu Græciæ cultum Pelei filium omnis Antiquitas loquitur. Infinita item sunt exempla quibus Achillis educatio Principum virorum pueris præstituitur. Sanè fabula mirificè dex-

tram Institutionem præfert. Mater educat infantem, ut adfectus tenerrimi humanitati concilientur: Puerum ea dat Chironi, rigido homini doctoque, ut justitiæ & fortitudinis Leges condisceret: Ibi indoles excitatur Venatu, Animus Lectione & doctrina erigitur & componitur. Seceditab hominibus in Antrum, ut in Vmbra virtutum momenta perdiscat, imperturbatus à vulgi vitijs & concursu malignæ juventutis, cujus conversatio morum bonorum strangulatio est. Sic uni Centauro conversatur, à quo exercitandi simul corporis Leges, & Palestræ morem haurit: Arma omnis generis inferas, exercet, virium & audaciæ experimenta faciens quotidiana. Imprimitur interim Medicina Historia. Deorum cultus, Musica, & quicquid tantam indolem Philologia interior in remoto à turbis loco docere poterat, quæ dedoceret postea nullum tempus, sed in suavissimæ vitæ speculo semper memoria redhiberet. Paullo ætate provectiorem mater in Aulam rapit, habitu tectum, ut civilitatem & prudentiam principalem disceret cautius: simul ut dolo dignæ conjugi applicaretur vel nesciens, ne adolescentię vigorem vaga libidine excerneret perderetque vulgivagis complexibus stirpi debitam generositatem primam Sanguinis. Hinc & rapitur & rapit sese ipse in Campum, Virtutemque militia excolit atque roborat. Vbi tamdem Heroum Heros exeat celeberrimus, princeps nobilissimæ Expeditionis, sine quo nec decennium ipsum fatale illud Trojæ expugnandæ fuisset. Sic omnia deduci possint longo Commentario, nos indicamus summatim pauca ut exemplum tot Principibus prępositum vel paullo videatur lucidius.

59. OCYVS HAVSIT.] Acumen & felicitatem ingenij mirificam commendat in Honorio. Instituebatur autem varijs Musicis Gymnicisque artibus à Chirone Achilles. Sidonius de Eodem.

Quorum hic Peliaco putatur antro
Venatu, fidibus, palæstra, & herbis,
Sub Saturnigena sene institutus.

Papinius Achilleide I.

pharetra insontes & inania terga ferarum:
Hac quoque (domus) tum viridis: nam tunc labor unus inermi
Nosse salutiferas dubijs animantibus herbas,
Aut monstrare lyra, veteres Heroas alumno.

Mitem celebrant Chironis institutionem, ne scilicet generosissimum ingenium duriore frangeretur, quomodo Honorium eumdem hunc Stiliconi curatum laudat noster Secundo de Laud. Stil. v. LXVIII. Ausonius Idyllio IV.

Sic neq; Peliden Chiron terrebat Achillem
Thessalico permixtus equo, nec pinnifer Atlas
Amphytrioniaden puerum: sed blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos.

61. SEMIFERI.] Centauri. Ferus enim Equum notat, ut in Petronio, Prudentio, Virgilio, Ovidio, Phædro, Nonio, alibi notamus. Sunt docti homines qui primum hujus vocis statum SEMIFER Latij finibus pellunt, SEMIVIR ubique substituentes, quibus nequaquam pugnandum arbitramur.

62. CVSPIDIS ARTEM.] *Hastæ vibrationem.* Hastam pro armis omnibus dixit, quorum exercitijs Chiron imbuebat Achillem, quoniam ea vetustissimum telum, & antiquissimis Regibus pariter sceptrum & Numen; Vide ex Justino & alij Notas ad Librum nostri de Nuptiis Honorianis.

63. LY-

63. LYRÆ CANTUS.] His Poetæ circumloquuntur omnem Musicam, omnesque aliquando artes Liberales. Unde Lyra sive cythara perfecisse Achillem Ovidius dicit illum ipsius tam lepidum Magistrum. Lib. I. de Arte Am.

Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem
Atq; animos molli contudit arte feros.

Cæterum & Cythara & Psalterio & cantu pollebat Achilles. Julianus Imp.

περὶ βασιλείας, τὸν Ἀχιλλέα φησὶν ἡ ποίησις, ὁπότε ἐμήνισε καὶ διηνέχθη πρὸς τὸν βασιλέα, μεθεῖναι μὲν ταῖν χεροῖν τὴν αἰχμὴν καὶ τὴν ἀσπίδα, ψαλτήριον δὲ ἁρμοσάμενον καὶ κιθάραν, ᾄδειν καὶ ὑμνεῖν τῶν ἡμιθέων τὰς πράξεις.

64. MEDICAS SEU DISCERET HERBAS.] Noster Codex *medicas artes* adversum cæteros omninò omnes, quam tamen scripturam præcedens versus facilè confutat. Chiron autem Centaurus Medicinæ consultissimus, alumnum Achillem magnum quoq; ejus magistrum fecit. Vide Papinium Achilleide. Vindicianus Carmine de Medicina.

Quod natum Phœbus docuit, Chiron quod Achillem,
Quod didicere olim Podalirius atque Machaon,
A genitore suo.

Ita eo loco emaculandum. Præcipuè autem jumentorum medicina tam celebris fuit Chiron, ut seculis post multis compositiones ejus non fuerint obliteratæ, uti vides apud Vegetium Lib. IV. Veterin. cap. VIII. & XI. Tam verò suo ævo nobilis ut medicinam discituri ejus domicilium confluerent, ut pro singulari re scribat Aristides Rhetor Oratione in Asclepiadas, ipsos à Patre Aesculapio institutos non habuisse opus Scholam Chironis quærere:

γινομένους δ' αὐτοὺς τρέφει ὁ πατὴρ ἐν ὑγείας κήποις, καὶ ἐπειδὴ ἐδέχετο ἡ ἡλικία, οὐκ ἐδιδάξατο τὴν τέχνην ἰατρικήν, ἀλλ' ἐδίδαξεν αὐτός. Ὁ γὰρ ἔτι ἐν Χείρωνος ἔδει βαδίζειν ἔχοντας οἴκοι ἐπιστάτην, οὐ πολὺ δὴ καθ' ἐπωνυμίαν Χείρων ἤδη ἦν δεύτερος.

Ne autem miretur quis tantum Heroem Medicinæ in domo & institutione Medici operam dedisse; sciat sensisse de hac scientia veteres, eam prorsus cœlestem esse, quæ sola omnium etiam Deum dederit, ut ait Ausonius. Apollonius Tyanæus, si is est, Epistola XXIII. ex scitis Pythagoræ:

τὸ θειότατον Πυθαγόρας ἰατρικὴν ἔφασκεν· εἰ δὲ ἰατρικὴ τὸ θειότατον, καὶ ψυχῆς ἐπιμελητέον μετὰ σώματος, καὶ τὸ ζῶον οὐκ ἂν ὑγιαίνοι, τῷ κρείττονι νοσοῦν.

Jamblychus lib. I. de Vita Pythag. c. XIIX.

τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; ἰατρική. τί κάλλιστον; ἁρμονία.

Sed talibus omnia abundant.

62. INTEREA TURBATA FIDES.] Mira ingeniositate tumultum subitum, subitò aliorsum, & ad eum conversa raptaq; oratio exprimit. Datam autem eo tumultu Principi ait materiam exserendæ virtuti. Sic Ennodius Panegyrico: Adhuc incano flore degebas adolescentiæ, quando a vi purpura, & flosculus supervenientis Imperii promittebat sollicitis de gratiæ commutatione terrorem. Cum in Probationem Roboris & Clementiæ tuæ, ruptis vinculis, furor emicuit, Et eviscetatas diuturna quiete mentes occasionis pabulo subjugavit.

63. BELLA TONANT.] Pro tempestate ingenti, cui æquantur, IV. Consul.

si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studiis, & sævo præstrue Marti.

Solinus Polyhist. cap. XIV. *Pharsalici campi, in quibus bellorum civilium detonuerunt procellæ.* Ennius Annali. I. *Turbines belli* dixit, & eos sono verborum studuit velut expingere, Romam suam allocutus.

Nascere, qua populos terraque marique lacesses,
Belli turbine prapopero concussa tremiscent
Cuncta atres à te vires.

Virgilius, lib. X. *Aeneas nubem belli, dum detonat, omnem Sustinet.* Sic incendia Bellorum apud Juvencum libro IV.

Discurrent cunctis bellorum incendia terris.

65. CRIMEN SUPERUM.] Indignæ rei familiaris Paganis scriptoribus exsecratio, Deorum pudorem, crimen, opprobrium, esse, Martialis lib. X.

Hic festinata requiescit Erotion umbra
Crimine quem Fati sexta peremit hyems.

Papinius, Achilleid. II. *Indecores. Fatorum crimina, vultus.* Lucanus, lib. VIII. *numquam superum caritura pudore Fabula* Claudianus. lib. II. in Rufinum: *Criminibusne tuis speras, Fortuna, mederi?* Idem. I. Eutr.

Heu cœli terraq; pudor! trabeata per Vrbem
Ostentatur anus, titulumq; effœminat anni!

Phœdrus, Fab. XXXIX. *Donec Fortunam criminis pudeat sui.* Seneca Thyeste.

Hoc est Deos quod puduit, hoc egit diem
Aversum in ortus.

Silius Italicus, lib. VII. *Crimen culpamque Tonantis Occidere* Papinius, Thebaide I

Erroresne fer. s Nemorum, & reticenda Deorum
Crimina.

Manilius, lib. IV. Astronomi. *viventia crimina Terra.* Papinius Theb. I.

eunt tutis terrarum crimina velis.

64. LONGI PROH DEDECUS ÆVI.] Ævi dedecus, extremum Vituperium, ut & Seculi pudor, aliaque id genus non pauca. Claudianus Bello Gidonico. PLinius Panegyrico: *Magnum quidem illud seculo dedecus, magnum Reipublica vulnus impressum est.* Catullus. *Secli incommoda, pessimi Poeta.* Sic Q. Smyrnæus Libro primo Paralipom. Dedecens & pudorem Græcorum vocat famosum illum Thersiten. Sic naturæ dedecus Asinus, apud Phædrum, Fab. XXI. Quodq; est omnium vitiorum extremum, Commodum sui ipsius dedecus vocat Lampridius.

65. BARBARUS HESPERIAS EXSUL.] Arbogasten dicit, qui Eugenium Magistrum, hominem de Schola, Rei Romanæ imp nere voluit, paullò ante Tertium hunc Honorij Consulatum. Anno enim istum præcedente Theodosius obiit, cujus ultimum facinus fuit debellatus uterq; hic tyrannus; Victoria etenim patrata cum Constantinopolin contenderet, in via Mediolani hydrope est exstinctus. Arbogastes, Francus sanguine, sub Gratiano bona Principis gratia præfectus militiæ sub Baudone duce fuit; Baudone exstincto, magisterium militum sua auctoritate in se transtulit, & postmodum, spreto Valentiniano, singulari militum favore confisus pro arbitrio in Occidente omnia administravit. Valentiniano indignante, &, ad Theodosium in Orientem missis nuntijs, dignitate hominem per libellum exsuere volente, eò res redacta est, ut Arbogastes deponi à Principe, cujus auctoritate promotus non fuerat, dedignatus, ipsum Valentinianum interficeret, Eugenium Imperatorem diceret, armisque niteretur firmare. Hanc hominis confidentiam alludit noster cum dicit *Hesperias eum urbes possedisse* Lege Zosimum, lib IV. De Potentia Arbogasti Orosius, lib. VII. cap XXXV. Marcellinus Comes Alij. Exsulem. vocat, quia odio Regum Francicorum ad Romanos defecit. Arbogastes, magno patriæ incommodo, ut vides apud Aimoinum lib. I. cap. III. Eum contra gentiles suos Franciæ Reges felicia pro Romanis prælia iniisse, mentio est etiam in Paulino Clerico Mediolanensi, in Vita Ambrosij.

65. BARBARUS.] Et gente & moribus. Marcellinus Comes ex Orosio: *Arbogastes, vir barbarus, consilio, manu, potentia, audacia-*

que

que *nimius*. Barbatum latronem vocat B. Ambrosius Epist. LVIII.

66. DEJECTO.] Humili, nullius dignitatis homini Grammatico primum, post militi, licet à prudentia & doctrina eum summopere commendet Zosimus, fatetur tamen Eugenium hunc Scholam habuisse, & inde ad Imperium translatum, quod sub ejus nomine Arbogastes erat administraturus, ut Orosius alijque notant, donec & umbram istam commodè submovisset scilicet. Socrates, lib. V. cap. XXIV.

Κατὰ τὰ ἑσπέρια μέρη γραμματικός τις, ὀνόματι Εὐγένιος, ῥωμαϊκοὺς παιδεύων λόγους, ἀφεὶς τὰ παιδευτήρια, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐστρατεύετο, καὶ ἀντιγραφεὺς τοῦ βασιλέως καθίσταται, διὰ δὲ τὸ εἶναι ἐλλόγιμος, πλέον τῶν ἄλλων τιμώμενος, τὴν τύχην μετρίως οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ συνεργὸν λαβὼν Ἀρβογάστην, ὃς ἐκ τῆς μικρᾶς Γαλατίας ὡρμώμενος, στρατιωτικοῦ μὲν τάγματος ἡγεμὼν ἐτύγχανεν ὢν τὸν δὲ τρόπον χαλεπός, καὶ μαιφονώτατος, εἰς τυραννίδα ἐπέκλινε.

Vanis augurijs à Flaviano, divinationum studioso, deceptum ad tantas res aspirasse magistrum, tradit Sozomenus lib. VII. capite XXII.

66. DEJECTO.] Humili, plebejo. Sic enim Dejectum, abjectum, jacentem, jacere, usurpant ab animo & corpore humano scriptores. Papinius lib. III.

> *Tunc me sanguineo latè defervere campo*
> *Res super Argolicas, haud sic dejecta, videbu.*

Valerius Flaccus, libro IV. *Corripit abjecti remumq; locumq; Phaleri*. B. Ambrosius in Agnitis Passione, Epist. XXXIV. *Aut sacrifica Deæ vestæ ad laudem generis tui, aut ad ignominiam natalium tuorum eris publica abjectionis scortum*. Phœbadius, cap. III. Contrà Arianos: *Invisibilis, Immortalis, Pater nuntiatur, ut scilicet in contrariis eorum filius jaceat.* Ovidius Epist. Didûs.

> *udis abjectus in herbis*
> *Ad vada Mæandri concinit albus olor.*

Boethius, lib. I. de Consol. *jacere bonos nostri terrore discriminis prostratos:* Julius Cæsar apud Donatum, Vita Terentij, de eo Comico:

> *ut aquato virtus polleret honore*
> *Cum Græcis, nec in hac despectus parte jaceret.*

Latinus Pacatus Panegyrico: *Sibi humilitatem & tenebras suas imputet jacens virtus*. Propertius: *Me sine, quem semper voluit Fortuna jacere*. Eumenius, Panegyrico: *Animus ex otio jacens*. Barbatum vocat Arbogastum, ut dictum, à gente & moribus; cujus vocis ridiculam Etymologiam excogitavit Sophistica Barbaries, à barba *nimirum & rare*, horridiore utroque quam delicatorum hominum ferre possint mores. Vide sis Hugonem à Sancto Victore in Claustro Animæ lib IV. capite VI. Opere nescio an edito, apud nos manuscripto.

66. CLIENTI.] Eadem verba de eadem re IV. Consl. CCCLXIII.

67. PRINCEPS.] Theodosius, ad quem miserat super Arbogastis temeritate Valentinianus, adolescens ad summa factus, nisi perfidia suorum occidisset, ut multis commendatur Sozomeno, lib. VII. cap. XXII. Annorum in eo immaturitatem, consiliorum senectutem deplorat, in Oratione funebri Ambrosius.

Zosimus, καὶ ὁ μὲν Οὐαλεντινιανὸς συνεχέστι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον γράμμασιν ἐχρῆτο, τὴν κατὰ τῆς βασιλείας ἀλαζονίαν τἀνδρὸς ἐξαγγέλλον, καὶ βοηθεῖν παρακαλεῖ δρομαίως πρὸς αὐτὸν εἰ μὴ τάχιστα τοῦτο ποιήσειεν, ἀπολουμένῳ.

67. GENTESQUE REMOTAS.] Omnem exercitum omni cura collegisse, ut summo discrimine impendente, tradit idem Zosimus. Barbaros Istrum accolentes ultrò ejus

ejus copiis sese adjunxisse memorat Socrates, lib. V. c. XXIV.

68. TUMIDUS EUPHRATES,] Ingens. Is enim amnis inter maximos terrarum Orbis, etiam sacris litteris contestificantibus. Callimachus.

Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος.

Scholiastes. τὸν τῶν Περσῶν λέγει, τὸν καλούμενον Εὐφράτην.

Sic tumentem Rhenum pro insigniter magno dixit Apollinaris Sidonius, Nilum Manilius. *Rhenetumens Nilusq; tumescens.* Exscendit verò ad Mesopotamiam irrigandam instar Nili. Vide Solinum, cap. XL.

69. HALYS.] Vise Herodotum & Scholiasten Apollonij, lib. II.

69. DITAT ORONTES.] Amœnissimatum Syriæ regionum cultor ac peragrator. Vide Gulielmum Tyrium Libro IV. à capite IX.

70. THVRIFEROS SALTUS ARABES.] Vera lectio, & nostro Libro firmata. Arabum divitiæ in silvis. Manilius libro IV. Et molles Arabas, silvarum ditia regna.

71. ARMENII PHASIN.] Phasis nobilissimus Colchorum fluvius, Armenia oriundus. Dionysius Periegetes.

ἔνθάδε Φᾶσις
Κιρκαίης κατὰ νῶτον ἐλισσόμενος πεδίοιο
Εὐξείνου ποτὶ χεῦμα θολὴν ἐπερεύγεται ἄχνην.
Ἀρξάμενος τὸ πρῶτον ἀπ' οὔρεος Ἀρμενίοιο.

Unde Armeniæ accenseturà nostro. Strabo. lib. XI.

ποταμοὶ δὲ πλείους εἰσὶν ἐν Ἀρμενίᾳ, γνωριμώτατοι δὲ, Φᾶσις μὲν καὶ λύκος εἰς τὴν ποντικὴν ἐκπίπτοντες θάλατταν.

Montem unde fluat Taurum Eusthatius alii, Garamantem vocat Vibius Sequester.

71. NIPHATEN.] Parthiæ sive Armeniæ fluvium, monte Niphate oriundum. Vibius.

72. QUÆ TIBI TUNC MARTIS RABIES.] Nonum ætatis annum egisse Honorium, Theodosio in Eugenium movente, colligimus est Fastis Idatii. Sunt qui Expeditioni tantæ socium adscivisse puerum tantillum Theodosium scribant. Marcellinus Comes: Arcadio III. Honorio II. Coss. Theodosius Augustus, assumto Honorio Cæsare, eodemq; filio, contrà Arbogastem, qui Eugenium tyrannum Imperatorem facere ausus est, properavit. Zosimus, lib. IV.

ταῦτα δὲ διαθεὶς ὁ Θεοδόσιος, καὶ τὸν νεώτερον τῶν παίδων Ὁνώριον ἅμα ἑαυτῷ συναπαγαγὼν, τὰ ἐν μέσω πάντα διέδραμεν ἔθνη.

Contrà Socrates lib. V. cap. XXIV. Sozomenus lib. VII. cap. XXIV. Epiphanius Tripartitæ lib. IX cap. XLV. Nicephorus, libro XII. cap. XXXIX. Utrumq; Imperatorem Cōstantinopoli relictum scribunt. Quibus palam assentitur noster sequentibus. Sed hæc dubia manebūt, ut multa horum temporum, nam & ipsam de Eugenio victoriam in alios Consules, Olybrium nimirum & Probinum, referunt alij. Ut Cassiodorus.

73. SEQUENDI ARDOR ERAT.] Flagrasse cupiditate belligerandi cum patre ait. Alibi *tunc acrior arsit Impetus* Pacatus Panegyr. *ardens miles.* Virgil. *accenso gliscit violentia Turno.* Orosius *quoties Galli exarserunt.*

73. FLAGRABANT PECTORA.] Ardentissimum desiderium ipsa flamma circumloquitur. Ammianus, lib. XVII. *Amor post documenta flagrantior.* Arnobius lib. II. *Ardoribus avaritiæ flagrans.* Papinius, Thebaid. III.

Flagranteis immisit equos.

Flagrantia studia, in Panegyrico Nazariano.

74. CAMPI.] Belli, conflictus. Vide Secundo, vel & Tertio, nam & alterum jam est abso-

absolutum, Adversariorum volumine ad Vopisci Aurelianum. *Tempestas* dubium Martem notat. Paullus Orosius lib. I. cap. XXI. *Atinienses tanta Belli tempestate permoti.* Silius lib. XV. O *Confuse nimis Gradivi turbine Varro.*

75. TRUNCIS IMMERGERE PLANTAS.] Immanior locutio, quam tamen libri nulli mutât, nisi quod ridiculè est in nostro *plantisque inmingere plantas* Quod etsi absonum, indicat tamen jam olim dubiam fuisse scripturam. Similis locutio in Psalm. LXVII.

εἶπε κύριος ἐκ Βασὰν ἐπιστρέψω, ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης, ὅπως ἂν βαφῇ ὁ πούς σου ἐν αἵματι, ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ.

Neq; aliter Q. Serenus cap. XLIII. *Hoc quidam raptus morbo per tempora messis Vicino plātas frumenti mersit acervo, evasitq; gravem casu mediante dolorem.*

76. UT LEO.] Comparatio ducta ex Papinio, Thebaide IX.

Ut Leo, cui parvo mater Getula cruentos
Suggerit ipsa cibos, cum primum crescere sensit
Colla jubis, torvumque novos respexit ad ungues,
Indignatur ali, tandemque effusus apertos
Liber amat campos, & nescit in antra reverti.

Quam æmulatur alibi & Gulielmus Brito, si satis recordor. Porrò in Claudiano nostro mox non *terga jubis* sed *colla jubis* ex Papinio legendum monemus ad ipsum Statium libro IX. v. DCCXL.

Similitudinem in Aquila non inelegantem ejusdem generis habet Gunterus Libro I. Ligurini.

Regia sic volucris, primas ut crescere plumas,
Artubus, & teneros durescere senserit ungues,
Natura sectatur iter; jam jamque parentum
Officio contemnit ali; nidoq; relicto
Egreditur, parvoque pudet latuisse cubili.
Mox confisa sibi, securo tuta volatu,
Aut leporem venatur agris, aut æthere cygnum,
Corripit, & proprios in acuta rupe penates
Aedificat.

80. GETULO.] Inde nobiles Leones. Horatius.

*Non vides quanto moveas pericl*o
Pyrrhe, Getulæ catulos Leænæ.

Claudianus I. Rufin.

Quæ sic Getuli jaculo percussa Leæna
Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus &c.

Getulum Afrum genere exponit Lutatius ad Papinium.

81. STABULISQUE MINARI ÆSTUAT.] Nō minatur, sed æstuat. Notatio juvenilium affectuum, nihil certi aut solidi concludentium. Cogitationes enim primæ ætatis variæ sunt, instarque æstuum, sibimet ipsis contrariæ. Aristænetus pulcrè, inducto Nuptiarum exemplo, lib. I. Epist. XXIII.

ὅτι, ἔφη, ἐλπιζόμενος ὁ γάμος ἡδύς, δύσχαρις, καὶ λίαν εὐκταῖος γέγονε, περιεφρονήθη καὶ τὸ πάλαι σπουδαζόμενον ἐξαίφνης ἀπέρριπται, καὶ περιπλυνόμενον ἀμελεῖται, αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν νέων ταχεῖαι, καὶ αὗται πολλάκις ἑαυταῖς ἐναντίοι.

Et Sapienter PLato X. Legum adolescentiam adhortatur, sustineat de magnis reb. judicare, quoniam quæ primæva ætate ipsi videbuntur laudanda, vel contrà, usu experiri habeant in adversam opinioni faciem fortunamque exitura.

82. TERGA ABSORBERE.] Duriusculè dictum. Sentias de aliquot talibus hujus Panegyrici locis recentem Latinæ scriptionis Poëtam, nihil enim tale in sequentibus. Orsus

verò Græcam Musam mutare Romana anno istum præcedere, Consulatu nimirum Probini & Olybrij, ut jam non semel est notatum. Librorum hic nemo quicquam mutat.

83. ILLE VETAT.] Comitem accedere expeditioni. Esse qui ivisse cum Patre in Occidentem tradant, notatum suprà: Zosimus quidem ut rem indubitatam tradit. Et ex B. Ambrosij Oratione funebri omninò constat cum Mediolani moreretur Theodosius in Occidente præsentem fuisse Honorium. Sed eum evocarat Constantinopoli. Ut vides apud Sozomenum lib. VII. cap. XXVIII.

84. RERUMQUE TIBI.] Cæsarem fecit ante discessum Constantinopoli Honorium Theodosius. Septimo ab urbe eadem miliari locus fuit huic inaugurationi destinatus, quo cum sollemnia Honorio fierent, notatum est, tum tenebras factas. Marcellinus Comes: *ex Prospero, Honorium Pater suus Theodosius in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est, Septimo ab urbe Regia miliario. Tunc quippè hora diei tertia tenebræ factæ sunt.* Diem inaugurationis Id. Januar. Notat Socrates libro V. cap. XXIV. Errat auctor Alexandrini Chronici qui Romæ inauguratum Honorium scribit, ibique XIV. Annis post regnasse.

84. HABENAS.] Gubernacula. Silius Italicus lib. I.

rerum Asdrubali traduntur habenæ

Symmachus lib IX. Epist. LXXXII. *depositis Reipublicæ habenis*. Val. Flaccus lib. V.

Caucasus atq; tuis quamvis mitescat habenis.

Claudian Bell. Get. v. CXIX. & CCCCXXV. Rutilius Numat. lib. I.

Pratulit ille meas, cum vincere posset, habenas,
Prædecessoris major amore fuit.

Hoc est meum Honorem, Magistratum; Valerianus, Homil. I. *Divina sententia: Illa ergo sunt nobis ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec desunt membra tortori. Quæ tamen facilè vitare possumus si habenas disciplinæ teneamus.*

83. DIADEMATE CRINES.] Quale Honorius Diadema gesserit clarum ex ejus hoc numismate.

Alia forma aliis usurpata claret ex eorum paribus monumentis. *Fastigiatum* Anthemij celebrat Apollinaris Sidonius & exhibent pariter nummi. Justinianæi formam exhibuit vir doctus *ad Procopij Arcana*. Aliæ formæ comparent in picturis Imperatorum Græcanicis, Nicephori Gregoræ Historiæ præfixis. Ut m hi quidem constet pro lubitu mutasse, extulisse, imminuisse, Principes. In antiquioribus Principibus tenuis fascia comparet, ut in nummis Trajani.

83. TANTAQUE SE PIETAS.] Pietatis nomine omnem virtutem circumloquitur exemplo Maronis, cui PIUS Aeneas omnem Heroem absoluit. Sic Theodosium in Epistola de Sepultura Valentiniani, nunc LVII. Commendat B. Ambrosius: *Quid exoptem? Quid desiderem? Omnia habes: &c, ut summam votorum capessam, Pius es, Imperator, Clementiamq; habes maximam.*

RUDIBUS OSTENTAT IN ANNIS.] Neglectio syllabæ in incisione, exemplis declarata in Analectis Poëticis. Annos autem cura animoque senili prævenisse Honorium, Laude summatum celebri dicit, quam ad Panegyricum Probinianam illustratam habes. Ovidius verè:

Inge-

Ingenium cœleste suis velocius annis
Crescit, & ignava fert malè damna mora.

Vide Pacatum, Nazarium, Panegyricis. Nostrum. IV. Consul. Hon. v. DXXVII. Panegyrico Manlij, aliisque locis. Pindarum, Olympionic. I V. Solomonem, Sapientiæ. IV. Vitam cum primis B. Agnetis inter Epistolis B. Ambrosij : *& quam nos ex* vetustissimis membranis cum alijs multis divulgaturi aliquando sumus. Codice sanè uno tam vetere ut ipsis Romanæ rei florentioris temporibus neque longè post inclytorum martyrum ævum scriptum censuerit, cui ego in talibus bono consilio fidem optimam adscribebam, amicus olim noster, Janus Gruterus.

85. QUERERENTUR UT OMNES.] Exquisita adulatio, cui pares apud Panegyristas Sidonium, Ennodium, ex parte etiam Corippum.

86. SERO DATUM.] Nil peccat. Papinius: *Sero memor thalami.* Juvenalis galeatum serò duelli: Pœnitet.

87. GENITOR MANU.] Fortem manu Theodosium fuisse indicant Historiæ. Beatus Ambrosius refert, cum aliquando hæreret agmen, & hostes protervius inequitarunt equo desiliisse, & ante aciem provolasse, vociferantem. UBI EST THEODOSII DEUS. Hac fortitudine omnia restituisse. Oratione Funebri.

87. TU FATIS.] Exquisitissima denuò adulatio. Cum enim per Naturam, & omnibus claram rerum fidem non liceret fingere, manu aut consilio puerum principem hostibus debellandis adfuisse, victoriamq; patrasse, excogitarunt assentatorum natio sagacissima Fatum. Fortunam, Genium, ejus, quo duce, auspice, moderatore, victoria conficeretur; scilicet famulantibus ipsi universis, ad cujus felix futurum mox Imperium omnia Providentia componeret. Sic aliorum Augustorum Fortunis, Fatis, Geniis, Seculis, Temporibus, acceptos ferebant successus rerum. Noster nec semel alibi. Horatius de Octavio lib. IV. Od. XIV.

Vt Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu.
Primosq; & extremos metendo
Stravit humi, sine clade Victor.
Te Copias, te Consilium, & tuos
Prabente divos.

Sidonius: *certatum est Iure magistri Augusti fato.* Pariter omine Crispi Cæsaris filii, hoc est auspiciis Fortunaque ejus felicem fuisse Constantinum, canit in dædalo ejus Panegyrico, Optatianus Porphyrius.

major tua gloria terris
En, Auguste, tuus præsens, & tantus ubique
Imperiis fœcundè, paras nunc omine Crispi
Oceani intactas oras.

Imitatione veterum Otbertus, ut volunt, in vita Henrici Quarti Imperatoris : *Incepta est pugna, qua diu dura fuit & dubia; quia virtute pares & numero congressi, hi pro Laude, illi pro Laude, illi pro vita pugnabant. Regis tamen FORTVNA vicit, & hostis ferocissimus peremtus turpiter jacuit.* Dracontius, nisi Eugenium Correptorem mavis, lib. II. Hexaem.

Quod pereunt hostes Regis Fortuna vocatur,
Quod pereunt populi Temporis Orde gerit.

Sic in Præcessoribus Imperatorum suorum imperia molitos Deos dicebant, ut Themistius, Oratione Quinta:

ὡς ἀπεσείσατο Νέρωνα, καὶ Δομετιανὸν, ὡς τὸν ἐκ Σεβήρου, ἀλλ᾽ οὐ Τραϊανόν γε, οὐδὲ Μάρκον, οὐδὲ Ἀντωνῖνον, τοὺς σοὺς πολίτας καὶ ἀρχηγέτας, καὶ ἐξ ὧν περ ὅθεν ἡμῖν ὁ θεὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἐρρυθμίζετο.

Loquitur de manu Dei Themistius, verbis utiq; mendosis quod ab Marco Antoninum sejungant, quod nec inanimadversum doctissimo interpreti, qui voculam ejiciendā retur.

 Meo

Meo animo scripsit: οὐδὲ Μάρκον ποτὲ Ἀντωνῖνον. Antonini cum plures fuerint Marci nomine sanctum & probum hunc segregare aliis studuit Themistius. Ex hoc autem capite, tãquam addicti Imperatoribus, divi, nomine Augustorum velut honorario appellati sunt, ut in Numismatis & Inscriptionibus priscis mille locis videre est, viri autem docti rem non benè aliorsum ducere adnituntur.

88. TE PROPTER ET ALPES INVADIT FACILES.] Sanè pro miraculo fuit, tam cauto hosti, tot victoriarum compoti Alpes præcepisse vel extorsisse, ꝙ scribit Sozomenus lib. VII. c. XXIV: cum aliis, Theodosium. Sanè primum ejus militem, decem millia Gothorum concidit Arbogastes. Orosius: *Arbogastes sua se manu perculit. Ita & hic duorum sanguine bellum civile restinctum est, absq; illis decem millibus Gothorum, quos, præmissos à Theodosio Arbogastes delevisse funditus fertur, quos perdidisse lucrum fuit. Majus ergo miraculum fuit, & sic penetrare claustra illa potuisse Vltorem. Res mira celeritate peracta est*, ut cursum Theodosii nulli montium vertices retardaverint. B. Ambrosius Epist. LVIII. *Vt ultimo sunt distincta: Gratias Domino Deo nostro quod tanta in prælijs divini auxilij fuit præsentia, ut nulli vertices montium adventus tui cursum retardarent, non hostilia arma impedimentum aliquod afferrent.* Præter omnem spem aditu Alpium petitum Theodosium fatetur & Zosimus lib. IV.

τὰ ἐν μέσῳ πάντα διέδραμεν ἤδη, καὶ τῆς Ἄλπεως τῶν Ἄλπεων πάροδον κρατήσας παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, τοῖς πολεμίοις ἐπέστη.

Eugenianos verò Alpium angustias occupatas tenuisse, & in summis illis solis precibus vicisse Theodosium auctor Orosius libro VII. cap. XXXV. Quem sequuntur alii. Utiq: autem scriptum Claudiano secundum nostri Codicis relationem.

te propter & Alpes Invadi faciles.

Quæ scriptura elegantior aptiorque vulgata. Alpes de cætero penetratæ aut raptim transmissæ pro summo facinore Bellico fuerunt semper. Plinius Panegyrico: *Germaniamq; cũ plurimæ gentes, ac propè infinita vastitas interjacentis soli tum Pirenæus, Alpesq;, immensique alij montes, nisi his comparentur, muniunt, dirimuntque: Per hoc omne spatium cum Legiones duceres, seu potius (tanta velocitas erat) raperes, non vehiculum umquam, non equum respexisti.* Poëtis Alpes quivis celebrioris altitudinis montes. Panegyr. Anthemiano:

non sic tenuisse vel illum
Crediderim, cui ruptus Athos, cui, remige Medo,
Turgida silvosam currebant vela per Alpem.

Pari felicitate Maximus ante Alpium claustra laxaverat Theodosio, velut testatur Pacatus Panegyrico: *An ego, inquit, sine divino numine factum putem, ut qui sub nomine pacis ludere, & primi sceleris pœnas lucrari quiescendo potuisset, secundum tertiumq, vexillum Latrocinij civilis attolleret? Et superatis Alpibus Cottijs, Iulia quoq; claustra laxaret; tibiq;, Imperator, imponeret servatæ adhuc veniæ fidem, vincendi necessitatem.* Quæ congruunt alteri isti miraculo.

89. CAUTO HOSTI.] Arbogastem dicit laude bellica & prudentia clarissimum. Zosimus, lib. IV. de Gratiano: *Imperator harum rerum nuntio non parum perturbatus, satis magnas copias ablegat, Bautoni Duci traditas, cum quo & Arbogastem misit. Erant hi ambo natione Franci, amicissimis in Romanos animus, ab avaritia donisq; captandis prorsus immunes, in Bellicis rebus prudentia pariter ac robore præstantes. Bautonem tantæ auctoritatis fuisse*, ut Valentiniano puero præfectus, regnum ipsum tenuerit, & Maximi Imperatoris sive Tyranni verbis clarum, quæ sunt apud Beatum Ambrosium, Epist. LVI.

90. MUNITIS HÆSISSE LOCIS.] Sequitur eos qui Arbogastẽ aditus Alpium obsedisse tradere malunt. Vide Orosium dicto capite XXXV. lib. VII, Sozomenum lib. VII. cap. XXII. & XXIV.

91. RE-

91. REVULSIS.] Tempestatis vim ait scopulos ipsos divulsisse, ut aditus pateret Theodosio. Sic Quarto Consulatu, divino sensu.

Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluviis, vastas opponite silvas,
Garganum Alpinis, Apenninumq; Nyphati
Permistis sociate jugis, & rupibus Hæmum
Addite Caucaseis, involvite Pelion Ossa:
Non dabitis murum sceleri; qui vindicat ibit
Omnia subsident meliora pervia caussa.

92. AQVILO DE MONTE PROCELLIS.] Miraculosissimam rem nonnullorum scriptorum verbis proponam. Orosius: *Vbi ad contigua immiscenda pugnæ spatia perventum est, continuò magnus & ineffabilis turbo Venterum in ora hostium ruit. Ferebantur per aerem spicula missa nostrorum, atque ultrà mensuram humani jactus manu in aere portata, nusquam propemodum cadere, priusquam impingeret, sinebantur. Porro autem turbo continuus ora pectoraque hostium nunc illisis graviter scutis everberabat, nunc impressis pertinaciter obstructa claudebat, nunc avulsis violenter destituta nudabat nunc oppositis iugiter in terga trudebat. Tale etiam, quæ ipsi vehementer intorserant, excepta ventis, impetu supinata, ac retrorsum coacta, ipsos infeliciter configebant.* Augustinus lib. V. de Civ. Dei. cap. XXVI. *Milites nobis, qui aderant, retulerunt extorta sibi esse de manibus quæcunque iaculabantur, cum à Theodosii partibus in adversarios vehemens ventus iret, & non solum quæcunque in eos iaciebantur, concitatissimè raperet, verum etiam ipsorum tela in eorum corpora retorqueret.* Rufinus, lib. XI. Histor. Ecclesi. cap XXIII. *Stetit aliquandiu anceps victoria, fundebantur (à Theodosii partibus) auxilia* Barbarorum, *& terga iam dabant hostibus. Sed fiebat hoc, non ut Theodosius vinceretur, sed ne per barbaros vincere videretur Tum ille, ut conversas suorum acies vidit, stans in edita rupe, unde & conspicere & conspici ab utroque posset exercitu, proiectis armis ad solita se vertit auxilia. Et prostratus in conspectu Dei. Tu, inquit, Omnipotens Deus, nosti quod in nomine Christi, filii tui, ultionis iusta, ut puto, prælia ista suscepi. Si secus, in me vindica: si verò cum caussa probabili in te confisus huc veni, porrige dexteram tuis, ne forte dicant gentes, ubi est Deus eorum? Quam supplicationem pii Principis certi à Deo esse susceptam, hi, qui aderant, Duces, animantur ad cædem. Et præcipuè Bacurius Vir fide, Pietate, Virtute, corporis & animi insignis, & qui Comes & socius Theodosii meret ur, proximos quosque conto, telis, gladio, passim sternit, agmina hostium conferta & constipata perrumpit, Iter per millia ruentium ad ipsum tyrannum ruptis agminibus & acervatim fusis stragibus agit. Vix fortasse ab impiis credantur quæ gesta sunt. Etenim compertum est quod post illam Imperatoris precem, quam Deo fuderat, ventus ita vehemens exortus est, ut tela hostium in eos qui iecerant retorqueret. Cum magna vi persistente vento omne iaculum missum ab hostibus frustraretur, fracto adversariorum animo, seu potius divinitus repulso, Arbogaste duce necquicquam fortiter faciente, Eugenius ante Theodosii pedes, vinctu post terga manibus, adducitur; ibique vita ejus & certaminis finis fuit.* Socrates lib. V. cap. XXIV.

ὁ δὲ βασιλεὺς ὁρῶν τοὺς βαρβάρους ἀπολλυμένους, ἐν μεγίσῳ δὲ ἀγῶνι γενόμενος, χαμαὶ ῥίψας ἑαυτὸν, βοηθὸν ἐκάλει θεὸν, καὶ τῆς αἰτήσεως οὐκ ἠστόχησεν. Βακούριος γὰρ ὁ στρατηλάτης αὐτοῦ τοῦτον ἐπεῤῥώσθη, ὥστε τὴν τοῖς πρωταγωνισταῖς εἰσδραμεῖν, καθ' ὃ μέρος οἱ βάρβαροι ἐδιοτόκουντο, καὶ διαῤῥηγνύειν μὲν τὰς φάλαγγας. τρέπει δὲ εἰς φυγὴν τοὺς πρὸ βραχέως διώκοντας, ἐπιγίνεται δὲ καὶ ἄλλο θαύματος ἄξιον. ἄνεμος γὰρ σφοδρῶς ἐπιπνεύσας τὰ πεμ-

πέμενα βέλη παρὰ τῶν Εὐγενίου καὶ αὐτῶν περιέτρεπεν, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιπάλων μετὰ σφοδροτέρας τῆς ὁρμῆς, ἔφερε κατ' αὐτῶν, πιέζουν ἴσχυσεν ἡ τοῦ βασιλέως εὐχὴ, τοῦτον δὴ τὸν τρόπον γινομένης τῆς τοῦ πολέμου τροπῆς, ὁ τύραννος προσδραμὼν τοῖς τοῦ βασιλέως ποσὶν, ἐδέετο σωτηρίας τυχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. Sozom. libro VII. cap. XXIV. μήπω δὲ θατέρου μέρους κλίναντος, εἰσὶν ἐπὶ τῆς ἐν πεδίῳ μάχης ἑκατέρωθεν ἰσαζούσης, ἀντιπρόσωπος τοῖς ἐναντίοις ἐμβὰς ἄνεμος ἐξαίσιος, καὶ οἷον οὔπω πρότερον ἴσως σημεῖον, διέλυσε τὰς τῶν πολεμίων τάξεις. Βέλη δὲ καὶ ἀκόντια κατὰ ῥωμαίων πεμπόμενα, ὡς ἀντιτύποις προσβάλλοντα, εἰς τὰ τῶν ἀκοντιζόντων περιέτρεφε σώματα, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐξαρπάζων τῶν χειρῶν σὺν φορυτῷ καὶ κονιορτῷ κατ' αὐτῶν ἐκίνει. γυμνωθέντες δὲ τῶν ὅπλων οἱ μὲν πλείους αὐτίκα διεφθάρησαν, οἱ δὲ πρὸς ὀλίγον φυγῇ διασωθέντες μετ' οὐ πολὺ ἥλωσαν. Theodoretus libro V. cap. XXIV. ἀρξαμένων δὲ καὶ τούτων κἀκείνων ἀφιέναι τὰ βέλη, ἔδειξαν ἀληθεῖς τὰς ὑποσχέσεις οἱ πρόμαχοι. πνεῦμα γὰρ βίαιον ἀντιπρόσωπον τῶν πολεμίων φερόμενον, τοὺς μὲν ἐκείνων οἰστοὺς ἀπέστρεφε, καὶ τὰ πελτὰ καὶ τὰ δόρατα, καὶ πᾶν βέλος αὐτοῖς ἄχρηστον ἦν, καὶ οὔτε ὁπλίτης οὔτε τοξότης, οὔτε πελταστὴς πημαίνειν τὴν τοῦ βασιλέως ἠδύνατο στρατιὰν, καὶ μέν τοι καὶ κόνις ὅλη μάλιστα πλείστη κατὰ τῶν προσώπων φερομένη, μύειν τὰ βλέφαρα, καὶ ταῖς κόραις ἐπιμύειν πλεμυμέναις ἠνάγκαζεν, οἱ δὲ τοῦ βασιλέως στρατιῶται λώβην οὐδεμίαν ἐν τοῖς καταιγίδος ἐκείνης δεξάμενοι, θαρραλέως τοὺς πολεμίους κατέκτεινον. Eadem ex his Epiphanius in Tripartita, Nicephorus Callistus, Sedulius Libri de Rege cap. XV. alijque Græci Latinique. Monacho cum pars ad ridicula commenta deflexit, velut Georgius Cedrenus, qui tanti momenti victoriam tenuisse Theodosium memorat, quod Ioannis, viri sancti, Baculum pro hasta, cucullam pro galea in prælium tulerit. Noster vero egregia fide veritati testimonium dixit, etiam Relligioni contrariæ addictus, contra quidem Zosimum, pariter paganum, qui de Solis tantum defectu argutatur, cætera omnia se vertit ut dissimulet: Sed & hujus, traductam tamen in Latium, narrationem addemus, tantillæ cartæ damno, ut nostri ita generositas, alioquin quibus summis viris testatissima, exeat etiam splendidior. *Theodosius, inquit, ratus præstare ut Legiones Barbaras in adversos hostes immitteret, iisque primum præliaretur. Gainem cum nationibus ipsi subditis hostem aggredi jussit, sequentibus hunc alijs etiam Ducibus, quicunque Barbaricis ordinibus, Equitibus inquam & sagittariis equestribus, & peditibus præerant. Adversus hos cum suos quoque produxisset Eugenius, omnibusq; copijs congressi jam essent exercitus, ipso prælii tempore talis defectus Solis contigit, ut majore temporis spatio nox esse potius quam dies existimaretur. Cumq; nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta est edita hominum strages, ut eo die major pars Theodosii principis fœderatorum interficeretur, unà cum Bacurio duce, qui ante suos se fortissimè periculu objecit: cæteri, præter opinionem, fuga cum residuis evaderent. Igitur ubi, noctu interventu, se recollegissent exercitus, elatus ob victoriam Eugenius dona distribuebat in eos qui suprà cæteros strenuè se gesserant, & cenandi potestatem faciebat, quasi nullum amplius prælium post tantam cladem acceptam, futurum esset. His autem ad epulas conversis Theodosius Imperator Auroram appetentem conspicatus, universis cum copiis in hostes, adhuc humi jacentes, irruit, & nihil eorum quæ perpeterentur, sentientes occidit. Cumq; progressus*

gressus esset ad Eugenii tentorium, quotquot propter hunc aderant, adortus, complures interemit, nonnullis, quos ipse terror excitaverat, dum fugam molirentur, captis; inter quos & Eugenius erat. Huic arrepto caput abscissum, hasta longissima præfixum, totis castris circumlatum fuit, ut iis ostenderetur qui adhuc à partibus illius stabant: par esse, quando Romani haberi vellent, ut animis ad Imperatorem suum, præsertim tyranno jam de medio sublato, redirent. Quapropter omnes ferè post victoriam superstites ad Imperatorem sunt relati. Hæc ille, contraria omnibus ceteris, nec auctori satis constantia. Illud nec indignum memoria Eugenij tantas fuisse copias, ut immensis agminibus vel visæ procul etiam Barbaris gentibus metum incutere suffecerint: Valentinianum dolo & vi ejusdem cum Arbogaste tyranni adeo omni ante excessum potestate exutum, ut nec satellitem dicto obedientem ullum haberet, quæ testatur fragmentum Sulpitij Alexandri, qui scriptor utinà vel decem alijs contrà amissis superstes ad nos venisset, apud Gregorium Turonensem, lib. II. Hist. Franc. cap IX.

92. REVOLUTAQUE TELA.] Constat indubia fide de miraculo isto. Non absimilia quædam aliundè placet subjicere. Ita Dominus iratus minatur ISraelitis conversurum in ipsos, *& manibus pugnantium extorsurum vasa belli.* Hieremiæ cap. XXI. Sic milites Theodosianos ad Maximum cædendum sese non ivisse, sed lento quodam ociosa membra ferente, delatos, opinatos scribit Pacatus Panegyrico. Et in Romana Historia similem casum narrat Macrobius lib. I. cap. XVII. Sat. *Cum Ludi Romæ Apollini celebrarentur ex vaticinio Martii vatis & carmine Sibyllino: repentino hostis adventu plebs ad arma excitata occurrit hosti. Eoque tempore nubes sagittarium in adversos visa ferri & hostem fugavit, & Romanos ad spectula dei sospitalis reduxit.* Paria acciderunt Nigri Legionibus jam prope victis Severianis. De qua miraculosa etiam te lege Xiphilinum ex Dione, pag. CCCC. *Vt ignis admotus, mœnibus Bebbæ civitatis obsessæ, precibus obsessorum* fuerit in Capita hostium retortus, memorat Beda. Histor. Ecclesiast. lib. III. cap. XXI. *Penda duce Nordhumbrorum exercitus pervenit ad urbem Regiam, quæ ex Bebba quondam Regina vocabulo cognominatur, eamque cum neq; armis, neque obsidione capere poterat, flammis absumere conatus est. Quo tempore antistes Aidanus in Insula Ferne, quæ duobus fermè millibus passuum ab urbe procul abest, morabatur. Qui cum ventis furentibus globos ignis ac fumum suprà muros urbis exhalare conspiceret, fertur elevatis ad cœlum oculis manibusque, cum lacrymis dixisse: Vide, Domine, quanta mala facit Penda. Quo dicto statim mutati ab urbe venti, in eos qui accenderant flammam incendia retorserunt, ita ut aliquot læsi, omnes territi, impugnare ultrà urbem cessarent, quam divinitùs juvari cognoverunt.* Cum iter facientem in Terra Sancta exercitum Christianorum Noradinus, dux strenuus & felix, igne atque fumo impediret, precibus piorum hominum vis flammarum in capita hostium est revoluta. Gulielmus Tyrius, lib XVI. *Invocato de supernis auxilio statim affuit virtus divina, & in momento, conversis in oppositum flatibus, incendia simul cum tetra fumi caligine in hostes, qui nostrum præcedebant exercitum, se dirigunt: & quæ in nostram paraverant læsionem, in suam vident retorta perniciem. Stupent hostes novitate miraculi, & singularem reputant Christianorum fidem, quæ tam præsens possit à Domino Deo suo pro votis impetrare beneficium.* Sic Romanis aliquando Elementa servisse contra Alamannos, scribit Nicetas Choniates libro I. Rerum Manuelis Comneni.

ὁ δὲ Ῥὴξ κατώδυνος ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ γινόμενος, καὶ θαυμάσας εἰ καὶ τὰ στοιχεῖα Ῥωμαίοις ὑπείκουσι, ὡς θελήσασι μόνον ὑπενδιδόασι, καὶ αἱ ὧραι πρὸς τούτοις ἀντιπαρέχουσιν, ἐκεῖθεν διεπορεύετο.

Dei vero flagella sunt talia, grandines, Von-

Venti, Tempestates, Pluviæ, & hoc genus sacris litteris contestata. Vide Agobardi Lugdunensis librum contra insulsam vulgi opinionem de Tonitribus. Vnde talia auxilia adepti armis cœlestibus pugnare perhibentur. Eugippius in Vita B. Severini, qui suis quoque ita solere Deum assistere scribit. cap. IV. Vt tela hostium ipsos non convulnerent, sed tuendis contra arma subministrent. Quomodo justis famulari elementa scribit Sidonius lib. I. Epist. VII. Gunterus lib. VIII.

pro Cæsare dimicat aer.

Qua mente cœlum omne suis Heroibus vacasse, scribit Lucanus lib. VIII.

O summos hominum, quorum Fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne vocavit.

Contrà cœlis pugnantibus gestam aut omissam, quæ geri debebat, scribit Gulielmus Tyrius lib. XIII. cap. XXVI. Pulcrè Alcimus Avitus, de Hebræis Ægypto exeuntibus, Libro V.

Quin etiam nostra servant contraria genti
Victores, elementa, suos: conjurat in omnes
Et cœlum & tellus Pharios, conjurat & aer.

Vide plura Adversar. libro CLXXVI. capite I.

93. AUCTORES.] Qui tela jecerant. Ennodius Libro contra impugnatores Synodi, sententia insigni: *Scuto munita fidei, spiculorum imbrem Patientia relligiosa non timet, & ad auctorem redeunt tela, quæ sine bellandi arte diriguntur.* Ausonius in Macrini Cæsaris Epigrammate:

Principis hic custos sumtum pro Cæsare ferrum
Vertit in auctorem cæde, Macrinus iners.

94. O NIMIUM DILECTE DEO.] Notum in testimonium miraculosæ Historiæ produci hos versus ab Augustino & Orosio: quibus addas licet Paullum Diaconum Libro XII. ad Eutropii Historiam adjecto. Landulphum Sagacem, Lib. XIII. Historiæ miscellæ. Othonem Frisingensem lib. IV. cap. XVIII. Chron. Omnes nisos Claudiani fide ad probandam tantæ rei veritatem. Verba hæc ipsa usurpat in Fano Tempestate protuto ad preces Martini, Paullinus Petrocorius, lib. V. Ejus Vitæ, v. 574. Ridiculi sunt Lud. Vives & Iacobus Spigelius, ille ad Augustini de C. D. Lib. v. C XXVI. Hic ad Librum VIII. Gunteri Poetæ: qui hic assentationem plusquam scurrilem Claudiano adscribunt, qui felicitati Honorij, non Pietati Theodosii hanc Victoriam adscribat. Nempe inscij Illam ex ista oriundam. Et quomodo illi Augustino sapientiores, cui adeo isti versus placuerunt, ut pro magna re eos, Optimo Maximo suo Operi insereret, & vanior omni Vanitate sic fuerit Orosius, qui testimonium inde Homini & Deo datum producat.

94. CVI FVNDIT AB ANTRIS.] Nemo scriptorum nostrorum Codicum non agnoscit integros hos eximios versus, & eum secuti auctores mancos duobus hemistichis citant. Sanè & Ludovicus Vives, præclarus superioris seculi scriptor, eumdem defectum in prisco Coloniensi Codice offendisse tradit ad Civitatem Divinam Augustini. Tollendumne ergo hic censeas aliquid? Nullo omninò pacto, cum veritati admodum congruũ sit quod doctorum alij notarunt fictitii Dei, sive veri potius Cacodæmonis, Aeoli, mentionem offendisse sanctos scriptores, imprimis Ducem eorum Augustinum, qui cum, ea relligione motus transierit quædam, secuti cæteri eumdem morem citandi servaverunt, duos de tribus facientes versiculos, hoc pacto:

O ni-

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Sic enim rati sunt magis piè sanctèque loqui Claudianum, quam si veri & unius Dei posito nomine adderet in ejus velut contumeliam, fictitij titulum. Sanè τὸ *Deo* modo, debitaque Veritatis confessione, conscientia posuit cogente, more etiam aliorum gentilium, quos subito impetu, & urgente magno aliquo pondere. Vnum Deum confiteri solitos pulcrè docet notatque Tertullianus, aureolo Commentariolo de Testimonio Animæ, ubi ipsam alloquitur: *Non placemus*, inquit, *Dominum prædicantes hoc nomine unico unicum, à quo omnia, & sub quo universa, Die testimonium, si ita scis. Nam te quoque palàm & tota libertate, qua non licet nobis, domi ac foris audimus ita pronuntiare: Quod Deus dederit, &, si Deus voluerit. Ea voce & aliquem esse significas, & omnem illi confiteris potestatem, ad cujus spectas voluntatem, simul & cæteros NEGAS DEOS esse, cum suis vocabulis nuncupas Saturnum, Iovem, Martem, Minervam. Nam solum Deum confirmas quem tantum DEVM nominas, ut &, cum illos interdum Deos appellas, de alieno, & quasi pro mutuo usa videaris.* Hujus nimirum respectu non passi sunt viri sancti cum DEI appellatione jungi Dæmoniorum mala nomina. Non tamen nos tollimus Poetæ suum quod habere agnoscimus. *Periodum* vero istam imitatus, ut hoc etiam addamus, est Gallorum Idiotismi luculentissimus vates, Gulielmus Sallustius Bartassius libro Secuncundo de la Iudith.

O peuple fortuné, pour qui Dieu fuit armer
L'Air, la flamme, le vent, les nues, & la mer.
Qui as tant à ta solde, à qui tout fait service.

Cum horum versuum productione Claudianus paganus, & quidem pervicacissimus à sanctis iisdem scriptoribus vocitetur, poterant hic de ejus, ut loquimur nunc, religione, multa disceptari, & latè opinio nostra deduci, qua eum conditorem præclarorum de Christo & Fide vera versuum prorsus agnoscimus, sed ea aliorsum placuit, & ad Dubios nostros Scriptores seponere. Si qui vero ideo doctissimis & tantum non divinis ejus carminibus nos legendisque abstinere jusserit, ei respondebimus sententia, doctissimi, Sanctissimi, eloquentissimi, corpore animoque speciosissimi suo ævo Principis, Petri Mauritij, Præsulis Cluniacensium, his versibus ad Petrum Pictaviensem amicum missa.

Si memorem Mundi sapientes, sive Poetas,
Qui plenos laudum composuere Libros,
Oppones forsan reprobam mihi relligionem
Qua sola docti desipuere viri.
Ast ego perfidiam reprobo, qua displicuere,
Nec minus idcirco, quod sapuere, probo.
Namque perita manus sic uvam carpere novit
Vt pariter spinam cauta cavere sciat.

96. MILITAT ÆTHER.] Guntetus lib. VIII. *pro Cæsare dimicat aer.* Sic B. Ambrosium cœlum in potestate suarum precum habere dicunt Reges Francorum Arbogasti Victori, apud Paullinum Clericum in Vita ejus Antistitis. Sic Josuæ in Scriptura paret Sol. *Omnia enim sunt Piorum hominum.* Victoria vero de cœlo omnis, Auctor prioris Macabæorum, cap. III. &c. Abutuntur his Claudiani versibus qui τὸ *tibi* non inspecto loco ad ipsum. Deum referunt ejusque potentiam, quorum est qui Delitiarum loco nuper notas in Evangelia scripsit.

97. CONJURATI.] Pariter & ex isto Sedulius, lib. I. v. CLII.

nec Luna cucurrit,
Ordine pigra suo, donec, populantibus armis,
Fervidus ingentem gladius consumeret hostem,

Conjurante polo, jam tunc famulata videbant
Sidera venturũ, promisso nomine, Iesum.

97. ARMATAS HYEMES.] Telis hostium Theodosianorum, in ipsos eorum vibratores. Non absimiliter ἀκοντίζοντες ἄνεμοι, licet alia in re penes Musæum. Sic armant flamina flammas apud Venantium lib.I. de Vita Martini.

98. FRIGIDUS AMNIS.] Ne ignobile nomen nudum poneret, implicuit Epitheto. Nomen enim amnis FRIGIDVS, aut PHRYGDUS. Epiphanius, Tripartit. lib.X. cap.XLV. *Relictis Theodosius Constantinopoli ambobus filiis proficiscitur contrà Eugenium bellaturus. Parvoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias, illic enim parabat bellum, ubi jam multa millia habebat exercitus. Fuit ergo Congressio circa fluvium vocabulo Frigidum.* Nicephorus, lib.XII. cap.XXXIX. *Coitio prima ad fluvium qui Frigidus dicitur, est facta.* Socrates lib.V. cap.XXIV.

γίνεται οὖν συμβολὴ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Φρίγδον.

Mentio in Itinerario Antonini inter Aquileiam civitatem & Longaticum mansionem, ubi notat eadẽ loca doctissimus Scholiastes.

98. ALPINÆ NIVES.] De nivibus Alpinis ipsisque Alpibus Polybius libro III. Herodianus lib.VIII. Silius Italicus. Petronius Specimine Belli Civilis.

99. TURBAQUE CADENTUM STARET.] Hyperbole Poetica Triplex, artificiosissimè uni versui inpacta. Hic enim sanguis cursum fluminis juvat, & quidem stantem cadaverum copia; qui alioquin nec poterat nullibi impeditum. Apud Minutium Felicem par aliquid: *Thrasimenus Romanorum sanguine & maior esset & decolor.* Pacatus Panegyrico: *spumat decolor cruore fluvius, & contantes meatus vix eluctatis cadaveribus evolvit.* Arnobius lib.IV. *Apud Thrasimenum lacum sanguinei cucurrere torrentes.* Silius Italicus lib.IV.

Cæde, vides, stagna alta rubent, retroque feruntur.

Apud Livium minus ferè incredibile *regis indita corpora flammam sanguinis profluvio extinxisse*, lib.XXVIII. *Rivi sanguinis* profluentes per campos, quibus Nili flumen inficeretur, apud Herodianum lib.IV.

τοσοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος ὡς ῥείθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας, τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι. Xiphilinus Severo: τά τε ὅπλα ἔρριπτο, καὶ τὸ αἷμα πολὺ ἐρρύη, ὥστε τοῦ ἐς τοὺς ποταμοὺς ἐσπεσεῖν.

100. AT FERVS INVENTOR SCELERVM.] Arbogastes, Comes Valentiniani commotus in Principem suum ob frivolas primum caussas, deinde quod libellum exauctorationis ei pro tribunali sedens dederat, ut multis denarrat Zosimus. B. Ambrosius Valentinianum magno sui desiderio flagrasse scribit, biduoque ante excessum ad arcessendum misisse: *Se vero, si scivisset Imperatoris fortunam, præsentem facile dividias has fuisse sopiturum. Oratione Optimi & singularis indolis adolescentis funebri: quam multis* planctibus instructam non sine summa animi commotione & miseratione leges. De feritate, scientia militaris rei, auctoritate, obitu, Arbogastis, Orosius lib.VII. c.XXXV. Sozomenus lib.VII. c.XXVI. Socrates lib.V. cap XXIV. Zosimus lib.IV. Apud neminem vero præter nostrum, lectum *non uno mucrone sese* interemisse perduellem, qui utique vixisset nisi nobilissimum adolescentem interfecisset. Nam rumorẽ quod ipsemet se strangularit, vanum fuisse, facilè indoles & prudentia Ambrosio descriptæ evincunt, ut & vocum ultimæ de Sororibus VÆ MISERIS SORORIBUS MEIS, quæ nequaquam sunt ad arbitrium suum morientis, sed vim præsentem contuentis.

101. DVPLEXQVE TEPEBAT.] Codex scriptus *petebat* Ineptè.

103. ULTRICES IRAS.] Scelerum suorum in semetipsum vindex, illa sua iracundia Barbarica, quæ caussa fuit tot malorum. Impotentiam hominis etiam Zosimus narrat, alioquin visus ultrà veri meritum ejus rebus favere, ut solet ubi à Christianorum traditionibus discere commode potest. Noster vero Regula quædam veritatis sit, ut Paganus. Christianos Principes laudans.

104. TAMDEM JUSTA MANUS: Cum in auctorem rejecit vindictam interfecti Principis, & tanti Imperij bello involuti. Innuit non occultè manu Arbogastis cecidisse Valentianum, & sic Zosimus.

τῷ βασιλεῖ τοίνυν ἐν Βιέννῃ Κελτικῇ πόλει τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ, καὶ περὶ τὸ ταύτης τεῖχος ἅμα τισι τῶν στρατιωτῶν παιδιαῖς ἐνασχολουμένῳ, καὶ μηδὲν τοιοῦτον ἔχοντι κατὰ νόον, ἐμπεσὼν, παίει καιρίαν, καὶ διαφθείρει.

Quæ utique vera narratio est, vani rumores cæteri, quos compendio velut complectitur Sozomenus, lib. VII. cap. XXII. Consentit nostro & idatius Chronico, qui scelere Arbogastis occisum scribit Valentinianum. Hæc autem consensu veterum Sapientum summa constituitur Iustitiæ, mala consilia & facinora capita auctorum petere. Noster insigni sententia, I. in Eutropium:

Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus Consilij primis auctoribus instet.

Otho, vetus Gnomologus, apud Alanum in Sententijs.

Auctorem sua sæpè suum fraus fraudat, & in se
Labe sua collisa ruit, ceu debita merces.
In laqueum non sponte cadit quem sponte tetendit.

Pertinent eodem infinita aliorum monita, & non injucundum dictum Gallici Idiotismi hodierni. *Qui autruy trompe, garde sa trompe, qu'il ne soit trompé. Car qui autruy trompe souvent de sa trompe se trouve trompé.*

105. QUAMVIS EMERITUM] Sanè divino consilio & clementia singulari esse actum, ut omnibus extraneis tumultibus sopitis, omni civili debellato, de composito velut obiret Theodosius, pacatum Orbem filijs juvenibus relinquens, nemo dubitaverit. Et non unus scriptor. Principes dari terris, & abinde in cœlum reduci, Paganorum etiam doctrina agnoscit. Horatius ad Augustum.

Serus in cœlum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini.

Sic stationem mortalem in Tiberio agnoscit, dum terras regeret, Velleius, exquisitus ditt Principis palpator, fine libri II. Notabuntur plura post. Theodosium ab superato Eugenio conscium fuisse excessus sui notant alij. Rufinus Histor. Ecclesiast. l. XI. cap. XXXIV. *Cumque post hæc, ut futurorum præscius, Imperator, disponendæ Reipublicæ cura stringeretur, ad Orientem protenus mittit. Majorem tum curam Reipublicæ quam sui* habuisse auctor est Socrates, lib. V. cap. XXV. Majorem Ecclesiæ. Ambrosius in Oratione Funebri. Vt per omnia melius, felicius, consideratius, excedere non potuerit tantus Princeps.

105. NATVRA.] Ordo ille omnium rerum seriem tenens & ordinans, quem in Libris de Officio suo semper in Ore habet Antoninus Imperator, Libris utiq; non de ipsius tantũ, sed de hominis officio, & quid quemque de se statuere, opinari, quidq; secundum se facere & omittere deceat, scriptis. Hunc hoc nomine Dijs suis omnibus preponunt, arbitrumque constituunt scriptores. Sidonius:

Cum juvenem super astra Iovem NATVRA locaret,
Susciperetque novus Regna vetusta DEVS.

Lucanus lib. I ad Neronem

Iurisque tui NATVRA relinquet
Quis Deus esse veles.

Lucretius lib. V.

Præterea Solis cursus, Lunaque meatus,
Expediam qua vi flectat Natura gubernans.

Synesius initio De Providentia:

ἔςι ϛ̓ ἡ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. Οὐ γὰρ τὸ τοῖν αὐτοῖν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονέοιν τοῦτο πολλάκις, ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥυῆναι πηγῆς, δύο δὲ ἡ ΚΟΣΜΟΥ ΦΥΣΙΣ παρέχεται. τὴν μὲν φωτοειδῆ, τὴν δὲ ἀειδῆ.

Sic aliorum populus.

106. ASTRORUM PANDERET ARCES.] Adscensuro videlicet Theodosio. Vulgata res. Illud nota non ineptum creditas benè sapienterque vita functorum hominum animas in ipsamet sidera recipi, atque commutari. Martianus Capella lib. II. Verbis Musæ ad Philologiam, Encyclopædiam alio vocabulo.

Virgo petita pravia fortis
Qua potuisti scandere cælum.
Sacraque castis dogmata ferre
Noscere semet quis valuere:
Quique videntes lumine claro
Numina Fati & Geniorum,
Cernere vultus; quaque PLatonis
Pythagoraque esse dedisti
Sidera mentes.

Quorum Anapæstorum tot sunt mysteria quod verba. Divinum illud γνῶθι σεαυτὸν ut divinitati applices, legas Commentarium Macrobij, partem quidem, juxta ad nos usq; inobservatam veterum Librorum auctoritatem. Saturnaliorum, in Somnium Scipionis, lib. I. cap. IX. Poetas verò etiam, priscos primosque Theologos veteris humanitatis, censuisse, cœlo oriundas hominum animas, & ubi functæ fuerint corporeis vinculis, origini suæ reddendas, multis exemplis positis non insuaviter probavimus Notis ad primam Eclogam Nemesiani.

107. NVTARETQVE ONERI VENTVRO CONSCIVS ATLAS.] Atlas destina cœli Poetica, eleganter, sed luxuriante stilo, describitur ab Joanne Gazæo in Tabula Mundi, quam non ita pridem docti homines promulgarunt.

Καὶ φλόγα κυφίζων κυρτούμενος ἵσταται Ἄτλας.
Αὐχένας ἀμφιέπων ἀερτάζων ἐπὶ κόρσῃ.
Κεῖτο προσαγκλίνων, καὶ ἐς ἀέρα χεῖρας ἀείρων
Αὐχένα δυχμώσας, πεπονημένα γῆα πταίων,
Φόρτον ἐλαφρίζων πεφυλαγμένος.

Ridicula autem fictio Poetarum numinum Ponderibus, accessione præcipuè novi alicujus supervenientе, mirificè gravari hunc mortem, quæ quidem res ad majestatem Principum in Deos Relatorum spectare debet. Lucanus ad Neronem:

Aetheris immensi partem si presseris unam
Sentiet axis onus.

Id Proœmium, eamque Compellationem aut Invocationem adeò ejus Principis totam ambiguis verbis esse conceptam descriptamque alibi exigimus. Ovidius lib. IX. Met. de Hercule:

Quem pater Omnipotens, inter cava nubila raptum,
Quadrijugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus.

Petronius Specimine Belli civilis, ubi Dij descendunt in terram.

Sensit terra Deos, mutataque sidera pondus
Quæsivere suum.

Calpurnius, Ecloga. IV. Vbi Pondus Olympi vocat Principem jam dijs adscribendum.

Ab Iove principium, si quis canit athera, sumat.
Si quis Atlantiaci molitur pondus Olympi

Qui

Qui versus parum vulgò intellecti sunt. Lucani & Ovidij modo productos non sine Satirico sale irrisit Juvenalis. Sat. XIII. in hæc verba:

contentaq; sidera paucis
Numinibus, miserum urgebant Atlanta minori
Pondere.

Atlantem idem Græcis constat signare quod destinam Latinis, ad quam vim *incumba* Vitruvij pertinet. *Telamonem in figura virili appellant Romani.* Vitruvius idem lib. VI. cap. X. *Item si qua virili figura signa, mutulos aut coronas sustinent, nostri Telamones appellant, cujus rationes, quid ita aut quare, ex Historiis non inveniuntur. Græci verò eos Atlantas vocant.* Si loco dicas excidisse voculam & sensisse Vitruvium non difficulter ex Historiis eas rationes inveniri. Quod autem tale quid esse non possit, cui nimirum cœlestium aliquid innitatur, docet Naturæ, quidam *Consiliarius* aut *Vicarius* Aristoteles, quem vide altero de Cœlo. Ex cujus de Motione Animalium Capite III. constat etiam internum rerum movens, τὸ κινοῦν ἐντός veteres *Atlantis* indigitamento intellectum voluisse.

108. SI REDDERE COELO.] Omninò vera est hæc scriptura, nec opus immutatione ulla, consensu, Nostri, Bentinianorum, & de Belgicis libris nonnullorum. Cæteri cum iis quos composuit Andreas Schottus perperam *credere cœlo* Reges enim atq; Principes cœlitùs & ab Diis immortalibus regundis provinciis rebusq; humanis donari demittiq; putabantur, uti & eodem ab obitu, reduci. Unde illud nobilissimum Homeri, Hesiodi, Callimachi, aliorúmq; ἐκ Διὸς βασιλῆες Noster suprà de suo eodem hoc Theodosio:

Quamvis emeritum peteret Natura reverti
Numen, & auratas astrorum panderet arces.

Manilius lib. IV. de Divo Julio, recens tum amisso.

Ille etiam cœlo genitus, cœloque receptus.

Horatius, lib. I. Carm. III. ad Augustum.

Serus in cœlum redeas, diuq;
Lætus intersis populo Quirini.

Calpurnius, Ecloga IV.

Dy precor hunc juvenem, quem vos, nisi fallor, ab ipso
Aethere misistis, post longa reducite secla.

Vellejus Paterculus, lib. II. de Augusto: *cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia Pompejo Appulejoq; Consulibus, Septuagesimosexto anno Animam cœlestem cœlo reddidit.* Claudianus, Sexto Consulatu Honorij v. XCVI.

Latioque futurum
Rectorem, generumq; sibi: seniore supernas
Iam repetente plagas, illo sub cardine rerum
Restituit sceptris Laty.

Capitolinus in Marco: *Quum igitur in Amore omnium Imperasset, atque ab aliis modo frater, modo Pater, modo filius, ut cujusq; ætas sinebat, & diceretur & amaretur, Octavodecimo anno Imperii sui, Sexagesimo & primo Vitæ, diem ultimum clausit. Tantusq; illius Amor eo die Regii funeris claruit, ut nemo eum plangendum censuerit, certis omnibus, quod à Diis commodatus, ad Deos redisset.*

108. CUPIDO COELO.] Dijs Astrisq; ambientibus tantum accedere Numen suo choro & collegio. Sic Poëtæ de suis quisque Principibus. Maro ad Augustum.

ipse tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cœli justa plus parte relinquit.

Papinius.

licet ignipedum frenator equorum
Ipse tuis latè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter æqua
Parte poli, maneas hominum contentus habenis,
Vndarum terraq; potens, & sidera dones.

109. TRADERET ORBEM.] Sollemni more ante excessum filiis Imperium tradidisse constat Theodosium. Ambrosius in Oratione Funebri, Quadragesimo ab excessu die, præsente sacris altaribus Honorio, habita: *Nihil gloriosus exitus tanti Principis habuit, qui omnia jam filiis tradidisset, Regnum, Potestatem, Nomen Augusti; nihil inquam, speciosius ei in mortem servatum est, quam quod immane quantis promissa annonarum exigendarum relaxatio dum moratur, facta est successio eius indulgentiarum hæreditas, ut ille, qui voluit impedire, sibi odium fecerit, &c.* Nec tamen fuere tam adolescentuli, ut inepti omninò per se regendo regimini. Idem Ambrosius: *Quis dubitabit filiis eius maximum præsidium fore apud Deum? Domino favente, Arcadius Imperator, iam validus iuventa, Honorius continuò pulsat adolescentiæ fores, provectior ætate quam Iosias.* Arcadium Triginta & unum annos vixisse apertè scribit Socrates lib. VI. cap. XXI. mortuum Philippo & Basso Consulibus, Quattodecimo post excessum Augusti Anno, fuerit igitur, obeunte patre Annorum Septemdecim, aut octodecim ad summum, cum alii XIII. tantum annos Parenti supervixisse tradant, ut est Marcellinus Comes. Honorius undecimum annum agebat, oppetente Theodosio, abinde regno præfuit Triginta annis, celebratisq; Tricennalibus, ut Idatius in Chronico adnotat, Ravennæ excessit, cum vita Decem annorum fratrem superasset.

109. PRÆSENTI] Accivit enim in hoc Constantinopoli Honorium Theodosius, quo præsente, visus convalescere, obiit volens. Socrates, lib. V. cap. XXV.

ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος, ἐκ τοῦ πολεμικοῦ μόχθου, κακῶς διετέθη τὸ σῶμα. προσδοκήσας δὲ ἐκ τῆς ἐπιγενομένης ἀῤῥωστίας τέλος ἔχειν αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς, μείζονα τῆς πολέμου τῆς περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων εἶχε φροντίδα, λογιζόμενος ὅσα καταλαμβάνει μετὰ τοὺς ἀνθρώπους βασιλέως τελευτήσαντος. μεταπέμπεται οὖν ἢ τάχος, τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐκ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως καταστῆσαι τὰ ἑσπέρια μέρη βουλόμενος, φθάσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἀνεῤῥώσθη τῆς νόσου, ἱπποδρομίας δὲ ἐπινικίους ἐπιτελεῖ, καὶ πρὸ ἀρίστου μὲν ἔῤῥωτο, τὰς ἱπποδρομίας θεάμενος, μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἐξαίφνης διετέθη κακῶς, καὶ εἰς μὲν τὴν θέαν προελθεῖν οὐκ ἴσχυσεν, τὸν δὲ υἱὸν τὴν ἱπποδρομίαν ἐπιτελέσαι κελεύσας νυκτὸς ἐπιγενομένης ἐτελεύτησεν.

Sozomenus, lib. VII. cap. XXVIII. Zosimus Honorio traditis Africa, Italia, Gallia, Hispania, dum Constantinopolim reverti properat, excessisse scribit fine ipso libri Quarti.

110. BISTONIIS AB ORIS.] Constantinopoli evocatis, ad Imperium Occidentis suscipiendum. Rufinus de Theodosio, post superatum Eugenium: *Ad Orientem protinus mittit, ubi venturus ad bellum, tuta liberos custodia commendaverat: Ibique Arcadium Augustum regnum, dudum sibi traditum, servare præcepit. Honorium verò, pari dignatione præditum, ad Occidentis Imperium venire ocyus iubet. Quo suscepto & Paternis osculu amplexibusq; constricto, traditis Occidentalis Regni gubernaculis, ipse ad meliora migravit.*

111. ALACER CONSURGIS.] Instar sideris. Alibi. *Sideris instar Emicuit. Stiliconis apex.* Papinius de Consule XVII. Domitiano.

ingentemque aperit Germanicus annum,
Atque oritur cum Sole novo, cum grandibus astris,
Clarius ipse nitens, & primo maior Eoo.

Quos divinos versus non satis umquam commendaveris, sanè anxiis mille de Thebaidos lima magno intervallo feliciores & cultiores.

112. AUSUS TRANSIRE.] Barbaros Romanis non satis fidos dicit, quorum tamen bonam copiam in Occidētem duxerat Theodosius,

dosus, pars etiam sua spontè fuerant transeuntem secuti, ut Socrates & Sozomenus scribunt. Tale iter autem & Stiliconis describit Sexto Consulatu Honorij, v. CCCCLXIX.

Longum socias tardumq; putavit
Exspectare manus, & nostra pericula tendit
Posthabitis pulsare suis, mediumque per hostem,
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.

113. RHODOPEIA SAXA ORPHEIS ANIMATA MODIS.] Notæ Fabulæ Orpheum Thraciam coluisse. Vide Apollonium, Argonaut. I. Quiq; ipsius nomine scripsit Argonautica, vetus elegansq; auctor, Genuinæ Græcæ Poeseos, cum Homero, Hesiodo, Calabro, auctor, Crotoniata genere, si Suidæ credimus. Is Regem Ciconum, juxta Rhodopen, fuisse veterem illum Orpheum, sua persona tradit. Ita enim Jason ibi alloquitur veterem illum Calliopes puerum.

Ὀρφεῦ, Καλλιοπᾶστε καὶ Οἰάγρου
φίλε κοῦρε,
Βιστονίῃ Κικόνεσσι πολυῤῥήνοισιν ἀνάσσων.
Καὶ ῥ' ἐπὶ Αἱμονίης ὀχέας πρωτιστον
ἱκάνω
Στρυμονίους τε ῥοὰς, ῥοδόπης δ' αἰπεινὰ πρὸς ἄγκη.

115. PELION INTRAS.] Promontorium totum Thessaliæ hoc nomine censetum. Nerei Chori nuptiæ Pelei & Thetidis, Poetarum cantilenis celebratissimæ. De quibus vide Epithalamion Catulli, Nostrum Præfat. Nupt. Honor.

116. PULCER ENIPEUS.] Vide Scholiasten Apollonij, lib. III. Pulcer, ob amœnitatem regionis, qua omnem terræ orbem præcellere Thessaliam Græca Antiquitas tradit. *Enipeum è monte Othri Thessaliæ ori notat.* Vibius Sequester. Quid in ijs regionibus circa ea tempora Barbarorum copiæ egerint, legas apud Zosimum.

116. RURSUSQUE LOCUTÆ.] Fatidicæ apud Dodonam quercus in ore omnium Mythologorum. Vide Strabonem libro VII. Pausaniam Phocicis. Fuit verò in Fano Dodonæo vates responsa dans percontantibus, isque usus, ob gravitatem puto, Metro Molosso, cujus pedes tribus constant longis syllabis, memorante Vetere Hephestionis Scholiaste.

Δεύτερος ὁ Μολοττὸς, ὁ τούτῳ ἀντικείμενος. ἐκ τριῶν μακρῶν, ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Μολοσσοῦ, τοῦ υἱοῦ Πύῤῥου καὶ Ἀνδρομάχης, ᾠδὰς ἐν τοιούτῳ μέτρῳ εἰπόντες, ἐν τῷ ἱερῷ Δωδώνης.

Ipsa Dodona Nemus Epiri, vel Vibio teste. Templum inibi fuit Jovis, à Thessalo constructum, Higenus Fab. cap. CCXXV. Cujus quercus olim Oracula locutæ fingebantur. Symmachus lib. IV. Epist. XXXIII. *Non vides oracula olim locuta desiisse, nec ullas in antro Cumano litteras legi, nec Dodonam loqui frondibus, nec de spiraculis Delphicis ullum carmen audiri?* Pomponius Mela lib. II. Solinus cap. XIII. Herodotus Euterpa. Papinius Theb. III. Errat vir doctus qui de Coronis congessit ex Raptu Proserpinæ hæc nostri producens.

116. LOCUTÆ.] Sanè Dodonæum Oraculum circa tempora ista non prorsus obmutuerat, ut vides exemplo Juliani Parabatę, cui cum aliis felicem Orientalis Belli successum spopondit. Theodoretus lib. III. cap. IX. Histor. Eccles.

ἔδοξεν αὐτῷ συναγεῖραι τὴν στρατιὰν, τὸν ταύτης οὐκ ἔχοντα πρόμαχον, πέμψας δὲ εἰς Δελφοὺς καὶ Δῆλον, καὶ Δωδώνην, καὶ τὰ ἄλλα χρηστήρια, εἰ χρὴ στρατεύειν ἐπηρώτα τοὺς μάντεις, οἱ δὲ καὶ στρατεύειν ἐκέλευον, καὶ ἐπηγγέλλοντο τὴν νίκην.

De Oraculo ipso Memoria digna hęc Hermiæ veteris Philosophi verba:

περὶ δὲ τοῦ Δωδωναίου μαντείου διάφοροι

εἰσὶ

εἰσὶ τὰ ἱστορούμενα, ἔστι μὲν γὰρ παλαιότατον τῶν ἑλληνικῶν μαντείων, λέγουσι δὲ οἱ μὲν ὅτι δρῦς ἦν ἐκεῖ ἡ μαντευομένη, οἱ δὲ ὅτι περιστεραί, τὸ δὲ ἀληθές ὅτι γυναῖκες ἦσαν ἱέρειαι αἱ μαντευόμεναι δρυῒ τὴν κεφαλὴν ἐστεμμέναι, αἵτινες ἐκαλοῦντο πελειάδες, ἴσως οὖν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τινὲς πλανηθέντες ὑπέλαβον εἶναι περιστερὰς τὰς μαντευούσας. Ἐπειδὰν δὲ καὶ δρυῒ τὴν κεφαλὴν κατεστρέφοντο ἴσως διὰ τοῦτο εἰρήκασι καὶ τὴν δρῦν μαντεύειν, ἔστι δὲ Διὸς τὸ μαντεῖον.

117. MOVERUNT.] Quodam velut Enthusiasmo. Movendi enim verbum, & motus eam prorsus vim habent. Notamus alibi, & fecerunt jam alii etiam.

118. LEGITUR.] Cursu prætervehitur, vel & sensim. Isidorus lib. X Originum: Lector à Legendo dicitur, hoc est percurrendo. Unde & navis dicitur legere quicquid transit. Servius ad Georgicum II. Nauticum esse sermonem notat primi Lege littoris oram] Lege, nauticus sermo est, qui nunc & ad navigandum & ad lectionem potest referri. Valerius Flaccus. *littora blando*

Anfractu sinuosa legens.

Minutius Felix, cui optimo scriptori multa cum nostro consensio : *Oram curvi molliter littoris, iter fabulis fallentibus, legebamus.* Rutilius Itinerario:

Alsia prælegitur tellus, Pyrgique recedunt.

119. PHRYGII TIMAVI.] Ab Antenore illuc appulso, & remanente. Timavus Fons Galliæ Aquileiæ, Vibio Sequestro, fluvius Venetiæ, Servio ad Georg. III. Nota omnia.

119. NUMERANTUR STAGNA.] Ob frequentiam insularum Timavi. Vide Plinium lib. III. c. XXVI. Vel septem fontes Timavi alludit. de quibus Strabo, lib. V.

120. SACRATA TUO.] Sacra omnia Imperatorum. Præcipuè hujus, in quem immensus utique omnium ordinum amor fuit utpote in purpura natum, summæque exspectationis adolescentem, cujus divina omnia ubiq; facit Claudianus.

121. SUBMISSUS ADORAT.] Morem omnium Imperio Romano subditorum etiam fluviis, per eam ditionem transeuntibus adscribit, licet Semidei fuerint habiti, & cultu immortalium culti. Adoratio nota privatorum, Nota universi populi, cum in conspectum prodiret ejus princeps. De Militibus noster alibi, & puero Principe:

Sensit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis.

Militibus adorationem tecto capite salutatione remunerabatur Imperator. Ammianus Marcellinus, lib. XXVII. *Gratiano apud signa Iovinianorum retrò detento. Valentinianus ut dux cunctator & tutus, centurias & manipulos capite intecto consalutās, speculatum radices aggerum avolavit. Nota non indignum*, cum primum ad Augustæ dignitatis culmen Principes evcherentur, præconio promulgatum, esse adorandos. Libanius Basilico ; ad Constantium & Constantem, Constantini Filios :

καὶ βουληθεὶς τοὺς παῖδας οὐκ ἐν φαυλοτέροις τὰ μείζω λαμβάνειν ἀλλ' ἐν ἀμείνονι σχήματι τὰ σεμνότερα μανθάνειν, περιβάλλωμεν αὐτοὺς ἐσθήματι βασιλείας συμβόλῳ, κηρύττει δὲ κήρυγμα, καὶ τοῖς μαχίμοις καὶ ταῖς πόλεσιν, ὅτι παρῆλθον εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκείνου νεύματι, καὶ χρὴ καὶ τούσδε προσκυνεῖν.

Posteriores Græcos Imperatores ter adorari solitos, priusquam propè ad eos veniretur, exemplo suo docet Liutprandus Historiar. lib. VI. cap. II. *Tertiò*, inquit, *Imperatorem pronus adorans caput sustuli, & quem prius moderata mensura à terra elevatum sedere vidi, mox alijs indutum vestibus penes domus laquear sedere prospexi.* Seculo uno post Honorii tempora,

pora, quanta mutatio morum in Imperatoris veneratione facta fuerit, docebunt te Procopiana Anecdota in Justiniano:

τῶν, inqt, πρόσθε Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας ἐγκεχειρισθέντων, καὶ ταῦτα ἔστι, πάλαι μὲν ἡ σύγκλητος βουλὴ παρὰ βασιλεῖ ἰοῦσα τρόπῳ τοιῷδε προσκυνεῖν ἠξίουν. Πατρίκιος μέν τις ἀνὴρ παρὰ μαζὸν αὐτοῦ προσεκύνει τὸν δεξιόν. βασιλεὺς δὲ αὐτοῦ καταφιλήσας τὴν κεφαλὴν ἐξῄει, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες γόνυ κλίναντες βασιλεῖ τὸ δεξιὸν ἐπαλλάσσοντο. Βασιλίδα μέντοι προσκυνεῖν οὐδαμῆ εἴθιστο, παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν, τὰς εἰσόδους ποιούμενοι, οἵ τε ἄλλοι ἅπαντες, καὶ ὅσοι τὸ πατρικίων ἀξίωμα εἶχον, ἔπιπτον μὲν εἰς τὸ ἔδαφος, εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν καὶ ποδῶν ἐς ἄγαν τετανυσμένων, τῷ χείλει ποδὸς ἑκατέρου ἁψάμενος, ἐξανίσταντο.

123. SORORES.] Heliades, quarum fabulæ pueris notæ. Ad Padum fluvium memoria hujus Phaetontæi casus atratos degere populos, aliaq; fabulosa scripserat Timæus, quæ in alium locum confutanda rejicit, & ita nobis subduxit legenda, Polybius, libro II. Omnia mendacii infamat Lucianus libello de Electro. Constans tamen serijs quoq; scriptoribus fides mansit virgultis Electra defluere. B. Ambrosius lib. II. in Hexaemer. *Quid autem tibi referam quod Electrum lacryma virgulti sit, & in tantam materia soliditatem lacryma durescat? Nec levibus id asseritur testimoniis, quando folia & minutissima surculorum portiones, aut exigua quædam animalcula, in Electro sæpè reperiantur, quæ videtur cum adhuc gutta esset mollior, recepisse.* Sic & alij. *Revocare* ait noster ne lacrymari etiam arbores ominosum esset adventu felicissimi Principis. Sic easdem admodulatas ejusdem Nuptijs, Novam nimirum Musicam orsos, ait Fescenninis:

& Padus Electrifera
Admoduletur alnis.

125. QUANTI TUM JUVENES.] Eadem Sexto Consulatu. PLinius Panegyrico de adventu pariter Trajani: *Tu sola corporis proceritate elatior aliis & excelsior, non de Patientia nostra, sed de arrogantia principū quemdam triumfum egisti. Ergo non ætas quemquam, non valetudo, non sexus, retardavit, quo minus oculos insolito spectaculo impleret. Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes, &c.*

127. CUM TU GENITORIS AMICO EXCEPTUS GREMIO.] Confundere dicas tempora. Post victoriam enim Eugeniam Constantinopoli Mediolanum accitus est ab ægro jam parente Honorius, ut constat ex modo notatis. At Romam cum Eodem Triumphans iniit Maximo superato & Victore. Timasio & Promoto Coss. integro quinquennio ante excessum Theodosij. IDatius Fastis: *Timasio & Promoto Coss. introivit Theodosius Augustus in Urbem Romam cum Honorio filio suo, die Iduum Iuniarum, & dedit Congiarium Romanis. In Urbe mansisse ad Calendas usque Septembres* testatur Marcellinus Comes. Sed aliter res habet, sequitur enim eos noster hic qui post Eugenianā victoriam Romam ingressum Theodosium, ibique tradunt Imperatorem fecisse Honorium. Zosimus, narrata cæde Tyranni & Arbogastis interitu lib. IV.

τῶν δὲ πραγμάτων ὧδε τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ προχωρησάντων, ἐπιδημήσας τῇ ῥώμῃ τὸν υἱὸν Ὁνώριον ἀναδείκνυσι Βασιλέα Στελίχωνα στρατηγοῦντα ἀποφήνας ἅμα τῶν αὐτόθι ταγμάτων.

Et potuit sanè verius hæc aliis nosse Claudianus, ut qui in clientela fuerit Stiliconis, Zosimus autem & acta ab eodem Romæ memorat, ut mirum sit nihil monuisse Christianos Chronologos & Historicos. Triumphasse autem, aut triumfabundum adfuisse cum Patre Honorium mira res non sit, cum infantes Imperatorij liberi etiam Tribunalibus Pa-

trum imponi consueverint, ut testatur Themistius Oratione XI. Valentinianum puerum totam diem Tribunal insedisse. Triumphos Constantinopoli paratos fuisse, Honoriū verò adeo Curis Occidentis impeditum, ut nec corpus exanime comitari in Orientem potuerit, memorat B. Ambrosius fine Orationis Theodosio Exsequialis. *Quanti* præcedente versu *quot* sonant: quam usurpationem Latio proscribi vetant Plautus, Manilius, sic ea usi. Ille Casina, hic non uno loco. Terentianus de suis studijs.

Maurus ego quantos potui cognoscere Grajos?

Trebellius Pollio Valeriano Seniore: *Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerūt.* Sidonius. *suffragia tot sunt Quanta legis mundus.*

128. VEHERERE PER URBEM.] Triumphans aut Triumfabundus. Felicitatem eamdem pro singulari Paulo Aemilio illi laudatissimo adscribit Livius, licet dissentientibus alijs. De Vespasiano & Tito primis alij, ut re inaudita. Orosius lib. VII. cap. IX. *Vespasianus & Titus Imperatores, magnificum agentes de Iudæis triumfum. Vrbem ingressi sunt. Pulcrum & ignotum anteà cunctis mortalibus inter Trecentos Viginti Triumphos, qui à Conditione vrbis, usq; ad id tempus acti erant, hoc spectaculum fuit, patrem & filium uno Triumphali curru vectos, gloriosissimam ab his qui Patrem & Filium offenderant victoriam reportasse.* Vide J.C. Bulengerum, cap. XX. de Triumfo.

129. COMMUNIS LAUREA CURRUS.] Notum currus Triumfales Laureis redimitos fuisse. Claudianus, Bello Gildonico.

Exornet geminos Maurusia Laurea currus.

Alludit Papinius in primis Athenarum gestis, lib. XII. Thebaid.

laurigero subeuntem Thesea curru.

Currus autem ipsi erant aurei. Philostratus in Dione.

Τραϊανὸς γοῦν ἀνυποκρίτως ἀναθέμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς ῥώμης ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσιν, ἔλεγε θαμὰ ἐπιστρεφόμενος πρὸς τὸν Δίωνα; τί μὲν λέγεις, οὐκ οἶδα, φιλῶ δέ σε ὡς ἐμαυτόν.

130. QUIS NON LUCIFERUM.] Frequens Formæ splendidioris comparatio cum astris. Virgilius de Ascanio:

Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda
Extulit os sacrum cœlo.

Corippus, lib. III. *honora luce coruscus Matutina micans ut cœlo stella sereno Auratis radiis argentea sidera vincit.*

Claudianus, Fescennin. I. *Princeps corusco sidere pulcrior.* Horatius lib. III. C. IX.

Quamvis sidere pulcrior Ille est, tu levior, &c.

Valerius Flaccus, lib. V.

Tyndaridas ipse egregio superceminet ore.
Non secus auctumno quam cum magis asperat Ignes Scirius

Apollonius, Argonaut. I.

οἱ δὲ φαεινοὶ
Ἀστέρες ὡς νεφέεσσι μετέπρεπον

Idem. Eodem Libro:

Βῆ δ' ἴμεναι προτὶ ἄστυ φαεινῷ ἀστέρι ἶσος. Libro II.

ὁ δ' οὐρανίῳ ἀτάλαντος
Ἀστέρι τυνδαρίδης, ὅπερ κάλλιστα ἔασιν,
Ἑσπερίην διὰ νύκτα φαεινομένου ἀμαρυγαί,
Τοῖος ἔην Διὸς υἱός.

Nonnus Quarto Dionysiac. de Cadmo:

ἢ εἴποτε βόστρυχα σείσας
Αὐχένα γυμνὸν ἔθηκεν, ἐφαίνετο φωσφόρος ἀστήρ.

Vide Commentarium secundæ Recensionis ad Musæum.

131. JUN-

131. JUNCTUM BROMIO.] Bacchus inter formosissimas formas Deorum. Seneca Oedipo. *Candida formosi venerabimur ora Lyæi.* Oppianus Cyneget.I. Ovidius Metamorph. IV. Longus Poemenicis, Nonnus ubiq;. Coluthus.

ἴσαν θεσπεσίοισιν ἀγαλλόμενος χαρίτεσσιν,
Οὐ Διὶ ποῖον ἔτικτεν ἐπιήρατον ἐν θυώνη.

131. RADIARE.] Quod de formis formosissimis dicitur. Ammianus de Gratiano: *Consurrectum est posthac in laudes majoris principis & novelli: maximeque pueri, quem oculorum flagrantior lux commendabat, vultusq; & reliqui corporis jucundissimus nitor?* Vide Multis nos ad nostri Fescennina. De Radijs in Coronas additis, radiatisque vultibus dudum alij.

132. FERVET CRISATIS EXERCITUS UNDIQUE TURMIS.] Pulcerrima præfiguratio conorum cristarumq; in capitibus galeatis fluctuantium, quam minimè patimur mutari unius alteriusve inepti exscriptoris stultitia. Decor autem armati crista, unde cassis sine hac ingloria. Papinius libro IX.

Lycus excelsa terrore comantem
Perstrinxit galeam : convulsa cuspide longè
Diffugere jubæ, patuitque ingloria cassis.

Metum hostibus facere jam dum Homeri litteris traditum.

134. QUISQUE SUA TE VOCE CANENS.] Diversarum gentium milites ait uno ore conspiravisse in Laudes Honorij. Paria in non uno loco Panegyristarum, & apud Martialem. Spectacul. III.

Venit ab Orphæo cultor Rhodopejus Hæmo.
Venit & epoto Sarmata pastus equo.
Festinavit Arabs, festinavere Sabæi,
Et Cilices nimbis hic maduere suis.
Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
Atq; aliter tortis crinibus Æthiopes.
Vox diversa sonat, populorum est vox tamen una
Qua verus patriæ diceris esse Pater.

134. AENA LUX.] Fulgor Aeneorum Armorum. Virgilius.

& luce coruscus aena.

134. SEGES MAVORTIA FERRI.] Maro idem. lib. VII.

ferro ancipiti decernunt, atraq; longè
Horrescit strictis seges ensibus, æraq; fulgent
Sole lacessita, & lucem sub nubila jactant.

135. INGEMINAT SPLENDORE DIEM.] Duplicata Luce. Pulcrè Corrippus lib. IV. Josephus lib. XIX cap. VII. de Fatali Agrippæ veste, ejus interitu adorata.

137. HORRIDA CONTIS.] A specie tremenda. Maro lib. XII *strictisq; seges mucronibus horret.* Pacatus Panegyr. *Et jam omnis campus horrebat exercitu.* Plura ad Sextum Honorij Consulatum.

137. PICTA DRACONUM COLLA LEVANT.] Dracones veteribus signis componi apud Exercitum aut præponi soliti, quorum mentio in primis Imperatoribus nulla. Fuere autem simulacra Draconum perflatilia vento, textu laneo aut serico, purpura aliisq; coloribus tincto, confecta, atq; hastarum summitatib. affixa. Ammianus, lib. XVI. *Alios purpureis subteminibus texti circumdedere Dracones, hastarum aureis gemmatisq; sublimitatibus illigati, hiatu vasto perflatiles, & ideo, velut ira perciti, sibilantes, caudarumq; volumina reliquantes in ventum.* Sic scribendum eo loco ex membranis Joannis Obsopæi, reliquantes enim dixit, more suo novans verbum, pro obliquantes. Sidonius:

jam textilis anguis
Discurrit per utramq; aciem, cui guttur adactis
Turgescit Zephyris: patulo mentitur hiatu

Vuu 2 Ira-

Iratam, pictura, famem: pannoque furorem
Aura facit, quoties crassatur vertile tergum
Flatibus, & nimium iam non capit alvus inane.

Singulis cohortibus Dracones fuisse auctor Vegetius lib. II. cap. XIII. Ubi centuriis etiam singulis sua fuisse notat vexilla, quorum indicia in galeis portaverint Centuriones, ut à suis quisq; militibus posset ubique agnosci. Sustulisse hoc genus Constantinum, labaris substitutis, restitutum postmodum Juliano Parabatæ, memorat Gregorius Nazianzenus Steliteutico. I. ubi & descriptionem insigniorem habes. *Pictura* etiam supersunt in antiquis Monumentis, sed parum descriptionibus nostrorum auctorum facientes.

138. VIVITQUE RECEPTIS.] Terrori simul & voluptati aptum Spectaculum. Nazianzenus:

Συρήματα δρακόντων φοβεροῖς χάσμασιν ἐμπετόμενα ἐπ' ἄκρων δοράτων αἰωρουμένοις, καὶ διὰ τῶν ὁλκῶν ῥιπιζόμενα φολίσιν ὑφανταῖς κατασίκτων, ἥδιστον τε ὁμοῦ καὶ φρικτὸν θέαμα περιπίπτει ταῖς ὄψεσιν.

140. VENTUM AD SEDES.] Palatium Augustum Virgilius lib. X.

Conciliumq; vocat Divum Pater, atque hominum Rex,
Sideream in sedem.

Consulatus munera Mediolani dedisse Honorium notat in Vita B. Ambrosij Paullinus Diaconus, ubi ferè sedem habebat in Occidente degens Theodosius, uti Ravennæ postmodum Honorius.

141. GENERUM.] Fratris Theodosij filia nupserat Stiliconi. Zosimus lib. IV.

κεφάλαιον δὲ τῆς παρασκευῆς, ὥσπερ οὖν ἐστὶν, οἰόμενος τὴν τῶν στρατηγῶν αἵρεσιν, τῶν μὲν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἔταξεν ἡγεῖσθαι Τιμάσιον, καὶ ἐπὶ τούτῳ Στελίχωνα, συνῴκει δὲ οὗτος Σερήνῃ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως ἀδελφοῦ θυγατρί.

Gener igitur, quia Serenam adoptaverat Theodosius, ut clarum ex Serenæ Laudibus. Stiliconi in omne Imperium Curam excedentem rebus humanis Imperatorem cum utroque filio reliquisse & commendasse infinitis ocis Claudianus adserit.

144. TE NON SUADENTE.] Ad unum omnes libri cæteri, Noster scilicet, Belgæ, Bentiniani, Delriani, aliiq; *sudante* referunt, quæ scriptura vera est, & optimo Judicio Scaligero recepta. Cujaciani cum Aldo & Camerte illud alterum sequuntur. Sudorem pro omni bellica opera mille locis ponit Claudianus, ita & isto loco, neque solum Consilium Stiliconis laudetur, qui Opera ad incrementum Theodosianæ domus tantum semper contulit: Accedunt veritati etiam Liber Jacobi quondam Bongarsij, & quos amicus noster Andreas Schottus commemorat.

146. OTHRYSIUM PARITER.] De Victorijs Theodosij in Thracia Theodoretus lib V. cap. V. H. E subdidit autem Gothos, qui Valente peremto totum annum per diœcesin Thraciarum & Scythiæ & Mæsiæ habitaverant, ut scribit in Fastis Idatius. Pacatus Panegyrico: *Tua, Imperator, auspicia, non hæ tantum gentes tremunt, quas ab orbe nostro silvarum intervalla, vel flumina montesve, distinguunt, sed quas æternis ardoribus inaccessas, aut continua hyeme separatas, aut interfusis æquoribus abiunctas, Natura disterminat. Non Oceano Indus, non frigore Bosphoranus, non Arabs medio Sole securus est. Et quo vix pervenerat nomen ante Romanum, accedit Imperiū &c.* Tangit eadem noster initio Panegyrici in Quartum Honorij Consulatum. De Victoriis contra Mæsos Thracasq; Ammianus, Zosimus, alii. De Scythicis gentibus triumphasse Gratiano V. & semetipso Consule tradit Marcellinus Comes, quas magnis multisque prælius devicerit. Hunnos & Gothos, qui in iisdem

ijsdem regionibus Valentem interemerant, devicisse, memorat etiam Victorinus: Eorum omnium præliorum socium fuisse adjutoremq; non semel noster suum Stiliconem, XXIII. annis Militiæ Præfectum fuisse, cum interiret, scribit Zosimus, ut annus ejus Potestatis incidat in Quintum aut Sextum Imperij Theodosiani.

149 ROTA SULCAVIMUS ISTRUM.] De Danubio hoc idem sæpius in Libris Tristium Ovidius. Eugippius, Vita Severini, cap. IV. *Ad cujus immanitatem frigoris comprobandam testem constat esse Danubium, ita sæpe glaciali nimietate concretum, ut etiam plaustris solidum transitum subministret.* Res nota hodie, Romanis ingens miraculum fuit.

151. SOLUS.] Zosimus idem tradit lib. V. Στελίχων τρόπον ἵνα αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχετο τῷ ξίφει, πάντων, ὡς εἰπεῖν τῶν ἐν ἐκείνῳ δυναστευσάντων τῷ χρόνῳ γεγονὼς μετριώτερος. Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικῶν ἀδελφιδῇ, καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παίδοιν τὰς βασιλείας ἐπιτραπείς, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ἐστρατηγηκώς, οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας, ἢ στρατιωτικὴν σίτησιν εἰς οἰκεῖον παρελόμενος κέρδος.

153. NOCTEMQUE BEATAM.] Longo voto petitam, qua Augustæ Familiæ accessit Stilico, sanè exitio postremum suæ.

155. PER TÆDAS QVAS IPSA TVO REGINA LEVAVIT CONJVGIO.] Flaccillam dicit, quam matrem suam agnoscit Honorius ipse in suis Nuptijs. Hanc ait Imperatricem pronubam in manus dedisse conjugem Regiæ familiæ Serenam Stiliconi, more prisco, qua filiarum Nuptijs solitæ tædas Geniales præferre Matres, qualis per adoptionem Serenæ erat Flaccilla. Apollonius lib. IV.

αὐτὴ δὲ σέλας χείρεσσιν ἀνέσχεν
νυμφίδιον, κείνης ἀγανόφρονος εἵνεκα τιμῆς

Commentarius: ὅτι τὸ παλαιὸν τὰς μητέρας τῶν γαμούντων ἐν τοῖς γάμοις δαδουχεῖν ἔθος ἦν, καὶ Εὐριπίδης ἐν Φοινίσσαις φησίν, ἐγὼ δὲ οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει μητρὶ μακαρίᾳ, ὅθεν οὖν φησὶ δαδουχῆσαι τῇ Θέτιδι διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν εὔνοιαν μητρὸς ἔργον ἐπιτελοῦσα.

Vbi vides, matribus non præsentibus, datum id officium benevolentissimis fœminarum ut hoc loco etiam dicere possis, quem non intellectum malè commutare voluerunt alij. Vise Euripidem etiam Medea, & sic noster lib. III. de Raptu Proserpinæ, filiam alloquente Matre Cerere,

Non tales gestare tibi, Proserpina, tædas
Sperabam: sed nota mihi communia matrum
Et thalami, festæque faces, cœloque canendus
Ante oculos Hymenæus erat.

155. SOCIAQVE NVRVM PRODVXIT AB AVLA.] Aliquot loca in hoc scriptore offendimus, quibus citrà communem Rationem veritatem extorsere viri doctissimi. Horum de numero etiam hic est. *Nurus* enim vox omni sensui contraria est. Cujus enim filius Stilico? Vt ejus conjux nurus fuerit Augustorum? Quæstione nulla eget majoris partis scriptorum Librorum lectio VIRVM PRODVXIT Hoc est, maritum, tum primum virum, commendatur enim pariter castitas servata Stiliconi. Sic de Honorio loquitur in Odis Fescenninis.

Beata qua te mox faciet virum,
Primisque sese junget Amoribus.

Et eumdem eidem Stiliconi huic pariter educatum ait lib. II. Laudum.

Hinc fuit ut primos in conjuge disceret ignes,
Ordirique virum non Luxuriante juventa.
Sed cum Lege thori, casto cum fœdere, vellet.

Producere. Nuptiale verbum, eorum qui honoris gratia sponsos sponsasq; ad Nuptialem domum thalamumve deducebant & comitabantur Petronius de Pannychide virguncula: *Ita ita*, inquit Quartilla, *benè admonuisti, Cur non e quia bellissima occasio est, devirginetur Pannychis nostra? Continuo producta est puella satis bella, & quæ non plus quam Septem annos habere videbatur.* Producebatur plerumque per publicum nova Nupta. Plautus Casina:

> *Age tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam foras,*
> *Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam Hymenæo.*

Sic matris Pronubæ officio fungens Venus Violantillam apud Papinium:

> *Ipsa manu nuptam genitrix Aeneia ducit,*
> *Lumine demissam, & dulci probitate rubentem.*

Etiam ad illicitos concubitus usurpatum verbum. Suetonius Vespasiano, cap. XXII. *Expugnatus à quadam, quasi Amore sui deperiret, cum producta pro concubitu Sestertia Quadringenta donasset, admonente dispensatore, quemadmodum summam vellet rationibus inferri, Vespasiano, inquit adamato.* Apud Græcos etiam Nova Nupta producebatur, à pronubis præeuntibus. Lucianus Dialogo Zephyri & Noti de raptu Europæ:

τὸ δὲ τῶν τριτώνων γένος, εἴ τι ἄλλο μὴ φοβερὸν ἰδεῖν τῶν θαλαττίων, ἅπαντα περιχόρευε τὴν παῖδα. ὁ μὲν γὰρ Ποσειδῶν ἐπιβεβηκὼς ἅρματος, παροχούμενός τε, καὶ τὴν Ἀμφιτρίτην ἔχων, προῆγε γεγηθὼς προοδοιπορῶν νηχομένῳ τῷ ἀδελφῷ.

In ipsum usque thalamum. Idem Dialogo Panopes & Galenes: ἡ Θέτις καὶ ὁ Πηλεὺς ἀπεληλύθεισαν εἰς τὸν θάλαμον ὑπὸ τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος παραπεμφθέντες. Notarunt alia qui de Nuptijs Collectanea dederunt Perviam non indignum nota PROCEDERE habere in se quandam non notam nimis gravitatem. Donatus: *Procedere est ita superbè incedere, ut appareat dignitas in processu.* Noster initio hujus Libri. *PRocede secundis Alitibus, Phœbique novos ordire meatus Spes votumque poli.* Vnde post PRODVCTIO splendorem designavit. Fulgentius Continentiæ Maronis: *Secunda doctrina quæ Naturam ornat cum proficit: ut est aurum. Est enim Natura in aura PRODVCTIONIS & decoris, sed ad perfectionem malleo proficit excudentis. Productio autem Nuptialis non sine pompa & frequentia fiebat populi.* Quintilianus, Declamat. CCCVI. *Vis scire quid sint Nuptiæ? Aspice illam virginem, quam pater tradidit, euntem die celebri, comitante populo. Eodem multa* scribit Papinius Epithalamio Stellæ: *Socia aula*, deinceps in Consortium Imperatoriarum Curarum adscito Stilicone. Pronubam illam Vniviram eligi consuevisse auctor est Tertulianus.

156. INDUE MENTE PATREM.] Paternum affectum, Curam Patriam. Nazarius Panegyrico, Iam patrem sentiens. Claudianus alibi.

> *multus in ore Frater erat*

Fraterna species. Sæpe ita Papinius. Noster & Bello Gildonico.

> *Naturamque simul fratremque hominemque cruentus*
> *Exsuit.*

Iuvenalis. Sat. VIII. *Inflatum tumidumque Nerone propinquo.* Neronis superbia & vecordia. Sic *Maritum* Manilius pro maritali conjugio. *Sororem* Papinius pro sororio affectu, *Novercam* Germanicus pro Novercali posuerunt, alia alij notantibus doctis. Appuleji locus pari vi à Correctoribus conservandus: *Annonam curamus & ædilem gerimus. Hoc est Ædilitatis officium, male mutante amico nostro. Induere*, totum adsciscere, in se traducere, assumere. Interpres priscus Appollonij Tyrij: *Qui dum Luctatur cum furore, pugnat cum pudore: vincitur ab Amore: excidit illi Pietas, & oblitus se esse patrem, induit conjugem.*

gem, *Exuere rem* contrà est eam penitus à se rejicere. Lupus Ferrariæ Abbas, Epist. VI. *Graviter in me litteræ tuæ invectæ sunt, quod videlicet omni Germanitate atque natura eousque mentem exsuerim, ut infelicitatem tuam saltim litteris fastidierim lenire.*

159. TE CUSTODE.] Tutore, Præstite. Horatius.

Imbertis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque, &c.

Idem ad Augustum: *Gentis humanæ pater atque custos.* Manilius.

Principium rerum & custos Natura

Arnobius de omnium Domino, Christo Lib. I. *Animarum se custodem missum solo indicavit ab Rege.*

160. UNDIS PROSILIAT.] Vniversi Belgæ, Bentiniani. Nosterque Codex hanc lectionem agnoscunt. Cujaciani vinclis quod & Scaligero probatum. Lectionem vulgatam asserunt & Fabulæ, quæ in Pelagus præcipitem datum Gigantem, impositis montibus urgeri autumarunt. Valerius Flaccus, Argonaut. II.

Sicula pressus tellure Typhaeus:
Hunc profugum, & sacras revomentem pectore flammas,
Vt memorant, prensum ipse manu Neptunus in alto
Abstulit, implicuitque vadis, totiesque cruenta
Mole resurgentem, torquentemque ignibus undas,
Sicanium dedit usque fretum, cumque urbibus Aetnam
Intulit, ora premens: Trux ille ejectat adesi
Fundamenta jugi: pariter tunc omnis anhelat
Trinacria injectam fesso cum pectore molem
Commovet experiens, gemituque reponit inani.

Sic Vndis prosilitur ex re ipsa dixit noster. Vide & Pindarum Olympionic. Ovidium Metamorph. V. Poetæ suo more ubique nomina gigantum permutant, & in isto. Enceladum enim mox sub Aetnam collocat Claudianus.

162. OPPOSITO STILICONE.] Sanè cecidissent & Barbarorum in Italiā conatus, in ipsis principijs, siquidem consilijs hujus obtemperamentum fuisset. E medio autem sublato, cum & vivere posset, numquam Romana res in Occidente convaluit, Regibus possessam semel urbem cum ditione optima vindicantibus, nullo contra assertore. Quā veram esse Historiam contrariam calumnijs niti, clarissimum ex Zosimo.

163. SICVT ERAT.] Nulla re mutatus, nullo modo alteratus, ut qui vivus vidensque Dei quædam spirans fuerit effigies. Hoc dicit. Exprimit simul elegans hæc locutio celeritatem mirificam, nullo momento intercepto. Eam pariter optimi scriptores extulerunt. Papinius. lib. IV.

conclamat ab aggere primo
Sicut erat, levibus tollens vexilla manipli Argus, aqua.

Lib. VII de Amphiarao: *Sicut erat rectos defert in Tartara currus.* Achill. II.

Sicut erat mediis Lycomedem affatur in armis.

Sidonius Pan. Auth. *sicut erat liquidam transvecta per æthram.*

Appuleio familiare *Cum dicto* Idem valet. Iuvencus lib. IV. Hist. Evang.

Cum dicto Iudas numero comitante caterva Advenit

Aristænetus dicit; ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον. Eleganter Appollonius Rhodius, lib. IV.

Ἔνθ᾽ ἔπος ἦ ῥ᾽ ἢ καὶ ἔργον ὁμοῦ πέλεν ἐσσυμένοισιν.

A modo idem sonat Paullino in Psalmis. λόγου θᾶττον ultra etiam hoc apud Heliodorum, Lib. VII. Apud Zenobium in Parœmijs ἅμ᾽ ἔπος ἅμ᾽ ἔργον ἐπὶ τῶν ταχέως ανυομένων. Festivè etiam Corippus, lib. I.

Sur-

Surrexere viri, verbisque in sede relictis,
Ad medios venere locos

Quo vix dixeris quippiam melius. Et Petronius: *Qui ne deliberavit quidem, ut videretur cunctatus, verum statim ab extrema parte verbi consurrexit, fratremque Ascylton legit.* Alijs, *ut erat.* Hilarius Arelatensis in Macabæis:

Dum puer ista gerit solverunt gaudia matrem.
Iamque, ut erat, lassata malis, jam voce negata,
Spirat ovans, interq; manus collapsa suorum
Concidit exanimis, resolutaque membra quierunt.

Petrus Damianus, doctus auctor ad miraculum ævi, & eloquens. Epist. II. *Ecce pauper ad Ianuam hoc potissimum sibi dari, quod Abbati appositum erat, postulabat. Mox, ut erat, integrum piscem non hesitans vir Domini, mittit ad pauperem.* Hirtius de Bello Africano: *Deinde in conspectu suo statim captivum interfici jubet: litterasque, nondum perlectas, sicut erant, dat certo homini ad Scipionem perferẽdas.*

164. LIQUIDO SIGNAVIT TRAMITE NVBES.] Subvolans per nubes in cœlum, clara relicta semita, quam fecerat divini splendoris corpore. Papinius de Mercurio Theb I

Nec mora, sublimes raptim per inane meatus.
Carpit, & ingenti dissignat nubila gyro.

Hoc est distinguit, signat, ut noster, medio tramite. Sic legendum eo loco ex optimis & perquamprifcis membranis, quarum ope totum eum Poetam brevi datari sumus, Pariter alibi noster *divino semita gressu Claruit.* Vid. & Pan. Probin. v. 101.

165. INGREDITVRQVE GLOBVM LVNÆ.] PLatonica Philosophia, corrupta tamen distinctione, errore nemini hactenus animadverso. Scribe.

sicut erat niveo signavit tramite nubes,
Ingrediturque globum: Luna, Lumenq; relinquit
Arcados, & Veneris clementes pervolat auras.

Non enim ingreditur Lunam ut ibi hæreat, sed transvolat, ut cæteros Planetas. Globum dicit locum summum, ad quem ut ingrediatur, pervolat sidera reliqua. Cicero in Somnio Scipionis; cuius mens per quietem Beatorum locis erat illata: *Nonne adspicis, quæ in Templa veneris? Novem tibi orbibus vel potius globis connexa sunt omnia. Quorum unus est cœlestis, extimus, qui reliquos omnes complectitur, summus ipse Deus, arcens & continens cæteros, in quo infixi sunt illi, qui volvuntur, stellarum cursus, &c. Si qui tamen vulgatum illud, cum libris* omnibus maluerit, hoc sensu capiet, ut transabierit, Lunam, primum globum, Theodosius, etiam primo loco. Nos non pugnamus.

166. VENERIS CLEMENTES.] Nota hæc omnia vel tironibus Poeticæ Astrologicæque Lectionis. Lucanus lib. I. *Venerisque salubre Sidus habet* Vide Fragmenta Vettij Valentis, Somnium Ciceronis ejusque Commentatores.

166. PLACIDUMQUE JOVEM.] In quo quippe summa potestas, quæ inimica omni tumultui, Iracundiæ, violentiæ. Sic Iovis nomen finxerunt Poetæ Papinius fine Libri X.

Iunonem tacitam furibunda silentia torquent
Non tamen hæc turbant Pacem Iovis.

Vise ad Panegyricum Manlianum. Ita & *sidus* inter Planetas. Lucanus.

mitis in alto Iuppiter occasu premitur

Quos secuti nos initio ipso Hipponactis nostri sic cecinimus.

Veneris salubre, bellicumque Gradivi,
Negociosum Mercuri, Iovis clemens,
Varium Dianæ, Frigidumque Saturni,
Solisque cunctis aptum, & omnibus majus,
Astrum revolvo, siderumque doctrinam
Vsque

Vsque à Canopo, regulaque Chaldaa,
Magog fatuo, & Arabe persequor stulto.

168. MACHINA LAXATVR CÆLI.] Vt spatium fiat novo sideri. Papinius.

Licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cæli
Sollicitet Magni cedat tibi Iuppiter aqua
Parte poli

Virgilius, de Augusto:

Locus Erigonen inter, chelasq; sequentes,
Panditur; ipse tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cæli justa plus parte relinquit.

Lucanus de Nerone:

tibi Numine ab omni
Cedetur; Iurisque tui Natura relinquet
Quis Deus esse velis, ubi regnum ponere mundi.

Scitius omnibus Valerius Flaccus ab omni parte mundi fulguraturum suum illum Vespasianum, quo dicto omnes omnium hoc genere assentationes transiit.

169. FORES.] Summi illius globi, ubi conversatio cum Deo. Vide somnium Scipionis. Olympum speciatim vocatum docet Iulianus Cæsaribus. *Palatia cæli* vocat Naso lib. I.

170. SUCCINCTUS ORION.] Armatus ad pugnam expeditus. Hunc enim Orioni habitum adscribunt Poetæ. Elegans descriptio apud Maronem. Origo fabulæ inde videtur quod Orion venatione occupatus nunquam non feris cædundis clavam expeditam habuerit, ut auctor est Aratus Phænomenis. Milites verò pugnaturi, quia habitu adcincto, ut necesse habent conflicturi propendentes lacinias colligere, inde succinctus, ad prælium paratum notat, in procinctu, in ipsa pugna. Ovidius Metam. II. *succincta cura Dianæ.* Id est semper expeditæ ad venationem. Minutius Felix: *succincta venatrix. Eodem procinctu*, apud Festum, Polybium lib. VI. Hinque ortum postmodum videtur, cingulum sonare ipsam militiam. Vt infinitis locis in Rescriptis Principum, alijsque decidentis Romæ scriptoribus.

171. PENDENTQUE VICISSIM.] Dubio sunt animo, inter spem metumque medio. Petronius vatis fides Calchantis atro dubia pendebat metu. Sic Manilio pendentia bella, maritima omnium incertissima. Sic locuti Claudianus Bello Getico V. DLXIX. Cicero I. de Legibus. Manilius lib. V. Augustinus Civ. D. lib. I. cap XVIII. Orosius lib. I. cap. XXI. Lib. IV. cap. I. Papinius lib. X. fin.

pudet ista timere
Cælicolas & dubio pro fulmine pendent.

Id est animo anxio sunt, satis equidem crasse, nec tamen non ex more.

174. QVA REGIONE MORARI.] Sedem figere, consistere tamdem. PLacet enim hæc lectio cum nostro Libro & pluribus Belgicorum, Licet dissensu cæterorum.

176. NATALI GVRGITE.] Hispanus enim natione Theodosius. Pacatus, Orosius, Victorinus. Zosimus, Rufinus. Natales commendat, & in Hispania natum, educatumque scribit Theodoretus lib. V. cap. V. Hist. Eccl. ἐκ τῶν ὑπὸ πατρίδων τῆς Ισπανίας. Socrates lib. V. cap. II. Ex Iberis juxta Pyrenæos montes oriundum ὑπὸ πατρίδα τε καὶ ἄριστα πολλάκις ἐν πολέμοις διαγενόμενον. Sozomenus lib. VII. cap. II. Origine Hispanum, genus à Trajano traxisse Victorinus Epitoma. Hispanũ, Reipublicæ restituendæ necessarium Orosius lib. VII. cap. XXXIV. Civitatem natalem Caucam, Provinciam Gallæciam Hispaniæ nominat Idatius Chronico: *Theodosius, natione Hispanus, de Provincia Gallæcia, Civitate Cauca à Gratiano Augustus appellatur. Italica, divi Trajani natalibus clara, civitate oriundum scribit* Marcellinus Comes. Exclamatio hæc nostri & disertissima & nervosissima est.

177. FORTVNATE PARENS.] Alibi ad Stiliconem *fortunatissime Patrum.* Meliores autem his versus ab ævo usque immo & calamo Maronis pauci scripserunt.

179. TE PROCLIVIOR VRGES.] Erudite dictum, ut ab Appuleio, Tertulliano, Manilio, alijs, ferre, portare, vehere se. Vide Scaligeri Notas ad istum.

181. QVOCVNQVE VAGOS.] Oriens Occidensque videbis omnia filijs tuis subjecta. Respexisse dicas verba Lucani, lib. VII. *Omniaque errantes stella Romana viderent.* Sic incertus Auctor lib. II. Epigrammi: *Sol citra nostrum flectitur Imperium.* Vise fragmentum Germanici apud Senecam Patrem. Egesippum lib. II. cap. IX. Alios, alibi nominatos.

181. MENTE SERENA.] Tranquillitate summa. Laudibus Stilicon. Quos tu sic placida formas sic mente serena. Vide ad Paneg. Manlianum. Sequentia omnia paria habes secundo eorumdem Librorum de Laudibus Stiliconis. Quæ si exigere velis, immania volumina compleas.

185. DEMENS AMBITVS AVRO.] Avaritia atque Ambitio Potentium non alio facilè tempore tanta aut majora mala confecerunt, quam isto ipso Claudiani quibus notandis sanè singularis est scriptio Zosimi, velut in theatro spectanda talia exhibens: absq; qua esset, cum tenebricosæ sic sint satis, noctuinæ essent prorsus hæ res.

186. CORRVMPENTIA SENSVS DONA.] Verba sacrarum Litterarum, alibi exacta.

18 . EMITUR SOLA VIRTVTE POTESTAS.] Pulcre II. Laud Stilicon.

sub teste benigno
Vivitur, egregios invitant præmia mores,
Hinc prisca redeunt artes, felicibus inde
Ingenijs aperitur iter; despectaq; Musa
Colla levant, Opibusque fluens, & pauper, eodem
Nititur ad fructum, studio cum certat uterque
Quod nec inops jaceat probitas nec inertia surgat Divitijs

188. UNANIMI FRATRES.] Summa felicitas, sacris etiam Litteris contestata. Par jubilatio Victoriæ Gildonicæ, Consulatu Probini & Olybrij. Libanius Basilico: ἀλλὰ νῦν ἅπας μὲν ὁ παλαιὸς χρόνος ἡττηται, ἅπας δὲ φθόνου χαλεπὸς ὀφθαλμὸς ὑπερεώρεσται, φιλίας δὲ σύνδεσμος ἄρρηκτος, τὰς τῶν βασιλέων συνέχει ψυχάς. ἡ δὲ ἀρχὴ τοῖς μὲν τόποις διῄρηται, ταῖς δὲ εὐνοίαις συνάπτεται. Καὶ τὸ τῆς οἰκειότητος ὄνομα πιστοῦται τοῖς ἔργοις, τοσοῦτο γὰρ ἀπέχουσι τοῖς ἀλλήλων ἀγαθοῖς ἀλγεῖν, ὥστε ἑκάτερος θατέρῳ τῶν πρωτείων ἀφίσταται, &c.

Quæ pertinent ad felicitatem Imperij consensu Imperatorum oriundam.

188. FATIS] Fatali, Felicitati, in Nummis alijsque Principum Monumentis memoratæ.

191. SICULA CYCLOPS.] Ad divinitatem Heroicamq; Principum virtutem demonstrandam æquat eos Homericis & Virgilianis Semideis. Cyclops, aliquando humanum vocabulum fuit; ut in I. Anthologia Grammatici, hoc contortuplicato Epigrammate.

Ἀβροχίτων δὲ φύλαξ θηροζυγοκαμψιμίτωπος,
Ἀβρὸς δ' ἐν πρόχοαις Κύκλωψ φθογγάζετο μήρυκξ.

De Cyclopibus omnia etiam pueris nota.

194. LIPARE FUMOSA.] Officina Vulcani. Vide Callimachum in Dianam. Scholiasten Apollonij, lib. III Alia ignobilior in Hiera, ut Æthnæam aliasque taceam, insula, de qua Thucydides. Lib. III. Alia in Strongule, de qua Scholiastes idem Apollonij in Librum Quartum.

195. VOBIS IONIA.] Apparatum Consularem Ludorum Mediolani confecisse auctor Paullinus, sive Clericus sive Diaconus, in Vita B. Ambrosij. Patria de Felicitate & splendore in Spectaculis, quibus maximè favor popularis conciliabatur, singulis fere extremis Panegyricis suis Consulibus accinit. Alij Panegyristæ pariter. Quanta cura talia

lia quæsita docent Historiæ, & Symmachus.

195. NEPTVNVS.] Præses Circi, & Equestrium decursationum, ut notarunt jam olim alij. Idemq; quippe primus Equum domitor, teste Marone. Georg. I. Legendus Pausanias in Arcadicis, Lucanus lib. VI. Tertullianus Spectaculis, alij: Equus hujus Numini gratissima victima habebatur, auctore Appiano Historia Mithradatica.

195. FRETI PER CÆRVLA POSSENT.] Homerus.

> Αἱ δ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπεὶ ζείδωρον ἄρουραν,
> Ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπῶν θέον, οὐδὲ κατέκλων,
> Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
> Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Expresserunt ea Maro lib. VII. Papinius lib. VI. Quintus Smyrnæus, lib. VIII. Apollonius Rhodius libro primo.

200. BABYLONA.] Persarum & Parthorum regna. Lucanus, lib. I.

> *Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis*
> *Ausoniis, umbraque erraret Crassus inulta,*
> *Bella geri placuit nullos habitura triumphos.*

Hoc est omnis Parthorum ditio, omne Imperium. Enthusiasmum noster simulat Poeticum, ut futura certo videat velut per furorem divinum. Quem cum nonnulli Codices corrumpant, merito eos Minerva non respicit.

RAPI.] Vastari, spoliari. Tacitus, libro XIII. *Fine anni, turbidis rumoribus, prorupisse rursum Parthos, rapi Armeniam.*

201. NON FICTA FUGA.] Quam simulabant alioquin ex more, vel ut avocarent hostem in loca ipsis commoda, ut in Crassi & Antonij rebus male gestis: Vel jactu sagittarum sequentibus imminentium. Iustinus, Lib. XLI. Parthi plerumque in ipso ardore certaminis prælia deserũt, ac paullo post pugnam ex fuga repetunt, & cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum est; Pleni scriptorum Libri. Vide Plutarchum Crasso, Appianum Parthica, Boethium lib. V. de Consol. Sidonium, lib. IX. Epist. XIII. Silium. lib. X. &c. Peritiam sagittandi summam commendat Dio Cassius lib. XL. De Tartaris hodiernis eadẽ scribit Marinus Sanutus Torsellius lib. III. de Secretis Fid. Crucis. Parte. XIII. cap. IX. Turcarum consuetudo ignota nemini.

202. GEMMATOS PERSIDA CVLTVS.] Luxum in vestitu Persarum docuerunt dudum Collectanea Doctorum. Alludit Manilius & laxo Persis amictu Quæ nota omni Romano scriptori diffluentis animi. Insigne luxuriæ apud Dionem Cassium libro XLIII. Prudentium Hamartig, &c. Persia ipsa nobilitata gemmis. Dracontius lib. I.

> *Protulit eximias illustrior India gẽmas,*
> *Producunt niveos & littora rubra lapillos.*
> *Flammantes viridesque tulit Babilonia crustas.*
> *Persida nobilitant pretiosis littora gemmis*

203. ITE PER EXTREMVM TANAIM.] Vbi finis fluminis, in remotissima loca scilicet Barbariæ. Talis apprecatio Rutilij ad Romam, lib. I v. CXLIII. Noster auctorem, ut in multis, suum, Papinium nempe, sequitur XVII. Consul. Domit.

> *Restat Bactra novis, restat Babylona triumphis*
> *Frænari: nondum gremio Iovis Indica laurus,*
> *Nondum Arabes Seresque rogant: nondum omnis honorem*
> *Annus habet; cupiuntque decem tua nomina menses.*

205. ARCANOS NILI DEPRENDITE FONTES.] Opus inter maxima Romanorum Litteris. Ausonius Epig. IV.

> *Augusto dabitur sed proxima palma Valenti,*

Inveniet fontes hic quoque, **Nile**, *tuos.*
De re ipsa multis Collectanea doctorum.

206. HERCVLEVM FINEM.] Vbi duæ columnæ Herculis. Dionysius στῆλαι περὶ τέρμασιν Ἡρακλῆος ἑστᾶσιν. *Peragrasse Orientem* Herculem, & perdomuisse ad Oceanum usque, notæ fabulæ. Vide Curtium, Arrianum, Diodorum, &c.

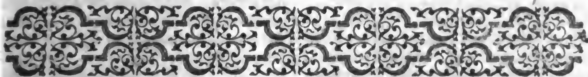
206. BACCHI METAS.] Et ipsius notissimi peragratoris Mundi, Præter Historicos meminit & Valerius Flaccus, lib. I. Primus penetravit Indiam Bacchus, Capella lib. VI. Lactantius, lib I. cap. XVIII. Ejus itineris monumentum *erexit Columnas & ipse*, teste Sidonio Antipatro, in Anthologia, Aras dicit Solinus, cap. L. &c.

208. INDVS EBVR.] Sidonius *fert Indus ebur*, *Chaldæus amomum De gemmis &* Auro Indico, initio hujus Panegyrici, de illis mentio etiam apud Priscum Rhetorem in Fragmentis Legationum. Daturas verò has provincias talia nomine vectigalium principibus ait Claudianus. Ita Theopompus descripsit Legationem omnium Asiæ populorum ad Regem Persarum, tum Monarcham Orientis, qui Fructus pro se suarum quisque terrarum obtulit. Tapetia insuper, Lectos pretiosos, &c. Verba ejus vide apud Dionysium Longinum περὶ ὕψους cap. XXXIIX.

209. VELLERA SERES.] Omne Sericum rude, neque textum Velleribus Poetæ notant, quod instar Velleris sericum arboribus depecti solitum apud Seras, ut mille eorum loci indicant. Quæ ad nostrum faciant, cùm ambitiosè multa multi constiparint, legat apud Prudentium, Solinum, cap. LI. PLinium lib. VI. Martianum Capellam, Lib. VI. Ammianum, lib XXIII. Silium Italicum, lib. VI. Maronem, ejusque interpretes, Basilium Magnum. Homil. VIII. in Hexaemer. Alia traduntur à Servio, Suida, Pausania, cujus postremi verba, quoniam non memini tam accurate quid apud veteres super his scriptum legisse, adscribere placet, ex lib. II. Heliacorũ: Ἔστιν ἐν τῇ γῇ ζωΰφιον σφίσιν, ὃν Σῆρα καλοῦσιν Ἕλληνες, ἀπὸ δὲ αὐτῶν Σηρῶν ἀλλόπυπι, καὶ οὐ Σὴρ ὀνομάζεται, μέγεθος μὲν ἐστὶν αὐτοῦ διπλάσιον ἢ κανθάρων ὁ μέγιστος, τὰ δὲ ἄλλα εἰκάσαι τοῖς ἀράχναις, οἳ ὑπὸ τοῖς δένδρεσιν ὑφαίνουσι, καὶ δὴ καὶ πόδας ἀριθμὸν ὀκτὼ, καὶ ταῦτα ἔχει τοῖς ἀράχναις, ταῦτα τὰ ζῶα τρέφουσιν οἱ Σῆρες, οἴκους κατασκευασάμενοι, χειμῶνός τε καὶ θέρους ὥρᾳ ἐπιτηδείους, τὸ δὲ ἔργον τῶν ζώων κλῶσμα εὑρίσκεται λεπτὸν, τοῖς ποσὶν αὐτῶν περιειλιγμένον, τρέφουσι δὲ αὐτὰ ἐπὶ μὲν τέσσαρα ἔτη, παρέχοντες τροφὴν σφίσιν ἔλυμον, πέμπτῳ δὲ (οὐ γὰρ πρόσω βιωσόμενα ἴσασι) κάλαμον δεδόασιν ἐσθίειν χλωρόν, ἡ δὲ ἐστὶν ἡδίστη τροφὴ πασῶν τῷ ζώῳ, καὶ ἐμφορηθὲν τοῦ καλάμου, ῥήγνυταί τε ὑπὸ πλησμονῆς, καὶ ἀποθανόντος οὕτω τὸ πολὺ τῆς ἀρπεδόνης εὑρίσκουσιν ἔνδον.

Alia lege apud Clementem Pædagog. lib. II. c. X. Heliodorum, Pisiden, Ambrosium in Hexaemeron, Basilium sub finem Homil. VIII. Pollucem, Alios. Folio sycamini nutriri Vermes consuevisse tradit ex mage priscis Theophylactus, Bulgariæ præsul, in caput XIIX. B. Lucæ. *Apud Indos ipsos duplex Sericum esse, in Taprobane quidem, sive Sumatra, insula, alterum quod mare Europæo conficiatur, alterum quod sponte proveniat in silvis, & hoc quidem illo deterius*, scribit Ludovicus Vartomanus Romanus. Peregrin Lib. VI. cap. XIX. Quid conspirat distinctioni veterum, tam de lana arborea, quam filis vermiculi memorantium. Ejus quod arboribus depectatur meminit etiam Strabo. Bombycem & Sericum diversa statuunt doctorum nonnulli, ut ad Tacitum Iustus Lipsius, eadem alij, ut Nicolaus Fullerius Miscellan. lib. II. cap. XI & ad Historiam Augustam Claudius Salmasius. Nos istis assentimur, & Ludovici Vartomanni traditionem à figmento veterum traditionem redimere arbitramur.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN QVARTVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI, PANEGYRICUM,

Animadversiones.

ENTUM, ferente Fortuna, ad eum Auctoris excellentissimi Librum, qui principem Locum merebatur, doctrina, instructione, eloquentia, simul incomparabilis. Nos quibus de caussis huc eum redegerimus, jàm suprà indicavimus. Illustrationem instituto modo strictim exsequemur, si enim ex merito omnia velimus commentario adscribere, quæ poteramus, monitorũq; præstantia videbatur poscere, facilè unius hujus libri Exegesis cæterorum omnium molem superaverit. Sed de industria vela contraximus, ut ad alia quoque Posteritati elimanda veniamus.

V.1. AUSPICIIS REGALIBUS.]Dignis Imperatore. Alludit & hic & alibi morem stantis Reipublicæ Romanæ, magistratus enim majores auspicato, consultis nimirum avibus creabantur: Vide Gellium libro XIII. cap. XIV. Majestate Regia Tempora aperiri, & summa cum festivitate novum annum incipere ait, cui pro felicissimis auspiciis sit Augusti nominis titulus. *Auspicia annorum à Consulibus sumi solita*, auctor est Cassiodorus lib.II. Epist.I. Sunt verò Indicia rerum, verborum, omnium. De Rebus Justinus libro XIV. De Argyraspidum copiis, prodito Eumene: *Sequitur exercitus prodito Imperatore suo & ipse captivus triumfumq; de se ipso ad victoris sui castra ducit. Omnia auspicia Regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureasque, una secum victori tradentes.* De Verbis Vopiscus initio Aureliani, *& nemo non aliorum*, Ominum res generalis est, & Auspicia, auguria, dicta, facta, occursus, casus, errores, portenta, omnia complectitur; quæ singula plenè suo loco explanavimus. Auspicia autem hæc genere notant. Petronius Bello Civili.

Continuo clades hominum, venturaque damna
Auspiciis patuere Deûm.

Auspicari, captare hoc genus. PLautus Sticho:

Certum est mustela posthac numquam credere.
Nam incertiorem nullam novi bestiam,
Ego eam auspicavi in re capitali mea

Hieronymus Epist. VII. *Ne capillum irrufes & ei aliquid de gehenna ignibus auspiceris*
Vide Adversariorum lib.LIII. cap XIV. Initio

 Hono-

Honorum, qui eos adibant, auspiciorum nomine magnificos se faciebant. Spartianus Adriano: *Militibus ob auspicia Imperii duplicem Largitionem dedit.* Regalia Auspicia, Fortunam, Felicitatem Principe Romano dignam notant. Tacitus, Annal. XIII. *Pleraq; in summa Fortuna auspiciis & Consiliis quam telis & manibus geri.* Auspicia Imperatoria, ut hæc Regalia, eidem, tanti nominis gloriam sustinentia, apud eumdem, lib. XV. *Tum lustratum ritè exercitum ad concionem vocat, orditurq, magnifica de auspiciis Imperatoriis, rebusq; à se gestis.* Rex, Imperator omni huic generi scriptorum, rarò aut numquam sub primis principibus. Auspiciis regalibus. Ductu, Majestate, tutela Regia. Vetus auctor apud Joann. Saresberiensem lib. VI. c. XXIV. Macedones prælio pulsi Rege suo in cunis prolato acrius certamen repetiere, tamquam ideò victi quod bellantibus defuerant, auspicia Regis sui. Initium hoc æmulatur in Panegyrico Authemij ordiendo Sidonius.

SESE ANNUS INDUIT.] Assimilatio à Serpente exuvias veteres ponente, novam pellem induente. Induit se, qui adsciscit formam aliam, Virgilius. *cum se nux plurima silvis Induit in florem.* Lucanus lib. VII *numquam tanto se vulture cælum Induit* Noster III. Consul. Honor. *Indue mente Patrem* Interpres Apollonij Tyrij: *Excidit illi Pietas, & oblitus se esse patrem, induit conjugem* Columella, lib. IV. cap. XXVII. *Est Sapientis Rustici reputare num majore fructu vitis se induerit, quam ut perferre eum possit.* CAP. XXIV. *Nam Ita se induunt uvis ut nequeant maturitatem capere si benignitas terræ, & trunci lætitia non adsit.* Papinius Silv. I. *Nec tantum induerint fatis nova secula crimen.* Idem Theb. VIII. *flammantur in hostem Cornipedes Corpora ceu mixti Dominis, irasq; sedentum Induerint.* Acutè sanè dictum annum se induere, qui in se ex se revolvitur: Dicas Annum etiam se Regalibus Auspicijs involventem, perhiberi.

2. NOTA AULA.] Imperatoris Nomine & Regimine. Licet enim Principum Potestas summa, Anni tamen Consulum Nominibus in Fastos referebantur; & ipsi Principes Rescriptis Edictisq; suis ea vocabula subscribebant, non annos Regnorum. Ergo jactantior annus cum Principis Consulis titulo inscribitur. Nota Aula quia quartus Consulatus Honorij, annum agentis XIV. Qui primum bimus signaverat.

2. JACTANTIOR.] Est Papinij, Decimo Septimo Domitiani

gaudete curules

Et septemgemino jactantior æthera pulset

Roma jugo

Pauca sunt in brevi illo carmine quæ suis Panegyricis non repetierit Claudianus.

FRUITUR.] Innuit ingenti voto ante optasse.

3. NEC PASSI.] Indignati. Male scripti qui mutant. Paneg. Manlij. *Ille ferox unoque tegi non passus Olympo Immensum per inane volat* Damasus Elogio Christi: *nostra domuisti crimina vita Passus corporea mundum vestire figura.* Claudianus III. Raptus: *mox ipse serenus Ingreditur, facili passus mansuescere risu.* Nulla ergo mutatione opus. Limina memorat quia Moris fasces affigi postibus eorum qui Magistratum inirent. De Coss. noster Panegyrico Probiniano.

Vnanimos fratres, cuncto stipante Senatu,

Ire ferum, strictasque procul radiare secures.

Atq; uno bijuges tolli de Limine fasces.

Alludit Petronius in Trimalchione: *In postibus triclinii fasces erant cum securibus fixi* Cæsarum verò domibus Laurea triumphalis perpetuò accubabat. Ovidius, Metamorph. I. De Daphne. *Postibus Augustis eadem fidissima custos Ante fores stabit.* Ut ante Summorum Pontificum. PLinius, libro XV. cap. XXX. *Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus janitrix Cæsarum Pontificumque. Quæ sola & domos exornat, & ante Limina excubat.* Seneca Consolat. ad Polybium, capite

pit: XXXV. *Hoc fuit in rebus humanis Fortuna. Hoc erit: Nihil inausum sibi reliquit, nihil intactum relinquet. Ibit violentior per omnia, sicut solita est semper; eas quoq; domos ausa injuriæ caussa intrare, in quas per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere vestem.* Quærunt hoc Senecæ loco docti quæ dicantur templa hæc, quæ domus, per hæc adiri consuetæ? Clara est res in Procerum Romanorum magnificis ædibus peculiaria fuisse Sacraria, quotidianæ superstitioni perficiundæ. quæ familiaria quædam fana aut templa dixit Seneca. Cicero libro XIII. Famil. Epist. II. *Cajo Aviano Evandro, inquit, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus Marco Aemilio, familiarissimè.* Vides tam fuisse spatiosa ut peculiarem familiam habitatricem cœperint. Ita Livius lib. XXIV. Interficiendam in sacrarium domus confugisse scribit, eadem more constructæ: *Heraclea erat filia Hieronis, uxor Sosippi: ea cum ad se quoque veniri præscisset, in Sacrarium ad Penates confugit, cum duabus filiabus virginibus, resolutis crinibus, miserabiliq; alio habitu.* Ausonius Ephemeride ad servulum suum, summo manè excitatum.

> *Puer eja surge & calceos,*
> *Et linteam da sindonem,*
> *Pateatq; fac sacrarium*
> *Nullo paratu extrinseco.*

Hoc autem genus Sacrariorum sæpè Vestibula ædium occupasse, clarum ex Petroniano Satirico, cujus verba mox ponemus. Et magnificè certè statuis ornamentisq; aliis exornata fuerunt, ut intrantes velut per instructa Templa in habitacula Dominorum procederent. Taceo à principibus ipsa Fana in vestibula redacta, ut Caligulæ exemplum probat. Suetonius, cap. XXII. *Datoq; negotio, ut simulacra numinum, religione & arte præclara, inter quæ Olympici Iovis, apportarentur è Græcia, quibus capite demto, suum imponeret: Partem Palatij ad Forum usq; promovit, atque æde Castoris & Pollucis in Vestibulum transfigurata, consistens sæpè inter fratres Deos, medium se adorandum adeuntibus exhibebat.* Eadem Dio, lib. LIX. *Et potest ut eam* domum Caligulæ alioquin Infestus, subnotaverit Seneca. Petronius Arbiter de domo Pompei Trimalcionis: *Retulimus ergo dextros pedes, Dispensatoremque in Precario aureos numerãtem deprecati sumus, servo remitteret pœnam.* Quæ verba indicant pariter, precarium illud fuisse in vestibulo ædium, quod quidem inconsideratissimè in *prætorium* mutant interpretum nonnulli, cui minimè isthic locus: cũ cõtrà verisimilimum sit eumdem locum, distinctis tamen conclavibus, thesauros & Deos Trimalcionis illius custodiisse. In vestibulis porrò Foci erant & Sacella veterum, qualiacunq; etiam Deorum etiam rudium adhuc & ferè ligneorum, ut ait Tibullus, quæ Luxuriam post Romanam in Templa commutasse censorius Senecæ sermo notat, sanè inde & vestibula ipsa nominari cœpta tradunt Grammatici. Nonius Marcellus: *Vestibula quidam putant sub ea proprietate distincta, quod in primis ingressibus, & in spatiis domorum Vesta, hoc est ara, & foci, soleant haberi. Precaria* autem talia exornabant plurimis Deorum statuis, ambitione insigni. Auctor priscus de Translatione B. Jacobi, in Monumentis Floriacensibus. *Degebat eo loci, in extremis videlicet Gallaciæ finibus, gentilis matrona & Nobilis, quæ erat multa familia, & amplissimi fundi possessor & Domina. Hæc in Idolio suo multa simulacra dæmoniorum recondita habebat, quæ sæpissimè adorabat. quia Dominum verum ignorabat.* Sic è pretiosissima materia Doctorum suorum imagines in Larario habuisse M. Antonium scribit Capitolinus, & pluribus nos illustramus lib. LXXXI. Adversariorum. Precarium in Petronio servant omnes Codices, & malè ei movetur controversia.

4. REDUCES.] Velut exsulaverint hactenus. Omnia agit ut majestatem priscam Consulatui restitutam indicet. Sanè verò multi Barbari nomina Fastis hactenus intulerant, re Romana exigente, Tutores propugnatoresque Imperij contrà alios extraneos. Sic

Sic Dagalaifus cum Gratiano Augusto ut & Merobaudes, Consules fuerunt, minimè Romani tituli homines neq; Græci: cum Clearcho sub Theodosio Ricomer, cum Arcadio eodem Principe, Bauto. Post ejusdem excessum suo Honorio, cum Vincentio, Fravita, cum Theodosio Rumoridus, solus, & cum Anthemio, Stilico, quorum vocabula TransRhenanas & TransDanubianas linguas spirant, nunc quoq; ex ijs interpretanda. Noster Honorio Consule summum Dignitati honorem plenè restitutum canit, ut cum summa potestate conspicuus, tum nemini Barbaro jam tangendum, videri velit Romanum Consulatum.

5. AUGUSTO CONSULE.] Summo Magistratui unius hominis Consulatum junxisse primum L. Sullam supra ex Appiano docuimus. De Cæsare idem tradit Lucanus. nimium quidem confidenter, nisi quod ejus tamen Potestas Dictaturam Sullæ longè excessit. Libro V.

Ipse petit trepidam, tutus sine milite, Romam,
Iam doctam servire togæ; populoque precanti
Scilicet indulgens summum Dictator honorem,
Contigit, & lætos fecit, si Consule, fastos.
Namq; omnes voces, per quas jam tempore tanto
Mentimur Dominis, hac primum reppererit ætas.
Qua, sibi ne ferri jus ullum, Cæsar, abesset,
Ausonias voluit gladiis miscere secures.
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperij rapiens, signavit tempora dira
Mæsta nota.

Ex illo tempore, adjicit, Consulatus fuisse nuda tantum nomina, solum distinguendis temporibus apta, cum pro lubitu principes omnia facerent: Quod ludibrium ei Magistratui demsisse videri vult Claudianus ab Honorio suo.

4. AUGUSTO.] Summo Principe. De voce Suetonius libro II. Suida:

αὔγουστα λέγονται τὰ τίμια, καὶ μεγάλα, καὶ ἐπίσημα.

Vox Græcis non assequenda.

5. ARMORVM PROCERES LEGUMQVE POTENTES.] Leges ubiq; opponit armis, per eas Politicum administrandæ Justitiæ secundum jus scriptum & Rescripta Principum, Consuetudinesq;, statum, intelligens. Vides, ait, quanta sit dignitas reddita Togato Civilique magistratui. cum omnes Duces, quorum in manibus cum milite potestas est, Consulem novum stipent. Haud dubio hæc in tacitam Stiliconis gloriam dixit, cui ante omnes Heroas addictus fuit. Distinctio sic est concinnanda, ut hæc sententia exeat, nonnihil in vulgatis Libris læsa. Patritij habitus, Senatorios denotant. Stiliconis quanta fuerit potentia superius notata satis docent, quodq; parentem Principis palam dicat Prudentius, minimè adulator. libro II. in Symm.

dux agminis imperiique
Christipotens nobis juvenis fuit, & Comes ejus
Atq; parens, Stilico.

Zosimus lib. V. *ἄγραφον νόμον* fuisse quicquid Stiliconi placuisset tradit, quem revera *LEGVM POTENTEM* dixerit hic Claudianus. *στρατηγὸν παντὸς στρατεύματος* vocat ibidem idem, quæ est altera pars Poetæ dictorum. *Magistrum Armorum* celebrat Paullus Diaconus, *Tutorem Imperii*, Idem Libro XIII. *Toti Imperio præfectum* Georgius Cedrenus; *Omnis Honoriani militis* Sozomenus.

6. MORE GABINO.] Vetustissimo, cum Consuli pareret miles, Cinctum etiam Gabinum, toties alibi nominatum, dicat; quo expeditè pugnaturi, se exserebant. Vt Festus, & de Decio jam devoto, Livius, lib. VIII. *ipse incin-*

incinctus cinctu Gabino, armat us in Equum insiluit, ac se in medios hostes immisit.

7. DISCOLOR INCEDIT LEGIO.] Ducibus togatis, Patritio habitu sumto, milite partim sagato, partim togato. Militem niveo habitu indutum, vexisse Honorium ad Cōsulatum capessendum tradit infrà DLXX. *Incedere* gravitatem, majestatem, indicat. Virgilius de Junone *qua divûm incedo Regina.*

8. BELLORUM SIGNIS.] Draconibus & Aquilis. His addebatur Honorij ævo effigies. Prudentius libro & loco modo nominatis.

Deus unus Christus utrique:
Hujus adoratis altaribus, & Cruce fronti
Inscripta, cecinere tuba: prima hasta Draconis
Præcurrit, qui Christi apicem sublimior effert.

8. VEXILLA QUIRINI.] Togatum Senatoriumque agmen, quod instituit Romulus.

9. LICTORI CEDUNT AQUILÆ.] Consuli Duces Militiæ. *Propiores*, inquit, *Cæsariani Consuli sunt Lictores quam Aquiliferi.* Eadem gloriabatur Cicero.

Cedunt Arma Togæ. Lictores in acie Coss. adfuisse docet Silius.

10. RIDETQUE.] Positis minis, obtutuque castrensi. Falsum ergo fecit hic miles Honorianus, quod generatim Menander olim dixit apud Stobæum, Serm. LII.

Κομψὸς στρατιώτης οὐδ᾽ ἂν, εἰ πλάτ-
τοι θεὸς, οὐδεὶς γένοιτ᾽ ἄν.

Eadem Noster repetit Panegyrico Nuptiarum Honorij.

TOGATUS.] Suo semper alioquin habitu civili cultu hominibus irrisus. Idem Comicus:

Εὐλοιδόρητον, ὡς ἔοικε, φαίνεται
τὸ τοῦ στρατιώτου σχῆμα, καὶ τὸ τοῦ ξέ-
νου.

Popularitas autem & civilitas principum in eo laudatur, quod militem ad Urbem & in sedibus Imperij togatum esse voluerunt. Capitolinus in Marco: *Reversus ad Italiam navigio tempestatem gravissimam passus est. Per Brundusium veniens in Italiam, Togam & ipse sumsit, & milites togatos esse jussit, nec umquam sagati fuerunt sub eo milites.* Quæ inepta extremis verbis scriptura est. Scribe: *nec umquam sagati adfuerunt cum eo milites.* In Italiam nimirum venerunt. Alijs Principibus adeo sagis suis addictus miles fuit, ut in ijs etiam aliquando discumberent. quod jussisse Saturninum Tyrannum cap. XXII. tradit Trebellius Pollio. Sic verò ad majestatem quoq; pristinam Rei Romanæ pertinet, quod jussi quandoq; à Principibus Senatores Equitesq; non nisi *Togati prodire* in publicum. Spartianus Adriano: *Disciplinam civilem non aliter tenuit quam militarem. Senatores & Equites Romanos semper in Publico togatos esse jussit, nisi si à cœna reverterentur. Ipse, cum in Italia esset, semper Togatus processit.* Olim id Ambitionis erat, ut vides in Seneca de Tranquillitate, cap. XIII. *Scit sapiens omnes hos qui Togati Purpuratiq; incedunt, valentes coloratosq;, malè sanos esse, quos non aliter videt, quam ægros intemperantes.* Unde capiat Lucem, quod Tacito dictum Annal. XI. *Cogitare plebem qua toga enitesceret.* De quo uberius alibi, ut & super eo quod Livius indicat milites hyeme togatos & tunicatos fuisse.

10. MEDIIS EFFULGET CURIA CASTRIS.] Senatus. Senatui dignitatem servari, & Duces militiæ Senatorio habitu inter milites armatos stipare Cæsarem Consulem dicit. Curia est Senatus ubicunq; conveniens. Lucanus V.

peregrina ac sordida sedes,
Romanos cœpit Proceres, secretaque rerum
Hospes in externis audivit Curia tectis.

Idem Lib. III.

Omnia Cæsar erat: privata Curia vocis,
Testis adest; sedere patres, censere parati.

Qui Principes senatui suam dignitatem servarint, læserint, notant plerumque scriptores Augustæ Historiæ, non indiligenter Aurelius Victor multis locis.

11. PALATINO SENATU.] Imperatore, Totaq; aula Senatum cultu referentibus, inq; comitatu habentibus. Notari potest *SENATUS* dici etiam loca conventui Senatorio destinata aut apta. In descriptione prisca Constantinopolis: Habet Urbs Constantinopolitana Palatia quinque, Ecclesias quatuordecim, Domos divinas Augustarum, VI. Domos Nobilissimas. III. Thermas. VIII. Basilicas. II. Fora. IV. Senatus. II. Horrea. V. Theatra II. Lusoria. II. Portus. IV. Unde Senatulum, Matronarum Curiam quandam, dixit Antoninus Alagabalus. Lampridius: *Fecit & in colle Quirinali Senatulum, id est mulierum Senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis.* Vopiscus, fine Aureliani: *Senatum, sive Senatulum, matronis reddi voluerat, ita ut primæ illic quæ sacerdotia. Senatu auctore, meruissent. Pariter appellat* Publius Victor Descriptione Antiquæ Romæ: Nec assentimur Casaubono aliisq; doctis viris vocem mutantibus. *Senatum Matronarum* Romæ agnoscit etiam Hieronymus ad Marcellam invitatoriâ Bethlemum: *Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæviat, Circus insaniat, theatra luxurient, & quia de nostris dicendum est, Matronarum quotidiè visitetur Senatus.* Verum Senatum ne post occisam Semiamiram, Alagabali matrem, *ulla* mulier introiret: cautum, dirisque devotionibus sancitum scribit idem Lampridius.

12. TRABEAM BELLONA GERIT] In Gratiam Honorij. Quod multo verborum fictionumq; splendore noster, simpliciter dicit Sidonius, vir alioquin magni ingenij, sed qui affectando & ineptiendo ingens detrimentum Romanæ Eloquentiæ intulit, posteritatem ex insanitura exemplo suo insaniorem facturus, Paneg. Majoriani.

Concipe prateritos, Respublica, mente triumfos:
Imperium jam Consul habet: Quem purpura non plus
Quã lorica operit: Cujus diademate frontem
Non Luxu sed Lege tegunt: Meritumq; laborum
Post palmam palmata venit. Decora omnia Regni
Accumulant Fasces, & princeps Consule crescit.

13. HUMERIS VECTURA CURULES.] Militem per Bellonam intelligit, qui humeris tulit Imperatorem Consulem. Infra hoc eodem Libro.

Nunc quoq; quos habitus, quanta miracula pompa
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu.
Per Ligurum populos, solito conspectior, ires.
Atq; inter niveas altè veherere cohortes
Obnixumq; simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus.

Quod quidem summum obsequium, summumque officium. Sic Cicero jactavit *Humeris se Republica* ab Exsilio domum relatum. Notat in hoc morem Principibus ex arrogantia & adulatione populi factum, PLinius Panegyrico: *Qui dies ille, quo exspectatus desideratusq; urbem tuam, ingressus es? quam mirus lætusq; ? Nam priores invehi & importari solebant, non dico quadrijugo curru, aut albentibus Equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat: Tu sola corporis Proceritate altior aliis & excelsior, non de Patientia nostra quemdam triumfum, sed de superbia Principum egisti.* Consules quidem, ob reverentiam Dignitatis, penè ab amicis gestabantur. Id quod Consuli sibi Julianum Imperatorem penè fecisse testatur Mamertinus Panegyrico: *Penè intrà ipsa Palatina domus valvas Lecticas Consulares iussit inferri, & cum honori eius venerationiq; cedentes, sedile illud dignitatis amplissima excusaremus suis nos propè manibus impositos, mixtus agmini Togatorũ, praire cepit*

tegit pedes gradum moderans penè ad Lictoris nutum & Viatoris imperium.

13. SACRAS CURULES.] Consecratas insidente Principe. Sic loca quæ transierit eumdem sacrasse superiore Panegyrico dixit. Sed & alioquin sacra ea sedes. Lucanus, libro III. *non Consule sacra Fulserunt sedes* Consulatus ea tum adhuc dignitas, ut summos postea etiam fasces dicere ausus sit Rutilius, libro I. Itin.

Sedula promisit summos imitatio fasces,
Si fas est meritis fidere, Consul erit.

14. LAURIGERAS SECVRES.] Rebus lætis & Imperatorum omnibus, Fasces Laureis cinctos dudum notarunt Collectanea doctorum, *Lustrationibus*, quibus & incendebatur Laurus, pariter cultos noto ex Obsequente, cap. LXVIII.

15. LATIA TOGA.] Insigni Romanæ Civitatis & Rei. Gens togata, Maroni, Togatæ manus, Romanæ. Lucano, lib. VII.

Non illic Regum auxiliis collecta juventus,
Bella gerit, ferrumq; manus movere Togata.

17. FERREVS CVRRVS.] Descriptus Papinio, lib. VII. Ipse Mars talis, Nonno libro XXXII. alijs infinitis. Vulgata enim omnia.

18. ERIDANI PER PRATA.] Non lōgè scilicet dissita, maximè pascua, digna pabulo divinorum Equorū. Adeo dilectus Poetis hic fluvius, ut etiam in campos Elysios perfluere dicant, uti Maro. lib. VI. Ut mirum sit doctos viros dedita opera fabulosa ejus confutasse, in quibus sunt Polybius & Lucianus. Laus & comparatio cum Nilo & Danubio exstat in Lucano, lib. II. Reliquias in cœlo positas notares. Aratus θεῶν ὑπὸ ποσὶ φορεῖται Λείψανον Ἠριδανοῖο.

19. VLPIA PROGENIES.] Patria & Origine ad Trajanum relatum Theodosium notavi ad superiorem Panegyricum, vers. CLXXVI. Victorini verba sunt: *Theodosius genitus Patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originem à Traiano principe trahens. Quam similis corpore animoq;, moribus etiam maior, fuerit hoc summo Principe* Theodosius, idem scriptor, & ex eo scribit Paullus Diaconus, cum sequentibus alijs, nequaquam sanè assutitijs verbis, ut opinari voluisse video, cum repetierint ea ex Victorino ætate propinqui & alii deinceps scriptores. Similitudinem Trajani tangit & Orosius lib. VII. cap. XXXIV. *Theodosium omnibus ei humana vita virtutibus comparans.*

19. DIADEMATA.] Principes Romanos, quos instar Vectigalis Hispaniam dedisse alibi ait. *Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus Contulit, Augustos.* De usu Diadematum collegerunt Lipsius ad Tacitum, Bulengerus de Imperatore, alij.

20. IBERA DOMVS.] Theodosius gente Hispanus. Noster hoc Libro infrà *Hispania Patrem Auriferis eduxit aquis. Natus in Cauca*, Civitate Gallæciæ. Zosimus, lib. IV.

αἱρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνόν. Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλαικίας, πόλεως Καύκας ὁρμώμενον, οὔτε δὲ τὸν ἀπόλεμον, οὔτε ἀρχῆς στρατηγικῆς ἄπειρον.

Jejuna sanè, invida, malignaq; laude pro tanto Principe. Idatius: *Theodosius, natione Hispanus, de Provincia Gallacia, civitate Cauca, à Gratiano Augustus appellatur. Italicam, Trajani Patriam adscribit* Marcellinus Comes, quorum inclinant & alij. Patriam inter laudes laudandi Principis recenset. Pacatus. Cuncta igitur à capite, proposito ordine, prosequamur. Jam profectò constabit eum principem declaratum, qui & ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus. Nam tibi primum mater est Hispania, terris omnibus terra felicior. Gregorius Nyssenus Vita Thaumaturgi eum morem, Paganis usurpandum, abjudicat præconibus Laudum Christianis.

20. VILIOR UNDA.] Antiquissimæ nobilitatis suprema repetitio à fluminibus. Sic

multos suorum Heroum fluviis filios donant Argonautarum præcones, & Homerica Poësis; ut vix ullum illustre genus non inde sanguinem duxisse, aut miscuisse conatur. His omnibus ut Theodosium præferat noster; non, ut illi, flumini alicui addicit natum, sed ipsi Deorum genitori, Oceano. Sic in Epithalamio Honorij.

Tagus intumescat auro:
Generisq; procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur undis.

21. CVNABVLA FOVIT OCEANVS.] Oceanum parentem Deorum dicit Ὁμηρικῶς, à quo omnium originem, etiam hominum, alij deducunt. Orpheus:

Ὠκεανὸν καλέω, πατέρ' ἄφθιτον, αἰὲν ἐόντα,
Ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Homerus, Iliade XIV. Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Θηθύν. Scholiastes. γένεσιν, πατέρα, ἐπεὶ πρῶτον στοιχεῖον τινες τῶν φυσικῶν εἶπον τὸ ὕδωρ, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ λοιπὰ τρία, ὅθεν ὁ πίνδαρος ἄριστον, εἶπε τὸ ὕδωρ. Scholiastes Pindari, eo loco:

ἡ δὲ τῶν γένεσις ἐξ ὠκεανοῦ γέγονε.

Originem hanc Deorum altè per monstra fictionum repetit Athenagoras Legatione pro Christianis: *Dii, ait,* inquiunt, *non erant ab æterno: sed ita eorum natus est quisque, ut & nos nascimur, & in hoc omnes consentiunt.* Sic enim canit Homerus:

Oceanumq; Thetynq; Deorum progenitores.

Orpheus verò, qui & nomina eorum invenit primus, & generationes, & gesta singulorum Carmine prosecutus est, inq; divinis rebus explicandis fide dignior cæteris habetur, quem & Homerus cum aliis in multis tum circa Deos quoque maximè sequitur, pariter primam eorum generationem ex aqua constituit.

Oceanusque, Dijs cunctis communis origo.

Fuit enim aqua, secundum ipsum, principium omnium. Ab aqua subsidente creata est Ilys, id est Lutum. His parentibus ortum est animal Draco, cui agnatum erat caput Leonis, corpus verò medium continebat faciem Dei, Herculis aut Chroni, dicti. Ab Hercule natum est ovum immensæ magnitudinis, quod, dum completur, vim passum ex attritione à genitore suo in duas partes dissiliit. Et superior quidem in cœli formam perfecta est: *inferior verò delapsa terram constituit:* & quæ ibi sequuntur. Tædet enim pudetq; sacrilegorum deliriorum. Vise & Cornutum, sive Phurnutum, cap. VIII. Virgilius quoq;:

Oceanumq; patrem rerum.

Sciteq; Capella in Satirico, omnium Deorum nutricem appellat Thetidem. Inter Philosophos hujus doctrinæ auctor fuit Thales, cujus Sapientia Posteritati Proverbium fecit. Scholiastes idem Pindari:

ἀρχὴ γὰρ τῶν ὅλων κατὰ Θαλῆν τὸ ὕδωρ.

Vide Laertium Vita, Plutarchum, non illum Chæronensem, Placitis. Ausonium Ludo Sapientum. Minutium Felicem Octavio. Ciceronem I. de Nat. Deorum. Academic. Q. lib. II. & Alibi. Lactantium, lib. I. cap. V. Alios infinitos. Poëticis litteris notandum aliud Numen omninò à Neptuno esse Oceanum, etiam ejus Amphitrite. Illum Conjugem hujus, Oceanum perhiberi Thetidis. Columella.

nunc sunt genitalia tempora mundi,
Nunc Amor in coitus properat, nunc Spiritus Orbis
Bacchatur Veneri, stimulisque Cupidinis actus
Ipse suas adamat partes, & fœtibus implet.
Nunc Pater æquoreus, nunc & Regnator aquarum,
Ille suam Thetyn, hic pellicit Amphitriten.

Et iam

Et jam caruleo partus enixa marito,
Vtraque, nunc reserat pontum, atque natantibus implet.

23. IMMENSO.] Commodum sanè Epitheton Maris, quod non sine miraculo inspicies, cum infinitum esse, nec animo metam ejus te tangere posse considerabis. Epigramma Vetus in hanc sententiam scriptum, hic commodè publicabimus:

Quod cernunt oculi Deus est; fons nempe Deorum est:
Majestas cœli vertitur orbe suo.
Terra gerit gremio sese cœlique suoque.
Et finem ingentis monstrat uterque globi.
At qua se in pelago tradit, Natura, videndam,
Luminibus dicit; non ego finem habeo,
Omnia me circum, super omnia, fundit aqua lex,
Sic nusquam immensi terminus Oceani est.
Hic oculos igitur rerum in primordia mittis:
Exspirant omnes hic numeri atque nota.
Nascitur hinc quicquid moritur, retroq; recedit;
Huc redit aterno quicquid in orbe perit.
Hec perimit flammas elementum, alit, evocat, auget.
Omnis abest sapiens aque Thalete procul.

24. HINC PROCESSIT AVUS.] Theodosij Pater, Honorij avus: de cujus rebus gestis præcedente Panegyrico. Theodosium seniorem dicere licet, respectu Imperatoris, quem Iuniorem vocat nec dum Principem, Ammianus. *Laudes maximi hujus Ducis multa apud eundem Historicum*, ut facilè omnis ejus ætatis præstantissimum fuisse liqueat. Theodosij Pater fuit, vel adoptione, cum natura patruus, vel revera naturaque. Adoptionem ingerit Victorinus, qui matre certo nominata, certo etiam Honorium Patrem Principi adscribit; quodque Ammianus & ejus & filij (quem alij statuunt) mentionem habens, non meminit tamen agnationis tam necessariæ. Patrem tamen disertè vocat, nec ulla alterius memoria, Pacatus Panegyrico, qui & genuisse ait: *Patrem, Imperator, tuum de te æstimem: Nec difficilis conjectatio est. Nam cum duo sint qua claros Duces faciant, summa virtus, summaq; felicitas, scire obvium est qua fuerit felicitate præditus qui te genuit? O digna Imperatore nobilitas, ejus esse filium Principem, qui Princeps esse debuerit.* Sic & cæteri Historici, & disertè Ambrosius, in Oratione Funebri Principis. Vt semihabitæ suprà Victorino Fidei nos pene pœniteat. Nobilitatem hujus Ducis commendant Græci præcipue Ecclesiastici Historici, dum Proceribus Hispaniæ Imperatorem Theodosium natum adnotant. Virtutem incompatabilem Ammianus, & Pacatus, ille disciplinam & scientiam militarem, cum corporis militari etiam habitu, hic formam majestatemque insuper mirificè commendant. Modestiam, verecundiam, Eloquentiam. Symmachus lib. X. Epist. I. Res gestas cumprimis idem Ammianus recenset, præsens utique, neque non laudat quicunque ævi & bellorum meminit. Interfecti anno CCCLXXIX. Christianum notat Hieronymus Chronico, Cædem imperavit furens fato imminente Valens; ejus meminit Ambrosius, Triumfatorem interfectum, & filio pariter structas insidias dicens, Oratione modo nominata: *Portavit*, inquit, *jugum grave Theodosius, à juventute: Quando insidiabantur ejus saluti, qui Patrem ejus triumfatorem occiderant. Portavit jugum grave quando Pietatis subijt exilium* (*fortè auxilium*, ut Arrianorum latè dominantium sub Justina alijsque indicet repressionem,) *quando infusis Romano Imperio Barbaris suscepit Imperium.* Jornandes de Successionibus: *Valens Imperator, Lege lata ut monachi militarent, nolentes jussit interfici: Quando & Theo-*

dosius Theodosij, posteà Imperatoris, Pater, multiq; nobilium occisi sunt Valentis insania. Paullus Orosius lib. VII. cap. XXXIII. *Comes Theodosius, Theodosij, qui post imperio præfuit, Pater, à Valentiniano missus, effusas Maurorum gentes multis prœliis fregit, ipsum Firmum adflictum & oppressum coegit ad mortem. Post rum experientissima Providentia, totam cum Mauritania Africam meliorem pristinis Legibus reddidisset, instimulante & obrep nte invidia jussus est interfici.* Qui addit Christianum tanti viri excessum: *Iussus interfici apud Karthaginem baptizari in remissionem peccatorum praoptavit, ac postquam sacramentum Christi, quod quæsierat, assecutus est; post gloriosam seculi vitam etiam de æternitate Vitæ securus, percussuro jugulum ultrò præbuit.* Ex quo eadem Paullus Diaconus lib. XII. Miscellæ, Freculphus Tom. II. Lib. IV. cap. XIX. Alijque porro. His positis consideratisque penè dixi fidem me Victorino demere, qu tamen magis de Theodosij rebus accuratè nemo scripsit; At in ejus sententiam rursum manu velut injecta me retrahit Prosper Chronico, disertis verbis Theodosio Principi, Seniorem Theodosium *Patruum* non *Patrem* adscribens: *Ausonio,* inquit, *& Olybrio Consulibus Gratianus post mortem Patrui Theodosii, Theodosium filium in consortium assumit imperij, & ei regnum tradidit orientis.* Sed verba hæc mendosa sunt, cur enim Patruum Imperatoris novi memoraverit, tam paucorum verborum Chronologus; Veteris, qui magis erat in ore, & Imperator ipse, reticuerit? Scribe *post mortem Patrui, Theodosium, Theodosii filium, in consortium assumit Imperii.* Sic Cassiodorus Chronico, & Res clara: *Valens enim Patruus Gratiani,* ab cujus excessu adscitus Theodosius. Marcellinus Comes: *Theodosius Hispanus à Gratiano A. apud Sirmium post Valentis interitum Imperator creatus est.* Orosius lib. VII. cap. XXXIV. *Gratianus post mortem Valentis sex annis Imperium tenuit. quamvis jamdudum antea cum Patruo Valente & cum fratre Valentiniano regnaret.* Erraverit igitur Victorinus, aut mendo à sciolo fuerit inquinatus.

25. AFRICA.] Trans Rhenum primum Barbaros domuisse Seniorem Theodosium dicit, deinde in Africa, postmodum Britannia. De omnibus Noster Bello Gildonico, & Pacatus Panegyrico verbis postponendis. Africanas ejus victorias celebrat Ammianus, Britannicas eisdem subiiciens, ut serie sua se sunt secutæ.

26. CALEDONIIS.] Britanniam felicibus expeditionibus eundem Theodosium Comitem pacasse, & ex utroque bello, tam Africano quam Britannico, quorum hic noster testis, statuas meritum, inter priscorum maximorumq; Ducum nomina auctor Symmachus lib. X. Epist. XXII. & LVII. Laudatur Princeps à varietate gentium bello aditarum, eam indidem commendat & Trajanum Plinius: *Cognovisti,* inquit, *per stipendia decem, mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum, & diversam aquarum cœlique temperiem, ut patrios fontes patriumque sidus, ferre consuevisti; quoties equos, quoties emerita arma mutavisti?* Sic Theodosius Princeps laudatur, quod ætate varijs militijs bonam partem insumta, experientissimus bellorum Imperio fuerit adscitus. Quo intelligendum quod armis maturum ad Remp. gubernandam venisse ex Rufino notat Haymo libro X. Eccles. Hist. cap. VI. πολλὰ κατὰ τοὺς πολέμους ἀγωνισάμενον dicit Socrates, lib. V. c. II. διὰ τὴν ἀνδρείαν ὀνομαστότατον Theodoretus lib. V. cap. V. ἄριστα πολλάκις ἐν πολέμοις διαγενόμενον Sozomenus, lib. VII. cap. II. Bellica fortitudine regnum parasse Theodosium, scribit Synesius ad Arcadium de Regno.

25. MEDIOS LIBYÆ.] Summum calorem cœli, summumque rigorem componit ut omnia exantlasse dicat Heroem suum. Optimè autem restituta hæc lectio ex Cujacianis libris, assentientibus, Nostro, Belgis, Delrianis, Camertianis, quosque Andreas Schottus contulit: Vulgata bruta est, conivente

nivente licet cum Bentinianis & Aldinis incomparabili Scaligero, cui Typographum non paruisse magis putem.

27. DEBELLATORQUE BRITANNI LITTORIS.] Cautè & verè. Non enim intimorum locorum ejus insulæ. Ita rem gessisse, ut quas turbatas confusasque provincias adiverat, relinqueret tripudiantes, exceptus instar Camilli aut Cursoris alicujus à suis redux, scribit Ammianus. Apud quem gesta hujus summi viri in Britannijs lege junctis paginis CCCLXX. CCCLXXI. CCCLXXII. cum CCCXCIV. CCCXCV. CCCXCVI. Editionis Friderici Lindebrogij.

29. BOREÆ VASTATOR ET AVSTRI.] Rebellium inibi Barbarorum.

30. RIGOR ÆTERNVS.] Frigus perpetuum, inclementia cœli nulla, inquit, virtutem hujus Ducis impediebat, quin ijs locis cæderet hostes quibus tuti aere suo videbantur. Paria Ennodius Panegyrico Theoderici: *Tunc in campo hyems, & jugi pruinarum candore velata Cæsaries, barbam stiriis implicuit crine possesso. Pastum agminibus suis aut indevota nationes, aut educata lustris fera suggessit. Inter hæc quæ tibi cum glacie aut ardore cesserunt: unà certaminis tui lineam summotenus libet attingere. Vlca fluvius est, tutela Gepidarum: Ad hunc te callis tui rigor traduxit, &c.* Ita alij ejus generis *Æternus rigor*, insolubilis. Drepanius Florus, Christianorum Poetarum nimis adnumerandus, nec ævo, cui adscribitur.

> *gens nulla nivali*
> *Vsque adeò ubjecta polo, quam frigore pigram*
> *Sidus, & æterna premit inclementia bruma.*

Distinctio nostri sic concinnanda. *Quid rigor æternus cœli? quid sidera prosunt Ignotumq; fretum? Maduerunt saxone fuso, &c.*

31. QUID FRIGORA.] Plerique scripti Codices hanc lectionem ostentant. At verior utique nostri, & nonnullorum Belgicorum cum Bentinianis *Cœli, quid sidera* Eruditè enim *Sidera* frigorum etiam vim habent, ut in Drepanij Flori verbis modò adscriptis *quam frigore pigram Sidus, & æterna premit inclementia bruma.* Hic enim *Sidus* omnem cœli constitutionem qualitatemque ejus regionis designat. Ita apud Plinium Panegyrico: *Diversam aquarum cœlique Temperiem, ut Patrios fontes, patriumque sidus, ferre consuevisti, alioquin latior* hujus vocis usus quam vulgo scitur. Luna sidus est in Frontino Strategem. lib. I. cap. XII. *Lucius Sulpitius Gallus defectum Lunæ imminentem, ne pro ostento exciperent milites, prædixit futurum. Agathocles Syracusanus adversus Poenos simili eiusdem sideris diminutione, qua sub diem pugnæ, ut prodigio, milites sui consternati fuerant, ratione qua id accideret, exposita, docuit, quicquid illud foret, ad rerum naturam, non ad ipsorum propositum pertinere.* Sol, apud Petronium:

> *Orbem jam totũ Victor Romanus habebat,*
> *Qua mare, qua tellus; qua sidus currit utrumque*

Id est Sol Oriens & Occidens. Walafridus Strabus, nam aliquando tales priscis addimus Hortulo:

> *pars illa perennibus umbris*
> *Defugiat Solem; pars hæc, quia celsior, ignei*
> *Sideris accessũ lateris negat obice durum.*

Æstus notatur hac voce alibi, ut nostro & Drepanio isthic, frigora. Appuleius Floridis: *siti, ait, prope Oceani reflexus, & Solis exortus, primis Sideribus, ultimis terris.* Vbi de Indis loquitur. Vt astra Papinio lib. I. v. 305. Theb. *temperet astra galero Frigus signant*, & alio loco apud Plinij Panegyricum: *Cum feræ gentes telis magis, quam suo cœlo, suo sidere, armentur.* Quæ verba vel sola veram hanc Lectionem nostro contrà fatuos Librarios conservant. Cœlum, Constitutionem omnem loci aerisque notat. Tacitus Germania: Quis, enim, *relicta Italia, Germaniam peteret, informem terris, asperam cœlo?* Tota Periodus Claudiani colludit his Pacati verbis, quæ forte & respicit: *Tua Imperator, auspicia non solum*

lum hæ gentes tremunt, quas ab orbe nostro silvarum intervalla vel fluminum, montesve distinguunt, sed quas, æternis ardoribus inaccessas aut continua hyeme separatas, aut interfusis æquoribus abiunctas, natura disterminat. Aliter tamen Claudiani hunc locum legit & interpretatur Ioan. Frid. Gronovius, amicus noster, cujus libelli omni bona fruge pleni propediem publicabuntur. *Non Oceano Indus, non frigore Bosphorus, non Arabs medio Sole securus est, &c.* Talem vero regionem Septemtrionalium populorum, qualem frigoribus inaccessam hic Claudianus nominat, pleramque agnoscunt Veteres scriptores. His opponit noster Æthiopes. Quo exemplo Messaallah Arabs cap II. de Ratione Circuli, de Sclavis scribit, eorum terram æterno frigore laborare, ut fervore Æthiopiam, Hyperbole porro insignis, hic cædem Saxonum & Pictorum, in insulis suis trucidatorum, sensisse alios populos, Ponto nimirum cæsorum sanguine infecto. Nam qui Pictos in Thule, & Saxonas in Orcadibus ex his verbis quæsiverunt, Poetam sese legere non meminerant, eumque talem qui minus sit artifex scitè paucis plurima, parvisque ingentia proponendi.

31. SAXONE FUSO.] Fortitudo & virtus cætera hujus nobilissimæ gentis fecere ut ab ijs vel victis vel oppugnatis Imperatores vel in primis laudarentur. Pacatus Panegyrico ad Theodosium Filium, de Patre hoc eodem, summo præconio hic etiam memoratarum virtutum: *Erat iusta compensationis occasio, ut tui patris saltem prædicandis virtutibus prolixius inhærerem. Sed quid faciam? Novam quandam patior ex copia difficultatem. Quid, inquam, faciam? Quæ Rhenus aut Vahalis vidit, aggrediar? Iam mihi se Sarmatica cæde sanguineus Ister obiiciet. Attritam pedestribus præliis Bataviam referam? Saxo consumtus Bellis Navalibus offeretur. Redactum ad paludes suas Scotum loquar? Compulsus in solitudines avias omnis Alemannus, & uterque Maurus occurrent? Cum igitur impediat turba dilectum, ad hoc tanti viri gesta præstet in summam referre, quam enumerando tenuare, dixisse sufficiat, unum illum divinitus exstitisse, in quo virtutes simul omnes vigerent, quæ singulæ in omnibus prædicantur. An si eius seculo mos ille vixisset, quo Romani Duces Macedonici, Cretici, Numantini, de vocabulis gentium subditarum adoptivum insigne sumebant; nonne hodie pauciora in Annalium scriniis, quam in vestra domus titulis cognomenta legerentur. Cum ipse Saxonicus, ipse Sarmaticus, ipse Alamannicus diceretur, & quantum tota Respublica habet hostium, tantum una familia ostenderet triumphorum.* Adscripsi totam longam periodum, quia omnia eadem de eodem viro habet, ut inde Claudianum sumsisse sua verisimile sit, licet vera vel è fama haurire potuerit. Cui rei Tempora non abludunt, Nobilis enim ista Pacati Oratio scripta est infante adhuc Honorio solius Arcadij mentio [Vide infrà] pag. CCLIII. facile evincit. Quam rem tamen sæpè miratus sum, cum utique post natum jam Honorium dicta arguatur eo argumento quod cædē Maximi complectitur & Triumphalem (sub finem) Theodosij in Vrbem ingressum, quo tempore quadrimus aut quinquennis fuit is puer, is etiam præsens Parenti, ut notat Idatij Excerptor Canisianus. Sed & ipso fine Panegyrici mirū Rhetorem nostrum conspectum honorij dissimulare, cum de Patris glorietur in hæc verba: *Quibus perer gaudiis? Quæ reversus urbibus Galliarum dispensabo miracula? Quantis stupentium populis, quam multo circumdabor auditore? cum dixero; Romam vidi, Theodosium vidi, & utrumque simul vidi: Vidi illum Principis patrem, vidi illius Principis Vindicem, vidi illum Principis Restituterem?* Nulla hic mentio Honorij; ut perperam censuit doctissimus Levinejus. Princeps primus, est Arcadius ultrà quinquennium jam Augustus, cum Maximus cæderetur, Secundus, cujus Vindex Theodosius est Gratianus, cujus manes sano egregie hostili sanguine placavit. Tertius restitutus est Valentinianus. Occidentali Imperio relictus & de novo paullo ante præpositus. Sane mirum mihi quomodo hac oblivione neglecti, aut arrogantia contemti pueri placiturum se

sobolis

sobolis amantissimo Parenti sperare potuerit Pacatus. * Notandum posterius hoc miratione sanè non esse indignum. At priore loco Respublica loquitur Theodosio, nondum Principi, quo tempore Honorius natus nondum erat, ut illius alia sit ratio ponenda. Sed nos ad Saxonas nostros redimus. Vides his & Pacati & Claudiani verbis primum locum inter fortissimas gentes dari. Audaciam penè nimiam notat, inimicior alioquin genti, Saxo Danus l.XIV. dum cuncta eos pronius quam prudentius administrare dicit. Eodem tamen libro virtutem Danis suis perspectã celebrans. Antiquam æstimationem ex Lucano & Iosepho notat Witechindus antiquus satisque disertus eorum Historicus: Validissimum hominum genus, qui nunc Egesippus inscribitur è Iosippo olim scriptor excerptus, alijsque effarctus, indeque in id nomen veniens. Feram gentem Salvianus Lib IV. de Gubernatione Dei; *Crudelitate efferam, sed castitate mirandam.* Idem lib. VII. *Belluarum more crudelem & sanguinariam convitiatur* Ennodius vita Antonij Lerinensis. Gentem virtute & agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, laudat Orosius lib. VII. cap XXXII. Exque eo Paullus Diaconus lib. XII. & Freculphus Tom. II. lib. IV cap. XIII. Sed hæc alterius operæ sunt. & jam alijs occupatæ.

32. ORCADES SAXONE FUSO.] Palustri nimirum aut maritimo prælio. Saxones enim eo genere bellandi nobiles. Claudianus, lib. II. Laudum Romæ verbis:

> *Illius effectum curis, ne bella timerem,*
> *Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto*
> *Prospicerẽ dubijs venturũ Saxona ventis.*

Pacatus Panegyrico: *Attritam pedestribus præliis Bataviam referam? Saxo consumtus bellis navalibus offeretur.* Sidonius. l. VIII Epist. VI. *Constanter asseveravit nuper nos classicum in classe cecinisse, atque inter Officia nunc nautæ modo militis, littoribus Oceani curvis inerrare, contrà Saxonum pandos myoparones, quorum quot remiges videris, totidem te cernere putes Archipiratas, ita simul omnes imperant, parent, docent, discunt, latrocinari.* Ad hoc verò geminis conflictus domesticarum sedium situs eos instruebat: habebantur enim Veterum Saxorum in palustribus locis domicilia: Orosius, lib. VII. cap. XXXII. *Valentinianus Saxones, gentem in Oceani littoribus & paludibus inviis sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus oppressit.* Quo libuerit irrumpere solitos inexplorato, itaque non difficillimos opprimi, vides in Ammiano, lib. XXX. *Ferocissimos & infandi nominis, Diis hominibusque invisos, clamat Gildas Britannus*, excidium Patriæ deplorans, odio ex recenti tum clade. Habitum priscæ gentis spectandum, ut & ex verbis ingenium, præpingit Witechindus lib. I. ubi loquuntur Legati eorum. *Populus*, inquiunt, *Saxonum tibi devotus & tuis parens imperiis, misit nos ad te. Et ecce, adsumus parati ad omne quodcunque voluntas tibi suggesserit: Parati ut aut hostes tuos vincamus, aut, si fortuna aliud jusserit, pro te moriamur. Aliam caussam nullam Saxonibus esse scias nisi vincere velle, aut certe vivere nolle: Neque enim gratiam majorem amicis exhibere possumus, quam ut pro iis mortem contemnamus. Et, ut hoc experimento discas, omnino desideramus. Illis hæc loquentibus mirati sunt Franci præstantes animo & corpore viros, & novum habitum, arma quoque & defusæ scapulis cæsaries, & suprà omnia Animi ingentem Constantiam. Nam vestiti erant sagu & armati longis lanceis, subnixique stabant parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos.* De Orcadibus vise Geographos.

IGNOTVMQVE FRETVM.] Remotissima loca sic appellant scriptores. etsi ignota prorsus nec nudus vocabulorum usus concesserit. Dio Cassius lib. XXXVII. ἀγνώστων ἢ πολεμίων ἐθνῶν. Tacitus: *periculum horridi & ignoti maris.* Cæsar Arato. Ignotique maris cursus Manilius.

> *Et facit ignotis iter cõmercia terris.* Idem.
> *Et juvat ignotũ semper transire per orbem.*

Columella Præfatione Operis: *Longinqui littoris peregrinus ignotum pererret orbem.*

32. PICTORVM SANGVINE.] Notis-

sima quæ de his tradunt Poetæ, aliiq; veteres Scriptores. Laitni *Pictos* vocant hos populos à corporibus Coloribus variegatis, & quia ipsorum lingua appellatio non abludit. Pehitos, enim appellatos apparet ex Witechindo, apud quem, fide veterũ exemplarium, non aliter nominantur. L.I. *Erant enim hæ gentes* Bractis *adversa. Scoti, Pehiti, adversos quos militabant Saxones.* Et paullo post. *Mittunt ad revocandum majorem exercitum, & pace cum Scotis & Pehitis firmata, in commune contra Bractos consurgunt.* Nec difficilis originatio nominis in veteri Germanico Idiomate; penitus verò non adsentiendũ ijs, qui seriò Romana Lingua talia citra Rhenum natis assuunt.

33. SCOTORVM CVMVLOS.] Merito Scotorum stragem Hibernia deflevit, cum eadem gens fuerit utriusque regionis habitatrix. Jonas Scotus Vita Columbani. *Hiberniam Scotorum gens incolit, quamquam cæterarum Legibus gentium carens, attamen Christianæ relligionis dogmatis florens* Vnde & noster Scotos Hiberniam in arma movisse dixit, cum una eademque gens utramque illam faceret. Secundo Laudum, ubi Britannia loquitur:

Me quoq; vicinis pereũtem gentibus, inquit,
Munivit Stilico, totam cum Scotus Iernen
Movit, & infesto spumavit remige Thetys.

33. GLACIALIS IERNE.] De Hibernia, quam nunc dicimus, & appellarunt Antiqui, sermo est. Eã Iernen noster vocat, ut & II. Stil.

totam cum Scotus Iernen Movit

Barbaram regionem vario vocabulo in Latinam appellationem venisse, docet quod Iuvernam indigitant alij. Iuvenalis, Satira.II.

arma quod ultrà Littora Iuverna promovimus.

Græci, subtiliore sono, maluerunt Iernam dicere, quos secutus est noster, Stephanus, περὶ πόλεων Ἰέρνη, νῆσος ἐν τῷ πέρατι πρὸς δυσμαῖς, τὸ ἐθνικὸν Ἰερναῖος, ὡς λεγναῖος. Ita & Strabo, ut notatum summæ industriæ viro, Hermolao Barbaro, lib. IV. ad Plinium, cap. XVI. Periplum habes in Marciano, ut volunt, Heracleota, libro II. qui Ἰουερνίαν vocat. Aristoteles de Mundo, sive quis alius scriptor. ἐν τούτῳ γε μὴν νῆσοι μέγισται τε τυγχάνουσιν οὖσαι δύο, Βρεττανικαὶ λεγόμεναι, Ἀλβίων, Ἰέρνη, τῶν προϊστορημένων μείζους ὑπὲρ τοὺς Κέλτους κείμεναι. Appuleius. *Sed in altera parte orbis jacent insularum aggeres maximarum, Britannicæ duæ, Albio & Ierne, quas supra diximus esse majores, verum hæ in Celtarum finibus sitæ sunt.* Vides his summorum auctorum scriptis Scotiam etiam censeri sub Hibernia, seu Ierna. Hinc vero nonnullis suspicio data Librum de Mundo non posse Aristotelem auctorem ferre, cum ejus ævo omnis Hibernia fuerit incognita. Ego ut litem eam meam facere non habeo necesse, ita his deprehendere mihi videor, quod alibi non ignobilibus argumentis adserere volui, in Græco eo libro esse nonnulla à sciolo aliquo ex Latino Appulei Codice intrusa, nec id adeò astutè ut sagacibus oculis juncturæ sive commissiones non appareant. De *Scotis* Hiberniæ incolis, firmat etiam Aethicus Cosmographia, & Beda in Historia Anglorum, apud quos insulæ descriptionem pleniorem videbis; plenissimam autem non paucis post seculis penes Silvestrum Giraldum, media Barbaria doctrina & eloquio clarum Chorographum earum partium, item Ionam Scotum qui Præceptoris sui Columbani res non ineleganter, ut eo ævo, litteris commisit. Græcam igitur Barbaræ insulæ appellationem secutus est Claudianus, consensu meliorum de scriptis Libris: Quamquam nec ineptè cæteri *Hyberne* præferant, non obstante syllaba in voce minimè Latina, nec ab hiberno tempore derivanda, cum ea insula tam horrida atque brumalis non sit, utpote quæ, in refutabili Bedæ testimonio, etiam vinum, idq; non teterrimum, gignat; quam & ideo recentiores corripuerunt, ne Strabus Monachus in Vita Blaitmaci.

Scribere disposui de vita & fine Beati
Blaitmaci, genuit quẽ dives Hybernia mũdo.

Memoria

Memoria autem hujus insulæ cara debet esse omnibus qui ex tanta Barbarorum gentium colluvie, quanta Romanum Imperium confecit, superstitem doctrinam veterem amant. Hinc enim oriundi duo homines, singulari Providentiæ dono servatas inibi litteras, ex iisdem in Occidentem velut postliminio reduxerunt, tempore Caroli Magni Imperatoris, Clemens videlicet Scotus, & Albinus, sive Alcuinus, quamvis suspicio non inanis sit duos fuisse hosce, Albinum videlicet alium, alium Alcuinum Flaccum, de qua re alibi visum. Historiam dignam expetitione recenset Monachus Sangallensis, Nockerus utique Regij sanguinis Solitarius: *Carolus*, inquit, *cum in occiduis mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia litterarum ubique propemodum essent in oblivione, contigit duos Scotos de Hibernia cum Mercatoribus Britannis ad littus Galliæ devenire: Viros & in secularibus & in sacris scripturis incomparabiliter eruditos. Qui cum nihil ostenderent venale, ad convenientes emendi gratia turbas, clamare solebant. Si quis Sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, & eam accipiat; nam venalis est apud nos. Quam tamen venalem se habere professi sunt, quia populũ non gratuita sed venalia mercari viderunt, ut sic vel Sapientia, sicut cæteris rebus coemundu, eos incitarent: vel, sicut sequentia comprobabunt, per tale præconium in admirationem verterent & stuporem. Denique tamdiu inclamata sunt donec ab admirantibus, vel insano illos putantibus, ad aures Caroli Regis, semper Amatoris & cupidissimi Sapientiæ, perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam ejus præsentiam evocatos interrogavit, si vere, ut ipse fama compererit, Sapientiam secum haberent. Qui dixerunt, & habemus eam, & in nomine Domini dignè quærentibus dare sumus parati. Qui cum inquisivisset ab illis, quid pro sua gaza* (sic legendum, cùm ineptè edatur, *pro sua ipsa*) *peterent, responderunt, loca tantum opportuna, & copiam ingeniorum* (ita & hic legendum, vulgo corruptum locum arbitramur) *& sine quibus peregrinatio transigi non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quibus ille perceptis, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud se utrumque parvo tempore tenuit, Posteà verò, cum ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum, nomine Clementem, in Gallia residere præcepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendavit, & eis prout necessarium habuerant, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunè dedicatis. Alterum vero, nomine Albinum in Italiam direxit, cui & Monasterium Sancti Augustini, juxta Ticinensem Vrbem, delegavit, ut illuc ad eum qui voluissent, ad discendum congregari possent.* Hæc ille. Duorum autem horum hominum, qui Vitam, scripta, discipulos, considerabit, ab Hiberniæ adytis, velut secessu quodam, quo confugerant, repetijsse nostrum orbem Litteras videbit: Horum enim auspicijs in Monasteriis Scholæ, in Academijs, quas vocant, Collegia, bonarum artium institutioni & propagationi, imò ipsa Erudita Monasteria, & Academiæ ipsæ sunt institutæ, Principe, promotore, nutritore, Carolo Magno, Doctrinæ autem capite Beda Anglosaxone, cujus ingenium ingens, & industria incomparabilis Sanctuarium quoddam undique pulsarum Artium fuerunt. Sed hæc Satirici nostri res est, ægrè tamen hoc loco habitura tacentem.

34. QUIS CALOR OBSITAT FORTI.] Scitum Antiquis Sapientibus testatissimum, Virtuti nihil invicem, cui illustrando non opus est Anthologias Sententiarum hic fieri. Silius Italicus, Lib. XV. Punicorum.

virtus te sæva iubebit
Per medias volitare acies, mediosque per ignes.

Curtius. lib. VIII. *Nihil tam altè Natura constituit, quo virtus non possit eniti.* Ovidius, Metamorphosi XIV. *Invia Virtuti nulla est via.* Vide Senecam Epist. LXVI. Stobæum, aliosque Gnomologos, scriptores utiles, sed Juventutem mirificè ab evolvendis optimis scriptoribus avertentes.

35. NOVIS MANIPLIS] Ijs locis non visis, Invisitatis, ut loquitur Appuleius, invisis, ut Livius. Vult ea loca eatenus Romano militi intacta fuisse. Sanè in ultimas solitudi-

nes redegisse Romani nominis hostes apud Africam Theodosium, testis locuples Pacatus, verbis modo adscriptis. Lege & Ammianum. At Zosimus qui gesta hujus summi Ducis planè obliterare maluit, piaculare facinus fecit.

35. ATLANTA.] Quem montem infinita vis ignotarum ferè gentiū adhabitavit semper. *Atlantam penetrasse* ducibus Romanis veterem gloriam fuisse notat Plinius lib. V. cap. I. Mirifica de eo finxerunt veteres, de die Taciturnum, nocturnis Satyrorum Aegipanumque choreis frequentari, quod indicium ignotorum locorum est, licet aras in summo Heroibus positas agnoscant. Vide Strabonem lib. XVII. Solinum, cap. XXVIII. Martianum Capellam lib. VI. Plinius scribit incolarum de die neminem videri consuevisse, noctu omnia personare. De situ & populis accolis lege Leonem Afrum, locupletiorem omni Antiquitate.

36. VIRGINEVM TRITONA BIBIT.] Ob natam ex eo stagno, secundum fabulatores, Minervam semper virginem Deam, præsidemque & vindicem Virginitatis. Vnde *palude prognatam* appellavit Ennius.

> *Corpore tartarino, prognata palude virago.*

Quo in versu miros posteritati ludos exhibuit Togatorum doctissimus Varro, qui Paludam, velut ἑλκεσίπεπλον Latinum Palladi vocabulum accudit: cui nollem assensum dedisse Scaligerum. Historiam Tritone genitæ Deæ vide in Herodoti lib. III. Scholiaste Apollonij Rhodij, lib. IV. Alijs scriptum Tritonem omnem, ne videlicet alijs esset infœcundior filiam habuisse Palladem, in cujus contubernio educata fuerit Minerva, ut Apollodorus lib. III. Epitom. Bibliothecæ. Alijs Tritogenia dicta Pallas, quod tertium mensis diem natalem habuerit auctore Istro apud Harpocrationem Lexico.

Τριτομηνὶς, Λυκοῦργος ἐν τῷ περὶ τῆς ἱερείας, τὴν τρίτην τοῦ μηνὸς τριτομηνίδα ἐκάλουν, δοκεῖ γὰρ γενέσθαι τότε ἡ Ἀθηνᾶ. Ἴστρος δὲ καὶ τριτογένειαν αὐτὴν φησὶ διὰ τοῦτο λέγεσθαι, τὴν αὐτὴν τῇ Σελήνῃ νομιζομένην.

In Varronis versu sentit nobiscum præclarissimus Turnebus, cum Harpocrationis Scholiaste eruditissimo & sagacissimo.

37. GORGONEOS VIDIT THALAMOS.] Lutacius fabulam brevibus recenset, extrema Metamorphosi Quarta: *Medusa Gorgon, cum propter pulcritudinem à pluribus peteretur, coniugium Neptuni effugere non potuit. Quæ quod in templo Minervæ cum eo concubuit, propter religionem loci, quam obtriverat, crines eius in serpentes ab eadem Dea sunt mutati: ut quæ petita ab initio à pluribus procis esset, obiecta deformitate obvios in fugam verteret.* Sparsos venenis dicit à viru quod depectere solita Medusa, Lucanus, libro IX.

> *angues*
> *Stridula fuderunt vibratis sibila Linguis,*
> *Fœminea qui more coma per terga soluti*
> *Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ*
> *Surgunt adversa subrecta fronte colubra*
> *Vipereumque fluit, depexo crine, venenum.*

Habitasse fingebatur hæc virgo in extremis mundi oris, ubi lavacra siderum, & Noctis thalamum posuerunt Poetæ. Quintus Smyrnæus, lib. X. Paralip.

> Περσεὺς δ' ἀντίθεος βλοσυρὴν ἐδάιξε Μέδουσαν,
> Ἄστρων ἦχι λοετρὰ πέλει, καὶ πείρατα γαίης.
> Πηγαί τ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου, ἔνθ' ἀκάμαντι

Ηελίῳ δύνοντι συνέρχεται ἑσπερίη νύξ.

38. DITAT FABULA.] Aureis malis, ab auro fructibus. Stolidè aliquot libri. Quos dictat fabula quorum censum auget tamen & noster, rarò quidem fatuus. Fabulam vide apud Diodorum Siculum, Lib. III. Scholiasten Apollonij lib. IV. Palæphatū περὶ ἀπίστων cap. XIX. Solinum, cap. XXVI. Ex his pomis fuisse id quo injecto Eris Deas de formæ præstantia in certamen miserit, cum doleret ad Nuptias Pelei & Thetidis non invitata, memorat Coluthus in Raptu Helenæ.

Ἤδη δ' ἑσπερίδων χρυσέων ἐμνήσατο μήλων,
Ἔνθεν ἔρις πολέμοιο προάγγελον ἔργον ἑλοῦσα,
Ἐς θαλίην ἔρριψε, χορὸν δ' ὤρινε θεάων.

Claudianus ait mala reperta instar aliorum, irrisis fabulis qui aurum affinxerint. Plinius *scribit suo* ævo ex narratis auriferis nemoribus *nihil* extitisse præter paucos oleastros.

39. ARX INCENSA JUBÆ.] Regis, inquit Plinius, dominatione vtriusq; Mauritaniæ nobilis, nobilioris etiam propter studia liberalia, lib. V. cap. I. extremo. Jubæ Regia, ante Jol, post Cæsarea, oppidum celeberrimum, à Claudio Imperatore jure coloniæ donatum. Idem cap. II. Strabo. lib. XVII.

ἦν ἐν τῷ παραλίᾳ ταύτῃ πόλις Ἰὼλ ὄνομα, ἣν ἐπικτίσας Ἰούβας ὁ τοῦ Πτολεμαίου πατὴρ μετωνόμασε Καισάρειαν.

Jubæ ergo Regiam certam urbem agnoscit Claudianus. Eam Barbaros incendisse, & Theodosium recuperatam præsidio, vt denuò perderetur munivisse, scribit Ammianus, lib. XXIX. Theodosius Cæsaream ire tendebat, urbem opulentam quondam & nobilem: Eam ingressus cum omnem penè incendijs latè dispersis vidisset exustam, horridasq; canitie silices, primam & secundam Legionem ad tempus ibi locari disposuit, ut favillarum gerentes acervos, agitarent ibi præsidium ne repetito Barbarorum impetu vastaretur. Urbem à Juba in Honorem Romani Principis Cæsaream nominatam testatur etiam Eutropius.

39. RABIES MAURUSIA.] Barbararum gentium feritas, quas immanes excivit funereus latro, uti Firmum appellat Ammianus. Maurorum gentes ad omnes dissensionum motus perflabiles, vocat idem libro XXX. Maurusios extremam Africæ gentem versus Gades colere scribit Livius, fine lib. XXIV. Rabiem dicit adulabundus suos Principes, Nam & purpuram sumserat Firmus, scriptore Zosimo lib. IV.

40. BOCCHI.] Ab hoc Rege diu nomen habuit Regnum, non minima Africæ pars. Plinius, lib. V. cap. II. Mauritaniæ diu Regum nomina obtinuere, vt Bogudiana appellaretur extima, itemq; Bocchi, quæ nunc Cæsariensis. Confunduntur autem nomina Maurusiorum & Maurorum, sicut Maurusiorum Regem Bocchum vocat lib. VIII. & XVII. Strabo, qui Maurorum est alijs. Maurorum omnium Imperator Sallustio in Bello Jugurthino.

41. LAUDES GENITOR LONGE TRANSGRESSUS.] Summa omnia his dicere verbis paucis facilè videbit qui Encomia Theodosij Senioris apud Ammianum (minimè talium munem aut prodigum) considerabit, quæ penè omnem laudem vincunt.

42. SUBDIDIT OCEANUM SCEPTRIS.] Pacem à Theodosio jam Principe Persas pro re magna petiisse concordia est scriptorum. Pariter Pacatus Panegyrico: *Non OCEANO Indus, non frigore Bosphoranus, non Arabs medio Sole securus est. Quo vix pervenerat nomen antè Romanum, nunc accedit Imperium. Vltrà terminos rerum Natura metasque regna Orientis extendis, ad illos prima lucis indigenas, & ipsum, si quod est, Solis cubile festinas.* Eoas Nationes Bautone & Arcadio Coss. per Legatos devicisse Theodosium, post ictum jam

jam cum Persis fœdus, scribit Marcellinus Comes in Chronico. Vide & Orosium.

44. QUÆSITA TROPÆIS.] Virtute enim militari, & Victoriarum nomine Imperium adeptus est Theodosius. Zosimus libro IV.

Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειρά͂θη κακοῦ, Θεοδοσίου, τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος ἀνδρείως ἀντιστάντος, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος, ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας: Synesius ad Arcadium: ἐὰν δεῖ ἐπὶ τούτῳ πιστώσασθαι παραδείγμασι, μὴ ἔξωθεν αὐτὰ μετίωμεν, ἀναπίμπλασι δὲ τὸν πατέρα, καὶ ὄψει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ μισθὸν ἀρετῆς δοθεῖσαν. Paulò pòst: ὁρᾷς δὴ καὶ τῷ πατρὶ, καὶ τοι σαφῶς ἐπὶ κατορθώμασι γινομένης τῆς ἀναῤῥήσεως, οὐδὲ τῷ γήρας ἀκόνιτον ἀφῆκεν ὁ φθόνος.

Quo pertinet quod Reipublicæ necessarium Principem ad eam gubernandam evectum scribit P. Orosius, Quo titulo Vopiscus, Victor, alijq; summos Imperatores cohonestant. Fortitudinem laudat Ammianus lib. XXIX. *Expedita virtutis Ducem vocans.* Parum autē cautè in Theodosio Patre hęc Claudianus commendat, quæ filij Honorij rebus officiunt, solis natalibus ad Imperium evecto, obq; eam rem sæpius alibi laudato. Potiorem patris, ut & Arcadij, sortem putabis si Synesij librum de Regno sequeris.

46. NON AMBITIONE.] Cui nihil scelerum scelestum, modo potiatur destinato animus fastigio honoris. Incertus auctor. in Stobæi Sermone XXIII.

ἡ φιλοτιμία σκαιὸν κτῆμα. Mater Seditionum. PLato VII. de Republica, οὐ πόλει ἥκιστα πρόθυμοι ἄρχειν οἱ μέλλοντες ἄρχειν, ταύτῃ ἄριστα καὶ ἀστασιαστότατα ἀνάγκη οἰκεῖσθαι, τὴν δὲ ἐν αὐτοῖς ἄρχοντας σχοῦσαν, ἐναντίως. Alterum fundi omnium malorum scivit Timon Misanthropos. Τίμων ὁ μισάνθρωπος στοιχεῖα ἔφη τῶν κακῶν εἶναι ἀπληστίαν καὶ κενοδοξίαν.

Hanc perniciosiorem Reip. Avaritia censet Plutarchus in Præceptis Politicis, quippè audaciorem, cum actibus ingenijs insita sit,

ἡ δὲ φιλοτιμία, καὶ περ οὖσα σοβαρωτέρα τῆς φιλοκερδίας, οὐκ ἐλάττονας ἔχει κῆρας ἐν πολιτείᾳ, καὶ γὰρ τὸ τολμᾶν αὐτῇ πρόσεστι μᾶλλον, ἐμφύεται γὰρ οὐκ ἀργαῖς, οὔτε ταπειναῖς, ἀλλὰ ἐῤῥωμέναις μάλιστα, καὶ νεανικαῖς προαιρέσεσι, καὶ τὸ παρὰ τῶν ὄχλων ῥόθιον πολλάκις συνεξαῖρον αὐτὴν καὶ συνεξωθοῦν τοῖς ἐπαίνοις ἀκατάσχετον ποιεῖ, καὶ δυσμεταχείριστον. Eam χαλεπὸν, καὶ φθόνου γονιμώτατον πρᾶγμα vocat idem in Catone Majore. Apud eumden in Sulla Euripides.

ἀπέδειξε τὸν Εὐριπίδην σοφὸν ἄνδρα, καὶ πολιτικῶν ἐπιστήμονα νοσημάτων διακελευσάμενον φυλάττεσθαι τὴν φιλοτιμίαν ὡς ὀλεθριωτάτην, καὶ κακίστην δαίμονα τοῖς χρωμένοις.

Eamdem multa pręclara ejus Consilia contemerasse scribit in Cicerone, & Antigonum summæ rerum excussisse in ipsius vita docet. Hanc Primam cum alumna Avaritia Sapienti principi extrudendam animo docet noster in Laudibus Stiliconis, ejus exemplo:

> *Ac primum sceterum matrem*
> *Trudis Avaritiam, cujus fœdissima nutrix Ambitio.*

Exempla enim monent priorum, quantum mali dederit hæc pestis Rebuspublicis. Lacedæmoniorum & Atheniensium Ambitio. Græciam in servitutem Macedonicam redegit, tradente Zosimo lib. I. Historiar. Eadem Maximum & Balbinum Impp. Romanos evertit, Nobilitate & Rerum usu alterο alterum proculcare seq; evehere connitente, auctore Herodiano, fine lib. VIII. Quam in Ner-

Nerva Imperium habenti omninò damnosum, prudente ejus consilio depositi Regni, notat Aurelius Victor. Infinita mala intulisse ob Ambitionem Reipublicæ Cæsaris & Pompeij dissidia. ex re ipsa firmat Dio Cassius, lib. XLI. Alexandrum hanc ab optimarum rerum consideratione abripuisse auctor Arrianus, initio lib. VII. Anabas. Hanc ubi sequare colofonem suscepit operis minimè respõsurum exordio testatur Nicephorus Gregoras, libro X.

ἔνθα γὰρ φιλοτιμία, τρόφιμος ἀπειρίας, ἄλην ἐνδυσαμένη τὴν ἀπειρίαν τῶν ὅρων καταχορεύει τῆς εὐταξίας, ἐκεῖ καὶ πέρας ἀκολουθεῖν τοῖς προοιμίοις ἐπιεικῶς ἀντιπεριδόμενον οὐδὲν ἀπεικός.

Ambitionem ubi inoleverit, statum rerum in pejus mutare sentit Polybius, lib. 6. Alia non addo, contentus his ostendisse quali Magnorum Animorum monstro non servierit Theodosius.

47. DIGNA LEGI VIRTUS.] Ob solam virtutem adsumtum Summo Imperio tradit à Gratiano Theodosium, accedente Exigentis necessitate. Orosius: *Gratianus, cum collapsum & adflictum Reipublicæ statum videret, eadem provisione, qua qua quondam legerat Nerva Hispanum virum, Trajanum, per quem Respublica reparata est, legit & ipse Theodosium, aquè Hispanum, Virum, & Restituendæ Reipublicæ necessitate apud Sirmium purpura induit, Orientique & Thraciæ simul præfecit imperio. Sanè magnum urgebat periculum* Gratianum undiq. ut suum fratrisque Imperium, ferè citrà exemplum, imminueret isto modo licet consanguineo Valente adscito exemplum penè præiverit Valentinianus Pater; Augustinus appetentiorem fidæ societatis quam nimiæ potentiæ fuisse scribit, lib. V. de Civitat. Dei, cap. XXV. Quo & sequenti Vitam penè omnem Theodosij complexus est. Prioris horum capitum ultima verba corrupta vulgò circumferuntur. *Gratianus à Theodosio vindicatus est, quem regni participem fecerat, cum parvulum haberet & fratrem.* acribe *cum parvulum haberet fratrem.* Valentiniano enim obeunte Patre. Valentinianus Junior annum agebat Quartum Valente & Gratiano conregnavit annos tres, Fratre Gratiano solo & Theodosio quatuor, ut Theodosio Imperium capessente Septennis puerulus fuerit: Ratione temporum à Victorino Epitomatore disertè adnotata, in qua Ecclesiastici Historici non rarò errant, ut in ętate ipsa Theodosij, qui Imperium cepit Anno ætatis XXXIII. Septem & Decem Regnavit, & disertis verbis tamen Sexagenarius obijsse traditur Socrati, lib. V. cap. XXV. repetente Epiphanio, Tripertitæ Libro IX. cap. L. Qui scriptor. cap. II. ejusdem Libri & hoc paradoxon habet, antequam à Gratiano legeretur, jam omnium suffragijs Imperio datum fuisse Theodosium: Quod sanè verum non est, cum ex recessu petitus sit. Paternæ cædis exemplum metuens. Licet & Cedrenus tradat Byzantino in Pannoniam ad Gratianum missos legatos, qui Imperatorem Orienti poscerent. Cujus obsequio ille Theodosium legerit. In Augustini verbis Libri veteres scripti Editiq; nihil mutant, Neq; opus est, cum augeatur res mentione fratris in tantilla ætate: nec duæ sint personæ.

48. MERUIT REGNARE ROGATUS.] Veram rem faciunt ista Pacati: *Illud præ ceteris mirum, cum omnia faceres ut imperare deberes, nihil faciebas ut imperares. Argumento est dies ille, communis Boni auctor, quo tu, cum ad suscipiendam Rempublicam vocabaris, oblatum Imperium deprecatus es. Nec dans spem, tantumq; ut cogi videreris, sed obnixè & diu, & velut Impetraturus, egisti: quippè aberat caussa fingendi, non enim te princeps solus & domi, & tamquam tentaret, ambibat, sed publicè, & in Comitio, & ut aliud jam facere non potest.* Addit deinde Prosopopœjam alloquentis & persuadentis Reipublicæ, sanè jucundam. Cui accedit virtutis summum Testimonium, & Tertium, & Alienum, & Invitum,

tum, Imperio additum; quorum concursu nescio an ullus ante Heros sit nobilitatus. Quāquam in illo quod planè extraneus fuerit, dissidium scriptorum inveniam. Auctor enim Chronici Alexandrini Gratiani sororem, cum eveheretur, jam dum in matrimonio habuisse tradit Theodosium, idq; duobus locis. Sed errare eum cæterorum consensus liquido docet; non insolentem quidem confidentiæ in hoc genere, ut qui eadem pagina scribere ausus sit Gratianum Constantinopoli, quod Catholicus esset, dolo novercæ Arianæ occisum. Sequenti verò, Arcadium Romæ relicto Fratre, Inde Constantinopolim venisse ad Imperium. Cui contrà cæteros talia tradenti qui auctores fuerint, sanè comminisci non possum. Supina certè negligentia confidentiā fecit, ut cum ibidem Eugenium Diogenem vocat. Sed verius est Chronicon illud intrusis multis piaculis aliundè contaminatum. De uxoribus Theodosij apertè Cedrenus:

ἔχων γυναῖκα, ὀνόματι πλακίλλαν, ἐξ ἧς ἔσχεν Ἀρκάδιον καὶ ὀνώριον, ἧς τελευτησάσης Γάλλαν, ἀδελφὴν Γρατιανοῦ ἐγήμεν.

Qui cum altero posteà errat Romæ inauguratum Imperio tradens Honorium:

ἐλθὼν δὲ εἰς ῥώμην ἔστεψεν Ὀνώριον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ βασιλέα, καὶ ἀνῆλθεν ἐν Κωνσταντινούπολιν.

Idem errat & in eo quod Placillam sive Flaccillam, primam Theodosio conjugem anno Imperij ejus XV. aut XV. obiisse scribit, cum secunda uxor, Galla obierit ipso in Eugenium versus Occidentem movente, priore diu ante defunctā. Movit autem in Eugenium non integrum ante excessum biennio; post partam Victoriam, Sexdecim annis Imperii completis, Mediolani mortuus.

48. PURPURA SUPPLEX OBTULIT.] Hi demum merentur regnare, qui regnum non ambiverunt unquam, & contemnere potuerunt etiam oblatum. Lampridius de Alexandro Severo: *Alterum praefectum pratorio fecit, qui ne fueret, etiam fugerat, dicens; invitos non ambientes in Rempublicam collocandos.* Ita consulit Theodosio Symmachus, lib. X. Epist. XXX. *Meis humeris rerum omnium pondera sustinentur, cedentibus reliquis. Habet temporum felicitas digniores. Bonorum virorum vena fœcunda est. Melius Urbi nostra in posterum consuletis, si legetis invitos.* Sic *Celerinum* noster commendat Epithalamio Palladij.

> *Respuit ingestum quod vi quod poscere ferro*
> *Posthabita Pietate solent. Tunc purpura primum*
> *Inferior virtute fuit; metuitque repulsam*
> *Obvia Majestas, doluit Fortuna minorem*
> *Se confessa viro. Magnum delatā Potestas,*
> *Majorem contemta probat.*

Idem de Tiberio fingit Vellejus Paterculus, princeps Adulatorum Romāni nominis, nec Valerio Maximo posterior. lib. II. *Una tamen veluti Luctatio Civitatis fuit, pugnantis cum Cæsare Senatus populique Romani, ut stationi paterna succederet. Illius, ut potius æqualem civem, quam eminentem liceret agere Principem. Res enim longè erat,* & simulabat tamdiu Tiberius, donec tuta omnia videret, quod pulcrè notavit Aurel. Victor. *Tiberius,* inquit, *uti qua metuebantur satis tuta animadvertit; Imperium complexus est, cujus nomen astu obtinebat.* Alia ad nostri propositum locum. Sic verò in Ecclesiasticis etiam dignitatibus major æstimatio ambitorum, quam ambientium. Vide Chrysostomi primos libros de Sacerdotio. Leo & Anthemius, Imperatores L. XXXI. de Episcop. & Clericis: Nec pretio sed precibus ordinetur antistes. *Tantum ab ambitu debet esse sepositus ut quaratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat. Sola illi suffragetur Necessitas excusandi; Profectò enim indignus est Sacerdotio, nisi fuerit ordinatus invitus.* Sententiam

tentiam post alios & nos sumus exsecuti libr. V. Zodiaci Satirici.

49. ULTRO SE PURPURA SUPPLEX OBTULIT.] Magna hæc commendatio. Pacatus de Eodem Theodosio: *Oblatum sponte Imperium deprecatus es.* Sic suo Heroi obtulisse se curandam dicit Rempublicam Sidonius:

cui se, ceu victa procellis
Atq; carens rectore, ratis, Respublica fractam
Obtulit, ut digno melius flectenda magistro.

Hephæstio apud Curtium lib. IV. *Admiratus Hephæstio magnitudinem animi spernentis quod alij per ignem ferrumq; peterent. Vos quidem macti virtute, inquit, estote; qui primi intellexistis quanto majus esset Regnum fastidire quam accipere. Purpuram cum supplicem dicit*, in memoriam revocat quod ex Antiquiorib. tradit Tom. IV. Annalium, Glycas: *cùm ad Imperium eveheretur Theodosius, statura ingentis adeo fuisset humeris emineret Proceres omnes, itaque purpuram aptam reperiri nullam potuisse, præter eam qua usus fuisset Constantinus Magnus, Omine videlicet rerum gerendarum.* Cui contradicit tamen, alios auctores secutus Cedrenus, formam Theodosij accuratius describens cæteris, staturam autem dans justam.

Θεοδόσιος, inquit, βασιλεὺς, τὸ γένος μὲν Ἴβηρ ἦν, τῶν ἑσπερείων, εὐγενὴς δέ τις καὶ θαυμάσιος περὶ τοὺς πολέμους. οὗτος αὐτοὺς τοὺς ἐν Θρᾴκῃ βαρβάρους κατὰ κράτος ἐνίκησεν, εὐσεβὴς ἦν καὶ ὀρθόδοξος. οὗτος ἦν τὴν μὲν ἀναφορὰν τοῦ σώματος σύμμετρος, ἄμεμπτος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ὑπέρυθρος τῷ προσώπῳ, ξανθὴν ἔχων τὴν τρίχα, τὴν ῥῖνα λεπτὴν, καὶ ἐπίγρυπον, χαρίεις τὴν ὁμιλίαν, τὸν τρόπον δὲ χαριέστατος.

50. NAM CUM BARBARIES PENITUS COMMOTA.] Consentiunt in hoc omnes Historici & Chronologi, ut Barbaros amoliri posset, adscitum Gratiano Theodosium. Victorinus: *Hic cum animadvertisset Thraciam Daciamque, tamquam genitales terras possidentibus Gothis, Taifalis, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accito ab Hispania Theodosio, cunctis faventibus, agenti annum XXXIII. Imperium committit.* Hoc Scriptore libenter utimur in gestis optimi Principis, quo nemo melius interiora ejus descripsit, exscriptus propterea omnibus ferè sequentibus, ut Jornande, Paullo Diacono, Freculpho, Monacho Altissiodorensi, & alij, & alij, in rebus etiam Anglicanis Henricus Huntidoniensis. Nulli enim isthic nobis Taciti, Suetonij, Herodiani, Diones, Marij Maximi &c. Sed nec Capitolini, Spartiani, Lampridij, qui doceant exactius accuratè omnia nosse cupientem. Zosimus solus tueatur Seculum, sed Paganus Canis, & dissimulans aut malignè laudans bona in Viro Christiano, Mala vel re ipsa vel in speciem, miris modis exaggerans. Cæteri, tamquam Leges Historiæ sic complecturi, quia constabat pium fuisse omnia egisse ad Monachorum præscriptum videri volunt, ut sunt, Orosius, Rufinus, Idatius, Marcellinus, Prosper, Cassiodorus, quique hos sequuntur; Item Græci Socrates, Theodoretus, Sozomenus, Cedrenus, Zonaras, Glycas, Manasses, & magna vis aliorum. Sunt qui scribant ante Imperium acceptum profligasse Barbaros Theodosium, inque præmium Victoriarum id accepisse à Gratiano, ut apertè Theodoretus libro. V. cap. V. Michael Glycas, & alij nonnulli.

50. RHODOPEN.] In Thracia cæsi Barbari primum facinus Hispania evocati Imperioque admoti Theodosij. Vide Theodoretum dicto loco Orosium lib. VII. capite XXXIV. Marcellinum Comitem in primo Honorij Consulatu. Inprimis Zosimum. libro IV. Qui latè omnia enarrat. Placet ponere verba Epiphanij ex Tripertitæ libro IX.

cap. IV. *Gratianus Thraciam Barbaros vastare cognoscens, Italia relicta in Paoniam venit. Ea Tempestate Theodosius, tam propter parentum nobilitatem, quam fortitudinem, nominatissimus habebatur. Et ob hanc caussam Invidia parium Iudicum fatigatus, in Hispania morabatur, ubi & ortus fuerat, & nutritus. Cumque Imperator quid faceret hæsitaret, quippè cum Barbari elevati victoria inexpugnabiles esse viderentur, ducatu Theodosij pugnam credidit finiri. Repentè igitur eum ab Hispaniis evocans, & magistrum militum denuntians, cum expeditione in Barbaros destinat. At ille, fide munitus, confidenter est ad Thracias profectus: Quò cum venisset, vidissetque Barbaros, exercitum ordinavit ad pugnam. Congressione facta impetum Barbari non ferentes, suas acies reliquerunt, Immensaque cædes tunc facta est Barbarorum, &c.* Ubi *parium Iudicum* habet Epiphanius, in Theodoreto est ὑπὸ ϛ φθόνϩ τῶν ὁμοτίμων καὶ ὁμοφ ίλεν. Ut scripserit forte *parium tribuliumque Epiphanius.* Sed Judicum vocabulo omnis magistratus notatur. Ut apud Severum, Dial. I. Præfecti, Comites, & diversarum Judices Potestatum.

51. MIXTO TVRBINE.] Non enim tantum una fuit, sed colluvies victarum & vincentium. Sic simul superatos auspiciis ipsis Imperij Alanos, Hunnos, Gothos, gentesq; Scythicas Theodosio adscribit Marcellinus Comes.

51. ARCTOS.] Plaga populusque omnis Septemtrionalis. Sidonius Panegyr. Aviti.

> *subito cum rupta tumultu*
> *Barbaries, totas in te transfunderet Arctos.*

52. VOMERENT] insigni inconditaq; copia. Maro. *Mane salutantum totis vomit ædibus undam.*

53. MYSIA.] Cujus Duxerat Limitis ante recessum in Hispaniam. Theodosius, ibique strenuè rem gesserat. Vise Ammianum & Zosimum, locis jam supra indicatis. Mysia autem magnam partem Phrygiæ & Thraciæ complexa, ingens merito dicitur.

54. FLAVA AGMINA.] Arctoæ Occiduæque gentes tales cæsarie celebrantur Romanis Græcisque scriptoribus. Gothos quidem omnes candidos corpore, flavos coma, Testatur Procopius. I. Vandal. Sic Sicambris talem adscribit noster alibi flavam sparsere Sicambri Cæsariem Et ejus imitatione Sidonius. Britannis Lucanus, Batavis Silius, Germanis Herodianus, Martialis, Tertullianus, Vandalis Procopius, aliis gentibus alij.

54. OPERIRENT.] Veram meliorum Codicum lectionem nemo non agnoscit. Alij reperirent quod nemo Coræbus probaverit: Infusum Barbaris Romanum Imperium suscepisse, pro gravi jugo. Theodosium ait B. Ambrosius Orat. Fnnebri.

55. OMNIBUS AFFLICTIS.] Animum ex diutina clade demittentibus. Thracias toto jam anno, velut propriũ suum solum, insederant illæ colluvies. Idatius Fastis: Ex qua die Valens Augustus nusquam apparuit, toto anno per Diœcesin Thraciarum & Scythiæ & Mæsiæ Gothi habitaverunt mul & eas prædaverunt.

55. LABENTIBUS ICTU] Ceu fulmine. Cladem eam incomparabilem ab multis annis intelligit, qua Valens Imperator periit. Quam, Cannensi demta, omnibus effert cæteris Romanis Ammianus. li. XXXI. Ctus, repentinam cladem insperatamq; notat, qua animus attonetur aut percellatur. De sese Ovidius:

> *veluti Iovis ignibus ictus*
> *Vivit, & est vita nescius ipse sua.*

Sic *Confodere*, exsternare, graviter affligere. Sidonius lib. II. Epist. VIII. Matrona Filematia per subita suprema, virum cœlibatu, patrem orbitate, confodit.

56. UNUS TOT FUNERA CONTRA.] Paria, defuncto Theodosio, de Tutore ejus Liberorum Stilicone canit Bello Getico.

Vnus

Vnus erat Stilico qui desperantibus augur
Sponderet meliora manu Ibidem:
Inq; uno Princeps, Latiumq;, & tota refulsit
Roma viro.

Nec semel alijs libris de eodem Heroë.

57. EXSTINXITQUE FACES.] Incendio & vastationi paratas. Pariter Curtius libro X. quem non improbè multis argumentis alibi propiori seculo adscribimus: Jure meritoque populus Romanus salutem se Principi suo debere fatetur. Cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus Hercle novi (sic omninò scribendum) Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam Tempestatem subita serenitate discussit!

57. AGROSQUE COLONIS REDDIDIT.] Vastatos, exustos, barbaris, infessos In agris, ubi perijt Valens, vel ultus eum barbaros concidit Theodosius, longo post tempore ingentes ossium cumulos visos legere memini, nec succurrente tamen nunc auctore.

58. LETHI DE FAUCIBUS] Ipsa præsentissima morte, vastatione, pernitie. ἐκ χυλῶν Ἀχέροντος, Themistius Orat. de Humanitate Theodosij. Fauces enim quod deglutiunt, venter decoquit, modo appetiverint, aut internecinum id non fit. Sic Fauces malorum hominum non semel sunt in Psalmographo Rege, Fauces inferorum inibidem, atq; in multis alijs Scripturæ Locis. Sic de dira Muliere Petrus Siculus:

ἡ δὲ τῆς ἀπωλείας ὁδηγός, ὡς τάφον ἀνεῳγμένον ἔχουσα τὸ στόμα, ἤρξατο τῆς κατὰ τῶν ἁγίων βλασφημίας, λέγουσα.

Arnobius fine lib. II. Notabili Sententia: *Committamus nos Deo; Ne, dum ipsi nobis argumenta conquirimus, quibus videatur esse falsum id quod nolumus; obrepat dies extremus, & inimica mortis reperiamur in faucibus.* Nazarius Panegyrico: *In ipsis faucibus Fati Roma servata.* Noster Bello Getico. Hericus de Vita Germani lib. V. v. LXXXII.

Deponit trepidum gens Armoricana timorem,
Emergens tamdem trucium de fauce ferarum.

Hincmarus Rhemensis.

Quique relabentis percurrens tempora secli.
Venit ad adventum Christi, qui sanguine mundum
Faucibus eripuit tetri, miseratus, Averni.

Fulbertus, Sermone de Nativitate Beatæ Mariæ: *Illa etiam te, ô Peccator, quondam Theophile, pœnitentem, & suppliciter invocantem, ab ipsis Diaboli faucibus potenter eripuit.* Qualia verò narrantur de Theodosio isthic, habet talia & Jornandes de Successionibus ex verbis Victorini: *Fuit Reipublicæ defensor eximius. Nam Hunnos & Gothos, qui eam sub Valente fatigassent, diversis prælijs vicit, atque à prava vastatione compescuit; cum Persis quoq; petitus pacem fecit.* Vide eundem & Gothicarum rerum cap. XXVII.

60. ROMANI NOMINIS UMBRA.] Vel minima vestigia priscæ Gloriæ. Epigrammatis:

Nominis umbra manet veteris.

Vide Notata eo loco.

61. RUITURA SUBISSET PONDERA.] Imperium Romanum. Calpurnius Ecl. I.

Scilicet ipse Deus Romanæ pondera molis
Fortibus excipiet, sic inconcussa lacertis.
Vt neque tralati sonitu fragor intonet orbis.

62. TURBATAMQUE RATEM.] Nihil in re Nautica ferè est, quod non ad Rempublicam ejusq; res scriptorum dicta detorqueant. Parissimè Sidonius:

cui se, ceu victa procellis
Atque carens Rectore, ratis Respublica fractam
Obtulit, ut digno melius flectenda magistro.

Agapetus cap. II. Schedæ Regiæ: ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας μὴ ὑποπίπτῃ κύμασιν ἀδικίας.

Noster sæpius. Nec inscitè Gunterus libro I.

Sic ubi noctivago stellarum Lumine puppis
Decurrit pelago; si forte nocentibus illam
Quà regitur cursu, tenebris premit invida nubes,
Abrumpitque vias: alio sibi sidere nauta
Quærit iter, clavique modum, velique tenorem
Innovat, & radiis accomodat arte carinam.
Sic postquam sedere Duces, dubioque volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores.

Sic Pomponius Atticus gubernacula Rerum Civilium, Magistratuum functiones, aliaque omnia negotia civilia Marinis fluctibus comparabat, vir seculi Sapientia incliti longè Sapientissimus, cui civilis belli Enyo terrarum Orbe, omnibusque præclaris viris concussis, nocere non potuit, qui mentem statumque contrà utramque Fortunam mirifica dexteritate tenuit. Sic enim de Eo Cor. Nepos. *In Republica ita versatus est, ut semper Optimarum partium & esset & existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis jactarentur.* Plura Commentario Libero ad Laudes Stiliconis. Non absimiliter currui comparant Rempublicam alii, vel ut Plato & ejus Discipuli, hominem. Ut Libanius Prosphenetico Juliani, non sine singulari Dei Providentia, arteque & Institutione multiplici, ad eum Currum gubernandum adscendi autumat, exemplo quidem Deo perfidi, at minimè Rei Romanæ, ut Prudentius testimonium perhibet Principis illius. δεινὸν ἡγούμενον, inquit, τῶν θεῶν, εἰ τὸν μὲν ἐφ' ἅρμα ἀναβησόμενον, σὺν τέχνῃ τοῦτο δεῖ ποιεῖν, ἢ βεβλάφθαι μετὰ τῶν ἵππων, ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης τὰς ἡνίας ληψόμενος σὺν ἀμαθίᾳ τοιαύτης ἡνιοχήσεως ἅψοιτο.

Sic inspectione perpetuorum Laborum & vicissitudinum Veteres Græci Poetæ Vitam universam Navim appellabant, quibus *in navibus* in vita communi, humano hoc vivendi modo, tempore, notat. Ut Theognis, Homerus, alii, ex quo iis Cicero, aliique unus & alter Latinorum scriptorum, alibi nobis relati.

62. CERTAQUE LEVASSET.] Non aberrante. Infr. v. CXXX. *Nec certius unquam Hortati superi Deus certus Sol*, Aurelianus Imper. apud Vopiscum.

Vide Pacatum Panegyrico.

63. NAUFRAGIUM COMMUNE.] Infortunium summum, ultimum: quod Naufragio comparatur multis scriptorum locis. Cicero, initio. I. Rhetor. *Non injuria, cum ad gubernacula Reipublicæ Temerarii atque audaces homines accesserant, maxima ac miserrima naufragia fiebant.* Idem. lib. XVI. Famil. Epist. XXVII. *Consules nisi à gubernaclis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est.* Idem nec semel alibi. Petronius Satirico: *Cibus avidum strangulavit, abstinentem frugalitas. Si rectè calculum ponas, ubique naufragium est.* Hoc est quod Martialis ait, ubi fata aderunt, in medio Tibure est Sardinia. Appulejius, lib. VI. *Iste quoque Fortunæ naufragio Psyche perterrita, nec indipisci maritum queiens, sic ipsa suas cogitationes consuluit.* Fulgentius Prologo Mythologiarum: *evitans ærumnosa calamitatum naufragia.* Sic naufragia Patrociniorum apud Sidonium, Lib. I. Epist. II.

63. MA-

63. MANU.] Opere ipso, virtute. Bello Getico: *Solus erat Stilico qui desperantibus augur Sponderet meliora manu.* Vide infra hoc Libro. v. LXXII.

63. ORDINE RUPTO.] Elementorum, omniumque rerum. Pacem Elementorum turbatam Phaetontis insania scribit Sidonius Paneg. Aviti. Phaetontis nomine tyrannum sævum adolescenti ætate, omnium bonarum rerum ruinæ imminentem notarunt, nostra opinione, Veteres Theologi. Sic Tiberius Imperatorum sagacissimus in portentosi ingenij bellua, Caligula, se *Phaetontem* generi humano alere dicebat. Suetonius, lib. IV. cap. XI. *Ferum ejus ingenium sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret; Exitio suo omniumque Cajum vivere, Et se natricem Populo Romano, Phaetontem orbi terrarum educare*

64. TRAHERENT PHAETONTA.] Non ille eas moderabatur, sed quadrigæ rapiebant egregium aurigam. Multis Ovidius, & Nonnus, extremo lib. XXXIIX.

64. SÆVIRETQVE DIES.] Sol, Solis calor. Arnobius, lib. I. *Vt non ab occiduis partibus dies exurgeret.* Sic pro *Sole diem* dicunt. Lucretius, Seneca Thyeste, Appuleius Floridorum. I. Germanicus Cæsar Arato, Ausonius. Scite rem diridit Pindarus, Diem Solis Filium dicens.

παῖδα δὲ τοῦ ἡλίου τὴν ἡμέραν καλεῖ, ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων τὴν ἡμέραν γεννᾷ.

inquit Demetrius Triclinius, sive is Thomas Magister est, ut ex Veteri Codice perhibenti Gulielmo Cantero Novar. Lect. lib. III. cap. XVII. facile accredimus.

65. SOLITO CUM MURMURE TORVUS.] Scripti aliquot Codices torvis Digniore Claudiano Lectione, quam eo nomine rectè etiam recipit Josephus Scaliger. Licet plane nullius rei nec alterum sit. Nam Imperiositate quadam singulari opus, vel ipsi Soli fuisse ad compescendos equos, vel Ovidius testis, qui verbera & stimulos ultrà modum ex dolore sævientes non obliteravit.

67. CONCENTUSQUE POLI.] Harmoniam mundi læserat vesania Phaetontis. Eam restituit Iuppiter, pulso puero. Nonnus lib. XXXVIII.

> *Ζεὺς δὲ πατὴρ Φαέθοντα κατεπρήνιξε κεραυνῷ*
> *ὑψόθεν, αὐτοκύλιστον ὑπὲρ ῥόον Ἠριδανοῖο.*
> *Δήσας δ' ἁρμονίην παλινάγρετον ἥλικι δεσμῷ*
> *Ἵππους ἠελίῳ πάλιν ὤπασεν*

De Harmonia cœlesti nota commenta, verisimilia quidem, Pythagoræorum & Platonicorum. Vide & Somnium Scipioniscum Exegeta Macrobio. Scribendum vero hic *concentusque potius* Solo Libro nostro contra cæteros veri vindice.

68. CURRUSQUE RECEPIT IMPERIUM.] Ita omnino scribendum, & emendarunt rectè, Libris licet contradicentibus, docti. Liceat supinam fatuitatem tot antiquissimorum etiam Codicum mirari, nam & Cujaciani non mutarunt illud inficetum *rursusque* Soli duo, Noster, & unus Bentinianorum Veritati patrocinantur. Vel altero ante versiculo eminens eadem vox debebat admonere nævi inconsultos exscriptores. Potuit & CURSUS reliquisse Claudianus. *Cursum* enim omnem conturbaverat effrænis nebulo. Et sic Ovidius & Nonnus.

70. TRADITUR ILLI SERVATURQUE ORIENS] Vno velut tempore acceptus & vindicatus Saluti Quietique. ILLI. ad Theodosium spectat. Occidentē autem neq; tradere potuit Gratianus Theodosio, neq; iste ex facili pacatum suscipere tanta moles bellorum undique, duobus præcipue ducibus, ingruebat. Solum Orientem regendum Theodosio Gratianum, dedisse scribunt auctores non pauci. Id & ipsum huc facit.

71. AT NON PARS ALTERA RERUM TRADITA.] Occidens minimè traditus.

ditus, ut qui in potestate non erat Gratiani; neque traditus tamen cum esset. Eum virtute incomparabili opus erat Theodosium sibi subjicere. *Tradere* hoc loco levem translationem denotat, nullo accipientis labore, re scilicet solo duorum hominum consensu peracta; Et sic scriptores alibi eo verbo, utuntur. Terentius Phormione, Actu. II. Scen. I.

Verum, scientem, tacitum, caussam tradere adversariis
Etiamne id Lex coegit?

Noster, altero in Rufinum CCLXI. *tradisne tuas, dux optime, dextras?* Etiam absolute sub nulla persona, cum omni posita cura ejus rei. Lucretius.

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Non addito, cui. Cæsar, Lib. I. de Bello Civili. *Multi ex duabus legionibus, quæ sunt traditæ à Cæsare accersuntur.* Seneca Epist. LXXVII. *Non judicabam me, cum illos superstites relinquerem, mori. Putabam, inquam, me victurum non cum illis, sed per illos: non effundere mihi Spiritum videbar, sed tradere.* Martialis, libro IX. Epigram. CIV. De Domitiano, ante Principatum.

Solus Iuleas cum jam retineret habenas
Tradidit, inque suo Tertius orbe fuit.

Pariter usus Cicero lib. VIII. ad Atticum, nec observatus hactenus iste usus. Sic *vindicare* absolute usurpatur mille locis à Jureconsultis. Claudianus hoc Libro:

sic pascua parvus
Vindicat, & nec dum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum, vitulus.

Sic *donare* alii. Quintilianus, si Ennodio fides, Declamatione I. *Ponite nunc ante oculos astum parricidii, deprehendetis difficultatem. Dono illud: dum à suo limine egreditur, dum illos, quos accepit à patre, servulos fallit.* Hoc est omitto, ut loquitur de re prorsus constanterq; abjecta Sulpicia Poetrica. Ita Papinius ad Domitianum

maneas hominum contentus habenis,
Vndarum, terræque potens, & sidera dones.

Vulgo non observata hæc, clariori auctorum luci, placuit non omittere.

71. BIS POSSESSA.] Duobus tyrannis eversis, èque manu eorum vindicata Republica. Synesius ad Arcadium de Regno.

ὁρᾷς ὅτι καὶ τῷ πατρὶ, καί τοι σαφῶς ἐπὶ κατορθώματι γινομένης τῆς ἀναῤῥήσεως, οὐδὲ τὸ γῆρας, ἀκόνιτον ἀφῆκεν ὁ φθόνος, οὐκοῦν οὐδὲ ὁ θεὸς ἀστεφάνωτον, ἀλλ' ἐπὶ δύο τυράννους ἐλθὼν, καὶ ἄμφω βαλὼν, ἐπὶ τῷ δευτέρῳ τροπαίῳ καταλύει τὸν βίον, ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ, τῇ δὲ φύσει παραχωρήσας.

Quantæ tyrannorum horum vires fuerint, arguit quod dies Victoriæ de Maximo & Victore filio partæ, Romanis etiam diu post cultus solemni festivitate. Procopius Vandal I. Græco textu dira lacuna deficiente: *Maximus erat quidem Senatorum ex Ordine, è stirpe illius Maximi, quem Theodosius Senior sustulerat, pro qua Victoria Romani quotannis festum diem agũt, huic uxor formosissima simul & prudentissima, &c.* Caussam Romæ incolis præcipuè dedisse detestando homini ejus Edictum videtur, quo dirutas Judæorum Synagogas, prætextu Publicæ Pacis restaurari mãdavit. Vt vides apud B. Ambrosium, Epist. XVII. Vt ultimò sunt distinctæ. De numerosissimis Maximi copiis Sozomenus lib. VII. cap. XIII. Eugenii verò tantæ copiæ, ut ostentatę etiam mendaces copiososq; populos contremefacerent. Sulpitius Alexander, lib. IV. Histor. *Dehinc Eugenius tyrannus suscepto expeditionali procinctu, Rheni limitem petit, ut cum Alemannorum ac Francorum Regibus vetustis fœderibus ex more initis, immensum ea tempestate exercitum gentibus feris ostentaret.*

MANU.] Vi armata. *Manus* enim, potestatem, effectumque rei denotat. Pindarus. Pythionic. IV.

ταχυ-

παχύλατι χεῖρες, καὶ τὸ ἦττον ἴζον. Scholiastes, Triclinius, aut Thomas Magister: αἱ χεῖρες πῆ καὶ τὸ ἦτ... αἱ πράξεις, ἢ ἡ προθυμία. Manus, artificium, Opus, Apuleius non semel. Virgilius, lib VI.

Fataque, Fortunasque virum, moresque, manusque.

Artemidorus, Onirocrit. lib. I. cap. XLIV. κοινῇ δ' ἀμφότεραι αἱ χεῖρες σημαίνουσι τέχνας, χειρόγραφα, λόγους, τέχνας μὲν, ἐπεὶ διὰ χειρῶν αἱ τέχναι.

Manus pro actibus bis Paciano, libello de Pœnitentia, *Addo*, inquit *etiam non solas manus in homicidio plecti, sed & omne consilium, quod alterius animam impegit in mortem.* Hoc est factum ipsum homicidium. Idem: *Peccator erubescet Perpetuam vitam præsenti pudore mercari? Et offerenti manus Domino vulnera malè tecta subducet? Id est* auxilium, opem. Hebræorum usum ingerunt sacræ literæ, notavitque amicus quondam noster Ioan. Drusius vir doctissimus, ad cap. VI. B. Matthæi.

73. HUNC SÆVA BRITANNIA FUDIT.] Diversa de hoc homine judicia. Insigni adulatione Theodosij deprimit mirificè Pacatus Panegyrico, deprimunt Ausonius, Zosimus, qui tamen Theodosii commilitonem in Britannia fuisse ait, & Noster. Laudant non pauci Christianorum scriptorum. Paullus Orosius etiam invitum ad Imperium provectum scribit, contra Zosimi largiorem, & utique veriorem relationem, lib. IV. capite XXXIV. Maximus, vir quidem strenuus & probus, atque Augusto dignus, nisi contra Sacramenti fidem per tyrannidem emersisset, in Britannia invitus propemodum ab exercitu imperator creatus. Subdolum hominem, pacis involucro, Bellum tegentem, indicat B. Ambrosius, Epist. LVI. Ex cujus eadem & sermone hominis inibi, ingenium ejus noscere possis. Qui & Barbarum latronem alibi vocat, ut Rutupinum Ausonius. Pravum hominem dicit Paulinus init. lib. 6. de Mart. Pro Principe legitimo habitum apud Gallias docent exempla in Sulpitii Severi Historia Secunda. Qui idem Libro illo celeberrimo (non enim alius magis eo tempore, ut vides ex Dialogo I. Ejusdem) de Vita Martini ferocis ingenij virum, elatumq; bellorum civilium successu vocat: Vbi voces ipsius sunt impositam sibi à militibus divino nutu regni necessitatem armis defendisse, non sumsisse sponte imperium. Neque alienam ab se Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili eventu victoria fuisset; neminemque à se ex adversariis nisi acie occisum: Quæ verba allusit utique Paulus Orosius. Idem tamen Dial. II. c. VII. Mirifice eum laudat, & Imperium invitum sumsisse asseverat. Patrui & Fratris Maximi meminit Idem Severus eodem loco Fratris Marcellini, qui bellum instaurare connisus, Pacatus. Hispanum natione fuisse disertè notat Zosimus, ut errent qui Britannum faciunt. Nominatim interpres Socratis lib. V. cap. XI.

Μάξιμος ἐκ τῶν περὶ τὰς Βρεττανίας μερῶν ἐπανέστη τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ.

Non dicunt hæc Britannia oriundum fuisse, quod ille somniavit, sed inde Rem Romanam invasisse. Cæsum alij scribunt à militibus, exprobato scelere carnifici à Theodosio traditum Pacatus, Zosimus. Intra Aquileium obsessum ad extremam amentiam ante obitum adactum Sulpitius Alexander apud Gregorium Turonensem, lib II. cap. IX. Vt non ficta res sit quod Pacatus Panegyrico memorat, fugiẽtem ex amentia sua vestigia relegisse, & diris Gratiani Vmbris ad desperationem actum, ne de morte quidem digna vero cogitare potuisse. Quæ quidem Oratio omnium hujus ævi scriptorum (Claudieni Poesi non commissa) mihi numerosissima, cultissima, eloquentissima, ingeniosissima, videtur. Quam nec ei demerent laudem, si maximò exstarent Symmachi in Laudem Maximi Panegyricus, & mox pro Theodosio Apologeticus; cum viri ejus facundia longè verè legitimèque Romanæ sit.

næ sit dissimilior, Pacati autem sermo PLiniano nullibi inferior. Addam Zosimi dolum, qui scribit palàm quidem Maximum consortio Imperij à Theodosio, post Gratiani cædem, admissum, clam autem parato bello appetitum, cum idem Pacatus (minimè in os tam benigno utroque Principi hoc mentiturus) disertè tradat moriturum Maximum confessum Theodosio, ad tantas se victorias pervenisse, persuaso milite, sub auctoramento Theodosiani nominis, rem geri. *Ad primum*, inquit, *tuam vocem nefario pectori excussa confessio est, nec cunctari saltem, aut mussitare potuit, quin consilium omne nudaret, se videlicet favoris tui obtendisse prætextum, quod aliter non potuisset allicere militum societatem, nisi se auctoramenti tui finxisset actorem.* Hunc Maximo sparsum rumorem, odio Theodosii, pro veritate tradidit Zosimus, ambiguus plerorumque magnatum laudibus, sæpè sibi contraveniens, sæpè Calumniæ Eunapianæ assec'am male dissimulans.

73. SÆVA BRITANNIA] Immanior utique Romanis moribus. Notamus quædam supra ad Panegyricum Manlianum, inde Animadversis Rutilianis inserta. Fudisse dicit, ad copiam militum alludens ex variis nationibus copiosissimam, Sozomenus

ἐν τούτῳ δὲ Μάξιμος πλείστην ἀγείρας στρατιὰν Βρεττανῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν ὁμόρων Γαλατῶν, καὶ Κελτῶν, καὶ τῶν τῇδε ἐθνῶν, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ᾔει.

Quo pertinet quod Treveris in Consistorio, aut Palatio certe, illi in os dixit B. Ambrosius Epist. LVI. Per se non stetisse quo minus cum Legionibus suis in Italiam influeret. Propterea, inquit, & ego veni quia prima legatione, dum mihi credis, per me deceptum te esse asserebas. Gloriosum mihi sit & hoc pro salute pupilli Imperatoris. Tamen non exprobrabo beneficium meum Valentiniano. *Vt verum eloquatur, ubi ego tuis legionibus obstiti, quo minus in FLVERES in Italiam. Quibus rupibus? qua acie? &c.*

74. GERMANUS EXUL.] Arbogastes Francus, cujus notissimæ res, & superius partim recensitæ sunt, Germanum vocat, quod toti mundo tunc contestatissimum Francos non nisi Germanos, Germanis oriundos, populos fuisse. Quod qui imperite aut pervicaciter negant, quæsitisve subterfugiis eludere, dubiumque facere contendunt, quid agant, quos nobiliores avos quærant, qua fronte stirpem suam erigent, ipsi viderint. Nobis contestata res est: testimoniis scriptorum, & vel uno hoc nostri. Germania, ultra Rhenū, Francia Hieronymo Vita Hilarionis: *Candidatus Constantii Imperatoris; rutilus coma & candore corporis provinciam indicās, inter Saxones quippe & Alemannos, gens ejus non tam lata, quam valida, apud Historicos Germania, nunc verò Francia, vocatur.* Sulpitius Alexander: *Arbogastes Sunnonem & Marcomerem, subregulos Francorum gentilibus odiis insectans, Agrippinam rigente maximè hieme petiit. Ratus tuto omnes FRANCIÆ REcessus penetrandos urendosque cum silva insidiantes occulere non possent.* Procopius Lib. I. de Bello Vandalico: *Vandali, circa Mæotidem considentes, ubi fame pressi sunt, in Germanos, qui nunc Franci dicuntur, irruunt.* Lib. I. de Bello Gothico: *Franci isti, Germani quondam vocabantur.* Paullo post: *Vbi primitus Germani, gens barbara, habitabant, nec magni tunc momenti viri, qui Franci nunc nominantur.* Agathias lib. I. *Francos veteres esse Germanos dixere, quod utique ex eo satis liquet. Nam circa Rhenum si habitant, huic propinquas incolunt terras; Galliarumq; maximam partem possident, non propriam, sed vi occupatam. Arbogasten* natione Francum omnes fatentur Zosimus lib. IV. *Gratianus Imp. Arbogastem & Bautonem misit. Erant ambo natione Franci. Eodem: Arbogastes oriundus è gente Francorum, quem secundum à Bandone Duce locum obtinere Gratianus jusserat.* Paulinus Diaconus: *Vita B. Ambrosii. Arbogastes Comes Bellum adversus gentem suam, id est Francorum, paravit. Exsul, quia pulsus patria, aut eam deserens ad Romanos devenit.* Superiore Panegyrico Claudianus.

Proh

Proh crimen superum, longi proh dedecus avi,
Barbarus Hesperias exsul possederat urbes,
Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.

75. FAMULUM.] Clientem vocat versibus modo positis. Vide Socratem lib. V. cap. XXIV. Sane vero Eugenium in clientelam Arbogasti commendaverat Ricomer, ut multis tradit Zosimus: hominem utique humilis prosapiæ, quare nec integro licet anno Occidenti imperans, in Fastos Consulares Consul factus relatus esse videtur, cum, quem contrà eum Consulem fecit Theodosius in Oriëte, Abundantius ubique legatur. Consulatus ejus mentionem ex aliis monumentis fecere doctissimi viri ad Sidonium Distinctionem mutavit hoc versu Editio Scaligerum Correctorem nacta Nulla re Germanus enim exsul speciatim Arbogastes. Licet nec Maximus eo titulo carere habeat, de quo ad Theodosium Pacatus: *Non statim subisset hominem tui suique præterita reputatio? Non sibi ipse objecisset te esse Triumfalis viri filium, se patris incertum. Te hæredem nobilissimæ familiæ, se clientem: Te omni retro tempore Romani exercitus Ducem, Libertatis Patronum; se orbis extorrem, patriaque fugitivum.* Nihil tamen mutamus, nec jubent quicquam Libri.

75. RESPERSUS UTERQUE.] Pari crimine juvenes Imperatores exstinxere, Gratianum Maximus, Valentinianum Eugenius. Hic *Arbogastis* cliens, & sub eo Imperator, ille domus Theodosianæ verna, & pro magno affinitatem jactens, uti de hoc Pacatus Panegyrico, de illo omnes Historiæ narrant. Maximi scelus palam gestum est; nec sine dolo tamen, fugientem enim Gratianum ad lecticam suam pellexit Andragathius, conjugem adventare mentitus, & ita ingenii, corporis speciocissimi, Principem interemit, ut auctor Sozomenus est, lib. VII. cap. XIII.

ταῦτα σπουδαζούσης τῆς τοῦ βασιλέως μητρός, αὐγέλλεται δόλῳ Ἀνδραγαθίου, ὃς στρατηγὸς ἦν Μαξίμου, Γρατιανὸν ἀνῃρῆσθαι, ἐφ' ἁρμαμάξης γὰρ βασιλικῆς ὀχούμενος ἀπεκρύβη, καὶ ὡς τοῦ βασιλέως εἴη γαμετή, τοῖς ἡγουμένοις ἀγγέλλειν ἐκέλευσεν, ἀπερισκέπτως δὲ Γρατιανὸς τὸν τῇ δὲ ποταμὸν διαβάς, ὡς ἔναγχος γήμας, καὶ νέος ὤν, καὶ ἐρωτικῶς πρὸς τὴν γυναῖκα διατεθεὶς ὑπὸ προθυμίας τοῦ θεάσασθαι αὐτὴν μηδὲν προϊδόμενος εἰς τὰς Ἀνδραγαθίου ἐνέπεσε χεῖρας, καὶ συλληφθεὶς οὐκ εἰς μακρὰν ἀνῃρέθη, ἔτη μὲν τὰ ἀμφὶ εἰκοσιτέσσαρα γεγονώς, δέκα δὲ καὶ πέντε βασιλεύσας.

Aliter tamen Ambros qui dolo & in convivio interfectum Gratianum scribit in Psalmum LXI. Lugduni interfectum, notant Cassiodorus chronico Marcellinus, adjecto die VIII. Cal. Septembr. indicia cruentatorum manibus parietum adhuc superfuisse tum scribit B. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *Gratianus, ab exercitu suo proditus, & ab obviis urbibus non receptus, ludibrio hosti fuit, cruentataque manus vestigia parietes tui, Lugdune, testantur.* Quæ traditio illi Sozomenianæ nihil derogat. Ipse tamen maximus negabat suo jussu interfectum Gratianum, ut vides apud Ambrosium, Epist. LVI Sed eum vide in Psal. LXI. Valentiniani tenerrima ætate jam ante regno pulsi teterrimum fatum in obscuro est, adeo ut nec in Funebri Oratione referre voluerit Ambrosius, cum tamen ejus diei, quo periit, verba commemoret. Illud constat ab Arbogaste omni auctoritate per dissensionem spoliatum, adeo uti nec obedientem haberet mandato ullum de plebe militem, de dissensione clarè Zosimus. De altero Sulpitius Alexander: *Dum diversa in Oriente per Thracias geruntur, in Gallia status publicus perturbatur. Clauso apud Viennam Palatii ædibus Principe Valentiniano, & penè infrà privati modum redacto, Militaris rei cura Francis satellitibus tradita Civilia quoq; officia transgressa in conjurationem Arbogastis, nullusque ex omnibus sacramento militiæ obstrictis reperiebatur qui familiari principis sermoni aut jussis obsequi auderet.*

Hinc secuta cædes, & cadaver suspensum, tamquam tædio semet strangulasset, quod ridiculè simul improbeque de tali indole fictum facile encomia Ambrosiana arguunt. B Hieronymus eodem loco: *Adolescens Valentinianus, & penè puer, post fugam, post exilia, post recuperatum multo sanguine imperium, haud procul ab urbe fraterna mortis conscia, necatus est; & cadaver exanime suspendio infamatum.* Ab Eunuchis strangulatum Arbogastis & Eugenii jussu, scribit Socrates lib. IV. cap. XXIV. Aulicis etiam aliis, Sozomenus, cum multa adolescentis laude, lib. VII. cap. XXII. Zosimus solus scribit extra muros Viennæ belli simulacra cientem ab Arbogaste interemtum: *ob animum forte*, (si tamen eousq; fuit) habens Tertii Valentiniani cædem, quæ eo modo perpetrata est, ut scribunt Idatius in Chronico, & Alij. Insigne autem paris ultionis à Deo exemplum uterque Tyrannus, Maximus & Eugenius, habuere; capti ab eodem cæsi utriusque Principe vindice, vere à Deo ei officio dato, quod nomine præferebat, spoliati Regiis insignibus, servorum more interemti sunt. De Maximo pulcre Pacatus, de Eugenio Socrates, modo indicato loco. *Eum jussisse pro victo ad se compedibus vinctum deduci Theodosium: mox ipsum captum, & à victore* quod de Maximo multis Pacatus ob scelera increpatum, capiteque damnatum narrat Theodoretus libro V. cap. XXIV. De utroque B. Hieronymus, juncto Procopio (de quo Ammianum videas lib. XXXVI.) *Quid loquar*, inquit, *de Procopio, Maximo, Eugenio? qui utique dum rerum potirentur terrori gentibus erant. Omnes capti steterunt ante ora victorum; &, quod potentissimis quondam, miserrimum est, prius ignominia servitutis, quam mucrone hostili confossi sunt.*

76. INSONTIS IUGULO.] Iugulo cædem intellige, sanguinem. Sedulius lib. IV.

cum præsidis ante tribunal
Staret, ut ad jugulum ductus mitissimus agnus.

De Gratiani innocentia Ausonius Panegyrico, de Valentiniani Ambrosius Sermone ejus Funebri, multisque aliis locis Epistolarum & Opusculorum. Vt & Themistius Peculiali Oratione in ejus Consulatum.

77. NOVITAS AUDERE PRIORI.] Maximum Fortunæ novitate, hoc est successuum incredibili celeritate, Eugenium illius exemplum mitigasse dicit, ad quem transissent scilicet tot exercitus, tot civitates cum opulentis provinciis defecissent. De successibus suis Maximus ipse apud Sulpitium Severum de Vita Martini cap. XXIII. *Martinus à convivio Maximi, frequenter rogatus, abstinuit: dicens se mensa ejus participem esse non posse, qui duos Imperatores, unum regno, alterum vita expulisset. Postremò cum Maximus se non sponte sumsisse Imperium affirmaret, sed impositum sibi à militibus, divino nutu, Regni necessitatem, armis defendisse, & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili eventu victoria fuisset, nullumq; ex adversariis, nisi in acie occubuisse, tamdem victus ad convivium venit.* Possis novitatem etiam generis vilitatem capere, cuius ergo Pacatus mirificè traducit Maximum; Et armigerum lixâ fuisse testatur. Ausonius Gladiatorem vocat idem Pacatus, vili autem sanguine homines videmus, dato paullum spatio, nihil non audere ut emergant. Vide Seqq.

78 TANTUMQUE DABANT EXEMPLA SEQUENTI.] Hoc est: tantum consilii & Audaciæ dabat Eugenio Parricidæ Maximo exemplum, quantum rei novitas dederat ipsi Maximo. *Novitas Maximo data*, est insolitatus terror, quo perculsæ Gratiani legiones ad eum transfugerunt, ex angulo quodam ad Europæ Imperium progressum. Orosius lib. VII. cap. XXXV. Maximus hostis maximus, & ab immanissimis quoq; Germanorum gentibus tributa ac stipendia solo terrore nominis exigens. Omnem scriptam Lectionem habere *sequentem* testantur docti, & nos de nostri iudicium addimus. Difficilior lectio utraque, quam pro Claudiano nullibi non, ubi sanus est, summopere perspicuo. Error

tot inest, mea opinione, voculæ *TANTUM*. Tota periodo Eugenij laudat providentiam, Maximi audaciam & virtutem bellicam, quæ duo junctim in Tyrannis tãtis de vicisse Theodosium, summam ejus laudum facit. Scripsit igitur hic etiam sui similis, Poeta:

Novitas audere priori,
Suadebat, cantumq; dabant exempla sequentem.

Eorum nimirum qui Maximi exemplo primum felices, post perierant tamen. Omnino ita scripsisse, expediendamq; Claudiano difficultatem arbitramur. Litterarum permutatio in veteri scriptura perfacilis. Considera quæ sequuntur. Dabant, reddebant. Elegantior usus verbi dividiæ scriptori optimo fuit. Novitatem pro ignobilitate, humilitate, capiendam, docet altera significatio ejusdem vocis in sequentibus *Hic nova moliri facilis*.

79. HIC QUÆRERE TUTA PROVIDUS.] Eugenii doctrinam commendat Zosimus, quiq; Philosophus fuerit. Ei respondet nostri observatio. Utique vero si tanto exercitu prodiisset in hostem, melius rebus suis prospexisset Eugenius, quod veritus Theodosius celeritate necessaria hominem umbraticum oppressit, Legatos pro participando Imperio leniter habens, interim bello parando incumbens. Vide Zosimum.

80. INTER CLAUSTRA REDUCTUS.] Quæ mera felicitate, mero favore divino pervasit Theodosius: Consensu Historiæ. *Ego verò suspicor Arbogastem*, minus cognita Principis strenuitate, ultro eum admittendum censuisse, ut videlicet suo commodo loca meliora insidens, ejus exercitum pessumdaret. Arguunt omnia quæ de circumvendo insidiis narrat Orosius, lib. VII. cap. XXXV. *Ubi solùm etiam in pugnam prosiliisse scribit*, confirmante in Oratione Funebri Ambrosio, qui prosiliisse suis commorantibus, hoste inequitante, memorat clamantem UBI NUNC EST THEODOSII DEUS.

81. MORTE PARES.] Negant nonnulli Christianorum de Eugenio, qui dum supplicat Theodosio, à milite obtruncatum scribunt. Sozomenus lib. VII. cap. XXIV. Εὐγένιος δὲ προσδεόμενος τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως, ἐδεῖτο σώζεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ ἱκέτευε πρὸς τοῦ τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. Socrates lib. V. cap. XXIV. Εὐγένιος πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς τοῦ βασιλέως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη. D. Maximo etiam non nemo aliter. Sed vera utiq; noster hoc loco, qui regula sit quædam palantibus cæteris. De Maximo etiam Ausonius Encomio Aquileiæ.

Sed magis illud
Emine[illegible]tremo quod te sub tempore legit,
Solveret exacto cui justa piacula lustro
Maximus, armigeri quondam sub nomine lixa
Felix qui tanti spectatrix læta triumphi
Punisti Ausonio Rutupinum Marte Latronem.

82. DEDECUS.] A summo Imperio in infimam servitutem, quod morte ipsa atrocius notãt Hieronymi verba modo proposita.

83. MIXTIS TELIS.] In acie, conflictu militari. Telo enim Carnificis ceciderunt: Forte scriptum Claudiano *missis* Ut ipsi occidendi prius occidissent alios.

84. AMISSA SPECIE, RAPTIS INSIGNIBUS.] Pacati verba rem tantum non ob oculos ipsos ponunt, in Maximi, (si miserabilis ipse fuisset) sane miseranda clade. *Actutum fortissimi Duces instruendo accinguntur triumpho. Capiti diadema decutitur humeris vesti, aufertur. Pedibus ornatus evellitur. Totus denique homo aptatur ad interitum, Publice publicus spoliatore xsuitur; nectuntur manus rapaces, nudantur* [Scribe *nodantur*] *crura fugitiva, talis denique tuis offertur oculis, qualem offerri decebat victori captivum, Domino servum, Imperatori tyrannum, &c.*

85. RAPTIS INSIGNIBUS.] Purpura Augustali, quæ adeo sancta erat, ut priorum principum gestarent posteriores. Sic Constantino quondam apta, indutum auspicijs Imperij Theodosium ex magis priscis scribit Michael

Michael Glycas. Sic de ea qua exutus idem iste Maximus Pacatus: *Tu tuum, venerabilis Gratiane, carnificem, diris comitatus ultricibus obsidebas, & irata umbra ab os ejus oculosque fumantes infernis ignibus tedas, & crepitantia torto angue flagella quatiebas, ne morti honesta vacaret, ne Regalem illum, sacrosanctumq; vestitum impio cruore pollueret, ne cultus olim tuus, ac deinceps fratrum futurus, funestum sanguinem, vel dum vindicatur, acciperet.* Et Antiquiores Palmatas hoc genus de Capitolio aut Palatio sumebant; Capitolinus in Gordianis: *Palmatam tunicam, & Togam pictam primus Romanorum privatus suam propriam habuit, cum ante Imperatores etiam de Capitolio acciperent, aut de Palatio.*

83. INSIGNIBUS,]Imperii. Certis notis, quibus ab hominibus homines distinguãtur, utendi morem ab Ægyptiis, ipsisque adeo primis hominibus, per Dei immortalis manus in mundum venisse, ex Sacris Litteris, Diodoro Siculo, aliisq; ,ad satiem docemus in Commentatio Characterum. Dignitatem monstrantia ind cia, hoc nomine censentur. FLorus lib.I. *Insignibus, quibus regni dignitas eminet.* Silius Italicus *Regnique insigne vetusti.* De Clypeis, galeisque, quorum ornamentis Nobilitas hodie censetur, iuibidem multa docemus, ut ii à vetustissimis Regibus oriunda insignia nunc ad Nobilitatem nostram propagarint: Arma distinxerint ab armis facinora illustria; coacta sit ab ipsis insignibus proles majorum facta sequi, amisso, secus si egisset cum infamia, titulo; denique & bona annecti cœpta Nobilitati, quæ Feuda non aliunde dicta sint, quam quod summa perpetuaque fide posteritatem possidentium, Virtuti allegaverint, & Principum necessitati constrinxerint. Sed hæc isthic memorari aliena.

84. IN VULTUS REDIERE SUOS.] Alter in Grammatici & Antigraphi Au ut lici, ut vides in Socrate, lib.V. cap.XXIV. Alter in vernæ, armigeri, lixæ, uti testantur indubii testes Ausonius & Pacatus. Vultus, habitum, statum, personam omnem notat, ut luce aliquot auctorum nova, alibi doctum. Non indocte Nonius ex aliis Vultum, voluntatem, constitutionemq; hominis, inde apparentem, designare notat penes Lucilium, Sallustium, Ciceronem.

84. MANIBVSQVE REVINCTIS.] More noxiorum hominum ad supplicium raptorum, hæc enim pœna addita pœnæ extremæ ab omni antiquitate. Sidonius de Bacchi triumpho Indico:

Conjectas in vincla manus post terga revinxit
Pampinus.

Nonnus, lib.XV.

Ἀλλ᾽ οὐ κεκλιμένοιο φιλευίου ἑσμὸς ἀλήτης,
Χεῖρας ὀπισθοτόνους ἀλύτῳ σφηκαίσατο δεσμῷ.

Virgilius, Aen.II.

Ecce manus juvenem interea post terga revinctum
Pastorem, magno ad Regem clamore trahebant, &c.

85. GLADIIS.] Militari more, non enim adstricti erant ad securim, stantis Reipublicæ consuetudine, Principes. Suetonius, Calig. cap.XXXII. *Sæpe in conspectu prandentis vel comissantis seriæ quæstiones, per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscunq; è custodia capita amputabat.* Gladius a. honestior erat securi; vide quæ notat doctissimus Petrus Faber, Lib.I. Semest. cap.IV. Honestius cæteris supplicium demti capitis nos docemus Advers. lib.XXXII cap. VIII. Claudiano frequens hujusdem mentio.

85. SVBMITTVNT COLLA.] Non ignari nimirum meriti ultimi supplicii, itaque necessitati voluntatem submittentes. Sic Beati martyres, alia tamen caussa submittebant colla gladiis, optato è vita abscessu. Walafridus Strabus, in Vita & Fine Blaitmaici.

Hii

His dictis compuncta cohors, quod posse videbat,
Hoc animo statuit; quidam sub pectore firmo
Sacrilegas spectare manus, gladioque furenti
Supposuisse caput gaudebant mente serena.
Firma fides vigilat, rebus suspensa futuris.

Dicas à vexillis militaribus similitudinem sumsisse, colla enim alioquin rigide fastu & confidentia portaverant. Illa autem erigere, magnanimitatis, ardoris ad conflictum, humilitatis demittere. Ammianus, libro XIV. *Velut contumacia quoddam vexillum altius erigens, sine respectu salutis alienæ & suæ.* De Submissione Papinius pari allusione. IV. Silvarum, II. de Domitiano:

Tranquillum vultu, sed majestate serena
Mulcentem radios, submittentemq; modestè
Fortunæ vexilla suæ.

Lucanus, lib. VI.

Pacem gladio si quærit ab isto
Magnus, adorato submittat Cæsare signa.

Sic sublata, & in alto posita Bellum indicabant aut Imperium aliud: Virgilius.

Vt Belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu.

Auctor Chronici Alexandrini in Joviano. *Iunius, Persarum Satrapa, Vrbem ex mandato Imperatoris ingressus, in turrium una signum Persicum fixit. Imperatore cives omnes cum bonis excedere jubente.* Sæpè Scriptores Historiarum recuperatæ Pallæstinæ. *Extollere vexilla,* pugnæ signum erat. Ammianus lib. XXXVII. *cum undique ad arma conclamaretur Imperio Principis & ductorum stetit regibilis miles, vexillum operiens extollendum, quod erat oportunè subeunda iudicium pugna. Pervertere,* Defectionem notabat. Idem Scriptor Lib. XXVI. *Agilo rem excursu prodidit repentino: eumque secuti complures, jam pila quatientes & gladios, ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta perversa gestantes, quod defectionis signum est apertissimum.* Sed hæc alibi.

86. VITAM VENIAMQUE ROGANT.] De Eugenio non unus Scriptorum. De Maximo nescio; multum enim iste illo virtute potior. Et sunt qui istum à militibus cæsum, nec in potestatem Theodosij venisse dicant, ut Sozomenus lib. VII. cap. XIV.

86. DAMNA PUDORIS.] Amissum omnem pudorem, rem ultrà omne exemplum pudendam dicit. Innuunt autem hæc verba culpantque fœmineum utriusque animum, quod non ceciderint ferro quacunque ratione potito. Exemplo Ducum, quorum Principi suo uterq; eatenus feliciter militans, cum adversam Fortunam sentirent, maluerunt interire quam Victori esse supplices, Andragathius videlicet atq; Arbogastes. Pariter loquitur in Eutropium.

87. NUTU MOVERE COHORTES.] Vide Notas ad Rutilium lib I. v. CCLXXI.

88. DUBIUS SESE LIBRAVERAT ORBIS.] Dubia enim res erat, Theodosius an alter horum vinceret, Imperiumque susciperet. In eos dubius, sese libraverat. Pendebat jam terrarum orbis, dubius in quos concederet. Singularem felicitatem Theodosij tacitè commendat, quæ sanè insignis fuit, tantas copias, tam prorsus peritos ductores singulos singulis præliis superasse. Transcribunt omnia singulari Pietati Historici, utinam non prolapsi quandoq; ad fictiones. Vise Orosium, Socratem, Theodoretum, Sozomenum: Etiam Pacatum, & Zosimum. Major etiam fuit Honorij, qui tot motibus, tot tyrannis rebellantibus superstes & in tuto semper vixit. Deo cumprimis carus, quod ambiguæ de Religione sententiæ scriptor illi testimonium perhibet, libro I. Vandal. Procopius:

ταῦτα ἐναργῶς προσδοκῶντι, καὶ ἐν τρικυμίαις φερομένῳ. τῆς τύχης εὐτυχήματα θαυμάσια ἡλίκα ξυνηνέχθη γενέσθαι. φιλεῖ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς, οὔτε ἀγχίνοις οὔτε τι οἴκοθεν μηχανᾶσθαι οἵοις τε οὖσιν, ἢν μὴ πονηροὶ εἶεν, ἀπορουμένοις τὰ ἔσχατα, ἐπικουρεῖν τε καὶ ξυλλαμβάνεσθαι ὁποῖον δή τι καὶ τῷ βασιλεῖ τούτῳ πετύχηκεν.

90. DAMNAT VOCE REOS.] Exprobratis sceleribus. De Maximo Zosimus.

Μάξιμος μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου κατήγετο θρόνου, χρήματα διανέμειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν στρατιώταις ἀρξάμενος. γυμνωθεὶς δὲ τοῦ βασιλικοῦ σχήματος Θεοδοσίῳ προσήγετο. ὁ δὲ βραχέα τῶν κατὰ τῆς πολιτείας αὐτῷ πεπλημμελημένων ἐν ὀνείδους μέρει διεξελθὼν τῷ δημίῳ παρέδωκε, τὴν ὀφειλομένην ἐκτίσοντα δίκην.

Pacatus scribit quod sub nomine suo scelestus Imperium invasisset, nam Gratianum Theodosij mandato submotum mentibus erat, id maximè exprobrasse Theodosiũ. Confesso in eo fuisse ut ignosceret (Ita B. Ambrosius scribit, si per iram aut iratis verbis quem compellasset Theodosius, id signum fuisse sequentis veniæ) jam cum Misericordia colloqui ordiens; At Procerum jussu abreptum ad supplicium Maximum. De Eugenio Theodoretus lib.V.cap XXIV.

Ταῦτα λέγοντες ἐξανέστησάν τε ἐκ τοῦ δίφρου τὸν Εὐγένιον, καὶ τὰ δεσμὰ ἐπιθέντες πεπεδημένον ἀπήγαγον, καὶ προσήγαγον δορυάλωτον τὸν πρὸ βραχέος μεγαλαυχούμενον. ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν τε εἰς Βαλεντινιανὸν πλημμεληθέντων ἀνέμνησε, καὶ τῆς παρανόμου τυραννίδος. καὶ τῶν κατὰ τῆς ἐννόμου βασιλείας πολέμων ἐκωμῴδησε, καὶ τὴν ἡρακλέους εἰκόνα, καὶ τὸ μάταιον δι' ἐκείνην γενόμενον θάρσος. καὶ τότε δικαίαν καὶ ἐννόμον ἐξήνεγκε τῆς κατ' αὐτοῦ τιμωρίας τὴν ψῆφον.

92 DECIDIT IN FLUCTUS.] Andragathius mari Ionio obnavigans, Maximi clade accepta. Gratiani interemti vindicem metuens, desilit in mare. Zosimus.

τούτων ἀπαγγελθέντων Ἀνδραγαθίῳ, τὰ περὶ τὸν Ἰόνιον διερευνωμένῳ πορθμὸν, ὅτι μυρίοις περιπεσεῖται κακοῖς ἐπιστάμενος, οὐκ ἀναμείνας τοὺς ἐπιθησομένους, αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπέθηκεν, καθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν τὸ σῶμα, καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἐκδοθῆναι τὰ καθ' ἑαυτὸν, ἢ τοῖς ἐχθίστοις ἑλόμενος.

Pacatus fluctibus mersum fataliter dicit ne cadaver uspiam esset.

92. ILLUM SUUS ABSTULIT ENSIS.] Arbogastes biduo post Eugenii cladem sese ipsum interemit, Socrates, lib. V. cap. XXIV.

Ἀρβογάστης δὲ ὁ τῶν τηλικούτων κακῶν αἴτιος, μετὰ δύο τῆς συμβολῆς ἡμέρας φυγὼν, ὡς ἔγνω οὐκ εἶναι αὐτῷ βιώσιμα, τῷ οἰκείῳ ξίφει ἑαυτὸν διεχρήσατο.

Cum sensisset silvas, in quas refugerat, obsessas undique, seque ad necem quæri, sese vita expulit. Zosimus:

Ἀρβογάστης δὲ τυχεῖν ἀπὸ Θεοδοσίου φιλανθρωπίας οὐκ ἀξιώσας, ἐπὶ τὰ τραχύτατα συνέφυγε τῶν ὀρῶν. αἰσθόμενος δὲ ὡς πάντα περινοστοῖεν τόπον οἱ τοῦτον ἐπιζητοῦντες, ἑαυτὸν ὑπέσχε τῷ ξίφει. τὸν ἑκούσιον θάνατον τῆς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν συλλήψεως προτιμήσας.

Non uno mucrone dixit noster Panegyrico Superiore, rem esse transactam. In MS. nostrò est memorabilis nota, margini adscripta hîc: Duobus se pugionibus interfecit.

92. ABSTVLIT.] Interfecit. Horatius de Medeæ veneficiis. *novam*

Incendio nuptam abstulit.

Maro

Maro lib. VI. de Infantibus: *ab ubere raptos Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.* Dicas à torrente, aliave vi aquarum ductum. Curtius, lib. VII. *Iuvenis erat, primo ætatis flore pubescens, quem inter equites, Philota tormentis conturbatos alienus terror abstulerat.* Maro.

Vt vidi, ut perij, ut me malus abstulit error.

93. SOLATIA.] Ultio morientium Solatium. & sic etiam mortuorum. Vide nonnihil in Libro XLVIII. Adversar. cap. XIIX.

93. CÆSIS FRATRIBUS.] *Consanguineis*, non Germanis, Ammianus, fine li. XXX. Valentiniani enim mater Justina, Magnentij quondam Principis, vidua, tot tantarumque turbarum contra Catholicos pro Arrianis auctrix. Gratianum ex alia sustulerat ante Imperium Valentinianus Senior, ut vides apud Socratem, lib. II. cap. IX. Unde error Fastis Consulatibus Idatij eximendus, qui Valentiniano Augusto natum filium Gratianum memorat Consulibus Eusebio & Hypatio. Gratianus ipse uxorem habuit Posthumam Constantij patri cognominem, ut tradit Ammianus, *lib. XX.* Quam Lætam tamen vocat, matremque ejus, Pissamene. Zosimus, libro V. Gratiani mater Severa fuit, quæ laudata magnopere Justina, Valentiniani postea, conjugem Valentinianum commovit, ut superinduceret eam. Qui lege lata omnibus subditis suis permisit duas cuique habere uxores, ut prodit Socrates, lib. IV. cap. XXVI. Et ex eo Nicephorus, lib. XI. cap. XXXIII. Historiam, quoniam nec trita aliis Ecclesiasticis scriptoribus, & memorabilis est ob Severæ animum, verbis Epiphanij, ex Tripartitæ lib. VIII. cap. XI. addendam jussi: *Iustus, Iustina pater, cum esset Piceni judex, Constantij Temporibus, vidit in somnis, quod ex dextro femore Imperialem purpuram genuisset. Quumque visio per multos recitaretur, ad Constantij usq; aures pervenit. At ille considerans somnium, tamquam ei Imperator ex ea nasceretur mittens occidit Iustum. Hujus filia Iustina cum orphana mansisset à Patre: virgo permansit. Posteriore verò tempora venit ad Severæ notitiam, conjugis prioris Valentiniani Augusti, ad quam frequentius veniebat & amabatur, ita ut etiam cum ea balneis uteretur. Quumq; Severa secum lavantem Iustinam diutius inspexisset pulcritudine virginis obl gata est, & dixit Imperatori adeo esse speciosam Virginem Iustinam, ut etiam ipsa, licet esset mulier, ejus tamen amore sit capta. Itaq; Imperator ejus sermone concepto, Iustinam ducere tractabat uxorem, non tamen Severam abjicere, ex qua Gratianus fuerat natus, quam paullo ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publicè per civitates propositam sancientem ut liceret, si quis vellet, habere duas uxores. Cumq; Lex proposita haberetur, Iustinæ ipse conjunctus est, ex qua natus est Valentinianus Iunior, & filiæ tres. Iusta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in Virginitate manserunt, Gallam verò posteà major Theodosius duxit uxorem.* Hæc Socrates & Epiphanius, repente etiam Diacono, lib. XI. Dicas ergo hoc nævo castitatem Valentinianæ Aulæ contemeratam, quam procul ab omni alioquin incestu, sancte pudiceq; servatam commendat Ammianus lib. XXX. Fratrem, cum quadrimis ad Imperium à militibus & Valente esset provectus ipso inscio, ut dilexerit, & admiserit summo honori Gratianus, legas apud eundem Ammianum fine ejusdem libri. & Sozomenum, libro VI. cap. XXXVI.

94. ULTOR TRIBUIT.] Reapse illis, non sibi. Quod enim Gratiano volente rogante q; acceperat, eo contentus Theodosius, morte ejus vindicata, reliquum Imperij reddidit Valentiniano, cum Maximum & Victorem devicisset. De miserabili Gratiani captione, morte, & negata sepultura cadaveri à parricida Maximo, multis, intertextis scripturæ verbis, B. Ambrosius Enarratione Psalmi LXI. Vltoris & Vindicis titulo honestat Theodosium omnis memoria. Cum Eugenio offerente pacem, facilè poterat quietus regnare idem: Sed ulcisci suo & liberorum præsentissimo etiam periculo, maluit Valentiniani indignam cædem, cujus mores & Pietatem mul-

multis idem B. Pater in Oratione Funebri commendat. Gratiani miseriarum memoria exstat, proditi nimirum, capti, cæsi, apud Auctorem Epistolæ ad Præsidium, anno post nondum integro scriptæ; quam qui Hieronymo ablatam incerti auctoris titulo adscripserunt, prorsus Genium tanti viri ignorasse videntur. *Necdum*, inquit, *annus completus est quo Principem Gratianum prodente exercitu suo, ante fœda captivitas, dehinc miserabilior oppressit interitus.* De Eugenio quod dixi verum adeo est voluisse cum Theodosio participare Imperium, ut nec Augusti titulum usurpaverit, docentibus monumentis priscis, ita inscriptis. COSS. THEODOSIUS A. III. ET EUG. P. N. Hoc est, Princeps noster Neque Cæsar scilicet neq; Augustus ob Theodosij reverentiam nominari volens. Epistolam eam Hieronymo ut demerent viros doctos compulit utiq; pagina postrema, quæ miras variorum animalium historias connectit. Sed ista assutitia est, nec quicquam ad præcedentia, quæ omnia Hieronymiana sunt, lepore, acumine, usu scripturæ, doctrina, nullius tum alterius auctoris.

93. NECIS AUCTOR. [MS. noster Actor.

94. LABITUR.] Proruitur, evertitur. Sic lapsum pro violento casu dixit priore in Rufinum *tolluntur in altum Vt Lapsu graviore ruant.* *Corruere* ita oppetere, perire, mori. Q. Serenus de Phthiriasi.

> *Sulla qqoque infelix tali languore peresus*
> *Corruit.*

Et à casu cadavera dicta auctor Tertullianus. Cap. XVIII. de Resurrect. Carnis. *Atque adeò caro est quæ morte subruitur, ut exinde à cadendo cadaver renuntietur.*

95. MITIGAT UMBRAS.] Ex superstitione gentili loquitur, manes amicorum placari cæsis ad tumulum aut memoriam hostibus, nota exempla Homeri & Maronis. Alibi de Stilicone. I. Laudum.

> *Turmas equitum, peditumque catervas*
> *Hostilesq; globos tumulo prosternis amici:*
> *Inferijs gens tota datur.*

96. JUVENUMQUE DUORUM.] De Valentiniani adolescenti ætate dictum est suprà. Gratianus interfectus est Annum agens XXIV. ant. XXV. Ricomere & Clearcho Coss. Natus Consulibus Eusebio & Hypatio.

ἔτη ἀμφὶ εἰκοσιπέντε γεγονώς.

Sozomneus, lib. VII. c. XIII. Cautius quam Socrates, eumq; secutus Epiphanius in Tripertitæ lib. IX. cap. XXI. ζήσας ἔτη εἰκοσιτέσσαρα, Errat prolixè Victorinus, etiam consensu veterum codicum, addeos annos aut quatuor, quinque aut ipsos quatuordecim, quindecimve assentante Paulli Dilatator. lib. XII. Extremo Hist. Misc. Veritatem servavit Freculphus, quod mireris. Tom II Libro IV. cap. XXIV. Mortuus est Gratianus anno Imperij. XV. Vitæ XX & IV. Ex qua scriptura error Victorinum & Paulli Dilatatorem, unde invaserit, videri potest. littera enim E à librariis potestatem denarij numeri accepit, T quinarij. Sic ergo ambo isti emaculandi. Insuper & verus ipse Paullus Diaconus, qui sub finem li. XI. si novem & viginti Annos Gratiano adsignat, cujus priori numero quinquennium de corruptis notis est demendum. Dilatator ille conjugem Gratiano novam de suo luto Creusam fingit, sed ille vitioso Codice Tripertitæ illusus est, in qua vice ejus nominis re vera scriptum est.

97. PURPUREOS MANES.] Augustos. Sidonius.

> *Purpureos Fortuna viros cum murice semper*
> *Prosequitur.*

Claudianus, Sexto Consul. Hon. *Purpureo fotum gremio.*

98. ILLI JUSTITIAM CONFIRMAVERE TRIUMFO.] Vitiosa lectio moram sermonis perennitati nectit, contra morem nostri Olim nobis conjectatum.

> *Illi Iustitia confirmatore triumpho*
> *Præsentes docuere Deos.*

Sed

Sed Codex noster, assensu Belgicorum &; nisi eidem sunt, Schotto collotarum, cum Delrianis, Camertis, Aldi. rem minore mutatione planiorem reddit. *Illi Iustitiam confirmavere triumphi.* Licet obhæreant etiam sic sequentia, Periodis non connexis. Locutio illi est par de Bello Getico, Laudum Stiliconiarum Quarto Libro.

Illa sub horrendu prædura cubilia silvis,
Illi sub nivibus somni, Curaque, Laborque
Pervigil, hanc requiem terris; hæc otia rebus
Insperata dabant: Illa tibi Roma salutem
Alpina peperere casæ.

Expressam rem dicas ex memoria dignissimis, licet non admodum Geniatis, versibus Silij Italici, lib. XV. Punic.

Justitia cultor quæcunq; capesses
Testes factorum stare arbitrabere divos:

Nec abeunt Euripidis Troadibus, Hecuba gratias agente Justitiæ Promotori Jovi.

ὦ γῆς ὄχημα κἀπὶ γῆς ἔχων ἕδραν,
Ὅστις ποτ' εἶ σύ, δυστόπαστος εἰδέναι.
Ζεύς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεως, εἴτε νοῦς βροτῶν
Προσηυξάμην σε, πάντα γὰρ δι' ἀψόφου
Βαίνων κελεύθου, κατὰ δίκην τὰ θνήτ' ἄγεις.

γῆς ὄχημα vocat Jovem, ut Apollo seipsum ἁρμονίαν κόσμου, apud Lactantium, libro I. cap. VII. *Et Deum Philosophi Animam mundi.* Vide Timæum, Ocellum, Aristotelem, Apulejum de Mundo. Leontium in Sphæra Arataea. Platonem Timæo. &c. Justitiam Omnituentem non inconcinna prudentia ex vetustioribus facit Valerius Flaccus, libro I. Quintus Smyrnæus Lib. XIII. Paralip. Non solum omnividam, sed noctes diesque pravorum hominum studia observantem, eosque, secundum ea, ad pœnam trahentē: Hesiodum secutus, apud quem paria sunt primo ἔργων. Eadem ad Pietatem Justitiamq; exhortatione Poëtæ vetustissimi Theologi Gentilitatis, ubique Deos præsentes proposuere, Nemesin Vindictamq; commenti Idola, ut bona facta spes, mala metus sequeretur promoveret illa, hæc averteret. Sic Apollonius lib. I.

Ζεὺς αὐτὸς ἕκασ' ἐπιδέρκεται. οὐδὲ μὲν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, ὅτε θεουδέες ἠδὲ δίκαιοι.

Et Aratus omnia Jovis plena proclamat initio Operis, quam integra mysteriorum complexione insignibus versibus dilatat Avienus Paraphrastes doctissimus Euripides verò adjicit justorum hominum in vita communi, multis obnoxia ærumnis, eam certam esse debere consolationem, quod virtute sua non lateāt Justissimi Numinis inspectionem, tandem ad perennem justitiæ suæ Normam omnia exacturi. Sic contrà Impios attestatur Pindarus, nolint porrò malis moribus suis obsequi, eâ ratione, quod latere Deum, vindicem injustorum facinorum sese spetare habeant, rem enim contra esse, nec tale quid persuadendum. Olymp. I.

εἰ δὲ θεὸν
Ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

Quod genus dilatari sententijs in magnum volumen possit, si id studeas. Hoc verò loco opus non est. Addam eosdem modo Euripidis versus scire Gallico Idiomati hodierno transscriptos, non minore sanè gratia, quam sunt Græci, ab Honorio Vrfæo, Libro II. Epistolarum Moralium. Epist. XI.

Qui, que tu sois en fin, incognu Iupiter,
Soit la Necessite, qui es en la Nature,
Soit l'esprit des mortels, qui gouverne ce tout,

Cccc Iete

Ie teren grace, ô Dieu. Car sage tu moderes
En ta juste equité toutes choses mortelles.
Par sentier incognu les conduisant au bout.

Leguntur longe aliter duo primi versiculi apud Clementem Alexandrinum. Quos ipse tantus vir studio forsasse immutare commemorans voluit. Quam illi licentiam merito damus, omnium qui contra gentes, ex eorum doctrina & lectione instructi, pugnarunt, auctorum longo intervallo præclarissimo.

99. PRÆSENTES DOCVERE DEOS.] Loquitur de more paganorum; cum res ad votum fluerent, agnoscentium Deos, secus, dubitantium, aut prorsus negantium. Pertinent eo Dij Præsentes & Præstantes in VV. Inscriptionibus. Immo PRæsentia ipsa Numen, ut alibi observamus. Ovidius in Obitum Tibulli:

Cum rapiunt mala facta bonos, ignoscite fassa,
Sollicitor nullos esse putare Deos.

Apud eumdem, Metamorph. VI. Philomela, vim passa.

Si silvis clausa tenebor,
Implebo silvas, & conscia saxa movebo.
Audiet hoc æther, & si DEVS ullus in illo est.

Papinius, amico ex morbo revalescente. I Silv. IV.

Estis, io, superi; nec inexorabile Clotho
Volvit opus. videt alma pios Astræa.

M. Antonius, Epistol. ad Hircium & Cæsarem Octavianum: *Cognita morte C. Trebonij, non plus gavisus sum quam dolui. Dedisse pœnas sceleratum cineri atque ossibus clarissimi viri; & apparuisse Numen Deorum intra anni vertentis finem aut jam soluto supplicio parricidij, aut impendente, lætandum est.* Hinc *Præsentes Deos dicunt,* cum tam manifesta eorum Operatio, ut negari non possit, sed coràm oculis usurpetur. Lusit urbanè, & eleganti irrisione, Petronius, homo contemtor opinionum vulgarium, cum dixit: *Utique nostra Regio tam præsentibus plena est Numinibus, ut facilius sit Deum quam hominem invenire.* Præsentia enim omnia fingebantur, quolibet suo, quod colebat, vim talem adscribente, cum ad unum omnes ratione non uterentur, sed deciperentur volentes, & deciperent cupidi. Præsentia, ut dixi, numina, clarum denotant auxilium. Scribonius Largus, Epist. ad Julium Callistum: *Animadvertimus sæpè inter deliberationes contentionesque medicorum, auctoritate præcellentium dum quæreretur, quidnam faciendum, aut qua ratione succurrendum esset ægro, quosdam, humiles quidem, & alioquin ignotos, usu verò peritiores, & (* quod fateri pudet *) longè summotos à disciplina medicinæ, ac ne affines quidem ejus professionis, medicamento efficaci dato, protinus, velut præsenti numine, omni dolore periculoque ægrum liberasse.* Serenus ad Aesculapium suum.

Qui quondam, placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpejas arces, atque inclyta templa petisti,
Depellens tetros, præsenti Numine, morbos.

Pari vi manifestum numē dicit Ovidius, quod divinitatem suam re præsente comprobet. Libro I. de Ponto. Eleg. I. de Augusto.

Ut mihi Dij faveant, quibus est manifestior ipse.
Pœna potest demi, culpa perennis erit.

Virgilius, lib XI.

Fatalem Aeneam manifesto Numine ferri
Admonet ira Deûm, tumulique ante ora recentes.

99. HINC SECULA DISCANT.] Omnem dicit Posteritatem, Aeternitatem. Virgilius, seu quis alius, quod magis puto, neque mala suspicione Cor. Gallus.

inter

inter sese tristes Haliaetus iras
Et Ceiris, memori servant ad secula fato.

Hoc est per omne Tempus: Locutione Hebraica, ut notat Beatus Hieronymus ad initium Epistolæ ad Galatas. Fungitur verò primo specialique Poëtæ officio isthic Claudianus, eos qui tum vixerunt, quiq; victuri postea, illustrurus exemplis ad virtutis Pietatisq; cultum: Quo qui pertinere atq; collimare universam hujus præclarissimi scriptoris Poesin non videt, ipsum nulla pagina solidè intellexit. Laudes Heroum ad cultum Justitiæ & Dei, Vituperia Nebulonum spectant ad persuadendam fugam vitiorum. Scitè in eamdem rem ejusdem hujus Principis Laudibus Pacatus: *Pertinet*, inquit, *ad securitatem omnium seculorum, quod est factum, videri: Ut si quis umquam nefaria vota conceperit, monumentis nostrorum Temporum recensitis, per oculos hauriat innocentiam.* Scripta est ea nobilissima Oratio, nec mendax, nisi ubi divinitatem Theodosio affricare nititur, Pacato Romam vel evocato, vel ibi commorante, certè paullò pòst Gallias suas repetituro, præsente Romæ Imperatore, post Victoriam de Maximo partam, Timasio & Promoto Coss. quo anno, mense Junio. In urbem venit, mense Septembri inde regressus est, versus Orientem, Theodosius, notante Marcellino Comite, qui fuit Christianus. CCCLXXXIX.

100. INDOMITUM NIHIL ESSE PIO.] Pietatis Theodosianæ pleni sunt omnes Libri eorum temporum, Vide cumprimis Parentationem B. Ambrosij, Quadragesimo post excessum die, præsente Honorio Principe, factam. *Pietas*, hoc est Justitia, & secundum metum Deorum vita, etiam paganis scriptoribus commendatissima, instar ejus quæ nihil non superet, vincat, domet. Seneca Thyeste.

Nulla vis major pietate vera est.

Hinc maximam rerū vocat Petronius, fictam irridens, Veram commendaturus potius quam agniturus.

ô Maxima rerum.
Et merito Pietas, homini tutissima virtus.

Quam sententiam tamen, homo Polypus, conspurcavit adjecta altera.

Primus in orbe Deos fecit Timor.

Quæ portenti est non hominis, neque sensu communi utentis, qui eruditum illum Lurconem docere poterat, Amorem Deo à tantis beneficijs prius debitum, Pietatis præcipuè nomine, deinde metum ob regulam Justitiæ, in vita non sine conscientiæ stimulo lædendam. Pariter Prudentius, Cathemor. IV.

O Semper Pietas, fidesq; tuta!
Lambunt indomiti virum Leones.
Intactumq; Dei tremunt alumnum.

Sic nullo non loco iter justo securum dicit idem in Enchiridio.

Tutus agit vir justus iter vel per mare magnum,
Ecce Dei famulis scissim freta rubra dehiscunt.
Cum peccatores rabidos eadem freta mergant.

Ad eandem Sententiam pertinet quod Bonum Imperium, nulla vi concuti, nullis Tumultibus lædi, asserit Senatus Romanus, in Acclamationibus honori Antonini Augusti datis, apud Vulcatium Gallicanum, in Avidio Cassio: *Antonine Clemens, Dii te servent. Tu noluisti quod licebat. Nos fecimus quod decebat. Commodo Imperium Iustum rogamus. Progeniem tuam robora. Fac securi sint Liberi tui. BONUM IMPERIUM NULLA VIS LÆDIT.* Nostri tamen sensus latius patet; *virum pium nihil morari*, nihil illi obstare, quin officium suum ubiq; exerceat, adsit, faveatq; bonis, eosque tueatur: Improbos persequatur & puniat, Quod officium boni principis exsecutus hic narratur Theodosius. Idem volunt hæc Ennodij Itinerario Padi:

Quique polos vicit, soli mihi cedere jussus,
Sic Pietas elementa domat, sic cuncta coercet,
Cujus Grata Deo tenuit miseratio mentem.

Hocque urgent & vindicant quæ apud Claudianum sequuntur:

qui vindicat, ibi:

Omnia subsident meliori pervia caussa.

Pendet autem à Pietate Iustitia, & pro altera virtus altera capitur, Cicero Lib. Secundo de Natura Deorum: *Pietate ergà Deos sublata Fides etiam ac Societas generis Humani, & una excellentissima virtus, Iustitia, tollatur necesse est.* Sicque apud Deum verum hæ virtutes junctæ apparent. Petrus Chrysologus Sermone. CLXV. *Hoc pro magis videtur convenire, quam justo. Sed humano judicio, non divino. Penes Deum enim neque Pietas sine Iustitia est, neq; sine Pietate Iustitia: Cœlesti sensu sine Bonitate æquitas, sine æquitate bonitas non habetur. Virtutes, si separata fuerint, dilabuntur. Aequitas sine Bonitate sævitia est, Iustitia sine Pietate est crudelitas.*

100. TUTUMVE NOCENTI.] Ex Antithesi. Ut nihil non tutum est justo, Pioque, ita injusto Impioq. omnia intuta, omnia infesta. PLato lib. II. de Republica, difficile esse ait malum diu latere quin Pœnis ultricibus eruatur & vindicetur in eo scelus, circumferente suam sibi pœnam malitia. Indidem exclamat Petronius; *Dii Deaq; quam malè est extra legem viventibus quod meruerunt semper exspectant.* Quod idem scitè noster protulit altero in Rufinum, nocentes pœnam semper luere pœnæ formidine. Quo & pertinet quod Georgius Pachymerius libro III. testatur; *magnorum delictorum cum pœnas quoq; immanes esse conveniat, malos sontesq; homines irremisso formidinis tormento lancinari.* Et Ambrosius libro II. de Fide ad Gratianum clarere ait eos qui fidem violaverint, tutos omnino esse non posse, quæ ferè ipsa Claudiani verba sunt, & repetuntur à Vincentio Lerinensi Libro. I. Commonitorij. *Sic impiis profanisq; mortalibus Deum ultorem mala infinita conficere per vitalia omnia elementa,* admonet Dionysius Periegetes.

τοῖς γὰρ ἀλιτροῖς
εἰν ἁλὶ καὶ γαίῃ κακὰ μυρία θῆκατο δαίμων.

Malum hominem nullo non tempore malis conflictari auctor Archytas Tarentinus Lib. περὶ ἠθικῆς παιδείας. Ubi & Virtuti felicitatem adsignat:

Φημὶ, inquit, τὰν ἀρετὰν ἦμεν ποττὸ μὴ κακοδαιμονεῖν ἱκανάν; τὰν δὲ κακίαν βοττὸ μὴ εὐδαιμονεῖν, αὖ κα τὰς ἕξιας αὐτὰς κρίνομες, αἱ μὲν γὰρ κακοδαιμονεῖν ἀναγκα τὸν κακὸν, αἴτε ἔχῃ ὕλαν, κακῶς τι γὰρ αὐτᾷ χρέεται. &c.

Quæ divini sanè spiritus sunt. Etiam post mortem non nescivit Rationalis Sapientia, Aelianus Variar. lib IV. cap. VII.

οὐκ ἦν ἄρα τοῖς κακοῖς οὐδὲ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος, ἐπεὶ μηδὲ τότε ἀναπαύονται.

Quin & inter sese ipsos varijs cruciatibus divexantur, ut Petronij paullo ante relata verba indicant Lycurgus apud Rutilium Lupum, Libro I. *Nemo nocens sine summo mœrore est. Sed eum multa simul perturbant: quod adest sollicitudinis plenum, quod futurum est, formidolosum. Lex paratum supplicium ostentans; vita ex vitiis c acta occasionem arguendi maleficii quærens inimicus, quæ quotidiano vehementer eius animum excruciant.* Dionysij sententiam rotundo admodum versu complexus est Priscian. *Nam mala tam pelagus quam terra merentibus offert.*

Liberior, ubi verbis parci poterat multoties, totam omisit Avienus. Veterem Danicam cātilenam ornatissimo (ut eo ævo) Epigrammate, quod diras indicit inconsultæ cædis conscio, reddidit Saxo Grammaticus, lib. I. quod latius hæc deducit.

Seu pede rura teras, seu ponto carbasa tendas,
Infestos patiere Deos, totumque per orbem
Propositis inimica tuis elementa videbis.
Rure rues, quatiere mari; dabiturq; vagantis

Per-

Perpetuus tibi, Turbo, comes: nec deseret umquam
Vela rigor: nec Tecta tegent, quas si petis, illa
Tempestate cadent, diro pecus occidet algu.
Omnia præsentis sortem vitiata dolebunt.
Vt scabies fugiere nocens, nec tetrior ulla
Pestis erit, tantum pœna vis cælica pensat.
Carceris Aeolii laxos patiere furores:
Te Zephyrus, Boreasque ruens, te proteret Auster,
Et Conjuratos certabunt edere flatus,
Donec divinum voto meliore rigorem
Solveris.

103. NUNTIUS IPSE SUI.] Sanè non denuntiavit bellum vel Maximo vel Eugenio Theodosius, sed, legatis ambigua responsa dans, Maximo etiam in speciem Imperio, prolatis apud Antiochiam Imaginibus, participato intulit: non tamen nescius. Lege Zosimum. Aliarum rerum ante Imperium hanc celeritatem reipsa exhibuit. Theodoretus lib.V.cap.V.

εὐθὺς ὁ ἄρισος στρατηγὸς, ἣν εἶχε, στρατιὰν ἐν ταῖς πελαζούσαις πόλεσι διελὼν, αὐτὸς πρὸς τὸν βασιλέα γεγηθὼς κατὰ τάχος ἐλαύνων ἀφίκετο, τῶν οἰκείων τροπαίων γινόμενος ὁ ἄγγελος.

Paria de Stilicone Superioribus Libris. Sic autem legendum hunc versum nemo inficiabitur, nam τὸ *SVIS* perdit acumen rei. Et sic noster Codex.

102. NVNTIVS IPSE SVI.] Celeritatem summam summæve proximam virtutem esse in Imperatore, tam scita veterum Sapientium, quam exempla Ducum summorum arguunt. Vise ad res Alexandri & Cæsaris. Ex illis Claudianus, uti solet, acutè breviterque rei summam tetigit. Sic in Bello Gildonico:

Rumoremque sui prævovit Laurea Belli

Ammianus lib. XXV. De Joviano. *Dum extimescit æmulum potestatis, dumque in animo Gallias & Illyricum versat, quosdam sæpè sublimiora captasse famam adventus sui pervenire festinans, indignum Imperio facinus amictu perjurii fugiendi, commisit.* Nicephorus Gregoras lib.II. de Scythis:

οἱ δὲ τὸν ἄζευκτον καὶ κοῦφον ἀσκοῦντες βίον ἀεὶ, ῥαδίως τὰς ἐκστρατείας ποιοῦνται, καὶ τριῶν διὰ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, δίκην πτηνῶν αἰθερίων. περιτρέχουσι γῆν, ἄλλην ἐξ ἄλλης, πρὶν ἀκουσθῆναι καταλαμβάνοντας, μηδὲν μὲν ἐπαγόμενοι, πάντα δὲ ὧν ἔχοντες ὅσα πρὸς τὸ νικᾶν ῥαδίως ἐφόδια κεκτῆσαι.

103. CLAVSOS MONTES.] Singulari Felicitate sanè Theodosius claustra illa penetravit, ut speciali Numinis ope ductus perhibeatur. Pulcrè B. Ambrosius verbis Dei, indignantis ob favorem in Iudæos Theodosii. Epist. XVII. quæ summam Fortunæ complectentia adscribam: *Ego te de Fratribus tuis minorem elegi, & de privato Imperatorem feci. Ego de fructu seminis tui in sede Imperiali locavi. Ego tibi subjeci nationes Barbaras: Ego tibi pacem dedi; Ego tibi inimicum tuum in potestatem tuam captivum dedi. Frumentum non habebas ad exercitus alimoniam, Ipsorum hostium manu patefeci tibi portas, aperui horrea. Dederunt tibi hostes tui commeatus suos, quos sibi præparaverant. Ego perturbavi hostis tui consilia, ut se ipse nudaret. Ego ipsum usurpatorem Imperii ita vinxi, ac mentem ejus ligavi, ut cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus suis, tanquam metuens ne quis tibi periret, ipse se clauderet. Ego Comitem ejus atque exercitum ex altera parte Naturæ, quos ante dispersèram, ne ad Belli societatem coirent, ad supplementum tibi Victoriæ congregavi. Ego exercitum tuum,*

multis indomitis convenam nationibus, quasi unius gentis fidem & tranquillitatem, & concordiam servare præcepi. Ego cum periculum sum, tuum esset ne Alpes invida Barbarorum penetrarent consilia, intra Ipsum Alpium vallum Victoriam tibi contuli, ut sine damno vinceres. Ego te triumfare feci de inimico tuo, & tu de plebe mea das meis inimicis triumfum? Quæ omnia verissima sunt, nec tamen attingunt Prosperitatem eiusdem Principis in superatis Arbogaste & Eugenio, quam ex B. Augustino Lib. V. de Civ. Dei cap. XXVI. Orosio, aliisq; notis scriptoribus accudas. Speciatim de isto etiam idem Ambrosius Epist. LVIII. *tantam divini auxilii fuisse præsentiam, ut nulli vertices montium adventus tui cursum retardarent, non hostilia arma impedimentum aliquod afferrent.*

103. RELIQVIT.] Nullo Labore transgressus. A curuli certamine nata locutio. Horatius Arte Poetica.

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.

104. EXSTRVITE IMMANES SCOPVLOS.] Memorabilis invectio in tyrannos pares habens in Sacris litteris singulas ferè elocutiones. Paria facit Phavorini sententia, apud Stobæum Sermone XLVII.

ὥσπερ τὰ θηρία τὴν σαγήνην ὑποχωροῦντα εἰς ἐλάττω τόπον συνάγεται, οὕτω δὴ καὶ τοὺς τυράννους ἔστιν ἰδεῖν ἐπαναχωροῦντας, ἐκ μὲν τῆς ἑλλάδος εἰς τὴν πόλιν, ἐκ δὲ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἀκρόπολιν, εἶτ' εἰς τὴν οἰκίαν, εἶτ' εἰς τὸ δωμάτιον, εἶτα δ' ἵνα τις καταφυγεῖν ἄνθρωπος θεὸν φεύγων; ὅπου γὰρ ἂν καταφύγῃ, ἡ δίκη αὐτὸν διζ'ζει.

104. SCOPVLOS.] Munitiones vel Alpibus pares. Turres omnia præsidia notare, multis alibi notamus ad istum. Vide & ad Gulielmum Britonem.

105. CINGITE VOS FLVVIIS.] Fossis, fossatisque immensis. Sic enim scopulos modo pro saxeis muris dixit. Fossis ingentibus veterum munitiones cinctas docet vel Hierosolymorum exemplum, quam urbem Sexaginta pedum altitudine, CCL. latitudine fossam cinxisse Pompeji Temporibus, scribit Strabo lib. XVI. Eamq; lapide exciso ductam, qui fuerit ad Templi (quam Arcem ille facit) ædificationem translatus.

καὶ αὐτὰ ἐν πρώτοις τὰ Ἱεροσόλυμα βίᾳ καταλαβών, ἦν γὰρ πετρῶδες διερκὲς ἔρυμα, ἐντὸς μὲν ἔνυδρον, ἐκτὸς δὲ παντελῶς διψηρόν, τάφρον λατομητὴν ἔχων, βάθος μὲν ἑξήκοντα ποδῶν, πλάτος δὲ πεντήκοντα καὶ διακοσίων, ἐκ δὲ τοῦ λίθου τοῦ λατομηθέντος ἐπεπύργωτο τὸ τεῖχος τοῦ ἱεροῦ.

105. FLVVIIS.] Ingens tutela afflictorum, hostibus flumina posse objicere instar maximarum nempe morarum. Ennodius Panegyrico: *Nam cujus plus rubuerunt tela luctamine? Ille putatus est sine ambage sublimior. Hos non MONTANÆ strues, non FLVMINVM OBIECTIO, non negati egestas Elementi in arctum Necessitatis Lege continuit.* Idem: *Non te castra, longo munita Tempore, non Fluminu profunda tenuerunt. Datum est hostibus tuis vallum construere, non tueri.*

205. OPPONITE SILVAS.] Id quid obfuerit docent res Romanæ in Germania.

106. GARGANVM ALPINIS APPENNINVMQVE NINALEM PERMISTIS SOCIETATE IVGIS.] Jam olim monuimus mancam esse orationem istam; quam sententiam nunc etiam tuemur: Cùm n. duo paria permiscendorum aut coacervandorum montium diserte faciat, deficit eius nomen, qui Apennino componendus omnino nominari debebat. *Alpes,* inquit, *Gargano cumulentur:* Cui verò, ô librariorum stupores, Apenninus porro? Et quid ad rem in alia omnino re istum socio suo tam inciviliter circumscriptum, nivalem appellari? Videlicet ut nix augeat bonum Montem, ut planè non egeat altero illo jam suo? Nugæ meræ sunt, & Epitheton nihil facit ad rem, in& ejus vitiato sono la-

nè lateat Mons alius, dignus & ipse Appennino adici, non minus quam Alpibus pariter Italicis, Orientalior ille alter, & trans mare augendæ rei accersitus, Garganus. Sic igitur mons monti addatur, reddaturque potius, non quidem ut Deos expugnes, sed ut barbaricum inquinamentum procul facessat. Scripsit nimirum Claudianus:

Garganum Alpinis, Appenninoque Nifatem
Permistis societate jugis.

Niphates Armeniæ prealtus & celebris mons, ingenti facinore, motus hic sede sua, miserisq; nivibus cedere coactus, exsulabat invitus; mirratus simul tanta sua mole oculos futilium exscriptorum fugere potuisse. Vibius Sequester: Niphates mons Armeniæ in Perside. Est idem mons cum Tauro & Caucaso, ut vides ex aliis apud Solinum Polyhist. cap. XLI. Itaque rei notæ nihil adjiciam. Pariter verò Alpium juga non potuisse morari Regis sui victorias dicit Ennodius Panegyrico Theoderici: *Prima*, inquit, *dextris omnibus contra Naturam certamina excipiens, ne resistendi spes relinqueretur inimicis, varias tibi, loco principe, cœli Leges, terrarum munimina, fluminum superbias, subdidisti. Mentior, si umquam dispositis tuis impedimentum exhibuit ardor aut frigus. Si tumore gurgitum, si bibendi necessitate constrictus es. Si Alpium juga, convexis poli sociata, cursibus tuis attulere tarditatem.* Alia in alijs Panegyricis, Petronio, Silio.

107. PERMISTIS SOCIETATE JUGIS.] Vti non displicet emendatio modo firmata. Sic hoc loco consensus librorum scriptorum, aliam etiam minus novam, inferre potest, præcipuè cum durior sit locutio, minusque ex Genio nostri PERMISCERE JUGA montium, ut increscant: potius dixisset, concumulare, aut aliud quid tale. Duo Codices Andreæ Schotto collati *Pernicem* consensu intulerunt. Fuere alii ex eadem regione quatuor qui *Pernices* clare exhibuerunt. In Nostro est Pernici Consentiente veritatis proditione. Quartum ergo montem in hac voce delitere arbitror potius, quæ nequaquam de cerebro librariorum exsiliit, cum vulgatum illum longè sit planius, & facilius ab iis captum. Quid verba fundam? Scripsisse arbitror Claudianum;

Appenninumque nivalem
Pirenes Societate jugis.

Atque hæc caussa est, quampropter epitheton illud nivalis adeo pertinaciter omnes Codices retinuerint, huc nimirum oculos habentes, modo ulli fuerint semper ex scriptoribus. Pirenæi montes, notissimi, Pirene Poetis. Silius lib XVII. *mater*

Bellorumfera Pirene, nec mitis Iberus.

Qui latè & ex Fabulis describit, lib III. Lucanus lib. I.

nunc desuper Alpis
Nubifera colles, atque aeriam Pirenem
Abripimur.

Appennini montis tanta est amplitudo, ut totam ferè Italiam transeat, claudatque eam provinciam, quæ nunc dicitur Hungaria, prius Geographis Chronographisq; omnibus, hoc attestante Othone Frisingensi lib. I. de Gestis Frid. Barbarossæ, cap. XXXI.

108. NON DABITIS MURUM SCELERI.] Tectum, præsidium, securitatem. Omnia enim hæc murus. Ovidius lib. XIII. Metamorph.

quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Grajum murus Achilles
Procubuit.

Pentadius in Hectorem, libro III. Epigrammat.

Defensor patriæ, juvenum fortissimus Hector.
Qui murus miseris civibus alter erat.

De Elefantis Arrianus, Anabasi. V. Pugna cum Poro:

οὐδὲ τὴν ἐπιβολὴν ἐδέξαντο, τῶν ἀμφ' Ἀλέξανδρον ἱππέων, οἱ Ἰνδοί, ἀλλὰ κατει-

ἐρχ-

ῥαχθῆσαν ὥσπερ εἰς τεῖχός τι φίλιον, ἐς τοὺς ἐλέφαντας. Polemon Sophista, Epitaphio Callimachi: Καλλίμαχος δὲ ἀκίνητός ἐστι, τῶν ὅρων στασιμώτερος, ὦ τεῖχος Ἀττικῆς ἀρετῆς, ὦ μέγιστον τῶν μακεδονίων θαυμάτων, καὶ θειότατον.

Pulcerrima ſententia Paullinus Nolanus, Secundo Natali Felicis:

Sic, ubi Chriſtus adeſt nobis, & aranea muro eſt
Aſt, ubi Chriſtus abeſt, & murus aranea fiet.

Pariter Paullinus Benedictus, lib. I. de Vita B. Martini:

Cumque ipſum murum fidei, validamq; columnam,
Hilarium, inſani truſiſſet factio mundi.

Auctor incertus, Fulgentio familiaris, Vitæ ejus cap. XXX. *Cum tota pene provincia captivitatem ſuſtineret horribilem. Ruſpa fuit incolumis, propter ſacerdotem venerabilem, cujus vita propriis civibus murus fuit.* Leo & Anthemius Impp. L. XXXI. de Epiſcop. & Clericis. *Quem murum integritatis, aut vallum Fidei providebimus, ſi auri ſacra fames in veneranda penetralia proſerpat?* Theodulphus Epiſcopus, Aurelianenſis Conſtantii Epitaphio.

Hic decus Italiæ, tegitur Conſtantius Heros,
Qui patriæ tegmen, murus & arma, fuit.

Gulielmus Tyrius lib XIV. cap. XXII. *Erat civitas potentiſſima Principi Aegyptio ſubjecta qui eam quaſi pro muro inter ſe & noſtram haberet regionem.* Sententia autem eſt hic etiam ea, quam ſupra enarravimus, nihil fidum tutumve eſſe Innocenti. Pariter Symmachus Relatione: *Omnia quidem Deo plena ſunt, nec ullus perfidus tutus eſt locus, ſed plurimum valet ad metum delinquendi etiam præſentia religionis urgeri.* Alia ubivis in Promtu.

108. QVI VINDICAT.] Deus Vltor, Dea Vindex Nemeſis, Rhamnuſias Oupis, ſecundum Herodem Sophiſtam in Inſcriptione, per ſuos Miniſtros, Reges, Judices. Nota omnia. Vindicare, abſolutè poſitum Fauſtus Reienſis, Admonitione: *Filius hominis venturus eſt in gloria ſua. Hic enim eſt miſericors & juſtus. Nam quod non ſtatim in peccatores vindicat, Patientia eſt, non Negligentia.*

108. IBIT.] Penetrabit, quo volet, quo Deus eum aget. Sic Rutilius lib. I. Itin.

Aras Pæoniam meruit Medicina per artem
Fretus it Alcides Nobilitate Deus.

Hoc ad ſuperos tranſit, penetrat, quo vota ferebant. Sic legendum apud Eum Scriptorem, non animadverſo ſenſu & ſcriptura viris doctis, qui ante nos eum auctorem recenſuerunt.

108. OMNIA SUBSIDENT MELIORI PERVIA CAVSÆ.] Divinus verſus, divina ſententia, Mythothecia Chriſtiana olens de penu ſacrarum ſalutis Litterarum quarum non inconſultum noſtrum infinita loca arguunt. Videtur Claudianus alludere verba Theodoſii ipſius, vulgo tum forte jactata, de Imperatorum felicitate non in armis, non in copiis, non in præſentia animorum ſita, ſed Juſtitia cauſſæ, favore Dei, Pietate Principum. Dixiſſe ille fertur ad Valentinianum, quem mater Juſtina Arianiſmi obſequio, ad multa non ſuo judicio facienda compulerat:

τὴν βασιλικὴν παράταξιν ἑστάναι, οὐ δι' ὅπλων ἀλλ' ἐξ ἀγαθῶν προφάσεων, καὶ οἶδα, φησίν, Οὐαλεντινιανὲ, παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, ἡσυχάζοντος τοῦ στρατοπέδου τὴν νίκην κατορθωθεῖσαν, καὶ τοὺς πολεμίους ὑποταγέντας ὑποτελεῖς γεγενῆσθαι τοῦ περιλαβόντος κινδύνου, οὕτω καὶ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἀνορθωθεὶς, Λικίνιον τὸν τύραννον ἐν ναυαγίῳ διέφθειρεν, οὕτω καὶ Οὐαλεντινιανὸς, ὁ σὸς πατὴρ, δι' ἐπιχέστερον τὴν βασι-

βασιλείαν, ἢ ἀβλαβῆ παρὰ τῶν πολεμίων ἦγεν διετέλεσε, ἢ θεῷ ἐνδικοῦντος αὐτόν. Verba refert ex auctore magis veteri Suidas in Valentiano. Eodem spectat notissimum dictum Lucani, Lib. VII.

Caussa jubet melior superos sperare secundos,

Valerius Flaccus, lib. II. Argonaut.

stabilem quando optima facta
Dant animum, majorque piis audacia captis.

Perpulcrè Leo Imperator Epilogo Tacticorum, cap. XVII.

ἡ δὲ πίστις τοῦ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ᾽ ἀδικεῖσθαι, στρατηγὸν, ἢ ἡγεμόνα τὸ θεῖον ἔξει, καὶ ἀνάγκη πιστεύειν ἐν δικαίῳ πολέμῳ ἀπὸ θεοῦ ὀφείλεται τὸ τέλος ἀγαθὸν, ὥσπερ τῷ ἀδίκῳ τὸ ἐναντίον, ὥσπερ γὰρ τὸν ἀδικοῦντα ἀδύνατον μὴ παθεῖν ποτὲ τὴν τῆς ἀδικίας τιμωρίαν παρὰ γε θεῷ κριτῇ, οὕτω ἢ ἀδύνατον τὸν τὴν ἀδικίαν ἀμυνόμενον, ἢ ἀντιπολεμοῦντα, μὴ τῆς παρὰ θεοῦ νίκης ἐπιτυχεῖν, ὁ γὰρ θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ σὺν δίκῃ διεξάγει τὰ σύμπαντα.

Appianus, Ἐμφυλ. IV. *Meritò Diis Hominibusque justior debet caussa nostra videri. Nec est quicquam quod in Bella majorem spem quam jus & fas faciant.* Quo spectat quod noster ait omnia virtuti veræ subsidere, & Gulielmus Brito, barbaro ævo versificator multis locis doctrinæ & eloquij admirabilis lib. III. Philipp.

Sed quæ vis aut ars virtutem præpedit, ut non
Consummare queat feliciter omne quod audet?
Non ferrum, non æs, non vis humana.

Idem lib. XI Ejusdem Operis.

Nil privare potest virtutem fine cupito,
Sola est quæ superat finaliter omnia, virtus.
Cui vis nulla vel ars, roburve, in fine resistit,
Omnia suppeditat, supereminet omnibus una.

Contrà, fortem etiam alioquin virum, mala caussa, hoc est, ipsa etiam virtus, si quæ ibi est, malo nisa fundamine, meticulosum facit, ut verè dixerit Propertius *Frangit & attollit vires in milite caussa.* Otbertus ut volunt, in Vita Henrici Quarti: *Nulli mirum sit, virum in rebus Bellicis exercitatum & strenuum, nunc fugisse. Quia sæpe justior & victrix caussa fortes in metum mittit & in fugam.*

III. NEC TAMEN OBLITUS CIVEM.] Civilium bellorum Victoriam moderatè gessisse, nec iræ in victos indulsisse dicit Theodosium. PLurima huc pertinentia multis locis Claudianus alibi ingerit. Pacatus: *Tu ipsius victoria victor ita omnem, cum armis iram exsuisti, ut ceciderit nemo post bellum, certè nemo post tyrannum. Paucis Maurorum hostiis, quos secum, velut agmen infernum, moriturus incluserat, & duobus aut tribus furiosi gladiatoris Lanistis, in Belli piaculum cæsis, reliquos omnes venia complexa velut materno quodam sinu clausit. Nullius bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius præterita dignitas imminuta est. Nemo nota affectus, nemo convicio, aut denique castigatione perstrictus, culpam capitis aurium saltim molestia luit. Cuncti domibus suis, cuncti conjugibus ac liberis, cuncti denique, quod est dulcius, innocentiæ restituti sunt. Vide, Imperator, quid hac clementia consecutus sis. Fecisti ut nemo sibi victus te victore videatur.* Et de Admiranda ejusdem Clementia B. Ambrosius Oratione funebri: *Quantum est deponere terrorem potentiæ, præferre suavitatem Gratiæ! Beneficium se putabat accepisse Augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur ignoscere: Et tunc propior erat veniæ cum fuisset commotio major iracundiæ. Prærogativa ignoscendi erat iratum fuisse: & optabatur in eo quod in aliis timebatur, ut irasceretur Hoc erat remedium reorum, quia cum haberet super omnes potestatem,*

tem, quasi parens expostulare malebat quam quasi judex punire. Sæpe trementes vidimus quos objurgabat & convictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. VINCERE ENIM VOLEBANT NON PLECTERE, æquitatis judex, non pœnæ arbiter; qui numquam veniam petenti negaret. Aut si quid esset quod occulta conscientia involveret, Deo servabat. Hanc vocem eius homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, ut mallet sibi homines religione quam timore adstringere. Et Apicem Pietatis & Clementiæ tenuisse ait idem Epistola ad Pœnitentiam eum ob facinus Thessalonicense exhortante.

CIVEM.] Etiam in summo fastigio communis Patriæ memoriam non ponendam hortatur. Infra hoc libro. *Tu civem Patremq; geras.* Et II. Stilicon.

Quem videt Augusti socerum, regnique parentem,
Miratur conviva parem; cum tanta potestas
Civem Lenis agat.

Multa de Theodosio huc facientia Victorinus in Epitoma Vitæ: Quo sanè nemo melius de principe scripsit, ut fuisse familiarium unum facile appareat. Nam quod de aliunde intrusis verbis docti quidam suspicantur, nimis curiosè sapiunt. Vtinam B. Paullini Panegyricus exstaret à victoria Maximi Theodosio scriptus. Vtrique his Victorinianis etiam meliora & plura de summo Principe sciremus.

III. CEDENTIBUS ATROX PARTIBUS INFREMUIT.] Victor non secundum iram motus civilium bellorum ultus est. Egregie Pacatus verbis modo positis. Infremere ad Iram regi impotem, sive tyrannicam, pertinet. Consulatu Manlii Theodori:

Quin etiam sontes expulsa corrigis ira,
Et placidus delicta domas Nec dentibus umquam
Instrepis horrendum fremitu nec verbera poscis.

Quæque ibi multis sequuntur generosam clementiam ira majorem depingentia. Pariter prima Stilicon. *Consilio stetit ira minor.* Vise ejusdem Operis II. Infra: *Diis proximus ille est Quem Ratio non ira movet, qui facta rependens* Consilio punire potest Adeo nobilem doctrinam variis locis inculcat. Pulcre de Omnibus Dominantibus Xenophon, addito nec in hostes secundum iram procedendum L. V. Ἑλλην. οὐδ' οἰκέτας χρὴ κολάζειν ὀργῇ, πολλάκις γὰρ καὶ δεσπόται ὀργιζόμενοι μείζω κακὰ ἔπαθον ἢ ἐποίησαν.

Hostes autem non consulto, sed iracunde adoriri, quantum quantum est, insigne delictum putari debet. Est enim ira quiddam temerarium, quum Ratio non minus consideret, ne quid sibi accidat adversi, quam ut hostes damno afficiat. Alioquin de ira rectè Aristoteles, calcar esse virtutis, nec geri quicquam efficaciter, nisi spiritum ea inflet, & animos erigat, quod ita convellit ut constare tamen non nolit Seneca. Moderatum usum virtuti esse utilem, & socium fortitudinis, tum in Bello, tum in administranda Republica, sciscunt Aristo & Plutarchus apud Stobæum, Fine Sermonis XIIX. Vnde, ut est multarum rerum nimius, *Papinius* infinitis locis ira Virtutem bellicam notat, hancque secundum eam Lectori penè appendit, nullo priorum auctorum toties adsensuro.

III. PARTIBUS.] Civilibus præcipuè bellis *Partes* dicuntur adversæ factiones adversa agmina. Secundo Stilicon.

Mittitur & miles, quamvis certamine partes Iam tumeant.

Tacitus Annal. XVI. *Secessionem jam id & partes, & si multi audeant, bellum esse.* Idem Lib. IV. Historiar. *Præfectus cohortis Alpius Montanus, fortunam Partium præsens fatebatur.* Sæpius idem scriptor, & Lucanus. Ductum à forensibus disceptationibus, ubi *Partes*

tes disceptatores ipsi. *Sic & caussa.* Supra hic. *Omnia subsident meliori pervia caussa.* Velleius lib. II. *Coss. Senatusque caussa non Pompeio summum Imperii detulerunt.* Negationis vis in Claudiano hic geminanda.

111. NON INSULTARE JACENTI MALEBAT.] De Eodem paria omnia & majora Ambrosius aliquot Epistolis, & Oratione funebri. Pacatus tantam Clementiam facit, ut tot scelerum reo, tantorum motuum Maximo Tyranno in conspectum producto, jam cœperit cum Misericordia consultare, ægreque occidisset perduellem atrocissimum, nisi à militibus amicisque oculis fuisset ereptus. Plura noster Sapientiæ præceptor Secunda Stilicon. Et diviné illud.

ignoscere pulcrum
Iam misero, pœnaque genus, vidisse precantem.

113. MITIS PRECIBUS.] Respicit verba Beati Ambrosii, quæ ob summam toto Romano Orbe Antistitis auctoritatem, omnibus in ore fuisse verosimilimum. Preces autem justas intellige, nam Impia à piis petere insipientia sit, Plautino dicterio. Noster Panegyrico Manliano.

idem praedurus iniquas
Accepisse preces; rursus; quæ digna petitu,
Largitor facilis.

Generatim autem, quod ait mox *in melius gaudens convertere fata.*

113. PIETATIS ABUNDANS.] Clementiam dicit Misericordiam, Deorum Cultui junctam, Sæpe ita alibi. De Pietate Theodosii ea memorat Ambrosius, ut meliora majoraque ne excogitari quidem possint. Epistola LIX. de Cæde Thessalonicensi: *Dolori est mihi, at tu, qui PIETATIS INAVDITÆ exemplum eras, qui APICEM CLEMENTIAE tenebas, qui singulos nocentes non patiebaris periclitari, tot periisse non doleas innocentes: Etsi in prælijs felicissime egeris, etsi in aliis quoque laudabilis, tamen APEX tuorum OPerum PIETAS semper fuit.* Vide ejusdem Concionem Funebrem. Eodem spectat quod divinam ejus clementiam laudat, & ipsum salutare Numen agnoscit, Symmachus lib IX Epist. XXVI. Cujus is Liber penè totus huc pertinet. *Pietas* autem notat hic Clementiam. Infrà.

Sis pius inprimis, non cum vincamur ab omni
Munere, sola Deos æquat Clementia nobis.

Vnde & Deo adscribitur. Dracontius Hexaemero.

Magna Dei Pietas, semper qui temperat iram.

Sic Divina Pietas Clementiam cœlestem designat. Eustasius Epistol ad Ruritium: *Quia scit divina Pietas, quod & tristitiam & infirmitatem vestram, non compatientis sed perferentis dolore participo.* Sic *Impietas* crudelitas. Hericus Altiss. lib. II.

Ex qua namque die dici concepit & esse
Fonte sacer, tanta carnem impietate subegit
Os ut ab omnimodis exin secluserit escis.

114. POENÆ PARCUS.] Paria lib. II. Stilicon. Vt exsecratus fuerit nomina tyrannorum post victorias civiles omnia vastantium, notat Victorinus, eum non crudeliorem sed mitiorem aucta potentia factum asseverans. *Sagax*, inquit, *plane* (erat) *multumque diligens ad noscenda majorum gesta: E quibus non desinebat exsecrari quorum facta superba, crudelia, libertati infesta Legerat, Vt Cinnam, Marium, Sullam, atque universos Dominantium, præcipue tamen perfidos & ingratos. Irasci sane rebus indignis, sed flecti cito: Vnde modica dilatione emolliebantur aliquantulo severè præcepta. Melior haud dubie, quod est rara virtutis, post auctam annu potentiam Regalem, multoque maximè post civilem victoriam. Nam & annonæ curam sollicitius attendere, & auri argentique grande pondus sublati atque expensi à tyranno, multis è suo restituere? Cum benigni principum, & quidem vix, fundos solerent nudos*

ac deformata prædia concedere. Correxi exscribens hæc verba aliquoties leviter; Illustre restat mendum, quod acuti gravesque castigatores perperam transivere. Scribendum enim *post auctam armis potentiam* Quæ vera & rarissima Theodosii laus firmatur paribus traditis Pacati, Ambrosii nostri.

114. PACI NON INTULIT IRAM.] Eodem odiorum & armorum termino. Pacatus Fine Panegyrici, Romam alloquens: *Gravius semper tuam, quam alienam experta virtutem, cum nihil sibi magis quam te timeres: Vidisti civile bellum hostium cæde, militum Pace, Italia recuperatione, tua Libertate finitum:* Idem paullo ante: *Clementia tua, Imperator, quo cælo, quo pigmento, quo ære, aurove ducetur. Qua tu, ipsius victoria Victor, ita omnem cum armis iram deposuisti, ut ceciderit nemo post bellum, certe nemo post Maximum.* Talem in suo dat Principum commendatione Pacem laurũ Calpurnius, tyrannicas aliorum detestans.

Candida Pax aderit, nec solum Candida vultu,
Qualis sæpe fuit, quæ, Libera Marte professo,
Quam domito procul orbe, tamen grassantibus armis,
Publica diffudit tacito discordia ferro.
Omne procul vitium simulata cedere Pacis
Iussit. & insanos, Clementia condidit enses.

115. ODIIS IDEM QUI TERMINUS ARMIS.] Civem nimirum Patremq; gerente principe, quod infrà, suo utiq; exemplo, suadet Filio Melior post armis auctam potentiam, qualem verè modo Laudavit, gnarus intimorum ejus, Victorinus. Sic de Stilicone Claudianus, Secundo Laudum, Libro hic jam sæpe laudato.

ut ferrum Marte cruentum
Siccum Marte premas, ut non infensus alendis
Materiem præstes odiis, ut sontibus ultrò
Ignovisse velis

Sic de eodem Lib. II. in Rufinum.

animique recentia ponunt
Vulnera, non odit victus, victorve superstit.

Contra tyranni vecordia sua eo usque auferuntur, ut ignoscere nec possint, si quorum odio semel absurdæ crudelitatis animi inarserunt. Sic scribit Phalaris, sive verus, sive à Mithradate, aut alio aliquo apte effictus, sese nec mortuum ignoturum Pythoni, Epist. LI. τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας, ὅσοι τι κακὸν με δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κἂν ἐπιλαθοίμην. θνητοὺς γὰρ ὄντας ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὥς φασί τινες, οὐ προσήκει, τῆς μέντοι πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας οὐ μόνον ζῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀποθανὼν, ὃ πᾶσι συμβαίνει, τοῖς πεπλευκόσιν, ἐπιλαθοίμην.

Cui similia scribunt in Ibin suum, Ovidius, & Horatius Epodo V. Sic immanissimi Latrones etiam sepultura arcuere cæsos, ut Creon apud Tragicos, & Tragici spiritus vatem Papinium, quem Tyrannum Latinæ Poeseos sua illa ad scabritiem usque arrasa Thebaide, dicas. Quin ipsis his Claudiani temporibus Maximus, de plebe natus, si fides scriptoribus victi, homo Gratianũ Augustis patre, patruo, fratre, hac vecordia terræ incidit. Ambrosius Legationis ad eum Secundæ Expositione, quæ nunc est facta Epistola LVI. Ipso Tyranni alloquio: *Nisi fallor, usurpator bellum inferet Imperator jus suum tuetur. Ergo quem non debueras occidere, ejus reliquias negas? Habeat Valentianus Imperator vel fratris exsuvias, pacis tuæ obsides. Et quomodo allegabis quod eum non mandaveris occidi, quem prohibes sepeliri? Poteris ne igitur credi, quod ei non invideris vitam, cui etiam sepulturam invides?* Idem in Psalmum LXI. post capti in convivio, & ad Maximum mittendi Gratiam descriptionem: *Etsi scelere interiit, jus tamen collata sibi potestatis etiam mortuus reservabat,*

corum ipsorum, à quibus negabatur, vel ministerio vel assensu Addebatur huic tanto sceleri pompa feralis, nisi is, qui impatienter ista deflebat, cognitis quæ parabantur justo commotus dolore, increpasset Victorem superbum; tyrannis illa non regibus inferri solere Sic horrorem flagitij, sic citius deposuit teterrimi sceleris apparatum. Nec petitor igitur sepulturæ defuit, etsi Ioseph ille, qui justus dicebatur, defuit. Sed longè Maximus sævior denegabat, quod ipse Pilatus auferre non potuit. In quo parricidæ humanitas defuit, innocenti tamen non defuit gratia, & ad tempus assumta patientia, vindicta paululum compendinata est. Mira sunt, quæ verba ista inferunt, Interfectum enim Principem negatum sepulturæ, simulq; pompæ feralis, & apparatus meminerunt à Parricidâ An ut ignominia etiam cadaveri inferretur? Quem enim teterrimi flagitij apparatum dixit Ambrosius? *Quid tyrannis inferri non Regibus? Sanè hæc verba* vel intrusa vocula augenda sunt, vel ea velut coram adesset, subintelligenda. Scribe: *Nisi is, qui impatienter ista deflebat, cognitis quæ parabantur, justo commotus dolore, increpasset Victorem superbum, à tyrannis illa non regibus inferri solere.* Ut palpo hoc honesto percussus Maximus, feralem illam pompam producere, apparatum expedire, supersederit. Rem tamen his verbis non extrico, *Ioseph* iste, non Justus, Ambrosius ipse fuit, ut & is qui tam impatienter flebat; qui extrusus tandem palatio scribit dictam Secundæ Legationis Epistolam. Maximum quidem invitum tyrannum audisse, & in Italiam ideo contendisse, ut legitimi Principis titulum indipisceretur, scribit Sozomenus lib. VI. cap. XIII. Et inde Nicephorus lib. XII. cap. XX. Quo firmatur sententia Ambrosianæ emendationis. Cautè alij Maximum egisse aiunt militum reliquis corpore Gratiani ad sepulturam negato, ne recrudesceret videlicet dolor, & in ipsum revolveretur cædis vindicta, quam se auctore patratam negabat.

116. PROFUIT HOC VINCENTE CAPI,] Sanè verò. Neminem enim odio partium adflixit, ut ipso victore nemo victus compareret, velut disertè ait Pacatus. Etiam milites captos suis Numeris adscripsit, ubi sanè & vero Principi, & veræ caussæ militarunt. De tali Misericordia Theodosij pulcrè Synesius de Regno: Arcadium alloquens.

ὑπὲρ οὖν πατρὶ τῷ σῷ δίκας ἐπ' αὐτοὺς ὡπλισμένῳ διδόντες, αὖθις ἦσαν οἰκτροὶ, καὶ ἱκέται, σὺν γυναιξὶν ἐκάθιζον. ὁ δὲ τῷ πολέμῳ νικῶν, ἐλέῳ πάλιν ἐπείσθη ἡττᾶσθαι, καὶ ἀνίστη τῆς ἱκετείας, καὶ συμμάχους ἐποίει, καὶ πολιτείας ἠξίου, καὶ μετεδίδου γερῶν, καὶ γῆς ἐδάσατο τοῖς παλαμναίοις ῥωμαϊκῆς, ἀνὴρ τῷ μεγαλόφρονι, καὶ γενναίῳ τῆς φύσεως ἀλλὰ τὸ πρᾶον χρησάμενος.

Ecce veram perennemq; summi Principis laudem, qua paucissimis retrò & post principibus non superior fuit. Adde Themistij Orationem Quintam, de humanitate Theodosij concionantem.

117. VINCENTE CAPI.] Mutato in meliorem priore statu. Paria omnes Theodosiani Historici, Chronologi, Præcones. De Roma universim Rutilius, lib. I. ad Romam.

> *Fecisti patriam diversis gentibus unam:*
> *Profuit invictis te dominante capi.*
> *Dumque offers victis proprii consortia juris,*
> *Urbem fecisti quod prius Orbis erat.*

Cui similia egit Theodosius.

117. COMMENDAVERE CATENÆ.] *Latura*, si sine hoc vindice fuisset. Qui extremo supplicio destinabantur, eos fœdum in modum catenis onerari circa ea tempora solitos, exemplis pluribus docet Ammianus. Sententia etiam fit, ex merito captos summo & cruciabili supplicio fuisse addicendos. Eos vindicasse Theodosium, & profuisse ipsis tormenta vinculorum, miserante propterea Principe. Vetustiorem morem catenis invinciendi docent sacræ Litteræ. In rebus Alexandri Magni Curtius lib. VI. *Philotam scribit, noctu occupatum, iniectis catenis, capite velato in Re-*

giam abductum. Inter Romanos Tarquinium Superbum primū excogitasse, Vincula, Taureas, Fustes, Lautumias, Compedes, catenas, exilia, metalla, Carceres, notat ex vetustioribus Paulus Diaconus, Miscell. lib. I. C. XIII. Persarum veterem morem, in honoratioribus argento vinctis docet Ammianus exemplo ultimi Arsacidarum. lib. XXVII. Vulgo morti damnatos vinciri catenis solitos scribit Oecumenius in II. Petri. cap. II.

Διὰ τῶν σειρῶν τοῦ ζόφου τὸ ἄφυκτον τῆς καταχείσεως σημαίνει, τούτοις γὰρ δεσμοῖς τοὺς ἀκριβῶς ὑφ' ἡμῶν καταδικασθέντας κολάζομεν. Quod Claudianum enarrat.

118. MAGNARUM LARGITOR OPUM.] Ingenti. Regiaq; Liberalitate. Nam apprimè benè scivisse Theodosium, quid Regium esset, Quid Jūdicem deceret, docet Themistius Oratione super ejus Humanitate, modo laudata. Liberalitas autem digna Principe virtus, & quidem talis, qualis Magnitudinem ejus & Animi & virtutis deceat. Sallustius de Sulla: *Litteris Græcis atq; Latinis iuxta atq; doctissimi, eruditus. Animo ingenti. Cupidus voluptatum, sed gloriæ cupidior. Otio luxurioso esse, facundus, callidus, & amicitia facilis. Sed ad simulanda negotia altitudo ingenij incredibilis. Multarum rerum, & maximè pecuniæ, Largitor.* Nemo Panegyristarum, Oratorum, Historicorum, Poëtarum, hanc virtutem in Principe aliquo suo, si quem tetigit, non commendavit, utpotè nemo non ea frui cupiens. Notum Diocletiani scitum, *Liberalitatem primam esse Principis virtutem debere,* congruentibus infinitorum aliorum scitis. Eam tamen consideratam statuunt alij, secundum tempora usurpandam, ut velum navigij. Pindarus, Pythionic. I.

εἴτι καὶ φλαῦρον παραιθύσσει, μέγα τοι φέρεται
πὰρ σέθεν. πολλῶν ταμίας
ἐσσὶ πολλοὶ μάρτυρες ἀμφοτέροις
πιστοί.
εὐανθεῖ δ' ἐν ὀργᾷ παρμένων·
εἴπερ τι φιλεῖς ἀκοὰν ἁδεῖαν ἀ-
εὶ κλύειν μὴ κάμνε λίαν δαπάναις.
ἐξίει δὲ, ὥστε κυβερνάτας ἀνὴρ
ἱστίον ἀνεμόεν.

Nostri ista imitatus est Salomon mediorum Temporum Episcopus ad Dadonem Theodosium Liberalitatem suam præcipuè in non desiderantes expendisse auctor est Symmachus lib. III. Epist. LXXXI. Modum ordinemq; Donationibus non incongruum Sapientiæ veræ dicit Emanuel Palæologus. Capite ad Filium. XLI.

Σὸν ἂν εἴη κἀκεῖνο περίττειν, καὶ παντὸς ἐθέλοντος ἄρχειν, κιρνᾶν ταῖς δωρεαῖς ἀσφαλότητα, καὶ ταχύτητι συναπτεῖν αὐταῖς τὸ πέρας, ὅσα δυνατή. δεῖ δὲ μέτρον αὐταῖς μιγνύναι τῇ σῇ δυνάμει συμβαῖνον, καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ ποιότησι τῶν δεχομένων τὴν χάριν. ὡς εἰ μὴ τῷ γιγνομένῳ τοῖς ὅλοις χρῷτο, ἀλλ' ἧττον ἀγροικότερόν τις δωροῖτο, ἢ τὸν καιρὸν ἐνὸν συντεμεῖν, τοῦτο δ' ἐπίτηδες ἀναβάλλοιτο, καὶ δοίη μὲν κυνὰ τῷ ναυτικῷ δοίη δὲ θηρευτῇ κώπην. καὶ στρατιώτῃ μὲν ἵππους δέκα, ἱππάριον δὲ πονηρὸν τῷ στρατιωτῶν ἡγέμονι, ἄχαρις ἡ χάρις ἤδε, καὶ βλάβην ὅσα μὴ γίσλω. πολλῶν ἕνεκα.

118. LARRGITOR. HONORUM.] PLuribus Honores conferre voluisse Theodosium quam paterentur eorum stationes affirmat in ejus Laudibus Pacatus. De Alio Heroe alibi noster.

Munificus laudis, sed non & prodigus auri.

Honorem autem Militi, non Pecuniam præmium proponat sollers Imperator. Leo Philosophus, cap II Tacticorum:

κελεύομεν πάνυ τὸν στρατηγὸν εἶναι ἀφιλάργυρον, καὶ γὰρ ἡ φιλαργυρεία τοῦ στρατηγοῦ δοκι-

θαυμάζεται, ὅταν ἀδωροδοκήτως, καὶ μεγαλοφρόνως προΐσταται τῶν πραγμάτων, καὶ δι' ἀρετὴν μόνην δωρεὰν περιβάλληται τὰς ἀρχὰς οὐ ὑπ' αὐτὸν θέματος πολλοὶ γὰρ καὶ ἀνδρεῖοι εἰσὶ τῇ ψυχῇ, καὶ ῥωμαλέοι τῷ σώματι, κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ὅταν ἀναβλέψωσι πρὸς χρυσὸν. ἀμαυροῦνται, καὶ σκολίζονται.

Pulcrè de tota hac humani Imperatoris munificentia, Pacatus Panegyrico: *Imperatori propriam æstimanti maiestatem, non tam illud videri suum debet, quod abstulit, quam quod dedit. Nam cum intra ipsum volvantur omnia, & ut ille, qui cuncta ambit Oceanus, quas suggerit aquas terris, recipit è terris; Ita quicquid in cives manat à Principe, redundat in Principem. Et rei & Famæ benè consulit Imperator. Lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reversuram &c.* Honor autem præponitur nummorum largitioni, quod humiles animi capiantur & fiant divitijs plerumq; : Generosus autem animus generosior fit ad Honorem anhelando semper, cui nec sic deesse possunt, pedissequæ gloriosorum conatuum, copiæ.

119. IN MELIUS GAUDENS CONVERTERE FATA.] Verè magna virtus verè digna animo magno, gaudere beneficijs, & quod noster alibi divinitus canit In hominum animis pompa meliore triumfare, scientem tot esse egregij pectoris homines debentes se & Fortunas suas Benegnitati Benefactoris: Hic revera digne exsultat in gaudijs aliorum, qui Regium illud facessere quotidie potest & perstat, BENEFICIIS quamplurimos sibi obligare. Pleni Panegyristæ, Philosophi, Historici. Non ineptè Georgius Pachymerius, lib. III. Histor. *Ne Sol quidem desideratur, nisi radios suos, & terræ, & hominibus, & omnibus animantibus impertiat. Neque Rex verè imperabit, nisi civibus suis benefecerit. Qui verò Rex tenax est, & adstrictus, cum largitionibus opus venit, simulacrum regni, nō ipsum tractat. Beneficentia cum Imperio natura est conjuncta.* Principis boni officium, subditos volenter facere felices. Jamblychus Epistola ad Dyscolium:

προηγεῖται δὲ ὡς ἀληθῶς ἄρχων μειζόνως αὐτῶν, καὶ ἐπιβέλτιον ὡς τὴν μεγαλοπρεπῆ δόσιν τῶν ἀγαθῶν παρέχει, χορηγίαν τε ἄπλετον τοῦ βίου, καὶ σωτηρίαν παντελῆ, καὶ ζωῆς ῥᾳστώνην ἐντίθησιν. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐστὶ τέλος ἄρχοντος σπουδαίου, τοὺς ἀρχομένους ποιεῖν εὐδαίμονας. καὶ τότε δὴ διαφερόντως εὐσθενεῖ ὁ προεστηκὼς τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ διοικουμένων, ὅταν οἱ ἐπιτρέψαντες αὐτῷ γε αὐτοὺς μακαρίους διάγωσι.

Et ejusdem est. *Inter omnia principis officia plurimi faciendam admirandamq; magnanimitatem, & magnificentiam, maximè cum benemerendo de hominibus, non utatur calculo quopiam aut astricta dinumeratione, ne sit parcò in largitionibus animo, nec tamquam ad lancem stans, æqualia præmiis merita dependere velit; sed Beneficia & Gratias ingenuo candore proferat, non velut ex vase quopiam eas depromat, quod videlicet mox consignet, ut poëta autumāt, aliove instrumento penusve conditorio, sed nudas, intectas, continuo sese egerentes, sine velamētis externis, ut illæ sibi connexæ sunt cohærentq;, gratiosè porrigentes & benevolè sua dona. Quod genus Gratiarum* στέφανον ἄν, inquit, εἴποιμι τῆς ἀρχῆς. *Hoc est quod noster laudat GAUDENS convertere.* Velut in id imperans, instar Solis, qui mundum illustraturus oritur semper sua sponte, non exspectans preces humanas. Epictetus:

Ὥσπερ ὁ ἥλιος οὐ περιμένει λιτὰς, καὶ γοητείας, ἵνα ἀνατείλῃ, ἀλλ' εὐθὺς λάμπει, καὶ πρὸς ἁπάντων ἀσπάζεται, οὕτω μήτε σὺ περίμενε κρότους, καὶ ψόφους, καὶ ἐπαίνους, ἵν' εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἑκοντὴς εὐεργέτει, καὶ ἴσα τῷ ἡλίῳ φιληθήσῃ.

Sic Beatum se facit Princeps, dū alios benefacere potest, dilectionem nimirum sui instillans plurimis, ut ait Dinarchus, Orator apud

Ruti-

Rutilium Lupum. Dignis tamen consilium sit beneficia impendere: Beneficia enim quæ non fiunt ad rationem Justitiæ, nec beneficia quidem dicenda sunt. Sopater:

χάριτας τὸ δίκαιον ὑπερβαινούσας, οὐδ' ὀνομαστέον ἐμοὶ δοκεῖ χάριτας.

Justum enim minimè est injustorum hominum misereri. Demosthenes:

Δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν οὐ τοὺς ἀδίκους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοὺς παρὰ λόγον δυστυχοῦντας. Opes enim legitimum suum usum tam in hostium persecutione, quam amicorum promotione habent, quorum utrosq; secundum Justitiam & Bonitatem Princeps colat. Diogenes Pythagoricus:

Δεῖ γὰρ ἐς τοῦτο πεπᾶσθαι τὰ χρήματα, ὥστε φίλους εὐεργετεῖν, καὶ δεομένους ὑπολαμβάνειν, καὶ ἐχθροὺς δὲ μετὰ δίκας ἀμύνασθαι.

Dignis verò benefacere, officium hominis, quod Deo maximè complaceat. Auctor Epistolarum Apollonij Tyanæi. Epist. XXVI.

Θεοὶ θυσιῶν οὐ δέονται. Τί οὖν ἄν τις πράττων χαρίζοιτο αὐτοῖς; Φρόνησιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, κτώμενος. ἀνθρώπων τε τοὺς ἀξίους εἰς δύναμιν εὖ ποιῶν. ταῦτα φίλα θεοῖς. ἐκεῖνα δὲ ἀθέων.

Ita in Scholio veteri Librorum Juris Græci, qui Basilica inscribuntur, Regis officium non absonè describente, Regium omninò esse perhibetur τὸ εὐεργετεῖν. Finisque actionum Principis. Σκοπὸς, inquit, τῷ βασιλεῖ τῶν τε μελλόντων, καὶ ὑπαρχόντων δυνάμεων ἀγαθότητι, ἡ φυλακὴ, καὶ ἀσφάλεια, καὶ τῶν ἀπολωλότων ἐπιμελείας ἡ ἀνάκλησις, καὶ τῶν ἀπόντων: διὰ σοφίας δικαίων τρόπων, καὶ ἐπιτηδεύσεων, ἡ ἀνάκλησις. Τέλος τῷ βασιλεῖ, τὸ εὐεργετεῖν. διὸ καὶ εὐεργέτης λέγεται. καὶ ἡνίκα τῆς εὐεργεσίας ἐξατονοῖ, δοκεῖ κιβδηλεύειν τοὺς παλαιοὺς τὸν βασιλικὸν χαρακτῆρα. Hinc laudat Nervam Martialis lib. XII. Epigr. V.

Macte animi, quem rarus habes, morumque tuorum,
Quos Numa, quos hilaris possit habere Cato.
Largiri, præstare; breves extendere censûs,
Et dare quæ faciles vix tribuere Dei.

CONVERTERE FATA.] Regum voces sunt Leges. Eucherius Parænetico. *Regum voluntates Iura sunt hominum. Eorum verba Leges appellantur.* Ut itaque Dei vox cœlitus fata mutat; sic Regum Imperia in terris, qui sunt Deorum vicarij, fata mutant mortalium. Pacatus, Panegyrico: *Quin ego, si fas piumq; si fas æstimare mortalibus cœlestia, nullam maiorem esse crediderim felicitatem, quam fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & Fortunam vicisse, & hominibus dedisse novum fatum.* Seneca de Augusto, Brevit. vitæ cap. V. *Qui omnia videbat ex se uno pendentia, qui hominibus gentibusq; Fortunam dabat.* Pacatus Panegyrico: *Quin ego, si fas piumq;, si fas æstimare mortalibus cœlestia, nullam maiorem esse crediderim felicitatem, quam fecisse felicem, & intercessisse inopiæ & Fortunam vicisse, & dedisse hominibus novum Fatum.* Similia etiam Plinius in Panegyrico. Pariter fata vinci potestate Principum refert ex scriptore quodam magis prisco Ammianus noster, lib. VII. *Ut verum,* inquit, *illud æstimaretur, quod opinatur quidam fatum vinci potestate Principis, non fieri.*

119. IN MELIUS.] *In meliorem,* ut vulgò loquimur, *statum.* Maro contrà. In pejus ruere, & retrò sublapsa referri Res Danaum. Adrevaldus, scriptor vetustus & probus. Träslat Benedict. cap. IX *Igitur posthabitis mordacibus curis, cum magno studio in melius ornata Basilica, terra humili, terram multi pretii reddere statuit.*

120. VALIDUM DEVOTO MILITE ROBUR.] In benevolentia Militum solidum Imperatoris robur. Secunda Stiliconiarum.

Hinc

Hinc Amor, hinc veris, & non fallentibus omnes
Pro te sollicitivotis, hinc nomen ubiq;
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris.

Vide notanda infra ad v. CCLXXXIII.

121. NATIS MANSURA FIDES.] Mansit sane: licet non in vulgaribus periculis. Eam ingerit in Honorium subditis Ambrosius Oratione Funebri Theodosianæ. Singulari Felicitate eumdem principem Deo carum fuisse autumat, licet rerum supernarum incertus æstimator, Procopius, Historia Vandalica Prima. Hæreditariæ Militum in Imperatorum filios, exempla non pauca suppetunt, modo illis sal generosus non defuerit, quod plerisq; usu venit tamen.

122. HOC NOBILIS ORTU NASCERIS.] Nobilitatem Honorij ubique commendat, quod Principe jam rerum patre sit genitus, invidiam Arcadianarum partium. Cujus quandam defensionem exhibet Synesij de Regno Scriptũ. Natus Honorius Die Quint. *Id. Sept.* Ricomere & Clearcho Consulibus, quo anno Persarum Legati Pacem ab Theodosio petentes Constantinopolim venerunt.

122. ÆQUÆVA CUM MAIESTATE.] Honorius, simul natus, simul esse Imperatorio fastigio adgnatus, innatusque; nec dilatus honos, biennis enim nondum & Consul fuit & Cæsar, ut in Fastis, Idatio, Marcellinoque, videre est. *Majestas*, summa dignitas, vox cum splendore suo nulli alij linguæ sese submittens. Itaq; & alias nunc alienigenas, & Germanicam ipsam insidens. In Deo Majestas, Omnipotentia ipsa. Fortunatianus Rhetor. Lib. I. *Quamvis minus verisimile sit oculis recuperasse cæcum, tamen possumus credere, divina majestate aliquando alicui hoc esse concessum.* Hoc est Omnivalentia. Hinc summi Principes rerum auctoritatem, splendorem, potentiam, venerabilitatem suam, hoc nomine dixerunt, usu perperam à Trebellio Pollione, mirificè nasuto, saneq; ultrà meritum, novitatis subdamnato. *Non satis tamen*, inquit in Gallienis, *constat de dignitate, vel, ut cœperunt alij loqui, de Majestate.* Sic enim ante ejus seculum non paucis consuetudo scriptorum jam habebat. Tacitus, Annali. V. *Cæsar questus apud Patres, quod fraude unius Senatoris, Imperatoria majestas publicè fuerit elusa.* Apud quem infinita mentio contrà majestatem delinquentium. Et notæ Leges, earumq; exactiones à delatoribus, & toto sæpè aulico cõtubernio, ut iners ille notator Temporum ruditatem suam tacere potuerit, nisi tamẽ (quod & potius putem) Librariorum scutica flagellatus.

123. CONTAGIA SORTIS.] Manifestum est, quod modo tactum, in Invidiam Arcadianarum partium hæc dici, quarum Ducibus cum infensior esset Stilico, nostri unicus Patronus, sic etiam ei gratificari voluit. Vox *Contagia* ignobiliorem facit Arcadium, inquinationi enim omnia comparantur, etiam suspicionem alentia. Curt. lib. VI. *Cum Philotas, circumlatis oculis incideret in Calin quemdam, haud procul stantem, propius eum jussit accedere; illo perturbato & recusante transire ad eum; Patieris, inquit, Demetrium mentiri, rursusque excruciari? Calin vox sanguisq; defecerant, & Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur, quia à nemine alio nominatus esset adolescens.*

124. OMNIBUS ACCEPTIS.] Priusquam tutem & alloborare posses, Deus & natura tibi contulerunt Regiam majestatem: quæ est summa dictu generis Nobilitas. Natum in purpuram dicit alibi, idque confirmat Idatius: *Ricomere & Clearcho Consulibus Legati Persarum introierunt Constantinopolim. Ipso anno natus est Honorius N. P. in Purpuris, die V. ID. SEPT.* Hoc est Patre & Matre Augustis. Quæ hic notaram olim, è lituris malè deletis perperam edita sunt, omissa enim oportuit.

124. TE SOLUM.] Excluso Arcadio, quem tamen hoc nomine commendat Synesius. Primogenituram ante Imperium, nativitati hoc jam florente, præponunt, neque hanc

illi præjudicare volunt ex Legibus & Historijs hodierni Jureconsulti.

124. REGIA.] Aulam dicit alibi, Familiam, Imperatoriam.

125 [PATRIO ADOLESCIS IN OSTRO.] Non adoptativo. Omnia eodẽ sunt.

126. TEMERATA.] Ut fuerit, cum non fuerit Augustus: velut Arcadius. Primogenitum hunc illi præfert etiam Pacatus, obliterata nostri memoria, quem præsentem Imperatori Romæ adesse ignorare non poterat, cum Panegyricum illum excellentem conficeret.

127. IN SACROS CECIDERE SINUS.] Sacra omnia Principum, Omnia ad nauseam usq; inculcata Constitutionibus posteriorum Principum. Sinus sacri, susceptio Augustorum Parentum. Recens enim natus infans, tollebatur, & parentum sinui sive genibus imponebatur. Sic fine Nuptiarum Honorianarum:

Sic natus in ostro
Parvus Honoriades genibus considat avitis.

Multis eum morem illustrarunt pridem viri docti, Adrianus Turnebus, Justus Lipsius, Dionysius Lambinus. Terram autem prius tangere sinebantur infantes. Suetonius Nerone, cap VI. *Nero natus est Antij, post IX. menses quam Tiberius excessit, XVIII. KL Ianuarias, tantum quod exoriente Sole, penè ut radiis prius quam terra contingeretur.* Hinc *terram tangere* nasci notat, Focas Grammaticus in vita Virgilij.

Consule Pompejo vitalibus editus auris
Et Crasso, tetigit terram.

In Suetonij loco *Tantum quod* commodùm denotare notavit Adrianus Turnebus, Adversar. lib. XXVII. cap. XVIII. non additis tamen exemplis, ut in re scilicet, nota. Ipse Suetonius sic loquitur August. cap. LXII. *Iuliam primum Marcello, Octavio, sororis suæ filio, tantum quod pueritiam egresso, deinde, ut is obiit, M. Agrippa nuptum dedit.* Nec mutant quicquam veteres Libri.

128. AURIFERIS EDUXIT AQUIS.] Ad flumina Heroum stirpes referri notatum nobis suprà. Papinius, Thebaid. I.

passa Deum Nemea ad fluminis undam,
Sidereum Latona fasta Nepotem Edidit.

Lactantius, sive Lutatius, ut primarum Editionum Scripta exemplaria nominarunt: *Morem habent Poetæ, ut ex Dijs genitos, super fluminum ripas memorent conceptos, ut facilis nimirum posset esset ablutio.* Virgilius:

Tunc ille Æneas, quem Dardanio Anchisæ
Alma Venus Phrygij peperit Simoentis ad undam.

129. BOSPHORUS] Constantinopoli natus Honorius, ut notum. Patria verò principibus recti judicij cara. Ammianus, libro XXII. de Juliano: Reliquit Constantinopolim incrementis maximis fultam, Natus enim illic diligebat eam, ad genitalem patriam, & colebat. Julianus ipse idem Epist. ad Alexandrinos:

ἡ πόλις ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ τὸ ἀνάθημα, πατρὶς οὖσα μοι, καὶ προσήκουσα πλέον εἴπερ Κωνσταντίῳ. ὁ μὲν γὰρ αὐτὴν ὡς ἀδελφὴν, ἐγὼ δὲ ὡς μητέρα φιλῶ. Καὶ γὰρ ἐγενόμην παρ' αὐτῇ, καὶ ἐτράφην ἐκεῖσε, καὶ οὐ δύναμαι περὶ αὐτὴν ἀγνωμονῆσαι.

Quid debeat Patriæ sapiens multis edisserunt Philosophi Oratores. Nota dicta Demosthenis & Ciceronis. Cæterorum abundant reliquiæ paribus.

130. NUTRIX AURORA.] Oriens. Utrumq; axem allaborasse Honorio autumat, ut mundi dominum produceret: Dignitatem Principis indicans; velut de Phœnice ait omnem Naturam ei laborasse recreando de favillis suis.

131. GEMINUS AXIS.] Ultima loca intelligi vult, ex persuasione prisca, qui imperitissimi rerum, in Hispanico Oceano quotidie interire Solem autumabant. Ausonius, Epist. XIX.

Con-

Condiderat iam Solis equos Tartesia Calpe,
Stridebatq; freto Titan insignis Ibero.

Epicurum ea gratia irridet Cleomedes, Poëtarum fabulis fidem adhibentem, aut ijs similia profitentem. Lib. II.

ἀλλὰ γὰρ μυθαρίῳ γραώδει πιστεύσας, ὡς τῶν Ἰβηρῶν ἱστορούντων, ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ ψόφον ἐμποιεῖν σβεννύμενον, ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι, ἐπὶ ταύτην ἦλθε τὴν δόξαν, ὁ μόνος καὶ πρῶτος ἀνθρώπων τὴν ἀλήθειαν ἐξευρών.

132. SUSTENTAT GLORIA THEBAS.] Illic natis ambobus, si placet Dijs, Numinibus, quos universus orbis pro talibus colebat, doctis tamen viris natos homines agnoscentibus. Æneas Gazæus, Theophrasto:

τὸν τῆς Σεμέλης Διόνυσον, καὶ τὸν τῆς Ἀλκμήνης Ἡρακλέα, μέχρι τῶν Ἡρακλέους στηλῶν θεοὺς εἶναι πάντες ἐπιφημίζουσιν. οὓς ἐξελέγχει θνητοὺς γενομένους ὁ πορφύρειος, τοὺς γὰρ δαίμονας διαγράφων τῷ λόγῳ λέγει πῶς τοὺς φαυλοτάτους δαίμονας τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι λίχνους καὶ ἐνδόξους καθίζειν, καὶ ἐξαίφνης ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἡ περὶ τῷ Διονύσῳ καὶ Ἡρακλεῖ.

De Thebanis mulieribus Deos parientibus, Dicæarchus in vita Græciæ:

τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας συμβαίνει τοιούτους εἶναι. διατρέχουσι δέ τινες ἐν αὐτοῖς ἀξιόλογοι, μεγαλόψυχοι, πάσης ἄξιοι φιλίας. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς μεγέθεσι πορείαις, ῥυθμοῖς, εὐσχημονέσταταί τε καὶ εὐπρεπέσταται τῶν ἐν τῇ ἑλλάδι γυναικῶν. μαρτυρεῖ Σοφοκλῆς.

Θήβας λέγεις μοι τὰς πύλας ἑπταστόμους,
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Sane vera res non est. Nonne enim Castor & Pollux Spartæ nati? Et nulla non civitas Deos dedit, utiq; non de caudicibus, aut viris adeò, & per fabulam, natos. Quare doctissimi res Græcas viri H. Stephani Emendatio non insuperhabenda.

Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν οἱ θνητοὶ θεάς.

Θεαί enim pulcerrimæ mulieres vulgò vocabantur. vide recensitas ad Musæum Notas, altero Adversariorum Volumine.

133. HÆSIT APOLLINEO.] Delon Insulam erratilem, nullis fixam radicibus, ante fluitasse, fixam tellure obhæsisse, ut alias omnes, natis inibi Apolline & Diana, fabula non incelebris Poëtarum cantilenis. Philo, seu quis alius auctor, De Mundo. Callimachus in Delum. Arnobius, Lib. I. Strabo, Lucianus, Seneca, Papinius, Ovidius, Eumenius Panegyristes, Sidonius. Alij.

133. DELOS LATONIA.] Latonæ partu consecrata, eiq; postinde dedicata. Virgil.

Cui non dictus Hylas puer & Latonia Delos.

Accepit & nomen à partu illo, cum antè operta fluctibus vagaretur, ut loquitur Eumenius, & Ortygia censeretur, ab ejus sorore scilicet, ut scribit Scholiastes Apollonij, lib I. Argon. Postinde vero dicata Apollini insula. Suida. Δῆλος νῆσος Ἀπόλλωνος. Cujus & in ea oraculum sive sortes erant, ut multis alibi, cum descriptione pariter nobilissimi Templi, notatum. Durarunt eæ ad Julianum usque. Epiphanius in Tripertita lib. VI. cap. XLIV. ex Theodoreto. Cum Persæ mortuum agnovissent Constantium, sumta fiducia venerunt ad terminos Romanorum, denuntiantes Bellum. Ob quam rem collecto exercitu Julianus, misit Delphos, in Delum, atq; Dodonem, ad percipienda responsa an expediret ipsi bella suscipere. Tunc universi vates & pugnandi fiduciam dabant, & victoriam promittebant. A Cecrope Erichthonij filio id fanum cum oraculo conditum auctor est ex veterib. Georgius

gius Cedrenus. Vulgò inde vitæ institutæ consilia accersita docet exemplum Diogenis Cynici apud Laertium.

134. CRETAQUE SE JACET.] Exscripsisse hæc videtur, & in numeros redegisse ex Pacati Panegyrico: *Cedat*, inquit de Theodosij patria Hispania. *hu terris terra Cretensis, parvi Iovis gloriata cunabilis, & Geminis Delos reptata Numinibus, & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem constare nescimus auditu, Deum dedit Hispania quem videmus.* Jovem in Creta natum infiniti scriptores testantur. Callimachus εἰς Δία. Strabo, lib. X. &c. Immò & inibi sepultum, Mela. lib. II. c. VII. alijq; itidem alibi laudati. Descriptionem insulæ habes post majorum gentium Geographos apud Scylacem Caryandenum, qui Tertiam magnitudine facit. Postremis temporibus Phranzen Protovestiarium, lib. I. cap. XXXI.

134. REPTATA.] Calcata dicere non potest, ob infantium teneritudinem. Unde altores fluvij eorum reptationibus nobilitati. Sic Papinius. Libro Nono:

> *Præcipuosq; alui natorum: an vilis & illis*
> *Gratia? ad hunc certè repsit Tyrinthius amnem.*

Loquitur autem ibi Ismenus amnis. Pacatus: *Geminis Delos reptata Numinibus*. Pariter, Arnobius, lib. I. *Indigetes illi, qui flumen repunt, & in alveis Numici cum ranis & pisciculis degunt.*

135. SED MELIOR DELO.] Multis Pacatus, verbis partim adscriptis.

136. QUÆ DEDIT HOC NUMEN.] Peperit, in Lucem edidit. Clara verba Pacati. Seneca Medea.

> *Meis Creusa liberis fratres dabit?* Virgilius.

> *Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.*

Claudianus Noster Fescenninis, & Laudibus Serenæ.

137. INHOSPITA CYNTHI.] Deserta, non nimis populosa. Alioquin planè incultam neque habitatam regionem vox ista notat. Inhospitalis Caucasus, Horatio & Boethio libro II. Consolat. cap. VII. Varro Prometheo: *Laiè incolens barathro, inhospitalis campi vastitas.* πόντος ἄξεινος, Martiano Heracleotæ, fine Iamborum. Callimachus ἄγρια πλαζομένας ἀξείνια Theocritus: χόλχως, καὶ ἐς ἄξεινον ἵκετο φᾶσιν. | Euripides. Ἄξεινον, ὑγρὰν, ποντίαν, ξυμπληγάδα. Orpheus Argonauticis: πρὸς ἄξενα φῦλ' ἀνθρώπων. Apollonius, Libro II. Θῆκεν ἐπ' ἀξείνοιο πόδας Θυνηΐδος ἀκτῆς. Cynthus, asper & altus mons Delo urbi imminens. Strabo, lib. X.

ἡ μὲν οὖν Δῆλος ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὸ Λητῷον. ὑπέρκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν ὁ Κύνθος, καὶ τραχύ.

139. ACCLINIS.] Optimè hanc vocem hîc restituerunt docti, multis scriptorum Locis corruptam, assentientibus Libris nostro, & copia Belgicorum. Utuntur ea optimi quiq; scriptores. Cum primis Papinius, qui & acclinatum eadem vi posuit. Valerius Flaccus, Lib. I.

> *acclinisq; tapetis*
> *In medijs vacuo condit caput, Hippasus, auro.*

Lib. II.

> *Acclinem scopulo inveniunt, miserentq;, foventq;.* Lib III

> *piceaque acclinis opaca Iuno vocat.*

Martianus, Capella, libro VIII. *Evan ponè consecutus victus atque acclinis astabat.* Scribas melius apud nostrum *Acclini genetrix auro* propter sonum, cujus stridorem non admittit consideratissima nostri scriptio.

138. ACCLINIS AURO.] Irridet & vituperat Latonæ puerperæ pompam, ea enim palmam amplexa peperit illa famigeratissima Numina, Theognis, initio Gno-

Cnomologiæ, interpolatæ hodiè, vexatæ, & transpositæ.

> Φοῖβε ἄναξ, ὅτε μέν σε θεὰ τέκε πότνια Λητώ,
> Φοίνικος ῥαδινῆς χερσὶν ἐφαψαμένη
> Ἀθανάτων κάλλιστον.

Contra Callimachus Latona patiente omnia aurea facta canit nam & Deos hoc genus divitiis ubique subjicit. Hymno in Delum.

139. CIRCUMFLUA GEMMIS.] Abundans maximè: Vt insula mari circumflua apud Interpretes Dionysii Periegetæ, & Iornand. in rebus Geticis. *Sic circumfluens* abundantem notat Catullo.

> *Et ille nunc superbus & circumfluens,*
> *Perambulabit omnium cubilia.*

Boethius de Consolatione lib. II. cap. IV. In Catullo melius tamen alij: *superfluens*

140. ULULATA VERENDIS.] Ad sollemnem circum parturientes clamorem allusum, quo putabant propitiari Lucinam, fiebatque operto capite, lotis manibus: Papinius, Thebaid. III.

> *nulloque ululata dolore*
> *Respexit Lucina domum*

Plautus, Amphitruone:

> *Vbi oborti utero dolores, ut solent puerperæ,*
> *Invocant Deos Immortales, ut sibi auxilium ferant*
> *Manibus puris, capite operto.*

Terentius Andria, clamore ipsius puerperæ.

> *Iuno Lucina, fer opem, serva me obsecro.*

Matres præsentes vota concipiebāt pro puerpera, quæ & ipsa pars fuit ululatuum. Ovidius Metamorph. IX.

> *matres Cadmeides adsunt,*
> *Votaque concipiunt, consolanturque dolentem.*

Vlulare alioquin luctuosum credunt & ominosum. Auctor de Defectu Lunæ.

> *Non illam, ut perhibent populi, migrantibus antris*
> *Infernas ululans mulier prædita sub umbras*
> *Detrahit altivago è specula.*

Sic ululasse Nymphæ dicuntur ad infelicem conjunctionem Æneæ & Didus apud Maronem lib. IV. & Ovidium, Epist. hujus ad illum.

141. VOCES AVIUM.] Captationes Auguriorum & Auspiciorum, solemnes magnarum rerum exordiis. Quam belle autem conveniant ista natalibus Principis serio Christiani de Patre Christianissimo, matre vero religiosa piaque, & viri etiam ad talia moderatrice, viderint alii. Nos nostro ignoscimus facilius, cum paria scribentes videamus Sidonium, Ennodiū, Venantium, Episcopos gregis Christo sacrati, quibus horrori tum temporis talia esse debuerant, cum Paganismus adhuc persequeretur Fideles.

141. QUANTI VOLATUS] Numerum indicat magnum, ad quam felicitatem futurorum temporum æstimabant, victo minore. Florus lib. I. cap. II. de Romulo & Remo: *Gemini erant: uter auspicaretur, & regeret, adhibuere piacula. Remus montem Aventinum, Romulus Palatium occupate Prior ille sex vultures hic posteà, sed duodecim, vidit. Sic Victor augurio urbem excitat.*

142. DISCURSUS.] Incerti vagiq; cursus, cum stati nihil itineris aut cursus fit. Tibullus:

> *Et vaga non certa discurrunt undique pompa,*
> *Perque vias urbis munera, perque domos.*

Lucanus lib. X.

> *Commeat huc penitus tacitis discursibus unda.*

143. RUPERE SILENTIA.] Apertum mendacium; & hæc curabat scilicet Theodosius, eversor fanorum & Idolorum de majori terrarum Orbis Parte; Tacebant autem

tum omnino Delphi, & quidem à nato Christo. Prudentius Apoth.

Et quo mortalem præstrinxit Spiritus alvum,
Spiritus ille Dei, & Deus & se corpore Matris
Induit, atque hominem de virginitate creavit.
Delfica damnatis tacuerunt sortibus antra;
Perdidit insanos mendax Dodona vapores.
Non responsa refert Libycis de Syrtibus Ammon.

Vide multis, & de Oraculis penè omnibus Theodoretum Serm. X. Therapeut. Q. est de Oraculis.

Collegerunt dudum de omni ista re plurima docti. Caussam enarrare nisus est Plutarchus, quem in epitomen non inscitè redegit Bernardus Martinius, Variarum Lectionum Commentariis, qui argumenta debere tamen maluit posteritati, quibus tanto auctori sese succurrisse memorat, quam nos iis exhilarare. Iulianum cum Delphos consuluisse, oraculumque indidem abstulisse scribunt Theodoretus lib. III. cap. IX. Hist. Ecclesiast & Epiphanius Tripertitæ lib. VI. cap. XLIV. vulgi rumorem secuti sunt, quem sparsit utique vaferrimus nebulonum ad Christianorum doctrinam sic etiam labefactandam. Potuit tamen & Magicis suis artibus tale quid fingere, Deos suos fideles probante. Claudianus ipse silentium Oraculi fatetur dum *dudum tacitos* vocat Delphos, de suo quidem & ævo & Principe apertum mentiens, non ignarus videlicet & ipsi Juliano Oracula non de more priscorum reddita, sed per fraudem ficta. Sane Apostatam & alia id genus responsa venditasse Clarum ex eo quod per somnum sibi datum de obitu Constantii extulit in vulgus, ut se Deorum Colloquij compotem jactaret, qui Magus erat & Sacrilegus, virtutumq; simulator non effector. Id verò in hæc verba evulgavit:

Ζεὺς ὅταν ἐς πλατὺ τέρμα μόλῃ κλυτοῦ ὑδροχόοιο,
Παρθενικῆς δὲ χρόνος μοίρῃ βαίνῃ ἐπὶ πέμπτῃ,
Εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνστάντιος Ἀσίδος αἴης
Τέρμα φίλου βιότου στυγερὸν καὶ ἐπώδυνον ἕξει.

Quod autem de isto, pariter statuimus de cæteris, oborta cœlitus vera luce obmutescentibus, ficta nimirum fraudibus humanis astutorum Agyrtarum Oracula, qualium non unius scenam aperit non unus sermo Luciani, divini ingenij hominis, utinam Veritatem amplexi. Sed eum cum paucis aliis Deum Opt. Max. terris dedisse arbitror ad suo sibi gladio jugulanda figmenta Nationum, quod sane per risum æquè disertè benèque præstat, ac multi Stoicorum non sine lacrymabilibus ærumnosisque animorum tormentis. Eo vel maximè infelix tamen quod Animarum immortalitatem sibi persuadere nôn potuit, quo fundamento Sapiendi convulso, nullius religionis cultor fuit. Hujusdem pretii sunt Oracula alia ab Scriptoribus Historiæ Augustæ commemorata. Figmenta utique omnia, illudentia Principibus, quorum pauci talia advertерunt.

144. TIBI CORNIGER HAMMON.] Notissimum Oraculum. De quo tamen securius mentiri potuit, quam de altero, utpote remotissimo. Delphici ineptias, spreto simul & Ammonis isto, vide apud Origenem, libro VII. Contrà Celsum. Quod melius fecerit nemo, quam collatione verorum, cum Origene isto.

145. TE PERSÆ CECINERE MAGI.] Persarum Lingua Magus est qui Latia Antistes, aut Sacerdos. Apulejus Apologia. Suida.

Μάγοι παρὰ Πέρσαις οἱ φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι, ὧν ἦρχε Ζωροάστρης, καὶ μετὰ τοῦτον

ὀς

τὸ διαδοχλὼ ὠσάναι, καὶ Αςεαψυχοι. Juvencus, lib. I. Histor. Evangel.

Gens est Eoi, Phœbo orto proxima, regni,
Astrorum sollers ortusque obitusque notare,
Quorum primores nomen tenuere Magorum.

Vide Clitarchum & Sotionem, apud Laertium, Lib. I. Beatus Chrysostomus in Matthæum tradit Indorum Sapientes, quia tranquillam vitam coluerint, Magos appellatos. Persarum philosophos Clemens Alexandrinus, Stromat. I. Et Tertullianus, Lib. I. in Marcionem vocant. Itaque non honestissimi solum nominis & existimationis, sed venerabiles etiam suis gentibus veri Magi. Cæteri quia quibuscunq; ex rebus & præstigiis futurorum scientiam jactabant, nomen maleficum, obnoxiumque vulgi contumeliis habuerunt semper. Illi ab Oriente Sacrificiis præfecti erant, ut ex nostri Panegyricis Stilicomanis notum idem docet non semel Xenophon. Philosophis priscis penitioris litteraturæ Sapientiæque viri hoc nomine censebantur, quales non immerito habiti Pythagoræi, Orphici, à Persis ipsi Dij, à Sapientibus, qui Divinitati quam proximè accederent. Auctor Epistolarum Apollonii Tyanæi, Epist. XVI.

Μάγυς οἴει δεῖ ὀνομάζειν τὺς ἀπὸ πυθαγόρυ φιλοσόφυς, ὡ ἤ πυ & τὺς Ὀρφεως, ἐγὼ δὲ & τὺς ἀπὸ Διος οἶμαι δεῖν ὀνομάζεσθαι Μάγυς, εἰ μέλλυσιν εἶναι θεῖοί τε καὶ δίκαιοι. Μάγυς ὀνομάζυσι τὺς θεὺς οἱ πέρσαι, Μαγὸς ὢν ὁ θεραπευτὴς τῶν θεῶν, ἢ ὁ τλὼ φύσιν θεῖος.

Honoratissimum ergo nomen factum abusu & inscitia turpissimum.

145. ETRUSCUS AUGUR.] Hujus gentis Augures Aruspicesque, Vaticinatoresq; alios, præ cæteris fide dignos habebant Romani, quippe qui ex Hetruria superstitionum Leges, Ceremonias, carmina, plurima transtulerint, quæ pleraque de Libris Hetruscis petitæ, etiam fulgurum curæ, idque genus alia. Sidonius.

Fulgura si Thuscus novit, si gramina Colchus.

Idem alio loco.

Quid, rogo, bisseno mihi vulture Thuscus aruspex
Portendit?

De Extispiciis Tibullus, lib. II.

Vera monent divi ventura nuncia sortis:
Vera monent Thuscis exta probata viris.

Iungit sacrificiis cœlestes inspectiones Arnobius, lib. II. *Antequam Tages Tuscus oras contingeret Luminis, quisquam hominum sciebat, aut esse noscendum condiscendumque curabat, in fulminum casibus, aut extorum quid significaretur in venis.* Vulgoque Hetrusci talium periti olim. Livius, lib. I. *Tanaquil perita, ut vulgo Ethrusci, cœlestium prodigiorum mulier.* Et inde rebus dubiis accersebantur vates. Lucanus, Lib. I. Pharsal.

Hæc propter placuit Thuscos de more vetusto
Acciri vates.

Maximi natu horum præ cæteris colebantur, & sententiam rogabantur primo loco. Idem Lucanus inibidem.

quorum qui maximus ævo,
Aruns, incoluit deserta Mœnia Lunæ.

Appianus, lib. IV. Civilium: *His procurandis Senatus Aruspices ac vates accersivit ab Etruria: quorum natu maximus redituram ait regnum quale priscis temporibus fuerat, cunctosq; servituros, se uno excepto: Simulque Spiritum compressit donec exanimaretur.*

146. INSPECTIS BABYLONIUS HORRUIT ASTRIS.] Chaldæus sive Genethliacus, cum thema nativitatis tuæ inspiceret, totus intremuit, omnem illam Barbariem te auspice Romano Imperio successuram videns. Sic de Christo nato Prudentius:

Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox

Astrologus

Astrologus.

Chaldæi nobilissimi prædictionibus ex observatis Nativitatum thematis, itemque auctores astrispiciorum'.] jam inde ab Abrahamo, quem nonnulli hujus studii faciunt principem, cui rei infinita ex scriptoribus concumulari possint. Babylonius, Chaldæus. Non enim sola urbs hoc nomine censetur, sed tota terra Assyria & Mesopotamia. Solinus, cap. LX. *Chaldaa gentis caput* Babylon *est, tam nobilis, ut propter eam & Assyrii & Mesopotamii in Babylonia nomen transierint.* Martianus Capella lib. VI. *Sed Chaldaa gentis Babylonia caput est. Denique Assyria & Mesopotamia propter illius claritatem Babylonia vocatur.* Chaldæos Claudianus seperatim à Babyloniis nominavit, quod per illos speciatim Genethliaci capiantur. Tacitus Annal. VI. *Non omiserim prasagium Tiberii de Sergio Galba, quem accitum, & diversis sermonibus pertentatum, postremò Gracis verbis in hanc est sententiam allocutus: Et tu, Galba, quandoque degustabis Imperium: Seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldaorum artis, cuius adipiscenda otium apud Rhodum, magistrum Thrasillum habuit.* Sic nusquam non Historia Augusta.

147. CUMANAQUE.] Cumanæ Sibyllæ Oraculum. Prudentius.

Mortua jam muta lugent oracula Cuma.

147. RUPES.] Præsente enim Apolline etiam rupes faticinabantur. Claudiano Sexto Consulatu Honorij.

Tunc sacer honor aquis, adytisque effunditur Eccho
Clarior, & docta spirant prasagia rupes.

148. INTONUIT.] Et hoc ad divinum sonum. Sidonius.

Intonuit solita noster Apollo lyra.

148. RABIDÆ SIBYLLÆ.] Furentes enim à Dæmoniis inspiratæ edebant oracula sua eæ mulieres. Vide multis Lucanum, Lib. Maro de Sibylla:

Os rabidum, fera corda, domans

Vnde Fanaticum id genus vatem pulcrè vocat Prudentius

spumet anhelus
Fata Sibyllinu fanaticus edita Libris.

Ridiculè autem inflatas vates per inferiorem gutturem, quo genere & Pythiam oracula edidisse, testantur scriptores. Origenes, lib. VII. Contra Celsum:

ἱςόρηται τοίνυν περὶ τῆς πυθίας, ὅπερ δοκεῖ τῶν ἄλλων μαντείων λαμπρότερον τυγχάνειν, ὅτι περικαθεζομένη τὸ τῆς Κασαλίας ςόμιον ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, δέχεται πνεῦμα διὰ τῶν γυναικείων κόλπων, οὗ πληρωθεῖσα ἀποφθέγγεται νομιζόμενα εἶναι σεμνὰ καὶ θεῖα μαντεύματα, ὅρα δὲ διὰ τούτων εἰ μὴ τὸ τοῦ πνεύματος ἐκείνου ἀκάθαρτον, καὶ βέβηλον ἐμφαίνεται, μὴ διὰ μανῶν καὶ ἀφανῶν πόρων, καὶ πολλῷ γυναικείων κόλπων καθαρωτέρων, ἐπεισιὸν τῇ ψυχῇ τῆς θεσπιζούσης, ἀλλὰ διὰ τούτων ἃ οὔτε θέμις ἦν τῷ σώφρονι καὶ ἀνθρώπῳ βλέπειν οὔπω λέγεται, ἢ καὶ ἅπτεσθαι, καὶ τοῦτο ποιεῖν οὐχ ἅπαξ που, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ τοσαυτάκις, ὁσάκις προφητεύειν ἐκείνη ἀπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος πεπίςευται.

Non dissimilia de hodiernis Magorum Veneficarumque obscœnitatibus scribunt Nicolaus Remigius & alii id genus.

149. DELUBRA.] Fana, specus, aut antra. Vide Macrobium lib. III. cap. IV. *Veteres delibratum sive decorticatum stipitem appellasse*, unde origo sacro loco sic dicendo, tali nimirum stipite in Statuam alicujus Idoli promoto, testis est Verrius Flaccus, cum Pompeio Festo, hodie nimirum scriptorum, florentium quondam nemorum deglupti stipites.

150. NEC TE PROGENITUM CYBELEIUS AERE SONORO LUSTRAVIT CORYBAS.] Vt Jovem in Creta insula ne à patre recens natus devoraretur, Aratus,

tus, Avienus, Germanicus, Phænomenis, Callimachus.

> Οὖλα δὲ Κυρῆτές γε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο,
> Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχὴν
> Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο Κυρίζοντος.

Lustrasse dicit Claudianus, quia ἐνόπλιον illum Chorum Corybantes circum puerum Iovem ductitarunt, ex omni latere caventes ne quà sonus aures nativori senis allaberetur. Qui enim lustrabant quippiam, in circulum ambiebant. Silius Italicus, lib.II. *Et rapto cineres circum ter corpore lustrat.* Columella, Lib.X de Pompa Lustrica.

> *Ter circum areolas & sepem ducitur Horti.*

Papinius, lib. VI. Thebaidos: *Lustrantque ex more sinistro Orbe regum* Appianus lib.V. Civilium, ubi de Lustratione classis. Sic in Suovetaurilibus circum ægros agebant pompam Rusticam. Cato, cap.CXLI. De Re Rustica: *Agrum Lustrare sic oportet: Impera Suovetaurilia circumagi cum Diis volentibus. Amburbiis.ambiebatur urbs.* Lucanus, lib I.

> *Nox jubet & totam pavidis à civibus urbem*
> *Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,*
> *Longa per extremos pomœria cingere fines.*

Sic hortum circumducebatur fœmina menstruans primum, ubi is lustrandus. Columella, Lib.X.

> *nudataque plantas*
> *Fœmina, quæ justis tum demum operata juventa*
> *Legibus, obscœno manat pudibunda cruore,*
> *Ter circum areolas, & sepem ducitur horti.*

Palladius, Lib.I. cap.XXXV. *Aliqui mulierem menstruantem, nusquam cinctam, soluto capillis, nudis pedibus, contra erucas & cætera, hortum faciunt circumire.* Hinc *Lustrare* circumire exponit Servius, in Æneiden VI. Corybantes autem isti non solum pulsabant arma, quod tradunt modo nominati auctores, sed inflabant insuper cornua. Sidonius:

> *Iam secius recalet Corybas, cui gutture rauco*
> *Ignem per bifores regerunt cava buxa cavernas.*

151. EXERCITUS UNDIQUE FULGENS ASTITIT.] Commendatio Principis inter arma nati, qualem Caligula primus inter Romanos habuit. Talem se militibus insinuat Commodus in primo Herodiani de Patre Marco loquens:

Φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνεχείρισε πίστεσι. Διόπερ καὶ ῥᾷστα πάσης εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἤλπικα, τῶν μὲν πρεσβυτέρων τροφεῖά μοι ταῦτα ὀφειλόντων, τοὺς δὲ ἡλικιώτας, εἰκότως ἂν καὶ συμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοίην. Noster Superiore Panegyr.

> *cognata potestas*
> *Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro.*
> *Lustravitque tuos Aquilis victricibus ortus*
> *Miles, & in mediis cunabula præbuit hastis.*

Talem Militibus offert Gratianum Pater Valentinianus, apud Ammianum. lib. XXVII.

152. AUGUSTIOR INFANS.] Humano major, in depressionem Arcadii, ut omnia, vel minima data occasione.

153. SENSIT ADORANTES GALEAS. [Adoratio Romani Principis notas poposci eum honorem, multi scriptorum loci indicant; quo redactus sit postremis Rei Romanæ temporibus iste mos, indicant Arcana Procopij: Sic ipse Justinianus Novellis suis adorandi titulum inscribere non veretur. Vicissim

cissim vero adorabat militem princeps, nam & hic de milite sermo. Quod ex Ammiano & aliis supra notatum. Idem quod iste, innuit noster & in VI. Cons.

Una omnis submissa phalanx, tantaque salutant
Te princeps, galea; partitu inde catervis,
In varios docto discurritur ordine giros.

Sic & urbanam multitudinem vicissim adorabat Princeps. Eodem.

quantamque rependit
Majestas alterna vicem; cum Regia circi.
Convexum gradibus veneratur purpura vulgus.
Consensuque cava sublatus in athera vallis.
PLebis adorata reboat fragor.

Sed & hæc aliis jam animadversa. Græcus mos adorandi principem comparet & Caroli Magni ævo in ejus cognato Monacho Sangallensi, apud eum Byzantini Legati illa Orientali pompa Carolum venerantur. De Frācorum Regibus Cedrenus:

κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα προσαγορεύεσθαι ὑπὸ παντὸς τοῦ ἔθνους, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς, καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροφορεῖσθαί τε κατὰ συνήθειαν καὶ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς.

Imperatores occupavit hic honos à Regibus Asiaticis, quos adoratos omnes Græci scriptores testantur. Sic Epistolas etiam Regias non aperiebant Satrapæ nisi adoratas. Polyænus in Datame:

Δατάμης πολιορκῶν Σινώπην, γράμματα παρὰ βασιλέως δεξάμενος, οὐκ ἐῶντος πολιορκεῖν, ἀναγνοὺς, προσεκύνησε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἔθυσεν εὐαγγέλια, ὡς μεγάλη δὴ ἀγαθὰ παρὰ βασιλέως λαβών.

Extremo denique ævo, ut quisque locuples, divitiisque potentior erat, hæc veneratione colebantur, licet sordidis esset natalibus. Theodorus Prodromus:

ἢ πῶς ὁ τέκτων, ὁ κναφεὺς, ὁ λαπάμος,
ὁ βυρσοδέψης, ὁ σκηπτὺς, ὁ γηπόνος,
ὁ λοιπὸς ὄχλος τῆς βαναυσικῆς τύχης,
Ἀγροικὸς ἀνὴρ, καὶ προσζηκὸς βλαχίω,
προσέρχεται δὲ τῆς λ ωφόρου μέσον,
ὑπὸ προπομποῖς ἀρχικῶς ἐσταλμένος,
Καὶ προσκυνεῖται, καὶ θεοῦ τιμὴν ἔχει.

Porro nec hoc nota indignum, inter cursus circulares veterum magnam fuisse differentiam, inter quos peculiaris erat orbis Corybantum, aut Curetum, quem modo Claudianus indicavit. Papinius, Achilleide II.

thyasis Ismenia buxus
Signa dedit: quater æra Rhea, quater Evia pulsant.
Terga manu, variosque quater legere recursus.
Tunc thyrsos pariterque levant, pariterq; reponunt,
Multiplicantq; gradum: modo quo Curetes in actu
Quoque pii Samothraces eunt: Nunc obvia versa
Pectine, Amazonio, modo quo citat orbe Lacænas
Delia, plaudentesque suis intorquet Amyclis.

Vides varios variarum gentium recursus, quos singulos suum morem habuisse constat, ut mirifica fuit illusio Dæmonum.

154 REDDITQUE FEROCEM, VAGITUM LIIIUIS.] Dicat esse ex Clarissimi Viri paullo superiorum Temporum, Mamertini,

mentini, Panegyrico ad Maximianum: An *divinam*, inquit, *generis tui originem recensebo, quam tu, non modo factis immortalibus, sed etiam nominis successione testaris? An quemadmodum educatus institutusque sis, prædicabo, in Limite illo, in illa fortissimarum sede Legionum, inter discursus strenuæ juventutis, & armorum sonitus, tuis vagitibus obstrepentes.* Finguntur hæc de Jove, sed de te vera sunt, Imperator.

155. INTER CUNABULA CONSUL EVEHERIS.] Consul eveheris, in Consulem: Sic alibi non semel loquitur. Honorius autem natus est Ricomere & Clearcho Consulibus. Anno sequente Coss. fuerunt Arcadius & Bauto. Tertio ætatis anno Honorius Fastos tenuit, Evodio, viro strenuo, collega. Modo is sit Evodius, quem Consulem & Maximi partes secutum, virum quo nihil unquam justius fuerit, item acrem & severum laudat Sulpitius Severus Vita Martini, & fine libri II. Sacræ Historiæ, de quo nulla magnoperè dubitandi caussa.

156. POSITO MODO NOMINE.] Poetice. Nomina enim pueris nono, Octavo Romanis puellis imponebantur. Festus: *Lustrici dies infantium appellantur, puellarum octavus, puerorum Nonus, quia his lustrantur, atque iis nomina imponuntur.* Mutarunt tamen Imperatores nonnulli, ut notavit memoria avorum aut proavorum Ludovicus Cælius, vir industrius & doctissimus, de cujus silvis summi viri sua nemora condiderunt, lib. XXII. Antiq. Lect. cap. XXII. vide de Græcis & notata doctissimo Maussaco ad Harpocrationem.

157. DONATURQUE TIBI.] Manifesta Poetica temporum retorsio. Ut jam modo notata indicant. Nec sæpe tamen talia in hoc scriptore offendes. Annus donatur Consuli, cum nomine eius figuratur. Appuleius ad talem: *Nullo nisi tuo anno ad coercenda peccata plus pudor quam timor valuit.* Alia supra.

158. QVIRINALI AMICTV.] Consulari trabea, Togaque Romani summi olim magistratus pacati indice. Maro, Lib. VII.

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino,
Insignis, reserat stridentia Limina Consul.

Iuvenalis, Sat. VIII.

Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini.
Et fasces meruit.

159. CVRTLES.] Sellam curulem, quæ index Consulatus omnibus scriptoribus in ore. Speciem, materiam, cultum, norunt ex notatis Antiquariorum jam pueri.

160. GREMIO.] Cura & Educatione matris Patrisque Augusti. Partem materni corporis, in qua crebra infanti versatio, pro educatione ipsa dixit. Moschus:

ἠ τὸν ἔρωτα Ἐτρεφεν ἐν κόλποισι.

Hoc est fotu omni & educatione. Sidonius lib. V. Epist. XVI. Est cum gremio penitior pars, atque ipse uterus corporis fœminei censetur. Chalcidius in Timæum PLatonis: *mox natis exque materno viscere decidentibus, provenit ortus cum dolore aliquanto, propterea quod ex calida atque humida sede ad frigus & siccitatem aeris circumfusi migrent. Adversum quem dolorem, fotusque puerorum apposita est medicina loco artificiosa obstetricum provisio: ut aqua calida confoveantur recens nati, adhibeanturque vices, & similitudo Materni GREMII ex calefactione atq; fotu, quo laxatum corpus tenerum delectatur, & quiescit.* Ista de Numinibus puero aut infanti alludentibus æmulatur Sidonius, debenturq; Græcis Poetis.

162. MOENALIOS ARCUS.] à crebris in Arcadia Deæ venationibus. Nota omnia.

164. BLANDOS ANGUES.] Non aliter tibi atque ipsi Deæ alludentes, ob amorem in te Numinis. De Capillis Gorgonis, Ægide, & c. omnia notissima.

165. INTERRITUS.] Paria tertio Consulatu:

coruscanti clypeo te sæpe volentem
Sustulit, intrepidum ferre

167. FESTINAQUE VOTI.] Spei, in

ciſſim vero adorabat militem princeps, nam & hic de milite ſermo. Quod ex Ammiano & alijs ſupra notatum. Idem quod iſte, innuit noſter & in VI. Conſ.

Vna omnis ſubmiſſa phalanx, tantaque ſalutant
Te princeps, galea; partitu inde catervis,
In varios docto diſcurritur ordine giros.

Sic & urbanam multitudinem viciſſim adorabat Princeps. Eodem.

quantamque rependit
Majeſtas alterna vicem; cum Regia circi.
Convexum gradibus veneratur purpura vulgus.
Conſenſuque cava ſublatus in æthera vallis.
Plebis adorata reboat fragor.

Sed & hæc aliis jam animadverſa. Græcus mos adorandi principem comparet & Caroli Magni ævo in ejus cognato Monacho Sangallenſi, apud eum Byzantini Legati illa Orientali pompa Carolum venerantur, De Frãcorum Regibus Cedrenus:

κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα παραγγέλλεσθαι ἀπὸ παντὸς τοῦ ἔθνους, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς, καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν, δωροφορεῖσθαί τε κατὰ συνήθειαν καὶ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς.

Imperatores occupavit hic honos à Regibus Aſiaticis, quos adoratos omnes Græci ſcriptores teſtantur. Sic Epiſtolas etiam Regias non aperiebant Satrapæ niſi adoratas. Polyænus in Datame:

Δατάμης πολιορκῶν Σινώπην, γράμματα παρὰ βασιλέως δεξάμενος, οὐκ ἐῶντος πολιορκεῖν, ἀναγνοὺς, προσεκύνησε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἔθυσεν εὐαγγέλια, ὡς μεγάλα δὴ ἀγαθὰ παρὰ βασιλέως λαβών.

Extremo denique ævo, ut quiſque locuples, divitiiſque potentior erat, hæc veneratione colebantur, licet ſordidis eſſet natalibus. Theodorus Prodromus:

ἢ πῶς ὁ τέκτων, ὁ κναφεὺς, ὁ λατόμος,
ὁ βυρσοδέψης, ὁ σκηπεὺς, ὁ γηπόνος,
ὁ λοιπὸς ὄχλος τῆς βαναυσίδος τύχης,
Ἄγροικος ἀνὴρ, καὶ προσζήχος βλαυτίῳ,
προέρχεται γ᾽ τῆς λεωφόρου μέσον,
ὑπὸ προπομποῖς ἀρχικῶς ἐσταλμένος,
Καὶ προσκυνεῖται, καὶ θεοῦ τιμὴν ἔχει.

Porro nec hoc nota indignum, inter curſus circulares veterum magnam fuiſſe differentiam, inter quos peculiaris erat orbis Corybantum, aut Curetum, quem modo Claudianus indicavit. Papinius, Achilleide II.

thyaſis Iſmenia buxus
Signa dedit: quater æra Rheæ, quater Evia pulſant.
Terga manu, varioſque quater legere recurſus.
Tunc thyrſos pariterque levant, pariterque reponunt,
Multiplicantque gradum: modo quo Curetes in actu
Quoque pii Samothraces eunt: Nunc obvia verſa
Pectine, Amazonio, modo quo citat orba Lacænas
Delia, plaudenteſque ſuis intorquet Amyclis.

Vides varios variarum gentium recurſus, quos ſingulos ſuum morem habuiſſe conſtat, ut mirifica fuit illuſio Dæmonum.

154 REDDITQUE FEROCEM, VAGITUM LITUIS.] Dicat eſſe ex Clariſſimi Viri paullo ſuperiorum Temporum, Mamertin

mertini, Panegyrico ad Maximianum: An *divinam*, inquit, *generis tui originem recensebo, quam tu, non modo factis immortalibus, sed etiam nominis successione testaris? An quemadmodum educatus institutusque sis praedicabo, in Limite illo, in illa fortissimarum sede Legionum, inter discursus strenuæ juventutis, & armorum sonitus, tuis vagitibus obstrepentes.* Finguntur hæc de Jove; [illegible] vera sunt, Imperator.

155. INTER CUNABULA CONSUL EVEHERIS.] Consul evectus, in Consulem: [illegible] Honorius autem natus est [illegible] Consulibus. [illegible] Arcadius & [illegible] Fastos [illegible] Modo [illegible] [illegible]

[illegible]

Ipse Quirinali trabea cinctuque Gabino Insignis, reserat stridentia limina Consul.

Juvenalis, Sat. VIII.

Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini Et fasces meruit.

159. CUR [illegible] [illegible]

160. [illegible] [illegible]

[illegible]

quam natus erat Honorius, Imperij nimirum. Felicitas Libertorum Votum parentum. Locutio Græcanica. Priore in Rufinum

Ergo animi vivus, sequimur quocunque vocabat
Seu tu vir, seu Numen, ait

Hoc Libro CCCXCV.

Tunc ego, securus fati, lætusq; Laborum,
Discedam, vobis utrumque regentibus axem.

Negotiosus operum, apud Sidonium, l. VIII. Epist. VIII. Silius, lib. II. cæcus fati, divumq; abeunte favore. Livius Angronicus, apud Priscianum lib. VI.

agra sanitatis Herois.

Papinius. Quinto Silvarum

Laudum festinus, & audax Ingenii.

Plurima hoc genus apud Appuleium madidatus nectaris, fatigatus cædis, trepidus regionis, præcipuus virtutis, certus erroris, tantus ingenii, securus salutis, incertus salutis, gaudens voti, saucius animi, metuens virginitatis, consenescens, tenellus, animi, incertus consilii, infirmus mentis, recreatus animi, saucius fatigationis, furens animi, attritus machinæ, glorians adoreæ, completus aquæ, noxius religionis, approbatus ætatis, famosus gravedinis, & alia id genus leguntur, de quibus copiosus illustrator temporum scriptorumque Afrorum affectatiorumq; Iudex noster. Alia ad Priorem in Rufinum.

168. PRÆSVMTVM DIADEMA.] Ante legitimam ætatē gestari cœptum. Pueri enim etiam Principum Romanorum diademata gestabant. Michael Glycas de ijsdem istis Arcadio & Honorio: *Cum vidisset aliquando Theodosius suos quidem filios sedentes, qui Diademata gestarent, Arsenium verò stantem, eosq; docentem: excandescens ait Egone sic tibi imperavi? Num tu eos Imperatores facis?* Immo & puellæ Anna Comnena, Alexand. lib. VI. de semetipsa.

μετεγητῶν ᾗ τίνων παρελθουσῶν ἡμερῶν, στέφος κἀμὲ ἀξιοῦσι οἱ γονεῖς ϗ βασιλικοῦ διαδήματος,

Præsumere, antecapere, usitatissimum ævi inclinantis auctoribus. *Præsumtio* & Anticipatio, synonyma Iulio Rufiniano Rhetori, initio Lib. II. Ex Iustino, Arnobio, Pacato, multisque aliis ad Appuleium.

168. LEVIBUS ULNIS.] Teretibus, Formosis, Catullus de Berenices coma.

quam multis illa Dearum
Levia protendens brachia pollicita est.

170. MVTATVS PRINCIPE CÆSAR.] Cæsar eo ævo filius principis cumprimum natus. Cum enim apud Cassiodorum & Idatium primo Consulatu Nobilis Puer dicatur Honorius, in Fastis Græcis Ονωρίου Καίσαρος titulus comparet. Alioquin notum Cæsares prius, deinde Augustos factos habitosque. Tacitus de Tito. Lib. V. Historiar. *Patre adhuc vivo: Hanc adversus urbem gentemque Cæsar Titus, aggeribus vineisque certare statuit, Exempla occurrunt ubique* Nec rigide verum quod Cæsarum Augustorumq; discrimen Trajano Principe Aurelius Victor cœpisse scribit, item quod Cæsaris solo honore censitos primus (licet eo nomine adoptatorum primus,) Aelius Verus, traditore Spartiano. Vide tamen Adversar. lib. LXXV. cap. VIII. Sensus autem Claudiani est: Nec diu summus honos dilatus, quin mox ex Cæsare princeps fieres, hoc est à Patre Augustus, ut Arcadius jam erat, tu quoque appellareris. Versus vocum ordo fefellit doctos, ut non assequerentur sententiam, Delirium adeo etiam, ut versum integrum deletum veniret. Usque autem non est diu dilatus honos summus Honorio, ut intrà Nonum ætatis annum Augustus sit declaratus, cum secundum Consul jam eo titulo insigniatur in Fastorum Indicibus. Cæsar autem proximus ad Imperatorem Augustumve gradus, ut notum ex omni Historia Augusta. Ioan. Diacon. in Vita Gregor. Magni, de Mauritio Principe. *Ecce per me servum ultimum suum, & vestrum respondet Christus, dicens: Ego te de Notario Comitem Excubitorum, de Comite Cæsarem, de Cæsare Imperatorem feci, & tu à meo servitio milites tuos retrahis.* Ab Augusto regno destinatus, ut Cæsarem

ſarem Conſtantii Iulianum vocat non ſemel Beatus Hilarius, Libro illi porrecto. *Princeps*, Imperator, jam inde ab Augusti blandimento. Tacitus, Annal. I. *Lepidi atque Antonij arma in Augustum ceſſere: qui cuncta diſcordiis civilibus feſſa nomine Principis ſub imperium accepit. Principium*, Poteſtas ipſa, quam Potentiam dicit Aurelius Victor. Sulpitius Severus, libro I. Sacræ Hiſtor. *Minorum majoris ſubdendum eſſe principio.* PLinius lib. IX. cap. XXXV. *Principium culmenque omnium rerum pretij margarita tenent.*

171. NEC CERTIUS UMQUAM.] Prodigia ſive Indicia cœleſtia felicitatem Honorio ſpondentia deſcribere orditur, more Nationum, nihil ſine horum obſervatione ordientium. Re & Conſuetudine notis. *Certius*, conſtantius, indubitabilius. Papinius, Thebaide. III.

nec Cyrrha Deum promiſerit antro
Certius.

Valerius Flaccus, Lib. I. Argonaut.

Cui genitor tribuit monitu prænoſcere divûm
Omina, ſeu flammas, ſeu lubrica cominus exta,
Seu plenum certis interroget aera pennis.

Certum, eſt rectum, nullo modo titubans. Iſidorus libro X. Origen. *Plagiator apud* ἐ πλαγίȣ, *id eſt oblique, quod non certa via gradiatur, ſed pelliciendo dolis.* Non enim aſſentimur Rerum Quotidianarum Scriptori, utinam pluribus libris id genus Obſervationum poſteritati gratificaturo, cum locum mutarit. Hortatos, dicit Deos, quod repetitis oſtentis rem promoverint, quæ ſumma eſt cauſſa rei aggrediundæ. Maro.

non ſi mihi Iuppiter auctor
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cælo.

172. PRÆSENTIOR ÆTHER.] Certior. Vide Suprà.

173. HYEMS.] Tempeſtas nubila. Notiſſima res Poeticis Litteris.

174. NOTUS COLLEGERAT IMBRES.] Horatius:

Albus ut obſcuro deterget nubila cælo
Sæpè notus, neq; parturit imbres
Semper perpetuos.

Ita colligit idem nubila & diſpellit.

175. SOLITA MILES TE VOCE LEVASSET.] Cum te Auguſtum proclamatum ſalutaſſet. Non enim de alia levatione videtur loqui Claudianus, quam qua in Auguſtum elevatus eſt Honorius, nam ea uſurpatio ſollemnis iſtius verbi. Idatius Faſtis: *Antiochiano & Orfito Conſulibus Levatus eſt Aurelianus Imperator. Idem. Aureliano III. & Marcellino Coſſ. occiſu eſt Aurelianus Imperator, Canofrurio, & levatus eſt Tacitus Romæ.* Idem plurimis poſtea locis. Sic ſeipſum *levaviſſe*, id eſt imperio impoſuiſſe Eugeniũ. idem ſcribit pag. LXII. *Valentinianus Iunior apud Viennam eſt interfectus, & levavit ſe Eugenius tyrannus.* Poteſt tamen à conſuetudine quadam *levandi* in ſolium, clypeum, aut per manus locutio orta eſſe, eamque innuere; quam multis jam pridem notarunt eruditi, Petro Pithæo principe. Francorum Regum in ſolium levationem deſcribit Ademarus Epiſcopus ijs quæ Aymoino adjecit. *Solitam* vocem acclamationes dicit, quæ in militari vulgo, claſſicis & fragore armorum blandiore conficiebãt. Ammianus Marcell. Lib. XXVII. *Elevatione Gratiani: Nondum finita oratione, dictis cum aſſenſu læto auditis, pro ſuo quiſque loco animo læto milites, alius alium anteire feſtinans, tamquam utilitatis & gaudiorum Participes, Gratianum declararunt Auguſtum, Claſſicorum ampliſſimo ſono blandum fragorem miſcentes armorum. Conſurrectum eſt poſt hæc in Laudes majoris Principis & Novelli, maximèq; pueri, quem ſoli oculorum flagrantior lux commendabat.* Sic Levationem capio in Auctore Incerto Chronologo, de Anthemio Auguſto: *Herminerio & Baſiliſco Conſulibus defunctus eſt Imperator Severus Romæ. Puſæo & Iohanne Coſſ. Levatus eſt Imperator Dominus Anthemius Romæ.* De Levatione in Clypeum

 nota-

notarunt, ut dictum, fusè docti, & sunt exempla, etiam in Historia Georgij Pachymerii. Alioquin per manus quoque *Levatio* honoris erat, immanior quandoque, ut ijs vix aliquot horis excedere potuisse Principem, sint exempla. De Alexandro Severo Lampridius. *Post hoc cum ingenti gloria & comitante Senatu, Equestri Ordine, atque omni populo, circumfusis undique mulieribus, & infantibus, maximè militum conjugibus, pedes Palatium conscendit, quum retrò currus triumfalis à IV. Elefantis traheretur. Levabatur manibus omnium Alexander, vixque illi per horas quatuor ambulare permissum est, undique omnibus clamantibus, Salva Roma est, quia salvus Alexander.* Talem *Levationem* pueri principis in Augustum hic etiam capias.

176. NUBILA DISSOLVIT PHOEBUS.] A claritudine diei sumit omen illustris, jucundiq; futuri principatus. Exempla in hoc genere scriptorum plurima ubiq; succurrunt.

178. ADVERSAM PATITUR CHALCEDONA.] Tam claram derepente Lucem ortam dicit, cum Augustum honorem caperet Honorius, ut nullo negotio Constantinopoli trans Bosphorum cerni potuerit Bithyniæ oppidum Chalcedon. Non longè autem dissita hæc Byzantio civitas. Gulielmus Tyrius, Libro II capite XII. Histor. Palæstin. *Calcedon civitas in Bithynia, locus Constantinopoli proximus, & sola Bosphori interpositione distans, unde & urbem in vicino constitutam erat omnibus intueri, & qui negotijs urgentibus trahebantur, ter vel quater in die ad Vrbem ire Regiam, & ad Castra redire sine difficultate poterant.* Sita in colle aut tumulo. Avienus Periegesi: *Chalcedon tumulus fluctu circumdatus alto Eminus Europea, proceraque mœnia Byza Adspicit.* Distinctio sic est isthic concinnanda.

Sed mox, cum solita miles te voce levasset,
Nubila dissolvit Phœbus: pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundoque dies. Caligine Liber
Bosphorus, adversam patitur Chalcedona cerni.

Notum nebulas incombere ponto, & caliginem obesse, nisi cœlo quam sudissimo, quo minus transvidere maris vel minimum spatium possit.

179. THRACE.] Thracia, Græcanico usu. Manilius *Thrace Martem sortita colonum.* Montosam regionem notam nebulosam, certe summos montes per quam caliginosos visu, quare miraculi instar fuit totam nitidam conspectam.

180. RENIDENT.] Rejiciunt quodammodo captum splendorem, ingeruntq; oculis repercussum. Paullinus ad Cytherium.

Cœlum serenis enitebat vultibus,
Astris renidebat mare.

Martianus Capella, Lib. I. *vernantis cœli temperie renidebat. Pangæum* mons Thraciæ. Vibius Sequester. In *pervulgatis* nullum pretium moræ.

182. NEC BOREAS NIMBOS.] Neque nimium Solem bibisse aquam pluvijs faciundis ait, neq; ventos turbasse liquidam diei serenitatem. Paria Tibullus.

fulgentem Tyrio subtemine Vestem
Indueras oriente die, duce vertilis anni:
Splendidier liquidis cum Sol caput extulit undis,
Et fera discordes tenuerunt flamina venti.

Et apud Gunterum, quem multis Antiquitati componas. Libro IV.

Iamque soporiferæ decurso limite Noctis,
Aureus occulto sublatam lampada cœlo
Cœperat in nostrum traducere, Phœbus, Olympum.
Tempore non alio nitidos magis extulit ortus
Purgavitque polos, & nubila tota removit.
Exoritur felix, & cunctis penè diebus

Can-

Candidior, primos tibi collaturus honores.

Corippus quoq;, lib. IV. de Laudibus Justini A. Minoris.

jubar axe sereno.
Emicuit, votisq; pio sese obtulit orbi.
Laetificans cuncta felici lumine terras.
Clara coruscantem lux auxerat altera Lucem,
Cum terris gaudente polo.

Sic sui Principis adventu ad Ajam Insulam subitam Serenitatem factam memorat Petrus Pictaviensis, sequioris Temporis non spernendus auctor.

Dum places Ajenses, Pastor pie, visere fratres,
Obsequium praestant ipsa Elementa tibi.
Totus opertus erat pluviis Australibus aether,
Ut tua vela videt territus imber abit.
Ne tumida fierent, saevis Aquilonibus, unda,
Mox, ubi eas intrâs, Ventus & Aura fugit.
Multa polum nubes caligine texerat atra,
Te scandente ratem cuncta serena patent.

Dux omnibus hoc genus Distichon Maronianum, ipso non indignum:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Divisum Imperium cum Iove Caesar habet.

183. IMPERII LUX ILLA FUIT.] Pessimè Belgicae Editiones versum hic suo loco moverunt, conturbata sententia. Sed correxerunt aliae. Pariter Sidonius:

Imperii ver illud erat.

181. PRAESAGUS OBIBAT CUNCTA NITOR.] Reviviscentibus velut sideribus. Itaidem Sidonius

praescia tellus
Aurea converso promisit secula fetu.

184. RISITQUE TUO NATURA SERENO.] Vide Adversariorum lib. VIII. capite I. Notandum figmentum Poëtae, dissimulandis tenebris, quę inciderunt in augurationem Honorianam, unde & mox ait Stellā toto die visam. Marcellinus Comes Chronico: *Theodosio III. & Audantio Coss. Honorium Pater suum Theodosius, in eodem loco, quo fratrem ejus Arcadium, Caesarem fecit, id est, Septimo ab Urbe Regia miliario. Tunc hora diei tertia tenebra facta sunt* Diem, (IV. Id Januar.) notat Socrates, lib. V. cap. XXIV.

185. STELLA DIE.] Notandum Stellam in die visam pro bono Fortunatoque omine nostro accipi, jactarique: Cum alioquin contra habeatur, turbato videlicet ordine. & majori Lumine contrà Naturam minori cedente. Inter prodigia caesi Pertinacis recenset Julius Capitolinus: *Cum apud Lares sacrificaret carbones vivacissimi exstincti sunt, cum inflammari soleant; corque & caput in hostiis non est repertum. Stellae etiam juxta Solem per diem visa sunt clarissimae, ante dies quam obiret.* Paullus Diaconus, seu Landulphus Sagax potius. lib. XIX. Miscell. cap XXXI. *Anno Nono Imperii Iustiniani defectio Solis effecta est, hora diei tertia* (paria de nostri isto Marcellinus), *ita ut & quadam stella apparerent. Et exercitum movit Muhammet, contra Romanos, & multos duxit captivos.* Seneca, Natur. Quaest. lib. VI. cap III. *Acta in transversum faces, caeli magna pars ardens, crinita sidera, plures Solis Orbes. Stella per diem visae. Nihil horum sine timore miramur.* Xiphilinus ex Dionis Nerone:

ὁ μὲν τοι ἥλιος σύμπας ἐν μέσαις ταῖς θυσίαις ταῖς ἐπὶ τῇ Ἀγριππίνῃ κατὰ τὸ ψήφισμα γιγνομέναις, ἐξέλιπεν, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐκφῆναι. Herodianus, libro I. ἐγένοντο δὲ τινες καθ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ διοσημίαι. ἀστέρες γὰρ ἡμέριοι συνεχῶς ἐβλέποντο, ἕτεροι δὲ εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέσῳ ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν.

Alia exempla apud Suetonium Julio, capite

pite LXXXVIII. Obsequentem, Prodigijs, cap. XIIX. Georgium Pachymerium, Lib. I. Bis se idem Prodigium vidisse, memoria proavorum, memorat Hieronymus Cardanus primùm Anno. M.D.XI. Quo Galli fusi fugatique. Iterum. M.D.XXXV. quo fato cessit Franciscus Sfortia, ejusq; ditio Carolo Imperatori. In Germania idem spectatum est, Vinariæ, oppido Principali Thuringiæ, Anno M.D.LXVI. monstroso quodam sidere se palàm ostentante. Sunt exempla tamen & prosperarum rerum, ita certè accepta. Ut nostro hic, in Alexandro apud Lampridium: *Omina Imperij hæc habuit, &c. Nutrix ei Olympias data est, quo nomine Alexandri mater appellata. Nutritor casu provenit Philippus, unus ex Rusticis, quod nomen pater Alexandri Magni habuit. Fertur die prima natalis ejus die toto apud Accam Cæsaream stella prima magnitudinis visa, & Sol circa domum Patris fulgido ambitu coronatus.* Quod exemplum fortè noster in oculis habuit.

186. DUBITANDA NIHIL.] Certò conspiciendam se oculis ingerens, non dubio, caliginoso, tabido, aut evanido corpore. Sic alij scriptores. Rutilius Numatianus:

Sic dubitanda solet gracili vanescere cornu,
Defessisq; oculis Luna reperta latet.

Quibus verbis in hanc rem acutius nihil excogitaveris. Calpurnius, re quamvis dispari. Ecloga. V.

Dum peragit vernum. Iovis inconstantia, Tempus.
Veris enim dubitanda fides; modo fronte serena
Blandius arrisit, modo cum caligine nimbos Intulit.

Dubitandum dicitur cui viso fidere tamen non possis. Juvenalis. Sat. V.

Tota salutatrix jam turba peregerat orbem,
Sideribus dubijs. aut illo tempore. quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Boota.

Hoc est, ut locum siderum aspiciens dubites eane deprenderis oculis, an locum eorum vacuum oculos fallere contingat. Sic dubiæ aristæ in Auctore Carminis veteris atq; Probi de Laudibus Domini:

Vel cum placatus campis sitientibus imbres
Dividis, & dubias sulcis producis aristas.

186. CRINE RETUSO.] Crines, clari eminentesq; siderum radij. Marius Victor Libro I. Comm. in Genesin.

fundataq; semina Lucis
Purpureos roseo sparserunt fomite crines.

Ita crinita incendia eidem auctori, libro II. *Retusam acuto* opponitur, à ferro malleis recuso. Horatius.

diffingas retusum in
Massagetas ve Arabas ve ferrum.

187. QUANTUS NUMERATUR NOCTE BOOTES.] Unam stellam Honorianam, Hanc enim videri vult, toti astro Bootæ comparat. Numeratur autem dixit ob multitudinem stellarum in eo Astro. Vide Higeni Poeticum Astronomicum. Aliàs numerare, ut suum ἀριθμεῖν Græcis, æstimare, vel & venerari quandoque, optimis scriptoribus non incognitum, Ita numerosus Hortus Columellæ, dignus diligente opera, & scriptione, Initio Libri. X. De Græco Eusthatius in Iliadem Primam, Calliergus Collectaneis in Theocritum. Est ubi & resipsas numeri designant. Ambrosius contrà Symmachum: *Cum Curia jam sit majore numero referta Christianorum.* Hoc est pluribus Christianis. Juvencus, lib. IV. Histor. Evang.

Continuo Iudas numero comitante caterva.
Advenit.

Hoc est numerosa hominum cohorte. Columella, lib. VIII. cap. V. *Servat qui subjicit, ne singula ova in cubili manu componat, sed totum ovorum numerum in alveolum ligneum conferat.* Hoc est omnia ea. Numerus quandoq; modus rei. Boethius lib. II de Consolat. c. III. *Nume-*

Numerum modumque tuæ felicitatis oblitus es. *Hoc est modum, pondus, pretium.* Non numerari, non esse in numero contrà perhibetur: quod nullius pretij est. Georgius Thaumaturgus, Charisterio Origenis:

οὐδὲ γὰρ τοὺς τοῖς ναοῖς προσιόντας εὐσεβείας εἶναι ὄντως ἐφάπτεσθαι λόγος ὅλως τῶν βεβήλων. τὰ τούτων πίνω οὐδ᾽ ὅλως, οὐδὲ ἀριθμεῖσθαι ἄξιον παρ᾽ αὐδεμίαν εὐσεβεῖν ἐπαγγελλομένοις.

Græcis ἀριθμὸν & Concordiam, Amicitiam, benivolentiam, consignare, notat Callimachi testimonio in Lexico Hippocratico Erotianus. Adjice Adversar. lib. I. cap. II.

190. SIVE PARENS AUGUSTA FUIT.] Haud dubie de Placilla sive Flaccilla Honorij matre, loquitur, quæ obierat jam dum Theodosio bellum contra Maximum parante, ut Zosimus alijq; clarè testantur, quod post bellum confectum Imperator factus est demum Honorius. Galla in matrimonium Theodosij venit Constantinopolim Honorio Cæsare, & Euodio Consulibus. Honorius integro post sexennio, nisi& septennio, Imperator factus est. Ut minimum cum hæc fieri memorat Claudianus sex annis jam fato fuerit Placilla. Sunt qui Theodosium statim post aditum Imperium scribant Gallam duxisse. Placilla jam amissa, quod si verum est, fabulæ sunt, quæ de Theodosio puellæ amore capto, postquam cum matre ea Italiam reliquisset, eamque præmium belli accepisse, ut juvenes quidem cupiditatibus solent ferri, scribere audet Zosimus.

191. CLARIS PROPERANTIBUS ASTRIS.] Futurum in consortio quondam ipsorum sidus dicit ambitiose spectare astra, clarum ut quodq; fuerit, Honorium. Pariter Papinius, Equo Maximo.

tua turba relicto
Labetur cælo, miscebitq; oscula juxtà,
Ibit in amplexus natus fraterque paterque
Et soror; una locum cervix dabit omnibus astris.

Qui cum de cognatis loquatur, non possum ineptiarum damnare nostri isthic Codicis Lectionem. *charis dominam properantibus astris.* Quamquam nec illam alteram abjiciam.

193. PATIENS COELUM COMMUNE REMISIT.] Sua Luce paullisper inhibita, & permissis lucere gentilitijs Honorio astris. τὸ *Commune* ad eumdem pertinet.

194. APPARET.] Collatione nimirum Heroum veterum.

194. VENTURA POTESTAS CLARUIT ASCANIO.] Nota fabula de Marone. Aeneid. II.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
Fundere lumen apex; tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.

Nostrum æmulatur solens Sidonius.

cunctantis Iuli
Lambebant teneros incendia blanda capillos

Et reapse hoc genus portenti claritudinē gloriamq; inferre creditum traditumq;. L. Florus, lib. I, cap. VI. *Servius Tullius deinde gubernacula Vrbis invadit. Nec obscuritas inhibuit, quamvis matre serva creatum. Nam eximiam indolem uxor Tarquinij Tanaquil Liberaliter educaverat, & clarum fore visa circum caput flamma promiserat.* Livius libro I. Dionysius Alicarnassæus, initio lib. IV. Apud quorum priorem par prodigium Martio concionanti oblatum, eum cunctis fecit honorabilem. Libro XXV. De Salvidieno pastore, eo evecto, ut Augustum Imperio dejicere voluerit, Dio. lib. XLVIII.

τὰ τε ῥοῦφον, τὸν Σαλβιδιηνὸν ὡς καὶ ἐπιβουλεύσαντά οἱ, ἀπέκτεινεν. οὗτος δ᾽ ἦν μὲν ἐξ ἀφανεστάτων, καὶ αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ ποιμαίνοντι φλόγα ἀνέδωκεν.

Idem lib. LXI. Silius, lib. XVI. de Massanissa.

Hinc fesso, quos dura fuga, & nox suaserat atra,
Carpenti somnos subitus rutilante coruscum
Vertice fulsit apex, crispamque involvere visa est
Mitis flamma comam.

Non abludit prodigium Alexandro datum, noctu visa universa flammis florentibus castra flagrare, apud PLutarchum. De Vitellio, tamen omine parum fausto, paria Suetonio. Seleuco, futuro olim præpotenti inter Reges, subita flamma patria focus ardere visus, portendit imminentem gloriam, scriptore Appiano in Syriaca, quam rem paullò aliter recenset Pausanias Atticis. Ligna nimirum sacrificanti, nullo ignem subdente exusta. Dispari etiam eventu somnum illud cadit, quod semetipsum vidisse scribit Onirocrites Artemidorus libro V. capite XXXIV. Quempiam facem accendentem igne cœlitus petito, qui mox fuerit, cruciariorum more, patibulo affixus, Solaribusque ibi radiis miserrimè torrefactus. Martino suo idem prodigium ad altaria ipsa ablatum memorat Paullinus Petrocorius. libro IV. v. 87. Porrò à claritudine hac, quam flamma capillis inerrans olim præferre judicata, descendisse morem pingendi eo modo illustriores homines, qui nunc in sanctis observatur ubique, alibi docemus. Eodem respicere dicam Papinium, prima Thebaide, ubi de ambitiosissimo talium tyranno, Domitiano

licet arctior omnes
Limes agat stellas licet ignipedum frænator Equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat.

Hoc enim habitu cultuq; procedere in publicum solebant Principes Romani, divinitatem nimirum præsentem ostentabundi. Mamertinus, Panegyrico Diocletiani & Maximiniani: *Trabea vestra triumfales, fasces Consulares, sellaque Curules, & hoc obsequiorum stipatio fulgorque, illaque Lux, divinum verticem claro orbe complectens, vestrorum sunt ornamenta meritorum, pulcerrima quidem atque Augustissima; sed longè illa majora sunt, quæ tu, impartito tibi Imperio, mera gratia retulisti, admittere in animum tanta curam Reipublicæ, totius orbis fata suscipere, oblitum quodammodo sui, gentibus vivere.* Optimè eo loco sagax, doctus, industrius, censor. Levineius, de radiata Corona, inscitè qui de diademate, qui clarum illum orbem malè considerarunt.

195. INNOCUUS.] Illæsus. Raro usu. Paullinus, si is est, contra Portas Paganos, de Jona Propheta à bellua marina devorato.

spatioso bellua rictu
Cœpit, & innocuum vasta ructavit ab alvo

Carmen id clarè Claudiano Mamerto adscribunt membranæ, quibus olim usus Georgius Fabritius, quarumq; auctoritatem defugere non est necessarium. Sanè Poëticas litteras auctorem eum, temporum doctissimum, tractasse, tradit Gennadius, ut eum ex MS. restituit Sidonii Scholiastes Postremus, homo summę doctrinę. Innocui voce sic usus & Maro, lib. X.

Spumantesque rates arvis inferre Latinis,
Donec rostra tenent siccum, & sedere carinæ
Omnes innocuæ: sed non puppis tua, Tarchon.

Servius: *Innocuus primò est cui non nocetur, innoxius qui nocere nescit. Sed hoc plerumq; confundunt Poëtæ. Innocuum quibus non sit nocitum: alibi littus innocuum quod non noceat.* Quæ verba corrigenda sunt; Quibus innocuum, cui non sit nocitum. Observavit in Marone ante duo ferè secula Angelus Decembrius, unus eorum qui tenebris capita extollere ausi sunt, sæpè rari judicii scriptor.

196. PHRYGIOQUE VOLUTUS.] Mirum in alio, innominato jam Ascanio. Suspectum Epitheton, nec libri tamen ulli sunt qui mutent.

197. FATALIS CANDOR.] Ob candorem Diadematis, quem æmulabatur eò lucidior, candidiorq; flamma, quo purior, & cœlesti similior. Unde & candidi, tali lucentes. Eruditè Corippus, Lib. II.

Egreditur, tunicaque pios induitur artus,

Aurata se veste tegens, quà candidus omnis

Enituit, Lucemq; dedit.

De colore Diadematis notavit Lipsius ad Tacitum; Qui in Curtij tamen loco corrigendo, meo animo, nihil egit. Purpura enim celebris Romanis alijsq; gentibus saturo colore violacea, quem cæruleum non temerè dixeris. Cum Lipsio aberravit, ejus palpator simul eximius, Valens Acidalius.

197. IDAEIS ANTRIS.] Montem Cretæ dicit Idam. Scholiastes Callimachi: εἰς Δία Eo absconditum, inibique cælatum Jovem crebra fabula. Mœro Poetria:

Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας. οὐδ' ἄρα τίς νιν

Ἠείδει μακάρων, ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.

Τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τράφον ἄντρῳ.

Aratus Phænomenis, annum ipsum dicit.

Δίκτῳ ἐν εὐώδει, ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο,

Ἄντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν.

Apollonius, Argonaut. II.

ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπ' ἄντρον

Ζεὺς ἔτι κουρήτεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισιν.

Minutius Felix ijsdem Locis sua etiam ætate Antrum illud Joviale ostensum memorat, ut & sepulcrum summi illius Deumque hominumq; Moderatoris, quod quidem celebrem apud scriptores mentionem servat. Lege Clementem Protreptico. Origenem ex Callimacho de eo disputantem, lib. II. contra Celsum, Arnobium, Lib. V. Papinium, Prima Thebaide. Callimachum εἰς Δία, ejusque Scholiasten. Solinum, cap. XVI. Pomponium Melam. libro II. B. Chrysostomum Serm. III. in Eam ad Titum. Lucianum Philopatr. & de Sacrificijs. Lucanum, lib. VIII. Veterem Auctorem Epitaphij Catonis, lib. III. Vet. Epigr. Cyprianum de Vanitate Idolorum, &c. Eumdem cum cæteris magnis dijs hominem merum fuisse docet Theophilus Lib. III. ad Autolycum, & nemo non nationes scriptor oppugnantium.

198. PRIMÆVUS JUPPITER.] Florenti ætate, prima adolescentia. Sidonius de ea, Jove primum ad Regnum promoto, imitatus nostrum.

Cum Iuvenem super astra Iovem Natura locaret,

Susciperetq; novus regna vetusta Deus.

De ejus bellis ea ætate facinoribus abundè ijdem & Mythologi scriptores. Super voce Primævi alibi hijsdem istis Commentationibus.

199. ARCE POLI.] Arx summus apex rei cujusq;, Caput, Principium. Arx gentium omnium Roma Nazario, Panegyrico Constantini. Arx Sapientiæ, Philosophia, Auctori Ceiris. Arx Musicæ Prisciano, præfat. Arx montis, Juvenco lib. III. Capitis, Alcimo Avito, lib I. &c.

220. NATURA TRADENTE.] Hujus enim auctoritas Numinibus imperat. Vide ad superiorem Panegyricum. v. CV.

200. VERNABANT VULTUS.] Primo flore Juventæ, cujus excepti magnam religionem fuisse exempla Suetonij, Petronij, Martialis, Dionis, indicant abundanter. Prudentius pari sensu de Theodosij Filijs.

dominos, vernantes flore Iuventæ. Noster. Paneg. Prob.

202. MOTURÆ CONVEXA COMÆ.] Quarum motarum auctoritati, Olympum, Cœlum, Maria, Terras, alligavit Homeri Prudentia. Ovidius de Eodem.

Terribilem capitis concussit terque quaterq;
Cæsariem, cum quâ, terram, mare, sidera, movit.

Homerica sunt. Iliad. A.

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

De quibus, cum risu devotionis Homericæ, quæ magna pars semper fuit Græcanicæ stultividentiæ, vide Valerium Maximum lib. III. cap. VII.

203. FULMENQUE RUDI TORQUERE LACERTO] Discebant enim sua Opera Dij in pueritia, antequam in ætate exercerent. Lege Arnobium, gravissimum omnis generis nugarum irrisorem.

204. AUGURIO.] Stellæ, & subitò omnia inclarantis diei. Constantinopolim rediisse dicit cum utroque filiorum Theodosium ab Junioris inauguratione, quam celebrat, eodem loco, quo ante annos aliquot Arcadium Augusta dignitate extulerat, Septimo ab urbe milliari. Marcellinus Comes: *Honorium pater suus Theodosius in eodem loco, quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est Septimo ab Vrbe Regia milliario.* Qui locus simpliciter septimum appellabatur, ut docuit pridem Cujacius libro XX capite III. Observat. Arcadius verò jam tum Quinquennalia sua celebraverat; & dicitur fraterno honori affuisse à nostro hoc loci. Formam Honorij multis modis laudat ubiq; Claudianus Facilè ea potuit excellere Arcadium, de quo Cedrenus.

Ἦν Ἀρκάδιος τὴν ἕξιν τοῦ σώματος εἰδεχθέστατος, μέλας τὴν χροιὰν, καὶ τὴν ἡλικίαν φαυλότατος. ἓν μόνον ἔχων πλεονέκτημα, τὸ καλῶς γράφειν.

At si pulcrior Honorius, non ideo strenuior aut sapientior, si fides Procopio, Zonaræ, aliis.

205. JAM PARIBUS.] Utroque videlicet Augusto.

206. FULTUS CONSORTE.] Liberi fulcra parentum. Multis Stobæus, & Græci Tragici. Vita vetus B. Sebastiani. M. S. *O filij, meæ baculum senectutis, geminum meorum viscerum Lumen, cur sic mortem diligitis?* Sunt eæ vitæ apud nos vulgatis longè auctiores melioresq;, nec ita scriptæ, uti earum dictio offendere animum aut absterrere à recensione sollertem possit.

206. PIO CURRU.] Suprà notatum de felicitate hac Theodosij Principis. Claudianus sæpius ingerit, inusitatiorem omnino Romanis Imperatoribus.

207. GEMINI.] Castor & Pollux, gemina Numina. Pacatus Panegyr. ita vocat Apollinem & Dianam. Fratres Dij, Suetonio Caligula. Διὸς κοῦροι Græcis. Vitiosè tamen, si Phrynicho, veteri sermonis Attici Aristarcho, credimus.

Διὸς κοῦροι, inquit, ὀρθῶς πρὸ Διόσκοροι.
Γελάσεις ἂν τοὺς σὺν τῷ υ λέγοντας.

In Nasuto illo censore multa vestigia Libertatis in censendo veteris. Quos citat scriptores, strictæ censuræ subjicit, summos plerosque Antiquitatis Græcæ. Ut, Xenophontem, Hesiodum, Lysiam, Phavorinum, Polemonem, Sullam, Lollianum, Theopompum, Chrysippum, Sophoclem, Plutarchum, Hippoclidem, Menandrum, Antiochum Sophistam, Hecatæum, Alexidem, Demosthenem, Alcæum, Aristotelem, Alexandrum Sophistam, Secundum Grammaticum, Thucydidem, Hippiam, PLatonem, Antiphonem, Hyperidem, Eubulum, Euripidem, Philippidem, Theonem, Balbum, Gajanum, Phylarchum, Myrtilum, Stratidem: Quos omnes summa oris Libertate ad nasum suum castigat, exemplo libertatis, ut dixi, priscæ, quam tamen stolida jactantia nostri ævi longè superavit.

207. Pro-

207. PROGENIES LEDÆA SEDENT: IN UTROQUE.] Sic optime castigarunt hæc eruditissimi viri, in Antiquioribus Editionibus insulsissimè corrupta. Progenies Ledæa, ut Ledæi Lacones alibi. Alanus lib. V. AntiClaud.

Hic proles Ledæa micat.

208. UTROQUE RELUCET FRATER.] Fraterna species. Infrà, D.XX.

Quantus in ore pater radiat.

209. SIMILIS CHLAMYS EFFLUIT AURO.] Habent & tuentur hanc Lectionem omnes Libri, nostro solo excepto. Is diserte refert ut adolescentulo mihi castigare visum *simili chlamys effluit auro.* Quæ vera utique lectio. Legeram etiam *similis chlamys effluit aura* ut ventum innuat tollentem amictus quod formosis corporibus magnum decoris augmentum. Heliodorus de Theagene ornatorum apud Delphos Equitum Duce; Lib. III.

περιέβαλλε δὲ τὴ χλαμὺς τοῖς γιγνομένοις ἢ ἀνέμου λιγεῖα ῥιπὴ, μείλιχον γὰρ ἐπέπτει, τὴν μὲν νῶμην ἠρέμα κατὰ τοῦ αὐχένος διαξαίνουσα, ὃ τοῦ μετώπου τοὺς βοστρύχους περιστέλλουσα, τοῖς δὲ χλαμύδος τοὺς ἄκρας, τοῖς νώτοις τοῦ ἵππου ἢ μηροῖς ἐπιβάλλουσα.

Et pluribus alijs locis alij. Sed de similitudine habitus hic & vestimentorum, non de decore pompæ, ab aura aucto, sermo manifestatius est. De ea infra: v. DLIII.

210. STELLATI PARITER CRINES.] Fabulam Poetarum alludit singulis Castorum Fratrum singulas stellas in capite vel fronte assignantes. Valerius Flaccus lib. I. de Iove eis eos donante.

Dixit, & ingenti flammantem nubila sulco,
Direxit per inane facem quæ puppe propinqua,
In bifidum discessit iter, fratresque petivit
Tyndareos placida, & mediis in frontibus hæsit
Protenus amborum, lumenque innoxia fudit
Purpureum, miseris olim implorabile nautis.

211. JUVAT IPSE TONANTEM ERROR.] Dum alterum pro altero censet: jucundi sunt in hanc rem Menæchmi PLautini: Et nobis plura alibi notata.

212. EVROTAS.] Θεὸς ἐπιχώριος. Flumen Laconiæ, ad quod educati gemini.

213. DOMVS.] Aula, nam summi splendoris capax etiam illa vox. Maro.

Panditur intereà domus Omnipotentis Olympi.

213. TALIA TECUM] Nulla doctrina, Nulla Sapientia, Nulla vis ingenii, Nulla cartarũ spatia, pro dignitate has seq. paginas aut enarrarint aut exceperint. Nos strictim sententias nonnullas tangamus, non ut deducamus, sed ut sensũ expediamus similib. aliquib. adjectis. Auctores quos diducendis adhibeas nominatim jam edixi ad Laudes Stiliconis.

214. FERTVR.] Tamquam sermo celebritatem habeat, in populum Editus.

214. DITIONE.] Imperio, gubernatione, moderatione. Alibi hoc ipso Libro.

215. PARTHORVM.] Parthicum, quod tum Persicum, & Romanum Imperium, duo maxima rerum Humanarum. Ergo non habuit cujus comparatione disciplinam sui ostenderet & illustraret Theodosius, uti simul servaretur tamen majestas, præter hoc. Et Et sic B. Macarius Homil. XV.

Εἰ δὲ ἔθνος μέγιστον, πρὸς ἴσον ἢ, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, λέγω δὲ ὁ Περσῶν, ἢ ὁ ῥωμαίων, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς δύο βασιλεῖς κινηθῆναι μετὰ τῶν στρατοπέδων ὅλων.

Fines tum Persarum, non sit difficulter describere. At illi cum Romanis belligeraturi omnem Asiam poscebant, ut quadringentis Legatis Artaxerxes Alexandrum Severum, ea

patrimonio velut Persico, decedere jubet apud Herodianum, Lib. VI. τῶν μετ' Μάρκον. Cui ego tamen in rebus ejus Principis minus omnino quam Lampridio credo, qui ex Actis Senatus, publicisque monumentis contraria omnia commentatur. Vsit nimirum hominem Græcum Romanus Alexander Transmarino se præferens, quam vocem ejus vulgatam indicat idem Lampridius. Et sane, si ita vixit iste Iuvenis, ut Lampridio describitur, non solùm illud belli fulmen, sed omnes retrò Principes longo intervallo excessit. Vtinam is Liber stilo Genioque suo ad nos pervenisset; nunc enim cineres, dissolutaque cæmenta habemus de plerisque illis vitis, eo ævo scriptis, ut meliores factas quam conservatas omnia docere debeant.

215. SOLIVM.] Thronum, Regiam dignitatem. Notares de Solijs Regum Asianorum, & meminerunt nostra ad Eutropium Claudiani. Vide & Collectanea doctorum de Imperatoris Romani rebus. Constantinopolitanorum Regum deliramenta uno exemplo Regiæ Sellæ demonstrat Liutprandus, lib. VI. Historiarum Europæarum, cap. II. Cujus & subjicienda verba arbitratus sum: *Est Constantinopoli domus, Palatio contigua, miræ Magnitudinis ac pulcritudinis, quæ à Græcis Megaura, quasi magna Aula, dicitur. Hanc itaque Constantinus, tam ob Hispanorum nuntios, qui tunc noviter eò venerant, tum ob me & Liutphredum hoc modo parari jussit. Aerea, sed deaurata, quædam arbor ante Imperatoris oculos stabat, cujus ramos itidem æreæ, diversi generis, deaurataque volucres replebant, quæ, secundum species suas, diversarum avium voces emittebãt. Inprimis vero solium hujusmodi erat arte compositum, ut in momento humile, excelsius modo, quam mox videretur sublime. Sed sedile, quoad erat immensæ magnitudinis, incertum utrum ærei an lignei, verum aurotecti Leones quasi custodiebant. In hac igitur, duorum Eunuchorum humeris incumbens, ante Imperatoris præsentiam sum deductus. Qumque in adventu meo rugitum Leones emitterent, aves secundum voces suas perstreperent, nullo sum terrore, nulla admiratione, permotus. Tertio itaque Imperatorem pronus adorans, caput sustuli, & quem prius moderata mensura à terra elevatum vidi, mox aliis indutum vestibus penes domus laquear sedere perspexi. Quod qualiter fieret cogitare non potui, nisi forte eo sit subvectus ergalio, quo torcularium arbores subvehuntur.* Hæc Liutprandus, qui de mirifico illo solio addit, non potuisse ipsi loqui Imperatorem, tanta altitudine subvectum. De Theodosii cura in instituendis ab homine Philotheo & Philosopho, Liberis, Historici Ecclesiastici, & ex iis Michael Glycas, Tomo IV. Animalium.

215. FORTVNA DEDISSET.] Poetice loquitur, ut ubique noster. Scripti aliquot Belgici Libri, ut &, quos Andreas Schottus contulit, *Natura dedisset* referunt. Nihil mutamus, licet à Natura alibi Honorium commendet, adjici atque post hoc ipso Sermone Imperator.

nostro nec debes Regna favori
Quæ tibi jam Natura dedit.

215. PARTHORVM SOLIVM.] Thronus Regius, tanta nunc quoque apud Christianos nonnullos Principes auctoritate, ut sine veneratione non conspiciatur. Eum morem Parthorum fuisse docet Epistola sub nomine Phraatæ eorum Regis ad Iarcham Præceptorem, cum Apollonio Tyanæo in scriptis edita, ubi magnæ rei instar solium, quo coronatus regni auspicia sumserit, monstrandum mago illi dicitur:

Ἀπολλώνιος, ἀνὴρ σοφώτατος, σοφωτέρους ὑμᾶς ἑαυτοῦ ἡγεῖται, καὶ μαθησόμενος ἥκει τὰ ὑμέτερα. πέμπετε οὖν αὐτὸν εἰδότα, ὁπόσα ἴστε, ὡς ἀπολεῖται οὐδὲν τῶν μαθημάτων ὑμῖν, καὶ γὰρ λέγει ἄριστα ἀνθρώπων, καὶ μέμνηται, ἰδέτω καὶ τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ καπίσαντί μοι τὴν βασιλείαν ἔδωκας, Ἰάρχα πάτερ.

216. CARE PVER.] Perpetuum liberorum

rorum Epitheton, etiam cum opus eo non est. Sic Homerus infinitique alij. Phaennis Vates apud Pausaniam, Lib. X.

ταύροιο διοτρεφέος φίλον ἦτορ

Vide Ioannem Stobæum SS. LXXII. & LXXVII. Homeri Enarratores hic quoque remotius aliquid invenerunt. Ex iis Moschapulus.

περὶ χ· δῶν, ὡς παρ' ὁμήρῳ, φίλος ἦος, διαφέρει δὲ τοῦ ἑτέρου, φίλος ὁ οἰκεῖος καὶ κατὰ γένος προσήκων.

Veterum Christianorum eadem erat compellatio, Spiritus affectionem significans. Itaque mutuum titulum habebant, charitas vestra: & quicquid doni alteri alter gratificabatur, agapen, id est charitatem, dicebant. Agnellus ad Armenium: *Frater Martinus exegit litteras ad tuam charitatem mittendas, asserens sollicitudinem tuam quærere solatium fidei Catholicæ.* Ioannes Moschus, sive Eviratus, Prati Spiritualis cap. XIII. *De hoc audientes viri fideles, venerunt, ut darent illi caritatem, & ait ad eos, non accipio, quia manus meæ nutriunt me, & eos qui propter Deum ad me veniunt.* Idque inde utique quod hæc virtus Christiana perpetuo durat, secundum Apostolum, de quo vide Beati Hilarij fragmentum Historicum.

216. PROCUL VENERANDUS.] Ingentem Amplitudinem Persici Regni intellige. Tacite etiam cultum hoc genus Regum, procul adorandorum. Cupidissimam Ambitionem Persarum notat Constantius Imperator, Epistola ad Saporem Regem, apud Ammianum, Lib. XVII. Alia nota, & notarunt singularibus Libris docti homines.

217. ARSACIO.] Omnes Parthorum Reges Arsacii aut Arsacidæ, ut ab Alexandro Ægyptiorum Ptolomæi. Iustinus, lib. XLI. *Arsaces quæsito simul constitutoque regno, non minus memorabilis Parthis, quam Cyrus Persis, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde Reges suos Arsacis nomine nuncupent.* Suida.

Ἀρσακίδαι, οἱ Περσῶν βασιλεῖς. Dio lib. XL. τότε πρῶτον ἀπ' Ἀρσάκου τινὸς ἀφίκοντο ἐς τὸ μέσον οἱ Πάρθοι, ὅθεν περ καὶ οἱ ἔπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν Ἀρσακίδαι ἐπονομάσθησαν.

De Ptolomæis, cognominibus tantùm discretis, Pausanias, Lib. I. Ait autem Theodosius, si Fortuna Parthorum tibi solio dato rectum tiaram capite ferendum dedisset, sufficeret natum te esse ad Imperium, nec opus ulla foret virtute, ad personam Principis sustinendam, cæca servitute populis ultrò parentibus: quod Argumentum non paucis exsequitur Synesius ad Arcadium de Regno scribens. Tiaras Persicum sive Parthicum gestamen capitis, quem rectum gestare nisi soli regi non licebat. Persarum Parthorumq; appellationes quando sint in unam reductæ alibi deductum.

217. CONSURGERET.] Alludit quod modo indicavi, rectum tiaram nemini gestari licitum præter Regem. Ea Antiquissima erat consuetudo. Suidas.

τιάρα κόσμος ἐπικεφαλαῖος, ἣν οἱ βασιλεῖς μόνοι ὀρθὴν ἐφόρουν παρὰ Πέρσαις, οἱ δὲ στρατηγοὶ κεκλιμένην. Xenophon Anabasi II. Ἐγὼ οἶδα τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν. Hinc Arrianus, lib. III de Bello: τοῦτο δὲ ἀφικνοῦνται παρ' αὐτὸν Περσῶν τινες οἳ ἤγγελλον Βῆσσον τήν τε τιάραν ὀρθὴν ἔχειν, καὶ τὴν Περσικὴν στολὴν φοροῦντα, Ἀρταξέρξην τε καλεῖσθαι, καὶ βασιλέα φάσκειν εἶναι τῆς Ἀσίας. Idem, fine Lib. VI. ἦλθεν δὲ Μηδίας Σατράπας ἄγων Βαρυάξην ἄνδρα Μῆδον, συνειλημμένον ὅτι ὀρθὴν τὴν κίδαριν περιθέμενος βασιλέα προσεῖπεν αὑτὸν, Περσῶν τε καὶ Μήδων.

Qui

Qui locus indicat idem fuisse Cidarim & Tiaram. Hinc rectum Tiaram gestare summi beneficii locum habebat, cum ab Rege cuipiam concederetur.

Δημάρατος ὁ Λακεδαιμόνιος, ὃς δὴ μετὰ Ξέρξου ἦλθεν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τινὸς εὐημερίας συγχωρήσαντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως, ὃ θέλει αἰτήσασθαι, ᾐτήσατο ἐν ὀρθῇ τῇ τιάρᾳ εἰς Σάρδεις εἰσελάσαι. Suida ex Herodoto aut alio scriptore. Josephus, libro XX. cap. III. καὶ Ἀρτάβανος οὕτω δι' Ἰζάτον πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν καθίσταται, ὥσπερ αὐτῆς ἐκπεσὼν διὰ τοὺς Μεγιστᾶνας, οὐκ ἐγένετο μὴν ἀμνήμων τῶν εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ δωρεῖται τὸν Ἰζάτην ταῖς μεγίσταις τιμαῖς παρ' αὐτοῖς, τήν τε γὰρ τιάραν ὀρθὴν ἐπέτρεψεν αὐτῷ φορεῖν, καὶ ἐπὶ χρυσῆς κλίνης καθεύδειν, ἅπερ μόνων ἐπὶ γέρας καὶ σημεῖον τῶν πάρθων βασιλέων.

Indicare voluerunt Magni Reges, ut arbitror, hoc pacto, excelso se & summo suo Imperio uti, nec ulli esse subditos, nec ullius potentiam metuere. Nam quem venerabantur eæ nationes ei morem habebant flexo tiara verticem velut, seque totos, submittere: Sidonius de suis Heroibus.

> *tibi supplice cultu,*
> *Flexit Achamenius lunatum, Persa, tiaram.*

Idem Narbone:

> *Tu flux is equitata Bactra Parthis*
> *Constans intrepidusque sic adires,*
> *Vt fastu posito tumentis Aulæ.*
> *Qui suprà satrapas sedit tyrannus*
> *Ructans semideûm propinquitates,*
> *Lunatum tibi flecteret tiaram.*

Claudianus, Sexto Consul. Honorij.

> *Persarum proceres cum Patre sedentem*
> *Hac quondam videre domo, positoque tiaram*
> *Submisere genu.*

Iidem cum salutantibus gratiam redderent, demere capitibus solebant Tiaras, quod Arsaces, Oroondatis uxoris, docet Heliodorus, libro VII. Æthiopic. ex quo liquet muliebre quoque capitis gestamen fuisse. Regium autem insigne Diadema, circum tiaram immittebatur rectam, duplici majestatis documento. Dio lib. XXXVI, ubi de Tigrane. Xiphilinus.

Φυγόντος δὲ τοῦ Τιγράνου τὴν τιάραν, καὶ τὸ ἀνάδημα τὸ περὶ αὐτὴν εὑρίσκοντες οἱ στρατιῶται, τῷ Λουκούλλῳ ἔδωσαν.

Xenophon, Pædia. VIII. Curtius, lib. III. *Cydarim Persæ regium capitis vocabant insigne, hoc cærulea fascia, albo distincta, circuibat.*

218. LUXUQUE FLUENTEM DESIDE.] More Regum Orientis, usque ad infamiam à Romanis deliciis diffluentium, licet & isti eorum mores facilè adsciverint, de quibus nullæ non recinunt Historiæ. Eleganter autem eum qui insanit in rem aliquam fluere immoderato ejus usu dicunt doctissimi scriptores. Ratio Physica, quod ἡ ἡδονὴ ὥσπερ διάλυσις καὶ ἄνεσις τοῦ σώματος habeatur, Cassio Sophista auctore, Problemate IX. Paullinus.

> *Quos simili luxu non fluitare vides.*

Augustinus, Civ. lib. I. cap. XXXI. *Perditissimis moribus, remota omni molestiarum asperitate, diffluere.* Capitolinus Marco: *Mores mulierum composuit, diffluentes.* Spartianus, Vero: *Non infames, sed aliquatenus diffluentes.* Marcus Imp. in Epistola, apud Vulcatium Gallicanum: *Avidio Cassio legiones Syriacas dedi diffluentes luxuria.* Etiam ita Græci. Phocylides, Nouthetico.

> Μήτ' ἐς ἔρωτα γυναικὸς ἅπας ῥεύσῃς ἀναδέχθοι.

Hoc autem Principis Romani præceptum, non Fortunæ aut Naturæ muneri incubandum, sed natalium splendorem virtuti studio exco-

excolendum, ingerit. Imitatione nostri idem sub exemplo ingerit Sidonius, Paneg. Anthem.

His nunc formatum studiis, natalibus ortum,
Moribus imbutum, Princeps, cui mundus ab Euro
Ad Zephyrum tunc sceptra dabat; cui nubilis, atque
Unica, purpureos debebat Nata nepotes,
Elegit generum: sed non ut deside Luxu
Fortuna soceri contentus, & otia captans,
Nil sibi deberet.

219. NOBILITAS POSSET TE SOLA TUERI.] Summa sermonis est Romano homini Principique nobilitatem sine virtute nulli gloriæ esse. Sic infrà virtute *decet, non sanguine, niti.* Quod non inepte perlaudatus olim Cardinalis Bessarion Pædagogo filiorum Thomæ Palæologi scribit.

Μηδὲν ἂν θυμῶνται ὅτι εἶναι εὐγενικοί: ἡ εὐγενεία χωρὶς ἀρετῆς οὐδὲν ἐστί.

Et de Imperatore pulcrè Leo Philosophus, Tacticon. II. *Si Nobilibus clarisque fuerit majoribus, aliquam hoc commendationem habeat. Neque tamen propter hanc Nobilitatem solam dignus hoc munere habeatur. Quemadmodum enim animantia omnia ex moribus suis & actionibus experimus, utrum generosa sint, an inertia. Sic & hominum Nobilitatem, non ex majorum laude, sed ex suis ipsorum Actionibus, & rebus gestis æstimare oportet.* De Asianis Satrapis & Regibus nota res, ut non solum Romanis, sed & Græcis comparati ductoribus, fuerint fœminei, ut locutum Pescennium Nigrum memorat Spartianus.

219. ALTERA.] Alia prorsus Tibullus.
Alter dictus opus magni mirabile mundi:

220. ALTERA ROMANÆ.] Cæteri enim Principes Regesque Barbaris & velut belluis imperitant: Romani non solum homines, sed & liberos homines, moderantur. Hoc est quod sapientissime ingerit hic Imperator filio. Et rem Romanam considerans ita se nihil magis in tanto Imperio mirari ait Aristides, quam quod Principes eam moderentur ut Liberam, missis ad Tempus, revocatisque rectoribus, quod incredibilem eorum sollertiam indicet

Τοσαύτην μὲν γὰρ ἔχοντες τὴν ἀρχὴν, οὕτω δ' ἐγκρατῶς, καὶ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν ἄρχοντες, Ἐκεῖνο δὲ πολὺ μάλιστα νενικήκατε, ὃ παντελῶς ὑμῶν ἐστιν ἴδιον, μόνοι γὰρ τῶν πώποτε ἐλευθέρων ἄρχετε.

Vide eum luculenter ista dedocentem, pulcerrima Oratione quæ Encomium Romæ habet. Sic Libertatem sub suis Heroibus etiam alibi agnoscit noster.

Fallitur egregio quisquis sub principe credit
Servitium, numquam libertas gratior exstat
Quam sub Rege pio.

Quo uno omnem Regii simul nominis invidiam, & gubernandi Imperij artem, hanc inclusit, illam semovit.

221. VIRTUTE DECET NON SANGUINE NITI.] Lege, instar omnium, totam Octavam Satiram Juvenalis, capitalem hujus argumenti, Stobæum Sermone LXXXIV. Alia pervulgata, quæ repetere non est usus.

221. SANGUINE.] Genere, Stemmate. Theocritus Herculisco.

Θάρσει ἀριστοτόκεια γύναι, περσήιον αἷμα.

Apollonius, lib. II. Argonaut.

ἐμβασίλευσε
Πρῶτα πέλοψ, ὃ καὶ πὲρ ἀφ' αἵματος εὐχετόωνται.

Trebellius Pollio, Valeriano Sen. *Primus genere,*

nere, nobilis sanguine, emendatus vita. Poetæ ubivis. Maro *sanguis meus*. Veritas in eo jactatur quod in sanguine anima, in Anima tam propriæ virtutes quam avitarum semina. Ajunt hoc etiam Sacræ litteræ, vix Hippocrates, si librum de Natura Hominis videas.

221. MAJOR ET UTILIOR FATO CONJUNCTA POTENTI.] Optime Scaliger, recepta hac Lectione contra Libros Cujacianos. De illustri enim Nobilitate, præpotente hominum Fortuna cum virtute jungenda, Romanum hominem Principemque instituens, loquitur Claudianus. FACTO altero opus non est, nisi tautologias facere velis, cum post de exercitio genuinæ & ingenitæ virtutis omnia sermocinentur. Sermo hic omnis est, qui mores, summum inter homines locum deceant. Ait igitur summo natum virtutem non attendere debere in ortu suo, non in nobilitate attinere, Eam exserendam ipso usu, omnium bono publico & communi, cum toti generi humano prodesse possit ob potentiam & opes. Hæc veram Sapientiam exigere scitis mox exemplis explicat. Multa sunt hujusdem argumenti, Panegyrico Manliano: neque inepte præcipit suo ævo Gulielmus Brito, lib. II. Phil.

Præconcepta diu virtus conducat in ACTUM,
Quæ, nisi se factis exerceat, arida marcet.
Nec se prodit, ubi præsentem non habet hostem
Si vero fuerit exercita, crescit & auget
Fructus ipsa suos, quos donat amantibus ipsam.

Acutè tribus verbis Lucanus, lib. IV. *perit obruta virtus Tenebris nimirum* & paupertate: tum demum enim est virtus, cum accedente potestate, viget & usui communi sese impendit. Pari sensu inertiam damnat, & ubi animo concepta sit bonarum rerum possessio, exigendam in usum præclaraque facinora, autumat Philippus Rex Macedonum Olympiadi conjugi scribens:

ἄνευ γὰρ νοῦ, inquit, καὶ συνέσεως οὔθ' αἱ πράξεις ὄνησιν φέρουσιν, οὔθ' αἱ δυνάμεις ὠφέλιμοι καθεστᾶσι· διὸ δεῖ πρότερον τὴν χρῆσιν ἢ τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν σκοπεῖν, καὶ τότε πράττειν τοῖς μεγίστοις, καὶ πλείστοις δὲ χρήμασι χρωμένους.

Et sic Felicitas definitur Usus Virtutis in vita perfecta, cum successu. εὐδαιμονίαν εἶναι χρῆσιν ἀρετῆς ἐν βίῳ τελείῳ. Stobæus Eclogis Ethicis ex sententia Aristotelis aliorumque Peripateticorum. Hincq; Sapienter summam Prosperitatis in Principe ponit Synesius in Absoluta prudentia, quæ norit videlicet Fortunæ, Fati, & Virtutis cæteræ omnis Officia & munera conferre in usum communem Mortalium, quam & secuturas, instar sororum, cæteras Virtutes, spondet Arcadio, ad quem de Regno commentatur. Quo sensu Virtutem potentem in Usu consistere debere, juncta natura, accedente Doctrina, autumat auctor Appollonij Thyanæi, Epist. II. ἡ ἀρετῇ φύσει, μαθήσει, κτήσει, χρήσει. Eum & isthic agnoscimus.

222. VILE LATENS VIRTUS.] Destituta Fato, accisis pennis humilis. Latentium magnarum rerum nulla gloria. Seneca, Epist. LX. *Vivit is, qui se utitur, qui verò latitant & torpent, sic in domo sunt, quasi in conditorio.* Salomonis Regis notum dictum: *Thesaurus invisus, & Sapientia Abscondita, quæ Utilitas in iis?* Ennodius Epigrammatis, suo stilo:

Libertas semper studiis referetur honestis,
In fabricata latet Nobilitas tenebris.
Scrutator fulvum concessit pallidus aurum,

Qui

Qui polit ingenium sic facit esse suum.

Poterant hæc infinitis sententijs dilatari, sed nos istuc non agimus.

221. VILE.] Negotium scilicet Maro. *Dulce sopor fessis in gramine* Claudianus infra *Triste rigor nimius.*

223. SUBMERSA TENEBRIS.] Ignobilitate, obscuritate. Vide Collectanea Andreæ Tiraquelli de Nobilitate, multis bonis rebus referta.

224. PRODERIT.] Vix est ut ullus doctorum hactenus viderit uti hæc distinguenda sint. Scribe,

Vile latens virtus: Quid enim submersa tenebris
Proderit obscuro? Veluti sine remige puppis,
Vel Lyra quæ reticet, vel qui non tenditur arcus.

Nativa illa & ingenita Heroicis natalibus semina Virtutis exercenda usu ait, cum alioquin nulla sit, quæ nemini prosint. Ludunt qui alia hic comminiscuntur. Quasi puppi opus sit obscuro, nec alio remige. Jocari, nec ex sententia sua loqui dicas doctissimos viros. Virtutem nil vile decere, ait Prudentius in Symmachum, qui & statuas omnes ea gratia, & quicquid periturum mortales colunt, longè illius dignitate inferius esse canit.

225. LYRA QUÆ RETICET.] Occultæ Musicæ nullus honos. Nero apud Suetonium, capite XX, *Musica absconditæ, nullum pretium*, Gellius, lib. XIII. cap. XXIX.

225. QUI NON TENDITUR ARCUS.] Simile ab armis, quæ, nisi usurpentur, nullius sunt pretij vel effectus. Brutus, aut alius aliquis, ad Milesios.

εἰ μὲν ἐστιν ὑμῖν ὅπλα, ἐν κοινῷ, μὴ χρώμενοι τούτοις ἁμαρτάνετε. Μία γὰρ ἰσχὺς ὅπλων τὸ χρῆσθαι.

Hieronymus, Præfat. in Regulam Pachon ij. *Quamvis acutus gladius & levigatus, si diu in vagina conditus fuerit, sordescit rubigine, & splendorem pristini decoris amittit.* Nostra ex Ovidio esse, alibi dictum.

226. AGNOVERIT ANTE SEMET.] Animam, corpus, affectus, potestatem. In hoc omnem Sapientiam reconditam esse vetustissima docet eruditio: Vt homo pro se quisque rerum externarum ludibriis vanitatibusque despretis, incumbat sibi, quidque sibi, regendo debeat, quid ex se Deo, se cognoscendo condiscat: in eo enim esse summam vitæ rectè decurrendæ. Vrgent hoc prisci omnes Sapientes, inprimis affectuum domitores Stoici, opinione detracta officium suum agnituri, nisi in ulteriora delati forent, ut vel ex unius Sexti Empirici Commentariis intelligas. Ex Platonicorum scitis quæ sit agnitio hæc pulcrè docet Macrobius, in Somnium Scipionis, lib. I. capite IX. Qui & γνῶθι σεαυτὸν illud posti Delfici delubri fuisse adscriptum docet Saturnal. lib. I. cap. VI. Agapetus, Sched. Reg. cap. III.

θεῶν μάθημα, καὶ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι τὸ γνῶναι τινα ἑαυτὸν διδασκόμεθα.

Minutius Felix. Beati satis, prudentes satis, si secundum illud Sapientis Oraculum nosmetipsos familiarius noverimus. Vide Marcum Imperatorem Libris de Se ipso, qui omnes huc pertinent. PLatonem Alcibiade Priore, & cumprimis Dionem Chrysostomum. Quarta de Regno. Epictetum, Hieroclem in Aurea Carmina, alios infinitos. Quid Christiano homini seipsum nosse, paucis effert B. Chrysostomus:

οὗτος μάλιστα ἐστιν ἑαυτὸν εἰδὼς, ὁ μηδὲν ἑαυτὸν εἶναι νομίζων.

Hac enim Ratione ad veram Humilitatem Christiani sese instigant. Rad. Arden-

tius in IV. Advent. *Est Humilitas virtus qua homo, verissima incognitione sui, sibi ipsi vilescit, Et omnis homo, etiam in prosperitate, si bene cognoscat se, intelligit quod nihil nisi malum habet in se.* In cognitione ergo sui ipsius vera Sapientia, Gregorius Thaumaturgus. Charisterio Origenis; *Eos solos bene vivere, vitamque Rationis usu praditis congruentem agere dicebat, qui eam rectè instituere conentur, & seipsos primum nosse, quinam sint; deinde vera bona, quæ persequi hominem decet, & vera mala, à quibus refugere oportete.* Et post de Eodem Origine: *Sic igitur iste justa facere vel coactos, si dici fas est, nos jubebat. Prudentiam verò nihilo secius secum esse, & seipsos nosse velle, & conari. Hoc videlicet præclarissimum Philosophiæ munus & officium, quod præstantissimo Dæmonum vate, ut sapientissimum præceptum tribuitur, NOSCE TE IPSUM: hoc revera munus esse Prudentiæ, & hanc esse divinam Prudentiam rectè ab antiquis dictum est. Cum eadem Dei atque hominum revera sit virtus, anima ipsa, tamquam in speculo, videre se satagente, &c.* Qui libet summi viri non tantum prorsus divinam doctrinam & Sapientiam Origenis nobis declarat, sed regula quædam docendi discendique egregia esse potest ea, sine quorum cognitione omnis Philosophia mera stultitia est. Vide & Boethium libro II. cap. V. Xenophontem, PLatonem, Porphyrium, apud Stobæum, Sermon. XXI. Isidorum Pelusiotam lib. V. Epist. CCCLXXXVII. Omnis Philosophiæ principium & finem. Omnis recte vivendi Rationis gubernaculum esse hoc scitum, scribit Simplicius in Enchiridion Epicteti: Summam in eo salutis positam, Plutarchus de Discrimine Adulatoris & Amici. Quem vide & in libro de EI apud Delphos. Vice maximæ Quæstionis à Pythio propositum, Sextus Empiricus lib. VII. Contrà Mathemat.

226. INCERTOS.] Inconstantes, semper dubios. Priore in Rufinum.

Prodigium flavit incertius undis.

227. PLACAVERIT.] Oblatrantes velut, obnitentesque. Lectionem hanc omnium Librorum nequaquam sollicitandam ducimus.

227. ANIMI.] Ab inquisitione cognoscendi sui ad animum componendum homo vocatur; quem nisi, tot diversis affectibus obnoxium, componat, nequaquam feliciter vivet: Qui autem possit, nisi totum semet ante agnoverit. Docet ergo abhinc filium humanitatis Rationem Imperator, Tranquillitatem pro summa ponens, ne Ratio pareat affectibus. Hæc est sententia Institutionis humanæ, à qua ad Principalem deinde venit. Pulcrè Prudentius lib. II. in Symmachum:

> *Sic incompositos humano in pectore sensus.*
> *Disjunctasque animi, turbato fœdere, partes.*
> *Nec liquida invisit Sapientia, nec Deus intrat.*
> *At si mentis apex, regnandi jure potitus,*
> *Pugnacis stomachi pulsus, fibrasque rebelles*
> *Frenet, & omne IECVR ratione coerceat una*
> *Fit stabilis vitæ status, & sententia certa*
> *Haurit corde Deum, Domino & subjungitur uni.*

Quod est, de industria velut factum, harum paginarum argumentum.

227. ANIMI ÆSTUS.] Affectuum perturbationes. Quatuor has, cum in universum septem motus, animi humani statuerunt Sapientes, Metum scilic. Dolorem, Cupiditatem, Lætitiam, sive Exsultationem. De his pulcrè Favonius Eulogius in Somnium Scipionis, ubi & Constantias his opponit: *Septem, inquit, animi motus Philosophi Stoici posuerunt, Quatuor perturbationes, tres Constãtias. Id est, Metum, Dolorem, Cupiditatem, Lætitiã: Quibus*

Quibus insipientium Animi veluti tempestatibus agitantur. Sapientium verò motus non πάθη sed Constantiæ sunt. Vt pro metu cautio sit, pro cupiditate voluntas, aut studium, pro Lætitia gaudium, quod distinctionis gratia separamus. Quartus ex malis præsentibus Sapienti nullus est motus, quia nec in motum incidere Sapiens potest. Horum monstrosorum æstuum placationem necessariam Principi Romano Theodosius injungit, quod ille vt alia non pauca, animo tamen Claudiani nostri, disserit hic ex IV. Dionis Chrysostomi de Regno, ubi pariter Alexandro præsignans inducitur Diogenes, similem aeri, æstuanti Sole, & ventis impulso, Alexandri animum, doctum reddit regendorum, Affectuum, præceptis his patissimis, suavissimus Sapientum. Talium monstrorum Portentorumq; Victorem cum se agnosceret, Hoc est, Cupiditates, Metus, Iras, Spes, Adulationes, & id genus Animi æstus tandem debellasse jactat Bonis Auspicijs sese divinitatem adeptum esse, veramq; Sapientiā posse profiteri, *Heraclitus, cum primis Veterum Sapiens*, aureola Epistola, si tamen fictitia non est, ad Hermodorum, quam totam in hoc argumentum legas. Et hanc summam esse, ad quam omnis humana Philosophia & divina ducere quempiam valeat, ut videlicet animum ab affectibus habeat Tranquillum, docet persuadetque, porrò Gregorius Thaumaturgus, modo laudato Scripto: *Quod verò omnium est*, iuquit, *multò maximum, gensque tota cujus gratia Philosophorum laborat, quasi ex varia omnium reliquarum disciplinarum consitione, diuturnoque Philosophia studio, bonos fructus colligens, divinas morum virtutes, ex quibus tranquillus & constans animi motionum status existit, & mœroris quidem expertes, atque ut nullis malis vehementius commoveremur, sed moderati ac sedati, Deiq; similes, & verè Beati, ejus opera redderemur, adnitebatur, &c.* Quæ Origenis Laudi data, instructioni nostræ scripta sunt.

228. *AMBAGIBUS ITUR.*] Cognoscenda enim Rerum Natura, Scrutanda Numina Deorum, Animæ ratio inquirenda, vt quid Universi Ordini, Dei voluntati, Humanitati communi; suæq; Menti, quisq; debeat, possit statui. Inde Felicitatis agnitio Animum sua tranquillitate componet intus, docebitq, extra prodesse rei communi *humana qua parte locatus sit in re.* PLatonicorum, Stoicorum, Pythagoricorum Doctrina per has ambages ducit, suavibus modis, monitis, verbis.

227. ANIMI ÆSTUS.] Comparatio crebra optimis scriptoribus affectuum cum æstibus, fluctibus, Tempestatibus. Cum sint κινήσεις ψυχῆς παρὰ φύσιν, vt vocantur in Stobæi Ethicis Collectaneis, quo loco plenam explicationem eorum offendes. Homerus in Odyssæa non semel. Alcæus: ὅσσε τὸν οἶσμα κυμήνοντα θεὸς τῇ δ' ἐνέδησε πάγῃ. Orpheus Argonauticis. ὃ δ' ἀέρι θυμὸς ὀρίνετο, ἴσος ἀέλλῃ. Musæus. ἴσα τῷ κυμαίνουσα πολυκλαύστοισι μερίμναις. Pisides. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ἀθυμίας νέφος χειμῶνα γεννᾷ, καὶ νοημάτων ζάλην. Heliodorus, libro VII. ἡδ' Ἀρσάκη πλέον ἢ σύμπαντες συνεχύθη τὴν διάνοιαν, καὶ κλύδωνι φροντισμάτων περιεσοίχετο. θυμοῦ μὲν ἐπὶ τὸν πεπόσπειν πληρουμένη, καὶ πρὸς τὰ πάλαι συμβάντα τὴν διάνοιαν ἀναπεμπάζουσα. Chrysostomus, de Virginitate, cap. XXXIV. ὁ δεινὸς οὗτος πειρατὴς, τῇ παρθένῳ πολὺν ἐπάγει τὸν χειμῶνα, καὶ χαλεπὴν τὴν ζάλην, καὶ ἀφόρητους τὰς τρικυμίας, πάντα ἄνω καὶ κάτω κυνῶν. Gregorius Nyssenus de Virgin, capite VI. De Joanne Baptista & Elia: ἐντεῦθεν εἰς πολλὴν εὐδίαν καὶ γαλήνην ἀπὸ τῶν ἔξωθεν θορύβων κατέστησαν.

Sic sanguinem humanum æquari, tempestatibus obnoxio, comparabat Erasistratus Medicus. PLutarchus, ἀρεσκ. lib. V. c. XXIX. Ἐρασίστρατος ὁρίζεται τὸν πυρετόν. οὕτω.

πυρηλὸς ἐστὶ κίνημα αἵματος, παρορμητικῶς εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. προαιρέτως γινόμενον. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅταν μηδὲν αὐτὴν κινῇ, ἠρεμεῖ; ἀνέμου δὲ ἐμπνέοντος βιαίου, παρὰ φύσιν, ἐξ ὅλης κυκλεῖται, οὕτω καὶ ἐν τῷ σώματι, ὅταν κινηθῇ τὸ αἷμα, τότε ἐμπίπλει μὲν εἰς τὰ ἀγγεῖα. &c. Aristænetus, libro I. Epist. XXVII. παρῆγε μὲν προσᾴδων, ἐπαγρυπνῶν, μόνος δὲ κλυδωνιζόμενος ἐκ τοῦ πόθου.

Pulcrè Radulfus Ardens Homil. CIX. in Evangel. *Sicut motus maris vel aëris disturbat tranquillitatem & serenitatem, & generat tempestatem, sic ira turbat quietem mentis, & parit perturbationem & furorem.* Sic Nonnus lib. XLVIII. Licentius Carmine ad Augustinum. Sophocles, Ajace Flagellifero, Apollonius lib. III. Arg. Virgilius. IV. Lucretius VI. Boethius de Consl. lib. I. Carm. VII. Eusthatius de Ismene & Ismenia. VI. &c.

228. DISCE ORBIS.] Mora hic vetus Lectoribus. Olim nobis visum.

Disce, Orbis, quid quisque sibi.

Ut mundum humanum alloquatur Imperator. Sed Frustra, cum sermo domesticus ad Filium nihil tale admittat. Docti alij ORbem, μικρόκοσμον intelligunt. Id quidem non absurdè, at connexio hic nulla; nec cum de Prometheo sequatur, illa mentio huc congrua. Quomodo etiam sibi magis, quā alteri quisq; Orbi? Partium enarratio sequens nihil ad microcosmum. Verisimilior ingeniosi & docti hominis Conjectatio, Antonij Quærengi, refertur à Vincentio Contareno cap. XXX. Variarum Lectionum. *Disce Orbi, quod quisq; sibi.* Sed nec ea rem tangit; cum immanis sit à prius traditis huc saltus, vt Honorius Mundi bono dicatur, discere debere, quod cæterorum homo quilibet sibi. Et quid adhæc cætera Imperia quorum Parthicum jam ante nominavit? Veritatem tamdem eruderatam dedisse arbitror Franciscum Sizæum, Hominem Santonem, conjectura de litteris benè meritum; qua veterem hunc nævum hinc expulit, legendo:

longis illuc ambagibus itur
Discordis quod quisq; sibi.

Quam scripturam veram esse vociferantur omnia & præcedentia & sequentia, Resq; ipsa, ad quam nihil commodius fieri potest. Ambages enim inde oriuntur iste quod partibus dissitis atq; disparibus constet homo, Rationi obluctantibus affectibus, Animæ Mentique, corpore & ejus necessitatibus, sensibusque. Scripsisse tamen Claudianum existimo. *Discordes quod quisq; sibi* Constructione turbante librariorum animos, quæ difficilis tamen non est. Orbem mundum, genus humanum esse, notavi olim. Sic Noster in Eutropium. *geminos Soles mirari desinat Orbis.* Manilius lib. IV. *Aethiopes maculant orbem, tenebrisque figurant Perfusas hominum gentes.* Orbem allocutione convenire, etsi isthic non sit aptum, Philosophicum tamen est. Et Ita Marcus Imperator τῶν εἰς ἑαυτὸν. libro IV. Notabilibus verbis, πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε. οὐδὲν μοὶ πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον. πᾶν μοὶ καρπὸς ὃ φέρουσιν ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. ἐκεῖνος μέν φησι, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δὲ οὐκ ἐρεῖς ὦ πόλι φίλη Διός.

230. DISCORDIS QUOD QUISQUE SIBI.] Varijs partibus, morti obnoxijs, & immortalibus, compositus. Enumerātur ab hinc partes, ποιητικῶς simul & πλατωνικῶς, ut solent vel in prorsa oratione hujus generis Sapientum filij. De Anima ipsa, urbi comparabili, Themistius Orat. XIV.

ποικίλον γάρ τι καὶ πολύχρουν χρῆμα ἡ ψυχή. ὥσπερ ἡ πόλις. καὶ ἔνι μὲν βασιλικὸν ἐν αὐτῇ, ἔνι δ' αὖ θυμοειδὲς, καὶ μαχητικὸν, ἔνι δὲ καὶ δῆμος πολὺς, ὁ μὲν χρηματιστὴς, ὁ δὲ ἀργὸς, καὶ φιλήδονος. &c.

De Vario contextu hominis, item animæ parti-

partibus, evolve Plutarchũ περὶ ἀρεσκόντων. Eclogas Physicas Joannis Stobæi, Aeneam Gazæum, Zachariam Scholasticũ, Alcinoum Epitoma PLatonicarum Sanctionum, Platonem, Chalcidium, Timæo, & in hunc Græcorum Commentaria. Alios.

230. ÆTHEREIS MISCENS TERRENA.] Cœlestibus terrestria, Elementaria æternis. Vide Commentarium ad Prudentij Hymnum Funebrem.

230. PROMETHEUS.] Platonica Philosophia Prometheum Providentiam autumat, Mundi gubernatricem, unde vita & Spiritus mortalibus. Vide Plotinum, ejus Instauratorem præcipuum. Eumdem tradunt alij primum Elementa Philosophiæ, ejusque litteris consignandæ reperisse; & inde hominis ei conditionem adscribi. Suida.

Προμηθεὺς ὃς εὗρε πρῶτος τὴν γραμματικὴν φιλοσοφίαν περὶ οὗ λέγουσιν ὅτι ἀνθρώπους ἔπλασε.

Vide multis de ejus Opificijs Aeschylum Prometheo. Ineptum hunc humani generis Opificem Septima post Mosen generatione vixisse, auctor est Clemens Alexandrinus Primo Stromatum.

231. ÆTHEREIS.] Divinæ nempè Particulam Auræ. Animam humanam ex eodem cũ Dijs dœmonibusq; cratere haustam sciscebãt Philosophi. Hierocles in Aurea Carmina.

τὰς ἀνθρωπίνας χυψὰς γίνεσθαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος, τοῖς τε ἐν κοσμίοις θεοῖς, καὶ τοῖς δαίμοσιν, καὶ τοῖς ἥρωσιν ἀγαθοῖς.

Plena omnis Pythagorica, Socratica, Platonica, aliaq; sanior Philosophia.

231. TERRENA.] Lutum. Hesiodus materiem hominis pulverem aqua mixtum agnoscit. Vide Clementem Strom. V. Aliorum notæ sententiæ.

232 SINCERAM MENTEM.] Animam Rationalem, Cœlestem divinitatis compotem, quam ætherei ignis vocabulo Poetę censent, cum ipsum Deum Intelligentem Ignem Theologia vetus faciat. Vide Cassiodorum, cap. X. de Anima, Notata nobis ad Galli Confessoris Sermonem. De Animæ ratione, PLato ejusq; Interpretes, Timæo, Aristoteles Opere notissimo. Sextus Empiricus, Plutarchus nõ uno libello, PLotinus, Tertullianus, Gregorius Thaumaturgus, Nemesius, Augustinus, Aeneas Gazæus, Claudianus Mamertus, Cassiodorus, Auctor Incertus Capitum, à Joanne Tarino editorum; Zacharias Scholasticus, Philo de Somnijs, Hugo Eterianus, & magna vis aliorum. Nos deniq; tribus Libris.

232. FURATUS.] Prisci Sapientiæ consulti, cum viderent tantam hominum esse malitiam, ut, cum omnia cætera ordine suo commemorarent, adq; Providentiæ velut Nutum referrent lubenter obsequia sua homo contrà nihil non cuperet ageretque origine sua indignum, officioq; alienum, non sinè caussa in hãc venere opinionem, invitis quodammodo Dijs divinam illi animam accessisse, quapropter hanc fabulam commenti videntur, Opificem primi hominis animæ semen igneum cœlo surripuisse. Fabellam Poeticis coloribus fucatam ita narrat Fulgentius, Mytholog. lib. II, cap. IX. *Prometheum ajunt hominem ex luto finxisse, quem quidem inanimatum atq; insensibilem fecerat. Cujus opus Minerva mirata spopondit ei, uti si quid vellet de cœlestibus donu, ad suum opus adjuvandum, inquireret. Ille nihil se scire ait qua bona in cœlestibus haberentur, sed, si fieri posset, se usque ad superos elevaret, atque exinde, si quid sua figulina congruum cerneret, melius inire oculatus arbiter præsumsisset. Illa inter oras septemplicis clypei elatum cœlo opificem detulit, qui dum videret omnia cœlestia flammatus agitata vigere vaporibus, clam ferulam Phœbiacis applicans rotis, ignem furatus est, quem pectusculo hominis applicans, animatum reddidit corpus.* Sic legenda ea verba ope prisci Codicis arbitramur, quamvis paullò aliter Modiani & Commeliniani præferant. Mythologiam addit sequentibus Fulgentibus, non ineptam, modo auctorum quos nominat, verba apposuisset. Facinora sua multis

multis ipse Promotheus jactat apud Lucianum Dialogis, Æschylum, cognomine in vinculis Fabula. Ubi ait:

Τἀν βροτοῖς δὲ πήματα.
Ἀκούσαθ' ὡς σφᾶς νηπίους ὄντας τὸ πρὶν,
Ἐννους ἔθηκα, καὶ φρενῶν ἐπηβόλους,
Οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην,
Κλύοντες οὐκ ἤκουον, ἀλλ' ὀνειράτων
Ἀλίγκιοι μορφαῖσι. τὸν μακρὸν χρόνον
Ἔφυρον εἰκῆ πάντα.
Ἦν δ' οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ,
Οὔτ' ἀνθεμώδους ἦρος οὔτε καρπίμου
Θέρους βέβαιον, ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν Ἔπρασσον.

Et concludit Longum sermonem hoc disticho, quo facilè liqueat cur furatus Dijs animam cœlestem hominibus intulisse perhibeatur.

Βραχεῖ δὲ μύθῳ πάντα συλλήβδην λέγω
πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Quod verissimum sane si vocis significationem arbitremur.

231. CLAUSTRIS INDIGNANTEM.] Carcere velut, vt nobilis ab ignobilibus mēbris in vita contineatur. Quę doctrina sapientum est. Maro, lib. VI.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant
Terreniq; hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudētque, nec auras
Respiciunt, clausa tenebris & carcere cæco.

Platonicorum ea doctrina nota celebrisque. Vide Nemesium de Homine, Aeneā Gazæum Theophrasto, & quæ nos nonnulla damus lib. XLII. cap. II. Et Libro. C.XXIII. cap. V. Adversar. Eodem spectant ista Prudentij, Cachemer. X.

Vt, cum generosa caducis,
Ceu carcere, clausa, ligantur
Pars illa potentior exstet
Quæ germen ab æthere traxit.

Carcer animæ, membra, apud Eumdem, Hamartigenia. Lucanus, lib. VI.

Adspicit adstantem projecti corporis umbram,
Exanimes artus invisaq; claustra timentem
Carceris antiqui: pavet ire in pectus apertum. &c.

Zeno Veronensis, Sermone de Resurrect. *Mortuorum: Præsertim cum eorundem ille sapientissimus dicat, hanc esse mortem, cum corpore animus, tamquam carcere clausus tenetur: Illam esse veram vitam, cum animus, custodia carceris liberatus, ad eum locum, unde venerit, revertatur.*

234. ADJUNXIT GEMINAS.] *Triplex* Anima, secundum PLatonicos, quarum genus erat & scita ubiq; spirat hic scriptor. Commentaria auctoris Interpretum, discipulorum, vbiq; sunt obvia. Philo de Confus. Ling.

τριμεροῦς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης, τὸ μὲν νοῦς καὶ λόγος, τὸ δὲ θυμός, τὸ δὲ ἐπιθυμία κεκληρῶσθαι λέγεται.

Joannes Damascenus, Libro de Hæresibus: *Platonici Deum materiem ponebant & speciem: ex quibus hæc constarent omnia. Ortum habuisse mundum, numquam autem interiturum Animum verò & ortu carere, & immortalem & divinum esse. Ejus partes tres. Vnam quæ Rationis esset particeps, alteram eam in qua irarum ardor existeret, Tertiam eam quæ voluptate aleretur.* Vise cæteros. Disparitatem hanc videntes alij Prometheum excusatum venerunt. Virtutum & Gaudiorum ei conditionem apud Am-

Animam relinquentes, supervenisse deinde alium, qui errores noxias accuderit. Vide Pindarum Olympionicon. VIII. Alij alia nugarum Commentaria fecerunt.

235. LAPSÆ.] Obeuntes, in nihilum redactæ. Cadavera pariter à cadendo dicta supra jam, & alibi pluribus, notavimus.

235. BUSTOQUE SUPERSTES EVOLAT.] Hæc nugonum tradita doctrina, non cum moreretur homo, animam sursum evolare, sed cum membra comburerentur, tum cœlestia repetere, sedesve alioquin suas. Lucanus, lib. IX. de Pompejo.

Prosiluit busto, semesque membra relinquens.

Degeneremque rogum, sequitur convexa Tonantis.

235. CAPITIS FUNDAVIT IN ARCE.] *Caput*, Principium humani Corporis. Auctor Libri non inepti, qui speculum Medicorũ inscribitur. In quo cerebrum, sedẽ Animæ rationalis, posuit opifex Deus. Hesychius, lib. V. in *Leviticum*: In capite Sapientiæ est organum, quod & cerebrum dicitur, vnde & caput honorabilius omni est corpore. PLatonicorum sententia. Alcinous, cap. XVII.

οἱ ἢ θεοὶ ἔπλασαν μὲν προηγουμένως τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς καὶ πυρός, ἢ ἀέρος, καὶ ὕδατος, μοίρας τινὰς δανειζόμενοι εἰς ἀπόδοσιν συνθέντες δὲ ἀοράτοις γόμφοις ἓν τι σῶμα, ἐργασάμενοι, τῆς καταπεμφθείσης ψυχῆς τὸ κύκλον ἐνέδησαν εἰς τὴν κεφαλήν, ὥσπερ ἄρουραν ὑποθέντες τὸν ἐγκέφαλον, περὶ ἢ τὸ πρόσωπον ἔθεσαν τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα, ὑπηρεσίαν ἐκπλέσαντα τὴν προσήκουσαν.

Vide quæ ibi compendio latius deducũtur. Tertullianum de Anima, & Cassiodorum, cap. XV. Ciceronem. I. Tusculan. Arcem hinc capitis noster eleganter vocat, vt ἀκρόπολιν Isidor. Pelusiota, lib. I. Epist. CCCCLXXIX. ubi Temulentiæ iracundiam comparat:

ἀμφοτέρων πειράζειν ἀποσχώμεθα, ὑπὸ ποτῶ, ὑπὸ θυμῶ πολιορκοῦντες τὴν τοῦ νοὸς ἀκρόπολιν. Philo de Somnijs, ubi de Sede Animæ. οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωσαν αὐτῷ τὴν κεφαλήν, περὶ ἣν καὶ αἱ αἰσθήσεις λοχῶσιν, εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς οἷα μεγάλου βασιλέως ἐφεδρεύειν δορυφόρους.

Alcimus Avitus, lib I.

Dehinc arcem capitis sublimi in vertice signat,

Septiforem vultum Rationis sensibus aptans,

Olfactu, auditu, visu, gustuque, potentem.

Minutius Felix, Octavio: *Oculi in summo, velut in specula, constituti, & omnes cæteri sensus quasi in Arce dispositi.* Quæ sumta putes ex Ciceronis lib. II. de Natura Deorum. Sammonicus Serenus, cap. XIV.

Summa boni est alacres homini contingere visus,

Quos, quasi custodes, defensoresque pericli,

Prospiciens summa, Natura, locavit in arce.

Isidorus, Orig. lib. XXIII. *Ornatus ipse proprie sic est ut concumulatus in verticem ipsam capitis sui arcem ambitu crinium tegat.* Sic Sapientiam hominis in capite habitare, allusione nominis Imperatorij, dicit Corippus, lib. II.

Nos sumus ergo caput solidati corporis hujus.

Huic sacro capiti facta est Sapientia consors,

Quæ mihi commissum pariter regat inclutamundum,

Sede sedens summa.

Et eam inde exercens sensus, quod eleganti admodum carmine, modo prolato, extulit Alcimus Avitus. Fulgentius, Quæstion. III. ad Ferrandum Diaconum. *In capite, quod est Christus, omnis plenitudo divinitatis. Nam & in no-*

in nostro Corpore inest sen, ut singulis membris, sed non tantus, quantus in capite, ubi prorsus omnis est Quinquepartitus. Ibi enim est visus & auditus, olfactus & gustus, & tactus. &c. Scitè idem Alcimus Septiforem vultum nuncupavit ex Hippocrate, vt memorat Chalcidius in PLatonis Timæum. *Hippocrates*, ait, *cum sæpè aliàs in plerisq; libris suis, tum in his evidenter, quos de Hebdomadibus instituit dinumerat quoque sensuum omnium, qui in capite sunt, septem meatus, oculorum, aurium, narium, atque oris.*

237. MANDATRICEM OPERUM.] Rationalem animam τὸ ἡγεμονικὸν Ducem, Aurigam, Imperatricem hominis PLatonici aliiq; Philosophi ubiq; definiunt, faciunt, cōmendant. Aurigam aliquando velut currui cuipiam equisve imponentes. Juvat adscribere Mystagogi PLatonicæ doctrinæ, Alcinoi, sensum, ex cap. XXIII. pulcrè his congruentem. *Animam hominis immortalem à primo accipientes Deo, Dij, mortalium generum conditores, partes illi duas mortales adjecerunt. Verum ne vis animæ immortalis atque divinæ, deliciis inficeretur mortalibus, in ipsa corporis arce sedē ejus, utpotè Principis omnium statuerunt. Illi porrò, domicilij loco, caput adsignarunt, quod eamdem cum hoc universo figuram habet. Reliquum verò hominem huic ad ministeriū, quasi vehiculum, subjecerunt. Quin & duabus partibus mortalium, proprias singulis, sedes dederūt; Iracundiæ quippè in corde; Cupidini verò Locum medium inter umbilicum atq; diaphragma: ibiq; vim eam, veluti furiosum quodam & agreste animal, ligaverunt. Pulmonem machinati sunt Gratia cordis, mollem atq; exsanguem, fistulosum prætereà, spongiaque similem, ut cor, iræ ardore nonnunquam exæstuans illa velut refrigeratione recrearetur. Iecur autem ad excitandam concupiscentiam Animæ, rursusque ad sedandam eamdem dulcedinis simul & amaritudinis particeps est.* Penè ad verbum ista secutus est Claudianus.

237. LABORI.] Quo vita Humana constat, quiq; ipsam vitam valet. Vita enim Labor perpetuus. Eucherius ad Valerianum: *Alrumpatur illa interminabilis secularium negotiorum catena, & ille de necessitatibus multis unus per totam vitam Labor.* Vide ad priorem in Eutropium.

239. DIGNA STATIONE.] Ut pareant scilicet, Loco ipso admonente. Statio, sedes Ordinaria, atq; assignata, cuique peculiariter. Manilius, de Astris, lib. IV.

Implerunique suos, certa statione, Labores.

Petronius de Luxu Romano.

Expelluntur aqua saxis, mare nascitur arvis,
Terra mutata rerum statione rebellant.

240. OPIFEX.] Prometheum sive Providentiam dixit. Fulgentius verbis adscriptis.

Ἀ' ϑρωποποιός Tatiano. καὶ τὸν ἀνθρωποποιὸν προμηθέα καταφαγὼν ἀετὸς πτήμητῳ.

Quoniam verò è luto fecisse creditus, Lutum appellatur vniuersum ejus Opificium. Callimachus.

Ἦν χεῖνο- ἐνιαυτὸς, ᾧ ποτε πτηνὸν
Καὶ τὸν ϑαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράπουν, οὕτως
Ἐφϑέγγ' ὡς ὁ πηλὸς ὁ προμηθεῦς.

Lucianus opitulatam scribit architectantiMinervam:

καὶ τὸ μὲν ὅλον, Ἀρχιτέκτων αὐτὸς ἦν, συνειργάζετο δέ τοι ἡ Ἀθηνᾶ, ἐμπνέουσα τὸν πηλὸν, καὶ ἔμψυχα ποιοῦσα εἶναι τὰ πλάσματα.

241. IRAM SANGUINEI REGIO SUB PECTORE CORDIS PROTEGIT.] Sanguineum cor, quia fons Sanguinis. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Cor prima intra se domicilia, animo & sanguini præbet, sinuoso specu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino.*

gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga decurrunt, sparsaq; ramorum serie per alias minores, omnibus membris vitalem sanguinem rigant. Aristoteles, de Partibus, lib. III. cap. IV.

δῆλον ὅτι ἀρχὴ τῶν φλεβῶν ἐστὶ καὶ μέσον ἡ καρδία, καὶ τοῦτ' εὐλόγως. Μέσον γὰρ τὸ τῆς καρδίας ἐστὶ σῶμα πυκνὸν καὶ κοῖλον πεφυκός. ἔτι δὲ πλῆρες αἵματος, ὡς τῶν φλεβῶν ἐντεῦθεν ἠργμένων. πυκνὸν πρὸς τὸ φυλάττειν τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος. ἐν ταύτῃ γὰρ μόνῃ τῶν σπλάγχνων, καὶ τοῦ σώματος αἷμα ἄνευ φλεβῶν ἐστί. τῶν δὲ ἄλλων μορίων ἕκαστον ἐν ταῖς φλεψὶν ἔχει τὸ αἷμα, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἐκ τῆς καρδίας γὰρ ἐποχετεύεται εἰς τὰς φλέβας.

Vide & Theodoretum Serm. III. De Providentia. Duo receptacula in corde, Spiritus alterum, alterum Sanguinis, agnoscit Theophilus Protospatarius lib. III.

SUB PECTORE.] Pectus, domicilium, habitatio, cordis. Vide eumdem Theophilum initio modo laudati Libri. Rufum Ephesium, lib. II. cap VIII. & IX, Galenum, ejusq; Librorum Exegetas. ὅρα πάντως.

IRAM.]. Ejus sedes in pectoris intimo, Corde. Petronius Arbiter: *in Pectoribus ira considit.* Accius Achille *Ne dum cum fervit pectus iracundia.* Papin. lib. 2. Th. v. 410. Ignea corda fremunt. Auctor celebrium Dogmatum de Anima.

ὥστε τῶν σωμάτων ἀχώριστοι. ἔτι μὴν καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία. κινεῖ γὰρ ὁ μὲν τὸ περικάρδιον αἷμα, ἡ δὲ τὸ ἧπαρ. τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε διατίθησιν. Idem non multo post. ὅτι γὰρ καὶ μέχρι τούτου τοῦ σώματος ἐκλάμψεις φοιτῶσι, τῆς ἀλόγου ζωῆς, δῆλον, ὁ μὲν γὰρ θυμὸς κινεῖ τὸ περικάρδιον αἷμα, καὶ ζέσιν τινὰ αὐτοῦ ποιεῖ. Basilius: Θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἐξ ἀναθυμιάσεως τῶν χυμῶν συνιστάμενος. Ὀργὴ δὲ ἐστιν ὄρεξις ἀντιλυπήσεως. Philo de Migratione Abrahæ. περὶ μὲν γὰρ τὰ στέρνα ὁ θυμὸς, τὸ δὲ ἐπιθυμίας εἶδος ἐν κοιλίᾳ. Cor hominis τὸ θυμικὸν irasci potentem facultatem, vocat Isidorus Pelusiota lib. IX Ep. CXXV. Vide Basilij Homiliam de Ira. Noti auctores talia professi, nec exigantur hic Physicorum doctrinæ. *Iracundia hinc inflammari cor perhibetur. Et mille talia,* Cum alioquin Sapientiam in sanguine qui circa cor est, intellectumq; ipsum positum, testentur veteres. Empedocles:

> Αἵματος ἐν πελάγεσι τετραμμένη ἀντιθρῶντος,
> Τῇ τε νόημα μάλιστα κικλήσκεται ἀνθρώποισιν,
> Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν ἐστι νόημα.

Seneca, lib II. de Ira, cap XIX. *Volunt quidam ex nostris iram in pectore moveri, effervescente circa cor sanguine.* Vide inibi additas rationes. Quod de Sapientia dixi, alijs scitum Animam item hominis corde versari. Mercurius Trismegistus in Libro Sacro:

ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γῆς ἡ τῶν προγόνων ἡμῶν ἱερωτάτη χώρα, τὸ δὲ μέσον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος μόνης τῆς καρδίας ἐστὶ σηκός. τῆς δὲ ψυχῆς, ὁρμητήριόν ἐστιν ἡ καρδία.

Eleganter B. Chrysostomus Excerptis Sermonis in Susannam:

ἔστι γὰρ ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένος, ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορουμένη, ποίων, ὁράσεως, γεύσεως, ὀσφρήσεως, ἀκοῆς, ἁφῆς, &c.

Cujus generis infinita notari possint.

243. AVIDAMQUE NOCENDI]

 Huc

Huc enim properat animus commotus. Cicero primo Offic. *Proprium est irati cupere, à quo læsus videatur, ei quam maximum dolorem inurere.* Vide Senecam, & Collectanea Stobæi. Præ cæteris Nazianzenum Jambo. XXI.

243. RABIE SUCCENSA TUMESCIT.] Pectoris illa regio inflammatur iracundia, effervescit quasi, & ebullit, venis ipsis toto corpore incensis. Ovidius. III. Artis.

> *Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ,*
> *Lumina Gorgoneo sævius angue micant.*

Persius Sat. III. *Nunc face supposita fervescit sanguis.*

B. Basilius: οὔτε γὰρ ξίφους ἀκμὴ, οὔτε πῦρ, οὔτε ἄλλο τι τῶν φοβερῶν ἱκανὸν τὴν ὑπὸ ὀργῆς ἐκμανεῖσαν ψυχὴν ἐπισχεῖν. οὐ μᾶλλόν γε ἢ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων κατασχεθέντας. ὧν οὐδὲν οὔτε κατὰ τῆς ψυχῆς διάθεσιν οἱ ὀργιζόμενοι διαφέρουσι. ὀργιζομένοις γὰρ τῆς ἀντιλυπήσεως περιζέει μὲν τὴν καρδίαν τὸ αἷμα ὥσπερ βίᾳ πυρὸς κυμαινόμενον καὶ παμφλάζειν.

244. CONTRAHITUR TEPEFACTA METU.] Uti effert in calores nimios & præcipites ira, ita metus contrahit animum, ut veluti frigore quopiam perculsus, non possit officio suo fungi: Junctis his, commoderatisq; fit æquabilitas, nec tumido nec rigido excessu. Gregorius Thaumaturgus, Charisterio Origenis: *Ex Contemplatione motionum animi, & cognitione eorumdem, componi mens nostra solet, ut ad rectum moderatumque statum ex confuso transferatur: Ut tamquam in speculo ipsam intuens, initia ipsa, fibrasq; malorum, quodque à Ratione ei alienum inest, unde absurda in nobis affectiones ac perturbationes exsurgunt; & rursum quæ Rationis compos pars ejus est optima, qua dominante illæsa & perturbationis expers ipsa permanet: Deinde hæc in se accuratè considerans, omnia quidem illa, quæ ex deteriore nascuntur, & nos vel offendunt per intemperantiam, vel contrahunt & coarctant per animi Dejectionem, ut Voluptates, Cupiditates, aut mærores & timores, quæq; ab his malorum generibus turba suboritur; hæc, inquam, rejiciat ac profliget.* Hæc contractio vigoris ingeniti, ne in Sapientum quem caderet, cavebatur; itaq; laudantur, illi hujus expertes, quod sentit & noster Vates. Porphyrius. Compendio vitæ Pythagoræ:

ἥ τε ψυχὴ τὸ ὅμοιον ἦθος ἀεὶ διὰ τῆς ὄψεως παρεδήλου. οὔτε γὰρ ὑφ᾽ ἡδονῆς διεχεῖτο πλεόν. οὔθ᾽ ὑπ᾽ ἀνίας συνεστέλλετο. οὐδ᾽ ἐπίδηλος ἦν χαρᾷ ἢ λύπῃ κάτοχος. ἀλλ᾽ οὐδὲ γελάσαντά ἢ κλαύσαντά τις ποτ᾽ ἐκεῖνον ἐθεάσατο.

Contractio quidem animi omnis ejus dejectio. Evagrius Monachus, Libro de VIII. vitijs: Misera anima quo magis in priores cogitationes diffusa est, hoc etiam magis in secundis contrahitur ac dejicitur. Athanasius, vita Antonij.

τῆς δὲ ψυχῆς πάλιν καθαρὸν τὸ ἦθος. οὔτε γὰρ ὡς ἀπὸ ἀνίας συνεσταλμένον ἦν. οὔθ᾽ ὑφ᾽ ἡδονῆς διακεχυμένον, οὔτε ὑπὸ γέλωτος, ἢ καταφείας συνεχόμενον.

CONTRAHITUR.] Frigore velut. Arnobius lib. VII. Quod enim voluptate dissolvitur contraria necesse est tristitia contrahatur.

245. RABIE SUCCENSA.] Ira enim furor est; immo furore atrocior, si fides Eveni sententiæ apud Stobæum. Sermone. XX:

> πολλάκις ἀνθρώπων ὀργὴ νόον ἐξεκάλυψεν,
> Κρυπτόμενον, μανίας πουλὺ χερειότερον.

Quam plurimi insaniæ componunt. Pulcrè Leucipp. sive Achilles Tacitus:

ἡ ὀρ-

ἡ ὀργὴ περιλακίζουσα τὴν καρδίαν ἐπικλίζει τὸν λογισμὸν τῷ τῆς μανίας ἀφρῷ. Oecumenius in capite I. Epistol. Jacobi: μὴ ὀργιζόμενοι εὐθέως καὶ τὴν ὑποβαλλομένην ἐκ τῆς ὀργῆς ἐπάγειν μανίαν.

Philemon Comicus. Μαινόμεθα πάντες ὁπόταν ὀργιζόμεθα. Cato apud eundem Stobæum. τὸν ὀργιζόμενον νόμιζε τοῦ μαινομένου χρόνῳ διαφέρειν. Arnobius lib. I. *Quid aliud est irasci, quam insanire, quam furere?* Hinc rabies pro Ira, Nonnus, cap. XVI. Joannis.

Καὶ τὰ μὲν οἰδηθέντες ἀμειλιχίῳ λυίῃ λύσσῃ,

Δυσσεβέες, πλέουσιν ἐς ἡμέας

Orosius lib. III. cap. XVII. Frontinus, Curtius lib. IV. *Ira deinde vertit in rabiem.* Sic enim legendum ex MS. Scheda. Non *iram.* Vertendi enim verbo sic solentes utuntur Scriptores. Rutilius Lupus lib II. *Quum ab ea sententia, quam proposuimus, vertimus ad aliam.* Priscianus, Periegesi.

Marmaridæ post hos Aegypti ad flumina vertunt.

De Ira, insaniæ parte, vide Ciceronem Quarta Tusculan. Menandrum. Neophronem, Apollonium Philosophum, Epictetum, Aristotelem, PLutarchum, apud Stobæum dicto Sermone. Antoninum Imp. Lib. VII. Porphyrium. Quæstion. XVI. in Homerum. Sidonium Panegyr. Major. Nilum sententiis. Apollonium Rhodium, Argon. III. Quintum Smyrnæum lib. V. Homerum Iliad IX. Senecam, Lib. I. & alibi, de Ira. Hinc Christianis omnino hac interdicitur, fortiore ejus victore nuncupato, quam qui Civitatem superet. Radulphus Ardens, Homil. XLIV. in Evangel. *Apud Christianos, non qui fortiter percutit fortis est, sed qui fortiter cedit, fortis est. Fortior enim est, teste Salomone, qui iram, quam qui vincit civitatem.* Vide & Maximi atque Antonii Collectanea Sententiarum. Notus Gregorij Nazianzeni Jambus:

Θυμὸν χαλίνυ, μὴ φρενῶν, ἔξω πέσης.

Præcipitem, quod vocat Claudianus pulcrè deducit Dionysius Alexandrinus, cum ait: Θυμῷ μάλιστα δεῖ κυβερνήτῃ χρῆσθαι, καταλειφθεὶς γὰρ ἀκυβέρνητος, ἄνω καὶ κάτω κυκώμενος ὑπὸ σάλου καὶ κλύδωνος, τὴν ψυχὴν ὅλην, καθάπερ ἀνερμάτιστον σκάφος, ἀνατρέψει, συνανατρέψας καὶ τὸ σῶμα. Hugo apud SemiLatinos pulcrè dixit: Iram esse subitam animi Tempestatem, quæ dum inordinatè se concutiat, cor hominis extra ipsum protrahat in insaniam.

245. TUMESCIT.] Extra se effertur, quod pulcrè fermento suo præfiguravit Plautus. Minutius Felix: *Vt averteretur imminens ira, aut, ut, jam tumens atque sæviens, placaretur.* Papinius *sermonibus ira Intumuere.*

245. CONTRAHITUR.] Arcsit quasi, & corrugatur. Arnobius Lib VII. *Contrahitur tristitia, quod solvitur voluptate.*

245. TEPEFACTA.] Ex fervore relanguescens, eumque exspirans. Metus enim frigore quodam velut stupefactos mortales contrahere solet; Vnde frigidus perhibetur. Varro, lib. IV. de L. L. *Metuo, mentem quodam modo motam amoveo, sic, quod frigidus Timor est, tremuisti, hoc est timuisti. Frigens metus Cypriano*, Paulino gelidus, Poetis Christianis. Tryphiodorus, Excidio Ilii:

μὴ τ' ἄλλο φόβου νέφος οἷά τε νυκτός,

Ανθρώποισι φέρουσιν ἐλαφροῦ δείματα θυμοῦ.

Cum animæ nimirum perculsæ contrahuntur & horrent. Xenophon. Pæd. III.

πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. In nostro Libro: ut & aliis nonnullis, est *Stupefacta* Nibil mutamus.

246. CUMQUE OMNIA SECUM DUCERET.] Effrænis iracundia, fluctibus comparata modo ab Dionysio Alexandrino. Evagrius id genus malo obnoxium hominem

navi à Dæmonio raptæ comparat. θυμὸν ἀλόγως κινῶν ἔοικε πυλοπηγούσῃ νηΐ, καὶ ἐχούσῃ δαίμονα κυβερνήτην.

Et Cyrillus Bestia omni pejorem tyrannum Iram facit.

ποῖον οὕτω θηρίον ὠμὸν καὶ ἀνήμερον, ὡς δύσοργος ἀνὴρ ἀκράτῳ θυμῷ τυραννούμενος; Et Aristotelis sententia est nobilis: ὁ θυμός ἐστι, πάθος θηριῶδες μὲν τῇ διαθέσει, συνεχὲς τῇ θλίψει, σκληρὸν τε καὶ βίαιον τῇ δυνάμει, φόνου αἴτιον, συμφορᾶς σύμμαχον, βλάβης συνεργὸν καὶ ἀτιμίας, καὶ χρημάτων ἀπώλεια, ἔτι δὲ καὶ φθορᾶς ἀρχηγόν.

Claudianus Tempestatem facit, torrentemve, omnia rapientem secum, suoq; impetu pessumdantem. Pariter Beatus Basilius:

ὥσπερ αἱ χαράδραι πρὸς τὰ κοῖλα ῥέουσαι, τὸ προστυχὸν παρασύρουσιν, οὕτως αἱ τῶν ὀργιζομένων ὁρμαὶ, βίαιοι, καὶ δυσκάθεκτοι, καὶ διὰ πάντων χωροῦσιν ὁμοίως. Et Cyrillus in Gnomologia Maximi & Antonii, quorum operam pessimè Editiones nuperæ confuderunt. Remedia adversus hoc monstrum suppeditat Antiochi Abbatis Homilia. XXV. PLatonici Belluam excordem & inhumanam in ira hominis agnoverunt. Vide Alcinoum verbis supra laudatis. Quod SECVM dicit, declarat Philo lib. de Migratione Abrahami, hominem affectibus obnoxium animam non aliter cum corpore perdere dicens, quam male navigantes Gubernator nautæque cum vectoribus pereant.

247. INVENIT PULMONIS OPEM.] Cordi refrigerando, caloríque cohibendo. Theophilus Protospatharius lib. III. de Fabrica Hominis:

ἄρξομαι ἀπὸ τῆς καρδίας, καθ' ὃ καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας αὐτὴ καθέστηκε, διὰ τῶν ἀρτηριῶν τε ταύτην τὴν θερμασίαν καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐκπέμπουσα, ζωογονεῖ πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια, διὰ τὴν καρδίαν γὰρ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα γέγονεν, ὅπως τὸ ἐν αὐτῇ ἔμφυτον θερμὸν καταψύχηται, καὶ αὔξηται καὶ τρέφηται, διὰ τούτων οὖν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ ἡμῶν πρόνοια πνεύμονα κατασκεύαζεν, ἵνα δι' αὐτοῦ ἑλκόμενος ὁ ἔξωθεν ἀὴρ, πέμπηται πρὸς τὴν καρδίαν, ψύχων τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν, καὶ τρέφων, καὶ αὔξων:

Vide & Rufum Ephesium, lib. II. cap. V. Aristotelem, lib. III. de Partibus, cap. VI. Adscribam nunc PLatonis verba, quæ toto hoc commate, immò integra pagina, Claudianus expressit, de Timæo, quæ transiit eodem fere Tempore divinum librũ interpretans, Chalcidius Philosophus Christianus:

ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρῶτον διεκόσμησεν, ἔπειτα ἐκ τούτων πᾶν τόδε ξυνεστήσατο, ζῶον ἓν, ζῶα ἔχον ἅπαντα ἐν αὐτῷ θνητά τε ἀθάνατά τε, καὶ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίνεται δημιουργός, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασι δημιουργεῖν προσέταξεν, οἱ δὲ, μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτοῖ περιετόρνευσαν, ὄχημά τε ἅπαν τὸ σῶμα ἔδοσαν, ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προσῳκοδόμουν τὸ θνητὸν, δεινὰ, καὶ ἀναγκαῖα ἐν αὐτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονὴν, μέγιστον κακῶν δέλεαρ. ἔπειτα λύπας, ἀγαθῶν φυγάς, ἔτι δ' αὖ θάῤῥος, καὶ φόβον, ἄφρονε ξυμβούλω, θυμὸν τε δυσπαραμύθητον, ἐλπίδα δ' εὐπαράγωγον, αἰσθήσει τε ἀλόγῳ, καὶ ἐπιχειρητῇ παντὸς ἔρωτι, ξυγκερασάμενοί τε αὐτὰ, ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος ξυνέθεσαν, καὶ διὰ ταῦτα δὴ σεβόμενοι μιαίνειν τὸ θεῖον, ὅτι μὴ πᾶσα ἦν ἀνάγκη, χωρὶς ἐκείνου κατοικίζουσιν εἰς ἄλλην τοῦ σώματος οἴκησιν τὸ θνητὸν, ἰσθμὸν καὶ ὅ-

ρον διοικοδομήσαντες τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους, καὶ αὐχένα μεταξὺ τιθέντες, ἵνα εἴη χωρίς. Ἐν δὴ τοῖς στήθεσι, καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι, τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν, καὶ ἐπειδὰν τὸ μὲν, ἄμεινον, αὐτῆς, τὸ δὲ χεῖρον πέφυκε, διοικοδομοῦσι τοῦ θώρακος αὖ τὸ κύτος, διορίζοντες οἷον γυναικῶν τὴν δὲ ἀνδρῶν, χωρὶς οἴκησιν, τὰς φρένας διάφραγμα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τιθέντες, τὸ μετέχον οὖν τῆς ψυχῆς ἀνδρείας, καὶ θυμοῦ, φιλόνεικον ὄν, κατῴκισαν ἐγγυτέρω τῆς κεφαλῆς, μεταξὺ τῶν φρενῶν τε καὶ αὐχένος, ἵνα τοῦ λόγου κατήκοον ὄν, κοινῇ μετ᾽ ἐκείνου, βίᾳ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὁπότ᾽ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῷ ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ μηδαμῇ πείθεσθαι ἑκὸν ἐθέλοι. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμα τῶν φλεβῶν, καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου, κατὰ πάντα τὰ μέλη, σφοδρῶς αἵματος, εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατέστησαν, ἵνα ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ γένος, τοῦ λόγου παραγγείλαντος, εἴ τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνεται πρᾶξις ἔξωθεν, ἢ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν, ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν, πᾶν, ὅσον αἰσθητικὸν ἐν τῷ σώματι, τῶν τε παρακελεύσεων, καὶ ἀπειλῶν αἰσθανόμενον γίγνοιτο ἐπήκοον, καὶ ἕποιτο πάντῃ, καὶ τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν ἐῴη. τῇ δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ, καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει, προγιγνώσκοντες ὅτι διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίγνεσθαι τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι, τὴν τοῦ πνεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν, πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σύριγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου κατατετρημένας, ἵνα τό, τε πνεῦμα καὶ τὸ πόμα δεχομένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥᾳστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχοι, διὸ τὰς ἀρτηρίας, ὀχετοὺς ἐπὶ τὸν πνεύμονα ἔτεμον, καὶ περὶ τὴν καρδίαν αὐτὸν περιέστησαν, οἷον ἅλμα μαλακόν, ἵνα ὁ θυμὸς, ἡνίκα ἐν αὐτῇ ἀκμάζῃ, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον, καὶ ἀναψυχομένη, πονοῦσα ἧττον, μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπηρετεῖν, τὸ δὲ δὴ σιτίων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἔχει φύσιν, τοῦτο εἰς τὰ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου κατῴκισαν, οἷον φάτνην ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ τεκτηνάμενοι, καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα, ὡς θρέμμα ἄγριον, τρέφειν δὲ δὴ ξυνημμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλλοι ποτὲ θνητὸν ἔσεσθαι γένος, ἵν᾽ οὖν ἀεὶ νεμόμενον πρὸς φάτνῃ, καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κατοικοῦν, θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον, τὸ κράτιστον καθ᾽ ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῇ ξυνδιαφέροντος ἐῷ βουλεύεσθαι, καὶ διὰ ταῦτ᾽ ἐνταῦθα ἔδοσαν αὐτῷ τὴν τάξιν. Εἰδότες δὲ αὐτὸ ὡς λόγου μὲν οὔτε ξυνήσειν ἔμελλεν, εἴ τέ πῃ καὶ μεταλαμβάνοι τινὸς αὐτῶν αἰσθήσεων, οὐκ ἔμφυτον αὐτῷ τὸ μέλειν τινῶν ἔσοιτο λόγων, ὑπὸ δὲ εἰδώλων καὶ φαντασμάτων νυκτός τε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν μάλιστα ψυχαγωγήσοιτο, τούτῳ δὴ θεὸς ἐπιβουλεύσας αὐτοῦ τὴν τοῦ ἥπατος ἰδέαν ξυνέστησε, καὶ ἔθηκεν εἰς τὴν ἐκείνου κατοίκησιν, πυκνὸν, καὶ λεῖον, καὶ λαμπρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ πικρότητα ἔχον, μηχανησάμενος.

Hæc Socrates Platonicus, quæ, unde aptissimam hanc, ad domandos affectus, & secundum Rationem Regalem vitam instituendam, exhortationem, hauserit Vates, ostendunt; ex ejus nimirum viri mysteriis, quo humana ope divinis nemo propior venit.

246. MADIDUMQUE FLUENTI.] Ita etiam post alios omnes ex optimis Cujacianis Libris Claverius, (qui nimium multa iterandæ Editioni, ex vetustioribus etiam Codicibus, ut ait, adorandæ, emendanda in illa prima reliquit, quæ tamen hactenus & sola fuit) promulgandum censuit. Sed dicas scribendum cum Scaligero, Belgicis, nostroque Codice *madidumque furenti Præbuit* Res ipsa satis jam enarrata est. Tamen sic Apul. Dogmate Platonis: Pulmones cordi plurimum consulunt, cum exardescit ira, trepidansque celerioribus motibus vertex ipsius madēs sanguine pulmonis excipitur mollitie, siti, frigore. De Pulmone etiam pulcrè Cæsarius frater Nazianzeni, Quæstione LXXIIX. Varro desinit Animam; *Aer est conceptus ore defervefactus in pulmone, tepefactus in corde, diffusus in corpus.*

248. PRÆBUIT.] Elegantissimus usus hujus verbi. Exhibuit, ministravit. Obscœno sensu sic usurpatur, pro spontanea oblatione.

248. SIBI CUNCTA PETENS, NIL COLLATURA, CUPIDO.] Omnem uno nomine Cupiditatem intelligit, Avaritiæ intentum oculum habens, quam alibi scelerum matrem vocat. Vide ad Secundum Stilicon. & I. in Rufinum. Cupiditas κατ' ἐξοχὴν Avaritia etiam B. Paullo Apostolo. Cupidus, avarus, ut non semel Ciceroni. In Rullum: *Cum mittantur in orbem terrarum Decemviri, summo cum Imperio, summa cum Avaritia, infinitaque omnium rerum cupiditate.* Sæpius medio ævo sic Liutprandus Legatione Byzantina. Contrà Libidinem (nam & ea isthic intelligitur,) Avaritiam, Crudelitatem, &c. Notare voluerunt. Vide Adversarior. lib. XXIX. cap. XIV.

248. IN JECUR.] PLatonica, modo adscripta, etiam meliora fecit. Jecur sedes cupidinum. Jul. Firmicus contrà Paganos: In jecore, unde libido nascitur & Voluptas, Anacreon, de Cupidinis telo, ipsum percutiente.

> τιννύει τε, καὶ με τύπτει,
> Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος.

Theocritus de eodem

> χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἀμύσ-
> σεν

Idem in Cyclope.

> Αὐτῶ ἐπ' ἀϊόνος κατετάκετο φυκι-
> οέσσης,
> Ἐξ ἀοῦς, ἔχθιστον ἔχων ὑποκάρδιον
> ἕλκος.
> Κύπριδος ἐκ μεγάλας, τό οἱ ἥπατι
> πᾶξε βέλεμνον.

Bion de Venere, morientem Adonin osculante:

> Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν στόμα, κ'
> εἰς ἐμὸν ἧπαρ
> Πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ

Aristænetus lib. II. Epist. V.

> ἢ τοῦτο μᾶλλον, ὅπερ φασὶν, ἔρως, ἔρωτος ὁ πυρσὸς, καὶ μέχρι τοῦ ἥπατος διελήλυθεν εἰσρυείς.

Hesychius Presbyter Lib. I. Comment. In Leviticum: *In Iecore, id est in Epate delectatio, sive concupiscentia constituta est.* Alexander Aphrodisæus. Problemat. CXLI.

249. TRACTUS IMOS.] Relegata in locum indigniorem. PLato verbis adscriptis. Tractus, ab aere desumti. Juvencus, lib. IV.

> *nec tum morbi corrumpere tractum*
> *Aeris, aut pestes prosternere corpora parcent.*

Notabilis vero sollertia Conditoris, Cupiditatum corporearum sedes non in frontem, sed imis corporis partibus illocantis, quam celebrant inde Sapientes. Dionysius Longinus cap. XXXVIII. Lactantius de Opificio Dei, Theophilus, Rufus, &c. *Cupiditates, Timores, Dolores, Animæ, corporisve*, an mixtim utriusque

que, sive adeò an Tertii cujuspiam sint, lege in PLotini Libro περὶ τοῦ τί ζῶον, καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος.

250. COMPULSA.] Non enim sponte. Notat Impudentiam Cupidinis humani.

251. BELLUA.] Duo in homine animantia statuunt Philosophi, in speciem tamen, & rei, puto, liquidius docendæ. Vide doctissimum Commentarium IS. Casauboni ad Persii Satiram Quintam. *Vitia belluæ sunt, vitiosi homines, belluis æquati*, vide ad Rufini finem. Pulcrè hinc Theodorus Studita, Serm. XXVI. Cum tanta eorum sit potestas in vitam humanam, tantaque simul vecordia, malle se bestiis tradi asseverat, quam vitiorum parere obsequiis.

252. PASCIQUE.] Vt desistat à cupiditate plurium. Eleganter docteque pasci, non saturari, dixit, cum numquam pascatur cupiditas, quippe voluptas in pastu; quam illa nescit, soli ingurgitationi & deglutitioni intenta. Nulla hic animi compositio quæ sequitur passionem, sed perpetua sitis & fames. Omnia sunt nota.

252. VERBERE.] Tormento, Flagellis. Omnia tormenta verbera sunt priscis, quod in tormentis maximè uterentur flagellatione; tam sæva, ut venis & carne diverberatis, nudis tamdem ossibus illiderentur verbera. Curtius de Philota: *Primo, quamquam hinc ignis, illinc verbera, non jam ad quæstionē, sed ad pœnam ingerebantur, non vocem modo, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed postquam intumescens corpus ulceribus flagellorum ictus, nudis ossibus incussos, ferre non poterat, si tormentis adhibituri modum essent dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur.* Infinitis locis Historiæ Christianorum Martyrum.

253. STIMULIS AMORUM.] Molliores hos facit verberibus avaritiæ. Sic κέντρον ἔρωτος infinitis locis in Nonno, & apud Musæum Leges, ad quem pluribus. Flagrare dicit, ob ignem innaturalem quodam modo, nimium, inconditum. Sic febrili æstui ardorem à Libidinibus comparat idem Theodorus Serm XCIII. *Nam quæ suavitas*, inquit, *est adulterare, Nepotari, Opibus inhiare, peculari, cæterisque vitiis teneri? Non ij mentem gerunt fœdis libidinibus flagrantem, quasi qui febribus laborent.* Amoris autem res igni præcipuè comparantur, ut omnia ejus arma ignita esse ait Moschus. Musæus cor etiam flamma accensum dicit Leandro.

Καὶ κραδίη πάφλαζεν ἀνικήτου πυρὸς ὁρμῇ

Valerius Flaccus, lib. VII.

collapsaque flebat iniqua
In Veneris, Medea, sinus: pestemque latentem
Ossibus, atque imi monstrabat pectoris ignem.

Vide ad Musæum.

254. NVNC GAUDET.] Nimium gaudium, animi ingens turbatio. Exsultationem dicam cum Catullo.

Otium, Catulle, tibi molestum est,
Otio exsultas, nimiumque gaudes.

Pulcrè stultitiam hujus præpingit Cebes in Tabula.

254. MOESTA DOLET.] Non temerè iunxit dolori mœstitiam, cum & Dolor sit qui non sit tristis, isque minime deterius afficiat, levitati mentis inhærens.

255. POLLENTIUS.] Vivacius, nervosius, fortius Onomasticon. Pollentia, δύναμις. Ingenium verbi propius tangere videntur Glossographi, qui Lucere, clarere interpretantur. Pollentissima ingenia, Solino cap. VIII. Pollens Herculis titulus. Inscrip. Pag. L. I. Colebatur Dea hoc nomine. Livius, lib. XXXIX. *Malus in circo instabilis in signum Pollentiæ decidit, atque id dejecit. Ea religione moti patres, signa duo pro uno reponenda censuerunt, & novum auratum faciendum.* Eadem Valentia in Inscriptionibus Vide. II. 12.

255. HYDRA.] Nota fabula, ad vitia autem non sine improbo labore damnanda refertur. Inter Politicos hydram velle occidere

 qui

qui privata commoda publicis anteponant, non inscitè argutatur Manuel Palæologus ad Filium Paræxes, cap. XLIII. Vide Lib. CXLV. Adverf. cap. 31.

255. TUMULTUS.] Affectuum contrariantium. Aten vocant Pythagorici; Vide Hieroclem, ad Versum LX. Carminis Aurei. Boethius lib I. de Consolat. cap. V. Sed *quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diversumque te, dolor, ira, mœror, distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te validiora remedia contingunt.* Vide ad priorem in Rufinum. His quomodo agendum Demonico pulcrè præcipit Isocrates. *Dabis,* inquit, *operam, ut rebus omnibus imperes, quibus animum servire turpe est: Cujusmodi sunt: Lucrum, Ira, Dolor, Voluptas. Hæc autem ita consequeris si ea in Lucro deputes quæ Gloriam, non quæ Opes, augeant. In ira si talem te præbeas delinquentibus, quales in te delinquentem alios esse velles. In Oblectationibus si turpe ducas, servis imperare, Voluptatibus servire. In rebus molestis si calamitates aliorum inspicias, & te hominem esse recorderis.* Eam sibi Beatitudinem. Quam Claudianus loquitur, sibi confectam habuisse Pythagoram, docet in ejus Vita Malchus Porphyrius; ita ut & aliis eamdem contulerit:

κάμνοντας δὲ τὰ σώματα ἐθεράπευε, καὶ τὰς ψυχὰς δὲ νοσοῦντας παρεμυθεῖτο, καθάπερ ἔφαμεν, τοὺς μὲν ἐπῳδαῖς καὶ μαγείαις, τοὺς δὲ Μουσικῇ, ἦν γὰρ αὐτῷ μέλη καὶ πρὸς νόσους σωμάτων παιώνια, ἃ ἐπᾴδων ἀνίστη τοὺς κάμνοντας, ἦν ἃ καὶ λύπης λήθην ἐργάζετο, καὶ ὀργὰς ἐπράυνε, ἐπιθυμίας ἀτόπους ἐξῄρει.

Carmina nimirum Sapientiæ dicit, qualia sunt ista Theodosii omnium malorum medicinam. Horatius lib. I. Epist I.

Fervet avaritia, miseraque cupidine pectus?
Et magnam morbi possis deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare Libello.

Menander.

Οὐκ ἔστιν ὀργῆς, ὡς ἔοικεν, φάρμακον,
Ἀλλ᾽ ἢ λόγος σπουδαῖος ἀνθρώπου φίλου.

Euripides Hippolyto

Νοσοῦσα δ᾽, εὖ πως τὴν νόσον καταστρέφου.
Εἰσὶν δ᾽ ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι,
Φανήσεταί τι τῆς δὲ φάρμακον νόσου.

Incantationum Philosophicarum meminit Chion Tyrannicida ad Matridem.

257. INCONCUSSA DABIT.] Tranquillitatem intimæ mentis sibi præbiturum dicit, qui tumultibus his eam asserere poterit. Puram mentem, nec exultationi nec mœrori obnoxium, summam Beatitudinis humanæ faciunt omnes Philosophi, nihilque ei suadundæ conficiundæq; dixerunt, scripserunt, exegerunt. Pariter verò Imperatorem suum omni gaudio, omni dolentia majorem altioremque proponit Libanius Basilico, qui jam videlicet nactus esset, ad quod Honorius instituitur:

μέγα δὲ οὐδὲν οὐδεπώποτε φθεγξάμενος, τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακούων ὀξέως, οὐ μὴν τινα τὴν ὀξύτητα παρέχειν πειθόμενος. Ἐγχειρήσεως μὲν οὐδεμιᾶς ἀποκρουσθεὶς οὐδεπώποτε, πᾶσαν δὲ ἀνενεγκὼν, ἐν καὶ σφαλεὶς ἐπιτυγχάνειν, οὔτε λύπῃ καλυφθεὶς, οὔτε τῷ περιχαρεῖ μικροπρεπὴς, ἀλλ᾽ ἑκάτερον τὸ κατάδηλον ἀφελὼν, ἐπὶ τοῦ μετρίου σχήματος τὸ πρόσωπον καταστήσας. Vide Dionis Chrysostomi libros de Regno.

257. INCONCUSSA.] Pelago velut ventisque cursui faventibus. Ausonius.

Inconcussa tua percurrens tempora vitæ.

Incon-

Inconcussa contentio Augustino I. Civ.D. cap. XVIII. Orosius, lib.II. cap.II. Regnum Assyrium diu inconcussa potentia stetit.

257. SACRARIA.] Velut in Sacrario Diis acceptissimus vivas. Cum Deorum enim benivolentia vivere, & ad Dei voluntatem se agere, Deo se credere, tam PLatonica quam Pythagorica Sapientia summam Felicitatem facit & præcipit. Harum mistione pollens regnabat in Apicibus Paganorum Claudiani ævo. Vide cum primis Hieroclis Commentaria in Epos aureum. Nos per ista properamus.

258. LATE DOMINERE PER INDOS.] Qui moribus gravis est, nec ad veram virtutem animo composito, quamlibet opibus polleret, is animo magno esse, felixq; vitam ducere videatur; non est tamen illo infelicius quicquam, cum absurdis intra se vitiis pareat. Pulcrè hæc exiguntur sequentibus, & enarrat Emanuel Palæologus ad Filium cap.LXXI. *Animo, inquit, cave concutiaris, ob res improborum secundas; nec improbè agentem æmuleris quamvis Alexandros, quamvis Cyros, quamvis Cæsares, quamvis beatissimum quemque divitiis & gloria superet. Nec, si quis sacrilegiis, rapinis, grassationibus, infamis, numinisque divini contemtor, & violator Legum, Scythis imperaverit, ac totius Orbis habitati, totius inhabitabilis, fines in ditionem redegerit, ob Imperij tibi molem admirabilis videatur. Non enim ille beatus est, non princeps: non Rex, non reapse Homo: Licet id omnis Lapis, omne animal, omnis hominum natura, quodvis animatum & inanime dicat: sed potestatem quod attinet, magis est ijs quoque ridiculus qui Principum personas in scena sustinent, quod vitam, miserior infectis lepra. Nam horum sane sors deplorari solet, non reprehendi, at illum merito odiis persequuti omnes explodunt.* Indorum Amplitudo notissima. Vide Arrianum.

259. TE MEDUS.] Latissima Imperia adjicit Romanæ potentiæ, ut declaret nullam omninò vim aut potestatem huic scito esse exemtam. *Medos* simul innuit regum suorum fuisse colentissimos; id testantur Historiæ Veritatem professæ, & Philostratus lib.VII. de Vita Apollonij cap.VI.

259. MOLLIS ARABS.] Amplitudo Provinciarum Arabicarum neminem latet ex scriptoribus Regionum & Rerum gestarum. *Mollis gens* tota, celebri convitio. Catullus. Sive in Hircanos Arabasque molles. Tibullus. *Quos tenor è terra divite mittit Arabs.* Manilius, lib.IV. *Et molles Arabas, Silvarum ditia regna,* Virgil.Georg.I. *India mittit ebur, molles sua thura Sabai.* Periodo isti similem legi apud Arrianum, Anabas.IV.

ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο καὶ Ἀλέξανδρον μεγάλα πράγματα ἐς τεκμηρίωσιν τίθεμαι, ὡς οὔτε τὸ σῶμα οὕτω εἴη καρτερὸν, οὔτε ὅστις γένει ἐπιφανὴς, οὔτε κατὰ πόλεμον εἰ δή τις διευτυχοίη, ἔτι μᾶλλον ἢ Ἀλέξανδρος: οὐδὲ εἰ τὴν Λιβύην τις πρὸς τῇ Ἀσίᾳ (καθάπερ οὗ ἐπενόει ἐκεῖνος) ἐκπεριπλεύσας κατάσχοι, οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην ἐπὶ τῇ Ἀσίᾳ τε καὶ Λιβύῃ τρίτην, τούτων οὐδέν τι ὄφελος ἐς εὐδαιμονίαν ἀνθρώπου, εἰ μὴ σωφρονεῖν ἐν ταὐτῷ ὑπάρχοι, &c.

258. SERES.] Serum res domitoribus, ut ajunt, mundi, Romanis admirandum in modum incognitæ fuerunt, circa superiora tempora penitius demum cognito. Ex more gentis non admittendi aut immittendi terris suis peregrinos: suis mercibus procul positis recipere exteras sueti, fugere commercium hominum permutatis rebus indigenis. De his Mela.lib.III. cap.VI. *Seres, genus plenum justitiæ, ex commercio quod, rebus in solitudine relictis, absens peragit.* Plinius lib.VI. cap.XVIII. *Seres, mites quidem, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expectent.* Solinus cap.LIII. *Seres ipsi quidem mites, & inter se quietissimi, alios verò reliquorum mortalium cœtus adeo refugiunt, ut cæterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluvium mercatores ipsi*

 transeunt,

transeunt, in cujus ripis, nullo inter partes linguæ commercio, sed depositarum rerum pretia oculis æstimantes, sua tradunt, nostra non emunt. Eustachius in Dionysium:

σημείωσαι οὖν ὅτι ἐξ ἀνθῶν οἱ Σῆρες ποιοῦσι τὰ ὑφῆ, διὸ οὐδὲ τοὺς λειμῶνας ἐῶσι, καταβόσκεσθαι ὅτι δὲ ἀπροσμιγεῖς τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶ, καὶ ἀνομίλητοι οἱ Σῆρες, δῆλον ἐκεῖθεν, τῶν πολουμένων τὸ τίμημα σακκίοις ἐπιγράψαντες ἀποχωροῦσιν, εἶτα ἐλθόντες οἱ ἔμποροι, καὶ θέντες τὴν τιμὴν, ἀναχωροῦσιν, ἐφ᾽ οἷς ἔρχονται οἱ Σῆρες, καὶ, εἰ μὲν ἀρέσκονται, λαμβάνουσι τὴν τιμὴν, εἰ δὲ μήγε, τὰ ἴδια.

Ammianus, lib. XXIII. *Vltra hac utriusque Scythiæ loca, contra Orientalem plagam, in orbis speciem conserta summitates celsorum aggerum ambiunt Seras: Vbertate Regionum & Amplitudine circumspectos. Ab Occidentali latere Scythis adnexos, à Septemtrione, & Orientali, nivosa solitudini cohærentes: qua meridiem spectant ad usque Indiam porrectos, & Gangem. Appellantur autem iidem montes Aria, & Nazavicium, &c. Agunt autem ipsi quietius Seres, armorum semper & præliorum expertes, utque hominibus sedatis & placidis, est otium voluptabile, nulli finitimorum molesti. Cœli apud eos jucunda salubrisque temperies, aeris facies munda, leniumque ventorum commodissimus flatus, & abundè silvæ sublucidæ; à quibus arborum fœtus aspergininibus crebris velut quædam vellera, molientes, ex lanugine & liquore mixtam, subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesque subtemina, texunt Sericum. Ipsi præter alios frugalissimi, pacatioris vitæ cultores, vitantes reliquorum mortalium cœtus. Cumque ad coemenda fila, vel quædam alia, fluvium transierint, advenæ, nulla sermonum vice propositarum rerum pretia solis oculis æstimantur, & ita sunt abstinentes, ut apud se tradentes gignentia, nihil ipsi comparent adventitium. Cujus postrema hæc* Solino interpretando scripta sunt. Hæc adscripsimus, ut spectare liceat qua de caussa populis latè habitantibus, moribus & vita ab Romanis alienis, indomitisque, Seras Claudianus composuerit. Situm Serum habes & in Sinarum descriptione apud Marcianum Heracleotam in libellis Geographicis soluta oratione scriptis. Nam ille Jambus nihil ad istum; multo utique Antiquior, licet Romani jam & ipse florentem agnoscens.

258. ADORENT.] More omnium nationum Regibus parentium, etiam ISraelitarum, ut multis locis docet Scriptura. Herodotus, Xenophon, Plutarchus, Arrianus, Strabo, exempla suppeditant; Etiam Heliodorus lib. VII. Dinon in rebus Persicis apud Athenæum, lib. XIII. Originem ducit à Cyro hæc consuetudo, ut videmus in Arriano, Anabasi. IV.

εἰ δὲ ὑπὲρ Κύρου τοῦ Καμβύσου λέγεται τὸν πρῶτον προσκυνηθῆναι ἀνθρώπων Κῦρον, καὶ ἐπὶ τῷδε ἐμμεῖναι πέρσαις τε καὶ Μίδοις τὴν δὲ τὴν ταπεινότητα, χρὴ ἐνθυμεῖσθαι ὅτι τὸν Κῦρον ἐκεῖνον Σχύθοι ἐσωφρόνισαν, πένητες ἄνδρες, καὶ αὐτόνομοι.

Quod falsum vel Moyses evincat Genes. XXXIII. Vbi fratrem septies in terram pronus adorat Iacobus, priusquam eum accederet. Vt Reges taceam Hebræorum, Cyro priores Ad Romanos, quo tempore transierit Adoratio, certò non constat. Ante tempora Claudiani usitatam fuisse docet in Constantii cultu Eunapius in Aedesio, de legatis ad Ablabium occidendum, specie offerendi Imperij à Principe missis.

τοῖς μὲν πρώτοις, inqt, ἐκέλευσαν ἀποδιδόναι γράμματα, καὶ προσεκύνησάν γε αὐτὸν, ὥσπερ νομίζουσι ῥωμαῖοι βασιλέα προσκυνεῖν, οἱ τὰ γράμματα ἐγχειρίζοντες, καὶ ὃς μάλα συβαρῶς δεξάμενος τὰ γράμματα, τὴν ἀλουργίδα τοὺς ἐλθόντας ἀπήτει.

Vt de

Ut degeneratit sanior ista adoratio post suprà notatum ex Procopianis Anecdotis. Ipse sanè Justinianus *semper adorandum* sese nominat, inscriptione Novell. XVII.

260. SI METUIS.] Pavorem Animi abhorret Sapientia. Metum instantium cum cupidine absentium inter ea ponunt Sapientes quibus non decet cordati hominis ratione compositam mentem quati aut convelli. Dio Chrysostomus Regis animo eleganter metum extorquet, non esse verè principem asseverās qui timere valeat. Persona Diogenis Alexandrum alloquentis. IV. de Regno: *Nonne*, inquit, *audivisti, quod etiam inter apes Rex Natura existat, non genere: sicut & vos ab Hercule ortos gloriamini Quale igitur istud signum est? rogat Alexander. Nonne ex Agricolis solam hanc apiculam sine spiculo esse, nec eam adversus quempiam armis indigere, inaudisti? Neque enim cum ea ulla alia apicula de Imperio contendit, nec contrà possidentem regnum dimiratur. Te verò non solum inambulare, sed & in armis dormire, existimo An tu ignoras timidi hominis esse gestare arma? At qui metuit, Rex esse non potest, non magis quam servus. Quo audito Alexander paullatim manu hastile deposuit.* De Timore abhorrendo. Rationis Cura. Seneca de Brevit. vitæ, cap. V. *Potest beatus dici qui nec cupit nec timet beneficio Rationis.* Pulcrè Boethius, lib. I. de Consol. cap. IV.

Quid tantum, miseri, feros tyrannos
Mirantur, sine viribus furentes?
Nec speres aliquid, nec extimescas,
Exarmaveris Impotentis iram.
At quisquis trepidè pavet vel optat
Abjecit clypeum, locoq; motus,
Nectit, qua valeat trahi, catenam.

Et Pentadius, Veterum Poëtarum non postremus, licet vulgò incelebrior.

Non est, falleris, hæc beata, non est
Quod vos creditis esse, vita non est.
Fulgentes manibus videre gemmas,
Aut testudineo jacere Lecto.
Aut pluma latus abdidisse molli.
Aut auro bibere, & cubare cocco.
Regales dapibus gravare mensas,
Et quicquid Libyco secatur arvo
Non una positum tenere cella.
Sed nullos trepidum timere casus,
Nec vano populi favore tangi.
Et stricto nihil æstuare ferro.
Hoc quisquis poterit, licebit illi
Fortunam moveat loco superbus.

Sic vulgatur elegantissimum Epigramma, cum in fine scribendum tamen sit, Fortunam moveat joco superbus. Irritet, ludibrio habeat. Nemo enim dixerit quid sibi velit Fortunam loco movere. Pari sensu & elegantia de patre suo Ausonius.

Invidi numquam; cupere atque ambire refugi
Sincero colui fœdere amicitias.
Felicem scivi, non qui, quod vellet, haberet,
Sed qui per fatum non data non cuperet.
Ira procul, spes vana procul, procul anxia cura.

Non adscribimus tradita Philosophorum huc spectantia, quæ ex PLatone, Philone, Cicerone, Seneca, Arriano, Marco Imperatore, Herode, PLotino, Porphyrio, Stobæo, facilia congeri, ut plures alios non nominem. Joannes Saresber. ultimo ævo.

nil metuens omnia tutus agit:
Omnia tutus agit, quem nec spes nec timor angit:
Cui mala nulla placent, omnia tutus agit.

260. PRAVA CUPIS.] Honestarum enim rerum desideria requiruntur, non vetantur aut abiguntur. Rectissima Lectio, nisi omnibus libris manu exaratis. Etiam Cujacianis & nostro; ut mirer Scaligerum τὸ *parva*, quod in nonnullis editorum est, deligere potuisse. *Prava cupere*, omnium indignarum, & Principi & homini rerum genus inhiare denotant. Citant veram Lectionem etiam Alanus, & Sparanus Barensis, in Libro Rosarij virtutum & vitiorum. Cupere, in vitio,

Libidinem, avaritiam, denotat. Catullus Epithalamio Pelei, de seculo jam degenerante.

Iustitiamque omnes cupida de mente fugarunt.

Cyprianus, Lib. de Opere & Elemosyna: *Cum Dominus in Evangelio de Elemosynis disputaret, & ut nobis amicos de terrestribus lucris, provida operatione, faceremus, fideliter ac salubriter præmoneret, addidit posthac scriptura, dicens: Audiebant autem hæc omnia Pharisæi, qui erant cupidissimi, & irridebant eum.*

260. DUCERIS IRA.] Raperis, traheris. De Iræ præcipitio multis Seneca, & in Collectaneis, Stobæus, Antonius, Maximus, Thomas Hibernicus. Etiam Alanus Florum de Poetis libro IV. & Sparanus Rosarij capite XXIIX.

261. SERVITII PATIERE JUGUM.] Consensu Sapientum constat eum liberum minimè esse, qui animo & affectu obnoxius sit vitijs & cupiditatibus. Philo Libro qui integer huc pertinet, omnem probum esse Liberum:

ὥσπερ τῶν πόλεων αἱ μὲν ὀλιγαρχούμεναι, καὶ τυραννούμεναι δουλείαν ὑπομένουσι, χαλεποὺς καὶ βαρεῖς ἔχουσαι δεσπότας τοὺς ὑπαγομένους καὶ κρατοῦντας, αἱ δὲ νόμοις ἐπιμεληταῖς χρώμεναι καὶ προστάταις, εἰσὶν ἐλεύθεραι. οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων παρ' οἷς μὲν ἂν ὀργὴ, ἢ ἐπιθυμία, ἤ τι ἄλλο πάθος, ἢ ἡ ἐπίβουλος κακία δυναστεύσῃ, πάντως εἰσὶ δοῦλοι, ὅσοι δὲ μετὰ νόμου ζῶσιν, ἐλεύθεροι.

Seneca, de Vita Beata, cap. V. *Vides quam malam & noxiam servitutem serviturus sit, quem Voluptates & Dolores, incertissima Domina, impotentissimaq; alternis possidebunt. Exeundum ergo est ad Libertatem.* Sidonius, Lib. II. Epist. XIII. *Sicut hominibus Reges, ita dominandi desideria Regibus dominantur.* Boethius: *Nulla potestas compotem sui fecerit, quem vitiosa libidines insolubilibus astrictum retinent catenis.* Idem Lib. V. de Consol. cap. II. *Extrema est servitus, cum anima humana, vitiis dedita, Rationis propria possessione ceciderunt.* Vide eumdem Aureolum Libellum, lib. III. Carm. V. Prosper, Epigramm, LIII.

Solus peccator servit malè, qui licet amplo
Vtatur regno, fat miser est famulus.
Cum mens, carnali nimium dominante tyranno,
Tot servit sceptris subdita, quot vitijs.

August de Civit. Dei lib. I c. I. *Terrenæ civitati etsi populi serviant, ipsa tamen dominandi libido dominatur.* Dio Cassius. lib. XXXVIII.

οὐ γὰρ οἷόν τε ἐστι δουλεύοντά τινα ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς, ἐν μέσῳ τε ἀεὶ φαίνεσθαι, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναστρέφεσθαι.

Uti hominem videlicet planè servum, qui in publicis rebus personam nullam habet. Basilius Magnus.

τῷ πολυτιμήτῳ αἵματι τοῦ θεοῦ ἠγοράσθης, μὴ γίνου δοῦλος ἁμαρτίας.

Thalassius Monachus: *In servitutem coge corpus, Voluptatibus circumscriptis. Liberabis mentem à gravi servitute.* Sedulius Junior. Commentario in cap. II. Epistol. ad Titum: *Servitus quædam est & extrema conditio, vino sensus hominis occupari, & non suum esse, sed Ebrietatis.* Prosper, de Vita Contempl. lib. II. cap. XV. *Et hoc sit justo Dei judicio, ut qui cupiditati resistere noluimus ingressuræ, jam resistere nequeamus ingressæ: ô mirabiliter plangendum expugnatæ mentis servitium!* Valerianus Cimpl. Hom. I. *Quorum mentes gula insatiabilis possidet, super quos regnat Ebrietas, quos turpis Luxuria captivos tenet.* Oecumenius in priorem Petri, c. II.

εἰ γὰρ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι περὶ τὴν ἀπόλαυσιν στρεφόμεναι τῶν αἰσθητῶν συνθολοῦσι τὸν λογισμὸν, καὶ ἀνδραποδώδη τὴν ψυχὴν ἀποτελοῦσι.

Petrus Apostolus, Epistol. II. capite II.

Ἐλευ-

Ἐλευθερίαν ἐπαγγέλλουσι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. Idē Oecumenius: θαυμαστόν τι φάσκων. ὅτι ᾧ τινί τις πάθει νενίκηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. καὶ τοῦτο δι' ἀποδείξεως συνιστᾶ. πῶς ὁ τινὸς ἡττώμενος, τούτῳ δὲ δουλεύει. ἐξ ὑπερθέσεως ποιεῖται τὴν ἐπιχείρησιν.

Eugippius Vita Severini: *Cur, inquit, nobilissimis natalibus orta, cupiditati te prabes ancillam? Vt exstes avaritia mancipium?* Columbanus, Paræneſi.

Luxurijs animo noli ſervire malignis.

Petrus Chryſologus, Sermon. LIV. *Agit divitias ad largientis obſequium, non ad Avaritia ſervitutem. Divitiarum ſervus, non Dominus, eſt avarus. At miſericors tot ſervos habere ſe probat, quot nummos.* Paſchaſius Ratbertus:

Quid, caro, quid facies illa, quid, flebilis, hora,
Qua modo, va, miſera ſervire libidine gaudes?

Gaudentius ad Germinium: *Non poteſtis Deo & Mammona ſervire. Deo enim Chriſti ſervos atq; diſcipulos, imperare oportet pecunia, non ſervire, ne, dum cupiditati ejus obedimus, à charitate ſervitutis ejus, dominante pecunia, ſeparemur.* Radulphus Ardenrius, Homil XXXIII. in Evangelia: *Anima noſtra tunc miſeremur, quando à ſervitute vitiorum eam per pœnitentiam revocamus.* Ennodius pro Synodo: *Per blandimenta gloria crucem narrantis ignorat, aut lucri adſtrictus compedibus lingua vendit obſequium; ut dum animus, habendi cupiditate ſubjugatus praſumtum aſtimat jam tenere compendium, ſic ingruentia per ſtili exercitium neſcit timere diſcrimina.* Theodorus Abucaras Opuſc. I.

ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος, δοῦλοι γάρ ἐστε ᾧ ὑπακούετε. πέπραχεν οὖν ἑαυτὸν εἰς δοῦλον ὁ ἄνθρωπος τῇ ἡδονῇ, καὶ τῷ ἐχθρῷ. καὶ πῶς, μετὰ ἁμαρτίαν μετανοήσας ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἠδυνήθη ἑαυτὸν ἀνακαλέσασθαι, καὶ τὸν ζυγὸν τοῦ διαβόλου ἀποσείσασθαι;

Caſſius Longinus c. XXXIX de Orat. Subl.

ἡ γὰρ φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήστως ἤδη νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία, δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ, ὡς ἂν εἴποι τις, καταβυθίζουσιν αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους.

Ipſe Dominus Jeſus. Joannis. VIII.

ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας.

Rogerius de Contemtu Mundi, capite I. *Cui Cupiditas dominatur, ſubjectus eſſe dubio procul omnibus malis demonſtratur.* Arnaldus Abbas Bonævall. Comm. in Hexaemeron, quem ſcriptorem Ervaldum membranæ Anglicanæ vocant. *Solos illos, qui in malitia perſeverant, abhorret ac fugit. Et licet prophetes vel ardeas, jejunes, vel montes transferas, licet in pauperum quicquid poſſides, congeras, tu, ſi peccati ſervus es, in vanum laboras.* Cæſarius, Homil. XXV. *Planè magnus vita fructus eſt ſeculum potuiſſe deſpicere, & Deo ſervire cœpiſſe. Evaſiſſe vitiorum infeliciſſimum dominatum, & fugiſſe gula atq; Luxuria fœdiſſimam ſervitutem.* Eucherius, Homil. IV. ad Monachos: *Namquid nobis hujus Schola ſecretum prodeſt? Quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat. Quando ira ſuperequitat, quando majorem metum in nobis humanus oculus quam divinus vidit?* Iſocrates ad Demonicum.

ἐν τοῖς πρεπούσῃ ἂν αἰσχρὸν ὑπολάβοις, τῶν μὲν οἰκετῶν ἄρχειν, ταῖς δὲ ἡδοναῖς δουλεύειν.

Uberius iſta, quia ſingulæ ſunt ferè Politicæ Chriſtianæve ſententiæ; & vel ſic aliquis ſervitutis conſcientiæ tactus, Libertatem redamaro accipiet.

260. INIQUAS LEGES.] Iniquitas enim quicquid contra Veras leges agit Vide Oecumenii Commentarium in Epiſt. I. Joannis Apoſt. cap. III.

261. INTERIUS LEGES.] In homine inte-

interiore. Anima nimirum; cui Dominorum instar vitia vecorditer imperant. Persius, Sat. V.

Liber ego. Vnde datum hoc sumis? tot subdite rebus?
An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
Te nihil impellit, nec quicquam extrinsecus intrat,
Quod nervos agitet. Sed si intus. Et in jecore agro
Nascuntur Domini, qua tu impunitior exis
Atq; hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit herilis?

Philemon Comicus, nostra interpretatione.

Natura servum me unico addixit viro,
Huic, & alijs domina Lex. Legi imperat
Vecors tyrannus. Intus hunc Metus domat.

Et Bion in Stobæi Sermone LX. *decidit servos esse reipsa liberos*, si boni sint. Malam autem servitutem servire qui suis sint subditi cupiditatibus. Xenophanes apud eumdem, Sermone III. *Memorabile Socratis scitum refert, Divites, quos vulgò vocarent, prorsus extremos omnium egenorum*, nempè intus eos in animo paupertatem pati, quam cui Opes ullę mederi queant, deteriorem. Expendat totam Satiram hanc Persij, qui argumentum exsequi velit; sed non sine præstantissimi Causaboni Cōmentario, qui Liber contra mille alios auctorem profundæ doctrinæ sapit.

261. TUNC OMNIA JURE TENEBIS.] Cum animum nimirum tuum sibi Regem dederis, tum omnia erunt tua. Seneca, de Beneficijs, lib. VII. cap. III. *Cyrum & Cambysem, & totum Regni Persici stemma recense, quem invenies, cui modum Imperij satietas fecerit? Qui non vitam in aliqua ulterius procedendi cogitatione finiverit? Nec id mirum est. Quicquid cupiditati contigit, penitus hauritur, & conditur. Nec interest, quantum in id, quod inexplebile est congeras. Vnus est Sapiens, cujus sunt omnia, nec ex difficili tuenda. Quemadmodum Dij immortales regnum inermes regunt, & illis rerum suarum ex Edito tranquilloque cura est: ita hic officia sua, quamvis latissimè pateāt, sine tumultu obit, & omne humanum genus, optimus potentissimusq; ejus, infrà se videt. Ingētis res est Spiritus, cum Orientem Occidentemque lustraveris animo, cum tot animalia, tantam copiam rerum, quas natura beatissimè fundit, adspexeris. Emittere hanc vocem Dei: hæc omnia mea sunt. Sic fit ut nihil cupiat, quia nihil est extra omnia.*

262. CUM POTERIS REX ESSE TUI.] Imperium in te Rationi committere. Catonis scitum Stobæus. Serm. XLIV.

κάκιστον εἶναι ἄρχοντα τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον. Isocrates apud Eumdem. ἄρχε σαυτοῦ, μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο ἡγοῦ βασιλικώτατον ἐάνπερ μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. Horatius, lib. II. Od. II.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterq; Pœnus
Serviat uni.

PLato. I. De Legibus: τὸ νικᾶν οὐκ ἄλλους, ἀλλ' αὑτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη. Sedulius de Rege: *Qui apicem Regia dignitatis Domino præstante ascenderit, oportet ut seipsum primum regat quem divina dispositio alios regere ordinavit.* Idem Isocrates alibi non semel ad Nicoclem &c. *Sic Chion tyrannicida ad Matridem, amicum Socratis, scribit, majoris esse faciendos eos, qui cupiditates animi sui vicerint, quam qui bellicarum rerum gloria sint insignes.* De Seleuco paria Appianus Syriacis. Et pertinet eò vetus versus.

Tu si animo regeris, Rex es; si corpore, servus.

Paullinus Benedictus lib. I. Martin.

militat olim.

Qui

Qui captus proprij per plurima prælia Regis
Vicit avaritiam, debellavitq; superbam
Luxuriam: prostrata jacet jam viribus hujus
Ambitio, & firmam fugit timor iraque mentem.
Excedensq; omnes funesta superbia, culpas

Radulphus Ardentius, Homil. VII. in Evang. *Modestia faciat vos vestros, juxtà quod Philosophus ait: vis habere magnum Imperium? Dabo tibi magnum Imperium, impera tibi. Vis multos regere? Rege teipsum. Multos enim reges si te rexerit ratio.* Hinc ait Salomon, Proverb. XVI. *Melior est Sapiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* De Christianis pulcrè sive Claudianus Mamertus, sive Paulinus, aut alius quicunq;:

Hujus divino mortales munere fulti
Adsequimur fragilem castis evincere factis
Naturam, & rigida disrumpere vincula mortis.
Et non corporeis in corpore viribus uti,
Sectantes divina Dei vestigia Christi,
Mente, animam corpusq; sacris moderante sub armis.
Mens quoniam, subjecta Deo, rapit arma salutis,
Inq; animam carnemq; suam regnum obtinet, & fit
Iure potens homo quisq; sui; qui deditus uni
Aeternùm Domino, proprios regnator in artus
Efficitur, vitijs invictus, & osor iniqui.
Fortior adversis, virtutibus: ordine justo,
Verus homo, quia Mente potens, in qua Rationis
Lumen habet: famulos nullo certamine sensus
Temperat, & placidis sua pectora flectit habenis.

Lactantius, lib. IX. cap. IX. *Animum vincere, iram cohibere, fortissimi est. Hæc qui faciat non modo ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico. Non enim fortior putandus est qui Leonem, quam qui violentiam, & in semetipso inclusam feram vicerit, Iracundiam; aut qui rapacissimas volucres deiecit, quam qui cupiditates avidissimas coercet, aut qui Amazonem bellatricem, quam qui Libidinem vincit, Famæ & pudoris debellatricem: aut qui fimum de stabulo, quam qui vitia de corde suo egerit; quæ magis sunt perniciosa, quia domestica & propria mala sunt, quam illa. Ex quo fit ut ille solus vir fortis debeat judicari, qui temperans est & moderatus, & iustus.* Seneca, lib. V. de Benef. cap. VII. *Vitia non tantum cum foris peccant, invisa sunt, sed cum in se retorquentur. Quem magis admiraberis quam qui imperat sibi? quam qui se habet in potestate. Gentes facilius est barbaras impatientesq; alieni arbitrij, regere, quam animum suum continere, & tradere sibi.* Agobardus Episcopus lib. de vtroq; Regimine: *Prædicare debueras dominæ ludenti, si qua Regina semetipsam regere non novit, quomodo de honestate Palatij curam habebit? Sic Reges absolutè, immò & Dij sunt qui domitis affectibus imperãt.* Joannes Damascenus, libro IV. cap. XVI. Orthodox.

θεοὺς λέγω, καὶ βασιλεῖς, καὶ κυρίους, οὐ φύσει, ἀλλὰ τοὺς τῶν παθῶν βασιλεύσαντας, καὶ κυριεύσαντας, καὶ τὴν τῆς θείας εἰκόνος ὁμοίωσιν, καθ' ἣν γεγένηνται, ἀπαραχάρακτον φυλάξαντας.

Unde Imperatoris pulcra est definitio apud Thalassium Centur. I. Sentent. XX. *Imperator censendus est, qui animo & corpore rationi subiectis, seipsum rexerit.* Hilarius, in Psalmum CXXXVII. *Confiteantur tibi, Domine omnes Reges terræ.*] *Quos Reges terræ propheta significet, iam in plurimis psalmis ostensum est. Reges, non gentium, sed Terræ. Id est sui uniuscuiusq; corporis Reges, desinente à se regno peccati.* Idem in Psalmum II. *Alios nobis Reges demonstrant Evangelia, scilicet in quos appropinquavit Regnum Dei, qui regnans in se peccatū devicerint,*

qui sui ipsius corporis Reges sunt, Dominatui suo universa vitiorum incentiva subdentes: hoc enim in nobis est Regnum Dei. Cicero Paradoxis: *Quomodo, aut cui tandem Libero imperabit, qui non potest cupiditatibus suis imperare? Refrenet primùm Libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat avaritiam, cæteras animi labes repellat.* tum incipiat imperare alijs, cum ipse improbissimis Dominis, Dedecori ac Turpitudini, parere desierit. Dum quidem his obediet, non modo Imperator, sed Liber habendus omninò non erit. Vide Basilium Imp. cap. XI. ad Filium.

263. PROCLIVIOR USUS IN PEJORA DATUR.] Eo inclinante hominemq; rapiente Natura, quæ, cum accesserit, ex Fortuna Licentia & Impunitas vitiorum, vix ulla ope retinetur, quin in pejus procumbat. Seneca, lib. I. Benefic. cap. X. *Idem semper de nobis pronunciare debebimus, malos esse nos, malos fuisse, invitus adiiciam, & futuros esse.* Reges autem ipsa potentia trahit in vitia. Vide eumdem Epist. XCVII. Alter in Hercule Furente:

Peiora iuvenes facilè præcepta audiunt.
Vt nemo doceat fraudis & scelerum vias,
Regnum docebit.

Infinita se adcudant, si Commentaria scribas.

264. SUADETQUE LICENTIA LUXUM.] PLutarchus ad Indoctum Principem: *Apud humiles & plebeios admixta imbecillitati stultitia peccandi occasione destituitur, vecordiaq; tamquam somnijs vitiosis, animus exagitatur, cum non habeat tantum virium ut cupiditatibus obsequatur. At ubi Potentia pravitas accessit, dementia affectibus adijcitur. Et verum est illud Dionysii, qui tum maximè se Imperio frui aiebat, cum celeriter faceret quæ vellet. Valdè autem magnum periculum est, cui licet facere quod vult, ne is velit, quæ non debet. Pravitas à potentia celerem nacta cursum omnes animi motus in facta expellit: De Ira cædem, de Amore adulterium, de Avaritia publicationem alienorum bonorum, facit. Nã simul ac verbum emissum est, perijt, qui offenderat, simul ac suspicio incidit, interficitur, qui delatus est. Multis qui de Regno præcepta* dederunt, quiq; Reges laudaverunt; nec ullam virtutem magis meritò laudant atq; ingerunt, quam Moderationem. Vide & non paucis Herodianum, Libro I. μετὰ μάρκον. Qui dignè adscitis exemplis & monitis enarrare hæc voluerit, vocibus singulis singulos libros impendat.

265. EFFRENA.] Ab indomitis animalibus. *Frena. leges.* Boethius, lib. II. C. P.

Quanam Frena, cupidinem Certo Fine retentent?

Juvenalis, Sat. VIII. *pone iræ frena modumque Pone & Avaritiæ* &c.

265. VIVERE CASTE ASPERIUS.] Major ergo Laus Temperantiæ in summa Fortuna, cui omnia licent. Regem prorsus exsutis vitijs, velut purum ignem, Deo se similem exhibere & præstare debere, multis divinis rationibus & sententijs docent, Ecphantus, Sthenides, Diotogenes, Musonius apud Stobæum Præceptis Regni.

265. TUM DURIUS IRÆ CONSULIMUS.] Tum virtus & labor est abstinere usu cupiditatum, cum est in promtu earum expeditio, reapse Imperatoribus, quorum voces sunt Leges. Inprimis, utpotè noxia plurimis, his coercenda ira, in quorum nutu vertitur Salus mortalium. Vide Senecam de Ira, Clementia, Panegyricos, Præceptorum Regiorum auctores. Moderationis nomine Theodosium istum mirè laudant Victorinus, Pacatus; sed præcipuè in Oratione Funebri Ambrosius. Scite Marcus Imp. lib XI. *nemini viro iracundiam convenire evincit.* Virum decere animo esse mansueto, etiam ergà malos, cum insani sit velle, ut bene agant, qui boni non sint. Idque à Duce faventium Musarum decimum Donum agnoscit. Vide & Stobæi Sermones de Magistratibus & Monitionum ad Regnum.

266. COMPRIME MOTUS.] Animum ipsum, Horatius:

animum

animum rege, qui, nisi paret,
Imperat, hunc frenis hunc tu compesce catena.

267. NEC TIBI QUID LICEAT.] Summa & absoluta potestas Jus habere se credit in Lubidine, nihilque Imperanti non licere quod libeat. Unde cum dira facta prodeãt, Sapientum chorus admonet Principes honestatis, quam dictat suus cuique animus, cujus regula Licitum quod sit à Libidinis regno separat, nec ultra illius terminos progredi regẽ monet. Apollonius ille decantatissimus, apud Philostratum, lib. V. cap. XIII. *Cave ne tibi liceat quod libuerit. Sic enim modestè rebus uteris.* Quod totum caput ad hanc Theodosianam instructionem pertinet. Sic Ferrandus Diaconus scribit Rheginoni Comiti: *Sic punireum, Dux Christiane, ut non hominem, sed vitium perdere cupias; ubiq; Fidei tuæ memor sicut in facinoribus evitandis, ita & in flagitiis corrigendis. Solet quippè maximè potestas habenas laxare peccatis, quoties falsa felicitas ipsi fit major infelicitas: Ut, quia prohibere nemo audet, scelera committentem, aut LIBEAT quod LICET, aut LICERE putetur omne quod libet. Talibus igitur tentationibus pulsantibus, memento te esse Christianum.* Musonius penes Stobæum; Serm. XLVI. Non multum temporis durant qui ad subditos pro iis quæ faciunt, non, convenit mihi, dicere solent, sed LICET mihi.

ὐ πολὺν διάγουσι χρόνον οἱ πρὸς τοὺς ὑπηκόους, ὑπὲρ ὧν ἂν πράττωσι, μὴ τὸ καθήκει μοι λέγειν μεμελετηκότες, ἀλλὰ τὸ, ἔξεστί μοι. Auctor Octaviæ.

Id facere laus est quod decet, non quod licet.

Summa ergo Honestatis, ut nec Liberet, quod non Liceret. Augustinus. Confession. lib. IX. cap. VIII. *Hac ratione percipiendi, & auctoritate imperandi, frenabat aviditatem tenerioris ætatis, & ipsam puellarum sitim formabat ad HONESTUM modum, ut jam nec Liberet quod non liceret.* Sermonis forma Paronymia dicebatur priscis. Romanus Aquila ex Alexãdro Numenio: *Hac figura ita ornat orationem, ut in nomine aut in verbo interdum syllaba, nonnumquam littera, immutata, diversa significet, ut si velis sic enunciare: Prætor iste, vel potius Prædo, sociorum: Et frequens illud apud veteres. Cui quod libet, hoc licet.*

269. RESPECTUS HONESTI.] Decori. Id à primis Legumlatoribus præfixum velut studiis magnatum. Julianus Imp. Orat. I. in Laudem Constantii.

Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τῶν πρώτων φιλοσοφίαν ἀνθρώποις φήναντος, ἥτοι, κείμενος, ἅπαντας πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιτηδεύειν ἐν λόγοις ἐν ἔργοις, ἐν ζυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀκροις καὶ μείζοσι τοῦ καλοῦ παντὸς ἐφη πάντων δὲ ὅτι κάλλιστον ἀρετὴ, τίς ἂν ἡμῖν τῶν νοῦν ἐχόντων ἀμφισβητήσειν? Persius, Satir. II.

Compositum jus fasque animi, sanctosque recessus
Mentis, & excoctum generoso pectus Honesto.

Honestum, decentissimum, Maro. Georg. II.

Et quocunq; Deus circum caput egit honestum.

Ferius Helpericus, ævo ultimo, in rebus Caroli Magni:

Exoritur radiis cum primum Phœbus honestis
Et jubar ignicomo perlustrat Lumine montes.

Eodem ævo Alcuinus vita Willibrordi. *Pipinus Francorum rector Honestus:* Honestas morum, generosa gravitas Adelbodus, vita Henrici Sancti, Imp. *Cujus temporibus Sanctus Wolfgangus Ratisponensium præfuit Episcopus, tam Bonitate quam Nobilitate Regia conspicuus, & universa morum honestate præclarus.*

270. CREBRO SERMONE.] Iterata admonitione, ut numquam animo excidat. Sic Arcadio sua monita ingerit Synesius:

λέγομεν δὴ ἅ, τε χρέων εἴη βασιλέα ποιεῖν, ἅ, τε μὴ χρέων, αὐτίκα παραληφθέντες αἰσχρὰ καὶ σεμνά. σὺ δὲ ταῦς ἐξ ἑκατέρας μεριδίου ἐφιστάμενος, ὅταν ἐπιγνῷς τὶ προσῆκεν, τὸ μὲν ἀγαπῶν, ὡς ὑπὸ φιλοσοφίας ἐγκεκριμένον, τὸ δὲ ἀποδιοπομπεῖσθαι, καὶ διανοεῖσθαι δὴ, τὸ μὲν ὡς ἀεὶ ποιήσων, τὸ δὲ ὡς οὐκέτ' αὖθις.

271. MEDIO TELLURIS IN ORBE.] Ubi omnibus sis conspicuus. Rutilius, lib. I.

Extremum pars illa quidem discessit in orbem:
Sed tamquã medio rectorin Orbe fuit.

De Re, Ecphantus Pythagoricus: *In terra & apud nos optimus quidem natura est homo; divinissimus autem Rex, & meliore conditione inter cæteros affluens, similis quidem corpore reliquis, utpotè ex eadem materia natus, ab optimo autem artifice productus, qui fabricavit eum, archetypum imitatus seipsum. Quocirca Rex unus & solus Creatori suo semper est familiaris: à subditis verò, ceu lumen aliquod, in Regia, conspicitur.* Examinatur enim & *probatur dignitas Regia non secus quam avium princeps Aquila, obversis Soli oculis. Eadem est ratio de regno: ut quod divinum est, & propter nimiam claritatem oculos obtundit. Etenim multi splendores, oculis obversantes, arguunt eos qui ascenderunt in altitudinem &c.*

272. CUNCTIS TUA GENTIBUS ESSE FACTA PALAM.] Ob altitudinem fati, in quo constituti sunt. Euripides.

τὰ τῶν βασιλέων ἁμαρτήματα πάντες ἴσασι.

Joannes Climacus, cap. V. Libri qui Pastor inscribitur.

καθόσον ὁ προεστὼς τὴν τε τῶν ὑπηκόων, ἅντε τῶν πόρρωθεν πίστιν πρὸς αὐτὸν πολλὴν θεάσεται, κατὰ τοσοῦτον λοιπὸν ἑαυτὸν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ὀφείλει, ἐν πᾶσιν οἷς τε πράττει καὶ φθέγγεται, γινώσκων, ὡς πάντες εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς ἀρχέτυπον εἰκόνα βλέπουσι, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ εἰς ὅρον καὶ νόμον λογίζονται. Gunterus, lib. V.

Nec princeps latebras, nec Sol desiderat umbras,
Abscondat Solem, qui vult abscondere Regem.

Pedo Albinovanus, sive Ovidius, Consolatione *ad Livium.*

Imposuit te alto Fortuna, locumq; tueri
Jussit; honoratum, Livia, perfer onus.
Ad te oculos auresq; trahis; tua facta notamus:
Nec vox missa potest Principis ore tegi.

Cicero, Lib. II. de Officijs: *Siquis ab ineunte ætate habet caussam celebritatis & nominis, aut à Patre acceptam, aut aliquo casu atq; Fortuna, in hunc oculi omnium conjiciuntur, atque in eo, quid agat, quemadmodum agat, inquiritur. Et tamquam in clarissima luce versetur, ita nullum obscurum potest, nec dictum ejus esse, nec factum.* PLinius, Panegyrico: *Habet hoc privum magna Fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur. Principum vero non modo domus*, sed ipsa cubicula, intimosque recessus recludit, omniaq; arcana noscenda Famæ proponitatq; explicat. Seneca ad Neronem, de Clementia, lib I. cap. VIII. *Alia conditio est eorum qui in turba, quam non excedunt, latent: Quorum & virtutes, ut appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent. Vestra facta dictaque rumor excipit, & ideò nullis magis cavendum est, qualem famam habeant, quam qui qualemcunq; meruerint, magnam habituri sunt. Nostros motus pauci sentiunt, prodire nobis ac recedere, ac mutare habitum sine sensu publico, licet: Tibi non magis quam Soli latere contingit. Multa contrà te lux est: omnium in istam conversi sunt oculi. Prodire te putas? Oriris. Loqui non potes, nisi ut vocem tuam quæ ubiq; sunt; gentes excipiant.* Idem, lib. III. de Ira, capite XIV. *Cambysem Regem, minus deditum vino, Praxaspes, unus ex carissimis, monebat, ut parcius biberet, Turpem esse dicens Ebrietatem in Rege, quem oculi omnium auresque sequentur.*

Hinc

Hinc capiendum quod plurimos Operum testes Hieroni Pithionicæ tribuit Pindarus, Od. I. Et paria legas, apud B. Hieronymum Epist. III. Vbi nonnihil notat & elegans Scholiastes Henricus Gravius. Papinius lib. II. Thebaid. *Sollers deprendere semper Fama Duces.* Gulielmus etiam Brito noster, lib IV. Philipp.

Nec Rex celatur, nec mons absconditur ipsa;
Regia majestas, numquam se passa latere;
Quicquid agat, Regis persona patebit ubique.
Quæsitasque negans sibi caligare tenebras
Proditur, & latebras mediis non invenit umbris.
Dum quocunque specu proprio splendescit ab igne:

Aulici nostri Carmina huc producta olim, sua in statione melius legentur.

273. NEC POSSE DARI REGALIBUS USQUAM SECRETUM VITIIS.] Quia minima etiam principum peccata continuò in ore sint omnium. PLutarchus Fragmento supra Laudato.

περὶ ἀπαίδευτον ἡγεμόνα, ὐδὲ γὰρ λαθεῖν οἷόντε τὰς κακίας ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἀλλὰ τὰς μὲν ἐπιληπτικὰς, ἂν ἐν ψυχῇ τινὶ γένωνται, ἐξουσίας ἐπιλαβοῦσιν, ἴλιγγον ἴσχει, καὶ σάλον, ἐξελέγχων τὸ πάθος αὐτῶν, τοὺς δ' ἀπαιδεύτους, καὶ ἀμαθεῖς, ἡ ψυχὴ μικρὸν ἐκκυφίσασα πλούτοις τισὶν ἡ ἡδοναῖς, ἢ δόξαις, ἢ ἀρχαῖς, μετεώρους γινομένους, εὐθὺς ἐπιδείκνυσι πίπτοντας.

Additque: Atq; adeo, sicut inter vasa non facilè discernere possis, quod eorum integrū, quod sit vitiosum; ubi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat, ita animæ, rimis fatiscentes, infusam potentiā non continent, sed foras diffluunt, cupiditatibus, iracundiis, arrogantiis, ineptiis.

καὶ τί δεῖ ταῦτα λέγειν, ὅπου καὶ τὰ σμικρότατα τῶν ἐλλειμμάτων περὶ τοὺς ἐπιφανεῖς, καὶ ἐνδόξους συκοφαντεῖται. Κίμωνος ἦν ὁ οἶνος διαβολή. Σκιπίωνος ὁ ὕπνος. Λούκουλλος ἐπὶ τῷ δειπνεῖν πολυτελέστερον ἤκουε κακῶς.

Mos enim & Natura velut vulgi est, de potentibus malè loqui. Seneca, lib. III. de Ira, cap. XXII. PLutarchi fragmentum id est, licet à Stobæo Tractatu de Magistratu non pauca indidem nomine Demosthenis producantur.

274. LVX ALTISSIMA FATI.] Splendor dignitatis. Arcadius IC. cap. Vn. de Offic. Præf. Prætor. *Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibeatur, non aliter indicaturos esse, pro sapientia ac LVCE dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus.* Honorius & Theodosius L. III. Cod. de Commerc. *Nobiliores Natalibus, & honorium Luce conspicuos; & patrimonio ditiores perniciosum Vrbibus mercimonium exercere prohibemus.* Lux Dominii. Diocletianus & Maximianus. L. VIII. de PLagiariis.

275. ABSTRVSOS EXPLORAT FAMA RECESSVS.] Vera haud dubie lectio, quam ex libris priscis docti restituerunt, malè turbantibus nonnullis Editionibus. Scriptus noster OBSTRVSOS, ut ex Cujacianis etiam Claverius promulgavit, indidemque recepit Scaliger. Recessus, loca remota, abdita Rutilius de Roma.

Te, Dea, te celebrat Romanus ubique recessus,
Pacificoque gerit libera colla jugo.

Verum autem famam propalare omnia clarorum hominum negotia Symmachus lib. I. Epist. CII. *Mediolani te agere ante litteras tuas fama pertulerat, quæ nihil ignorari de viris conspicuis patitur.*

276. SIS PIUS IN PRIMIS.] De Pietate in Deum, an de Clementia loquatur, ambigi

bigi video. Utriusque nomine quantum exemplum Honorio præbuerit, monitor Theodosius Epistolæ & Sermones Beati Ambrosij indicant. Sanè si in Deum religionem cultiorem capies aliter, quam vulgo fit, sequentia erunt capienda. Vt Dei clementiam videlicet non Principis dicat Imperator, cui æquentur nempe mortales gratuita & sola ipsius Numinis Benignitate. Sed non est necesse difficili afflictaque interpretatione à Clementiæ Regalis commendatione recedere velle, cum PIUS hoc loco non Religiosum, sed mitem, benignum, Clementem, designet, ut alibi his libris notatum, feceruntque ante nos natos doctissimi viri, ut Petrus Faber lib. III. Semestrium, Aldus Manutius Commentario de Epistolis, alij. Sic & Salvianus *Severitati Pietatem* opponit, extremo. Lib. I. de Gubernat. Divina: *scilicet quia plenus misericordia & justitia Dominus, & PIETATI sua multa donat per indulgentiam, & severitati per disciplinam. Nos pauca potius his de Pietate* in Deum, deque Clementia, quæ Principem deceant, adscribemus, verborum nostrorũ de more, parci, ipsis optimorum auctorum. *Pietatem primam* virtutum statuunt, Pythagoræ, Phocylidis, Petronij Arbitri, carmina, vulgò notissima. Eam in Imperatore primam desideres, Synesius de Regno:

εὐσέβεια δὲ πρῶτον ὑποβεβλέσθω, κρηπὶς ἀσφαλὴς, ἐφ' ἧς ἑστήξει τὸ ἄγαλμα ἔμπεδον τῆς βασιλείας.

Gregorius Thaumaturgus:

εὐσεβείας δὴ πᾶσι φροντιστέον, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὀρθῶς λέγοντες, αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Gallus Imperator, Epistola ad Julianum Fratrem: ἐγὼ δὲ ἐν σοὶ τοῦτο ἂν εἴποιμι κατὰ τὸ ὁμηρικὸν-βάλλ' οὕτως, καὶ ἐπὶ τοιαύταις μνείαις εὔφραιν· τοὺς ἀγαπῶντας, μεμνημένος ὡς οὐκ ἐστὶ τι θεοσεβείας ἀνώτερον, ἡ γὰρ εἰς ἄκρον ἀρετὴ παιδεύει, τὸ μὲν ψεῦδος, ὡς ἀπατηλὸν, μισεῖν, τοῦ δὲ ἀληθοῦς ἔχεσθαι, ὅπερ μάλιστα ἐν τῇ περὶ τὸ θεῖον φαίνεται θρησκείᾳ. ὄχλος γὰρ πάντως φιλόνεικον, καὶ ἄστατον.

Hinc Laudum sive Titulorum Imperatoriorum non minimus, neque infrequens, piissimus. Vrbicius in ingenioso Commento Militari:

ἐπειδὴ νῦν ἀθρόως εἰς ἐκδίκησιν τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων θεόθεν κινούμενος, ὁ καλλίνικος καὶ εὐσεβέστατος δεσπότης ὥρμησεν, ἐτόλμησα μίαν παράταξιν προσθεῖναι.

Et adeo quidem hoc Pietatis Encomium principibus placuit, ut Justinianus, sub pœna temeratæ majestatis vetuerit alios magistratus, præter summum, quamlibet conspicuæ dignitatis, eodem uti. Constitut. Novella. XCIII. Apud Julianum Patritium: *Invenimus Quæstorem & Præfectum Prætorio per Orientem, in Sacro Auditorio hisdem inter locutionibus uti, quibus nos utimur: dicebant enim, NOSTRA SERENITAS, & NOSTRA PIETAS, & MANSVETUDO: & advocati eisdem vocibus ad eos utebantur. Nos illa illicita verba sibi vindicare nulli concedimus; Sin autem hoc fiat, majestatis crimine temeratores obnoxii sunto.* Ratio rei, quod per solam Pietatem, quod Claudianus isthic testatur, Deo accedant Imperatores, qui nequaquam parem sibi mortalium quemquam habere volunt. Notanda egregia verba Greg. Thaumaturgi, quorũ partẽ modo libavimus, ex Charisterio Origenis; quæ paucis verum finem virtutum omnium & studiorum, Christiano homine dignorum proponunt, Monitore eo viro, quo Deo acceptior, & miraculis illustrior ab Apostolis usq; vix quisquam floruit:

Ἐμπνεύσας ἔρωτα τῇ αὐτοῦ ἀρετῇ, καὶ τοῦ κάλλους τῆς δικαιοσύνης, ἧς τὸ χρύσεον ὄντως ἔδειξεν ἡμῖν πρόσωπον, καὶ φρονήσεως, τῆς πᾶσιν ἐφεσίμου, καὶ τῆς ἐρασμιωτάτης σοφίας, τῆς ἀληθοῦς, καὶ σωφροσύνης τῆς θεοειδοῦς,

ειδοῦς, ἥ ἐστι ψυχῆς εὐπάθεια, καὶ εἰρήνη πᾶσι τοῖς κτησαμένοις αὐτὴν, καὶ ἀνδρείας τῆς θαυμασιωτάτης ὑπομονῆς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν εὐσεβείας, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν ὀρθῶς λέγοντες, αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ ταύτης περ γὰρ ὁρμωμένοις ῥᾷστα ἂν ἡμῖν ἐπιγένοιντο, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταί, εἰ τοῦ ὁ πρόσθεν θεῷ κτήσασθαι, ἑαυτοῖς ἐπιθυμοῦντες, καὶ σπεύδοντες τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ἐπιμελοίμεθα: ὅπως μὴ ἀνάξιοι, καὶ ῥυπῶντες, μετὰ δὲ πάσης ἀρετῆς καὶ σοφίας, ὥσπερ τινὸς ἀγαθοῦ πομποῦ, καὶ ἱερέως σοφωτάτου προσίοιμεν τῷ θεῷ, τό γε πάντων τέλος, οὐκ ἄλλο ἕτερόν τι οἶμαι, ἢ καθαρῷ τῷ νῷ ἐξομοιωθέντα προσελθεῖν τῷ θεῷ, καὶ μένειν ἐν αὐτῷ.

Principibus Romanis ab divinæ Pietatis imitatione divinitatis quoque honorem accessisse edisserit Themistius, Oratione quam Speciatim de Humanitate hujus Theodosii nostri habuit Imperatoris in Deum officio, pleni aliorum Commentarij, & pulcrè Leo Philosophus Tacticorum cap. II.

παρακελευόμεθα σοὶ οὖν, ὦ στρατηγὲ, πρώτην ταύτην παρακέλευσιν καὶ παραίνεσιν, ὥστε πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων θεοσεβείας, καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὸν θεὸν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ φοβεῖσθαι αὐτὸν, καὶ ἀγαπᾷν ἐξ ὅλης καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐκτελεῖν ἐντολὰς, καὶ τὴν ἐκείνου εὐμένειαν ἐκ τούτου προσλαμβάνεσθαι, ἵνα ἐν καιρῷ πολέμου στάσεως, ὡς φίλος φίλῳ, εἰ καὶ τολμηρὸν τῷ κοινῷ δεσπότῃ θαῤῥῶν προσεύχῃ, καὶ τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας εἰς αὐτὸν ἔχων, τὴν αὐτοῦ βοήθειαν ἐπισπάσῃ, &c.

Rationes & argumenta idem scitè sanctèq; proponit ejusdem Libri Epilogo, fusius quidem, utpote, quibus omnem veram & Principalem Philosophiam voluerit complecti. His Theodosianis similia media Barbarie Comiti Lippiensium Ex ore Patris præcipit, miraculo quodam ævi & loci, Iustinus versificator. Quæ & apponemus:

Nil inconsultum facias, nihil impetuosè,
Tentes, sit Ratio prævia, quicquid ages.
Nullus adulator te fallat, sive susurro,
Nulla horum verbis est adhibenda fides.
Tu Dominos reverere tuos, quibus esse fidelis
Ex fidei debes conditione data:
Subjectos tibi, promoveas, ope, rebus, amore:
A quibus adversam vim removere stude.
Sis pius in miseros, humiles nec despice. Tutor
Non desolator pauperis esse velis.
Vindictam differ donec tu quid sit honestum
Sive quid expediat pēdere corde queas.

Tales exhortationes libris litterisq; comprehensæ sunt à Basilio & Emanuele Palæologo, Imperatoribus. Tirole fictitio Scotorum Rege, Winsbekio, Nobili, Germano, aliis. Quibus obsecundare filiorum fuerit, Auctor incertus Panegyrici laudat in Constantino: *Iustitiam Patris atque Pietatem sic imitaris & sequeris, ut omnibus ad te confugientibus, diversamque opem, aut contra aliorum injurias aut pro suis commodis postulantibus, quasi legata Patris videaris exsolvere, idque ipsum coram gaudeas prædicari, quicquid tu justè & Liberaliter feceris, filium Constantij necessario præstitisse.* Idque spondet vovetque hæredibus porro suis Filius Germani Comitis, apud eumdem versificatorem Iustinum:

Hæc ad verba patris humentia filius ora
Calat, quem fletus vix sinit ista loqui.

Care

Care pater merito, quia sum tibi carus, Amoris
Nam mihi multa patent experimenta tui.
Tu mihi nunc præcepta, fidem testantia, tradis,
Quæ servabo libens, dum mihi vita manet.
Observanda meis hæredibus ista relinquam.
Hæc utinam memori mente tenere velint.

276. CUM VINCAMUR IN OMNI MUNERE.] Cum Deorũ immortalium ea, inquit, sit potestas, ea majestas, ut, quamlibet summa ope adnitamur eorum virtuti esse similes, relinquamur tamen nullis non muneribus, quibus afficiunt illi mortalia & conservant. Una sola nos illis Clementia exæquat, ut pariter atque illi cœlitus. Sic nos in terris, vicem eorum gerentes, prodesse hac virtute valeamus generi humano. Videntur translata hæc de Pindaro, cujus gloriosa verba sunt. Nemeonic. VI.

Ἓν ἀνδρῶν ἓν θεῶν γένος, ἐκ
Μιᾶς δὲ πνέομεν
Ματρὸς ἀμφότεροι.
Διείργει δὲ πᾶσα κεκριμένα
Δύναμις, ὡς τὸ μὲν οὐδέν.
Ὁ δὲ χάλκεος ἀσφαλὲς αἰὲν ἕδος.
Μένει οὐρανός, ἀλλά τι προσφέρομεν
Ἔμπαν, ἢ μέγαν νόον, ἤ-
τοι φύσιν ἀθανάτοις.
Καίπερ ἐφημερίαν
Οὐκ εἰδότες, οὐδὲ μετὰ Νύκτας

Scholiastes Priscus: ἐμφαίνει διὰ τοῦ προοιμίου, ὅτι κοινωνίαν τινὰ πρὸς τοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν, τῇ εὐφυΐᾳ, καὶ τοῖς ἔργοις τοῦ νοῦ, ὅτι δὲ κοινὸν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τοὺς θεοὺς τὸ γένος, καὶ ἡσίοδος μαρτυρεῖ.

Sane nobilissimum humanæ mentis opus Clementia, qua, si quoquam, Deos accedũt Principes. Synesius, Epist. XXXI.

Αὐτὰς δὲ τὰς ψυχὰς τῶν πόλεων παρὰ τοὺς καιροὺς ἑκάστους οἷα σὺ παριστάναι, συνηγόρους τε, καὶ συμμάχους, ἐκ τοῦ κοινοῦ θεοῦ δεῖσθαι, γενέσθαι σοι πρεπούσης ἀμοιβὰς τῆς ἐνδεχομένης ἐκείνου μιμήσεως. τὸ γὰρ εὖ ποιεῖν, ἐν τούτῳ μόνον ἔχουσι κοινὸν ἔργον ἄνθρωπος καὶ θεός, ἡ δὲ μίμησις, οἰκείωσίς ἐστι, καὶ συνάπτει πρὸς ὃ μιμεῖται τὸ μιμούμενον. διάκεισο τοίνυν, ὡς ἀπειργασμένος, οἰκείως τῷ θεῷ, τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐνεργετικῆς προαιρέσεως, καὶ σύνεσο γλυκείαις ἐλπίσιν, ὁποῖαι τῇ τοιαύτῃ τῆς ψυχῆς διαθέσει προσήκουσιν.

Ad verbum cum Claudiano Themistius, Orat. V. Verbis Oraculi Rationem reddentis quapropter Lycurgum Deum appellaverit. Τί οὖν ἐστιν, ὃ ἐν Λυκούργῳ κατανοήσας, μᾶλλον ἐπέρην τῷ θείῳ προσρήματι, ἢ τῷ ἀνθρωπίνῳ; ἡ πρᾳότης, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εὐσέβεια, καὶ ἡ τούτων ἔξαρχος, φιλανθρωπία, καθ' ἣν μόνον δύναται βασιλεὺς θεῷ ὁμοιοῦσθαι.

Quem & expressisse nostrum existimem. Eodem sensu Baldricus Archiep. Dolensis lib. IV. de Bello Hierosol. c. XVI. *Serenitas in eo specialiter effulget, clementia in eo floret, quæ geminæ Sorores præcipuè decent principes.*

276. SOLA DEOS ÆQUAT CLEMENTIA NOBIS.] Comparatio Dei & hominis, quæ ducta videatur de fontibus sacrarum Litterarum, quibus Judices Regesque Dii appellantur Exodi XXII. Psalmo LXXX. II. &c. Seneca lib. I. de Clement. capite VII. *Quoniam Deorum feci mentionem, optimè hoc exemplum Principi constituam. Vide illud caput*, huic loco totum cõponendum. Pariter de eadem Virtute idem Seneca, Apolocynthosi: *Pietate & Iustitia Principes Dij fiunt*: Tacitus, Annali. XV. *Addita modestia fama, quæ nec summis mortalibus aspernanda est, & à Diis æstimatur.*

stimatur. Hoc est proximo à Numinibus loco ponere mortalium primos. Marcus Antoninus Imp. Epistola ad Faustinam: *Non enim quicquam est quod Imperatorem Romanum melius commendet gentibus, quam Clementia. Hæc CÆSAREM DEVM FECIT, hæc Augustum consecravit, hæc patrem tuum inprimis Pii nomine ornavit.* Longinus περὶ ὕψους, libro qui auctorem Politicum, Eloquentem, doctum, simul arguat.

εἰ γὰρ δὴ ὁ ἀποφήνας ἄμεινον τὸ θεοῖς ὅμοιον ἔχομεν, εὐεργασίαν, εἶπε, καὶ ἀλήθειαν.

Justinianus Imp. L. XVI. de Donat. inter virum & Vxor. *Cum itaque in utroq; casu oporteat Augusto remedio caussam dirimi, cum nihil tam peculiare sit Imperialis Majestatis, quam Humanitas, per quam solam Dei servatur imitatio, in ambobus casibus firmam esse donationem, censemus.* Evagrius Monachus: *Homo nulla re propius ad similitudinem Dei accedit, quam bene de aliis merendo.* Salomon Episcopus de re eadem:

Crebrius id libuit versus concludere vinclo,
Vt quod mortales aptat, jungitque Tonanti,
Alterutrum soniet sincero fœdere nosmet.

Philo Iudæus Libro περὶ τῶν μετονομασθέντων. τὸ ἄμεινον δέ ἐστιν ὠφελεῖν, ἀλλὰ μὴ βλάπτειν ὅσους ἂν οἷόν τε ᾖ, τὸ γὰρ ἐπιτηδευθέν, τοῦτ' ἐστίν, ἐπεὶ κἀκείνῳ δύναμις μὲν ἐστι δρᾶν ἑκάτερα, βούλεται δὲ μόνα τ' ἀγαθά. αἰεὶ γὰρ ἐστὶν ἐπιμελὲς αὐτῷ, καὶ ταῖς εὐεργέτισιν αὐτοῦ δυνάμεσι, τὸ πλημμελὲς τῆς χείρονος οὐσίας μὴ ποιεῖν, καὶ μεθαρμονίζεσθαι πρὸς τὴν ἀμείνω, ταῦτα μιμεῖσθαι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄρχοντας, εἴγε τις αὐτοῖς φροντὶς ἐξομοιώσεως τῆς πρὸς θεόν.

Quæ & à magistro Philonis, vel certe Condiscipulo, Platone prolata non absimiliter, Claudianus noster etiam sequentibus secutus videatur. Quæ autem dicat idem noster Sapiens, quibus vincatur à Deo homo, quibusque solis adeum proximus accedere possit, nemo clarius nobis dixerit, vatemque enarraverit Themistio, cujus ex Philadelphis hæc verba sunt, Oratione Synesio ab aliis adscripta.

Μόνον δὲ, inquit, ἐκεῖνο θεῖον ἀτέχνως, καὶ οὐράνιον, ἐπ' ἐξουσίας ἔχειν, καὶ ἐν ῥᾳστώνῃ εὐδαιμονίαν ἀνθρώπων, καὶ τοῦτο ἡ θειότης ἐστὶν, ἐξ ἧς συνεχῶς ὑμᾶς ὀνομάζομεν, ἣν οὐχ ὅσιον ἄλλως ἐπαληθεύεσθαι, μὴ προσυπαρχούσης φιλανθρωπίας, οὐδὲ γὰρ σκόπει, τριῶν ὄντων οἷς ὁ θεὸς διαφέρων θεός ἐστιν, ἀϊδιότητος ζωῆς, περιουσίας δυνάμεως, τὸ μὴ διαλείπειν εὖ ποιεῖν ἀνθρώποις, καθ' ἓν μόνον τούτων τὸ ἔσχατον τῶν εἰρημένων ἐφικτὴ βασιλεῖ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότης, τὸ μὲν γὰρ ἢ τῷ χρόνῳ ποτὲ ἐξικέσθαι τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ τῇ περιουσίᾳ τῆς δυνάμεως, ἁμιλληθῆναι, οὐδεὶς ἂν οὐδ' ἐγγὺς ὑπολάβοι, ὅστις μὴ περίεισι τοὺς Ἀλωάδας ἀποπληξίᾳ, ἡ δὲ εἰς ἀνθρώπους ἀρετὴ, καὶ πρᾳότης, καὶ εὐμένεια, ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, καὶ λίαν ὀκνῶ, αὐτὴ ποιεῖ θεοείκελον, αὐτὴ θεοειδῆ, οὕτω διοτρεφὴς γίνεται βασιλεὺς, οὕτω διογενὴς, οὕτως αὐτῷ τὴν θειότητα ἐπιφημίζοντες οὐ ψευσόμεθα.

277. NEV DVBIE SVSPECTVS AGAS.] Nihil æque dedeceat Heroicum & cœlestem animum principis, quam vel Calumnijs credere, vel indulgere suspicionibus, rumusculisve capiendis summum culmen inflectere. Sprevere etiam apertam maledicentiam summi principes, de Cæsare Suetonius, de Augusto, Seneca lib. II. de Ira, cap XXIII. XXIV. Themistium Oratione III de Amicitia. Basilium & Emanuelem ad Filios. Suspicando occasionem peccatis dari scisit. Seneca, Epistola I I. Scite Anianus Chrysostomi super Matthæum interpres: *Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est, sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui malus est.*

est. In Alexandro Severo, quem summopere aliarum rerum dilaudat, notat Lampridius, *suspicionibus indulgentiorem fuisse.*

278. FALSUS AMICIS.] Nulli verè amicus, simulator Amoris. *Fictum* dicit Capitolinus Marco: *Dederunt ei vitio quod & Fictus fuisset, nec tam simplex quam videretur, aut quam vel Pius vel Verus fuisset.* Tacitus, Annal.I. *mortuo Augusto.* *At Romæ ruere in servitium Consules, Patres, Eques; quanto quis illustrior, tanto magis falsi ac festinantes.* Benè, præcipit Basilius Imperator Leoni Philosopho, Filio; cap. XXXV. *Omnium potentissimum vinculum est amicitia caritas. Nihil est enim in rebus humanis, quod cum amico fideli commutari possit. Constanter itaque Amicitiam serva, omni & Tempore & loco, cum iis quos veros amicos semel expertus fueris, ut & illi sine ulla titubatione aut suspicione, mutuum erga te animum gerant, & ne umquam amico ingratus sis. Pars est enim Pietatis benè merentibus gratiam referre, qui vero ingratus, ipsi sibi infensus est.* Sic ἀσφαλὴς φίλος φίλοισι Commendatur ab Euripide apud Stobæum, Principio ipso Sermonis Quadragesimi Sexti.

279. RUMORUMVE AVIDUS.] Quotidiè videmus hoc genus tumultuari semper, semper esse anxium animi. Contra noster Stiliconem Laudat. II. Panegyrico. De Fide verba faciens.

Hæc fovet absentes hæc longè sola remotis
Consulit: hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum numquam læsura clientem.

280. HORREBIT STREPITUS.] Anxius, timidus. Hujus enim ingenii hominem nota. Altera in Eutropium, de timidissimo Duce, Leone.

Ecce levis frondes à tergo concutit aura;
Credit tela Leo: Valuit pro vulnere terror.
Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem.
Integer, & nulla formidine saucius efflat.

Isidorus Pelusiota Libro V. Epist. DLXI. οἱ ψοφοδεεῖς καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν τῶν δεινῶν καταπλήττονται, ὡς οὐδὲ φύλλον φέρουσι κίνησιν, τοῦ δέους κατὰ τῶν τυχόντων μεγάλας ἐμποιοῦντες τὰς ὑποψίας.

Tales qui se arbitrio vulgi captationique auræ popularis dant. Sic de Pompeio jam seniore. Lucanus.lib.I.

totus popularibus auris
Impelli, plausuque sui gaudere theatri.

281. NON SIC EXCUBIÆ.] Amor subditorum, summum Principi præsidium, cui necquicquam Metum æquaveris, aut extortam armis subjectionem. Sententia nobilissimis scriptoribus frequentibus testimoniis contestata. Themistius, Oration.V.

δυσκαταγωνιστότερον δὲ φυλακτήριον εὐνοίας οὐδέν. ὅπλων μὲν γὰρ εὔνοιαν οὐκ ἴσμεν καταλυθεῖσαν, εὐνοίᾳ δὲ δυνάμεις πολλάς. αὐτίκα τοῖς μὲν ἐκ πραότητος εὐδοκίμοις τῶν αὐτοκρατόρων ἔσει μὴ λίαν ὀλίγωροι καὶ ἐκκεχυμένοι: εἴπως δ' ἂν ἔφυ ἐπιβουλή, καὶ αὐτὴ κατεσβέσθη πρὶν ἐξαφθῆναι, τοῖς δὲ χαλεποῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις ἀεὶ τοὺς ἁλισκομένους ὑποτεμνόμενοι, οὐκ ἐπέλιπον οἱ κατεγχειροῦντες.

Pacatus ad Theodosium: *Privatas quoque ædes divinis vestigiis consecrasti, remota custodia militari, tutior publici Amoris excubiis.* Synesius de Regno:

εὔνοια μόνη καὶ μάλιστα βασιλέως ἐστὶ ἰσχυρὸν φυλακτήριον.

Dio Cassius lib.XXXVII.

Νῦν δὲ καὶ τοι σοφώτατος ὁ Μιθριδάτης, ἐς πάντα τὰ βασιλικὰ γενόμενος, οὐκ ἔγνω ὅτι οὐδεὶς οὐδὲ, οὔτε τὰ ὅπλα, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν ὑπηκόων ἄνευ τῆς παρ' αὐτῶν φιλίας ἰσχύει. Herodianus libro primo τῶν

μετὰ

τῶν Μάρκον, οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὐταρκὲς πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια, μάλιστα δ' ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. Vide multis Dionem Chrysostomum Orat. I. Demosthenem Orat. VIII. de Chersoneso & alibi. Xenophon Pædia VIII.

οἶσθα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον.

Seneca lib. I. de Clem. cap. XIX. *Verum est inexpugnabile munimentum, Amor civium.* Periander apud Diogenem Laertium.

εἶπε τοὺς μέλλοντας ἀσφαλῶς τυραννεῖν τῇ εὐνοίᾳ δορυφορεῖσθαι, καὶ μὴ τοῖς ὅπλοις.

Plinius Panegyrico: *Frustra se terrore succinxerit qui septus caritate non fuerit.* Cicero, Philippica II. Ferrandus Parænetico: *Gubernationi Reipublicæ, Securitati, Saluti, Concordiæ, plus prospicitur, quando Dux optimus amari eligit, non timeri. Dux amabilis, murus est patriæ: qui verò continuato in omni tempore rigore metuendus apparet; subditos facit omnes infideles, facile timet proditionem, facilius patitur, extraneus vivit inter suos.* Salvianus extremo lib. V. *Cur nihil judicas pretiosius quam nequitiam? Cur nihil præstantius quam rapinam? Disce vel à pagano homine virum bonum. Charitate enim,* inquit, *& benevolentia septum esse oportet, non armis.* Aristoteles, Epistola. IV.

τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι μετάνοιαν δίδου, τοῖς δὲ εὐνοοῦσι τὰς χάριτας προχείρως νέμε, ταῦτα γὰρ πράττων οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δι' ὅλου συντηρῶν, ἀσφαλέστατα καὶ ἀκίνδυνα τὰ τῆς ἡγεμονίας ἕξεις μέλαθρα.

Leo, Tacticon. cap. XX. v. CCVIII. de Imperatore: Boni Præfecti indicium, & magnæ virtutis significatio est si milites subjecti benivolo animo ipsi obtemperent, & si Labores sponte sua subierint, & in illis duraverint. Nam qui Necessitate & vi subjiciuntur, qui indignè se ac contrà quam præside dignum est, geruntilli insidiatores, non Amici, Perfugæ non Constantes in periculis existimari debent. Idem, cap. II. v. XI.

καὶ ἀγαπώμενον δὲ παρὰ τῶν ὑπηκόων τὸν στρατηγὸν, εὐδοκιμώτερον οἴδαμεν γίνεσθαι, ὃν γὰρ ἄνθρωποι φιλοῦσι, τούτῳ ἐπιτάττοντι μὲν ταχὺ πείθονται, λέγοντι δὲ καὶ ἐπαισχυνομένῳ οὐκ ἀπιστοῦσι, κινδυνεύοντι δὲ συναγωνίζονται, τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη, τὸ προθεῖναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ φιλουμένου.

Plinius lib. VIII. Epist. XXIV. *Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur: Longeque valentior Amor ad obtinendum quod velis quam timor. Nam Timor abit, si recedas, Manet Amor ut ille in Odium, hic in reverentiam vertatur.* Libanius Basilico:

μέγα φρονῶν, οὐκ ἐν φόβῳ συνέχει τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐν φίλτρῳ τῶν ἀρχομένων φρουρεῖται, δεινὸς εὐνοίᾳ μὲν ἀμείβειν, πταίσματι δὲ νέμειν συγγνώμην, φιλονεικίας κρείττων, ὀργῆς βελτίων, ἡδονῆς ἄρχων, οἴεται γὰρ προσήκειν μὴ τῶν μὲν πόλεων κρατεῖν, τοῖς δὲ τῆς ψυχῆς πάθεσιν ὑπηρετεῖν. Julianus Constantiana I. εὔνοιαν εἶναι δεῖν περὶ τῶν ὑπηκόων ὑπάρχειν τῷ βασιλεύοντι ἐρυμάτων ἀσφαλέστατον, ταύτην δὲ ἐπιτάττοντα μὲν καὶ κελεύοντα, καθάπερ εἰσφορὰς καὶ φόρους κτᾶσθαι παντελῶς ἄλογον, λείπεται δὲ λοιπὸν, καθάπερ αὐτὸς ὥρμηκας, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν, καὶ μιμεῖσθαι τὴν θείαν ἐν ἀνθρώποις φύσιν.

Cicero lib. II. de Officiis. *Rerum omnium*

nec aptius est quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quam deligi, nec alienius, quam timeri.

EXCUBIÆ.] Satellitia & excubias Romanorum Principum dicit solemnes. Quæ omnis res notata & illustrata pridem viris doctis. Accersitos in hunc usum ad Rhenum & ultra habitantes populos prodit Historia Augusta; Quin Cleopatram CCCC. Gallos in satellitium suum habuisse, quos postea nactus est, dono Cæsaris, Herodes Rex tradunt Josephus & Egesippus. Imitatio est Papiniana ex I. Thebaid. de paupere Regno:

Nendum impacatis Regum advigilantia somnis
Pila, nec alterna ferri statione gementes
Excubiæ, nec cura mero committere gemmas.

Credebantur Romanis moribus hæ excubiæ, auctoritatem regno facere: Quare de re velut incredibili loquitur Marcus Antoninus: ὅτι δυνατόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιοῦντα μὴ δορυφορήσεως χρῄζειν.

Stante Republica excubiæ hoc genus, arbitrio senatus assignabantur præsidij nomine benemeritis civibus, Exemplum apud Dionem, lib. XXXVI. de Pisone & Cotta, & notavit in Variis elegantissimus Curantius. Circumstantia pila, notant Metum periculi de propinquo, quali proximè corpus Principis hoc genus custodiæ circumsepiebat. Quarum munus alioquin cingere Principem. Lucianus Necyomantiæ:

τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκεύασε, παῤῥαν δὲ ἐπιθεῖσα, καὶ δορυφόρους παραδοῦσα, καὶ τὴν κεφαλὴν στέψασα τῷ διαδήματι.

Vtpote insigne Regium. Appianus, Civil. I. de Sulla: *Ipsi verò planè jam regnans Dictator, Consulibus praerat. Nam & Secures ei, ut Dictator, praferebantur. XXIV. & frequenti stipabatur satellitio, quemadmodum olim Reges.* Hinc τοὺς περὶ τὸν βασιλέα δορυφόρους vocant, ut Herodianus, lib. I. à corpore videlicet ejus non recedentes. Atque hoc insigne metum facientis & metuentis simul tyrannidis: Bono autem Principi non erit ineptum fatere se tutorem tutelæ suæ, & ipsum, Bonitate nimirum & vigilantia sua, præsidiis suis præsidio esse, quod de suo in Basilica Oratione scribit Libanius:

ἐκείνῳ, inqt, ἡμέρα μὲν ἐν ἔργοις, νὺξ δὲ ἐν ἴσῳ ταῖς ἡμέραις, μέθη δὲ ἀπελήλαται, καὶ τὸ νήφειν ἐν συνηθείᾳ, δόρυ δὲ ἅπας ἰχθύς, ὁ δὲ ἐγρηγορὼς, ἐπιτήδειος, φρουρὰν δὲ σώματος οὐκ αὐτὸς ἔχει τὴν παρὰ τῶν δορυφόρων, τὴν δὲ παρ' αὐτοῦ τοῖς δορυφόροις παρέχει, ἐπειδὰν γὰρ αἴσθηται κατειλημμένους, ὅπνῳ πολλῷ, τοῖς μὲν οὐκ ἀσύγγνωστον τὴν ἀνάπαυλαν ἀφίησιν αὐτὸς δὲ, ὥσπερ ἀνταγωνιζόμενος τῇ φύσει, τὸ δόρυ λαμβάνων, περίπολον αὐτὸν τῶν βασιλείων καθίστησιν.

Satellitum hoc genus usum Romæ invexit Tarquinius Superbus, tyrannidis verę signum & præsidium. Dionysium lege. libro IV. Deinceps eousque eorum officium extendebatur, ut scrutatos legamus gremios Regiam ingredientium, ne quo nocerent Principi. Suetonius Vespasiano, cap. XII. *Consuetudinem salutantes scrutandi, manente adhuc bello civili, omiserat.* Quæ ultimò Romanam Aulam nugæ irrepserint, habes in Arcanis Iustiniani apud Procopium.

283. ALTERNA FIDES.] Vt Ametur enim aliquis, Amet ipse amaturos necesse est. Seneca, Epist. Nona. *Quaris quomodo Amicum cito facturus sis? Hecaton ait: Ego tibi monstrabo Amatorium, sine medicamento, sine herba, sine ullius venefica carmine, Si vis amari, Ama.* Auctor ad Pisonem:

positoque per omnia fastu,
Inter ut aquales unus numeraris amicos,

Obse-

Obsequiumque doces, & Amando quaeris Amorem.

Martialis, Lib. VI. Epigr. XI.

Vt praestem Pyladen, aliquis mihi praestet Oresten,
Hoc verbis non fit: Marce, ut ameris, ama.

Multa de Natura Amoris huc pertinentia Philosophi, inprimis Coryphaeus PLatonicorum PLotinus, quae huc non congerenda. Joannes Saresburiensis ad suum Librum.

Regula fida nimis, quisquis amandus, amet.

Columbanus in Monostichis.

Iam magnum reddas modico te munus amico,
Semper amicus ames, Amor est pretiosior auro.

Ita legendi duo sancti viri versus, in quorum neutro mica salis vulgo est. Amorem ait idem auro pretiosiorem, utpotè qui mutuam Benevolentiam ex se gignat, quę auro nequaquam comparabilis est. Arnaldus Abbas, opere sex Dierũ: *Christus est caritas, sincerissimus liquor, virtus mundissima, refrigerium animarum, Purificatio mentium, nec vasis inquinatis mera Spiritus bonitas illabitur, nec unquam immũdus unctione illa regali linitur. Charitas quippè est Amor, & qui non amat, Amari non potest.* Sophistae Graeci non inanem bonae mentis huc commenti sunt fabulam, de Erote atque Anterote, ut ille, natus quidem sine hoc fuerit, non potuerit autem in staturam convenientem prodire, sed illo postgenito habuerit opus Mater, uti utrumque ad Legitimum florem vitae produceret. Eam enarrat Themistius Orat. VII. Qui est Protrepticus Philosophię ad Nicomedienses: *Olim, cum Amorem peperisset Venus, caetera quidem formosus, & matre sua dignus haberi poterat; deerat unum, quod injustam convenientemq; tali forma staturam non excresceret, neq; augesceret corpus, sed diu, quantillus editus fuerat, commaneret. Hac tanta rei novitate, cum & Mater, & Nutrices infantis. Gratiae, quid agendum, nescirent: adeuntes Themidem (nondum enim Delphos Apollo tenebat) orabant; ut aliquem exitum puero, tam inaudita tamq; insitata calamitatis ostenderent. At Diva: Ego vos ea anxietate Liberabo, infantis enim ingenium nec dum vobis notum. Tuus ille, Venus, Amor, Germanus ac sincerus, utcumq; solus nasci potest, crescere solus non potest: sed Anterote tibi est opus, si Erotem Crescentem videri cupis. Natura amborum fratrum haec erit, mutua alter alteri incrementi caussa erit, cum enim sese invicem gemini adspexerint, aequaliter adolescent, sin alteruter deerit, minuerentur ambo. Sic Anterotem parit Venus; statim glíscere Eros incipit, ac pennas producere, ac fieri grandior. Itaq;, tamq; ei sorti ac conditioni obnoxius, mirabiles sapè casus varietatesq; sustinet, modo vigens crescensq;, nunc marcescēs, rursumq; alibi incrementum capiens. Sed perpetuo germani sui societatem desiderat, quem cum grandem animadverterit, majorescere & ipse contendit, eum contrahi animadvertens, minuitur & ipse, vel invitus.*

283. SIMPLEX GRATIA.] Candidus affectus, qualem Gratiam appellant Graecorũ aemulatione scriptores Latini. *Simplex* infucatum, candidum, sincerumque valet, uti contraria omnia duplex. Inspice Adversar. lib. XII. cap. XV. Sic non tristis gratia Sermonis, in affectata comitas, apud Petronium:

Sermonis puri non tristis Gratia ridet.

283. PULCERRIMUS IPSE.] Omninò legem dum ipsi, se sibi ligat, ob harmoniam tot partium.

284. MUNDUS AMORE LIGET.] Verba ipsa sunt Platonis Timaeo.

ἐκ δὲ τε δὴ τούτων καὶ τοιούτων τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη, δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστε εἰς τὸ αὐτὸ αὑτῷ ξυνελθὸν ἄλυτον ὑπὸ τῶν ἄλλων, πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυνδήσαντος, γενέσθαι. Empe-

docles: ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν᾽ εἰς ἓν ἅπαντα, ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νείκεος ἔχθει.

Supernorum, omniumq; universi corporis membrorum admiranda Concordia, ad Subditorum Amorem Principem cohortatur. Ut constent enim minora majoribus. Concentu & Conspiratione omnium opus erit. Ita Aristides de Concordia, ad Civitates Asiaticas: *Nolite existimare si in Obsidionibus id nocet maximè, cum dispersa sunt præsidia, in Rebuspublicis, ac mutua consuetudine multas prodesse partes: verum concentum, si quo in alio loco, heic quidem valere plurimum. Hic est urbium verus ornatus, hoc maximum monumētum, hæc species pulcerrima. Hac eorum sunt qui sursum respiciunt, non in fossas ac lapides; quique veram Naturam, non saxorum aut Lignorum, conspexerint, & ejus, à quo cuncta hæc reguntur, divinæ Reipublicæ partem eam, quæ nobis convenit, acceperunt. Nam & cœlum totum atque mundum, qui pulcerrimam omnium tum figuram, tum appellationem, sortitus est; una sententia & Amicitia vis administrat, cujus ductu & Sol procedit, suum perpetuò locum servans, & Lunæ facies, ac motus stellarum, temporumq; circuitus, ac singulorum inter se ordines perficiuntur, & recessus oportuni, rursumq; conjunctiones, observantur, dum vincit Concordia Discordia verò est nulla, nec nascitur, verum ordinationi omnia concedunt, & uno animo res omnes peragunt. Quocircà, si rectè sapere judicantur ij, qui præstātiores imitantur, illi sanè prudenter agent, qui se universos unum quiddam esse, quantum fieri poterit, arbitrantur.* Vide Auctorem & Interpretem de Mundo. Item Librum Qui ejusdem Tituli Philoni Judæo adscribitur. Hinc Socialis Machina, Mundus perhibetur Vniversus. Drepanius Florus de Cereo Paschali:

> *Legibus æternis, vertigine concita jugi,*
> *Volvitur immensi Socialis machina mundi.*

Ita Amorem Ducem & Choragum Harmoniæ omnium rerum facit Philosophus noster Parnassius.

ἀπρόσδηλον γὰρ εἰ μή τις ἔρως ἐπί τινι παρεχχλυθείσ πράγματι, ἀμήχανον τοῦτο κατορθῶναι, verè ait Demetrius Constantinopolitanus initio Hieraco Saphij. Sicque in Veneris, & mox Amoris, nativitate, Nonnus, lib XLI.

> πρώτη κύπριν ἐδέκτο.
> Καὶ τότε θοῦρον ἔρωτα, γόνος πρωτόσπορον ἀρχὴν,
> Ἁρμονίης κόσμοιο φερέσβιον ἡνιοχῆα,
> Ἀμφιφανὴς ὠδῖνε, ἐν᾽ ὄφρυσι γείτονος ὄρμῳ.

Sic Amicitia apud Theodorum Prodromum, in Exilio suo.

> Οὕτως μὲν, οὕτως, ἡ νοουμένη κτίσις,
> Ἐμοὶ κρατεῖται, καὶ μένει φρουρουμένη.
> Τὴν γὰρ θεατὴν, καὶ κατ' αἴσθησιν φύσιν,
> Τὸ κοσμικὸν πλήρωμα, τὴν κάτω κτίσιν,
> Τίς ἀμφιβάλλει, μὴ κρατεῖσθαι φιλίᾳ.

Quibus verbis scribēdum Οὕτως μὲν ὅλως. PLura hujus rei ibidem legas. Multa in Collectaneis Physicis, apud Joannem Stobæum, cap. XII. Ostendit autem Divinum Amorem Principi Claudianus, ad ejus conciliandum subditis, quoniam eamdem ad parentem ipsi orbem personam Regi adsignant Sapientes, quam erga mundum suum habent Numina. Diotogenes Pythagoricus: *Cultus divinus omnino dignitatis Regia est. Siquidem inter præstantissima Natura Deus excellit. Terrenis & hominibus præstat Rex. Nempè ut Deus ad mundum, ita se habet Rex ad Rempublicam Et ut Respublica ad mundum, ita Rex ad Deum. Civitas*

vitai enim ex multis diversisque concinnata, mundi structuram & Harmoniam imitatur. Rex autem, gerens Imperium nulli obnoxium, lexq; viva existens, Dei figuram inter homines refert. A mundi autem Harmonia pendet homo, ut Hermes Trismegistus in Jatromathematicis concludit:

χωρὶς τῆς κοσμικῆς συμπαθείας ἀνθρώποις ἐδὲν ἐπιγίνεται.

Itaque microcosmus etiam iste particeps Harmoniæ, & Amore se suo ligat ut sit unum corpus homo, per Spiritum dilectionis divinæ, nectentem & facientem ex tot diversis partibus unum corpus, de quo divinè P. Paullus 1. Corinth. cap. XII. Sic illam omnium mundi partium Harmoniam in verò & unanimi cultu Creatoris sui agnoscunt Christiani etiam seriò scriptores. Ruritius, lib I. Epist. V. *Opportunum vos admonendi tempus inveni, quo in Harmonia mundi Universa animantia, pariter bruta & elinguia, incedentia, volantia, reptilia, suis quaq; modis, suis sibilis, suis queq; vocibus, etsi sono dissono, & ore diverso, pari tamen affectu, quasi uno concentu, in laudem proprij auctoris erumpunt, & potentiam, quam promere nequeunt, sentire se produnt.* Qui de Verno Tempore sermocinatur. Huic Harmoniæ Chelin, hoc est Modimperatorem, Ducem, dant veteres Filium Dei, Servatorẽ nostrum, ut in Oraculo de eo veridico, cujuscunque Poëtæ:

ἑπτά με φωνήεντα θεὸν, μέγαν, ἄφθιτον, αἰνεῖ
Γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.
Εἰμὶ δ' ἐγὼ πάντων χέλυς ἄφθιτος, ἡ τὰ λυρῴδη
Ἡρμοσάμην δίνης οὐρανίοιο μέλη.

284. AMORE LIGET.] Vinculo velut quopiam, quo genere firmam Amicitiam depingi docui libris Adversariorum. Sic vincula Amicitię in Natura agnoscit Theodorus Prodromus.

Οὐδ' αὐτὸ γῦν ἔγνωκεν, ὡς ἔχθεσι φύσις
Οὐκ εἶδε δεσμεῖν, ἀλλὰ τοὺς δεσμοὺς λύειν.

Sic Coronam in mutuo Amore rerum Sapiẽtes constituunt, partibus velut in circulum perpetuæ conjunctionis implexis. Vide Stobęi Physica, cap. περὶ τάξεως Κόσμου. His autem omnibus Sapientissimus Poëta Aequalitatem aut Aequabilitatem commendat Principi, uti mutua sibi benivolentia subjectos jungat, amans eos, eorum vicissim Amorem Magnifaciens. Ejus virtutis conveniens Encomium hauries, si voles expendere, in Libro Philonis Judæi de Principe, quem legendum suadeo. Quæ turbant hìc in scriptura nonnulli Codices, tanti non sunt ut eorum ratio ulla habeatur. De mutuo Amore mundi eleganter canit Boethius, lib. II. de Consol. Carm. VIII.

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices.
Quod pugnantia semina
Fœdus perpetuum tenent.
Quod Phœbus roseum diem
Curru provehit aureo.
Vt quas duxerit Hesperus
Phœbe noctibus imperet.
Vt fluctus avidum mare
Certo fine coerceat.
Ne terris liceat vagos.
Latis tendere terminos.
Hanc rerum seriem LIGAT
Terras ac pelagus regens,
Et cælo imperitans, AMOR.
Hic si frena remiserit.
Quicquid nunc amat invicem
Bellum continuò geret.
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent solvere machinam,
Hic sancto populos quoque

Iuncto

Iunctos fœdere continet.
Hic & conjugij sacrum
Castru nectit Amoribus,
Hic fides etiam sua
Dictat jura sodalibus.
O Felix hominum genus!
Si vestros animos Amor
Quo cœlum regitur, regat.

Inepti brutoque animo qui contrà perpetuas pugnas in Cœlesti corpore agnoscunt, non videntes certamina illa gigni ex Amore, & in ejus effectus redire. Desipuerunt vel maximè hic Empedocles & Epicuræi, atq; omnis Heracliti Schola, hinc hostilem animum in se partium, tamdemq; interitum universi concludens. Multis Lucretius Libro V.

Tantoperè inter se Cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello. &c.

Inepti & Astrologi, qui siderum & signorum cœlestium concordiam nullam, clarā autem discordiam agnoverint, ut non paucis, lib. III. Manilius. Cum effectus ostendant diffidere partes, ut fœdcunditas vniversi laxetur in novas semper formas.

285. NEC VI CONNEXA PER ÆVUM.] Sed Amore, de quo modo dictum. Appulejus de Mundo: *Sic totique Mundi sua instantia initiorum, impares inter se, conventus, pari, non discordante, consensu Naturæ veluti Musica temperavit. Namque liquida arida, glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqua confudit unumque ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum, constituit. Terramq;, mare, atq; cœlum, Solis Orbe, & Lunæ globo, cæterisq; Orientium & Occidentium siderum facibus ornavit, una illa parte mixta, quā quidem cunctu constat implicatam, dum confusa, dum libera Elementorum substantia. Ignis, aqua, Aeris, Terra, ex quibus hujus sphera convexit, & disparibus qualitatibus Naturæ conflata adacta est fateri concordia, & ex ea Salutem operi machinata. Principiorum igitur consensus, sibi Concordiam peperit, Perseverantiam verò inter se Amicitia elementis dedit specierum æqua partitio, dum in nullo alia ab alia vincitur, modo vel potestate æqualis. Quippè omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum ferventium, frigidorum, docente Ratione Naturæ, diversis licet reb. æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemque reperisse.* Vide PLatonem Timæo, ejusq; Interpretes, Timæum ipsum & Ocellum.

286. QUI.] Quî, quomodo. Quomodo, ait. Sol, rapidissimus ignis, natura sua potens exurere omnia & tabefacere, si propius admoveret se, perditurus omnia, non id agat tamen, sed medio limite incedens nutriat potius subdita quam adurat? Sic in Phaetonte tyrannum veteres Theologi descripserunt, per mythologias ingruere soliti, cum Clementiam Divinam virtutem, superis Principes jungere urgeant, exempla subdentes cœlestia. Aristides Encomio Marci.

οἴεται δὲ τὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέα τῷ τῶν ὅλων ἀπεικάσθαι βασιλεῖ. κατά τε τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν ἀρχομένων.

De Sole ad Principem pulcrè Agapetus Schedæ Regiæ cap. LI.

ἡλίου μὲν ἔργον ἐστὶ, τὸ καταλάμπειν ταῖς ἀκτῖσι, τὴν κτίσιν, ἄνακτος δὲ ἀρετὴ. τὸ ἐλεεῖν τοῖς δεομένοις. κἀκείνου δὲ φανώτερος ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς. ὁ μὲν γὰρ ὑποχωρεῖ τῇ διαδοχῇ τῆς νυκτὸς, ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ τῇ συναρπαγῇ τῶν κακῶν. ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἐξελέγχει τὰ κρυπτὰ τῆς ἀδικίας.

Medium limitem soli dat respectu cæterorum PLanetarum, quibus pari numero utrinque stipatur. Philo de vita Moysis, Lib. III.

ἔπειτα δὲ πάντων λαμπαδιά τε καὶ λύχνοι ἑπτὰ, σύμβολα τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς φυσικοῖς ἀνδράσι πλανήτων. ὁ γὰρ ἥλιος, ὥσπερ ἡ λυχνία, μέσος τῶν ἓξ τεταγμένος, ἐν τετάρτῃ χώρᾳ φωσφορεῖ τοῖς ὑπεράνω τρισὶ, καὶ τοῖς ὑφ' αὐτὸν ἴσοις ἁρμαζόμενος

ν. τὶ Μουσικὸν καὶ θεῖον, ὡς ἀληθῶς, ὄργανον.

287. CONTENTUS LITTORE PONTUS.] Miraculo celebri etiam Sacris Litteris. Vide Animadversiones in Priorem Rufinianum.

288. TERRAS AMBITQUE VENITQUE.] Mundum nostrum circumfuso aere attineri, & in se librato pondere ferri, tradunt consensu Physici. Vide Stobæum Eclogis. Macrobium libro I. in Somnium Scip. capite XXII. PLutarchum Placitis, Plinium, libro II. cap. V. Phornutum capite I. Mytholog. Lutatium, Theb. VIII. Lucretium, libro I. Manilium, lib. I. Lucanum. Lib. I. Sextum Empiricum, Nicephorum Blemmydem, alios.

289. QUI TERRET PLUS IPSE TIMET.] Nobilissima sententia, Medio ævo non uni auctori celebrata, ut coævo Friderico Barbarossæ Sacræ Expeditionis scriptori, Alano, Sparano, alijsq;, in Gnomologijs. Verissimum autem τοὺς διαπεπραγμένους βίᾳ, ὑπὸ τῶν βιασθέντων μισεῖσθαι, quod ait Lysias. Jam odium sequitur illud de quo Ennius ex re ipsa dixit:

Quem metuunt oderunt
Quem odit quisq; perisse cupit.

Unde metus perpetuus tyrannis, à multis millibus hostium, justè odientium. Egregiè Sallustius ad Cæsarem: *Equidem ego cuncta Imperia crudelia magis acerba quam diuturna, arbitror: Nec quenquam à multis metuendum, quin ad eum ex multis formido recidat.* Seneca, lib. I. de Clem. cap. XIX. *Tantum necesse est timeat, quantum timeri voluit. Et manus omnium observet, & eo quoque tempore, quo non captatur petise judicet: nullumque momentum immune à metu habeat. Hanc aliquis agram vitam sustinet? Cum liceat innoxium, atq; ob hoc securum, salutare Potentia jus, latu ominibus, tractare? Errat enim si quis existimat, tutum ibi esse Regem, ubi nihil à Rege tutum est. Securitas, mutua paciscenda est* Ipsa Claudiani verba reposuit Boethius ista, ut supra de Amore mundum, Ligante, lib. III. Carm. V. de Conf. Phil. *Potentem censes, qui satellite latus ambit? qui, quos terret, plus ipse metuit?* Seneca, Oedipo:

Qui sceptra duro sævus imperio gerit
Timet timentes, metus in auctorem redit.

Silius Italicus, lib. II. *Et quantum terrent tantum metuentia regna.* Cicero, Lib. II. de Officijs: *Quod ergo latissimè patet, neq; ad incolumitatem solum, sed etiam ad Opes, ad Potentiam, plurimum valet. id amplectamur, ut metus absit, charitas retineatur. Etenim, qui se metui volent, à quibus metuuntur, eosdem metuant ipsi, necesse est. Quid enim censemus illum superiorem Dionysium, quo Cruciatu timoris angi solitum, qui cultros metuens tonsorias, candenti carbone sibi, adurebat capillum.* Seneca Epist. CV. *Confusam vitam & perturbatam impotentes agunt, tantum metuunt quantum nocent. Nec ullo tempore vacant; dat pœnas quisquis exspectat, quisquis autem meruit, exspectat.* Ferrandus Diaconus, Reg. VII. *Qui continuato in omni tempore rigore metuendus apparet, omnes subditos facit infideles, facilè timet proditionem, facilius patitur. Extraneus vivit inter suos, tantum postremò timet, quantum timetur. Et hoc infelicitatis flagello nullatenus caret, nisi cunctis mansuetus & comis effectus didicerit, sibi quando alterum judicat, dicere: noli esse multum justus, memento te esse Christianum.* Fulgentius libro II. de Prædestinat. *Imperator ideo est vas misericordiæ, si magis in timore serviat DEO, quam in tumore dominetur populo. Si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem, si se magis diligẽdum quam metuendum cunctis exhibeat.* Gregorius Turonensis, exemplo Leudastis, lib. V. Histor. Francor. cap. XLVIII. *Adsumto, ut diximus, Comitatu, in tali levitate elatus est, ut in Domo Ecclesiæ cum thoracibus atq; loricis, præcinctus pharetra, & contum manu gerens, capite galeato, ingrederetur, de nullo securus, quoniam omnibus erat adversus.* Beatus Cyprianus, Epist. II. cap. V. *An tu vel illos putas tutos, illos saltim inter*

honoris infulas, & opes Largas, stabili firmitate securos, quos, Regalis aula splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quam cæteris metus est. Tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas: Sit licet satellitũ manu septus, ac clausum & protectum Latus numeroso stipatore tueatur. Quam securos non finit esse subjectos, tam necesse non sit securus & ipse. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Ratio horum est in verbis Lysiæ & Ennij propositis, quibus consentiunt hæc Minutij Felicis: Naturale est odisse quem times, &. quem metueris, infestare, si possis. Itaque Legitimi Principis bonitas, aliorumq; hominum potẽtium, secundum ipsius Clementiam censenda est, ut nimirum tanta ea sit, quantum ipse à faciendo terrore remotus. Casilis in Responsis.

τῷ ἑβδόμῳ ἐρώτησεν, Τί ἂν τις ποιῶν ἀγαθὸς καὶ καλὸς γένοιτο; ἕτερος, εἶπεν, εἰ ὁ δυνατὸς ὢν οὐδενὶ φοβερὸς εἴη.

In quo omnis hujus sciti sententia posita est. Sunt tamen qui Amore fortius cogere arbitrantur Timorem. PLinius, Libro I. Epistolarum.

291. SEPTIQVE VENENIS.] Accuratè attendenda hæc verba. Gladij enim in hostes tyrannis parati, Venena in semetipsos, vt videlicet meritis se illico pœnis eripere possint, ubi fortuna adversa ingruerit. Plena historia exemplorum. Alioquin ferrum & venenum, tutelæ tyrannorum. Boethius Consol. lib. II. Car. VI. de Nerone Additur sævo gladius veneno.

292. ANCIPITES ARCES.] Vitiosa scriptura, jam tamen olim corrupta; agnoscitur enim ab omnibus scriptis Editisq; Libris. Quid verò sunt, ancipites arces? Vitiosa, ut dixi, scriptura, Legendumque *Ancipites arcus* tam scilicet in ipsos Reges promtos, quam eorum hostes. Alluduntur verba Senecæ, recitata historia filij Prexaspis à temulento Cambysa, sagitta peremti, Lib. III. de Ira, cap. XIV. *O Regem cruentum! O dignum in quem omnium suorum arcus convertantur. Arcus, præ cæteris armis lethalibus, quia eorum jactu è longinquo & improvisus interimi potest.* In Scriptura, Arcus dolum nocentem notat. Gulielmus Tyrius ex ejus sermone, libro XV. capite XVI. *Quo perlecto diligentius, & plenius cognito, prodijt in medium Lambertus Archidiaconus, qui licet prius cum Domino Patriarcha convenisset in dolo, & Beneficij sui obtinuisset restitutionem, tamen conversus in arcum pravum, denuò se constituit accusatorem.* Quid mirum autem de arcubus, cum suimet lateris telum metuat tyrannus. Exemplum habes Thyesten, apud Senecam Tragœdum:

Mihi crede, falsis magna nominibus placent.
Frustrà timentur dura. Dum excelsus steti
Numquam pavere destiti, atque ipsum mei
Ferrum timere lateris. ô quantum bonum est,
Obstare nulli, capere securas dapes!

Et hinc prudentes principes Amari maluerunt quam timeri. Aemilius Probus de Timoleonte: *cum tantis esset opibus ut etiam invitis imperare posset, tantum autem Amorem haberet omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, maluit se diligi, q metui.*

293. TREPIDIQUE MINENTUR.] Nihil enim non metuunt, quod minari possunt. Paria verba Chiron de Achille primævo. Achill. I.

ipsi mihi sæpè queruntur
Centauri, raptasque domos, abstractaque coram
Armenta, & campis sese fluvijsque fugari.
Insidias & bella parant, timidique minantur.

Sic enim legendum, non *tumidi* ut ubique Editur.

294. TU CIVEM.] Pats ut sis velut subditorum tuorum. De ipso Theodosio Victorinus:

vinus: *Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se cæteris putans. Amare cives vel privato contubernio cognitos. Multa huc coacervari valeant*; sed ea videre te malim apud Isocratem, Plutarchum, Stobæum, Julianum, Libanium, Synesium, Dionem Chrysostomum, Aristidem, Themistium, Agapetũ, Basilium Imp. Emanuelem. Imp. Panegyricos, aliosq; hujus Census auctores. De Violentia ubiq; verum quod ait Philo de Mundo·

δεσμὸς φαυλότατος ὁ ἐσφιγξε βία βαῖος ἐστὶ καὶ ὀλιγοχρόνιος· ῥήγνυται γὰρ θᾶττον ὑπὸ τῶν δεθέντων. &c.

294. PATREMQUE.] Uno verbo omnia dixit; & quid possit amplius? Sic alij Sapientes. Xenophon. Pædia. VIII

ἀλλὰ πολλάκις μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Sic Liberorum suorum Parentes Imperatores dicit, in Restauratione Scholarum eorum officio functos, Eumenius Seneca. Lib. I. de Clementia, cap. XIII. *Hic princeps, suo beneficio tutus, nihil eget præsidijs, arma ornamenti caussa habet. Quod ergo officium ejus est? Quod bonorum parentum.* Philo de Prudentia.

οὐ τύραννος ὁ θεὸς, ὠμότητα, καὶ βίαν, καὶ ὅσα δεσπότης ἀνημέρως ἀρχῆς ἔργα ἐπιτετηδευκώς, ἀλλὰ βασιλεὺς, ἥμερον καὶ νόμιμον ἡμμένος ἡγεμονίαν, μετὰ δικαιοσύνης τὸν σύμπαντα κόσμον βραβεύει. βασιλεῖ δὲ οὐκ ἐστὶ προσρήσις οἰκειοτέρα πατρός. ὃ γὰρ ἐν ταῖς συγγενείαις πρὸς τέκνα γονεῖς, τοῦτο βασιλεὺς πρὸς πόλιν, πρὸς δὲ κόσμον ὁ θεός.

Heliodorus libro X. de Hydaspe Rege Aethiopum *ἀνδρὸς δὲ ὁλυμπιάντι ἅμα καὶ τὸ πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἵλεων τε καὶ ἥμερον, πατρικὸν τινα ἔρωτα τοῖς δήμοις ἐνστάξαντος.*

Hinc Parentum Publicorum Laus, Laudum Princeps. Symmachus, lib. IV. Epist. XII. de Stilicone. *Consulatum meum Liberalitate continuas, &, ut Publicus Parens, in futuros etiam magistratus Imperialem provocas largitatem.* Engolismensis Monachus, vita Caroli Magni: *Clausum & sigillatum est sepulcrum ejus. Nemo autem referre potest quantus planctus & Luctus pro eo fuerit per universam terram.* Etiam inter paganos plangebatur quasi pater orbis. Otbertus, vita Henrici IV. *Missi Imperator post eum legatis tam lacrymis quam mandatis revocavit, obtestans eum, ne senem patrem contristaret, immò ne Patrem omnium offenderet, ne se sputis hominum exponeret.* Themistius Oratione. V.

χαλεπώτατον γὰρ ἐκεῖνο τὸ πάθος, ὃ προκηπιδᾶ τοῦ λόγου ἐν ἐξουσίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο πέρσαι καλῶς κῦρον μὲν πατέρα, Καμβύσην δὲ δεσπότην, Δαρεῖον δὲ κάπηλον ἐπωνόμαζον. ποιεῖ δὲ πατέρα μὲν ἡ χρηστότης, θυμὸς δὲ δεσπότην, κάπηλον δὲ φιλοχρηματία. θεία δὲ μόνη ἡ τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία, πατέρα γὰρ ἀνθρώπων καὶ τὸν Δία οἱ ποιηταὶ ἐπονομάζουσι.

Sic Romanorum Patrem Joannem, Theodorum verò Dominum, appellatos scribit Georgius Pachmerius lib. I. Hist. Pulcrè autem Sopater apud Stobæum, Serm. XLIV. *Quos prius non cognoscebas, & ad te nihil pertinere amplius putabas quam quivis homo communem hominum naturam, illos, jam princeps factus, revereri debes, ceu jã notos & familiares, ac omnes tibi amicos esse videns, paterna benevolentia complecti. Homero certè non satis fuit principem simpliciter subditorum Patrem vocare, quamvis haud aliud nomen inter homines benignius inveniri possit, sed ad Patris vocabulum adjunxit simul mansuetum, simul & parentibus & bonis principibus hujusmodi nomenclaturam convenire ratus.* Philo de Principe: *Decet Principem suis clientibus & subditis ita præesse, quemadmodum patrem Liberis, ut ab ijsdem, velut à Liberis redametur & colatur. Idcirco. si verum fateri volumus, boni &* Lau-

dabiles magistratus pro publicis civitatum & populorum Parentibus habendi sunt.

294. CONSULE CUNCTIS NEC TIBI.] In hoc vel maximè sita boni Principis demonstratio, ut ei fastigio admotus, contemtis suis, aut postpositis, curam potiorem publicarum rerum agat. Archytas Pythagoricus:

δεῖ τὸν ἀλαθινὸν ἄρχοντα μὴ μόνον ἐπιστάμονά τε, καὶ δυνατὸν ἦμεν περὶ τὸ καλῶς ἄρχεν, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως. ἄριστος δὲ κ' εἴη ἄρχων ὁ μηθὲν αὐτῶ ἕνεκα ποιέων, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν. ἐπειδήπερ οὐδὲ νόμος αὐτῶ ἕνεκα, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν.

Aristoteles, lib. VIII. Ethic. capite XII:

ὁ μὲν γὰρ τύραννος, τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ τῶν ἀρχομένων. οὐ γάρ ἐστι βασιλεὺς ὁ μὴ αὐτάρκης, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ὑπερέχων. Synesius de Regno: *ἴσοις ὅροις φημὶ βασιλέα τε καὶ τύραννον διεστάναι. καί τοι τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀμφοῖν ὅμοια. ἄρχουσιν ἑκάτερος ἀνθρώπων πολλῶν. ἀλλ' ὃς μὲν ἂν ἑαυτὸν συντάττῃ τῷ φαινομένῳ τῶν ἀρχομένων καλῷ, καὶ ἐθέλῃ μοχθεῖν, ἵνα μηδὲν ἐκείνοις ᾖ μοχθηρὸν, καὶ προκινδυνεύειν, ἵνα ἐπ' ἀδείας ἐκεῖνοι βιοτεύωσι, καὶ ἀγρυπνεῖν, καὶ συνεστιᾶσθαι μερίμναις, ἵνα νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν σχολάζωσι δυσχερῶν, οὗτός ἐστιν προβάτοις μὲν ποιμὴν, ἐν ἀνθρώποις δὲ βασιλεύς.*

Pulcrè Seneca ad Polybium, capite XXVI: *Orbi qui se terrarum dedicat, sibi ipsi eripit.* In quam sententiam Pius Imperator felicissimus, Vxori, rei familiaris studiosiori, scripsit: *Stulta: posteaquam ad Imperium transivimus, & hoc, quod habuimus, perdidimus.* Imperatorum opes esse Populi, *legis* apud Georg. Pachymerium, Lib. I. Histor. Cicero etiam I. Officior. *Omnino, qui Reipublicæ præsunt, duo Platonis præcepta teneant: Vnum ut utilitatem civium sic tueantur ut, quicquid agant, ad eam referant, obliti commodorum suorum: alterum ut totum corpus Reipublicæ curent, ne, dum partem unam tuentur, reliquas deserant. Sic omnia Senatus Populiq. Romani, nihil sibi proprium esse, Marcus Antoninus,* quo nemo umquam Regno Philosophiam melius junxit. Senatui scripsit, cum pecuniam de ærario ad Expeditionem Scythicam posceret, ut ex Dione memorat Joannes Xiphilinus. Leo. Tacticon XX. *Vt suspiciendus & honoratus ab omnibus habearis communem utilitatem rei privatæ antepone. Bonus est enim Imperator, non qui benè suis rebus prospicit, sed qui subjectis suis auctor Salutis est. Imperator enim non ideò eligitur, ut sibi soli provideat, sed ut cæteri, qui sub Imperio ejus sunt, melius vitam traducant.* Regem non sibi, sed regni usibus, quæ habet, possidere exemplo & sententia docet Gulielmus Tyrius lib. XIX. cap. II. Mamertinus Panegyrico Maximiani. *Longè illa majora sunt quæ tu, impartito tibi Imperio, mera gratia retulisti. Admittere in animum tantæ Reipublicæ curam, & totius Orbis fata suscipere & oblitum quodammodo sui, gentibus vivere, noctes omnes diesque perpeti sollicitudine pro omnium salute transigere. &c.* Vide & notas viri doctissimi Leonardi Coquæi ad Augustinum de Civit. Dei. lib. IV. cap. III.

295. SED PUBLICA VOTA.] Emmanuel Palæologus ad Filium, cap. XLII.

296. IN COMMUNE JUBES SI QVID, PRIMUS JUSSA SUBI.] Celeberrimum Præceptum, cui illustrando nobilia alia infinita sunt in promtu. De Avo Honorij, qui isthic instituitur, Ammianus, libro XXVIII. *Nihil vel gregarijs imperabat, cujus non ipse primitias alacri capessereт mente.* De Patre *Theodosio,* qui loquitur, Pacatus Panegyrico. *Ne tum quidem, cum Imperator factus es, operam remisisti, quin omnium castrensium munerum numeros primus, aut cum primis, obitos, stare pro signis, excubias forte agere, vallum ferre, locum bello antecapere, speculatum egredi, castra metari, in prælium primus ire, postremus prælio excede-*

excedere, dux esse Consilio, miles exemplo. Silius de Annibale, Lib. I. Punicorum.

in medio pracedens agmine ductor
Imperium perferre suum.

Appianus Punicis, de Massanissa. *Masinissa exemplum erat suis omnium Laborum nihil habens prater Equitatum, non jumenta, non Commeatus.* Idem paria de Scipione, eodem Libro. Pacatus Panegyrico: *Ne quis pati se injuriam putaret, à te voluisti incipere censuram. An quisquam ferret molestè ad Principis modum coerceri? Cum videret Imperatorem, rerum potentem, Terrarum hominumque Dominum, parcè contenteq; viventem.* Velleius, lib. II. *Princeps optimus rectè facere cives suos faciendo docet, cumque sit Imperio maximus, major vult esse exemplo.* Sidonius.

tum catera paret
Turba libens, servit propriis quia Legibus auctor.

Plura omnes Panegyristæ, & Præceptores Principum, &c.

299. NEC FERRE VETAT.] Vera Scriptura *nec ferre negat.* Quam repræsentant libri, & recepit optimi Consilii Scaliger.

300. COMPONITUR ORBIS REGIS AD EXEMPLUM.] Nicetas Choniata, verbis Joannis Comneni Principis jam morituri:

ὅτι καὶ φιλεῖ πως τὸ κατὰ τὸν ἄρχοντα διαθέσει συνδιατίθεσθαι τὰ πάντα, καὶ ἕπεσθαι. Synesius de Regno: ἀληθέστερον δὲ φάναι τῶν ἔργων, ὁ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς τοῦ βασιλέως ἐπιμεληθεὶς, ὅπως ἂν ἄριστος εἴη, τὴν συντομωτάτην ἐβάδισεν ἐπὶ τὸ πάντας μὲν οἴκους ἐπανορθοῦν, πόλεις δὲ πάσας, ἔθνη τε πάντα, καὶ μικρὰ, καὶ μείζω, καὶ τὰ γείτονα, καὶ τὰ πόρρω ἃ πάντα ἀπολαύειν ἀνάγκη τῆς ὁπωσποτὲ ἐχούσης τοῦ βασιλέως ψυχῆς. ISocrates: φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὸν βίον διάγειν, ἐν οἷς αὐτοὺς ἄρχοντας τοὺς ἑαυτῶν ὁρῶσι διατρίβοντας. Xenophon. Pæd. VIII. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. Herodianus. Lib. I. φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.

Vide Epistolam Antigoni Regis apud Laertium Zenone. Vellejum, l. II. Senecam Thyeste, Ciceronem, III. de Legibus. Salomonem, Proverb. cap. X. Quosque paullò ante nominavi.

301. EXEMPLUM.] παράδειγμα, quod perfectionem infert. Gregorius Thaumaturgus Paneg. Origenis: παράδειγμα ἐνθέμψυχος σοφοῦ. Epitaphium vetus.

Exemplum periit, casta lugente puella.

Scopum hic tamen solum denotat. Pacatus. *blandissimè jubetur exemplo.* Paullinus Benedictus, lib. II. Martin.

sacerdotis factis facienda docentur.
Exemplum mage suadet opus, quam gratia verbi.

REGENTIS.] Regis. Symmachus, lib. II. Epist. XIII. *Augustius est regenti sibi quam subditis modum ponere.* Ea Epistola memorat Symmachus tam pacificas quàm bellicas Theodosii laudes litteris mandasse. Vtinam ij libri superessent. Summa enim sensuum, & instructionum in Epistolis densitas arguit, historiam insignem dare potuisse.

304. NEC FASTIDIRE MINORES] Comitatem dicit, virtutem Theodosio narranti ista præcipuam, ut multis B. Ambrosius, Victorinus, Ecclesiastica Historia, Glycas, Zonaras, Cedrenus, aliique docent. Sic in Stiliconis Laudibus, lib. II.

nec, quos promoveris, alto Turgidus alloqueris fastu.

Vide Themistium, Oratione prima, Stobæum, Sermone XX. alios.

305. PRÆSCRIPTOS HOMINI] Quam insaniam insanierunt plerique summi Fortunatique principes. Ambiverunt primi, nec impetrarunt. Postremis divinitas abladu-

lateribus vel invitis impacta est. Rationes hujus illiusque sunt in Plutarchi libellis de Alexandro, & Arriani Historia, Dione Chrysostomo, quas alibi multis eventilamus.

306. INQUINAT EGREGIOS.] Superbiæ Vituperium pariter alibi multis exsequimur. Hic corruptrix contaminatrixque virtutum audit. Radulphus Ardens, Homil. VIII. In Evangelia. Superbia est ruina omniũ virtutum, humilitas earumdem fundamentum. Hugo Victorius lib II. de Anima: *Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destituuntur. Ut Luxuria Pudicitiam, Patientia Impatientiam: Sola Superbia cunctas contrà animi virtutes se erigit, & quasi generalis & pestifer morbus, omnes corrumpit.* Majorum Gentium Monitores horsum de Charactere suo non ferimus.

307. NON TIBI TRADIDIMUS.] Inter monitus Principi necessarios, is quoque est, ut meminerit liberis se imperare, non servis. Vide Themistium Orat XI. Aristidem Encomiis Romæ & Marci. De Arabum mollitie suprà.

DOCILES SERVIRE.] Adsuetos Regum Imperiis. Horatius. Cantabrum indoctum juga ferre nostra. Hoc est indomabilem. Noster Bello Getico. *Ut vinci didicere semel* Ibidem de Annibale *Marcellus vinci docuit.*

308. ARMENIÆ.] Parthos dicit, numquam non sub Regibus notos, etiam alienis olim subditos, ut & isto ævo. Tradidimus, ad recentem elevationem ad Imperium pertinet. Sic Armenium Jugum pro Parthico, apud Lucanum, lib. IX.

non Armenium mihi sæva minatur
Aut Scythicum, Fortuna, jugum

309. TENUIT QUAM FOEMINA.] Semiramis nota. Ignavia gentis à fœmineo Imperio, Fœmina enim dimidius tantum homo, viro alteri parte cedens. Michael Glycas Annal. I. ex Cyrillo. *Nam in cerebris humidis Spiritus animalis velut submersos, ut & in fœminis est videre, præclarissimè suas affectiones absolvere nequit. Idcirco divinus ille Cyrillus sexum fœmineum dimidia parte virorum indoli cedere dixit.*

310. DIU REXERE.] Difficilius parent, qui Imperarunt ipsi, & remedia Libertatis cum Dominatione consentientis tardè suscipiuntur, ut autumat Tacitus, initio Agricolæ. *Armenia ora, ut Africa terra.* Ennio, *Africa terribili tremit horrida terra tumultu.* Locutio frequentata præcipuè Gellio, ut lib. I. cap. XI. lib. II. cap XXII. lib. III cap. II & IX lib XX. cap. XI. & c. *Celtiberia terra,* Catullo, *Campania terra,* Tibullo. Batavia terra Panegyristæ incerto. *Terra Apulia*, Apuleio de Herbis, cap. XIV. IS auctor est cum Sexto Placito, Antonio Musa de Betonica, &, fallor valde aut, illo etiam qui Apicius vulgo inscribitur; genio scriptorem unum vociferante. Minimè vero Appuleius Celsus, qui tantæ Vetustatis, ut à Scribonio Largo citetur, nihil habet quod hic agat, Scribonius tamen ipse quis sit docebunt te Adversariorum Commentaria.

311. JURA TULERE CÆSARES.] Subblanditur Principi. Etsi enim Jure occupatum Imperium tenuerit, non tamen tolerarunt eum Romani. Senè parvo eo tempore, quo rem Romanam rexit, infinita contulit Legibus, Jurique Romano Cæsar nec nullo cum Jure ad fastigium suum omnia retulit. Sanè neque ipse primus aut verè conturbavit Statum priorem, sed invasit jam perditum. Lucanus, lib. IX.

Olim vera Fides, Sulla Marioque receptis
Libertatis, obiit: Pompeio rebus ademto
Nunc & ficta perit; non jam Regnare pudebit.

Dicat & Jura, Potestatem, quam ereptam Reipub. in se transtulit Cæsar. Alibi.

Postquam Iura ferox in se communia Cæsar Contulit.

312. ANNALES VETERUM DELICTA LOQUUNTUR.] Quos Theodosius studiosè legit, & damnavit maleficorum facinora, alludente Claudiano. Victorinus: *Litteris si multum perfectos contemplemur mediocriter doctus: Sagax plane multumque diligens ad noscenda majorum gesta* Ex quibus non

desinebat exsecrari, quorum facta superba, crudelia, Libertati infesta, legerat, ut Cinnam, Marium, Sullamque, atq; universos Dominantium, præcipuè tamen perfidos & ingratos.

313. HÆREBUNT MACULÆ.] In omnem æternitatem infamia, litteris nimirum conditæ. Quanti liberorum suorum Famam fecerit Theodosius, patet ex Oratione Themistii de ejus Humanitate, ubi vel salutem huic eorumdem postponit. *Venit*, inquit, *mihi in mentem tuæ illius hortationis, Imperator, qua Iudices, cum illos in judicium mitteres, hortatus es. Tum ad eum, qui ante omnia Salutis Principum rationem habendam esse dixerat. Imò, sanè, dixisti, Fama potius, atque existimationis. Neque enim Vita longitudo Principi, sed excellentia quadam virtutu persequenda est.*

314. CÆSAREÆ POTENTA DOMUS.] Stirps Cæsaris insignita criminibus. Augustus ante Imperium vecordissimus tyrannorum, post id Liberorum diritate & infamia seipsum pene odio habuit. Tiberium quis nescit crudelitatis, Libidinum, dolorum, versutissimum. Daligula Belua, Nero, in quo familia defecit, etiam pejor.

315. DIRA NERONIS FUNERA.] Infinitas dicit cædes, Parricidia, & quid non? Notæ res ex vulgatis Historicis. Vide & Boethium lib. II. Carm. VI. Eumdem cum tyrannis cæteris manui Dei excussum ob scelera, scribit dicta Oratione Themistius.

316. RUPES CAPREARVM TETRA.] In quam correpsit, ultimo vitæ Tempore totum se libidini daturus, Tiberius. Resolutus in malum otium, ut occultior iret in luxus, secundum Tacitum, cujus quartum Annalem lege. Ausonius.

Frustra debint solo Caprearum clausus in antro,
Quæ prodit vitiis; credit operta locis.

Meminerunt & Juvenalis, Sat. X. cum Scholiaste suo, correcto nobis Adversarior. libro XXII. cap. XII Sidonius bis, & Noster alio loco.

317. GLORIA TRAJANI.] In gratiam Theodosii, quem à Trajano genus duxisse dictum, notant nonnulli Temporum historici. Notatur aut alluditur simul ut laudetur immensum gloriæ studium in Trajano, sane omnia summa merito. Aurelius Victor: *Hoc agre clarior domi vel militia reperietur, Quippe primus, aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in Provinciam Dacorum pileatis Sacisque nationibus, Decibalo Rege ac Sardonios; simul ad ortum Solis cuncta gentes quæ inter Indum & Euphratem, amnes inclutos, sunt, concussa bello atque imperati obsides Persarum Regi, nomine Cosdroe.* Sic edidit Sospitator Victoris Andreas Schottus noster. Initio autē scriptor cordatus & i lustris idem cum Claudiano nostro hoc loco dixisse videtur, virtute nimirum Trajani in provincias redactas nonnullas nationes. De Dacis pariter Sextus Rufus: *Trajanus Dacos sub Decibalo vicit & Daciam trans Danubium, in solo Barbarico provinciam fecit.* Et noster mox. Quare Victoris verba facilia corrigi. Scribe: *domitis in provinciam Sacis, Dacorumque pileatis nationibus, Decibalo Rege, ad Sargetium.* Posterius istud nomen fluvii est, in quo defossos Decibali thesauros cepit Trajanus. De Parthica ejusdem Gloria. Plinius Panegyrico: *Nonne incunabula hæc tibi, Cæsar & rudimenta, cum puer admodum Parthica lauru gloriam Patris augeres.* Vide Joannem Xiphilinum qui & quod de Tigride noster alludit, plenius enarrat. Gloria Trajani tanta, ut summæ instar talis speraretur in maximis Principibus. Valerianus Imperator de Aureliano, apud Vopiscum: Ego de te tantum, Deo favente, spero, quantum de Trajano, si viveret, posset sperare Respublica. Parthorum regnum in Provinciam redactum Poeticum est, nam aliæ regiones, partesq; Imperii ejus tantum fuerunt. Sextus Rufus: *Optimam Persidis regionem, Seleuciam & Ctesiphontem, & Babyloniam accessit, in mari rubro classem instituit, provincias fecit, Armeniam, Mesopotamiam, Assyriam.* Verba Claudiani ex nostro Codice sic legēda sunt.

victura

victura feretur
Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo
Nostro triumfati fuerint provincia Parthi,
Alta quod invectus fractis Capitolia Dacus:
Quam patriæ quod mitis erat.

318. TIGRIDE VICTO.] Sextus Rufus: *Provincias fecit Armeniam, Mesopotamiam, & Assyriam, quæ post & apud Tigridem atque Euphratem sita, irriguis tribus amnibus, instar Aegypti, fœcundatur.* Vide Eutropium & Xiphilinum. Amissis enim Dione & Ammiano aliisque maximi Principis rerum scriptoribus, ex Epitomis eum nosse cogimur.

319. MITIS ERAT.] Eutropius, libro VIII. *Trajanus Remp. ita administravit, ut omnibus principibus merito præferatur. Inusitatæ civilitatis & fortitudinis fuit. Gloriamque militarem civilitate & moderatione superavit, Romæ & per provincias æqualem se omnibus exhibens, nihil non tranquillum & placidum agens, ob hoc per orbem terrarum Deo proximus nihil non venerationis meruit vivus & mortuus.* Suavitas morum laudatur & Dioni.

320. NEC DESINE.] Studium intentum notat. Infrà.
nec desinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana Vetustas.

321. BELLA TONANT.] Imminent. Fragorem enim procul minantium dicit, eo percepto exercendum militem. Sic Noster. Cujaciani, aliique Libri. Ineptè alii canant. Pariter autem Nicephorus Gregoras lib. I. de fama Belli Bulgarici,

τάχα δ' ἂν καὶ διεπεραιώθησαν, καὶ τὰ ἔσχατα τῆς ἀπωλείας τοῖς ὁπλιόταις ῥωμαίοις ἐπήνεγκαν, εἰ μὴ, καθάπερ ἦχος μεγάλης βροντῆς ἐξαίφνης ἡ Βουλγαρικὴ φήμη καταῤῥαγεῖσα τούτους ἐξέπληξέ τε, καὶ τὴν τούτων ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν.

Turbines & procellas equitum immittere, autumat Liv. Heraclides in Allegor. Homeric. ἀρχίλοχος ἐν τοῖς θρακικοῖς τὸν πόλεμον εἰκάζει θαλαττίῳ κλύδωνι.

321. PRIVS AGMINA.] Exercitatio militaris, Romanis sanctissima, caussa proxima primæ Orbis domiti. Notarunt ubertim alij. Instituenda autem ea ante initum bellorum, rebus adhuc securis. Onosander cap. X.

Διόπερ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ καὶ τὰ χρήσιμα τότε κατασκευάζειν, ὅτε οὐκ ἐπείγουσιν αἱ τῶν ἐκ παρατάξεως ἀγώνων ἀνάγκαι &c.

quæ vise. Sic Laudatur à Spartiano Adrianus *quod militem exercuerit velut bellum præsens semper adesset.* Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio, *eum septimo quoque die copias usu armorum exercuisse memorat.* Josephus lib. III cap. III. Alos. *Etiam calones Romanorum pugnacissimos ideo esse tradit quod in pace militariter exerceantur.* Quo capite is auctor multa de Armis & Bellicis eorum instructionibus commemorat, quæ ista nostri pulcrè enarrant. Exercitia quotidiana fuisse, & ope eorum facilè gentes alias à Romanis superatas, ibidem notat. Vide Polybium, & Leonem. VII.

DURIS STUDIIS.] Certe non mollibus Non enim exercebantur aliter quam si pugnarent in hostem. Si pugnas sine sanguine, conflictus ipsos, exercitia, cum cruore dici potuisse idem Iosephus autumat. Exercitia juniorum totos dies, reliquorum usque ad meridiem occupasse, auctor Vegetius lib. II. cap. XXIII.

322. PRÆSTRUE.] Præstruit rei aliquid, qui in usum ejus exercet. Estque proprium velut militiæ. Eugippius Severino, cap XXVIII. *hinc ducta similitudine: Omnem populum adhortationibus præstruebat, ne in sua virtute confiderent. cap. XXX. Quos servus Dei, divinitatis instinctu commonitus, præsaga mente præstruxit, ut omnem rem suam intrà muros concluderent.* Sæpius ita Tertullianus.

322. MARTI

322. MARTI.] Verarum enim pugnarum simulacra erant & imagines. Vegetius: *ad palum quoque vel sudes juniores exerceri percommodum est, cum latera & pedes, vel caput petere punctim cæsimq; condiscunt.* Saltus quoq; & ictus pariter facere assuescant, insurgere tripudiantes in clypeum, rursusque subsidere, nunc gestiendo provolare cum saltu, nunc cedentes in terga resilire. Propterea sine trepidatione in acie faciebant, quod ludentes in campo semper fecerant. Marti ergò sævo ludius præstruebant.

323. NON BRUMÆ REQUIES.] Ne desuetudo damnum faciat, etiam hieme ait militem exercendum. Pulcrè Onosander, cap.IX. *Cohortes in hiberna missas ad bellicas exercitationes traducat Imperator, nec sinat eas otiari vel desidere. Nam otio quidem corporis vires mollescunt & languent, desidia vero animi velut evirantur, socordesque & ignavi fiunt: blandimenta Voluptatum adsiduo abusu ferocissima, quæque pectora enervant & absumunt. Cavendum igitur ne diutius viriles animi à consuetis laboribus cessent. Nam si à longo otio ad militaria munera revocentur, non prodeunt lubentes, nec diu perseverant, sed repentè timore consternati trepidant, priusquam periculorum dubia tentaverint, simul ac vero tentaverunt, abscedunt; neq; confidentiam animi, nec robur corporis servantes.* Vegetius, lib.II. cap.XXIII. *Hibernis diebus, si nives tantum pluviæque cessarent, cogebantur in campo, ne intermissa consuetudo & animos militum debilitaret & corpora.* Arguunt hæc cum aliis Vegetii nos tantum Epitomam, grandibus Commentariis excerptam, superstitem habere; quod alibi monuimus, assentiente etiam Prisciano, qui citat minimè hodiè comparentia, & firmantibus vetustissimis nostris membranis, qua EPITOME disertè in frontispicio agnoscunt. De Hibernis exercitiis etiam Leo Imperator, cap.VII. Hieme adsuefaciendi ad labores sunt milites & Bellicosi Operosiq; assiduitate reddendi, nec in otio & desidia sedendum.

323. HIBERNACULA SEGNES.] Hibernaculis militem in corporem & luxum delapsum exempla sunt multis in scriptoribus. Vbique per Historiam Augustam. Non ita veteres, quorum sub pellibus habitationes alia omnia terebant. In ædibus urbanis, urbana sua Romanis fuisse hibernacula non indignum nota. Vitruvius Græcia venisse docet, lib.VII.cap.VI. *Cum explicatæ fuerint cameræ puræ & politæ, etiam pavimentorum non erit displicens, si quis animadvertere voluerit Græcorum hibernaculorum usus, &c.* Mentio apud Papinium Silvis, & non uno loco Sulpitium Severum in rebus Beati Martini. Hiemalia. Quæcunque militi in hibernis commodo atque usui essent, appellat Valerianus Imperator Epistola ad Aurelianum, quam memoriæ servavit Flavius Vopiscus.

324. ENERVENT.] In nervis virile robur, unde id demere, enervare, Petronius *fractisque enervi corpore gressus*: Avienus. *Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi. Vnde contra nervosum* Herculem Poeta nescio quis pro robustissimo dicit. Enervatum Melampum noster II. in Eutrop. De exercitu velut corpore humano sermocinatur Claudianus, quod acute possis ad Disciplinam Militiæ Romanæ destringere, qua efficiebatur è tot hominibus velut unus, pro lubitu agendus, quo placeret Imperantibus. Josephus, Halos. lib. III.cap.III.

τοσαυτὸν αὐτῶν τὸ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας πειθήνιον ὡς ἔν τε εἰρήνῃ κόσμον εἶναι, καὶ ἐπὶ παρατάξεως ἓν σῶμα τὴν ὅλην στρατιάν. Sed & alibi acies instructa figuræ corporis alicujus adsimulatur. Vt apud Julianum Africanum cap.LXXI. Libri de Bellico Apparatu. *ὅτι οἱ παλαιοὶ φάλαγγα ἐν ταῖς κινήσεσι ζώῳ εἰκάζοντες, τὸ μὲν αὐτῆς πρόσωπον ὀνομάζουσι, καὶ στόμα, τὸ δὲ κέρας, ὡς κεφαλὴν, ἄλλο δὲ ὀφθαλμὸν ἢ ὀμφαλὸν, καὶ ἄλλο πλευρὰν, καὶ οὐρὰν ἄλλο.*

325. PONENDA SALVBRI CA-

STRA LOCO.] Vide Vegetium, lib. I. cap. XXII. De Ratione tota Onosander, capite IIX. *Imperator si in hostili sola castra ponat statim vallo fossaque cingat, licet ibi ad breve tempus considere velit. Hac enim ratio castrensis numquam pœnitenda semperque tuta adversus improvisas irruptiones. Collocet etiam custodias & speculatores, propè velut hostes adsint, etsi longius abesse norit. Eligat loca minime humida aut morbosa; Impurus enim illic & fœtidus aer morbos ac pestilentias progignit, validam multorum valitudinem lædit, multis vitam quoque aufert, adeo ut non tantum numero sed & viribus minuatur exercitus. Si qua incommoda loca corrigi poterant, missis metatoribus apta reddebantur.* Vide Josephum dicto loco. Quo vero pacto talia loca, aer, tempestas, venti internoscantur, docet Epilogus Tacticon Leonis.

325. VIGIL CUSTODIA VALLO.] De Vigiliis ubertim notarunt docti, qui Militiam veterem illustrarunt. Quibus addi possit canum custodia, ante munimenta belgatorum. Aeneas Tacticus.

ἄριστον δὲ ἐν τοιαύταις νυξὶν (χειμεριναῖς, καὶ σκοτειναῖς) ἔξω τοῦ τείχους κύνας προσδέδεσθαι νυκτερεύοντας, ὅπως ἐκ πλείονος ἐμφανιοῦσι τὸν ἐκ τῶν πολεμίων κατάσκοπον, ἢ αὐτόμολον προσπελάζοντα τῇ πόλει λαθραίως, ἢ πῃ ἐρημωμένον αὐτομολοῦντα, ἅμα δὲ καὶ τὸν φύλακα, ἐὰν τύχῃ καθεύδων, ἐγείρουσι διὰ τὸν ὑλαγμόν.

326. DISCE UBI.] Momenta nunc aciei instruendæ, temporumque Imperator prudentissimus militiæ. Maxima enim Opportunitatis Ratio etiam in bellicis successibus. Leo Philosophus, cap. Vltimo.

ταῦτα γὰρ στερροῦ στρατηγοῦ, καὶ φιλοτίμου, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν καιρῷ ἐξ ἑαυτοῦ παρέχῃ τὰ δέοντα, καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ ἀγαθῆς γνώμης καὶ φιλίας, συναγωνιστὰς ἔχῃ ὡς φίλους οἰκείους, καὶ συγκινδυνεύοντας αὐτῷ ἐν ἅπασι τοὺς στρατιώτας.

Doctrinam igitur & Temporis notitiam loco summæ prudentiæ discendas junctim Imperatorias virtutes Imperatori filio Imperator parens præscribit. Sic Nicephorus Gregoras, admodum cordatus auctor, vituperat Theodorum Lascarin, & Joannem Ducam laudat, initio. Lib. II.

ἀλλ' ἐκιβδήλευεν αὐτὴν ἀωρεία πολλάκις ἐς τὰ πράγματα χρώμενος, ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ διάδοχος, Ἰωάννης ὁ Δούκας, σύνεσιν πλουτῶν φυσικὴν, καὶ τρόπον εὐσταθείας, καὶ βεβηκὸς ἦθος, κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διίθυνε, καὶ ἐκόσμει, καὶ πίστει ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλείστην ἐν βραχεῖ τὴν ἐπίδοσιν ἐδεδώκει, κατὰ τὸ ἑκατέροις ἀνάλογον, μήτε περὶ βουλῆς ἐγχαζόμενος οὐδὲν, μετὰ τὴν βουλὴν ἀμελῶν οὐδενὸς, ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς, καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι.

326. DENSARI CUNEOS.] In arctum contrahi. Vide Ælianum, Tacticon, capite XXXII. Frustra autem hæc omnia & ridiculo conatu ex libris discere velis, quæ usus & Experientia docent, non tamen jam doctorum negligendis monitis aut Libris. Scriptis Codicibus nonnullis inest *Disce ubi densus erit cuneus* Nos cum nostro nihil mutamus.

326. CORNUA VENDI.] Aciem explicari.

328. FRAUDI QUÆ COMMODA VALLIS.] Insidias dicit, quæ sunt copiæ accommodis locis occultatæ. Leo Imp. cap. III. versu XXVII.

329. FIDIT SI MOENIBUS HOSTIS.] Lege Æneam, & Leonis caput XV.

330. MURALI PULSU.] Qui murum concutiat & labefactet. Sic trabalis clavus apud Plautum, quo trabs suffigi valeat. De Machinis ipsis abunde docti Collectores.

330. SAXA ROTET PRÆCEPS ARIES.] Ingenti, veluique desuper immisso pondere. Præceps, quia magno impetu, & multo-

multorum hominum viribus impulsus, velut non revocabilis. Descriptionem, Picturamq; non unius dudum exhibuerunt docti. Quanta moles quæque vis talium fuerit, ex eo in proclivi conjectari, quod Sex millia hominum unum arietem contra hostilia munimenta egerint; Exemplum est in Appiani Punicis. *Antonii Arietem idem scriptor* in Parthica celebrat, longum P. LXXX. Tamen nihili hæc ad tormenta ignifera, vel primi ævi, ne de nostro dicam. Cujus violentiæ fuerit æreum, quod in ultima fatalique *Byzantii* obsidione Mahumetes Othomannus usurpavit? cui quidem movendo centum & quinquaginta juga boum vix fuisse scribit, ejus temporis auctor Godefridus Langus, cujus Epistola de Expugnata Constantinopoli cum Poeta incerto Rerum Caroli Magni à Reineccio edita est. Cui accenseas Machinam in arce Cairi conspiciendam, Touffam nomine, cui trahendæ CCL. Equos adhibendos scribit qui vidit Jacobus Villamontius Itinerarii Gallicè scripti lib. III. cap. XII. Pag. 188. B. Exempli Lutet.

331. PROTECTAQUE PORTAS.] Sic Cujaciani Libri, Belgæ, Noster. Scaliger maluit *pretentaque* Cujus sensus idem fit. Vt in II. de Raptu *Pretentas aperit cristas*. I. e. contectas. Nobis simplicior ea Lectio, tot libris insuper firmata, quam adscripsi, potissima videtur. Testudo dicta à tecto & protectione, quod aries intra eam agatur: Vegetius lib. IV. cap XIV. *De materia ac tabulatis testudo contexitur, quæ ne exuratur incendio, coriis, ciliciis, Centonibusve, vestitur. Hæc intrinsecus accipit trabem, quæ aut adunco præfigitur ferro, & falx vocatur, ab eo quod adunca est, ut de muro extrahat lapides, aut certe ipsius caput vestitur ferro, & appellatur aries. Testudo autem à similitudine vero testudinis vocabulum sumsit*, quia sicut illa modo reducit modo profert caput, ita machinamentum interdum reducit trabē, interdum exerit, ut fortius cædat. Editor Cujacianus dubiam librorum scripturam adnotat *projecta* fuisse suspicatus aut sero, in Appendice videlicet, videns Quam & Deltius ex Macrobio non ineptè tuitus est in suis libris repertam. Nos nihil mutamus.

331. RUAT EMERSURA JUVENTUS.] Cuniculis sub terra effossis, ut obsessorum in mediis hostium munitionibus pareat improvisus. Lege Æneæ Tacticum, non sine præstantissimo Scholiasta. Quintilianus avus. Declamat. CCLV. *Novum, Hercule genus artis: supervacuum est Cuniculos fodere, & per occultos specus ingenti labore exhaustis terris, in mediam subito emergere civitatem.* Curtius, lib. IX. *Validissimam gentis Vrbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium Operum; quippe in media ferme Vrbe è terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto.* Hesychius Illustrius in Orig: Constantinopolitanis:

ἐφ' οὗ περ Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς πολλὴν ἐπαγόμενος δύναμιν, ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, διορυξί τε καὶ παντοίοις πολεμικοῖς μηχανήμασι τοῖς τείχεσι προσπελάζων.

Recte de cuniculis ibi doctissimus interpres. Noster Secundo Raptus.

An velut occultus securus prodit in hostem
Miles, & effossi subter fundamina campi
Transilit elusos, arcano limite, muros.
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,
Terrigenas imitata viros.

333. SI LONGA MORETUR OBSIDIO.] Cavendum ait, ne tracta Obsidione labascat vigor obsidentium, ipsique securi sint damnorum ab obsessis inferendorum. Multa horsum pertinentia Aeneæ Commentarius. Vegetius, lib. IV, cap XXVIII. *Cum negligentia intervenerit, paribus insidiis subjacent obsidentes. Nam sive cibo fuerint sive somno occupati, sive otio, aut aliqua necessitate dispersi: tunc oppidani repente erumpunt ignorantes perimunt; arietes, machinas, ipsosque aggeres igne concremant, omniaque in perniciem suam fabricata opera subvertunt.* Vota, ca-

ptionem Vrbis obsessæ. De vigore tali obsidentium remisso non unum exemplum est apud Gulielmum Tyrium, aliosque rerum gestarum conditores. Sic vero & per inducias, utrimque consponsas. Custodiæ tamen & Vigiliæ apud Exercitũ remittendæ non sunt, quod prudenter admonet Onosander Strategici cap. XXXVII. Obsessi, ut strategematis illusi, docet Frontinus, libro III. cap. II. Sparsimque Polyænus.

334. SECURA.] Cave ne per Segnitiem aut Secordem Securitatem animum remittas & incautius agas. Securitas nimium quantum nocua est militari Fortitudini. Etiam Fortunæ. Velleius, lib. II. in Clade Variana. *Neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret. Et frequentissimum initium esse calamitatis, securitatem.* Scitum est etiam illud Saxonis Grammatici, suo ævo admirandi auctoris, Lib. II. *Nihil in re militari perniciosius animadvertitur, quam per otium, metu vacuũ, solutis neglectisque rebus, nimia Fiducia præsumtione torpescere.* Itaque *Securitate* plane interdicitur ei, qui cum hoste rem habet. In Spiritualibus pugnis, par ratio, ut exemplum dat Antonius Eremita, Athanasio in Vita Herois scribente:

ἀλλ᾽ οὔτε Ἀντώνιος, ὡς ὑποπεσόντος τοῦ δαίμονος, ἠμέλει λοιπὸν, καὶ κατεφρόνει ἑαυτοῦ, οὔτε ὁ ἐχθρὸς ὡς ἡττηθεὶς, ἐπαύετο τοῦ ἐνεδρεύειν, περιήρχετο γὰρ πάλιν, ὡς λέων, ζητῶν τινὰ πρόφασιν κατ᾽ αὐτοῦ.

Sallustius eamdem Prudentiam Mario adsignat, Jugurthino: *Dein Marius, uti cœperat, in hiberna proficiscitur, quæ propter commeatum in oppidis maritimis agere decreverat. Neque tamen victoria secors aut insolens factus, sed pariter atque in conspectu hostium, quadrato agmine incedere. Hanc securitatem cum otium pariat, merito id à milite segregant scriptores periti*, ut Velleius lib. II. *Cæsar per hæc tempora, ne, res disciplinæ inimicissima, Otium, corrumperet militem, crebris in Illyrico Dalmatiaque expeditionibus, belliique experientia, durabat exercitum. Vti per socordiam magnos exercitus superatos à minimis, notat* Nicephorus Gregoras, lib. I.

καὶ βραχεῖαι, inquit, δυνάμεις πολλάκις ὀξύτητι καὶ σπουδῇ χρησάμεναι, μεγάλας ὁμοῦ καὶ πολλαπλασίους ἴσως κατηγωνίσαντο, διὰ ῥᾳστώνην, καὶ περιφρόνησιν τοῦ καθήκοντος.

Itaq; Sapienter etiam Leo Sapiens seu Philosophus præcipit, post victoriam non tardandum, ne successus noxiam militi ignaviam insinuet. Sic neque initiis successuum animus remittendus, eodem præcipiente.

μήτε πρὸς τὰ κατεργασθέντα ἐναπομένοντα τῶν πόνων δέον ἀμελεῖν, ἀλλ᾽ εἰς τὰ μακρόθεν, καὶ ἔμπροσθεν ἀποβλέπειν, καὶ βουλεύεσθαι τί χρὴ ποιεῖν.

Capitaliter, ut solet, Tacitus, annovit à prudentia militari securitatem, dum ei junxit hostium opportunitatem. Agricola: *cum milites*, inquit, *ad Securitatem, hostes ad occasionem verterentur. Verissimum enim alterum gigni ab altero. Securi militis porro exemplum egregium nobis præstat* Epistola C IIII. Synesii, quâ singularis sapientiæ scriptor Thrasonem quẽdam mirifice exagitat, in eo jam fuisse autumans, ut quandam vincendi hostes artem litteris consignaret: ipse miro ingenio in pedes se conjiciens supervenientibus adversariis.

REMITTAS.] Ab arcu, cujus remissi jacet Vsus. Papinius Genethliaco Lucani.

Blando Calliope sinu recepit,
Tum primum posito recussa Luctu.

Sallustius de Mario: *nihil apud se remissum, apud hostes tutum pati.* Et opponitur contanto. Seneca libro I. de Clement. capite XXIV. *remissius Imperanti melius paretur.* Claudianus. II. Laud. Stilic. CXLIII. lib. II. in Rufinum. v. XXII.

335. MVL-

335. MULTIS DAMNOSA FUERUNT GAUDIA.] Exsultatio inconsultæ Securitatis. Curtius lib. VI *Parva sæpè scintilla contemta, magnum excitavit incendium. Nil tutò in hoste despicitur, quem spreveris, valentiorem negligentia facies.*

336. DISPERSI PEREUNT.] Vegetius, verbis modo productis. Sententia est prosperis spargi militis robur, nec observare ex facili disciplinâ, quare adversam sæpè fortunam experiri. Exempla oculos & calamum undiq; incurrunt. Unum ponam ex scriptore quem integrum his diebus recensui. Gulielmo Tyrio, lib. XIIX cap. XIII. *Secus lacum, cui nomen Melcha, castra metatus est; vbi noctem illam longè aliter quam disciplina militaris exigeret, & imprudenter se habens, non observata castrorum Lege, requievit exercitus. Solet enim usu inter homines evenire, vt in prosperis & pro voto successibus, circumspectè minus se cõsueverint habere. Nam miseris regulalariter adesse solet sollertia rebus. PLures enim acti prosperis, & successibus elati, solent in praeceps ruere, è diverso verò dispendiis & adversis casibus fatigati, propriis edocti periculis, didicerunt se in dubiis habere circumspectius, & semper timere fortunam, quam sæpius experti sunt amaram. &c.*

337. SOMNOQUE SOLUTI.] Non observatis legibus & more militiæ, deinde in torporem crapula feriisq; soluti, somnolenti appetitu luxuriæ & marcidi effectu. Exempla ex Homero & Virgilio alludit. Vide & Papinium, lib. IX. Petronius de Trojanis.

graves alius mero
Obtruncat, & continuat in mortem ultimam.

Somnos.

Quo loco nihil mutandum, comparatione hic indicatorum.

338. SÆPIUS INCAUTÆ NOCUIT VICTORIA TURBÆ.] Prudentia nimirum jungenda Potẽtiæ & Felicitati, ut scitum Apollonio Tyanæo, Epist. XX. Nec facilè illa alibi magis quam in talibus elucet. Moderanda Victoriæ jura, id quod multi negligunt. Auctor Priscus vitæ ARnulfi, de Carolo Magno: *Altera, qui dicebatur Adalgisus Constantinopolim pulso, universam Franciam sine gravi prælio sua subdidit ditioni, & quod rarò fieri assolet, Clementi moderamine Victoriam Temperavit. Sed hic sermo est de abusu Victoriæ,* & remissis ab ea officiis militaribus. Sic Victoriam nimia exsultatione & incauta animi elatione ne amittatur, cautè habendam, docet fabella Aesopia de duobus Gallis, quam hoc Epimythio illustrat Aphthonius Sophista.

Νίκης ἀσφάλεια μήτηρ ὁ τῆς φρονήματος.

Exempla parent. Cyrus ita periit. Justinus, lib. I. *Amisso tanto exercitu & unico filio, Thomyris, non in lacrymas effundit orbitatis dolorem, sed in ultionis solatia intendit, hostesque recenti victoria exsultantes pari insidiarum fraude circumdedit, & in montibus insidiis compositis CC. millia Persarum, cum ipso Rege, trucidavit.* Witekindus, addam enim vetustissimo, medii ævi unum, lib. II. Orig. Saxon. *Atticus minus cautè usus est victoria perpetrata. Bolislavus autem videns exercitum dispersum, & alios in extrahendis spoliis cæsorum, alios in suis corporibus reficiendis, alios in pabulis equorũ congregandis occupatos, fugatum reversumque coadunans exercitum, super improvisos ac recẽti victoria securos, subitò irruit, & Ducem cum omni nostro exercitu delevit.* Nicetas Choniates lib. III. Manuelis Comneni.

δέξας ἄξιον νίκης ἔχειν στρατὸν, ὃις Οὔγγροι συμπλέκεται. καὶ πρὸς βραχὺ μὲν κατηγωνίσατο τὸ πολέμιον. ἐπεὶ δὲ ἀσραφὲν δὲ, ὡς ἀσυνάκλως ὑπὸ ῥωμαίων καταδιωκόμενον, ὃ πέπονθεν, ἔδρασε χαλεπώτερον.

Insigne exemplum in Zonaræ Tomo III. Niceforus Imp. à Chrumo Bulgarorum duce cæsus cum copioso exercitu, cum contemtu victi hostis abutitur. Aliud in rebus Venetis penes Antonium Sabellicum, qui Croia urbe Epiri obsessa eruentes, obsessorem Turcam ipsis castris pepulere. At dum tempora negligunt, dum consultant in urbem reducendæ

copiæ, an in castris attinendæ essent, respirantes barbari immani clade fugatos fusosque victores in urbem redegere. Hac propter parta victoria abstinendum spoliis præcipit Leo Imperator, cap. XIII. Tacticorum.

πολλάκις γὰρ, inquit, καὶ οἱ νικήσαντες διὰ τοιούτων τρόπων οὐ μόνον ἡττήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο, σκορπίσαντες ἑαυτοὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰφνιδιασθέντες, καὶ οὕτως κινδυνεύσαντες.

Unde idem sapienter præcipit. cap. XX. V. CCII. *Victoria tibi à Deo concessa ne statim turbulente insequare hostem, verum ne inter conse- ctandum conversi te adoriantur de novo, provideas. Effusa enim persecutio oportunos facit cladi victores.* Prudenter hinc homines Christianos Beatus Prosper monet, initio aureoli operis de vita Contemplativa: *In hac vita, quamvis strenuè dimicemus, &, adjuvante domino, catervas hostium, quib circumfundimur, prosternamus; tamen, si ab eis nolumus vinci, nũquam desinamus pugnare; nec vincentes securos faciant desudata jam prælia, sed magis sollicitent adversariorum rediviva certamina. Stabili autem victoria vetitum non est adesse exercitui recreando, ut dis at gaudiis animus victoriæ pretium.* Onosander, cap. XXXV.

μετὰ δὲ τὰ κατορθώματα, καὶ τοὺς κινδύνους, ἐπιτρεπέσθωσαν αὐτοῖς, διωχέσθαι τε, καὶ κλισίαι, καὶ πόνων ἀνέσεις, ἵν' εἰδότες οἷον τέλος ἐστὶ τοὺς μαχομένους νικᾶν ὑπομένωσιν τὰ δυσχερῆ πάντα περὶ τοῦ νικᾶν.

Narsen, bellicosissimum Heroem commendat Agathias libro I

οὔτε γὰρ τῇ νίκῃ πέρα τοῦ μετρίου φρυαττόμενος ἐς ἀπειροκαλίαν ἐπήρετο, οὔτε ὅπερ ἕτερος ἂν ἐπεπόνθει, ἐς ῥαστώνην καὶ ἡδυπάθειαν μετὰ τοὺς πόνους ἐξέκλινεν, ἀλλ' εὐθὺς ὅπως εἶχεν ὁρμῆς κινήσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐχώρει.

Et apud Saxonem Grammaticum prudentissimus rex commendat de quatuor generibus nobilissimum militem qui non tam victos persequi quam victoriam partam conservare studeat. Libro IV. Danicæ Historiæ. cap. XIV. Vt nos eum auctorem illustratum distinctimus. Vide & lib. CLXIX. Adversi. cap. XIIX. Quod genus gaudiorum intempestivè præbitum sumtumque exitiosum sæpè fuisse memorat Claudianus.

339. NEV TIBI REGIFICIS.] Temperantiam jam Prudentiæ militari jungit, laudatam omni laudabili in principe. Exempla & sententiæ notæ. Vide duos Stobæi Logos.

339. DELICIIS.] Abstinentiam deliciarum commendat pro summa virtute in Stilicone, aliisq; Heroibus suis cæteris. Sic Constantium laudat Julianus, Panegyr. II.

οὐ γὰρ δὴ τρυφῆς ὑπολαμβάνει τὴν βασιλείαν εἶναι παρασκευὴν, οὐδὲ ὥσπερ ἐπὶ τῶν χρημάτων, εἰς πότους καὶ ἡδονὰς καταχρώμενος. μειζόνων εὐπορίαν προσόδων ἐπινοοῦσιν, οὕτω χρῆναι τὸν βασιλέα παρασκευάζεσθαι, οὐδὲ ἀναιρεῖσθαι πόλεμον ὅτι μὴ τῶν ἀρχομένων τῆς ὠφελείας ἕνεκα.

Quibus ille retro principum luxum notat. Ipsum Theodosium deliciarum summè amátem, vbi otium esset, Zosimus Comes: quam benè docet Chorus cæterorum historicorum. Militantiautem accedit ex reipsa utilitas, sobriè enim pransus eo fortior habetur, qui cibis panticem distendit. Onosander. cap. XII.

εὐφραινόντες γὰρ στρατιῶται μετρίως, ὥστε μὴ πολὺν ἐμφορτίσαι τῇ γαστρὶ κόρον, δυναμικώτεροι πρὸς τὰς μάχας εἰσί.

Capitaliter verò Leo Philosophus capite XX. V. XCI

τρυφὴν μηδέποτε φιλήσῃς, ὦ στρατηγὲ. μάλιστα δὲ σὺν τῷ στρατῷ διάγων. κοινὸς ὄλεθρος αὕτη καὶ τῷ στρατεύματι γίνεται.

340 IMBELLES AD SIGNA MINISTROS.] Ne apparatum Aulicum militibus misceas.

misceas, ne pocillatoribus, aliisq; mensarum assectis manipulos farcias. Talem in duellum infelix prorumpentem ab epulis Luxuriam inducit Psychomachiæ Prudentius.

pervigilem ructabat marcida cœnam,
Sub lucem quia forte jacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per vina & balsama gressu,
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.

Noster haud dubiè Orientis partes, & Arcadij militiam, vt millies alibi, notat: Et quidni cum exercituum ducibus etiam Eunuchos imperitasse constet? Luxuries armata, ebrijs & delicatis manibus Martios labores aggredientibus falsi nominis milites.

340. NEU FLANTIBUS AUSTRIS NEU PLUVIIS CEDAS.] Argumentum hoc animi bellacis & invicti habent in Ducibus optimis Scriptores. Hirtius de Bello Africano: Labienus in Equo, capite nudo, versari in prima acie. Spartianus Adriano: Frigora & tempestates tam patienter tulit, ut caput numquam tegeret. Claudianus III Conf. Honor.

Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Aestivum tolerare jubar; transnare sonoras
Torrentum furias, adscensu vincere montes.

Pacatis multis de ipsomet Theodosio. Silius lib. I. de Annibale:

Spectarunt Pœni, timuitque exterritus Astur.
Torquentem cum tela Iovem, permistaq; nimbis
Fulmina, & excussos ventorum flatibus ignes,
Turbato transiret Equo.

Sæpenumerò noster de aliis suis Heroibus. Petronius, Specimine Belli Civilis, quod pro Nerone contra Lucani fastum scripsisse videtur doctis, nequaquam tamen Spiritum ferens, quem jactat.

Victa erat ingenti tellus nive; victaque Cœli
Sidera; victa suis hærentia flumina ripis.
Nondum Cæsar erat: sed magnam nixus in hastam.
Horrida securis frangebat gressibus arva.

341. DEFENSURA.] Prohibitura. Alibi his Animadversionibus.

342. UMBRACULA.] Auro texta tapetia seu vela, quibus obtentis calens dies avertebatur. Priore in Eutropium de Eunuchis.

jam non umbracula gestant
Virginibus, Latias ausi vibrare secures.

Ab naturalibus arborum obumbrationibus. Virgilius.

hic candida populus antro
Imminet, & lenta texunt umbracula vites.

Cicero Bruto: *Theophrasti umbracula*, & de Legibus, *alnorum umbracula*. Horum & Honorem aliquem fuisse vt nunc est, vt pompam æstimat Claudianus, discat ex Varronis lib. X. Rerum Divinar. *Nonnullis magistratibus*, inquit, *in oppido id genus umbraculi concessum.* Serviebant & vento arcendo. Martialis, libro XIV.

Accipe quæ nimios vincant, umbracula, Soles,
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

343. INVENTIS UTARE CIBIS.] Abstinentiam Theodosij laudant & B. Ambrosius, Victorinus. Jejunia Historici Ecclesiastici, frustrà obnitente Zosimo. Laudatur in Heroibus alijs cibi parcitas. Lampridius Alexandro: Pranderat forte publico, vt solebat, convivio, id est apertis papilionibus, cibo militari accepto, neq; enim aliud à discurrentibus militibus in tentorijs est repertum. Libanius Basilico, de suo Heroe:

Σωφρο-

σωφροσύνην μὲν ἐς τοσοῦτον ἐσκηκὼς, ὥστε καὶ τῇ περιουσίᾳ τῆς ἀνδρείας αἰσχύνεσθαι. τὸ δὲ μὴ τὴν γαστέρα λιμῷ συνεθίζειν, οὐ πόρρω λέξεις ἀνανδρείας, μεγίστοις μὲν ἀεὶ κατορθώμασιν ἐγγεγραμμένον.

Idem Panegyrico Juliani: *Quamobrem sæpè ita ita è prælio rediisti ut opus esset arma abluere, cruore Barbarico infecta. Tum excepit te mensa à vulgari non differens.* Pacatus Theodosium exemplo suo militiam luxuriantem correxisse scribit.

343. SOLABERE PARTES ÆQUALI SUDORE TUAS.] Numquam promtior ad Martis munia miles, quam exemplo Imperatoris conspecto. Appianus de Pompejo, Civil. II. *Interea indesinenter naves fabricabat, copias augebat, pecunias colligebat, captus mari supero XL. Cæsaris navibus observabat ejus trajectum, milites interim exercens decursionibus, præsens ipse, & præter ætatem primus laborem quemvis aggrediens. Vnde ille favor ingens omnibus ad exercitamenta ejus, tamquam spectacula, confluentibus.* Leo cap. II. Ibi Imperatoris Officium describit.

ὑπομένοντα τοὺς πόνους, ἵνα μὴ πρῶτος τῶν στρατευομένων τὰς ἀναπαύσεις ἐπιζητῇ, ἀλλὰ γίνεται αὐτοῖς μᾶλλον εἰκὼν πρὸς τὰ γενναίως ὑποφέρειν τοὺς πόνους.

Pulcrè Gunterus. lib. IV.

Rex invictus nil se memorabile credens.
Dum superest aliquid, nil se fecisse decorum,
Voce manuque suos ardens hortatur, & addit
Sæpè minas, reficitq; animos, & suggerit iras,
Ipse manu propria, sociis prohibentibus, omnes
Explorat casus, & quæque pericula primus
Excipit, oblitus pariter regniq; suiq;.

Principis exemplo miles virtute coacta
Audet, & audaci pudor est sub Rege timere.

Aliæ sententiæ obviæ. Eadem autem ratio boni Episcopi. Oecumenius in Caput V. Prioris Petri.

μὴ ἀναγκαστῶς δὲ οὗτος ποιμανεῖ, ὡς τύπον ἑαυτὸν ἀγαθοεργίας τῶν ὑφ' ἑαυτὸν προθεὶς, τοὺς μαθητευομένους ἔχει πρὸς ζῆλον τοῦ διδασκάλου, κατεπειγομένους ἀλλήλων.

346. NE PUDEAT SUMTA QUERCUM STRAVISSE.] De Cæsare Lucanus.

Implicitas magno Cæsar torpore cohortes
Vt vidit, raptam primus vibrare bipennem
Ausus, & aeream ferro præcidere quercum.

347. TUUS ANTE PROFUNDUM PRÆTENTET SONIPES.] Vide Herodianum de Maximino, libro VII. *Cum ad ingentem quandam vastamque paludem ventum esset, intra quam Germani fuga se receperant, verentibus Romanis eodem hostem insequi, primus Maximinus equo paludem ingressus, quum quidem & supra alvum equus voragine hauriretur, magna tamen vi repugnantes Barbaros contrucidavit. Quare exercitus reliquus pudore instinctus, ne perdere pugnantem pro se Principem videretur, ausus est & ipse paludem ingredi.*

Alcides pharetras, Dircæaq; tela solebat
Prætentare feris.

Ductum ab ignaris locorum in tenebris, ut Aeneas Gazæus Theophrasto. Septimius Serenus Moreto, exempla dant. Alanus lib. V. *motus*

Distrahit in varios, nec prætentare locorum Abdita sola valet.

Idem, non invenustè, Eodem Libro.

se fert Regina volatu,

Fertur

Fertur equus, Dea certat equos gressuque volantem
Pravenit, & Comiti prætentat prævia gressum.

347. HORRENTES GLACIE.] *Currum* omnes libri malunt. At *cursu* verior utiq; lectio, ne separet milite pedite Imperatorem, eaq; visa jam Delrio. Glacie stantia flumina, res mira Romanis, vt alibi obseruatum.

347. NATATU.] Natandi peritia quam requisita principibus doceat vel Suetonius, qui inter rudiméta refert. Augusti cap. LXIV. *Nepotes & litteras & natare aliaq; rudimenta per se plerumq; docuit, ac nihil æquè laboravit, quam ut imitarentur Chirographum suum. Quamquam ibi non ineptè maluerimus olim notare.* Quid enim in medijs Grammaticæ rebus natatio, & quomodo decuerit jam seniorem Augustum? In Scipionis laudibus Silius Italicus, lib. VIII.

Ipse inter medios ventura ingentia laudis
Signa dabat: vibrare sudem, transmittere saltu
Murales fossas, undosum frangere nando
Indutus thoraca, vadum. spectacula tãta
Ante acies virtutu erant.

Athenienses nare docebant pueros cum primis Literis. Vaticanus Auctor Adagiorum Centur. II Cap. LXXXI.

μήτε νεῖν, μήτε γράμματα. Ἐπὶ τῶν παντάπασιν ἀμαθῶν. παρὰ γὰρ Ἀθηναίοις, εὐθὺς ἐκ παίδων γράμματα καὶ κολυμβᾶν ἐδιδάσκοντο.

Strabo lib. X V. Persas exercitatos scribit torrendes nando vincere.

ἅμα καὶ μεγαλοφωνίαν καὶ πνεῦμα, καὶ πλευρὰν ἀσκοῦντες, καὶ πρὸς κῦμα δὲ καὶ πρὸς ψῦχος, καὶ ὄμβρους καὶ χειμάῤῥου διαβάσεις, ὥστ' ἄβροχα φυλάττειν καὶ ὅπλα καὶ ἐσθῆτα.

Romanos pariter Atheniensibus institutos, alibi docemus pluribus. Vide & notata præstanti Jureconsulto Duareno lib. I. Anniversf. cap III.

350. NUNC EQUES.] Laus Imperatoris. Confortatio militis, præire ipsum, & pericula aggredi principem. Silius Italicus, libro XV. *alacer præcedere ductor quosq; pedes.* Ennodius, Panegyr. Theodorici. *Vrgebantur telis, quos vorago aut irruptio non tenebat, cum inter naufragia terrena & cruoris undas, invictus ductor apparuit, tali muniens adstantes alloquio. Qui in hostili acie viam desiderat, me sequatur, non respiciat alterum, qui dimicandi poscit exemplum &c.* Exemplorum suppetit copia.

351. PEDES ASSISTAS PEDITI.] Ne qua in re prærogativam habeas, aut potiorem commilitonibus locum in campo. Libanius Prosphonetico, de Juliano:

πάντα μὲν εἰδὼς τοῖς λογισμοῖς ὀρθῶς, πάντα δὲ τοῖς ὅπλοις ἀποτελέσας γενναίως. οὐ πέμπων στρατιώτας ἐγχαρακώματος, οὐδ' ἐν σκηνῇ καθήμενος, περιιὼν ἐν τῇ μάχῃ πυνθανόμενος, ἀλλὰ καὶ ποδὶ χρώμενος, καὶ χεῖρα κινῶν, καὶ δόρυ σείων, καὶ ξίφος ἕλκων, αἱμάττων ἐν αὐτίων παρακαλῶν τοὺς στρατιώτας.

Ferius Helpericus de Carolo Magno.

Ingreditur prior ipse, sequi se quò cupit omnes.

352. PROMTIUS IBUNT TE SOCIO.] Commilitone, quo titulo jactare se solent Imperatores demerendo militi. Trajanus, apud Ulpianum, cap. I. de Testam. Mil. *Cum in notitiam meam perlatum sit, subinde testamenta à commilitonibus proferri, quæ possint in controversiam deduci.* Suetonius August. cap. XXV. quo facto magnifico refert: *Neque post bella civilia, aut in concione, aut per Edictum, ullos militum commilitones appellabat, sed milites. Ac ne à filijs quidem aut privignis suis, imperio praditis aliter appellari passus est.* Quo loco vides morem jam receptum fuisse. Sic vicissim Milites amantissimos duces Commilitonũ Nomine honorabant. Curtius, lib. III. de Ale-

xandro morti propinquo: *Illum florem juventa, illam vim animi, eumdem Regem & Commilitonem divelli à se & abripi.* Sic commendantur Principes tam suo quam militum Officio fungentes. Pompejus in Appiani Civilium. II. *At ego nec defeci nec deficiam umquam vobiscum proque vobis subire pericula, opem omnem offerens, vel ad militis, vel ad Ducis, munia.* Cassius & Brutus apud eumdem lib. IV. Commilitones se dicunt copiarum suarum. Egregiè Plinius Panegyrico, de Trajano: *Admirationem apud milites quemadmodum comparasti? Cum tecum inediam, tecum ferrent sitim: cum in illa meditatione campestri militaribus turmis Imperatorium pulverem sudoremque misceres, nihil à ceteris nisi robore ac præstantia differens, cum Libero Marte, nunc tela librares cominus, nunc vibrata susciperes, alacer virtute militũ, & latus, quoties aut cassidi tua, aut clypeo gravior ictus incideret. Quid, cum solatium fessis, agris opē ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasses, nec requiem corpori, nisi post omnes, dare.*

352. GRATUSQUE FERETUR SUB TE TESTE LABOR.] Minutius Felix, Octavio: *Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius periculum provocet?* Plinius Panegyr. de præsentia Trajani ad Copias: *Sed ubi in proximo tu, non secus ac si mutata temporum vices essent, illi quidem latibulis suis clausi tenebãtur; nostra agmina percursare ripas, & aliena occasione, si permitteres, uti, ultroque hiemem suam barbaris inferre gaudebant.* Infinita loca sunt, vbi conspectus præsens Imperator animos militares erexit. Appianus Mithradatica. *Maximè laboravere qui sub Galba Hortensioque pugnabant, quos ipse Archelaus oppositus urgebat, in cujus conspectu barbari virtutem asserere studebant.*

353. SUB TE TESTE.] Tris de Judicijs personæ, ad oculorum sensum adsumuntur. Sic Judex, inspectorem notat. Arbiter, Conspectorem, Testis eum qui rem videt. Nemo enim certior. PLuris oculatus testis unus quam auriti decem, PLauto. Alibi & his Libris.

354. FAVEANT MODO NUMINA.] Formula priscæ relligionis. Vix enim quicquam fiebat aut dicebatur, nisi contestato favore Deorum. Theocritus Pharmaceutria.

ὡς ἴϛιον τὸν χαρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω.

Apollonius, Argonaut. III.

εἰς δόμον Αἰήταο
πειρήσων, τάχα δ' αὖ σὺν δαίμονι πειρήσειαν.

Sophocles. Σὺν τῷ θεῷ πᾶς γελᾷ κ̀ ὀδύρεται.

355. FRATRIQUE TIBIQUE.] Iniqua combinatio. Sane Arcadio non multo strenuior fuit.

356. COMMISSAQUE REGNA.] Eodem die, quo sermones hi conferuntur.

355. VOCE SUBIS.] Sic rectè Scaliger, secutus Belgicos libros; & clarissimè noster, ut & Camers.

358. DUC TECUM COMITEM.] Sunt qui adsumtum dicant contra Eugenium. Ut Marcellinus Comes.: *Theodosius Augustus assumto Honorio Cæsare, eodemq; filio, contra Arbogastem, qui Eugenium Imperatorem facere ausus est, iterum properavit. Bello commisso Eugenius victus, captus atq; interfectus est, Arbogastes sua se manu perculit.* Sed mendosum locum dixero, legamque: *Theodosius Honorio Cæsare filio in Augusti nomen assumtò c. Arb.* Præcedente enim istam Commate Marcellinus inaugurationem Honorij, locumq; ejus, signatè posuit.

359. NOSTRA SPICULA.] Exemplo Ascanij Maroniani, Remulum occidentis.

360. PRÆDONIS.] Arbogastis. Sic de Andragathio & Gildone Rebellionibus, alibi.

361. CLIENTI.] Eugenium dicit, Palatinum militem nuper & Grammaticum. Partes

hæc

hæc omnia Tertio Honorij Consulatu, ubi quantum erat opus illustrata sunt.

362. USQUE ADEONE PUER.] Generosa indignatio. Maro. *Vsqueadeóne mori miserum.* Quod Neroni in ultimis constituto non nemo insusurrasse tradit Suetonius.

363. POLLUTA POTESTAS.] Res sacrosancta à Barbaris vilibusq; hominibus.

364. COGNATI CRUORIS.] Valentiniani Junioris. Cujus soror nupta erat Theodosio.

365. ROMAM SERVIRE.] Enixè laborat majestatem pristinam veteri Romæ servare. Finis Belli Getici.

Discite vesana Romam non temnere gentes.

366. PER STRAGES EQUITARE LIBET.] De eodem Honorio. III. Consul.

quanto flagrabant pectora voto
Optatas audire tubas? campiq; cruenta
Tempestate frui, truncisque immergere plantas

366. DA PROTENUS ARMA.] Heroica indoles. Alibi.

ultroque manus mucrone cruento Ducitur.

366. ANNOS OBICIS.] Extrita littera, more Poëtico, vltimo ævo etiam Gulielmo Britoni in Philippide frequentato. De Aetate Honorij suprà dictum.

367. ÆQUALIS MIHI PYRRHUS ERAT.] Aetas Pyrrhi facilè colligitur. Nondum erat natus cum ad Trojam ex Scyro insula iret Achilles: statim ab eo interfecto eodem appulit. Achilles intra decennium Ilij obsessi interemtus est. Sic vix totos, imo non fuit decem annos natus Pyrrhus cum duceretur contra Trojam. Bellè ergo ætas congruit, cum X. anno ætatis Honorij hæc loquatur Theodosius, vt testatur noster. infra V. CCCLXXIII. Consonat Zonaras, qui eo excessisse Thodosium notat.

368. PERGAMA SOLUS VERTERET.] Arx Trojæ, Vrbis vicem sumta. Vide Servium in Aeneiden primam. Solum dixit sese illi æquaturus, & quod sine ipso capi nequibat. Vide ornatissimum, & solo Homero minorem, Paralipomenon scriptorem.

369. NON DEGENERARET ACHILLI.] Ipse id de se jactat Aeneide. II. Apud Q. Smyrnæum ita Pyrrhum alloquitur Agamemnon. lib. VII.

Ἀτρεκέως παῖς ἐσσὶ θρασύφρονος Αἰακίδαο,
ὦ τέκος οὕνεκα οἱ κρατερὸν μένος, ἠδὲ καὶ εἶδος,
Καὶ μέγεθος, καὶ θάρσος, καὶ φρένας ἔνδον ἔοικας.

Admodum adolescentulum ad Ilium venisse notat & Dion Chrysostomus in Troica:

Μεταπέμψατο δὲ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ παρ' αὐτῶν εἴ τινα δύναιντο ὠφέλειαν, τῶν μὲν γὰρ ἔσωθεν οὐδὲν οὐδεὶς ἔτι προσεῖχεν αὐτοῖς. Ἀλλὰ Νεοπτόλεμον τε τὸν Ἀχιλλέως κομιδῆ, νέον ὄντα, καὶ Φιλοκτήτην, ἀποστραφθέντα πρότερον διὰ τὴν νόσον, καὶ τοιαύτας βοηθείας ἔνθεν ἀσθενεῖς, καὶ ἀπείρους.

Cujus quidem scripti ingens confidẽtia est.

309. CASTRIS HÆRERE.] Adolescentis ardorem in sermone exprimit rerum incõsultum. Quomodo castris hæreat, jam Augustus? Quomodo miles veniat?

370. DELIBAT DULCIA NATI.] Ex Aeneide. XII, vbi Aeneas.

Ascanium fusis circum complectitur ulnis.
Summaque per galeam delibans oscula, fatur;
Disce, puer virtutem ex me verumq; Laborem, ex aliis Fortunam.

Sanguine junctos osculari lex erat quædam Romanis. B. Ambrosius ad Paternum Epist. *Quid tam sollemne, quam osculum inter avunculum & Neptem quod iste quasi filia debet hac quasi parenti.* Tertullianus Apologetico: *Idolorum cultus præter morem majorum ab his receptos, leges de mulierum sobrietate & castitate obsole-*

obsoletas, ut ne aurum præter quam uno digito gestarent, ne vinum biberent, ut propinquis oscula efferrent.

371. LAUDANDA PETISTI.] Summoperè bona. Laudandus enim, omnium virtutum titulum habet. Honorius Imp. ad Symmachum: *Gestis omnibus recensitis sublimitatis tuæ Laudanda relatione perclaruit quietem veterem paucorum insolentiam attentare voluisse.* Sidonius de Tacito.

Qua pompa Tacitus, numquam sine laude loquendus.

Notum quid de illaudato Busiride Maronis Grammatici statuerint.

372. NONDUM DECIMAS.] Dividiæ sunt in Chronologis qua ætate fuerit Theodosio excedente Honorius, ista autem paullò ante eum excessum dicta finguntur. Decem annos ut multum noster statuit, assensu Zonaræ, Cassiodori, Idati, Marcellini Comitis. Qui assignatis nati Honorij & Obeūtis, Theodosij Consulibus, errare non potuerunt. Errant ergo cæteri.

373 VESTIGIA.] Certa indicia. Chalcidius Commentario in Timæum. *Deo cum placuisset dicit ignem primò, terramque & aera, atque aquam, continuasse; non talia ut nunc sunt, sed eorum exigua vestigia. Quippè vestigium ignis nondum ignis est: nec verò cæterorum corporum vestigia ipsa corpora sunt. Vestigium* quippè potentiam rei, non rem significat. Quæ postrema nostrum scitè enarrant.

374. PELLÆUS.] Alexander à Pella, Macedoniæ oppido. Lucanus, lib. III.

Hic ubi Pellæus post Thetyos æquora ductor.
Constitit, & magna vinci se fassus ab orbe est.

Juvenalis, Sat. X. *Unus Pellæo juveni non sufficit Orbis* Scholiastes: Alexandro Magno, qui in Pella natus, Macedoniæ civitate. Fuisse ignobile oppidum patet ex Oratione Hegesippi de Haloneso.

ὅταν δὲ λέγει περὶ τούτων, ὡς ἐθέλει διαδικάζεσθαι, οὐδὲν ἄλλο ἢ χλευάζει ὑμᾶς. πρῶτον μὲν ἀξιῶν ἀθηναίους, ὄντας πρὸς τὸν ἐκ πέλλης ὁρμώμενον περὶ τῶν νήσων διαδικάζεσθαι, πότερον ὑμέτεραι ἢ ἐκείνου εἰσί.

Oratio ea vulgò inter Demosthenis habetur, sed ex Libanij Argumento & Ulpiani Scholijs in eam de fœdere Alexandri constare potest, Hegesippi esse. Et de Pella idem Ulpianus in eam de Corona:

ἀρνοῦμαι τὸν ἐκ πέλλης ἡγούμενον. De Contemtu Pellæ Orator. περὶ Στεφάνου· οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσειεν ὡς τῷ μὲν ἐν πέλλῃ τραφέντι, χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι, καὶ μικρῷ, τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι, ὥστε τῆς τῶν ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι, καὶ τοῦτ' εἰς νοῦν ἐμβαλλέσθαι.

376. LÆTOS INTER FLEVISSE SODALES.] Domitorem Pari Pellæum dicit, ut tantum, tam remotum Regem summa fortitudine domitum indicaret. Alexandri dictum notum. Sidonius Panegyrico Majoriani.

totus dormitat ad istum
Magnus Alexander, patris quem gloria torsit.

PLutarchus, Apophtegmatis. Ἀλέξανδρος ἔτι παῖς ὢν πολλὰ τοῦ φιλίππου κατορθοῦντος, οὐκ ἔχαιρεν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς συντρεφομένους ἔλεγε παῖδας. ἐμοὶ δὲ ὁ πατὴρ οὐδὲν ἀπολείψει, τῶν δὲ παίδων λεγόντων· ὅτι ταῦτά σοι κτᾶται. τί δὲ ὄφελος, εἶπεν, ἐὰν ἐγὼ ἔχω μὲν πολλὰ πράξω δὲ οὐδέν.

Comparatio cum Patre ejus Lucianum, & Justinum lib. IX: *In Patrem Refractarium animum notat* Julianus Constantian. I.

375. FAS SIT PROMITTERE PATRI.] Avertit omen Jactantiæ gentili aversione Ulricis numinis. Ausonius, Idyll. VIII. à Consulatu suo.

Est

Ecce ubi se cumulat mea purpura, mitibus audi
Auribus hoc Nemesis, post me dignatur oriri Augustus Consul.

Lucretius, lib. II. de Rerum Natura.

Ne quid ob admissum fadè, dictumve superbè,
Pœnarum graue sit soluendi tempus adactum.

Theocritus, Ergatinis.

τυφλὸς δ' οὐκ αὐτὸς ὁ πλοῦτος
Ἀλλὰ καὶ ὁ φρέντιστος ἔρως μηδὲν μέγα μυθεῦ.

Respondet alter, metuens. Οὐ μέγα μυθεῦμαι Sic cum protestatione se Laudat summus Græcorum Heros Ajax, apud Sophoclem.

ὦ σκαμάνδριοι γείτονες ῥοαί. Εὔφρονες ἀργείοις
Οὐκέτ' ἄνδρα μη τον δ' ἴδητ' ἔπος.
Ἐξερέω μέγ' οἷον ου τινα τρόιας στρατοῦ
Δέρχθη χθονὸς μολόντ' ἀπὸ Ἑλλανίδος.

Idem Gloriosos Sermones Magnis malis puniri in Antigona sciscit.

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας
πρῶτον ὑπάρχει, χρὴ δὲ τάγ' εἰς θεοὺς
Μηδὲν ἀσέπτειν, μεγάλοι δὲ λόγοι
Μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
Ἀποτίσαντες Γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν.

Hinc formulæ aversionum iracundiæ divinæ. Themistius, Oratione Gratiarum.

λόγῳ δὲ παραβαλλόμενος πρὸς τὸν λόγον ἔχω τινα (εἰ μὴ μέγα εἰπεῖν) ἐλπίδα οὐ πολλῷ ὄπισθεν ἀπολείψεσθαι.

Virgilius Ceiri de Amore.

vadidas docuit mansuescere Tigres.
Ille etiam divos, homines: sed dicere magnum est.

Vide Stobæi Sermonem. XX. Et doctorum notas ad Herodis Sophistæ Inscriptionem.

380. NOSTRO NEC DEBES REGNA FAVORI.] Majoribus auspiciis divinisque niteris prognatus, divinitusque instructus ad Imperium. Alludit Philippi dictum de Alexandro Filio Maronis Apollo ad Ascanium: Nec te Troja capit.

381. NASCENTEM VENERANTVR APES.] Elegans & apta comparatio Principi Numine Deorum Imperio destinato. Sic Xenophon Pæd. V.

ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ Βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, οὐδὲν ἧττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. Ἐκείνῳ τε γὰρ ἀεὶ αἱ μέλιτται πείθονται, ὅπου δ' ἂν μένῃ, καὶ οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται, ἤν τε που ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται, οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται. Sic optimè constitutis Rebuspublicis Apum examina comparat Didymus: ἡ πολιτεία, inquit, τούτου τοῦ ζῴου προσέοικε ταῖς μάλιστα εὐνομουμέναις τῶν πόλεων, τάς τε γὰρ ἐξόδους καθ' ἡγέμονα, καὶ πρὸς ἐπίταγμα ποιεῖται, &c.

Pulcrè de Rege ad Principem Seneca, cap. I. de Clementia, cap. XIX. *Natura enim commenta est Regem, quod & ex aliis animalibus libet cognoscere, & ex apibus, quarum Regi Amplissimum cubile est, medioque ac tutissimo loco: Prætereà onere vacat; exactor alienorũ operum, & amisso Rege, totum dilabitur examen: nec umquam plus unum patiuntur, melioremque pugna quærunt; Prætereà insignis Regi forma est, dissimilisque cæteris, tum magnitudine, tum nitore. Hoc tamen maxime distinguitur. Iracundissima, ac, pro corporis captu, pugnacissima sunt*

apes. Ipse Rex sine aculeo est. Noluit illum natura nec sævum esse, nec ultionem magno constituram, petere, telumque detraxit, & iram ejus inermem esse voluit. Themistius, fine Orat. V.

φύεται μὲν οὖν καὶ ἐν σμήνεσιν αὐτοφυὴς ὡς καὶ αὐτοδίδακτος βασιλεὺς, ᾧ πειθομένει, ὃ συνεπιπλέκεται ἑκάστον τὸ σμῆνος, καὶ συγχαρμονῇ φύεται δὲ καὶ ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ σπανίως γε οὗτος, καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ, ὅταν ἄμφω συμπέσῃ, καὶ συναρμοσθῇ τῷ κάλλει τῆς ψυχῆς, ὃ ἡ τοῦ σώματος ἀγλαΐα, καὶ οὗτός ἐστιν ἀτεχνῶς ὁ μέγας βασιλεὺς, καὶ οὔτε χωλὸν, οὔτε κόλουβον αὐτοῦ τὸ κάλλος, ἀλλ' ἄρτιον, καὶ ὁλόκληρον. Idem Orat XIV. *Philosophum maximè Regem demonstrat quod sua omnia* Rationis arbitrio atque imperio committat: quem non timent, sed pro quo timent subditi. Hunc non in conviviis ex vinolētia & satietate eligunt homines, convivialem utiq; Regem; non multò post, secundum crapulam, mœrore conficiendum, velut in Saturnalibus evenit: Sed sponte nascitur, ac educatur, tamquam in apum examine per se ortus initio excitatus, & à se ipso edoctus, Rex. Quem sponte ac lætitia gestiens examen omne circumstrepit ac circumvolat: non ideo quod statura corporis antecellat, ac communem hominum naturam exuperet, novem ulnas aut cubitos procerus, sed Philosophia ipsa cum primis, quæ subditis præstantiorem ostendit. Dio Chrysostomus, Orat. IV. de Regno, quæ *Diogenes* inscribitur. *Sed quod ex animo oritur omnium maxime adesse debet. Quale illud est? rogat Alexander. An tu non audivisti quod inter apes etiam Rex natura existat, non genere, sicut vos ab Hercule ortos gloriamini. Quale igitur illud signum est? rogat Alexander. Nonne ex Agricolis solam hanc apiculam sine spiculo esse, nec eam armis adversus quemquam indigere, audiuisti? &c.* Etiam B. Martyr Cyprianus malè magistratibus legitimis parentes ad apum conspectum amandat, ut ab his fidem discant. Epist. LXIX. c. V.

383. JURA PETUNT.] Imperium. Alibi *Iura ferox in se communia Cæsar Transtulit.*

384. VINDICAT.] Ab improbis invasoribus. Absolute positi exempla suprà indicata.

385. PRÆLIA DIFFER IN JUVENEM.] Absurdissimè libri quidam *in Venerem* In nostro glossula est: *ô fili differ præliandi amorem donec juvenile robur accesserit.*

378. LOCUM.] Idem Glossator: *Ego bello tuebor Rempublicam, vos regnare discite.* De Bellicositate Theodosii pleni omnes libri. Victorias, dum regnavit, Compendio notat Marcellinus.

388. IMPACATUS ARAXES.] Ob numquam plene domitos Parthos. Pariter alibi.

389. NILUS UBIQUE VESTER.] Omnes regiones quas præfluit. Pariter alibi de Rheno.

390. IMBUIT.] Calefacit, adolet. Auctor Pervigilii de Venere.

Imbuit jussitque mundum nosse nascendi vias.

391. PATEANT ALPES] Infessæ Eugenianiis tum. Ait Occidentis Imperium se Honorio traditurum, ubi primum hoste eas partes devicto liberaverit. Vide Orosium. lib. VII. cap. XXXV. & quæ supra præcedenti q; istum Panegyrico sunt notata.

392. PARTESQUE RECEPTAS.] Imperium, ut dixi, veteris Romæ. Quod & ante excessum Honorio adsignavit Theodosius. Zosimus, fine, lib. IV.

ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη, καὶ Ἴβηρας, καὶ Κελτοὺς, ὃ προσέτι γε Λιβύην ἅπασαν, οἰκείῳ τῷ παιδὶ παραδοὺς, αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανιὼν, ἐτελεύτησε νόσῳ.

393. ANIMOSA GALLIA.] Galliam pro Occidentis Imperio ponit, quod in ea exercitus tutandis provinciis à gentibus Transrhenanis collocati. Sic Gallos alibi pro omni milite

milite Occidentis usurpavit *Gallos caussa non robore vinci.* Alibi *Solibus effatos mersurus pulvere Gallos.* Animosæ laudem omnium Historiarum ei Provinciæ dedit, laudatæ pariter à Romanis etiam hostibus, nec valdè ad talia pronis. Livius lib. VII. *Galli gens ferox, & ingenii avidi ad pugnam.* Idem lib. XXI. *Gallorum avida ingenia atq; indomita esse.* Idē XXXIIX. *Et is auctor jam olim iniquior Gallis* notatus. Plura Polybius, Dio, Lucanus, Cæsar, Plinius, Tacitus, Strabo, Mela, PLutarchus, Appianus, Suetonius, Ammianus, Lampridius, Florus, Hieronymus, & docti Collectores.

364. SECURUS FATI, LÆTUSQUE LABORUM.] Doctissime his duobus felicitatem est complexus. *Securus fati* Sapientis Constantiæ. Horatius *Si fractus illabatur orbis Impavidum ferient ruinæ. Lætus Laborum Effecisse quæ voluerit*, bona conscientia connisum. Pulcrè Brutus ad Ciceronem: *Quid enim est melius, quam memoria rectè factorum, & Libertate contentum, negligere humana?* Alibi in Laudem Stiliconis patria.

395. VOBIS VTRVMQUE REGENTIBUS AXEM.] In Concordia fratrum ponit felicitatem Imperij. Pæane Gildonico

Conspirant gemini frenis communibus orbes.
Iunximus Europam Libyæ: Concordia fratrum
Plena redit, patriis quod solum defuit arma.

Sane vero Honorio vivo utcunq; Majestas Romana se tuita est. Ab eo in pejus omnia numquam erigenda dehinc, collapsa sunt, ut cum præcone isto ejus Romana ferè Poesis.

397. INTEREA MUSIS.] Imitator Sidonius Paneg. Anthemiano: Nec minus hæc inter veteres audire Sophistas, &c. Quæ per omnes sectas ducta, sunt prolixiora quam ut isthuc deferantur. Hesiodi princeps scitum est: à Musarum Principe Calliope instituendos Reges, Eloquentiæque & Prudentiæ Nectare imbuendos, si qui rite Officio suo fungi velint: quod eo pertinet ut omnia veterum gestorum monumenta perlecta habeat, et enim Musæ horum patrocinium rescribitur ab Antiquitate: Idq; scitum pulcrè, ut solet, enarrat Themistius, Oratione. XI. quem legendum suadeo. Alii adhortantes Principem ad Musicum litterarum Amorem, ut sine Sole, in hoc pulcerrimo Vniversi corpore omnia tamen obscura ingrataque sunt; ita sine Eruditionis Luce animum quibuscunque etiam virtutibus deditum, caligare omninò affirmant, neque ullis sese negotijs posse expedire. Basilius Imperator ad Filium: *Quapropter,* inquit, *ô mihi dilecte fili, Leo, Ego, qui & pater & Regni sum socius, admoneo, ut Litterarum tibi cognitionem Imperii Ducem adsciscas, quæ & Regina est, & Regnis ornamento, Regesq; immortalitate, donat. Quemadmodum enim cum Sol suprà terram non lucet, obscura omnia atque indiscreta sunt, Ita in animo, nulla eruditione, nullisque litteris exculto, confusa atque inordinata jacent universa. Capesse igitur ingenii cultum ex litteris cum virtute junctum. Qui prudens doctusque princeps sine Operis* Scripta sacra & profana etiam nominat, licet pauca, filio ediscenda velut, generatim præcipiens ut, siquidem benè voluerit officio suo fungi, omnium veterum sententias excutiat, morumque regulam ad eas componere laboret. Sanè & Aristides, cum primis temporum suorum Sapiens, litterarum eam asserit esse utilitatem, ut vitæ humanæ totius fructus in illis sit, summaq; adeo ipsa vivendi; Orat. in Æsculapium, unde quam sint Principi rerum Humanarum commendabiles, liquere potest. Quo vel præcipuè pertinet quod pulcrè demonstrat. lib. I. Operis sui Nicephorus Gregoras, cognitionem rerum gestarum opus tantumnon divinum esse, scriptiones earum divinitus inspirari, ijsque cœlum & terram, divina & humana omnia illustrari: Sine ut earum cognitione homo, ne dum Princeps aliquis, non possit vel seipsum, vel aliud quicquam, se dignum, cognoscere. Pari ratione in Juliano suo nihil

prius laudat, nihilque ad summas virtutes illi viam promtius aperuisse describit Libanius, quam litterarum & Philosophiæ studia, sub egregiis magistris culta, tam in illo Prosphonetico, quam Legatione, & Basilico, scriptis erudiendo Principi factis. Eodem præconio Regalis Sapientiæ Balduinum Tertium, Regem Palæstinæ, Gulielmus Tyrius, scriptor sequiorum temporum nulli non præponendus *studio & lectione rerum ab Antiquitate gestarum* eò gratiæ venisse apud suos scribit, ut nemo majorum & successorum ei fuerit similis, initio Libri XVI. scilicet in litteris & rebus litteratis docens summam consistere prudentiæ principibus necessariæ, tam ad gubertionem Regnorum, quam populi favorem. Hominem nobilissimum, Seleucum, Amphilochius in Jambis monet, siquidem ad veram ipsoque dignam prudentiam venire voluerit, priscorum scriptorum omne genus evolvat, flores inde legat, more apiculæ, quibus vitæ usibus adhibitis, utique admirandum seculo futurum, decorique generosæ stirpi.

Τοῦτον μὲν ὄντως ὄντα τὸν σὸν γνήσιον
Πλοῦτον, φυλάττων, σμῆχε τοῖς μαθήμασι,
Βίβλοις ποιητῶν, ἱστορικῶν συγγράμμασι,
Καὶ ταῖς τρεχούσαις ῥητόρων εὐγλωττίαις,
Λεπταῖς μερίμναις φιλοσόφων ἀσκούμενος.
Τούτοις δ' ἅπασιν ἐμφρόνως ἐντύγχανε,
Σοφῶς ἁπάντων συλλέγων τὸ χρήσιμον.
Φεύγων δ' ἑκάστου τὴν βλάβην κεκρυμμένως.
Σοφῆς μελίττης ἔργον ἐκμιμούμενος.
ὥσθ' ὅσα μὲν αὐτοῖς ἐς ἀρετὴν ἐγκώμια
ὕμνουσιν αὐτὴν ἐγγεγράφθαι, καὶ τοὔμπαλιν
Κακίαν ψέγουσι, ταῦτα σὺ σπουδῇ μαθών
Καὶ νῦν φύλαξε, καὶ χαίρειν τῆς λέξεως.

Quam quidem rationem omne genus litterarum perdiscendi, optimaque quæque usui traducendi, etiam suis Heroibus præscribebat Origenes, cujus ex schola prodeuntes, verè Sapientes, vereque docti, viri, Omnem mundum illustrarunt, uti de eo testantur tum alij multi, tum Gregorius Thaumaturgus Oratione Charisteria. Et hac Ratione qui verè Sapientes perhibentur, veterum litterarum veterumque morum consulti pronuntiantur, ut Ennium ajunt seipsum descripsisse, in familiari Scipionis Africani amico.

Suavis homo, Facundus: suo Contentus: beatus,
Scitus: secunda loquens in tempore: commodus, verbum
Paucûm, MULTA TENENS ANTIQUA Sepulta, Vetustas
Quæ facit, & mores veteresque novosque tenentem.

Sic summa eruditio in notitia Antiquorum scitorum. Isidorus Pelusiota lib. III. Ep. CLIX. εἰ καὶ πατρίδος τις εἴη τῆς βασιλικωτάτης, καὶ γένους τοῦ περιφανεστάτου, καὶ πλούτῳ παντοίῳ κομώη εὐγλωττίας τε ἐς ἄκρον ἀφίκοιτο, καὶ πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ στόματος φέροι, ἀρετὴν δὲ μὴ ἔχοι τοῦτον ἔγωγε ἐν τοῖς ἀνδραποδεστάτοις καταλέξαιμι.

Ita porro PRISCÆ DOCTRINÆ viri perhibentur, quorum est indubitata auctoritas Appuleius, talis ipse, libro VIII. *Subibatque me non de nihilo veteris PRISCÆQUE DOCTRINÆ viros finxisse, ac pronunciasse cæcam & prorsus exoculatam esse Fortunam.* Quò in sequentibus Claudianus respiciens nunquam non consulere Antiquitatis colloquium principem suum suadet. Ex ejus enim notitia pendet Prudentia, tam bellica nempe quam Civilis. Cicero in Hortensio: *Unde facilius, quam ex An-*

Annalium monumentis, aut res bellica, aut omnis Reipublica disciplina agnoscitur. Vnde ad agendum aut discendum copia depromi maior gravissimorum exemplorum, quasi incorruptorum testimoniorum potest? Exemplum doctrinæ talis, Principem divinitati consecrantis, exemplum ponatur Darius Sextus, Xerxis pater, Rex Magnus, qui lectis majorum Annalibus eò venit Prudentiæ ut vivus vidensque pro Deo haberetur, Diodorus Siculus. Lib. I. *Sextus tandem Darius, Xerxis pater, legibus Ægyptiorum animum appulisse dicitur. Inibi familiaritatem cum Sacerdotibus iniit, Theologia ipsorum, rerumque Voluminibus sacris inscriptarum, particeps factus, edoctusque, qua reges magnitudine animi, ergaque subditos humanitate fuissent, ad morum eorum imitationem sese composuit. Vnde tantum sibi existimationis peperit, ut vivus etiamnum, appellationem Dei, quod nulli Regum alii contigit, fuerit promeritus.* Exempla quidem verus sunt præteritorum fructus, quo uti instruendæ sibi sequens ætas possit, ut luculenter Rhodios suos docet, Oratione de Concordia, Aristides. Talis instructio porro verè subigit animos, quod noster sentit, in cultutam, uti per Musarum Cultum facta gignant egregia, æquipetandaque priorum laudatissimis, quibus nulli Terrarum fructus, unde vulgo Felicitas pendet humana, comparandi sunt. Quare egregie vovet suis Principibus Themistius, Orat. VII.

ἐγὼ δὲ, inquit, θέλω μὲν καὶ τὴν γῆν ὑμῶν καρποὺς ἀμείνους τῶν ἄλλων ἐκφέρειν, περὶ πλείονος μέντοι ποιοῦμαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν παιδείαν βλαστάνειν, ἣν ξυλλέγουσι μὲν ἐκ τῶν Ἀπόλλωνος λειμώνων αἱ Μοῦσαι, ψυχαῖς δὲ ἐρωτικαῖς καὶ φιλοκάλοις ἐνεοτιθεῖσί τε καὶ ἐνεργάζονται, αἱ δὲ ἂν τὸ σμῆνος αὐτῶν ἀσμένως προσδέξωνται, πληροφοῦσί τε εὐθὺς, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀτιμάσασαι περιπολοῦσι τὸν οὐρανόν.

Principum ergo est omnium litterarum Honorem sequi, succumque inde bibitum publicæ Vtilitati adscribere: Vnde & eruditi homines, cum tali quodam nectare fuerint poti, Principaliter docti nuncupantur, velut hoc genus dicas Regibus tantum convenire. Adelbodus in Vita Henrici Sancti: *Hic initium Sapientia, timorem Domini, pleniter est secutus, qui erat omni litterarum studio Principaliter imbutus.* Sicque prudenter Imperatori bellico etiam, à se instituto præcipit Epilogo illo excellenti Leo Philosophus, recentiorum veteriorũq; Historias in numerato habendas. καὶ ἐπὶ τούτοις μελετᾶν σε μετὰ πόνου τὰ δέοντα, ἔν τε τοῖς ἀρχαίοις, καὶ τοῖς νέοις, ὥστε ἱστορικὸν εἶναι πάντων τῶν κατὰ πόλεμον, καὶ ἔμπειρον παλαιῶν στρατηγημάτων, ὅσα ἀξιάγαστα γεγόνασιν.

Eloquentia quidem, quo possit discita prodere, ejusque quæ sunt studia, veræ sunt Regia decora, quibus scilicet animos subditorum vincere, & ducere volentes valeat Imperator, quo alioquin, Imperio violento adacti, ægrè deveniunt. Vide Onosandrum, cap. I. Leonem, Basilium, Emanuelem, Principes. In genere vero juveni Principi instillari ista omnia rite consulit Theodosius Claudiani neque inficete Belisarius, Dux Neritinorum, libro de Educatione Principum; *Adnitendum docens ut Praceptor Religionis observans adhibeatur, qui tum Antiquorum tum Recentium exemplis adolescentum ad Timorem Dei incitet, delectarique doceat cum Romanorum, Gracorum, a'iarumque gentium exempla recitentur, Exemplis enim amplius quam doctrina hominum animos commoveri, &c.* quæ his nostri componenda, ut totus ille libellus, nulli veterum scriptorum Sapientia minor.

398. QUÆ MOX IMITERE, LEGAS.] Non enim Scholæ aut Pulveri Regia indoles destinanda est, sed ut teneris annis lecta & percepta conferat usu in bonum commune, uti monet in Sententiis Græcis Theoctistus. Vt autem omnia ista, quæ filio hic præcipit Theodosius, ipse expresserit, Ambrosius, Victorinus, Græcique Ecclesiastæ docent.

398. NEC DESINAT UMQUAM.] Basilius Imp. cap. LVI. *Ne umquam cesses evolvere Historias veterum. Ibi enim reperies sine labore; quæ magno alij congessere: atque inde bonorum virtutes, improborum vitia, cognosces; & vitæ humanæ varias mutationes rerumque in ea conversiones, mundi hujus instabilitatem, Imperij ad ruinam pronitatem: Summa, malefactorum pœnas, benè actorum leges præmia, quorum illa fugias, ne sequentis Vltionis severitatem subeas, hæc amplecteris, ut præmia, indidem venientia, potiaris.* Sic veteres auctores ediscendi proponebantur filiis Imperatorum. Spartianus in Geta: *Fuit in litteris adsequendis & tenax veterum scriptorum & paternarum etiam sententiarum memor.*

399. TECVM GRAJA LOQUI] In qua amplissima Lingua omnis penus Antiquitatis humanæ est. Habes Græcæ eruditionis commendationem apud Thaumaturgum Paneg. Origenis. & magnam vim aliorum: de Ciceronis libris, qui instar sit omnium, Collectanea Andreæ Schotti, amici nostri, Quæstionum Tullian. lib. IV. cap. VIII. Veterum vero auctorum scriptis ita utebantur Magnates prisci, ut excerpta inde in consilium adhiberent suum & amicorum, ut Augusti exemplo docet Suetonius, cap. LXXXIX. *In evolvendis utriusq; linguæ auctoribus nihil æque sectabatur, quam præcepta & exempla publicè vel privatim utilia, eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum provinciarumque rectores, aut ad Vrbis magistratus plerumq; mittebat, prout quique monitione indigerent.* Sequentium Principum Princeps Carolus Magnus, ita hoc genere adficiebatur, ut nec absq; lectione cibum caperet. Auctor illi Coævus:

Cœnanti Lector recitans non defuit umquam,
Perque vices aliquod audiit acroama.
Res Antiquorũ gestas, Regumq; priorum,
Ipse legi sibimet fecerat assiduè.

In Thegano Chorepiscopo legimus & eruditum eumdem Principem, & Antiquitatis adeò fuisse diligentem, ut exemplaria librorum sua manu emendarit. Loqui dicũtur, à simili intellectu legentium, quorum scripta leguntur. Vt mortuum de tabulis testamenti loqui dixit Optatus Afer. Sic interrogare, qui legunt. Ennodius Panegyrico: *Ventilemus Historias, interrogentur Annales! apud quos constitit refusum exsuli, quem cruore suo rex genitus emerat principatum.* Voluminum Fides, apud Symmachum, non uno loco. Qui & lib. III. Epist. L. vicem sermonis veterum scripta fungi ait. Adde quædam notata Lib CLXVIII. Adversar. cap. VIt.

400. ASSUESCE.] Præceptis monitisq; priorum evolvendis in rem præsentẽ veniens.

401. LATIUM RETRO TE CONFER IN ÆVUM.] Ad Exempla Romanis ante Imperantium. Sidonius ad Anthemium:

Præterea quicquid Latialibus indere Libris
Prisca ætas studuit, totum percurrere suetus.

Quæ verba nostri componens, videbis cum gemitu, quantillo tempore quam immaniter Latina Eloquentia ceciderit. Conferre se dixit ad inspiciendas velut res gestas veterum quomodo Spectacula exhibere Antiquos libros Julianus, Constantian. II. *Quin etiam*, inquit, *si quando in Expeditionẽ proficiscor, unum è libris volumen aliquod, veluti militiæ commeatum, deporto, quod ad hoc ipsum accommodatè olim fuerit scriptum. Multa enim veterum Prudentia atq; Experientia monumenta, cum arte scripta, claram & manifestam rerum olim gestarum effigiem exhibent iis, qui per ætatem spectare ipsi nequierunt.*

401. RETRO.] In Superiora Tẽpora. Papin. l. IX 318. ad Musas *Vestrũ opus ire retro.* Ambr. in Symmachum: *per totum fere orbem à pluribus retrò principibus inhibita interdictaque.* Orosius lib. III. *annis retrò repetitis.*

401. CONFER IN ÆVUM] Pari locutione Minutius Octavio: *Vt ipse mihi quodammodo viderer in præterita redire, non ea, quæ jam transacta & decursa sunt, recordatione revocare.*

402. LI-

402. LIBERTAS.] Quo fine legenda monumenta veterum docent verba Basilij novissimè relata. *Hinc æstimandi præcipuè* scriptores qui talia consignant, quibus facta & exempla majorum ob oculos ponantur, sequenda aut fugienda, reliquis postponendis, uti suo exemplo non incongruè docet Nicephor. Gregor. initio Annalium. Nostro quæ Historiæ tanguntur cum suis scriptoribus ubique obviæ sunt, non hic repetendæ.

402. BRUTUM.] Huic vere quæsita Libertas, ignota ante Romæ: Exemplum primi secuto ultimo, cujus Latinæ Epistolæ verè, quod Mithradates de Græcis dixit, εἰκὰς ἦδειν νομίζειν καλὸν, εἰ καὶ μὴ μεγαλοψυχίας ἔχοιτο. Brutorum nomen Vindices Libertatis designat, Lucanus lib. X.

ite feroces
Cæsaris in jugulū: superi tot vota Catonū
Brutorumque tibi tribuent.

Noster de primo, Regum expulsore, loquitur: ut lib. II. Stiliconiar.

nec jam doleat defensa Vetustas:
Sit trabeis ultor Stilico, Brutusq; repertor.

403. METII.] Metius scripti Libri. METI primam enim syllabam extendendam monet Servius, Historia notissima. Sic Maronis imitatione & Sidonius.

I nunc & veterū præfer præconia Tulli,
Ætas cana Patrum: quod pulcro hortamine mendax
Occuluit refugi mutantia fœdera Meti.

404. TRISTE RIGOR NIMIUS.] Negotium videlicet. Notatum supra. Omnino autem nimia Severitas vitio summo proxima. Rutilius Lupus lib. II. ex Demosthene: *Hunc ego propterea malum existimo, qui nimium se gerit Severum. Namq; ex hominibus humanitatem ac misericordiam tollere maximum signum malitiæ videtur.* Nimium Rigorem Pestilentiæ comparabat Philiscus, monitor Magni Alexandri. Ælianus Var. XIV. c. XI.

Φίλισκος πρὸς Ἀλέξανδρον ἔφη ποτέ. δόξης φρόντιζε, ἀλλὰ μὴ ἔσο λοιμὸς, καὶ μὴ μεγάλη νόσος, ἀλλὰ εἰρήνη, καὶ ὑγεία, λέγων τὸ μὲν βιαίως ἄρχειν, καὶ πικρῶς, καὶ αἱρεῖν πόλεις, καὶ ἀπολλύειν δήμους, λοιμοῦ εἶναι, τὸ δὲ ὑγείας προνοεῖσθαι, καὶ σωτηρίας τῶν ἀρχομένων, εἰρήνης ταῦτα ἀγαθά.

Rigor irremissa propositi regula. Sulpitius Severus, Dial. II. *Hoc in testimonium virtutis suæ esse habituram, ad quam tanti nominis Sacerdos, deposito propositi rigore, venisset. Tristis,* soli rigori intentus. Lucanus, lib. VI. Tristis Erichto. *Tristes affectus* in Quintiliano lib. VI. capite III. Studia Theodosii alludere Claudianum hic, doceant Victorinus, Diaconus, Alij. De nimio Rigore notabili sensu Gregorius Nazianzenus:

ὁμοίως ἐστὶ κακὸν καὶ ἄνεσις ἀσωφρόνιστος, καὶ κατάγνωσις ἀσυγχώρητος, ἡ μὲν ὅλως ἐφιεῖσα τὴν ἡνίαν, ἡ δὲ τῷ σφοδρῷ κατάγχουσα.

404. TORQUATI DESPUE MORES.] Historia nota. Alterā vocem male mutant Librorum nonnulli Sidonius lib. II. *Amicitiarum tuarum, nisi despuit, avidissime finibus infertur.* Auget n. rem, & amplius dicit quàm *Respuit* Minutius Felix: *Templa ut busta despiciunt, Deos despuunt.* Arnobius, lib. VII. *Ita non despui vestras abominarē indignitates?* Fulgentius, Lib. I. Mythol. cap. XIV. *Eligere enim utile, caducum despuere, cœleste ingenium est.* Ambrosius: *Ara cœlestis dona tua despuit?* Salvianus lib. I. *Humiles sunt religiosi? hoc volūt. Pauperes sunt? Paupertate delectantur. Sine Ambitione sunt? Ambitum respuunt. Inhonori sunt? Honorem despuunt. Lugent? Lugere gestiunt.* Est a. omniū extremi contemptus Desputatio. Epicurus: βρυάζω τῷ ἐπὶ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος, προσπτύω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Hieronymus ad Domnionem: *Quoties me iste in Circulis stomachari fecit, & adduxit ad Coleram. Quoties conspuit, & consputus abscessit.* Seneca de Injuria Sapientis, c. I. *Tibi indignum videbatur quod illi, dissuasuro legē, toga in foro esset erepta, quodq; à rostris usque ad arcum Fabianum per seditiosa manus factionis tractus, voces improbas & sputa,*

ta, & omnes alias insana multitudinis Contumelias pertulisset? Sic in Evangelica Historia cruci damnandus Dei Filius, conspuitur. Petronius Satirico: *Nec Contenta mulier tam gravi injuria mea, convocat omnes quasillarias, & familiae sordidissimam partem, ac me conspui jubet.* Nilus de Caussis Dissens. Eccles. lib. I. καὶ μαρτυροῦσι τούτοις πολλοὶ μὲν τῶν ἐκεῖ, διαπτύσαντες κόσμον, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν μόνον βλέποντες. Idem, Lib. II. de Primatu Papæ. καὶ οὐδέπω μικροψυχίαν τῶν βασιλέων καταγνωκὼς ταῦτα λέγω, ἀλλὰ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀγαθὸν, τὰ φαινόμενα καλὰ διαπτύειν, πρὸς τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀμιλλᾶται. Odo Cluniac. Collat. l. II; cap. XXIII: *At vero de Luxuria, gulæ suggestrice, quis aliquid loqui vellet, quod illi non despuantur, qui ejus flammis insaniunt.* Sic apud Cercetas gentem moris fuit, ut inspuerētur, qui deliquerant ignominiæ suppliciique caussa. Nicolaus Damascenus: ἐὰν δὲ τις κυβερνῶν σκάφος διαμάρτῃ, περιστάντες ἐφεξῆς ἕκαστοι ἐμπτύουσι αὐτῷ. Et in Antiquis Monasteriorum Regulis hoc supplicium frequentabatur, ut in Norma Fructuosi, quam edidit H. Canisius: Monachus qui osculo turpi deprehensus fuerit inhiare, publicè verberetur: Coronam capitis, quam gestat, amittat: decalvatusq; turpiter, opprobrium pateat, oblinitusq; omnium sputamentis in facie, probra sustineat. De Domino Jesu ita accepit Antiquitas. Theodorus Abucaras, Opusc. I.

καὶ ἐμαστίχθη, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐρραπίσθη, καὶ ἐκολαφίσθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανεν. Idem Opusc. XXI. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, ἐκ γυναικὸς ἐσαρκώθη, καὶ γεγονὼς ἄνθρωπος, ὡς βρέφος ἀνετράφη, καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ζητούμενος, εἰς Αἴγυπτον φυγαδεύεται, κἀκεῖθεν ἀνελθὼν κρατεῖται, ῥαπίζεται, ἐμπτύεται, καὶ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καταφλίζεται. Sic Sputis hominum exponi dicitur, ultimis contumeliis traditus. Otbertus Vita Henrici Quarti: *Missis Imperator post eum legatis, tam lacrymis quam mandatis revocavit, obtestans eum, ne senem Patrem contristaret; immo ne patrem omnium offenderet, ne se sputis hominū exponeret, ne se fabulam mundo faceret.* Plura exempla in Gulielmo Tyrio.

405. DECIOS. VENERARE.] Patrem & Filium. Noti Historici. Manilius lib. I.

Certantes Decii votis, similesq; triumfis.

406. VEL SOLUS.] Semotis omnibus auxiliis & subsidiis, fortitudinem in se suam repositam autumans, non minus ita magnanimus, quam si millibus mille stiparetur. Vide aureolum Senecæ Librum, Sapientem non incidere injuriam. Aristoteles ad Fortitudinem absolvendam sex requirit virtutum Chorum. Audaciam, præsentiam seu præstantiam, Animi, Fiduciam, Confidentiam, Industriam, Tolerantiam. Vide Stobæum, Serm. IV.

406. PONTE SOLUTO.] Nota Historia. Illud notabile, pontem illum, nullo adscito usu ferri, solis fuisse tabulis ligneis compaginatum, & in memoriam Virtutis Coclitis, talem servatum ad summa usque Reip. Tempora. Dionysius Italic. lib. V: Qui Coclitem hoc tantæ fortitudinis tamen damnū habuisse scribit, ut claudus de vulnerum copia factus, jam nulli deinceps officio civili aut militari adesse possit. De quo altum in Livio silentium. Qui Dionysij tamen Historias legere potuit, spernere certè non debuit.

407. MUTI TE FLAMMA.] Nota narratio, quæ tamen ambiguæ omnino Fidei est, nam de manus exustione nihil Dionysius, optimus Antiquitatis Romanæ auctor. Et sanè videntur alicundè sparsum tumorē ambitione sua Romani abstraxisse, ut copia scriptorum, famæq; prolixitate magnificos se facerent etiam hoc facinore, qualiū rerum artifices fuere minime indocti. Ex alia ratione rem elevat Martialis, nempe majorum tormentorū metu Mutium manum exussisse, cui ansam dederit Livius, qui circumdari ignibus à Porsena jussum, foculo præsenti dextram injecisse ait. Verba Martialis lib X. Epigr. XXV.

In matutina nuper spectatus arena:
Mutius imposuit qui sua membra focis.

Si

Si patiens, fortisq; tibi, durusq; videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Nã cum dicatur, tunica præsente molesta,
Vre manum: plus est dicere; non facio.

Vides ex hoc Epigrammate ita repræsentatam fabulam ut coactus manum exusserit Mutius, quo petit sanè omnis Magnanimitas. Ut jam nec semel victor fuerit, quem bis talem rediisse jactat Manilius, ut legendum ejus initio Libri IV. versum alibi ostendimus. Multa acute de eodem facto dixit Seneca, vibrantibus sententijs, quibus Eloquentiam veterem exussit.

407. QUID MORA PERFRINGAT, FABIUS.] Qui cunctando Annibalis impetum victoriarum fregit, & rem ita Romanam restituit. Ennius:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Virgilius, lib. VI. *tu Maximus ille es.*

Vnus qui nobis cunctando restituis Rem.

Serenus, cap. LXV.

Interdum exsistit turpi Verruca papilla,
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhæsit,
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.

Auctor de Viris Illustribus, minimè ullus eorum, quos hactenus præ se tulit: Qu. Fabius Maximus Cunctator Verrucosus, a verruca in labris sita, Ovicula à Clementia morum dictus. Cos. de Liguribus triumfavit, Annibalem mora fregit. Vide Flori Panegyricum.

408. CAMILLUS.] Laudes hujus summę apud omnes qui meminerunt. *Mentem* consultam & iræ impenetrabilem habet apud Silium. lib. VII. quibus omnia complexus perhibetur. *Alter urbis Conditor*, Eutropio & Pæaniæ, lib. I. Manilius, lib. I. Romamq; Camillus servando posuit Cassiodorus Chronico. Julianus Cæsaribus. Plutarchus, Dionysius, Livius.

409. MERITIS.] Virtuti. Notatum multis alibi.

410. PROROGAT.] Aeternat, perpetuat. Hoc enim est extendere. Horatius.

Vivet extento Proculeius ævo
Notus in fratres animi paterni.

Virgilius. *Famam extendere factis Hoc virtutis opus Prorogare, publicare.* Fulgentius de Continent. *Virgiliana: Ob hanc rem Virgiliana Continentiæ secreta physica contigi, vitans illa quæ plus periculi possent prorogare quam laudis.* Ita ibi legendum. Ut verò hoc *æternare*, hic longævus Maroni rectè immortalis. Vise Gellium.

411. PROROGAT TIBI, REGULE, FAMAM.] Sanè ex eo inter Fortitudinis exempla Regulus, Poetis, Historicis, Declamatoribus. Allusisse videtur hæc Siliana, libro VI.

tua, Regule, proles,
Qui longum semper fama gliscente per ævum
Infidis servasse fidem memorabere Pœnis.

Adeo neque inferiores se contemsit Claudianus. Qui enim Silianam Poesin huic comparet toto Helicone erret. In Eumdem dicas scripta, certè nulli æquè bellè conveniant, ista Petroniana: *Multos carmen decepit. Nam ut quisq; versum pedibus instruxit, sensumque teneriorem verborum ambitu intexuit, putabit se continuo* (ita legas) in Heliconem venisse. *Sic forensibus ministeriis exercitati, frequenter ad carminis Tranquillitatem, tamquam in portum faciliorem, refugerunt: Credentes facilius Poema exstrui posse, quam controversiam sententiis vibrantibus pictam.* Sanè si tempora congruant in neminem majori jure hæc conveniunt:

412. SUCCESSUS SUPERANT ADVERSA CATONIS.] *Victoria* Fortunæ Catoni adscripta multis à Lucano, Seneca. Manilius lib. I.

Aemiliæque domus Proceres; clariq; Metelli.
Et Cato, Fortunæ Victor.

413. DISCITUR HINC QUANTUM.] Genuina lectio, superiori ex intervallo respõdens. In nonnullis Libris est *Discitur in quantum* Malè omninò. Licet locutio in quantum quod nonnulli voluerunt; damnabilis non sit. Ea exstat apud Maronem, Aeneid. VI. Velleium, Lib. II. Tertullianum, Prudentium, Frõtinum Agrimensorem. Paullum J C. capite XXXVI.

XXXVI. de LL. Tribonianum Inst de Nuptiis. Leonem & Anthemium. LVIII. de Paganis. Rutilium. Itinerar. I. Boethium, alios.

414. PAUPERTAS SOBRIA.] Vide ad Lib. I. in Rufinum. Stobæum, Serm. XVII.

414. PAUPER ERAT CURIUS.] De Curio, Fabritio, Pyrrho, Serrano, alijsq; historijs non est nostrum Commentaria scribere, aut dissona loca auctorum excutere. Cāpum illum tot jam viri litterati calcarunt, ut vix Vestigia nova ferat. Qui requirant à nobis iterari hoc genus, nec noverunt nostrum institutum, & morem suum palam arguunt.

415. ARMIS.] Non auro, aut opulentia, non fraudibus, aut vafritie. Sic apud Ennium ille.

> *Ferro non auro vitam cernamus utrique,*
> *Non cauponantes bellum, sed belligerantes.*

415. PAUPER ERAT CURIUS.] Nec volebat quidem dives esse. Columella, lib. I. cap III. Liciniana illa septena jugera, post Reges exactos, quæ Tribuni plebis viritim distribuerant, majores antiquis quæstus retulere, quam nunc nobis præbent amplissima vervacta. Tanta quidem, Curius Dentatus prospero ductu parta victoria, ob eximiam virtutem de ferente populo, præmij nomine, quinquaginta soli jugera, supra Consularem triumphalemq; fortunam putavit esse, repudiatoq; publico munere populari, hac plebeja mensura contentus fuit. Plinius. Lib. XVIII. cap. III. *Manij quidem Curij post triumphos immensumq; terrarum adjectum Imperio, nota concio est, pernitiosum intelligi civem cui septem jugera non essent satis.*

416. PAUPER FABRITIUS.] Sidonius.

> *rigidum sic, Pyrrhe, videbas*
> *Fabritium, ingestas animo cum divite fugit Pauper opes.*

Non solum autem Aurum regium sprevit Fabritius, sed & oblatam Regni à Rege partem. Florus. *Fabritius oblatam sibi à Rege Imperij partem, repudiavit* Eutropius II. *Pyrrhus Fabritium sic admiratus est, ut, cum pauperem eum esse cognovisset, quarta regni parte promissa, sollicitare voluerit, ut ad se transiret, contemtusq; est à Fabritio.*

416. SERRANUS ARATRA.] Notæ res. Manilius.

> *Serranos Curiosque dedit, fascesque per arva*
> *Tradidit, eque suo Dictator venit Aratro.*

416. FASCESQUE SALIGNIS POSTIBUS AFFIXI.] De fascibus Consulum postibus affixis notarunt pridem docti. Initio hujus Libri. Saligni postes, de materia rurestri.

418. TRABEATO COLONO.] Post gestos nimirum magistratus redierunt ad rusticationes insignes illi Heroes. Pacatus Panegyrico: *Sic agrestes Curij, sic veteres Coruncani, sic, nomina reverēda Fabritij: cum induciæ bella suspendebant, inter aratra vivebant, &, ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iovis Laureis, triumfales viri rusticabantur. Inde est quod accepimus datas serentibus fasces, & cum Curulibus sua missas per rura palmatas: Quod Agricolas Consulares pastoresq; trabeatos & Dictatores inter armenta vestitos.* Vide Plinium, loco modo producto.

420. VELUT ILLE.] Magna vis in vocula ILLE, excellentem aliquem cæteros designans. Virgilius. *Saucius ille gravi venantum vulnere pectus. Tum demum movet arma Leo* Claudianus, Bello Getico. *Sic ille relinquens Ieiunos antro catulos, immanior exit Hiberna sub nocte, Leo* Bello Gildonico. *Continuo redit ILLE vigor, senijq; olorem Mutavere comæ.*

420. CARINÆ LONGÆVUS RECTOR.] Comparatio Principis cum Navarcho, frequens scriptorum isti generi, ut in Characterum Commentario notamus. Pariter de seniore juvenem erudiente Libanius Panegyrico:

ὁ γὰρ εὐθὺς ἐξέπεμψεν ἐπίρωσε κατὰ τῶν δυνάμεων, ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν ἑαυτοῦ, τὰς διατριβὰς ἐκείνοις παράχρημα ποιῶν. ἀλλὰ κατέχων ἐποπτεύειν ἠξίου τὰ δρώμενα. κατὰ τοὺς δεινοὺς τῆς κυβερνητικῆς διδασκάλους, οἱ τοὺς ἄρτι τῆς τέχνης ἁπτομένους, ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίσαντες. ἐν τῇ πρύμνῃ παρεδρεύουσιν. ἵν' εἰ μὲν κατὰ λόγον ἰθύνοιεν ἐκεῖνοι τὸ σκάφος, συγχαίρωσιν. εἰ δὲ γένοιτο πλημμελῶς, ἐγγύθεν ἐπιβοηθεῖεν. καθάπερ τοὺς ἀετοὺς τοὺς νεοττοὺς εἰς πτῆσιν γυμνάζων. &c.

Sic in vita Ascetica gubernatorem sibi magistrum adscivisse, velut annis jam exercitatum arte navigij per vitam torquendi, scribit Joannem Climacum Daniel Monachus in ipsius Historiola.

422. ALNI.] Navigij, cujus materies optima ea arbor. Papinius lib. VI. Alnus amica fretis. Claudianus, libro III. de Raptu Proserpinæ.

423. ARTESQUE DOCET] Scientiam Nauticam. Nam & ea in numerum Artium frequente scriptorum Senatu est adscita. Bello Gildonico.

> *Sic cum præcipites artem vicere procella*
> *Adsiduoque gemens undarum verbere nutat.*
> *Descensura ratis.*

Lucanus, lib. V. *Omnisq; in fluctibus unda est. Artis opem vicere metus.* Ipsi Gubernatores Magistri. Idem *nescitq; magister Quam frangat, cui cedat aqua.* Glossæ Basilicorum.

Μάγιστρος ὁ ναύκληρος τῆς νηός. Μάγιστρος ναβὶ. πρωρεὺς νηός. Μάγιστροι λέγονται ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀρχόντων, οἱ διδάσκαλοι οἷαι δήποτε ἡμῆς.

Sic Valerius Flaccus, lib. VIII. Noster B. Getico. V. CCXIX. Ulpianus, cap. I. de Exercit. Actione.

424. DEXTRA REGATUR.] Bono eventu & successu, ut in illo

> *At Pater Aeneas se matutinus agebat.*

425 FLUCTUS FALLI.] Ne superveniant catinam. Hoc enim hujus generis magistrorum vel summum artificium est. Lucanus loco modo citato.

426. NOTA NIMBORUM.] Prognostica Tempestatis. Exstant Tractatiunculæ nomine Theophrasti de Notis Pluviarum, Ventorum, Tempestatum, Serenitatum. Consule & Aratum cum Interpretibus & Paraphrastis suis. Virgilium, Georg. I. Lucanum. V. Vegetium. IV.

427. SOL OCCIDVVS.] Signa exinde tempestatum. Bello Gildonico.

> *Ora licet maculis adsperserit occiduus Sol,*
> *Lunaq; conceptis livescat turbida Coris:*
> *Certa fides cœli, sed major Honorius auctor.*

Vegetius: *Sol quoque exoriens vel diem condens interest utrum æqualibus gaudeat radiis, an objecta nube varietur.* Vide Theophrastum.

428. SAUCIA VENTO.]Rubens, indicio ventosæ Tempestatis. Luna enim rubens ventorum turbines indicat. Vegetius: *Multis signis & de tranquillo procella, & de Tempestatibus serena produntur, quæ velut in speculo Lunæ Orbis ostendit. Rubicundus enim color ventos, caruleus indicat pluvias, utroq; mixtus nimbos, & furentes procellas.* Lucanus, libro V. de Eadem.

> *Nec duxit recto tenuata cacumina cornu.*
> *Ventorumq; nota rubuit.*

Valerius Flaccus, lib II.

> *micat immutabile cœlum*
> *Puraque nec gravido surrexit Cynthia cornu,*
> *Nullus in Orbe rubor.*

Theophrastus ἔστι δὲ σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, τὰ μὲν μέλανα ὕδατος, τὰ δὲ ἐρυθρὰ πνεύματος.

429. DECOLOR.] Abhorrens à colore solito. Ad Eutropium.

430. ADSPICE NUNC] Eximia Acclamatio.

matio Theodosiani numinis', quo genere excellit omnes Poëtas hic auctor, Verus Apollinis Cygnus. Sic in Nuptijs Honorij ejusdem

Dive parens, seu te complectitur axis Olympi
Seu colis Elysias, animarum præmia, valles.
En promissa tibi Stilico jam vota peregit.

Et ex Formula acclamationis Inscriptio vetus victo Decebalo Trajani: ASPICE. ROMVLE. PATER: GAVDETE. QVIRITES. VESTRA. ISTA. EST. GLORIA.
Sic ejusdem Principis de cœlo adspectum allegat Symmachus Relatione de Ara Victoriæ: *Eum Religionum statum petimus, qui divo parenti vestri culminis servavit Imperium, qui fortunato principi legitimos suffecit hæredes. Spectat Senior ille divus ex arce Siderea lacrymas Sacerdotum, & se culpatum putat more violato quem libenter ipse servavit.* Noster etiam Superiore Panegyrico numerosissimè.

Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
Adspicis Arcadium, cum te proclivior urges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem.

431. GELIDI SEV TE. MERVERE.] Eadem sub finem Tertij Consulatus.

432. MAGIS EST OPTABILE.] Cupiunt enim superari à filijs Parentes. Libanius Prosphonetico Juliani.

οἷον γὰρ τι τῶν Αἰακιδῶν γενέσθαι φασίν. ἀγαθὸς μὲν αὐτὸς Αἰακὸς, οἱ δὲ ἐξ ἐκείνου γνωριμώτεροι τοῖς ἔργοις. εἰς Ἀχιλλέα δὲ τὸ σπέρμα προβὰν, εἰς ὑπερβολὴν ἐξέλαμψε. τοιοῦτό τι καὶ τὸ νῦν γένος γενναιότερον ἔτεκον, καὶ τὴν ἡδίστην ἧτταν ἡττήθησαν, καὶ κοινὴν ταύτην ἁπάντων ἐποίησαν.

Alcimus Avitus ad Fuscinam Sororem.

Has generosa tamen, si mente imitabere matres
Gaudebunt vinci, dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam.

433. SVBNIXVS STILICONE SVO.] Piaculares sunt nonnulli Codices, qui omittunt hunc versum. Datum sese ambobus Principibus Tutorem à moriente Patre Stilico ferebat. Vide Zosimum.

434. CLYPEVM.] Tutelam certam, firmum Præsidium. Psalmo. XIIX. XXVIII. XXXIII. &c. Claudianus I. in Rufinum. De eodem Heroe.

hic sola pericli
Turris erat, clypeusq; trucem porrectus in hostem.

Focas Grammaticus, vita Virgilij *obvius ibat Fretus amicorum clypeo.* Sic scutum Imperij Romani Fabius Cunctator Florus, lib II. cap. VI. *Hinc illi cognomen novum & Reipublicæ Salutare. Cunctator.* Hinc illud ex populo, ut Imperij scutum vocaretur. Vltimo ævo Walleramus in Canticum Canticorum.

Davidica turri collum decet assimilari,
Millenis clypeis, multis defenditur armis.

434. DEFENSOREMQVE.] Gladii nimirum cum clypeo vicem.

436. DVRA VIARVM.] Vide Notata doctissimo Symmachi Scholiastæ. Ita *mollia terra* pro molli humo legimus apud Hilarium Arelatensem in Genesi.

Inde, opifex rerum, assumis tibi mollia terra
Atq; hominem firmas.

436. LIBYÆ SQVALENTIS ARENAS.] Pars maxima Africæ arenis sterilis. Et nimio Sole squallida. Vide Lucanum lib. IX. Curtium, IV. Macrobium in Somn. libro II. c. VII.

437. PEDES.] Tolerantiam Laborum in Stilicone multis laudat ejus Laudibus. Cum primis vide Bellum Geticum, earum Quartum Librum. V. CCCXXV. & seqq.

438. MADIDAQVE CADENTE PLEJADE.] Quo tempore cœlum maximè Pluvium.

vium. PLejadum occasu maximè maria turbari auctor Ptolemæus. Hilarius Arelat.

Angnu agit sudum, ast important Plejades imbrem.

Papinius, III. Silvarum. Propemptico Metij.

visis tumuerunt puppibus undæ,
Inq; hominem surrexit hyems: tunc nubila Pleias,
Oleniumq; pecus; solito tunc pejor Orion.

Nomina Poëtica Pleiadum sunt in Arato, Germanico; hujus Scholiaste, & Theocriti. Id. XIV.

439. INTRABIT SYRTIBUS VNDAS.] Per medias Syrtes in Getulum Pòrtum veniet. Habent hanc Lectionem Omnes libri aliorum, & Noster. Benrinianornm unus retulit *intrabit navita Syrtes.* Quod recepit Scaliger. Nos receptam Lectionem nulli mutamus, quippè quę & eruditior. Nam de Syrtibus Sallustius: *Oppidum Leptu situm inter duas Syrtes, quibus nomen ex re inditum. Nam duo sunt sinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura; quorum proxima terræ prealta sunt, cætera, uti fors tulit alta: alia in tempestate vadosa. Nam ubi mare magnum esse, & sævire cœpit ventus, limum, arenamq; & saxa ingētia fluctus trahunt, ita facies locorum cum ventis simul mutatur. Syrtes ab tractu nominatæ. Ejus civitatis lingua.* Paret ex his verbis eruditio tot Codicibus assertæ lectionis. Cum enim sint Syrtes, tum quoq; nō formidare Libycum mare Stiliconem suum autumat. Claret nimirum hac Sallustij Narratione esse cū non sint eæ voragines, vento scilicet non bacchante, neq; fluctu agente saxa. Sic *Syrtes* immittere dictum Maroni, id est dirissimam ipsam tempestatem. Lib. X.

volens vos Turnus adoro
Ferte ratem, sævuque vadis immittite Syrtes.

Eodem sensu Syrtibus incerta littora dat Papinius, vnde vel maximè in nostro nihil mutamus. Thebaid. I.

Arctois si quis de Solibus horret
Quiq; bibit Gangen, aut nigrum occasibus intrat.
Oceanum, aut si ques incerto littore Syrtes
Destituunt.

Cum evanuerint nimirum, facie locorū cum vētis mutata. Sirtes insuper affluxum in oram Africæ, vi ventorum, faciunt, quo ipso appellere velle Stiliconem facit noster. Lucanus, Lib. I.

qualis cum turbidus Auster
Reppulit à Libycis immensum Sirtibus æquor.
Desilit in fluctus, deserta puppe, magister.

Qui exinde & ipse incertum ijs æstum tribuit, lib. V.

num rupta vadosi
Sirtibus, incerto Libye nos dividit æstu.

Hoc est inaccessa tum Sirtium violentia, per quam ipsam Stiliconem transire facit Claudianus. Hæc omnia conturbat illa facilior visu lectio, sed nobis non attendenda.

441. RHENUM.] Germanię populos. Inf. Quis domitū meminit sola formidine Rhenū? De gestis Stiliconis ad Rhenum, alijsq; Germaniam tangentibus, non ineruditè scripsit Exegeses ante hoc seculum, & quod excurrit, Franciscus Irenicus.

442. CITATIS VECTUS EQUIS.] Celeritatē & hic & alibi in Stilicone & Honorio exemplo omnium summorum Ducum, laudat. Hic per dispositos equos laborantibus Imperij partibus inexspectatum correctorem affuisse, ait. Equi hoc genus crebrò memorantur in Auctorum Lectione. Libanius Prosphonetico Juliani id illi tribuit:

Δίκην μὲν ἐπράξω, παρ' ὧν μὴ λαβεῖν, ἄδικον. αἰτίαν δὲ οὐκ ἐπηνέγκας, οἷς ὑπῆρχεν ἀναχώρησις. ἵππων δὲ καὶ ὀρέων, διαδοχαῖς ὑπὲρ μεγίστων δὴ τὸ πρῶτον συστάσας, τριβομένους ἔπαυσας ὑπὲρ τῶν ἐλαυνόντων.

De horum stationibus, mansionibus, dudum docti dixere.

443. NULLAQUE LATUS STIPANTE CATERVA.] Paria de Eodem, Bello Getico. De Trajano, PLinius Panegyrico; alij Encomiastæ.

443 ATTONITOS REGES.] Fama, Celeritate, audacia, tanti viri. Spectanda velut proponunt hæc quæ loquuntur. Sanè diuturnum tempus administrationis Reipublicæ, quod ad vicesimumtertium usque annum extensum notat Zosimus, Stiliconi credibile est maximam apud omnes gentes gloriam & auctoritatem conciliasse.

444. RIPAS.] Sic in littore Danubij stetisse Trajanum, Arbitrum Pacis & Belli cum Barbaris, summæ Laudis loco recenset in Panegyrico Plinius. *Magnum est*, inquit, *Imperator Auguste, magnum est stare in Danubij ripa; si transeas certum triumfi, nec decertare cupere cum recusantibus.* Paria de Juliano Mamertinus. Gratiarum Actione: *Proh sancta divinitas, quæ navigationis illius fuit pompa, cum dexteriorem incliti fluminis ripam utriusq; sexus, omnium ordinum, armatorum atque inermium perpetuus ordo prætexeret, despiceretur ad lævam in miserabiles preces genu flexa Barbaria! Omnes urbes, quæ Danubium accolunt, aditæ, omnium audita secreta, levati status, instaurata fortuna; innumerabilibus Barbaris data venia, & munus pacis indultum. &c.*

445. ANTE DUCEM NOSTRUM FLAVAM SPARSERE SICAMBRI CÆSARIEM.] Sidonius flavis in pocula fracte Sicambris. *Quare Britannos* frustra hic inferciunt nōnulli Sparsio capilli, adoratio, prono capite veneratio. Germanorum enim mos, comam vinctam gestare. Seneca Epistola CXXIV. *Quid capillū ingenti diligentia comis. cum vel effuderis, more Parthorum, vel Germanorum modo vinxeris, vel, ut Scythæ solent, sparseris; in quolibet equo densior jactabitur juba, horrebit in Leonum cervice formosior.* Notat Seneca Romanorum in coma curam, quam inter cæteram ea spargebant. Petronius.

Scorta placent, fractique enervi corpore gressus,
Et laxi crines, & tot nova nomina vestis.

De Nodis Germanicis Idem Seneca lib. III. de Ira: *non est rufus crinis & in nodum coactus insignitus apud Germanos.* *Sparsio* Nostri sit & luctus, doloris, signum. Scholiastes, qui dicitur, Germanici, de Plejadum una: *Septimam à Sole persecutam arbitrantur, vocatamque Electram, quæ non sustinens videre casus pronepotis fugerit.* Unde illam & dissolutis crinibus, propter Luctum ire asserunt. Tibullus.

Non soror, Assyrios cineri quæ dedat adores
Et fleat effusis ante sepulcra comis.

Possis & evulsionem capilli intelligere, quæ & ipsa usitata rebus tristibus. Unde Cebes ipsum Luctum tabulæ suæ inducit.

ἡ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς καλεῖται ὀδύνη:

Papinius lib. VI. *sternit crines, iteratque precando.* Hoc est ruptam comam ad pedes ejus. projicit cui supplicabat. Idem Eodem.

tergoq; & pectore fusam
Cæsariem ferro minuit.

Sed humum crinibus verrisse autumat Claudianus. Sic de Avaribus Justinum venerantibus Corippus.

Illa colubrimodis Avarum gens dira capillis
Horribilis visu, crudisque asperrima bellis,
Imperio subjecta tuo servire parata.
In media supplex, defusis crinibus, aula
Exorat pacem.

Lucanus lib. VII.

Credite grandævum, vetitumque ætate, Senatum
Castra sequi sacros pedibus prosternere canos.

447. PAVIDO MVRMVRE.] Metu verba premente

449. JVRATVR HONORIVS.] In nomen

nomen absentis, & dedignantis majestatem eo demittere, juratur. Vel & per Nomen ejus jurant gentes, vt moris Romano Principi cultum etiã hunc exhibere: Is mos vetustissimus Aegyptiorum discitur ex cap. XLII. Genes. *Iam nunc experimentum vestri capiam. Per Salutem Pharaonis, non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.* Quo pacto per Majore suos laudabile Juramentũ ee usset Philo περὶ τῶν ἀφ⊙ρισμένων ἐν εἴδει νόμων. De Romanis notarunt docti ad cap. XIII. D. de Jurejur. ad cap. II. de Rebus creditis. Minutium. Suetonium, Tertullianum, Symmachũ. Numerius Maximus Præses in Passione Tharaci & sociorum: *Tu Consule tibi ut honorem magnum consequaris. Quod si nolueris, tibi per Deos & Principes invictissimos juro, quia manus meas non euades.* Consonat nonnihil *Salutis Prabibitio*, quæ, hodie usitatissima, profundæ etiam perpetuæq; fuit ætatis. Dio Cassius decretum scribit Augusto novi magniq; Honoris gratia ut in Salutem ejus pocula circumferrentur. Ambrosius cap. VII. de Helia, de omnibus Imperatorib testatur: *Quid*, inquit, *obtestationes potantium loquar? Quid sacramẽta memorem, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro Salute Imperatorum, & qui non biberit reus sit in devotione. Hæq; sunt adjurationes ad bibendum*, quas tantoperè exsecratur auctor priscus Concionis de Ebrietate, Augustino adscriptæ. *Ad extremum*, inquit, *tu illum noli adjurare, noli cogere; sed in potestate ejus demitte, ut quantum sibi placuerit, bibat.* Et Paullo Ante: *Iam non putatur, nec creditur esse peccatum infandum; ita ut in conviuijs suis irrideant eos, qui minus bibere possunt, & per inimicam amicitiam adjurare homines non erubescunt, ut potum amplius quam oportet, recipiant.* Medij temporis testis est Liutprandus lib. II. cap. XIX. Histor. Ubi Rex Berengarius Flamberto poculum aureum donat: *His expletis aureum, non parui ponderis poculum Rex ei porrexit, atq; subjunxit. Amoris Salutisq; mea caussa, quod continetur bibito, quod cõtinet, habeto.* De Scythica ejusdem consuetudine Priscus Rhetor descriptione Convivij Attilæ Regis, cui ipse interfuit, cujusq; multa servantur nunc etiam ad Septemtrionem: *Vt obsonia*, inquit Priscus, *primorum ferculorum fuere consumta, surreximus: neq; prius quisquã nostrum ad sedem suam est reuersus, quam sibi traditam pateram, vini plenam seruato, quam supra diximus, ritu, Attillam saluum & incolumem precatus, ebibisset. Eo, adhunc modum honore culto, sedimus.* Is mos servatus ad singula fercula, eodem auctore.

450. SUPPLEX ALAMANNIA.] De Alemanniæ nomine supra. Fuit olim speciale, post generatim datum Germanis Gentibus; Claudianus ita hic. Mamertinus Panegyrico Juliani: *Mitto cunctam Barbariam aduersus vindicem Romanæ Libertatis in arma commotam; gentesque in rediuiuum furorem nefandũ stimulis excitatas. Quæ omnia obstinatam & immobilem Principis Maximi tamdem vicere patientiam. Ipso itaq; molimine cum oppressisset Alemaniam rebellantem, qui paullò antè inaudita Regionum, Fluuiorum, montium, nomina, exercitu victore peraggrauerat, per ultima ferarum gentium Regna, calcata Regum capita superuolans, in medio Illyrici sinu improuisus apparuit.* Noster hoc censet gentes omnes sequentes. Gentem collectitiam, quod ipsum nomen arguat, dicit Agathias lib. I.

451. BASTERNÆ TRUCES.] Basternæ quinta pars populorum Germanorum. Aimonius lib. I. Franc. cap. I Ex priscis auctoribus: *Germania omnis in quinq; populorum conuentus diuiditur, è quibus primi sunt Vindelici, deinde Cimbri, post hos Teutones, ac perinde Peucini, ultimis omnium existentibus Basternis, qui finitimi sunt Dacis.* Audacia & virture olim incluti. Appianus, Mithradatico: *Basternæ, omnis hominum fortissimi.* PLutarchus in Paulo: *Suppetias ei Basternæ veniebant, X. millia equitum par peditum numerus, qui jungebãt cursum equis, & inuicem prolapsorum equitum vacuos equos capiebant, omnes mercede militiam sequẽtes, qui nec Agrum colere nec nauigare nossent, nec pecus pascere, unum opus, unum meditarẽtur*

artem, praliari continuò atque acie vincere hostem. Proceri corpora viri, mirabili exercitatione, grandiloqui mirificè in hostem minaces; confirmarunt Macedonas fore ut nec conspectum tolerarent Romani, horrendamq; & trucem jactantiam. Vides cur Truces Claudiano.

452. BRVCTERVS.] Ferocissimam gentem vocat PLinius lib. II. Epist. VII. vide doctorum Commentaria ad Germaniam Taciti.

453. LATIS PALVDIBVS.] Notissimis Germanorum confugijs. Etiam arte aliquãdo tales hostibus immittebant, fluminibus magnis aggere impeditis, ut adversarios superfunderent; uti Civilis Rhenum Cereali immisit, apud Tacitum. Hist. V. De Cimbris omnia nota, vide PLutarchum Mario.

454. INGENTES CHERVSCI.] Vt Germaniæ omnes populi celebrantur, Romanis collati, tam celebri nota, ut Plutarchus scribat Cimbros pro Germanis maximè Proceritate corporum agnitos. Arrianus, li. I. Anabas. de Gallis:

μεγάλοι οἱ Κελτοὶ τὰ σώματα καὶ μέγα ἐπὶ σφίσιν φρονοῦντες.

Manilius, Lib. IV. Astronom.

Flaua per ingẽtes surgit Germania partus.

Dio, Lib. XXXIIX. προεῖχον δὲ οἱ μὲν βάρβαροι τῷ δὲ πλήθει, καὶ τοῖς μεγέθεσιν. οἱ δὲ δὴ ῥωμαῖοι, τῇ τε ἐμπειρίᾳ, καὶ τοῖς ὁπλίσμασι. Pausanias, lib X. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλως οἱ Κελτοὶ μακρῷ πάντων ὑπερηκότες μήκει τοὺς ἀνθρώπους.

Vide Vegetium Lib. I. cap I. Tacitum Germania, & V. Histor. Appianũm Celtica. *Etiam fœmina Virginesq;.* Tacitus Germania: *Sera Iuuenum Venus, eoq; inexhausta pubertas. Nec virgines festinantur. Eadem juventa, similis proceritas.* Rationem notat Vitruv. lib. VI. c. I. *Sol quibus locis mediocriter vapores profundit, in his conseruat corpora temperata, quæ q; proximè currendo deflagrat, eripit exsugendo temperaturam humoris. Contra vero refrigeratis regionibus, quod absunt à meridie longè, non exhauritur à calorib humor sed ex cælo roscidus aër in corpora fundens humorem, efficit ampliores corporaturas, vocisq; sonitus grauiores. Ex eo quoq; sub Septemtrionibus nutriuntur gentes immanibus corporibus, candidis coloribus, directo capillo & rufo, oculis cæsijs; sanguine multo; quoniam ab humoris plenitate cæliq; refrigerationib. sunt conformati.*

455. TARDEQVE ROGATVS ANNVIT.] Ex majestate Romana. Paria apud Mamertinum, loco sup. adscripto PLinius Panegyrico: *Sustulerant animos hostes, ut jugũ excusserant: nec jam nobiscum de sua Libertate, sed de nostra seruitute certabant: ac ne inducias quidem, nisi æquis conditionib. inibant, & Leges, ut caciperẽt, dabant. At nunc rediit omnib. terror & metus, & votum Imperata faciendi. Vidẽt enim Romanum Ducem, unum ex veterib. illis & priscis, quib. Imperatorium nomen addebant cõtecti cadibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus damnis immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus. Rogant, supplicant: Largimur, Negamus, Vtrumq; ex Imperii majestate. Agunt gratias qui impetrauerunt, non audent queri, quibus negatum est.*

456. DRVSOS.] Exemplo omnium Panegyristarum veteres præ suis Heroib. contemnit, Claudij Drusi, Germanici, res ex parte apud Tacitum, amissæ incomparabili damno cum XX. Voluminibus de Bellis Germanicis, PLinij. Pacaverunt autem Germaniam Drusi, non subegerunt: cui ut assueret aliquid novum Florus, perpacasse scripsit. Vise & Vellejum. Nosq; ad Elegiam in Obitum Drusi. II. Opere Adversariorum.

458. SOLA FORMIDINE.] Nominis Stiliconij fama. Primo Laudum.

Miramur rapidis hostem procũbere bellis,
Cum solo terrore ruant?

Hoc summæ famigeratæq; virtutis documẽtum PLinius, lib. II. Epist. VII. *Spurinna Bructerũm Regem vi & armis induxit in Regnum. Ostentatoq; bello ferocissimam gentem, quod est pulcerrimum victoria genus, terrore perdomuit.* Idẽ Panegyrico: *Nõne incunabula hæc tibi, Cæsar,*

sar, & rudimenta, cum puer admodum Parthica lauru gloriam Patris augens, nomenque Germanici jam tum mereres, cum ferociam Superbiamque Parthorum, ex proximo auditus, magno terrore cohiberes, Rhenumque & Eufraten admirationis tua fama conjungeres. Ita legenda ea verba, vulgo corrupta.

459. POTUERE MERERI.] Vtrumque verbum singularem difficultatem infert.

460. DAT STILICONIS ITER.] Velut perviam. Summam viri & Celeritatem & felicitatem notat simul. Prima Stiliconiarum.

Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit
Transcurrens egit Stilico.

Seneca Troadibus, de Achille.

Sparsa tot urbes turbinis vasti modo
Alterius esset gloria, & summum decus,
Iter est Achillis, sic meus venit Pater.
Et tanta gessit bella, dum bellum parat.

In Panegyricis plura hoc genus, ut & Guntero, quem Poetam Germanis ipsum nomen adscribit, vix ulli extero usitatum. Lucanus. Lib. V.

Humani generis tam longo tempore Bellum
Casar erit? merito Pompeium vincere lente
Gentibus indignum est à transcurrente subactis.

Suetonius, de Octavio, Patre Augusti, lib. II. c. III. *Ex pratura Macedoniam sortitus, fugitivos, residuam Spartaci & Catilina manum, Thurinum agrum tenentes, in itinere delevit; negotio sibi in Senatu extra ordinem dato:* Livius, lib. XXX. *Ibi vero audientes fusos Carthaginensium exercitus, devictum & captum ingentis nominis Regem, Numidiam omnem egregia victoria peragratam; tacitum continere gaudium non poterant:* De Rebus Gestis Stiliconis abundè in Laudibus.

460. OTIA GALLI LIMITIS.] Redditam Gallis pacem. Intelligit in Alpibus patratam de Eugenio Victoriam, cui successisse dicit Stiliconis curas in Restituenda Græcia ab Alarico vastata, quamquam de his secius Zosimus. Rufinus autem immiserat Barbariem Græciæ. Marcellinus Comes: *Olybrio & Probino Coss. Rufinus Patricius Arcadio insidias tendens, Alaricum Gothorum Regem, missis illi clam pecuniis, infestum Reip. fecit, & in Græciam misit.*

462. TEGITUR VELIS.] Subito parata fuisse aut omnia, Industria Stiliconis.

463. SERVATURASQUE CORINTHUM.] Spoliatam tamen jam dum fuisse, cum in ejus auxilium Stilico veniret, ait Zosimus. Veritas rei omnino ambigua & in obscuro est.

464. PROSEQUITUR FACILI NEPTUNUS.] Pontum ipsum ait fovisse Stiliconiæ classi, utpote justa caussa belligeranti. Libanius similiter Basilico:

λύσας δὲ ἀπόγεια τὸν ὠκεανὸν ἔτεμνε, καὶ πάντα. εὐθὺς πρὸς εἰρήνην μετεβάλετο, ὠκεανὸς δὲ τὸ κῦμα στρέψας, λεῖον ἑαυτὸν παρεῖχε τῷ βασιλεῖ περαιοῦσθαι, ἡ δὲ συνήθης ἐκείνη τῆς θαλάττης ἀναχώρησις, τότε δὴ τὸν νόμον ἀνέλυσα, τὴν χώραν ἐφύλαξεν.

465. PUER ISTHMIACI.] Palæmonem dicit cum Leucothea, numina placida & quieta adversis illis Barbarorum exercitibus sedibus suis fugata. De iisdem Ovidius:

Leucotheaque Deum cum Matre Palamona dixit.

Euripides: ὦ ποντίας παῖ Λευκοθέας, νεῶν φύλαξ Δέσποτα Παλαίμων. Fabulam lege apud Apollodorum lib. III. Pausaniam fine lib. I. Ovidium, Higinium.

465. PORTUS REPETIT.] Portuum enim præses Palæmon, nomine Latino testante, quo Portunus perhibetur. Festus: *Portunus qui & Palæmon alio nomine dicitur, inter Deos, qui præsunt mari, à Romanis colebatur.* Higinus cap. II. *Celebrata ejus Festa in Portubus*

bus: Varro, lib. V. de LL. *Portumnalia dicta à Portumno, cui eo die ædes in Portu Tiberino facta, & Feriæ Institutæ*. Colebatur ut securas faceret navigationes; de Portubus scilicet in portus. Arnobius lib. III. *Per maria tutissimas præstat commeantibus navigationes Portunus. Sed cur insanum mare tam frequentes exposuit crudelium naufragiorum ruinas?* Propellere sua manu navigia, facit Maro, lib. V.

Et pater ipse manu magna, Portunus, euntem
Impulit, illa Noto citius, volucrique sagitta,
Ad terram fugit, & portu se condidit alto.

Fabulam, ut Deus Factus, recensent Servius, Lutatius ad Thebaidem primam, B. Augustinus lib. XVIII. de Civit. Dei. cap. XIV.

466. METITUR PELLITA JUVENTUS.] Sic recte Noster & optimi quiq; Libri, assensu etiam Scaligeri. Traductio à gramine, aut frumento, demesso. Virgilius.

Obvia quæque metit gladio, latumq; per agmen
Ardens Limitem agit.

Silius Italicus, lib. XIII. *oblatum metit insatiabilis agmen.*

467. PELLITA JUVENTUS.] Gothica. Barbarica, ab usu domestico pellium in regionibus: De eadem Gothorum gente Rutilius, ut & duce.

Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat.

De Getis suo tempore Naso. III. Tristium.

Pellibus & sutis arcent mala frigora bracis.

Oraque de toto corpore sola patent.

Etiam Proceres gentis, eo habitu. Noster. Bello Getico.

Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
Curia

Vestes ipsæ, mastrucæ. Prudentius de voto Radagaisti *mastrucis Proceres vestire togatos.* Isidorus Orig lib. XIX. cap. XXIII. *Pelleatum hoc genus* Barbarum, pellibus undiq; obsitum nuncupat B. Paullinus de Dacis:

Divitis multo bove pelleatus Accola ripæ.

Mastrucas ipsas Rhenones dici, vulgo rusticis Crotones notat glossularius Prudentii.

468. LUSTRA LYCÆI.] Arcadiam dicit victis fugatisque Barbaris libertati redditam, Vibius Lycæum. Arcadiæ mons. Scholiastes Theocriti: *ὄρ☉ Ἀρκαδίας τὸ Λύκαιον.*

468. PARS ENSE PERIT.] In nostro Libro *ense cadit* Melius ad Superiora.

469. ERYMANTHEÆ.] Vibius: *Erymanthus, Arcadia mons.* Est & silva eo nomine. Lutatius in Thebaiden. IV. *Erymanthus mons & silva eodem nomine in Arcadia finibus.*

470. INNUMERIS EXUSTA ROGIS.] Noster Codex *exuta* nil deterius. Copiam notat Exustorum cadaverum. Eandem cladē describit pari Hyperbole. Bello Getico.

A magno Stilicone cave: scis ipse perosus
Arcadia quam densa rogis cumulaverit ossa.
Sanguine quam largo Grajos calefecerit amnes.

470. LÆTANTUR MÆNALA SILVAS.] Combustione tot Barbarorum, qui eam provinciam tam vastaverant. Scholiastes Apollonii, Argonaut. I.

Μαίναλον ὄρ☉ Ἀρκαδίας, ἢ πόλις, ἀπὸ Μαινάλου τ᾽ Ἀρκάδ☉. Eodem Scholiast. Theocriti. Zacharias Caliergus.

471. EPHYRE.] Corinthum innuit, vel & Ephyren. Vide Stephanum. Rem gestam lege apud Zosimum, qui ridicule servatas Athenas comminiscitur. Synes. Epist. CXXXV, scribit eadem hac ætate velut pellem de hostia, nomina locorum de Athenis priscis superfuisse, nec Philosophos, sed mellilegos civitatis spatia habitasse.

473. PEDIBUS.] Supra *truncis immergere plantas* optat Honorius.

474 PENSATUS.] Clade Barbarica sua damna pensata videns respiravit Græcia.

474. GENS

475. GENS QUA NON SCYTHICOS.] Getas dicit. Vide Strabonem & Jornandem.

476. PARVUS ATHOS.] Mons maximus. Herodotus, lib. VII. Epitoma Strabonis, lib. VII.

476. THRACE.] Vniversa Thracia. Hesiodus. διὰ Θρῄκης ἱπποτρόφοιο. Manilius *Thrace Martem sortita colonum*. Simonides. ἀπὸ Θρῄκης ὀρνύμενος Βορέης. De Gothorum rebus in Thracia Zosimus & Historici Ecclesiastici.

478. SIBI SVPERSTES.] Supervivens velut morti suæ. VI. Consul. *I potius gentis reliquum Tantisque superstes Danubii populis, & nostrum vive tropæum*. Sic acutè locuti & alii. Claudianus Mamertus. *meruit tria vivere lustra, superstes Annis ipse suis* Salvianus pulcrè, lib. II. de Gubernat. pari negotio: *Iam si addenda est & ipsius facies fugæ, quale illud fuit, cum tantus Rex, tanti nominis, cunctis Regibus altior mundo major, omnes admodum suos cum paucissimis suis fugeret, in comparatione sui egestuosus, in comparatione sui, solus: fugiens cum metu, cum dedecore, cum luctu, aperto capite, & nudis pedibus incedens, superstes prioris status, à seipso exsulans, penè jam post se vivens* Ita legendum, cum tot Editiones tamen vulgo præferant, *super istis prioris status, &c.* Sed & superiora Tautologa sunt. Pari Acumine Appuleius lib. I. *At ego ut eram etiamnum humi projectus, inanimis, nudus ac frigidus, quasi recens utero matris editus, immo vero semimortuus, verum etiam* (L. verius &c.) *mihi ipse supervivens, & posthumus, quid, inquam, de me fiet?* Cor. Tacitus, Vita Agricolæ: *Pauci, & ut ita dicam, non modo aliorum, sed etiam nostri superstites sumus.* Rusticus Elpidius.

tu Victor & hæres
Corporis occidui, idem & post membra superstes,
Post inferna Deus, & post mortalia vivus.

Hericus Altissiodorensis, lib. VI. *Seque stupet superesse sibi. Supervivere* alicui dicit Spartianus Adriano. Superesse, Asinius Pollio lib. X. Famil. Epist. Cic. Martial lib. VII. Ep XCV.

480. UNO COLLE LATENT.] Inclusi à Stilicone, & dimissi tamen. Quod facinus contra Remp factum notant multi scriptores. Orosius lib. VII. cap. XXXVII. *Rufinus & Stilico quid egerint utriusque exitus docuit. Cum alius sibi, alius filio suo affectans Regale fastigium, ut rebus repente necessitas Reipublicæ scelus ambitus tegeret: Gentes barbaras ille immisit, hic fovit. Taceo de Alarico Rege cum Gothis suis sæpe victo, sæpè concluso, semperque dimisso. Sane prudentia an malitia hæc egerit Stilico, despici non potest.* Alaricum servasse ut eum hostibus Rei Romanæ opponeret, videri voluit. Nec post cædem ullus conscientiam sceleris de eo confessus est, quamvis familiares ejus extremis modis fuerint vexati. Ego in *Meliorem servata* Fidei sententiam pronior sum.

480. SITIENS.] Gens videlicet. Sibi domitorum hostium exemplum non unum est in Historia Palæstina Richardi Monachi, Alberti Aquensis, Gulielmi Tyrii, Jacobi Vitriacensis, Baldrici, Agilæi, Guiberti, Fulcherii, nonnullorumque aliorum.

481. CONTIGUAS.] Proximas, ut tangi possent. Vide II. Rufin. CCXIX. Arnobius *contiguum tangibilium* intelligit lib. II. *nulla corporis attrectatione contiguas.*

481. DEFLEXERAT.] Inter maxima facinora Heroica Bellica aversiones fluviorum, suo commodo, hostium detrimento, habuit Antiquitas. Sic Semiramis Tropeorum suorum Columnis inscripsit, auctore Polyæno, lib. VIII.

Εν γυναῖκα μὲν ἡ φύσις ἐποίησεν, ἐγὼ δὲ τοῖς ἔργοις τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν οὐδενὸς χείρων ἐγενόμην, ἐγὼ Νίνου βασιλεύουσα πρὸς ἕω μὲν ὥρισα ποταμὸν Ἱναμάνην, πρὸς δὲ μέσον ἡλίου τὴν φέρουσαν λιβανωτὸν καὶ Σμύρναν, ἀπὸ δὲ χειμῶνος Σάκκας, καὶ Σογδοὺς θάλασσαν πρότερον οὐδεὶς Ἀσσυρίων εἶδεν.

εἴδειν, ποταμοὺς ἠνάγκασα ῥεῖν ὅπη ἐβουλόμην. ἐβουλόμην ᾗ ὅπη συνέφερε.

482. ARCU.] Fossa flexa quo voluerit Imperator Romanus.

482. JUSSERAT.] Velut Deus aut Numen aliquod. Sic soli voluntati suæ eandem rem adscribit Semiramis, verbis modo productis. Pari re & alij sic locuti. Columella lib. X.

Tum jussi veniunt declivi tramite rivi.

Spartianus Adriano: *Crocum per gradus theatri fluere jussit.* Mirantem fluvium Poeticè facit, quod genus affectus humanos largitur fluminibus solens. Theognis Marigaudium. Γήθησεν δὲ βαθὺς πόντος ἄλλος πολιῆς. Luctum Fluminibus Val. Flaccus, lib. II. Idæaque mater

Et Chorus, & summis ulularunt montibus amnes.

Bion Epitaphio Adonidis. αἱ ποταμοὶ κλαίοντι τὰ πένθεα τῆς Ἀφροδίτης. Delectationem Phanocles Elegia de Orpheo. Ἐν δὲ χέλυν τύμβῳ λιγυρὴν θέσαν, ἣ καὶ ἀναύδους.

πέτρας, καὶ φόρκυς πικρὸν ἔπειθεν ὕδωρ.

483. AVERSO.] A Naturali Cursu, sive alveo. Frontinus, Strategem. lib III. cap. VII. *P. Servilius Isauram oppidum, flumine, ex quo hostes aquabantur, averso, ad deditionem sibi compulit.* Idem: *Alexander apud Babylonem subito flumine averso per alveum veterem urbem intravit.* Idem: *C. Cæsar in Gallia Cadurcorum oppidum amne cinctum, ad inopiam aquæ redegit, cum fontes cuniculis avertisset, & fluminis usum per sagittarios arcuisset.* Aversiones ipsæ, *divergia* Siculo Flacco, Aggeno Urbico.

485. OBVIA.] Contraria. Bello Gildonico. *si signa petisset Obvia, detecto submissius hoste dolerem.* Focas vita Maronis: *obvius ibat Fretus amicorum clypeo* Petrus Chrysologus, Serm. LII. *inspector validissimus secretorum, cui non poterant obviare figmenta Diaboli.* Joannes Maxentius Præfat. Confessionis: *novis pravorum argumentationibus verbis Catholicis obviare:*

483. CUPIAT SERVIRE TIBI.] Agnito velut Numine tuo. Tibullus ad Messalam.

non alias conversus terga domator
Libera Romana subjecit colla catena.

Noster alibi *ipsi cuperent servire Catones.* Et in Fescenninis.

Quis, cum micantem te prope viderit,
Non optet ultrò servitium pati,
Colloque poscat vincula libero?

485. SARMATA DISCORS.] Ob pugnacitatem, & bella in suos perpetua hoc dicit, quibus Sarmatas omne genus infamat Ovidius in Tristibus, & de Ponto. Non una gens Sarmatæ, nec unius instituti. Vise Geographos.

487. SACRAMENTA.] In Stipendia Romana in adscriptos Barbaros hoc ævo omnes Historiæ testantur. Horum Ducibus eum Honorem habuisse, ut mensæ Regiæ adhiberet, memorat Theodosium Zosimus. Sacramenta, militiam. Non ulla militia sine sacramentis. Arnobius lib. I. Salutaris Militiæ sacramenta. Notarunt pridem Docti.

487. ALANI.] Gens Fortissima. Vide ad Libros in Rufinum.

488. FORTES IN MARTE.] Describit jam Principem suum animosum ad Bella, consultum, justum, moderatumque in Pace. Tales illi nunc ministros Imperiique Administratores adjungit. Sic comparatione pejorum temporum, suum Heroem laudat in Basilico Libanius: *Magistratus*, inquit, *urbibus regundis præponendos, priores Principes quam sævissimos & maximè sanguinarios ad Imperandum aptissimos esse arbitrabantur, adeo ut non haberetur illustrius plures hostes perduellesque quam cives & subditos interimere. At nunc Præfectus quidem ferro accinctus exornatur & constituitur: sed Regiæ Clementiæ imagines in animis magistratuum elucent, ut nihil jam opus sit violentia & cædibus ad ea, quæ par est, exigenda; sed satis est loqui præfectum, & statim res deducta est ad effectum.*

490. LONGUMQUE TUERIS ELECTOS. [Perspicaciam in Eligendo, in Electos

ctos servando Constantiam laudat. Talem Prudentiam infelicis ad ultimum principis, Valeriani laudat. Talem Prudentiam infelicis ad ultimum principis Valeriani laudat Historia Augusta, à quo lecti Duces militum judicio plerique omnes ad imperium venerunt. Trebellius Pollio. Tyranno. IX. De Tito Suetonius cap. VII. *Amicos elegit quibus post eum etiam principes ut & sibi & Reip. necessariis acquieverunt, usique sunt.*

492. QVIETIS.] Pacis bonis, quæ toties enumerat commendatque Scriptura.

493. MILITIÆQUE BONIS.] Defensioni Reip. Non rebellionibus.

494. CEV. BELLATORE QUIRINO CEV NVMA.] Duos Reges Belli & Pacis Artibus clarissimos conjungit, uni Honorio laudando. De Romulo Bellatore, nota omnia. Numam Pacifici titulo insignit Martialis lib. XII. Epig. LXIII. *Pompiliani temporis* securitas vice proverbii apud Ammianum, Lib. XIV. Viriata autem Claudiani Lectio. Nequaquam enim de altero tantum Principe loquitur, sed duobus in unum redactis. Scribendum igitur

fruimurque Quietis
Militiaq; bonis; ceu Bellatore Quirino
Cum placido Moderante Numa.

Vnum enim ex duobus factum Principem referre Honorium dicere debet. Honorium raro vel numquam sine Stilicone laudat Claudianus, itaque & ad istum potius hæc pertinent cum XIII. annorum Honorius Quartum Consulatum gesserit. Sed nec ipsum Adolescentulum nolit summis Regibus æquare, cum mox ita laudet:

Qua Pietas, quantusque rigor: tranquillaque magni
Vis animi! nulloq; levii terrore moveri!
Qua docta facultas
Ingenii, Linguaq; modus? Responsa verentur
Legati, gravibusq; latet sub moribus ætas.

494. IMMINET ENSIS.] Semper cædi paratus. Sic laudat Stiliconem,

ut ferrum Marte cruentum Sic cum pace premas.

495. CRIMINA VULGO TEXVNTVR.] Delatorum astutia & licentia. Noster in Rufino & Gildone, Eutropio etiam, tangit. Dio, Tacitus, Suetonius, Ammianus, exemplorum vim oggerunt, cum Historiæ Augustæ aliis scriptoribus, Græcis Latinisque.

496. PATRIA MOESTVS NON TRVDITVR EXSVL.] Non proscribitur propositis tabulis fictorum criminum, opumque gratia. Multa hoc genus in rebus etiam Justiniani parent. Noster priore in Rufinum

cuicumque monile
Contextũ gẽmis, aut prædia culta fuissent
Rufino populandus erat; dominoque parabat
Exitiũ fœcundus ager: metuenda colonis
Fertilitas; Laribus pellit; detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivus, aut occupat hæres.

Consule nos eo loco, & multos Panegyristarum loco. TRVDI, peculiare verbum de Exsulibus. Paullinus Benedictus. I. Vit. Martin. *Cumque ipsum, murum fidei validamque columnam Hilarium, insani trusisset factio mundi.* Exsulatum scilicet.

497. TRIBVTI AVGMENTA.] Qualibus tyrannicis Temporibus miseri coloni fundis suis egerebantur, non sufficientibus ad tributorum extensiones possessionibus. Laudat pariter tempora Juliani Liban. Agric. exhauriri suetos sub aliis inducens. Vnde facilis ad cætera argumentatio. Basilico:

τῶν τοίνυν γεωργούντων τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ μικρὰ μὲν ἢ φαῦλα κεκτημένοις, πολλὰ δὲ φέρειν ἠναγκασμένοις, καὶ τούτου συμβεβηκότος παρὰ τὴν ἀμετρίαν τῶν περὶ τὴν χώραν ἀναμετρεῖσθαι ταχθέντων, καὶ πολλῆς ἀπορίας οὔσης, τῆς μὲν συντελείας κατεπειγούσης, τῆς δὲ γῆς ἀποχρώσης, καὶ ταύταις ταῖς συμφοραῖς ἐπήμυνωσαν, λογιστῶν δευτέρων ἀκριβεία, τὴν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν βλάβην λύσαντες, καὶ ἣν δεῖ λέγειν, περὶ τῶν γεωργῶν, ἢ περιλαμβάνειν ἀριθ-

 μῷ

μῶ τὰ τῶν εὖ πεπονθότων ἔθνη; ὅλῳ γὰρ τοῖς ἀπαίλων ἁπανταχόθεν ἱκετείαις ἀνίωκε τὰ βασίλεια.

Panegyristæ suppetunt exempla, & Græca Latinaq; Orientis Occidentisque Principum Historia.

497. TABULÆ.] Proscriptionum. Vel debitorũ mulctarumve potius fisco aut ærario residuarum. Ista enim proposita adigebant ad Auctionem & Hastam miseros sub tyrannis. Sic laudatur Augustus apud Suetonium, cap XXXII. *PLeraque pessimi exempli correxit, quæ in pernitiem publicam aut ex consuetudine licentiaque bellorum civilium duraverant, aut per pacem etiam exstiterant: Tabulas veterum Aerarii debitorum, vel præcipuam calumniandi materiam, exussit.* Fecerunt hoc alij laudati principes. Contra tyranni & avari nebulones Ammian. l. XXVI. de Petronio: *Petronium divitias violenter augentem omnes eadem mente detestabantur, qui sepulta jamdudum negotia, & rediuiuas tabulas debitorum in diuersos ordines excitabat.* Tabulæ posteris temporibus figebantur domibus eorum, qui exspoliandi essent. Agathias lib. V. de Anatolio nebulone.

ἄδικος ἐς τὰ μάλιστα γεγονώς, καὶ πολλὰς ὅσας τῶν οἰκείων ἀφῃρημένος, γεγραφὰς σανίδας, καὶ ῥάκη ἀποπεφευγότα τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις ἅμα ἐπέβαλε τὴν εἰς βασιλέα εὔνοιαν περιϊσχόμενος, καὶ ταύτῃ ἅπαντα ἐξεφεύγε τὸ βιαζόμενος μὲν ἀναιδῶς, καὶ ἀναρρηγνὺς τὰ βουλεύματα τῶν ἀποιχομένων.

498. NON HASTA REFIXAS VENDIT OPES.] Refixas possessioni Dominorum exemtas. In nostro libro est *non hasta refixa.* Minus bene, etiam pro versus ratione, tam languide nostro non cadentis. Hasta præfigebatur publicis venditionibus, & sub ea exercebantur auctiones. Cicero: *Ponite ante oculos vobis Rullum, in Ponto, inter vestra atque hostium castra, hasta posita cum suis formosis finitoribus auctionantem.* Idem. II. Offic. de Sulla. *Ergo in illo secuta est honestam caussam, non honesta victoria. Est enim ausus dicere, hasta posita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum & locupletum, & certè civium, prædam se suam vendere.* Notarunt ante nos natos multa alij, hic non repetenda.

499. AVIDA SECTOR NON VOCE CITATUR.] Sic ex Cujacianis Libris Claverius, recepitque Scaliger. Contra omnes Belgæ, Bentiniani, Noster, Camertis, Aldi, Delrii. Qui *emtorem* hic sectari substituunt. Sane Cujacianorum vera est Lectio, nec enim fingere talia Librariorum. Sectores qui sint emendatis Asconii Pediani locis docui Adversar. lib. V. cap. IV. Alludit pulcrè Pacatus Panegyrico: *Sic cum immitis tyranni & stilus timeretur & gladius, transierat in vota paupertas; & ut possemus effugere carnificem, optabamus subire sectorem. Sector* autem, quia qui solvere nollet, aut non posset antiquissimo jure secandus erat in partes à creditoribus. Tertullianus Apologet. cap. III. Sed & iudicatos in partes secari à creditoribus leges erant, consensu tamen publico crudelitas erasa est & in pudoris notam capitis pœna conversa est, bonorum adhibita proscriptione. *Sector* ergo hic creditor, cujus olim secandi, voce præconis publica: Ea enim auctione adhibita aliis gentibus, & Romanis. De Ægyptiis, Herodotus, lib. I. Græcis Lucianus Auctione Vitarum, ubi Venditor Juppiter:

σὺ δὲ, ὦ Ἑρμῆ, κήρυττε καὶ συγκάλει ἀγαθῇ τύχῃ τοὺς ὠνητὰς ἤδη παρεῖναι πρὸς τὸ πωλητήριον: ἀποκηρύξομεν δὲ βίους, φιλοσόφους παντὸς εἴδους, καὶ προαιρέσεων ποικίλων.

De Romanis Tertullianus: *Si Capitolium, si Olitorium forum petitur, sub eadem voce præconis, sub eadem hasta, sub eadem adnotatione quæstoris divinitas addicta condicitur.* Juvenalis, Satira. VIII

sed quid damnatio prodest
Cum Pansa eripiat quicquid mibi Natta reliquit?

Præco-

Praconem, Charippe, tuis circumspice pannis.

Commentarius vetus: *Sensus hic est. Quid tibi prodest, Charippe, si damnatur judex, quam tu damnandum accusasti? Cum illius successor plura eripiat tibi Magis provide tibi praconem, & auctionem fac rerum tuarum, qua superaverunt.*

500. MUNIFICUS LAUDIS, SED NON ET PRODIGUS AURI.] Hæc est omnium veterum Exemplarium Lectio, Imperatorem non effusum in dandas opes (corruptrices nimirum bonę mentis, & egestatem cum contemtu prodigo refundentes), sed Laudum & commendationum non parcum exposcens. Vnus Bentini Liber *Munificus largis* Quod cur quove judicio receperit in Raphelengianas Editiones, Scaliger, non commentor. Verissima enim, & nullo modo mutabilis illa altera. De Theodosij munificentia Marmor priscum SEX. Aur. Victoris: Apud Gruterum. CCLXXXVI.

500. MVNIFICVS LAVDIS.] Crescit enim laudata virtus, & gloria habet immensum calcar, contra avaritiam objicit argenti remuneratio. Simili cautione supra Theodosium largitorem opum solum vocavit, pronum autem addidit largitorem honorum,

Magnorum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens convertere fata.

Sic generosos animos in honorum augmento præmia habere virtutum auctor est Onosander Strategici cap. XXXIV. Vide Plutarchi libellum quomodo quis profectus suos sentire possit in virtute. Notum Ciceronis Rhetor. III. *Laude consecuta duplicari rectè agendi voluntatem* Et Laudis commoda ex Nazianzeno notat Maximus Monachus: *Pracipuum beneficium in rebus honestis est laudari. Laus enim parit amulationem, amulatio virtutem, virtus felicitatem. Qua est finis omnium qua desiderantur, & quo omnis viri boni motus refertur.* Veritatem Lectionis asserit & quod de Stilicone alibi pari sensu infert *à milite Parcus Diligeris.*

501. SED NON ES.] Præfero nostrum Codicem *non & prodigus auri.* Non fuit Scaliger, cum hic cæcutivit Scaliger. Consule sequentia.

502. PERDVRAT NON EMTA FIDES.] Altera enim novas nundinationes semper quærit, noxo semper lucro intenta. Paria secundo Stiliconiatum.

Hinc Amor, hinc veris, & non fallentibus, omnes
Pro te solliciti votis. Plura ibidem.

502. NEC PECTORA MERCES ALLIGAT.] Venalia, atque obsecundantia ærugini. Merces, emtæ rei pretium. Florus de Roma: *Respublica in exituim suum merces erat.* Sallustius, Orat. Lepidi: *plebis innoxia patrias sedes occupavere pauci satellites, mercedem scelerum.* Manilius, lib. V.

Hic dedit Andromeda cœlum, stellisque sacravit
Mercedem Belli.

Petronius de Roma sub tyrannis. Ipsa sui merces erat & sine Vindice præda.

503. PECTORA ALLIGAT.] Devincit. Non auctorati sunt milites mercede, sed ingenuo veroq; amore principem suum prosequuntur. Propertius de sua Cynthia.

Illa feros animis alligat una viros.

Trebellius Pollio: *Sanctissime Imperator ne me ad hanc necessitatem alliges.* Orosius, lib. II. cap. XVII. *Clamore consequitur, Oratione retinet, precibus ligat.* Adve sar. lib. II. c. I.

503. PRO PIGNORE CASTA.] Natus enim inter militiæ signa Honorius, nostro quidem auctore. Vide III. Consul. *Lustravitque tuos Aquilis victricibus ortus Miles* Supra. v. CLI.

604. ROMÆ CURA TIBI.] Hac pleramque omnem Honorii virtutem metitur & laudat Scriptor veterum morum, cujus cantus cum eis à Gothis occupatione, vel non diu ante, conticuerunt, stilo Heroibus priscis par, magis quam Principes animo.

505. FIXA MANET REVERENTIA PA-

PATRUM.] Ex majestate prisca. Magnam rationem horum, Principesq; Senatus observantes, singulari curat notat Aurelius Victor in Cæsaribus. Sic primo Stilicon.

Romuleas Leges rediisse fatemur,
Cum Procerum jussis famulantia cernimus arma.
non ante fretis exercitus astitit ultor
Ordine quam prisco censeret bella Senatus.

Marcus Imp. adeo coluit Senatum, ut bello etiam atrocissimo ingruente non sumeret sed ab eo peteret pecuniam. nec tamen non omnia suo arbitrio gessit: Neque ullum umquam Principem serio Reverentiam Patribus exhibuisse demonstrari posse arbitror.

REVERENTIA PATRUM.] Velut naturalium. FLorus, de Statutis Romuli: *Auctu brevi viribus, hunc Rex Sapientissimus Statum Reip. imposuit: Iuventus divisa per tribus, in equis & in armis, ad subita belli excubaret Consilium Reipub. penes senes esset, qui ex auctoritate Patres, ab ætate Senatus vocabantur.* Aliter Dionysius, lib II.

506. SENIVM JURIS.] Ipsa reverentia à senio, tot annorum decursu stabilita. Vide eodem ævo Relationem Symmachi pro superstitione prisca. De *Senio* Juris, Legum viri docti ad Symmachum, Cassiodorum. Non autem solæ Leges senectam sentire perhibentur, sed & ipsæ in universum Respublicæ. Dio Tyrannicida, Epist. ad Perdiccam:

πλάτων, ὡς ἔοικε, προσποιεῖται μὲν τὰ δημοκρατίᾳ ξυμφέροντα εἰδέναι, ἐξὸν δὲ ἐν τῷ δήμῳ λέγειν, καὶ συμβουλεύειν αὐτῷ τὰ βέλτιστα, οὐ πώποτε ἀναστὰς ἐφθέγξατο, πρὸς ταῦτ' εἰπεῖν, ὅτι πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέγονε, καὶ τὸν δῆμον κατέλαβεν, ἤδη πρεσβύτερον, καὶ εἰθισμένον ὑπὸ τοῦ ἔμπροσθεν πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν.

507. EMENDANTURQUE VETUSTÆ.] Post Civilem de Maximo Victoriam Romam ingressus Theodosius, multa eorum ævo labantia instauravit, Occidente reformato. Idatius Canisii, lib. III. Collectionis: *Vndecimo anno sui regni Theodosius Romam cum Honorio filio ingressus, Legesque Romanorum integra emendatione edidit.* Epiphanius ex Socrate Tripart. lib. IX. cap. XXIV. *Theodosius in Romana Vrbe positus multum profuit civitati, alia instituendo, alia utiliter auferendo.*

509. DESPEXIT MVROS.] Fortitudo pulcra, non in murorum sed in animorum Robore confidere Ducem. Antisth. in Ajace: ἐγὼ δὲ διαγωνίζεσθαι μὲν ὑμῖν περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἐπιτρέπω, ὃς πρῶτος ἀεὶ καὶ μόνος, καὶ ἄνευ τείχους πέταγμαι:

Ita Spartanæ rei Conditor munimenta Vrbis sprevit. Noster Pan. Manlii de Lycurgo.

Civibus & vetitis ignavo credere muro,
Tutius objecit nudam Lacedæmona bello.

510. MVNITA LYCVRGO.] Cujus, ait, Leges pro muro fuere: itaque Apollonius Tyanæus, *cum eum vocarent ad juventutis correctionem Spartani, indignatus: recurrite*, ait, *ad Lycurgum, in cujus statutis omnis est vestra felicitas.* Epist. LXXII.

καλεῖτε με πολλάκις βοηθεῖν ἡμῖν τῶν νόμων καὶ τῶν νέων ἐσομένων, ἡ Σόλωνος δὲ πόλις οὐ καλεῖ με. Λυκοῦργον αἰδεῖσθε.

Quicunque is scriptor, Apollonium tamen loquitur. Omnium autem scitorum Politicorum Lacedæmoniis auctor Lycurgus. Heraclides Ponticus in Politiis:

τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν τινες Λυκούργῳ προσάπτουσιν πάντες.

Inter quæ fuit & de mœnibus non exstruendis, cum in virtute civium legumque observantia, non Lapidum structura sit felicitas civitatum. Epictetus apud Stobæum: *Non Euboicis & Spartanis lapidibus structura mœnium interpolanda est, sed Græca disciplina civium & Magistratuum pectora exornanda. Florentes enim & tranquillas faciunt Respublicas virorum animi, non lignorum & Saxorum strues.* De Solone & Lycurgo nota omnia vel ex uno PLutarcho. Sequentibus deesse dicat notam interrogationis:

Qua

Quæ sub te vel caussa grauis, vel judicis error,
Nec legitur dubiis qui litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere verum?

Sed ex Vaticano exemplari veritatem protulit Philippus Rubenius. Scribe:

Quæ sub te vel caussa grauis, vel judicis error
Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere verum?

Non est dubia restitutio, & optabile plures indidem protulisse virum eruditiss.

511. VERUM.] Justum, Ipsam veritatem, Justitiam. Nam hæ duæ æquivalent Priscianus: Verum pro justo, & justum pro vero frequenter tam nos quam Attici ponimus. Horatius.

Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est.

Nonnus in cap. XV Joannis.

ἐμοὶ δ' ἔσεσθε μαθηταὶ Ἤθεσιν ἀτρέπτοισιν ἀληθέες.

Sic Veritas Iustitiam, justam caussam seriem, notat. Rutilius Lupus ex Demostene. *Atque illum ego, judices, arbitror Lycurgū laudatorem producturum: scilicet qui sit testis ejus pudori vel probitati. Sed ego Lycurgum, vobis præsentibus, hoc unum interrogabo: velitne se similem esse ejus factis & moribus. Quod si negarit, satisfactum esse vobis de Veritate nostra debebit.*

514. QVÆ PIETAS QVANTVSQVE RIGOR.] Clementia & Justitia. Ignoscere & punire.

514. TRANQVILLAQVE MAGNI VIS ANIMI] Excelsior quam quæ concuti turbarive affectibus valeat. Multis Panegyr. Manliano *peragit tranquilla potestas.*

Quod violenta nequit; mandataq; fortius urget

Paria & Secundo de Laudibus Stiliconis Sic Philippum Augustum, Francorum Regem. Laudat Gulielmus Brito. lib. XII.

O Pietas, ô mira fides! In Rege: quis unquam
Rex Hebræorum, quis Princeps, quis populi Dux,
Tanta Pace animi, tanta Pietate, refulsit?

Unde factum vt Trãquillitas, summus titulus nostri ævo habita sit. Vide Scholiasten optimum doctissimumq; Symmachi lib. X. Epist. XLVI. Cui notatorum partem suam faciendam putavit qui de Imperatore congessit.

515. NVLLOQVE LEVIS TERRORE.] Catonem aliquem præpingit. Vise Stoicos.

515. NOVA MIRARI.] In hoc ponebant Sapientiam & Felicitatis partem, ne animus quaquam re ceu nova extraheretur, cum omnia eadem, omnia transitoria sint. Marcus Antoninus. οὐδὲν καινόν, πάντα ὀλιγοχρόνια. Horatius.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solaque quæ possit facere & servare beatum.

Dogma hoc erat & Epicuræorum, vt de Lucretio constat Stoicorum scita sunt in Seneca, Marco, Arriano, aliis, obvia. Nova & mira, eadem. Prosper Epigramm.

Insolitum si quid labentia tempora promunt.
Hoc mirum mundus dicit, habetq; novum.

Ut Ignoratio, admirationis mater. Admiratio ergo Ignorantia, quo nomine & has duas confusas non ineptè notavit laudatæ olim indolis adolescens, Lucas Feuterius.

516. DOCTA FACULTAS ELOQUII.] Alibi *te doctus prisca loquentem. Te matura senex audit, te fortia, miles.* Ita Gratianum Victorem Præceptoris erudito eloquio laudat Ausonius Actione Gratiarum. Quam talia necessaria docet Libanius Basilico alterā partē Regię Institutionis facere dicens Eloquentiā.

διπλῆ δὲ τῆς παιδεύσεως ἰδέα τοῖς βασιλεύουσιν ἤσκησε τὰς ψυχάς. τῇ μὲν γὰρ πρὸς βασιλείας διοίκησιν τοσούτου πράγματος ἐρρυθμίζοντο. τῇ δὲ πρὸς δεινότητα λόγον, καὶ πολεμικῆς ἰσχὺν ἐπλάττοντο. ὧν γὰρ θάτερον μὲν ὑπάρχει, θατέρου δὲ ἡ κτῆσις ἄπεστι; τούτῳ κωλύειν τὴν ἀρετὴν ἀνάγκη, καθ' ὁπότερον ἂν σπανίζοι. &c.

Et in Juliani perfectione laudanda Prosphenetico ejus, jungit δρόμον γλώττης, καὶ μάθησιν τῶν ὅπλων.

Vide Onosandrum, Strateg. I. Basilium & Emmanuelem ad suos Filios.

517. LINQUÆQUE NODUS.] Gravitas, paucorum verborum. Ennius verborum vir paucorum. De Stilicone alibi *fastuq; loqui jam digna futuris.* Facilitas ergo Eloquentiæ & loquentiæ gravitas simul nostro commendatur.

517. RESPONSA VERENTUR.] Etiam adhuc adolescentuli. I. Stilicon.

Vix primaeus eras, paci cum mitteris auctor
Assyriæ; tanta pacem cum gente ferire
Commissum juveni.

Legationes enim inter maxima negotia Imperiorum, arguunt magnam in eo fiduciam Principis, cui committuntur. Eadem de Anthemio suo Sidonius.

Huic quondam juveni reparatio credita Pacis
Assyriæ: stupuit primis se Parthus in annis
Consilium non ferre senis; conterritus hæsit
Quisq; sedens sub Rege satraps, ita vinxerat omnes
Legati Genius. Paria Panegyristæ.

518. LATET SUB MORIBUS ÆTAS.] Vide ad Panegyricum Probinianum.

519. PATER] Instar paternum. Notatum alibi his Commentationibus.

519. RADIAT.] Ad divinam quandam imaginem. Primo Laudum.

Iam tunc conspicuus, jam tunc venerabilis ibas,
Spondebatque Ducem celsi inter ignea oris.

Vide ad Fescennina.
Divina autem sunt quæ sequuntur pudorem modestamq; majestatem inferentia.

520. TORVA VOLUPTAS.] Seria. Ut alibi lætam Severitatem in Stilicone laudat. Torvum pro serio, & minus quam torvo, qui excessibus vbique gaudet, sæpè dicit Papinius.

520. AUGUSTI.] Digni Imperatorio cultu. Planè hæc satis enarrari non possunt.

521. PATRIAS IMPLES GALEAS.] Ætate accrescente & robore paterno pari. Imitatio Papinij li. VIII. de sobole Regis Parth.

Sumere tunc arcus, ipsumque onerare videtur
Patris equum, visusque sibi nec sceptra capaci
Sustentare manu, nec adhuc implere tiaram.

Idem, Libro IX.

Vix tuta sine matre via: silvestria cujus
Nundum tela procax arcumque implere valebas.

521. JAM CORNUA AVITA TENTATUR VIBRANDA TIBI.] Ita Rectè hæc distinxit Editio Cujaciana Stephani Claverij. Non bene mutavit Scaliger. In nostro *vibrata.* Quod minimè est deterius, cum effectum tentationi ipsi acutè inferat. Similia de Achille. Statius. Achill. I. v. 42. patria jam se metitur in hasta.

522. PROMITTITUR.] Certo spondetur. Nuptiis Honorij.

Ingentes laurus ramos, olimq; futuras.
Promittit jam parva, comas.

Juvenalis. duræ per brachia setæ Promittunt atrocem animum. Nemesianus. Cyneg.

Fortib. ut succis teneras complere medullas
Possint, & validas jam dū promittere vires.

Ruri-

Ruritius lib.I.Epist.V. de Floribus: *utrum ipsi flores germina, aut rursus ipsa germina fructus sui qualitate promitterent. Promissiones* enim hæ oriuntur plantis aut stirpibus.

523. RUDIMENTIS.] Primis virtutis exercitijs, inque actum translationibus. Maro. XI.

belliq; propinqui Dura rudimenta

Papinius Protreptico Crispini.

Quod si militia jam te, puer inclute, prima
Clara rudimenta, & castrorum dulce vocaret
Auspicium? quanto manarent gaudia fletu?

Rudimenta enim prima exercitia militaria.

524. INCEDIS QUOTIES CLYPEATUS.] Versus exprimit rem sono aut imagine. Ut ille in Raptu Proserpinæ. Et tremulum bibulis inserpere murmur arenis.

525. AURO SQUAMEUS.] *Loricam auream cape.* Maro.lib.III.

Dodonaosq; lebetas,
Loricam consertam hamis, auroque trilicem.

Lib.V.

Levibus hinc hamis consertam, auroque trilicem.
Loricam donat.

Libro.VII.

clypeumq; auroq; trilicem
Loricam induitur.

Loricas veterum solis fuisse tegendis pectoribus, vt numquam fideret fugæ virtus. auctor Lutatius ad Thebaidem.VII. *Sallustij* Romano testimonio rem probans.

525. CASSIDE MAIOR] Solita statura. Elegantissima ostentatione velut.

526. THREICIA.] Marti patrium Thraciam adscribit Antiquitas Manilius. *Thrace Martem sortita colonum.* Modestus de vocabulis Militiæ, *vel rebus potius. Dacos & Mysos & Thracas inter bellicosos semper fuisse manifestum est. Vt ipsum Martem apud eos esse natum fabula confirment.* Colebatur enim ibi præcipuè. Isacius Tzetza ad Lycophronem.

527. VIRES IACVLIS.] Vim eorum obiter notes. Idem Modestus. *Bina militi missilia unum majus, ferro triangulo, unciarum novem: hostile Pedum. V. Semis. quod pilum vocabant, nunc Spiculum dicitur: ad cujus jactum exercebantur præcipuè milites, quod arte & virtute directum, & scutatos pedites, & loricatos sæpè Equites transverberat.* Quicunque hic Modestus, penè verbis Vegetij constat, vel hic illius: Libellus certè Romanus.

528. GORTYNIA.] A gente Cretensi, quorum ars jaculandi nota. Lucanus. lib.III.

Gnosiosq; agitare faretras
Docta, nec Eois pejor Gortyna, sagittis.

Varias elationes ejus vrbis notat Epitomator Stephani: Gortyn, Gortys, Larissa Cremnia Quo loco Insulæ fuerit sita, docet Scylax Caryandenus:

Φαιςος πρὸς Βοῤῥᾶν, παξὸς, ἢ Κνωὸς, πρὸς δὲ νότον γορτύνα, ἐν μεσογείᾳ δὲ λύκτος.

Potentes quandoq; Gortynios fuisse clarum ex eo quod suo solo nomine bella quandoque gesserint contra Cretæ alias Civitates. Livius, Extremo lib.XXXVII.

529. CERTI PETITOR.] Magna industria Imperatorum, dignaq; tanto fastigio habita, certò jaciendi sagittandiq;. De Gratiano Victorinus: *Nihil aliud diu noctuq; agere, quam spiculis meditari, summæq; voluptatis, divinaq; artis credere, ferire destinata.* De Iuliano Aur. Victor: *Placidus clemensq; pro negotio, litterarum ad elegantiam prudens, laboris patiens, & destinare sagittas mire promtus* Laudant in Mopso, Saguntinorum Duce Silius Italicus lib.II. in Commodo Herodianus. Domitiano Suetonius; Cambyse, Herodotus, Theoderico Sidonius, Italiam tenente Gothorum Rege Ennodius, in Mamaluccis suæ ætatis Ludovicus Vartomanus. *Certum*, quod ictum non fallat. Propertius: *Te quoq; si certo puer hic concusserit arcu.* Valerius Flaccus *Deucalion certus iaculis.* Curtius, libro VII.

Aves

Aves non ab alio melius quam à Catene posse prohiberi perhibet. Eximiam eius artem cupiens ostendere. Namq; adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoq; exciperet. Hodierna exempla omnem Antiquitatem superarunt.

530. CYDON.] Vrbs Cretæ pari peritia sagittandi cum Gortyna. Mater vrbium ejus regni, Florus, lib. III. cap. VII. Virgil. XII. *Parthus sive Cydon telum immedicabile torsit.*

531. ARMENIUS.] Parthos & ipsos Armenios intellige. Papinius, Silvar. I.

arcuq; horrenda fugaci Armenia.

Oppianus, Cyn. III.

Ἴστρῳ ἐπ' ἄκρῳ ἐθνος χυλόσκε τοξόντειρα

Ἀρμενία.

Dio Cassius, lib. XXXV. De Armenia, provincia quondam Romana, Res Augustæ.

531. REFVGO.] Retro-jaculationes Parthorum, Persarum, hodieq; Turcarum, notissimæ. Lucanus pariter, lib. VI. *Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.* Eleganter, modo non nimis vellet, & coactè solum posset. Sidonius,

It Equo, reditq; telo. Fugiens sequensque Parthus.

Cydonem & Parthum pariter jungit Papinius, lib. VI.

credas è plebe Cydonum
Parthorumve fuga totidem exsiliisse sagittas.

De Parthorum certitudine in sagittarum usu Noster Fescennin. & Primo Stilicon.

533. AMPHIONIÆ.] Thebanæ, conditore civitatis Amphione. Higinus. cap. LXIX. Apollodorus, lib. II. Horatius Arte Poëtica.

533. PVLCER.] Heroica quadam speciositate. Sic de Domitiano suo Papinius:

iuvat ora tueri
Mixta notis belli, placidamque gerentia Pacem.

Pulcrè Claudianus, infrà. V. DLVI. Et hoc & superiore Panegyrico multis de Theodosio.

533. FARETRAS.] Sagittas. Lucanus. *Gnososq. agitare faretras Docta.* Hinc in Barbaric media Abbo lib. I. Obsesso Lutetiæ. *& ipse Percussus faretra.*

535. PRÆTENTARE FERIS.] Venatione, aut alioquin configendis feris. De Venatu Principum alibi. Possit eadem esse in hoc Iuvenalis vexatiss. versu sententia.

Discit ab hirsuta jaculum torquere capella.

Quamvis magis placeant quæ Adversar. lib. XI. cap. V. proposita sunt.

535. PACEM LATURA POLO.] Exturbatis monstris quæ negotium etiam D is facere poterant. Quantus Rex domi, belliq; Imperator fuerit Hercules, doceat te primus Librorum de Regno Dionis Chrysostomi, qui ad talia singularis.

536. SEMPERQUE CRUENTUS.] Perpetuo virtutis exercitio. Secundum illud. II. Ruf.

Inflammata semel nescit mitescere virtus.

538. TALI APOLLINE.] Formam & virtutem Honorij Phœbo componit. Fescennin.

Victum fatetur Delos Apollinem:
Credit minorem Lydia Liberum.

539. CÆRVLEVS.]. Niger, horridus. Silius Italicus.

Cæruleus, maculis auro squallentibus, anguis.

Exprimit hæc alibi Sidonius, ita ut sua facere volentem agnoscas.

539. FRACTIS SILVIS.] Alibi de Eodem. Præfatione in Rufin. *Phœbeo domitus Python cum decidit arcu Membraq; Cyrrhæo fudit anhela solo. Qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu Flumina, sanguineis tangeret astra iubis. Concussaque diu spatiosis tractibus orni Securas ventis explicuere comas.*

539. VOLVMINA.] *Immanes spiras.* Eadem in re Sidonius.

Figeret innumeris numerosa volumina telis.

Cætera faciunt ad ista Silij, quæ serpunt tamen planè, lib. III.

Ecce iugis rapiens silvas, & robora duro
Contorta amplexu. tractasque per inuia rupes,
Ater lethifero Aridebat turbine serpens.

Descriptio talis belluæ circa eadem nostra tempora in Sozomeno lib. VII. C. XXV. & Epiphanio, Tripart. lib. IX. cap. XLV. cujus ab Antistite Christi Donato, sputo interemti cadaver adlocum combustionis octo juga boum vexerint.

540. CUM VECTARIS EQUO.] Dexteritatem Equitandi laudat & in Fescenninis, Alibi de Stilicone.

Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.

Themistius Initio Orationis Sextæ ad hanc artem discendam egregijs exercitijs opus esse docet, qualia hic in Honorio commentatur noster. Nos si minus guari essemus utroq; brachio promtiores.

540. SIMULACRAQUE MARTIA.] Exercitia armorum incruenta, Cruentorum præludia. Leo Tacticorum X X. *Fictis & simulatis conflictibus milites assuefacti, facilius & strenuius veros sustinebunt. Vt præsidii parte altera, contra alteram, dedita opera à nobis constituta, aut proditione, insidiis, clamoribus, strepitu, transfugis, incursionibus, aliisq; hujusmodi simulatis fictisque exercitiis exercitati, à veris certaminibus, quando incidant, non abhorrebũt.* Exemplum pulcrum in II. Pædia Xenophontis. Simulacra belli, à pari usu telorum non acutorum, frequenter Poetæ perhibent. Papinius, Achilleid. II. *simulacraque pugnæ Excipere immissos, curvato umbone, molares.* Lucretius, lib. II. *belli simulacra cientes.* Manilius, libro IV. *Sunt quibus & simulacra placent & ludus in armis.* Virgilius, lib. V. *belliquæ cient simulacra sub armis.* Livius, lib. XXIX. *Quo die venerunt, hospitio comiter accepti, postero die nauales terrestresq; exercitus non instructos modo, sed hos decurrentes, classem & ipsam in portu simulacrum navalis pugnæ edentem, ostendit.* Gellius lib. VII. cap. III. *Sed non perinde ut in decursibus Ludicris. aut simulacris præliorum Voluptariis videmus fieri, non inquam, distinctè nimis, nimisque comtè atque modulatè res acta est.* Imaginem belli vocat Josephus, Antiquitat. lib. XIX. cap. VII.

540. LUDIS.] Non seriò agis sed ostendis per Ludum quid agere possis, cum veneris in campum fortiter facturus. Talis pompa, Ascanio duce, apud Maronem. Sic Sidonius: Mox pugnam ludunt jaculis. *Ludus in armis Manilio.* Vulcatius Gallicanus *Ito ut sagittas mitterent, & armis luderent.* B. Hilarius, lib. I. de Trinitate: *In omni genere doctrinarum observari semper meminimus, &c. Vt cum jam bene luserint bella militaturi in militiam protrahantur.*

541. MOLLES FUGAS] Non cõtentas, duras, asperas. Vide Maronem. V.

542. MASSAGETÆ.] Qui perpetuò in Equis. Vide Tristium Elegias Ovidij. Nos alibi.

542. GENS EXERCITA CAMPO THESSALA.] Thessali Equites jam inde ab Homeri ævo nobiles. Equi celebres. Proverbium vetus.

ἵπποι θεσσαλικοὶ Λακεδαιμόνιαιτε γυναῖκες. Polybius libro IV. Distinguit. Θετταλῶν ἱππεῖς, κατ' ἴλην μὲν καὶ φαλαγγηδὸν ἀνυπόστατοι. χωρὶς δὲ παρατάξεως πρὸς καιρὸν καὶ τρόπον κατ' ἄνδρα κινδυνεῦσαι δύσχρηστοι, καὶ βραδεῖς.

Vide Heliodorum lib. III. Lucanum, libro VI. Orosium, lib III. cap. XII. Varronem li. II. de Re Rust. cap. VII. Pausaniam, initio Lib. X. Theodosium in Providentiam. Qui cum plurimis alijs equos equitesque Thessalos celebrant.

544. IPSI BIMEMBRES.] Centauros dicit, qui ἀμφοτέροις τοῖς τοκεῦσιν ὅμοιοι, ματρόθεν μὲν κάτω, καθ' ὕπερθε πατρός.

Ut loquitur Pindarus, numquam non erant Equites. Palæphato scriptum veteres Thessalorum ob Equitãdi periciam Centaurorum

olim vocabulo insignitos, quod quasi agnati Equis in aciem prodierint, vt ex eo memorat Orosius lib.I cap.XIII Exstatque narratio copiosior περὶ ἀπίστων cap.I. Quem libellum suppositionis suspicione vel hinc eximere possunt eruditi.

545. VIX COMITES ALÆ.] Celeritatem commendat in Equite Honorio. Libanius Basilico Juliani:

ὥστε θεράπειαν εἰς προθυμίαν τῶν πόνων, ὅτι σεγοπτίδυ παῆθ@ εἰς φυλακὴν ἐπαγόμενος, ἀλλ' ἐναεριθμήτες δὴ ἵππας ἐξδεχών, εἰς ὅπισευεν, ἀνεληθρον τῷ τάχει τέτοις προγειπων ἐπιδων, ἢ ἂν ἡγεῖτο καθ᾽ ὅπερ αὐτοῖς πλεονεκτήμασι, καὶ τοὺς ἑπομένους πεζούς, ὀξύτερον νομαῖθ@ ἵεται πανταχῆ.

545. SUSPENSA.] Contentu cursu velut elevata, vixq; terram tangentia. Sic mox: non sentit arenas Vngula. Virgilius, libro VII.

mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

546. FERVENTES.] Studio cursus. Singulis cohortibus erant singuli Dracones. Modestus: *Draconarij per singulas cohortes Dracones ferunt ad prælium.*

547. ARSIT.] Incaluit. Maro lib.VII. *Itala tellus quibus arserit armis.*

548. IGNESCUNT PATULÆ NARES.] Quod adscribunt Equis generosis, & animos suos vix capientibus, scriptores. Vide descriptiones Maronis, Oppiani, Gratij, Nemesiani, nostri. II. Rufin. V. CLXXIV. Sedatus Episcopus Epist XIX. ad Ruririum: *Equum priusquam viderem cum Epistolas vestras relego, illorum de gente Credidi-ques Dædala Circe Supposita de matre nothos furata creauit: Putabam illum calidum animis, acrē cursibus, ignem cum exhiberetur, elatis naribus efflaturum, concussurum solido cornu campos, celeritate ventos & flumina præcursurum.*

549. NON SENTIT ARENAS UNGULA.] Supervolante nimirum equo. Pulcrè Papinius, talium artifex, modo ne nimium efferus, Libro VI. Et de currente Parthenopæo.

vix campus euntem
Sentit, & exilis plantis interuenit aer,
Raraque non fracto vestigia puluere pendent.

De Pane similiter Silius, lib. XIII.

Pan Ioue missus erat seruari tecta volente
Troja, pendenti similis Pan, Semper, & unco
Vix ulla inscribens terra vestigia cornu.

550. PHALERÆ.] Insigne Regium aut Imperatorium in Equite tali. Nemine, quod sciam, hactenus animadversum. Florus lib.I. cap.V. inter Regia ornamenta recenset: *Neq; pace Tarquinius quam bello promtior. Duodecim namque Thusciæ populos armis frequentibus subegit: Inde fasces, trabeæ, curules, Annuli, Phaleræ, Paludamenta, Prætexta Inde quod aureo curru quatuor Equis triumfatur.* Herodianus, lib II. ἵππον φαλάροις βασιλικοῖς κεκοσμένον Severo per somnum visum ait inter portenta Imperij. Vercingentorigem à Cæsare victum, deditionis indicio, arma & faleras supplicem projecisse scribit idem Florus, lib. III. Sic Equum Pompei *Phaleris Imperatoriis* ornatum memorat Plutarchus in Sertorio. Inde profugo ad se Phamiæ inter magnifica & regia munera aureas phaleras donavere Romani, vt auctor Appianus Punica. Eodem allusum Alcimo Avito, cum Potentem phaleris equum dicit, Lib.V.

Ergo bella rogant; feruens rapit arma iuuentus,
Spumantes ducuntur equi falerisque potentes.
Suspendunt alacres pendentia frena iugales,

Hinc

Hinc ad sermonis ornatum faleræ deductæ, vt falerata oratio superba, fastuosa, splendida, perhibeatur. Diomedes Grammaticus lib. II. *Hac omnia non faleris sed viribus structa sunt.* Fulgentius, prologo ad Calcidium. Terentius Phormione. Symmachus lib. I. Ep. LXXIX. Sidonius lib. I. Epist. XI. Mart. Capel'a, Initio lib. III. Faustus præfat. de Libero Arbitrio. Sedatus. Epistola citata. Gotfredus Monumet. initio Hist. Anglicæ. Prosper de Vita Contēpl. lib. I. cap. XXIV. Petrus Riga, prologo Evangeliorum.

550. SPUMOSIS MORSIBUS.] Equo spumante supra admorsa fræna. II. Rufin.

> *spumis ignescere frana Pulveris extolli nimbos.*

Heroicè Papinius lib. VI.

> *Qui dominis, idem ardor equis; face luminasurgunt,*
> *Ora sonant morsu, spumisq; & sanguine ferrum*
> *Vritur, impulsi nequeunt obsistere postes.*

551. FUMAT.] Anhelitu crebro cōceptam iracundiam contestante Minutius Felix Octavio de Castoribus: *Qui anheli, spumantibus Equis atq; fumantibus de Perse Victoriam eadem die, qua fecerant, nuntiauerunt.* Papinius de Equo Domitiani.

> *Fumat, & ingenti propellit Strymona flatu.*

551. GEMMÆ.] In frænis Imperatoriis. Alibi.

> *Dumq; auro falera, gemmis dum frana renident,*
> *Hac uterum zona cinge frementis equi.*

Lectæ postea peculiares gemmæ, quarum usu Magnatibus interdictum. Leo Imp. lib. XI. Cod. cap XI *Nulli prorsus liceat in frenis & Equestribus sellis, vel in baltheis suis margaritas & Hyacinthos posthac habere vel inserere. Alijs autem gemmis frana & Equestres sellas & balteos suos priuatos exornare permittimus.*

552. IPSE.] Mutato in contradictionem aliquam sermone sic ordiri consueverunt boni scriptores. Hic enim labor ille & pulvis sordes non ornamenta videbantur illaturi. Sic alibi *diligeris pariter, pariterque timeris Ipse metus te noster amat.*

552. CONFUSAQUE MOTU.] Vide Heliodorum lib. III. Sic de Cynthia Propertius.

> *Non operosa comis sed furibunda decens.*

552. PULVISQUE.] Superiore Consulatu.

> *Sic ense rubens, sic flamine crebro*
> *Turbidus, & grato respersus pulvere Bello.*

Horatius lib. II. Carm. I.

> *Audire magnos iam videor Duces,*
> *Non indecoro pulvere sordidos.*

Talem equitem ephebum videre volens, inspice dictum Librum Heliodori.

553. RADIATO MURICE.] Auro textili intertextum intellige. Quod quidem crassè satis faciebant veteres. Exemplo sint tunica & pallium Mariæ, conjugis Honorij nostri, è quarum reliquijs in sepulcro invētis XXXVI. pondo auri excocta sunt.

554. COMBIBIT.] Attractum velut. Papinius.

> *Fulminis haud aliter radijs afflata cupressus,*
> *Combibit in gestas & stirpe & vertice flammas.*

554. VENTO CRISPATUR.] In augmentum pulcritudinis. Vide Heliodorum. Sidonius:

> *crassatur vertile tergum*
> *Flatibus, & nimium iam non capit aluus inane.*

Acute, nisi verbo obscuro turpasset.

555. ARION.] Equus Adrasti, Filius Terræ, de quo plura fabulati prisci Poetæ Græciæ. Antimachus in Thebaide.

> καὶ ἀρίονα θελπουσαῖον,
> Τὸν ῥά δ' Ἀπόλλων[illegible] σχεδὸν ἄλσε[illegible]
> ογκαίοιο
> Αὐτὴ γῆ ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι.

Princeps eum habuisse Oeneus, Tydei progenitor, secundus Hercules, ab eo Adrastus qui ad Thebas Polynici genero affuit, traduntur. Alij *Carulea* juba Insignem Neptuno prosatum fecerunt, cui & aliorum monstrorum Chorus affingitur. Vide Pausaniam libro VIII. &c.

557. CYLLARUS.] Castoris Equus, inter optimos & velocissimos. Eumenius Panegyrico Constantini: *Purpuram milites injecere lacrymanti. Diceris, Imperator invicte, ardorem illum te deposcentis exercitus fugere conatus, equum calcaribus incitasse. Quod quidem adolescentiæ errore faciebas. Quis enim te Cyllarus aut Arion posset eripere, quem sequebatur Imperium?* Probus in III. Georg. Papinius. I. Silv. & Thebaide VI. Ibidq; Lutatius. Valerius Flaccus, lib. I. Ut taceam Græculos.

558. FLAVUM XANTHUS SPREVISSET ACHILLEM.] Nota res de Xantho. Heroes flava coma inducuntur. Theocritus. ξανθότριχα πὰρ Μενελάῳ. In fœminis idem color laudatus. Aelian. libro XIII. de Aspasia. Vide multis ad Musæum. Cujus Editionem pressere jam decennium integrum mala, qui bona fide susceperant.

560. PEGASUS.] Notissima vectura Bellerophontis. Vide Scholiasten Lycophronis.

561. BELLEROPHONTÆAS INDIGNARETUR HABENAS.] Alij Pegasum Auroræ tribuunt. Lycophro initio Cassandræ.

Ἠὼς μὲν αἰπὺν ἄρτι Φηγίου πάγον
Κραιπνοῖς ὑπερπέτευε Πηγάσου πτεροῖς.

Versus autem conspicuus gravitate verborum, non tamen ut peccet affectatione. Talis observetur princeps Achilleidos Statianæ, quatuor verborum,

Magnanimum Aeaciden, formidatamq; Tonanti, Progeniem.

Non vidit modum Sidonius qui in ultimos pedes pondus rejecit, quo totius splẽdor perit.

Innumerabilibus legionibus imperitabant.

Et Juvencus, quamlibet iste talibus non studeat. Libro IV.

Luxuriosorum convivia concelebrabat.

Ambobus dominatur vulgaritas. Duobus verbis Pentametrum fecit Rutilius Numatianus.

Bellerophonteis sollicitudinibus.

Cujus exemplum in omni Romana Antiquitate non offendas. Paucis in Sophistas Epigramma exstat Heresandri, à Scaligero ad Varronem Latinitati datum. PLures in uno versu non memini legere, quam iste habet Arati.

καὶ χέλυς ἵν' ὀλίγη, τὴν δ' ἄρ' ἔτ. καὶ ἀπὸ λίκνῳ.

Sunt duodecim. Unus minus Valerius Flaccus iste includit. Argon. I.

Mors bona dum metus est, nec adhuc dolor: unde ego Colchos.

Sed hæc Analecta Poetica plurimis persequi jussimus.

563. ÆTHON.] Lucifero equum dat, quem soli Ovidius, & notat Higinus. Fab. CLXXXIII. Ita Martialis, Lib III. *Iam prono Phaetonte sudat Aethon. Exarsitq; dies.* Qui tamen & ipse Solis potius intelligit, ut & libro VIII. Epigr. XXI. Singulare ergo hoc noster, sed Poetico more. Ita pro Lucifero Castor Papinio, Lib. IV Silv. VI.

Donec ab Elysiis prospexit Sedibus alter Castor, & hesternas risit Titonia mensas.

Sane Castorum alter Lucifer, alter Noctifer. Fulgentius, Mythol li. II. c. XVII ὑπερηφανία *propriè superapparitio nuncupatur, quod in istis duobus signis, qua eorum fratrum vocabulo nũcupatur, unus superappareat alter vero vergat. Sicut Lucifer & Noctifer.* Sic enim scribendum eo loco, non *Antifer*, ut etiam castigati Codices præferunt. Catullus:

Nimirum æthereos ostendit Noctifer ignes.

563. FUGAT HINNITU STELLAS.] Elegan-

Elegantissima fictio, prorsus nostri Auctoris. Et dicas conspicari quippiam tale.

565. EQUITEM TE CERNIT.] Matutina exercitia Equestria intelligit Principis.

567. AUSONIO AMICTU.] Trabea Consulari, quæ Romani solum magistratus gestamen.

568. PER LIGURUM POPULOS.] Mediolani sumsit Consulatum hunc Honorius; ibi nuptias etiam celebravit mox, eoq; loco lubens animo mansit, donec Serenæ consiliis Ravennam seponeretur, ne Romam cum copiis aliquando Gothicis invadens Alaricus, eum ibi comprehenderet, si vera sunt quę narrat Zosimus lib. V.

568. SOLITO CONSPECTIOR.] Accedente Consulatus dignitate. Ipsi enim Principes majestatem suam hac accessione decoris augeri gaudebant. Julianus Imperat. Constantian. II.

τοῖς μὲν ἰδιώταις οἷον ἆθλον ἀποκειμένη καὶ γέρας ἀρετῆς πίστεως, ἢ ἴνος εὐνοίας ἢ ὑπηρεσίας περὶ τοὺς τῶν ὅλων ἄρχοντας, ἢ πράξεως λαμπρᾶς, τοῖς βασιλεῦσι δὲ πρὸς οἷς ἔχουσιν ἀγαθοῖς, οἷον ἄγαλμα καὶ κόσμος ἐπιτεθειμένη. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ὀνομάτων τε καὶ ἔργων, ὁπόσα τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πολιτείας διασώζειν ἴνα φαύλην καὶ ἀμυδρὰν εἰκόνα, ἢ παντάπασιν ὑπεριδόντες διὰ τὴν ἰσχὺν καθέγνωσαν, ἢ προσποιούμενοί γε διὰ βίου καρποῦνται τὰς ἐπωνυμίας, μόνης δέ, οἶμαι, ταύτης οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπερεῖδον, χαίρουσι δὲ καὶ πρὸς ἐνιαυτὸν τυγχάνοντες, καὶ οὔτε ἰδιώτης οὐδείς, οὐδὲ βασιλεύς ἐστιν ἢ γέγονεν, ὃς οὐ ζηλωτὸν ἐνόμιζεν ὕπατος ἐπονομασθῆναι.

569. ALTE VEHERERE.] Manibus velut aut verè, portatus. Sic II. in Rufinum.

omni jam plebe redibis
Altior, & læta manus portabere vulgi.

Notata supra alia.

570. NIVEAS COHORTES.] Militem Honoris ergo Principi suo togatum. Alibi.

ridetque togatus
Miles, & in mediis effulget Curia castris.

Cum enim Imperator Consul, miles civilem habitum sumserit, Corippus lib. III.

schola quæque palatii
Iussa suis adstare locis; jamque ordine certo
Turba Decanorum, Cursorum, in rebus agentum,
Cumque Palatinis stans Candida turma tribunis.
Et Protectorum numerus, mandante magistro
Omnis sacrorum vis affuit Officiorum.

Sic corrigendus is auctor duobus isthic locis vulgo corruptus. Militem ipsum candido habitu usum indicant satis quæ notavit Franciscus Juretus ad Paullinum de Vita B. Martini. Sic in Nuptiis Honorij nostri habitum nitidaverat. Noster inibi.

Candidus interea positus exercitus armis
Exsultat socerum juxta.

Græcorum vulgò cum colorem præter alios multos docent Theophrasti Characteres in Μικρολογίας, πρὸς τοὺς γναφεῖς διατεινομένους ὅπως τὸ ἱμάτιον αὐτοῖς ἕξει πολλὴν γῆν, Cretam videlicet, ἵνα μὴ ῥυπαίνηται ταχύ.

571. PUBES ELECTA LACERTIS.] Morem gestationis in novo Consule supra illustravimus, & illustraturi porro alibi post ipsum aliosque sumus. Lecta corpora hoc genus rebus adhibita notum. Sic in Levatione Justini Corippus lib. II.

Quatuor ingentem clypeis sublimibus Orbem
Attollunt lecti juvenes, manibusque levatus
Ipse ministrorum supra stetit.

573. NUMINA MEMPHIS.] Statuæ & Effi-

Effigies Deorum solemnibus diebus in publicum deferebantur. Præcipue Aegyptiorum. Lampridius Commodo: *Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret.* Velut legitimus nimirum sacerdos. Exempla alia apud Herodotum, Lucianum, Appuleium. Eodem pertinet quod Plinius lib. II. cap. VII. incessit: *externis famulantur sacris & digitis Deos portant.* *Qua mente Deos humanis pedibus incedere dixit non inscite* Appuleius, lib. XI. Qui Metamorphosin suam nequaquam Græco libello debet, sed iste eum contrahere nisus est, nec auctoris Luciani.

574. PENETRALIBVS.] Adytis fanorum. Lucanus

illa pavens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima Templorum in parte resistit.

575. BREVIS.] Minuta. Suetonius, alii.

575. LINIGER SACERDOS.] Lino amicti Sacerdotes Ægyptii. Gratius.

operata suo sacra ad Bubastia lino
Vestitur sonipes æstivi turba Canopi.

Sonipedem turbam vocat à crepidis, quas Antistites illos gestasse auctor Heliodorus cum aliis. Tunicas lineas prolixas fuisse clarum ex Appiano, Civil. IV. *Volusius, ait, in ædilitate proscriptus, amicum habebat ISiacum, à quo lineam stolam talarem sumsit, & caniceipitem personam indutus hoc habitu bacchabundus evasit ad Pompejum. Cætera sunt vulgata.* Ait Claudianus effigiem illam gravissimam esse non suopte pondere, sed numine intus degente. Sic Papinius de statua Domitiani.

Vix sola sufficiunt, insessaque pondere tanto
Subter anhelat humus; nec ferro aut ære laborat
Sed Genio.

575. IMPOSITA VESTE.] Ne tantum pondus humeros extereret scilicet. Simulabant utique numinis Gravitatem lignei sacerdotes, ad augendam populo superstitionem. Inanis emendatio *vecte* qua voce quis dicere statuam velit? Aut quid vecte opus ad portandum Idolum. Sententia esse illius potest quod sequitur Ornatuq; novo gravior Deus *Vestes n. aureas* maximi ponderis faciebant, ut modo de puellari dictum, & trabeæ consularis Molem agnoscit Sidonius, Paneg Anthem. & vestita fuisse Ægyptia numina notum. Lucanus lib. IX. tectum lino spargam per vulgus Osirim. Statuas inhabitasse Deos creditos docui ad primam Civitatem Divinam Augustini.

577. VARIOSQUE MODOS.] Rite restitutum puto Josepho Scaligero ad Codices priscos *Phariosque modos.* Cui clarè & noster assentitur. Fuit enim peculiaris utique his tibiis modus, non fine, scilicet profanitate *variis* mutandis. Appuleius lib. XI. Eadem re: *Erant & dicati magno Serapi tibicines, qui per obliquum calamum, ad aurem porrectum dextram, familiarem Templi Deique modulum frequentabant.* Ce cæteris alibi.

578. ADMVGIT CORNIBUS APIS.] Ut favere scilic. suæ pompæ sapientem Deum intelligeres de voce illa mellita. Apin pari cum Ægyptiis superstitione Romanos coluisse auctor Minutius Felix Octavio.

580. TIBRIDIS ET LATII.] Italiam omnem dicit, Romanam & Latiam Nobilitatem. Tibris enim per Latium Romam venit Gratius *Latii qui cultor amœni Tibris.*

583. AUCTOR HONORIS.] Auctor alicujus, qui quem ad honores promovet, ornatque ijs. Spartianus, Adriano: *Exemplo Scipionis & Metelli, & Auctoris sui Trajani.* Ammianus, lib. XIV. *si plus valuisset ausurus hostilia in auctorem suæ felicitatis.* Sic auctor hæredis dicitur testator, ex cujus bonis ille locupletatur. Anianus ad Sententias Paulli libro IV. Tit. XIII. *Si Testator fideicommisso servum jusserit manumitti, & ita evenerit, ut, antequam manumissio daretur, is, cui fideicommissa libertas est, moriatur, hæres ad manumissionem præstandam, quam auctor suus erat compellitur.* Sic *Auctor*, scriptor Authenticus, unde testimonia gravis momenti peti possunt. Ut apud Saresberiensem lib. I. Metalog. cap. XIIX. *Auctores & auctoribus similes summa & media auctoritatis*

Horitatis scriptores. Quomodo usus auctorum Analogiæ oponitur à Prisciano, Lib. VII. Itaq; Græcorum ξυγγραφεῖς. Scholiastes Thucydidis, initio Histor.

583. NUMEROSO CONSULE.] Consulatus enim præmii honorisque summi Gratia conferebatur à principibus. Vide Varias Cassiodori, Ausonium Panegyr Julianum Constant II Gloriosum itaque Honorio multos id genus comites habere ad suam pompam.

584. ILLUSTRI TE PROLE TAGUS.] Nobilitatem Hispaniæ Procerum laudat, quia inde Theodosii stirps. Latini Pacati Panegyricum consule.

585. GALLIA DOCTIS CIVIBUS.] Egregia & merita laus. Galliæ quo pacto litterarum gloria hoc tempore floruerit, notum ex Ausonii Professoribus, Eumenio, aliisque & Patribus Historicisque Augustis. Vide qui Res nobilissimæ gentis illustraverunt, Petrum Pithæum prologo in Quintiliani Declamationes, Fr. Juretum ad Symmachum, Joannem Savaronium ad Sidonium, quique opera peculiaria scripsere, Joannem Filium, Franciscum Hotomanum, Stephanum Forcatulum, Joannem Picardum. Quibus adde Testimonium Taciti, antiquitus erudiendæ liberalibus doctrinis soboli Gallos peculiarem urbem destinatam habuisse, indicantis, Annal. III. *Augustodunum scilicet. Apud Aeduos,* inquit, *major moles exorta. Augustodunum, caput gentis, armatis cohortibus Sacrovir occupaverat, Nobilissimam Gallorum sobolem, Liberalibus ibi studiis operatam, ut eo pignore parentes propinquesque eorum adjungeret.* Hieronymi notum testimonium *viris fortissimis & Eloquentissimis Galliam semper floruisse*, consonum Prisco Catoni, qui *argutiloquentiam & arma* studia esse unica Gallorum scripsit: repetitumque ultimo ævo Jonæ Aureliarum Episco lib. I. de Cultu Imaginum. Notus Coturnus Gallicanus, ejusdem Hieronymi, quam ultimo magis tempore celebravit post Sugerius Abbas in Vita Ludovici Crassi Francorum Regis. Nobilitatem autem doctrinaque claros homines Principē stipasse Claudianus memorat, quod excubiæ Imperii ad eos pertineant velut. Sidonius.

Locus, hora diesque
Dicitur Imperio Felix, ac protenus illic
Nobilium Excubias gaudens sollertia mandat.

Litteratis comitari ejusdem Fastigij erat, uti Aula haberet signa litteratæ cujusdam militiæ, sub quibus mererent homines bonarum Artium consulti, velut in Contubernio ipsius Principis. Vide Litteratæ militiæ, quibus probati proximi sacrorū scriniorum, priusquam ad eam dignitatem pervenirent, apud Theodosium & Valentinianum Lib. VIII. Cod. de Prox. Sacr. Scrinior. lib. XII. Et tanquam in castris erant præsto semper. Vtait Constantinus L IV. Cod. Theod. de Privileg. in sacro Palatio Militantium. Quæ & ipsa notata jam aliis video, ad Symmachum, lib. VII. Epist. CXXIV.

585. STIPAVIT ROMA.] Eximii Principesque Reip viri. Hi enim Roma sunt. Prudentius Lib. II. in Symmachum:

nam subdita Christo
Servit Roma Deo, cultus exosa priores.
Romam dico viros, quos mentem credimus Vrbis, Non genium.

586. PORTATVR JUVENUM CERVICIBUS AUREA SEDES.] Sella curulis sive Consularis ex auro, quo conspicuus Imperator, more majorum, sedebat. Auream tum docet & Sidonius. Panegyrico Anthemiano.

reduci datur omnis honos, & utrique magister
Militia, Consulque micat: Conjuncta potestas
Patritij, celerique gradu privata cucurrit
Culmina, conscenditque senum, puer ipse, curulem
Sedit & emerito juvenis veteranus in auro.

Erant

Erant & gestatoriæ Magistratibus sellæ, auro inductæ. Idem lib. VIII. Epist. VIII. *Sita cæteris nobilium artium studiis repudiatis sola propaganda Rei familiaris Vrtica sollicitet; licet tu deductum nomen à trabeis, & elaboratas curules, & gestatorias bracteatas, & fastos recolas purpurissatos, is profectò inveniere, quem debeat sic industrium quod latentem, non tam honorare Censor, quam census onerare.*

587. ORNATVQVE NOVO GRAVIOR.] Trabea illa Consulari, quæ certè non minimi erat ponderis, uti molem vocet idem Sidonius

Effulgens trabealis molle metalli
Annum pande novum.

587. VELAMENTA.] Ipsam Trabeam Consularem, gemmis auroq; consertam. Describit talem, ut Imperatorium decus accessisse scias. Gemmatæ enim vestes, Imperii sunt.

588. LAPIS.] Gemma. Ovidius: *Elapsusque cava fingitur aure Lapis.* Marbodæus.

Quot species lapidum, quæ nomina quive colores
Quæque sit his regio, vel quanta potentia cuique
Hoc opus excerpens dignum componere duxi.

Eum medii temporis libellum non indocte illustravit Alardus Amstelrodamius olim quem ante eodem titulo ediderat quidam Pictorius. Joannes Cornarius nec quid nec quare conturbato toto auctore Marco de Herbis affixit, mali exempli temeritate. Ediderunt alii Evacis Vocabulo, quo citatum memini ante aliquot secula ab Henrico Mediolanensi Lib. I. de Controv. Hominis & Fortunæ. Sanè potuit ex Arabum libris quædam adsciscere non ineruditus versificator eo ævo. Porro *Lapis gemmam* Poetis notat. At Jureconsultorum filii discrimen inveniunt. Vlpianus ex Servio & Sabino, cap. XIX. de Auro & Argento Leg. Notavitq; Andreas Alciatus, qui ævum nostrum de nobilitate Germanica auditorem vel primo loco dilexit, ipse primis eminens Jurisprudentiæ Romanæ genuinus illustrator, lib. IV. de Verb. Signif. *Iisdem margarita* nec gemmæ sunt nec lapilli, unde etiam diversitas clara elucet. Vide idem caput versu. XVIII. Eumdemque litteratum prudentemque IureConsultum lib. XI. cap. I. Parerg.

589. FVLGOR IBERVS.] In Gratiam Hispani Principis. Dicit autem Carchedonios, genus Carbunculorum rubra luce fulgentium (vel Pyropos) qui à magna Carthagine, Hispaniarum domitrice nomen nacti sunt. & ruboris ergo flammei, Lapidei ignes dicuntur à Publio Mimographo. Vide PLinium lib. XXXVII. cap. VII. Aliosque Gemmarum mythologos: Fabulas enim esse pleraque de iis tradita, certa res est.

591. RVDIS.] Naturalis. Manilius.

Materiamque rudem certa duplicarier arte.

Hoc est tantum artificio addere materiæ, ut pretium rei duplicetur.

292. AVGET ACVS MERITVM.] Ars certat cum metalli pretio. Sic netum aurum indumentum Justini Imperatoris adpellat Corippus. Censorinus, cap. I. de Die Natali: *Munera quæ ex argento nitent vel auro cælata, opere quam materie cariora.* Ovidius lib. II. de Regia Solis.

erat sublimibus aurea alta columnis.
Clara micante auro flammasque imitante Pyropo.
Materiam superabat opus; nam Mulciber illic
Aequora cælarat medias cingentia terras.

593. VIVIT OPVS.] Vide ad Bellum Geticum.

593. VVLTVS.] Heroum enim effigies intexebantur Trabeis Consularibus. Gratianus Imp. Epist. ad Ausonium, qua Consulem designavit: *Consilium meum ad Deum retuli, ejus auctoritati obsecutus te Consulem declaravi. Palmatam misi, in qua Divus Constantius, parens noster intextus est.*

594. NEREIA BACCA.] Margaritam dicit: Indicam baccam Publius Mimographus.

phus, versibus, qui amissa Opuscula nimium desiderare nos cogunt, Petronio conservati.

570. SCRUTATUS STAGNA PROFUNDI.] Maris Eoi & Australis ait absconditos thesauros erutos ad decorandum hunc ornatum. Manilius, pariter locutus.

Scrutarique novum pelagus, totius & esse Orbis in hospitio.

Petronius paria specimine belli civilis, Seneca, Propertius. Alij.

600. DIVITIS ALGÆ GERMINA.] Generatim loquitur, speciatim tamen de Coraliis, ita alibi. Nescio tamen an ea talibus dignata.

601. IGNES.] Gemmas, à fulgore & radiis. Publius Mimus.

Quo Carchedonios optas? ignes lapideos.

Supra noster.

fulgor Iberus Temperat arcanis Hyacinthi cærula flammis.

Sexto Consulatu *acies stupet igne metalli.* Idem Bello Getico. *Scite sidera vocat* Alanus, lib V. Anticlaudiani:

Inflammat diadema caput, quod lampade multa
Gemmarum radians, auro flagratur, & extra
Scintillans, lapidū duodeno sidere fulget.

602. SIDONII, RUBRIQUE MARIS.] Propertius, Lib. II.

Semper in Oceanum mittis me quærere gemmas
E jubet ex ipsa tollere dona Tyro.

603. FONDVS.] Gemmas. Ad pondera, non ad magnitudinem gemmas loquitur in dicando Imperatorio Fastui. Etiam posteriores Byzantini Principes toti velut constabant gemmis, cum multi prodirent aut considerent. Nicetas Choniates, Lib. I. Alexij Comneni de Germanis:

πρὸς δὲ τὰς συνεστῶτας σφίσι ῥωμαίους, καὶ ἐναγωνίας ἐς τὴν τῶν λίθων ἄνθην ἀφορῶντας, οἷς ὁ βασιλεὺς, ὡς λειμὼν ἐνηγλάϊστο, καὶ χειμῶνος μέσου χάριτας ἐαρινὰς ἔδρεπεσθαι, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐπιᾶν, ὃ χρείαν, ἔφασκον Αλαμανοὶ, τούτων ἔχουσι θεαμάτων, &c.

Apud quem & sequentia. Qui ante λιθίαν στολὴν. Eumdem Imperatorem minime congruo tempore sumsisse dixit. De Hydaspe multis Arrianus.

604. CINCTV.] Habitu, cultu. Servius ad Aeneiden. VII.

604. MÆONIAS VRBES.] Lydias, & Phrygias instar Bacchi. Lydia & Mæonia eadem provincia. Vide Herodotum, Lib. I.

605. IN TE.] Formam Honorii Baccho præfert. Fescenninis: Præfert Achilli te proprio Thetis.

Victum fatetur Delos Apollinem:
Credit minorem Lydia Liberum.

605. NYSA.] Bacchi Vrbs. Maro *Bacchumque avertere Nysa.* In ea eum educatum auctor Libro IV. Diodorus Siculus. Est & Bacchæ nomen, pro ipso vulneratæ, apud Nonnum LXXIX.

607. TIGRES.] Vectura Bacchi, Papinius libro IV. Sidonius Burgo, &c. Immanes feras Honorio submittere se in signum ejus divinitatis fingit. Paria Fescenninis.

Telis jacebunt Sponte tuis feræ.
Gaudensque sacris vulneribus Leo
Admittet hastam, morte superbior. Alibi
Obvia fulminei ruerent in pocula Pardi.

Ausonius Epigrammatis. Martialis Spectaculis.

606. NEBRIDA.] Nebris Bacchi vestimentum, de pellibus factum. Euripides prologo Baccharum. Silius lib. III. &c. Tales etiam sacerdotes eius gestasse patet ex Euripidis Phænissarum fine.

Καδμείαν ἃ νεβρίδα στολιδωσαμένα ποτ' ἐγὼ
Σεμέλας θίασον ἱερὸν ὄρεσιν ἀνεχόρευσα

Vuuu Χάριν

Χάρμ' ἀχάεστον εἰς θεὺς διδῦζα.

Erythrææ gemmæ, maris rubri. Margaritis idem pelagus dives. Tibullus, lib. III.

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
Tænare sive tuis sive, Caryste, tuis.
Quidve in Erythræo legitur quæ Littore Concha
Tinctaque Sidonio murice Lana juvat?

608. AGIT CVRRVS.] Vide eam pompam descriptam apud Sidonium Burgo Leontii.

609. CASPIA COLLA.] Tigrides Caspiæ notissimæ.

610. SATYRI CIRCVM.] Libidinosissimi animantium. Baccho Comites dati, ut crapulam sequitur Venus. Suidas.

Βάκχαι καὶ σάτυροι, καὶ πᾶνες, καὶ Σιληνοί, ὀπαδοὶ Διονύσου.

Satyri arrrecto semper pene pingebantur, indicio paratæ Libidinis, cum ipsi sine Baccho non essent. Aretæus Cappadox, medicus lib. II. cap. XII.

οἱ Σάτυροι τοῦ Διονύσου ἱεροὶ ἐν τῇσι γραφῇσι, καὶ τοῖσι ἀγάλμασι ὄρθια ἔχουσι τὰ αἰδοῖα.

611. EDERIS VICTRICIBUS INDOS.] Bacchi frutice, qui pampino & ederis funes faciebat. Pausanias suo ævo superfuisse unum horum scribit quo in Euphrate trajiciendo usus fuerit. Ligabat captivos suos eo modo. Sidonius Burgo Leontii. Pompa Bacchi.

Corniger inde novi Ganges it pompa triumfi
Conjectas in vincla manus post terga revinxit
Pampinus. Et vulgo Romani: Calpurnius, Ecloga III.

Tradimus, ecce, manus: licet ha vel vimine torto
Sic licet & lenta post tergum vite domentur.

Alium priscum morem lauro captivos vinciendi notat Donatus in Adelphos Terentii.

613. ADSPICE.] Clara res scripsisse Claudianum *Auspice mox* Fausto nimirum clamore, adclamatione prospera omnia ominante. Vidit veram lectionem etiam Caspar Gevartius, Libellis Electorum, sed ante eum natum citarunt ita alii, ut Jureconsultus non postremæ notæ Joannes Borcholtius Commentario ad Instut. Jur. Civilis. Calendis autem Januariis, ipso nempe Consulatus initio fausta feliciaque omnia dici & fieri necessarium esse opinabantur, eoque omine manumissio prima erat Juris Consularis Actio, gloriosaq; Reip. nimirum Civium adauctrix Cassiodorus, lib. VI. Epistol. I. *Consul dictus est à Consulendo: Hinc tanta largitas profluebat, ut illa dextera quæ sanguinem hostium copiosè fuderat, vita auxilium civibus manaret irriguum. Sic quos felices per bella fecerat studio largitatis explebat. In argumentum etiam publicæ gloriæ solvebat famulos jugo servili, qui Libertatem tanta dederat civitati.* Claudianus, lib. I. in Eutropium eumdem ipse Consulis novi morem indicat.

Candida politos comitatur Curia Fasces,
Forsitan & Dominus prabet miracula Lictor,
Consule nobilior; Libertatemque daturus
Quam nondum meruit, scandit sublime Tribunal.

Et de Anthonio, recens Consulatum orso, Sidonius fine Panegyrici.

Nam modo nos jam festa vocant, & ad Vlpia poscunt
Te fora, donabis quos Libertate, Quirites.
Quorum gaudentes exspectant verbera malæ;
Perge Pater Patriæ Felix, atque omine fausto
Captivos vincture novos, absolve vetustos.

Qui

Qui ultimis his verbis, acutè, ut solet, indicat originem huius moris, nimirum absolutos servitute inquilinos Reipublicæ, ut ex hostibus multi in eorum locum fierent captivi, uti veteres ceremoniæ hoc genus ominibus plexæque sunt oriundæ. Adsignat etiam locum quo Consul recens de more ierit, ad absolvendos illos servitute exspectatores, forum videlicet Trajani; quo alludit etiam noster fine Panegyrici in Sextum Honorii Consulatum. Tribunal verò etiam Princeps novus subibat ad servos manumittendos, qui illuc adducebantur. Suetonius de Galba jam suscepto: *Nec cunctatus diu conditionem partim metu partim spe, recepit. Igitur cum quasi manumissioni vacaturus conscendisset tribunal, propositis ante se à Nerone damnatorum imaginibus, deploravit Temporum statum Manumissionis* ipsa species. Ante-Consulem dicebatur, auctoritate Consulis per Vindictam fieri sueta, ut notavit Hieronymus Alexander ad Institutiones Caji, lib. I. cap. III. Alia alii de Imperatore, ad Sidonium, Cassiodorum, commentantes, hic non repetenda.

614. QVATER.] Quartum. Sidonius,

quam magna geras quam tempore parvo
Aut genero bis mox, aut teter consule dicam.

Notus mos loquendi.

615. SOLLEMNIA LVDIT OMNIA LIBERTAS.]] Omina restitutū doctis. Rectè discerimque ita Codex noster. Ceremonias intelligit Libertatem indicantes, quæ manumissionis actui adhibenda sunt, designantque ipsam florentis Reipubl. Libertatem, hostiumque mox capiendorum multitudinem. Assentiuntur Veritati aliquot scripti Libri, de Belgio. Ritus Manumissionis dudum illustrarunt doctissimi præsertim Jureconsulti, Cujacius Observat. Ræverdus Variis, Fornerius Selectionibus, Connanus Comment. Petrus Faber, Hotomannus, Brissonius, Gothofredus, quique Institutiones illustrarunt.

616. DEDVCTVM VINDICE MOREM.]] Vindex, Servus M. Bruti, cùm conjurationem adversus populum Romanum patefecisset, primus publicè, coram summo magistratu, manu emissus est: ad cujus manumissionem quæ servatæ sunt ceremoniæ, ad posteros etiam descenderunt Vide PLutarchum Poplicola, Dionysium Alicarnass. lib. V. Pomponium JC. Enchiridio Juris, Theophilum Institut. de Libertinis, &c. Idem tamen Vindex sive Vindicius ut Dominorum proditor post peremtus. Scholiastes Juvenalis ad Sat. IX. *Vindicius servus indicavit filios Bruti Tarquinio velle portas reserare, quos pater securi ferit: servum autem ut conservatorem patria manumisit, & ut delatorem dominorum cruci affixit.*

617. GRATO REMEAT SECVRIOR ICTV.] Certus nimirum jam Libertatis, neque deinceps verberibus subjectus. Percussus n. in maxillam, manumittebatur, ictuque transibat in Libertatem. Cornutus ad Persium, Sat. V. *quos manumittebāt, eos alapa percussos circumagebant.* Justinianus Imperator Novella. LXXXI.

μεθ' ὕβρεων ϗ ῥαπισμάτων ἀπήλλαττεν αὐτὰς τῶν τοιμένων δέσμων.

Omnia nostri imitatur Sidonius Panegyrico Anthemii. Vide, amici nostri, Dionysij Gothofredi, Notas ad L. Vlt. Cod. de Liberor. Mancipat. Ab hac autem Libertatis traditione venit mos Gladii jus cum alapa tradendi hodiernus nobilitatis, de quo pluribus ad Gulielmi Britonis Aremorici Librum VI. Eodem respectat Carinthiæ Reguli in Principem primum evecti injuria, alapa enim ei minuta impingebatur à Rustico, uti prolixè recenset Felix Faber, lib. I. Rerum Suevicarum, volente hic verbis exprimere Claverio. Eamdem Libertatis dationem per alapam non indoctè allusit Sedulius, melior Poeta quam vulgo habetur, libro IV. de Domino JESU.

Ille tamen patiens subjecto corpore totum

Sustinuit, nostraque dedit sua membra saluti.
Namque per hos colaphos caput est sanabile nostrum,
Sputa per hac domini nostram lavere figuram,
His alapis nobis libertas maxima plausit.

616. TRISTIS CONDITIO.] Revera tristissima. *Aequata servitus quadrupedibus* Lege Aquilia, teste Cajo cap.II. ad Leg. Aquil. *Par mortuis.* Vlpiano cap.LIX. de Condit & Demonstrat cap.CCIX. de Reg. Juris. Constantinus Harmenop lib.I.c.XIV. Prochir. *Servi ipsi* ἀπρόσωποι, *& prorsus nulli*, cap.LXXXII. de Reg. Jur. Theophilus Institut de Stipulat. Servor. Paullus, cap. III. de Cap. Minutis. *Quibus quocunq; modo injuria fieri non possit*, Instituend. de Injur. Vise & alia dicto Hermenopuli loco. Sic apud Graecos, cum de servis non impudicandis Legem Iatam recensuisset Aeschines, Oratione in Timarchum, excusat mox Legislatorem, non propter servos ideum fecisse, quorum *cura sit talibus longe inferior*, sed Reipublicae moribus honestioribus ornandae *Sic personam servos Legibus non habere*, scribit Cassiodorus Variar. lib.VI. Epist.VIII. *Sic prorsus quadrupedibus eorum conditio aequiperatur*, uti etiam conservi vocentur canum velut nos docet Columella lib.VII. cap. XII. Reipsa ergo *tristis conditio*, Extremaque, ut vocat Sedulius Junior, cujus verba supra ad v.CCLX. proposita sunt.

617. IN CIVEM RUBUERE GENÆ.] Illico ut irrubuere genae civis ex servo factus est. Perperam fecerunt qui aliter distincta haec promulgarunt. Sic loquitur infra Claudianus *In lintres fregere nemus*, Minutius Octavio. *Aesculapius, ut in Deum surgat, fulminatur.* Sidonius: *In tua Lucra feris exarmat guttur alumnis.* Claudianus I. Raptus: *In celsas surgunt electra columnas.* Vsque adeo autem in civem tum rubebant genae, ut exemplo post circumactionem & ictum acciperent insignia civium, albam vestem, annulum aureum, &c. Tertullianus de Resurr. Carnis: *si famulum tuum libertate mutaveris* (Lege muneraveris) *& vestis albae nitore, & annuli aurei honore, ac patroni nomine & mensa tribuq; honoratur.* Fiebant autem cives nisi redire vellent ad gentiles suos, si qui capti scil. antiquitus manu essent. Dionysius Alicarnasseus, lib.IV.

Τύλλιος καὶ τοῖς ἐλευθερωμένοις τῶν θεραπόντων ἐὰν μὴ θέλωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπιέναι, μετέχειν τῆς ἰσοπολιτείας ἐκέλευσεν. Ab celeritate hoc mutatae conditionis dixit cum Scommate Persius:

heu steriles veri quibus una Quiritem
Vertigo facit.

619. TERGOQUE REMOVIT.] Pars enim ea corporis poenis servilibus exposita. Nota loca mille Plauti. Antisthenes Rhetor, Judicio Armorū, ex persona Ajacis in Vlyssem.

ὁ δὲ κἂν κερδαίνειν μέλλοι, ὅστις γε μαστιγῶν παρεῖχε τοῖς δούλοις καὶ τύπτειν ξύλοις τὰ νῶτα, καὶ πυγμαῖς τὸ πρόσωπον.

620. PROMISSI VOTI.] Libertatis: qua nullum ex Orco in coeli usum ducendis, majus votum.

620. FELIX INJURIA.] Ictus manu, injuria speciatim. Vide Gellium lib. XX. cap. I. Justinianus Nov. LXXXI. μεθ' ὕβρεων. Æmulatur ista Josephus Devonius, Lib.I. de Bello Trojano:

Blanda nil savius ira,
Cum floret miseri felix injuria voti.

Acuto & intricato sensu.

621. IN NOMEN VENTVRA TUUM.] Consulatum. In Fastos enim illicò ut erant creati, Consulum nomina referebantur. Ammianus Marcellinus, lib.XXII. *Allapso Calendarum Ianuariarū die, cum Mamertini & Nevita nomina suscepissent pagina Consulares, humilior Princeps visus est in Officio pedibus gradiendo cum honoratis aliis.*

622. PRÆ

621. PRÆMISSA FUTURIS DANT EXEMPLA FIDEM.] Veteris Sapientis de Moyse testimonium est: *Prædictione futurorū fidem fecisse præteritorum.* Et Memoria prætetlapsorum consilium dat illustre de futuris, Isocrates.

Ἐὰν τὰ παραληλυθότα μνημονεύῃς, ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μελλόντων βουλεύσῃς.

624. QUOTIES, TE CURSIBUS AEVI.] Quoties, ait, tibi Consulatum dedit, toties Victoria aliqua insigni auctus est Theodosius. Sanè verò. Primo Consulatu Honorij notat Marcellinus Comes: *Invasam princeps Theodosius ab hostibus Thraciam vindicauit, victorq; cum Arcadio, filio suo, urbem est ingressus.* Secundo. *Theodosius A. assumto Honorio Cæsare filio Contra Arbogastem & Eugenium properauit. Bello commisso Eugenius victus, captus; & interfectus est. Arbogastes sua se manu perculit.* Tertio Consulatu jam intermortuus erat Theodosius. Hoc Quarto domitus est in Africa Gildo. Verum ergo hic Claudianus canit, & repetit mox.

venere triumfi
Cum trabeis, sequiturque tuos victoria fasces.

623. GOTHUNNI.] Controversum vocabulum hujus gentis apud doctos pariter & Librarios *Iutungi* apud B. Ambrosium sunt Secunda ipsius Legatione ad Maximum. Greotingos appellat Idatius. *Grutungos* seu Protingos. Zosimus lib. IV. vbi ejusdem hujus Trans Danubium irruptionis meminit. Nam infitiabor tamen veram esse scripturam Gothunici nominis, cum repetatur à nostro, priore in Eutropium.

legio pridem Romana Gothunni.
Iura quibus victis dedimus, quibus arua domosq;.

Et sic *Nordhunni*, Nordosthunniq; legantur composito nomine. Monachus Sangallensis, lib II. cap. XXII. de vita Caroli Magni. *Prævideo quanta mala posteris meis & eorum sunt facturi subditis Normanni. Quod ne adhuc fiat Christi Domini nostri tutela prohibeat, & gladius vester in sanguine Nordosthunnorum duratus.* Sed & alia talia ab Hunnis composita, vt *Hunaviri, Hunavares* nimirum, vulgo corrupti, apud Jornandem Get. cap. V. Qui sunt Hungari hodierni, ut alibi notatum. Odotheus autem iste varias gentes Scythicas trans Danubium trahebat, eatenus ignotas. Zosimus dicto Libro:

. προσιόντος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θρᾴκην πεζῶν, Ὀδοθέῳ δύναμιν συναγαγόντα πλείστην, οὐ μόνον ἐκ τῶν Ἴστρῳ προσοικούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω που, καὶ ἀγνώστων, καὶ ἐπιλθόντι στρατιᾷ καὶ περαιουμένῳ τὸν ποταμόν, ἀπαντήσας πεζῇ τε καὶ ποταμίαις ναυσὶ, τοσοῦτον εἰργάσατο φόνον, ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν πληθῦναι νεκρῶν, καὶ τοὺς ἐν γῇ πεσόντας μὴ ῥᾳδίως ἀριθμηθῆναι.

Quem de dolo eversis hostibus legens, videbis nostrum nihil Poeticè hic tradidisse. Danubium Odotheo trajectum pro re magna ponit, is quippè Rex Fluviorum. Metellus in Quirinalibus:

Danubius fluvijs datus Rex
Fert Ratibus decies duces sex
Sextisidusq; Thetyn coronat.

624. IN LINTRES FREGERE NEMUS.] Copiam navium designat. Papinius, Achill. I.

Innatat omne nemus, caduntur robora classi.

Silva minor remis Lucanus lib. I. *In classem cadit omne nemus.* De Lintribus pessumdatis Zosimus. Sequentibus in nostro libro legitur *ter mille ruebant Per fluuium plena cuneis naualibus alni Dux Edotheus erat: tanta conamina classis Incipiens ætas & primus contudit annus.* *Pleraque* melius quam etiam optimæ Editiones. Miras Scytharum rates pelles nimirum paleis plenas, memorat Nicephorus Gregoras lib. II. quo de origine moribusque ejusdem gentis non pauca minus vulgaria. Minimè autem tollendi hic duo versus, ve

voluerûnt Cujaciani Codices, nec enim alterius Poëtæ sunt.

619. PRIMUS ANNUS.] Primus consulatus, non ætatis annis, quare & incipientem ætatem separavit. Honorius, nobilis puer, primum Consulatum, dono Patris, habuit triennis nondum completo, sub quo scribit in Fastis Idatius. *Honorio nobili P. & Evodio Coss. victi atq; expugnati, & in Romaniam captiui abducti gens Greothingorum à nostris. Post in agros diuisi ab hac Promoti victoria*, vt versus de nostri Eutropro modo allati testantur; prius tamen milites Romani, vt ijdem, & Zosimus.

619. CONCUTIT ANNUS.] Rectissime noster Codex *contudit* Cui assentiuntur Scaliger & non pauci Belgicorum Librorum. Sic de Hercule Horatius.

Lernæam ferro & face contudit hydram.

Quæ aspexit noster. Supra verò vbi correxerunt *cum mille ruebant*. Recte idem Scaliger etiam invitis Libris retinuit vulgatam scripturam *tibi mille ruebant*. *Hoc est tuis auspiciis, tuo Commodo*. Sic Papinius *cui luget complexa suos?* Lucretius *tibi rident æquora Ponti*. Trebellius Pollio *gauderem tibi de Victoria*. Noster Bello Gildonico CCXCVIII. Figuram per dandi inflexum notat Julius Rufinianus Rhetor.

630 SUBMERSÆ SEDERE.] In libro nostro *cecidere* quod ad historiam verius. Vide Zosimum. Illud tamen felicitati pueri principis commodius.

632. CORPORIBUS PREMITUR PEUCE.] Stragem omnibus omninò navalibus copiosiorem testatur fuisse Zosimus. *Peuce autem* insula Danubij populis culta qui speciatim Peuceni perhibebantur. vide Jornandem, cap. XVI. Getic. Quinque autem Noster Danubio Ostia tribuit, secutus Dionysium Periegeten, cujus de eo amne versus est.

πεντάστομος προχυῇσιν ἀλιστάμενος, περὶ πεύκην.

Cui assentitur Arrianus, Anabasi. I. ἐπεὶ δὲ Σκύθας ἐστὶ ἐκβολὰς, ἵνα ἐνδιδοῖ κατὰ πέντε στόματα, εἰς τὸν εὔξεινον πόντον.

Ut & Anna Comnena lib. VII. ὁ δὲ Ἴστρος ῥεῖ μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τῶν δυτικῶν ὀρῶν, ἐκδίδοται δὲ διὰ τῶν καταῤῥακτῶν μετὰ ταῦτα διὰ πέντε ἤνων στομάτων εἰς τὸν Εὔξεινον ῥεῖ.

Alij duo aut vnum addunt, de quo doctissimi viri J. Vadianus. & A. Schottus ad Melam.

634. ODOTHEI REGIS.] Mira nominis scriptura in Libris. Nullibi hac melior: Opima, velut sua manu Regem interemerit Theodosius, quæ res aliter tamen est gesta.

635. SECUNDIS AUSPICIIS.] Consulatu secundo. Notatum supra.

636. TIBI.] Geminis tuis primis Consulatibus.

638. TYRANNUM.] Eugenium, cum suo Magistro, Arbogaste.

638. ISTER.] Horrendum Rei Romanæ nomen fluvij, ob tot ei infusas gentes.

638. SANGUINEOS FLUCTUS.] Cæde Barbarorum, modo dicta. Alibi pariter:

Sanguine quam largo Grajos calefecerit amnes.

Similia apud Thucydidem, citante Dionysio Longino, cap XXXIII. περὶ ὕψους. L. Florum, Lib. III. cap. V. &c.

639. ALPINOS GENITOR.] Pessimè nonnulli Codices omittunt hunc versum, quibus cum insanit etiam noster. Qui vt confiteatur quodammodo negligentiæ suæ facinus superiorem ita concipit. *Ister sanguineos egit te Consule montes*. Inscitissimè: putavit enim se vtrumq; ad posttemam vsque vocem scripsisse, Librarius: quo pacto inter similes duos sæpius alter omissus fuit.

641. SEMPER VENERE TRIUMPHI CUM TRABEIS.] Sic suo Marte, auspicijs autem Honorij filij bella gessisse, hostesque superasse, Theodosium, dixit superiore, & circa

circa principia etiam hujus nobilissimi Panegyrici.

641. SEQVITVRQVE TVOS.] Quasi affixa. Papinius *vocem fata sequuntur.*

643. ASSIDVE CONSVL.] Scripti Quinque Belgici; Nosterq; *assiduus Consul* Quod præferendum videtur, fecitq; Scaliger. *Assiduus, perpetuus.* Alioquin erroni opponitur. Columella, lib. VII. cap. XII. de Canibus: *Maximè autem debent in custodia vigilaces conspici, nec erronei, sed assidui, & circumspecti magis quam temerarij* Laus autem iterati Consulatus. Sidonius *omni ab auo res Rara frequens Consul.*

643. MARII.] Septies Consul, quoties ante eum nemo. Manilius *quod toties Consul exsulque* Vide Plutarchum, Appianum, Florum, Lucanum &c. Vovet verò frequentem hunc magistratum pari modo & exemplo suo etiam Principi. Ausonius: *Negat Cicero Consularis ultrà se habere quod cupiat. Ego autem, jam Consul & senex, adhuc aviditatem meam fatebor. Te videre sæpius in hoc magistratu, Gratiane, desidero: Vt & sex Valerij Corvini, & Septem C. Marij, & cognominis tui Augusti tredecim Consulatus unus æquiperes.* Vicit hos septem & Decem suis, quot ante eum neminem habuisse memorat Suetonius, *Domitianus*; sed irrisus ob invidiam alteros provehendi, vt idem Ausonius eodem Panegyrico contestatur. Cavet cordatè mentionem hujus belluæ Claudianus, erasam quippè omnibus monumentis publicis.

645. LANVGO CVM SERPERE COEPERIT ORA.] Cum virum te agnoscet mundus, cujus tantilla ætas omnibus modis decoravit Imperium. Primæ lanuginis positio festum ingens Romanis moribus, summaq; vota parentum. Sic Amita Neronis lanuginem ejus primam tangens, *hac excepta* libenti se animo morituram dixit. Suetonius, lib. VI. cap. XXXIV. *Cum amitam ex duritia alvi cubitantem visitaret, & illa, tractans lanuginem ejus, ut assolet iam grandis natu, per blanditias fortè dixisset; simul hanc excepero, mori volo: conversus ad proximos, confestim se positurum ait.* Princeps cum barbam poneret, *publica gaudia erant*; ut notavit ex Dionis Lib. XLVIII. doctissimus Taciti Commentator. *Lanugo condita* pretiosis pyxidibus condebatur. Petronius, in rebus Trimalchionis: *Præterea armarium grande in angulo vidi, in cuius ædicula erant Lares argentei positi; Venerisq; signum marmoreum, & pyxis aurea, non pusilla, in qua barbam ipsius conditam esse dicebant.*

646. NOX PRONVBA.] Numen ipsum noctis favens tanto matrimonio, & gerens pronubæ officium. Sic Nuptijs Leandri & Herus, licet dispari omine, Pronuba & ornatrix Nox apud Musæum canitur.

> Καὶ γάμος ἦν ἀπάνευθεν ἀειδομένων ὑμεναίων,
> Νὺξ μὲν ἔην κείνοισι γαμοστόλος.

Noctis numini multas de Rebus Amorum tribuebant veteres. Sic eam Amoris sive Dilectionis matrem facit Hesiodus, Theogonia.

> Τίκτε δὲ καὶ Νέμεσιν, πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι,
> Νὺξ ὀλοή, μετὰ τὴν δ' ἀπάτην τέκε, καὶ φιλότητα.

Vnde patere ei non esse ineptum, Homerus sancit. Iliad. VIII.

> Νὺξ δ' ἤδη τελέθει, ἀγαθὸν καὶ νυκτὶ πιθέσθαι.

Culta eadem nomine Veneris, gaudiorumq; datricis. Orpheus Hymnis:

> Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
> Νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ Κύπριν καλέσωμεν.

Quæ, licet ludicra videri, adscripsimus tamē, ne quis malo omine Noctē pronubam etiam μεσονυκτῶς Honorio Claudianum dedisse, cavillare possit. Par ejusdem Officium in Nuptijs Proserpinæ, Secundo de ejusdem Raptu.

647. DEVOTA TORO.] Rectè ex Libris Cuja-

Cujacianis hanc Lectionem receperunt Claverius & Scaliger. τὸ *devota* enim Deorum quadam providentia prævotam & destinatam conjugem Honorio inducit, quod non cœperunt qui mutarunt. Pariter noster Codex cum aliquot Belgicæ melioris frugis.

648. MVRICE FVLGENS.] Purpuram Imperatoriam induta. Innuit statim cum cõjugio Augustam quoq; dignitatem accepturam Honorii Sponsam. Hoc enim decus conjugibus date certo consilio distulerunt nonnulli Principes. Sic Gallam, secundam suam, non fecit Augustam Theodosius; ne scilicet Augusti ex ea nascerentur, in Arcadij & Honorij damnum, aut ipsa secundis fortè nuptijs umbram dignitatis alteri deferret.

650. TOTO DOTANDA MARI.] Omni Imperio Oceani, Sic de Augusto Virgilius:

Teque sibi generum Thetys emat omnibus undis.

Dotem autem, usu prisco, nec satis noto, in mariti bonis, non sponsæ, vt vulgò, agnoscit. Sic primo de Raptu Proserpinæ;

quo ducta ferox Proserpina curru
Possedit dotale chaos

A marito videlicet ipsi traditum. Et sanè Dotis appellatio amplius vim suam protendit, quam à Jureconsultis circumscribitur. Sic noster Epithalamio hujusdem Honorij, sponsi bona eadem voce agnoscit.

si Bacchus amator
Dotali potuit cœlum signare corona.

Symposius, seu quisquis auctor, Historiæ Apollonij Tyrij, vbi Rex procis filiæ: *Non apto, ait, tempore me interpellatis: filia mea studiis vacat, & ob amorem studiorum imbecillis iacet. Sed ne videar vos sæpius differre, scribite in Codicillis nomina vestra, & dotis quantitatem, qua transmittam filia.* Quam nimirum vos numeraturi sitis. Manilius, lib. V. de Andromeda:

Solvitq; hærentem vinclis de rupe puellam
Desponsam pugna, nupturam dote mariti.

Tacitus Germania: *Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Epigramma priscum de Mævio.

Dotalemq; petens Romam Cleopatra Canopo,
Hinc Capitolino sistra minata Iovi est.

Sic de Syphace Silius Italicus, lib. XVII.

Vertit opes gener ad Pœnos, Latiaq; soluto
Fœdere amicitia, dotalia trãstulit arma.

651. IDEM PER ZEPHYRI METAS.] Fescenninis pariter.

Hac vox per populos, per mare transeat.
Formosus Mariam ducit Honorius.

Quibus se voti hujus mactavit.

652. THALAMIS INTENDERE.] A fidibus, quæ non nisi tensæ sonant. Sic tende & Chelyn, aptam concentui conficere. Papinius ad Domitianum.

Tempus erit cum Laurigero tua fortior œstro
Facta canam, nunc tendo Chelyn.

Aliunde animum intendere, curam accuratiorem rei dare. Rutilius lib II Epist. IV. *Nam si quando ad scribendum animum conatus sum intendere, statim sensus horruit, mens refugit.* Columbanus Paræneticis.

Quid modo terrenis mentes intẽdere curis.
Mortales, cupitis?

654. TRANS RHENI CORNVA.] Cum tu omnem trans Rhenum Germaniam latè perdomueris. Quæ trans Rhenum gesserint Julianus, eumq; secuti præcedentesque principes, videas in Chronologis, & Collectaneis Rhenani, Irenici, aliorum.

655. CAPTÆ SPOLIIS BABYLONIS.] Domitis Parthis; horum enim Principatum & Imperium Babylonem vocant scriptores. Lucanus:

Cumque superba foret Babylon spolianda tropæis
Ausonijs, umbraq; erraret Crassus inulta.

Lib. VIII,

vobis miscentibus arma

Crasso-

Crassorum vindicta perit, dum perfida Susa
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; jaceret.

Miscentur his temporib. Parthi & Persç. Id inde factum quod hos illi contra Parthos elevarint, si fides ex alijs Gemisto Plethoni, cujus verba sunt. Oration. II. Peloponesiaca:

καὶ πέρσαι δὲ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρε, καὶ ἑλλήνον καὶ Μακεδόνων βασιλείαν, ἐπειδὴ ὑπὸ ῥωμαίων αἱ μακεδονικαὶ βασιλεῖαι κατελέλυντο. ἐ φαύλως ἐδ' ἔπι διὰ πάρθων γὰρ ἀνειλήφεσαν σφᾶς αὐτὲς, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν, μεγίστην τότε ἔσαν διαγωνιζόμενοι, πολεμῦντας τε καὶ ἡττωμένες ἐν τῷ μέρει τὰ τελευταῖα δὲ καὶ λαμπρῶς ἤδη νικῶντας, ὥστε καὶ φόρους ῥωμαίους πράττεσθαι, ἐπὶ πολλαῖς δὴ γενεαῖς.

Theodosij autem contrà invictas istas gẽtes ea felicitas fuit, ut pacem ab eo per Legatos peterent, eo ipso anno, quo natus ei Honorius Filius. Marcellinus Comes. *Ricimere & Clearcho consulibus Legati Persarum Constantinopolim advenerunt, Pacem à Theodosio Principe postulantes. Eodem tempore Honorius alter Theodosio natus est filius, mense Septembri.* Noster verò & signa ejus secutos Parthos autumat. III Consul. LXXI. Sed Poeticè, puto.

656. MAJORE TOGA.] Utroq; nimirum principe Consulatum simul gerentibus. Major Toga illustriorem pacem, Clariorem statum Reip. indicat. Quam Lectionem neutiquam Libris mutandam concedo. Magnum enim pro insigniter Bono Veteres sæpè habent. Plinius de primis Astrologis: *Viri ingẽtes, supraq; mortalium Naturam tantorum Numinum Lege comprehensa.* Honorius & Arcadius Inscriptione Statuæ nostri Auctoris: *Inter reliquas ingentes artes, prægloriosissimo Poetarum.* Ita scribunt primæ marmoris ejus descriptiones, perperam mutantibus cæteris. Spartianus Adriano: *Erat memoria ingentis.* Sic *Magnus Antoninus* apud Martianum Imp. L. VIII, ad L. Jul. Maj. Magnus Proclus. Justiniano. L. VII de Summa Trinitate.

657. TUO FASCE.] *Tua Militia* Ad fascem, quo Romanus miles supellectilem suam gerebat iter faciens Maro, Georgico III. *(mis*
Non secus ac patriis acer Romanus in ar-
Injusto sub fasce viam dum carpit.

Josephus, Lib. III. Halos. cap. V. Φέρεσι δὲ, οἱ μὲν περὶ τὸν στρατηγὸν ἐπίλεκτοι πεζοὶ, λόγχην καὶ ἀσπίδα. ἡ δὲ λοιπὴ φάλαγξ ξυστόν τε καὶ θυρεὸν ἐπιμήκη, πρὸς εἰς πρίονα, καὶ κόφινον, ἄμην τε καὶ πέλεκυν. πρὸς δὲ ἱμάντα καὶ δρέπανον, καὶ ἅλυσιν, ἡμερῶν τε τριῶν ἐφόδιον, ὡς ὀλίγον ἀπολείπειν τῶν ἀχθοφορούντων ὀρέων τὸν πεζόν.

Adde qui de Militia scripserunt, Vegetium, Polybium, Fascis abinde onus gestatorium quodvis. Faustus Rheiensis: *Quia & vestram laborare personam sub imposito nobis fasce cognoscitu, communè caussam hoc loco agitis.* Columb.
Hostibus in Bello dominatur dextera fortis:
Serviet at segnis duro sub fasce laborans.

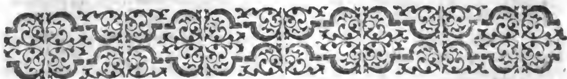
Paullinus Aquileiensis, Voto pro Carolo Magno: *Indulgeat captivis, subveniat obsessis, dissoluat fasciculos deprimentes, sit consolatio viduarum, miserorum refugium.* Radevicus præfat. Hist. *Revera, nisi vestra fretus ope, sub hoc fasce succumberem.*

SUEVUS.] De nobili hac gente, nam & nos, origine Bavari, inde sumus: aliquid dictum supra Honorifici testes ejus vetustæ virtutis Tacitus, Lucanus, Mela, alij. Scripsere res olim peculiare auctores, ævi ruinis obliterati nunc.

658. HORREBUNT BACTRA.] Voto claudit, & sponsione futuræ Felicitatis Panegyricum istum, instar aliorum. Suevi Occidentis, Bactra Orientis Regna denotant. Imitatur Sidonius. Panegyrici Majoriani, Operum Principis, clausula.

Sic Susa tremant, positisq; faretris
Exarmata tuum circumstent Bactra Tribunal.

Xxxx CASP.

CASP. BARTHII AD CL. CLAVDIANI IN SEXTVM HONORII AVGVSTI CONSVLATVM PANEGYRICVM,

Animadversiones.

PRÆFATIONE.

Dubium penes non paucos fuit uti Librorũ duorum hoc Epigramma præfigendum foret: Cujacianis ad hunc Panegyricum referentibus, Belgis vero Codicibus ad Tertium de Raptu. Nos meliores illos sequi suasit etiam noster, & judicium summi viri Josephi Scaligeri: præcipuè cum paribus præfatiunculis cæteras sui Principis Laudes noster inferat. Sit igitur Honorio datum hoc Epigramma, non Florentino, licet & Glossator quispiam vetus Codicis Belgici unius contradicat Novimus enim ejus generis sciolorum nullã umquam in litteris fuisse judicandi auctoritatem.

OMNIA QUÆ SENSU.] ἡ γὰρ ψυχὴ ἐγρήγορεν, ὅταν μὲν τῷ σώματι ὑπηρετοῦσα ᾖ. ἐπὶ πολλὰ μεριζομένη οὐ γίγνεται αὐτὴ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἀποδίδωσι τι μέρος ἑκάστῳ τοῦ σώματος, ἤγουν τοῖσιν αἰσθητηρίοισιν, ἀκοῇ, ὄψει, ψαύσει, ὁδοιπορίῃ, πρήξει, καὶ πάσῃ τῇ τοῦ σώματος διανοίῃ, αὐτὴ δὲ ἑαυτῆς ἡ διάνοια οὐ γίγνεται. ὁπόταν δὲ τὸ σῶμα ἡσυχάζῃ, ἡ ψυχὴ κινουμένη, καὶ ἐπεξέρπουσα τὰ μέρη τοῦ σώματος διοικεῖ τὸν ἑαυτῆς οἶκον, καὶ τὰς τοῦ σώματος πράξεις ἁπάσας αὐτὴ διαπρήσσεται. τὸ μὲν γὰρ σῶμα καθεῦδον οὐκ αἰσθάνεται, ἡ δὲ ἐγρηγοροῦσα γινώσκει, καθορῇ τε τὰ ὁρατὰ, καὶ διακούει τὰ ἀκουστὰ, βαδίζει, ψαύει, λυπεῖται, ἐνθυμέεται, ἐν ὀλίγῳ, ὁκόσαι τοῦ σώματος ὑπηρεσίαι, ἢ τῆς ψυχῆς, ταῦτα πάντα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὕπνῳ διαπρήσσεται.

Verba sunt Hippocratis, magni Naturæ Apollinis, nobis Horsum allata lib. LI. Adversar. cap. III. Quod consuli malui quam huc describi.

OMNIA QUÆ SENSU.] Rotunditas horum versuum fecit omnibus ut in ore sint. Similia Nonnus, libro XLIII. Bassaric.

αὐτι-

ἀνλιπων γδ

Ἔργον, ὅπερ τελέει τις ἐν ἤματι, νυκτὶ δοκεύει,

Βασιλεύς ἀπιόντων ...... βίας εἰς νόμον ἕλκει,

Δίκτυα θηρητῆρι φαείνεται ὄψις ὀνείρου.

Γειτόνοι δ' εὕδοντες ἀροτρεύουσιν ἀρούρας

Αὔλακα δὲ σπείρουσι φερέσταχυν, ἀζαλέην δὲ

Ἄνδρες μεσημφρίζοντες κατάσχετον αἴθοπι δίψη

Εἰς ῥόον εἰς ἀμάρην ἀπατήλιος ὕπνος ἐλαύνει.

Οὕτω καὶ Διόνυσος ἔχων ἰνδάλματα μόχθων,

Μιμηλῷ πτερόεντα νόον πόμπευεν ὀνείρῳ.

Nec minus arguté Petronius, sive Arbiter ille, (certe verosimiliter) sive Alius.

Somnia qua mentes ludunt volitantibus umbris
Non delubra Deûm, nec ab athere numina mittunt.
Sed tibi quisq; facit. Nam cum prostrata sopore
Vrget membra quies, & mens sine pondere Ludit,
Quicquid luce fuit, tenebris agit. Oppida bello
Qui quatit, & flammis miserandas sauit in urbes
Tela videt, versasque acies, & funera Regum,
Atque exundantes perfuso sanguine campos.
Qui caussas orare solent, Legesq;, forumque,
Et pavido cernunt inclusum corde tribunal.
Condit avarus opes, defossumque invenit aurum.
Venator saltus canibus quatit, eripit undis.
Aut premit eversam periturus navita puppim.
Scribit Amatori meretrix, dat adultera munus.
Et canis in somnis leporis vestigia Latrat.
In noctis spatio miserorum vulnera durant.

Quorum versu V. scribendum dicas *Quicquid luce facit, tenebris agit.* Actio enim quandoq; imitatio factionis, expressio veritatis, unde in scenam à rebus eunt fabulæ. Argumentum vide apud Physiologos, Lucretium, lib. IV. Isidorum Pelusiotam, Lib. I. Epist. XI. Lucianum altera verarum Fictionum. Alios. Id Glossographus priscus ita hoc loco concepit. *Somnia non omnia vana esse Poeta dicit. Studio enim Musarum sollicitatus se coram Ioue Gigantomachiam recitare noctu somniauit. Sequenti verò die Florentinum (Honorium) eadem pompa qua Iouem in cælo per somnium susceptum conspexit, cujus etiam ut facta caneret, meditabatur.*

VOTA.] Quæ quisq; in vita agit, agendaq; sibi alijs negotijs præponit, vota appellantur, veluti quibus rebus desiderandis se impendat mens hominis: Eruditius quam Latinius.

SENSU.] Quæ videt nimirum per hunc homo. Petronius eruditè hoc extulit versu modo emaculato: Histrioniam facere dicens somnum eorum noctu, quæ diu vere fiunt inter mortales. Non inscitè Lucianus de Somniorum Republica & Aulæ Præfecto Histrione.

PECTORE SOPITO.] Homine toto in soporem dato. Quo nomine inquieta somnia excludit, quæ pectoribus quietem etiam in somno negant. Quarè inscitè libri mutant Lectionem. Pectus totum legitimus sopor etiam apud Maronem possidet.

simul ense superbum.

Rhamnetem aggreditur, qui fortè tapetibus altis
Exstructus, toto proflabat pectore somnum.

AMICA QUIES.] Æquat enim felicibus (nec semper tamen) infortunatos; omniumq; votorum mactat, quibus favens venit. *Amicat somnus* omnia & demulcet. Vide Papinium Voto ad eum. V. Silvarum; & X. Thebaide.

2. REDDIT.] Reponit, à voce quę repercussa reddi perhibetur. Horatius. *Datus in theatro cum tibi plausus Chare, Mæcenas, eques, ut paterni Fluminis ripa simul, & jocosa Redderet Laudes tibi Vaticani Montis imago.* Qua ratione infra Imaginem suam vocat somnia Claudianus.

3. VENATOR DEFESSA THORO.] Primo loco ponit primū vetustissimumq; humani Corporis exercitium, vt Nonnus & Petronius, verbis positis modo. Pulcrè eodem exemplum Ludos scenicos diu in theatro spectatos noctu recolentium ducit Lucretius. Se pariter nostro memorans operam pangendi carminis per quietem non intermittere.

4. SUA LUSTRA.] Quæ habitat quasi assiduo vsu. Ita suæ res doctiss. auctoribus.

5. AURIGÆ SOMNIA.] Nominat hos ob frequentia etiam tum Spectacula Circensia. Vide quæ ex primo de Sacerdotio Chrysostomi, Augustini Confessionibus, alijsque alibi dicimus.

6. VANAQUE NOCTURNIS.] Per somnium visa, & sic nec vita simul. Meta cauta Laborem summum studiumq; Aurigarum indicat, quibus hoc opus vnicum, & necessarium nisi frangi vellent. Vetustissimus is, & celebratissimus Labor. Homerus, Iliad. ψ.

οἶσθα γὰρ ὡς περὶ τέρματ' ἑλισσέμεν

Theocritus Herculisco, de ejus Institutione.

ἵππως δ' ἐξελάσαισθαι ὑφ' ἅρματι, καὶ περὶ νύσσαν
Ἀσφαλέως κάμπτοντα τρόχῳ σύριγγα φυλάξαι,
Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα, φίλα φρονέων, ἐδίδαξεν.

Unde & Heroum hoc veterum exercitium comparet. Sophocles Electra, Nonnus, libro XXXVII. Multis. Oppianus, Cyneg. IV. de Leone foveam irruente.

Παύεται δινεῖται δὲ παλίσσυτος αἰεὶν ὀρούων,
Ὁππόσῳ περὶ νύσσαν ἀεθλοφόρος, θοὸς, ἵππος,

Et inde dictum Circum Romanum suspicatur, nisi nugatur potius, Varro lib. IV. de LL. *Circus Maximus dictus quod circum spectaculis ædificatus, ubi Ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa, & Equi currunt.* Horatius. *metaq; feruidis Euitata rotis.* Plura Silius lib. XVI. Papinius, Theb. VI. Manilius, lib. V. Arnobius lib. II. Metæ forma describitur Vitruvio, Servio, Isidoro, & comparet in Monumentis Antiquitatis.

7. FURTO GAUDET AMANS.] Clandestino amicæ vsu. Vide nos ad Musęum, & Indice in Epistolas non Aristæneti solum, sed Amatorum Græcorum plerorumq;.

7. PERMUTAT NAVITA MERCES.] Usum navigationis antiquissimè doctè tangit. Certum enim à primis aureisq; temporibus degenerantia, ob commutandas merces pelagus primum tentasse. Aratus Phænomenis.

Αὔτως δ' ἔζων. χαλεπὴ δ' ἀπέκειτο θάλασσα,
Καὶ βίον οὔπω νῆες ἀπόπροθεν ἠγίνεσκον,
Ἀλλὰ βόες καὶ ἄροτρα,

Quæ compositus & Candidus interpres, nec eloquens tamen magnoperè, ita reddit Germanicus:

Nondum vesanos Rabies nudauerat enses;
Ignotique maris cursus, priuataque tellus

Grata

Grata satis, neque per dubios avidissima ventos.
Spes procul amotas, fabricata nave, petebat Divitias.

Ita ex correctione Josephi Scaligeri legendi ei versiculi, quam juvat & vetustissima Editionum Bononiensis, apertè post τὸ *Divitias* distinguens. Ovidius de re eadem.

erant sine Iudice tuti.
Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus, in liquidas, pinus, descenderat Vndas.
Nullaque mortales praeter sua littora norant

Rationem subdit

Contentique cibis, nullo cogente creatis,
Arbuteos foetus montanaque fraga legebant,

Luxuria enim & Avaritia primam navem fecerunt. Clarius Avienus, sui oris paraphrastes.

Ferventis latè pelagi Natura, salumque
Ignorata, suo seclusaque fine, jacebant.
Nulla fides undis, tumido commercia fluctu,
Nulla petebantur, neque longis navita terris
Insinuare ratem jus fecerat, exsul ut oris
Omnibus, externas veheret per inhospita Gazas Aequora

8. VIGIL AVARVS.] Cui Avaritia non concedit quietem suam. Acute dictum. Et ita simplicitate quadam acutior Scriptor, Manilius de homine maximè curioso, diligente

In somnis vigilat, curasque industria vincit.

ELAPSAS.] Quaerit enim quod jam habet, & amissum putat quod nondum. Vetus est Tam deesse avaro quod habet quam quod quaerit. Paullinus, Natali IX.

inter opes inopes, quasi Tantalus ille,
Inter aquas sitiunt, nec habent quod habere videntur.

Vide priore in Rufinum. Melius vero elapsas, quam amissas. Omnem enim curam adhibet ne elabantur, omnemque casum fingit, inauditis timoris larvis.

AEGRIS.] Quorum morbus irrestincta sitis. Vide verba Nonni adscripta.

IRRIGUUS SOPOR.] Flumine quodam liquido. Pulcrè serpere eumdem Maro dixit. Sed hoc pulcrius, à tenui enim initio totum superfunditur. Lucretius, lib. IV.

Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem
Irriget, atque animi curas è pectore solvat,
Suavidicis potius quam multis versibus edam. Vide eos.

MVSARVM STVDIVM.] Profitetur istuc, velut principale, cum INTER ALIAS tamen artes in INGENTESque eas, adscribatur ab Imperatoribus. Sic alibi Vatem se non alio magis nomine gloriaturus, appellat, Aganippes & Pieridum clientem, epotis jam Musicis scilicet fluentis. Epistola Nuptiali ad Serenam.

Aequora placari prosperiora jube.
Vt tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe,
Debita servato vota cliente canant.

Epist. ad Adrianum.

comitem me pelle sodali,
Scilicet ingenti de paupere vate triumfo.

ARTIBVS ADSVETIS.] In aliis Libris *assiduis* & consentit Noster.

IN ARCE.] Poetica Architectonice in ipso coelo arcem quandam construxit, frequẽs in ore vatum omnis generis. Vide Caesares Juliani, Luciani multa loca. *Palatium* dicit Naso.

ANTE PEDES.] Habitu supplicis. Sic Deos nulla non gens coluit.

FAVET SOMNVS.] In re praeclara etiam nocturnae imagines virtutem animi commendant.

mendant, contrà nocentibus hominibus evenit, quos ipsa quies conturbat.

CORONA CHORI.] Locus enim oranti medius datur. Alibi his Commentariis.

ENCELADVS MIHI CARMEN ERAT.] Etiam pueris notæ Fabulæ. Et hinc patet ad istum Panegyricum, nequaquam vero Proserpinæ aliquem librum, Epigramma factum.

INARIMES.] Montis nomen quem Typhœo aut Encelado, injecerunt Poetæ, cum suo Jove: cujus hanc appellationem è Servio & Libris non inconcinne asseruit Stephanus Claverius, secutusque eum illo suo divino animo, Josephus Scaliger, assentiente nostro Libro. Fuisse aliam etiam olim scripturam duo Susiani Codices docent Hic subit Inarimes referentes, cum quo faciunt aliquot Belgæ, unde facile conjectu Hic subit Inarimen.

GRAVIS ÆTHNA.] Proverbium notum. Istam Typhœo injectam constantior Fama. Vise Pindarum. Valerius Flaccus *Ætnam Typhœo Neptunum* injecisse memorat.

PRÆMIA MILITIÆ.] Imperii cœlestis firmationem. Nota res Litteris Poeticis.

IMAGO.] Species somno oblata: quæ cum nihil sit, aliquid tamen referat, imago rerum existentium perhibetur. Papinius, Thebaid. V.

Deus has, Deus ultor, in iras
Apparet: captisq; favet: nec imago quietis
Vana mea.

Fallaces formas dicit Ausonius Ephemeride. Idem.

quoties portenta soporum
Solvit rupta dolore quies, & imagine fœda
Libera mens vigilat.

EBUR.] Duæ portæ somniorum apud Inferos Poetis, quibus emissa ea sese ingerant sopitis mortalibus, Cornea verorum, Eburnea vanorum. Homerus. Odyss. XIX. Maro, Æneid. VI. Eleganter Coluthus quoque in Raptu Helenæ. Lucianus lib. II, Verarum quatuor fabricat, visu ipso confutatis videlicet fictoribus illis:

πύλαι μὲν ἐπεισιν οὐ δύο, καθάπερ ὅμηρος εἴρηκεν, ἀλλὰ τέτταρες, δύο μὲν πρὸς τὸ τῆς βλακείας πεδίον ἀποβλέπουσαι, ἡ μὲν σιδηρᾶ, ἡ δὲ κεράμου πεποιημένη, καθ' ἃς ἐλέγοντο ἀποδημεῖν αὐτῶν οἵ τε φοβεροὶ, καὶ φονικοὶ, καὶ ἀπηνεῖς, δύο δὲ πρὸς τὸν λιμένα καὶ τὴν θάλατταν, αἱ μὲν κεράτιναι, αἱ δὲ καθ' ἃς ἡμεῖς παρήλθομεν, ἐλεφάντιναι.

Irrita, nullius momenti, unde irritare, in vanum redigere sequior ætas dixit. Vt ex Episcopo quodam semiprisco, Barleamo, notant Adversar. Commentarij.

PRINCEPS.] Honorius. Confitetur Epigramma cum quo agat.

APEX.] Summus cujusque rei honos. Sedulius, Lib. I.

una est cum patre potestas,
Par splendor, communis apex. Lib. II.
Apostolici semper duodenus honoris
Fulget apex.

Hilarius in Genesi. *Primus apex rerum, primus sator, omnia condens.* Sidonius: *Patritius respondet apex* Marius Victor. *Tu Virtus, Virtutis apex.* Optato Afro Libro I. *Principes & apices omnium Episcopi.*

ÆQUATUS OLYMPO.] PLeriq; Belgici Libri: *æquatur* Quod non contemnendum. Recente enim facto opus est, ut Juppiter recens à Gigantibus pulsis cælo firmatus. Maronianum autem est *animos æquabit Olympo.*

QUALES MEMINI.[Senatum comparat Dijs. Sic Nemesianus Eclog. I. ut olim nobis animadversum.

VATI.] Ineptiunt libri qui mutant, quod plerique vulgo collati agunt.

CÆLO PAREM AULAM.] Palatia Romana, aliud cælum. Corippus, lib. III.

miratur barbara pubes,
Et credunt aliud Romana Palatia cælum.

Ad

Ad Panegyricum.

Sextus Honorii Augusti Consulatus incidit Anno Christiano. CCCCIV. Quo collega Principi fuit Aristænetus, verisimili conjectura auctor Epistolarum Amatorium nobis declaratus, Adversar. lib. LV. cap. VIII. Celebratur Pæane hoc potissimum Pollentina de Alarico Stiliconis victoria, quam anno alij, Prosper & Cassiodorus biennio hunc Consulatum præcessisse asserunt. De ipsa illa, ambigua scriptorum traditio, præcipuè qui post eversum Stiliconem, blanditi sunt victrici parti. Claudianus sanè & Prudentius, qui conspicere potuerunt, superstiti florentique Stiliconi palmam consensu tribuunt, viri vatesq; doctissimi, & præterea diversæ relligionis, ut videtur omnibus. Eadem tradunt Orosius, alij. Contra manifestis verbis Cassiodorus, Jornandes. Nos nostris vatibus assentimur, ut minime mentitos dicamus, quod uno ore tradunt. Alaricum eo conflictu perdidisse quicquid annis integris XXX. spoliorum collegerat: Nec tamen infitiamur & Romanum exercitum magnam cladem accepisse, isthoc modo conciliandis scriptoribus. Quomodo prudenter, vereque, ut puto, scripsit Prosper: *Pollentia adversum Gothos vehementer, utriusque potentia* (partis) *clade pugnatum est.* Dele vocem inclusam, Potentia enim exercitum notat, Christiano usu: Eumque secutus posteà Hermannus Contractus: *Pollentia Romani Stilicone Duce, contra Romanos, gravi utrorumque clade pugnantes, tandem victi, terga dederunt.* Ex parte verè, si enim fugissent Romani, quod os fuisset Prudentij, Christiani nominis gloriæ victoriam eorum contra Paganos adscribentis? Verba, doctissimi, sanctissimiq; scriptoris sunt, lib. II. in Symmachum:

Illic ter denis gens exitiabilis annis
Pannonia pœnas tandem DELETA pependit.
Corpora, famosis olim ditata rapinis,
In cumulos congesta jacent: mirabere serus
Posteritas fœlis inhumata cadavera late
Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.

Orosius ambiguè, Stilicone nimirum jam peremto, cujus gloriæ favere contrà majestatem erat, Romanos pugnantes vicisse, victores victos esse tradit, lib. VII. cap. XXXVII. Principis porro Pæan iste gratulatur cum exsultatione Romanæ rei, quod non solum iterum Consulem habeat Imperatorem, verùm etiam eundem in Vrbe Dignitatum Togatarum primam gerentem conspiciat, idque secundum Leges, mores, ceremonias, Liberæ Vrbis. Quis primus Monarchiæ Consulatum junxerit, indicatum suprà. Lucanus lib. V. De Cæsare:

populoque precanti
Scilicet indulgens summum; Dictator, honorem,
Ausonias voluit gladiis miscere secures, &c.

Cujus eo libro sequentia legens, æmulatum de sollemnibus, imagine sola servatis, videbis Claudianum.

1. AUREA.] Romæ templa auro tecta agnoscunt scriptores: notatumque electi animi stili, judicii, viro Justo Lipsio, in Admirandis. Inde ipsam Romam auream dicunt. Ausonius *divum domus, aurea Roma.* Hic pulcerrima intelliguntur.

1. FORTVNÆ REDVCI.] Culta Romæ hoc titulo, quia absentes Principes votis omnium reposcebantur. Inscriptio Vetus, Divione: J.O.M. ET FORTUNÆ REDUCI PRO. SALVTE. ITU. ET REDITU. Vnde paret ipso exitu Principum talia vota facta. Alia. Paterniaci. J.O.M. GENIO. LOCI. FORTUNÆ. REDUCI. APPIUS. AUGUSTUS. DEDIC. Picturam exprimunt nummi veteres & alia Monumenta. Martialis, lib. VIII. Epigr. LXV.

Hic ubi Fortunæ Reducis fulgentia late

Templa-

Templa nitent, felix area nuper erat.

Quem nitorem Templorum alludit noster. Ejusdem mentio apud Dionem, lib LIV. Neq; non tamen & alia numina hunc honorem habebant. Vt Juppiter, cui subdita omnia aliorum numinum officia & decora. Inscriptio Alia Romæ ad D. Mariæ in Dominica. DOMITIVS. BASSVS. PR. AGENS. VICE. PRINCIPIS. PEREGRINORVM. TEMPLVM. JOVIS. REDVCIS. C. P. OMNI. CVLTV. DE. SVO. EXORNAVIT. Sabinus Epist. Heroid. *animam per adultera tela profudit Iam reduci solvens debita vota Iovi.* Martial. lib. VIII. Epigr. XV. *Omnis & ad reducem dum litat ara lovem.* *Neptunus* in Monumentis priscis, & apud Valerium Probum Notis. Mercurius, qui itinerum præses. Alia ad SIRMionem: C. BETVTIVS EN-COLPVS. MERCVRIO. REDVCI. Aliis multis titulis Fortuna diversis colebatur. Primigeniæ. Sæpè Inscriptiones. Livius, libro XXIX. *Consul principio pugna adem Fortuna Primigenia vovit. si eo die hostes perudisset, compofque ejus voti fuit.* Equestris mentio apud eumdem Lib. XL. In Inscriptionibus est. Augusta, Flavia. Omnipotens, Adjutrix, Opifera, Publica, Regina, Respiciens. Salutaris, Sancta, Obsequens, Nemesis, & aliis titulis macta.

1. PRIORES.] Maiores, inquit, nostri. Virgilius, lib. III. *nomen dixere priores Ortygiam. Prius* enim *elim* denotat. Gratius prius omnis in armis Spes erat.

2. OB REDITVM DVCVM.] Rota pro *Reditu Ducum* concepta undique auctorum comparent. Suetonius Galig. cap. XIV. *Cum in proximas Campania insulas trajecisset, vota pro reditu concepta sunt.* Frequens de *itu* & *reditu* exemplum in Inscriptionibus priscis. Eleganter Duces & Reduces hoc genus viæ Tutelæ Jonæ Aurelio, de Adventu Cæsaris, & Sanctis.

Hi duces Sancti Reducesque sunto.

Duces ipsi reduces voto sacrificiis se solvebant, ut apud Græcos alii etiam olim. Aristophanes PLuto?

Ὅτι πάντες εἰσὶ πλέοσι, καί ποτε
Ὅτ' εἶχον οὐδὲν, ὁ μὲν ἂν ἥκων ἔμπυρος
Ἔθυσεν ἱερεῖόν τι σωθείς.

Ad Imperatorum Reditius feriæ erant per Vrbem, ut summis Deorum Festis, votis exsolvendis nemine non conspici volente. Horatius, lib. IV. Od. II.

Concinnes lætosque dies & Vrbis
Publicum Ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque Litibus orbum.

Idque est quod Martialis ait ad Reducem Jovem omnem aram litare.

4. TRABEIS REPARATVR ET VRBI.] Præsentia Principis, Consulatum ineuntis. Is enim & Vrbem & honorem cum pristinæ dignitati restituit. Male libri non pauci, in quibus delirat & noster, repetatur. Reparatio Consularis dignitatis spectat ad Libertatem pristinam, quam redire jactat. Hujus enim illa indicium, oppressa dudum ambitione Principum, Consulatus affectantium. PLinius Panegyrico: *Contigit ergo privatis aperire annum, Fastosque reserare; & hoc quoque reddita Libertatis indicium fuit, quod Consul alius quam Cæsar esset. Sic exactis Regibus capit Liber annus, sic olim servitus pulsa privata Fastis nomina induxit* Majestas, dignitas Consularis. De eadem Petronius. *Ipsaque majestas auro contemta jacebat.* Comitiarum sollemnia in ipsa urbe celebrata memorat, ut miram rem. Nam alioquin nullibi non Consules fiebant Principes, ut notum. Nulla enim auctoritas populi Romani supererat. Lege Regia Imperatori omne jus creandi magistratus rescribere. Modestinus, cap. Vnic. ad L. Juliam Ambitus: Hæc Lex in Vrbe hodie cessat, quia ad curam Principis Magistratuum creatio pertinet, non ad populi favorem.

MAJE-

MAJESTAS.] Consularis Dignitas. Plinius, Panegyrico: *Vis illud Augustissimum aliquando Consulum Tribunal, majestate reddere? Adscende. Vis constare reverentiam Magistratibus? Adi.* Petronius versu modo adscripto.

5. CAMPUS SOLLEMNIS.] Alibi locorum patet hinc servatas ceremonias veteris ævi, quas dignitati suæ redditas dicit loco debito Consulatum capessente Principe.

5. URNA.] In quam collecta suffragia. Versabatur urna, inde sortes eximebantur. Lucanus libro V.

dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, & vana versat in urna.

Claudian. II. Stilic.

sollemnibus urnam
Commovet auspiciis, avibusque incepta secundat.

6. IN MOREM.] Ex sola consuetudine, uti solus mos servetur. Ceremoniæ enim solæ mera Ludibria. Vnde INANIA, Tacito, lib. XV. *Scilicet externa superbia sueto non erat notitia nostri, apud quos jus imperii valet. Inania transmittuntur.* Sic Claudianus sequentibus. Ista omnia ex Petronio & Lucano adumbrata dicas.

6. LVDITVR IN MOREM,] Vt mori satis fiat, gesticulatur quodammodo auctoritate aliorsum translata. Parissimè de suo ævo Calpurnius, Eclog II.

Iam nec adumbrati faciem mercatus honoris,
Nec vacuos tacitus fasces, & inane tribunal
Accipiet Consul, sed Legibus omne reductis
Ius aderit, Moremque fori, vultumque priorem
Reddet, & afflictum melior Deus auferet ævum.

Lectionem nullus Codicum mutat, nec nos Scaligero audenti assentimur.

6. SPECIES NEC DISSONA COETV.] Figura rei inconveniens. Cœtus non coactus ob eam rem, quam specie præ se tulit. Species est ubi solam simulatamq; rei figuram denotat. Prosper Aquitanus, si is est, contra Ingratos, carmine doctissimo:

Spernis propositi speciem terroris, & isthac
Plena velut vanis simulacris somnia, rides.

Cicero, lib. II. de Natura Deorum: *Negligentia nobilitatis augur iorum disciplina omissa. Veritas auspiciorum spreta est, species tantum retenta.* Est enim species quod rei videtur ab exteriore parte. Chalcidius Commentario in Timæum: *Si inter ignem & terram nulla est in specie, & velut in vultu, similitudo, quærenda erit in natura ac qualitatibus ipsorum Elementorum.* Vnde speciem quandoque perfectam figuram intellige. Noster, altera Stiliconiarum.

superet cum Pythia limina Consul
Arduus, antiqui species Romana senatus.

Lucanus, lib. VI. de Scæva vulnerato.

humeris defectum imponere gaudet,
Ac velut inclusum perfecto in pectore numen,
Et vivam magnæ speciem virtutis adorant.

Conspectum hoc loco, faciem, notat; qualis exterior eludit, rei veræ expressione. Tacitus, Annal XV. de Pisone: *Is Calpurnio genere ortus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes.* Vti facies etiam contrà speciem simulatam designat. Quintilianus, lib. VIII. cap. V. *adhoc plerique minimis etiam inventiunculis gaudent, quæ excussa risum habent, inventa facie ingenii blandiuntur.*

7. PEREGRINA IMAGO.] Potestate in unum collata à populi suffragiis. Vel & armis omnia tenentibus, aut re non agnoscente speciem. Simulabatur jus eligendi, quod penes principem erat, populi adhuc esse, adhibebanturque Ceremoniæ suffragiis liberis olim sancitæ, quæ nunc cassæ erant, & non agnoscebant rem, quam prætexere jubeban-

bebantur. Paria de Potestate Tribunitia, Vellejus, lib. II. *Hoc Consulatu Pompejus Tribunitiam potestatem restituit, cujus Sulla imaginem sine jure reliquerat.* Ita legendum inibi, cum perperam vulgo ubivis edatur IN JURE.

7. SIMULATI JURIS IMAGO.] Vix extrema umbra fictitii Juris. Vix enim reliquiæ quædam prisci Juris Populi Romani in Ceremoniis comitiorum supererant, armis & majestate principum omnia tenentibus. Imago enim est quo absens res ipsa aliquatenus cognoscitur, & repræsentatur. Tacitus, libro XIII. *Manebat nihilominus Reipublicæ quædam imago.* Claudianus, Bello Getico.

> *vera Iuventus*
> *Verus ductor adest, & vivida Martis imago.*

De Comitiis Militaribus eadem sub Tiberio principe sermocinatur Dio Cassius, lib. LIIX.

8. INDIGENAS HABITUS.] Romanos, Consularibus Comitiis ab origine destinatos.

8. NATIVA PALATIA.] In quibus natus honos, quæ ad eum honorem exstructa. Dicit hoc exsultabundus principe jam Romana sua palatia repetente, quæ non brevi ante tempore erant spreta. Queritur de hoc Roma Infrà, v. CCCCVIII.

> *Quem procul ad finem laribus sejuncta potestas*
> *Exsulat, Impiumque suis à sedibus errat?*
> *Cur mea, quæ cunctis tribuere, Palatia, nomen*
> *Neglecto squalent senio; nec creditur Orbis Illinc posse Regi?*

In Invidiam Imperii Eoi dicuntur omnia ista, cujus Principi, Curiæ, Urbi, Populo, Ducibus, provinciis detrahit Majestatem, ut veteri Romæ applicet ubique Claudianus.

8. NATIVA PALATIA.] In ipsa sede Imperii. Per Palatia intelligit Principem, cujus habitus pro Imperatorio nunc Consularis.

9. PLEBEM CASTRIS.] Quirites Militibus. Sæpius meminit Principem suum Consularem habitum sumsisse armis undique circumstipantibus. Gaudium hic urbanum celebrat præsente in ipsis Imperii & Consulatus cunabulis Consule Principe. Sic de Trajano suo Plinius Panegyrico: *Gessisti alterum Consulatum: scio. Illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam cæteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audimus quidem te omne munus Consulis obiisse, sed audimus. Diceris justissimus, humanissimus, patientissimus, fuisse; sed diceris. Æquum est aliquando nos judicio nostro, nostris oculis, non famæ semper & rumoribus, credere. Quousque absentes de absente gaudebimus?* Laudat in eodem Principe idem Scriptor junctum tribubus urbanis militem. Decora, inquit, facies Consulis, multa post secula Tribunal *viridi cespite exstructum*, nec fascium tantum, sed pilorum signorumq; honore circumdatum.

10. MARS AUGUSTA SUI.] Legentia nimirum Augustum in Consulem. Suffragia videri vult ab Honoria reddita populo; quod ingens popularitatis argumentum Laudat in Cajo Suetonius, cap. XVI. *Tentatum tamen, non effectum. In Martio autem* Campo Comitia Consularia quod notissimum.

11. Mons Evandrius.] Ab Evandro olim cultus. Palatinum dicit. Maro: Tunc pater Evandrus, Romanæ conditor arcis. Imitatur Papinium XVII. Cons. Domitiani:

> *ante alias Evandrius arces*
> *Collis ovat, subiere novi Palatia fasces.*

Sic Evandria Curia, Romana. Prudentio, priore in Symmachum.

12. ROMANIS.] Imperio cujus æternitatem vetustissimæ sortes pollicitæ sunt. Juxta illud.

> *His ego nec metas rerum, nec tempora pono.*

13. TUI COGNOMINIS.] Tuo nomine nominati. Ita possessos annos consulibus dicit Plinius Panegyrico: *Miseros ambitionis*

qui

qui ita Consules semper, ut semper Principes erant. Quamquam non ambitio magis quam Livor videri potest omnes annos Possidere. Sic Archontum nomina Athenis possidebant Annorum. Vide Plutarchum Demetrio. Superiore versu *Tybris inaugurat amnis* librum Cujacianum habuisse notatur. Sanè non ineptè ob vocem repetitam, mox, & quia *mons* modo dictus, *amnem* in sequentia vocare voluisse credibilis. Vestigia sunt in nostro Codice, qui *Annan* refert.

14. INOFFENSUM SUCCESSIBUS OMEN.] Vt omini responderint Eventus semper. Felicissimum anno omen quod veteri more intra mœnia urbis initus Consulatus.

15. SEMPER COMITATA.] Dictum aliquid fine superioris Panegyrici. Res vera vero est. Primum Consule Honorio, Victi, Expugnati, & in Romanum solum captivi abducti gens Greothingorum. Theodosius & Arcadius Principes Triumpho Constantinopolim ingressi die IV Id. Octobr. Secundum debellatus est periculosissimus Imperio hostis, munitus robore ipso ducum & militum, Eugenius. Tertium Rufini dejectio nobilitavit, nisi tamen annus eum præcedens. Quartum Africa Gildone peremto restituta. Quintum ad Pollentiam fugati Gothi, licet dissentiant nonnulli. Sexto ejusdem Consulatu bellum civile transactum scribit Idatius in Fastis.

16. MIRO ORTV.] Quem secutura sit mira felicitas. Vrbi Principique debitum. Ori dicitur cum honore suo Consul. Papinius.

> *insignemque aperit Germanicus annum,*
> *Atque oritur cum Sole novo, cum grandibus astris.*

17. GEMINATO NOMINE.] Liber noster disertè, *Numini* Notum de Vrbe & Principe. Series in eo hæc est Hic miro tamen ante alios promittitur ortu Vibis & Augusti geminato numine felix. Vir illustris castigavit *Ter bis in Augusti* Contra sententiam. Quam sibi præcedentia & sequentia conservatam volunt.

17. PROMITTITVR FELIX.] Alludit de proximo morem Romanum, voventis sibi felicem annum Populi, quem ingredientem viderent. De quo in Superstitionum Commentariis, enarrato ubertim cap. III. libri XXVIII. apud PLinium.

18. BABYLONIA CVRA.] Mathesis universa inventio Chaldaica, præcipuè Genethliace, quam omnes norunt. Lucanus libro VI.

> *Tunc Babylon Persæa licet, secretaque Memfis,*
> *Omne vetustorum reseret penetrale Sophorum,*

Et usu Communi Chaldæi omnes secretarum artium magistri; Ita Magi nato Servatore Bethlemum venientes hoc etiam nomine censentur Chalcidio Philosopho. Christianis in nomine Babylonis multa occulta mysteria. Partem enarrat in Psalmo CXXXVI. Beatus Paullinus:

> *Nam Babylon nomen confusio: Gloria cujus*
> *Et caro, peccatis mater, qua turba, saluti*
> *Noxia, corporeis ducit mala semina fibris.*
> *Hæc vincenda tibi, si vis evincere mortem.*

Cura, quod cura elaboratur. Vt Annales suos, opus elaboratum, ita censet. Tacitus lib. IV. peterem ab iis, quorum in manus Cura nostra venerit, ne divulgata veris antehabeant.

20. COELICOLÆ.] Non omnes, sed quos salubres antea stellas dixit. Alioquin enim pariter & Mars & Saturnus Cœlicolæ. Salubres ergo dicit, Jovem, Solem, Venerem, Lunam, Mercurium. De quibus Ptolemæus, Firmicus, Manilius, Vestius Valens, alij.

22. SIGNIFER.] Imperium dicit, aut ipsum adeo Stiliconem.

23. PRIMA.] Ita Lege: liquet enim de excelsissima loqui, non de propria. Delirat cum aliis hic etiam nostrum exemplar, Versum *Auget spes Italas* Crudeli inscitia omiserunt Editores primi nostrarum Animadversionum.

23. IMPERII SIDVS.]Imperii Sidus dicere vult, qui propositum sidus. Vide supra dicta. Sidus, ornamentum præcipuum cujusq; rei. Martianus Periegesi, de Roma.

> Ἄστρον ἢ κοινὸν τῆς ὅλης οἰκουμένης.

Notamus uberrim recensione repetita Musæi. Exempla sunt in Theocriti Hercule Leonicida, Eunapii Maximo, Sophocle initio Electræ. Platone, Epigrammatis. Nonno, lib. XLI. Christodoro Epigrammatis. Pindaro, Isthmionic. II. Q. Smyrnæo, lib. II. Porphyrio Vita Plotini, &c. *Prima sedes*, summus honos. Panegyrico Olybeiano. init.

24. CERTIVS OMINA SVRGVNT.] Recte sic correctum eruditissimis viris: servant nostræ membranæ, recepit Scaliger. Omina *imperii* notat prosperi, ut Corippus, libro I.

> *Hac ne vana putes, aut credas omina fingi,*
> *Accelera, manifesta loquor: tibi serviet orbis.*

25. CVM.] Distinctio stricta ponenda ab hac vocula *concepta solo*. Cum pulcer Apollo. Sensus est illa decantatissima loca nil distare vulgaribus alibi degente Apolline.

26. HYPERBOREAS.] Celebre Templum Apollinis Hyperborei. Pindarus populos ejus sitos θεράποντας vocat Ἀπόλλωνος. Olympionic. III. Pherenicus, apud ejusdem Scholiasten.

> Ἀμφὶ δ' Ὑπερβορέων, οἵτ' ἔσχατα ναιετάουσι,
> Ναῷ ὑπ' Ἀπόλλωνος, ἀπείρητοι πολέμοιο

Mira de eo fano Abderita Hecatæus prodidit; stato nimirum tempore, cum in Laudes ejus concinerent Sacrifici, adesse solitum Cygnorum chorum, admodulantem cantoribus, servatoque ordine, sollemnique finito carmine, recedere, teste Æliano Var. libro XI. cap. I. Asinos ibidem sarificatos scribit Antoninus Liberalis, cap. XX.

26. DELPHIS CESSANTIBVS.] Ab Ordinariis responsis. De Delphis, ut Roma sermocinatur omnia ad veterem statum. Cessasse enim tum omnino vel ex Prudentio constat. De ipsis & sequentibus omnia nota.

28. LAVRVS.] Qua coronabantur vaticinaturæ Phæbades. Et ipse tripos. Laurus omnino qua ratione Apollini sacra, declarat Phurnutus Speculat. Mythol. cap. XXXII.

29. ANTRA MOESTA, INCONSVLTI RECESSVS.] Vnde solebant promi Oracula Res notissima ex Mythologia & Tragicis præcipuè Poetis. Exemplaque obvia.

30. GRYPHA JUGALEM.] Si in curru Apollinis. Sidonius Anthemiano.

> *Nunc ades, ô Paan, curru cui grypha jugalem*
> *Docta lupata ligant, quoties per frondea lora.*
> *Penniferos hederis flectis bicoloribus armos.*

Idem lib. VIII. Epist. IX.

> *Ac si Delfica Delio tulissem*
> *Instrumenta tuo: novusq; Apollo*
> *Cortinam, Tripodas, Chelyn, faretras*
> *Arcus, Gryphas, agam.*

Sic in

Sic in nummis Galieni inscripti Phœbo Gryphos præferunt. Ut vidisse se ait Venetijs Stephanus Pighius Cōment. de Asini Mythologia. Fabulosum animans frustra habent alij, cum in Lege Moysis memoretur, licet nulli umquam fuerit domabile. Origenes Philocaliæ cap.I.

χρὺψ δὲ οὐχ ἱστόρηταί ποτε ὑποχείριος ἀνθρώπων γεγονέναι, ὃν ἀπαγορεύει ἐσθίειν ὁ νομοθέτης.

In scriptis, etiam ævo valdè prisco, Codicibus reperiuntur qui in Alexandri rebus fingunt Gryhas: sed ineptè fabulosi.

31. TRIPODAS REPETENS.] Ordinariam suam sedem. Euripides, Iphigen. Taurica.

> ὦ Φοῖβε μαντείων δ' ἐπέβας ζαθέων. τρίποδι δ' ἐν χρυσέῳ
> θάσσεις, ἐν ἀψευδεῖ θρόνῳ.

32. ANTRA LOQUI.] Spiracula: quibus voces emugiebant vel Dæmones, vel ipsis plenæ Sacerdotes. Prudentius: *Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra.* Suetonius Nerone testis eo tempore respondisse etiamnum Delphicum Apollinem, contrà Christianorum tradita, qui sub Augusto conticuisse scribunt. Sed ea de re multis alibi.

32. VIVERE FONTES.] Quos loqui & Oracula promulgare traditum Poëtis, habitante nempè Apolline. Oraculum quod redditum aiunt Oribasio Medico:

> Εἴπατε τῷ βασιλεῖ χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά.
> Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην,
> Οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.

Referente post alios Georgio Cedreno. Papinius. Et de Pierijs vocalem fontibus undam. Deltio visum mutare scripturam, in *fronde*. Nulla opus mutatione, licet commodam & illa lectio interpretationem habeat vel à nobis. ad I. Stilicon. V. LX.

33. SACER HORROR.] Religio. Veneratio. Proba Falconia prologo Centonum. Quem locum crasso errore, *mœrorem* mutavit Editio Henrici Stephani. Sic enim rectè vetus Parisiensis Anni. M D.IX.

> *Non mihi saxa loqui vanus persuadeat horror.*

Lucanus lib. III. de Luco veteri. *Arboribus suus horror inest.* M. Victor lib. III. Genes.

> *Attonitum venerabilis attrahit horror.*

Sic Horribilis, venerandus. Petronius. *Inter duos periturum tam horribile secretum.* Idem: *Protogenis rudimenta, cum ipsius naturæ veritate certantia, non sine horrore tractaui. Horridam Locustam* pro dira, Turnus Satiricus dixit. Vitalis Querulo:

> *tacitos numinis horror agit.*

34. SPIRANT PRÆSAGIA RUPES.] Adeò præsentiam apud Delphos Apollinis omnia sentiunt, vt etiam durissimæ cautes fatidicinam fecerint quandoque. Nonnus libro XIII.

ἀγειρομένοισι δὲ Δελφοῖς Πυθιὰς ὀμφήεσσα θεηγόρος ἔκλαγε πέτρα καὶ τρίπος αὐτοβόητος. ἀσιγήτοιο δὲ πηγῆς Κασταλίης λάλον οἶδμα σοφῷ πάφλαζε ῥεέθρῳ.

Silius, lib. XV.

> *Tum lustrata Ephyre, Patræq; & Regia Pleuron,*
> *Parnassusq; biceps, Phœbeque loquentia saxa.*

Sic Cumanam rupem sonuisse noster dixit Panegyrico præcedente.

35. PALATINO CREVIT REVERENTIA MONTI.] Papinianum de Cos. Domitiano.

> *Adspicis ut templis alius nitor, altior aris Ignis.*

Palatinus autem mons eam reverentiam cepit à domo Cæsaris, quæ inibi fuit, propagato splendore ad Principes successores. Vide Dionem, Lib. LIII.

37. ORACULA.] Responsa principalia. Rescriptum hujusdem Principis oraculum pariter vocat Jornandes Geticis : *Gallias Hispaniamq; si valeret, Alaricus, cum sua gente sibi tamquam proprios lares vindicaret , donatione sacro oraculo vindicata.* Sæpè Codex uterque.

38. AD SIGNA JUBET REVIRESCERE.] Consule Augusto, reflorescunt omnes dignitates. Papinius.

> *Moribus atq; tuis gaudent turmaque tribusque.*
> *Purpureiq; patres; Lucemque à Consule ducit Omnis honos.*

Immo Consulatu ipso restituto, quod jactat de Honorio iste; & de Justino Corippus. Libro II.

> *Præmia sed populis & maxima dona parabo,*
> *Ditabo plebes opibus , nomenque negatum*
> *Consulibus Consul post tempora longa novabo,*
> *Gaudeat ut totus Justini munere mundus.*

39. SUAS LAURUS] Domesticas nimirum, & patrias, immo avitas : Vt multis duo superiores Panegyrici demonstrarunt. Apollinem ipsum Honorio σύνομον canit, cujus mystæ Lauru velut toti induebantur. Scholiastes Aristophanis, Pindari. Aliorum. Laureata signa, Laureati fasces, perpetuo adscribuntur Imperatoribus. Palatij Romani notabilis isthic descriptio, cum rara appareat alibi. Antiquitatis.

39. ORBIS.] Malè turbant nonnulli Codices.

40. POTESTAS.] κατ' ἐξοχὴν, summa videlicet.

41. SENTIT.] Ut autumare possis splendorem ejus contemplans. Idem est quod modo dixit *exsultatq; habitante Deo* Et Papinius *Iam septemgemino jactantior æthera pulset Roma jugo.* Sic attollere apicem natura datum dicit Regiam. Pari Venere Heliconem montem, cum à Musis cantaretur, ita aliquando intumuisse scribit Antoninus Liberalis, ut ipsum penè cœlum exsiliverit. cap. IX.

ὑπὸ δὲ Μουσῶν ἵστατο μὲν οὐρανὸς, καὶ ἄστρα, καὶ θάλασσα, καὶ ποταμοί. ὁ δ' ἑλικὼν ηὔξετο κηλούμενος ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἄχρις αὐτὸν βουλῇ ποσειδῶνος ἔπαυσεν ὁ πήγασος τῇ ὁπλῇ τὴν κορυφὴν κατάξας.

43. DEORUM CINGITUR EXCUBIIS.] Templis vndiq; circumpositis.

44. JUVAT INTRA TECTA TONANTIS] Ex Principum Lare, Palatio ait dari prospectum in Fana Jovis Capitolini & Tarpeij, vbi monumenta pendeant superatorum Gigantum.

45. TARPEIA RUPE] Quæ sedes erat Jovis, Imperium Vrbemq; Tutantis, vnde & tonare cogebatur fabulis, Propertius de Roma nondum exstructa. *Tarpejusq; pater nuda de rupe tonabat.* Martialis ad ipsum, lib. VII. Epigr. LIX.

> *Tarpeja venerande Rector Aulæ*
> *Quem salvo Duce credimus Tonantem.*

Palatino autem clivo præerat jam ab Antiquo Apollo. Silius Italicus, lib. XII.

> *Surgit qua celsus ad auras*
> *Aspice, montis apex , vocitata Palatia Regi*
> *Parrhasio, plena tenet & resonante faretra,*
> *Intenditq; arcum, & pugnas meditatur, Apollo.*

45. PENDENTES RVPE.] In signum victoriæ. Possis & adscensum molientes imaginari.

46. VOLANTIA SIGNA NUBIBUS.] Vexilla dicit, summis templis figi solita, vti monumenta nonnulla prisca indicant. Vel & simulacra Deorum , qualibus fastigia fanorum oppleta ostendunt nummi. Illa tamen sententia potior. Licet versatilia ipsa etiam

etiam signa imaginari possis; & ita fuerint expressa nummo isto, Tiberij Imp.

47. DENSUM ÆTHERA.] Ut totus plenus videatur, ægrè visus præ templorum tot apicibus. Mira majestas sermonis, qua princeps multorum seculorum hic liber. Pariter Rutilius Encomio Romæ.

Percensere Labor densis decorata alta Tropaea,
Vt si quis stellas pernumerare velit
Confunduntque vagos delubra micantia visus:
Ipsos crediderim sic habitare Deos.

Acutius loquitur Claudianus, quam primo intuitu videas. Ipsum enim locum illum, vbi tot templa, tot Deorum sedes conveniant, ætherem vocat, non moratus alium.

48. ÆRAQUE.] Rostra navium ærata. Vide notas Claverij. Male mutant Libri. Columnæ rostratæ antiquissimæ, qualis nota Duillij Rostra navium ære firmabantur. Ovidius:

Iussit & aratas impleri Remige puppes.

49. CONSITA.] Alterum alteri proximum dicit. Conserere, jungere. Papinius, lib. II. Theb.

Ponè grauis curuas perstrinxit lancea costas.
Exit & in fratrem, cognataque pectora telo
Conserit.

49. JUGIS IMMANIBUS.] Aliter dicimus, qui vidimus. Altiora tamen fuere olim ob rudera quæ nunc.

50. MANU.] Opere humano. Alibi nos. Vide & virum doctum ad Artemidorum.

51. SPOLIISQUE MICANTES INNUMERIS ARCUS.] Nota res, numerumque habes, qui tum fuit, apud Publium Victorem.

51. ACIES STUPET IGNE METALLI.] Fulgore aureorũ gemmatorumq; monumentorum. De Julij Cæsaris Manilius, versibus corruptissimis, Lib V.

Hinc Augusta nitent sacratis munera Templis,
Et Mithradateos vultus induta tropaea
Aurea, Phœbeis certantia lumina flammis,
* *Gemmarumque Iuli radiantes Lucibus ignes,*
Hinc Pompeja manent veteris monumenta triumfi.
* *Et quod erat regnum pelagus fuit, una malorum*
Non extincta lues, semperque recentia flammis.

Emaculandum arbitror. *Germanum Iuli radiantes cultibus ignes.* Spolia dicit Germanorum, Divi Julij monumenta ornãtia. *Ignes*, vt hic, aurata arma, tela splendẽtia, Clypei &c. *Hinc Pompeja manent trini monumenta triumfi.* Laudat occulte Clementiam Cæsaris non abolitis Pompei decoribus, *Trini veteri* charactere & correptione veteris scripturæ facilis commutatio. *Tres triumfi* Pompei etiam pueris non ignoti. Vel & *Celeris*. Sed illud magis placent. Porrò. *Vt quod erat pelagus fuit Piraticum* bellum dicit, quod instar Regni alicujus in provinciam redigendi mari Pompejum occupavit. Ut, ubi, quo tempore. Deinde scribe *semperque recentia flammans* serpens de loco in locum, ut lues in corpore humano, ægris confectis membra recentia inficiens. Florus de eadem re. lib. III. cap. VI. *Pompejus dispersam toto mari pestẽ, semel & in perpetuum volens*

volens exstinguere, diuino quodam apparatu aggressus est. Cætera vide ibi & in Historicis.

52. TREPIDANS OBTUNDITUR.] Aciem oculorum trepidare, celebris locutio. Auro autem strata erant tecta, auro fulgebant parietes. Ut de Capitolio Seneca Pater: *Nudi stetere colles; inter hæc tam effusa mœnia nihil est humili casa nobilius Fastigiatu supra tectu auro puro fulgens prælucet Capitolium. Potes objurgare Romanos, quod cum humilitatem suam obscurare possent, ostendunt.* Scribe: *nihil est Romuli casa n.* Ne in sono inertia sit, de ea casa nos Adversar. Lib.XXI.cap.IV.

54. PRIMIS MIRATUS IN ANNIS.] Ait puero etiam Honorio placuisse Occidentis Imperium, ob Sedem veram principum, Romanum Palatium, idque à Patre exorasse. Quinquennis Honorius cum Patre vrbem vidit, ingressus die Iduum Juniarum, Timasio & Promoto Coss. Uti diligenter adnotat Idatius. Quindecim inde anni elapsi erant ad istum Consulatum. Viginti enim præter propter natus erat Honorius hæc scribente Claudiano.

56. MERUIT FELICIUS.] Agere videlicet, quod ἀπὸ κοινοῦ huc respicit de sequente versu. Fuit Romæ Theodosius ab Idibus Junij, ut de Idatio modo notavimus, ad Calendas Septembris. Marcellinus Comes: *Timasio & Promoto Consulibus Theodosius Imperator cum filio Honorio Romam mense Iunio introiuit, Congiarium populo R. tribuit, urbeque egressus est Cal. Septembris.* Quam populariter ibi fuerit docuere ex Pacato jam alij. Fuit denuò Romæ, Eugenio exstincto, cum Idola etiam subverterit, ut notat Zosimus, lib V.

58. MELIORIBUS EXEMPLIS.] Priorum Principum: cumprimis Trajani: cui similem istum per omnia facit Victorinus. De Trajani civilitate PLinius Panegyrico.

59. CIVEM GERERET.] Victorinus multis, ut & uno loco B. Ambrosius.

60. ALTERNOS CUM PLEBE JOCOS.] Communem omnibus indidem dicit Victorinus. Sic & Stiliconem laudat noster, lib.II. Laudum.

> *pura sed Libertate loquendi*
> *Seria quisque jocis, nulla formidine, miscet.*

61. PATRITIASQUE DOMOS.] Summa laus Principis etiam Nobilitati Romanæ potuisse placere, proximæ nimirum Spiritu Imperij habenis. Non intellexerunt qui commutarunt.

61. PRIVATAQUE PASSIM] Vide extremum Pacati Panegyricum.

62. DEPOSITO FASTV.] Solo se habitu differre putans, ut Victorinus loquitur. Marcus Antoninus Imp. pulcrè, *abominatus fastum in Alexandro, Philippo, Demetrio, quippè qui Naturam & semet agnoscere noluerint* Tragico tantum fastu omnia terrentes, quem pulcrè σειμνοτυφίαν vocat, lib. IX. Multis eosdem aliosq; tyrannos irridet eadem propter Lucianus, Omnium gentilium ingeniosissimus scriptor.

63. PVBLICVS HINC ARDESCIT AMOR.] Verum, nihil pariter amorem facere Principi, quam cum popularem se affabilemque reddit subditis. Hoc in Antonino commendat Herodianus, lib.I. Cor. Nepos in Attico: *Athenis sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur; quo factum est ut huic omnes honores, quos possent, publicè haberent.* PLinius Panegyrico: *Non enim de Tyranno, sed de ciue, non de Domino, sed de parente, loquimur. Vnum ille se ex nobis, & hoc magis excellit atq; eminet quod unum ex nobis putat.*

64. REGALE CVLMEN.] Quod eo solo augere potest Princeps, si se ipse demittat; non efferat, securus scilicet magnitudinis suæ, cum fortuna ejus nulla re certius absit quam ab humilitate aut vilitate coacta, ut scite demonstrat PLinius Panegyrico. *Vide* Dionem, Synesium, de Regno: Isocratem, Agapetum. Oratores alios Præceptis principum. Quæ vel laudando ipsos, vel bonos mores suadendo, proponere solent. *Culmen*, summa dignitas. Am-

Ammianus, lib. XIV. *ad Principale culmen insperato cultu provectus.* Lucanus, libro VIII.

Illum summo de culmine rerũ Morte petit.

Sidonius:

Suscipit hunc Reducem duplicati culmen honoris.

65. DIADEMATE NEC DUM CINGEBARE.] Quod factum rebellante demum Eugenio, Tertio Consulatu Theodosij. Variãt scriptores, quamlibet in Consulem hunc conueniant. Idatius enim Eugenium ante eum Consf. occisum ponit, Marcellinus post. Arcadio III. & Honorio. II. Coss. Sed Idatius, ut sæpè solet id genus, semel cepti & peracti belli Historiam ponit, securus medij temporis. Quod notandum ne in notandis erroribus quis erret.

66. SOCIUM SUMEBAT HONORUM.] Induxit enim triumphans secum urbi, & Congiarium cum eo populo dedit. Vide Chronologos, qui Indicibus suis hoc tempore orsi omnia compleverũt, ea propter damno ingenti perculsis veris cordatisq. Historiarum conditoribus.

67. PURPUREO FOTUM GREMIO.] Tertio Consulatu.

pueriq, seueri
Certauere senes, cum tu genitoris amico
Exceptus gremio, mediam veherere per Vrbem.
Velaretq, pios communis Laurea currus.

67. PARVUMQUE TRIUMPHIS INDUIT.] Ut puerum, viribus nondum suis utentem similitudine à vestiendo. Pariter Petronius, lectione perperam mutata. *Parentes, inquit de Eloquentia verba faciens, objurgatione digni sunt, qui ad vota properant, cruda adhuc studia in forum propellunt, & Eloquentiam, qua nihil majus esse confitentur, pueris induunt adhuc nascentibus.* Vide ad initium superioris Panegyrici.

68. PRÆLUDERE.] Exercitando velut animo ad capiendam dignitatẽ. Maro Culice:

Omnis ut historia præludens consonet ordo.

Papinius, Achilleide. I. ad Domitianum. *Magnusq, tibi præludat Achilles.* Noster Secunda Stiliconiar. *promissum sobolem, speratag, mundo Pignora prælusi.* Claudianus Mamertus lib. I. cap. VI. *Angelorum statum superbus orator inueheris, & Gabrielem tibi, quasi quoddam Linguæ præludium deligis, declamans.* Consulari dignitati fataliter destinari homines jam ab ipsa nativitati sæpius noster dixit. Et ita de puero Stilicone, alibi.

fastuq, loqui jam digna futuris.

70. PERSARUM PROCERES] Paria de Stilicone primævo *stupuere seueri*

Parthorum Proceres, & plebs faretrata videndi
Flagrauit studio. Imitatur in ANthemio Sidonius.

71. TIARAM SVBMISERE.] Vide notata Panegyrico superiore: doctis ad Ammianum, ubi errore citantur hæc ex Quarto Honorij Consulatu.

73. DITANDAS AD DONA TRIBUS.] Congiarium innuit, quod post victoriam de Maximo & Victore Populo Romano præsens dedit, ob auspicia puto filij. Theodosius. Idatius: *Timasio & Promoto Coss. introiuit Theodosius Augustus Vrbem Romam, cum Honorio, filio suo, die Iduum Iuniarum, & dedit congiarium Romanis.*

74. DELUBRA SENATUS.] Senatus non poterat convocari nisi in locum consecratum, Poterat ergo templis omnibus, Vestæ solo excepto, quod nec consecrabatur, eo fine. Servius Aen. VII. *Augusta mœnia. Augurio consecrata. Et nisi in augusto loco consiliũ Senatus habere non poterat. Vnde Templum Vestæ non fuit augurio consecratum, ne illuc veniret Senatus, ubi erant Virgines. Ad atrium sanè Vesta conueniebatur, quod fuerat à templo remotum.* Eruditè itaq; hic Claudianus.

75. GAUDENS OFFERRE FAVORI.] Commendare Populo, quod solebãt Principes

præstare Liberis suis. Suetonius Augusto: cap. LVI. *Numquam filios suos populo commendauit, quin adijceret: si merebuntur.* Ita de Marco Moriente Capitolinus: *Cum ab eo quæreretur, cui filium commendaret, ille respondit: vobis, si dignus fuerit, & Dijs immortalibus.* Exempla parent plurima.

76. IMPERIO ASSUESCERET.] Ut rei gravissimæ & difficilimæ. Ingens enim bellua Imperium, ut Tiberius Imperator dicebat. Virgilius, lib. VIII.

sub te tolerare magistro
Militiam, & graue Martis opus, tua cernere bella
Adsuescant.

77. CONCRETA RADICE.] Tecum velut crescentem radicem agens. Pertinent huc notata ad I. Stilicon. V. CCI. Varianl ibri in conserta concerta Noster. *cumcreta* Nihil mutari debere certum est.

78. INOLEVIT.] Elegans sanè & locutio & verbum, quod Linguę aliæ vix est ut exprimant, ab stirpibus aut frugibus. Virgilius Georg. II.

aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inolescere Libro.

Ubi συμφύειν, *concrescere*, exponit Servius. Pulcrè vim ostendit B. Cyprianus Dictione ad Donatum, quæ Epistola nunc est. II. *qui possibilis est tanta conuersio, ut repentè ac perniciter exsuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obdurnit, vel usurpatum diu senio vetustatis inoleuit.* Sic iste de Animo Honorij.

79. ROMA.] Mirificum studium in Vrbem vatis. *Vtiq; ex illis unius qui clamabant neglectas Ceremonias priscas tot mala Reipublicæ afferre;* contrà quos scribunt Arnobius, Augustinus, Orosius.

80. TECUM CREVIT AMOR.] Non adeo tamen, quin Ravennæ considere præferret.

81. REVERSUM.] Reduxit enim Constantinopolim Honorius, vt eodem loco Principem scilicet faceret quo fecerat fratrem Arcadium. Unde reversus est patre Mediolani jam ægrescente, vt notatum est supra.

82. EVALUIT.] Licet omnibus viribus adnisus. Papinius, lib. VI. *cœptis non eualuere potiri Frustrata breuitate manus.* Lucanus, lib. IV.

Iamq; Pyrenæa, quas numquam soluere Titan
Eualuit, fluxere niues.

82. NUTRITOR.] Educabatur enim ibi Regia soboles. Ad blanditias pertinet vox. Alibi. *Apollinei nemoris nutritor Orontes.*

83. OPTARE TIBI.] Id agit quod alias semper, ubi datur copia. Honorium ut præferat Arcadio. Electio vero partis juniori natorum etiam nostris moribus datur.

84. SORTEMQUE PARATAM.] Paratos servire populos, Orientem dicit & Asiã, vel fœminis parere suetos, ut superiore Panegyrico dictum. *Paratus*, facilis acquiri. Petronius:

Nolo, quod cupio, statim tenere,
Nec Victoria mi placet parata.

85. VOLENTES ASSYRIOS.] Alibi *Assyriam, rexit quam fœmina gentem.* Tanta Romæ in hoc scriptore reverentia, vt patriam etiam, Aegyptum, tantus Philosophus, postponat.

87. MEA ROMA.] Virtutis vox. Majus enim hic discrimen. Libro superiore Romani qui cuncta diu rexere, regendi. Contemnit præ isto Arcadium cum omni regno suo.

88. FORTUNA NOVUM MOLITA TYRANNUM.] Eugenium dici clarum, quo dejecto Victoria Patris Imperatorem Occidenti induxit Honorium. Quod ut ea gloriæ fieret, Fortunam ait molitam Tyrannidem Eugenianam. Sanè periculosissimam Theodosiano Imperio, ob strenuissimum temporũ eorum Ducem, Arbogastem: quem constat divino favore, singularique felicitate superatum.

89. QVÆ-

89. QUÆREBAT.] Magno ſcilicet labore. Petronius : *Quicquid quæritur optimum videtur.*

90. VELOX ACCITUS AB AULA.] Tot Provinciarum celerem tranſitum, laudat & III.Conſ.

> *Nec mora, Biſtoniis alacer conſurgis ab oris,*
> *Impavido vultu linquis Rhodopeja ſaxa. &c*

Qualis ſtrenuitas nec in Stilicone tacenda viſa. Vide Quartum Laudum.V.CCCXXIV.

91. RECEPTAM.] Quam jam tenuerant Maximus & Eugenius.

93. SERENA COMES.]Regiam mulierem patronam Claudiano ſingularem fuiſſe indicant multa ejus loca. Ut Principibus regendis aſſuerit, ut à marito extremum diſſenſerit, narrat non paucis Zoſimus, cujus fides ipſis contradictionibus non eſt ubiq; tuta.

95. GENERUMQUE SIBI.] Callidam fœminam non dubito jam dum id egiſſe. Artes habet Zoſimus.

95. SENIORE.] Errant tamen qui vitam ejus vltrà annum. L. protendunt: Inter quos non vnus eſt Græcorum Eccleſiæ Hiſtoricorum.

96. REPETENTE.] Inde enim veniſſe Principes videri volunt. Notum illud celebratiſſimum. ἐκ Διὸς βασιλεῖς. Manilius de Cæſare: *Ille etiam cœlo genitus, cœloq; receptus.* Horatius, de Auguſto : *Serus in cœlum redeas.* Ita magna vis aliorum.

98. SCEPTRIS PATRVI.] Fratre enim Theodoſij nata erat Serena. Vide ejus Laudes.

99. DOMVS.]Stiliconia, iſti Regia agnata. Illico autem mortuus Theodoſius, Honorio Mediolanum appellente. Socrates, lib. V.cap.XXV.

Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ Μεδιολάνῳ ἀνεῤῥώσθη τῆς νόσου, καὶ περὶ ἀρίστου μὲν ἔῤῥωτο, μετὰ τὸ ἄριστον ἐξαίφνης διετέθη κακῶς. νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης ἐτελεύτησεν.

100. FELIX ILLE PARENS.]Sane bona indoles Honorij , quem malitiæ nemo umquam Patrum felicitas, Liberorum Splendor. Vide Commentaria noſtra ad Muſæum.

102 LÆTVS AB ÆTHERE CERNIT.] Alibi idem eloquentiſſima oratione. III.Conſ.

> *O Decus æthereum , terrarum gloria quondam,*
> *Te tuus Oceanus natali gurgite laſſum*
> *Excipit, & notis Hiſpania proluit undis.*
> *Fortunate parens : primos cum detegis ortus*
> *Adſpicis Arcadium: Cum te proclivior urges*
> *Occiduum viſus remeratur Honorius ignem.*

103. SE FACTIS CREVISSE TVIS.] Virtus Liberorum, gloria parentum. Menandri ſcitum nobile, parenti non obtingere majorem voluptatem poſſe, quam Prudentem & Temperantem ex ſe genitum videre filium, apud Stobæum. Serm LXXIII.

105. ALARICVM BARBARA PEVCE NVTRIERAT.] Secundæ poſt Amalos nobilitatis hominem , cujus res compendio, ſed omnino falſis plurimis, narrat Jornandes Peucenos peculiares fuiſſe populos notatum ſuprà.

106. SÆPE SPREVERE PROFANA MENTE]Profana mente, quia exſtabat Regis]ipſorum Athanarici vox, cum Theodoſij accitu Conſtantinopolim vidiſſet : Deus, inquit , ſine dubio terrenus eſt Imperator , & quiſquis adverſus eum manum moverit, ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Scriptore Jornande, cap.XXVIII. In Contemtum Barbarorum veniſſe eum principem, ob luxum , cui rebus pacatioribus ſe immerſerit, ſcribit Zoſimus. Jornandes contrà Ingenio, Virtute, Conſilio, clarum Principem Gothis inſigni Timori fuiſſe , perque morbum ejus redditam repugnandi audaciam. Iſti majorem fidem omnes alia hiſtoria facit.

107. HEBRI CLAVSIT AQVIS.]Præ-

cepta scilicet non ultra secutus. Nihil mutandum. Quatuor Belgæ Libri *venientem finibus alter Noster non variat*, cui & adsentimur. Belgis illis adsentiuntur Bètiniani, & Camers. Sensus possit esse Theodosium Thracia venientem ab Alarico interclusum. Sed minuit hæc Lectio gloriam, & nautea est præ altera.

109. AVXILIIS AD PROXIMA BELLA NEGATIS.] Gildonem dicit, qui secessit à Theodosio negatione auxilij. Ipse ille Princeps, in Bello Gildonico. V. CCXLII.

dubio stabant Romana sub ictu:
Auxilio venere Getæ, venere Geloni,
Solus at hic, non puppe data, non milite misso,
Subsedit, fluit ante fide. Proxima bella, jam imminentia.

110. ABJVRATA.] Contrà fidem sacramento datam sibi vindicata. *Abjurare* rem est sibi creditam negare, contraq; fidem retentam usurpare. Virgilius, libro VIII. de Spolijs Caci.

Abstractaq; boues, abjurataq; rapinæ.
Cœlo ostenduntur.

Servius: *Abjurare est rem creditam perjurio negare.* Sed hoc isti loco non congruit. Vnde modo abjuratas rapinas contrà jus retentas intelligimus. Vtrumque convenit loco isti Claudiani. Cicero. I. ad Atticum. Epist. VI. *Tulliola, deliciæ nostra, suum munusculum flagitat, meq;, ut sponsorem, appellat. Mihi abjurare certius est quam dependere.* Papinius, libro VI.

narrabat seruatum fraude parentem
Insontesq; manus: en quam ferale putemus
Abjurasse sacrum, & Lemni gentilibus unam
Immunem Furijs.

Erat eo loco Lutatius. *Vtiq; enim juraverant illæ egregiæ mulieres occisuras*, & iam occiso parentes. Isidorus, Origin. lib. V. cap. XXVI *Infitiatio est negatio debitæ rei, cum à creditor reposcitur. Item & abjuratio, id est rei credit abnegatio. Deierare videtur pariter usurpatum.* Philoxenus Glossario: ἀπόμνυμι, deiuro. Aliud Glossarium; *abjurat & perjurat.* ἐπιορκεῖ, ἀπόμνυται.

111. MERITAM REPETENS NON IMMEMOR.] Amolitur à Theodosio mollitiem non vindicatarum injuriarum, cum à morte etiam memorem puniendorum criminum facit. Iracundiam in eo promtiorem, sed quę modico tempore flecteretur, agnoscit Victorinus. Cujus tamen præter unicum exemplum exstare non memini. Sanè Ambrosius testatur cum castigatione alicujus opus esset, inclementius exordium portendisse clementissimum finem. Verba ejus, omni ævo memorabilissima, adscribam: *Beneficium se putabat accepisse Augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur ignoscere. Et tunc propior erat veniæ, cum fuisset commotio major iracundiæ. Prærogativa ignoscendi erat indignatum fuisse, & optabatur in eo quod in aliis timebatur, ut irasceretur. Hoc erat remedium reorum, quod cum haberet supra omnes potestatem, quasi parès expostulare malebat, quam quasi judex punire. Sapè trementes vidimus quos objurgabat, & cõvictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. Vincere enim volebant non plectere. Aequitatis judex non pœnæ arbiter: qui numquam veniam confitenti negaret. Aut si quid esset, quod occulta conscientia inuolueret, Deo seruabat. Hanc vocem ejus homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, ut mallet sibi homine relligione quam timore adstringere.* Ab omni junctim virtute commendare eumdem voluit Procopius, cum ἄνδρα δίκαιον ἐν τοῖς μάλιστα dixit, initio Vandalicor.

112. SVPPLICIIS FRVITVR.] Punientibus scelera: sine quibus punitis nequaquam animum potest componere Regia indoles. Alioquin multum abest ut in suppliciis exigendis Voluptatem animo Principis permittat noster; Quin alibi idem non semel ingerit.

pœnis

pœnis hominum vel sanguine pasci
Turpe ferumque putes.

111. VLTORI.] Scelerum, spretarumq; Imperii Legum.

113. ENSE THYESTIADÆ.] Affert nunc Heroum Priscorum facta, quæ omnia de more premit, ut Honoriana emineant. Velut omnes Panegyristæ Rhetoresque & Oratores alii. Libanius, Themistius, Julianus, Mamertinus, Plinius, Pacatus, Sidonius, Ennodius.

114. MIXTVM NEFAS.] Fabulæ, Orestis vel de Cothurno notissimæ.

114. PIETATE] Ἀρχαΐζμός. Pietati enim dicendum erat. Lucillius

Esuriente Leoni ex ore exsculpere prædam.

Vbertim ad Appuleium.

114. DVBITANDA.] Dubia inter Laudem & Vituperium.

115. PAVIT] Refecit; Petronius.

& mihi cordi
Quippe cremare viros, & sanguine pascere Luxum,

Inscriptio Epigrammatis Ennodiani. LXI. *De quodam veteri inimico stulto, & benè pascente.* In ipso carmine, *Pastor delicati victus præbitor*
Prandia lauta paras, sed lingua sordibus hæres.
Si desis pastor, fercula concilies.

Absentia nimirum tua conciliet epulis saporem, qui inepte stultus sis. Pariter Epigram. LXIV. De eo, qui ut amicos ejus ad se tolleret, pascebat. Epigramm. XXVI. De eo qui numquam nisi in depositione filii pavit. Ipse, Epigramm. XXVII.

Numquam stante domo pascit, mihi credite, tantos
Qui tumulos natis, & mensas templet amicis.

De Augusti crudelitate in cives, notæ historiæ. Vide Suetonium cap. XXVII. Qui proscriptiones & Lepido acerbius exegisse autumat. Appianum, Civilium IV.

117. FALSA PII PRÆCONIA SVMSIT.] Evolvas accurate res gestas, vix reperies crudeliorem Augusto Principem, monstra modo & belluas comparationi eximas. Pium, dicat ob vindicatam necem Cæsaris. Vt suprà hoc Libro.

Patre pio monstrante petis.

Pius enim Theodosius in vindicanda nece Gratiani, quam si inultam voluisset transmittere, nullis conflictibus aut periculo contra Maximum opus habuisset. Eam rem nemo non Christianorum Scriptorum Pietati ejus adscribit. Zosimus vero, ne in exoso Capite tantam virtutem agnosceret, Amore Gallæ factum nugatur, quam videlicet instar juvenculi alicujus, aut de cathedra Rhetorculorum deperierit Theodosius, potiri autem non potuerit, nisi Gratiani cædem ulturum sponderet. Scita nempe fabula. Ista nostri æmulatur Gunterus, scriptor suo ævo suaq; gente mirabili.

116. CAVSSA PATRIS.] Ius. Pats. Lucanus. *Victrix caussa diis placuit, sed victa Catoni.*

119. RERVM.] Romani Imperii. Ennius de Fabio Maximo.

Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Virgilius de Romanis.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

120. DVPLICAT LAVROS.] Laudes geminat. Sic *duplex Diadema* à Musis & Matre, apud Ausonium. Epigramm. I. *Libertatem orbi redditam dicit,* quia pristino nitori restitutam videri vult ab Honorio Romam. Quæ paullo post tamen Gothis cessit.

122. EGIT.] Velut in triumphum. Merito autem de se hoc magnus scriptor sibi pollicetur, per eum enim Theodosium laudat, Rufinum & Eutropium vituperat omne ævum.

124. APVD SOCERVM.] In Castris aut Contubernio Stiliconis. Patet hinc Bellum Gildonicum ad res Stiliconis pertinere; & merito nos eis junximus hac recensione.

125. MVSIS.] Cantu Musico. Papinius:

Et minor in leges iret gener, & Cato castris. Id est cum ipso illo suo exercitu, qualis armatus contra Cæsarem stetit.

126. EXORDIA.] Cantus ipsos. Columella, Præfat lib.X. *Cultus hortorum sicut institueram, prosa oratione prioribus* (Legendum Poeticis) *subnectetur exordiis.*

126. SACRA.] Mysteria velut. Persius Prologo ad *Sacra vatum carnem affero nostrum* Hoc est Sacraria, veneranda loca, mysteria. Ovidius lib.II. de Ponto:

Sunt tamen inter se communia sacra Poetis,
Diversum quamvis quisq; sequamur iter.

Collapsis rebus Henricus Mediolanensis, lib. I. de Controversia Hominis & Fortunæ.

Sumite thesauro de paupere dona Camœna,
In sacra nam carmen confero vestra meum.

Errat prolixè in loco Persii Laurentius Ramiresius, Pentacontarcho, cap. VI.

127. PATRATIS BELLIS.] Confectis. Sallustius: *Loca arida atque vasta esse cognoverat, tamen spe patrandi belli, si ejus oppidi potitus foret, omnes asperitates supervadere nititur.* Item: *Quæ postquam gloriosa modo neque patrandi belli esse cognovit, statuit singulas urbes circumvenire.* Claudianus, Bello Gildonico.

Bellumque negavit
Per famuli patrare nefas.

Est enim patratio effectus rei, unde Patres, sobole perfecta. Vide ad Gratium.

128. TENVATVS FVNERE CAMPI.] Sane vero. Vide Prudentium suprà initio hujus Panegyrici productum. Mirum obticuisse planè de hoc conflictu Zosimum.

128. CONCESSAQUE SIBI.] Et hoc verum Alaricum cum suis Gothis sæpe potuisse deleri à Stilicone, sed dimissum esse, vide Orosium, lib. VII. cap. XXXVII. & XXXVIII. Qui adeo verum scivit, ut perfidiam etiam hinc Stiliconi imputet.

130. OMNIBVS VNA DIREPTIS OPIBVS.] Quas tricennio toto congesserat. Alibi.

unoque die Romana rependit
Quicquid ter denis, acies, amisimus annis

Prudentius multis, altero in Symmachum, versibus initio hujus libri productis. Contrarium prodit, non Historicus magis quam Patronus Gothorum Jornandes; cujus quanta sit ratio habenda isthic, inde liquidum, quod continuo ab hac pugna Romam cepisse Alaricum, uno scilicet protelo, dicat: quæ, confessione omnium, post obitum demum Stiliconis Gotho cessit toto Septennio à conflictu Pollentino. Sed hoc genus pleraque fusq; deque habet ut propositum neat.

132. RETEXIT ITER.] Remetitur, velut iisdem vestigiis. Virgilius, lib. XII.

Quinque orbes explent cursu, totidemque retexunt.

C. Matius ad Ciceronem lib. XI. Epist XXVIII. *An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem, id nunc ætate præcipitata mutem aut retexam? Est enim à textrina* similitudo. *Scripta retexere.* Horatio lib. II. Sat. III.

132. PIRATICA PVPPIS.] Similitudo appositissima. Græco cuidam scriptori par.

134. PRÆDAM DE MORE PVTAT.] An ergo illi tam experti rerum maritimarum, ut sunt omnes piratæ, non agnoverint bellicam triremem? Puto veriorem scripturam à nostro Libro servatam. De *more parat* Cæcus enim ardor vires suas non æstimat, prædam solam inhiat, illuc velis remisque incumbit.

135. BELLATRICEMQUE TRIREMEM.] Verba exprimunt molem navigii, non facile mobilem scilicet, tricosis istis syllabis. Talis non unus in hoc scriptore.

137. SCISSIS VELORUM DEBILIS ALIS.] Similitudine dicta à volucri aliqua. Horat. *me dimisere Philippi Accisis humilem pennis* Navium pennæ vela. Hesiodus lib. II.

Ἔργων.

Ἔργων. νηὸς πτερὰ ποντοπόροιο.
Cassiodorus lib. V. Epist. XVII. *Nunc prædictis rebus armamenta procura, vela præcipuè, alas navium facientia, linum volatile, quidam spiritus currentium, prænuntia mercium, auxilia quieta nautarum.*

138. ANTENNIS SAUCIA FRACTIS.] De tali in tempestate exstat Fragmentum Alcæi, non injucundum, tabula de naufraga triremi: sic fortè componenda.

τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται
τὸ δ' ἔνθεν, ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον
ναΐ
φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ
χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ, καλὰν
πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει,
λαῖφος δὲ πᾶν ἄδηλον ἤδη.
Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό

Tamen disjunctim scripta vel metri ratio suadet. Allegorice etiam, non de maritima tempestate, ut prodit Heraclides Ponticus, qui producit.

140. PROFUNDO] Mari. Pariter βυθὸς Græcis. Alciphron, lib. I. Epist. III.

οἷς εἰ καὶ μηδὲν μέγα παρέχειν διὰ ἀχρηματίαν ἔχομεν, τὰ δὲ ἕξομεν καὶ χαρισόμεθα τὸ τὰς τρικυμίας, καὶ τοὺς ἐκ βυθοῦ κινδύνους ἀγνοῆσαι.

141. AB URBE MINAS.] Vide finem lib. I. de Bello Getico: Omnia enim agit ut illum suum versum faciat oraculum:

Discite vesana Romam non temnere gentes.

142. PRONA FVIT.] Ingressu videlicet Italia.

144. CLAVSA PVTAT SIBI CVNCTA PAVOR.] Omnia angusta sunt metuenti exitum. Timoris enim id ingenium est, ut cladem clade anticipet, & imminentis vim fati accersat pusillanimitate, ut Diogenes ait, apud Stobæum, Sermone VI. Timidum contra seipsum arma gestare Socrates ait apud eumdem, Serm. II. Ennio pavor pectore omnem expectorat Sapientiam. Variant libri, sed ut operæ non sit eos attendere.

139. LVDIBRIVM PELAGI.] Lucanus, lib. VIII.

hausto per vulnera fluctu
Ludibrium pelagi.

Horatius ad Navim.

Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit, tu nisi ventis
Debes Ludibrium, cave.

Tale navigium descriptum non sine lævo quodam acumine. Fortunato, præfat. Martini.

148. PATER ERIDANVS.] Vide Jornandem Geticis, cap. XXIX.

150. ROMANA QUIES.] Tuta vita sub Imperio Romano. Vrbs enim hæc humanum genus in gremium maternum coegit. Noster III. Stilicon. Rutilius ad eam.

Legiferis mundum complexa triumfis
Fœdere communi vivere cuncta facis.
Fecisti patriam diversis gentibus unam,
Profuit injustis te dominante capi.
Dumque offers victis propris consortia Iuris
Vrbem fecisti quiprius Orbis erat.

Hæc est Romana quies, dixisses humanam, si per ambitionem Romanam potuisses.

151. AD PRISCOS PECVDVM.] Qualis fingitur humana vita sub Saturno. Describitur initio III. de Raptu. Martialis sub Saturno piam quietem nullumque laborem agnoscit, lib. XII. Ep. LXIII.

152. SECVM.] Intra se solum. Maro. Et sola in sicca secum spatiatur arena.

153. RESOLVTA COMAM] Vt pingi Heroinæ solent, cum maximè formosæ videri volunt, præcipuè nudæ. Ovidius, libro IX.

Nymfe ritu succincta Dianæ
Vna ministrarum, fusis utrimque capillis
Incessit

153. COMPLEXAQUE PATREM.] Velut rei gratæ nuntia. De Tyberi paria Panegyrico Probini & Olybrii. Flumina notum ad quid Poetæ usurpent.

154. OVAN-

154. OVANTEM.] Constat tamen moderata admodum postulata ejus fuisse, cum Italiam intraret. Et in plerisque omnibus hujus Regis rebus agnoscas mitem animi alacritatem, virtutemque minimè sanguinariam. Lege Jornandem, alios.

156. MANUM.] Manipulum velut unum, qui tantus modo, tot spoliis dives, tot provinciis terrori erat exercitus. Malè mutant.

157. TANTA EX GENTE.] Tanto militum populo. Gens, militare agmen hodieque notat omnibus Idiotismis Latina Lingua oriundis.

158. BREVES.] Minutas, parvas. Hinc Breviari, in compendium velut, minoremque numerum redigi. Tertullianus, cap. VIII. Contrà Judæos: LXX. *hebdomada breviata sunt super plebem tuam.* *Breviarium, Epitome.* Cyrillus in Glossario.

158. MÆSTA FRONTE.] Austerus senex contraxerat frontem rebus non succedentibus. Luctibus fluminum Regionum fata, gaudiis prosperitatem, sæpè Poetæ indicant.

159. CHORIS.] In quibus perennibus vivere Nymfæ finguntur, ut mortali scilicet conditione majores. Chorus, non minima pars Amatoriæ & Poeticæ felicitatis, ut mille locis apud medullam Græcæ suavitatis, Anacreontem; quæ vulgaribus ingeniis tractari maximè aversatur.

159. REDDE.] Restitue. Horatius: Redditum Cyri solio Phraaten. Picturæ fluviorum cornutæ notæ. Sunt tamen & sine his. Vt in nummo Drusi argenteo Rhenus.

160. EXTVLIT.] Effigiatio in Tiberino alibi proposita.

161. AUREA.] Electrifer fluvius, dignus aureis cornibus Metallum quidem ipsum tantæ dignationis apud Poetas, ut nomina ipsa ex eo fecerint. Sorores Phaetontis, ipso peremto mutatas in Electriferas arbores, notissimæ fabulæ. Eridanus quanto pretio flumina rex habitus, notatum supra, plenæque Græcæ fictiones.

163. ELECTRA.] Padum nobilitantia, in omni arborum genere. De Alnis Alibi.

Et Padus electriferis Admoduletur alnis.

De Populis alii. Higin. CLIV.

165. PALLA TEGIT.] Vt Tiberino, Consulatu Probini. Sidonius de Eodem: *Pectus palla tegit, quam noverat Ilia conjux.* Pallam virilem etiam esse vestem notamus non paucis ad Papinium, hoc absoluto, auctorem reponendum. Muliebre alioquin ingerunt multa loca PLauti. Prælongam indicat Martialis, si pallia tamen idem genus, lib. IX. Epig. CV.

Fasciate, tunicaq; , obscuraque pallia velant,
At mihi nuda satis nulla puella placet.

Qui meretriculas, contra matronarum morem, brevioribus palliolis usas indicat, l. Eod. Epigr. XXXIII.

Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur.

Matronarum tamen & ipsa palliola, Tunicis videlicet juncta. Aurelianus Imp. Breviculo Munerum Nuptialium Bonoso & Hunilæ missorum: *Tunicas palliolatas hyacinthinas subsericas, tunicam auro clavatam, subsericam librilem unam. Interulas dilores duos, & reliqua quæ matronæ conveniunt.* Excidit numeris prioribus his verbis apud Vopiscum. Etiam *Palliolum* meretricius habitus Juvenali, de Dorica puella, planè nudula. Sat. III.

Dorida nullo cultam palliolo.

Capitis tegmen palliolū, Festo in *Rica* Quod tamen in Martiali minus rectè capere doctissimos viros puto. Palliolata enim, quo facile rejecto amictu ostendat nudum corpus Hieronymus Epist. operitur *quod fœdum est, aperitur quod formosum: Crispanti cingulo angustum pectus arctatur, capilli in frontem vel in aures defluunt, palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros, &c*

165. LATOS HVMERIS] *Heroum*, fortiumq; virorum habitu. Lucanus, lib. I.

Et Sa-

Et Salius læto portans ancilia collo.
Virgilius, lib. IX.

Portam vi multa converso cardine torquet. Obnixus latis humeris

165. CURRUQUE PATERNO.] Alludit verba Epitaphii in Ovidio:

Hic situs est Phaeton, currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

166. INCENDIT.] Flammis ipsis velut repræsentatis. Pariter in veste Proserpinæ. II. Raptus.

Cæruleusq; sinus, roseis radiatur alumnis.

167. FVLTAQUE SVB GREMIO.] Gremio subfulta. In eum enim inclinans lævo gremio pingebatur fluvius. Alii Libri *Fulvaque* Vt auream dixerit. Nihil mutem.

167. CÆLATIS NOBILIS ASTRIS.] Spheram cœlestium corporum urnæ incælatam dicit. Allusione ejus inter sidera asterismi. Quem Nilo tamen aliis datum docet Higinus, Astronomico.

169. ARGUMENTA DOLORIS.] Secundo de Raptu. *doloris Carpit signa sui* Solem ait omnem Phaetontis fabulam exscripsisse cælo, quarum perbonarum est bonus iste etiam corniger.

170 SENEM PLUMIS.] Cygnum. Nota fabula. De Sene Cygno Maro:

Dum canit, & mœstum Musa solatur amorem,
Canentem molli pluma duxisse senectam.

171. VULNERA LAVIT.] Ovidius, lib. II. At *Phaeton rutilos flamma populante capillos Labitur in præceps. Quem procul à patria diverso maximus orbe Eripit Eridanus, fumantiaque abluit ora.* Nonnus de tota re pulcrè, lib. XXXVII.

Ζεὺς δὲ πατὴρ Φαέθοντα κατεπρήνιξε κεραυνῷ,
ὑψόθεν αὐτοκύλιστον ὑπὲρ ῥόον Ἠριδανοῖο,
Καὶ ποταμὸς πυρίκαυτος ἀνήλυθεν εἰς πόλον ἄστρων,
Ζηνὸς ἐπαινήσαντος, ἐν ἀστερόεντι δὲ κύκλῳ
Ἠριδανὸς πυρόεντος ἑλίσσεται ἀγκύλον ὕδωρ,
Γνωταὶ δ' ὠκυμόροιο δεδουπότος ἡνιοχῆος,
Εἰς φυτὸν εἶδος ἄμειψαν, ὀδυρομένων δ' ἀπὸ δένδρων
Ἀφνειὴν πετάλοισι καταστάζουσιν ἐέρσην.

Qui ipsum Phaetontem cælo redditum, astrisque illatum, memorat. Claudiani narratio saccum Pindari, non manum Catinnæ refert, adeo æquo prolixior est. Nec pro loco.

172. AURIGA.] Cum Nonno; qui similem ait denuo currum paternum Phaetonti petituro parere in sidera relatum.

173. HYADES.] De quibus alij alia omnia fabulantur. Apollodori Epitoma Libro III. Nymfas nutricato Baccho, ob officium cælo illatas.

173. SODALIS.] Vicinus loco, cultuq;. Horatius. *Aridas frondes hyemis sodali Dedicet Hebro.*

174. LACTEVS CIRCVLVS.] Deco quanta mira commenti sint veteres Mythologi, videas vel apud solum Manilium sub finem Libri Primi. Nobilitas nostra Saxonica, ab Hiringo, Heroe celebri, perpetuo ejus virtutis testimonio, nominavit Witechindo scriptore cum paucis talium non inepto, traditore, Lib. I. Orig. Saxonic.

175. STELLIFER ERIDANUS.] XVII. Agnoscunt Collectanea vetera, (quippe Lactantio nomine ipsius Germanici laudata) in paraphrasin Germanici Aratæam. Higinus tredecim solas nominat, &c. Eridanus, fluviorum rex Maroni, proverbium ubertatis fecit Petrus Mauritius, Poematis.

Nec magis Eridanus terras vicinus inundat,
Quando tumens pluviis unda superba furit.

Quam Patris Ambrosii cælestibus imbribus auctum
Eloquij flumen torrida corda rigat.

176. NOTI CONVEXA RIGAT.] Higinus: *Eridanus à sinistro pede Orionis profectus, & perveniens usque ad pistricem, rursum diffunditur ad Leporis pedes, & protinus ad Arcticum circulum tendit. Hujus figurationem hiemalis circulus dividit, ab eo loco quo prope conjungitur ceto.* Avienus *occidui tegitur Padus æquore Ponti.*

176. GLADIOQUE TREMENDVM] Sidera enim terret ejus conspectus armati. Alibi dictum.

177. GVRGITE SIDEREO.] Curvaturis enim tribus Eridani stellæ finguntur. Vide Scholiasten, ut vocant, quem Calpurnium Bassum alii, Germanic; Higinum, alios.

179. TVNC TALIA.] Illud TVNC absolutam considerationem, & post eam sermonem occulta quadam Energia denotat. Maronis exemplo, qui sermoni de rebus gravibus præmittere voculam istam solet, Libro IV.

oculosque ad mœnia torsit
Regia, & oblitos famæ melioris amicos.
Tunc sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat.

Lib. VIII.

Di erat Aeneas, ille os oculosque loquentis
Iamdudum, & totum lustrabat lumine corpus;.
Tunc sic pauca refert.

Inobservatam vim aliis pluribus declaramus in Analectorum Poeticorum Commentariis.

180. SICCINE.] Amara cum sarcasmo percontatio. Catullus. *Siccine me patriis abductam perfide ab oris Perfide deserto liquisti in littore, Theseu? siccine discedens, neglecto numine Divum Immemor, ah devota domum perjuria portas;* Propertius. *Siccine, lente, jaces!*

181. ITALÆ.] Quam provinciam spe jam degluti verat, ut nostro scribere visum.

182. CORNIPEDEM TIBERINO GRAMINE PASCIS.] Militaris jactantia, ex antiquiore tamen ad Istrum voto Alarici. Prudentius de eodem, istaque pugna Pollentiaca.

Tentavit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens juratus ab Istro,
Has arces æquare solo; tecta aurea flammis
Solvere, mastrucis proceres vestire togatos.
Iamque ruens Venetos turmis protriverat agros,
Et Ligurum vastarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuscumque solum, victo amne, premebat.

De Rhadagaisto paria Orosius, de quo Prudentium non loqui sequentia indicant.

183. THVSCIS NEC FIGIS ARATRVM COLLIBVS.] Vrbibus dirutis, quæ in collibus olim sitæ, Non enim tam de cultu agrorum, quam eversione civitatum loqui Poetam existimo. Vltimo autem harum excidio inducebatur vacuo solo aratrum. Modestinus, cap XXI. Quibus modis amitti. Vsufr. *Si Vsusfructus civitati legatur, & aratrum in ea inducatur, civitas esse definit, ut passa est Carthago.* Horatius, lib. I. Od. XVI.

altibus Vrbibus ultimæ
Stetere caussa cur perirent
Funditus, Imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

Scholiastes Priscus: *Hac consuetudo olim fuit, ut tam condendis quam evertendis urbibus aratro signa fierent.* Cicero Philippicis: *Vt vexillum tolleret, & aratrum circumduceret.* Vide Isidorum, lib. XV. Servium IV. Æn. Potest tamen & cultura Italiæ intelligi. Sedes enim & habitationem petebat inibi Alaricus, ut proditum Historicis. Vide Jornandem, cap. XXX. Getic.

184. CVNCTIS EREBI DIGNISSIME POENIS.] Summa crudelium Imprecationum II. in Rufinum, loquente inferorum judice.

genus

genus omne dolorum
In te ferre lubet: dubio tibi pendula rupes
Immineat lapsu, volucer te torqueat axis, &c.

Seneca Apocolocynth.

185. GIGANTÆIS FURIIS.] Proverbium. Romam pro cœlo habet, tot nempe Deorum sedem: nullarum non victarũ Gentium Dii inibi colebantur. Vide ab bell. Gildon. v. CXXXI.

187. CÆLI.] Solis. Cælum notat omnes Deos. Petronius: *nemo cælum putat, nemo jusjurandum servat, nemo Iovem pluris facit,* Hoc est, nemo credit Deum esse. Servant Idiotismi hodie à Latino sermone Oriundi omnes. Et notatum supra.

190. DIEM DIFFVNDERE.] Quem Solis vultus solet. Pulcre eo sensu *diem* Solis filiam appellat Pindarus, uti in Rebus Religionum priscarum prolixè notamus.

191. ADSPIRAT ROMÆ SPOLIIS.] Magnifica & Romana vox. Similis Athanarici Regis Gothorum de Constantinopoli. Jornandes, Geticar XXIIX. *Athanaricus Regiam Vrbem ingressus, miransque: En, inquit, cerno, quod sæpe incredulus audiebam Famam videlicet tantæ Vrbis, commeatumque navium, nunc mœnia clara miratus, populosque diversarum gentium quasi fonte in uno è diversis partibus scaturiente unda; sic quoque militem ordinatum aspiciens: Deus, inquit, sine dubio terrenus est Imperator, & quisquis adversus eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus existit.*

193. AMNES.] Plane ita Tiberis in Panegyrico Probini.

195. PULCER TICINUS.] Ita optimè omnium ediderunt Claverius & Scaliger. Fatuantur Libri.

195. ADDVA VISU CÆRVLUS.] Sidonius, lib. I. Epist. hæc omnia æmulatus.

196. VELOX ATHESIS.] Rapacem vocat Guntherus, lib. VIII. Ligurin.

notis posuit tentoria campis,
Qua rapidas Athesis terras agit impetus undas.

Qui genus detorsit Germanæ appellationis memoria.

197. NOVEM ORA.] Pomponius Mela, lib. II. cap. IV. *Proxima est à Tergeste Concordia. Interfluit Timavus, novem Capitibus exsurgens, uno ostio omissus.* Virgilius, Æneid. I.

Regna Liburnorum & fontem superare Timavi.
Vnde per ora novem, vasto cum murmure montis,
It mare præruptum, & pelago premit arva sonante.

Quantum fabulatrix vetustas sibi indulserit in rebus hujus fluvii, videre potes in doctissimo Commentario Joachimi Vadiani ad Melam.

199. PANA LYCÆVM.] Arcadem, à Lycæo monte Arcadiæ. Vide Scholiasten Theocriti & Geographos.

201. GETICO VERONA TRIVMPHO.] Certum hic indicari notas Gothorum tum clades, invidia scriptorum post interfectum Stiliconem pressas.

202. POLLENTIA.] Non ignobilis tunc, ut apparet, civitas, nunc pagum volunt ignobilem. *Palanzam* nomine. Vide Leandrum Albertum; alios Chorographos, item Dialogos Antiquitatum Galliæ Cisalpinæ; Gaudentii Merulæ.

204. PACTA MOVET.] Concutit, conturbat, contemerat. Alarico adscribit quod pars Christianorum scriptorum Stiliconi, qui hunc ideo damnant rebus benè gestis, quod malis inimicorum artibus favore Principis & vita ceciderit. At verus de vivo noster, talem virum describens, qualem in ipsa morte Zosimus, perire malentem quam Honorium evertere.

205. EXTREMO CASU.] Malens rem extremæ aleæ committere, quam in desperationem pronam ambigue sustinere. *Idem* de Catilina Sallustius, Cæsare, Lucanus.

206. CONVERTI NEC FATA LOCO.] Opinio multorum summorum Ducum, sæpius male felix quam eventè prospero. Romana stultitia nota, loca ubi malè erat pugnatum cum ipsis diebus, nonnumquam & Imperatoribus, æternum damnantium.

207. INHVMATA CADAVERA.] Summa mortalitatis pœna, etiam in Sacris Litteris. De Gothorum cumulis abundè alibi nec uno loco. Ducta huc quædam ex initio Iliados.

210. OBLATVM STILICO VIOLATO FOEDERE MARTEM.] At Stiliconem ipsum contra fidem pactam Gothos irruisse declamant Orosius, Jornandes, quique catervatim hos sunt secuti. Quis nescit nosse melius præsentem in Aula & ad summos Principes Claudianum, omnia potuisse? Neque quicquam tale Christianissimus auctor, Prudentius. At illo longo post tempore campum suum ingressi, omnia eò derivarunt.

212. MEDIVS PADVS.] Inter hostem & Romam. Romam auretenus tantum sensisse Alaricum scribit in eodem negotio idem Prutius:

festis suspendam pallia portis,
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.

Verba sunt loquentis Romæ. Sonus versiculi apud nostrum aures lædit. Transpone voculam, omnia erunt meliora *medius belli Padus arbiter ibat.* Medius, qui rem à re dirimit. Ita medios inter levirum & viduam liberos, qui matrimonium horum tollebant, dicit Juvencus, doctus in affectata simplicitate scriptor, Initio Lib. IV. Histor. Evangelicæ. Minutius Felix Octavio: *Cum dicto ejus assedimus, ita ut me ex tribus medium, lateris ambitione protegerent. Nec hoc obsequii fuit, aut ordinis, aut honoris, quippe cum amicitia pares semper aut accipiat aut faciat: Sed ut arbiter, & utrisq; proximus, aures darem, & disceptantes duos medius segregarem.* vide ad Manilium.

213. EXEMPLA LABORI.] Præcepto Theodosiano ad Honorium filium. IV. Cons. 345. Stiliconem talis alacritatis laudat Bello Getico & reliquis Laudum Litteris.

215. IPSE MANU METUENDUS.] Contra Orosium & alios, qui summam belli commissam Barbaro & pagano duci Saulli, scribunt: Vide Orosium lib. VII. cap. XXXVII. Nostro ut accedam ego facit fide dignior testis Prudentius, cujus hæc verba sunt.

At noster Stilico congressu communis, ipsa
Ex acie ferrata virum dare terga coegit.

218. AB OMNI PARTE VENIT.] Quem hostis, notam expertamque habens industriam, undique ingruiturum metuat. Pariter lib. II. in Eutropium.

metuendus ab omni Targibilis regione sonat.

Vide alia Adversar. lib. II. cap. IX. & alibi.

220. ISTRVM.] Scytham, Gothum, ex Istri accolis.

220. COGNATIS VIRIBUS.] Barbaros Barbaris profligandis inducens. Orosius de Eadem re: *Taceo de ipsorum inter se Barbarorum crebris dilacerationibus, cum se invicem Gothorum cunei duo, deinde Alani atque Hunni, variis cædibus populabantur.* Idem extremo Opere suo, Alanorum, Vandalorum, Suevorumque Reges Honorio nuntiasse memorat: *Tu cum omnibus pacem habe, omniumque obsides accipe: nos nobiscum confligimus nobis perimus, tibi vincimus: Immortalis vero quæstus erit Reipublicæ tuæ, utrique si pereamus.* Et hoc sane insignis fuit Prudentia Stiliconis, cui illustrandæ utinam duas, tresve paginas de his rebus scribere voluisset Zosimus. Quod fecit fortasse tamen, & hodie lacunæ insunt Operi è paucis exemplaribus scriptis propagato. Pari re Justinum suum commendat Cresconius Corippus:

toti s victos numeret per prælia Francos,
Edomitosque Getas; captos stratosque tyrannos,
Longobardorũ populos Gepidumq; feroces,

Mutua

Mutua per latas inter se vulnera campos
Miscentes, feritate sua, cum milite tuto
Alternas gentes Domini Fortuna necaret.
Pars inimicorum cecidit cum magna tuarum
Perfidia punita sua. Nunc, Marte peracto,
Victores victiq; tua famulantur in aula.

224. NI CALOR.] Alanorum ducem, Romanis militantem sub Stilicone, nimio pugnandi fervore ait non attendisse Imperatoris Imperium, itaq; cum antecaperet tempus destinatum excidio Gothorum, fecisse ut elaberetur Alaricus. Saulem fuisse notant alij. Cum Barbarorum copijs præfectum à Theodosio Seniore memorat Zosimus, lib. IV. Rem ita narrat Orosius: *Taceo de infelicibus illis apud Pollentiam gestis, cum Barbaro & pagano Duci Sauli summa belli commissa est, cujus improbitate Sanctum Pascha violatum est, cedentique hosti propter religionem, ut pugnaret, extortum est: cum quidem, ostendente in breui judicio Dei, pugnantes vicimus, victores victi sumus.* Alani, fervore Martio commendantur. Valerius Flaccus, lib. VI. Argonaut.

Miserat ardentes, mox ipse secutus, Alanos
Heniochosq; truces, jampridem infensus Anausis.

Robur & perpetuam pugnacitatem commendat Lucanus, lib. VIII. peterem cum Caspia claustra.

Et sequerer duros æterni Martis Alanos.

Descriptio uberior, apud Ammianum, libro XXXI. Calor iste, incitatio violentior & divinior, rapiens in virtutem.

ἐνθουσιώδη καὶ μανικὸν ὅρμημα appellat Nicephorus Gregoras lib I. Ubi Theodorus Imperator equo deiectus vicissim propellit Barbaros. Memorabilem tali calore historiolam proponam: *Turcorum Dux, Sultanus Iathanites, omnibus omissis & præteritis ipsum quærebat Imperatorem: illumque, vi patefacta via, & robore corporis superbus, inuadit, grauemq; ictum infligit. Imperator, primo ictu non tolerato, sed vertigine oborta, equo delabitur. Neq; vero Deus semel restituere mortuum Romanum volens Imperium, cunctari poterat. Quare illum è lacu miseriæ, èq; salebris eductum in rupe collocauit, ut is, qui modo instar mortui equo deciderat, veluti furore quodam diuinoq; impetu concitatus, præter omnem opinionem exitium in Barbari caput converteret. Stricto enim ense Barbarici Equipedes anteriores facilè demetit, prostratoq; Sultano caput amputat, eoque, hasta in altum elato, Barbaroq; militi ostentato, Romanos restituit.*

225. DISPOSITUM OPUS.] Consilia Stiliconis, quibus circumclusus erat Alaricus.

225. VERBERE COGIS EQUUM.] De Stilicone alibi.

madidoq; oneratus amictu
Algentem pulsabat equum.

226. VITASSE.] Captionem, dispositum opus. Velut de fera loquitur.

228. DANUBII POPULIS.] Non unam enim gentem traxisse verosimile est. Ita Zosimus lib. V. Alarici militiam βαρβάρους σύγκλυδας appellat.

228. VIVE TROPÆUM.] Elegantissimè. Si enim ita exsutus & profligatus fuit, uti noster memorat, tantus Rex, sanè vivum fuit monumentum Fortitudinis Romanæ. Pariter Fani plurium Dæmoniorum Æditunum, quem ad Christum deduxerat, instar vivi de Paganismo Tropæi circumduxisse Gregorium Thaumaturgum scribit Nyssenus in ejus vita.

ἐντεῦθεν ὁ μέγας ἐκεῖνος, τῆς κατὰ τῶν δαιμόνων ἀριστείας ἀρξάμενος, καὶ οἷόν τι τρόπαιον κατὰ τῶν νικηθέντων τὸν νεωκόρον περιαγόμενος, περικαταγγείλας τε τῇ φήμῃ τὸ ἔθνος, εἰς τὴν πόλιν εἰσήλαυνεν, οὐχ ἅρμασι καὶ ἵπποις, καὶ ἡμιόνοις, ἀλλὰ ταῖς ἀρεταῖς ἐν κύκλῳ δορυφορούμενος.

Paullinus Pertocorius fine lib. I Martin. de resuscitato è mortuis. *Itq; hostis spolium, credentu gloria plebis.* *Sic enim legendum* docent Notæ ad eum scriptorem nostræ. Nec absimiliter in testimonium Sanctitatis Frodoberti vixisse hominem sanitati ab eo restitutum dicit scriptor ejus vitæ, in Monumentis Trecensibus Editus: *Mox, miserabili cedente dementia, plenitudinem sensus recepit, & longo posteà viuens tempore ad Sanctitatis ejus testimonium, sua secum circumtulit gaudia Sospitatis. Viuum nempè victa Aegritudinis Tropæum. Sic Tropæum Calamitatis suæ vocat historiam* infortuniorum suorum Apollonius Tyrius, in suæ Historiæ interprete: Ego sum Tyrius Apollonius, Patriæ meæ princeps. *Audito nunc Tropæo meæ calamitatis aspice quomodo genibus tuis prouolutus, deprecor auxilium vitæ.* Ita Marcus Imp. Oratione de Liberis Avidij Cassij vivere debere eos in Monumentum Senatoriæ Pietatis autumat. *Viuant securi, scientes sub Marco se viuere, auro, argento, vestibus, fruantur: sint diuites, sint securi, sint vagi & Liberi, & per ora omnium ubiq; populorum Circumferant mea circumferant vestra Pietatis exemplum.* Idem Sensus in his Ennodij, Panegytico, Theodor. *Stat ante oculos meos Bulgarorum ductor dextera tua asserente prostratus, nec exstinctus ne periret MONVMENTIS: nec intactus, ne viueret arrogantiæ: ingente indomita domesticus adstipulator futurus roboris tui; qui si letho sufficiens vulnus accepisset, personam vicerat, quod in luce subftitit, submisit originem.* Utcunq; hæc capias, ego tamen acutum nodosumq; scriptorem reliquisse arbitror *ne periret monimen. sui.* Sensu tali qualem res & auctor postulent. Sic & ultimis temporibus Ordo Cluniacensis, lib. IV. de Vita Comitis Geraldi Auriliacensis: *Cum igitur psallentium chori circa feretrum pernoctarent, quidam vir nobilis, nomine* Gibbo, *filiam, quam caducus morbus obsederat, subtus eodem feretro collocauit, quæ nihil postea illius infirmitatis passa est. Iā quippè materfamilias existit, & ipsa virtutis hujus Testimonium* SEIPSAM *incolumē præfert.*

229. INGENIUM ATROX.] Crudele, indomitum. Alibi de Dite *animusq; relanguit atrox. Atrox animi* Sallustio, Fragmentis. II. Historiar.

230. TRAMITE.] Liber noster *VERTICE* Nulla caussa mutandi.

231. SI QUAS PER SCOPULOS.] Optimè noster Liber, assentiente Delriano. Si qua.

231. SUBITAS EXQUIRERE POSSET.] Subito tum inventas, nulli notas antea. Sic subitus amnis. Valerio Flacco. libro III. *Subitum ceu pastor ad amnem spumantem nimbis.*

232. FORTIOR OBSTAT CURA DUCIS.] Et hæc enim præviderat Stilico.

233. DIVINUM PECTUS.] Præsagum, compos quodammodo divinitatis. Sic de Mario apud Numidas Sallustius: *Postquam tantam rem Marius sine ullo suorum incommodo peregit, magnus & clarus anteà, major clariorq; haberi cœpit. Numidæ magis quam mortalem timere, postremo omnes socii atque hostes credere, illi aut mentem diuinam esse, aut nutu Deorum cuncta portendi.* Sic Scythas miratur, ad quorum Regem Legatus erat missus, sui Principis consilia rescivisse, quæ nec Dijs cognita putaverat, Priscus Rhetor. Legationibus: *Quæ ubi audiuimus animi dubii suspensiq; hæsimus. Nec enim ullo pacto intelligere poteramus qua Ratione Imperatoris consilia, ad quorum cognitionem ne Dij quidem peruenire possent, patefacta & detecta forent. Imperatori autem mens ejusmodi esse debet*, ut facilè persentiscat hostium machinamenta, ut hoc loci Stiliconem noster laudat. Leo Imp. Tactic. II.

κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν εὐστόχως στοχαζόμενον ἐκ τῶν φαινομένων τὰ κεκρυμμένα.

Talesque laudantur à Panegyristis, quotquot laudantur. Pariter & de suo, verè eximio, Heroe, Gunterus noster, Lib. IV. Ligurini. Ex isto ut videtur.

Non

Non tamen occulti potuerunt fallere Regem
Instrumenta doli: cœlestia pectora sanè
Nil transire potest. Sapiens quod prædicat, hoc est:
Principibus, fili, tacitus maledicere noli.
Cœli portat auis maledicta latentia Regi.

Tales existimabantur, aut ab adulantibus certè fingebantur, Regibus exteris Romani Principes. Antipater Herodis filius apud Josephum, Antiquitat. lib. XVII. cap. VII. *Se*, inquit, *non pœnitere gestorum, quæ argumento sint, quam incorruptè parentem diligat. Quæ verò in Vrbe per se acta sint, eorum testem esse Cæsarem, cui, non secus ac numini, nemo possit imponere.* Tyranni verò semetipsos tales facere & jactare satagebant. Qualis fuit Caligula, mirè tamen perspicax ex vultu deprendere animi affectus, vt notat Philo in Legatione.

234. EXCUBIIS VIGILANTIA LUMINA REGNI.] Divinitatem in Prudentia Stiliconis agnoscit, cujus oculos ait vigilare pro Imperij Romani universi Salute. Malè libri qui mutant hinc scripturam, quorum in agmine delitat etiam noster *Numina* præferens.

235. CUJUS CONSILIVM NON VNQVAM REPERIT HOSTIS.] Etiam omni ope scrutatus. Prudentiæ Imperatoriæ est consilia sua ita administrare atque instituere, ne quid eorum emanet ad hostem, quod cautiorem eũ præscitæ cladis faciat, si qua autem senserit innotuisse, uti sunt mortalia, omnia retexere. Leo Tactica. XX. Apud quem plura legas. *Sensus* notat ingenij felicitatem. Alibi. *Quis jungere sensus Cum Stilicone neget?* Celeres sensus, quos veloces alibi dixit. De vtraque alibi his Commentarijs.

238. CONSEDIT IN IMO COLLE TREMENS.] Vtiq; vera lectio, licet pauci libri eam non turbatum adsint. Ait enim ima latibula quæsivisse tantarum modo copiarum Regem.

240. TETRIS CIBIS.] Quos abhorruisset citrà summam necessitatem quilibet. Sic absynthia tetra amaro atque horrido sapore pueris dixit Lucretius lib. IV. notavitq; Nonius Marcellus. Tetrere dicebant veteres, rem facere horrendam. Pacuvius Peribæa:

Beluarum ac ferarum aduentus ne tetret loca.

242. ANNI.] Aestatis. Eo enim tempore rem gestam arguit, quod suprà dixit Stiliconem contemsisse pulverem fervidum. Militem Romanum intellige, obsessorem.

243. OMNE PERICLVM DOCTA SVBIRE FAMES.] Omnium quippè pestium pessima, omnium dolorum dolor sævissimus. Pompejus, Epist. ad Senatum, apud Sallustiũ, lib. III. Historiarum: *famem omnium miserrimam mortem vocat.* Cicero, lib. V. ad Attic. Epist. XXI. *Iter ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, optanda mihi fuerit.* Fames tristior est pestilentia, apud Livium lib. IV. Quovis hoste humano truculentior. Nicephorus Gregoras. lib. VII.

πέμπει στρατολογήσοντας ἐκ Μακεδονίας πόλεων, εἰ βούλοιντο οἱ πολέμιοι περικαθίσαντες πάντας πολιορκεῖν, ἄφθονα δὲ τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια ἐκ τῶν προαστείων ἐν ταύταις ξυναθροίσοντας, καὶ πάντα τἆλλα διαθήσοντας, ἵνα μὴ τῷ τῆς πολιορκίας καιρῷ μείζονα τῆς ἔξωθεν ὑφορῷεν οἱ φύλακες τὴν ἔνδοθεν πολιορκίαν τοῦ λιμοῦ. Vide ad Augustinum.

245. PRÆDÆ LVCTVS.] Non minimam Romanis cessisse indubitabilem testem Prudentium supra produximus. Non audiendi qui longo post tempore alia omnia commentantur.

246. DICTIS.] Dicta sunt salsa convitia, scommata acutiora, injuriis proxima. Petronius: *Eumolpus vino solutus dicta voluit in calvos stigmososque jaculari. In veteri Mensa Epigrammate:*

Quisquis amat dictis absentum rodere vitã,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

247. CAM-

247. CAMPO.]Marti, pugnæ. Aurelianus Imp. Epistola de Heraclammone: *Occidi passus sum cuius quasi beneficio Thyanam recepi. Neque enim mihi fidem seruare potuisset, qui patriæ non pepercit. Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur, campus accepit.* Vide ad Bellum Gildon.

249. ANIMO QVOQVE SVBIVGAT HOSTES.]Vt sese nempè ipsos pro victis habeant agnoscantque. Sic alibi pro pœna esse dicit vidisse precantem.

250. FREQVENS RARVM.] Contrariorum compositio usitata. Horatius *ardentem frigidus Aetnam Insiluit* Eleganter autem dictum, etsi enim rarò quid detrahatur, ipsum tamen robur imminuit frequentia detractionis. *Decerpere*, clandestino etiam gestam rem indicat, quomodo numerus imminui dicitur, decerptis alijs. Juvenalis, lib. IV.

in sublimis genitor decerpere tempus
Et numquam miserans vellet breuiare dierum,
Nulla dehinc trepida superarent tempora vita.

De transfugis non inania bonæ mentis monita apud Onosandrum capite X. Et Leonem.

251. NVMERVS DECRESCERE CASTRIS.]Militiæ. Papinius.

Et minor in Leges iret gener, & Cato castris.

Id est militia decederet.

253. DISCEDERE TVRMÆ.]In nostro est *Descendere* Nempè quia in colle obsessum Alaricum supra memoravit. Pariter & nonnulli Belgæ Libri. Nihil Mutandum.

255. JVGVLVM PARCENTIBVS OFFERT.] Vt solet extremo discrimine fieri. Nisus, apud Maronem : *Me, me, adsum qui feci, in me conuertite ferrum O Rutuli.* Artificioso sermonis initio, balbutientis nimirum instar attoniti : quod nemini perspectum satis.

257. DEFIXOQVE MALIS ANIMO.] Attonito velut, nec se moventi satis. Val. Flaccus lib. VI.

Hispidus, inq; Dei latuit terrere Lycai,
Hac tunc attonitos facie defixerat hostes.

Idem. lib. VII.

mæsta stabat defixus in ira. Eodem.
Carmina nunc totos soluitque per artus
Aesonida

Virgilius, lib. VI.

Æneas mæsto defixus lumina vultu
Ingreditur, linquens antrum.

Servius: *per defixa Lumina tristitia mentis ostenditur.*

258. SVA MEMBRA.] Elegantissimè. Omnis enim Alarici spes, fortuna, & ipsa Vita consistebant in hoc milite, quem cedentem videns, suum sibi sanguinem decedere velut sentiebat.

259. CYBELEIA ÆRA.] Tintinnabula, qualibus strepabant matris Deûm illi egregij sacerdotes semiviri. Notæ Corybantum fabulæ ut de Hyblæ mellificijs, apibusq; tinnitu congregatis.

262. EXHAVSTVS.] Fatigatus. Videns nihil se proficere.

263. MELLIS OPES.] Maronianum.

264. PERFIDA.] Non enim illam de se spem dederant. Fidem in inanimis reb. etiam alibi agnoscit.

265. PRÆCLVSÆ VOCI.] Maximi enim affectuum tumultus vocem præcludere solent. Virgilius, lib. XII.

haud quaquam dictis violentia Turni
Flectitur, exsuperat magis, ægnescitque medendo.
Vt primum fari potuit, sic increpat ore.

266. ALPES.] Illyricos montes intelligit. Illac enim Italiam ingressus fuerat Alaricus, maxima omnia spe complexus, juxta quidem nostri traditionem & Prudentij.

268. SOLO PERAGENS CVM MVRMVRE BELLVM.] Sola jussione, solo motu linguæ strages daret undiq;, cum hasta protecta frangeret opposita mœnia. Sic de Heroibus Poëtæ. Horatius de Achille. *Filius quamuis The-*

Thetidos marina Dardanas turres quateret tremenda Cuspide pugnax. Talia de Cæsare Alpes superante Petronius, Specimine Belli Civilis.

> *magnam nixus in hastam*
> *Horrida securis frangebat gressibus arva.*

270. CONTO.] Barbarica hasta, qua & in equo utebantur. Collector Chronologus ex Idatio, Thoromacho, alijs: lib. III. cap. X. *Theodericus decrevit ut veniret legatus Francorum super Equum, contum erectum tenens manu ad Aulam Palatij Alarici, & tamdiu Alaricus & Gothi super eos jactarent solidos, quousq; legatum & Equum & acumen conti solidis cooperirent.*

272. DEBITA SPECTACULA.]Nemesi suas res gerente. Credebant enim veteres hoc numen vindicare omnia magna dicta & facta. Res exacta in Superstitionibus.

271. EXSPES.]Libri nonnulli *amens*. Nihil mutamus.

274. NOCENTUM.] Fatemur, inquit, nos meritos hanc cladem, non enim nostrum erat contra fata tua niti. Persequitur quod suprà dixit animo etiam subjugatum Alaricum.

276. ANTE TUUM FELIX ADITUM.] Infinitas sanè divitias collegerat Alaricus, spoliatis Achaia, Attica, Epiris, Illyrico; quaq; iter habuerat, nec parva erat cum virtute ei felicitas.

278. CEU LEGIBUS EXSUL.]Jure velut ordinario Italia pulsus ob commissa facinora. Alibi Stiliconem laudat, quod sub eo.

> *Regia Romanus disquirat crimina carcer.*

279. ADDICTUS.] Pœnæ, Lictori jam traditus. Isidorus, lib. X. Originum: *Damnatus & Damnabilis, quorum prior jam addictus est, sequens potest addici.*

279. FLATU PROPIORE SEQUENTUM.] Jam jam imminente, qui comprehendat. Ovidius, Metamorph. I.

> *tergoq; fugacis* (*afflat.*
> *Imminet, & crinem sparsum cervicibus*

280. QUÆ PRIMA MISER.] Non invenit unde incipiat miseriarum ordinem incipere, sic principium canendarum Laudum non invenire dicit Claudianus, prima Stilicon.

285. HUNC ESSE FEREBAT.] Philologiam male status & persona sustinent.

289. PERPETUO TRACTU.]Apenninus enim mediam secat Italiam. Dionysius Periegesi.

> Μέσση δ' ἀμφοτέρων περιπέπλαται Αὐσονὶς αἶα,
> Πουλυτενής. τὴν μέν τε μέσην ὄρος ἄνδιχα τέμνει.
> Ὀρθὸν, ἅτ' ἐκ στάθμης ἰθυμμένον. οὐκ ἂν ἐκεῖνο
> Ἴδρις μωμήσαιτο σοφῆς ὑποεργὸς Ἀθήνης
> Ὅ ῥά τε κικλήσκουσιν Ἀπέννιον.

294. FAMA MELIORE.]Ut ante obitum tamen ægrè faciens hostibus, & ultus suum casum. Vetus superstitio melius mori, qui adversario prius male fecisset, id quod Solatiũ Mortis vocabant: Vide ad Phædrum Secundo Volumine Adversariorum. Brasilianos hodieq; Solatium occidendis dare hostium lapidatione memorant qui ita viderunt ut penè fuerint experti.

295. PROPIUS TE.] Ut vel solo truculento aspectu satiarem odium, quo excidium tibi voveram.

299. EXSERTUM.] Promtum, paratum, ab pugnaturis brachio exserto. Panegyr. Manlij.

> *Ac velut exsertus lentandis navita tonsis*
> *Præficitur lateri custos.*

Omnia autem discrimina sibi objecta spernit Alaricus præ eo quod se videt penè captum, fusum, fugatumque, suis artibus à Romano Duce. Illæ aulico homini militariq; (talis noster fuit) notę, fefellerint nullo negotio Chronologos & Historicos Christianos.

300. SUCCINCTIOR.] Paratior, ob habile & mobile agmen. Sic succinctius commendatur agmen Alexandri, capitali laudi auctori, apud Curtium, lib. III.

301. FATALIS SEMPER.] Bello Getico, quod huic libro conferendum. A magno Stilicone cave.

302. RETVLIT HOSTILES.] Vir doctus est qui obliquè hic notari Stiliconem dicat. Minimè verò, cum priorem fœdus fecisse Alaricum, & suis artibus merito circumventum tota narratio Claudiani indicet.

303. TRANSFERRET.] Vltrà fluvium; ut is pro muro Romani ab Alarico tueretur.

305. VIOLENTIOR ARMIS OMNIBVS CLEMENTIA.] Sic jungenda sunt ista, distinctione in optimis Editionibus lœsa. Clementia autem ista securum fecerat hostem & opportunum cladi. De Pari, crudelitate ira involvente, & ipsa hac nocentiore, Calpurnius, Ecloga. I.

Candida Pax aderit, nec solum candida vultu,
Qualis sæpè fuit, quæ libera Marte professo,
Quam domito procul hoste, tamen grassantibus armis,
Publica diffudit tacito discordia ferro.
Omne procul vitium simulatæ cedere Pacis
Iussit, & insanos Clementia condidit enses.

De simulata Pace hoc genus, loquitur & Ennodius Panegyrico Theoderici, sed loco, ut comparet, corrupto: *Iam diuturnæ quietis dispendio, per gubernantum vilitatem potens terra consenuerat. Iam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum; cum apud nos quotidianæ deprædationis auctus successibus, intestinus egeret populator, &c.* Quomodo *pax intemerata*, quam prædonem finu fovere autumat, intestinisq; rapinis ingluviem avaritiæ non posse exlatiare? Ennodiana res latet. Scribe: *jam attulerat publicis opib pax internè irata defectũ.* Quo genere sæpè corruptus is scriptor.

306. EXPVGNAT.] Securitate quodammodo exemtam virtutis Tenori.

307. GRAVIOR SVB PACE LATET.] Caveri nempe difficilior. Huic Martem professum opponit, tacitum ferrum componit, Calpurnius; versibus adscriptis. Sententia est apud Theognidem.

Ἐχθρὸν μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι,
Κύρνε· φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον ἐξαπατᾶν.

308. FESSO.] Omnibus subsidijs spoliato. Fessæ res proximæ pessum euntibus Maroni, alijs.

309. SOCIVS SVSPECTIOR HOSTE.] Vera scriptura, MStis firmata. Perperam Editionibus tumultuantibus.

310. ATQVE VTINAM.] Collectio in iracundiam animi. Perperam mutant.

311. CVNCTOS PERDERE] Vniversos amittere. Sic in Homero & Marone felices perhibentur, quibus pugnantibus ante infelicem rerum faciem *Troja sub mœnibus altis Contigit oppetere Barbarior immanitas Regi datur*, suos ex iracundia devoventi.

313. VICTA MANVS.] Queritur neminem sibi victo fidum, Stiliconi favere omnes suos.

315. NAVFRAGII FRAGMENTA MEI.] Fortunæ reliquias. Sæpè Ovidius exsul.

315. INFENSI COMITES.] Noster & Quinque Belgici Libri *Offensi.*

319. NOMEN CIRCVMSONET.] Ipsã memoriam cladium suarum abspellere animo vovet, inq; loca sola deferri, ubi nomen Romanum non audiat.

320. INSTANTE FVGAM STILICONE TETENDIT.] Portendit in Librono: stro RECVNDIT. Possis suspicari aliquid simile illi *Turpe retexit iter* Quod suprà dixit.

321. AQVILAS.] Congressum militarem. Illatio enim signorum, conflictus.

322. SAVCIA LIVIDVS.] Verberibus. Plangentes ora pugnis obverberabant.

323. AGMINE INFERNO MORBI.] Innumeri, male habentem animum secuti. Sic priore in Rufinum, ubi scena est infernarum Larvarum.

324. LVSTRALEM SIC TRISTE FACEM.] Hæc est omnium cæterorum scriptorum Codicum Lectio CLaverius edidit de Cujacianis, puto. *RITE FACEM.* Sanè Triste visu hoc, ut hactenus descripti Alarici spectaculum cum agmine toto morborum. Nil ergò mutes.

324. LVSTRALEM FACEM.] Quam circum expiandum sive lustrandum hominē, ritè confectam, in orbem rotaverat antistes Operis; eam facem aversim trans caput abjiciebat, piacula scilicet secum omnia ablaturā. Circumibant cum face talia sive corpora sive loca. Lucianus Philopseude.

ὁ δὲ καὶ ἄλλα ἐποίησε, θεσπέσια, ὡς ἀληθῶς. ἐς γὰρ τὸν ἀγρὸν ἐλθὼν ἕωθεν ἐπειπὼν ἱερατικά τινα ἐκ βίβλου τρὶς, παλαιᾶς ὀνόματα, ἑπτὰ, θείῳ καὶ δᾳδὶ καθαγνίσας τὸν τόπον, περιελθὼν ἐς τρὶς, ἐξήλασεν ὅσα ἦν ἑρπετὰ ἐν τοῖς τῶν ὅρων. PLuribus suo loco.

325. SVLFVRE CÆRVLEO.] Fumat enim cæruleum incēsum Sulfur. Cærulei etiam usus cereo adfinis. Vide nos lib. LIII. cap. IV. Bitumen addit, quia tres species lustralis materiæ sulfur, fax, bitumen. Zosimus libro II. Paratu Ludorum Secularium.

ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ ἐν νεῷ τῷ κατὰ τὸ παλάτιον. οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δήμῳ διανέμουσι τὰ καθάρσια. ταῦτα δὲ ἐστι δᾷδες, καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτον.

Alia in Commentarijs Superstitionum.

326. DOCTVS.] Superstitionis ceremonias.

327. RORE PIO.] Aspergine sacra. Instrumenta his sparsionibus peculiaria picta conspiciuntur in nummis, quæ ridiculè ad cædem Elefantorum olim retulit Fr. Robortellus. Hoc utilior posteritati, quod oppositis suis notationes consideratiores alijs expressit.

327. DIRA FVGANTIBVS HERBIS.] Summa talibus superstitio Veterum. Dæmonia fugantes herbas sic memorant Appulejus, Macer, alijq; id genus. Appulejus de Artemisia, cap. X. *Herbam artemisiam monoclomon si quis iter faciens, secum manu portauerit, non sentiet itineris laborem. Fugat & dæmonia in domo posita & prohibet mala medicamenta, & auertit oculos malorum hominum.* De Aristolochia, cap. XIX. *Herba Aristolochia suffumigabis infantem: hilarem facit, & conualescit infans, fugato dæmonio.* Idem, cap. LXXI. *Herba verbasci virgulam qui secum portauerit, metu nullo terrebitur, neq; bestia, neq; occursus mali molestabunt hunc.* Sic Hippocratis Antidotū, cujus ergò ille Athenis corona donatus, quod *mala Dæmonia fuget*, memorat Actuarius libro V. Method. Med. cap. VI. Aliud Theodoreton cōtra Dæmoniacos Nicolaus Myrepsus cap. CCXVIII. Non pauca talia Marcellus Empiricus, alij.

326. TERRIFICVMQVE JOVEM.] Occultis terrificisq; sacris præsidem. Magicus Juppiter Scriptori Ceiris: *Hinc Magico venerata Ioui Stygialia sacra.* Tartareus, Valerio Flacco lib. I. *Tartareo tunc sacra Ioui. Stygiusq; ferebat Manibus Alcimede. Stygius.* Inscriptionibus Priscis. XXIII. 6. 7. LII. 11.

328, TRIVIAM.] Dianam, Lunam. Præsidem lustrationum, vide doctos ad Pharmaceutrias Theocriti & Maronis.

329 TRANS CAPVT AVERSIS MANIBVS.] Errant libri qui ista mutant. Aversi enim lustrationum reliquias abiiciebant. Nemesianus.

> *Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore*
> *Lustrauit, cineresq; auersa effudit in amnem.*

Sic nefas erat respicere illum qui purgamenta illa lustralia efferebat. Scholiastes Aeschyli Agamemnone:

παρὰ Ἀθηναίοις ἔθος ἦν καθαίροντες οἰκίαν ὀστρακίνω θυμιατηρίῳ, ῥίψαντες ἐν ταῖς τριόδοις τὸ ὀστράκιον ἀμεταστρεπτεὶ ἀναχωρεῖν. Theocritus Herculisco:

Ἦρι δὲ συλλέξασα κόνιν πυρὸς ἀμφιπόλων τις.
ῥίψατω εὖ μάλα, πᾶσαν ὑπὲρ ποταμοῖο φέρουσα.
ῥωγάδας ἐς πέτρας ὑπὲρ οὔρων. ἄψ δὲ νέεσθαι
Ἄστρεπτος, καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θείῳ.

Apulejus Herbarius cap. VII. Vbi devotatum in nuptijs resolvit: *Incende herbam Aristolochiam, & suffumigato eum, & redito ad domum, & ne post vos respiatis, resoluisti eum.* Idem ad morsum colubri, cap. XCI. *reuersus ita, ne respicias post tergum, resolui statim sanabitur.* Sic muliercula venefica cupiens arcere Flandriæ principatu Theodericum Alsatium: *Occurrit ei quasi Furia infernalis ad pontem supra fluviū, quem transiturus erat, habens in manibus incātationum species, quas clandestino descendens subtus pontem cœpit cum ipsius fluminis aqua jacere contrà Comitem transiturum, trans caput suum*, juxtà illud Virgilij *Per cineres, Amarylli, foras, rivoq; fluenti Transque caput jace, ne respexeris* Vti memorat Alanus, lib. V. Commentariorum in Merlinum. Sic lustrato exercitu latrones apud Achillem Tacitum libro III.

τὸν δὲ βωμὸν καταστρέψαντες φεύγουσιν ἀμεταστρεπτί. οὕτως γὰρ αὐτοὺς ποιεῖν ἔτυχεν μεμαντευμένος ὁ ἱερεύς.

329. IN AVSTRVM.] Contra ventum. Theocritus. ὑπὲρ οὔρων Alij Libri *in altum* Quo mare, aut flumen capias. Valerius Flaccus, lib. III.

lustramina ponto
Pone iacit, rapidis abolentur cætera flammis.

Nihil tamen mutamus.

330. CANTATA PIACVLA.] Quibus mala illa incantata. Devotata dicat Appulejus.

334. CALUISSE.] Ob frequentiam. Calent enim omnia à motu.] Vide ad Appuleium Nos.

335. DACIA.] Magni momenti bellum, quod ideò tanto post tempore peculiari Opere exsecutus est Dio Cassius. Trajani rebus non invitus utitur noster, quod cognationem & similitudinem ejus principis Theodosius affectasse videatur, vide Victorini Epitomam.

335. BELLIPOTENS.] Ad reprehensionem laurearum studiosus, ut notum. Ea propter Symposio eum Deorum inducit Julianus φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ τρόπαια, τό τε γετικὸν καὶ τὸ παρθικόν. Ne quis ea scilicet absportaret. Latinis scriptoribus infelicior hic cum Nerva suo princeps, nemo enim ejus vitæ scriptor superest. Præter Victores duos. Vide IV. Cons. CCCXIX.

336. INDIGNANTES.] Ob crebram rebellionem.

337. CVM CINXERE FACES HYPANIM.] Quis usus facibus ad Imperium Romanum indicandum? Scribe ex Belgicis Libris *Cum fasces cinxere* Verè. Vbi enim tribunal Legesq; Romanæ, quid dignius legi fascibus? Ait eas provincias Romano juri subdidisse Trajanum. Sextus Rufus: *Traianus post Augustum movit Reip. lacertos, Iberos, Bosphorianos, Colchos, in fidem ditionis Romanæ accepit.* Eutropius lib. VIII. *Iberorum Regem & Sauromatarum & Bosphorianorum, Arabum, Osdroanorum, Colchorumq;, in fidem accepit.* Vide Victorem, Dionem, Victorinum. *Hypanis Scythiæ* fluvius, de quo versiculum Cn. Galli conservavit Vibius Sequester: *Vno tellures dividit amne duas.* Asiam nimirum ab Europa.

339. AD

339. AD TEMPLA.] Aras focosque patrios. Nota ejus Principis in Deos suos Pietas, utinam in verum; quem nec voluisse agnoscere clarum ex fragmentis Scriptorum. Christianos enim incessit, velut sola pertinacia animorum sacris priscis repugnantes, lib. XI.

οἵα ἐϛὶν, inqt, ἡ ψυχὴ, ἡ ἕτοιμ@ ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τ̃ σώματ@, ἢ σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι, τὸ ϳ̃ ἕτοιμον τȣ̃το, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ κτ̃ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ χριϛιανοὶ, ἀλλὰ λελογισμένως, καὶ σεμνῶς.

340. GENTIBUS UNDIQUE CINCTAM.] Bella Marci auspiciis gesta tanta sunt ut omnis ævi principibus opera ejus opponi possit. Considera vel solum Marcomannicum.

342. FLAMMEVS IMBER.] Intelligit auxilio cœli patratam victoriam contra Quados & Marcomannos, quod Christianorum tamen precibus, non Principis moribus, obtentum est. Historiam reponere hic operæ non est. Consule Tertulliani Apologet. cap. V. Ad Scapulam cap. IV. Xiphilinum, Capitolinum, Orosium Lib. VII. c. XV. Eusebium, Hist. Eccles. lib. V. cap. V. Zonaram, Cedrenum, Niceforum; Epistola exstat Marci ipsius, tum alibi, tum Justini Martyris Apologiis subdita, ubi χαλάζη πυρώδης hostium agmen debellasse dicitur. Quo alludit Michaelis Glycæ nota, Marco Imperante ignem de cœlo cadere conspectum. Meminere & alij sequiorum ævitatum scriptores, ut Otho Frisingensis lib. III cap. XXV. Freculphus, Tom. II. Lib. II. cap. XIV. Saresberiensis Nugar. Curial. lib. VIII. cap. XIX. Pagani Alii Ju ianum quemdam Poetam & Magum eos imbres confecisse jactabant. Alii Arnuphin Ægyptium. Vide Suidam in Juliano. Ipsam pugnam repræsentat Columna Antoniniana Romæ Superstes. Vide Epistolarum Gallicarum ad Jos. Scaligerum, lib. I. Epist. LXXVI.

342. IN HOSTEM.] DCCCC. amplius millium exercitum trahentem. Marci robore admodum contra exili, ut memorat modo memorata Epistola, si genuina. Vide Xiphilinum & Capitolinum.

344. TABESCENTE.] Liquente vi impacti fulguris aut fulminis. Memoriam rei nunc etiam Romæ superesse ajunt. Jovis nimirum effigiem fulminantis hostes, Romanis pluviam largientis. Cuspis mox hastas & pila dicit.

348. CHALDÆA MAGO.] Magicas incantationes loquitur, Chaldæis oriundas. Priore in Ruf.

quid signa sagacis
Aegypti valeant, quæ gens Chaldæa vocatu
Imperet arte Deis.

Hodie persuasissimum incantamentis tempestates moveri. Tempestarios vocat maleficos id genus Agobardus, qui non inutilem de ea quæstione Libellum sub Ludovico Pio scripsit.

350. MARCI MORES.] Summa animi Tranquillitas, Sapientia, Constantia, Justitia, Æquitas, Æquanimitas, Fortitudo, Clementia, Eruditio, Omnibus Principibus hunc merito præponunt. Peccavit vir maximus non inquisita apud Christianos veritate, & non raro Superstitione.

351. PRÆSIDIVM.] Auxilium, subsidium. Notamus alibi his Libris.

352. ÆTHER.] Dii ipsi, ejus incolæ. Petronius. *nemo cœlum putat, nemo Iovem pluris facit.* Sulpitius Severus Dialogis: *Qui mundi gloriam calcans cœlo teste frueretur.* Phædrus.

Vt videantur sapere, cœlum vituperant.

Sic Sidera. Auctor Ætnæ.

nec humanas fas est demittere in artes
Sidera, subducto regnant sublimia cœlo.

Hericus, lib. III. de Vita Germani.

Sternitur & terram porrecto corpore prosstrans

Ingemit, orantisque hduserunt sidera vocem.

353. TITVLOS.] Honorem, Laudem. Vide ad præfat. Belli Getici, Ait non juvando Stiliconem Deos ipsi favisse, ut solius esset ejus gloria. Pariter Cicero pro Marcello.

354. SOCERI SVDORE.] Summa virtute, summo Labore. Alibi *quem merui, te non sudante triumfum?*

357. VRBIS COMMVNES NON PASSA PRECES.] Vera Lectio *Orbis* Alioquin ταυτόλογα hæc. Mirum quo viderint docti tot expositores, cum præsertim hujus vitii noster non sit.

361. DISSIMVLATA DIV.] Non reperisse hunc versum in Cujacianis libris ait vir doctus. Non delebit tamen, qui me audiet. Quæritur Roma instar neglectæ amatricis se esse præteritam, suaq; vota principem dissimulasse. Cæteri libri omnes servant, malè tamen separant à sequente nonnulli, unde erroris ansa. Scribe.

querelis
Dissimulata diu, tristes in Amore repulsas
Vestra parens, Augusta, queror:

364. LIGVR.] *Mediolanum dicit*, urbem amatam Theodosio, ubi aliquoties Consul etiam Honorius fuerat, inibique nuptias celebraverat, auctore alibi nostro.

364. DECERNENS GAVDIA.] Omnes Belgici libri. *discernens* Quod recepit Scaliger probavit Camers. Cæteri illud malunt: quos ut eruditiores idemque tamen dicentes, audimus magis.

365. RUBICON.] Limes olim Galliæ, Italiam inde dispescens; Liguribus tum adscriptus, sive Galliæ Cisalpinæ, Non procul Mediolano ad Ariminum. Post confectum Gildonem triumfum ait Honorii apud Vrbem exspectatum sed frustrà.

369. FRÆNABAM GEMINOS.] Non loquitur de Triumfo. Sed Consules tum temporis hac pompa Vrbem ingrediebantur, Libro II. Stilicon.

Deposito mitis clypeo, candentibus Vrbem
Ingreditur trabeatus equis.

Quaca immerito reprehenditur Claudianus hoc loco à Jul. Cæsare Bulengero. Vide quæ scribimus ad Papinium. Lib. XII. Theb. v. 532.

372. RADIANTE TOGA.] Trabea, auro intexta. Ausonius, ad Paullinum, quos sacra Quirini

Purpura, & auratus trabea velavit amictus.

375. SPECTANDA JOVI.] In Capitolium enim ibat pompa omnis triumphalis.

276. CÆLATA METALLO CLASSIS.] Talia monumenta dicabantur in Capitolio translata triumfali pompa. Notarunt ad satiem docti Antiquarii.

377. OPPIDA.] Auro, argento, ære, ebore, citro aliquando, ficta, cælata. Vide Res Cæsaris, Pompei; Vespasianorum, in Dione, Suetonio, Josepho, aliis.

378. PALLADIAQUE.] Oliva, arundini innexa. Signo tranquillæ post futuræ Pacis per illud æquor. Tritonis gaudia Poetarum choro tranquillitatem pacemque pelagi notant.

386. TVA TE BENEFACTA MORANTEM CONVENIVNT.] Hic est alloquuntur, compellant, convincunt, Symmachus, lib. I. Epist. I. *Ego te nostri Vatis exemplo, quasi quadam Lege convenio.* Theodorus Priscianus, præfat. *Tunc nos non periculi ratio, sed communis natura conditio convenit.* Eugippius, vita Severini, cap XL. *mementote præcepta Sancti Ioseph Patriarcha, cujus ego vos indignus & infimus attestatione convenio* Liutprandus, lib. I. Histor. cap. II. *Huic Dominus per visionem apparuit Domini hujus Imperatoris, cujus hic necis exstiterat auctor, dexteram tenens, eumque ita conveniens.* Cap. XI Ejusdem: *Rex eum illico ita convenit: Sibyllino spiritu uxorem tuam Bertham prophetasse credimus. qua te scientia sua aut Regem aut asinum facturam se promisit.*

387. ME-

387. MERITISQUE SUIS OBNOXIA VIRTUS QUOD SERVAVIT AMAT.] Acutè atque Eleganter dictum corruperunt Codicum nonnullorum exscriptores, reducendo *suis* Quo interit omne pretium sententiæ. Virtus amat quod servavit, huic, alioquin nulli obnoxia, adfectui. Sequentia sententia est. Certum proxime elapsis annis tres solum Augustos triumfantes intrà sua mœnia Romam vidisse, eosque non de externis hostibus, sed de civilium bellorum cruentis successibus.

389. GARGARÆ.] Horæ anni Poetica notatio. Gargara locus Mysiæ fertilissimus Vide Macrobium, Saturnal. lib. V. cap. XX. Alibi montis Idæ cacumen. Servius. Æneid. IX.

390. SPECTATOSQUE ITERUM NULLI.] Ludos seculares dicit ex formula qua proclamabantur, Zosimus. lib. II.

ποιῦτο ὡς ὁ τρόπος ἀναγγέλλεσθαι τῆς ἑορτῆς, περιϊόντες οἱ κήρυκες εἰς τὴν ἑορτὴν συνιέναι πάντας ἐκέλευον, ἐπὶ θέαν ἣν οὔτε πρότερον εἶδον οὔτε μετὰ ταῦτα θεάσονται.

Suetonius Claudium irrisum scribit non expleto seculo idem proclamari passum, cap. XXI. *Vox pracona irrisa est invitantis more sollemni ad Ludos quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset, cum superessent adhuc qui spectaverant.*

391. CIRCUMFLEXA.] In se redeuntia; Anguibus enim expinguebantur. Vide notas ad Consulatum Probini & Olybrii. Sæpius popularis nostri forte & σύγχρονος, Nonnus eo uno sapiens quod ebriosam materiam semi insaniens scriptor elegit.

394. TROPÆI] Statuti intrà Urbem. Noluit triumfum dicere ob civilem sanguinem.

398. FAVERE TYRANNIS.] Quos illi occiderant cives mei, dicere vult.

399. CUM GALLICA VULGO.] Sæpe primo res suorum Cæsarum exæquat.

401. NUMQUAM VICISSE DECORUM.] Immo in vetitis, contraque Leges, certaminibus, deterior est qui vincit eo qui superatur. Aristænetus lib. II. Epist. VI.

Φανερὸν γὰρ ὡς ἐν πονηραῖς ἁμίλλαις ἀθλιώτερος ὁ νικήσας.

404. VERIOR.] Justior. Veritas & Justitia eædem virtutes. Notatum alibi multis.

404. FRUCTUM.] Delectationem. Rutilius Lupus ex Myrone Rhet. *O Fortuna quam magno odio est tibi vita beata perpetuus & constans fructus. Furorem* vocat sæpius quicquid contrà Romæ majestatem fit. Vide supra v. CXCI.

407. LARIBUS SEJUNCTA POTESTAS.[Romæ nimirum habitare debens.

408. SUIS A' SEDIBUS.] Vide notata Philippo Betterio Pithanon. I. cap. VII.

409. CUNCTIS TRIBUERE, PALATIA, NOMEN.] A Palatio Romano, sedes Regiæ Palatia nominantur, id in Palatino mõte, C. Cæsaris domus primum, inde sedes Principum Eusthathius in Dionysium Periegetem à Pallante dicta autumat.

ὅθεν καὶ νῦν οἱ ῥωμαῖοι τοὺς βασιλεῖ πρέποντας οἴκους καλοῦσι παλάτια. Vide eundem Betterium, cap. III. ejusdem Libri. Romæ porrò ipsa Palatium principum. Dionysius Periegetes.

Θύμβρις, ὃς ἰμερτὴν ἀποτέμνεται ἄνδιχα ῥώμην,
Ῥώμην ἡμετέρων ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων,
Μητέρα πασάων πολίων, ἀφνειὸν ἔδεθλον.

Illustravit hunc Claudiani locum etiam doctissimus Surita, Commentario ad Itinerarium Antonini Augusti titulo, quem nos eumdem cum Æthico scriptorem esse animadvertimus.

410. NEGLECTO SENIO.] Cui honos cultusque contra debebantur.

411. ILLIC POSSE REGI.] Non admodum displicet conjectura vetus nostra. ILLINC Quæ numen quoppiam amplius Romæ ad-

mæ adscribit, securitatemque in ea Regum facit certiorem.

412. MEDIVM NON DESINIT VMQUAM.] Apposita comparatio. Mediam illi adsignasse ait Clementiam, ne propinquior ureret, semotior à rigore non defenderet. Sic IV. Cons.

Nonne vides Operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus Amore liget? nec vi connexa per avum
Conspirent Elementa sibi qui limite Phœbus
Contentus medio, &c.

415. ET INDVS.] Aliquot Annorum itinere venit venerabundus Augustum. Florus, lib. IV. cap. XII. *Et Scytha misere legatos & Sarmata amicitiam petentes. Seres etiam, habitantesque sub ipso Sole Indi cum gemmis & margaritis Elefantas quoque inter munera trahentes, nihil magis quam longinquitatem via imputabant, quam quadriennio impleverant. Sic ubique cuncta atque continua generis humani aut pax fuit, aut pactio.* De Antonino Pio Victorinus Epitoma Cæsarum: *Populi omnes uno ore in cœlestium morem propitium optantes de controversiis inter se judicem poscebât. Ad quem etiam Indi, Bactri, Hyrcani, legatos misere, justitia tanti Principis comperta.* Ad Augustum Legationem describit Dio, Lib. LIII. & indidem Sapientem se exussisse.

417. MVTVA VIRTVS.] Plurimum hic una voce dicit. Qui enim virtuti studebat, honorem sperare præmium poterat, Qui ei in alium sententia sua conferundo adfuisset, parem ab eodem exspectare habebat. Sic erat virtutum quædam series, lubensque favebat quisque alteri, intrà conscientiam suam eorumdem præmiorum præstolator. Quæ omnia in Imperio, ubi secundum natales princeps succedit, secus habent.

418. NOMEN.] Consulatum, summum tum magistratum dicit. In Honorio contrà sæpius alias natum in purpura & ad eam commendavit.

419. ÆLIA.] A Nerva Ælios se nuncupabant Antonini. Ego tamen Adriano id debitum nomen potius autumem, qui eo velut proprio Vrbes monumentaque varia complevit. Et dubito an Æliorum titulum Nerva Trajanusque usurparint, negant certe Fasti.

420. TRANQVILLIQUE PII.] Doctissimus Lipsius Comm. ad Panegyricũ Plinii, distinguendum censet *Tranquillique, Pii, Bellatoresque, Severi* Tranquilli enim, ait, titulus Nervæ peculiaris. Vir summus non meminerat Nervam jam modo nominatum. Pios dicit, quia & Marco id cognomen fuit, ut aperte nummi indicant, immo etiam Commodo, Pertinacique, iisdem auctoribus. Primi autem *Pii* tranquillitas summa fuit, qui miranda majestate sine bello rexit Imperium. Vise Victorem, Victorinum, Alios. Marcum tranquillissimum vocat Eutropius lib. VIII. cum aliis, arguuntque scripta quæ supersunt. Nervam etiam Pium notarunt sequiorum seculorum Chronologi, ut Weingartense, incerto scriptore. Nerva, qui dicitur Pius regnavit annum unum.

420. BELLATORESQUE SEVERI.] Aurelius Victor: *Severus, felix ac prudens, armis præcipuè, adeo ut nullo congressu nisi Victor discesserit.* Herodianus docet, nullas priorum principum victorias comparandas Severo patratis. Vide Dionem & Spartianum.

422. HOC CIVIS.] Romana majestate etiam Principem civitati velut subjicit. Fuisse ante illic cum Theodosio patre, civemque gessisse, notatum ast supra.

425. DVCE.] Vtriusque militiæ. Zosimus, & Inscriptiones.

426. ORANTEM.] Orabat enim simul & perorabat.

428. LEGVM MATRI.] Vide ad Tertium Laudum.

429. POST LIBYAM.] Receptam nempe. Sic loquitur sæpius.

431. ADVECTÆ.] Alij Libri *adducta* Tantumdem fit. Principes vero Curulibus peculiaribus Consulari schemate usos, hinc patet.

patet. Sic infra Genitoris hæriditaria sella usum notat Hieronymum eumdem.

Hic est ille puer, qui nunc ad rostra Quirites
Evocat, & solio fultus genitoris eburno
Gestarum patribus caussas ex ordine rerum
Eventusque refert

433. VIDISTIS IN ILLO ME QUOQUE.] Blandimentis intimorum amicorum Quorum mille formulas alibi colligimus.

434. PIETAS.] Nostra videlicet. Centum Linguæ notum Poetarum votum.

437. MVNDOQVE.] Nedum Romano Imperio. Rutilius ad Romam.

Vrbem fecisti, quod prius Orbis erat.

438. AB OMNIBVS VNVM.] Ab uno omnia dicere vult. Conversio est sollemnis optimis scriptoribus, quam & ipsam alibi enarrare memini.

440. SPECTATOR VEL CAVSSA.] Elegans transitio ad Laudes Stiliconis, excusatio Honorii, quod ipse Romam non venerit, sed vicem suam tantum virum miserit. Ait in conspectu suo hæc esse gesta Honorius, cum tertium tantum ab eo miliare ab eo afuerint castra Alarici. Ravennæ nempe degente. Jornandes. cap. XXIX. *Alaricus Stilicone & Aureliano Coss. per Firmium dextro latere quasi viris vacuam intravit Italiam. Nullo penitus obsistente ad pontem applicuit Condintani, qui tertio milliari erat ab regia urbe Ravennate: Inde ad Honorium Imp. legationem misit ut Gothi pacati in Italia residerent.*

441. BISTONIÆQUE PLAGÆ.] Thraciam, Græciam, Epirum, multis lustris spoliaverant Gothi. Vide Zosimum. Qui dissimulat omnia in Italia inter Stiliconem & Alaricum gesta, vel immanibus Lacunis est excisus.

442. RVPTAS ALPES.] Vi transitas. Sidonius Anthemiano.

si ruperit Alpes
Pœnus, ad afflictos condemnatosque recurre.

445. FRIGORE CONSVETIS.] Ordo est, quia gentibus hujus censusipso frigore favet inclementia, consuetis videlicet. Inepti qui mutant aut accusant. Libri ferè omnes aliter habuere. Pars. *Fede*, alii *sidere* Noster *Fædere*. Ordo impeditior illusit Librarios.

450. MEMOREMQUE TVORVM.] Quibus se comparat, Vt ille:

Turnus ego, haud ulli veterum virtute secundus.

452. FOEDVS LVCIS AMOR.] Quippe mori satius vitæ quam ferre Pudorem. Exempla quæ contra nec numero multa, & æternum detestata sunt.

453. MOX ET PER LATIVM.] Scripti Belgæ, cum nostro, Delrianoque veram scripturam servant: *Mox erat & late* Quæ omnino recipienda est Obsessum intra vallum Principem, liberatum à Stilicone canit, quo omnia hæc conveniunt. Adsentitur & Codex A. Schotto collatus, ipso teste Observat. lib. II, cap. LV. Fatuus qui de veritate dubitet.

455. STELLARVM MORE VIDEBAM.] Ad indicandam multitudinem. Curtius, lib. III. Cum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperant, omniaque velut continenti incendio ardere visa.

456. PRIMOS VIGILES.] Vigilia prima vix excitata, succedente secunda, paruisse dicit opitulatorem. Quatuor vigilias, singulas trium horarum, fuisse, notum ex iis quæ de Militia Romana viri doctissimi illustrarunt.

457. PVLCER.] Ita potius quam alium quemvis dixit. Omni enim loco & tempore bene ominata Pulcritudo. Livius, lib. XXIX. *Ventus coortus aperuit omnia littora Africæ. Scipio quod esset proximum promontorium percontatus, cum Pulcri id vocari audiisset, placet omen, inquit, huc dirigite naves.* Virgilius. Lib. I.

Nascetur pulcra Trojanus origine Cæsar.
Id est, Felici, beata.

460. ADEUNDA.] Siquidem me salvum vellet.

460. ADDUA.] Magnum flumen, Lario lacu oriundum, *Padum influit.* Strabo fine lib. IV. Mentio apud Plinium lib III. cap. XVI. Paullum Warnefridum, lib. IV. cap. XLI. Langobard. &c.

462. EXTERA VEL NOSTRAS ACIES.] Auxilia Barbarica, & Romanos numeros liquerat procul, audito discrimine Principis. Versus non sunt specie satis ingenua, mihique animus exturbare non pauca verba, sic restituto sibi auctoris Genio:

perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat. Hoc ille locatus
Ancipiti longum socias tardumque putavit
Exspectasse manus

Non uno loco tantum scriptorem hujusmodi nugæ corruperunt.

466. VIRTUTE PIA.] In Principem & Generum. Divina hic non consideratur.

469. FULMINEO SECUIT TENTORIA CURSU.] Verba indicant velocitatem transeuntis. Pariter Jornandes, Getic. XVIII. *Ibi dum Equos exercitumque lassos refovet, illico Cueva cum Gothis in modum fulminis ruit, vastatoque exercitu, Imperatorem trans Alpes proturbavit.* Claudianus. I. Stilicon. v. CXCVIII. *Fulmineum perstrinxit iter* Nicetas Choniates in Joanne Comneno:

ὕβριν τοίνυν οἰκείαν ὁ Κωνσαντῖνος τὰ τῆς Μακεδόνος ἡγησάμενος ῥήματα, ὡς καταιβάτης πρηστὴρ, ἢ δορκὰς ὀρεσίτροφος θάμνων διαττομένη, τῷ διϊσχυρίζεσθαι προσσύγνυται. Anna Comnena, Alexiad. I. ἐν ἀμηχάνοις ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα Ῥωμαίοις, τοῦ βαρβάρου τούτου δίκην κεραυνοῦ, τὰ πάντα ἐξερχομένου. Eadem, fine Ejusdem Libri: ὁ δὲ αὐτίκα σὺν ῥύμῃ ἀκατασχέτῳ, καθάπερ τις ἐπιῤῥυεὶς κεραυνὸς τῶν καντόνων, καὶ ἱππέων, καὶ τῶν αὐλῶν ἐκ παντὸς ἐπιλάβετο. Poetis Latinis nihil crebrius.

470. NUNC MIHI.] More suo Antiquitatem Græcam Heroum suorum comparatione deprimit. Nota res de Homero & Sophocle. Rhesum enim minimè scripsit Euripides.

475. AUGENTIBUS OMNIA MUSIS.] Alibi pariter in sua vineta sævit *Omnia vates In majus celebrata fuerunt.* Ovidius lib. III. Amorum.

Exit in immensum facunda licentia Vatum,
Obligat historica nec sua verba fide.

Ausonius.

Falsidici vates, temerant qui carmine rerum.

476. IMPETUS EXCESSIT ZEPHYROS.] Vide Homerum, Iliad. K.

Τοῦ δὴ καλλίστους ἵππους ἴδον, ἠδὲ μεγίστους,
Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

477. ECCE VIRUM] Comparatione cujus fœminas dicas cæteros, qui noctu cædundis adversariis famam gloriamque quæsiverint.

479. FURTIS.] Cædibus furtivis. Furta armorum Silio.

481. RIPIS MUNITIOR.] Transeundo prius flumine, quam ad eum adesses, cujus ripæ ipsius erant tutela.

482. NON VIGILUM.] Optimè tres Belgici libri. *Nec vigilem* Quibus assentitur etiam noster. Scaligerum non attendisse, mirum.

485. MINACEM.] Quicquid contrà sentiant Libri, Claudianum reliquisse puto *Sic ille minacem Tyrrhenum labente manu proponte repellens* Minax Tyrrhenus pulcrè totam Porsenæ aciem notat, quam manu dicit sua repulisse Coclitem: Neque aliter videri vult Stilico-

Stiliconem, cum ait *Ense palam sibi fecit iter.* Manu arma, virtutem robur, denotat. Bello Getico

Solus erat Stilico qui desperantibus Augur
Sponderet meliora manu.

486. TEXERAT VRBEM.] Veluti manibus tegi posset. Pentadius Epitaphio Hectoris.

Hunc ferus Æacides circum sua mœnia traxit,
Qua juvenis manibus texerat ante suis.

Manilius, lib. I.

Nobiliorque viris & Clælia virgo
Et Romana ferens qua texit mœnia Cocles.

Idem. lib. IV.

Solus & oppositis clausisset Horatius armis
Pontem urbemque simul.

487. SVPERBVS.] Vt solus Victor tot Porsenæ manipulorum. Sidonius de Porsena ad Romam. *totam te pertulit ultro Coelitis in clypeo presserunt millia solum Multa virum, pendente via, nec ponte soluto Cum caderet, cecidit.*

492. CHOROS.] Tota agmina vatum & Encomiastarum dicit. Chorus, omnis lætitia. Alibi.

Nec minor in cœlo chorus est.

493. PARENTEM.] Stiliconem, qui parens Publicus, Symmacho; Principum, Prudentio.

494. ANTIQUÆ RAVENNÆ.] Zosimus, lib. V.

Ραβέννη, μητρόπολις ἐστι Φλαμινίας, πόλις ἀρχαία, Θεσσάλων ἀποικία ῥήνη κληθεῖσα διὰ τὸ πανταχόθεν ὕδασι περιρρεῖσθαι.

Vide Jornandem, Geticar. XXIX. Procopium initio II. Gothic. Strabonem lib. V. Erat ergo tum Ravennæ Honorius, non Mediolani, ut visum alias.

495. ORA PADI] Jornandes: *Ravenna Vrbs inter paludes & pelagus, interque Padi fluenta uni tantum patet accessui. Hac in sinu Regni Romani super Ionium mare constituta in modum * Influentium aquarum redundatione concluditur. Habet ab Oriente mare, ab occidente, per quas uno angustissimo introitu ut porta relicta est. A Septemtrione ramus illi ex Pado est, à meridie ipse Padus.*

496. CERTIS VBI LEGIBVS.] Vide Procopium.

499. LVNARIBVS ÆMVLA DAMNIS.] Æstu ad Lunam reciproco. Vide quædam ad Rufinum nostri, Rutilium, & Gulielmum Britonem Aremoricum. Damna, decrementa Lunæ. Julius Firmicus prologo : Quid duodecim facerent signa, quid Lunæ velox motus, assiduaq; Luminis vel augmenta vel damna. Gellius, lib. XX. cap. VIII. Aucta & damna apponit.

500. FANO FORTVNA.] Civitas hujus nominis. Sidonius lib. I Epist. V.

501. METAVRVS.] *Fluvius Vmbriæ, in sinum Adriaticum exonerans.* Vibius Sequester. Loca qui volet in tabulis Geographis indaget, nos isti operæ parcimus, cuicunq; præstabili.

502. MONS ARTE PATENS.] Partim vivum arcum, partim arte factum transitum dicit, junctam operi naturam. In nostro Codice clare scriptum est *Arte patens* quam lectionem edidit de suis etiam Joannes Camers. Nihil mutamus.

505. CLITVMNI SACRAS VICTORIBVS VNDAS.] Pompis Romanorum Procerum inde lecti albi Equi. Virgilius, Georg. II.

Hinc albi Clitumne, greges, & maxima Taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro
Romanos ad Templa Deum duxere triumphos.

Servius. *Clitumnus fluvius est in Mevania, quæ pars est Vmbriæ, partis Tusciæ de quo, ut dicit Plinius in Naturali historia, animalia quæ po-*

tavarint albos fœtus creant. Propertius, lib. II. Eleg. IX.

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit, & niveos abluit unda boves.

Papinius, primo Silvarum:

nec si vacuet Mevania valles,
Aut præstent niveos Clitumna novalia tauros.

De Pari fluvio Macedoniæ, Seneca Nat. lib. III. c. XXV.

507. CANDIDA.] Albis enim Equis triumfabatur. Noster III. Stilicon.

illinc flavente Sicambri
Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent,
Ipse altis veheretur equis: currumque secutus
Laurigerum, festo fremuisset Carmine miles.

Vltima tempestate Gulielmus Brito, lib. XII. de Cæsare & Pompejo.

Roma tamen neutri sic exsultavit eorum,
Nec tam lætifico cecinit Pæana canore,
Intraturo in equis Capitolia quatuor albis.

508. MIRACVLA FONTIS PRÆTEREVNT.] Fontium miracula non pauca apud Ovidium, lib. XV. Vitruvium, lib. VIII. Philonem, PLinium, lib. XXXI. Solinum, &c. Quorum nescio an quisquam istum attigerit.

510. SIMILES VT CORPORIS VMBRAS.] An ergo miraculosus iste fons, non tam umbras ostendit hominum quam mores? Quomodo autem mores si non umbras? Noster Codex clarè habet *ut corporis undas* Vt dicat hunc undis concipere non tam corpora quam mores hominum. Prodigiosa utriusque lectionis res est, & explicatam vellem. Sanè non spernam τὸ *undas.*

515. RARIQVE COLORIS.] Sulfurei. Nar scilicet. Nota omnia. Silius lib. VIII. Narque albescentibus undis In Tiberim properans. Vide Procopium. Gothic. I.

519. SALVTATO LIBATIS TIBRICE LIMFIS.] More prisco venerandi flumina. Hesiodus.

Μηδέποτ' ἀενάων ποταμῶν καλλίρροον ὕδωρ
ποσσὶ περᾶν πρίν γ' εὔξῃ ἰδὼν ἐς καλὰ ῥέεθρα,
Χεῖρας νιψάμενος πολυηράτῳ ὕδατι λευκῷ.

Vide qui de Formulis congesserunt.

521. OPEROSAQVE SEMITA VASTIS MOLIBVS.] Magnitudine molium arctata semita, ut operosus sit transitus. Potest & operosa semita maximis molibus strata dici, in quam sententiam video doctis ista citari. *Alta Semita*, regio Romana nota. Mos etiam Accedentibus principibus ornamentis stipare vias. Eumenius Panegyrico: Exornavimus vias, quibus in Palatium pervenitur, paupere quidem supellectile, omnium signa collegiorum omnium Deorum nostrorum simulacra pertulimus, &c.

523. OFFICIIS TREPIDANTIBVS.] Incerta adhuc spe proci. Trepidant omnia quę properant.

524. ANGVSTAT JASPIDE PECTVS.] Ponebant in gracilitate corporis decus puellarum veteres, idque procurabant cingulis & deducto cibo. Terentius Eunucho:

Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres studont
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles fient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse ajunt, deducunt cibum.
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas.

Id est tenues & pallidas, interprete Donato. Prudentius de nobilissima Puella, Eulalia:

Nec

Nec mora, carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant.

Hieronymus Epistolis: *De industria dissuta sit tunica, ut aliquid intus appareat: operitur quod fœdum est, & aperitur quod formosum. Crispanti cingulo angustum pectus arctatur, capilli vel in frontem vel in aures defluunt. Lassis*, fibula, ex ea gemma.

527. SUBSTRINGITQUE COMAM GEMMIS.] Ornamenta muliebria dudum doctis expedita. Capitis, colli, pectoris, jungit pulcrè Prudentius.

crinalis acus, redimicula, vitta,
Fibula, flammeolum, strophium, diadema, monile. &c.

527. BACCIS.] *Margaritis*, Glossæ Isidori: *Baccatum, margaritatum*. Tribacca, margarita in tres alias pretiosa apud Publium Mimum, citante Petronio.

528. BACCIS ONERET AURES.] Vulnera aurium agnoscit PLinius. *Mos Romanus* matronarum aures pretiosissimis margaritis onerare. Horatius lib. II. Serm.

Filij Aesopi detractam ex aure Metellæ
Diluit insignem baccam.

Juvenal. Sat. VI.

Auribus extensis magnos commisit Elenchos.

Alcimus Avitus ad Fuscinam Sororem.

Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum
Quæ compensarent pendentes vulnera baccæ.

Viri etiam factitabant, more peregrino. Macrobius lib. VII Sat. cap. III. *Octauius, qui natu nobilis videbatur, recitanti Ciceroni ait, non audio quæ dicis. Ille respondit: certè solebat benè foratas habere aures. Hoc eò dictum est, quia Octauius Libya oriundus dicebatur, quibus est mos forare aurem.* Petronius adscribit Arabibus; *Pertunde aures ut imitemur Arabas.* Assyriis aut Syris, Juvenalis. Sat. I.

Natus ad Eufraten, molles quod in aure fenestræ
Arguerint.

Mauris cum Cicerone Dio in Macrone:

τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ τὸ οὖς τὸ ἕτερον κατὰ τὸ τοῖς πολλοῖς τῶν Μαύρων ἐπιχώριον, διετέτρητο.

De Lydis Xenophon, Anabas. III.

529. AUCTIS COLLIBUS.] Imitatio Papiniana. XVII Conf. Domit.

Exsultent Leges, Latiæ gaudete Curules,
Et Septemgemino jactantior æthera pulset
Roma jugo.

530. NOTA MAJOR.] Quales fingebantur Dij. Alibi his Commentarijs.

531. NOVA MOENIA.] Recens tum instaurata. INScriptionem ponunt Aldus Manutius, Gruterus, alij. S.P.Q.R. IMP. CÆS. D N N. N. N. INVICTISSIMIS PRINCIPIBVS. ARCADIO. ET. HONORIO. VICTORIBVS. AC. TRIVMFATORIBVS. SEMPER. AVGVSTIS. OB. INSTAVRATOS. VRBIS. ÆTERNÆ. MVROS. PORTAS. AC. TVRRES. EGESTIS. IMMENSIS RVDERIBVS. EX. SVGGESTIONE. V.C. ET. ILLVSTRIS. MILITIS. ET. MAGISTRI. VTRIVSQVE. MILITIÆ. FL. STILICONIS. AD. PERPETVITATEM. NOMINIS. EORVM. SIMVLACRA. CONSTITVIT. CVRANTE. FL. MACROBIO. LONGIMANO. V.C., PRÆF. VRBI. D N. M. Q. EORVM. Errant qui de Imperatore Colligentes hanc instaurationem post captam ab Alarico urbem collocant. Ea tamen tanti non fuit, quin paullo post Theodericus Rex Gothorum annuam pecuniam eidem munitioni destinare opus habuerit. Cassiodorus Chronico: Rex *Theodericus Romam cunctorum votis expetitus aduenit, & Senatum suum mira, affabilitate tractans, Romanæ plebi donauit annonas, atque admirandis mœnibus deputata per anno. singulos maxima pecuniæ quantitate subuenit.*

533. DECORI TIMOR.] Metu enim Gothorum mœnia refecta. Paullinus eadem re. Natal. VIII. Felicis.

fidant legionibus illi
Perfugioq; parēte raparatis mœnia muris.
Nulla salutiferi quib. est fiducia Christi.

534. SENECTUS.] Ruinæ & rudera collapsarum molium. Idem Paullinus. Nat. X.

Hinc operum tempus confunditur, & nitet extrà
Parietibus nouitas, latet intus operta vetustas,
Fronte juuentutis tegitur fucata senectus.

535. SUBITAS TURRES.] Alludit inscriptionem.

535. CINCTOSQUE COEGIT.] In nostro Libro *cunctosque.*

537. SOLITOQUE DECENTIOR AER.] Idem alibi sæpè. Vide ad IV. Consul.

538. QUAMVIS ASSIDUO.] Allusisse dicas distichon Maronis, ipso dignum.

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane,
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

539. PRINCIPIS ET SOLIS.] Papinius de Domitiano.

insignemq; aperit Germanicus annum.
Atq; oritur cum Sole nouo, cum grandibus astris
Clarius ipse nitens, & primo major Eoo.

Neq; absimiliter Paullinus, Nat. IX.

Sed bene quod sibi Sol Felix, propriumque coruscat
Natali jubar ipse suo.

540. DETERSA.] Eleganter, velut manu. Horatius.

Albus ut obscuro deterset nubila cœlo Sæpè Notus Fulgentius, Mythol I. *Regis felicitas, aduentantu velut Solis crepusculum mundo, tenebris dehiscentibus, pauores extersit.*

541. LUNAMQUE RUDEM] Novam. Appulejus lib. XI. rudem dedicantes carinam primitias commeatus libant. Idem Lib. VI. Doctorum stilis rudis perpetuabitur Historia.

541. AUSTER.] Tres Belgici Libri *Austro* Me invito. Obviam effusum principi populum mox indicat, more noto dilectis. Suetonius Calig. cap. IV. de Germanico: *Sic vulgo fauorabilis ut plurimi tradant, quoties aliquo adueniret, vel sicunde discederet, pra turba occurrentium prosequentiumq; nonnumquam eum vitæ discrimen adiisse.*

543. QUA MONS.] Noster Codex *quod mons.*

544. LICUIT CONSURGERE TECTIS.] Videndi prætereuntis ergo. Martialis lib. X. Epigr. VI. Reditu Domitiani:

Quando erit illa dies, qua campus, & arbor, & omnis
Lucebit Latia culta fenestra nuru.
Quando mora dulces, longusq; à Cæsare puluis
Totaq; Flaminia Roma videnda via.

Paria Plinius Panegyrico

545. UNDARE.] Fluctibus velut. Populi copia talis. Virgilius:

Manè salutantum totis vomit ædibus undam.

Claudianus, Paneg. Probini. *populis undare penates.* Papinius, Thebaid. II.

foribusque immissa superbis Vnda fremit vulgi.

546. MATRIBUS ÆDES.] De summo loco spectantibus. Vide J. Lipsij Commentaria ad PLinij Panegyricum. Papinius. II. Thebaid.

attonita tectorum è culmine summo
Prospectant matres.

548. PROSPERA FATA.] Pleriq; Belgæ Libri *prospera fati* Vti Edidere quoque Aldus & Camers. Nihil mutamus. Noster Codex. *in hunc se prospera fata Gratantur durasse diem* Quod eruditius cæteris. Nil tamen mutamus.

550. QUO TEMPORA SOLUS.] Mendosa hæc quis stupor non videt? Scaliger, Claverius, Aldus, Camers, potuerunt pati unam vocē bis uno versu in Claudiano legi. Quinq; Belgæ

Belgæ cum nostro habent *Quod pectore solus.* Scribe.

moderataq; laudant
Tempora, quod clemens aditu, quod pectore: Solus
Romanos vetuit, currum præcedere patres.

Aditum ait ipsum veram pectoris dementiam manifestare. Sic laudat Stiliconem, Lib. II.

nec virus in alto
Condere, nec latam speciem prætendere fraudi.
Sed certum, mentique parem componere vultum.

551 VETUIT CURRUM PRÆCEDERE PATRES.] Notes morum priorum Principum. Claudij verò & major modestia, qui Plautium triumfantem ipse prosecutus est, Scandenti Capitolium sinistra accessit, uti scribit Eutropius libro VI. Aureliani Zenobiam triumfantis currum Patres præcessisse auctor in eo Principe Zosimus.

552. CUM TAMEN EUCHERIUS.] Unicum pignus virile suum ut habuerit, pari nimirum cum ipso vate nostro, dignitate, Stilico, notarunt jam alij ex Zosimo. Si non solido in Honorium animo, astutius, quam prudentius. Sed cur orbe principi non de hoc hærede cogitaverit Stilico, potius, quam ut suo quæsitum, servatum, propagatum cõsilio, sanguine, Imperium ignavo cuiquam alteri cesserit? Tamen negarunt omnia hoc genus etiam pessimè extorti ejus familiares, jam etiam functi.

554. DURA PARENTIS.] Paria II. Laudum.

poscentibus ipse
Restiteras, & mens aliorum prona faveri,
Iudex dura sui.

555. VEL.] ET. Notatum alibi. Paullinus. Nat. IX.

manet hæc discordia mundo,
Parte sequente Deum, vel parte ruente per orbem.

Eodem Ante:

vir tam bonus ore magistro
Quam sacer est victore animo, vel corpore victo.

Fine Octavi.

Nec cruor hæc violet quæ flamma vel unda refugit.

556. SIBI CURA SENUM.] Suo scilicet commodo. Cura senibus adscribitur, quod omnia expendant, metuant. Latinus apud Maronem.

O præstans animi juvenis, quantum ipse feraci
Virtute exsuperas, tantò me impensius æquum est
Consulere, atq; omnes metuentem expendere casus.

Sæpè eos nimia cura negotijs semovit, ut Ciceronem conscientia Cæsari fatalis conspirationis Bruti & Cassii, auctore PLutarcho.

557. MATURA ÆTAS.] Robusta, media Juventutem & Senectam. Vox duplicis potestatis, alibi nobis enarrata.

558. AULÆ.] Imperij. Epithalam. Honor. Vocat ita & domesticam vitam Principum, ut inter Ludibria Aulæ Neronianæ ponit Claudium Suetonius.

560. FLORE.] Lanugine prima. Vide ad Panegyr. Probin.

561. GEMMATO.] Uti erant vestes Imperatoriæ. Corippus, lib. II.

Nobilibus gemmis, & vivo lucidus auro.
Baltheus effulgens lumbos præcinxit heriles.
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quæ ornata metallo
Principis exerta vincebat lumina dextra.
Aurea juncturas morsu præstinxit acuto
Fibula, & à summis gemmæ nituere catenis.

Qui erant consertę gemmis vestes. Vopiscus Aureliano: *Tunc illæ vestes, quas in Templo Solis videmus, conserta gemmis, tum Persici Dracones & Tiara, tum genus purpuræ, quod postea*

nec

nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis vidit. Sic pratum vocat Nicetas Choniates Imperatorio habitu amictum principem.

563. CERTATURA LYÆO.] Inter formosissimos Bacchus. Alibi de Honorio.

Talis Erythraeis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus.

Et III. Cons. Hon.

Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
Credidit, aut junctum Bromio radiare
Tonantem?

565. CALET ORE PUDOR.] Ruborem modesti Pudoris suffusum sæpius dicit.

566. DRACONUM.] Vexilla temporibus istis usitata. Supra notata.

δράκοντες λεπτῶν ὑφασμάτων vocat Themistius, Orat. VI. Nobili hac sententia: ὅτι οὐ χρυσοῦς ἀετὸς, οὐδὲ δράκοντες λεπτῶν ὑφασμάτων, οὐδὲ, μὰ Δία, τοξότης ἐπίσημα, καὶ ἀγγελίζειν, ἀλλ' εἰ ἡ ψυχὴ ἄνω ὁρῶσα πρὸς τὸν τοῦ παντὸς βασιλέα συντεταγμένη, καὶ ἀρχομένη ἐκεῖθεν ὅσα οἷόν τε ἀρύεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῇ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείᾳ.

Principis scilicet signa & documenta sunt. Horum autem versuum auctoritate contra Bartolum & Vallam abutitur And. Alciatus Parerg. lib. V. cap. XIII.

569. CHALYBE INDUTOS EQUITES.] Cataphractos. Vide ad. II. in Rufin. Sallustius Hist. IV. *Qui prætergrediebantur Equites cataphracti, ferrea omni specie. Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant.* Ubi rationem conficiendorum talium clarè vides.

571. METALLO INFORMAT EQUOS.] Ammianus lib. XVI. *Praxitelis manu polita crederes simulacra, non viros; quos laminarum, circuli tenues aptis corporibus flexibus ambiebant, per omnia membra deducti.* Idem, lib. XXV. *Erant omnes catervæ ferratæ, ita per singula membra densis laminis tectæ, ut rigentes juncturæ compagibus artuum convenirent.* Vide & Heliodorum, libro Nono.

573. SIMULACRA VIVA.] Statuas dicit. Simplicitati puellari pulcrè est affecta oratio. Sic *pollice* mox monstrasse dicit, facilè *indicem* potens. Quam rem non animadverterunt, naso sub ablati arguti nimis carptores.

575. JUNONIA CRISTAS ORNET AVIS.] Vide Lipsium li. III. de Militia Rom. c. V.

576. RIGIDOS VIBRATA PER ARMOS.] Sericas fascias intelligit, quibus enses suspensi, aut galearum coni ornati. Cataphracti auratis squamis ornabantur. Maro.

Spumantemq; agitabat equum, quem pellis aënis,
In plumã squamis, auro conserta, tegebat.

Propertius.

Neve tua Medæ lætentur cæde sagittæ
Ferreus aurato neu cataphractus equo.

577. MERCEM.] Mercedem, præmium. Petronius. Tertullianus init. de Habit. *Mulsi tanta in terris moraretur fides, quanta merces eius exspectatur in cœlis, nulla vestrum latiorem habitum appetisset.* Alanus, libro III. Egregia sententia.

Qui calcavit opes animo victore, malignum
Devicit, carnemq; sibi servire coegit,
Cœtibus angelicis tales adscribit Honestas
Vita, virtutis meritum, mercesq; Laboris.

579. CURRU VECTUS EODEM.] Ut ante Theodosius pater. Honos enim iste summus, & dignationis patriæ. Ammianus, libro XXVI. *Valentem pronunciavit Augustum, decoreq; Imperatorii cultus ornatum, & tempora diademate redimitum, in eodem secum vehiculo reduxit, participem legitimum potestatis.* Neq; video sanè qui major honos exhiberi possit cuipiam, quam talis omnium venerationi ingestio.

581. INFANTEM MORIENS.] Annorum tamen Undecim, ut Idatius notat. Et sacris altaribus ad Exsequias Theodosij juveni propinquum astitisse dicit B. Ambrosius.

584. FIDES.] Vide. II. Stilicon. XXX.

587. HIC EST ILLE PUER.] Mirifica Energia. Alibi *Hic ille est Stilico.*

588. AB

588. AD ROSTRA QUIRITES.] More Consulatum ingredientium. Vide Plinium Panegyr.

589. SOLIO EBURNO.] Curuli sella Consulari. Notæ etiam picturæ.

594. AGNOSCUNT PROCERES.] Unum velut ex ipsis. Ait omnia ad veterem morem redacta, Senatoribus jus velut conferentibus principi.

596. ALES VICTORIA.] Rectè ita docti viri. Et clare Codex noster, cum tribus Belgis. Noti nummi, aliaq; monumenta talem præferentia. Noster III. Stilicon.

certa fuere
Gaudia; cum totis assurgens aurea pennis
Ipsa Duci sacras, victoria, panderet ædes.

598. ROMANÆ TUTELA TOGÆ.] Assignata velut Romano Imperio. Vopiscus Probo: Juno Regina, tuq;, virtutum præsul, Minerva, Tu Orbis Concordia, & tu Romana Victoria. Noster. III. Stilicon.

Victoria panderet Aedes,
Et palma viridi gaudens, & amicta Tropais,
Custos Imperij, Virgo.

Nazarius Panegyrico: *Cujus diuina virtus, & ejus comes appendixq; victoria, Vrbem Romam non præcipitantem excepit, sed afflictã excitauit.* Intelligit noster simulacrum Victoriæ in Curia cultum, de quo disceptabatur tũ temporis. Id memorat in Augusti funere Suetonius, cap. V. *Censuerunt quidam funus triumfali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ est in Curia, canentibus næniam principum Liberis.*

595. TUTELA.] Custos, tutrix. Gratius Cynegetico.

599. PATRITII SACRARIA COETUS.] Curiam Romanam dicit. Victoriam ab Hierone dono missam, pondo. CXXX. auri pendentem, in Templum Jovis Capitolini, arcem Romanæ urbis, dedicavit, ut mansuram semper, Senatus Romanus. Livius lib. XXII.

602. PROMITTIT IN ÆVUM.] Par votum illi Hieronis. Vide Livium.

603. PATRIIS LARIBUS.] Palatium dicit petiisse via Sacra. Domũ id Augusti sæpius.

604. NOMINE VERO.] Te illuc iter faciente. Sic consecrasse domos privatorũ sacris vestigijs Theodosium dicit Pacatus in finem Panegyrici. De via Sacra vid. Varro lib. IV.

602 FLAGRAT STUDIIS CONCORDIA VULGI.] Colendo in adorandoque te. Sidonius pari re, Panegyr. Aviti.

Seditiosa ciet concordem turba tumultum.

606. NON ILLECEBRIS DISPERSI COLLIGIS AURI.] IV. Consulat. DIV. *Perdurat non emta fides* Paria etiam II. Stilicon. Sparsionem in vulgus pecuniæ intelligit, sollemnem prioribus Principibus. Consulum ea consuetudo. Leo Imp. Novella XCIV. Abrogarunt Valentinianus & Martianus. L. II. Cod. de Coss. lib. XII. Indulsit iterum sed conditionib. certis, Justinianus, Nov. CV. Denuò infirmare nisus Leo Novella dicta, sed citrà effectum, ut omnes Constitut. ejus principis ne vivo quidem auctore auctoritatem Legum habuerunt. Mihi ratio non inepta videtur Fl. Vopisco dicta, si, inquit, magistratus talis virtutibus defertur, Editorem spoliare non debet. Aureliano.

609. SUA QUEMQUE SALUS.] In Salute Cæsaris consistens. Phædrus.

Lätare incolumis Roma salvo Principe.

611. SECRETI NUMINIS.] Quod veneretur in præsente Principe. Aeternitatem in Populo, Principe, Imperio, Romanis ubique præfert Claudianus.

614. REGIA CIRCI CONNEXUM GRADIBUS VEN. PUR. VULGUS.] Cõnexum ob densitatem, velut unum corpus opponit Principi populum in Theatro Circove considentem. Ingrediens autem Theatrum Princeps populum adorabat, vide notata doctissimo Taciti Commentatori, alijsque alibi. Notandum pari Ratione Veteres Antistites salutasse plebem, cum Templa concionaturi intrarent. Hericus lib. III. de Germano suo.

hinc sacris sese sollemnibus aptat
Elatis manibus plebem de more salutans.

Sternitur, & terram porrecto pectore pressans,
Ingemit, orantisq; hauserunt sidera vocē.
Connexum autem scribendum, quis non videat? etiam elegans Lectio fit.

620. CAVÆ VALLIS.] Cujus speciem Theatri aut Circi cavitas facit. Capi potest Vallis Murtia. Servius in VIII. Aeneiden: *Cauea est, ubi populus spectat. Vallis autem ipsa ubi Circenses editi sunt, ideo est dicta Murcia, quia quidam vicinum Montem Murtium appellatum volunt. Et est eadem cauea circi.*

621. PLEBIS ADORATÆ.] Etiam Triumphantes Principes venerabantur PLebem Symmachus, lib. X. Epist. XXVIII. *Oro atque obtestor, ne populum, quem triumfantes sæpè veneramini, cæteris urbibus conferatis.* Cætera notata alijs.

623. CINGUNT ARVA TIGRES.] Implent, dicas. Omnino tamen, ut olim, scribendum arbitror *ARMA.* juvante variatione. Nam quod arrisit doctis *rava tigris* nauci non est hoc quidem loco. *Arma quadrigis* equorum sueta addi, Tigridum curribus ait juncta. De ijs in Circo nemini res ignota, Junxit Tigres currui cum Bacchum præferret, Alagabalus, scriptore Lampridio.

625. SVBITÆQVE ASPECTVS ARENÆ.] Subitò immissas feras, eo loco eaque forma non exspectatas. Ludicris id genus aut commissionibus affectata miracula sæpius indicant Claudianus, scriptoresq; alij, Arena, spectacula, cursus, pugnæ.

626. LYBICOS CRVORES.] Africanas feras notatissima spectacula. Quæsita vide ex proverbio Africam semper aliquid ferre novi.

627. BELLIGEROS LVSVS.] Gladiatorum, in speciem verorum; aut commissa simulacra bellorum. Illustrarunt docti pridem omnia, peculiaribus libellis, Adversarijs, Semestribus, ad Manilium, Ammianum, alios.

627. AREA.] Spatium Circi. Vide Scaligeri notas ad Lib. III. Manilij.

628. TEXTAS LEGE FVGAS.] Cursus, recursusq;, Maro, lib. V.

Haud aliter Teucrûm nati vestigia cursu
Impediunt, texuntq; fugas, & prælia, ludo.

629. PVLCRAS ERRORVM ARTES.] Ita retinuit vulgatam scripturā Scaliger. Claverius de Cujacianis *errorum acies* Consensu Belgarum duorum & nostri. Nobis tamen prius illud magis placet, cum tota res sit in arte veritatem imitante. Favent & Aldus, Bentinus, Camers. Libris usi minimè contemnēdis.

630. JVCVNDA] Jucunditates: spectacula pulcra & delectantia. Sic *frivola* usus scriptorum habet pro rebus nullius momenti. Possis & ad *signa* referre, quo pacto salebræ remanent nullæ. Sequentes versus mirificè sonum rei ipsius referunt, in quibus mutandum nihil, sunt enim artificiosissimi & ingeniosissimi.

630. CLAVDITVR ENSE.] Noster. *ictu.* contra omnes cæteros; nec ineptè. Prorsus vero non assentimur Scaligero *plauditur* reponente. Cum enim parmæ & ensis ictus alternis audiantur, numquam tamen modulatio nisi in ensis sonum desinit, quippè acutiorem. Quo magis inspicies hæc eo ingeniosiora videbis.

631. SALVTANT.] Adorant. Eadem enim sæpè priscis ista duo; non alia ratione quam quod adorare, manum est ori admovere ad simulacrum aliquod salutandum. Minutius Felix Octavio: *Cæcilius, simulacro Sarapidis denotato, ut vulgus superstitiosus solet, manum ori admouens, osculum labiis impressit.* Eum honorem Principi habitum notatum pridem eruditis.

632. GALEÆ.] Milites armati, *Galeati.* Vide nobis dicta ad Constitutionem Feudalem Caroli Calvi Altero Adversariorū Volumine.

633. PARTITIS INDE CATERVIS.] In partes diductis, quod Petronius dicit. Ludorum descriptionem Romanis aptavit ex Homero Virgilio Papinio. Videntur ad talia speciales cohortes habuisse Romæ Imperatores, quos à pompa, splendoreq; vestimentorū, *Ostensionales,* operi cætero aliquà exemtos, dixe-

tirerunt. Lampridius Alexandro: *Milites, quos Ostensionales vocant, non pretiosis, sed speciosis, claruq; vestibus ornabat.* De quo genere pluribus suo loco.

634. SEMIFERI JUVENCI.] Labyrinthum Cretensem dicit. Omnia ad pueros nota.

637. IMMOTO]Numquam post movẽdo, uti Poetatur. De Jani fano, trita omnia.

639. PACI LARGITUR.] Dum non abstrahit usibus belli. Jam apertum Fanum in bellum trahebat decora militaria, pacem hactenus ornantia. Eum vitulantem ad Consulatum Principis eduxit XVII. Consulatu Domitiani, Papinius, & imitatur Sidonius.

646. ORE CORONATVS.] Facie. Maro sæpè.

642. TIBRIS.]Magnum hujus momẽtum in rebus Romanis. Maro ex Ennio. *Tuq; Pater Tiberine, tuo cum flumine sancto.* Noster initio hujus Libri.

> *Qualis erit terris quem mons Evandrius offert*
> *Romanis auibus; quem Tibris inaugurat, annus.*

645. FORA VLPIA.] Forum Trajani ait Fascibus Consularibus ab Imperatorio Lictore cinctum, ut concursum summarum dignitatum indicet. De fascibus auratis notavit doctissimus Commẽtator Taciti, ut & Theodorus Marcilius ad Fragmenta XII. Tabularũ, de Foro Trajani, Alij, & idem in Admirandis Romanæ rei, lib III. cap. VII. *Manubittebant* eo loco novi Cõsules. Sidonius Anthemiano.

> *quam magna geras quam tempore paruo,*
> *Aut genero bu mox, aut te ter Consule, dicam.*
> *Nam modo jam nos Festa vocant, & ad Vlpia poscunt*
> *Nos fora, donabis quos libertate Quirites.*

Quo non ineptè & ista nostri eruditi deducũt.

649. GETICA FRONDE.] *Laurea.* Victoriæ ejus indice. Omnia jam sunt nota.

649. COLLATA TRIVMFATI PROCVLCAT HONORIVS ISTRI.]Ex pictura omniq; Victorum repræsentatione. Mos autem debitus victorijs insignibus plurium gentium, hostium pede impositum colla calcare. Glycas, Tomo IV Annalium: *Diogenes Imp. in hostium denique potestatem venit, vinctusq; ad Sultanum ducitur. Ille solio suo desiliens pro more calcata Diogenis ceruice, mox eum de terra erigit, amanterq; complectitur* Corippus lib. I. *Vandalici calcantem colla tyranni.* Liber Josuæ, cap. X. *Cumq; Reges ad eum captiui deducti forent, omnes vocauit Israelitas, aitque exercitus principibus, ite pedibus calcatum Regum colla istorum.* Baruch Propheta, cap. IV. *Persecutus est te inimicus tuus, sed cito videbitis interitum ejus, superq; ceruices ejus pedem ponetis.* Eutropius, lib. X. *Valerianus Imp. captus apud Persas ignobili seruitute consenuit. Nam, quamdiu vixit, Rex ejusdem prouinciæ, incuruato eo, pedem ejus ceruicibus imponens solitus erat Equum conscendere.* Tzetzes, Chil. 2.

> τὸν ῥωμαίων ἄνακτα ἐπτήτευσιν οἱ πέρσαι,
> τραχήλῳ δὲ πατήσαντες, οἷα δεδουλωκότες.

Gerbertus Epist. XVIII. *Qui Regulam B. Benedicti professi estis, & pastorem deserendum abjecistis, colla tyrannis sponte* (calcanda) *subdidistis.* Sibylla apud Lactantium, lib. VII. capite XVIII.

> ἡμετέρας δουλείας
> Ζυγὸν δυσβάστακτον ἐπ' αὐχένι κείμενον ἀρεῖ,
> Καὶ θεσμοὺς ἀθέους λύσαι, δεσμούς τε βιαίους.

Ælianus, Variar. libro X. capite XXII.

Διώξιππος ἁρπάσας τὸν ἄνδρα σὺν τῇ πανοπλίᾳ, ἐπιβὰς ἐπὶ τὸν αὐχένα αὐτοῦ κειμένου, τὴν μάχαιραν ὑφαρπάσας, ἀπέκτεινε τὸν ὁπλίτην.

Virgilius, lib. I. Contra Eutychen: *Videas illico Arium tamquam triumfali victoria suscepta materia, latius insultare, & sub detestabili*

bili perfidia colla subjugare fidelium. Vide Adversar. lib. XLIV.

ISTRI.] Accolarum gentium. Omnes Fluvii nobilissimi nomine intelligit. Id cum adspiratione scribendum, contra morem notitiamq; vulgi, docet Terentianus:

Vna nam spiramen addit omnibus vocalibus.

Hasta quando & hedera ducis, Hister, hostes, atq; humus.

Cujus auribus ridiculus tam fuit Ister, quam sine aspiratione istæ aliæ voces.

649. ANNVS.] Noster Codex. *ANNIS.*

651. HOSPES HONOR.] Peregrinus. *Hospita Ciconia*, Publius apud Petronium.

653. AVSPEX.] Omnia primi Consulatus auspicato facta, notatum alibi.

654. ANNI.] Codex noster. *Annum.* non inepte. Et multa is ita contra omnes.

656. NUMEN.] Ipsis Principum Consulatibus Genium adscribebant. Similia in Panegyricis, plurima inscriptionibus priscis

659. SEXTVS TAMEN ISTE.] Rectè sic Libri. Claverius secius *IPSE.*

660. PRÆTERITIS MELIOR, VENIENTIBVS AVCTOR.] Melior præteritis, ob ceremonias & omnia cætera Romæ facta solemnia. Male noster Codex *Actor.* Auctor enim princeps honorum, quo promovente honoratus gaudeat, quem agnoscat felicitatis auctorem. Spartianus Adriano: *Cibis etiam castrensibus in propatulo libenter est usus, hoc est larido, caseo, posca, exemplo Scipionis Africani, & Auctoris sui Trajani.* Noster priore in Eutropium:

Nullius Eutropius, quam qui se protulit, antè

Direptas possedit opes; nullumque priorem

Perculit exsilio: solumque hoc ritè peregit

Auctorem damnare suum.

Sic homo suæ auctoritatis, nomini servire obstrictus. Spartianus, Eodem Libro: *Decoctores bonorum suorum, si sua auctoritatis essent, catamidiari in theatro, & dimitti jussit.*

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI,

IN NUPTIAS HONORII AUGUSTI EPITHALAMION,

Animadversiones.

SEgregavimus elegantissimas has Odas à Libro, quod Liber sit Panegyricus Poetæ in sollemnitate Nuptiali Augusta dictus, ut præfatio docet. Carmina autem hæc verum Epithalamion, non aliis numeris conceptum, quam quibus puellarum ipsi chori usi ad choream, aliasq; festivitates: quæ cum unæ non fuerint, nec unis forte tempore, modoq; institutæ, hæc etiã carmina vario sunt metro concepta, quibus quidem lepidius, elegantius, dulcius, doctius, nihil ad nos in hoc genere pervenit, neque paucis demtis, optimi ævi quivis vates meliora dedisset. Disjunctionem istam habuerunt Libri etiam Italici, quibus suam Editionem expressit Aldus Manutius. De Epithalamiis dudum alii, nec nos recoquimus vulgaria jam, etsi possent multimodis augeri.

EPITHALAMION.] Vnus Belga Liber FESCENNINA inscripsit. Neutiquam absurde. Potior mihi tamen ille titulus, cum nequaquam joca ipsa, Fescenninique cantus hic sint, sed illa ipsa verba, quæ occentata novis nuptis. Tamen neque pugnavero, si sint Fescennina nuptiales quilibet cantus translata, quæ ex se rudes, incompositique versus solis nequam dictis commendati, Livius, lib. VII. *Non, sicut ante, Fescennino versui similem, incompositum, tenurè, ac rudem alternis jaciebant.* Horatius, lib. II. Epist.

> *Fescennina per hunc invecta Licentia morem*
> *Versibus alternis opprobria rustica fudit.*

Quæ loca docent alternos versus fuisse, temere jactatos. Inde Ioci maligni, aut Satirici. Macrobius lib. II. Saturn. cap. IV *Triumviralibus temporibus Pollio, cum Fescenninos in eum Augustus scripsisset, ait: At ego taceo, non est enim facile in eum scribere, qui potest proscribere.* *Fescenninum*, Deum ipsum Nuptialem dictum docere vult glossator vetus Prudentij. Eum intelligit Seneca Medea.

> *Hinc illinc juvenes mittite carmina,*
> *Festa dicax fundat convicia Fescenninus.*

Hymenæum enim ipsum ad Magnatum nuptias Cantorem faciunt Poetæ, adque id munus invitant. *Fascenninum* eumdem dictum suspicor ex Festo: *Fesnoa * vocabantur qui depellere Fascinum credebantur.* Alibi docui membranas habere *Fascinous vacabatur.* Vnde

de *Fascininum* scribendum auguror; Etiam apud Scholiasten Prudentii fortè, is enim procul Festi Epitomam respexit. Verba. *Fescennina nuptialia sunt carmina, dicta ab Vrbe Fescenna, sive quia Fascinum pellunt: Item Fescenninus Deus Nuptiarum dicitur. Fescennina tamen, quod indicavi* modo, est ubi sollemnitates omnes nuptiales denotant. Arnobius, lib. IV. *Quando & quosdam Deos Nuptias celebrasse, & festas habuisse frequentias, dicitis; & lusisse in his Deas, & quod participes Fescenninorum non essent, perturbasse discordiis omnia.* A Jocis quidem illis disjungit Auctor ipse has odas, cum ait, Carm. IV.

Dicant pervigiles carmina Tibiæ,
Permistisque jacis turba licentior,
Exsultet; tetricis libera Legibus.

Et certè si eo titulo scripsisset, non dubito jocosiores fuisse exituras, cum nec à lascivioribus jocis Philosophum nostrum abhorruisse doceant Libri in Eutropium. Ipsa Fescenninorum Licentia à Sabinis erat oriunda, ferebatque eam contracta fronte maritus, ut rem seriam agere videri volens. Lucanus, lib. II. in funestis Nuptiis.

Obsita funerea celatur purpura lana.
Non soliti lusere sales, ne more Sabino,
Excepit tristis convicia tecta, maritus.

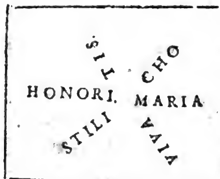
Ab his jocis pes Poeticus Amphimacrus, titulum accepit Fescennii, auctore Diomede, Libro III. Cujaciani Libri, mutato genere, FESCENINOS, inscripserunt. Quos notare porro etiam licet toto Nuptialium festorum tempore non cessasse; sed impudici sermonis vernilitatem undique personuisse, tam in conviviis quam extra ea. Cyprianus, Disciplina & Habitu Virginum, cap. XIV. *Quasdam,* inquit, *non pudet nubentibus interesse, & in illa lascivientium libertate sermonum colloquia incesta miscere; audire quod non licet, dicere: observare & esse præsentes inter verba turpia & temulenta convivia, quibus Libidinum fomes accenditur, Sponsa ad patientiam stupri, ad audaciam sponsus animatur. Quid illic discitur? quid videtur? Quantum à proposito suo virgo deficit, quando, pudica quæ venerat, impudica discedit? Corpore licet virgo ac mente permaneat; oculis auribus, lingua, minuit illa quæ habebat.* Ita etiam ultimo edita sunt sancti viri verba; Scripsisse tamen arbitror? *Corpore licet virgo permaneat: at mente, oculis, auribus, lingua, minuit illa quæ habebat.* Sanè nisi mens tangeretur per sensus, minime minuerentur possessa.

IN NUPTIAS.] Occultiorem harum Nuptiarum caussam fuisse memorat Zosimus, ut principe non nimium sollerte in generum adscito, eo securius summam rerum Stilico administraret, lib. V. de Odiis Eutropii & Stiliconis:

ἀλλοτρίως δὲ πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντες, ἐπὶ πάσης ἀδείας τοῖς τῶν ἀρχομένων κακοῖς ἐνετρύφων: ὁ μὲν ἤδη τὴν θυγατέρα Μαρίαν ὀνωρίῳ τῷ βασιλεῖ γαμετὴν δεδωκὼς, ὁ δὲ κυριεύων ἀρκαδίου, καθάπερ βοσκήματος.

Vt ergo pejoribus artibus Arcadio Eutropius, inque pessimos effectus, imperabat, sic acquisierat in Honorium sibi potestatem Stilico per has Nuptias. Quæ & caussa fuit cur matrimonium hoc, contrà Puellæ ætatem properatum fuerit à Serena, uti & alterum Thermantiæ. De quo verba Zosimi, ut sentiunt, si forte Vera proponam: *Imperator Honorius, Maria Conjuge (jampridem) rebus humanis exemta sororem ejus Thermantiam sibi jungi petebat. In hoc Stilico quidem non assensurus videbatur: sed urgebat Serena, quæ has Nuptias ob hujusmodi caussam confieri vellet. Cum Honorius sibi Mariam jungeret, mater Puellæ, Serena, quæ eam nec dum nubilem ætatem attigisse cerneret, at neque sibi posset imperare, ut differrentur Nuptiæ, & immaturam maritali consuetudini tradere, nihil arbitrabatur aliud, quam injuriam Naturæ facere; nacta mulierem talium negotiorum sollertem artificem, ejus opera perficit ut princeps, cum filia*

ita quidem viveret, torique unius ambo consortes essent, verum ille nec vellet nec posset ea perficere quæ viri essent. Interim puella virgine mortua non abs re Serena quæ sobolis Imperatoriæ consequendæ percupida esset ob metum, ne sibi de tanta alioquin potentia decederet, id operam dabat ut Honorium alteri etiam filiæ copularet, quo facto, puella post paullo & ipsa interit, cum idem ei, quod priori accidisset. Vera hæc an falsa, dispicere non licet. Facile tamen conjectu, non sine arcana caussa germanos duxisse Principem, & virgunculas ambas periisse. Virgines obiisse, diserte notant Chronologi. Marcellinus Comes: *Stilico Comes, cujus filiæ duæ Maria & Thermantia singulæ uxores Honorii principis fuerant, utraque tamen virgo defuncta, spreto Honorio, Eucherium filium suum voluit Cæsarem ordinare.* Sanè nec noster omnino Stiliconis Consilia dissimulat, cum cum Vxore palam & ubique celebrans, Eucherio abblandiens interdum, velut rerum aliquando potituris. Memorabilem historiolam inventi sepulcri hujus Mariæ, Vel potius Thermantiæ, de quo vise Adversariorum nostrorum Lib. CLXVII. cap. XIII. tetigimus suprà, sed præstat proponere integram de ea Epistolam Henrici Bullingeri, ad Joachimum quondam Vadianum, tantæ opinionis virum, ut verba etiam ejus emendare voluerit maximus Cujacius, scriptam. *Anno*, ait is, *Domini M. D. XLIV. Pridie Non. Februarii à fossoribus, qui fulciendis fundamentis terram effodiunt, nova Basilicæ S. Petri, à Iulio PP. incoata, non longe à mole quadam rotunda, ubi Mausoleum fuisse Honorii Cæsaris nonnulli putant, nunc vero in Sacrarij usum cessit, reptum est sepulcrum marmoreum, cujus operculum, & ipsum marmoreum, longum erat Pedes X. Latum VI. altum, unum & S. Vas ipsum cujusdam amplitudinis, foris quadratum, intus obtusos habebat angulos. Sublato operculo reperta sunt ossa duorum cadaverum, quorum alterum fuisse Mariæ, Sponsæ Honorii, Filiæ Fl. Stiliconis, ex certis indiciis colligitur, alterum quoque Thermantiæ, ejusdem Honorii sponsæ, & ejusdem Stiliconis filiæ fuisse creditur, Quas utrasque virgines defunctas Historici tradunt, & Regio habitu simul cum dotibus sponsalibus conditas esse, ex iis ornamentis, quæ apud cadavera inventa fuerunt, constat. Erant autem hæc cadavera palliis aureis involuta, ipsaque calvaria aureis cincta diadematis. Fila vero palliorum vetustate computruerant, externi limbi, ipsaque diademata auro ductili constabant, quare ex iis aurum conservatum est: Ossa adhuc cohærentia, simul cum vestibus, statim ad attactum sensumque aeris abierunt in pulverem. Aurum ex vestibus collectum, & purgatum, ponderabat libras circiter. LXXX. In pectore alterius massa, racemi specie, dependebat, composita ex auro, Adamante, Smaragdo, atque aliis gemmis. Apposita erant & vasa aliquot perforata, forma clepsydrarum, odoris gratia concinnata. Margarita grandiuscula LIII. sed squalore sic confecta, ut digitis dissiparentur: Annuli aurei, plures C. quibus maxima gemma per orbem atque circumferentiam erant inserta, Iaspides, Carbunculi, Adamantes, & reliqua. Cochlea aliquot, aurea, calamistra aurea, sitella quædam argentea, mirabilis artificii vasa aliquot Crystallina. Vas quoddam sive concha, ex Achate Lapide; Item ornamentum quoddam panis fere specie, constans ex duabus gemmis, quarum altera Carniolus erat, altera Topazius, quas connectebat Circulus, sive Zona, aurea, distincta & ornata variis gemmis. In lapidum superficie utrimque insculpta fuere nomina, hoc fere modo*

Ihr

In altero latere eadem legebantur Honorii atque Stilichonis, atque etiam hæc nomina THERMANTIA SERENA. Delata sunt mox omnia in Palatium vicinum, ad Pontificem Maximum, ubi nunc adservantur. Hæc ex relatione duorum fidedignorum testium referre sese, tum primum Roma venientium, addit sequente Epistola idem Bullingerus, quæ caput tamen præcedentis esse debebat, & fuit utiq; olim. Non paullo aliter recenset, qui tum Romæ, fuit. Barthol. Marlianus lib. V. capite XXI. Topogr. Vrbis, cui potius est ut fidem demus. Ex quo Gruterus etiam aliter p. 287. Inscripti CCLXXXXII. Nominibus autem Honorii & Mariæ marmori inditis, percelli nemo debebat, ut dubitaret de hoc sepulcro, titulorum enim nomine, utque Honorio & Stiliconi extremum Vale diceret jam sepelienda puella, illa addita sunt. Et diademata omnem dubitationem tollunt.

HONORII.] Honorium nomen habuisse ad vocabulum fratris Theodosij, nobis persuasum est, licet patrem Theodosio ipsi Honorium scribat Victorinus, de quo supra. Ejus Honorii filia erat Serena, conjugis Stiliconiæ. Claudianus Pan. Serenæ:

gestabat Honorius arcto
Te pater amplexu, quoties ad limina princeps
Theodosius, privatus adhuc, fraterna veniret.

Et Zosimus, lib. V.

Σέρηνα ᾗ ἦν παῖς Ὁνωρίε, ὃς Θεοδοσίῳ, τῷ τῶν βασιλευόντων πατρὶ, γέγονεν ἀδελφός.

Et alibi. *Frater autem Theodosii à patruo, Theodosii senioris fratre*, communi id nomen habuit: non quidem novum Imperatoriæ familiæ, cum Valentiniani sororem Honoriam agnoscat ex veterioribus Suidas. Zosimus autem illud incogitanter: quod Thermantiam idem fatum cum Maria expertam, paullo post nuptias Augustas obiisse & ipsam ait modo:

ἡ Σέρηνα βασιλείκ γονῆς ἐπιθυμοῦσα, δὲ μὴ τὴν πρώτην αὐτῇ δυναστείαν ἐλαττωθῆναι, τῇ δευτέρᾳ θυγατρὶ συνάψαι τὸν Ὁνώριον ἔσπευδεν, ὃ δὴ γενομένε, τελευτᾷ μὲν ἡ κόρη, μετ' ὃ πολύ, ταυτὰ τῇ προτέρᾳ παθοῦσα.

At non multis abinde paginis diserte tradit ab interitu Stiliconis, aliquot abinde annis, Thermantiam eamdem domum remissam.

ὁ ᾗ βασιλεὺς Ὁνώριος, τὴν μὲν γαμετὴν Θερμαντίαν, παραλυθεῖσαν ὃ βασιλείκ θρόνε, τῇ μητρὶ προσέταττε παραδίδοσθαι:

Quæ est crassa oblivio, novæ omnino Historiæ censui adscribenda. Prior vero sententia ex scriptoribus Christianis, & sepulcro isto, verior videtur. Non inepta memorari Joannis Camertis Observatio, non videri nempe tam propere amplexibus Honorii Mariam exemtam, quam videri velint Chronologi, de qua ipse Claudius noster Pæane Gildonico scribat.

Tyrio qua fusus Honorius ostro
Carpebat teneros, Maria cum conjuge, somnos.

Modo sciamus tamen Victoriam Gildonicam & Nuptias Honorii eumdem annum incidere. Qui Christianus fuit Trecentesimus Nonagesimus Octavus.

ODA I.

PRINCEPS PULCRIOR.] Ingens gratia pulcritudinis in viro Rege aut Principe. Et rationi congruum videtur, qui aliis imperet, alios ut multos specie, cultui opportuna, antideat. Quo spectat quod de Virtute Maronis dictum, nullo ingenio nonnulli vituperant

Gratior

Gratior est pulcro veniens è corpore virtus Sane vetustissima est gnome Theognidis nostri: Quod pulcrum carum, quod nec pulcrum, hoc neque carum est τῦτ' ἔπ☉ ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων. Euripides ex oraculo suo:

> πρῶτον μὲν εἶδ☉ ἄξιον τυραννίδ☉.

Neq; enim à Deo aut Natura aliter constitutum etiam est. Indeque forma à prudentissimis scriptoribus vel primo loco in Principibus ostentatur. Plinius Paneg. Trajani: *Principi nostro, quanta Concordia, quantusque concentus omnium laudum, omnisque Gloria contigit, ut nihil severitati ejus hilaritate, nihil gravitati simplicitate, nihil majestati humilitate detrahatur. Iam firmitas, jam proceritas corporis, jam honor Capitis, dignitas oris, adhoc ætatis indeflexa maturitas, nonne longe lateque principem ostentant. Ita deformiores contrà Principes despectui Romanis fuisse, adsuetis speciosis videlicet, exempla non desunt.* Tacitus Hist. I. de Galba: *Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat, assuetis juventæ Neronis, ac Imperatores forma ac decore, ut mos est vulgi, comparantibus.* Imperatorem sic implere dicitur, qui ipsa specie eminet vulgo, & prior est cæteris Ammiano Marcellino l. XXVIII. de Gratiano: *Consurrectum est posthac in laudes majoris principis & novelli, maximeque pueri, quem oculorum flagrantio Lux commendabat, vultusque & reliqui corporis jucundissimus nitor, & egregia pectoris indoles, quæ Imperatorem implesset, cum veterum lectissimis comparandum, si per fata proximosque licuisset.* De suo Stilicone noster, primo Laudum.

> *Iam tunc conspicuus, jam tunc venerabilis ibas,*
> *Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris.*

Generali sententia Nonnus lib. III.

> Θάμβεε φυλίκων εἶδος, χρυσοφεγγέων τῷ ἀνάκτων
> Αὐτόματοι κήρυκες ἀναυδέες εἰσὶν ὀπωπαί.

Index generositatis, Venustas corporis. Saxo Grammaticus lib. II. Dan. Histor. Nec humili natum loco liquet quem, certissima nobilitatis index, Pulcritudo, commendat, quod de Barbarorum sententia ait Galterus versificator lib. VIII. Alexandr.

> *Barbara simplicitas à majestate venusti*
> *Corporis, atq; habitu, veneratur, & æstimat omnes.*
> *Magnorumque operum nullos putat esse capaces*
> *Præter eos, conferre quibus Natura decorum*
> *Dignata est corpus, specieque beare venusta.*
> *Sed modico præstat, interdum corpore major*
> *Magnipotens animus; transgressaque corporis artus*
> *Regnat in obscuris præclara potentia membris.*

Laudabilis vero eximie decor ille corporis ubi animus Sapientia & Consilio instructus est, quod raro accidere visum Petronio Arbitro, ubi ait; *Raram facere mixturam cum Sapientia formam.* Sicque commendantur Heroes ab omni genere scriptorum. Witechindus lib. I. Saxon Orig. de Rege Henrico: *Cum ingenti polleret Prudentia Sapientiaque, accessit & moles corporis, Regia dignitati omnem addens decorem.* Idem lib. II. de Othone: *Equitatus gratiam Regia gravitate interdum exercens: accessit ad hæc & corporis moles* (majestatem dicere voluit Witechindus) *omnem Regiam ostendens dignitatem, capite cano, sparso capillo, oculi rutilantes, inque modum fulguris cita repercussione splendorem quemdam remittentes.*

Talem formam capi volunt, cum Regiam laudant cæteri, quæ nimirum ipso aspectu Dignitatem animi præferat. Ita Sanctos Christi legimus Oris quoque & corporis venustate commendatos. Auctor Vetus Vitæ Frodoberti, Nobiliores enim sponte omitto: *Fuit idem sacratissimus vir non solum animo splendidus, sed etiam venusto & procero corpore speciosus, ut illi etiam perhibent, qui ejus Sacratissimi corporis ossa se adspexisse ferunt.* Ita fuere gentes, qui, Euripidis velut Oraculo facessito, ad speciem virtutemque Corporis Principes legerent. Nicolaus Damascenus.

Αἰθίοπες Λίβυες, τοὺς ταχυτάτους αὐτῶν αἱροῦνται βασιλεῖς.

Et quidem justissimis prælatos, subdit enim: τῶν δὲ ἄλλων τιμῶσι τὸν δικαιότατον. De suis populis Abbo in Obsessæ Lutetiæ lib. I. Rex quoniam facie splendens, formaque venustus Creditur. Notanda quæ scribit Athenæus, lib. XIII.

ἐπαινῶ δὲ, inquit, καὶ αὐτὸ τὸ κάλλος, καὶ γὰρ ἐν ταῖς εὐανδρείαις τοὺς καλλίστους ἐκκρίνουσι, καὶ τούτους πρωτοφορεῖν ἐπιτρέπουσιν. Ἐν Ἤλιδι δὲ καὶ κρίσις γίνεται κάλλους, καὶ τῷ πρώτῳ τὰ τοῦ θεοῦ φέρειν τεύχη δίδοται, τῷ δὲ δευτέρῳ τὸν βοῦν ἄγειν, ὁ δὲ τρίτος τὰς θυηλὰς ἐπιτίθησιν. Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λέμβος ἱστορεῖ, ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυμάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἡ καλλίστη. Vbi subdit. καθίστασι δὲ καὶ πολλοὶ τοὺς καλλίστους βασιλέας, ὡς μέχρι νῦν οἱ Ἀθάνατοι καλούμενοι Αἰθίοπες.

De Indis eadem scribit Strabo lib. XVI. Epitomator Stephani.

Κάθαιια. πόλις Ἰνδική. τιμῶσι δὲ τοὺς καλοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε βασιλέα τὸν κάλλιστον αἱροῦνται.

In Romanis Principibus summam speciem commendant, Germanico Suetonius, Commodo Herodianus, Gratiano, Ammianus, Diadumeno Lampridius, Maximino Juniore Capitolinus, Numeriano Vopiscus, Aliis alij. Qualis deceat Regem, qualibus instructa artibus, nemo docuerit pulcrius Themistio, cujus consule Orat XIV.

περὶ δὲ Αὐτοκράτορος ἐγκωμιάζοντος αὐτὸν πρὸς τὴν γερουσίαν.

Nec desunt exempla sola corporis pulcritudine & firmitate ex infimo ad summum locum eductorum. Lege Herodianum in Maximino, Procopii Anecdota, Justino ἀναλφαβήτῳ. Fuit cum contra & pessumdederit forma corporis studiosos; quibus accenseas licet Claudiani nostri hostem, Rufinum, si qua fides aliorum exscriptori, Nicephoro Callisto, lib. XIII. Histor. Eccles. cap. I. Cui accensere liceat multas de Milesiis nostris.

CORVSCO SIDERE.] Vibrationem oculorum innuere arbitror: sunt & formæ totius quidam radii, quales in Gratiano, verbis modo adscriptis, agnoscit Ammianus. quem oculorum flagrantior Lux, vultusque, & reliqui corporis jucundissimus nitor commendabat. Igneum nitorem vocat noster primo Laudum Stilicon.

celsi nitor igneus oris.

Et isthic mox Quæ digna formæ laus erit igneæ? Herodianus, de Commodo:

καὶ τὴν ὄψιν ἦν ἀξιοθέατος, σώματός τε συμμετρίᾳ, καὶ κάλλει προσώπου μετ' ἀνδρείας, ὀφθαλμῶν δὲ γὰρ ἐρυθμίαι, καὶ πυρώδεις βολαὶ, κόμη δὲ φύσει ξανθὴ, καὶ οὔλη. Pluribus infra ad Librum de Nuptiis.

SIDERE PULCRIOR.] Verba sunt Horatii, lib. III. Od. IX.

Quamquam sidere pulcrior
Ille est, tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Frequens comparatio ad sidera eximiarum formarum. Musæus de Hero & Leandro.

Ἀμφοτέρων πολίων περικαλλέες ἀστέρες ἄμφω.

Incertus

Incertus Epigrammatarius ad Hypatiam. VII. Antholog.

> Ὑπατία σεμνὴ, τῶν λόγων εὐμορφία,
> Ἄχραντον ἄστρον τῆς σοφῆς παιδεύσεως.

Sic de Bove Theocritus Hercule Leonicida.

> Φαέθων μέγας, ὃν ῥα βοτῆρες
> Ἀστέρι πάντες ἔισκον, ὅθ' οὕνεκα πολλὸν ἐν ἄλλοις
> Βουσὶν ἰὼν λάμπεσκε.

Eunapius, Maximo:

Εὐσέβιος δὲ παρόντος μὲν Μαξίμου τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου, καὶ τὰς διαλεκτικὰς μηχανὰς, καὶ πλοκὰς ὑπέφευγε, ἀπόντος δὲ ὥσπερ ἡλιακοῦ φέγγους ἀστὴρ ἀπέλαμπε, τοσαύτη τις εὐκολία καὶ χάρις ἐπήνθει τοῖς λόγοις. Sophocles principio Electræ.

> ὡς κἀμ' ἐπαυχῶ τῆσδε τῆς φήμης ἄπο
> Δεδορκότ' ἐχθροῖς, ἄστρον ὡς, λάμψειν ἔτι.

PLato, in Puerum abs se adamatum.

> Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν Ἑῷος,
> Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις Ἕσπερος ἐν φθιμένοις.

Hoc est, Appuleio interprete.

> *Lucifer ante meus rutilans mortalibus Aster,*
> *Hesperus à fato manibus, ecce, nites!*

Virgilius, lib. VIII

> *Ipse agmine Pallas*
> *In medio, chlamyde & pictis conspectus in armis*
> *Qualis ubi Oceani perfusus, Lucifer, unda,*
> *Extulit os sacrum cælo.*

Ælianus, Variar. lib. XIII. cap. I. de Aspasia quam in exemplum admirandæ formæ proponit:

οὐ γὰρ ἂν αὐτὴν τις εὐκόλως οὐδεὶς εἶδεν, ἀλλ' ἀδοκήτων, καὶ ἀπροόπτως ὑπέφηνε, διώκουσα θηρίον, ἢ ἀμυνομένη τινὰ, ὥσπερ ἀστὴρ, διαττάττουσα ἐξέλαμπεν, ἀστραπῆς δίκην.

Quomodo forma formosa fulguri comparatur ab Heliodoro, lib. III. ubi sermo de Theagene.

ὥστε ἔνδοξον ἂν ὑπ' ἀστραπῆς τὸ φαινόμενον πρότερον ἅπαν ἠμαυρῶσθαι, τοσοῦτον ἡμᾶς ὀφθεὶς κατέλαμψεν. Theocritus. Hyla.

> κατήριπε δ' ἐς μέλαν ὕδωρ
> Ἀθρόος, ὡς ὅτε πυρσὸς ἀπ' οὐρανοῦ ἤριπεν ἀστὴρ
> Ἀθρόος ἐς πόντον.

Homerus, Iliad VI.

> παῖδ' ἐπὶ κόλπον ἔχουσ' ἀταλάφρονα, νήπιον αὔτως,
> Ἑκτορίδην ἀγαπητὸν, ἀλίγκιον ἀστέρι καλῷ.

Aristænetus lib. II. Epist. IV.

χθὲς ἐν τῷ στενωπῷ τὸ σύνηθες ὑπεσύριττον τῇ δωρίδι, ἡ δὲ ὑπερκύψασα, ὡς λαμπρὸν ἀνέτειλεν ἄστρον.

Ita plurimi Græci Amatore μαρμαρυγὴν quampiam in amasiorum venustate agnoscunt.

Μαρμαρυγὴν χαρίτων vocat Musæus, variis titulis insignit, uber talium ad nauseam, Nonnus, αἴγλην Lib. XI. μαρμαρυγὴν στίλβουσαν, lib. XXXIII. σέλας. lib. XXXIV. ἀνθῆρα iterum XXXIII. &c. ἄνθος nuncupat Quintus Smyrnæus, lib. I. ἀμάρυγμα προσώπου, Synesius Hymno I. Quo sermonis

nis

nis modo ἄνθος πυρὸς in Æschylo legimus, Florem flammæ Lucretio, Manilio, Mario Victore, Papinio, Capella: Floridos oculos Apuleio. II. Milesiar. Porro κάλλος σίλβον Homerus in Paride, Iliad. III. λαμπόμενον Homerida Hymno Veneris agnoscit. ὀφθαλμοὶ πάντας καταστράψαντες sunt apud Heliodorum, lib. I. & II. τὸ φλέγον τοῦ βλέμματος, lib. III. βολαὶ ὀφθαλμῶν, lib. VII. κάλλος μαρμαίρων, penes Theocritū, sive Moschum Europa. φαινόμενον κάλλος in Eunapio Procemio Vit. Philos. ὀφθαλμοὶ καθαρῷ πυρὶ διαλάμποντες Arist. lib. I. Epist. I. αὐγὴ κάλλεος in Cassiodoro lib. V. Epigramm. αἴγλη, Æliano. XIII. Variarum: ὀφθαλμοὶ μαρμαρυγαῖς σίλβοντες apud Orpheum. Hymno Astrorum. Vnde & natum ut formosos Græci dicant λαμπρούς. Aristænetus, lib. I. Epist. XXVIII.

πάπυρ τῶν ἀμέτρως κατεῖλαχ υμένων ἠθῶν, ὡς ἄγαν ἐπιτευθειμένη τὴν λαμπρὰν ἑαυτῆς ἰμαυγῶσι χάριν. Hoc est, τὴν καλήν. Quo & referendum elegans Angelorum ἐπίθετον apud Nazianzenum λαμπροπυρσόμορφος. Et ita Latini sidus ipsam florentissimam formam nuncupant. Papinius II Silvarum.

> *Hic puerum, egregia praclarum sidere forma*
> *Ipsius ante Dei ludentem conspicit arvis.*

A quo imitatus Ennodius, Epithalamio Maximi.

> *Orbe captivo Venus alma fusis*
> *Dotibus florum, per amœna ludens,*
> *Dum facit vernum precio, & micantis*
> *Sidere forma.*

PRINCEPS CORUSCO SIDERE PULCRIOR.] Honorium similem Theodosio fuisse tradit Paullus Diaconus, lib. XV. De Theodosii forma Victorinus isthæc: *Fuit Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum & pictura docent. Sic eminens status, eadem membra, par cæsaries; os, absque eo quod illi aliquantum vellendo steriles genæ, neque tam ingentes erant oculi, nescio an & tanta Gratia tantusque flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens vero similis prorsus.* Videas igitur talem animo Honorium, quem formosum, & monumenta vetera exhibent. Principis autem Romani est esse pulcrum. Vnde Imperatoriam staturam, perfectam, intelligit Capitolinus Pertinace: *Fuit Senex venerabilis, immissa barba, reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore, Statura Imperatoria.*

PARTHIS SAGITTAS.] Sollertia sagittandi nobiles Parthi. Dio XL. *Armatura Parthorum, usus que armorum talis est. Scuto nihil tribuunt, sed sagittis jaculisque ipsi Equites utuntur, armatique majori ex Parte. Pedites inter eos sunt pauci, iique infirmiores: sed & ipsi sagittarii, ad quod à pueritia exercentur, cœlo ipsis suo ac regione ad utrumque conducente. Regio enim plana ut plurimum est, cumque ad alendos equos, tum ad Equitandum aptissima. Itaque armenta tota equorum in bellis ducunt. Iam aer apud eos est siccissimus, humoremq; nec minimum quidem continet, itaque sagittarum usum ipsis prabet intentissimum.* Etiam Servi. Justinus lib. XLI. *Servos Parthi pari ac liberos cura habent, Equitare & sagittare, magna industria docent.* Hinc sagittæ Parthicæ in proverbium ductæ. Silius, lib. X. *velocius inde:*

> *Aemonio Berea, pennaque citatior ibat*
> *Qua redit in pugnam fugientis arundine Parthi.*

Sagittarum tanta copia utebantur, ut camelos iis onustos agerent in expeditionem malo suo experto M. Crasso, teste Appiano Parthica. Odium hujus gentis in Romanum nomen aliud dedit proverbium. Claudianus, Bello Gildonico, ubi Roma loquitur.

> *lugenda Getis & flenda Suevis*
> *Hausimus: ipsa meos horreret Parthia casus.*

SAGIT-

SAGITTAS TENDERE.] Ita omnes Libri. Solus contra omnes noster *MITTERE* Cujus tantam Rationem habere nolim hoc loco.

CERTIOR.] Felicior, velut non Fortunæ sed artis totum opus esset. Parthes hujus artis fiducia inde à cunabulis pollere, auctor Ammianus, Lib. XXV. Multis Procopius I. Persicar. Jornandes Get. cap. VI. *Parthi inter omnes penè Asiæ nationes soli sagittarij sunt & acerrimi bellatores.* Emacula. *Parthi super omnes. Ut eos solos* omnes excellere dicat, alioquin stultè mentiatur.

EQUES GELONIS.] Geloni immanes populi, ducunt chorum talium. Papinius Thebaide II.

in medios si cominus orsa tulisses
Bistonas, aut refugo pallentes Sole Gelonos,
Parcior eloquio inciperes.

Scythas inibi exponit Lutatius. Acerrimi bellatores. Ammianus lib. XVII. *Rex Persarum in confiniis adhuc agens gentium extimarum, jamq; cum Chionitis & Gelonis, omnium accerrimis bellatoribus pignore isto rediturus, Saporis scripta recepit.* Idem Lib. XXXI. *Geloni perquam feri, qui detractis peremtorum hostium cutibus, indumenta sibi Equisq; tegmina conficiunt, bellatrix gens.* Equitandi sollertissimi. Lucanus lib. III.

hinc fortis Arius
Longaq; Sarmatici soluens jejunia belli
Massagetes quo fugit equo, volucresque Geloni.

De situ horum, & urbe Gelono, vide Herodotum, lib. IV. Aliosq; Geographos.

IMPERIOSIOR] *Imperium*, jussio cum effectu. Sedulius lib. III. v. 19. *Quantum Imperij fert jussio Christi!* Vehementior, acrior. Horatius lib. II. Sat. VII.

Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus,
Quem neq; pauperies, neq; mors, neq; vincula, terrent.

Idem eodem sensu Imperiosam vocat Proserpinam. Ammianus, lib. XXX. *Post quos excellentissimus omnium Cicero, orationis imperiosæ fulminibus depressos eripiens.* Imperiosus, jus imperandi habens & exercens. Joannes Cassianus lib. I. de Incarnat. D. *Sed vicisti propositum ac sententiam meam laudabili studio, & imperiosissimo affectu tuo.* Petrus Pictaviensis:

Ecce, velis, nolis; regalia sceptra tenebis,
Atq; Triumfator imperiosus eris.

Odilo Cluniacensis præfat. Collationum: *Opusculum qualiterque digestum, vestra jussioni satisfaciens, vobis transmitto. Poterit autem Lector, ob tam imperiosam jussionem mea præsumtioni ignoscere. Imperium*, magisterium in bestias. Terentius Eunucho: *Eone es ferox. Quia habes imperium in belluas.* Paulinus lib. IV. de B. Martino. *fixa rebellant Imperio jumenta truci.*

QUÆ DIGNA MENTIS.] Scribe MENTI ex nostro Codice, qui sapit hic pulcrè contrà cæteros. Ardua mens, celsis rebus occupata. Prima Stiliconiar.

. mens ardua semper
A puero, teneris; etiam fulgebat in annis
Fortuna majoris honos.

Sic de Agesilao Diodorus Siculus, libro XV. Erat acer, nec nisi rebus arduis magnisq; occupatus.

FORMÆ IGNEÆ.] Regali. Ut Elementa cætera eminet ignis. Sic censebant nationes quæ Reges secundum formam eligebant. De Aethiopibus & Indis supra. De Illis etiam Nicolaus Damascenus.

ἐὰν δ' Ἀλεξανδρος μὲν ἢ τὸν κάλλιστον ἐκ πάντων καὶ μαχιμώτατον αἱροῦνται βασιλέα.

Spartanorum legibus ea erat Pulcritudinis æstimatio, ut conjuges severa gens facilè pateretur consuescere incolis & peregrinis, ob decorum corpus. Idem Scriptor.

ταῖς αὐτῶν γυναιξὶ παρακελεύονται ἐκ τῶν εὐειδεστάτων κύεσθαι, καὶ ἀστῶν, καὶ ξένων.

Pulcram rationem cur maximè generosi spiritus habitent formosa corpora, assignat Pacatus Panegyrico. *O digna*, inquit, *Imperatore nobilitas, ejus esse filium principem, qui Princeps esse debuerit: Qui hunc Romani (legam Humani) fastigij apicem, non solum fortitudine & Sapientia, sed decore etiam corporis & dignitate potuerit æquare! Velut tua hac forma Venerabilis, quam Fortuna sua par est! Quam longè lateque conspicua commendat Imperium! Vt planè in ambiguo sit virtus te nostris mentibus, an obtutibus vultibus* (Ita scribendum ex optimis Libris) *insinuet. Non frustrà planè, opinione Sapientum, qui, naturalium momenta caussarum subtilius sciscitati, arcanis cœlestibus nobiles curas intulerunt, augustissima quæq; species plurium trahere de cœlo creditur, sive enim divinus ille animus, venturus in corpus, dignũ prius metatur hospitium, sive, cum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo, sive alterum ex altero crescit, & cum se* (Legam *aut cum se*) *pariter junxerunt, utraq; majora sunt.* (Lego *maiora fiũt*). *Parcam arcanum cœleste rimari: Tibi istud soli pateat, Imperator, cum Deo consorte secretum; Illud dicam, quod intellexisse hominem, & dixisse fas est; talem esse debere qui à gentibus adoratur, cui toto orbe terrarum priuata vel publica vota redduntur.* Sic legimus eum locum.

IGNEÆ] Cœlesti prorsus. Non est ulterius progredi laudem humanam. Nam & Deum Ignem definivit. Et cum sensuum sit nobilitate princeps visus, visui objacens necessariũq;, Lumen, hinc clarissima quæq; censentur. Vide notata olim ad Galli Confessoris Sermonem. Sic summum bonum, summum Lumen. cum alioquin genus Dei sit non habere genus, secundum Optatum, qui super omnia genera sit. Vide Joan. Cyparissiotum, lib. VI. c. I. & Seqq. Chalcidium in PLatonis Timæum. CCCC XVII.

DARE CASTOREM.] Parere. Hoc enim est DARE Virgilius:

> *Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolem.*

Vide ad Quartum Consul. Castor inter præcipuas formas, quippè Lucifer, quem Venus præ omnibus astris diligit. Oppianus. I. Cyneg. V. CCCLXII. θῆξαν ἀγλαὰ κάλλη,

> Τὰς πάρ⊙ ἀστεράψαντας ἐν ἡμερίοισιν ἐφῆβοις,
> Νίρεα, καὶ Νάρκισσον, ἐϋμμελίην θ' Ὑάκινθον.
> Κάστορα τ' ἀστράγαλον, καὶ Αμυκοφόνον πολυδεύκην.

Fortitudine omnibus idem Heroibus superior. Theocritus Herculisco.

> Κάστορι δ' ἔτις ὅμοι⊙ ἐν ἀμιθέοις πολεμιστής,
> Αλλ⊙ ἦω, πρὶν γῆρας ἀποτρίψαι νεότητα.

ACHILLI] Nota omnia de Virtute hujus. Formam ita describit ISacius Porphyrogenitus:

ὁ Αχιλλεὺς εὔστηθ⊙, μέγας τὸν ὄγκον τοῦ σώματ⊙, μακρόσκελ⊙, σπανὸς ξανθὸς, εὐπρόσωπ⊙, οἰνοπαὶς, γοργὸς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, πολύθριξ, μακρόρριν, τοὺς πόδας ὀξὺς, καὶ τοῖς ἅλμασι δυνάμ⊙. δεινὸς πολεμιστὴς, εὐχαρὴς, φιλίδον⊙, μεγαλόψυχ⊙, καλλίφων⊙.

Qui idem τὴν ὀξύτητα διάπυρον vocat, id est ingenio penitus igneo. Josephus Devonius tris Deos unum implesse scribit.

> *Vultu Phœbum, animo Gradivum, Pelea membris.*

Exstat apud nos belli Troiani Rhapsodia MS. Auctore *Guidone de Columna*, ubi ex Dictys, utait, Græco, ita Achillis forma describitur: *Achilles mira fuit pulcritudine decorus, flavis crinibus, sed crispatis: oculis glaucis grossisque, Amatorij aspectus Amplum ei pectus, scapula, brachia, robusta, renes largi; statura competentis proceritatis. Bellandi cupidus, largus donare, prodigus in expensis.* Dictyn ipsum Græcum exstitisse Tzatzæ temporibus, ipse memorat.

DELOS

DELOS APOLLINEM.] Apollinem Deum formosissimum. ei Patriã Delum, quis nescit? Vide Hymnum Callimachi in utrumq; Et Strabonem de Insula.

LYDIA.] De Bacchi in hac Educatione, Nonnus, Dionysiac. X. &c. Lydiam Honorium Baccho præferre, rem magnam dixit, quod ea gens Regum eximia amatrix. Virgilius, Georg. IV.

Præterea Regem non sic Pactolus & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes Obseruant.

LIBERUM.] Qui inter formosissima Numina. Seneca Oedipo.

Lucida dum currẽt annosi sidera mundi,
Candida formosi venerabimur ora Lyæi.

Longus, libro II. Pastoralium:

αἱ μὲν γυναῖκες ἐκ τῶν πλησίον ἀγρῶν ἐπικουρείαν κεκλημέναι, τῷ Δάφνιδι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπέβαλλον, καὶ ἐπήνουν, ὡς ὅμοιον τῷ Διονύσῳ τὸ κάλλος.

Claudianus III. Consul. Honor. *Cum tu genitoris amico Exceptus gremio mediam veherere per Vrbem. Quis non Luciferum roseo cum Sole Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantẽ?*

PER ALTAS ILICES.] Iuviam alijs silvam. Immanior tamen & Statiana locutio.

TU CUM PER ALTAS.] Indubiè vera Lectio, quam scripti Cujaciani Veteres editi perperam sollicitant. TUM CUM reponendo. Ineptè. Consentientibus tamen Bentinianis & Cameriis Exemplaribus.

PRÆDA CITATUM.] Hanc enim sentientem facere vult ipsum Equum. Sic de Plutonis Equis in Raptu Proserpinæ.

Stabant ante fores juncti, sæuumque fremebant,
Crastina ventura spectantes gaudia prædæ.

LUDENTQUE VENTIS INSTABILES COMÆ.] Magna Venustatis accessio II. de Raptu.

Brachia nuda nitent, leuibus proiecerat Euris
Indociles errare comas.

Eleganter Heliodorus, cujus verba adscribam, sæpius indicata. Ut Theogenes Honorio conferatur lib. III.

ἀλλὰ τούτους τοιούτους ὄντας οὕτως ὑπερεῖδε καὶ παρέδραμεν ἡ τῶν παρόντων ὄψις. καὶ πρὸς τὸν ἵππαρχον, ἦν δὲ τὸ μέλημα τὸ ἐμὸν Θεαγένης, ἅπας ἐπέστρεψεν. ὥστε ἔδοξεν ἂν ὑπ' ἀστραπῆς τὸ φαινόμενον πρότερον ἅπαν ἠμαυρῶσθαι, τοσοῦτον ἡμᾶς ὀφθεὶς κατέλαμψεν· ἱππεὺς μὲν καὶ αὐτὸς, καὶ ὁπλίτης τυγχάνων, καὶ δόρυ μελίαν χαλκόστομον ἐπισείων. τὸ δὲ κράνος οὐχ ὑπελθών. ἀλλ' ἀπὸ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς πομπεύων. φοινικοβαφῆ χλαμύδα καθειμένος, ἧς τὰ μὲν ἄλλα χρυσὸς ἐποίκιλλε, τοὺς Λαπίθας ἐπὶ τοὺς κενταύρους ὁπλίζων. ἡ περόνη δὲ Ἀθηνᾶν ἠλεκτρίνην ἔστεφε, τὴν γοργοῦς κεφαλὴν εἰς θώρακα προασπίζουσαν· προσέβαλλε δέ τι χάριτος τοῖς γινομένοις, καὶ ἀνέμου λιγεῖα ῥιπή, μείλιχον γὰρ ἐπέπνει. τὴν μὲν κόμην ἠρέμα κατὰ τοῦ αὐχένος διαξαίνουσα, καὶ τοῦ μετώπου τοὺς βοστρύχους παραστέλλουσα. τῆς δὲ χλαμύδος τὰς ἄκρας τοῖς νώτοις τοῦ ἵππου, καὶ μηροῖς ἐπιβάλλουσα. εἶπες ἂν καὶ τὸν ἵππον αὐτὸν συνιέναι τῆς ὡραιότητος τοῦ δεσπότου, καὶ ὡς καλὸν κάλλιστον φέρειν τὸν ἡνίοχον αἰσθάνεσθαι, οὕτω τὸν αὐχένα κυμαίνων, καὶ εἰς ὀρθὸν οὖς τὴν κεφαλὴν ἐγείρων καὶ σοβαρὰν τὴν ὀφρὺν κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιδινεύων, ἔφερέ τε καὶ ἐφέρετο γαυρούμενος. ἐξεπλήττοντο μὲν δὴ καὶ πάντες οἱ ὁρώμενοι, καὶ τὴν νικητήριον ἀνδρείας τε καὶ κάλλους ψῆφον τῷ νεανίᾳ πάντες ἀπένεμον.

Coma diffusa præcipuè venantis habitum præpingit. Aeneid. I. Virgilius. *humeris de more habilem suspenderat arcum. Venatrix, dederatq; comam diffundere ventis.*

TELIS.

TELIS JACEBUNT SPONTE TUIS FERÆ.] Ut sentiant formam Imperatoriam. Idem sensus in hoc Ausonij:

Quod Leo tam tenui patitur sub vulnere lethum,
Non vires ferri sed ferientis agunt.

τὸ Patitur enim voluntatem feri notat. Martialis, sive quis alius, in spectaculorum Collectione.

Quod pius & supplex Elefas te, Cæsar, adorat,
Hic modo qui tauro tam metuendus erat.
Non facit hoc iussus; nulloq; docente magistro
Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

Sic distinctione lucet Epigramma, obscurum etiam summis viris. Par sensus ibidem, Epigrammate XXX.

Concita veloces fugeret cum dama molossos,
Et varia obliquas necteret arte moras.
Cæsaris ante pedes supplex similisque roganti
Constitit, & prædam non tetigere canes.

Quo loco quæ sequuntur dedita velut opera explanant quod modo adscripsimus. Sic non invitos pisces capi ab Imperatore, est adulatio Oppiani, Lib. I. Halieut.

ὁ δὲ ῥίμφα γένυν κατεδέξατο χαλκοῦ,
Ἰχθὺς ἀνήκοος, τάχα δ' ἕλκεται ἐκ βυθοῖο,
οὐκ ἀέκων, σὲ δ' ἦτορ ἰαίνετο, ὄρχαμε γαίης.

Sic hostes nostro vincuntur cupide. IV. Consul. Honor.

Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro
Iam cupiat seruire tibi?

SACRIS VULNERIBUS.] Non parum inepte. Ex vecordia tamen jam inolita Principum.

LEO.] Heroica Venatio Principi datur. Ascanius in Marone.

Optat aprum, aut fulvum descendere monte Leonem.

MORTE SUPERBIOR.] Respexit ævo Barbaro Josephus Devonius, lib. VI.

tantoq; sub hoste
Nulli turpe mori: pars, tamquam occumbere certet,
Inflictis gaudet iaculis, & morte superbit.

REVERSUM.] Ex Fato, alternis Semestribus. Vide Higinum, Apollodorum libro III. Mythologia est in his Orphei, ubi Adonin compellat.

Κύπριδος γλυκερὸν θάλος, ἔρνος ἔρωτος,
Περσεφόνης ἐρασιπλοκάμου λέκτροισι λοχευθείς,
ὅς ποτε μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
Ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡρόκαρπον.
ἐλθέ, μάκαρ, μύσταισι φέρων καρποὺς ἀπὸ γαίης.

VIRBIUM] Vide Servium ad Aeneiden. VII. ad Lutatium Periochis Ovidianis, Metamorphos. XV. Cap. XLV. Pausaniam Attica, Lactantium, lib. I. c. XVII. &c.

PLATANI.] Arbor umbrarum nomine commendatissima. Notus furor Xerxis apud Aelianum lib. II. Variar. cap. XIV. Horatius de Romanis, lib. II. undiq; latius

Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu, Platanusque cœlebs Euincit ulmos

Petronius, descriptione Paradisi Erotici Nobilis æstivas platanus diffuderat umbras.

Et baccis redimita Daphne, tremulæque cupressi.
Has inter ludebat aquis spumantibus amnis.

Scho-

Scholiastes Horatij: Platanus, infrugifera arbor, magis ad amœnitatem poni solet. Aristænetus, lib. I. Epist. III.

τῷ λειμῶνι χαριέντως ἐν ἐρωτικῷ συνεσίαμβ. παράδεισον. καὶ μάλα πρέποντι τῷ κάλλει τῆς ἐρωμένης. ἔνθα πλάτανος μὲν ἀμφιλαφής τε καὶ σύσκιος: μέτριον δὲ πνεῦμα, καὶ πάνυ μαλθακὸν, ὥρα θέρους ἐπιπνεῖν εἴωθεν.

Luxum notat & Martialis li. III Epigramm. LVII. Vino irrigatam arborem ab luxuriosis exemplum in Macrobio lib. II. cap. IX. Hortensius. Exoticam Romanis docet PLinius lib. XII. cap. I. Unde nobilem appellavit Petronius.

SUB PLATANI VOLES.] Ita editum Claverio, assensu Scaligeri. Omnes cæteri CUBES. Græcismo eleganti, rei admodum congruo, nec exturbabili. Exemplorum locutionis copia est notata superioribus Libris, & ad Rutilium.

GELIDO SPECU.] Noster gelida specu. Divorum morem æmulatur hic Princeps. Alibi de Venere.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio successerat antri.

TORRENTIOREM.] Rapidiorem, vel & urentiorem. Utraq; enim vis in voce. Papinius:

Tempus erat, cœli cum torrentissimus axis.

Hoc est urentissimus. Juvencus.

Cum cunctum torrens rapiet flamma ultima mundum.

Hoc est depluens, irruens, vice torrentis. Arator lib. I. Histor. Aposto l. *Iam medio torrēte die* Sic aries torrens Germanico Cæsari, Cursu rapido ingruens.

Inde subit aries, qui longè maxima torrens
Orbis, & ad finem spatij non tardior horam Peruenit.

Ut quidem eum locum restituimus, ope vetustiss. Editionis Bononiensi, Anni M CCCC LXXIV. à doctis Censoribus mire interpolatum. Sic *torrens, Luna*, velox, Higino Poetic. Astronom *Luna, cum ex toto mundo, & omnibus stellis, maximè proxima terræ videatur, & ad acies nostras perueniat, & quodam tempore torrens perueniat ad eumdem locum signi quo Sol vehitur.* Eodem pertinet πλήκτανη χειμάρροος sine omni circuitione dicta à veteri Jambographo, apud Dionysium Longinum, cap. II.

περὶ ὕψους. Εἰ γὰρ ἦν ἑστίαχον ὄψομαι μόνον,

Μίαν παρείρας πληκτάνην χειμάρροον,
Στέγην πυρώσω, καὶ κατανθρακώσομαι.

Quod quamquam Longinus vitio posuerit, Latini tamen sæpiuscule usurparunt Lucano fatum torrens, lib. VII. *Abstulit ingentes, fato torrente, ruinas.* Torrens Aetna. lib. VI. *tota cauernas Egerit & torrens in campos defluit Aetna.* Sirius ipse stella in ore Canis, pro ipsa Cane Poetis. Servius Aeneid. X.

SOMNO RESOLVERIS.] Græcis λυσιμελὴς somnus alluditur. Principum Sophorum sententias vide apud Plutarchum, si is auctor, Ἀρεσκόντ. lib. IV. cap. XXIII.

O QUANTUS URET.] Codex Noster: *O quantus iret in Dryades calor.* Ineptè. Talia verò amantium furta non unis personis pluribus paginis describit Nonnus.

ANCIPITI GRADU.] Dubio; suspenso inter spem & Metum. Talis Lotidem superventurus Priapus apud Ovidium. I. Fastorum.

Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis
Sicut erat, lusu fessa, quieuit humo.
Surgit amans, animamq; tenens, vestigia furtim
Suspēso digitis fert taciturna gradu.

FURTIVA OSCULA.]Omnia quę clam fiunt, furtiva. Pariter Oscula apud Petronium: Quia considerantium hæserant vultus, quicquid à spectaculo vacabat, commovebat obiter labra, & me tamquam furtivis subinde osculis verberabat. Furari lectum Agathias. Anthol. I.

λάτει ὁ ἀνὴρ λέκτρον ὑποκλέπτων ἀλλοτρίης ἀλόχου. κλέμμα ἐρωτικόν, Aeliano. I. Animal. cap. II.

ὥσπερ οὖν δυσέρωτες ἄνθρωποι φίλημα, ἢ κνίσμα θηρώμενοι, ἤτι ἄλλο κλέμμα ἐρωτικόν.

ACERBIS SCYTHIS.] Diris. Rutilius: *Quo magis est facinus diri Stiliconis acerbum.*

CORDE]TOTO sensu, omni captu. Cor enim domus Rationis, & alti Sedes Consilij, ut ait Hilarius in Genesi. Alioquin vis sapiendi. Symposius Aenigm. XII. de Vulpe.

> *Exiguum corpus, sed cor mihi corpore majus.*
> *Et fera sum sapiens, arguto callida sensu.*

Excordes, Fatui prorsus. Arnobius: *Mortales illius seculi corde fuerunt vacui.* Eidem Cor, Sapientia divinatrix, aut ratio compos divinitatis. Libro II. *Vnde vobis Sapientia tantum traditum? unde acuminis & viuacitatis? Ex quibus scientia disciplinis tantum cordis assumere, diuinationis tantum potuistis haurire?* Pro Sale est Cor in Ausonij illo.

> *Qui reminisco putat se dicere posse Latinè,*
> *Hic ubi eo scriptum est, legeret cor, si cor haberet.*

Sic *Corculum* olim, homo natura sagax, ingeniosus, acutus Festi Correptor. *Excors*, vesanus. Paulinus.

> *nomine diuitis excors*
> *Triste leuas crispa fronte supercilium.*

SCYTHAS.] Notum hos pro feris immanibusq; mortalibus dici. Dinarchus in Demosthenem.

τὴν δὲ καταπτύστον τοῦτον, καὶ Σκύθην χρήματα ἔχειν καθ' ὑμῶν, οὐ τιμωρησάμενοι παράδειγμα ποιήσατε τοῖς ἄλλοις.

Multis Tertullianus lib. I. in Marcionem, qui instar sit omnium.

MICANTEM TE PROPE.] Sideris instar. Alibi *sideris instar Emicuit Stiliconis apex.* Horatius *micat inter omnes Iulium sidus velut inter ignes Luna minores.*

ULTRO SERVITIUM PATI.] Adulatio Panegyrica. Sic Chamavus, Rex Barbarus, cum Imp Julianus ab eo filium peteret obsidem, quem, Patre clam, in potestate habebat, exclamat, apud Eunapium in Historia, filium suum feliciorem fore servientem Cæsari, quã ubi domestico suo regno Imperaret.

γενομένης δὲ σιωπῆς, ὁ τῶν βαρβάρων βασιλεὺς ἀναβοήσας μέγιστον ὅσον, εἴτε ἔζημαι, ἔφη, ὁ παῖς, ἵνα σοι δοθεὶς ὅμηρος ὦ Καῖσαρ, δουλείαν ἐντύχει τῆς ἐμῆς βασιλείας διδαιμονιστέραν.

Sic Onesegius Scytha potiorem ducebat apud Attilam servitutem, quam Romanos Opulentiam. Priscus Rhetor Histor. Gothica:

ὁ δὲ Ονησήσιος ἔφη, μὴ μείζονα δὲ ἡγεῖσθαι, τὴν παρὰ Ἀττήλα δουλείαν, ἢ παρὰ ῥωμαίοις πλοῦτον.

COLLOQUE POSCAT VINCULA LIBERO.]Incredibilis adulatio. At ierũt porrò Petrus Pictavensis Panegyrico:

> *Cum tu discernis, Pietas sic temperat iram*
> *A te puniri quærat ut ipse reus.*

CAUCASUS.] Notus mons Scythiæ, Herodotus lib. IV. alij infiniti. Ei vicinas Amazonas collocat Tertullianus libro I. in Marcionem.

SEXV RECEPTO.] Muliebri ingenio. Juvenalis, Sat. VI. *faciunt majora coacta.*

> *Ingenio sexus, minimumque libidine peccant.*

PATRIS ET IMMEMOR.] Martis, cujus filia Hippolyte. Higinus, Fab. XXX. Cingulum

gulum quod Hippolytę raptum inter Labores numeratur Herculis, Martis ipsius fuerat. Apollodorus, lib. II.

εἶχε δὲ Ἱππολύτη τὸν ἄρεως ζωςῆρα, σύμβολον τȣ̃ πρωτεύειν ἁπάντων.

Vide PLutarchum Theseo.

SECURIM.] Quæ armatura Amazonica. Noster. II Rapt.

Thermodontiaca Tanaim fregere securi.

SEMINUDO PECTORE.] Mamma exerta.

NEGATUM HERCULI.] Sunt enim qui tradant non nisi extinctæ detrahi potuisse etiam ab Hercule. Quintus Smyrnæus, lib. VI.

Ἀμφὶ σάκος ποτέοντο, θεῶν ἐπιειμένη εἶδος,
Ἱππολύτη. καὶ τὴν μὲν ἀπὸ κρατερῆσι χέρεσσι
Δαιδαλέῳ ζωςῆρος ἀμερσέμεναι μενεαίνων,
εἷλκε κόμης ἵπποιο κατ' ὠκέος.

Alij sponte tradidisse dicunt Hippolyten, sed dolo Junonis occisam. Vide Apollodorum.

BELLUMQUE SOLUS CONFICERET DECOR.] Sunt enim & Speciositati sua arma, Telaque; unde arcus, Spicula, Sagitta, Amoris. De Muliebribus Anacreon.

Ἀντ' ἀσπίδων ἁπασῶν,
Ἀντ' ἐγχέων ἁπάντων,
Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον
Καὶ πῦρ καλή τις ȣ̃σα.

Musæus Grammaticus, de Herone & Leandro.

Κάλλος γὰρ περίπυςον ἀμωμήτοιο γυναικὸς
Ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊςȣ̃.

Nonnus, lib. XXXIV. Dionys.

Μίμνε μοι, Χαλκομέδεια, τὸν ἱμείροντα μαχητὴν,
Ῥύεται ἀγλαΐη σε, καὶ οὐ δρόμος, οὐ τόξον αἰχμαί,
Ἄνδρα βαλεῖν δεδάασιν, ὅσον σπινθῆρες ἐρώτων.

Idem, Libro XXXV.

Καὶ σὺ τεὸν βλεφάροισιν ὀιςεύεις ὀλετῆρα,
Ἐγγὺς ἐνικήθη σέο κάλλεϊ. σεῖο προσώπȣ
Μαρμαρυγαὶ κλονέουσιν, ὅσον λαχῖνες ἀκόντων.

Idem. Libro XLII.

Εἰπὲ τί σοι ῥέξει, μία παρθένος, ȣ̓ δόρυ πάλλει
Οὐ ῥοδέη παλάμη ζαθέει βέλος. ἔγχεα κȣ́ρης
Ὀφθαλμοὶ γεγάασιν, ἀκοντιςῆρες ἐρώτων.
παρθενικῆς δὲ βέλεμνα ῥοδώπιδές εἰσι παρειαί.

Achilles Tat. κάλλος ὀξύτερον τιτρώσκει βέλȣς, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥεῖ.

Exemplum pulcrum dat Amor Pieriæ. Ἔνδοξος, inquit Polyænus, li. VIII. ὁ φρυγίȣ καὶ πιερίας ἔρως εἰρήνην ἀντὶ πολέμȣ παρέσχεν. Aristænetus, libro I. Epistol. XV. ȣ̓δὲν πιθανώτερον πέφυκεν, ȣ̓δ' ἀνυσιμώτερον Ἀφροδίτης, ἴσασι δὲ οἱ βεβλημμένοι. καὶ τȣ́των ἡμῖν ἀντίψηφος ȣ̓δὲ εἷς. αὕτη γὰρ καὶ πόλεμον διαλύει, καὶ δυσμενεῖς παρασκευάζει βεβαιότατα σπένδεσθαι πρὸς ἀλλήλους.

Vide eam Historiam ea Epistola non tam descriptam quam depictam.

BEATA QUÆ TE MOX FACIET VIRUM.] Maritum. Ex illo Martialis, lib. VIII. Epigr. XLV.

Felix qua tenerum vexabit sponsa maritum,
Et qua te faciet prima puella virum.

Interpres Apollonij Tyrij: *Quæro fratrem meum, matris meæ virum, nec inuenio.* Id est maritum. Ita Græcis γυνὴ, jam virum passa. Musæus.

παρθένος ἠμαλίη, ῥυχίη γυνὴ

Apud Theocritũ puella, puero modo subdita:

παρθένος ἔνθα βέβηκα, γυνὴ δ' εἰς οἶκον ἀφέρψω.

Ut Latio *Mulier.* jam deflorata. Lactantius. lib. I. cap. XVII. *Si ergo adoleuit, si virgo fuit primò, postea mulier.* Arnobius lib. V. *Virginitatem Danae custodire nequiuit, ad mulieris nomen properauit Europa.* Sæpe Aristænetus. Aliquando γυνὴ Sponsa. Babrius. Ἀνὴρ γάλλω γυναῖκα πρὸς δόμους ἄγει. Nostri locutio, virum facere, ἄνδρα ποιῆσαι, Longo est, Pastoral. III. Et ἀνὴρ, maritus, aut Venerem jam expertus, lib. II. *Mulier, fœmina,* non amplius virgo, Ulpiano cap. XI. de Contrah. Emt. *Quod si ego me virginem emere putarem, cum esset jam mulier, emtio valebit, in sexu enim non est erratum.*

IUNGET.] Iugo vitæ. Horatius de Venere. *cui placet impares Formas sub juga ahenea Sæuo mittere cum joco.* Pertinent quæ de Junone Zyhia non paucis notamus ad Appulejum, illo toties celebrato Indice, quem interpolavit Editio recens.

ODA. II.

Carminis genus in scriptis Exemplaribus huic Ode indicatum esse Anacreonticon, cum Sapphico Choriambico. Itaq; duo postremi singularum stropharum versus uno protelo, unaque linea sunt scribendi, ut animadversum jam alijs. Noster Codex servat vulgatum ordinem, ut & Claveriani, assentiente Scaligero. Quod autem Stephanus idem Claverius notat, consuevisse Poetas metra pro lubitu ordinare non capio; Quæ enim consensu scriptorum integra esse debebant, dimidiata nusquam legi meminimus, nisi ubi peculiare genus constituendum decretum fuit, ut de Hexametro factum est illi quod Lugubre vocat Ausonius, usurpavitque funebri Hymno Prudentius quamque Timotheus apud Macrobium, & Varro eodem etiam sint ad alia usi.

CUNCTA TELLUS.] Nuptiæ enim Imperatorum publicam inferunt Lætitiam, publica tripudia. Ita populus Coronas fumebat, choreas ducebat per urbes, communi quodam generis humani festo. Zosimus, libro V. de Nuptijs Arcadij, Paranympho Eutropio Eunucho.

ὡς δὲ τὴν ἐπὶ τῷ γάμῳ πρᾶξιν ἐθεάσατο κατορθωμένην ὁ εὐνοῦχος αὐτῷ, χορεύειν τῷ δήμῳ, καὶ στεφανοφορεῖν, ὡς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐκέλευε γάμοις. ἐσθῆτα δὲ βασιλεῖ πρέπουσαν, καὶ κόσμον ἐκ τῶν βασιλείων λαβὼν, ταύτην τε φέρειν δοὺς βασιλικοῖς ὑπηρέταις, ἦγε διὰ μέσης τῆς πόλεως, ἡγουμένου τοῦ δήμου, &c.

Itaq; Pæanam velut publicum generis humani canit Claudianus, qualibus in victorijs Imperabantur velut Gaudia, & exstat eodem genere scriptus carminis à Publilio Optatiano Porphyrio.

Post Martios Labores
Et Cæsarum perennes
Virtutibus per orbem
Tot laureas virentes,
Et Principis Tropæa,
Felicibus triumfis
Exsultet omnis ætas,
Vrbesq; flore grato
Et frondibus decoris,
Totis virent plateis.
Hinc Ordo veste clara
Cum Purpuris honorum
Fausto precantur ore,
Feruntq; dona læti:
Iam Roma, culmen Orbis,
Dat munera & Coronas:

Auro

Auro ferens coruscas
Victorias triumphis.
Votaque jam theatris
Redduntur, & Choreis.
Me Sors iniqua latis
Solemnibus removit.

Sic legendi primi hujus carminis versus, in Editione P. Pithæi corrupti. Cum autem de Senatu Porphyrius loquitur κατ' ἐξοχὴν Ordinem eum appellat, ut eo loco mutare nihil debuerint Antonii Velseri Codices. Vestis clara togam recentem, niveam, notat, qualem lætitia publica sumtam alibi his Animadversionibus docuimus. Quod urbes sumsisse coronas scriptum Porphyrio, firmat hac ipsa oda Claudianus, Et Martialis lib. VI. Epigr. LXXX.

NUPTIALI VERE.] Vere nubunt omnia. Lucretius lib. I. Seneca, ut disertè inscribunt membranæ veteres, Pervigilio Veneris. Tempestatis Serenitatem Imperatori favisse ait, ut Quarto ejus Consulatu.

Imperii Luxilla fuit, præsagas abibat
Cuncta nitor, risitque tuo Natura sereno.

Indicat sub Domitiano jam adulationem hanc ferè necessariam fuisse. Juvenalis, Sat IV.

sed quid violentius aure tyranni,
Cum quo de pluviis, aut æstibus, aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici.

Vides ex his verbis, unde Tempora Serena Principum felicitati adscripta, ut sunt apud Papinium, Martialem, Claudianum, Sidonium, Corippum, Ennodium. Sic huic Claudiani voto in Ægypto, Christo nato, scribit Anastasius Sinaita, lib. III. in Hexameron, quem vide.

TOROS HERILES.] Omnium rerum, solens suo more, Dominum facit Imperatorem Romanum. Sic Oppianus ad Bassianum, ἄρχαμε γαίης Vide Aristidem Encomio Marci, Synesium ad Arcadium, Libro de Regno.

OMNE NEMUS CUM FLUVIIS.] Vera scriptura, quam Belgicorum Codicum tantum unus prætulit. Pariter Bentiniani, Claveriani, & Scaliger. Noster Camertis & Aldi Editiones, τὸ *fluviis*, quod utique verissimum est, agnoscunt. Reliqui *NEMUS cum foliis* admodum stulte. Camers quidem hoc ante alios etiam bene, quod versus longos, ut debebant, posuerit, *Fluviis* non inconcinne datur Lætitia, ut Græci Poetæ sæpius, & eorum imitatione alibi noster. Quæ flumina velit dicere, mox.

LIGURES FAVETE CAMPI.] Mediolani enim factæ Nuptiæ, ut constat ex sequente Libro. Theodosium notum ibi Lubentem fuisse:

VENETI MONTES.] Ligustici, Euganeique. Sidonio lib. I. Epist. V. *Quibus oriuntur hic* nominata flumina, eodem auctore. Noster Codex, *VENERI*, Inconcinne.

SUBITISQUE SE ROSETIS.] Sponte enatis, sponte terra prodeuntibus. Idem mens horum verborum in Nuptiis, secus perperam intelligente Lipsio.

Mavortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ:

ROSETIS.] Vbi Consitæ rosæ. Glossarium Græco-Latinum. ῥοδεὼν, Rosetum. Quod Græcè etiam ῥοδονιὰ dicitur. Ammianus.

περὶ διαφ. λεξ. ῥόδον καὶ ῥοδονιὰ, καὶ ῥοδῆ, διαφέρει, ῥόδον μὲν γὰρ τὸ ἄνθος, ῥοδονιὰ δὲ ὁ τόπος, ῥοδὴ δὲ τὸ φυτόν.

In eodem Glossario ῥοδοκάνθα rosetum etiam exponitur. Dicebatur Latinè & Rosarium. Onomasticon priscum, ῥοδωνιὰ, Rosarium. Quæ ambo sunt apud Palladium Novembri, cap. XI. *Quamvis mense Februario sint conserenda rosaria, tamen locis calidis, apricis, atque maritimis, hoc etiam mense poterimus instituere roseta. Roseta tamen naturalibus sint viciniora.* Rosaria consita manu. Rosas enasci.

nasci pro voluptabili spectaculo dicit, luxu deliciisque veterum in hoc flore præcipuis.

VESTIAT.] Nihil frequentius quam terræ germina vestitum ejus appellari. Quomodo vestiri ipsos flores. Divinitas ait in Evangelio. Macarius. Homil.

καὶ εἰσὶ βοτάναι, καὶ ἐν αὐταῖς διαφοραὶ πολλαὶ, αἱ μὲν ἐς ὑγείαν προχωροῦσιν, αἱ δὲ ἐς ὠδίναν μόνον, ἕκαστον δὲ τῶν δένδρων ἔνδοθεν ἐκφέρει τὰ ἐνδύματα, φαινόμενα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρποὺς, ὁμοίως καὶ τὰ σπέρματα ἔνδοθεν ἐνδύματα φέρει φαινόμενα.

Sed ille potius de fructuum indumentis loquitur. Appuleius, lib. X. *Specula plane tenui solabar clades ultimas, quod ver in ipso ortu jam gemmulis floridis cuncta depingeret, jam purpureo nitore prata convestiret.* Sæpissime Poetæ Gentiles & Christiani. Tertullianus de Pallio, cap. II. *Sic & terram, sic recenseas, Temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare, memor viridem, cum conspicis flavam, mox visurus & canam.* Sidonius, lib. I. Epist. V. *Athesin & Mincium, in suis etiam gurgitibus inspexi, quorum ripa thorique passim quernis acernisque nemoribus vestiebantur.* Vestitur res quæcunque quocunq; inducitur. Virgilius, lib. VI.

Largior hic campos, æther, & lumine vestit
Purpureo.

Tertullian. I. Marcion.

Mortalis quondam, nunc inviolabile & ingens.
Vestitus Lumen.

CALAMISQUE FLEXUOSUS.] Malè Liber Noster flexuosis Est fluminis enim, non arundineti. Mintium Flexuosum, idque tardis meatibus auctor ejus indigena, Maro, qui & arundineta ejus celebrat. Ecloga VIII.

Hic virides tenera prætexit arundine ripas
Mincius.

Georgico. III.

tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.

Ipsas arundines de Nuptiis illis præclaris, & votivis generi humano, colloqui facit Claudianus, quomodo Theocritus cupressus, in Devirginata Puella.

Puella. Μίμνε τάλαν, τάχα τίς τοι
ἐπέρχεται· ἦχον ἀκούω,

Daphnis. Ἀλλήλαις λαλέοντι τεὸν
γάμον αἱ κυπάρισσοι.

LENE MINCIVS.] LEVE, flagitat versus, & ita membranæ Cujacianæ.

PADUS ELECTRIFERIS.] In Padi fluminis ripis sitas arbores Electrum deflere vetus est Fabula. Ovidius, lib. II. Lucianus, Sermone Jovis ad Solem:

ὡς ἐκεῖνον μὲν αἱ δελφαὶ θαπτέτωσαν, ἐπὶ τῷ ἐριδανῷ, ἵνα περ ἔπεσεν ἐκδιφρευθεὶς, ἤλεκτρον ἐπ' αὐτῷ δακρύουσαι, καὶ αἴγειροι γιγνέσθωσαν ἐπὶ τῷ πάθει.

Alia apud eundem Procemio de Cygno & Electro. Est enim is libellus ingressio quædam ad majus aliqud volumen.

EPULISQUE JAM REPTETO.] Munificentia, videri vult, & factum etiam forte est, Imperatoria. In nuptiis magnatum sportulæ dividebantur, tam caræ plebi Romanæ, ut earum gratia etiam Spoletum usque eam excurrisse tradat Ammianus Marcellinus, lib. XIV. *Quin trans maria hoc genus volitasse docet* Symmachus Lib. III. Epist. XXIV. *Nam, ut scis, ait intervallo maris atque terrarum quo distinemur, non tibi prius conjugam quam sobolem successisse cognovi: Quippe unis litteris & nuntium filiola recens edita, & nuptialem sportulam detulisti:*

RESONET QUIRITE.] Indubie vera optimorum Codicum, in his & nostri, scriptio. Decepit cæteros librarios inusitatior numerus Persius:

heu

Heu steriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit

Horatius lib. II. Od. III.

Quis te redonavit Quiritem Diis patriis

Quem locat notat vetus auctor Sergius, qui idem & *Quiritis* in Petronio, uti & Priscianus. *Facit verò non infestive huc quod* Aurelianus Imperator ad Arabianum scripsit: *Neque enim Pop. Romano Saturo quicquam potest esse latius.*

DOMINIQUE LÆTA VOTIS.] Cum ex immenso agmine puellarum una uxorem ducturo eligeretur, qua cum vitam suam transigeret, doctissimi scriptores vota pro ipsis Nuptiis acceperunt, uti hoc quoque loco Vota Honorii facit domum ductio Mariæ Stiliconiæ. Notatum alibi plusculis. Eodem pertinet quod Optare dicitur puella, cum consentit in Nuptias proco alicui, velut summa ejus Libertate, votique unius pro omnibus. Quintilianus, Declamat. CCXLVII. *Raptoris. ivitis bona mariti uxor accipiat. Adolescens locuples rapuit. Priusquam OPTARET puella, misit ad eam propinquos, rogatum, ut nuptias haberet: auditis illa precibus, tacuit & flevit Percussit se adolescens. Priusquam exspiravit, OPTAVIT illa Nuptias. Petunt* Bona *propinqui & uxor. Hoc argumentum ejus est declamationis.* Mox in ipso Sermone. Vt puto, dicit hæc puella; Vxor sum: *Nuptias enim optavi: OPTANDO statim maritum illum habere capi Necesse enim illi erat marito esse, si viveret.* Et Conclusio matrimonii dicebatur *Optio*. Ibidem. *Dicit pars diversa; non fuisti uxor, non subsisti cum illo. OPTIONE quidem tradita illi, sed statim discessit post vocula.* Emacula. *non nubsisti enim illi* Minimè enim dici poterat hoc fecisse. Vide sequentia, optimè emendatum dices.

AUREA SEPTEM GEMINAS.] Imitatum ex Papinio. XVII. Consul. Domit.

Exsultant Leges Latiæ, gaudentque curules,
Et septemgemino jactantior æthera pulset Roma jugo.

Auream à splendore auratorum Templorum dicit. Rutilius, Itinerario. I. Noster in Sextum Consulatum Honorii.

CORONET APCES.] Festo more. Silius Italicus, lib. XII.

Submissas tendunt alta ad Capitolia dextras,
Et festa cingunt montis penetralia Lauru.

Nostro intelliguntur serta nuptialia, quibus postes ædium cingebantur, novis nuptis destinatorum. Sic de ædibus Serenæ præcipit Phœbus, Libro isto de Nuptiis.

Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant, pars nectareis aspergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabaos.

IBERI.] Hispania. Vnde genus Theodosio.

FUIT UNDE SEMEN.] Malè ita Bentiniani, Camers, & Scaliger. Cujaciani & nostri veritatem servarunt FLUIT UNDE Consentientibus & Belgicis. Noster hoc peculiare, quod EFFLUIT, dirupta velut in duos versus voce præfert.

AULÆ.] Domui Regali, Familiæ, stirpi. Libro.

Cui Mariam differs? Fœdus mihi solve paternum
Redde suos Aulæ.

IMPERIO FOETA DOMUS.] Imperatoribus. Alibi. Imperii lux illa fuit Non ait peperisse ibi quampiam, nisi ut soboles imperio esset digna, & velut innata Imperium, majestatem Principalem dicunt scriptores temporum cadentium, ut ad Liutprandi legationem notamus in Adversariis.

VIX NUMERAT TRIUMFOS.] Sanè si penitus res Theodosii introspicere velis. Vide Nostrum tertio & Quarto Consulatu Honorii post principia:

PUELLA MATREM.] Serenam nimirum.

rum. Theodosii domum Laudatam à fœminino etiam sexu vide in Laudibus hujus Serenæ. Inibi sunt hæc.

Hæc generat qui cuncta regunt; nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æque
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Flaccillam, Mariamque daret, pulcramq; Serenam.

CÆSAREUM FLAMINEO.] Inepta lectio, quam servant tamen libri. Noster, Bentiniani, Aldini, Delriani, Camertis, Belgæ, ut chorum fatuorum agnoscas. Mihi visum FLVMINEO quondam, cum nobilitatem vetustissimam à fluminibus referre moris fuerit, notatumq; sit supra. Verum cum totius commatis non alius sit sensus, quam ut non minorem, quam ipsis sit Cæsaris, nobilitatem per agnationem dicat Sponsæ, quæ de domo Cæsarea per sexum fœmineum prodita, recurrat in eamdem, nubente videlicet ipsi principi Maria, Probanus Cujacianorum Codicum scriptuam *Cæsareum fœmineo stemma recurrat ortu.*

DECORENT VIRETA BETIN.] Scribunt *vineta*. Belgæ nonnulli, & quibus Andreas Schottus Codicibus usus, sed nemine nescio contra Legem metri.

GENERISQUE PROCREATOR.] Tacite divinitatem domui Cæsareæ adscribit, cum notissimum sit Homeri scitum, Deorum Genesin adscripsisse Oceani. Monui suprà ad Quartum Consulatum Honorii.

ORIENSQUE REGNA FRATRUM.] Quod solum defuisse ait felicitati Theodosii, dissensu fratrum occulto, initio Belli Gildonici. Vide & ad III. Consul. Honorii.

PLACIDÆ LÆTENTUR URBES.] Crassus error in Legem Pediam. Noster Codex cum Belgarum è vulgo duobus *Placidæ locentur Vrbes*? Quam in proclivi correctio *placidæ jocentur Vrbes*? Claverius edidit *ferantur Vrbes*. Plebeiè, & nullo sensu tanto scriptore digno, quare Prudenter Scaliger transiit potius, loco asterisco notato. At nostra emendatio Veritatem non dubiam restituit. Eædem nostræ membranæ supra habent *Sub vitreis Oceanus luxurietur antris*. Concinne & edidit idem Aldus. Ita humidam Regiam Tiberini aulam vocat Conf. Probini. Vibes autem jocari præcipit, quia in virorum principum nuptiis fiebat, quod de Ricimeris & Asellæ ait Sidonius, lib I. Epist. V *negotia quiescebant judicia, conticescebant, differebantur legationes, &c.*

QUÆQUE NOVO.] Doctrina nonnullorum ex Philosophis. Solem in noctem extingui, reaccendi in diem: quam in Epicuro confutat Cleomedes. Ita solentes exinde loquuntur scriptores. Appuleius, lib II. *Vt primum nube discussa, Sol novus diem fecit, & somno simul emersus & lectulo.* Corippus lib. II.

quando omnia pallent
Sidera, & afflatas ortum jubar aspicit herbas,
Atque operit novus astra dies.

Sic recentem vocat Phœbum orientem, Ovidius, lib. II.

Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur Equi: medio est altissima cœlo.

Cn. Mattius, apud Gellium lib. XV. cap. XXV.

Iam jam albicassit Phœbus, & recentatur.

CORI.] Corus Argestes Græcis, ventus occiduus, adversus flans Aquiloni. Vide Gellium, lib. II. cap. XXII. Appuleium, alios.

SONORVS.] A stridore tempestatum, quas vehit. Vt Maro.

Luctantes ventos, tempestatesque sonoras.

Sonor alioquin etiam temperatus sonus, ut Sonor melicus apud Lucretium.

SOLVS OVANTEM ZEPHYRVS.] Prosperitatem & Bonum Eventum circumloquuntur hoc vento Poetæ. Papinius, Propemtico Celeris III. Silvarum.

Et Pater Aeolio frangit qui carcere ventos,

Cui

Cui varii flatus, omnisque per aequora mundi
Spiritus, atque hyemes, nimbosaque nubila parent,
Arctius objecto Borean, Eurumque, Notumque,
Monte premat; soli Zephyro sit copia coeli.

Nostro res Veneris peculiaris caussa. Genitabilis enim hic ventus. Lucretius initio operis.

species patefacta est verna diei,
Et reseruata viget genitabilis aura Favoni.

Hujusque venti Spiritus credebatur laborum ferre requiem, hilaritatis initium. Orpheus, Indigitamentis.

Αὖραι ποντογενεῖς, Ζεφυρίτιδες, ἠεροφοῖται,
Ἡδύπνοοι, ψιθυραί, καμάτου ἀνάπαυσιν ἔχουσαι,
Εἰαριναί, λειμωνιάδες, πεποθημέναι

Ideoque ad Venerum chorum complendum, summamque suavitatis hic quoque requiritur. Aristænetus, descriptione Paradisi Amatorij.

καλὴ μὲν οὖν ἡ πηγή, εὐκραὴς δὲ καὶ ἡ τοῦ ζεφύρου πνοή, λεπτὸν ἅμα καὶ ὕπνηλον ἐνηχοῦσα, καὶ τῆς εὐωδίας πολὺ συνεπαγομένη τῶν δένδρων, τοῖς μύροις ἀντέπνει τῆς γλυκυτάτης.

PERDOMINETVR ANNVM.] Sit perpetuum ver. Zephyrus hujus dux. Secundo Rufin. *Zephyris cum primum bruma remitti.* Et alluditur simul aureum seculum, quod perpetuum ver faciunt Poetæ. Ovidius.

Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.

Virgilius, Georgico. I.

ver illuderat, ver magnus agebat
Orbis, & hibernis parcebant flatibus Euri.

ODA III.

Vidi qui vituperaret hoc carminis genere celebrari Nuptialia. Ego, etsi Tragici videantur Anapæsti, ex ipsa tamen Tragœdia testimonium petam, ubi eis concinetur Epithalamiũ, ubi Poetica Analecta produxero tamdem. Aptior tamen videatur distractio versuum, qualis in Cujaciano Exemplari fuit, Hymænei rebus.

Solitas galea | *Stilico molli*
Fulgere comas, | *Necte corona,*

GALEA FVLGERE.] Comta arma in Heroicis Laudibus ejusdem Ducis alibi quoque celebravit.

sideris instar Emicuit Stiliconis apex.

MOLLI CORONA.] Nuptiali, nullo sudore paranda. στέφος γαμήλιον vocat Bion in Anniversario Adonidis Luctu.

SÆVUMQUE PROCUL.] Scriptus noster, & duo Belgæ. VACVVM. Feriatum, puta, nihil isthic quod agat habentem. Quomodo Papinius:

Et Musa procul ite feriata.

Hoc enim est VACVVS. Horatius lib II. Serm II.

post tempus venerat hospes.
Sive operum vacuus gratus conviva per imbrem.

Idem ad Lyram. *si quid vacui sub Vmbra Lusimus tecum* Nihil tamen in Claudiano mutamus.

RELEGET.] Aliorsum mittat. Primo de Raptu, & alibi.

AVLA.] Regia domo. Sic Od. I. & lib. I. Laudum. Eucherius ad Valerianum: *Nonnulli quoque ex recentioribus extiterunt, atque hac nostra aetate principes, qui ad cognitionem veri Regu propius accesserunt; summumque illum Dominorum summa cordis contritione confessi sunt. Attentam divinae majestati reverentiam, etiam uterque sexus ex aula exhibuit.* Aula, Imperium. Ausonius.

Primus Regalem patefecit Iulius Aulam. Comitatus Imperatorius. Vt apud Suetonium, & notatum est supra.

PATRIS.] Stiliconis. Fine Odæ. Stilico socer est, Pater est Stilico. Parentem Principis Prudentius, publicum laudat Symmachus.

JVNGE POTENTE PIGNORA DEXTRA.] Jungebat dextras convenientium matrimonio, Pater, vel qui Parentis loco erat, aut Matris. Sic Venus in Epithalamio Palladii,

Aggreditur Cytherea nurum.
Tum dextram complexa viri, dextramq; tyranni,
Tradit, & his ultrò sancit connubia verbis.

Trebellius Pollio, Gallienis: *Cum fratrum suorum filios conjugaret, & omnes Poetæ Græci Latinique Epithalamia dixissent, idque per dies plurimos, quum ille manus sponsorum teneret, ut quidam dicunt, sæpius ita dixisse fertur.* Sidonius Epithalamio Polemij.

Amborum tum diva comas viridantis olivæ
Pace ligat, nectit dextras, & fœdera mandat.

Idem fine Ruritiani.

GENER AVGVSTI.] Qui Serenam adoptaverat, Theodosii. Vide librum de Laudibus Serenæ

QVÆ JAM RABIES LIVORIS ERIT.] Felicitate successuum extinctum cum omni sua rabie Livorem dicit. *Non esse* enim, interiisse denotat. Sic Gymnosophistarum unus Alexandro respondet mortuos non esse. Velius Fidus Libello: *Rogo, Domine, permittas mihi in eodem loco, in marmoreo sarcofago, quem mihi modo comparavi, ea corpora colligere, ut quando & ego ESSE DESIERO pariter cum illis ponar.* Cominius Firmus, Epitaphio Oppiæ:

Oppia jam non est, erepta est Oppia, Firmo.

Q. Curtius, initio Lib. VII. Philotam. *sicut recentibus sceleris vestigiis jure supplicio affectum censuerant milites, ita postquam DESIERAT ESSE, quem odissent, invidia in misericordiam vertit.* Salvianus lib. III. ad Eccles. Cathol. *Hoc est enim & rebus humanis penitus excedere, totum omnino, cum suo corpore, hominem, in præsentia rerum humanarum esse desiisse.* Valer. Flaccus lib. VII.

Hunc quoque, QVI NVNC EST, crudelis, Iasona nescis
Morte perire tua?

Rabies Livoris, ipse cum furit maximè. Alibi

Rabiem Livoris acerbi
Nulla potest placare dies.

COLOR.] Affecta species. Fucus. Vincentius, Commonit. I. Phæbadius contra Arianos, Faustus, lib. I. de Lib. Arbitrio. Gildasius Excidio Britanniæ. Petrus Damianus, Epist. ad Hildebrandum. Ignatius Martyr Epigraphe Epist. ad Romanos. Lupus Abbas Ferrariæ, Epist. V. Ambrosius contra Symm. Capella lib. III. & V. Prudentius, lib. II. in Symmachum. Quorum verba dedimus Notis ad Phæbadium Libello mirum in modum vitiose Edito.

SOCER EST.] Rex nota ex Zosimo, aliisque Jornandes. *Stilico Patritius & Socer Honorii; nam utramque ejus filiam, Mariam & Thermantiam, unam sibi post unam* (Gothica Latinitas) *sociavit. Vtramque virginem & intactam Deus ab hac luce migrare præcepit.* Vide superius non uno loco scripta.

ODA IV.

IDALIVM JVBAR.] Veneri sacer Hesperus; quia ad ejus exortum collocabatur puella in thalamum sponsi. Catullus.

Vesper adest, Iuvenes consurgite, Vesper Olympo
Exspectata diu vix tandem Lumina tollit.
Surgere jam Tempus jam pingues linquere mensas,
Iam veniet virgo, jam dicitur Hymenæus.

Nec

Nec producebatur prius nova Nupta, quam ad exortum hujus sideris. Idem Catullus eodem suavissimo carmine, quod totum huc pertinet.

Hespere, qui cœlo lucet jucundior ignis?
Qui consponsa tuis firmes connubia flammis?
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec junxere prius quam se tuus extulit ardor.

Ejus exortus vovebatur ita omnibus ad vota properantibus. Seneca Medea.

Et tu, quæ gemini prævia Temporis,
Tardè stella redis semper amantibus.
Te matres avidæ, te cupiunt nurus,
Quamprimum radios spargere lucidos.

Eodem pertinet allocutio Sapphus.

Ἕσπερε πάντα φέρεις,
φέρεις οἶνον, φέρεις αἶγα,
φέρεις ματέρι παῖδα.

Ejus enim rei auspex conjunctio conjugialis. Medio versu non assentimur Fabio Benevolentio, Fulvii Ursini amicissimo, legendum censenti φέρεις οἶν. Nam convivium loquitur Poetria, cum nota sit veterum in prandendo frugalitas.

2. DILECTVS VENERI.] Vide Notas ad secundum de Raptu.

2. NASCITVR.] Sidera enim parere se dicuntur. Vt Pindaro dies filia Solis Theodorus Prodromus Solem noctem & diem parere dicit.

Καὶ νύκτα τίκτων, καὶ κλίων τὴν ἡμέραν.

3. SOLLICITVS PVDOR.] Quem in omnium novarum nuptarum descriptione agnoscunt & commendant Poetæ. Dum nimirum puella rudior alterius vulnus horret inepta loci. In nostro Libro est *sollicitus Timor* Contrà cæteros omnes, quem ut audiamus nullo auctore adigimur.

4. FLAMMEA] Flammeum genus pepli aut velamenti, novis nuptis faciei velandæ luteo colore facti, illigatique, ne pudor & lacrymæ viderentur: quas tamen ipsa flammea prodere dicit Claudianus, nimia significans. Capella, lib. IX.

Flammea sollicitum quæ obnubere sueta pudorem,
Regina deme pronuba.

Qui docet à pronubis tamdem ea sublata. Vide Scholiasten Juvenalis Sat. VI. v. CCXXV. PLinium, Lib. XXI. cap. VIII.

IMPACATA LICET.] Omnes scripti Codices agnoscunt hanc lectionem. Et est sane vera. Summis enim viribus ungues etiam jam sponsæ puellæ pro virginitate defendenda parare dicebantur. Martialis Capella, lib. IX.

Hesperus intactam servet licet usq; puellam
Nuptam videbis, Phosphore.
Nec matris lacrymæ, pressi nec viribus ungues
Nexus valebunt solvere.

Noster, Epithalamio Palladii, v. CXXXV. Horatius, alii.

ARMAT SPINA ROSAS.] Hoc impar jugum natura factum ajunt, ut ne gratissimus odor sine defensione omni injuriæ pateret temeritati. Symposius Rosa, Ænigmate XLV.

Purpura sum terræ, pulcro perfusa colore,
Septaque, ne violer, telis defendor acutis,
O felix, longo si possem vivere fato.

Sententia similis apud boni sensus scriptorem, stili & carminis pro seculo contemtorem, an ignariorem? Theodorum Prodromum: qui cum Κύριος id est Dominus inscribatur, aut Domnus, temporum cadentium consuetudine, homines cætera non indocti persuadere sibi potuerunt esse Cyrumillum, quem ævo floruisse, magnisque honoribus functum. Poeticum etiam non infeliciter, scribit Evagrius in Historia Ecclesiastica, perperam omnino. Verba sunt.

τὴν καλλονὴν, ἄνθρωπε, τοῦ ῥόδου βλέπων,
Καὶ τὰς ἀκάνθας εὐφυῶς περισκόπει.
Κἀνθεῦθεν εἰς ἔννοιαν ἐλθὲ τοῦ βίου,
ὡς ὁ τρυγῶν γὰρ τὸ γλυκύπνοον ῥόδον,
Ἐκ τῶν ἀκανθῶν αἱμακτοῖ τοὺς δακτύλους,
Οὕτως ἁπάντων ἀγαθῶν κοινωνία
Ἀλίσκεται μὲν, ἀλλὰ μυρίοις πόνοις
Οὐκ ἐστὶν ἄμοχθον γὰρ οὐδὲν ἐν βίῳ.

MELLA TEGVNT APES.] Eadem Mythologia Physica. Petronius Satirico; *Apes ideo pungunt, quia ubicunque dulce est, ibi & acidum invenies.* Boethius.

Habet omnis hoc voluptas
Stimulis agit fruentes.
Apiumque par volantum,
Vbi grata mella fudit
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

CRESCVNT DIFFICILI GAVDIA IVRGIO.] Claudianus Mamertus, lib. II. de Statu Animæ, cap II. *Mortalium generi natura datum est, ut abstrusa fortius quærat, ut negata magis ambiat, ut tardius adepta plus diligat.* Petronius.

Quicquid quæritur optimum videtur.

12. ACCENDITQVE MAGIS QVÆ REFVGIT VENVS.] Petronius, pari re.

Nolo quod cupio statim tenere,
Nec Victoria mi placet parata. Idem.
Ales Phasiacis petita Colchis,
Atque Afra volucres placent palato.
Quod non sint faciles: At albus anser
Et pictis anas enovata pennis
Plebeium sapit. Vltimis ab oris
Attractus Scarus, atque arata Syrtis
Si quid naufragio dedit, probatur
Mullus jam gravis est. Amica vincit
Vxorem; rosa cinnamum veretur
Quicquid quæritur optimum videtur.

Ovidius, Metamorph. I. *Aucta fuga forma est.* Venus, ipsum opus. Alibi.

sum vivere caste Asperius cum promta Venus.

Pugnæ autem illæ puellares utplurimum fictæ, impiusque, Amatorum judicio, qui parcat ideo plorantibus, aut metuat iratas. Maximianus:

Parcere dilecta, juvenis, desiste puella,
Impius huic fueris si pius esse voles.
Vnguibus & morsu teneri pascuntur Amores.
Vulnera non refugit res magis apta plaga.

Quæ conspirant operam nostri. In Nostro Codice diserte scriptum est.

Acceditque magis, qua refugit, Venus.

Quod acutius Vulgato, non tamen τοῦ ποιητοῦ.

O QVOTIES HOC MIHI DVLCIVS.] Incurrant ista Criticorum aculeos. Quæ enim virtus in Principe concubitum etiam legitimum postponente Gloriæ à victis hostibus. servata patria, stabilito imperio? Sane si de maturo ætate viro scripta hæc essent, non defenderemus nimiæ, ut ita dicam, Nuptialitatis. Jam de puero, puerilia vota præponuntur, qui licet isthic nominet Parthos, spe tamen paternæ virtutis, eos nominat potius, quam suorum gratia facinorum: qui quæ Venationem & ludicras Equitationes nondum excessisse, præcedentia affirmant.

SARMATAS.] Paternas Victorias pro suis loquitur. Eatenus tamen verè, ut mera felicitate ipso Imperio Honorius noster non exciderit, cujus Prosperitatem non ipsius Virtuti ullæ, sed Clementiæ divinæ adscribunt Auctores. Multis Orosius conclusione Operis. Procopius initio Gothicorum. Alii. Theodosium multis magnisq; præliis Scythicas gentes ad ipsa initia Imperii fudisse, Socrates, Idatius, Zosimus, Sozomenus, Theodoretus, Orosius, Marcellinus, Nicephorus, Victorinus, Diaconus, Zonaras, aliique contestantur.

ASPI-

ASPIRATE NOVAM.] Alloquitur jam novos Conjuges, qui mos fausta voventium. Galienus Imperator, cujus dulcia docta, diserta, Poemata utinam ad nos pervenissent.

Ite agite, ô Pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos: non murmura vestra Columba,
Brachia non edera, non vincant oscula concha.

Ita Legendum illis delicatissimis versibus. Inscite enim persona eos referentis sermoni Principis miscetur *Ite, ait, ô pueri.* Sed & secundo scribendum arbitrer

pariter sudate medullis
Omnibus intra vos.

Qui re & auctore sit dignius.

FIDEM.] Mutuum amorem, fortunas, fataq; omnia conculcantem. Exempla sunt in Historijs & Inscriptionibus Priscis. Sic Atimetus extremum suam salutat Homonæam:

Si pensare animas finerent crudelia fata,
Et posset redimi morte aliena salus.
Quantulacunque mea debentur tempora vita,
Pensassem pro te, cara Homonea, libens.

Et de Sabi sua Ponticus.

Hac jacet aternũ Sabis humata domo.
Cujus fatales pensare optauerit horas
Ponticus, huic conjux ultima dona dedit.

Juliam Procillam ipsam Fidem Monumento inscripto honorare dicit Amaranthus:

Hunc tibi Perpetuo titulum, charissima conjux,
Corporis exstincti dedicat ipsa Fides, &c.

MANSURAMQUE FACEM.] Donec vita mansura. Apage iterationem ꝫ FIDEM, membranis nonnullis ingerentibus. In Nostro tamen Lectio est, nequaquam aspernabilis, commutatis voculis.

Aspirate nouam pectoribus facem,
Mansuramq; fidem tradite sensibus.

Sanè cum alij Codices voculam illam iterent, ita relictum Claudiano existimem. Re quoq; ipsa favet, potius enim Amorem conspiratione sibi mutua ingenerent Amantes, quam *FIDEM*, quæ ex perfecto demum Amore oritur. Pax, Amor, mille Poetarum locis, qui Cupidinem sic ubiq; armant Ignis, ignibus nullis minor. Epitaphium Vetus.

Me cruciat conjux, miserum me absumit amantem
Sanus Amor, nullis ignibus inferior.

Pluribus ad Musæum, iterata Recensione.
Mansuram, æternam. Virgilius III.

da mœnia fessis & mansuram urbem.

Noster Bello Gildonico.

Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci
Iuppiter, auguriis.

Lucanus, Lib. VIII.

habes aditum mansura in seculo Fama.

TAM JUNCTIS MANIBUS.] Tam arcta copula. Nexus vocat Capella, versibus modo adscriptis. In Libro nostro est *TAM VICTIS* noto errore librariorum.

19. EDERA.] Quæ in exemplum ducitur strictę alligationis. Galienus Imperator verbis jam positis. Eustathius:

καὶ ὅλ☉ ὅλῳ ὡς κιττὸς, ξυνέῖχον.

Horatius.

nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Lasciuis ederis ambitiosior.

Catullus. Epithalamio Mallii. Veneris & Gratiarum manibus scripto.

Ad domum dominam voca
Conjugis cupidam noui
Mentem amore reuinciens
Vt tenax hedera hac & hac
Arborem implicat errans.

Quintus Smyrnæus:

Ἀσπασίως δ' ἄρα τώγε παρ' ἀλλήλοισι κλιθέντε
Σφοῖσιν κατὰ θυμὸν ἀνεμνήσαντο γάμοιο.

> ὡς δ᾽ ὅτε που κισσός τε καὶ ἡμερὶς ἀμφιβάλωνται
> Ἀλλήλοις περὶ πρέμνα, τὰ δ᾽ οὔποτεν ἴς ἀνέμοιο
> Σφῶν ἀπὸ νόσφι βαλέσθαι ἐπισθένει.

Studiosam Amoris hederam ab his arctissimis amplexibus vocat, pariterque vitibus jungit Lucianus Amoribus:

παντὶ γε μὴν δένδρῳ περιπλέγδην ὁ φιλέρως προσείρπυε κιττὸς, ἀμφιλαφεῖς ἄμπελοι πυκνοῖς κατήρτηντο βότρυσι.

Palmite vitem intelligit cui apta præ cæteris arbor populus. PLinius, libro XVI. cap. XXVII. *Harundinis Italiæ usus ad vineas maximè. Salicem verò circà, quæ nulla aquaticarum utilior, licet populi vitibus placeant, & Cæcuba educent.* Gargilius Martialis, libro de Arboribus, cap. XVI *Vitem maximè populus alit, deinde ulmus, deinde fraxinus.*

QUERULA ALITE.] Columbam dicit: cujus in rebus amorum crebra mentio, ob simplicitatem, castitatem, & constantiam dilectionis mutuæ, in hoc genere avis contestatas. Hic de osculis & suavibus admurmurationibus solùm sermo est. Eodem pertinet versus optimi auctoris prisci, Cn. Matij, perperam vulgo scriptus.

> *Columbatimq; labra conserens labris.*

Apud Gellium, libro XX cap. IX. Cum Scazon esse debeat Jambicus, & utique scripserit, politissimus auctor.

> *Sinuq; amicam reficere frigidam caldo,*
> *Labrisq; labra conserens columbatim.*

Sanè quæ fragmenta hujus scriptoris ab eodem Gellio, alijsq; Philologis, producuntur, ostendunt, adeò eum bonum artificem hoc genus carminum fuisse, ut & puros eos scripserit. Qualis est iste:

> *Aquarium urceum, unicum domi, fregit.*

Hinc autem *Columbari*, pro labella Columbarum more conferere, Cilnius Mæcenas, fictor talium insignis, dixit: *Fœmina, cirro crispata labris columbatur.* De earumdem suavitate in Amore Propertius, instar summi voti, pronuntiat.

> *Non me Chaonia vincant in Amore Columba.*

Idem libro II.

> *Exemplo juncta tibi sint in amore columba.*

Catullus.

> *Nec tantum niveo gavisa est ulla Columbo*
> *Compar, seu quicquid dicitur improbius.*

Idem pro maximè gratioso Amatore Columbum Album posuit.

> *Perambulabit omnium cubilia*
> *Vt albulus Columbulus Dionæus.*

Sic *Veneri sacra* eæ aves, apud nonnullas gentium. Aelianus, libro IV. cap. II. de Siculis.

ἀθύρματα γὰρ Ἀφροδίτης περιστερὰς εἶναι, ᾄδουσί τε ἐκεῖνοι, καὶ πεπιστεύκασι ξύμπαντες οἱ ἄνθρωποι.

LINGUIS ASSIDUE REDDITE MUTUIS] Scriptus Noster disertè.

> *Linguis assiduò reddite nuntiis.*

Nihil mutandum. Linguæ non otiosæ in his Amoris colluctationibus. Tibullus.

> *Et dare anhelanti spumantibus humida linguis*
> *Oscula.*

Appulejus, lib. II. & VII. Ovidius, III. Amorũ, Elegiâ. VI. & quicquid est Græcorum Amatorum utroque stili genere.

ANIMUM CONCILIANTIBUS.] Epithal. Palladij: *Oscula mille sonent, livescant brachia nexu, Labra ligent animos.* Tria more amatorio commendantur, ἀνάπνοη, φωνὴ, φίλημα. Achilles Tatius, Amoris Athleta fortissimus.

τὸ γὰρ ἔργον τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ὅρον ἔχει καὶ κόρον, καὶ οὐδέν ἐστιν ἐὰν ἐξέλῃς αὐτοῦ τὰ φιλήματα. φίλημα δὲ καὶ ἀόριστόν ἐστι, καὶ ἀκόρεστον,

συν ᾗ καινὸν ἀεί. τρία γὰρ τὰ κάλλιςα ἀπὸ τῦ σώματος, ἀναπνοὴ, φωνὴ, φίλημα.

Animorum ista concili. totum commistio quædam spirituum est, quam in Osculis arctissimis agnoscunt Venerum illi Curiosi mystæ. Quare & animum, velut ex duobus unum factum, noster dixit. Petronius Arbiter.

Et transfudimus hinc & hinc labellis
Errantes animas.

Manilius libro V Astronom.

Oscula, & in proprias animam transferre medullas.

Appuleius, in Epigrammatis Amatorijs.

Tu mihi da contrà, pro verno flore, tuum ver,
Vt nostra exsuperes munera muneribus.
Pro implexis sertis complexum corpore redde,
Proq; rosis Oris sauia purpurei.
Quod si animam inspires, jam dona & carmina nostra,
Cedent victa tuo dulciloquo calamo.

Theocritus in Oaristi, ubi pastor puellam devirginat.

λιθ' αὐτὰν δυνάμαν ᾗ τὰν ψυχὰν ἐπιβάλλειν.

Bion, Epitaphio Adonidis.

Τὸ σὺ τὸν μὲ φίλασον, ὅσον ζώει τὸ φίλαμα,
Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν σῶμα, ἢ εἰς ἐμὸν ἧπαρ
πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ.

Eodem pertinet epigrammation Adolescentis Platonis, apud Gellium, libro XIX. cap. XI. Noctium Atticarum.

τὴν ψυχὴν, Ἀγάθωνα, φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχεν,
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Quod his Iambis redditum producit idem Gellius, ab amico, ut ait, quodam suo, adolescete ἐκ ἀμύσω, nobis autem ipse videtur & auctor esse & exhibitor.

Dum semibulco sauio
Meam puellam sauior,
Dulcemq; florem spiritus
Duco ex aperto tramite:
Anima mea ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi.
Rictumq; in oris peruium
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitum,
Vt transiliter nititur,
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in coitu osculi,
Amoris igni percita
Transisset. & me linqueret.
At mira prorsum res foret
Fierem ut ad me mortuus,
Ad puerum intus viuerem!

Quos priscæ, & Comicæ Romanæ Eloquentiæ versiculos, ideò adscripsi, ut ex Aldinis, & alijs melioribus Exemplaribus, emendatiores proponerem, quod an adsecutus sim comparatione videbunt talium reliquiarum veteris venustatis studiosi. Ponit eosdem & Macrobius, libro II. cap. II. Saturn. tacito, uti solet, Gellij prorsus nomine. Quod eum scriptorem in alijs etiam plerisq; sibi indulsisse certum est; ego verò in Somnij etiam Commentatione existimo, quam partem esse Saturnaliorum suspicari faciunt Manu exaratæ membranæ, in quarum Antiquissimis titulum reperio: MACROBII. THEODOSII. VIRI CONSULARIS. ET. ILLUSTRIS. COMMENTARIORUM TERTIÆ. DIEI. SATURNALIORUM. LIBER. PRIMUS INCIPIT. Ut non in libros opus illud suum, sed in Dies distribuisse videatur Macrobius; singulorum autem dierum operas aliquot libris distinxisse; quorum tertium occuparint hi de Somnio Scipionis enarrato Commentarij. Quæ res & reliquorum tenori congruit, qui non aliter interiores Maronis sensus & doctrinam inquirunt, quam iste Marci Tullij.

Potesti

Poteſt autem ut ante exordium tertij hujus Saturnaliorum libri exciderit minutū quoddam Epiſtolium, quod hos Commentarios ordini Operis inſtituti conciliaverit; Tertius verò quartusque, ut hodie poſiti ſunt, vix unum librum faciunt, ubi cum præcedentibus & ſequentibus comparaveris. Nec Tertius omninò Secundum, talis quidem ſequi debet: Cum finis ſecundi dicat alterius diei operas apud Symmachum diſceptandas eſſe; principium autem tertij de Vettij domo, ubi conventum fuerit, ſermonem habeat. Omninò alijs libris inventis opus erit, ut is auctor concilietur ordini ſuo; quos inquirere adhortor quibus talium copia eſt: Utilis enim eſt ſcriptor, quamlibet aliorum excerptor, cum ſic etiam non pauca nos doceat nullibi Antiquitatis alibi exſtantia.

AMPLEXU CALEAT.] Belgicorum duo, & Noſter, libri *Amplexu careat.* Aldini *amplexu rubeat* Ego vulgatam, Cujacianis & Scaligeri judicio confirmatam, minimè muto. Nec opus eſt argutari cum Delrio, cum res ſit perſpicua.

27. ALTER VIRGINEUS.] Optima eſt hæc ſcriptura: Omnibus libris etiam confirmata; quam nolim mutari à doctis. Lanam nobilitari purpuræ tinctura clara res eſt ex immani pretio, & regiâ omniumque ſummâ dignitate ejus coloris. De eâ nobilitate loquitur Optatus Afer, libro V. *quia prouocatis,* inquit, *ad res diuinas, res etiam comparemus humanas. Cum pretioſus inficitur color, natura ſæpè conuertitur. Dum continctione vellus candidum purpureſcit ſic, alba lana regalem tranſit in purpuram. Lana & colorem mutat & nomen: dicat artifex purpura quod tincta vellera per colorem promoueantur in admirabilem dignitatem.* Et hæc prima eſt nobilitas ſive nobilitatio ſtratæ in Lecto regio purpuræ. Alteram ſupervenire Claudianus ait tinctionem, de virginali ſanguine Mariæ, jam Auguſtæ: cujus ſervatum tanto ſponſo florem pudicitiæ hâc ratione commendat Poëta. Eſt autem ſanguis, qui primum ſequitur concubitum, index virginitatis marito ſervatæ, etiam in ſacris litteris. De eo Nonnus, libro VI. Dionyſiacorum, ubi Nicæa ebria dormiens vitiatur à Baccho

παρθένε νήδυμος ὕπνος ἀπώλεσε
σεῖο κορείην,
Οἰκτρότερον στενάχουσα. πῆς ἴδες αἷμα κορείης.

Et ipſa mox expergefacta Nicæa

εἶδε χαμευνὴν
Νεβρείην νυμφιδίῃσι πυκαζομένην Διονύσου.
Κρυπταδίων λεχέων αὐτάγγελον. εἶδε καὶ αὐτὴν
Μίτρην παρθενίης χαμαὶ πλήθουσαν ἐέρσης.
Καὶ ῥοδέας ἐχάραξε παρειάς.

Ne miretur autem quis veſtem eo ſanguine tinctam dici, ſciendum Antiquitati placuiſſe. tantâ copiâ quandoq; eum profluere, ut etiam pavimentum proximum coloraret. Auctor ſive Interpres Hiſtoriæ Apollonij Tyrij. *Stimulante furore libidinis diu repugnanti filiæ ſuæ nodum virginitatis rupit, perfectoque ſcelere euaſit cubiculum. Sic ſceleſti patris impietatem puella mirata, cepit celare, ſed in pauimento coitus ſigna videntur, ubi gutta ſanguinis ceciderunt; cumq; puella, quid faceret, cogitaret, nutrix ſubitò introiuit ad eam: Quam ut vidit flebili vultu, pauimentumq; roſeo rubore perfuſum, ait: quid tibi vultus turbatus, vel animus tuus?* Cruorem, quod durius videbatur, eumdem appellat etiam Auguſtinus, libro II. de Peccato Originali, cap. XXXV. *Non virginitatis, inquit, integritas, ad concupiſcendos fœtus vi turbidi vitiatur ardoris; & eo modo non eſſet dolor, & cruor, virginis concumbentis.*

Clarum ergo ex his, mutare locum Claudiani non debuiſſe, virum judicio præſtātem, qui *Altè virgineus nobilitet cruor,* Legendum autumat, Notis ad librum VI. Saturnalium Macrobij.

Victor.

VICTOR.] Velut magna aliqua lucta eluctata. Madidum torum ob sudorem dicit mutuum. Qui commendatur in Virginibus. Aristænetus lib. II. Epist. VII.

ἄσμενος αὐτίκα μάλα τὴν αἴτησιν τῆς κόρης ἐπλήρου. περιεχέτων ὀμφάκια τοῦ στέρνου τὰ μῆλα, καὶ φιλημάτων ἀπέλαυον ἄμα γνησίων. φιλήματα γὰρ ἕωλα μὲν τὰ τῶν γυναικῶν, ἄπιστα δὲ τῶν ἑταίρων, ἄψαυστα δὴ δὲ τὰ τῶν παρθένων, ἐοικότα τοῖς σφετέροις ἤθεσι. μέμικται δὲ ἁπαλῷ μὲν ἱδρῶτι, θερμῷ τε καὶ πολλῷ τοῦ πνεύματος ῥεύματι.

NOCTURNI VULNERA PRÆLII.] A defendente primum congressum virgine. Catullus:

> *Dulcia nocturnæ referens vestigia rixæ,*
> *Quæ de virgineis gesserat exsuviis.*

Aristænetus lib. I. Epist. X. de Acontio & Cydippe, quæ quidem omnium ejus scriptoris jucundissima est.

ὁ δὲ ἐν τῇ παρθένῳ βραχεῖα νυκτομαχήσας ἐρωτικῶς, τό γε λοιπὸν εἰρηναίων ἀπέλαυεν ἡδονῶν.

PLeni Amatorum Commentarij.

TURBA LICENTIOR.] In Jocos, quib. Fescennina constant, palam liberèque effusos. Seneca Medea.

> *Festa dicax fundat convicia Fescenninus*
> *Solvat turba jocos*

Catullus. *Nec diu taceat procax*
> *Fescennina locutio.*

LUDITE MILITES.] Ut præsente semper exercitu loquitur: Et quis nescit urbana castra Principum? Re vera militem semper Honoris præsentem necessitas ipsa consuasit. Militarium cum ducibus lusuum meminit mox, & in Libro.

> *Candidus interea positis exercitus armis*
> *Exsultat socerum juxta; nec signifer ullus*
> *Nec miles pluvia flores dispergere ritu*
> *Cessat, purpureoq; duci perfundere nimbo.*
> *Hæc quoq; velati lauro, myrtoque, canebant*, &c.

INSONET AXIBUS.] Scripti duo Belgici. *auribus*. Malè omnino. Divo enim & Mundi principi, cœlum & terram applaudere autumat. Et paria universa hæc scriptio elegantissimarum Odarum ingerit, quas non dubito ad ipsam festivitatem decantatas fuisse. Ut Poetarum solebant varia cantica, etiam saltibus & Choreis exprimi. Aristænetus libro I. Epist. X.

αἱ δὲ τῆς παιδὸς ἡλικιώτιδες, ἐνεργὸν ὑμέναιον ᾖδον, οὐκ ἀναβαλλόμενον ἔτι, οὐδὲ διακοπτόμενον νόσῳ. καὶ ἡ διδάσκαλος ἐπέβλεπε τὴν ἐπᾴδουσαν. καὶ εἰς τὸ μέλος ἱκανῶς ἐνεβίβαζε χειρονομοῦσα τὸν τρόπον.

Illud hic in finem harum Odarum, asseverare ausim, nullum politius & gratiosius Lyricum carmen ab Horatij usque ævo ad nostrum pervenisse, quam sunt hæc Fescennina. Ausonij sanè non pauca hoc genus non contemnenda sunt, sed duriora, & Venere ferè carent. Boethij eruditiora quam elegantiora. Christianorum Poetarum Sanctitate pleraque labascunt, & non admodum laborant ornatui extrinseco; contenta Spiritum divinum, & Pietatem vivam etiam contemtis numeris, inferre. Sidonius laborat ubique seculo, & gratos flores ipsis calathis perdit, quos angustiores adhibet; & frangit plerumque quæ nimis arctè constipat. Ennodius totus in nodis est. Terentianus, his superior, instar Legitimi Grammatici, & tamen mirum quam nitidè, docere contentus, Comum & Venerem nec adfectavit quidem. Papinium excipio, qui tamen, pari re, meliora his nequaquam scripsisset. Cæterorum nomina vel sola sunt, vel hûc parum faciunt.

CASP. BARTHII
AD CL. CLAUDIANI,
IN NUPTIAS HONORII
ET MARIAE.
PANEGYRICUM,
ANIMADVERSIONES.

Ad Præfationem.

URGERET IN THALAMUM DUCTO CUM PELION ARCU.] Cum in thalamum exornaretur, & amplificaretur Pelion, nuptias inibi concelebraturis Thetide & Peleo, progenerando Achilli. Surgeret, Poeticum, velut splendore & honore majore indueretur, magis fieret conspicuum. Ut in Laudibus Honorianis.

Dives Hydaspæis augescat purpura gemmis.

Pelion, mons Thessaliæ, ubi convivio nuptiali convenerunt ei, quod jam diximus, Dij. Noster Papinium secutus est, ex I. Achill.

domus ardua montem
Exca at, & longo suspendit Pelion arcu.

Hoc est naturali illa curvatione, & concameratione. Ovidius lib. III. Metamorphos.

Vallis erat piceis & acutâ densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succincta cura Dianæ,
Cujus in extremo est antrum nemorale recessu
Arte laboratum nullâ: simulauerat artem
Ingenio Natura suo: nam pumice viuo
Et leuibus tophis natiuum duxerat arcum.

Inibi nuptias celebratas marinæ illius divæ, testantur Fabulæ. Apollodorus lib. III.

γαμεῖ δὲ ἐν τῷ πηλίῳ κἀκεῖ θεοὶ τὸν γάμον εὐωχούμενοι καθύμνησαν.

Descriptionem thalami ejusdem uberiorem habes in Catulli Epithalamio, his nuptijs dedicato. Alioquin Mons ille Thessalus communis velut Schola Heroum virtutibus Ipsis dignis instituendorum. Aeneas Sophista. Epistola XVII. ad Dionysium Sophistam.

πάλαι μὲν τὸ πήλιον κοινὸν διδασκαλεῖον τῶν ἡρώων ἐδόκει, νυνὶ δὲ ἡ ὑμετέρα καὶ τῶν Μουσῶν πόλις:

Arcus, cameram notat. Et ita Apollonius Collatius, lib. I. de Excid. Hierosolym.

Quic-

Quicquid uterq; polus vasto complectitur arcu.

Eum scriptorem pro antiquo aliquo Christiano vate habent viri docti, & quidem doctorum principes, Josephus Scaliger, Commentariis ad Eusebium, Isaacus Casaubonus ad Suetonium, Fr. Juretus Notis ad Paullinum Benedictum, Christophorus Colerus, homo judicij & lectionis non contemnendus, ad Tacitum. Thomas Demsterus ad Corippum, Joannes Meursius Glossario Græcobarbaro, Joannes Savaronius ad Sidonium, Julius Cæsar Bulengerus, in Imperatore, & Cōmentarijs alijs, cum reipsa tamen Italus sit scriptor proavorum memoriæ; non enim dubium eum Apollonium Collatium esse, cujus Fastos cū Naugerio, Alciato, Castilionæo, censuræ subdit Iulius Cæsar Scaliger in Hypercritico. Nec stilus etiam is videtur, nec auctoris intentio, ut antiquitatem voluerint mentiri. Quid moverit tot, tamque eruditos homines suspicari non possum.

2. TANTOS DEOS.] Omnes ferè adfuisse fabula est. Nec sanè in liberales: de donis mentio apud Apollodorum. Vide Calabrum, lib. III. παραλειπομένων.

3. SOCER ÆQUOREUS.] Oceanus. Catullus, ad Peleum.

> *Tene suam Thetys concessit ducere neptem,*
> *Oceanusq; mari, totum qui amplectitur orbem?*

4. NUMEROSAQUE TURBA SORORUM.] Nereidum, quarum una Thetys, illius senioris Thetydis neptis, ut vides in verbis Catulli modo productis: qui eam & pulcerrimam Nereidum, & cum cæteris mari prospicientem, Argonautis vellus aureum petentibus à Peleo amatam primùm autumat.

5. CHIRON.] Illius erat regio Thessalica, circa Pelium, ubi nuptiæ Thetyos præsentia Deorum celebratæ. Erat Chiron medicus, ut suprà dictum. Sapiens cum primis suæ ætatis, & peritus Astronomiæ, unde & finxisse puto fabulam de Nuptijs Deæ, cum Peleum animo haberet gloriæ singulari commendare. Pulcra de ea re, & nullibi fortè alias obvia Scholiastes Apollonij, ad Argonauticorum Quartum.

Στάφυλος, inquit, ἐν τρίτῳ τῶν περὶ Θετταλίαν, ἱστορεῖ, Χείρωνα, σοφὸν ὄντα, καὶ ἀστρονομίας ἔμπειρον, βουλόμενον τὸν Πηλέα ἔνδοξον ποιῆσαι, μεταπέμψασθαι τὴν Ἄκτορος θυγατέρα, τοῦ Μυρμιδόνος, καὶ λέγους διασπεῖραι, ὅτι μέλλει γαμεῖν τὴν Θέτιν ὁ Πηλεὺς, Διὸς διδόντος αὐτῷ. οἱ δὲ θεοὶ μετ᾽ ὄμβρου καὶ χειμῶνος ἥξουσιν εἰς τὸν γάμον. ταῦτα φημίσας, παρετήρει τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὑδάτων ἔμελλεν ἔσεσθαι ἐπομβρία, καὶ πνεύματα ἐξαίσια. καὶ δίδωσι Πηλεῖ Φιλομήλαν. καὶ οὕτως ἐπεκράτησεν ἡ φήμη, ὅτι τὴν Θέτιν ἔγημεν.

A talibus Sapientiæ interioris effectibus factum est, ut domum ejus fuerit Schola Heroica, eò confluentibus magnatum liberis, qui institui à parentibus peregrè jubebantur disciplinis: Imo prorsus pro Oraculo quopiam ejus adyta consulebantur. Sic χρησμὸν Chironis, de Orpheo necessario comite Argonautis, refert idem Scholiastarum doctissimus, ex Herodoro, ad librum I. *Ejusdem* Apollonij.

ζητεῖται δὲ, inquit, διὰ τί ὁ Ὀρφεὺς, ἀσθενὴς ὢν συνέπλει τοῖς ἥρωσιν. ὅτι μάντις ὢν ὁ Χείρων ἔχρησε μὴ δύνασθαι τὰς Σειρῆνας παρελθεῖν αὐτοὺς Ὀρφέως μὴ συμπλέοντος. οὕτως Ἡρόδωρος.

At quia exercitijs quoque Equestribus instruebat juvenes, famam Centauri indeptus est, quam parum æquè considerantes nonnulli posteriorum seculorum scriptores pro fero & montano viro posuere nomen ejusdem. Joannes Patriarcha Constantinopolitanus, Vita Ioannis Damasceni: *Adhuc non quærebatur à patre Ioanne alius quidam Chiron in montibus*

educatus, medullisq; cervorum pasci adsuetus, sed vir inquirebatur omnigenis disciplinis exercitatus, & eloquentiâ animis utili praeditus. Qui sanè imperitius hoc extulit; cum, quantum humanis viribus fieri potuit, egregia humanitatis, & doctrinarum opera confecerit Chiton, universae Antiquitatis testimonijs.

PRÆBERETQUE IOVI COMMUNIA POCULA.] Ut hospes: communia, Dijs nimirum tum dignatis communibus epulis cum mortalibus uti. Nota sunt Poëtarum figmenta. Peneus & Oeta notissimi & flumen Thessaliae.

TERPSICHORE FACILEM.] Musam accinentem Hymenaeum, aut Epithalamium facit, quia Apollo & Diana adspernati consortium cum caeteris dijs non venerant ad nuptiale Pelei festum. Catullus.

Inde pater divûm sanctâ cum conjuge, natisque
Advenit caelo, te solum, Phoebe, relinquens.
Unigenamque simul cultricem montibus Idae,
Pelea nam tecum pariter soror aspernata est,
Nec Thetidis taedas voluit celebrare jugales.

De qua re aliter alij Poetae, & disertè Calaber, ut vocatur, libro III. Paralipom. Ubi Apollinem Iuno alloquitur.

τὸν δ᾽ ὅποτ᾽ εἰσι ὄπσε Διὸς πυνλη πατέρηθιτις,
Α᾽υλικα μιν νείκεσσεν αἰνηροῖς ἐπέεσσιν,
Φοῖβε, τίη τόδ᾽, ἔρεξας ἀτάσθαλον ἤματι τῷδε·
λησάμενος κείνοιο, τὸν ἀθάνατοι γάμον αὐτοὶ·
Αντιθεῷ πηλῆϊ συνάρσαμεν, ἐν δὲ σὺ μέσσοις
Δαιννμένοις ἤειδες, ὅπως Θέτιν ἀργυρόπεζαν
πηλεὺς ἤγετ᾽ ἄνοιτιν, ἀλὸς μέγα λαῖτμα λιποῦσαν.
καὶ σὺ φορμίζοντος ἐπήϊεν ἀθρόα φῦλα,
Θῆρές τ᾽ οἰωνοί τε, βαθυσκόπελοί τε κολῶναι.

Ita legenda sunt, & servanda ejus optimi scriptoris verba, ex castigatione eruditissimi Dausquei, qui non alio opere melius demonstravit judicii ingeniiq; suam bonitatem, quam in ijs quae ad egregium illum Poetam posteritati reliquit.

MOLLES DUXIT.] Deos ad sonum Terpsichorae canentis dicit Choreas in antra Chitonis duxisse. Tria sequentia disticha non sunt in membranis nostris, supinitate scriptorum omissa.

TENERIS NOSSENT CONGRUA VOTA MODIS.] Cum nuptiarum sollemnitates, & omina nossent congruere cum illis egregijs cantibus. Hoc est agnoscerent carmina digna tali concilio, talique festivitati. Vota ipsas Nuptias designant, nimirum quod principalis humanae vitae societas ineatur ijs, qua bona pars felicitatis ipsius universae dependeat. Testamentum Vetus, & jam B. Hieronymo notum. Nec dubiae fidei, nisi nimium quidam saperent, Grunnij Porcelli: *Sorori meae Quirinae, ad cujus votum interesse non potui, do lego dari ordei modios XXX.* Vibius Helenius, Epitaphio Vibiae Filiae.

Vixisses, neu te, surgentem in vota tuorum,
Adspicerem addictam manibus ire sacris.

Hoc est in spem matrimonij & prolis. Ibi enim vota parentum pari modo sunt sponsalia & Nuptiae liberorum. Nemesianus, Ecloga Secunda.

Tum primùm dulci carpserunt gaudia furto,
Hinc Amor, & pueris jam non puerilia vota.

Hoc

Hoc est conjugium. Appuleius, libro IV. Metam: *mutuo mihi pignoratus, votisque nuptialibus, pacto conjugali, pridem destinatus*: Claudianus in Nuptiis iisdem istis, loquente Honorio.

quonam usque verendus
Cunctatur mea vota Socer?

Sic sæpe capitur in Codice Justin. Diocletianus Imperator. L. XVI. de Nuptiis. Justinianus. L. X. & L XXIV. de Secund. Nuptiis. Honorius, L. IV. de Spõsalibus. *Ego tamen in Claudiano malim hic fata agnoscere. Agnoscunt enim*. Scripsi olim de *fatis* hæc quædam, concinnentibus Terpsichoræ carminibus Epithalamiis: verum nulla mutatione contra sententiam omnium librorum opus est; cum de talibus sermocinetur Poeta; quæ non intellexerint ob agrestes suos sensus Satiri & Fauni, & hoc genus Fatuorum Dæmonum; quos sane fata ignorasse non sit mirum, cum soli Jovi eorum cognitionem & dispensationem adscripserint.

AT SATIRI FAVNIQVE.] Vera utiq; hæc à Claverio adserta scriptura est, quam recipere decebat Centauris expulsis, Scaligerum. Quippe quibus oppositi: hic Satiris opus est.

NOTANT.] Vituperant; habent quod in ijs reprehendant, mirificè & amplius sibi placentes ruralibus & montanis suis, ut Calpurnius vocat, jubilis. Recepit hanc lectionem, expulso *negant*, quod omnes cæteri agnoscunt, ex libris Cujacianis. Claverio indice, Jos. Scaliger: cui ideo potissimum adsentimur, quod Criticum illud *notare* non sine festivitate stultam Dæmonum arrogantiam indicet, velut, artificium Musicæ penes sese esse persuasi, illi Aselli, jure suo censerent de divinis etiam Terpsichoræ modulationibus.

RHÆTVM; PHOLVM.] Nomina Centaurorum, de Chironis collegio: quos advenis illis Faunis longè judicio meliore fuisse, stringens nonnullos temporum suorum ineptos Censores, Claudianus notat. Ovidius de Rhæto, in eodem collegio Centaur. lib. XII:

Ecce rapit mediis flagrantem Rhætus ab aris
Primitium torrem
Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit
Rhætus, & ipse suo madefactus sanguine fugit.

De Pholo idem. *Et Pholus, & Menalus, & Abas prædator equorum.* Et is inter immanes Centauros, vel nobilissimus. Fauni autem inter Musicos Deos, licet agresti cantu. Valerius Flaccus, libro I.

Has stimulant, magnaque ratem per lustra viasque
Jussi laude canunt, manifesto in lumine, Fauni.
Silvarumque Dea, atque elatis cornibus Amnes.

SEPTIMA LVX ADERAT COELO.] Nota tempus nuptiis Principum nisum, tam Chronicon Alexandrini in Anno III. Olympiadis CCCXLV.

τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ μηνὶ Φεβρουαρίῳ γέγονεν ὁ γάμος Θεοδοσίου & τῆς Μαυρικίου ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά.

Notarunt jam docti. Apparet hinc magnam existimationem Claudiani, cum hæc scriberet, fuisse, & Librum istum octiduo à Fescenninis decantatum, ejusque fuisse subditum. Series vero, argumentumque Epigrammatis hujus videtur. Primo Nuptiarum die Odas illas aureolas, quas jam illustravimus, cecinerat: Poeta aut canendas dederat; quas Terpsichoræ hic adscribit, quoniam Cythara ejus divæ est, Lyricorum moderatrix carminum. Placuerat iis principi, placuerat summatibus etiam cæteris doctisque viris. At non quibusdam de rure, & obesæ naris, balatronibus, mira de sua sibi eruditione & Poësi pollicentibus & persuasis, quos Satirorum & Faunorum nominibus notodo invexit; persona ante Terpsichoræ, nunc Apollinis sese induent; quorum utroq; e sane non indigna locutus, sustinet nunc quoque famam divinitatis.

QVO PERTRAHIT ORNOS.] Alludere dicas verba auctoris παραλειπομένων supra modo à nobis producta, de eodem Apollinis in iisdem nuptiis, cantu. Est enim is omnimodis Claudiano Antiquior.

VENTVRVMQVE.] Fatidico carmine; quale illud Parcarum apud Catullum.

Nascetur vobis expers terroris Achilles,
Hostibus haut tergo, sed forti pectore notus.

REGINAM RESONANT.] Nupserat enim jam Regi Thessaliæ Peleo.

Ad Panegyricum.

1. HAVSERAT.] Ex Maronis illo adumbratum.

At Regina, gravi jamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

1. PROMISSÆ.] Est fictio Stiliconem adulantis: Siquidem aliis artibus hoc matrimonium constructum fides Zosimi Historiis, qui & Serenæ consilio factum scribit, ut nec vellet nec posset Mariam istam Honorius pro marito tractare. *Promissio* nuptiale verbum, est sponsio. PLautus Aulularia.

Filiam tuam mihi uxorem posco, promitte hoc fore.

Ovidius, lib. VII.

Vt verò capitque loqui, dextramque prehendit,
Hospes, & auxilium, summissa voce, rogavit,
Promisitque torum; lacrymis ait illa profusis, &c.

IGNES.] Amorem, qui igni comparatur. Musæus de Leandro.

καὶ κραδίην πύφλαζεν ἀκινήτῳ πυρὸς ὁρμῇ

Valerius Flaccus lib. VI.

At Regina virum, neq; enim Deus amovet ignem,
Persequitur lustrans, oculisque ardentibus hæret
Labitur, & sæva trahitur dulcedine flamma.

Theocritus, Cynisca rustice nimis hoc extulit.

Κνίφθα, δύμαρέως κεν ἀπ' αὐτᾶς ἢ λύχνον ἅψαις.

Aristænetus lib. II. Epist. V. γλυκύτατον πῦρ vocat. Sed hæc obvia. Elegantissimam descriptionem perciti amore & inflammati velut, hominis habes, quod Apollonium, libro III. Argonauticôn, unde transtulisse suam Didus, dicitur Maro, teste Servio. Valerium Flaccum, libro VII. Aristænetum, Nonnum, Achillem Tatium, Heliodorum, Eusthatium, Theocritum, aliosque infinitos.

viz. PRIMOQVE.] Vnus liber scriptus *pronoque*, quod injurium sententiæ, & indecorum tam principi quam auctori, merito explodimus.

3. SVSPIRIA.] Notissima, & ubiq; contestata Amoris indicia. Vide Alexandrum Aphrodisiensem. Problemate. XXII.

4. AMANDI.] Amori Etymon, ineptum quidem ad verbum, sed re non futile, adscripsit in talibus occupatus superiorum seculorum pædor, ab *hamando*, quod attrahat, & ad sese rapiat, dolo, & fraude qualibet, cupitos, hic affectus. Andreas Capellanus. *Dicitur amor ab hamo verbo, quod significat capere vel capi, nam qui amat captus est Cupidinis ungulis, aliumque suo desiderat capere hamo. Sicut enim piscator astutus suis conatur è cubilibus attrahere pisces, & ipsos unco capere hami sui, ita verè captus amore, suu alium sibi nititur attrahere blandimentis: totisque in id nisibus instat, duo diversa quodam incorporali vinculo corda unire, & unita conservare.* Capitali ille quidem sententiæ veritate, si non verborum: quæ inquirere, & rebus undecunque accommodare gloriam habebant illi superiorum aliquot seculorum Sophistæ, allium & cœpas loquentes, optimè

optimè autem animati, quod de Romanis priscis M. Varro dixit.

6. MENS OMNIS ABERRAT.] Nihil ut videat & videre velit præter illam cupitam formam. Achilles Tatius, libro I.

νῦν δὲ τυφλώττω, καὶ πρὸς Λευκίππην μόνην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχω.

Celeberrimo more imitus amantium, quorum omnes sensus in amatæ corpus de sedibus suis exsulant. Id eleganter in Hero expressit Musæus, circumducente secum, velut affixos sibi, animos juvenum.

ἡ δ' ἄρα καλλιθέμεθλον ὅπη κατὰ νηὸν ἀλᾶτο,

Ἑσπόμενον νόον εἶχε, καὶ ὄμματα, καὶ φρένας ἀνδρῶν.

Et Nonnus, de Jove amante Semelen, libro VII.

Καὶ Διὸς αἰθερίοιο νόος, μετανάστιος ἐρώτων,

Νηχομένη Σεμέλῃ συνενήχετο

Quamquam ineptè omninò: Vt videtur tota illa. Dionysius in ludibrium & pudorem solum Paganæ Theologiæ concionata esse, ab homine veritatis divinæ docto & præcone. Hoc sane quid aliud quam apertum scomma est, Ætheriam illam mentem nare cum puella, & pedissequam ei repere? Attendant hoc institutum viri docti. Pariter idem, libro XXXIII. de Morrheo pereunte Chalcomedeo.

αἰεὶ δ' ἔνθα καὶ ἔνθα, πόθου δεδονημένος ἰῷ,

παρθένος ἴχνι βέβηκε, δυσίμερος ἠΐτε μάρτυς.

De eodem, idem, velut furiosus, Poeta.

ἑσπόμενον δὲ

Χαλκομέδην νόον εἶχεν, ὁμόστολον

Quem ille sane tum non habebat. Idem, & Libro X. VIII. Lucianus, imaginibus.

εἰ δὲ κἀκείνη προσβλέψει σέ τις, ἔσαι μηχανὴ ἀποστῆναι αὐτῆς, ἀπάξει γὰρ σε ἀναδησαμένη ἔνθα ἂν ἐθέλῃ, ὥσπερ καὶ ἡ λίθος ἡ ἡρακλεία δρᾷ τὸν σίδηρον.

Elegantissimè & appositissimè de Magnete ferrum trahente. Apollonius eadem mente, libro III, Argonauticorum, de Medea.

νόος δέ οἱ ἠΰτ' ὄνειρος,

Ἑρπύζων πεπότητο μετ' ἴχνια νισσομένοιο.

Valerius Flaccus, libro VI. Argon.

haud alio remeat Medea tumultu,
Atque inter Grajumque acies, patriasque phalanges,
Semper inexpletis agnoscit Iasona curis,
Armaque, quique cava superest de casside, vultus.

Idem ante eodem libro, de eadem multis. Curtius, lib. VIII de Roxane: *quæ, quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se.* Aristænetus, lib. II. Epist. II.

καὶ μετεστράφην πρὸς σε, καὶ ἅμα τῇ θέᾳ τῶ σῶ πτοηθεῖσα κάλλει, ὡς γὰρ εἶδον οὐχ οἷός τε ἦν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄλλοσε μεταφέρειν.

Vbi enim amor, ibi oculus est, inquit Trecensis Sermone de Vita B. Mauræ. Idem Aristænetus lib. II. Epist. XXI.

τοιγαροῦν. ὦ μέλισσα ἐμὲ ἁρπάζεις, ἁρπάζεις τὰ πάντων ὄμματα, καὶ προσέλκεις καινότερον τρόπον. Heliodorus libro I. καὶ ἡ ὄψις τῆς κόρης ἐφ' ἑαυτὴν ἀνεῖλκε, καὶ τοῦτο αὐτοὺς ὁρᾶν ἠνάγκαζεν, ὅτι ἐκείνην ἑώρων. Idem libro II. καὶ ὅπου δὴ φαινομένη ναῶν ἢ δρόμων ἢ ἀγορῶν, καθάπερ ἀρχέτυπον ἄγαλμα πᾶσαν ὄψιν, καὶ διάνοιαν ἐφ' ἑαυτὴν ἐπιστρέφει. Idem, lib. IV. καὶ φανεῖσα πᾶν μὲν τὸ θέατρον ἐφ' ἑαυτὴν ἐπέστρεψε.

Mentem

Mentem aberrare in formam adamatæ adeo verum est, ut etiam dormientis illa eadem idem, quem supra laudavi, ævi barbari non imprudens, neq; incivilis, Amorum autem consultissimus, scriptor, Andreas Capellanus Possint hæc, hoc præcipue nuptiali campo, latius deduci, sed nos quando evolveremus calamum undique irruente copia notarum, si semel ei eum addiceremus, aut immergere vellemus, uti quidem ipsi allubet.

7. IN VULTUS QUOS FINXIT AMOR.] Ita ex Cujacianis libris edidit, Claverium secutus, Josephus Scaliger. Imitatusq; videtur multa alia nostri, (eo præcipue carmine, Venantius Fortunatus, Carmine de Nuptiis Sigiberti Regis & Reginæ Brunechildis, lib. VI.

Regis anhelantem placidis bibit ossibus ignem.
Molliter incumbens, & inhæsit flamma medullis
Regalis fervebat apex, nec nocte sopora
Cordis erat requies, oculis, animaque recurrens
Ad vultus, quos finxit, Amor, mentemq; fatigans;
Sæpe per amplexum, falsa sub imagine, lusit.

Sed & eo loco controversa lectio est; libri enim alii *quos pinxit Amor*, diserte præferunt. In Claudiani vero verbis ingens est Codicum scriptorum varietas, qui *vulnus quod fixit, vulnus quod pinxit, vultus quos pinxit vulnns quod finxit vulnus quod punxit vultus quos punxit vulnus punitur Amor & alias* præstigias mutationum præferunt: quibus omnibus excidisse veram scripturam ego autumem, & Poetam reliquisse *in vultus queis fixit Amor* Quæ sane lectio & elegantissima ad rem præsentem fuerit, & auctore tanto dignissima. Per oculos enim atque adeo totum vultum Amor tela suarum affectionum vibrare & jacere in corda amatorum dicitur; id quod indicaverit his doctis verbis potius, quam expresserit, vates optimus. De ipsa re nos, delectando Lectori, aureola quædam collectanea isthuc appingere volumus; quæ licet ex parte Commentatiuncula adolescenti ad Cirin Maronianam jam sint deposita, auctiora tamen quin hic etiam legantur, nulla invidia, puto, aut Oculus Sophisticus, obstabit. τὶς γὰρ καὶ τεὶς τὰ καλά, dixit olim PLato. Et valde oportet à Gratiarum Comitate sit alienus, quem hoc genus deliciæ, tot diversis auctoribus debitæ, in uno velut cinno, non delectent. Sunt igitur, Veterum Amatorum scito, Oculi via, per quam Amor in pectora se Amasiorum penetrat. Hugo Monachus in Claustro Animæ, (hunc enim studio cæteris proponere volo) libro I, cap. IIII. *Oculi prima tela sunt impudicitiæ. Hæc sunt ejus tela quibus vulnerantur multi, longè positi. Scriptum est enim: Noli intendere mulieri fallaci, ne capiaris palpebris, petulans est enim libido.* Vide PLatonem Symposio, PLutarchum Problematis. Musæus de Amoribus Herus & Leandri.

Κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς
Ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
Ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
Ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

Achilles Tatius, lib. I.

ὀφθαλμὸς ὁδὸς ἐρωτικῷ τραύματι.

Et idem libro V.

ἡ γὰρ τῆς θέας ἡδονὴ διὰ τῶν ὀμμάτων εἰσρέουσα τοῖς στέρνοις ἐγκάθηται, ἕλκουσα δὲ τοῦ ἐρωμένου τὸ εἴδωλον ἀεί, ἐναπομάσσεται τῷ τῆς ψυχῆς κατόπτρῳ, καὶ ἀναπλάττει τὴν μορφήν.

Hinc

Hinc μαλακὸν βλέμμα, quod recepit videlicet, & in aliis creare Amorem solet. Aristophanes Pluto.

τὸ βλέμμα δ' ὡς ἔχοιμι μαλακὸν, καὶ
καλόν.

Ocelli enim duces sunt & Strategi amatorii adfectus. Ovidius de Salmaci, libro IV. Metamorph.

Salmacis exarsit, flagrant quoque lumina Nymfa,
Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe,
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.

B. Petrus Apostolus. Epist. II. cap. II. *Percipientes mercedem injustitia, voluptates existimantes diei delicias: coinquinationis & macula deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum. Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum in avaritia habentes.* Julius Firmicus, Astronom. lib. V. cap. I. *eum ad Venereos coitus ad collecta per oculos desideria semper compellent.* Belle in eamdem sententiam oculos semper bibentes facit Paullus Silentiarius, qui indefesso opere Amoris venenum imbibant & attrahant.

Ὀφθαλμοὶ τεῦ μέχρις ἀφύσσετε νέκταρ ἐρώτων
Κάλλεος ἀκρήτου ζωροπόται θεράπες.

Quomodo semper tremere amatoribus dicuntur, affectum non capientes vagum atque inconstantem. Adamantius Sophista, in Physiognomicis

ὀφθαλμοὶ κλυζόμενοι, κυμαίνοντες ἐν αὐτοῖς εἰς Ἀφροδίσια, καὶ ἀπάθειαν ἐπαγγέλλοντες. quos ἡδονῆς πεπληρωμένους vocat Paullus Ægineta, Medicus lib. III. cap. XVII. Ovidius de Arte Amandi.

Adspicies oculos, tremulo fulgore micantes,
Ut Sol in liquida sæpe refulget aqua.

Et inde mors tamquam per fenestras penetrat in corpii hominis subruendis virtutibus. Basilius Episcopus Latinus in Admonitionib. *Vide ne te seducat corporis pulcritudo, & decorem anima tua amittat. Ne improbo oculo intuearis speciem mulieris, ne intret mors in animam tuam per fenestras tuas.* Oculi ergo viæ per quas affectus penetrant animos hominum. Hesychius Milesius, sic cæcum esse Homerum fabulatos autumat veteres, quod superior fuerit cupiditatibus.

ἱστορεῖται ὅμηρος γενέσθαι τυφλὸς, ὅς μὴ ἡττηθεὶς ἐπιθυμίας, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρχεται.

Posthumius Junior, Imperator, ut placet nonnullis, Quintilianus, ut Ennodio. Declamat. I. *vitiis nostris in animum per oculos via est.* Quod testimonium hinc sublegentem nuperum editorem Anacreontis, siridere voles, legas; is enim de Jacobo Durantio nescio quem nobis Declamatorem fecit; ut errare solent in luce rerum clara, qui alienis pennis nitere volunt. Hinc verò philosophatur Æneas Gazæus in aureolo suo Theophrasto, cæcos, numinis quodam favore, gigni nonnullos mortalium, ne vitiis adspectu aditum facerent ad perditionem animæ. Maximus Tyrius, Sermone IX. ὁδοὶ γὰρ κάλλους οἱ ὀφθαλμοί. Appuleius Metamorphosi X *isti tui oculi per meos oculos ad intima mihi delapsi præcordia meis medullis acerrimum commovent incendium.* Quæ Physica quodammodo est Amoris descriptio, Publius Mimographus.

Amor ut lacryma, oculis oritur, in pectus cadit.

Quod elego carmine expressit Orientius, modo is

do is auctor non sit vel totus, vel aliquam tamen partem, suppositítius. quod suspicari suadent nonnullæ caussæ. Commonitorio.

> *Atque Amor, ut lacryma, quas fundi injuria cogit,*
> *Ex oculis surgit, pectoris ima petit.*

Et Idiota, scriptor pius admodum, transtulit in suas speculationes, de Amore Divino: *Oritur amor, dulcissime Domine Iesu, fons veri Amoris, velut lacryma, qua ab oculis in pectus cadunt, quia ab intellectu Amor oritur, & cadit in cor per fidem.* Describitur plenius ab Achille Tatio, libro primo, ubi adspectus amasii voluptas commendatur exactius etiam:

οὐκ οἶδας οἷον ἐστιν ἐρωμένη βλεπομένη; μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονήν, ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀντανακλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τὰ εἴδωλα, ἡ δὲ τοῦ κάλλους ἀπορροὴ δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταρρέουσα ἔχει τινὰ μίξιν ἐν ἀποστάσει, καὶ ὀλίγον ἐστὶ τῆς τῶν σωμάτων μίξεως, καινὴ γάρ ἐστι σωμάτων συμπλοκή, ἐγὼ δέ σοι τὸ ἔργον ἔσεσθαι ταχὺ μαντεύομαι, μέγιστον γὰρ ἐστιν ἐφόδιον εἰς πειθὼ, συνεχὴς πρὸς ἐρωμένην ὁμιλία.

Hinc oculos alicujus tentare, est niti eum Amore irretire. L. Florus, libro IV cap. XI. de Cleopatra, talium artifice: *Prior ferrum occupavit Antonius: Regina ad pedes Cæsaris provoluta tentavit oculos ducis. frustrà: nam pulcritudo intra pudicitiam principis fuit.* Aristoteles auctor est.

τοὺς ἐραστὰς εἰς οὐδὲν ἄλλο τοῦ σώματος τῶν ἐρωμένων ἀποβλέπειν, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐν οἷς τὴν αἰδῶ κατοικεῖν.

Vide Athenæum, libro XIII. Oculos indidem *ansam Amoris* appellat Phavorinus, Rhetor & Philosophus, apud Stobæum, Sermone LXIV.

προκέλευθον πέμπον ἐρώτων Oculum, Nonnus, libro V. Dionysiacorum. Eleganter Heliodorus, libro III.

τεκμήριον τῷ δέ σοι τὸν λόγον, εἴπερ ἄλλο, πῃ καὶ ἡ τῶν ἐρώτων γένεσις οἷς τὰ ὁρώμενα τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι, καὶ οἷον ὑπήνεμα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πάθη ταῖς ψυχαῖς εἰστοξεύονται, καὶ μάλα γε εἰκότως τῶν ἐν ἡμῖν πόρων τε καὶ αἰσθήσεων πολυκίνητόν γε καὶ θερμότατον οὖσα ἡ ὄψις, δεκτικωτέρα πρὸς τὰς ἀπορροίας γίνεται, τῷ κατ' αὐτὴν ἐμπύρῳ πνεύματι τὰς μεταβάσεις τῶν ἐρώτων ἐπισπωμένη.

Ab oculis ergo, telis se quibusdam peti Amatores ajunt, unde concipiant flammam desideriorum in pectora, & velut exardeant imitus in adfectus. Anacreon, Oda. XVI.

> Σὺ μὲν λέγεις τὰ Θήβης,
> Ὁ δ' αὖ Φρυγῶν ἀϋτάς,
> Ἐγὼ δ' ἐμὰς ἁλώσεις.
> Οὐχ ἵππος ὤλεσέν με
> Οὐ πεζὸς, οὐχὶ νῆες,
> Στρατὸς δὲ καινὸς ἄλλος,
> Ἀπ' ὀμμάτων βαλών με.

Euripides. Hippolyto Coronifero.

> ἔρως, ἔρως, ὁ κατ' ὀμμάτων
> Στάζεις πόθον

Aristænetus, lib. I. Epist. I.

Λαΐδα ὁ ἔρως ἐπαίδευσε εὐστόχως ἐπιτοξεύειν ταῖς τῶν ὀμμάτων βολαῖς.

Euripides Hecuba.

> ὡς τὴν λακαίναν, σύγγονον Διοσκόρων,

Ἑλένην,

Ἑλένην, ἴδοιμι, διὰ καλῶν γὰρ ὀμμάτων

Αἴσχιστα τροίην εἷλε, τὴν εὐδαίμονα.

Dio Chrysostomus, de Pulcritudine.

γυναῖκα εὔμορφον, λάμπον τὰ ἔχουσαν ὀφθαλμόν.

Sophocles de pari pulcritudine forma.

Ἔρωτος ἀστραπὴν ἣν ὀμμάτων ἔχει.

Heliodorus libro III.

καὶ οὕτως ἔχουσα πλέον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σέλας, ἢ τῶν δᾴδων ἀπαυγάζειν.

Anacreon, pictura formosi.

Τὸ δὲ βλέμμα νῦν ἀληθῶς
Ἀπὸ τοῦ πυρὸς ποίησον,
Ἅμα γλαυκὸν, ὡς Ἀθήνης,
Ἅμα δ' ὑγρὸν, ὡς κυθήρης.

Nam ille ignis fax erat amoris, incendium commovens medullis, de quo locutus est, supra adscriptis verbis, Appuleius. Hi sunt oculi ludibundi, de quibus Gellius, lib. III. cap V. ex Plutarcho, illecebris & voluptatis videlicet pleni, quibus agnovit Arcesilaus Philosophus hominem dignum mysteriis Cybelles. Hincque mulieres dolores oculorum videtur appellasse Herodotus, cuius verba refert Cassius Dionysius Longinus libri περὶ ὕψους, numquam satis laudati, cap. III. quamquam id reprehensione dignum censeatur, excusetque demum ex persona barbari hominis, quæ ita loquitur. Sic per oculos se solitum vulnerari, scribit Theophylactus Simocatta, Epistola XXXVI nomine Erasmii, miratus etiam absentis fama saltim audita Melanippes, cor sibi affectu concitum.

Μελανίππην, inquit, Διοδώρου ἀπόγονον ἐκπόθως ποθῶ, μὴ δὲ ὄναρ περὶ τὸ γύναιον θεασάμενος, ἀλλὰ μόνον ἀκούσας ὑπό τινος ᾄδειν α' τοῦ θαυμαστῶς, καὶ βέβλημαι τὴν ψυχὴν μηδὲν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀδικούμενος, ὅπερ εἴωθα πάσχειν.

Sic casses sive sagenam, aut nassam in oculis pulcerrimæ fœminæ agnoscit Niceforus Gregoras, libro II.

ἐν τούτοις ἡ μὲν βασίλις εἰρήνη τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ σύζυγος, πάνυ βαρέως ἤδη μακρὸν τὴν ἐκείνης ἤνυσε στέρησιν, ὀψὲ δὲ μὴ φέρων τὴν μόνωσιν, καὶ δευτέραν ἀγέτην σύζυγον, αὕτη δὲ ἦν Ἄννα ἡ ἐξ ἀλεμανῶν, ἔτι νέα τῇ ἡλικίᾳ, ἀδελφὴ τοῦ ῥηγὸς Σικιλίας, Μαφρὲ, εἵπετο δὲ ἐκεῖθεν αὐτῇ καθάπερ τροφὸς καὶ παιδαγωγὸς ξὺν πολλαῖς ἄλλαις, ἡ γυνή τις, ὡραίαν ἐπαγομένη προσώπου, καὶ ὀφθαλμῶν, ὡς εἰπεῖν ἄφυκτόν τινα σαγήνην, ὄνομα Μαρκεσίνα, ἣ φίλτροις καὶ καταδέσμοις ἐρωτικοῖς, καὶ τινων ἀσεμνότητι κατὰ μικρὸν ὑπηγάγετο καὶ τοὺς βασιλικοὺς ὀφθαλμούς.

Sic apud Longinum, quæ Coræ dicuntur, hoc est Puellæ, pupillæ in oculis, à Græcis, eas impudicato homini esse πόρνας, sive meretrices dicit Timæus Historicus. Coræ enim & Latinis dicuntur illæ pupulæ in oculis. Ausonius. Epistola XVI.

Cuique vigiles luminum.
Servire dignantur Coræ.

Et sunt illæ Coræ indices pudoris, παρθένοι dictæ, allusione ad nominis alterius significationem, quod in Xenophonte utcunque faventibus Gratiis reprehendit idem Longinus, cap. Eodem Tertio. Iubar seu facem, in

in oculis amatoriis, eodem alludens, agnoscit Theocritus in Dyserote:

Οὐδέ τι τῶν πυρσῶν μαραμύθιον, ὑτ' ἀμάρυγμα
Χείλε@, ὑτ' ὄσσων λιπαρὸν σέλας, ὑ ῥοδόμαλον.

Apolllonius libro III. Argonauticorum.

Τοῖ@ ἀπὸ ξανθοῖο καρήατ@ Αἰσονίδαο
Στράπτεν ἔρως, ἡδεῖαν ἀπὸ φλόγα, τῆς δ' ἀμαρυγῆς
Οφθαλμῶν ἥρπαζεν

Aristænetus lib. I. Epist. X.

ἄμφω δὲ λαμπροῖς ὄμμασιν, οἷοι ἀστέρες, ἀνταυγοῦντες ἀλλήλοις, φαιδρότερον τῆς ἀλλήλων ἀπέλαυον ἀγλαΐης.

Auctor Paralipomenon, lib. I. de Penthesilea.

ἐπεὶ ῥά οἱ ἀμφὶ προσώπῳ.
Αμφω σμερδαλέοντε καὶ ἀγλαὸν εἶδ@ ὀρώρει,
Μειδιόων ἐρατεινὸν, ὑπ' ὀφρύσι δ' ἱμερόεντες
Οφθαλμοὶ μάρμαιρον

Nonnus, libro XXXV. Dionysiacon.

Ε'γχ@ ἐμὸν πέλε κάλλ@, ἐμὸν ξίφ@ ἔπλετο μορφή,
Καὶ βλεφάρων ἀκτῖνες ἐμοὶ γεγάασιν ὀϊστοί.

Qua quidem armatura maximorum Heroum major pars periit, quam armis adversis alibi, aut telis hosticis. Sapienter enim idem Nonnus, Eodem etiam Libro.

Οἱ πῖσον αἰχμάζει ὅπλον ἀνέρ@, ὑ πῖσον αἰχμαὶ

Ανέρες ὠτάζυσιν, ὅσον βάλλυσιν ὀπωπαί.

Phrynichus, vetus Tragicus, de Troilo.

λάμπειν ἐπὶ πορφυραῖς παρῇσι
φῶς ἔρωτος.

Longus, Pastoralium primo.

πάντως γὰρ ὐδεὶς ἔρωτα ἔφυγεν, ὐ φεύξεται, μέχρις ἂν κάλλ@ ᾖ, ϗ ὀφθαλμοὶ βλέπωσιν.

Quod idem ad Amatorium hunc oculorum ictum & ignem, interpretandum. Sic in Sacra etiam Historia, oculis censetur pulcritudo. Sulpitius Severus, libro I. *erant Labano duæ filiæ, Lia & Rachel, sed Lia oculis deformior, Rachel pulcra fuisse traditur.* Hinc oculum non raro pro universa forma capias apud Poetas Græcos. Callimachus in Lavacra Pallados.

Μὴ μύρα λωτροχόοι τᾷ Παλλάδι, μηδ' ἀλαβάστρως
Οὐ γὰρ ἀθηναία χρίματα μικτὰ φιλεῖ.
Οἴσετε, μηδὲ κάτοπτρον, ἀεὶ καλὸν ὄμμα τὸ τήνας.

Hoc est semper Dea tota pulcra est: & rectissimè edidit, divinus ejus carminis interpres, Angelus Politianus.

vultu pulcerrima semper.

Ο'μμα enim designat quicquid Deæ conspici potest. Oculis talibus porrò insidere dicebant Gratias. Aristænetus de Cydippa

καὶ τοῖς ὄμμασι χάριτες, ὐ τρεῖς, καθ' ἡσίοδον, ἀλλὰ δεκάδων δεκὰς χορεύει.

Elegantissimè Longus Poemenicis, ἅλωσιν ὀφθαλμῶν dixit, cum alij ab alijs oculi capiantur velut.

τῆς

τῆς δὲ μεσημβρείας ἐπελθούσης ἐγίνετο ἤδη τῶν ὀφθαλμῶν ἅλωσις αὐτοῖς.

Nec absimiliter Eunapius Aedesio.

οἱ δὲ πρεσβύται ξενίας τε ἑλληνικῆς καὶ τραπέζης τυχόντες, ὥ παιδία τῆς Σωσιπάτρας τῷ τε περιττῶς καλῷ, καὶ λαμυρῷ δηχθέντες, καὶ ἁλόντες, &c. Heliodor. lib. II. οὐ γὰρ ἦν ἐντυχόντα μὴ ἡλωκέναι. Suavem locutionem Sophocles commentus est, florem oculis decerpere dictitans, Trachinijs.

ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἕρπουσαν πρόσω,
τὴν δὲ φθίνουσαν, ὧν ἀφαρπάζειν φιλεῖ
Ὀφθαλμὸς ἄνθος· τῶν δ' ὑπεκτρέπειν πόδα.

Elegantissimè Phoedrus formosam puellam oculis venari viros dixit Fabula LXIII.

Quidam decedens tres reliquit filias
Vnam formosam, & oculis venantem viros,
At alteram lanificam & frugi, rusticam.
Deuotam vino tertiam, & turpissimam.

Et in oculis talium Amores esse, sciscit Theocritus, Epithalamio Helenæ, longè illo delicatissimo & suavissimo.

τᾶς πάντες ἐπ' ὄμμασιν ἵμεροι ἐντί.

Fascinantes propterea oculos in ijsdem agnoscit in Rhythmis barbaris quidem verbis, sed mirè cordatis sensu, Gualterus Dysseus.

Inter actus seculi prauos, & decliues,
Intolerabilius nihil est quam fœmina diues.
Hoc idcirco dixerim, ne quis sine macula
Fœminas existimet, quarum lingua jacula,
Fascinantes oculi, digiti nouacula.

Harum oculi produnt Amorem, ex sententia Antiphanis Comici prisci, qui eos istum, etiam invito eo qui captus est, manifestare autumat.

κρύψαι φειδία,
Ἅπαντα τ' ἄλλα τις δύναιτ' ἂν, πλὴν δυοῖν,
Οἶνόν τε πίνων, εἰς ἔρωτά τ' ἐμπεσών.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων.

Sic mollem oculorum petulantiam, indicium simul & irritamentum Amoris, in formosissima fœmina agnoscit Petronius Arbiter, cujus libri ad fugiendos non sequendos inconcessos Amores scripti fuerunt. *Ipse*, inquit. *Paris, Dearum libidinantium judex, si hanc in comparatione vidisset, tam petulantibus oculis, & Helenam huic donasset & Deas.* *Oculos ad petulantem lasciuiam aptos* Lycurgus Rhetor, apud Rutilium Lupum, libro I. *Cujus*, inquit, *omnes corporis partes ad nequitiam sunt appositissima: oculi ad petulantem lasciuiam, manus ad rapinam, venter ad auiditatem, virilis natura membra, qua non possumus honestè nominare, ad omne genus corruptela, pes ad fugam, prorsus, ut aut ex hoc vitia, aut ipse ex vitijs ortus videatur.* Justinus, lib. I de Sardanapalo. *cum mollitiâ corporis, & oculorum lasciuiâ omnes fœminas anteiret.* Oculos autem in Amoris impotentiâ intabescere ait Maximus Tyrius, Sermone XLI.

ἐντρίβεται ὁ δύσερως, καὶ λεαίνεται, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ συντήκεται.

Paul. Aeginetam vide lib. III. c. XVII. *qui oculos cauos, lacrymantes, & Amorem praferêtes, velut pleni sint eo, Amantium describit.* Talis oculo-

oculorum petulantia, & motus obscœni plena, & voluptatis cupidissimæ testis, notatur à Persio, cum *Patranteis* eos appellavit, Patratio enim est rei Venereæ consummatio, in veteri Glossario, & ita Voluptatis effectionem Theodorus Priscianus indicat, libro II cap. XI Quem imitatus vetus Poëta, lib. II. Epigrammatum, oculos convinciabundus, dixit.

sunt lusci oculi atq; patrantes.

Quos eosdem trementes Juvenalis dicere voluit.

oculosq; in fine trementes.

Qui scilicet tremore illam obscœnitatem cōfiteantur. Tumentes oculos, amatorios, plenos, secundum Aegmetam, voluptatis, capias apud Suetonium, lib. III. cap. VII *Semel omnino visam ex occursu adeò contentis & tumentibus oculis, prosecutus est; ut custoditum sit ne umquam in conspectum ejus posthac veniret.* Porrò ab interna hâc libidinis flamma, oculi nequam appellantur & à Domino Jesu, Matthæi, cap V.

ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός, ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται, ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται.

Juvencus, lib. I. Evangelicæ Historiç. pravum videre dixit.

si pura acies oculi, simplexque nitebit,
Clarè totius lucebunt corporis artus;
Sin verò nequam fuerit, pravumq; videbit
Obscura incumbent super omnia membra tenebræ.

Quomodo impurum oculum, Gallus Confessor, cap. XVI. *In commune autem cunctis præceptum dedit, ne fratribus irati, convitiorum maledicta in eos jacularentur, vel his occasionibus non amputatis, ad homicidia laberentur. Et ne quis uxorem proximi sui impuro contueretur oculo, & idcircò maculari posset adulterio* Eleganter verò *nequam* dicitur talis oculus, cum in voluptas quodammodò habitet, & degat. Adamantius Sophista, libro I. Physiognomicôn.

ὀφθαλμοὶ, οἷς ἰδεῖν ἡδὺ καὶ γέλως ἔνεστι, οὐ πάντες ἀγαθοί. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τούτοις δόλεροι, κρυφίνοι, κακομήχανοι, κακοῦργοι.

Nequitia, enim peculiari usu significationis, lasciviam & petulantiam notat, venustate quadam & vernilitate, conjunctam: Quales *morsicantes oculos*, nimium argutè Appuleius indigitavit, homo talibus utique magis deditus, quam deceat Philosophum, & morum præceptorem; cujus ex universo ingenio mira quædam & singularis libido apparet, qua & talium artifex est velut peculiaris. Libro II. Metam. *tum illa cervicem intorsit, & limis ad me conversa, & morsicantibus oculis a t.* Idem suaviter, siquidem in his suavitas est, lib. III. *Cum isto fine Sermonis, oculos Fotidis mea, udos ac tremulos, & pronâ lubidine marcidos, jam jamq; semiadopertulos, admissis & sorbillantibus saviis sitienter hauriebam.* Qui eadem re, *marcentes oculos* convenire ait Amantibus, lib. X. Pertinet huc quod Luxuriam ut meretricem, vagam oculis, inter cætera convitia ejus, Prudentius dixit, Psychomachiâ, Poëmate divino, & ingeniosissimo.

Oculis vaga, languida voce,
Perdita deliciis, vita cui caussa voluptas
Elumbrem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos solvere sensus.

Quo pacto evagari oculos, qui operam amatoriis dent futilitatibus & peccatis, dixit Bacchiarius, Epist. de Recipiendis Lapsis: *Appone prætereà oculos tuos oculis ipsius, manus manibus, pedes pedibus; custodi oculos ipsius ne in perditionem sui ulterius evagentur.* Et Vagationem oculorum, pro libidinantis animi affectibus Aponius sumsit, libro II Commentariorum in Cantica Canticorum: *illum cibum legendo, ab omnibus immundis cogitationibus, præ-*

præsente Domino Christo, conseruantur: ubi nullus turbidarum cogitationum clamor, nullius desiderio distentantur, adulterij in ea nulla surreptio, nulla peruagatio oculorum, ciborum nulla concupiscentia transcendit certum terminum constitutum. *Molles oculi* sunt tales. fracti videlicet desiderio libidinis, apud Pedonem, ut volunt, Albinovanum, Elegiâ in Obitum Mæcenatis, quæ tamen alterius potius esse deprehenditur. *Lumina proterua* Emporio Rhetori. adulteræ, inquit, proterva lumina, impudens colos. Cui similia multa in Declamationibus Quintiliani. Quo pertinet ἀγανοβλέφαρος Peithus Epitheton, apud Ibycum: Εὐρύαλε, γλαυκέων χαρίτων θάλος, καλλικόμων μελέδημα, σὲ μὲν Κύπρις, ἅτ' ἀγανοβλέφαρος πειθὼ, ῥοδέοισιν ἐν ἄνθεσι θρέψαν.

Persuasio enim illis illecebris oculorum, nihil præter Amatorium effectum quærit, ὄμμα ἡδὺ Aristænetus appellat, libro I. Epistola VII.

Ἴστε ὄμμα, καὶ περ ἀγανακλήζῃς ἡδύ.
Ὀφθαλμοὶ, ἱμερὸν ἀστράπτοντες.

Theocritus, sive is Moschus est, Europâ.

Ὄσσε δ' ὑπογλαυκιόωσκε δ' ἱμερὸν
ἀστράπτοντες.

Oculi Ridentes. Nonno lib. XLI.

Ὀφθαλμοὶ γελῶντες, ἀκοντιστῆρες ἐρώτων.

Valerius Cato, ut volunt, in Diris.

Vos nunc alloquitur, vos nunc arridet ocellis.

Calpurnius, Eclogâ. VI.

Candidus alter erat, lævique decentior ouo,
Et ridens oculis, crinemque simillimus auro.

Hilares iidem Nemesiano, Eclogâ. II.

Purpureas laudãdo genas, & lactea colla,
Atque hilares oculos, & formam puberis æui.

Sed nobis, post tot paginas, tamdem etiam finis est faciendus, ne tus faciamus in recensendis delitijs: quod siquidem jam dum factum est, opus erit deprecatione, apud studiosos quidem elegantiarum veterum, reliquis enim illud Varronis oppingimus.

Sensistis? dicite, Labda?
Vinos contemnite viui,
Anticipate, atq; audite calcar;
Stultos contemnite Docti.

7. MEDULLIS ERUPIT GEMITUS.] Ipsis animi penetralibus, infinita exempla in omnibus libris amatorum.

9. CONFESSUS SECRETA RUBOR.] In amantium vultibus varios colores, pro adfectus varij instabilibus stimulis, notarunt hoc genus infiniti scriptores. Eleganter Musæus de Hero & Leandro, Apollonius lib. III. Valerius Flaccus, lib. VII. Argonaut. Aristænetus lib. II. Achilles Tatius, libro I. Longus lib. II. Heliodorus, lib. III & IV. Nonnus, lib. XLII. Aelianus. Var. lib. XII. cap. LVIII. Menophilus, apud Stobæũ, Sermone LXIII. &c. Apud quos, cum alijs talibus uberes talium descriptiones invenies. De rubore eleganter Papinius, lib. I. Achilleidos.

Diriguit, totuque nouum bibit ossibus ignem:
Nec latet haustus Amor, sed fax, vibrata medullis
In vultus atq; ora redit; lucemque genarum
Tingit, & impulsam tenui sudore pererrat.
Lactea Massagetæ veluti cum pocula fuscant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro,
Sic variis manifesta notis, palletque, rubetque,
Flamma recens.

9. CONFESSUS SECRETA.] Animi secreta, & adfectus interni, vi vultibus velut exscribunt argumenta suarum rerum. Scitè Pacatus Panegyrico; *adfectus animi proditorem*

rem vultum ait enuntiare Gulielmus Brito, libro II. Philippidos.

> *Nam rubor in vultu duplicatus prodit apertè*
> *Quam grauis illustrem trahat indignatio mentem*

Hieronymus, ad Furiam, de Servandâ Viduitate: *tanta confabulandi fiducia sit; ut intrante alio, nec paueas nec erubescas. Speculum mentis est facies, & taciti oculi cordis fatentur arcana.* Ovidius libro II. de Arte Amandi.

> *in vultu pignora mentis habet.*

Eleganter Achilles Tatius, libro VI. ὁ γὰρ νοῦς οὐ μοι δοκεῖ λελέχθαι καλῶς; εἶναι ἀόρατος, τὸ παρὰ πᾶν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς. ὡς ἐν κατόπτρῳ, ἐν τῷ προσώπῳ. Juvenalis, Sat. IX.

> *Deprendas animi tormenta latentis in agro*
> *Corpore; deprendas & gaudia: sumit utrumq;*
> *Inde habitum facies.*

Nazarius Panegyrico: *in serenis frontibus animorum indicia perleguntur.* Liutprandus, Historiar. lib. IV. cap. XV. *His auditis, quia speculum facies est mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudauit.* Boethius, libro I. de Consol. Philos. *confessus rubore verecundiam.* Hilarius Arelatensis, de Macabæis:

> *Vultuq; fa entur*
> *Se timuisse nihil.*

Minutius Felix Octavio: *segregatus, delere necio quid, vultu fatebatur.* Ita legendum mihi opinamur, cum *dolore* non sit commodum satis, quod vulgo circumfertur. Sic Statius Domitianum adulans, in vultu ejus agnosci Clementiam asserit.

> *Discitur ex vultu quantum tu mitior.*

Chalcidius, Commentario in PLatonis Timæum: Deniq; ex oculorum habitu mens atque animus indicatur, irascentium, mœrentium, lætantium, &c. Vide Cassiodorum, cap. XVI. libri de Anima.

11. PULCROS.] Distinctio nondum integrè ullibi proposita, ita erit concipienda:

> *jam munera nupta*
> *Præparat, & pulcros (Maria sed luce minores)*
> *Eligit ornatus*

Lux singularem, & velut cœlestem quandam pulcritudinem denotat. Lib. III. de Raptu Proserpinæ *ille superbi*

> *Flammeus oris honos.*

Fescenninis.

> *Qua digna forma laus erit ignea.*

Sic Lux genarum apud Papinium. Vide quæ ad primam Odam notavimus.

12. VENERABILIS.] Consecrata enim, & inter Deas relata Livia, Prudentius, lib. I. in Symmachum.

> *Adjecere sacrum, fieret quo Livia Iuno.*
> *Non minus infamis thalami sortita cubile,*
> *Quam cum fraterno caluit Saturnia lecto.*

Vide Dionem Cassium, Libro LX. Sanctam eam domum suam habuisse etiam Tacitus libro V. Annalium testatur.

13. DIVARUMQUE NURUS.] Occulta adulatio: quasi jure hæreditatio à tam vetustis Augustarum successionibus ad Honorium hæc venerint. Horum autem thesaurorum reliquiæ ut inventæ proavorum ętate fuerint, discas ex Epistolâ supra propositâ.

14. INCUSAT SPES ÆGRA MORAS.] In Amante hæc præcipua. Aristænetus, lib. I. Epist. X.

> ἅπαντα δ' ἂν ὁμοίως βραδύνειν ἐδόκει τῷ Ακοντίῳ. καὶ ἐπὶ ἡμέραν ἐκείνης ἐνόμιζε μακροτέραν γεγονέναι, ἐπεὶ νὺξ βραχυτέραν τῆς νυκτὸς ἐκείνης.

Saxo Grammaticus lib. III. Daniæ Histor. cap. I. *Mora impatiens Amor.* Cum alioquin etiam spes nihil æquè invita patiatur, quam moram. Papinius Thebaide I,

> *spes anxia mentem*
> *Extrahit, & longo consumit gaudia voto.*

Cum

Cum quo Polyænus, Poëta, Epigramm. libro I.

ἐλπὶς ἀεὶ κλέπτει νόον

Extrahere enim Papinio isthic est suspendere. Ut lib. III.

populumq; ducesque Extrahit incertis.

Spe videlicet suspensos attinet. Pari mente Horatius, lib. I. Epist. I.

diesque
Longa videtur opus debentibus, ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Quem stantibus suis diebus, & Lunâ nō movente noster respexit. Sallustius Jugurthâ.

Animo cupienti nihil satis festinatur.

Seneca.

Omnisque nimium longa properanti mora est.

De amante sic Heliodorus, libro I.

ἐπῄνει ἢ καὶ ὁ Θύαμις, ἑκόντε, τὸ μέρος, καὶ ἄκων. ὑπὸ μὲν τῆς περὶ τὴν Χαρίκλειαν ἐπιθυμίας, καὶ τὴν παροῦσαν ὥραν ἀπέραντον χρόνου μῆκος, εἰς ὑπέρθεσιν ἡγούμενος.

Ausonius, Epistolâ XXIV.

longa omnia credunt
Qui simul esse volunt.

Ovidius pulcrè, Epistolâ Canaces.

Fugerat ore color, macies obduxerat artus,
Sumebant minimos ora coacta cibos.
Nec somni faciles; & mox erat annua nobis,
Et gemitum, nullo læsa dolore, dabam.

Et de mora diei, aut temporum, pulcrè Paulinus, Natali. IX. Felicis, quem sextum alij perperam faciunt.

Nascere, qua tardo semper mihi redderis ortu,
Mox at in occasum properans fugis, ægre redire,
Ales abire, dies: nam te per longa morantem
Tempora, tum tardi nitens rota vertitur anni
Sustineo intentis, affecto pectore, votis.

Andreas Capellanus, de primum Amante. *Incipit etiam quærere tempus, & locum, cum opportunitate loquēdi; ac brevem horam longissimum reputat annum, quia cupienti viro nil satis potest festinanter impleri.* Pariter Gulielmus Tyrius, lib. VII. cap. XXIV. *At verò, qui in exercitu remanserant, pro itineris desiderio, loca venerabilia scientes in proxima constituta, pro quorum amore & reuerentiâ, tot pericula tertio jam anno sustinuerant, noctem ducebant insomnem, votis ardentibus auroram deposcentes, ut itinerarij sui felicem conspicerent clausulam, & tam longæ peregrinationis beatam consummationem possent intueri. Videbatur eis nox ultrà solitum vices suas producere, partemque lucis futuræ sibi usurpare indebitè, omnisq; mora animis ardentibus periculosa videbatur, eratq; abominabilis, juxta id quod prouerbialiter dici solet Animo cupienti nihil satis festinatur, & item illud; dilatione votum creuerat.* Baldricus Episcopus Dolensis libro IV. Histor Hierosolymit. cap. VIII. *Vix autumabant diem illam affuturam, quam tamen affuturam non ignorabant quæ votis suis satisfaceret, quæ desideratam ciuitatem eis ostenderet. Exspectabatur illud mane, & mox illucescendum non nesciebatur, sed quoniam quasi differebatur, idcirco dilatus affectus augmentabatur. Animo siquidem cupienti nihil satis festinatur.* Pertinet eodem proverbium Theocriticū, οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι. Si tamen Proverbium est. Est autem dulcedo quædam in ipsa hac animorum suspensione, quam, licet non agnoscas, cum in eâ sis, doleas tamen quodammodo, eâ amissâ. Unde jucundum, affectum Spem merito mihi dixisse videtur, homo ingenij non ultimi, Mithredates, qui Bruti Epistolas collegit, & responsa illis ex civitatum populorumq; personis & statibus affinxit, præfatione.

ἀλλὰ πάνυ γλυκὺ πάθος ἐλπὶς, ἡ τῇ ἐπιτυχίᾳ δελεάζουσα μόνον, κολακεύουσα δὲ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα.

14. LONGIQUE VIDENTUR STARE DIES] Faciunt hîc modo notata. Contrà verò celeres videntur anni labi, qui amatos nobis homines abducunt. Appuleius Floridis, blandiens suis Magistratibus. *Quid nobis cum istis proconsulum vicibus? Quid cum annis brevibus, & festinantibus mensibus? O celeres bonorum hominum dies! ô præsidum optimorum citata curricula.*

15. NON VOLVERE PHOEBE.] Noster Codex *non flectere* Quod ad juvandam animi impotentiam, in amante sperante indicandam, facere non parum dicas; velut ægrè cumq; labore rota flecteretur.

16. SCYRIA SIC TENERUM.] Deidamia. Propertius.

Scyria nec viduo Deidamia thoro.

Historiam habes luculentè descriptam à Papinio Achilleidos libellis. Quo opere non completo ingentem Heroicam spem perdidit Latina Poesis.

16. FLAMMABAT.] Amore vehementi. Qui igni & incendio par. Callimachus, de Apolline.

ἠϊθέου ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

Oppianus, Cynegetico II.

Δαιόμενος Νύμφης κυανώπιδος, ὠκ' ἀκοίτης.

Nonnus, lib XXXIV. de Arcu Cupidinis.

τόξον ἔχεις, τὸ δὲ τόξον ἐμῆς φρενός ἀπτόμενον πῦρ.

Auctor incertus, lib. I. Antholog. Epigramm. Græc.

Δεῦρ' ἀπ' ἐμῆς ψυχῆς ἄναφον σέλας. ἔνδοθι γάρ μοι
Καιόμενον πολλὴν ἐξανίησι φλόγα.

Sic Amoris tela omnia plena igne. Unde à Musæo vocantur ignivoma. Moschus Amore Fugitivo.

Ἢν δὲ λέγῃ, λάβε ταῦτα: χαρίζομαι, ὅσσα μοι ὅπλα,
Μὴ θίγῃς, πλάνα δῶρα, τὰ γὰρ πυρὶ πάντα βέβαπται.

Mæcius, Antholog. lib. IV.

Ὃν δὲ βροτοῖς ἄφυλακτον ἐνέφλεγες ἐν φρεσὶ πυρσόν.
Ἄθρει νῦν ὑπὸ σῶν σβεννυμένων δακρύων.

Eodem modo ibidem & Marianus. Hinc ardere dicuntur, qui nimio fervore Amatorijs rebus incumbunt. Salvianus, libro VII. quis nescit Africam totam obscœnis libidinum tædis semper arsisse. Eleganter Chrysostomus, divino libro de Virginitate, cap. XXVII.

ἐπὶ γὰρ ἀνθράκων δεῖ περιπατεῖν, καὶ μὴ κατακαίεσθαι, ἐπὶ ξίφους βαδίζειν, καὶ μὴ πλήττεσθαι. τοσαύτη γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ἰσχὺς ὅση καὶ πυρὸς καὶ σιδήρου. κἂν μὴ οὕτω ψυχὴ παρεσκευασμένη, ὡς μηδὲ ἐπιστρέφεσθαι πρὸς τὰς ἐκείνας ἀλγηδόνας, ταχέως ἑαυτὴν ἀπολεῖ.

Et hæc obvia ubique talium. Vide Nicolaum Clemangium, cap. I. excellentis libri de Filio Prodigo.

17. FRAUDIS ADHUC EXPERS.] In eam conferendæ. παθητικῶς enim hoc capiendum; cum non illum deceperit virgo, sed ille virginem.

19. ET MOX QUOS HORRUIT IDE.] Hæc est vera dubio procul scriptura hujus loci, quæ à blanda virgine adolescenti Achilli pectitos crines, ipsam Idam, montem Trojæ celeberrimum horruisse dicit. Invenit eam in libris Cujacianis Claverius; pessimè autem mutavit Scaliger, reponendo

mox quos torruit idem

contrà omnes libros: nec vidit tantus vir Honorio in tremore illo Idæ summa quæque, ubi vir factus fuerit, exquisitâ adulatione promittere Poëtam. Nos meritò, & ex ipso auctore, hanc veterum librorum lectionem sequimur, confir-

confirmati à Nostro insuper Codice, in quo disertissimè pariter scriptum est

& mox quos horruit Ide

Et ab Editione Aldina, quam nunc in potestatem nostram redegimus, olim frustrà desideratam. Cui in cumulum accedunt & libri à Joanne Camerte publicati, qui eamdem omninò tuentur. Eamdem in duabus etiam sibi inspectis libris reperisse ait vir doctissimus, notis ad Synesium, Calvitij. De Achille autem magnificè talia loquuntur Poetæ. Ut Horatius.

Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turreis quateret tremendâ
Cuspide pugnax.

Et de eodem monte Papinius, quem haud dubiò respexit, more suo, noster Libro secundo Achilleidos, ubi Ulysses tectum habitu virgineo alloquitur, & ut secum discedat, hortatur.

Tu Cœli, Pelagique nepos: te Dorica classis,
Te tua suspensis exspectat Græcia signis.
Ipsaque jam dubijs nutant tibi Pergama muris.
Eia age, rumpe moras; sine perfida palleat Ida;

Ut hoc monte totam Phrygiam intelligas utrobique Poetarum, quos ego consanguineo quodam spiritu ad carmen pangendum venisse dicere soleo, etsi non paullo Papinius arrogantior.

19. THESSALICO PECTINE.] Quem domo suâ, è Regiâ usque Thessaliæ Achilles apportaverat, cum à matre mundo muliebri instrueretur, ut pro virgine degeret in Scyro. Nectere autem virgo amasio capillos dicitur, more blandientium amasiorum. Horatius ad Pyrrham.

Quis multâ gracilis te puer in rosâ
Perfusam liquidis urget odoribus,
Grato, Pyrrha, sub antro:
Cui flavam religas comam?

Puellæ ad hæc Eunuchis utebantur. Claudianus I. in Eutropium.

Eous Rector, Consulque futurus
Pectebat dominæ crineis, & sæpè lavanti
Nudus in argento lymfam portabat alumnæ.

Et hæc scriptura Claudiani probatur libris Cujacianis, Nostro, & majore parte Belgicorum, Camertis etiam & Aldi ex optimis Codicibus proditis Editionibus. Bentiniani autem quidam, & duo tresve cum Delriano, præferunt *nectebat pollice.* Unde suspiceris scribendum,

Thessalicos roseo nectebat pollice crines.

Ut Thessalici sint, equestres, militares, adeoq; digni Chironis illa Thessalica aula. Tamen mutandum nihil, auctoritate cæterorum motus, arbitrer, præcipuè cum à comâ sæpè etiam Homero, alijsq; Poetis Græcis, commendetur Achilles. ῥοδοδάκτυλος fotet illud in alterâ lectione celeberrimum formarum Græcarum epitheton.

20. VERENDUS.] Hoc epitheto amorem cum cultu quodam insinuat Claudianus. Apulejus Florid. II. de suo illo Procos. *neminem, quod sciam, Proconsulum Africa magis reverita est, minus verita.* Hoc est minus metuit, & simul magis amavit.

21. CUNCTATUR.] Quod enim cupienti datur, gratius est beneficium: Morâ autem gratia exspirat. Demetrius Phalereus, apud Rutilium Lupum, libr. I *Nam quod beneficium tempore, & cupienti datur, gratum est, utilitas enim ac voluntas accipiendi, honorem dantis facit ampliorem: at quod serò, & desideranti dari datur, ingratum est; amisso enim tempore utilitatis, Cadit accipiendi cupiditas.* Ita edidit ea verba Franciscus Pithæus. Viriata omnino, & quæ ultima periodo contrà mentem auctoris eunt; quare Beati Rhenani membranæ melius *at quod sero, & non desideranti, datur.* Tamen potius est ut aliud lateat, cum Pithæum ajant etiam vitiosas suorum librorum lectiones expressisse: Ad quas reponam. *At quod sero, & desiderare desinenti datur.* Ut latuerit vox in similibus præcedentium litteris.

22. QUAM PEPIGIT.] Sperata, pacta, sponsa nomina sunt jam matrimonio debitarum. Vide quæ post alios collegit Paullus Cypræus de Jure Connubiorum libro I. capite III.

24. QUÆSIVI VULTUM TABULIS.] Non ego, ait, de more libidinantium Regum, ob pulcritudinem filiam tuam mihi desponsari feci, nec misi qui ejus consensum procarentur, depictâ effigie meâ in tabulis, longè formosiore: Notat morem seculi, sponsos sponsasq; legentium regum ad picturas, quas & ideò mox, asserenda à nobis lectionis veritate, lenas appellat. In invidiam haud dubiè Arcadij fratris hæc loquentem inducit Honorium; quippè decepti aut inescati pictâ puellæ effigie, fraudibus Eutropij Eunuchi, in matrimonium. Zosimus, lib. V.

ἤστην δύο παῖδε προμώτω, Θεοδοσίου περιόντος ἔτι, τοῖς αὐτοῦ παισὶ συναναστρεφόμενοι. τούτων δ' ἅτερος εἶχε παρ' ἑαυτῷ παρθένον, κάλλει χρωμένην ἐξαισίῳ. ταύτην Εὐτρόπιος, εἷς τῶν περὶ τὴν βασιλικὴν θεραπείαν εὐνούχων, ἀγαγέσθαι παρήνει τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τοῦ κάλλους διεξιών. ἐπεὶ δὲ τοὺς λόγους ἡδέως ἑώρα δεχόμενον, ἔδειξε τῆς κόρης εἰκόνα. ταύτῃ τε πρὸς μείζονα τὸν Ἀρκάδιον ἐγείρας ἐπιθυμίαν, ἔπεισε τὸν ταύτης γάμον ἑλέσθαι, Ρουφίνου μηδὲν ἐπισταμένου τῶν πραττομένων, οἰομένου δὲ ὅσον οὐδέπω τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῷ βασιλεῖ συνοικίζειν.

Apage aliam lectionem, & interpretationem. Picturam amatæ puellæ à principe Turcarum Eudociæ Romani Imperatoris filiæ; exemplum est apud Nicephorum Patriarcham CP. in Breviario rerum post Mauritium ad Constantinum Copronymum pag. 46.

25. LENA]Lenocinans. Hæc est omnium manuscriptorum Codicum lectio, quam in Cujaciano etiam repertam minimè decuit extrudere Claverium, cum non de facto suo, sed eo quod facere pudorem habuerit, loquatur Honorius; & ita aliorum morem, quos modo luxuria damnavit, non potuerit commodius etiam perstringere, quam hoc vocabulo, quod indignitatem rei cum turpitudine junctam acutè indicat. Sanè pictura illa *nuntia formæ* revera Lunæ officio fungebatur, conciliantis per illecebras, regalibus matrimonijs non parum indecoras, Principi, quam nequaquam nisi deceptus talibus lenocinijs, duxisset. Sic vero *Lenæ* vocabulo ad res inanimatas, aliasque, solentes utuntur boni scriptores. Sic Prudentius cultum sive ornatum Lenonem solvendi pudoris dixit. Hamartigeniâ.

Dum scatebras fluviorum omnes, & operta metalla,
Eliquat Ornatus, solvendi Leno pudoris.

Idem eruditissimus scriptor, Aquilam, qua Juppiter Catamitum rapuit, Lenonem, appellavit, incestum illum conciliantem. Romano.

Quid vult sigillum, semper affixum Ioui;
Auis ministra? nempè velox armiger,
Leno, exoletum qui tyranno pertulit.

Nec minore elegantia vocem Lunam appellare animum induxit. Ovidius, lib. III. de Arte Amandi: quia illa non aliter ac venusta facies hilaritate sua Amorem conciliet animabus hominum.

Pro facie multis vox sua lena fuit.

Sic Juventam Lenam appellavit Ausonius, quod flos corporis ætate florentis, facile in desiderium amandi ducat aliquem. Epigrammate LXXXIX.

Incipiens operas conducti vendere mœchi,
Quos modo munificos lena juventa facit.

Pariterque Ovidius eodem libro, quem modò laudavimus, Moram etiam lenam appellavit

Grata mora venies; maxima lena mora est.

Ut lenocinantem mundum, in libidinem undiqua-

diquaq; proritantem, Eucherius Lugdunensis, Homilia Exhortatoria contra diversa vitia: *Apostolus imitatur Christum per corporis mortificationem, per cordis humilitatem, imitatur illum dum deceptricem præsentis vitæ respuit jucunditatem, dum lenocinantis mundi illecebrosam despicit faciem, dum usque ad mortem prædicat veritatem.* Sic lenocinia decipiendi dixit Orbertus, scriptor mire prudens, vita Henrici IV. *Nuntii autem forma & aliter perlati sunt ad* Imperatores: ut missi qui futuras conjuges specularentur exactius, inter quos fuisse memini legatos Constantinopolitanorū principum, qui tegendis virgineorum corporum etiam partibus inspectis, renuntiarent Imperatoribus quæ vidissent; cujus inhonestæ planè prorsusq; indè indecoræ rei exemplum legere potes apud Gulielmum Tyrium, libro XVIII. Historiæ Hierosolymitanæ, c. XXXI. porrò à missione hac tabularum pictarum notandum est superstitionem quoque adorandorum pro diis hominum in gentes venisse; cum nimirum Reges inter mortui depicti à populis circummitterentur adorandi, ut quisque virtutis opinione vivus excelluerat: qua de re legas Salomonem Regem, libri, qui Sapientia inscribitur, cap. XIV. v. XVII.

25. VARIIS DUBIUM.] Ad formas semper novas mutandum: dum pulcerrimam picturis interpretibus, speciem princeps exquirit.

27. FALSÆ CERÆ.] Colori, fucoque fallenti, & formosiorem referenti puellam, quam erat. Cera enim hoc loci nihil aliud quam fucum vel pigmentum notat, aut colorem; qualibus pictores utuntur. Nec enim de Epistolis, aut nuptialibus tabulis hic sermo esse potest; cum illæ sint Amoris jam conciliati. Honorius autem noster loquatur de modo primum conciliandi, ut clarum ex omnibus periodis. Ceram ita usurpari ignoratum, distulit aliorsum Scholiographos nonnullos. Consule notata nobis Adversariorum libro XXXIIIX. cap. IX.

28. NON RAPIO ALIENÆ FOEDERA TÆDÆ.] Vt fecerunt multi retrò principes, jam inde ab Augusto, qui Liviam Drusillam marito Tiberio Neroni, etiam ad tres menses partui propinquam, palam eripuit, quod exemplum secuti deinceps tyranni abominabiles.

29. PATRISQUE RELICTA MANDATIS.] Non legitur hoc, quod sciam, ullibi Antiquitatis. Tamen verosimile est quam maximè. Nec dignior ad finitas legi tum poterat, si maxime superfuisset Theodosius.

31. COMMUNEM PARTITUR.] Satis suprà à nobis notatum est, unde hæc perspicuè possint intelligi. Theodosio Augusto frater fuit Honorius, ei Honorio ex Serena filia, conjuge Stiliconis, neptis, Maria quam ducit nunc Honorius Junior Imperator. Sic Theodosius Senior sive is Honorius fuit alter Proavus fuit Mariæ, Avus Honorii Cæsaris: melius tamen de adoptivo patre hæc capias, de quo mox.

31. FASTIGIA.] Imperatoriam Regiamque dignitatem. Seneca Consol. ad Martiam. *Cum nihil pulcrius sit in fastigio collocatis, quam multarum rerum veniam dare, nullius petere.* Idem ad Neronem libro I. de Clementia cap. VIII. *fastigio tuo adfixus es.* Vide plura ad Librum alterum de Raptu Proserpinæ. Fastigia, templa consecrata in Deorum numerum relatis, vide notata, Jacobo Gutherio, libris de Jure Pontificio.

32. GESSIQUE PROCUM.] Vitiosa interstinctio. Scribe.

fastigia supplex:
Deposui gessique procum: de limine sacro
Oratum misi proceres, qui proxima nobis
Iura tenent. Stilico, fateor, non parva poposci:

Misisse se ait, ut nunc loquuntur Aulici, de Latere suo primates, oratum desponsionem Filiæ. Omnia hæc in Stiliconis laudem exeunt, ut nihil non totius hujus scriptoris Intelligit Præfectos Prætorio, aut Consules: Legati enim summa existimatione viri eligebantur.

Eunapius Ædesio: καὶ τοίγε εἰώθεσαν πρότερον οἱ βασιλεύοντες τοὺς κατὰ στρατιὰν ἐπαινουμένους, ἐπὶ τὰς περιφανείας χειροτονεῖν, ἢ τοίγε στρατοπεδάρχας, ἢ ὅσοι γε μετ᾽ ἐκείνους εἰς τὸ ἄρχειν ἐξηγημένοι ex aliis alia auctoribus, nec pauca, nec inscita notavit in hanc rem. Andreas Tiraquellus, cap. XX. Collectorum de Nobilitate; cujus messi falcem bona pars sequentium, qui hujus argumenti quædam tractarunt; immisisse deprehenduntur.

36. SIBI TE GENERUM.] Gener enim Stilico Theodosii, quia Serenam duxerat, quam adoptarat, fratris filiam, Theodosius: Noster Laudibus Serenæ versu CIV.

37. CUI MARIAM DIFFERS.] Ita edidit Claverius. At Scaliger, adsentientibus omnibus libris veteribus *Cui Mariam debes* Solus Aldus Claverianam etiam amplectitur lectionem, quæ si cui omnino placuerit, ut sunt homines reciprocipectores, addendam norit signationem interrogandi, ut cum indignatione percontetur Honorius, Amore ardens, cui, sibi nondum datam, differat tandem puellam, à Patre Principe pactam, Principi filio, genero, debitam? Me vero auctore nihil mutabitur, & videtur illud Maronis adspexisse:

Turnum jam debent hæc mihi sacra.

Deberi enim dicunt Poetæ, velut datis syngraphis, quod alicui est destinatum. Lucanus, libro VIII.

proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico, conjux millesima, lecto,
ceu pridem debita fatis
Assyriis, trahitur cladis captiva vetustæ.

Papinius, Achilleide II.

Tene, inquit, magna vastator debite Trojæ,
Callida fæmineo genitrix velavit amictu?

38. AULÆ.] Domui Cæsareæ. Fescenninis.

Tractus ab aula, rursus in aulam
Redeat sanguis, Patris officiis.

39. CUI NOMINIS HÆRES SUCCESSI.] Notus jam frater Theodosii Principis, Honorius, Laudibus Serenæ. Fuit verò & Soror huic Serenæ Maria nomine, cujus ibidem meminit. v. LXIX.

40. DECUS TORRENTIS IBERI.] Serenam dicit, de cujus laudibus liber consulendus, præfert enim & ibi eam Augustæ Flaccillæ.

41. INQUE TUO CREVI GREMIO.] Educatione tua, & cura materna. Educationem enim, voluntariam, & ex affectu non coacto, præferant aliqui generationi, velut necessariæ, qua de re pulcra fabula apud Latinissimum, licet peregrinum Romæ, Poetam, Phædrum; cui clausula est *Facit parentes bonitas, non necessitas* Gremio autem, ut dixi, educatio indicatur, Moschus.

καὶ τὸν ἔρωτα
Ἔτρεφεν ἐν κόλποισι.

Etsi eum versum turpitudinis non excusem. Amedæus, Antistes Lausanensis. Homilia VIII. *Deum verum de Deo vero sola concipere meruit, quem Virgo peperit, Virgo lactavit, fovens in gremio, ejusque in omnibus almo ministravit obsequio.* Hoc est educans eum ut parens vera. Tacitus, de Julio Agricola. *Mater Iulia Procilla fuit, in cujus sinu indulgentiaque educatus, per omnem honestarum artium cultum pueritiam adolescentiamque transegit.* Julius Firmicus libro I. Mathematum: *Ecce ignavus ille vir & omni infamia maculationeque pollutus, Sullam dico, qui à primo vestigio pubescentis ætatis, in curvarum gremiis per damna venundati pudoris adolevit toties prospere duxit exercitum.* Quippe in genibus matrum aut nutricum residentes infantes pasci consueverunt. Venantius Fortunatus, libro VIII. carm. IV. de Virginitate.

Quamque suis genibus charam nutrivit alumnam,
Præficit ecce, suo constituenda loco.

Petrus

Petrus Chrysologus, Sermone I. *ecce quomodo sine patre census nudavit filium, non ditavit: census filium tulit è gremio Patris, ejecit de domo, exemit patria, spoliavit fama.* Ibidem: *bis edocti, instructi talibus, maneamus in domo patris, matris in gremio perduremus, cognatorum constringamur amplexibus, viscera nos materna constringant, ne nos ad supradicta mala pertrahat adolescentiæ miseranda libertas.*

42. PARTUQUE REMOTO.] Si solum, inquit, partum demas, tu mihi potius mater, quam Flaccilla. Sane Flaccilla admodum puero Honorio decessit, post quam Galliam, Justinæ Valentinianique filiam uxorem duxit Theodosius. Vide Socratem, Epiphanium, Tripertitæ libro VIII. cap. XI. Si recte supputo, vix duorum annorum potuit fuisse Honorius, cum obiret Flaccilla. Primo enim Consulatu ejus Gallæ jam uxoris Augusti meminit Marcellinus Comes, cum eum magistratum Honorio nondum tertium annum egresso Pater contulerit. Vise Chronologos. Placillam autem hanc Theodosii primam conjugem vocant alii, ut Georgius Cedrenus. CCLIX. Michael Glycas CCCLVI. Alia post *Flaccilla* fuit, neptis hujus. Arcadii Imp. filia, de qua Prosper Chronico. Parentem autem summo titulo fidelis educationis suam Serenam vocat Honorius, nota earum affectione, ut fidelitas parentis omnium suprema est. Symmachus lib. IX. Epist. XLIV. *amplectere amicitias domini & filii mei Flaviani, quem non solum parentis verum etiam testis fidelitate commendo.*

43. TU POTIUS FLACCILLA MIHI.] Par laus in Serenæ amore penes Theodosium Imperatorem, Noster Laudibus illius, v. CVI.

Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
Te patruus, magnique animo solatia luctus
Restituens, proprias, quam si genuisset, amavit
Defuncti fratris sobolem

Sic omnino Serena Flaccillæ filium hic fovisse dicitur. Stiliconem magis genitorem Honorio adscribit, quam ipse fuerit Theodosius. Tertio Laudum, v. CXXII.

sic casta juventa
Frena dedit; teneros his moribus imbuit annos,
Verior Augusti genitor, Fiducia belli
Pacis consilium

Par etiam sermo Chariclіæ virginis, ad Nutritium suum in X. Æthiopicorum, apud Heliodorum:

καὶ ἡ Χαρίκλεια τῆς σκηνῆς ἐξέδραμε, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ φύσεως τε καὶ ἡλικίας αἰδῶ παρωσαμένη, βάκχιον ἦν, καὶ ἐμμανὲς ἐφέρετο, καὶ τοῖς γόνασι τοῦ Χαρικλέους περιπεσοῦσα, ὦ πάτερ, ἔλεγεν, ὦ τῶν φύντων οὐδὲν ἔλαττον ἐμοὶ σεβάσμιε: τιμωρήσαι, ὡς βούλει τὴν ἀθέμιτον ἐμέ.

44. NON TRADIS ALUMNO.] Scriptus Noster *non reddis* debitam velut, & jam suam. Quam veram lectionem antiquitus fuisse doceant etiam duo Belgæ Codicis, qui non tantopere ab ea recedentes *juveni non credentes* Legere malunt.

47. RISIT AMOR VOLATQUE] Cur volantem & ridentem Amorem concinnent Poetæ, clarum ex Alexandro Aphrodisiensi, Problemate LXXXVII. quod in hoc singulare, etiam adscribere non pigeat, nisi prorsus sit justo prolixius, & liber nullibi non obvius. Alas ejus scitè irridet Eubulus apud Athenæum lib. XIII. quem vide.

47. PLACIDÆ MATRI.] Quæ gaudet semper risu, & serenitate venustat omnia. Lucretius.

Te, Dea, te fugiunt venti te nubila cœli,
Adventumque tuum, tibi suaves dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,

PLaca-

PLacatumque nitet, diffuso lumine, cœlum, &c.

Hanc enim Deam in perpetua Venustate & Tranquillitate Voluptatum summatum esse, ejusque præsidem, fingunt Poetæ.

48. JACTANTIOR.] Animo elatior. Papinianum XVIII. Conf. Domit.

septemgemino jactantior æthera pulset
Roma jugo

Adrianus, jactantissimus plebis Amator, apud Spartianum.

49. CYPRÆÆ RUPIS.] Inepta lectio. Mons obumbrat latus rupis: Scribe cum Scaligero Libris Belgicis & Delriano.

Cypri præruptus

Pro *Eoum Ionium* habent plerique nostri libri; sed id non admittimus situ ipso, prope depicto, rem docente. Cyprum Veneri sacram notissimum, Natam ad eam insulam, auctor Hesiodus, Cypridis epitheton inde prognatum Poetis Græcis frequentissimum, quod *Cupra* Latine idiomate reddidisse videtur Pollio, apud Charisium, libro I.

Veneris antistita Cupra.

50. VARIUMQUE CUBILE.] Scripti Belgæ Noster, Bentiniani, Delrii, Camertis, & Aldi *Pharium*: quod cum Scaligero volentes merito recipimus. Proteus, Ægyptius vates, Pharo insula fuit delectatus. Lucanus, lib. X.

Tunc claustrum pelagi cepit Pharon: insula quondam
In medio stetit illa mari, sub tempore vatis
Proteos, & nunc est Pellæis proxima muris.

Veneri autem Regiam pariter architectari ausus est Sidonius, æmulator Claudiani perpetuus, Epithalamio Ruritii & Hiberiæ: sed more suo ostentationibus & allusionibus omnia corrupit.

52. CANDENTES.] Aerem tranquillum & compositum Veneris sedi tribuit, quæ Dea fingebantur Serenitatis; nam bonæ constitutioni corporum, necessaria bona aeris temperies. Galenus in Arte Medica, capite LXXXV.

τῇ τοίνυν ἀρίστῃ κατασκευῇ τοῦ σώματος, ἐπειδὰν ἄκρατον ᾖ τὸ περιέχον, ἁρμόσει συμμετρία, τῶν τε ἄλλων ἀκριβὴς, ὧν ἀρτίως εἶπον, ἡσυχίας τε καὶ κινήσεως, καὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγορήσεως, καὶ τῶν προσφερομένων τε καὶ ἐκκρινομένων, &c.

55. INDULGENTIA ÆTERNI VERIS.] Hoc enim Regnum Veneris; quo tempore jus dicere ea, & præsidere Voluptatibus omne genus dicebatur. Vide suavissimum carminum, Pervigilium Veneris.

56. IN CAMPUM SE FUNDIT APEX.] Hoc est in arce montis, & summo vertice planities campestris visitur.

58. MULCIBER.] Omnium operum insigniorum, & duraturorum opifex. De Sede Veneris pariter Sidonius.

Profecit studio spatium: nam Lemnius illic
Ceu Templum lusit Veneri, fulmenque relinquens,
Hic ferrugineus fumavit sæpe Pyragmon, &c.

60. INTUS PRATA MICANT.] Sic libri omnes, calamo quidem exarati, quorum Variæ ad nos pervenerunt; at Camers, & Bentinus ex suis ediderũt *Intus rura micant*, Quos magna vis aliarum porro Editionum secuta est; Et videtur hæc lectio non paullo commodior, ne repetatur eadem vox, quo more non paullo commodior, ne repetatur eadem vox, quo more non scribit noster. Scaliger τὸ *prata* ex Claverio recipere maluit, quam auctori optimo consulere. Rura vero etiam pro amœnissimis locis Poetæ dicunt, quod, non animadversum, utique corrupit priscam lectionem.

60. MANIBUS QUÆ SUBDITA NULLIS.] Subacta, ut Virgilius loquitur, hoc est domita, ut idem alibi. Arguit autem hæc

locutio

locutio manifeste *rura* initio hujus versus scriptum esse à Claudiano, uti & nos affirmavimus; Prata enim nulla subactione opus habent.

61. PERPETVVM FLORENT.] Omnis generis fluctibus & floribus, unde fœcunditas eorum & Voluptas aliorum colligatur. Veneris autem cultus in nuptiis semper, & perpetua hilaritate. Val. Flaccus.

Hinc Veneris thalamos, semperque recentia sertis
Tecta petit

61. ZEPHYRO] Favonius ventus Veneris. Lucretius, lib. I. alii. Ejus conjux Flora, Ovidius V. Fastorum. Gulielmus Brito, Libro VII.

Et jam finis erat hyemis, tellusque calore
Impragnata novo, floreis gignebat & herbas,
Quas colit, & Zephyro commendans, Flora, marito,
Orat ut almifluo spiramine purpuret hortos.

62. ALES.] Cantus volucrum requiruntur ad locum Veneri conciliandum. Petronius Satirico, descriptione talis.

Nobilis æstivas platanus diffuderat umbras,
Et circumtonsa, trepidanti vertice, pinus.
Et baccis redimita Daphne, tremulaque cupressi;
Has inter ludebat aquis errantibus amnis,
Spumeus, & querulo versabat rore lapillos.
Dignus amore locus: testis silvester Jasdon,
Atque Vrbana Progne; quæ circum gramina fusa
Et molles violas, cantu sua rura colebant.

Vide Aristænetum, Achillem Tatium, & tales alios.

65. VICISSIM.] Mutuo. Epithalamio Palladii.

triplexque, vicissim
Nexa sub ingenti, requiescit, Gratia, quercu.

66. FELIX ARBOR.] Frugifera, fœcunda, sterili, opponitur. De mutuis arborum conjugiis velut, certe amoribus, multa Physici. Quæ omnibus obvia huc transscribere non est opus.

67. NUTANT AD MVTVA PALMÆ FOEDERA.] Vide notata nobis ex Michaele Glyca, Achille Tatio, Theophylacto Simocatta, Ammiano, Gregorio Nysseno, Adversariorum, libro LVII. cap. II. Item Lib. CLXXVI cap. I. ex Ammiano. Et omnino PLinium lib. XIII. cap IV.

68. ASSIBILAT ALNUS.] Amorem, & Amatorium quid in ipsis etiam arborum vento impulsarum, sibilis, agnoscunt Amatores. Theocritus.

Ἀλλήλαις λαλέοντι τίον γάμον αἱ κυπάρισσοι.

Vide Virgilium, Culice. Aristænetum, lib. I. descriptione Paradisi Venerei. Manilium, lib. III. Longum, Poemenicôn I. &c.

70. GEMINI FONTES, HIC DVLCIS, AMARVS ALTER.] Amor felle & melle scatens, pulcrè hoc figmento introducitur. πικρὰ βέλη ejus habes apud Crinagoram, Epigrammatum Poetam. Exprimunt hoc Poetæ contrarios ejus affectus effectus, modo tristitia, modo gaudio uberatis. Græci pulcre uno utrumq; epitheto complexi, γλυκύπικρον appellant. Musæus, de Hero & Leandro.

Ἤδη γὰρ γλυκύπικρον ἐδέξατο κέντρον ἐρώτων.

Nonnus, lib. XLII. Dionysiacorum.

Σύνδρομον ἀγρώσσοντα νόον πέμπεσκεν ἀλήτην,
Κέντρον ἔχων γλυκύπικρον

Sappho, apud Hephæstionem.

Ἔρως δηὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ,

LIIII Γλυ-

Γλυκύπικρον, ἀμήχανον ὄρπετον.

Vsi eodem vocabulo etiam Orpheus, PLato, Plutarchus: Γλυκύδακρυς audit idem Amor apud Meleagrum, lib. VII. Anthologiæ: qui eidem & πικρὸν κέντρον eadem mente dat. γλυκὺ & πικρὸν simul agnoscit eumdem & Longus, lib. II. Poemenicôn. γλυκύπικρον ἡδονὴν, habes apud Aristænetum, libro II. Lacrymosum Amorem indigitavit Clinias, vetus scriptor apud Stobæum. Paria sunt apud PLautum, Cistellaria. Catullum Anacreontem, Oda XLV. Salvianum, licet de alio Amore. Epist. I. Nec caret hoc figmentum omnino ratione sua. Amoris enim sedes ex membris internis hominis, jecur. Jecur vero tam amaritudinis, capax. Vide Alcinoum, Dogm. PLatonis, cap. XXIII. γλυκύπικρον Latinè dulcacidum reddere licet, & ita Glossarium priscũ ὀξύγλυκυ. *Dulcacidum.* Quod usurpavit Q. Serenus in libro de Parabili Medicina. Eodem respiciens Idiota contemplator, Amorem dixit Mel Felleum, vide licet PLauti notissimos versus ex Cistellaria exprimens, Cap. XXXIV. libri de Amore Divino: *Amor carnalis insatiabilis est, animum virilem effeminat. rationis oblivio est, & insania est proximus. Talis Amor est laqueus Animæ, discrimen vitæ suavis mors, blanda percussio, mel felleum, pernicies delicata, dulce venenum, &c. Et ipsas lacrymas Amatorum* dulces agnoscit Theophylactus Simocatta, Epistola. LXXXIV.

ἐρωτικοῖς δικτύοις οὐχ ἑάλως Σωσίπατρε, τῆς αὐθάδης ἐρῶν, φρονίμων ὀφθαλμῶν ἐστι τεκμήριον νεανίδος ἐρᾶν ἀπειρίας, μὴ στάζε κάλλει νικώμενος, μείζονα γὰρ τῶν πόνων τὴν ἀπόλαυσιν ἕξεις, ἐρωτικὸν δάκρυον προξενεῖς, ἡδονὴ γὰρ τὰ τῆς ἀνοίας κινήσασαι, ἐπειδὴ λυπηθέντες οἱ ἐρῶντες, ποικίλοις γὰρ πάθεσιν ὁ τῆς Ἀφροδίτης κόσμος ἐγκεχάρακται.

70. DVLCIS.] Dulcedine gratiosum affectum, & placentem intelligas, ut Græcis γλυκὺς pro grato, accepto. Solon in Voto ad Musas, ab iis orat, sese posse.

Εἶναι μὲν γλυκὺν ὧδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρόν.

Sic capiendus γλυκὺς ille Carsilidis in Responsis.

τῷ ἑκτῳ ἠρώτησεν, τί ἂν τις ποιῶν γλυκὺς γίνεται; οὗτος εἶπεν, ὃ οὐ δύναται ἄλλος ἄνθρωπος ποιεῖν.

Cum vero felix Amor, aut Amator, in ejus militia rudis, dulcis perhibetur. Musæus.

Θέρμετο δὲ κραδίην γλυκερῷ πυρὶ παρθένος ἥρω.

Idem suavissimus scriptor.

Θελξινόων ἀγάπαζε μελίφρονα θεσμὸν ἐρώτων.

Quomodo sæpissime, & mira laxitate, Nonnus. Suavem agnoscit in Amore flammam Aristænetus, lib. II. qui eodem & dulcissimam. γλυκὺ φίλτρον eumdem indigitat Bion. Quibus similia sunt & apud Alcmanem, vbi de se testatur.

ἔρως δ᾽ αὖτε Κύπριδος ἕκατι γλυκὺς κατείβων, καρδίαν ἰαίνει.

Vise & Apollonium. III. Valerium Flaccum, lib. VII. Argonaut. Dulcis autem & formosum alibi sonat, ut dulcis facies apud Antipatrum Sidonium, in Amorem.

Νήπιε, μὴ δὴ δάκρυ κατὰ γλυκεροῖο προσώπου

Βάλλε

Quod imitatus de Græcis Papinius in Silvis, & usurpavit alibi etiam Bion in Bucolicis.

AMARVS.] Amarus Amor cum infelix; Vt omnia sensibus nostris adversantia, huic sapori æquamus. Vide quæ notat Petrus Victorius, doctissimis Commentariis, in Aristotelis Rhetoricos Gratius, Cynegetico.

Moliturque fugas, & sedem spernit amaram.

Sic

Sic amarus, qui in animo totus est exulcerato atque indignante. Hippocrates lib. II. de diæta.

ἐνίοτε δὲ καὶ αἷμα ἐπιστάζωσιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ στῆθος πάνυ χολώδεα: ἀγρυπνίαι δὲ συνεμπίπτουσι, δι' ἃς οἱ πίνοντες ἡ νόσος προσλυπεῖ τε καὶ πικροὶ γίνονται.

Sic πικρὸν ἦθος in hominibus semel de die tantum cibum capientibus, agnoscit Aristoteles, apud Antigonum, libro de Mirabilibus auditu. Crinagoræ πικρὰ βέλη, sunt infestissima. Statyllio Flacco πικρὸς ὄνειρος, pro pari. πικρὸς ζῆλος Christodoro, πικρὸς ἔλεγχος κατόπτρου, apud Julianum, lib. VI. Anthologiæ, eamdem vim habent. Parili sensu πικρὰν μοῖραν Damascenus dixit, hymno εἰς Θεογονίαν, πικρὸς ᾅδης apud Marcum Hydruntis Episcopum idem designat. Sic hominem extremis miseriis ærumnosum, πικρὸν & κακοδαίμονα, pari vocum, potestate indigitat Cebes Thebanus in Tabula. Sic πικρὸς σοφιστὴς apud Æschylum appellatur Prometheus, ipsis Diis disputationibus suis odiosus. Sic πικρὸς γάμος, Heliodoro, infortunatæ nuptiæ, πικρὸς συκοφάντης apud Philonem Judæum, πικρὴ πενθερικὴ apud Zosimum, libro I. πικρὴ ποίησις, Lucianum, Dissertatione cum Hesiodo.

71. CUPIDINEAS SAGITTAS.] Amoris Idolo affingebant tela felle & melle tincta veteres, indicaturi quam adversis penitus cruciatibus sint subjiciendi, qui manum dederint semel monstroso illi cupiditati. Anacreon Oda XLV.

τὰ βέλη, τὰ τῶν ἐρώτων,

Vulcanus.

ἐποίει, λαβὼν σίδηρον,
Ακίδας δ' ἔβαπτε Κύπρις
Μέλι τὸ γλυκὺ λαβοῦσα,
Ο' δ' ἔρως χολὴν ἔμισγε.

PLura de Sagittis Amoris Commentario ad Musæum.

73. MILLE FRATRES.] Non enim Amor unius Idoli est nomen, sed innumeros tales pueros fingebant miseri Idololatræ. Alexander Aphrodisæus. Problemate LXXXVII. *Non est unus Amor, sed plures, seu quia diversi rerum sunt Amatores, aliter enim atque aliter amant, quemadmodum & divinus PLato ait, Amorem multorum capitum belluam esse, seu quia sub multos Amores idem capit.* Mille autem Amores fonti alludere Claudianus facit, ut μυρίους ποταμῶν ἔρωτας Himerius agnoscit Epithalamio Severi:

τοὺς δὲ ποταμῶν ἔρωτας: εἰ λέγειν ἐθέλοιμι μυρίους, μυρίος ἂν ἐπιρρέοι ποταμῶν ὄχλος τῷ λόγῳ, &c.

73. PHARETRATI FRATRES.] Papinianum., I. Silvarum de iisdem Amoribus, Veneri ad Nuptias Comitibus.

Hic puer è turba volucrum, cui plurimus ignis
Ore, manuque levi numquam frustrata sagitta,
Agmine de medio tenera sic dulce profatus
Voce pharetrati pressere silentia fratres.

74. GENS MOLLIS AMORUM.] Veluti natio quædam peculiaris, soli mollitiæ titulo notabilis & commendabilis. Amores n. molles, ubique audiunt. Domitius Marsus.

Ne foret aut elegis molles qui fleret Amores,
Aut caneret forti Regia bella pede.

In Nostro scripto, & uno Belgico variat lectio. Ita enim uterque is liber. *Ore pares, habitu similes* nihil mutamus, assensi Scaligero, Claverio, Aldo, Delrio.

75. HOS NYMFÆ PARIUNT.] Populum nimirum, sive plebem, aut vulgus Amorum: Hoc Nymfis genitricibus prognatum tradit & Philostratus Iconibus, ut nota-

 vit

vit ante nos Magnus Turnebus, lib. XXVIII. cap X. Adversariorum. Veneris autem Filius verus ille Cupido. Alexander Problemate modo nominato. *Cupidines itaq; diversi, quia & plures Veneres; ut Vulgivaga, & Supera*, PLatonis scito. Appuleius Apologia. *Mitto dicere alta illa & divina Platonica, rarissimo cuique piorum gnara, ceterum omnibus profanis incognita: geminam esse Venerem Deam, proprio quãque Amore, & diversis amatoribus pollentem: Earum alteram vulgariam, qua sit percita populari Amore, non modo humanis animis, verum etiam pecuinis & ferinis ad libidinem imperitare, ut immodico trucique perculsarum animalium serva corpora complexu vincientem, alteram verò cœlitem Venerem, pradita qua sit optimati Amore, Solis hominibus, & eorum paucis, curare, nullis ad turpitudinem stimulis, aut illecebris sectatores suos percellentem, &c.*

76. ILLE DEOS.] Eadem Platonica Theologia, quam Venerem modo à Libidinum Dea aliam inferentem audivimus. Cupidinem etiam, ducem Amabilium Puerorum, qualem Claudianus hic indicat, ingerit, non inhonestum Numen aliquod, sed veræ pulcritudinis, veræque virtutis amans: PLotinus Legendes, cap. II. Libri de Amore, qui est Enneadis Tertiæ Quintus.

περὶ ᾗ τοῦ, inquit, ὃν θεὸν ἔρωτα τίθενται, οὐ μόνον οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ θεολόγοι, καὶ Πλάτων πανταχοῦ, Ἀφροδίτης ἔρωτα λεγων, καὶ ἔργον αὐτοῦ εἶναι, καλῶν τε ἔφορον παίδων, καὶ κινητικὸν τῶν ψυχῶν πρὸς τὸ ἐκεῖ κάλλος, ἢ καὶ ἐπαύξειν τὴν ἤδη γενομένην πρὸς τὸ ἐκεῖ ὁρμὴν, περὶ τούτου μάλιστα φιλοσοφιστέον.

Quorsum & ibidem totum illud Veneris Superæ commentum, & convivium PLatonicum deducit scriptor acutissimus, utinam Veritatem amplexus.

75. COELUMQUE ET SIDERA.] Amori enim consensu hanc vim adscribunt fabulatores. PLeni omnium talium libri. Ceiris, Quintus Smyrnæus, lib. XIII.

> θεὴ Κύπρις, ἥπερ ἁπάντων
> Ἀθανάτων δάμνησι νόον, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Hesiodus, Theogonia.

> Ἠδ' ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
> Λυσιμελὴς, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
> Δάμναται ἐν στήθεσσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Vide Mostrum Magnete.

Hinc πανδαμάτωρ Musæo; vide Simmiæ Rhodii, huic enim Hephæstionis auctoritate, id poematium debetur, Alas.

76. TEMPERAT.] Regit, moderatur. II. de Raptu, de Pallade.

> *Et Pandionias qua cuspide temperat arces.*

77. LICENTIA.] Amore libero, & Legum contemtore, Licentia nihil non agendi mentibus, eo irretitis, ingeritur. *Sic* Euripidis sententia est Juvenem Amore percitum, nec observari satis, nec custodiri posse, Lege Sermonem LXII. Joannis Stobæi.

79. FLECTI FACILES IRÆ.] Cum sint nimirum Amoris redintegratio. PLenæ omnes Amatorum & historiæ & Cantilenæ.

80. EXCUBIÆ] Ad fores Amantium. Vides autem quæ monstra pro numinibus habeat mens, semel Veritate neglectu, hominis, finem suum ponentis in ludibria affectuum.

81. GRATUS AMANTUM PALLOR.] Pallidus colos amantium velut proprium indicium, Ovidius I. de Arte.

> *Palleat omnis amans, color & hic aptus Amori.*

Lucia-

Lucianus, Jove Tragœdo. τὸ ὠχρὸν εἶναι οὐκ ἄλλου ἢ ἔρωτος ἐστιν. Commentator Vetus Horatij, Epodo. XI. *Ex Amoris impatientiâ nascitur tristitia, ex quâ languor, ex languore pallor, silentium, & suspiria, ex quibus, ut certis signis, cognoscitur Amor.* Vide Andreæ Capellani Regulas Amoris, quarum X V. est, *Omnem amantem consuevisse in amantis conspectu pallere.* Quâ ratione etiam gratum, ut veri adfectus indicem, vocat Claudianus. PLeni hoc genere etiam recentium Italorum, Gallorum, Hispanorum, Poetarum libri, quorum figmenta sanè exsuperant mollitie vetustatem.

82. TITUBANS AUDACIA.] Tremens, horrens, incerta sui, prona audendi, & tamen cogitando rem aggredi timens. Exemplo sit Medea apud Valerium Flaccum & Apollonium, Myrrha apud Ovidium & Maronem, Ceiri. Alia ubivis suppetunt.

84. LEVIBUS PERJURIA PENNIS.] Velut res nullius ponderis. Amantium enim perjuria nullius esse vitij censent Poetæ, neque curæ ea arbitrantur Superis. Callimachus.

ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

Catullus, Propertius, Ovidius, paria: Tamen in Amatorijs recensionibus, exempla sæpius acriter punitorum perjuriorum.

85. ALTA CERVICE.] Arrogans Horatius de Juvene, primum Ephebos egresso. *Sublimis, cupidusq;, & amata relinquere pernix.* *De Cervice alta*, vide Notata Libris ad Rufinum. Senium autem excluditur à Juventa, quod hæc Veneris rebus apta, illud non; & *Juventa* quidem à decimoquarto usque ætatis anno. Vide Alexandrum Aphrodisæum, problemate. CXXV.

85. PROCUL ATRIA DIVÆ.] Pulcerrimi sunt hi versus, & nescio an inventionibus talium Locorum nō princeps sit omnium nostri scriptoris operum hic libellus. Ejus quidem singularis & suavissima virtus est æqualitas sermonis, quam in tam diversis inventionibus & descriptionibus semper servatam mirari licet: quam quidem virtutem dum Lilius Giraldus atq; alij non attendunt, vitilitigant quod laudi ducunt cordatiores vel primariæ; ut videlicet idem sit ubique totus scriptor, & nullibi non Gratiam servet Aequabilitatis. Nec facilè hoc assecutos offendas alios Poetas, excepto quidem Tibullo, cujus universa oratio unum perpetuum filum est sermonis nusquam non sui, nusquam non culti. Sed hæc disputata sunt nobis & alibi.

87. PERMUTANT RADIOS.] Auro videlicet fabrefacta.

88. ADMISCENS ARTEM PRETIO.] Ovidius de Regia Solis.

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasq; imitante pyropo.
Materiam superabat opus, nam Mulciber illic
Aequora cælarat medias cingentia terras. &c.

Apollinaris Sidonius, de alio tali loco.

Interiore loco simulavit Mulciber auro
Exstanteis latè scopulos, atque arte magistrâ
Ingenij cultu, natura inculta fefellit.

89. SMARAGDIS.] Gemma hæc nostro ævo pretij non cum summis, summâ olim auctoritate fuit, adeò ut sola cum margaritis vetita sit privatorum vestibus, Legibus Imperatorum ut notamus ad Quartum Consulatum Honorij, suprà.

90. HYACINTHI RUPE.] Ad ostendendam molem columnarum sic montes Grajos excisos dixit, parili re, Papinius. Theb. I.

Et nondum crasso loquearia fulva metallo,
Montibus aut latè Grajis effulta nitebant
Atria.

94. AREA.] Planities quævis. Vide ad Petronium. Species & aromata hic recensita enarrari opus non est, ubique enim earum historiæ & usus noti sunt.

98. PASSUQUE SUPERBIOR.] Jactantior, ut ex ipso incessu didiceris.

100. CÆSARIEM.] Dubitandum est, ait vir Illustrissimus, an purè loquatur qui Veneris comam Cæsariem appellat. Sanè nos credimus, & fugisse hujus fidei Virgilium auctorem, qui anima summi Vatis meritò suo dicatur, miramur. Sanè Virgilij verba sunt, Georgico IV quos libros emendatissimos, non ineptus fortè censor, Lactantius, appellat.

Drymoq; Xanthoq; Ligeaque, Phyllodoceque,
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla.

Cujus quidem unius testimonio ad defensionem Claudiani nostri acquiescere poterat Lector, vel alioquin durior. Sed nos adjungimus Lucani etiam porrò aliud, quem Maroni proximum collocavit aliquando Antiquitas, qui si Poeta non est absolutissimus, quod tamen Papinio asseveranti quis non crediderit? Latinus tamen est vel omnibus censoribus invitis, in cujus primo Libro Patria muliebri specie Cæsari fingitur.

Cæsarie lacerâ, nudisque adstare lacertis.

Horum vatum summo subsidio fultus noster, aliquoties ita hoc vocabulo usus est ipse, pari negotio. Ut hoc loci, libro II. de Raptu Proserpinæ V. CCXLIX. Libro III. V. LXXXVII. Quid quod Barbariæ nemo est arcessere Ovidium, qui non verecundatus Cæsariem Barbæ dicere, ne quis de comâ muliebri indignetur, Metamorphosi XV.

Cæsariem longæ dextrâ deducere barbæ.

Venus autem etiam Cupidinis dominatrix fingitur cum sit mater omnium Deorum, superstitione quidem plurium populorū, quos nominat Ptolemæus libro II. Quadripertiti, cujus verba produximus alio loco.

100. FORTE VENUS.] Traducta hæc videantur ex Apollonio Rhodio, Argonautico. III. ubi pariter scriptor eruditissimus de Venere, adventantibus Junone & Minervâ.

δινωτὸν ἀνὰ θρόνον ἄντα θυράων
Λευκοῖσιν δ' ἑκάτερθε κόμας ἐπιειμένη ὤμοις,
Κόσμει χρυσείῃ διὰ κερκίδι, μέλλε δὲ μακροὺς
πλέξασθαι πλοκάμους, τὰς δὲ προπάροιθεν ἰδοῦσα.
Ἔσχεθεν.

102. SORORES IDALIÆ,] Nymphæ ornatrices, ministræ cultus Deæ. Tales ornatrices, politrices, cultrices, in familijs Romarum Venerum & Junonum. Vide Laurentij Pignorij Collectanea de Servitijs Romanorum.

103. NECTARIS IMBRES IRRIGAT.] Non usqueadeo trita Eruditio inest huic locutioni, ut cum Hedyli illius lacernis certare possit. Debebat dici, vulgari quidem modo, comam irrigatam esse imbribus, cum Claudianus maluit ipsos imbres irrigatos dicere. Et hoc est de Marone, illo fonte omnis Latialis doctrinæ: cujus verba sunt, lib. IV. Georg. V. CXV.

Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.

Quo loco de irrigandi verbo, ejusq; significatu duplici, scitè vetus Criticus. Junius Philargyrius, sive alio eum cognomine nominandum censeas. Pari omnino modo, uti flammam dixit Catullus, Epithalamio illo delicatissimo,

ac tibi
Pectore uritur intimo
Flamma.

Voluptatem diffluere, Prudentius, cujus gratiâ alij diffluunt, Hamartigeniâ.

Vita hominum cui, quicquid agit, vesania, terror,

Suppe-

Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa voluptas
Diffluat, impuro ferviscat ut igne Libido.

Ita Noster hoc libro V.CCV. *Segnitiem marcere* autumat, quæ marcentes nimirum facit alios.

quocunq; vocaverit usus
Divisa properate manu, neu marceat ulla.
Segnities

Sic flagrantiam ipsam Solis calere, pronuntiavit Appulejus, Metamorph. IV. non alio genere vellus colorem infici Optatus Afer, libro IV. contrà Parmenianum. Sic Flere querelas dixit Boethius, lib. II. carmine II. de Consol. Philosophiæ.

si fundat opes
PLeno copia cornu,
Humanum miseras non ideò genus
Cessit flere querelas.

Natare aquam, Manilius, libro III. cum natura.

Ordinibus certis sociaret corpus in unum
Aeraq; & terras, flammamq; undamque natantem.

Sic navigare, idem doctissimus scriptor, dixit, libro V.

circumsonat aquor
Dentibus, inq; ipso rapidum mare navigat ore.

Sic absentiam reduci eruditissimus Tertullianus, de Resurrectione Carnis, cap. XII *reducuntur & siderum absentia, quas temporalis distinctio exemerat.* Sic colorum tinctores Julio Firmico, qui non colores, sed iis tangũt lanas, lib. II. Mathes. *Si Luna in Veneris signis constituta feratur ad Martem, ista conjunctio faciet linteones, aut tabernarios, aut colorum tinctores.* Sic limam expolire Sidonius & Capella dixere, ut ad illum notat doctissimus Savaronius, lib. II. Epist. X Sic rumpere hiatum Petronius Arbiter, cum tellus hiatu rumpatur, Specimine Belli Civilis.

dextra conjungere dextram
Conatus, rupto tellurem solvit hiatu.

Famem se vastare Petrus Chrysologus, Sermone. CIII. Uri dolorem, Seneca, Hercule Oetæo.

forsitan pœnas petet
Irata Iuno, totus uretur dolor.

Quod cave culpes cum doctissimo Heinsio, est enim eruditius dictum, quam sonare vulgo auditur. Sic famem pascere doctè dixit Eucherius Paræneticо ad Valerianum, cum utiq; illam fugari pasta anima, scitum sit: *Scriptura*, inquit, *dum intrinsecus radiat, pretiosissima quaq; gemma in profundum fulgorem considerantium demittit oculos: Hoc tu caligantem mentis aciem, nequaquam refugus, insuesce: hoc interno ac salubri cibo disce animæ famem pascere. Imber* est irrigatio quælibet densior, minor infusione, ut apud Palladium, nobis notatum, libro XXXIX. Adversariorum, capite VIII.

103. MORSU NUMEROSI DENTIS EBURNO.] Pectine eburno dicit depexam à puella comam Deæ. Fiebant pectines olim & è buxo, uti nunc quoque, Martialis, Apophoretis, ubi Pecten calvum alloquitur.

Quid faciet nullos hic inventura capillos?
Multifido, buxus, qua tibi dente datur?

105. ARBOS.] Rotulas & spiras comarum. Idem Martialis.

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulis, incertâ non benefixus acu.

Unde paret eos orbes acubus suffixos singulis sustinuisse sese.

107. PLUS.] Magis, amplius. Papinius.

summis
Cur plus ardua casibus pateris?

Verum autem & testatum scriptoribus errorem illum comæ muliebris, non undiquaque exactæ compositæ, decentiorem haberi, ipsa accuratissima diligentia.

108. SPECULI NEC VULTUS EGEBAT.] *Quia tota erat domus crystallina.* Hæc est glos-

est glossa in uno scriptorum exemplarium. Ad voluptatem adspectu quærendam tale fuit conclave paratum Tiberio, crudelissimo, & turpissimo principi: Item Horatio Poetæ, ut auctor in vita Suetonius.

109. ET RAPITUR QUODCUNQUE VIDET.] Non inepta lectio. Tamen veriorem existimo *quocunq; videt* cum non de aliis quibuslibet rebus, sed de solo vultu Veneris sermo sit, qui Chrystallinis aut gemmeis specularibus rapitur quoque sese collustrare insistit. Melius intelligas, quam eloquare dicti hujus acumen & elegantiam. Legisse ita & Julium Scaligerum notat Stephanus Claverius, sed ita ut ipse parum claré indicet sibi intellectam sententiam. Clarissimè autem eamdem lectionem agnoscit Noster Liber, ut & Aldi Editio; Belgicorum, Cujacianorum, Camertis, & Bentini Editionum, cum Castigatione Ios. Scaliger hic conniver diligentia.

109. SINGULA.] Ornamenta comarum: Vt unum de tribus peccasse notatur verbis Martialis, suprà adscriptis.

110. PROBAT.] Exigit ad speculum. Explorare vocat Ausonius, Mosella.

Sic ubi compositos ostentatura capillos
Candentem latè speculi explorantis honorem.
Quam primum cara nutrix admouit alumna,
Læta ignorato fruitur virguncula Ludo,
Germanaque putat formam spectare Puellæ.

111. AMBROSIO SINU.] Fragrante immortalitatis suavitatem. Virgilius.

Ambrosiaq; coma diuinum vertice odorem.
Spiravere.

112. QVID TANTVM GAVISVS.] Melior fieri potest, ut videatur Ordo esse in Libro Nostro. Quid gavisus, ait, tantum?

114. SIDONIAS.] Cum Europam rapuit, notæ fabellæ.

115. PASTORALIA LUNAM.] In quæ antra amans Endymionem Luna cœlo descendisse perhibetur. Eum hominem principem Lunæ sidus observasse, & rationes ejus docuisse, quibus ipse addiscendis XXX annos insumserat, obq; eam caussam pro Lunæ amasio habitum fabulisq; proclamatum prodit verus scriptor Mnaseas, cujus traditum tradidit nobis qui Germanici Arateas Prognostica interpretatus est. Is scriptor ea pagina, qua hæc tradit, Prudentij testimonio, nomine licet tacito, utitur, unde alium, aut interpolatum, ab eo nobis esse quem Germanici ipsius nomine, etiam Scholiasten, citat Lactantius, concludi potest.

118. LÆTARE PARENS.] Expressit in Ruritij Epithalamio hæc omnia Sidonius.

fulsit ut ille
Forte dies, matrem celeri petit ille volatu,
Cujus fax, arcus, coritus, pendebat; at ille
Cernuus, & læva pendens in margine palma,
Libratos per inane pedes adverberat alis.
Oscula sic matris carpens, somnoque refusa
Semisopora leui scalpebat lumina pennâ,
Tum prior his alacer cœpit: noua gaudia porto,
Felicis præda, genitrix: calet ille superbus
Ruritius nostris facibus, dulcique veneno
Tactus, votiuum suspirat corde dolorem.

120. DUCEM.] Stiliconem, qui hoc nomine censetur à multis Historiographis & Chronologis.

120. CUSPIDE.] Hasta, seu Sceptro. Etsi enim Stiliconem numquam Regem, Vxorem ejus tamen Reginam aliquoties appellat Claudianus noster. Idq; ideo quia adoptatam

tam videri vult à Theodosio, ut clarè testatur in Laudibus ejus.

Sublimis adoptat
Te patruus.

Veteres verò Reges hastis vice Sceptrorum utebantur, quod eruditissimus Scriptor alludit. Euripides. Hippolyto Coronifero.

καὶ μὴν Ἀθήνας τὰς θεοδμήτους μολὼν
μὴν εἰσόδους γῆς, ἧς ἐμὸν κρατεῖ δόρυ.

Hoc est imperio meo parentes terras. Idem prologo Hecubæ.

Ὃς τὴν ἀρίστην Χερσονησίαν πλάκα,
σπείρει, φίλιππον λαὸν εὐθύνων δορί.

Nec ab alia ratione apud Sextum Pompejum legitur, in voce Cælibaris, Hastam summam esse armorum & Imperij. Justinus ex Trogi libro XLIII. *Per ea adhuc tempora Reges hastas pro diademate habebant, quas Græci σκῆπτρα dixere. Nam & origine rerum pro Diis immortalibus veteres hastas coluere.* Eodem respexit noster & libro II. de Raptu Proserpinæ, ubi Minervam hoc versu circumloquitur.

Et Pandionias quæ cuspide temperat arces.

Sic ultimis etiam, immo jam ferè nullis, quo ad rem quidem Romanam, temporibus, lancea erat inter Regalia decora & signa Imperij. Otbertus in vita Henrici Quarti. *Statim misso legato patri mandauit, ut si vitam seruare vellet, absq; mora sibi Crucem, coronam, & Lanceam cæteraq; regalia transmitteret.* Et ipsemet Henricus IV. Epistola ad Filium. *Antè captiuitatem abstulisti nobis Episcopatus, & quicquid de honore regni potuisti, & prædia nostra & ipsam familiam, in captiuitate verò quicquid residuum erat, & lanceam & Crucem, & omnia regalia insignia vi, & timore mortis.* Barbaris autem tanta hastę veneratio, ut subigere se provincias iis, velut primis armorum, dicant. Chaganus Rex Avarorum apud Theophylactum Simocattam, lib. VII. cap. X. Histor. Maurit.

ἴτι ὑμῖν, ὦ Ῥωμαῖοι, καὶ τῇ γῇ ἐμῇ ἴτι περιπατεῖν οὐ πέπρωται πόδας ἐκτείνειν, ξένος ὁ Ἴστρος ὑμῖν, τὸ ῥεῖθρον τούτου πολέμιον. ὅπλοις ἐκτησάμεθα τοῦτον. τῷ δόρατι τοῦτον ἐδουλωσάμεθα.

Et hasta tradita signum erat Imperij concessi, Paullus Warnefridus, libro VI. Longobard. Hist. cap. LV. *Hildeprandum in Regnum levaverunt; cui cum contum sicut moris est, traderent, in ejus conti summitate cuculus auis insedit.* Vide eo loco eruditissimi Lindebrogij Animadversiones. Hasta est cum universim bellum designet etiam. Scholiastes Anthologiæ ad Epigramma Albiani εἰς Ἀνοήτους.

Κύλλος καὶ λαῦρος δύο θέσσαλοι ἐγχεσίμωροι,
Κύλλος δ' ἦν τούτων ἐγχεσιμωρότερος.

Ita scribẽdum eo Albiani loco, non ἐκ τούτων quod nihili est. Verba autem Scholiastæ sunt.

παίζει εἰς τὸ ἐγχεσίμωρος. ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸν πεφυκότα εἰς τὸ δόρυ σημαίνει. ἀλλὰ τὸν μωρὸν ἁπλῶς, καὶ ἀνόητον ἐν τῷ δόρει, τουτέστιν ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ῥιψοκινδύνως ἑαυτὸν εἰς πᾶν ἐμβάλλοντα.

110. GALLOS ITALIAMQUE.] Præfectus erat Tutelæ Occidentis Stilico, sed Italiam & Galliam nominavit præ cæteris provinciis ejus Claudianus, quoniam crebrius & atrocius vexatæ à barbaris: unde assertarum major Stiliconi gloria.

122. VOTIS.] Nuptijs. Notamus alibi.

124. PEPLUMQUE.] Vide Pollucem, lib. VII. cap. XIII.

125. BLANDO SPIRANTEM NUMINE.] Calentem nimirum adhuc de cinctu Veneris. Martialis.

Collo necte, puer, meros amores,
Ceston de Veneris sinu calentem.

Cætera de cesto. Omnia sunt vulgata, nihil dixisse recens est. Vise tamen ad ea quę speciatim notat eruditissimus Rigaltius, Notis ad Onosandii Strategicum, ubi Ronsardum, & alios Rythmorum recentes Poetas sapere hac in re fortè docet.

125. IMPULSOS FLUVIIS.] Torrentes dicit, quos immanissimis Naturæ universæ negotijs solentes accensent Poetæ.

127. IRATAQUE FLUMINA.] Inscita lectio, cum jam de fluminibus, & quidem iratissimis, locutus fuerit. Futilitatem hanc servant omnes scripti, Editiq; melioris notæ, Codices: At Philippus Rubenius *fulmina* scribendum vidit, & indicavit Electorũ Commentarijs, cui subscribimus. *Solvere* est in mollitiem, placiditatem, voluptatem, transdere. Quod illustramus alibi.

129. ECQUIS ERIT, PUERI.] Vera hæc scriptura, asserta Claverio & Scaligero, ineptè cæteri *Heus quis* Quod soni est mirificè ingrati. In Nostro libro vestigia sunt veritatis. *Hac quis.* *Ipsam habent & duo* Belgæ.

129. RAPIDUM TRITONA.] Ut rapido cursu adsit, quoniam tantæ rei pondus & expeditio moram nullam fert. Rapitur, qui currit summo impetu. Papinius, Silvarum prima

nec tardo raptus propè flumina cursu
Fumat, & ingenti propellit Strymona flatu.

130. TRITONA.] Tritones peculiares, & jurati velut, vectores Veneris, quibus scilicet bona illa sua credere possit, nec metuere ne ob amorem eorum, oriundum de formæ venustate, aliquid ipsa illis damni consciscet. Lucianus, Dialogis Marinis.

ἐπὶ πᾶσι δὲ τὴν Ἀφροδίτην δύο τρίτωνες ἔφερον, ἐπὶ κόγχης κατακειμένην.

Appulejus Miles. IV.

133. CONCHA.] Buccina Tritonibus domestica. Ovidius Metamorph. I.

Cæruleum Tritona vocat, & conchaq; sonaci
Inspirare jubet.

Ita habent nonnulli melioris Notæ Codices. Vulgò *sonanti.* Et ad verbum velut Appulejus, lib. IV. *jam passim maria persultantes Tritonum caterva, hic concha sonaci leniter buccinans, ille serico tegmine flagran. ia Solis obsistit inimici, alius sub oculis dominæ speculum prægerit, currus bijuges alii subnatant, Talis ad Oceanum pergentem Venerem comitatur exercitus.* Moschus, Europa.

τοὶ δ' ἀμφὶ μιν ἠγερέθοντο
Τρίτωνες, πόντοιο βαθυῤῥόοιο ἐνναετῆρες,
Κόλοισι ταναοῖς γάμιον μέλος ἠπύοντες.

Romæ se vidisse statuam talis Tritonis, concham inspirantis affabrè factam, scribit, sollers & eruditus proavorum memoria scriptor Mariangelus Accursius, Diatribis. Atque ejus viri nomen nos amare, præter quidem merita in rem litterariam non pœnitenda, jubet nos etiam sancta memoria majorum nostrorum, quorum uni proavo videlicet nostro, cum eo arcta fuisse amicitia, ex mutuis litteris amborum, nobis domi conservandis, apparet.

133. CIRCUMSONAT.] Ita libri pleriq; scripti omnes. At Vnus de Belgicis, & Noster *circumtonat.* Quomodo & Camers & Bentinus ediderunt, socio sententiæ Aldo. Et sanè aliquid Tritone & Poeta dignius hæc lectio nobis inferre videtur.

135. ÆGEAS SEU FRANGIT AQUAS.] Aliquot scripti Belgici *Ogygias,* quibus consentiunt à Schotto inspecti, prodente ipso, Observat. lib. II. cap. LV. quod à glaucomate librariorum est, cæteris, cum Nostro, Codicibus benè refragantibus.

138. CARPATHIIS.] Lutatius PLacidus, ad Papinium, Theb. prima. *Mare Carpathium est Aegyptium, Nam Carpathus insula est inter Aegyptum & Rhodum.* Commentator Horatij,

ratij, libro I. Od. XXXV. *Carpathium mare inter Aegyptum & Rhodum, dictum à Carpatho insula.* Uterque ex Servio.

138. OBLUCTANTEM.] Detrectantem concubitum. Uti infrà.

139. FERUM.] Tritonem. Ferus equum sonat Petronio, Virgilio, Ovidio, Prudentio, Phædro, Nonio Litteratori. Triton autem celebris marina vectura.

141. SESEQUE SEQUENTI.] Unus librorum Cujacii *seseque petenti.* Quod ille maluit. At benè contrà Claverius, pro quo sunt in universum omnes scripti, & melioribus litteris Editi Codices.

142. FURTA.] Clandestini Amores. Illustramus alibi.

142. VADIS.] Vadum Poetis quivis locus æquoris aut fluminis, Silius Italicus, libro II. Punicorum.

Cæruleo provecta vado jam Dardana puppis

Sic omnes alij. Phædro vero etiam placuit, citrà omnem exceptionem ævi Tiberiani scriptori, vadum agnoscere in puteo. Fabula. LXVI.

tum vulpicula
Evasit puteo, nixa celsis cornibus,
Hircumq; clauso liquit hærentem vado.

Cujus, ut & aliorum talium gratia, quibus non servat usum summorum ejus ætatis auctorum, eum velle damnare seculo suo, & in barbariem transdere, sanè nobis integrum non erit, ubi considerabimus hominem Thracem, diu servum, non paullo debuisse inconsultius loqui, quam illos magnates, innutritos Atticis, & Educatos in Romani sermonis delicijs; quarum non sine labore utrarumque summam sub magistris indepti utique sunt, non hauserunt ex communi sermone loquentium. Illis cum caruerit, hunc autem secutus sit, cum alijs talibus, ingeniosus ille & oppidò quam urbanus *alter Publius*, quis habebit mirum, aliter eum scribere, jocos suos, quam illi Romuli Nepotes commententur suas ferias utroq; stilo dissertationes? Exempla si vis: eccum Vitruvium, eum compona de Augustæo ævo alicui, videbis tantam differitatem, ut si aliundè non constaret, ejurares sacramento ingenti tempora. Sic Tiberij ætatem sibi committe, Valerio Maximo Coro. Celsum, aut talem aliquem, quid censebis distare seculum? Sic composito & collecto calculo non paullo prudentius judicabis de ætatibus auctorum, quam ubi solum supercilium tuum, & libertatem quidvis scribendi, tua inani tibi de te opinione conceptam, secutus, volueris inaudita proferendo magnum te facere, ut à solidè doctis, & accuratè judicantibus, risu excipiaris.

146. SEMIFER.] Sanè adsentiendum existimo doctissimo Jano Dusæ, Latino usu exturbanti hanc vocem, & *SEMIVIR* ubique scribendum asseveranti. Rationum saties à nobis alibi & producta est, & porrò etiam fortè producetur.

146. UNDOSI.] Noster liber. *humosi.* Quod non capio.

147. HISPIDA TENDEBAT.] Idem Codex *tendebant.* Quomodo autem Pedes bisulcos adscribit Tritoni, qui piscis & inferiore corporis parte? an hoc de veteri mostello novum est portentum? Sed inconsideratius quærit hoc vetus Scholium, cum addat Poeta Tritonem priores pedes sub ipso ventre equinos habere, desinere de cætero in pristin. Icones tamen veteres non tales pedes his prodigijs adscribunt, sed branchias quasdam, crurum similitudinem habentes, quales duas proponit in frontispicio Diatribæ in Ausonium suæ, suprà nobis laudatus, Mariangelus noster Accursius. Quæ tota, superior quidem, vetus mythologica pictura ad Claudiani nostri Poesin pertinet.

150. RETRO SINUATUR IN ARCUM BELLUA.] Sententia est. Triton posteriorem corporis sui partem, quæ prorsus belluina, & piscina est, curvat in arcum, ut quasi sub camera, arcuatâve aliqua porticu Venus invehatur, ne Solem rapidum scilicet in tranquillo præsertim mari, sentiat. Sic umbramina

quærit eadem & apud Appulejum, libro IV. *Tritonum caterua, hic concha sonaci leniter buccinat, ille serico tegmine flagrantia solis obsistit inimici, &c.*

151. PURPUREIS MOLLITA TORIS.] Pulvinaribus, aut veste stragula, qualibus tori sterni consueverunt. Quæ utiq; vera lectio est, cum *rosis* iterationem mox patiatur: quæ tamen lectio est in Nostro, Libris Mariangelo, & alijs collatis. Maneo eam quam adscripsi, & habent Cujaciani, Bentini, Aldiq; libri. Camers hactenus ijsdem assentitur, ut margini suo alleverit alios libros *comis*, præferre. Ex qua variatione agnoscitur ignorantiam librariorum τὸ *toris* commutasse, ut eruditius dictum, quam quod ipsi de trivio caperent. Tori autem, Poetica diductione, significant stratis toris similia loca, Noster alibi, *surguntque toris majoribus herba.* Quod notavit etiam Claverius. Cætera exempla obvia. Rosæ autem neq; ipsæ hic ineptæ sunt, Nam in Epithalamio Palladij

roseiq; cubilia surgunt Floribus

de ejusdem Veneris thalamo dixit.

153. ANTRO.] ποιητικῶς, à similitudine Antri. Mirum cur Scaliger doctam hanc lectionem mutaverit, in illud *arcu* quod suprà paullo legimus. Absentiunt illi, exceptis duobus, omne vulgus cæterum librorum de Belgio; Camertis, Bentini, Delrij, Aldi, Noster Codex: & omnes meliores Editi.

155. DELIBANT ÆQUORA PLANTÆ.] Qualis alioquin gressus Veneris super æquora. Appulejus, lib. IV. *Sic effata Venus osculis hiantibus filium diu ac pressulè suauiata, proximas oras reflui littoris petit, plantisq; roseis vibrantium fluctuum summum rorem calcauit.* Et ita Amores etiam. Lucianus Dialogo Zephyri & Noti.

ἔρωτες δὲ παραπετόμενοι μικρὸν ὑπὲρ τὴν θάλατταν, ὡς ἐνίοτε ἄκροις τοῖς ποσὶν ἐπιψαύειν τοῦ ὕδατος.

155. TRANQUILLUMQUE CHORIS QUATITUR MARE.] Nota versum sono exprimentem verborum tranquillam & pacificam quandam succussationem.

157. SERTA PER OMNES NEPTUNI DISPERSA DOMOS.] Lucianus.

τρίτωνες ἔφερον ἐπὶ κόγχαις κατακειμένην, ἡ αὐτὴ παντοῖα ἐπιπάττουσιν.

In eadem tali pompa, Veneris pontigradæ. Moris alioquin adventu illustrium virorum flores spargere. Sic honoris sui gratia Phidippides apud Aristophanem, convicijs petitus, Nubibus. Cum Strepsiades dixerat

ὦ λακκόπρωκτε, Regerit ille πάττε πολλοῖς τοῖς ῥόδοις. Stesichorus, apud Athenæū.

πολλὰ μὲν κυδώνια μᾶλα ποτερρίπτουν ποτὶ δίφρον ἄνακτι, πολλὰ δὲ μύρσινα φύλλα, καὶ ῥοδίνους στεφάνους.

Adeo ut in Historijs legamus nonnullos tam crebris floribus perfusos, ut eorum copia & pondere expirarint. Tota triclinia & conclavia, immo totas domus Cleopatram stravisse Rosis, scribit Athenæus, totas vias floribus Alexandrum, Curtius. Sed hæc aliorum sunt operæ.

158. FRÆNATQUE ROSIS.] Sertis in vincula factis ex Rosis. Sidonius imitator.

Pone subit turmis flagrantibus agmen Amorum,
Hic cohibet Delfina rosis, viridique juuenco
Hic vectus, spretis pendet per cornua frænis.

Appulejus, de eadem re: *Adsunt Nerei filiæ Chorum canentes, & Portunus cærulis barbis hispidus, & piscoso sinu grauis Salacia, auriga parvulus Delfini Palæmon, jam passim maria persultantes Tritones &c.*

159. ALTERNIS VIOLIS.] Melius Noster, cum duobus de grege Belgicorum *Alternas violis* Quomodo ediderunt etiam Camers & Aldus.

162. AUDITO RUMORE.] Placet hæc lectio, quamlibet Scaliger contra *Tritone* ex nonnullis libris receperit. Nos verò putamus

mus, & sæpius fingendum auditum Tritonem, ut non illico Nympharum omnis chorus excitus fuerit. Hoc vero rumore audito merito cum super æquoris campos sese extulisse.

126. TARTESIA TIGRIS.] Monstra maris similitudinem aliquam habentia tigridum. Non obviæ alioquin de facili marinæ hæ tigres.

163. RVPTVRVS] Veram hanc scripturam adseruerunt doctissimi viri. Loquitur de pisce arieti bellicæ machinæ simili. Sed nec altera lectio inepta *rapturus* cum marinæ hujus belluæ tantam vim esse, ut, concitatis tempestatibus, integra navigia rapiat, scribat Aelianus Histor Animal. lib. XV. cap. II.

164. CÆRVLEÆ SVSPENSA LEÆNÆ.[Omnes nostri libri *cærulea Leæna* habent Vulgatæ lectioni adsunt Scaliger, Cujaciani libri, Claverius. & aliæ Editiones. Nostræ etiam Camers & Aldus.

167. RARVM.] Pretiosum. τὸ γὰρ σπάνιον τίμιον, PLatonis est. Hieronymus in Vigilantium: *vehementius appetitur quicquid est rarius.* Seneca I. Benefic. *quod voles gratum esse, rarum effice.* Appuleius, Deo Socratis, &c.

167. GRAVIBVS BACCIS.] Margaritis. Avianus, Fabulis.

Protenus è rubris conchas proferret arenis,
Queis pretium nitido cortice bacca daret.

De earum captu vide Ludovicum Vartomanum Romanum, libro III. Suavium peregrinationum, cap. II.

168. INTEXTVM.] Vitiata hic vulgo est interpunctio, in omnibus fere Editis, quam recte correctam Scaligero laudamus.

170. DOTO.] Bene Delrius, qui hoc nomen Parcarum male ominato alteri substituit, & secuti sunt ex Cujacianis scriptis Claverius & Scaliger, Cameitis quidam libri Clote: quo pacto disertim & Noster. Aldus Lotho. Belgæ omnes cum vulgo.

170. VIMEN ERAT DVM STAGNA SVBIT.] Ovidius de eodem Coralio.

Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Sextus Philosophus, Pyrrhonic. Hypotypos. lib. I. cap. V. *ovum in ave quidem molle, in aere autem durum. Lyncurium, in Lynce quidem humidum, in aere autem durum. Coralium, in mari quidem molle, in aere autem durum.* Vide Ovidium, libro XV.

172. NVDÆ VENEREM CINXERE CATERVÆ.] Aliquanto melius mihi scripti duo Belgici, Camertisque libri *nuda Venerem cinxere caterva.* Jam enim enumeravit qui quæque id fecerint. Alii Manuscripti libri nuda corona quod sit picturatius quoque.

176. NOSTRO NVPTA JOVI.] Neptuno, qui secundus & pelagi Juppiter. Papinius Achilleide Prima.

dextramque secundi
Quod superest, complexa Iovi

180. ACHIVOS.] Ad ruinas Achaiæ. Lege Zosimum.

183. SVBLIME VOLANS.] Figura per Eclogam Adverbiorum. Vide Julium Rufinianum fine libelli de figuris Lexeos.

183. AD MOENIA GALLIS CONDITA.] Vide in hanc rem Livium, lib. V. & Gaudentii Merulæ, non indocti hominis de Antiquitatibus Galliæ Cisalpinæ, l. I. cap. IV. & quæ notavit Claudius Minos in Commentariis ad disertissima Andreæ Alciati Emblemata. Vt eos taceam qui majoribus operibus ex professo hæc tractaverunt.

185. LANIGERI SVIS.] Vera utique hæc scriptura, fundamentis enim locandis effossa tellure, cum Mediolanum conderetur, Lanatæ suis cadaver inventum est. Sidonius, lib. VIII. Epist V. XII.

Rura paludicolæ temnis populosa Ravennæ,
Et quæ lanigero de sue nomen habent.

Qui quidem ipsis Claudiani verbis solens eadem re utitur. Gunterus Ligurini Libro Secundo.

Quam Mediolanum Ligus incola nominat urbem,
Sive quod in media, quadam tellure, medulla
Omnibus ingenuis acerrima rebus abundet,
Seu quod ab invento trahat ista vocabula porco,
Lanea qui medio portabat vellera Tergo.

Isidorus, Originum, l. XV. c. I. *Galli Mediolanum, atq; alias urbes condiderunt, Vocatū a. Mediolanum ab eo quod ibi sus in medio lanea per hibetur inventa.* Exscripsit ea totidem verbis Papias in Glossario. Princeps autem hanc lectionē indagavit Joannes Baptista Pius Scholiis ad Sidon. quam ex Cuiacianis libris (modo satis solito acumine inspectis, cum cæteri omnes vulgaro errori assentiantur) confirmavit Stephanus Claverius. Nec caussam forte habebat Martinus Delrius cur sibi felicitatem hanc vindicaret; sed potest facile eadem res duobus itidem incidere, ut exempla sunt aliarum obvia. Tu, si lubet plures rei notatores inspicere, videas Vinetum ad Ausonium, pag. CCI. Editionis Burdegalensis, Savaronium ad Sidon. Schottum Observation. l. II. c. LV. Forcatulum Galliæ libro III. Scipionem Dupleixium lib. III. Memoi. Gallicar cap. II. Ambrosium suæ correctionis auctorem producit Baptista Pius. Aula autem, sive Familia Theodosii bonum temporis spatiū Mediolani fuisse nota est, ubi & is princeps obiit. Ausonius ita laudat ut parum à vicina etiam Roma premi asseveret, Claris Vibibus.

OSTENTANTIA.] Loco insignium: Quæ hodie quivis de plebe fere sibi peculiaria habet & sumit, olim magni, nec omnes quoque, Heroes, suis præmium & monumentum virtutibus præferebant. Ita Vrbes etiam pleræque veteres sua habebant indicia domestica ingenuitatis avitæ aut domesticorum decorum. Nota Atheniensium & Romanorum, ne ad alias nunc vrbes secedamus. Virorum vero Græcis fuisse clarum ex Aristomenis Messenii, Græcorum fortissimi historia cujus insignia recenset. Pausanias libro IV. Videre possis & quæ ex Poetis notat Josephus Castalio, Variarum Lectionum Collectaneis, Ex aliis scriptoribus Andreas Alciatus παρέργων lib. V. cap. XIII.

185. SPISSATA RECEDVNT NVBILA.] Etiam ubi spissata erant, de tali gratia adventus Veneris Lucretius. Ovidius, Nonnus, & Poetarum nemo non. In Nostro & aliis libris, est *pulsata.*

186. PVRIS AQUILONIBVS.] Purificis. Vt Albus Notus Horatio.

Albus ut obscuro detersit nubila cœlo
Sapè Notus

187. IGNORAT DICERE.] Est figura in versorum aut transpositorum verborum: Tantundem est enim ac si dixisset, miles sese ignorare dicit, quales translationes non infrequentes scriptoribus priscis. Tertullianus, vitiosissimo carmine in Marcionem. Libro. I. de hominibus à Satana seductis.

Terribilis Magica refugarum Audacia ductos
Confictam molem, mirantes spernere vitam,
Impulit in praceps

Cui sermoni inserta vocula *in* demet omnem difficultatem. Scribe:

Terribilis Magicis, Refugarum Audacia, ductos
Confictam in molem, mirantes spernere vitam,
Impulit in praceps.

Refugæ sunt Diaboli, quos sollemni convicio ita vocat scriptor obscuritatis quidam genialis affectator. Mirantes spernere est spernentes mirari vitam, hoc est agnoscere, venerari, & colere gratiam divinorum meritorum, in quibus vera vita est. Sic apud Ovidium Medea

dea, cum dicere vellet orbem se terrarum pro Jasone nihili æstimaturam, libenterque pro eo totum mutaturam, ita loquitur.

Quemque ego cum rebus, quas totus possidet Orbis
Æsoniden, mutare velim

Nulla erit commoda sententia, nisi penitus contrariantem capias, quæ scilic. ea est, quam modo diximus. Locus est Metamorphos. VII. Eodem moneor interdicto Valentis Acidalij, popularis mei, juvenis acuto ingenio, intercedere locutionis illius *mutare quid cum aliquo*, Latio prorsus expulsæ. Periculosæ utplurimum sunt pleræque tales deportationes, hæc vero, prorsus vitio facta est, cum vel hic Ovidii locus vim fieri vetet. Et Sallustius, qui in Iugurtha *Albini milites pecora & mancipia mutasse cum vino advectitio* signate scripsit, & Plautus, prologo Captivarum.

Si quem reperire posset eum quo mutet suum
Captivum

188. MAVORTIA SIGNA RUBESCUNT FLORIBUS.] Prodigio, ait, quopiam contestante Veneris adventum, signa militaria omen lætitiæ dedisse, & sponte sua, floribus ex se natis, vestita, Nuptialem Principum Festivitatem, Deæ geniali applausu, contestata esse. Non igitur debebat hoc exemplo uti vir Clarissimus, Iustus Lipsius, ad declarandum morem militibus usitatum lætis & succedentibus rebus signa militaria comendi omnis generis floribus. Namque hic aliud negotium non vertitur, quam ubi Lucretius ait adventu, sive initu, Veneris, terram sponte sua floribus convestiri, id quod & in Fastis Ovidium non insimiliter extulisse, memoria habeo. Idem Naso eodem prodigio Bacchici numinis præsentiam repræsentare voluit, libro IV. Metamorph.

Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, & adunco tibia cornu
Tremulaque æra sonant, & olent myrrhaque Crocique:
Resque fide major, capere virescere tela,
Inque hederæ faciem pendens frondescere vestis,
Pars abit in viteis, & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de stamine pampinus exit.

Quomodo de eodem & Silius Italicus, libro VII. Punicorum. Talia autem florentium sponte rerum omina pro felicissimis habebantur, Apollin. Sidonius, Panegyrico Anthemii.

sub imagine frondis
Dextra per arentem florebant Omina virgam.

Et noster subita roseta his iisdem nuptiis Honorii Alpibus producenda autumat, in Epithalamio, sive Fescenninis, ut subitas hic frondes in hastis.

Ligures favete campi,
Veneti favete montes
Subitisque se rosetis
Vestiat Alpinus Apex.

Idemq; Consulatu Manlii floribus risisse Musicos amnes autumat.

Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riserunt Floribus amneis.

Simile prodigium Barbaro ævo in Historia fabulosa Turpino adscripta Lib. I. cap. VIII. Ubi Christianorum proxima, acie interficiendorum Hastæ per noctem florent.

Errant igitur viri docti Justum Lipsium secuti in illa altera loci hujus interpretatione, velut de manu adscitis ornamentis signorum loqueretur noster hoc loco. Sunt autem nominatim notandi Stevvechius Commentario ad Ve-

ad Vegerium libro II. cap. VI Joan. Antonius Valtrinus de Militia Romana, lib. III. cap. IX. Martinus de Roa Singular. lib. II. cap. XI. & c. Quibus erratiunculam hanc eo promtius ignoscimus, quod Justum Lipsium bis ita cepisse hunc locum animadverti, Commentario videlicet ad Tacitum, Annal. I. & Libro Quarto de Militia Romana, cap. V. Signa autem militaria rebus lætis alioquin corona, tares obvia: Notari vero potest, & pila militaria hoc genere culta. Martialis lib VII. ep. IV.

Publica victrices testantur gaudia carta.
Martia Laurigera cuspide pila virent.

Papinius, Silvarum V.

Omnia jam letas pila attollentia frondes.

Veritatem sententiæ in Claudiano manifestam facere vel sola illa verba possunt *animandi & subitis*, quibus nihil negotii est cum adscititio ornatu, sed loquuntur naturalem omnino, aut divinum certe potius. Qualibus capiendis aures Poeticas adferre oporteat, qui velit legimum censorem agere, quæ quidem quam omnino paucis dentur, usus tot absurditatum in aliis, clare docet.

192. IGNEVS HORROR THORACVM.] Lucem quampiam timendam à se fulgurans & vomens. Virgilius, lib. X.

Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.

Adulatur autem Stiliconem, velut in perpetuis armis pro Republica excubantem; quod sane & fecit vir suæ ætatis primarius.

194. STENT.] Me moveantur, quod fit in perpetua Expeditione.

195. FAS SIT CASTRA MEIS.] Fescenninis.

Cessent litui, savumque procul
Martem felix tæda releget.

169. TIBIA.] Nuptialis Musica. Appulejus in pompa Nuptiali & omni apparatu libro VI. *Nec mora, cum cœna nuptialis adfluens exhibetur: accumbebat summum torum maritus, Psychem sponsam gremio suo complexus: sic & cum sua Iunone Iuppiter, & per ordinem deinde toti Dei. Tunc poculum nectaris, quod vinum Deorum est, Iovi quidem suus pocillator ille Rusticus puer, cæteris vero Liber ministrabat: Vulcanus cœnam coquebat. Hora rosis & cæteris floribus purpurabant omnia: Gratia spargebant balsama: Musa voce canora personabant: Apollo cantavit ad citharam, Venus suavi Musica suppari gressu formosa saltavit, scena ibi sic concinnata, ut Musa quidem Chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, & Paniscus ad fistulam diceret. Sic ecce Psyche convenit in manum Cupidinis.* Alia apud Plautum, Terentium, Capellam, Nonnum, Lucianum, & alios exempla passim obvia.

197. LYRÆ.] Nuptiis & hanc adhibitam, plena omnia. Cytharam habes apud Polyænum, Strategem. lib. IV. cap. VI. in Historiis Antigoni.

197. FESTVMQVE.] Libri alii *faustumque*. Ego potiorem habeo vulgatam scripturam.

198. SPIRENT.] Ad Copiam vini alludit. Crateres autem ingentia vasa erant, in medium statuta, unde hauriebatur minoribus vasis vinum, convivis propinandum. Tres autem Crateres statui solebant, Primus Jovis Olympii, & Olympiorum Deorum, Secundus Heroum, Tertius, Jovis Salvatoris Perfecti, Vide Pollucem, libro Sexto, capite Secundo. & Scholiastes Homeri & Virgilii.

200. POTESTAS.] Summa illa Majestas, quæ absoluta velut potestas est, volendo potens ardua quæque, unde & Potestas absolute appellatur, Petrus Chrysologus: *quantum secretum sit cubiculi regalis, quali reverentia, quo tremore locus habeatur, ubi ipsa Principis requiescit potestas imperialis Aula manifestis docetur insignibus.* Sic Oppianus Antoninum γαίης ὕπατον κράτος, appellat. Augustinus Confessionum lib. VI. cap. III. *Ipsum Ambrosium*

brosium felicem quendam hominem secundum seculum opinabar, quem sic tanta potestates honorarent. Hoc est summi Magistratus. Valerianus Cimelenensis, Sermone I. *Apostolus cum docet serviendum seculi Legibus, admonet necessario hominem futuris cavere temporibus. Si vis, inquit non timere potestatem, quod bonum est fac.* Hoc est magistratum vindicantem imperio maleficia. Hinc Petronius Fortunam rerum humanarum & divinarum Potestatem vocavit. Carmine de Bello Civili.

Rerum humanarum divinarumque potestas,
Fors, cui nulla placet nimirum secura potestas.

Sic in Limitũ Agrariorum jure Potestas summã auctoritatem & Imperiũ denotat. Front. *Ne id aliquando sequamini, quod major potestas limitum rectturarumve non confirmat.* Sic Potestates cœlestes pro superis Sacræ Litteræ, & eruditissimus Arnobius non semel dixerunt. Alia ex Paschasio Rarperto, Liutprando, Juvenco lib. IV. Optato Afro, libro III. Salviano, lib. VII. & aliis, notamus Alibi. Sic Potentiam, pro ipso Imperio, absolute dixerunt Latini scriptores. Aur. Victor de Cæsaribus, Caracalla. *Aegypti sacra per eum deportata Romam, atq; aucta urbs magno accessu Via nova, & ad lavandum absoluta opera pulcri cultus. Quibus cum confectis Syriam circumgrederetur, anno potentia Sexto, moritur.*

201. CONFUNDANT TURBÆ PROCERES.] Licentia Nuptiali. Papinius Epithalamio Violantillæ.

Vix dum emissa dies & jam socialia præsto
Omina, jam festa fervet domus utraque pompa.
Fronde virent postes, & florent compita flammis,
Et pars immensa gaudet celeberrima Roma.
Omnis honos, cuncti veniunt ad limina fasces,
Omnis plebeio teritur prætexta tumultu;
Hic eques, hic juvenum quæstus, stola mixta laborat, &c.

Quo loco non satis attente curiosi facinus & nos olim, & multi pariter ætate prima fervidiores, quos quæstus illi juvenum offenderunt. Quomodo enim non in mentem illis & nobis venit, ut laborate stolas, ita queri dici juventutem, impatienter cogentem se ad spectaculum? cum præterea illius nullus sit, qui non doleat decus hoc puellare alienis inducendum videre complexibus, cujus concubitum & conjugium, nemo non vel morte sua pepigerit, ut illi conspecta modo in Antistitio Veneris Sestiaca puella apud Musæum?

200. SOLVANTUR HABENIS GAUDIA.] Omnes habenæ gaudiis immittantur. Sic Irarum habenæ sunt apud Maronem, quarum quadrigas commentus est Ennius. PLura in hanc rem alibi.

203. FESTAS, HYMENÆE, FACES.] Faces enim Nuptiales pingebantur in manu Hymenæi. Bion Luctu Adonidis.

ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς
ὑμέναιος,
Καὶ στέφος ἐξεπέτασε γαμήλιον

Catullus Epithalamio Mallii, alii infiniti.

203. GRATIA FLORES ELIGE.] Gratiarum hoc munus. Capella, lib. IX.

Ipsa etiam fulcru redimicula nectere sueta
Flora decens trina est anxia cum Charite.

Quin & accinebant eædem nuptiis. Idem: *Post hos psallentes Pitho Voluptas, & Gratia, admistis lyra vocibus, atque ipsa Harmonicis dissultantes motibus, dextra lævaque advenere.*

204. CONCORDIA.] Invocata ad Nuptias, vereri Consuetudine. Ælianus, Histor. Animal. lib. III. cap. IX.

ἀκέω τὰς πάλαι ἐν τοῖς γάμοις μετὰ τὸν ὑμέναιον τὴν κορώνην καλεῖν, σύνθημα Ὁμονοίας τοῦτο τοῖς συνιοῦσιν ἐπὶ παιδοποιΐα διδόντες.

Vnde in Comœdia per ludibrium Servulæ nuptis novis superiores precantur mulieres. PLautus Casina.

Sensim superat tolle limen penes nova nupta, sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes atque
Vt potior pollentia sis, vincasque virum, victrixque sies.
Superetque tuum imperium

Quæ scilicet sollemnibus & usitatis apprecationibus contraria sunt. Alia vide apud doctos qui ritus Nuptiales illustrarunt.

206. NEU MARCEAT ULLA SEGNITIES.] Suprà hoc enarravimus, & nemo librorum veterum quoquam variat.

206. FUNALIBUS.] Facibus à funibus denominatis. Virgilius Æn. prima. *noctem flammis funalia vincunt.* Servius. *Funalia, quæ sunt intra ceram, dicta à funibus, quos, ante usum papiri circumdatos cera habuere majores. Vnde & funera dicuntur. Alii funalia appellarunt quod in cicendula lucet, quos Græci πυρσοὺς vocant. Varro, de Vita P. R. Facibus aut candela simplici aut ex eo funiculo facto, earum vestigia qu ubi ea figebant appellarunt funalia.* Mendosa sunt hæc Varronis verba, quia non intellexerunt exscriptores Serviani, plures faces ordine, velut ad funem ductum, positas, dici funalia etiam, quod liquido ex hoc loco Claudiani apparet, cum ait *ordine ductis funalibus* opus esse ad illustrandam aulam Imperatoriam nuptialibus lampadibus. Scribendum vero arbitror: *facibus, aut candela simplici, aut ea ex funiculo facta, earum fastigia, quibus eas figebant, appellarunt funalia.* Sane cōmoda emaculatione. Servii vero ipsa etiam verba castiganda sunt. Scribe, *alii funalia appellarunt quod in fune ut cicendula lucet.* Insertis voculis, nam ab illa bestiola splendorem deduxerint ad scintillam in funibus facium primum primum allucentem. Sed hoc est arbitrarium. Manca autem sunt illa *unde & funera dicuntur.* Nam supplendum ex priscis Editionibus: *unde & funera dicuntur, quod funes incensos mortuis praferebant.* Vide & Isidorum, libro XX. cap. X. in quo perperam editur etiam: *funalia autem Græci σκόλακες, quod sit scolicia, hoc est mortis* Scribe ex Vetere Libro: *quod sint σκολιαὶ hoc est intorti.* *Funalia* fuisse quandoque Candelabra, Templis, aut aulis suspensa, quibus plures Lampades additæ, clarum ex Ovidio, lib. XII. Metamorphoseon, in Pugna Centaurorum.

Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis. & primus ab ade
Lampadibus densum rapuit funale coruscis
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapitha Celadontis

Et Paullinus docet perspicue, Natali Sexto Felicis.

Hi leves titulos lento poliant argento,
Sanctaque præfixis obducant limina lamnis.
Ast alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforesq; cavis hyems lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Ipsas faces, aut quævis lumina notant funalia apud Pacatum Panegyrico, Valerium Maximum, lib. III. Victorem XXXVIII de Viris Illustribus, & alios innumeros. Quibus modo indicatis, locis notare possis summum antiquis

quis

quis Romanorum moribus honorem habitum iis, qui à cœnis publico sumtu ad funalia domum ducerentur, addasque Servium eadem scribentem, loco citato.

207. SUSPENDITE LUMINA NOCTI.] Alludit Romanum morem convivandi. Noctem videlicet omnem ducere ad summum usque mane perpotationibus. Plautus, Cicero, Seneca, Martialis, Horatius, Lucretius, Juvenalis, alii, plenis notis id enotant. Invehitur insolenti fronte tamquam suo ævo insolens, quo omnia tamen Baccho & Venere furebant in Campanis, Silius Italicus lib. XI. Punicorum. Nisi eum in invidiam suæ perditæ ætatis, castiorem etiam, Capuanum Luxum notare voluisse dixeris.

208. NITIDOS POSTES.] Domum enitidatam, & fumis beneolentibus adolitam. Apollinaris Sidonius, lib IX. Epist. XIII.

Manus uncta succo amomi
Domet hispidos capillos,
Arabumque messe pinguis
Petat alta tecta fumus.

208. NOSTRA MYRTO.] Myrtus enim Veneri dicata. Virgilius.

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,
Formosæ myrtus Veneri

Minervæ, Dianæ, Cereri etiam consecratam ex Clemente, Artemidoro, Didymo, notat ad medium horum doctissimus Rigultius.

208. POSTES OBDUCERE MYRTO.] More sollemni Nuptialibus festivitatibus Noster Epigrammate Magnetis.

Ducit flamma Choros, festa frondentia myrto
Limina cinguntur

De alio hoc more coronandorum postium jam ad tædium multa sunt conscripta ab eruditis, Justo Lipsio, Jano Bernartio Martino Roa, aliis longum enarrandis. Gratiis id officium adsignat Martianus Capella, libro I.

209. NECTAREIS ADSPERGERE TECTA FONTIBUS,] Suaveolentibus. Hic enim mos honore divino aliquid imbuendi. Eusthatius lib. I. de Ismene & Ismenia. *Anlycomidem ingressus, non ut præco, sed ut numen, exceptus sum. Accurrit multitudo quæ vicos ornat, myrtis solum sternit, unguentis aerem inficit, rosis floribusque omnia purpurat.* Nectar verò omne dicitur quod singularis & inusitatioris alicujus dulcedinis est. Sic olere nectar Lucretius & Prudentius & Victor Massiliensis dixerunt, ut notamus ad Petronium. Sic Ridere nectar Chalcidius, in Timæum Platonis interpretatione versuum Alexandri Milesii

alma superne
Nectareum ridens late splendet Cytherea.

Nectareum saporem dixit Jotsaldus vetus Monachus, Carminibus quæ Bibliothecæ Cluniacensium inserta promulgata sunt:

211. ADOLERE.] Incendere. Lutatius, Thebaide I. &c.

212. INFECTA CROCO.] Tapetia Serica dicit, strata solo, & sublata circum parietes, splendorem Aulæ datura; qualibus prolatis honorabatur adventus principum virorum. Nicetas Choniates, lib. III. Manuelis Comneni, de Antiochenis.

ὡς γὰρ κωλύειν οὐκ ἦν, οὐδ' ἀναλύειν ὅλως τὰ δεδογμένα, ἐκείνῳ, οὐ μόνον τῶν πυλῶν διεκχυθέντες μετὰ δουλικοῦ σχήματος καὶ φρονήματος ὑπηντίαζον, ἀλλὰ καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸ πομπικώτερον διεσκεύαζον, τάς τε ἀγυιὰς, καὶ ἀμφόδους, ἐπίπλοις, καὶ τάπησι, διεκόσμουν, καὶ δένδρων νεοδρέπτοις κλωσὶ κατηγλάϊζον, τὰς τῶν λειμώνων καὶ ἀνθέων χάριτας ἐς τὸ ἔσω μέσον διακηπεύοντες, &c.

Exempla alia passim obvia, & nostri ævi mos veterem servavit. Crocus autem aromage-

ma geniale. Nuptiis usitatum spargi. Capella, lib.IX.

Conscia jam Veneris nova serta parate, Napaa.
Crocumque lecto spargite.

214. THALAMUM.] Romanis Græcisque moribus magna cura novorum conjugum genialis thorus struebatur, & thalamus ornabatur maxima cura. Priscus Rhetor in Legationibus, de splendore Aulæ Attilæ. *Hic praparata erant omnia sedilia, circa parietes cubiculi ab utraque parte disposita: In medio sedebat Attilas in lecto, è regione cujus alter erat ejusdem Attila torus, pone quem facti erant quidam gradus, qui ad ejus cubile ferebant, linteis candidis, & variis tapetibus, venustatis & ornatus gratia, contectum, simile cubilibus, qua Romani & Graci nubentibus adornare pro more habent.* Vides opulentissimi Regis torum non aliis magis composuisse Priscum. Eo alludit Petrus Damianus, initio Epistolæ III. ad Blancam. *Ad Regales nuptias Epulaturus accedam, & thalamos auro gemmisque radiantibus adornatos videre desidero, nuptialibus saginari dapibus avidissime concupisco.* De Græcis Theocritis Oarysti Nonnus, Moschus, &c. & notamus super ambobus plura in Superstitionibus. Frustra autem tota Antiquitate meliorem talis thalami descriptionẽ inquiras, quam quæ hic paucis versibus præpingitur. Vide & Animadvers. ad Papinium lib.VIII. Theb. v. DCVII.

214. DOCTO COMPONITE TEXTU.] Noster liber *doctè componite textum.* Quod sordidum præ illo altero.

220. SAXONE] Saxones inter invictas tum gentes referuntur, & eorum spolia velut quibusdam Semideis erepta jactantur. Vide ad IV. Consulatũ nobis obviam notata. Eam gentem tam nobilitate quam armis ab initio claruisse, scribit Nithard. Caroli Mag. Adgnatus, nobilissimus ipse scriptor, libro IV. de Dissensione ejus Filiorum. Gentem duram, pugnis asperam, audacia singulari non aggredientem, Otbertus in Vita Henrici Quarti Imperatoris. Virtute & agilitate terribilem, & ipsis Romanis periculosam, Orosius, lib. VII. capite XXXII. &c.

220. SOCIO STILICONE.] Hujus laudem semper miscet Honorianis, & Theodosii. Vide notata supra, & ducit eodem Inscriptio Vetus ibidem nobis proposita, index virtutum tanti Herois.

223. CRINITA SAGITTIS.] Mos gentium Eoarum, aut Africanarum capillis indere sagittas. Libro I. de Laudibus Stilic.

Venerat & parvis redimitus Nuba sagittis,
Et velox Garamas

Vide ibi. Et quæ ad Imaginem Solis notat Hieronymus Aleander.

MEROE.] Præter Geographos vide Orosium, lib.I. cap.II.

224. ACHÆMENIO.] Persico Achæmenia enim pars Persiæ. Vide Stephani Epitomam περὶ πόλεων, & Strabonem, libro XV.

225. ROMANAM PARTHIA PACEM.] Marcellinus Comes Chronico: *Richomere & Clearcho Consulibus Legati Persarum Constantinopolim advenerunt, pacem à Theodosio Principe postulantes.* Id quod de Historia Poetice ad suorum Heroum ornatum extendit, omnibus in eum occasionibus imminens Claudianus.

227. CUBILIA SURGANT.] Hostium spoliis ornatos etiam thalamos victorum hinc non inscite notat Julius Cæsar Bulengerus, libro de Triumpho, &c. cap.I. Qui tamen fallitur hos versus ex libro III. de Laudibus Stiliconis proferens.

231. TÆDASQUE PARARI NESCIA.] Occuparis nimirum numinibus in ipsius rebus, dum vacat ipsa, & fruitur innocentia ætatis. Hæc noster ut Poeta; rei veritatem legas apud Zosimum.

232. MORES.] Virtutes. Notamus alibi.

231. EXEM-

231. EXEMPLAQUE DISCIT PRISCA.] De eruditis veterum Romanorum filiabus, notavi quædam libro XXII. Adversariorum. Philosophicè autem noster Antiquitatis cognitionem etiam in virgine Imperatrice collaudat; cui opinioni contrasentiūt alij, nam Ovidio non sanè ex facilè quis persuaserit concurrere posse cum Pudicitia muliebrem eruditionem, quamlibet exempla Antiquitatis non desint. Sic PLatoni auditrix fuit *AXiothea*, dissimulato habitu, ut scribit Themistius Sophista. Alias enumerare longum fuerit, quarum quaspiam recenset Tatianus Assyrius, Oratione contrà Græcos, qui in eo tamen à Philosophiæ interioribus mystis absentit, quod Sappho pro muliercula solum Amorum suorum decantatrice habet, cum alia longè eruditorum de ea Poetria opinio fuerit, ut vides ex elegantissimis Dissertationibus Maximi Tyrij, & hoc nostro, qui Regiæ Virgini cum primis ejus Poemata commendata fuisse autumat. Sed utiq; Tatianus hic majorem rationem vulgatæ famæ habuit, quam interioris Sapientum doctrinæ.

235. MÆONIUS SENEX, THRACIUS ORPHEVS.] Homeri Poesis, & ex ea doctrina, nemini ignota. Orphei Theologia quo pretio fuerit olim, paucis hodie constat. Nos tamen alibi eruemus de eo talia, ut cū primis Theologorum veterum fuisse liquido omnes confiteri habeant; & conati sunt jam dum idem aliqui doctorum.

235. MITYLENÆO.] Ex ea enim urbe oriunda Poetria illa, omnium aliarum princeps. Moschus, Epitaphio Bionis.

αὐτὰ δὲ Σαπφῦς
Εἰσέτι σεῦ τὸ μέλισμα κινύρεται ἁ Μιτυλάνα.

Carmina autem Sapphus ad thalamum cani consueverant. Aristænetus, lib. I. Epist. X.

τῇ δὲ Κυδίππῃ πρὸς ἕσπερον ἐντρεπίζετο γάμος. καὶ περὶ τῆς παστάδος τὸν ὑμέναιον ᾖδον, αἱ μουσικώτεραι τῶν παρθένων, καὶ μελιχόφωνοι τοῦτο δὴ Σαπφοῦς τὸ ἥδιστον φθέγμα.

Lesbij alioquin cantus commendati. Ipsa Sapho, citante Demetrio Phalereo.

ἐκ δὲ παραβολῆς, inquit, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξέχοντος ἀνδρὸς ἡ Σαπφὼ φησί. πέρροχος ὡς ὅτ' ἀοιδὸς ὁ Λέσβιος ἀλλοδαποῖσιν.

Ausonius, Ephemeride Lesbiam quietem in metro Sapphico laudat, ut notissimam mulcendis auribus, vel ad somnum conciliandū. Et Oraculo Lacedæmonijs commendati cantores Lesbij. Heraclides Ponticus.

Λακ δαιμόνιοι τὸν Λέσβιον ᾠδὸν ἐπίμησαν. τούτου γὰρ ἀκούειν ὁ θεὸς χρησμωδουμένους ἐκέλευσε.

De mulierum autem antiquarum doctrinæ studijs locuples testimonium est Crotoniatarum, quas tempore Pythagoræ non secus ac viros Philosophatas, auctor est Malchus, sive Porphyrius, vita ejus Philosophi. Mitylenæam Sappho celebrat etiam Sidonius, lib. IX. Epistola XVI.

237. MITIS IN ANTRO.] In voce mitis suspicatus sum quid latitare, montis nimirum alicujus vocabulum, aut tale quippiam aliud, cum nihil non adolescens indulgerem exactiori considerationi. Et sanè illud *antrum* tam absolutè positum inusitati nōnihil sonat. Librorum tamen nullus quippiam mutat. De Mnemosynæ, notæ fabulæ; vide PLutarchum περὶ παιδ. ἀγωγ. Quiq; talia professi tractarunt.

239. JUCUNDIOR AER.] Adventu Deæ. Lucretius, lib. I. de Rerum Natura. Ovidius Fastis. *aer*

Protenus ex illa parte serenus erat: Loquente Venere.

240. FUNDIQUE COMARUM GRATUS ODOS.] Deos vertice odorato fingebant, divina quadam suavitate spiritus aerem complere. Callimachus Hymno in Apollinem.

αἱ δὲ κόμαι θυόεντα πέδῳ λείβεσιν ἔλαια.

Virgilius de eadem Venere, libro I. Aen.

Ambrosiæq; comæ divinum vertice odorem
Spiravére.

241. CUNCTATUR STUPEFACTA VENUS.] Velut pulcriorem sese conspiciens sic formam victricem Veneris in sua amasia agnoscit Agathias in Anthologia. VII. de Ariadna Citharistria.

Εἰ δὲ καὶ ἀγλαΐης κρίσις ἵστατο, μᾶλλον ἂν αὐτῇ.
Κύπρις ἐνικήθη, κἂν ἐδίκαζε Πάρις.

Nonnus, lib. VII. ubi Nais de Semele.

Εἰ πόρον αὐτοτέλεστον ἄγων μορφούμενον ὕδωρ,
Ὀπλοτέρην ὤδινε θαλασσαίην Ἀφροδίτην.

Idem, libro XXXIII.

εἰ δὲ κεν ἴμφω
Χαλκομέδην καὶ Κύπριν, ἔσω Λιβάνοιο, νοήσης
Οὐ δύνασαι, φίλε κοῦρε, διακρίνειν Ἀφροδίτην.

Idem, Lib. XLVII.

κινυρομένη δ' Ἀριάδνη
Εἴκαθεν ἐς χείρεσιν ἧκε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.

Synesius, Poeta Epigrammatarius.

τῆς χρυσῆς εἰκὼν ἡ κύπριδος, ἢ Στρατονίκης.

Aristænetus, lib. I. Epist. XXVI. Polymniam & Venerem in Panareta agnoscit junctas. Sic tam eximia specie puellas Veneris filias autumabant per blanditias, ut notamus alibi. Præcipuè commentario ad Musæum, quem mala fide tenent qui antè aliquot annos edendum susceperunt.

242. NUNC FLAVAM NIVEO.] Dissonum quid tinnire hæc videantur. Quomodo enim, aut qua parte corporis flava mater, si nivea vertice? Juvat nonnihil scriptus Noster, qui eatenus variat ut *Nec flavam præ se ferat.* Latet aliud quid, non enim suetus tam disparia jungere auctor prudentissimus. An legas.

nunc ora puellæ
Flammea, nunc niveo miratur vertice matrem.

Ut summa pulcritudo igneo fulgori comparari supra notata nobis est ex non uno scriptorum optimorum. Nihil affirmavero, nec tamen facilè aliquid commodius quisquam protuderit. Juvat impensè quod Corippus pariter de filia Reginæ, matre præsente *Igne micant oculi* hunc locum exprimens, dixit, verbis mox ponendis. Et sic ipse infrà.

Non crines æquant violæ, non lumina, flammæ.

245. HÆC MODO CRESCENTI.] Vera hæc scriptura à Scaligero ex Cujacianis libris recepta est, & firmatur etiam commodè à Nostro.

245. PLENÆ PAR ALTERA.] Stata ætate Regina, plenæ Lunæ æquiparatur, ob majestatem pulcritudini junctam. Niceforus Gregoras, libro XI. in Nænia de Obitu Andronici.

σὺ δὲ, ὦ θεία βασιλὶς, πῶς τὸ σὸν κατέλελοιπας κλέος; πῶς καθάπερ ἐγκύκλιος σελήνη χθὲς ἐξελθοῦσα, σήμερον ἐπανῆλθες ἡμίκυκλος.

Hoc est ex plena Luna dimidiata. Hæc autem de matre & filia junctis, non inscitè imitatur Corippus, lib II.

It sacrum comitata latus pulcerrima proles,
Luce sua plenam quæ possit vincere Lunam,
Aequiparans humeris matrem: sic lucida cultu,
Sic niveus formosa genis, similisque parenti.

Igne

Igne micant oculi; nomen dißabat & a-
tas,
Non tamen egregia distabat gratia for-
ma.
Arboris ut matris qua de radice pro-
pago
Nascitur, & celsis caput erigit ardua ra-
mis,
Aequiparata novis materna frondibus
umbras
At mater propriam; florenti germine, na-
tam
Gaudet habere parem, latasque attollit in
auras
Felices ramos, & vertice despicit arva.

Lunæ autem comparata pulcerrima pulcritudo, sæpius occurrit in libris veterum Auctorum. Petronius: *delectata illa risit tam blandum ut videretur mihi plenum os extrà nubem Luna proferre.* Musæus, in Amoribus Leandri & Herus.

ἡ δὲ θεῆς ἀνὰ νηὸν ἐπῴχετο παρθέ-
νος Ἡρώ,
Μαρμαρυγὴν χαρίεσσαν ἀποστράπ
τουσα προσώπου,
Οἷά τε λευκοπάρηος ἐπαντέλλουσα Σε-
λήνη.

Nonnus, lib. VII. Dionysiac.

πείθομαι, ὡς θέλουσα μολεῖν ἐπὶ Λάτ-
μιον οὖρος,
Εἰς λέχος Ἐνδυμίωνος, ἀκοιμήτοιο
νομῆος,
Λύεται αἰνίησιν ἐνὶ προχοῇσι Σε-
λήνη.

Idem, libro X.

εἰ δὲ βοογλήνων ἀνέμων δυφεγγέϊ
κύκλῳ
Ὀφθαλμοὺς ἑλέλιζεν, ὅλη σελάγιζε
Σελήνη.

Idem, libro XVI.

πῇ δὲ παρελκομένων πλοκάμων σέλ-
βοντος δονακώδων
Αὐχένα γυμνωθέντος, σέλας πέμπου-
σα Σελήνης.

Idem, Libro XXXVIII.

ἰλλὰ δ᾽ ἔης, ὡς ὅτε διστῆς
Μαρμαρυγὴν προχέουσαν ἀναπλή-
σασα κεραίης
Ἑσπερίη σελάγιζε δι᾽ ὕδατος, ὄμπνια
μήνη.

Libro XLVIII idem Poeta.

Ἀμφιπόλων ἑστεφθῖν ὑπείρπε χορὸς
ἐνὶ δίφρῳ
Ἀνθερίῳ, πέμπουσα φιλαγρύπνων
φλόγα ταύρων
Ἀντιφέλους ἀκτῖνας ἐειδομένη Σελήνη.

Illa, Petroniana locutione, quasi per aquam, quam ille per nubes dixit, usus idem elegantissimus, utinam modestiæ vel alicujus Scriptor, libro V. Dionysiacorum.

λούετο μὲν καθαροῖσιν ἐν ὕδασι, λουο-
μένης δὲ
Ὀφθαλμοὺς ἀμάρυσσεν ἐμοὺς αὐτῶ-
πις αἴγλη,
Χιονέας ἀκτῖνας ἀκοντίζουσα ῥε-
έθροις,
Φαίνετ᾽ δ᾽ ὡς ποθέει χεῦμα παλιμπό-
ρον ὠκεανοῖο
Ἑσπερίη σελάγιζε δι᾽ ὕδατος, ὄμ-
πνια μήνη.

Quibus omnibus ne cogitari quidem meliora & venustiora possent, si citra fatalem illam ἀδολεσχίαν esset: quam materia tamen nescio an non aliquà excusa valeat semiiusanus & lesquiebrius ille Bacchi tympanotriba. Cōparatio Lunæ alia etiam apud eumdem, libro IV. quam & ipsam adscribemus, quoniam una eademque jactura, unus idemque labor est.

εἶπε, δινεύων φρενοτερπέα κύκλον
ὀπωπῆς,

Ὀφθαλ-

Ὀφθαλμοὺς ἐλέλιξεν, ὅλη σπλάγχνε Σελήνη,
φέγγει μαρμαίροντι.

Sic & ab alijs scriptoribus forma formosissima Lunæ componitur. Hesiodus, auctor τῶν μεγάλων ἠοίων, apud Pausaniam Bæoticis.

Θηρώ τ' εὐειδῆ, ἰκέλην φαέεσσι Σελήνη.

Oppianus, Cynegetico. I. de Vxore Severi.

Ἀσυνείη κυθέρεια, ἢ ὑ λείπουσα Σελήνη.

Quintus Smyrnæus, lib. I. de Penthesilea.

ὡς ὅταν οὐρανὸν εὐρὺν ἐν ἄστρασι δια Σελήνη
Ἐκπρέπει ἐν πάντεσσιν ἀριζήλη γεγαυῖα.

Tryphiodorus, excidio Ilii, de Helena.

ὡς ὁπότε πλήθουσα πυρὸς γλυκεροῖο Σελήνη
Οὐρανὸν αἰγλήεντα κατεχρύσωσε προσώπῳ.

Homerida quidam incertus in Hymnis.

ὡς δὲ Σελήνη
Στήθεσιν ἀμφ' ἁπαλοῖσιν ἐλάμπετο.

Heliodorus, libro III. Aethiopicorum.

τί οὖν δή σοι τὰ νῦν ἔδοξεν, ὦ ἀγαθὲ, ἀρετήν τινα τῇ πομπῇ κόσμον ἤνεγκεν ἡ εὐφήμησον, εἶπον, ὦ χαρίκλεις, ὥσπερ καὶ τὴν Σελήνην διαπρέπει τῶν ἄλλων ἡ ὥρας ἀστέρων.

Idem eleganter, libro V.

ἀπ' αὐτελοῦς γὰρ καὶ ταῦτα τῆς ἐσθῆτος, οἷον νέφος αὐγὴ σεληναίης διεξέλαμπεν.

Sic Arabs quidam in libro de Vita Muhammedis, qui cum Alcorano aliquoties editus est: *Mando igitur ut Mecham pergas, inuenies enim illic gratiam, & ampla beneficia, unde cum splẽdore redibis, tamquam plenilunium.* Sed & hæc comparatio abinde aliquid Amatorium habet, quod amantium mulierum potestas olim Lunæ tradita. Tradit id Zacharias Calliergus, Scholijs in Theocritum.

πίνδαρος, inquit, φησὶν, ἐν τοῖς κεχωρισμένοις τῶν παρθένων, ὅτι τῶν ἐρώντων οἱ μὲν ἄνδρες εὔχονται τὸν ἥλιον, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν Σελήνην.

Atq; hæc prolixius memorata, non abhorrent tamen Gratiarum favorem.

245. MATRE.] Majores arborum minorum matres apud Poetas. Sic filiam silvæ arborem appellat Horatius, lib. I. Od. XV.

Pontica pinus.
Silva filia nobilis.

Simposius Aenigmatis.

Longa feror velox formosa filia silvæ.

247. PROMITTIT.] Ostendit velut de longinquo. Sic enim ab hominibus ad alia utuntur hoc verbo optimi scriptores. Juvenalis.

dura per brachia seta
Promittunt atrocem animum.

Nemesianus, Cynegetico.

Fortibus ut succu teneras complere medullas
Possint, & validas jam tunc promittere vires.

Gratius Cynegetico:

non patria vulgo
Sparta suos, & Creta suos promittit alumnos.

Ruritius, libro I. Epist. V. *utrumnam ipsi flores germina, aut rursus ipsa germina fluctus sui qualitate promitterent.* &c.

248. PÆSTANA.] Noti campi Rosarum prærogativa. Columella X.

quo sidere primum
Nascantur flores, Pæstique rosaria gemment.

Servius Georgico. IV. *biferique rosaria Pæsti. Pæstum est Calabriæ oppidum in quo uno anno bis nascitur Rosa.*

250. RORIBUS VERNIS.] Quibus producitur, aperitur, alitur, Rosa. Vide Ausonij Rosas,

Rosas, Idyllium, luculentum & suavissimum.

250. ROSÆ.] Rosis comparatur frequenter pulcritudo speciosarum fœmellarum. Musæus, de formosissimâ Hero.

ὡς ῥόδον ἐκ καλύκων διδυμόχροον

Anacreon ad Pictorem, de Amasiæ suæ formâ.

γράφε ῥῖνα καὶ παρείας
ῥόδα τῷ γάλακτι μίξας.

Achilles Tatius, libro I.

τὸ στόμα ῥόδων ἄνθος ἦν, ὅταν ἄρχηται τὸ ῥόδον ἀνοίγειν τῶν φύλλων τὰ χείλη.

Aristænetus, lib. I. Epist. I.

λευκὴ μὲν ἐπιμὶξ ἐπέρυθροι, αἱ παρειαί, καὶ ταύτῃ τὸ φαιδρὸν ἐκμιμοῦνται τῶν ῥόδων.

Eamdem Rosam intelligit Bion Epithalamio Deidamiæ, cujus exstat fragmentum.

ἐφαίνετο δ' ἧύτε κώρα
καὶ γὰρ ἴσον τήναις θηλύνετο. καὶ τόσον ἄνθος
χιονέαις πόρφυρε παρειαῖς.

Et Nonnus, lib. XXXII. Dionysiacorum.

Καὶ χρόος ἀγκύκλοιο παρ' ἵδρος ἄνθος ἀμείψας.

Nec non Homerida quidam, in Hymnis.

ἐφ' ἱμερτῷ δὲ προσώπῳ
Αἰεὶ μειδιάει, καὶ ἐφ' ἱμερτὸν φέρει ἄνθος.

Achilles Tatius, denuò. Ναρκίσσου μὲν τὸ πρόσωπον ἔστιλβε χροιάν, ῥόδον δ' ἀνέτελλεν ἐκ τῆς παρειᾶς. Idem, libro II. ἐγὼ δὲ ἐδόκουν τὸ ῥόδον ἐπὶ τῶν χειλῶν αὐτῆς, εἴπερ τῆς κάλυκος τὸ περιφερὲς εἰς τὴν σώματος ἔκλεισε μορφήν. Paulus Silentiarius.

χείλεα μίξας
χείλεϊ σῷ, ῥοδέων ἀβροτέρῳ καλύκων.

Tam crebræ translationes à rosis ad formosas facies, ut inde Epitheton Theocrito natum sit ῥοδόμαλος. Aelianus etiam de Aspasia lib. XIII. Var. cap. I.

ἦν δὲ αὐτῇ καὶ δέρμα ἁπαλόν, ἐῴκει δὲ χροιὰ τῷ προσώπῳ ῥόδοις.

Eodem alludit & Heliodorus libro III. καὶ ἦν παρειῶν ἤδη τὸ ἄνθος ἔφλεγε.

Hoc est rubor roseus, aut ipsa illa rosa. Nonnus, lib. XVI. Dionysiacorum & lib. XXXIV. Aristænetus, lib. I. Epist. X. Meleager, lib. VII. Anthologiæ, aliiq; eadem similitudine usi.

252. ADMITTERE.] Eruditius utitur hoc verbo, quam primò adspectu censeas. Est enim velut timeat virginitati admissarius, cum admittere nuptum aliquid designet. Plautus.

Ne tu ad equos fuisses scitus admissarius.

253. SIDEREÆ.] Divinę. Alibi, *Sidereumq; gener.* Augustæ enim domus omnia sunt Poëtis cœlestia.

257. TEMPORE LONGO.] Alius dixerit, ne Honorius semper speraret, numquam potiretur gaudio suo. Longum ergò tempus pro perpetuo posuit. Quomodo longævum designare perennem, notavit apud Maronem A. Gellius, de quo videas & notata doctissimo felicioreq; fortuna digno viro, Jano Parrhasio Epistolicis Quæstionibus.

260. FORTUNAM] Tibi debitam: Augustam dignitatem. Eâ enim notione Fortuna Augustorum in Antiquis Monumentis cõspicitur & picta & scripta: Nimirum fatalis quidam & perpetuus Felicitatis tenor, velut debitus Augustæ domui. In hunc ergo adsciscit hoc sermone Venus Mariam.

260. RESUME.] Quod jam videlicet in cognatione cum Theodosio habes, cujus Augustæ familiæ & fortunæ inserta es.

264. HOC OVE.] Forma ista solius Augusti complexibus digna, & velut præparata à Natura & Providentia.

265. PROPIOR SCEPTRIS.] τὸ γένει-

διὸ ἄξιον τιμᾶσθαι. Vide quæ ad Fescenninarum primam Odam Notamus.

265. AULA.]Imperio. Fescenninis.

Tractus ab aulâ
Rursus in aulam
Redeat sanguis
Patris officiis, &c.

266. NON LABRA ROSÆ.] Quæ hîc divinæ formæ peculiaria decora describũtur, si enarrare, & adscitis locis scriptorum velim discutere, ingentem Commentarium egregiæ suavitatis & doctrinæ dictis impendam: Quis enim finis erit notandi omnia horsum pertinentia, ex Homero, Hesiodo, Aeschylo, Sophocle, Euripide, Nonno, Apollonio, Q. Smyrnæo, Tryphiodoro, Colatho, Musæo, Oppiano, Aristophane, Stobæo, Aristotele, PLatone, Aeliano, Alciphrone, Aristæneto, Achille Tatio, Longo, Theophylacto, Epigrammatum Græcorum libro VII. Pindaro, Anacreonte, Appulejo, Petronio, Catullo, Virgilio, Horatio, Ovidio, Propertio, Athenæo, Ausonio, Martiali, Theocrito, Callimacho, Capella, Eusthatio, & quicunq; scriptor Amatoriam aliquam formam vel scripsit, vel indicavit, vel commendavit, cum in ea re admodum frequens tota sit Antiquitas? Singula qui scire, & descripta videre volet, ex Aristæneto, Achille Tatio, Eusthatio, Heliodoro, Longo, Petronio, & talibus construat sibi formam perfectæ pulcritudinis alicujus, & ejus membra deinde his Claudiani conferat, habebit Veneris verbis Veneris absolutam statuam. Nos aliorsum festinamus.

268. JUNCTO LEVITER.] Rectè ita Scaliger cum libris Belgicis, etiam invito Claverio. Melius etiam, puto, ex iisdem diu scripti Codices:

Quam juncti leviter sese discrimine confert
Vmbra supercilij?

Quod sanè acutius etiam, & πιθανώτερον.

268. PUDOREM.] Caussam pro effectu posuit, pudorem pro rubore.

τοῖς γὰρ αἰδουμένοις ἄνω ἔρχεται τὸ θερμὸν, σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐξέρυθροι. Philosophus ait, PRoblem. Sect. XI.

270. AURORÆ DIGITOS.] Roseæ manus & digiti pro parte non pœnitenda laudatissimæ formę, celebrantur scriptoribus suavitatum: Musæus in Amoribus Herus.

οἷά τε χωομένη ῥοδέην ἐξέσπασε χεῖρα.

Nonnus, lib. XVI. Dionysiacorum.

Δάκτυλα φοινίξοντα λαβὼν γαμψώνυχι δεσμῷ.

Κυπρίδος χαμάτοιο παρήγορα

Coluthus, Raptu Helenæ.

ποῖον ἐφ' ἑσπομένη ῥοδοδάκτυλος ἔννεπε Κύπρις.

Hesiodus, Altero ἔργων.

Αὐτίκα δ' ἤδη ῥοδοδάκτυλος ἠώς.

Cujus quidem peculiare ἐπίθετον exprimit hoc loco Claudianus. Lucianus Dialogis.

ὁ γανυμήδης δὲ καταπεμπέσθω αὖθις εἰς τὴν Ἴδην, καθαρὸς γὰρ, καὶ ῥοδοδάκτυλος, καὶ ἐπισταμένως ὀρέγει τὸ ἔκπωμα.]

Homerus, Odyss. B. Nemesianus, Eclog. II.

Dicite quo prato Donacen, quâ forte sub umbrâ
Inveniam, roseis stringentem lilia palmis.

Adeoq; hoc celebratum, ut ij non satis digni formosorum nomine censeantur veteribus, quibus non fuerint roseæ manus. Carcynus, scriptor vetus, apud Athenæum, libro XIII.

ταῦτα δὲ σὺ τολμᾷς λέγειν οὐ ῥοδοδάκτυλος ὤν.

Estq; velut proverbium, tu dicere hæc audes, non habens roseos digitos?

271. HUMEROS DIANÆ.] Hi quoque in celebritate pulcritudinis. Homerida in Hymnis.

ὡς δὲ Σελήνη
στήθεσιν ἀμφ' ἁπαλοῖσιν ἐλάμπετο.

273. DO-

273. DOTALI POTUIT.] Corona Ariadnæ, cœlo fixa. Aratus Phænomenis. Manilius, lib. I. Seneca Hercule Fur.

Mundus puellæ serta Gnosiaca gerit.

276. SIDERA.] Nova videlicet novæ formæ.

281. IBIS REGINA SICAMBROS.] Ex Papinio. II. Theb. 361. geminas ibis Regina per Vrbes. Sicambri pro indomitis, & bellicosissimis populis. Pedo, sive alius quis, ad Liviam, vix mihi quidem alius Ovidio.

Ille genus, Suevos, acre, indomitosque Sicambros
Contudit, inque fugam barbara terga dedit.

Vide doctissimi viri Christophori Brovveri luculentas Animadversiones ad Venantium Fortunatum.

282. RECESSUS.] Recondita loca. Vide ad Rutilium Numatianum. Illi autem Atlantæi recessus tanti sunt, ut hodie nō paucorum Regnorum spatia teneant, de quibus lege Africam Joannis Leonis.

283. DOTABERE MUNDO] Talis dotis exemplum sit præbita filiæ à PLautiano, cum ea nuberet Caracallæ; quam quinquaginta Reginis superfuturam fuisse scribit, qui vidit, Dio Cassius, excerptis libri. LXXVI. à Joanne Xiphilino.

285. CAPUT DISTINGUIT ACU.] Munus sive officium talium acuum designat Hieronymus, Commentario in Tertium caput Esaiæ: *habent mulieres acus suas, quibus ornatorum crinium compago tenetur, ne laxius fluant, aut in sparsos dissipentur capillos* Notarunt ubertim jam alij.

285. SUBSTRINGIT AMICTUS.] Ut puella fiat tenuior, subtilior, gracilentior, quod matres studere Terentius ait. Paria apud Prudentium passione Virginis Eulaliæ.

287. ANTE FORES.] Moris fuisse ut dona Augustæ futuræ, nimirum Regius ornatus, domum mitteretur, etiam nescienti de Amore principis, vides ex nuptijs Arcadij, apud Zosimum Comitem, lib. V. Nuptæ autem vehiculis domum ducebantur, sollemni more. Lucianus Convivio, sive Lapithis.

καὶ ὁ Νύμφιος δὲ, ἀκεσαμένη τὸ τραῦμα τοῦ Διονίκου, ἀπήγετο εἰς τὴν οἰκίαν, ταινίαις κατειλημμένος τὴν κεφαλὴν, ἐπὶ τὸ ζεῦγος ἀναπεθεὶς, ἐφ' οὗ τὴν Νύμφην ἀπάξειν ἔμελλον.

Pompa est omnis apparatus nuptialis, ut doctè notavit J. Savaronius ad Sidonii librum I. Epist. V.

287. PILENTAQUE SACRAM.] Currus sacros dicit destinatos transvehendæ sponsæ, qualibus Antistitæ tantum utebantur olim. Tacitus, Annal. XII. *Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus.* Antiquitus verò nuptæ novæ pedibus procedebant, ducti à patrimis matrimisq; pueris, ut notum, & observat vir doctus B. Martinius, Variarum lib. I. cap. XIX. Qui adeo obliteratus postmodum est, ut speciatim nuptialia carpenta commemorentur. Hesychius Presbyter libro IV. Commentariorum in Leviticum: *Hoc etiam patiuntur qui januas in die Nuptiarum cantoribus aut citharædis clauserunt, qui plausu, & organorum cantu, lampadibusq; nuptialibus destituta sponsalia carpenta præmittunt, quiq; se amicos sponsi dicentes cursibus sacris, & tubis, & cultu festivitates privant, &c.* Carpenta talia sacris destinata docet & Suetonius, decreta pro divinis honoribus indicans. Caligulæ, cap. XV. *Inferias his annua religione publicè instituit, & eò amplius matri Circenses, carpentumq; , quo in pompa traduceretur.* Et talibus vehebantur vestales virgines. Prudentius, lib. II. in Symmachum.

Intereà dum torta vagos ligat infula crines,
Fatalesq; adolet prunas innupta Sacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas

Pilento residens molli, seque, ore retecto,
Imputat attonita virgo spectabilis urbi.

Matronas etiam pilentis per urbem vehi, honoris ipsarum ergo cœptas, scribit Festus, quod cum aurum deficeret, quo votum Apollini Delfico solveret Camillus, illæ de mundo suo contulerint.

289. TARDUMQUE CVPIT DISCEDERE SOLEM.] Catullus. *vesper Olympo Exspectata diu vix tandem lumina tollit.*

290. NOBILIS.] Equos secundum stirpes censitos dudum notarunt docti ex Papinio, Martiali, Juvenali, alijs. Nos vetustissimum morem ex Theognide observamus alibi, Avos equorum censet Nemesianus, Cynegetico. v CCXLII. Vide & notata doctissimo Jureto Commentationibus ad Symmachum.

291. Odor.] Primus Afflatus Sic odorem lucis forte est ut dixerit Manilius, apud nos Adversariorum lib IV. cap. III.

292. PHARSALIA RVRA.] Thessali enim Equi optimi. Notamus alibi, & nonnihil collegit S. Arcerius Notis ad Aeliani Tacticum.

293. NOTOS AMNES.] Ad quos educatos: quos poscit opem in iis suis doloribus. Non malè nonnulli libri *notos ignes* cum primum afflatum seu odorem amoris dicat clarè versu CCXC. Noster liber aliam prorsus rem infert, legendo.

totos hinnitu flagitat ignes.

Quæ sanè inepta non est, ut fluit sententia.

294. NARIBVS ACCENSIS.] Quinque integri Manuscripti libri habent. *Naribus accensus* Ego tamen nihil mutaverim.

296. CANDIDVS.] Ministri albati insigne Principatus, ut indicant notata hoc loci Stephano Claverio. Ego tamen togatum hic exercitum inovi existimo, quoniam posuisse eum arma autumat Claudianus; ut pacifico urbanoque habitu gaudium Principis fuerit contestatus. Vide lib. LXXXVII. Adversar. cap. III. Sic in Epinicio Senatum veste clara publicum gaudium testantem inducit Porphyrius Optatianus.

Post Martios Labores
Et Principis tropæa
Exsultat omnis ætas,
Vrbesq; flore grato
Et frondibus decoris
Totis virent plateis.
Hinc Ordo veste clarâ
Cum purpuris honorum
Fausto precantur ore

Regij verò milites etiam purpuram in vestitu habebant. Beatus Dorotheus, Doctrina Prima.

ἕκαστος στρατευόμενος τῷ βασιλεῖ πορφύραν ἔχει εἰς τὸ χλανίδιον αὐτοῦ, ἐπειδὴ γὰρ ὁ βασιλεὺς πορφύραν φορεῖ, πάντες οἱ στρατευόμενοι αὐτῷ βάλλουσιν πορφύραν εἰς τὸ χλανίδιον αὐτῶν. τουτέστιν τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα, ἵνα διὰ τούτου δείξωσιν ὅτι τοῦ βασιλέως εἰσί, καὶ ὅτι αὐτῷ στρατεύονται.

Albati milites apud Fortunatum, libro I. de Vita Martini.

Martiniq; chlamys texit velamine Christum,
Nulla Augustorum meruit hunc vestis honorem.
Militis alba chlamys, plus est quam purpura Reges.

Vnde liquet commune tale fuisse militum gestamen, quod in alborem majorem datum (de quo scripsimus alibi) vel recentatum in honorem Honorij, ait Claudianus. Alioquin verò Albus etiam amictus testatur hilaritatem animi. Gregorius Magnus, Homilia XXIX. *Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri steterunt juxtà illos in vestibus albis: In albis autem vestibus gaudium & sollemnitas mentis ostenditur. Alba enim vestes exaltationi magis congruunt, quam humiliationi.*

298. PLVVIAE RITV.] Omnis ingens copia pluviæ voce indicatur. Philippus Presbyter.

bytet,in caput XX. Hiobi. *Quod vero ait, pluat super eum, hoc verbo abunde in eum calamitatis miseriam precatur effundi.* Sparsio & effusio illa florum Regii honoris pars. Severianus Episcopus, Serm. de Nativ. Christi, *procedente Rege & platea mundantur, & omnis civitas diversis floribus & ornatibus coronatur, ut nihil sit quod minus dignum vultui Regis appareat.* Aliæ tales sparsiones obviæ apud Pausaniam lib. IV. Heliodorum III. Statium, Epithalamio Stellæ, Appianum, II. Civilium, Herodianum, libro I. Florum, lib. II. Euripidem Hecuba, Curtium, Lucianum, Dialogis marinis, infinitos alios.

300. VELATI LAURO.] Tamquam in triumpho. Martialis, lib VII. Epigr. VII.

Festa coronatus ludet convitia miles,
Inter laurigeros cum Comes ibit equos.

Myrtum jungit, ob festivitatem Nuptialem. Alibi.

Et calidis thalami succedit Laurea sertis.

302. ANIMARUM PRÆMIA.] πλατονικῶς Philosophiam enim suam semper superstitioni vulgatæ, ut serio & ubique Philosophus.

307. QUOD DEDERAT GENITOR.] Acutius, & magis pro refacturum existimo, qui scribere maluerit *dederas* Quod tu illi dederas, hoc ille tibi reddit in nato tuo, Coonubium nimirum Sanguinis. Video & vulgatum adquid sapere; tamen istud magis placeat.

306 PIGNORA TANTI PRINCIPIS.] Supra notavimus Stiliconem præ se tulisse utrumq; filium suæ Tutelæ à moriente Theodosio Commendatum; quod sane verisimile etiam est, utique debuit is facere.

310. SUB HÆMO.] Initio Principatus Thracas & Scythas domuit Theodosius. Notamus supra, & clarum de Chronologis.

310. FUMANTEM.] Calido exuberante sanguine.

302. NOTUS CLYPEO.] Ex illo Æneidos XI. de Ænea.

experto credite, quantus
In clypeum assurgat, quo fulmine torqueat hastam.

315. SEMPER DISSIDET.] Vide primum de Laudibus Stiliconis. PLinius Panegyrico: *principi nostro quanta concordia, quantus concentus omnium laudum, omnisque Gloria, contigit, &c.*

307. DECERENT.] Noster, clarè. *decôrent.*

320. HIC ILLE EST.] Ambitionis præmium monstrari digito prætereuntium, quod de se gloriantur Horatius & Martialis, Romanorum Vatum quisq. suo genere princeps. Persius.

pulcrum est digito monstrari & dicier, hic est.

Laertius Diogene. Sidonius Anthemio.

Hic est, ô Proceres, petiit quem Romula virtus.

Vita Vetus Fulgentii, cap. XXIX. *Beatus Fulgentius per omnes vicos Carthaginensis civitatis, ubicunque transibat, manibus & oculis demonstrabatur, laudibusque innumeris prædicabatur.*

320. TESTATUR ET OFFERT.] Notum testatur, ignotum offert, & tacito quodam clamore docet atque indicat.

321. POTESTATIS SPECIES] Animus tot provinciarum Imperator, tot regionum tutor, Exercituum rector, elucet specie corporis, & omnibus gestibus, gravibus citra affectationem. Omnes Panegyristæ Græci & Latini in suis Heroibus paria decora commendant, parem formam dilaudant.

321. NON VOCE FEROCI.] II. in Stiliconem.

non quos promoveris alto
Turgidus alloqueris fastu

Ibidem. *contingere passim Affarique licet te doctus prisca loquentem,*
Te matura senex audit, te fortia miles, &c.

Quo loco notabuntur forte alia. Hic enim Nuptiæ sunt.

322. ALTO SIMULATA GRADU.

Ooooo 3 NON

NON IMPROBA GESTA.] Utraq; hæc reprehendit in inimico Stiliconis sui, Rufino. Vt tota Poesis hujus luculentissimi, & unici talium, scriptoris, laudandum eum, & novo præcone dignum, finem, servat, imminere vituperiis in vitia, Virtutibus merita nectere præconia. Quo observato, sanè omnibus omnino versuum conditoribus pretiosiorem hunc vatem habere decet, in quo nihil non & utilissimum simul sit & jucundissimum. Sed hæc alias translata sunt. Vide II. in Rufinum, CCCXLIII.

322. IMPROBA GESTU] Effœminata, lasciva, turpis. Vide notata ad Rufinum. De gestu enim morum animique conjectura non futilis. Improbitas omnis veræ Latinitati petulantia.

323. FINGIQUE LABORANT.] Vt ex sese faciant, ut in eas sese formas convertant. *Fingi*, est alias aliasque formas inducere, uti diffingere apud Horatium in alias formas inducere. Personatus autem ille fastus, & adoptatitia species longe à solida veraque virtute est, tam certe quam tectorium à stabili muro.

324. DONAT.] Nullo Labore quæsitum, Sane quos Heroas omnium maxime excelluisse, & incomparabiles virtutibus fuisse lectione cõperimus, eos videmus, non adscititia, sed naturali felicitate viguisse, non sæpè labore quæsitis, sed ingenitis bonis cęteris priores, quamlibet recta indoles per multum etiam cultui debeat, nec possit per adversa facile sine usu, doctrina adjuto, eniti.

325. FORMOSVSQUE RIGOR.] Gratus, acceptusque omnibus. Alibi lætæ Serietatis nomine idem elocutus est.

325. VULTUSQUE AUCTURA VERENDOS.] Venerabilitatem auctura vultui. Similis omnino est locutio illi apud III. Consulatum.

Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis.

Hoc est pretium purpuræ augeatur additis gemmis.

326. CANITIES.] Stiliconis hanc commendat & alibi. Bell. Getico.

Donec pulvereo sub turbine, sideris instar
Emicuit Stiliconis apex, & cognita fulsit
Canities, gavisa recens per mœnia clamor
Tollitur, ipse venit

327. CONSORTE REMOTA.] Video facile sententiam. Noster tamen moris non habet per ænigmata loqui, aut intelligendum per divinationem indicare, quod cupit, sed eloqui plane rem. Itaque cum consortem senectus non unam habeat, & vero de certa hic sermo habendus sit, mihi omnino vitium videtur scripturæ inesse & scripsisse noster:

vultusque auctura verendos
Canities festina venit; cui sorte remota,
Contingunt senij gravitas, viresque juventa.

Laudat enim illam præfestinam canitiem, prudentiam junctim & virtutem, de senecta & juventa, ætatibus, participantem. Sortem autem remotam dixit, quod ultra humanæ morem & usum tale quid suo Heroi obtigisse dicat. Nihil verius *Contingũt* est in pluribus libris Belgicis, & vero dignius auctore illo difficiliore altero. Favet autem nostræ restitutioni Noster Liber, in quo clarissime scriptum est *cum sorte remota*. Variatum antiquitus docet etiam Joan. Camers, qui in aliis exemplaribus *en sorte* scriptum fuisse annotat, cui concurrit & margo Editionis Bentinianæ. Laudat vero Theodosium pariter Pacatus Drepanius: *bene igitur*, inquit, *cuncta quadrarunt, & cæteris, quæ innumera congruebant; anni quoque suum junxere suffragium: qui soli in homine perfecti bono duarum potiuntur ætatum, virtute juvenum, & maturitate seniorum*. Vetus Proverbium tria optat.

Ἔργα νέων, βουλαί τ' ἀνδρῶν, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Quem versum miris modis, inque varias figuras versat & reversat in Schediasmatum libris Henricus Stephanus.

329. ORNATUR FORTUNA VIRO.]

Tantum

Tantum abest ut ille aliquid fortunæ debeat. Vide Animadversa nobis ad Secundum Stiliconiarum, v. CCCLXIII. Vbi & hunc locum laudamus.

331. ODIVM TERRORE.] Quem enim metuunt, oderunt; quem oderunt quisque perisse expetit. Vide Quartum Consulatum Honorii.

332. DILIGIMVS PARITER PARITERQVE TIMEMVS.] Id quod summum artificium legendi alicujus Imperii aut regni arbitrantur cordati Prudentissimique scriptores. Ammianus, libro XXVII. *Hac inter Prætextatus præfecturam Vrbis sublimius curans, per integritatis multiplices actus & probitatis, quibus ab adolescentia rudimentis inclaruit, adeptus est id quod raro contingit, ut, cum timeretur, amorem non perderet civium, minus firmari solitum erga judices formidatos.* Nithardus, de Carolo Magno, libro I. *Vir omni Sapientia & omni virtute humanum genus suo in tempore adeo præcellens, ut omnibus orbem inhabitantibus terribilis amabili pariter, atque admirabilis, haberetur, ad per hoc omne imperium omnibus modis honestum & utile effecit.* Rutilius Numatianus, libro I. de Reditu suo.

Rexerat ante puer populos Proconsule Panes,
Æqualis Tyriis terror amorque fuit.

Corrippus, lib. I. de Laudibus Justini.

Te decet hic habitus, regnantum maxime, dixit,
Terribilis princeps & amabilis omnibus idem.

Pontius Diaconus, vita Beatissimi Martyris Cypriani. *Tantum Sanctitatis & Gratiæ ex ore ejus elucebat, ut confunderet intuentium mentes, Gravis vultus, & latus, nec Severitas tristis, nec Comitas nimia, Sed admixta utrinque temperies, ut esset ambigere vereri plus an diligi mereretur, nisi quod & vereri & diligi merebatur.* Julius Exsuperantius, de Sertorio. *Sed ubi in provinciam venit, ita strenuè sociorum animos, jam deficienteis, atque alia cupientes, in favorem partium suarum, modeste tuendo, atque blandiendo perduxit, ut & carus esset, & tamen ab omnibus timeretur.* Exsuperantius is, Epitomator, uti volunt, Sallustii, potest ut is sit, quia à Rutilio pater Palladii laudatur, lib. priore Itinerarii, v. CCXIV. Cum ea ætate illud decurtandorum auctorum priscorum studium jam increbuisset. Acutissimè autem illud dictum *Ipsemetus te noster amat* Et verissime, metus enim ille carus est bonis, quo vel peccaturi aliquando in officio contineantur: Sic eum ipso illo metu suo diligunt, cujus virtute fit ne, vel volentes peccare audeant. Et sic in speciem durius talia dici videntur, re ipsa optime ipsi naturæ conveniunt.

334. CUSTOS.] Alibi pluscculis observari veteres hoc vocabulo strenuum, fidelemque tutorem libentes indicare.

335. OPTIME DVCTORVM] In summa fide tutando Imperio.

335. FORTVNATISSIME PATRVM.] In collocanda filia Principi. Glossæ hæ sunt scriptorum Exemplarium, sanè non pœnitendæ.

336. DOMINO] Augusto. Qui mos loquendi de Principibus jam inde à Nerone in usum venit B. Lucas, Actuum. XXV. *Ipso autem appellante Augustum, decrevi mittere: De quo quid certum scribam Domino, non habeo.*

338. CONTEMTO JURE.] Magistratu, Imperio.

340. THERMANTIA.] Vidit quidem similes, immo easdem, sed magna sua felicitate. Vide Zosimum. Nomen ipsum hoc non debet controversum esse doctis, quamlibet mirifice in iis varient libri veterum scriptorum calamo exarati, quorum nonnulli primam literam perperam objiciunt, vel unico nostri versu locuplete teste. II. Stilicon. CCCLIX.

arridet læto Thermantia fratri.

Qui quidem citra eam nullus constet. Et in Laudibus Serenæ.

Agnovit Patrui similem Thermantia curam.

Quomodo & Zonaras, aliique. Diem Obitus notat

notat Chronicon Alexandrinum, vid Lib. CXIX. Adv. cap. XX.

341. SIC VTERVS CRESCAT MARIÆ.] Vltimum votorum ad felices & auspicatas nuptias. sobolis proventus. Himerius Declamator.

ἐγὼ σαῖς παρ᾽ αὐτὸν τὸν θάλαμον τύχῃ, καὶ Ἔρωσι γενεθλίοις προσεύχομαι, τοῖς μὲν προξενεῖν εἰς τέλος, τῇ δὲ, διδόναι βίον, τοῖς δὲ παίδων γνησίων γένεσιν, ἵνα τῷ γαμηλίῳ κρατῆρι καὶ τὴν γενέθλιον σπονδὴν συνάψωμεν.

341. NATVS IN OSTRO.] Ipso ortu suo ingrediens Principatum. In Honorio hanc nativitatem in purpuram celebravit Panegyricis superioribus aliquoties, hic sobolem patre non infeliciorem vovet. Pueri autem aliorum linteaminibus excipiebantur. Exemplum in Albino Capitolini. Cui istud contulimus lib. CLIV. Adversar. cap. XX. Locus autem nativitatis etiam honorabilis sapientibus. Sic filium obtestatura sancta mulier, in cubile illud eum sessum ducit, super quo editus fuerat in lucem, apud Chrysostomum, libro I. aureolorum quos de Sacerdotio vir eximius dedit.

342. PARVUS HONORIADES.] Blanditur pueri adhuc gignendi præstitutioni imaginariæ. Catullus Epithalamio Manlii.

Torquatus volo parvolus
Matris è gremio sua
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem
Semihiante labello.

342. GENIBVS CONSIDAT AVITIS.] Stiliconis dicit. Mos ut parentes recens natos liberos tollerent, genibus imponerent, vetustissimus. Moyses Genes. XXX. Ingredere ad illam, ut pariat super genua mea. Cap. L. filii quoque Machir, filii Manasse, nati sunt in genibus Joseph. Hiob. cap. III. Quare non in vulva mortuus sum? Quare exceptus genibus, cur lactatus uberibus? Homerus. Iliad. IX.

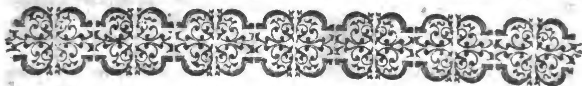
στυγερὰς δ᾽ ἐπεκέκλετ᾽ Ἐρινῦς, μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέζεσθαι φίλον υἱὸν ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα.

Apud Romanos Græcosq; eumdem agnoscunt Comœdiæ, notaruntque alii pridem. Et nos alibi pluribus. Sic natam sibi filiam Jovis Capitolini genibus imposuit Caligula. Vide Suetonium. Id est pro filia ejus eam haberi voluit.

FINIS ANIM. IN NVPTIAS HONORII.

CASP.

CASP. BARTHII AD CL. CLAVDIANI, DE RAPTU PROSERPINÆ LIBRUM PRIMUM. ANIMADVERSIONES.

Ad Præfationem.

RGVMENTVM hujus Epigrammatis est, Poetam minutis & velut extemporalibus hactenus Poematis opera data, confirmatum Famæ, audere nunc majora, & Opus egregium condere velle, unde Gloriam sibi inter prima nomina consecret. Huc tendit nauta iste, qui prius quam magno mari ratem suam credat, in minutis fluviolis stagnisq; experimenta artis fecit, quibus confirmatus vela ad extremum ventis dare, & aperto se pelago credere audet. Apparere autem facile hinc potest non vilis operæ opus Claudianum suscepisse, ut & propositio arguit, totam videlicet Vitæ humanæ meliorem fortunam & disciplinam cantaturum pollicentis. Similitudo autem de Nauta stagni oras aut flumina primum tutiora legente, non est injucunda summis scriptoribus, quorum imitatione sibi eam Claudianus applicavit. Ovidius.

Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.

Statius lib. VI. Theb. quem solens exprimit noster.

Ceu primum ausura trans alta ignota biremis
Seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Ægæa lacessunt,
Tranquillo prius arma lacu, clavumque, levesque
Explorant remos atque ipsa pericula discunt,
At cum experta cohors tum pontum irrumpere freta
Longius, ereptasque oculis non quærere terras.

Ea est vera illorum versuum lectio, vulgo temerata, dum biremis omnibus editionibus promulgatur. Inepte prorsus, dum plane enim cassum redditur illud *cohors*, à quo pendet sententia. Nemesianus pariter, Cynegetico,

talique placet dare lintea Curæ

Dum non magna ratis vicinis sueta teneri
Littoribus, tutosque sinus percurrere remis,
Nunc primum dat vela notis, portusque fideles
Linquit & Adriacas audet tentare procellas.

Et Prosper, modo is sit, Libro elegantissimo de Providentia.

Ista quidem melius divinis edita libris
Cognoscenda forent, ubi legis in aquore aperto
Promtum esset ventis dare libera vela secundis,
Sed quoniam rudibus metus est tentare profundum,
In tenui primum discant procurrere rivo.

Ambrosius lib. I. Officior. cap. X. *qui navim in mari regere gubernaculis studet vel remis ducere, prius in fluvio praludit.* Hilarius l. de Trinitate. *Cum forenses lites Scholares materia tentaverint, tunc mittuntur ad tribunalium pugnas. Cum in stagnis domesticis navem nauta intrepidus instruxerit, tunc magni & peregrini maris committitur procellis.* Eodem pertinet periculum in quo se esse ajunt auctores dum non satis validis lacertis opus aliquod arduum aggrediuntur, non secus ac qui rudi navicula maris fluctus fuerint ingressi. Benedictus Paulinus, lib. II. de Vita B. Martini.

Panditur, ecce, novum pelagus, flatusque benigni
Rimosam in medios fluctus traxere carinam
Ac dum placati rapiunt me gaudia ponti,
Irrumpit vastum temeraria cymba profundum,
Vix vel vicinis bene radens littora terris.
Nunc quid ago, & dubiam trepidus quo dirigo proram?
Flamina sollicitant cursum, formido regressum.
Pergamus, quia terra procul, quo traxerit unda.

Præfationes recitandis carminibus à scena sunt sumtæ, ubi προαύλια quædam ingressum faciebant cantionibus & actionibus, vide Scaligerum lib. I. cap. LVI. Poetices Claudiani quidem ævo familiares Præconibus Laudum Regiarum, ut ex ejus more, utique perpetuo, Sidonii imitatione, aliisque constat, adeo quidem ut & Oratoribus accesserint, velut videri poterit tum alibi tum apud Themistium Oratione XVI. &c.

2. RUDIBUS REMIS.] Rude est quicquid inexpertum propositæ rei est, ideoque ad eam ineptum etiam. Et hoc inde, quia nulla ars aut scientia non rudia habuit initia, secundum Xenophanis sententiam.

Οὔτοι ἀπ᾽ ἀρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖς ἀπέδειξαν,
Ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.

Et Gratius, initio Cynegetici Deos auspicia dedisse sola artibus hominibus ad eas exigendas industria opus fuisse docte docet.

primum auspicium Deus artibus, altaq; circum
Fundamenta dedit, tum partes quisque secutus
Exegere suas, tetigitque industria finem.

Sic Puer, vitæ rudis, nullum illius usum habens. Claudianus, Consulatu VI. Honorii.

Teque, rudem vita, socium sumebat honorum.

Sic rudes remi hoc loco, & rude æquor, non adsuetum vehendis navibus. Papinius, libro III. Silvarum.

Quis rude, & abscissum miseris mortalibus, aquor
Fecit iter

2. SOL-

2. SOLLICITAVIT AQUAS.] Sollicitari ad difficultatem pertinet, ab animatis ad inanima tradvctum. Primo hujus Operis.

tenerum jam pronuba flamma pudorem
Sollicitat

Lacessere in eam rem dixit Horatius.

quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.

Idem de terra primum tentata Tibullus libro I.

Primus aratra manu sollerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitavit humum.

v.3. DVBIIS FLATIBVS.] Incertam ventorum fidem incessere vult, ut *dubiam* omnis tempestatum vis, qua de re ad IV. Consul. Honorii.

v.3. COMMITTERE.] Fidei velut eorum credere. Juvenalis.

I nunc & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno

v.3. ALNUM.] Papinius, Thebaide VI.
Alnus amica fretis

Lucanus, lib. III. *& fluctibus aptior alnus.* Hinc quæ firma velis aquis inædificare, alno imponas aut exstruas docet Palladius Æmilianus lib. XII. de Re Rustica cap. XV. Ipsas provenire ad flumina notum, & Theophrastus docet, Histor. lib. III. cap. XIV.

4. NATVRA NEGAT.] Vti clarum ex corporum, ut Christiani loquuntur, factura. Similiter in alia re Juvenalis.

Si natura negat facit indignatio versum.

Etiam contra conditionem videlicet hominis Amusi. Simili modo Horatius.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negata tentat iter via.

Hericus Altissiodorensis, libro VI.

cui subjacet omne
Quod natura negat

Veteres vero navigiorum usum contra Voluntatem Deorum & conditionem humanæ Naturæ inventum ajebant. Xenocrates sive Æschines Socraticus in Axiocho:

ἀλλὰ τὸν πλωτικὸν καταλεξώμεθα παρεξιώμενον διὰ τοσῶν ἢ κινδύνων, καὶ μήτε, ὡς ἀπεφήνατο Βίας, ἐν τοῖς τεθνηκόσιν ὄντα, μήτε ἐν τοῖς βιοῦσιν, ὁ γὰρ ἐπίγειος ἄνθρωπος, ὡς ἀμφίβιος αὐτὸν εἰς τὸ πέλαγος ἔρριψεν, ἐπὶ τῇ τύχῃ πῶς γενόμενος.

Vnde Deum freta Argonauticorum initio dixit eruditissimus Poeta Valerius Flaccus, cujus locum supra contra sciolos tuebamur. Statius Propemtico libro III. Silvarum.

Quis rude, & abscissum miseris mortalibus æquor
Fecit iter? solidæque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus, pelagoque immisit hiantes?

Columella Præfatione: *ut rupto fœdere naturæ, terrestre animal homo ventorum & maris objectus iræ se fluctibus audeat credere?* Horatius lib. I. Od. III. Pedo apud Senecam, &c.

5. TRANQUILLIS UNDIS.] Lacum aut stagnum intelligit. Papinius modo nominato Carmine. Quem exprimere voluit noster.

Vsque adeone parum lentas transire paludes,
Stagnaque, & angustos submittere pontibus amnes,
Imus in abruptum

B. Hieronymus, de muliere septies percussa: *super onerariam navem rudis vector imponor, & homo qui nec dum scalmum in lacu rexi Euxini maris credor fragoribus.*

5. CREDIDIT VNDIS.] Commisit vitam iis suam. Vt navigantium audaciam descri-

describant Poetæ aliique scriptores, credere se eos ajunt fluctibus, ventis, mari, quorum omnium tamen nullam prorsus esse fidem nemini non constet. Seneca:

Animam levibus credidit Auris.

Pedo, de Navigatione Germanici.

Seque feris credunt per inertia fata marinis.

Qui inertia fata tarda & morantia dixit, jus suum velut oblita, quæ nimirum deceat tantam audaciam non inultam relinquere, uti corripere mortem gradum eadem tali re. Horatius.

Semotique prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum

Pendere profundo navigantes, nutui nempe marinæ tempestatis addictos, eleganter ait Avienus, Arato.

exsul ab Oris
Omnibus externas veheret per inhospita Gazas
Aequora, & incerto penderet sæpe profundo.

Columellæ idem dicentia verba modo adscripsimus. Sic Q. Cicero Epigrammate in Fidem Muliebrem.

Crede ratem ventis animum ne crede puellis,
Namque est fœminea tutior unda fide.

Faustus Reiensis lib. I. de Lib. Arbitrio: *proviso gubernatore navim fluctibus credunt.* Gildas Sapiens, ut volunt, Querulo: *Age igitur conscende maria, te tuosq; pariter undis & ventis credito.* Interpres Apollonii Tyrii: *Hora noctis tertia navim adscendit & tradidit se se.* Sic Pelago, ut dixi, fides prorsus adimitur, cui velut opprobrium cecinit Nemesianus Cynegetico, *dum fidelem* terram dixit. Carsilis in Responsis Τί ἄπιςον; θάλαττα. Estque verum quod Ornatissimus ab Homero Poetarum Quintus, qui vocatur, Smyrnæus dixit ναύτῃ γὰρ ἀεὶ σχεδὸν εἰσὶν ὄλεθρυ. Et Anacharsis Scytha, nullo Sapientum veterum minor, μαθὼν τέτλαρας δακτύλυς εἶναι τὸ πάχ(ος) τῆς νεὼς, τοσῦτον, ἔφη, τῦ θανάτυ τὺς πλέοντας ἀπέχειν.

Scitius vero vere Sapientes qui navigiorum usum etiam, non vacaturo pelago, divinitus hominibus datum decidunt. Auctor Libri Sapientiæ, cap. XIV. *Tua autem, Pater, Sapientia ab initio cuncta gubernat, quoniam dedisti & in mari viam & inter fluctus semitam firmissimam. Ostendens quoniam potens es ex omnibus sanare, etiamsi sine rate aliquis adeat mare. Sed ut non essent vacua Sapientia tua Opera, propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas & transeuntes mare per ratem liberati sunt.*

6. SECVRO TRAMITE.] *Trames* iter est tutum per medios errores, ambiguasque vias. Faustus lib. I de Lib. Arbitrio *Hoc itaq; loco gemini inter se colluctantur errores, quorum unus solam Gratiam alter solum Laborem, relicto tramite atque mensura Veritatis, insinuat.*

6. LITTORA LEGENS.] Nautica locutio, ἀντὶ *præterire, transire.* Papinius, lib. III. *viridisque legit devexa Prosymna* id eo loci notat Lutatius interpres. Virgilius.

Littoraque Epiri legimus

Minutius Felix Octavio: *oram curvi molliter littoris iter fabulis fallentibus, legebamus.*

7. LONGOS TENTARE SINUS.] Immensos, longinquos. Sic μακρὰ θάλασσα Poetis Græcorum. Notavi alibi etiam his, puto Animadversionibus. Sic longum Clamare Appuleius, *longitudines itinerum* Sidonius lib. VII. Epist. I dixit. Avienus Aratæis:

neque longis navita terris.
Insinuare ratem jus fecerat

8. LENI CEPIT.] Nondum ausus vehementi tentavit primo leni vento quomodo vela credere posset. Summa in hoc Epigrammate est exactio, & scripta omnia ejus accuratissime.

v. 9. PAVL-

9. PAULLATIM PRÆCEPS AUDACIA CREVIT.] Videbatur olim scribendum paullatim in præceps audacia crevit. Cum prima & postrema componat. Sed nec ulla nunc correctione opus censeo cum acumen in eo insit quod audaciam, quæ perpetuò præceps est nunc, paullatim crevisse dicat de industria, & nulli omninò libri addicunt mutationi. Probet tamen etiam illam correctiunculam, qui volet, quiq; censebit horridiorem esse hâc acuminis obtrusione. (Imò *Praeceps est, in praeceps*. Mamertinus Actione Gratiarum: *Mitto Veteres qui Saxo Tarpeio Praeceps dati, quorum bona publicata, domus eruta, interdicta posteris nomina.*) Vitiosè in pari re scripsisse existimo Germanicum, siquidem locus ejus corruptione vacat.

Præcipiti tractu Vastis demittitur Vndis.

De quo alibi. Verum dictu est audaciam paullatim excrescere, si quæ res ejus est subeunda ad nutum. Marcus Florus Quintilianus Ennodio, Declamatione Prima pro Cœco. *Innocentia per gradus certos ab homine discedit, & ne in maximis trepidet audacia diu vires in minoribus colligit. Nemo inde cœpit quo incredibile est pervenisse.* Porrò ut ex usu crebro rerum fit audacia eas aggrediundi, ita ex Audacia, numeris Rationis circumscripta, fit demum Fortitudo. Ita eleganter hæc distinxit. B. Augustinus, Confessionum lib. VI. capite VIII. *Clamor qui per ejus aures intravit, & reseravit ejus lumina, ut esset quà feriretur & dejiceretur], audax adhuc potius quam fortis animus.*

10. DEDIDICERE METUM.] Non quidem eum didicerant, sed tamen habebant, nempè à natura. Dediscere rem est eam paullatim scientia & usu amittere, aut deponere. Lucanus, libro I.

longoq; togæ tranquillior usu
Dedidicit jam pace ducem.

Sulpitius Lupercus.

Sævaq; dedidicit prælia torvus aper.

Petronius: *Vbi fabulas & ante secura latrocinia dedidicistis?* Vincentius Lirinensis Commonitorio: *Dediscant benè quod didicerant non benè.*

11. IRRUPIT PELAGO.] Papinius, lib. VI.

pontum irrumpere freta Longius

Exsultat, quod edidit Bentinus, contrà omnes libros est: Nec tamen ineptum. Est enim exsultatio impetuosa hilaritas. Prudentius Psychomachia. ubi Patientia triumfat Iram. *Exsultans vitium solita virtute vicimus* Catullus de se Ipso. *Otio exsultas, nimiumque gaudes.* Nos nihil mutandum ducimus.

11. COELUMQUE SECUTUS.] Eleganter Nauta cœlum sequi dicitur, qui ab astris pendet, ut loquitur Valerius Flaccus. Sic de cera Plinius Cæcilius, quæ ad arbitrium ducentis flexilis est. lib. VII. Epist. IX.

Vt laus est Ceræ mollis faciliusque sequatur
Si doctos digitos jussaq; fiat opus.

Cujus elegantia in τῷ *fiat* sita est, velut jussione sola, citrà operam ejus qui fingat, opus destinatum fiat; quod est encomium facilitatis. Pariter & Lucanus libro IX.

calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadat, nec Solem cera sequetur.

Idem, libro II. *nimiumq; secuta est*
Quà morbi duxêre, manus.

Prudentius in Cassiano.

Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.

Sic & Claudianus, primo hujus Operis.

quæ tale sequatur
Conjugium, Stygiosque velit pro Sole recessus.

12. ÆGEAS HYEMES.] Mare Aegeum, cujus tempestates pro sævioribus Poetis. Papinius lib. V. Silvarum.

Super Aegeas hyemes abeuntis amici.

Quia Aegeum mare turbidissimum. Artemidorus Onirocrit lib. II. cap. XII.

αἶγες γὰρ ἐπὶ λευκαὶ, ἐπὶ μέλαιναι ἀγαθαί,

θαι, ἀλλὰ πᾶσαι πονηραί. λευκαὶ μὲν ἧττον, μέλαιναι δὲ μᾶλλον, καὶ μάλιστα τοῖς πλέουσι, καὶ γὰρ τὰ μεγάλα κύματα αἶγας ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγομεν, καὶ λάβρος ἐπαιγίζων, φησὶν ὁ ποιητὴς περὶ σφοδροῦ ἀνέμου λέγων, καὶ τὸ φοβερώτατον πέλαγος Αἰγαῖον λέγεται.

Exstat Encomium hujus maris apud Aristidem peculiari oratione operantem laudi ejus, quod erat pervectus. Pro ingenti copia per proverbium dixit Ennodius Dictione data Aratori: *nos horum omnium fistula sumus; tu ut per nos meritis tuis satisfacias, quasi Aegeum pelagus aut Pegaseus gurges illabere.* Qui combinatione tamen illa non præter solitum ineptit. Maris hujus violentiam vide apud Constantinum Porphyrogenetam lib. I. Thematum. cap. XIV. Inscitissimè libri quidam qui mutant ab hac lectione Claudiani. Jungit verò Aegæum mari Jonio, quod tempestates tam atroces inibi oriri consueverint, ut misceantur ipsi illi sinus. Silius Italicus libro XV.

> *Ut cum sævo fretis immisit prælia Corus,*
> *Isthmon curvatâ sublime suberigit undâ,*
> *Et spumante ruens per saxa gementia fluctu*
> *Ionium Aegæo miscet mare.*

Hyems tempestas quælibet. IV. Consul. *tenebris involverat atris Lumen Hyems.* Hyems Numen apud Maronem lib. III. Aeneid.

JONIASQUE.] Omnes libri Scripti: JONIUM. Quod ad unum Ant. Delrij mutasse Jos. Scaligerum nollem. Virgilius. *in Ionio immenso.* Domare à terra translatum, quæ aratro domari dicitur.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI
DE RAPTV PROSERPINÆ
LIBRVM PRIMVM
Animadversiones.

Aptus Proserpinæ in Theologia vetustissima Nationum Veritatis Luce carentium unum est de præcipuis figmentis, quo pacto omnium disciplinarum, vitæque subsidiorum genera à Deo acceperint mortales, præsertim sationem frugum, quam secutus est ordo vitæ civilis & legitimæ. Ut non vile neque proletarium argumentum suo illo ingenio capitali tractandum sumserit Claudianus, sed quod ad Laudem Dei, Mortalitatis emolumenta & utilitatem egregiè pertineat, uti dubio procul videremus, nisi absolutioni subtractus esset fatis properantibus, quo & Propositio ipsa Libri primi, & Oratio Jovis initio tertij nos manifestè ducunt, non parum amplius desiderantes in amissione aut interceptione hujus Operis, quam vulgo quivis putet. Mythologia ipsa si altius inquiratur magnam partem implicet totius humanæ Theologiæ, quam & alibi nos fortasse explicabimus & notarunt quadamtenus jam Viri litterati, sed non capit instituti operis hoc loco districtio. Pictura non parum congrua expositam antiquitus edidit suis Diatribis in Ausonium. Ovidium & Solinum vir doctissimus Mariangelus Accursius, & indicavit Georgius Fabritius in bonæ frugis libello quem Romam inscripsit, cap. XX. Eam hic expingere etiam extrà rem sit, cum Commentario non parvo enarranda sit, ut intelligatur, & nos Argumentum hoc totum aliorsum seposuerimus. Ipsas, ut hoc perviam moneam, illas Mariangeli illius Diatribas debebant indere Philologorum Collectaneis viri eruditissimi, quibus ambitiosis titulis præscriptis alios tales non exstantes jam apud Bibliopolia reduxerunt in mundum Litteratum.

V. 1. INFERNI RAPTORIS EQUOS.] Rectè sive à Claverio sive Cujacio observatum est insigne artificium horum Claudiani carminum, tantum opus concinna gravitate ordientium, quæ granditate & assurgendo in numeros Raptoris velut prodeuntis vehementiam non tam indicant solum, quàm & simul exprimunt, cum stridore & horrore quodam litterarum, torvum & tetrum illum effigurantium. Simile in Papiniano Exordio notamus Animadversionibus in eum Poetam. Talis litterarum concursus feritatem rei ex-

rei exprimit etiam in illo, lib. II. Infrà. *stimulat communis in arma Virginitas, crimenque feri Raptoris acerbat.* Infernus autem quodcunque subter terram censetur. Glossæ priscæ. *Infernus*, κελώπηρος, καταχθόνιος. Raro Latinis ipsum locum Pœnarum inferarum denotat, sæpius vi adjiciendi, ut cum Litteratoribus loquamur, aliquid ad eum pertinens. Ut *inferna Leges* apud Propertium.

Cum semel infernas intrarunt funera Leges.

Infernum Regnum apud Columellam, lib. X.

Et nunc inferno potitur Proserpina Regno.

Sic *Infernus Raptor* hoc loco. Lucanus, libro VI.

Stygii qua numina regni
Infernumq; nefas.

Virgilius *Iunoni inferna dictus sacer.* In Glossis Græcolatinis: Ἅδης *infernus*, quas Christiani hominis vel exinde docearis. Nisi si in illis *Inferus* scribendum putaveris ut in Glossario Latino Græco, *Inferus*, Ἅδης, & apud scriptores Elegantes. Petrus Chrysologus, Sermone. LXV *jam lege nostrâ vinctum, jam in Iure nostro manentem, infractis claustris Inferi, conatur eruere.* Cujus vice *Orcum* dicunt veteres Latini, ut PLautus, Lucretius &c. Ethnici verò etiam locum malè functis vita scivere in locis subterraneis paratum ad Pœnas, quem sanè indicant Sacræ Litteræ talem. Esaiæ XIV ὁ ᾅδης κάτωθεν ἐπικράνθη.

Amos Propheta, cap. IX. *Si descenderint usque ad infernum inde manus mea educet eos, si adscenderint usq; ad cœlum inde detraham eos.* Moyses, lib. IV. cap. XVI. *Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos descenderintq; viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.* Quia verò & suprà terram tale quid Scriptura nonnumquam loquitur, duo infernorum geminorum loca intelligi voluerunt expositores, de quibus videas Julianum Pomerium Prognosticorum lib. II. cap. V. VI. &c. Cum alijs quæ ex illa Rhapsodiâ huc pertinent. Sic *Inferna* dicuntur loca speciatim illa destinata pœnis damnatorum. Lucidus Presbyter: *Damno sensum illum qui dicit ignes & inferna non esse.* Infernus, Orcus sive Ἅδης pro ipsis Pœnis inferorum. Sæpè David Rex in Psalmis, Theodorus Abucaras Tractatu de Quinque Inimicis. Sed quod dixi infera illa loca etiam Nationibus nota fuisse, ubique litterarum patet, Auctor Aethnæ.

vates
Sub terris nigros noverunt carmine manet.

Et τὰ νέρθε Callimacho pœnæ ipsæ inferorum cum toto regno.

ὦ Χαρίδα, τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος.

1. RAPTORIS.] Propriè de Virginibus rapi, ut in libris Juris Romani, quippè quæ resistere non possunt, & nulla alia vi habent opus. Sic ferus Raptor Idem PLuto, Infrà lib. II. *stimulat communis in arma*

Virginitas, crimenque feri Raptoris acerbat.

1. AD FLATAQUE CURRU.] Temerata, attonita, perculsa. Nam a vi ignium supernorum, à pestilenti & vehemente quolibet spiritu *adflari* talia denotat Afflare fulminibus proprium fecit quod etiam quæ procul sunt leni, & tamen valenti, aura, ignis ille subtilissimus attingat Servius in Aeneidem. I.

Est fulmen quod terreat, est quod afflet.

Papinius lib. IX.

Fulminis haud citius radiis afflata cupressus
Combibit infestas & stirpe & vertice flammas.

Ab his venit usus ad sidera. Petronius: *animos juvenum ad magna surgentes pestilenti quodam sidere afflavit.* Julius Obsequens: *ipse Pompejus, afflatus sidere, interiit.* Immò quemvis calorem. Alcimus Avitus.

radit afflata calore
Aruit, & posito ramorum tegmine, truncus.

Per-

Perindè quod quem subita quadam vi percellit afflare dicimus. Valerius Maximus lib. VII. cap. V. *Metellum Consulatus repulsa adflavit.* Ut & venena, noxiâ quadam penetratione. Avienus.

Pestifero afflatu serpens vagus inquinat athram.

Columella, lib. VIII. cap. V. *cavendum ne à serpentibus afflentur.* Cum etiam pestilentiæ quodam velut flatu veniant. Unde Ovidius, lib. VII.

Pestiferis calidi spirarunt astibus Austri.

Unde πνεῦμα pro pestilenti ipso morbo accepit Artaxerxes Rex. Epistola ad Pætum.

μάσιξιν ἀξιῶ τὸ πάθος, ἄλωκε κατὰ τὸν ὄχλον, καὶ πολὺς ἄλυς πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν ἔχων.

Et tenuis quælibet res afflatui æquatur, ut Odor apud Papinium, lib II.

Ogygij si quando afflavit Iacchi
Dulcis odor.

Quo loco ineptit glossator priscus non aptè locutum esse ajens Papinium. *Afflari* etiam dicuntur qui inspirantur divinitus, quos θεοαύτυς Nonnus θεοφορυμένυς, & ἐμπνοίαν δαιμόνιον ἔχοντας. Lucianus appellat, qualem furorem sibi adflari Claudianus noster hoc Proœmio infrà loquitur: quod genus perculsorum hominum ab suis actionibus vacare, & Deum pro animâ habere scribit in Arcanis Ægyptiorum Jamblychus. Valerius Flaccus lib. II. de Vate.

facit ipsa verendam
Nam Deus, ex flatu non inscia gliscit anhelo.

Sic & Sacri Christianiq; homines, Spiritu Dei afflari dicuntur. Alcimus Avitus, lib. III.

Historiam cujus cœlesti numine Lucas
Tradidit afflatus.

Ut autem hìc à PLutone superos adflari dicit Claudianus, sic inferum Tisiphonen à Sole Valerius Flaccus lib. III.

trepidam Phaeton adflavit ab alto
Tisiphonem

Quod ex illo est Maronis, de homine defuncto.

Dixit, & afflatus vicino Sole, refugit.

Alecto loquitur priore nostri in Rufinum.

Iam cupio Stygiis invadere nubilus astra
Iam flatu violare diem.

Hoc enim nefas putabãt, functorum aliquem diem aspicere. Tragici in Hercule Furente, & alibi.

1. CURRU.] Quo vectus PLuto erupisse inferis credebatur. Papinius lib. VIII. persona Amphiarai.

fugiat ne tristis in antrum
Cerberus, aut nostros timeat Proserpina Currus.

Quod de Theseo omnino perperam intelligit Lutatij nomine Scholiastes, quem curru ad inferos venisse nullæ dicunt fabulæ.

2. TÆNARIO.] Infero. Tænarus Spartiatarum Promontorium, quo loco descensum ad inferos fingunt Poëtæ. Nam revera ibi specum nullam esse, & in congruum omnino figmentum, scribit Pausanias fine Laconicorum. Ovidius, lib IX.

Ad Styga Tænaria est ausus descendere portâ.

Seneca, Hercule Furente.

Densis ubi æquor Tænarus silvis premit,
Hic ora solvit Ditis invisi domus

Vide Suidam. Eadem se descendisse ad Inferos scribit Orphei nomine Poeta optimus, cujus Argonautica habemus.

Ἀλλὰ δέ σοι κατέλεξ᾽ ἅπερ εἴσιδον, ἠδ᾽ ἐνόησα,
Ταίναρον ἡνίκ᾽ ἔβην σκοτίην ὁδὸν ἄϊδος εἴσω,
Ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ.

 Est

Est hoc Poëtis decantatissimum. Vide Euripidem Hercule Furente. Virgilium, Georgico. IV. Papinium. II. Thebaid. Ovidium lib. X. Boethium de Cõsolat. Philos. lib. III. Carm. XII. Similis locus sive inferorum Porta in Specu Acherusio, de quo Xenophon Anabasi. VI. *Sidera* dicit *Diem, Solem, Lucem*, de cujus vocis usurpatione non satis omnibus perspecta suprà.

2. CALIGANTES.] Tenebrarum enim Regnum apud Inferos. Sæpè scriptura. Caligo est absentia Lucis, ut ait Evagrius Monachus in Sententiis. Lucis vero apud Inferos, nisi in Elysiis campis, nihil. *Caligo* Nox est. Cicero Arato.

Atq; aram tenui Caligo vestiet Vmbrâ.

Ut optimè legit eruditissimus Grotius. Albricus de Deorum Imaginibus, capite X. *Credebant enim antiqui omnes animas ad Inferos descendere, ibique cum PLutone in caligine perpetuâ manere.* Sic μέγα σκότος ibidem agnoscit Callimachus, verbis modò positis. Caligo, obtenebratio visus, aut densiores nebulæ. Higinus Fab. XIV. *ex his Lynceus sub terrâ quæq; latentia vidisse dicitur, neque ullâ caligine inhibeatur.* Eidem Higino duo memorantur principia unde cætera omnia Deorum millia fuerint prodita, *Caligo* & *Chaos*.

CALIGANTESQUE.] Meritò penes eum tenebræ qui est omnis Lucis consumtor, & cujus regni nemo renuntiavit umquam superis statum. Sic *atterria Proserpina* dicit Appulejus libro VI. Metamorph. *Nigrum Ditem* Silius Italicus, libro VIII. Punicorum.

Nigro fortè Iovi, cui tertia regna laborant,
Atque atri socia thalami. &c.

Quomodo & Papinius libro II. Sic hostem humani generis infelicissimum nigrum indigitant Christiani Scriptores. Sedulius libro III.

Quin etiam rabidas nigrorum depulit iras
Spirituum.

Idem. *Nec tantum hoc gaudete viri, quod Spiritus ater*
Subjacet

Juvencus, Libro II.

Occurrit miseram cui mentem Spiritus ater
Horrendâ opplebat lacerans virtute furoris.

Arator, Libro I.

hostesq; à sensibus atros
Projicit, ac nebulis larvalibus exuit artus.

Et in visionibus tali colore Dæmonas videre Viri Sancti. Zacharias Pontifex Vita Benedicti, ex Gregorio Magno, cap. IV. εἶδεν ὁ ἅγιος, καὶ ἰδοὺ νεανίσκος τις αἰθίοψ τῷ εἴδει κρατήσας τὸ πτερύγιον τοῦ ἱματίου τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ἐν τῇ προσευχῇ καρτερεῖν μὴ δυναμένου ἐλθεῖν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας.

Sic *nigros* dicebant mortuos. Servius Eclogâ. V. *Candidus, id est Deus, ut contrà mortuos nigros dicimus.* Ad quem vide non inamœna apud Martinum Roam libro VI. cap. XV. Singularium.

2. PROFUNDÆ.] Inferæ. Papinius, Thebaide. I.

sua dona profundo
Reddit habere Iovi

Lucanus, lib. I. *Ditisq; profundi*
Pallida regna petunt.

Statij locum de insatiabili perperam & hunc exponit Lutacius Placidus. Ipse Statius, lib. VIII. *vidi ipse profunda.*
Noctis iter:

3. JUNONIS.] Proserpinæ, quæ Inferorum Juno Silius lib. XIII.

conjux Iunonis Averna.

Virgilius. *Iunoni infernæ dictus sacer*, Sic Juppiter inferorum PLuto. Quo pertinet alter ex duobus Juppiter Xenocratis, quem ὕπατον & νέατον finxisse scribit Clemens Alexandrinus, lib. V. Stromatum. Arnobius libro II.

Iuppi-

Iuppiter tam supernus quam Stygius. Lutatius idem ad Librum IV. Thebaidos: *Pythagoras dicit duo esse Hemisphæria, quibus proprios Deos assignat, & facit superioris Regem Iovem & Reginam Iunonem; Inferioris Ditem esse Iovem inferum. Proserpinam Iunonem infernam: Et duas Veneres, unam supernam, & alteram Libitinam, & alios Deos binos constituit, Hecaten, sicut Ditem Iovem, ita & hanc Stygiam Iunonē.* Junonis illius thalami sunt ex Papinij ejusdem libr. IV. *Stygiaque severos Iunonis thalamos & mœsta cubilia cerno.*

3. AUDACI CANTU.] Quia de rebus divinis non citrà temeritatem loqui humanum os censetur, aut eas omninò homo contingere. Horatius.

Audax Iapeti genus.
Ignem fraude malâ gentibus intulit.

Sic Christiana mysteria decentaturus Sedulius lib.I.

nulliq; abolenda per ævum
Temporibus constant v[...]ntum signa tuarum,
Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
Vix animis committo meis.

Pagani verò exinde *audaces* tales narrationes dicere possint, quod studio mysteria eorum erant involuta ut timorem facerent auscultaturis. Demetrius Phalereus.

τὰ μυστήρια ἐν ἀλληγορίαις λέγεται πρὸς ἔκπληξιν καὶ φρίκην ὥσπερ ἐν ἀδύτῳ καὶ νυκτί.

3. PRODERE CANTU.] Sic edidit Claverius. At Scaliger *promere* Cui assentitur vulgus universum Belgarum gregis, habetque Noster, insuper, cum Aldinis & Camerti Collatis. Mihi illud Claverianum magis arrideat propter res minimè vulgares hac tractatione comprehendendas.

4. MENS CONGESTA.] In se ipsam, nullis adscitiriis, aut aliundè accersitis viribus; neque est insolens dictu, unam, tamen, licet virium inconclusarum, animam in sese adigi, ut oblita omnium externorum vacet sibi, & ita collecta & inspirata Deo efferat in vulgus quę concepit illa sui divina congestione. Hoc genus infiniti sapientissimiq; scriptores agnoscunt & prædicant, ut minimè omnium Claudiano ejus Gratia fuerit lis movenda ab ingenio ingenti Julij Scaligeri, sic *egredi* in vulgus animam, & in se regredi posse sapienrer scivit Jamblychus in Arcanis Aegyptiorum, cap. XIIX. Sic Plato retulit credere nonnullos Sapientum ab obitu ex corpore animam in se ipsam *colligi* & *redire*, in Phædone, & refert Ioannes Stobæus Eclogis Physicis Eodem pertinere existimo quod ab Sexto Empirico traditur animas non posse effluere, corpore licet deposito, sed in sese ipsis velut constipatas sursum versus excedere, ea enim utiq; est congestio.

λεπτομερεῖς οὖσαι, καὶ οὐχ ἧττον πυρώδεις ἢ πνευματώδεις αἱ ψυχαὶ εἰς τοὺς ἄνω μᾶλλον τόπους κουφοφοροῦσι, καὶ κατ' αὐτὰς διαμένουσι, καὶ οὐκ, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐπίκουρος, ἀπολυθεῖσαι τῶν σωμάτων, καπνοῦ δίκην σκίδνανται.

Ejusdem sententiæ est quod de dormiente scribit Nemesius, Christianus Philosophus, cujus aureolus liber de homine ob vocabuli affinitatem perperam Gregorio Nysseno alibi adscriptus est, jam Angelo Politiano olim contradicente.

ὅτι δὲ καὶ ἀσυγχύτως μένει δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ψυχὴν τρόπον τινὰ χωριζομένην ἐκ τοῦ σώματος ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ὥσπερ νεκρὸν αὐτὸ κεῖσθαι καταλείπουσαν, μόνον δὲ ἐξαδμίζουσαν αὐτὸ τῇ ζωῇ, ἵνα μὴ παντελῶς ἀπόληται, καθ' ἑαυτὴν ἐν τοῖς ὀνείροις ἐνεργεῖν, θεσπίζουσαν τὸ μᾶλλον καὶ τοῖς νοητοῖς πλησιάζουσαν.

Idemque magis appositè ad Claudianum:

ὡς ἡ ψυχὴ ποτὲ μὲν ἐν ἑαυτῇ ἐστιν ὅταν λογίζεται, ποτὲ ἐν τῷ νῷ ὅταν νοῇ.

Et PLanè ita PLotinus Enneade. IV. Libro VIII. cap. I. Sic *solidari animam* per Amorem dicit Claudianus Mamertus, ejus mysteriorum consultissimus, libro II. cap. V. *Apud se eam residere*, cum suis speculationibus vacat, Gulielmus Tyrius, Prologo Historiæ: *Occupatus enim circa plura animi motus interior ad discutienda diligentius singula solet debilior consurgere, & partitus tantam singulis non potest impendere diligentiam quantam totus apud se residens, uniformis, consuevit unicis & singularibus aptare studiis.* Sic intellectum se colligere, & ita vim suam perspicere. Antoninus Imperator libro II V. τῶν εἰς ἑαυτόν. *Tibi*, inquit, *quacumque visum fuerit horâ licet in te ipsum recedere; nusquam enim neque tranquillior nec majoris otij secessus homini datur, quam ad animum suum: cogita intellectum, cum semel seipsum collegerit, suamq; vim perspexerit, non permisceri Spiritui leniter aut asperè moto.* Et hanc collectionem agnoscunt etiam Christiani Mystæ, Thomas de Kempis, sanè eorum non postremus, libro I. de Imitat. Christi, cap. XII. *Quomodo potest ille diu in pace manere qui alienis curis se intermiscet, qui occasiones forinsecus quærit, qui parùm vel rarò se intrinsecus colligit.* Sic de Beato Antonio in ejus vita B. Athanasius.

οὔπω δὲ μῆνες ἓξ παρῆλθεν τοῦ θανάτου τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς παρερχόμενος εἰς τὸ κυριακὸν, καὶ συνάγων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἐλογίζετο περιπατῶν, πῶς οἱ μὲν ἀπόστολοι πάντα καταλίποντες ἠκολούθησαν τῷ σωτῆρι. Et τὴν γνώμην περὶ ἑαυτὴν εἴλειν Aristophanes pari sensu sive collectionis sive congestionis, eadem enim res est; Nubibus.

Μὴ νῦν περὶ σαυτὴν εἶλε τὴν γνώμην ἀεί,
ἀλλ' ἀποχάλα τὴν φροντίδ' ἐς τὸν ἀέρα.

Sic colligere sensus Hericus Altissiodorensis lib. VI. V. CCCIX.

Auribus explicitis, collectis sensibus, omnes
Indebant animo felicia dicta capaci.

Et cogere, libro II.

Prudentes assunto viri, sensuq; coacto
Expendant hujus caussas & censa negotij.

Contrudi mentem, crastius omnino, Lucretius, Libro IV.

Principiò somnus fit ubi, est distracta per artus
Vis animæ, partimque foràs ejecta recessit,
Et partim contrusa magis concessit in altum.

In se ipsum totum converti, velut non moratum obstacula carnis; Rogerius Capite II. de Contemtu Mundi: *Nihil*, inquit, *omninò ad beatam vitam acquirendam præstantius esse videtur quam velut clausis carnalibus sensibus, quantum fieri potest, extrà carnem mundum effectum; quempiam in seipsum converti, id est suos animos atque sensus constipari, alienumque effectum à mortalibus curis sibi & DEO loqui.* Quod esse intus in anima sua dicit Macarius Homilia XXX.

ἀλλὰ σὺ ὅταν ἀκούσῃς περὶ ἀδὰμ καὶ περὶ τοῦ τετραυματισμένου, καὶ τοῦ Λαζάρου, μὴ ἀπολύσῃς σοῦ τὸν νοῦν ὥσπερ εἰς ὄρη, ἀλλ' ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ σου γίγνου ὅτι καὶ σὺ τὰ αὐτὰ τραύματα καὶ τὴν αὐτὴν δυσωδίαν καὶ τὸ αὐτὸ σκότος φορεῖς.

Idem pariter loquitur Sermone XXXI.

ὅτι τὸ ἄκρως καλὸν ὁ θεός ἐστι. πρὸς ὃν ὀφείλεις συναγαγεῖν τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μηδὲν ἄλλο ἐννοεῖν.

Paritérq; ipsa Veritas Lucæ capite XXI.

ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Hoc est *redigite velut in thesaurum, & colligite*

ligite animas vestras. Sic contrà extrà se spargi anima perhibetur, quæ suæ dignitatis oblita intrinsecæ abit in diversa studia rerum Vanitati subditarum. Petrus Damianus Epist. de Institutione Monialis: *mox ut verba conferimus quadam paullatim lenocinia confabulationis adulterina surripiunt & omnem animi vigorem indecenter emolliunt, & severitatis robur in excussum risum & turpia joca dissolvunt: Hic est enim quod mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini Amoris exstinguitur.* Multa eodem pertinentia exstant apud doctissimum Scriptorem, Claudianum Mamertum, ut & PLotinum, Synesium, Jamblychum: Sed quis finis sit colligendi, cum rem ipsam Veritas demonstret, & tot testes sint pro ea, cum nec unus contra stet, nec conscientia sua non quemlibet convincat ex usu ipso & natura Animæ minime absurde sensisse hoc & locutum esse Claudianum, hominem doctissimum & tum Vigentis Philosophiæ, quæ ex PLatonica & Pythagorica, mista constabat, consultissimum, ut ex infinitis Poematum locis constat. Nec omittenda verò quæ in adolescenti Editione ad hunc locum diximus. Ea sic sonant. Non debebat hoc arguere inficetiarum vir maximus, aliter, quot in sacris litteris erunt quibus asseri possit ejus integritas? Est sane aliquid infinito proximum & ob id simile sui perpetuo, Anima humana; sed tamen velut cogi & arctius in se r[illegible]ere non nequit quando rerum divinarum aggreditur considerationem. Id qui quotidie experitur non relinquit sibi caussam dubitandi. Sic PLatonem ψυχὴν συνηθροισμένην αὐτὴν εἰς αὐτὴν dixisse notavit J. Brodæus. Idem PLato:

λογίζεται δὲ γε πȣ̃ τότε κάλλιστα ὅταν αὐτὴν τȣ́των μηδὲν παραλυπῇ, μήτε ἀκοὴ, μήτε ὄψις, μήτε ἀλγηδὼν, μήτε τις ἡδονὴ· ἀλλ' ὅτι μάλιστα αὐτὴ κατ' αὐτὴν γίγνηται.

Omnino pariter B. Lucas in Actis Apostolorum cap. XVIII.

συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς Ιȣδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησȣ̃ν. Sic Ipse Dominus Iesus, Lucæ XII. βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως ȣ̃ τελεσθῇ.

Sic è Prophanis Sapientibus Marcus Antoninus lib. IV.

ὅλον δὲ τȣ̃το ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν, ȣ̓δαμȣ̃ γὰρ ȣ̓́τε ἡσυχιώτερον, ȣ̓́τε ἀπραγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτȣ̃ ψυχὴν, μάλισθ' ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα εἰς ἃ ἐγκύψας ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται. Idem post pauca: ἀλλὰ τὰ σωματικά σοι ἄφετε· ἐπὶ ἐννοήσας ὅτι οὐκ ἐπιμίγνυται λείως καὶ ταχέως κινȣμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ, καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξȣσίαν. Idem libro VIII. Μέμνησο ὅτι ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ, μὴ ποιȣ̃ντι ὃ μὴ θέλει, κἂν ἀλόγως παρατάξεται.

Cicero, lib. IV. Tusc. Quæstionum. *Quid est seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes in suum locum cogere.* Seneca, Epistola IX. *Qualis est Iovis* (animus) *cum resoluto mundo, & Diis in unum confusis, paullisper cessante natura, acquiescit sibi, cogitationibus suis traditus, tale quiddam sapiens facit, in se reconditur, secum est, &c.* Boethius de Consol. lib. III. cap. II. *Tum defixo paululum visu, & velut in angustam sua sedem mentis recepta, sic cœpit.* Quæ omnia illam congestionem nostri tam luculenter probant, ut ipsam oculis animorum velut spectandam ingerant. Tale prorsus etiam est quod PLautus dicit *cogere animum consilij comminiscendi in pectus*, & quod à *cogendo* sive *constipando* cogitationem nostras nobis nuncupatas scribit, Lib. V. de LL. Marcus Varro, quibus similia legere habes apud Philippum Presbyterum Commentario in cap. XV. Hiobi.

4. CRESSVS REMOVETE PROFANI.]

NI.] *Profani* perhibentur cujusq; rei ignari, aversi ab ea, & indigni. Minut. Fel. de inscitis & indoctis: *studiorum rudes, litterarum profanos, expertes artium, &c.* Hos tales arcebant rebus sacris, ut auctoritatem earum facerent majorem, & relligionem jam acceptam animis augerent veneratione, non admissis, nisi qui videbantur cultu irremisso digniores. Vnde Horatius.

Odi profanum vulgus, & arceo.

Vide quæ collegerunt B. Brissonius lib. I. de Formulis, Petrus Gregorius Syntagmate Juris lib. XXXI. cap. VIII. Sic exclamat Orpheus. de Deo Sermonem habiturus.

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐςὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις
Πᾶσιν ὁμῶς, σὺ δ' ἄκυε φαεσφόρε ἔκγονε μήνης
Μυσαῖε

Quos versus ingenti usu habuerunt scriptores antiqui, citantur enim à Clemente Alexandrino, Justino Martyre, Cyrillo, Eusebio, aliis. Sic Callimachus Apollinis sacris committendis proclamat.

ἑκὰς ἑκὰς ὅςις ἀλιτρός.

Præcipuè Cereris sacris, & Eleusiniis, quorum hic res vertitur talia proclamabantur, nempe mysterii reconditioribus omni fere cætera superstitione: Cujus proclamationis Formulam ad tria postea hominum genera sive tres Sectas adactam fuisse, Atheos nimirum, Epicuræos & Christianos, eleganter ex Luciano notat ad Capitolinum præstantissimus Casaubonus. Ad hanc superstitionem pertinet, quod nonnullis gentibus consuetudo fuit reis quorumcunque criminum sacris gentilibus interdicere. Nicolaus Damascenus de Cerceris.

Κηρύττεται τοὺς ἀδικήσαντας ὁτιοῦν τῶν ἱερῶν ἀπείργεσιν.

Sic apud Christianos sacra mysteria decentaturus exclamat Nazianzenus.

ἀλλ' ἀπὸ τῆλε
Φεύγετε ὅςις ἀλιτρὸς, ἐμὸς λόγος ἢ καθαρεῖσιν
Ἠὲ καθαιρομένοισιν ὃ δ' ἔρχεται, οἱ δὲ βέβηλοι
ὡς θῆρες, χριςοῖο κατ' ὄρεος ἀκροτόμοιο
Λαμπομένου, Μωσῆι νόμον τ' ἐνὶ πλαξὶ γράφοντος
Αὐτίκα ῥογνυμένοισιν ὑπὸ σκοπέλοισι δαμεῖεν.

Et ab hac interdictione ortum existimo, quod qui templa petebant, cavebant ne qua profana re inquinarentur ante eorum ingressum. Gregorius Thaumaturgus Panegyrico Origenis:

οὐδὲ γὰρ τοὺς τοῖς ναοῖς προσιόντας εὐσεβείας εἶναι οἴονται ἐφάπτεσθαί τινος ὅλως τῶν βεβήλων.

Hunc autem, ut dictum, morem arcendi peregrinos aut profanos à sacris habebant scriptores ad res quaslibet scitiores, ut de Carminibus suis eos profligat Horatius, & à Medicinæ mysteriis pariter Hippocrates. Alexander Trallianus, lib. X.

ἀλλὰ παρακαλῶ ὑμᾶς μὴ πρὸς τοὺς τυχόντας ἐμφαίνειν τὰ τοιαῦτα πρὸς δὲ τοὺς φιλαρέτους, καὶ τὰ τοιαῦτα δυναμένους φυλάττειν· ὅθεν καὶ ὁ θειότατος ἰδὼν Ἱπποκράτης παρακελεύεται λέγων, τὰ δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις.

5. JAM FUROR.] Adflatum, perculsum, inspirationem, dicit; quales adfectant, sæpe etiam adipiscuntur, Poetæ, & omnibus sacris adsimulabantur à Vatibus, idque genus veterum Fatuis hominibus. Furor autem Poeticus est ἐνθουσιασμὸς ille divinus quo cœlitus adflata natio scribentium carmina de potestate sua exit, & furentis animi, ut loquitur Petronius, gerit speciem. PLato in Ione.

οὕτω

ὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτὴ, διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τούτων ἄλλων ἐνθουσιαζόντων, ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται, πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα. Lucianus, περὶ θυσιῶν. παρακαλέσαντες τὰς Μούσας συνῳδοὺς ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπῶν, ὑφ' ὧν δὴ ἔνθεοι γινόμενοι, ὡς τὸ εἰκὸς, ᾄδουσιν. Orpheus Argonauticis.

> Νῦν δ' ἐπεὶ ἀερόφοιτος ἀπέπτατο
> δήϊος οἶστρος.

Quo abeunte nihil se sufferri cantaturum putat, quæ Neronis locutio utique etiam ex hoc tali sacro furore est interpretanda, ut monebimus alibi. Petronius præcipit legitimæ Poeseos studioso: *Præcipitandus est liber spiritus, ut furentis animi vaticinatio appareat.* Papinius lib. XII. qui alibi sæpe talem furorem & adflatum in ore habet.

> *Vix novus ista furor, rediensque implesset*
> *Apollo.*

Impetum, quia videlicet præcipitatur velut mens, appellat Ovidius, lib. I. Fastorum, de toto genere loquens.

> *Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,*
> *Impetus hic sacra semina mentis habet.*

De eodem, Idem in Obitum Tibulli.

> *Sunt etiam qui nos numen habere putant.*

Videlicet quia præcordia, quod noster de se ait, totum Apollinem conceperunt. In tali ἐνθουσιασμῷ constituti Hesiodus & alii Antiquissimi Musarum illi mystæ, à Musis sua se carmina accipere commenti sunt. Vide Lucianum Διαλέξει πρὸς Ἡσίοδον. De Numine illo pulcrè Cicero pro Archia: *Poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi quodam divino spiritu afflari: quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat Poetas, quod quasi Deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.* PLato Apologia.

ἔγνων οὖν αὖ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις, καὶ οἱ χρησμῳδοί.

Doctrinam enim omnem se vincere, & inspirari divino subsidio animum jactant Vates illi Musici, cum scribunt sua carmina, quæ laus tamen ad alios etiam Scriptores, non adstrictos numeris, transfertur. Hippocrates Epistola de Democrito Philosopho:

ἐπεὶ δὲ ἐπλησίαζον ἔτυχε τότε ἐπελθὸν αὐτῷ ὅ τι δήποτε γράφειν ἐνθουσιωδῶς, καὶ μεθ' ὁρμῆς, εἰσῄειν οὖν περιμένων αὐτῷ τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσιος.

Dum nimirum adflatus ille paullum respirare hominem pateretur. Talem hunc adflatum etiam Oratoribus legitimis adscribit Dionysius Longinus, dum ineptioribus, Amphicrati, Hegesiæ, Matridi, demit, optimus talium Censor. cap. II. περὶ ὕψους.

πάσχει μὲν Ἀμφικράτης, inquit, τοιοῦτον, καὶ Ἡγησίας, καὶ Ματρίδος, πολλάκις γὰρ ἐνθουσιᾶν ἑαυτοῖς δοκοῦντες, οὐ βακχεύουσιν, ἀλλὰ παίζουσιν.

Quod sane plerisque nostro ævo vatibus, quorum plus est quam Armeniæ muscarum, usu venire res ipsa contestatur. Inepti illi autem vates prisci, qui oracula edebant carminibus, fingebant aut patiebantur talem adflatum, ut plane ex seipsis raperentur, quod non accidisse Prophetis Dei, ad demonstrandum illusionem in illis Dæmonum, probant Christiani Doctores. Vide Oecumenium in Epistolam II. B. Petri, cap. I.

ὅτι οὐκ ἐξιστάμενοι οἱ προφῆται ἐχρησμῴδουν, δῆλον, &c.

Poetæ autem adflatum hunc videntur ea ratione maximè probasse, quod uberem & velut divinitus indultam fingendi licentiam eo sibi

sibi adsciverint, non invito vulgo æstimationi eorum subscribente. Julianus Oratione I. in Constantium.

ἔστι γὰρ οὐκ ἄδηλον τοῦθ' ὅτι τοῖς μὲν ποιηταῖς Μοῦσαι καὶ τὸ δοκεῖν ἐκεῖθεν ἐπιπνεομένους τὴν ποίησιν γράφειν ἄφθονον παρέχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ πλάσματος.

Quibus peculiari velut inspirationi debitis, opponit mox artificiosam Rhetorum eloquentiam.

τοῖς δὲ ῥήτορσι δὲ ἡ τέχνη τὴν ἴσην παρέχει ἄδειαν τὸ μὲν πλάττειν ἀφελομένη, τὸ κολακεύειν δὲ οὐδαμῶς ἀπαγορεύσασα.

Estque velut exhilarans mentem Poetis ebrietatis divinæ species, qua emoti illa sordida quiete, & paupere quodam mentis pastu, procedunt in liberiores epulas, & Choreas velut ingrediuntur cœlestes, animo sese ipsum exsultationibus suis vix capiente, qua de re pulcre Seneca cap. VII. libri de Tranquillitate: *animus aliquando in exsultationem libertatemque extrahendus, tristisque sobrietas removenda paullisper. Nam sive Græco Poetæ credimus, aliquando & insanire jucundum est, sive PLatoni frustrà Poeticas fores compos sui pepulit, sive Aristoteli, nullum magnum ingenium sive mixtura dementia fuit. Non potest grande aliquid & suprà cæteros loqui, nisi mota mens. Cum vulgaria & solita contemsit, instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc demum aliquid cecinit grandius ore mortali. Non potest sublime quicquam inq; arduo positum, contingere, quamdiu apud se est. Desciscat oportet à solito & efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat suum, eoq; ferat, quo per se ipsum timuisset escendere.* Sic miracula perhibebant ea omnia, quæ tali mentem vesania concitati videbant, non secus atque Bacchi flore isti solent. Paulinus Benedictus Petrocorius lib I. de Vita Martini, ubi totum ambitum non inepte describit.

modo si veterum recolamus carmina vatum,
Cum subito attonitos quaterent miracula sensus,
Clamaret miserum vecors insania Phœbum,
Nec fineret falsas saltim requiescere Musas,
Delfica mentito quaterentur Apolline templa,
Cunctaque surdarum raperetur turba sororum,
Excita uti totum complerent monstra Furorem.

Ita enim legenda postrema hæc ejus auctoris verba. Furor autem iste genuina habebatur Poesis. præ cujus virtute procul mendicaret velut & frivola agere videretur, quæcunque etiam Doctrina aut Institutio tale quid promittere præsumebat. Aristides PLatonica Prima:

τρίτη δὲ ἀπὸ Μουσῶν κατοχή τε καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν καὶ ἄβατον ψυχὴν ἐγείρουσα κἀναβακχεύουσα κατά τε ᾠδὰς καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγιγνομένους παιδεύει, ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη.

Id quod ex Democriti doctrina producit Horatius, Arte Poetica.

Ingenium manu quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone Poetas
Democritus

Hunc furorem non *dictare* jam carmina, sed *eructare* Poetis, cum impetu præcipitata ajebant, ut divinior omni cura virtus, elaboraret intus, modo expellenda, à qua longe absit omnis doctrina. Dionysius Longinus, capite XXX. de Erotosthenis arte longe concedente tali Spiritui Archilochio.

ὁ δὲ Ἐρατοσθένης ἐν τῇ Ἠριγόνῃ, διὰ πάντων

των

τῶν γὰρ ἀμώμητον τὸ ποιημάτιον, Ἀρχιλόχου πολλὰ καὶ ἀνοικονόμητα παρασύροντος, κἀκεῖνα τῆς ἐκβολῆς τοῦ δαιμονίου πνεύματος ὁρμῇ, ἣν ὑπὸ νόμον τάξαι δύσκολον. Quia videlicet res divina non patitur restrictiones Disciplinarum. Distinguitur autem hic furor re & vocabulo addito ab aliis; Re, quia ad carmina tantum, utilesque instructiones vitæ, laudes virtutum, vituperia vitiorum dari censetur, quibus sane tota constat antiqua Poesis. Vocabulo autē Protreptrici, quod exigat & instiget vi sua metra in numeros, quibus utitur præ cæteris omnibus facultatibus Poetica. Cælius Aurel Tardarum lib. I. cap. V. *PLato in Phædro duplicem furorem dixit; unum fieri mentis int. nti ne, ex corporis caussa vel origine: alterum divinum, sive immissum, ejusque Apollinem inspiratorem esse, atque nunc vocari divinati nem; ab antiquis vero appellatum furorem. Magna Græcorum vetustas Manian appellabat, quæ nunc Mantice dicta est. Idem alium inquit ex Libero Patre fieri, alium ex Amore; eum appellavit Eroticum. Alium ex Musis, quem appellavit Protrepticum, quod ad carmen instigare videatur. Omne autem hoc genus non aliter fieri Iamblychus scribit,* quam ut Dæmonia extractis animabus de Corporibus hominum, ipsi vicem earum ea intrent, & ita aliis impotenria, eloquantur; qua re etiam improbarunt totum Christiani scriptores, oriundum scilicet ab Spiritibus Saluti humanæ infensissimis. Cyprianus de Vanitate Idolorum: *Spiritus insinceri & vagi, qui posteaquam terrenis vitiis immersi sunt, & a vigore cœlesti terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere. Hos & Poetæ dæmonas norunt, & Socrates instrui se & regi ad arbitrium dæmonis prædicabat. Hi spiritus sub statuis atque imaginibus consecratis delitescunt, hi adflatu suo vatum pectora inspirant, fibras extorum animant, avium volatus gubernant, &c.* Paullinus lib IV. Martin. furiosa vatum pectora eo sensu per convitium vocat, quam ipsi laudem sibi ducunt *vesana loquentes Dementes rapiant furiosa ad pectora Musas Nos Martinus agat* Vide Auctorē Carminis quod Claudiano Mamerto adscribitur. Paullinum Nolanum Epistolis ad Ausonium. Quamlibet Cyprianus de Fatidicis potius loquatur furoribus; quos & ipsos tamen adsciscere sibi volunt Poetæ; & ipso illo suo Peculiari mirifica Idolorū monstra commenti, quibus terrarum orbem in ridiculas superstitiones redegerant, dum inepti & maligni Spiritus Deos professi, incestis, adulteriis, parricidiis, & nullo non criminum genere in dignos ipsis cultus, cæcam & sub velo latentem, humanitatem, compulerunt; donec statuto tempore exorta repente Veritas, & sacra ipsa profana abolevit, & Poesin meliori adflatu in ejus transtulit præconia, cujus consilio est homo Dei ipsius Creatoris sui Præco & Poeta, & quam ordietur orsusque est isthic Laudationem ejus, continuabit illic in sempiternam suam Beatitudinem.

5. HUMANOS SENSUS.] Nihil enim horum relinqui in adflatorum pectoribus videri volebant, sane sis, Jamblychi illo scito, animæ cesserunt Dæmonibus. Lucanus, libro V.

artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit
Pectore

Sic vero genere inspirationis, prorsus igniri, & in flammas quasdam transdari mētes Christiani Scriptores ajunt, docti nimirum exemplo Apostolorum. Dorotheus, Doctrina. XXII. quem enarramus alibi.

6. TOTUM SPIRANT PRÆCORDIA PHOEBUM.] A Phœbo incitari se & compelli ad eructanda velut carmina, & iter Poeticum ingrediendum dicunt Vates. Joannes Gazæus, in Tabula Universi.

αὐτὰρ Ἀπόλλων

Ἀμφιπεριπλήγδην δολιχῷ σκιρτή-
ματι μυθῶν
Εἰς πόλιν ἀστερόνωπον ἀκοντίζει με
διώκων.
Καὶ φρενὶ βακχεύειν σοφίης ἐνσό-
φρονι παλμῷ
Φοῖβος ἐποτρύνων οὐ παύεται, ὄφρα
χορεύων
Οὐρανίην πάγκοσμον ἀνυμνήσαιμι
γενέθλην.

Totum dicit Claudianus ad magnificentiam carminis & Operis majestatem respiciens; Spiritus enim nunc totus, nunc tota mente capi dicitur, nunc magnus, nunc major, secundum Operis præsentis effectum. Sulpitius Severus de Vita Martini. cap. V. *Martinus flens ac ejulans accurrit, tum vero Sanctum Spiritum tota mente concipiens, egredi cellam, in qua corpus jacebat, ceteros jubet, &c.* Nazianzenus.

Πνεῦμα θεοῦ, σὺ δ' ἔμοιγε νόον καὶ
γλῶσσαν ἐγείροις
Ἀτρεκίης σάλπιγγα ἐρίβρομον, ὥς κεν
ἅπαντες
Τέρπωνται κατὰ θυμὸν, ὅλῃ θεότητι
μιγέντες.

Avienus Periegesi Dionysiana.

Carmine nunc Asiam formet stilus: in-
cute doctam
Phœbe, Chelyn, totis Helicon inspiret ab
antris:
Maxima pars Orbis memorabitur

Gunterus, lib. III.

vix hac stimulatus Apolline toto
Vel Maro vel magnus verbis æquaret Ho-
merus.

Claudianus, lib. IV. de Laudibus Stiliconis. v. DXCVIII.

Quis Musis ipsoque licet Paane recepto
Enarrare queat

Columella, lib. X. de Cultu Hortorum.

Ista canant majore Deo, quem Delphica
laurus
Impulit

Id de se non injuria gloriatus est Julius Cæsar Scaliger, licet forte in talia pronior, ut & ipso impetu quam cura carmini.

Ἰοῦ ἢ Σκαλανῶν θείων γένος, ἔργος
Ἄρχος,
Φοῖβον ὅλον κατέχων στήθεσι, παῖγμα
τύχης.

Sic habitari pectora à diis suis dicebant. Silius libro XV.

magnoque habitata Gradivo
Pectora

Nec mirum cum suo oblivisci prorsus. & Dæmonem pro anima habere adflatos vates scribat Jamblychus, quod ei Caput est XXV. libri de Mysteriis, ut is hodie defloratus circumfertur. Sic Paulum habuisse in corde loquentem Christum dicit Nilus lib. I. de Primatu Papæ.

PRÆCORDIA.] Alludere videtur inspiratam vatem Maronis.

Bacchatur Vates magnum si pectore pos-
set
Excussisse Deum, tanto magis ille fati-
gat
Os rabidum, fera corda domans

7. DELUBRA.] Fana Pagana hoc titulo præcipuè signantur. Chrysologus. Sermone LI. *tota dæmonum potestas antiquis & veternosis suis sedibus gemens & tremens & ejulans effugatur. Commutantur in Ecclesias Delubra, in altaria vertuntur aræ, pecorum victimæ in vivam cordis hostiam transferuntur, &c.*

7. MOVERI SEDIBUS.] Quo genere majestatem suis nugis faciebant impuri Spiritus. Paullinus Benedictus versibus suprà adscriptis.

Delfica mentito quaterentur Apolline
templa.

Lucanus lib. V. ubi falso simulat adflari Phæmonoe.

nulloque horrore comarum
Excussa laurus, immotaq; culmina tem-
pli.

Apol-

Apollonius, Argon. II. de Adventu Apollinis.

ἡ δ' ὑπὸ ποσσὶ
σείετο νῆσος ὅλη

De Eodem Ovidius, libro XV.

Et locus & laurus, & quas habet ipse, pharetra
Intremuere simul

Idem Libro IV.

Tecta repente quati, pinguesq; ardere videntur
Lãpades, & rutilis collucent ignibus ædes.

Quintus Smyrnæus, libro III.

ἐκ δ' οἱ ὄσσων
Πῦρ ἄμοτον μάρμαιρε ποσὶν δ' ὑπεκείνετο γαῖα.

Et Callimachus pede ipsum Apollinem quatere dicit Templa.

οἷον ὁ τὠπόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὅρπηξ,
Οἷα δ' ὅλον τὸ μέλαθρον, ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρὸς
καὶ δή πυ τὰ θύρετρα καλῷ ποδὶ Φοῖβος ἀράσσει.

8. CLARAM DISPERGERE CVLMINA LVCEM.] Inepte hæc aliter quàm de Dei luce totum templum implente intelligantur, cum ipse doceat sequentibus verbis *Adventum testata Dei* Sic autem lucem insuetam comitari adventum Deorum sciscebant. Theocritus Herculisco.

Καὶ τότ' ἄρ' ἐξέγροντο, φάος δ' ἀνὰ οἶκον ἐτύχθη
Ἀλκμήνας φίλα τέκνα, Διὸς νοέοντος ἅπαντα.

Ovidius lib. IV. Adventu Bacchi.

Tecta repente quati, pingues ardere videntur.
Lãpades, & rutilis collucent ignibus ædes.

PLautus de Adventu Jovis, Amphitruone.

Ædes tota consulgebant tua, quasi essent aureæ.

Nonnus lib. VII. Jove ad Semelen veniente.

Καὶ θάλαμος περόωντι ἐλάμπετο, καὶ πυρὸς ἀτμῷ
Ἰσμηνὸς σπλάγχιζεν, ὅλη δ' ἀμαρύσσετο Θήβη.

Inscitì qui lectionem mutant Claudiano.

9. DEI.] Non nominat quem, cum in genere omnes ita venire soliti fingantur. Sic Ovidius, Jovis verbis.

Signa dedi venisse Deum, vulgusq; precari Cœperat

Intelligas de Apolline. Apollo enim & Sol & Liber, idem Deus, vide Macrobium & Servium multis, Sole autem nihil junctius ut & Libero ipso, Cereri. Deum unum pro quovis dicit Testimonio Animæ, locutione vulgi. Vide Tertullianum de Test. Anim.

9. CECROPIDUM.] Atheniensium. Non enim procul Eleusis ab Athenis. Vide Strabonem libro IX. alios præcipuè Pausaniam, qui de Sacris Eleusiniis quædam memoriæ traditurum, absterritum se dicit somnio. Eleusinia autem mysteria in honorem Cereris & Proserpinæ quotannis celebrabantur. Vide doctissimas Notas Dion. Petavii ad Orationem XII. Themistii.

10. SANCTASQUE FACES.] Nam ad faces jactatas mysteria Eleusinia obibantur. Lactantius, lib. I. cap. XXI. *Sacra vero Cereris Eleusinia non sunt dissimilia, nam sicut ibi Osiris planctu matris inquiritur, ita hic ad incestum patrui matrimonium rapta Proserpina, quam quia facibus ex Aetna vertice accensis in Sicilia quæsisse Ceres dicitur, idcirco sacra ejus ardentium tadarum jactatione celebrantur.* Procurrebant autem simul, &, faces coruscabant. Papinius IV. Silo.

Tuque Actæa Ceres, cursu cui semper anhelo
Votivã taciti quassamus lampada mystæ.

Sen. Hippol. *Iactaretacitis conscius sacru faces*
De institutione Thesmophoriorum Eleusi, utque id oppidum conditum vide Lutatium ad II. Thebaidem. v. CLXXXI. Erant sacra ipsa *Majora*, omnibus initiatis communia, *Minora* paucis mystis nota, ut testis PLutarchus

Demetrio; Cætera longis logis alibi prosequimur. Erat Templum ipsum inibi Cereris castello inclusum,& munitum non incuriose. Livius lib.XXXI. *Philippus Rex, Eleusinem profectus, spe improviso templi castellique, quod & imminet & circumdatum est templo, capiendi, cum haudquaquam neglectas custodias animadvertisset, omisit inceptum.*

12. ANGUES TRIPTOLEMI STRIDUNT.] Quos illi munerata erat Ceres. Vide Mythologos, non enim quisquam à nobis, puto, fabularum recensiones exspectat. Triptolemum Inferorum Judicibus adscribit Plato, Apologia Socratis; ejus satio Proverbium est apud Pætum Epistola ad Artaxerxem Regem de Hippocrate licet fictitia, antiqua tamen.

καθαίρει δ' οὐ θηρίων μὲν γένος, θηριωδῶς δὲ σωμάτων καὶ ἀγρίων πολλὴν γῆν καὶ θάλασσαν διασπείρων πανταχοῦ ὥσπερ ὁ τριπτόλεμος τὰ τῆς Δημητρὸς σπέρματα, τὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ βοηθήματα.

13. LAPSUQUE SERENO.] Placido, Clemente. Tales enim finguntur Dracones qui Deos vehunt. Serenus, ad Æsculapium.

> *Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,*
> *Tarpeias arces atq; inclita templa petisti.*

Quare nec sonum carminis mutare concedimus Julio Scaligero. *Serenus* a clementem, placidum, blandum, denotat, Silius lib.XIV.

> *Hieron tractare sereno*
> *Imperio vulgus pollens*

Hinc factum ut pro cœlo pacato & clementi. *Serenū* absolute dictitetur, Martianus Capella lib I. *Alia etiam, quæ fuerat ex argenti materia, praferebat serena fulgentia, & vernantis cœli temperie renidebat* Sic *Serena noctes* opponuntur turbidis à Lucretio, libro I.

> *Sed tua me virtus tamē, & sperata Voluptas,*
> *Suavis amicitiæ quemvis perferre laborem*
> *Suadet, & inducit noctes vigilare serenas.*

Vbi scilicet blandissimus sopor aliequin, nec interruptus pugnantibus ventis, aut ullo turbine tempestuosi aeris aut cœli. Sic Fulgentius Mythologiarum I.

> *Humor algens, quem serenis*
> *Astra sudant noctibus.*

Qua interpretatione subvenire poteris in ea laboranti doctissimo & disertissimo Mureto libro XVIII. Variarum cap.XIII.

14. ROSEAS.] A colore & placiditate. Incessit epitheton Scaliger; verum non quosvis, sed Cereris, sed ejusdem salutare numen vehentes,& omnibus gratiosissimum ejus amasium, Dracones hoc insignivetit,& ea quidem parte quæ revera talis est, fingiturque optime, nos Censorem non moramur. *Rosea* vero *lux* omnis grati ruboris, cujus coloris alii tituli sanguineum aut terribile aliquid simul inferunt. Sic de Sole, Paneg. Probini.

> *elato surgant temone jugales*
> *Efflantes roseum frenis spumantibus ignē.*

Varro Attacinus, de Luna. *speculoq; rosanti*

> *Fraternas reparat per cœlum libera flammas.*

Sic Auroræ gratividissimum fulgur non alio frequentius titulo à Poetis Græcis insignitur, Martianus Capella.

> *Et jam tunc roseo subtexere sidera peplo*
> *Cœperat Ambrosium promens, Aurora, ruborem.*

14. CRISTAS.] Poetas aiunt cristas de sua illa notissima liberalitate affinxisse draconibus, cum nullæ iis sint probatæ testimonio Jubæ Regis. Poetis accedit hac in re Cornificius, qui lib. IV. ad Herennium *jubatum Draconem* nescio quem ferum circumvolitantem vocat. Sed & qui ipsi Orientis partium peregrini fuere, cristatos Dracones esse testantur, inter quos ita scripsit ante hos Quadringentos amplius annos Jacobus Vitriacus, libro I. cap. LXXXIX. *Inter omnes serpentes maximus est Draco, qui abstractus a spelunca sua quandoque super aerem fertur. Est autem cristatus, ore parvo, & strictu arteriarum fistulis, quibus spiritum attrahit, & linguā exerit, dentibus verò non nocet, &c.* Has a. cristas supra & infra os habere Dracones, alii testantur Ælianus Histor. Animal. lib.X. cap. XXV. κάτεισι δὲ ἀπὸ τῆς ὑπήνης αὐτοῖς γένειον, ὡς εἰκάσαι τοῖς τῶν δεγρών.

δρακόντων αὐτό. At mares eorumdem tantum cristatos, auctor est idem l. XI. C. XXVI.

ἔχει γοῦν ὁ μὲν δράκων ὁ ἄρρην τὸν λόφον, καὶ τὴν ὑπήνην δασεῖαν.

Anguis jubati meminit Livius lib. XLI. citante Prisciano, libro IV. Imitatione verò roseatum harum cristarum *roseos Dracones* ipsos dixit Auctor Carminis de Aerumnis Cereris, quem Alanum puto.

frigus aquarum
Captabant rosei, vicinâ valle, Dracones.

Et pariter Scriptura: Victorinus Martyr in Apocalypsi. *Ex quibus erat Christus carnem sumturus, Draco roseus, stans & exspectans, &c.* Et quid mirum tam benigne de Draconibus loqui, Claudianum, cum fuerint qui cultu digni habiti, ut ἀγαθοδαίμονες in delicijs habiti Alagabalo, auctore Lampridio.

15. HECATE TERNIS VARIATA FIGURIS] Tria enim Numina hoc solo comprehenduntur, quod eleganter enarravit Prudentius libro I. in Symm.

Deniq; cum Luna est, sublustri splendet amictu,
Cum succincta jacit calamos, Latonia virgo est.
Cum subnixa sedet solio, PLutonia cōjux.

Quos versus perperàm Higini Astronomico Poetico vulgatis Editionibus inferciūt. Virgil. *tria virginis ora Dianæ.* Ovidius.

Per triplices vultus arcanaque sacra Dianæ.

Minutius Felix. *Trivia ternis capitibus & multimammiis horrifica.*

Silius lib. I. *nigra triformi Hostia mactatur Divæ.*

Valerius Flaccus lib. I. Argonaut.

Tergeminam tum placat heram, Stygiasq; supremo
Obsecrat igne domos.

Statius: *Si te tergeminis perhibent variare figuris.* Ausonius.

Idyll. XI. *Tergeminamq; Hecaten, tria viriginis ora Dianæ.*

Lucanus lib. VI. *Exoritur* autem Hecate, quia illa ductrix rerum infernalium, Papin. lib. IV.

ipse etiam, melior cum sanguis, opertas
Inspexi sedes Hecate ducente, priusquam
Obruit ora Deus.

Et Chaldæorum relligione illa ductrix Animarum Ordinum. Michael Psellus Commentario in Oracula Chaldaica:

τὴν ἑκάτην οἱ χαλδαῖοι θεὸν ὁρίζονται μεσαιτάτην ἄγουσαν τάξιν, καὶ οἷον κέντρον ἔχουσαν τῶν ὅλων δυνάμεων. καὶ ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς αὐτῆς μέρεσι τιθέασι τὴν πηγὴν τῶν ψυχῶν, ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς τὴν πηγὴν τῶν ἀρετῶν. καὶ φασὶν ὅτι μὲν πηγὴ τῶν ψυχῶν ἑτοιμός ἐστιν εἰς τὰς ἀπογεννήσεις, ἡ δὲ πηγὴ τῶν ἀρετῶν ἐν ὅροις μένει ἔνδον τῆς ἰδίας οὐσίας, καὶ οἷον παρθένος ἐστὶ καὶ ἀμιγής, τὸ στάσιμον τοῦτο καὶ ἀκίνητον ἀπὸ τῆς τῶν ἀμειλίκτων λαβοῦσα δυνάμεως, καὶ ζωστῆρι κοσμηθεῖσα παρθενικῷ.

16. EXORITUR.] Subitam præsentiam indicat. Q. Catulus.

Constiteram exorientem auroram forte salutans,
Cum subitò à lævâ Roscius exoritur.

Statius. XVII. Conf. Domitiani.

16. LENISQUE SIMUL.] Hoc est clemens, favens. Horatius ad Faunum.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines & aprica rura
Lenis incedas, abeasq; par : is
Aequus alumnis.

Alij libri habent. *lætusq;* Quod frequens Baccho accedit datori lætitiæ, ut Poetæ nominatur. *Lætus* autem, quod faciat lætos, ut alibi fingitur furens, quia faciat furentes, quo nomine & hic producitur. Scholiastes Thucydidis lib. IV.

τὸν Διόνυσον φασὶ μαινόμενον, οὐχ ὅτι αὐτὸς μαίνεται, ἀλλ' ὅτι ποιεῖ μαίνεσθαι.

Eleganter læti Bacchi figuram exprimit Avienus Periegesi, qui cum nato eo comtum universum omne dicit, his luculentis versibus:

Vera fides illic femori sub imagine partus
Disrupisse Iovem penetralia, proderet ortus
Vt sacer, ætherea fulgentem fronte, Lyæũ,
Nascenti Baccho risit Pater; undique fulsit
Cœlicolum sedes, convexaque pura tetendit
Festa dies, tellus extendit dives adores,
Villosum subitis tumuit pecus incrementis.
Ver habuere suum nova gramina, flore frequenti
Pinxit terra sinus, ac Nymphis unda cucurrit,
Largior; internis etiam procul undiq; ab oris
Ales, amica Deo, largum congessit amomum:
Extemplò Liber subnectit nebride pectus,
Effusasque comas hedera ligat, inde virenteis
Attollit thyrsos & blandi luminis igne
Os hilarat, totaque celer diffunditur æthrâ.

Ecce datorem Lætitiæ. θεὸν φιλοπαίγμονα, καὶ φιλογέλωτα καὶ χαριτοδότην vocat Cæsaribus Julianus, nos tamen à recepta hic Lectione nihil prorsus mutamus.

16. SIMUL PROCEDIT.] Cum Triptolemo nimirum Cereris ministro. Vel Cerere ipsa & Proserpina. Tribus enim his initiabantur. Qui mysteria Eleusiaca capiebant. Vetus inscriptio: SACRATA. APUD. ELEUSINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET CORÆ. Bacchum Cereri jungi manifesta est ratio, nec eget interprete. At verò cur Proserpinæ jungatur, cum quodam nostri vituperio inquiritur. Jungitur quidem ita & ab Artemidoro lib. II. cap XLIV. Ut & inde intelligas juncta etiam initia & mysteria horum Idolorum fuisse. Multæ assignati huic rei caussæ possint, si quis Antiquitatis ignarus scientissimum Poetam velit sapientiam suam docere. Proserpina est Luna, vtpote in Hecates persona illi juncta. Luna autem soror Solis, nemini non dicitur Poetarum, & approbatur cunctis. Iam vtique Sol & Bacchus idem est Idolum. Virgilius.

vos ô clarissima Mundi
Lumina, labentem cœlo qui ducitis annum,
Liber, & alma Ceres.

Vide Macrobium lib. I. Saturnal. cap. XVIII. Deinde quod à Proserpina educatum per triennium q; apud eam fuisse Dionysum dixerint, quod vix dubito ad tempus illud referendum quo primo Vini usus mortalibus ignotus fuit, invidit q; velut semina ejus terra. Orpheus Hymno.

κικλήσκω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
Εγρόμενον κούραις ἅμα Νύμφαις εὐπλοκάμοισιν,
Ος παρὰ Περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
Κοιμίζει τριετηρικὸν χρόνον, Βακχήϊον ἁγνόν.

Tum quod Bacchum nubenti Proserpinæ alio utiq; tali mysterio, facem prætulisse scitum est. Pausanias Atticis·

καὶ πλησίον ναός ἐστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ, αὐτὴ, καὶ ἡ παῖς, καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος.

Iacchi autem sigillatim titulo cum Cerere & filia colebatur Bacchus, vt ex hoc loco nostri, Pausaniæq; his verbis liquet, & adsentitur Artemidorus, non Bacchi, non Dionysij, sed Iacchi numen jungens iisdem. libro II. capite XLIV.

Δημήτηρ δὲ καὶ Κόρη, καὶ ὁ λεγόμενος Ἴακχος τοῖς μεμυημένοις ταῖς θεαῖς ἀγαθόν τι καὶ οὐ τὸ τυχὸν ἐσόμενον σημαίνουσι.

Et ita

Et ita Cicero Lib. II. de Legibus. *Quid ergo agit Iacchus,* inquit, *Eumolpidæq; nostri, & augustâ illa mysteria. Siquidem sacra nocturna tollimus?* Vides *Iacchum* horum contubernio jungi, velut perpetuo affixum, & numine Divarum velut comprehensum. Quin Iacchum hunc unam totam peculiarem sibi diem habuisse quo produceretur, memini observare, quo lentum lenemq; ejus processum fingens respexit doctissimus Poeta. Hesychius.

Ἴακχον τὸν Διόνυσον. ἢ μίαν ἡμέραν τῶν μυστηρίων, ἣ τὸν ἴακχον ἐξάγουσι, καὶ ἡ ᾠδὴ, ἣν οἱ μεμυημένοι ᾄδουσι. τινὲς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον οὕτως ἔλεγον.

Itaque nulla fronte omisisset hic Iacchum istum suum Claudianus. Porrò quod Sabazia nocturna sacra Hecatæ cum Baccho fuerint communia, quod notavit Scaliger. Apud Nonnum libro XLIV. Dionysiacor. Baccho in variâ appellatione auxilium suum poscenti sic respondet Luna, Proserpina, Diana.

Νυκτιφαὲς Διόνυσε, φυτηκόμε, σύνδρομε μήνης,
Σῆς σταφυλῆς ἀλέγιζε, μέλει δέ με ὄργια Βάκχων.

Et quis tot Deorum Cereri & ejus propagini amicior fingi, aut gratior sociari possit Libero, præsertim ad Nuptiarum pompam ornandam, quam iste omnium festivitatum Choragus? De Productione sollenni Iacchi cum Cerere Eleusinijs vide conscripta doctissimo amico nostro I. Meursij Eleusinior. c. XXVII. Ubi in Edera Bacchi Comæ istic adscripta error Claudiani notatur. Nisi tamen hic scitior nobis nunc, nec exclusit myrtus hederā: quod verius nos arbitramur.

LÆTUS PROCEDIT IACCHUS.] Ita major pars scriptorum Codicum, itemque ij quibus est Aldus usus. Virgilius.

Lætitia, Bacchus, dator, & bona Iuno

Hesiodus.

δῶρα Διονύσου πολυγηθέος.

Quintus Serenus. *Cygnæs adipes hilari misceto Lyæo.* Iulianus Imperator Cæsaribus. *Læti* autem vocabulo omne quod floret eximiè censetur. *Læta segetes* apud Virgilium, & Columellam, libro X. *Læta Musa* apud Germanicum Cęsarem, *Lætissimus locus* apud Paulum Orosium lib. II. cap. VI. *Lætus imber* apud Tertullianum, *lætum Iubar,* Alcimum Avitum, *Læta pascua.* Drepanium Florum Psalmis, & Aquilium Iuvencum.

PROCEDIT.] Pertinet ad pompam mediatè velut euntis. Nemesianus, Cynegetico *juvat aurato procedere curru.* De Incedendo alibi in Tomo II. Adversar. Bacchi autem iste habitus in sacris retulit expeditionis ejus in Indos armaturam, fuit enim summus Imperator Bellicus, & strategemate assimilati habitus hostes devicit Polyænus, lib. I. Strateg.

Διόνυσος ἐπ' Ἰνδοὺς ἐλαύνων ἵνα δέχοιντο αἱ πόλεις αὐτὸν, ὅπλοις μὲν φανεροῖς τὴν στρατιὰν οὐχ ὥπλισεν, ἐσθῆσι δὲ λεπταῖς καὶ νεβρεῖσι δόρατα κισσῷ πεφυκασμένα ὁ θυρσοὺς εἶχεν, αἰχμὴν κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις, οἷς ἐσήμαινεν ἀντὶ σάλπιγγος, καὶ οἴνῳ τοὺς πολεμίους ἰαίνων εἰς ὄρχησιν ἔτρεπεν, καὶ ὅσα δὲ ἄλλα Βακχικὰ ὄργια πάντα δὲ ἦν Διονύσου στρατηγήματα, οἷς Ἰνδοὺς καὶ τὴν ἄλλην Ἀσίαν ἐδουλώσατο.

Quod ut verum forte ita paucis notum est.

17. CRINALI FLORENS HEDERA.] Apta crinibus. Docuimus hujus vocis usum supra ex Virgilio. Rutilius Numatianus.

Erige crinaleis laurus.

Martianus Capella, libro Nono.

Crinalem spicum faretris deprome Cupido,
Libens capillum solvere.

Hedera autem ornamentum Bacchi. Herodianus, libro I.

Ἀντίγονος δὲ Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας, καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀν-

δὲ αὐτῇ σκήπτρου φέρει &c. Fortassis quia hedera capiti imposita genus quoddam ebrietatis, ut& vino permixta, inducit, ut PLutarchus libro III Symposiacorum testatur. Tanta autem hujus fruticis ad Bacchum inclinatio, ut vix dum natum ab Ederis ingenuis circumplicitum & evinctum rumor fuerit, sicuti scribit Euripides in Phœnissis. Hanc ejus exemplo ferebant capillis omnes mystæ. Catullus:

Vbi capita Mænades vi jaciunt hederigera.

17. PARTHICA VELUT TIGRIS.] Hyrcanæ Tigridis pellis, velamentum Baccho datum, Himerius Rhetor.

ἦλθεν ἐπ' Ἰνδοὺς ὁ Διόνυσος. ἰῶ δε, ὁ μὲν στρατὸς Βακχαὶ καὶ σάτυροι. τὰ δὲ ὅπλα νεβρῖδες καὶ θύρσοι.

Cui inaurati fuerint ungues, vt fiebant, ornatus gratia. Statius, Achilleide. II

quid imbelles thyrsos mercatus & æra
Vrbibus in medijs, Bacchææq; terga, mitrasq;
Huc tuleris, varioque adspersas Nebrides auro.

Idem Papinius, libro Sexto. V. DCCXX.

Tunc genitus Talao victori Tigrin inanem
Ire jubet, fulvo, qua circumfusa nitebat
Margine, & extremos auro mansueverat ungues.

Idem, libro Nono.

Illum acies inter medias, jam cæde superbum,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.

Ut Bacchi gestamen, quod notissimum, Etiam ejus mystarum. Avienus Orbis Periegesi.

Orgia ludentes & nebride pectora cincti
Deduxere Choros.

Uti caprarum pellibus incolas Cambaiæ suo tempore, usos scribit Ludovicus Romanus, lib. IV. cap. II. Nebridarum familiam, unde nomen pellibus datum, vel à pellibus illi, memorat Arnobius, lib. V. *Nebridarum familiam pellicula cohonestavit hinnula.* Porrò, quod ad superiorem notam pertinet, potantes se in Gratiam Bacchi hedera coronatos inferre convivijs consueverant. Anacreon.

Στεφάνους μὲν κροτάφοισι
Ροδίνους συναρμόσαντες,
Μεθύομεν ἁβρὰ γελῶντες,
Ὑπὸ βαρβίτῳ δὲ κούρη
Κατὰ κισσοῖσι βρέμοντας
πλοκάμοις φέρουσα θύρσους,
Χλιδανόσφυρος χορεύει.

Hinc Baccho ipsi factũ cognomen κισσοφόρου. Pindarus, Olymp. II.

Φιλεῖ δὲ μιν Παλλὰς αἰεὶ,
Καὶ Ζεὺς πατὴρ μάλα,
Φιλεῖ δὲ παῖς ὁ Κισσοφόρος.

20. EBRIA VESTIGIA] More ebriosorum, vt Bacchum decet. Sidonius Burgo Pontij Leontij.

consurgit uterque
Fratris in amplexum, sed paullò tardior Evam,
Dum pudet instabiles, si surgat, prodere plantas.

Pedes autem fere primos ex membris deficere ajunt ebrios. PLautus Pseudolo. Festus Avienus Epigrammatis.

Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi
Et tentat gressus, debilitatq; pedes.

21. FULCIT VESTIGIA.] Noster Codex *fugit*, alij *firmat*. Ut ut legas, erit tantumdem, nos à Scaligeri Editione non recedimus. Thyrso autem in hoc negotium utebantur Mystæ Bacchi, Principis sui æmulantes morem. Phurnutus, Speculationis Mythologicæ cap. XXX. *Thyrsus Satyrorum* (comitum Bacchi) *ostendit ebrijs suos ipsorum pedes minimè sufficere, illisq; fulcimento opus esse.* Apud quem & nebridum Mythologia.

21. VESTIGIA.] Pedes, Gratius Cynegetico.

Effuge qui latâ pandit vestigia plantâ.

Manilius, Libro Quarto.

Cruraq; defendit juvenis, vestigia pisces.

Ovidius libro V.

tenuit vestigia tellus.

Gellius, lib. V. cap. XIV.

ODo, Abbas Cluniacensis.

servis dominus vestigia lavit.

FULCIT VESTIGIA.] Vt pressè imprimantur Apollinarius, Psalmo I.

Οὐδ' ἴχνος ἐστήριξεν ἀλιτροτάτοισι κελεύθοις.

THYRSIS.] Thyrsus est hasta hederis involuta, quales gerebant Bacchus decipiendis Indis, & ab eo Bacchæ. Justinus Martyr.

ὥσπερ αἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν.

Silius Italicus lib. VII. Punicorum.

vitis, thyrso delapsa virenti,
Nisæo festas redimivit palmite mensas.

20. INNUMERUM.] Sine numero, ultra numerum. Una enim vox est, nec benè Scaliger qui disjunxit. Tertullianus Exhortat. ad Castitatem, cap. VI. *Sed & benedicti, inquis, Patriarcha, non modo pluribus uxoribus, verum etiam concubinis conjugia miscuerunt, ergò nobis quoq; propterea licet innumerum nubere?*

20. FAMULANTUR] Non opus est correctione Scaligeri *famulatur* idem enim prorsus dicit illa omnium exemplarium lectio.

20. VACUI AVERNI.] Ita dicuntur loca inferorum, quod omnium, ut sequitur, capacia sint, & tamen vacua, cum umbræ nihil expleant, erudita fictione Poetarum. Valerius Flaccus, lib. II. Argonaut.

frustrà vacui scrutaris Averni
Charè, vias

Papinius, Achilleide. I.

sub inania natum
Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.

Idem Thebaide XI.

insano pratendis funera voto
Meq; premit frustrà, vacua ceu proximus Aula.

21. VULGUS INERS.] Nullius rei capax aut efficax. Vulgus omnis confusa turba. Notamus multis alibi. *Averni*, quæ loca sint vide apud Philostratum Apollonij libro II. capite V.

22. OPIBUS AVARIS.] Omnia ad se trahentibus. Seneca.

Posthac avari Ditis apparet domus.

Qui haud dubiè ab illa immensa opum copia talium & Latinis & Græcis nomen accepit suum. Tibullus.

Dives in ignava luridus Orcus aqua.

Sic *avarum mare* dixit Horatius, quod omnia injecta sorbet.

Addunt avaro divitias mari.

22. ORBE.] Viventium. Notatum suprà.

22. STYX.] Horrendum numen & juramentum superis, inferiorum fluvius, vide Apollodorum lib. XX. de Dijs, qui fuit de Inferis, apud Stobæum Eclogis Physicis CXXIX.

23. INTERFUSA VADIS.]Novem ipsis. Virgilius. *palus innabilis unda*
Alligat, & novies Styx interfusa coercet.

Quorum versuum interpretationem pete ex Commētariolo Favonij Eulogij in Somnium Scipionis, ab Andrea Schotto promulgato. Claudianus autem vtraq; hoc flumine imitatur Statium, libro IV. Thebaid.

silvaq; & nigra patescunt
Tartara, liventes Acheron ejectat arenas,
Fumidus atra vadis Phlegeton incendia volvit,
Et Styx discretis interflua manibus obstat.

24. VORTICIBUS PHLEGETON PERLUSTRAT ANHELIS.] Ab incendio quo perpetuo vri & flagrare dicitur hic fluvius. Imitatum ex Silio. lib. XIII.

latè exundantibus urit
Sævus aquis ripas Phlegeton, & turbine anhelo
Flammarum resonans saxosa incendia voluit

Liventem Stygem dicit velut venenatam, nam de talibus omnia dira fingere Poetarum licentia. Sedulius libro I.

ne de tellure cruenta
Livida mortiferis vellatis toxica succis.

Silius Italicus, libro II.

Deformata gerit liventi membra veneno.

25. SACRARUM RERUM.] Absconditarum à vulgo, venerandarum, & divinitati proximarum, magnarum. Cælius Aurelianus, lib I. Tardar. cap. IV. *Epilepsia appellatur sacra sive quod divinitus putetur immissa, sive quod sacram contaminet animam, sive ob magnitudinem passionis, majora enim vulgus sacra vocavit, inde sacrum dictum mare & sacra domus, velut Tragicus Poeta sacram noctem, hoc est magnam, appellavit.* Valerius Flaccus, lib. I. Argonautic.

sacer effera raptat
Corda pavor.

Idem libro. II. de Typhoeo.

sacras revomentem pectore flammas.

Capella lib. II.

Sacra fulmina cur rutilescant. Virgilius. *Auri sacra fames.*

Quam litteratores execrabilem interpretantur. Sic ἱερὸν νεκρὸν Capaneum occisum fulmine in Supplicibus vocat Euripides.

ἢ χωρὶς ἱερὸν ὡς νεκρὸν θάψαι θέλεις.

25. PANDITE.] Sacrum verbum. Vide Suprà notata.

26. VESTRI POLI.] Sunt enim & illic sidera. Vide lib. II. V. CCLXXXIII.

26. LAMPADE.] Flamma, face. Moschus de Amore.

πλὺ τῶ ἡλίω πῦρ ἐσσὶ δεῖ οἱ αὐτῶ

Βαιὰ λαμπὰς ἔοισα, τὸν ἅλιον αὐτὸν ἀναίθει.

Prudentius, Psychomachia. II.

Vena animi sola feruet de lampade Christi.

Sedulius. *Nam Petri valida torquebat lampadis æstu*
Febris anhela socrum.

Barbara secula *Lampare* hinc extuderunt. Ut in antiquo Carmine Trecensibus Monumentis inedito.

Limpida lampantem præsultant agmina Petrum.

27. FLEXIT AMOR) Malè mutant hanc lectionem. Statius lib. VIII. *Sed pectora flectas & melior sis, quæso. Deus.*

27. FEROX PROSERPINA.] Sanè meritò ferox unicum pignus summi numinis, tot procis petitum, uti noster infrà memorat, & pro virginitate nihil non ausura Proserpina. Quare vir ingentis ingenij hoc etiam Claudiano incessens poterat connivere quem alij tantoperè commendant. Sic *Virginem Minervam,* exempla enim levant invidiam, ferocem vocat Martialis, lib XIV. Lemmate Minervæ Argenteæ.

Dic mihi, virgo ferox, cum sit tibi cassis & hasta,
Quare non habeas Aegida? Pallas habet.

Virgilius lib. VI Virgini Vati fera etiam corda tribuit.

Bacchatur vates magnum si pectore possit
Excussisse Deum; tanto magis ille fatigat,
Os rabidum, fera corda, domans

Et de Sanctissima Virgine Martyre, ferocem ingenij fuisse, dicit minimè temerarius talium Christi vates, Prudentius, Peristeph. III.

Infremuit sacer Eulalia
Spiritus, ingenijq; ferox
Turbida frangere bella parat. Vide ad Papin. II. Theb. v 715.

* 28. DOTALE CHAOS] Novus usus, vetus tamen, vocis *Dotis*, quæ hoc loco id denotat quod à sponso accipit sponsa, cũ contrà

fit in

sit in usu usitatiore. Vide notata Adversariorum lib. XXII. cap. VIII. Sic Dotem generi capias apud Ovidium, lib. IV. loquitur Perseus.

> *Praeferrer cunctis certè gener, addere tantis*
> *Dotibus & meritum, faveant modo numina, tento.*

Poëta vetus, de fratribus Mævijs.

> *Dotalemq; petens Romam Cleopatra Canopo*
> *Hinc Capitol no sistra minata Iovi.*

Sic Tacitus de Germanis: *dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert.* Alia Exempla nostri & aliorum in Adversarijs.

28. CHAOS.] Ipsa regna inferorum. Ausonius, sive Paullinus, ego tamen illum ex charactere dicendi potius puto. Precatione.

> *cujus*
> *In cælo solium, cui subdita terra sedenti,*
> *Et mare, & obscura Chaos insuperabile Noctis.*

Quintus Smyrnæus, libro XIV.

> Καὶ τότ᾽ ἀπ᾽ ὠκεανοῖο ἀνήϊε χρυσόθρονος ἠώς
> Οὐρανὸν εἰσανιοῦσα, χάος δ᾽ ὑπεδέξατο νύκτα.

Magis propriè Christiani scriptores *Chaos* vocant quod interjectum dicitur inter loca Damnatorum & Beatorum in Evangelio, ut Eucherius Homilia I. ad Monachos; *earum quas perperam & stultè vulgò Eusebio Emisseno adscribunt.* Ex hac autem proportione patet longè nos amplius hujus operis deficere, quam in possessione habeamus.

29. ANXIA.] Sollicitudine animum affligens. Phœbadius: *en labor vester en anxia sollicitudo quo recidit. Aestuantis nimirum animi & sese non explicantis hac est ærumna.* Capella.

> *Flora decens trina est anxia cum Charite.*

Anxios dies ducere, Petrus Chrysologus, Sermone CLXXIII.

30. DATÆ LEGES POPULIS.] Hoc enim Beneficio Ceres junctim Leges dedit hominibus. Ovidius, libro V.

> *Prima Ceres unco glebas dimovit aratro,*
> *Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris,*
> *Prima dedit Leges, Cereris sunt omnia munus.*

Callimachus Hymno.

> Μὴ μὴ ταῦτα λέγωμες ἃ δάκρυον ἤγαγε Δηοῖ,
> Κάλλιον, ὡς πολίεσσιν ἑαδότα τέθμια δῶκε. &c.

31. DADONIA QUERCUS.] Per excellentiam hæc habet instar omnium.

32. DUX EREBI.] PLuto. Statius, lib. VIII.

> *sedens media regni infelicis in arce*
> *Dux Erebi.*

Infrà V. XLVIII hujus libri. De Erebo Festus, & ad eum Scaliger.

33. STERILESQUE DIU CONSUMERET ANNOS.] Incusatur & hoc loco Claudianus quod sterilitatem eo in regno indignari faciat Plutonem, vbi perpetua ea sit. Ego vero Poëtas, ut sunt ambigui oris in talibus, minimè tam strictè etiam apud inferos sterilia conjugia ponere scio, quin & in locis mortis nasci faciāt sobolem, vt Nympha ibi Orphne pepererat sanè Ascalaphum. Ovidius, li. V. Metamorph.

> *solusq; ex omnibus illud*
> *Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne.*
> *Inter Avernales haud ignotissima Nymphas*
> *Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.*

35. NOMEN.] Ipsum Parentis, ut sic dicam, statum. καὶ ὄνομα πολλάκι πρέπει ait Theocritus, & notamus multis alio loco. Noster Bello Getico. *Me quoq; non impar natura Cura remordet. Nec ferro sic corda rigent ut nosse recusem. Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti.*

36. BARATHRO.] Ipsum Inferorum locum Barathrum dicunt quà Græci quà Latini Poëtæ. Apollonius, lib. II. Argonaut.

Τὠνεκα νῦν, ἠδ' εἴκε δι' ἀΐδαο βερέθρων
Σπλοίμην ἔπ πάτρ3ς ἀνάφομαι.

Quintus Smyrnæus:

Σμερδαλέη δ' ἐνοπὴ μίχεις οὐρανὸν ἀέριν ἵκανε,
Μίχεις ἐπ' Αυδονῆος ὑπερθύμοιο βερέθρων.

De Latinis Papinius lib. IX. Prudentius Cathem. XI. Catullus ad Malliom, Silius, libro IX. &c. Signat verò alioquin omnem lacum aut speluncam profundiorem. Euthalius Diaconus in Vita B. Paulli.

ὥρμησε μορμύρων ὥσπερ τὶς χείμαῤῥος λάβρος, ἀποκλείσειν δοκῶν τὰς ἐν Δαμασκῷ μαθητὰς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας αὐτὰς βάραθρον ἐκπέμψειν.

Quid speciatim Barathrum habes apud Scholiasten Aristophanis, & Suidam, Vide & Diomedem Grammaticum Lib. I. Barathro, ἄνθρωπος ἄξιος βαράθρου apud Thomam Magistrum.

38. SONTIBUS HYDRIS.] Pastis sanguine scelerate profuso, ut de hoc genere loquuntur Poëtæ. *Sontes* noxios denotant, ut I. in Rufinum dixit de Alecto.

Noxiaq; effudit concusso crine venena.

Sic nocentes vicissim pro sontibus ponuntur, lib. II. Rufin CXCVIII.

ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur.

Quarto Consulatu Honorij. V. C.

Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti.

Primum autem Aeschylum Furiarum capillis angues affinxisse, auctor est Pausanias Attica; non igitur sunt γνήσια quæ Orphei illius venustissimi nomine ad nos Indigitamenta venerunt, in quib. exstat hic versus, Pœnas ipsas inclamans.

Νυκτερινοὶ κῦραι, ὄφιο πλόκαμοι, φοβερῶπις.

Vide Phurnutum, seu Cornutum potius. Mytholog. cap. X.

39. QUATIENS.] Facem instar signi Bellici extulisse Tisiphonem dicit. Papinius, lib. V. Silvarum. Epicedio Patris.

Talia dum celebras, subitam civilis Erynnis
Tarpejo de monte facem, Phlegræaque movit
Prælia, sacrilegis ardent Capitolia flammis.

Vide Euripidis Scholiastem Phænissis.

40. PINUM.] Hæc infelix arbor ludibrio Poetarum fasces Furiarum instruit. Faces autem præcipua earum arma, unde πυρφόρους θεὰς Fabula modo nominata appellat Euripides. Lucianus ipsam earum matrem Hecaten cum face inducit Philopseudi suo.

εἶχε δὲ καὶ δᾷδα ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἢ ξίφος ἐν τῇ δεξιᾷ ὅσον εἰκοσάπηχυ.

Achilles Tatius, libro I.

ἐφίσταται δή μοι γυνὴ φοβερὰ ἢ μεγάλη, τὸ πρόσωπον ἀγρία, ὀφθαλμὸς ἐν αἵματι, βλοσυραὶ παρειαὶ, ὄφεις αἱ κόμαι, ἅρπην ἐκράτει τῇ δ' ξιᾷ δᾷδα τῇ λαιᾷ.

Ubi non tam descriptam quam depictam cum ornamentis suis habes Tisiphonem.

40. ARMATOS.] Suo quodam modo. *Pallentia* autem omnia infera, à colore mortis. Arator *resplenduit umbris*

Pallida regna petens.

42. PENE RELUCTATIS.] Rectè eruditissimi viri hanc lectionem servarunt. Valet idem quod reluctati ausis, aut reluctantibus. Sic Bello Gildonico. *Quos ubi luctatis procul effugere carinis.* Estq; constans omnium librorum scriptura. Fuit cum *reluxatis* scribendum argutarer, quia corpus illud universi nimio-

nimiopere ad amussim membrorum compactum est, ut eò ab humano luxatio commode possit transferri. Quid sit *luxatio*, vide Cor. Celsum libro VIII, cap. XI. Sed nulla mutatione opus est.

43. PUBES TITANIA.] Gigantes post victoriam Phlegræam à Jove in carceres Avernales compacti.

45. AEGÆON.] Vnus fratrum terrigenarum. Sidonius.

Sternitur Aegeon, Briareus, Ephialta, Mimasque,
Assueti Arctoas lambere calce rotas.

At Aegeonem contrà Gigantes Jovi auxiliarem venisse auctor est Nonnus, Dionysiacon Libro XLIII.

Εἰ μάθες Αἰγαίωνα, τεῶν χραισμήτορα θεσμῶν,
Ζεῦ ἄνα Βάκχον ἔρυκε μιμήνοντα

Meminit ejus auxilii & libro XXXIX.

45. ARCTO DE CORPORE.] Constrictus nimirum erat arctissime. Nodi innexa sunt vincula. Maro.

furor impius intus
Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremet horridus ore cruento:

Vincula autem illa erant *adamantina*. Papinius lib. IV.

Quid tibi monstra Erebi, Scyllas & inane furentes
Centauros, solidoque intorta adamante Gigantum
Vincula, & angustam centeni Aegeonis umbram, &c.

Quem locum respexit Claudianus noster. Fuerunt autem alii apud Inferos Centimani, Deorum amici, quibus custodiendos inibi eos Titanas dederunt. Apollodorus, Lib. I. οἱ δὲ τούτοις ὁπλισθέντες κρατοῦσι Τιτάνων, καὶ καθείρξαντες αὐτοὺς ἐν τῷ Ταρτάρῳ τοὺς ἑκατογχείρας κατέστησαν φύλακας.

46. MOTU.] *Centimanos* Gigantas vel pueri norunt. Motus autem hoc loco notat Celeritatem, Promtitudinem. Infrà de Æthna, hoc libro.

nunc motibus astra lacessit
Terrificis

Hoc est præcipiti turbine ejectis saxis aliisque molibus. Sic Horatius. Vide infra ad lib. II. v. CIV.

49. ANTE PEDES.] Supplicantium habitum componit. Lucanus libro VII. verbis Pompei.

Imperii salva si majestate liceret
Volverer ante pedes

Hoc est supplex genibus vestris acciderem. Petronius: *servus nobis dispoliatus procidit ante pedes.* Appuleius Apologia: *ante pedes nostros advolutus.* PLinius lib. I. Epist. XIIX. *socrus mea advoluta genibus.*

50. FUDERE SEVERAM CANITIEM.] Vltimum supplicantis ab humilitate indicium, crines evulsos projicere. Lucanus, libro VII.

Credite grandævum, vetitumque ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos.

Statius, lib. II.

Canitiem impexam dira tellure volutans:

Idem, lib. VI.

sternit crines, iteratque precando.

Vel Parcas in luctu illo Publico, ob Regiam Ditis tumultuantem, dicit crinem solvisse & lacerasse; namque is mos rebus luctificis. Cebes in Tabula, ita Luctum ipsum fingit: ἡ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς, καλεῖται ὀδύνη. Tibullus lib. I.

Non soror, Assyrios cineri quæ dedat odores,
Et fleat effusis ante sepulcra comis.

Scholiastes Germanici, de Cassiepæa: *unde & illam dissolutis crinibus propter luctum ire asserunt:*

50. GENIBUSQUE SUAS.] Vetustissimus mos supplicantium manu altera Barbam, altera genua amplecti. Ejus disertissima

mentio in multis Poetarum locis, hactenus non satis evidenter adnotata, nam attigere solum Adrianus Junius & ab eo alii. Homerus, Iliade. K.

> Ἤ καὶ ὁ μὲν μιν ἔμελλε γενείου χειρὶ παχείῃ
> Ἀψάμενος λίσσεσθαι, ὁ δ' αὐχένα μέσσον ἔλασσε.

PLanius idem, Iliade. A.

> Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
> Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα,
> Λισσομένη προσέειπε Δία Κρονίωνα ἄνακτα.

Callimachus in Delum.

> εἴπατε πατρὶ
> Κοιμῆσαι μέγα χεῦμα, περιπλέξασθε γενείῳ
> Λισσόμεναι

Euripides Hecuba.

> Ἀγάμεμνον, ἱκετεύω σε τῶν τε γονάτων,
> Καὶ σοῦ γενείου, δεξιᾶς δ' εὐδαίμονος.

Idem Medea.

> Ἀλλ' ἄντομαί σε τῆς τε γενειάδος.
> γονάτων τε τῶν σῶν, ἱκεσία δὴ γίγνομαι.

Idem Supplicibus.

> πρὸς γενειάδος, ὦ φίλος, ὦ δοκιμώτατος ἑλλάδι
> Ἄντομαι ἀμφιπίτνουσα τὸ σὸν γόνυ.

Idem denuo Andromacha. Hebræorum eumdem morem discas ex historia Amasæ à Joabo interemti, libro II. Regum, cap. XX. quem sceleratus latro barba prehensum, quod signum haberi volebat animi ipsi devoti, inopinato vulnere contrucidat. Sic apud Barbaros Romanæ Rei eversores in iciendis fœderibus barbæ apprehensio summum habebat momentum. Chronologus Incertus ex Idatio, lib. III. cap. X. *Clodovæus Rex Francorum, & Alaricus Rex Gothorum, qui sedem Tolosæ habebat, post multa prælia quæ invicem gesserunt, intercedentibus legatis, cum pacem inire cœpissent, hujus Convenientiæ, ut Alaricus Barbam tangeret Clodovæi effectus patrinus perpetuam ad invicem pacem servarent, &c.*

50. ADMOVERE MANUS.] Corippus lib. III.

> *Quem Persæ timuere feri, genibusque minantis*
> *Admovere manus, pacem meruere precando.*

50. SUPPLICE VULTU.] Major pars librorum *fletu* Siquidem ea numina flere fas est. Nos ab Scaligero nihil mutamus.

51. QUARUM SUB JURE TENENTUR OMNIA.] Ipse etiam Juppiter. Vide Æschylum Prometheo vincto. Quintus Smyrnæus.

> οὕνεκα μοίραις
> Εἴκει καὶ μεγάλοιο Διὸς μένος

52. FERRATIS.] Ob necessitatem fatorum. Aurata autem pensa rebus lætioribus. II. Stilicon CCCXXXIV.

54. NOCTIS.] Tenebrarum, Noctis, Inferorum. Virgilius lib. X.

> *in æternam clauduntur lumina noctem.*

Martialis lib XII. Epigramm. XXXII.

> *Furias putavi nocte Ditis emersas.*

Tertullianus lib. III. in Marcionem.

> *nox est mortis imago.*

Hilarius Generi. *Quo mage forma, dies, vita, nox Mortis imago.* Nox. δύσφημον, Strabo. lib. III. C II. *Molitrix adversorum*, Witichindo, non imprudenti scriptori, lib I. Orig. Saxon. Christianis *Nox vita* hujus caligo, Hesychius lib. II. in Leviticum initio. Etiam tota hæc Vita, tenebris ignorantiæ subdita. Willeranus Cap IV. Cantici Canticorum.

> *conscendere montes*
> *Virtutum gaudent, his omnia terrea sordent,*

Lilia

Lilia scriptura, quæ spirant pascua vitæ
Esuriunt animo, donec sub fine statuto
Mundi Nox abeat, & verum mane nitescat.

55. NOCTIS ARBITER.] PLuto. Seneca.

Tandem noctis, ait, vincimus, Arbiter.

Arbiter Imperatorem sonat. Horatius, de Neptuno.

Quo non arbiter Adriæ,
Major ponere seu tollere vult freta.

Avienus Periegesi Dionysiana.

Æolus imperio summi Iovis arbiter alto
Impositus pelago est.

Idem eodem luculento Poemate.

Nec minus hic aliud monstri genus Arbiter æthra
Edidit, adsistunt scopuli duo

56. FINEM CUNCTIS ET SEMINA PRÆBES.] Ex doctrina vetertimi illius Musæi qui princeps scivit ab eodem omnia proficisci & in idem omnia resolvi, teste Diogene Laertio, Libro I. Cicero, lib. II. de Nat. Deor. *terrena autem omnis vis atque Natura Diti Patri dicata est, qui Dis est, ut apud Græcos Pluton, quia & recidant omnia in terram & oriantur è terra.* Ita legendum eo loco Ciceronis, vulgò inepte *qui Dives* Nam quis fando audiverit Divitem pro Orco sive Dite, nomine absoluto nuncupari? *Dis* autem ἀντὶ *dives* eo modo quo vulgo sonat non reperiri frustrà opinatur And. Alciatus. Terentius Adelphis.

Dis tu quidem esses Demea & rem stabilisses tuam.

Porro *Ditis* Patris ea persona est cultu veterum, ut ex eius Imperio oriantur, & in id redeant omnia. Julius Firmicus de Error. Profan. Religion. *Terrenam vim omnem atque naturam Ditem Patrem dicunt, quia hæc est Natura terræ, ut & recidant in eam omnia, & rursus ex ea orta procedant, quæ res Opulentiam Terræ Divitiasque monstravit.* De Jove patria scribit Orpheus in ejus Hymno. Ad hæc Claudiani vide & notata Cælio Rhodigino viro longe doctissimo, libro X. capite XIIX. Ant.

57. NASCENDIQUE VICES ALTERNA MORTE REPENDIS.] ἡ γὰρ τοῦ φθορὰ ἄλλου γένεσις, καὶ ἡ τοῦ γένεσις, ἄλλου φθορά. Vide Lucretium lib. I. & III. Aristotelis lib. de Ortu & Interitu. Maximum Tyrium Sermone XXV. Aliosque Physicos Philosophos.

59. GIGNIT MATERIES] ὕλη illa quam numquam deficientem, æquævum mundo, commentati sunt. Panegyrico Mallij.

semperque fluentis
Materia caussas.

Vbi notata quædam existimo.

60 CERTIS AMBAGIBUS ÆVI.] Mille annos definit Claudius noster lib. II. in Rufinum, secutus Virgilium, Herodotus MMM. libro II. Silius aliter. Vide ad eum locum in Rufinum quædam. Ambages sunt illi abitus reditusque in idem venientes. Tertullianus, de Resurrectione Carnis, cap. LXIII. *Non sola anima seponitur, habet & caro suos sinus interim, in aquis, in ignibus, in alitibus, in bestijs: cum in hac dissolvi videtur, velut in vasa transfunditur: Si etiam ipsa vasa defecerint, cum de illis quoque effluxerit in suam matricem terram, quasi per ambages resorbetur, ut rursus ex illa repræsentetur Adam auditurus à Domino: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, vere tunc compos mali quod evasit, & boni, quod invasit.* In Veteribus Editis est *junctis*. Non inscite. Vt finem dicas pendere ab initio. Tamen nihil mutamus.

61. PACIS.] Amorem vocat IV. Consul. Honor. Quo amplexa se per suas partes Vniversi istius catena conservat tenorem suum.

Nonne vides operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus Amore liget, nec vi connexa per ævum
Conspirent, Elementa sibi

Vide Timæum PLatonis, ejusque Commentatores.

63. NE.

63. NOVITQUE COLUS.] Nostra, dicere vult quod eleganter subintelligitur. Sic infra loquitur ad Siciliam Ceres.

charos uteri commendo labores.

Mei videlicet hujus.

65. INCESTIS.] Impuris, sceleratis. Notamus alibi his libris.

66. POSCE JOVEM.] Atrocis animi personam habet PLuto, qui bello potius præsentario, quam misso nuntio volebat quæsitum conjugium, idque illicò, priusquam quosquam de hoc ejus cōsilio constare posset. Iuppiter autem plurimis Poetarum locis & auspex & confector & sancitor fœderum Conjugialium, ut notamus alibi planius.

66. VIX ILLE PEPERCIT.] Corrupta est in omnibus Codicibus hæc scriptura; aperta enim veritas scribendum:

vix illa: pepercit,
Erubuitque preces

Vt subitus tyranni motus ad bellum, ita & repentina ad meliora consilia admoniti reversio. Hoc velle Claudianum prorsus indicat quod sequitur *Quamvis indocilis flecti* Quorum verborum in vulgata scriptura nulla est sententia, nulla utilitas; sic vero commendat Auctoritatem intercedentis Bello Parcæ, quā compositricem tantorum tumultuum summo studio adornat Poeta. Pertinet eodem & comparatio cum Ventis sequens, qui iidem repentino claustrorum obice objecto, totillas ingentes minas momento perdunt. Prorsus nihil in hoc auctore vident, qui sententię huic adversabuntur.

v.67. ANIMUSQUE RELANGUIT ATROX.] Scribendum cum nostro Libro puto. *Elanguit.* Et est imitatio solita Papinii lib.XI v.381. *his paullum furor elanguescere dictis cœperat.*

70. GETICA.] Thrax enim ventus Boreas. Notatum supra.

71. BELLA CUPIT.] Procellis & Tempestatibus pugnant venti. Musæus sub finem, & nos Commentario ad eum renovato.

71. SONORO.] Maronis *tempestatesque sonoras*

72. RAPTURAS.] De vehementi turbatione etiam immobilium rerum hoc utuntur scriptores. Virgilius, lib.II.

alii rapiunt incensa feruntque
Pergama, vos celsis nunc primum è navibus itis.

Quod sane suis illi manibus non poterant. Pertinet ea vox simul & ad celeritatem. Persius.

nihil obstat quin trabe vasta
Aegeum rapias

Sic agros rapere, ut noster campos, dixit Metellus Monachus:

Miles avarior absque modo
Proxima rura sibi solitus
Subdere quaque potente manu,
Sævus agros, violenter agens,
Alme Quirine tuos rapuit.

73. VANESCIT INANIS IMPETUS.] Elegans loquendi genus, quod geminationem rei sive Pleonasmum occultum licet dicas *inanis vanescit* Si enim inanis, hoc est jam evanidus, jam vanuerat quidem.

74. FRACTÆ.] Retusæ, confractæ. Notatum suprà.

75. MAJA GENITUM.] Mercurium accersit Oratorem. Mercurius Rhetoricen & Oratoriam docuit homines, ejus beneficii ergo cultum Divinum adeptus, & Deorum Legationibus destinatus. Hermogenes Rhetor: *Mercurium facundum & Eloquentem, ajunt, cum contemplatus esset hujusmodi ornatum & varietatem Vitæ humanæ negotiorum, veritum, ne qua seditio & controversia irreperet, Rhetoricen & artem dicendi hominibus tradidisse, ut hac videlicet in consultatione, quod præstabilius esset, persuaderemus, in judicia controversias tolleremus, in Laudem hoc & illud diceremus. Ex Mercurio igitur dicimus Rhetoricen ortum habuisse,*

habuisse, eumque ei Præsidere, & Genium ejus esse, quo pacto Calliopen Musam Poetis inventricem habet. Scite vero apud Lucianum Mercurius de Officii sui perplexabili inter Deos labore conqueritur Majæ matri;

ἐστὶ γάρ τις, inqt, ὦ μῆτερ, ἐν οὐρανῷ θεὸς ἀθλιώτερος ἐμοῦ; τί μὴ λέγω; ὃς τοσαῦτα πράγματα ἔχω μόνος, κάμνων καὶ πρὸς τοσαύτας ὑπηρεσίας διασπώμενος; ἕωθεν μὲν γὰρ ἐξαναστάντα σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ, καὶ διαστρώσαντα τὴν ἐκκλησίαν, εἶτα εὐθετίσαντα ἕκαστα παρεστάναι τῷ Διῒ, καὶ διαφέρειν τὰς ἀγγελίας τὰς παρ' αὐτοῦ ἄνω καὶ κάτω, ἡμεροδρομοῦντα, καὶ ἐπανελθόντα ἔτι κεκονιμένον παρατιθέναι τὴν ἀμβροσίαν, πρὶν δὲ τὸν νεώνητον τοῦτον οἰνοχόον ἥκειν, καὶ τὸ νέκταρ ἐγὼ ἐνέχεον. τὸ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι μηδὲ νυκτὸς καθεύδω, μόνος τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δεῖ με καὶ τότε τῷ Πλούτωνι ψυχαγωγεῖν, καὶ νεκροπομπὸν εἶναι, καὶ παρεστάναι τῷ δικαστηρίῳ, οὐ γὰρ ἱκανά μοι τὰ τῆς ἡμέρας ἔργα, ἐν παλαίστραις εἶναι, κἀν ταῖς ἐκκλησίαις κηρύττειν, καὶ ῥήτορας ἐκδιδάσκειν, ἀλλ' ἔτι καὶ νεκρικὰ συνδιαπράττειν, &c.

77. FERVIDA DICTA.] Qualia ferebat animus ira turbidus. Maro.

non me tua fervida terrent
Dicta, ferox; Dij me terrent

78. CYLLENIUS.] Vibius Sequester. *Cyllene mons Arcadiæ, unde Cyllenius Mercurius.* Mons autem ille Altissimus, Mercurio sacer quo inferiores omnes nubes & Ventos ajunt, apex summitatis ad XV. fere, non integra tamen, Stadia eductus, ut à Dicanarcho (Nisi Dicæarchus est) Geometrice demonstratum scribit Geminus capite περὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρων. CCXII. Quem vide.

78. ADSTITIT.] Ad repentem adventum intellige. Sic Maro, non advenire sed adesse celerrimos dicit, lib. II.

portis alii bipatentibus adsunt

Libro III.

subita horrifico lapsu de montibus adsunt
Harpyiæ

Libro VIII.

Tum Salii ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt evincti tempora ramis.

Et optimè libro XII.

corpora saltu
Subjiciunt in equos & strictis ensibus adsunt.

Quod ideo notavi, quia vulgo parum advertitur.

76. ALES.] Hoc censetur, ob alas additas galero & pedibus, Mercurius sæpius. Papinius primo Silvarum:

Et de Mænalia volucer Tegeaticus umbra.

Boethius, lib. II. de Consolat.

Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem.

77. SOMNIFERAM.] Homerus Iliad. Ω. & ex eo Silius libro III. Papinius, Thebaide I. Vise Mythologos veteres. Omnia autem ista dicas ex Papinio translata indidem esse, ubi hi sunt ornatissimi versus.

Paret Atlantiades dictis genitoris, & inde
Summa pedum properè plantaribus illigat alis,
Obnubitque comas, & temperat astragalero,
Tum dextra virgam inseruit, qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, & exsangues animare adsueverat umbras.

 78. RU-

78. RUDI FULTUS SOLIO NIGRAQUE.] Picturam PLutonis spectandam velut proponit. Albricus de Imaginibus Deorum: *Erat imago PLutonis homo terribilis in solio sulfureo sedens, sceptrum regni in manu tenens dextra, sinistra animam constringens, &c.*

78. NIGRA MAJESTATE.] Nigra enim omnia Mortis, & nigror ejus colos. Lucretius.

Omnia subfundens mortis nigrore

78. VERENDVS.] Terribilis. Seneca.

magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cujus adspectum timet.
Quicquid timetur

79. MAJESTATE.] Seneca.

In quo superbo digerit vultu sedens
Vmbras recentes; dira Majestas Deo.

Majestas enim quædam cum horrore gravitas est. Martianus Capella libro II. *triformis etiam discolorq; vertigo terribili majestate quadam rutilabat.* De ea re verboque alibi. *Nigra* autem omnia infera, quare & adspectus eorum Regis; sic *niger Phlegeton* apud Clementem libro primo Recognitionum, quem Joannes Sichardus non debebat in Pyriphlegetontem arbitrio suo commutare. Sic Nigram superstitionem pro mortifera dixit Papinius, lib. VI initio.

circum tristes servata Palæmonis aras
Nigra superstitio

Vbi in veteri scripto meo exemplari est glossa *funeralis.*

79. FÆDO SITU.] Non enim in lucem venerant eatenus umquam.

80. MOESTISSIMA NUBES ASPERAT.] Ipsam mortem describere fatagit, quæ à PLutone tamen aliud numen habebatur. Cujus officium erat thesauris Ditis mortuos adnumerare. Idem Papinius, libro IV.

Ipsum pallentem solio, circumque ministras
Funestorum operum Eumenidas, Stygiasq; severos
Iunonis thalamos & mœsta cubilia cerno.
In Speculis MORS atra sedet, dominique silentis
Adnumerat populos; major supereminet ordo.

Sic de morte Virgilius lib. VI.

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.

Ipsos autem bonos Deos *candidis nubibus amictos* introducebant Horatius.

Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.

Et Deum Optimum Maximum sic describit Rex David Psalmo XIIX.

καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλῳ αὐτοῦ, ἡ σκηνὴ αὐτοῦ σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.

Sic obambulare Deos nubibus amictos & notare facta injusta hominum auctor est Hesiodus, in cujus dulcissimi Poetæ scriptis mira est prudentia & Sanctimonia.

81. ASPERAT] Timendum facit, terrificat. *A ferro* quod asperatur tritum. Papinius, libro IV.

Arcadii morem tenet ille galeri
Ille Lycaonia ritu caput asperat ursa.

Quem secutus est noster.

82. RIGET.] Velut immobilis. Seneca.

Frons torva, fratrum qua tamen speciem gerat.

Ne plane non videas divinam.

83. ORE TONAT.] Virgilius libro IV.

crines effusa sacerdos
Ter centum tonat ore Deos

83. TYRANNO.] Seneca.

hic vasto specu
Pendent tyranni limina

Cujus

Cujus descriptionem ex Hercule Furente nostri isti committe.

83. SILENT ATRIA.] Vt Jove loquente cœlum.

85. INGENS JANITOR.] Cerberus. Virgilius VI. Seneca Furente. Statius II. Silius. II. III. Lucanus VI. Lucianus Dialog. &c.

86. LACRYMARVM FONTE.] Allusum Cocyti Etymon. Platonem vide Phædone, Apollodorus, libro XX. de Diis.

κωκυτὸν ᾗ ποταμὸν ἀνέπλασαν ἀπὸ τοῦ κωκύειν, ὅς ἐστι συγὲς καὶ συγνώσεως ἀποῤῥώξ.

Vbi interpres Stobæi Physicorum, Gulielmus Canterus non bene transiit voces καὶ συγνώσεως necessarias sententiæ, qualis auctori proponitur. Est & fluvius ejus nominis aquæ ingratissimæ, unde hic inferis adscriptus. Pausanias, libro I.

περὶ ᾗ τῇ Κιχύρῳ λίμνη ἐστιν Αχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Αχέρων, καὶ κωκυτὸς, ὕδωρ ἀτερπέστατον.

86. ACHERON TACITIS] Alioqui à planctibus & querelis nominatus. Vide Apollodorum apud Stobæum Physicis, pagina CXXIX. Vt verò hi Acheron & Cocytus verè flumina sunt, sic & Styx: de qua videas Herodotum. Nos otio abutamur talibus persequendis. quæ tangere satis sit.

88. TEGÆE.] Notissima appellatio Mercurii. Statius

Et de Manalia volucer Tegeaticus umbra.

Sidonius.

Tegeaticus Arcas
Nunc plantis nunc fronte volat

88. COMMVNE PROFVNDIS ET SVPERIS NVMEN.] Vsibus amborum hac & illac commeans. Horatius

superis Deorum
Gratus & imis

Vide Lucianum elegantissimo libello περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Sic servire utriq; sorti Mercurium, ut dubium sit Patri an Patruo sit addictior, scribit Martianus Capella, lib. I &c. Quibus respexerunt utique fictores illi ad naturam sideris quod eo nomine censetur, variam, vagam, & iis stellis obsecundantem ad quas sese applicaverit, uti multis tradit Vettius Valens Fragmentis Astrologicis, Joannes Saresberiensis Policratio, quique alii tractaruntprofessi talia. Nepos autem Atlantis Mercurius ex Maja filia. Simonides, citante Athenæo, lib XI.

Ἑρμᾶς ἐναγώνιος Μαίας εὐπλοκάμοιο
παῖς ἦν, ἣν ἔτικτε Ἄτλας

90. FACIS COMMERCIA MVNDO.] Vltro citroque negotia expediundo. Sic de negotiatoribus Asiæ & Europæ Corippus, libro I.

Gratior ille fuit dominis locus, unde solebant
Vndivagum spectare fretum, curvasque carinas,
Omnia vectantes gemini commercia mundi.

91. I CELER ET PROSCINDE NOTOS.] Statianum. Theb. I.

Portantes præcede notos, Cyllenia proles.

93. SI NOBIS NOXIA VIRES.] Omnino merito locum hunc incessit Julius Scalig. ἀδύνατον enim vires amisisse aliquem, robur retinuisse. Sed vitiosam lectionem arguunt libri scripti Belgici, in quibus est *sic nobis noxia vires* Quam scripturam agnoscunt etiam Noster, Codex & Claverio collatus, aut usurpatus, ut in Appendice ipse testatur Nihil igitur certius quam, præeuntibus illis ab Antiqua scriptura ducibus, ita hanc periodum restituendum.

tantumne tibi, sævissime fratrum,
In me juris erit? Sic nobis noxia vires
Cum cœlo Fortuna tulit? Num robur & arma

 Perdidi-

Perdidimus, si rapta dies? an forte jacentes
Ignavosque putas, quod non Cyclopea tela
Stringimus, aut vanas tonitru deludimus auras?

Sane ita nihil deerit ad tyranni expostulatoriam orationem, qui non ideo jactat sese servire datum tyrannidi fratris, quia regno cœlesti, ut videri indignabundus vult, sit ab eo interversus: esse & in locis horridis illis & tenebrosis viriles animos, & robur in armis.

95. RAPTA DIES.] Diem comparatione inferorum Poetæ dicunt quicquid illorum non est, quicquid sub Sole est. Sæpissime Senecæ Tragici.

95. JACENTES.] Desperabundos, animum despondentes. Petronius.

Rebus in adversis, quæ jacuere, juvant.

Vide Indicem Appuleianum nostrum in ABJECTVS.

96. CYCLOPEA TELA.] Arma quæ Jovi fabricabantur Cyclopes. Fulmina nimirum. Vide Callimachum εἰς Ἄρτεμιν.

97. TONITRU DELUDIMUS AURAS.] Exprobratio iracundiæ aut Fastus, quam dictat inconsultus fervor alia omnia de re scienti. Sic exercere in scopulos fulmina Jovem alibi dicit, & multa huc facientia sunt apud Epicuræum Poetam Lucretium.

98. GRATI LVMINIS.] Quid enim eo gratius?

99. TERTIA SVPREMÆ] Adeo non comparabilis cum superna sorte ut Eucherius Homilia in III. Adventus merito inferos cloacam mundi appellaverit. Et quid attinet hæc diducere, cum in abominationem & pœnam superorum facta fictaque sint regna inferorum?

99. SORTIS.] Patris quæ sorte est translata in PLutonem. Seneca Hercule Oetæo.

Et si placerent tertia sortis loca:
Regnare poteram

101. SIGNIFER.] Zodiacum dicit, quo intelligit ipsum cœlum. Cicero Arato.

Zodiacum hunc Graci vocitant, nostriq; Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine vero,
Nam gerit hic bis sex volvens ardentia signa.

Vnde autem formas illi animantium adscripserint indicat Hephæstion Thebanus libello de Nomenclatura Dodecameoriorum.

τὸ ζωδιακὸν, inquit, οἱ παλαιοὶ εἰς 13 τμήματα διεῖλον, ὀνομασίας ἐπιθέντες ἑκάστῳ ἐκ τῶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον συμπαραχόντων αὐτοῖς ζώων ἐπὶ γῆς, ὡς ἐνεχώρει τοῖς μέρεσι τούτου τοὺς τόπους αὐτῶν καταπείσαντες, ἀρχὴν δ᾽ ἐποιήσαντο ἀπὸ τοῦ ἐκείνου τμήματος, &c. Jovem autem pro sorte ipsius ipsum dixit.

104. CONSANGVINEO SINV.] Soror enim. In conjugum autem gremiis inveniunt solatia laborum Heroes: Sic de se Papinius, indutum sacro post Coronam Albanam Cæsaris auro à Conjuge Polla susceptum visceribus ejus. Lucretius de Marte, ad Venerem.

belli fera in aenera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se
Periit, æterno devinctus vulnere Amoris.

Amphitrite conjux Neptuni. Pindarus VI. Olymp.

Δέσποτα ποντόμεδον
Εὐθὺν πλόον καμάτων
Ἐκτὸς ἐόντα δίδου
Χρυσαλακάτοιο
πόσις Ἀμφιτρίτης.

Quam & ipsam marito suo sororem facit noster Libro de Nuptiis Honorii. Et hæc tritissima.

104. CON-

104. CONSANGUINEO.] Sororio. Vide Jacobum Cujacium Observat. lib. XI. capite XXVI. Soror Jovis Juno, Arnobius, Seneca Fur. Virgilius, Ovidius lib. III Silius lib. XVII. Prudentius. I. Symm. Lactantius lib. I. c. X.

105. LATONIA FURTA.] Unde Apollo & Diana.

106. CEREREM.] Unde Proserpina, vide Arnobium libro V.

106. MAGNAMQUE THEMIN.] Hanc quoq; complexus est bonus ille Juppiter Hesiodus, si is est, Theogoniâ.

> Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν ὥρας.

Nam Jovis Filiam facit verus Hesiodus ἐργων. α. Quę tamen incestatio non incongrua fabulatoribus Græcis.

> καὶ ῥ ὁπότ' ἄν τίς μιν βλάπτῃ σκολιῶς ὀνοτάζων,
> Αὐτίκα, παρ Διὶ πατρὶ καθεζομένη Κρονίωνι,
> Γηρύετ' ἀνθρώπων ἄδικον νόον.

Perperim eam Jovi assidere canit Pindarus. VIII. Olympion.

> Ἔνθα σώτειρα Διὸς ξενίου
> πάρεδρος ἀσκεῖται θέμις.

Eamdem *scitè* πανδερκέα appellat Homero proximus Poeta, auctor τῶν παραλειπομένων, quem nos quis fuerit alibi indagabamus.

106. CREANDI.] Generandi. Ovidius.

> *Nec stirps prima fui genito sum fratre creatus.*

Sic *Creatorem* sæpè Ennodius pro patre usurpat, In quo scriptore inexhausta novè & detortè loquendi fuit cupiditas, ingenium vero non vulgare, cujus objecto fascino multum & suo ille & sequentibus aliquot seculis detrimenti dedit, consectantibus ejus vestigia scriptoribus, qui tum demum benè locutos & scripsisse se autumabant cum tanta esset eloquij innodatio, ut diceret sermo alia omnia quam verba ostenderent.

107. NATORUM TURBA CORONAT.] Sunt enim copiosi illi ornamentum unicum felicitatis Paternæ. David Rex & vates Psalmo CXXVII.

> μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται, ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου, οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου.

Propriè autem noster, nam corona est in orbem circumstans populus, ut auctor est Lactantius, lib IV. C XXVI. Coronare est eximiè ornare, sic Coronarum Philosophiâ, Synesius libro de Regno ad Arcadium; Coronæ dignitatum, nostro Laudibus Serenæ. V. CLXXXIX. Leges Coronare civitatem Porphyrius Malchus, Vita Pythagoræ. XXVI. πλοῦτος στεφάνωμα apud Pindarū CXCIII. apud quem Divitiæ & Bona fama *summa esse corona* perhibentur. CXCVIII. *Pietate Coronare* Corippus lib. IV. *vota clientum Pensat, devotosq; sibi Pietate coronat.* Epitaphium Monicæ: Matris B Augustini.

> *Gloria te major gestarum laude Coronat*
> *Virtutum Mater fertilis hac sobole.*

Filij mei, mea Corona, Martialis Lemovicensi auctor. Similia vide apud Aponium. XIII. Juvencum libro IV. CXVII. Agobardum. CCCLXX. Laurentium Novariensem Homil. Arnobium, fine Psalmi V. Fulgentium DCXXXVIII. Cyprianum. CCCLVIII. Radulphum Ardentem CCLXXIX. Quorum verba non vacat appingere. *Corona* circulus est, itaque circulo quodam natorum ambiri Jovem ait. Sic fluvios facere coronam dicit Aethicus Cosmographiâ. CXI. Steph.

108. DESERTA AULA.] Alludit illa Didus apud Maronem.

> *si quis mihi parvulus aulâ*
> *Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret.*

MOERENS.] Imperfecta enim domus sine liberis, ut alibi loquitur. Et filiam sic gaudia vocat matris V. CXCIV. hujus libri.

tibi gaudia nostri
Sanguinis, & caros uteri commendo labores.

Gloriam, lib. II. V. XXXVI.

Quos inter Cereris proles, nunc Gloria matris
Mox dolor.

Sic gloriosum matris nomen vocat Firmicus de Error. Profan Relig. de Vestalibus loquēs: *Ignis coquo. habeat non miseras virgines sacerdotes, quæ contemnentes ignis ipsius favillas, aut prostituto peccare coguntur corpore, aut in virginitate pers. verantes perdunt honestam gloriosi nominis dignitatem.* id est ut matres numquam fiant. Sic qui sine liberis sunt orbi, æquipe-rantur Cæcis ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισὶν, ait Artemidorus libro I. cap. XXVIII. Et notamus fusè alibi. De liberis patrum Gloria Lege Stobæum Encomio matrimonij.

109. IMPLACIDAS.] Numquam quiescentes.

110. NON ADEO TOLERANDA QUIES.] Non huc usque se extendat ille noster torpor notissimus; placet vero nunc otium illud seponere.

110. PRIMORDIA TESTOR.] Arcanas origines, mysteria initialia.

111. INTEMERATA.] Numquam pejerata, sacrosancta. Ausonius de Sacris Christianis.

Intemeratorum vim continuamus honorum.

Stygiam autem paludem intelligit Deorum sacerrimum juramentum. Apollodorus libro I.

Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ᾅδη ῥέον Ζεὺς ἐποίησεν ὅρκον, ταύτῃ αὐτῇ τιμὴν διδοὺς ἀνθ᾽ ὧν αὐτῷ κατὰ Τιτάνων μετὰ τῶν παίδων ἐμάχησε. Apollonius, Argonaut. II.

ὡς φαμένη, λοιβὴν Στυγὸς ὤμοσεν, ἥ τε θέλοισιν
Ῥιγίστη πάντεσσιν ὀπιδνοτάτη τε πέπυκται.

Homerus Odyss. ε. Minutius Felix Octavio. *Deorum Deum Stygem hinc* scitè appellat Ovidius, lib. III. Metamorph.

112. CIEBO.] In prælia. Maro.

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

113. TARTARA.] Quicquid sub terra regnorum fingebatur hoc habebat nomen. Scholiastes Hesiodi Theogonia. CCXLVI.

ἐν πρώτῳ τάρταρα τὰ ὑπόγεια μέρη λέγει, τὰ ῥιγηλὰ ἀπὸ τοῦ τρόμον ἐμποιεῖν.

Ubi & aerem hoc nomine capi notat. *Tartarus Christianis* est ipsa vis mortis æternæ, debellato per Christum, Vide Chrysologi Sermonem. LXV.

113. SATURNI.] Qui miser eviratus à filijs & in Avernalem erat carcerem, sine spe emissionis, compactus, saltim Saturnalibus pausam habens de compedibus. De eo mira multa finxerunt veteres. Ut Pythagoræi, lacrymas ejus mare esse, quod tradit Clemens Alexand. Stromat V. Alia alibi.

116. VIX EA FATUS ERAT.] Summam expeditionis celeritatem arguit. Aristænetus. ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον. lib. II. Epist. VII. Sic sæpissimè Appulejus *cum dicto* aliquid expeditum ait hoc est in ipso dicti vestigio. Apollonius, lib. IV. Argonaut.

ἔνθ᾽ ἔπος ἠδὲ καὶ ἔργον ὁμοῦ πέλεν ἐσσυμένοισιν.

Juvencus Presbyter.

Cum dicto Iudas numero stipante caterva
Advenit.

A modo, idem sonat apud Paullinum Psalmis. λόγον θᾶττον Heliodoro Libro VII. *Ab extrema parte verbi*, Petronius XXXI.

119. PATER.] Juppiter. Cui propriè conveniens hoc nomen, & hæret in ipso titulo ejus. Maximus Tyrius, Sermone XXV. eum merito hoc nomine censeri docet, qui Pater, Rexque omnium, Fons verus bonorum omnium appareat ex ipsa creatione & conservatione

ratione omnium, quæ sapiunt conscientiam Christianismi. Archilochus, apud Stobæum, Sermone CVIII.

ἐπειδὴ ζεὺς, πατὴρ Ὀλυμπίων ἐκ μεσημβρίας ἔθηκε νύκτα, ἀποκρύψας φάος. Jovis cognomina in Sphæra Aratæa recenset Leontius Mechanicus.

γενέτως. φράτριος, ὁμόγνιος, ἑταιρεῖος, φίλιος, ἱκέσιος, ξένιος, ἀγοραῖος, βουλαῖος, βροντaῖος, καὶ τὰ ὅμοια.

Item Maximus Tyrius Sermone Indicato. Etymon verò τοῦ *Iuppiter* velut juvans pater. Servius ad Virgil. Gellius lib. V. cap. XII. Inimicitiæ vero huic cum Saturno ex Astrologorum etiam pendent scitis, sic Bethem cap. LXXVIII. Centiloquij scribit *Iovem solvere qua Saturnus ligaverat*.

118. DIVERSOS DUCENS ANIMOS.] Rectè ita Scaliger, quod Poeticum & omnium librorum nostrorum. *Diversis* quod Claverius ex suo aliquo infert, novum, inusitatum, peregrinum, & Claudiano indignum est. *Diversos ducens* in diversa: Ut in illo

se matutinus agebat

Hoc est matutino tempore. *Animos* pro adfectibus & mirè omninò ponere Poetas solentes exemplorum copia docemus alibi.

118. SEQUATUR CONIUGIUM] Non invita. Sic locutus Propertius de conjugibus ad maritorum busta morientibus, libro III. Eleg. XII.

Et certamen habent leti, quæ viva sequatur,
Conjugium, pudor est non licuisse mori.

119. PRO SOLE.] Vice Solis. Fulgentius Continentiâ Virgilianâ. *Ergo virtutem primum posui pro qua virum laudandum assumsi.*

120. SENTENTIA.] Quicquid post diuturnam animi alterationem concluditur & pro rato habetur, dicitur sententia. Silius libro XII.

Hæc postquam placita, & tenuit sententia mentem.

Ovidius, Metamorphosi primâ. *sic stat sententia.* Valerius Flaccus, libro I.

nulla magis sententia menti
Fixa mea

Sidonius: *Tandem cunctanti sedit sententia.* Capella. *Anxia cum trepidis nutat sententia rebus.*

120. SEDIT.] *Placuit firmiter & constanter.* Statius, Thebaid. I.

tibi, summe Deorum
Terrarumq; sator, socijs hanc addere mentem
Sedit?

121. ÆTNÆÆ CERERI.] Hæc est omnium Scriptorum & Antiquitus Editorum librorum Scriptura, præ qua doctissimi viri Lilius Giraldus Lib. XIV. De Dijs, & Adr. Turnebus lib. VIII. cap XII. Adversar. Legere maluerunt *Ennæa*, quod Ennææ Cereris mentio fit apud multos scriptores. Ego quidem memini eam legere apud Silium Italicum lib. XIII. & XIV. Ciceronem in Verrem, Lucanũ, lib. VI. Senecam, Hercule Furente, Callimachum, Sidonium Firmicum de Err. Prof. Relig. alios. Sed Aetnæam tamen etiam Cererem quid Rationis vetat admittere, consentientibus tot libris, cum tota præcipuè Sicilia ei idolo fuerit addictissima? Unde ipsam Proserpinam Siculam vocat Iuvenalis, Sat. XIII.

Sicula torvus cum conjuge PLuto.

Diodorus Siculus lib. XI. de Gelone:

ἐπεβάλετο δὲ ὕστερον καὶ κατὰ τὴν Αἴτνην κατασκευάζειν νεὼν Δήμητρος.

Ubi vides & in Aetnâ cultam Cererem. Statius Thebaide. IV.

Aetnaa Cereri negat avia Dyme.

Quid quod raptus ipse Proserpinæ contigit apud Aetnam, teste Higino, cap. CXLVI. Ambigua igitur res fit. Aetna vero & urbs est Siciliæ, fuitve potius. Thomas Magister in Vitâ Pindari.

γέγραπται δὲ Ἱέρωνι βασιλεῖ Συρακουσίων ὃς καὶ κτίστης Αἴτνης ἐγένετο πόλεως, ὅτου

ἀπὸ τῆ ὄρους αὐτὴν οὕτως ὀνομάσας. An & sic ab Aetna dicta Ceres Aetnæa ? Sic certè *Chromius Aetnaus* nuncupatus, cui primam Nemeonicarum Pindarum consecravit.

121. PROLES OPTATA.]Luculenti corporis, Arnobius libro IV. *Non vero est verum*, Cererem cum solo Iove concubuisse, utcunque filiam tantum habuerit Proserpinam, nam & equina forma cum equo facto rem habuit Neptuno, ut scribit Pausanias Arcadicis, & ex eo refert Scholiastes Anthologiæ Græcorum Epigrammatum, ad Librum.I. Cap.XLI.

122. LUCINA.] Diana vis pariendi hoc idolo intelligitur. Nec solum hominum, sed etiam animantium. Ut Canum, Adæus Epigrammate in Calathi nam Caniculam, lib.I. Anthologiæ, cap.XXXIV. ei Dianam dedisse facilem partum dicit.

> Μούναις ὅτι γυναιξὶν ἐπήκοος, ἀλλὰ ὃ αὐτὰς
> Συνθήρους σώζειν Ἄρτεμις οἶδε κύνας.

123. VISCERA.]Materna. Lucanus, lib.II.

> *geminas excepi fata maritos*
> *Visceribus lassis, partuq; exhausta.*

Hæc naturæ officinam perquam pulcrè dicit Zacharias Scholasticus in Aureola disputatione de Opificio Mundi:

τίς δὲ ὁ τὴν ψυχὴν μορφωθέντι τῷ σώματι δεσμῶν; ἵνα μικρᾶς ῥανίς ὑγρότητος καταβληθεῖσα ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ ζῶον λογικὸν θνητὸν ἀποτελεσθείη, νῦ ἢ ἐπιστήμης δεκτικόν;

114. ALTIOR EXSTAT MATRIBUS.] Superat eas veneratione. Cyprianus Sodomâ, modo is sit auctor, licet eo non indigni, Poematis.

> *vix mœnibus exstat.*

Papinius. Epithal. Stellæ. Loquitur Venus.

> *quantum Latonia Nymphas*
> *Virgo premit, quantumq; egomet Neroidas exsto.*

125. PROSERPINA.]Talis, tantaq;, qualis hoc nomen habet. Sic Maronis ille.

> *Turnus ego, nulli veterum virtute secundus.*

De Etymo Proserpinæ, quod fruges videlicet terra proserpant. Vide Fulgentium Mytholog. lib.I. cap.IX. Fragmenta Varronis ex libro XVI. Rerum Divinarum. Arnobium lib.III. Isidorum lib.VIII. Originum. Aliter Firmicum de. E. P. R. qui à *Persephone* corruptum putat nomen, sanè non prorsus ineptè. Utut sit mirum nonnullis antiquorum visum, docet quod primam syllabã sint qui corripiãt ut nominatim Seneca in Hercule Furẽte v.DXLIX. *Vidisti Sicula Regna Proserpina.* Fœcunditatem autem matribus facere superbiam res nota de Niobe, infelicissimâ ob illam. Tacitus Annal IV. de Sejano Agrippinam calumniãte: *igitur contumaciam ejus insectari, vetus Augusta odium, recentem Livia conscientiam exagitare, ut superbiam fœcunditate subnixam, popularibus studiis inhiare dominationi, apud Cæsarem arguerent.*

127. TORVA PARENS.] Cavet *vaccam* aut *bovem fœminam* nominare, ne humili aliquâ voce carminis virtutem contaminet. Id quam studiosè declinaverint veteres in censione recentium Poetarum docuimus, qui omnino hoc nomine malè tanti nominis gloriam sustinent. Amor vero Bucularum in prolem Poetis celebratus.

128. LUNATÆ CURVAVIT GERMINA FRONTIS.] Nondum integra cornua fronte produxit. Papinius, Achilleide primâ.

> *Ut pater armenti quondam Rectorque futurus,*
> *Cui nondum toto peraguntur cornua gyro.*

Idem lib.VI. Thebaidos.

> *Matribus, & nondum lunatis fronte juvencis.*

129. PRONUBA FLAMMA.] Nuptias inferens; jam inquit virum desiderare cœperat.

129. PLENIS ANNIS.] Virgilius.

> *Iam matura viro, jam plenis nubilis annis.*

Alibi

Alibi noster *tumentem virginitatem* dicit, à fructibus arborum maturis. Ut Statius *tumidam Virginitatem* libro II. *annos plena maturitatis* Petronius. PLenum alioquin quod justi est ponderis, aut vigoris. Plena incolumitas apud Largium Designatianum Epistola Hippocratis, quam Marcellus Medicus memoriæ conservavit. *Pacis plena lætitia*, apud Petrum Chrysologum, Sermone. LIII. *PLena dulcedo charitatis*, apud Cyprianum lib. de Opere & Elemos. cap. XVIII.

131. MIXTA TREMIT FORMIDINE VOTUM.] Votum virgineum sunt nuptiæ, quas formidant timore amittendi floris; quæ mira brevitate extulit juncta. Qualem imitaturus Sidonius & alij mapalia post fecerunt. Videtur ad ista Papinii sui Claudianus allusisse II. Thebaid.

tacita subit ille supremus
Virginitatis amor, primaque modestia culpa
Confundit vultus; tunc ora rigantur honestis
Imbribus, & teneros lacryma juvere pavores.

Vide Ausonium Centone, licet paullo impuriore.

132. PROCIS.] Procorum copia gloria puellarum. Theocritus Oarist. loquitur ipsa pastoralis puella.

πολλοί με μνώοντο, νόον δ' ἐμὸν οὔτις ἕαδε.

Ovidius, lib. IV. de Medusâ

clarissima formâ
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.

Revera autem non paucos habuit Proserpina. Julius Firmicus de Err. Profan. Relig. *Unicam Cereris filiam, quam Græci Persephonen, nostri immutato sermone, Proserpinam dicunt, ad conjugiale consortium plures petebant: Mater sollicitè de singulorum meritis judicabat.* &c.

133. CLYPEO MELIOR.] De hoc genere loquendi vide Julium Rufinianum Rhetorem. XXXIV. Edit. Pithæanæ.

134. RHODOPEN.] Thraciæ mons, quæ tota olim regio ob Barbaram immanitatem gentium sacra Marti. Modestus, de Vocabulis Rei Militaris: Statius I. Achilleide, Sidonius Panegyrico Anthemiano, v. XLVI. Phœbo autem notissimum sagittis utendi artem adscriptam, cui & suspendebantur eædem. Aegis Poëta, lib. VI. Anthologiæ.

καὶ σάλικας καὶ πτηνὰ λαγωβόλα σοὶ τάδε Μήδων
Φοῖβε, σὺν ἰξευταῖς ἐκρέμασεν καλάμοις.
Ἔργων ἐξ ὀλίγων ὀλίγην δόσιν. ἣν δέ τι μεῖζον
Δωρήσῃ, λήψῃ τῶνδε πολυπλάσια.

De regionibus quæ quibus Dijs sacræ nota sunt omnia.

138. SICULIS TERRIS.] Siciliæ res notissimæ, Historiam nominis non vulgarem habes ex Hellanico apud Constantinum Porphyrogenetam lib. II. Thematum capite X. quam adscribere nihil attinet. Porrò Glossematis hæc Claudiani inquinata sunt. In Nostro codice Lacuna est ingens, quam & in uno suorum adnotavit Belga Editor. Et à versu hunc præcedente usque ad Ducentesimum Sextumdecimum nec vola est carminum nec vestigium. Ego duos versus qui istum in vulgatis libris sequuntur *Monachos* esse existimo, & proinde in tenebras rursũ claustrales ablegãdos, quod idem judicium habeo de illo

Aethera deseruit, siculasq; relegat in oras

qui est duorum jam dictorum posterior, à Scaligero retentus. Itaq; sic legenda hæc imposterum arbitrere:

Flava Ceres; raptusque timens, heu cæca futuri,
Commendat Siculis furtim sua pignora terris,
Ingenio confisa loci &c.

Claverio videbatur medius locum suũ tenere posse.

posse. Ego nullum minus existimo; non enim culpam Siciliæ daturum puto Poetam Insulæ laudatæ ipsi potius, nec consciæ tanti sceleris, ut Poetemur quidem. Id quod visum contrà fuit fauctoribus, itaque hac sententia impacta corruperunt sanum locum, non sine summo stupore suo. Sequitur verò plurium hic traditionem Claudianus, in Sicilia videlicet Raptam esse Proserpinam, at propè Eleusin in Agro Attico contigisse id Orpheus tradidit, in Thracia Appianus lib. IV. de Bellis Civilibus.

143. INGENIO CONFISA LOCI.] *Ingenium* est promtitudo & aptitudo ad aliquid amplectendum, discendum, tenendum, naturalis, quæ ab hominibus transfertur ad res etiam animarum carentes. *Ingenium* naturalis potentia ad videndas & ediscendas res, Julio Severiano Rhetori: *Oratoris*, inquit, *artibus nemo instrui potest nisi cui ingenium & frequens studium est. Primum animi sit oportet quadam naturalis ad videndas ediscendasq; res potentia.* Minutius Felix Octavio: *Apparet ingenium non dari facultatibus, nec studio parari, sed cum ipsâ mentis formatione generari.* Ubi simpliciter ingenium Felicitatem ejus designat. Appulejus Dogmate PLatonis: *ingeniumq; intimum de exteriori contemplatus est facie.* Ibid. *acre in percipiendo ingenium.* Spartianus Adriano: *imbutusq; impensè est Græcis litteris, ingenio ejus sic ad ea declinante.* Capitolinus Pio. *nobilis vultu, & placidus ingenio.* Ibidem, *cum omnes ejus Pietatem, Clementiam, Ingenium, Sanctimoniam laudarent.* Arnobius Libro Primo: *per diversas artium disciplinarumque rationes ingenia dirigunt.* Calpurnius Flaccus. Declamat. VI. *Sceleratis ingeniis & plusquam civilia cupientibus non dominari instar servitutis est.* Boethius: *vivit uxor ingenio modesta, pudicitia pudore præcellens.* Sidonius Burgo Pontij Leontij, pro acutis dolis dixit.

Atq; hac ingenio fraudatum luce Cyclopem.

Capella pariter acumen eo notat. lib. I. *providum perspicacis prudentiæ ingenium commendabat.* Alcimus Avitus, libro VI.

ingenij quam felicissima promti
Dexteritas

Arator de Animalibus.

Ingenium mites, vim meruere truces.

Paullinus.

Nec sapiens magno gaudeat ingenio.

Quomodo Lactantius lib. I. cap. I *magno & excellenti ingenio viri cum se doctrinæ penitius dedidissent.* Ubi non puto admittendum quod *penitus* edidit in Antvverpiensi editione Michael Thomasius, aliarum rerum præstantissimi scriptoris non ineptus Corrector. Sed ad id veniamus, quod instituimus, videlicet ab hominibus ad inanimas etiam res ingenij usurpationem extendi Sic hoc loci ingenium loci legitur. Columella libro X.

Quodsi nec cœli nec campi competit humor,
Ingeniumve loci, vel Iuppiter abnegat imbres.

Papinius, Surrentino Polli. *locine*
Ingenium an Domini mirer prius?

Ovidius. IV. Fastorū: *ad fruges ingeniosus ager.* Ingenium Avaritiæ apud Sixtum, ut volunt, Pontificem libro Contrà Divitias. Ingenium aulæ. Tacitus Histor. II. *spadonum gregibus & cætero Neronianæ aulæ ingenio.* Idem Annal. XVI. *Noctium Neroniarum ingenia* memorat. Statius, Thebaide III.

extremo in fine ligavit
Ingenium crudele necis

Mundi Ingenium, Appulejus Dogmate PLatonis: *Eoque nihil præterea extrinsecus est relictum, quod corrumpere possit ejus ingenium.* Apud eumdem ingenium metalli legitur, Metamorph. IX. Ingenium Naturæ apud Pacatum Panegyrico. Bonarum artium ingenium apud Ausonium, Epistolâ XVI. ingenia artium à Diabolo inspirata apud Tertullianum cap X. de Spectaculis. ingenia herbarum penes eumdem leguntur libro de Habitu Muliebri. Ingenia Pœnarum de Resurrectione Carnis cap. VIII. Crines ingenio suo flexi, nativa sub crispi elegantiâ, apud Petronium, Pectinis ingenium

nium exstat apud nostrum lib.II. V. XLI. hujus Operis. Ingenia pullorum apud Columellam lib. VIII. cap.IV. Ingenium Canum apud Claudianum nostrum lib III.de Laudibus Stiliconis, V.CCXCVIII. Ingenia Elefantorum apud Cassiodorum lib. X. Var. Epist. XXX. Casibus subitis mirificum ingenium esse, Martialis, sive quis alius, dixit, Spectac.XIV.

O quantum est subitis casibus ingenium!

141. TRINACRIA.] Strabo.

ἐστι δ' ἡ Σικελία τρίγωνος τῷ σχήματι, καὶ διὰ τοῦτο Τρινακρία μὲν πρότερον, τρινακρὶς δ' ὕστερον προσηγορεύθη.

Triquetram hinc appellat Lucretius, lib.I. Martianus Heracleota.V.CCCLXIII.

ἐξ ἧς Σικελία, νῆσος εὐτυχεστάτη,
ἣν τὸ πρότερον μὲν ἑτερόγλωσσα βάρβαρα
λέγουσι πλήθη κατανέμεσθ' Ἰβηρικά,
διὰ τὴν ἑτερόπλευρον δὲ τῆς χώρας φύσιν
ὑπὸ τῶν Ἰβήρων τρινακρίαν καλουμένην
χρόνῳ Σικελίαν ἀπαγορευθῆναι πάλιν
Σικελοῦ δυναστεύοντος.

Scholiastes Apollonij, libro IV. ἡ Σικελία ἐκαλεῖτο τρινακρία τὸ πρότερον διὰ τὸ τρεῖς ἄκρας ἔχειν, πάχυνον, λιλύβαιον, πέλωρον. Idem ad versum DCCCCLXV. ejusdẽ Libri. τίμαιος τρινακρίαν φησὶ καλεῖσθαι τὴν Σικελίαν ὅτι τρεῖς ἄκρας ἔχει. οἱ δὲ ἱστορικοὶ Θρίνακρον φασὶν ἄρξαι τῆς Σικελίας.

142. ITALIÆ PARS UNA FUIT.] Ita creditum, Antiquitus continentem Italiæ fuisse Siciliam, sed interrumpentem pontum fecisse insulam, freto immisso. Vide Thucydidem libro VI. Justinum è Trogo, libro IV. Valerium Flaccum, Argonaut. I. Virgilium, lib.III, Lucanum Libro Tertio. Silium Libro XIV. Quos noster auctores habet.

145. PARVAQUE DISCRIMINA.] Julianus, cap.XCIX. de verbor. signif. *Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto ab Italia dividitur.* Lucretius, lib.I,

Angustoq; fretu rapidum mare dividit undis
Italiæ terrai oras à finibus ejus.

146. NUNC ILLAM SOCIA RUPTAM.] Ita correxit Scaliger. Optimi verò quique libri:

Nunc illam socia raptam tellure trisulcâ
Opponit Natura mari

Quæ lectio omnino vera est. Nunc illam ereptam alterius societati sive conjunctioni opponit triangulam mari Natura. Hoc est insulam fecit tribus Capitibus in mare eminentem; Nihil facilius & certius. Jam ait propriam tellurem factam à Naturâ, sicque mari oppositam.

147. CAPUT.] Promontorium Ab usu Antiquitatis Latinæ etiam nunc hæc vox occupat Idiomata inde Orientia.

148. IRAS.] Fluctus pelagi. Sic *rabiem* mox vocat. Periculosum autem fretum quam maximè circa Siciliam, Homero & Thucydide testibus. Libanius Prosphonetico Juliani:

ὥσπερ εἰ πρῶτον πλέων ἀπὸ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ τὴν πρώτην ἀναγωγὴν ἐποιοῦ χαλεπωτάτου γε πορθμῶν, ὡς Ὅμηρός τε δηλοῖ καὶ Θουκυδίδης μαρτυρεῖ, &c.

152. ÆTNA.] Deflectit ad memorabilissimum omnium, quibus Natura insulam illam insignivit, Aetnam nimirum, sanè miraculum Naturæ Longinus περὶ ὕψους. capite XXXI.

οὐ δὲ τῶν τῆς Αἴτνας κρατήρων ἀξιοθαυμαστότερον νομίζομεν ἧς αἱ ἀναχοαὶ πέτρους δὲ ἐκ βυθοῦ, καὶ ὅλους ὄχθους ἀναφέρουσι, καὶ ποταμοὺς ἐνίοτε τοῦ γένους ἐκείνου, καὶ αὐτοῦ μόνου προχέουσι πυρός.

Non tamen sola Aetna talis, sed ut Vesuvius Italiæ, & alij montes aliarum Provincia-

rum, ut cujus maritimi, inter Mediam & Scythiam, si satis recordor, meminit Priscus Rhetor in Legationibus. De caussis talium ignium vide Philostratum Apollon. lib. V. capite VI. &c.

153. NUMQUAM TACITURA.] Hoc est semper laudatura. Sic Maro Illaudatum Busiridem vocat quem omnes meritò vituperabant. Sic de Cor. Tacito. Sidonius.

> *Et qui pro ingenio pluente nulli*
> *Corneli Tacite es tacendus ori.*

Hoc est omnibus es concelebrandus & laudibus vehendus.

154. ENCELADI BUSTUM.] Hunc immanem Gigantem Juppiter injecta Aetna domuisse dicebatur; qui sub ea adhuc exspiret flammas & saxosa illa incendia. Vide Philostratum loco indicato. Oppianus, libro Primo Cynegeticorum.

> ὅτι τοι σκέπας Ἐγκελάδοιο
> πυρσοῖς αἰθερίοισιν ἐρευγομένοιο κεραυνοῦ
> Σικελίης Αἴτνης ἀνεκάγχλασεν ἀέναον πῦρ.

Vide Quintum Smyrnæum lib. XIV. Severum Aetna. Typhæo alij adscribunt idem, ut Valerius Flaccus, Ovidius, & sermo hominum publicus apud Philostratum.

156. QUOTIES DETRECTAT ONUS.] Hinc egeri illa saxa & flammas eas fingebant. Valerius Flaccus libro II.

> *trux ille ejectat adesi*
> *Fundamenta jugi, pariter tunc omnis anhelat*
> *Trinacria, injectam fesso cum pectore molem*
> *Commovet experiens, gemituque reponit inani.*

Porrò quæ sequitur Aetnæ descriptio ex Virgilio III. Aeneidos; Silio, lib. XV. Punicorum, Pindaro Pythionic. I. expressa est, in quâ non male reprehendit Claudianum summus vir Julius Cæsar Scaliger, Physicum velut professum induere, & modo proposito Operis argumento digredi in alienissimas ab instituto dissertationes; Quod antè eum puto & alios monuisse. De Aetna vero non transeundum libellum scripsit proavorum memoria Petrus Bembus, utinam ejus generis plures.

162. INDIGENAS NIMBOS.] Eo loco natos. Alibi.

> *Indigenas habitus nativa Palatia sumunt.*

Composuerunt jam docti has descriptiones. Et res proletaria est.

166. SCIT SERVARE.] Servat. Est Græcanicum. Aristænetus lib. I. Epist. XVII.

> ῥανὶς γὰρ ὕδατος ἐνδελεχῶς ἐπιστάζουσα καὶ πέτραν οἶδε κοιλαίνειν.

Lucianus in Anthologiâ de Fulmine.

> ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.

Pacianus Parænet. *novit intercipere*, ἀντὶ *intercipit*. Vide de Aetna Severi, si is est, ego vero non esse scio, Poemarium ejus tituli, & Auctorem etiam de Mundo quem interpretatus est Apulejus.

166. SERVARE FIDEM.] Incessit hæc Julius Scaliger, penè, ut verum dicam, ridiculè. Non enim promiserat quicquam, ergo non potuit, ait, fidem servare! Quis vero umquam ita Poetas examinavit, aut quis Poetarum non agnoscit fidem etiam in rebus inanimis, & fœdera, & conjugia adeo ipsa? Sanè ego nollem sic notare locutionem omnis ævi exemplis nisam; & si talia neges Poetis, quis non scribendum putet Carmen sine ullis porrò translationibus? Sed non est unius hominis ubique sapere. Quis verò miraculo miraculum vrgeat, ut miraculosè loquentem seponat? Satis est servare dici fidem flammam nivi, quam utiq; ei debebat, ut fieret miraculum, tu vero & Consponsionem quamdam flagitas, quæ nec hominum est omnium, & prodigo adscito, vis evertere omnibus conspicuam veritatem, quoniam scitius est enarrata? Sic pari miraculo enarrando locuti sunt optimi alij scriptores. Seneca.

Pax ante fida nivibus & flammis erit.

Seneca lib. LXXIX. *sed reservemus ista, tunc quæsituri, cum tu mihi scripseris quantum ab ipso ore montis nives absint, quas nec æstas quidem solvit, adeo tuta sunt ab igne vicino.* Tacitus fidem inter montem & nives agnoscit Histor. V. *Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum, fidumque nivibus.* Sic amicum ignem frutilibus, quos lambebat, non & urebat, Cælius Sedulius libro I. v. CXIV.

Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
Non audens ardere rubus, nec juncta calori.
Materies alimenta dabat, nec torrida virens.
Sensit damna frutex, sed amici fomitis æstu
Frondea blandita lambebant robora flammæ.

Ita enim legenda ea verba; vulgo male *Non ardens ardere.* Qui error tamen in optimis etiam membranis exstat. Sic *fidem terminorum* dicunt Agrimensores.

166. PARITERQUE FAVILLIS.] Cum favillis. Omittitur Conjunctio *Cum* Vide *Omissa* Indice ad Appuleium.

168. FUMO FIDELI.] Non noxio nivibus. Similia in Apono legas nostri, & fœderatum aquæ ignem apud Alanum libro V. v. CCCVII. Porro de Ætnæ istis ignibus miraculum aliud refert Ctesias in Persicis, dum illud Indiæ monstrum confirmare vult, Solem illi XXXV. refrigerationem concedere, dum festo ejus vacat. *Confirmare volens,* inquit Photius Patriarcha CP. *quod de Sole dixerat, cum India XXXV. dierum refrigerationem concedere scribit & flammam, quæ ex Ætna erumpit; medium regionis tractum, utpote qui à hominibus injustis colatur, numquam labefactare, cum cætera affligat.*

169. LAMBIT.] Molliter attingit. Sedulius verbis modo positis.

169. CONTIGUAS.] Vicinas. II. Rufin. CCXIX.

Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.

171. VULCANIUS IGNIS.] Vulcanus ignis inventor, ut scribit Ister, vetus auctor, libro I. Rerum Atticarum. Vide Harpocrationem voce *Lampadion.* Vulcanius autem hic ignis, quia officina ejus apud Ætnam fabrilia facientis fingebatur, quod ab aliis talibus montibus refellit Philostratus loco supra laudato. Aliud specus ignivomum in Sicilia, Vulcano sacrum, ejusq; miram & relligionem & efficaciam lege apud Gratium Cynegetico, qui locus sanè mirificè pulcrè ibi descriptus est. Ex Solino & Strabone alibi illustratus. Porro non indigna memoratu stultitia superioris seculi hominum, qui cum in Novi, ut appellant, Orbis quibusdam montibus talia erumpentium flammarum volumina offendissent, rati aurum liquidum inibi inventuros catenis sese intromisere crateribus, sed diro eventu plerumque. Legas Hieronymum Benzonem.

180. TURRIGERAMQUE PETIT CYBELEN.] Cur Turrigera fingantur nemo melius enarret Lucretio, cujus hæc sunt verba, de libro II.

Hanc veteres Grajum docti cecinere Poetæ
Sedibus in curru bijugis agitare Leones.
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram,
Adjunxere feras quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum,
Muralique caput summum cinxere corona
Eximiis munita locis quod sustinet Urbes.

Alia à fabulis caussa tradita Arnobio, quem vide, lib. V.

181. VOLUCRI QUI PERVIA.] Rectè ita Scaliger, secutus Claverii Editionem & Quatuor Belgas Libros. Sic de Zethe & Calai Higinus cap. XIV. Fab. *Hi capita pedesq; pennatos habuisse feruntur, crinesque cæruleos, qui pervio aere usi sunt.*

183. FRONTEM CRISTA TEGIT.] Virgilius Culice de Serpente alio.

cui crista superne
Edita purpureo lucens maculatur amictu.

185. SPIRIS.] Inepti libri qui mutant ab hac lectione. *Spira* sunt flexus serpentum, Draconum, aut his similes aliorum, quam vocem Latinam fecerunt optimi auctores. Virgil. Æn. II. Crebro usurpant Poetæ Christiani; Victor, Cyprianus, Alcimus, &c.

187. FLAVESCIT ARISTIS ORBITA.] Fruges undique succrescere & sequi iter Cereris ait. Sic de vitifera Italia Sidonius Paneg. Anthemii.

Vbertas sequitur, quacumque propinquat,
Incessu fœcundat iter, comitataque gressum
Læta per impressas rorat vindemia plantas.

190. DECRESCIT.] Donec plane abscondatur, pulcre Valerius Flaccus initio libri II. Argonauticorum.

192. RORE.] Lacrymis sponte fluentibus, præsagio venturi luctus. Lib. III. ipsa Ceres queritur Cybelæ

quoties flaventia serta comarum
Sponte cadunt, quoties exsudat ab ubere sanguis,
Larga vel invito prorumpunt flumina vultu
Injussæque manus mirantia pectora tundunt.

196. NVLLOS PATIERE LIGONES.] Ergo jam certa erat dandi mortalibus frumenti; nisi si per oblivionem dicas *Poeta* hoc excidisse, velut jam usu sationis noto mortalibus, quæ tamen post, jam amissa & quæsita longe lateque Proserpina, demum data per Triptolemum?

197. VERSABERE VOMERIS.] Poetica arationis descriptio. Valer. Flaccus, lib I.

Atque imum felix versabat vomere Olympum.

198. SPONTE.] Solo cultu divino placata tellus primis cultoribus fruges dedisse fingebatur. Germanicus Virgine:

neque per dubios avidissima ventos
Spes, procul amotas, fabricata nave, petebat
Divitias; fructusque dabat, placata colono,
Sponte sua, tellus.

198. CESSANTE JUVENCO.] Hic errorem videas Poetæ subesse: Quomodo enim cessationem à re promittat, quæ catenus non sit nota aut facta?

200. SIC AIT.] Simul ut hoc dixit. Celeritatem vecturæ intelligit. Deorum enim voluntatem solam omnia sequuntur. Capella.

præscire Deis vacuum est, cunctatio nulla
Quod superi voluere, liquet
sic quod placet, atque necesse est.

Hoc est illico necesse est fieri, si quid ipsis placuerit. Similia de vero Deo Sedulius libro I. v. CCXXIII.

202. IDAM.] Montem Phrygiæ. Vnde Idæa olim illa regio. Sophocles Ajace Flagellifero. ὅτου πατὴρ μὲν τῆς δ' ἀπ' Ἰδαίας χθονός. Scholiastes. Ἰδαία τὸ πάλαι ἡ Τρωΐα ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῆς Ἴδης τοῦ ὄρου. Alius Ida mons in Creta; de utroque Scholiastes Callimachi Εἰς Δία.

201. AVGVSTA.] Cultu non spatio, non ornamentis sed relligione. Itaque non probo mutantes libros in *angusta* qui talium faciles.

202. PINVS.] Sacra Deum matri. Vide doctissimi Turnebi Adversariorum libr. XI, cap. XXII.

203. NVLLA AGITANTE PROCELLA.] Dearum enim sedibus ventos & tempestates excludunt Poetæ. Vide Veneris aulam in Nuptiis Honorii.

203. LVCOS.] Pleraque Idola veterum in lucis culta observamus alibi. De Cereris luco cæso notum infortunium Erisichtonis. Lucum

Lucum Dictymæ celebrat Antoninus Liberalis. Diris lucum Frontinus, Strategemat. lib. I. cap. XI. Palladis Pindarus Olympionic. V. Homerus Odyss. Z. Apollinis. Livius, lib. XXXV. Et luci sunt inter loca præcipua cultorum Dæmoniorum. Chrysologus, Sermone LI. *Et non ad gentes mittam? ubi ad unius discipuli mei vocem templa corruunt, simulacra fugiunt, consumuntur aræ, cadunt Idola, caduntur Luci, tota dæmonum potestas antiquis & veternosis sedibus suis gemens & tremens, & ejulans effugatur.* Sic & Hæretici Valentiniani in Lucis suas Nugas venerabantur. Auctor Vetus Vitæ B. Ambrosii, *in partibus Orientis, in quodam castello à Christianis viris Synagoga Iudæorum & Lucus Valentinianorum incendio concremata sunt propterea quod Iudæi & Valentiniani insultarent monachis Christianis.*

204. CONIFERI RAMI.] De sola pinu puto sermonem esse, qua constiterit totus iste Lucus; Itaque melius editum à Claverio, & firmatur libris manuscriptis.

Stridula coniferis modulatur carmina ramis.

204. CARMINA.] Quæ in arborum ventis inspiratorum susurris agnoscunt Poetæ. Petronius. Bello Civili

non verno persona cantu
Mollia discordi strepitu virgulta loquuntur.

Longus, Pastoralium. I.

εἴκαζεν ἄν τις καὶ τοὺς ποταμοὺς ᾄδειν ἠρέμα ῥέοντας, καὶ τοὺς ἀνέμους συρίττειν ταῖς πίτυσιν ἐμπνέοντας. Theocritus Oarist. Puella ἦχον ἀκούω.

Pastor

Ἀλλήλαις λαλέοντι τεὸν γάμον αἱ κυπάρισσοι.

205. THYASI.] Chori matris Deum, notissima omnia. Mythologiam plerarumque ejus ceremoniarum habes in fragmento Varronis, quod ex libro XVI. Rerum Divinarum citat B. Augustinus lib. VII. de Civitate Dei, cap. XXIII. & XXIV.

206. GEMVNT.] Obscuro & gravisono. Virgil. de Ætna, lib. III.

liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat

207. GARGARA] Vide Macrobium Saturnalium lib. V. cap. XX. Idæ est vertex, fertilitate nobilis. Homerus Iliad. Θ. Ξ. Ο. Virgilius Georg. III. Valerius Flaccus II. Argon. Sidonius, alii.

208. MVGITVM.] Qualis boatus taurorum. Ausonius. Epist. XXV.

tentu reboant cava tympana tergis.

209. CORYBAS.] Corybas Jasonis & Cybeles filius ὁ πατρὸς εἰς θεοὺς μεταστάντος in Asiam sacra Deum matris princeps intulit, Vide Diodorum Siculum lib. V. Hinc perpetua successione Corybantes dicti ejus Divæ sacerdotes furibundi. Erat enim eorum officii simulato repentino furore in orbem currere & ferro sonora arma pulsare. Quod dixi simulato, sæpe in his falsum fuit. Nam & Spiritus malos sibi dedicatos votosque mortales quodam ἐνθουσιασμῷ externare res est confessa, idque de Brasilianis Idololatris superiore seculo oculatus inspector scripsit Joannes Lerius. A Corybantum furore deductum Græcis Corybαντιᾷν. Suida.

κορυβαντιᾷ, μαίνεται, ἠχεῖ ἢ δαιμονᾷ καὶ συγκορυβαντιάσαντες, συμμαίνοντες. Aristophanes Vespis.

Ἀλλ᾽ ἢ παραφρονεῖς ἢ κορυβαντιᾷς

Dionysius Longinus, cap. IV.

περὶ ὕψους, διὰ τὸ περὶ τὰς νοήσεις κακόσπουδον μάλιστα κορυβαντιᾷν οἱ νῦν. Zacharias Scholasticus: κἂν οἱ τὰ πάντα κυκῶντες καὶ κορυβαντιῶντες ἄνω καὶ κάτω τὰ ὄντα στρέφωσιν.

Hos describit & intelligit Aretæus Medicus lib. III. cap. VI. fine, ubi quosdam persuasione relligionis furere & corpus sauciare scribit, quia post quiete vivant, velut sacris Deorum initiati.

210. BV-

210. BUXUS.] Has inflabant his sacris operantes. Valerius Flaccus lib. II.

horrisona respondent Gargara buxo.

Sidonius.

Cum sectus recalet Corybas, cui gutture rauco

Inguen per bifores regemunt cava buxa cavernas.

210. ÆRA SONANT.] Illisi enses. Sono æris inesse voces Dæmonum opinabantur nonnulli δεισιδαίμονες veteres. Malchus Porphyrius, vita Pythagoræ:

ἔλεγε τὸν ἐκ χαλκοῦ κρουομένου γινόμενον ἦχον φωνὴν εἶναι τινὸς τῶν Δαιμόνων ἐναπειλημμένην τῷ χαλκῷ.

212. OSCULA.] Multa de Osculationibus veterum disserere poteramus, jam inde è sacris litteris & Persarum vetustissimis moribus traducta, nisi Justus Lipsius, Marcellus Donatus, & alii, occupassent aliquà materiem. Quæ singularia non pauca habemus alibi promentur.

213. ARCE.] Cælo. Capella, lib. I. *ad culmina arcis aereæ ille comitatus cum virgine propinquabat.* Nihil crebrius Poetis.

218. CECINIT.] Vaticinata est. Bello Gildonico.

multaque canunt præsagia noctes.

De Themidos vetustissimo oraculo notatum jam & aliis.

219. REM PERAGIT TEMPUS.] Mirum mihi sæpius quid in hac locutione meditati fuerint homines docti, cum bonam partem, non viderunt *peragi* scribendum ijs locis, quo auctores urgent rem præsentem necessitate opportuni temporis adigente. Si enim tempus *perageret rem*, quo pacto non sine pudore hortaretur ad effectum ejus in opportunitate alius alium? Omnino ita scribendum & hoc loco.

Rem peragi tempus

Et ita Belgici plerique libri habent: Sic apud Maronem lib. V. Æneidos *nunc tempus agi res* Nullo modo Pierio Valeriano accedo *peragit* reducere molienti: Quid enim opus ambagibus planam, & prorsus auctorum, sententiam oppugnantibus? Papinius, lib. V. v. CXL.

quin, ô misera, dum tempus agi rem,

Consulite

Quid stultius consiliis Jovis, & opera Veneris, si tempus rem præsentem ageret? Haud dubio de veteri Poeta aliquo ob sonum versui pulcrè incidentem, mutuatus est Maro, quem secuti sunt alii. Veram in Claudiano lectionem agnoscunt etiam duo scripta Exemplaria, quæ contulit A. Schottus, ut ipse testatur lib. II. cap. V. Difficil. Ciceronis.

220. ILLUDERE CAMPIS.] Ludere in campis, eleganter. Multa hujus generis Commentatio Appuleiano notamus. Sic *inlucere* usurpat Tertullianus lib. de Pudicitia, cap. VII. *at quin totus hic mundus una omnibus domus est, in quo magis ethnico Gratia Dei illucet, qui in tenebris invenitur, quam Christiano, qui jam in Dei luce est.*

221. CRASTINA PUNICEOS.] Toto versu crastinum edixit. Sic Virgilius lib. XII.

cum primum crastina cælo

Puniceis invecta rotis, Aurora rubebit,

Non Teucros agat in Rutulos: Teucrum arma quiescant

Et Rutulum, nostro dirimatur sanguine Bellum.

Quod mirum in re seria.

224. NULLUMQUE.] Neminem non mortalium subjacere regno Veneris arbitrabantur veteres. Theocritus. Oarist.

Οὐ φεύγεις τὸν ἔρωτα, τὸν οὐ φύγε παρθένος ἄλλη.

227. MOLLESCANT.] Frangantur in delicias & Res Amoris. Glossæ, *mollis* μαλακὸς, ἁπαλός. Tertullianus, cap. X. de Spectac. *Est plane in artibus quoque scenicis Liberi & Veneris patrocinium: quæ privata & propria sunt de scena gestu & fluxu. Nam mollicià Veneri & Libero immolabant, illi per sexum, illi per fluxum dissoluti. Mollicia* enim omne genus excedentis teneritudinis. Sic *Mollitias* Velleius libro II, extremæ teneritatis delicias in Mæcenate vocat.

vocat. Hinc *mollescere* effœminari, Vibius Sequester de Salmaci: *ex quo fonte qui bibit mollescit*. Festus de eadem. *quam qui biberet vitio impudicitia mollescat in undis*. Ovid lib. IV. *Ætatis subito mollescet in undis*. Hinc & mollire est effœminare, Prudent. Psychomachia.

vita cui caussa Voluptas
Elumbem mollire animum

Molles, qui deliciis insepulti. Macrobius libro II. Sat. cap. IX. *Hortensius, vir alioquin ex professo mollis, & in pracinctu omnem ponens decorẽ.*

CVR VLTIMA REGNA QVIESCVNT?] Ex Ovidii verbis, ubi Venus Cupidinem affatur, Metamorphosi V.

Tu superos, ipsumque Iovem, tu numina Ponti,
Victa domas, ipsumque, regit qui numina Terra.
Tartara quid cessant? cur non matrisq; tuumque
Imperium profers?

DITISQVE SEVERI.] Et hunc enim domuit Amor. Moschus, de Eo:

Βάλλει κ' εἰς Ἀχέροντα, καὶ εἰς ἀΐδεω βασιλῆα.

228. JUSSUQUE PARENTIS.] Non aliter Venerem comitaturæ virgines. Et has latebat tamen machinatio. Minervam autem & Palladem Comites Proserpinæ dant & Valerius Flaccus lib. V & Papinius II. Achill.

229. MÆNALA.] Mons Arcadiæ, Dianæ sacer, unde illa notatur. Scholiastes Theocriti, Idyllio. α.

Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας ἀπὸ Μαινάλου τοῦ Λυκάονος, υἱοῦ Ἐρμοῦ, &c.

231. ADDVNT SE COMITES.] Hemistichum Virgilii Æneid. II.

230. DIVINO SEMITA GRESSU CLARUIT.] Non ipsas Divas suas comparavit truci astro, sed semitam earum, per quam cœlo se deportant. Sic *Lacteum tramitem Deorum* in cœlum iter facit Ovidius Metamorphosi prima. Et sunt alia exempla quibus per sidera descendere cælo dii finguntur. Hoc autem debebat animadvertere, qui Claudianum compositionis hujus ergo vellicat.

232. DELABITVR.] Hoc quoque nomine incessitur Claudianus, sed à Scaligero; at hic quoque cogitare debebat, si hoc non accidit, ut ipse notat, videri accidisse, & Poetarum hoc esse, nec nostrum non habere auctores suæ assertionis. Ovidius lib. II. Metamorph.

ut interdum de cœlo stella sereno
Qua si non cecidit potuit cecidisse videri.

Virgilius, Georgico I. Id etiam sæpe fieri ait, cujus non veniebat tum in mentem viro præstantissimo.

Sapè etiam stellas, vento impellẽte, videbis
Pracipites cælo labi

Qui de vento illud etiam affirmat audacius. Quid enim venti ad stellarum loca & stationes, qui nec montium altorum culmina attingũnt, ut vides apud Geminum & alios? Hæc igitur ita excusant Claudianum ut nec hiscere velit Accusator.

237. CYCLOPVM FIRMATA MANV.] Deorum Dearumque ædes ferro plerumque factæ finguntur. Virgilius de Furiis apud inferos.

Ferreique Eumenidum thalami

De Veneris ædibus noster Nuptiis Honorii. Sidonius Epithalamio Ruritii, & c. Leni enim fabulatorum Commentarii.

237. STANT.] Horrent, permanent.

241. NOTIS] Ingentibus follium flatibus, quos possis ipsis Notis æquiperare. Inepte notas aut indicia somnies.

241. ANIMÆ.] Flamina ventorum. *Animas* pro ventis capi ubertim notatum doctis ad Arnobium & Appuleium. Sic Spiritum pro vento in sacris litteris explicat Didymus, lib. III de Spiritu Sancto, quem interpretatus B. Hieronymus.

241. FLVMINE TANTO.] Ita Scaliger. At haud dubio vera est Lectio *flumine* quę liquefacti vi follium inspiratorum metalli ingentem copiam indicat. Claverius ex optimis suis libris veram etiam nostram lectionem

nem, insuper adductis & elegantibus exemplis, confirmavit, cui assentiuntur ad unum omnes etiam Belgici libri. In Nostro est *fulmine* vestigio claro veritatis.

242. LASSA FORNACE.] Ita ex suis Libris idem Claverius, & probavit Scaliger, neque est ulla difficultas. At cæteri manuscripti Codices omnes *lassâ cervice* clarè agnoscunt. An dicas cervicem metalli dixisse duram, resistentem, pervicacem, duritiem, & velut resistentiam, robur? Sic cervix virtus, robusta Philip. Presbyter in cap. XXI Jobi. *cervice maxime virtus luctatorum significatur.* Sic animos dixit æris in simili re Scriptor Æthnæ, minimè ineptus.

densissima corpora sæpè
Et solido vicina, tamẽ compescimus igni,
Non animos æris flammis succumbere cernis?

Ego nihil affirmavero, & latet fortasse aliud quid. *Cervicem* sane cordis, pro contumacia dixit Gregorius Magnus, Homilia I *Sed nos non impedimus Scaligeri fornacem.* Notamus potius perviam talem à veteribus conflatorium nuncupatam. Glossæ. χωνευτήριον, *fornax, conflatorium.*

245. MULCENS CANTU.] Inter opus, ut fiat facilior hilaritate animi cantu excitata, labor. Pulcre Arnobius lib. V. *Cum historias perlegitis istas nonne vobis videmini textriculas puellas audire tædiosi operis circumscribentes moras.* Sic Columella de suis aureolis versibus:

Me mea Calliope cura leviore vagantem
Iam revocat, parvoque jubet decurrere giro,
Et secum gracili connectere carmina filo
Quæ canat inter opus, Musa modulante, putator.
Pendulus arbustis, olitor viridantibus hortis.

248. TUMULTUM.] Confusum Chaos illud. Litem vocat Ovidius.

249. SEMINA.] Elementa dicit.

250. DISCESSERE LOCIS.] Ovidium exprimit, verba omnibus in promtu. Componere potes his & quæ similia sunt apud Manilium.

251. INCANDUIT ÆTHER.] Ætherem pro aere dixisse purimo videtur. Et sanè aeris regiones longe altiores, quam quibus avium volatus aut oculorum visus locis censetur. Videas quæ scribit Appuleius libro de Deo Socratis.

252. EGIT FLAMMA POLUM.] Meliorem puto lectionem quam ex optimis libris Claverius proposuit *Legit flamma polum Firmatque* appositè eam ex Ovidio. *Ignis*

Emicuit summaq; locum sibi legit in arce.

Tamen nec altera lectio inepta, ad actum sive rotationem poli pertinens. Et habent eam omnes cæteri Codices.

254. OSTRO FUNDIT AQUAS.] Quia mare purpureum Poetis, ἁλα πορφυροειδέα dixit Euripides Troadibus. Furius, vetus Poeta, apud Gellium lib. XVIII. cap. XI. Solinus in Pontico ad Venerem,

quæ semine cœli
Parturiente salo, divini geminis æstu,
Spumea purpureis dum sanguinæ unda profundis,
Nasceris è pelago

Vide Aristidem Encomio maris Ægæi.

255. SUBTER CELANTIA FLUCTUS.] Quomodo fila celaverint fluctus, aut quomodo fluctus in mari cælari possiet, imo quod hoc sit dicere, ego prorsus non adsequor: Latere aliquid aliud semper suspicatus sum. Noster liber cum omnibus Belgicis.

jam jam celantia

hoc est quos modo extulerant, jam revocantia velut & reducentia. Puto tamen aliud venustius expectandum ab melioribus libris. Vulgata lectio poterit toleranda censeri, si *cælare* cavare, non tegere, intelligas.

255. RAUCUM BIBULIS INSERPERE MURMUR ARENIS.] Artificiosissimus versus, qui mirifice inserpentem arenis rivum exprimit ipso murmure litterarum. Talis

Talis ille Maronis, rem enarrat simul & effert.

Optat aprum, aut fulvum descendere monte Leonem

Idem. *Labitur uncta vadis abies* Ennius.

Atque Atque adscendit muros Romana juventus.

Ausonii idem dicit & sonat iste.

Subterlabentis tacito rumore Mosella.

Virgilii item alius.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Ennii pariter alius *omne sonabat*

Arbustum fremitu silvai frondosai.

Theocriti insignis de apum susurro.

ὧδε καλοὶ βομβεῦντι ποτὶ σμήνεσσι μέλισσαι.

Eleganter etiam ultimo ævo, Corippus stridorem serræ sic exprimit, lib. IV. *tracta strident scabredine serra.* Sonum avis volitantis quicunque auctor Ceiris exprimit.

tenui conscendens aera penna

Caruleis sua tecta supervolitaverit alis.

Et plausum talem voluit Hericus Altissiodorensis libro VI. Germanidos, de Seraphin Cœlestibus.

Et senas pandunt blandis applausibus alas.

Vide & Lib. CXXII. Adversf. cap. Vlt.

258. QUINQUE PLAGAS.] Vide Capellam lib. VI. Ovidium I. Geminum ISagoge.

258. SVBTEMINE.] Quid subtemen, Vide Varronem lib. IV. de Lingua Latina, Senecam, Epistola XC. alios.

262. VIRIS.] Hominibus, quibus quandoque non accensentur fœminæ. Vt *homme* hodie Galiis *virum tantum* notat. Vide elegantissimos Jacobi Durantii Varias. Nos altero Tomo Adversariorum.

265. SACRARIA.] Loca remota, & mage sacra cæteris. Habuisse in ædibus talia Romanos magnates notavi alibi.

267. SVBITIS MADVERVNT FLETIBVS.] Tamquam præsagientia Luctum. Notavi duobus locis supra hoc libello.

269. VITREIS VADIS.] A splendore & perspicuitate aquæ perpetuum Epitheton. Horatius. *O Fons Blandusia splendidior vitro.* Ausonius Mosella.

Spectaris vitreo per levia terga profundo.

Papinius *expavit vitreo sub gurgite remos*

Silius *vitreas soller piscator ad undas.*

Sedulius lib. III.

Libera per vitreos movit vestigia campos.

Juvencus, lib. I Histor Evang.

Hac memorans vitreas penetrabat gurgitis undas.

Marius Victor, lib. I. Geneseos.

Ætheraque, & vitreum pelagus, terrasque virentes.

Chrystallinus fons Alcimo Avito, lib. I. ἀργυρέης ποταμοὺς ubique in ore habent Græci Poetæ, Theocritus, Euripides, Stesichorus, Oppianus, &c.

269. CARDINE VERSO.] Veterum enim cardines ita facti erant, ut cum verterentur, januis apertis, ederent clarum sonitum. Lucretius.

Aeraque qua, claustris restantia vociferantur.

Metallo enim erant facti Cardines, marmore limina. Virgilius Ceiri.

Quam simul, Ogygii Phœnicis filia, Charme,

Surgere sensit anus, sonitum nam fecerat illi

Marmoreo aratus stridēs in limine cardo,

Corripit extemplo fessam languore puellā.

Papinius, Theb. X. v. CCLVIII.

271. PVRPVRA.] Colos purpureus. Sic Manilius Pyropum dicit, lib. V.

Fœmineum rubro vultum suffusa pyropo.

272. ILLVXERE FACES EBVRNVM.] Expressa de his Papinii. I Achil.

fax vibrata medullis

In vultus atque ora redit, lucemque genarum

Tingit, & impulsam tenui sudore pererrat,

Lactea Massageta veluti cum pocula fuscant

Xxxxx 2 *Sangui-*

Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro.

Virgilius lib. XII. Ex Iliade omnes. Δ. *De tenui udore* quod ait Papinius, simile est illi apud Musæum nostrum.

αἰδοῦς ὑγρὸν ἔρευθος ἀποστάζουσα προσώπῳ.

275. MERSERAT UNDA DIEM.] Vide Cleomedem lib. II.

DIEM.] Solem. Lucretius *lucida tela Diei.* Radios Solis.

275. NOX HVMIDA.] A rore nocturno. Silius, lib. III.

Iamque per humentem noctis, Cyllenius, umbram,
Aligero lapsu portabat jussa parentis.

276. CÆRVLEIS.] Nigris. Papinius:
Et jam cærula nox obibat Orbem.

Vide Servium.

282. SOPORATIS.] Tinctis vi quadam soporifera. Virgilius lib. VI. De Offa Cerbero objecta.

Cui Vates horrere videns jam colla colubris
Melle soporatam, & medicatis frugibus, offam
Objicit, ille fame rabida tria guttura pandens, &c.

Prolixe aberrat vir doctissimus Adrianus Junius qui *soporatam* contra veterem scripturam reponere satagit, cum Sopor Latinis dicatur ipsa talis potio, quæ sopori conciliando præbetur Quintilianus, Declamatione CCXLVI. cui titulus. *Soporatus fortis privignus. Bello imminente subjectum à noverca soporem, bibit.*

285. NOTA SIGNATVS ALASTOR.] Priscos, ut hodie quoque moris, pecora notis insigniviſſe testis Festus in *Signare* Virgilius Georgicis, Calpurnius Eclogis, alii. Quod vero Julius Scaliger in nostro Sugillat Equos Ditis pridie sentire prædæ Proserpinam Domino suo futuram, ab Homero, Patre Eruditionum Poeticarum, utcunque ille contranitatur, nullo negotio potest excusari, vel, & hoc non sufficiente, equorum naturali prudentia, de qua non invenusta collegit doctissimus Lipsius. De Equo Pallantis lacrymante Maro, Lib. XI. Sic Arionem Adrasti Equum præsagum pariter nostro dicit Papinius, libro VI. Vide & notata ad Panegyr. Olybrii. v. CVI. Sic equos Achillis altius euntes concinnat auctor non ineptissimus, qui Pindarus de Bello Trojano vulgò nec quid, nec quare, inscribitur; sentientes nimirum successus Domini in subdito Hectore v. MXII. Ita proximis Idibus Martiis interiturum Cæsarem, ante eum diem deſleverunt præsagi ab eo libertati dati, equi. Suetonius cap. LXXXI. Sic in funere Cyzici de ejus equus vadit cervice remissa Apud Valerium Flaccum lib. III. v. CCCXXXIV. De Anphiarai equis pariter Papinius, libro VII. v. 690. Possis dicere, *spectare*, hoc loco capiendum velut *exspectare*, dixisset, ut apud Germanicum in Virgine.

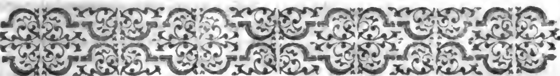
cum terrores auget nox atra marinos
Multum clamatos frustra spectaverit ortus.

Sed omnino miri nihil est equos, suo tamen quodam modo; maximi numinis, prudentiores esse quibuslibet cæteris. Quod vel Poetæ non invitus dabit qui personam ejus consideret, quam quæ nihil illi non liceat, quod sit remotum à populo.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI
DE RAPTV PROSERPINÆ
LIBRVM SECVNDVM

Animadversiones.

AD PRÆFATIONEM.

PER intervalla scriptos & recitatos hos libros docet hæc Præfatio, quam ad hunc pertinere fidejubent libri scripti. Quamquam, si res mei arbitrij foret ego, si quoquam, ad totum Opus pertinere eam existimarem, ex ultimis potissimum verbis, quæ arguunt ab Obitu Stiliconis diu nihil Musicum edidisse Claudianum, Patrono videlicet destitutum; Cujus locum cum occupaverit posteà Florentinus iste, redijsse cum favente Apolline ad priora studia. Sed hæ sunt conjecturæ, vulgi tamen sententia verisimiliores. De Florentino sanè cum esse adsentimur Claverio, quem notæ ejus ostendunt, hoc tamen haud dubiè tenentes postremo suo tempore, jam Stilicone vivis exemto, decantatos Claudiano hos libros. Imitatur autem & exprimit hoc carmen Venantius Fortunatus lib. VII. Carm. I. ingenio & eruditione præstans, sed ævo & adfectatione scriptor in novam velut sectam omnia miscendi veniens, aliosq; inducens.

V. 1. ORPHEUS.] Palmam Musicorum cantuum huic adscribit Antiquitas, effectu ipso eorum probanti præstantiam, formatione nimirum & institutione hominum ad meliorem vitam, de ferâ, & beluinâ. Horatius.

Silvestres homines sacer, interpresque Deorum,
Cædibus & victu fædo deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire Tigres, rapidosque Leones.

Non solum autem vitam, sed & animos instituit melioribus Musis, inventione litterarum & in usum traductione. Alcidamas Rhetor Oratione Ulyssis de non prodito Palamede. Ubi & Epitaphium ejus vetustissimum proponit.

γράμματα μὲν δὲ πρῶτος Ὀρφεὺς ἐξήνεγκε παρὰ Μουσῶν μαθὼν, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τῷ μνήματι αὐτοῦ δηλοῖ Ἐπιγράμματα.

Μουσάων πρόπολον τῇδ' Ὀρφέα Θρῇκες ἔθηκαν
Ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς, ψολοέντι βέλει

Οἰάγρε φίλον υἱὸν ὃς Ἡρακλῆα ἐδίδαξεν, (φίλω.

Εὑρὼν ἀνθρώποις γράμματα καὶ σο-

Apud quem sequentia verba corrupta sunt turpiter.

Μουσικὴν δὲ πινος, ὁ καλλιόπης, ὃν ἡρακλῆς φονδύει.

Scribendum enim Μουσικὴν δὲ Λῖνος, ὁ καλλιόπης, ὃν ἡρακλῆς φονεύει. Nota res.

V. 2. OPUS.] Quo clarebat, quod ei erat velut proprium.

4. LUGEBANT DULCES.] Ita Claverius. Scaliger ex cæteris libris correxit ut nobis editum, quibus assentitur etiam Codex Noster. Repetitio ejusdem verbi mihi non displicet. *Luctum* fluminibus assignat, toti regioni communem attestari volens, ut sæpius Poetæ. Sic Bion Epitaphio Adonis.

> καὶ ποταμοὶ κλαίουσι τὰ πένθεα τῆς Ἀφροδίτης.

Et Moschus in Bionis

> καὶ Δώελον ὕδωρ
> Καὶ ποταμοὶ κλαίοντι τὸν ἱμερόεντα Βίωνα.

Valerius Flaccus

> *submissis ulularunt cornibus amnes.*

5. ET DURI.] Rectè ità Scaliger. Nam *edurus* ut pulcrum verbum ita montibus nescio an hoc loco congruum, cum rupium sit potius. Exstat id apud Maronē lib. IV. Georg. V. CXLV Ubi nimium durum exponit Junius Pilargurus. Scaligero adsentiuntur alij omnes libri; illud alterum ex uno suorum protulit Claverius.

8. BISTONIAM.] Thraciam. Bistoniam urbem Thraciæ agnoscit Epitoma Stephani. *Bistonum genti* imperasse Orpheum, auctor est qui sub nomine ejus Argonauticôn librum scripsit. Scholiastes Apollonij libro II.

Βιστονίη] Θρακικῆ. Βίστονες γὰρ ἔθνος Θρακῶν, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Βίστονος τοῦ Κίκονος ὡς Φιλοστέφανος ἱστορεῖ.

Tyrannorum autem vecordiâ interruptos Orphei cantus, tandem, vindice malorum morum, Hercule superveniente restitutos ait Claudianus, Tempora sua notans.

9. INACHIIS.] Inacho conditis & rectis. Virgilijs. (Argis

> *Ecce autem Inachijs sese referebat ab*
> *Cara Iovis conjux.*

Missus autem Junonis imperio à Rege Euristheo. Notæ Fabulæ.

10. PACIFERO.] Herculis enim omnis labor pacare orbem, subvenire per vim oppressis, monstrosa facinora ulcisci: Quibus nominibus terrarum Orbem Fanis, Templis, arisq; implevit.

11. DIOMEDÆOS SANGUINE PAVIT EQUOS.] Ita Scaliger. Claverius, Pulmaniani ad duos usq; omnes, Noster, Camers, Aldus.

> *Diomedæos gramine pavit equos.*

Quæ lectio omnino Claudiani est. Nam adsuetos ante hominum cadaveribus pasci, vivos etiam pro pabulo habere, dicit ab Hercule redactos in pastum equinum, graminis nimirum vescendo. Et quid in hoc sit difficultatis nescio. Diomedes istis suis equis inter crudelissimos Regum habetur. Claudian. I. Rufin. CCLIV.

> *O mites Diomedis equi, Busiridis aræ*
> *Clementes, jam Cinna pius, jam, Sparthace, lenis*
> *Rufino collatus, eris.*

Notæ fabulæ. Locum ubi domitus hic tyrannus adnotavit Hesychus Illustrius in Originum Byzantinarum Commentario, ubi Zeuxippum nominatum intrà mœnia ejus urbis conspicuum fuisse commemorat. Scaliger quid suo illo

> *Diomedæos sanguine pavit equos.*

Quod & nos perperam edidimus, ejus Codices secuti, sibi voluerit, nondum liquet; Nam ut Diomedem ipsum equis objectum intelligas, utiq; *Diomedæo sanguine* scribēdum fuerit. Quod visum Jano Gebhardo Antiq. Lect. li. I. c. XX. Qui vulgatam probamq; lectionem non cepit. Ea verò lectio ideò placere non potest,

test, quod incertos faciat quodámodo equos, quos omnino solos Diomedis illius intelligit Claudianus. Et verbum *sanguinis* geminatur duobus versibus proximis. Sed nos verba perdimus, veritate perspicuâ, nil ijs indigente.

16. POLLICE FESTIVO EBUR] Virgil.

Iamq; eadem digitis jam pectine pulsat eburno.

17. VENTI STERNUNTUR ET UNDÆ.] Scaliger *frenantur*. Nos nihil mutare habemus in illo altero, Claverianis alijsq; libris confirmato. Sic verò de Orpheo Antipater Sidonius, Epitaphio:

Οὐκ ἔτι χειμώνος ἀνέμων βρόμον, ὐχὶ χαλάζαν,
Οὐ νιφετῶν συρμὺς, ὐ παταγῦσαν ἅλα.

Hac autem Musica Orphei potentia intelligũt Poetæ Barbaros cum & effrænes homines melioribus litteris instituisse, Dio Chrysostomus Oratione de Homero:

τοσῦτον ἴσχυσεν ἐτὸς ἀνδρὸς Μυσικὴ, καὶ δοκεῖν ἔμοιγε τῇ δυνάμει ταύτῃ τάς τε Σειρῆνας ὑπερβαλέσθαι καὶ τὸν Ὀρφέα. τὸ γὰρ λίθυς τε, καὶ φυτὰ, καὶ θηρία καλεῖν, καὶ ἄγειν, τί ἐστιν ἕτερον ἢ τὸ βαρβάρυς ἀνθρώπυς ἀσυνέτυς τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς ὕτως ἄγαν χειρώσασθαι, μήτε τῆς γλώττης, μήτε τῶν πραγμάτων ἐμπείρυς ὄντας, ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ ἀτεχνῶς, καθάπερ; οἶμαι, πρὸς κιθάραν κηλυμένυς.

18. ADSTRICTIS] Admiratione. De Hebro vide Scholiasten Theocriti Eid. VII. Sidonius hæc exprimit Pan. Anthem. *Cum starent Hebri latices, cursuq; ligato Fluminis attonitè carmen magis unda sitiret.*

19. SITIENTES CARMINA MONTES.] Phanocles, apud Stobæum Serm. LX I.

ἐν δὲ χέλυν τύμβῳ λιγυρὴν θέσαν, ἣ καὶ ἀναύδυς
πέτρας, καὶ Φόρκυ πικρὸν ἔπειθεν ὕδωρ.

Eam de Orpheo Elegiã manu Florẽtis Christiani descriptã & emendatam nactus, in gratiam elegantissimi hominis ita interpretatus sum. Atq; hæc verba mea integrare hic prioris Editionis absurditas facit, quæ intricatè loquens, ipsum carmẽ nostrum, nescio cujus interpolatoris facinore, voluit Christiano Florẽti adscribere: Transtuli autem istam Elegiam præsente Theodoro Adamo Sibero, viro eruditissimo. (Qui Græcam Elegiam manu Florentis Christiani descriptam pro thesauro boni habebat, nesciens exstare in Stobæo) intra unius horæ spatium.

Threicij vel ut Oeagri natum, Orphea, quondã
Flexit Amor Boreâ progenitt Calais.
Sæpè ille in silvis deses cantabat opacis
Vt requiem ex animo pelleret acer amor.
Assiduè insomnes frangebant pectora Curæ,
Cum tenerum contrà conspiceret Calain.
Donec Bistonides circumfusæ, ausibus atris,
Ensibus & longis dissecuere virum.
Nempè quod in Thracas puerilẽ primus Amorẽ
Fœmineam tulerat durus in invidiam.
Proscindunt igitur caput à cervice. Lyramq;
Iunctum, unà abjiciunt Thraciũ in Oceanũ;
Figentes claro, mare uti simul ambo natarent.
Ambo unà glaucis humida ab æquoribus.
Iuncta Mare ad sacrã vexit cano agmine Lesbum.
It sonus, argutis qualis abit fidibus,
Littora per malè fida fretũq;: ibi dulce canẽtis
Orphei Lesbiades contumulâre caput,
Argutam addentes, quâ surdũ flexerat Orcũ,
Et Petras, dulci capta canore, Lyram.
Ex illo Cytharaq; canor vexq; assa canentum
Insulam amãt cunctis præ Oceani reliquis.
Verum ubi comperiunt, Toraces, malè Martia facta
Conjugum, init cunctos horrida tristities.
Vtq; rei memores homicida rite manerent,
Livida membra notãt stigmate sanguineo:
Sic hodiè memores pungũt quoq; corpora Pœnæ
Bistonidum, istius in vindicias sceleris.

22. PINUS AMICA.] Quercui amicam dicit pinum silvestrem, propter conditionem eandem utriusq; arboris, scilicet quia neutra ami-

amittit folia, ad quod de silvestri pinu, hoc est pinastro, tantum dictum volo. Vide Theophrastum, lib. III. Hist. P Laut. cap. IV. junctas crescere, usus docet.

23. DESPEXERIT ARTES] *Daphne* antequam lauru puella mutaretur. Notissimæ fabellæ.

24. ACTA] Rectè audio mutantes. Cassius Parmensis, modo non suppositititius.

Evulsisq; suis scopulos radicibus egit.

Quod sanè epigramma lucu lentum est, cujuscunq; etiam scriptoris. Nam Achillis Statij Poesin cum video, longè est alia; sat generosa, si syllabas servet.

29. ACTUS HERCULIS.] Gesta magnifica & Heroica. Lucanus, lib. V.

licet ingentes abruperit actus
Festinata dies

Idem, lib. VIII. *Adde actus tantos monumentaq; maxima rerum* Vide LXI. Adv. c. II.

31. TIMIDÆ MATRI PRESSOS OSTENDERIT ANGUES.] Theocritus Herculisco

ὁ δ᾽ ἐς πατέρ᾽ Ἀμφιτρύωνα
ἑρπετὰ δεικανάεσκεν, ἐπάλλετο δ᾽
ὑψόθι χαίρων.

Colebaturq; eo habitu Hercules. Pausanias.

κεῖνται δὲ ἑξῆς ἄλλαι τε εἰκόνες, καὶ Ἡρακλέους, ἄγχει δὲ, ὡς λόγος ἔχει, τοὺς δράκοντας. Atticâ.

32. FERO ORE.] Scribam *feros* Angues videlicet.

35. REDITURUS.] Venisse enim è Luna præcipitem in terras hunc Leonem fabulabantur. Vide dicta Politiano, Miscellan. capite XVII. Epimenides.

καὶ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελάνας ἠϋκόμοιο,
Ἃ δεινὸν φρίξασ᾽ ἀπεσείσατο θῆρα λέοντα,
Ἐν Νεμέᾳ ἄξασ᾽ αὐτὸν, διὰ πότνιαν Ἥραν.

Lutatius ad II. Thebaidem: *Luna omnia corpora gignit, quod vicina sit cælo. Poetæ denique omnes asserunt Leonem de his polis ortum quam Hercules prostravit. Vt etiam Olympus ait.*

Herculis Labores repetere velle quæ Crambe sit?

39. DEIICIS.] magnum opus infert hæc vox. Maro.

Deijcit Herminium.

Martialis de Leone. *Non nisi dejecta pascitur ille fera.* Sic ibi legendum.

44. MADUIT.] Rectè hoc Scaliger recepit, servantq; vulgus omne Belgicorum librorum. Vulgo *rubuit* inconcinnè repetitur. Nubigenas Centauros fictos notissima res, ut & eorum fabulæ.

47. MUNDUS.] Cœlum. Varro fragmentis libri XVI. Divinarum. Vitruvius libro IX. cap. IV. Isidorus Originum lib. XIII. cap. I. &c.

50. NAM MEA PLECTRA.] Melior omnino Belgarum librorum Lectio *Tu mea plectra moves* ut erectior; altera languidior & adnectens jam absolutæ sententiæ comma prorsus pigrum. Id verò mirificè hoc Pronomine exigitur. Habet hanc lectionem etiam Noster Codex, eo quoque nobis nomine probatiorem.

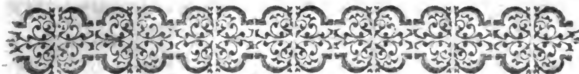
52. PLACITO DUCIS AB ORE.] Ita Scaliger secutus Claverium. Belgæ cum Nostro & Bentinis libris *placidos ducis in orbe Choros* habent, quod est facinus interpolatoris inepti. Vulgò, & Camers Aldusq;.

placidos ducis ab ore sonos.

Non inepta lectione, quam nescio an nō præferam cæteris, Poetam leniter & suaviter Commendantem. Sic Papinius ultima silva, luctu obsitus.

nil jam placidum manabit ab ore.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, *DE RAPTU PROSERPINÆ*

LIBRUM SECUNDUM.

ANIMADVERSIONES.

1. MPULIT.] Vi velut quadam aperta die. Ductum à janua impulsa. Virgilius. Lib. VII.

regna Deum, cœlo, delapsa, morantes
Impulit ipsa manu portas.

1. PRÆMISSO.] Nondum toto suo. Est prædocta periphrasis.

2. NONDUM PURA DIES.] Mixta adhuc nocte. Eleganter creperam lucem talem appellat Martianus Capella. lib. II.

2. VIBRAVIT.] Vibrata est. Malè mutant correctores, cum usus sit peculiaris talis verbi hujus. Vide notas viri docti ad Silium.

3. LUDUNT.] Subsiliendo velut. De Solis ortu & occasu lege Cleomedem libro. II κυκλικ. θεωρ.

4. AUDAX ANIMI.] Statianum Silvis:
laudum festinus, & audax
Ingenij.

5. DIONÆA.] Veneris. Columella lib. X.

Iamq; Dionæis redimitur floribus hortus.
Cum Diona tamen mater fuerit Veneris.

5. RIGUOS SALTUS.] Locum ubi Rapta Proserpina pulcrè describit Julius Firmicus lib de Erroribus Prof. Relig. *Pergus lacus in finibus Ennæ civitatis satis amœnus & gratus; cujus amœnitas ex florum amœnitate nascitur: Nam per omnem annum vicissim sibi succedentibus floribus coronatur; illic invenies quicquid Hyacinthi turget in calicem, illic comam Narcissi, vel quod auream Rosam desuper pingit, illic alba hedera per terram molliter serpunt, & cum purpureis violis suaviter rubens amaracus invenitur, nec coronam justam alba deserunt lilia. Prorsus aptus locus qui gratiâ suâ puellares animos & invitaret pariter & teneret. In hoc loco cum à PLutone virgo propè vesperam fuisset inventa, vi rapitur.* Hęc ille: Cujus verba obiter pulcrè emaculavimus.

6. TER CARDINE VERSO.] Tertii numeri in præsagijs crebra observatio Theocritus, Idyllio. XVII.

ἔκλαγε φωνᾷ
Ες τρὶς ἀπ' ἀκροτάτων νεφέων Διὸς αἰετὸς
αἴσιος ὄρνις.

Papinius Achilleide Primâ.
ter monte, ter undis
Intonuit, sævaq; dedit præsagia noctis.
Alij infiniti, in Sacris litteris & mysterijs quãta

 numeri

numeri hujus ratio ducent versus B. Ambrosij, quos refert Alcuinus Epistola VIII.

Omnia terna vigent sub majestate Creantis,
Tres, pater & verbum, sanctus quoq; Spiritus, unum.
Trinas scrutaris species crucis, una redemtrix,
Tertia lux Dominum remeantem à morte, recepit.
Trina dies Ionam tenuit sub viscere ceti,
Tres pueri cernunt Dominum flagrante camino.
Ter Sabaoth sanctum referens benedictio psallit.
Ter mergendus aquâ est cui Gratia plena lavacro.
Testibus adstabilis constat tribus actio cuncta.
Terno mense suis redeunt sua tempora membris.
Tres sunt ætates, flos & rubor, ægra senectus.
Tres medij in caussis, judex, defensor, & actor.
Tres in secla gradus, ortus, transcursio, finis.
Tres Spem quæ palpant requies, lux, gloria, Vita.

8. ÆTNA.] Aetnæ motus inter prodigia non proletaria. Petronius:

Armorum strepitu cœlum furit, & tuba Martem
Sideribus tremefacta ciet: jamque Aetna voratur
Ignibus insolitis, & in æthera fulmina mittit.

Lucanus, lib. I. Obsequens, cap. XXVI.

11. TANTI CONSCIA FURTI.] Omnia quæ clam fiunt furta dicuntur, sicut uberrim alibi & his etiã nonnihil libris notamus. Aliter libri. Noster *tanto conscia voto* Claveriani tanti callida voti. Cum Nostro faciunt quinq; Belgæ. Sanè votum vel maximum erat Veneris subactio Inferorum. Eligat lector.

12. METITUR] Expendit, perpendit æstimat. Cypr. de Deo post conditũ Adamum:

Metitur solum mordaces volvere curas.

Boethius, libro II. de Consol. Philosoph.

Rerum exitus Prudentia metitur.

Horatius. *Metiri se quemq; suo modulo ac pede verum est.* S. Victor in Nerva: *Cum semper egregium sit metiri quantum queas, neq; ambitione praeceps agi, tum in Imperio.* Martialis lib. XII. Epigramm. c *Qui sua metitur pondera, ferre potest.* Boethius libro III. capite II. *plurimi bonum fructum gaudio lætitiâque metiuntur.* Vellejus, lib. II. de Sejano. *nihil sibi vindicantem, eoque assequentem omnia, semper infrà aliorum æstimationem se metientem.* Orosius, lib. II. cap. X. *mutationes rerum hac vel maximè varietate permetiens.* Papinius, Thebaide VI.

ibi corpore mixto
Metiri numerum, vultusq; habitusq; suorum Dulce viris

Sic & Græci. Sophocles Ajace.

Καὶ νῦν ἐπὶ σκηναῖς σε ναυτικαῖς ὁρῶ
Αἴαντος, εἶτα τάξιν ἐσχάτην ἔχει,
Πάλαι κυνηγετοῦντα καὶ μετρούμενον
Ἴχνη τὰ κείνου.

15. ORBES.] Comarum rotulas spiras, in orbem flexas & acubus suffixas. Martialis:

Unus de toto peccaveras orbe comarum
Annulus, incertâ non benè fixus acu.

Hos innuunt cum flectere comam dicunt Poetæ, & flexam celebrant. Idem lib. II. Epigramm. XXXVI.

Flectere te nolim, sed nec turbare, capillos.

Lib. III. Epigram. LXIII.

Bellus homo est flexos qui digerit ordine crines.

Lib. X. Epigramm. LXV.

Tu flexâ nitidus comâ vagaris.

Manilius, libro V. Astrom.

Illis cura sui vultus, frontisq; decoræ
Semper erit, tortosq; inflexum ponere crines.

16. ACU.

16. ACU.] Quam comatoriam dicunt, meminerunt præter cæteris adductos Pausanias Atticis. Quintilianus lib. II. cap. V. *Discriminalem* ab hoc divisionis officio vocat Hieronymus in Rufinum.

16. MARITO.] Vulcano. Notissimæ fabulæ. *Sudatus* ingeniosum & longum laborem nostro sępissimè notat. De fibula gemmea alibi.

18. PARRHASII LYCÆI.] *Lycæum* & *Parrhasius* montes Arcadiæ ob copiam ferarum Pani & Dianæ sacri. A Parrhasio Parrhasia dicta tota Arcadia. Callimachus.

Ἐν δέ σε παῤῥασίῃ Ῥείη τέκεν.

Scholiographus: ὄρος ἀρκαδίας τὸ παῤῥάσιον ἀπὸ παῤῥάσου τοῦ Λυκαόνος.

Cætera sunt trita Mythologis & Poetis.

19. PANDIONIAS.] Minervam dicit Athenarum conditricem & tutricem. Petronius *armigeræ Tritonidis arcem* eam Vrbem appellat Eumenius Panegyrico.

Athenarum conditrix Minerva.

Euripides supplicibus

Ἄμυνε ματρὶ πόλις ἄμυνε παλλάδος

Exemplum tutelæ fingit illustre Zosimus in obsessa vrbe ab Alarico Gothorum Rege, quem videas, lib. V. Pandion notus Rex Athenarum, Pausanias, libro I. Eusebius Chronico:

19. CUSPIDE.] Sceptro. Nam veteribus Hastæ pro sceptris Vide quæ diximus ad Nuptias Honorij. Minerva Athenarum Præses. Herodes Sophista in Inscriptione.

πότνι ἀθηναίων ἐπιήρανε τριτογένεια.

Hermogenes Rhetor ad Rhetoricen suam refert hoc pręsidium Hasta telum peculiare Minervæ. Juvenalis, Satira. XIII.

Per Solis radios, Tarpejaque fulmina jurat,
Et Martis frameam & Cyrrhæi spicula vatis,
Per calamos venatricis, pharetramque puellæ,
Perq; tuum, pater Ægei, Neptune, tridentem.
Addit & Herculeos arcus, hastamq; Minervæ.

ARCES.] Peculiariter arx Athenarũ Minervæ consecrata, infinitis testimoniis. Quin omnium civitatum arces hujus divæ tutelæ imputabantur. Catullus de Argonautis.

Diva quibus retinens in summis urbibus arces
Ipsa levi fecit volitantem flamine currum.

Arx autem Atheniensium erat in media urbe, Aphtonius Progymnasmatis.

καὶ τὴν μὲν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν μέσος Ἀθηνῶν περιείληφε· χῶρος, ἄκραν δὲ τὴν Ἀλέξανδρος τῆς οἰκείας ἔθετο πόλεως οἷς προσηγόρευσεν εἰργάσθαι, πρὸς ἄκρον γὰρ ἔστησε πόλεως.

Quod attendere debebant Nicolaus Gerbelius & alij, qui Athenarum picturam quidvis potius quam veram exhibentes Arcem summæ urbi imposuerunt. Vise Collectanea Joannis Meursij, amici nostri.

22. SUMMA PEREMTUS.] Summam partem. Vide imitantem hæc Apollinarem Sidonium Epithalamio Polemij.

23. MORIENS ET PARTE SUPERSTES.] Suspecta hæc. Libri tamen nihil mutant. Omnino ignavior quam pro Claudiano locutio.

24. GYRO.] Pleriq; scripti libri *ferro*, nihil muto licet vulgatum. Idem enim ac si dixisset *hastam terribili orbe surgere.*

25 SILVÆ.] Ingentis arboris. Nam & singulæ *arbores silvæ* perhibentur Poetis. Gratius Cynegetico.

Ergo age luxuriam primò fætusque nocentes
Detrahe, frondosas gravat indulgentia silvas,
Post ubi proceris generosa stirpibus arbor
Se dederit &c.

Similiter de Clypeo Æneæ in X. Virgilius.

Immanem ærato circumfert tegmine silvam.

Portentosè vero Papinius.I.Achilleide.

septemq; Ajax umbone coruscet
Armentiq; greges, atq; aquum montibus orbem.

Instar, effigiē notat, eoq; quid amplius, ipsam nimirum rei dignitatem. Ausonius Parentalibus:

Voce ciere animas funeris instar habet.

Ovidius: *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

26. FULGENTIS.] Auro mero factæ ductæque.

27. MULTUS IN ORE FRATER.] Apollinis species. Papinius, Achill.I.

plurima vultu
Mater inest.

31. INDOCILES.] Aliter hæc capienda existimo quam primus adspectus velit. Comas indociles dabat errare ventis. Non enim sunt indociles errare, quæ plerumq; passæ erāt, imo semper, ut vix coronatæ per lusum. vide inf. v. CXLIX. hoc libr. *Projecerat errare* Hellenismus est, quem multis suprà & alibi illustramus.

31. ERRARE.] Ut aura & motus corporis jubent. Propertius lib.I.

Seu vidi ad frontem sparsos errare capillos.

Claudianus I. Rufin. Alibi legem in comis puellarum agnoscunt.

33. GORTYNIA.] Ad Cretensiūm morem habitumq; formata.

35. DELOS ERRAT.] Alluditur fabula quæ ante Latonæ partum in ea Delum fingit errasse in mari, non fixam radicibus, instar aliarum insularum, à partu autem Latonæ constitisse, ut cęteras. Meminerunt hujus Aristides, Callimachus hymno in Delum, Seneca Hercule Furente, Sidonius præfatione Panegyrici Avito dicti. Claudianus Quarto Consulatu Honorij, Statius primâ Thebaide, Strabo libro X. Philo seu quisquis est, de Mundo, Eumenius Panegyrico &c.

36. CERERIS PROLES.] Columella lib. X. ubi hujus florum lectionis meminit suavissimis versibus, non tumidis, non ineptis:

Et quæ Sicanij flores legistis Halesi,
Cum Cereris proles vestris intenta Choreis
Aequoris Ennæi florentia lilia carpsit,
Raptaque, Lethæi conjux mox facta tyranni;
Sideribus tristes umbras, & tartara cœlo
Præposuit, Ditemq; Iovi, Lethumque saluti.
Et nunc inferno potitur, Proserpina, Regno.

40. JASPIDE.] Fibulâ ex ea gemma. Papinius, lib. VII.

fibula rasilis auro
Tænariam fulvâ mordet Iaspide pallam.

Romanis talis crebro usu. Trebellius Pollio, Gallienis: *cum Chlamyde purpureâ gemmatisq; fibulis Romæ visus est.* Spartianus, Adriano: *cum vestem humilimam frequenter acciperet, sine auro sumeret baltheum, sine gemmis fibulas stringeret.* Adeo pro re magna recenset hac caruisse: tam verò vulgò usus talium increbuerat, ut Rescripto Imperatorum fuerint inhibendæ: Leo Imp. L. Vn. Cod. nulli licere in frænis, lib. XI. *fibulis quoq; in Chlamydibus his utantur quæ solo auro & arte pretiosæ sunt.* Vetitis nimirum gemmeis.

44. HYPERIONIO.] Hyperion Pater Solis. Hesiodus.

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι·
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

46. AURORÆ.] Pro die Auroram dixit, sive Sole. Potest videre ad verba Moysis de creatione Solis & Lunæ respexisse, ut alibi alia Sacra verba.

46. CUNABULA THETYS.] Omnium Deorum nutrix. Capella lib. I.

49. TI-

49. TITANA.] Solem. Petronius de Eclipsi Solis.

Deformi Titan vultus caligine texit.

50. PUBESCENTIBUS.] Elegantissime. Capilli enim simul fingebantur Apollinis & radii erant Solis.

51. CRISTATUM RADIIS.] Talis erat figura Solis in picturis & fictionibus priscorum, Ovidius II. Metamorph.

Sol circum caput omne micantes
Deposuit radios

Idem in Ibin. *& radiis circumdata Solis imago.* Seneca Oethæo.

O Decus mundi radiate Titan.

Venantius Fortunatus transtulit ad B. Virginem.

Ore diem jaculans, radios de fronte

Dracontius: *radiato vertice Phœbi.* Ajebant duodecim esse radios, secundum menses anni, & horas diei. Capella in doctissimo Hymno in Solem, Lib. II.

radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre;
Quod totidem menses, totidem quod conficis horas.

Hinc & bisseno sidere textam loricam Soli induat Valerius Flaccus, quantumvis id potius ad Signa Signiferi pertineat. Radii autem isti ab effigie Solis venerunt postea ad statuas & imagines immo ipsa capita Principum Romanorum, nihil non divinitatis affectantium. Exempla apud Papinium, Thebaide Prima, Martialem, lib. I. Epigr. LXX. Quomodo radiis caput ornatum in publicum sæpe prodiisse Galienum scribit Trebellius Pollio. Simile quid legis in Luciani Timone.

53. VITREI LIBAMINA POTAT.] Lunam pasci rore seu humore Oceani ait. Persuasione veterum quam illustrat doctissimus Delrius Comment. ad Senecæ Hippolytum, v. DCCXLVII.

54. CORNU.] Cornuta enim Luna fingitur Orpheus.

ταυρόκερως Μήνη, νυκτίδρομε

57. CRIMNISE.] Verissime hujus fluvii nomen hic restituit vir suo ævo doctissimus, Janus Parrhasius, cum quo scripti Claveriani, Belgicique faciunt. Noster habet *Armise* corruptum ex isto, Veritati adstipulantur & Delriani Codices. *Crimnisi* hujus in Sicilia sua hac meminerunt Dionysius Halicarnassæus libro I. Antigonus, Mirabilium cap. CXLVIII. ex Theophrasto, Plutarchus, Lycophron, Gemistus Plethon in exceptis PLutarchi & Diodori post pugnam ad Mantineam. Itaque nullum dubium de Veritate.

58 PANTAGIAM.] Vide Servium III. Æneide.

60. ADVENA ALPHÆUS.] Notissima fabula Alphei fluvii Arethusam Siciliæ fontem amantis & inde, intemerato agmine, mare perambulantis ut misceatur undis amasiæ. Notatum est aliquid supra. Moschi exstat elegans Epigramma apud Stobæum ψόγῳ Ἀφροδίτης.

60. ADVENA.] Æmulatio Papinii, Theb. IV.

Terris, Alphee, Sicanis Advena

61. CYANE] Vide Ovidium lib. V.

Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.

62. QUALIS AMAZONIDUM.] Comparatio ex II. Achilleide deducta videtur, cui pares & apud alios Poetarum. Lege Quintum Smyrnæum.

62. PELTIS.] Clypei Amazonum. Peltastę, qui his utuntur, quos Cetratos interpretatur Livius, libro XXXI. *noctе cetratos, quos Peltastas vocant loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat.* Commodum harum usum docet & enarrat Diodorus Siculus, libro XV.

62. ADEMTIS.] Scaliger Pater violentiam hujus vocis incessit. Quasi non & sibi ipsis ademtas possit quivis intelligere cum de exsultatione post partam victoriam sermo sit omnibus conspicuus: Sunt tamen libri qui *aduncis* referunt, quod recepit Josephus Scaliger. Sanè non præter rem. Pallas enim & Dia-

na, quibus componit Amazonas Claudianus, cum fuerint hic suis quæque armis instructæ quid necesse est illas inermes statuere? Aduncæ autem reapse peltæ illæ Amazonicæ. Quintus Smyrnæus de Penthesilea.

ἐδὲ τ' ἀσπίδα δῖαν, ἀλίγκιον ἄντυγι μήνης.

Virgilius. *Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.* Hinc Lunatum agmen vocat Papinius lib. V. Vide & Silium, libro VIII. Mihi vero tota ista aliæque tales comparationes non admodum placent, cum hoc genus totum institutum sit ut potioris velut assimilatione præsentem rem illustret: Hic autem ad commendandam Dearum formam & agilitatem itur ad mortalium pompam.

66. THERMODONTIACA.] Tryphiodorus.

Αἱ δ' ἀπ' Θερμώδοντος ἀρηϊφίλοιο γυναῖκες.
κοπτόμεναι περὶ κύκλον ἐθήλεα ἐμφακαμαζὲς,
παρθένοι ὠδύραντο δαΐφρονα Πενθεσίλειαν.

Vide Orosium lib. I. cap XV. Tryphiodorus γυναῖκας ἀπὸ Θερμώδοντος vocat. Scholiastes Apollonii, libro II.

ὁ Θερμώδων ἐν τῇ λευκοσυρείᾳ ἐστὶν, ἣν πρότερον Ἀμαζόνες ᾤκουν.

Vide & Silium, Libro VIII. Punicorum. Tanais Asiam ob Europa segregans fluvius, ad quem habitabant Sauromatæ, gens mulierum suarum imperio parens Scylax Caryandenus. ἀπὸ Ταναΐδος ὃ ποταμοῦ ἄρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστὶν ἐν τῷ πόντῳ σαυρομάται. Σαυρομάται ὃ ἐστὶν ἔθνος γυναικοκρατούμενον.

68. HERMUS.] Hermus Lydiæ seu Mæoniæ fluvius, cujus Baccho accepti meminit Nonnus libris XI. & XII Dionysiac. De auro ejus Poetico omnia notissima.

69. AURO MADIDÆ.] Verissima scriptura, quicquid varient libri. Hermi enim unda tota fingitur ἔγχρυσος; Vt simul auro & aqua ejus fluminis Nymphæ madeant. Sic Bacchus ad Ampelum Dionysiac. XI.

ὄφρα κεν ἀμφω
καὶ χρυσῷ στάγματα καὶ ἠλεκτροισι λοέσσω.

Claudianus vero suam ipse asserit scripturam similimè loquens Panegyrico Mallii.

qui splendida potat
Stagna Tagi, madidoque jubas adspergitur auro.

De Hispanis Equis loquens.

71. XULGUS.] Nymphas cum Ducibus suis. *Vulgus* omnis turba, ut ista sine ordine incedit. Avienus Arato.

non sunt cognomina certa,
Sed permixta simul, vulgi vice, convolvuntur

72. ÆTNA.] Scribe *Enna*, quota enim pars Ætnæ florida? Et quo pacto tam horribilis maximam partem mons, pater florum? Emendavit ita ante nos Delrius ad Solini cap. XI. Parrhasius etiam *Enna* probat. Cujus Cõmentarium de industria non attigimus, rationibus alibi promtis. Stephanus Forcatulus qui errorem Claudiano impingit lib. II. de Imp. & Philos. Gallorum, non erat satis gnarus tractandi talium scripta, neque illi constabat quid veterum auctorum correctores libris nocuissent. Fuerunt tamen qui & in Ætna raptam Proserpinam tradiderunt. Lutatius Placidus in V. Thebaidem. *Venus indignata quod suum Numen Proserpina contemneret spernens conjugia, intulit Amorem ut eam circa cacumen Ætnæ flores legentem rapi faceret, &c.* Sensus est iste, verba Lutatii corrupta vulgo sunt. Notandum autem Hennam, addita aspiratione scribendam, uti ex Plinio observavit doctissimus & benemeritissimus Reipublicæ, And. Schottus Observationum lib. II, capite VIII.

76. ASSIDUIS.] Locum enim eum semper floribus comtum credebant, numquam deficiente

deficiente successione. Vide quæ ex Firmico supra produximus.

79. PUBESCANT.] Quæ novo germine luxuriant *pubescere* dicuntur. Papinius. III. Silvarum.

> *Pubentesque rosæ primos moriuntur ad Austros.*

79. HYBLA.] Amœnissimus Siciliæ locus. Columella lib. X.

> *Nunc & adorata peregrino munere planta*
> *Sicaniis crocea descendant montibus Hybla.*

82. QUICQUID.] Quocunque. Sæpissime sic Poetæ. Alibi.

83. EXTERNIS] Scribe cum Claverio aliisq; melioribus libris *extremis Vltimos enim terra colonos loquitur.* Quidam & *Sabæis* habent pro *Colonis*.

88. MADIDANTES.] Probum & rei præsenti aptissimum verbum, præ quo *manantes* nullius momenti est. Madidari dicebant veteres quod madore continuo quopiam impletur. Arnobius lib.I. *madidata ex imbribus arva succescant.* Idem lib.II *exsugerent vellitantes mammas, proluvie se linerent & madidarent sua.* Victor Vticensis, lib.I. *iste panis confringatur in frusta, madidetur aqua,* Appuleius lib.VIII. *hic cruorem præterfluentis aqua rore diluere, ille spongiis madidatis tumores comprimere.* Cælius Aurelianus Tardarum libro I. cap.I. *Pulmentum dabimus salsum, assum, vel coctum dabimus etiam cappares sinapi madidatas.* Pontius Diaconus Vita Cypriani Episcopi: *illic cum post iter longum nimio sudore madidatus sederet quidam ex tesserariis, quondam Christianus, res suas obtulit.* Contrarium *torridare* exstat apud Nonium in *Torris* similia *Gravidare,* Victorem in Adriano, *Sordidare,* Cyprianum cap.IX.de Vnit. Ecclesiæ. Vide nos ad Apul.

89. MARITAT.] Fœcundat, velut conjugio amabili homo masculus fœmellam. Marius Victor, lib.II. Eadem re.

> *Dum se decoctu tellus pinguissima glebis*
> *In fœtus movit varios, ques, imbre marito*
> *Parturiens, putri dissolvit rara meatu.*

Elegantissime, cujus generis & alia appingere non erit extra rem, nisi forte Morosophis de pulvere aliter quam litteratis videbitur. Amedæus Lausanensis Homilia I. *Ecclesia hortum dilecti se nominat, quem fontes Salvatoris irrigant, & rivi donorum inebriant, ut maritata amore Spiritus lætetur, in stillicidiis ejus germinans, & gaudeat in prole multorum filiorum.* Marius Victor idem lib.I.

> *Ad gremium sacri nemoris, quod silva coronat,*
> *Fons scatet, & diti prolē virtute maritat,*
> *Quadrifido tumidum latus caput amne resolvens.*

Idem elegantissimus scriptor, libro III.

> *qua dulcibus undique fusis*
> *Rura maritat aquis, ripisque umbrantibus inter*
> *Labitur & teretes saltus, Iordanis, amœnat.*

Alcimus, Avitus, Libro I.

> *At postquam, largo fœcundans germina potu,*
> *Lympha, maritavit sitiētis viscera terræ.*

Sidonius lib.IX. Epist XVI. *Sic quoque tamen compotem officii prius agere curavi, quam duodecimum nostrum, quem Numa mensem vos nuncupatis, Favonius flatu teporo fluviisq; natalibus maritaret,* Prudentius de animo & corpore conjugio fertili junctis.

> *Animam deinde Spiritus connexibus*
> *Piè maritam, prolis expertem diu*
> *Faciet perenni fertilem de semine.*

Horatius. *adulta vitium propagine Altas maritat populos.* Columella, lib IV. cap.I. Varro de Re Rust. lib I. cap.IX.

91. MEDIOQUE PATENT.] Totum quod inter cœlum & terram est serenari dicit. Suprà pro *color rubor* est in Nostro Cod. Versu LXXXVIII. *Nectar* rorem fructificum notat. Appuleius libro IV. *jam enim loco proximus non illas rosas teneras & amœnas, divini roris ac nectaris madidas quas rubi felices, beata spina generant, &c.* Si idem nectaris fontem in gremio Veneris festiviter satis collocat, Locus est

extrem.

extremo lib. V. Quia illa divina hominum Deumque Voluptas à Sapientibus, non sane impura, fingitur.

94. PARTHICA QUÆ TANTIS.] Ipse Dominus, adorandissimum nomen JESUS Salomonis omnem cultum longe concedere florum pulcritudini affirmat. Matthæi Sexto. καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει, λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. Similia sunt huic sententiæ quæ notamus ad illud in Rufinum.

Natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti

96. CINGULA GEMMIS.]Parthorum cingula gemmis conspicua describit pulcrè, ut solet Tertullianus cap. VII. libri de Habitu Muliebri, ita ut plus intelligas quam legas.

98. ARCU.] PLuvio, de eo satis scita scribunt Marius Victor lib. III. in Genesin, Cyprianus, si is est, Sodoma. Alcimus Avitus libro IV. Quos ego Christi olores summa Voluptate canentes audio, cum jucundissimos flores divinorum mysteriorum carminibus eorum inditos lego, omni Ennæ istius apparatu dulciores

99. HYEMS.] Imminens imber, re ex densitate nubium præspicabili, quas discernit semita illa versicolor. Vise Physicos, & illos quos modo nomine citavi, Christi Poetas.

102. MOLLIBUS EDITA CLIVIS.] Minutis, qui facili pressu scandi possunt. Sic in Apono.

Conspicuo clivus molliter orbe tumet.

Vide ad eum locum. Virgilius, Eclog. IX.

qua se subducere colles
Incipiunt, mollique jugum demittere clivo.

103. NIVEO DE PUMICE.] Retinemus hanc lectionem, libris etiam melioribus agnitam. *Niveum pumicem* dat lætis fontibus, ut nigrum Spiraculis Ditis contrà Petronius, Bello Civili.

nigro squalentia pumice saxa
Marent ferali circumtumulata cupresso.

104. MOBILIBUS.] Celeribus, præcipitibus I. Rufin. v. XCI. & CCCXXX. Horatius

& uda
Mobilibus pomaria rivis

Infra *nulla ruenti Mobilitas* Et de Tigri

fremit illa, marito Mobilior Zephyro

105. TORRENTES SOLES.]Tam de rapiditate quam torrente aut adurente vi intelligere potes. Pacuvius Antiopa.

Flammeo vapore torrens
Terra fœtum exusserat.

Torrens aries apud Germanicum Arato. *Torrens Luna* in Higino Astronomici lib. IV. Lucanus lib. VII.

Abstulit ingentes, fato torrente, ruinas.

Torrenti ira furibundum æquiperat Euthalius in Vita Paulli.

108. CORNUS.] Hastis aptissima. Virgil. II, Georg.

At myrtus validis hastilibus, & bona bello
Cornus

108. TUMULOS TECTURA CUPRESSUS.]Proserpinæ consecrata speciatim arbor. Servius Æn. III. De ea ad tumulos res nota.

109. VENTURI PRÆSCIA LAURUS.] Hanc nimirum ab Apolline sortita virtutem, ut coronentur ea vaticinantes, ipsaque eos juvet. Vide notata doctissimo amico nostro Joanni Meursio, ad Lycophronis Cassandram, Carolo Paschalio de Coronis libro VIII. cap. XIII.

111. PAMPINUS INDUIT ULMOS.] Ulmis enim junguntur & eriguntur vites. Virgilius: *ulmisque adjungere vites.* Catullus eleganter Carmine Nuptiali. Auctores Rei Rusticæ, PLinius lib. XVII. cap. XVIII.

112. PERGUM.] Descriptio est ex Ovidio lib. V.

Haud procul Ennæis Lacus est à mœnibus altus
Nomine Pergusa, non illo plura Cayster
Carmina

Carmina Cygnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas, cingens latus omne, suisque
Frondibus, ut velo, Phœbeos summovet Ignes.
Frigora dant rami, varios humus humida flores,
Perpetuum ver est, quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas aut candida lilia carpit
Pane simul visa est, dilectaque, raptaque, Diti.

114. PALLESCIT.] Viridicescit. Magna enim horum colorum vicinitas, unde *viridis pallor* apud Maronem Ceiri. Vbi plura notamus.

115. ADMITTIT IN ALTUM.] Pulcerrime Ausonius Mosella.

118. ELAPSA.] Elegantissime, ut aves ex custodia.

120. PRÆSUDAT.] Roris matutini descriptio. Vide Nicephorum Blemmidem cap. XIV. Compendii Physices.

121. MEUS.] Stella enim illa Veneri sacra, cujus & titulum ipsum aliquando gerit. Virgilius, lib. VIII.

Oceani perfusus Lucifer unda
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes.

Claudianus Ode IV. Fescennin.

Attollens thalamis Idalium jubar
Dilectus Veneri nascitur Hesperus.

Moschus. Ἕσπερε τᾶς ἐρατᾶς χρύσεον φάος Ἀφρογενείας. Cleomedes, Lib. I.

ἀπὸ τούτου Solem ὁ τῆς Ἀφροδίτης ἀστήρ ἐστι, καὶ ἐνιαυσίαν τὴν περίοδον ἔχων, καλεῖται δὲ, ὅτι ἐπικαταδύεται τῷ ἡλίῳ, ἑσπέριος, ὁπόταν δὲ προανίσχῃ αὐτοῦ ἑωσφόρος, τινὲς δὲ τοιοῦτον καὶ φωσφόρον καλεῖν εἰώθασιν. Valerius Flaccus lib. II.

122. DOLORIS CARPIT SIGNA SVI.] Alii libri habent *cruoris* à quibus stat etiam Noster. Tantumdem est, & ridiculi qui tantis odiis decertant, super re omninò eadem. *Rosæ* sanè de Veneris cruore nactæ finguntur colorem eum, qui plerumque nunc *Roseus* appellatur. Habuerunt τὸ *cruoris* libri Medicæi, quibus usus Angelus Politianus cui contradicit, ut *dolorem* defendat, Janus Parrhasius. Verba quæ Politianus Latina fecit in Miscellaneis, rem illustrantia, ita Græcè sonant Aphtonii. ἤρα μὲν γὰρ ἡ θεὸς, ἁ Ἀφροδίτη, τοῦ Ἀδώνιδος, αὐτῆς ἤρα δὲ καὶ ὁ Ἄρης αὐτῆς, καὶ τοῦτο ἡ θεὸς ὑπῆρχεν Ἀδώνιδι, ὅπερ Ἀφροδίτη Ἄρει ἐτύγχανεν, θεὸς ἤρα θεοῦ, καὶ θεὸς ἐδίωκεν ἄνθρωπον, πόθος ὅμοιος, κἂν τὸ γένος διήλλαττεν, ζηλοτυπῶν δὲ ὁ Ἄρης τὸν Ἄδωνιν ἀνελεῖν ἐβούλετο, λύσιν ἔρωτος τὸν Ἀδώνιδος ἡγησάμενος θάνατον, καὶ πλήττει μὲν Ἄρης τὸν Ἄδωνιν, μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἡ θεὸς ἀμύνειν ἠπείγετο, καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβάλλουσα τῷ ῥόδῳ, ταῖς ἀκάνθαις προσέπταισεν, καὶ τὸν μὲν ταρσὸν τοῦ ποδὸς περιπείρεται, τὸ καταρρεῦσαν αἷμα τοῦ τραύματος τὴν τοῦ ῥόδου χροιὰν, εἰς τὴν οἰκείαν ὄψιν μετέθηκεν, καὶ τὸ ῥόδον τὴν ἀρχὴν λευκὸν γεγονὸς, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται, μετῆλθε. Bion Epitaphio Adonidis, è Sanguine Adonis natum ait ruborem Rosæ.

Δάκρυον ἁ Παφίη τόσσον ἐκχέει, ὅσσον Ἄδωνις.
Αἷμα χέει, τὰ δὲ πάντα ποτὶ χθονὶ γίγνεται ἄνθη,
Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν.

Doloris in MSS. repertum magis probat St. Pighius libello de Partibus Anni.

127. MELLIFER ELECTIS.] Versus artificiosus. Sonus enim verborum apum herbis obstrepentium sonum imitatur.

128. PRATORUM SPOLIATUR HONOS.] Hemistichum hoc usurpat sibi Corippus Libro II.

Postquam facta quies, totum plebs læta per urbem
Sacra coronatis ornavit mœnia tectis,
Pratorum spoliatur honos, nemus omne refertum
Frugibus, & glauca frondes rapiuntur oliva.

130. STELLATA.] Fulgens, radians, nitens. Symmachus, lib III. Epist. XI. *Ipsa vero pars materia digna laudari, quanto verborum auro stellas.* Capella libro II.

Nunc stellata poli conspice limina,
Et candore sacro atheris utere.

133. TU NATUS AMYCLIS.] Vide elegantissimum libellum Coluthi de Raptu Helenæ. Fabulæ notissimæ vel ex Ovidio.

139. CEPHISSUS.] Boeotiæ fluvius, Delphos præterlabens, Claudian. I. Rufin. Nestor Poeta, lib. I. Antholog. &c. *Arundo fluviorum sertum.* Maro lib. VIII. &c.

137. ANTE ALIAS.] Ovidius

quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas aut candida lilia carpit,
Dumq; puellari studio, calathosq; sinumque,
Implet, & aquales certat superare legendo,
Pene simul visa est dilectaque, raptaque, Diti.

140. AVGVRIVM FATALE TORI.] Novi enim nupti coronis sollemni ritu ornabantur, nunc etiam superstite nostris moribus. Catullus ad Sponsum Mallium.

Cinge tempora floribus
Suave olentis amaraci.

Claudianus thalami serta exinde vocat. Prima Stilicon. Hinc Veneris conscia nuptialia, Capella, Libro IX.

Conscia jam Veneris nova serta parate Napaa,
Crocumque Lecto spargite.

Hymenæum cum corona tali inductum notavi ad Epithal. Palladii.

148. CANIBVS SCRVTATVR.] Vide Callimachi Hymnum in Dianam.

152. REPENS.] Subitus, improvisus. Tacitus, Histor. II. *Atque illum, jam supremas curas agentem, repens tumultus avertit.* Livius, lib. I. *repens ex agris tumultus in urbem allatus pro nuntio fuit.*

163. VELUT OCCVLTVS.] Cuniculum actum subter mœnia, & in obsessam urbem irrumpentem, describit. Sic. IV. Consulatu. v. CCCXXXIII.

ruat emersura juventus
Effossi per operta soli

Papin. II. Theb. 419. Ceu septa novus jam mœnia laxat Fossor. Lutatius. *Fossores dicuntur in exercitu Cuniculatores qui cuniculos faciunt, per quos introgressi milites murorum fundamenta convellunt.* Vide ibi notata. Martialis eumdem dolum indicat.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Ostendit tacitas hostibus ille vias.

Et Dion Chrysostomus de Regno. Georg. Phranzes, lib. III. cap. IX. Gulielmus Tyrius sæpius, & Gulielmus Brito. Cuniculum sub mœnia Cumarum egit ea tignis subfulsit, tigna igne mox exussit & ita propugnacula evertit Narses, auctore Agathia, lib. I. cujus exemplo apud duos Gulielmos aliosque legendæ Historiæ patratæ videntur.

172. NON TVLIT ILLE MORAS.] Expressum ab Ovidio, lib. V. ubi regressus Ditis describitur.

haud ultra tenuit Saturnius iram
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit, icta viam tellus in Tartara fecit.

172. TRABALI.] Ingenti. PLautus clavum trabalem pro maximo dixit.

177. LATIS.] Inepta lectio. Scribe *Latiis*

quod

quod nemo tamen neque correctorum neque exscriptorum animadvertit. Quid enim *lata tropæa?* Et an animus præcinctus esset, si illa lata non essent? inepte.

178. PADO ALNUM.] De alnis Padi in Fescenninis. De Penei exundatione Thessalico diluvio, Lucanus lib. VI. *Rhea* autem similiter sceptro rupes findit apud Callimachum *εἰς Δία.*

180. PENEO STAGNANTE.] Alioquin grandis hic fluvius, utpote in cujus nomen veniant Quattuor, aut duodecim adeo ipsi, alii. Vide Scholiasten Apollonii libro III. pag. CLXII Steph.

186. MANU.] Vi, robore, potentia. Vide notata supra.

187. LATE DISCESSIT.] Callimachus.

πλῆξεν ὄρος σκήπτρῳ, τὸ δέ οἱ δίχα
πουλὺ διέστη.

190. PIGRVM.] A moribus plaustrariorum. Germanicus.

Tardus in occasum sequitur sua plaustra
Bootes.

Juvenalis, Satira V.

Frigida circumagunt pigri serraca Boota.

193. CALIGINE PASCI.] Sic nigros equos Diabolo adscribit Joannes Chrysostomus Oratione de Circo.

σκληρὸν γὰρ ἀληθῶς πνεῦμα πονηρὸν ὁ διάβολος, ἐν ἅρματι αὐτοῦ ἵπποι μέλανες ὑποζύγιοι μὲν ὁ Ἅδης καὶ θάνατος ἀκροτῆρες δὲ σκότος καὶ ἀπώλεια.

194. LVPATIS.] Vide ISidorum libro XX. cap. XVI. Originum.

199. TORRENTIVS AMNE HIBERNO.] Statius, lib. VI.

Qua bello sic tela volāt, quā nubila cœlo?
Amnibus hibernis minor est, minor impetus igni.

200. JACVLVM PARTHI.] Seneca, seu quisquis auctor, Thebaide.

201. SOLLICITÆ MENTIS.] Cogitationum celeritatem rem omnium velocissimam scivit Thales, teste Laertio, lib. I. Vide Cassiodorum cap. I. Libri de Anima. Homerum, Odyss. *η.* Quintum Smyrnæum libro XII. Hesiodum Scuto. Oppianum V. Alieut. Psellum de Dæmonibus. Alanum lib. V. v. LXXIII. Gratium Cynegetico. Orpheum Hymno Furiarum, &c.

202. SANGUINE.] Quia reluctandum est impetuosis fræno, sanguineis spumis dicit fræna decolorata fuisse.

204. DIFFVGIVNT NYMFÆ.] Versus rem mirifice exprimens.

206. CORNV.] Arcu. Male librorum inficetiæ *telo.*

209. ILLE VELVT.] Præ cæteris excellens. Notavit & illustravit copia exemplorum olim Gulielmus Canterus in Novis Lectionibus. Esse autem è Silio jam olim notavit Julius Cæsar Scaliger, lib. V Poetices, cap. XIV. Vide & Silii interpretem.

213. VILES IRAS.] Velut viliores quam quas attendere possit.

216. EUMENIDES MOVERE.] Simillime Juvenalis. Sat. VI.

uxorem, Posthume, ducis?
Dic qua Tisiphone quibus exagitare colubris?

217. CÆLVM INCESTARE.] Sic Statius, lib. XI.

Illas ut summo vidit Pater altus Olympo
Incestare diem

219. ALTERA LETHES NVMINA.] Alia quæ apud vos, in vestro illo egregio mūdo, habentur pro numinibus. Lethes vocabulum generale est, & Numina ejus omnia Inferorum denotant; Quare inepte qui *Flumina* maluerunt; quid enim comparatio fluminum inferorum hic habet, cui conferatur? Recte Claverius uti nos adscripsimus, & Scaligeri Editionem correximus, consentiente & Nostro cum Sex Belgis Codicibus.

221. NOCTE TVA.] Tua parte sortitò tibi oblata. *Nox* omne quod inter viros non est. Sic PLutonem alloquitur Amphiaraus, veniens rupta terra ad inferos in VIII, Thebaide.

subito me turbine mundi
Horret adhuc animus mediis è millibus
hausit
Nox tua

226. PRÆTENTASQVE APERIT CRISTAS.] Quibus illam horrendam figuram dedita opera contexerat. Suprà dixit palla fulgente obumbrasse. v.XXVI.hujus Libri.

227. NIGROS ILLVMINAT.] Splendore hastæ.

229. PACIFICAS RVBRI TORSISSET FVLMINIS ALAS.] Non dubito ex disciplina Fulminum dignoscendorum hæc dicta, uti nimirum rubrum illud consecratum fuerit Paci, & hæc per illud cognita. Sic Jovis autem jaculari rubra fulmina. Vide Interpretem Horatii lib.I Carm.II. *Fulminis alæ subitum* ejus adventum denotant, ut pinguntur eadem pennata. Sic Silius lib.VIII.

Affuit & sacris interpres fulminis alis
Fæsula

Et fulminibus affabricari fingebantur alæ à Vulcano. Valerius Flaccus, libro II. De eo.

Lemnos cara Deo, nec fama notior Æthna
Aut Lipares domus, has epulas, hæc templa peracta
Aegide, & horrifici formatis fulminis alis
Lætus adit

Fulmen autem hoc favens proposito noster agnoscit, uti aliud in Panegyrico Probini, quo Juppiter firmat Consulatum fratrum.

Vt sceptrum gessere manu, membrisq; rigentes
Aptavere togas, signum dat summus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
Prospera vibrati tenuerunt omina nimbi,

Sic ad congressum Didus & Æneæ ait Virgilius, lib.IV.

fulsere æther & conscius ignis
Connubij

Fœdera fulmine sanciri erat prosperitatis indicium. Cicero in Mario.

Hanc ubi prapetibus pennis lapsuq; volantem
Conspexit Marius, divini Numinis augur,
Faustaque signa sua laudis, reditusq; notavit,
Partibus intonuit cœli pater ipse sinistris,
Sic Aquila clarum firmavit Iuppiter omen.

Deorum conjugiis auctor erat Iuppiter, suo quodam privilegio. Vide Carmen Quartum Libri Primi apud Martianum Capellam. Vt omnium fœderum, ministerio Mercurii, Idem lib. Eodem de Mercurio.

Hic vibrata potest noscere sidera
Quæque elementa liget dissona nexio.
Perque hunc ipse pater fœdera sancio.

230. SOCERVM.] Nulla mutatione opus. Et tuentur *socerum* omnes libri Belgicum Nostro, Bentino collatis, Aldo etiam.

230. NIMBIS FLAMMÆ.] Duo hæc elementa dicit fœdus nuptiale confirmasse inter Proserpinam & Plutonem, respiciens ad Ignem & Aquam præferri solitos Nubentibus priscis; quam rem ubertim notarunt qui dedita opera Ritus Nuptiales illustrarunt, ut & Cujacius Observationum libris, aliique ab illo.

234. SIS MEMOR.] Valedicentium vox, miserabilem quodammodo absentiam insinuans. PLautus Milite, ubi discedit Palæstrio.

Conservi omnes conservaque bene valete & vivite,
Bene quaso inter vos dicatis, & mihi absenti tamen.

Sæpe Epitaphia Vetera.

243. FREMANT.] Fremere proprium Leonum Licentius de Proteo.

Spumat aper, fluit unda, fremit Leo, sibilat anguis.

Qui spumare aprũ etiam pariter nostro dixit.

244. POSITO.] Amisso. Horatius.

versus

versus, & cetera ludicra pono:

148. PLANCTUQUE LACERTOS VERBERAT.] Peculiaris magni planctus & lugendi species, lacertos verberare: *nescio an ulli ad nos usq; observata.* Dinamius Epist. ad Discipulum: *PLus lugent qui plus diligunt, & dum auxilium prestare nequeunt pugnis pectus & lacerta tundunt.* Appulejus, lib. VIII *prolixum ejulat, disc ssaq; interulâ, decora brachia savientibus palmulis verberat.* Virgilius libro VII.

palmis percussa lacertos
Auxilium vocat

Firmicus, de Erroribus Prof. Religionum: *tundunt pectus, lacerant lacertos, veterum vulnerum resecant cicatrices.* Ovidius Metamorph. IV.

Sed postquam remorata suos cognovit Amores
Percutit indignos claro plangore lacertos.

Idem Libro IX.

à pectore vestem
Diripuit, planxitq; suos, furibunda, lacertos.

Auctor Declamationum, quem libri veteres Marcum Florum vocant. Declam. X. *Mulier qua sanguinantes ad judices porrigit lacertos, qua scisso laniatoq; vultu, &c. magno dolore cogitur &c.* Petronius, Specimine Belli civilis.

Pax prima ante alias, niveos pulsata lacertos,
Abscondit galeâ victum caput

Papinius, libro XII.

manant lacera ora cruentis
Vnguibus, & molles planctu crevere lacerti.

Arnobius, libro V. *dicite evirati isti mollesque quidnam isthic, habeant negotii, solicitudinis, cura; & cur, more lugentium, cadant cum pectoribus lacertos, & fortunam imitentur in lamentabili constitutorum sorte?* PLuribus exemplis uti volui in re nescio an ulli observata. Verba plangentis Proserpinæ exactius considerata ingeniosissima sunt, & personæ aptissima.

267. MATER IO.] τὸ IO plangentis & in planctu vociferantis est. Quod nescio an attenderit etiam quisquam. Ovidius IV. Fast.

Illa quidem clamabat, IO charissima mater,
Auferor

Papinius, Thebaide III.

Quantus equis, quantusq; viris in pulvere crasso
Sudor, IO quantum crudele rubebitis amnes.

Scitissimè in solo matris auxilio omnem spem habet simplicissima virguncula. Pueriles annos in ea agnoscit Ovidius.

271. EXITIO.] Extremis miseriis. Noto alibi.

273. FLETUQUE DECORO.] In virgine. Statius Achill. I. Ovidius &c.

275. LACRYMAS DETERSIT AMICTU.] Officio subito, quod ferebat res præsens. Boethius lib. I. de Consolatione: *Hæc dixit, oculosq; meos fletibus undantes, contracta in rugam veste, siccavit.* Inepte Claverius de Plutonis fletu.

278. VEXARE] Turbare, affligere. Curius Fortunatianus lib. III. Rhetor. *si leviter vexata fuerit vox, quid faciam?* Claudius Quadrigarius: *in hoc maximè Deorum vexatur iniquitas quod optimum quemq; non sinunt inter nos diurnare.*

280. ILLE EGO.] Gloriantis. Virgilius, alij.

283. ALTERA NOBIS SIDERA.] Vide qui Elysios campos describunt, interque eos Tzetzam Scholijs in Hesiodum, quem exscribit Muretus nomen supprimens, lib. V. Variarum cap. I. quod his dedit.

287. SEMEL.] Aureum seculum dicit.

289 QUOS.] Quales. Poeticum.

293. AUTUMNUM.] Proventum auctumnalem. *Autumnitatem* dicit Marcus Varro, ut prius & Cato cap. CLV. de Re Rustica. Aurea poma splendidissimum donum virginum. Virgilius.

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

298. SEPTIMUS AURAS AMBIT ET ÆTERNIS.] Vide Macrobium doctissimis Commentarijs in somnium Scipionis, quæ pars sunt Saturnaliorum, perperam divulsa, ut monuimus Adversariorum Commentarijs, & res ipsa est.

300. VESTIGIA.] Pedes. Inconcinnior tamen lectio, & suspicor *fastigia* Claudianum scripsisse potius, quo indicatur sublimitas Regia, de quâ hic sermo est. Sic in Nuptijs Honorij, sponsus ipse loquitur.

fastigia supplex
Deposui, gessiq; procum

Hoc est Imperatorium culmen. PLinius Panegyrico: *Magnificum est civibus jura, quid hostibus redderet? Speciosum certam fori pacem; quid immanes campos sellâ curuli Victoriæque fastigio premere.* Vulgo ibi quoq; inconcinnè editur *victoriæq; vestigio.* Pariter Cicero Philippica II. Livius lib. II. Eutropius lib. VII. *in amicos fidissimus, quos tantis evexit honoribus ut penè æquaret fastigio suo.* Orosius libro III. cap. XXIII *multa nefaria egit per Cassandrum, quem ad summum fastigium per omnes honorum gradus provexerat.* Spartianus Adriano: *Senatus fastigium extulit.* Idem: *quasi servantes principis fastigium inviderent.* Capitolinus Pio: *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* Pacatus Panegyrico: *Qui hunc Romani fastigij apicem non solum fortitudine atq; sapientia, sed decore etiam corporis & dignitate potuerit æquare.* Justinus libro I. *fastigium majestatu Regia,* Curtius lib X. Antipatrum affectare regium fastigium, Suetonius cap. XXII. Caligulæ, ipsum Regum & principum excessisse fastigium. Tacitus Annal. XII. Agrippinam suum fastigium tollere altius: Seneca ad Marciam, in fastigio collocatis veniam dare peccantibus convenire, Valerius Maximus li. V. cap. I gradibus ad regium fastigium erigi, Egesippus lib. V. c XLVI. regale fastigium, & cap XLIX. terribile ac superbum fastigium; dixerunt.

300. PURPUREI REGES.] Ovidius lib. VII.

medio Rex ipse resedit
Agmine purpureus.

Purpurei dicuntur Reges à purpura, colore eorum vestimentis dato, ad eminentiam præ omnibus alijs potestatibus, nisi quæ Regias æmulatæ sunt aut vicerunt. βασιλειος & βασιλικὴ *Purpura* apud Herodianum lib. I. & lib. VI. Sic *purpureis utebantur* cingulis, quale gestandi jus instar regij insignis datur Judæorum principi a Romanis, Lib. I. Maccabæorum cap. XI. Sic purpura vicem atramenti scribebant Imperatores Græci, uti notavit Nicolaus Alemannus ad Aneadota Procopij. Sic *purpureis* eidem calceis amiciebantur. Nicetas Choniates in Joanne Comneno. Basilius Imperator ad Filium. Cap. LXIII. Georgius Phranzes, li. III cap. XVIII. Gregoras XXXII. Gulielmus Tyrius DCCCLXXXV. Anna Comnena Alexiade LVI. De alijs notavit Joannes Valerinus lib. VII. Milit. Rom. capite IX. Regum quoque filij purpureo utebantur habitu, ut vides exemplo Antipatri apud Iosephum libr. XVII. cap. VII. Ἀρχαιολογ. *Calceis purpureis* etiam superbiores erāt Romanorum Consules, qui auratis utebantur. Cassiodorus lib. VI. Epist. I. *Validam manum victoriali Scipione nobilita, lares proprios etiam calceo auratu egredere sellam Curulem, multis gradibus enisus, adscende, &c.* Rubros gestabant etiam Persarum Reges. Scholiastes Aeschyli Persis,

καὶ τὸ ὑπόδημα δὲ ποδὸς χρυσόβαπτον, ἢ ἐρυθρόν.

301. TURBA CUM PAUPERE MIXTI.] Phocylides.

κοινὰ πάθη πάντων· ὁ βίος τροχός, ἄστατος ὄλβος,
ξυνὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσιν.

PLinius li. XIX. cap. IV. Horatius I. Carm. IV. lib. II. C. XIX. lib. III. Carm I. PLautus Trinum-

summo. Noster II. in Rufinum ἐν βάραθρον Abbianus in Anthologia prima.

305. PARCAS.] Vide Nicetam Choniatem lib. IV. Thesauri Orthodoxæ Fidei.

306. SIT FATUM QUODCUNQUE VELIS.] Poeticè, non enim, vel secundum figmenta, verè. Ineptè alij *factum*. Istud enim divinitatis est, cujus jam ante compos erat Proserpina.

308. QUANTAS TRUCULENTIOR AUSTER.] Ex Sexta Aeneide.

311. STIPANTUR.] Densantur, opplentur. VI. Consulatu.

densum stipantibus athera templis.

313. PASSUS MOLLESCERE.] Sese videlicet. Quod eleganter omittitur. Exempla alibi promisimus.

314. DISSIMILISQUE SUI.] Sana distinctionem.

facili passus mollescere risu
Dissimilisque sui: Dominis intrantibus ingens &c.

Erat quippè alioquin severus aspectu, torva fronte, ut suprà vidimus.

316. FLUUNT INCENDIA.] Igne namq; fluere hunc torrentem Stygium fecerunt Poetæ. Sic ποταμοὺς πυρὸς apud Æschylum, & in descriptione Aetnæ simlia Severus (sit enim hoc nomen) alijque.

317. LECTA DE PLEBE.] Huic officio destinata.

320. AULÆA TENENT.] Ad ornandam regiam nuptialem, quod fiebat intus & foris: Publicum prætereà gaudium, ad qualia hæc usurpabantur. Pacatus Panegyrico: *quid portas virentibus sertis coronatas, quid aulæis undantes plateas referam?* Sallustius apud Macrobium, lib. II. Saturnalium, cap. IX. inter divinos honores recenset. *Metellus in ulteriorem Hispaniam regressus per vias & tecta omnium visebatur. Eum Quæstor C. Vrbinus aliiq; cognita voluntate cum ad cœnam invitassent, ultrà Romanorum ac mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulæa & insignia, scenisq; ad ostentationem histrionum fabricatis, simul croco sparsa humus & alia in modum templi celeberrimi.* De *foribus coronatis* vide quæ ad Ceirin olim scripsimus, & notata viris doctis, qui hunc morem frequentes admodum illustrarunt.

321. IN THALAMIS VESTES] Et hic mos nuptialis. Noster nuptijs Honorij. Petronius: *Iam Psyche puella caput involverat flammeo, jam Embasicætas præferebat facem, jam ebriæ mulieres magnum agmen plaudentes fecerant* (Chorum intelligit, sive concursum matrum, quem & noster mox innuit) *thalamumq; ingesta exornaverant veste.* Purpura in lectis usos Romanos testes Martialis lib. XII. Epigr. XVII. &c. Heroas antiquos Virgilius, Aen. I. Lucanus, lib. X. Valerius Flaccus, Argon. II. Silius Italicus lib. X. Papinius I. Thebaid. &c.

320. CINXERUNT AGMINE MATRES.] Chorus quem intelligit Petronius modo adscriptis verbis. Traduxit hæc ex II. Thebaide.

Interior sacris calet & sonat aula tumultu
Fœmineo, casta matres cinxere corona
Argolides, pars virginibus circum undique fusa
Fœdera conciliant nova, solanturque timorem.
Ibant insignes vultuque habituque verendo,
Candida purpureum fusa super ora pudorem.

Erant enim duæ sorores ibi sponsæ.

325. FLAMMEA.] Vide Festum. *Velatura* autem pudorem dicit innuens colorem hujus veli, qui erat croceus, ne pudor in vultu puellæ cerneretur præ ejus splendore. M. Capella lib. IX.

Flammea virgineum quæ obnubere sueta pudorem.
Regina deme pronuba.

328. CORONATI MANES.] Ex ritu Romano. Nuptijs enim Principum coronas sumebat populus. Zosimus, lib. V.

ὥστε τὴν ἐπὶ τῷ γάμῳ πρᾶξιν ἐθεάσατο κατωρθωμένην ὁ Εὔνουχος αὐτοῦ χορεύειν τῷ δήμῳ καὶ στεφανηφορεῖν ὡς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐκέλευε γάμοις.

Faciebaut hoc indicandæ hilaritatis gratia, cum coronatio sit lætorum nuntiorum indicium. Auctor de Fossione Isthmi.

Τίς ἡ προσοῦσα ναῦς; ὡς ἐπάγειν τι ἀγαθὸν ἔοικεν; ἐστεφάνωνται γὰρ τὰς κεφαλὰς, ὥσπερ χορὸς εὔφημος &c.

Sed hęc nota jam doctorũ ambitiosis Curis.

331. RARESCERE NOCTEM.] Per facium nuptialium & genialium conviviorum splendorem.

332. VRNA.] More Atheniensium judicare inferorum Iudices finguntur sortibus in urnam acceptis. Virgilius:

Quæsitor Minos urnam movet.

Papinius Silvis.

immensis urnam quatit Aeacus umbris.

Idem lib. XI.

Si modo Agenorei stat Gnosia Iudicis urna.

334. IMPIA.] Crudelia, immania. lib. III.

Impius errantem videat per rura per urbes
Iuppiter.

Epist ad Adrianum.

Quò mens, ignara nocendi,
Quò sensus abiere pij?

Alcimus Avitus de Morte.

Pauperis ad fletum nulla pietate movetur.

Pietas enim Miseratio est. Prosper.

geminum est opus Omnipotentis.
Totum aut justitia est quod gerit, aut Pietas:

Dracontius.

Magna Dei Pietas semper qui temperat Iram.

Figmenta sequentia & notissima & perspicua sunt.

337. INVENIT TANTALVS] Concinnior lectio scripta.

Et Tantalus invenit undas.

Quam fac reducas.

338. SPATIOSOS.] Vide Virgilium lib. VI. Lucianum Philopseude.

340. TANTVS ERAT.] Tantus in arma patet. Virgilius.

344. CRATERA PARANT.] Crater ingens vas erat vinarium, quod in medio statuebatur, unde haurirent minutioribus poculis circumagendum vinum. Illustramus multis dedito studio alibi.

347. FESTAS ALIO SVCCENDVNT LVMINE TÆDAS.] Magna in hoc etiam genere erat superstitio veterum, ne de igne funesto accenderentur faces nuptiales, quod omen tristissimum habebatur. Ovidius de Nuptijs Terei, lib. VI.

non pronuba Iuno
Non Hymenæus adest illi, non Gratia, lecto:
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides stravere torum, tectoque profanus
Incubuit Bubo, thalamique in culmine sedit

348. PESTIFERI.] Vnde morbi & clades ad superos ibant, cujus halitu decidebant aves. Notissima historia, vides Interpretes Virgilij.

348. INNOCVÆ.] Illæsæ, non obvio usu. Claud. Mamertus sive Paullinus:

spatioso bellua rictu
Cepit, & innocuum vasta ructavit ab alvo.

Egesippus, libro III. cap. XXXII. *Cum soli innocui fuerint qui prælia gererent.*

Sic insons. Horatius, lib. II. Carm. XIX.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum.

350. AMSANCTVS.] *Lacus Lucaniæ, cujus halitus aves necat.* Vibius Sequester. Eleganter, si non immoderatè simul, de hoc, memoria proavorum, Iovianus Pontanus Meteororum cap. XXXII.

351. MV-

351. MUTATO GURGITE.] Qui alioquin lacrymis fluebat.

352. LACTE.] Ex sacris Litteris. Ovidius de aureo Seculo.

> *Flumina jam Lactis, jam flumina nectaris ibant.*

355. MORITUR FLUCTU.] Cessante opera aquaticorum Dæmonum, quos perniciosissimos memorat Psellus Dæmonologia. Aqueæ naturæ, Pessimum genus mortis in undis perire censebat Antiquitas; animam rata simul cum corpore interire eo modo. Noti Homeri versus. Synesio, Luciano, Alijsque celebrati.

357. OPPIDA.] Civitatum incolæ, Notatum alibi. II. Rufin. LIV.

359. IMPEXOSQUE SENEX.] Malè mutant libri. Virgilius.

> *Terribili squalore Charon cui plurima mento*
> *Canicies inculta jacet, stant lumina flammâ.*

Ab hoc Dæmone multa dictu docta apud Poetas, ad res infelices & diras. Poeta vetus apud Varronem. Lib. VI.

> *Cascum duxisse Cascam non mirabile est.*
> *Quoniam Charon eas faciebat nuptias.*

Auctor nuptiarum infelicium, ut Juppiter prosperarum: Ita enim non incommodè possit is locus capi, licet aliter nobis visum libro III. Adv. Capite VII. Sic mortuis invisis Regibus Charonti libabatur, velut liberatori, suo illo avectionis officio, ut exemplum est apud milites Agrippæ, defuncti memoriæ insultantes, in Josepho. libro XIX. Antiquitatum, capite VII. *Charonæum malum*, morticinum, funestum, exitiale, ut Charonæus Spiritus. Psellus Dæmonologia.

> τὰ δ᾽ ἄλλα δαιμόνων γένη σοφὸν μὲν οἶδεν οὐδὲν, οὐδὲ ῥαδιουργεῖναι ἐπίσταται χαλεπὰ μέν τοι καὶ δεινῶς ἐστιν εἰδεχθῆ, καὶ τὸν χαρωνείου πνεύματος τρόπον βλάπτοντα.

361. PROCESSERAT HESPERUS.] Ante visum enim hoc sidus nefas putabant sponsum potiri sponsa. Sappho fragmentis, Catullus Epithalamio Malhi, alij.

362. DUCITUR.] Nuptiale verbum; nefas enim solam ire. Tibullus.

> *Vt juveni primum virgo deducta marito*
> *Inficitur teneras ore rubente genas.*

363. TANGENSQUE CUBILE.] Nota morem non satis observatum.

366. EXORDIA.] Cantus. Notavi alibi, & suprà, puto.

368. DUCITE.] Votum nuptiale aut matrimoniale, qualibus adornabantur Epithalamia, ut vel de Galieni Imp. egregio fragmento notum.

372. PROFERTE.] Producite, in æternum protendite. Hoc enim verbum longam seriem notat. Votum autem nuptialium summum productio liberorum, notavi supra ad Honorianas. Sidonius debere hos parentibus filias eleganter dixit. Pam. Anthem.

> *cui Princeps, cui mundus ab Euro*
> *Ad Zephyrum tunc sceptra dabat, cui nubilis, atque*
> *Vnica Purpureos debebat nata Nepotes,*
> *Elegit generum.*

Sine his non esse perfectam felicitatem arguens.

CASP. BARTHII
AD CL. CLAVDIANI
DE RAPTV PROSERPINÆ
LIBRVM III.

Animadversiones.

V. 1. IUPPITER.] A quo Consilium rapiendæ filiæ ducebatur. Vide Libro I. v. CCXV. & seqq.

v. 1. CINCTAM NIMBIS.] Indicium nimborũ, & nonnisi nimbosis nubibus apparentem. Vide lib. II. v. C.

v. 1. THAUMANTIDA.] Irin, quæ nuntia Deorum omnibus Poetis. Eam Jovi à curru curando concinnat Quintus Smyrnæus.

> τὺς δ' ἀπὸ θεσπέσιον ζυγὸν ἄγαγεν
> αἰόλος Ἶρις,
> ἅρματος αἰὲν ἐόντος, ὅν οἱ κάμεν
> ἄμβροτος αἰών,
> χερσὶν ὑπ' ἀκαμάτοισιν, ἀπειρέος ἐξ
> Ἀδάμαντος.

Eamdem elegantissimè *fibulam nimborum* vocat Cyprianus in Sodoma, velut undanti vesti de gemmis splendentem additam.

2. TOTOQUE DEOS.] Concilium Deorum, qualia describuntur à Marone & Nasone, Homero, alijs. Tale fuit quod de Lupo Judice agitasse argumentum dedit primo libro Satirarum Lucilius.

3. ZEPHYRIS ILLAPSA.] Rectè ita Scaliger ex Codicibus Claverianis, quibus assentitur & Noster. De suo autem *Zephyris* scripsit, cum in Libris fuerit *Zephyros* quod ego quidem non muto.

10. PROCERES.] Dij majores, majoribus officijs præfecti. Nobiles Deos vocat Ovidius 1. Metam. Sic Proceres inter Angelos cœlestes agnoscit Alanus libro V.

> *Hic habitant cives superi, proceresq; Tonantis.*

11. LUCIDA PHORCI CANITIES.] Ipse canus. Juvenalis.

> *venit & Crispi jucunda Senectus.*

Malè imò stolidè mutant libri, non tamen & Noster.

13. MANSURUM PROTEA.] Dæmonum mutabilitatem in alias atq; alias formas intellexerunt hoc figmento Poetæ, de ea legere habes elegantissimum Librum Michaelis Psellii.

14. SENIBUS FLUVIIS.] Nam minutiores & juveniores illi non tangebant hoc honoris. Similantem ista Sidoniam notavit Delrius.

inde

inde priores
Consedere Dei, fluvijs quoq; contigit illo
Sed senibus, residere loco.

15. PLEBEIO.] Minores Deos dicit. Sic plebem in Angelis agnoscit Alanus, ingenti ingenio scriptor, utinam aliorum temporum. Lib. V.

quaque magis latitant Archangelus orbi
Nuntiat, & cœli pandit mysteria terris.
Angelicæ plebis exercitus omnibus istis
Persolvit jus obsequii, mundoq; minora
Prædicat, & nobis varios discurrit in usus.

17. VDÆ NAJADES] Dæmonas Aqueæ naturæ his intelligere voluisse. puto fabulosam veterum Theologiam. Psellus: *Quotquot humidis in locis Dæmones vivunt,* καὶ τὴν μαλθακωτέραν στέργουσιν ἀγωγὴν, *in aves illi sese & fœminas transformant, inde fit ut illos Græci Naiadas, Nereides, & Dryades* θηλυκῶς *appellent.*

17. TACITI.] Alij Codices *placidi.* Tantumdem operæ habet.

18. GRAVIS.] Venerabilis qualis majestatem habet. Maro.

pietate gravem & meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant.

Tales fingit Faunos istos. Vulcatius Gallicanus; *per virum sanctum ac gravem, Patrem, affectationem tyrannidis latuisse.*

18. ALTO.] Præsidium enim talibus Actibus sedes altiores cæteris. Heliodorus, lib. I. Aethiopic.

ἐπεὶ δὲ ἤχθησαν, ἤθροιστο δὲ ὁ λοιπὸς ὅμιλος, ἐπί τινος ὑψηλοῦ προκαθίσας ἑαυτὸν ὁ Θύαμις, ἄνδρες, ἔλεγε, συστρατιῶται, &c.

Olympus in ipso cœlo est cœlo aliquid præclarius, ut docemus ex Juliano & alijs alibi.

20. SATURNIA OTIA.] Sub Saturno rege, placido fuerant torpore omnia. Martialis, ad eum lib. XII. Epigr. LXIII.

Antiquus rex magne poli, mundiq; prioris,
Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat.

21. SENIUM.] Placidam & minimè impetuosam ætatem. Talem ferè Deum fingebant sibi Epicurei.

ὃς πρᾶγμα οὔτε αὐτὸς ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει.

Vide exempla apud Nonium.

22. IGNAVI.] Nihil inhonestum infert ista vox, sed placidum & in se torpentem torporem, sive tu *quietem* dicere mavis, exsortem curarum omnium & mœroris. Vide Aristophanem PLuto, *Actu II. Scena V. Ignavescere* animam similiter legimus apud Tertullianum libr. de Ea. cap. LIII. Juppiter autem inito imperio non amaverat illud otium patris Saturni. Valerius Flaccus lib. I.

Siderea tunc arte pater, pulcerrima Grajûm
Cœpta tuens, tantamq; operis consurgere molem,
Lætatur, patrij neque enim probat otia regni,
Unà omnes gaudent superi.

Hinc, quod noster hoc loci memorat, curis homines addixit, ut terram subigere, & excitare in artes animum discerent. Virgilius.

Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit, primusq; per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda
Nec torpere gravi passus sub regna veterno;
Ante Iovem nulli subigebant arva coloni.

23. SOPITOS.] Somnum & torporem ut excuterent, coacti rebus suis & victui parando invigilare Quintus Serenus, cap. VI.

Noxia corporib. quædam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrumpere somnos,

Sensibus, & monitis vigiles intendere curas.

24. SOLLICITÆ PLACVIT.] Aratus.

ὁ δ' ἤπιος ἀνθρώποισι
Δεξιὰ σημαίνει, λαοὺς δ' ἐπὶ ἔργον ἐγείρει,
Μιμνήσκων βιότοιο.

Vide Virgilium, Georg. I. Hesiodum Operibus. Gratium initio Cynegetici, Manilium libro I. alios.

28. NEQVE ENIM LIVESCERE FAS EST.] Audiant qui mala Numinibus suis hodieque debere se somniant, contra quos laudo quæ scripsit vir doctissimus, singulariq; laude dignus Nicolaus Remigius lib II. de Dæmon. &c cap. IX.

30. OBLIMAT.] Atterit, debilitat, impedit, attenuat. Virgilius.

sulcos oblimat inertes.

Junius Pilargurus: *obturet, & occludat.* Horatius lib. I Sat. II.

Rem Patris oblimare malum est

Scholiastes. *deterere, consumere, tractum à lima qua fabri utuntur.* Licentius ad Augustinum:

Quæ, sociata prius, veterum natura locorum
Distulit, & tereti limavit glarea mundo.

Limos oculos pro obliquis & hirquis notavit in Marcellino Petrus Pithæus, Adversariorum lib. I. cap. II *Limare, libare.* Nic. Rigaltius ad Phœdri Fabulas: Ammiani *sensu collimatos oculos* dixit Appulejus, fine libri IX. Usus ita hoc verbo & Barbarie extrema mirandi ingenij scriptor, Saxo Grammaticus, lib. II.

Ecce per infusas humana tabe lacunas
Cæsorum excussi dentes rapiente cruoris
Profluvio toto, & scabris limantur arenis.

Tabem ijs verbis pro tabo, sive sanioso sanguine cape. Pomponius Mela libro III. cap. IX. *putiscentium membrorum tabe concrescens.* Papinius lib. VIII.

Atq; illum effracti perfusum tabe cerebri
Adspicit, & vivo scelerantem sanguine fauces.

Lucanus, libro Septimo. *Elimata vires* attritæ sunt apud Cælium Aurelianum lib II. Tardarum, cap. ult. *cum corpus elimatis viribus debilitet lavacri frequentia.* Sæpius ita & Agrimensores. Est tamen cum *oblimare*, pinguedine quadam obducere sonet, ut in illo Virgilij modo adscripto. Cicero li. II. de Natura Deor. *Aegyptum Nilus irrigat, & cum totam æstatem obrutam oppletamque tenuerit, tum recedit mollitesque & oblimatos agros ad serendum relinquit.*

32. RERVM VIAS.] Modos aggrediundarum & expediundarum. Vide Commentarium nostrum ad Gratium.

32. INGENIOSA EGESTAS.] Necessitate ipsâ subacta ad invenienda, & excogitanda quibus opus habeat homo. Theocritus Piscatoribus.

Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει,

Petronius Satirico: *mirabile est ingenium paupertatis.* Manilius.

Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemq;
Advigilare sibi jussit, Fortuna, premendo.

Appulejus, Apologia: *paupertas prisca apud secula omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix.* Lucianus Timone. Vide Ioannis Stobæi Sermonem XCIV.

33. ARTES PARIAT SOLLERTIA &c.] Manilianum.

Nec dum etiam doctas sollertia fecerat artes.
Sed quum longa dies acuit mortalia corda
Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemq;
Advigilare sibi jussit, Fortuna, premendo,
Seducta in varias certarunt pectora Curas.
Et quodcunque sagax tentando repperit usus

In com-

In commune bonum commentum læta dederunt.

33. NVTRIAT VSVS.] Virgilius.

Vt varias usus meditando extunderet artes.

Columella lib. I. *Vsus & experientia dominantur in artibus.* Cujus quæ eo loco sequuntur prolixi Commentarii vicem Claudiano esse poterunt.

34. NATVRA.] Monitrix Jovis, & ejus consilia facessens Papinius Achilleide I.

Stabat, anhela metu, solum, Natura, Tonantem
Respiciens

Talia ubertim, & nimia quidem, apud Alanum.

35. HVMANVM REVELARE GENVS] Melius absit totus hic versus. Sed ab omnibus libris caussa ejus agitur. Vt sermo humilior erigatur, scripsisse Claudianum autumes.

durumque. Tyrannumque,
Immitemque vocat

Sed hoc præter morem ejus est. Quatuor libri Belgici durantque. Prorsus ejus mihi ingenuitas suspecta est.

41. NOVERCÆ MORES.] Noti illi velut proverbio. Convitia quædam ex Poetis attulit Marcellus Donatus Dilucidationibus ad Tacitum.

42. MENTEM TRAXISSE POLO.] Multa hujus generis ad Nemesianum & Boethii Consolationem adolescentuli notavimus.

43. EREXISSE CAPVT.] Sapientium virorum argumentum, sequendam homini cœlum intuentis capitis nobilitatem, quæ nihil moretur scilicet, jacentium rerum sordes, sed cœlum adspirare debent cognatum. Sic animum suum alloquitur Gregorius Nazianzenus.

Θυμὲ βλέψον ἄνω, χθονίων δ' ἐπιλήθεο πάντων,
Μὴ δέ σε νικήσῃ πρὸς κακότητα δέμας.

Claudius Taurinensis contra cultum Imaginum: *Quid te ad falsas imagines inclinas & humilias? Quid ante inepta simulacra & figmenta terrena & captiva, corpus incurvas? Rectum te Deus fecit, & cum cætera animalia prona & cum cætera animalia prona & ad terram situ vergente depressa sint, tibi sublimis status & ad cœlum, atque ad Dominum vultus rectus est, illuc intuere, illuc oculos tuos erige, in supernis Deum quære, ut carere inferis possis, ad alta & cœlestia suspensum pectus attolle.* Quæ ex Cypriano interpolata esse notat Jonas Aurelianus, eorum refutator. Vide de hoc monitu S. Illustium initio Catilin. Ovidium, Metamorph. I. Manilium lib IV. Astronom. Minutium Felicem Octavio, Xenophontem I. Memorabil. Lactantium de Ira Dei cap. VII, Boethium de Consol lib. V. c. V. Victorem Præfat in Genesin. Hilarium Arelatensem ejusdem Tituli Poemate. Rusticum Elpidium Carminibus. Firmicum initio libri VIII. Mathes. *Curvas in terram animas* ad hanc earum erectionem respiciens per convitium dixit ignavas, sordidas, Persius, Satira II. Eodem pertinet quod humi non mutandum Zoroaster scivit in Oraculis.

Μὴ δὲ κάτω νεύσῃς, κρημνὸς κατὰ γῆς ὑπόκειται.

Vide ad eum Notata PLethoni XXVII. Psello LVII, & LXXI. inclinati Voluptatibus animi sunt tales apud Eugippium initio Severini. De glandivoris illis priscis nota omnia, & Proverbia sunt penes Parœmiographos, satis superq; jam enarrata omnibus.

38. CHAONIO.] Epirum glandibus abundantem pro querceetis quibusvis dicunt Poetæ. Est & peculiaris regio *Chaonia.* Scylax. CXIX.

55. ACTÆA.] Attica. Actæa enim vetus nomen Atticæ, vide Pausaniam, libro primo.

55. IMPERII MOLEM.] Parum circumspecte equidem hic fuit Claudianus noster: Scilicet post factum jam vi Plutonis, & minis ejus extrusum ipsi fatum, ipse sancit demum quid velit fieri, & cum Terrarum Orbis

concussus fuerit, omnesque fluvii, Fauni etiam cum Nymphis in Concilium terra, cœlo, marique, convocati, indicium raptus vetat Bonus Juppiter ad Cererem deferri, quæ sola scilicet cum matre Deorum tam alte sterterit dum hæc fiunt, ut nihil eorum animadverterent. Similem, siquidem hoc excusando nostro fit, in Papinio incogitantiã licet observare, qui in primo Thebaidos, quod opus & alioquin nescio quam sit accuratum post tot annorum limam, Jovem inducit cum Diis de Polynice Argos ducendo consultantem, in altero autem libro Antiquissimam sortem datam ait Adrasto de Leone & Apro generis ipsi futuris, quorum altero Polynices à multis jam annis socero illi suo debebatur, ut ille cujus vocem fata sequuntur tum certe elinguis fuerit, cum Sors illa vetus ab alio quopiam procuderetur, ut in re tanta inepte obliviosus, qui cum consiliariis suæ Sapientiæ de re antiquitus conclusa post consultarit.

59. SE LICET ILLA MEO.] Nobilissimam omnium Dearum, utpote non alio loco patris, quam ex meditullio ipso celebri proditam, Palladem præ cæteris indicat, ne quæ alia poscit amori ejus confidere. Vide de hac elegantem & eruditione densum hymnum Martiani Capellæ lib. VI. in quo exigendo ingentum consumas Commentarium.

61. GENITVM DIVINA SORTE PIGEBIT.] Quasi possit in divinitatem cadere ulla mortalitatis cupiditas. Simili ineptia Bion de Venere.

> Φεύγεις μακρὰν Ἄδωνι, καὶ ἔρχεαι εἰς Ἀχέροντα,
> καὶ στυγνὸν βασιλῆα, καὶ ἄγριον: ἁ δὲ τάλαινα
> Ζώω, καὶ Θεὸς ἐμμί.

Sic Juturna etiam in Duodecima Æneide.

65. AN PROPRIÆ CONSPIRENT TARTARA CAUSSÆ.] Hoc est sentiet non deesse injuriæ suæ ulciscendæ, & caussæ vindicandæ Tartara. Sic IV. Consulatu Honorii.

> *nec vi connexa per ævum*
> *Conspirant elementa sibi*

67. CONCUSSIT SIDERA.] Perpetuum documentum rei constitutæ apud Jovem, jam inde de prima Iliade Homeri.

> ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,
> Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
> Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Quorum versuum quanta olim fuerit gloria vide apud Valerium Maximum libro III. cap. VII. Sæpissime illos exprimunt & alludunt Latini Poetæ. Arnobius, libro IV. *Ergone ille Rector poli, Pater Deorum & hominum, supercilio & nutu totum motans & tremefaciens cœlũ, ex viro concretus & fœmina est?* Propius æmulatur Ovidium Claudianus, quem vide lib. I. Metam.

72. TELIS.] Inepte. Quid enim hæc ad divinitatem lædendam. Et sanè crasse hoc Homerus.

73. NIGRESCERE.] Signum Luctus. Euripides Oreste.

> μελάμπεπλος, κουρᾷ τε θυγατρὸς πενθίμῳ κεκαρμένος, &c. Nota res.

75. LVCO DILECTIOR OMNI.] Vnde translata erat.

76. VIRGINEOS VMBRABAT THALAMOS.] Cum ipsa Ceres adhuc à Jove violata non esset. Vide Carolum Paschalium Collectaneorum de Coronis libro VIII. cap. XIV.

80. DEBELLAVISSE.] Ad furorem Dirarum commodissimum verbum.

82. INSERTA.] Cum ad eum talis non pertineret. Elegantissima lectio quam in vito vulgo scriptorum librorum recte tenent Claverius & Scaliger, ex Cujacianis, agnoscitque diserte Noster. Est pulcra de re Rustica aut arboraria, hortensive adeo, translati, qua ad omnem rem utitur docta Antiquitas, quæ non ingenua

ingenua est, sed diversæ naturæ, & aliunde ita insita. Sic *insititius somnus* Varroni lib. I. de R. R. est meridianus, de nocte translatus in Diem, ad quam non pertinebat. Sic *insertus* alienæ familiæ dicitur Servius Tullius in Monumento Æreo Lugdunensi, quod proponit Vertranius Scholiis ad Tacitum. Sic Avienus Periegesi. v. XXXI.

procul hinc Mæotida Thetyn
Intrat & inserto freta pellit vasta fluento.

Idem eadem pagina.

tellus sese altera in Austrum
Porrigit, insertoque sinus interjacet agro.

Fulgentius lib. I. de Veritate Prædestinat. *Donum Spiritualis delectationis ac voluntatis infundat, extirpet, inserta bonitate, malitiam, benignitatis dono pellat invidiam.* Appuleius, libro VII. *Sumta muliebri veste florida in sequiorem sexum insertus atque absconditus per medias acies infesti militis transabii.* Nithardus libro IV. *hinc inde ubique rapina & omnigena mala sese inserebant, illinc aeris intemperies spem omnium bonorum eripiebat.* Augustinus de Civitate Dei libro I. cap. X.

87. PVLCRIOR AVRO CÆSARIES.] Flavum capillitium commendatissimum veteribus. Papinius, Achilleide, I.

fulvoq; nitet coma gratior auro.

Petronius *& cedit crinibus aurum.* Ælianus Variarum lib. XIII. cap. I. Euripides Medea. Galenus Arte Medica cap. LI. temperatæ craseos indicium laudat.

συμμέτρου κράσεως γνωρίσματα πρὸς ἄλλοις ἐστὶ ζώου τὴν ἕξιν, ἡ χροιὰ μὲν ἐξ ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ συμμιγής, αἱ τρίχες δὲ ξανθαὶ μετρίως, καὶ οὖλαι τὰ πολλά.

88. IGNES.] Faces oculorum. Papinius.

Tranquillæque faces oculis

98. NATÆQVE PEREMTÆ.] Signat extremam calamitatem, licet citra interitum. Sic Anacreon Cupidinem clamantem inducit ab ape punctum.

Ὄφις μ' ἔτυψε μικρὸς,
ὤλωλα, μᾶτερ, εἶπεν,
ὤλωλα, κἀποθνήσκω.

101. NOMEN DVLCE TIBI.] Vide Salvianum, Epist. IV.

103. FEROR.] Optime sic Claverius & Scaliger. Ferri enim inviti est quem sanum credebant omnes, suique compotem. Et alludit ad raptum simul. Sic infra. v. CLXXXIII.

106. SI TV SANCTA CERES.] Variant Libri. Ego tamen hanc lectionem optimo consilio elegisse Scaligerum existimo: Cum enim Deorum Dearumque nomina nominantur, nihil illis crebrius adjicitur *Sanctorum* nomine, quo soli scilicet nuncupantur & digni sunt.

106. SI TE NON.] Et hoc optime Scaliger. *alis me non* Ineptè, quid enim hoc ad Luctum movendum matri, aut auxilium quærendum?

105. MATREM.] Maternum affectum. Gildonico.

Maturamque simul fratremque hominemque cruentus
Exuit

106. CASPIA TIGRIS EDIDIT.] Ex Virgiliano illo. Didus ad Æneam.

Non tibi diva parens generis, nec Dardanus auctor
Perfide, sed duris genuit te in cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera Tigres.

Petrus Damianus Epist. II. *quod si nos pudore vel metu hæc declinare contemnimus, mox inhumani, rigidi, & quos Hircanæ genuerint Tigres, saxei judicemur.* Abaris Epist. ad Phalaridem, licet fictitia:

ἔδειξας φύσιν εἰκείαν ὕβρεως καὶ ὠμότητος, ἣν σε ἔτεκεν οὐ γυνὴ καὶ ἀνὴρ, ἀλλὰ λέαινα καὶ σῦς ἄγριος, ποιεῖς γὰρ πάντα βίᾳ καὶ προσέτι ἰσχύι δόξῃ κακῇ καὶ ἀγριότητι.

110. TENDERE CONATVR PALMAS.]

MAS.] More supplicum. Virgilius Ceiri.

Ad cœlum infelix ardentia lumina tollens,
Lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.

Quem respexit Claudianus. Cæterum in MAnu Antiquis Fidei sedes, quare ea tradita simul omnia contradere putabant, qui mos, licet in solam speciem, ad Nos ab altissima Vetustate devenit. Ovidius lib. VI.

Et pignus fidei dextras utrasque poposcit.

Hinc dextra manus ipsa Fides. Virgilius: libro VI.

quique arma secuti
Impia, nec veriti Dominorum fallere dextras.

Xenophon. Pædia. VI.

ἐγὼ δὲ, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιὰν, οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπισχνεῖται.

Hospitii insigne dexteram vocat Tacitus Histor. I. Et eamdem pacis palmam indigitat Prosper Aquitanus.

An dextram pacis palmam dare te pudet hosti.

Abhinc descendit vetustissima relligio jurandi, manu alicujus tacta, Euripides Helena, Loquitur Menelaus:

Ἐπὶ τοῖς δὲ τοῖς σὺν δεξιᾶς ἐμῆς θίγε.

Respondet Helena.

Ψαύω θανόντος σου τὸ δ᾽ ἐκλείπειν φάος.

Atque hinc puto manasse etiam locutionem soli, quod meminerim, PLauto, usurpatam *manum alicui adire* quo quempiam circumscribere dicuntur homines fallaces. Nam *ad* veteri lingua *ob* valet, ut jamdudum doctis animadversum; Sit igitur *manum adire obire fidem*, circumire, circumvenire, decipere.

119. NE FAMA LATEBRAS PRODIDERIT.] Juxta illud Phocylidis.

κάλλος δυσφύλακτον ἔφυ παίδων πεπέσαιν.

121. DEPOSITUM.] Imitatio Papinii, apud quem Achilles deponi dicitur, quem mater Thetys virgineo habitu abscondit. Achilleide I.

Cara mihi tellus magnæ cui pignora curæ,
Depositumque ingens dubio cognovimus astu.

Et Libro II.

Et Thetidis mandata movent, prodique veretur
Depositum tam grande Deæ

Sic *Orbis Depositum* Jonam Prophetam vocat Alcimus Avitus libro IV.

servatque furens super omnia Pontus
Orbis depositum

Sic *depositam*, inque deposito esse carnem morientium hominum fide Jesu Christi resurrecturam dicit Tertullianus, cap. LXIII. de Resurrectione ejus: *Resurget igitur caro, & quidem omnis, & quidem ipsa, & quidem integra. In deposito est ubicunque apud Deum, per fidelissimum sequestrem Dei & hominum IESVM CHRISTVM.* Sanctissima enim fides depositi gentibus, præcipuè apud Pisidas. Nicolaus Damascenus.

ἡ δὲ μεγίστη κρίσις ἐστὶ παρακαταθήκης, τὸν δὲ ἀποστερήσαντα θανατοῦσι.

128. INVITO PRORVMPVNT FLVMINA VULTU.] Notatum supra Thyeste.

Quid me revocas festumque vetas
Celebrare diem? quid flere jubes
Nulla surgens dolor ex caussa?
Imber vultu nolente cadit,
Venit in medias voces gemitus, &c.

132. SI BVXOS.] Instrumentum quale fuerit notat Lutatius ad Thebaidem VII. BVXA.] *tibia vel scabellum quod in sacris tibicines pede sonare consueverunt.* Buxos tamen aliud puto.

135. PROCVL IRRITA VENTI.] Hoc est obliterentur & ex memoria omni penitus auferantur. Euripides Hecuba.

τὸ θύ-

ὦ θύγατερ ὔ μοι μὲν λόγοι πρὸς αἰθέρα
Φροῦδοι, μάτην ῥιφέντες ἀμφί σου φόνου.

Idem Supplicibus.

λόγων ἢ παρακέλευσμα τῶν
Ἀέρι φερόμενον οἴχεται.

Anacreon. OD. XLI.

τὸ δ᾽ ἄχος πέφευγε μιχθὲν
Ἀνεμοστρόφῳ θυέλλῃ.

Idem.

Εμῶν φρενῶν μὲν αὔραις
Φέρειν ἔδωκα λύπας.

Multi Latinorum Poetarum.

134. SUBJICIT.] Littera ob versum ejecta. Vide notata Ludovico Carrioni Antiquar. Lect. lib. I. cap. V. Sæpe ita media Barbaria Gulielmus Brito. Sic *Aficis* usurpat Appuleius Apolog. relatis versiculis. Seneca Medea.

His adice pinnas saucia Stymphalidos.

137. I TAMEN ET NULLO.] Formula voventium felix iter. Habes apud Paullinum doctissimo Lyrico ad Nicetam.

143. ABSCONDERIT.] Decrescentem per longinquitatem spatii crescentem. Valerius Flaccus lib. II.

Templaque Pisæa mergunt obliqua Diana.

Idem pulcrè & libro

stant littore matres
Claraque vela oculis, percussaque Sole sequuntur
Scuta virum, donec jam celsior arbore pontus,
Immensusque ratem spectantibus abstulit aer.

143. SIC ÆSTUAT ALES.] Horatius, Epodo I.

148. EXCUBIIS.] Virginalibus Excubiis. Apollonius libro III.

αἵ οἱ δυοκαίδεκα πᾶσαι
Ἐν προδόμῳ θαλάμοιο θυώδεος ηὐλίζοντο
Ἥλικες, οὔπω λέκτρα σὺν ἀνδράσι πορσύνουσαι.

150. AVLÆ.] Omnis Regia domus *Aula*. Glossæ *Aula* οἶκος βασιλικός.

151. NON EXPECTATO RESPECTU CLADIS.] Claverius edidit *exspectata* Prius placet cum Scaligero & omnibus cæteris Codicibus.

151. AMICTVS CONSCIDIT.] Philippus Presbyter in Caput. I. B. Hiobi. *In vestimento conscisso significatio est luctus.* Vide notata ad priorem in Rufinum.

153. HÆSERVNT LACRYMÆ.] Quod solent in enormi luctu. Petronius. *adtoniti exspectamus lacrymas.* Alibi notatur.

154. NEC VOX.] Indicium summæ confusionis apud animum. Petronius: *Ego frigidior hyeme Gallica factus nullum potui verbum emittere.* Apollonius lib III.

καὶ ἄναυδοι ἐς ἀλλήλους ὁρόωντο
Ἅτῃ ἀμηχανίῃ τε κατηφέες

Minut. Felix. *Cum Octavius perorasset aliquandiu nos ad silentium stupefacti intentos vultus tenebamus.* Claudianus Sexto Consulatu Honorii, Belli Getici v. CDLVII.

155. SVCCIDVI.] *Succiduus*, jam jam in casum pronus. Ovidius.

Poplite succiduo genua intremuere

PLautus: *tenebræ oboriuntur, genua succidunt.* Eleganter verbo utitur Tertullianus cap. VI. de Corona Militis. *Unde & eam Apostolus ait Vanitati succidisse.* Velut oppressam pondere ipsius. Ut succiduum sidus quod in genua nutare videtur Avienus.

Poplite succidui qua sideris ampla patescunt
Terga dehinc

Aliter Alcimus Avitus cui *Succiduum*, succedens. Libro V.

Quid multis? fit virga prior, qua deinde Sacerdos

Bbbbbb PLu-

PLurima succiduo monstravit tempore signa.

Tremorem autem ante omnia ajunt *genua infestare*, & proinde gressui esse inimicum. Horatius I. Carm. XXIII.

Et Corde & genibus tremit.

Daniel Propheta, cap. V.

τότε τοῦ βασιλέως ἡ μορφὴ ἠλλοιώθη, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτὸν, καὶ οἱ σύνδεσμοι τῆς ὀσφύος αὐτοῦ διελύοντο, καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ συνεκροτοῦντο, καὶ ἐβόησεν ὁ βασιλεύς.

Hinc Calaber de Amazonibus, lib. I.

Οὐκ ἀνδρῶν δείονται, ἐπεὶ πόνος
εἰς μέγα κάρτος
θυμὸν ἀνηέξησε, καὶ ἄτρομα γούνατ'
ἔθηκε.

160. SACRILEGO.] Impio. Vide notata ad Phæbadium. Diu autem post raptum venisse eò Cererem indicat araneæ textus. Situ enim araneolæ fiunt res, Catullus, Carmine XXV. &c.

165. SICVBI SEDERAT OLIM.] Non potest enarrari emphasis hujus tanti doloris, si vel per singulas partes Commentariis explicetur. De turturibus similia scribunt Poetæ.

174. PRISCAS.] Senes seniores.

177. PATERNIS.] Jovis, cujus ex Cerere filia erat.

178. PROXIMA MATER.] Partu remoto. Vt loquitur de Serena, conlata Flaccillæ matri, educatrice Honorius in suis sibi nuptiis.

179. PULVERE CANO.] Omnino scribendum *canos*. Auget enim hoc spectaculi miseriam. Et agnoscunt hanc lectionem Noster omnesque Pulmaniani Libri, item Benrinus, Camers, Aldus.

181. MARITVS.] Non enim hoc regnante tale aliquid timuerim. Maritum appellat Iovem *hoc pravulans nomine culpam*,

187. ALCIONEVS.] Gigas quem sub Vesevo latere memorat.

195. FVNVS.] Luctum funebrem. Sic supra peremtam sese in somnis obtulit dicens eadem Dea fictitia Proserpina. Claverii liber non agnoscit hunc versum, ut alii omnes: qui pars *Raptorem* alii *Auctorem* Noster *Actorem* præferunt.

199. LEVIUS COMMUNIA TANGUNT.] Siquidem clades hæc fuerit ea ratione nobis cum Divis cæteris communis. Seneca.

Ferre quam sortem patiuntur omnes
Nemo recusat.

Heliodorus: μέγιςη, παραψυχὴ ἡ τῶν ὁμοίων ἀκοή. libro I.

203. INCENSIOR ÆTHER.] Ita Claveriani, Noster, aliique Libri. At Vnus ex Belgis melior *infensior* Alius *imprahensior*. Vtrq; *infensior* scripsit Claudianus, quid enim opus argutiis? Et quid est caloris Phlegra, aut quid ea incensiorem esse ætherem?

206. CASTIQUE.] Melius Noster *cautique*.

209. TENEBRAS] Scribe *latebras* cum Bonis omnibus libris.

210. PRÆSCIERIT.] *Rescierit* scribe cum Nostro.

216. ABSENTAVERIT.] Ita Scaliger. *Absentare*, testibus Cypriano & aliis ad Sidonium illustravit doctissimus Savaronius. At Meliores omnes libri Claveriani, Belgæ, aliiq; *amandaverit* quod Librariorum nequaquam est, & nobis recipiendum suadetur. Salvianus. lib. I. *Cæterum Deus patrata universitate rerum removit à se cunctam terrestrium rerum curam & ablegavit laborem, videlicet forte fugiens à suo loco amandavit.* Quis locus mendo non caret, & *commendavit* aliis libris repertum facit nos suspicari *Fortem* hoc loco designare *Fortunam*, de quo alibi dicemus. Eodem verbo utuntur alii, & B. Ambrosius, nobis restitutus lib. XXXV. Advers. cap. XXII. Est Liber non malus ex Belgicis, referens.

procul à patriis mandaverit astris.

Quem

Quem secutus legam *procul à patriis damnaverit astris* Idque corrumpendo loco & fascinandis librariis fuisse existimo. Sic Cyprianus *varium pluviis damnaverit arcum.* Priscianus Periegesi.

habitant qui finibus illis
Aere damnati tristi, nimioque rigore.

Appuleius lib. I.

perpetua pragnatione damnavit.

Lucretius Libro Quarto.

Stultitiaque ibi se damnet, tribuisse quod illi
Plus videat, quam mortali concedere par est.

221. IMPLET.] IV. Consul. v. DX. Vide ad I. Rufin. sub finem, multoties ita loquitur Papinius.

224. MERITVMQUE LOCI.] Dignitatem, virtutem, gloriam. Boethius: *homo divinum merito rationis animal.* Vide quæ notavit vir doctissimus Desiderius Heraldus, ad Librum I. Arnobii. Ovidius.

Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta,
Succubuit meritis trux tamen illa viri.

Græcus Episcopus Epistola ad Ruritium: *Gratias Domino quod fidei vestra meritum, sicut proficit devotione, ita crescit & opere.* Cæsarius Epist. XIIX. *ad eumdem Ruritium me sanctis & illustribus precibus simul & meritis Domino commendetis.*

229. PERSVADET.] Interpunge post hanc vocem.

Persuadet: teneris heu lubrica moribus atas.

Aetatem autem pro juventa dixit. De qua B. Chrysostomus.

πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν εὐέμπτωτος μᾶλλόν ἐστιν ὁ νέος διὸ καὶ πλείονος δεῖται τῆς φυλακῆς, σφοδροτέρου τοῦ χαλινοῦ. Homerus, Iliade. ψ.

Οἶσθ' οἷαι νέον ἀνδρὸς ὑπερβασίαι τελέθουσι
κραιπνότερος μὲν γάρ τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις.

Aristænetus, lib. I. Epist. XXI.

αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν νεῶν ταχεῖαι, καὶ αὗται πολλάκις ἑαυταῖς ἐναντίαι.

Vide cumprimis Marci Imper. morituri in primo Herodiani.

235. ALGET AGER.] Ita libri meliores cum Nostro, & probavit Scaliger. Claverius ex suis *Albet* quod sane potius est.

239. SEV MORTIFER ÆSTVS.] Quomodo potest putare æstum solum fuisse, cum viderit Aurigam? Quare Claverius & Scaliger qui hoc invexerunt non fuerunt tum illi qui solebant. Scribe cum cæteris omnibus Codicibus

seu mortifer ille
Seu mors ipsa fuit

Sane nihil potest dici aptius simul & facilius.

240. LIVOR PERMANSIT IN HERBIS.] *Livor* ille venenatus. Parrhasius *luror*, quod contra omnes Codices est, licet sit satis bonum. Scaliger ediderat *Lutor* sed eo nobis opus non fuit. Et cur contrà fidem Lectionis antiquæ bonumque sensum conjectando pugnemus?

242. ADFLATUM.] Quod vel aura ejus tangere potuit. Claverius edidit *à flatu*, sed nobis nulla mutatione opus.

243. EXSPIRARE ROSAS.] Omnem amittere odorem. Symposius de Viola.

Spiritus est magnus, quamvis sim corpore parvo.

Sic pubescere, senescere, interire, rosas, dicit Ausonius earum Elegidio, satis equidem amœno & luculento.

244. RAVCO.] Inamabili, absono. Ut rauci inamabilia strident.

246. PERSEPHONE NULLA EST.]

Hoc est amissa nobis. periit ut Comici sæpius. Et recte Scaliger & Claverius hanc lectionem ex melioribus libris assumserunt.

247 VOTO.] Omnibus simul tribuit injuriam suam; enormitas enim tanta est doloris ut dispicere non possit.

252. LAPSA.] Inter manus velut, mutant nonnulli codices, sed citra bonam mentem. *Veneno* dicit velut infectione quadam.

255. PERSPICUUS FONS.] Notandus usus Monosyllabi scite in finem carminis cadentis. Primo in Stiliconem.

Quot vel progrediens, vel conspicit occiduus Sol.

Priore in Eutropium.

Iamq; oblita sui nec sobria divitiis mens.

258. ACCENSÆQUE MALIS.] In vindictam. Mira autem res unde anus ista harum historiam & morem resciverit.

258. NON IMPVNE CANORAS.] Iunge ista.

261. TRACTVRA.] Velut in pœnam mihi.

263. DEMENS.] Externata animi. Ennius.

Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant
Antehac, dementes sese flexere viai?

264. VULTU AD COELICOLAS.] Contaminata sunt hæc. Lege.

Vltrò ad cælicolas furiato pectore fertur.

τὸ ultrò inconsultum aliquid sinu perit. Claverii libri *Multum* Noster *Vultuq;* nos nostram sententiam manemus, est enim Virgiliana tota hæc periodus.

265. HIRCANA.] Tigres ab Hircania celebrant nulli scriptores Solinus, Petronius, Martialis, Silius, Lucanus, Dracontius, *Niphates Fluvius & Mons Armeniæ* Vibio alisque.

266. ACHÆMENIO.] Persico, Partho, quæ dum temporis nomina idem valuerunt. Stephanus. Ἀχαιμενία περσικὴ μοῖρα. Vide Strabonem & alios.

267. MARITO MOBILIOR ZEPHYRO.] Apage distinctionem Claverii. Vento concipere Tigres vulgi sermo. Simposius Grypho Tigridis.

A fluvio dicor, fluvius vel dicitur ex me
Iunctaque sum vento, vento velocior ipso
Et mihi dat natos ventus, nec quæro maritum.

268. MOBILIOR ZEPHYRO.] Oppianus, Cyneget.

ὠκυπτέρῳ πλήθει δὲ θοῶν παντυπείροχα θηρῶν,
Αὐτῷ γάρ τε θέειν ἰκέλη ζεφύρῳ γενετῆρι.

Vbi adjicit optimo judicio scriptor vanam esse fabulam. Vide quæ amicus noster Ioannes Wowerius in Polymathia cap XI.

268. VIRENTIBVS DISPERSIT MACULIS.] Vt efferatam cognoscere possis ex ipsis maculis, velut horrentibus autflagrantibus iracundia. Papinius, Thebaide II.

Qualis ubi audito venantum murmure Tigris
Horruit in maculas, somnosque excussit inertes.

Egregiè ludit Joannes Bernartius qui maculas retibus commentandis producit in utroq; Poeta. *Viridem* pariter noster alibi Pardum appellat. Dispergit autem iram maculis cum crines varii colores subriguntur, quos laudavimus II. Eutrop v. CCXXXIV.

270. NIMIUMQUE HAUSTURA.] Hæc lectio est & in nostro Codice. Claverius ex suis jam jamque Quod à cæteris sane latè, abit. Scribendum puto primumque Vel vivumque quod magis placet imitatione Papinii Qui *spirantem* dicit.

270. HAUSTURA PROFUNDO ORE VIRUM.] Cui celeritate sua supervenit. De ingluvie tali Papinius.

nostisque alimenta cruentis
Spirantem fert ore virum

270. VI-

270. VITREÆ TARDATUR IMAGINE FORMÆ.] Ambrosius, Hexaemeron lib. VI cap. IV. *Ubi Tigris vacuum rapta sobolis cubile reperit, vestigiis raptoris insistit. At ille, quamvis equo vectus fugaci videns tamen velocitate feræ se posse præverti nec evadendi sibi ullum suppetere posse subsidium, Technam hujusmodi fraude molitur; ubi se contiguum viderit, sphæram de vitro projicit; at illa imagine sui luditur, & sobolem putat, revocat impetum, colligere fœtum desiderans, rursus inani specie retenta, totis se ad comprehendendum equitem viribus fundit & iracundiæ stimulo velocior fugienti imminet. Ille iterum sphæræ objectu sequentem retardat, nec tamen sedulitatem matris memoriâ fraudis excludit: cassam fera versat imaginem, & quasi lactatura fœtus residet, sic Pietatis suæ studio decepta & vindictam amittit & prolem.* Alij non vitreum talem globum, sed ipsum ex catulis raptis aliquem projici, & matrem asportantem consuetam à raptore decipi, tradunt, ut Pomponius Mela lib III. cap. V. Ad quem luculento Commentario Joachimus Vadianus hujus etiam Ambrosiani loci meminit, sicut & Janus Parrhasius ad istum nostri locum.

275. CECIDERE.] Omnia quæ ab ordine & constantia vacillant aut mutant, cadere dicuntur. Gratius Cynegetico:

Demens recidit violentia retrò.

Ennius. *Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant*
Antehac, dementes sese flexére?

Petronius Satirico: *effecistis ut corpus orationis enervaretur & caderet.* Priscianus Præfat. *cadentibus studijs litterarum.* Seneca Pater, præfat. Controvers. *nec Dij tantum mali permittant ut cadat Eloquentia*

276. NOTI PUDORIS.] Quippe auctrix prostituendi corporis. Lactantius pulcrè de ejus pudore noto. libro I. capite XVII. *Quid loquar obscœnitatem Veneris, omnium libidinibus prostitutæ, non Deorum tantum, sed & hominum? Hæc enim ex famoso Martis stupro Harmoniam, ex Mercurio Hermaphroditum, qui est natus Androginus, ex Iove Cupidinem, ex Anchise Aeneam, ex Bute Erycen; ex Adonide quidem nullum potuit, quod, etiam tum puer, ab apro ictus, occisus est: quæ prima, ut in Historia sacra continetur, artem meretriciam instituit, auctorque mulieribus in Cypro fuit, uti vulgò corpore quæstum facerent. Quod idcircò imperavit ne sola præter alias mulieres impudica & virorum appetens videretur.*

278. SOPOREM.] Somnum veteres quandoque pro concubitu dixisse, locis vulgo non animadversis docemus alibi; quibus jungi potest & iste, sine invidia sua, puto. Vide ad Petronium.

281. HOMINEM SITIENTIBUS ARIS.] Notæ aræ Dianæ Tauricæ, ubi immolabantur homines; notæ & Busiridis hospitum mactatrices. De Pœnis idem Ennius tradit.

Pœnei sunt solitei sos sacrificare puellos.

Qui mos inde haud dubiè ex Sidone aut vicinis locis venit. Nam eandem diram consuetudinem accolas regni etiam Judaici habuisse ex Sacris litteris constat, à quibus eumdem assumserint Boni illi filij promissionis. Et Generatim de Nationibus sive Ethnicis scribit auctor Sapientiæ capite IV. *Non suffecerat eos,* inquit, *errasse, circa Dei scientiam sed & in magno viventes inscitiæ Bello tot & tam ingentia mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas vigilias habentes, neque vitam neque Nuptias mundas jam custodiunt: Idololatria enim omnis mali caussa initium atq; finis est.*

287. AN GRAVIS ALLOQUIO.] Suspecta hæc mihi ea de caussa vox est, quia supra jam dixit nullum exstare dictum Proserpinæ contra amicitiam aut honorem Dearum: Libri nihil variant, quorum Noster à versu. CCLXXIX. hujus libri ad versum CCCLXI. nihil prorsus habet. Deficit verò totus à versu CCCCXXXVII.

291. ESSET ONERI.] Molestiæ. Alibi:

Arma oneri, fuga præsidio.

293. NULLA POTEST PLACARE DIES.] Inepta lectio; non enim de tempore aut die loquitur, sed de quiete, & latibulo, & modestiâ filiæ suæ Ceres. Quare cum libris aliquot Belgicis scribendum:

Nulla potest placare quies.

Nulla, inquit, solitudo, nulla latebra, nulla tumultuum & turbarum fuga potest à nocendi proposito invidiam avertere. Sic exclamat de Invidiâ Silius Italicus libro XVII. Punicorum.

O dirum exitium mortalibus, ô nihil umquam
Crescere, nec magnas patiens exsurgere Laudes
Invidia.

Sanè pro exemplo tali suam ista puellam ponere habet.

295. MATRI.] Maternos dolores ejus miseratæ.

298. INTUMUIT.] Iracundia aut vehementia alia.

303. SI NOTA FERAM.] Variant hoc loco libri. Sed nullus eorum in melius, quare lectio ista meritò servatur.

304. NON REPETAM QUÆSITA MANU.] Inconcinna hæc sunt, & quomodo *quæsitam* non dixisset potius, hoc sermone? Fuit cum vitium manifestum ita profligandum arbitrarer.

Non repetam quin visa manet.

Manus potest violentiam designare. Sed omninò ulcus subest.

306. AFFIRMO PRÆDAM.] Consentio illi teneat instar prædæ, non reddat meo juri, quam tenet ut suo. *Adfirmatores* Tertulliano eadem vi, qui testimonio suo negotium ratum habent, & certificant: De Anima. cap. XLVI. *quanti autem Commentatores & affirmatores in hanc rem? Antiphon, Artemon, Straton, Philochorus, Epicharmus, Serapion, Cratippus, & Dionysius Rhodius, Hermippus, tota seculi litteratura* Idem libro IV. in Marcionem, cap. VII. *indignum denique ut Romulus quidem adscensus sui in cœlum habuerit Proculum affirmatorem, Christus vero descensus de cœlo sui non invenerit adnunciatorem. Adfirmatores qui* Jureconsultis docent prolixa interpretum Commentaria. Sunt autem Claudiani hæc talia ut liturarios auctoris Codices sapiant, manum ultimam fato interveniente deferentis.

311. CRINE FRUARIS SEMPER APOLLINEO.] Perpetua Juventus Apollinis hoc modo depingitur; sic enim gaudet intonsâ ille comâ. Apollonius lib. II. Argonaut.

αἰεὶ τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι,
Αἰὲν ἀδήλητοι.

Vide Callimachi Hymnum, Martianum Capellam lib. I. Macrobium Saturnalium libro I. cap. XVII.

313. IMBRIBUS.] Lacrymis densis, quas hoc modo Poetæ præstant Petronius

oculis nec defuit imber.

Quintus Smyrnæus.

εἷλκε βίῃ ἐκάβλω, τῆς δ' ἀθρόα
δάκρυ' ἀπ' ὄσσων
πίδακος ὡς ἐχέοντο.

Φίνυ σταλαγμοὺς doctè vocat Euripides Hecuba.

314. QUID TANTUM EST DIGNUM.] Claverius optimo Codice abfuisse hunc versum notat, & verò non dubitabile est esse spurium.

315. VANA.] Decepta, elusa.

316. BELLA COELESTIA.] Totius cœli in te conspirationem. Per cœlum sæpius scriptores omnia sua illa numina intelligunt.

318. DIEM.] Quàcunq; Sol lucet. Amor verò maternus etiam ipsum Orcum penetrat. Aemylianus Lib. III. Antholog. εἰς γυναῖκας.

ἀλλ' ἐ τὰ μητρὸς
φίλτρα καὶ εἰν ἀίδη παιδοκομεῖν ἔμαθον.

319. NON REQUIES NON SOMNUS ERIT.] Callimach⁹ ad ipsâ Cererem eadē re.] ὐ πι-

ἢ πίες ἢτ' ἄρ' ἴδες τῆνον χρόνον, ἐκ ἐλινέατω.

322. CUNCTABITUR.] A nobis. Nulla nobis cunctatio erit etiam objectam syrtim videntibus. De Sirtibus alibi longis logis.

322. FINES NOTI.] Omnem terrarum orbem peragrasse inveniundæ Proserpinæ fabulati sunt Cererem. Zenobius Centur. IV. Adag. XX.

ἱστορεῖ Δίδυμος ὅτι Αμάα μὲν ἡ Δημήτηρ παρὰ τροιζηνίοις προσαγορεύεται, Αζησία δὲ ἡ Κόρη. ἀπὸ γοῦν τῆς ἱστορίας ἡ παροιμία περιήχθη. λέγεται δὲ ἐπὶ πολυχρονίῳ ζητήσει χρωμένων. πλούτωνος γὰρ περσεφόνην ἀπόσαντος ἡ Δημήτηρ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν πλάνης, ταύτην ζητοῦσα.

326. PRIMO.] Supremo.

329. EXSTINCTA.] Imprudeter quæ immortalis sit Dea, & δῖα θεάων. Sed Poetis *exstingui* summum mœrorem, etiam citrà mortem, denotat. Virgilius de Scyllâ Ceiri:

> *cum mæsta parentis*
> *Formosos circum virgo moreretre capillos.*

Quæ infortunio suo summo diu supervixit post.

333. NOCTIVAGO.] Nec noctu enim famosissima ista quæsitio interrupta est. Zenobius Cent. I. Adag. VII.

περσεφόνην ὁ πλούτων ἥρπασεν Δημήτηρ δὲ μετὰ λαμπάδων νυκτός τε καὶ ἡμέρας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ζητοῦσα περιήρχετο.

334. ACIN.] Acis fluvius Aetnæorum camporum. Silius Italicus lib. XIV.

> *Quique per Aetnaeos, Acis, petit aquora fines.*

Vide Eustathium ad Iliadem π. Hermolai Barbari notata ad PLinium, XLIII. De Amoribus ejus & Galateæ multis Ovidius.

336. INNEXIS RAMIS.] Sibi implicatis. De tali luco Callimachus:

δένδρεον ἀμφιλαφὲς διὰ κεν μόλις ἤλυθεν ἰσ̀ς.

339. DATUR.] Narratur, traditur. Julius Scaliger hoc vituperans non attendit principes Romani sermonis Terentium & Virgilium pariter locutos. Virgilius Eclogâ I.

> *Sed tamen iste Deus qui sit da, Tityre, nobis.*

Terentius, Heautontimor.

> *Nunc quamobrem has artes didicerim, paucis dabo.*

Papinius, Achilleide II.

> *dato passim varias rumore per urbes.*

Idem, Thebaide VII.

> *Asopus genuisse datur.*

Valerius Flaccus, libro V.

> *visaq; vobis*
> *Thessalici da bella ducis.*

345. SUSPIRANT.] Propriè loquitur sursum spiritu fulminis inflatæ turgent. Sic Epithalamio Palladij, de sagittis Veneris.

> *Pendentes placido suspirant igne pharetræ.*

Similimè autem de Marsyæ pelle assiduo vento inflata Nonnus, cujus carmina citat Agathias libro IV. Histor. Vide Lib. CLXX. Adversar, cap. X.

346. CÆI SPOLIIS.] Zancli libri optimi. Sit sanè ille Gigas, licet nobis ignotior: quos infinita talia ipso jure temporis latent.

349. MIMANTIS] Rectè ita correxerunt viri doctissimi Sidonius de iisdem hisce Gigantibus.

> *Sternitur Aegeon, Briareus, Ephialta, Mimasq;*
> *Adsueti Arctoas lambere calce rotas.*

Nonno lib. XXVIII. Heros est ejusdem nominis.

350. OPIMA.] Spolia à victore Duce ipsi detracta. Dio Cassius Lib. XLIV.

σκῦλά τε τινὰ ὀπίμια ἐς τὸν τοῦ φερετρίου νεὼν ἀναθεῖναι ὥσπερ τινὰ πολέμιον αὐτοστράτηγον αὐτοχειρία &c.

Vide

Vide PLutarchum Romulo. *Sunt* abhinc Poetis opima quævis luculentiora spolia. Silius Italicus, libro XVII.

tibi pugnacis gestantur Opima
Marcelli.

353. TERRIGENUM.] Gigantum. Callimachus. in Jovem:

πηλογόνων ἐλατῆρες.

Scholiastes: γιγάντων, παρὰ τὸ ἐκ πηλοῦ γενέσθαι, τουτέστι τῆς γῆς.

Apollonius lib. II. Argonaut.

Ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο Τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος, οἷα πάροιθεν
Χωομένη Διΐ, τίκτε

Scholiastes. ἐπεὶ λέγεται ἡ γῆ κατ' ὀργὴν, ὅτε τοὺς Τιτᾶνας κατεκαρτέρωσεν ὁ Ζεὺς γεννῆσαι τοὺς γίγαντας.

Alij ergo & hi à Titanibus, penitioribus Fabulis, vulgò tamen confusi.

355. NUMENQUE LOCO.] Luci habebant miseris instar quoddam numinum I. de Laudibus Stiliconis.

lucosq; vetustâ
Relligione truces, & robora numinis instar.

Notarunt docti ad Tacitum, Corippum, alibi.

361. PER ITURA JOVEM.] Ita ex libro, ut ait, Claverius, quem secutus est Scaliger. Nobis illud *per Iovem ire* longius abire à Claudiano videtur. Scribam.

petat ira Iovem.

Quod dignum Genio auctoris & rei ipsius momentis.

361. INCERTA.] Ipsa iracundia. Ista vero quæ sequuntur lituras, ut dixi, auctoris ipsius sapiunt.

366 BRACHIA.] Ramos extensiores arborum.

367. RUDIBUS SILVIS.] Arboribus ut terra prosatæ sunt. Notavi suprà ad utrumq; horum pertinentia.

375. APPOLLINEI NEMORIS NUTRITOR ORONTES.] Celeberrimum nemus in suburbiis Antiochiæ, Oronte fluvio prælabente, Daphnon nuncupatum à laurorum frequentia. Mentio hujus crebertima in scriptoribus vicinorum nostro temporum. Ammianus fine libri XIX. *ambitiosum & amœnum* Suburbium vocat. Rufinus, libro X. Histor. Eccles. Egesippus, libro I. capite XXX. Procopius libro II. Belli Persici. Zonaras in Juliano. Tomo III. Capitolinus Marco, Chrysostomus, Sozomenus, &c. Julianus Misopogone, Philostratus, alij infiniti. Cupressus ibi celebres notantur, & à Philostrato libro I capite XII. Apollon. quem vise. Mentio hujus Daphnes etiam libro II. Macabæorum cap. IV. Orontes autem fluvius ad Antiochiam. Vide Gulielmum Tyrium. In *Orontis* autem voce addita paris soni alia, captat versiculi decentem strepitum Claudianus, ut alibi. II. in Eutropium CCXXXIV.

fama contemtor Orontes.

388. ANIMARE.] Accendere. Ignem enim vivere, spirare, mori, exstingui, ajunt. Sic Sidonius libro II. Epistol. II. *arcuatili camino ignis animatus pulla caligine infecit, &c.* Sed utique corrupta est hæc lectio, & *animarum* scripsit Claudianus. Lustrare enim animas orco adsciscendas dicebantur Dij inferi taxo accensa. Et rectè sic legendum ex optimo libro monuit in Appendice Claverius, adscito Papinij loco ex Thebaid. VIII. Ubi nos.

389. CADMI.] Tragicis decantatas fabulas.

398. COMPRESSO MONS IGNE TONAT.] Non placent ista. Nec enim ulla arborum biga hoc umquam præstiterit.

409. NON TALES.] More Græcorum Heroum vetustissimo, quo Filiabus sponsis præferebant faces matres. Vide Scholiasten Apollonij lib. IV. & nobis supra notata. Hæc autem hactenus imperfecti operis duriora sunt,

sunt, & utique post obitum Scriptoris edita, in quibus laborare etiam velle inanis sit operæ.

414. PROCORUM CINGEBAR STUDIIS.] Papinius, Thebaide II.

Non equidem obscurum vobis plebique Pelasga
Esse reor, quantis conubia nostra procorum
Turba petat studijs.

416. CEDEBAT NVMEROSA.] Suprà dixit:

numeri damnum Proserpina pensat.

443. PLENO RIMATUR LUMINE CAMPOS.] Hinc natum morem filij familias peregrè mortui corpus noctu prælucentibus facibus in Cereris fanum inferendi, notat & illustrat Iacobus Gutherius libro I. de jure Manium.

444. IN ÆTHERE SILVIS.] Omnino vitiosa est hæc scriptura. Ait Claudianus Aetherem clamore, terram & mare luce funebrium suarum facium Cererem implere. Quare haud dubiò vera est lectio, licet intricatior ab auctore ipso relicta.

omnis madet orbita fletu,
Omnibus admugit, quacunq; it in æthere, sulcis.

Rotarum videlicet, non enim de alio quoquam loquitur.

Annatat umbra fretis, extremaque Lucis imago
Italiam Libyamq; ferit.

De fretis illustratis pariter Silius loquitur libro II.

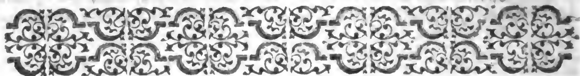
Ardent tecta Deûm, respondet imagine flamma
Aequor, & in tremulo vibrant incendia Ponto.

Locus autem totus desumtus est ex Papinio, hujus hi sunt versus de eodem etiam negotio. Thebaide XII.

Qualis ab Aetnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres, magna variabat imagine flamma
Ausonium Siculumque latus: vestigia nigri
Raptoris, vastosque legens in pulvere sulcos.
Illius insanis ululatibus ipse remugit
Enceladus, ruptoque vias illuminat igni,
Persephonen amnes, silva, freta, nubila, clamant,
Persephonen tantum Stygij tacet aula mariti.

446. SCYLLÆA PETIT.] Flammæ videlicet fulgor. Porrò deesse Quartum hujus operis Librum possis scire, si Claveriani Codicis Catalogum contempléte, ubi is tamquam amissus desiderari notatur, de quo monuerunt & Parrhasius & Crinitus. Nobis secus videtur, & ex proposita serie tractandorum, non uni sed pluribus omninò Claudianum libris à fato subtractum. Exstat Carmen De Aerumnis Cereris ab eodem CLaverio editum, & diu post repetitum titulo *Legifera Cereris*, quo velut audax aranea Proserpinæ raptæ telam, sic nostri Opus istud supplere obscurus quidam versilegus videtur: sed illud tanti non est ut adnectatur, ne scilicet

interpositus vili contaminet unco
Vrbica Lingonicus Tyriantina Bardocucullus.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI *GIGANTOMACHIAM,*

Animadversiones.

POLITUM satis Carmen, Dignumq; feliciore exitu, sed Materia Vulgaris. Ideoq; nulla diligentia comparabilis cæteris. Græcè idem argumentum tentasse, vel & peregisse, nostrum indicant versus isti, apud Arsenium in Apophthegmatis superstites.

ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ.

Κύπρις δ' αὐτὲ βέλος φέρεν οὐχ ὅπλον. ἀλλ' ἐκόμιζεν
Ἀγλαΐην, θεμένη γὰρ ἐπ' ὄμμασιν ἄγγελον αἰδῶ,
πρῶτα μὲν ἀπλεκέας περόνῃ διεκρίνατο χαίτας,
Καὶ πλεκτὰς ἔσφιγξε, πυκνῷ περιπλέγματι σειρῆς,
Στίλβει δ' ὀφθαλμῶν ἐρατοὺς ὑπεγράψατο κανθούς,
Λεπτὰς δ' ἀνέμοιο ῥαφὰς χαλάσασα χιτῶνας.
Πορφυρέων δ' οὐ κρύπτεν ὑφ' εἵμασιν ἄνθεα μαζῶν,
Ὄμμαλος εἰς ἄγρην ὡπλισμένον. εἶχε γὰρ αὐτή
Πλέγμα νόθον, δόρυ μαζόν, ὀφρὺν βέλος, ἀσπίδα κάλλος,
Ὅπλα μέλη, θελκτήριον ἐν ἄλγεσιν. εἶδε ὡς αὐτῇ
Ὄμμα βάλοι, δέδμητο.

Qui quidem nimirum malè nos reliquorum desiderium ferre faciunt. Ut & alii Græci quos ex Ανεκδότας citat Claudius Salmasius ad Historiam Augustam. Argumentum quod dixi, paucis complectitur Antoninus Liberalis, Metamorph. cap. XXVIII. Multis paratragœdiatur Nonnus initio Dionysiacorum. Nisa sunt recentia ingenia vetustatis damna sarcire, non sine successu, modum modo novissent, & calcare potuissent versum. Lege tamen Eilardi Almæ Libellos Quatuor, non requires alios.

V. 1. TERRA PARENS.] πηλήγονοι Gigantes Callimacho εἰς Δία. *Fraterculus Gigantis* Juvenali homo terra oriūdus, γηγενὴς convi-

convicium inde apud Aristophanem Nubibus, Act III. Scen. I.

V. 1. COELESTIBUS INVIDA REGNIS.] Ex Terra & Tartaro natos Gigantas notat Higinus, consensu nostri. Indignatam superis terram, ex vetustioribus, Albricus, cap. XII. *Irata Terra contra Deos Titanas dicitur parturisse: Erantq; gigantes pedibus serpentinis.* Higinus, cap. CLII. *Tartarus ex Terra procreavit Typhonem, immani magnitudine specieque portentosa, cui centum capita Draconum ex humeris enata erant; Hic Iovem provocavit si vellet secum de Regno certare. Alij contra Titanas.* Opin ex cœli semine Gigantes procreasse scripserunt, Apollodorus, lib. I. Qui & formam monstrorum ponit; & alia cum hoc Poematio componenda: Vt & non pauca loca Luciani. Gigantum autem bellum, minimè Dijs facilè profligati, ut etiam præcipuorum inter eos aliqui interierint. Velut Liberum discerptum scripsit Orpheus, teste Servio ad Georg. I.

V. 2. TITANUMQUE SIMUL.] Iam enim vincti erant apud inferos. V. XXVIII.

Solvite Titanas vinclis, defendite matrem.

Ubi perpetuo servari fingebantur. Noster primo de Raptu. Quod Bacchum concisum, inq; olla decoctum ferculo instruxerint, fulmine eò à Iove adacti. Arnobius, libro V. Et plenius Firmicus de Err. Prof. Rell. Ei pœnæ exemtus est, Dux eorumdem, Atlas, cœlum gestare jussus, Higinus, cap. CL. Quid sint, quando nati, docet ex Empedocle, suaq; speculatione, Phurnutus, capite XVII. Terræ & cœli soboles, unde omne genus hominum oriundum, Orpheo Hymno. Quem vide multis Titanes gentem fuisse robustam & bello potentem tradit Lactant. lib. V. cap. VI. Scholiastes Aeschyli in Prometheo & Cœlo satos, & Ante Iovem regnavisse Titanas auctor est. Eosdem decem annis cum Iove Belligerasse ait.

μυθεύεται ὅτι τιτᾶνες ἐξ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὄντες, ἀντῆραν πόλεμον τῷ Διῒ, καὶ ἀντέστησαν αὐτῷ ἐπεὶ δὲ δέκα ἔτη ἐμάχοντο, καὶ λύσις τοῦ πολέμου οὐκ ἦν, ἀλλ' ἴσος ἦν τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς τιτᾶσιν ὁ πόλεμος, ὁ Ζεὺς συνέργους πρὸς τὴν μάχην τοὺς τιτᾶνας κατεκρημνώσατο, &c.

Titanes καταχθόνιοι θεοὶ, dæmones terrenos indicabant, ut exponuntur Moschopulo. Iidem ἀγελαῖθεοι dicebantur ut notat Hesychius. ἀγελαῖθεοι. Τιτᾶνες. Titanici & Gigantæi Dæmones. Origeni lib. IV. contra Celsum CCXXXII.

V. 3. COETU.] Bentinianus Liber *fœtu* Quem sequitur Scaliger. Noster τὸ *Cœtu* retinet. Nec est inepta scriptio, Aldo etiam servata. *Cœtus*, concubitus, quem dextrè hic poni docet vox *genitura* quæ statim imminet, absurdè enim genitura dicitur mater, fœtu jam, eoq; tam vario, nominato. Lucretius, libro III.

Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu conjugioque
Corporis atq; animi cõsistimus uniter apti.

Ausonius Epigramm. LXX.

Præter legitimi genitalia fœdera cœtus,
Repperit obscœnas Veneres vitiosa libido.

Sententia est per totum Tartarum, monstris gignundis conditiones quæsivisse Tellurem.

3. COMPLEBAT.] Noster littera una peccat COMPLEAT enim præfert.

4. NEFAS.] Impiam sobolem in Deos. Possis tamen de mendo hic suspicari, non enim cohærent ad Poetæ genium Omnia. Versus integer abesse commode potest. Legas.

Invisum gemis Aura nefas, Phlegramque retexit &c.

4. PHLEGRAMQUE RETEXIT.] Imo fundamine eruit, producendis Gigantibus.

5. HOSTES.] Aetheris, in quem proferebantur.

6. FIT SONUS.] Repentini tumultus indicium. Virgilius, lib. IX. *Fit sonus, ingenti concussa est pondere tellus.*

6. ERUMPUNT CREBRI.] Ita & nostræ membranæ, Aldinæq; Editiones, cum Scaligero, Bentino, Claverio proditis. Vir doctus, Adrianus Behotius, in Apophoret. Libellis legere mavult *Erumpunt Erebo* minimè male, cum paullo antè crebri vox usurpata sit. *Eruptio* autem congrua tumultui monstrorum. Facit quod Phurnutus ait dicto capite XVII. Post Elementorum generationem.

τὸ δὲ ἔρεβος σὺν αὐτοῖς γεγονέναι ἐῤῥέθη, ὁ ὁρμὴ ἐπὶ τὸ γηρᾶν. τὸ δὲ ἔρεβος ἐκ τοῦ χάους ἐγένετο.

6. NONDUMQUE CREATI.] Nervosius membranæ *necdumq;* Pariter Aldus & unum Recentius exemplar Belgicum, quod solum habuit hoc fragmentum.

8. GEMINO LAPSV.] Singuli enim angues pro singulis pedibus erāt. Inf. v. LXXXI. *femorum qua parte volutus Duplex semiferis connectitur ilibus anguis.* Apollodorus:

εἶχον δὲ τὰς βάσεις φολίδας δρακόντων. Alij loco capillorum, Nonnus, libro XXV.

θυρσοφόρος δὲ
Μοῦνος ἀποτμήξας ὀφιώδεας ἶας ἀ-
ρέζης
Εἷλος ἐχέρσε πᾶσι Διὸς πλόκαμος, ὦν-
περ ἀπ' ὤμων
Ἀμφιλαφεῖς ἑκάτερθεν ἀμοιβάδες
ἔῤῥυεν ὕδραι
ὕδρης Ἰναχίης πολὺ μείζονες.

9. PALLESCVNT SVBITO STELLÆ.] Vt solent contuitu inferarum rerum. Sæpè Tragici Græci & Latini.

10. DOCVITQVE TIMOR.] Numquam alias docilem, aut volentem. De Arcto & Trionibus omnia pueris nota.

12. VOLVERE PATI.] Membranæ ὑγρωικότερον Optavere Pati.

14. PVBES DOMITVRA DEOS.] Omen Belli prosperi arripit. Gildonico Bello.

Gildonem domitura manus.

15. MVNDVM.] Cœlum, terram, aerem. *Mundus* τὸ πᾶν. Alibi his Animadversionibus.

16. ILLE.] Quem dicere detestor. Nec dicendus, quod extremi odij. Testamentum Corocottæ Porcelli: *nec nominando coco do, lego, ac dimitto, popam & pistillum, quæ mecum detuleram à querceto ad haram, liget sibi collum de reste.* Sulpitius Severus, Dial. III. *Si vel te quondam, vel me semper audire voluisset, & Martinum magis quam illum quem nominare nolo, fuisset imitatus, numquam à me tam crudeliter dissparatus jaceret.*

17. AGNOSCAT QVID TERRA.] Melius liber noster *Cognoscat quod terra potest.* ὑποσόλοικος vulgaris scriptura. Distinctio peccat posteà, Lege.

Cognoscat quod terra potest. Sic viribus ullis
Vincor? Cur nobis Cybele meliora creavit?

Sic nervosum est, & sæpè fefellit Librarios. In Eutropium. I. *Sic omnia volvis?*

Hoc regni Fortuna tenes?

Primo de Raptu.

Sic nobis noxia vires Cum cælo Fortuna tulit?

19. QVI SEMPER ACERBIS.] In Libro est QVE.

21. VIVO SVB PECTORE PASCIT.] Eædem membranæ *nullo sub pectore.* Acutius. Sed variationem videtur fecisse vox RECIDIVO PECTORE, quæ non insolens periit.

22. PROMETHEVS.] Titanes suos loquitur, quos vinclis solvere studet.

23. ATLANTIS APEX.] Dux Titanum, eam pœnam sceleris retulit, ut immensum cœli onus semper portaret. Notatum modo. Higinus. *Titanes cum conarentur in cœlum ascendere eos Iovis cum Minerva & Apolline & Diana precipites in Tartarum dejecit. Atlanti quid, qui dux eorum fuit, cœli fornicem super humeros impo-*

imposuit, qui adhuc dicitur cœlum sustinere. Ita verò Typhæus contra Jovem prælium initurus Atlantem se liberaturum clamat, ut Dii cogantur sua opera cœlum sustinere in II. Dionys. Idem & ipse Terræ filius, ut Nonnus ibidem testatur.

23. ATLANTIS APEX.] Querela hæc ex Æschyli Prometheo.

ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι τείρουσ' Ἄτλαντος, ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους ἕστηκε κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς ὤμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Verba sunt Oceani, ubi de Typhæo pluscula Elegantissimè. Formam ejusdem monstrorum monstri notat Scholiastes:

ἡ γῆ πρὸς ὀργὴν μιγεῖσα τῷ ταρτάρῳ, τὸν ἑκατοντακέφαλον Τυφῶνα ἐγέννησεν, ἁπάντων θηρείων ἀγρίων ἔχοντα κεφαλὰς, καὶ πέρας δεινὸν καὶ παμμιγὲς χρηματίζοντα, καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν σέλας καταπληκτικὸν ἀστράπτοντα, οὗτος πάλιν ἐπέραν τάχιον τῷ Διὶ συνῆπτε, κεραυνωθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Σικελίᾳ περὶ τὴν Αἴτνην, τῷ ταρτάρῳ ἐκρύβη, ἐξ οὗ μυθολογεῖται πάντας τοὺς ἀνέμους σφοδροὺς κινεῖσθαι, χωρὶς ζεφύρου καὶ βορρᾶ, θεογενεῖς γὰρ οὗτοι.

23. FLAMMANTIA PONDERA.] Cum laberentur sidera, malleo ea refigere dicebatur. Vide Albricum cap. XXII. Mythologiæ.

24. GLACIES ASPERRIMA.] Descriptionem Atlantis plenam habes in Africa Joannis Leonis Afri. De frigore ait lib. I cap. XXVII. *Mons Atlas & frigidissimus est & sterilis fert frugum portionem, omnique ex parte nemorosus, omnia ferè totius Africa flumina procreat Fontes hujus montis summo æstu frigidissimi, adeo ut si quis manum aliquandiu huic aqua immersam teneret, nulli dubium quin eam prorsus perderet. Non tamen ubique aquæ magna est frigiditas, quadam enim loca habitare datur, &c.*

25. TITYON.] Fabulæ notissimæ. Inscripto est TICION.

26. VISCERA NASCUNTUR GRAVIBUS CERTANTIA POENIS.] In manuscriptis membranis est CERTANTIA PEBUS. Latere dicas aliud nisi illa lectio cordata sit satis. Maro.

Tityon, terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota movem cui jugera corpus
Porrigitur, rostroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tundens, fœcundaque Pœnis
Viscera, rimaturque epulis, habitatq; sub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.

28. SOLVITE TITANAS VINCLIS.] Sane verò si cruciabiliter extincti morte solvi poterunt. Rem ita narrat Julius Firmicus: *Liber Iovis filius fuit, Regis Cretæ. Hic cum fuisset adultera matre genitus, nutriebatur apud Patrem studiosius, quam decebat. Vxor Iovis, cui Iunoni fuit nomen, novercalis animi furore commota ad necem infantis omnifariam parabat insidias. Proficiscens peregrè pater, quia indignationes tacitas sciebat Iunonis, ne quid ab irata muliere dolo fieret, idoneis custodibus (sicut videbatur) tutelam credit filii. Tunc Iuno, opportunum insidiarum nacta tempus, & ex hoc fortius inflammata, quia proficiscens pater, & solium Regni puero tradiderat & sceptrum: custodes primum Regalibus præmiis, muneribusque corrupit, deinde satellites suos, qui Titanes vocabantur, in interioribus Regiæ locat partibus; & crepundiis ac speculo affabrè facto animos ita puériles illexit, ut desertis regiis sedibus ad insidiarum locum desiderio puerilis animi duceretur. Illic interceptus trucidatur. Et ut nullum posset necis inveniri vestigium, membra particulatim conscissa, satellitum sibi turba dividit. Tunc, ut huic facinori aliud facinus adderetur, quia vehementer crudelitas tyranni timebatur, decocta variis generibus pueri membra consumunt, ut hu-*

humani cadaveris, inauditis usq; in illum diem, epulis vescerentur. Cor visum sibi soror servat, cui Minerva fuit nomen, quia & ipsa sceleris fuit particeps, & ut manifestum esset delationis indicium, & ut haberet unde furentis Patris impetum mitigaret. Reverso Iovi filia ordinem facinoris exponit. Tunc pater funesta calamitate cladis, & acerba luctus atrocitate commotus Titanes quidem vario genere suppliciorum excruciatos, necat: nec prætermissum est in ultione filii, aut tormentum aliquod aut pœna: sed per omnia pœnarum genera bacchatus, necem qualitercunque filii vindicavit. Alii ab his Gigantes, ut tota hæc series demonstrat. Gigantes & Heroes prisci, quos Titanas nemo dixerit, Cyrus Theodorus de Amicitia Exsulatum eunte.

> κάλον ἢ τὸ πεὶν μακρὸν εἰς χεῖρας δόρυ
>
> Αἴαντι τῷ γίγαντι τῷ Τελαμωνίῳ.

Alioquin Gigantes, peregrinorum barbarorumque hominum convitium aut titulus. Synesius fine libri de Providentia:

> ὅταν ᾖ τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἡμῖν καινοτομεῖν ἐπιχειρήσωσιν οἱ νῦν ὄντες ἐν ταῖς δυνάμεσι, μετὰ βραχὺ προσδέχου τοὺς γίγαντας, τούτους λέγων τοὺς ἀλλοφύλους, ἔσεσθαι ἐκποδὼν πεπηλατημένους ὑφ' ἑαυτῶν.

29. VESTRIS NEC PARCITE MEMBRIS.] Veram lectionem defendunt membranæ. *nostris ne parc. m.* Terræ enim membra, non gigantum. Assentitur Aldus consono Claverio. Male rem non expendentibus Scaligero, Bentino, aliis.

30. TELUM NON ESSE RECUSO.] Scriptus Liber *telis non esse* Nullo usu.

31. MISCETE POLUM.] Agite, ferte. Valerius Flaccus, lib. I.

> *ipse suo voluit commercia mundo*
> *Iuppiter, & tantos hominum miscere furores.* Lib. VI
> *æthera quantus*
> *Tunc lituum concentus agit, lymfataque miscet Millia.*

Infra v. 64 Bened. Paullinus lib. II. de Vita B. Martini: *miscere tumultu Anteriora domus penetralia.*

31. TURRES SIDEREAS.] Munimenta. Turres enim amplæ etiam arces dicuntur, Libro II. Macabæorum, cap. V. Quidam cum fugissent in duas turres valde munitas, omne apparatum repugnandum habentes, Machabæus ad eorum oppugnationem conversus est. Sulpitius Severus. Hist. Sacræ lib. I. Inde in parte turris Gader tabernaculum fixit. Thucydides lib. III.

> ἐστράτευσαν ἐπὶ Μινώαν, τὴν νῆσον, ἣ κεῖται πρὸ Μεγάρων, ἐχρῶντο δὲ αὐτῇ πύργον ἐνοικοδομήσαντες οἱ Μεγαρεῖς φρουρίῳ.

Robertus de Monte, Appendice Sigeberti: *Turris Iuren venit in manus Domini Regis, quam multum cupierat, quam nec pater ejus nec avus habuerunt.* Sic alii. Turres etiam viri fortes, singulari robore & virtute. Alcæus apud Suidam in Ἄρειος, ἄνδρες πόλεως πύργοι ἀρήιοι. Quod fragmentum producit etiam Scholiastes Sophoclis ad Tyranni versum LII.

33. RAPIAT FULMEN.] Vide multis Nonnum, lib. II, Dionysiac. Nomina Gigantum sunt apud Higinum, quæ corrupta non male restituit vir doctus ad Annales Ennij. Typhœum sive Typhona natum ἁπάντων θηρείων ἀγρίων ἔχοντα κεφαλὰς scribit Scholiastes Æschyli ad Prometheum.

333. ALTER HABENAS.] Dicas in voce ALter, nomen latere. Vitiose autem Codex scriptus *Alter arenas*

35. PORPYRION.] Celebris inter Gigantes, Purpureum Latinis dicit Nævius apud Priscianum lib. VI. *Rhuncus atque Purpureus, filii terras.* Ita enim & vetustissimi duo ejus auctoris Codices, qui apud nos sunt. Idem celebratur inter primos à Scholiaste Hesiodi in Theagoniam:

> Γιγάντων ὀνόματα ταῦτα Ἀλκυονεύς, Ἐγκέλαδος, Πορφυρίων, Μίμας, Ὄβριμος, Φρῦτος.

35. TE-

35. TENEBIS.] Membranæ *tenebit*, Puto Claudiani esse tenebunt.

36. ANIMOS ELUSIT INANES.] Temerarios, ut de Aloidis in Bello Getico. Vitiose licet argute membranæ *animose lusit inanes*.

37. REVINCTVM.] Vinctum. Maro. lib. XII.

paribusque revinxit
Serpentum spiris, ventosasque addidit alas.

Valerius Flaccus, lib. VI.

Implicitos, miseraque in veste revinctos
Confodiunt

40. VIOLARE MINERVAM.] Contemerare. Ei enim rei hoc verbum. Cicero Arato.

Vt quondam Orion manibus violasse Dianam
Dicitur.

42. PRÆNVNTIA IRIS.] Superos convocat, quia Superi Nationibus aer, æther, cœlum, Sol, Sidera: Hæc descendere numina dicebant in terram, cum plueret, tempestates, fulmina, fulgura, ferrentur. Ista autem pleraq; prænuntiat Iris, itaque Deos convocare, Deorum nuntia esse dicitur. Nec sine reliquiis Veritatis; cum in Genesi dicatur Arcus cœlestis favoris, divini memoriam servare & indicare mortalibus. Figura etiam prænuntia venturi Servatoris, de quo pulcre Alcimus Avitus fine lib. IV.

43. QVI STAGNA COLVNT.] Incaute. Non enim hi superi, quamvis numinum loco, quamvis Dii, non tamen superi.

44. CINGVNTVR] In Militiam prodeunt. Altero in Eutropium.

nunt aliis armorum incumbere curas.
Se fatis Armenio fessum pro Limite cingi.

46. LETHÆO VEHITVR CVRRV.] Membranæ *Lethen evehitur* Transvehitur nimirum, quem fluvium alioquin non transibat. Verissima lectio.

45. REX ILLE SILENTVM.] Scribe *ipse* cum Clavesianis Libris, & nostro, licet Scaliger, Aldus, membranæ Belgicæ, Bentinianæ, alique dissentiant.

47. TREPIDOQUE VOLATU.] Membranæ *trepidosque volatus*, Minus bene.

50. CONCVRRVNT DEFENDEVE.] Vide ad Libros in Rufinum.

51. OMNIGENIS.] Codex scriptus *omerigeis*. Dicas latere quid aliud.

52. AD PATRIAS.] Πλατωνικῶς. Vnum enim Numen statuit, ex quo origo omnibus cæteris. In Timæo sic alloquitur illos, Chalcidio traduce: *Conditor Universitatis Deus, observanda jubet sancitque oratione tali, Dii Deorum, quorum opifex idemque Pater Ego: Opera vos siquidem mea; dissolubilia. quidè natura, me tamē ita volente indissolubilia. Pulcre in Enarratione Chalcidius: Praclare facit Regem Optimatibus sancientem, ut lex illis etiam ad cateras potestates atque animas commearet. Opificem se & parentem eorum commemorans. Opificem quidem, utpote à quo sint facti: Patrem verò, ut qui consulat provide quatenus æterni ac beati sint.*

54. NVMQVAM PERITVRA COHORS.] Consilio Regis Jovis. Pertinent huc omnia in Poeta sequentia, cumque ait *ô Debita semper Cœlo Progenies.*

54. O DEBITA SEMPER.] Membranæ ordinem invertunt, leguntque debita Cœlo Semper progenies, nullis obnoxia fatis. Sane nec τὸ *quæ* ullius est usus.

55. NVLLIS OBNOXIA FATIS.] Id est abolitionibus; Nam alioquin Iuppiter ipse communi Poetarum sententia, subjectus fatis. Quintus Smyrnæus.

εἵνεκα μοίρῃς εἴκει καὶ μεγάλοιο Διὸς μένος.

55. CERNITIS UT.] Scriptum exemplar. *Cernitis?* En tellus nostrum conjurat. io. Sed vanitatem librarii arguunt facile sequētia.

56. NOSTRVM ORBEM.] Tres Orbes statuunt Poetæ. Cœlestem, Terrenum, Plutonium. Docemus exemplis alibi.

58. DEDERIT.] Pepererit. Ad Fescennina, & alibi Supra.

59. LON-

50. LONGO MANEAT.] Scribunt membranæ nostræ.

longoque manet per singula victu
Tanto pro numero paribus damnata sepulcris.

Scribe *longoque meet per singula luctu Tanto pro numero* p. d s. Sed veritas est in Belgis membranis

longo maneat, per secula luctu
Tanto pro numero paribus damnata sepulcris.

Nihil clarius. Et ita Scaliger optime edidit, emendandumque posuerunt Codices Bentiniani.

60. IAM TVBA NIMBORVM SONVIT.] Jovis classica, Tempestatum fragores, Vnde sonoras vocat Maro. Scripseram olim *Nimborum* sed nulla mutatione opus. Sic Nonnus, lib. II.

Ζεὺς μὲν ἱμασσομένων νεφέων βροντῇσιν ἀοιδῶν,
Ἀγγελον μύκημα μέλος σάλπιζεν Ἐνυῦς.

62. BIS ÆTHER.] Syllabam peccare dicas. Non tamen mutant membranæ. Nec nos sane, exempla posuit unum atque alterum vir doctissimus, interpres Silii Italici, libro V. Punicorum, ubi monosyllaba studio producta, Neque binarius numerus in conflictibus cœlestibus inauditus. Valerius Flaccus, libro IV. de Symplegadibus.

Bis fragor infestas cautes, adversaque saxis
Saxa dedit, flamma expresso bis fulsit ab imbre,

Maro, lib. VI.

Bis conatus erat casus effingere in auro,
Bis patriæ cecidere manus.

62. CONFUSAQUE RURSUS.] Animi dubia, mœsta atque perculsa PLinius lib. I. Epist. XXII. *Erit confusioni meæ non mediocre solatium, si tu nihil quereris.* Petronius: *Confusus hac denuntiatione Eumolpus non quæsivit iracundiæ caussas, sed continuo limen egressus, &c.* Qui idem sæpius. Faustus init. lib. I. de Lib. Arbitr. *Pelagii blasphemias dudum Ecclesiæ Catholicæ fide proditas, eruditione cōfusas, auctoritate calcatas.* Victor Vticensis. lib. I. *Maximam vero, Christi famulam, confusus & victus propriæ voluntati dimisit.* Appuleius, lib. II. *Omnium ora in unum angulo secubantem, conferuntur. Qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabundus volebat exsurgere.* Sic alii, & male qui incessunt locutionem.

63. NATVRA.] Ordo rerum, quem Jovem mundo imposuisse dicit Sidonius.

Cum Iuvenem super astra Iovem Natura locares,
Suspiceretq; novus regna vetusta Deus.

Ipsa aliquando rerum machina universa. Præfat. Conf. Manlii Noster.

Iuppiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet.
Natura, regni nescius ipse sui, &c.

64. MISCET.] Conturbat rerum ordinem. Supra. v. XXXI. *Ite, precor, miscete polum.*

64. MARI.] Membranæ *maris* Eminenter alioquin, tum latuisse ait. Nihil muta.

66. LITTORA NVDA.] Scopulis, & munimentis naturalibus. Potest & flumina intelligere, quæ cum scopulis & montibus evulsa mox ait.

67. CONNIXIS MANIBVS.] Membranæ *connexis.*

69. HEBRI CVM FONTE.] Scriptus. *Hebri non sponte* Licet non inepta lectio, mutamus tamen nihil. Nomina locorum fluviorumque nemini sunt ignota. Codex Belgicus. *cum ponte* Quomodo & Aldus, Codices Bentiniani, & Claverius. Nobis nil mutantibus assentitur recte Scaliger. Firmatque Sidonius, Epithal. Polemii. *Rhodopenq; Adamastor Strymonio cum fonte levat.*

60. SOCIAS.] Vno amne defluentes interrupit, evulso medio loco.

72. IRRORAT ENIPEVS.] Membranæ *exornat* Malè.

73. SINE

73. SINE CVLMINE.] Montibus undique vorsis evulsis & abstractis.

74. IT FRAGOR.] Vide Typhæi pugnam cum Iove.II. Dionysiacon.

74. PVGNÆ SPACIUM DISCRIMINAT AER.] Obscura locutio, nec elucidare vult ullus librorum. Dicat, puto, non tangere Gigantes Deorum sedes, ob intersusum aerem.

75. IMPELLIT EQUOS.] Membranæ *Implevit equos* Juvat varietatem Lectionis adnotare, cum rarissimæ sint hujus fragmenti veteres membranæ.

80. ENSE ADVERSO.] Scriptus Liber *averso* Nihil muta.

83. TERNAS ANIMAS.] Duorum anguium. Vnius gigantis. Supra. Sidonius Excusatorio ad Felicem:

Non hic terrigenam loquor cohortem,
Admixto mage vividam veneno.
Cui prater speciem modo carentem.

Proceritatem Giganteam dicere laborat.

Angues corporibus voluminosis
Alte squamea crura porrigentes,
In vestigia fauce desinebant.
Sic forma triplicis procax juventus
Tellurem pede proterens voraci
Currebat capitum stupenda gressu.

Cujus ista & sequentia manifesto Claudiani, de more, carmina exprimunt.

83. TVNC PVER INSVLTANS AVIDVS LANGVENTIA CVRRV.] Versum integrum istum non agnoscunt nostræ membranæ. Non tamē deleverim. Concinnius modo legam. *Tunc super insultans avido languentia curru Membra terit* *Avidos* dicit Martis Equos, ut præsagos PLutonis, in Raptu. Quo loco plura notata sunt. Super auget rem, & explet versum. Papinius.

Qua superimposito moles Geniata colosso
Stat Latium complexa forum.

Quæ vera & sola est digna auctore ejus loci Lectio. Nihil enim τὸ *complexa* nisi Geniati vox præcesserit. Genii enim hoc, nullius alterius rei. Sed scribe.

Dum superinsultans avido languentia curru
Membra terit, multumque Rota sparsere cruoris,
Occurrit pro fratre Mimas.

85. MIMAS.] Exprimit Sidonius. Epithalamio Araneolæ.

Hic Lemnum pro fratre Mimas contra agida torquet.

Est Mons in Thracia ejusdem nominis. Vise Scholia Celrii ad Solinum, cap. XLIII. *Gigas* non incelebris Poetis: Alius Heros vetus apud Ammianum Lib. XXXI.

86. LARE VOLCANI.] Aliquot ejus Officinas notavimus supra. Revelatum os dicit vultum Gigantis, nudatum elevatione in jactum insulæ. Fluvios, insulas, montes, jactabant anguipedes isti. Sidonius.

Missi dum volitant per astra montes,
Pindus, Pelion, Ossa, Olympus, Othrys,
Cum silvis, gregibus feris, pruinis,
Saxis, fontibus, oppidis, levati.
Vibrantum spatiosiore dextra.

95. PALLANTA REFORMAT.] Sidonius Epithalamio Polemii & Araneoli.

96. NODIS.] Saxea induratione: Induratione in saxum.

98. JAM PÆNE LAPIS.] Membranæ. IAM PARTE

99. QVI SERPIT.] Eædem *Qua serpit*

100. MARMOREA PESTE.] Multus in talibus Ovidius. Pariter Manilius, lib. I.

Ni veterem Perseus cælo quoque servet Amorem,
Auxilioque juvet; metuendaque Gorgonis ora
Sustineat, spoliumque sibi, pestemque videnti.

Sic enim scribendum cum conjectura Matthæi Lannoii, à Francisco Iunio promulgata, in qua est diu postea & Gevartius libris Electorum. Ipsum conflictum, mutatis nonnihil telis & personis sic in clypeo Minervæ exscribit Sidonius Epithal. jam dicto:

Laevam parma tegit Plegrai plena tumultus:
Hic rotat excussum vibrans in sidera Pindum
Enceladus, rapido fit mobilis Ossa Typhao.
Porphyrion Pangaa rapit, Rhodopenque Adamastor,
Strymonio cum fonte levat, veniensque supernè
Intorto calidum restinguit fulmine fulmen.
Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone visa
Invenit solidum jam lancea tarda cadaver
Hic Lemnum pro fratre Mimas contra Aegida torquet
Impulsumque quatit jaculabilis insula coelum,
Plurimus hic Briareus *populoso corpore pugnat,*
Cognatam portans aciem, cui vertice ab uno.
Cernas ramosis palmas fruticare lacertis.

101. SÆVUSQUE DAMASTOR] Adamastor. Sidonius verbis modo adscriptis, Membranæ tamen nostræ & Belgicæ primam litteram respuunt. Vt & Sidonianæ, collatæ Petro Colvio. Obiter scias Damascum civitatem nobilissimam Tropæum Iovis fuisse à victis Gigantibus, ut memorat ex Procopio Isacius ad Lycophronem.

104. MIRATVR.] Lege MIRATVS.

105. AVCTOREM.] Membranæ malè *Actorem* Versus integer melius absit, sic in præcedente mutaveris etiam melius.

105. NVLLI BIS LICVIT.]Magna pœna vise Palladis. Callimachus in Lavacra, ipsa loquente:

ἐγὼ δ᾽ οὐ τὸν τέκνον ἔθηκ᾽ ἀλαόν.
Οὐ γὰρ Ἀθαναίᾳ γλυκερὸν πέλει ὄμματα παίδων
Ἁρπάζειν. Κρόνιοι δ᾽ ὧδε λέγοντι νόμοι·
Ὅς κε τιν᾽ ἀθανάτων, ὄκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται,
Ἀθρήσῃ, μισθῶ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλω.

Sed noster ad saxificum clypeum respicit. De quo penes Perseum acutè multa. Ovidius.

107. SVBLATA AVDACIA.] Vna cum auctore suo, dicere vult.

108. ET DIDICIT CVM MORTE DEAM.] Pariter alibi. Agnovit, dicere vult, divinam numinis intemerabilemque majestatem.

108. PALLANEVS.] Rectè Claverius *Palleneus.* Firmantque membranæ. Notus Gigas. Dæmon est alius apud Nonnum, Lib. XLIII.

Δαίμονα παλληναῖον Ὀρέστιας ἤλασε βόηχη.

108. SED TVRBIDVS IDAM.] Scribe turbidus ira.

Palleneus, oculis adversa tuentibus atrox,
Ingreditur

Nihili hic *Ida* montis nomen cæcum enim furore gigantem inducit. Et quomodo Ingreditur Idam, aut Ida, qui montes pro telo habebat? An *Ida Venus?* Sed quomodo cum Palladis clypeatæ Gorgone res agantur? Sed indubia est correctio. Scriptus noster IDA refert. Quantillo errore?

112. CORPVSQUE PER VNVM.] In uno corpore. Locutio Maniliana.

114. SPIRIS.] Anguibus, quibus ib at loco pedum. Sidonius supra. Ovidius, Fast. V.

Terra feros partus, immania monstra, Gigantes,
Edidit, ausuros in Iovis ire domum
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,
Atq; ait: in magnos arma movete Deos.

115. PORPHYRION.] Immanis inter Gigantes, & ductor velut cæterorum. Apollodorus, lib. I.

ἠκόντιζεν εἰς τὸν οὐρανὸν πέτρας, καὶ δρῦς ἡμμ-

ἡμμέ-ας. Διέφερε δὲ πάντων Πορφυρίων τε καὶ Ἀλκυονεὺς, ὃς δὴ καὶ ἀθάνατος ἦν, ἐν ᾗπερ ἐγεννήθη γῇ μαχόμενος. Purpureum dicebat vetus Latium. Nævius.

inerant signa expressa
Titaani quomodo, & bicorpores Gigantes
Mimas, Ephialtes, Rhoitus, atque Purpureus,
Filii terras

Ita emendatum voluit vir doctus ad Annales Ennii. At vetustissimum exemplar Prisciani, cujus libro VI. Exstant hæc verba: *Inerant signa expressa quomodo Titani bicorpores, Gigantes, magnique Atlantes, Rhuncus atque Purpureus, filii terras.* Scribendum puto. *Inerant signa expressa vivo modo* Atlantes perperam demit vir doctus. Ait signa ad vivum fuisse expressa. Vide Supra ad Bellum Geticum, versu DCX. Ordinem ita componam.

Expressa signa inerant vivo modo
Magni Gigantes, Titanes bicorpores,
Purpureus, Atlantes, Rhuncus, atque, filii
Terras.

Rhuncum nunc ignobilem esse in monstrorum numero, non eximit eum veritati Antiquæ celebritatis, cum apud Higinum multi tales supersint. Et in Culice Maroniano arbitror nominari, cujus nusquam gentium alibi mentio.

117. ÆGÆUS.] Mare Ægæum. Valerius Flaccus, lib II.

Insequitur niger, & magnis cum fratribus Eurus,
Intonat Ægæo, tenditque ad littora fluctus.

Ægon, Papinio, lib V.

nec illa Samo fama, Delove sonanti
Pejor, & innumeris quas spumifer assilit Ægon.

Ab Ægeo, Neptuni filio, patre Thesei, dictum, notat alio Thebaidis loco Lutatius.

118. LONGÆVO CVM PATRE THETIS.] Oceano, qui Deorum hominumque Pater. Nerei tamen & Doridis filiam, Oceani liberorum, Thetin facit Apollodorus, lib.I.

120. VERTICE.] Vortice, pelago nimirum. Vel verticem Deli innuit, Cynthum nimirum, Strabo, lib.X.

ἡ μὲν οὖν Δῆλος ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὸ Λητῷον, ὑπέρκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν ὁ Κύνθος, καὶ τραχύ.

122. PRIMUMQUE GEMENTI.] Puerperio vicino. In Delo enim peperit geminos suos Latona Antiquo honore insulæ. Strabo:

Τετίμηται δὲ ἐκ παλαιοῦ διὰ τοὺς θεοὺς ἀπὸ ἡρωικῶν χρόνων ἐξαρμένη, μυθεύεται γὰρ ἐνταῦθα ἡ Λητὼ τὰς ὠδῖνας ἀποθέσθαι τοῦ τε Ἀπόλλωνος, καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

Vide Callimachi Hymnum, qui mihi quidem omnium ipsius (plures sunt, quam vulgo notum,) princeps.

121. DOCVERE.] Membranæ nostræ *domuere.*

123. LVMINA COELI.] Solem & Lunam. Dicas ex Genesi prima Moyschis locum allusisse. Paria Hierem. XXXI. & apud Arat.

125. PÆANA.] Quod monstris domitis nomen est nactus, ad quæ domanda & natus. Callimachus in Apoll.

Ἰὴ ἰὴ παιῆον, ἀκούομεν, οὕνεκα τοῦτο
Δελφός τοι πρώτιστον ἐφύμνιον εὕρετο λαὸς
Ἦμος ἑκηβολίην χρυσέων ἐπεδείκνυσο τόξων,
Πυθώ τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θήρ,
Αἰνὸς ὄφις, τὸν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
Βάλλων ὠκὺν ὀϊστὸν, ἐπηΰτησε δὲ λαός·
Ἰὴ ἰὴ παιῆον, ἵει βέλος, εὐθύ σε μήτηρ

Γείναθ᾽ ἀοσσητῆρα, τὸ δ᾽ ἐξ ἔτι κεῖθεν ἀείδειν.

127. IN NOSTROS SINVS.] Theognis ad paludem ait rotundam, cum gaudio & maris & terræ.

Φοῖβε ἄναξ ὅτε μέν σε θεὰ πίκε πότνια Λητώ,
Φοίνικος ῥαδινῆς χερσὶν ἐφαψαμένη,
Ἀθανάτων κάλλιστον, ἐπὶ τροχοειδέϊ λίμνῃ,
Πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη,
Ὀδμῆς Ἀμβροσίης, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη,
Γήθησεν δὲ βαθὺς πόντος ἄλος πολιῆς.

Multis Callimachus in Delum, qui & de Nymphis modo nostro memoratis.

128. EN ITERVM CONVULSA FEROR.] Desunt Poemati, quantum ejus memoria atavorum superfuit, versus Septemdecim; Nam antiquissimum Codicem Constantini Lascaris, supputatione librarii ipsius non ultra CXLV. versus habuisse, auctor Petrus Bembus, qui lusum exinde potius nostri quam ingens opus fuisse rectè autumat, lib. I. Epist. Famil. VII. ad Angelum Politianum.

† ‡ †

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, EPISTOLAS,

ANIMADVERSIONES.

EPISTOLA PRIMA

AD ADRIANUM.

IN Veteribus Editis Titulus eſt: *Epigramma ſatisfactionis apud Hadrianum Prætorio Præfectum.* Nonnemo Præfationem; Epiſtolam major pars inſcripſit. Quos merito ſequimur, cum in noſtro Codice nullus exſtet apex inſcriptionis, compellat enim hominē, ut ignoſcat iracundia ipſius afflicto. Multa paria ſunt in Libanij Legatione pro Antiochenſibus, quibus cum hyberna ſua indulgere ſoleret Imperator, infenſus negabat præſentiam. PLurima in plurimis Ovidij ab exſilij loco ſcriptis Elegijs, quæ vel lapidem moverint ad ignoſcentiam.

V.1. USQUE ADEONE TUÆ.] Delictum fatetur, ut eliciat Clementiam. Ita pulcerrima ſententia Libanius dicta Oratione, dandam veniam parvis peccatis ut fiant meliores, qui deliquerant.

βεβιώκαμεν ἀνειμένως, ὦ βασιλεῦ, πάντες, ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν ἐξουσίας. ἤχθημεν ὑπὸ ζυγὸν ἀκριβέστερον; πειρασόμεθα φέρειν. ΣΥΓΓΝΩΘΙ ΜΙΚΡΑ, ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΑΜΕΙΝΟΥΣ Η ΔΕΓΣ ΔΑΣΥΓΝΩΜΗΣ.

V.1. IMPETUS IRÆ.] Nihil crudelius quam impetum, quæ ſumma eſt violentia, producere, Rationem ſcilicet audire nolētem. Barbari animi ſecundum impetum rem incipere, quam ille virtutem cenſet. Florus, li III. cap. III. *Et ſic cœpta initio florere viſa, concidunt poſtremo.* Tacitus lib. III. Hiſtor. *Omnia inconſulti impetus cœpta, initio valida, ſpatio langueſcunt.* Sed iſta alterius loci.

V.2. SUBITISNE.] Ita rectè nos olim, & emendavit de ſuis Codicibus Claverius. Subita autem odia, ex improviſo caſuq; incidentia, quæ miratur antiquam inolitamq; amicitiam tollere poſſe.

V.3. MENS IGNARA NOCENDI.] Heroica planè in ſumma fortuna. Celebrat eamdem in Panegyrico penes Manlium, & in Laudibus, Stiliconis. Pariter Pedo Albinovanus de Livia:

Quid tenuisse animum contra sua secula rectum?
Altius & vitijs exseruisse caput?
Nec nocuisse ulli & fortunam habuisse nocendi,
Nec quemquã nervos extimuisse tuos?

4. QUO SENSUS ABIERE PII.] Ingenium dicat. Supra non semel dictum de hoc usu vocis. At melior meo animo scripti nostri Codicis Lectio.

Quo sensus abiere tui?

Ut mentem nocendi ignaram, & mite ingenium natura viro datum intelligat.

5. INVIDIÆ.] Calumniam dicit: per quam sibi amicum abalienatum clarè testatur infrà cum dicit.

quemcumq; Deorum
Læsimus, insultet jugulo, pascatque furorem.

5. STREPITUS MALIGNI.] Rumores dicit. Idem enim designant hæ voces, ut Contra Ausonius: *Subterlabentis tacito rumore Mosella.* Ita Boethius lib. II. Consol. *Quid autem tanto Fortunæ strepitu desideratis? Vos nisi ad populares auras, inanesq; rumores rectè facere nescitis, & relicta conscientia virtutisque præstantia de alienis præmia sermunculis postulatis.* Noster IV. Consl. Hon.

Rumorumve avidus; qui tela curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.

Strepitus autem sonus primus inconditus, minor fremitu, clamore, sibilo, tonitru. Cælius ad Ciceronem, lib. VIII. Epist. II. *Accessit huc, quod postridiè ejus absolutionis in Theatrum Curionis Hortensius introiit, puta ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, rudentisibilus, tonitruum* Ita legenda enim & collocanda ea verba, & Tempestati maritimæ tumultum populi componit, itaq; Pacuvij voce doctissimus homo uti voluit. Ceterum iram hominis prępotentis in se suasque res commotam vulgari rumore videri vult Claudianus, carmina nimirum sua innuẽs ab aliquo sinistrè interpretata, & ita famæ tradita, cum candidè ipse sensisset. Ita excusat sese homo ingeniosus, nobis tamen alia omnia perspicientibus, utiq; enim malorum hoium caussa ipsi fuit Epigramma virulentum in Adrianum istum, quem Alexandrinum secum facit hac Epistola, Pharij autem nomine Sacrilegum, Latronemq; incessit, inscripto insuper titulo, Epigramm. XXXVI. cujus hæc verba sunt. DE THEODORO ET HADRIANO.

Manlius indulget somno noctesq; diesq;,
Insomnis Pharius, sacra, profana, rapit.
Omnib. hoc, Itala gentes, exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

Nihil verius quam hos rumores istic dicere. Quia & sub finem carminis ipsemet caussam intortuniorum adscribit Musis infelicibus, cum ait.

Eripe calcatis non prospera cingula Musis,
Scilicet insigni de paupere vate triumfo.

Est autem pulcra satisfactio per confessionẽ, qua ulterior & melior nec sperari poterat, quo pacto accusando se excusare aliquem ingeniosè dicit Lucidus presbyter, Epistola quam vocat subscriptionem suam Erroneæ Fausti Reiensis Diatribæ, ad multos Galliarum Antistites. *Correptio, inquit, vestra, salus publica, & sententia vestra medicina est, unde & ego summum remedium duco, ut præteritos errores accusando, excusem, & salutifera confessione mediluam* Ita emaculanda ea verba.

6. DOLOR INCAUTUS.] Ob raptas res sacras & profanas. Crudelitatem Adriani hujus indicant sequentes Poetæ illatæ pœnæ.

Gratia defluxit, sequitur feralis egestas.
Desolata domus, caris spoliamur amicis.

Et Finis Epistolæ.

6. LUBRICA ÆTAS.] Juvenilis utique, vate nostro nondum Stiliconi, Honorio, Serenæ, tantoperè commendato. Errant ergo qui *in senecta ætate* egestate pressum Claudianum hinc colligere voluisse videntur.

7. TI-

7. TIMOR IMPULERIT.] Ne & mea cum cæteris raperentur. Quare non opus emendatione Adriani Behotij *Me tumor Præcipuè cum ardor devius sequatur.*

8. DEVIUS EGERIT ARDOR.] Iracundam dicit Arrogantiam. Ira temeraria ardoris. Sic de Antiochenis Deprecator eorum Libanius ad Julianum.

κρατήσαιμι δ' ἂν εἰ πείσαιμί σε. μᾶλλον δὲ εἰ πείσαιμι, σὸν ἔσται τὸ κράτος τοῦ παύσαντος τὸν θυμόν. καὶ οὕτω δὴ νίκην νίκῃ συνάψεις, τῇ διὰ τῶν ὅπλων, τὴν ἀπὸ τῆς ἡμερότητος. ἣν ἔπεμψέ με νῦν αἰτήσοντα πόλις ἀτυχὴς, εἰ δὲ βούλει, προπετὴς, πόλις ἐπὶ μὲν τοῖς σοῖς τροπαίοις ἡδομένη, ταῖς δ' αὑτῆς αἰτίαις, αἰσχυνομένη.

9. TE TAMEN HAUD DECUIT.] Ex Eunucho Terentiana.

non te dignum, Chærea,
Fecisti; nam si ego digna hac contumelia,
Sum maximè, at tu indignus qui faceres tamen.

9. CONCURRERE TELIS.] Majorem nempè. Similia in Honorio & Gildone, Panegyrico hujus Belli:

Auferet ignavus clari solatia lethi
Te Bellante, mori? Decurret Honorius inde
Hinc Gildo? prius astra Chaos miscebit Averno,
Vindictam mandasse sat est; plus nominis horror
Quam tuus ensis aget; minuit præsentia famam.
Qui stetit, æquatur campo; collatáq; nescit
Majestatem acies.

9. HUMANÆ SUPEROS.] Inperturbabilem animum, Clementiamq; suadet homini exemplo Deorum, qui convicia mortalium irrideant potius, quam ut ijs percellantur. Eadem infert Libanius. Quod, inquit, Apollo fecit ad Ilium, idem & ipse & reliqui quotidiè nunc etiam agunt:

τῶν ἁμαρτανόντων μὲν, εἰς δίκας δὲ καταφευγόντων φειδόμενοι. εἰ δὲ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἀδίκως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πραττομένων βέβαιον εἶχον τὴν ὀργὴν, καὶ μηδὲν ἦν ἱκανὸν πρὸς διαλλαγὴν, ἠρίμωντ' ἂν αἱ πόλεις. ὀλίγων κομιδῇ διαφευγόντων τὰ παρ' ἐκείνων βέλη. ἀλλ' οἶμαι, καὶ πλημμελοῦμεν, καὶ ἱκετεύομεν, καὶ σωζόμεθα. καὶ ὁ θεοείκελος ἀκριβῶς τοῦτο ἐστιν. οὐχ ὁ θεοῖς τὴν μορφὴν ἐοικὼς, οὐ γὰρ οἷόν τε. ἀλλ' ὅστις ἑτοίμως ἔχων εὖ ποιεῖν, οὐκ ἐπιθυμεῖ πανταχοῦ τιμωρεῖν.

Multa id genus noster IV. Consul. Honor. Et in Laudibus Stiliconis.

9. HVMANÆ SVPEROS.] Aliter concipit hæc noster Codex. (relus:

Humani superos numquam tetigere que-

Humani, homines. Varro Atacinus *& humano major Cato.* Alter Varro. *Natura humanis omnia sunt paria.* Sed nostro nihil mutandum.

10. NEC PENETRANT CONVICIA COELVM.] Eadem ratione sancitum horumdem temporum Principibus, qui eorum uni ambobusve maledixerit, misericordia prosequendum, aut contemtui habendum, nō strictis pœnis subjiciendum, remq; totam ad supremę Potestatis arbitrium referendam. Lege unica si quis Imp. Maledixerit. Cod. Theodos. lib. IX. Tit. IV. Justinian. Lib. Eod. Tit. VII.

10. SECVRVM COELVM.] Licet, ait, occinant superis mortales pessima verba, ipsi tamen securi, quod volunt facessunt, neq; curāt miserorū iracundiā. Est par sensus in disticho Archilochi, qui scelerata opera in cœlo suum illum egregium Jovem patrare dicit securum, non attendentem Poetarum nempè convicia, verbis non uno quidem fulmine dignis.

ὦ Ζεῦ σὺν μὲν οὐρανοῦ κράτος, σὺ δ' ἔργα
ἐπ' ἀνθρώπους ὁρεῖς, λεωργά τε καὶ ἀθέμιστα.

Hæc mens eorum Parij Poetæ verborum, licet in Clementis Alexandrini vulgatis exemplaribus aliter legantur, ex mente ipsius Clementis, ad quem consule doctissimi Sylburgij Scho-

Scholia. Parem in Augusto securitatem agnoscit Horatius.

Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

Penetrare cælum, locutio sacrarum litterarum, cujus generis multæ in nostro.

11. CONCEDE IACENTI.] Summum enim pœnæ genus, quod alibi ait, vidisse precantem. Virtutum pulcerrima Benignitas ergà jam afflictas. Libanius, Oratione nostra:

κάλλιςον δὲ ἁπάντων ἡ πρὸς τοὺς ἀτυχοῦντας φιλανθρωπία, δι' ἣν πρὸς οὓς ἄρτι παρετάττοντο οἱ ἀθηναῖοι, ὑπὲρ τούτων πρὸς ἑτέρους ἠγωνίζοντο.

Concedere, ignoscere. Isidorus, Orig. lib. II. cap. V. *Concessio est cum reus omnis non id quod factum est defendit, sed, ut ignoscatur, postulat.* Nonius: Remissum significat concessum. Alioquin *accedere*, assentiri. Valerius Flaccus libro III.

Ergo animum flexus dictis instantis Iason
Concedit, sociosque simul sic fatur ad omnes.

12. EN ADSVM.] Codex noster trajicit voculas *Adsum en.* Oblatio sui est ex Marone.

Me me, adsum qui feci, in me convertite ferrum.

13. MANIBVS.] Heroum exempla proponit, mox Deorum subditurus. Achillem Quâlibet iracundiæ pertinacem, ignovisse tamen jacenti hosti. Pariter Libanius:

Ἀλλὰ τοῦτο τηροῦ ἴσως μὲν τὴν μῆνιν Ἀχιλλέως ἀχθόμεθα, καὶ μετὰ τῶν πρέσβεων τῶν οὐχὶ πεπεικότων ἀδικεῖσθαι νομίζομεν. χαίρομεν δὲ τὸν πρίαμον ὁρῶντες ἔνδον ὄντα παρ' αὐτῷ, καὶ συνδειπνοῦντα, καὶ οὐδενὸς ὧν ἐσπούδαζεν ἀτυχοῦντα. καὶ τοῦτον νομίζομεν ὡς ἀληθῶς ἐκ Θέτιδος, καὶ τῆς οἰκίας Αἰακοῦ.

13. ATROX ACHILLES.] Ante inexorabilis. Horatius de Eodem.

Scriptor honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.

Talem unica *Atrocis* vox, infert. *Truculentum* nimirum, horrendum. Silius lib. II.

Instat atrox, terga increpitans fugientia, Victor.

Sic atrox Herodes, infanticida inhumanissimus, Sedulio, lib. II. *Atrox Pelias*, Iasonem irreconciliabili odio persequens, Valerio Flacco, lib. I. *Lux atrox fulminis*, in Silio eodem lib. XVII. *Lux atrox micat, & præsens astare videtur viritim*
Creditur, intento perculsus Iuppiter igne.

14. ORESTES.] Matris occisæ furijs Clitemnestræ per omnes scenas exagitatus. Vide Higinum. Fab. CXIX. Alios Mythologos, Tragicosque.

14. VLTRICES FVRIAS MATRIS.] Matricidis imminentes Suetonius Nerone capite XXXIV. Interfecta matre sceleris conscientiam ferre non potuit: sæpè confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum ac tædis ardentibus. Quin & facto per Magos sacro evocare manes, & exorare tentavit. Euripides Oreste.

Τλήμων Ὀρέστης, ὁ δὲ πεσὼν ἐν δεμνίοις,
Κεῖται. τὸ ματρὸς δ' αἷμά νιν τροχηλατεῖ,
Μανίαισιν, ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς
Εὐμενίδας, αἳ τόνδ' ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.

15. REDDIDIT ALCIDES PRIAMO.] Prior enim Agamemnone & Menelao Hercules cepit Trojam. Vide Epitomam Daretis, veterem sanè, licet Iosepho Devonio non sine ratione adscripseris, & Apollodori, libro III. Priamo inde nomen, quod calyptra fuerit à sorore redemtus è servitute Herculis. Vide eumdem Apollodorum, Lib. II.

16. PELLÆVM IVVENEM.] Alexandri humanitatem laudat. Libanius.

Ἀλλ-

Ἀλέξανδρος πολλὰ περὶ τῶν Ἀθήνησι ῥητόρων ἠδικημένος, τά τε πράγματα πεζάγοντων, καὶ τοὺς δήμους κινούντων, καὶ Μακεδόνων αὐτὸν ἀποκαλούντων, καὶ ὑβριζόντων, καὶ καταφρονούντων, τῷ μὲν εἶναι πάντων κύριος, ἀπέσφαξεν ἂν εἴπερ ἤθελε. δεξάμενος δὲ πρεσβείαν, εἴασε. Quæ hic ejus tanguntur, ubertim narrant Historici. Pellæus, à Pella oppido in quo natus cui summam celebritatem nascendo dedit, ut ait Gregorius Presbyter in vita Greg. Nazianzen.

17. DARIVM.] Ineptè scriptus liber ET DARIVM. Quod est Grammatistæ ab Lectione Galteri recentis. De Sepulcro Regali Darij, ab hoste dato, Arrianus, lib. III.

Ἀλέξανδρος δὲ τὸ σῶμα τοῦ Δαρείου εἰς Πέρσας ἔπεμψε, θάψαι κελεύσας ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ πρὸ τοῦ Δαρείου βασιλεῖς.

Qui exinde sciscit viuo eum feliciorem extinctum.

ζῶντι μὲν Δαρείῳ τοιαῦτα ξυνηνέχθη. τελευτήσαντι δὲ ταφή τε ἡ βασιλική, καὶ τῶν παίδων ὁποία, καὶ βασιλεύοντος αὐτοῦ τροφή τε Ἀλεξάνδρου, καὶ παίδευσις, καὶ γαμβρὸς Ἀλέξανδρος.

Quod de Educatione liberorum potius debebat memorare in Alexandri Clementiæ præconio Claudianus. Pariter Curtius, fine Lib. V. *Alexander ad corpus demortui veniens, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est, demtaq; sibi chlamyde, corpus illius contexit, regioq; ornatu cultum ad matrem Sisygambin, patrio regioq; more sepeliendum, atq; regijs majorum* (suorum) *tumulis inferendum misit.* Delenda vox virgis inclusa.

18. SOLATUS FATA.] Mortis Solatium scriptoribus ultimum quod morienti aut mortuo aliquis gratificatur. Phædrus, Fab. Nona.

Oppressum ab Aquila, fletus edentem graves,
Leporem objurgabat passer: Vbi pernicitas?
Nota inquit, illa est? Quid ita cessarunt pedes?
Dum loquitur ipsum accipiter nec opinum rapit.
Questuq; vano clamitantem interficit.
Lepus semanimis, mortis in solatio;
Qui modo securus nostra irridebas mala
Simili querela fata deplores tua.

Curtius, lib. IX. *Peucestes supervenit, quo viso Alexander non jam vitæ sua sed morti solatium supervenisse ratus clypeo fatigatum corpus excepit.* Sic Solatium Vltionis, vindictæ, cadaveris, lacrymarum, salutis, sunt in Appulejo, Quæ Index noster illustrat, vulgaris operæ jam edito non attendente. *Solatia alioquin Voluptates.* Symmachus, lib. X. Epist. XXIX. *Hoc est specimen animi continentis, sibi negari quod alteri deferatur, & lætitiam cæterorum proprijs anteferre solatijs.* Quibus verbis scitè illustratur quod de Stilicone noster alibi jactat

ipse vel pignora parco,
Quiq; neget nato, procerum quod præstet honori.

18. SPATIOSIOR INDIA PORO.] Avianus, lib. V.

Ἀλέξανδρος τούτῳ τῷ λόγῳ ἡσθεὶς, τήν τε ἀρχὴν τῷ Πώρῳ τῶν τε αὐτῶν Ἰνδῶν ἔδωκε, καὶ ἄλλην ἔτι χώραν πρὸς τῇ πάλαι οὔσῃ πλείονα τῆς πρόσθεν προσέθηκε.

Curtius, extremo lib. VIII. *Aegrum curavit haud secus ac si pro illo pugnasset; Confirmatum, contra spem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donavit ampliore quā tenuit.* Quæ *verba ordine turbato eunt.* Quomodo enim contra spem omnium recepit amicum, quem tanta cura curavit? Scribe: *Aegrū curavit haud secus ac si pro illo pugnasset, contra spem omnium. Confirmatum in am.* Et hoc magnifici animi egregium facinus ex mille alijs in laudatissimo Principe. Qui peculiarem vituperatorem habet Senecam, ut sapere nimirum videretur singulariter, homo tot modis vitiosus. Vix enim invenies Alexandri sine culpa meminentem.

tem. Sanè livor eo ingenio non multis exemplis non elucet.

20. CONDITOR HIC PATRIÆ.] Alexandriæ, unde otiundus uterq;; supplex Poeta & ultor nimius Poeticarum injuriarum, Adrianus. Ut condita Alexandria octoginta stadiorum ambitu, Curtius, lib. IV. *farina sparsa designata.* Arrianus, Initio lib. III. Situm, Regias. Portus ad duo maria, Strabo lib. XVII. describunt.

21. VIRTUS TUA DIGNA SEQUI.] Ultione Dijs relinquenda. Ita enim magnanimi principes castigabāt noxios, ne sanguine pœnisve eorum pasci viderentur, sed leniter punitorum delictorum ultionem dijs rescribebant. Ambrosius de Theodosio: *Sapè trementes vidimus quos objurgabat, & convictos sceleris, cum desperassent, solutos crimine. Vincere enim volebat, non plectere, æquitatis arbiter, non pœnæ judex, qui numquam veniam confitenti denegaret. Aut si quid esset quod occulta conscientia involveret, Deo servabat. Hanc vocem ejus homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, ut mallet sibi homines religione quam timore adstringere.*

22. LÆSIMUS.] Occulta & ingeniosa ad veritatem Provocatio.

22. PASCATQUE.] Mali, inquit, vindicesq; Dæmones, si merui, excrucient me; tu modo manum abstineto. de *Pascendi* verbo non uno loco superioribus his Notis.

23. GRATIA DEFLUXIT.] Dum tibi fuimus accepti, grati fuimus omnibus. Te adversario nemo nos non prosequitur odio. Damnare omnes, qui Principibus viris jam non sit acceptus, infinita seges exemplorum docet. Eleganter rem defluendi verbo notavit. Paullatim enim carpere nebulo homo Poëtæ aggressus est felicitatem. Vide querelam Boethij exsulatum missi. I. Consol.

28. EGESTAS] Omnibus velut sacrum fugientibus, omnium ope retro relata.

24. SPOLIAMUR AMICIS.] In quibus fortunatum magna portio. Notum Alexandri dictum in Amicis divitias ponentis.

25. HUNC TORMENTA NECANT.] Insanis igitur modis insaniit isthic Peculator. Patet fugitivum, aut alicubi latitantem scripsisse Epistolam Claudianum.

25. TRUDITUR EXSUL.] Trudendi verbum peculiare ei rei. In Eutropium Infaustamq; suis trusere penatibus umbram Secundo Laudum Trudis avaritiam. Et non semel alijs locis, præcipueque Christiani auctores, quibus *exsilio trudi* nimirum fuit paganis dominantibus familiare.

27. PRÆTEREUNT SUBJECTA FERÆ.] Generosæ nempè. Deorum, Hominūq; inductioni subjicit meliorum ferarum exemplum, ut immite pectus vel sic persuadeat. Stephanus Claverius Hemisticha duo hic auctoritate sui Libri trajecit, hoc pacto.

Prætereunt subjecta feræ, mortuque facultas
Emollit rabiem prædæ; torviq; Leones
Quæ stravisse valent ea mox prostrata relinquunt.

Ita enim distinguenda ejus restitutio, quam veram sanè agnoscimus, etiamsi Scaliger recipere supersederit. Ait generosas etiam feras Animi victoria contentas, hostilibus corporibus nihil damni dare. Ita alibi.

non est victoria major
Quam quæ confessos animo quoq; subjugat hostes.

Sententiam hausit ex vatibus antiquioribus. Ovidius.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,
Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus ursi.

Papinius, lib. VIII. Ut Leo Massyli cum lux stetit obvia ferri,

Tunc iras, tunc arma citat: si decidat hostis,
Ire super satis est, vitamque relinquere victo.

Idem lib. VII. *quales ubi tela virosq;*

Pectoris

Pectoris impulsu rapidi stravere Leones.
Protinus ira minor, gaudentq; in corpore capto
Securam differre famem.

Ita Heliodorus, lib. IX. ὑπαγορεύει γὰρ τοῖς χρηστοῖς φιλανθρωπίαν ὑποπίπτων πόλεμος.

Seneca, lib. I de Clement. c. 5. Muliebre est furere in ira: Ferarum vero nec generosarum quidem, præmordere, & urgere projectos. Elephantes Leonesq; transeunt quæ impulerũt, ignobilis bestiæ pertinax ira est. Gulielmus Brito, Lib. I Philippidos, ex Ovidio.

Qualiter irato satis est prostrasse Leoni
Corpora, pugna suum finem capit, hoste jacente.

29. QUÆ STRAVISSE VALENT.] Probo scripturam nostri exemplaris calẽt. Fervor enim ingens contra repugnantes, subsidit in subditos. Alibi *calet obvius ire*. Solus ille liber tenuit veritatem.

31. NOBILIORE FAME.] Quam ut pascatur subjicientibus sese. Respicit verba Papinij.

gaudentq; in corpore capto Securam differre famem. De nobilitate. sup.

32. SECVIT.] Interrupit, irrupit. Horatius lib. I. Epist. XVI. *vir bonus est quis*
Quo multa magnaq; secantur judice lites.
Quamquam inepta ad Bonitatem sententia, cum ubi copia talium sit, quod certè fieri potest, nec multæ lites nec magnę sint: Et vero in eum judicem consentiri sit fortunæ potius communis, quam quod virtuti ejus adscribi possit.

32. NASCENTIA VOTA.] *Vota* sunt votivæ dignitates, optata gaudia Symmachus lib. X. Epist. V. Interesse votis tuis animus affectat, sed valetudo corporis longum excusat excursum. Cui *votivum* ibidem quod votis cupitur ejusmodi. Spes vocant alij. Petronius: elatum ab Eumolpo filiũ pariter condicimus, juvenem ingentis Eloquentiæ & spei. Per Eloquentiam enim ad Dignitates ibatur. *Ingestus* cum molestia intrusum signat, de quo ad Epithalamium Palladij.

34. SERENVS RESPICE.] Vt Sol videlicet. in tenebris enim afflicti & mœsti. Libanius de Juliano, ad quem iratum missus erat.

καὶ ἀνθρώπων πάντων ἠθεισμένων, τοῖς μὲν ἄλλοις ἦν πρᾶος, ἐφ' ἡμᾶς δὲ χειμάῤῥου σφοδρότερος. ὡς θ' ἡμῖν τῶν Κιμμερίων ἐκείνου τοῦ χρόνου γεγονέναι βίον, ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ συνεχεῖ.

Sic Cebes Thebanus in tabula, miseros loco ponit στενῷ καὶ σκοτεινῷ. Serenus, clemens, à sole inter æstum & frigus mediam temperiem ferente. Valerius Flaccus ad Domitianũ.

nunc nostra serenus Orsa juves.

Symmachus lib. X. Epist. XLI. Nec enim Serenum clementiæ vestræ animum sine his argutijs compulisset sacro edicto populum convenire.

34. TANTA MORTE.] Tam ambitiosa, Morte aut eversione tot circumstantijs quæsita. Clientem se vocat, prisco usu. Patronorum enim amplum jus, & imperium imperiosum in clientes, ut res gestæ Romanæ multis locis indicant: Adeo ut Onomasticon vetus πελάτην exponat clientem, quem inter mercenarium & servum medium ponit. Julius Pollux lib. VII. cap. XXII.

πτωχὸς, πτωχεύων, ἀγείρων, προσαιτῶν, μισθωτὸς, μισθαρνῶν, πελάτης, θὴς, &c.

Medio ævo Vasallos hodiernos ita dictos observamus exemplis ad Gulielmi Britonis Philippidem.

35. IN BREVIBVS.] Magnificis Heroibus magnos hostes deligendos, quibus suam insumant iracundiam autumat, exemplo ventorum, eorumq; Moderatoris. Par sententia in Epigrammate Luciani.

Οὐ δρύον οὐ μαλάχην ἄνεμος ποτὲ, τὰς δὲ μεγίστας
ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.

Sensus interior monet, summam fortunam summis casibus esse obnoxiam, qui non tangant animos domosq; humiliores, toties exsuli Ovidio inculcatus. Synesius ad Arcadium de Regno.

ἀλλ' ὁρᾷς γὰρ πόσι, βίοις αἱ τραγωδῶν σκηναὶ κεχορήγηνται, οὐκ ἀφ' ὧν δυσύχουσιν ἰδιῶται καὶ πένητες, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἰσχυροὶ καὶ δυνάσται, καὶ τύραννοι. οὐ γὰρ χωρεῖ μέγεθος συμφορᾶς οἰκία μικρά, οὐδὲ ὄγκον ἀτυχημάτων πτωχεία. τὸν δὲ λαμπρὸν ταῖς τύχαις, τοῦτόν ἐστι καὶ κινδύνοις ἐπιφανῆ γενέσθαι.

35. SESE PROBAT.] Vires suas experitur. Lucanus, lib. VIII.

Despexitque nefas, servatque immobile corpus,
Seq; probat moriens, atque hæc in pectore volvit.

Varro de Re Rust. lib I cap. XX. De omnibus quadrupedibus prima est probatio qui idonei sint boves, qui arandi caussa emuntur.

36. BOREÆ CERTAMINA.] Confligere enim ventos, furentibus tempestatibus, ajunt Poetæ. Musæus in Herone & Leandro.

ἀνέγρετο πάντοθεν ἡ γῆ,
Μαρναμένων ἀνέμων, ζεφύρῳ δ' ἀντέπνεεν Εὖρος,
Καὶ νότος ἐς βορέην μεγάλας ἐφίηκεν ἀπειλάς.

38. COELESTIS FLAMMA.] Fulmini vim potẽtis viri cõparat. Libanius Legatione:

ἐπεὶ δὲ καὶ πολλὰ τοῖς βαρβάροις ἐκαπέραν ἐμιμήσω τὸ θεοῦ τὴν δύναμιν, ἐμπίπλων μὲν ὥσπερ τις κεραυνοὺς τοῖς ἀντιβλέπουσιν, οὐκ ἐπάγων δὲ τὸν σίδηρον τοῖς ἱκετεύουσιν.

Nota Poetarum Epitheta.

39. HOC PRO SVPPLICIBVS RAMIS.] Idem Libanius:

νῦν δὲ σοὶ παρ' ἡμῶν ἀνθ' ἱερείων, καὶ καπνοῦ κνίσσης, σχῆμα ταπεινόν, καὶ ἱκετηρίας, καὶ δάκρυα. Νοῦσον δὴ ταύτης τῆς Ἀθηνᾶς, ἧς τὴν πόλιν, ὥσπερ ἔφημεν ἐκαπερον ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν, &c.

41. RAMIS FRONDE.] Frondosum Olivæ ramum intelligit à supplicibus prætendi consuetum. Sæpè Tragici Græci: Petronius: *stante utraq; acie, cum appareret futurum non tralatitium bellum, ægrè expugnavit Gubernator, ut Caduceatoris more Triphena inducias faceret. Data ergo acceptaq; patrio more fide, protendit ramum oleæ à tutela navigij raptum, atq; in colloquium venire ausa.* Sed hæc jam lippis & tonsoribus nota.

41. FRONDE MINERVÆ.] Qua oblata Dea belligerans leniebatur. Et Bellum enim ideo & Olea in tutela ejusdem Divæ. Mythologiam non vulgarem ejus habes in Allegorijs Homericis Heraclidis Pontici. Maro *Oleæq; Minerva Inventrix.* Vide eo loco Collectanea Interpretum.

42. PRO THVRE DAMVS.] Cultum divinum homini offert, quo ampliorem non possit, scriptum utiq; carmen ab interitu Stiliconis, ejusque omnium clientum dispersione aut cæde.

43. ME REDDE MIHI.] Omnibus spoliatus, nec se ipsum habere dicit. Sic odisse se ipsos dicuntur, qui in summo sunt mœrore. Libanius Legatione:

ὅμοιοι τοῖς πενθοῦσι παίδων ἄωρον τελευτήν. δακρύοντες, ὀδυρόμενοι, μισοῦντες ἡμᾶς αὐτούς, τοὔδαφος, τὸν ἀέρα, τοὔδωρ, τὰς οἰκίας, τοὺς ἐντυγχάνοντας &c.

Sic *à se exsulare* dictum Salviano, se non habere, Martiali. Vide ad priorem in Eutropium.

44. VVLNERIBVS.] Læsionibus quibuscunq;. Vise ad Secundum in Rufinum.

44. VITAMQVE JVBE FAMAMQVE REVERTI] Paria enim hæc, immò potior etiam Fama. Libanius.

ἐγὼ δὲ εἶπον ἂν σοι. εἰρωνεύῃ, βασιλεῦ, καὶ μείζω θανάτου τιμωρίαν εὑρὼν, ἀποκρύπτεις

ρίζῃ τὸ πρᾶγμα, μή μοι χαρίζου τὰ τοιαῦτα, μηδ' ἐπονείδιστόν μοι ποιῶν τὸν βίον ἐπὶ πλεῖστον ζῶ. Ἀλλ' ἀνασταύρωσον, καταπόντισον, λεγέτω μέ τις κακῶς ἀποθανόμενον, νῦν δὲ οὐκ ἀποκτενεῖς, ὅπως μειζόνως ἐντάσῃς. Ἐστὶν, ὦ βασιλεῦ, καὶ ζωὴ πολλάκις πικροτέρα πλούτης.

45. REMEAVIT TELEPHVS HERBIS.] Oraculum Telepho suaseret, cum de vulnere ab Achille in Mysia inflicto convalere non posset, Ipsum Achillem adiret: ei ille obtemperans navigat Argos, & ab Achille, tum ibi rem gerente, curatur. Narrat Septiminus Romanus, vetus & eruditus auctor, ad membranas à nobis integer restitutus Secundo Adversariorum Volumine, Lib. II. de Bello Trojano. Achillem Medicinam edoctum in contubernio Centaurorum, ab eorum principe Chirone, Educatore suo, notissima fabula. Sanavisse Telephum Millefolio herba, auctor Appuleius, recentior Madaurensi scriptor, vel iste miris modis excisus, cap. LXXXVIII. de Herbis. Lusit in historiam pulcrè Epigrammatarius Græcus.

> Τήλεφός εἰμι, κόρη, σὺ δὲ γίνεο πιστὸς Ἀχιλλεύς.
> Κάλλει σῷ παῦσον τὸν πόθον, ὡς ἔβαλες.

Quod ob rotunditatem ita vertere libuit.

> *Telephus, ô virgo tibi ego, sis tu mihi Achilles.*
> *Qua facis hac Forma sistere puncta potes.*

Alii immissa in vulnus hasta, qua factum id erat, curatum Peliden scripsere; Vt Vetus Enarrator Horatianus ad Vltimam Epodum. Alii impulsa gladio ab hastæ cuspide ærugine, quomodo pictum Achillem auctor Plinius libro XXV. cap. V.

48. PLACIDAMQUE.] Mitem, qualis Medicorum. Levem manum vocat Altero in Eutropium.

> *Vulnera possessis alte suffusa medullis*
> *Non leviore manu, ferro sanantur & igni.*

Plura vide apud amicum nostrum Joan. Gebhardum Lib. II. cap. X Curar. Juvenil.

49. PEPVLIT QVOS FECERAT IPSE.] Mirum nisi vera Lectio unius Codicis Belgæ *quos fecerat hasta* Hac enim curatum vulnus, scriptorum consensus habet, nec alibi hujus isto loco meminit Claudianus. Ovidius.

> *Vulnus Achilleo qua quondam fecerat hosti,*
> *Vulneris auxilium, Pelias hasta, fuit.*

Propertius lib. II.

> *Mysus & Æmoniæ juvenis qua cuspide vulnus*
> *Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.*

Alii.

50. CALCATIS MVSIS.] Extremo modo adflictis, pedibus subjectis. Ad vim spectat Faustus Reiensis lib. I. de Lib. Arbitrio: *Pelagii Blasphemias, jamdudum Ecclesia Catholica fide proditas eruditione confusas, auctoritate calcatas.* Notatum Papinius. Achilleid. I. Jura, fidem, superos, una calcata ruina. Claudian. II. Stilic.

> *fama qui vulnere nuper*
> *Calcatam flevere togam.*

Salvianus lib. V. *Legem legimus, & Legitima calcamus.* Apud Appuleium: *calcare religionem, fœdus tori, numina, adfectionem, præcepta, jus sanguinis.* Prudent. Apoth.

> *Et modo supplicium recipit, modo, Libera, calcat.*

Orientius Common.

> *Contere calcatum mundi cum principe mundum.*

50. NON PROSPERA CINGVLA MVSIS.] Militaria omnia privilegia, ipsamq; Dignitatem. Distinctus Pop. Romanus, aut orbis, in Clerum, Militiam, vulgus & servos. Imperator Marcianus. L. IV. Cod. de Summa Trin, *Militum pœna proxima capitali, cinguli*

ademtio. Ibidem. *Qui publice tractare de Religione ausus fuerit, si clericus fuerit, à consortio Clericorum removebitur, si vero militia praditus sit, cingulo spoliabitur, &c.* A cingulo nempe, quo enses gestabant milites, veritos cæteris, ut vel Encolpius Petronianus testis. Trebellius Pollio Galieno: *Cum cingula sua plerique militantium, qui ad convivium venerant, ponerent.* Hinc ad omnem dignitatem traductum, qui quidem Magistratus jus haberent gladii. ζώνη ἀξίωμα, Suida, qui & δύναμιν, Sed alio respectu, interpretatur. Εἰ οἱ ἀπὸ ζώνης posito exemplo ab vulgo distinguuntur ἀναζητουμένους τῆς βασιλίδος ἐξωθεῖσθαι οὐ μόνον ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπὸ ζώνην. Justinianus Imp. Nov. XII. *Incestas nuptias contrahentis pœna est confiscatio bonorum, tam caterorum quam dotis, exsilium etiam, & cinguli, si quo potitur, spoliatio. Hoc est universa dignitatis.* Epitaphium Vetus Pantagathi Episcopi Viennæ: *Arbitrio Regum Quastura cingula sumsit, Stemmate pracipuus, plus probitate cluens.* Aliud Naamatii. *Post fasces posuit & cingula Symmachus ampla.* Arator ad Parthenium. *Cingula plura geris, sed qua tu grandia reddis. Nam tibi quisque datur mox sibi crescit honor.* Militiam vero notat, ut dictum, speciatim, quia milites accincti semper. Cassianus Instit. lib. I. cap. I. *Monachum, ut militem Christi, in procinctu semper Belli positum, accinctis lumbis jugiter oportet incedere.* Idem, Lib. II. *Duplici igitur hoc, quo diximus, cingulo Christi miles accinctus, qui modus psalmorum, agnoscat.* Jovinus in Dedicatione Basilicæ, apud Flodoardum lib. I. Histor. Rhenæus, cap. VI.

Felix Militia sumsit devota Iovinus
Cingula, Virtutum culmen provectus in altum,
Bisque datus meritis Equitum peditumque magister.

Cingulum autem sumtum cum aliqua sollemnitate, invexit morem nunc Nobilitati nostræ usitatum, Ensis jus sumendi accinctione alicujus Principis aut Magnatis, qui fuit tamen Francorum etiam Auctor Expeditionis Palæstinæ, Vltimo loco à Bongarsio positus sed usu stiloque primus: *Processu Temporis, cum jam atas robustior officium militare deposceret, ad Enfridum de Turone, Illustrem Palastina Principem paludandus accessit & Francorum ritu militia cingulum ab ipso suscepit.* De quo multis nos ad Gulielmum Britonem. Claudianus isthic dignitatem suam dicit per cingulum, erat enim Tribunus & Notarius, mox Militiam addicturus. Ea gratia utraque res nobis exemplis adnotata.

52. ME PELLE SODALIS.] Male ita edunt. Scribe *sodali* cum Manuscriptis nostro, Belgis, Bentinianis. Aldi etiam aliisque priscis Editionibus.

53. SCILICET INSIGNI DE] Absolvit Ironiæ partem hoc versu noster Codex, & disertè scribit.

SCILICET insignes de paupere Vate triumfos?
Scilicet egregiis ornabere victor Opimis?

Quem cur non audiamus, cum eandem Lectionem unus etiam Belgarum Codicum firmet, & longè elegantior sit tam vulgata, quam quæ quiverit nasci de cerebro Librariorum.

54. OPIMIS.] Congressus velut ipsi, ita magnam rem molitus. De Opimis omnia Nota, & Prisci Grammatici nemini non in manu.

56. LONGEQUE CARINIS NOTA PHAROS.] In eos usus exstructa turris, albo lapide in editam petram, à Sostrato Cnidio, cum inscriptione:

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ, ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΪΖΟΜΕΝΩΝ.

Vide Strabonem, lib. XVII. Aliam talem, majore utique impensa, opere maxime Heroico & laudabili ad Ostia Tiberis construxit Claudius Cæsar. Vide Dionem Libro LX.

57. FLENTEMQUE VULTUM.] Ob Vatis periculum atque infortunium. Ægypcii

gyptii enim omnis census eo tempore Poeseos studiosissimi, & tantum non insanientes in eam. Eunapius Proæresio.

Ἐπεὶ τά γε κατὰ ῥητορικὴν, ἐξαρκεῖ τοσοῦτον εἰπεῖν ὅτι ἦν Αἰγύπτιος, τὸ δὲ ἔθνος ἐπὶ ποιητικῇ μὲν σφόδρα μαίνεται, ὁ δὲ σπουδαῖος Ἑρμῆς αὐτῶν ἀποκεχώρηκεν.

Quod negat tamen suo ævo Dio Chrysostomus Troica sive Orat. XI.

παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις μὴ ἐξεῖναι μηδὲ ἐμμέτρως λέγεσθαι, μηδὲ εἶναι ποίησιν τὸ παράπαν, ἐπίστασθαι γὰρ ὅτι φάρμακον τοῦτο ἡδονῆς ἐστι πρὸς τὴν ἀκοήν, ὥσπερ οὖν οἱ διψῶντες οὐδὲν δέονται οἴνου, ἀλλ' ἀπέχειν αὐτοῖς ὕδατος πιεῖν, οὕτως οἱ τἀληθῆ εἰδέναι θέλοντες οὐδὲν δέονται μέτρων, ἀλλ' ἐξαρκεῖ αὐτοῖς εἰπεῖν ἁπλῶς.

Sed certum nobis totam enim ingeniosissimam diatribem ostentandi experiundive ingenii tantum scriptam, mirorque in alia venite præstantissimum Casaubonum Alexandriæ cultus ingeniorum summus, Vrbe patria Claudiano. De quo multis ad Zachariam Scholasticum, quem Æneæ Gazæo nostro paris Operæ & Doctrinæ Comitem Illustravimus.

58. NOSTRA GEMAT NILVS] Fluminibus luctus adscribitur, illustri aliquo homine oris ejus afflictato. Maro, Lib. VII.

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus.

Moschus Epitaphio Bionis.

Αἴλινά μοι στοναχεῖτε νάπαι, καὶ Δώριον ὕδωρ,
Καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν ἱμερόεντα Βίωνα.

Dion Adonidis.

Ὤρεα πάντα λέγοντι, καὶ αἱ δρύες. Αἲ τὸν Ἄδωνιν.
Καὶ ποταμοὶ κλαίοντι τὰ πένθεα τᾶς Ἀφροδίτας
Καὶ παγαὶ τὸν Ἄδωνιν ἐν ὤρεσι δακρύοντι.

Ovidius de Orpheo

Lacrymis quoque flumina dicunt Increvisse suis

EPIST. II.

AD SERENAM.

Hæc Epistola in Nostro Codice præfixa visitur Libro de Laudibus Serenæ. Vt & in Editione Aldina. Cum tamen ad eam Laudandam parum faciat, petatq; potius aliquid ab ea, noluimus turbare ordinem librorum omnium Cæterorum. In uno Belgarum inscriptio fuit. EPISTOLA AD SERENAM REGINAM, VXOREM DVCIS STILICONIS. Quam & Parisiensium Typographus olim non ignobilis Colinæus agnovit.

V. 1. ORPHÆA CVM PRIMÆ SOCIARENT LVMINA TÆDÆ.] Ita Claverius ex suis Libris, quam sequitur Scaliger. At ubi secundæ tædæ Orphei? Negant has inferri. Ego verò ajo, & injuriam Orpheo vel per suspicionem Lectoris fieri non debere, quem constat amissa Eurydice conjugia aspernatum etiam ambientium muliebrium Ovidius.

multas ardor habebat
Iungere se vati, multæ doluere repulsæ.

Deinde quid sibi hic volũt *LVMINA an tũ primum lumina adhibita* nuptiis, aut *tæda* pro his non capientur, nisi ταυτολογίαν Claudiano impingas. Et quæ tamdem Lumina tædæ junxerunt Orpheum. Ambæ emendationes nullius pretii sunt, & nos vulgatam scripturam cum Bentini, Belgis nostro Codice, Aldo, aliisque mordicus tuemur.

Orphea cum primum sociarent Numina tædæ

Hoc est cum primum rumor increbuisset auspiciis Deorum Immortalium conjugio sese commissurum vatem. Nihil planius meliusq; hac Lectione.

2. RV-

1. RURAQUE COMPLERET THRACIA.] Inepte Libri quidam *Tertia* Noster nulla ambigendi ansa veritatem habet, ut & Claveriani, Bentiniani, cæteriq; Doctissimus Læv. Torrentius ad Horatium lib. III. Od. IX. *Threcia* ad veterem scripturam maluit, non inscite. Nihil tamen mutamus, secundum usum Temporis.

2. FESTVS HYMEN.] Fausti ominis ergo, ut felix adesset, invocatus, licet non advenerit propitius, vel favere potens, ut fatis arcentibus, apud Ovidium Lib. X.

Inde per immensum croceo velatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumque Hymenaeus ad oras
Tendit, & Orphea nequicquam voce vocatur.
Affuit ille quidem, sed nec sollemnia verba
Nec latos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrymoso stridula fumo
Usque fuit, nulloque invenit motibus ignes.

Hymen autem Numen conjunctionis, Mundum omnem, Cœlum Terræ, Animam corpori, Amori Amasium, Sexum sexui, consocians. Martianus Capella.

copula sacra Deûm.
Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexu sacro dissona nexa foves.
Namque Elementa ligas vicibus, mundumque maritas,
Sexus concilias, & sub Amore Fidem.

Ex Zoroastri & Magorum, (ei discipulorum) doctrina, de qua multis in Barbarica Philosophia nostra, cujus ultra Sexaginta libros jam dum anno cIↃ ab hinc decimo scriptos, ostendimus olim viro docto & prudenti Francisco Raphelengio.

4. DONA SVO VATI.] Delectatus enim silvis fuerat Orpheus. Mythologiam quod homines ferino victu & contubernio abstraxerit habes apud Horatium. Potuit tamen & ea esse, quod de visceribus ferarum futura prædicere instituit Auctor sub ejus titulo Argonauticorum, ubi recenset Opera & carmina inventionesque suas.

Ἀμφὶ δὲ μαντείης ἐδάην πολυπείρονας ὄρμους.
Θηρῶν, οἰωνῶν τε, καὶ ἢ σπλάγχνων θέσις ἐστίν.
Ἠδ' ὅσα θεσπίζουσιν ὀνειροπόλοισιν ἀταρποῖς
Ψυχαὶ ἐφημερίων, ὕπνῳ βεβολημέναι ἦτορ.

V. 5. QVIPPE ANTRI MEMORES CANTUS.] Consentiunt omnes libri ut corrupti hic sint, inprimis Cujaciani nihil sapiunt. Emendatio, quæ vera ante nos incidit Adriano Behotio.

Quippe antri memores, cautes ubi sæpe sonora
Præbuerant dulci mira theatra Lyræ.

Ipsas enim cautes sive petras adauxerat Orpheus, ut scenam quandam facerent, umbramque præstarent cantaturo. Quintus Smyrneus, quem ego scriptorem Milesium Smyrnæum arbitror, antiquæ Poeseos instauratorem, mire ejus rei ergo, licet non citra livoris adspersionem, laudatum Eunapio, Libro. III παραμεμπομένῳ. Vbi Calliope consolatur Thetin super Achillis cæde.

Κάτθανε δ' υἱὸς ἐμοῖο, καὶ αὐτῆς ἐθανάτοιο,
Ὀρφεύς, οὗ μολπῇσιν ἐφέσπετο πᾶσα μὲν ὕλη,
Πᾶσαι δ' ὀκρυόεσσαι πέτραι, ποταμῶν τε ῥέεθρα.

Vmbram sive antrum umbrosum canere exorsus, sibi fecisse canendo Orpheus perhibetur, Ovidius, Metamorph. X.

Collis erat, collemque super planissima campi
Area,

Area, quam viridem faciebant graminis herba,
Vmbra loco deerat: qua postquam parte resedit
Vmbra loco venit

Et paullo post in medio nemore consedisse ait, quod ipse fecisset.

Tale nemus vates attraxerat, inque ferarum
Concilio, medius turba, volucrumque, sedebat. lib. XI. de Saxis.
Carmine dum tali silvas animosque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia traxit.

Vides Nemus, & cautes, antrumque ipsum Claudiani, ut de emendatione dubitare non possis. Sonoras cautes dixit, quod paradoxum corrumpendo loco fuit, ob redditam vocem, ut antrum Phœbi initio Sexti Conf. Honor.

At si Phœbus adest, & frænis Grypha jugalem
Riphæo, tripodas repetens, detorsit ab axe,
Tunc silva, tunc antra loqui, tunc vivere frondes.

Si cui vetus nostra correctio magis placere poterit, sciat minus audacem esse in commutandis omittendisque litteris; nec incommode legas.

Quippe Antri memores, cantus ubi sæpè sonora
Præbuerant dulces, mira theatra, lyræ.

Nobis tamen altera potius τοῦ ποιητοῦ est. Pessime Claverius de suis Codicibus.

V. 6. MIRA THEATRA.] Naturalia, constipata silva, coacta rupibus, in modum formamque Theatri. Ovidius pariter, in cæde Vatis.

Ac primum, attonitas etiamnum voce canentis,
Innumeras volucres, anguesque, agmenq; ferarum,
Mænades, Orphei titulum rapuere theatri,
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris.

Ordine quo constiterant suo etiamnum ævo visas Arbores, memorat Apollonius initio Argonauticorum.

Φηγοὶ δ' ἀγελάδες, κείνης ἔτι σήματα μολπῆς,
Ἀκτῆς Θρηϊκίης ζώνης ἐπὶ τηλεθόωσαι
Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ' ἐπιπρὸ
Θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν.

Sic vero scena silvestrem agnoscit in luco descripto Virgilius. Æneid. I.

tum silvis scena coruscis
Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.

7. CAUCASEO CRYSTALLA.] Eorum enim incunabula in prealtis perpetuique frigoris montibus, qualis Caucasus. Vide Plinium lib. XXXVII. cap. II. & Chrystalli de Scythia summus census. Solinus, cap. XX. *Lynces crystallum apportasse ait*, ob perspicuum Lyncurium etiam lapidem, cujus origo ex mictu ejus animantis. Theophrastus περὶ λίθων. Nominare vero istum noluit.

8. GRYPHES HYPERBOREI PONDERA FULVA SOLI.] Aurum quod custodire finguntur illa dubiæ fidei animantia, quæ alterum mundum gignere scite dicit Appuleius, lib. XI. De custodia illa, Plinius, Mela, Solinus, Cassiodorus, Servius, Hieronymus, Ælianus, & duo Patres Veritatis Historicæ, Herodotus & Philostratus.

9. VENERIS PRATO] Quod describitur Epithalamio Honorii.

Intus prata micant, manibus quæ subdita nullis,
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono.

Columbas ei Deæ sacras non attinet ostendere, & Mythologiam ipsæ ostendunt. Ut trans

mare eant de Sicilia & redeant, Venerem abeuntem, opinione incolarum, comitatæ ad decimum diem redeant, tradit Ælianus, libro IV. ubi ait.

ἀθύρματα Ἀφροδίτης φέρεσθαι εἶναι ᾄδουσί τε ἐκεῖνοι, καὶ πεπιστεύκασι (τοῦτο) πάντες οἱ ἄνθρωποι.

Vox inclusa absit melius eo loco, & mancum perperam reddidit interpres.

v. 11. NOBILIUM SORORUM.] Quippe de progenie Solis, qui in omnium oculis. De succino nullo ad Padum eleganti cachinno Lucianus. De Pygmæis & gruibus, Phœnice, cæterisque Fabulæ minime isthic reponendæ.

14. GERMINA CARA MARIS.] Non mutanda lectio. Quicquid, ait, pretiosum in rubro mari nascitur; Ejus gemmas commendavit Panegyricorum suprà non uno loco. Fatuè in uno Librorum *gramina cana.*

16. CINNAMA RARA.] Non qualia ad nos veniunt, nobisque, ait, nota sunt.

18. VECTIGAL CONNVBIALE.] Donum debitum. Alibi.

Sola novum Latiis vectigal Iberia terris
Contulit, Augustos.

Horatius, lib. III. Od. XVI.

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam.

Vectigal alioquin quod debetur, quo non soluto, merx ipsa aut possessio perdebatur antiquissimo more Zenobius Adag. Centur. I. Ad. LXXIV.

Λεύκων τις γεωργὸς μέλιτος ἀσκὸς εἰς φορμὸν ἐμβαλών, ἐκόμιζεν Ἀθήναζε κριθὰς ἐν τοῖς φορμοῖς ἐμβαλών, ὡς ὑπὲρ κριθῶν ὀλίγον εἰσπραχθησόμενος τέλος, οὗ δὲ ὄνος πεσόντος οἱ τελῶναι βοηθῆσαι βουλόμενοι, ἔμαθον ὅτι μέλι ἐστὶ, καὶ ἀπηνέγκαντο αὐτὸ ὡς ἀτελώνητον. Idem refert Diogenianus.

19. HELICONIS REGNO.] Vt Pronuba socrus, Ornamentorum talium novæ Nuptæ collatorum mentio in Epithalamiis Honorii & Palladii, apud nostrum, Manlii Catullum, Papinium Stellæ, &c. Heliconis regnum, ipseque Helicon, Immortalitatem Memoriamque perennem meritorum denotat. Vide scripta ad Cynegeticũ Nemesiani. Theophylactus Simocrates lib. VII. Hist. Mauric. cap. VI.

Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις κομήτης ἐν τῷ ὑπεκκαύματι φαίνεται, περὶ τούτων τῶν δοκούντων συνεστάναι ἀστέρων, οἱ μὲν φιλόσοφοι πρὸς μετεωρολογικὰς καταφεύγουσιν ἀφορμὰς, ἃς Σταγειρίτης καὶ Πλάτωνες ἐν τῷ Ἑλικῶνι τῆς μνήμης βίβλοις ἐναπεγράψαντο.

Monti etiam ipsi Numen adscribebatur. Nemesianus.

Aonio jam nunc mihi pectus ab œstro
Aestuat, ingentes Helicon jubet ire per agros.

Avienus Periegesi

incute doctam
Phœbe chelyn, totis Helicon adspiret ab antris.

29. PROPRIAM.] Suam sibi, nec locutio Latinitate peccat, licet abusi postea scriptores minus cordati Horatius.

Archilochum proprio rabies armavit Iambo, &c.

21. DOMINAM OLYMPI.] Magni matronam Tonantis, ut nuncupatur Ovidio. Domina, Junonis peculiaris Titulus. Nonnus, lib. XLIV.

Πενθεῖ μαζὸν ὄρεξε μετ' Ἄρεα δέσποινις Ἥρη.

Dominam Peculiari titulo Dianam Græci dixisse videntur ex Pausaniæ Arcadicis. Qui scriptor in Eliaconum priore nos illo libro quis Deæ Dominæ speciatim perhibitæ, docturum se pollicitus, promissionis, puto memoriam non servavit. Non enim tale quid præstant Arcadica. Potius illud de Diana indicavit, nec pro certo docuit vel uno verbo.

23. NEC SPREVIT REGINA DEVM.]

DEVM.] Concinnius leges *Deam* Calliopæam nempe.

23. CARMINIBVS TOTIES LVSTRAVERAT ARAS.] Chorum cantans circa aram Iunonis duxerat. *Lustrare*, celeriter obire, aut præterire, notat. Virgilius de Polite Pyrrhum Achillis fugiente:

Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat.

Juvenal. Sat. II.

Lustravitque fuga mediam gladiator arenam.

Circuire hic valet. Plinius de Hiena. lib. VIII. cap. XXX. *Quibusdam magicis artibus omne animal quod ter lustraverit, in vestigio hærere.* Solinus, cap. XXX. *Hiena quodcunque animal ter lustraverit, movere se non potest, quapropter magicam scientiam ei inesse pronuntiaverunt.* Vel ad *lustrationes* pertinet, quas carmine peregerit Orpheus, ambiens aut emundans Aras Junonis, Numenque propitians, talium artifex.

30. AUGENDIS THORIS.] Ditandis, honestandis. Plautus Mercat. aliquid cedò

Qui hanc vicini nostri aram augeam, Syra.

36. SVB PEDIBVS TEGITVR.] Immensitatem summo Proximi conjunctissimique Numinis, terreni prædicat? Quod Plautus ait *quantum terram tegit hominum Affine* est isti.

42. AVRATÆQUE TRABES.] Splendida ædificia auratis trabibus circumloquitur, ut Papinius non semel, Propertius, alii. Vide nos ad primam illius Thebaiden. Nostrum Bello Get. CCXXIII.

43. SVFFECIT MANDASSE DEAM.] Scripserat ad puellæ parentes pro Claudiano Serena. Non opus fuit ultra ambiri puellam, quam amabat. Cesserunt parentes, consensit ipsa. Matrimonium confectum est. Aliud agebat Claverius cum exemplum Legis primæ Cod. si Nuptiæ ex Rescripto Principis petantur, huc traheret. Ibi enim *quas se intelligebant non mereri* nuptias ambientes personæ indicantur, quæque voluerint per mendacia ex-procatis Rescriptis cogere puellarum agnatos ad consensum. QVAS SE INTELLIGEBANT NON MERERI NVPTIAS A NOBIS EXISTIMANT POSTVLANDAS, SÆPE HABERE PVELLÆ CONSENSVM CONFINGENTES, &c. Quorum coercitio, nihil ad istam rem, ubi blando Imperio, id est rogatu? Vati conciliat Serena conjugium, nulla vi jussionis, quamvis Poetice & adulatorie verba cadant, nulla fraude impetrationis interveniente. Sed vir doctus ad hanc Epistolam citra morem facetus esse voluit.

MANDASSE DEAM.] Blando Imperio, cujus vis tamen præsens erat. Sic Ausonius ad Theodosium, Carminum Editionem postulantem.

Mortalia quærunt
Consilium, certus jussa capesse Dei.
Scribere me Augustus jubet, & mea carmina poscit
Pæne latens: blando vis latet Imperio.

Eadem omnino res est. Sic enim & addit noster *majestate petendi*.

46. NOMINIS VMBRA TVI.] In Codice nostro *Numinis* quod verius arguunt omnia.

74. SCRIBENTIS VOCE SERENÆ.] Tam enim littera vox est scripta, quam quæ pronunciatur. Sic apud Optatum Afrum mortuus de tabula loqui perhibetur, cujus defuncti voluntas legitur. Sic *Affatus* nostro tibi Epistolam notat affatus quod non mihi dirigis ullos Et in IV. Cons. Honorii de Antiquis auctoribus Monumentisque dicit

nec desinat umquam
Tecum Graja loqui, tecum Romana, Vetustas.

Sic Martialis *carta loquetur anus* Et Petronius.

Hecales, quam Musa, loquentibus annis,
Battiadæ veteris mirando tradidit avo.

48. GENIVS REGNI.] Principis Felicitatem, Imperijque totius Divinitatem dicit, cujus particeps erat Serena, tantis vinculis Augustæ domui innexa. De *Genio* hoc genus

multa ad Rutilium Numatianum, quæ consulas. Vt & I. Semestrium P. Fabri. Aliosque.

v. 48. VEL PIETATIS AMOR.] Pietas, Clementiam, Amor Favorem in Poetam denotat. Quare veteris Codicis vestigia sequendo, qui vocem PIETATIS discissam profert. Claudianum reliquisse existimo *Vel Genius Regni, vel Pietas & Amor.*

49. SVB LVCE TVI ORIS.] Divinam omnino facit, ut quæ vultu Lucem exspiret. Ita de Principibus Panegyristæ, de Christianis Præsulibus Vitarum Conditores. B. Lucas cap. VI. Actuum de Stephano:

εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

50. CONJUGIS IN CASTRIS ET SENIO GENERI.] Inscitissime ita Claverius. Scripti omnes & Editi *& solio generi* Imperatorem enim dicit Honorium, Magistrum Militiæ Stiliconem. Scitius etiam videntur membranæ scribere *Conjugis & castris, & solio generi* Vt vocula *SVB* ista omnia respiciat. Et dura alioquin locutio In solio Generi celebrare diem optatum. Prorsus ita Claudianum reliquisse existimo.

51. AVSPEX PVRPVRA.] Summa honorati nominis felicissimo omine. Auspices adhibitos veterum nuptiis docuerunt pridem viri eruditissimi. Vide nos ad Sat. X. Juvenalis in Finem.

53. DESPONDERAT ANTE.] Desponderi fecerat. Serenam suam dicit.

54. CONJUGIS EJUSDEM.] Mendosa posteriorem harum vocum ex variāte scriptura vetere dicas. Legitur in nostris membranis *Conjugis hac eadem pronuba dextra daret* In Belgico *Conjugis eadem* diserte legitur. Scripsisse arbitror,

Vt mihi quam scriptis desponderat ante puellam
Conjugis; Augusta pronuba dextra daret.

Augustam dicit Serenam, quam toties ante & postea Reginam, eodem sensu. Scripto & intercessione conjugis Stiliconis desponderat Claudiano puellam Serena. Vovet nunc sponsus, ipsius ejusdem Manu Reginæ, quod pronubæ faciebant, sibi eamdem in matrimonium tradi. Possis & vulgatam Lectionem tolerabilem arbitrari, modo *qua* priore versu legas. Nos tamen vere nobis emendasse videmur, cum minime tricas amet Claudianus: mira a. res Conjugis & Augustæ junctorum fascinaverit Librarios. Conjuges scitius etiam Honorium, Augustam, Serenæ filiam Honorio nuptam capere. De Pronubis dextris datis conjuges novos jungentibus, superius satis notatum est. De Sponsalibus per litteras late Paullus Cypræus, vir eruditissimus; qui in hoc loco tamen errat Honorii Conjugem hic capiens cap. IX. § XX. de Sponsalibus.

58. SIDEREO SVPERCILIO.] Exemplo Jovis Homerici, versibus decantatissimis. Quæ sequentes versus canunt, certatim Principibus tribuunt Panegyristæ, Poetæ, Historici etiam.

EPIST. III.

AD OLYBRIUM.

V. 1. AFFATVS.] Epistolas, quibus missitandis sollemne verbum *dirigere* abusu sequentium seculorum corruptum est. Vt divini affatus in L. VI. C. de Aquæductibus. Philoxenus affatibus, συλλαβῶν γραμμάτων. Epistola autem, verrere Turpilii scito, ea res est quæ sola possit absentes præsentes facere, referente & exigente B. Hieronymo ad Nicetam. Eamdem σκιαγραφεῖν τῶν παρουσίαν dicit Gregorius Nazianzenus. Vide Synesium Epist. CXXXIIX. Ita Ruritius lib. II. Epist. V. *Occasionem scribendi prætermittere non debemus, ut reddat nobis quamdam præsentiæ portionem sermo mediatus: qui emittitur, & non amittitur, tribuitur & habetur, videtur discedere nec recedit.* Ita legendum eo loco, mire vulgo contaminato. Cui similia si voles ejusdem libri Epist. XXVI. Consulas. Plura non congerimus. *Affatus* pro Epistola, de seculo est, & notat ad Symmachum doctissimus Juretus. Eidem auctori alloquium, Epistolaris compellatio, Lib. III.

III. Epist. LXX. *Sæpius alloqui præstantiam tuam non piget, quamvis nihil invicem sermonis accepi, &c.*

V. 2. ALTERNO POLLICE.] Poeticum; Cum pollice nemo scribat, manum intelligit. Notant & rident nonnulli crebritatem hujus usurpationis in Claudiano, Ille tamen & suo jure fecit, & veterum exemplo. Papinij, Juvenalis, Persij, loca, notavit ad istum Casaubonus. Maro ipse, Lib. XI.

Qualem virgineo demessum pollice florem
Non jam mater alit tellus.

NEC REDIT.] Mutuam vicem loquitur. Res vero clara familiarissimum his summæ & Nobilitatis & Dignitatis inter proceres Romanos viris fuisse Claudianum, quare admiranda res de paupertate adeò queri. Sed scitum illud observasse magnates videntur isti πενία τὰς τέχνας ἐγείρει Ne locupletatus obverteret Musis cornua. Præterea sententia Dionysij uti potuerunt, qui Cantori placenti cum infinita promisisset, nihil vero daret, postulanti respondit, Spe sese delectantem contrà delectasse, uti apud Plutarchum legere est.

SALUS.] Caput Epistolæ Salutatio omni ævo, quam pro ipsa posuit, vertunt tamen mores hodierni & istum Antiquitatis. Romani prisci formula utebantur *Si vales bene est, ego quidem valeo* Imitatione Transmarina, Pariter enim Græci. Antiochus Rex Zeuxidi, apud Josephum lib. XII. Antiq. cap. III.

Βασιλεὺς Ἀντίοχος Ζεύξιδι τῷ πατρὶ χαίρειν, εἰ ἐρρῶσαι εὖ ἂν ἔχοι, ὑγιαίνω δὲ καὶ αὐτός.

V. 4. SEU CICERONE TONAS.] Fulmen Eloquentiæ illud incomparabile dicit. Sidonius non semel expressit. Lib. VIII. Ep. XI.

Saxa & robora, corneasq; fibras
Mollit dulciloqua, canorus arte;
Arpinas modo quam Tonante lingua
Dictat, nunc stilus aut Maronianus.

Panegyrico Aviti.

Surgentes animi Musis formantur, & illo
Quo Cicerone tonas.

Idem sensit Petronius cum indomitum dixit, instar torrentis aut Tempestatis omnia repagula calcantem. *Grandiaq; indomiti Ciceronis verba minentur.* Ductum à Pericle, qui Concionans fulgurare & tonare dicebatur. Quintilianus lib. II. cap. XVII. *Nonne pulcrum vel hoc ipsum est, ex communi intellectu, verbisque quibus utuntur omnes, tantum adsequi Laudis & gloriæ, ut non Loqui & Orare, sed quod Pericli contigit, fulgurare ac Tonare videare.* Sic Torrenti æquatur Demosthenes. Juvenal. Sat. X.

sævus & illum
Exitus eripuit, quam mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.

Suam vim Eloquij stricto telo comparabat amens Caligula. Suetonius cap. LIII. *Peroraturus, stricturum se Lucubrationis suæ telum, minabatur.* Eloquentiam Ciceronis pariter profundo Gurgiti comparat Ennodius, libro I. Epist XVI. *Adhibita, credo, adversus me fuisset Tulliani profunditas gurgitis, Chrysippi proprietas, Varronis elegantia* Qui isto ultimo Satiras Menippæas respexit, cum stilus Varronis alioquin elegantiam nullam quæsivisse videatur.

5. DIVITIIS ANIMI.] Opulentia Eloquentiæ Artiumq; instructi. Multa alibi paria de Eodem Olybrio, & Manlio Theodoro. De Opibus Oris & Animi multis alias.

7. QUI SCRIPTA FERAT.] Pessimè Editio Claveriana, vitio Librariorum. *Ferri* autem peculiariter Epistolis addicitur, & est *perferri* isthic: Ut *perlatores* Ennodio, libro V. Epist. X. Qui Latores Sidonio & alijs, portitores Hieronymo.

8. PULVERULENTA.] Numquam, ait, pulvis sedatur, tanta commeantium turba est.

9. FLUAT INGENIUM.] Uberet, quomodo *abundantiam* Tullianam idem Sidonius dixit, & de Lactantio Hieronymus in Chronico Eusebij. *Lactantius quasi quidã fluvius Tullianæ eloquentiæ, vir omnium suo tempore eruditissimus.* Quod verissimum est Encomium,

mium, & ab eo procul omnis Christiana facundia est.

10. REPORTET.] Sollicitatum jam, non rescribere queritur. Idem indicat τὸ *redis* in Secundo versu.

12. SPATIO DEBILITATUR AMOR.] Quo crescere debebat atq; augeri. Argumentum & res eadem apud Symmachum, Libro III. Epist. II. &c.

13. LUCEM JAM CONDAT HYDASPES.] Exclamatio admirationis & obtestationis ab rebus impossibilibus, Ovidio usitatissima, & mire decens facilitatem Elegiæ necessariam. Quæ quidem in Claudiano commendabilis est, nec posteà Latio talis comparuit. Codex noster omnia ista Futuro Tempori adscribit hoc modo.

Lucem jam condet Hydaspes,
Et Tartessiaco Sol oriere vado.
Candescet Geticis Meroe cōversa pruinis,
Claraq; se vetito proluet Ursa mari.

Quæ mutatio à vulgata scriptura non est Librariorum. Loca omnia notissima.

V 19. REMORATURASQUE SODALEM] Hic quoq; insignis hactenus hallucinatio fuit omnium Librorum & Censorum Codex noster *Quin age rumpe moras, solaturumq; sodalem* Quomodo & alter Cujacianorum. Quorum prior remoraturusq; cum omnibus cæteris, Latet verbum quod æquipolleat τῷ *solaturus* neq; absit syllabis & potestate τῷ *remoraturus* quod *mora* præcedens mentio subjecit hærentibus exscriptoribus. Quod vero sit istud nisi recreaturusq; sodalē Quo aptius nemo aliud invenerit umquam. Sic itaque scripsisse arbitror Claudianum. *Recreatio* vero amici ab officio Epistolari toties inest Epistolis Græcorum Latinorumque scriptorum, ut indicari nemo velit vel unum locum. Claverio visum ad inficetias vocis, etiam distinctione, ultra vulgum, rem intricare.

19. RECREATURUSQUE.] Ut sit hæc Lectio melior vulgaris, nobis tamen minimè sese probat totam. Potius enim quid latere arbitramur, quo Poeta promtitudinem suorum contrà Officiorum referat, eliciendæ videlicet Epistolæ omnia faciens. Libri in his Poematijs parum probæ notæ fuerunt, quotquot hactenus collati sunt, neq; injuria exspectamus flagitamusq; meliores. Etiam τὸ *doce* alia hic ingerere videtur.

22. DIGNA TUIS ANIMIS.] Etiam istuc non esse sanum, tuentibus licet Cujacianis, Libri, Noster & Belgæ, autumant. In his diserte comparet.

Libris atq; animis insinuanda meis.

Dicas τῷ *DIGNA TVIS* aspernatos librarios, ne bis idem scilicet scriberent. cum sequentis versus caput facere viderent vocem *DIGNATVS*, Et qui nostrum Codicē scripsit, non intellexit scripta, certis indicijs, literas tantum pingere doctus. τῷ *DIGNA TVIS* non sufficiunt exspectationi Lectoris, neque hilum habet congruæ mentis, unde enim insinuandam suis animis dicat, qui totus jam erat paratus servire Olybrio, altera Lectio monstrum alit, aut ineptissimi hominis est. Divinaverim Claudiano relictum.

Crebraq; fœcundo festinet Littera cursu,
Signatas animis insinuando manus

Uti crescat ab officio litterarū amor mutuus, commendans sese in vicem & recipiens per signata manu amica verba, affectuum & studiorum plena. Non satisfacimus nobis hac audacia mutandorum citra libros verborum, licet non facile putemus quempiam sine eorum ope quid melius extusurum. In utraq; Lectione nec hilum bonæ mētis est. Simpliciter scribas.

Digna tuis animos insinuando meos

Ipso studio tibi gratificandi dignos ait animos suos, qui insinuentur Olybrianis. Potest ut hęc sit Veritas. Nos tamen alia è libris exspectamus.

23. CÆSAR SCRIPSISSE MARONI.] Exstiterunt ergo Epistolæ tum quoque, quas laudat Auctor Dialogi de Corrupta Eloquentia: *Malo*, inquit, *securum & secretum Virgilij secessum, in quo tamen neq; apud divum Augustum Gratia caruit, neq; apud Pop. Rom. notitia. Testes Augusti Epistola, testis ipse Populus, qui*

auditis

auditis in theatro versibus Virgilij, surrexit universus, & forte præsentem, spectantemq; Virgiliū veneratus est sic quasi Augustum. Auctor vitæ, ex Pediano, Suetonio, Servio, alijsq;, Cento: *Augustus & supplicibus, atq; etiam minacibus per jocum litteris, efflagitabat, ut sibi de Aeneide, ut ipsius verba sunt, vel prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret.* Tenuis ob Fortunam Maro, & quia in Rep. aut Luce hominum magnus esse contemsit. Nec vero isti solum Poetæ Augustus hoc Officium præstitit, verum & Horatio, post Maronē omnium φιλοσοφωτάτῳ, quem & ab Epistolis sibi esse voluit, nec obtinuit tamen, auctore eodem Suetonio. Utinam eadem gravitate morum Ingenium suum incomparabile temperare potuisset Ovidius, pro Tristium Ponticarūque Elegiarum Farragine nunc meliora & tanto auctore digniora opera haberemus.

ET TIBI DEDECORI SCRIBERE.] Variāt etiam hic Libri manu exarati. Omnium infelicissimè Claverius, qui Olybrium Musam dictum suorum ineptijs credere voluerit. Citrà controversiam vera est Scriptura conservata à Nostro.

Et tibi dedecori jam mea Musa? Vale.

Consentit Belgarum princeps demto quod *non mea* habet. Et tibi jam, inquit, post tot experimenta Poeseos nostræ dedecori sit, celeberrima illa, & Principibus Commendatissima nostra Musa? Vale. In ambiguo est, itaq; decens admodum, clausula, quæ indignationis suspicionem infert, ulciscentis contemtum oggestione exempli, ultra quod sapere velle fuerit desipere, τὸ *jam* ingerunt quæ supra scripta & si jam nostros Fastidit Olybrius ignes.

E'PIST. IV.

AD PROBINUM.

V.2. QUANDO DABIT GRATAS LITTERA NOSTRA VICES.] Displicebat repetitio τῦ *Nostra*, cum succurrunt ijdem duo Codices, Belgicus, & Noster.

Quando dabit caras littera grata vices?

Quam lectionem non potuerunt fingere librarij. Est omnino τῦ μιντῦ.

V.3. UTRUMQUE TENET.] Reum nempe. Erigendus sermo nota interrogandi.

Me timidum, vel te potius dixisse superbum
Convenit? Alterius crimen utrumque tenet.

V.5. TRANSFLUXERE DIES.] Præstituti nimirum. Vel quia Affectio mutua cis paucos venturas Epistolas sibi spondebat, etiam non consponsas. In membranis unis repertum *Tot fluxere dies* Simpliciore sensu, non, ut jam dictis patet, commodiore.

V.6. POENITET.] Piget, Cicero. Oratore: Potius bonitate verborum nostrorum utamur quam splendore Græcorum. Nisi forte sic loqui pœnitet Qua Tempestate Paris Helenam Nec enim semp[illegible]æteritæ rei est hoc verbum. Horatius Epo[illegible].XI.

conviviorum & pœnitet
In queis amantem & languor & silentium
Arguit, & latere petitus imo spiritus.

Hoc est piget pudetq;.

8. HINC AMOR HORTATUR.] Melior sonus versusque ipse, si leges, ut nostræ membranæ clarè præferunt.

Hinc hortatur Amor scribere: Vincit Amor. Sic MS.

9. PRISCI SENTENTIA VATIS.] Sic promulgavit Claverius, sic nostri libri. Scaligero visum *CEI sententia vatis.* Ea enim insula Patria Simonidis. Ausonius. Cei Musa Simonidei. Horatius. *Cea retractes munera Næniæ.* Alij Legere malunt *Coi.* Philetam capientes quem Coum faciunt Aelianus, Proclus, Propertius. Sunt qui *Chium* malint ali quem inducere. Latet nos auctor, neque absentimus Codicibus manuexaratis qui incertum patriæ vatem repræsentant. Sententia ipsa nobilitata multorum auctorum usu Ennij, Maronis, Ovidij, Ciceronis, Tibulli, Plutarchi, Nonni, Quinti Smyrnæi, quosq; Sermone XLIX. reponit

ponit Joannes Stobæus. Contra tamen alij, & non ineptè Theoctiſtus neminem umquam virtutem audacia peperiſſe:

Θράσει μὲν οὐδεὶς οὐδέπω, πόνῳ δὲ καὶ γενναιότητι, καὶ ἐπιεικείᾳ ἀρετὴν ἐπεκτήσατο.

Sed illi alteri de Fortuna tantum loquuntur, Virtutem hoc loci ſuſq; deq; habentes.

11. AUDÆX AUT SI QUID PENITUS.] In Manuſcriptis Cujacianis fuit.

Audax ut. ſi quid vates peccaſſe videtur,
Arguar, ingrati non ſubiturus onus.

Eadem ſcriptura noſtris membranis ſupereſt. Si vates inquit ille, quem ſequor, peccaſſe videtur, audax ut arguar, minimè ingratitudinis probrum ſubiturus. Scaliger correxit.

Audax aut, ſi quid penitus peccaſſe videbor.
Arguar, i. n. ſ. o.

Quomodo Aldus a[illegible]de ante ediderũt. Idem ferè pretium. Sed nos proximè præcedens verſus manuſcriptæ lectioni magis faventes facit. Ingratitudinis onus quãtum putaverint Veterum Sapientes, enarrari hic nihil attinet. Lege Senecæ libros de Beneficijs, Xenephontem Cyripæd. I. Julianum & Themiſtium, utrumq; Oratione III. &c.

13. PRIMO TE CONSULE.] Concinnius Codex noſter *Romanos primum bibimus primùm.* Ita omnino ſcripſit Claudianus. τὸ *primum* eſt in Principe etiam Belgarum Codicum, Agnoſcuntq; Aldus & alij priſci Typographi. De re dictum ad Panegyricum Probini. Græca Poeſis CLaudiani ex parte in doctorum etiam Conditorijs ſupereſt, utinam brevi edenda, utinam vero integra aliquando potiunda. Specimen dant quæ ad Epiſtolam primam propoſuimus.

15. INCIPIENSQUE TUIS AFFATIBUS OMNIA COEPI.] Optimè membranæ noſtræ, Vnicæ abſtergendis maculis horum Poematiorum. Incipienſque tuis à Faſtibus Quomodo correxerat divinus Scaliger & ante eum ediderat Aldus. *Faſtibus faſtu* ſonat, unde natus error. Ab Olybrij & Probini Conſulatu exorſus Latinè ſcribere Poeta, ijſdem commendat & devovet poſtrema ſuarum Muſarum Opera. Inſolentioris uſus auctorem habet Lucanum, & Antiquiores. Priſcianus lib. VI. *Faſtus quando pro Annali accipitur, à Faſtis & nefaſtis diebus ſic dictum, frequentius ſecunda eſt. Invenitur tamen & quarta. Lucanus in X. Nec meus Eudoxi vincetur Faſtibus annus. Quod tamen errore Lucani prolatũ dicit Servius in Comment. III. Lib. Virgilij, cum antiquiores qnoque ſimiliter idem protuliſſe inveniantur.* (Ovidius Faſtorum inſcripſit Libros) *Nam apud Horatium duplicem invenio ſcripturam, & Faſtos & Faſtus, In III. Carm. Per memores genus omne faſtos, & Faſtus in alijs Codicibus. Ovidius Faſtorum inſcripſit Libros. Varro in Ephemeride: Poſtea honoris virtutum Iulij Cæſaris cauſſa qui Faſtus porrexit, menſis Iulius appellatus eſt.* Hæc Priſcianus, verbis de Ovidio à nobis in locum ipſorum tranſlatis, male legẽdis ibi ubi virgulis incluſa ſunt. Nam de utriuſque uſu Priſcianus loquitur. Sed & initio ſcribendum. *Quod male errore Lucani prolatum dicit Servius.* Servij nota & error etiamnum in nominato Commentario ſuperſunt, Servium in errore ſequuntur Agrætius & Beda Artigraphi. Eumdem autem uſum Faſtuum in Titulo ultimo Codicis Juſtinianæi L. I. agnoſcit, & Grammaticos ex Lucano, Ovidio, Valerio Maximo, probare dicit vir ſuo ævo admirandus ingenij Lectionis, doctrinæ, Andr. Alciatus. Quam Legem emendandam ad ſcriptos Codices putavit poſtea Cujacius. Et ſic Columella lib IX. cap. XIV. *In hac ruris diſciplina ſequor nunc Eudoxi & Metonis antiquorumq; faſtus Aſtrologorum.* Vbi ante nos natos iſtorum quædam notaſſe nunc video, Georgium Merulam, & Philippum Beroaldum. Inepti vero qui Lucani locum emendandum aut qualitercunq; excuſandum cenſent, cum Priſciani Nota omnib. merito ſatisfacere debeat, nec aliter etiam vetuſtiſſimi Codices atque Gloſſographi referant. In noſtro vetuſtiſſimo & commendatiſſimo *vincetur faſtibus.*] *Pro*

faſtis

Fastis δοχατικῶς. Pariter Lectionem servant, quibus usus Robertus Stephanus. Et Philoxenus. Fastus· ἡμφολόγιον.

15. OMNIA COEPI.] Inepta Lectio, & quorsum vidit Claverius, qui probare potuit? Incipiens à tuis omnia cœpi. Rectè Scaliger etiam contrà omnes libros *omina* vocé millies ita in scriptoribus corrupta, ut bonæ parti priscis librarijs penitus ignota fuisse videatur.

16. FATAQUE DELEBO.] Ineptum pariter hæc interpretari velle. *Delebo* etsi invitis libris scriptis omnibus rectè idem vir divinus. In eo autem erraverunt omnes, quod non viderunt Initio versus scribendum *Votaq; debebo posteriora tibi.* Omina cœpit Latinæ scriptionis ab Romanæ Nobilitatis principibus Adolescentibus, pariter Consulibus. Dicas etiam *Probini* nomen hic alludere. His ijsdem bene succedentibus primis vota etiam sequẽtia se sua dedicaturum dicit. Claverius edidit.

Fœtaq; delebo posteriora tibi.

De lituris interpretata placere hæc potuerunt viro naris interdum sagacissimæ, & dissimulantis acumen & eruditionem minimè vulgarem; non raro autem etiam satis obesæ. Ut vix persuaderi possis unius hominis ejus Notas deberi.

18. ET PATRIA FLORENS SORTE, PROBINE, VALE.] Nihil hic dfficultatis, & de Probo, Patre Probini satis ad Panegyricum hujus: At codex noster prodigiose turbat:

Et patria Probine sorte Italia

expressè referens. Suspicamur inde primam scripturã ad Nomen hujus Magnatis allusisse. Quasi tale quid relictum fuerit Claudiano,

Ergo lacessitus tamdem rescribe roganti,
Atq; Probine, patru sorte probate, Vale.

Nihil tamen mutamus, neq; ullo modo vulgatam scriptamq; cęterorum librorum lectionem collicitamus.

EPIST. V.
AD GENNADIVM
PROCOSS.

Vel *ex Proconsule*, ut Cujacianum Codicem habuisse ex ipso ejus Domino notat Stephanus Claverius. In Nostro nemo Titulus erat, nec nobis notior iste quovis nescio quo. Notus Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus ex Historicis Ecclesiasticis, Notus Medicus Romanus, Augustino familiaris, somnio ad aperiundos aut agnoscendos oculos Animi adactus, auctore Antiste Antistitum illo, Epistol. C. &c. Sed nihil illi ad istum. Epistolium seu Epigrammatium ipsum acumen habet; negãtis Poemata, velut domo avolaverint, cum fortasse novum aliquod iste Proconsul posceret. Sanè rogatos non canere commune Cantorum Poetarumq; vitium semper fuit. Et quis umquam talem à Poeta excusationem audivit: Omnino subest, ut veteres loquebantur, noluntas quædam.

V. 1. RUBICONIS AMOENI INCOLA.] Malim legere *accola*. De situ Rubiconis Lucanus. Strabo, PLinius, Plutarchus Pompejo & Cęsare, Appianus, Civiliũ II. Suetonius Julio, Vellejus lib. II. &c. *Diviserat* olim ab Italia Gallias. Vibius Sequester. *Rubicon Galliæ, juxtà Ariminum, olim dividens Galliã ab Italia.* Benè olim, cum jam suo ævo divisionem illam exolevisse memoret Strabo, ut & Plinius.

V. 2. FAMA SECUNDA.] Sic de nobilissimis loquebantur, unum aliquem dementes; & vel ipsum Ciceronem, aut Temporum suorum alium principem Eloquentiæ Romanæ excipiat hic Claudianus. Martialis libro VII. Ep. XXVI.

Tusca glandis, aper, populator, & Ilice multa
Iam piger, Aetola Fama secunda fera.

Sic autem Artes ipsas pro viris soliti dicere. Ovidius lib. II. Pont. El. III. *Me tuus ille pater, Latia facundia Lingua: Qui non inferior nobilitate fuit. Primus ut auderem committere Carmina fama Impulit.* Sic *Vox prima*, primæ sententiæ Senator. Lucanus lib. VIII. *quos inter Achoreus Consilii vox prima fuit.*

4. HORRET AMATQUE.] Metuit & diligit, quæ sunt Gubernatoris summi. Confundit ad augendam rem alibi in Stilicone

diligimus pariter, pariterq; timemus. Ipse metus te noster amat.

Et alibi de aliis.

6. TESTOR AMICITIAM.] Membranæ nostræ *Testis amicitiam*

7. PENNIS CONFISA.] Eædem *pinnis* Optimè. Ut primum pinnæ enatæ non exspectantes pennarum perfectionem. Eamdē Lectionem edidit Aldus. Indicat autem hic simul Claudianus ingenium suum promtū atq; alacre, odisse curam, Poemata sibi nasci non excludi, Natura vatem esse se, non cura. Pulcrè in eam rem & verè Auctor Dialogi de Corrupta Eloquentia: *Extemporalis audacia atq; ipsius temeritatis vel præcipua jucunditas est, Nam in ingenio sicut in agro, quamquam alia diu serantur atq; elaborentur, gratiora tamen quæ sua sponte nascuntur.* Retulit in numerum Epistolarum duo Epigrammata XXVI. nimirū & XXXIII. in minuta Editione Jos. Scaliger, princeps suo ævo Litteratorum. Ea nos suis locis illustrabimus. Nec enim magis Epistolæ sunt quam alia aliquot, Epigrammatum nomen ubique servantia.

EPIST. VI.

AD AETERNALEM.

Epigramma sive Epistolium hoc scriptum videtur in Locum quemdam, cui fuerit affixum, vnde reddita oracula: Nec enim sua in persona Claudianū loqui crediderim. Si istud malis. Ut Phœbæi tripodes non nisi versibus oracula elocuti, sic se nihil à se impetrare posse dicat communibus verbis conceptum; Ita fieri ut in furore Poetico semper fit. De Aeternali Procōsule monitū sive Claverio sive Cujacio.

V. 1. CARMINA SUNT.] MS. noster. *Carmina sunt, non verba ferunt cōmunia Musæ.* Ipsissima omnino veritate.

V. 3. VERBA COMMUNIA.] Vide Stephani Forcatuli Necyomantiam c. XXIV.

EPIST. VII.

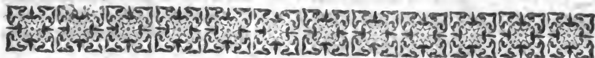
AD MAXIMVM.

Nihil mutat hic liber scriptus. Aculeum in cauda gerere Carmen videtur. Sive enim sint, sive non sint necesse ait sibi suavia putanda quę à Maximo mitterentur, siquidem eo amico animo frui velit. Maximum hunc suspicemur Philosophum fuisse cujus vitam descripsit Eunapius; Eumque patruum Claudiani. Fratrem enim ei Philosopho Claudianum assignat is Sophista, qui in Aegyptum demigrans docuerit Alexandriæ.

τὴν μὲν οὖν τῶν ἐγγεγονότων, καὶ πλοῦτος ἀδρότερος ὑπῆρχεν αὐτῷ. ἀδελφοὺς δ' εἶχε γνησίους, οὓς ἐκώλυεν εἶναι πρώτους, αὐτὸς ὤν, Κλαυδιανόν τε καταλαβόντα τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κἀκεῖ παιδεύσαντα.

Iterum ejus Claudiani meminit in Nymphidiano. Ita cum ævum, Platonica Philosophia, quæ tum Pythagoricæ mista florebat, & locus nativitatis tempusque in Nostrum conspirent, arbitramur Claudiano isto Alexandriæ genitum, à parente institutum ad Poesin Latinam tamdem venisse, & ita Aulæ adscitum honoribusq; auctum.

CASP.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI *EPIGRAMMATA*,

Animadversiones.

NOMINE Epigrammatum quæ hinc sequuntur, insignire placuit doctis, cum ob elegantiam & argumentum elaboratum, addo etiam prolixitatẽ aliquot potius Eidyllia, Silvæ, aut Poematia inscribi debuerint. Quamquam nec Epigramma circumscriptos habuerit umquam Terminos, sed inveniatur in unum aliquando versum se coegisse, in plures multosque alibi exiisse, nulla Criticorum subsecuta nota, qui Libertatem suam huic generi Poematis minimè inviderunt. De Elegantia quod dixi adeo verum est, ut ea quæ uberiora sunt, præcipuè Hexametro scripta, prorsus nulli toto isto Latio Poematio concedere existimem. Argumentum plerisque, non obscœnæ Ludicræve illusiones, sed è Rerum Naturę miraculis quædam eximia; demas unum alterumque lusum, quibus non de suo ingenio Venereum quid spirat, aut, velut Sidonius & Capella loquūtur, libidinationibus suis subscalpit, sed vituperat malos mores, ut emendet. Non autem omnia etiamnum prodita in Lucem, quæ hujus tituli tam fœcundo faciliq; ingenio exciderunt, eamq; merebantur jam pridem, testantur docti, nobisque magis felices homines, quibus possidendi ij thesauri contigerunt, uti ad Petronij Arbitri Carmina Claudius Binetus, qui aliquam multa se asservare, nullibi publicè visa, testatur, & nunc nuper Claudius item Salmasius, ingens Litterarum lumen, Commentario ad Historiam Augustam. Eos, eorumve hæredes, ingens Bonum Factum sit Desiderijs nostris, & omnium, maximi vatis studiosorum, hîc quamprimum satisfacere, & æternitati suæ reddere dignissima ea ab omnibus legi monumenta. Phœnix iste in Nostro Codice non comparet.

EPIGRAMMA I.

De Phœnice.

PHOENICE.] Nomen cum palma commune habet ales omnium Princeps, nec superabilis tempore, aut ullo casu, indicium Vincentis omnia cœlestis animi, sese per virtutem propriam, divinumq; aspectum omni caducitate vindicantis. PLinius lib. XIII. cap. XII. quod de Palmis: *Clarissima omnium quas Regias appellavere, ab honore, quoniam Regibus tantum Persidis servabantur. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximamq; Margarides. Vna earum arbor in chora esse traditur, una & Syagrorum. Mirumq; de ea accepimus cum Phœnice ave, quæ putatur ex hujus palmæ argumento nomẽ accepisse, emori,*

ac renasci ex se ipsa. Quo non animadverso erratum non raro Græciæ interpretibus, palmarum res aliti adscribentibus, uti Erasmum & Xylandrum lapsos notavit disertus doctusq; scriptor superiorum temporum M. Ant. Muretus lib. XIII. variar. cap. XII. Nosque alij plureis. Ut autem incertus sexus Phœnici, ita neq; de nominis genere constitutum quippiam, sequiori modo, modò nobiliori adscribente Auctoritate. Vulgo mari dicunt, sunt quia ltero quoq; Græca imitatione. Tertullianus Carmine de Judicio Domini, quem locum ut consanem integrum adscribam:

Sidera cuncta cadunt, iterumque renata nitescunt,
Et dies in densa moritur cum lumine nocte.
Occidit & jam nox rebus mox Luce retectu.
Iamque suis alia atque alia dies surgit ab astris
Solq; cadit, splendorifero qui lumine clarus.
Lux venit umbrato venienti vespere mundo.
Et renovata suo vivit fuligine Phœnix
Et sua mox volucris, mirum, post busta resurgit,
Tempore nuda suis foliis quoque fruticat arbor.

Generatim verum est, quod alibi nobis dictum, melius foret cum eruditione tanta & indomita locutione sua, Poesi abstinuisse in totum Tertullianum, quam, quod in ipso fuit, prorsus contaminavit. Tamen & correctorum manus multum torserunt cõtortum, vitiarunt contaminantem seipsum: *Poterant abolere carmina omnia, & eorum loco tot præstãtissimos prorsæ Orationisq; Commentarios nobis transmittere.* In his verbis quanti nævi nativi & insititij, horum tamen majore vi, qua re exigendi? Scribendum arbitramur.

Sidera cuncta cadunt, iterumque renata nitescunt,
Inde dies densa moritur cũ Lumine nocte.
Occidit & jam Nox, rebus Mox luce retectis.
Iamque suis alia atque dies sua surgit ab astris,
Solque cadit, splendorifero quasi lumine clausus.
Lux perit, umbrato venienti vespere mundo.
Et renovata sua vivit fuligine Phœnix,
Et sita mox volucris, mirum, post busta resurgit.
Tempore nuda suo folijs quoque fruticat arbor.

Solius ultimi versus nævum auctoris esse arbitramur, *diem* si unisyllabum relinquas, neq; ita nobiscum scribas, omnem mentem, omne acumen suum auctori cum futilitate librariorum demas. *Dies alia* atque *sua*, id est *eadem* necessario dicenda est, nec enim alias hilum inerit sententiæ. Fuligine sua renovatur Phœnix, quia tenue corpus cum languente Spiritu perit quasi in fuligine, in quam etiam residẽte aut fumum condensante demum igne, renascitur. Hoc eruditissimè dictum. *Sita* volucris busto suo tradita, jam composita & sepulta, mirum, ipso de rogo resurgit. Hoc pulcrum, non tamen valdè necessarium. Solum crimen in syllabam superest, quod utique auctoris. Phœnicem eodem genere extulit vetus scriptor in Joanne Saresburiensi, Lib. I cap. XIII. *Phœnix singularis felicitatis successus pollicetur; quale est quod nova Roma visa Phœnice melioribus auspicijs condita est.* Interpres Clementis Constit. Apost lib. V. cap. VIII. *Ex cineribus novam Phœnicem formari.* Ipsum hoc Poema Claudiani sanè ingeniosum, acutum, moderatumq;, quæ magna virtus in tam nobili materia, ut merito luculentissimum dixerit vir summus ingenij, judiciiq; raro non perspicacioris quam censent pleriq; ejus scita convellentium, Julius Cæsar Scaliger, in Opere Poetices, cujus materiem voluntex Italia Trans Alpes tulisse, Cælio Rhodigino debitam, sanè eruditissimo viro, Gulę tamen melioris quam Stomachi. Tradente ejus filij Amicorum vel præci-

præcipuo Florente Christiano ad Aristophanis Comœdias.

V. 1. OCEANI SVMMO CIRCUMFLVVS ÆQUORE LVCVS.] Qua ipse inquit, Oceanus finem habet, ut removeat habitationem Phœnicis omni contubernio humanitatis, nemo enim tum in illo Orientis Oceano quicquam cognitum, nec dum ut fines ejus fuerint. Ignotum ejus habitaculum sentit Antiquitas, nec enim cognitum cuipiam unde veniat, cum in Aegyptum venit. Artemidorus lib. IV. cap. XLIX.

ὅταν αὐτὸν τὸ μοιρίδιον ἄγῃ, ἄγεται εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν, οὐκ ἴσασιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ποιησάμενος πύραν ἀποθνήσκει.

Eisdem vere verbis Suida: περὶ δὲ ὀρνέου ἱστορεῖται ὅτι ὅταν αὐτὸ τὸ μοιρίδιον ἄγῃ, ἔρχεται εἰς αἴγυπτον, ὅθεν οὐκ ἴσασιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ποιησάμενος ἐκ κασίας καὶ σμύρνης πῦρ, ἀποθνήσκει.

In eo emacula πύραν. Quapropter non indicato loco Orientis avem caute alii appellant. Rufinus in Enarratione Symboli: *Et tamen quid mirum videtur si virgo conceperit, cum Orientis avem, quam Phœnicem vocat, in tantum sine conjuge nasci vel renasci constet, ut semper & una sit, & semper sibi ipsa, nascendo vel renascendo, succedat.* Tertullianus cap. XIII. de Resurrect. Carnis. *Animalis est res & vita obnoxia: illum dico Alitem Orientis peculiarem sed singulariter famosum.* Aethiopiæ adsignat Achilles Tacitus lib. III.

Φοίνιξ μὲν ὁ ὄρνις ὄνομα, τὸ δὲ γένος Αἰθίοψ, μέγεθος κατὰ ταῶνα.

Assyriæ Martialis lib. V. Epigr. VII. Sunt tamen, qui ut Arabem, ita de busto renatum in Arabiam redire autumant plures. Clemens Apostol. Tradit. lib. V. cap. VIII. Post Historiam universam: *Ex cineribus vermem existere, eumque concalefactum in novam Phœnicem formari, alitemque factum, in Arabiam, quæ est ultra Aegypticum saltum avolare.* Sic in eo legendum, non *advolare*. Vnde *Arabica avis* perhibetur, & in ea regione notatur. Plinius lib. X. cap. II. *Aethiopes atque Indi discolores maxime & inerrabiles ferũt aves, & ante omnes nobilem Arabia Phœnicem.* Origenes lib. IV. in Celsum:

ὑπὲρ εὐσεβείας τῶν ἀλόγων ζώων μαχόμενος ὁ Κέλσος, παραλαμβάνει τὸ Ἀράβιον ζῶον τὸν φοίνικα, διὰ πολλῶν ἐτῶν ἐπιδημοῦν Αἰγύπτῳ.

Tacitus Annal. VI. de Ficto Phœnice. *Falsum hunc Fœnicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque usurpavisse ex his quæ vetus memoria firmavit.* Aurelius Victor Claudio. *Visus apud Ægyptum Phœnix, quam volucrem ferunt anno Quingentesimo ex Arabis memoratos locos advolare.* Solinus. cap. XXXVI. *Apud Arabas nascitur avis Fœnix, Aquilæ magnitudine, capite honorato.* Quomodo nascitur apud Arabas, qui in Ægypto ex suo busto redigitur in vitam? ut ipse subdit. Sane susque deque multis locis is auctor habet momenta rerum quas describit. Herodotus ex Arabia Ægyptum venire memorat, lib. II.

ἐξ Ἀραβίης ὁρμώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ ἡλίου κομίζειν τὸν πατέρα ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα.

Michael Glycas Annal. I. *Phœnix avis est Arabica, quæ & Vnigena, & comparis expers fertur in creatione rerum exstitisse.* Epiphanius Ancorato, cap. LXXXV.

περὶ δὲ φοίνικος Ἀραβικοῦ ὀρνέου περιττόν μοι τὸ λέγειν.

Philostorgius apud Nicephorum Callisti, lib. IX. cap. XIX. *Sed enim & Phœnix, decantatissima illa avis, apud Arabas est, & Psittacum inde ad nos apportari scimus.* Indum alii faciunt, Epiphanius Physiolog. cap. XI. ὁ φοίνιξ τῆς Ἰνδίας ἐγγὺς κηιτάζεται. Vnde Gangeticus ales, Ausonio. Epistol. XX.

Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales
Vincit centum oculos, Regie Pavo, tuos.

Lucianus Peregrino.

 Φοί-

φοίνικα μετωνόμαζεν ἑαυτὸν, ὅτι καὶ φοῖνιξ, τὸ ἰνδικὸν ὄρνεον, ἐπιβαίνει πυρὰς λέγεται.

Auctor Epist. ad Præsidium XIX. Inter suppositas Hieronymo. *Phœnix avis est in India, & per Quingentos annos de Libano implet se aromatibus*, Cautius Claudianus, loco, ut dictum, non nominato, Philostratum secutus qui ipsam Indiam supervolare in Ægyptum contendentem dicit, lib. III. cap. XIV. Apollon. Cum quo Scriptor Elegiæ de Phœnice, non equidem, quod alibi visum nobis aliisque, Venantius, cum longe sit facilior, & Propior Romanæ Poesi iste, omnia conturbante ut docte videatur loqui. Verba ejus: ex nostro ducta, vel & à nostro adumbrata, facilè enim crediderim eum scriptorem Claudiano vetustiorem esse, & ætatis Lactantianæ, cum solidiorem adhuc Latinam Linguam non corrumperet Christiana Eloquentia.

Est locus in primo, felix, Oriente, remotus,
Quà patet æterni janua celsa poli.
Nec tamen æstivos hiemisque propinquus ortus,
Sed quà Sol verno fundit ab axe diem.
Illic planicies tractus diffundit apertos,
Nec tumulus crescit, nec cava vallis hiat.
Sed nostros montes, quorum juga celsa putantur,
Ter bis sex ulnas eminet ille locus,
Hic Solis nemus est, & consitus arbore multa
Lucus, perpetua Frondis honore viret.
Cum Phaetonteis flagrasset ab ignibus axis,
Ille locus flammis inviolatus erat.
Et cum diluvium mersisset fluctibus orbem,
Deucalioneas exsuperavit aquas.

Ita enim legendi satis ornati comtiq; illi versus, penitus nec Lactantio indigni. Inscite vulgatur *remotus* primo versu. Nam felicem ipso secessu dicere voluit eum Locum. In Octavo Barbarum est *Per bis sex ulnas eminet* Et spacium etiam vilius. Verba & vis verborum longe ultra Venantium, & totum eum præcedens seculum sunt. Immo multa arguunt Gentilem Poetam, pauca refragantur. Inter ista dicas quod *diluvium* istic tam simpliciter, velut de sacris litteris notum habens, nominat. Scitius utique scripsisset.

Et cum diluvii mersissent fluctibus orbem,
Deucalioneas exsuperavit Aquas.

OCEANI ÆQUORE.] Ipso Oceano, Poetica diductione. *Vel Oceani lucum* intelligas ut sacer sit illi omnium Deorum hominumque, secundum Homerum, prosatori. Velut in Sidonio.

Est locus Oceani longævis proximus Indis.

Oceani æquor, ipse ille. Ibi sæpissime Græci Poetæ vel unus Periegetes Dionysius.

στιβαροῖο βαθὺν ῥόον ὠκεανοῖο.
ὠκεανοῖο παρὰ ῥόον ἐς Φάνυται.
ἀκαμάτου φέρεται ῥόος ὠκεανοῖο
&c.

Possis & pro Adjectivo, ut loquare cum Antigraphis, capere *Oceanum*, velut si *Oceanum æquor* dixisset. Avienus Periegesi.

Vrget aquas, glaucoque rapax rotat agmine molem
Gurgitis Oceani

Idem in Arato *Oceanum flata flamina cœli Propellunt pelagus* Venantius lib. VII. *Quicquid ab Oceanis circulus ambit aquis.* Et alia ita posita, ut *Hospitia Zodiaca* Capellæ, Libro primo. Autumna Tempestas. Gellius lib. XIX. c. VII.

CIRCUMFLUUS.] περίρρυτος. Sidonius Anthem.

At tu circumflua Ponto
Europa atque Asia commissum carpis utrimque
Temperiem

Ita Catullus circumfluentem aliquem Opibus dixit.

dixit. Aliter Ovidius circumfluum humorem, qui Orbem circumambiat. Ἀμφίρυτον νῆσον pariter Dionisius Periegetes.

V.2. TRANS INDOS EURUMQUE.] Euro Arabiam innuere poto. Ovidius,

Eurus ad Auroram Nabathaaque regna recessit.

Stephanus.

Ναβαθαῖοι, ἔθνος τῶν εὐδαιμόνων Ἀράβων.

V.2. PRIMUS ANHELIS.] Auctor Elegiæ venustè.

Atque ubi Sol pepulit fulgentis limina Porta,
Et primi emicuit luminis Aura levis.

V.2. SOLLICITATVR.] Tangitur, quovis modo attingitur, tentatur, ut Onomasticon. Vt alibi de equo

quem primus Amoris Sollicitavit odor.

V.3. VERBERA SENTIT.] Scita fictio. Verberat, quicquid etiam jucundè tangit, præcipue cum flagello aut ferulæ res adsimilatur. Papinius

toties Titonia questus
Præterit, & tenui spargit miserata flagello. Idem de Somno.
extremo me tange cacumine virga.
Sufficit, aut leviter suspenso poplite transi.

Pari modo tenuem à verbere auram locum illum tangere dicit Claudianus.

4. CVM LIMINA CVRRV.] Prodeunte Solis Quadriga. Stultissime liber vetus unus. cursu Ingens damnum in nostro non comparuisse hoc Carmen.

5. VNDE RVBET VENTVRA DIES.] Flamma nimirum rore suo aut noctis abactæ pasta Oriens Sol ardet, currens radiat, Plinius lib. II. cap. XIIX. *Vnde croceum colorem adscribunt Orienti Poeta, Eleganter Aurora pudorem.* Mart Capella, lib II.

roseo subtexere sidera peplo
Caperat, ambrosium promens, Aurora, Pudorem.

Pudoricolorem una voce appellat Nævius apud Gellium lib. XIX. cap. VII. *Arcem etiam sive Carceres Solis, unde prodeat*, dicere Claudianus possit.

6. AFFLATA ROTIS.] Percussa velut vi venti, nam ea vis & Solis. Virgilius.

Sed me sævus Equis Oriens afflavit anhelis.

Valerius Flaccus, lib. III.

trepidam Phaeton afflavit ab alto Tisiphonam

7. REFVGO AMICTV. [Quem super omnia extendere Poetis Nox perhibetur. Capella roseo subtexere sidera peplo *verbis modo positis.* Idem lib. VIII.

Texerat, exterior qui fulget, circulus Orbis
Ætheris astrifico lumina multa peplo.

Papinius lib. VIII.

Nox subiit, nigroque polos involvit amictu.

In Scriptura pariter. Esaias Propheta cap. L.

Ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν σκότος, καὶ ὡς σάκκον θήσω τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ.

Venantius.

Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ
Aeternæ noctis pallia crassa cadunt.

Eodem respexit Maro, cum de Nocte cecinit.

Involvens umbra magna terramque polumque.

Ab amplexu videlicet & circuitu. Vt idem alibi *furvis tellurem amplectitur alis.*

8. FORTVNATVS NIMIVM]Ad miraculum usque. Valet & Benè. Curius Fortunatianus, lib. III. *Sunt quædam verba, quæ, quamvis obsoleta sint, tamen vitanda non sunt, si nimium propria sunt, & illis melius expeditur oratio.* Vita Vetus MS. Sancti Simeonis: *Cum nimia esset Serenitas, tanta fulgura subito exstiterunt ut templum ipsum scinderetur.* Appuleius lib. V. *Splendore nimio fulgurante lumen lucernæ vacillabat.* Arruntius Celsus apud Terentium Phormion. *Nimium quantum immane quantum exponit.* Ita sæpius Plautus. Vide Nos ad Appuleium.

9. TI-

9. TITANIUS ALES.] Soli Sacer Phœnix, Plinius lib. X. cap. II. ex Manilio Senatore: Sacrum in Arabia Soli esse, vivere annis DCLX. Noster II. Stilicon. CCCCXIX.

Conveniunt Aquilæ, cunctaque ex orbe
Volucres
Ut Solis mirentur avem.

Auctor Elegiæ.

Paret & obsequitur Phœbo memoranda
satelles,
Hoc natura parens munus habere dedit.

σύμβολον ἡλίου. Orus Apollo.

Mittere ex se radios instar verè Soligenæ auctor Philostratus lib. III. Apollon. Ἱερὸν ὄρνιν. Simpliciter vocat Herodotus, lib. II. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱερὸς τοὔνομα φοῖνιξ. Achilles Tatius lib. III.

τὸν ὄρνιν αὐτοῖς ἐπιδημήσαι τὸν ἱερὸν. φέροντα τοῦ πατρὸς τὴν ταφήν.

Tacitus lib. VI. Sacrum Soli id animal & ore ac distinctu primarum à cæteris avibus diversum. Joannes Gazæus.

Ἠελίου ταχὺς ὄρνις ἐΰπτερος.

Θεῖον ὄρνιν eodem respectu vocat, Aelianus Lib. VI. cap. LVIII.

ὡς οὐ νῦν ἀλλὰ ἐς ὕστερον οὐδὲ ὁ θεῖος ὄρνις ἀφίξεται.

Soli cur adscribatur rationem adponit idem Joannes Gazæus, cujus integrum locum de hoc alite proponam, suaviter enim Νοννίζει & semel tantum est editus.

Ἐστὶ δὲ τις σοφὸς ὄρνις ἀπειρεσίων ἀπὸ
κύκλων
Φοῖνιξ χιλιέτηρος, ἀεὶ περίμετρος
ὁδεύων,
Ἠελίου ταχὺς ὄρνις ἐΰπτερος, ᾧ πολὺς αἰὼν
Ἥβης μέτρον ὄπασσε πολύχρονον, αὐτὰρ ὁ χαίρων
Γηραλέην βαρύγυιον ἀνηώρησεν ἀνάγκην,
Καὶ νόρον ἐξ ἐπέων δολιχόδρομον ἡνιοχεύσας
Γαστέρα παλέην διώδεκα θήκατο πείραις,
Ἄνθεος διόδμου βασανηφάγος, αὐτοπολικοῦ δὲ
Κινυμένων πτερύγων ἀντώπιος ἀνθερι δίσκου
Καὶ φλογὸς ἁρπάζειν δεδαημένος ἔμπυρον ὁρμὴν
Ἐς μέρον αὐτὸς [illegible] αὐτάγρετος ἔδραμε φοῖνιξ,
Τεφρώσας περὶ γυῖα, καὶ ἤδει κέκλιτο πότμος.
Καὶ νοερὸς πάλιν ὄρνις ἐδέξατο τὸν στίβον ἥβης
Αὐτοφαὴς νεότητι, μαραινομένης ἀπὸ τέφρης.
Ἠελίου τότε σῆμα περίδρομον, ὅττι μογήσας
Ἣν χρόνος αὐτογένεθλος ἀποιχομένων λυκαβάντων.

8. REGNA COLIT.] Regna cujusque ubi ei bene propritimque vivitur. Virgilius.

Pauperis & tuguri congestum cespite culmen
Post aliquot (mea regna) videns mirabor aristas.

Ausonius, Eidyllio III.

Salve herediolum, majorum Regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.

Intellige γενεσιαρχικὸν aut γενεαρχικὸν χωρίον, progenitoriale prædium, Rem non partam Labore sed relictam, Martiali. Vide doctissimum Carolum Labbæum ad Constantini Porphyrogennetæ Novellam de Militaribus Fundis.

9. DEFENSUS.] Servatus ab ea, assertus.

tus, ne illi se committere opus habuerit. Aliquoties jam his Animadversionibus illustratus hic verbi usus.

9. PLAGA INIQVA.] Humani Laboris, qui noctu diuque universos mortales exagitat, iniquitate Fortunæ omnia volvente. Omnia plena questibus hoc genus. De Phœnice pariter Elegiæ auctor.

Non huc exsangues morbi, non ægra senectus,
Nec mors crudelis, nec metus asper adit.
Nec scelus infandum, nec opum vesana cupido,
Aut Mars, aut ardens cædis amore Furor.
Luctus acerbus abest, & egestas obsita pannis,
Et curæ insomnes, & violenta Fames.
Non ibi Tempestas, nec vis furit horrida venti,
Nec gelido terram Rore pruina tegit,
Nulla super campos tendit sua vellera Nubes,
Nec cadit ex alto turbidus humor aquæ, &c.

9. INTACTAS ÆGRIS ANIMALIBVS.] Venit tamen in humanum mundum, consensu scriptorum, velut cum Saresburiensis supra positis verbis exscripsit, visum cum Byzantium fieret Constantinopolis, idque bono Omine. Contrà malum ejus conspectus fuit, Tiberio morituro, ut eum inter alia portenta connumerarit Dio Cassius Libro LVIII. εἰ δέ τι καὶ τὰ Αἰγύπτια πρὸς τοὺς ῥωμαίους προσήκει, ὁ Φοίνιξ ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὤφθη, καὶ ἔδοξε πάντα ταῦτα τὸν θάνατον τῷ Τιβερίῳ προσημᾶναι.

Tacitus verò lib VI. *Aspici aliquando in Aegypto eam volucrem non ambigitur.* Sub Claudio Romam Traductum traditur & publice ostensum. Solinus cap XXXVI. *Quinctio Plautiano & Sex. Papinio Coss. Aegyptum Phœnix involavit, captusque anno DCCC. Vrbis condita, jussu Claudii Principis in Comitio publicatus est quod gestum præter censuram, quæ manet. Actis etiam Vrbis continetur.* Et Tamen fictam rem pronunciat, neque ignoratam Plinius lib. X. cap. II. *Allatus est & in Vrbē Claudii principis censura, anno Vrbis DCCC. & in comitio propositus, quod Actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.*

10. HVMANI CONTAGIA MVNDI.] Comprehendit versibus modo productis auctor Elegiæ. Et disticho Juvenalis, Sat. I.

Quicquid agunt homines, Votum, Timor, ira, Voluptas,
Gaudia, Discursus, nostri est farrago libelli.

Contagia, vitia. Eupippius Severini vita, cap. VIII. *Hac inter cætera iniquitatis suæ contagia etiam rebaptisare quosdam conata est Catholicos.* Contagia, morbi serpentes, velut ab ipso tactu. Levis enim & lenis tactus contagio dicebatur. Arnobius lib II. *Radiorum & Luminis intentione videamus, an rerum imagines advolent, & nostris in pupulis sidant? Vtrum sapor in rebus sit, an palati contagionibus fiat?*

11. PAR SVPERIS.] Vltra hominum genus, quod cum maximè laudat, diis proximum commendat doctissimus vates, Stellas, omnia corpora ultra Lunam dicit, immortalia, Mors enim infra Lunam. Ita autem immortalitas solita describi. Ovidius.

Cum Sole & Luna semper Aratus erit.

Idem sæpius.

VIVIDUS.] Viracem vocat Papinius & Ovidius. *Et vivax Phœnix unica semper avis.*

Quæ sibi præsternat vivax altaria Phœnix.

12. DVRANDO] Verbum quod summum robur & velut extraordinarium notat. Virgilius.

Durate, & vosmet rebus servate secundis. Silius lib. XI.

Romuleis durastis, ait secundare muris.

De Phœnice igitur aptum dici, & ita Mela, lib. III. *Phœnix ubi quingentorum annorum ævo duravit perpetua, sibi ipsa incubat, solviturque.* De eodem Solinus, cap. XXXVI. *Probatum*

 est

est quadraginta & quingentis eum durare annis.

12. TERIT ÆVUM.] Quod omnia ipsum solet. Translatio à saxo aut alia re attrita tempore & usu. Vincere ita Ovidius ait, lib.XV.

> *Inde ferunt totidem qui vincere debeat annos*
> *Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.*

Ita enim duo vetustissima exemplaria eo loco, vulgatur vivere Vulgarius.

12. REDEVNTIBVS.] è morte in vitam Orientius.

> *dum se longi sequitur rota mobilis anni*
> *Nascitur & moritur, succidit atq; redit.*

13. NON EPVLIS SATVRARE FAMEM.] Nemo edentem vidit Phœnicem Plinius lib.X. cap.II. *Primus atque diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis, doctore nullo neminem exstitisse qui viderit vescentem.* Ovidius.

> *nec fruge nec herbis*
> *Sed thuris lacrymis, & succo vivit Amomi.*

Venti lenis aura pasci memorat Epiphanius. Physiol.c.XI.

ὁ φοῖνιξ τῆς Ινδίας ἐγγὺς κοιτάζεται καὶ ἀμφὶ τὰ πεντακόσια ἔτη τὸν βίον διάγει εἰς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, ἄβρωτος, καὶ ἄποτος, τρέφεται δὲ ἐκ πνεύματος.

Auctor Elegiæ. *Non illi cibus est nostro concessus in orbe. Nec cuiquam implumem pascere cura subest. Ambrosios libat cœlesti nectare rores Stellifero teneri qui cecidere polo. Hos legit, his mediis alitur in odoribus ales.*

14. PVRIOR SOLIS FERVOR.] Non ille qui humano orbi necessarius, in Mortis enim regnum tum primum venit Phœnix, cum senectutem positurus. Auctor Elegiæ.

> *Quæ postquam vitæ jam mille peregerit annos,*
> *Ac se reddiderint tempora longa gravem,*
> *Vt reparet lassum spatiis urgentibus ævum*
> *Adsueti nemoris dulce cubile fugit,*
> *Cumque renascendi studio loca sancta reliquit*
> *Tunc petit hunc orbem mors ubi Regna tenet.*

Apage labem in secundo versu, & scribe *Et sic reddiderint*. Sed & alia bono illi Poetæ impacta dedecora, à librariis, nullo negocio tollentur. Vt paullo supra.

> *Postquam Phœbus equos in aperta refudit Olympi,*
> *Atq; orbem totum protulit usq; means.*
> *Illa ter alarum repetito verbere plausit,*
> *Non errabilibus nocte dieque sonis.*

Elegans & summo vati debitum illud *orbem pretulit* At vero fatuum & prorsus improbæ notæ illud *usque means* Cum canere semper & plaudere ad cantum alis, instar generosiorum Gallorum scripserit Poeta suam Phœnicem, Sic enim mox de singulis Horis.

> *Atque eadem celeres etiam discriminat horas*
> *Igniferumque caput ter venerata silet.*

In singulas nimirum horas. Quare scribe:

> *Postquam Phœbus equos in aperta refudit Olympi,*
> *Atque orbem totum protulit, usque canens*
> *Illa ter alarum repetito verbere plaudit:*
> *Non errabilibus Nocte dieque sonis.*

Vsque means ineptum arguit nox sequens, non enim tum meare dicunt Poetæ Phœbum. Nostra Lectio continuationem cantus pulcre producit. Hoc genus alia deturpant eam Elegiam etiamnum, ut verum ejus pretium parum æquis oculis videatur. Omnino neque *Lactantio* indigna est. Quem ex uno solo ejus, quod superest, carmine, egregiam Poetam fuisse scimus.

16. AR-

16. ARCANVM RADIANT OCULI JUBAR.] Radios emittere totum Phœnicem scribit Philostratus. Noster oculos Soli suo æmulos cautius proponit, & conferendo hoc Poema traditis insignium auctorum, miraberis judicium summi vatis, relinquentis omnia absurditatis aut incredibilitatis. Vt ita loquamur, speciem clarius ferentia, cum summi tamen scriptores plenis buccis hic insaniant. Eumdem Oculorum Fulgorem infra stellam nimisquam venuste dicit. vers. XXXVII.

Iam breve decrescit lumen, languetque senili
Segnis Stella gelu

Nec enim mutanda ibi optimorum librorum ea scriptura. Arcanum Jubar, suave, neq; fervidum. Vt de Aurora Sidonius. Fundebant oculi radios, color igneus illis. Non tamen ardor erat.

16. IGNEVS ORA CINGIT HONOS.] Vt descripserint volucrem nostrum Auctorum veterum præcipui, proponemus ipsorum ipsis verbis. Herodotus non visam sibi axem, sed de pictura professus depingere, lib II.

ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὔνομα φοῖνιξ, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ. καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, δι' ἐτέων, ὡς Ἡλιουπολῖται λέγουσι, πεντακοσίων, φοιτῆν τι τότε φασὶ ἐπεάν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ, ἐστὶ δὲ ἐν τῇ γραφῇ παρ' μοι ὁ, τοσόσδε καὶ τοιόσδε, τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρὰ, ἐς τὰ μάλιστα αἰετῷ περιήγησιν ὁμοιότατος τὸ μέγεθος.

Plinius, lib X. cap. II. *Aquila narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputque plumeo apice cohonestante.* Solinus cap. XXXVI. *Phœnix Aquilæ magnitudine, capite honorato in conum plumis extantibus, cristatis faucibus, circa collum fulgore aureo, postera parte purpureus, absque cauda, in qua roseis pennis cæruleus interscribitur nitor.* Philostratus auri modo fulgorem agnoscit, ne repeteret scilicet jam dicta. Epiphanius, Physiol. cap. XI.

φοῖνιξ δὲ ταῶνος ὡραιότερος ὑπάρχει, ὁ ταὼν γὰρ χρυσίῳ καὶ ἀργυρείῳ καταπετάσας τὰς πτέρυγας κέκτηται. ὁ δὲ φοῖνιξ ὑακίνθου καὶ σμαράγδου καὶ λίθων πολυτελῶν, παρ' γὰρ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ σφαίρας κατέχει ἐπὶ τοῖς ποσὶν αὐτῆς.

Quæ verba infrà emendabimus. Achilles Tatius lib. III.

φοῖνιξ μὲν ὁ ὄρνις ὄνομα, τὸ δὲ γένος Αἰθίοψ, μέγεθος κατὰ ταῶνα, τὴν χροιὰν ταὼς, ἐν κάλλει δεύτερος, κεκέρασται μὲν τὰ πτερὰ χρυσῷ καὶ πορφύρα, αὐχεῖ δὲ τὸν ἥλιον δεσπότην, καὶ ἡ κεφαλὴ μαρτυρεῖ, ἐστεφάνωσε γὰρ αὐτὴν κύκλος εὐφυὴς, ἡλίου δὲ ἐστιν ὁ τοῦ κύκλου στέφανος εἰκὼν, κυάνεός ἐστιν, καὶ εἰσὶν αὐτῷ πτερῶν ἀκτῖνες.

Dissentiunt hi postremi duo comparatione Pavonis, inferiorem hoc Tatius, superiorem forma facit Epiphanius. Pro priore judicat Ausonius Epist. XX.

Longæva tantum superamus honore senectæ.
Quid refert? Cornix non ideo ante cygnum.
Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,
Vincit centum oculos, regie pavo, tuos.

Contra quem pro Epiphanio est Tzetzes, etiam magnitiem majorem faciens.

Ὁ φοῖνιξ ὄρνεον ἐστιν ἓν ἐν παντι βίῳ.

Ταῶν@ ὡραιότερος ἢ μείζων ἀσυγκρίτως.

Καὶ χρυσοπτεροποίκιλος, θαῦμα καινὸν ἢ ξένον.

Duplam Aquilæ magnitudinem Eidem adscribit Ezechielus Poeta. Struthiocameli auctor Elegiæ. Descriptionem elegantem dedit auctor] Elegiæ idem.

Mirandam sese præstat præbetque videnti,
Tantus ibi decor est, tantus abundat honor.
Principio color est, qualis sub sidere cœli
Mitia quem croceo punica grana legunt.
Qualis inest folijs, quæ fert agreste papaver,
Cum pendens vestit Sole rubente polus.
Hoc humeri pectusque decens velamine fulgent,
Hoc caput, hoc cervix, summaque terga nitent.
Caudaque porrigitur fulvo distincta metallo,
In cujus maculis purpura mista rubet.
Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris,
Pingere ceu nubem desuper alta solet.
Albicat insignis misto viridante smaragdo
Et puro cornu gemmea cuspis hiat,
Ingentes oculos credas geminosque hyacinthos.
Quorum de medio lucida flamma micat,
Aequatur toto capiti radiata corona,
Phœbæi referens verticis alta decus.
Crura tegunt squama fulvo distincta metallo
Ast ungues roseo pingit honore color.
Effigies inter pavonis mista figuram
Cernitur, & mistam Phasidis inter avem,
Magniciem, terris Arabum quæ mittitur ales
Vix æquare potest, seu fera seu sit avis,
Non tamen est tarda ut volucris quæ corpore magno
Incessus pigros per grave pondus habent.
Sed levis & velox, regali plena decore,
Talis in adspectu se exhibet usque hominum.

Hæc ille pluribus, maculatis misere versibus à fæce exscriptorum, quam detersit hactenus nemo. Secundo versu Monachicum & vile est *tantus ibi decor est* Scribe Tantus ei decor est, tantus abundat honor. Tertio quid est *qualis sub sidere cœli?* Nemo hæc intellexit hactenus. Scribe.

Principio color est, qualis sub sidere, cœli,
Mitia quem in croceo punica grana legunt.

Color est qualis cœli sub Sole, hoc rubicundi aut purpurantis contra fulgorem aureum, qualem in croceo legunt punica grana, cum mitia sunt poma. Poetice eleganterque. Punicum colorem in croceo dicit, quo modo sæpissime solentesque loquuntur scriptores cum colorum res aut pigmentorum agitur. porro.

Qualis inest fol. q f. agr p.
Cum pendens vestit Sole rubente polus,

Non

Non video hic ullum, ſcriptore ſuo dignam, elegantiam. *Polus veſtit papaver pendens Sole rubente.* Nugæ meræ ſunt. Agreſte papaver inter ariſtas enaſci, puniceis folijs croceam Cererem diſtinguere, nemini ignotum. Id voluit, vt ſuperiori hæc comparatio reſpondeat noſter vates. Quare ſcribendum arbitramur.

Qualis ineſt folijs quæ fert agreſte papaver,
Cum ſegetem veſtit Sole rubente polus.

Ruber, flavus & puniceus, colores conveniũt, vt in ſuperiori diſticho. In illo *Caudaq; porrigitur* vocula *que* nullius etiam momenti eſt. Scripſiſſe puto.

Cauda retro erigitur, fulvo diſtincta metallo,
In cujus maculas purpura miſta rubet.

Radios ſolis imitari Phœnicis pennas Achilles Tatius modo nobis dixit. Ita iſte caudæ pennas erigi ait ne quid pavoni cõcedat Phœnix, & auri ſplendore fulgurare rotam, niſi quod maculas ei faciat miſta purpura. Ipſa volucris ſpecies vulgata lectione lædi videtur, cui multum honoris decedit retro porrecta cauda. Nec ſequens diſtichon ullo modo intelliges niſi ita hic leges; erectam enim & conſpicuam erecto pennarum ordine caudam deſuper ambire atq; incingere ait Iridem quandam, cœleſti illi æmulam, qualem ſanè & in pavone videmus, cum ſuperbire vult. In illo.

Albicat inſignis miſto viridante Smaragdo,

Inſigniter eſt corrupta vox inſignis, & repetita de verſu retrò altero. Utiq; ſcripſit Poeta.

Albicat hinc jaſpis, miſto viridante ſmaragdo,
Et puro cornu gemmea cuſpis hiat.

Purum cornu, non maculoſum, ſed miſto viridante, colore Smaragdi, referens albicantem in puniceo, qui eſt nonnullarum Jaſpidum. Roſtrum volucris hic deſcribit puriſſimo cornu dilutum puniceum in viridante colore referens. Rem ob oculos cum ſenſu auctoris ponet fruſtum Matricis margaritarum, quod album cum ſit, aut albicans, ſive argentei coloris, iſtos duos ſuaviſſimè ſimul refert, quocunq; vertis. Tale roſtrum Phœnici adſcribit ingenioſus doctuſque hic auctor. Si non de roſtro, ſed ad præcedentem verſum Jaſpidem & Smaragdum iſthinc capere velis, pariter ſenſus erit elegans, Correctio autem manet indubitata, quam probant etiam ſequentia gemmarum genera. Oculos mox geminis ingentibuſq; hyacinthis exæquat. Porrò.

Crura tegunt ſquamæ flavo diſtincta metallo,
Aſt ungues roſeus pingit honore color.

Crura diſtincta flavo metallo, ſquamę tegunt. Hic etiam macula ineſt, dicendum enim erat ante omnia quales ſquamæ, cum harum color alioquin ſit turpis, & niſi ſingularis, dedecoret omnem figuram. Legendum dicam *bis tincta* ſaturata nimirũ Puniceo colore, κατ' ἐξοχὴν ejus tincturæ. Nam & Claudianus *Tyrio pinguntur crura veneno* Sed hoc crudiuſculum ſit. Latet aliud quid. Nam & repetitio verborum *flavo diſtincta metallo* De ſuperioribus olet exſcriptorium facinus.

Capere tamen poſſis ac ſi dixiſſet crura tegunt ſquamæ diſtinctę fulvo metallo; propter vicinitatem transdata voce in alterius uſum quam conveniebat, de qua locutione ſuperioribus his Notis ſatis monitum. Magnitiem, magnitudinem dixit, vt minuties in vſualijs. De ea voce ad Appulejum, & in Adverſarijs. Ineſt vero & illi diſticho mendum inſigne: Scribe.

Magnitiem terris Afrum quæ gignitur ales
Vix æquare poteſt, ſeu fera, ſeu ſit avis.

Struthio Camelum enim dicit, Africæ animal quod & feram & avem dicere poſſis. Ariſtoteles de Partibus Anim. lib. IV. cap. XII.

περὶ δὲ στρουθοῦ τοῦ Λιβύκου ὕστερον θεωρητέον, Et cap. XIV. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ στρουθὸς ὁ Λιβυκός.

Ubi & de forma ejus ferina & volucrina. Idem Histor. lib. IX. cap. XV.

τὸν μελαγκόρυφον καλούμενον φησὶ πλεῖστα τίκτειν μετά γε τὸν ἐν Λιβύῃ στρουθόν:

Sed verbis opus non est, cum hodieque catervatim in Africa commeantes sint qui viderint, vide Joannem Leonem Africæ lib IX. Quod aves majores tardiores dicat, caussam Aristotelis cap. vltimo Librorum de Partibus animo habuisse videtur, ideò neq; fieri majores quam sint, potuisse. Ultimus adscriptorum versuum contra mentem auctoris sonat, etsi enim tum sese exhibere velit, non tamen usq; dictum voluit, quare neq; eum mendo carere arbitramur. Scribe & conjunge sequentia istis.

> *Sed levis & velox, regali plena decore:*
> *Talis ubi adspectu se exhibet usu hominum*
> *Convenit Ægyptus tanti ad miracula visi,*
> *Et raram volucrem turba salutat ovans.*

18. HONOS.] Gravis quidem & masculus decor. Sic sæpissimè Poetæ. De Phœnice Plinius: *cristu faciem caputq; plumeo apice cohonestante.* Solinus: *Capite honorato plumis in conum exstantibus.* Auctor Elegiæ versibus modo propositis.

19. CRISTATUS APEX.] Talem Phœnici adscribunt. Vide supra descriptionem. Plinius lib. VIII. cap. XXXVII. *In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices, diversi quidem generis. Phœnici plumarum serie, è medio eo exeunte alio, pavonibus crinitis arbusculis; Stymphalides cirro. Fasiana corniculis.*

20 LUCE SECAT.] Radijs instar Solarium. Vide dicta superius ex Philostrato alijsque, & Elegiam.

21. TYRIO PINGUNTUR CRURA VENENO.] Purpureos pedes dat Phœnici suo. Eumdem colorem ijsdem adscripserat Epiphanius, sed contaminarunt exscriptores. Physiologi cap. [illegible]

τιάραν δὲ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ σφαίρας κατέχει ἐπὶ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ.

Regium insigne capiti Tiaram, regiũ item colorem pedibus dederat Epiphanius. Scripsit enim dubio procul

καὶ πορφύρας aut *πορφυρᾶν κατέχει.*

Notus color in calceatu Imperatorio Regioque. Vide suprà ad secundum de Raptu, v. CCC. *Venenum*, tinctura, Purpura. Boethius lib. II. cap. V. *Nec Bacchica munera norat.*

> *Liquido confundere melli,*
> *Nec lucida vellera Serum*
> *Tyrio miscere veneno.*

Virgilius, Georg. I.

> *Alba nec Assyrio fucatur Lana veneno.*

Horat. lib. II. Epist. I.

> *Lana Tarentino violas imitata veneno.*

Minio tincta crura Phœnici adscribit Ezechielis Poeta.

22. ANTEVOLANT ZEPHYROS PENNÆ.] Summa velocitas Phœnicis. Nec decebat aliter Regem volucrum. Vide nostrum infra. Alios.

22. CÆRULUS AMBIT FLORE COLOR.] Ineptissima & digna Pædotribis lectio. Cærulus color flore ambit? Quid hoc vult sibi. An in *Cærulo Flos?* Quantum est vt male pereat futilium correctorum. Scripsit Claudianus.

> *Antevolant Zephyros penna, quos Circulus ambit*
> *Floricolor, sparsoque super ditescit in auro.*

Circulus Floricolor alas (de his enim loquitur) Phœnicis ambit. Auctor Elegiæ.

> *Clarum inter pennas (alas pariter) insigne est desuper Iris,*
> *Pingere ceu nubem desuper alta solet.*

Hic est circulus. In eumdem Smaragdinum. Jaspidisq; & auri colorem itidem habes. Vide & Epiphanij aliorumque verba adscripta jam. Emendatio indubitata est. *Floricolor*, varijs coloribus præditus, vt florum omne genus, qualem in Iride Auctor ille proponit.

23. DI-

23. DITESCIT.] A pretio metalli cujus color ineſt. Alibi. *Dives Hydaſpa is augeſcat purpura gemmis.*

23. HIC NEQUE CONCEPTO FOETU.] Nullo parente alio, niſi qui ex buſto fiat ſuperſtes in novam avem, ſic pleriq;. Aliter tamen alij, nam & naſci in Arabia Phœnicem ait Solinus, & Herodotum ſecuti alij parentem myrrha clauſum ex Orientis oris in Aegyptum pervehere, illic ſepeliendum. Quibus fabuloſiora addũt alij, ut reliquias illas oſtendere probaturo earum Fidem Sacerdoti Achilles Tatius, ut Græci nugandi, data occaſione, finem invenire neſciverunt ſemper. Ita de nullo ſemine, conceptu, Patre, ſed ex ſe ipſa ortu Pomp Mela lib. III. cap. IX. Non enim coitu concipitur, partuve generatur, *ſed pubeſcentium membrorum tale concreſcens ipſa ſe concipit, atque ex ſe rurſus renaſcitur.* Zeno Veronenſis. Sermone CIV. Qui & Vltimus: *Similiter Phœnix avis illa pretioſa reſurrectionis evidenter nos docet jura: quæ Nobilitatem generis ſui non à parentibus accipit, non liberis tradit, ipſa eſt ſibi uterque ſexus, ipſa omnis affectus, ipſa genius, ipſa finis, ipſa principium. Non ex coitu naſcitur nec officio alieno nutritur, non invita, non imprudens moritur, &c.* B. Ambroſius in Pſalmum CXVIII. *Phœnix coitus corporeos ignorat, Libidinis neſcit illecebras, ſed de ſuo ſurgit rogo, ſibi avis ſuperſtes, ipſa & ſui hæres corporis, & cineris ſui fœtus.* Sic Alij. In Claudiano hic etiam nævus eſt *neque concepto fœtu nec ſemine ſurgit* Hæret abſoluta alioquin oratio. Scribe *Hic neque concipitur fœtu, nec ſemine ſurgit.* Sed pater eſt proleſq; ſui. *Surgere*, oriri, vltimam originem denotat Poetarum Filijs. Maro. Aeneid. I. *Nate Dea quæ nunc animo ſententia ſurgit.* Idem Lib. VI. *non ulla Laborum, O virgo, nova mi facies inopina reſurgit.* Lucanus lib. IX *grata vice mœnia reddent Auſonidæ, Phrygibus, Romanaque Pergama ſurgent.* Lucretius. *medio de Fonte Leporum*

Surgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat.

24. PROLESQUE SUI.] Scitius ſcripſiſſet *ſibi.* Et ita reponimus cum Libro Belgico. Ita Ovidius.

Vna eſt quæ reparet ſeque ipſa reſeminet ales.

Eadem reſpicit Nazianzenus Orat. XXXVII. in Natura eum generationis modum agnoſcens ut ſe ipſa reparet regeneretq; avis. Nonnus lib. XL. Dionyſ.

Χιλιέτης σοφὸς ὄρνις ἐπ' αὐτοδίδακτῳ σέο βωμῷ
Φοίνιξ τέρμα βίοιο φέρων αὐτόσπορον ἀρχὴν
Τίκτεται ἰσοτύποιο χρόνου παλινάγρετος εἰκών.
Λύσας δ' ἐν πυρὶ γῆρας ἀμείβεται ἐκ πυρὸς ἥβην.

24. NULLOQUE CREANTE.] Generante. Ovidius.

Nec ſtirps prima fui, genito ſum fratre creatus

25. EMERITOS ARTUS.] Joannes Gazæus verbis ſupra poſitis.

25. FOECUNDA MORTE REFORMAT.] Alcimus Avitus *vivax quæ colligit ales Natali cum fine perit.* Ita exemplum Partus Virginei ponitur Chriſtianæ Antiquitati hæc avis. Auctor Epiſtolæ Hieronymo abjudicatæ, quam ſupra laudavimus. Alij. Auctor Elegiæ.

Interea corpus genitali morte peremtum
Aeſtuat, & flãmas parturit ipſe calor.
Et poſteà.
Inde reformatur, qualis fuit ante, figura:

ALTERNAM.] Tertullianus de Reſurrect. Carnis, cap. XIII. *Phœnix ſe ipſum libenter funerans renovat, natali fine recedens & ſuccedens iterum Phœnix.*

26. NAMQUE UBI MILLE VIAS.] Aetas Phœnici vnius curriculi conſtituta dubia eſt in ſcriptoribus. Mille aſſerit Claudianus.

nus. Cum eo non pauci sentiunt. Martialis, lib. V. Epigramm. VII.

Qualiter Assyrios renovant incendia nidos
Vna decem quoties secula vixit avis.

Sic Nonnus & Joannes Gazæus, tamquam magister & discipulus, versibus jam dum propositis. Auctor Elegiæ.

Quæ postquam vitæ jam mille peregerit annos. Ausonius Epist. XX.

Ipsis mille aliquot adjiciunt alij. Tacitus. *Sunt qui adseverent mille quadringentos sexaginta unum interjici.* Alia ætas apud Hesiodum & Ausonium Eidyllijs. Millia sex amplius Chæremon Antistes apud Tzerzam in Historiarum Chiliad. Alij non definiunt ætatem sed quam longissimam velut proverbio faciunt. Origenes contra Celsum & cap. XIX. Philocaliæ:

παραλαμβάνει τὸ Αἰγύπτιον ζῶον, τὸν Φοίνικα διὰ πολλῶν ἐτῶν ἐπιδημοῦν Αἰγύπτῳ. Orus Apollo libro I. ψυχὴν ἐνταῦθα πολὺν χρόνον διατρίβουσαν θέλοντες δηλοῦν, Φοίνικα τὸ ὄρνεον ζωγραφοῦσι. Lucianus Hermotinio. ὥς ἐστε αὐτὸν ἱκανὰ κεῖνον οἷόν τε εἶναι φὴς, ἢν μὴ Φοίνικος ἔτη βιῷη. Certam tamen constitutam fuisse apparet inde quod Aegyptijs ejus adventus & reparatio Aetatum fuerit distinctio & dimensio. Synesius Dione:

σπανιώτερον δὲ δήπου τὸ γένος τῶν τοιούτων ψυχῶν, ἢ τὸ τοῦ Φοίνικος, ᾧ τὰς περιόδους μετροῦσιν Αἰγύπτιοι.

Plinius lib. X. cap. II. *Cum hujus alitis vita magni anni conversionem fieri prodidit idem Manilius, iterumque significationes Tempestatum & siderum easdem reverti. Sed Quingenti anni plurimorum consensum habent*, & ita Tacitus: De numero annorum varia traduntur. *Maximè vulgatum Quingentorum spatium.* Pomponius Mela: Ubi *Quingentorum annorum ævo perpetua duravit sibi ipsa incubat, solviturque.* Aeneas Gazæus Theophrasto.

καὶ τὸ ὄρνεον ὁ Φοίνιξ εἰς πεντακόσια ἔτη βιῶναι λέγεται.

Ambrosius Hexaem. libro V. capite XXIII. *Phœnix quoque avis in locis Arabiæ perhibetur degere, atque usque ad annos quingentos longævitate procedere.* Clemens lib. V. cap. VIII. Apostol. Constit. *Ajunt avem quandam esse Soligenam, solamq; in mundo reperiri, Phœnicem appellant, narrantque eam post Quingentesimum annum in Ægyptum advo..ntem conflagrare, redigi in pulverem.* Philostratus lib. III. cap. XIV. fine. Aurelius Victor Claudio: *visum apud Aegyptum Phœnix quam volucrem ferunt anno Quingentesimo ex Arabis memoratos locos advolare.* Ineptè editur, etiam ex MS. libris. *Quinquagesimo*, vti & benè Gruterius noster contra Schottianos notavit. Auctor Epistolæ ad Præsidiam. *Phœnix avis est India & per Quingentos annos de Libano se implet aromatibus, post accenditur.* Ovidius.

Hæc ubi quinque suæ complevit secula vitæ.
Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.

Clementis traditum repetit Cyrillus, Catecheses XVIII. Neque *benè Photius Patriarcha*, qui eum reprehendit, cum eodem argumento Resurrectioni demonstrandæ multi alij patres pariter vtantur. De quingentis annis similiter Epiphanius Ancorato; cap. LXXXV.

Πεντακοσιοστὸν ἔτος διαπλῶν ἐπὰν γνοίη τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελετῆς ἐνσάττει, σηκὸν μὲν ἐργάζεται ἀρωμάτων, καὶ φέρων ἔρχεται εἰς πόλιν Ἡλιουπόλιν Αἰγυπτίων. Idem Physiol. cap. XI. ὁ Φοίνιξ τῆς Ἰνδίας ἐγγὺς κατοικίζεται, καὶ ἀμφὶ τὰ πεντακόσια ἔτη τὸν βίον διάγει.

Michael, sive Joannem mavis, Glycas, Anal. I. *Deinde in pulverem exuritur &c. atque hoc, ut indicavimus post singulos quingentos annos fieri consuevit.* Isidorus Origin. libro XII. *Arabes singularem & unicam Phœnicem vocant.*

vant. Hæc quingentis ultrà annis vivens, iterum de cineribus suis resurgit. Aelianus lib. VI. Animal. cap. LVIII.

αὐτὸ δὲ λογιστικῶς οἱ Φοίνικες συμβάλλειν ἐτῶν πεντακοσίων ἴσασιν ἀριθμὸν, &c. Seneca Epist. XLII. *Vir bonus, tamquam Phœnix, semel anno quingentesimo nascitur.* Orus Apollo, lib. I. cap. XXXIV.

28. TOT FUERINT HYEMES.] Veram Lectionem servavit nobis hic Codex Belgicus. *Tot ruerint hyemes, toties ver cursibus actum, Quas tulit auctumnus, dederit cultoribus umbras.* Cui conspirat Editio Aldina, optimis libris debita. Displicet adhuc tamen τὸ *cursibus* quamvis *breve ver* in proverbio velut sit. Mirum veram Lectionem τῷ *ruerint* apud Aldum non animadvertisse Scaligerum, Belgici enim toto hoc auctore, quos nos laudamus quidem, Codices, maximam partem collati sunt post omnes Pulmanianarum Editionum repetitiones, nec Variæ eorum hactenus publicatæ.

29. TANDEM SUBJUNGITUR.] Subditur, vincitur; quasi perpetuo cum ætate certamine eatenus indomabilis. Mirum mihi hanc Lectionem pro deposita notatam asterisco à Scaligero An *subjungere* illi visum minus bonum? Atqui ita Maro libro VIII.

Nulli fas Italo tantam subjungere gentem.

Subjũgere, subdere simpliciter. Lucretius li. II. *Immortalia si volumus subjungere rebus Fundamenta, quibus nitatur summa salutis.* An translatio illi displicuit? At quid ea magis congruum, quam ut Temporis currui, omnia proteranti, *subjungi* dicatur tamdem longævissimum animans? Ita jurisdictioni *subjungere* αὐτὶ *subjicere*, Ciceroni dictum contra Rullum: Ut sub vestrum jus, Jurisdictionem, potestatem, Urbes, Nationes, Provincias, liberos populos, Reges, terrarum deniq; orbem, subjungeretis. Sic *edomari* tellurem à Phœnice dicit Inf. v. CIX.

30. LUSTRORUM NUMERO VICTUS] Non domitus in universum in abolitionem, sed superatus, ut decederet statione & repararetur. Sic Senectam vincere Phœnicem scriptores aiunt. Alcimus Avitus, Lib. I.

Longa veternosi renovatur corporis ætas
Incensamque levant incendia crebra senectam.

Sidonius, Panegyr. Anthem.

nec non pulsante senecta
Hinc rediviva petit vicinus cinnama Phœnix.

Papinius lib II. Silvar.

senio nec fessus inerti
Scandet adoratos Phœnix felicior ignes.

Cum autem reparetur Volucer ipse hac combustione, non ipsum sed senem ejus, sive senectam exuri eleganter dixit Dracontius Hexaemero.

Phœnici exactam renovat Deus igne juventam
Combustusque senex tumulo procedit adultus.
Consumens dat membra rogus, sine sorte sepulcri.

36. LANGUETQUE SENILI SEGNIS STELLA GELU.] Ita libri Cujaciani & Belgici. Stellam intelligit vigorem Sole oriundum, nam cognatum sidus in verticem volucri etiam ante collocavit *rutilo cognatum vertice sidus Attollit cristatus Apex* Hunc cum sidere suo apicem senio paullatim consenescere dicit. Potest & oculorum fulgorem ipsum intelligere, de quo pariter supra.

Arcanum radiant oculi jubar.

Futilis illa *stilla*, licet Scaligero & nobis olim comprobata, quod vel comparatio sequens cum Luna vanescente arguat.

40. CONSCIUS ÆVI.] Exactè enim novit Tempus suum effluxisse, adeoq; ut nemo Sacerdotum Ægyptiorum æquè, excepto uno quem in eam rem afflatu divino instrui tradebatur. Aelianus pulcrè lib. VI. Animal. cap. LIIX. Etsi faciat plures ex uno semper eodemque Phœnice.

αὐτοὶ δὲ λογιστικοὶ οἱ Φοίνικες συμβάλλειν ἐτῶν πεντακοσίων ἴσασιν ἀριθμόν, μαθητοὶ φύσεως τῆς σοφωτάτης ὄντες. καὶ διὰ ταῦτά τοι μήτε δακτύλων δεδεημένοι, ἢ ἄλλου τινὸς εἰς ἐπιστήμην ἀριθμητικῆς. ὑπὲρ ὅτου δὲ ἴσασι τοῦτο, καὶ εἰδέναι ἀνάγκη αὐτοὺς δημώδης ἐστὶν ὁ λόγος. τὸν δὲ τῶν πεντακοσίων ἐτῶν χρόνον πληρούμενον ἴσασιν Αἰγυπτίων οὔτις, ἢ οὐδείς. ὀλίγοι δὲ κομιδῇ καὶ οὗτοι τῶν ἱερέων. καὶ οὗτοι γοῦν πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τούτων οὐ ῥᾳδίως συμβῆναι ἔχουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν ἐρεσχελοῦσι σφᾶς ἑαυτοὺς ἐρίζοντες, ἢ ὡς οὐ νῦν ἀλλ' ἐς ὕστερον ὁ δὲ ὁ θεῖος ὄρνις ἀφίξεται. ἢ ὡς ἐχθὲς ἧκεν. ὁ δὲ ἄλλος ἐκείνων ἐριζόντων ἀποσημαίνεται δαιμονίως τὸν καιρὸν, καὶ πάρεστιν. οἱ δὲ θύειν ἀνάγκη αὐτοὺς, καὶ ὁμολογεῖν, ὅτι τὸν μὲν ἥλιον ἐν ταῖς λέσχαις καταδύειν ἄγουσι σχολήν, οὐκ ἴσασι δὲ ὅσα οἱ ὄρνιθες.

42. ARENTES TEPIDIS.] Pisides Cosmurgia.

> Θεὸς δὲ ποῖος τῶν Ὁμήρου πλασμάτων
> Γῆρας ξέει Φοίνικος ἐκ πυρουμένου,
> Λυπρῷ δὲ τὸν γέροντα τεφρώσας τάφῳ,
> Ζῶντα προβάλλει τοῦ τάφου τὰ λείψανα,

Colles autem Aromatum aliarumque specierum feraces intelligit Claudianus.

43. CUMULUM TEXENS.] Struem vocat Mela lib. III. cap. IX. *super exaggeratam variis Odoribus struem sibi ipsa incubat.* Super palmam considere ait Naso.

> *Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ*
> *Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.*
> *Quò simul ac casias, & nardi lenis aristas,*
> *Quassaq; cum fulva substravit cinnama myrrha,*
> *Se super imponit, finitque in odoribus ævum.*

Omnem speciem aromatum tradunt adhibere alij. Amedæus Lausanensis Sermone VI. de B. Virgine: *O Phœnix aromatisans gratius cinnamomo & balsamo & nardo suavius reginam in conspectu tuo delectans. O Phœnix congregans omnes species, & igne circumfusa superessentiali, ut cœlum cœlorum & cœli potestates Angelicas mirifico repleas suavitatis incenso.* Hæc illi. Alijs tamen alia traduntur. Mori Patrem, & paternum à nato bustum in Aegyptum deferri auctor est Herodotus, quem velut magistrum fingendi magno agmine sequuntur alij. Verba Herodoti, qui ipse fidem dictis adimit, lib. II.

τοῦτον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες. ἐξ Ἀραβίης ὁρμώμενον ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ ἡλίου κομίζειν τὸν πατέρα, ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν ἐν τῷ ἡλίου ἱρῷ. κομίζειν δὲ οὕτω. πρῶτον τῆς σμύρνης ὠὸν πλάσσειν ὅσον δυνατός ἐστι φέρειν, μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα. ἐπεὰν δὲ ἀποπειρηθῇ. οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὠὸν τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι. σμύρνῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο καθότι τοῦ ὠοῦ ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα. ἐγκειμένου δὲ τοῦ πατρὸς γίνεσθαι τωὐτὸ τὸ βάρος, ἐμπλάσαντα δὲ κομίζειν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τὸ ἡλίου τὸ ἱρόν. Achilles Tatius lib. III. μερίζονται δὲ τοῦ Φοίνικος Αἰθίοπες μὲν τὴν ζωήν, Αἰγύπτιοι δὲ τὴν τελευτήν. ἐπειδὰν γὰρ ἀποθάνῃ, σὺν χρόνῳ δὲ τοῦτο πάσχει μακρῷ. ὁ παῖς αὐτὸν ἐπὶ τὸν Νεῖλον φέρει, σχεδιάσας οὕτω καὶ τὴν ταφήν. Σμύρνης γὰρ βῶλον τῆς εὐωδεστάτης, ὅσον ἱκανὸν πρὸς ὄρνιθος ταφήν, ὀρύττει τε τῷ στόματι, καὶ κοιλαίνει κατὰ μέσον, καὶ τὸ ὄρυγμα θήκη γίνεται τῷ νεκρῷ.

κρῶ. ἐνθεὶς δὲ ἐναρμόσας τὸν ὄρνιν τῇ σορῷ, φέρει τὸ χάσμα γηΐνῳ χώματι ἐπὶ τὸν Νεῖλον.

Et reliqua, ibi legenda, etsi enim jucundæ sunt, tædet tamen nugarum. Claudianus vero in Arabia comburere aut adeo patria quacũq; sua dicit sese, aut patrem, reliquias deinde Aegypto inferre. Et sic Libro II. de Laudibus Stiliconis.

> *Sic ubi jucunda reparavit morte juventam*
> *Et patrios idem cineres, collectaq; portat.*
> *Vnguibus ossa piis, Niliq; ad littora tamdem*
> *Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro.*

Origenes libro IV. Contra Celsum.

παραλαμβάνει τὸ Αἰγύπτιον ζῶον τὸν φοίνικα, διὰ πολλῶν ἐτῶν ἐπιδημοῦν αἰγύπτῳ, καὶ φέρον ἀποθανόντα τὸν πατέρα, καὶ θάψαντα ἐν σφαίρᾳ σμύρνης.

Tacitus pariter suis in locis se comburere ait. Alij ex suis locis venientem in Syria sese exurere dicunt. Auctor Elegiæ.

> *Dirigit in Syriam celeres longæva volatus,*
> *Phœnices nomen cui dedit ipsa vetus.*
> *Secretosque petit deserta per avia lucos, &c.*

In ipsa Aegypto id facere alijs traditum. Artemidorus, lib. IV. cap. XLIX.

ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μοιρίδιον ἄγῃ, ἀφέπτῃ εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν, οὐκ ἴσασιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ ποιησάμενος ἐκ κασίας καὶ σμύρνης πυρὰν, ἀποθνήσκει.

Ad Nili fontes id bustum construere tradit Philostratus Libro III. cap. XIV. In Aegypto nasci & mori Orus Apollo.

44. BUSTUMQUE SIBI PARTUMQUE.] Omnia huc congruunt eorum scita qui ipsum se Phœnicem exurere dicunt, secus tradunt qui de Patre loquuntur. Acute hac de re loquuntur, quicunq; meminerunt. Vide & nostrum Phœnicem.

45. HIC SEDET.] Incubat sibi. Mela, verbis jam positis. Pulcrè auctor Elegiæ.

> *Protenus in strato corpus mutabile nido,*
> *Vitaliq; toro membra quieta locat.*
> *Ore dehinc succos membris circumq; supraque*
> *Injicit, exsequiis immoritura suis.*

Ita omnes Editiones, sed nihil certius quam scribendum *Vitaliq; rogo*.

46. CLANGORE SALUTAT.] Quod singulis horis facere auctor Elegię cõvenienti figmento comminiscitur. Blandum clangorem illustravit Dusa Filius ad Catullum. Quæ vera est lectio confirmata Cujacianis, licet liber Belga & Aldus *magno* legant. Vocem Phœnici omnium excellentissimam adscribit Ezechiel Poeta.

Φωνὴν δὲ πάντων εἶχ᾽ ἐν ὑπερτάτην.

Eumdem nusquam considere, omnia loca pervolitare, Libanius Orat. IX. quæ est in necem Juliani:

ἀλλὰ πεπονθαμὲν οἷον ἂν τῷ Φοίνικι τῷ ὄρνιθι παρέσῃ, διὰ πάσης μὲν τῆς γῆς ἐκτεῖναι τὴν πτῆσιν. εἶναι δὲ μηδαμοῦ, μήτε ἀγρῶν μήτε ἀστέων.

Contra autem intueri Solem & ita incendi memoratur. Michael Glycas. *Græci memorant eum finem suum prospicientem in Aegyptum sese conferre, ac Soli obvertere, deinde in pulverem exuri de quo vermis nascatur*, &c. Vide Joannem Gazæum versibus supra exscriptis. Clementem verbis mox ponendis.

47. EX SUPPLICE CANTU.] Clemens Constit. Apost. lib. V. cap. VIII. *Phœnicem appellant, narrantq; eam post quingentesimum annum in Aegyptum advolantem, secumq; copiam cinnamomi, casia, xylobalsami, adducentem, in loco, qui dicitur Solis ara, consistere. Ibique conversam ad adspectum Solis, et, ut aiunt, supplicem, sponte conflagrare.*

47. PRÆSTATURA.] Præstitura ex usu & regula erat. Sic *constatura* legimus apud Luca-

Lucanum initio lib. II. *quantis sit cladibus Urbi Constatura Fides.*

Obstatura. Papinius lib. VII. *Spesne obstatura Pelasgis hac vexilla, pater.* D. Brutus libro XI. Famil. Epistol. IX. *Utrumque me præsta'urum puto ne aut Ventidius elabatur aut Antonius in Italia moretur.*

48. INCENDIA POSCIT.] ἁρπάζειν mavult Joannes Gazæus. Zeno Sermon. Ultimo. *Non invita, non imprudens, moritur; sed cum maturum lethi tempus advenerit à semetipsa invitatis sacris ignibus libentissimè concrematur.*

48. PHOEBUS HABENIS.] Primo ortu Solis res geritur. Auctor Epistolæ ad Præsidiam: *Implet aram sacerdos sarmentis, & ibi confert Phœnix aromata & electrum araq; imponit. Et primo Solis ortu Phœnix quidem movet pennas, Solis vero calore incenditur electrum, & sic exuruntur aromata, & ipsa Phœnix incenditur.*

49. STAT SUBITO.] Verba transposita sunt cōtrà morem Claudiani. Sensus enim est. *Quem cum procul vidit Phœbus subito stat adductis habenis.*

49. ALUMNUM.] Alumnus Solis, avis Solis, Phœnix. Vide ad initium Poematis. Baccho eumdem consecrare videtur Avienus in Periegesi. v. MCXXVI.

Nascenti Baccho risit pater
internis etiam procul undiq; ab oris
Ales amica Deo largum congessit amomum.

50. FALSISQUE SEPULCRIS.] Inefficaci busto. Nihil enim ad Phœnicem sepultura. Dracontius Hexaemero.

Consumens dat membra rogus sine sorte sepulcri,
Ignibus exstinctis jam mortua flamma resurgit.

Alij fūnerati cum magna pompa. Orus Apollo, lib. I. cap. XXXIV.

οὗτος εἰς Αἴγυπτον ἐπὰν ὁ χρόνος τοῦ μοιριδίου αὐτὸν καταλαμβάνειν μέλλῃ, διὰ πεντηκοσίων ἐτῶν παραγίνεται, καὶ ἀποδύσας ἐὰν φθάσῃ ἐντὸς τῆς Αἰγύπτου τὸ χρέων, κηδεύεται μυστικῶς, καὶ ὅσα ἐπὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ζώων αἰγύπτιοι τελοῦσι, ταῦτα καὶ τῷ φοίνικι ὑπάρχειν ὀφείλει.

Hymnos etiam funebres eidem accini solitos auctor Philostratus. Ultra omnes nugatur Achilles Tatius.

ἕστηκεν οὖν ἐπὶ μετεώρου σκοποῦ, καὶ ἐπιδέχεται τοὺς προπόλους τοῦ θεοῦ. ἔρχεται δή τις ἱερεὺς Αἰγύπτιος βιβλίον ἐξ ἀδύτων φέρων, καὶ δοκιμάζει τὸν ὄρνιν ἐκ τῆς γραφῆς. ὁ δὲ οἶδεν ἀπιστούμενος καὶ τὰ ἀπόρρητα φαίνει τοῦ σώματος, καὶ τὸν νεκρὸν ἐπιδείκνυται. καὶ ἔστι ἐπιτάφιος σοφιστής. ἱερέων δὲ παῖδες ἡλίου τὸν ὄρνιν τὸν νεκρὸν παραλαφόντες θάπτουσιν.

51. NATALES HABITURE VICES.] Reparabilis ex ipsa Morte. Reparabilis ales Ausonio, Eidyll. XIIX. Mortem ei natalem adscribit Zeno Veronensis dicto sermone.

52. RENASCI EXITIO.] Duobus elegantibus Aenigmatis Phœnicem celebravit Symposius, quorum alterum tamen solum dedit, primus ejus auctoris editor. Symposius. Prius est.

Vita mihi mors est, morior si cœpero nasci,
Sed prius est fatum lethi, quam lucis origo,
Sic solos Manes ipsos mihi dico parentes.

Alterum:

Nec sum nec non sum, morior simul atque renascor,
Præbet & interitus teneræ primordia vitæ,
Sumque mihi & lethi & redeuntis originis auctor.

Ita θνήσκοντα νεάζειν Phœnicem dicit Gregorius Nazianzenus Carmine III. de Institutione ad Virginem.

ὡς δ'

ὡς δ᾽ ὄρνιν φοίνικα φάθης θνήσκοντα νεάζειν.

Sic in eodem ζῶντα τάφου λείψανα agnoscit Georgius Pisides, cuius Cosmurgiam vidimus in Manuscripto Codice Cyrillo adscriptam. Zeno Veronensis. *Sepulcrum nidus est illi, favilla nutrices, cinis propagandi corporis semen, Mors natalis dies. Denique post momentum festo exultat in tumulo non umbra, sed veritas, non imago sed Phœnix, Non alia, sed quamvis melior, tamen prior ipsa. Abinde argumentum & documentum perpetuum restaurationis* corporum à morte, & Resurrectionis indidem Christianis scriptoribus. Zeno eodem Sermone Vltimo. Æneas Gazæus in Theophrasto. Clemens Apostolicar. lib. V cap. VIII, Cyrillus Catechesi. XIIX. Ambrosius in Hexaemeron lib. V. cap. XXIII. Tertullianus de Resurr. Carnis, cap. XIII. Philippus Presbyter libro II. in Hiobum, Dracontius Hexaemero, Alii.

52. LETHO.] Hæc vero scriptura. Stupor fecit alteram *Lecto*

55. CORPUSQUE COACTUM.] Natura cogente id secedere, & renovari.

55. FLAVIS E CRINIBUS.] Mythologia radiorum Solis. Macrobius lib. I. Saturnal. cap. XVII *Apollo Chrysocomas cognominatur, à fulgore radiorum, quas vocant comas aureas Solis unde & ἀκερσεκόμης, quod numquam radii possunt à fronte lucis avelli, item argyrotoxus, quod enascens per summum orbis ambitum velut arcus quidam figuratur alba & argentea specie, ex quo arcu radii in modum emicant sagittarum.*

57. VITALI FULGORE FERIT.] Soli hunc tribuit Claudianus. Ipsi avi occulta vi Naturæ alii. Auctor Elegiæ.

Tunc inter varios animam commendat odores,
Depositi tanti nec timet illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremtum
Aestuat & flammas parturit ipse calor.
Aerioque procul de Lumine concipit ignem
Flagrat, & angustum solvitur in cinerem.
Hos velut in massam cineres in morte coactos
Conflat & effectum seminis instar habet.

Qui versus nec ipsi in eo auctore sani sunt. Cui enim commendat animam? Quid est ambustus cinis? Cur sequuntur *hi cineres?* Sed opus habet auctor ille ex antro quopiam Codice alio, cum unicus tantum ejus hactenus exstiterit. Ego emaculem.

Tunc Mythra in varios animam commendat Odores
Depositi tanti nec timet, illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremtum
Æstuat, & flammas parturit ipse calor.
Aerioque procul de Lumine concipit ignem
Flagrat & angustum solvitur in cinerem.
Hos velut in massam cineres, sine morte, coactos
Conflat, & effectum seminis instar habent.

Orientis avis Phœnix, ejus patronus Sol, Totum Orientem à Persis ducto ritu Solem Mythræ nomine & ceremoniis coluisse nemini ignotum est. Huic ergo commendare animam Phœnicem ait. *Peremtum* ποιητικῶς perimendum, notat. Augustus cinis, minutus, parvus. Nemo enim cinerem ambustum umquam vidit. Eos, inquit, cineres sive suo interitu coactos conflat, iique effectum seminis postea habent. Vltimo proximum tamen versum & sic ego suspicione mendi nondum libero. Sed nos moramur isthic. Alis ipsum sibi Phœnicem ignem genitalem conflare atque sufficere scribunt alii. Epiphanius c. LXXXV. Ancorati.

ἐπὰν γνοίη τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ τελετῆς ἐνστάντα, σηκὸν μὲν ἐργάζεται ἀρωμάτων, καὶ

φέρων ἔρχεται εἰς πόλιν τῶν Αἰγυπτίων, ἡλιούπολιν, οὕτω καλουμένην, ὡν δὲ ἑρμηνευομένην ἀπὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς διαλέκτου καὶ ἑβραΐδος, καὶ πτεροῖς ἰδίοις τὰ στήθη τὰ ἑαυτοῦ μαστίξας πολλά, πῦρ ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ προφερόμενος, ἐμπίπρησι τὴν ἀποκειμένην ὕλην τῷ τόπῳ, καὶ οὕτως ἑαυτὸν ὁλοκαυτοῖ, καὶ πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ σὺν ὀστέοις.

Auctor Sermonum ad fratres in Eremo, Augustino inepte adscriptorum, nec tamen valde recens, Serm.XIIX. *Quid enim agit Phœnix nisi quia dum senescit, ad partes calidissimas volat, ligna siccissima congregat, & lignis congregatis alis ligna percutit, & sic ignem accendit, & in eadem se comburi permittit.* Ineptissima lectio. Scribe *& lignis congregatis alis ilia percutit.* Jungit operæ alitis Solis opem Isidorus, ex alio majorum gentium auctore, lib.XII. Originum cap.VII. *Collectis aromatum virgultis rogum sibi instruit, & conversa ad radium Solis, alarum plausu voluntarium sibi incendium nutrit, sicque iterum de cineribus suis resurgit,* Aliter Tacitus, ipsum volucrem regenerando sibi vitalem vim inspuere. Annal.VI. *Vbi mors propinquat suis in terris struere nidum, eique vim genitalem infundere, ex qua fœtum oriri.*

58. TELIS COELESTIBUS.] Vera hæc lectio, & quis Sagittas Apollinis nescit, quisque eas ignorat tela Diei jam inde ab Lucretio Poetis Latinis indigitari.

59. AGGER.] Struem Mela dixit, noster supra cumulum. Altare Papinius III. Silv.

Quæ sibi præsternat vivax altaria Phœnix.

Solinus, cap.XXXVI. *Roges suos struit cinnamis, quos prope Panchaiam concinnat in Solis urbem strue altaribus superposita.* Sed revera is scriptor, ut multa alia, non expendit recte veterum tradita, priusquam suis ea litteris reponeret. Claudiani totum hoc Poemation ductum Nasonis videtur secutum, cujus hi sunt de tota re versus, lib.XV. Met.

Vna est quæ reparet, seque ipsa reseminet, ales,
Assyrii Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lacrymis, & succo vivit amomi.
Hæc ubi quinque suæ complevit secula vitæ
Ilicis in ramis tremulæque cacumine palmæ
Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore,
Quo simul ac casias & nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
Dum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ.
Fertque pius cunasque suas, patriumque sepulcrum,
Perque levis auras Hyperionis urbe potitus
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Quinto & Sexto horum versuum Manuscripti duo codices *Ilicet in ramis tremuloque cacumine palma, Vnguibus & puro nidum sibi construit ore.* Vt statim elapsis illis annis diceret. Quam lectionem valde probo, absurdum enim alioquin incertæ arbori Naturæ illud consideratissimum miraculum struem suam imponere; & de palma absolutè auctor Elegiæ.

Tum legit aerio sublimem vertice palmam
Quæ gratum Phœnix ex ave nomen habet.

De

De Scientia verò Phœnicis, & observatione elapsi anni Quingentesimi peculiare scripsit caput Ælianus, LVIII. nimirum libro Sexto Histor. Animalium. *Purum* os agnoscunt etiam Codices totidem Herculis Ciofani, de quo tamen ambigua res est. Ramos autem & cacumina nidum occupare ad Alitis magnitudinem indicandam cum nidum dixit Ovidius. De ea quoque enim dissonant veteres, nemo tamen infra aquilam Phœnicem dejecit.

60. CONSUMITQUE SENEM.] Pisides pulcre.

> Θεὸς δ' ὁ ποιητὴς τῶν ὁμήρου πλασμάτων
> Γῆρας ξέει Φοίνικος ἐκ πυρουμένου.

60. JUVENCOS LUNA PREMIT.] Ne qua in re officiatur videlicet tanto operi. Auctor Elegiæ.

> *Tum ventos claudit pendentibus Aeolus antris,*
> *Ne violent flabris aera purpureum.*
> *Neu concreto polo nubis per inania cœli*
> *Summoveat radios Solis, & obsit avi.*

62. PARTURIENTE ROGO.] Quod miraculum summum maximumque. Ita Manes parentes Symposius adscribit Phœnici.

62. CURIS NATURA LABORAT.] Ista omnium omnino librorum lectio constans & immutata est, & quidem satis digna Claudiano. Quare quam nos olim volebamus. *Parturiente rogo cunis* ve *lcunas* necessaria non est, nec à nobis urgetur. Rem ipsam expressit Patrum Memoria, vel Avorum potius, Gulielmus Sallustius Bartassius Rythmorum Gallis Poeta admirabilis & longè eruditissimus. Lib. V. Cujus hæc verba sunt, Claudiani nostri multa omninò loca exprimentia.

> *Le celeste Phenix commença son ouvrage*
> *Par le Phœnix terrestre, ornant d'un tel plumage*
> *Ses membres revivans, que l'annuel flambeau*
> *De Cairan jusqu'en Fer ne void rien de plus beau,*
> *Il fit brisler ses yeux, il luy planta pour creste*
> *Vn astre flamboyant au sommet de sa teste.*
> *Il couvrit son col d'or, d'escarlate son dos,*
> *Et sa quene d'azur, puis voulut qu'Atropos*
> *Luy servit de Venus, & qu'une mort seconde*
> *Rendit son aage esgal au long aage du monde.*
> *Car ayant veu glisser dessous un ciel divers*
> *Et cent fois dix estez, & cent fois dix hyvers,*
> *Des siecles abbatu il luy prend une envie.*
> *De laisser en depost à la flamme sa vie*
> *De mourir pour renaistre, & d'entrer au tombeau*
> *Pour apres en sortir cent mille fois plus beau.*
> *Lors perchè sur les bras d'une palme il entasse*
> *Le baume sur le nard, le nard dessus la casse*
> *Et sur le point du iour de leurs branches bastit*
> *Son urne, son berceau, son sepulcre, son nid.*
> *Cependant qu'il attend qu'une flamme esche esprise*
> *AT odorant buscher ses os sacrez reduise*
> *En genitale poudre, & que ces bois ardans*
> *Finissent non sa vie, anis ses caduques ans.*
> *L'eschanson Phrygien d'une prodigue aiguiere*
> *Ne verse sur les champs riviere apres riviere;*

Les

Les froidureux Trions ne couvrent ne verglas
Les bois Pheniciens, l' Autamne daigne pas
Passer le bord lybique, & l' autre Hyperboree
Retient dans Ses prisons captif le froid Boree,
Cor adone la nature encontre tout effort,
Soigneuse tient la main à sa vivante mort,
Et douce, favonise, enfermant tant de bouches,
Ses funebres aprests, sa naissance, ses couches
Mesme le clair Soleil sur son lict doux flairant,
Iette un de se cheveux qui tout soudain s' esprend
Aux rameaux de Sabée, & peu à peu consume
De l' immortel Phenix & la chair & la plume.
Presque en mesme moment de ce cendreux monceau
Naist un ver, puis un oeuf, puis un autre oiseau.
Ain çois le mesme oiseau, qui nè de sa semence
Deux cente lustres nouveaux trespassant recommence.
Au milieu du brasier sa belle ame reprend,
Infini par la fin dans la tombe se rend.
De soimesme se fait, par une mort prospere,
Nourrice, nourrisson, hoir, fils, & pere & mere.
Nous monstrant qu' il nous faut & de corps & d' esprit
Mourir touts en Adam, pour puis renaistre en Christ
L' unique oiseau ramant par des sentes nouuelles
Se void bien tost suivi d' une infinite d' aisles,
Diverses en grandeur, couleur, & mouvemens
Aisles que l' Eternel engendre en un moment.

Hæc viri illius admiranda cantilena est ex myrotheciis Musicisve veterum Apothecis ingeniose docteque hinc inde collecta. Cui, quoniam permittimus nobis hunc ludum in ista materie, suum interpretem etiam Latinum addemus damno unius paginæ, delectandis lectoribus, si quis ingeniis novitiis vetus illud Nostri eximium componere in jucunda admodum re voluerint. Gabriel Lermæus ita isthæc elegantissimè ingeniosissimeque interpretatus est.

A Phœnice suum Phœnix æternus ab ævo
Est exorsus opus: plumis quem talibus auxit
Ornator, variumque notis distinxit amictum,
Nil ut ab Eois videat, Fax annua, metis
Pulcrius occidui tostas ad Fesis arenas
Luminibus tremulos vibrantibus addidit ignes,
Sideream fixit supremo in vertice cristam
Cæruleis caudam pennis, at murice densum
Pinxit, & ingenuo collum teres ambiit auro.
Eque suo voluit redivivum funere nasci,
Vt magni aquaret vitalia secula mundi.
Namq; ubi mille hyemes vivax, totidemq; peregit
Æstates, alia penitus sub imagine cœli,
Iam senio tardus, jam fractus viribus ævi
Comparat in mediis vitam deponere flammis,
Languentem, tumulumque levem moriturus adire,
Pulcrior æthereas ut deinde resurgat in auras,

Tum

Tunc casta residens super ardua brachia palma
Thus cumulat casiaque & olentia balsama nardo,
E queis Sole novo tenuem molitus acervum
Nidum una ac tumulum, cunabula condit & urnam.
Dumque novam pennis & odoro fomite flammam
Provocat, in cinerem versos qua misceat artus,
Nec vita finem sed inertibus afferat annis
Threicio gelidus Boreas latet abditus antro.
Nec fluvios versa defundit Aquarius urna,
Nec glacie violant rigidi nemora alta Triones:
Phœnicum, Libycas Auster nec proterit oras.
Vnigena siquidem metuens Natura volucri
Neu pereat, neu fors cunis abolescat in ipsis,
Funeris ingentes & partus anxia curas
Sustinet. & vitæ primos fovet alma Labores.
Quia unam Sol ipse Comam jaculatur ab alto
Æthere, qua sensim ramis illapsa Sabais
Ossa rapax, plumasque leves populatur, & omnem
Immortalis avis penitus consumit honorem.
Protinus è massa cineris vivacis in auras
Vermis it, inde ovum dehinc altera tollitur ales,
Aut eadem, quæ nata suo de semine rursum
Depositis nitet exsuviis, atque integrat avum.
Et mediis præstantem animam rapit ignibus, expers
Finis fine suo, fausti sibi munere lethi
Et Soboles, & uterq; parens, & alumnus, & hæres.
Argumentum ingens proavito funere mersis
In Christo nobis repetendas Luminis Auras.
Nec mora cum liquido volucris jam credula cœlo
Innumeris cinctam sese circumspicit alis,
Quas pater omnipotens momento temporis omnes
Edidit, & motu varias, & luce coloris.

Ita ambo isti suavissimi olores, quorum postremum uno alteroque, collatione facta locis non puto descriptionem nostram ingratam, siquidem in vivis adhuc est, habiturum.

62. NATURA LABORAT.] Sic Elementa laborant apud Aratorem, lib. II. Hist. Apost.

raptisque Elementa laborant
Luminibus monstrare virum

63. NE PERDAT AVEM] Consensu Antiquitatis, nec absentiente, quem supra laudavi, Æliano; qui de una sibi toties succedente loquitur. Sæpius noster, ut II. Stilicon. Epist. ad Serenam. Martiali inde incredibilis prodigii instar *frequens* Phœnix lib. V. Epigr. XXXVIII. Moschapulus.

φοῖνιξ ὄνομα κύριον, καὶ δένδρου, καὶ ὄρνεόντι μοναδικόν.

Voluit nimirum Deus etiam hoc suum Opificium in Natura esse, Avem nimirum Vnicam, quæ, nullo compare, se ipsa res eminaret. Ambrosius lib. V. Hexamer. cap. XXIII. *Deus avem unicam perire non passus, eam sui semine voluit reparari,* Origenes contra Celsum. lib. IV.

Καὶ τοῦτο, inquit, ἱστορεῖται μὲν, δύναται δὲ ἐάν περ ᾖ ἀληθὲς, καὶ αὐτὸ φυσικὸν τυγχάνειν ἐπιδαψιλευομένης τῆς θείας προνοίας καὶ ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν ζώων παραστῆσαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ ποικίλον, καὶ τῶν ἐν τῷ

νέζων καταπονευῆς, φθίνον κ' ἐπὶ τὰ ὄρνεα, ἐ ζωόντι μονογλυες ὑπέστησεν ἵνα καὶ τοῦτο ποιήσῃ θαυμασθῆναι ἐ τὸ ζῶον ἀλλὰ τὸν πεποιηκότα αὐτό.

Eoque alludere etiam nomen volunt. Isidorus Orig. lib. XII. cap. VII. *Phœnix avis Arabia dicta quod colorem Phœniceum habeat, vel quod sit in toto orbe singularis & unica.* Cõfutat vero hanc traditionem, neq; unicã fuisse umquam, persuadere contendit Maximus Martyr contra Severianos, cujus libellum vide apud David. Hoschelium, doctum virum & de Litteris optime meritum, Notis ad Photium.

93. FLAMMASQUE FIDELES ADMONET.] Fidem flammis tribuit. Vt in Raptu Proserpinæ, ubi Ætnæ vorago describitur.

Scit nivibus servare fidem,
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.

66. ÆSTUAT.] Auctor Elegiæ.

Interea corpus genitali morte peremtum
Aestuat, & flammas parturit ipse calor.

67. VICTURI CINERES.] Non amplius vivo alite, unde & alius & idem dicitur. Eusebius de Vita Constantini lib. IV. capite LXXII.

ἐ κατὰ τὸν αἰγύπτιον ὄρνιν, ὃν δὴ φασὶ μονογενῆ ἐν τῇ φύσιν, θνήσκειν μὲν ἐπ' ἀρωμάτων, αὐτὸν αὐτῷ τὴν τελετὴν θυηπολήσαντα, ἀναβιώσκειν δ' ἐξ αὐτῆς σποδιᾶς, ἐ ἀναπτάντα τοιοῦτον, οἷος καὶ πρότερον ἦν, φῦναι.

Cineribus his Magos abusos, ut nihil non, novi modo sit prodigii, comminiscuntur Poetæ, testari vult Lucanus, lib. VI.

Viscera non lyncis, non diræ nodus hyenæ
Defuit
Aut viventis adhuc Libyci membrana cerastæ,
Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara.

67. NULLO COGENTE] Propria vi. Imago vera Servatoris. Sine morte coactos cineres pariter dicit Scriptor Elegiæ, suprà nobis emendatus.

68. PLUMAQUE RUDEM VESTIRE FAVILLAM.] Traditio tamen communis vermem prius oriri mox fieri, deinde interjecto dierum certorum spatio, fieri volucrem. De ovo quidem Auctor Elegiæ.

Hinc animal primum sine membris fertur oriri,
Sed fertur vermis Lacteus esse color.
Crevit in immensum subito cum tempore certo,
Seque ovi teretis colligit in speciem.
Inde reformatur, qualis fuit ante, figura,
Et ruptis Phœnix pullulat exsuviis.

Artemidorus, lib. IV. cap. XLIX.

καυθείσης δὲ τῆς πυρᾶς μετὰ χρόνον ἐκ τῆς σποδοῦ σκώληκα γεννᾶσθαι λέγουσιν, ὃν ἐκεῖνα μεταβάλλειν αὐξανόμενον, καὶ γίνεσθαι πάλιν φοίνικα.

Eum de ovo quoque mentionem habuisse puto, sed verbis illis ὃν ἐκεῖνα inde nunc corruptis. Lege. σκώληκα γεννᾶσθαι ἐν ᾠῷ ἐκεῖ μεταβάλλειν αὐξανόμενον. Vel ἐντ' ᾠόν τι Quæ genuina emendatio videtur. Certe aliquid tale suadet sermo ipse scriptoris minimè ineptus. Epiphanius unum diem incremento & mutationi dat, tertium jam avolatui. Physiolog. cap. XI.

πάντα τὰ μέλη αὐτῆς σποδὸς γίνεται, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ δὲ εἰσκει αὐτὴν πτερυγομένην οὖσαν τῇ τρίτῃ δὲ ἀναπεπληρωμένη πτερύγων ἀπέρχεται πάλιν εἰς τὸν ἴδιον τόπον.

De Triduo pariter & distinctius Auctor Epistolæ ad Præsidiam: *Sic exuruntur aromata & ipsa Phœnix incenditur. Crastino die de cinere gignitur vermis, Secundo pennas effert; Tertio ad Antiquam redit Naturam, & sic ad sua*

sua loca revertitur. De verme etiam Plinius lib.X. cap.II. Clemens Romanus, lib.V. cap. VIII. Glycas Annal.I. Ambrosius Hexaemer. lib.V. cap.XXIII. exque Artemidoro Suidas, pariterque quoque emaculandus.

70. SUCCEDITQUE NOVUS.] Suus sibi hæres, & nova eademque avis. Auctor Elegiæ in finem.

Ipsa sibi proles, suus est Pater, & suus hæres,
Nutrix ipsa sui semper alumna sibi.

Quo loci fatuum est τὸ *semper* & omnino acutum aliquid latet. Sic juvenescere occidendo ait Sidonius. Joannes Gazæus.

Καὶ νοερὸς πάλιν ὄρνις ἐδέξατο τὸν σίβον ἥβης
Αὐτοφαὴς νιότητι

Aristides in Palinodia de Smyrna restituta:

ἡ πόλις δ᾽ ὥσπερ ἐν δράματι καὶ δὴ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἀναφύεται μεταβαλοῦσα τὴν ἡλικίαν, ἡ αὐτὴ παλαιὰ καὶ νέα γινομένη ὥσπερ τὸν φοίνικα ἀναβιώσεσθαι λόγος αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ, οὐ γὰρ δὴ τοῦτ᾽ ἄρα δέξαι τῷ θεῷ ἕτερον φοίνικα ἀντ᾽ ἐκείνου τε καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον γενέσθαι.

Alius & tamen melior idem, inquit Zeno Veronensis.

72. PROTENUS AD NILUM.] Prima hæc cura cum parem se sentit labori. Tacitus. *Primam adulto curam sepeliendi Patris. Neque id temere sed sublato myrrha pondere tentatoq; per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, subire Patrium corpus inque Solis aram perferre, atque adolere.*

SACRARE.] Consecrare, velut rem debitam. Mela: *cum adolevit ossa pristini corporis inclusa myrrha Aegyptum exportat, atque in Urbem, quam Solis appellant, fragrantibus nardo bustis inferens, memorando funere consecrat.*

AUCTOREMQUE GLOBUM.] Genitorem sibi. Auctor Elegiæ.

Ante tamen, proprio quicquid de corpore restat,
Ossaque vel cineres, exsuviasque suas,
Unguine Balsameo, myrrhaque, & thure soluto,
Condit, & in formam conglobat, ore pio.
Quam pedibus gestans contendit Solis ad Urbem
Inque ara residens percit in æde sacra.

Inepte quinto versu editur *Solis ad ortus* Nam de Heliopoli communis scriptorum sententia.

74. PHARIÆ TELLURIS.] Nam in Patria Phœnici præterita acta autumat Claudianus. In Ægyptum cum onere hoc proficisci etiam Indos tradere scribit Philostratus.

75. ALIENUM TENDIT IN ORBEM.] A Patria. Omnia late loca pervolitare Phœnicem, nullibi sistere, nec perspici clare hominibus, alia fabulatio est. Libanius Monodia in Iulianum:

ἀλλὰ πεπόνθαμεν ὅμοιον εἰ τῷ φοίνικι τῷ ὄρνιθι παρέσῃ, διὰ πάσης μὲν τῆς γῆς ἐκτεῖναι τὴν πτῆσιν, στῆναι δὲ μηδαμοῦ, μήτε ἀγρῶν μήτε ἀστέων, ἀμυδρὰ γὰρ οὕτως ἂν γέγονε τοῖς ἀνθρώποις ἡ τοῦ ὄρνιθος ὄψις.

75. FUNUS.] Cadaver ipsum. Hoc enim propritim Funus. Aurelius Victor de Constantino Magno. *Rure proximo Nicomedia excessit. Funus relatum in urbem sui nominis.* Dracontius Hexaemero.

Mortua pars hominis quoties pars una jacebat
Funera viva gerens, vivax in morte cadaver

Papinius lib.X. *Funeraque orba rogis neglectaque membra relinquunt.* Vide Nos ad ejus lib. I. Thebaid. v.XXXVI Et alibi ad Manilium.

76. INNUMERÆ COMITANTUR AVES.] Regem nimirum, quem mox appellat. Tacitus. Multo cæterarum avium comitatu, novam faciem mirantium. Auctor Elegiæ.

Alituum stipata choro volat illa per altum.

Eleganter Achilles Tatius fine lib. III.

Φέρει τὸ χάσμα χηλινῷ χώματι ἐπὶ τὸν Νεῖλον, οὕτως ἵπταται τὸ ἔργον φέρων, ἕπεται δὲ αὐτῷ χορὸς ἄλλων ὀρνίθων, ὥσπερ δορυφόρων καὶ ἔοικεν ὁ ὄρνις ἀποδημοῦντι βασιλεῖ, &c.

77. EXETCITVS INGENS.] Ezechiel, Poeta Vetus.

Βασιλεὺς δὲ πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο
ὡς ἦν νοῆσαι, πάντα γὰρ τὰ πτην' ὁμοῦ
Ὄπισθεν αὐτοῦ δειλιῶντ' ἐπέσσυτο.
Αὐτὸς δὲ πρόσθεν, ταῦρος ὡς γαυρούμενος,
Ἔβαινε κραιπνὸν βῆμα, βαστάζων ποδός.

Pulcrè & Corippus lib. I.

Huc omnes populi, pueri, juvenesque, senesque, &c.
Ales ut expositos cum Phœnix innovat artus
A Busto recidiva suo, concentus in unum
Stans avium spectat, Solem, Solisque volucrem,
Dum veniat, Regemque novum clamore salutant.

79. AUDET.] Metum à reverentia agnoscit & Ezechiel.

80. REGIS ITER.] Ezechiel, Corippus, Achilles Tatius, verbis modo positis. Verius tamen Regem non agnoscere ullam Aves. Artemidorus inde Sannium servo oblatum mutari in avem, libertatem portendere ait, Lib. II. cap. LXXIII.

οἱ μὲν γὰρ δοῦλοι ἐπὶ τούτῳ τῷ ὀνείρῳ ἐλευθεροῦνται, ἐπειδὴ καὶ πάντες οἱ ἱπτάμενοι ὄρνιθες, ἀδέσποτοί τε εἰσὶ καὶ ἡγεμόνα οὐχ ἔχουσι.

81. NON FERVS ACCIPITER NON ARMIGER IPSE TONANTIS.] Ait utcunque Ruptores atq; crudeles volucres desinere bellandi cum vident Phenicem. Auctor Elegiæ.

Contrahit in cœtum sese genus omne volantum,
Nec prædæ memor est ulla, nec ulla metus.

Hos autem duos nominavit Claudianus quod & facile primi sint crudelium, & inter sese hostes. Plinius, lib. X. cap. VIII. *Accipiter bellum internecinum gerit cum Aquila, cohærentesque sæpe prehenduntur.* Quo loco Chalcidem Aristotelis exprimit, lib. IX. cap. XII. Historiæ Animalium.

ARMIGER TONANTIS.] Hic Aquilæ titulus accessit, quod fulmine non percutiatur. Idem Plinius lib. X. cap. III. *Negant umquam solam hanc alitem fulmine examinatam, ideo armigeram Iovis consuetudo judicavit.* Esse peculiare genus ab eodem Deo dictum quod cæterorum more rapto non vivat, auctor Ælianus lib. IX. Animal. cap. X.

Αετὸς ζῶον πλεονεκτικὸν, καὶ δι' ἁρπαγῶν ποιοῦνται τροφὰς, καὶ σαρκῶν ἐσθίουσι, καὶ γὰρ λαγὼς ἁρπάζουσι, καὶ νεβρὸν, καὶ χῆνα ἐξ αὐλῆς, καὶ ἄλλα, μόνος δὲ ἀετὸς ἐν αὐτοῖς ὅπερ οὖν καὶ Διὸς κέκληται κρεῶν οὐχ ἅπτεται, ἀλλὰ ἀπόχρη οἱ πόα, ὡς Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου διακούσας οὐδὲν ὅμως ἐμψύχων ἀπέχεται.

83. FLUVIO DE TIGRIDE.] Elegantiæ gratia, exque more Romano addita vox *fluvii* cum alioquin perspicua de eo locutio. Horatius. *Phœbe qui Xantho lavis amne crines.* Noster III. de Raptu *Lucus erat prope flumen Acin.* Sic Pisaurum flumen apud Aggenum Vrbicum. Sæpius ita Æthicus Antoninus. De Tigride Curtius.

68 AVRO

86. AURO FRENAT EQUUM.] Dubitabam olim de ingenuitate trium horũ versuũ nec enim tanto ambitu solet talibus immorari Claudianus. Tamen secus sentio. Sunt tamen legendi vt in Belgico Codice scripti & Editione Aldina excusi visuntur. Hoc pacto.

Auro frenat equum, perfusam murice vestem
Assyria signatur acu, tumidusque regendo
Celsa per famulas acies ditione superbit.

Assyria acus texturam Babylonicam notat, nullibi litteratum ignotam. *Tumidus* regendo est ille Maronianus *tumidus novo pracordia regno*. *Tyria* acies fuere commentum nasutorum librariorum. Famulæ acies Dominium Parthorum Regum denotant, quib. pro servis omnes subditi. PLura in Commentario de disciplina Parthorum, quem de Pagana Sapientia exemtum peculiariter exornavimus.

90. URBS TITANA COLIT.] Heliopolin dicere clara res est. Omnia quæ hic sequuntur nota jam sunt de prius dictis. Lege Pomponiũ Melam lib. III. cap. IX. PLinium lib. X. cap. II. Herodotum lib. II. Achillem Tatium fine lib. III. Ovidium, lib. XV. Metam. Tacitum Annali. VI. Auctorem Elegiæ, Epiphanium cap. LXXXV. Ancorati cap. XI. Physiologi. Origenem lib. IV. Contra Celsum. Quos in hanc rem reponere non vacat. Cum alioquin Commentatio hæc longa Institutum Ordinem supergressa sit.

91. THEBANO MONTE REVULSIS.] Thebas Aegyptiacas dicit, marmoris feraces. Quo factæ magnæ olim res, ut ingens illa Columna Pompej, nunc quoq; superstes, de qua vide Bellonium. Obs. lib. II. c. XXI. ut & isto marmore. Invehi templum ad Pompas pertinet, quibus plerosq; Deos colebant Ethnici. Adonidis pompæ celebres à Theocrito, alijs aliorum Numinum. Herodotus Solis cultum in Heliopoli quartum Festum Ægyptijs solemne celebrat. lib. II.

94. FLAMMÆ COMMENDAT ONUS.] Auctor Elegiæ. *Tunc Mithra in varias animam commendat Odores Depositi tanti nec timet ille fidem.*

95. MYRRHATA LIMINA.] Inferiores partes Templi limina vocet, ut sæpè Poetæ. Quæ myrrhæ odore adflata autumet. Sic Codices Cujaciani & Scaliger. At mihi nullo modo placet ea Lectio, cum *divinus fumus* aliam hic rem postulet, alium ignem videlicet. Verissima Codicis Belgici Scriptura

mirata relucent.
Lumina, divino spirant altaria fumo.

Ipsum ignem, ipsum Vulcanum, miratum res tantas, & pleniore luce illuxisse autumat. Vitiavit hunc versum sequentium sensus.

98. PENITUS COMPLETQUE.] Sic ex Libris Cujacianis Claverius. Cæteri penetrat completq; salubri Tempestate viros Hæc lectio non placet quidem, sed minus tamẽ priore displicet; non enim vocula *que* ita incongruè abuti solet, ut verbo minus ad eam pertinenti adjiciat, qui mos est jejunorum versificatorum, Claudianus. Planè autem non placet etiam altera Lectio, & suspicor nomen loci illitere, vt & in illo *viros* quod sequenti versu legitur. Origo corruptionis sit propriè positum τι *pervenire* quod transire hic significaverit Claudiano. Scribam.

Et, Pelusiacas productus ad usque paludes,
Pervenit Indus odor Blemias, completque salubri
Tempestate Filas

Filæ vrbs, sive Fylæ, Aegyptiaca, Straboni lib. XVII. Alijs. Blemyes noti populi. Longè ergò lateque dispersum vaporem tam magni nobilisq; busti dicere voluit, indicatis diversi situs populis & urbibus. Pelusium situm in paludibus, & à luto ipsum dictum. Strabo. libro XVII.

Μεταξὺ δὲ τοῦ Τανικοῦ καὶ τοῦ πηλυσιακοῦ λίμναι, καὶ ἕλη μεγάλα καὶ συνεχῆ, κώμας πολλὰς ἔχοντα. Καὶ αὐτό τε τὸ πηλύσιον κύκλῳ περικείμενα ἔχει ἕλη, ἅ τινες Βάθεθρα

 καλοῦ-

χαλῦσι, καὶ πέλματα. ᾤκισαι δὲ ἀπὸ θαλάττης ἐν πλείοσιν ἢ εἴκοσι σαδίοις. τὸν δὲ κύκλον ἔχει ἓ τεῖχυς σαδίων εἴκοσιν. ὠνόμασαι δ᾽ ἀπὸ ἓ πηλῦ ἠ τῶν πελμάτων.

Tempestas ventum, Spiritum ventorum autæ ve denotat motum. Inque mitem bonamque partem etiam alibi capitur nostro. Ut Tempestas pretiosa Tagi pro proventu Auri, in ripis ejus fluminis Lecti.

99. NECTARE DULCIOR AURA.] A gustu ad odorem Nectaris suavitas transfertur. Lucretius: *Et nardi florem, nectar qui naribus halat.* Marius Victor lib. I. Genes. *Unum ex diverso nectar componit odore.*

100. NIGRANTIS NILI.] A pingui luto quod vehit, unde & pinguissimus Fluviorum perhibetur. Dionysius Periegetes. v. CCXXI.

> Ἔνθεν ποταμοῖο κατέρχεται ὕδατα
> Νείλυ.

Omnia hujus fluminis arcana peculiaribus Libris tractata à viris doctis, qui in omnium manibus sunt. Quare nemo hic quicquam de ostijs ejus exspectet. Nigrum indicat Hebraicum etiam Nomen Schichor, & quod Melo olim Latinis perhibitus.

100. VAPORAT.] Adolet quodammodo, vapore velut tingit. Vide nos Adversariorum Volumine I. Libro XXXVII. cap. VI.

101. SOLVIMUR.] Obimus. Mors enim solutio Formæ. Symmachus libro X. Epistol. XXXII. Licet Vettius Prætextatus Naturæ Lege resolutus sit. Pulcrè Vellejus lib. II. de Augusto, cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia, animum cœlestem cœlo reddidit. Vide nos ad Rutilium. Libro I. v. CXXXIX.

101. HÆRESQUE TUI.] Auctor Elegiæ.

> *Ipsa sibi proles, suus est pater, & suus*
> *hæres.*

Alcimus Avitus lib. I.

> *Natali cum fine perit, nidoq; perusto*
> *Succedens sibimet quæsita morte resurgit.*

103. MORITUR SENECTUS.] Eadem Dracontius, ut notatum suprà.

106. SCOPULIS STAGNANTIBUS.] Stagnante aqua affusis. Ita enim hoc verbum usurpatur. Papinius lib. X.

> *stagnant nigrantia tabo*
> *Gramina, sanguineis nutant tentoria*
> *rivis.*

109. EDOMITA TELLURE.] Terræ omni lege, quæ abscondit & in se recipit omnia quæ eam tetigerunt tangunt tangentq;, sola hac avi demta.

110. NEC JUS HABUERE NOCENDI.] Omnino scribendum *nec jus habet hora nocēdi.* Id est Mors, mortis articulus. Hunc enim Fatalem Horam, & simpliciter Horam dicunt scriptores. Horatius lib. I. Epist XVIII.

> *Ne fluitem dubiæ spe pendulus Horæ.*

Catullus.

> *Te spectem, suprema mihi cum venerit*
> *hora.*

Ut & *Diem.* Valerius Flaccus lib. V.

> *positumq; feretro*
> *Congemuere, dies simul & suus admonet*
> *omnes.*

Ovidius.

> *Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis*
> *hujus*
> *Ius habet, incerti spatium mihi finiat*
> *ævi.*

Manifestum tamen & sic deesse aliquot versus huic luculento Poematio. Subjiceremus isti & nostrum Phœnicem, sed ut editus est, nobis laxior justo videtur. Habebit Lector recensitum, non ut ex liturarijs cartis productus est, cum universo Opere Poematum, quę quidem nos ad Posteritatem agnoscemus.

EPIGRAMMA II.

Magnes.

V. 1. MUNDUM RATIONE SECUTUS.] Arcana ejus, velut fugiētia hominem, nisi Ratione inquirantur. Pariter de cœli Rationibus Manilius lib. I.

artem

artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam, speculataque longè
Deprendit tacitis dominantia Legibus astra.

Idem Rationem cepisse naturam dicit post.

Nec prius imposuit rebus finemque modumque
Quam Cœlum adscendit Ratio, cepitque profundu
Naturam rerum caussis.
viditq́, quod usquam est.

Carminis hujus dolendum nihil exstare in membranis nostris; itaq; eam tantum scriptam Lectionem conferimus quam membranæ unę Belgicę exhibent: Nec enim plures etiam inde nobis subveniunt. De Magnete mentio apud Theophrastum, Orpheum, sed non magnæ rei, descriptio in PLinio vberior, nec uno loco. Qui lib XXXIV. Concamerationis Arsinoitici templi in Aegypto à Dinocrate hoc lapide cœptæ sed non perfectæ, meminit, pariter suspendendæ statuæ. Lucretius Libro VI. Dioscorides lib. V. cap. CLXIX. Augustinus, lib XXI. de Civ. Dei, cap. IV. PLato Jone. Oribasius, Aetius, Aegineta. Marcellus, Galenus, Medici. Theodoretus Curat. Græcan. Serm. V. & IX. Cicero de Divinat. Alij. Nec nobis exscribendi. Usum quem hodie lapis iste in re nautica habet, veteribus non incognitũ fuisse ipsis olim Tyrijs, Chinensibusq; nunc & ante nostra secula, perspectũ, docere vult Nicolaus Fullerius Miscellan. lib. IV. cap. XIX. qua in re vir præstantissimus consentientem habet ALbertum Magnum, qui primus exactius hujus Lapidis naturam viresq; descripsit.

6 COMMOVEAT MOTUS.] Scribe cum Libris Cujacianis & Belgico, *Concutiat motus.* Sonus enim in altero insolens nostri auctoris Poesi.

9. COGNOMINE MAGNES.] A populis Lucretio auctore, lib. VI.

10. DECOLOR, OBSCURUS, VILIS.] Candidus tamen etiam invenitur, sed raro, quem propterea Magicis Amatorijsq; viribus donant Circulatores: De Omni Magnete talia Orpheus canit, & Gallis hodie inde Amantis vocabulum retinet.

12. FIBULA MORSU.] Virginalis habitus cum præcipuis ornamentum, fibula ex Gemma, Cujus in eam rem sæpius meminit Claudianus.

14. TUNC SUPERAT.] τὸ *Tunc* vile admodum tinnit, nec mutat tamen vllus Liber.

15. RUBRA IN ALGA.] Erythræo mari. Cujus etymon & histosiam vide apud eumdem modo laudatum Fullerium, lib. IV. Miscellan. cap. XX. *Alga* autem & viridis & rubra, hæc adeo vt & purpureo colore infectioni servierit, vide Theophrastum libro Quarto Historiæ, cap. VII. Indus autem lapis Magnes. Ut post majorum gentium auctores notat etiam Honorius Augustodun. Lib. I. de Imagine Mundi, cap. XIII.

16. FERRIQVE RIGORE VESCITVR.] Pabulo suo quopiam. Nemesius de Homine, cap. I.

Διαλλάττει μὲν γὰρ λίθος λίθου δυνάμει τινὶ, ἀλλ' ἡ μαγνῆτις λίθος ἐξηλλυθέναι δοκεῖ τὴν τῶν ἄλλων λίθων φύσιν τε καὶ δύναμιν ἐν τῷ περιφανῶς ἕλκειν πρὸς ἑαυτὴν καὶ κατέχειν τὸν σίδηρον ὥσπερ τροφὴν αὐτὸν ποιήσασθαι βουλομένη. καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἑνὸς σιδήρου τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλον δι' ἄλλου κατέχειν τῷ μεταδιδόναι τοῖς ἐχομένοις πᾶσι τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς.

Ubi quam vim alijs dare ait, describitur ea ab Augustino lib XXI, cap. IV. de Civ. Tangitur Greg. Nazianzeno Carm. LXIII. Vide Ambrosium libelli de Arbore Interdicta, ad Sabinum.

15. DVLCES EPVLAS:] Amatorias quasdam. Theophylactus Simocata, Epistola XXVI.

τὴν μαγνῆτιν λίθον ἐρᾶν τοῦ σιδήρου φασί. καὶ τοῦτο ζῆν ἱστοροῦσι τὴν λίθον ἐν ἴσον τῷ ἐρωμένῳ καὶ σύνεστιν. ὁπηνίκα γὰρ ἡ λίθος τοῦ ὁμοζί-

μοζύγου χωρείζηται, παραυτίκα νεκροῦται, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ἀπολήγεται. τοιαῦται προσπάθειαι, Δεξίκρατες, καὶ τοῖς ἀψύχοις ἐγγίνονται.

Malè Aldus hoc dulces epulas, hoc pabula novit. Vt & MS. Codex, in quo est hic dulces epulas, hic pabula. Illud vulgatum probum. *Has* sui generis epulas, *hac* sibi congrua, apta. pabula. Virgilius.

16. HINC RENOVAT VIRES.] Famulatu ferri uti Magnetem ajunt alij. Theodorus Prodromus:

> Τίς τοῦ σιδήρου τὴν ἁπᾶσαν οὐσίαν
> Δοῦλον καθιστᾷ τῆς Μαγνῆτιδος λίθου;
> Οὐδὲν τί πάντως ἄλλο φιλίας δίχα
> Εμοὶ τὸ πᾶν ζῆ, καὶ κρατεῖται, καὶ μένει.

17. ASPERA SECRETUM. S. ALIMENTA.] Aspera, alimenta, rigidi ferri scobs, sine qua perire aiunt Magneti vires. Secretus vigor, occulta vis naturalis vita vegetans. Subtilem occasionem inter Magnetem & Ferrum vocat Zahel Arabs Scriptor Initio Libri de Electionibus: *Scito quod omnipotens & altissimus creavit omnem creaturam, Mundum scilicet, & quod in eo est, ex quatuor naturis, & collocavit terram, & omne quod super eam est, ex irrationali & Rationali, & ex mobili & immobili in circulo, posuitq; inter hac & Circulum, rem subtilem, quam sciunt sapientes; Vt illa subtilis occasio quam posuit inter magnetem & ferrum, ut quæ est inter Patrem & Filium, inter cibum & comedentem.*

18. MORIENTIA TORPENT MEMBRA FAME.] Thaletis doctrina, magneti esse Animam. Aristoteles I. de Anima. cap. II.

ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς, ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαμβάνειν, εἴπερ τὴν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ.

Marti autem consecratus hic Lapis, unde effigiem ejus in Templo ferream, Veneris persona, complexus, vt noster mox describit. Orpheus Pulcrè.

> Μαγνῆτιν δ' ἔξοχ' ἐφίλησεν θοῦρος Ἄρης,
> Οὕνεκεν ὁππότε κεν πελάσοι πολιοῖο σιδήρου,
> Ἤϊτε παρθενικὴ γλαγόφροσι χερσὶν ἑλοῦσα
> Ἠΐθεον, στερνῷ προσπτύσσεται ἱμερόεντι.
> ὡς ἥγ' ἁρπάζουσα πολὺ σφετερὸν δέμας αἰεί,
> Καὶ πάλιν οὐκ ἐθέλει μεθέμεν πολιμισα σίδηρον.

Scribe primo versu. Ἐξοχα Μαγνῆτιν δ' ἐφίλησεν Θοῦρος Ἄρης. Est vero & species Magnetis quæ ferrum repellit, cum altera retraxerit. Michael Psellus.

ὁ Μαγνίτης λίθος ἐστὶ μέγας καὶ βαρύς, καὶ ἀνόμαλος, καὶ ὁ μὲν τις ἐπισπᾶται τὸν σίδηρον, ὁ δὲ ἀναπλύει. Ανόμαλος.

Imperfectus, mendosus, non enim perfecta gemma est, & specie turpiore. Vnde Claudianus suprà

> *lapis est cognomine Magnes,*
> *Decolor, obscurus, vilis.*

22. MAVORS.] Complexu horum simulacrorum conjugium Martis & Veneris lusisse sacerdotes in eo Templo autumat, vt infinitis talibus Veneris fabulas spectandas exhibebant populo. Magnete autem ferroque alia hujus generis olim pro prodigijs facta. Isidorus Orig. lib. XVI. cap XX. ex alijs. *Cum ferro Magnes lapis concordiam habet. Sola enim hac materia vim ab hoc loco accipit, retinetq; loco tempore. Ex eodem lapide Architectus quidam Alexandria Templum concameravit, ut in eo simulacrum ferreum aere pendere videretur.* Augustinus, lib XXI. cap VI de Civ. Dei. *Vnde factum est ut in quodam Templo lapidibus magnetibus*

tibus in solo & in camera proportione magnitudinis positis, simulacrum ferreum aeris illius medio inter utrumque lapidem, ignorantibus quid sursum esset & deorsum, quasi Numinis potestate penderet. Rufinus, Histor. Eccles. libro II. cap. XXXIII. *Natura Magnetis Lapidis hujus esse virtutis perhibetur, ut ad se rapiat & attrahat ferrum; signum Solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo, manu artificis fuerat fabricatum, ut Lapis cujus naturam ferrum ad se trahere diximus, desuper in laquearibus fixus, cum temperatè sub ipso radio ad libram fuisset positum simulacrum, & vi naturali ad se raperet ferrum, assurrexisse populo simulacrum, & in aere pendere videretur. Et ne hoc lapsu proprio proderetur, ministri fallaciæ, surrexit, ajebant, Sol, ut valedicens Serapi secedat ad propria.* Fuisse quadrigam integram Solis, vti is nimirum pingebatur, observat Prosper Aquitanus Lib. III. de Promission. Dei, cap. XXXVIII. *Apud Alexandriam in templo Serapis hoc argumentum Dæmonis fuit. Quadriga ferrea, nulla basi subfulta, nullis infixis uncis parietibus colligata, in aere pendens cunctis stuporem ac velut divinum subsidium oculis mortalium exhibebat. Quam tamen lapis Magnes, qui ferrum sibimet attributum suspendit, eo loco cameræ affixus, totam illam machinam sustentabat. Itaque cum quidam Dei servus inspiratus intellexisset, statim ut magnetem cameræ subtraxit, omne illud ostentum cadens, confractum, comminutumque ostendit divinum non esse quod mortalis homo firmaverat.* De Pari negotio Ausonius Mosella, illum Plinij Dinocratem innuens, libro XXXIV. cap. XIV. *Eodem Lapide Dinochares architectus Alexandriæ Arsinoes templum concamerare incoaverat, ut in eo simulacrum ejus è ferro pendere in aere videretur. Intercessit Mors & ipsius & Ptolemæi, qui id sorori suæ jusserat fieri.* Verba Ausonij.

Conditor hic forsan fuerit Ptolemaidos aulæ
Dinochares, quadro cui in fastigia cono
Surgit, & ipsa suas consumit, Pyramis, umbras.
Iussus ob incesti qui quondam fœdus Amoris
Arsinoen Pharis suspendit in aere Templi,
Spirat enim tecti testudine Corus Achates,
Afflatamque trahit ferrato crine puellam.

Ita consensu quodam viri docti cum Ausonij locum ediderunt, & explicare scriptum voluerunt. At *Corus Achates* nullius prorsum hic pretij est, & de venti figmento minimè omnino opus. In Manuscriptis duobus libris erat exaratum chorus Achates Quod nec ipsum non est futilissimum. Omnino scripsit Ausonius.

torvus Achates

Hoc est Magnes, qui invenustior & deformior est Achate, alioquin fere concolor, ideoque & erudite & propter versum Achaten Magnetem appellavit. Colorem *Magnetis* vilem & decolorem etiam noster supra dixit. Achatis formam commendant puncta velut oculi, alioquin concoloris Magneti: istis oculis cum Magnes careat, doctissimus vates eũ torvum Achaten nominavit. De Achate ex alijs auctoribus Marbodæus.

Sit licet ipse niger, Zonis tamen obsitus albis
Hic lapis ingenuas perhibetur habere figuras.

De Statua in eodem Alexandriæ templo à magnete pendente, eadem forte re, Nicephorus Callisti. lib. XV. cap. VIII.

Parem historiam suspensi Mercurij ex Annalibus Trevirensibus notat Amicus olim noster Marq. Freherus, itemq; aliam de Cassiodoro, ad istum Ausonij locum, sed nec ei optimo doctissimoque viro emendatio vera obvenit. De Machometis sarcofago, apud Mecham paria vulgares næniæ garriunt, sed eas falsitatis convincit, vel unus Ludovicus Vartomannus, lib. I. cap. XI. & XII. Peregrinationum.

24. COMMUNIA TEMPLI.] Conjugium

gium Martis & Veneris tam Planetarum illorum suavioris natu æ prolem denotat, quam Robur ipsum, strenuitatem, Fortitudinem. Temperari oportere otio, voluptate, clementia. Indidem præ Amore stellam Martis Veneris sidus sequi dicunt. Higinus in Astronom. Poetico: *Tertia est stella Martis quam alij Herculis dixerunt, Veneris sequens stellam, hac, ut Eratosthenes ait, de caussa: Quod Vulcanus cum uxorem Venerem duxisset, & propter ejus observantiam Marti copia non fieret, ut nihil aliud assequi videretur, nisi sua stella Veneris sidus persequi à Venere impetravit. Itaque cum vehementer eum Amor incenderet, rem significans, è facto stellam Pyroenta appellavit.* Ita etiam ex optimis libris hæc verba edidit Gulielmus Morellius. At scribendum: *Et propter ejus observantiam Marti copia non fieret; ut nihil aliud assequi sineretur, nisi sua stella Veneris sidus persequi, à Venere impetravit.* Illæque voces insuper *à Venere* glossema sunt. Multa non vulgaria sunt in eo Higini opere, animadversione pleraq; non indigna. Nos mythologias isthic non persequimur.

24. AURATI TEMPLI.] Ex Fastu Romanæ superstitionis. Vide Sextum Consulatum Honorij ad Finem.

25. MAGNETICA GEMMA FIGURAT.] Tornatili materia. Theophrastus.

ὅλως μὲν ἡ κατὰ τὰς ἐργασίας, καὶ τῶν μειζόνων λίθων πολλὴ διαφορά. ἄλλοι πεισοὶ γὰρ οἱ δὲ γλυπτοὶ, καθάπερ ἐλέχθη, καὶ τορνευτοὶ τυγχάνουσι, καθάπερ καὶ ἡ Μαγνῆτις αὕτη λίθος, ἡ καὶ ὄψει περιττὴν ἔχουσα, καὶ ὥσγε δή τινες θαυμάζουσι τὴν ὁμοίωσιν, τῷ ἀργύρῳ μηδαμῶς οὖσαν συγγενῆ.

26. DUCIT FLAMMA CHOROS.] Fax nuptialis. Non enim committebantur antiquitus Nuptiæ, citra prælatas faces, aut alioquin Ignis ministerium, Petronius Satirico: *Consurrexi ad officium nuptiale, jam Psyche puella caput involverat flammeolo, jam Embasicoetas præferebat facem, jam ei ria mulieres longum agmen plaudentes fecerant, thalamumque ingesta exornaverant veste.* Notissima res, Undam adjiciebant, duobus necessariis Elementis auspicato commendantes velut novos conjuges Lactantius lib. II. cap. X. *Substantia ignis calor est, aqua humor. Alterum enim quasi masculinum Elementum, alterum quasi fæmininum, alterum activum, alterum patibile. Ideo que à Veteribus institutum est, ut sacramento Ignis & Aqua nuptiarum fœdera sanciantur, quod fœtus animantium calore & humore corporentur atq; animentur ad vitam.* Valerius Flaccus, lib VIII. Argonaut.

Inde ubi sacrificas cum conjuge venit ad aras
Aesonides, unaque adeunt, pariterque precati,
Incipiunt. Ignem Pollux Undamque jugalem
Prætulit.

Vide qui de Nuptiarum Ritu Commentati, & Cujacium Observat. Lib. XI. cap. II.

27 MYRTO LIMINA CINGUNTUR] Ut solitum Nuptialibus festis. Venus apud Claudianum in Nuptiis Honorianis.

Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant.

Id Gratiarum ad Officium spectare putabatur. Capella ad Hymenæum.

Comere vernifluis florentia Limina sertis.
Seu Consanguineo Gratia Trina dedit.

Omnia plena sunt exemplis.

Rosa autem Flos Veneris Anacreon. τὸ ῥόδον τὸ τῆς Κυθήρης. De Cubilibus in rosa vide notata doctissimo Casaubono ad Historiam Augustam, Petro Ciacconio & Fulvio Ursino libris de Triclinio. Car. Paschalio de Coronis.

30. DOTALIS.] Dotalia Latinis etiam quæ maritus aut sponsus sponsæ uxorive confert. Vide lib XXII. cap. VIII. Adversar.

30. PURPURA VELAT.] Exstructus purpura thalamus. Nuptiis Honorij

Ast alij thalamum docto componite textu.

Sta-

Stamine gemmato, picturatisque columnis
Aedificetur apex.

Et post paucos versus.

Nobilibus Gazis, Opibusque cubilia surgunt
Barbaricis, omnes thalamo conferte triumphos.

31. SPONTE RAPIT.] Attrahit violenter Augustinus de Civit. Lib. XXI. capite IV. Magnetem lapidem novimus mirabilem ferri esse raptorem, quod cum primum vidi vehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atq; suspensum.

32. COELIQUE THOROS.] Ubi à Vulcano Marti annexa reperta & affixa.

33. TANTUM SUSPENDIT ONUS.] Suspecta scriptura τὸ *suspendit*, vel adeo à Poeta aut re ipsa incongrua scriptio. Sic enim incumbat Venus Marti, cum tamen quale illud prius in cœlo (si dijs placet) connubium etiam istuc præfingere velit. Possis scribendum ariolari

Et tantum succedit onus

Sed illud alterum utiq; ποιητοῦ est.

35. VIVIS.] Vivos maximè referentibus.

38. GEMMA DE CONJUGE.] Amat enim Magnes ferrum. Achilles Tatius Lib. I.

ἡ γὰρ ὁ ἔρως τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, ὡς καὶ μέχρι ὀρνίθων πέμπειν τὸ πῦρ· οὐ μέχρι ὀρνίθων ἔφην. τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστὸν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν. ἀλλὰ καὶ ἑρπετῶν καὶ φυτῶν. Ἐγὼ δὲ δοκῶ καὶ λίθων. ἐρᾷ γοῦν ἡ Μαγνησία λίθος τοῦ σιδήρου, κἂν μόνον ἴδῃ καὶ θίγῃ πρὸς αὐτὴν εἵλκυσεν ὥσπερ ἐρωτικόν τι ἔνδον ἔχουσα, καὶ μή τι τοῦτο ἐστιν ἐρώσης λίθου, καὶ ἐρωμένου σιδήρου φίλημα;

Inde Gallica appellatio.

39. AURA TENAX.] Spiritus, exhalatio. PLinius, lib. XXXII. cap. I. *Necesse habemus fateri hoc exemplo esse vim aliquam, quæ odore tantum, & quadam aura sui corporis afficiat membra.*

40. GEMINIS METALLIS] Metallorum late significat appellatio, nam & marmora & speciatim sic dicta hoc nomine comprehenduntur. Vbertim ad Libros Juris alibi.

41. DURAS JUNGIT CONCORDIA MENTES.] Exquisitè fatua Lectio, qua tantus vir, vates, & Philosophus mentem dat rebus inanimis, saxo & ferro. Nihil dici poterat indignius PLatonico tantæ doctrinæ, vate tantæ circumspectionis, tantæ existimationis viro. Sed omne vitium est exscriptorum, qui ad saxea sua ingenia etiam subtilissimos scriptores redigere volunt, cum lubet. Mea opinione scripsit Claudianus,

Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? Quæ duros jungit concordia Montes?

Lapidem nimirum & ferrum utrumq; monte avulsum montis ipsius nomine Poeticè cēset, præcipuè rectè, cum & tota montium ingentium viscera ferrifodinæ alibi occupent, & ingentes quoq; rupes mero magnete constantes nec veteribus fuerint ignoti. Ptolemæus lib. VII. Geograph. cap. II. verbis factis de aliquot Satirorum insulis:

Φέρονται καὶ ἄλλαι συνεχεῖς δέκα, ἐν αἷς φασὶ τὰ σιδήρους ἔχοντα ἥλους πλοῖα κατέχεσθαι, μήποτε τῆς ἡρακλείας λίθου περὶ αὐτῆς γεννωμένης καὶ διὰ τοῦτο ἐπιούροις ναυπηγεῖσθαι, κατοικεῖν δὲ αὐτὰς ἀνθρωποφάγους καλουμένους Μανιόλας.

Auctor Libri de Brachmanibus B. Ambrosio adscriptus. *Narrabat quoque si credere facile est, mille Insulas Arabici & Persici maris, & quas Mammolas* (Lege ex Ptolemæo quos Maniolos) *vocant, illi obtemperare. Hic ille quem magnetem appellant reperitur Lapis, qui ferri naturam ad se trahere vi sua dicitur. Cum igitur navis aliqua clavos habens ferreos illuc applicuit, illicò retinetur, nec quoquam ire permittitur, vi nescio quanam lapidis occulta impediente, ob id naves ibi ligneis clavis construi dicebat.* Montes ergo Claudianus metallorum

pro ipsis dixit quorum alibi toti montes sit, cum de tota utriusque vi & concordia totius utriusq; rei agatur. Pariterque Papinius pro marmorum frustis, ipsos montes. Thebaide Prima:

Et nondum crasso laquearia fulva metallo
Montibus aut latè Graijs effulta nitebant
Atria, congestos satis explicitura clientes

Noster Epigrammat de Quadriga Marmorea.

Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

De sensibus & manu quibusdam Magnetis Plinius. Sed in nostro intolerabilis est locutio, prius mentes metallis, deinde & mentibus concordiam adscribens. *Dubitare* tamen faciunt sequentia, & ego, nisi intervenerint librarij, Claudianum nec ipsum excuso.

44. BELLI REGEM.] Lucretius *belli-fera manera Mavors Qui regit* Facilè accredo Cujaciano interpreti non sine eo proœmio hæc scripsisse Claudianum.

47. STRICTIS MVCRONIBVS.] Alibi: Ita furens strictis odium mucronibus explet.

48. MOLLITQVE TVMOREM.] Jam illud *mollire* lectum est. Scribe itaq; cum libris Bentini, Aldo, & Belga Codice *solvitque tumorem. Tumor autem Ira.* Maro tumida ex ira tum corda residunt. Ovidius. Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ. Heliodorus, libro II.

οἰδημένη τῷ χόλῳ, καὶ ζήλῳ πυρακτωμένη:

Veneris ille occursus Martisque placatio, etiam alijs debita, sed talium obvia collatio.

54. VIVO CARENTIA SENSV MEMBRA.] *Statuas* ferreas & lapideas. In Lectione nihil mutandum Lapideus sit qui non videat.

EPIGRAMMA III.

De Histrice.

De Hoc animante qui talia scripsere, nec nos nec timus Collectanea. Vise Aristotelem, PLinium, Solinum, &c. In Regno Taicam, civitate Scassem, copiam venatoribus offerri, & agmine facto, jaculisq; confestim emissis, multum canibus nocere, auctor Paullus Venetus lib. I. cap. XXXIII. Nec nostris sanè oris ignoti sunt. Mira tamen res fuit omni ævo, & pro miraculo exhibita, vt quod in Annalibus Colmariensibus Anno M. CC. LXXVI. Notatur. Regina fecit produci in hortum prædicatorum in Basilea, porcum spinosum, ut viderent in eo Dei mirabilem creaturam. Est & flagelli genus, sive Tormenti, apud Aristophanem Pace: Scholiastes,

ὑστριχὶς, ἡ ἐξ ὑείων τριχῶν μάστιξ, ἔστι δὲ καὶ ὑστριχὶς θηρίον τρίχας ἔχον, ὗς ἃς ἐν τῷ διώκεσθαι ἐξακοντίζει κατὰ τῶν διωκόντων.

V. 1. STYMPHALE.] Stymphalis palus Arcadiæ, Stymphalos ejusdem oppidum ubi aves illas fatales domuit Hercules. Scholiastes Apollonij, libro II. Fontem ejusdem nominis fluviumque agnoscit Pausanias, Vrbemque & Lacum describit. De avibus etiam, gruum esse magnitudine, arma ferrea facile perfodere, falli libri genere corpori inducto, cui inhærent ungues; in Arabia degentes. Vide eum lib. VIII. De Rege Stymfalo Apollodorus.

V. 2. SPICVLA VVLNIFICO.] Ea monstrositas harum avium. Higinus in Athlis Herculis, cap. XXX. Aves Stymphalides in insula Martis, quę emissis pennis suis jaculabantur, sagittis interfecit. Idem cap. XX. Argonautæ cum ad insulam Diam venissent, & Aves ex pennis suis eos conficerent pro sagittis, cum multitudini avium resistere non possent, ex Phinei monitu clypeos & hastas sumserunt, exque more Curetum sonitu eas fugarunt. Apollonius lib. Secundo.

δή ποτε τὸν ὄρνιν ἴδοντο
ὅς ῥα τιναξάμενος πτέρυγας κατὰ νῆα θέουσαν
ἧκ' ἐπὶ οἱ πτερὸν ὀξὺ, τὸ δ' ἐν λαιῷ πέσεν ὤμῳ
δίου Οἰλῆος.

V.3. CREDIBILIS FABULA.] Narratio. Omnem enim notat Fabula. Sic Aristomenis Narratio quæ maxime vera putabatur *fabula* apud Appuleium, lib.I. Lib.II. subsiste paullisper, & more tuæ urbanitatis fabulam illam tuam remetire. Atque illi misero adeo vera erat res, ut faciem penè totam laceratam inde circumferret. De eadem re post: cum primum Telephron fabulam posuit, compotatores vino madidi cachinnum integrant. Idem Lib.IV. *tota illa prolata de formositatu amulatione fabula gemens ac fremens inquit. Qua misera nimis vera fingebatur.* Fabulæ & Historiæ eædem eidem. Lib.VI. *Visetur & in fabulis audietur, doctorumque stilis rudis perpetuabitur historia. Asino vectore virgo regia fugiens captivitatem.* Lib.IX. *cognoscimus lepidam de adulterio cujusdam pauperis fabulam.* Sic *fabulosus*, memorabilis Lib.X. *& illius quidem senis famosa atque fabulosa fortuna Providentia divina condignum cepit exitum.* Vopiscus Probo: *Non inepta neque inelegans fabula est scire quemadmodum Imperium Probus sumserit.* *Fabulari*, loqui. Plautus Epidico.

quid ego ex te audio. Hoc quod fabulor

Vnde *Hablar* suum habent Hispani hodiernum.

V.5. AFFIRMAT.] Confirmat. Probat. Fidem iis facit. Cicero Acad.IV. *Nos probabilia multa habemus, quæ sequi facilè, adfirmare vix possumus.* Appuleius lib. II. *Arcana fatorum stipibus emerendis edicit in vulgum, qui dies copulam nuptialem adfirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet.* Inde *Adfirmatores*, quorum ope res probatur. Tertullianus lib.IV. cap.VII. in Marcion. *Indignum denique ut Romulus quidem adscensus sui in cœlum habuerit Proculum adfirmatorem. Christus vero descensus de cœlo sui non invenerit annunciatorem.*

V.5. OS LONGIUS ILLI ASSIMILAT PORCUM.] Qui in his oris visuntur capite leporem referunt potius.

7. OCULIS RIGET IGNEUS ARDOR.] Membranæ nostræ *oculos rubor igneus ardet.* Sed hoc carmen in eo Codice pessimè omnium operum scriptum est. Sic pro *mentita minuta* habet pro *fabula spicula* somniat, &c.

9. EXIGUAM,] Lupi tamen magnitudine facit Oppianus, Cyneg.III,

τῶν ἤτοι μέγεθος μὲν ὁποῖα λύκοισι δαφοινοῖς
Βαιὸν ἐλιζότερον, κρατερὸν δέμας.

Nemo autem tota Antiquitate mirandum hoc animans plenius meliusque Claudiano nostro descripsit.

12. ALTERA SUCCRESCIT.] Vitiatum hunc sermonem non dubito, & res enim hæret, & dictio minime expedita est. Scripsisse vatem puto, summopere facilitatis studiosum, & ubique observantem

stat corpore toto
Silva minax: jaculisque rigens in prælia crescit;
Picturata seges, qua cum cute missa tenaci;
Altera succrescit, alternantesque colorum
Cincta vices, spaciis internigrantibus, exit
In solida speciem pinna.

Emendationis rationem injecit Codex Belgicus, in quo *cute mixa* aperte scriptum. Quo viso, injecit se illico animo illud *qua cum* Cujus subventione tota periodus emaculata & perspicuitati suæ reddita est. τὸ *succrescit* mendosum in utroque libro est Belgico & nostro τὸ *internigrantibus* Vterque idem Codex habet, & veritissimum ex ipsa specie jaculorum est, cum in vulgato *intus nigrantibus* nihil sit bonæ mentis. τὸ *pinna* etiam certe correctum est ex utroque eodem exemplari. Speciem dicit, quia cava est intus ea pinna, non solida, & apparet tamen solida quacunque vertatur. Vide sequentia.

15. TENVATAQVE FVRTIM.] Sensim, occulte, ut decrescere spissitudinem vix sentias. Glossæ Basilicorum; *Furtim.* λαθραίως.

16. LÆVIS IN EXTREMVM.] Scripta Lectio. *Lenis.* Vtraque probabilis. Extremum acumen, acutissimum, summum. Vt acutius fieri non possit. Virgilius. *macie confecta suprema Ignoti nova forma viri* Et pariter alibi. Adeo autem acutæ & vulnificæ hæ primæ ut fide digni homines scripto affirment, unius ictu,ad trium digitorum latitudinem alte adacto vulnere,crus adeo læsum venatori,ut claudus fuerit factus.Vide Conradi Gesneri Iconas & descriptiones Animalium.

17. SED NON HÆC ACIES.] Videtur hic tamquam de hactenus indicta re loqui, itaque de superiore correctione dubitari merito possit. In Vtroque libro v.13. *subtraxit* claris litteris legitur,quare suspicor illud *fixa* non sollicitandum, & scripsisse Claudianum.

stat corpore toto
Silva minax, jaculisque rigens in prælia crescit
Picturata seges,quorum cute fixa tenaci
Alba subit radix, alternantesque colorum
Cincta vices spatiis internigrantibus exit
In solida speciem pinna.

Ita haud dubie restituta erunt ingenuitati suæ omnia. τὸ *altera* peperit olim quod eodem versu sequitur *alternantesque* & abdicavit merito nunc,restituendæ loci totius veritati. Ita non dicet jam dicta Claudianus, & omnia ordine ibunt.

19. LONGE SVA MEMBRA REGIT.] Inepta lectio, quam libri tamen omnes servant, neque vitiosam vidit quispiam correctorum. Emacula *longe sua membra tegit Protegit,* inquit, è longinquo corpus, emissis eminus hastilibus sive jaculis suis.

21. INTERDVM FVGIENS.] Oppianus.

ἀμφότερον δὲ
Φεύγει δ' ἐμμενέως, ἢ ἀλευάμενος πολεμίζει.

24. VIBRATAQUE RAUCO.] MS. noster. *urgataque* Facilis correctio virgataq; à pinnis simul & calore. Alioquin certe durum dictu *vibrare terga* Tamen mea sententia nihil mutabitur.

26. STIMVLISQVE ACCENSA TVBARVM.] Maronianum.

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

29. PARTVSQVE SVI TREMOR.] Optime corrigunt Scaliger & Claverius: *percusque* Id ingenium habere feram prædicat. Ita & Michael olim Bentinus,& Aldus.Scripti vitiosi sunt.

32. ERROR ABEST.] Ita quidem testantur & neoterici, & Oppianus scribit ob certitudinem ictuum canes non admoveri feræ à Venatoribus.

Ἰθὺς ἀκοντίζει μαλερὸν βέλος.
Ἀνθ' ὅθεν ἔκτεινεν κύνα καρχαρόν, ὡς δὲ κε φαίης
Αἰζηῶν τόξον δεδαηκότα τοξεύεσθαι.
Οὕνεκεν ὁππότε μιν θηρήτορες ἀντιάσωσιν
Οὔτι κύνας μεθιᾶσι, δόλον δ' ἐπιτεκτήναντο.

Aelianus, Animal, lib.I. cap.XXXI.

τὴν ὕστριχα ἀκούω ταῦτα μὲν οὐκ ἔχειν, ἃ μὴν ὅπλων ἀπὸ τῆς φύσεως ἀμυντηρίων ἀπολελεῖφθαι ἔρημον, τοῖς δ' ἐπιοῦσιν ἐπὶ λύμῃ τὰς ἄνωθεν τρίχας οἱονεὶ βέλη ἐκπέμπει, καὶ εὐστόχως βάλλει πολλάκις, τὰ ὦτα φρίξασα, καὶ ἐκεῖναι γε πηδῶσιν ὥσπερ ἂν ἐκ τινὸς ἀφειμέναι νευρᾶς.

Quem quidem constat nec unam aliquando pinnam hujus animantis vidisse,cum capillos appellet. Sed tota scriptio Æliani Poeticæ fidei est,suavitatem & Gratias dictionis potius quærens quam ut Veritatis inquisitæ traditione nobilitari voluerit.

33. NIL SPATIO FALLENTE.]Non fallente prorsus. Locutio Papiniana,ad quem de ea

de ea pluribus; & spectat jam umbilicos illud Opus nostrum. Curtius lib. X. *Quis crederet sævam paullo ante concionem obtorpuisse subito metu, cum ad supplicium videret trahi nihil ausos graviora quam ceteros?* Mendosus Plinius in eadem re lib. VIII. cap. XXXV. *Hystrices generat India & Africa spina contectas ne herinaceorum genere. Sed hystrici longiores aculei, &, cum intendit cutem, missiles. Ora urgentium figit canum, & paullo longius jaculatur.* Scribe ex Claudiano & aliis *nec paullo longius jaculatur.* Idem vult legitque hic Solinus cum ait *canes vulnerat ingruentes.* Et noster I.

Quicquid procul appetit hostem Hinc reor inventum

34. DOCTIQUE TEGIT.] Optime membranæ utræque, Aldus, Bentinus, Claverius SCALIger *regit* Visum miraculo dirigi à cutis certitudine ait.

37. TAVRINOS VISCERE.] Ita optime restituerunt doctissimi viri, quod unam litteram non sustulerunt. Omnino scripsit Claudianus *Taurino viscere* Vt solus recte edidit summus Scaliger. Nervos arcuum dicit è taurino viscere intendi. *Viscera* usus, primo numero, librarios fefellit. Et sic tamen in usu bene est. Lucretius lib. V.

genus omne
Visceris in terris quodcunque & sanguinis exstet.

Ovidius, notante Prisciano:

E quibus una trahens hærentia viscere tela.

Arnobius lib. VII. *Si aliquod viscus aris fuerit traditum, ratione ardescit pari.* Prudentius Romano.

Vivum 'ecatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit.

Avienus Periegesi.

Sic virosarum spatiosa volumina sese
Sponte cerastarum facili sub viscere curvant.

Valerius Flaccus lib. VII.

cum viscere vultur adeso
Tollitur è scopulis

Errat super hac voce Phocas in Arte.

40 BREVIS BESTIA.] Exigua, minuta. Sic Brevem Fortunam pro parva, minuta, non larga, colebant Romani, ut notatum Formularum Collectoribus. Ex Livio, Tacito, Suetonio, Cicerone, notatum jam aliis.

42. SE PHARETRA SESE JACVLO.] Similis versus Musæi de Leandro.

Αὐτὸς ἐὼν ἐρέτης, αὐτόστολος, αὐτόματος νηῦς.

44. INDVSTRIA VITÆ FLVXIT AB EXEMPLIS.] Manilius.

Per varios usus artem experientia fecit
Exemplo monstrante viam.

Paullatim dicit utendo venisse rerum usum in vigorem. III. de Raptu.

Provocet ut segnes animos, rerumque remotas
Ingeniosa vias paullatim exploret egestas.

46. CYDONAS.] Cretenses, jaculis sagittisque celeberrimos. Sic supra Gortynia cornua arcus excellentiores dixit. Nota omnia, & ad IV. Consulatum indicata.

EPIGR. IV.

De Torpedine.

Epigramma acutum pulcrumque, γνήσιον τοῦ πατρὸς παιδίον. Quod elegantis & festivi nomine jam olim insignivit, Magnus Litterarum Antiquitatisque & Eloquentiæ Antistes, Erasmus Roterodamus, in Adagiorum Collectaneis, Claudiano celebratus piscis iste videtur quod nullibi quam in Nilo lautior repertus. Athenæus lib. VII. cap. XVII.

Νειλαῖοι εἰσὶν ἰχθύες, νάρκη ἡδίστη, χοῖρος, σιμός, φάγρος, ὀξύρυγχος, ἀλλάβης, σίλλουρος, &c.

Hoc autem constat Ægyptiis rebus datas majorem partem has silvas. Vt Statua Magnetica Alexandriæ, Phœnix Heliopoli se exurens, Nilus, ista Torpedo. De Torpedine por-

portente ipso omne genus auctorum. Sunt de recentioribus qui scribant magnam ejus piscis copiam in Nilo reperiri, cui constet experientia tale inesse ingenium, ut si ab aliquo manu teneatur, si immotus maneat, nihil efficiat, sin autem se paullulum moveat, adeo tenentis corpus eo motu torqueat, ut nervi, arteriæ, & quotquot habet in corpore membra, cum stupore ingentem sentiant Cruciatum: ubi è manu dimittitur, omnis illico dolor & stupor recedat. Feruntq; esse exploratum, si inter mortuos pisces Torpedo viva ponatur, & inibidem se moveat, eos quos tetigerit, interno quodam & arcano motu ita cieri ut vivere videantur. Quod rerum caussas indagantibus sane portentum obvenit miraculosum. Vide Nicolaum Godignum de Rebus Abyssinorum. Nigram Torpedinem, & ex ea egregium medicamentum celebrat Sibutius, qui vulgo Scribonius Largus audit, Compos. XI. Oleum & ceratum laudat Ægineta Lib. III. capite LXXVIII. & Lib. VII. cap. XVII. Inter edulia laudat Aetius Tom. I. Libro II. cap CXLVII. Qui idem & usum appositæ vivæ mortuæq; ad capitis dolorem & sedem juvandam laudat Ibid. cap. CLXXXV. Quam rem Scribonius dicto loco planius enarrat nimirum cum per torporem capitis dolor amotus, illico tollendam Torpedinem, ne sensus ei parti plane intereat, & sæpe duas tresve in promptu habendas. Quod genus curationis, & alia quoque tanti monstri commoda tacuisse Claudianum valde miror. De esu mentio & apud Oribasium atque Actuarium. Ea de re mendosus Lusus nescio cujus, non ad modum vetustorum Temporum, ingenii male feriati, qui Historias Vtriusque Scripturæ in Schemam cœnæ redactas Cypriano adscripsit. *Iacobus*, inquit, *& Andreas intulerunt pisces. Sustulit itaque asellum Iesus, Labeonem Moyses, Lupum Benjamin, Mugilem Abel, Murenam Eva, Pelamidem Adam, Locustam Ioannes, Gladium Cain, Capitonem Abessalon, Polypum Pharao, Turpitudinem Lia, Auratam Thamar, Scarum Agar, &c.* Emaculandum *Torpedinem* Cujus ratio in Lia ex ejus rebus expedita. De conditura Ejusdem Apitius lib. IX. cap. II. Opere, quo multa docemur, utcunque suppositium sit. Quod inter vescos pisces venalis vulgo fuerit torpedo, testatur Timocles Comicus in Epichaireccaco apud Athenæum lib. VI. Torpedinem πνικτὴν; sub testa coctam commendat Antiphanes pariter Comicus, apud eundem lib. VII. cap. XII Torpedo haud dubie ab effectu nomen habet, nam quem nos torporem vulgo, *Torpedinem* dicebant veteres. Sallustius Oratione Macri ad Plebem. Historiar. III. Cujus erat Torpedinis decipi, & vestrarum rerum ultro injuriæ gratiam debere?

V. 2. AVDIT ET EMERITO.] Ita vulgo. Bene emendatum doctis. *Audiit & merito* Itaque duo libri calamo exarati, Noster & Belgicus. Superiore versu iidem *dira* non *mira*. Hoc habent, illo spreto, libri prisci. Sic vero & Græci merito nomine νάρκην appellant. Oppianus ἐτήτυμον ὄνομα νάρκη.

3. MOLLIS.] Cartilaginem pro spina habens. PLinius lib. IX. cap. XXIV. *Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, ut Raja, Pastinaca, Squatina, Torpedo.*

3. OBNIXA NATATV.] Hæc etiam vera scriptura, quam docti ex suis libris probavunt. MS. noster *segnisque obnoxia natu*. Belgicus *obnoxia tactu*. An dicat facilem comprehendi, ob torpidum natatum? manu prehendi obviam. Sed vide versus Oppiani modo producendos.

4. SERPIT ARENIS.] Oppianus: Halieutic. II. Vnde hæc omnia.

Οἷον καὶ νάρκη τερενόφρονι φάρμακον ἀλκῆς
Ἕσπεται αὐτοδίδακτον, ἐν οἰκείοις μελέεσσιν,
Ἡ μὲν γὰρ μαλακή τε δέμας καὶ πᾶσ' ἀμενηνὴ

Νωθὴς

Νωθὴς τε βραδυτῆτι βαρύνεται, οὐδέ κε φαίης
Νηχομένην ὁρόαν, μάλα γὰρ δύσφραστα κέλευθα
Εἱλεῖται, πολιοῖο δι᾽ ὕδατος ἑρπύζουσα.

5. LATVS ARMAVIT.] Nihil mutandum. Idem Oppianus.

Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀναλκείης δόλος ἀλκὴ
Κερκίδες ἐμπεφύασι παρὰ πλευρὴν ἑκάτερθεν,
Ἀμφίδυμοι, τῶν εἴ τις ἐπιψαύσειε πελάσσας
Αὐτίκα οἱ μελέων σθένος ἔσβεσεν.

5. GELIDO VENENO.] Philes Jambis.

Ναρκᾷ μὲν οὖν ἄνθρωπος, ἣν ψύχος τ᾽ ἀπῆ
Νάρκην τὸν ἰχθὺν εἴπερ εἰς χεῖρας λάβοι.

6. RIGENT ARMENTA.] Sic edidit Claverius. Belle autem correxit Scaliger cuncta rigent animata. In duobus Manuscriptis Libris, & Editione Aldina armata Quod est ex illo corruptum, & emendatu facilimum.

7. NATVRAM JUVAT IPSA DOLIS.] Oppianus.

Ἡ δ᾽ εὖ γινώσκουσα θεοῦ γέρας οἷον ἔδεκτο
ὕπτιον ἀγκλίνασα μένει δέμας ἐν ψαμάθοισι,
Κεῖται δ᾽ ἀσφαδὰς, οἷα νέκυς, ὃς δὲ κεν ἰχθὺς
Ἐγχρίμψῃ λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λίπε, κάππεσε δ᾽ αὔτως
Ἀδρανίης βαρὺν ὕπνον ἀμηχανίῃσι πεδηθείς.
ἡ δὲ θοῶς ἀνόρουσε, καὶ οὐ κραιπνή περ ἐοῦσα
Γηθοσύνη, ζωὸν δὲ κατεσθίει, ἶσα θανόντι.

Plinius lib. IX. cap. XLII. *Novit torpedo vim suam, ipsa non torpens: mersaque in limo se occultat, piscium, qui securi supernatantes obtorpuere, corripiens.* Antigonus cap. LIII. Historiæ Admirandæ; ex Aristotele:

τὴν δὲ νάρκην καθαλμίσασαν ἑαυτὴν, τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ἰχθύων, ὅτ᾽ ἂν σύνεγγυς ᾖ, κολυμβᾷν, διὰ τὴν νάρκησιν συλλαμβάνειν.

13. CURVIS FRÆNARI SENSERIT HAMIS.] Scriptus *curvis fr s. armis.*

14. NON FVGIT.] Idem Liber *Non furit* Quæ vera scriptura est ex re ipsa.

17. FLAMINA.] Ipsam auram torpore inficere, auctor Plinius lib. XXXII. cap. I. Et ex eo Isidorus. Originum lib. XII. cap. VI.

18. SETAM.] Seta funiculus, cui hamus adfixus. Martialis.

Et piscem tremula salientem ducere seta.

19. VIS ALTA MEAT.] Mira sane efficacia torporis. Plinius. *Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari Torpedo, etiam procul & è longinquo, vel si hasta virgave attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Quod si necesse habemus hoc exemplo fateri esse vim aliquam, quæ, odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est.* De rete observatum aliis. Ælianus lib IX. cap. XIII.

εἴ τις προσάψαιτο τῆς νάρκης, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ὀνόματος πάθος τὴν χεῖρα αὐτοῦ καταλαμβάνει, τοῦτο καὶ παιδάριον ὢν ἤκουσα τῆς μητρὸς λεγούσης πολλάκις, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν ἐπυθόμην ὅτι καὶ τοῦ δικτύου ἐν ᾧ θηρᾶται ἔξεστιν, εἴ τις προσάψαιτο, ναρκᾷ πάν-

Mmmmmm πάν-

πάντως, εἰ δέ τις εἰς σκεῦος αὐτὴν ἐμβάλοι ζῶσαν, καὶ ἐπιχέει θαλαττίου ὕδατος, ἐὰν ἐγκύμων ᾖ, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ὠδῖνος ἀφίκηται, τίκτει, καὶ ἐν τῷ σκεύει τοῦτο ὕδωρ εἴ τις καταχέει χειρὶ ἀνθρώπου ἢ ποδί, ναρκᾶν τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ἀνάγκη.

Theophylactus Simocata Quæstione Physica IV.

ἀλλ' ἄγε δή τοὺς περὶ νάρκης φιλοσόφει μοι λόγους, καὶ ἡ σοβαρὰ τοῦ Κορινθίου γλῶττα ναρκήσειε τὰ περὶ νάρκας μεγαλαυχουμένη προβλήματα, τοὺς θαλαττουργοὺς ἔφασκεν, εἴποτε νάρκη τῷ κύρτῳ ἁλῷ, τῷ χεῖρε πάχων εὐθὺς τοῖς καλοῖς * ἀφελκομένη τὸν κύρτον, πῶς δῆτα, ὦ τᾶν, διὰ τῶν κάλων τὰς θηρατὰς τὸ ζῷον ἀμύνεται;

Responsionem illic vide. Verba autem pene ipsa cum re ipsa ejusdem auctoris exscripsit, & in primum Annalium suorum sibi Tomum retulit Michael Glycas, sive tu Joannem nomen nominari eum mavis.

21. ARCANO FRIGORE.] Aere ipso infecto, ut docere vult cum discipulo eodem suo idem Theophylactus, modo nominata Quæstione. Vide Cassiodorum Var. lib. I. Epist. XXXV.

24. REDIT EXARMATUS.] Abjecto pisce abire ejus effectum auctore ex præsente supra retulimus. Fuerunt tamen & remedia contra vim. Ælianus Anim. lib. V.

εἰ κατέχεις τὴν ὀπὸν Κυρηναῖον, καὶ λάβοιτο τῆς νάρκης, ἐνταῦθα λήπου τὸ ἐξ αὐτῆς πάθος ἐκπέφευγε.

Res ipsa hic ex Oppiano pariter ducta.

πολλάκι δ' ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε θήρης.
τοῖος γὰρ κρύσταλλος ἐνίζεται αὐτίκα χειρί.

EPIGR. V.

De Mulabus Gallicis.

Mirifice me venustas hujus Epigrammatis afficit, atq; adeo quidem, ut quoties istud contemplor audire mihi videar aut cominus videre agasonem quempiam sive mulionem Sequanicum, qui Lemani lacus piscem per Rhodani ripas Lugdunũ vehat. Inter n. equas mulasque suas ille non tam stimulis aut verberibus sævit, quam murmure quodam & vario stridore imperat; Et dicto quidem audientes habet non universas modo, sed singulas, quas & suis nominibus distincte nominat, appellat, vocat, revocat, revocat, increpat, dirigit, sistit, impellit, in adversa & prona moderatur, velut voce gerens vires tantarum bestiarum corporibus pares, ut tanti, mea opinione, ferè sit eo proficisci, & cum re ipsa longè elegantissimi vatis carmina componere, quæ quidem non tam præscribunt imaginem ejus, quam ipsam præfingunt. Epigramma ipsum membranæ nostræ & Belgicæ unæ habent quidem, sed ita vitiose turpiterque contaminatum ex vetere scriptura, quam nullo loco adsecuti sint librarii, ut collationis operam plane perdiderim.

MULABUS GALLICIS.] Gallicana jumenta celebrat Appuleius lib X. Equis enim inquit, Thessalicis, & aliis jumentis Gallicanis, quibus generosa soboles perhibet pretiosam dignitatem. Mularum indidem, peregrinantibus usitatarum, meminit Sulpitius Severus Dial. II. de Virtutibus Martini. cap. IV. Equæ Celticæ laudantur Trebellio Pollioni in D. Claudio. Epigramma hoc totum, qui captus ejus fuit, acutiloquentia superare, certe cum eo certamen inire, voluit Ennodius, isto, quod est CXXII.

Hoc volucrem Rhodani torrentis respice natum,
Sermonum frenis subdere colla tuis.

Jussa

Jussa volat verbis, & verbis jussa quiescit.
Cujus captivum est auribus arbitrium.
Vincula nesciret ni vocis stricta lupatis
Perderet auditu luxuriam generis.
Cum stimulos clamor, mentitur clamor habenas,
Obsequium lingua Libera membra ferunt.
Non opus est loris, sed nexus, certa loquendi,
Dura catenata rostra ligat pecudis.

Quid distent æra lupinis nemo tam fatuus qui non videat. Misereare seculi & invalescentis barbariæ, quæ tantillo intervallo adeo Romanam Eloquentiam corrupit. Sane nihil hic quod adversum, ut Ennodii titulus jactat, metuat Claudianus.

V.1. MORIGERAS.] Dicto velut audientes, ut contra apud Maronem.

Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Cassiodorus, lib. IV. Epist. I. de Equis Reginam Sponsam vehentibus: *Incedunt molliter, sessores suos non fatigant, quiescitur potius in ipsis quam laboratur, compositi delectabili moderatione agilitate norunt continua perdurare.* Pulcre Valerianus, Homil. I. *Doceant nos servare ordinem disciplinæ dociles Equorum animi, cum in girum ducti flexuosis gressibus membra componunt, & sub unius habenæ retinaculo ita laxari se consentiunt, ut & currendi & standi modus sub quadam Legum dispositione servetur. Ita quos natura numero dividit, studio disciplina* (sic legendum) *conjungit. Videte quam fortia boum corpora plaustro subjaceant, quæ in tantum Imperio animum parant, ut jumentia naturaliter levi jugo colla supponant. Ita Disciplinæ constitutionibus serviunt, etiam quæ in feritate nascuntur.*

V.1. RHODANI TORRENTIS.] Proprium hoc rapidissimi amnis epitheton, & ita Ennodius. Indeque B. Hieronymus Hilarium Eloquentiæ Latinæ Rhodanum appellat. Quod nimirum rapidè & nonnihil luculenter fluat, quem imitatus postea est Venantius Fortunatus lib. I. de Vita B. Martini.

Hilarius fama radios jaculabat in Orbem
Largior Eridano, Rhodano torrentior amplo,
Uberior Nilo, generoso sparsior Istro.

Convenit eodem Etymon etiam Rhodani, Vetus Grammaticus de Verbis Gallicis, quem recenset P. Pitheus fine Itinerarii Burdegalensis Hierosolymam: *Rhodanum, violentum. Nam Rho nimium, Dan judicem. Hoc & Gallicè hoc & Hebraice dicitur.* Ineptè quidem ille ad Etymon, commodè tamen ad rem ipsam. Ego vero in Germanico Idiotismo quærendam Originem vocis existimo, qui hodierno Gallicismo parens est. Ram *Rade Rode* aut addito g. *grade grode* Germanis velocem, agilem, rectum, strictum, continua serie sese expedientem denotat. Quo alludit & Glossarium Vetus Latino Germanicum. *Rhodanus*, Radelauff. Gulielmus Camdemus, Nobilis suæ Britanniæ Illustrator à *Rhedee* deducendum existimat; quem videas.

V.2. IMPERIO.] Jussu herili, qui *Imperium* dicitur in belluas. Ut Terentius Eunucho.

Eone, es ferox quia habes imperium in belluas.

Claudianus Fescenninis. Eques Gelonis Imperiosior. Horat. lib. I. Carm. XVI.

sive opus est Imperitare equis.

Paullinus lib. IV. de Vita Martini:

fixa rebellant
Imperio jumenta truci

Mulis ad Rhedas & esseda usos Romanos constat. Glossarium GræcoLatinum Καρρουχάριος, *Mulocisiarius, Carrucharius.*

V.3. DISSONA QUAM.] Ut unaquæque nimirum suas proprias voces intelligeret. Aut ut ad varios flexus cursusve variis mutatisque vocibus adigeretur. Istud vult.

V.8. BARBARICOS SONOS.] Gallicos, quę gens proxima Romanis, primaq; miscuit

lcuit suam eloquentiam Latinæ, acutis dictis, & affectationibus breviloquentiæ, unde labes primum illata Latio, magnitudine ingeniorum totum veterem loquendi scribendiq; ordinem pessumdedit. Hanc gentem speciatim hoc convitio notarunt Romani. Suetonius Cæsare: *Civitate donatos & quosdam è semibarbaris Gallorum in Curiam legit.* S. Rufus de Eodem: *Cum Barbaris ultra Rhenum positis, conflixit.* Silius Italicus de Massilia.

Barbarus immani qua territat accola ritu.

Vegetius: *Galli atque Celtiberi, pluresq; Barbaræ nationes.* Eumenius Panegyristes Heduos ait illos Pop. Romani fratres primos omnium inter immanes illas & Barbaras Galliæ gentes hoc nomen meruisse. Neque ipsi Galli talem appellationem magnopere fugiebant. Irenæus. Episcopus Lugduni. Libro I. *Non autem exequi res à nobis qui apud Celtas commoramur, & in barbarum sermonem plerũque avocamur, Orationis artem, quam non didicimus.*

9. ABSENTIS.] Non enim in tergo alicujus mulæ, sed in essedo, longius ab illis considet. Agebantur enim jumenta longis habenis, quæ etiam implicari poterant, iis in alienum locum vertentibus. Indicat locus Sulpitii Severi, Dialog. II de Virtutibus Martini, cap. IV. *Interim per aggerem publicum plena militantibus* (viris) *fiscalis reda veniebat. Sed ubi Martinum in veste hispida nigro penduloq; pallio circumtectum, contigua de latere jumenta viderunt, paullulum in partem alteram pavefacta hæserunt. Deinde funibus implicatis, (quibus, ut sæpe vidistis, misera illa animalia conglobantur) protentos illos ordines miscuerunt, dumq; ægre expediuntur, moram fecere properantibus, qua permoti injuria militantes, præcipitatis in terram saltibus se dederunt. Ita tam longe moderantem mulas mulionem absentem dixit Claudianus. Absens*, præsens, modo non ita sit ut cerebat. Alcimus Avitus lib. I. de Inundatione Nili

inclusa latet sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor navigat agros.

Ad celeritatem pulcre transtulit, velut adsit nec adsit, qui cito transitur, Papinius libro VI.

pereunt vestigia mille
Antè fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.

10. LINGVA VIRILIS.] Gravis, iracunda, horrida.

11. ANGVSTAT SPARSAS.] Contrahit. Eo verbo utitur non semel alibi. *angustat Iaspide pectus* Et *angustant aditum curvis anfractibus Alpes.* Papinius Lib. IV. *tumidos animam angustaret in artus.* Lib. XII.

Neptunius agmina Theseus Angustat clypeo,

Lucanus lib. IV. *Aeeris alternos angustat pulmo meatus.* Lib V. *Qua maris angustat fauces saxosa Carystos.* Catullus *iter cæsis angustans corporum acervis* Alcimus Avitus Lib. V. *Ægyptum angustat stipata juventus.* Barbaro ævo Auctore dicebant, ut patet ex Isidori Glossario. Porro non indignum nota quod Marius Victorinus hoc & alia ejus generis præcipit geminato g, more Græcenico scribi *aggustat*, lib. I. Grammat. Quamquam neminem suæ sectæ habeat discipulum.

12. HÆC SISTIT RAPIDAS HÆC PROPERARE FACIT.] Vituperavi suprà modo scriptum nostrum Codicem, velut nullius boni toto hoc carmine feracem. At hunc locum melius erat excipere, quem utique earum membranarum ope tot jam secula inveterato errore restituimus suæ integritati. Legitur in iis.

Hæc sistit rapidas hæc propera fides.

Nulla controversia scripsit Claudianus *hæc properat residis.* Quod verbum nemini intellectum activa vi pro, quam vocant, deponentis, usurpatum non potuerunt assequi Librarii, itaq; conspurcarunt & sententiam & versum. *Properare aliquid* pro propere expedire, summi auctores usurpant, etiam impropriè sumtum, ne dum ut Claudio nostro licuerit propria sua vi, pro *incitare*, ponere.

14. STRE-

14. STREPITUM.] Vocem quidem, sed non concinnam aut humanam admodum. Tale illud

argutos inter strepere anser olores.

15. VINCLIS FAMULÆ.]Coactę servire per vincula & parere jubenti.

16. DITIONE.] Imperio. Superioribus Libris.

17. CONSENSUQUE PARES ET FVLVIS PELLIBVS HIRTÆ.]*Concordes* sequitur sequenti versu, displicet ergo hic aliquid. Tamen consensu & corporum colore similes dicit. In Codice nostro partim prodigiosè legitur

Consensuq; parens & fulvibus pedibus hirta.

Primam vocem non damnem.

18. ESSEDA.] Gallica vehicula, teste Varrone. Sed & Germanica, cum eæ gentes pleraq; communia habuerint. Persius

jam lutea Gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Cæsoniæ Rhenos.

Belgica vocat Virgilius III. Georg. *Belgica seu melius molli feret esseda collo.* Quin & *Britannica & Gothica* auctore Jornande. *Hispanica quoque*; nam de Asturibus Silius libro III. *Aut molli parata celer rapit esseda collo. Gothica* vel *Vandalica* Paullus Diaconus, libro XVI. *Erant autem exsuviæ quicquid administratorio principis ordini competebat, Id est throni aurei & esseda, quibus Regum uxores vehebantur. Romani* etiam primis Imperatoribus horum vsum receperant. Augustus apud Suetonium. *Nos in essedo panem & palmulas gustavimus. Esseda* collocata & disposita ad transeuntium vsum, diurnis scilicet itineribus, docet Martialis, qui quincto essedo dicit Bilbilin à Tarracone se venturum, Lib. X. Epigramm. CIV. Est apud me Glossarium Antiquissimum Fausti Romani, quo & alibi non semel me usum indicavi, in quo *Essedum basterna Gallicum utriculum, exponitur.* Ex eo Glossario multa, si non pleraque, sunt quæ multis post seculis Papias collegit. quę quidem alicujus sunt pręter vulgares quisquilias, pretij.

18. MULTISONORA.] A vario stridore rotarum & clangore ferramentorum. Sidonius. Lib. II. Epist. XX.

Hinc sese pedes atq; eques reflectit,
Stridentum & moderator essedorum.

EPIGRAM. VI.

De Apro & Leone.

V. 1. TORVUS APER.] Id ei feræ perpetuum epitheton. Sulpitius Lupercus:

Sævaq; dediscit prælia torvus aper.

V. 1. SUPERBIS VIRIBUS.] Ita omnes libri: Legendum tamen *superbi* Confisos enim pro se quemq; ait summis suis inter feras viribus. Argumentum Epigrammatis est de Principatu certasse has belluas, sed utramq; cecidisse. Mancum est in fine, aut hæc sententia in eo latet, alioquin admodum magni frigoris.

V. 2. HIC SETIS SÆVIOR, ILLE JUBA.] In nostro Codice disertè scriptum Hic *seta.* Intelligit autem iracundiæ & crudelitatis conceptæ notam, in Leone jubæ, in Apro setarum surrectionem. De apro Oppianus, omnium Græcorum Poetarum citra controversiam cultissimus, Cyneg III.

σφελγῷ κατ' δ' αὐχένας ὀρθαὶ
Φρίσσουσι τρίχες, οἷα περιλοφέων
πηλήκων,

De Leone, Theocritus Hercule Leonticida.

ἄφαρ δὲ μάχης ἐμνήσατο. πᾶς δέ οἱ
αὐχὴν
Θυμῷ ἐνεπλήσθη, πυρσαὶ δ' ἔφριξαν ἔθειραι
Σκυζομένῳ.

Et plures de vtroq; alij. Junguntur autem ferarum sævarum & robustarum Principatu Aper cum Leone, exemplo Homeri. Iliad. XVII. accedente Pardo, qui quidem de Leonum prosapia sit, vt existimo.

Οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος,
οὔτε λέοντος

Οὔπω σῦς κάπρου ὀλοόφρονος, οὔτε μέγιστος
Θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι μέγα σθένεϊ βλεμεαίνει.

V.3. HUNC MARS.] Aprum videlicet. Qui Marti consecratus, in cujus is effigie rivalem etiam suum occidit. Inde Ἐνυάλιος Oppiano.

V.4. DOMINATUR UTERQUE MONTIBUS.] Principium, ait, Ferarum montanarum vterq; habet. Oppianus de Apro.

κάπρος ἐνάλιος δὲ μέγ' ἔξοχος ἐν θήρεσσιν.

De Leone omnia nota. Ad ejus vero robur nihili dicas cæterarum ferarum vim. Constat enim eorum relatione qui ipsimet senserunt. Audi Jonannem Leonem Afrum, Libro IX. *Leo*, inquit, *animans silvaticum, cæteris perduelle; robore, animo, crudelitate, omnia excellit, nec feras tantum sed & homines devorat. Pauci aliqui pleriuque in locis ipsos ducentos equites invadere audeant. Armenta ingentia nullo pavore aggreditur, quæ corpora capit, catulis in spelæa sua proxima defert Est qui quinos aut senos equites interficiat. Quanto calidioribus locis degunt, tanto sunt audaciores & rabidiores. Quicquid Leo prendit, etiamsi camelus sit, rostro aufert. Binis vicibus parum abfuit, quam prædа illis ego forem, singulari Dei ope utraque liberatus.*

V.4. HERCULEUS SUDOR UTERQUE FUIT.] Id est inter Herculis Atla & Aper & Leo domiti referuntur. Quid feræ robori laudando accedere possit, quam quod omnium Deorum robustissimo Laborem auxit. & quidem penè exitialem? Melior utiq; hæc scriptura, nostro Belgicoque Codice firmata, quam quæ est ex Cujacianis Libris prodita à Claverio *sudor utrique fuit* Et optimè summus Scaliger, qui eam Editioni suæ castigatissimæ non admisit. Mea tamen sententia est, quam supra dixi. Aut insigne hic vitium latere, aut finem Epigrammati periisse. Vidimus nos in Principum Aulis commissos non semel Vrsum & Aprum, quater vicisse aprum, semel Vrsum, sed apro interfecto adeo confectum vt inedia mox perierit. Leonē & Vrsum semel, ubi ursum semovere cogebatur Bestiarius, Leone utique alioquin perituro, sed is erat admodum exiguus, his in oris genitus, robore & animo longe transmarinis inferior. Semel itidem Leonem & Aprum, Leo ingens erat, & Africanus omnium testimonio; pugna in feram usq; noctem prolata, vicit tamdem Leo, & superstes fuit licet novem vulneribus læsus.

EPIGRAM. VII.

De Locusta, fragmentum.

V.1. MEDIO FERA LVMINA SVRGVNT VERTICE.] In exemplari nostro disertè scriptum est *fera lumina surgit* Vt dicas *surrigit* significari. Sed vulgatam scripturam non sollicitamus. Belgicus Liber toto fragmento nihil mutat.

V.2. ARMAVIT NATVRA CVTEM.] Eleganter Pisides Cosmurgia. Descriptionem tamen corporis adhuc quærimus, certè nuspiam integram vidimus.

V.4. CVSPIDIBVS PARVIS MVLTOS ACVERE RVBORES.] In cuspides parvas rubores illos acuere. Scribendum enim *multos* ut sententia constet verba tamen vitiata esse evincit *ruboris* repetitio. In Nostro Libro nihil novi, nisi quod superiore versu scriptum est *dubiiq; rubentem.* Vnde sanè elegans sensus exit *cutem armavit natura, dubiis cuspidibus rubentem.* In Claverianis deinde sive Cujacianis fuit. dumiq; rubentes Cuspidibus pariunt multos ac vere colores. Scribe nobiscum.

Armavit Natura cutem, dubiique rubentem
Cuspidibus, variant milto victore, colores.

Varios

Varios colores, milti superante, inesse cuti dicit. Dumi illi verisimiles sunt quidem, tamen illud alterum neq; Librariorum est, & multo magis & verum & aptum.

EPIGRAM. VIII.

Descriptio Armenti.
Fragmentum.

2. GERYONI.] Fabulæ notæ, nec hic repetendæ.

3. CLITVMNE LAVAS.] Nota etiam fontis hujus historia.

3. IN GVRGITE.] Quem facit ibi fons. PLinius Cæcilius lib VIII Epist. VIII. *Modicus collis assurgit, antiqua cupressu nemorosus & opacus. Hunc subter fons Clitumnus exit & exprimitur, pluribus venis, sed imparibus. Eluctatusq; facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus & vitreus, ut numerare jactas stipes, & relucentes calculos possis.*

4. PIA VOTA JOVI.] Votivæ pecudes ibi lotæ, propter miraculum, fiebant enim albæ exinde. Mille jam ista locis notata sunt.

5. NON TALES.] Omnino scribendum. *Non talis* Quod manu ferè est ut possis palpare, at nemo umquam hactenus Emendatorum animadvertit. Jovi ipsi in Taurum mutato speciem sui armenti præfert Poeta. Fabulam pulcrè non tam scribit quam præpingit Achilles Tatius lib. I. Clit. & Leucipp. Bos ludens intelligitur arenas sparsisse, ut invitaret ad adscensum Virginem. Ovidius.

Et nunc alludit, viridique exsultat in herba;
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis.

6. REVEXIT.] Avexit potius. Sed hoc Poeticum.

7. NON CRETÆVS.] Fabula Pasiphaes formosum taurum amantis intelligitur. Quæ quidem notissima.

Gnosos, Creta, Ida, eadem res est.

8. FERAS.] Solus noster Codex veram scripturam hic asserit, *Feros.* Feræ non sunt armentum, nisi translatè ; Claudianus verò propriè hic loquitur. *Feri tauri*, velut speciatim, licet sæpius *Equi.* Vide ad Petronium.

9. MONSTRO DIFFVSVS IN ARTVS] Melius liber noster monstro commissus. Quam quis negabit veram scripturam esse, qui perpēdet? Sic Centauros ex alieginis mēbris compactam Potestatem vocat Lucretius lib. V. Et de Tritone, homine & pisce Noster ipsemet alibi *Quà pristi commissa viro.* Qui vel vnus locus Codicis nostri medicinam affirmaverit. Est. v. 147. Nuptiar. Honor.

10. CRIMEN MATRIS PRODIDIT ORE NOVO.] Ita edidit Claverius. Sed multo scitius scripti Libri, Scaliger, Aldus *condidit* Quod non intellectum stultissimè mutatum est, cum non abscondendi vim loquatur, sed proferendi. *creandi* velut & prodendi, quod cum glossa fuerit primò, post abiit in locum veri verbi. In eadem re pariter loquitur Seneca Hippolyto.

tacitum diu,
Crimen biformi partus exhibuit nota.
Scelusq; matris arguit vultu truci
Ambiguus infans.

Quos versus paullo antecedentibus illustre mendum latet, Scaligero, Grutero, Lipsio, Heinsio, Raphelengio, omnibus denique Emendatoribus invisum. Verba sunt Hippolyti ad Phædram, Pasiphaes filiā. v. DC LXXXV.

O majus ausa matre. monstrifera malum!
Genitrice pejor! illa te tantum stupro
Contaminavit, & tamen tacitum diu, &c.

Omnino scribendum *illa se Tauri stupro* Quomodo enim monstrifera, si tantum stupro: Prorsus cœcutierunt hic oculatissimi mortalium. Pariter autem & Ovidius:

Creverat opprobrium generis, fœdumque patebat
Matris adulterium monstri novitate biformis.

Jam

Jam de *Condendi* verbo videntum. Id ea significatione capiendum, qua diximus. Itaq; usurpatum alijs. Valerius Flaccus libro I. Argon.

tum vobis si quod inausum
Arcanum, ve nefas, & adhuc incondita lethi
Sors superest.

Hoc est ignota, inprodita. Optimè enim ita membranæ Carrionis. Manilius.lib.V.

Mercedem tanti belli quo condidit ipsa
Gorgone non levius monstrum.

Appulejus lib. I. Met. *Hymettos Attica & Isthmus Ephiraa, & Tanarus Spartiaca gleba felices aternum, libris felicioribus condita, mea vetus prosapia est.* Hoc est nobilitatæ, celebratæ.

10. ORE NOVO.] Inusitata illa figura Minotauri. Lib. II. in Eutropium.

Infantumque novi vultus, & dissona patrum.
Semina.

11. PORTARENT TOTVM.] Omnino vera est scriptura Cujacianorum Codicum *prastarent totum.* Formositatem armenti talem facit, ut etiam ex Pasiphae perfectus Taurus prodiens minimè potuerit eam exæquare.

EPIGRAM. IX.

De Apono.

V.1. FONS.] In MS. Belgico *MONS.* Nester nihil mutat, vt & aliorum libri. In Cujaciano inscriptio fuit *de Aponi Fonte.* Nihil muto, nam & Cassiodorus, libro II. Epistola XXXIX. *Delectat salutiferi Aponi meminisse potentiam. Caruleum fontem vidimus in formam dolij concavis hiatibus astuantem, & fornaces anhelantium aquarum circumducto tentilatio, Natura probabili dispositione, coronatas.* Legas, cicrumducto *tentili aulao.* Ennodius de eodem lib. V. Epist. VIII.

Infuso crepitat fons sacer inde rogo.

Locus tot hodie libris conditus, vt dicta toties redicere velle stultitia fuerit.

V.1. ANTENOREÆ.] Antenoreus Gurges Ennodio dicta Epistola. Distat Patavio non integros quinq; Lapides ut alij, imò nec quatuor, ut nos mensi sumus.

1. PORRIGIS.] Extendis. Rutilius libro I. De Reditu suo.

Porrige victuras Romana in secula Leges,
Solaq; fatales non vereare colos.

Corripere contrarium. Vt apud Horatium lib. I. Carm. III.

Semotiq; prius tarda necessitas
Lethi, corripuit gradum.

4. ET SIT NVLLA MANVS.] Ita plerique libri, duo manu exarati, Aldini, Basilæenses, Pulmaniani; vt mirer pro re nova hanc Lectionem proferre Claverium.

6. MEMORES NOTÆ.] Memoriæ ergo relictæ. Horatius lib. I. Carm. XIII.

Impressit memorem dente labris Notam.

7. NYMPHISQVE.] Fontium undatūq; præsidibus, ut & Antrorum. Inscriptio Vetus ad Fontem.

Hujus Nymfa loci, sacri custodia fontis,
Dormio, dum blanda sentio murmur aqua.

Quin Nymphæ ipsas aquas sonant. Aliud vetus carmen in thermas.

Tranquillo Nympha decurrite fluminis ortu,
Huc Proba flagranti succedit lumine Phœbo.

De Antris Longus in Pastoralibus.

9. HVNC QVI TOT POPVLI PROVOCAT ORA LOCVM] Sic ex Cujacianis edidit Claverius. Noster. Hic qui tot populis provocat ore ioqui. Codex Belgicus mirifice mutat:

Ludibrium quid enim fas est à vate relinqui
Hunc qui tot populi provocat ora loqui?

Priorem versum ita edidit & Aldus. Deinde in altero

populis provolat ore, locum.

Omni-

Omnino sequimur exemplaria Cujaciana, præsertim cum Scaligero.

11. ALTO COLLE MINOR.] Non erectum, sed suaviter acclivem dicit colliculum. De pari quodam Fortunatus li. I. Carm. XIX. suo eloquio

Hic brevis ascensus leni subit aggere clivum,
Carpit & obliqua mole viator iter.
Altior à planis arvis minor emicat altis
Nec humilis nimium neve superbit apex.

Vitiosa scriptura. Omnino enim legendum *Altior arx planis* A qua vocula universa narratio pendet.

12. MOLLITER ORBE TUMET.] Non, ait, prærupto, sed molliter clemente jacenteq; clivo. Minutius Felix: *Oram curvi molliter littoris, iter fabulis fallentibus, legebamus.* Silius Italicus, lib. I. *Haud procul Herculei tollunt se mœnia muri,*
Clementer crescente jugo.

Appulejus, lib. IV *Clementi deniq; transmitto Clivulo pervenimus ad locum destinatum.* Hilarius præf. Operis de Trinitate: *Nos quoque quadam gradiendi initia ordinantes, arduum hoc intelligentiæ iter clivo quasi molliore lenivimus.* Tacitus, Annal. XII. *Tunc montibus arduis & si qua clementer accedi poterant, in modum valli saxa præstruit.* Vegetius libro IV. capite III. *ut de plano civitatis mollius ad propugnacula possit ascendi.* Ennodius dicto loco.

Tollitur acclivi tellus subducta tumore,
Leniter elato fulta supercilio. &c.

Ita sub Barbarie Saxo Grammaticus, Daniæ lib. II.

Insula non longè est præmollibus edita clivis,
Collibus ara tegens, & opima conscia præda.

Contra iniquus mons, non facilis adscensu. Ovidius lib X.

per juga montis iniqui
Ire comes, longaq; alit assuetudine flammas.

12. TUMET.] Non erigitur, sed proturget quodammodo. Ita tumores terræ, tumuli, minores collibus. Frontinus de Colonijs: *Ager Ausculinus finitur per terminos & terrarum tumores. Rigores dicunt alij, qui colles non sunt, nisi XXX. Pedes patuerint.* Aggenus Urbicus, Quem *Agerium* Alciatus & alij melius vocant: *Rigor si plus de XXX pedibus patuerit, jam collis est.*

13. FOECUNDUS AQUÆ.] Genitivi usus Græcus. Vide ad Appuleium.

13. QVACVMQVE.] Membranæ nostræ *Quascunq;* Minus benè.

18. VBERA.] Loca terræ fœcundiora. Vide notas Juretianas ad Symmachi Auctuarium. & Vberiora nostra ad Appuleiũ Commentaria.

22. CONTEMTIS.] Rectè ita Claverius & Scaliger ex Cujacianis. Cæteri libri delirant, referendo *Contentis.*

23. EFFOSSI MARMORE.] Legendum *effosso.*

26. VEL CASVS VOMERIS EGIT OPVS.] Mirum quorsum viderint tot docti homines qui hanc Lectionem probare potuerunt. Quomodo casus egerit aratrum, ut in silicem aut marmor ejus sulci transirent, & id exscinderet, velut tellurem arabilem? Claverius vero etiam testimonium Papinij advocat, quod contra syllabam insuper agit, ut aratrum in silicem. Certa res emaculandum, ut nos olim conjecimus.

Herculei sic fama refert, monstratur aratri
Semita, vel Cacus vomeris egit opus.

Ille Vulcani filius, ignem ore spuens, solo Hercule viribus inferior, huc, inquit, fertur vomerem agere solitus. Indubitata Veritas verbis opus non habet.

33. NE TOTA NITERET.] Libri Cujaciani *ne mersa lateret.* Cæteri servant illud *tota* Vnde certa correctio *ne tota lateret.* Ait ne tota vis sua, & lacus lateret ipse, instar non subsistentis, consuluisse sibi naturam, & oculis spectandum dedisse quà pedibus adiri non posset.

36. TERGA AQVÆ.] Superficiem, supernam partem. Sic Musæus de Hero.

πάντοθι δ' ὄμμα πίταινεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης.

Nonnus, lib. III. Dionys.

φαληριόωντα κατέγραφε νῶτα θαλάσσης.

Avienus Ora Maritima.

dicit hic nihilominus
Non in profundum terga dimitti maris
Parvoq; aquarum vix supertexi solum.

Sic terga terræ pro planicie. Basilius Seleuciensis, Homil XLIII. de Sole.

πάντα καθάπερ μελαίνης ἐσθῆτος ἀπογυμνώσας τῷ ἑαυτοῦ φωτὸς ἀμφιέννυσι χάρισι καὶ δείκνυσι τῆς ἠπείρου τὰ νῶτα ταῖς ἄνθεσι στεφανούμενα.

Et mirè Terga ruborum quorum nulla planicies tamen. Columella, lib. X.

Nec manibus mites ferulas, nec cruribus aqua
Terga rubi.

Quæ sanè mira locutio est, & non frequentis exempli, si sana scriptura quam tamen nec vetustissimus Codex mutat. Conjeceramus ante hujus inspectionem *Serta rubi*. Sed de arboribus ita Virgilius, quem ubiq; adorat Columella, Georg. II.

qua parte calores
Austrinos tulerit, qua terga obverterit axi.

38. VETERES HASTÆ; REGIA DONA.] Ob memoriam Regum ibi à morbis curatorum. Hastæ Regia donaria, quia olim pro sceptris. Vide ad Nuptias Honorij.

39. NIGRÆ TENEBRAS.] Scribe cum nostro Codice & Editione Aldina, *tenebris*. Erunt omnia plana.

41. APPARENT INTRA.] Maronem exprimit.

45. CORONATOS.] Incinctos, inclusos, circulo naturali clausos. Vide Collectanea Caroli Paschalij de Coronis, lib. I. cap. VIII.

45. VIVA SCENA.] Theatrum velut quoddam. Virgilius.

silvis scena coruscis
Desuper, horrentiq; atrum nemus imminet Vmbra.

Sic Ovidius de Orpheo, verbis ad Serenam Epistola suprà propositis. Naturale theatrum Ausonio in Mosella.

Et rupes & aprica jugi, flexusque sinusque,
Vitibus assurgunt, naturaliq; theatro.

Rutilio portus undiq; incinctus Æquoreum theatrum, lib. I.

Molibus æquoreum concluditur Amphitheatrum,
Angustosq; aditus insula facta tegit.

46. EXSILI CORTICE.] Non crassa, ait, tamen gradientes ferens. Tales apparent insulæ.

47. CALCATVRQVE.] Melius cum Scaligero scripseris *Calcantumq;* ex Codice uno Belgicorum, Editione M. Bentini. Et Aldina.

48. FIDA RVINA.] Locus declivis, firmus tamen. Pariter de rotundo mundi sive terræ globo dixit Ovidius

fecitq; cadendo Vndiq; ne caderet.

49. FACTA MANV DICAS.] Omnia quæ hactenus descripsimus, ait.

49. AMBITVS ET TENVIS.] Vocula & non comparet in Codice nostro. Acutius introspicienti comparet hæc ad vocem *flagna* referenda, & transpositum non bona negligentia exscriptorum distichon. Sic igitur ista collocanda sunt.

Sustentat trepidum fida ruina pedem.
Herent stagna loco, plenas æquantia ripas,
Præscriptumque timent exsiluisse modum.
Facta manu credas, sic leves circuit oras
Ambitus, & tenuis perpetuusq; riget.
Quod superat, fluvius, devexa rupe volutus,
Egerit, & campi dorsa recurva petit.

55. NA-

55. NATIVO SPVMA MEATV.] Inepta lectio, nec ullius pretij. Quid enim spuma ad vecturam, & naturalem meatum? Claveriani libri, Scaliger, Belgicusque, cujus varias edidit Pulmanus, consensu eam tuentur. At alter, cujus nos primi sumus arbitri, Nosterq; & Aldina Editio, disertè *spina* scribunt. Vtrum hoc melius? Parum certè, nisi quod ducit tamen ad veritatis viam. Qui loca ista contemplatus est, observaverit curvum primum hujus fluvij à lapsu meatum, non manu factum, sed natura ductum, vnde citrà ullam controversiam Claudianus scripsit.

Devehit exceptum nativo sigma meatu.

Sigma Græca littera eam figuram habebat olim, quam nunc Latina Tertia. Ab ejus forma quod eam exprimit Sigma vocant Scriptores, sive opificium, sive locus, sive sit quippiam aliud. Vide notata doctissimis viris Joanni Savaronio, & Jacobo Sirmondo ad Sidoniū. Ita vides clarè emendatum quod nemo hactenus intellexit.

56. PLUMBI.] Metallum hoc, ut nostris moribus, ita etiam olim vsitatum ad fistulas. Juvat Cassiodorus lib. II Epistol. XXXIX. *recurva spatia memorans, quæ arte ait facta esse longiora* Sive tubos aquarios. Papinius libro I. Silv. Tiburtino Manlij Vopisci.

Teq; per obliquum penitus qui laberis amnem
Martia, & audaci transcurris flumina plumbo.

57. MADIDIS FAVILLIS.] Ferventissimæ aquæ ejectamentis Pulcrè dictum, sed contra vim sensus, favillæ enim cum madent jam non favillæ sunt.

59. MVLTIFIDAS DISPERGIT OPES.] Omnino melius membranæ *hinc spargit opes.* Quod necessarium, cum de fluvio perennis sermo sit.

59. ARTEMQVE SECVTVS.] Non magno Labore opus fuisse autumat. Sic ubi Avienus in Ora Maritima vulgo balbutit, in finem ipsum.

Stagnum lambit urbem, & unda lambit oppidum,
Laremq; fusa civitas pene insula est.

Nos emendatum ita loqui jussimus. (*oppidum,*

Stagnum ambit urbes, & unda lambit
Artem secuta, civitas, penè insula est.

62. THOLOS.] Impendentes pontium velut cameras.

63. ACRIVS INTEREA.] *re* interea in hac Claverij emendatione, nullius pretij est, quare neq; Scaliger attendit. Scribe ex nostris membranis.

Acrior interius rauci cum murmure saxi.
Spumeus eliso pellitur amne vapor.

Vel *igne vapor* ut eædem membranæ, & in interstitio correctum habent Belgicæ.

65. FESSI SVDORE.] Lege Cassiodorū, qui attentè lectus his omnibus est interpres.

65. LACVNAS.] Lacus. Pariter de thermis Aquensibus loquens Guntherus noster Libro I. Ligurini:

tunc ducta cavis cannalibus unda
Confluit in quamdam, mira ratione, lacunam.

66. DAMNA MORÆ.] Amisso calore quem attulerant aquæ cum lacum ingrederentur. Pulcre totam rem, ex ore quidem sui ævi describit Cassiodorus: *Inter alia Aponi bona illud quoq; stupendum esse didicimus quod una fluentorum Natura diversis ministerijs videatur accommodata. Nam protinus saxo suscipiente collisa inhalat prima cellula sudatoriam qualitatem. Deinde in solum mitigata descendens, minaci ardore deposito, suavi temperatione mollescit. Mox in vicinum producta, cum aliqua dilatione torpuerit, multo blandius intepescit: Postremò ipso quoq; tepore derelicto in piscinam Neronianam frigida tantum efficitur quantum prius ferbuisse sentitur.* Veteres autem balneis ita utebantur, ut sudorem subitum, subito frigidæ usu exciperent, quam benè isthic non disputabitur. Petronius Satirico. *Longum erat singula excipere. Itaq; intravimus balneum & sudore calefacti, momento temporis ad frigidam eximus,*

67. SALVE POEONIÆ.] Vsum jam Medicum commendat. Celebrat eumdem ante hoc seculum, quem defectu Veterum, non indignum Poetæ nomine in multis laudes, Georgius Sabinus, popularis noster, & avi quondam nostri per Italiæ loca ductor, quod genus Aulę magistros ambitiose hodie juventus peregrinas appellat.

Est Apono nomen Fonti: præsentius ægris
Nil, ubi Pœonia deficit artis opus.
Corporis hæc reparat mortalibus unda vigorem,
Attulit acre quibus noxia damna gelu.
Cujus iners, stomachus sumtas male digerit escas.
Languidus hæc intret balnea, sanus erit.
Quæ steriles uteri non reddunt pignora, nuptæ,
Concipiunt Aponi quando lavantur aquis.
Felices nimium, fortunatosq; colonos
Proluit hic quorum fervidus amnis agros.
Non aliquo miscent ægroti pocula succo,
Vlla Machaonia damna nec arte levant.
Simplicibus curantur aquis, obnoxia morbo
Cum gravis ægrorum corpora languor adit, &c.

Tenues isti & faciles Poetæ, si lectione scriptorum subacti fuissent, ut cultus naturæ accessisset, multo maxima præstitissent, id videre est in Petro Lotichio, quo cultiores elegos recentiorum nemo scripsit.

68. DARDANII.] Ab Antenore Trojano.

70. PRÆSENS NVMEN.] Eo ipso in loco quo colitur, opitulans. Petronius. *Regio nostra tampræsentibus plena est numinibus, ut citius Deum quam hominem invenias.* Plinius, lib. VIII. Epist. VIII. de Clitumno pariter fonte. *Adjacet Templum priscum & religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus ornatusq; prætexta, præsens numen, atq; etiam fatidicum, indicant sortes.*

75. PARES FLAMMAS.] Concordia disparium Elementorum. Vide multis in hoc ipso negotio Cassiodorum, loco jam aliquoties indicato. Ennodius. *Hic pira gurgitibus scintillis fluctuat humor Vivitur alterna mortis amicitia.* Acutè sed coactè.

80. CONSILIO.] Certa numinis seu Providentiæ auctoritate & cura. Sapienter ista contraque temeritatem & vulgi & multorum Philosophorum. Superiore versu *remitteris* est in membranis.

81. ADSCRIBERE.] Rectè ita docti & MSS. male edunt alij *describere.*

84. INTER PRIMA POLI TE QVOQVE SACRA DEDIT.] Vitiosa scriptura, quam pepererunt *astra* modo nominata, & telluris sequens mentio. Rectè Libri Cujaciani, noster, Belgicus,

Inter prima coli te quoque sacra dedit.

Prima coli, primo cultu digna. Sacri omnes autem fontes, tam Græcis quam Romanis moribus, Callimachus.

πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λίβας.

Vetus Proverbium apud Laertium Diogene:

ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί.

Jurabant per eos, cum Dijs junctim cæteris. Sophocles Oedipo Colonæo:

πρὸς νῦν σε κρηνῶν, πρὸς θεῶν ὁμογνίων
Αἰτῶ πιθέσθαι κἀμὲ παρεκάθειν.

De Romanis Frontinus Initio Aquæduct. *Ab vrbe Condita per annos CCCCXLI. Contenti fuerunt Romani usu aquarum, quas aut ex Tiberi, aut ex puteis, aut ex fontibus hauriebant. Fontium memoria cum Sanctitate adhuc exstat & colitur: salubritatem enim ægris corporibus afferre creduntur.* De gentilibus generatim exempla suppeditant Sacræ Litteræ. Si tamen τὸ *poli* retinere malueris, τὸ *sacra* arcana, interpretaberis.

85. COR-

85. CORRVPTA NEC AVSTRI FLAMINA.] Vnde Pestilentiæ. Idem Ovidius in lue Æginensi dirissima, lib. VII.

Lethiferis calidi spirarunt flatibus Austri,
Constat & in fontes vitium venisse lacusque.

De Sinio omnia trita.

94. FATA PROSPERIORA.] Ita omnes Codices nostri, Editio etiam Aldina: Exempla rationis Prosodiacæ in Analectis Poeticis ubertim nobis producuntur. Nequaquam tamen scriptionem hanc Claudiani agnoscimus, sed scioli, volentis impietatem arcere à prisca probaque scriptura *fatis prosperiora* Quam ex Cujacianis Libris protulit Claverius. Contra fata erant omnia quæ de Parcis jam dicta sunt. Itaque, & ex usu frequente commendandi ita medicamenta cum Medentibus, istam lectionem sequimur.

98. TRISTI GRAMINE.] Austero succo herbarum.

99. IMPUNE.] Sine tormentis Medicorum. Vide Cassiodori verba, jam adscribenda.

100. ÆGRO LUXURIANTE.] Cassiodorus. *O magistri mirandum semper ingenium. Vt Natura furentis ardores ad utilitatem humani corporis temperaret, ut quod in origine dare poterat mortem, doctissime moderatum, & delectationem tribueret & salutem. Vnde non tantum deliciosa Voluptas acquiritur quantum blanda medicina confertur. Scilicet sine tormento cura sine horrore remedia, SANITAS IMPUNITA, balnea contra diversos dolores corporis attributa.*

EPIGR. X.

De Balneis Quinctianis.

V. 2. ATQUE TUUM RURSUS CARPE REFECTUS ITER.] Vocem *rursus* non agnoscunt, sed pro ea lacunam habent, membranæ nostræ. Displicet sane ob tot litterarum earumdem concursum, reique iterationem, aliamque Claudiano scriptam suspicor.

V. 3. NIMIUM MIRABERIS.] Imperium in ipsas aquas. Sic de Stilicone alibi. Jusserat averso fluvium migrare meatu Etiam hic τὸ *nimium* suspectum habemus. Nam in membranis expresse scriptium OMIVM Vt insuerit viri nomen.

EPIGRAM. XI.

Nilus.

Argumentum hujus Poematii peculiaribus Libris notum est esse ab aliis tralatum, quibus sepositis, neque inspectis, quæ ad elegantem Lucem nostri Scriptoris facientia incident, adnotabimus, securi nimiarum Notarum, uberiorum, cum animus tempusque ferunt, non negligentes. Tria olim Nomina erant huic fluvio, Quartum est istud recentius. ISacius Tzetzes ad Lycophronem, ex magis probis magisque priscis ejus Poetæ enarratoribus. τρίτωνος ἐκβολαῖσι τοῦ Νείλου ταῖς ἐκχύσεσι, καὶ ταῖς ἀναβάσασιν. Τρίτων ὁ Νεῖλος, ὅτι τρὶς μετωνομάσθη. πρότερον γὰρ ὠκεανὸς ἂν ἐκαλεῖτο, δεύτερον δὲ ἀετός, ὅτι ὀξέως ἐπέρρευσε, τρίτον αἴγυπτος, τὸ δὲ Νεῖλος νέον εἶναι, ἐπιμολογούμενον ἀπὸ τοῖς νέοις καταγεῖν ἰλὺν, καὶ χερσοῦν τὸ πέλαγος. De Tritonis nomine etiam Scholiastes Apollonii lib IV. Quo loco inspecto flebilem illustrium tot scriptorum jacturam videbis, qui de hoc amne spe immortalitatis scripserant singuli, Anaxagoram Nicagoram, Democritum Physicum, Aristonem Chium, Ephorum, Thaletem, Diogenem Apolloniatem, Hermippum, solis nominibus superstites. Nos Nili ista vocabula non expandemus. Appellationem Hermippus à Triton e in Nilum Regi

tribuit. Idem Scholiastes. ὁ δὲ Νεῖλος τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο Τρίτων, μετωνομάσθη δὲ ἀπὸ Νείλου ἢ Κίκλωπος, τοῦ Ταντάλου, βασιλεύσαντος τῆς χώρας ὥς Ἕρμιππός φησι.

Mirum vero Quintum vocabulum omisisse Lycophronis enarratoris, Melam, quod *Melonem* reddidere Latini, velut ex Festo & Ausonio constat. De eo vide Plutarchi Nugonis librum de Fluminibus, ut & Eustatium ad Dionysii Periegesin. v.CCXX. Vbi & de Etymo tractatur. Nilum νέαν ἰλὺν interpretatur Heliodorus Lib. IX. Magnitudine sunt, qui principem omnium faciant. Aliis visum tres ipsos excipere. Idem Eustathium ad eumdem Dionysium, v.MCXL.

Γάγγην μέγιστον τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ποταμῶν ἱστοροῦσι, μεθ' ὃν δεύτερον εἶναι λέγουσι τὸν Ἰνδόν, καὶ τρίτον καὶ τέταρτον Ἴστρον καὶ Νεῖλον.

Neque iste Solus divinitus ita irrigat terras, ut omnes tacere norunt. Idem enim agit Ganges Solinus, cap. LV. *Maximi in India amnes Ganges & Indus, quorum Gangem quidem incertis fontibus nasci, & Nili modo exundare perhibent.* Marius Victor, Lib.I. Geneseos.

quorum primo ordine Phison
Gangetisque replet populos, atque Indica regna,
Distendit limo, terrasque & semina volvens
Quæ facit arva serit Vide Arriani Indica.

Idem Euphrates. Idem Solinus. cap.XL. *Mesopotamiam opimat annua inundationis excessibus, ad instar Aegyptii amnis terris superfusus, invecta Soli fœcunditate iisdem ferme temporibus quibus Nilus exit, Sole scilicet in XX. parte Cancri constituto.* Par aliquid de Indo dicas, auctore Cicerone, qui & de Euphrate istud illustrat, Lib Secundo de Natura Deorum: *Ægyptum Nilus irrigat, & cum tota æstate obrutam oppletamque tenuerit, tum recedit, mollitosque & oblimatos agros ad serendum relinquit. Mesopotamiam fertilem efficit Euphrates, in quam quotannis quasi novos agros invehit. Indus vero, qui est omnium fluminum maximus, non aqua solum agros lætificat & mitigat, sed eos etiam conserit, magnam enim vim seminum secum frumenti & similium dicitur deportare.* De Nilo ejusque rebus scripsere olim infiniti Eudorum & Aristonem sua ætate commemorat Strabo, libro XVII. & sparsim, incidente materie, auctores plurimi qui nunc supersunt, Herodotus, Plinius, Strabo, Philostratus, Mela, Solinus, Diodorus, Lucanus, Heliodorus, Egesippus, Ammianus, Philo, Plutarchus, Orus, Pausanias, Virgilius, Cassiodorus, Egesippus, Capella, Marius Victor, Alcimus Avitus, Seneca, Aethicus, Plinius Panegyrico, Plurimi Patrum Græcorum Latinorumque. Ex recentibus seu novis, ut Quintilianus loqui mavult. Haitho Armenius, Batosius Lusitanus, Joannes Leo Afer, Nogarola Comes Italus, J.B.Scortia Genuensis. I. F. Vendelinus Germanus. De quorum Collectaneis nihil nos ducturos jam sumus professi. Irrigatio notissima, cujus Tempus ad nostrum Calendarium ita ponit Haitho Armenius, cap.LIV. de Tartarorum rebus: *Nilus semel crescit in anno, incipiens medio Augusto usque ad Festum Michaelis, quotidianis augmentis se subjicit. Cum summam surgendi tetigit, indigenæ rivis aquam undique versum deducunt, ut nulla non spatia vi fluminis fœcundentur. XL. Diebus ita terram operit, inde decrescere incipit & siccari terra. Dehinc seritur, & sementis sola annis irrigatione lætificata, imbribus nullis opus habet: Neque enim pluit cœlum iis regionibus ita ut vix aliquando hyems ab æstate internoscatur.* Tamen aratione & sic indigere Ægyptum constat, ne quis & eam curam Fluviorum Principi adscribat. Maximus Tyrius Dissertat. XXXV.

οὐδὲ γὰρ ὁ Αἰγύπτιος τῷ Νείλῳ θαρρεῖ μόνῳ, οὐδὲ παραδίδωσιν αὐτῷ τὰ σπέρματα, πεὶν

πρὶν ἢ τῷ ἀρότρῳ ζεύξῃ βοῦν, πρὶν τέμῃ αὔλακα, πρὶν πονήσῃ μακρά. καὶ μετὰ τοῦτο ἤδη καλεῖ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὰ αὐτοῦ ἔργα, αὕτη μίξις ποταμοῦ πρὸς γεωργίαν καὶ ἐλπίδων πρὸς πόνους, καὶ καρπῶν πρὸς ταλαιπωρίαν.

Cui de aratione Inundationem præcedente contradicunt alii. Porro ut cœli moderatio Numinis Optimi Maximi nutu cæterarum regionum proventus dirigit, ita neque hæc Nili fœcundatio certissima semper fuit, sed leguntur historiæ asservantes annum illum Cultorem officium suum neglexisse, nec ad condictum venisse. Sic in Scriptura decem annorum in Ægypto fames maxima, haud dubio e mansione hujus amnis constitit, sic ante hos Quadringentos annos, quinque ipsos annos non adfuisse eumdem notat in Historia Constantinopolitani Itineris, Gunterus, Monachus Helvetius, cap. VI. *Quod si fecissent*, inquit, *sperabile satis erat tam ipsam magnificam civitatem, quam & maximam totius Aegypti partem facili compendio in eorum potestatem posse converti. Eo quod totus ferè populus terræ, vel consumtus fame perierat, vel squalebat penuria, propter sterilitatem ejusdem terræ, cui Nilus frugiferas aquas, quibus eam rigare solet, annis, ut ajebant, jam quinque subtraxerat.* De novem sive historia sive fabula apud Apollodorum libro II. Nec ignotum publice, ad Impietatem populi largiri Nilum Deum, & subtrahere moribus sibi eo faciente suam indigentiam. Philo lib. I. de Vita Moysis:

Μωϋσῆς γένος μὲν ἐστὶν Ἑβραῖος, ἐγεννήθη δ' ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐτράφη, τῶν προγόνων αὐτοῦ κατὰ ζήτησιν τροφῆς εἰς Αἴγυπτον πανοικὶ μεταναστάντων, γῆν πεδιάδα, καὶ βαθεῖαν, καὶ πρὸς πάντα γονιμωτάτην ὧν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δεῖται, καὶ μάλιστα τὸν τοῦ σίτου καρπόν. ὁ γὰρ ταύτης ποταμὸς, θέρους ἀκμάζοντος, ἡνίκα τοὺς ἄλλους φασὶ μειοῦσθαι, χειμάρρους τε καὶ ἀναχεόμενος, ἐπιβαίνων καὶ ἀναχεόμενος πλημμυρεῖ, καὶ λιμνάζει τὰς ἀρούρας, αἱ δὲ ὑετοῦ μὴ δεόμεναι φορᾶς, ἀφθονίαν παντοίων ἀγαθῶν ἀνὰ πᾶν ἔτος χορηγοῦσιν, εἰ μή πω μεσολαβήσῃ ἐν ὀργῇ θεοῦ δι' ἐπιπλάζουσαν ἀσέβειαν τῶν οἰκητόρων.

Plutarchus in Nilo: διὰ ἐμφύλιον δὲ πόλεμον μὴ ἀναβαίνοντος τοῦ Νείλου, καὶ λιμῷ συνεχομένων τῶν ἐγχωρίων, ἔχρησεν ὁ Πύθιος τὴν εὐφορίαν ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἀποτρόπαιον θεοῖς θύσῃ.

V. 1. FELIX.] Dicas sumsisse Philosophum à Philosopho Juliano Imper. Cujus sunt ista Epist. I.

ὡς εὐδαίμονες, ἔλεγον, τῶν Αἰγυπτίων οἱ παῖδες, τὸν Νεῖλον ἔχοντες χορηγὸν τῶν ὅσα φέρειν εἶδεν ἐκεῖνος.

Vbi scribendum pridem diximus ὅσα φέρειν εἶδεν ἐνιαυτός. Cum vulgatum illud nulla peculiaritatis nota Nilum commendet.

V. 2. NON SPERAT.] Præstolatur, exoptat, invocat, postulat. Non enim *metuit* sonat hoc loco: quo tamen usu celebre id verbum, vide notata Radulpho Fornerio Rerum Quotidian. lib. III cap. XV. Scholiasten Thucydidis init. ξυγγραφ. Nubes, nubila, pluviæ, nullæ in Ægypto. Lactantius libro II. cap. XIV. *Omnium primi, qui Aegyptum occupaverunt, cœlestia suspicere atque adorare cœperunt, & quia neque domiciliis tegebantur propter aeris qualitatem, nec enim ullis in ea regione nubibus subtexitur cœlum cursus siderum & defectus notaverunt.* Pulcre Philo exinde Nilum pro Deo habitum lib. III. de Vita Moysis:

τῆς γὰρ χώρας οὐχ ὑετῷ, καθάπερ αἱ ἄλλαι νιφομένης, ἀλλὰ ταῖς τοῦ ποταμοῦ πλημμύραις εἰωθυίας ἀνὰ πᾶν ἔτος λιμνάζεσθαι, θεοπλαστοῦσι τῷ λόγῳ τὸν Νεῖλον Αἰγύπτιοι ὡς ἀντίμιμον οὐρανοῦ γεγονότα.

Nubium carentiæ, accedit quod omnium fluviorum solus Nilus vapores nullos exspirare notetur. Heliodorus lib. II.

ἀτε

ἅτε ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θίγειν προσποιέσατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς κεῖθεν ἀρξάμενος, δι' ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι.

Idem tradit Ammianus lib. XXII. Vsque adeo autem verum divinis honoribus cultum Nilum, ut Jovis propagine oriundum sciverint. Aristides Hymno in Iovem:

τοῦτον οὐκ ὀρῶν ἐκφεύγουσι κορυφαί, οὐ πηγαὶ ποταμῶν, οὐ πόλις, οὐχ ἡ κάτω τῆς θαλάσσης ψάμμος οὐκ ἀστέρες, οὐ νὺξ ἔμπροσθεν ἵσταται, οὐχ ὕπνος τῶν τούτου μεγάλων τε καὶ μόνον ἑωρακότων ἀληθὲς ὀφθαλμῶν. ποταμῶν δὲ ὁ κάλλιστος καὶ ἀξιολογώτατος καὶ αὐτὸς ἀέρα διιπετὴς Νεῖλος ἦν, ἅτε δὴ μιμούμενος τὸν πατέρα, καὶ οἷον ὕπαρχος ὑπ' αὐτοῦ τῶν κατ' Αἴγυπτον τεταγμένος ἀντὶ τῶν Διὸς ὄμβρων αὐτὸς ἔπεισι καὶ πληροῖ τὴν γῆν.

Cœlo oriundum laudat Porphyrius apud Euseb. l. III. Præpar. c. XI. Strab. l. XVII. Inde Juppiter prorsus. Martial. lib. IX. Ep. XXXIV.

Scis quoties Phario madeat Iove fusca Syene.

Qua de re & cultu Nili pulcrè amicus noster Laurentius Pignorius in Mensæ ISiacæ Commentatione.

V. 3. PLUVIALI FRIGORE COROS.] Occiduus ventus, contra Aquilonem flans, Gellius, lib. II. cap. XXII. Hic Orientales oras nubibus congestis rigat. Lucanus lib. IV.

Ille suo nubes quascunque invenit in axe
Torsit quicquid cœli fuscator Eoi
Impulerat Corus

4. INVOCAT.] Tibullus Eadem re:

Arida nec pluvio supplicat herba Iovi.

5. ÆGYPTUS SINE NUBE FERAX, IMBRESQUE SERENOS SOLA TENET] Apollonius, lib. IV. Argonaut.

μητὴρ Αἴγυπτος προτερηγενέων αἰζηῶν,
Καὶ ποταμὸς Τρίτων καλλίρροος, ᾧ ὑπὸ πᾶσα
Ἄρδεται ἠερίη, Διόθεν δέ μιν οὔποτε δεύει
Ὄμβρος ἅλις, προχοῇσι δ' ἀνασταχύουσιν ἄρουραι.

Venantius Fortunatus lib. VII. Carmin. IV. ad nostrum. *Et sine rore ferax Aegyptus* Abinde sine imbribus pinguem annum dicit Valerius Flaccus lib. V.

Arsinoen illi, trepidaque requirunt
Otia læta Phari, pinguemque sine imbribus annum.

Inde fluvium pluere Nazianzenus initio Orat. XXIV. Egesippus lib. II. cap. IX.

Attexamus Aegyptum, abundantem opibus suis, nec indigentem pluviæ cœlestis, quæ sibi ipsi imbres generat, & pluviarum ubertates creat. Denique cum sit ferventior omnibus regionibus, sola non queritur de siccitate, & quod nulli alii loco suppetit, alit irriguo suas messes. De fervore alii aliter, nam & sine æstu Ægyptum fœcundam celebrat Julianus Imp. itidem Nili Beneficio, Orat. III.

λέγουσι γὰρ δὴ Αἰγύπτιοι τὸν Νεῖλον παρ' αὐτοῖς εἶναι τ' ἄλλα σωτῆρα καὶ εὐεργέτην τῆς χώρας, καὶ ἀπείργειν αὐτοῖς τὴν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φθορὰν, ὁπόταν ἥλιος διὰ μακρῶν τινων περιόδων ἀστέρας γυναικαίοις συνελθὼν ἐμπλήσειε τὸν ἀέρα πυρός.

Idem tradiderat Egesippus lib. IV. capite XXVII. Sed noluerunt librarii: *Aegyptus inadsueta imbribus regio, nec tamen pluviarum indiga, cui Nili irrigua spontaneos imbres ministrant. Vtrimque ei Nilus est, cœli ubertas, terræ fœcunditas. Aera temperat, solum opimat, Nautis & agricolis juxta usui.* Quantam autem vim hominum hic fluvius aluerit olim, notandum ex Josepho, qui libro II. cap. XV. Alos. præter Alexandrinam plebem, quam Vrbem Roma ait non esse inferiorem, incolas Aegypti Septingentas & quinquaginta Myriadas facere

facere autumat. Quod civitatum millia alii posuerint notatum ex Scholiaste Theocriti & aliis alibi. Ægyptum Nili olim fuisse vocabulum, alii probarunt, & tradit Hesychius.

Αἴγυπτος, ὁ Νεῖλος ὁ ποταμός. ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν νεωτέρων αἴγυπτος ἐκλήθη.

5. IMBRESQUE SERENOS.] Euripides Prologo Helenæ.

Νείλου μὲν αἵδε καλλιπάρθενοι ῥοαί
Ὃς ἀντὶ δίας ψεκάδος αἰγύπτου πέδον
Λευκῆς τακείσης χιόνος ὑγραίνει γύας.

Pulcre Philo Libro de Profugis:

ὁ γὰρ χειμὼν ταῖς ἄλλαις χώραις οὐρανὸς τοῦτο αἰγύπτῳ θέρους ἀκμάζοντος ὁ Νεῖλός ἐστιν, ὁ μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ γῆν τὸν ὑετὸν ἀποστέλλει, ὁ δὲ κάτωθεν ἄνω τὸ παραδοξότατον ὕων ἄρδει τὰς ἀρούρας.

Valerio Flacco Ægyptius proventus pinguis annus sine imbribus. Non autem verum nullo metu egestatis esse Ægyptios, cum non satis alte, aut nimis increscens Nilus Spes eorumdem confundat Ammianus, lib. XXII. *Abunde luxurians ita est noxius ut infructuosus, si venerit parcior: gurgitum enim nimietate humectans diutius terras, culturas moratur agrorum, parvitate autem minatur steriles segetes. Eumque nemo aliquando extolli cubitis altius XVI. possessor optavit. Vbi & de proventu septuaginta ex uno granorum. At si inciderit moderatius aliquoties jacta sementes in loco pinguis cespitis cum augmento fere septuagesimo renascuntur.*

6. SECVRA POLI.] Plinius Panegyrico. *Aegyptus augendis alendisque seminibus, ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloque deberet.* Vide omnino Herodotum lib. II. Hieme tamen pluere in Ægypto pro confesso traditur aliis.

7. GAVDET AQUIS QUAS IPSA VEHIT, NILOQUE REDUNDAT.] Nilus omnium omnino bonorum dator celebratur scriptoribus, quorum nemo non sanctius & venerabilius aliquid de eo dicere contendit. Eo profluente bonorum omne genus velut proverbium erat. Libanius Orat. VII. Pro Aristophane.

πᾶς γάρ, ὦ βασιλεῦ, φιλοχρήματος, μικρὸν οὐδὲν ἐξ αἰγύπτου φέρεται, ῥεῖ γὰρ αὐτόθι μετὰ τοῦ Νείλου καὶ τὰ κέρδη.

Frugum pater perhibetur aliis. Themistius Orat. VII.

ἀλλὰ καὶ τὸν Νεῖλον ἄγαμαι τὸν Αἰγύπτιον, οὐχ ὅτι ληΐων πατὴρ ἀλλ' ὅτι ῥεῖ διὰ τῶν σοφῶν Αἰγυπτίων.

Heliodorus lib. IX. Sed quis modo erit Constipationum?

8. MEDIIS AB AVSTRIS.] Vide Scortiam, lib. I. cap. III. Sane indigena fluvius minime est, undecunque veniat. Vnde & *advena* Rhemnio, sive Prisciano, de Ponderibus.

Est etiam terris, quas advena Nilus inundat,
Artaba.

9. CANCRIQUE CALENTIS.] Æthiopum ducis, Manilius, lib. V.

colit India Cancrum
Ardent Aethiopes Cancro.

10. FLVCTIBVS IGNOTIS.] Scriptus noster *Fluxibus* quod melius. Non enim fluctus, sed profluxus, ipsumque iter fluminis indicat. *Procurrit* ad impetum *pertinet*, de quo vide qui longis logis fluvium descripserunt.

11. SECRETO DE FONTE CADENS.] Ita ignotus hic omni Antiquitati fuit, ut & proverbium fecerint inde. Præter notatos aliis, Nicephorus Gregoras Initio Historiæ.

ἄλλως δὲ οὐδὲ πανθ' ὅσα γεγράφασι τοὺς ἄνδρας ψεύδεσθαι ἔφαμεν, τοῦτο γὰρ οὔτε τοῖς τὰς Νείλου πηγὰς ἰδεῖν τερατευομένοις προσείψαιτο ἄν τις ῥαδίως, οὐδ' ὅσοι τοὺς ἀντίποδας καὶ ἀντοίκους οἵτινές ποτ' ἄρ' εἶεν ἐκεῖνοι τῷ λόγῳ παρεισκυκλοῦσιν.

 Li-

Librum de Nili Fontibus scripserat Porphyrius. περὶ τῶν κτ̃ Πίνδαρον ἢ Νείλυ πηγῶν. Notante Suida. Sed eo successu,ut pro re ignotissima censeri non destiterint, ita enim Claudianus isthic semper quærendos ait uti inveniantur numquam. Et Ammianus, lib.XXII. *Origines fontium Nili,ut mihi quidem videri solet,sicut adhuc factum est, postera quoque ignorabunt ætates.* Quod vaticinium nostro ævo delicuisse consensus Collectorum statuit,quam firmiter,ipsi videant. Vide Joannis Barrosii lib.X. Rerum Lusitaniæ, quæque ex eo Latina fecit Commentariolo ad Melam Schottus noster doctissimus.

13. HOC VIDISSE CAPVT.] Origines fluviorum, *Capita.* Siculus Flaccus: *Quidam rivi ab origine, hoc est à capite, donec in mare defluant, fines possessionibus præstant.* Horatius. *Nunc viridi membra sub arbuto Stratus, nunc ad aquæ Lene caput Sacræ.* Ovidius lib. II. de Nilo. *Occuluitque caput, quod adhuc latet.* Lucanus lib.X.

Arcanum Natura caput non prodidit ulli.

14. SINE TESTE CREATVS.] Herodotus. περὶ τῶν τῦ Νείλυ πηγέων ὐδεὶς ἔχει λέγειν.

15. FLUMINA PROFUNDENS.]Syllabam corripuit, raro exemplo Antiquitatis. Horatius ita lib.I.Sat.VII.

Græcus postquam est Italo profusus aceto.

Prosper fine Libri de Providentia.

Qui cum sincerum vivum de fonte liquorem
Gustarint, ipsi profundent flumina ab alvo
Cordis, & irriguas præbebunt fratribus urnas.

Profundum, extensa prima ponit Tertullianus primo in Marcionem.

15. VAGO LAPSU LIBYAM DISPERSUS IN OMNEM.] Vitruvius libro VIII.c.II. *Maurusia,quam nostri Mauritaniam appellant ex monte Atlante Dyris, qui ortus ex Septemtrione progreditur per Occidentem ad lacum Heptabolum,& mutato nomine dicitur Nigir, deinde ex lacu Heptabolo sub montes desertos subterfluens per meridiana loca manat,& influit in paludem Coloe, quæ circumcingit Meroen, quæ est Aethiopum meridianorum regnum. Ab hisque paludibus se circumagens per flumina Astasobam & Astaboram & alia plura, pervenit per montes ad Cataractam, ab eaq; se præcipitans per Septemtrionalem pervenit inter Elephantida & Syenem Thebaicosque in Aegyptum campos, & ibi Nilus appellatur* Quam vere examinarunt pridem alii. Cæterum multa adjici possunt Laudibus Nili quæ parum nota, neque tacta hoc Poematio. Vt quod Aqua ejus masculos concipere facit. Scholiastes Æschyli Supplicibus.

ἀλφεσίβοιον τὸ ζωοποιῦν τὰ θρέμματα, ἢ ἔντιμον, μεταφορικῶς, λέγει δὲ ἢ Νείλυ, ἀρρενόγονον γὰρ τὸ ὕδωρ ἢ Νείλυ, ὅθεν ζῶσι πῶν ἔπιχειν Ἀρεα.

Quod pisces generat ducentarum Librarum pondo, lectum in Athenæo, lib.VII. de Latis,genere piscium.

οἱ δ' ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γινόμενοι λάτοι τὸ μέγεθ@ διαίσκονται καὶ ὑπὲρ διακοσίας λίτρας ἔχοντες. Aliaq; infinita.

21. DOMITORQUE FERARUM CYRRHÆUS.] Locus difficilis, in quem variæ conjecturæ ex variis veterum Librorum Lectionibus produci possint, incertæ tamen omnes. Nobis nec nunc displicent scripta Adversar.lib.XI. cap.XXIV. Ibi legenda. Githæum,quem ibi probavimus, aperte probat Editio Aldi, quæ optimos Libros jactat auctores. De diversis autem populis omnino loquitur Claudianus,quapropter Veteris Codicis nostri perspicacitatem hic laudo,qui diserte refert.

domitorque ferarum
Cirrhæus, quique alta colit sub rupibus antra,
Qui Ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos,

Et gens compositis crinem vallata sagittis.
Sic facile gentem notam aliis scriptoribus ex illis Cirrhæis facies, Antrorum incolæ Troglodytæ sunt palam, Cæteræ degentes qua transcurrit Nilus. Nemini ignotæ.

26. COMPOSITIS CRINEM SAGITTIS.] *Nubianos* aut Meroes incolas dicit, quorum alibi nec semel meminit, cum suis sibi crinalibus sagittis.

28. VT TORRENS MERUIT.] Ita edidit Claverius, Reliquæ Editiones *Vt tempus* Claveriana lectio attaminat dictionem, non enim culte loquetur qui dicet, non meretur similes caussas, ut torrens. Sed & alioquin illa nihili est. Libri, Noster Belgicus, Bentiniani *Vt tempus meruit.* Solus iterum Aldus indubitatam veritatem produxit

Nec vero similes caussas crescentibus undis
Aut tempus meruit

Neque caussas similes neque tempus habet augmentis aliorum fluminum, neque enim soluta glacie, neque hiemali aut pluvio tempore increscit. Apage torrentem cui tam stricte exæquet maximum amnem. Jam dictum supra ex Haithone increscere æstate Nilum, qua torrente alia flumina notum est deficere. Anastasius Sinaita in Hexaemeron libro III. *Recedit & recurrit Nilus ex Aegypto in diebus mensium Decembris & Ianuarii. Incipit enim effluere mense* Iunio, *per*q; *cum totum & sequenti crescit, nempe Iulio. In Augusto autem & toto Septembri instar pelagi inundat Aegyptum, facitque navigabilem ex antè arabili. Incipit decrescere Octobri & Novembri. In mense autem Decembri & Ianuario redditur priori alveo.* Theodoretus, Therapeut. IV.

καὶ μέντοι τοὺς ποταμοὺς σμικρουμένους ἐστὶν ἰδεῖν, ὁπηνίκαν ὁ ἥλιος ἀφεὶς τὰ νότια μέρη, ἐπὶ τὰ βόρεια τρέχῃ, καὶ τὸ θέρος ἐργάζηται, διά τοι τοῦτο καὶ τὸν Νεῖλον φασὶν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις ποταμοῖς πλημμυρεῖν καιρὸν, ἀλλὰ μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἰγυπτον, ὡς τοῦγε ἡλίου τὴν βορειοτέραν διαθέοντος ζώνην καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν ποταμοῖς ἐνοχλοῦντος, τούτου γε πλεῖστον ἀπέχοντος.
Ita pluviarum hiemalium vicem æstivam censent inundationem Nili. Philo de Profugis: ὃ γὰρ χειμὼν ταῖς ἄλλαις χώραις οὐρανὸς, τοῦτ' Αἰγύπτῳ θέρους ἀκμάζοντος ὁ Νεῖλός ἐστιν, ὁ μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ γῆν τὸν ὑετὸν ἀποστέλλει, ὁ δὲ κάτωθεν ἄνω τὸ παραδοξότατον ὕων ἄρδει τὰς ἀρούρας.

27. PRODUXERIT.] Auxerit, locupletaverit. Autumno abundare Nilum, Jordanem æstate, tradit JESUS Syracides, cap. XXIV.

26. TVMESCIT.] Augetur undis. Manilius lib. III. *Nilusque tumescit in auras.* Aestate eum augeri jam dictum, & sic Cleomedes quoque, lib. II.

ὑφ' ὧν καὶ ὁ Νεῖλος πλημμυρεῖν ὑπονοεῖται τοῦ θέρους.

Herodotus Euterpe, Heliodorus lib. II. Mela, Plinius, Strabo lib. XVII. &c. Errat Ambrosius qui vere autumat. Libro de Arca & Noe.

32. VNVM IN AMNEM.] Non sollicito. In MS. tamen est *unum revocantur in agmen.*

33. QVOQVE DIE TITANA CANIS.] Mirum nisi qua nocte. Inepta scriptura quam promulgavit Claverius. Nostri aliorumque produximus capite dicto Adversariorum. Veram etiamnum arbitramur.

Cumque diem Titane Canis flagrantior armat

Canis exortu increscere Nilum, res confessa. Lucanus, lib. X.

Nilus neque suscitat undas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti, libra sub judice, Phœbum.

Armare diem id est calorem Titane Canem flagrantiorem dixit Claudianus, quod eo astro nullum sit ferventius, augeatq; id geminetq;

Solis calorem: Quæ res non intellecta locum corrumpere adegit Librarios. Manilius, libro V.

Iatratque Canicula flammans,
Et rabit igne suo, geminatque incendia Solis.

Idem lib. I.

Subsequitur rapido contenta Canicula passu
Quo nullum terris violentius advenit astrum.

Sed nulla controversia vera hæc est Lectio. De Caniculæ ipsa vi contra vanitatem vulgi perpulcrè Geminus, cujus caput XIV. Legas.

34. RAPIT HUMORES MADIDOS.] Inscitum madidos dici, quasi essent & aridi: Minime ita loquutus umquam Claudianus. In membranis nostris vitiosè.

Et rapto humores madidus.

Una littera commutata, redibit scriptio melior *madidis*. Venis videlicet, insequentibus. Tamen alia omnino vox desiderari videtur. Scribe.

Et rapit humorem sidus.

Sol nimirum, quem *Sideris* nomine censeri supra docuimus, docentque Moschopulus & Scholiastes priscus Hesiodi, ut & Pindari Tamen neque sic non aliud censemus illitere, quod nimirum ad *Fontes, amnes*, aut *terras* adeo referatur.

34. VENASQUE CALORE.] Perquam scitè Manilius lib. V.

Cum vero in vastos surgit Nemeæus hiatus
Exoriturque Canis; latrat que Canicula flammas,
Et rabit igne suo, geminatque incendia Solis.
Qua subdente facem terris, radiosque movente
Dimicat in cineres orbis, fatumque supremum
Sortitur, languetque suis Neptunus in undis,
Et viridis Nemori sanguis decedit, & herbis.
Cuncta peregrinos orbes animalia quærunt,
Atque eget alterius mundus: Natura suismet
Ægrotat morbis, nimios obsessa per æstus.
Inque rogo vivit, tantus per sidera fervor
Funditur

39. NILO BRUMA VENIT.] Ut excrescat & effundatur, alioquin ἀχείμων, quod frigus hiemale numquam senserit. Nonnus lib. I. Dionysiac.

Εὖτε θεοὶ πτερόεντες ἀχείμονος ὕψοθι Νείλυ
Ὀρνίθων ἀκίχητον ἐμιμήσαντο πορείω.

37. DEFECTIS.] Languentibus. Phædrus Fab. XXI.

Defectus annis & desertis viribus Leo

Sæpe Appuleius.

Martialis.

Dulcia defecta modulatur carmina Lingua
Cantator, cygnus, funeris ipse sui.

39. SESEQUE PATENTIBUS.] In MS. Codice est *petentibus*. Quod acutius, non tamen τοῦ ποιητοῦ puto.

40. REMIS SONUERE NOVALES.] Inde ortam in agris Geometriam volunt. Boethius lib. II. de Ea: Inventam esse Geometriam Aegyptii dicunt pro necessitate terminorum terræ, quos Nilus inundationis tempore effundebat. Ita legendum inibi. Nam à Nilo labefactatos terminos eos dicere vult. Vide Herodotum.

40. FLUCTUAT OMNIS AGER.] Herodotus lib. II.

ἐπεὰν

ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώρην αἱ πόλιες μοῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστά κῃ ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ κόλπῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πέλαγος γίνεται, αἱ δὲ πολιες μοῦναι ὑπερέχουσι. πορθμεύονται ὦν ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. Alcimus Avitus.

Et super absentes possessor navigat agros.

42. CERNIT CUM STABULIS.] Simi- lia in primo Alcimi ejusdem acutis dictis.

Tertius inde Geon Latio qui nomine Nilus,
Dicitur, ignoto cunctis illustrior ortu.
quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alveus, & nigris campos perfundit arenis.
Vl ertas laxatur aqua cœloq; vacante
Terrestrem pluviam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor navigat agros.
Terminus omnis abest, æquatur judice fructu
Annua suspendens conjectus jurgia limes.
Gramina nota videt latus subsidere pastor,
Inque locum pecorum viridantis jugere campi,
Succedunt nantes aliena per æquora pisces.

Alia Elevatio navium supra domus, quę contigit aliquando Alexandriæ, effluxu maris scaphis in tectis repertis. Nicephorus, lib. X. cap. XXXV. Histor. Ecclesiast.

EPIGRAM. XII.

Portus Saronensis descriptio.

Nihil variant toto hoc Epigrammatio Mēbranæ. Descriptionem Portus habes in Poetis alijs. Matone, Nostro fine Belli Gildonici, Rutilio Numat. lib. I. v. CCXXXVIII. Media Barbaria Josepho Iscanio lib. I. Belli Trojani, &c. Insignem in Libanio Ecphrasi Octava, pag. DCCXVII. Tomi Posterioris. De Saronico Mela lib. II cap. III. ejusdemq; eruditissimus Commentator, Vadianus.

2. PRÆTENTA.] παθητικῶς. Cui mare obtenditur. Illustrant exempla alibi data.

3. REMOVENT AQUILONIBUS.] Ab ijs abscondunt, tutantur.

EPIGRAM. XIII.

Descriptio Insulæ.

Nihil mutant & hoc Epigrammatio mēbranæ. Scriptum cum cæteris id genus, videtur, ut cum usus posceret majoribus inderetur Poematis, quo tempore, locus talis in oculis erat.

V. 2. INSULA QUÆ.] Scribe & distingue *recessu*. Insula qua resides fl. m. c. Curvam in portum insulam describil eodem cum superiore carmine argumento.

V. 3. FRACTASQUE PER UNDAS.] Molem earum retusam. Horatius *Fractisque rauci fluctibus Adriæ*. Sæpius sic noster, Papinius, Lucanus, Valerius Flaccus. Quæ brachia hoc Epigrammate, Cornua vocat superiore. Portus hoc genus descriptionem sive ecphrasin lege apud Libanium, unde possis Poema illustrare quocunq; etiam Spiritu aut Genio conceptum.

EPIGRAM. XIV.

De Concha Serenæ.

Recte summus vir Jacobus Cujacius vidit ad Fontem aliquem pertinere hoc Epigrāma, non de mundo muliebri Serenæ particulam.

Qua enim fronte Heliconiam Naida, fontem nimirum ipsam Pegaseum, cōparet, & in istam talem commigrare concham jubeat Claudianus, quæ & manu teneri & nullo negotio profligari possit? Quamlibet non nesciamus testudines ingentes magno pretio habitas (qualem hic intelligere possit Claudianus,) adeo ut Imperatorij saltim infantes lavari talibus consueverint. Capitolinus Albino. *Nam cum Cæsareana familia, hoc speciale habuerit, ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur, testudo ingens patri ejus, munere piscatoris allata est.* Conchæ vero in supellectili Fœminarum alioquin, & generatim quicquid ad lotionem, fucum, aut talia spectat, designare videntur. Juvenalis Sat. VI. de Imperiosa matrona.

conchas & castra moveri Nocte iubet.

Unde omne hoc genus Veneri dedicatum à nubentibus puellis uno sub nomine, vide notata doctissimo Casaubono ad Athenæum, libro VII. Concha Mariæ Stiliconiæ. Honorij Conjugis, in sepulcro ejus inventa celebratur oculatis testibus, ex Achate elaborata. In Glossario Cyrilli lego. Κόγχη, Conscapula. Emaculandum, Concha, capsula. Vas lotioni aptum, & deinde per ebrietatem potorium, neque minutum, indicat Juvenalis eadem Satira.

quid enim Venus ebria curat
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit,
Cum perfusa mero spumant unguenta falerno,
Cum bibitur concha, cum iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.

Cujus superius indicatum locum considerans plenius, pertinere ad hunc Claudiani vt rectè à Cujacio captus est, videbis, nimirum tales in vsu conchas fuisse, ut totis inibi corporibus lavari potuerint fœminæ. Exemplo nimirum Veneris cum Concha sua in mari celeberrimę. Quales Ax[illegible] in Sicilia facti duo, singuli DCCC. librarum, celebrantur Nicephoro Patriarcha Clar. in rebus post Mauritium Græci Imperij, pag. CCXV. Verba integra sunt.

Balnea nocte subit, conchas & castra moveri
Nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu.

Non enim de parvo instrumento lotionis hæc capi possunt. Et sic cœpit media Barbarie Eroticorum scriptor Andreas Capellanus: *Post hæc*, inquit, *Brito per prata cœpit equitare pulcerrima, & post decem stadiorum iter in pratum devenit amœnum, ubi omnium florum genera redolebant. In eodem quoque prato jocunda concha residebat argenti purissimi, in qua sufficienter equi potus & paqula consistebant. Mensuram trium cochlearium Conchulam ferre & esse observat Papias* Mensuræ pariter genus agnoscit Hesychius. Capaces Conchas unguentarias dicit Horatius, prout videlicet luxuria unguento uti consueverat. *funde capacibus Vnguenta de conchis.* Nam & angustiores agnoscit alibi. *Conchasalis puri* Vasa floribus servandis agnoscit Martianus Capella lib. IX.

Ing. torum violas certatim fundite conchis,
Pulvinar almum comite.

In mundo muliebrique lautioti consecratas Conchas Paullus IC. lib. III. Sentent. cap. VII. *Mundo muliebri legato ea cedunt per quæ mundior mulier lautiorq; efficitur, velut speculum, concha, situli, item pyxides, unguenta, & vasa in quibus ea sunt.* Inter genera poculorū Idem Ibidem: *Argento potorio legato, omnia quæ ad poculorum speciem comparata sunt, debebuntur: veluti pateræ, calyces, scyphi urceoli, Oenophoria. Concha.* Eodem nomine censentur & capsulæ quibus pigmenta sive ceras condunt pictores. Mæcianus lib. VII. Instit. *Pictoris instrumento legato, ceræ, colores, similiaq; horum legato cedūt, item peniculi, & cauteria, & concha.* Concham vero ad lotionem oris hanc præcipuè destinatam

tam Claudianus laudat, quomodo manibus lavandis asscribit Auctor vetustissimus Puerilium Colloquiorum:

Ἔνδυσόν με, δός ἐμοὶ ὑποδήματα. Ἔνεγκε ὕδωρ πρὸς χεῖρας Κόγχη.

Pedibus, Scholiastes Juvenalis, Sat. III. *pelves.*] *Conchas, in quibus pedes lavant, ut vasa fictilia.* ποδονιπτῆρ. In Regiis mensis talium vasorum usum alibi notamus. Paullinus Petrocotius lib. III. de Vita B. Martini. In Convivio Maximi Imperatoris.

Sustentant vitreas crystalla capacia lymfas,
Cumq; ipsa & conchae species videatur & unda
Non cohibere putes susceptum claustra liquorem.

De Concha majore & minore mensuris Cleopatra in Pigmentarijs, & ex ea Caelius Calcagninus lib. V. Epistola VI.

V. I. HELICONIA NAIS.] Castaliam fontem dicit, nomine eam colentis Nymfae.

2. CONCHÆ DIVITIS.] Argenteam dicit, unde laveretur Regina. Sidonius, Libro IV. Epist. VIII.

Nam cum dignatur Regina hoc tangere vultus
Candor in argentum mittitur è facie.

Aut Crystallinam, velut Paullinus verbis modo propositis; pretij utiq; amplioris argenteâ Vide Plinium, vix credes quae leges.

V. 3. ORBE FLUAT.] Ita rectè Cujaciani caeteriq; calamo exarati libri. Non benè Nostrae membranae *Ore* Quod neq; sic probavimus lib. CII. Adversariorum.

3. DOCTÆ SERENÆ.] Omnes suas Heroinas eruditionis laudat & commendat. Hic excellens scriptor, ea de re longa diatriba alibi. De numine Pegasearum Aquarum omnia sunt jam nota[nihil scripsisse benignum est.

EPIGRAM. XV.

De Crystallo Primum.

Placet sequi his quantivis pretii Epigrammatis distinctionem Cujacianorum Librorum & Josephi Scaligeri, summi talium censione judicii, maximique usus & ingenij viri, Licet neq; nostrae neque Belgicae membranae quippiam à vulgata continuatione Epigrammatum in Elegiam mutent.

V. I. POSSEDIT GLACIES.] Scriptum in semiperfectam Crystallum, quae continuerit in se aquam, nondum in gemmam redactam. Glaciem in ea agnoscunt omnes, etiam inde venire Physiologi. Dionysius Periegesi.

Κεῖνε γὰρ ποταμοῖο παρὰ κρημνώδεας ὄχθας
Τέμνοις Κρυστάλλου καθαρὸν λίθον, οἷά τε πάχνην
Χειμερίην.

Dracontius in Hexaemero.

Qui scit quo niveus crystallus ventre creatur,
Candida materies glacies meditatur ibernas.

Papinius Epithal. Stellae.

Raraq; longaevis nivibus cristalla gelari.

Sidonius lib. II. Epist. XIII. *spumarent falerno gemmae capaces, inq; crystallis calerent unguenta glacialibus.* De eo lege Plinium lib. XXXVII. cap. II. Solinum, cap. XX. Theophrastum, & Orpheum de Lapidibus, Diodorum libro II. Biblioth. Etymologicon Magnum, Augustinum in Psalmum CXLVII. Chalcidium in Timaeum Platonis, p. 421. Sexcentos alios. Nos enim hic non moramur. Magnitudinem Crystalli CL. pondo notant summam PLinius & Solinus. Ad quam accedit quam levare se vix potuisse de terra scribit in anno. MCC LXXVI. Annalium suae civitatis conditor Monachus Columbariensis.

2. NATURÆ SIGNA PRIORIS.] Ut non

non sit ea amplius, & videatur tamen, instar aquę pellucida; Nec enim resolvitur in aquam aut nivem ista glacies.

2. SOLLERS LUSIT HYEMS.] Per ludum adstrinxit. Cinna in Smyrna:

Atque imitata nives ludens legitur crystallus.

Ludo scilicet Naturæ insigni. Non enim audiendus vir doctus qui in varijs Lectionibus lectionem eam *lucente* commutatum adsuit.

v. 4. MISTIS GEMMA TUMESCIT.] Ita rectè ex Cujacianis Libris Scaliger & Claverius. Tumescit, uterum velut fert, prægnans sua sibi aqua. Hic est verus sensus. In Nostro libr. *tumescat* parũ bellè legitur. MS. Belgicus

vivis gemma tumescit aquis.

Quod ad prægnationem eam etiam melius.

EPIGRAM. XVI.

De Crystallo secundum.

V. 1. NYMPHÆ QUÆ TEGITIS] Belle emendarunt hæc eidem summi homines. Nisi quod geminanda eadem vox videtur, ut plus habeat acuminis, ut tota hæc Epigrammata solent. Optimè *cognato carcere* non *corpore*. Et ita etiam noster MS. Codex. Geminant vocem *Nymfa* ambo Codices noster & Belgicus.

2. QUÆ NUNC ESTIS.] Forma, colore, frigore. Chalcidius in Platonis Timæum: *Non in sua propria natura perseverans aqua solidatur, & fit terra, siquidem est humida. Sed quod ea, qua subiacet, videlicet silva, contrariam naturam, hoc est siccitatem, suscipiens, fit ex conversione terra, mutato repente habitu, mutataq; conditione apparens quod non erat. Sed & aquam in saxum solidari dicit, quia in glacialibus & gelidis locis aqua diu constricta mutatur in saxum, quod crystallus vocatur ab Alpinis gentibus montium Rheticorum. Est quoque in Asia Tripolis civitas, aquis immensum calentibus vaporata, qua cum missa in formulas diversas obriguerit, formatur in uvarum, pomorum, aliorumq; figuras.* Contradicunt tamen alij, cum in locis æque calidis Crystallus reperiatur, ut Cypro, &c. Vide Solinum, alios. Pulcrè & Anticlaudiani lib. V. Alanus.

in speciem nubis expansus in athere summo
Pendeat, & donet sitienti pocula flamma.
An glaciem gerat in specie, reddetque figuram.
Crystalli, perdatque suum liquor ipse liquorem.

Claudiani tamen verba etiam clausam crystallo aquam intelligere possunt. Exprimit autem ista de Græco suo trium Hexametrorum Epigrammate.

5. QUIS TEPOR INCLUSUS.] In membranis nostris disertim scriptum Qui tepor Quod si *quomodo* sonare velis, multum addes concinnitati verborum. Et respondet isti sic melius sequens distichon.

EPIGRAM. XVII.

De Crystallo Tertium.

1. GLACIES ALPINA.] Non dubitasset Claverius de Alpino crystallo, si vel Plinium lib. XXXXVII. cap. II. vel Chalcidij quę modo adscripsimus legisset. Sed quid miramur Alpes? Meis ego oculis vidi, mecumq; diu circumtuli frustillum Crystalli, quod inferiore parte, qua petræ adhæserat, longe crassior & minime adhuc perspicua silex erat, superiore adeò clara gemma ut vix ulli tersissimæ cederet. id repertum me præsente in rupibus Rheni actæ impositis prope nobile Hassiæ in Germania terra castrum, quod Rheinfelsam appellant, subdito oppido à Sancto Goaro sive Guarino demominato imminens. Nec vero id solum, sed qui nobis dono ferebat, vim talium non parvam possidebat. Miratus sum ea vidẽs fidem

fidem Antiquitatis, notam enim Solinum cap. LV. talium inter Adamantis genera meminisse, non majorum juglande, intra cujus amplitudinem erant omnia ista frusta, neque nisi sexangula forma, qua pariter omnia visebantur. Solinus suum id traditum hausit è PLinio, lib. XXXVII. cap. IV. Cujus verba mendosissima è transscriptore corrigenda sunt. Ipsum Exscriptorem exscripsit Auctor Commentarij in Apocalypsin, B. Ambrosio perperam adscripti, utpote qui Longobardorum populum commemoret, in cap. XXII.

2. NIMIO JAM PRETIOSA GELU.] Quod miraculum nempe faciebat. Non tamen è gelu Crystallum oriri ex aliorum opinione suprà indicatum. Vide Solinum fine capite XX. Et ita sub regnante Barbaris non omnino sine Musis Marbodæus, cap. XLII.

Cristallus glacies multos durata per annos,
Vt placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam,
Grandinis antiqua frigus tenet atq; colorem
Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis
Crystallum nasci, quas nec vis frigoris ulla
Nec glacialis hiems umquam violasse probetur.

Ea est vera Lectio horum versuum, antiquis Editionibus affirmata. Male recentiores *Germinis antiqui frigus tenet* Quod nec videre potuit Janus Cornarius qui nullo judicio Macri nomine eum libellum edidit. Cum vero in membranis priscis Cœnomanensi Marbodæo inscribatur, suspicati nos aliquando sumus, doctissimum ejus Civitatis Episcopum, Hildebertum, cum legisset in Plinio Evacem Arabum Regem tale quid scripti ad Neronem misisse, eo nomine commentatum hunc librum, præcipuè cum in Bibliothecis multa ἀνέκδοτα ejus Antistitis adhuc lateant, cujus censu vitam Mariæ Ægyptiacæ, rythmicis quidem sed mire doctis & ingeniosis Hexametris scriptam, alibi publicamus.

4. LATEX.] Hoc est summum miraculum horum Epigrammatum. De Eodem Solinum meminisse dicas, sed male cap LV. *In quodam crystalli genere invenitur materia, in qua nascitur ad aqua similis splendorem liquidissimum, in mucronem sexangulum utrimque secus turbinatus, nec umquam ultrà magnitudinem nuclei avellanæ repertus.* Hæc in eo Scriptore verba exstant inter mediam Adamantis recensionem. Præcedunt enim ista. *Nunc reddemus quot quæve adamantum sint species. In quodam crystalli genere, &c.* Quæ quomodo cohæreant nemo non videt: nec quicquam tamen indicat Delrius, librorum veterum collator. Translata vero sunt è Plinio libro XXXIV. cap. IV. Ubi sic legitur: *Nunc genera adamantis sex noscuntur. Indici, non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt, & laterum sexangulo lævore turbinatus in mucronem aut duabus contrariis partibus, quo magis miremur, vt si duo turbines latissimis sui partibus jungantur, magnitudo vero etiam avellanæ nucis.* Hæc secutus Solinus de suo illum inclusum liquorem adjecit. Scribendum autem existimo. *In quodam crystalli genere invenitur. Materia enim Inda nascitur ad aquè, similis splendorem lucidissimum.* Crystallum Indicum omnibus præfert Plinius *Crystallo,* inquiens, *Indicæ nulla præfertur.* Adamantem autem istum ibidem gigni hic positis verbis idem designat. Sic emendatus erat Solinus ex Plinio. Hic autem ex illo vicissim corrigendus, nihil enim certius quam scribendum fine hujus commatis. *magnitudo vero intra avellanæ nucis.* Sic hi se mutua opera adjuverint.

LIQUIDI SAXI.] Pars enim crystalli etiam aquæ relliquiæ.

EPIGRAM. XIIX.

Quod est Quartum de Crystallo.

1. SPLENDENTI FRAGMINE.] Viciatam Lectionem esse facile persuadent membranæ nostræ in quibus apertè legitur *splendenti sanguine* De vena ne mirere, inde enim ortam gemmam videri vult, & mox in eadem re fontem & rivum nominat. Mihi vero & τὸ *Limes* in sequenti versu suspectum est, non enim de commissura, aut ullo limite sermonem esse existimo. Potest tamen ut magnus fuerit lapis, & tenuis limes hinc inde per corpus ejus universum conservatam intus aquam duxerit; vt in τῷ *fragmine* solum aliquid lateat, vel in voce *Correptam*, uti *sanguis splendens* ingeniose crystallo adscribatur. Meo animo scripserit Claudianus.

Adspice correptam splendenti fornice venam

τὸ *fragmine* sanè nullius pretij est. Vel *splendenti margine* Quod verius etiam censeo. Margo enim naturalis fontium fornix aut ambitus. Utcunq; hæc placeant, ex ultimi tamen Epigrammatis subventione nec τὸ *fragmine* asperneris. Ibi enim *rude saxum*, & *Informis glacies* dicitur. Si tamen de uno eodemque loquuntur omnia.

6. NON TENUAVIT EDAX.] Cum jam dixerit, nec ventos timere, nec constringi calore aut frigore, de perennitate utiq; in posterum hic loquatur. Scribe.

Aetatis spatium nec tenuabit edax.

7. IMMUNIS.] Nullius rei officio aut munere impeditus quia sui semper fit similis. Immunis, qui nihil paritur. Ovidius de mundo recens creato.

Ipsa quoq; immunis, rastroq; intacta, nec ullis
Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus.

Intactum exponunt Glossæ. Cum enim Philoxenus: *immunis* ἀνέπαφος. Cyrillus: ἀνέπαφον *intactum exponit*. Ut eadem res fuerit Romano ori. Male autem distichon huc pertinens sequenti Epigrammati affixit Scaliger. Prorsus ad istud retrahendum est.

EPIGRAMMA XIX.

Quintum de Crystallo.

1. NONNE VIDES.] Digito certam & oculis subjectam rem commonstrantis, increpato velut visu. Quarto Consulatu Honorij.

Nonne vides operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus amore liget?

Lucretius, lib. II.

Nonne vides etiam quanta vi tigna trabesque
Respuat humor aquaï?

Libro IV.

Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
Humoris, longo in spatio pertundere saxa?

Virgilius, Georg. I.

nonne vides croceos ut Tmolius odores
India mittit ebur, molles sua tura Sabaei?

Et ita Græci. Aratus initio Prognosticorum.

Οὐχ ὁρᾷας ὀλίγη μὲν ὅταν κεράεσσι σελήνη
Ἑσπερόθεν φαίνηται;

i. SPUMET.] Infuso latice, vino puta. Sed de nativa intus aqua loquitur. In nostris membranis ita legitur.

Nonne vides proprius cum spumet gemma lacunus
Vt refluos ducant pocula viva sinus.

Quæ ipsa omnino veritas est. *Viva pocula*, non manu facta, non arte expolita. Pocula vocat, quia humorem intus habent, vel & quod infundi nativæ cavitati possit. Qui non viderit præsentem gemmam talem, frustrà omnia definiverit. Aldus edidit pocula nulla.

5. MI-

5. MIRA SILEX MIRUSQUE LATEX.] Disitichon passum manus correctorum. Membranæ Cujacianæ. Et lapis est merito quod fluit estq; silex. Belgicæ.

Estq; latex merito quod fluit & lapis est.

Nostræ.

Et merito lapides quod fluit & lapis est.

Aldini.

Et lapis est merito quod fluit & lapis est.

Voculæ duæ *Silex* & *latex* omnia hic agunt. Mihi Poeta reliquisse videtur ad Cujacianam scripturam.

Mira silex mirusque latex: Qui flumina vincit
Est lapis ex merito; quod fluit estne silex?

Hoc enim postremum miraculum est ipsum, neque potest definiri esse silicem quod fluat. Omnino vera restitutio est, neque plerisque locis non omnium principes sunt illæ membranæ, nodosq; omnium desperatissimos solverunt. Latex proprium Aquam denotat. Rhemnius de Ponderibus & Mensuris.

Nam libra, ut perhibent, bessem Sextarius addit,
Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi.

Sedulius lib III. cap. I. Operis Paschalis: *Terrenus abscesserat potus, scilicet ut cœlestis intraret. Convertit ergo Christus tunc latices, in vini speciem transeuntes.*

EPIGRAM. XX.

De Crystallo Sextum.

2. ONUS.] Vides magnam molem fuisse, ut suprà suspicabamur.

3. PERSPICUO.] Membranæ nostræ *Prospicuo* male.

3. NYMFAS.] Belgicus Codex cum nostro limfas Et sic supra. Neq; illud Cujacianorum Codicum adsperneris: vide Adr. Behotij Apophor. lib. I. c. XVII.

6. OSCULA FIGIT.] *Fixit* agnoscunt membranæ.

EPIGRAM. XXI.

Quod est de Crystallo Septimum.

2. RUBRO MARI.] Omnibus gemmis inde oriundis. Alibi.

& rubro dotanda mari.

4. SED RARAS INTER HABETUR OPES.] Ita pleriq; omnes libri, neq; de immanissimo Crystalli pretio ignota sunt quæ Plinius alijq; tradunt. Ego tamen acumen hic fuisse, & paulla mutatione corruptum esse suspicor, aut clausula carmen desiui. Noster Codex, cui familiare omnibus absentire, juvat conjecturam. In eo enim disertissimè erratum in hunc modum *nulla figura*

Gratia. sex oves inter habetur opes.

Emaculem. *Sexta omnes* Vt sexto numero inter raras opes crystallum ponat. Qua fide vel auctoritate, ignoro. Libuit tamen veritatem scrutari. Simpliciorem enim vulgatam scripturam quam pro tam generoso vate, nemo inficiabitur.

EPIGRAM. XXII.

Prius Græcorum de Eadem.

Hoc ita interpretabamur adolescentuli.

Crystallus nive nata, manu fabrefacta virili,
Æternum in varia tibi monstrat imagine mundum.
Cælum amplexum intus sævi fera marmora ponti.

In Anthologiæ Epigrammatum libro IV. Qui servavit duo nobis hæc Græca, appicta est Glossa semiveteris cujusdam Scholiastæ:

εἰ χόνα κόσμου) ἤγουν αἰθέρα ὅτω γὰρ φλογερός ἐστιν ὁ λίθος, ὥστε εἴ τις αὐτὴν ἐπιὼν

θείη ὕλης, ἐξ ἐναντίας ἀστράπτοντος τοῦ ἡλίου, ἐγείρει καπνὸν, καὶ ὕλην καταφλέγει. ἔχοντα.) γράφεται καὶ ἔχουσα.

EPIGRAM. XXIII.

Quod est Posterius Græcum in Eandem.

Eadem opera ita istud transtulimus.

Dic age mi Crystalle, latex lapidescere jussus.
Quis strinxit? Boreas. Cui resolutæ? Noto.

EPIGRAM. XXIV.

In Seirenas.

Suavis materia in describenda voluptate mortifera, communi incautorum hominum peste, multis veterum lusus exegit, parum ijs notos qui de industria Fabulas tractare aggressi, inceperunt tamen vix, quæ perficere professi sunt, vt manifesto Sexaginta nostri de Philosophia Ethnica Commentarij docebũt. Unde huc aliquid, ne jejuna nimium prodeat commentatio, exceptum traducere allubuit. Natæ Seirenes de Cornu Acheloi fluvij, quod Hercules fregerat ei in Lucta, cum ob Deianiram congressi essent. Libanius Progymnasmatis.

Δηϊάνειραν τὴν Οἰνέως ἐβούλετο μὲν γαμεῖν ἡρακλῆς. εἶχε δὲ τὸν ποταμὸν Ἀχελῶον ἐραστὴν τῆς κόρης. ὁ δὲ ἀμφότερα δεδοικὼς, οὐδέτερον χαρίζεται. στήσας οὖν ἆθλον τὴν θυγατέρα, διαγωνίζεσθαι ἐκέλευσε. καὶ ἡρακλῆς ἐνίκα παλαίων, τὸ κέρας ἀνασπάσας τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸ αἷμα ἔρρει, ἀφ' οὗ Σειρῆνες ἐγένοντο.

Ratio fictionis manifesta ex eo quod in Amore superatus irreconciliabili odio persequitur victorem, neque læsus desistere potest, quin dolo & suavitate sermonis deceptum, quem virtute non potest, lædat atque exstinguat incautum dulcidicentia. Ideoque nihil saluti æquè necessarium, quam vbi loca consortiumque talium adiveris, contraria omnia dictis eorum agere, quo pacto à Sirenum cantu exemisse Argonautas dicitur Orpheus, Apollodorus lib. III.

παραπλεόντων δὲ Σειρῆνας αὐτῶν, Ὀρφεὺς τὴν ἐναντίαν μοῦσαν μελῳδῶν, τοὺς Ἀργοναύτας κατέσχε.

Aut adeo aures obturare, sive cera quæ frigori non cedat facilè, sive salsa aliqua materie, quæ ignem non metuat, id est acrimonia ingenii, & judicii constantia. Libanius idem Orat. XIX. Pro Saltatoribus.

διεφθάρης οὖν καὶ αὐτὸς, ἢ κατὰ τὸν Ζαμόλξιν, ὑπὸ γῆς διαιτῶν, καὶ διέφυγες τὴν ἅλμην ἢ κηρὸν ἐμβαλὼν τοῖς ὠσὶ ἡμεῖς, καὶ τὰς Σειρῆνας παρέπλεις.

Quod si meliorem rationem audiant, inveterato odio feri mortales, tantum abest ut sequantur persuasi, uti fractis contra artibus suis, se ipsos pessumdent potius. Ita de Seirenum obitu Orphei persona Argonauticis. v. MCCLXXX.

Αὐτὰρ ἐπεὶ φορμίζοντος ἀπὸ σκοπέλου νιφόεντος
Σειρῆνες θάμβησαν, ἑὴν δ' ἄμπαυσαν ἀοιδὴν
Καί ῥ' ἡ μὲν λωτοὺς, ἡ δ' αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν,
Δεινὰ δ' ἀνεστονάχησαν ἐπεὶ πότμος ἤτε λυγρὸς
Μοιριδίου θανάτοιο. σφέας δ' ἀπὸ ῥωχάδος ἄκρης
Ἐς βυθὸν δίσκευσαν ἁλιρροθίοιο θαλάσσης.

Abhinc omnem noxiam dulcedinem hæc monstra signarunt, summo nimirum odio hominum

minum ex Amoris rebus primum oriundo, cum rivalitas omnem facile in brutis pectoribus rationem deleret, cum perpetua & fatali adjecta conditione, perirent ipsa, quamprimum aliquis eorum fraudes evaserit. Higinus cap. C X L I. *Sirenes Cereris voluntate, quod Proserpina auxilium non tulerat, volatica sunt facta. His responsum erat tam diu victuras, quam diu cantantes eas audiens, nemo esset praetervectus. Quibus fatalis fuit Vlysses. Astutia enim sua cum praeternavigasset scopulos, quibus immorabantur, praecipitarunt se in mare. Constringisse ad Malum navis fecerat Vlysses indicans malas linguas nisi vinctum prorsus & obstinatum virtuti animum superare non posse.* Robur enim navis malus, & unica ejus officii gubernatrix susceptrixque, quo auxilium coeleste humanitati adest. Adjiciam de iis ut incident alia. Homerum fictione defendit, neque triverticem rupem Seirenas esse, quae tres fuerint fictae, contra Eratosthenem docet Strabo, libro I. Geograph. Fuerunt Meretrices, fatalis adolescentiae clades, exemplo Vlyssis prudentibus cavendae etiam vincto corpore. Methodius Sermone.

Περὶ δὲ αὐτεξουσίου, ὁ μὲν Ἰθακήσιος γέρων, κατὰ τὸν τῶν ἑλλήνων μῦθον, τῆς Σειρήνων βουλόμενος ἀκοῦσαι ᾠδῆς, διὰ τὴν τῆς φωνῆς ἀνθλαξεν ἡδονὴν, δεσμώτης ἔπλει εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ τὰς τῶν ἑταίρων ἐνέφραττεν ἀκοάς, οὐκ ἐκείνοις ἕνεκα τῆς ἀκροάσεως φθονῶν, οὐδὲ ἑαυτὸν δεσμῷ περιβάλλειν ἐπιθυμῶν, ἀλλ᾽ ὅτι τέλος τῆς ἐκείνων ᾠδῆς τοῖς ἀκούουσι θάνατος ἦν, τοιαῦται γὰρ παρ᾽ ἕλλησιν ἡδοναὶ Σειρήνων.

Pulcrè Fulgentius, in cujus libros Mythologicos infarctae sunt mille stupidorum Grammaticastrorum naeniae, lib. II. cap. VII. *Seirenes Graeca Tres tractoria* (sic legendum, non *Tractatoria*) *dicuntur. Tribus enim modis illecebra Amoris trahitur, aut cantu, aut visu, aut consuetudine. Amantur enim quadam speciei venustate, quadam etiam* (emacula, *quadam specie venustate quadam cantilena, lenocinante, etiam consuetudine*) *lenocinante consuetudine. Quas Vlyxis socii obturatis auribus transeunt, ipse vero religatus transit.* (dele vocem alteram repetitarum, aut scribe *religatus audit*) *Vlyxes enim Graece quasi ὅλων ξένος, id est, omnium peregrinus dicitur. Et quia Sapientia ab omnibus mundi rebus peregrina est, ideo astutior Vlyxes est. Denique Sirenas, id est delectationum illecebras, & audivit & vidit, id est agnovit & judicavit, & tamen transit nihilominus: Ideo & quia audita sunt, mortua sunt.* [*In sensu enim sapientis omnis affectus emoritur. Ideo volatiles, quia amantum mentes celeriter permeant.* (scribe *praetermeant* vel ita cape.) *Inde gallinaceos pedes* (Lege gallinacei iis pedes) *quia libidinis affectus omnia qua habet spargit.* Nam deniq; & Sirenes dictae sunt. *σύρειν* enim Graece trahere dicitur. Vltimo commate Scribam. *omnia qua habet clam, spargit Denique & Sirenes.* Ita sane temerati sunt ab exscriptoribus hi libri, ut auctoris nativa vitia etiam cedant insititiis, quod magnum est dicere. Hinc monstra fixerunt alii, animantia rapacia, hujus nominis, quae agnoscere etiam voluerunt Scripturam, ut alibi dictum. Eo sensu Hesychius.

Σειρῆνες οἱ μὲν ἔξω γυναῖκας φησὶ μελῳδούσας, ὁ δὲ ἀκύλας στρουθοκάμηλον.

Aquilam interpretem Scripturae dicit, qui Struthocamelos in Esaia Sirenas reddiderit, cum *οἱ ἔξω*, id est, Ethnici, Virgines aut Mulieres finxerint cantatrices. Vide Beatum Hieronymum, qui nunc Haereticos, nunc homines voluptati plane addictos nunc alia monstra harum vocabulo intelligenda docet. Alii Clementius, qui vim Animae Musicam ceperunt. Suida.

Σειρῆνες αἱ τῆς ψυχῆς ἐναρμόδιοι καὶ μουσικαὶ δυνάμεις.

Quo nomine & Templa iis erecta habuit Antiquitas, ut fuit memoratum Straboni, dicto primo libro. Alii per eas nescio quas coeperunt machinas cantatrices. Moschopulus.

 Σει-

Σειρῆνες, μηχανήματα τινὰ κατὰ γῆς ἐμυθεύοντο, οὕτως ὀνομαζόμενα, μέλος ἄρρητον ἀναπέμποντα, ἀφ' οὗ Σειρήνεια μέλη.

Sirenem vestem tenuem interpretatur Harpocration, à Siro, si bene memini, deducens, errore ridiculo, quasi ignorabile fuerit textrum Sericum, quod adeo pellucidum & tenue norant fingere veteres, uti vix videretur cuti inductum, quam artificiosam nuditatem, æstibus insultantem, dicit Petrus Chrysologus. & nos persequimur ad Petronium. Christiani his pulcrè adsimilant omnes mundi delicias, omnia ablectamenta seculi, quæ non possunt non distinere animum occupatum vel avertere à Deo. Pulcrè Paullinus, sive quicunque auctor, non enim Nolanum puto, ad Jovium: *Esto*, inquit, *Peripateticus Deo, Pythagoreus mundo, vera in Christo Sapientia prædicator, & tamdem tacitus vanitati perniciosam istam inanium dulcedinem litterarum, quasi illos patriæ obliteratores, de baccarum suavitate lotophagos, ut Sirenarum carmina, blanditorum nocentium cantus evita. Dicam non literas tantum sed & omnes rerum temporalium species nobis esse lotofagos vel Sirenas. Nam & Voluptatum pestifera dulcedo patriæ nobis oblivionem facit, & illecebra cupiditatum illam Sirenarum fabulam cladis veritate imitantur. Nam quod illæ Sirenes fuisse finguntur id verè sunt illecebræ cupiditatum, & blandimenta vitiorum. Habent enim in specie lenocinium, in gustu venenum, quorum usus in crimine, pretium in morte numeratur. Has oportet ultra Vlyssis astutiam cauti, non auribus tantum, sed & oculis obseratis & animo, quasi navigio prætervolante, fugiamus, ne sollicitati delectatione letbifera in Criminum saxa rapiamur, & scopulo mortis affixi, naufragium salutis obeamus.* Ita conciliata hæc monstra, ut odissent homines, si quos autem caute se fugientes cernerent, eos allicerent. Methodius apud Epiphanium, Hæresi LXXIV. contra Origenem:

καὶ γὰρ φθάνουσιν οἱ ἐξαπατῶντες πολλάκις τοὺς διδάσκοντας, καθάπερ καὶ αἱ Σειρῆνες τοὺς φεύγοντας αὐτὰς κρύπτουσι μακρόθεν τὸ μισάνθρωπον τῇ καλλιφωνίᾳ.

A summa illa, licet perniciosa, suavitate cantus, exinde Proverbium, Concordia, aut dulcedo Seirenarum, qua nulla potior fingi possit. Petronius: *tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertentatum mulcebat aera, ut putares inter auras canere Sirenum Concordiam.* Ælianus lib. XII. cap. I. Variar.

Φθέγμα δὲ εἶχεν ἡδὺ, καὶ ἁπαλὸν, εἶπεν ἄν τις λαλούσης αὐτῆς ἀκούειν Σειρῆνος.

Lib. II. cap. XX. de Platone: περὶ τῶν Διονυσίων ἢ παρελθὼν ἤκουσε Σωκράτους, καὶ ἅπαξ αἱρεθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκείνου σειρῆνος, τοῦ ἀγωνίσματος οὐ μόνον ἀπέστη τότε ἀλλὰ καὶ τὸ γράφειν τραγῳδίαν ἀπέρριψε.

Æschines contra Ctesiphontem. Aristænetus Epist. Heliodorus Æthiop. Achilles Tatius. lib. III.

κἂν Σειρήνων τις γένηται πιθανώτερος, ὁ ἀνδροφόνος οὐκ ἀκούει. Lucianus de Electro. ὀλίγους μὲν κύκνους ἐνίοτε ὁρῶμεν ἐν τοῖς ἕλεσι τοῦ ποταμοῦ, καὶ κρώζουσιν οὗτοι πάνυ ἄμουσον καὶ ἀσθενὲς, ὡς τοὺς κόρακας ἢ τοὺς κολοιοὺς Σειρῆνας μὲν εἶναι πρὸς αὐτούς.

Nomina earum recenset Scholiastes Apollonii ad Librum IV.

ἠκολούθησεν εἴσοδος, οὕτως ὀνομάζοντι τὴν νῆσον τῶν Σειρήνων. Νῆσον ἐς ἀνθεμόεσσαν ἵνα σφίσι δῶκε Κρονίων. Ὀνόματα δὲ αὐτῶν. Θελξιόπη, ἢ Θελξινόη, Μολπὴ, Ἀγλαόφωνος.

Meretrices fuisse notat & Isidorus, etiam cantu expresso, lib. XI. cap. III. Vbi mythologia integra, ex aliis scriptoribus ponitur: *Sirenas tres fingunt fuisse, ex parte virgines, ex parte volucres, habentes alas & ungulas, quarum una voce, altera tibiis, tertia lira canebat. Quæ illectos navigantes suo cantu in naufragia trahebant. Secundum Veritatem autem meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam ad egestatem duce-*

ducebant, iis ficta sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse & ungulas, quia Amor & volat & vulnerat. Quæ inde in fluctibus commoraſſe dicuntur, quia fluctus Venerem creaverunt. Diabolo ipsi comparant, alii Christiani scriptores, ut Wolbero ex antiquioribus commentator Cantici Canticorum in fine ipso: *Dicuntur quædam marinæ bestiæ, quæ Sirenæ nuncupantur, quæ dum navigantes dulcedine sui cantus alliciunt & attrahunt, subito incautos & negligentes submergunt. Hoc modo carnales quique in hujus mundi pelago quasi navigantes carnalis vitæ dulcedine tenentur repente salutem animæ suæ negligentes, ab immundis Spiritibus ad æternam mortem rapiuntur.* Inconditas turpesque Voluptates, ab Vlysse Sapientiæ dotibus instructo pulcrè vitatas Theophylactus Simocata, Epistola LXXXII.

καὶ τὰ τῆς ποιήσεως, inqt, παίγνια πάσης σύμπλεα σοφίας καθέστηκε, κηρῷ τὰς Ὀδύσσεως ἑταίρους διαφράξαι τὰ ὦτα φησὶν ὁ τοῦ Μέλητος ὅτε ταῖς ὁλκάσι πρὸς τὰς ἀκολάστους Σειρῆνας ἀνήγοντο, τὸν δὲ Λαέρτου δεσμοῖς ἀπειργάσασθαι ὡς ἐν εἱρκτῇ δυσφύκτῳ τινὶ, μυθολογεῖται τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀπόρρητα. Σειρῆνας γὰρ δοκῶ τὰς ἀχρήμονας ἡδονὰς τὴν ποίησιν ἀναπλάττεσθαι, καὶ θαυμάζω λίαν τὸν ποιητὴν συγκείνοντα τοῖς πράγμασι τὴν ἀλήθειαν.

Exstat Epigramma in eamdem rem Festi Avieni, qui pleramque Poesin Græcam olim Latinis numeris expressit, non indignū quod & hic legatur, etiam emaculatius; id omnia cantionum genera Seirenibus vindicat, indicio nullibi non metuendam in delectationibus pestiferam moram. Verba sunt.

Seirenes varios cantus, Acheloia proles,
Et solita miros ore ciere modos.
Illarum voces; illarum Musa movebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis habet.
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quodque foraminibus tibia mille sonat;
Quodque leves calami, quod mollis cantat aedon,
Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor.
Illectos nautas dulci modulamine vocis
Mergebant avide fluctibus Ioniis.
Sanguine Sisyphio generatus donec Vlysses
Insolita tutos præstitit arte suos.
Illevit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiliit scopulos & inhospita littora classi,
Illa præcipites desiluere freto.
Sic blandas voces nocituraque carmina vicit
Sic tandem exitio monstra canora dedit.

Habitacula monstrorum Sirenides insulæ nuncupabantur, circa Sardiniam & Siciliam sitæ, Martianus Heracleota.v CCXXII.

Ἐν τῷ πόρῳ κεῖνται δὲ νῆσοι πελάγιαι
Κύρνος τε καὶ Σαρδὼ, μεγίστη λεγομένη
Μετὰ τὴν Σικελίαν, αἵτε πρὶν ποτε
Σειρηνίδες, Κίρνης ε νῆσοι λεγόμεναι.

Quicunque is scriptor fuit, nomen sanè Romanum falso præfert. Tres autem erant diversæ nominibus, monstrosis formis similes, cantuque pestifero pares. Indetricinium iis pulcrè adscribit Symmachus Lib. I. Epist. XLI. *Non illius cœli aut soli illecebram retinax adventorum lotos æquaverit, & suada Circæ pocula,*

cula, & tricinium semivolucrium puellarum. Nomina supra ex Apolloniano Scholiasta posuimus, eadem commemorat Homericus Odyss. M. Qui Insulæ vetus nomen, indicat, ex que fabula fabulam serit, etiam tribus vulgatis quartam adjiciens.

κτ τὰς πολλὰς Ἀχελώου κὴ Στερόπης τῆς Παρθάονος αἱ Σειρῆνες, κατ' ἐνίους δ' Ἀχελώου κὴ Τερψιχόρης, μιᾶς τῶν μουσῶν, ἐλόμεναι δὲ τὴν παρθενίαν ἐμισήθησαν ὑπὸ Ἀφροδίτης, κὴ ἔχουσι πτερὰ ἀνέπλευσαν εἰς τὸ Τυρρηνικὸν κλίμα, κὴ νῆσον κατέσχον Ἀνθεμοῦσαν ὀνομαζομένην. Ὀνόματα δὲ αὐτῶν, Ἀγλαοφήμη, Θελξιέπεια, Πεισινόη, κὴ Λίγεια.

Homero duæ tantum notæ, nec nominatæ. Eustathius in Periegeten, ubi & sepultarum loca commemorat.

κτ μὲν Ὅμηρον αἱ Σειρῆνες δύο, κὴ ἀνώνυμοι, κτ δὲ τοὺς ἄλλους ποιητὰς, τρεῖς, ὧν ὀνόματα αὐταῖς παρθενόπη, Λίγεια, κὴ Λευκωσία, αἳ παραπλεύσαντος αὐτὰς τ' Ὀδυσσέως ὧ μὴ θελχθέντος οἷς ἐμελώδουν, νικηθεῖσαι τῇ ἀθυμίᾳ κατέρριψαν ἑαυτὰς εἰς τὴν θάλασσαν, ὧ ἀποπνιγεῖσαι ἄλλη ἀλλαχῇ ἐξεβράσθησαν, ὧν ἡ Παρθενόπη πρὸς τῇ Νεαπόλει πέπτωκε, πόλει Καμπανῶν εὐδαίμονι, ὧ ἐκεῖ τετίμηται.

Vt Parthenope ei loco, ita alteri nomen dedit Ligeia. Solinus cap. VIII. *Mox in Brutiis extructum Templum ab Vlysse Minerva. Insula Ligea appellata abjecta ibi* (emēda *ab ejecto ibi*) *corpore Sirenis ita nominata. Parthenope à Parthenopes Sirenis sepulcro, quam Augustus postea Neapolin esse maluit.* Leucosiæ sepulcrum memorat Martianus Capella lib. VI. cap. de Sardinia: *Contra Pastanum Leucasia est à Sirene ibi sepulta nominata.* Nomina, cultum & Tēpla circa sua loca tradit etiam Auctor περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων vulgo Aristoteles. Nota cætera, & de Proverbio è dulcedine vocis dictum suprà, quibus adjice quod Magistri sui, ut bonum videlicet discipulum decebat, Epicuri dogmaticas Seirenes celebrat Diogenes Laertius Lib. X. summam dexteritatem suavitatemque eloquii & doctrinæ indicans.

τοῦδ' ἀνδρὸς, inquit, μάρτυρες ἱκανοὶ τῆς ἀνυπερβλήτου πρὸς πάντας εὐγνωμοσύνης ἥτε πατρὶς χαλκαῖς εἰκόσι τιμήσασα, εἴτε φίλοι, τοσοῦτοι τὸ πλῆθος, ὡς μηδ' ἂν πόλεσιν ὅλαις μετρεῖσθαι δύνασθαι, εἴτε γνώριμοι πάντες ταῖς δογματικαῖς αὐτοῦ σειρῆσι προσκατασχεθέντες, πλὴν Μητροδώρου τ' στρατονικέως.

De qua usque in cladem dulcedine, etiam Boethius lib. I. de Consol. Vbi Philosophia Musas increpat. *Ha sunt*, inquit, *qua hominum mentes adsuefaciunt morbo, non liberant. Sed abite quantocyus* (ita optimæ membranæ, vulgo *abite potius*, nulla vi) *Seirenes usque in exitium dulces, meisq; cum Musis curandum sanandumque relinquite.* Et meminerat Eucherius Epistola sive Parænesi illa longe excellentissima ad Valerianum, si locus inquinatus non esset. Eduntur verba: *Dua res pracipua sunt qua maxime homines in negotiis seculi vinctos tenent, & eblanditis sensibus captos illecebroso amore constringunt. Opum Voluptas, & Honorum dignitas. Quarum prior non voluptas sed egestas, sequens non dignitas sed vanitas appellanda est. Hac utraque alternis nodis irretitis gressus impedit, fallax complexa collegium. Ha pestifera pectoribus humanis blanda desideriis vitia inspirant defatigatasque mentes mortalium facili jucunditate sollicitant.* Quæ sigillatim postea exsequitur. Sed quid in postremo commate sani acutive sensus superest? Vtrique scripsit Eucherius allusu solito eruditionis secularis: *Hac utraque alternis nodis irretitos gressus impedit, fallax complexu collegium. Ha pestifera pectoribus humanis blanda, ceu Seirenes, vitia inspirant, defatigatasque mentes mortalium*

lium fatali jucunditate sollicitant: Sic loquetur tamdem Eucherius quæ res & usus ejus cum sermonis solito acumine postulabant.

V. 1. DULCE MALUM PELAGO.] Nautis imminens. Pulcrè Nonnus initio Libri II. Dionysiac.

> ὡς δ' ὅτε τις Σειρῆνος ἐπίκλοπον ὕμνον ἀκούων
> Εἰς μόρον αὐτοκέλευστον ἀώρελος ἕλκετο ναύτης
> Θελγόμενος μελέεσσι, καὶ οὐκέτι κῦμα χαράσσων,
> Γλαυκὸν ἀκυμάντοισιν ὕδωρ λεύκαινεν ἐρετμοῖς,
> Ἀλλὰ λιγυφθόγγοιο πεσὼν ἐπὶ δίκτυα μοίρης
> Τέρπετο πηδαλίοιο λελασμένος

Martialis. Seirenas hilarem navigantibus Pœnam.

1. VOLUCRES PUELLÆ.] Hæc earum forma pingebatur & scribebatur, ut pulcræ inter speciosissimas puellas, cantu gratæ inter aves maxime canoras haberentur. Ælianus lib. XVII. Animal. cap. XXIII.

καὶ ἄλλα μὲν ποικίλα καὶ οὐ πάντη τὸ εἶδος εὐρητά, μελῳδίαν τε καὶ εὐστομίαν καὶ εὐγλωττίαν ἄμαχα, ὡς εἶναι μήτι καὶ παχύτερόν ἐστι, Σειρῆνάς τινας ἢ καὶ τούτων γε ἐγγύθεν, καταπλήσσει γὰρ ὡς ἦσαν καὶ τοῦ μύθου κόραι, καὶ τοὺς πόδας ὄρνιθες ἐδόκουν, ποιηταὶ δὲ ᾄδουσι καὶ ζωγράφοι δεικνύουσι.

Auctor tam Pictorum quam Poetarum veterum Princeps, Doctorque, Homerus, de cujus fictione vide Theophylactum Simocattam Epist. LXXXII.

3. MUSICA SAXA FRETIS.] Non dubito mendosa abhinc multa in hoc Epigrammatio, non adeo quidem alioquin elaborato, ut accuratam intentionem auctoris testari possit. Cum vero membranæ nullæ, nisi de quibus vulgatæ Editiones & Claveriana, quam ferè expressimus, factæ sunt, fragmentum istud habuerint, supervacuum dicas nemini approbandis conjecturis otium perdere. Notes potius quædam non prorsus vulgaria. Musis erant qui ideo inferiores fingerent Sirenas, quod Sapientia sine delectatione etiam amanda, & hujus titillationibus omnino præferenda esset. Clemens Alexand. I. Stromat.

Μούσας Σειρήνων ἡδίους ἡγεῖσθαι Πυθαγόρειος παραινεῖν, τὰς σοφίας ἀσκεῖν μὴ μετ' ἡδονῆς διδάσκων, ἀπατηλὸν δὲ τὴν ἄλλην διελέγχων ψυχαγωγίαν, οὐκοῦν πλατύνειν τὰ φυλακτήρια χρὴ μήτε κενοδοξίαν ζηλοῦντας.

Quorum verborum primo commate scitius legas. τὰ τῆς σοφίας ἀσκεῖν μὴ μετ' ἡδονῆς διδάσκων. Concertasse itaque inter se ajebant, victasque & pennis spoliatas Sirenas, Musas superatrices spoliis se harum exornasse. Julianus Imperator. Epist. XLI.

ἀλλὰ οὐδὲ τὴν Θαμύριδος τοῦ Θρᾳκὸς τελευτὴν ἤκουσεν, ὃς ταῖς Μούσαις οὐκ εὐτυχῶς ἀντεφθέγξατο; τί γὰρ δεῖ τὰς Σειρῆνας λέγειν, ὧν ἔτι τὸ πτερὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου φέρουσιν αἱ νικήσασαι.

Ei rei mythologia non incongrua sit quam illustris Eques Anglus Franciscus Baconius posuit cap. XXXI. libelli de Sapientia Veterum. Jungenda autem hæc *habitabant Musica saxa dulcia monstra fretis, & pericula blanda maris.* Et sic tamen spirant intrusionem correctoriam. Saxa habitasse convenit ei, quod traditur aliis, desertos scopulos habitasse, adjecerint licet andidem non nisi cupiditate victis immodica nocuisse. Dio Chrysostomus, Oratione.

ᾄδουσι μὲν γὰρ πάντες, αἱ δὲ Σειρῆνες ἄλλο τι ἐποίουν, ὡς ὁ μῦθος φησίν; οὐκ ἀπώλλυον τοὺς σφόδρα ἡσθέντας αὐτῶν; ἀλλ' ἐκεῖναι μὲν ἐρήμῳ ἦσαν πελάγει, καὶ μακρὰν ἀπῳκισμέναι καθ' αὑτάς, ἐπὶ σκο-

πέλυ πνὸς, ὅπυ μηδεὶς ῥαδίως παρέβαλλε.

3. DULCIA MONSTRA.] Initio dulce malum appellavit. Boethius *usque in exitium dulces.* *Monstra* quia omnia marina animantia hoc censebantur, ut supra monitum: vel & ob figuram. Gallinaceis enim subtus similes erant. Higinus Fab. CXXV. *Tunc ad Sirenas, Melpomenes Musa, & Acheloi filias venit, quæ partem superiorem muliebrem habebant, inferiorem autem Gallinaceam.* Tam vero dulcia, ut ipsis calceamentis quædam inesset Gratiositas, quo utique figmento insania Amoris notatur, uti ea apud Poetas superest, quorum Anacreon voto aliquo magno poscit Odario XX.

Καὶ σάνδαλον γενοίμην
Μόνον ποσὶν πατεῖν με.

Clemens Alexandrinus fine Stromatei IV. ὁ μὲν ὖν Εὐελπίδης, χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ, φησὶ, καὶ τὰ Σειρήνων ἐρόεντα πέδιλα ἁρμόζεται, βάσομαί τ' ἐς αἰθέρα πολλὼ ἀερθεὶς, Ζηνὶ προσμίξων.

Quæ quidem verba nobis magis Pindaricum quid Euripidæum tinniunt. De Dulcedine Seirenum etiam Nonnus, initio l. XXII.

Καὶ Σικελῆς ἐλίγαινον ὑπὸ ζυγὰ ῥυθμὸν ἀοιδῆς
Οἷον ἀνεκρέκοντο μελιγλώσσων ἀπὸ λαιμῶν
Τμ.. οπόλοι Σειρῆνες.

Et Zacharias Scholasticus de Mundo.

πλάτων καὶ οἱ λοιποὶ ὅσοι τῶν ὑμετέρων περὶ μεγαλοφυεῖ φασι θεῶν, μᾶλλον δὲ πονηρῶν δαιμόνων, τὰς Σειρῆνας μιμούμενοι τὰς Ὁμηρικὰς, τῇ τῆς Μουσικῆς ἡδονῇ τῶν φιλακροαμένων κατακηλήσαντες τὰ ὦτα καὶ θανάτῳ ζημιώσαντες τοὺς πειθομένους.

Emendandus in Formæ indicio Nicolaus Clemangius malorum Temporum sic satis bonus auctor. Epistol. LIV. *Quæ ut suam pudicitiam oculis spectantium manifestent, toto propè exserto pectore seminudæ per vias eunt. Non debent perfidæ simulationis vel duplicitatis argui, quæ non aliud pectore celant, quam vultu produnt, sed pectora & renes, si pedes haberent, occurrere putares, quæ velatis aliquantotenus* (sic scribendum) *imis partibus, humeris ac toto sinu patentibus & à Poetis solent fingi, & ab artificibus fingi.* Scribendum autumno: *Freti pecora & Sirenes, si pedes haberent* Pecora freti, *monstra marina* dicit homo lectione multa subditus, exemplo Horatii, de Diluvio:

Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes.

Et de monstris marinis marinis patia subjicit: *Adde quod in effigie cornutæ fœminæ Diabolus plerumque pingitur, per quæ omnia liquet mulieres in loco illo, non modo marini monstri, feræ bestiæ, sed etiam maligni spiritus speciem tenere* Monstruosas & fabulosas *cantatrices Seirenas* dicit Tertullianus lib. III. in Marcionem cap. V. & alibi cruenta ora *Seirenum* & *Cyclopum* conjungit.

4. TERROR QUOQUE GRATUS.] Illud *quoque* minime nostri Sc. iptoris est. Sane undis nihil terribilius, quod sciunt qui victrices aut prope tales experti sunt. Neque Scriptura rerum creatarum quippiam his terribilius multoties ingerere habet.

5. INCUMBERET AURA.] Nihil hic mutandum. Licet huc delatis carinis incumberet aura vehementissima, ferentesque venti à puppe impletis velis propellerent proram, una tamen vox ratem universam figebat.

6. VENTI FERENTES.] Rectissime divinus Scaliger etiam contra libros Cujacianos, qui FURENTES perperam maluerunt, *Ferentes* manibus velut aut corpore supposito. Omnis adjuvandi conatus sic indicatur. PLinius Panegyrico. *Ex Aegypto navigia inania & vacua, hinc plena & onusta, & similia redeuntibus, hinc plena & onusta, & qualia solent venire, mittantur, conversoque munere maris hinc potius venti ferentes & brevis cursus optetur.*

Vide

Vide eo loco Notas præstantis ingenii atque Judicii Joannis Levineii.

7. FIGEBAT VOX VNA.] Obstupefaciens nempe, Clemens Alexandrinus Stromat. II.

αἱ μὲν γὰρ οὖν τῶν Σειρήνων ἐπιτελέσεις δύναμιν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνδεικνύμεναι ἐξέπληττον τοὺς παρατυγχάνοντας πρὸς τὴν τῶν λεγομένων παραδοχὴν σχεδὸν ἄκοντας ἐπιτρεπίζουσαι. Nota fictionibus omnia.

7. VOX VNA.] Concors plurium, unde Concordiam dixit Seiren Latina. Petronius. *Hæc ipsa cum diceret tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertemperatum mulcebat aera. ut putares inter auras canere Sirenum Concordiam.*

8. NEC TENDERE CERTVM.] Nec ista Claudianum nisi corruptum, sapiunt. Procul enim facilitate ejus omnis difficilis, impedita, obhærensq; etiam qualitercunque, Oratio. Sensus utique qui in monitis Circes ad Vlyssem initio: Duodecimæ Odysseæ, auditis Seirenibus animo abire memoriam domus, neque visurum deinceps pignora sua qui illarum vocibus aures præbuerit. Sermonis ordo fit. *Iter etiam certum reditus non delectabat tendere* Sed consputcata res est.

9. ODIUMQUE JUVABAT.] Reditus putat, ut nihil dulce esset propter mortiferas illas voces. Vel & Sirenum, in cædem usq; odia prosequentium.

10. MORTEM DABAT IPSA VOLUPTAS.] Sirenes genus serpentium prius mortem inferunt quam dolorem, inquit B. Isidorus. Zacharias Scholiasticus de Mundo pestiferum poculum, melle illitum, vocat earum Cantus.

οὕτω τὴν ὀλέθριον ᾠδὴν τῶν θανατηφόρων Σειρήνων ἀποφύγωμεν, τοῦ δηλητηρίου τὴν κύλικα μέλιτι παραρτυθεῖσαν ὑπερχειρισθεῖσαν ἐπιγινώσκοντες.

Pulcrè ad Res Cœlestes μυθολογεῖ Clemangius Epist. I. *In mari magno ac spatioso mundi hujus, cantu Sirenum dulcisono delectati obdormiscimus. Hoc est, si quis metaphoram intelligit, dum rerum temporalium blanda & fallaci suavitate nimium capimur atque illicimur, in iisque patriæ obliti, requiem requirimus, quasi in me molli strato languido inertique otio torpescimus, & qui vigili ad patriam cursu tendere debueramus, dulciaque Sirenum carmina, perniciose blandientia, surda velut aure vitare atq; declinare, illis capti & consopiti, tum patriam fugimus, tum in periculum exitiale pertrahimur.* Quæ ut Antiquiorum sunt Patrum, ita neque illius ingenio altiora, quod ut eo ævo sæpius admiramur.

EPIGR. XXV.

In Amphinomi & Anapii Piorum fratrum Statuas.

V. 1. FRATRES.] Historia hæc memorabilis omni ævo, & Æneæ Magni Pietati æquabilis, mutatis nominibus reperitur in multis scriptoribus. Lycurgus in Leocratem.

λέγεται ἐν Σικελίᾳ ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι, τοῦτον δὲ ῥεῖν φασὶν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν, καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων, τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὁρμῆσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἕνα δέ τινα τῶν νεωτέρων, ὁρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλ' ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον, φέρειν. φορτίου δ' οἶμαι προσγενομένου, καὶ αὐτὸς ἐγκατελείφθη, ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. λέγεται γὰρ κύκλῳ τὸν τόπον ἐκεῖνον περιῤῥεῦσαι τὸ πῦρ, καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι

καὶ νῦν περιαγορεῦσαι τῶν εὐσεβῶν χῶρον, τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους, καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς ἅπαντας ἐγκαταλιπόντας ἀπολέσθαι.

Catanam urbem ad Ætnæ radices locum habet exempli periculosissimi Hermogenes lib. II. de Inventione. Historiam recensent plurimi, Stobæus, Strabo, Ælianus, Pausanias, Valerius Maximus, Auctor Ætnæ, Martialis, Aristoteles & Appuleius de Mundo, Solinus, cap. XI. Silius Italicus, PLutarchus, Seneca, Ausonius. De recentioribus consule Cælium Rodiginum admirandæ eruditionis Opere, lib. XI. cap. XVII. Thomam Fazellum Rerum Sicularum Libro III. Scaligerum ad Ætnam, Dausqueium ad Silium.

V. 1. VENERANDO PONDERE.] Appuleius. *Eos qui grandævos parentes, ereptos voluceri clade suis cervicibus sustinebant: illa flammarum fluenta divino separata discidio, quasi duo flumina ex uno fonte manantia (locum illum) ambire maluerunt, obsidione innocentes, inerant boni bajuli, religiosis sarcinis occupati.* Consule locum ipsum videbis duo verba virgulis à nobis inclusa putida esse glossemata: Sed & τὸ *inerant* nullius omnino rei est. Scribe. *Eruerunt boni bajuli* Hoc est eruperunt, Appuleio digno verbo, quod contrarium fuerit irruendi vulgato. Et hoc genus infinita latent in eo auctore, sagaciore ingenio quam fuere omnia adhuc quæ ei operam navarunt, restituenda. Auctor Ætnæ: Tutus uterque pio sub pondere.

2. HONORI COLI.] Pausanias, lib. X. οὗτοι μὲν δεὶ τιμὰς καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι παρὰ Καλανέων ἔχουσι. Solinus. *juvenes duo sublatos parentes evexerunt inter flammas illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas munerata est, ut sepulcri locus nominaretur campus Piorum.* Idem multi alii tradunt, & alludit Scriptor Ætnæ. Qui stilo, ingenio, doctrinaq; non Severum, non Virgilium, sed unum omnium maxime spirat Manilium, sine carminis, sed ut totum id etiamnum, mendosissimo.

Incolumes abeunt tandem, & sua numina secum
Salva ferunt, illos mirantur carmina vatum.
Illeque seposuit claro sub nomine Ditis.
Nec sanctos juvenes attingunt sordida fata.
Sed vere cessere domus, & Iura Piorum.

Scribe, *Sed vera cessere domus & jura Piorum* Non illæ tantum in loco sepulturæ, qui campus Piorum dicebatur, sed veræ domus & habitationes eorumdem vita functorum in sedibus Beatorum. Tertio versu Lege.

Elysiosque colunt claro sub Numine Ditis.

Vbi clarior Sole Lux Ditis faventis. Ita enim celebrat ipse sua illa loca Pluto apud Claudianum in Raptu Proserpinæ.

Amissum ne crede diem, sunt altera nobis
Sidera, sunt Orbes alij, LVMENQVE videbis
CLARIVS, Elysiosque magis mirabere campos.

3. JUSTA QUIBUS.] Ita recte aliorum scripti Codices, consensu etiam nostri. Nescio quid Vulgatæ editiones absurdi ingerunt.

5. ATTOLLANT ACCELERENTQUE.] Scribe cum Libris Cujacianis, Nostro,

Attollunt vultus, adcelerantque gradus.

7. GRANDÆVI] Auctor Ætnæ.

Auspiciunt pigrumque patrem, matremque senemque
Eheu defessos posuisse in limine membra,
Parcite avara manus dites attollere prædas
Illis divitiæ solæ, materque paterque
Hanc rapiunt prædam, mediumque exire per ignem
Ipso dante fidem, properant.

Ita

Ita editum etiam summos viros castigatores professis exemplaribus. Et Petrus quidem Pytheus opem scriptorum librorum cum operæ suæ dilatione professus, delusit spes cupidorum. Scaliger corrigit *matremq; senecta senecta membra* conjunctione vocum concinnanda autumans. At nulla ratio vetat legere, vt est in nostro Codice cartaceo. *matremque sedentem* Consederant nempe, non potes limen egredi; quod finxit ad augendam inutilitate senum Pietate filiorum. Sed & illud melius sequenti versu idem Codex Heheu defectos Maxima varietas ejus libri, quæ multis notis emendandis optimam ansam dedit.

9. ET CLARA NATOS.] Pessimè sic vulgatur. Optimè omnes libri Scripti & à doctis castigati *cara natos*

10. INVOCET ORE DEOS.]Pro liberis tam pijs. Glossa scripti Codicis.

12. PALLUIT ORE COLOR.]Optimè nostræ membranæ & Aldus.

in attonito palluit are tremor.

Aes enim ipsi corpori æquat Claudianus. Vide Ausonij Epigrammata in Buculam Myronis, & Græca ex quibus sua ille adumbravit.

15. ATQUE ONERI METUENS.] Verissima citra controversiam Lectio. Claverius Edidit non sine prodigio *omem metuens* Quod portentum in nostro etiam libro comparet. Vera lectio remansit Belgico & ex Parte Aldo.

21. CONSANGUINEOS.] Vide maximum Cujacium. Observat.libro XI. capite XXVI.

23. DISSIMILES ANNOS.]Ut in senibus juvenum,in his senum vultus compareat. Nō satis dextrè adolescentuli nos ista olim capiebamus. Conjectura tamen nostra *animos* disertè etiam in Nostro exemplari comparet.

25. ET NOVA.] Prorsus nova vox hic inibidem visitur.

Innova germanis paribus discrimina prabens
Divisit vultus cum pietate Faber.

Quam licet prorsus novam non dicas excogitasse Librarios. Et est apta loco. Quot hujus generis perierint Librariorum futilitatibus, alibi differendi campus. Meo tamen consilio recepta Lectio non sollicitabitur.

28. JUVENUM NUMINA.] Pro talibus ad exemplum colendi.

29. MEDIOS PROPERASTIS IN IGNES.] Melius membranæ medio properastis in igne Non enim redierunt in ignem tollere parentes.

32. ENCELADI FAUCES.] Fabulæ notissimæ.

33. REDUNDANTEM.] Undis, fluctibus, flumine, flammarum. Lycurgus verbis suprà adscriptis. Auctor de Mundo.

καθάπερ ῥυάκων ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων; καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων χειμάῤῥου δίκην. ἔνθα καὶ τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐξόχως ἐτίμησε τὸ δαιμόνιον, περικαταληφθέντων ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διὰ τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς.

Appulejus. *Sic ex Aetna verticibus flammarum flumina cucurrerunt, &c. Illa flammarum fluenta divino separata discidio, quasi duo flumina ex uno fonte manantia locum ambire maluerunt obsidione innocenti.* Auctor Aetnæ.

Et velut eversis subito fornacibus ignis
Evecta in longum rapidis fervoribus unda.

Sic ποταμοὶ πυρὸς apud Æschylum. De quo multis alibi.

34. EXEMPLI PII MONUMENTA.] Rem cujus memoria futura pro Pietatis exemplo omnibus posteris. *Exemplum*, res imitatione dignissima. Epitaphium Vetus.

Exemplum perijt, castæ lugete puellæ.

Tacitus Annal. de Fide summa Liberti erga patronum XIII. *Libertus suum illud facinus profiteri, se Patroni injurias ultum esse. Commoveratq; quosdam magnitudine exempli.* Sic Historia præcipuè Temporum Augustorum.

36. ELEMENTA FIDEM]Fidelia fidelibus quasi ex compacto. Auctor Aetnæ.

mediumq; exire per ignem
Ipso dante fidem, properant.

Vide ad Libros de Raptu Proserpinæ.

37. LACONAS.] Sic MS. Noster. Notæ res Castorum.

39. VETUS ARGOLICOS.] Cleobis & Biton. Vide Historiam apud Herodotum, Lib. I. PLutarchum Solone. Lucianum Charonte. Ciceronem Tusculan. I. Valerium Maximum Lib. V. cap. IV. &c.

41. FORTIS ANAPHI.] Contemtu Mortis obsequio Pietatis.

43. GENUISSE NIHIL.] Membranę nostræ meruisse Illud verius. In scriptis libris nominis modo positi magna varietas, *Anaphi, Onaphi, Anapi* &c.

45. DEVIUS ARDOR.] Late sparsus. A fluminibus cursu suo aberrantibus. Alibi Claudianus de Nilo

Devius & nostri tentat jam transfuga mundi.

48. EMTUM EST INGENTI CLADE.] Paria in adulationem Neronis Lucanus, initio lib. I.

Quod si non aliam venturo Fata Neroni
Invenere viam, magnoque æterna parantur
Regna Deis
Iam nihil ô superi querimur.

EPIGRAM. XXVI.

In Sphæram Archimedis.

Celebris Sphæra hæc Archimedis, ut res tum nova. Cujus usus reique fuerit indicat. Lactantius, lib. II. cap V. *Archimedes Siculus concavo ære similitudinem ac figuram potuit machinari, in quo ita Solem Lunamq; composuit, ut inæquales motus, & cœlestibus similes, conversionibus singulis quasi diebus efficerent, & non modo accessus Solis & recessus, vel incrementa diminutionesq; Lunæ, verum etiam stellarum vel errantium vel vagantium dispares cursus, orbis ille, dum vertitur, exhiberet* Cicero prima Tusculan. *Nam cum Archimedes Lunæ Solis, quinq; errantium, motus in Sphæram illigavit, effecit idem quod ille qui in Timeto Mundum ædificavit Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimilimos motus una regeret conversio. Quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, ne in sphæra quidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisset imitari.* Julius Firmicus, Lib. VI. cap. XXXI. *Hic est ille noster, cujus ingenio fabricata sphæra, cœli lapsum, & omnium siderum cursus exemplo divinæ imitationis ostendit.* Martianus Capella lib. VI. Carmine describit, non prorsus inepto, nisi quà mendoso, & leges sponte egresso.

Constitit attonito spectans stellantia visu
Et decuit crinis, pulvereiq; pedes.
Ipsa etiam læva sphæra affulgebat honora,
Assimilis mundo, sideribusque suis.
Nam globui ac circi, zonæque, ac fulgida signa
Nexa recurrebant arte locata pari.
Tellus quæ rapidum consistens suscipit orbem
Puncti instar medio hæserat ima loco.
Hanc tener, & vitreis circumvolitabilis auris,
Aer complectens imbrificabat aquis.
Quæ tamen immenso, quo cingitur illa, profundo
Interrivata marmore tellus erat.
Texerat exterior qui fulget, circulus orbis
Aetheris astrifico sidera multa peplo.
Hinc nitidus rutilum Titan succenderat orbem,
Moxque imitata pium Lactea luna diem.
Hic igitur furva oculos splendescere noctis
Cerneres, ex auro ut sacra flamma micat.
Sic Cypris Oceani perfuso sidere limfis
Lucifero annuerat lumina tota suo.

Omnia

Omnia compar habet paribus sub legibus ordo,
Nec minus hac mira est quam domus alta Deûm.
Hanc mundo assimilem stupuit Trinacria tellus,
Archimedæa astrificante manu.
O felix Cura & mentis Prudentia major,
Corpore sub nostro æquiperare Iovem.

Secundo versu inscitè ubiq; editur *decuit crines.* Nos ex Membranis nostris veritatem restituimus. Ex ejusdem consilio *afulgebat* tertio redonavimus. Quarto *fuit* ubiq; circumfertur in Membranis est *fui*. Unde veritatem ex facili adorati reposuimus. Sexto scribendum *suspicit* Vndiq; enim gyro cœli cingitur, & cum superiorem habet tellus, quæ medio globo consistit. Septimo scribendum arbitror.

Puncti instar medio sese habet ima loco

τὸ *ima* quidem, pro quo vulgatur *una* disertè superest membranis nostris. Decimo ita reperio in uno omnium optimo Codice.

Qua tamen immenso tunc cingitur infra profundo
Interrivato marmore tellus hiat.

Optimè altero; priore versu emaculandum existimo.

Qua tamen immenso cum cingitur infima ponto.

Cum quà extremas oras habet, tota cingatur uno ponto, interrivatis tamen velut canalibus undiq; hiat. Intelligit sinus globum terræ distrahentes. Immensa licentia sequiora secula debacchata sunt in hunc scriptorem. V. XVI. Idem Codex ita præfert.

Sic oculos furva splendescere noctis iures,
Cerneres ut auro vis sacra flama micat.

Insunt tantis alterationibus verarum lectionum vestigia. Scribe.

Sic jures oculos furva splendescere noctis,
Cerne suo ex auro vim sacra flama micat.

Aliud tamen ultim. versui illitet. Versu XXIII. clarè restituendum ex ijsdem membranis. *Archimedæa sphærificante manu.* Machina hac immensam inter mechanicos laudem sibi paravit Archimedes. Solinus, cap. XI. *Hic domus Archimedis, qui juxta siderum disciplinam machinarius commentor fuit.* Nec tamen hac machina solum celebris fuit, sed alijs in Obsidione Syracusarum ab omnibus celebratis, item Hydraulica machina quapiam, quam Tertullianus laudat cap. XIV. de Anima. *Spectra,* inquit, *portentosissimam Archimedis munificentiam, Organum hydraulicum dico, tot Membra, tot partes, tot compagines, tot itinera vocum, tot compendia sonorum, tot commercia modorum, tot acies tibiarum, & una moles erunt omnia.* Alia aliarum rerum sunt.

1. VITRO.] Mirum si vitro facta ea sphæra. Ligneam memorat Sextus Empiricus contra Mathematicos lib. IX. *Veram Lectionem in nostro* arguit consensus scriptorum Codicum, & quod fragilem mox Orbem vocat. Sic *vitreum mundum* agnoscit infrà in Curetium Epigramm XXXIX.

3. MORTALIS CURÆ.] In libro nostro. *Circe.* Inepte. Notamus ne ineptior aliquis probatum superveniat.

5. RERVMQUE FIDEM.] Constantiam. Gratius Cynegetico

non est humentibus usus in armis
Nulla fides.

5. LEGESQUE DEORUM.] Quibus ipsi Dij adstringuntur. Hi enim Gentilium ab astrorum & mundi Legibus pendere fingebantur. Docta & vera Lectio quam ex libris Cujacianis rectè Claverius & Scaliger asseruerũt. Eamdem ante prodiderat ex bonis pariter membranis Aldus Manutius.

6. SYRACUSIUS SENEX.] Notum Senum nomine censeri Disciplinarum sectarumque Conditores. Sic Magistrum Syracusium eumdem Archimedem appellat Rhemnius Fannius, seu Remus Favinus, vel & Priscianus.

Argentum fulvo si quis permisceat auro.

Quan-

Quantum id sit, quove id possis deprendere pacto,
Prima Syracusii mens prodidit alta magistri.

8. FAMULATUR SPIRITUS ASTRIS.] Hoc omni ævo inimitabile Archimedi ingenium commentum fuisse tradit Antiquitas. Capella versibus modo positis. Sextus Empiricus dicto libro IX. Contra Mathemat.

τά γε μὴν αὐτομάτως κινούμενα τῶν κατασκευασμάτων θαυμασιώτερά ἐστι τῶν μὴ τοιούτων. τὴν γοῦν Ἀρχιμήδειον σφαῖραν σφόδρα θεωροῦντες ἐκπληττόμεθα, ἐν ᾗ ἥλιός τε καὶ σελήνη κινεῖται, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀστέρων, οὐ μὴ διὰ ἐπὶ τοῖς ξύλοις, οὐδ' ἐπὶ τῇ κινήσει τούτων πτοηθέντες ἀλλ' ἐπὶ τῷ τεχνίτῃ καὶ τοῖς κινοῦσιν αἰτίαις.

12. MENTE HUMANA.] Quæ divina alioquin regebantur. Deus enim mês mundi, Ocellus Lucanus, Plinius lib II. Mato Georgicis, Plato Timæo. Æneas & Zacharias Philosodhi Christiani de Vniverso, &c.

EPIGRAM. XXVII.

De Quadriga Marmorea.

Vide ad hoc Epigramma Adversariorum nostrorum, jam quidem Editorum Librum XIV. cap. XX. Non indigebis ulteriore forsan interprete. In Quadrigis vero tantum studium veterum ut etiam fuerint qui Magicas artes adhibuerint, tanta existimatio tantum desiderium aurigationis dextræ inerat. Nam & illo fine tales effictas arbitror, qualis hoc Carmine describitur. Sic quadrigis eburneis ludebat Nero. princeps. Suetonius cap. XXII. *Equorum studio vel præcipuè ab ineunte ætate flagravit. Inter initia Imperij eburneis quadrigis in abaco quotidie ludebat, ad omnes etiam minimos, Circenses, commeabat secessu.*

V. 1. INNUMEROS] Varios, inexspectatos. Melius *diversos* dixisset.

2. SURGIT IN AURIGAM CURRUS.] Qui ante incedebat velut, ex curru fit currui imminens auriga. *Tortilis* & mutabilis in varios vultus machina ex curru pariebat aurigam, ex auriga denuo currum. Par locutio in illo Paneg. Probin.

immensaq; cornus in hastam Porrigitur.

Et IV. Cons. Honor.

In civem rubuere genæ.

4. DISCRIMINE NULLO.] In membranis nostris clarè compareret nulla Forte acutius quid illitet *discrimine luso* Aut aliud.

5. VIX REDIT IN CURRUM.] Clara emendatio Codicis quo olim Giraldus usus. *VIR redit in currum* Ex viro denuo fit currus. Respondet enim hic versus secundo. Vide Adversaria dicto Loco. Contra erratum in Claudiano Mamerto lib. III. de Statu Animæ, cap. XII. in scripta Lecti one, uti docent notæ ex ea Andreæ Schotti nostri. Conjecta veram alibi. *Rex redit in currum*. Sed utiq; illa lectio verissima est.

6. EX ALIO SE QUISQUE FACIT.] Elegantissima & verissima & hæc scriptura merito ad Codices Belgas, Nostrum, aliosq; accedente Judicio Scaligeri. Claverius ex Cujacianis *Ex alto se quisq; facit*, Non ineptè nec tamen verè. Suo velut motu se ex aliena figura, ea mutata, quisque facit.

7. DUCTUSQUE PER ARTEM.] Per varium artificium in non vnum os deductus. In membranis nostris est *ductamq;* Vt suspiceris *doctamq;* genuinum esse, nos tamen nihil mutandum arbitramur. Montem pro frusto lapidis dictum jam supra notabamus ad Magnetem.

EPIGRAM. XXVIII.

Fragmentum.

In Curetium, alijs Epigrammatis vexatū, hoc etiam vibratum ordo & inscriptiones ex libris manuexaratis arguunt, Insit ergo velut ænigmati turpitudo illis par, si argutari velis.

Primus quidem versus totus Maronis est de habitu Charontis Aeneid. VI. Vsurpatus; secundi posterius hemistichum ejusdem de XII. est, de Aurigis Turni.

Circumstant properi aurigæ manibusque lacessunt
Pectora plausa cavis, & colla comantia pectunt.

Si persuadere sibi quis poterit infamando Curetio composuisse Poetam hos versus Maronis, non deerit adumbratio sententiæ impudicæ. Priore quidem versu ipsi patriq; objecerit sordes & paupertatem, ut necesse habuerint amictum sordentem atq; lacerum, prorsus in larvæ illius infernalis faciem, averso nodo colligare, ne membrorum obscœna nuditas omnibus esset ridicula. Altero autem summa inest impuritas, cum libido indomita solẽtibus auctoribus Equinæ comparetur. Prudentius de Saturno.

Advena quos profugus gignens, & Equina libido
Intulit Italia: Thuscis namque ille puellis
Primus adhinnivit, simulato numine, mœchus.

Occumenius in Epistolam Judæ:

ὅσα δὲ φυσικῇ ὁρμῇ ἀδιαλείπτως, ὡς τὰ ἄλογα, ἐπίσαντι ζῶα, ταῦτα μεταδιώκουσιν, ὡς ἵπποι θηλυμανεῖς ἢ χοῖροι.

Et de Ipso Opere Venereo. Martialis.

Hectoreo quoties sederat uxor equo.

Quod alio tamen sensu constat potius. Petronius. *ab hac voce Equum Embasicatas mutavit.* Artemidorus lib. I cap. LVIII. Eamdem rationem Equi & Uxoris aut amicæ habet. Sic festivissimus Anacrion amasium suum alloquitur.

πῶλε θρηκίη τί δή με
λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα
Νηλεῶς φεύγεις. δοκέεις δὲ
Μηδὲν εἰδέναι σοφόν;
Ἴσθι τοι καλῶς μὲν ἄν τοι
τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι.
ἡνίας δ᾽ ἔχων, στρέφοιμι
ἀμφὶ τέρματα δρόμου
Νῦν δὲ λειμῶνάς δε βόσκεαι
Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.
Δεξιὸν γὰρ ἱπποπείρην
Οὐκ ἔχεις ἐπεμβάτην.

Machon Comicus, apud Athenæum, libro XIII. Ovidius lib. III de Arte Amandi.

Parva vehatur equo, quod erat longissima numquam
Thebais Hectoreo nupta resedit equo.

Aristophanes Vespis.

καὶ μέγ᾽ ἡ πόρνη χθὲς εἰσελθόντα τῆς μεσημβρίας
Ὅτι κελητίσαι κέλευον, ὀξυθυμηθεῖσά μοι
Ἤρετ᾽ εἰ τὴν Ἱππίου καθίσταμαι τυραννίδα.

Vide eo loco notas Christiani Florentis. Pomponius Prostibulo.

Quæ pedites nubere poterant, equites sperant spurcæ.

Qui locus ex eo interpretandus quod ab Ovidio dictum citatur.

Dum timet alterius vulnus, inepta, loci.

Sic *inequitare* obscœnum Arnobio lib. IV. Vide Machontis versus dicto Athenæi Libro. Horatius lib. II. Sat. VII.

sub clara nuda lucerna (supinum.
Clunibus aut agitavit equum lasciva

Plautus Cistellaria. *Adhinnire possim ego equulam hanc si detur sola soli.* Arnobius lib. IV. *Mercurius primus qui in Proserpinam dicitur genitalibus adhinnivisse subjectis.* Idem lib. V. *Etiamne matrem, etiamne filiam efferati pectoris appetitionibus adhinnivit?* Salvianus lib. VII. *Quisq; ad uxorem proximi sui hinniebat.* Sic pulli egregij illi Magnæ Deorum Matris Sacerdotes, ut Pullarij, & Pullipremones, ab Ausonio, eorum Incubi conscelerati *Calcaria* sic Amoris in Lucretio lib. V.

Primigeri sævit calcaribus ictus Amoris.
Capistrum Venereum Nonno, Dionys. IV.

οἶδεν ἀείρειν
Κυπρίδος αἰθρὰ λέπαδνα καὶ οὐ ζυ-
γόδεσμον ἀρότρων
Αὐχένα μοῦνον ἔρωτι. καὶ οὐ Δήμητρι λι-
πηνει.

COLLA COMANTIA.] Alludit forte eo quod Philosophastri illi & palliotenus Sophi comam vulgò nutriebant longissimam, uti ex Luciano, Gellio, alijsq; notum: Pari habitu ante insignem illum Amorem juvenculæ sponsæ describitur in Dialogo Amarantho, nunc nupertimè edito, minimè tamen veri auctoris nomine, Stratocles. Argumentum igitur hujus fragmenti sive Epigrammatij tale fingi poterit, quale est principij Satiræ secundæ penes Juvenalem. Videlicet Oretenus & pallio Philosophari istos nebulones, aut scientiam rerum præferre memorabilium, postmodum cum soli sint facere paria Cybeles apud Appulejum Gallis, aut Petroniano sive Eumolpo sive Embasicætæ. Possis etiam ad Obscænum linguę abusum capere, quo infamavit Curetium antea Claudianus. Tamen meræ hæc omnia conjecturæ sunt, & pro fragmento habebitur istud quicquid tamdem sit, nisi vindicaverint alicundè intercedentes judicio membranæ hactenus inspectis omnibus meliores.

EPIGRAM. XXIX.

De Sene Veronensi.

Ineptè Aldus de *Senatore* cui adstipulantur perperam membranæ Belgicæ. In nostro Codice nullum vestigium elegantissimi Epigrāmatis, quo intimis se sensibus affici disertissimus Muretus, paternus noster amicus, fassus est Variarum libro XVII. cap. VIII. Operis elegantissimi pariter, quo Genio pauci talia scripsere. Mihi sanè dulcissimum & ipsam animam suavitate delibutam reddens obvenit hoc Epigramma. Unius agelli Dominus, contemtis omnium rerum humanarum ex fastu & abundantia ludibriis in eo consenuerat, nescius insidiarum, tumultuum, versutiarum, fraudium, scelerum, universæ denique amentiæ, & malitiæ, quæ aliam omnem vitam versant, istam solam nec tangunt. Id cum lego in mentem mihi veniunt multi, præclarique immo innumeri & beatissimi Christianæ Religionis Ascetæ & Anachoretæ, qui unius vel cellæ vel cœnobij aut hortuli se sepibus inclusos omni turba civili Amore veræ unicæque Tranquillitatis exemerant, uti totos adscriberent Christo. In his tum pleriq; primis Ecclesiæ temporibus, tum sub extrema similem huic seniculo vitam vixisse putem Celeberrimum illum Occidentis Doctorem, Bedam, Is enim longissimum vitæ spatium in ijs monasterijs exegisse, quæ supra quinque milliaria Anglicanæ dimensionis non distiterint invicem, & ad eam pervenisse, legendo, studendo, scribendo, ætatem, vt cum longævis comparari possit. Nec enim verum est quod Continuator ejus Historiæ Ecclesiasticæ scribit. Sexagesimo anno excessisse. Neque dispar historiola est apud Addæum Mitylenæum Poetam, nautæ, qui in vna navicula suum omne tempus insumserat, insuper ejus materia exustus. Libro III. Anthologiæ.

Ὁ γριπεὺς Διόφαντος ὁ κύμασιν ὁλ-
κάδα πιστὴν
Κ' ἣν χθονὶ τὴν αὐτὴν οἶκον ἔ-
χων πενίης,
Νήχετο τὸν ἀνώσας τὸν ἀμείλιχον,
ἵκτο πρὸς ᾅδην
Αὐτερέτης, ἰδίῃ νηὶ κομιζόμενος.
Ἣν γὰρ ἔχεν ζωῆς παραμύθιον, ἔσχεν ὁ
πρέσβυς
Καὶ φθίμενος πύματον πυρκαϊῆς
ὄφελος.

Neq; absimilis Antiqui Sacrarum Litterarum in Saxonicum Idioma translatoris, quem agro

agro suô colendo uno perpetim contentum, divinitus ad eam Posteritati operam navandam instinctum carmine, ut tempora ferebât, celebravit Hincmarus Archipræsul Rhemensis; In eo sunt ista, Claudiano expressa.

O felix nimium proprio qui vivere censu
Prævaluit, fontemq; ardentem exstinguere dira
Invidiæ, pacemque animæ gestare quietam.
Gloria non illum, non alta Palatia Regum,
Divitiæ Mundi, non dira cupido movebat.
Invidiosus erat nulli, nec enim invidus ulli,
Securus latam scindebat vomere terram
Spemq; suam in modico totam statuebat agello.

Cętera in syllabas injuriosa si legere, ibi legere malis. Felicitatem quod hujus senis commendat ab isto animo Claudianus, dicas ex Solone hausisse, de quo in Ludo Septem Sapientum Ausonius, ipse Solon loquitur.

Rex an Tyrannus Lydiæ Crœsus fuit
His in beatis dives insanum in modum,
Lateribus aureis templa qui divis dabat;
Is me evocavit: Venio, dicto obadiens,
Meliore ut uti Rege possent Lydij,
Rogat beatum prodam si quem noverim.
Telana dico, civem non ignobilem,
Pro patria pugnans ille vitam objecerat.
Despexit: alium quærit, inveni Aglaum.
Fines qui agelli proprij numquam excesserat.

Vide eo loco Scholiasten diligentē doctumque, stili tamen Ausoniani non admodum perspicacem, Eliam Vinetum. De eodem sentit Scholiastes vetus Juvenalis ad Sat. XIV. v. CXIIX. *Sibi nulla exempla beati*] *Qualis Apollinis Oraculo declaratus est felicissimus Aglaus Areas, qui numquam patrium agellum excesserat, cum à Deo quæreretur quis fidem veræ felicitatis implesset.* Scribe *Aglaus Arcas.* Valerius Maximus lib. VII. cap. I. *Gyges regno Lydiæ inflatus Apollinem Pythium sciscitatum venit, an aliquis mortalium se esset felicior? Deus ex abdito sacrario voce missa Aglaum Sophidium ei prætulit. Is erat Arcadum pauperrimus sed ætate jam senior, Terminos agelli sui numquam excesserat, parvuli ruris fructibus contentus.* Veronam noster ex Arcadia transtulerit, ob situm civitatis amœnum, licet & vera res esse possit, certe aliqua ex parte, aucta secundum Poeticum privilegium. Eam descriptam vide apud Liutprandum Historiar. sui Temporis lib. II. cap. XII. Gunterum Ligurino, Alios. Compares seni isti & Vatiam Senecæ, ex Epistol. LV. Sed ex parte, & invito Philosopho.

1. FELIX QUI PROPRIIS.] Melius scriptus Liber Belgicus cum Aldo & alio Bentini MS. *Patriis* Pertinet enim ad felicitatem istam hæreditario agro insenuisse. Sic in Agricola beato Horatius laudat.

Paterna rura bubus exercet suis,
Solutus omni fœnore.

Et inter ea quæ vitam felicem faciunt, Martialis lib X. Epigr. XLVII.

Vitam quæ faciunt beatiorem
Iucundissime Martialis, hæc sunt:
Res non parta labore, sed relicta,
Non ingratus ager, focus perennis.

Hasque opes agnoscit Hesiodus χρήματα θεόσδοτα omnibus præferens.

χρήματα δ' ὐχ ἁρπακτὰ θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω.

Et Ausonius, suo sibi placens hæredio.

Salve hærediolum, majorum cura meorum,
Quod proavus, quod avus, quod Pater excoluit.

Multa huc pertinet & de pulcra Laude rusticationis apud Senecam Hippolyto.

2. IPSA DOMUS PUERUM QUEM VIDET, IPSA SENEM.] Manuexaratus

Codex quæ videt Quod contemnimus Jucunda autem memoria locorum in quibus transacta prima Pueritia. Auctor Epistolę ad Præsidium Diaconum de Cereo Paschali, utique Hieronymus, sed interpolatus: *Quod si exire cupienti mater obsistet in Limine, loquere ei verbis Domini tui: Mater mea, & fratres mei hi sunt qui faciunt voluntatem Patris mei qui in cœlis est. Si vernacula, quibus nutritus es flectere, & paterni ruris memoria, ipsius quoque domus anguli & secreta retinere te cœperint, in quibus infans volutatus es, lusisti puer, adolescentulus lasciviisti, recordare omnes qui nunc accolæ eremi sunt, cœlestes illos choros per eosdem erupisse tramites.* Et ita maximè lamentabile talibus aspelli. Ammianus lib. XXV. *Mœnia permixta sunt lamentis & Luctu; & per omnia Civitatis membra una vox cunctorum erat gementium, cum laceraret crines matrona exul, fuganda Laribus in quibus nata erat & educata.* Exempla infinita.

3. BACULO NITENS.] Tripedis jam senectæ subsidio: cujus mythologia est apud Maximianum in Elegijs. Cor. Gallo stolidè nunc quoque accensitis.

Ortus cuncta suos repetunt, matremque requirunt,
Et redit ad nihilum quod fuit ante nihil.
Hinc est quod baculo incumbens ruitura senectus
Assiduo pigram verbere pulsat humum.

4. UNIUS NUMERAT SECULA LONGA CASÆ.] Secula, ποιητικῶς longas ætates, multos annos, indicant; sed & verè tamen dicantur. Vide de ejus vocis notione Censorinum & Servium. Jucundissimum autem illud *unius casæ*. Et quanta voluptate putes tale tugurium aspecturum senem, tantæ secum ætatis. Deinde etiam τὸ *numerat* peculiarem delectationem infert, est enim in eo exactio ad numerum prorsus digna senili curiositate & sollicitudine. Comparato etiam baculo cum reptatione, videbis speciem utriusq; ætatis gratissimam. Ut enim decrepitæ niti baculo, sic est infantilis, reptare. Alibi noster. *teneroq; amnis reptatus Achilli.* Quarto Honorij Consulatu. *Cretaq; se jactet tenero reptata Tonanti.* Pacatus Panegyrico. *Terra Cretensis parvi Iovis gloriata cunabulis, & geminis Delos reptata Numinibus.*

5. ILLUM NON VARIO TRAXIT FORTUNA TUMULTU.] Ignotam, ait, habet Fortunam omnem, ignotos ejus tumultus, quę levat & deprimit absq; ratione omnia vota ipsi se addicentium mortalium. *Tumultus*, omne quod extra citraq; ordinem fit & contingit, vide ad Librum I in Rufinum. Fortunæ ipsa natura est, inconstantia, Tumultuatio, omnia sine ordine gubernantis. Seneca Hippolyto.

res humanas
Ordine nullo Fortuna regit.

Vide Pacuvij elegantes versus, ipsius fragmẽtorum Principes, apud Cornificium Libro II. Rhetoricorum.

6. NEC BIBIT IGNOTAS MOBILIS HOSPES AQUAS.] Instabilis semper & assuefaciendus cuiq; obiectæ rei: quo pacto pulcrè Seneca hospitem multas domos nullas habere amicitias Et Eleganter Manilius, totius in orbis hospitio esse.

Sed juvat ignotas semper transire per urbes,
Scrutarique novum pelagus, totius & esse
Orbis in hospitio.

Notas aquas pro suavissima vita Maro habet, unde istas contrarias illas adsimilavit Noster. Ecloga. I.

Fortunate senex, hic inter flumina nota
Et fontes sacros, frigus captabis opacum

7. NON FRETA MERCATOR TIMUIT.] Summum mercaturæ periculum, quod mare metuere habent. Horatius.

Luctantem Icarijs fluctibus Africum

Mer-

Mercator metuens otium, & oppidi
Laudat rura sui

Idem *currit mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens* Vide Aratum, Hesiodum, Avienum, Ovidium, descriptione Aurei seculi.

V 7. NON CLASSICA MILES.] Pariter in ruricolæ laudatione Tibullus.

Divitias alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti jugera magna soli.
Quem Labor assiduus vicino terreat hoste,
Martia cui somnos classica pulsa fugent.
Me mea paupertas vita traducat inerti
Dum meus assiduo luceat igne focus.

Vide ibi notas nuper editas doctissimi Levineii.

V.8. NON RAUCI LITES PERTULIT ILLE FORI.] Caussidicinam dicit, monstrum Tranquillitati adversissimum. Martialis inter vitæ beatæ requisita.

Lis numquam, toga rara, mens quieta.

Rauci à perpetuis concertationibus. Idem. lib.IV.Ep.VIII.

Exercet raucos tertia caussidicos.

Paria in illis auctoris incerti de defectu Lunæ.

Legicrepi tundunt, latrant fora, classica turbant.

Vide & Satiram, quam vocamus, de Lite.

V.9. INDOCILIS RERUM.] Negociorum, turbarum. Res, omnes civiles actiones, omnia fori negotia, unde *Prolata res* Ferias indicant. Auctor ad Pisonem.

si quando judice fesso
Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus.

Noster omnem usum vitæ civilis rusticulo suo ignotum dicit.

9. VICINÆ NESCIUS URBIS.] Nec ipsam novisse curans.

10. ADSPECTU FRUITUR LIBERIORI POLI.] Quem quidem omnibus Regiis palatiis & laquearibus opponas & præponas unum. Quanti enim censeas semper intueri posse cœlum, ex quo oriundus sis, cuique natales tuos debeas? Vnde Spiritum duxeris? Quæ libertas comparari, immo qui carceres componi possint, libero conspectui & oculis semper se ingerenti cœlestis machinæ, citra inclusionem capitis, in quo habitat ratio sola apta & potens tantarum rerum assequi intellectum, mirari ordinem?

11. FRUGIBUS ÆTERNIS NON CONSULE COMPUTAT ANNOS.] Simplicitatem rusticam cum innocenti ad rem attentione secundum naturalem temporum observationem induit. Sunt enim proventus unici, unica gaudia Naturæ dona, & fructus telluris excultæ, secundum quos tempus suum & inter ordinem componit. Basilius Magnus Epist. ad Festum & Magnum:

Χαίρει γὰρ πόνων καὶ γεωργὸς ἀδρυνομένων αὐτῷ τῶν ἀσταχύων καὶ τῶν φυτῶν αὐξανομένων.

Infinita accumules si id agas. Consulibus notare annos hominum cæterorum est. Tranquilli hujus & incuriosi negotiorum, alia ratio est. Quod sequitur supra omnia est Simplicitatis argumenta.

13. IDEM CONDIT AGER SOLES IDEMQVE REDVCIT.] Nec cœlestium corporum aut spatiorum mundi curam animo admittit, quæ res alioquin agnata quodammodo agriculturæ est. *Orbis* suus quo quis suo animo eum absolvit. Sic Orbem Romanum Petronius aliique dicunt, eorum Imperium, velut ultrà nullus esset.

15. PARVO GRAMINE.] Extenuatio rei non incommoda, neq; mutem lectionem, adsentientibus Cujacianis & Aldinis libris. Meminit ingentem insignemque quercum parvum fuisse gramen. Hyperbole est tarde enim crescit quercus.

16. VERONA REMOTIOR INDIS.] Incurioso sermonum, neque enim alios popu-

Rrrrrr 3 los,

los, *Vrbes, lacus*, animo admisit umquā. In Codice scripto inscriptio fuit. DE SENE, QVI VILLA SVA, QVAM IVXTA VERONAM HABVIT, NVMQVAM EGRESSVS EST.

18. ROBVSTVM AVUM.] Procul deliciis, procul etiam morbis Vrbanis & turbæ humanæ, secundum naturam vixerat, Itaque tertiam geneam, seu ætatem valente florenteque corpore tenebat, crudus senecta, integerque viribus. Agricultura & Temperantia à Vario lascivoque victu matres nutricesq; Sanitatis, multis Seneca, Stobæi Collectanea, & nemo non serio sapientium. *Firmi lacerti* robur conveniens, non pingue, non subtile. *Firmitas corporis*, constitutio morbosæ & crassæ contraria. Corn. Nepos Alcibiade: *Omnes Beotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt.* Sic firmissimi, optime constitutis membris Frontinus libro I. Strateg. cap. IV. *Delegit firmissimos quosque quibus oleo ac mero calefactis præcepit ut oram maris legerent.* *Firmitas* itaque Sanitate potior aut robustior ea, neque delicata. Celsus lib. II. cap. XV. *In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco quo quemadmodum sani nequefirmi homines se gererent, percepimus.*

21. EXTREMOS IBEROS.] Adeo erant opinione veterum ut & Occidentem Solem illic audire sibi visi sint Poetarum filii. Vide notas doctissimi R. Balforei ad Cleomedem, nosque alibi.

22. PLVS HABET HIC VITÆ.] Clausula elegantissima, & tali carmine digna. Vita, quæ sibi vivit, κατ' ἐξοχὴν, velut sola eo nomine digna. Æschines Epistola V.

ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ, ἡ γὰρ ἀρχὴ δοκεῖ μοι τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας.

Verba sunt recens in exsilium missi. Pentadius.

vivere doctus
Vni vive tibi, nam moriere tibi.

Idem sive alius priscus Poeta.

Pars ego sim plebis, nullo conspectus honore,
Dum vivam dominus temporis ipse mei.

Sic vivere, sibi vivere, apud Martialem, Horatium, mille locis Inscriptionum Veterum, ubi Mortui Vivos ad vitam beatam exhortantur, non sine summa animi affectione illis postremis vocibus audiendi. De *alliteratione* quam vocant nec inepte vocant, inter VITÆ & VIÆ vocabula, vide Nos Commentario ad Petronium, quem jam deteximus, brevi promulgandum. Sententiam Claudiani adolescens memini expressam legere in Poematis Junioris Strozæ hoc non incongruo disticho, Epigrammat. XXX.

Tecum habita, ut vivas: alibi quicunq; moratur
Non Vivit. Vita est vivere, Bembe, sibi.

VITÆ VIÆ.] *Vita via* velut proficiscentis transitus. Vide Basilium in Psalmum I.

EPIGR. XXX.

In Pauperem Amantem.

Scripta duo Epigrammata ad demonstrandas ærumnas infelicitatemque Amantis, qui extremo malo humanitatis, paupertate nimirum, peiora ferat, dum non potest Amoris flammæ resistere.

V. 1. DIRVSQVE CVPIDO.] Vere sic noster aliique scripti Codices. Cujaciani & Claverius durusque quod sententiam contaminat, neque audimus. De Amoris intolerabili Cruciatu pleni omnes omnium Amatorum utriusq; & linguæ & stili libri, ut Petrarchas, Dantes, Ronsardos, Portæos, aliosq; hodiernorum Idiomatum non recenseam.

2. TOLE-

5. TOLERANDA.] Tolerabilis aliquo modo, comparata illa diritate. Alioquin fames jam inde ab Homeri testimonio omnium crudelissima pestis. Vide Commentaria ad Civitatem divinam Augustini. Sanè Amor plures bonis, existimatione, Vita, spoliavit, quam Paupertas, infinitis ubique rerum & literarum exemplis. Sententia Epigrammatis, δύο κακῶν εἰς αἵρεσιν προκειμένων τὸ μεῖζότερον αἱρετέον ut loquitur Aristænetus libro I. Epist. XIII.

EPIGRAM. XXXI.

De Eodem.

V. 2. DELIGO.] Scripta lectio nostra *diligo.* Illud verum affirmatumque Claverianis Libris Aldinis & Indicio Scaligeri. Corruptum sæpius alibi hoc verbum. Vt in Procemio Epitomæ Rei Militaris apud Vegetium, ubi pro *dilectu* delectum vetustissimæ nostræ membranæ disertè scribunt. Summa autem nota miseriæ Amori, paupertate pejorem esse, quæ summum alioquin & tale malum, ut & auditu sit gravis. Oecumenius in cap. II. Epist. Jacobi: ἡ πενία δυσχερὴς ἐστὶ καὶ μόνον ἀκουσθῆναι. Infinita Stobæus, aliique Gnomologi.

EPIGR. XXXII.

De Sepulcro Speciosæ.

Inscriptio veterum Librorum variat, non nemo enim adjicit carmen scriptum in sepulcrum Speciosæ, ad viam publicam tumulatæ. Errore, notato à Steph. Claverio. Belgicus Liber hactenus Lectionibus suis ἀνέκδοτος. SEPVLCRVM PENOSÆ prætulit, manifesta corruptione, ne videlicet & hunc titulum futilitas exscriptoria non tentaret.

PVLCRIS STARE DIV.] Effictum ad illud Lucani *summisque negatum Stare diu.* Claudius Quadrigarius eodem sensu: *Hoc maxime vexatur Deorum iniquitas quod optimum quemque non sinunt inter nos diurnare.* Par sententia in Ausonio. Trojan. Heroum Epitaphio XX.

Ocyus ista ruunt quæ sic cumulata locantur,
Major ubi est cultus, magna ruina subest.

Notum illud Nasonis

Invidiam quod habet non solet esse diu.

Pulcre & Plinius lib. XXI. cap. *Flores Natura in diem gignit odoresque, magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcescere.* Et Orbertus in Vita Henrici Quarti, *mirandus prudentia & ingenii scriptor*, magnam nullam Fortunam diuturnam autumat, quomodo maxima quæque ambigua Tacitus. Et de excelsis non inepte Gunterus, lib. V. ubi Terdonam alloquitur.

ceu corruit illa
Tu quoque victa cades, tanto graviore ruina
Quanto nunc aliis tibi firmior ipsa videris.
Parva cadunt levius, nec multa mole premuntur,
Magna sub ingenti franguntur pondera Lapsu.

Euripides Alcmæone, apud Stobæum Serm. XLVII.

Φεῦ, φεῦ, τὰ μεγάλα μεγάλα καὶ πάσχει κακά.

Invidiam Deorum seu Parcarum in Formosos omnes Amatores canunt. Seneca Hippolyto.

Raris forma viris, secula prospice,

Impu-

Impunita fuit. Te melior Deus
Tutum prætereat.

PARCARUM LEGE.] Hæc ut immineat omnibus, vitas Fortunasq; humanas Aranearum instar telis tenuissimis sustinens, nemo melius dixerit falsissimo Philosophorum, Luciano; cujus doctrinæ injuriam faciunt qui Providentiæ aut divinitatis irrisionem oppugnationemve adscribunt, cum nihil ille omni ope agat potius, quam ut honorem ejus à fabulis & deliriis Sapientiam professis vindicet. Qua de re alibi peculiari Opere. Ad Ista vide ejus Charontem.

2. MAGNA REPENTE RUUNT SUMMA CADUNT SUBITO] Artificium in versu verborum quadam ruina rem ipsam exprimente dudum notarunt docti. Vide Popularis Nostri Valentis Acidalii non injucundam Diatriben de Constitutione Carminis Elegiaci. Alios artificiosos pariter versus suis locis notasse meminimus.

3. VENERIS SORTITA FIGURAM.] Quæ dea fingitur nihil pariter in vita pati, quam Formæ suæ aliam quamcunque componi. Exemplum in Psyche Appuleiana & Poeticis fabulis aliorum. Ejus ergo Zelotypiæ interisse vult istam Claudianus. Summa autem Formæ commendatio parem haberi Venereæ. Musæus de Hero.

ἄλλη Κύπρις ἀνάασσα

Idem.

Κύθερείης ἀρήτειρα νέη διεφαίνετο
Κύπρις.

Nonnus lib. VII. ubi Nais de Semela.

Εἰς πόθον αὐτοτέλεστον ἄγων μορφώμενον ὕδωρ,
ὁπλοτέρην ὤδινε θαλασσαίην ἀφροδίτην.

Lib. XXXIII.

εἰ δὲ κεν ἄμφω
Χαλκομέδην καὶ κύπριν, ἴσω λιβάνοις, νοήσῃς
Οἱ δύνῃσαι, φίλε κοῦρε, διαγκρίνειν ἀφροδίτην.

Lib. XLVII.

κινυρομένη δ' ἀριάδνη
Εἴκαθεν ἐς κείσιν ἧκε φιλομμειδοῦς
Ἀφροδίτη.

Agathias de Ariadna Cytharistria.

Εἰ δὲ καὶ ἀγλαΐης κρίσις ἵστατο, μᾶλλον ἂν αὐτῇ
Κύπρις ἐνικήθη, κἂν ἐδίκαζε πάρις.

Aristænetus lib. I. Epist. XXVI.

πολύμνιαν καὶ Ἀφροδίτην ἔχουσιν οἱ θεοὶ ἐκείνας ἡμῖν, ὡς ἐφικτὸν, ἀποχρώντως, ὑπ' αὐτῶν κοσμουμένη. Synesius. τῆς χρυσῆς εἰκὼν ἡ Κυπρογενοῦς ἡ Στρατονίκης.

Venus, quicquid eximie pulcrum specie, Veneres pro Romanis puellis Lucretius libro IV.

Nec Veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsæ
Omnia summopere vitæ post scenia celant.

Sic ob dicendi vim & Gratiam, quæ tamen in eo mediocris omnino compareret Venus Eunapio perhibetur Plutarchus, procemio Sophistarum.

ἐν οἷς Ἀμμώνιός τε ἦν ὁ ἐξ Αἰγύπτου πλουτάρχου τοῦ θειοτάτου διδάσκαλος, πλούταρχός τε αὐτὸς ἡ φιλοσοφίας ἁπάσης ἀφροδίτη καὶ λύρα.

4. EGREGIUMQUE DECUS INVIDIAM MERUIT.] Sic libri Noster & vulgati. In Belgico *invidiam nutrit indicio corrupta scriptura.* Simplex quidem hic sensus, at omnino verus, Poetaq; dignior, quem servarunt Cujaciana exemplaria.

Egregiumque decus, invidiamque tulit.

Simul scilicet, unde & formosissima fuit, & cito periit. Nihil certius quam ultra librariorum

rum captum sic scriptum reliquisse Claudianum. De Invidia Deorum alibi multis, & videre potes quæ ad Papinium notavit lib. III. Electorum cap. X. Amicus olim noster, Joannes Gevartius.

EPIGRAM. XXXIII.

De Polycaste & Perdica.

Fabulam ignoravit penitus Claverius, itaq; nomina mutatum venit. Eam ita proponit Fulgentius. Mytholog lib. III, cap. II. *Perdicam ferunt Venatorem esse, qui quidem matris Amore correptus, dum utrinque & immodesta libido ferveret, & verecundia novi facinoris reluctaretur, consumtus atque ad extremam tabem deductus esse dicitur. Sed, ut Fenestella in Archaicis scribit, hic primum venator fuit, cui cum ferina cadis cruenta vastatio, & solitudinum vagabunda errando cursilitas displiceret plusquam etiam videns contheroletas suos, Id est Actaonem, Adonin, Hippolytum, miseranda neces functos interitu, artis pristina affectui mittens repudium, agriculturam affectatus est. Ob quam rem matrem quasi omnium gentricem amasse dicitur. Quo labore consumtus etiam ad maciem pervenisse fertur, & quia cunctis venatoribus de pristina artis opprobrio detrahebat, serram quasi maleloquium dicitur reperisse.* Matrem etiam Polycasten habuit, quasi Polycarpen, quod nos Latine (non tu quidem valde) multifructum dicimus, id est terram. In quo scribendum. *postquam etiam videas Contherotheras suos, i. e Actaonem, &c.* Venationum nimirum socios. Deinde agriculturam affectatus est.

V. 1. FLAMMARUM NUMINE COGAT.] Noster Codex, Aldus, aliæque Editiones veteres habent *flammarum Munere* Illud placuit Cujacianis assentienti Scaligero, Et vero nobis. *Numine flammarum* Totum enim numen, tota vis Amoris in flammis, quibus omnia illius arma constat, vel notissimo Moschi Eidyllio attestante. Editi etiam multi *Cogit.* Sed in illud consentiunt MSS. Vide ad Papinium Lib IV. Thebaidos v. 752.

V. 2. SANGUINIS AFFECTUM MATER AMARE TIMET.] Ratione incestæ libidini pugnante, ut Verbis modo positis in eadem re loquitur Fulgentius: Improbe ergo Liber Claverianus *amara* substituit, cui nullus hic locus. Caritatem maternam, libidinoso amore mutare timet. Ita fere loquitur B. Ambrosius ad Paternumr, Epist. LXVI. *Nubat avunculo suo neptis, & immaculatorum pignorum caritas illecebroso amore mutetur. Affectum Sanguinis* Filium ipse intellige, hunc enim amare horret mater, incensa incesti Cupidinis facibus, & sic loquuntur integræ & inclinatæ Romanæ rei scriptores *affectus* cognationem, agnationemque omnem perhibentes. Marcus Imperator: *Quod interim à te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat.* Capitolinus Maximinis: *Timentes igitur milites, quorum affectus in Albano erant.* Idem Gordianis: *affectus suos unice dilexit, filium & nepotem ultrà morem, filiam & neptem religiose.* Idem Antonino Philos: *Antoninus quidē non est satis motus defectione Cassii, nec in ejus affectus saviit.* Vulcatius Gallicanus Avidio Cassio: *Nec tamen Antoninus graviter est iratus rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus savit.* Salvianus Epistolis: Affectus dilectissimi. Idem: *affectus à suis convenit diligi.* Paullinus Pellæus in Euchaœristico. v. CCCCLVII.

Cum mihi plena domus caris affectibus
esset.

Interpres Clementis, lib. VII. *Te enim solum pro omnibus meis affectibus habeo, pro matre, pro patre, pro fratribus.* Servastus Lupercus contra Avaritiam.

Cognatorum animas promtum est patrumque cruorem
Fundier, affectus vincit avara fames.

Hoc est jura omnia sanguinis Idem Paullinus socrum, matrem, conjugem, se extulisse recensens v. CCCCXCII.

Perpetuum exilium diversa sorte dierum
Exigo, jamdudum cunctis affectibus expers;
Prima socru ac matre dehinc & conjuge functa.

Ita editur mendosissimo eo carmine. Emaculandum autem censeo.

jamdudum cunctis affectibus expers
Socru prima ac matre, dehinc & conjuge functa.

Plena omnia exemplis. Sequius ævum *adfectare*, corrumpere, devirginare, violare, significare voluit. Commentator Horatii libro I. Sat II. *Permolere, violare, polluere, adfectare, subagitare, ut habemus in Terentio de ipso actu turpi.* Immo omnis ultra modum adamatio hoc verbo censetur. Wilibaldus Episcopus Vita Bonifacii. *Cum primævo puerilis ætatis decore, multa ut solet, materna sollicitudinis cura ablactatus atque enutritus esset, cæterorum postposito amore filiorum, affectatus est à patre.* Eo pertinet usus Tertulliani, quem adnotavit Desi. Heraldus, Digressionum lib. I. cap. XXXIII.

5. ANXIA NVTRIX.] Mater eadem & nutrix, quæ mammam dedit, dum pectori suo miserum applicat, amore ejus percutitur. Cujaciani libri *puerum* Quod ex sequentibus ad Cupidinem verbis geminum puto.

6. ET IPSA DOLET.] Tui Amore incesto. Parce, ait, talibus facinoribus, ne exemplo tuo incitata tui quoque impio amore mater Venus incendatur. Dolet, Amat. Amor enim infinitorum dolorum caussa & principium.

EPIGR. XXXIV.

De Zona Equi Arcadii.

Ita inscriptionem suam huic Epigrammati restituerunt ex libris Cujacianis viri docti, qui & animadverterunt à Serena mitti, quæ à Theodosio Magno adoptata, ut ex ejus Laudibus apud nostrum clarum, soror Principum tum regnantium habebatur. Eos merito lubentes sequimur.

V. 1. PRINCEPS VENERANDE.] Membranæ nostræ *memorande*

V. 3. AVRO PHALERÆ.] De phaleris litem ex Suida, Gellio, Herodoto, Servio movit Aldus Manutius Nepos lib. III. Epist. Quæstion. Quæ omnis ex eo sedari potest quod Poetis quævis ornamenta phaleræ dicuntur. Vt vittis faleratum dicit Prudentius Psychomachia. v. XXX.

phalerataque tempora vittis
Altior insurgens labefactat.

Deinde præcipuè equorum, quorum morem, ut alia solent, vindicarunt postea sibi omnis generis alii scriptores. Apud Romanos insigne aliquod Regium aut Principale fuisse faleras, notatum nobis alibi, & indicat insuper Herodianus lib. II de Severo:

εἰς ὕπνον κατηνέχθη, μέγαν καὶ γενναῖον ὕππον βασιλικοῖς φαλέροις κεκοσμημένον ἔδοξε βλέπειν φέροντα ἐποχούμενον τὸν Περτίνακα διὰ μέσης τῆς ἐν ῥώμῃ ἱερᾶς ὁδοῦ.

Quod ipsi primum Imperii Augurium facit auctor Politissimus. Plura aliaque vide apud Bulengerum Collectaneis de Imperatore. Libro III. cap. XLIX.

7. MORSV VERSARE SMARAGDOS.] Hujus gemmæ in ornamentis Equorum tanta post dignitas, ut præter Principes in eis uti nemini licuerit, consule titulum L. Vnicæ Cod. Nulli licere in frænis, &c. In nostro vero Codice est *morsu exare* Vnde liquet Claudianum scripsisse *vexare*.

8. TYRIO CROCO.] Purpura flagrante, instar croceatum flammarum. In eisdem membranis diserte exaratum est pariter *thoro* Vt *stratu* intellexerit Claudianus, sed à vul-

à vulgata Lectione nihil mutamus. Croceum omne quod pulcrum veteribus, observante Scholiaste Horatii.

6. FORMÆ SIBI CONSCIUS.] Alibi similia dixit. Oppianus.

Ἵπποις μὲν περὶ ἄλλα φύσις πόρε τεχνήεσσα,
Ἠμείων κραδίην, καὶ σήθεσιν αἰόλον ἦτορ
Αἰὲν γινώσκουσιν ἑὸν φίλον ἡνιοχῆα.

Vide Maronem, III. Georg. Papinium. I. Silvar. Heliodorus lib. III.

εἴποις ἂν καὶ τὸν ἵππον αὐτὸν συνιέναι τῆς ὡραιότητος τοῦ δεσπότου, καὶ ὡς καλὸν κάλλιστον φέρειν τὸν ἡνίοχον αἰσθάνεσθαι.

Vide ibi plura.

11. BREVITAS DONI.] Exiguitas. Notatum supra & alibi.

12. EQVOS.] Hic desinit Epigramma in MS. Cætera non comparent. Et omni arguunt sequens carmen ejusdem argumenti esse alterum.

13. DECVS EOO FRATRI.] Clare vides ad Arcadium hæc pertinere. Vocula *decus* ita usus est exemplo Maronis. De Arione & Cyllaro omnia notissima, ut & de Equis Parthorum aut Armeniorum, Halyque, quorum supra meminit. De Arione tamen forte non protrita nos ad Papinium.

EPIGR. XXXV.

De Muneribus Honorio Imper. à Serena missis.

Vitiosum titulum indicavit Claverius, cum de chlamyde sola argumentum habeat Epigramma. Commendat autem donum Serenæ, quo ornarat Honorium, ut non minus quam à Stilicone exsuviis hostilibus bellicus ejus cultus poliretur, uxor ejusdem pacificum Herois pacificum Principis habitum excolere æquum bonumque duxerit.

1. NON SEMPER.] Remissiores curas exemplo Deorum inducto probat. Ita solent Poetæ. Pindarus de Deorum sævissimo, Pythionic. I.

καὶ γὰρ βιατὰς Ἄρης τραχεῖαν ἄνευθε λιπὼν
Ἐγχέων ἀκμὰν, ἰαίνει καρδίαν κώμαις.

Horatius de Jove Tempestatum inductore, Lib. II. Carm. II.

2. METVENDVM GENTIBVS.] Barbaricis, quas circa Ilium plurimas subegisse Achillem Homerus aliique memorant. Sic in Nuptiis Honorii de capillis ejusdem,

& quos mox horruit Ida
Thessalico roseos nectebat pectine crines.

De terrore ejusdem Horatius generosissima Oratione:

Filius quamvis Thetyos marinæ
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax.

3. ARDENTIS ANTRA DEI.] Vulcanus ipse ignis. PLautus. Vulcanum in cornu conclusum geris. De eodem Gratius noster.

Deus illam molliter aram
Lambit, & ipse suos ubi contigit ignis honores
Defugit ab sacris, rursumque reconditur antro.

Idem autem Numen & igni & ferro à Veteribus præficiebatur. Coluthus Raptu Helenæ, de Eride.

Ἡφαίστῳ δ' ὑπέεικεν ἀπυζομένη περ ἐοῦσα.

Καὶ πυρὶς ἀζξείσιο,ἢ ἰθυντῆει σιδηςῳ.

10. ONERABAT.] Non improbo hanc cæterorum Codicum Lectionem, infert enim veterum morem adeo magnis molibus gemmarum vestimenta operire solitorum, ut etiam oneri essent gestantibus. De eo alibi. At in nostro Codice diserte scriptum ornabat *cui assentitur & Belgicus.* De Equis Achillis Iliad. T. Homerus Paralipom. γ. Quintus Smyrnæus.

11. DIVERSIS.] Solus omnium hactenus collatorum noster Codex. Clarissime & integerrime in eo est exaratum.

At tibi diversis, princeps altissime, certant
Obsequiis, socer atque soror. Mavortia confert
Munera, Barbaricos, Stilico, Rhenique, triumfos.
Regina contenta modum servare Serena,
In tua sollicitas urget velamina telas.

Soror Honorio Serena, adoptata enim ejus Patri Theodosio Magno. Non indiget declaratione, laude omni commendabilis hæc Codicis nostri sincera probitas.

EPIGR. XXXVI.

De freno, phaleris, & cingulo Equi Honorii, à Serena missis.

Ita inscripsit hoc Epigramma Scaliger, Simpliciter cæteri, & MSSti quoque. De Equo Honorii. Optime vir divinus. Ejusdem autem argumenti est cum illo quod Arcadiana ornamenta Equestria modo commendavit. De Equo Imperatorio multis in Collectaneis supra laudatis Cæsar Bulengerus. De pensilibus ab Ephippio pedum sustentaculis, quæ ferro aut orichalco, adeoque argento magnatibus fiunt, disceptant docti, in usu fuerint antiquis, an secus. Nos fuisse & non fuisse, id est nota ea subsidia, non tamen æstimata aut frequentata existimo. Negari enim non potest inveniri in veteribus monumentis picturis, & scriptis, numquam tamen mentio apud auctores ubi debebat fieri, si fuissent vulgo usurpata. Vide quæ notarunt disceptaruntque docti homines, Magius in Miscellis, Marcellus Donatus, Dilucidationibus. Torrentius ad Suetonium, denique Samuel Dresemius ad Josephum Devonium. Quorum notis accedit nummus à nobis Vetus Leonis nescio cujus Principis Constantinopolitani, qui pedem Eques tenui duplici filo insertum ostentat, idque utrumque.

2. NVMINIS.] Ne mira hæc appellatio Christiani Principis videri possit, faciunt infinita loca Vtriusque Codicis, aliæque Principum posteriorum Constitutiones. Sic placuit quod ex eadem ipsa oratione constat, Theodosio Pacatus, cum in os ipsum Deum pronunciaret. Dicas insuper jure suo (si quid in Impietate improba Juris est) uti hominem Idololatram, cum quos videt Beneficos potentesq; Principes, eo honore impertit, quem vulgo dabat ficticiis Deastris, quo olim Argumento nisus Alexandri fastum in Deos referre Anaxarchus, teste Arriano Anabasi IV. Sed de re tota prolixissime alibi. Equorum patriæ satis notæ de Gratio, Marone, Oppiano, Nemesiano, aliis, hic non iterandæ. Omnia autem hic quæ superius in Encomio munerum Arcadio missorum, ut junctim duo carmina exierint.

6. PERSTRINGERE.] Non conculcare. Notæ Hyperbolæ Poetarum, Equos per aristas non inflexas currere, jam inde ab eorum parente Homero.

9. GEM-

9. GEMMATA MONILIA] Notanda equis dari solita. Appulejus Deo sacratis. *Neq; in emendis equis faleras consideramus & baltei polimina inspicimus, & ornatissima cervicis divitias contemplamur: si ex argento & auro & gemmis monilia varia gaza dependent, si plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent, si frana calata, ephippia fucata, cingula aurata sunt.* Virgilius lib. VII.

Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.

Utrumq; locum ante nos notavit Adr. Behotius, lib. I. Apophor. cap. IV Ubi & de gemmatis cingulis frænisq;, tamen nil quicquam ad Papinij locum, in quo citrà controversiam veritas à nobis restituta est *moles geniata Colossi.*

11. MANIBUS SUDATA.] Elaborata. Durior tamen locutio, nisi quod impensum studium elaborantis denotat. Sic sudor, laborem notat Avieno, etiam in re animi, libello nimirum versibus scripto.

Vt aperta vero tibimet intimatio
Sudoris hujus & laboris sit mei,
Narrati nem Opusculi paullo altius
Exordiemur.

Recte autem voculas *Serena* & *colorum*, luxatas ordini suo restituit Claverius, Quamquam ante eum natum sic ediderit Michael Bentinus, summis spebus subtractus juvenis, & repetierint sæpius eam restitutionem Edd. Belgicæ.

14. PERSARUM GENTILE DECUS.] Ad morem Persarum. Mille locis Barbara pompa & superbia vestitus phalerarumq; Persicarum auctoribus celebratur. Persico ritu exornatum Principem, Persico ritu elaboratam Zonam dicit Serenæ.

15. MATERNIS STUDIIS] Jam marito igitur Honorio hæc scripta.

EPIGRAM. XXXVII.

De Byrrho & Castoreo.

Vilem vestem quæ pretiosæ nomen ferat, incessit. Byrrum enim Bibrum Castoreum haberi dicit, se vero pro tali nescire agnoscere, tum quod materiem videat, dum quod viliori pretio emta sit quam tanta nomina ferant. Eam esse sententiam hujus carminis liquet, quod perperam & nos & alij aliorsum alibi duximus duxeruntq;. Scio quod Byrrus fuerit pretiosa vestis, utcunq; tralaticia. Cassianus lib. I. Instit. cap. VII. *Angusto pallio tam amictus humilitatem, quam vilitatem pretij compendiumq; sectantes, colla pariter atque humeros tegunt, quod mafortes tam nostro quam ipsorum nuncupatur eloquio, & ita Planeticarum atque Byrrorum pretia simul ambitionemq; declinant.* Quibus verbis vides astrictiorem vestem fuisse, & ita Sulpitius Severus Dialog. I. *vestem respuit grossiorem, indumentum molle desiderat, atq; hæc caris viduis, ac familiaribus mandat tributa virginibus, illa ut byrrum rigentem, hæc ut fluentem texat lacernam. Inde vero, ob pretium nimirum, honorabilium personarum habitus.* Ut Episcoporum, de quibus notarunt jam alii. Adde locum Messiani in Vita Cæsarij Arelatensis, lib. II. *Ecce sanctus Episcopus venit. Tunc ego ut credidi Deo mihi peccatori inspirante birrum ipsius Domini mei apprehendi & vulneri meo imposui.* Sed ut hoc verum, ita constat birrum alijs pro barbara vili, crassaq; veste captam. Eucheria lib. IV. Epigramm. Veterum.

Sericeum tegmen, gemmantia texta Laconum,
Pellibus hircinis æquiparanda liquat.
Nobilis horribili jungatur purpura birro,
Nectatur plumbo fulgida gemma gravi.

Et hinc jam quærenda sententia Epigrãmatis

 hujus.

hujus. Birrum, vestem crassam, Bibrum dicebant nonnulli. Isidorus lib. XIX. cap. XXIV. *Græcis id adscribit. Birrus à Græco vocabulum trahit, illi enim Birrum Bibrum dicunt.* Hoc est quod ferre non poterat Claudianus, *Castoream nimirum vestem, pretiosissimam illam, & tenerrimam, vili & crasso birro nomen suum tradere.* Idem enim animal Bibrus sive Fiber, aut Biber, & Castor. Scholiastes Juvenalis ad Sat. XII. v. 34. *Castorem Bebrum dicit, qui cum viderit se obsideri testiculos suos projicit.* Papias. *Berer, bebri, masculinum, quoddam animal.* Nec opus verbis pluribus. De animalis autem hujus pelle & crinibus, ut nunc quoque, pretiosissima fiebant olim sive tegumenta sive vestimenta, vel & ornamenta. Pelles inde è Ponto petitas docet idem Scholiastes Juvenalis ad Satiram. II. *Bebriaci id est Pontici, unde pelles bebrinæ, Galba enim Ponticus fuit.* Quod Bebrorum seu bibrorum ibi copia & meliorum. Val. Probus in Georgicum I. *Pontus fert Castora. Quod animal cum etiam in aliis regionibus, quam in Ponto, nascatur, non tamen est tanta vis testium, quanta Ponticorum Fibrorum.* Unde & Pontici canes dicebantur, ut & aliis notat Papias. Sed nos de pretio usuque vestium jam fibrinarum loquitur. Isidorus lib. XIX. cap XXII. *Fibrina vestis, tramam de fibris, [illegible]am habens Caprinam.* Hanc subfibrinam dixisses. Erant quæ totæ fibrinis capillis constarent. Idem cap. XXVII. Ejusdem Lib. *Fibrinum, lana est animalium, quæ fibros vocant, ipsos & castores existimant. Sic vocat ob mollitiem, qua capilli illi omni lana superiores sunt.* Castorium vocabant hoc genus vestis, quam appellationem birro vulgi dari non patitur Claudianus, aut Castorinam. B. Ambrosius de Dignitate Sacerdotali, cap. V. *Quod si juxta sensum litteræ tantum respiciamus, non aliud sacerdotes quam amictum quærimus clariorem. Verbi gratia: Castorinas quærimus & sericas vestes. Et ille se inter Episcopos credit esse altiorem, qui vestem induerit clariorem.* Sidonius lib. V. Epist. VII. *Nam libenter incedunt armati ad Epulas, albati ad exsequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, Castorinati ad Letanias.* Hoc est *castoreis induti.* Ita clara mens obscurissimi hactenus Epigrammatis. Aliorsum nupertimè ivit & doctissimus Salmasius. Omissis ad Plinianas Animadversiones, quem ibi videas.

1. UMBRA MANET.] Nequaquam res ipsa, sed vile simulacrum. Hoc enim umbra in omni rerum genere denotat. Achilles Tatius libro VI.

ἀλλὰ τὸ πάντων ὑβελιστικώτατον πειρώμενος καταφιλῶν ὕτως ἀνέτης ὡς ἄλλη γονὴ, ἧς αὐτὴ τῶν γάμων ἡ σκιά.

Zacharias Scholasticus lib. de Mundo.

ὁ ἄρα κόσμος ἐκ θεοῦ ἔχειν αἰτίαν οὐ δυνατὴν ποιητικὴν, εἰ μέλλοι τὸ γινόμενον μὴ σκιά τις εἶναι.

Egesippus lib. V. cap. XLI. *Vidimus etiam mortua terrarum nascentia, humum aridam, virentium fructuum umbras inanes, foris gratiam, intus favillam.* Lucanus, lib. III.

> *Libertas populi, quem regna coercent,*
> *Libertate perit, cujus servaveris umbram*
> *Si, quicquid jubeare, velis.*

Gaudētius, Tractatu. I. *Lex umbra erat futurorum bonorum eorum quæ jam in nobis impleta sunt.* Arnulfus Lexoviensis, Epigrammatis.

> *Nam virtus vitii nec amat nec sustinet umbram.*

Contra illud Juvenalis, Sat. XIV. *Fallit enim vitium specie virtutis & umbra.* Euchetius Homilia in IV. Adventus. *Illius igitur baptismum umbra quædam erat & significatio melioris baptismi.* Cyprianus Epist. LXIX. cap. III. *Sed quamvis in falsis & spoliatis sacerdotibus umbram tamen ipsam inanem sacerdotalis nominis cogitans dixerit, nesciebam quia Pontifex erat.* Fridericus I. Imp. ad Othonem Frisingensem: *Quæ ab excellentissimis viris edita sunt, magis dici possunt umbra quam facta.* Radulphus Ardeus Homil. XLIII. in Evangel. & Epist.

Epist. *Et illud quidem imperfectum esse tamquam figuram & umbram; Istud vero perfectum esse tamquam rem & veritatem.* *Inumbratus* inde, vero oppositus. Celsus JC. cap. XVIII. de Acquir. Possess. *Si furioso, quem sua mentis esse existimas, eò quod fortè in conspectu inumbratæ quietis fuit constitutus, rem tradideris.* *Vmbratiiis. vanus.* ut Umbratilis Consul Tertullus apud Adonem Chronico, sub Honorio. Ex Orosio lib. VII. cap. XLII. *Vmbraticus* & Imaginarius præceptor Lactantio libro VI. cap. XII. *Vmbratus* specie pietatis, inductus, fucatus apud Vigilium libro I. Contra Eutychetem, ita enim eo loco membranæ præferunt.

V. SI CASTOR NITEAT.] Inepta scriptura. Cur enim Castoreum non possit dicere si instar Castoris niteat? Omnino scribendum. *Ni Castor niteat nisi nitorem Castoris præferat, neque enim dicere Castoreum.* Sententia sic est plana. Et ita locus benè habeat ex Codicibus Cujacianis emaculatus. Noster, magno nostro condolio, non habet Epigramma istud. In duobus Belgicis fuit sic Castor vitet. In Aldina Editione *viret* Unde dicas olim fuisse *sic Castor vivat*, aut aliud quid. Nobis meliores hic sunt ij libri, qui & de cætero ad emendationem hujus scriptoris plus alijs omnibus contulerunt.

3. QUID SIT.] Scripta Lectio *quis sit* Eadem res est.

3. POTESTIS.] Solus Aldus *potestur* Edidit. Nec inepte. cum sic Maro, ut quidem ambitiosissime Grammatici nonnulli contra Politianum statuunt. Nos tamen isthic nihil mutandum censemus, non enim opus Pacuvio ad Claudianum. Et illud vulgatum scriptumq; satis asseverat sequens versus.

EPIGRAM. XXXIIX.

In Alethium Quæstorem.

Qu: Quæstoria dignitas eo ævo fuerit, pridem notatū doctissimis viris ad Symmachum aliosq; scriptores. Illudi hic summo viro, qui ex magistratus dignitate Poeticam etiam præstantiam æstimabat, nemini obscurum. Quæstorem Anastasium Poetis faventem suo ævo laudat Panegyrico ad eum Cresconius Corippus. Paullum Quæstorem & Poetam, nisi Quæstor ei nomen quoq; fuit, Aldhelmus, sive Adlhelmus potius, præfatione Aenigmatum. Palinodia hic est simulata Alethio Quæstori cani, cujus carmina inscitiæ notaverat. Hunc εἰρωνικῶς deprecatur, ut Horatius Canidiam, seq; deinceps plausurum ejus ingenio prædicat, interibi doctis modis hominis fastum traducens. Dicas tactum isthic Manlium Theodorum, quem quæstorem fuisse Panegyrico indicat, & alibi, Epigrammate nempè XLIV. eundem incessit: quem Poetam fuisse clarum ex notatis superioribus commentariis, nec abludit nomen quod totidem litteris in *Manlius Theodorus* reperitur: cum vanitatem ejus viri indicet etiam Augustinus. Sed hæc conjectura est, quam nec ipsimet auctores moramur.

1. SIC NON ÆTHIOPUM.] Attestatio ironica damnorum aut miseriarum sustinendarum, si mentiatur. Si consideres tamen, ambigua sunt omnia, Potest enim facilè carere omnibus his periculis, locis periculosis abstinendo, quæ adire nemo illum cogat; nec tanti crimen istud ut propterea exsilium metuere potuerit. Sententiam hausit ex Thalysiis Theocriti, ubi pastor Panem alloquitur Arato amorem suum sistat.

Εἰδ' ἄλλως νεύσαις, κατὰ μὲν χρόα πάντ' ὀνύχεσσι
Δακνόμενος κνάσαιο, καὶ ἐν κνίδαισι καθεύδοις,
Εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ
Ἕβρον πὰρ ποταμὸν τετραμμένος, ἐγγύθεν ἄρκτω,

Ἐν

Ἐν δὲ θέρει πυμάτοισι παρ' Αἰθιόπεσσι νομεύσι.

Similiter Catullus, Carm. XLII.

Ni te perdite amo, atq; amare porrò
Omnis sum adsidue paratus annos
Solus in Libya Indiaq; tosta
Cæsio veniam obvius Leoni.

2. SCYTHICO SUB JOVE.] Ubi perpetuum frigus, hieme vero internecinum.

3. NOCTEM DUCENTIBUS HOEDIS.] Hœdi pluviale sidus. Multis Manilius.

5. FURIARUM VERBERE PULSUS.] Grammatici infestam iracundiam æquiparat Furiarum flagellis; ejus generis nos multa in libris Epigrammatum, quos olim suis interpolatos me invito edidit alius, repexos vero & nobis dignos nos brevi emittemus. Ita vel hinc omnia unam esse Ironiam vides.

6. CARMINA.] Vel laboriosissimos & bonę mentis inanissimos versus, quales Grammaticorum est commentari; vel lituras & censiones dicit. Carminis enim vox omne dictum scriptumve denotat. Seneca Epist. XCVIII. Livius, lib. XXXIX. Cicero pro Rabino. Alij. Prior sententia vera est. Pati suis rebus scriptisve Censorem Grammaticum immane sit infortunium; quid erit si iratum?

VERBERE PVLSVS.] Qualibus Furijs fremunt Grammatici. Hinc plagosus Orbilius. Ausonius talem pulcre repræsentat in Protreptico:

ne metuas quamvis schola verbere multo
Increpet, & truculenta senex gerat ora magister.

7. NVLLA MEOS TRAXIT.] Intellige ex re ipsa judicasse, non petulantia.

7. TRAXIT PETVLANS AVDACIA.] Noster Codex *petulans traxit audacia.*

8. LIBERIOR JVSTO.) Elegans ambiguitas. Idem codex *Liberior solito.* Nil mutamus; nec enim cæteri minus sunt Codices.

10. GRAVE CRIMEN ERAT.] Idem Codex singulari acumine, si vero, habet: *quam grave crimen erant* Versus scilicet illi. Sed nil mutamus à vulgato, quamlibet jejunè cadat sententia, & vix bene Latinè. Judicent alij.

11. ORPHEOS ALII LIBROS.] Tanta hujus hominis auctoritas ferè semper fuit, ut nescio an ullius major ex Theologis universæ Gentilitatis. Tractatum de eo ejusq; doctrina peculiarem in Barbarica Philosophia, & Superstitionibus damus. Merito hic ipsi Homero Philosophiæ deditus Platonico Pythagoricæ Poeta cum anteponit, vix enim non adorant Orpheum Sectarum istarum Principes.

12. NEC TVA SECVRVM.] Magno etiam judicio Virgilium Homero præponit. Ille vero usq; adeo non securus famæ fuit, ut neq; vivo neq; mortuo defuerint Zoili & Mastiges. Vide vitæ scriptores, & Gellium. Fama quæ ejus fuerit perpetua ab omni ævo Encomia testantur, quorum quædam damus ad Augustinum.

13. IPSE PARENS VATVM.] Ovidius in Mortem Tibulli, Amor. III.

Adspice Mæoniden, à quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pierijs ora rigantur aquis.

Manilius de eodem. Lib. II.

cujusq; ex ore profusos
Omnis posteritas latices in carmina duxit.

Notum figmentum Pictoris, vomere Homerum, inde colligere sua cæteros Poetas. Similia de eodem humanitatis miraculo Dionysius Halicarnassæus;

σκοπὸν αὐτὸν ἁπάντων ποιῶν, ἐξ ὅπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα, καὶ πᾶσαι κρῆναι.

Ejusdem perennem auctoritatem laudat Ammianus Marcellinus Lib. XXVII. Instar oraculorũ ejus testimonijs pleriq; omnes Græci scriptores utuntur, In his Julianus Imperator. Et sanè ut Christianis Moysis scripta, ita Philosophis in eorum nempè invidiam, fuere Homeri, præcipue ijs qui contra veritatem velita-

velitabantur. Ita interdictus Christianus Poeta ab eodem Juliano, vti patet ex Edicto Parabatæ etiamnum superstite. Immo & Christianis scriptoribus inque rebus serijs ejus Eloquentia pro omnium maxima. Sulpitius Severus de vita Martini: *Verè fatebor, non si ipse ab inferis Homerus emergeret posset exponere, adeò omnia majora in Martino sunt quam ut verbis concipi queant.* Sed hæc obvia, & alibi edissertata. Distichon hoc Claudiani citat ejus admiratorum sequenti ævo vnus, Ennodius lib. II. Epist. VI. *cum scriptum sit* inquiens, ut de summæ auctoritatis auctore sententiam proferens. Idem alludit Eugenius Toletanus præfatio in castigatum aut vitiatum Dracontij Opusculum.

PRINCEPS HELICONIS.] σοφωτάτων καὶ ἀρχαιοτάτων Poetarum vel præcipuum censet Aeschines contra Timarchum. Plato Jone.

Ὅμηρος ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν. Idem θεσπέσιον περὶ τοὺς ἄλλους vocat in Phædro. σοφώτατον Xenophon. ἀξιολογώτατον Xenocrates AXiocho, quem Dialogum tamen Aeschini Sacratico adscribere malimus, secuti Judicium Harpocrationis, Pollucis, & Stobæi, vt alibi multis declaramus. Hermogenes lib. II. de Id.

ἀρίστη δὲ γὰρ ποιήσεων ἡ Ὁμήρου, καὶ Ὅμηρος ποιητῶν ἄριστος. Et post pauca: *ἄριστος ὢν κατὰ πάντα λόγου εἴδη, καὶ ποιητῶν ἁπάντων, καὶ ῥητόρων, καὶ λογογράφων, Ὅμηρος.*

Sed quis finis laudatissimi omnibus laudatis ingenijs: ita tamen ut insint citra exceptionem multa affectum laudantium testantia.

17. ET PALLIDUS.] Scribe ex membranis nostris *en pallidus*. Quod longè vulgato illo & elegantius & nervosius.

18. SOPHOS.] Acclamantium favoris vox, & laus summa. Martialis lib. I.

> *Audieris cum grande Sophos dum basia captas.*

Sidonius, lib. VIII. Ep. VI. atq; ob hoc illi maximum σοφῶς, non Eloquentia prius quam verecundia dedit. Idem.

> *Certavere suum venerari Numina Numen,*
> *Disparibus modulis incinuisse Sophos.*

Idem Paneg. Majorani.

> *Personat ergo tuum, cælo, rure, urbibus, undis,*
> *Exsultans Europa Sophos.*

Vide Notas doctorum ad eum, & Venantium Fortunatum.

19. IGNOSCAT PLACIDUS TAMDEM.] Ita rectè docti ex libris, & noster consentit. Male nos olim, nimiumque curiose. *FLatus remittere* instar inflatæ belluæ erat, tanti enim vecordiam hominis hæc Palinodia habet.

20. ET TUTO.] Solus denuò noster Codex Integritatem suam hic Claudiano vindicat. Scribit expresse. *Et toto recitet quodlibet ore:* Placet! toties illis inflatis buccis licet utatur, inquit, & fremat, tonet, clamet, vociferetur, baubetur, quicquid volet, nos parati sumus *Placet* hoc nostrum ubique illi offerre; ne videlicet tanti ponderis hominem cum tanto suo fastu nobis incumbentem ferre cogamur.

EPIGRAM. XXXIX.

In Curetium.

V. 1. FALLACES.] Omnem Genethliacen contemnit, more verorum Philosophorum. Duobus autem his Epigrammatis ne unum quidem apicem mutant membranę nobis collatæ, vti neq; Belgici codices duo. Notissimum Astrologiam, præcipuè Genethliacam, ob plurimum abusum, usum ferè nullum, malè audivisse apud veteres, vti artem vanam & quæstus gratia dicacem. Tacitus lib. I. Historia-

Tttttt rum:

rum: *Vrgentibus etiam Mathematicis, dum novos motus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant, genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra & vetabitur semper & retinebitur.* Eadem ferè verba apud Valerium Maximum lib.I. Multis Gellius lib.XIV.c.I.Sextus, alijq; serio Philosophi, Seneca Suasoria IV. alij. Quos nominare longum. Talis genitoris filium, impuri oris hominem, falsè ludit Claudianus, hoc Epigrammatum pari.

2. VAGA SATURNI.] Obesse Saturni inconstantiam, superventurum autem Jovẽ. Qualibus sententijs sperantibus, quod ait Tacitus, fallacias isti homines nectebant. Saturno autem adversatur Juppiter. Persius, Sat. V.

Saturnumq; gravem nostro Iove frangimus unà.

3. PAUCIS PROMITTERE NUMMIS.] Exempla talium æruscatorum apud Appulejum Metamorphos. I. Lucianum non uno libello.

5. PERJURIA.] Senecæ in Apocolocynthosi pro miraculo est Mathematicum vel semel verum dicere.

6. SPURCOS AVIDÆ.] Sic omnino scribendum, quod mirum nemini monitum. Deest enim meretrici epitheton, & adverbium istud hoc loco non nauci est. Et sic recte Aldus.

8. FLAGITIIS.] Criminibus quæ nec dicere velis. Veteres vitium virgini illatum hoc nomine censuisse autumat Nonius. Omnem libidinem Isidorus lib.V. c. XXVI. Ad immemorabilem libidinem usus Comicorum & Jureconsultorum præcipuè frequentavit.

10. HAS EADEM NATI.] Claveriani libri *Has etiam nati.* Merito id contemsit Scaliger. *Eamdem* linguam pro eodem membro duorum corporum dixit.]

EPIGRAM. XL.

In Eumdem.

Sane & nos cum viro docto vellemus neutiquam os illud fatale eximiorum virorum præconijs, & rerum magnarum doctrina spurcitatibus duorum Carminum contaminasse castissimum alioquin vatem, neq; Posteritati se traduxisse talibus vulgarium Poetarum nænijs. Tamen non ideo Bona cætera contemnemus, & ista ipsa non alijs adspiciemus, quam ijs oculis, quibus Satiricorum scripta nudioribus verbis vitia incessentia, solemus. Nec enim suos mores hic sese fœdis rebus delectando, fatetur Claudianus, sed notat & vituperat, æternisq; contumelijs inurit obscœnos alterius, abhorrere sese ab omni hoc luto palam contestatus. At si exemplis excusandus vel sic etiam erit, Ausoniam serio & Christianum, & Christianiss. Principum Institutorem consideres, dices ista duo Epigrãmatia lac merum esse præ sordibus Imperatorij Præceptoris. Hæ sunt nimirum Satanici regni à debellata Gentilitate reliquiæ, quibus felicitas nostri ævi, certè territorij, inclarescit, quod dediti optimi studijs procul à vita in profanorum hominum libris talia securè damnare possimus; non indigna lectione eatenus, quatenus cavere, abhorrere, damnare, vel exinde discimus.

2. PATRE TUO.] Talium notitiam professo, & inde victitante.

3. DEDIT INCLEMENTIA MARTIS.] Militem & militari animo sanguineum hominem creans, furibundum. Vide Senecam Suasoria IV. Vestius Valens: *Martis stella significat violentias, bella, rapinas, clamores, contumelias, adulteria, spoliationes, amissiones facultatum, exilia, alienationem à parentibus, captivitatem, corruptiones mulierum, incisiones uterorum ut fœtus eximantur, incestas nuptias, ablationes bonorum, Mendacia, inanem spem, raptus, furta*

*furta, latrocinia, prædationes, concussionẽ, iram, pugnas, convitia, odia, controversias, infert & violentam Mortem, & sectiones & cruentationes, subitas febres, ulcerationes, scabiem, amarulentiam, vincula, tormenta, * virilitatem, perjuria, errores, legationes impias.* Hæc omnia agnoscere voluit Claudianus in Curetio, professus scientiam siderum, cum adversum ei Martem facit. Ubi asteriscum posui *virulentiam scribendum* arbitror. Ad sequentia Sidera Notationes ejusdem olim de Græco traducti scriptoris consule.

4. DEBILIS ARCAS ERAT.] Nascenti videlicet, Mercurij enim sidus omnibus ingenij orisq; doribus præses. Idem Vestius: *Stella Mercurij significat disciplinas, litteras, argutias, eloquentiam, fraternam conjunctionem, interpretationem, praconia, numeros, palæstram, vocis curam, Attribuit mentem ac intellectum. Efficit Heros, quiq; sacerdotia nanciscantur, fictores, statuarios, medicos, grammaticos, Iureconsultos, Oratores, Philosophos, Architectos, Musicos, vates, ariolos, disertos, &c.* Quibus omnibus debilitate hujus astri excludit Curetium Claudianus.

5. MORBUM.] Obscœnam prurigenem, quę tanta infectione contaminarat genus humanum, ut medici viros curare cogerentur, ne virilitatem vulgo projicerent. Vide Cælium Aurelianum Lib. IV. Tardarum, cap. ult. Sic Morbum vocat noster, exemplo Juvenalis, Sat. II.

hunc ego fatis
Imputo, qui vultu Morbum incessuq; fatetur; Iterum.
Hippo subit juvenes, & morbo pallet utroq;.

Catullus pari sensu de Mamurra & Cæsare: *Morbosi pariter, gemelli utrique.*

πάθος Græcis. Theodoretus Therapeut. IX. ἐγὼ δὲ οἶμαι καὶ τοὺς λίαν ταῖς ἡδυπαθείαις δουλεύοντας οὐκ ἐπαινεῖν τὸ πάθος, ἀλλὰ δουλεύειν τῷ χρόνῳ τὸ ἔθος ἕξιν εἰργασμένους.

6. LUNA VENUSQUE.] Luna naturalia, hoc est Libidinis partes in corpore humano adscribit Vestius idem. De Venere res nota. Idem Scriptor: *Venus de membris corporis habet collum, os, labra, olfactum, adversas partes, à calce usq; ad verticem, itemq; eas quibus vulgo quoq; illi operam dari dicitur.*

7. ATTRIVIT SATURNUS OPES.] Mendicatores facere Saturnum idem auctor inter tristes cæteros ejus astri effectus memorat. Quæ horæ hujus cæterorumque singulæ ferant, notavit Bethem Arabs, libello ei rei peculiari De Saturno consule Marsilij Ficini, scriptoris melioris quam interpretis, & sic tamen valdè docti, Philosophiam omnem, Librum de vita cœlitus comparanda.

EPIGRAM. XLI.

In Iacobum Magistrum Equitum.

Epigramma utique ab homine Idololatra scriptum ironice in Christianum Ducem, ridens Sanctorum in bellicis rebus alijsq; invocationes, tum suborientes hominis simul bibacitatem, & Poeticarum rerum inscitiam. Non indignum Claudiano, in medijs ejus Epigrammatis etiam nostris membranis agnitum, quod nos omnino ejus esse persuasi sumus.

V. 1. PER CINERES PAULI PER CANI LIMINA PETRI.] Scriptus Codex ita hunc versum exhibet.

Per Cineres Petri, per sancti limina Paulli.

2. DUX JACOBE.] Metitur nomen ut debet, O enim extentum sit. Moschopulus, Ἰάκωβος scribendum proponit. Aliter alij, rari enim sic.

5. OPE SANCTORUM.] Scriptus Liber Ope *junthodi* Cum sequens versus Susannam ponat, hic Poetam scripsisse autumo. Sic *ope Iuditha* Notum eam Heroinam avertisse cla-

dem patria, in montana vrbe servanda. Verissima Emaculatio ingratijs omnium cæterorum Codicum. Judithæ res pulcro Opere Gallico celebravit Sallustius Bartassius.

9. FERIAT.] Percutiat velut cœlitus. Alludit Historiam qua Angelus Assyriorum centum octoginta quinq; millia una nocte perimit. IV. Regum XIX. Sic Percutere, Ferire, & talia, cædem, abolitionem, denotant sæpius, velut fulmine aut cœlesti vi patrante. Lucanus lib. V.

Tiro rudis, specta pœnas, & disce ferire
Disce mori.

Hoc est occidere gladio. Claudianus Mamertus de Statu Anim lib. III. cap. XI. *Terram repromissionis intremus non otiosi neq; inertes, neq; vero trepidantes, ut si quid, falsiloqui vanitatis vitio progenitum aut latere tenus adstrepuerit, aut obvium sese dederit, Iesu pravio aut adjutore, feriatur.* Sic *ferire* se eum dicit Iustinus Senior Imp. quem quinquaginta auri libris mulctaret. L. XXIII. C. de Testamentis. Terentius *Geta ferietur alio munere* Inexspectata quadam vi. Theodulphus in Parænesi ad Iudices.

Perculit ut geminos infans Tyrinthius angues,
Ordine sunt etiam gesta notata decem.

Capitolinus Maximino Patre.
Hoc est interfecit. Appulejus, lib. III. *Qui sopitus jacebit, trucidetur, qui repugnare tentaverit, feriatur.* Sic *secare*. Vid. ad. 1. Rufin. v. 328.

9. ROMPHÆA.] Vide Adversariorum lib. CXIX. cap. XII ad Asc. Pedianum. Notat Romphæa omnem vim bellicam. Sibylla.

ἀστὴρ λάμψει, ὃν ἕξουσι κομήτην, Ῥομφαίας λιμοῦ, θανατοῖό τε σῆμα βροτοῖσι.

Et majorem gladium Autor vetus Iudæus, media ætate Latinus factus, Philonis Iudæi nomine, Biblicarum Antiquitatum, citatus à M. Glyca, Gobelino Persona, & alijs talibus. pag. CXV. Edit. Comelin. David ausit in fundibulo lapidem, & percussit Allophylum in fronte sua, & cucurrit super eum, & evaginavit Romphæam ejus, & caput ejus tulit ab eo. Romphææ mentio apud Ennium agnoscitur ab Agellio, lib. X. cap. XXV.

10. ROMANASQVE REGANT.] Tela regant manus, quod contra solet. Divinam opem intelligit, qualis celebratur Tertio Consulatu Honorij.

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adversas acies, revolutaq; tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.

Sal Epigrammatis in eo est ut dicat, parce carminum nostrorum notationi, sic agant pro te omnia Sancti omnes Sanctæq;, dum tu potas & pergræcaris strenuè, adeoque ut crapula & vino interficias in convivio homines, & sic non de funesto Martis opere, sed Comi & Bacchi, triumphum strenuitate tua dignum ducas. Non intellexerunt hæc qui Lectionem mutarunt. Oportet autem bibacitatis hic homo notus fuerit, & tale de mensa ejus exemplum exstiterit.

13. NVMQVAM.] Numquam tibi contingat tantum infortunium, ut commacules illam tuam delicatam urbanamq; manum hostili sanguine.

EPIGRAM. XLII.

In Podagrum.

Pedes, & scandere, τεχνικὰ hic Grammaticorum sunt. Videtur in eumdem Iacobum vibratum Epigramma, cum lacerandi verbo pariter utatur, & perpetuo helluone dignum sit præmium Podagra. Nihil hic mutant membranæ nostræ, ut nec Belgicæ.

V. 1. PEDIBVS.] Metro Manilius pulcrè, lib. II. *rudibus pueris mōstratur littera primum. Tum conjuncta suis formatur syllaba nodis Hinc verbis structura venit Perque pedes proprios nascentia carmina surgunt.* Pedestris tamen sermo Poetico oppositus. Vide doctissimi Iureti Notas ad Symmachum.

V. 2. LA-

V.2. LACERAS]Conviciis proscindis, extreme vituperas, Appuleius, lib.V. *In auribus Veneris filii lacerans existimationem, ganniebat. Laceratum*, extremis modis contaminatum, Valeriano. Serm.I. *Nam quamvis homo purum corpus immaculatumque custodiat, Laceratam vitam ad Deum portat, cujus actus vultum infamat.*

V.4. PODAGER.]Podagricus. Vide notas doctissimi Salmasii ad Historiam Augustam. Male Rubenius Electis, lib.II.c.33. Victor Vticensis lib.II. 4916. *ad exilium eremi destinavit in quibus erant podagri plurimi.*

EPIGR. XLIII.

De Iracundo.

Hic etiam nihil mutant membranæ nostræ & Belgicæ. Versu primo Veteres Editiones nonnullæ *quodcunque ferit* scribunt, non inepte. Hoc enim designet omnia quibus quis ferire possit. Sic vero in seditione Appuleiana cives omne fortuito oblatum, quo feriri possit, pro telo habent, apud Appianum. ἀμφυλ. A. Virgilius lib.VII. *Quod cuique repertum Rimanti telum ira facit* Heliodorus lib.I.

τὸ γὰρ αἰφνίδιον τοῦ κακοῦ τὰς χρείας ἐκαινοτόμει, καὶ βέλεσι κεχρῆσθαι τοῖς ἐκπώμασιν ἐδίδασκεν, Seneca Hippolyto.

tela faciebant dolo.

Virgilius & lib.I.Æn.

Iamque faces & sæva volant, furor arma ministrat.

Benedictus Paullinus lib.IV.de Vita Martini.

vicinas rapiunt ad verbera silvas
Saxa, sudes, fustes, stimulos, quod cuique repertum
Rimanti telum ira facit, consumit in ictus.

Ovidius.Heroid.

Qualibet iratis ipse dat arma dolor.

Seneca lib.III. de Ira.cap.II. *Sine more, sine auspiciis, populus ductu iræ suæ egressus, fortuita raptaque pro armis gessit.*

1. DEMENTIA.] Philemon.

μαινόμεθα πάντες ὁπόταν ὀργιζόμεθα.

Vide supra ad Quartum Honorii Consulatum. Omissum hic est Epigrammatis in Iracundum Commentarium, quod vide Notis ad Gul. Britonem lib.V.v.DXXXIII. Imo hic repetendum, nam ad Gul.Brit.multa sunt omissa.

EPIGR. XLIV.

De Theodoro & Adriano.

Suspicamur hoc illud esse Epigramma, quod ut expiaretur, Epistola ad Hadrianum deprecatoria opus habuit Claudianus. Nimis vero Poetice viros illustres traducit nebulas forte inimicitiarum Stiliconiarum secutus. Cum quo & concidisse videtur. Theodorus Alexandrinus iisdem his temporibus celebratus Synesio Epist.XXI. nihil, ut arbitror, cum isto commune habet: quamquam nec decidam. Carmen Paschale Quod sequitur in nostris membranis inter media Claudiani Opera invenitur, neque indignum eo est, si fuit Veritate umquam illuminatus, itaque scriptam & in Lectionem considerabimus, securi aliarum Notationum cum res & materia omnibus animæ fixæ sunt.

EPIGR. XLV.

Carmen Paschale.

1. REDEVNTIS ÆVI.] Imitatio Pollionis Maroniani.

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.

Quod ad Christum scite redigat Constantinus Magnus Imperator penes Eusebium.

2. VOX SVMMI SENSVSQVE.] Sermo. Prudentius Cathemerin VI. Æneas Gazæus fine Theophrasti. *Sensus*, Sapientia. Nos multis ad Phæbadium. Cyprianus de Vanitate Idolorum: Indulgentiæ Gratiæ disciplinæque arbiter & magister Christus mittitur, Sermo & Filius Dei, qui per profetas omnes retro illuminator & doctor humani generis prædicabatur. Hic est Virtus Dei, hic in virginem illabitur, carnem, Spiritu Sancto cooperante, induitur, Deus cum homine miscetur. Alii infiniti.

2. QVEM FVDIT AB ALTA.] MS. *fuderat alta* Quod non displicet, indicat enim occulte τὸν ἄχρονον χρόνον, æternitatem. *Semper* enim *fuderat*.

5. CORPOREA MVNDVM.] Inepta lectio, neque in tanta re excusabilis mundum pro cœlo, cœlum pro Deo, Deum per mundum intelligere. Neque hic mundus designare potest purum, non enim nisi de summa Majestate agitur. Error est ab correptione veteris scripturæ, omnino enim legendum.

Passus Corporea Dominum vestire figura.

6. HOMINEMQVE FATERI.] Humanam naturam. Sic in Laude Christi.

corporis hujus
Dissimiles perferre modos, hominemque subire.

Sic sæpe *Hominem Dominicum* eumdem in Christo dicunt Patres. Vide ad Claudianum Mamertum, & alibi plenius.

7. QVEMQVE VTERO INCLVSVM.] Membranæ neq; nostræ neque Belgicæ hunc spurium turbatoremque versum agnoscunt. Et vero pro tali ejiciuntur, omnia erunt, clara, perspicua, Claudiani genuina: nullo enim modo alterius.

11. MVNDI REPERTOR.] *Opifex*, Excogitator, Pulcerrime. Virgilius. XII.

Olli subridens hominum rerumque repertor.

12. LATVITQVE SVB IMO.] Scribe *sub uno* cum MS. & Aldo. Et sic MS. Codex Burdigalensis, quo usus doctissimus Delrius, ut testatur ipse Commentar. ad Senecæ Medeam.

16. QVIN ET SVPPLICII NOMEN.] Recte Cujaciani libri. *Mancipii*, de nexu multis ICtorum filii, Doctissimus Turnebus, & nos Adversariorum Libris.

19. PVRGATA TELLVRE.] Sic recte ex iisdem libris viri docti. In nostro est *latantem Luce* Quod indignum re & Vate, indicium habet Veritatis. Veritatem loco modo nominato asserit idem Delrius.

20. AVGVSTVM FOVEAS.] Disertissime eædem nostræ membranæ. *Augustos* & vere, cum Claudiani sit Carmen, & Honorium Arcadiumque dicat. Abinde *celebrent* scribendum in sequenti versu.

EPIGR. XLVI.

Laus Christi.

Neque istud neque sequens de Miraculis comparet in membranis nostris. Istud tamen ex antiquissimo Codice se Claudiano asserere testatur Joan. Camers in Vita Poetæ, Cujus Editionem his Opusculis comparare nequivimus. Pariter neque Belgæ libri, nec Aldini hoc Carmen agnoscunt. Vtique tamen Claudiani est, par genio, acumine, eloquio, superiori. Fide quoque Cujaciani Libri omnium Optimi. De ejus Christianismo vide lib. I. Adversar. cap. VII. Vbi & isthinc quædam illustrantur & emaculantur.

V. 2. NVNC GENITVS QVI SEMPER ERAS.] B. Gregorius Magnus Homil. VII. *Investigari nullatenus potest quomodo incarnatur verbum, quomodo summus & vivificator Spiritus intra uterum matris animatur, quomodo*

quomodo is qui initium non habet & existit & concipitur. Multis Tractatores in Ferias Natalitias.

3. ANTE TVÆ.] Omnino lege *Nate tua matrisque parens.* Vide dictum caput Adversariorum. Pulcre Alanus lib. V. Cyclopædiæ. Sed vide Advers. Quibus nihil nunc addimus.

EPIGR. XLVII.

Miracula Christi.

Nec istud, ut jam monitum, agnoscunt nostræ membranæ. Neq; ulla inest vel rebus vel Sermoni difficultas. Claudiano non indignum, cujus æquabilitatem, facilitatem, amœnitatemque egregie exhibet.

V. 2. SALVATA VIRGINITATE.] Vide Augustinum Civ. Dei. lib. XXII. c. VIII. Arnulphi Lexoviensis primum carmen, quod illo ævo longe melius. *Signatam virginitatem* mansisse pulcre dixit Prudentius: Angelum Paranymphum Gotfridus Viterbiensis, lib. XIV. Panthei. Multa huc spectantia & Amedæus Lausan. Non inepta vel Cujacii vel Claverii opinio, singula hinc disticha singulis miraculorum picturis fuisse subjecta. Delectabatur enim jam tum Ecclesia repræsentandis penicillo rebus & Historiis Vtriusq; Testamenti. Notatur alibi multis.

V. 18. PORTITOR.] Gestator, bajulus. Petrus Chrysologus Serm. CXXI. *Nec quatuor ut mortuo, sed duo sub uno vecte, quasi projiciendo oneri portitores addicuntur inviti.* Sidonius lib. VI. Epist. IV. Vestius Valens in Saturno: *facit agricolas & rusticos, mercenarios, fabros, & Portitores. Quamquam ibi potius* τελώνης, ut à Philoxeno exponitur. Et Hæc sunt prava Claudiani Poematia, quibus Laudes Herculis & Epistolam Parænericam ad Colleam sive Iovium Claudiani Mamerti, vel Paullini alicujus opus, adjiciunt. Neutrum horum cum ullo jure ad nostrum Auctorem spectet, missum utrumque merito facimus. Sunt alia Claudiano adscripta, ut in Marcum Epigramma inter Petroniarum fragmenta, quod illius minime tamen est. Duo in Aquilam & Bacchum ex Schedis veteribus à Claverio prodita, ipso non indigna, quæ & eo nomine isthuc adjecimus, agnoscenda tanto auctore legendo subactis.

DE AQVILA.

CLAUDI CLAUDIANI

Mensa coloratis Aquila juvatur in alis
Quam florum distinguit honos: similique figura,
Texitur, implumem mentitur gemma volatum.

LAVS LIBERI.

EIUSDEM.

LENIS, Vitisator, proles Semeleia, Bacche,
Da Reditum nobis, sic totis dulcia verbis
Mella fluant, totis spumet vindemia labris.

Scribe prioris primo versu. *Aquila variatur in alis.* Diserte enim distinctos colores infert. Alioquin *fucatur* scripseris. *Quam Florum.*] Flores varii coloris in Aquilæ effigiem contextos mensam ex pictura opperuisse dicit. Posteriores sic legerim.

Da reditum nobis, sic totis dulcia labris
Mella fluant, totis spumet vindemia pralis.

Vel & postremo servato, medii *verbis pralis* supponam. Quod & melius censeo. In Marcum illud, qui à nonnemine expeti poterit, ut sunt ingenia hominum, sic sonat:

Mar-

Marcus amans puerum, natum mentitur amare,
Vultque pater dici nescius esse pater
Et Pietate *nefas, & Amorem velat Amore;*
Se Pietas *umbram criminis esse dolet.*
Nate dies audit; nox & torus audit, amice.
Et pro temporibus nomina mutat Amor.
Stulte quid ignaro non dicis Cincia fratri?
Ne credas noctis digna latere diem.
Qui pater est huic filius est, à lumine primo
Filius, à thalamis incipit esse puer.

Nihil ad Claudianum, etiamsi doctum & in defectum fictum hoc carmen. Vltimum distichon assutitium assutitio est. *Marcus* ævo Claudiani non ita ponatur absolute ad notandum τὸν δεῖνα. Versu septimo *Cynthia* legendum, octavo *nocti*. Sed ficta sunt hæc ut à Criticis omnia naso suo pervagantibus, emendarentur, & ita auctoritatem scriptoris acciperent, quam alioquin minime merebantur.

CASP.

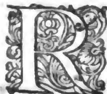

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN RVFINUM, LIBRUM I.

ANIMADVERSIONES.

Præfatio.

RUFINI nomen in Codicibus hujus auctoris Manuscriptis ad unum omnibus uno F scribitur; & superflua geminatio ex pronunciatione ipsamet apparet. Bene quoq; Græci omissa altera litera scribunt, quorum non absque ratione in talibus ductum sequimur, cum in Latina scriptione obscuritas summa fit vel ea sola de caussa quod pronūciationem minime habeamus eam, quam secuti sunt proximi Romano ævo, ne dum ipsorum Romanorum, quam toto cœlo aliam fuisse innumeris locis Ciceronis, Quintiliani, Gellij, & Grammaticorum docere liceat, si ei rei operam quis det, Fuit autem *Rufinus* iste gente Gallus ut scribit Zosimus Comes & ex Suida notat Stephanus Forcatulus de Imperio & Philosophia ejus gentis libro VI. licet Historiam ejus apud Ecclesiasticos scriptores. Chronologos, Zosimum, Jornandem, P. Orosium, alios habes. Nobis enim statutum est in eis quæ ad illam pertinent Rhapsodias novas non facere, cum auctores horū temporum in omnium manibus sint, habeantque Collectanea Baronii in promtu, qui alieno labore ἀκονιτεί cognoscere omnia volunt.

V. 1. DECIDIT ARCV.] Ad molem monstri: Dejici dicuntur quæ non sine labore sternuntur Virgilius III. Georg. itidem de serpente, *cape saxa manu, cape robora, Pastor, Tollentemque minas & sibila colla tumentem Dejice* In pari voce de eodem Rufino vulgo mendosus est Jornandes Episcopus de Successionibus. *Tunc Rufinus Patricius Arcadio insidias tendens, Alaricum Gothorum Regem ut Græcias devastaret, missis clam pecuniis invitavit. Porro delectus Rufinus ab Italia militibus Arcadio cum Gaine Comite missis ante portas urbis detruncatus est. Caput ejus cum dextera manu Constantinopoli ad ludibrium circumductum, uxoreque ejus exsulata opes cunctas Eunuchus promeruit.* Scribendum enim. *Detectus* & ipsum potius quam fraudes ipsius dixit Atticismo temporum. Hæc autem integra verba asscripsimus, quia compendio omnem Rufini historiam narrat. Et ita, ut emaculanda censuimus, transscripta sunt ab Othone Frisingensi lib. IV. Chronicorum cap. XX. Et

Gotifredo Viterbiensi eadem hæc Jornandis verba libro XVI Panthei.

CVM DECIDIT.] Fuit scriptus liber qui *ut* referret, ut testatur Andreas Schottus, nullum in mutatione operæ pretium, & tot cæteri contra sentiunt.

2. CYRRHÆO.] Ad Delfos famosum illum serpentem dejecit Apollo. Vide Callimachi Hymnum, Et Homeri paris inscriptionis, sive alterius cujuspiam Homeridæ. Ovidium Metamorph. I. Caussa cædis quod custos adytorum Delficorum Apollinem, divinandi scientiam tum primum edoctum, dicebat ingressu. Apollodorus libro I. Epitomæ. ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τοῦ πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβρεως, ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε Θέμιδος, ὡς δὲ ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν ἐπὶ τὸ χάσμα τοῦτον ἀνελὼν τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει.

In quibus verbis de matre Panis aliam lectionem nimirum ὕβρεως secutus est interpres Benedictus Ægius. Merito autem à Pane hanc scientiam didicisse Apollo dicitur, cum per eum Deum omnium fons atque gurges intelligatur, cui mundus omnis cum celebri illo Amalthææ cornu subditus fuerit, ut vides apud Phornutum cap. XXVII.

ANHELA JUGO.] In membranis nostris *hanela* & hoc & aliis locis scribitur. *Rogo* vero pro *jugo* nequaquam δὲ ποιητοῦ est, quamvis cum veteri Editione Basilæensi præferat unus MSS. Belgarum.

3. QVI SPIRIS TEGERET MONTES.] Immmania de immani illo monstro commenti sunt Poetæ. Spiræ flexus quos flexibus implicant cum procedunt Dracones. Apollonius Rhodius libro IV.

> ὡς ποτ' ἐκεῖνο πέλωρον ἀπειρεσίας ἑλέλιζε
> ῥυμβόνας, ἀζαλέῃσιν ἐπηρεφέας φολίδεσσι.

Totum Parnassum novem spiris circumdatum fuisse ab hoc Dracone, auctor est Callimachus in Delum v. XCIII.

4. TANGERET ASTRA JUBIS.] Pleriq; Belgicorum Codicum *tingeret* præferunt. In aliquibus alterum erasum & hoc substiturum visitur. Ego mutationi non assentiar, Codices secutus Cujacianos, & nostrum. *Tingeret* recepit etiam Aldus. Nec placet.

V. 5. JAM LIBER.] Vnus scriptorum Belgicorum *sum*. In altero nota marginali: sed eadem manu fuit *solutum*. Neutro loco quicquam mutamus.

NEXVQVE SOLVTO] Nexus quibus implicabat serpens arbores, solvebantur ejus morte. Papinius initio Lib. VI. Nihil ad rem allusio Libertatis & nexus servilis.

7. CONCVSSÆQXE DIV SPATIOSIS TRACTIBVS ORNI.] Est traductum ex Papinio, cujus auctoritatem sponte libens sequitur Claudianus. Thebaide I. & ubiq; hic.

> *Postquam cærulei sinuosa volumina monstri*
> *Terrigenam Pythona, Deus, septem orbibus atris*
> *Amplexum Delfos, squammisque annosa terentem*
> *Robora, Castaliis dum fontibus ore trisulco*
> *Fusus hiat, nigro poscens alimenta veneno,*
> *Perculit, absumtis numerosa in vulnera telis.*
> *Cyrrhaiq; dedit centum per jugera campi*
> *Vix tamdem explicitum*

Pleraque omnia ex his satis turgentibus alioqui versibus Claudianus transfusit, ut de Ovidio non pauca Papinius. Pariter autem de Silvarum attritu & vastatione Silius Italicus lib. III. in Serpente Reguli.

> *Ecce jugis rapiens silvas & robora duro*
> *Contorta amplexu, tractasque per invia rupes,*
> *Ater lethifero stridebat turbine serpens.*

Sibilis talis belluæ lucos tremuisse & arbores ipsis

ipsis radicibus auctor Argonauticorum sive Onomacritus, sive Orpheus Crotoniata, sive alius, certe antiquus, & Thracem illum mentiri volens versu DCCCCXC.

> Ἔνθα δράκων ὁλκεῖσιν ὑπὸ πταλέεσσιν ἐλιχθεὶς
> Δινεύων ἀναμερκάρει, βλοσυρῶντε γένειον.
> Ἂν δ᾽ ὀλοὸν σύριγξ, ἐπὶ δ᾽ ἔβραχεν ἄσπετος αἰθήρ.
> Δένδρεα δ᾽ σμαράγησε κραδαινόμενα ἔνθα καὶ ἔνθα,
> Κρίμνοθεν ἐκ ῥίζης, ἰάχησε δὲ σύσκιον ἄλσος.

10. LIQVIDIS PVRIOR IBIT AQVIS.] Nigro veneno fontes illos tumenteis facit, ob potantem inde draconem, cui atrum virus adscribunt pariter Papinius & Ovidius, quare non decido an potior non sit quinque Codicum manu exaratorum lectio *nitidis*. Tantumdem est. Cephyssus fluvius Delficus, per medium Phociorum urbem labens, ut scribit Vibius Sequester. Vide Solinum cap. XII. & Pausaniam.

V.11. OMNIS IO PÆAN REGIO SONAT.] Prima Gratulatio incolarum Delficorum Apollini victori serpentis hæc verba applausit. Callimachus.

> Ἰὴ ἰὴ παιῆον ἀκούομεν, οὕνεκα τοῦτο
> Δελφός τοι πρώτιστον ἐφύμνιον εὕρετο λαὸς,
> Ἦμος ἑκηβολίην χρυσέων ἐπιδείκνυσο τόξων
> Πυθώ τοι κατιόντι συνήντετο, δαιμόνιος θὴρ,
> Αἰνὸς ὄφις μὲν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ᾽ ἄλλῳ
> Βάλλων ὠκὺν ὀϊστὸν, ἐπηΰτησε δὲ λαὸς
> Ἰὴ ἰὴ παιῆον ἵει βέλος

Hoc est ex interpretatione B. Vulcanii. *Io Io Pæan patulas jam personat aures. Id primum accinuit Phœbo gens Delfica carmen, Aurea cum afflisit certissima spicula torquens: Nam Draco Pythonem tibi quondam occurrit eunti. Immanis, crebro quem telorum impete victor Stravisti, fremitu populi acclamante secundo Io Io Paan, jace tela* Postrema duo verba à nobis adjecta sunt, perperam omnino ab interprete omissa, cum vel maxime illa ad rem faciant. Sic autem continuanda translatio, ne quis cavilletur dum partem castigamus totum corrumpere. εὐθύ σε μήτηρ Γείνατ᾽ ἀοσσητῆρα, τὸ δὲ ἐξ ἔτι κεῖθεν ἀείδῃ. *te enim aurea mater Auxiliatorem peperit: hinc carmen in usu est* De Fabula ipsa vide Macrobium Lib. I. cap. XVII. Saturnal. Fulgentium Mythol. lib. I. cap XVI. Higinum Fabularum cap. CXL. Pæan autem ab ea Victoria hymnus quilibet ἐπινίκιος appellatus. Proclus in Poeticis, à Photio PC. defloratis. παιὰν δὲ ἐστιν εἶδος ᾠδῆς εἰς πάντας νῦν γραφόμενος θεοὺς, τὸ δὲ παλαιὸν ἰδίως ἀπενέμετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι ἐπὶ καταπαύσει λοιμῶν καὶ νόσων ᾀδόμενος.

V.12. TRIPODAS PLENIOR AURA ROTAT.] Tripodem habitare Apolllo ipse credebatur. Euripides in Iphigenia Taurica. ὦ Φοῖβε μαντεύων δ᾽ ἐπὶ βὰς ζαθέων, τρίποδί δ᾽ ἐν χρυσέῳ θάσσεις, ἐν ἀψευδεῖ θρόνῳ. Vides Deum ipsum in tripode confidentem exinde respondere fingi. Eodem modo vaticinaturæ insidebant eumdem. Idem Poeta in Ione.

> Θάσσει δὲ γυνὴ τρίποδα ζάθεον Δελφὶς ἀείδουσ᾽ Ἕλλησι βοάς.

Vide Scholiasten, & alterum Aristophanis initio Pluti. Poetæ cum feliciter carmen scriberent, domi se tripodem aut cortinam Apollinis habere dicebant, ut Sphingem illam Cic. non habere, cum ad Ænigmata non responderet. Sidonius lib. VIII. Epistola IX.

> *Et me scribere sic subinde cogis*
> *Ac si Delfica Delio tulissem*
> *Instrumenta tuo, novusque Apollo*
> *Cortinam, tripodas, Chelyn, pharetram.*

Et hinc capiendus ille apud Valerium Flaccum locus qui ignorabilis hactenus fuit, interpretibus, mira comminiscentibus Libro I. Argon.

Phœbe mone, si Cumaa mihi conscia Vatis
Stat casta Cortina domo, si laurea digna
Fronte viret

Hoc est si tua mysteria caste celebro, teque familiare mihi Numen non minori reverentia colo quam olim Sibylla, quæ tibi maxime grata familiarisque fuit. Alludit scriptor doctissimus ingeniique minime vulgaris Virgilianum illud Eclogis *Cumai venit jam carminis ætas*. Et Vatem se Vespasianinarum rerum futurum dicit; Nam Quæ Sibyllinis carminibus de Christo ex Iudæa oriundo, & Imperio novo Orbem terrarũ occupaturo, vaticinata erant, ea vulgus ad Vespasianos deducebat. Sueton. *Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis ut eo tempore Iudaa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano quantum eventu postea prædictum patuit Iudai ad se trahẽtes, rebellaruut.* Norant autem Nationes eam prædictionem Judæorũ libris contineri. Tac. lib. V. Histor. *pluribus persuasio inerat antiquis sacerdotum litteris contineri eo ipso tempore fore ut valesceret Oriens, profectiq; Iudaa rerum potirentur, qua ambages Vespasianum ac Titum prædixerant.* Hæc vero aut talia gnarus in Sibyllinis quoq; libris exstare, se eorũ conscium facit aut ab Ebræis prophetis, gente mirifice exosa, in Sibyllas transtulit & Vespasiani rex ex vatum libris cantaturum sese ait Valerius Flaccus.

V. 14. THEMIDOS ANTRA.] Ante Apollinem enim Themis Delfis colebatur, ut vides ex iis quæ de Apollodoro supra transscripsimus.

Ibid. DEÆ.] Solus ex tot scriptis Codicibus Noster *Dei* habet quam verã lectionem esse existimo. Omne enim genus Deorum non solas Deas confluxisse ait Poeta. Probat tamen eamdem scripturam unus Pulmanianorũ, qui præcedente hunc versu versu legit *Musarum carmine ducti*, quam utramq; scripturam Claudiani esse persuasus sum. Et bene ex editoribus Aldus qui & ipse τὸ *DEI* recepit. Fatuum sit Deas hic nominari, quib. sine Epigrammatis componit Proceres Romanæ Aulæ, Sententiam expressit Pindaro, carminum suavitate duci & affici etiam Deos. Musarum delinitos cantilenis. Pythionica I. καὶ γὰρ βιατὰς Ἄρης τραχεῖαν ἄνευθε λιπὼν ἐγχέων ἀκμάν, ἰαίνει καρδίαν κώματι. Κῆλα δὲ καὶ δαιμόνων θέλγει φρένας, ἀμφί τε Λατοΐδα σοφίᾳ, βαθυκόλπων τε Μοισᾶν.

V. 16. CONVENIT AD NOSTRAM.] Ita omnes Codices, excepto solo nostro in quo vestram exaratum inveni. Sed Ratio omnis quoque stat à vulgata.

V. 17. QUI STABILEM SERVANT.] Senatum intelligit Vrbis Romæ. Conjectura olim moliebar *Dii stabilem servent*, voto Imperatoribus debito, cum frigidior clausula sit, nec pro genio Poetæ videatur. Verum contra tot librorum auctoritatem nihil movemus, cum præcipue adolescẽtes adhuc fuerint Principes, cum Rufinus pœnas scelerati in Arcadiũ animi dedit. Porro ex principio prioris sequentium librorum sumsit Titulum ante annos CCC. AntiClaudiano suo *Alanus ab Insulis*, ingenii illa omnium humanarum obscuritate admirandi homo. Supernaturalia autem illo opere tractat, involutis rebus per terminos, Idæarumq; Græca nomina, more Sophistarum Scholas tum regnantium, ut cum legeris minus quid voluerit fere scias, quam cum librum tetigeris. Titulus a. velut Comœdiæ aut Fabulæ cuipiam extra rem accessit, ut genus illud ævumq; judicio obruto strophis disputationum nihil in bonis litteris extricare potuit. Et constat scriptũ suis personis. Omnino a. ingenio, ut dixi, auctor ille non caruit; sermonis vero inconsulti, vagi, varii, flores affectans varii temporis, sed qui emineant locis plerumq; non suis, nec ipsi decenter positi cætera quoque dedeceant.

AD

AD LIBRUM PRIMUM.

GEntilium hominum Sapientissimi quorum animi expertes veritatis cælitus discendæ, ex rebus creatis ordineq; earum & congruentia mirabili numen aliquod supra nos negocium curare suspicientes potius quam certi cum in eam speculationem altius menteis penetrassent, ratiocinari ex facili potuerunt. Bonum id esse oportere potius quam malum, cum singulæ res creatę & usibus mortalium indultæ & eorum considerationi propositæ, mirandam quampiam benignitatem ex se proclamarent atque contestarentur. Bonum vero cum id esse foret utiq; necesse, quod omnibus bonis fons unicus esset & origo, porrò Rationem ducebant, bonorum mortalium, quiq; ad virturem præter cæteros composita mente eniterentur majorem divinum Numen curam habere decere quam aliorum illorum, qui fœdo atq; belluino more particulam Cœlestis in se flammæ voluptatum omnium vitijs conspurcarent, & ad opes dignitatesq; per fas atque nefas ullo respectu æqui aut iniqui grassarentur. Cum autem porro non raro usu venire re ipsa experirentur, ut florerent pravi isti & vecordes mortalium; illi autem qui virtutum studio omnia postponerent, miris modis in vita affligerentur, & ab illis ipsis vecordibus, summis injuriis divexarentur; homines nulla certa persuasione de divina Natura imbuti, ex facili resilierunt, & ipsum Relligionis ante captæ fundamentum, Providentiam nimirum, ex Experientia confutare annisi sunt. Inde processit tritissimum in innumeris eorum Commentarijs argumētum, cui convellendo sæpissimè etiam laborarunt nostrę Fidei Antistites; si Bonitas Aequitasq, divina, Providentia quapiam res hominum introspiceret aut gubernaret, utiq; Bonos Virtutisq; asseclas florere, & usibus omniū rerum affluere, solosq; Reges esse oportere illos autem mirificis modis malorum tempestatibus sursum atq; deorsum agi, per omnes miserias ferri, nihil non ærumnabilium angustiarum, ad ipsam usq; desperationem perpeti, Deniq; ob Bonam suam mentem omnibus ludibrio jactari. Necessariam itaq; sequi, atque ex re ipsa conclusionem, Providētiam nullam esse quæ æquis oculis humanas res introspiciat. Hæcq; generatim pluribus tradita speculatione communi porro versabantur. Addita ad confirmationem quorumlibet pravissimorum summa felicitate, cujus illi partem impunè putarent, insultare posse stoliditati simplicium, quam domi suæ quisq; potentiorem experiebatur, quam utiq; bonum Numen, sibiq; similioribus favens potius, si quod curaret mortalia, utpotè naturæ ingenioque suo contrariam perpeti non posset ad clavos rerum sedentem, & pro lubitu fanda nefandaq; omnia permiscentem. His vero, ut quisque improbissimus, & à cultu Divino, humanitateq; remotissimus, omnia tenentibus, sequi pro certo id quod ante conclusum fuerat, Deū neminem bonum gubernare cursum humanæ vitæ, verum omnia dubijs incertisque casibus volvi atq; revolvi. Hæc quoq; consideratio animum quondam Poetæ hujus subijt, cum esset Philosophiæ deditus, nec vulgari eruditione excultus; diuq; hæsit incertus decidendæ sententiæ prone contrane Providentiam divinam sentiret. Inter cętera exemplum nefarij istius Rufini contra Curam Numinis mentem obarmabat, quippe eum coram suis videbat avaritia, libidine, crudelitate jus fasq; omne miscentem prosperis hactenus rerum successibus uti, ut in eo plane esset ut detruso ab Orbis terrarum gubernamine Imperatore Romano, ipse ejus locum teneret, & ita vota omnia humana in uno jungeret. Hæc dum mentem percellunt, & à Divinitatis aspectu ad Casus Fortunæq; cultum deducunt, ecce non jam opinionem illam verbis eximit, sed re ipsa proturbat majestas Omnipotētis. Proximum enim jam solio Imperatorio in purum latronem ita dejicit, ut in tam altis gradibus nullo

nullo alio fine collocasse videretur, nisi ut esset unde profundius prorui valeret. Prior autem illa ex successibus Malorum argumentatio videndum est quam Ratione sola utentibus hominibus crebra in ore fuerit; nam cũ quisq; mala sua sentiret penitius, in hanc eamdem varijs verbis eruperunt, quæ considerare ideo jucundum atque vtile sit, vt videamus quam nos simus illis beatiores, quibus datum est futurorum respectu contemnere felicitatem præsentium, & ea patiendo discere, quibus oportet verè Sapientes instructos esse. Fluunt autem ex ipsis animis hæc verba miserorum, ideoque non indigna quæ perpendantur accuratius. Sic autem sonant miserorum. Attius Antigonâ.

jamjam neq; dij regunt
Neq; profecto Deûm summus rex omnia curat.

Fragmẽtum quidem hoc hujus scriptoris est, tamen cum verborum sonum nomenq; Tragœdiæ cogitamus, non sanè aliorsum hæc dixit Attius, sive vt melius equidem scribi existimo, Accius: Plautus Rudente Actu.1.Scen. III. vbi Palæstra naufraga loquitur

Nimio hominum fortuna minus misera memorantur
Quam reapse experiundo ijs datur acerbum!
Hoc Deo complacitum est? me hoc ornatu ornatam
In incertas regiones timidam ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori est, laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut Deos me impiavi.
Sed si id paratè curavi ut caverem.
Tum hoc mihi indecorè, iniquè, immodestè.
Datis, Dij; nam quid habebunt sibi igitur impij
Posthac, si ad hunc modũ & innoxijs honor.
Apud vos? nam me si sciam fecisse
Aut parentes scelestè, minus me miserer.

Ecce fæmellam turbato animo, quæ injustos Deos, perperam mala sibi piæ, prospera impiis evenire detestata, Fortunę omnia transscribit. Eandem sententiam non paucis proponit Aristophanes in Pluto. Actu.II.Scena V. Et Maleachi Propheta, ipsis impiorum verbis, Cap. III. versu XIV. Varro apud Cornutum, ævi non intimi, Cornutum tamen, bonumq; Persij interpretem.

Marmoreo Licinus tumulo jacet; at Cato parvo.
Pompejus nullo: Credimus esse Deos?

Virgilius libro IV.

jam jam neque maxima Iuno
Nec Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.

Ovidius quidem nullis involucris sed clarissimo sermone, qua quidem virtute stili omnibus omnino auctoribus prior est li. III. Amor. Eleg. VIII.

Dum rapiant mala fata bonos, ignoscite fasso,
Sollicitor nullos esse putare Deos.

Idem. *Esse Deos credamne? fidem jurata fefellit.*
Et manet in solito, qu fuit, ore decor.

Idem, sive, vt docti alieno nomine sibi blandiuntur, Pedo Albinovanus Elegia divina ad Liviam super morte Drusi.

Heu modo tantus ubi es? tumulo portaris & igni.
Hæc sunt in reditus dona parãda tuos?
Siccine dignus eras oculis occurrere matris?
Sic ego te reducem digna videre fui?
Cæsaris uxori si talia dicere fas est.
Iam dubito magnos an rear esse Deos.
Nam quid ego admisi? qua non ego numina cultu
Quos ego non potui demeruisse Deos?
Hic Pietatis honos? artus amplector inanes
Et vocat hos ipsos flamma, rogusq; suos.

Pro-

Propertius lib. III Elegiâ. V.

Pate quid ætatem numeras? quid cara natanti
Mater in ore tibi est; non habet unda Deos.
Ventorum est quodcunq; paras, haud ulla carina
Consenuit, fallit portus & ipse fidem.

Silius lib. VI.

Estis ubi, an iterum superi, dat pectora ferro Regulus.

Multis Cicero lib. III. De Naturâ Deorum, à quo refertur Telamonis ex veteris poetæ Fabulâ versus: *Telamon autem uno versu locum totum conficit, utrum Dij homines negligant. Nam si curent bonis benè sit, male malis, quod nunc abest.* Lucanus lib. VII. quem more suo expressit Claudianus.

sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur singula casu
Mentimur Regnare Iovem: spectabit ab alto
Aethere Thessalicas, teneat cum fulmina, clades.

Martialis libro IV. Epigramm XXI.

Nullos esse Deos, inane cœlum,
Affirmat Selius, probatq;, quod se
Factum, dum negat hoc, videt beatum.

Cujus Epigrammatis is sensus est vt scelestissimum faciat Selium, qui facinoribus malisq; moribus suis nihil non permittens, cum jam locuples factus sit, ipsis Dijs oppedit, eosque nullos esse dicat, quibus invitis, si qui essent, ad rem lautam per pessima exempla pervenisset. Scribendum autem arbitror *dum negat hos* Nam τὸ *Affirmare* & *negare* opposita faciunt Epigrammati decorem. Nec negabat hoc, sed affirmabat, illos vero ejerabat & conviciabatur insuper homo nefario animo. Sic Cælius Ethnicus apud Minutium Felicē in Octavio. *quod si mundus divina Providentiâ, & alicujus numinus auctoritate regeretur, numquam mererentur Phalaris & Dionysius regnum, numquam Rutilius & Camillus exsilium, numquam Socrates venenum*, Tacitus Annal. VI. Seneca sive alius quis, Tragicus.

premit insonteis
Debita sceleri noxia Pœna.
At perversi resident celso
Mores solio, sanctaque calcant.
Injusta vice colla nocenteis.

Vide cum pluribus Actu. III. Hippolyti.

Theognis Gnomologia, libro perturbatissimo hodie, & ita transposito vt citrà summum laborem palantia membra vix conjungi restituique possint.

πῶς δὲ σεο, Κρονίδη, τολμᾷ νόος ἄνδρας ἀλιτροὺς
Ἐν ταυτῇ μοίρᾳ τόν τε δίκαιον ἔχειν;
Ἤν τ' ἐπὶ σωφροσύνην τρεφθῇ νόος, ἤν τε πρὸς ὕβριν
Ἀνθρώπων ἀδίκοις ἔργμασι πειθομένων.

Salvianus libro I. de Providentiâ & Gubernatione Dei. *Ajunt igitur à Deo omnia prætermitti, quia nec coerceat malos, nec tueatur bonos & ideo in hoc seculo pejorem admodum statum esse meliorum: Bonos quippe esse in paupertate, malos in abundantia. Bonos in infirmitate, malos in fortitudine, Bonos semper in luctu, malos semper in gaudio Bonos in miseria & abjectione; malos in prosperitate & dignitate*, &c. Cujus egregij scriptoris omnes illi aureoli libelli huc pertinent. Præcipuè verò ad hanc quæstionem evolvendus est liber. III. vt & Lactantius elegantissime pleraque enarrans lib. III. cap. XVII. libro VII. capite IX. Boethius de Consolatione libro I. capite IV. *Deteriora velle nostri fuerit fortasse defectus, posse verò contrà innocentiam, spectante DEO, monstri simile est. Vnde haud injuria tuorum* (Philosophiæ) *quidam familiarium quæsivit. Siquidem Deus, inquit, est: unde mala? Bona vero unde, si non est?* Lucianus Jove Tragœdo, vbi Momus loquitur.

καὶ, μὴ τὴν Θέμιν, οὔτε τῷ ἐπικούρῳ ἄξιον ὀργίζεσθαι, οὔτε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ καὶ διαδόχοις τῶν δογμάτων εἰ τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ὑπειλήφασιν, ἤ τί γε αὐτοὺς ἀξιώσειε τις ἂν φρονεῖν, ὁπόταν ὁρῶσι τοιαύτην ἐν τῷ βίῳ τὴν ταραχὴν; καὶ τοὺς μὲν χρηστοὺς αὐτῶν ἀμελουμένους ἐν πενίᾳ καὶ νόσοις, καὶ δουλείᾳ καταφθειρομένους; παμπονήρους δὲ καὶ μιαροὺς ἀνθρώπους προτιμωμένους, καὶ ὑπερπλουτοῦντας, καὶ ἐπιτάττοντας τοῖς κρείττοσι, καὶ τοὺς ἱεροσύλους, οὐ κολαζομένους, ἀλλὰ διαλανθάνοντας ἀνασκολοπιζομένους τε καὶ τυμπανιζομένους ἐνίοτε τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦντας εἰκότως τοίνυν ταῦτα ὁρῶντες οὕτω διανοοῦνται περὶ ἡμῶν ὡς οὐδὲν ὅλως ὄντων.

Cujus generis mox eodem Opusculo exemplis Phocionis, Aristidis, aliorum, plurima. Ubi & de navi gubernatore orba non incommodo exemplo aliquam multa. Eucherius Paraenetico ad Valerianum. *Ibi tibi & hac memorabuntur; cum hic mali interdum bona capiant, boni malis affligentur, qui futurum Dei iudicium non credunt, iniquum quod absit, Deum iudicant.* Gaudentius Praefatione Homiliarum: *Nonnulli autem Prudentium secuti, Sapientia cœlestis ignari, dum volunt Fortuna adstruere universa qua creator omnium Deus iusto moderamine providenter exercet ita loquuntur: si Dei providentia gubernaretur hic mundus, numquam promiscuè bonos & malos tribulationum, dolorum, ærumnarum, atque agritudinum plaga conficerent: quia divina aquitatis non esset disparibus meritis plagas irrogare consimiles. Sed problematis huius invidia facile usitato veritatis evacuatur exemplo.* Plura in eadem Epistola, ut vix aliquis scriptorum hoc argumẽtum paucis enarrare potuit. Odo Cluniacensis, scriptor non multis veterum minor lib. III. capite XXXIIX. Collationum. *Murmurationis malum sive desperationis per hoc insidiante Diabolo maximè subrepit quod mali prosperantur, & boni comprimuntur; ex hoc enim fit, ut vel Deum non curare de benè gestis infirmus animus suspicitur, &c. Neq; enim ista mediocris quæstio est cur bonis malè est & malis benè, quandoquidem sancti profeta querimoniam de hoc ex personâ infirmorum facere videntur &c.* Vide totum illud caput, ut & sequentia non paucis. Ennodius Declamat. V. *O Numina si vobis non eveniunt cuncta disponentibus, divisa potestas est, aut malorum estis auctores. Quod si humanarum rerum quemquam ex numero vestro cura sollicitat Felicitatem mihi redeuntis tribuite, aut errorem quem finistis ingrati, si cælum vocanda piorum possessio, si propter momenta latitia mortalibus orata tribuuntur, nolite beneficiis vestris sociare vindictam. Cur taliter ad effectum vota tetendimus ut pararetur cælitum suffragio de occasione prosperitatis adversitas, &c.* Christianè & pulcrè de eadem re Petrus Damianus Epistol. III capite II. ut olim editæ sunt; nam recentior Editio sanctissimi eruditissimique viri, alibi à nobis ut meretur laudabitur. *Hoc etiam in populo Dei frequentius agitur, cum prædicatis præmiis cœlestibus sævire in electos reprobi permittuntur, ut si vocati ad terram promissionis exire negligimus, pressuris saltim sævientibus impellamur.* Paria quoque sunt apud Monachum S. Justinę, in rebus Ecelini tyranni libro II. cap. XVIII. 604. Et Lambertum Schaffnaburgensem pag. CCIX. Eodem pertinent non ineptè versus, vel sanè versus æmulantes periodi Theodori Prodromi σχετλιαστικῷ in Providentiam, quorum partem vacat etiam appingere.

Ἄγροικος ἀνὴρ, καὶ προσοίκων τῷ λαυπίῳ,
Σκαπανέως πρόσωπον αὐχμηρὸν φέρων,
Αἴδρις εἰς πᾶν τῶν καλῶν καὶ τιμίων,
Καὶ μηδ' ὅπως κνίζοιτο γινώσκειν ἔχων,
Πιεῖν διδαχθεὶς καὶ μεθυσθῆναι μόνον,

ἢ καὶ

ἢ καὶ φαγέδαιναι τῶν Σελευκίδων πλέον,
Ἐν τῷ λαλεῖν δὲ σιελῶν χίων πίθους,
ἐκεῖνος οὗτος εὐπορεῖ μὲν ἀργύρου
Ὅλας δὲ πλίνθους ἐνδέδυνται χρυσίου.
Αἴζει δὲ λαμπρὰς οἰκίας χρυσορόφους,
Ἵππων δὲ γαυρῶν ἀγέλας ὅλας τρέφει,
Ἐκ Θετταλῆς γῆς, καὶ πέδων ἀρραβίας,
χρυσοῖς δὲ τούτους ἐισπολίζει φαλάροις.
προσέρχεται δὲ τοῖς λεωφόρου μέσον.
ὑπὸ προπομποῖς ἀρχικῶς ἐσταλμένος,
καὶ προσκυνεῖται, καὶ θεοῦ τιμὴν ἔχει.
Ἄλλος δὲ σεμνὸς εὐγενὴς, τῶν ἔξω,
Καλὸς μὲν εἶδος, κάλλιων δὲ τὸν βίον,
Λόγων μαθητὴς, καὶ διδάσκαλος λόγων,
πανημέριος ἐνσχολάζων τοῖς βιβλοις.
παίδευσιν ἀσκῶν, καὶ τρυφῶν τι μανθάνειν
Ἀνέστιος πρόσοδον, ἄθλιος, πένης,
Μηδὲ τρύφους γοῦν εὐπορῶν πτυείου,
Τῆς ἀρετῆς δὲ φίλος ὢν καὶ τῶν λόγων,
Οὐδὲ βραχείας εὐτυχεῖ τιμῆς μέρος, &c.

Ἐντεῦθεν εἰσήγαγεν ἄλλος τὴν τύχην
Τοῖ' αὐτόματον ἄλλος, Ἑλλήνων δύο.
Ἄμφω δὲ κοινῶς τὴν ἀκυβερνησίαν.
Ἐντεῦθεν ἠγνόησαν οἱ τόδε χρόνοι
Καὶ τῆς προνοίας χρῆμα τῆς σοφωτάτης.

Et tota illa invectiva paucis versibus nostri Poetæ absolvi potest. Vide alia apud M. Tullium Tertio de Nat. Deorum. Senecam libello cur bonis mala accidant. Plotinum aureolis libellis de Providentia: quosq; cum hoc nostro Poeta nominat Augustinus Dathus, vir suo ęvo doctissimus libro X. de Immortalitate Anim. Stobæum Sermone CIV. qui huic indignationi proprius. Henricum Mediolanensem versificatorem, libro I. de Controversia hominis & Fortunæ. In scriptoribus Christianis præter hos quos modo nominavimus, crebra hujus pagani argumenti confutatio occurrit, in quibus legere exactam etiam potes examinationem. Lege Clementem Alexand. Stromatis, Iustinū Martyrem, Theodoretum Sermone IX. de Providentiâ. Isidorum Pelusiotam libro II. Epistol. CXXXVII. Petrum Chrysologum Sermonibus Septem de Joanne Baptistâ. Aeneam Gazæum Theophrasto, quemlibet aureolum recēs veste nova Latina induimus. Prosperū pręfatione libri de Providentiâ & in illo ipso. Basil. Magn. in Psal. I. Minutium Octavio, Athenagoram divino libello περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Cujus hæc verba prorsus non prætereunda videntur.

ὁ δὲ ἐκ τούτων (ψυχῆς καὶ σώματος) ἄνθρωπος, τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰργασμένων αὐτῷ δέχεται κρίσιν. τοῦτο δὲ οὔτε κατὰ τὴν δὲ τὴν ζωὴν εὑρίσκει συμβαῖνον ὁ λόγος. Οὐ γὰρ σώζεται τὸ κατ' ἀξίαν ἐν τῷ παρόντι βίῳ. Διὰ δὲ τὸ πολλοὺς μὲν ἀθέους, καὶ πᾶσαν ἀνομίαν καὶ κακίαν ἐπιτηδεύοντας, μέχρι τελευτῆς διατελεῖν κακῶν ἀπειράτους, καὶ

τοὐναντίον τοὺς κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐξητασμένον τὸν ἑαυτῶν βίον ἀποδειξαμένους ἐν ἰδύναις ζῶν, ἐν ἐπηρείαις, ἐν συκοφαντείαις, αἰκείαις τε καὶ παντοίαις κακοπαθείαις &c.

In ſacris ſalutis litteris non raro eodem infirmorum, vt loquitur Odo Abbas Cluniacenſis, querellæ occurrunt. Hieremias Propheta cap. XII.

δίκαιος εἶ, κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ. πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σε. τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται, εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα ἐφύτευσαν αὐτοὺς, καὶ ἐῤῥιζώθησαν. ἐτεκνοποιήσαντο, καὶ ἐποίησαν καρπόν. ἐγγὺς εἶ σὺ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ πόῤῥω ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν. &c.

Et non ſemel dedita opera apud Regem Prophetam Pſalm. LXIII. & XCII. Hiobum cap. XXI. Habacuc Profetam cap. I. Maleachi Profetam cap. III. Et ea loca quæ indicavit Odo Collationum dicto lib. III. c. XXXVIII. Ab his elucet quid ſibi velit quod ait B. Auguſtinus lib. I. de Civit. Dei cap. VIII. *Si nullum peccatum nunc puniret divinitas, nulla eſſe Providentia divina crederetur.* Et hinc clarum quoque, cur beati homines malint in hac vita ærumnis affligi, quam ſecundum placitum ſuum vivere. Nimirum quia finis ea ſequitur quam male viventibus ſpondet Claudianus. Ejus ſententiæ hæc ſunt Nazianzeni, in Tetraſticho XXVIII.

κρεῖσσον καλῶς βιοῦντα καὶ πονούμενον
Παῤῥησιάζεσθαι τι πρὸς τὸν δεσπότην,
Ἢ μὴ καλοῖς θάλλοντ᾽ ἀπαιτεῖσθαι δίκην,
Εἰ καὶ τὰ πάντα σὺν λόγῳ περαίνεται.

Quo loco ineptè Nicetas Dadybrenſis, neque injuriâ reprehenſus à Jacobo Billio, cauſſam tardæ Deorum punitionis pulcrè adſignat Theodectes, apud Stob. Ecl. Phyſ. Miſeria injuſtorum in Senectutem venit, ut omnibus ſint Ludibrio, ſecundum PLatonem. lib. X. de Republ.

V. 1. TRAXIT SENTENTIA] Opinio hinc inde diſtulit. Nam ſententia opinionem denotat, aut opinionem deciſionem. Expreſſitq; iſtud Maronis lib. XI.

Nunc adeo quæ ſit dubia ſententia menti
Expediam.

Expreſſit eadem Alanus in AntiClaudiano libro V.

Dum mentem phroneſis anceps ſententia motus
Diſtrahit in varios.

CURARENT SUPERI.] Omiſſa eſt vocula *ne* aut *an* abſolutam redditura interrogationem. Vide plurimis Commentaria noſtra ad Appulejum voce. *Omiſſa.*

INESSET.] Ita abſolutè hoc verbo ſolent vti ſcriptores. Non enim hic addit cui potiſſimum rei ineſſe debeat, ſed ex ſententia illam noſcendam relinquit. Virgilius lib VI.

Hic crudelis amor Tauri, ſuppoſtaq; furto
Paſiphae; miſtumque genus proleſque biformis
Minotaurus ineſt, Veneris monumenta nefandæ.

Claudianus noſter alibi, ejusq; imitator Sidonius non vno loco.

3. RECTOR] Expreſſit Juvenalis verſus Sat. XIII. ad verbum:

Sunt in Fortunæ qui caſibus omnia ponant
Et nullo credant mundum Rectore moveri.

Eademque in Philoſophos ſcribit auctor Libelli ad Jovium, quem an Paulino adſcribere deceat, alibi ventilabimus. *Sed hanc ſententiam de illis video obortam magiſtris, qui Sapientia ſuâ ſuperbi Sapientiam Dei quærere dedignati à finibus veritatis exſules agunt, aſſertores opinionum ſuarum, qui miſſis per inane magnum mentibus evanuerunt, ſicut ſcriptum eſt & probatur, in cogitationibus ſuis, & pro ſuis arbitriis opera DEI (Lego Deo) & conſilia finxerunt*

xerunt: Illis mare vel cœlum casu regi commoverique videatur, qui mundum istum aut sine Rectore vacuum, aut otiante neglectum DEO fortuitis lapsibus volvi disputant, ut nullo auctore compositum, ut nullo principio ita nullo fine compositum. Et hæc sententia certissima est, vagum semel à fixâ veritatis regula animum evanescere tamdem penitus, quod fit cum nec sui conscius aut intelligens efficitur, adeoque ignarus sciat ne illa quæ didicit, immò videat quæ videt, vt plurimorum Philosophorum Sophistarumq; animis accidisse videmus. Liber autem ipse, vnde hoc depromsimus valde diversus à stilo genioq; Paulini Nolani scriptorum est, quod idem & de carmine subdito pronunciandum putamus. Nec video cur magnoperè adversemur Georgio Fabritio è Manuexarato Codice Claudianum Mamertum auctorem asserenti; cujus eruditio & quædam sententiarum coactio vtrobique in his Epistolis apparet.

4. FLUERENT MORTALIA.] Instar mobilis à qualibet aurâ æquoris aquæve, nec vspiam constantis per naturam suam, nisi cum corrumpenda est. Sic Latini sæpè Tacitus Histor. II. *Vnde primum creditur Cacina Fides fluitasse.* Manilius libro IV. *Tunc & opes & Regna fluunt* Similiter Claudiano nostro Boethius libro I de Consolat. cap. VI. *Fortunarum vices existimas sine Rectore fluitare?* Hinc *fluxus*, mollis, incertus, instabilis, Martialis. *Spadone cum sis eviratior fluxo.* Sallustius Catilina. *Divitiarum & Formæ gloria fluxa atque instabilis.* Hincque *fluxum* extremè libidinosum mollemque dicunt, vt vides loco Martialis modo adscripto. Eligius Sermone II. *Immunda vero animalia, fluxa videlicet dissolutaq; quæq; ac male gesta cum immundis deputemus à malo declinando & bonum faciendo.* Qui locus Eligii sanè medicinâ indiget, quæ enim sunt, animalia male gesta? Scribe. *male pasta.* Quæ nimirum malum ἦθος velut pastu quopiam hauserunt. Porrò *fluxi* isti homines dicuntur fortasse ab obscœno motu, de quo Arnobius libro VII. *Quid cessatis quin & ipsos dicatis Deos ludere, lascivire, saltare, obscœnas compingere cantiones & clunibus fluctuare crispatis.* Quomodo loquitur & Alciphron libro I. Epist. XXXIX.

καὶ τοσοῦτον παλμὸν ἐξειργάσατο τῆς πυγῆς, καὶ ἅπασαι αὐτὴν ὑπὲρ τὴν ὀσφὺν τῇδε καὶ τῇδε ὥσπερ ῥέουσαν περιεδίνησεν, ὥστε ἀνακροτῆσαι πάσας καὶ νίκην ἀποφήνασθαι τῆς Θρυαλλίδος.

CASU.] Mala enim Fortuitum quid quam Providentiam Divinam magis decent. Quid casus definit Gulielmus Hirsaugiensis lib. I. Institut. Astronom. *Casus est inopinatus eventus ex confluentibus caussis.* Vide inibi multa non inepta pro eo ævo, vixit enim Gulielmus ille anno. M.XCI. post natum Christum, quo & mortuus est. Adde Joannem Damascenum lib. I. cap. III, Orthodoxæ Fidei. Eusebium lib. ult. in Hieroclem. Auctor modo productus ad Iovium. *Actusque nostros quos summi Domini Potestas regit, & pro meritis nostris vertit aut dirigit, vacuis Fortunæ Fatorumque numinibus tamquam æmulis Deo potestatibus subdidisti, in quo ne te existimes Deo detulisse, cum injuriose potius, ut erat. Dei beneficium esse noluertis, dicens ideo hæc à divina Potestate secerni oportere, quia casum magis quam Deum deceant mala.* Minimè verò Paulini est ista Epistola. De Casu nec ineptè Theodorus Prodromus σχετλιαστικῷ in Providentiam. At quod neq; Deus neque Providentia humanis ingeniis aut ratiocinatione vlla percipi possit, argumentis acutis docere nititur Sextus Pyrrhonius libro III, cap. I. Hypotypos. Qui & argumentum Claudiani istud *à malorum felicitate* infert, inque eo obhæresecit.

5. FOEDERA MUNDI.] Panegyrico. in IV. Cons. *ut se pulcerrimus ipse Mundus amore ligat.* Videbis Appuleium ejusque Auctorem Græcum de Mundo.

5. PRÆSCRIPTOSQUE MARIS FINES.] Scribendum conjeceram *mari* ea le-

ctio est in membranis unis nostris & quatuor Belgicis. Maris autem intemeratus limes in sacris Litteris Potentiæ Providentiæq; divinæ argumentum invictum Hieremiæ V.

μὴ ἐμὲ ἐ φοβηθήσεσθε λέγει ὁ Κύριος. ἢ ἀπὸ προσώπε με ἐκ ἐυλαβηθήσεσθε τὸν τάξαντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ πρόσταγμα αἰώνιον, ἢ ἐχ ὑπερβήσεται αὐτό, ἢ ταραχθήσεται ἢ ἐκ δυναθήσεται, ἢ ἠχήσουσι τὰ κύματα αὐτῆς, καὶ ἐχ ὑπερβήσεται αὐτό.

Vide & Gregorij Cyprij Encomium Pelagi editum à Bonaventura Vulcanio. Et Hiobi cap. XXVIII. & XXXVIII. Item Titum Bostrensem lib. II contra Manichæos, sub finem. Iulius Firmicus Initio Libr. VII. Qui omnium siderum cursus ordinesq; disposuit, qui maris fluctus intra certos terræ terminos coartavit, qui ignem ad sempiternam sibi substantiam inflammavit. Inde ductum est scriptoribus alijs. Minutius Felix: *mari intende, lege littoris stringitur.* Ad quem aliorum Christianorum loca indicarunt eruditissimi viri. Cælius Sedulius addendus libro I.

Omnipotens, æterne Deus, spes unica mundi,
Qui cœli fabricator ades, qui conditor orbis:
Qui maris undisonas fluctu surgente procellas
Mergere vicina prohibes confinia terra.

Quæque ibi sequuntur, singula his Claudiani paria. Aldhelmus Prooemio libri de Virginitate.

Omnipotens genitor, mundum ditione gubernans,
Lucida stelligeri qui condis culmina cæli.
Nec non telluris formans fundamina verbo.
Pallida purpureo pingis qui flore virecta,
Sic quoque fluctivagi refrænas cærula Ponti
Mergere ne valeant terrarum littora limfis.
Sed tumidos frangant fluctus obstacula rupis.

Qui scriptor corrupit hoc argumentum, tumidis & obsonis suis dilationibus. Non enim miraculum jam est rupibus obsistentibus pelagus non mergere terras, est vero mirandissimum plano loco littora alluens, imo inpellens tam immanibus fluctuum montibus, non excendere, aut vndique advolutum proluere. Sed scripsit forte Aldhelmus *obstacula ripis.* Quamquam & illud absonum.

ANNIQUE MEATUS.] Ob tarditatem per signa annum absolventia verbo sedato & considerato Solis cursum proposuit. Estque Maronianum libr. VI.

cæliquè meatus
Describent radio & surgentia sidera dicent.

6. LUCIS NOCTISQUE VICES.] Rectissimè *vices*; cum alternatim succedant, nec sit quod interrumpat ordinem. Sic Minutius Felix Octavio, quem ad verbum in hoc divino exordio penè expressit Poeta noster: *Quid tenebrarum & Luminum dicam recursantes vices, ut sit nobis operis & quietis alterna reparatio.* Et Pariter plurimi alij scriptores. Iuvenalis Satirâ. XIII.

Natura volvente vices & Lucis & Anni.

Sedulius libro I. de Sole.

Nunc oritur, nunc occiduas demissus in oras
Partitur cum nocte vices, nec semper ubique est.

Columbanus, vetus & probus etiam inter Poetas, nisi cum aut spuria tanto auctori adscribuntur, aut genuina, quæ fortè sunt, malè corrumpuntur.

Omnia Tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,
Alternant Elementa Vices, & tempora mutant,
Accipiunt alimenta dies noctesque vicissim.

Per-

Perperam vulgo *Alimenta* etiam secundo versu legitur. Sic vices temporũ certò succedentium per anni partes dicuntur à Latino Pacato Panegyrico, & Curtio lib. V. Arnobius lib. II. *non credentes vos frugem percepturos vicibus temporariis.* Sic Mago Agrimensor, *Aquarum ductus per medias possessiones diriguntur, quæ à possessoribus ipsis vice temporum repurgantur.* De re autem ipsa paribus cum nostro verbis locutus est Q. Julius Hilarion, sed adeo vitiose editis in voluminibus Bibliothecæ Patrum, ut quid sibi velint divinare vix possis; Ea operæ pretium fecero si asscribam & ut corrigenda ducam moneam, ut hoc etiam lectoris studium mihi obligem: *Cum ergo hic mundus, Creatore Deo, constitueretur, videretq; omnia suo jussu ex nihilo apparuisse, mature Cælum cum ornamentis suis id est Solem & Lunam & stellas propter vices & signa Temporum luce radiantes terram. cum perfectione omnium seminum virore plenam diversis coloribus floribus habentem divina pictura innana conclusione riparum ac montium ne transcendant, quasi vallatione quadam obsessa, istinc etiam prolata motum habentia in se & omnem animam vivam. Posthanc igitur perfectienem mundi placuit Omnipotenti Deo instituere hominem, quem præ cæteris animalibus aliud esse omnipotens Deus. Nam si illa jussu & verbo suo creavit, hunc sacris manibus finxit, qui liberum Dominumque super universa sua præfecit.* Pollicitus est Varias in Hilarionis hunc librum Lectiones H. Canisius, quo promisso si stetisset, forte conjecturis opus non foret, at nunc puto ista ita cõcepta ab auctore fuisse. *Cum ergo hic mundus, Creatore Deo, constitueretur; videretque omnia suo jussu ex nihilo apparuisse, jam, videlicet cælum cum ornamentis suu, id est, Solem Lunam, & stellas, propter vices, & Signa Temporum lucem variantes; Terram cum perfectione omnium seminum, virore, plenam, diversicoloribus floribus halantem, divina pictura. Iam maria conclusione riparum ac mentium ne transcendant, quasi vallatione quadam obsessa. Isthinc etiam prima prelata motum habentia in se & omnem animam vivam. Posthanc igitur perfectionem Mundi placuit Omnipotenti Deo instituere hominem quem præesse cæteris animalibus voluit omnipotens Deus.* Sic intelligi poterit ordo & voluntas scriptoris. *Isthinc post prima prolata,* hoc est, Post hoc temporis primum creatis animantibus cæteris, quæ in aere, aqua, Terraque deguot. Illa autem verba *divina pictura,* etiamnum mendo non vacant, Et ab abbreviatione, ut vocant, error natus videtur, ut forte & cætera. *Vices* vero temporum ordinatiæ sunt illæ successiones, quæ cum mutantur contra naturam cursus rerum percellitur, & monstra fieri perhibentur. Eucherius in Parænetico ad Valerianum de Senectute Omnium Rerum: *Hi sunt in ultimis jam annis languores sui. Hinc sæpe illa cæli cernuntur signa, motusque terrarum permutata temporum vices, monstruosa animantium fœcunditates, quæ omnia adhuc procedentis sunt signa temporiũ, sed jam deficientis.*

V. 7. CONSILIO FIRMATA DEI.] Vide Theodoret. Serm. I. de Providentia Minutium Octavio, Manil. lib. II. Theoph. lib. I. ad Autolicum, &c. Reliquorum qui de ordine & Admirabili rerum Harmonia commentati sunt nomina vel sola ingentem librum faciãt. Pleriq; eorum eo argumento Deum subsistere, & immensa Sapientia omnia ista construxisse irrefutabiliter concludunt. Ipse adeo Dominus quoties certa argumenta Omnipotentię ægris mortalibus proponere satagit, per inspiratos divinitus vates, aliosq; suorum mandatorum Interpretes. Contemplari machinam rerum jubet, & cum de potentia sua loquitur, eorum Conditorem, Conservatorem, quin & Destructorem & Labefactorem se amandum atq; colendum, timendumque proponit.

V. 8. LEGE MOVERI SIDERA.] Sunt illis ordinati præscriptique cursus sui & momenta procedendi, quæ leges vocant doctissimi scriptores. Manilius, lib. I.

Deprehendit tacitis dominantia legibus astra.

Macrobius in Somnium Scipionis lib. II. c. I. *In cœlo autem constat nihil fortuitum nihil temerarium provenire, sed universa illic divinis legibus & stata ratione procedere.* Boethius libro I. Carm. V.

Legemque pati Sidera cogis.

Scite eleganterq; disciplinam in iisdem quãpiam nobis proponit Valerianus scriptor sanctissimus & doctissimus Concione I. *Tanta est disciplina Ratio ut intra temporum metas lege conscriptas ita indefessi itineris alternis vicibus siderum cursus agitetur, ut nec Luna defectionis sua damna effugiat, nec Solem diurni luminis flamma destituat. Numquid sine disciplini est, quod tanti maris fluctus humili terrarum littore continentur, & in suo sinu frequenter incitata Ventis altior aggere unda concluditur. Omnia profecto insipiens natura confunderet nisi mundum disciplina ratio gubernaret.* Quæ verba eo libentius asscripsi quia & præcedentia Claudiani mirifice enarrant.

8. FRUGES DIVERSO TEMPORE NASCI.] Minut. Felix. *quid cum ordo temporum hac stabili frugum varietate distinguitur, nonne auctorem suum patremq; testatur? &c.* Vide Theodoretum dicto libro, & Sermone IV. Alios innumeros.

9. VARIAM PHÆBEN.] Quia toties crescit, decrescit, colorem, vultum variat, hoc merita est apud Poetas Epitheton. Martianus Capella lib. VIII.

Et toties varia flammantia cornua Luna.

Est enim varium, quodcunq; instabile atque mutabile. Sic *Sol varius* apud Papin. lib. VIII. *Varius Annus* apud Boeth. Cons. lib. I. cap. V. *Varia Tempestates*, Minutium Octavio, *Varia Sidera* penes Manilium.

9. ALIENO IGNI.]Solis videlicet. Hinc ψευδοφανῆ Lunam indigitavit Anaximander Milesius primus, si satis memini, hujus rei observator, Apud Diogen. Laert. lib. II. Cleomed. lib. I. τὸ δὲ λαμπρυνόμενον αὐτῆς ἀπὸ Ἡλίου ἔχειν τὴν λαμπηδόνα. Eleganter Higinus Poetico Astronomico: *Luna si suo lumine uteretur, illud quoque sequebatur, eam semper æqualem esse oportere. Præterea si suo lumine uteretur, hujus numquam fieri eclipsin oportebat.* Geminus. ἡ Σελήνη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεται. Ἀεὶ γὰρ τὸ λαμπρὸν πρὸς τὸν ἥλιον ἐπεστραμμένον ἔχει, καὶ ὅταν προανατέλλῃ τοῦ ἡλίου τὸ λαμπρὸν αὐτῆς πρὸς ἀνατολὴν βλέπει. Καὶ ὅταν προδύνῃ τοῦ ἡλίου, καὶ ὅταν ἐπικαταδύνῃ τῷ ἡλίῳ ἐπέστραπται τὸ λαμπρὸν πρὸς τὸν ἥλιον. Vestius Valens. *At Luna quæ generatur ex Solaris Luminis refractionibus ideoque aliena Luce fulget, in genituris hominum vitam corpusque significat.* Arnobius lib. II. *Alieno ex igne an propriis luceat fulgoribus Luna.* Elegantissime a. Nonnus.

ἠελίου γλυκερῆς ἀμοιβαίῃ περιλικτέλαι αἴγλης
πατρὸς ἀποκλέπτουσα παλιμφυὲς
αὐτογόνον πῦρ.

Et pulcre hinc Parentem Lunæ Solem vocat Joannes Geometra scriptor recentior quidem sed in compositione Epithetorum mirifice acutus, ad B. Virginem.

χαῖρε πανααιγλήεντος ἀφ' ἡέρος
οἷα Σελήνη
πατρὸς ἀπ' ἠελίου φέγγος ἰφελκομένη.

Joannes Gazæus in Tabula universi, v. CCIV. ἀλλὰ φάος φαέθοντος ἀπαυγάζουσα Σελήνη Ἀγχιγόνη λάμπουσα χαράσσεται. Theodorus Prodromus in Amicitia Exsulante. v. LXIX. Et hinc capiendus Anacreon qui bibi Solem à Luna asserit. Odario. XIX.

πίνει θάλασσα δ' αὔρας
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν
Τὸν δ' ἥλιον Σελήνη.

Plura vide apud Martianum Capellam libro VIII. Isidorum Origin. libro III. cap. LII. Diodorum Siculum lib. III Higinum lib. IV. Poet. Astronomic. Plin. lib. II. cap IX. Quod de primo Anaximandro dixi infirmat Plutarchus ἀρεσκ. lib. II. cap. XXVIII. Ἀναξίμανδρος τὸ ἴδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς, ἀραιότερον δὲ πώς.

Θαλῆς

Θάλης καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν Σελήνην. Sed in his talibus Horologia ſunt Philoſophi.

10. TELLVREM MEDIO LIBRAVERIT AXE.] Pulcre hoc enarrat Manilius & ornatiſſimis verſibus, quem vide l. IV. noſtrū, de Raptu, in textu Proſerp., Alios innumeros.

11. TANTA CALIGINE.] Quoniam penetrari humanæ mentis accumine non poteſt, cæcum, tenebriſq; obſitum rerum ordinem facit. Sic omnia ſolebant veteres, quæ animo exigere non poterant. Callimachus Epigrammate XVII.

> ὦ Χαρίδα τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος

Claudianus lib. II. de Laudibus Stiliconis.

> *Eſt ignota procul, noſtræq; impervia menti*
> *Immenſi ſpelunca avi, annorum ſqualida mater, &c.*

Sic in profundo obſcuroque puteo Veritatem quærebat Democritus. Sic homines abſque Epicuræorum ſcitis in tenebris inſtar puerorum errare Lucretius vociferatur.

VOLVI.] Argumentum contra Providentiam à felicitate malorum. Sextus Philoſophus lib. III. Pyrrhon. Hypotypoſ cap. I *Qui dicit eſſe Deum aut providere eum dicit rebus mundanis, aut non providere. Et ſiquidem providere dicit, aut omnibus aut aliquibus. Sed ſi quidem provideret, non eſſet neq; malum ullum, neque nocens ullus, neque ulla vitioſitas. Atqui vitioſitate plena omnia eſſe clamant non ergo omnibus providere dicetur Deus, &c.* Quæ illationes utcunque acutæ ſint uno tamen ictu diſſipari poſſunt. Nimirum Deum Malis iraſci, Bonos amare; neutros vero aut ulciſci aut beatos reddere in hac vita. Neque præmiorum apud eum, neque Pœnarum ab eo finem futurum; ejuſque juſticiam juſtiſſimam eſſe, ſed à nobis non poſſe comprehendi. At ajunt temporalibus virtutibus æterna præmia ſint propoſita, qua de re prolixius legatur Gregorius Magnus lib. IV. Dialogorum cap. XLIV. Argumento autem iſto etiam ſanctiſſimi viri & Veritate jam dum intellecta adeo perculſi ſunt, ut pene conciderint, quod de ſe Prophetarum ſummus Rex David profitetur. Pſalmo LXXII. Radulf. Ardens Conc. XIIX. in Evang. & Epiſtolas. *Quia rurſus quidem dum vident hic malos florere, & quod filii eorum ſunt ſicut novella plantationis in juventute ſua, filiæ eorum compoſita; circumornata ut ſimilitudo templi. Promtuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fœtoſa, abundantes in greſſibus ſuis Boves eorum craſſa. Non eſt ruina maceria, neque tranſitus, neque clamor in plateis eorum. Et quod beatum dixerunt populum cui hæc ſunt. Econtrario vident hic bonos affligi, pene moventur pedes eorum, à via recta. Secundum illud; mei autem pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei, quia Zelavi ſuper inimicos pacem peccatorum videns, &c.*

14. VEXARIQUE PIOS.] Quocunq; modo affligi aut cruciari. Vide Gellium & Macrobium Servium ad Eclogam VI: Pictum autem eſt inter greges tribulantium premi. Proſper: *Numquam bella bonis numquam diſcrimina deſunt.* Prudentius Cathem. IV. *Vexamur, premimur malis rotamur Oderunt, lacerant, trahunt, laceſſunt. Iuncta eſt ſuppliciis fides iniquis.* Vide Lactantium libro V. cap. XXIII. Et Cyprianus pulcre. *Lex Chriſtianiſmi Crux eſt.* Leo Magnus Sermone IX. *Quadrageſimali: numquam deeſt tribulatio perſecutionis, ſi numquam deſit obſervantia Pietatis.* Vt Agricolis laborem, nautis tempeſtatem, fœniſecis & meſſoribus ſudorem, hic pie ſviventibus familiares eſſe afflictiones ſcribit Baſilius Magnus in Epiſtolis.

15. RELLIGIO.] Qualiſcunque opinio de Diis, quæ eos tamen eſſe crederet, & curam humanarum rerum gerere, quorum neutrum cum crederent Epicuræi Relligionem omnem ex eorum ſchola oppugnat Lucretius cum ſcribit *quot contra ſæpius olim Relligio peperit ſceleroſa atq; impia facta.* Hoc eſt quicunque etiam cultus Deorum Ita etiam legendus is Lucretii locus, ut alibi docuimus. Sic *obſcœnas relligiones* Idololatriæ varia genera vocat Prudentius. Dicta autem religio ab relectione quod relegatur & frequentetur quod colitur, idq; etymon erudite alludit Arnobius lib. IV.

Nec

Non enim qui sollicite relegit, & immaculatas hostias cadit, qui acervos thuris dat concremandos igni, numina consentiendus est colere, aut officia solus relligionis implere. Cultus verus in pectore est, &c. Vnde *Religens* Deorum citra superstitionem colente dicitur à veteri Poeta, enarrante Nigidio Figulo apud Aulũ Gellium l.IV Noct. Attic. c IV. Aliter Macr. l. III. c. III. Porro in uno eoq; antiquissimo Codice Belgicorum *Set* hac periodo repertum est, *Set cum res* Quam scripturam invenerunt Faernus in Terentio, in aliis alii. Ego adeo veteribus frequẽtatam observo, ut præter Maronem, Christianorumq; Poetarum plerorumq; antiquiorum Codices qui penes nos sunt, etiam in Petri Rigensis Poematis qui circa annum abhinc CCCCXX. scripsit, eamdem Orthographiam offendam.

15. CAUSSÆQUE.] Opinionis, argumenti. Salvianus Procem. *Omnes admodum homines sive utiles res ac probas, sive inutiles atq; improbas stilo texerent, seriem tantum rerum nitore verborum illustrarunt, caussisq; ipsis quas loqui vellent loquendo lucem accenderunt.* Jul. Hilar. *Nunc de annorum integro numero ratio vertitur, ubi non potest quis pro perfecto numero imperfectum ponere. Igitur jam veniamus ad caussam & suo ordine cuncta narremus.* Latissime hujus vocis usum potuisse clarum ex Idiotismis hodiernis Hispanorum, Italorum, Gallorum, qui omnes retinent eam sed ita utuntur ut nihil non appellatione ejus comprehendãt.

V. 13. DIU FLORERE] Vide Psalmum dictum, & XCII. Diu autem improbos florere negat Demosthenes Olynthiaca II.

οὐ γδ ἐςὶν, οὐκ ἐςὶν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἀντέχει καὶ σφόδρα γε ἤνθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν ἂν τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται, καὶ περὶ αὐτὰ καταῤῥεῖ.

Quæ sententia divinius concipi vix equidem poterat. Illud vero longe verissimum est, *facilius ad indignos quam merenteis fortuna bona devolvi.* Boethio auctore lib. II. de Cons. cap. VI. Vt merito exinde Fortunam velut indignorum fautricem notavit Plin. li. II. c. VII.

15. NON SPONTE.] Quippe integri judicii homo, Platonicorum præterea præceptis imbutus; cum tam rudis tamq; fatuus vix ullus natus sit, quin conscientia suapte proteste convictus fateatur Deum creata omnia gubernare.

16. VACVO MOTV.] Inani rationis, minime Providentia quapiam ordinato. *Vacuum* dicitur quicquid temerarium, facile, cassum rationis est, de quo alibi, hic nõ repetẽda.

QUI.] Scripti libri Belgæ & Cujaciani cum Nostro disertim *qua* referunt, quod necessitas connectendi sermonis etiam exigit.

CURRERE.] Moveri hinc inde nullo rectore aut auctore, ut casu conglobentur deinceps, & rerum formas extundant. Hæc enim doctrina erat Leucippi eumque secuti Epicuræorum gregis. Lucretius lib. II.

Seminaq; innumero numero summa atque profunda
Multimodis volitãt æterno percita motu.

SEMINA.] Insecabiles quasdam particulas aut minima quæpiam frustilla, sive ἀτόμους· quæ particulæ frustillaque per se non sint, sed primorũ instar atque compacta faciant omne genus corporum. Sic Latini ἀτόμους illos Epicuræorum vocant, ut Lucretius infinitis locis. *Idola* dixit Lucilius, *Idola atque atomos Epicuri credere malunt.* Virgilius ex eorum doctrina, Eclo. VI. quam paucis versibus divine inclusit.

Namq; canebat uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animæ, marisque, fuissent.
Et liquidi simul ignis, ut his exordia primis
Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis.

Minut. Fel. Octav. *Sint principia omnium Semina natura in se coeunte densata* Mar. Victor, Poeta acutus & doctus libro I. Originum.

Nam non, sacrilegi sensit quod Lingua furoris,

Casus

Casus mentis inops, dum nescia semina volvit,
Tam prudens contorsit opus

Papinius Thebaide III.

supera seu conditor aula
Sic dedit, effusum Chaos in nova semina texens.

Ita Lactantius, Arnobius, Augustinus, alii. Sequentibus turbas dat Bentini liber unus. Ejus vero Rationem hic merito nullam habemus, cum quæ mutat ipsamet etiam non textui sed marginalibus spaciis assignet Auctorem quod Leucippum huic doctrinæ dedi, nota, res est. Hesych. Illust. πρῶτος δὲ ἀτόμους ἀρχὰς ὑπεστήσατο. Alii referunt ad Democritum. Minut. *Democritus quamvis primus atomorum inventor, &c.*

17. NOVAS FIGURAS.] Rudes illas quæ sursum & deorsum pervolantibus atomis reguntur & fiunt fortuito, secundum stultissimam Atheorum doctrinam. Hesych. idem de Leucippo, figuras istas explicat, corpuscula nimirū dici minima variis tamen figuris prædita. φέρεσθαι κατὰ ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολλὰ σώματα παντοῖα τοῖς σχήμασιν εἰς μέγα κενὸν, ἅπερ ἀθροισθέντα μίαν ἀπεργάζεσθαι δίνην, καθ' ἣν προσκρούοντα καὶ παντοδαπῶς κυκλούμενα διακρίνεσθαι χωρὶς τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια, ἰσορρόπων δὲ διὰ τὸ πλῆθος, μηκέτι δυναμένων περιφέρεσθαι, τὰ μὲν λεπτὰ χωρεῖν εἰς τὸ ἔξω κενὸν, ὥσπερ διαττώμενα, τὰ δὲ λοιπὰ συμμένειν, καὶ περιπλεκόμενα συγκατατρέχειν ἄλληλα. Hoc vere est quod in sacris litteris dicitur evanescere opinionibus qui scrutatur divina.

PER INANE.] Quod sit hoc spacium docet nos ex opinione principis hujus sectæ Galen. lib. I. de Elementis: *Itaq; atomi omnes, quæ exigua quadā corpuscula sunt omni prorsus qualitate vacant. Vacuum vero spacium quoddam est, in quo ea omnia corpuscula sursum atq; deorsum agitata perpetua motione quandoque simul, secundum aliquem modum complicantur, nonnumquam mutua inter se collisione resiliunt, quo fit postea ut ex hujusmodi eorū conventu & mutua concretiones fiant, atque iterum secretiones, unde voluit Democritus tum aliorum omnium tum nostrum quoque ipsorum coagmentari corpora atque eorum cum affectus tum sensus.*

18. SENSV AMBIGVO.] Idem enim in effectu sentiunt, qui Deos non esse, quiq; hominū curam non gerere statuunt; neq; quicquam hos ob illis segregat, nisi Pœnæ legibus in Atheos, communi fere generis humani consensu, sancitæ. Atq; hæc vera omnium librorum manu exaratorū scriptura est, etiam ejus quem à Bongarsio contudit vir doctus, eamq; secuti sunt Plantinianæ, & à Josepho Scaligero castigata editio Raphelengiana. Aldina & Vetus Lugdunensis perperam *nescia veri*, hæc vero etiam à Bentino margini allitā textui inseruit *quæ numina censet Ambigua, vel nulla putat vel nescia veri.* Quam scripturam nec refutatione dignam arbitror τὸ *veri*, quod Aldus recepit, aliena manu in duobus Belgicis fuit etiam. Est nihilominus absurdum, & ab abbreviatione τοῦ *nostri* prognatū, puto. Nemo enim Philosophus Deos nescios veri umquā finxit, vel si quis finxit, tantæ tamen obscuritatis fuit, ut hic mentio ejus esse non possit. Quies quidem Epicuræa, minime Veritatis ignorantiam infert; neq; si mortalium curam negligunt, ideo Veri nescia dicentur Numina. Exclamat quidē perculsus Fortunæ tumultibus Lucan. lib. VII. *mortalia nulli sunt curata Deo* Nemo autem, quod subeat, dixit *ignorata Diis Veritas rerum.* Verum est quod quæritur omnium sectarum tantis studiis.

20. TUMULTUM.] Velut civilem sensuum pugnam aut seditionē dicant, non enim bellum audet. Vt alibi *Non ita Romanum fati violentia Nomē Obruit ut vestros nequeat punire tumultus.* Sic tempestates animi apud Obertum in vita Henrici Quarti Imper. in finem. Et θόρυβος ψυχῆς apud B. Chrys. lib. I. de Sacerdot. Rogerius de Contemtu Mundi c. II. *hac omnia considerantes Sancti viri quia nil mundi hujus appetūt nullis procul dubio in corde tumultibus premuntur.* Lucan. l. VII. *Nec magis attonitos*

nitos animi sensere tumultus Cum fureret Pentheus aut cū desisset Agave. Petron. *ergo pulsata tumultu Pectora per dubias scinduntur territa caussas.* Estq; Tumultus Metus μετὰ κατεπείξεως φωνῆς, ut θόρυβον suum Stoicorum princeps Zeno definivit. vide Laertium libro VII. Expressit hunc locum Alanus libro V.

Nec jam nativos curant memorare tumultus
Quos ligat assensus discors, discordia concors.

Est enim diffidentium cogitationum quędam pugna. Faustus Episc. Epist. VI. ad Ruricium. *Alterum abstinentiæ genus est multo sublimius multo pretiosius, cui nulla contradicere possit infirmitas: motus animi regere, & irrationabiles perturbationes, vel colluctantium inter se cogitationum tumultus interioris judicio refrenare, & contra impugnationes occultas, vel contrà domesticos inimicos rixam quamdam irascentes fidei auctoritate conterere.* Quæ verba ita emaculamus: *& contra impugnationes occultas, velut contra domesticos inimicos rixam quamdam incitantes fidei auctoritate consistere* Est tumultus turbulenta quæpiam commistio atq; obnisio, si ita loqui licet. Vt apud Gaudentium in Tractatu primo, ejus ordinationis Die excepto: *Sed congruus ordo servatus, dum principi Apostolorum primus loquendi locus jure defertur, in tumultus quidam magis quam responsio videretur, si tunc universi certatim pariterq; respondissent.* Sic concursus populi tumultus perhibetur. Juvencus lib. II. Historiæ Evangelicæ.

Talia mirantis populi stipante tumultu
Vallatur

21. ABSOLVITQUE.] Intra cogitationem nimirum æstimantis. Nam judiciū quoddam advocarat taciti animi libra perpensurus Deorum caussam. Sic caussa deorum sæpius disceptatur à stupidissimis Sophistis penes Lucianum: sicq; consilium seu Concilium cogitationum est apud nostrum Augusti I. Stilic:

per castra per urbes Iudicium virtutis erat
Per populos animi cūctantis libra cucurrit,
Tu legeris, tantosq; viros quos obtulit orbis
Intra consilium vincis sensumque legentis.

Gratianus Imperator Consilium de Consulibus nuncupandis instituisse dicit apud Ausonium Panegyrico, secum solo, sed id postea ad Deum retulisse. *Quum de consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, ut me nosti, atq; ut facere debui, ut velle te scivi, consilium meum ad Deum retuli.* Nec aliter Appuleius de levitate muliebri se judicium instituisse intra se adhuc asinum lib. VII. *& tunc quidem totarum mulierum secta moresque de asini pendebant judicio.* Sententia Claudianæ huic similis est in Elegia Solonis, nimirum cum ob sceleratam improbamque vitam pœnæ sequuntur, ærumnarum molem non Diis asscribendam, sed absonæ vitæ meritis, cum Dii omnia juste judicent. Apud Laertium lib. I.

Εἰ δὲ πεπόνθατε λυγρὰ δι' ὑμετέραν κακότητα
Μή τι θεοῖς τούτων μοῖραν ἐπαμφέρετε.

Quod distichon non inepte vertit Ambrosius Camaldulensis. Vel Benedictus Brognolus potius, cujus omnia sunt Latina Carmina in versione Laertii.

Si vestro meritas pendentis crimine pœnas
Non culpa injustos rejicienda Deos.

Pariter absolvit Deos malos ex suorummet facinorum meritis male plecti videns. Mercur. apud Æschylum fine Promethei Vincti.

Ἀλλ' οὖν μέμνησθ' ἁγὼ προλέγω:
Μηδὲ πρὸς ἄτης θηραθεῖσαι,
Μέμψησθε τύχην, μηδέ ποτ' εἴπη
Θ' ὡς Ζεὺς ὑμᾶς εἰς ἀπρόοπτον
Πῆμ' εἰσέβαλε, μὴ δῆτ' αὐταὶ
Δ' ὑμᾶς αὐτάς, εἰδυῖαι γὰρ
Κ' οὐκ ἐξαίφνης οὐδὲ λαθραίως
Εἰς ἀπέραντον δίκτυον ἄτης
Ἐμπλεχθήσεσθ' ὑπ' ἀνοίας.

21. ABSOLVITQUE.] Verbum judiciale. Julianus lib. LV. Digestorum, cap. XIV. Iudicatum solvi. *Quotiens ex stipulatione judicatum solvi ob rem non defensam agitur cum fidejussoribus, non est iniquum caveri dominum priore judicio absolvi, &c.* Mart. l. IV. Epi. XVI.

Magnus ab infernis revocetur Tullius umbris
Esse

Et te defendat Regulus ipse licet
Non potes absolvi.

Tribus autem his de rerum ordine successionibusq; opinionibus omniũ Philosophorum scita concluduntur, *Fato* nimirum, *Casu*, & *Ordinatione* divina; quæ jũgit hoc loco Claudianus, ut videtur ex Epist. XVI. Senecæ cujus non pauca alludit hoc loco. Porro sepositis duobus prioribus Deum esse omnium conditorem & Rectorem pulcrè demonstrat Joannes Damascen. lib. I. cap. III. ubi minime contemnenda constipavit vir profunde eruditus talium Jodocus Clichtovæus: tamen ignobili errore Prudentium memorat super Joanne Damasceno quædam scripsisse, cum is nullo nomine divino Poetæ nobilis fuerit. Vtpote sub Leone Isauro annum Christi circa DCCXXX, aut etiam post mortuus. Prudentii autem ætatem norint etiam pueri trecentis annis superiorem.

21. CULMINA RERUM.] Summam auctoritatem magistratumque. Rutil. Numatianus, qui Claudiani ipsa verba non uno loco exprimit, Paganus Pagani; sic *gradus* dignitatum, honorum apices, & mille talia præcipue ævi cadentis scriptores. Pariter Juvenal. de Sejano Sat. X. unde culmina sua noster hausisse videtur. *ignorasse fateris*

Sejanum, nam qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes; numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.

Et de nobilioribus mox aliis.

Quid Crassos, quid Pompejos evertit, & illũ
Ad sua qui domitas deduxit flagra Quirites?

Summus nempe locus nulla non arte petitus.

Nulla non arte ita iniustis nostri Poetæ adjunguntur hi quoque.

22. TOLLUNTUR IN ALTUM UT LAPSU GRAVIORE RUANT.] Vincentina vetus Editio *majore* contra omnium librorum & scriptorum & typis expressorum fidem. Est divina prorsus sententia, hausta ex non uno Sacrosancti Pandectis loco. Vide omnino finem cap. 3. & initium cap. 4. apud Prophetam Malachiam Psalm. LXXI καὶ ἐγενόμην μεμαστιγωμένος ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωΐας, εἰ ἔλεγον, διηγήσομαι οὕτως, ἰδοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυνθέτηκα, καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου. Ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν, πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακὰ κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι, πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου κύριε ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις.

Et aliis infinitis locis, quorum collatio manifeste docebit non ignarum sacrorum Salutis mysteriorum hunc Poetam vixisse, etsi non nego malo suo pervicacem in tempore contemtorem. Verbotenus paria Minut Felix in Octavio, cujus sequitur libens auctoritatem. *Nisi forte vos decipit quod Deum nescienteis divitiis affluant, honoribus floreant, polleant potestatibus. Miseri! in hoc tolluntur altius, ut decidant altius, hi enim ut victimæ saginantur, ut hostiæ coronantur.* Et Lucian. Charonte, quem Claudianus exprimit: ἐν τοσούτῳ δ' ἐπαιρέσθων ὡς ἂν ἀφ' ὑψηλοτέρου ἀλγεινότερον καταπεσούμενοι. Pertinet eodem Demosthenes locus, etsi paullo mitius loquatur, quem supra retulimus, & Cæsaris hic libro I. de Bello Gallico: *Consuesse Deos immortaleis quos gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interim res, & diuturniorem impunitatem concedere.* Interpres.

Φιλεῖ μὲν γὰρ τὸ θεῖον οὓς ἀντ' ἀδικίας σφῶν πικρῶς τιμωρεῖσθαι θέλῃ, τούτους ἀζημίους τε καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον εὐδαίμονας ἔχειν.

Quæ cum aliis sententia arguit doctissimũ & cumprimis judicii verum Justum Lipsium qui τὸ ἠθικὸν prorsus deesse Cæsari differit. Pariter Josephus Devonius de Bello Trojano lib. I.

premit ultio noxas Tum gravior cum
sera venit

Prosper Aquitanus Epigramm. XLVII.

Cum datur injusto peccandi optata potestas
Ut mala mens, prave quod cupit, efficiat.
Ira Dei magna est qua multos sic quoq; punit
Ut quibus exsultent criminibus pereant.
Crescit enim occulte cum lõgo pœna reatu
Ausibus illicitis si nihil obstiterit.
Et magis erranti ne parcant flagra, timendum est,
Quam ne non fiat quod voluisse nocet.

Idem in longe elegantissimo libro contra ingratos.

Nullam habet in vobis salvatrix gratia sedem
Inflato exclusa arbitrio, quod fronte superba
Erigitis, spacio ut gravius majore ruatis.

Valerius Maximus lib. I. cap I. *lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira tarditatemq; supplicii gravitate compensat.* Lotharius Diaconus lib. II. de Contemtu Mundi cap. XXV. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis qui quanto majorem suæ longanimitatis exhibet patientiam, tanto duriorem suæ sententiæ infert vindictam.* Paullinus Petrocorius, initio lib. III. de Vita Martini, ubi de Maximo Tyranno *mala corde superbo Prosperitas, rebus gravius ruitura secundis.* Eodem Libro de Alio: *Fallacem extulerat vana ad fastigia mentem Celsius elati casurus culmine cordis.* Apollinarius.

Τοῖσι πόνον δολίων ἀντάξιον ὤπασας ἔργων
ὑψοῦ ἀειρομένους πέλασας χθονίοισι θεμέθλοις.
Ἐξαπίνης πόθεν ὧδε δάμησαν μάλα χειρωθέντες;
Ἀμπλακίης σφετέρης ὀλιγοδρανέοντες ὄλοντο.

Eodem referendus liber Plutarchi aureolus de sera Numinis vindicta. Et divini versus Solonis, quos & adscribere non abs re fit.

Αἰεὶ δ' οὔδε λέληθε διαμπερὲς ὅστις ἀλιτρὸν
Θυμὸν ἔχει, πάντως δ' ἐς πέλος ἐξεφάνη.
Ἀλλ' ὁ μὲν αὐτίκ' ἔτισεν, ὁ δ' ὕστερον, εἰ δὲ φύγωσιν
Αὐτοὶ, μηδὲ θεῶν μοῖρ' ἐπιοῦσα κίχῃ.
Ἤλυθε πάντως, αὖτις ἀναίτια ἔργα τίνουσιν
Οἱ παῖδες τούτων ἡγεμόνων ὀπίσω.
Θνητὸν δὲ ὧδε νοοῦμεν, ὁμῶς ἀγαθός τε κακός τε
Ἐσθλὴν ἣν αὐτὸς δόξαν ἕκαστος ἔχει
πρὶν ἢ παθεῖν, τότε δ' αὖτις ὀδύρεται, &c.

Aristoteles. II. Rhetoric

πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Faustus Rheiensis olim Episcopus: *Nam quod non statim in peccatores vindicat, patientia est non negligentia. Non ille potentiam perdet sed nos ad pœnitentiam reservabit. Unde nimis timendum est ne quanto diutius exspectat ut cessemus, tanto gravius damnet, si emendari noluerimus.* Ita legenda sunt verba ejus scriptoris in Admonitione brevi, sed aureola, quæ quinque vulgo locis contaminata circumferuntur. Perpulcre quoque Gaudentius Præfatione suarum tractatuũ. *Factum est a ut mereretur pauper & portaretur ab Angelis in sinũ Abrahæ, dives vero mortuus sisteretur ad inferna supplicia & aptat istius pauperis tincto in aqua digito refrigerari linguã suã id quod tamen promereri non potuit, in tormẽtis flamma inexstinguibilis constitutus. Ad hanc servatur pœnã Prosperitas impiorum, & è contra ad illã Beatitudinem perducitur Iustorum tribulatio, ut cum beato Abraham Patriarcha in æterna vita requiescere mereantur, qui angustias vitæ hujus fideli patiẽtia tolerantes de seculo isto migraverint.* Augustini celebratur sententia, *Quanto status altior*

tior tanto ruina gravior. Ex nobilissima hac sententia explicandum scitum figmentum Luciani in Charonte.

ὁρᾷς δ' οὖν ἀπὸ λεπτοῦ κρεμαμένους ἅπαντας; καὶ οὗτος μὲν (intellige sceleratum aliquem & nefarium hominem) ἀναπαυθεὶς ἄνω μετέωρός ἐστι, καὶ μετὰ μικρὸν καταπεσὼν, ἀποῤῥαγέντος τοῦ λίνου ἐπειδὰν μηκέτι ἀντέχῃ, πρὸς τὸ βάρος (propter copiam maleficiorum) μέγαν τὸν ψόφον ἐργάζεται.

Similia penes Justinum Martyrem cujus egregia hæc sententia hinc elucidanda ὅστις πολὺν χρόνον ἀδικῶν ἀκόλαστος μένει, τοῦτον δεῖ νομίζειν τὸν ἀτυχέστατον. Horatium lib. II. Carmin. X. Juvenalem exemplo Sejani. Sat. X. Lactantium lib. I. cap. I. Plinium lib. II. cap VII. infinitos alios. Et hæc quidem de Pœnis injustorum ita sese habent; quos autem diligit Deus, eos nequaquam per scelerum impunitatem extollit, sed cum admiserunt quid, in loco emendantur, & noxiam pœna comes statim ob oculos ponit atque exit. Macabæorum libr. II. cap. VI. Sapienter scribit auctor Sanctus & prudens.

παρακαλῶ τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ δὲ τῇ βίβλῳ μὴ συστέλλεσθαι διὰ τὰς συμφοράς. λογίζεσθαι δὲ τὰς τιμωρίας μὴ πρὸς ὄλεθρον ἀλλὰ πρὸς παιδείαν τοῦ γένους ἡμῶν εἶναι. καὶ τὸ μὴ πολὺν χρόνον ἐᾶσθαι τοὺς δυσσεβοῦντας, ἀλλ' εὐθέως περιπίπτειν ἐπιτιμίοις. μεγάλης εὐεργεσίας σημεῖόν ἐστιν. οὐ γὰρ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀναμένει μακροθυμῶν ὁ δεσπότης, μέχρι τοῦ καταντήσαντας αὐτοὺς πρὸς ἐκπλήρωσιν ἁμαρτιῶν κολάσαι, οὕτω καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔκρινεν εἶναι, ἵνα μὴ πρὸς τέλος ἀφικομένων ἡμῶν τῶν ἁμαρτιῶν, ὕστερον ἡμᾶς ἐκδικῇ. διόπερ οὐδέποτε μὲν τὸν ἔλεον ἀφ' ἡμῶν ἀφίστησι. παιδεύων δὲ μετὰ συμφορᾶς οὐκ ἐγκαταλείπει τὸν ἑαυτοῦ λαόν.

Translata bona pars horum ex Salomone cap. XII. Sapientiæ. Cæterum attendendum etiam hic existimo vsum τοῦ tollere, nam vanam superbiam, & ambitiosum tumorem elegantius sonat, quam præteriens aliquis percipiat. Sic apud Petronium.

Qui pelago credit magno se fœnore tollit
Qui pugnas & castra petit, præcingitur auro.

Hoc est inflatur magni lucri spe, ne curet pelagus sæviens. Eum locum non ceperunt plerique eruditissimi viri, Ut nec alterum versum, nam *præcingi auro* est auri gratia procinctum seu militiam sequi, non aurum Zona cinctũ circumferre vt voluit vir doctissimus P: Perrenonius. Exemplorum magna vis conferri possit, sed ea obvia sunt, in Marone, Horatio, Ovidio &c. Juvencus libro IV. de fastu Pharisæorum, pulcrè.

Accubitu primo Canis, fastuque superbo
Atque salutantum vano tolluntur honore.
Et nomen sublime volunt gestare magistri.

LAPSU GRAVIORE.] Expressit Horatius lib. II. Carm. X.

celsa gra[v]iore casu Decidunt turres.

Juvenalis *unde altior esset Casus.*

Celeberrima vero hæc sententia etiam sub media barbarie fuit, quam Rhythmis priscis Germanicè expressam alibi produximus & citat præter alios Nicolaus Clemangius, homo suo ævo doctissimus Epist. XXXV.

24. VOS PANDITE VATI PIERIDES.] Veram historiam Poeticis coloribus descripturus sequitur Petronij præceptum, afflatum quærens, non recitaturus solum rem gestam quod, vt ille verissimè ait, longè melius id præstetur ab Historicis. Cæterum Musarum nomine antiquitus omnis Sapientia censebatur, neque solum versuum concinnandorum peritia. Solon in Elegiâ.

Ἄλλος Ἀθηναίης τε καὶ Ἡφαίστου πολυτέχνεω
Ἔργα δαεὶς χειροῖν ξυλλέγεται βίοτον.

Ἄλλος Ὀλυμπιάδων μουσῶν παρὰ
δῶρα διδαχθεὶς
Ἱμερτῆς σοφίης μέτρον ἐπιστάμε-
νος
Ἄλλον μάντιν ἔθηκεν ἄναξ ἑκάεργος
Ἀπόλλων
Ἔγνων δ' ἀνδρὶ κακὸν τηλόθεν
ἐρχόμενον. &c.

Omnium politiorum litterarum præsides, omnis exactioris scientiæ duces, omnium cœlestium indagatrices, vide Phurnutum Specular. cap. XIV. Et inde Etymon Suida.

Μοῦσαι, ἡ γνῶσις ἀπὸ τοῦ μῶ τὸ ζητῶ· ἐπειδὴ πάσης τῆς παιδείας αὕτη τυγχάνει αἰτία.

LUES.] Pestis mala. Homo malus potentiam nactus, sævit instar mali morbi, contagione latè nocenti, quod tam de Ecclesiæ pestibus, quam Publici alioquin status verum est. Gennadius Dogm. Ecclesiast. cap. LII. *Priscilliani & Manichai, variaque impietatis germina vel catera istorum originis sive ordinis pestes, qua duo principia sibi ignota introducunt.* Seneca De Medeâ.

Abolere ferro pessimam properè luem.

Portius Latro vt volunt, in Catilinam: *omitto pestis hujus impurissimas voces.* Et: *si quam dignitatis spem in hac crudelissima peste reposuisset.* Idem Cladem vocat: *vigent in illâ clade res diversissima.* Humbertus contra Græcos, qui scripsit annis abhinc quingentis amplius: *Cum vero vos ipsos & vobis commissos negligatis ut nefandos Iacobitas immo Theonpaschitas seu alias Hareticorum pestes inter vos & penes vos habeatis.* Idem: *Illa tamen Ecclesia, quam Arrius corrupit, Macedonius prostituit, qua genimina viperarum, id est, Nestorium, Eutychen, Monothelitas & Theopaschytas & reliquas hareticorum pestes peperit adhuc à Nicolai Haresiarcha complexibus abstrahi non potuit.* Plura ad Virgilii Ceirin olim nuperque ad Phœbadium.

ERUPERIT.] Purulentæ materiæ instar, quæ affectis corporis locis erumpit. Aut fluvii alicujus magno impetu erumpentis. Avienus in Periegesi.

25. STIMULIS.] Omnium affectuum perculsiones stimulis reddunt Poetæ, à jumētis stimulo adactis. Flammis æquantur affectus. Stimulabant vero flammis quæ in furorem vertere cogitabant Martialis.

Qui modo per totam flammis stimulatus arenam
Sustuleras raptas Taurus in astra pilas:

Ita omnes Poetæ, nemo autem crebrius Bacchico & semifurioso Dionysiacorum actore dicam an cantore, qui κέντροις suis omnes paginas explet. Et pariter Tacitus Annalium XV. *erant quos pericula fratrum aut propinquorum propriùs stimulis incenderent.* Ammianus de Invidiâ lib XXII. *suspicabatur enim ad Christianos egisse stimulatos invidiâ.* Odiorum CL. Mamertus lib. I c. I.

INCANDUIT.] Ut furiosum pecus igneis stimulis agitatum. Est autem incandere, totum igne concipi, & velut in eum mutari instar earum rerum quæ totę vbi nimium calori admotæ sunt, ignescunt, vt sunt prunæ, pix, sulfur, bitumen. Cato cap XCV. de Re Rustica. *coquito sub dio. Nam si sub tecto coquas, cum bitumen & sulfur additum est, excandescet.* Theodorus Priscianus lib. II. cap. XII. *maximè eo tempore quo astas calidior incanduerit.* Hinc ad iram hominem totum velut ignitum reddentem, transfertur, quippè quæ animum quoque ipsum excandefaciat. Apollinarius LXXII.

Οὕνεκά μοι βαρύμηνις ἐνὶ φρεσὶ καίετο θυμός.

Sidonius libro VII. Epist. XIV. *Cum sibi quippiam de præsentia tua, quasi te magis nossent, præter æquum gloriarentur, incandui.* In vno Manuscriptorum *pracanduit* scriptum est, vitiato sermone. Sic libro II. in Stiliconem. *Discordia quippe cum fremuit numquam Stiliconis*

conis canduit ira. *Atrox*, trux, feralis, inferis commodum. De Raptu libro I. De Plutone.

Erubuitque preces, animusque relanguit atrox.

26. ALECTO.] Observanda mensura hujus nominis, nō enim vspiam puto primam litteram nisi productam legi: Quare non satis circumspectè vir maximus Isaacus Casaubonus vbi in inscriptione Herodis legitur.

ἀλλά μιν ἀπέσφατο Νέμεσις καὶ
ῥόμβος ἀλάστωρ
Τίζοντα, συγκελῶ δὲ κυλινδήσα κακότητα.

putat reduci posse ῥύμβος Ἀληκτῶ. Non enim uspiam, ut dixi, hoc nomen nisi producta prima legitur.

26. PLACIDAS LATE CUM CERNERET URBES.] Hoc Invidiæ erat maximè contrarium, quæ gaudet malis successibus rerum, vnde ejus ipsius morem ex Ovidio Furię transsumsit. Metamorph II.

Quacunque ingreditur florentia proterit arva
Exuritque herbas, & summa papavera carpit.
Afflatuque suo populos, urbesque, domosque
Polluit: & tamdem Tritonida conspicit arcem
Ingeniis, opibusque, & festâ pace virentem.
Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.

Aliam Invidiæ descriptionem in Octavo Dionysiacorum habes.

27. INFERNAS SORORES.] Omnes illæ pestes noctis genus, vt mox memorat: cujus progenies etiam Furiæ. Lycophron Cassandrâ, de Etheocle & Polynice.

Ἠμος ξυναίμους πατρὸς αἱ νηκτὸς κόραι
πρὸς αὐτοφόντην σφῶιν οὔπλισαν μόρον.

LIMINA TETRA.] Vivis abominabilia. Omne enim jam vita functum, vivis est abominabile. Vel Sapientissimi Laconum Legislatoris scito, vt & Numæ apud Romanos. Vnde Philosophi neq; obviam fieri Cadaveribus volebant, exemplis in Eunapio notatis. *Tetrum* quod aversamur, vitabile, vel Nonio interprete, vnde est noctis epitheton apud Appulejum lib. VI. Malè ergo codex unus Bętino quondam collatus mutat in *sæva* Contrà omnes cæteros.

28 GLOMERANTUR IN UNUM.] Papinianum Thebaide. II.

densi glomerantur in unum Ogygidæ

Est glomeratio convolutio sine ordine. I. de Raptu.

quæ tanta cavernas Vis glomeret.

29. EREBI.] Distinctio vitiosa Legendum. *innumeræ pestes; Erebi quascunque sinistro Nox genuit fœtu* Erebus enim Pater, Nox mater dicitur illarum pestium. Auctor Satiræ de Lite, huc respiciens:

O diræ liteis, ô jurgia dira reorum,
O Furiis Ereboque sata, mortalia semper
Continuo dirè laniatu corda secanteis.

29. SINISTRO FOETU.] Infelici. Alluduntur scita genethliacorum, qui sinistros dextrosque, hoc est felicitatis & infelicitatis indices aspectus in nascentibus considerant siderum. Eodem respicit illud Virgilij.

si quem
Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.

Et Persius Satira. IV.

Hunc ais, hunc diis iratis genioq; sinistro
Qui quandoque jugum pertusa ad compita figit.

Prognatum videlicet. Idem vatum genium pro sinistro meo animo nequaquam uti decebat, dixit *geminos, Heroscope, varo*

Producis genio

Sanè vt doctè loqueretur Persius ne communes quidem sensus sæpius consuluit; Contra dextra

dextra soboles felicem sonat. Papinius libro VI. Thebaidos.

Nunc aliam prolem mansuraque numine dextra Pignora.

Ea ratio in connubijs observata. Idem prima Thebaide. *superis adjuncta sinistris Connubia.* In Auspicijs *læva* erat felix, ominosa *dextera.* Idem Papinius Thebaide. III.

sinas cœlo pranosse laborem:
Si datur, & duris sedet hac sententia Parcis,
Solvere Echionias Lernaa cuspide portas,
Signa feras, lævumq; tones. tunc omnis in astris
Consonet arcanâ volucris bona murmura linguâ.
Sin prohibes; hic necte moras! dextrisque profundum
Alitibus pratexe diem.

Quod nec ipsum tamen certe certum. Nam pro ratione auspiciorum variabatur, & sæpè dextra sumuntur pro felicibus. Aratus de Jove.

ὁ δ' ἤπιος ἀνθρώποισι Δεξιὰ σημαίνει

Apollonius libro I. Argon.

ἐπεὶ μάλα δεξιὰ βοῦβος ἔχεν.

Unde Iuppiter nactus duo cognomina, *Lævus* & *Dexter*, modo commodus modo nocens. Persius Satira. V.

cum verè dixeris, esto
Liberque ac sapiens, pratoribus ac Iove dextro.

Papinius Thebaide. III. *Victoreis adigat leto Iovis ira sinistri.* Nec Iuppiter solum, sed alij quiq; divi. Arnobius libro IV. *Dij Lavi & Lava sinistrarum tantum regeonum sunt prasides, & inimici partium dextrarum.* Pestes illas quorum nomina sequuntur enarrare hic non est operæ. Nox apud Poetas genitrix qualiscunque infelicis noxiique fœtus. Contentionis sive Diffidij apud Hesiodum, cujus Theogonia futiliorem & ineptiorem librum nullum puto habuisse vllam ætatem. Rabiei apud Euripidem. Famæ mendacis & perversi Rumoris apud Virgilium &c.

32. IMPATIENSQUE SUI MORBUS.] Morborum omne genus vnius appellatione notavit. Sic Lucretius. Libro III. *Nam dolor ac morbus lethi fabricator uterque est.* Hoc est, omne genus morborum mortem admovet. Sic vero impatiens quia excutere se sibi velut laborat, cum in se tamen abierit ita vt excuti indignando non possit, vel quia de malo in malum semper exscendit & augetur.

32. LIVORQVE SECVNDIS ANXIVS.] Aliena felicitate cor suum edens. Ovidius.

Sed videt ingratos intabescitque videndo
Successus hominum, carpitque & carpitur unà
Suppliciumque suum est.

Vide Menandrum & Philemonem, aliosque apud Ioann. Stobæum S. XXXVI.

33. SCISSO MOERENS VELAMINE LUCTUS.] Expressit auctorem suum Papinium libro III. *stat sanguineo discissus amictu Luctus atrox, casoque invitat pectore matres.* Mos omnium ferè gentium antiquus scindere in luctuoso aliquo nuncio, aut mœrore singulari, vestimenta, cum pleræq; gentes aut vnis modo aut duabus tunicis corpora velarent. Hebræorum innumeris sacrarum litterarum locis inest. De Persis Herodotus lib. III.

Πέρσαι δὲ ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες τά τε ἐσθῆτος ἐχόμενα εἶχον κατηρείκοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεχρέωντο. De Armenijs Xenophon Pædiâ III. ἐν τούτῳ δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ (Armenii) ὡς ἤκουσε ταῦτα περιεσπαράσσετο τὴν τιάραν, καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξατο: αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπτοντο ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. De Susianis Regis eorum exemplo, seu vxoris potius Regiæ, idem libro. V. ejusdem divini operis.

ὡς

ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ περικατερρήξατό γε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρετο. De Græcis Musæus in Erone. Heliodorus libro VI. Æthiopic.

τάς τε κόμας ἀφειδῶς λύεται καὶ θοιμάτιον περιρρηξαμένη, Φέρε, ἔφη, καὶ ἡμεῖς δαίμονι τῷ εἰληχότι χορεύσωμεν κατὰ τὸν ἐκείνου τρόπον.

Alcman Poeta Lyricus apud Hephæstionem.

Καταθνήσκει, Κυθέρει', ἁβρὸς Ἄδωνις. τί κε θεῖμεν,
Κατθύπτεσθε κόραι, καὶ κατερείκεσθε χιτῶνας.

Aeschylus Persis. ῥήξας δὲ πέπλους] Scholiastes. διασχίσας δὲ τὰ ἱμάτια ἑαυτοῦ καὶ ἀνοιμώξας ὀξὺ καὶ μέγα ἔφθεγγε ταχέως. Phlegon Trallianus de mirabilib. & Lōgævis. ὡς δὲ εἶδεν ἡ Χαρίτω τηλικαῦτα σημεῖα, ἀνεβόα καὶ διαρρήξασα τὸ ἱμάτιον, ἀπό τε τῆς κεφαλῆς ῥίψασα τὸν κεκρύφαλον, πεσοῦσα δὲ εἰς τὴν γῆν καὶ περιχυθεῖσα τοῖς γνωρίσμασιν ἐξ ἀρχῆς ἐποιεῖτο πένθος. Longus libro IV. Poem. ἰδὼν δὲ πάντα τὸν χωρίον δεδῃωμένον, καὶ ἔργον οἷον ἐχθρὸς λῃστὴς ἐργάσαιτο, κατερρήξατο μὲν εὐθὺς τὸν χιτωνίσκον, βοῇ τε μεγάλῃ τοὺς θεοὺς ἀνεκάλει.

De Romanis Appianus Civilium I. *His Cinna ad irritandam concionem dictis multaq; de miserijs suis questus, postremo veste scissa de loco superiore desilyt humique prostratus diu in medio jacuit.* Vide Dionem libro XL. Herodianum libro I. Iosephum lib. XVIII. cap. VII. Dionysium Alicarnass. libro III. cap. XXIV. Et lib. VII. cap. LXI. Silius Italicus lib. XIII.

duris quamquam non cedere suetus
Pulsato lacerat vehementer pectore amictus.

De Scipione, Idem libro XVI. de Peloro, cui dum quadrigis certat elapsum erat flagellum.

in se versus ab irâ
Auratam medio discindit pectore vestem.

Propertius libro III. quamquam de Græca, Antiopa nimirum. Elegia XIV.

Sola tamen, quæcunq; aderant in corpore vireis.
Regaleis manicas rupit utraq; manu.

Nec Christiani sanè non solebant idem factitare, vel dolentia vel indignantia nimia. Hebræorum more. Arator libro II. Histor. Apostolicæ.

Paullus adhuc tunicam rumpit, festinus, apertâ
Sic prohibens ratione viros

Sedulius libro IV.

ritu plangentis alumni
Saucia discisso nudavit pectora velo.

Iuvencus libro IV. *Talibus auditis scindit de corpore vestem.* Quamquam & isti de Iudæis potius loquantur. Procopius lib. I. de Bello Persico. *Patricius omnia pollicitus hominem remisit. Hic igitur veste laceratâ & similis ploranti in vrbem ingressus ante Glonem consistit.* Victor Uticensis lib. I. *Advenit mulier ad locum ubi maritus singularis orabat, conscissis vestibus & crine soluto.* Agathias lib. I. de Lucensibus.

γύναια δὲ πολλὰ διαπληκτιζόμενα, καὶ τὰς ἐφεστρίδας περιρρηγνῦσαι ἀνὰ τοὺς προμαχῶνας ἐφοίτων.

Etiam ævi inclinantis à Romanâ institutione, immo penitus mutati. Eugippius in Vita Severini cap. VIII. *His auditis Regina crudelis & impia, vestibus dolore conscissis, talia clamabat:* Radulfus Ardentius Homiliarum. Hom. XXXII. *Porro in hoc quod postquam ait scindite corda vestra, adjungit, & non vestimenta vestra morem reprehendit Iudæorum qui in afflictionibus scindebant vestimenta sua magis quam corda sua, quorum etiam hodie similes sunt qui pœnitentiâ magis in exterioribus volunt ostendere, quam in interioribus habere.* Atq; hinc elucescit

 mos

mos iste cum Claudiani & Papinij versibus, nec minus quod Cebes sive Thebanus, (de hoc enim eruditissimi viri nequaquam sine ratione ambigunt) sive alius aliquis, in tabula Luctum sine vestibus inducit, è quo hausisse noster cum Papinio videtur, vt fuit Græcæ Philosophiæ consultissimus.

ὁδ' ἄλλος οὗτος ὁ παρεστηκὼς αὐταῖς, δυσειδής τις καὶ λεπτὸς, καὶ γυμνὸς, καὶ μετ' ταύτα τις ὁμοία αὐτῷ αἰσχρὰ καὶ λεπτὴ, τίς ἐστιν. ὁ μὲν Ὀδυρμὸς καλεῖται, ἔφη, ἡ δὲ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀθυμία.

31. IMPERIOSA FAMES.] Cujus supplicium acerrimum Sallustius Epistolâ Pompeij lib. III. Histor. vt notant JCti in Proœmium Novellæ XXXII. Justiniani, quæ gladio acutissimo æquiparatur à Baldo ad Caput Pactum. III. Cod de Collationibus. Plura ad Augustinum.

32. LETHO VICINA SENECTUS.] Quasi pedem jam alterum in fovea habens, ideoque in nonnullis casibus infirmitati Senectus æquiperatur, vt notat Abbas Canonistarum vel princeps, in c. magnæ Col. II. Et senes viciniores morti putantur cęteris, vt adserit non uno loco Accursius, glossatorum Coryphæus. Eamdem inter cętera orci monstra collocat Seneca in H. Furente.

34. COECO VULTU.] Non enim videt præ furore. Unde & præceps hic, & in præfatione librorum de Raptu. *paulatim in praeceps audacia crevit.*

35. CUI SEMPER ADHÆRENS.] Sic placere possit hæc scriptura, at cum sequentia verba junxeris, non erit tolerabilis, quæ tam certè respicit, quam etiam ista. Quare melior Duorum Cujacii, ipso adstipulatore, vnius nostri, & sex Belgarum Codicum *quem* Josephus Scaliger, Aldus, & Bentinus *cui*. Ego alterum præferam, licet nec ignorem figuram esse Syllepsin quam Julius Rufinianus Correptionem, vocat. Et in illo Virgil. *Optime Grajugenum cui me Fortuna precari & vitta comtos voluit praetendere ramos.* *Cui* enim nequaquam ad *precari* reduci potest, Vide Rufinianum.

SEMPER ADHÆRENS.] Quid mirum? *cum nihil parcere egestatis sit initium*, vt loquitur Rhetor quidam incertus apud Rutilium Lupum libro II. Et Martialis libro III. Epistol. X. *Luxuriam premeret cum crastina semper egestas.* B. Valerianus Homil. XIX. *Gula famulante ebrietate magistra est damnorum. Hinc nuditas hinc mendicitas, hinc egestuosa paupertas.* Similiter apud Plautum Trinummo *Luxuria* & *Inopia* Matris Filiæq; personas gerunt. Et eleganter Petrus Chrysologus Homilia primâ: *Luxuria, ventri, Gula, fames Tortor apponitur, ut ibi ultrix Pœna saeviat, ubi pœnalis reatus exarserat. Ad talem finem semper voracitas tendit, ad talem pervenit terminum fugienda voluptatis effusio. Filium data facit egere substantia, quæ divitem negata servabat.* Vide & Lotharium Diaconum lib. II. de Contemtu Mundi, cap. XX. Florus libro IV. cap. I. *Catilinam luxuria primum tum hinc conflata egestas in nefaria consilia compulere.*

ADHÆRENS.] Quem adhærens. Eucherius Lugdunensis Feria VI. Adventus. *Cunctis gentibus dominum manifestat, in quo semper exsultavit, in quo semper delectata est, quem semper dilexit, cunctisque viribus adhæsit.* Sic multoties Appulejus vt libro VI. *Tunc Psyche pedes ejus advoluta, & uberi fletu rigans Deæ vestigia humumque verrens crinibus suis multijugis precibus editis, veniam postulabat.* Lib. III. *quadam die percita. Fotis ac satis trepida me accurrit* Lib. VIII. *& ecce mariti accurrit labātiq; spiritu totam se super corpus effundit.* Libro I. *Assidebat pedes vxor, & mensa vacua posita.* Pessimè eo loco mutare quid voluit Beroaldus. Libro IV. *Tunc vulgus ignobile dapes gratuitas conquirere, passim jacentes epulas accurrere.* Lib. VI. *Accumbebat summum thorum maritus Psychen gremio suo complexus.* Libro IV. *calidâ perfusi & oleo peruncti, mensas dapibus largiter instructas accumbunt.* Libro VIII. *nove sermonem conferas, nec mensam accum-*

Ee

cumbat, nec toro acquiescat. Libro IX. *multis omnino suavijs exceptum mulier cœnam jubet paratam accumbere.* Innumera aliorum exempla produci possint; & pertinent eodem quę notat Julius Rufinianus Rhetor in Libello de Schematis Lexeos. Parodia hos versus exprimit Alanus lib. I. Anticl.

> *Et Ratio mensura boni quam semper adhærens*
> *Felici gressu felix comitatur honestas.*

Qui suo tempore sic lectos Claudiani versus comprobat annos.

36. EGESTAS.] Amplius est quam si paupertatem aut inopiam dixisset. Cicero Paradoxis: *Istam paupertatem, vel potius egestatem ac mendicitatem numquam obscurè tulisti.* Unde egestuosa Paupertas apud Valerianum verbis modo positis pro extrema & deterrima. Non vero assentior eruditissimo viro Ausonio Popmę qui Inopiam pejorem egestate cēset. Ratio contra omnino est, inops enim qui opis indigus: egens, qui omnibus ideo caret, quia eget omnibus, & manifestè contradicit ipsi ab ipsomet productus alter Ciceronis locus Catilinaria II. *Præsidia nostra cum illius latronis inopia, atque egestate debeo conferre.* Ineptum sit in tam numerosa oratione minus majori subnectere. Pariter Suetonius Nerone, ab eodem productus: *Inops atque egens apud amitam Lepidam nutritus est.* Sic pro nostrâ etiam opinione Symmachus libro X. Epistola X. *Diligentia tua & judiciali vigore delector. Sed inopia vel potius Egestas Ordinis Formiani, etiam curationis impatiens est.* Egestatem autem Luxum canit Comitari, vt stultissimū vitium & minimè verum suarum providum. Ita contra Abundantia sequitur Prudentiam, vt filia matrem. Hermogenes Rhetor περὶ γλυκύτητος: ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη εἱστιῶντο οἵ τε ἄλλοι θεοί, καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς πόρος, καὶ τὰ ἑξῆς.

37. COMPLEXÆ PECTORA MATRIS.] In vno manuscripto Nostro vera lectio remansit. Is disertè *complexa viscera matris.* Quod certè non est vt à futili aliquo librario excogitatum putes. Videntur hujus Poetæ ab ipsomet auctore duæ Editiones antiquitus prodiisse, vnde tanta lectionum varietas subnata sit. Scite viscera matris Avaritię complexę sunt Curę, intimis ejus penetralibus nimirum inscitæ; & est mos auctorum filios filiasve, aut qui quæve eorum earumve loco, ob intimam charitatem, *viscera* appellare, aut visceribus suis amplexu strictissimo conjunctos. Statius, lib. V. Silvarum.

> *Quem luimus tantis mæroribus? ecce lacertis*
> *Viscera nostra tenens, animâque avellitur infans;*

Quem locum planè animo habuisse Claudianus hæc scribens videtur, vt posteà, diligens bonorum scriptorum Lector, Venantius Fortunatus libro I. De Vitâ Martini.

> *Obsequijs intenta pijs, placabilis, in quâ*
> *Vita meam hac mihi dulcis erat felando senectam.*
> *Ecce perit, secumque trahit mea viscera leto,*
> *Caniciemque Patris miseranda in Tartara ducit.*

Portò nec illud oblivione omittēdum quod, vt noster inferno concilio addit Egestatem, sic eam cunctari ante ostia Erebi scribat Lucretius Libro III.

38. INSOMNOS CURÆ.] Similiter curas aviditati jungit Virgilius in Culice. *Curæ Quæ lacerant avidas inimico pectore menteis.* Quod eleganter dictum magisq; certè quam primo vultu quivis capiat. In homine enim avaro mens pugnat pectori, curisq; rerum coacervandarum, contra suum intellectum, vitæque suę necessitatem, & ęstimationem, homo, vexatur. Quærit id avarus quod jam dū possidere se novit, neq; vtitur tamen, cum splendidioris vsus gratia comparaverit, pugnatq; videns sciensq; secum velut cum jam defuncto; dum intermoritur ijs rebus, quas ad vitam meliorem comparaverat. Inimico igitur pectore Curis suis mentem indulget, odio se habens

bens vt delectet. Ab hac stultitia innumeræ inter quærendum, tenendum, abutendum, atq; amittendum, Curæ nascuntur ex Curis, nec adest homini quod intrà manus est. Semper enim illud quæritur quod extrà potestatem est, idq; vltrà potius censetur quod citra Curam est, ne infelici nata de suo labore tormenta desint.

FERRATA SEDILIA.] Inferorum habitacula ferrea. Virgilius libro VI.

Ferreique Eumenidum thalami.

TORVAQUE.] Omnes Codices Belgici, Noster, Aldi, hanc vocem habent; & quidni? cum tam bello concilio merito debere debeat parem vultum locus, nequaquam cultoribus suis amœnior. Claverius *Totaque recepit,* & ita Bentinus, quod Scaliger merito non admisit. Hac eadem voce pro crudeli, fera, immani, sæpius vtitur Papinius qui, quas semel pulcrè posuit, repetere indidem solet. Unde postmodum factum est, vt planè vicem impij atq; abominalis sonet, uti vides apud Hericum. Albonem, & id genus alios.

41. ALECTO STETIT IN MEDIIS.] Melior sonus quam ejus quod in duobus priscis exemplaribus exstat *medio*. Medio autem instar peroraturæ consistit. Septiminus Romanus, libro I. De Bello Trojano: *Tunc Priamus inter regulos medius astans, facto silentio, optionem Helenæ offert, si ei videretur domum ad suos regrediendi* Libro III. *Igitur Achilles postquam nihil, reliquum erat reges omnes ad considendum hortatur ipse medius, atq; inter cæteros excelsior.* De eodem more Apollonius Rhodius Argonaut. I.

Στῆ δ' ἄρ' ἐνὶ μέσσῃ ἀγορῇ, ἀνὰ δ' ἔσχεθε δεξιτερὴν
Ἦκα μόλις κυφοῖο μεταφρένου. ὧ δὲ δ' ἔειπεν.

Beatus Lucas Actorum I. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν. Ammianus libro XXIII. *coronaq; celsarum circumdatus potestatum, talia ore sereno disseruit.* Claudianus Bello. Gildonico.

Dictis ante tamen princeps confirmat ituros
Aggere conspicuus; stat circumfusa juventus
Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aureis.

Idem locus erat judicum, cognoscentium. Papinius lib. VIII.

Dux Erebi populos poscebat crimina vitæ
Nil hominum miserans, iratusq; omnibus umbris.
Stant Furiæ circum variaque ex ordine Mortes.
Sævaque multisonas exercet Pœna catenas.

Perorantium, cum tempus locusq; pateretur, Sedes in medio componebatur. Severus Sulpitius Dialogis: *Tum Gallum mediâ in sede componimus, qui cum diu nobili sua verecundia silentium tenuisset tamdem ita exorsus est.* Imperatorum locus in turmis medius. Lucanus libro I.

Vt nota fulsere Aquilæ, Romanaque signa,
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,

Virgilius lib. V. *Aeneas quibus in medijs sic deinde locutus.* Appianus Civilium II. *Interim exercitus tamquam in hospitis honorem secundum littus totus instructus est in aciem, Rege in medijs versante, conspicuo veste purpurea.* Hericus libro V. Germanidos.

aderat gens perfida fines
Iam transgressa suos, faciem telluris apertæ
Impleratferratus eques: Rex agminis atri
Barbarus in medio, trucibusq; horrendus in armis.

Moribus Romanis medius locus honoratior, vt clara præter ab alijs indicata exempla sunt apud Dionem lib. XXXVI. & Valerium Flaccum libro II.

VUL-

VULGUSQUE TACERE JUSSIT.] Nutu, manu, voce. De quibus singulis infinita sunt Scriptorum loca; si coacervare placeret.

41. REPULIT.] Bene una littera scribunt casca exemplaria. Etsi enim nec essariæ forent duæ, non tamen nisi una exprimebatur veteri ratione scribendi.

42. ANGUES.] Iis crinitæ fingebantur Furiæ. Raptu Proserpinæ *Crinitaque fontibus hydris Tisiphone* Horatius lib. III. Od. XIII. *intortis capillis Eumenidum recreantur angues*. Silius lib. II. Omnesque alii Poetæ. Phornutus cap. X. Rationem ponit.

Φελκώδεις τὰς ὄψεις εἰσὶ, καὶ πυεὶ καὶ μάστιξι τὺς ἀσεβεῖς διώκυσαι, καὶ ὄφεως πλοκάμυς ἔχυσαι, τῷ τοιαύτlω φαντασίαν τοῖς κακοῖς ποιεῖν ὡς ἂν ἀποτίνωσι ποινὰς ἀντὶ τῶν πλημμελημένων.

Pausanias in Atticis primum hujus figmenti auctorem scribit Æschylum, sed potest ut fallatur. Siquidem Orpheus Indigitamentis ita eas compellat, quem scriptorem antiquiorem esse Æschylo censent Eruditi.

Αλλὰ θεαὶ μοῖραι ὀφιοπλόκαμοι πολύμορφοι
Περύνοον μετάθεσθε βίυ μαλακόφρονα δόξαν.

Pausaniam non raro non satis comperta luculentis illis Commentariis tradere, alibi demonstramus.

43. PERQUE HUMEROS ERRARE DEDIT.] Expressisse dicat Propert. lib. II.

vidi ad frontem sparsos errare capillos.

44. CORDE SUB IMO INCLUSAM.] Tectam hactenus & nutritam. Hoc Homerus de Regibus dixit. Iliade α.

Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτι χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ,
Εἴπερ γάρ τε χόλον τε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
Αλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ,
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσιν

Et ii quidem, si ita videtur, morem suum sequantur. Aliter vero decet litterarum bonarum mystas, de quibus pulcre scripsit Joannes Gazæus in Tabula Universi.

χρέ© ἐστὶν ἀοιδὺς
Μὴ δόλον ἢ τινα μῆνιν ἐνὶ στέρνοισι φυλάσσειν.

Tunc hoc versu agnoscunt quinque manuscripti Codices Belgæ; nec non & noster. Inepte Claverii editio *dum*. Mihi quod vulgatum est magis placet, mecumque Bentinus, Scaliger, Aldus faciunt.

45. RABIDIS.] Nec hanc lectionem muto, licet quatuor Belgæ libri *rapidis* præ se ferant. Nobiscum sentiunt quos modo nominavi, & Claverius.

46. PRODUCI.] Inoffenso cursu. Loquitur animo habens fusos Parcarum, de quibus secula ducebantur. Seneca.

Mutatur vilis pretioso lana metallo
Aurea formoso descendunt secula filo.

Ducere verbum est ei negocio aptum. Idem Seneca.

Candida de niveo subtemina vellere sumit
Felici moderanda manu, quæ ducta colorem
Absumsere novum

Idem:

Nec modus est illis felicia vellera ducunt.

Catullus.

Currite ducentes subtemina, currite fusi.

48. NOVA CORRUPIT.] Nova, incognita, non visa, non nota hactenus. Suevius vetus Poeta, interque politissimos.

hoc genus in prælatis finibus Grajis
Disseruere, novos fructus mortalibus dateis.

Quos in ea terra ad eum diem nemo hactenus videret. Prosper Tiro seu Aquitanus Grammaticum huic voci dat in Epigrammatis.

Insolitum si quid labentia tempora promunt,
Hoc mirum mundus dicit, habetque novum.

Arnobius lib. I. *neque ulla irruperit novitas quæ tenorem perpetuum rerum dissociata continuatione diduxerit.* Ibid. *cum novi fiat nihil, sed sint omnia vetera, & nullis antiquitatibus inaudita.* Augustinus de Civ. lib. I. cap. VII. *quod amore novo factum est, quod insitata rerum facie.* Pacatus Panegyrico. *tantumque res credita est habere novitatis, ut nisi frequenter isset in litteras, apud posteros videretur fides laboratura.* Boethius libro II. cap. I. *Quid est igitur, ô homo quod te in mæsticiam luctumque dejecit? novum, credo, aliquid, inusitatumque vidisti.* Sic Græci quoque. Euripides Hecuba.

ἄπιςʹ ἄπιςα, καινὰ, καινὰ δέρκομαι.

Dio Cassius lib. XLIV.

καινὸν ἀνοσίας δόξης ὄνομα περιβαλῶν.

Et νεώτερον ita usurpat Theocritus Herculisco.

Εςί τι μοι κτ̃ δῶμα νεώτερον, ἔςι, φίλ' ἀνδρῶν.

Idem enim est ac si νέον dixisset. Hesychio interprete. Cui scriptori qui testimonia veterum auctorum exsecuit piaculum inexpiabile fecit; plurima enim bonorum scriptorum loca paucis verbis illustrat doctissimus omnium Grammaticorum quæ nisi coram glossis suis videas, vix sentias quam sint erudita. Porro *novum* adeo pro inusitato monstrosoq; sumitur: ut in Jure Civili etiam pro iniquo & Legibus justis contrario, in quam rem pulcre non pauca observavit Radulfus Fornerius Rerum Quotidian. lib. III. cap. XXIV. *Mirum* interpretatus est Prosper loco modo posito, quomodo mirum vicissim pro *novo* legere habes apud Vitruvium de Architectura Procemio lib. VII.

48. QUÆ NOVA CORRUPIT.] Ita cæteri omnes libri. Duo vero Belgæ. *Quo nova* quattuor ipsi *corrumpit.* Quam scripturam utramque parum abest quin genuinam esse censeam. Quo enim eleganter ad vehementiorem orationem faciendam repetatur, & illud *τῷ perit* scitius consonat, eodem tempore positum. *Quo,* autem, *quorsum*, qua de caussa. Publius ad Petronium. *Quo Carchedonios optas, ignes lapideos?* Horatius. *Quo mihi fortuna, si non conceditur uti?* Quem imitatus ante Quingentos ab hinc annos Gunterus lib. III. Ligurini. *Quo mihi divitiæ?*

49. INANIA VERBERA.] Flagrorum illa dicit de quibus Phornutus loco modo producto. His exagitari credebantur malefici, à furiis aut manibus peremtorum. Suetonius Nerone cap XXXIV. *sæpe confessus se agitari materna specie & verberibus furiarum.* Et his quidem conscientiæ stimuli describuntur, qui quiescere non sinunt, sed velut verberibus animum quatiunt, ne securus sit ullibi. Egesippus libro I. cap. VII. *tanti sceleris immanitas animum exulcerabat, non somnus oculis, non quies in animo dabatur.* Scitum Conscientiæ tribunal, Pythagoricum, ad quod quotidie Rationem actorum Deo enarrandam sauciũt. Hierocles Commentario in Aurea Carmina.

πρὸς ἑσπέραν ἢ καὶ εἰς ὕπνον τρεπομένους ὅπως ἂν πέρας τῶν μεθημερινῶν πράξεων τὸ τῆς συνειδήσεως καθέζοιμεν δικαςήριον, ἀπηχόιτιον ᾆσμα θεῷ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάκρισιν ποιούμενοι, τὴν παρείσιν, &c.

49. FACIBUS] Igneis stimulis. Has enim ad Furiarum armaturam conferebant poetarum filii. Pacatus Panegyrico. *Nisi vero tuum Venerabilis Gratiane Carnificem, diris comitatus ultricibus, obsidebas, & irata minax umbra ob os ejus oculosq; fumãteis infernis ignibus tædas, & crepitantia torto angue flagra quatiebas, ne morti honesta vacaret, &c.* Nam Furiarum habitum sumere accisi putabantur. Furiæ ipsæ πυρφόροι θεαὶ apud Euripidem. Valerius Flaccus libro I.

tu nuntia sontum

Virgo

Virgo Iovi, terras oculis quæ prospicis æquis,
Vltricesque Deæ, fasque & grandæva Furorum
Pœna parens, meritis Regi, succedite tectis,
Et sævas inferte faces. sacer effera raptet
Corda pavor, nec sola mei gravia assore nati
Arma, ratemque putet, classes, & Pontica signa,
Absque indignatos temerato littore Reges
Mente agitet, semperq; metu decurrat ad undas
Arma ciens, mors sera viam, tentataque claudat
Effugia, & nostras nequeat præcurrere Diras.

Vides in his versibus quid facibus Furiarum indicent Poetæ. Hoc autem loco non vindices Diræ, sed ultro Nocentes & mala inferentes inducuntur.

49. CINGIMUR.] Armamur. Quia sine cinctura non est armari, cingi id significat ipsum, & instar ensis cingi quicquid pro telo usurpatur. Ita hoc loco cingi facibus, & alibi, cingi arcu. Sic *cingi lituo* Virgilius *ipse Quirinali lituo parvaque sedebat Succinctus trabea* Quod nec Higinus accusator Maronis nec defensor Gellius satis cæperunt. Vt vides Noctium Attic. lib. VIII. cap. V. Virgil. lib. II. *quæ mens tam dira, miserrime conjux, Impulit his cingi telis*

51. THEUDOSIUS TERRIS.] Ita maluot, quam vulgo semper hoc nomen profertur. Me quidem invito; qui non aliter quam ut natum hoc genus scribendum existimo, Pronunciatione autem Poetica contrahendum nemo non videt; nec Proceleusmaticus inest, nec conveniunt exempla de Virgilio in Claverianis nobis petita. Est exquisita adulatio etiam in Furiæ Sermone non omissa, Cœlum Jovis Pietati, Terras Theodosii, ejusque sobolis Virtuti adscribens. Qualis Virgilii.

Divisum Imperium cum Iove Cæsar habet.

Exemplum Vetus & probum est apud Nasonem in Ibin.

Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras
Quam tulit à sævo Theodotus hoste necem.

52. PROLES ANTIQUA.] Soboles, successio, γενεὴ, quam *prolem* vertunt de Græcorum fabulis Latini Poetæ. Aratus Phœnomenis.

Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο

Germanicus Cæsar, non Domitianus, ut demonstramus Adversarior. libro X. cap. X. & in Commentario Dubiorum.

Aerea sed postquam proles terris data, nec jam
Semina virtutum vitiis demersa resistunt.

Quod sit illa *proles* pulcre enarrat Festus Avienus versu CCCXXXIIX.

ruit hac quoque rursum
Vivendi series, ac successere pudendo
Aerea secla habitu.

En autem non & hoc versu legunt omnes MSSti nostri. Nec bene Claverius qui immutat. De Genea vide Censorinum cap. VI.

53. VIRTUS.] Fortitudinem & Abstinentiam dicit, quæ duo Numina propritim velut Virtutis, cum sola ponitur, nomine intelliguntur. Horatius.

Virtus Scipiadæ, & mitis Sapientia Læli.

Nam ... eo Imperatore duæ hæ virtuteis maxime celebrantur. Lucilius.

Virtus quærendæ rei finem scire modumque.

Hoc est Temperantiam sectari ubique. Non enim ille versus ad rem familiarem modo pertinet, sed & ad cupiditatem, Libidinem, Ambitionem, Avaritiam, quod animadvertere debe-

debebat Lactantius lib. VI. cap. V. Lucilii integrum locum examinans. Alioquin cur subjunxisset Poeta eodem carmine?

Virtus divitiis pretium persolvere posse.

Hoc est suo loco pretioq; opes apud animum suum ponere. In possessione autem Virtutis vere scitur quæ res quærendæ, quo fine modoque sequendæ sint. Nam cui illa adest, bonis non jam quærendis, quæ quidem mortales talia vocant, sed utendis ad ejus præscriptum, occupatur; nam, ut ait Plautus; *Virtus omnia in se habet, omnia assunt bona quem penes est virtus.*

FIDE PIETAS.] Duæ sorores Justitiæ, quam post aureum seculum cum iis ad cœlum abiisse Poetæ finxerunt. Juvenalis Sat. VI.

Paullatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite atque duæ pariter fugere sorores.

Alii sorores illas alias ponunt, ut Frugalitatem & Pudicitiam, ex nescio quo vetustiore auctore Joannes Saresberiensis Policrat. libro VIII. cap. XIII.

53. ALTA CERVICE.] Erecto animo, & successibus rerum confidente. Sæpissime hoc genere loquendi ac animalibus hominibusve erecto capite incedentibus utitur hic Poeta. Bello Getico. *Aspice Roma tuum iam vertice celsior hostem.* Epithal. Honor. *Hos inter petulans alta cervice juventus.* Contra IV. Cons. Hon. *Attonitos reges humili cervice videres.* Iterum bello Getico: *Romanasque alta famulas cervice petebat.* Consulatu Honor. VI. *prospexit eunteis Dejecta cervice Getas* Estque imitatio plurium de veterioribus. Propertius.

At tunc demissis supplex cervicibus ibam

Seneca Thyeste:

Aequalis astris gradior, & cunctos super
Altum superbo vertice attingens polum.

Horatius.

Sublimi feriam sidera vertice.

Emanuel Palæologus Oratione I.

ὅς γὰρ χθὲς καὶ πρότριτα διὰ τὸν πλοῦτον ἐκόμπαζεν, αἴρων ὀφρὺν καὶ ἀκροβατῶν, καὶ τὸν αὐχένα τείνων εἰς οὐρανὸν ὅλως ἐπαιρόμενος κατὰ τῶν αὐτοῦ βελτιόνων, &c.

Nicolaus Clemangius Deploratione Calamitatis Ecclesiasticæ, de Alecto. *Quæ dudum elato lucem terrasque pererrat Vertice* De Belluis traductum docet Florus uti de Elefantis libro I. cap. XVIII. *Non sine sensu captivitatis submissis cervicibus victoreis equos sequebantur.* Hinc *cervicem* contra quem erigere, & illi adversari, obniti, in sacris Litteris, & usurpat Constantinus Imp. cap. III. de Libertis & eorum liberis, *si manumissus ingratus circa Patronum suum exstiterit, & quadam jactantia vel contumacia cervicem adversus eum erexerit.* Similis est formula capite cœlum perstringere, Synesius in divina illa Epistola contra Andronicum, quæ est LVII.

τοιοῦτον ἐστι φύσις ἀπαίδευτος ἐπειλημένη δυνάμεως τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐξαράσσειν ἐπιχειρεῖ.

Hocque de feris barbaris & potentia immaniter utentibus dicere licet. Nam & alioqui cervix signum est potentiæ. Achmet Sereimus Oneirocriticωn. cap. CXLIX.

εἰ δὲ ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ πάχος καὶ ἰσχὺν ἴδῃ, ἔσται δυνατὸς εἰς τὰς θυσίας αὐτοῦ. Et hinc ὑψαύχενος animo elatum atque superbum designat. Sibyllina carmina, lib. VIII. ubi & κάμπτειν αὐχένα, superbiam, superbiam fastumque infringere designat, aut demittere.

Ἥξει σοί ποτ' ἄνωθεν ἴση, ὑψαύχενε Ῥώμη,
Οὐράνιος πληγή, καὶ κάμψεις αὐχένα πρώτη.

Et *colla levare*, superbire. Juvencus libro IV.

In vobis si quis sublimia colla levabit
Decidet, & barathri mergetur ad intima cœno.

VAGANTUR.] Recte ita edidimus, & con-

confirmatur ab omnibus manu exaratis Codicibus Aldique & Scaligeri censoribus. Nec bene Claverius *vagatur*.

54. CANUNT.] A vocibus quæ elatæ canticoque quopiam conceptæ triumphantibus acclamabantur. Nam *Io io triumphe*, acclamabant milites. Varro libro V. de Lingua Latina. *Triumfare appellatum quod cum Imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in Capitolium eunti, io Triumphe, io Triumphe.* Hinc cani dicitur Triumphus. Ovidius libro I. Amor. El II.

Vulgus io magna voce triumfe canet.

Tibullus lib. II. *Miles io magna voce triumfe canet.* Inest Claudiani loco allusio ad scommata, vulgo in triumfatos triumfatoresque conjecta.

55. PROH DOLOR.] Solus Noster Codex *pro pudor*. Quod velut majorem indignationem faciens, puto ab alia Editione Poetæ esse. Idem Liber versu sequenti *exsultate* legit, contra omnes cæteros, quo tamen opus non erat.

55. LIQUIDAS AURAS.] Cœlum purum, quod invidens Furia commemorat. Horatius *Ferar Penna biformis per liquidum æthera*. Lucretius lib. V. *Et leviora altis alia & liquidissimus æther*. Bello Gildonico. *Armiger ad liquidam cunctis spectantibus æthram Correptum pedibus curvis innexuit hydrum.* In Lucretio levem sonat, levissimum enim volens, *liquidissimum* dixit. In versu Hostii, vetustissimi Poetæ, liquata vox facilem, fluentem, celerrimam, libro II. Belli Histrici

non si mihi lingua
Centum, atque ora sient totidem, vocesq; liquata.

apud Macrobium libro VI. cap. III. Saturnal.

55. JUSTICIA INSULTAT.] Sic Pietati Tisiphone apud Statium lib. XII. Cum liquidas modo aures Claudianus dixit, sequitur & exprimit persuasionem veterum qui bona numina descentia cœlo, candidum quendam limitem per auras sequi dicunt. Idem Statius de Pietate.

speculataque Tempus
Auxilium tentemus, ait; licet irrita coner,
Desiluitque polo. Niveus sub nubilus altis
Quamquam mœsta Dea sequitur vestigia limes.

56. A STIRPE.] Ab ipsis, cum ipsis radicibus. Sæpe sic sacræ litteræ.

57. TENEBROSO E CARCERE LEGES.] Sane Theodosio principe refloruit quodammodo Respublica Romana, unde alibi. *ponunt Caniciem leges, emendanturque vetusta Acceduntque nova* Ob temporum priorum tyrannos, vix alias tanta copia ab omnibus exercitibus rebellantes. De hoc Principe cum maxima sit dissensio scriptorum, Gentilibus, ducibus Eunapio & Zosimo, velut duobus rabidis canibus, qua licet, ejus Vitam resque gestas vituperantibus. Christianis in cœlum efferentibus; ego credibilius scripsisse neminem puto Victore, sive Victorino.

E CARCERE.] Vocula E Sex manuscriptis Codicibus abest, Noster *in* præfert, velut in carcere quopiam strangulatas. Nam id moribus Romanis fiebat.

58. INDECORES.] Sine vigore aut gloria. Decus Furiarum est quicquid dedecus bonorum Deorum & hominum.

58. REGNIS.] Vnus Belgicorum, *terris*. Non opus mutatione, nec enim tam terras quam & terras & in iis regna quærunt Furiæ.

60. FVRIAS DECEAT.] Mala omnia, nil omnino probum. Furiæ, immanes, atrocesque iras significant, uti retinent Hispanismus, Italismus, & Gallismus hodierni, sed numero fere primo, qui & ipse usus Latio jam inclinatis debetur, sic enim interpres Josephi, scriptor nec Rufini nomen ubique ferens nec illo in multis indignus. Libro XVII, Antiquitatum cap. XIII.

61. CONVENTVQVE.] Concilio, colluvie potius. Philoxenus Glossis, Conventus.

 συνο-

συνοδία, σύνοδος, ἀγορά, συνέλευσις, ἄθροισις. Conventiculum etiam honesta vox, licet abusu plerumque in deterius capiatur. Arnobius libro IIII. *Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerint dari? cur immaniter conventicula dirui? in quibus summus oratur Deus pax cunctis & Venia postulatur magistratibus, Regibus, exercitibus, &c.*

62. JAM CUPIO.] In eversionibus enim, vastationibus, &c. Voluptas Furiarum, & præcipue Alectus. Virgilius lib. VII.

Luctificam Alecto dirarum ab sede sororum
Infernisque ciet tenebris, cui tristia bella
Iraque, insidiaque, & noxia crimina cordi.

63. FLATU VIOLARE DIEM.] *Violatio* rerum sanctarum & castarum est. Flatus seu afflatus Furiarum aut inferorum diem violare credebatur. Vide ad illud libri primi de Raptu *afflataque curru Sidera Tanario.* Contra *afflatum Lucis* cœlestis inferi non patiebantur, utpote functi jam vita. Virgilius. Et Noster Bello Gildon. *Dixit, & afflatus vicino sole refugit.* Valerius Flaccus libro III. Argonaut. *trepidam Phaeton afflavit ab alto Tisiphonem*

64. FRÆNA MARI.] Omnipotenti Deo ut frænis quibusdam retinetur ne procurrat in omnem terram. Ovidius de fluviis. *Et defrænato volvuntur in aquora cursu.* Sæpe sacræ litteræ. Sic de glacie Maro IV. Georgic. *cursus frænaret aquarum.* Nec aliter Græci Poetæ.

64. RVPTIS RIPIS.] Fractis, laceratis, vel transgressis.

65. RERVM VEXARE FIDEM.] Sic Claverianus Codex, sic Noster, & unus ex iis quos contulit Bentinus, vel ejus successor. Habuit ita & Belgicorum unus in margine. Sane ineptum est *laxare* cum statim antecesserit, frustra Scaligero retinente. At ex isto commode facias *luxare*, hoc est convellere, instar ossium humanorum, quæ luxari dicuntur, cum sedibus suis emoventur, vide Celsum libry VIII. cap. XI. *Fides* illa est mutua elementorum junctio, ex diversis unam Naturam facient. Boethius.

Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis
Arida conveniant liquidis, ne purior ignis
Evolet aut mersas deducant pondera terras, &c.

Amorem vocat noster de Quarto Consulatu Honorii. Vide Platonis Timæum & Commentarium Chalcidii.

66. TOTOS SERPENTVM EREXIT HIATVS.] Vnum aliquem serpentem pluribus hiatibus præditum erexisse dicit. Estque ex illo Æneidos VI.

Quinquaginta atris immanis hiatibus hidra.

Et juncto altero lib. VII.

quarentem dicere plura
Reppulit, & geminos erexit crinibus angues.

Hiatus totos pro totis serpentibus dixit, qui hiatu orium maxime timentur. Ita *orbes tortos,* pro iisdem auctor Ætnæ, si satis memini. Potius quidem ille Virgilius quam Severus, contra quam voluit Jos. Scaliger, idque ex eodem Senecæ testimonio quod pro hoc adducitur. Ita enim loquitur Seneca ac si peculiari opere Maro tale quid exsecutus esset, quod de Severo ex hoc testimonio adduci non potest, qui cum de Bello in ea regione propterque eam gesto scripsit, quid credibilius quam in eo opere Ætnæ descriptionem attigisse? De opere Quintilianus libro X. *Cornelius autem Severus, etiamsi versificator quam Poeta melior, si tamen, ut est dictum ad exemplar primi libri bellum Siculum perscripsisset, vendicaret sibi jure secundum locum.* De Ætna quid ni meminerit hoc libro Severus, cum toto orbe celebertimum nomen Siciliæ vel solus hic mons dederit? Ideoque *Vnicus* vocatus est à Messalla & Valgio quod miratur Seneca Epistola LI. Virgilium autem peculiari quodam labore de ea scripsisse sic sonant verba Senecæ, Epistola

stola LXXXIX. *morbo enim tuo daturus eras etiamsi nemo mandaret tibi donec Aetnam describas in tuo carmine, & hunc sollemnem in omnibus Poetis locum attingas, quem quo minus Ovidius tractaret nihil obstitit quod jam Virgilius impleverat. Ne Severum quidem Cornelium uterque deterruit.* Vides *impleverat* de Marone dicere; Tamen cum in alio opere *implesse* innuat horum trium neminem ego commode isti Poemati auctorem dari posse arbitror: Et quis exacte aestimans, nec in gratiam Scaligeri connivens, illi aetati, ne dum Maroni, Ovidio aut Severo. Opus hoc adscribat, quod Christianismum etiam alicubi olet?

67. NOXIAQVE EFFUDIT.] Noxia venena, Graeco modo ad distinctionem dixit, nam ut illis pharmaca λυγρὰ & ἐσθλὰ notissimo versu Homerico dicuntur, ita Latini inter venena bona & mala distinguunt, cum quaevis tinctio aut medicamentum eis designetur Paullus cap. CCXXXVI. de Verb. Signif. *Qui venenum dicit adjicere debet, utrum malum an bonum, nam & medicamenta venena sunt, quia eo nomine omne continetur quod adhibitum naturam ejus, cui adhibitum esset, mutat.* Vbi quod de Graecis addit confirmatur exemplis Poetarum qui addunt malum. Vt Theocritus Heraclisco.

δεξάμενος φάρυγος πόθι φάρμακα λυγρὰ πεπυκτωμένα.

At quod de tinctione dixi, ejusdem Jureconsulti locum firmat, nam mutantia colorem dicuntur venena. Avienus Arato versu CCCXLVII.

Agenoreo color hinc mentirier ostro
Incipit, Assyriumque bibunt nova vellera succum.
Ebria ut extremo splendescat lana veneno.

Vbi *extremo* est ab extremis locis quaesito. Vt Petronius. *ultimus Ammon Afrorum excutitur* Nec mutanda lectio. Sed & extremum pro optimo, novissimoque dici potuit, plus quam semel enim tingebatur lana, & ultima tinctura splendorem accipiebat. *Estremadissimo* optimum hodie quoque Hispanis sonat, retinentissimis inter omnes gentes Latinismi Ferdinandus Suares Siviliensis, in Colloquio Meretricum ex Petri Aretini Italico: *y luego en la manana me hizo cortar una saya de rajo veneciano morado, estremadissimo,* & mille alii. De veneno nonnulla alia vide apud Adversariorum librum IX. cap. XXVIII. ad locum quemdam Ennodii.

67. ANCEPS MOTVS ERAT VULGI.] Ex Maroniano.

Scinditur incertum studia incontraria vulgus.

Quomodo aliquoties interpres Josephi, libro XVIII. Antiq. Infinita ex Gnomologorum Commentariis queant produci, sed aliorum talis opera est. Comparatio vulgi cum undarum tumultu est similis apud Jesaiam Prophetam cap. XVII.

68. DITIS JURA VERETUR.] In duobus libris Belgicis & Nostro, *tuetur*, quod quamquam olim spretum, potius tamen nunc illo altero videtur. Vereri enim jura Ditis non est eorum qui effraenata libidine omnia nefanda cupiebat. Tuentur ea, quia sub ejus imperio vis eorum constabat. Itaque nolunt lacerari aut imminui seditiosis tumultibus.

69. RVMOR.] Sonus quispiam tumultuosus nec distinguendus auditu, qualem scite maris tumoribus mox aequat. Est ergo Rumor obscurus quidam strepitus absque certis vocibus audiendus. Qui usus Iulio Scaligero minus placeat, modo auctorum nobis constet auctoritas. Sic Ausonius Mosella.

Et virideis Baccho colleis, & amoena fluenta.
Subterlabentis tacito rumore Mosellae.

Sanè rumor nihil aliud sonat quam confusum sonum, vti est populi plausus in theatro, qualem qui hic in Ausonio & Claudiano vituperat, contemnet etiam apud Horatium qui libro I. Epist. ad Aristium scribit.

Tu nidum servas, ego laudis ruris amœni
Rivos, & musco circumlita saxa, nemusque:
Quid quæris? vivo & regno, simul ista reliqui
Quæ vos ad cœlum effertis, rumore secundo.

Hoc est plausu populari, & vrbanis theatralibusq; laudibus. Quod manifestum ex Virgilio, qui fremitum vocat libro V. *Prima tenet plausuq; volat fremituq; secundo.* Sic cum susurri crescunt rumoreis ex ijs fiunt, vnde exemplo Livij & aliorum optimorum auctorum scribit Saxo Grammaticus, Danorum Historiæ Libro V. *opinio tamen sceleris primum susurris alita est, dehinc excepta rumoribus.* Et Hugo Monachus in libro qui claustrum animæ inscribitur, Lib. II. cap. XXII. *In claustro non sit rumor sed lectio, in capitulo non lites sed confessio.* Hincque apud veteres *rumare* talem rumorem seu sonum obscurū ferre significat, vt exponitur & ab Isidoro, cujus frequentativum, *Rumitare* posuit Nævius: Cum Horatio simul peccaverint Fenestella, Ennius, Virgilius, quos parissimè locutos notat Nonius Marcellus. Hinc quoq; & ab hoc sono pecudum *ruminare* descendit, intus nimirum motu palati obscurum murmur edere, quod rumare dictitabant veteres, ut notat Festus.

IMPACATA QUIES PELAGI.] Quies quæpiam, quam tamen pacem, pacatamque dicere non possis, ob pelagus incertum, quod mox proverbio extulit *flavis incertius undis*. Et est Statij lib. VII.

Vt si quando ruit debellataque reliquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet pontumque jacentem
Exanimis jam volvit hyems.

Uti *impacata quies* hoc loco, sic sollers ignavia apud Marium Victorem præfatione Comment. in Genesin.

contraria nempe
Quæ putat humana sollers ignavia mentis,
Dum certant, plus pacis habent.

Tertullianus, sive Cyprianus, Sodoma.

Huc illuc certam differt incerta ruinam.

Sulpitius Severus libro I. Sacræ Historiæ *ut liberius servirent.* Valerius Flaccus, Libro VII.

omnisque Aetia tellus
Fulsit, & ardentes stabula effudere tenebras.

Sic *inopes opes* apud Paullinum Natali. IX. & infinita talia ubiq; scriptorum.

71. FLAMINE FRACTO.]Ita Cujaciani, Aldini, Beutiniani, Lugdunensesque antiqui. Tres vero Belgę, Delrianus, Nosterq; *flumine.* De flumine controversia nulla est. At de *flumine* hoc est *æquore* sic Valerius libro VII.

æquora non sic
In scopulos iratæ ruunt, eademque recedunt
Fracta retro

Et Lucanus Libro I.

mollitum cætera rumpit
Turba vado fracti faciles jam fluminis undas.

Nescio tamen an pro æquoreo fluctu voluerit *flumen* dicere. Quare alterum malim.

72. SÆVITQUE TUMOR.] Relliquiæ tempestatis in immenso æquore post eam tumore quopiam sævitiam præteritam referentes. Sic *tumor æquoris* prædixit tempestatem. Avienus in Arato. v. MDCLXXVI.

Quin & terrenis capæ rebus certa frequenter
Signa procellarum: nam cum traxere tumorem
Aequora prolixum, cum littora curva resultant, &c.

Vide

Vide quæ ad Arati Diosemia notant docti. Papinius III. Silvarum propempt.

visis tumuerunt puppibus undæ Inq; hominem surrexit hiems

Sedulius, libro III.

Non erat illa feri pugnax audacia ponti
In Dominum tumidas quæ surgere cogeret undas.

Papinium exprimens. Talis tumor in humano quoq; animo post fortunæ fulmina manet. Euripides Hecuba.

ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντος· εἶτα δῆτ' ὀγκούμεθα.

72. DUBIUMQUE PER ÆSTUM.] Incertum velut resurgat an considat penitus. Virgilius Georg. I.

Hinc tempestates dubio prænoscere cælo Possumus.

73. VESTIGIA VENTI.] Relliquiæ, ultima indicia.

74. ANIMI PROFANUS ERROR.] Cum animus sede sua motus errat velut, nihil neq; sanctum neq; profanum æstimat. Error animi, insania. Virgilius Georg. III.

furijsque refecti
Ardebant, ipsique suos jam morte sub ægra
Dij meliora pijs, erroremque hostibus illum,
Discissos nudis laniabant dentibus artus.

75. SPUMIS FURIALIBUS.] *Ira furor brevis est*; de quo infra. *Spumare* iracundorum in extremis furijs. Gellius lib. I. cap. XXVI. *neque in spumam ruboremq; effervesco, neque pudenda dico aut pœnitenda, neq; omnino trepido irâ aut gestio, hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent.* Arnobius libro IV. *proditâ per libidinem fraude intellectus & cognitus evolat, ardescit furiis atque indignationibus mater, spumat, anhelat exæstuat, nec fremitum continere tempestatemque irarum valet.* Pulcrè Nonnus lib. X. ἀφρὸν ἀνηλύζων χιονώδεα μάρτυρα λύσσης.

Pleni exemplis omnium auctorum libri. Furialeis iræ non furiosæ, quia ingens iracundia insaniam gignit. Nilus parænesi.

κόλαζε τὸν θυμόν· μανίας γὰρ ἐστὶ πατὴρ τὸ μέτρον ἐξερχόμενος.

Alia alibi his notis.

NON NISI QUÆSITUM.] Turpe & improbũ sit de hac lectione dubitare. Quam & veteres Editiones agnoscunt cum omnibus manuscriptis.

77. ILLICITUMQUE.] Non hostilem sed amicorum.

79. TERRUIT HERCULIS ORA.] Megæra insaniam movebat. Papinius. Thebaid. I.

siquidem hanc perhibent post funera junctis
Esse fidem, quanta partitum extrema protervo
Thesea Peirithoo, vel inanem mentis Orestem
Opposita rabidam Pylade vitasse Megæram.

Ineptissima sunt quæ in Scholijs veteribus eo loco sub nomine Lutacij aut Lactantij leguntur, & infamant talia bonos Scholiastas, suntque ab editoribus in peculiarem locum deportanda, ne ad extremum bona cum ineptis vilescent. Hac facie furiarum solebant Dæmones apponere Nationibus, exemplum apud Plutarchum in Dione, Lucianũ, & alios. Hinc eo habitu sese ornabat Menedemus, Ludibrium Cynicæ Philosophiæ, speculatorem infernalem mentitus Laertius libro VI.

80. DEFENSORES TERRARUM.] Omnem orbem terrarum pacavit Hercules. Seneca Apocolocynth. *tum Iuppiter Herculem quia totum orbem terrarum pererraverat, & nosse videbatur omnes nationes jubet ire & explorare, quorum hominum esset,* &c.

81. FOLLUIT.] Patricidio. Vide Euripidem & Senecam in Furente.

81. SPICULA.] Nullis ambagibus opus. Vide Ovidium lib IV. &c. Intelligit sagittas quibus conjugem liberosque peremit Athamas. Lege Apollodorum libro I. Higynum, Scholiastas Tragicorum, alios.

82. INTERBACCHATA.] Uno verbo agnoscunt membranæ nostræ.

83. ALTERNIS LUSIT JUGULIS.] Fabulæ notissimæ. Agamemnon a Conjuge Clytemnestra in gratiam adulteri Aegysthei occisus est, ipse prius adulterijs infamis. Clytemnestra mariticidium vlturus parricidio interficit Orestes, matrem filius, in vindictam paternæ cædis. Revera lusus furiarum.

84. TEDÆ.] Ita omnes libri veteres, & recentes qui vel a nobis excussi vel ab alijs, solus Noster Codex *Thebæ*. Quod propter Thyesten falsi convincitur.

HAC AUSPICE.] Nuptiæ honesta atque eximia aliqua persona auspice conciliabantur moribus Romanis. Furia vero incestis istis atque impijs istis auspex, vt in incestis Terei secuturo apud Ovidium libro VI. *Eumenides stravere thorum* Sic apud Musæum in faustis nuptijs præfecta est Caligo, & nox pronuba. Romana auspicia in Nuptijs celeberrima. Vide Brissonij, Hotomani, aliorum, nuptiales Observationes.

85. O SOCIÆ.] Litteram exclamandi non agnoscit solus iterum ex tot libris veteribus Codex Noster.

87. NEC FAS EST NEC POSSE REOR] Æquæ potestatis hæc duo. Alioquin apud Furiarum maximam nullum fas. Latinis nefas idem sonat quod ἀδύνατον. Horatius. *levius fit patientia Quicquid corrigere est nefas.* Tamen & Furijs sua sunt crimina, cum potestas ipsarum alienæ subdita sint; Principibus vero absolutis, quorum non est vt nomen habeat, nisi solus Rerum omnium Conditor & Repertor, nemo legem scripsit, vt ait de Cæsare Plinius Panegyrico; quem per adulationem etiam Deo parem faciebant. Verba Plinij: *In Rostris quoq; simili religione ipse te Legibus subjecisti. Legibus Cæsar, quas nemo Principi scripsit.* Alibi eadem ratione Dominum Mundi vocat.

88. MUNDUM.] Humanum genus. Sæpissimè sic sacræ litteræ, & innumeri auctores.

89. INTENDERE.] In libro Palatino *immittere*: quod nemo alius Codex agnoscit.

90. IMMANIUS HYRDRIS.] Immanitas omnium immanissima serpente terminatur. Nec latet hic non memoria Originum primarum. Proverbium ab alijs etiam celebratur, nam noster non sine notitia Sacri Codicis multa concepit, vt alibi adnotamus, quo spectat πικρότερος ὕδρας apud Diogenianū Centuria IV. Proverb. LXXII. Et *cane & angue pejus timere*. Hinc Hydrus δεινὸν δάκος apud Tigretem Carem, ei enim inscribi Batrachomyomachiam in priscis exemplaribus notatum eruditissimo Nunnesio ad Phrynichum. Et monuit antè Henricus Stephanus Schediasmatis.

91. MOBILIUS.] Celerius ad rapinam & perniciem miserorum. Mobilis sonat præpetem, celerem. De eadem fera alibi *fremit illa marito Mobilior Zephyro.*

91. AUSTRIS.] Unus modo Belgarum *Euris*. Nihil mutandum. Alioqui vēti omnes, non Austri, sed Boreæ famuli. Nonnus libro XXXIX.

ἀλλ' ἐνὶ χάρμῃ
Οὐ προμάχῳ θεράποντι ἔοικεν, ὅτι πλεονεκτεῖ ἄκτῃ
πάντες, ὅσοι πνείουσιν, ὁπάονές εἰσι Βορῆος.

92. FLAVIS INCERTIUS UNDIS.] Hæc est omnium manuexaratorum lectio, prẹter Cujacianos etiam Bongarsiani, vt notat vir doctus ad Corippum. *τὸ refluis* maluit etiam Scaliger. Et sanè ratio suadet, tum loci Poetæ hujus. Ut III. Consulatu. Hon.

Thetyos alterna refugas calcavit arenas, &c.

Nec minus aliorum. Ovidius. Metam. VII.

Adji-

Adjicit extremo lapides Oriente petitos
Et quas Oceani refluum mare lavit arenas.

Dubium non est pelagi undas intelligi, cum proverbium quoque sit mari esse sæviorem. Idem Ovidius libro XI.

crudelior ipso
Sit mihi mens pelago si vitam ducere niter Longius.

Et aliud, mari mare immittere. Petronius.

& mihi fata
Hos inter fluctus quis raptis evocat armis?
Cui non est mors una satis? ne vincite Pontum,
Gurgitibusque feris alios immittite fluctus.

Qui locus in Editione Commentatiorum corruptus est. Valerius Flaccus lib. VII.

quò versa fides, quis vestra volutant
Arma dolos? alium hic Pelian, alia æquora cerno.

Hoc est pericula non minora. Hoc dicebant *Bithalassum* facere. Fulbertus Carnotensium Antistes Epistola XXVII. *Inter hac omnia tendendum ad portum cælestis patria. Noli ergo tute ipse tibi Bithalassum facere dubietatis ac duplicitatis in corde tuo miscere.* Hinc sævissima & portentosissima monstra mari nata fabulabantur, & hoc convicium erat. Ovidius Epistola Didus.

Te lapis & monteis, innataque rupibus altis
Robora, te sævæ progenuere feræ.
Aut mare, quale vides agitari nunc quoque ventis,
Quò tamen adversis fluctibus ire paras.

Neque tamen quicquam in tot librorum scriptura absurdi est. Omnem enim undam Poetæ flavam dicunt. Empedocles de flumine.

μέγα ἀςυ κ̓ ξανθοῦ Ακράγαντος.

De Mari Ennius Annalium XIV. *Verrunt extemplo placide mare marmore flavo.* Pacuvius apud Gellium libro II. capite XXVI. de fontanâ.

Cedo tamen pedem lymfis flavis flavum ut pulverem
Manibus iisdem quibus Vlyssi sæpè permulsi, abluam.

Manuscriptus liber noster sonum versui meliorem facit solus reducendo *flavis incertior undis Rufinus.*

92. RUFINUS.] Nomen ipsum multis sceleratis viris olim habitum, ut alibi aliisque dictum. Quin ipse se eo Satanas consuit olim, ut est exemplum apud Helmoldum Chron. Slav. lib. I. cap. LVI.

92. DE MATRE CADENTEM SUSCEPI GREMIO.] Susceptio sollennis infantis recens nati in gremium Parentum, indicium prolis agnitæ & educandæ. Alioqui exponebatur. Post nutricibus iisque competebat tollere, qui proximam parentibus dilectionem infantibus debituri erant, atq; hujus moris sæpissimè meminerunt scriptores majorum gentium. Exempla producere possem infinita, sed diligentia magna bonoq; judicio viri pleraque jam laudarunt, quos licet videas. Andream Tiraquellum ad L. si unquam Cod. de Revocandis Donationibus. Julium Cæsarem Bulengerum libro III. de Imperatore. Scholiastes seu Commentatores Plautinos, Terentianos, Papinianos.

93. REPTAVIT PARVUS] Trajiciunt duas has voces sex Belgæ libri, & Noster, raro alioqui assensum iis præbens. Nec displicet.

94. TENERO PERQUE ARDUA.] Quinque libri Belgæ, Aldus & Scaliger *teneroque per ardua.* Quibus assentitur & Noster. Ea omnino vera ἡ παλαιὰ scriptura est; vitiavit distinctionem Editio Claveriana.

95. FINXERUNT MEMBRA.] Instar ursorum lambendo informeis parteis fingentium. Gellius lib VII cap. X. *Amici familiaresque P. Virgilij dicere eum solitum ferunt parere se versus more atque ritu ursino, namque ut illa bestia fœtum ederet ineffigiatum informemque lam-*

lambendoque id postea, quod ita edidisset, conformaret & fingeret, proinde ingenij quoque sui partus recenteis rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoque reddere ijs se oris & vultus liniamenta. Aelianus lib. II. c. XIX. περὶ ζώων. Καὶ τοῦτο τὸ θαῦμα τοῦ δὲ τοῦ ζώου ἴδιον. τεκεῖν βρέφος οὐκ οἶδεν ἄρκτος, οὐδ' ὁμολογήσειέ τις ἐξ ὠδίνων ἰδὼν τὸ ἔγγονον, ζωογόνον εἶναι αὐτήν. ἀλλ' ἡ μὲν ἐλοχεύθη. τὸ δὲ εἰκῆ κρέας καὶ ἄσημον ἦν ἀτύπωτον καὶ ἄμορφον. ἡ δὲ ἤδη φιλεῖ καὶ γνωρίζει τέκνον, καὶ ὑπὸ τοῖς μηροῖς θάλπει, καὶ λεαίνει τῇ γλώττῃ, καὶ ἐκτυποῖ εἰς ἄρθρα, καὶ μέντοι καὶ κατὰ μικρὸν ἐκμορφοῖ. καὶ ἰδὼν ἐρεῖς τοῦτο ἄρκτου σκυλάκιον.

Philes Jambis ejusdem materiæ:

Ἄσημον ἄρκτος ἀποτεκοῦσα κρέας
Σοφῶς διαρθροῖ, καὶ τυποῖ καὶ φαιδρύνει,
Καὶ δημιουργεῖ πλαστικῶς τοῦτο βρέφος
Λεῖον λιθεῖσα δὲ μαλθακῆς γλώττης πόνῳ
Λασίοισι καὶ θάλψασα μηροῖς τὸν τόκον
Ἔννηκε θηλὴν μητρικὴν τῷ φιλτάτῳ.

97. ME TRADENTE DOLOS GESTUS, ARTEMQUE NOCENDI.] Quinque Belgici & Noster item Bentiniani habuerunt *Meque etiam tradentes dolos arteisque nocendi edidit.* Ego vero cum Scaligero & Cujacianis vulgatam non mutandam existimo. Tum quod τὸ *etiam* vulgare & versus modo explendi natum videatur, tum quia *gestus* non inepte attenduntur in fallendis mortalibus. Iis enim dissimulare quid animo geras vel maxima pars, certe necessaria est malis artibus vsuro. Non aliter enim quam histrio quod placet populo gestibus ex assumta persona exprimit, animum longe habens, dolosus quoq;, & nefariæ astutiæ homo, decipit fictis gestibus miseros. Licet notare in scriptoribus *gestus*, ordinem gerẽdarum rerum significare. Tertullianus initio Scorpiaci. *Magnum de modico malum Scorpium terra suppurat; tot venena, quot ingenia, tot pernicies quot & species, tot dolores quot & colores Nicander scribit & pingit, & tamen unum omnium violentia gestus de caudâ nocere, quæ cauda erit quodcunq; de postumo corporis propagatur & verberat.* In homine probroso alioquin gestus levitas notatur. Saresberiensis Metalogici lib. I. capite II. *Ipsum vero vulgato designarem ex nomine & tumorem ventris & mentis oris impudentiam, rapacitatem manuum gestus levitatem fœditatem morum quos tota vicinia despuit, obscœnitatem libidinis, deformitatem corporis, turpitudinem vitæ, maculam famæ publicis aspectibus ingerens denudarem, nisi me Christiani nominis reverentia cohiberet.* Noster lib. II. de Hoc Ipso Rufino. *Brachia fœmineo jactabat mollia gestu.* Althelmus libro de Laude Virginum. *Si quisquam sanctum cuperet temerare pudorem Gestibus obscœnis contrectans corpus honestum.* Idem de Octo vitijs. *Nec non scurrilitas & scævo ludicra gestu.* Gestus sunt Actiones. Thomas de Kempis lib. II. de Imit. Christi cap. I. Notabili sententia. *Qui intus benè dispositus est & ordinatus non curat mutabiles & perversos hominum gestus.* Malim deinde *arteis* hoc loco ex scriptis libris. Eleganter enim arteis gestusq; nocendi, conjunxit. Artium quippè vocabulo sciẽtiam maleficiorum, Gestus, eorundem effectum, atq; vsum, circumloquitur. Aliud ab his artificium dolus notat. Non benè ergo mutant Libri.

98. EDIDICIT SIMULARE FIDEM.] Citantur hi versus ab Auctore Expeditionis Friderici Barbarossæ in Terram Sanctam, ejus ipsius ævi; vbi scribit: *Imperator reversus illis venientibus ante conspectum suum hilarem vultum exhibuit, ac si de ipsorum peregrinorum adventu non modicum lætaretur. O scelus inauditum! ô immanis perfidia! Revera juxta illud Claudiani: Edidicit simulare fidem sensusq; mina-*

minaces Protegere, & blando fraudem prætexere risu. Legati ergò frustra exhilarati ad hospitia revertuntur. Hæc ille de Constantinopolitano Principe. Videmus vero hinc media etiam Barbarie hunc Poetam viguisse: illorum temporum maximè & Guntero Poeta qui innumera Claudiani in Ligurinum suum transtulit, Poema omnium ejus ævi & generis princeps. Par judicium & de Galtero, nostri admiratore maximo. Distinctio in omnibus Editis laborat. Scribe

artesque nocendi
Edidicit; simulare fidem, sensusque minaces &c.

99. FRAUDEM PRÆTEXERE.] A vestibus alijsve rebus quibus tegendis aut velandis aliquid induitur. Ausonius

quod multa supellex
Virgea, quod fallax scuticam prætexit aluta.

Claudianus alibi *prætexere Ramis Limina* Hinc ad abditæ & nobiliore specie delitentes res traducitur. Gaudentius Tractatu I. *Sed ipsi dies nostri quibusdam nebulis prætexuntur & non habent serenitatis lætitiam, dicente profetâ. Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Virgilius libro IIII

Nec jam furtivum Dido meditatur Amorem.
Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.

Hericus Altissiodor. de Laudibus B. Germani libro IV.

Addit se comitem perverso pectore quidam
Nudus adusque pedes; pepulit miseratio cunctos,
Iungitur hospitio prætextus paupere prædo
Interque innocuos cubitum dat membra ministros
Hos sopor, hunc urget sæva meditatio fraudis.

RISU.] Fuit revera malitiosus, atq; truculentæ avaritiæ homo, quæ vitia perambages Poeticas illi à Claudiano objiciuntur. Vide Zosimum lib. V. At laudatur egregij corporis & singularis Prudentiæ à Niceforo Callisti libro XIII, cap. I.

100. LUCRIQUE CUPIDINE FERVENS.] Servile ingenium lucro omnia facere. Pulcrè Ammianus libro XXX. *post procinctus Parthici clades magnitudine indigens impensarum, ut militi supplementa suppeterent & impendium crudelitati cupiditatem opes nimias congerendi miscebat, dissimulans scire quod sunt aliqua quæ fieri non oportet etiam si licet. Themistoclis illius dissimilis, qui cum post pugnam agminaq; deleta Persarum licenter obambulans armillas aureas vidisset humi projectas & torquem: tolle, inquit, tu, qui Themistocles non es, non quodlibet probans in duce magnanimo lucrû.* Hæc autem omnium librorum scriptura est veterum, tam Editorum quam scriptorum, cui vt & versui malè consuluit Claverius edendo, *aurique c f.* De avaritiâ Rufini, quæ & aliorum ejus nominis velut hereditaria, vide Frãciscum Juretum ad Symmachum libro VI. Epistola XIV. *Prædonem annosum & ærarij expilatorem* Symmachus eo loco nominat. Quem antea mirifice laudavit.

101. SATIARET] Legendum puto *satiarit*. Quod hoc loco Latinius. Arenas numero plurium extulit de quo vide Gellium libro XIX cap. VIII

102. TEMPESTAS.] Inundatio: si totus Tagus fluctibus ingrueret auriferis. imitatur Papinium primo Silvarum, quamvis alia re.

Huic Hermum fulvoq; Tagum decurrere limo
Nec satis ad cultus &c. jussi.

Mora vero quæpiam aut difficultas in his versibus est, quales non sunt ex ingenio & facilitate nostri Poetæ. In scriptorum nullo quicquam opis. Fluviorum trium auriferorum fabula notissima. In Pactoli mentione insigne mendum est apud Plutarchum, non quidem illum Chæronensem, de Fluminibus:

χϱυσὸς ὁ Αππὼν, ὁ κὴ ἀπαθὴς παῖς, τὴν μηχανικὴν τέχνην ἀσκήσας, κὴ πάνυ

 βίον

βίον συνεχόμενος νυκτὸς βαθείας τὰς θησαυρὰς Κροίσου τοῦ βασιλέως ἀνέωξεν, καὶ τὸν χρυσὸν ἐκκομίζων διεδίδου τοῖς οἰκείοις, καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φρουρῶν, καὶ κατάληπτος γινόμενος ἑαυτὸν ἔρριψεν εἰς ποταμὸν, ὃς ἀπ' αὐτοῦ Χρυσορρόας μετωνομάσθη.

Præter rerum Naturam est à *Chio Chrysorrhoan* appellari, vt animadvertit etiam capitalis ingenij Recensitor. Legendum existimo.

καὶ κατάληπτος γινόμενος σὺν ἑαυτῷ ἔρριψεν εἰς ποταμόν.

Litteræ similes cæteris facillimè latuerunt in patibus. Sic patet caussa cur à Chio Chrysorrhoas nominatus sit, abstulit enim secum eas Gazas in fluvium præceps iens prædo regiarum opum.

103. MAJORE SITI.] Avaritiâ. Maro: *auri sacra fames.* Infra. *crescebat scelerata sitis, prædaque recentis Incestus flagrabat Amor* Boethius. *Quæ jam præcipitem frena Cupidinem Certo fine retentent? Largis cum potius muneribus fluens sitis ardescit habendi?* Estque Græcorum.

105. QUAM FALLERE MENTES.] Duo Belgæ libri consentiunt Claverio recipienti, *nam.* Ego τὸ *quam* malo quod cæteri MSS. & Noster, veteresq; editi cum Ratione ipsa tutantur. Minimè vero adhibenda nota rogandi eum eodem Claverio, sed obstupescentis admirantisque malitiam inusitatam.

105. UNANIMES.] Quorum vna anima in duobus corporibus divisa. Sanè ad exprimendam veram amicitiam vno hoc vocabulo omnia Latinitas complexa est, eamq; pariter magna vis scriptorum expressit. Aristoteles, auctore Diogene Laertio, interrogatus quid esset amicus; vna, respondit, anima in duobus corporibus habitans. Minutius Felix Octavio: *nec immerito discedens vir eximius & sanctus immensum sui desiderium nobis reliquit, utpote cum & ipse tanto semper nostri amore flagraverit, ut & in ludicris & serijs pari mecum voluntate concineret, eadem velles vel nollet, credere unam mentem in duobus fuisse divisam.* Quo loco malim scribere *fuisse indivisam.* Fuisse in duobus corporibus, sed indivisam, integram nimirum tamen in vtroq;. Si enim divisa quomodo una? Et quomodo mirum aliquid aut singulare, divisam in duobus esse corporibus? Planè ita Minucium scripsisse existimo. Et similimè Corippus lib. I. de Laud. Justini.

Divinis animis inerat dolor ille parentis,
Ante pios oculos mitu versatur imago
Illa movet mentem, penitusque in pectore utroque
Indivisa manens pia numine numina complet.

Pariter ad rem ipsam *unius mentis* qui maximè concordes. Arnobius lib. II. *vosque cæteri qui estis unius mentis.* Prudentius lib. II. in Symmachum.

nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes.

Arator libro I. Historiæ Apostolicæ.

Ecce tot egregijs unum cor inesse catervis
Cernitis, vt quæ animam populus nanciscitur unam.

Divus Lucas Actorum. V

τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία.

Clemens in Vita Petri, scriptor antiquus, etsi minimè genuinus inter ἀρέσκοντα θεῷ ponit pariter ἐν πολλοῖς σώμασι μιᾷ γνώμῃ στοιχοῦντας ὅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ θέλει τοῦτο καὶ περὶ τὸ πλησίον φρονεῖν. &c.

Gulielmus Brito libro III. Philippidos.

mens omnibus una
Conatu toto totas expendere vires.

Vigilius Pontifex Romanus ad Episcopos, apud Victorem Tunnunensem Chronico: *Anima una & cor unum sit nobis in Deo.*

106. PROGENIES HOMINUM.] Suspicabamur errorem hic esse. Sanè dicam *hominem* scribendum quamvis vnus modo liber eam lectionem agnoscat, idq; in margine: Si prisca

prisca progenies talem hominem tulisset. τὸ *talem* alioquin validè frigidum fuerit. Progenies γενεὰν significat, vt *prolem* suprà notavimus. Horatius lib. III. Carm. VI.

Aetas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

107. PIRITHOUM FUGERET THESEUS, &c.] Horum disjunctio monstrosissimis ingenijs adscribitur. Martialis libro VII. Epigramm. XXIII.

Cum Iuvenale meo quæ me committere tentas
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes,
Thesea Peirithoi destituisset Amor.

Ausonius ad Pontium Paullinum Epistola. XXIV.

Impie, Peirithoo disjungere Thesea posses,
Euryalumque suo socium secernere Niso.
Te suadente fugam Pylades liquisset Orestem
Nec custodisset Siculus vadimonia Damon.

Historiæ fabulæve vbique leguntur. De *Damone* intelligendi sunt versus Manilij libro II. Astronomici. *Optavitq; reum sponsor non posse reverti*, &c. qui cum contaminatissimi sint, alibi à nobis explanabuntur.

109. IPSA EQUIDEM.] Ita scribendum putem adjecta litterula.

109. RABIDOQUE.] Consentiunt libri omnes *rapido* scribendum: rapaci, igneo velut, atq; ad prehendenda mala nimiopere celeri atque apto. Recepit etiam Scaliger. Firmando sit satis vel vnicus Senecæ locus Consolat. ad Helviam. cap. XVI *propter istas quæ litteris non ad sapientiam utuntur, sed ad luxuriam instituuntur, minus est indulgere studys passus. Beneficio tamen rapacis ingenij plus quam pro tempore hausisti. Iacta sunt omnium disciplinarum fundamenta.* Lucani in eandem rem libris Adversariorum ex alio Senecæ ejusdem loco emaculamus. Sicq; doctissimus ævi sui Poeta Hericus libro I. *studiisque rapacibus omnes Ad sanctam certo migrabant ordine vitam.*

110. PLUS.] Diutius, amplius. Vitilitigant hanc hujus particulæ usum. At pariter Plautus, Latinæ Linguæ magister. Vide Commentaria ad Appulejum.

111. SOLUS HABET SCELERUM.] Hæc de Rufino capitali Stiliconis patroni sui inimico, at omnium Virtutum cionum apud ipsum ponit. Primo Laudum. *in te juncta fluūt, & quæ divisa beatos Efficiunt, collecta tenes.*

112 ACCOMMODA.] Utilis, proficua, acceptabilis. Glossarium Philoxeni. *accommodatissimum.* ἐπιτηδειότατον. *Accommodare* aptare exponit Cor. Fronto. Palladius Aemilianus libro VIII. cap. VIII. *Aliud acetum digestioni & saluti commodum.*

113. REGALEM AD SUMMI.] Versus mirificè rei majestatem spondæorum gravitate & concinnitate lentè procedentium syllabarum exprimens. Sic Horatius.

persæpe velut qui Iunonis sacra ferret.

114. NUMA GRAVIOR.] Proverbium hujus superstitionis Romanæ Antistitis gravitas dedit. Martialis:

Ardua res certè est opibus non tradere mores,
Et cum tot Crœsos viceris, esse Numam.

SIS DENIQUE MINOS.] τὸ denique arguit nihil sanctius superesse. Sic Martialis.

Nasutus sis usq; licet sis deniq; nasus
Qualem noluerit ferre rogatus Atlas.

Nil majus in rerum natura dicere poterat quam cœlum immensum, infinitum. De Minoe vide brevem sed divinum Dialogum Platonis. Strabonem libro X. Eusthatium in Odysseam.

115. FLECTETUR.] In avaritiam: Minos inflexibilis justitia, præcipuusque ex omnium mortalium habetur, consilio ipsius Jovis Leges sancivisse, vide Platonem. Nec hic tamen consentit antiquitas, nam Strabo scribit ab

aliis pro vecorde tyranno litteris traditum. Sic *rigidi* dicuntur virtutum custodes inflexibiles. Horatius. *Virtutis veræ custos rigidusque satelles.* Idem ab hac mente capiendus cum scribit de homine virtutis compote. *Quisquis ingentes oculo irretorto spectat acervos.*

115. ORANTEM SEQUITUR CLAMOR.] Nota probati sermonis acclamatio. Orpheus sive Onomacritus, Argonauticis.

> ὡς ἔφαθ᾽· οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἐπῄνεον.
> ἐν δ᾽ ἄρα φωνῇ
> Λαὸς ἐπερρώσαντο Μινύαις ἀπηγήτορον
> εἶναι Ἀλκείδην.

116. PORREXERE MANUS.] Adfectus ferè omnes manibus protentis significantur. Dolor apud Cebetem Tabula:

> οἱ μὲν αὐτῶν δοκοῦσι χαίρειν, οἱ δὲ ἀθυμοῦσιν ἐκπεπτακότες τὰς χεῖρας.

Hic signum Favoris acceptæ sententiæ, opisque promissæ est. Lucanus lib. I. Pharsaliæ.

> *cuncta simul assensere cohortes,*
> *Elatasque altè quæcunque in bella vocaret*
> *Promisere manus.*

Xenophon. Anabasi. V. testis manus protensionem injunctam ad signum probatæ sententiæ.

> καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, αἰρέτω τὴν χεῖρα, ἀνέτειναν πάντες.

Protendebant manum dicturi. Apollonius libro I. Argon.

> Δεξιτερὴν δ᾽ ἄνα χεῖρα τανύσσατο,
> φωνήσαντι.

Erigebant dexteras milites ad ardorem pugnandi indicandum. Henricus Huntingdoniensis libro I. Historiarum. *Sic loquutus erexit dexteram cunctiq; tollens ad sidera clamorem exercitus dextris erectis infrenduit, & in ipso clamore miscentur hostibus.* Indicabat Imperator manu silentium, ut vides apud Heliodorum libro X. Innuitur manu protenta pax. Appianus Parthico: *Tum Surena cum optimatibus paullatim accedens ad tumulum arcum laxavit, & protendit dexteram, invitabatque Crassum ad fœdera, dicens inviti eum Regis potentiam expertum.* Manum dabat qui se dedebat ut victum. Anna Comnena Alexiados libro VIII.

> ὁ δὲ ἀρχισατράπης Μουχούμετ τοῦτον καὶ πάλαι γινώσκων καὶ τηνικαῦτα ἀναγνωρίσας, ἀποβὰς τοῦ ἵππου μεθ᾽ ὧν ἐτύγχανε προσελθὼν ἔφη· μὴ προΐεσθε τῆς σῆς σωτηρίας τὸν θάνατον, ἀλλὰ δίδοθι τὴν χεῖρα καὶ σώζου. ὁ δὲ μὴ πρὸς τοσούτους ἂν ἀντέχειν ἔτι δυνάμενος δίδωσι χεῖρα τῷ Μουχούμετ.

Vide Xenophontem παιδείας. IV. Alia erant quæ manuum gestibus indicare poterāt, ut numerum duorum eligendorum præsignat Roscius, apud Dionem libro XXXVI. quod ad numerandi per digitos rationem pertinet, de qua Beda Anglosaxonum præsul in Libro de Ratione Temporum; cujus generis numerandi mentio post Juvenalem Sat. X. Quintilianum lib. I. Senecam Epist. LXXXVII. Tertullianum Apol. Sidonium lib. IX. Epist. X. Augustinum de Civit. Dei lib. XIIX. c. LIII. Hieronym. in Jovinian. Nicarchum. II. Antholog. Plutarchum, Plinium, Macrobium, Appuleiū, ut ab aliis quoq; nominatos etiam pones Martianum Capellam initio libri VII. *Digiti vero virginis recursantes & quadam incomprehensa mobilitatis scaturigine vermiculati. Qua mox ingressa septingentos decem & septem numeros complicatis in eos digitis Jovem salutabunda subrexit.* Omnem ordinem à Decem usque ad Mille Millia ære insculptam expressit Parisiis eleganter ad Bedæ præscriptū An. MCCCCCXLIV. *Iacobus Bogardus*, quæ in nostris Conditoriis pictura servatur.

118. NODAVITQUE ADAMANTE COMAS.] Iis nempe opus erat in tergum rejectis ad expeditionem cujuscunque negotii. Quare veteres retro nodatis comis plerumq; procedebant, qui quidem pendulis utebantur. Exempla habes apud Varronem libro VI. de

Lingua

Lingua Latina. Manilium libro V. Silium libro IIII. Statium Thebaid II. &c.

119. POSCIT.] Ab ripa ipsius funestam pinum poscit. *De Phlegetonte* vide Platonem cum suis sibi interpretibus in finem Phædonis, & Mythologos.

122. PIGRAQVE VELOCES.] Mos Poetarum contraria jungere. Horatius. *ardentem frigidus Aetnam Insiluit* Estq; erectio languentis Orationis, non secus atque Medici ajunt, contraria contrariis curari. Vegetius Veterinar. lib. I. cap. XI. &c.

123. EST LOCVS EXTREMVM PANDIT QVA GALLIA LITVS.] De Vlyssis in Galliam itinere deque hoc loco non teco-quo ea quæ dudum notarunt docti viri, Stephanus Forcatulus Galliæ Philologicæ libro VII. Brodæus lib. III. Miscellaneorum, capite IV. aliique recentiores talium locorum & fabularum excussores. Haud dubium vero Galliam ideo nominare Claudianum, quod exinde ducti natales Rufino Zosimus lib. IV.

τῶν ἢ τὰς ἀρχὰς ἐπιτετραμμένων ἐν τιμῇ κατ' ἐξαίρετον ἦγετο Ρ᾽ουφῖνος Κέλτις τὸ γένος.

Extremam Galliam dicit Oceano finitimã. Paulinus lib. I. Martini.

Sed cum funestus toto sæviret in orbe.
Error, ut extremos peterent hæc crimina Gallos.

124. OCEANI PRÆTENTVS AQVIS.] Cinctus Oceano. Homerus Odyss. XI. ubi mirifica comminiscuntur Explanatores, quæque numquam forte in mentem Poetæ venerunt. *Prætentus* cinctum sonat. Avienus Orbis Ambitu:

Oceani Eoi prætento denique Bacchus
Littore, & extrema terrarum victor in ora
Ducit laurigeros post Indica bella triumfos.

Virgilius libro III. *Sicanio prætenta sinu jacet insula contra Plemmyrium undosum.* Idem libro VI. *penitusque repostas Massylûm gentes, prætentaque Syrtibus arva* circumfusa interpretatur Servius. Paulinus Junior. De Martino lib. II.

Nec prætenta potest transire obstacula Lector.

Joannes Cassianus lib. VII. de Incarnatione Domini, *quod evenire his solet, qui cum pelagus jam evaserint, aut prætentas portibus Syrteis aut vicina littoribus saxa formidant.* Est prætendere propugnare Tertullianus de Pudicitia, cap. XVII. *Provoca ad Apostolicam aciem eum aspice Epistolas ejus, omnes pro pudicitia, pro castitate prætendunt, omnes in luxuria & lascivia & Libidinis jaculantur negocia.* Id est velut clypeum prætendunt.

125. SANGUINE LIBATO.] Necessario more ad evocationem umbrarum. Homerus.

τὰς δ' ἐπεὶ εὐχωλῇσι λιτῇσι τε ἔθνεα νεκρῶν
Ελλισάμην τὰ ἢ μῆλα λαβὼν ἀπεδειροτόμησα
Ε'ς βόθρον ῥέε δ' αἷμα κελαινεφές. αἱ δ' ἀγέροντο
Ψυχαὶ ὑπ' ἐξ ἐρέβευς νεκύων κατατεθνειώτων.

Sæpius mentio apud cæteros Poetas Latinos Græcosque aliquotiens Lucianum, &c. Sacrificiorum omni genere divina mandata æmulatus est illudendo miseris hominibus ante manifestatam Veritatem Satanas, de quibus vide eruditissimum & eloquentissimum scriptorem Arnobium libro VII. Judæorum autem indicia venturæ veræ hostiæ erant, quę sanguine suo mundum redimeret, ut luculenter docet tota series Scripturæ, & divinus Liber Mornæi cap. XXX. de V. R. C.

126. POPVLVM.] Omne genus. Nam apud Homerum legitur agminatim animas per bothrum advenisse.

128. SIMVLACRA PALLIDA.] Vmbras mortuorum quas fingebant miris formis veteres. Ovidius. *Persequar & vultus ossea forma tuos* Lucretius libro I.

Et si praeterea tamen esse Acherusia templa
Ennius aeternis exponit versibus edens,
Quo neque permanent animae, neque corpora nostra,
Sed quaedam simulacra modis pallentia miris.

Virgilius lib. VII. *Multa modis simulacra videt volitantia miris atque imis Acheronta affatur Avernis.* Sic caeteri Poetae. Reapse vero miris modis; nam in nullo eorum colore agnoscunt tamen pallorem: De Marathone similia tradidisse Pausaniam observat Hieronymus Magius, Miscellaneorum libro IV. cap XVII.

130. INFECIT RADIOS.] Paria in raptu Proserpinae, & apud Senecam Furente. Praeterimus merito ut pervulgata.

131. BRITANNIA.] Vtpote vicina illi Galliae loco. Illae orae olim fabulosae habitae & factae: Vt Oceanum ipsum terram ambientem ab Homero fictum dicere est ausus Herodotus.

132. REVOLUTAQUE THETYS.] Sursum versum, contra aestum venientem retroacta. Norant veteres caussas potius hujus Lunaris refluxionis quam docere poterant. Nostro autem aevo sunt qui sigillatim omnia inquisiverunt. Quos vide, ut & Scottiam de Nilo lib. 2. c. IX Ita Claudianus alibi.

Thetyos alternae refluas calcavit arenas.

Varro libro VIII de Lingua Latina. *Sed quid plura de astris ubi difficilius reperitur quid sit aut fiat in motibus dissimiliter. An in mari credo motus non habent dissimilitudines geminas qui in XXIV. horis Lunaribus quater se mutant. At cum sex horis aestus creverunt totidem decreverunt, rursus iidem.* Vide Philostratum, lib. V. cap. I. Apoll. Stobaeum Physicis, Basilium Hexaemer. VI. Pulcerrime Lucanus hinc illustrandus libro I.

Quaque jacet littus dubium quod terra fretumque
Vendicat alternis vicibus, cum funditur ingens
Oceanus, vel cum refluis se fluctibus aufert,
Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet
Destituatque ferens; an sidere mota secundo
Thetyos unda vagae Lunaribus aestuet horis:
Flammeus an Titan ut alenteis hauriat undas
Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera tollat
Quaerite, quos agitat mundi labor; at mihi semper
Tu, quaecunque moves tam crebros caussa meatus,
Vt superi voluere, late

Pomponius Mela libro III, cap. I. *Oceanus ingens & infinitum pelagus & magnis aestibus concitum, ita enim motus ejus appellant, modo inundat campos modo late nudat ac refugit, nec ad alios aliosque invicem, neque alternis accessibus nunc in hos nunc in illos impetu versum, sed ubi in omnia littora, quamvis diversa, terrarum insularumque ex medio pariter effusum est, rursum ab illis colligitur in medium & in semetipsum redit, tanta vi semper immissum, ut vasta etiam flumina retrò agat, & aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat.* Honorius Augustodunensis de Imagine Mundi libro I. cap. XL. *Aestus Oceani id est accessus & recessus Lunam sequitur, cujus aspiratione retro trahitur, ejus impulsu refunditur. Quottidie autem bis effluere & remeare videtur. Cum Luna crescente crescit, cum decrescente decrescit: Cum Luna est in Aequinoctio majores Oceani fluctus surgunt, ob vicinitatem Lunae. Cum in Solstitio, minores, ob longinquitatem ejus. Per decem & Novem annos ad principia motus & paria incrementa, ut Luna revertitur.* Vide sis Naturalia inquirenteis alios. Caesarem, libro III. de Bello Gallico. Ciceronem libro III. de Natura Deorum, &c. De fluvio *Indo* paria scribit Arrianus libro VI. Anabaseos. Mirum verò & observandum quod Aristoteli traditum nullum animal nisi recedente Oceani aestu exspirare, quod ut in homine tantum compertum restringitur à Plinio lib. II. cap. XCVIII.

133. RHE-

133. RHENUS PROJECTA TORPUIT UNDA] Sic Noster, uno omnes excepto Belgæ, Scaliger, Aldus, Bentiniani, aliique Libri. At Claverius de Cujacianis edit *urna*; quem unus Belga juvat hactenus ut in margine ita referat. Ego vero tot Codicum scripturam bona ratione nixam non mutaverim; quam hauddubio mutavit is qui non intellexit, planiorem illam alteram commode substituens. At vero cum Rhenus aquas suas si quis alius fluviorum deorsum agat, miraculum facit Claudianus ipsa illa proflua aqua obtorpuisse, non secus atque mare æstui jam imminens, & littora inundaturum. Juvat Etymon Rheni, quod Germanis intro versum vel deorsum significat, & notarunt docti ad Taciti Germaniam. Et ne quis de locutione disputet, pariter integri ævi, summique ingenii Poeta, Valerius Flaccus libro VIII. Argonauticon.

Iamque altæ cecidere jubæ, nutatque coactum
Iam caput, atque ingens extra sua vellera cervix.
Ceu refluens Padus, aut septem projectus in amneis
Nilus, & Hesperium veniens, Alphæus in orbem.

Alterum simillime extulit Sidon. Anthemio:

Terretur veniente Dea, manibusq; remissis
Remus & urna cadunt

135. SEVERAS.] Seniles. Senes enim κατ παντὸς severi, superciliosi, queruli, rixosi. Horatius.

Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti:
Vel quod res omneis timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti,
Se puero, castigator censorque minorum.

Cujus primum hunc versum, ut alia innumera, expressit Juvenalis. Sat. X. *circumsilit agmine facto Morborum omne genus*

136. FICTO LANGUIDA PASSU.] Qualis ætate affectorum gradus. Serpere senes, non incedere ait Euripides Bacchis.

137. INVADIT.] Vadit in muros. Figura sermonis quam supra notavimus. Sic Appuleius libro V. *Nec Deus amator humi jacentem deserens involavit proximam cypressum deque ejus alto cacumine sic eam graviter commotus affatur* Vel ad violentiam impiissimi monstri ut Virgilius.

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

Idem Appuleius libro VI. de Latronibus: *puellaque statim distenta vinculis cœnam quam postrema diligentia praeparaverat, infelix anicula ferinis invadunt animis.* Priore loco de Cupidine loquitur Appuleius, cujus quidem integra illa de Psyche fabula utcunque à Mythologis explicetur, revera tamen dedita opera anilis efficta quoque est aniliter, multisq; partibus à legitima rerum, quas per nebulam tractat, dignitate peccat, neq; veræ Philosophiæ sive Platonicæ sive alterius cujuscunque ordinem servat, ut in Characterum Commentario plene doceamus.

137. ELUSÆ.] Civitas Galliæ provinciæ Novempopuloniæ, quondam nobilissima, notior etiam, hæc scribente Claudiano, patria Rufini hujus Hodie *La ville d' Euse en Gascogne.* Vide quæ super ea notarunt Josephus Scaliger Ausonianarum Lectionum libro II. cap. VII. & in Notitia Galliæ de Vocabulis apud Cæsarem minus intellectis. Sirmondus ad Sidonium libro VII Epist. VI. Eodemque loco Joannes Savaronius. Andreas Schottus ad Libellum Provinciarum Romanarum adjecto Antonini Itinerario, Brantius ad Cæsarem III de B G. quorum notis addere quicquam sane nunc placet.

138. OCULIS LIVENTIBUS.] Ex Invidiæ Ovidianæ descriptione. Illud vero vitium

tium ex oculis ipsis mortalium apparet. Ovidius.

Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens
Murmura parva dedit, &c.

Eugenius Toletanus Præfat. Opusculorum.

Obliquum nostra visum qui figis opella
Si mihi rite placet, qua tibi Cara manet?

139. TUNC TALIA.] τὸ *tunc* collectionem quampiam spiritus insinuat, antequam oratio aliquid proponat. Sæpius ita Virgilius *Tunc sic orsa loqui vates.* lib. VI *Tunc Venus, &c.* Qualia curiose observanda apud Poetas fugiunt vulgus.

140. FRUSTRAQUE JUVENTÆ CONSUMIS FLOREM.] Ipsam vitæ ἀκμὴν, summum decus, tempusque nobilissimum. Ætatulam vocat Appuleius hunc florem, quia brevissimum vitæ tempus habet in sese, ad apicem aut ascendens cæteroqui aut descendens. Florem vocant Græci, & Latini. Vide Ovidium libro X. Curtium lib. VII. Portium Latronem modo non Latrocinetur id nomen, & Portius sit metus de novo sterquilinio is scriptor, in Catilinam, Focam præfatione Vitæ Maronianæ. Manilium libro III. Ciceronem fragmentis carminum, Lucretium libro IV. Tibullum lib. I. Martialem lib X. Flos etenim cujusque rei vigor summus. Clearchus apud Atheneum lib. XIII.

ὐδὲ παρθένων τῶν χρυσοφόρων, ὐδὲ γυναικῶν βαθυκόλπων καλὸν τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ κόσμιμ πέφυκαι, ᾗ γὰρ αἰδὼ ἄνθος ἐπιπαρέχει. Manilius, libro IV.

toto nihil est æquale sub ævo Perpetuosque tenet flores

Appuleius Poematis.

Aetatis florem floribus ut decores.

Papinius Achill I.

primumque imbelli carcere perdes Florem animi.

141. PATRIIS ARVIS.] *Elusa* nimirum. Noster Codex male *armis.*

142. SIDERA DONENT.] Fingit Furia Chaldæum aliquem aut astrispicem, ut ex sequentibus clarum. Sidera & numina capi valent. Auctor Ætnæ.

non est tam sordida divis
Cura, nec humanas fas est demittere in arteis
Sidera, subducto regnant sublimia cœlo.

Sic *Cœlum*, Deum sonat. Petronius. *nemo cœlum putat, nemo jusjurandum servat.* Claudianus noster Bello Getico.

quis jam post talia segnis
Ambigat, aut cœlo nolit parere vocanti.

Et Olympus. Idem eodem Poemate.

si temnis Olympum
A magno Stilicone cave

Potius tamen de influxibus loqui fingitur; superstitiosæ enim improbitatis hominem suis artibus ad facinora nefaria illicit; ut apud Tacitum Histor. I. *urgentibus etiam Mathematicis dum novos motus & clarum Othonis annum observatione siderum affirmant.* Tria Verba posuit quibus omnem de Eventibus humanam Speculationem Philosophia complexa est. Fata quæ sunt Stoicorum. Sidera, seu Deos, quæ Academicorum pluriumque eo redeuntium scita faciunt. Fortunam, quæ Epicuræorum, & ejus gregis cæterorum, de quibus junctim Seneca scribit ad Lucilium Epistola XVI.

143. TOTI DOMINABERE MUNDO SI PARERE VELIS.] Unus solus Belgicorum liber *dotabere*, cæteri omnes veritatem servant lectionis vulgatæ. Et simile acumen apud Tacitum primo Historiarum. *Nil deerat Otho protendens manus adorare vulgum, facere oscula, & omnia servilia pro dominatione.* Neque abit quod de Cæsare scribit Dio Cassius lib. XXXVII. parum sollicitum fuisse quorsum se demitteret, quamque humilitatem præ se ferret, modo per eam potentiam augeretur. In hoc autem loco Taciti, jactatio basiorum non alia est quam ea quam manu

on

ori ad mota repræsentamus hodieque cum eo gestu cuipiam basium reverentiæ, quod apud veteres habebatur, indicio velut spondemus. Nam & hoc erat cultus genus, & quidem etiam divini. Minutius Felix Octavio. *Cæcilius simulacro Serapidis denotato, ut vulgus superstitiosius solet, manum ori admovens osculum labijs impressit.* Atque ita capiendum quod apud Ciceronem aliosque occurrit. *Iactare basia* Phædrus ita Fabula LXXXVIII.

In plausus consurrectum est, jactat basia
Tibicen, gratulari fautores putat.

Martialis lib.I. Epigramm.III.

Audieris cum grande sophos, dum basia jactas
Ibis ab excusso missus in astra sago.

Quibus locis vise doctorum Commentaria.

144. PRÆSCIVS ARDOR.] Flammæ divinæ particula. Non enim humanarum virium præscientia futurorum. *Ardorem* dixit, quia Deus Igneum quippiam Pagani sciscebant. Consensu etiam Veritatis Literarum. Martianus Capella lib.VI.

divumque hominumque sacer Nûs,
Celsior una Iove, flammantis circulus æthra
Tuque ignis flos es, cluis & γλαυκῶπις ἀθήνη.

Prudentius. *Deus igneæ fons animarum.* Idem. *Sic ignis æternus Deus Nam Christus ignis verus est.* Ideoque ardor ille Claudiano dicitur, ut ab igne descendens. *Fons* enim Deus est animarum, & facultatum divinarum quæ eam contingunt. Vide Macrobium libro I. in Somnium Scipionis cap. XIV. Ita à Deorum cultu vaticinia petebantur, vide Jamblychum libro I. de Vita Pyth. cap. XXIIX. quæ utique divinitatis faventis indicia æstimabantur. Lucian. Dial. cum Hesiod.

144. INEST.] *Adest.* Sic alibi *amethystus inest*

Valerius Flaccus lib.VI.

Tertius unanimis veniens cum millibus Auchus
Cimmerias ostentat opes, cui candidus olim
Crinis inest, natale decus

Virgilius:

Minotaurus inest Veneris monumenta nefanda.

145. QVO THESSALA CANTV.] Thessalia studiis Magicæ deditissima, & ejus gentis incantationes celeberrimæ. Vide Appuleium lib. I. & II. Aristophanem, Euripidem, Horatium, Lucanum, Prudentium, Propertium, Tibullum, Sidonium, & immane vulgus aliorum. Herbis ad hoc genus præstigiorum commodis abundare Thessaliam scribit Theophrast. & notarunt jam dum alii.

146. ERIPIAT LUNARE JUBAR.] Cœlo detrahat. Lunam enim cœlo detrahi carminibus Magicis credebant. Sosiphanes Meleagro apud Scholiastem Apollonii libro III.

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα Θεσσαλὶς κόρη
Ψευδὴς Σελήνης αἰθέρος καταιβάτις.

Auctor Carminis de Defectu Lunæ, quod primus publicavit Turnebus libro XIX. cap. III. Adverss.

Non illam ut populi credunt, nigrantibus antris
Infernas ululans mulier præ dira sub umbras
Detrahit altivago è speculo

Cleomedes libro II cap.V.

τούτοις ἑξῆς τὸν περὶ τῆς ἐκλείψεως αὐτῆς ποιησόμεθα λόγον, ὅπως μὴ παραπλησίως ταῖς γυναιδίοις καὶ ἡμεῖς δοξάσωμεν, ὁπόταν ἐκλείπῃ ἡ Σελήνη ὅτι φαρμακίδες εἰσὶν αἱ καθαιροῦσαι αὐτήν.

Cccccc Au-

Auctor Adagiorum Vaticanorum, Centur. I. Adag. LXXI.

ἐπὶ σαυτῷ τὴν Σελήνην καθαιρεῖς. Ἀσκληπιάδης φασὶ τὰς Θετταλὰς ἐκμαθούσας τὰς τῆς Σελήνης κινήσεις περιαγγέλλειν, ὡς ὑπ' αὐτῶν μέλλοι κατάγεσθαι. τοῦτο δὲ πράττειν οὐ χωρὶς τῶν αὐτῶν κακώσεως, ἢ γὰρ καταθύειν τῶν τέκνων, ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν ὀφθαλμῶν ἀπολύειν.

PLanius in Claudiano scripseris Deripiat cœleste jubar Vt Virgilius Georg. II.

Colaque prelorum fumosis deripe tectis.

Lucretius libro VI. derumpere dixit

deruptaque saxa
Multaque sub tergo terrai flumina tecta
Volvere vi fluctus submersaque saxa putandum est.

Notarunt plura qui de Magis congesserunt. Etiam Gallicè nuper Lanctæus Præses Burdigalensis lib. I. cap. III. hoc loco producto & Poetarum aliis collato.

147. SIGNA SAGACIS ÆGYPTI.] Characteres, Hieroglyphicæ notæ, varia rerum indicit quæ vulgus obscuris ductibus figuratum cogsignata, etiam cum edita essent, fallerent. *Sagacem Ægyptum* propter omnium fere artium initia inde petita nuncupat, hærentia nimirum inibi à primorum Patriarcharumque Judæorum cultu, unde mater artium dicitur à Macrobio libro I. Saturn. cap. XV. Idem in Somnium Scipionis lib. I. cap. XIX. *Ciceroni Archimedes & Chaldæorum ratio consentit, Plato Ægyptios omnium Philosophiæ disciplinarum parenteis secutus est.* Arcanarum rerum magistra Ammianus libro XXII. multis, multis etiam Strabo libro XVII. Versutia & sagacitas notabilis. Suida Δεινός.

δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι· ἐπὶ τῶν σφόδρα κακουργούντων, τοιοῦτοι γὰρ οἱ αἰγύπτιοι.

Gellius lib. XI. cap. XIIX. *apud veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reperiendis sollertes exstitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furta omnia fuisse licita.* Religiosi quidem ea gens natura. ISocrates Eucomio Busiridis.

μάλιστα δὲ ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὴν εὐσέβειαν αὐτῶν ἄξιον, καὶ τὴν περὶ τοὺς θεοὺς θεραπείαν & reliqua ibi legenda. Et Poetæ. Eunapius Proæresio. ἐπεὶ τά γε κατὰ ῥητορικὴν ἐξαρκεῖ τοσοῦτον εἰπεῖν ὅτι ἦν Αἰγύπτιος, τὸ δὲ ἔθνος ἐπὶ ποιητικῇ μὲν σφόδρα μαίνονται, ὁ δὲ σπουδαῖος ἑρμῆς αὐτῶν ἀποκεχώρηκεν.

Superstitiosissimi, ut ubique omnis generis scriptores testantur. Quare, licet Aegyptus domicilium Sapientiæ habeatur. Nicefoтus Gregoras lib. VIII.

ἡ δὲ σοφία καὶ αὐτὴ πολλαῖς ταῖς ἀποικίαις ἐχρήσατο, αἰγύπτιος μὲν αἰτῆς, φασὶν, ἡ πρὶν ἑστία, εἶτα πρὸς πέρσας καὶ χαλδαίους διέβη.

Ipsique Aegyptii fama sapientiæ inclyti. Cedrenus.

εἰκότως οὖν ἐκ παραλλήλου, καὶ τῶν πάλαι γεγενημένως ἀρίστων σοφῶν ἐμνήσθη καὶ τοὺς Αἰγυπτίους παρατέθεικεν, ὡς δοκοῦνται παρὰ πᾶσιν εἶναι σοφούς τε καὶ φρονίμους, &c.

Pauci tamen non vituperant mores ingeniumque eorum, malignitatis, invidentiæ, levitatis, contraq; inconsultæ pervicaciæ. Ammianus libro XXII. *Ægyptii venere complures, genus hominum controversum & assuetudine perplexius litigandi semper latissimum, maximeque avidum multiplicatum reposcere. si compulsori quicquam dederit, ut levari debito possit.* Qui eodem libro eleganter *reposcones*, & *sacramentorum irritos inficiatores* scribit his verbis: *Homines Aegyptii plerique fusculi sunt & atrati, magisque mœstiores, gracilenti & aridi* ad

ad singulos motus excandescentes, & reposcones acerrimi, &c. Molles præterea perhibentur, innumeris auctorum testimoniis. Litigiosi. Ammianus, verbis modo ascriptis. Superstitiosi Justinus libro I. &c. Latrociniis infames. Ammianus fine lib. XXII. Heliodorus Æthyopicis. Suida.

κελεύσεται κἂν ἐν αἰγύπτῳ τυχεῖν μᾶλλον ἢ γῆραι κακῶς ὡς ἐπὶ κατάρας, ἐπεὶ ὡς λυσευομένη διεβάλλετο ἡ αἴγυπτ☉.

Gens effrænis legibus pugnax. Tacitus Histor. I. *visum expedire Aegyptum provinciam aditu difficilem, annona fœcundam, superstitione ac lascivia discordem & mobilem, insciam legum, ignaram magistratuum domi retinere.* Proditores. Hirtius de Bell. Alex. *Aegyptii, aptissimum genus ad proditionem* Seditiosi, novatores. Vopiscus Saturnino. *Sunt enim Aegyptii, ut satis nosti, viri ventosi, furibundi, jactanteis, injuriosi atque adeo vani, liberi, novorum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes.* Curtius lib. IIII. *Aegyptii vana gens novandis quam gerendis aptior rebus.* Imbelles. Nicefotus Gregoras libro IV.

μηδὲ γὰρ εἶναι τοὺς αἰγυπτίους ἀγαθοὺς τὰ πολέμια ὅτι μὴ δειλοὺς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀνάνδρους.

Gulielmus Neubrigius Histor. lib. II. cap. XXIII. *sub rege Noradino regnum affectanteis Aegypti, eo quod Ægyptii opulentia quidem clari, sed armis minus acres viderentur.* Invidi: Philo contra Flaccum: *Aegyptii rumpebantur invidia, quod ipsis nativum est vitium, & alienam felicitatem suum interpretabantur infortunium.* Perfidi. Florus lib. IV. cap. II. *Tandem receptus à classicis suis undique simul Aegyptios adortus, debellata perfida gente justa generi manibus dedit.* Hinc αἰγυπτιάζειν malum malignumque esse proverbio locum fecit. Eustathius ad Dionysium Alexandrinum. Scholiastes Aristophanis ad Nebulas.

αἰγυπτιάζειν τὸ ὕπουλα πράττειν:

De Magicis eorum, de quibus hoc loci Claudiano sermo, notum ex libro II. Moysis, alisque sacrarum litterarum locis. Lucanus libro VI.

Tunc Babylon Persæa licet, secretaque Memphis
Omne vetustorum recolat penetrare magorum
Abducit superos alienis Thessalis aris.

Arnobius libro I. *Clandestinis artibus ista omnia perfecit, Aegyptiorum ex adytis angelorum potentium nomina, & remotas furatus est disciplinas.* Vide dictum Commentarium nostrũ. *Babylonem* Persæam dicit Lucanus quæ condita eo nomine in Ægypto erat à Cambyse, ad differentiam alterius, de qua Diodorus Siculus libro I. Honorius Augustodunensem, Gulielmus Tyrius lib. XXIX. cap. V. Vitriacus libro I. cap. XCV. Gulielmus Neubringensis libro II. cap XXIII. Lucani locum male vulgo capiunt, ut & Memphin cum altera Babylone confundunt. Signa Claudianus sacram scripturam Ægyptiorum nuncupat, erat enim duplex mystica & profana, auctore Herodoto libro II. Sacræ erant effigies, signa, sculpturæ. Plinius libro XXXVI. cap. VIII. *Etenim sculptura illa effigiesq; quas videmus Aegyptia sunt littera.* Vitruvius libro I.

GENS CHALDÆA.] Magicis sacrificiis tum quoque celebris. Conf. Hon. de Marco Imperatore.

Tunc contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit, Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavére Deos, &c.

Alibi quoque, & expressit Apollinaris Sidonius. Vt recte scribuntur nomina ejus auctoris etiam Mediolanensi Editione prisca volente Anni MCCCCLXXXIIX. Porro quod modo de Babylone Ægyptiaca monui ad Lucani captum facit etiam ad Lucretii versus intelligendos ex libro V.

Vt Babylonica Chaldæam doctrina refutans

Astrologorum artem contra convincere tendit.

Hic Babylonica Memphiticam seu Aegyptiacam artem designat, Chaldææ, quæ & ipsa Babylonica alioquin, & frustra est doctissimus Casaubonus ad librum I Laertii super his versibus, tantum enim abest ut Chaldæos alios à Babyloniis philosophis scribat Strabo, ut ipsos Babylonios philosophos Chaldæos dictos tradat eo quem nominat Casaubonus libro XV.

ἀφώρισο δ' ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ κατοικία τοῖς ἐπιχωρίοις φιλοσόφοις, τοῖς χαλδαίοις προσαγορευομένοις οἱ περὶ ἀστρονομίαν εἰσὶ τὸ πλέον.

Addit quidem Strato.

προσποιοῦνται δέ τινες γενεθλιαλογεῖν, οὓς οὐκ ἀποδέχονται οἱ ἕτεροι.

Sed ideo Chaldæi non minus Babylonii sunt licet pars eorum genethliacen studens à cæteris non probetur, nec minus Babylonii sunt Chaldæi. Et de toto genere seu gente Lucretium loqui manifestissimum est. Gifanius non bene mutat lectionem, Lambinus verò vulgata loquitur, neque modum tangit. Nec tamen valde pugnaverim si quis Chaldæos non ex gente sed arte nominatos, & ita distinctos velit pertendere, in quam rem venit locus Ciceronis quem non inepte, illustravit Muretus libro XV. Variarum. cap. VI.

149. FLVENTEIS ARBORIBVS SVCCI.] Primum numen; nobiliusq; nutrimētum generis humani Arbores post in abusum Magicarum præstigiarum venit. Plinius lib. XII. cap. I. *Arborum genera numinibus suis dicata perpetuo servantur, ut Iovi Aesculus, Apollini Laurus, Minervæ olea, Veneri Myrtus, Herculi populus, Quin & Silvanos Faunosque & dearum genera silvis ac sua numina tamquam & cælo attributa credimus. Arbores postea blandioribus fruge succis hominem mitigavere.* Quo Plinij loco nescio morsum quo referri possit *postea* illud. Sanè nullum locum habet in ordine rei narrandæ, & scribam *Arbores posita.* Nam post sylvestrium mentionem eas dicit quæ positiva fruge mitioribus succis, hortorum proventu hominem delectant, aut alioqui sylvestribus opponuntur. *Positio* autem satio est surculorum & verbum *ponere* ei rei velut consecratam. Columella libro III. cap. XVII. *de positione surculi non minima disputatio fuit inter auctores, quidam totum flagellum sicut erat mari detractum, crediderunt sationi convenire.* Magicæ illæ præstigiæ ex medicamentis primum ortæ. Idem Plinius lib. XXX. cap. I. *Magicā natam primum è Medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse velut altiorem sanctioremque quam Medicinam, ita blandissimis desideratissimisque addidisse vires Religionu, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. De arboribus autem pro numinibus cultis.*

151. LETHALI GERMINE.] Ita edidit Claverius, ita Scaliger, eum secutus, ita Aldus & dubitandum non est esse veram lectionem, quamvis Sex Libri Belgæ & Noster *gramine* legant. Quod rejicit repetitio ipsamet.

151. CAUCASUS.] In eo monte omnium Magicarum herbarum potentissima Promethæis nascitur. Apollonius Argonauticôn III.

πρωτοφυὲς τόγ' ἀνέσχε καταστάξαντος ἔραζε
Αἰετοῦ ὠμηστέω κνημοῖς ἐνὶ καυκασίοισιν
Αἱματόεντ' ἰχῶρα Προμηθῆος μογεροῖο, &c.

Est & cæterarum eodem facientium feracissimus, notissima Poetarum tradita.

152. VERNANT IN GRAMINE.] Sic omnes libri nostri, mihi tamen dubium non est Poetam *gramina* reliquisse. *Vernant in gramina,*

gramina. Sic alibi *in Lintres fregêre nemus.* Tertullianus de Pallio: *Languescit in juventutem.* Arnobius lib. VII. *Quis in gladios formavit ferrum?* Hieronymus Epistol. ad Sabinianum. *Deinde curru ad pastorum locum, & Angelorum strepitu desuper concinente, in eadem verba testaris.* Suetonius Tito. cap. 8. *traductos per Amphitheatri arenam partim subjici in servos ac venire imperavit.* Appulejus libro I *parce in verba ista tam absurda tamque inania mentiendo.* Eodem: *pone lancea ferrum puer in mollitiem decorus insurgit.* Idem libro II. *Ecce lapis Parius in Dianam factus tenet libratam totius loci medietatem.* Eodem: *inter medias frondes lapidis Actaeon jam in cervum ferinus Dianam opperiens visitur.* Denuo *succinũ mirè cavatum in lapidẽ ut bibas.* Deinde: *eoq; in profundam quietem sepulto me nomine ciero non desierunt.* Libro III. *At ego ut primum illam laciniam prehenderam, fixus in lapidem steti gelidus.* Ita eo loco legendum Libro IV. *jacensque in mortuum, non fustibus non stimulis, ac ne cauda quidem & auribus cruribusq; undiq; versum elevatus tentavit exurgere.* Eodem. *de jumenti quadrupedis incurvo gradu rursus erectus in hominem inspectanti nullo resurgerem* Libro V. *plerumque detortos ac duratos in lapidem digitos ejus perfricans.* Libro VI. *quod si verè Iuppiter mugivit in bovem potest in asino meo latere aliquid vel vultus hominis vel facies Deorum.* Libro VIII. *qui statim exsultantes in gaudium fracta rauca & effœminata voce clamoreis absonos intollunt.* Nec puto dubitandum de hac correctione.

153. FEROX.] Ob cædeis plurimas. Callida Circe ob dolosas hospitum captiones.

154. SACRISQUE LITAVI.] Vitiosum hunc locum esse ex variantibus scripturis dicas. Alij enim MSS. *levavi,* alij *litatu* alij quod ascripsimus habent. Vulgatum retinuit Scaliger Claverius *citavi* edidit ex optimo libro, cujus varias ad unam omnes habere vellemus. Nulla erit difficultas distinctione correctâ.

sacrisque litavi Nocturnis; Hecaten & condita funera traxi.

Et sic scribendum arbitramur. Quid *sit litare* non est opus controverti, videantur interpretes Maroniani & Macrobius Saturnal. lib. III. capite V. *Litatu sacris* sit ejusdem Maronis de libro IV.

Tu modo posce Deos veniam, sacrisque litatis.
Indulge hospitio.

155. NOCTURNIS.] Noctu enim placabatur Hecates numen, aut illa exciebatur ad Magicas præstigias Vide Apollonium Argonaut. III. Hanc autem omnium humanorum actuum Moderatricem, potentissimamq; Dearum faciebant nonnulli Antiquorum, ut multis versibus Hesiodus in Theogoniâ. Virgilius, lib. IV.

Nocturnisque Hecate trivijs ululata per umbras.

Nonnus libro XLIV.

ὦ τέκος ἠελίοιο πολύστροφε, πάντροφε μήνη,
Ἁρμαλὸς ἀργυρέοιο κυβερνήτειρα Σελήνη,
Εἰ σὺ πέλεις ἑκάτη πολυώνυμος, εἰ νυχίη δὲ
πυρσοφόρῳ παλάμῃ δονέεις θυώδεα πεύκην,
ἔρχεο νυκτιπόλος σκυλακοτρόφος.

Plura Orpheus Indigitamentis, Theocritus Pharmaceutria, Lucian. Necyom. alij.

156. CONDITA FUNERA.] Fallaces mortuorum figuras. Hoc enim inter ludibria eorum quibus Satanas fascinabat mentem, posse eos jam sepulta cadavera carminibus reducere in vitam. Tibullus libro I.

Hac cantu finditque solum, manesque sepulcris
Elicit, & tepido devocat ossa rogo.

Lucianus Necyomanthia: καὶ μοί ποτε διαγρυπνοῦντι τούτων ἕνεκα ἔδοξεν ἐς Βαβυλῶνα ἐλθόντα δεηθῆναί τινος τῶν μάγων τῶν Ζωροάστρου μαθητῶν καὶ διαδόχων, ἤκουον δὲ αὐτοὺς ἐπῳδαῖς τε καὶ τελεταῖς τισιν ἀνοίγειν τε τοῦ Ἅδου τὰς πύλας καὶ κατάγειν ὃν ἂν βούλωνται ἀσφαλῶς, καὶ ὀπίσω αὖθις ἀναπέμπειν.

Aeneas Gazæus Theophrasto. Pluries omne genus Poetarum, quorum fabulis talia decantatissima.

157. QUAMVIS PARCARUM RESTARENT FILA.] Contrà fati ordinem, contra tempus vitæ præfixum. Pariter Papinius libro VIII. non quidem de Mago aliquo, sed rumpente vitam adhuc staminibus Parcarum integris.

quin cominus ipsa
Fatorum deprensa colus, visoque paventeis
Augure, tum demum rumpebant stamina Parcæ.

Vsqueadeo nihil licentia Poetarum non conturbat.

158. IRE VAGAS QUERCUS.] Nemesianus. Ecloga IV.

Cantavit quod Luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Mendum est in Petronio Arbitro, ubi paria promittit anicula. *his ego callens*
Artibus Ideo frutices in gurgite sistam.
Et rursus fluvios in summo vertice ponam.

Legendum *Aegeo gurgite,* quod mare notissimum granditate & furore. Idæus gurges, non sunt flumina illa decantatissima ad montem Idam Phrygiæ, nam de fluminibus mox, & Scamandrum & Simoenta vix amnium nominibus dignos scribunt qui viderunt, videatur Petrus Bellonius. Pariter Poetæ alij, de translatis arboribus & segetibus, campo nempè in suo.

FLAMINA STARE.] Hæc est vera scriptura, etsi contradicant Quinque Belgici & noster Codex. Benè recepta Claverio & Scaligero. De Ventis pariter Petronius, qui & ipse subdit flumina, vt expressum à nostro scias.

mihi pontus inertes
Summittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes, mihi flumina parent.
Hyrcanæque Tigres, & jussi stare Dracones.

De fluminibus Apollonius quoque libro III. καὶ ποταμοὺς ἵστησιν. Vide Lucianum pluribus locis, Manilium, Valerium Flaccum libro VII. Tibullum. I. Virgilium, Theocritum, & Nemesianum, Pharmaceutr. Ovidium libro VI. &c. Ut Apulejum & taleis taceam. Cæterum hic unus est toto hoc elaborato & industrio Poeta versus qui syllabam ante *ST* & similia corripiat; nec tamen fine auctoritate cæterorum, æquè vel magis etiam laudatorum *Quin ut sequentibus libris docebimus.* Ut supra notatum. Quin cum cautè caverit in cæteris uno loco sibi eruditâ Maronis imitatione permisit, apud quem nõ exstat nisi unico itidem, ut notarunt jam pridem docti; quod de majoribus operibus dictum sit.

159. CURVARI.] Contrariam cæteris omnibus libris nostri lectionem qui *curvanti* agnoscit, nescio an non probandam dicam. Non enim sapit librarium adeo est eruditior cæteris.

160. LOCUTUM.] Ita libri manuexarati, & exit res ipsa In senem enim non anum mutavit formam Megæra. Quare non satis benè liber noster *locutam.*

161. PENATEIS.] Ipsum domicilium, ipsos posteis. Virgilius lib. VIII. *(hospes.*
Alloquere, ac nostris succede penatibus
Papinius libro I. *Non missus Thymbræe tuos, supplex ve penateis Advenio.*

Expres-

Expressit autem Ovidium:

—si postibus altis Admovit digitos postes radiare videntur.

162. METALLO.] Auro. κατ᾽ ἐξοχήν. Seneca. *mirantur pensa sorores*

Mutatur vilis pretioso lana metallo,
Aurea formoso descendunt secula filo.

164. AVARO PASCITUR INTUITU.] Summam cupiditatem oculi velut prælibant: & partem ex re cupita ipso intuitu hauriunt. Martialis.

Rogabit unde suspicer virum mollem?
Una lavamur, adspicit nihil sursum
Sed spectat oculis devorantibus Draucos.

quod, nisi quatenus obscœnitatis abominabile, venustissimè dictum est. Et Lucilius de concubitu ipso. Libro IV.

Commanducatur totum complexa comestque.

165. AD PRIMA.] Græcanicum. *Prima* substantivè, ut cum Grammaticis loquamur, initia sonant, primum locum apud Maronem libro. V.

Non jam prima peto Mnestheus, neq; vincere certo. Eodem.
Prima tenet plausuq; volat, fremituque secundo.

Idem Georgico. II. *Flos ad prima tenax* hoc est primo loco. Tacitus Ann. IV. *quia prima provenerant volutare secum quomodo Germanici liberos perverteret*: Sic ad omnia, omnibus modis sonat. Auctor. Ceiris: *Fertur & incertis jactatur ad omnia ventis*

165. TUMEBAT.] Elatus superbia, ob accessionem tantarum opum. Pessimè Unus liber. *timebat.* Victor libro III. in Genesin. scriptor dignus qui ad membranas recenseatur, culpa enim primi Editoris pessimè interpollatus est; & sunt MSS. exemplaria in Galliâ, ut testatur Franciscus Juretus prioribus Notis ad Symmachum.

fastu tumefacta superbo Despexit Dominam

Alcimus Avitus libro. V. de ficu Matthæi. XXI.

Nec vanum præ se tumefacta superbia nomen Nostra ferat.

Idem Victor eodem libro.

Ergo agite ut vetitum norint quod posse negatum est,
Iam descendamus, tumefactaque corda superbo
Consensu, varij turbemus vocibus oris.

Et sic Græci. Euripides Hecuba.

ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
οἱ πρὶν στερέντος, εἶτα δῆτ᾽ ὀγκούμεθα.

166. MÆONIUS.] Midas Rex Phrygiæ. Higynus, cap. CCLXXIV. *Midas Rex, Cybeles filius, Phryx plumbum album & nigrum primus invenit.* Lydiæ ve, ut alij Vel utriusque ut Ovidius, libro XI.

Ruricolæ cæpere Phryges, vinctumq; coronis
Ad Regem duxere Midam.

Ibidem.

Lydos cum latus in agros
Rex venit, & juveni Silenum reddit alumno.

Mæonia autem *Lydia*. Stephanus.

Μαιονία ἡ λυδία, ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ. ὁ ἀεὶ τὴν ἀχάτιδα γῆν ῥέοντος: τὸ ἐθνικὸν μαιόνιος, καὶ Μαιονία θηλυκόν. καὶ Μαίον ὁμωνύμως τῇ οἰκιστῇ ἀφ᾽ οὗ ἡ χώρα.

Et Phrygia Strabo. libro X. noster. II. Eutrop.

167. REVINCTOS.] Idem est ac si *vinctos* dixisset. Virgil lib. XII. *recalent nostro Tiberina fluenta sanguine adhuc, campique ingenteis ossibus albent.* Quod tantumdem est ac si calent dixisset. Atque hoc ita inolevit, ut alij pariter scriptoreis maluerint compositis uti, quam simplicibus, ut hoc eodem Ammianus libro XXII. *& recalet apud quosdam adhuc, licet a tros consideratio mundani motus & siderum doctique sunt haud numero pauci,* &c.

168. MUNUS ACERBUM.] Noxium, nocuum, cōtrarium sibi. Acerbum scriptores, acidum,

acidum, & amarum, vocant quod maximè aversantur. Vide ad Gratium.

169 INVISO VOTVM DAMNAVIT.] Fulgentius Mytholog. lib. II. cap XIV. *Mida Rex Apollinem petijt, ut quicquid tetigisset aurum fieret. Cumque promeruisset, munus in ultionem conversum est, cœpitque sui voti effectu torqueri. Nam quicquid tetigerat, aurum statim efficiebatur; erat ergo necessitas aurea, locuplesque penuria. nam & cibus & potus rigens auri materia marmorabat. Itaque Apollinem petijt ut male desiderata converteret. Sed evidenter Poeta alluserunt * argutiam illa videlicet caussa quod omnis appetitor avaritia, cum omnia pretio destinat fame moritur.* Notavi asterisco vocem quæ haud dubito quin vitio exscriptoris luxata loco non suo legatur. Scribe: *Sed evidenter Poeta alluserunt avaritiam illâ videlicet caussa, quod omnis appetitor argenti cum omnia*, &c. Non enim appetitur avaritia sed per eam argentum, neque argentum alluserunt hac fabella Poetarum Chori, sed avaritiam ipsam. Mythologia ipsa satis erudita est. quod dixit *locuples penuria*, Ovidianum est

divesque miserque.

169. INVISO AVRO]Ovidiusque.

divesque miserque
Effugere optat opes, & quæ modo voverat, odit,
Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur
Vrit, & inviso meritus torquetur ab auro.

Scitè verò glaciem fulvam, aurum ex aqua vinove factum nuncupat, ut niveam. Crystallum ex eodem elemento, vel nive concretum, in Epigrammatis.

170. ANIMI VICTVS.] Maronianum Georg. IV. *Immemor heu, victusque animi respexit.* Sic Appulejus libro IV *Sed Psyche Virgo vidua domi residens deflet desertam suam solitudinem, agra corporis, animi saucia.*] Idem libro V. *Tunc Psyche misella utpote simplex & animi tenella rapitur formidine verborum tam tristium.* Et libro IX *jam ego tibi probè suasum & confirmatum animi illum amatorem acrem vadimonio sistam.* Septimius libro VI. Troj. *provectæ ætatis nec invalidus animi.*

170. SEQVIMVR QVOCVNQVE VOCABIS.] Exclamatio victæ voluntatis. Virgilius IV.

sequimur te sancte Deorum
Quisquis es. imperioque iterum paremus ovanteis.

Prudentius.

Sequimur tua dicta redemtor
Quibus atra morte triumphans,
Tua per vestigia mandas
Socium crucis ire latronem.

173. INSTABILESQVE OLIM SYMPLEGADES]Cyanei scopuli, quia fingebantur collidi Symplegadum nomen nactæ. Strabo. libro III.

χαλεπὰς γάρ τινας μυθεύει πέτρας καθάπερ τὰς Κυανέας φασίν. Ἐξ οὗ καὶ συμπληγάδες καλοῦνται.

Erat fabulosus harum insularum locus Bosphorum Tracium quem periisse Rufinum suum scribit Claudianus Dionysius.

Τῷ δ' ἐπὶ Θρηϊκίου στόμα Βοσφόρου, ὅν πάρος Ἰὼ
Ἥρας ἐννεσίῃσιν ἐνήξατο πόρτις ἰοῦσα.
Στεινότατος δὴ κεῖνος ἀπείριτος ἔπλετο πορθμὸς
Τῶν ἄλλων, ὅθι εἰσὶ πολυκλύστοιο θαλάσσης.
Κυανέας ὅτι μῦθος ἀναιδέας εἰνάλι πέτρας
Πλαζομένας καναχηδὸν ἐπ' ἀλλήλῃσι φέρεσθαι.

Eustathius. ὅτι περὶ τὸν Θρᾴκιον βόσπορον αἱ κυανέαι πέτραι εἰσί, κατὰ κυριωνυμίαν οὕτως κεκλημέναι.

Pulcrè & verè Poeticè ex his Avienus.

Hic arctas inter fauceis atque obvia saxa
Thracius angustas discludit Bosphorus oras

Bospho-

Bosphorus Inachia subvector virginis olim.
Nam vicina sibi stant littora, terraque parci
Faucibus oris hiat, prona sinus evomit unda.
Proxima non alibi tantum divortia cernas
Cespitis. hac pecoris dorso sternacis in aquor
Inachis illata est: sic pectus canduit irâ
Pellicis, & tanto divam dolor extulit igni.
Illic instabili fama est sale saxa moveri
Inferriq; sibi flabris urgentibus oras.
Hic rigidas errare ferunt per marmora cauteis,
Et nunc ora soli vastas pratendere rupes
Nunc aperire sinum: gemit amplo murmure pontus.
Seu quod collisas Thetis indignata per arces
Saviat, objectis seu quod brevis exitus undis.

Quibus luculentis versibus & historiam & mythologiam complexam habes. Brevissimè transit has angustias Priscianus.

Threicius sequitur post Bosphorus, ostia Ponti,
Hoc nullum perhibent terras angustius orbis
Esse latus diriment: hic sunt symplegades arcta.

De Cyaneis Symplegadibus vide Orpheum Argon. Apollonium latè libro Secundo. Valerium Flaccum, & Scholiastas Apoll. & Theocriti.

174. THESSALICIS.] Minyarum, quo nomine censetur flos universæ Græciæ ea tēpestate. Catullus.

Cum lecti juvenes Argiva robora pubis
Ausi sunt vada salsa citâ decurrere puppi.

Apollodorus libro I. ὡς δὲ ἡ ναῦς κατεσκευάσθη, καὶ χρωμένῳ ὁ θεὸς πλεῖν ἐπέτρεψε συναθροίσαντι τοὺς ἀρίστους τῆς ἑλλάδος.

Jason autem expeditionis auctor Thessalus. Valerius Flaccus.

Debitus Eois dux Thessalus appulit oris.

174. BOSPORUS ARCE.] Probo nostrarum & sex septem Belgicarum membranarum scripturam *urbe* Non enim pro Poeta nostro repetitio illa. Celsam Constantinopolim templorum, arciumque & Palatiorum splendore dicit, ut alibi de Româ.

Qua septem scopulis Zonas imitatur Olympi
Aemula vicinis fastigia conserit astris.

175. OTHRYSIIS.] Thracijs, quæ in Europa. Ausonius Epigramm I.

Sed carmen non molle modis, bella horrida Martis
Othrysii, Thressaque viraginis arma retractat.

Valerius Flaccus. Libro I.

Nec verò Othrysius transtris impenditur Orpheus.

Martialis libro VII. *nunc ludite Musa Victor ab Othrysio redditur orbe Deus.* Papinius libro V. *miseri quos non aut horrida virtus Marte sub Othrysio aut medij inclementia Ponti Hauserit!* Elegantem Thraciæ & simul brevem descriptionem habes apud Scylacem Caryandenum in Periplis. Marcianum, alios.

177. SUBREPSIT IN AULAM.] Malis artibus. Pariter de hærede Rufini Eutropio.

Ut primum vetulam texere palatia vulpem.

Plura infrà. *Ilicet*, quia Furiæ adventus mores mutabat: animo ejus illapsæ, quod innuit dicens *ergo animi victus.*

178. RECTUM.] Regula justitiæ, juris administratio nusquam flexa. Hunc usum hujus vocis fuisse Latinis familiarem docent Linguarum inde descendentium Idiotismi. Gallicū enim *droict* quod jus sonat, directum utiq; seu dextrum originem habet, & proprius Italicum *diritto*, multo etiam ad sonum verè

Latinum Hispanicum *derecho*. Virgilius

si quid Vsquam justitia est & mens sibi conscia recti
Præmia digna ferant.

Ductum autem abinde quod regula justitiæ flecti nusquam debeat, nec claudicare. Rectus enim homo claudo, Loripedique opponitur. Juvenalis Satirâ.II.

Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.

Inde Rectum, ipsa justitia. Horatius libro IV. Carm.IV.

Doctrina sed vim promovet insitam
Rectique cultus pectora roborant.

179. AMBITIO NASCI.] Expulsatrix justitiæ. Vbi enim regnat sine respecto Juris honorum cultusq; studium, necesse est perverti regulam. Vnde pulcrè in Laudibus Stiliconis.

Trudis avaritiam cujus fœdissima nutrix
Ambitio, quæ vestibulis foribusque potentum
Excubat, & pretijs commercia pascit honorum.

Sic hoc loco. *Venum cuncta dari*, Ambitione ingruente. Et Petronius.

Venalis populus, venalis Curia Patrum,
Ipsaque maiestas auro corrupta iacebat.

180. PROFERT ARCANA.] Aulæ Regnique quæ plurima, totiesque scriptoribus nominata, & præcipuè Tacito: Hæc vero sceleratus homo ob pretium hostibus populoq; prostituit. At Sapientissimè Horatius I. Epistolarum: *Arcanum neque tu scrutaberis ullius umquam Commissumque teges & vino tortus & irâ.* Benè vino tortus. Id genus tormenti hodie quoq; magnatibus usurpatum, neque antiquis defuit. Idem alibi.

Regibus hic mos est multis urgere cullulis
Et torquere mero quem perspexisse laborant.

181. CLIENTEIS FALLIT.] Summum crimen hominum potentium, usque adeò vt vix ullum à Sacris Prophetis abominabilius proclametur, quam afflictos miserosq; homines se & sua fidei alicujus committenteis, ab eo decipi, & deprædari. Hoc idem parricidio prope æquat divinissimus Poetarum Maro. libro VI.

Hic quibus invisi fratreis dum vita manebat
Pulsatusve parens, aut fraus innexa clienti.

Noster alibi laudat in Stilicone *ignarum numquam læsura clientem lib.II.* Laudum.

180. AMBITOS A PRINCIPE.] Hæc omnium scriptorum librorum doctorumque hominum scriptura est. Solus Claverius *indeptos* edidit, & in uno eorum Codicum quos ante Centum jam annos contulit Michael Bentinus *auditos* fuisse notatur. Vulgatū illud nequaquam mutamus. Puto errorem natum ex eo quod media syllaba productim posita sit. Sed hujus exceptio manifesta est auctorum testimonijs, licet parum cognita, & contrà etiam regulam; non enim abitum reditum aut talia dicuntur. At de hoc alia res. Ovidius Metamorph. I. *Jussit & ambita circumdare littora terra.* Quem versum sine exemplo ferè & ratione positum voluerunt tum alij docti, tum Valens Pimpontius ad Virgilium; contra quem nititur Prisciani auctoritate Hercules Ciofanus. Priscianus jā olim de eo disceptum inter Scaurum, Vellejum Celerem, & Hadrianum Cæsarem scribit. At exemplum ne unum quidem producunt omnes, Pimpontius etiam mendosum locum suspicatur, At sunt tamen. Ovidius. Libro XV.

Fluctibus ambita fuerant Antissa Pharosque.

Valerius Flaccus libro V. Argonautic.

Aspicit Aeeta Minyas stupefactus in urbe
Ambitumq; senem, promissaque vellera puppi.

Epitaphium Vetustissimum V.

Fidus

Fidus amicitiæ custos, ambitor honesti
Iustitiæ cultor, pacis amator eras.

Martianus Capella libro.II.

Hoc quoq; Nysiacis quod sparsum floribus ardet,
Multiplici ambitum redimitur lumine sertum.

Paullinus Pellæus in Euchariстico.

& neque caussas
Augendi cupidus nimis, aut ambitor honorum.

Deniq; Hericus sub Carolo Calvo bonus pro tempore Poeta, & bonorum imitator eruditus libro III. de vitâ Germani.

votis ambita piorum
Succurrit Pietas benedicto munere farris.

180. VENDIT HONORES.] Paria de Eutropio in eum. At de Rufino, & Stilicone tamen simul, Zosimus.

τῆς δὲ τῶν ὅλων ἀρχῆς εἰς Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον περιστάσης, ἄχει μὲν ὀνόματος ἐδόκουν ἔχειν τὸ κράτος· ἡ δὲ πᾶσα τῆς ἀρχῆς δύναμις ἦν, κατὰ μὲν τὴν ἑῴαν παρὰ Ῥουφίνῳ, κατὰ δὲ τὴν Ἑσπέραν, ἐν τῇ Στελίχωνος γνώμῃ, δίκαι δὲ πᾶσαι παρ' αὐτοῖς καθ' ἐξουσίαν ἐπεκρίνοντο, καὶ ἀπῄει κεκρατηκώς, ὁ χρημάτων τὸν ψῆφον ὠνούμενος, καὶ ἄλλως οἰκειότητι τὴν τοῦ δικάζοντος ἐπισπώμενος εὔνοιαν. κτήματα δὲ, ἅπερ τοὺς κυρίους ἐν τοῖς ἁπάντων ἐποίει στόμασιν εὐδαίμονας ὀνομάζεσθαι, μετῄει πρὸς τούτους, τῶν μὲν δωρεαῖς θεραπευόντων, καὶ τούτῳ τὸ συκοφαντεῖσθαι διαφευγόντων, ἑτέρων δὲ τὰ οἰκεῖα προϊεμένων ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν ἀρχῆς ἢ ἄλλον τινὰ πρίασθαι τῶν πόλεων ὄλεθρον. παντὸς δὲ εἴδους πονηρείας ταῖς πόλεσιν ἐπιπολάζοντος, ὁ μὲν ἁπανταχόθεν πλοῦτος εἰς τὴν Ῥουφίνου καὶ Στελίχωνος οἰκίαν εἰσέρρει, καὶ ἡ πενία κατὰ πάντα τόπον ἐπενέμετο τὰς τῶν πάλαι πλουτούντων οἰκίας.

Sequuntur quæ horum librorum argumenta esse possunt.

181. INGEMINAT CRIMEN.] Delator hominum, quorum errata veritati additis immensis mendacijs in prodigialia crimina apud Principem extendit. Talis Sejani animus apud Tacitum Ann. IV. *inflando odio Tiberij in Germanici sobolem.* Plena Historia Augusta talibus. Pulcrè verè Titus, qui traductos per Amphitheatrum Delatores flagellis cecidit in foro, & in servos vēdidit, ut auctor Suetonius cap. VIII. Etiam Marcus, qui ignominia Delatores notavit, auctore Capitolino.

182. IGNEM.] Odium, iracundiamque principis. Noster Codex *ignes.* De Utroque Affectus omnes vehementiores flammis æquari alibi probamus longis exemplis.

183. NVTRIT.] Auget consentiendo. lib. II. in Eutropium. *Targibilus simulare fugam|, flatusque Leonis Spe nutrire leveis.*

184. STIMVLANDO VULNUS ACERBAT.] Ab equis quos stimulis fodiebant veteres, vt Hispanorum hodieque mos est, & partis Gallorum Belgarumque.

185. VELUT INNUMEROS AMNES ACCEDERE.] Insatiabilem Avaritiæ gurgitem pelago comparat. Qualiter Aristides de Romano Imperio:

ὥσπερ τοὺς ποταμοὺς θάλαττα, κοινὸς δὲ αὐτῇ καὶ τοῦτο πρὸς θάλατταν ἐστιν, οὔτε γὰρ ἐκείνη μείζων ὑπὸ τῆς ἐμβολῆς τῶν ποταμῶν γίνεται, ὡς συνειμαρμένον τοῦτο σὺν αὐτοῖς εἰς ῥοῦν αὐτὴν ἔχειν τὸ μέγεθος, &c.

Vetereis enim cujus finem nullum adsequi cogitando poterant, id mari simillimum censebant, quod nullâ humanâ ope enavigari posse videbant. Sic Deus Optimus Maximus, immensa potentia ei Elemento æquatur. Nazianzenus de eo.

πέλαγος οὐσίας ἄπειρον, καὶ ἀόριστον νῷ μόνῳ σκιαγραφούμενον, λίαν ἀμυδρῶς, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτόν.

Joannes Damascenus lib. I. Orthodox. c. XII

ὅλον γὰρ ἐν αὐτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον, καὶ ἀόριστον, ὥστε ὁ ἅγιος Διονύσιος φησιν, ὁ ἀγαθός.

Vide Epiphanium in Anchorato. Sic aliarum rerum βυθὸς & πέλαγος. Idem Damascenus lib. I. cap. III. de Apostolis.

τῇ τῶν θαυμάτων αἴγλῃ πρὸς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας αὐτοὺς ἀνῆγον. Euripides Hippolyto.

κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ
Τοσοῦτον, ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

Menander apud Athenæum libro XIII.

εἰς πέλαγος αὐτὴν ἐμβάλλεις γὰρ πραγμάτων.

Sic infinitam cupiditatem meretricis cōparat mari Plautus, pater Leporum, in Truculento. & Charybdi Alciphron libro I. Epist VI.

κωμάζουσι γὰρ πρὸς αὐτὴν ἢ πρὸς θάλασσαν πολλοί, καὶ ἄλλος ἄλλο δῶρον ἀποφέρει, ἡ δὲ εἰς δέχεται καὶ ἀναλοῖ, χαρύβδεως δίκην.

Alia ratione opes quoq; ipsæ, humanorum ingeniorum ludibria communissima meretricibus est, maritimis fluctibus æquiparantur, ob mobilitatem nimirum & prorsus fluctibus incertiorem inconstantiam. Amphilochius.

τὰ δὲ χρήματα
παίζει πλανῶντα τὴν φιλόπλουτον νόσον.
Ἄλλοις ἀπ' ἄλλων περιπλανᾶν πεφυκότα.
πόρνης ἄπιστον τὸν τρόπον μιμούμενα,
πολλοὺς ἐραστὰς ποικίλως μοιχωμένης,
Συνόντα καὶ φεύγοντα, καὶ κυκλούμενα,
Τόποις, ἐκείνοις, οὐδενὶ δὲ γνησίως,

τὸ γὰρ βέβαιον οὐκ ἔχει πλοῦτου φύσις·
Λάβροις θαλάσσης κύμασιν εἰκασμένη,
Κυρτουμένοις, πίπτουσιν, ἀστάτῳ φορᾷ.

186. NESCIT.] Non sentit. Virg. Georg I. *Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ Nescivere hyemem.* Cur autem mare non crescat tot fluvijs ingredientibus caussam dat ex alijs Niceforus Blemmydes Physicis

185. VNDANTEM ISTRVM.] Ob copiā. Est enim cumprimis ingēs fluvius Danubius. Jornandes Geticorum cap. XII. *Danubius in Alemanicis arvis exoriens L X. habet à fonte suo flumina usque ad ostia in Pontum vergentia per mille ducentorum passuum millia hinc inde suscipiens flumina in modum spinæ, quæ costas ut cratem intexunt, omnino amplissimus est: qui in linguâ Bessorum Ister vocatur, ducentis tantum pedib. in altum aquam alveo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina immanis, omnes superat præter Nilum.* Hincque in magnorum fluminum recensione Istrum Nilo subjiciunt scriptoreis, vt Dionys. Longinus περὶ ὕψους cap. XXXI.

185. ÆSTIVVM NILVM.] Ab Æthiopibus oriundum, vt putarūt veteres, vel quod æstivo tempore augetur. Heliodorus libro. II.

ἐμοῦ εἰπόντος ὡς τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς αἰθιοπίας ἐσχάτων δὲ τῆς λιβύης ἀναλαμβάνει, καθ' ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολήγον, ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν. αὔξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ' ὥς τινες ᾠήθησαν πρὸς τῶν ἐτησίων ἀνέμων ... τῶν, &c.

106. SEPTENO GURGITE.] Nihil te-statius.

187. PAR SEMPER SIMILISQVE.] Et magnitudine & figura. Symmachus lib. IV. Epistolâ XXXIV. *expende quanto labore respōdeam tot ingeniorum sublimium varietati, Nam parti*

pares estis, nec tamen similes. Vide inibi Scholiasten. *Manet* autem non *meat* scribunt omnes nostri MSS. Et bene sane.

188. FLUCTIBUS AURI.] Magnis confluxibus Zosimus.

ὁ μὲν ἁπανταχόθεν πλοῦτος εἰς τὴν ἐκείνου οἰκίαν εἰσέῤῥει.

Sic apud Plautum Pseudolo *maria frumenti* legimus, ubi vulgo glossa genuinam scripturam infuscat.

> *Hedilium tecum ago quæ amica es frumentariis,*
> *Quibus cunctis monteis maximi ac maria frumenti sunt domi.*

Ita enim jactabundi loquebantur de suis possessionibus. Catullus.

> *Mentula habet justa triginta jugera prati,*
> *Quadraginta arvi, cætera sunt maria.*

Sic χρυσίου πόντον Phœnix vetus Poeta dixit:

> Ἀνήρ τις Νῖνος ἐγένετο, ὡς ἐγὼ κλύω,
> Ἀσσύριος ὅς τις εἶχε χρυσίου πόντον,
> &c.

Ita *pelagus scriptorum* Prisciano Præfatione operis Grammatici: *quamvis ad Herodiani scriptorum pelagus & ad ejus Patris Apollonij spaciosa volumina meorum compendiosa sunt scripta librorum.*

188. EXPLERI CALOR ILLE NEQUIT.] Hoc maxime vexantur avaritiæ mancipia, semper possidendo plura cupiunt, nec minuitur habendi cupido ullis opibus. In scitis responsis Carsilidæ, τί ἄπληστον; κέρδος. Prosper de vita Contemplativa libro II. cap. XV. Cassianus libro VII. Institut. cap. VII. *Cumque illi & hoc ex voto cesserit avidior fames accrescit auri, tantoque vehementius suscitatur, quanto etiam summa lucri major apponitur. Cum pecunia etenim incremento rabies cupiditatis augetur. Agitur itaque infelix anima serpentinis nexibus obligata dum materiam male concretā nequiore cura concupiscit augere, pestem sibi qua dirius inflammetur ipse parturiens.* Ubi enarrat sanctissimus scriptor quis calor ille sit, pestilens nimirum & serpens. Boethius libro II. de Consolatione.

> *Nil jam parta videntur*
> *Sed quæsita vorans sæva rapacitas*
> *Altos pandit hiatus*
> *Quæ jam præcipitem fræna Cupidinem*
> *Certo fine retentent?*
> *Largis cum potius muneribus fluens*
> *Sitis ardescit habendi.*

Idem eodem libro: Nec opes inexpletam restinguere avaritiam queunt. Silius Italicus libro V.

> *quod gentibus auri*
> *Numquam exstincta sitis? modo quem Fortuna fovendo*
> *Congestis opibus, donisque refersit opimus,*
> *Nudum Tartarea portavit navita cymba.*

Cupit enim omnia avarus, cum suaviter vivere paucis posset, & ideo perit, ut divinitus Xenophon tradit libro I. παιδ.

πολλοῖς δὲ συνήνεγκεν αὐτοῖς τὸ μέγεθος ἔχουσι τῆς ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον, ἀπέτυχον, πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον χρυσὸν κτησάμενοι διὰ τοῦτο ἀπώλοντο.

De cupiditate immensa venuste Theocritus, Eid. XVI.

> Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀϊόνι κύματα μετρεῖν
> Ὅσσ' ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ,
> Ἢ ὕδατι νίζειν θολερὰν ἰοειδέι πλίνθον,
> Καὶ φιλοκερδῆ καὶ βεβλαμμένον ἄνδρα παρελθεῖν.

Rhetor incertus apud Rutilium Lupum lib. I. *qui parcus est utitur eo quod satis est, tu contra quo plus habes, magis eges.* Columb. ad Hunald.

Quid modo terrenis menteis intendere curis
Mortaleis cupiunt? quid turpia lucra sequuntur?
Semper avarus eget, nec habet quod habere videtur.

Arator lib. I. Historiæ Apostolicæ.

denique, quando
Auri cessat Amor, qui pectora semper adurit,
Quo capitur mortale genus, qua pullulat omne
De radice malum

Et dedecori sua ipsi pecunia est. Hyperides apud Rutilium Lupum libro II. *Nam hominis avari atque asoti, unum atque idem vitium est, uterque enim nescit uti atque utrique pecunia dedecori est.* Salvianus lib. I. ad Ecclesiam. *Sic ergo habendæ sunt divitiæ sic petendæ, sic tenendæ, sic propagandæ, alioquin inæstimabile malum est bonis à Deo datis non bene uti, & pessimum ac feralissimum morbi genus divitiæ conservatæ in malum Domini sui.* At de insatiabili cupidine etiam plureis Sapientum. Seneca Furente.

nullo fine beatus
Gazis inhians componit opes,
Et congesto pauper in auro est.

Horatius Epistol. lib. I.

Semper avarus eget, certum voto pete finem.

Ovidius I. Fastorum.

Creverunt & opes & opum furiosa Cupido,
Vt quo possideant pluria plura petent.

Ita legimus suis de caussis eum Ovidii locum. Seneca lib. I. Benef. *Aviditas non patitur quempiam esse gratum, numquam enim improbæ spei quod satis est datur.* Cicero in Paradoxis. *numquam expletur neque satiatur cupiditatis sitis.* Cornificius lib. II. ad Herennium. *Magno malo est hominibus avaritia idcirco quod magnis & multis incommodis conflictantur propter immensam pecuniæ cupiditatem.* Sed & nostri, mixtim enim nunc quædam apponemus, ut Bellaria solent. Prudentius Hamartigenia.

impuro fervescat ut igne libido,
Sorbeat ut cumulos nummorum faucibus amplis
Gurges avaritiæ, finis quam nullus habendi
Temperat, aggestis solventem vota talentis.
Auri namque fames parto fit major ab auro.
Inde seges scelerum, radix & sola malorum,
Dum scatebras fluviorum omnes, & operta metalla
Eliquat ornatus, solvendi caussa pudoris.

Manilius libro IV.

nullo votorum fine beati
Victuros agimus semper, nec vivimus umquam,
Pauperiorque bonis quisque est, quo plura requirit.
Nec quod habet numerat, tantum quod non habet, optat, &c.

Claudianus IV. Consulatu Honorii.

cupido
Quæ velut immanes reserat dum bellua rictus
Expleri pascique nequit

Pacatus Panegyrico: *spes inter hæc nulla prædonis explendi. Nec enim, ut natura fert, copiam satietas sequebatur; crescebat indies habendi fames, & parandi rabiem parta irritabant.* Paullinus Natali X. Felicis.

Spinæ sunt animo, quia semper inanibus angunt
Ancipites animas stimulis, quas jugiter urit
Defectus miseri metus, & miser ardor habendi.
Atque ita & inter opes inopes, quasi Tantalus ille.
Inter aquas sitiunt, nec habent quod habere videntur.

Nam

Nam partis metuunt uti; servata relinquunt,
Dumque alimenta parant, vivendi tempora perdunt.

Petronius Arbiter Satirico, quem divinus vir expressit.

Non bibit inter aquas, poma aut pendentia carpit
Tantalus infelix, quem sua Vota premunt.
Divitis hac magni facies erit, omnia cernens
Qui timet, & sicco concoquit ore famem.

Quibus versibus vitiata est distinctio, quæ enim vota Tantali? Scribe *Tantalus infelix, quem sua vota premunt, Divitis hac magni facies erit.* Infelix facies magni divitis. Fefellit librarium continuata trans limites pentametri sententia. Sibyllinorum congeries lib. VIII. in quo Opere sunt plurima omnis ævi momimenta, assuta vera fictis.

Ἀρχὴ πᾶσι κακῶν φιλοχρημοσύνη καὶ ἄνοια
Χρυσοῦ γὰρ δολίοιο, καὶ ἀργυρέου πόθος ἔσται.
Οὐδὲν γὰρ τούτων θνητοὶ μεῖζον προέκριναν.
Οὐ φάος ἠελίου, οὐκ οὐρανὸν, οὐδὲ θάλασσαν,
Οὐ γαῖαν πλατύνωτον, ὅθεν φύουσιν ἅπαντα.
Οὐ τὸν πάντα διδόντα θεὸν, γενέτορα πάντων.
Οὐ πίστιν τούτων καὶ εὐσεβίαν προέκριναν.
Πηγὴ δυσσεβίης, καὶ ἀταξίας προοδηγὸς,
Μηχανίης πολέμων, εἰρήνης ἐχθρὰ τ' ἄνοια.

Et quæ plura in eo Centone sequuntur. Pulcre Simplicius in Epictetum: *Avaritiam dirimere omnes necessitudines, & latronum esse, numquam rapinis exsaturandum.* Dionysius Longinis περὶ ὕψους. cap. XXXIX.

ἡ γὰρ φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήστως ἤδη νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ, ὡς ἂν εἴποι τις καταβυθίζουσιν αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους. φιλαργυρία μὲν νόσημα μικροποιὸν, φιληδονία δ' ἀγεννέστατον.

De eorum stolidissimo hominum genere capiendum est quod scribit Themistius Oratione VI.

πλοῦτον ἄκαρπον καὶ ἀβλαστῆς, ᾧ οἱ εὐποροῦντές ἐν λιμῷ ἀπολεῖσθαι.

Pulcerrime Emanuel Palæologus Imperator CP. Oratione I.

τούτῳ γὰρ δήπου τὸ πάθος ὧν ἂν καθάπαξ κρατήσειε, τούτων ταῖς ψυχαῖς ἐντήκει ἑαυτὸ διηνεκῆ τινα δίψαν, ἣν τὸ μετεχόμενον ἀεὶ δήποτε προσαύξον ὡς ὕλη πῦρ τι καὶ φλόγα ταῖς τῶν ἑαλωκότων φρεσὶ λυμαίνεται, οὐ γάρ ἐστι νοσοῦντα τὴν ψυχὴν, ὑγιῶς ἔχειν τὰς φρένας.

Signabo autem hæc, nam finis tamdem est faciendus, egregio dicto Joannis Saresburiensis Episcopi ex lib. VIII. cap. IV. de Nugis Curialium, qui tamen aliunde, haud dubito, descripsit: *Nec tamen etsi prodigalitas videatur in culpa locum arbitror avaritiæ relinquendum. Nullum enim vitium deterius est, nullum detestabilius, præsertim in his qui principatum aut magistratum aliquem gerunt in Republica. Non enim res ipsa, sed etiam opinio ejus vitanda est, & omnino impossibile est, ut fidelis videatur alicui, aut amore dignus qui ex merito apud graves & circumspectos viros avaritiæ suspicionem incurrit.* Et cap. XV. *E contrà ingratissimum & odiosissimum vitium, quod nec effectu prodest aliis, nec affectu. Hæc est avaritia latentium indagatrix lucrorum, manifesta prædæ avidissima*

vorago

vorago, neque habendi fructu felix, & cupiditate gerendi miserrima. Quæ verba sunt Valerii Maximi libro Nono cap. Quarto.

187. CUICUNQUE MONILE CONTEXTUM GEMMIS.] Sordidam publici prædonis rapacitatem dicit, etiam muliebribus ornamentis non parsuram. Sic minatur rapacissimum hostem taliũ detractione Deus Opt. Max. IStraelitis. Jesaiæ III. De Maximo (Tyranno, an Principe? Principe quidem, & bono extra unum avaritiæ crimen ut testatur contra Adulatores Sulpitius Severus, qui idem ferocis tamen ingenii virum vocat in Martini Vita, cap XXIII.) paria Pacatus Panegyrico: *comportabantur interim spolia provinciarum, exsuvia exulum, bona peremtorum. Hic aurum matronarum manibus extractum, illic rapta pupillorum cervicibus bulla istic dominorum cruore perfusum appendebatur argentum.* Et post: *illud purius aurum splendidiusq; credebat, quod dedissent dolenteis; quod hominum lacryma non amnium aqua abluissent, nec è terrenis specubus egestum, sed è cervicibus jugulisq; cæsorum esset effossum.* Plurima talia apud ejus generis scriptores. De Gildone noster. Et in Eutropium libro I. v. CXCVIII.

Hic Asiam villa pactus regit, ille redemit
Conjugis ornatu Syriam

Et solet Poeta nobilissimus, Maronis exemplo, quæ melius dici posse desperat, ea bis terve iisdem verbis, paullum quidem mutatis, proponere.

188. RUFINO POPULANDUS ERAT.] Sic Prædo annosus idem dicitur, & voluisse ærarium urbanum spoliare à Symmacho lib. VI. Epistola XIV. *Dubitare vos video an Rufini Pœnam secuta sit etiam publicatio facultatum, fides præsto est Imperialibus signata præceptis; & tamen prædonis annosi merita pendentibus non fuit ambigendum quod spoliare urbis desiderarit ærarium.* Sed sine dubio vera eo loco est Schoppii ex Cod. Bessarionis lectio. *spolia orbis desideraret.* Sic enim Claudianus noster mox ad verbum *orbisque ruinas Accipit una domus* & Zosimus verbis supra à nobis positis. Quid mirum autem Præsidi alicui hoc crimen fuisse, cum Romani eam legem fere tenuerint, satis caussæ ad spoliandum aliquem, quod foret dives. Mithradates ad Arsacen apud Sallustium IV. Historiarum. *Namque Romanis cum nationibus, populis, regibus, cunctis una & eo vetus caussa bellandi est, cupido profunda imperij, & divitiarum.* Ibid. *Scio tibi magnas opes virorum, armorum, & auri esse, & ea re à nobis ad societatem ab illis ad prædam peteris.* Post. *Romani arma in omnes habent acerrima in eos quibus victis spolia maxima sunt. Te illa fama sequetur auxilio profectum magnis Regibus latrones gentium oppressisse.* Nec fallit ab hoste quæsita veritas, consentiunt enim testes domestici. Petronius Arbiter.

Orbem jam totum victor Romanus habebat
Nec satiatus erat, si quis sinus abditus ultra
Si qua foret tellus quæ fulvum mitteret aurum
Hostis erat, fatisque in tristia bella paratis
Quærebantur opes

Quo nomine & accusavit eos erudite & defendit duobus libellis doctissimus JCtus Albericus Gentilis, utinam faciliori aliquanto Eloquentia.

189. DOMINOQUE PARABAT EXITIUM FOECUNDUS AGER.] Eodem Bello Gildonico, Plinius & Pacatus Panegyricis, aliique id genus Principum præcones.

191. METUENDA COLONIS FERTILITAS.] Evertebantur enim fundis suis qui singulari aliqua fœcunditate nobiliores habebant.

192. LARIBUS PELLIT.] Similia omnia de Gildone.

perturbat avita
Quemque domo vetereis detrudit rure colonos.

192. DE-

192. DETRUDIT AVITIS FINIBUS.] Pacatus Panegyrico. *fuit enim fuit delatorum genus, qui nominibus antistites revera autem satellites atque adeo carnificeis, non contenti miseros avitis evolvisse patrimoniis calumniabantur in sanguinem, & vitas premebant reorum jam pauperum.* Fines possessiones ipsas notant, alioqui termini eas circumscribentes. Impp. Diocletianus & Maximianus cap. XVI. Cod. Just. ad L. Falc. *si as alienum hareditarum defuncti substantia fines occupaverit* hoc est summam. *Nam fines*, ut dixi ipsas possessiones notant, ut hoc loco. Celsus IC. cap. XVIII. de Acq. vel am. Poss. *si vicinum mihi fundum mercator in mea curri demonstret, vacuamque se possessionem tradere dicat, non minus possidere capi, quam si pedem finibus intulissem.* Hoc est ipsi fundo.

193. OCCUPAT HÆRES.] Gildonico:

> *Instat terribilis vivit, morientibus hæres*
> *Virginibus raptor, Nuptis obscœnus adulter.*

Pulcre hoc in regia successione amolitur à Juliano, Libanius in Basilico:

οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων πλέον ἄξιον θαυμάσαι τῆς παρούσης ἀρχῆς τὴν δικαιοσύνην ἢ τὸ μέγεθος, οὐ γὰρ τοὺς κεκτημένους ἐκβαλόντες, εἰς ἀλλότριον κλῆρον ἐνέβησαν οὐδ᾽ αὖ τὸ πλῆθος θεραπεύσαντες ἐώνηνται τὸ σχῆμα καθάπερ ἡ τῶν ἐξ ἀγορᾶς ὠνίων. Ἀλλ᾽ ὥσπερ οἱ καθ᾽ ἕκαστον πατρῴας καὶ παππῴας, κληρονομοῦσιν οὐσίας, νόμῳ πρὸς τοῦτο καλούμενοι, οὕτω καὶ τούτοις ἄνωθεν ἐκ τριγονίας ἡ βασιλεία προσήκουσα.

Miserrima coactio etiam mortuorum sub principibus impotentissimæ vecordiæ, si quis salvas ex aliqua saltim parte necessitudines suas vellet, testamento Principi hæreditatem vel integram, vel potiorem, cedere necesse habebat. Eam licet *Institutionem* nominare, paucis adeo magnanimis, ut contemnere tyrannos etiam morientes possent; quorum exempla pro re magna notantur; Sufficiat vel unius Petronii, à Plinio memoratum lib. XXXVII cap. II. qui certus mori trullam CCC HS. emtam, in invidiam Neronis confregit. Cui contrarium C. Geminii Rufini memoratur à Dione libro LVIII. Is sua se manu interfecturus, nihilominus testamēto in Senatu recitato hæredem nuncupavit Tiberium, etiam post vulnus lethale mori se instar viri Senatui renuntians. Quod exquisitius adulandi senem impurissimæ crudelitatis genus fuit; nam propinquis suis ita cessurum quæpiam facilius sperasse videtur, cum & morte judicium de Imperatore contestatus foret, non abolito testamento, quod communem cum Liberis Cæsarem instituebat. Inter ipsa cunabula crescentis principatus, nondum licentia Imperandi facinoribus confirmata, cui summus Antistes fuit is idem Tiberius, Augustus inter patrem filiumque cogniturus juramento testari voluit, filii, si condemnaretur, hæreditatem non aditurum, ut narrat Seneca libro I. de Clementia, cap. XV. Adeo jam tum usitatum Principes P.R. hæreditatis Bonorumq; participandorum gratia mala judicia judicare. Porro hæ sunt etiam testamentorum insidiæ quas inter caussas jacentium Humanitatis & Eloquentiæ priscæ studiorum ingeniis suis ævi imputat, Luculentus scriptor Cassius Longinus fine Commentarii περὶ ὕψους, etsi non de Solis Magistratum tenentibus ille loquatur, sed communi seculi morbo.

ὅπου δὲ ἡμῶν ἑκάστου τοὺς ὅλους ἤδη βίους δεκασμοὶ βραβεύουσι, καὶ ἀλλότριαι θῆραι θανάτων, καὶ ἐνέδραι διαθηκῶν, τὸ δ᾽ ἐκ τοῦ παντὸς κερδαίνειν ὠνούμεθα, τῆς ψυχῆς ἕκαστος πρὸς τῆς ἑαυτοῦ ἠνδραποδισμένοι, ἆρα δὴ ἐν τῇ τοσαύτῃ λοιμικῇ τοῦ βίου διαφθορᾷ, δοκοῦμεν ἔτι ἐλεύθερόν ἵνα κριτὴν τῶν μεγάλων ἢ διηκόντων πρὸς τὸν αἰῶνα καθ᾽ ἑκάστου ἀπολελῦσθαι καὶ μὴ καταρχαι-

ἐσπάζ ὅσω πρὸς τῆς ἐξ πλεονέκτειν ἐπιθυμίας. Dicas de nostro seculo vaticinatum.

193. CUMULANTUR OPES.] Instar rerum quæ magnis acervis concumulantur. Sic de Basilio scribit Zonaras, instar horreorum, qualia plurima sub tertis veteres habebant, auri vim suis velut granariis defossam habuisse, Tomo III.

φασὶ γὰρ ἐς εἴκοσι μυριάδας ταλάντων χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ, τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἄν τις ὑπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, ὡς τῶν ταμείων αὐτοῦ πληρωθέντων ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ θησαυρίσειεν ἕλικας ὀρύξας λαβυρινθώδεις.

Hoc est ad nostram pecuniam. CXX. Milliones auri, ut non inscite computat, Lipsio in simili re comiter reprehenso, Julius Cæsar Bulengerus libro de Vectigalibus cap. LVII.

193. ORBISQUE RUINAS.] Divitiarum exsuctiones & conturbationes opum. Hæc enim est veterum librorum omnium lectio, Bentiniano uno excepto qui *rapinas* protulit. Sed de opibus ut cumulo aut ædificio aliquo congesto usus loquendi penes scriptores est; unde Conturbare quoque dicuntur qui bonis exciderunt, ut notant eruditi ad Petronium & Martialem. Estque à Lucano Lib. X. *nefando Marte paratus opes mundi quæsisse ruina*. Sic Manilius lib. IV.

Cumque sui parvos usus Natura requirat.
Materiam struimus magna per vota ruina.
Luxuriamque lucris emimus luxuque rapinas,

194. POPULI SERVIRE COACTI.] Venditos vult pretio; parum sollicito Rufino quomodo provinciæ regerentur, modo pretium à Præsidibus ante ingressum, postque administrationem, & in ea, grande ad se rediret. Sic vendidisse Provincias scribit Eutropium.

quicquid se Tigris ab Aemo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum,
Institor Imperii, Caupo famosus honorum.
Hic Asiam villa pactus regit, ille redemit
Conjugis ornatu Syriam, suffixa patenti.
Vestibulo, pretiis distinguit regula gentis, &c.

Hoc vere est deglubere oves, quod de eo dixit Tiberius qui plus ad eum ex provincia miserat, quam poscebatur, ut tradit Dio Cassius libro LVII.

195. PLENAQUE OPPIDA.] Totum orbem hoc malo periie à cupiditatibus nimirum regentium scribit Cassius Longinus libro modo nominato:

ἐπείποιγε ἀφεθεῖσαι τὸ σύνολον ὡς ἐξ εἱρκτῆς ἄφετοι χ' τῶν πλησίων αἱ πλεονεξίαι κἂν ἐπικλύσειαν τοῖς κακοῖς τὴν οἰκουμένην.

Quandoquidem illa plus habendi & acquirendi immodica cupiditates prorsus laxata, ut qui carcere liberi emittuntur contra vicinos ipsum terrarum orbem cladibus incendere possint. Omnia ista de Maximo luculenter Pacatus: *Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum, nutusque trutinarum pallens atque inhians exigebat. Numerari ubique pecuniam, fisci repleri, æra cumulari, vasa concidi. Cuivis intuenti non Imperatoris domicilium sed latronis receptaculum videretur.*

196. TENEAS UTRUMQUE LICEBIT.] Hinc nata sunt ejusdem animi & coloris ista Boethii, Philosophi & Poetæ Christianissimi, nec minus ideo eruditi. lib. II. Consol.

Si quantas rapidis fluctibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Cœlo sidera fulgent.

Tantas

Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu.
Numquã dives agit qui trepidus gemens,
Sese credit egentem.

197. OCEANUM.] Limites hoc credebant τῆς οἰκουμένης, tam inepti talium rerum indagatione, ut Britanniam quæ ex Galliæ confiniis conspici eminus potuerit, alium orbem putarint. Itaque Oceanum navigaturos jam Solem relinquere, & in Deorum non hominum sedes ire dicebant. Pedo.

Quo ferimur: ruit ipse dies, orbemque relictum
Vltima perpetuis claudit Natura tenebris,
Anne alio positas ultra, sub cardine genteis
Atque alium, libris intactum, quærimus orbem?
Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem
Mortaleis oculos, aliena quid æquora remis
Et sacras violamus aquas Divûmq; quietas Turbamus sedeis?

Et pro maximo apud Petronium est *gravidis freta pulsa carinis Iam per agravabantur.* Mithradates Epist. supra ex Sallustio citata: *An ignoras Romanos postquam ad Occidentem pergentibus finem Oceanus fecit, arma huc convertisse?* Quin Græci veteres usqueadeo rerum talium ignari erant, ut Herodotus Homerum excogitasse instar cęterarum fabularum *Oceanum* quoque ipsum putaverit, ut indicamus supra, & infra ex alio scriptore notabimus. Aristides in Encomio Romæ.

ὅν γε μὴν ἠπίστουν τινὲς τῶν λογοποιῶν μὴ εἶναι τὸ παράπαν ὠκεανὸν μηδὲ περιῤῥεῖν τὴν γῆν ποιητὰς δὲ εὑρόντας τ' ὄνομα ψυχαγωγίας ἕνεκα εἰς ποίησιν θεῖναι τοῦτον οὕτω καλῶς ἀνεύρετε ὥστε οὐδὲ ἡ ἐνταῦθα νῆσος ὑμᾶς διεφύγε.

Itaque ad Oceanum venire, erat ultimas τῆς οἰκουμένης oras tenere, quo & fabulosa quæque removebantur. Claudianus supra hoc ipso libro.

Est locus extremum pandit qua Gallia littus
Oceani prætentus aquis, ubi fertur Vlyssis
Sanguine libato populum movisse silentum.

Auctor Carminis de Luna, quod Varroni Atacino adscribere audent.

Et trans Oceanum ferimur porro usque, nivosus,
Dum teneat Vasco, nec parcat Cantaber horrens.

Hoc est in loca fidem vix merentia; talia enim trans Oceanum ponebant. Claudianus de Phœnice.

Oceani summo circumfluus æquore lucus
Trans Indos Eurumque viret

Tamen hac sua ignorantia tantum sibi præsumebant, ut undique renavigasse Oceanum viderentur. Martianus Capella libro VI. *Rotunditatis autem ipsius extima circumfusus ambit Oceanus, sicut navigatus undique comprobatur.* At de Trapobane, quam ultimam eo loco notant, nescire tamen confitentur continens Novusque orbis sit, aut insula, & ad nostrum pertinens, ut scribit ex Hipparcho Pomponius Mela libro III. cap. VII. cujusque verba glossis etiamnum oppleta, post Pintianum, Schottum, Vadianum, & alios nisi sumus ingenuitati suæ restituere Adversariorum libro XIV. capite XVII.

197. RUTILOS TIBI LYDIA.] Ob Pactolum Χρυσοῤῥόαν cognominatum. Notissimum Poetarum figmentum. Similia IV. Consulatu Honorii.

Tu licet extremos late dominere per Indos
Te Medus, te Mollis Arabs, te Seres adorent,

Si metuis, si prava cupis, si duceris ira
Servitii patiere jugum, &c.

198. JUNGANTUR SOLIUM CROESI CYRIQUE TIARÆ.] Quattuor Belgici libri & unus noster invertunt Regum horum nomina *solium Cyri, Crœsique tiara.* Sane nihil interest cum altero divitias cum altero divitias altero potentiam sic quoque describat. Vt tamen vulgatum non spernam facit quod Solium Crœsi celebret & I. libro in Eutropium.

Pollentem solio Crœsum victoria Cyri
Fregit

Tum quod Tiara potius Persarum quam Lydorum sit, & Cyrus præterea multorum regnorum Princeps. Crœsi sane divitiæ tantæ ut & in proverbium venerint. Philo Judæus fragmento περὶ προνοίας.

Μὴ τοσοῦτόν ποτε ψευσθῆναι τῆς ἀληθείας, ὡς εὐδαίμονά τινα τῶν φαύλων νομίσαι εἶναι, κἂν πλουσιώτερος μὲν ᾖ Κροίσου, Λυγκέως δ' ὀξυωπέστερος, ἀνδρειότερος δὲ τοῦ Κροτωνιάτου Μίλωνος, καλλίων δὲ Γανυμήδους.

Cyrus vero etiam inter summos Heroas, vel sponsoribus divinis illis Xenophontis libris. Libanius in Basilico.

Ξέρξην μὲν οὖν ἐῶμεν, εἰ δοκεῖ, τὸν ἀνοίᾳ τὰ μέγιστα δυστυχήσαντα, καὶ Καμβύσην τὸν εἰς μανίαν ἐκκυλισθέντα. Δαρεῖον δὲ, εἴ τῳ φίλον, παραθέντες ἐξετάσωμεν, καὶ Κῦρον ἐκεῖνον, οὗ τὸ θαῦμα μικροῦ σύμπαντας κατέσχε.

Xerxen vero omittamus, si videtur, qui vecordia maximis rebus excidit, & Cambysen in insaniam provolutum; At Darium, si placet, comparatione expendamus & Cyrum illum cujus admiratio omnium fere animos concepit. Alexandro componit Gemistus Plethon libro II. Peloponnesiac.

καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδόνων βασιλεύς, ὃς δι' ἀρετὴν τε καὶ φρόνημα ἡγεμονεύσας Ἑλλήνων, Ἕλλησί τε ὁμοῦ καὶ Μακεδόσι τὴν τῆς Ἀσίας ἡγεμονίαν περιεποίησε. Καὶ βαρβάρων δὲ Κῦρος ὁ Πέρσης, ὃς Πέρσας τοὺς αὐτοῦ πολίτας δι' ἀρετὴν αὐτοῦ ἅμα μὲν τῆς Μήδων ἀπήλλαξε δουλείας, ἅμα δὲ καὶ τούτων τε καὶ τῆς ἄλλης Ἀσίας ἡγεμόνας ἀπέφηνε.

Alexander quoque Rex Macedonum qui per virtutem simul & animi magnitudinem Græcorum princeps effectus ipsis pariter & Macedonibus Asia comparavit Imperium. Nec non inter Barbaros Persa Cyrus, qui Persas suos virtute propria cum tyrannide Medorum liberavit, tum & horum & Asia reliqua dominos constituit.

199. NUMQUAM DIVES ERIS.] Verba ipsa hæc retinuit Boethius, loco modo adscripto. Pulcre ex Rutilio Lupo lib II. *Nequaquam mihi dives est quamvis multa possideat qui neque finem habet cupiendi neque modum statuit utendi. Nam & multum desiderare est egentis signum, & nihil parcere Egestatis est initium.* Et media barbarie non plane ineptus versificator Galterus ab Insula (qui tempore Joannis Saresberiensis, ut ex hujus ad eum Epistolis discimus, vixit, tam autem postea clarus fuit, ut expulsis quibusvis bonis auctoribus, Scholas tenuerit, ut scribit in ejus vita Henricus de Gandavo,) libro X. Alexandreidos, ubi omnia ista Claudiani non malis omnino versibus repræsentavit.

Quo tendit tua, Magne, fames? quis finis habendi?
Quærendi quis erit modus? aut quæ metā laborum?
Nil agis, ô demens, licet omnia clauseris uno
Regna sub Imperio, totumque subegeris orbem,

Semper

Semper egenus eris: animum nullius egentem

Non res efficiunt sed sufficientia: quamvis

Sit modicum, si sufficiat; nullius egebis.

Et hoc ex communi omnium Sapientum sententia est, Divitias non in rerum copia, sed animo possidentis esse quærendas, quam sequentia magis illustrant.

200. SEMPER INOPS QVICUNQUE CUPIT.] Non opus est in sententiam amici nostri legi *qui cuncta* quod contra omnes libros est; & rem adeo ipsam: tam enim cupiditati servit qui parva quam qui maxima cupit, vterq; eget, anxio enim est animo & ea inhiat quibus torquetur possidendis. Et hæc traducta videntur omnia ex divinis monitis Senecæ Epistola XVI. quæ vacat universa adscribere: *Ab Epicuro dictum est: si ad naturam vives nũquam eris pauper, si ad opinionem, numquam dives. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Congeratur in te quicquid multi locupletes possederunt, ultrà privatum pecuniæ modum Fortuna te provehat, auro tegat, purpurâ vestiat, & eò deliciarum opumque perducat, ut terram marmoribus abscondas, & non tantum habere tibi liceat, sed & calcare divitias, accedât statuæ & picturæ, & quicquid ulla ars Luxuriæ laboravit, majora cupere ab his disces. Naturalia desideria finita sunt ex falsâ opinione nascentia ubi desinant non habent, nullus enim terminus falso est.* Huc eadem referenda Epistola Apollonij, ut volunt, Tyanæi, Sexta.

ἠρόμην πλουσίους τινὰς, εἰ πεπλήρωνται; οὐδ' οὐ μέλλομεν ἔφασαν. ἠρόμην οὖν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνάγκης: ᾐτιῶντο τὸν πλοῦτον. σὺ δὲ ὦ τάλαν νεόπλουτος.

Interrogabam divites nonnullos, ecquid aliquando explerentur? Responderunt: numquam hoc nobis erit. Querebam ergo caussam hujus necessitatis. Incusabant divitias ipsas. Tu verò ô miser qui recens dives factus es. Et hi enim numquam divitijs se potituros respondebant Philosopho. Eodem pertinent versiculi Notkeri Balbuli, generosi hominis, Regioq; sanguine Monachi.

Non ego posco
Nunc peritura
Munera Gazæ
Non quod avarus
Semper egendo
Congregat aurum
Quod sapientum
Lumina cæcat
Et velut ignis
Flamma perurit
Improba corda:
Sæpè nefanda
Crimina multis
Suggerit auri
Dira cupido, *
Lucra lucris tu
Accumulando
Desine nummos Addere nummis.

Et scribebat ista ætatis anno XC. homo sui temporis doctissimus, cum summa senecta alioqui avidior fit argenti. Vide Zenonis Vir. Quatuor Homilias in Avaritiam. Rogerium, ut volunt, aureolo libro de Contemtu Mundi. cap. IX. Pariter Ausonius.

Quis dives? qui nil cupit? Est quis pauper? Avarus.

Seneca Epistolis: *Cui cum paupertate benè convenit dives est, non qui parum habet, sed qui plus cupit pauper est.* Apulejus Apologiâ. *Is plurimum habebit qui minimum desiderabit, habebit enim quantum volet, qui volet minimum.* Lucretius inde elegantissimè concludit, lib. V.

Quod si quis verâ vitam ratione gubernet

Divitiæ grandeis homini sunt vivere parcè

Aequo animo; neq; enim umquam est penuria parvi.

Paulinus Natali. X.

inter opes inopes, quasi Tantalus ille

Inter aquas sitiunt nec habent quod habere videntur.

Nam partis uti metuunt.

Hinc divinè dixerunt sapientiæ studiosi scriptores, superesse multis satis esse memini. Lucilius nimium Latinè atque nuda veritate.

Huic homini quæstore alio est opus atque chorago
Publicitus qui mi atque è fisco prabeat aurum.
Nam si quod satis est homini, id satis esse potisset,
Hoc sat erat: nunc cum hoc non est, qui credimus porro
Divitias ullas animum mi explere potisse?
Denique uti stulto, nihil est satis, omnia cum sint.

Martialis lib. XII. epigr. X.

Habet Africanus millies, tamen captat.
Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

200. FABRITIUS PARVO.] Nihil à vulgata vel scriptura vel distinctione mutandum. *Parvum* enim substantivè, ut loquuntur Artigraphi, capiendum. Ut infra, *Vivitur exiguo melius*. Dionysius Cato lib. I. Dist. VII.

parvo gaudere memento.

Sic *rectum* dicitur pro eo quod justitia suadet. Et ita Lucretius versibus modo productis.

neque enim umquam est penuria parvi.

Fabritius vero Poetæ nostro aliquoties exemplum contemtoris divitiarum. Vide Gellium lib. I. cap. XIV. Et ejus Orationem apud Dionys. Halicarnassæum in Exceptis Legationum. Sidonius Panegyrico Soceri.

rigidum sic Pyrrhe videbas
Fabritium, ingestas animo cum divite fugit
Pauper opes, regem temnens cum supplice censu.

Lucanus libro X.

Pone duces priscos & numina pauperis avi
Fabritios, Curiosque graves, hic ille recumbat
Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris.

Quos treis ejus imitatione Claudianus hoc loco protulit. Juvenalis. Sat. XI.

Cum tremerent autem Fabios durumque Catonem,
Et Scauros & Fabritios, rigidique severos
Censoris moreis, etiam collega timeret.

Horatius lib. I. Carmin. XIII. *Fabritiumque Hunc & incomtis Curium capillis Utilem bello tulit & Camillum Sæva paupertas.* Virgilius lib. VI. *Scipiadas cladem Libyæ parvoque potentem Fabritium.* Manilius lib I. *Fabritius Curiusque pareis & tertia palma Marcellus.* Columella libro I. *C. Fabritius & Curius Dentatus alter Pyrrho finibus Italia pulso, domitis alter Sabinis acceptà quæ viritim dividebantur captivi agri septem jugera nō minus industriè coluerit quam fortiter armis quæsierat.* Historicorum tradita notissima. Vide Livium, Florum, Plutarchum, Pyrrho &c.

201. MUNERA REGUM.] Quæcumque à Regibus dari poterant, non solum Pyrrhi illius, sed quicquid regali ambitu morum regulæ nocere posse videbat. Quare non accedendum Delrio *Regis* contra omneis cæteros Codices reponere molito. Estque imitatio Maroniana, Georgic. IV.

Hic rarum tamen in dumis olus, albaque circum
Lilia, verbenasque premens, vescumque papaver
Regum æquabat opes animis.

Idem parva in Culice, & Curtius de Abdolonymo, libro IV. aliique quos laudare in hanc rem alibi memini. Regum autem deliciæ sunt in animo paucis honestis vitæ copiis contento. Walafridus Strabus, medio ævo, in Mammete.

quæscunque parentum
Cura paravit opes sprevit, montemque petivit
Mentem carne sequens, mansit quæ semper in alto
Contemplata Deum, regumque æquabat opimas
Delicias in lacte gregis.

202. SER-

201 SERRANUS.] Vide Livium. Rutilius Itinerar. I.

Exiguus Regum Rectores cespes alebat
Et Cincinnatos jugera pauca dabant.
Hac etiam nobis non inferiora feruntur
Vomere Serrani Fabritijque foco.

Notissima historia, & à Poetis allusa ferè quos ad Fabritij nomen laudemque modo notavimus. *Sudabat* dixit ut ipsum manum operi admovisse declaret. Salvianus libro I. de Gubernat. Dei. De ijsdem. *Non despiciebant tunc, puto, pauperes cultus cum vestem hirtam ac brevem sumerent, cum ab aratro arcesserentur ad fasceis, & illustrandi habitu consulari illis fortasse ipsis quas assumturi erant imperialibus togis madidum sudore pulverem detergerent.* Divina sunt & πολιτικώτατα quæ ibi sequuntur, quorum cōsideratione haud dubito paupertatem nullis divitijs illos Heroas mutare voluisse. Quod si coram videre habitum talē daretur, magis etiam priscam magnanimitatem miraremur. Aratorem quidem cum habitu suo pulcrè nobis describit Eusthatius in Ismenia & Ismene. libro IV. *Ecce conjuncti terram proscindunt boves, quos arator moderatur, vileis calceos indutus, laceramq; tunicam quam pictor expressit, laneum capitis tegmen, nullius pariter pretij, niger vultus, non ut Aethyopis, sed qualis torridis solibus colorari solet. Crines pileo aperti, retropenduli, pauci; barba demissa densaq; dextra aratrum quo sulcum ducit, læva boum stimulum gestat, aratoribus pro stilo.* Talem hominem si à tali ministerio venientem palmata auroque texta tunica sudorem detergentem pingi curaveris, jam videbis Serranum Salviani & nostri.

203. CASA.] Vilis, plebeja, de ruris similitudine, immò in ipso rure domuncula. Cum postrema Romani ævi civilitas contemtim de suis, de alienis possessionibus honorificè semper loqueretur, *Casa* cœpit quamlibet in sermone communi domum significare; vt nunc apud Italos atque Hispanos. Hispani quidem vocem istum adeo extulere, ut *casarse* hodie pro matrimonium contrahere vsurpent, de quo in Originibus ejus linguæ pluribus. Casas veterum ædificia cum Romano splendore comparata vocant nobilissimi ævi scriptoreis. Manilius lib. IV.

Troja sub uno
Non eversa viro, fatis vicisset in ipsis
Aut Lupæ projectos nutrisset Martia fratres
Roma casis enata foret.

Propertius lib. IV.

Fictilibus crevere Deis hæc aurea templa
Non fuit opprobrio facta sine arte casa.

203. PUGNACEIS CURIOS.] Mareis vocat inde Horatius. *Et maribus Curijs & decantata Camillis.* In opprobrium seculi sui. Erant enim qui vultu & incessu fœminas morbumque, vt Juvenalis appellat, fatebantur. Jam & remedia à Medicis quærebantur, & caussæ naturaleis in Physicorum libris, unde idem Poeta non tantum joco dixit

fatum est in partibus illis Quas sinus abscondit.

Certè Parmenidis versus adducit, suamque de turpitudine infanda sententiam ut in re necessaria aperit Cœlius Aurelianus libro IV. Tardarum cap IX. Verum hæc nihil ad hunc locum. Curium sępius gravitatis & magnanimitatis celebrant Lucanus, alijq;.

203. TEGEBAT.] Satis splendida si tegeret. Quare hoc τὸ πάνυ videtur, vtcunq; contradicant quatuor libri Belgæ; cum cæteri & res ipsa pro nobis stent.

204. HÆC MIHI PAUPERTAS AUGUSTIOR.] Vetustissima Philosophia hæc est Sapientiam censere Naturæ bonis contentum esse, nec fines Felicitatis extrà eam in Divitijs aut Gloriâ ponere. Quare ad eam animum componentibus *Sapiens & Ruris cultor* eadem est persona, & Christianæ Sapientiæ hæc consona. Prudentius.

O felix nimium Sapiens & Rusticus idem
Qui terras animūq; colens, impendit utrisq;
Curam.

Curam pervigilem, quales quos imbuit auctor.
Christus, & assumtis dedit has præcepta colonis.

Virgilius.

fortunatos sua si bona norint Agricolas.

Sic naturæ se opes mirari, ijs contentum, alij dum vacent alijs, ait Ausonius Mosellâ. Sic inter documenta Christiani hominis seu doctrinas potius vltima est apud Dacryanum, scriptorem veterem & Sapientissimum: *Paucis contentus esto & simplicibus delectare, memor paupertatis quam pro te assumsit Filius Dei, eamque tibi commendavit.*

204. AUGUSTIOR.] Splendidior meo animo. Suida.

ἄυγυστα λέγονται τὰ τίμια, καὶ μεγάλα, καὶ ἐπίσημα.

Vide Suetonium initio libri II. In uno libro Bentiniano & Delriano altero fuit *opulentior*, quod cæteri omneis spernunt; & nos cum illis, est enim vulgarius isto; vilis aliquis Poeta potius illo usus esset. Summi autem homines paupertatem, bonæ mentis sororem secūdum Petronium, etiam affectarunt. Vti exemplis vides apud Aelianum Var. lib. XI, c. 9.

205. CULMINIBUS.] Diversa duo hæc vox notat. Ingentia & splendida ædificia ut plerisq; locis auctorum; vilia, pastoralia, humilima, ut notamus ex Marone Paullino, Manilio, alijs Adversarijs.

205. TIBI QUÆRIT.] Terra marique luxuries Romana ciborum genera conquirit. non fami, sed gulæ, quare inanes cibos dixit Claudianus. Cibi enim propritim sunt alendo corpori, unde *Cibarius panis, cibarium oleum* apud Columellam libro XII. cap. L. Porro de cibis per omnem orbem quæsitis innùmeri scriptores, præcipuè Seneca multis locis. Petronius, alijq;.

205. QVÆRIT.] Ob laborem ea placent. Petronius.

Ales Phasiacis petita Colchis
Atque Afra volucres placent palato.
Quod non sunt faciles, at albus anser
Et pictis anas enovata pennis,
Plebeium sapit; ultimis ab oris
Attractus scarus, atq; arata syrtis,
Si quid naufragio dedit, probatur.
Quicquid quæritur optimum videtur.

Sallustius.

vescendi caussa terra marique omnia exquirere.

Lucanus lib. IV.

Et quæsitorum terrâ pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames.

206. LVXVRIES NOCITVRA.] Pro confesso inter eos qui humani status naturam inquirunt, morborum tam varia genera non aliunde quam ab ciborum varietate, & gulæ intemperantiâ venire; cum animal nullum ferè aliud tot sit malis ærumnis & morbis obnoxium, quia victum eumdem omnia ferè semper sequuntur. Sic apud Aristophanem paupertas bona sua enumerans. Divitijs contra & Opulentia homines omni generi morborum obnoxios reddi asserit, fieri eos γαστρώδεις, παχυκνήμης, ἀσελγῶς, πίοντες, &c. in Pluto Actu. II. Scenâ V. Seneca Epist. XXIV. *ipsæ voluptateis in tormenta vertuntur. Epulæ cruditatem afferunt, Ebrietates nervorum torporem tremoremq;, libidines, pedum, manuū, articulorum omnium depravationes*, &c. Idem Epist. XCV. *postquam cibus cœpit non ad tollendam sed ad irritandam famem quæri, & inventa sunt mille conditura, quibus aviditas excitatur, quæ desiderantibus elementa erant, onera sunt plenis. Inde pallor & nervorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus quam ex fame macies, Inde incerti labantium pedes, & semper, qualis in ipsa ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentusque venter, dum malè assuescit plus capere, quam poterat. Inde suffusio lurida bilis, & decolor vultus, tabesq; in se putrescentium, & retorti digitis articuli obrigescentibus, nervorum sine sensu iacentium torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid*

quid oculorum auriumque tormenta? & cerebri aestuantis verminationes, & omnia per quae exoneramur, internis ulceribus affecta? Innumerabilia praeterea febrium genera, aliarum impetu subeuntium, aliarum tenui peste repentium aliarum cum horrore & multâ membrorum quassatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, supplicia luxuriae? Immunes erant ab istiusmodi malis qui nondum se delicijs solverant, qui sibi imperabant, sibi ministrabant. Simplex erat ex simplici caussâ valetudo, multos morbos multa fercula fecerunt.

Chrysostomus de Virginitate, cap. LXIX.

ἀλλ' ἐστι τέως πολλὰ πολλάκις ἡδύ, ἄπαγε, ἐξ αὐτῆς καρηβαρεῖαι καὶ γαστρὸς διάτασις καὶ πνεύματος ἔμφραξις καὶ σκοτοδινίαι, καὶ ἴλιγγοι καὶ ἀχλύες, καὶ τὰ ἔτι τούτων ἀτοπώτερα ἀπὸ τῆς τροφῆς ταύτης ἀναβλαστάνει δεινά. καὶ εἴθε μέχρι τῶν παρ' ἡμέραν λυπηρῶν τὰ τῆς ἀσχημοσύνης ἐκείνης καὶ τὰ τῆς ζημίας ἵστατο μόνον, νυνὶ δὲ μάλιστα τῶν νόσων αἱ συσσίτιοι ἀπὸ τῶν τοιούτων τραπεζῶν ἔχουσι τὴν ἀρχήν. καὶ γὰρ ποδαλγίαι, καὶ φθόη, καὶ νόσος, καὶ παράλυσις καὶ πολλὰ ἔτι τούτων χαλεπώτερα ἀπολαβόντα τὸ σῶμα πολιορκῇ εἰς ἐσχάτης ἂν ἀπνοάς, &c.

206. INEMTAS TERRA DAPES.] Priscâ frugalitate, eaque beatissimâ. Horatius.

Et horna dulci vina fundit dolio
Dapeis inemptas apparans.

Claudiani ista ex ultimo secundo Georgicorum translata sunt, quibus concinit de primis hominibus Lucretius libro V. Aratus, Hesiodus, Ovidius, Avienus, in aurei seculi descriptionibus. Vide Senecam Hippolyto, & Lucanum eximijs versibus libro IV. Pharsaliae.

208. PICTURATAE SATURANTUR.] Purpureae illae vestes non solum tinctae erant murice apud Romanos, sed varijs etiam picturis textae, acuque ante tincturam pictae; unde picturatas demum satiatas ait Claudianus. Eadem jungit Lucretius libro II.

Nec calidae citius decedunt corpore febres
Textilibus si in picturis, ostroque rubenti
Iactaris, quam si plebeja in veste cubandum est.

Saturantur, ad iterationem coloris, & malè mutant.

209. PRATI VIVA VOLUPTAS.] Vivum est & perhibetur omne quod nativû est, neque alieno fuco inquinatur, aut mutatur à naturâ suâ. Marius Victor ad Salmoneum.

Cui fratrum ad requiem frondosae vitis in antro
Herbida cespitibus sunt structa sedilia vivis.

Tertullianus libro III. in Marcionem. *Vivêtis quoque fontis aquas ingrata reliquit.* Juvencus libro II.

Vrceus est nullus nec sunt tibi vincula funis
Vnde igitur poteris undam mihi tradere vivam?

Paullinus Panegyrico Celsi.

Tu precor ô fons Christe, meis illabere fibris,
Vt mihi viva tuae vena resultet aqua.

Ignis vivus apud Valerium Flaccum lib III.

Ast illi subitus ventis, vivoque reluxit Igne focus.

Vivus enim loco nativo suo cohaerentem, & *viventem in eo designat.* Unde aqua viva pars est agri ejus in quo est, ut decidit Ulpianus cap. XI. quod vi aut clam. *is qui in puteum vicini aliquid infuderit, ut hoc facto aquam corrumperet, ait Labeo interdicto quod vi & clam eum teneri: portio enim agri videtur aqua viva.*

210. INGENIO VARIATA SUA.] Naturali venustate. Sic Petronius, *crines ingenio flexi.* Cn. Naevius: *ingenio consita arbusta.* Vide ad libros de Raptu Proserpinae.

211. FULGENTIBUS ILLIC SURGUNT STRATA TORIS.] Natura bona totis his versibus quaesitis & effictis opponit. De isto venustè Seneca Hippolyto, quae & appingam.

 Non

Non illum auara montis inflammat
furor
Qui se dicauit montium insontem jugis.
mille non quærit tegi
Diues columnis, nec trabes multo inso-
lens
Suffigit auro.
Sed rure vacuo potitur, & aperto a-
there,
Innocuus errat. & fessus graui
Labare; niueo corpus Ilisso fouet.
Nunc ille ripam celeris Alphæi legit,
Nunc nemoris alti densa metatur loca
Vbi Lerna puro gelida pellucet vado.
Sedemque mutat: heic aues querula fre-
munt,
Ramiq; ventis bene percussi tremunt.
Veteresq; fagi. juvit aut amnis vagi
Pressisse ripas, cespite aut nudo leueis
Duxisse somnos: siue fons largus citas
Diffundit undas, siue per flores nouos
Fugiente dulcis murmurat riuo sonus.
regios luxus luxus procul
Est impetus fugisse Sollicito bibant
Auro superbi; quam juvat undâ manu
Captasse fontem! certior somnus premit
Secura duro membra versantem toro. &c.

Inibi quæ sequuntur ijsdem verbis eadem dicunt, quæ apud Claudianum sequuntur.

212. MOLLIS PANDITUR HERBA.] Tenax gramen scitissimè ob summam in eo cubandi voluptatem vocat Horatius Oda. II. Epodon. Et otia ista nimium Philosophicè dia omnino Lucretius libro V. de tibia pastorali.

Auia per nemora ac siluas, saltusque re-
perta,
Per loca pastorum deserta atq; otia dia.

Talia strata vel ad sedendum vel ad cubãdum feliciora habentur à veris Philosophis, omnibus thoris fortunatorum ad speciem hominum. Democritus apud Hippocratem, hoc veniente legato. Epistolâ illâ divinâ ad Damagetum.

ἡ τῶν Ἀσκληπιαδῶν εὐγένεια πολύ γέ σου τὸ κλέως τῆς ἐν ἰητρικῇ σοφίας πεφοίτηκεν ὡς ἐμέ. τί δέ σε χρέος δεῦρ' ἤγαγεν. ἐπαίρε. μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων κάθισον. ὁρᾷς δὲ τὴν οὕτως οὐκ ἀηδῆ φύλλων θημῶνα ὡς χλοερὸς καὶ μαλακός ἐστι καθίσαι. καὶ προσηνέστερος τῶν τύχης ἐπιφθόνων θώκων.

Asclepiadarum nobilitas, tuaq; in Medicina Sapientia gloria, crebris admodum sermonibus ad nos peruenit. Quodnam vero, ô amice, negotium te huc ad nos adduxit? Quin potius omissis omnibus assideto. Cernis enim quam non sit injucunda hac folijs instrata sedes, viridis insuper & mollis, & ad insidendum blandior obnoxiis inuidia Fortunæ thronis. Eo intelligendum Senecæ Tragœdi dictum gramina ducere somnos, quod capere non potuit vir summus.

213. SOLLICITVM.] Procul omnibus anxietatibus, Curis, sollicitudinibus, animus compositus ad veram Sapientiam, summa est felicitas. Idem Democritus, de cujus hac sententiâ scribit sic Stobæus libro II. Physicarum. cap. III.

Δημόκριτος καὶ Πλάτων κοινῶς ἐν τῇ ψυχῇ τὴν εὐδαιμονίαν τίθενται. γέγραφε δὲ ὁ μὲν οὕτως: Εὐδαιμονίη ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίη οὐκ ἐν βοσκήμασιν οἰκεῖ, οὐδ' ἐν χρυσῷ, ψυχὴ οἰκητήριον δαίμονος, τὴν δ' εὐθυμίαν, εὐεστώ, καὶ ἁρμονίαν καὶ ἀταραξίαν καλεῖ.

Democritus & Plato communi scito in animo felicitatis summam ponunt. Et ille quidem sic scribit. Animi beatitudo & miseria non in pecore, nec in auro habitat, anima est ejus domicilium. Atq; hanc etiam animi tranquillitatem, harmoniam, symmetriam, & carentiam perturbationum vocat. Paria & eadem cum his Claudiani habes in Culice Maronis. Immensi Cõmentarij ex coacervatis sententijs Philosophorum de tali Tranquillitate fieri possint.

214. TVRBA SALVTANTVM.] Ex Marone Georgico. II.

Si non

Si non ingentem foribus domus alta superbus
Manè salutantum totis vomit ædibus undam.

Et hunc cultum ambitio miserorum mortalium in numeros absolvendæ Felicitatis referebat, adeo quidem superbè, ut inter taleis ipso vultu discrimen faceret magnificus aliquis Fortunæ histrio, quod exẽplo Sejani docet Cor. Tacitus, fine libri Quarti Annalium. At animosa felicitas, suisq; constans in contemtu omnium vanorum virtutibus, hunc quoq; cultum egregiè despiciebat cum cæteris humani fastus ludibrijs. Athanasius in vitâ Antonij.

τῆς δὲ ψυχῆς πάλιν καθαρὸν τὸ ἦθος, οὔτε γὰρ ὡς ἀπὸ ἀνίας συνεσταλμένον ἦν, οὔτε ὑφ' ἡδονῆς διακεχυμένον, οὔτε ὑπὸ γέλωτος ἢ κατηφείας συνεχόμενον, οὔτε γὰρ ἑωρακὼς τὸν ὄχλον ἐταράχθη, οὔτε ὡς ὑπὸ τοσούτων κατασπαζόμενος ἐγεγήθει, ἀλλ' ὅλος ἦν ἴσος ὡς ὑπὸ τοῦ λόγου κυβερνώμενος, καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἑστώς.

Eadem animi puritas, moresq; ad eam compositi. Neque enim ille mœrore contrahi, neque voluptatibus diffluere, neq; risu aut tristitiâ contineri; neq; ad conspectum populi consternari, neq; tot hominum salutationibus exsultare. Sed totus sibi similis, ut sub Rationis moderamine naturæq; ad præscriptum constans.

LATAS ÆDES.] Ædificiorum etiam splendorem contemnit comparatum naturæ illi, vt ab Achille Tatio, Heliodoro, & Aristæneto vocatur, Paradiso: Ausonius Mosellâ.

I nunc & Phrygijs sola lævia consere crustis,
Tendens marmoreum laqueata per atria campum.
At ego despectis quæ census opesque tulerunt,
Naturæ mirabor opus; non cura Nepotum, (&c.
Lataque jacturis ubi Luxuriatur egestas,

213. IBI PERSTREPIT.] Non accedo libro Nostro *tibi referenti.*

214. AVIUM CANTUS.] Maxima accessio Voluptatis in animo soluto curis & ad quietem composito. Naturæq; opes sequenti, spretis accessorijs ab humana Cura. Divinè describit Aristænetus libro I. Epist. III.

ἡδὺ καὶ ἀηδόνες περιπετόμεναι τὰ νάματα μελῳδοῦσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἡδυφώνων κατηκούομεν ὀρνίθων, ὥσπερ ἐμμελῶς ὁμιλούντων ἀνθρώποις. ἔτι κἀκείνους περὶ τῶν ὀμμάτων ἔχειν δοκῶ. ὁ μὲν ἐπὶ πέτρας ἀναπαύει τὼ πόδε καθ' ἕνα. ὁ δὲ ψύχει τὸ πτερόν. ὁ δὲ εἰς τὴν γῆν κατανένευκεν ἀποσιτίσασθαί τι ἐκεῖθεν. ἡμεῖς δὲ ὑφειμένῃ τῇ φωνῇ διελεγόμεθα περὶ τούτων, ὅπως μὴ ἀποπτήσωνται, καὶ διασκεδάσωμεν τῶν ὀρνίθων τὴν θέαν.

Dulce & Luscinia fluenta circumuolitantes cantillabant. Sed & alias suavisonas auiculas usurpavimus auribus veluti modulatis canticis colloquenteis hominibus. Adhuc mihi ante oculos eas habere videor. Illa pedes alternè in silice requiescit; illa alam refrigerat, siccat alia, est quæ ex aquâ quid trahit, est quæ cernua terram despectat, pabulo inde quippiam quæsitans. Nos intereà de his summissa voce mussare, scilicet ne auolent aues, turbemusq; spectaculum. Elegantissimus interpres ἀποσιτίσασθαι minus curiosè vertit *victum inde quæsitura* Quod nimium dicit, non enim de victu universo, sed grano aut vermiculo aliquo quem pastui quærit sermo est. Achilles Tacius libro I.

ὄρνιθες δὲ οἱ μὲν χειροήθεις περὶ τὸ ἄλσος ἐνέμοντο οὓς ἐκολάκευον αἱ τῶν ἀνθρώπων τροφαί. οἱ δὲ ἐλεύθερον ἔχοντες τὸ πτερὸν περὶ τὰς τῶν δένδρων κορυφὰς ἔπαιζον οἱ μὲν ᾄδοντες τὰ ὀρνίθων ᾄσματα, οἱ δὲ τῇ τῶν πτερῶν ἀγλαϊζόμενοι στολῇ.

In nemore aues alia domestica, humanoq; cibo mansuefacta pascebantur, alia libera in arborum cacu-

cacuminibus ludebant partim quidem ingenuo quisq; cantu personanteis, partim fulgore pennarum conspicua. Et hæc & quæ sequuntur parum dextrè vertit interpretes; sed Achilli omnino alio opus est. Longus libro I. Pastoralium.

ἦρ@ ἦν ἀρχὴ, ἢ πάντα ἤκμαζεν ἄνθη, τὰ ἐν δρυμοῖς, τὰ ἐν λειμῶνι, ἢ ὅσα ὄρεια. βόμβ@ ἦν ἤδη μελιττῶν, ἦχ@ ὀρνίθων μουσικῶν, σκιρτήματα ποιμνίων ἀρτιγεννήτων, ἄρνες ἐσκίρτων ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐβόμβουν ἐν τοῖς λειμῶσιν αἱ μέλιτται, τὰς λόχμας κατῇδον ὄρνιθες.

Ver erat novum omniumq; florum genus per siluas & monteis & prata virebat. Iam apicularum bombus, canorarumq; auicularum sonor aures permulcebat. Pecora novella saltibus sciviebant; agni nempè per monteis saliebant, apes in pratis bombitabant, aves cantu arbustis obstrepebant. Similia multa apud Eusthatium & alios hujus census.

215. LABENTIS MVRMVRA RIVI.] Horatius: *Labuntur altis interim ripis aquæ. Queruntur in siluis aues.*

Nemo non qui hujus solum vitæ meminerit.

216. VIVITVR EXIGVO MELIVS.] Hic jam summâ quapiam omnia comprehendit veram vitę voluptatem in parvo esse & secundum Naturam, cætera ludibria mentis humanæ rapere eam varijs illecebris ad inania deliramenta. Respexisse de proximo videtur ista Lucani libro IV.

ô prodiga rerum
Luxuries, numquam parvo contenta paratu,
Et quæsitorum terrâ pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ
Discite quam parvo liceat producere vitam
Et quantum Natura petat, non erigit agros
Nobilis, ignoto diffusus Consule Bacchus,
Non auro murrhaq; bibunt, sed gurgite puro
Vita redit; satis est populis Fluviusque Ceresq;.

Hoc est exiguum illud, & natura quod poscit, panis & aqua, quibus contenti omnium tyrannorum contemtores vivere, omnis Fortunæ irrisores Deo deniq; cari & divinorum Spirituum consorteis potuerunt Anachoretę prisci. Sed placet nonnullis etiam veterum Philosophorum auscultare, qui ratione ducti, eadem mente fuerunt. Turpilius Comicus:

Profectò [illegible] quisq; minimo contentus fuit
Ita fortunatam vitam vixit maxime.
Vt Philosophi ajunt isti quidvis satis est.

Manilius libro IV.

Quid tam sollicitis vitam consumimus annis
Torquemurque metu, cæcâque cupidine rerum?
Aeternisque senes curis, dum quærimus ævum
Perdimus, & nullo votorum fine beati
Victuros agimus semper, nec vivimus umquam?
Cumque sui parvos usus Natura requirat
Materiam struimus magna per vota Ruinæ? &c.

Seneca, Epistola XXV. *Tu nobis te, ut facis, fortem præsta, & sarcinas contrahe. Nihil ex his quæ habemus, necessarium est. Ad legem naturæ revertamur. Divitiæ paratæ sunt. Aut gratuitum est quo egemus, aut vile. Panem & aquam Natura desiderat, nemo adhuc pauper est, intrà quæ quisquis desiderium suum clausit, cum ipso Iove de felicitate contendat.* Vide ejus Epistolam Nonagesimam in hanc sententiam sanè singularem. Boethius de Consolat. libro III. cap. III. *Quis autem modus est quo pellatur divitijs indigentia? Num enim divites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniosorum membra non sentiunt? Taceo quod Natura minimum, quod avaritia nihil satis est.* Huc pertinet divinum illud Hesiodi.

Νήπιοι,

Νήπιοι, ὐδ' ἴσαςιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

Stobæus Eclogarum Ethicarum libro II. cap. IV. ex Plutarcho.

τὴν δ' εὐδαιμονίαν ὁ Ζήνων ὡρίσατο τὸν τρόπον τῦτον, εὐδαιμονία δ' ἐςὶν εὔροια βίυ, κέχρηται καὶ Κλεάνθης τῷ ὅρῳ τύτῳ ἐν τοῖς ἑαυτῦ συγγράμμασι, καὶ ὁ Χρύσιππος, καὶ οἱ ἀπὸ τύτων πάντες, τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι λέγοντες, ὐχ ἑτέραν τῦ εὐδαίμονος βίυ, καί τοι λέγοντες τὴν μὲν εὐδαιμονίαν σκόπον ἐκκεῖσθαι τέλος δ' εἶναι τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας, ὅπερ ταυτὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν, δῆλον ὖν ἐκ τύτων ὅτι ἰσοδυναμεῖ τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν καὶ πᾶν τὸ καλὸν κ' ἀγαθόν.

Iam beatitudinem Zeno definivit secundum vitæ cursum, quod etiam Cleanthes in scriptis suis secutus est, & Chrysippus, horumque posteri qui Vitam Beatam à Beatitudine non separant, quamvis illam quidem habeant pro scopo, hanc autem pro fine. Ex quibus manifestum fit idem hæc valere, secundum naturam vivere, honeste vivere recte vivere. Omneque bonum & omnem virtutem. Horũ nimirum omnium scitis summa felicitas hujus Vitæ est vivere secundum simplicitatem Naturę, quam nos amisisse dum studiis omnia difficilia nobis facimus, auctor est Seneca Epistola XC. Hocque est quod vult Pythagoras tum scribit ad Hieronem.

μέγα καὶ ἀσφαλὲς αὐτάρκεια, ὔτε γὰρ ἔχει τὸν φθονήσαντα, ὔτε τὸν ἐπιβυλεύοντα, διὸ καὶ δοκεῖ εἶναι ἐγγυτάτω θεῦ ἡ διαγωγή. Διάθεσις ἀγαθὴ ὐ γίνεται ὑπὸ ἀφροδισίων, ὐδὲ ὑπὸ ἐδεσμάτων, ἀλλ' ὑπὸ ἐνδείας ἀγύσης πρὸς ἀνδρὸς ἀρετήν, ἡδοναὶ δὲ ποικίλαι καὶ ἀκρατεῖς δηλῦνται ψυχὰς ἀσθενῶν ἀνθρώπων.

Magnum tutumque frugalitas. Neque enim invidiam incurrit, nec insidias aut malivolentiam. Quamobrem proxima Deo ea vita videtur. Constitutio bona non gignitur ex Venereis Voluptatibus, neque gulæ deliciis, Sed ex egestate quæ viro virtutem conciliat. Voluptates autem variæ atque & immoderatæ arguunt menteis hominum imbecilles. Vide Justinum libro XX. ex Trogo. Et hæc summa doctrinæ Epicuri interioris erat, ut ex Senecæ innumeris locis discere habes, immo ex omnibus qui citra malevolentiam de eo Veteres scripserunt, quam sequitur Apollonius Tyanæus Epistola IV. & omnes Stoici.

τῶν Ἐπικύρυ λόγων ὁ περὶ ἡδονῆς, ait Apollonius, ὐδενὸς ἔτι συνηγόρυ δεῖται τῦ ἐκ τῦ κήπυ, καὶ τῆς ἐκείνυ διατριβῆς, πέφηνε γὰρ ὢν καὶ κατὰ τὴν ςοὰν ἀληθέςατος.

Ex Epicuri sermonibus ille qui de Voluptate est, non amplius habet opus assertere, vel ex horto vel ex ejus conversatione. Nam & in Stoa Veritas ejus manifesta putatur, & huc pertinet quod Regi Persarum rescribit Heraclitus.

ἐγὼ δὲ ἀμνηςίην ἔχων πάσης πονηρίης, καὶ κόρον φεύγων παντὸς οἰκειύμενον φθόνου διὰ τὴν ὑπερηφανίαν, ὐκ ἂν ἀφικοίμην εἰς Περσίην χώρην, ὀλίγοις ἀρκεόμενος κατ' ἐμὴν γνώμην.

Ego vero immemor omnis malitiæ, & Cupiditatem exosus, plenam omni invidia propter Superbiam, in Regionem Persiam umquam venero. Paucis opus habens, mea persuasione. Veteris Christiani Abbatis Columbani versus huc faciunt.

O nimium felix parcus cui sufficit usus
Corporis ut curam moderamine temperet æquo
Nec misera capitur cæcaque cupidine rerum
Nec majora cupit quam quæ Natura reposcit.

Et qud Radulfus Ardens, scriptor longe doctissimus, oggerit Homilia. XXIII. Trinit *Fugiamus nos fratres, hoc grande vitium, non gulæ, sed Naturæ satufacienteis. Iuxta illud Philoso-*

phi Sint epulæ vicisse famem Lucani est versus libro II. PLura inibi.

215. BEATIS OMNIBUS ESSE DEDIT.] Seneca ad Helviam capite V. *id agit rerum natura ut ad bene vivendum non magno apparatu opus esset, &c.* Vide illum Epistola XC. quæ huic rei scripta videtur. Est Græcismus in Locutione. Aristoteles. ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ ἐπιεικέσι ἢ φαύλοις εἶναι. Plato in Phædro: ὑπάρχει σοι φύσει ῥητορικῷ εἶναι. ISocrates. πέφυκε ἡμῖν βελτίστοις εἶναι ἁπάντων. Sic Latini alii, Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis.*

216. SI QUIS COGNOVERIT UTI.] Non retexit Deus hominibus hanc scientiam ut excitaret otio & libidinum inertia. Hesiodus.

κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.

Hæc autem neque nota fuit iis seculis quibus inquirere licebat omnem Sapientiam, in caussa insanus divitiarum amor, qui honestas litteras premit, ex quibus hauriri talia debent, non ipsæ infami Avaritiæ subhastari, de quo queritur satis graviter Cassius Longinus in peroratione aureoli libri sui περὶ ὕψους.

217. SIMPLICE CULTU.] Virgilius Culice: Libera *simplicibus Curis* Hujus rei memoria *facile vivere* veteribus erat divitem esse. Uti docemus Adversariis.

218. CLASSICA NON FREMERENT.] Tibullus lib. I. Eleg. I Boeth, Consol. lib. II. carmine V. Aratus, Avienus, Phænomenis. Ovidius & Hesiodus lib. I. Quique aurei Seculi meminerunt alii aut vitæ quietæ. Seneca Epist. XC. Verg. Culice, &c.

218. FRAXINUS.] Hastarum omne genus unius earum usu excellentis arboris posuit. Papinius libro VI.

belli potura cruores Fraxinus

219. NON VENTUS QUATERET PUPPES.] Avaritia excogitavit maria navigiis transgredi, mercaturæ gratia; quam inter caussas turbatæ vitæ humanæ ponebant vel maximam veteres. Unde pulcre de quiete aurei ævi Avienus ex Arato.

Ferventis late pelagi natura, salumque
Fluctibus instabile, & glauci vada turgida Ponti
Qua senior cano nutrit cum gurgite Nereus
Delphinos virideis & physiteras anhelos,
Ignorata suo seclusaque fine jacebant.
Nulla fides undis, tumido commercia fluctu
Nulla petebantur, neque longis navita terris
Insinuare ratem jus fecerat. Exsul ut oris
Omnibus externas veheret per inhospita Gazas
Aequora, & insano penderet sæpe profundo.

Quorum versuum primo Naturam pelagi dixit velut illa esset à Terrestri humanisque usibus magistra, alia atque disparata. Pariter in Periegesi.

Hic densata sali stant marmora, pigraque Ponti
Se Natura tenet, numquam ruit effluus humor.

220. CRESCEBAT SCELERATA SITIS.] Pacatus de eadem cupiditate: *Spes inter hæc nulla prædonis explendi: Nec enim, ut natura fert, copiam satietas sequebatur: crescebat indies habendi fames & parandi rabiem parta irritabant. Ut agrorum sitim potus accendit, ut ignis arentibus non obruitur, sed augetur. Ita coacta publica egestate divitiæ aviditatem jejunæ mentis acuebant.* Qui idem mox Charybdi comparat ut noster supra Pelago. *Noster ille pirata quicquid undecunque convenerat id nobis sibique periturum in illam specus sui Charybdim congerebat. Charybdim loquor? quæ cum plena navigia sorbuerit, dicitur tamen rejectare naufragia & contortas fundo*

fundo rateis, Taurominitanis littoribus exponere. Bona nostra ad ærarium una & perpetua via ibant, nullas eorum reliquias, nulla fragmenta, vel sero victa fastidio illa Communis vorago retinebat. Æthnæ Boethius.

Sed sævior ignibus Aethna
Fervens Amor ardet habendi.

Sceleratam sitim impiam & abhorrentem communi vita vocat, Ea enim voce aliter quam vulgo utuntur eruditi scriptoreis. Rutilius Itinerario.

Obruerint citius scelerata oblivia Solem
Quam tuus ex nostro corde recedat honos.

Arnobius libro II. *nesciens hoc facto ei cui videatur officere, dari ab se lucem, & sceleratam eripi cœcitatem.* Virgilius Georgico II. *sceleratum exquirere frigus Difficile est.* Quem haud dubie aspexit illo usu Arnobius. Perperam *sceleratas faces* Beciechemus olim quidam in Virgilio accusavit Mantuanitatis, auctorem fingens Hieronymum, tum quia nusquam id apud Maronem legitur, uti notatum est jam aliis, tum quod vim hujus verbi non satis ipse vituperator cœlestis ingenii intellexit, quæ late patet. *Scelestus* enim propria sua origine sacrum designat, ut sacrum contra scelestum quoque & horrendum, ita scelestum seu sceleratum horrendum quoque, qua re ad res ambiguas quoque transfertur, ut vides in verbis Rutilii & Arnobii, nam tenebræ aliquando sunt non sceleratæ, & Oblivio sæpe minime detestanda, ut neque frigus, de quo Maro. Horatius libro II. Sat. III.

mille adde catenas.
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus
Cum Rapier in jura malis gaudentem alienis
Fiet aper, modo avis, modo saxum, &, cum volet, arbor.

Quo loco versutum & sagacem potius quam nefandum aut abominabilem capies. Sic apud Martialem barbarum & tetricum potius quam talem libro IX. Epigrammate LXILX.

Quid tibi nobiscum est, ludi scelerate magister.
Invisum pueris virginibusque caput.

Nam in eum destomachatus toto Epigrammate in fine nil nisi garrulum vocat; cum frigidissima talis clausula fuerit, tam grandi convicio principium faciente. Pariter apud eumdem libro III. Epigr. L. *scelerata Poemata* sunt importuna molesta auribus, & inopportune ad mensas recitata.

Deposui soleas, affertur protenus ingens
Inter lactucas Oxygarumque liber.
Quod si non scombris scelerata Poemata donas,
Cœnabis solus jam, Ligurine, domi.

Sed hæc pro Marone in Rejectorum Commentario melius tractantur, nam scelerum omnium caussa caputque hæc sitis de qua loquitur Claudianus.

221. PETENDI.] A Principe nimirum Arcadio.

223. PERJURIA.] Hominem Reipublicæ in parte sibi commissa præsidentem maxime hoc genus dedecet, unde à Stilicone in ejus Laudibus longissime removet Claudianus, & à Juliano in Laudatoriis Libanius.

224. FOEDERE, DEXTRAS.] Manus, ut nostris moribus hodie, sic priscis quoq; seculis fidei & amicitiæ sponsionem facit, & notamus alibi prolixe. Fœdera hic dicit Claudianus, quia juramenta manibus datis concipiebantur. Sic Menelaus juraturus Agamemnoni fratri, prius manum ejus poscit, qua accepta jusiurandum exsequitur, apud Euripidem Iphigenia in Aulide. Sic Menelao jurat Helena data manu, nulli alii nupturam, apud eumdem, Helena.

ἐπὶ τοῖς ἢ τοῖς νῦν δεξιᾶς ἐμοῖς θίγε,
Ψαύω θανόντος σου τὸ δ' ἐκλείπειν
φάος.

Valerius Flaccus lib. III. Argonauticorum.

Ipse agit Aesonida junctos ad littora gressus

Cyzicus

Cyzicus abscessu lacrymans; cui tradit amicis
Muneribus primas conjux Percosia vestes,
Tum galeam, & patria telum insuperabile dextra
Addidit. Ipse ducis pateras & Thessala contra
Frena capiti, manibusque datis junxere Nepoteis.

Hoc est progeniem etiam suam mutuis fœderibus conjunxerunt.

225. SEMEL.] Aliquando. Virgilius, *semel informem vasto vidisse sub antro Scyllam.* Aliis minus & *simul* notat. Interpres Iren. l.II. cap XXXIII. *adhuc etiam adhac qua dicta sunt requireretur utrumne semel enixa sit mater illorum semen, ut vidit angelos, an particulatim.* Qui scriptor sane vetus est & veteris Gallicismi in eo, ut puto, multa phrasis. *Tanti*, tot significant, etiam optimorum scriptorum usu, ut Manilii, Plauti, & aliorum testimoniis constat *Quisque, quivis.* Sed locum hunc Claudiani suspicione mendi aut lacunæ nondum apud me liberant etiam tanto numero scripti Codices. Quid enim est dicere si quisque è tantis poscenti semel negasset? Si quippiam, toties poscenti omnia, quis negasset. Et non est ingenium eloquentissimi Poetæ manca loqui.

226. GETULI JACULO.] Getuli Leones celeberrimi. Virgilius lib.V.

Sic fatus tergum Getuli immane Leonis
Dat Solio.

Supra his Commentariis.

227. LEÆNA.] Hoc genus fœminam sæviorem mare faciunt, Vnde toties ab iis comparatio apud Poetas. Calaber libro XII. de vulnerata ut noster.

μέγ' ἴαχεν εὖτε λέαινα
ἥν ῥά τ' ἐνὶ ξυλόχοισιν ἀνὴρ λελιημένος ἀγρης
οὐτάσῃ ἠὲ βάλῃ, τῆς δ' ἐν φρεσὶ μαίνεται ἦτορ
πάντῃ ἀν' οὔρεα μακρὰ πέλει δ' οἱ ἄσχετος ἀλκή.

Et pro miraculo est apud Nonnum libro XV. de Nicæa.

μίη δ' ὑπὸ κοιλάδι πέτρῃ
Μίμνε μ' σιμβρείζουσα λεχωΐδος ἀγχι λεαίνης.
Ἠ' δὲ γαληναίησιν ὑπ' ὀφρύσι μειλιχίη θὴρ
Ἀδρύπτοις γλυφέεσσι δέμας λιχμάζετο κούρη.

Tibullus libro III. Elegia VI.

Armeniasque Tigres & fulvas ille Leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.

227. HYRCANA BELLVA.] Tigrim dicit, quæ nobilis de Hyrcania, Dracontius.

Incertusque color Tigris per mille coloreis
Montibus Hyrcanis venit, atque effeta marito
Mittitur, ut vincat currens orbata procellas.

Virgilius

Hircanaque admorunt ubera Tigres.

Petronius.

Hircanaque Tigres & jussi stare Dracones.

Martialis.

Tigris ab Hircano gloria rara jugo.

228. JURATA DEORVM MAJESTAS TERITUR.] Nihil omnino aut remoti aut novi in hoc loco. Prius jurat omnium numinum majestatem, deinde proculcat eam pedibus, homo vecors & impurus, nihil non lucri gratia ausus; & venit in mentem legenti ista Leno aliquis de Comœdia qui jurat & peierat unius nummi gratia quantum quisque cupit, ut eum cedat. Pessime Noster MS. *calcata* geminat. Est hujus consceleratì hominis persuasio similis iis de quibus Juvenalis Satira III.

Tam

Tam facile & pronum est superos contemnere testeis
Si mortalis idem nemo sciat: aspice quanta
Voce neget, quæ sit victi constantia vultus.

Pariter ibi contemnuntur superi testes juramenti. Juppiter autem ἐπιόρκιος talibus præerat. Silius Italicus libro I.

Iuratumque Iovi fœdus, conventaq; Patrum
Sidonii fregere duces

229. NUSQUAM REVERENTIA MENSÆ.] Hæc est vera lectio duorum Belgarum uniusque Nostri Codicis, vulgo, *numquam* quod non convenit. Reverentia mensæ jungitur divino cultui; non sane principalis, neque de Cæsaribus hic sermo, ut Claverio visum, sed proximam à Templis arisque Deorum immortalium consecrationem veterum Relligio habebat in mensæ communis participatione. Vnde illa sunt truculentissimi Regis apud Apollonium Rhodium libro III.

Εἰ δέ κε μὴ προπάροιθεν ἐμῆς ἥψασθε τραπέζης
Εἶτ' ἂν ἀπὸ γλώσσας τε ταμὼν, καὶ χεῖρε κεάσσας
Ἀμφοτέρας, οἴοισιν ἐπιπροέηκα πόδεσσιν,
ὥς κεν ἐρητύοισθε καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι
Οἷά τε καὶ μακάρεσσιν ἐπεψεύσασθε θεοῖσιν.

Vides etiam barbarum hominem, & rerum immanitatis exemplar, mensæ reverentiam servare, ne manum iis injiciat quos cæde dignos arbitratur. Itaque Rufinum invitatos ad mensam suam & numine adjurato extractos cum uxoribus & liberis tradidisse carnifici ob quæstum ait. Et qui simul ederant, paris honoris habebantur, Scholiastes Apollonii lib. I. ὅτι ἡ κοινὴ τράπεζα τὴν αὐτὴν τιμὴν τοῖς μεταλαμβάνουσιν αὐτῆς δίδωσιν.

Respicit vero Silii versus libro XVII. Punicorum de Syface, & eos tota hac periodo æmulatur.

Immemor is dextraque data junctique per aras
Fœderis, & mensas testeis, atque hospita jura,
Fasque fidemque simul pravo mutatus Amore Ruperat

Eodem referendum quod Synesius ait Epistola LVII.

οὕτω καὶ σκεῦος τὸ μὲν ἄτιμον τὸ δὲ τίμιόν ἐστι καὶ νομίζεται, κρίνεται γὰρ ἑκάτερον πρὸς ἣν ἵνα χρείαν παρέχεται, τράπεζα μὲν ἱερὸν χρῆμα, δι' ἧς ὁ θεὸς τιμᾶται φίλιός τε καὶ ξένιος, καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἡ φιλοξενία θεῷ πεποίηκεν ἑστιάτορα.

Sic vos aliud obscænum aliud honori dedicatum est. Vtrumque enim ex usu, cui destinatur, æstimatur. Mensa quidem sacra res est, & per eam Deus hospitij & amicitia præses colitur. Et Abraham hospitalitate Deum convivam accipere meruit. Tacitus Annali. II. *per epulas ac vinolentiam incautum Cotyn, & postquam dolum intellexerat, sacra Regni, ejusdem familia Deos & hospitales mensas obtestantem catenis onerat.* Sic mensis suis Romani proceres non aliter Deorum imagines præponebant atque altaribus arisque Templorum. Vt Hercules ἐπιτραπέζιος est apud Papinium lib IV. Silvarum Carmine VI. Quale signum apud se fuisse superstes scribit, nisi fallor, in Antiquitatum Convivialium doctissimo Commentario Stuccius, Mensam Darii sacram nominat Curtius libro V. qua pedibus supposita violari hospites Deos censet Alexander, &c. Sic in salis convictu habebant jus prisci, & eo illato mensam consecrari arbitrabantur. Arnobius libro II. *in penetralibus Vesta ignis perpetuos fovistis focos? sacras facitis mensas salinorum apposito.*

& simulacris Deorum. Teri majestatem Deorum falso juramento dicit quia decipi putabantur perjurio. Silius Italicus Libro VI.

> *Sed pacis faciem & pollutas fœderis aras,*
> *Deceptumque Iovem ac dictanteis jura Latinos.*
> *Cernere erat, strictas trepida cervice secures.*

Et ita Petronius.

> *Ipsaque majestas auro corrupta jacebat.*

230. NON CONJUX NON IPSE SIMUL.] Non explent odia cæsi conjugibus liberique mixtis incorum sanguine miseri Parentes & mariti. Non convenit hæc uni alicui adscribere cum Claverio, nam de avaritia Rufini sermo est nefandis cædibus per orbem universum bacchante, ut satis tenor ipse sententiæ sese sequentis arguit. Ista autem omnia & singula similibus ex historiis, præcipue Ammiano & aliis ejus generis, etiam Panegyristis, illustrari nullo negotio possunt, & à Claudiano in Eutropio & Gildone pari omnino ratione atque ordine spectanda proponuntur. Malè in Editione Claverii ipsa scriptum esse, nec opus ambagibus.

231. ODIIS.] His carere laudi contra dat Stiliconi, etiam in iis qui supplicium meriti non enim sibi vindictam præstant homines Cordati, sed Legibus.

232. NOTOS.] Aicos, clienteis. *Egisse*, exsulatum. Vel est Græcanicum *ἄγειν καὶ φέρειν*, quorum *ἄγειν* ad animantium prædam, *φέρειν* ad rerum prædam pertinet. Vide Ammonium περὶ διαφόρων λέξεων. Junctaque hæc summam & capitalem atque immanissimam prorsus vastationem sonant, atque direptionem Dion. Cassius Longinus capite XXXIX.

καὶ νὴ Δία πρὸς τούτοις τὰ φερόμενα τὸν νῦν βίον, καὶ κατὰ πάντα ἄγοντα καὶ φέροντα ταυτὶ πάθη. Psellus de Dæmonibus. ὁ γὰρ τὸν αὐτοῦ θρόνον θεῖναι ἐπὶ τῶν νεφελῶν καυχώμενος καὶ ἔσεσθαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ λέγων, καὶ διὰ τοῦτο ἐκπεπτωκὼς καὶ σκότιος γενόμενος, αὐτὸς οὗτος τούτοις ἐμφανιζόμενος υἱὸν θεοῦ πρωτότοκον ἑαυτὸν ἀπαγγέλλει. καὶ τῶν ἐπιγείων ἁπάντων δημιουργὸν ἄγειν τε καὶ φέρειν.

Qui enim thronum se nubibus impositurum gloriatur, altissimoque similem futurum prædicat, eaque de caussa dejectus est in tenebras, is ipse illis apparens seipsum primogenitum Dei esse ait atque terrestrium omnium creatorem, qui pro animi arbitrio quæ in mundo sunt omnia susque deque ferat. Agere dictum esse potest, ut præcipitem se agi ab inimicis dicit Catilina apud Sallustium. *Quoniam ab inimicis præceps agor incendium meum ruina restinguam.*

233. EXSTINGUERE.] Male hoc repetitur. Lege cum Codice Bentiniano: *exscindere.*

234. NEC PERIMIT CELERI LETHO.] Explicat caussam sequentibus *concessaque vita dolori.* Exemplum in Tiberio. Dio libro LVIII. *hæc vero erat extrema miseria qua alios quoque non paucos Tiberius afflixit. Nam & amicorum quempiam aliquando vincire jussit, cumque deinde agi de hominis morte cœpisset, nondum id fieri posse dixit, quod necdum cum eo in gratiam rediisset.* Et eodem lib. *Inter eos qui tum necati sunt Asinius etiam Gallus fuit, cum quo vix tandem, ita enim ipse loquebatur, in gratiam redierat. Ita modo quodam inusitato efficiebat ut vita nonnullis supplicium, Mors esset beneficium.* Par Caligulæ rabies, & pleni jam inde à Suetonio Romanorum Historicorum libri talibus monstris & dicendo & faciendo. Vltimo ævo insignes truculentia crudelitatis fuerint, Dracula Walachus & Ecelinus Marcæ Tarvisinæ Regulus, quorum hunc Monachus quidam S. Justinæ Paduanæ à Chri-

à Christiano Vrstisio editus, illum Laonicus Chalcocondyles commemorant.

PARCENDI RABIES.] Pessime Bentin. *potenti*. Sidonius *Optantemque mori gravius clementia fixit. Parcere sæpe malum est sensumque inferre dolori.*

235. CONCESSAQUE VITA DOLORI.] Tyrannorum ars & Lætitia homines miseros, quos excarnificare omni genere dolorum volunt, à morte prohibere, ne finem accipiant optatum tormentis. Phalaris vel Fictor ejus personæ, Epistola LXXXII.

νῦν δὲ εἰς τἆλλα μὲν οὐδὲ ὅσον ἡμᾶς ἐλυπήσας, σὲ δὲ τὸ μηκέτι ἐν ἁρμόσαι σεαυτὸν τῷ παρ' ἡμῖν ἀπολέσθαι βασανισμένῳ, οὐδεμιᾶς γὰρ σοι δεῖ τελευτῆς ἐπὶ τοιαύταις κωλαζομένῳ συμφοραῖς, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, εἰ οἷόν τε μακροτέρου βίου.

Sceleratissimus homo misero longiorem etiam vitam vovet quam natura fieri ea posset ut pœnas ejus delectari possit. Atque hoc est illud quod ait Claudianus, *suppliciis fruitur*. Animum enim pascit, ut alibi scribit. *Pœnis & sanguine pasci Turpe ferumque putes* Et alibi *Qui fruitur Pœna ferus est, legumque videtur Vindictam præstare sibi Fructus* enim rei est quod magis ad Voluptatē pertinet Vitæ, quam ad usum, Vnde *Vsusfructus* apud JCtos utroq; extenditur. Paria de Amatore *cui vita in Pœnam conceditur* habes apud Philostratum libro I. Apollon. cap. XXIII. Alia in Seneca Poeta & aliis quos hoc Claudiani loco acuminis laudato, proponit Albericus Gentilis Disput. IV. ad Juliam Majestatis.

237. MORS ADEONE PARVM EST.] Sane parum est immanitate facinorum cruciatus vitæ merente. Cæsar apud Sallustium Oratione in Catilinam in Senatu. *De Pœna possum equidem dicere id quod res habet, in luctu atque miseriis mortem ærumnarum requiem non cruciatum esse. eam cuncta mortalium mala dissolvere, ultra neque curæ neq; gaudio locum esse.* Mors optatissimum perfugium vitæ ærumnosæ. Herodotus lib. VII. Stobæus Serm. XCVI. Est vero exclamatio Virgilii.

Vsque adeone mori miserum est?

238. CAUSSIS FALLACIBUS.] Per delatores & insidiatores. Quia sub alieno Imperio erat Rufinus, & alieno id nomine moderabatur, nectendæ erant caussæ ut homines innocentes in judicium traheret, subornatis qui crimina objicerent ut jure facultatibus spoliati videri possent. Cum autem in judicium protracti essent ipse Iudex erat: itaque cum scirent ab illo perniciem strui, & ad caussam decidendam ipsum præsidere, percellebantur animi. Hæc est sententia quam enarrare oportuit ob homines quosdam qui varo acumine talia distrahunt. Omnino autem ad artes Rufini tum præfecti prætorio alludit quibus illustrem virum Tatianum evertit, de quibus Zosimus.

239. CÆTERA SEGNIS AD FACINUS VELOX.] Talem astutiam exosam Deo Sapientissimus mortalium Salomon Rex Proverbiorum VI. testatur. *Sex sunt quæ odit Dominus, & Septimum detestatur anima ejus. Oculos sublimes, Linguam mendacem, Manus effundentes innoxium sanguinem. Cor machinans cogitationes pessimas, Pedes veloces ad currendum in malum. Proferentem mendacia testem fallacem, & eam qui seminat inter fratres discordiam.*

240. PENITUS REGIONE REMOTAS IMPIGER IRE VIAS.] Ita habent omnes Codices. *Regione* itaque est, habitatione omni, *οἰκουμένῃ*, remotas ab omnibus terram colentibus. *Regio* est clima cœli. Glossæ. *regio κλίμα. Regionibus κλίμασιν.* Horatius libro I. Sat. IV.

Hic mutat merces surgente à Sole ad eum quo
Vespertina tepet regio

Et significat habitationem. Idem libro I. Epistola XV.

Qua sit hyems Velicæ, quod cœlum, Valla, Salerni,

Quorum hominum regio, & qualis via

Itaque Rufinum inaccessa etiam cultui mortalium loca penetrasse ducente avaritia dicit. Sic de Romanis Petronius.

Orbem jam totum victor Romanus habebat

Qua mare qua tellus, qua sidus currit utrumque,

Nec satiatus erat

Sed clarius idem dicit Pedo Albinovanus in navigatione Germanici.

Iam pridem post terga diem Solemque relictum,

Iam-pridem notis extorres finibus orbis

Per non-concessas audaces ire tenebras.

Regionem notum tramitem dicere Claudianus potuit, ut Virgilius Aen. II.

namque avia cursu

Dum sequor, & nota excedo regione viarum.

Idem libro VII.

Nec sidus regione viæ, littusque fefellit.

Et lib. XI.

Huc juvenis nota fertur regione viarum.

Lib. IX.

fallitque Timor regione viarum.

Ergo viæ regione remotæ sunt à commeantium hominum calle diversæ. Alioquin *regio* pars est provinciæ, ut Troja regio Phrygiæ, teste Isidoro Orig lib. XIV. c. V. non aliter atq; versus in regiones pedum distinguuntur, de quibus Diomedes libro III. Grammat. Sed hoc istud non facit.

241. IMPIGER IRE VIAS.] Ob avaritiam. Horatius.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

Aratus & Avienus in Virgine. Germanicus.

privataque tellus

Grata satis neque per dubios avidissima ventos

Spes procul amotas fabricata nave petebat.

242. RIPHÆO STRIDENS AQUILONE.] Aquiloni Riphæos montes & Thraciam pro domicilio consensu assignavit vetustissimorum Poetarum chorus. Simonides.

ὠκὺς ἀπὸ Θρήκης ἐρνύμενος Βορέης.

Ibycus.

ἀπὸ στεροπᾶς φλέγων Θρηΐκιος Βορέης.

Tyrtæus.

νικώη τε θεῶν Θρηΐκιον Βορέην.

Sic Apollonius, Callimachus, Aratus, Hesiodus, Germanicus, Ovidius, Silius; Valerius Flaccus, Paulinus, Boethius. Eumdem Regem cæterorum ventorum licet perhibeas cum Nonno, libro XXXIX.

οὐ τρομέω Θρηΐκιον εὖρον, ἐπιπνείοντες ἀήτῃ

πάντες, ὅσα πνείουσιν ἐπάονές εἰσι Βορῆος.

Avaritiam autem nulla pericula metuere, omnia terra marique exquirere non uno loco lamentatur, acerrimus ejus hostis, Seneca; acerrimus dico hostis, tamen non usque ad lectum, quod de Euripidis in fœminas odio dixit Sophocles, sed non ultra verba, ut testantur scriptores fidei non controversæ. Itaque cum admiranda apud illum, immò mendacia etiam, verba, de paupertate lego illud mihi Juvenalis in mentem venit. *Præceptor morum dicas tibi* Belle enim dicit Epistola XIIX. *Aude hospes contemnere opes* qui non toto quadriennio Centum & quinquaginta auri quas vocamus, Tonnas, teste Tacito, coegit. Qui quingentas mensas citreas possedit, quarum singulæ ut minimum XII. millibus coronatorum, aliquæ XXV. immo XXX. æstimatæ sunt, ut subduxit Petrus Ciacconius de Triclinio. Sed hæc prolixe alibi.

243. EF-

243. EFFERA TORQUEBANT.] Supra. *Effera pratumido quatiebat corda furore.* Jam vero avaritiam etiam cumularat crudelitate & sanguinis siti.

244. NE PERDERET ULLUM.] Tamquam lucrum aliquod in cædum patratione habens. Ita *perdendi* verbo sæpius utuntur optimi scriptoreis. Statius lib. V. Silo.

ne perderet ullum libertas tam parua diem.

Lucanus libro VIII.

Nuncius armorum tristis, rumorque sinister
Victus adest conjux: quid perdis tempora Luctus
Cum possis jam flere, times.

Plura ex Silio, Martiali, & alijs Commentarijs Adversariorum. *Libido* non minus in Cædibus est quam opibus aut voluptate. Silius libro XIV. *ad cadeis Cyclopea corde libido.* Et de crudelitate Annibalis libro XI. *Quoq; esset miranda magis tam sacra libido.* Arnobius. *libidinosè hominis inhiatum est cruori.*

245. NON FLECTITUR ANNIS NON ÆTATE LABAT.] Neque juventá neque senectâ ætate furor cædisq; aviditas movetur. Pacatus Panegyrico. *Vidimus redactas in numerum dignitates, & exutos trabeis Consulares, & senes fortunarum superstiteis, & infantium sub ipso sectore ludentium flendam securitatem.*

247. ANTE PATRUM VULTUS.] Hoc maximum crudelitatis exemplum Virgilianus Priamus jam moriturus *non tamen abstinuit* Pyrrho exprobrare.

Dij, si qua est cælo Pietas, quæ talia curet
Persoluant grateis dignas, & debita reddant
Præmia, qui nati coram me cernere lethum
Fecisti & patrios fœdasti sanguine vultus.

Ubi atrocitatem maximè exprimit quod, observante Servio, non de cæde sed de spectaculo querentem Patrem inducit. Exemplum in sacris litteris Rex Sedecias, Hieremias Propheta cap. LII. *Et jugulavit Rex Babylonis filios Sedecia in oculis ejus & omnes principes Iudâ occidit in Rablathâ.* Sic maximè atrox fratricidium Bassiani Caracallæ, quia in ipsis penè visceribus matris factum. Xiphilinus.

καὶ αὐτὸν πρός τε τὴν μητέρα, ὡς εἶδε σφᾶς, προσκαταφυγόντα, καὶ ἀπό τε τοῦ αὐχένος αὐτῆς ἐξαρτηθέντα, καὶ τοῖς στήθεσι τοῖς τε μαστοῖς προσφύντα, κατέκοψαν, ὀλοφυρόμενον, καὶ βοῶντα μῆτερ, μῆτερ, τεκοῦσα, τεκοῦσα, βοήθει, σφάζομαι, καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπατηθεῖσα, τόν τε υἱὸν ἐν τοῖς ἑαυτῆς κόλποις ἀνοσιώτατα ἀπολλύμενον ἐπεῖδε, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα, τρόπον τινά, ἐξ ὧν ἐγεγέννητο, ἐσεδέξατο, καὶ γὰρ τοῦ αἵματος πᾶσα ἐπλήσθη, ὡς ἐν μηδενὶ λόγῳ τὸ τῆς χειρὸς τραῦμα, ὃ ἐτρώθη, ποιήσασθαι.

Eumq;, qui visis percussoribus ad matrem perfugerat, ac jã tum ex collo pendebat, inhærebatq; pectori ipsius & uberibus, occidunt, lamentantẽ, clamantemq;, mater, mater, genitrix, genitrix, fer opem, occidor. Itaq; mater decepta filium suum occisum nefariè in suo sinu vidit, ejusque cædem quodammodò intra ea viscera, ex quibus eum pepererat; recepit; namq; cruore ita perfusa est, ut vulnus, quo manus ipsius læsa erat, nulla curaret. Quo quid fingi potest atrocius? Pariter Herodianus libro IV.

ὥστε προσχέας τὸ αἷμα τοῖς τῆς μητρὸς στήθεσι μετήλλαξε τὸν βίον. Et Zosimus lib I.

δυσχέρειαν δὲ ἔχων ἀναιρεῖ τὸν ἀδελφὸν οὐδὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν προσδραμόντα ῥύσασθαι δυνηθείσης.

Plura ad Papin. V. Theb. CXXVI.

248. IBAT GRANDÆVUS NATO MORIENTE SUPERSTES.] Sceleratissimum hoc, tum sua natura, tum ideo etiam rebantur Romani quod Ordinem fatorum eum facerent, ut pater sine turbaris is non posset ante filium obire. Eumque *ordinem turbari* superorum suorum ne dum hominum crimen

appellabant. Papinius lib. V. Silvar. C. V.

nonne horridus ipsos
Invidiâ superos injustaque Tartara pulsem?
Nonne gemam te, care puer?

Martialis lib. X. epigr. LXIII.

Hic festinatâ requiescit Erotion umbra
Crimine quem fati sexta peremit hyems.

Sic de se Quintilianus filio amisso, libro VI. *ut si me, quod aequum & optabile erat, fata intercepissent, praeceptore tamen patre uteretur.* Mors enim prior nati iniqua eidem censetur. Sic impiam suam vivacitatẽ ibidem conviciatur. Ordo enim ille censebatur Providentiae, ut qui genuerat, prior decederet, quem servasse Fortunam aliquando dicunt, ut Tacitus Annali. XVI. *Seruauitq; ordinem fortuna ac senior prius, tum cui prima aetas, exstinguuntur.* Ordinim enim divinum de cujusq; letho disponere censebant. Lucanus libro VIII.

Quod nisi fatorum leges, intentaq; jussu
Ordinis aeterni misera vicinia mortis
Damnatum letho traherent ad littora Magnum.

Poetae Proserpinam ad postes suos exscribere nomina avocandorum è vitâ censebant, non aliter quam patresfamilias censum suum, aut disponenda de eo ad memoriam consignabât. Papinius Thebaide. IIX.

Nec dum illum aut truncâ lustrauerat obuia taxo
Eumenis, aut furuo Proserpina poste notarat,
Coetibus assumtum functu.

Cui simile est quod alibi dicit Horatius *populum Romanum sua aetate nihil aestimare nisi quod Libitina sacrauit*, & alij in censum Libitinae redigi, aut ei adscribi. Quem suprà Pacati locum attuli non debui olim sollicitare Notis ad hunc locum; cum enim Fortunarum superstites senes dicit Drepanius, omnia humana illis ademta intelligi vult, quasi jam supersint vitae ipsi, certè vitae caussae, & ut loqui amabant veteres, fructu. Vt Mezentius apud Maronem. *Vixi, &, quem dederat cursum Fortuna, peregi.* Et ita in Epitaphijs plurimis priscis, etiam eo quod sibi ipse idem Virgilius scripsisse dicitur.

249. POST TRABEAS EXVL.] Consulares viros in exsilium pulsos dicit, nec unum aliquem; aut de Poeta veritas Historica exigenda in unius alicujus persona. Omneis ordines, honores, omnia jura, omnia deniq; divina & humana conturbasse avaritiam & crudelitatem Rufini declamat. Consularium afflictio inter summa vecordissimorum tyrannorum facinora refertur. Pacatus. *Quod si cui ille pro caeteris sceleribus suis minus crudelis fuisse censetur, vestrum is vestrum, Vallio Triumphalis, & Trabente Merobaudes, recordetur interitum. Quorum alter post amplissimos magistratus & purpuras Consulares & contractum intrà unam domum quendam honorum Senatum sese vitâ abdicare compulsus est, alteri manibus satellitum Britannorum gula domi fracta.* Non incongruè tamen ad Tatianum ista referuntur, ut ejus exemplo alij censeantur perijsse. Quoniam vero hujus viri eversio, & superius allusa est, Historiam ejus ex Zosimo proponere non erit molestum, ut quae ad Rufini judicia exprimenda instar omnium una sit sufficiens. Libro IV. Novae Historiae: *Verba interpretis interpolata etiam: Rufinus, quasi qui facinus honestum patrasset, Consul designatur. Hinc Tatiano ejusq; filio Proculo, qui Rufinum aliâ nullâ de caussâ offensum habebant, quam quod praefecturas gerentes; ille Praetorianam, hic Vrbanam, eas incorruptissimi à muneribus, &, quam maximè fieri posset, ex officij ratione administrauerant, negotia, nulla justa de caussa facessuntur. Atq; uti perfici possent quae in eos agitabantur consilia prius magistratu abdicatur Tatianus, & in jus ducitur Rufino praefecto Aulae designato. Ac in speciem quidem constituti sunt & alij, qui cum Rufino in societatem hujus Iudicij venirent, sed auctoritatem sententiae ferẽdae solus ille habebat. Quia vero Proculus animaduersis insidiis fuga sibi consulerat, & suspectam Rufinus habebat industriam viri, metuebatq; ne quid*

quid noui molitus, arte quadam res suas conturbaret; Tatianum patrem fraude praestitisq; iuramentis circumuentum, ipso etiam Imperatore persuaso ut tam Patri quam Filio spes maximas faceret, eoque modo de veri suspicione abductum ad vana somnia, tamdem impellit ut filium per litteras reuocaret. Itaque Proculum, simul atq; comparuisset, correptū carcer excipit, & Tatiano patriam non exire jusso, frequenter ad cognoscendam Proculi caussam coitur. Tamdem Iudices ut inter ipsos & Rufinum conuenerat, Proculum morte multandum Sycas, quod suburbij nomen est, abduci jubent. Id princeps animaduertens misit qui gladium scilicet ab ejus ceruicibus reuocaret. At is, Rufini mandato parens tardius ijt, & capite iam truncato superuenit. Parum omnino scelerum Rufini alludit Claudianus quod in hac historiola non recenseatur.

249. TANTA] Tot. ait omnia verba minora esse tantis torque sceleribus. Plautus Amphithr.

ita tanta mira in aedibus sunt facta.

Ita infiniti alij.

250. Posset deflere.] Papinius libro V. Silvarum.

Adsit & alterno mecum clamore fatiscat,
Vincetur Lacrymis Et infrà.
inferior vox omnis & omnia sordent
Verba.

251. IMMANES.] Vide Macrobium lib. I. Saturn. cap. III. Tacitus de Caligulâ, libro VI.

immanem animum subdola modestia tegens.

252. SINIS ISTMIACA PINV.] Belgici libri *Cinis.* Noster prodigiosè *Cyc'ops thimica* agnoscit. De Sini autem seu Scini hoc Pausanias Corinthiacis.

ἐςὶ δὲ ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς ἀρχῆς, ἔνθα ὁ λῃςὴς Σίνις λαμβανόμενος πιτύων, ἦγεν ἐς τὸ κάτω σφᾶς. ὁπόσων ἢ μάχη κρατήσειεν, ἀπ' αὐτῶν δήσας ἀφῆκεν ἂν τὰ δένδρα ἄνω φέρεσθαι, ἐν ταῦτα ἑκατέρα τῶν πιτύων τὸν δεθέντα ἐπ' αὐτῇ εἷλκε, τῷ δὲ δεσμοῦ μηδ' ἑτέρωσε εἴκοντος, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν ἐπίσης βιαζομένου, διεσπᾶτο ὁ δεδεμένος. τούτῳ διεφθάρη τρόπῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θησέως ὁ Σίνις.

In prima Isthmi fronte locus est ubi Sinis latro curuatu ad terram diuersarum picearum ramis ad eos quos pugnando vicisset arctis utrinq; vinculis alligabat, ut cum in suam naturam arbores redijssent, miserabilem illis in modum distraherētur, quo ipso Sinis posteà supplicij genere à Theseo affectus est. Aliter alij. non enim alligasse homines latronem; Apollodorus, vel Epitoma potius ejus, tantum enim abest ut Bibliothecā hujus scriptoris habeamus, ut ne quartam quidem partem eorum librorum qui à veteribus laudantur, libro III.

δεύτερον δὲ κτείνει (*Theseus*) Σίνιν τὸν πολυπήμονος καὶ Συλέας τῆς Κορίνθου. οὗτος πιτυοκάμπτης ἐκαλεῖτο. οἰκῶν γὰρ τὸν Κορινθίων ἰσθμὸν ἠνάγκαζε τοὺς παριόντας πίτυς κάμπτοντας ἀνέχεσθαι. οἱ δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν οὐκ ἠδύναντο κάμπτειν, καὶ ὑπὸ τῶν δένδρων ἀναρριπτούμενοι πανωλέθρως ἀπώλλυντο. τούτῳ τῷ τρόπῳ Θησεὺς Σίνιν ἀπέκτεινεν.

Theseus Sinim posteà Polypemonis filium & Sylea Corintho nata, interemit. Huic Pityocamptes à curuandis pinis vocabulum fuit. Nam cum Corinthiorum Isthmum insedisset viatores ad pinos flectendas inuitos compellebat, qui quod eas ob virium impotentiam inflectere non valerent, ardorum in cacumen redeuntium impetu sublati pessum peribant. Hoc eodem genere supplicij Sinin Theseus sustulit. Pro lubitu alij aliter referunt. Sane historiam non fabulam esse credibile est, cum apud Turcos barbarasque alias genteis genus supplicij hodie etiam supersit. Plutarchus verò & filiam huic Latroni, & Menalippum ex Theseo genuisse auctor est

253. RVPE PROFVNDA SCIRON.] De hoc Latrone idem Pausanias Atticis. *Nam alia.*

alia saxa quæ Moluridi adiacent infamia & conscelerata putant, quod cum ea accoleret Sciron, inde, quoscunq; nactus esset hospites, in mare detruderet; eos vero adnatans marina testudo conficere dicebatur. Sed Sciron eodem postea mortis genere scelus luit in idem mare proiectus à Theseo. Virgilius in Ceiri.

Præterit abruptas Scironis protenus arces,
Infestumque suis dira testudinis exit
Spelæum, multisque cruentas hospite cauteis.

Ita habent omnes veteres Editiones in eo loco, neq; opus est mutatione, ut nos olim arbitrati sumus, nam *suis* popularibus & cognatis significat. *Sciron* enim Megarensibus æque infestus erat atque cæteris Græcis. Neq; dubium de testudine Scironis loqui Virgilium, quam de Pausania jam adduximus. Porro quoniam in mentionem hujus, unius omnium elegantissimi, Poematis incidi, non possum non ad satiem ijs respondere qui nullis hactenus demonstrationibus acquiescere voluerunt, ne Catullum illi potius quam Maronem auctorem adscribere velint, rati à stilo hujus lõgius abesse, quod nequaquam tamen argumenti satis habet, quo minus vincat veritas. Videant igitur an non satis certum nobis documentum Virgilij auctoris det quod Ovidius ex hoc Poemate integrum ferè versiculũ in Medeam suum, Drama omnium Romanorum maximè nobile, transtulit. Ex ea autem Tragœdia hunc citat Quintilianus.

Seruare potui, perdere an possim rogas?

Quem totidem penè verbis in Ceiri nostra habes versu. CCLXXVI. Jam vero illam Ovidij Tragœdiam Virgilianis versibus contextam auctor est Tertullianus cap. XXXIV. libri de Præscriptionibus contrà Hæreticos: *Vis hodiè ex Virgilio Fabulam, in totam aliam componi, materia secundum versus, versibus secundum materias concinnatis? Deniq; Ovidius Geta Medeam Tragœdiam ex Virgilio plenissimè expressit, meus quidam propinquus ex eodem Poeta inter cætera styli sui otia Pinacem Cebetis explicuit.* Ita legunt Pamelius alijque docti eum Locum Tertulliani, nec est caussa cur mutemus, cum ita in optimis quoque Codicibus repererit Angelus Politianus, longè perspicacissimus talium, ut testatur in Miscellaneis & in venusto doctoque Poemate quod Nutricia inscribit, cum de Ovidio ait.

Consutum quoque Syrma trahit

Nam quod *Getam* Ovidium dixit, affectatione Eruditionis fecit, ut solet recondita indicare quavis occasione vir doctissimus. Sed omittamus & hoc argumentum Virgilianæ Ceiris. Irrefutabile contrà Catullum tempus scripti Poematis nobis suppeditat. Eusebij Chronicum Canonem consule. Ceiris nostra missa est ad Messallam, quem & versu XXXVI. doctissimum juvenem appellat. Nomine vero ciet versu. LV. Catullus autem fato cessit anno altero post natum Messallam nimirum Quarto Olympiadis CLXXX. Nisi itaq; hunc tam catum infantem facturus es ut in ipsis cunis adhuc fascibus vinctus juvenum doctissimus appellari meruerit, jamdudum scilicet Jovis pullum adusta nare referens, Catullo hoc Poema nullo genere aut colore adscribere poteris. Maroni vero integri pluresq; ordine simul positi isthic versus & aliorum translati, & phrasis ipsa optimè congruit, nimirum insigni suavitate summum artificem præ se ferẽs. Cum hoc autem & ætas omnium optimè facit. Ut ille deditus jam Philosophiæ & ætate in senium inclinabunda Messallam vocet juvenem, quæ manifesta sunt ex ipso Ceiris initio. Anno enim Tertio ejusdem. CLXXX. Olympiadis Cremonæ studuisse Maronem scribit idem Eusebius. Ex quo porro & illud colligere juvat, non ita brevi ante obitũ tempore carmen hoc detexuisse Virgilium. Nam eo obeunte Brundisij anno secundo Olympiadis CXC. Messalla gerebat annum ætatis XL. ut fuerit ineptum tantæ maturitatis virum post tot Bello togaq; virilia facinora Juvenem appellare. Si convenirent cætera non improbaremus Oberti Gifanij aliarumq; nonnullorum doctorum opinionẽ, qui Cornelio Gallo hoc

hoc Poema adscribere malunt. Sed de toto hoc negotio in Libris Dubiorum Scriptorum uberius. Ceiris autem hic locus potest & ad id alludere quod Plutarchus in Theseo tradit Phæam Suem cognomento fuisse meretricem crudelem & latrocinantem. Quare putem inserendam voculam *dira & testudinis*, ut de duobus spelæis Phææ & Testudinis, de quâ supra in historiâ eadem ex Pausania monuimus, sermo sit, de Scirone ipso vide Plutarchi modo nominatum librum. Sed *suis*, ut nos exposuimus non est intolerabile, Nisi enim regio vicina fuit Scyronis rupibus ut vides ex Sophoclis versibus quos enarrat Strabo libro Nono. Porro vtriusq; tam Sinis quam Scironis meminit, & Nicetas Choniates fine lib. IV. de Imperio Manuelis Comneni.

253. VEL PHALARIS TAURO.] Norunt omnes hæc portenta.

255. SPARTHACE LENIS.] Gladiatorum emotor, vir fortissimus, inter exempla quoq; crudelitatis refertur. Apollinaris Sidonius lib. III. Epistolâ XIII. *at si ad occulta familiarium publicanda temporis ratio sollicitet mox per hunc Sparthacum quæunq; sunt clausa franguntur, quæq; obserata referantur.* Idem alibi, & Claudianus.

256. ERIS.] Ita libri malè edunt *erit*.

257. DEJECERAT OMNES.] In Manuscripto Nostro & quatuor Belgis libris *amens* legitur. Nihil mutandum puta in vulgato. Omnes dejecti erant, quia versutiam belluæ notant, occultissimè odia sua gerentis, ne in herba perirent aliquando, aut cavere posse ut qui exitio destinabantur.

258. TACITIQUE SEPULTOS SUSPIRANT GEMITUS.] Oppressa libertate, nulli sermones, ne gemitus quidem concessi sunt aperti. Pacatus. *Miseri vetabamur agere miseros, omnes cogebamur mentiri beatos, & cum domi atq; secreto solis conjugibus ac liberis credidissemus furtiuos dolores, procedebamus in publicum non nostra fortuna vultu. audires enim dicere delatorem, quid ita ille tristis incedit? an quia pauper ex diuite est? non enim viuere se gratulatur?* Lucanus libro I.

gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palam? vox nulla dolori
Credita: sed quantum volucres cum bruma coercet,
Rura silent, mediusq; jacet sine murmure pontus.

Claudianus lib. II. hujus operis. v. LXXXVI.

Quis populi tunc vultus erat, quæ murmura furtim?
Nam miseris nec flere quidem aut lenire dolorem
Colloquiis impune licet.

Idem Bello Gildonico.

si quicquam vultu præsentia damnet
Liberiusve gemat, dapibus crudelis in ipsis
Emicat ad nutum stricto mucrone minister.

Tacitus Annali. VI. *neque discerneres alienos à conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum: perinde in foro, in conuiuio, quaq; de re locuti accusabantur, ut quis præuenire & reum destinare properat.* Nec sermonibus aut doloris vocibus stetit tyrannis, etiam lacrymæ puniebantur, & ex in fœminis, quæ nequaquam ijs moderari queunt. Eodem Annali. *Ne fœminæ quidem exsortes periculi quia occupandæ Reipublicæ argui non poterant, ob lacrymas incusabantur, necataque est anus Vitia Fusij Gemini mater quod filij necem fleuisset.* De Amicis Sejani post: *Iacuit immensa strages, omnis ætas, omnis sexus, illustres, ignobiles, dispersi aut aggregati. Neq; propinquis aut amicis assistere, illacrymare, ne visere quidem diutius dabatur, sed circumjecti custodes, & in mœrorem cujusq; intenti.* At illud omni exēplo miserius, additos custodes qui per singulos dies describerent omnes suspectorum aut exosorum gemitus, gestus, murmura, voces. Scribit tamen idem Tacitus de Druso inediâ à Tiberio vita expulso: *Quin & inuectus in defunctum probra corporis, exitiabilem in suos infensum Reipublicæ*

Hhhhhhh ani-

animum objecit, recitariq; factorum dictorumq; ejus descripta per dies jussit. Quo non aliud atrocius visum, adstitisse tot per annos qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. Ineptum sit isto Claudiani loco *gemitum* cum *tacitis* jungere, ut taciti gemitus sepultos suspirare dicantur; sed vera est sententia suspirate sepultos gemitus. *Suspirare gemitus dixit*, ut Tibullus amores. Lib. I. Eleg. VI. *Te tenet, absentis alios suspirat amores.* Paria de profligatissimo Italiæ tyranno Ecelino scribit Monachus Sanctæ Justinę editus. Libro III. de gestis ejus monstri.

259. INDIGNARIQUE VERENTUR] Metu delatorum. Metus enim malæ necis, tormentorumque instantium lætitiam fingere cogit. Unde pulcrè Libanius in Laudibus Juliani Prosphonetico.

ἀλλ' εἰ πάντες ἄνθρωποι νοσήματι κοινῷ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερημένοι θεοῦ τινὸς ἐξαίφνης εὐνοίᾳ τὰς ὄψεις ἀπέλαβον, οὐκ ἂν μειζόνως ἐχόρευσαν. οὐ γὰρ φόβος ἠνάγκαζε πλάττεσθαι τὴν χαρὰν. ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑκάστου ψυχῆς ἡ πανήγυρις ἤνθει.

Sed si cuncti homines communi morbo oculis capti Dei cujusdam benevolentiâ visum recuperassent, haudquaquam hilarius choreas clausissent. Non enim metus fingere lætitiam cogebat, sed in animo cujusq; solemnitas gaudij florebat. Cæterum elegantissima etiam scriptura est quam in nostro Codice reperio *indignatique*. Cum intus in imo pectore indignati fuerint, circumspiciunt & verentur ne quis sit intimarum etiam cogitationum delator. Eadem tamen mens vulgatorum verborum esse potest.

260. AT NON MAGNANIMI.] Pariter libro de Victoria contrà Alaricum.

> *Solus erat Stilico qui desperantibus augur*
> *Sponderat meliora manu, dubiaq; salutis*
> *Dux idem vatesq; fuit.*

Estque hæc transgressio ducta ex Lucano, libro. II. v. CCXXXIV.

> *At non magnanimi percussit pectora Bruti*
> *Terror, & in tantâ pavidi formidine motus*
> *Pars populi Lugentis erat.*

260. VIRTUS STILICONIS.] Quicquid Zosimus hinc inde spargat contra fuit vera virtus in hoc heroe, nec ego ejus fide digniorem testem probavero quam, Poetam divini Spiritus, minimeq; mendacem aut adulatorem Prudentium, qui nostro licet aliena castra sectanti concinit sanè super hoc negotio. libro II. in Symm.

> *dux agminis imperijque*
> *Christipotens nobis juvenis fuit, & comes ejus*
> *Atque parens Stilico. &c.*

261. SOLUS MEDIOQUE.] Distinctio sananda *metu: Solus, medioq; in turbine rerum.* Nec mutandum quicquam. In Nostro & uno Belga: *medio solus sed* In Quinque alijs *medio sese sed turbine* Distinctionem quam dixi recepit etiam Scaliger, quo gratior nobis esse debet. Sunt libri vel fuerunt apud Schottum ut ipse testatur lib. II. Explicationum Ciceronianarum cap. V. in hoc versu variantes; sed eos etiam dum à Belgis allatos existimo, in Judiculo enim Codicum duos se Jacobi Susij evolvisse notat alterū parvum, altero columnis, ut vocant, descriptum Theodorus Pulmannus. Sed eorum neutrius hoc loco, quem integrum sanumq; distinctio exhibet, ratio habenda est.

261. TURBINE RERUM.] Bello, aut infortunio publico. Sic alibi sæpius. Bello. *Hic celer effecit bruma ne longior una Esset hiems* Et alibi. Pariter Sidonius libro VI. Epistola X. *Hic cum familia sua depradationis Gothicæ turbinem vitâs in territorium vestrum delatus est.* Sic turbidè agere est cum tumultu & offensione pacis publicè. Vide Collectanea Jureti ad Symmachum libro X. Epistola XXXVI. *Turbines* equitum immittere & *procellas* dicit Livius.

261. FE-

261. FERAM.] Ob avaritiæ ingluviem. Sic in Quarto Consulatu. *cupido.*

In iecur ac tractus imos compulsa recessit
Quæ velut immanes reserat dum bellua rictus
Expleri pascique nequit.

Martialis libro XII. Epigramm. LIII.

Largiris nihil incubasq; Gazæ
Vt magnus draco, quem ferunt Poetæ
Custodem Scythici fuisse luci.

262. VOLUCRIS.] Non adjutus monstrosis equis, aut portentis ut Deorum natos fingunt Poetæ. Contrà omnes antiquos Heroas Stiliconem laudat, & ita non semel alibi.

263. HIC CUNCTIS OPTATA QUIES HIC.] Sic omnes manuscripti libri agnoscunt præter Nostrum, qui disertè *hæc* utroq; loco, licet absq; diphthongo, refert.

264. TURRIS ERAT.] Perfugij locus tutus; Rex Psalmographus, Psalmo LX. & aliquoties sacri Prophetæ. Nec sine usu Græco & Latino. Euripides Alcestide.

ἢ παῖς μὲν ἄρσεν πατέρ' ἔχει, πύργον μέγαν.

Dugalus contra Claudium Taurinensem: *Hinc Beatum Paulinum Sapientia & Sanctitate praditem, quasi quandam Farum lucidissimam & turrim inexpugnabilem imprimis pratendimus.* Haymo lib X. Hist. Eccles. cap. VI. *Sed & Ambrosium turrim adversus hæreticos validissimã multa oppugnatione fatigat.* ἔρκος, hoc modo sive vallum, Trojæ, Hectorem, dicit Aceratus, ἔκτος Ομηρείοισιν ἀεὶ βιβοημένε βίβλοις Θεοδόμε, Τείχευς ἔρκος ἐρυμνότερον.

Plura alibi. Vide Basilium Seleuciensem II. de Davide.

265. CLYPEUSQUE.] Etiam hoc ex plurimis locis sacræ scripturæ. Usum autem clypei designat *trucem porrectus in hostem.* Quæ & ipsa sunt Psalmographi verba. Alibi Claudianus noster de eodem Stilicone. IV. Consul.

quem fratribus ipse
Discedens clypeum defensoremq; dedisti

Vide eo loco. Sic Abbo de Obsidione Lutecia libro II. hunc locum exprimens.

Gozlinus domini præsul, mitissimus Heros,
Astra petit, Domino migrans: rutilans velut ipsa,
Nostra manens turris, Clypeus, nec non bis acuta Romphea.

Petrus Damianus Epistola ad Hildebrandum: *Ille autem ex diuersitate nominum defensionis sibi faciens scutum aliud esse ait scacum, aliud galeã.* Serapion Scholasticus contrà Manichæos: *Lupus erat Paullus, & repertus est Pastor, mactabat. Et hodie scutum & tamquam propugnator gregis sanguinem fundere voluit.*

PORRECTUS.] Vibratus, extensus, Claudianus Mamertus lib. II. cap. XI. *arbitrabere, utrumnam istud in impios prophetici sermonis oraculum an in te sit porrectum.*

266. HIC PROFUGIS SEDES.] Noster liber & hic & sequentibus semper *hæc* agnoscit, quod contrà omnes cæteros est, licet non absonum.

269. HÆREBAT.] Opposita immobili mole. Sic alibi *nullis Victoria nodis Hæsit* Virgilius. *Hectoris Aeneæq; manu victoria Graium Hæsit.*

270. HIBERNO TUMIDUS CUM VERTICE.] Ita omnes Editiones & MSta Exemplaria. Nec tamen ego mõtem aliquem hibernum dici sed fluvium existimo, & Claudiani scripturam esse *vortice*: χειμάρρος, enim ποταμὸς Græcorum describitur, torrens hiberna glacie & concursu nivalium aquarum auctus. Pariter legendum apud Virgilium existimo, libro VII.

frondibus atrum
Vrget utrimq; latus nemoris, medioq; fragosus
Dat sonitum saxis & torto vortice torrens.

Nam & rei hoc & sentẽtiæ, & sono magis congruũ. Et ita antiquis. exẽplar Palatinum habet,

vulgo autem ineptè *vertice* excuditur. Juvat etiam liber MS. nostræ Bibliothecæ, in quo glossa est. *torto*) tortuoso. Quod minimè quidem vertici convenit. De hyberno torrente pariter Dioscuris Theocritus.

> ἤυτε πέτροι ὀλοοίτροχοι οὕστε κυλίνδων
> χειμάῤῥους ποταμὸς μεγάλαις περιέξεσε δίναις.

Quintus Smyrnæus.

> χειμάῤῥοις ποταμοῖσιν ἐοικότες οἵτε φέρονται
> Ἐξ ὀρέων καναχηδὸν ἀειρομένου ὑετοῖο
> πολλὰ δὲ δένδρεα μακρὰ καὶ ὁππόσα φύει ὄρεσιν
> Αὐτοῖς σὺν πρώνεσσιν ἔσω φαρέουσι θαλάσσης.

Alias descriptiones habes apud Lucretium libro I. Silium libro III. & lib. XVII.

270. PONTESQVE REVELLIT.] Pariter Lucretius.

> *aqua fertur natura repentè*
> *Flumine abundanti, quod magnis imbribus auctum*
> *Montibus ex altis magnus decursus aquai*
> *Fragmina conijciens silvarum, arbustaque tota,*
> *Nec validi ponteis possunt venientis aquai*
> *Vim subitam tolerare, ita magno turbidus imbri*
> *Molibus incurrens validis cum viribus amnis*
> *Dat sonitu magno stragem, volvitque sub undis*
> *Grandia saxa, ruit, qua quicquid fluctibus obstat.*

Vides ingenuam descriptionem procul fuco omni, quem addiderunt magnifici vates.

271. FRANGITVR OBJECTV SCOPVLI.] Ex illo Virgilij. *obiectu laterum quibus omnis ab alto Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.*

272. CIRCVMTONAT.] Noster *sonat*. At melior omnium cæterorum lectio quam sequimur. Virgilius lib. III. *horrificis iuxta tonat Aethna ruinis.* Idem Georgico. I. *Eurique Zephyrique tonat domus.* Sidonius pariter. *Sestias ora Hellespontiacis circumclamata procellis.* Alij.

274. TVOS HVMEROS.] Pariter primo Stiliconiarum.

> *Ancipites rerum ruituro culmine lapsus*
> *Aequali ceruice subis*

Pariter Pacatus & alij panegyristæ. Calpurnius Ecloga. I.

> *Scilicet ipse Deus Romana pondera molis*
> *Fortibus excipiet sic inconcussa lacertis*
> *Vt neque tralati sonitu fragor intonet Orbis,*

Orbem uterque pro Imperio Romano dixit, tamquam extra illum nullus foret. Sic noster alibi. *Orbe sub Augusti.*

275. CEV SIDVS DVLCE.] Pariter ibidem Calpurnius, Et Curtius libro X. *Proinde iure meritoque Populus Romanus salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Huius Hercule, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra palarent. Quot ille tum extinxit faces, quot condidit gladios, quantam tempestatem subita serenitate discussit. Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet huius seculi tempora eiusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna posteritas.* Variò distrahunt eruditissimi viri hæc verba ut Curtij ætatem ex ijs hauriant. Vtcunq; autem concludendum arbitrentur Ego Curtium cum toto flore Eloquentiæ suæ non multo Antiquiorem Claudiano nostro arbitror, utpotè cujus dictio Declamatorium acumen ad Panegyristarum affectiones jam dum inclinet, siquidem veritati præjudicia prævalere non sustineamus. Certè tam veterem esse quam volunt pleriq; minimè crediderο, cum tot

tot Grammaticorum nemo ullus ejus mentionem faciat, præcipue non paucis in eo apparentibus dignis nota & observatione. Et quæ frons Quintiliano fuerit inter Historicos istum nón referenti, si ante eum vixisset. Minime omnium eo Eloquentiæ Magistro antiquior est Curtius. Me si quis audiet hæc verba de Theodosio exaudiet. Novum enim Sidus, novam domum innuit; duo filii firmitatem ejus. At antiquum jam Imperium, immo pene exoletum, verba illa *non ergo revirescit solum sed etiam floret.* Contritum enim quodammodo tot tyrannorum incursibus & innumeris ante hunc principem tumultibus ab eo demum auctoritatem resumsit. Eam speciem Rei Romanæ frustra in Vespasiani aut Claudii ætatibus quæras, at ubique reflorescentem invenies submotis à Theodosio tot tyrannis. Et quoties pariter de eodem ævo loquitur Claudianus noster? Nec obstat purius genus loquendi in Curtio, cum & inclinet illud, utcunque blandientes sibi eruditissimi homines oculos claudant, & plerisque seculis unus aliquis scriptor extiterit, qui majestatem Romani Eloquii comius tueatur, & altius sonet, quam vulgus cæterorum. Quod de Rhetorum catalogo à Suetonio descripto, aut ejus potius capitibus infertur, satis equidem hæc ipsa verba confutant, nam quocunque ea vertes inconfutabile posteriorum temporum argumentum habent quod de Imperio reflorescente modo illustravimus, Viri Clarissimi, Lipsius, Brissonius, Bongarsius, ad Justinum, De Rebus Persicis, ad Tacitum, Rutgersius, T. Popma, secus sentiunt scio; sed disputandi uberior à nobis alio Locus destinatus est. Neque obstat quod Lipsius ex lib. III. de Tyro longa pace florente infert; fuerunt ea tempestate quam nos dicimus bella, sed nihil ad Tyrum; neque non solent per adulationem talia de particularibus locis ad omnem Rempublicam extendi. Romanæ vero etiam gloriosum est Tyrum pace diutina floruisse, cæteris partibus afflictis. Scimus occasiones talium & quæri à scriptoribus & extendi. Quid quod sub excessu Theodosii scribere potuit, cum omnia Imperii tranquilla, si Victorino credimus, qui eum vidit. *Sicque in pace rebus humanis annum agens Quinquagesimum, apud Mediolanum excessit, utramque Rempublicam utrique Arcadio & Honorio quietam Relinquens.* Hæc in mentem venientia huc adscripsimus, cessuri super judicio nostro, si quis docuerit meliora. Illud tamen simul quoque cogitet velim unde tanta tanto scriptori obscurius venerit, tanta nimirum materiæ nobilitate, tamque paucis Romanorum ingeniis tractata. Certe illi clementior Romano ævo Barbaries ipsa fuerit, qua media & densissima nomen ejus celebre fuit, ut versificator Galterus plurima expresserit, & laudetur inter celeberrima nomina à Joanne Saresberiense Policratici libro VIII. cap. XVIII. Est apud nos scriptus liber Jacobi de Cessolis Lombardi de Ludo Scachiorum, qui primum Curtii librum in testimonium citat, sed falso nuda Septimo id quod producit reperitur. Vixit is Jacobus annis abhinc CCCC.

276. OSTENDERE DEI.] Ostendi est subito à Diis adferri. Vt de Marcello Virgilius:

Ostendent terris hunc tantum fata.

Ausonius, Professore VII.

Non mansuris ornate bonis
Ostentatus raptusque simul
Solstitialis velut herba solet.

Sic alibi de Stilicone, Bell Get.

sub turbine sideris instar
Emicuit Stiliconis apex

277. GEMINIS QUÆ LAPSA PROCELLIS.] Lapsabunda. Simile de duabus tempestatibus navem concutientibus legitur in Themistio. *Cæca* significat obscuram, non videndam, vide eruditos ad Lucretium.

278. INACHIUS QUONDAM.] Omnes manuscripti Belgæ & Noster *rubro* vicem *quondam* agnoscunt. Quod cum Scaligero recipimus etiam. Rubrum autem pontum fuisse in quo exposita custodiæ Draconis

Andromeda, docet vel Manilius, qui fabulam perquam eleganter describit libro V.

At simul infecti ventum est ad littora Ponti
Mollia per duras panduntur brachia cautes.
Adstrinxere pedes vinclis

Sane in ea descriptione felicitatem ingenii & seculi ostendit Manilius, cujus integros duos tresve libros ad membranas Palatinas & Editionem vetustissimam Bononiensem summa expendendi omnia diligentia in Adversariis recensemus. Infestum autem Pontum rubrum dicit, ut auctor Priapæorum *Frontem cruentos Faunos*, à similitudine, quæ rei ipsi proxime accedebat. Hæc est vera procul dubio scriptura Lugdunensibus libris edita, comparatis ad MS. ab Antonio Molinio Matisconensi, ut præ se fert præfatio, cum veteres Basilæenses & Scaligeri & Juniana perperam *infesti Ponti* reduxerint. Sane nec veteres libri hic sapiunt, nisi tamen Gamblacensis, qui nunc est in potestate Casp. Gevartii, non est satis accurate inspectus. Scaliger enim eum Codicem numquam vidit.

279. PECUS.] Omnia marina monstra pecori Neptuni adscribebant, & iis pastorem Protheum. Horatius de diluvio. *Omne cum Protheus pecus egit altos Visere monteis.* Etiam monstrosos plerosque homines eo natos. Gellius libro XV. cap. XXI. Fabula Persei apud Higynum cap. LXIV. Apollodorum libro II. Ovidium libro IX. Sed neminem melius Manilio, nisi quod limpida ejus & suavis oratio mendis etiamnum turbata est, ad quam vide Adversariorum lib. VIII, cap. II.

280. RIGIDA.] Ab effectu quod obrigescebant in Lapides qui eam intuebantur.

281. SUSPENSÆ VIRGINIS.] Ita omnes libri scripti. Editi nonnulli *conjugis*. Quæ lectio inepta non est, nam desponsa jam erat Perseo Andromeda. Sponsa vero pro conjuge etiam Jureconsultorū decisionibus ignota non est. Suspensionem autem elegantissime descripsit Manilius, cum dixit.

Et cruce virginea moritura puella pependit.

Velut in patibulo expansa. Antonius D'el Rio qui Joviani Pontani descriptionem Manilianæ præposuit, uti & Ovidianæ, ostendit quam non acutissima aure ad Poetas judicandos cōsederit. Vide librum IV. Vraniæ, verba sonantia invenies, at gesta & fabulæ ordinem languida, laxa. Poetica tamen modo tantos auctores non aspirent, Nam & Ovidius minime tali loco sui oblitus est, & nescio an ullus minus aptus sit tumido & male laxo ambitu describi.

283. EGIT.] Adegit. Papinius libro III.

Quid me Persei secreta ad culmina montis
Ire gradu trepido, superosque irrumpere cœtus Egistis?

283. TACEAT.] Sic Panegyrico Probini & Olybrii

Taceat Nereida nuptam Peleus

Sidonius Pan. Anthemii. Herculi vero adulator principes suos infra non uno loco confert, & eum secutus Sidonius. Sic Tito aut Domitiano adulatur ignotus Poeta in Spectaculis.

Herculea laudis numeretur gloria, plus est
Bis denas pariter perdomuisse feras.

Martialis lib. IX. Epigr. LXIV.
crassius etiam.

Herculis in magni vultus descendere Cæsar
Dignatus, Latia dat nova templa via.

Neque aliter Horatius & Papinius. Alii Herculis Nepotes faciunt quos laudare volunt ut Theocritus in divino carmine Ptolemæi Encomio.

283. ACTUS.] Nobilia & memoria digna gesta. Lucanus libro V. *licet ingentis abruperit actus Festinata dies fatis.* Idem libro VIII.

Adde

Adde actus tantos monimentaque maxima rerum.

Licet & *acta* dicere, eadem potestate. Cor. Severus:

> *Iam redeunt animis ingentia Consulis acta*
> *Iurataque manus deprensaque fœdera noxa.*

Ergo bene πράξεις Apostolorum utroq; nomine inscribuntur. Iunge notata Adversariorum libro III. cap. XIII.

284. CLEONÆUM LEONEM.] Ad Cleonas erat Leo ille famosissimus, inter Labores Herculis non postremus. Apollodorus breviter omnia enarrat, libro II.

πρῶτον μὲν οὖν Eurystheus ἐπέταξεν αὐτῷ τοῦ Νεμέου λέοντες τὴν δορὰν κομίζειν. τοῦτο δὲ ζῷον ἦν ἄτρωτον ἐκ Τυφῶνος γεγεννημένον, πορευόμενος οὖν ἐπὶ τὸν λέοντα εἰς Κλιώνας ἦλθε, εἰς δὲ τὴν Νεμέαν ἀφικόμενος, καὶ τὸν λέοντα μαστεύσας, ἐτόξευσε πρῶτον, ὡς δὲ ἔμαθεν ἄτρωτον ὄντα, ἀνατεινάμενος τὸ ῥόπαλον, ἐδίωκε, συμφυγόντος δὲ εἰς ἀμφίστομον σπήλαιον αὐτοῦ τὴν ἑτέραν ἀνῳκοδόμησεν εἴσοδον, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἐπεισῆλθε τῷ θηρίῳ, καὶ περιθεὶς τὴν χεῖρα τῷ τραχήλῳ κατέσχεν ἄγχων ἕως ἔπνιξε, καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκόμιζεν εἰς Μυκήνας.

Primum itaque Eurysteus illum Nemaei Leonis pellem afferre jussit. Hoc vero animans Typhone natum invulnerabile erat. Contendens igitur in Leonem Cleonas pervenit. Post ubi Nemeam appulit, quæsitumque Leonem reperit, sagittisque immissis invulnerabilem comperit; clavam subsidio sumens insequitur. At fera in speluncam bipatentem fugiente, ingressum alterum obstruxit, altero se immisit. Mox manibus collo injectis astrictam tenuit quousque strangularet, dein humeris impositam Mycenas asportavit. Multa mentio Cleonæi hujus monstri apud Latinos. Vnde Cleonæi rictus velut proverbio pro fortissimis induviis. Hercules enim firmissimis lacertis fingebatur. Priapæorum Poeta. *Phœbus comosus Hercules lacertosus.* Martianus Capella libro I. *Dehinc quidam roboris inauditi, exstirpandisque semper adversitatibus præparatus; ejusque miros lacertos, rictusque Cleonæos Iuno limis cernebat.*

285. ARCADIÆ APER.] Erymanthæus. Apollodorus ibidem. Est autem mons Arcadiæ Erymanthus, vel Vibio Sequestro interprete.

287. COMPRESSA MATRE REBELLIS.] Late hanc fabulam exsequitur Lucanus, ut velut dedita opera eam describens Libro IIII. Vnde & Fulgentium libro II. cap. VII. ut alios non nominem. Albricus barbaro ævo satis argutus Mythologus. *Antæus erat Gigas filius Terræ, cui mater concesserat ut quoties terræ prostratus occumberet, viribus duplicatis exsurgeret. Cum hoc Hercules pugnans in lucta, eumque bis prosternens, comperit illum exsurgere fortiorem. Vnde illum brachiis apprehendens elevatum à terra constrinxit ad pectus, & tam diu tenuit suspensum donec deficiens exspiraret. Ponitur autem Antæus sub forma Libidinis. Et nascitur libido de terra & tactu terræ fortior redditur, quia libido tactu validior excitatur. Sed à gloriosa superatur virtute, quia denegato tactu ad altiora virtutum mens elevata libidinis concupiscentiam exstinguit.* Nihili quidem tales Etymologiæ sunt confictæ ab ignarissimis Græcæ linguæ, sed ingenia tamen talium acuta ostendunt. Eo enim tempore in talibus summa habebatur doctrinæ, nec abstinent Poetæ allusionibus ad eas, immo opplent omnes paginas. Vixit Albricus iste Anno abhinc ultra Quadringentissimum, nec dubito Anglum illum esse qui alioquin Albricius audit.

289. RESONABAT CRETA] Celebrabatur, famosa erat. Virgilius libro VII.

> *Dives inaccessos ubi Solis filia lucos Assiduo resonat cantu.*

Hoc est celebrat. Servius resonare facit interpretatur. Barbara ætas *resonates* pro appellatos

pellatos posuit, nimio usu & abusu Latinæ vocis. Abbo de Obsidione Lutetiæ, libro I. *Arietes Carcamusas vulgo resonatos.* Talia nosse decet non ut laudes, verum ut intelligas. Tanta enim Infelicitatis Romanæ linguæ fuit, ut ab iis corrumperetur à quibus discenda post fuit.

293. LATIA QUICQUID DITIONE SUBACTUM VIVIT.] Videri vult omnia viva subdita Romanæ ditioni esse. Quamvis enim rem aliter se habere scirent, ita tamen loquebantur. Rutilius ad Romam.

Quantū vitaleis natura tetendit in axeis
Virtuti tantum pervia terra tua.

Vides omnia viventia eum dicere. Pari Ambitione Justinianus Imperator occidentem, & Orientem, & à Latere, Sole illustratas terras suæ ditioni subditas ait Novella LXIX.

ταῦτα ἐννοήσαντες τὸν παρόντα θεῖναι νόμον ᾠήθημεν χρῆναι, προσαγορεύομεν πᾶσι τοῖς ἐν ἐπαρχίαις οἰκοῦσιν, ὁπόσοι τῶν ἡμετέρων κατακούουσι σκήπτρων ἐπὶ ὑπηκόου πάσης, τῆς τε εἰς ἀνίσχοντα βλεπούσης, τῆς τε πρὸς δυόμενον ἥλιον, τῆς τε ἑκατέρωθεν οὔσης, &c.

Fateor aliter quoque hæc verba capi valere sed cui notius magniloquentiæ Romanæ studium & hanc sententiam agnoscet tam apud Justinianum quam Claudianum nostrum. In nostro autem Codice mendose dictione oxaratum est, cæteri omnes sani sunt hoc loco.

294. PRIMIS GANGES HORREBAT IBERIS] Occidentem primum vocat à dignitate Romani Imperii, cujus sedes illic vetustissima. Sic Primum Occidentem non loco sed auctoritate dicit, Nam alioqui prior Oriens, ut Virgilius de Ænea.

Arma virumque cano Troja qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lavinaque venit Littora

Ita enim interpretatur Sextus Victor in Originibus: *intelligendum est Virgilium quoque non ignoratione veteris Historia sed suo more primum dixisse Saturnum, non ante quem nemo, sed principem; ut: Troja qui primus ab oris Cum dubio procul constet ante Aeneam priorem Antenoram in Italiam esse pervectum, eumque non in ora littori proxima, sed in interioribus locis id est Illyrico urbem Patavium condidisse. En caussam cur primos Iberos dixerit.*

294. HOC NEQUE GERYON TRIPLEX.] Non est inter tot libros qui mutet quicquam præter nostrum, is *neque tu Geryon* refert; nobis contra censentibus.

295. TURBIDUS ORCI JANITOR] Cerberus extractus inter labores Herculis. Virgilius lib. VIII.

Te Stygii tremuere lacus, te janitor Orci.
Ossa super recubans antro semesa cruento
Ianitor Orci pro eo Poetis.

Silius lib. II.

formaque trifauci
Personat insomnis lacrymosa janitor aula

Fingebatur enim ad Fores inferorum. Paullin. Panegyrico Celsi, carmine erudito & suavi.

Non commenta loquor vatum, terrentia parvos,
Latrantem in foribus per tria rostra canem.
Terrentemq; umbras tristi squalore Charontem,
Vipereis sævas crinibus Eumenidas.

297. SED MORIBUS IMPAR] Nemo hoc nesciat dispares mores esse vitiorum atque virtutum; Quare non puto insuper habendam nostri libri scripturam *montibus diversis studiis populi nimirum.* Sic supra. v. LXIIX. *Anceps motus erat vulgi.* Est enim motus velut tumultus aut seditio. Virgilius X.

At vero Rutilis impar ea pugna videri
Iamdudum, & vario misceri pectora motu.

Lucanus libro IX.

Tunc

Tunc respicit omneis
In cœtu motuque viros

Et sane non de moribus, sed de pugna contrariarum inter se partium loquitur Poeta. *Sublime* autem certamen dixit quod ad clavos Reipub. gereretur, omnium animis in Eventum arrectis, & gloriosum, celebre, notat. Horat. *Sublimi feriam sidera vertice.* Virgilius lib X.

quem pulsi pristina Turni
Aggere murorum sublimem gloria tollit.

Propertius lib. III.

Quo me Fama levat terra sublimis & à me
Nata coronatis Musa vehatur equis.

Hæc de Stilicone vera sunt initio; quæ ad finem gessit, falsa an æque talia, nemo facile deciderit.

296. VIS HYDRÆ.] Collectio in unum versum pluribus modo narratorũ. Et hæc modo suo constricta orationem magnificam non dedecet, Estque ita aliquoties à nostro Poeta cum gratia usurpata. At Apoll. Sidon. qui virtutes hujus non deserit ingenio, Eloquentia autem & Judicio minime attingit, sæpius orationem talibus collectionibus, dum acumen earum captat, fregit, & contorsit velut rotunditatem affectans; loca ipsa quivis colligere poterit. Sidonii ingenio, sane felici, condonari talia possunt, utpote cujus carmina, præcipue Hendacasyllabi, majestatem Romani Eloquii aliquo modo servant, At Ennodius quique eum secuti, & his contractionibus sententiarum, & aliis stili vitiis, quæ ex imperitia & Judicii pravitate subnascuntur, prorsus barbaram larvam eidem induerunt.

298. ACCCENDIT PRÆLIA.] Expressit in alia re Sidonius Panegyr. Anthemii

Dux fugit, insequeris; renovat certamina, vincis.
Clauditur, expugnas: elabitur, obruis.

299. INFECTO COELO.] Aere. Lucretius lib. VI.

mortifer æstus
Aeris emensus spatium camposque natanteis.

Cætera sunt ex his Ovidii de Pestilentia Æginensi, libro VII. ubi longe elegantissima est descriptio.

Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignavos inclusit nubibus æstus.
Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat & in fonteis vitium venisse lacusque:
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluviis temerasse venenis.
Strage canum primo volucrumq; oviumq; boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.

Quin & famosissima illa lues quam Thucydides & Lucretius describunt, ita cæpit ut per aerem ex Æthiopia venisse crederetur, & fluviis ita aucta est ut infectos illos à Peloponesiis in Attica crediderint, auctore eodem Thucydide. Austri vero flatibus cœlum inquinatur aliquando, Cor. Celsus libro I. cap. X. *cum vero hæc in omni pestilentia faciunda sunt, tum in ea maxime quam Austri excitarunt.* Hos perustos ventos dicit Claudianus, Ovidium secutus.

303. URBESQUE RAPIT.] Habitatores. Sic in Sacris litteris. Marci I. *exibat ad eum universa Hierusalem.* Papinius lib. IV.

Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ

Sic Alii de regionibus. Horatius:

Græcia Barbariæ lenta collisa duello.

Æmilius Probus in Themistocle:

Europa succubuit Asiæ.

304. DESUDAT IN AMNEIS.] Quattuor Belgæ *diffundit* cum uno Bentiniano. At illa vera lectio in Nostro, Cujacianis, cæterisque superest, & à nobis cum Scaligero penitus retinenda videtur. Male autem Noster *annos* aut *annes.* Cujus libri, Varias adnotare libet, quod plerumque à cæteris secedat, præcipuè à vulgo.

305. AVIDUS PRÆDO.] Symmachus lib.IV. Ep.XIV. & notavi ad v.CLXXXIIX.

307. AUDET.] In omnibus Belgicis libris, in Nostro etiam, & à Scaligero receptũ est *ardet*, secus Claverius & Aldini. Ego τὸ *ardet* agnosco pro genuino. Et sic alibi *alacres ardent cum sternere Tauros* Nec paucis aliis locis.

GENTEIS] Alienos ab imperio Romano. Barbaros. Et ita alibi uti gentium appellatione observant Albericus Gentilis in Lectionibus Virgilianis.

308. GENTEIS ISTRUMQUE MOVET.] Propter Rhadagaisum Scytham hoc dicit, qui à Rufino cum C C. millibus Scytharum & Gothorum in Italiam excitus venit Orosius libro VII. cap. XXXVII. Freculfus Tomo II. lib. V. cap. I. Alii Is autem Radagaisus à Stilicone exercitu deleto captus est; Rufinus autem tum jam receperat meritas pœnas, ad urbis CP. obtruncatus. Orosius post cædem Stiliconis Historiam suam texens Stiliconem collusisse his evocandis scribit, quem hoc genus cæteri magno agmine sequuntur. Numerus ipse hostium, cædes, Duxque Romanus, varie prorsus traduntur, ut Religionis dissensu, quoque suæ parti devoto.

309. RECEPTAT.] Recipit. More Poetarum. Virgilius lib. X. *hastamque receptat Ossibus hærentem.* Sidonius Anthemiano. *gaudentes exceptant verbera mala.*

310. DESCENDIT.] Daciam montanam innuit. Et omnis iste tractus Getis, Dacis, Tauriscis, Tracibus, quondam cultus, montibus præaltis habitatus, vide Strabonem libro VII. Plinius libro IV. cap. XII. *Germanorumq; confinium, campos & plana Iazyges, Sarmatæ vero monteis & saltus, pulsi ab his Daci ad Pathisum amnem à Maro (sive is Duria est) à Suevis regnoque Vanniano dirimens eos; adversa Basterna tenent.* Loquitur autem ut suo tempore hæ gentes fuere, talium oppido peritus, ut qui de Bellis Germanicis XX. volumina ediderit, & ibi militarit, teste Cæcilio Nepote; Mirum vero esse non debet alios scriptores parum talibus gentibus illi consonare cum illarum intestina bella & effusiones tot populorum omnia sæpius mutarint.

310. MIXTIS.] Vnus enim jam dum Plinii ætate idemque populus erat.

311. CORNIPEDES IN POCULA VULNERAT.] Omnium fere Thraciæ Scythiæque gentium apud Poetas consuetudo sanguine equino, lacti mixto pro potu uti. De Massagetis pariter Seneca Oedipo:

Lactea Massagetas qui pocula sanguine miscet.

Sidonius Panegyr. Aviti de Getis, quorum nomen tum generale erat.

solitosque cruentum
Lac potare Getas, & pocula tingere venis.

Alia obvia Poetarum loca. De Scythis & Nomadum populis Clemens Alexandrinus lib. III. Pædagog. Pulcre vero, ut tum tempora erant, describitur ab Ennodio, qui auctor magnitudine ingenii non parva damna Eloquentiæ, quantum quidem ejus restabat, dedit; & merito Innodius ab Arnulfo Lexoviensi dicitur, modo enim impedite loquatur, rem factam habere censet? Panegyrico Theodorici: *Hos non montana strues non fluminum objectio non negati egestas alimenti in arctum necessitatis lege continuit, dum credunt satis esse ad delicias equini pecoris lac potare. Quis ferat adversarium, qui pernicis jumenti beneficio currit & pascitur? Quid quod & illis animalibus indicunt studiosa famis patientiam, per qua esuriem vitare didicerunt. Quemadmodum fit ut jejuna cornipedu sessor visceribus cibos extrahat, quos illa ne conderet diligentia instruente prospexit.* Affectate quidem loquitur Ennodius, sed caussam tamen qua barbari infanteis suos ad hoc genus cibi assuefecerint, docet. Descriptio alia non carens acumine apud Patrem hujus Sidonium, Panegyrico Anthemii, qui quod de infantibus dixi, ad talia assuefactos, docet clare his verbis.

Excipit hic natos glacies, & Matris ab alvo

Artius

Artus infantum molles vix civica durat
Pectore vix alitur quisquam, sed ab ubere tractus,
Plus potat per vulnus equum. Sic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit

312. MÆOTIN ALANUS.] Iosephus libro VII. Halosc. cap. XXVII. Isidor. Orig. lib. XIV. cap. IV. Gens fera, bellicosissima; æneis portis ad Mæotin non egrediendam ab Alexandro clausa, (si qua fides non nimium certis Historiis,) jam arma eorum Europæ fatalia agnoscente, quæ postremo fuerunt Romano Imperio. Egesippus libro V. cap. L. *Per idem tempus Alani gens fera & diu nostris ignota, quod interiorum locorum difficultate & claustro portæ ferreæ, quam Magnus Alexander prærupto Tauri Montis imposuit jugo, cum cæteris feris & indomitis introrsum gentibus cohibebantur. Incolebant Scithycum Tanaim, finitimasque ejus & Mæotidis paludes, velut quodam carcere clausi memorati Regis ingenio ut suas terras exercerent, alienas non incursarent.* De Alania montibus clausa regione, & gente Alanorum ab Alexandro inclusa paria scribit Benjamin Tudelensis in Itinerario, quod utcunque Arias Montanus Latinum fecit. Quam Historiam suis auctoribus relinquo. Nam Hebræi mira de fortitudine Alexandri comminiscuntur, ut cum Iosephus Gorionides eum solum noctu civitatem quampiam iniisse & debellasse scribit lib. II. cap. XVII. Rebelliones quidem & & excursionum molimina huic populo vetera apud Romanos: Iam dum Antonino Pio principe. Capitolinus. *In Achaia etiam atq; Ægypto rebelliones repressit Alanos molientes sæpè refrænavit.* Idem in Marco: *Gentes omnes ab Illyrici limite usque Galliam conspiraverant Sosibes, Sycobotes, Rhoxolani, Basternæ, Alani, Peucini, Costoboci.* Immo jam ævo Domitiani Persis incumbebant, ut vides apud Suetonium cap. I. Deinde Adriani timore & pecunia semoti sunt. Xiphilinus qui eosdem cum Massagetis facit.

ὁ μὲν οὖν τῶν ἰουδαίων πόλεμος ἐς τοῦτο ἐτελεύτησεν ἕτερος δὲ ἐξ ἀλανῶν, εἰσὶ δὲ Μασσαγέται, ἐκινήθη ὑπὸ Φαρασμάνου, καὶ τὴν μὲν Μηδίαν ἰσχυρῶς ἐλύπησε, τῆς δὲ ἀρμενίας τῆς τε Καππαδοκίας ἀψάμενος, ἔπειτα τῶν Ἀλανῶν τὰ μὲν δώροις ὑπὸ τοῦ Ὁλογαίσου πεισθέντων, τὰ δὲ καὶ Φλάβιον Ἀρριανὸν τὸν τῆς Καππαδοκίας ἄρχοντα φοβηθέντες ἐπαύσαντο.

Confecto ad hunc modum bello Iudaico, bellum Alanorum, hi sunt Massagetæ, Pharasmanes movit, vexataque Media, Armeniam atque Cappadociam invasit. Post Alani adducti partim Vologæsi muneribus partim timore Flavii Arriani, qui Cappadociæ præerat, quieverunt. Bene vero Massagetæ. Et sic Niceph. Gregor lib. VI.

πέμπουσι τινες τῶν ὑπὲρ ἴστρον μασσαγετῶν, ἀλανοὺς ἡ κοινὴ τούτους καλεῖ διάλεκτος.

Nam ut quæq; gens talium copiosior in procinctum ibat, ita reliquæ nomina ejus ingrediebantur. Sic Ammiani Marcellini ætate, aliæ plures in Alanorum nomen venerant, ut scribit ipse libro XXXI. alioquin finitimi erāt Massagetis. Gratianus quidem Imp. magnus horum amator, donis honestans eos & custodiæ corporis admovens, militum odium sibi confecit, ut late scribit Zosimus Novæ Historiæ libro IV. Claudiani vero ævo Socii erant Romanorum, & inter eorum ordines asscripti, ut ex ipsius Bello Getico apparet, & ante postque victoriam Stiliconis de Rhadagaiso testatur idem Zosimus libro V. Dictos autem *ALanos* à *Lano* fluvio qui sit ultra Danubium arguatur Isidorus lib. IX. cap. II. Originum. Sed vanè ut & docti observarunt. Alania enim montana regio quæpiam est, unde nomen hoc venit. Ammianus libro XXXI. *In immensum extentas Scythiæ solitudines Alani habitant, ex montium appellatione cognominati*, Stephanus. Ἀλανὸς ὄρος Σαρματίας. Ita emendandum in eo scriptore. Et pariter Eustathii in Diony-

sium. Non verum autem quod notat Casaubonus, eruditorum summus, ad Suetonium, hanc gentem sub Flaviis primum principibus Romanis innotuisse. Nam mentio clara apud Lucanum libro VIII. qui & Pompeio hoc nomine notos facit, libro VIII.

peterem cum Caspia claustra
Et sequerer duros, aeterni Martis, Alanos.

Et Libro X. inter populos saevos & bellicosissimos ponuntur.

quem non violasset Alanus
Non Scytha, non fixo qui ludit in hospite Maurus.

Immo non negem aliis quoque scriptorum locis inlatere, sed corruptum fere nomen in Albanorum vocabulum, quod ij notiores, & viciniores. Sane quos supra positis verbis Xiphilinus *Alanos* hos *Albanos* vocat Zonaras in eadem historia, citans insuper Dionis auctoritatem. Tomo II. de caetero ipsa Xiphilini usurpans, uti solet, verba. Quin in Imperio Leonis Isauri eosdem cum Albanis facit.

εἶτα ἔσταλτο παρ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀλανοὺς, ἢ ἀλβανοὺς, οὕτω γὰρ τοῖς παλαιοῖς ὀνομάζονται, ἔσταλτο δὲ συγκινήσων αὐτοὺς κατὰ τῶν ἀβασγῶν ἀποστάντων τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς.

Qui tamen error est manifestus. Nam diversas genteis fuisse res situsque ipse demonstrat, & Sole clarius lucet vel ex his solis Valerii Flacci versibus, libro VI. Argon.

Miserat ardentes, mox ipse secutus, Alanos,
Haniochosque truceis, jampridem infensus Anausis
Pacta quod Albano conjux Medea tyranno,

Vbi vides contrarias in bellum venire. Scytharum tamen gens utraque, nam populi plurima sub spatiosissima, ejus nominis terra. Et Alanos cum Zinchis, Gothis, Rossisque eo claudit Georgius Pachymerius libro V. Suo aevo Christianos fuisse, a Scythis Barbaris subactos, aegreque serviisse, scribit Gregoras lib. VI. Laus non vulgaris apud Laonicum Chalcocondylam libro IX. *Verum Alani ad Caucasum usque se extendunt qui prae reliquis habentur viri fortissimi, & bellicarum rerum peritissimi. Hi conficiunt loricas optimas, fidem sequuntur Domini nostri Iesu Christi. Lingua utuntur peculiari, arma habent quae ex aere parant & Alanica appellantur. Magnam brevi sibi pararunt potentiam, etiam opes plurimas indeptie.* Ex cujus scriptoris libro VIII. ubi describuntur *Albani* videre licet tum quoque diversissimas genteis fuisse. *Alanos* Caucasigenas vocat Sidonius lib. IV. Epist. I. forte quod eorum lingua tale quid mons ille sonarit, unde ipsis quoque deinde nomen, & vides ex Laonico diutissime eum habitasse. Bellica autem laus hujus gentis celebratur a Claudiano nostro alibi non uno loco; quo refero quod Marius Victor canit ad Salmoneum celeritatem ejus laudans.

si quid vastavit Sarmata, si quid
Vandalus incendit, veloxque abduxit Alanus.

Et rapacitatem arguit Salvianus libro IV. *Gens Saxonum fera est, Francorum infidelis; Gepidarum inhumana, Hinaorum impudica. Numquid tam accusabilis Francorum perfidia, aut tam reprehensibilis ebrietas Alemanni, quam ebrietas Christiani, aut tam damnabilis rapacitas Alani, quam rapacitas Christiani.* Ita enim legendum, non vero *Albani.* Tamen & gravi armatura excellens. Jornandes Geticis cap. L. *Nam ibi admirandum reor fuisse spectaculum ubi cernere erat cunctis pugnantem Gothum ense furentem, Gepidam in vulnere suorum cuncta tela frangentem, Suevum pede, Hunnum sagitta praesumere Alanū gravi, Herulum levi armatura aciem instruere.* Eum locū Jornandis nescio an sanum arbitrer; cum n. diversarum nationum arma diversa, quibus maxime vigeant, exprimat, cur cuncta Gepidis, & quidem tela, dat? Ego mendum existimo, & *longa tela* fuisse vere scriptum. Ea enim sola restant nominatis sagittis & ensibus. Truculenti autem erant Alani, & barbarae nationis retinentes, unde immitibus populis accensentur a Paulino Natali Octavo Felicis.

Hunc

Hunc ego si Geticis agerem male subditus arvis
Inter & immiteis celebrarem latus Alanos.
licet inter barbara vincla
Liber amor placitis caneret mea vota loquelis.

Et tum quidem militabant jam Romanis. Quod diu fecisse notandum ex scriptore coætaneo Friderico Barbarossæ, qui ejus expeditionem Sacram scribit. IS in exercitu ISacij Imperatoris Græci Alanos mercede cōductos militasse scribit. *Omnipernicie Atrociores* vocat Victor seu Victorinus in Theodosio, & à Gratiano jam dum ad se ingenti auripondere transductos. Porrò cum Alanis etiam Turcos fuisse ad Romanum Imperium vexandum memini legere apud Sigebertum Gemblacensem Chronologum, licet nesciā unde id hauserit, imo clarum est ex Legationibus decerptis de Menandro Protectore, quamquam post non paucis annis; uti nec succurrit unde sit quod apud Gotifredum Viterbiensem libr. XVII. Panthei est, Valentinianum pulsis ad Mæotia Alanis edixisse quæ eos gens alia delere posset, eam X annis Tributo liberam futuram, idque fecisse Germanos, & inde nomen Francorum hausisse, idem quidem confirmat Sigfridus Presbyter libro Secundo Epitomes Chronicæ. Et versibus decantavit Gulielmus Brito libro I. Philippidos. Hos, Vandalis cæsis, ab Gothis Romam vastantibus, tantum fuisse forteis, ut ne planè everterentur scribit Renatus Profuturus apud Gregorium Turonensem libro II. Cap. IX. unde constat & non vulgarem juvandæ rei Romanæ operam Alanorum fuisse. Fuere autem plures eorum gentes, (& absona illa scriptorum de Francis deletoribus fabula) quas enumerare longum testatur Ammianus libro XXXI. apud quem de moribus, armatura, specie, patria plurima leges.

313. GAUDET PINXISSE GELONUS.] Vibius Sequester: *Geloni Thracia populi picti corporis parte.* Quomodo vero *partem corporis?* aut quam? Sanè ferro Geloni pro fuco pingebant corpora. Virgilius Georgic. II.

Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.

Servius. *Stigmata habenteis.* Et id clarè ei genti peculiare facit Claudianus. Morem autem plenius illustrat Solinus. Quare vitiosa puto Sequestri illius verba qui scriptor est, vetustior quam vulgo putant, & alia quoque commentatus est, ut suspicamur Laterque aliquid doctius. Puto allusum ad Plinij verba libro XXII. cap. I. *Maresq; etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt.* In nostris membranis legitur *punxisse* quod tamen cæterę abigunt omnes.

314. RUFINO COLLECTA MANUS.] Contra Stiliconem pro Honorio Orientem recipere cupientem, Zosimus libro V. narrat omnia quæ huc faciunt. Nam multitudinem Barbarorum illam immensam Rufinus excivisse scribitur, licet mors ejus adventum hujus præverterit.

τοὺς τὴν Ἀρκαδίου βασιλείαν οἰκονομοῦντας ὁρῶν Στελίχων ἀλλοτρίως πρὸς αὐτὸν ἔχοντας, διενοεῖτο, κοινωνῷ χρησάμενος Ἀλαρίχῳ τῇ Ὀνωρίου βασιλείᾳ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς ἔθνη, πάντα προσθεῖναι, συνθήκας δὲ περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος εἰς ἔργον ἄγειν ὅσον οὐδέπω τὴν ἐπιχείρησιν προσεδόκα. προσδεχομένου δὲ Ἀλαρίχου τῷ παραγγέλματι πειθαρχήσειν ῥοδογάϊσος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν ἴστρον καὶ τὸν ῥῆνον κελτικῶν τε καὶ γερμανικῶν ἐθνῶν ἐς τετταράκοντα συναγαγὼν μυριάδας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὥρμητο διαβῆναι, οὗ προσαγγελθέντος ἡ μὲν πρώτη πάντας κατέπληξεν ἀγγελία. τῶν δὲ πόλεων ταῖς ἐλπίσιν ἀπεγνωκότων, καὶ αὐτῆς τε τῆς ῥώμης εἰς ἔσχατον κινδύνου συνταραχθείσης ἀναλαβὼν ὁ Στελίχων ἅπαν τὸ ἐν τῷ Τικήνῳ τῆς Λιγυστικῆς ἐνιδρυμένον στρατόπεδον, (ἦν δὲ εἰς ἀριθμοὺς συνειλεγμένον τριά-

τριάκοντα) καὶ ὅσον οἷός τε γέγονε συμμαχικὸν ἐξ ἀλανῶν καὶ Οὔννων περιποιησάμενος, τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀναμείνας αὐτὸς ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι. καὶ τοῖς βαρβάροις ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσὼν ἅπαν τὸ πολέμιον πανωλεθρίᾳ διέφθειρεν. ὥστε μηδένα σχεδὸν ἐκ τούτων περισωθῆναι πλὴν ἐλαχίστους, ὅσους αὐτὸς τῇ ῥωμαίων προσέθηκε συμμαχίᾳ. ἐπὶ ταύτῃ μέγα φρονῶν ὁ Στελίχων εἰκότως τῇ νίκῃ, μετὰ τοῦ στρατοπέδου παρὰ πάντων, ὡς εἰπεῖν, στεφανούμενος ἐπανῄει, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν προσδοκηθέντων κινδύνων τὴν Ἰταλίαν ἐλευθερώσας.

Cum Stilico videret eos qui Arcadij imperium aministrabant animus in se infestus esse, adjuncto sibi Alarico socio, cunctas Illyrici nationes Honorij imperio adijcere destinabat. Quam rem cum Alarico pactus opportunitatem exspectabat, uti re exsequeretur quamprimum quod animo proposuerat. Alarico ad mandata intento Rhadaigisus ex TransDanubianis & Transrhenanis Celticis Germanicisq; nationibus collectis millibus hominum quadringentis, irrumpere Italiam parat. Re famâ deditâ, primus rumor miserè omnes perculsit. Desperantibus jam omnibus urbibus, Româq; velut extremo periculo imminente anxia Stilico assumtis universis copiis, Ticino Liguriæ impositis, Erant autem triginta numeris constituta, cum alijs sociorum auxilijs, quæ ab Alanis & Hunnis contrahere poterat, prævertens hostium adventũ cum universo exercitu Istrum trajecit, barbarosq; necopinanteis aggressus, omnes hostium copias ad internecionem cecidit. Adeoq; feliciter ut è tanto numero propè nullus evaderet, exceptis perpaucis quibusdam quos Romanis auxiliareis adscivit. Ob hanc Victoriam non abs re magnos Stilico animos gerens undiquaque ab omnibus ferè coronato exercitu redibat, cũ præter omnem spem formidine ultimarum rerũ Italiam exemisset. Hæc incomparabilis victoria odia Orientalium Stiliconi levia fecerant, si domesticis malis tam felix exire potuisset. Sequitur enim statim apud eumdem scriptorem cædes ejus ex anno patrata quo Arcadius etiam obijt, quâ sane Imperium Occidentis procubuit. Nec potest scriptor levis & hinc inde odijs nutans Zosimus quin merita præconia mortuo exsolvat.

315. INNECTITQUE MORAS.] Idem hoc de Alarico objicitur vel imputatur Stiliconi ab Orosio & ejus assectis Chronologis. Me si quis sententiam roget, dicam non credere: Non occidit Alaricum, non delevit ejus copias, ais, cum posset? Sanè prudenter. Et contra Rufinum enim, & contrà Constantinum, tyrannos, irrumpentesque barbaros, eo uti volebat; quod Consilium ejus clarè apparet ex Zosimo. Cum enim omnes ferè suaderent bello Alaricum persequi, ille data pecunia placandum dixit, cum Radagaisũ modo delevisset. Quo fine? Ut molitionibus ineptorum hominum, Rufino & Eutropio succedentium, in Arcadio moderando, obviam iret, utq; Constantinum jam Arelate regnantem eo misso provincia expelleret, & hoc quidem urgebat cum extrema pericula illum Felicitati suæ exemerunt. Eucherio, ais, imperium parabat. Minimè vero, cum & hostis ipsius Zosimus testetur numquam Tribuni Notariorum dignitatem illi altiorem indulsisse, unde sanè ad Imperium nullus omnino gradus erat. Hoc maximè verisimilia in Herois fortissimi & modestissimi historia secundum Claudianum nostrum narrat Zosimus. Nam quæ de Serena ipsi contrasentiente, & talibus innectit minimè credibilia sunt, & si sint nihil ad fidem Stiliconis vitiandam, neque aliud quam quo vis pacto odium in Stiliconem explere voluisse arguunt, cui quodammodo factus erat ex Præceptoris Eunapij canis virulenti, & Sophistæ odiosi, secta, studioq; paganismi. Eunapium penè descripsisse Zosimum, saltim ut abstineret convitijs in Stiliconem scribit Photius P. C.

317. ULTA DUCIS SOCII LETHUM.] Martinus Delrio, vir doctissimus, in Notis hunc

hunc locum sibi nō intelligi fatetur nec minus idem ad I. Stiliconiarum Promotum capiendum exponit. Quas igitur gratias hic pollicetur indici, postmodum ipse à se promeruit. Est enim *Promotus*, de quo hic sermo Dux reipublicæ utilissimus, scelere Rufini impactum colafum ulciscentis, interfectus, non aliter quam Drusus postquam alapam duxisset Sejano ut scribit Tacitus Annali. IV. licet aliter Dio libr. LVII. Qui suspicione apud nos mendi non vacat. Ejus historiam habes apud Zosimum libro IV. *Ex ijs autem quibus erant commissi magistratus summo apud Theodosium loco erat Rufinus Natione Celta Palatinorum ordinum magister. Huic enim princeps omnia credere, cateros parvi æstimare. Quod animos Timasii & Promoti nonnihil pungebat qui post tot exhausta pro Rep pericula post istum censerentur. Rufinus autem hoc nomine sibi placens & animo elatus quoddam verbū in Consilio publico paullò ferocius in Promotū jactat. Id ille non ferēs excussa palma os homini verberavit. Rufinus ad principem ingressus ostensa facie in tantam iram eum impulit ut diceret, nisi conceptam in Rufinum invidiam ponerent, brevi Principem visuros. His auditis Rufinus qui alioquin cateris infestus esset ob Ambitionem & Primi loci cupidinem Imperatori persuadet Promotum extrà aulam aliquo ablegaret, ut militaribus exercitijs præfuturum. Eo obtento barbaros insidiis disponit dū in Thraciam Promotus proficiscitur illi mandata facessentes, tale nihil timentem aggressi trucidant. Virum & avaritia contemtu, & sinceris in rem Romanam virtutibus inclitum.* Nec vero vilis testis Symmachus qui libr. III. Epist. LXXIV. ad eum scribit: *Multas in te virtutum natura congessit, quas si quis trutinet pensiore judicio, nesciat utrum bona fortitudinis magis an mentis excellant.* Notarunt ad eum quædam docti viri ut & Claverius hoc Claudiani loco; qui singulari Codicum (forsan & operæ) Cujacianorum felicitate mactus multa sanè nequiter clausa in hoc Poeta clave diligentiæ reclusit: Nam & nomina Interpretis Auctorisq; nonnihil fataliter conspirant.

318. IMPIUS ILLE PRODITOR.] Plerique libri calamo exarati habent transpositas voces *Proditor ille Impius Nihil pretij opera in mutatione.*

319. HUNNORUM ALLATURUS.] Sic plerique libri Belgæ habent & rectè pessimè quidem Bentiniani *ablaturus.* Hunnos enim accersiisse Rufinum; rebus Getarum Stiliconis victoria accisis, dicit, verò an ex communi fama nescio; certè cum Rufinus occideretur non longè aberant. Paulus Diaconus Historię Miscellæ libro XIII. *Eo tempore Hunni transeuntes Istrum fluvium devastabant Thraciam.* Alij scriptores horum temporum. Porrò Hunnorum militia tum apud Romanos magni æstimabatur, Stilico enim ipse armigeros ex ijs lectos habebat. Zosimus libro V.

Σάρος δὲ καὶ σώματος ῥώμῃ καὶ ἀξιώσει τῶν ἄλλων συμμάχων προέχων, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν πεταγμένων βαρβάρων ἀνελὼν καθεύδοντας ἅπαντας οἳ Στελίχωνι προσεδρεύοντες ἔτυχον Οὖν οι καὶ τῆς ἑπομένης αὐτῷ πάσης ἀποσκευῆς γενόμενος ἐγκρατὴς, ἐπὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἐχώρει, καθ' ἣν διατρίβων ἀπεσκόπει τὰ συμβησόμενα.

Sarus autem qui & robore corporis & dignitate cateris fœderatis præstaret, opera militātium sub imperio suo Barbarorum necatis per quietem omnibus Hunnis qui Stiliconis assidui Satellites erant, omnibusq; eum sequentibus impedimentis potitus ad tentorium ejus pergit, in quo tam degens eventum rei speculabatur.

320. MOX SE CONJUNGERE.] Conjuncturos esse. Est figura commutati tēporis in sermone, qualis auctoribus optimis familiaris. Et notarunt plurimorum in eam rem loca, amicus olim noster Valentinus Guilielmus Forsterus in Lectionibus Juris Subsecivis, Barrientus in Silva Variorum, Rittershusius ad Gunterum, ad Papinium Bernartius, ad Curtium Acidalius, in Antiquæ Lectionis libello Ausonius Popma.

320. INVISIS.] Principi, Reique Romanę, quibus illudebat Proditor imperij. Quammodo figuram loquendi in Claudiano notavimus, est & Græcismo aliter explicabilis, quē quidem Latini sequuntur volentes sæpè, infinitivum ita usurpandi. Ita Appulejus sæpissimè, vide alia ad Bellum Gildonicum.

321. EST GENUS EXTREMOS.] Hunnorum descriptio hæc videtur esse eruditis. Nec sanè abit à forma illorum; quamlibet equidem aspicere paullum. Ammianus libro XXXI. *Hunnorum gens monumentis veterum leviter nota ultrà paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolens omnem modum feritatis excedit. Vbi quoniam ab ipsis nascendi primitijs infantum ferro sulcantur altius genæ ut pilorum vigor tempestivus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur, senescunt imberbes absque ulla venustate spadonibus simileis, compactis omnes firmisq; membris & opimis cervicibus prodigiose deformes, & pandi, ut bipedes existimes bestias, vel qualeis in commarginandis pontibus effigiati stipites dolantur incomtè in hominum figuras. Sic & in sua vita usu sunt (ita legendum) asperi, ut neq; igni neq; saporatis indigeant cibis, sed radicibus Herbarum agrestium & semicrudâ cujusvis pecoris carne vescantur, quam inter femora sua & equorum terga subsertam fotu calefaciunt brevi. Aedificijs nullu umquam tecti, sed hæc velut ab usu communi discreta sepulcra declinant. Nec enim apud eos vel arundine fastigatum reperiri tugurium potest. Operimentis induuntur linteis, vel ex pellibus silvestriū murium consarcinatis. Semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata. Galeris incurvis capita tegunt hirsuta crura corijs munienteis hœdinis, eorumq; calceis formulis nullis aptati vetant incedere liberis gressibus.* Vide cætera. Quoniam vero Claudianus noster bestiarum istarum semihominum formam pluribus describit, nos quoque super eorum forma aliorum scriptorum quorumdam, non enim omnium licet, verba ponemus. Apollinaris Sidonius præcipuè faciem os oculosque egregiè describit. Anthemiano.

Gens animis membrisq; minax ita vultibus ipsis
Infantum suus horror inest, consurgit in arctum
Massa rotunda caput, geminis sub fronte cavernis
Visus adest oculis absentibus, acta cerebri
In cameram vix ad refugos lux pervenit orbeis,
Non tamen & clausos, nam fornice non spatioso
Magna vident spatia, ut majoris luminis usu
Perspicua in puteis compensant puncta profundis.
Tum ne per malas excrescat fistula duplex
Obtundit teneras circumdata fascia nareis.
Vt galeis cedant, sic propter prælia natos
Maternus deformat Amor, quia tensa genarum
Non interjecto fit latior area naso.

Attilam summum ex omni ęvo eorum ducem ad hanc Sidonij formam accessisse notandum ex ἀποσπασματίῳ Juvenci Calani Dalmatæ: *Erat autem Attila Rex superbus incessu, huc & illuc circumferens oculos, ita in omnibus suis arrogans ut eius iactantia superbia ex corporis gestibus quibuscunq; etiam incognitis facilè cognosceretur. Corpore fuit brevis, statura tamen prope iusta, lato pectore, capite grandi, oculis minutis, longisque & acutis auribus, hirsutis & hispidis crinibus, rara barba, sed, more suo, demissa canis quidem aspersus, simus naso, colore subrufus, moribus ferus, audacia pronus Et verè originis suæ barbaræ signa vel liniamenta demonstrans, ore parvo, latis tamen labijs, ut ferè ab omnibus camina dicerentur, uno dentium, qui foras eminebat plus iusto faciem dehonestâte quantillum.* Ita collocanda sunt verba ejus scriptoris confusa in Editione H. Canisij. Ab uno

uno autem & Rege, qui procul dubio cæteris etiam venustior fuit, utpote & barbam alens, quod de reliquis negat Ammianus, reliquorum formam facilè quivis agnoscet. Et cæteri quidem Scytharum gentem Hunnos faciunt pro tali se gerentem, ut & Priscus Rhetor Attilæ Legationem describens, at Eunapius Scythas ab ijs deletos in Legationum fragmentis memorat, & idem Priscus sejungit pariter ut diversas genteis. Fuerunt autem & Hunnorum diversa genera nam Hunoguros, & Hunnos cidaritas apud eumdem Priscum legere est. Inter reliqua Hunnorum immania discimus ex eodem Prisco filias quoq; suas duxisse uxores, uti exemplo Ascæ & Attilæ demonstratur. Verba Prisci.

καὶ ἄχρι τινὸς τῶν βαρβάρων συμπροελθόντες, ἑτέραν ὁδὸν ἐτραπόμεθα, τῶν ξεναγούντων ἡμᾶς βαρβάρων τοῦτο ποιεῖν παρεγκελευσαμένων, ὡς τοῦ Ἀττήλα ἐς κώμην τινὰ παρεσομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Ἐσκὰμ ἐβούλετο, πλειστὰς μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νομὸν τὸν Σκυθικόν.

Quem scriptorem qui Attilæ mores nosse volet, legat; inprimis verò memorabilis ejus convivij descriptio est cui Priscus ipse interfuit, ex quo clarum plerosq; magnatum ritus hodie per Europam usu frequentes Barbarorum illis non esse absimiles forte & oriundos inde. Collocatio enim mensæ, ordo convivarum, poculorum præbitiones, salutationes, surrectiones bibentium, Salus Regis præbibita, Ferculorũ illationes, & positiones, Acroamata, & reliqua cum hujus temporis plerisq; consonant. Cæterum Hunnorum formam sic quoque describit Jornandes, quem Calanus Jordanim vocat. Geticarum, capite XXIV. *Hunni quos bello forsitan minimè superabant, vultus sui terrore nimium pavorem ingerentes terribilitate fugabant; eo quod erat eis species pavendâ nigredine, sed velut quadam, si dici fas est, deformis offa, non facies, habensque magis puncta quem lumina. Quorum animi fiduciam torvus prodit aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desæviunt. Nam maribus ferro genas secant, ut ante quam lactu nutrimẽta percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiam. Hinc imberbes senescunt & sine venustate ephebi sunt, quia facies ferro sulcata tempestivam pilorum gratiam per cicatrices absumit.* A quo deinceps de fabulosa eorum origine dira narrantur, sed minimè credenda, utpote præter cætera ab homine scripta cujus gens minimè poterat Hunnorum amica esse. Eadem verba retinuit Jornandis exscriptor Paullus Diaconus, vel Landulfus Sagax libro XII. Historiæ Miscellæ. Habitationes Hunnorum non aliunde melius quam ex Prisco discas, de quibus ita Sangallensis Monachi in Vita Karoli Magni, initio libri II. ut fabulosa plurima vulgo de hac gente vulgata fuisse videre facile possis, ut solent immania immaniora sermonibus timentium fingi. Porrò ad formam pertinet quod Claudianus noster dicit in Rufinum. II.

qui nos aut turpibus Hunis
Aut impacatis famulos præstabit Alanis.

Et Corippus.

Illa colubrimodis Avarum gens dira capillis
Horribilis visu cruduque asperrima bellis
Imperio subjecta tuo, servire parata.

Non enim alij *Avares* ab *Hunnis*, neque interpres ullis ambagibus opus habebat. Vide Tamen Theophylactum Simocattam in Historiâ Mauritianâ. Paullus Warnefridus lib. II. Langob. cap X. *eo quoque tempore comperta Hunni qui & Avares, morte Clotharij Regis super filium ejus Sigisbertum irruunt.* Dictiq; eo nomine à Rege quopiam Idem libro I. cap. XXVII. *Alboin vero cũ Avaribus qui primum Hunni posteà de Regis proprii nomine Avares appellati sunt fœdus perpetuum innuit.* Crebra post horum mentio apud Menandrum Protectorem, Theophylactum, Juvencum Calanum, Glycam, Aimoynum lib. II. cap. XI. & alios. Francicarum rerũ scriptores, & Græcos

 Lati-

Latinosque plerosque alios. Eos postea Ungaros faciunt Gotfridus Viterbiensis & alij. Scriptura autem nominis ambigua est, Veteres enim Codices plerumq; sine aspiratione scribūt, ut in Claudiano semper Noster. *Thunnos* eumdem populum creditum docet Eusthatius Commentario ad Dionysium Periegeten. v. DCCXXVIII.

SCYTHIÆ VERGENTIS IN ORTUS.] Ex illis tractibus notissimum plerasq; omnes eas gentes venisse, quæ Romanum Imperium pessumdederunt, Gothos, Alanos, Herulos, Gepidos, Hunnos, Gothunos, Caycos, & magnam vim aliarum, quarum ipsa etiam nomina Romano ori portentosa sint. Memoria autem dignum est notare quo pacto primum multitudo immensa Istrum transjecerit, cum nullo negotio à Romano milite ripis arceri voluerint. Scribit eam historiam Zosimus lib. IV. Valentem videlicet permisisse ut inermes amnem transirēt, quod dum facere orsi essent, præfectos cū præsidio eo missos in pueris mulieribusque formosis eligendis occupatos neglexisse strictiorem ripæ curam, unde cum armis barbaros transmisisse, illicoq; agminibus factis omnem provinciam occupasse, mox signis collatis ipsum Imperatorem interemisse. Scythiæ spatiosissima regio quatenus patuerit, præter Geographos notat Curtius lib. VII. *Cæterum nos & Asia & Europa custodes habebis, Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus, ultra Tanaim & usq; ad Thraciam colimus, &c.* Duplicesq; jam apud vetustissimos auctores habebantur Europæi atq; Asiatici, Europæi quidem ampliora loca alteris habitantes, ut auctor ex Commentarijs Ptolemæi & Aristobuli Arrianus initio libri IV ἀναβάσεως. Vide latè Jornandem Geticis cap. V. tanta autem amplitudo Scythiæ fuit æstimata ut Hippocrates eam pro universa Europâ dixerit, uti eum interpretatur Erotianus in voce Ἀβίη. Et Pompejum per Scythiam tamquam per mare, astris ducibus, venisse, scribit Florus lib. III. cap. V.

324. QUO NON DEFORMIUS ULLUM.] Minime sollicitatum hanc lectionem. At sex libri calamo exarati Belgæ & Septimus Noster clarè unà cum Aldo *famosius* habent, quod recepit etiam Scaliger. Vulgatum minimè mutaverim.

325. OBSCENAQUE VISU.] Talium enim obviæ facies pro malo omine malo habebantur. Priore in Eutropium:

cum pallida nudis
Ossibus horrorem dominis praeberet imago.
Decolor & macies occursu læderet omnes,
Aut pueris latura metus, aut tædia mensis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen.

Unde quæ notamus ad eum locum.

326. NUMQUAM CESSURA LABORI.] Ammianus libro XXXI legendus.

327. VITANDA CERES.] Velut ex lege quapiam. Radicibus enim tantum herbarum, & semicruda cujusvis pecoris carne vescebantur, vt ex Ammiano retulimus.

328. FRATRESQUE NECARE.] Hanc lectionem res ipsa & fratrum cędes parricidijs constructa exposcere videtur, quam retinuit etiam Scaliger. Noster *freniq; secare*, unde non hoc seculo diversitatem hanc natam videre licet. Itaq; & Aldus. Belgæ Quatuor, connumerato Delriano MS. *frontemque secare*, quomodo edidit & Claverius. Ego vero minimo minus probo; quorsum enim frons secta criminis immanissimi loco componatur parricidio, juramento quopiam jactato? Frustra autem hæc Claudiani ad Historicam veritatem exigas, cum enim fictè pleraq; Rufini facinora exaggeret, & hosteis ab eodem Romano Imperio inductos, quam maxime atroces potest, describit. Potest & τὸ SECARE retineri quod Poeticè valet *occidere*. Ut *ferire* alibi. Epigram. Sic Geticas ultrix feriat Romphæa catervas.

329 NEC

329. NEC PLUS NUBIGENAS.] Non ipsi, ait, Centauri arctius natura juncti equis erant quam Hunnorum gens assuetudine Equitandi. Curabant Hunni omnia negocia equinis insidentes, & vix stare firmiter solo poterant. Ammianus. lib. XXXI. *ad pedestres parum accommodati sunt pugnas, verum equis prope affixi duris quidem sed deformibus, & muliebriter iisdem nonnumquã insidentes funguntur muneribus consuetis. In ipsis quivis in hac natione pernox & perdius, emit & vendit, cibumq; sumit & potum, & inclinatus cervici angustæ jumenti in altum saporem, adusq; varietatem effunditur somniorum.* Et deliberatione super rebus proposita serijs hoc habitu omnes in commune consultabant. Zosimus libro Quarto.

τοῖς ὑπὲρ τὸν ἴςρον κατῳκημένοις σκύθαις μάχην ἐπηγέσαν, μάχην μὲν σαδίαν ὔτε δυνάμενοι ποπαρέχειν ὔτε εἰδότες ἐπαγαγεῖν, πῶς γὸ; οἱ μηδὲ τοὺς γλῶ πῆξαι τὰς πόδας οἷοί τε ὄντες ἑδραίως, ἀλλ' ὅπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες.

Sidonius Anthemio.

Vix matre carens ut constitit infans
Mox prabet dorsum sonipes, cognata reare
Membra viris, ita semper equo, ceu fixus, adhæret
Rector: Cornipedum tergo gens altera fertur
Hac habitat.

Quod Ammianus ait Hunnos in equis cibum cepisse confirmat exemplo Attilæ eorumdem Regis Priscus Rhetor in Legationibus: .

πλησίον δὲ τῶν Ονηγησίυ οἰκημάτων γενόμενον ὑπεξελθῦσα ἡ τῦ Ονηγησίυ γαμετὴ μετὰ πλήθυς θεραπόντων τῶν μὲν ὄψα τῶν δὲ καὶ οἶνον φερόντων (μεγίςη δὲ αὕτη παρὰ Σκύθαις ἐςὶ τιμή) ἠσπάζετο τε καὶ ἠξίυ μεταλαβεῖν ὧν αὐτῷ φιλοφρονυμένη ἐκόμισεν. ὡς δὲ ἐπιτηδείυ ἀνδρὸς χαριζόμενος γαμετῇ, ἤσθιεν ἐπὶ τῦ ἵππυ ἡμενος, τῶν παρεπομένων τὸν πίνακα, ἀρύγοντος δὲ τῦ ὕτος) ἐς ὕψος τῶν ἀργύρων βαρβάρων.

330. MOBILITAS.] Celeritas. Altero de raptu. *sed nulla ruenti Mobilitas.* Et libro III. *fremit illa marito Mobilior Zephyro.*

331. INSPERATIQUE RECURSUS.] Zosimus libro IV.

προσελάσοσι δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ εὐκαίροις ἀναχωρήσεσιν ἐκ τῶν ἵππων κατατοξεύοντες ἄπειρον Σκυθῶν εἰργάσαντο φόνον.

Paria de Parthis Plutarchus in Crasso, Appianus Parthicis.

332. SPUMANTIS AD HEBRI.] Alludit doctissimus Poeta turbines & volutiones crebras hujus fluvij, ob quas, anteà quam Hebrus Casandri Regis filius patrem falsa novercæ accusatione cædem intentantem fugiens, in eo periret, Rhombus vocabatur, vide Plutarchum de Fluminibus, libro fabularũ veterum eleganti cinno. Alludit eodem is auctor cum initio cap. De eo scribit.

ἕβρος ποταμός ἐςι τῆς Θρᾴκης, προσηγορίαν εἰληχὼς ἀπὸ τῆς συςροφῆς τῆς καταφορᾶς τῦ ὕδατος.

Subjicit vero idem Plutarchus quicunque tamdem, (non enim Chęronensis) de Rhombi nomine fabulam.

333. TENDIT AQUAS.] Probo lectionem Sex Belgicarum Codicum. *tendis more enim suo Stiliconem alloquitur.*

335. ANTE TVBAS FERRVMQVE.] In uno MSto est *tubas aciemque*, cui consentit alius alter Bentinianus. Parum interest utram lectionem sequare; ego officij mei oblivisci in proponenda utraque non debui.

334. NVBIFERO SEV TV PROCVMBIS IN HÆMO.] Propter altitudinem, qua quidem omnes ejus regionis montes excellit Hęmus, proximo Rhodope, ut auctor est Strabo libro VII. Procumbere autem ibi Martem & habitare facit propter perpetua bella quibus inter se gentes illæ digladiabantur. Inde Lucanus *æterni Martis Alanos dixit.* Quædam

 nota.

notabimus huc pertinentia. *Thracas defende tuos.*

335. CANA GELU RHODOPE.] Mons Thraciæ, nivibus diu servatis nobilis in scriptoribus. Theocritus Thalysijs.

> ὥτε χιὼν ὥς τις κατετάκετο μακρὸν ὑφ' αἷμον
> Ἢ ἄθω, ἢ ῥοδόπαν ἢ Καύκασον ἐσχατόεντα.

Vide Zachariam Calliergum eo loco in Scholijs. Martis domicilium Poeticum: Claudianus alibi:

> *Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem, &c.*

336 REMIGE MEDO SOLLICITATUS ATHOS.] Manusc. Noster. *remige non dum.* In Belgicis plerisq; *Nudo* quod alia manu correctum in *Medo* quæ quin sit genuina scriptura dubitandum non videtur accedente imitatione Sidonij, cujus versus mox ponemus. Quomodo autem Xerxes Persa effosso Atho ex continentem tenentibus urbibus insulas fecerit, ipsumq; montem remige sollicitaverit lege apud Herodotum Diodorum Siculum libro XI. Hoc facinus cum Græca vanitate in immensum augeretur, tamquã rem maximam celebrare cœperunt, & incredibilem Poetæ, ut & alij scriptores. Virgilius Culice.

> *Non perfossus Athos nec magno vincula ponto*
> *Iacta, meo quærent jam sera volumine famam.*

Agathias libro IV.

> Ξέρξην ἐκεῖνον τὸν ἱππηλάτην μὲν δεικνύντα τὴν θάλατταν, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι ναυτιλλόμενον.

Zosimus libro I.

> ἐζεύγνυτο μὲν ὁ Ἑλλήσποντος ὠρύττετο δὲ ὁ Ἄθως ἅμα τῇ θαλάττῃ καὶ τὰς ναῦς ἐνδεχόμενος. Sidonius.

> *Quas pelagi fames non sic tenuisse vel illum*
> *(Medo*
> *Crediderim, cui ruptus Athos, cui remige*
> *Turgida silvosam currebant vela per Alpem.*

Idem.

> *Aut, cum millia mille concitaret,*
> *Inflatum numerositate XerXen,*
> *Atque hunc fluminibus satis profundis*
> *Confestim ebibitis adhuc sitisse.*
> *Nec non Thermopylas & Hellis undas,*
> *Spretis obiicibus salisolique.*
> *Insanis equitasse cum catervis.*
> *Admissoq; in Athon tumente ponto*
> *Iuxtà frondifera cacumen Alpis*
> *Sculptas classibus isse per cavernas.*

Juvenalis Sat. X *creditur olim Velificatus Athos & quicquid Græcia mendaX Audet in Historiâ credimus altos Defecisse amneis, epotaq; flumina Medo Prandente.* Commentarius Priscus. *Xerxen dicit Persarum Regem qui Athonem montem in Thracia dicitur perforasse, & immisisse terris novum mare, pontum contabulasse navibus, atq; ita exercitum in Achaiam transtulisse.* Arnobius lib. I. *ut ille immanis Xerxes mare terris immitteret & gressibus maria transiret, nostri nominis effectum est injuriâ?* Plura apud Ctesiam, Isacium Tzetzam, in Lycophronem. Alterum Chiliade. I. Hist XXXII. Justinum lib II. Orosium li. II. cap. IX. Æmylium Probum Themistocle. Isocratem Panathenaico. Plutarchũ Themistocle. Lucretium libro III. Lucanum libro II. Pulcerrimè Aristides Platonicâ II. Qui rem velut oculis spectabilem proponit. Martianus Periegesi etiam legendus, & Lysias Oratione XXXI. Seu Epitaphio Auxiliarium Corinthiorum. Manil. lib. I. & lib IV. & Alij. Immensa autem hujus montis altitudo miras quoque fabulas in medium dedit, vide Solinum. c XVII.

337. PANGÆA.] Vibius Sequester. *Pangæus Thraciæ & Macedoniæ mons.* Ita edidit nuper eruditissimus Maussacus. At Aldini veteres libri. *Thraciæ in Thessalia.*

338. ACCINGERE MECUM.] Socium enim Stiliconem Marti dat in profligandis hostibus ad felicitatem indicandam. Infra. *Hinc Stilico turmas illinc Gradivus agebant.* Et sanè longis-

longissime ab hujus Herois virtute & felicitate cæteri ejus ævi Principes viri absuerunt, quo occiso lævam manum, vel dextram potius, sibi præcidit altera Honorius, Postinde servus suorum servorum.

339. THRACAS DEFENDE TUOS.] Thracia fertilis Heroum ora, ut ab Sidonio appellatur Marti propritim à scriptoribus dedicata erat, utpote hominum præ cæteris animosorum mater ut scribit Nicefor us Callisti libro XI. cap. XIV. Manilius lib. IV.

Thrace Martem sortita colonum

Papinius Achilleide I. *Mavortia Thrace.* Ob sævitiam, puta, gentis. S. Rufus: *sævissimi omnium gentium Thraces.* Dionysius Halicarnass. de Examinat. Orat. *Demus itaque Græcum vel fingamus Barbarum eadem natura divisione esse. Barbarum quidem ut Thracem truculentum. Ponamus altera ex parte Græcam indolem, &c.* Vnde cives Martis Sidonius vocat *tali ordine vita Cives Martis agunt* Et is inibi natus. Modestus Compendio rei militaris. *Dacos autem & Mysos, & Thracas, inter bellicosos semper fuisse manifestum est, ut ipsum Martem fabula apud eos natum esse confirment.* Ibidem sepultum eumdem auctor est Alanus Commentario in Prophetias Merlini libro VII. De cultu ex veterioribus. Jornandes in Geticis, cap V. Vbi & de nato inibi Marte testimonio Maronis.

340. VESTITA SPOLIIS DONABERE QUERCU.] Tropæum innuit, qualia Marti post victoriam è quercu erigebant qui hostem pepulissent. Virgilius, libro XI.

Ingentem quercum decisis undique ramis
Mezenti ducis exsuvias tibi magne tropæum
Bellipotens aptat roranteis sanguine cristas, &c.

Sidonius Anthemio.

micat hasta minax, quercusq; tropæis
Curva tremit, placidoque Deam sub fasce fatigat.

Plura vide notata ab eruditissimo Heraldo ad Tertulliani Apologeticum, & Digressionibus ei Commentario subnexis. Julio Cæsare Bulangero de Tropæis. Nos quoque alibi plura minus vulgata.

340. VESTITA.] Tecta, induta. Sic & aliter variis modis abutuntur vestiendi verbo scriptores Græci pauci. Latini vero plurimi. Docemus alibi multis.

341. PATER.] Ex Romanorum persona loquitur. Erynna Lesbia. Χαῖρέ μοι ῥώμα θυγάτηρ Ἄρηος. Quem versiculum perperam aliorsum alii vocant. Mars aûtem præcipuum numen Romanorum à Romulo ejus filio, ut notissimum. Vnde & in prologis Plautinis *Mars Reipublicæ Romanæ præ omnibus aliis Diis propitius vovetur.*

341. SCOPULISQUE NIVALIBUS ANNI.] Inibi habitatio Martis. Papinius, lib. VII. à quo etiam ministros videtur noster mutuo sumsisse.

Hic steriles delubra notat Mavortia silvas,
Horrescitque tuens, ubi mille furoribus illi
Cingitur adverso domus immansueta sub Aemo.
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur adversum Phœbi jubar; ipsaq; sedem
Lux timet; & dirus contristat sidera fulgor.
Digna loco Statio: primis salit Impetus amens
E foribus, cæcumque Nefas Iraque rubentes.
Exsanguesque Metus, occultisque ensibus astant
Insidiæque, geminumque tenens Discordia ferrum
Innumeris strepit aula Minis, tristissima Virtus
Stat medio, lætusq; Furor; Vultuq; cruento

Mors armata sedet. Bellorum solus in arcu
Sanguis, & incensis qui raptus ab Vrbibus Ignis.

342. CLAMORE.] Quo gaudere Mars sæpissime Homero fingitur. Descriptionem in eo videbis, Quinto Smyrnæo libro I. & VIII. ubi μέγα δ' ἴαχε τζωοὶ κελεύων, &c. Θῦρος ἄρης βαρύμηνις, ἀνέκραγε in Dionysiacorum Quatro.

343. PER GALEAM BELLONA.] Hæc armatrix & auriga Martis. Papin. l. VII.
regit atra jugales
Sanguinea Bellona manu longaque fatigat Cuspide
Quin prorsus ipsi in conjugium datur Valerius Flaccus libro II.
Accelerat Pavor & Geticis Discordia demens
E stabulis, atraque genis pallentibus Ira,
Et Dolus, & Rabies, & Leti major imago
Visa truces exserta manus, ut prima vocatu
Intonuit, signumq; dedit Mavortia conjux.
Hanc nulli pugnantium parti favere fingebãt, sed cædibus ubiq; delectari, vides apud Quintum Smyrnæum libro VIII. παραλ. Quamquam ibi de Metu Martis & Thetidis. Adeo quidem ut & humanis eam victimis placarent, auctore Minutio Felice in Octavio. Plures cultas eo nomine docemur ab Arnobio. Cum Quinto facit Silius Italicus lib. V. qui *medias alternatim acies permeare* scribit. De ea cum ait *sparsam flavam sanguine multo sparsa comam* Et Quintus Smyrnæus
ἀνὰ μέσσον Ἐνυὼ
Στρεφᾶτ' ἀλγινόεντι λύθρῳ πεπαλαγμένη ὤμους
Καὶ χεῖρας, ἐκ ἦ οἱ αἰνὸς ἀπὸ μελέων ῥέεν ἱδρώς.
Eo respicit quod hujus Dæmonis sacerdotes sese ferro vulnerabant, cruoris visu eã delectari credentes, cujus rei exemplum est in sacris litteris, alibi illustratur.

NEXUSQUE ROTARUM.] Quibus nectebantur currui rotæ. Puto clarum intelligi quem παραξώνιον vocant Græci. Pollux libro I. cap. V.
τὸ ἦ κωλύον ἐκπίπτειν τὸν τροχὸν ἐμπηγνύμενον τῷ ἄξονι, παραξόνιον.
Vel ipsum adeo παραξονίῳ illius vinculum quod ἐμβολοδέτης nuncupatur, eodem auctore. Apud quem decimo tmemate dicti capitis currus veteris descriptionem habes per partes suas. *Nexus* autem tendere est lora capitibus axis adnectere, quibus currus trahebatur, non enim temonibus erat alligata ea lora, sed capitibus axium ut clarum ex nummis aliisque picturis priscis.

343. TENDE PAVOR.] Hic armigerorum Martis unus. vide Homerum, Hesiodum Scuto & omne genus cæterorum Poetarum. Filius idem. Artemidorus Onirocrit. lib. II. cap. XLIV.
Δεῖμος ἢ φόβος ἄρεως υἱοὶ, καὶ αὐτὸς ἦ ὁ ἄρης, στρατηγοῖς ἢ στρατιώταις καὶ μονομάχοις, καὶ λησταῖς, καὶ κυβευταῖς πᾶσι συμφέρουσι.
Deris pariter Soror fingebatur Martis, ut vides apud Quintum Smyrnæum libro VIII.
ἐπετέρπετ' Ἐνυὼ
Δῆριν ἐπικλονέουσα, κασιγνήτην πολέμοιο.
Pavoris uberiorem descriptionem vide VII. Thebaide v. CIX.

344. URGETE MANUS.] Operas, pro quibus manus ipsas dicunt scriptores. Vide quæ notamus ad Quartum Consulatum Honorii.

345. ARBORE.] Tropæa de lignis facta, & quem ad finem vide apud Carolum Paschalium in Elegantissimis conlectaneis de Coronis libro VII. cap. XIV.

346. CRISTAS.] Galeas hostium cristatas. Virgilius libro XI.

Mezenti

Mezenti ducis exuvias, tibi magne Tropaeum
Bellipotens, aptat rorantes sanguine cristas.

347. COMMUNES SEMPER LITUI.] Vt interruptum cursum victoriarum Stiliconis designet. Alii rerum ejus scriptores aliter, hic autem noster paria in Laudibus Stiliconis.

348. CURRU.] Hæc utique vera Lectio. Nec audimus Codices mutantes.

349. CAMPO.] Aciei. Vide quæ notamus ad librum de Bello Gildonico.

330. TURBAS.] Conjectaveram *turmas* cum eam lectionem firmari video à Codice Nostro. Et est sane magnificentior vulgari altera, quam facilitas correctoria perperam recepit. *Agebant* in eodem Codice, & plerisque cæteris est, quod & ipsum recipimus.

351. ET CLYPEIS ET MOLE PARES.] Clypeus, cum armati fere totum corpus tegat ejus molem ipse ingens præcipue repræsentat. Virgilius, lib. XI. *experto credite quantus In clypeum assurgat, quo turbine torqueat hastam.* Papinius lib. VII. v. 310. Molem autem dicit ut humano corpore majorem Heroem suum faciat. Virgil. *ingenti mole Latinus Quadrijugo vehitur curru.* Silius Italicus lib. XV. *Moles illa viri magnoque habitata Gradivo Pectora* Valerius Flaccus libro VI. *Te quoque venturis ingens Ariasmene seclis Tradiderim, molem belli.* Papinius de Statua Equestri Domitiani. *Qua super imposito moles geniata Colosso Stat Latium complexa forum.* Ita enim in eo versu legimus. Sidonius *effulgens trabealis mole metalli Annum pande novum* Figmentum autem eo pertinet ut opinio divinitatis quædam Stiliconi concilietur. Deis enim formas quidem humanas, sed communibus tamen hominum majores, adscribunt, & ita viris Principibus Sapientia & Virtute. Malchus seu Porphyrius Vita Pythagoræ.

ἐπεὶ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐπιβὰς ἐν Κρότωνι ἐγένετο φησὶν ὁ Δικαίαρχος ὡς ἀνδρὸς ἀφιγμένου πολυπλάνου τε καὶ περιττοῦ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπὸ τῆς τύχης εὖ κεχορηγημένου, τὴν μὲν γὰρ ἰδέαν εἶναι ἐλευθέριον καὶ μέγαν. Longus Pastoralium libro II. καὶ αὐτῷ ἐφίστανται τρεῖς Νύμφαι, μεγάλαι γυναῖκες καὶ καλαί. Achilles Tatius libro Primo. ἐφίσταται μοι γυνὴ φοβερὰ καὶ μεγάλη. Xiphilinus Trajano. Τραϊανῷ δὲ ὄναρ ἐγεγόνει πρὶν αὐταρχῆσαι τοιόνδε, ἐδόκει ἄνδρα πρεσβύτην ἐν ἱματίῳ καὶ ἐσθῆτι περιπορφύρῳ δακτυλίῳ τινὶ σφραγῖδα αὐτῷ ἐπιβεβληκέναι.

Vbi vides etiam ætatem grandem talibus adscriptam. Phædrus libro IV. Fabularum. *duo juvenes sparsi pulvere Sudore multo defluentes corpora Humanam supra formam.* Et ita Christiani quoque. Julianus Pomerius Prognost. libro I. cap. XV. *astitit deprecanti & jam pene morienti juvenis honore & majestate venerabilis statu excelsus & clarus adspectu.* Alia notarunt Gifanius ad Lucretium in Χαρίτων μία. Turnebus Adversar. libro XXX. cap. XXXIX. Lipsius ad Tacitum. Locum Papinii, quem aliter quam omnes hactenus interpretes legimus, ad eum & in Libris Adversariorum explicamus.

351. STAT CASSIS UTRIQUE.] τὸ *stare* horrorem infert, velut constitisset minabundus, vel ut minaretur fulgor in galea. Scripserat de hoc verbo caput A. Gellius lib. VIII. Noctium Atticarum, sed is liber ad nos totus non venit. Legendi vero qui superiore seculo in vacuum venire voluerunt elegantissimi uterque ingenii non incelebris. J. Durantius Variarum Lib. II. cap. XV. J. Gulielmus Verisimilium lib. I. c. XXI. ut & Adr. Turnebus libro XXXIII. Adversar. cap XXXII.

352. SIDEREIS HIRSUTA JUBIS.] Instar siderum fulgorem quempiam emittens. Sæpius de Heroum suorum armis talia Silius Italicus Virgilius libro X.

Arde-

Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.

353. SATIATUR VULNERE CORNUS.] Ita loquebantur veteres de armis Heroum, quæ instar animantium quorumdam cupere cædem hostium dicebant. Plautus Milite.

Nam Ego hanc macharam mihi consolari volo,
Ne lamentetur, neve animum despondeat
Quia se jampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Hoc est pinguescere cæde & sanguine hostili. Militariter enim & Thrasonicè fartum facere potius quam satiari, ut Claudianus hoc loco, dixit. Viri doctissimi ex Codice Camerariano Plauti locum aliter legunt, sed nobis invitis, qui errorem librarii in voce *fratrem* agnoscimus. Non enim *fratrem ex hostibus facere* nisi uni convenit, at gloriosus jactator cædes agminum ingentium], quibus satiaretur, scilicet de more, acies ferri sui loquitur, & alioquin durissima illa est interpretatio si exacte excutias; si enim dixisset *gestit consanguineum facere ex hostibus*, magna fuisset inconcinnitas numeri & contra communem fere rationem, at translatio acutior Camerario glaucomam fecit. Quod autem dixi de armis ut animantibus loqui scriptores, pariter omnino Divinus Esaias cap. XXXIIII. *Quoniam inebriatus est in cœlo gladius meus. Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, de sanguine medullatorum arietum.* Anna Alexiados libro I.

τὸ ξίφ☉ αὐτῷ μεθύσει ἀφ' αἵματ☉,
ὗτως ὢν φιλοπόλεμ☉ ὁ νεανίσκ☉.

Farcti autem sunt maxime saturi, cibo potuq; distenti. Pacianus Parænetico. *Quid dicitis, pœnitentes; ubi est vestra carnis interitus? An quod in ipsa pœnitentia lautiores semper inceditis? convivio farti, balneis expoliti, veste compositi?* Porro cornum aptam hastilibus nemo nescit, unde spernenda est glossa tribus MSS. inhærens alios legere *conus* hoc Claudiani nostri versu, & ea voce summitatem galeæ capiendam; cui quidem hic non plus negotii est quam Buttubattæ Nævii.

354. ACRIOR INTEREA VOTO.] Hoc est successione voti. Ita enim sæpissime *Votum* pro optati, ut Higinus loquitur, felici eventu usurpant scriptores. Sic *votivus*, quod minus notum, felicem sonat, Appuleius lib. V. *cunctisque ocyus tecum relatis votivis nuptiis hominem te jungemus homini.* Et sic contra devotare est infelicem aliquem reddere. Idem Appuleius libro IX. *at te, inquit, nequissimum & perjurum caput dominus ille & cuncta cœli numina, quæ dejerando temere devotasti pessimum pessime perdant.* Hoc est ex prosperis inclementia reddidisti.

355. MULTISQUE MEGÆRA LUXURIATA MALIS.] Plerique omnes manuscripti Codices *multo malo* præ se ferunt. Nos vero cum Claverio, Scaligero, & Aldo, omnino mutandum ducimus.

355. IN ARCE.] Aulæ Imperatoriæ, ut supra v. 52. vel & poli aut cœli, quæ ubiq Poetis in ore est. Arx vero quivis tutus munitus & editus locus. Vide ad Panegyricum Manlii Theodori. Virginis enim sedes in summo æthere, quæ eo nomine Astreæ subvolavit. Avienus Arato.

cœlum pernicibus alis
Diva intrat, spatiumque sibi subvecta per auras,
Unde procul terras summa vix cerneret æthra
Propter anhela libens late capit astra Boetæ.

Arx hæc Cœlum omnium cœlorum in sacris Litteris dicitur, ut Nehemiæ IX.

357. EN TIBI.] Etiam Furiæ ipsius omnium malorum auctricis sermone blanditur principibus suis, aureum seculum eorum temporibus tribuens, homo ad adulandum factus.

357. REVOCATAQUE SECULA RUR-

RURSUS.] παρελκεῖ το *rursus*. Vitruvius lib.X.cap.XIII. *E modiolis autem fistulæ sunt continenter conjunctæ ligneis cervicibus pertingentesque ad nareis quæ sunt in arcula, in quibus axes sunt ex torno subacti, & ibi collocati, qui, cum recipit arcula animam, spiritum non patientur obturantes foramina rursus redire.* Apuleius libro III. *nec qui laverim qui terserim, qui domum rursum reverterim præ rubore memini.*

358. BARBARICIS.] Barbararum nationum irruptionibus, quas excivisse Rufinum supra dixit. In Nostro libro vitiose scriptum est *taceant*. Mœnia enim flammis eversa dici nihil novi. Nehemias Propheta cap.I & cap. II. Virgil. *alii rapiunt incensa feruntque Pergama.*

363. SORTEMQUE MEAM.] Portionem, quasi sorte divisæ essent regiones. Hominum autem regiones sortem Furiæ dicit cum sacris litteris; quibus Diabolus princeps Mundi, Dei autem regnum non de hoc Mundo, dicitur. Sors locus sortito datus I. de Raptu loquitur Pluto.

Tertia supremæ patior dispendia sortis.

365. SEDES VICINA LEONI.] Cessat videlicet, quod ἀπὸ κοινοῦ advocandum ex sequenti versu. Et ita libri scripti. At mihi concinnius videbatur legi *sedeas*. Atque nescio an non τοῦ ποιητοῦ hanc scriptionem esse dicam.

366. GELIDÆ.] Claveriani libri, si recte eum capio, *egelidæ* præferunt. Cæteri omnes scripti & antiquitus excusi, ut adscripsi, excepto quodam Vicetino qui *Geminæ* refert. Claveriana lectio sequenda videtur, siquidem ita in libris est.

367. ISTE TUUS.] τὸ *iste* ignominiosum est. Eo enim utuntur scriptores cum ludibrio adversarium habent, aut contemtus gratia nomen reticent. Sic sæpissime Arnobius genteis alloquens, *ô isti*, inquit, *quid dicitis?* hoc est ô fatui, ô excordes, ô impii atque abominandi. Et est Græcanicum, vide Adversariorum libro XXXVIII cap.II. Ex locis Apuleii & Æsopi.

370. IPSUMQUE FATIGAT ÆTHERA.] Virgil. *& sidera territat armis.*

369. NEC VILI MORIENS CONDETUR ARENA.] Extrema & miseria & Pœna. Horatius lib.I. Od.XXVIII. Petronius exemplo Licæ; alii innumeri. De Pœna hoc loco Claudianus, & ipsa Veritas Esaiæ capite XIV. *Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria vir in domo sua; Tu autem projectus es de sepulcro tuo quasi stirps inutilis pollutus & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio & descenderunt, &c.* Vide & Tertium Regum cap.XIV. Arenæ autem tenuis inspersio quamvis sepultura non erat, jus tamen ejus obtinebat persuasione Paganæ superstitionis. Unde Archytas precatur apud Horatium.

Quamquam festinas non est mora longa, licebit
Injecto ter pulvere curras.

370. JAMQUE ADERIT.] Quasi divinitus rebus infelicibus Sospitator adventurus. Est vero & vere dictum ex ætate Honorii, qui decennis vix dum erat decedēte Theodosio & Rufino Orientis imperiū commendanti, tuendum, ut auctor est Zonaras Tomo III. Et alii, ut exputari de Chronologia serie facile. Promissum autem Honorio ex Sibyllinis versibus fingit, exemplo Maronis. Honorii nomen gratissimum fuisse populo clarum vel ex eo quod in militiam è Barbaris allecti Honoriaci vulgo sint nuncupati, ut vides apud Orosium lib.VII. cap XL. & non uno loco Notitiarum Imperii.

371. FRATRE CORUSCO.] Glorioso, illustri. Rutilius lib.II. *sola corusca soror.* Sidereum sæpe Heroem vocat eodem sensu. Alluditur simul juvenilis decor, quem ubique in principum ætate illa laudat adulator. Ita Sidereus princeps Papinio. Sidereus vates. Maro Columellæ Lib.X.

373. ET CUSPIDE.] Lego cum uno ex MS. *Qui cuspide proteret.* Est enim ποιητικώτερον.

375. ASPER.] Glacie concretus, frigidissimo enim loco situs, unde & quondam arcturo huic fluvio nomen fuit, ut auctor Plutarchus junior περὶ ποταμῶν. Juniorem, cur dicam vide Adversariorum Lib. CXLII cap. VI.

376. PONTEMQUE PATI COGETUR ARAXES.] Fluminis pernicitas & violentia proverbium quoddam de re maxime operosa & gloriosa Poetis dedere. Araxem ponte sternere. Virgilius lib. VIII. *pontem indignatus Araxes.* Papinius Silvarum I. *patiens Latiy jam pontis Araxes.* Ita certarunt summi tres Heroici apud Latinos Poetæ. Claudianum post Expressit Sidonius Panegyr. Anthemii. 440. *non ut mihi pressus Araxes Imposito sub ponte fluat Araxis* autem nomine postremis seculis *Parthia* seu *Persia* omnis censebatur. Hildebertus Cenomanensis & Turonensis Episcopus, de urbe Roma.

> *Ille labor, labor ille ruit quem dirus Araxes*
> *Et stantem tremuit & cecidisse dolet, &c.*

Citat eos Hildeberti versus Gulielmus Malmesburiensis libro IV. Historiæ Anglicæ.

377. GRAVIBUS FERRI.] Hæc est omnium omnino scriptorum excusorumque Codicum scriptura, quam nos perperam olim mutare voluimus; est enim Genitivi usus Græcanicus oppido quam familiaris bonis scriptoribus & idem ac si *ferro* dixisset. Sic Horatius lib. III carm. XXXVII. *abstinebo Dixit irarum calidaque rixa.* Titinnius Psaltria. *Quo te avertisti fastidii mei, mea delicia.* Alia exempla apud Nonium cap. IX. Q. Septimius libro VI. *senior & jam provecta ætatis nec tamen invalidus virium.* Avienus Ora Maritima. *pelagia est insula. Herbarum abundans* Claudianus noster IV. Consul Honor. *festinaque voti.* Statius V. Silvarum. *laudum festinus & audax Ingeniy* Silius lib. II. *cæcus fati* Livius Andronicus apud Priscianum libro VII. *ægra sanitatis Herois* Prudentius *ó miles invictissime Fortissimorum fortior.* uti quidem cum locum optime mihi legere visus Joan. Drusius lib. V. Observation. cap. XXIII. Claudianus noster in Eutropium I. *aliquis gravior morum.* Salvianus lib. VII. *sanctior decretorum, severior pudicitia. Lætus præsentium.* Symmachus libro I. Epistola XXVII *prosper temporum, insignis libidinum,* Tertullianus de Pallio. *Dubius consiliy* Justinus libro II ex Trogo. *Alienus lucis, veritatis* Cyprianus Epist. *arctari custodia* Victor Vticensis libro I. *multa luxuria ebrius* Symmachus lib. I. Epist. VIII. *spretus vigoris* Silius Italicus libro XII. *Saucius fama* Ausonius Professoribus. Læta operum plebes, idem Mosella. *Lætus opum pacisque meæ.* Valerius Flaccus libro III. *rerum prudens Experientia* Gratius Cynegetico. Præcipue frequenter autem hoc genere utitur Symmachus, cujus loca & nonnumquam ideo sunt corrupta.

377. RELIGATA CATENIS.] Exemplo Virgilii *furor impius intus Sæva sedens super arma & centum vinctus ahenis Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.* Intelligit autem altissimam pacem quam Theodosius Magnus confecit Imperio priusquam excessit, de qua Victor, sive Victorinus, in Compendio, Orosius lib. VII. cap. XXXIV. aliique Historici & Chronographi.

378. DRACONUM.] Serpentum. Confunduntur duo ista scriptoribus Græcis & Latinis. Etiam Hebræis, ut Salomoni Sapientiæ cap. XVI. Aratus οἷες ποταμοῖο ἀπορρὼξ Εἰλεῖται μέγα θαῦμα δράκων Avienus. *Ceu circumflexo sinuantur flumina cursu Squameum agmen agens Draco volvitur* At Germanicus.

> *Has inter medias abrupti fluminis instar*
> *Immanis serpens sinuosa volumina torquet.*

Et est reapse serpentis effigies, non Draconis.

379. TONSA COMAS.] Victarum gentium effigies in dehonestamentum detonsæ in triumphum ducebantur; Hinc *tonsus* victum, triumfatumque designat. Propertius.

> *Quorum sub titulis Africa tonsa jacet.*

Multa

Multa in eam rem notarunt doctissimi viri qui de Triumfo & ejus generis Commentaria reliquerunt.

380. TELLVS COMMVNIS ERIT.] Vt fuisse aureo seculo tradunt quicunq illud Poetæ descripserunt, ex quibus sequentia omnia apud Claudianum illustrari possint, si quis operam dare voluerit conferendo Aratū Phænomenis, Hesiodum primo Ἔργων. Ovidium Metamorph. I. Germanicum, Avienum Astronomicis, Virgilium Pollione; scriptorem incertum, sed minime recentem, quem vulgo Fabium Pictorem inscribunt, ego autem excerpta esse de primis Oripinum M. Catonis libris existimo, & ei rei caussas in Commentario Dubiorum reddo.

381. DISCERNETVR AGER.] Sidonius *indescriptosque per agros Fragrat odor*

383. STAGNANTIA PASSIM VINA FLVENT.] Elegantissime hoc expressit Sidonius. *Et sine senatis invidit pampinus uvis.* Nec minus venuste Auctor Æthnæ. *Ipse suo flueret Bacchus pede* Pariter vero Deus Optimus Maximus populo suo promisit Terram lacte & melle fluentem, hoc est naturali ubertate præcellentissimam. Chalcidius in Timæum Platonis, scriptor materiæ scriptique gratia dissimulans, utplurimum Christianissimum. *Hebrais quoq, consilium datum est à Deo cum prædictione rerum futurarum, in istum modum. Si præceptis meis parebitis bona terrarum omnia penes vos erunt; Lac itaque melliflui fluctus non deerunt. Si contemseritis, pœnarum imminentium seriem divina vox prosecuta est.* Ex ea vero promissione quis negabit Ovidium suum suavissimum illum versiculum duxisse.
Fluminu jam lactis jam flumina nectaris ibant,
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

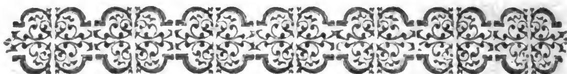
OLEIQUE LACUS.] Apposite ad naturam olei. Idem vero voluit Sidonius scribens. *exorto flumina melle Dulcatis cunctata vadis oleique liquores Isse per attonitas bacca pendente trapetas.* Junxit autem vinum oleo quod his duobus, pane quidem adintellecto, contenta possit esse vita humana Julianus Imperator Misopogone.

μάλα ἐγέλασας, ἄρτῳ, καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ τῇ σώφρονι πόλει δεῖν φάμενος, κρεῶν δ' ἤδη τῇ τρυφώσῃ.

385. QVÆRETVR HONOR.] Propter sonum malim *honos* quod retinuit Codex nobis collatus; quamvis cæteri omnes vulgatis consentiant.

VIDEBVNT VIRIDES.] Risum viridibus dat quia oculis humanis is color gratissimus, & solius præterea hominis ridere est; nam quod alia nonnulla animalia sonum cachinni exprimunt, non magis sane rident quam loquuntur cum murmurant alia.

Præfationem, quam nonnulli Libri huc collocant, illustratam vide ante Bellum Gildonicum.

CASP. BARTHII
AD CL. CLAVDIANI,
IN RVFINVM, LIBRVM II.

ANIMADVERSIONES.

INitio hujus libri maximæ res gestæ Theodosio stringuntur, velut tyrannorum expellendorum & Imperii filiis constituendi gratia in terris fuisset is Imperator quo negotio utroque confecto in cœlum redierit. Nos eas ex auctoribus Christianis, & Zosimo enarrandas hoc loco non ducimus, non enim Tempora excutere, aut Poetam sive veridicum sive adulatorem ad Historicam speciem veritatis exigere pretium fuerit. Cum species revera Historiæ ubique sit potius, quolibet partibus suis calamum præstante, sufficiatque eatenus fidem adhibere talibus, ut Christianæ Veritatis successio constet, non vero quæcunque tenebrionum deliria credibiliora fiant. Poeta autem ipse hoc unum omnibus numeris agat ut Heroas suos, quos laudandos sibi proposuit, egregie commendet Majestatem Romani Imperii & Sermonis servet comiter & potenter, adversarios vero quam acerbissime atque eloquentissime vituperet. Eum nos collata & examinata veterum Codicum scriptura genuinæ suæ venustati & splendori nativo redonare pergemus, & obiter quæque minus obvia lectori enarrabimus.

V.1. IAM POST EDOMITAS ALPEIS.] Hoc est prorsus planeque domitas, ut jam nulla ulteriore pugna opus habeant. Vim enim summam litterula infert. Sic in Tertium Honorii Consulatum:

Ille leveis Mauros nec falso nomine Pictos
Edomuit

libro I. de Laud. Stilic.

totidemque diebus
Edomuit Rhenum quot vos potuistis annis.

Et ab hoc, parente sequentium Auctorum, imitati hunc usum alii plurimi. Sidonius Anthemiano.

Illicet edomiti bello, prædaque carentes
Mox ipsi sua præda jacent

Orosius libro VI. cap. XII. *Exhaustis atque edomitis Gallis securus Cæsar cum legionibus in Galliam rediit.* Iornandes Geticis cap. XXXIX. *post victorias tantarum gentium post orbem si consistatis edomitum ineptum judicaverim.* Prosper. Epigram. XCVI.

Sed quæ mens recto famulam sub jure tenebit
Edomita ut regnet carnis in officiis.

Corippus libro III.

Sub quo Vandalici ceciderunt strage tyranni
Edomitique Getæ

Ad reval-

Adrevaldus scriptor vetus & probus de Benedicto libro I. cap. I. *Romani Imperij insignis potentia dum edomitum orbem jure perduellionis abstinere vellet, amplissima regnorum spatia in provincias coloniasq; discindere ratum habuit.* Faustus Episcopus Reiensis Epistola VI. ad Ruricium: *ut exterior & terrenus homo vomere crucis edomitus commodâ infirmitate macrescat.* Petrus Damianus Epistolâ II ad Hillebrandũ. *Libet itaq; sub quadam mentis energia quasi diu stipitibus attritos agitare pedes duruq; cathenis edomitas elevare cervices.*

1. ALPES.] Victoriam Theodosij de Eugenio intelligit. meminit ejusdem in Tertio & Quarto Consulatu Honorij, alijsque Panegyricis.

2. DEFENSAQUE REGNA HESPERIÆ.] Ab Arbogasto. III. Consul. *Proh crimen superûm longi proh dedecus ævi, Barbarus Hesperias exsul possederat urbes,* &c.

2. MERITA.] Victorijs enim adiri cœlesteis sedes gentiles censebant ex quorum dogmatis ubiq; etiam de optimis & Christianissimis Principibus loquitur Claudianus. Inde Scipio Victorijs clarissimis partis gloriatur apud Ennium.

Si fas endo plagas cælestum scandere cuiquam
Mi soli cæli maxima porta patet.

Sed & de viris bona pace egregijs eadem Philosophantur. Cicero Somnio Scipionis. *Omnibus qui patriam conservarint, adjuverint, auxerint, certum esse in cælo ac definitum locum, ubi beati ævo sempiterno fruantur.* De Sapientibus idem erat judicium, studio enim Sapientię mereri cœlestia templa putabantur. Martianus Capella libro II. *Animæ beatorum veterum quæ jam cæli templa meruerant gressus Majugenæ sequebantur.* Silius Italicus lib. XV.

fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnavit Avernus,
At queisætherei servatur seminis ortus.
Cæli porta patet.

Qui versus Silij Italici cum de eodem Scipione loquantur de quo & Ennianum distichon, vel ex ijs clarum est ita Ennium scripsisse ut nos retulimus non *si fas cadendo cœlestia scandere cuiquam est.* Ut vulgantur hi versus apud Lactantium libro I. cap. XIIX. Explosi quidem jam olim ab eruditissimo Pithæo lib. I. Advers. cap. XI. De fortibus viris pariter Manilius libro I.

fortis animæ dignataq; nomina cœlo
Corporibus resoluta suis, terraque remissa,
Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia cœlum.
Aethereos vivunt annos.

3. SIDERE.] Apotheosin intelligit Claverius; cujus opinionem tamen vulgo hæsisse potius quam ceremonias priscas usu frequentabas sub principibus seriò Christianis credibile est. Theodosio autem decedente jam Basilicas plerasque omnes tenebant Antistites Christiani, nec superstitio consecrationum Paganarum supererat. Et exstat Oratio in hunc funebris Beati Ambrosij, quæ ut Christianè defunctum nō ut Romano ritu in Deos relatum laudat. Nummorum quidem inscriptiones & talia retinuerint Principes, publici vero ritus, isti rei exoleverant jam dum.

3 MUNDUS.] Divinas animas mortalium virtute præditorum è stellis oriundas, & in eorum numerum redire persuasio Philosophię Humanæ. Cicero Somnio Scipionis: *Homines enim sunt hac lege generati qui tuerentur illum globum quem in hoc templo medium vides, quæ terra dicitur. Hisq; animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ sidera & stellas vocatis, quæ globosa & rotunda, divinis animata mentibus circulos suos orbesq; celeritate mirabili conficiūt.* Singulisq; animabus singula astra asscribebat Plato, cujus doctrinam ubiq; sequitur Claudianus. Alcinous cap. XVI.

ἔπει δὲ περὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους, ὡς συγγενεστάτου θεοῖς πάλιν φρόντισας ὁ τῶν τε πατὴρ πάντων, καὶ τοῖς τούτου ἐγγόνοις θεοῖς, κατέπεμψεν ἐπὶ τὴν γῆν τὰς τούτου τοῦ γένους

ψυχὰς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις. ἐμβιβάσας δὲ ὡς εἰς ὄχημα ἄστρον, τὸ συνώνυμον ἁπάσας, νόμους τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν αὐταῖς νομοθέτου τρόπον, ὅπως αὐτὸς ἀναίτιος ᾖ.

Quæ in libris ipsius Philosophi & qui eos enarrant, Dogmataque sequuntur, plenius. Mundus cœlum sonat. Sic Manilius mundum meruisse dixit Augustum post Cæsarem, cujus filius audire gestiebat. Libro primo.

Hunc mihi tu Cæsar patriæ princepsque paterque
Qui regis Augustis parentem Legibus orbem
Concessumque Patri mundum Deus ipse mereris,
Dat animum.

Qui versus vel soli testantur, ut centum argumenta etiam his solidiora omittam, & docere possunt minimè Astronomicum illud Poema ad aliud quam Augusti ævū pertinere posse; Tum enim primum concessus erat Cæsari, ab Julo oriundo, singulari Romani nominis, ut videri volebant, apud superos æstimatione. Jam verò ejus filij & successoris Augusti tanta merita erant in genus humanum, ut ipse sibi illis vindicaret cultum divinum, non concessione aliena opus haberet. Quod comparatione adulatoria Cæsaris & Augusti extulit Manilius, hunc jam vivum videntemq; Deum appellans, (pro quo & cultus sanè fuit) ut patri præferret. Quæ vero merita illa sint duobus verbis explicavit cum dixit *Augustis legibus* Iis enim in novam velut formam universus terrarum, Romanus certè, orbis concesserat, & regebatur; itaq; molem hanc Imperij ab uno homine tot præclaris legibus moderari videntes, merita ipsius Divinis cultibus rependenda omnes censebant; à quibus sanè absunt longissimè cæteri principes, vtcunq; Trajanum Plinium, Severum Herodianus, alios alij laudent. Sed hæc alterius loci sunt. *Mundum* meruisse etiam Melibœum suum ait Nemesianus Ecloga. Prima. Mundus vero totum est cœleste machinæ corpus. Stobæus Eclog. Physicar. libro I.

κόσμον δὲ εἶναι φησὶ ὁ Χρύσιππος σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων, ἢ τὸ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων σύστημα, καὶ τῶν ἕνεκα τούτων γεγονότων.

Venit hæc appellatio à Pythagora. Idem Stobæus. Seu potius Plutarchus cujus περὶ ἀρεσκόντων ipsa verba Stobæus exscribit.

πυθαγόρας φησι γεννητὸν κατ' ἐπίνοιαν τὸν κόσμον, οὐ κατὰ χρόνον. ὃς καὶ πρῶτος ὠνόμασε τὴν τῶν ὅλων περιοχὴν κόσμον, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως.

Et hi quidem mundum τὸ πᾶν appellabāt, alij rursum eum ab Vniverso segregabant, ut Diogenes, Melissus, & alij. Idem Stobæus.

Εμπεδοκλῆς τὸν τοῦ ἡλίου περίδρομον εἶναι περιγραφὴν τοῦ πέρατος τοῦ κόσμου, Σέλευκος ὁ ἐρυθραῖος, καὶ ἡρακλείδης ὁ ποντικὸς ἄπειρον τὸν κόσμον, Διογένης καὶ Μέλισσος, τὸ μὲν πᾶν ἄπειρον, τὸν δὲ κόσμον πεπεράσθαι.

Et infinitæ sunt disceptationes tales *Philosophorum* Solum cœlum hoc loci notat. Seneca de Corona Ariadnes. *Mundus puellæ serta Gnosiaca gerit* Alia vide apud Ocellum Lucanum libro περὶ φύσεως κόσμου, Vitruvium libro IX. cap. IV. & alios infinitos.

4. JAMQUE TUIS STILICO ROMANA POTENTIA CURIS, ET RERUM COMMISSUS APEX.] Dubium vix est ex Imperij partitione & consensu plerorumq; scriptorum Theodosium decedentem Rufino Orientis, Stilichoni vero Occidentis curam sub adolescentibus Principibus commendasse. Claudianus vero Soli Stiliconi utrūque orbem adscribit, quia noverat hoc eum adfectare, & Theodosij hanc mentem fuisse persuasum voluisse populo. Zosimus libro Quarto.

πλεύ-

πλουτήσαντος μετὰ τὴν Εὐγενίου καθαίρεσιν ἐν Ἰταλίᾳ Θεοδοσίου στρατηγὸς ἦν τοῦ παντὸς στρατεύματος ὁ Στελίχων, εἴτι δυνατὸν αὐτοῦ καὶ πολεμικώτατον ἦν, τοῦτο κατεῖχε. τὸ δὲ ἀπεσκληκὸς καὶ ἀπόβλητον χωρεῖν ἐπὶ τὴν ἑῴαν ἠφίει, καὶ ταῦτα διαθείς, ἔχων δὲ πρὸς ῥουφῖνον ἐχθρῶς, ἵνα δύναμιν αὐτῷ ἀντίρροπον κατὰ τὴν ἑῴαν ἔχειν βουλόμενον ὡς Ἀρκάδιον ἰέναι διανοεῖτο, διαθεῖναι κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ κατ' ἐκεῖνον ἐθέλων. Ἔλεγε γὰρ ἐπιτετράφθαι παρὰ Θεοδοσίου τελευτᾶν μέλλοντος τὰ κατ' ἀμφοτέρους βασιλέας ἔχειν ἐν πάσῃ φροντίδι.

Vides hic Zosimum ambitioni tanti viri adſcribere utriuſq; Limitis Curam. Et ita initio ejusdem libri Rufinum non minus Arcadio quam Honorio Stiliconem præpoſitum dicit. At mendax & conviciator homo, niſi canem potius dicas paganum, cujuſque maximi viri allatratorem, oblitus ſui ipſius cum mortem Stiliconis poſt deſcripſiſſet, non ex ambitione ipſius ſed ſua ſententia hęc loquitur contraria.

σὺν ἀπειλῇ πάσῃ καὶ φόβῳ ταύτης αὐτοὺς Στελίχων ἀποστήσας τῆς ἐγχειρήσεως τρόπον τινὰ αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχετο τῷ ξίφει, πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἐν ἐκείνῳ δυναστευσάντων τῷ χρόνῳ γεγονὼς μετριώτερος. Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικῶν ἀδελφιδῇ, καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παίδοιν τὰς βασιλείας ἐπιτραπείς, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ἐστρατηγηκώς, οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας, &c.

Quid tali homini credas, qui dicto libri ejusdem hujus initio nihil non Stiliconi venale fuiſſe declamaverat? Sed hoc quoq; Eunapij doctoris habuit, qui quandam velut ſectam Hiſtoriæ Sophiſticæ fecit, Stiliconem Theodoſiumq; lacerantium, ut vides apud Photiũ, qui tamen Zoſimum Eunapio pudentiorem agnoſcit; certè rectiorem nos, non benevolẽtiorem, niſi quod invito etiam veritas nonnumquam excidit. Ineptum autem arbitror adeo ſollicitè hujus nominis aſpirationem ſervare, ut typographi nonnulli faciunt, qui barbarius eo modo, quod alioqui Latina elegantia abhorret, conficiunt.

5. RERUM COMMISSUS APEX.] Credibile ſanè hoc eſt, nam & Arcadius tũ tutore magnopere ob ætatem non egebat, vicennium jam agẽs; vt fermè aſſentiar Illuſtriſs. Baronio, qui Suidam & alios de Rufino, tutore ipſi ab ab Theodoſio relicto, ſcribentes, erroris etiam hinc convincit. *Apex* Summam dignitatem notat, ut vertex apud Ammianum libro XXII. *Alexandria vertex eſt omnium civitatũ quam multa nobilitant* &c. Sedulius de D N. Jesu Chriſto: *una eſt cum Patre poteſtas Par ſplendor, communis apeX*. Hilarius. *Primus apeX rerum, primus ſator, omnia condens.* Marius victor *Tu victor, virtutis apeX.*

6. UTRAQUE MAJESTAS.] Majeſtas Imperatoria jã olim pro ipſo principe ſumta, velut nominari ipſum minus eſſet Tacitus Annal. V. *queſtus apud Patres quod ſenatoris unius fraude Imperatoria maieſtas eluſa publicè foret.* Ante quidem Populi Romani aut Reipubl. erat, ut notum vel ex formula, *Maieſtatẽ P.R. comiter conſervare.* Ejus vero poteſtate & auctoritate omni in Principem collata, hoc quoq; ſplẽdidi nominis hujus perſonę acceſſit. Sic *Auguſtalis Maieſtas* apud Juſtinianum cap. III. Cod. Ubi & apud quem Cognitio Imperatoria; apud Tacitum loco modo producto. Juſtinian. Proœm. Inſtitut. Eſt *maieſtas* venerabilitas quædam, ipſo aſpectu animos invadens, præter vulgarem formam cœleſte quid & inuſitatum præ ſe ferens. Livius libro V. *adeo haud ſecus quam venerabundi intuebantur in ædium veſtibulis ſedẽtes viros præter ornatum habitumq; humano auguſtiorem, maieſtate etiã quam vultus gravitateq; oris præ ſe ferebat, ſimillimos dijs.* Dei enim propria *maieſtas*, quæ ad differentiam *Altiſſima* appellatur, vt ab Imperat. Leone & Anthemio c. XI. Cod. de Ferijs.

6. GL.

6. GEMINÆQUE EXERCITUS AULÆ.] Hunc divisisse, partibus licet jam tumẽtibus, inter fratres Stiliconem in ejus laudibus recenset libro II.v.XCVI.

7. NEC ENIM PATIVNTVR SÆVA QVIETEM CRIMINA] Conscientiæ læsæ more, quæ quietem non habet, sed è scelere in scelus transit. Sallustius de Catilinâ: *animus impurus Dys hominibus infestus, neque vigilys neq; quietibus sedari poterat.* Pseudo Egesippus, sive interpolaticius Josephi Epitomator, lib.I. cap. VII. *tanti sceleris immanitas mentem ulcerabat, non somnus oculis, non quies animo dabatur*, &c.

8 POLLVTÆQVE NEGANT MANSVESCERE FAVCEIS.] A feris sanguinarijs, quas semel haustum sanguinem semper sitire ajunt. Victor Caligula. Hieronymus ad Innocentium de muliere Septies ictâ: *igitur Consularis pastus cruore luminib. ut fera quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta iubet.* Lucanus libro Primo.

nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauceis.

Idem libro IV.

si torrida parvus
Venit in ora cruor, redeunt rabiesq;, furorque,
Admonitaque tument, gustato sanguine, fauceis.

Boethius de Consolat. libro III. carm. II.

Quamvis Pœni pulcra Leones
Vincula gestent, manibusq; datas
Captent escas, metuantq; trucem
Soliti verbera ferre, magistrum,
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituq; gravi meminere sui.
Laxant nodis colla solutis
Primusq; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.

Quas olim hic Lucani emẽdationes dedimus, eæ opportunius legentur alibi.

9. TERRAS.] Mundum, humanas res Alibi. *Quam bene dispositum terris ut dignus iniqui Fructus consilii primis auctoribus instet.* Est inter Belgicos Codex priscus qui legit

infandis iterum bellis accendere terras.

10. PACEM TVRBARE TVMVLTV.] Non sollicito hanc lectionem, tumultui enim turbatio est aptissima. Noster liber *vexare* substituit, citrà cæterorum voluntatem.

11. QVANAM RATIONE TVEBOR.] Similimè. I. in Eutrop. *quanam scapulas tutabimur arte.* Servilia ingenia utraq; deliberatio arguit.

12. FLVCTVS.] Mala cumulo quopiam ingruentia & obruentia rationem fluctibus æquantur. Euripides Hippolyto Coronifero.

κακῶν δ' ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ
τοσοῦτον, ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

Musæus. ἵστατο κυμαίνουσα πολυκλαύστοισι μερίμναις.

Aristænetus lib. II. Epist. V.

ποικίλα τῆς διανοίας ἀπεκπηδᾷ μοι κινήματα. καθάπερ αὐγὴ ἡλίου πάλλεται συχνὰ περὶ τοῖχον ἐξ ὕδατος ἀνταυγοῦσα καὶ σφαγίδος ἢ λέβητος κεχυμένου καὶ ἀστάτῳ φορᾷ τὴν εὐκίνητον συστροφὴν ἀπεικονίζεται τῶν ὑδάτων.

Quæ comparatio est Apollonii Argonauticon. III. & Virgilio alibi & Silio Italico translato. Sic de æstu seu fluctibus animi idem Aristænetus alibi lib. I. Epistolâ. IX.

πῶς οὖν τὸν δείλαιον. ἀλλ' οὔτε θαλάττης τρικυμίας οὔτε πόθου κορυφούμενον σάλον εὐμαρὲς ἀφηγεῖσθαι.

Et Epistolâ XXVII. Ejusdem.

κλυδωνιζόμενος ἐκ τοῦ πόθου.

Sic de vino Eratosthenes.

οἶνός τοι πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ' ἂν ἐς ἄνδρα
ἔλθῃ· κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἅλα
Βορρῆς ἠὲ Νότος.

Sic

Sic ῥεῦμα timoris. Arrianus Epictet. lib. IV. cap. IX.

εἶτα καταγνὺς, μὴ ἀπογνῶς σεαυτὸν, μηδὲ πάθης τὸ τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, οἱ ἅπαξ ἐνδόντες εἰσάπαν ἐπέδωκαν ἑαυτοὺς, καὶ ὡς ἀπὸ ῥεύματος παρεσύρησαν.

Sic tempestas sive hyems furorem animi designat, ut & κῦμα. Sophocles Ajace:

Νυν γὰρ ὁ δεινὸς ὁ μέγας ὠμοκρατὴς αἴας θολερῷ
κεῖται χειμῶνι νοσήσας.

Et Ajax ibidem furore captus.

ἴδεσθέ μ' οἷον ἄρτι κῦμα φοινίας ὑπὸ ζάλης ἀμφίδρομον κυκλεῖται. Et σαλεύειν eidem est luctu confici in Electrâ.

πρόδοτος δὲ μόνα σαλεύει Ηλέκτρα τὸν ἀεὶ πατρὸς
δειλαία στενάχουσ' ὅπως ἁ πάνδυρτος ἀηδών.

Sic κλύδων κακῶν apud Heliodorum lib. II. καὶ ἄλλως ἡμεῖς νωθέστεροι συνιέναι τὸ δέον πλεῖνοι κλύδωνι κακῶν βεβυθισμένοι. Et lib. III. καὶ ἁπλῶς κλύδων μέγιστος εἶχε φροντισμάτων, ἄυπνός τε τὸ λειπόμενον ἐταλαιπώρουν τῆς νυκτός. Et κύματα ἐπιθυμίας affectus turbulenti. Chrysostomus de Virginitate cap. IX.

ἀντὶ γὰρ περιβόλων προστήσας τὴν εἴνομον μίξιν, καὶ ταύτῃ τὰ ἐπιθυμίας δεχόμενος κύματα ἐν γαλήνῃ πολλῇ καθίστησιν ἡμᾶς, καὶ διατηρεῖ.

Antoninus Imperator lib. XII.

ἔξωθεν περιῤῥέουσαν δίνην dicit curam rerum corpus tangentium. Sic τρικυμία κακῶν est cumulus quidam variorum infortuniorũ. Hipparchus Pythagoricus:

οὔτε δυνάμενοι κατανοῆσαι τόν τε τῶν παρεόντων βίον καὶ τὸν τῶν προεξεστακότων ἐν ὅλαις συμφοραῖς καὶ κακῶν τρικυμίαις καὶ νῦν ἐστι πάλει, καὶ περὶ τῷ ἐγγύοντο. Sicque vita omnis humana nihil censetur nisi Pontus, mutabilitate rerum omnia alternante. Agapetus in Scheda Regia cap. LXX. &c.

13. PREMOR HINC ODIIS.] Domesticorum Aulæ procerum. Nec mirum omnium odia incurrere qui avaritię studio omnia postposuerit. Ipsum etiam principem infensum habebat, si vera sunt quę subjungit isthic Claudianus.

15. MATURA.] Quæ caveri vix jam possint quin in caput meum cadant; non de longinquo minantia, sed coram imminentia. Sic *maturum malum* Plauto, cujus servulus nequam jam velut certus erat.

SURGUNT UNDIQUE.] Suaptè velut natura. A nubibus in tempestatem undique consurgentibus, aut vndarum fluctibus. Virgilius, lib. VI. *tua ne spoliata armis excussa magistro Deficeret tantis navis surgentibus undis*, &c.

16. IMPOSITI RADIANT CERVICIBUS ENSEIS.] Exemplo Damoclis à Dionysio invitati. Horatius lib. III. Od. I. *Districtus ensis cui semper impia Cervice pendet* Persius *auratis pendens laquearibus ensis Purpureas subter cervices terruit*. Describit post Ciceronem, non inconcinne Apollinaris Sidonius lib. II. Epist. XIII. Alludit eodem & Salvianus libro II. *Sed præsentia tormenta senties, atq; imminentem jam cervicibus tuis divinæ severitatis gladium sustinebis.*

17. CUNCTA NOVO CONFUNDERE LUCTU.] Incendium ruina restinguere, quod nefarie jactavit Catilina, convictus scelerum exitio propinquus. In Nostro exemplari legitur.

Quid restat mihi cuncta novo confundere luctu.

In quo duo sequenteis versus perperam trãspositi leguntur.

19. SOLATIA LETHO EXITIUM COMMUNE DABIT.] Seneca Troadibus.

Lentius luctus lacrymaq; mordent
Turba quas fletu simili frequentat,

Mmmmmmmm Sem-

Semper ab semper dolor ipse magnis
Gaudet in multos sua fata mitti.
Seque non solum patuisse Pœna.
Ferre quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat.
Dulce in immensis posito ruinis
Neminem latos habuisse vultus, &c.

20. POTESTAS.] Tyrannis. *Potestas* quandoq; injustam & vi usurpatam dominationem notat, qualem in Rufino proponit Claudianus noster. Julius Firmicus de Erroribus Profanarum Rellig. de Jove: *Per omnia Pœnarũ genera bacchatus necem filii qualitercunq; vindicavit, affectu quidem patris, sed tyrannicâ potestate.* Hoc est crudelitate, vi, impotentiâ. Sic potentatus vim sonat. Justinianus Imp. cap. I. de Raptu Virg. *Sin autem post commissum tam detestabile crimen aut potentatu raptor se defendere, aut fugâ evadere potuerit.*

21. OBJICE.] Male uno jota hæc vox scribitur, cum producitur: Per licentiam enim altera ejicitur, quod cum in *subicere adicere* viderint in hac miror non animadvertisse doctos.

25. DIVISISIT.] Hæc utiq; vera scriptura Liber Noster, & unus Belga *dimisit* Deltianus *demisit*. Cum Nostro Aldus. Sed nos Scaligerum & Claverium sequimur, nihil mutantes. Ratio est in voce *Disposuit*.

26. NEFAS.] Bellum nefarium. Lucanus libro VII.

fugiens civile nefas redituraq; numquam
Libertas ultra Tigrim Rhenumque recessit.

27. TERGA DANUBII.] Glacij solidata, & alioquin Græcanicum νῶτα θαλάττης, sæpissimè eo utitur Nonnus Dionysiacis, & nemo non aliorum Poetarum.

28. EXPERTAQUE REMOS.] Sæpius remis navigata. *Expertus* enim crebrum usum denotat. Sic Virgilius. *Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis. Hanc tutare domum.*

30. CASPIA CLAUSTRA.] κλεῖδας vocat Eustathio recensente Dionysius Periegetes.

ὁππόθι δ' ἀμφὶ τῶν Κασπίων πυλῶν λέγεται, ἃς καὶ κλεῖδας τῆς Ἀσίας γῆς καλεῖ ὁ Διονύσιος, &c.

30. ORIENTIS OPES.] *Anatolia*. nam Constantinopolitanis Imperatoribus rerum potientibus. Asia minor ἀνατολὴ appellabatur. Constantinus Porphyrogenetes libro I. Thematôn.

πρῶτον μὲν ἐν ᾧ καὶ ὑμῖν ἀνατολικοῦ, εἰ δοκεῖ, μνημονεύσωμεν, ἐν ταύτῃ τῆς ἀνατολῆς θέματα ἡγοῦν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Potest tamen universus Oriens barbarorum incursibus impetitus intelligi.

31. PASCUA CAPPADOCUM.] Ea enim regio pascua magnam partem non Cerealis, & idcirco equorum copia nobilis. Solinus cap. XLVII. *Cappadocia terra ante alias altrix equorum & proventui equino accommodatissima est, &c.*

32. PARENS ARGÆUS EQVORVM.] Argæus mons Cappadociæ, equitibus celebris cumprimis Claudianus in Laudib *Serenę.*

delectus equorum
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus arcent.

33. JAM RVBET ALTVS HALYS.] Noster. *rubet intus alu.* De Haly fluvio Herodotus, Strabo, Plinius, Mela, Constantinus Thematum lib. I. &c.

34. INIQVO MONTE CILIX.] Taurum Ciliciæ montem ob difficultatem transitus iniquum vocat, est enim maximus. Ovidius lib. X. *per juga montis iniqui Ire comes, longâq; alit assuetudine flammas.* Symposius Aenigmate XXXIII. *Taurus.*

Et Cilicum immensus mons sum, & mons nomine solo.
Et vehor in cœlis & in ipsis ambulo terris.

Ita

Ita legitur prior horum versuum in editione prima Joachimi Perionij, Pithæus autem & Scholiastes Castalio. *Et Cilicum mons sum sed non sum nomine solo.* Planè ignotum hactenus aliquid latere arbitror. *Taurus* enim & τ: αἰδοῖον masculum designat, cujus allusio urique in hoc versu delitescit. Sic enim quatuor significationes ipsas cōjungit etiam Diomedes cujus verba produxit Castalio. Quare scribendum. *Et Cilicum immensus mons sum & mens nomine polo.* Paullum *polum* scribebant veteres. Immensus ergo mons Cilicum Taurus dicitur à Symposio; dicitur vero & *mens nomine polo,* sive parvo, hoc est *mentula.* Taurus enim tam hanc quam illum notat. Nec tamen & τὸ *solo* caret ratione aut argutia, siquidem nihil mentis in ea re est quæ deminuto ejus vocabulo appellatur. Atq; sic de hoc veteris & boni Poetæ loco sentimus, cujus generis non pauca in eodem alia latent. De Tauro Ciliciæ monte vide Herod. libro III. Silium Italicum lib. XIII. & Geographos.

32. ADSVETVMQVE CHORIS.] Syrorum mollities & deliciæ notissimæ, præcipuæ Antiochiæ, quam alluit Orontes. Vnde Juvenalis pulcrè de moribus ijs Romanam severitatem superantibus.

Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes.

Ingens volumen de luxu hujus accolarū confici possit. Vide Iulianum Misopogone.

34. GETICIS EVROPA CATERVIS LUDIBRIO DATVR.] Omnibus ejus generis populis barbaris parumq; tum cognitis. Geticæ enim gentes appellabantur, Honorio rerum potiente, Gothi, Vandali, Visigothi, Gepides, Sarmatæ, Melanchlæni, ut tradit Procopius lib. I. de Bello Vandalico. Vide de antiquiore ævo Strabonem.

37. FRONDENTIS AD VSQVE DELMATIÆ.] Silvosæ. Vide Geographos. Scriptura autem hujus nominis hæc vera est, librariorumque, non auctorum est, *Dalmatia.*

83. OMNIS QVA.] Concinnius scribas. *qua* Omnis tellus intra Pontum & Mare Adriaticum sita; quæ sit illa videre potes in tabulis, & apud Melam; sanè nobilissima regio, nec pro Scytharum aut Geticarum gentium contubernis. Vastationis hujus alibi quoq; meminit, & in primis de Bello Getico.

41. INSTAR ANHELANTIS LIBYÆ.] Codex Noster hoc quoq; loco seorsum à cæteris præfert *anelantis Libra Libya* autem pars semper torrida, arenis squalentibus & æstuantibus obsita, nullum humani cultus vestigium agnoscit. Vnde *anhelantem* quasi æstu fatiscentem vocat. Martianus Capella libro IV. *Hac autem ex arenis Libyæ anhelātis adducitur, quod & capillitium impleXum docet, & amiticia venenorum.* Vide Macrobium in Somnium lib. II. cap. VII. Arrianum lib. III. Curtium lib. IV. Lucanum, libro IX. &c.

42. SOLIBVS.] In uno Codice Belgicorum glossa est: *caloribus Solis.*

43. RETICET PELION.] Mira de Panis cantibus & Thessalorum pastorum in hoc sive spelæo sive monte fabulantur Poetę Gręci & Latini. Meminit noster & alibi.

44. CVRSVS SOLLEMNIS.] Solemnis temporis cursus, adsueti jam populationibus & incursibus Barbarorum, nihil novi sibi videbantur pati. Alibi *gurgitem ævi* vocat.

47. SENSVMQVE MALIS DETRAXERAT VSVS.] Nimirum quæ diu passi sumus, vix sentimus, & tempus ipsū consumit doloris sensum. Cicero Familiar. libro IV. *Nullus dolor est quem non longinquitas temporis tollat atque minuat.* Terentius Heautont. *Dies adimit ægritudinem hominibus.* Seneca Epist. LXXIIX. *ipso dolore sensum doloris amittunt.* Apud quem multa in hanc rem.

49. EHEV QVAM BREVIBVS.] Divina exclamatio quam in libris Poeseos pluribus enarramus. Confirmationem hujus sententiæ undiq; ingerit Dei omnipotentis Ordo, cui placet momento uno evertere multis annis parata. Lege præter cæteros Plutarchum in Paullo.

54. VRBS ETIAM.] Homines eam inhabitan-

bitantes. Sic solent loqui sacræ Litteræ. Walfridus Abbas, scriptor vetus & bonus Commentatio in Cap. XIX. D. Lucæ. *Condolebat Dominus interitum perfidæ civitatis quam nesciebat ipsa sibi esse venturum. Non existimandũ est quod fleverit Dominus pulcra mœnia civitatis aut ædificia murorum aut altitudines turriũ, sed per metaphoram habitatores deflet civitatis. Est autem metaphora tropus ut Græcorum ac Latinorum docet peritia, per quam scriptura plerumque loqui videtur, scilicet per inhabitatum ad habitantem, &c.* Et ita Latini Græcique scriptores alij. Statius lib. IV. *Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.* Appulejus lib. III. *Ac dum primum angiportum insistimus statim civitas omnis in populum effusa mira densitate nos insequitur.* Gregentius.

καὶ κατεχθέντων αὐτῶν ἐπέστη περὶ κύκλω αὐτῶν πᾶσα ἡ πόλις ἀθρόως.

Heliodorus libro VIII.

ὡς δὲ ἠνύετο οὐδὲν ἔτι καὶ πλέον ἡ πόλις ἐκτετάρακτο.

Sulpitius Severus Dialogo. III *fugato Avitiano destata est civitas.*

54. QVÆ DICITVR ÆMVLA ROMÆ.] Ita ἀντίπαλον τῇ ῥώμῃ πόλιν Carthaginem appellat Strabo, de qua ipsa cum hos versus capit, vir impensè doctus, & lectionis multæ Ioannes Savaronius ad Carmen VII. Sidonij, memoria lapsus est. Constantinopolis utique Romæ æmula, nova, Secunda, renascens, Roma. Nam & ipsa toti Orbi Domina. Constantinus Imp. lib. II. Thematum.

δίκαιόν ἐστι προκατάρχειν τῆς Εὐρώπης γῆς τὸ Βυζάντιον, τὴν νῦν οὖσαν Κωνσταντινούπολιν. ἐπεὶ καὶ πόλις ἐστὶ βασιλεύουσα τοῦ παντὸς κόσμου, ὑπερέχουσα ὡς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ βασιλέως ἐπωνυμίαν κληρονομήσασα.

Quin & Babylon & Roma & Sion nova. Leo Sapiens Imperator.

Βυζάντιος ἄνλη, ἐστία Κωνσταντίνου,

Ῥώμη, Βαβυλών, καὶ Σιὼν ἄλλη νέα. &c.

Fuit tamen minor ejus auctoritas Antiquæ, licet Nova Roma appellaretur. Eutropius Langobardus de Privilegiis Imperatorum: *Post adventum Domini Romanum Imperium se Byzantium contulit, quæ à Cæsare Constantino Magno Constantinopolis vocata est, quæ quia Romano gloriabatur Imperio, Nova Roma dicta est. Sic tamen ut antiqua Roma gloriosa præponeretur cæteris.* In Constitutionibus Impp. post Constantinum sæpissimè *nova Roma* tritum omnibus.

Pulcrè Sidonius Panegyrico Anthemij.

> *Salve sceptrorum columen, regina Orientis,*
> *Orbis Roma tui: rerum mihi principe misso*
> *Iam non te solum veneranda Quiriti Imperii sedes, &c.*

Efficta ad æmulationem, quod ait Claudianus, veteris Romæ. Codinus de Constantino.

νόμους τε καὶ συμβόλαια καθ' ἑκάστην τιθεὶς ἀπὸ τοῦ βελτίστου καὶ δικαίου τείχεσι τε μεγίστοις περικλείσας τὴν πόλιν, καὶ διαφόρως κοσμήσας τρόποις εἰς ζῆλον τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης περιφανεστέραν ἀπέδειξεν.

Ornamenta ex Veteri eo delata scribunt Historiarum conditores, similia Rhapsoda Francicarum quæ Aimoyno sive Anonymo cuipiam adscribitur, lib. IV. capite XXXII. de nescio quo alio, qui Byzantium Romana præda ornatius facere voluit. Nec minus Constantinopolis caput Orientalis Imperij, quam Roma Occidentalis, Radulfus Glaber libro I. Historiarum cap. IV. & V.

55. ET CHALCEDONIAS CONTRA DESPECTAT ARENAS.] Situm Constantinopolis ex adverso Chalcedonis describit. De ejus elegantia elegãter Synesius sive Themistius Philadelphis. Arenas autem dixisse videtur allusione ad magnam vim earum, quas in altum projectâ ampliorem urbẽ Imperator fecit. Gulielmus Malmesburiensis libro IV. Histor. Anglicæ: *At vero Constantinopolis circum-*

cumflua Ponto, Europa atque Asia carpit utrimque libratam temperiem; quod Aquilonares hiatus mulceat è proximo veniens Asiaticus Eurus. Porrigitur ergo urbs ingentibus mœniis, sed eam angustat convenarum innumerus populus. Quapropter rupium molibus & arenarum cumulis profundo injectis longe itur in salum & novo commento tellus inventa veteres contrahit undas. Stupet itaque mare peregrinos vitreo in gurgite campos, urbemque suam totis terrarum commodis cingit & pascit. Stupidum mendacium quod idem scriptor eodem loco de Danubio tradit, immissum certo tempore urbi ad cœnum ejiciendum, *Danubius, qui & Ister, occultis canalibus urbi sub terra influit diebusque constitutis ablato pessulo inductus cœnum platearum pelago importat.* De situ multis Joan. Xiphilinus ex libro LXXIV. Dionis Cassii. De arena vero, immo universam illam descriptionem Gulielmus Malmesburiensis ille sumsit ex his versibus Sidonii ad Vrbem ipsam Constantinopolim.

at tu circumflua Ponto
Europa atque Asia commissam carpis utrimque
Temperiem; nam Bistonios Aquilonis hiatus
Proxima Chalcidici sensim tuba temperat Euri.
Interea te Susa tremunt, ac supplice cultu
Flectit Achamenius lunatum Persa tiaram,
Porrigis ingentem spatiosis mœnibus urbem
Quam tamen angustam populus facit: itur in æquor
Molibus, & veteres tellus nova contrahit undas.
Namque Dicarchææ translatus pulvis arenæ
Intratis solidatur aquis; durataq; massa
Sustinet advectos peregrino in gurgite campos.
Sic te dispositam, spectantemque undique portus,
Vallatam pelago, terrarum commoda cingunt,
Fortunata satis, Roma partita triumfos.

Eadem urbs mater Imperii, audit, non aliter atque ipsa Roma, cujus triumfos partitam dicit Sidonius. Vide Synesium seu Themistium Oratione supra nominata. Vt autem illo ævo hæc erat Romæ proxima, sic ante Constantinum Patria Poetæ nostri, Alexandria. Aristides Encomio Romæ.

ὁ δὲ καὶ μόνον ἄξιον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἔργον καὶ μνημεῖον κατέλιπε, πρὸς Αἰγύπτῳ τὴν ἐπώνυμον πόλιν, ταύτην εὐποιῶν ὑμῖν ᾤκιζεν ὅπως ἔχητε, καὶ τῆς μεγίστης μετὰ τὴν ὑμετέραν κρατοίητε.

Constantinopolis autem illa gloria ut Romæ proxima esset diu duravit, & terra illi adjacens *Romania* diu post nominata est. Guntherus Monachus Parisiensis Cœnobii in Helvetia, circa annum Christi MCC. cap. XV. Historiæ captæ à Balduino *Qua visione Constantinus territus jussit urbem ampliari loco & muris ac turribus emuniri donec in eam quam nunc habet pulcritudinem juvenescens, Roma ut ajunt, similis efficeretur. Vnde & ipsa urbs quandoque altera Roma dicta est, & terra ei adjacens hodieque Romania vocatur.*

57. PROPIUS LUCERE FACEIS.] In castris hostilibus, aut excursionibus Barbarorum flammis omnia vastantium. Sexto Consulatu Honorii.

Mox & per Latium stellarum more videbam
Barbaricos ardere focos

Hinc non raro strategemata fallẽdo hosti excogitata, ignibus castrorum mentitis aut dissimulatis. Nam ab his æstimabantur copiæ. Cæsar lib. II. de Bello Gallico: *ad castra Cæsaris omnibus copiis contenderunt, & à millibus passuum minus II. castra posuerunt; quæ castra ut fumo atque ignibus significabatur amplius millibus passuum IIX. in latitudinem patebant.* Alii mille. Variant autem in voce *propius* li-

bri Belgæ, sed nulla ratione, quare nec de eorum ullam habemus.

59. PORTVS MVNIRE CARINIS.] Nullus omnium Codicum hic aliquid mutat, nec opus sane. Junctæ enim & concatenatæ rates idem præstant quod catenæ. De his alio qui portibus obtendi solitis Appianus Punico: οἱ δὲ λιμένες ἐς ἀλλήλους διεπλέοντο, καὶ ἔσπλους ἐκ πελάγους ἐς αὐτοὺς ἦν εἰς εὖρος ποδῶν ἑβδομήκοντα, ὃν ἁλύσεσιν ἀπέκλειον σιδηραῖς.

64. VINCTAS IRE NVRVS.] Codex Manuscriptus Jacobi Susii *manus* habuit notante Schotto. Nodorum Ciceronian. lib. II. cap. V. Miserabilior rei atrocis facies est in τῷ *nurus*, quod minime mutandum.

64. PER VADA.] Plus est quam si *in* dixisset. Nam tractum per vada nec uno statim loco mersum dicit. Hoc non intellexerunt qui accusarunt Latinitatem.

67. PVERIQVE CRVORE MATERNOS VNDARE SINVS.] Paria in facinoribus Rufini supra priore libro. Immanissimum supplicii genus in conspectu parentum trucidare liberos, Exempla apud S. Prophetam Hieremiam cap. LII. Plutarchum Phocione Theophylactum Simocattam rebus Mauritij. Appianum de Ciceronis inter Triumvirorum scelera cæde Xiphilinum Geta, Virgilium Æn. II.

74. VICIBVS.] Vltro citroque vicissim, per pares vices. Martianus Capella ad Hymenæum. *Namque elementa ligas vicibus, mundumque maritas, Atque auram mentis corporibus socias.*

76. ARMATA CLIENTVM AGMINA.] Potentiam hominis impuri privata majorem inducit. Stipati enim clientibus incedebant principes, qui nec à sedentibus aberant. Corippus libro IV.

& septus lumine sedit
Ante pedes Domini faciunt qui jussa clientes
Adstabant læti, vultuque & veste nitebant.

Exempla multa in factionibus vigente Republica, ut Pompeji, Clodii, &c.

78. REVOCAT FULVAS IN PECTORE PELLES.] Conjeceram: *pectora*, ita edidit Claverius. Cæteri omnes libri Belgæ, Noster, Aldi, Scaliger, cum vulgato sentiunt.

PELLES.] More atque habitu gentium Septemtrionalum fere omnium, ob frigoris vehementiam in locis patriis, unde habitus moresq; suos Romanis provinciis intulerunt, a ducibus ipsis imitatos per vecordiam, ut de Rufino ingerit Claudianus. Ovidius lib. III. Tristium Eleg. X.

Pellibus & sutis arcent mala frigora braccis
Oraque de toto corpore sola patent.

Vide alia apud Rutilium Itinerarii libro II. Xenophontem Anabasi VII. Vestis ipsa talis barbaro itē vocabulo *mastruca* appellabatur. Prudentius de Alarico *patrii nomen juraverat Istri mastrucis proceres vestire togatos.* Vide Isidorum libro XIX. Originum, &c. Talem hominem suo habitu, & ad versum Ovidii productum exculptum non infelici Emblemate spectandum exhibuit Andreas Alciatus, maximi vir ingenii, & inter Iureconsultos politioribus litteris Antiquam Prudentiam illustrantes merito non postremus, Poeta etiam cum multis solam hanc laudem quærentibus, felix.

81. ASSIMILAT.] Ita recte duo libri Belgæ. Neq; audio viros doctos qui ab simulando hoc verbum deducunt, cum similare dixerint veteres, & hoc non simulationem, sed similitudinem affectet & proponat. Eo usi multi scriptores, neque video cur corrigentibus assensum præbere debeamus. Plautus Cistellaria.

Assimilare amare oportet, nam si ames extempulo,
Melius illi multo quam amas consulas.

Ovidius.

Grandia si parvis assimilare licet.

Quo loco fatuitas magna *assimulare* dicere, ut nemo

nemo monitus videt. Virgilius libro X. *jubasque Divini assimilat capitis.* Idem libro XI. *formam assimilata Camertæ.* Quomodo scribendum etiam contranitente Prisciano in libro VIII. existimo. Petronius de Mimo.

Mox ubi ridendas inclusit pagina parteis
Vera redit facies, assimilata perit.

Ausonius Epigr. CXI.

Illa ego sum Dido vultu quam conspicis hospes
Assimilata modis pulcraque mirificis.

Quorum prior versus ita mendose in omnibus libris legitur. Scribe:

Illo ego sum Dido vultu quem conspicis hospes.

Inepte vero simulationem hic quoque exaudias. Prudentius libro Secundo in Symmachum.

Aut vos pictorum docuit manus assimilatis
Iure Poetarum numen componere monstris.

Faustus Rhegius libro I. de Lib. Arbitrio. *Videamus cui impietati geminum hunc errorem assimilare vel conferre possimus.* Favonius Eulogius Commentario in Somnium Scipionis: *non fabulosa, ut ille, assimilatione commentus est, sed sollertis somnii rationabili quadam imaginatione composuit.* Capella lib. VI. in Hymno Palladis.

Celsior una Iove, flammantis circulus æthra,
Quam docto assimilant habitu, qui agalmata fingunt.

Aponius Commentario in Canticum Canticorum: *nam qui se altissimo Deo adsimilare, & in angelum lucis transfigurare non metuit; quo modo se solem etiam Iustitiæ non mentiatur?* Priscianus Periegesi

dextera nervum
Assimilat recto trahitur nam linea ductu.

Et infinita alia loca auctorum conduci possunt, quibus omnibus si *simulare* reducas, multum demseris, aliquibus etiam sensum conspurcaveris. Dicebant vero & *Similare* Latini, cujus ignoratio errores tot peperit. Tertullianus lib. I. in Marcionem cap. IV. *Cui me similabitis, Divinis namque comparabuntur humana, Deo nostra.* Quo certe loco nulla ratione *simulare* illud plebeium & ad effigiem rei exprimendam non sufficiens, reducere possis & dissimilare. Radulfus Ardentius Homilia XXXV. in Epist. III. Quadrag. *Virtutibus non auctoritate sibi similem creavit hominem, sed homo peccando se male à Deo dissimilavit, & se male ei similavit*

81. MENTEMQVE PALAM TESTATVR AMICTVS.] Ian Gulielm. Verisim lib. I. cap. XV. Barbariæ faventem, proditricem Romani Imperii; notissimæ historiæ D. Alexandri Græcum habitum mutantis Persico, & id genus aliæ, quas otiosus nullo opere congeras. Idem crimen Stiliconi imponit Rutilius Numatianus in Itinerario libro II.

Immisit Latiæ barbara tela neci
Visceribus nudis armatum condidit hostem,
Illata cladis liberiore dolo.
Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat
Et captiva prius quam caperetur erat,
Nec tantum Geticis grassatus proditor arvis &c.

Politicum monitum illustrare pluribus, quod tamen non secundum Poetæ mentem in ore vulgi est ex hoc versu, non est harum angustiarum. Non vero opus est lectione qua nobis olim videbatur *amictu.* Cum omnes Codices in vulgatam consentiant, & nihil omnino sit in ea inconcinnum.

82. AVSONIOS CVRRVS.] *Curules.* Non vero concluditur hinc Consularem potestatem sumsisse Rufinum in eum annum, cum illius potentia tanta fuerit ut omnes magistratus sub se habuerit, itaque regnum etiam quasi de proximo affectavit. Loquitur autem per curules de omni Romano Imperio, quia stante Republica (cujus formam in sermone semper sequitur Claudianus, juxta quod etiam alibi ait *numquam libertas gratior exstat Quam sub Rege pio*) summum inter ea erat Curule.

rule, Consulatus nimirum. Curulis magistratus, omnis major, quia minoribus jus non erat curru in curiam vehi, sed pedibus itabant, unde & pedarii oppositi illis appellabantur. Vide quæ ex Gabio Basso refert Gellius libro III. cap. XIIX. Atque hæc notanda fuerunt ad Claverianam annotationem; & ne quis lectionem certam stare deinceps prohibeat, quam omnes libri MSS. hactenus evoluti asserunt. mutare vero voluerunt Fornerius & Demsterus, quorum hic illius lectionem refert, & laudat, se tamen & hanc interpretatum ait commode Notis ad Corippum. Legit autem Fornerius *Ausonius curas* Minime bene Omnium enim majorum magistratuum administratio in manu Rufini erat.

82. JURA.] Præfectus Prætorio erat Rufinus, nomine, re ipsa moderator universi Orientalis Imperii; Ita autem de summo principatu solebant loqui veteres *Ius regere* eum, qui absolutam velut aut ei proximam potestatem gereret, qualem sane habebat Præfectus Prætorio, utpote à quo appellari non poterat, uti auctor Charisius Arcadius JC. Cap. unde Off. Præf. Prætor. Vide Cassiodorum lib. VI. Sigonius Panegyrico Aviti.

Intemerata mihi præfectus jura regebat.

Rufinum Patricium vocat Marcellinus Comes, quo nomine velut patet principis censebatur, ut alibi his Commentariis notabimus.

82. REGENTEM.] Est inter Belgas sciolus liber qui *tenentem* mavult. Me invito, & bona sententia, parique usu aliorum scriptorum. Manilius lib. IV.

Dum bene compositis victor civilibus armis
Iura toga regeret

Sidonius Panegyrico modo nominato:

Iura igitur rexit, namque hoc quoque par fuit, ut tum
Assertor fieret Legum qui nunc erit auctor.

Rutilius Numatianus libro I Itinerarii.

Si non displicui, regerẽ cum jura Quirini
Si colui sanctos, consuluique Patres.

83. SVMERE DEFORMES RITVS.] Nemo tam rudis lectione scriptorum priscorum, qui quanta differentia inter Romanæ Reipubl. instituta moresque, & earum gentium, qui illam pessumdederunt, fuerit, nesciat. Quare potiorem hanc lectionem consensu omnium cæterorum librorum sancitam existimo, quam est ea quæ in nostris membranis conspicitur *victus vestemq; Getarum.* Illam enim omnes mores indicantur Barbarici, in quos transiisse videri vult Rufinum.

84. INSIGNEM LATII HABITVM.] Quo Latialis imperii pars discerneretur ab aliis aliarum gentium. Munia autem & officia pleraq; Romanorum à Togatis expediebantur, quod Toga vestis forensis, & in foro negociorum cura, unde per summum nefas pellitum juri dicundo præsedisse Rufinum ait. *Toga* vero ex usu eo ipsa forensia negocia denotat. Martialis in vitæ Beatæ descriptione.

Lis numquam, toga rara, mens quieta.

Cicero. *Cedant arma togæ* Hoc est forensi Eloquentiæ, & Judiciis Vrbanis. Ovidius.

Sunt fora sunt lites, sunt, quos tuearis amici,
Vade per urbana splendida castra Toga.

Non vero tantum Iudex, sed & ejus assessores, ipsique officiales *togati* aderant Juridicundo. Prudentius divino carmine, passione Romani.

Fasces, secures, sella, prætexta, toga,
Lictor, tribunal, & trecenta insignia, &c.

Alloquitur B. Martyr Judicem Romanum cum omnibus suis insignibus & pompis.

85. MÆRENT LEGES.] Omnes affectus humanos in Legibus agnoscunt scriptoreis. Vide eruditissimi Jureti notas ad Symmachum libro II. Porro *jura* supra Imperia potestates, notant. Vt alibi.

Postquam jura ferox in se communia Cæsar Transtulit

Et hanc significationem animo habuit Fr. Accursius Glossatorum veterũ Coryphæus, homo

mo ingenii prorsus stupendi, qui in tantis disciplinarum tenebris ipsam disciplinarum disciplinam accuratissime intellexit, cum non *Iurisdictionem* sed *Iurisditionem* scribendum censuit, quique eum secuti sunt alii, nimirum in hac mutata scriptura illud tralaticiũ agnoscentes; *Iurisdictio sive modica coercitione nulla est.* Non enim Ius est sine ditione, hoc est Imperium, siquidem potestatem Iuris vocabulo exaudiri volumus, uti hoc loco. Sed ego Antiquitatis rationem aliud postulare existimo.

PELLITO JUDICE.] Bentinianorum Codicum unus *polluto*, quod nequaquam attendimus. Pellitos enim videre proceres, Romanos indicium certum erat Imperii barbaris occupati, & eorum vicem gerebat hic latro. Sic Prudentius de Radagaiso Rege Scytharum, scribit juramento se obligasse, Romanos præsides pellibus barbaricis vestire.

Tentavit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens juratus ab Istro,
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Solvere, mastrucis proceres vestire togatos.

Pelleatum *Dacam* hac notione vocat Paulinus longe elegantissimo carmine ad Nicetam:

Et Getæ currunt & uterque Dacus
Qui colit terræ medio, vel ille
Divitis multo bove pelleatus
Accola ripæ

Quod cum pene respuat Latinitatis usus, ego virum doctissimum ad Germanicam appellationem talium vestimentorum respexisse existimo, quin & fortassis ad eam composito vocabulo scripsisse *pelciatus*. Regum autem Scythicorum & Gothicorum vestitum æmulabatur Rufinus, vel fingitur sane æmulatus, ij enim habitum eum etiam Romanis provinciis potiti, servabant, quem domi patrio more gesserant. Prosper Aquitanus, sive alius quis scriptor libelli aureoli, de Providentia.

ad Scythiæ proceres regesque Getarum
Respice, queis ostro contempto & vellere Serum
Eximius decor est tergis horrore ferarum.

85. CAPTIVÆ LEGES.] Velut à Barbaro in potestatem redactæ. Quin occisæ aliquando memorantur. Arnobius libro VII. *Responsum deinde ab aruspicibus editum res sævas tristissimasque portendi, ab incendiis, cædibus, ab legum interitu & juris occasu.* Captivum autem omne miserum, ærumnosum, Italis, Hispanis, Gallisque hodie quoque, a frequentibus scilicet, pessumdato Romano Imperio, captivationibus, ex usu Latinitatis occidentis. Vide quæ notamus ad Augustinum de Civitate Dei lib. I. cap. I.

87. NAM MISERIS NEC FLERE QUIDEM.] Summa tyrannis etiam doloribus factis fletu interdicere. Impune autem addit, quia pœna pecuniaria lacrymæ æstimabantur. Sic Latinus Pacatus de Maximo: *Fleri non licebat amissa, metu reliquorum, Serenos ergo nubilis mentibus vultus induebamus, & ad illorum vicem qui gustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes. Est aliquod calamitatis delinimentum dedisse lacrymas malis & pectus laxasse suspiriis, nulla major est pœna quam esse miserum nec videri.* Habeo omnia paria in hoc Pacati loco, quo scribendum tamen arbitrer *motu reliquiarum* Vix enim erant jam raptorum reliquiæ pro quibus metuebant miseri prædonis iram. Lacrymæ vero malorum levamen aliquod. Seneca Agamemnone. Actu III.

Lacrymas lacrymis miscere juvat
Magis exurunt quos secreta
Lacerant curæ, juvat in medium Deflere

Apud eumdem in Troade Vlysses beneficii loco eas concedit necessariis Astyanactis.

misereri tui
Vtinam liceret! quod tamen solum licet
Tempus moramq; dabimus arbitrio tuo:
Implere lacrymis fletus ærumnas levat.

Et Euripides:

N a a a a a a   ὁ κα-

ὁ χάμων δακρύων μεταδὺς ἔχει κυφότητα μοχθῶν.

92. BARBARVS ILLINC HINC RVFINVS AGIT.] ἄγει καὶ φέρει. arbitrio suo sursum & deorsum torquet & fatigat. Vide superiore Commentario ad librum I. v. CCXXXII. Lucanus Charonte.

ὁρῶ ποικίλην τινὰ τύρβην, καὶ μεστὸν ταραχῆς τὸν βίον, καὶ τὰς πόλεις γε αὐτῶν ἐοικυίας τοῖς σμήνεσιν, ἐν οἷς ἅπας μὲν ἴδιόν τι κέντρον ἔχει καὶ τὸν πλησίον κεντεῖ, ὀλίγοι δὲ τινες, ὥσπερ σφῆκες ἄγουσι καὶ φέρουσι τὸν ὑποδεέστερον.

Vltimo ævo, immo jam prorsus nullo, sic Metellus Poeta in Quirinalibus. *Miles avarior absque modo Sævus agros violenter agens Alme Quirine tuos rapuit*

95. HEV PATRIÆ STILICO.] Vir doctus, & bono magistro, optimoq; Codice, instructus, Stephanus Claverius de Patria hic Stiliconis inquirit. Verum non opus ullis ambagibus, cum Patrem Patriæ tum verum in eo Heroe agnosceret universus Orbis Romanus. Sic Arpinas Cicero Pater Patriæ Romanæ, Sic alii innumeri. Nec nego etiam ob tot pignora Constantinopoli degentia Patriam eam dici Stiliconis.

96. THALAMIS PROPRIVM GENIALIBVS OMEN.] Gratum, conveniens, debitum, acceptum. In uno Codice Bentiniano & duobus Belgis *primum* fuit, quod quamvis olim visum fuerit recipiendum, nunc tamen non utferim. In Nostro *genitalibus*, quod ab imperito & inepto exscriptore est. *Genialis* autem usque adeo thalami nuptialis proprium est epitheton, ut etiam fine eo lectum sponsalem notet, ut apud Juvenalem Satira X.

dudum sedet illa parato
Flammeolo Tyriusque palam Genialis in hortis Sternitur

97. EREXIT REGIA TÆDAS.] Vt faustum omen coeuntibus novis nuptiis daretur, faces nuptialis moris erat alte elevari à matribus sponsarum. Claudianus alibi.

Per tædas quas ipsa tuo Regina levavit Conjugio

99. SPERATE.] Æmulatur desiderium nubentium. *Speratus* enim sponsum sonat. Afranius Fratriis. *curre & nuntia Venire & meum speratum adduce.* Pari affectu licet contrario Manilius, lib. IV. de Annibale. *Speratum Annibalem nostris cecidisse catenis.* Vide Nonium *Sperata*. Par illud Æneæ in somnis apud Maronem Æneide II. *quibus Hector ab oris Exspectate venis*

100. TE PRÆLIA VISO LANGVESCENT.] Summam virtutis existimationem circumscribunt hoc modo auctores optimi. Silius Italicus libro XIV. *laus sola datur si visa vincitis hoste.* Et tale illud Cæsaris. *Veni, Vidi, Vici.*

101. AVRORA.] Oriens. Sic III. Consulatu LXVIII. Quarto CXXX, Sexto LXXXIV.

102. REMITTI.] Regelari licet dicere cum Columella qui iisdem fere cum Claudiano verbis sic suavissime scribit libro X.

Post ubi Riphea torpentia frigora bruma
Candidus aprica Zephyrus regelaverit aura.

De exercitu Stiliconis Hyperbolica sunt omnia; verum tamen variis gentibus constitisse, & ductorem ipsum insigniter amasse. Zosimus scribit ipsum Stiliconem eas copias non duxisse in Orientē, sed cohortes aliquot, persuaso Honorio opem Arcadii rebus fatiscentibus ferendam, sub Gaine eo consilio solo ex Italia Constantinopolim misisse ut Rufinum interficerent.

105. PHÆBI PROPERABAT AD ORTVS.] In Nostro Codice scriptum est: *Solus* quod est corruptum à glossatore qui Phœbum Solem erat interpretatus.

108. ARMENIÆ ALÆ.] Miles inde oriundus. Post huic genti peculiare thema datum inter præsidia Romana, vides apud Constantinum Imperatorem libro I Thematum cap. Secundo Pulcrum capillum eidem dat & I. Stil. v. CLVI.

108. VI-

108. VIBRATIS CRINIBVS.] Ferro crispatorum instar vibratosum. Orientalium autem nationum pleræque vibrato crine natura gaudebant. Onesicritus.

> ἧς ἀγχίτερμον ἥλιος διφρηλατῶν
> Σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος.
> Εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέτριψεν κόμας
> Μορφαῖς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός.

De Æthyopibus Aristoteles Historia Animalium.

αἰθίοπες οἱ ἐν τοῖς θερμοῖς οὐλότριχες, ξηροὶ γὰρ οἱ ἐγκέφαλοι, καὶ ὁ ἀὴρ ὁ περιέχων.

Quod lectum & apud Heliodorum, si tamen satis memini. Martialis Spectaculis.

> *Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,*
> *Atque aliter tortis crinibus Aethiopes.*

De Syris Manilius lib. IV.

> *At Syriam produnt torti per tempora crines.*

De Afris Capella libro IV. *Hac autem ex arenis Libya anhelantis adducitur quod & capillitium implexum docet, & amicitia venenorum.* Septimius Serenus in Moreto.

> *Afra genus tota patriam testante figura*
> *Torta comam, labroque tumens*

Aliarum gentium natura & mos parilis. Romanæ autem matronæ variis orbibus intortis capillum ædificabant, ut & pueri molles, qualem unum alterumque depictum dedit L. Pignorius amicus noster in Commentario de Servis. Eos vero capillos in pueris studebant rufos facere, ut auctor est Plinius, quem Valerianum appellant, libro I de Medicina parabili cap. VII. & notamus pluribus alibi.

104. HERBIDA COLLECTÆ FACILI VELAMINA NODO.] Ita Claverius reposuit ex Codice illo præclaro, ut ait; quam quam tot egregiarum mutationum copia dubitare aliquem de illo libro satis diligenter inspecto faciat. Sic tamen & Bentinianorum aliquis habuit, ut proditum in Editionis Bebelianæ margine. Sane nos huic lectioni non contradicimus, quam & Scaliger recepit. *Herbidus* coloris herbei viridem designat, qui non inusitatus in vestibus priscorum. De Glaucia verna Melioris Atedii Papin. Silv. lib. II. Car I.

> *modo puniceo velabat amictu*
> *Nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubente Murice*

Martialis lib. V. Epigrammate XXIII.

> *Herbarum fueras indutus Basse colores*
> *Iura theatralis cum siluere loci.*
> *Quæ postquam placidi censoris crura renasci*
> *Iussit, & Oceanum certior audit Eques*
> *Non nisi vel cocco madida vel murice tincta*
> *Veste nites, & te sic dare verba putas.*

Quod Epigramma fere integrum adscripsi, quia ex eo discimus viridem colorem in vestitu vilem habitum & pauperiorum apud Romanos, Græcis mulieres meretrices, & delicatæ modo talibus vestibus utebantur. Artemidorus Onirocrit. lib. II cap. III.

γυναικὶ δὲ ποικίλη καὶ ἀνθηρὰ ἐσθὴς συμφέρει, μάλιστα δὲ ἑταίρᾳ, καὶ πλουσίᾳ, ἡ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐργασίαν, ἡ δὲ διὰ τὴν τρυφὴν ἀνθηραῖς ἐσθῆσι χρῶνται.

At Romanis matronis veste versicolore interdictum erat, ut notavi libro XII. Adversariorum. Servile quoque erat apud Romanos tinctis vestibus uti, unde Bassum illum incessendi caussam habuit Martialis, quippe qui candido habitu non vestiebatur, ut docet Artemidorus eodem loco. Excipitur tamen in oppulentis tinctura cocci, ut notissimum. Porro *Herbidum* viridem sonare voluit & Prudentius Psychomachia:

> *Has inter species Smaragdino gramine verno*
> *Prata virent, volvitque vagos lux herbida fluctus.*

Sidonius libro II. Epistola X.

Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta Sapphiratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos.

Marius Victor ad Salmoneum

frondosa vitis in antro
Herbida cespitibus sunt structa sedilia vivu.

Itaq; non inconcinna est lectio, nec nos eam contra nitimur. Omnes tamen scripti Belgici & noster τὸ *fervida* servant; quod exponere possis fervorem facile admittentia, minime undosa, ut auram capere possint & ventilare corpus velut flabello; neque est tam ineptum istud quam videri voluit Claverius, nam & *fervida vestu* splendentem notare potest, ut aurum apud Martialem libro X. Epigrammate LXXIV.

Cum Scorpus una quindecim graves hora
Ferventis auri victor efferat saccos.

Et candentes, flammeique splendoris aurei apud Apuleium. lib. IX. Mihi olim conjectura sub manu nascebatur *Pervida*. hoc est aciem luminis transmittentia. Quomodo Saxo Grammaticus lib. II. Daniæ.

Sectus & integro remanet mihi pervidus umbo.

Sed nulla mutatione opus esse docet Cujacianus Codex.

110. TRUCES FLAVO VERTICE GALLI.] Laudem animositatis & bellicositatis Gallis largiuntur omne genus scriptores prisci, Quos ubertim notarunt Antiquitatum Historiarumque ejus gentis Collectores. Flavum iisdem, ut & Germanis, capillum multi adscribunt; cujus imitatione exquisita cura suum tingebant Romani, quod & ipsum notissimum. Truces vocat imitatione Lucani libro VII.

Ituræis cursus fuit inde sagittis
Inde truces Galli solitum prodistu in hostem.

Duras mentes Gallis assignat Lampridius in Alexandro Severo. Animos crudeles, corpora plusquam humana, Florus lib. II. Histor. Qui idem tanta eorum corpora fuisse tradit ut ad stragem urbium nati videri possint lib. I. cap. XII.

111. QUOS RHODANUS VELOX.] Rhodani nobilissimi Gallorum amnis velocitas testata scriptoribus priscis, Araris autem tardior, unde pro miraculo magico memoratur à Lucano lib. VI.

Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitavit Arar

Tibullus lib. I. El. VII.

Testis Arar, Rhodanusque celer magnusq; Garumna.

Accedit Etymon nominis in Veteri Dictionario Gallicarum vocum, cujus fragmentum publicavit Petrus Pithœus cum Itinerario Burdegalensi, ubi hæc verba leguntur: *Rhodanum, violentum, nam Rho nimium, Dan judicem. Hoc & Gallice hoc & Hebraice dicitur.* Inepte quidem Grammaticus iste ad Etymon, recte autem quo ad rem ipsam. Ego vero originationem in Germanica lingua, eaq; *veteri*, quærendam existimo, nam Gallicismus & vetus & hodiernus inde trahitur, ut alibi ostendimus. Vide & Adversariorum librum X. cap. XVII De Rhodano pariter noster Epigramm.

Aspice morigeras Rhodani torrentis alumnas.

Et Ennodius qui cum eo carmine certare voluit.

Hic volucrem Rhodani torrentis respice natam.

Venantius Fortunatus libro I. de Vita B. Martini.

Hilarius Fama radios jaculabat in orbem
Largior Eridano, Rhodano torrentior amplo,
Veterior Nilo, generoso sparsior Istro.

Ybi

Ubi *generoso gentium fœcundo* significat; innumera enim paullo ante hominum millia Danubium transiverant. Est autē hoc de Hilario testimonium sumtum ex verbis Hieronymi, quæ illustrat Nicolaus Faber, vir summus, præfatione ad Fragmenta ejus Historica, ultimo P. Pithæi beneficio posteritati asserta. De Rhodano neq; ineleganter Papias Magister in Glossariorum veterum Compēdio: *Rhodanus Galliæ fluvius dictus ab oppido quod Rhodij coloni collocaverunt, qui rapido concitatus cursu Tyrrheni æquoris fretum scindens non modicum sæpè navigantibus facit periculum, dum inter se maris fluctus & amnis fluenta decertant.* Qui verba Isidori ad unum omnia transscripsit lib. XIII. cap. XXI. Vide & Solinum capite VIII. Polyhistoris & Plinium lib III. cap. IV.

111. ARARIS TARDIOR.] Plinius, *multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis ex Alpibus se rapiens per Lemanum lacum segnemque deferens Ararim, nec minus seipso torrentem Isaram.* Et sic mutata per incantationes rerum naturâ intelligendus Lucani locus supra productus, qui *Rhodanum Arari confusum* dicit, quod factum aliquando etiam vi pluviarum exemplum est apud Gregorium Turonensem lib. V. Historiarum cap. XXXIV. Etiam hujus fluminis etymon clarum apud Germanos.

112. ET QUOS NASCENTES EXPLORAT GURGITE RHENUS.] Germanicarum, & Gallicarum nationum accolæ, Rhenensis tractus, moris habuisse dicuntur infantes genitos recens fluvio imponere, ut si natare scirent, vel enatassent alveum, pro legitimâ sobole haberentur, contrà si cederent flumini. Eum morem nobis tradiderunt, partim tamen nomine aliarum quoq; nationum, Virgilius libro IX. Aeneidos. Apoll. Sidonius Panegyrico Anthemiano. Anthologia Græcorum Epigram. lib. I. cap. XLII. Aristoteles Politicorum, lib. VIII. Julianus Epist. ad Maximum, & Orat. III. Christianarum. Galenus. De Tuenda Sanitate libro I. Theophylactus, Nazianzenus, alij, quorum verba ne illustrādę tantæ rei adscribam faciunt eruditissimi memoriæ nostræ homines qui dudum factum est cum ea proposuerunt: Joannes Brodæus ad Florilegium Græcum J. Lipsius ad Tacitum, Antonius Delrio ad hunc nostrum, Gerardus Falcoburgius ad Nonni Dionysiaca. J. Savaronius ad Sidonij Carmina, Dion. Petavius ad modo laudatam orationem Juliani, Steph. Forcatulus de Gallorum Imperio & Philosophiâ lib. V. Scipio Duplexius in Prolegomenis Historiæ Francicæ, pag. 715. Quos consulere cuivis in proclivi.

113. QUOSQUE RIGAT.] Nemo manuscriptorum Codicum non agnoscit hanc lectionem. Ego tamen industruosi doctique hominis Th. Pulmanni verba non obliterabo qui ad marginem Editionis Basilæensis anni M DXXXIV. hæc adscripsit. *Gisanius in Epistolâ ad me scriptâ legit ligat pro circuit, ambit, amplectitur. Vt paullo post; quicquid ligat ultima Thetys. Et infrà eodem hoc libro. Sic ligat immensa virideis indagine silvas Venator.* Hæc Bonus noster Pulmannus. Ego autem auctor non sim ullius mutationis.

114. RETRO PERNICIOR.] Impellente refluxu Oceani, vt versu sequente docetur. Eam verò repulsionem fieri ad spatium Leucarum Centum memini legere in Itinerario vetustissimo, & Claudiano antiquiore, Burdigala Hierosolymam, edito à P. Pythoeo. *Civitas,* (ait is scriptor.) *Burdigala, ubi est fluvius Garonna per quem facit mare Oceanum accessa & recessa per leugas plus minus centum.* Ad immanem hanc repulsionem manifestè alludit Etymon nominis, quod Germanico Idiomate totum retro versum, & penitus resupinatum designat. Pulcrè Sidonius:

At cum summotus lunaribus incrementis
Ipse Garumna suos in dorsa recolligit æstus
Præcipiti fluctu raptim redit.

Multiplicatam æquoreis undis dicit Ausonius. Epist. X.

Aequoris undosi quà multiplicata recursu
Garumna pontum revocat.

Nnnnnnn 3 Vide

Vide Pomponium Mellam libro III. & ad eum eruditissimos, quos inepte prolixitatis alij incusant, Commentarios Joachimi Vadiani, ut & amici quondam nostri, M. Freheri, ad Mosellam Ausonij.

115. MENS EADEM.] Una & eadem voluntas. Imperator Justinianus, sive Tribonianus potius in Instit. ex JCto magis prisco. *Testamentum est testatio mentis.* Hoc est voluntatis. Nec enim stricte ad vocabulum Iureconsultus alludit, sed quia mens voluntatem certam notat, eam potius quam hanc dixit. Alioquin est Etymi explanatio non grammaticorum regulis sed rei ipsimet debita, qualis est Diogenis Cynici, hominis minime insulsi de pera apud Laertium lib. VI.

ἀναπήρους ἔλεγεν οὐ τοὺς κωφοὺς ἢ τυφλοὺς ἀλλὰ τοὺς μὴ ἔχοντας πήραν.

Nemo hoc concesserit verum esse examinans ad Originationem vocis; attamen re ipsa & opinione scitisque Diogenis verum erat ἀνάπηρον esse qui peram non habeat. Et Modestinus ICtus cap I. qui testam fac. poss. *mentem sententiam* explicat cum scribit: *Testamentum est voluntatis nostræ justa sententia.* Itaq; rectissime scripsit Iustinianus ex auctore alio *testamentum esse mentis testationem*, & penitus insulse alijs pari compositione coalitis vocibus id irrisit Laurentius Valla. Dicat enim *Calciamentum* quid commune habeat cum sententia mentis, quæ humaniore hac voce usurpatur, & videbit se ridendo ridiculosissimum exijsse. Unam vero mentem dici, jam inde ab Aristotele in ijs qui consentiunt plurimorum scriptorum testimonijs alibi notavimus.

115. ANIMIQUE.] Mentem ab animo sejungit, Philosophica doctrina. Vide Notas ad Eucherij Lugdunensis Parænetecum ad Valerianum.

116. VULNERA.] *Injurias.* Vetus est versus usus crebritate in proverbium quoddam redactus.

ξίφος τιτρώσκει σῶμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις.

Sic Saucius, famæ læsæ homo. Ausonius Professore VI.

tuendis additus clientibus
Fama & salutis saucius.

Pulcre de injurioso scommate animum vulnerante Iulianus Imperator adhuc Christianus, Oratione I I.

ποῖον δὲ χεῖρον χρῆμα λοιδορίας; ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύνειν ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα.

Sic Papinius lib. I. Thebaidos.

ast illi saucia dictis
Flammato versans inopinum corde dolorem.
Talia Iuno refert.

Augustinus libro de gestis Pelagij. c. XXXV. *ut animi omnium qui illorum scelerum famâ usquequaque volitante graviter vulnerati sunt Dei misericordiâ consequente sanentur.* Gregorius Nyssenus in vitâ Thaumaturgi:

προσήκει τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν παρὰ τῶν ἀκριβῶς μελλόντων δημοσιεύεσθαι ὡς ἂν μήποτε φιλοτιμία καὶ τὴν ψυχὴν τρωθείη.

Eutropius lib IX. de Iuliano: *in amicos liberalis, sed minus diligens quam principem decuit, fuerunt enim nonnulli qui vulnera ejus gloriæ inferrent.* Ubi diligens vicem deligens sonat. Rufinus lib. I in Hieronymum. *Ad hæc vulnera quæ infliguntur ex linguâ medicus pene nullus est.* Arnulfus Lexoviensis Epistolâ VII *Abbati est à nobis abjudicata purgatio septimâ quidem (L. septena) manu trium scilicet Abbatum. Et trium monachorum sacerdotum notæ opinionis & nominis quorum juramentis vulneratæ famæ necessarium posset remedium comparare.* Vulnus autem quævis labes, Iuvencus lib. IV. Histor. Evangelicæ.

Et falsi surgent populorum labe prophetæ
Hac inter si quis protectum à vulnere pectus
Ad finem servare queat, sublimia lucis
Aeternis vitæ sertis redimitus, adibit.

Ejus

Ejus Poetæ valdè bonæ apud nos sunt membranæ, quibus nuper à capite ad calcem collatis didicimus quantum sibi in hoc genere simplicium & candidorum auctorum permiserint claustralium exscriptorum ineptiæ.

117. PRÆSENS TUMOR.] Iracundiæ reliquiæ, à mari translatum, ut supra libro I. *Ceu murmurat alti Impacata quies pelagi, cum flamine fracto Durat adhuc sævitque tumor.* Contra motus obscuri, qui tumultum præcedunt, pariter tumores II. Stil. *Mittitur & miles quamvis certamine partes Iam tumeant.*
Ira autem tumori simillima, unde ea commotam mulierem totam in fermento esse dicit Plautus. Virgilius

tumida ex ira tum corda residunt.

118. CONSPIRAVERE.] In unam venere sententiam. Alibi *conspirant Elementa sibi.*

119. XERXEM TOTO SIMUL ORBE SECUTUS] *Orbis*, maximum Imperium. Ut *Romanus orbis* apud Vlpianum cap. XVII. de Statu Hominum. Vires autem universi Orientis Xerxen traxisse credibile est ad superfundendam quodam velut diluvio Græciam. Isocrates Panegyrico.

μετὰ δὲ ταῦτα γιγνομένης τῆς ὕστερον στρατείας ἣν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγεν, ἐκλιπὼν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας συναγείρας περὶ οὗ τίς οὐχ ὑπερβολὰς προθυμηθεὶς εἰπεῖν, ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων εἴρηκεν.

Pariter Lycurgus in Leocratem ἁπάσης τῆς Ἀσίας στόλον appellat.

Omnes tum homines in Græcos conjurasse scribit Aristides pari cum Claudiani sensu. Oratione de Concordiâ ad Civitates Asiaticas.

καὶ συστάντων ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἁπάντων, ὡς εἰπεῖν, ἀνθρώπων, ὥστε τὴν μὲν θάλατταν ἐμπλησθῆναι τριήρων τὴν δὲ γῆν πεζῶν, εἶναι δὲ τὴν προσδοκίαν τῶν κακῶν ἐν κέρδους μέρει, τῷ μὴ αὐτά γέ πω παρεῖναι, οὐκ ἐπήρωσαν οὐδὲ χρήσονται, ἀλλὰ ἰδόντες μὲν γῆν καὶ θάλατταν μεταβάλλοντα, ἀκούοντες δὲ ἥλιον κρυπτόμενον τοῖς τοξεύμασι καὶ ποταμοὺς ἐπιλείποντας, πίνουσι τοῖς ἐπιοῦσι καὶ ἔθνη καὶ πόλεις ὅλας ἀναλισκομένας εἰς δεῖπνον λόγον τῷ βασιλεῖ &c.

Tanta autem Xerxis venientis insolentia fuit, ut velut victæ jam Græciæ etiam provincias amicis in satrapias dispertiretur. Emanuel Palæologus Oratione Prima.

ὁ σοβαρὸς καὶ ὑπερήφανος, καὶ τετυφωμένος ὁ τοσαῦτα ἐμβατεύων εἰς τὰ ἑλλήνων πράγματα ὅσα καὶ τὴν τῶν δὲ γῆν τοῖς σατράπαις διανέμειν εἰς ἀρχὴν, ὥσπερ ἂν εἰ ταύτην πάλαι προειλήφει, &c.

120. RAPVISSE AMNES.] Diodorus Siculus libro XI.

ὥστε μηδὲν θαυμαστὸν εἶναι τὸ λεγόμενον ὑπὲρ τοῦ πλήθους τῶν ὑπὸ Ξέρξου συναχθέντων. φασὶ γὰρ τοὺς ἀενάους ποταμοὺς διὰ τὴν τοῦ πλήθους συνέχειαν ἐπιλιπεῖν, τὰ δὲ πελάγη τοῖς τῶν νεῶν ἱστίοις καταλυφθῆναι, μέγισται μὲν οὖν δυνάμεις τῶν εἰς ἱστορικὴν μνήμην παραδεδομένων αἱ μετὰ Ξέρξου γενόμεναι παραδέδονται.

Quantæ vero numero eæ copiæ fuerint à pluribus scriptoribus variè relatum est, quorum collectanea suadeo videas si Græcorum commenta libet mirari apud Brissonium libro III. Persicorum. Juvenalis eamdem de exhaustis amnibus historiam innuit Sat X.

credimus altos
Defecisse amnes, exhaustaque flumina Medo Prandente.

Noster de Stiliconis copijs paria I. Laudum.

121. TELIS VMBRASSE DIEM.] ἥλιον κρυπτόμενον. Aristides verbis modo productis. Seneca cap. IV. Quod in Sapientem non cadit injuria: *Quid tu putas, cum stolidus ille Rex*

Rex multitudine telorum diem obscurasset, ullam sagittam in Solem incidisse? aut demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Iratus enim Soli Xerxes tanta copia telorum eum peti jussit, ut dies etiã obscuratus fuerit. Tamen terra mariq; postmodum victus est, pedestribus equestribusq; copijs ab Lacedæmonijs, classe ab Atheniensibus Constantinus Porphyrogenetes libro II. Themate VI.

ἀφ' ὧν ἐξ ἀμφοτέρων ὁ Πέρσης ἡττήθη, ξέρξης ἐκεῖνος ὁ περιβόητος, πεζῇ μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὅτε Μαρδόνιος ἐκεῖνος σὺν παντὶ τῷ λαῷ ἐπεστράτευσε. νηίτῃ δὲ στόλῳ ὑπ' Ἀθηναίων ὅτε Θεμιστοκλῆς ἐναυάρχει τοῦ στόλου.

122. CVM CLASSIBVS IRET PER SCOPVLOS.] Deciso monte Atho, Ponte vero strato Hellesponto. Exstat Epistola Xerxis plusquam insani ad Montem Athonẽ, apud Plutarchum libro de vitandâ irâ.

Ἄθω δαιμόνιε οὐρανομήκης, μὴ ποιεῖν ἐμοῖς ἔργοις λίθους μεγάλους καὶ δυσκατεργάστους, εἰ δὲ μὴ τεμὼν ῥίψω σεαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.

Multa alia hujus generis collegit Brissonius libro III. Persicorum Collectaneorum. Quibus addatur locus Juliani Imperatoris posteà, tum vero adhuc Christiani, Oratione prima ad Constantium.

ξέρξης μὲν ἐπεχείρει πλεῖν καὶ πεζεύειν ἀπεναντίας τῇ φύσει ὥσπερ οὖν ὤετο καὶ κρατῶν ἠπείρου φύσεως καὶ θαλάττης ἀνδρὸς ἑλληνικοῦ ἥττητο σοφίας καὶ ῥώμης στρατιωτῶν οὐ τρυφᾶν μεμελετηκότων οὐδὲ δουλεύειν, ἀλλ' ἐλευθέρως ἄρχεσθαι καὶ πονεῖν εἰδότων, &c.

124. VIX ALPES TRANGRESSVS ERAT.] Stilico cum Gallicis & collectitijs alijs copiis; quibus omnibus tamen Romanarum Legionum mos erat.

125. BARBARVS.] Exercitus Barbarorum quem à Rufino evocatum consedisse ad muros urbis Constantinopolitanæ supra dixit.

126. TREMENS.] Melius hoc quam quod præferunt duo Libri Belgæ *timens.*

127. TVTOQVE INCLVDIT PASCVA GYRO.] Non video caussam ullam cur ista mutem, quia enim pleriq; barbarorũ istorum equestres erant, ut in moribus Hunnorum descriptis suprà vidimus, ait maximè pascuis sibi prævidisse, inclusis intrà fossatum, idq; duplex circumduxisse. Simul innuit copiarum multitudinem barbararum; Noster vero liber scribit *totoq; excludit pascua gyro.* Ac si dicas ita se contraxisse metu, ut nullum spatium nõ planè necessarium incluserint castris. Quem cæteri omnes contranituntur.

128. ASPERAT ALTERNIS SVDIBVS.] Est descriptio barbarici munimenti fossa circumducta duplici vallum ex egestu humo compingere, ei vallo spacio plaustri unius distantes pali erant infixi, in vacuum statuebantur plaustra, corijs taurinis obtenta, quam *carraginem* barbaricam vocant Ammianus lib. XXXI. & alij. Descripserunt autem viri talium commentaria constipantes ex industria.

129. CÆSIS JUVENCIS.] Juvencorum pellibus. Sic boves mortuos pro flagellis ex eorum ossibus confectis dixit Plautus in Asinaria Actu. I. Scen. I.

Apud fustitudinas, ferricrepinas insulas,
Vbi vivos homines mortui incursant boves.

Quem locum non satis explicarunt viri diligentissimi. Quia enim *incursant* dixit ossa taurina intelligi voluit, quibus coagmentatis faciebant mancipijs castigandis flagella asperrima veteres. Appulejus lib. VIII. Metamorph. *Dea vehiculo meo sublata, & humi repositâ cunctis stramentis me denudatum ac de quadam quercu destinatum flagro illo pecuinis ossibus concathenato verberantes penè ad extremam concecerant mortem.* Sic utique interpretandum illum Plauti locum crediderim cum immanitas in servos tanta fuerit olim, ut raro non clemen-

mentia major in pecudes. Superiori autem versu cum Claverio, Scaligero, Aldo, & duobus Belgicis libris *locata* est scribēdum, Quod ad τὸ *plaustra* referendum ex superiori nostra expositione nemo non videt. De plaustrali tali vallo Theophyl. Simocatta lib. VII. cap. II. Histor.

130. AT PROCUL.] Abruptus sermo auget rei pondus, & imitatio est Maroniana, Papinio non semel quoq; usurpata, ut notamus alibi. Virum enim doctum, qui de suo Codice malit *exsanguem Rufinū* ipse sonus verborum rejicit. Is est Thomas Demslerus.

131. INFECTÆ PALLORE GENÆ] Optimè. Sicq; Scaliger, Claverius, Aldus, at omnes ad unum Belgę libri, vt & Noster *terrore præ se tulerunt*. Nos nihil mutamus, nihil enim hoc aliud quam interpretamentum τȣ̃ *pallore* quod librarius credidit obscurius.

131. ORE GELATO INCERTUS] Metu atq; desperatione ob conscientiam scelerum. Nimius timor congelat velut membra. Cicero in Arato *tremulo quatietur frigore corpus.* Apollinaris Sidonius lib. I. Epistolā XI. *Ad hanc ipse sententiam cum verecundè capite demisso gratias agerem concionatoru mei cœperunt ora pallere in quæ paullò ante post iram tristitia successerat, nec satu defuit, quin gelarent, tamquam ad exsertum prabere cervices jussa mucronem.* Petronius. *Ego autem frigidior hieme Gallica factus*

133. AN TANTOS SESE TRANSFERRET IN HOSTES.] Non percepimus satis olim hunc locum. Dubitat enim Rufinus utrum palam castris hostilib. accedat, *trāsferret se* transiret. Utrum transiret in tot hostes ab se Reipublicæ factos, & ita palam hostem profiteretur. *Transferre se*, transire. Poeticum. Ut *se portare*. ire. Cicero in Arato volare valet.

At juxta se aquila ardenti cum corpore portat.

Sic *vehere se equo* dixit Appulejus libro I. Milesiarum. Neq; aliter *Vectare se*, pro bona valetudine uti, ambulare benè, ut sequior ætas locuta est, Tertullianus.

134. QUID NUNC DIVITIÆ.] Philosophica admonitio & digressio. Qualium occasiones nuspiam amittit sapiētissimus Poeta, & revera Philosophus, cujus unius monita & copiosiora & meliora sunt omnium cæteris toto Latio exstantium. Similia multa apud Lucretium sunt, Opum quamlibet magnos acervos animi curas non emendare.

135. CONGERIES.] Inconditus immanisque acervus. Qualibus divitiarum undique congestarum copiæ à Poetis æquantur. Columbanus carmine ad Hunaldum, qui hæc penè verba retinuit.

Quid tristes memorem gemitus, quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excitat omnis,
Quid nunc argenti, fulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta ꝑ annos.

Vides quanto pretio hic scriptor media etiam barbarie sanctissimis, & solum tum doctis, viris fuerit. *Congeries* est temeraria congestio, vt *cōgeries petrarum quas scorofiones* rusticè dictas auctor est Mago Agrimensorum unus, congestiones appellat Julius Frontinus Commentario de Coloniis.

136. PURPUREIS COLUMNIS.] Marmore coloris punicei. Libro de Nuptijs Honorij de Regia Veneris ab Vulcano exstructa.

gravibusque smaragdus
Supposuit cæsas hyacinti rupe columnas.

Illas enim gemmas marmorum variegatis posituris æmulabantur veteres, multa in hanc rem Sidonius, Papinius, Seneca, & nemo non eorum qui ædificia veterum, aut marmorea, aut marmoreis crustis induta, descripserunt. Quinq; autem marmorum colores præcipuè amatos docet Sidonius. *Hic lapis est de quinq; locis dans quinque colores, Purpureus, viridis, maculosus, eburnus, & albus.* Idem punicea marmora Synnadis laudat Burgo Pontij, v 137.

136. EFFULTA.] Vide quæ de hoc notavit doctissimus amicus noster J. Gebhardus Curarum Juvenilium lib III. cap. XXIV.

Ooooooo 137. A-

137. ATRIA.] Horum maxima cura in magnificis structuris, propter clientium multitudinem, quorum agmina in ijs patronum præstolari solebant. Statius.

Montibus aut latè Graijs effulta nitebant
Atria,] congestos satis explicitura clientes.

Inepte enim ibi corrigunt *alte* ut & idem Gebhardus animadvertit. Est vero Philosophicum qui amplas domos supervacuis delicijs. & excelso compositoq; animo minis dignis accensebant. Hierocles in Carmina Aurea.

σκεύη οὐ χρυσοῦ οὐδὲ ἀργυρέου ἀλλ' ἐκ τῶν εὐπορίστων ὑλῶν, οἰκίαν οὐ πολυτελέσι λίθοις κατηνθισμένην, οὐδὲ περιττῶς εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐξειργασμένην, ἀλλὰ σύμμετρον τῇ τοῦ σώματος χρείᾳ. ἡ γὰρ μεγάλον δεῖται πίναχος εἰς μικρὸν ὄψον; ἡ δὲ ῥυπαροῦ μέλλοντος ἀφανιεῖν τὸ ὄψον, οἶκος δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν ἢ δεῖ τοῖς μέλλουσιν ἐν μιᾷ γωνίᾳ αὐτοῦ κεῖσθαι.

Maximus in his atrijs luxus erat magnatũ, adeo vt & à Sole instar Theatrorum inductis velis defenderent. Corippus lib. III.

Clara superpositis ornabant atria velis
Vela tegunt posteis.

Adque ea non uno sed aliquot vestibulis introibatur. Idem Corippus.

Verum ut cõtracto patuerunt intima velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti.

Vide quæ ex Sulpicij Severi Dialogo III. & alijs notamus alibi. Et Senecam lib. VI. de Benef. c. XXXIII.

137. AD SIDERA.] Sic de magnificis ædificijs Hyperbolicè loquebantur. Rutilius Numatianus de Roma. *Non procul à cœlo per tua tecta sumus.* Noster VI. Conf. Honor Infinita alia nullibi non obvia aliorum occupent otia.

137. AUDIT ITER.] Sonitum strepitumq; venientis; imaginatione malæ conscientiæ. Petronius. *Dij deaque quam male est extrà Legem viventibus, quod semel meruerunt semper exspectant,* Sic isti omnis sonus referebat adventum Stiliconis. Par est fictio servuli nequissimi in Dramate Hispanico Cœlestina, quæ magnoperè inter figmenta ejus gentis ingeniorum commendatur; vbi votulæ maleficæ & Lenæ sagacissimæ auribus insonare titulum perpetuum ipsius *Puta vieja* ab omnibus ictibus malleorum & alio quovis sonitu officinarum, commemorat Parmeno. Verba quæ memini, adscribam. *Si passa por los perros aquello suena su la drido: Si esta cerca las aves otra cosa no cantan. Si cerca los ganados, balando la pregonan. Si cerca las bestias, rebaznando dizen: puta vieja. los ranas de los charcos otra cosa no suelen mentar. Si va entre los herreros, aquello dizen sus martillos, carpinteros, y armeros, herradores, caldereros, arcaderos. Todo oficio de instrumento forma en el ayre su nombre. Cantanta los carpinteros, peynan la los peynadores, texederos, labradores &c. Que quieres mas, si no que si una piedra toca con otra luego suenan Puta vieja.* Talis hic Rufinus vbiq; audire scelerum suorum titulos videtur sibi. Paria Solomon Sapientiæ. c. XVII.

138. SPATIOQUE VIARUM METITUR VITAM.] Alliteratio voculatum jucunda si non affectata. Stilico vero eo consilio Italia moverat vt occideret Rufinum. Zosimus; qui non ipsum tamen profectum, sed misisse Gainem scribit.

ἐπεὶ δὲ παρεγένετο παραχρῆμα θάνατον ἔγνω Ῥουφίνῳ κατασκευάσαι τρόπῳ τοιῷδε. πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται λόγους Ὁνώριον, ὡς προσήκει πέμπειν τινὰ στρατιωτικὰ στεῖλαι πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελφὸν ἐπαμυνοῦντα τοῖς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῇ τούτου κεκακωμένοις ἔθνεσι. καὶ ὅπερ ἐγνώκει πράττειν ἐπιτραπεὶς, ἐτάττε τοὺς ἐπὶ τοῦτο σταλησομένους. Γαΐνην δὲ αὐτοῖς ἐπιστήσας ἡγεμόνα, ὅσα ἐπὶ Ῥουφίνου διενοεῖτο ἐξεῖπε.

139. TORQUETUR PESTE FUTURA.] Virgilianum de Cleopatræ timore. li. VI.

Illam inter cædes pallentem morte futura
Fecerat ignipotens undis & Iapyge ferri.

139. NEC

139. NEC RECIPIT SOMNOS.] Sallustius de Catilina. *animus impurus, diis hominibusq; infestus neq; vigiliis neque quietibus sedari poterat.* Egesippus libro I. cap. VII. *tanti sceleris immanitas mentem exulcerabat, non somnus oculis, non quies animo dabatur.* Quæ & supra modo adscripsimus.

140. SÆPE CUBILIBUS AMENS EXCUTITUR.] Conscientia meritorum. Cor. Tacitus Annal. XIV. de Nerone post matricidium: *Cremata est nocte eadem conviviali lecto & exsequiis vilibus, sed à Cæsare perfecto demum scelere magnitudo ejus intellecta est; reliquo noctis modo per silentium defixus, sæpius pavore exsurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tamquam exitium allaturam.*

141. POENAMQVE LUIT FORMIDINE POENÆ] Conscientia meritorum noxium animū instar carnificis ipsius torquente. Ovidius pulcrè hoc extulit.

Multa miser timeo quia feci multa protervè —

Exempliq; metu torqueor ipse mei.

Cicero pro Roscio: *Nolite putare queadmodum in fabulis sæpenumerò videtis, eos qui aliquid impiè sceleratèq; commiserint agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus. Sua quemque fraus & suus terror maximè vexat, suum quemq; scelus agitat amentiaq; afficit, suæ malæ cogitationes conscientiaq; animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticæq; furiæ, quæ noctes dieiq; pœnas à consceleratissimis repetant.* Vide Quintilianum lib. XII. c. I. Et declamatorem nescio quem non sanè avum hujus Quintilianum tamen, vel Ennodio teste. Declamat. XII. Salomonem imprimis Sapientiæ XVII.

141. SED REDIT IN RABIEM.] Vulgatæ Editiones *faciem,* quomodo & MS. Noster & Belgæ præter duos omnes cæteri. Sic & Aldus & Scaliger. Nec nos assentimur Claverio qui alterum textui insevit. *In faciem* redire ii qui dicuntur qui antiquum suum ἦθος quodam infortunio sequestratum repetunt, aut simulatione abjecta pristinos mores reducunt. Lucanus lib. II.

Et jam Plejas hebet, fessiq; plaustra Bootæ

In faciem puri redeunt languentia cœli.

Noster. IV. Cons. Hon. *Amissâ specie raptisque insignibus ambo In vultus rediere suos.*

Nam facie priore repetita in eam redire dicimur. Noster Epigrammate illo acutissimo quod in priore Editione minimè à nobis perceptum est.

Vir redit in currum.

Viri enim forma ibi obliteratur, reducitur currus seu quadrigæ. Facies enim formam hominis universam notat, quod iis discernantur omnes. Horatius.

Nunc & qui color est puniceæ flore prior rosæ.

Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam.

Ita mutatus maximo Stiliconis metu Rufinus, non ultra malos suos mores abstinuit quam primus terror externavit, redit mox ad consuetudinem facinorum, & qui vitæ modo incertus erat jam de Imperio invadendo Principem alloquitur. Nihil ergo mutandum. Sic resumsisse ingenium scelerum subjungit.

142. INGENIUM.] Ingenitum amorem malorum morum. Vide ad libros Raptus. Sic sceleratum ingenium dixit Calpurnius Flaccus Declamat. VI ingenia malorum artium. Tertullianus de Spectaculis cap. X. &c.

143. SACRASQVE FORES PRÆDIVITIS AVLÆ INTRAT.] Magnæ potentię indicium intrare cum lubet ad principem. Vide notata Julio Cæsari Bulengero libro II. de Imperatore Romano. cap. XVIII. Cæterum epitheton istud aulæ, vox nimirum *prædivitis* mihi hoc loco valde suspecta est, licet neminem librum videam qui eam mutet. Quorsum enim attinet aulam hic prædivitem nuncupari, nisi ut otioso epitheto versus expleatur, nemo enim hoc expectabat postquā sacras jam fores dixerat? Præterea *prædives* frigidum spirat, nec ex ingenio tanti Poetæ. Omnino suspicor aliud quid in hac voce delitescere: Fortasse tale quid uti nomine *pravio* irrupisse thalamum Arcadii efferum hominem dicat.

Sic penitus propter consensum tot librorum placet retineri vulgatam scripturam, putem inter omnia maximè excellens Regiæ cõclave innuere voluisse Claudianum, ut etiam in Sacrarium ipsum & secretissimum Arcadij thalamum introisse Rufinum censeat; nullam enim vel minimam etiam occasionem gravãdi ejus audaciam omisit ingeniosissimus vates.

141. PER FRATRIS.] Exquisita adulatio Honorij, quem in mediis Arcadij rebus non solum illi, licet natu minorem, præponit, sed plànè Deum facit. Vt superiori libro: *Iamque aderit lætopromissus Honorius avo.*

144. FATA PARENTIS ÆTHEREI.] Quinq; Belgici Codices & Noster, *facta*. Ego tamen nihil mutãdum censeo. Intererat enim jam divis Theodosius, & conscius fatorum cœlo res humanas regentium, ut vel initium hujus libri testetur.

145. FLOREMQVE TVI TE DEPRECOR ÆVI.] Summa obsecratio ipsius attestatio cui supplicas, & cum is formosus, blanditias simul inferens. Exẽpla notissima Florem autem ęvi annos jam maturos generationi vocat, nam minoris ævi per *spes* solebant rogare. Appulejus lib. X. *Sed ubi flos ætatis nuptialem virgini diem flagitabat, quod solum potuit filio suo tacitum secretum aperuit.* Honorij autem non ἀκμὴν ipsam dixit, sed *jubar regale*; hoc est futuræ claritatis lucem quandam jam tum cæteris omnibus præmicantem, *Iubar* enim Latinis Luciferum, stellam omnium venustissimam, si quid Poetis credimus, designat. Servius ad Aeneidem. IV. *It portu iubare exorto delecta iuventus, nato Lucifero: Nam propriè iubar Lucifer dicitur, quod iubas Lucis effundit. Vnde & Luciferum iubar videas coniungi.* Nemesianus, poeta luculentus, & solidè eruditus, adeo vt dubitem ullumue ex minorum gentium universis illi præferendum existimem, Cynegetico: Porrò sic adjurabant rogantes corporum nobilissimam partem, oculos. Tibullus lib. IV.

te per dulcissima furta
Perque tuos oculos, per Geniumq;, rogo.

Quibus & manus admovere moris erat. Appulejus libro Tertio. *Tandem denique reversus ad sensum præsentium arrepta manu Fotidis, & admota meis luminibus, patere oro te, inquam, dum dictat occasio magno & singularis me affectionis tuæ fructu perfrui.* Et caput ipsum. Synesius Epist. LXXIX.

παρέντι δὲ ὕτω χρῆται, νὴ τὴν ἱερὰν ὑμῶν κεφαλὴν, ὡς ἐπειδὴ μοι συνέπεσεν ἀποβαλεῖν τῶν παιδίων τὸ φίλτατον.

Dexteram. Maro *Per ego has lacrymas, dextramque tuam te &c.*

146. ERIPE ME GLADIIS.] Quasi jam iis cinctus orat, aut cædis instrumenta iam coram videns expedita. Sic in iudicio Romæ habito de Milone Lucanus lib. I.

gladij cum triste minanteis
Iudicium insolita trepidum cinxere corona.

Pariter undique sibi imminentem Stiliconis militem metuit Rufinus. Fulgur enim gladii pavidas menteis metu cædis externat; unde Claudianus alibi de Honorio:

gladij nec triste timentem
Fulgur, & ad primas tendentem brachia cristas.

Alioquin *gladii* insidias notant, qua facie etiam hic accipit Rufinus, invidiam fortissimo Stiliconi facturus videlicet, ut sæpissimè Cicero & alii de Catilina

147. GALLIA CONJVRATA.] Vniversæ Galliarum copiæ. Alibi *in iugulum toto descendimus ense Barbariæ.* Imitatus hoc loco est Horatium. I Carm. XVI.

mala ducis avi domum
Quam multo repetet Græcia milite
Coniurata tuas rumpere nuptias.

148. LIGAT] Ultra Thulen enim mare impervium. Pomponius Mella. Solinus, Martianus Capella, Plinius, Strabo, Isidorus, Ptolemæus, Servius, Papinius, Arnobius, Stephanus, Suida, Dionysius & ad eum Eustathius plurimis de hac insula consuli possunt.

149. VOLITAT GENS SI QUA.] Ad vitam vagam & erraticam earum gentium respi-

respicit minus cultarum atque legibus certis parentium, quæ quamvis tales fortasse non fuerint, finxit tamen rumor, & jactantia hominum peregre venientium, qui inusitata & inaudita narrant ut magnos se stolidæ plebi faciant. Sic ille miles apud Plautum prorsus volaticos homines commentus est, qui pinnis suis instar turturum enecarentur.

150. MOTA MIHI.] In meam perniciem. Multa hujus generis infrà notamus.

150. TANTIS CAPIENDI CREDIMUR ARMIS.] Duo libri Belgæ & Noster *dignus capiendi credimur armis.* Sane, ait, vel adversario videmur digni quibus capiendis universum Occidentem moveat. Nec vulgaris tamen lectio inepta est etiam. Aldinus vero Codex aliam scripturam innuit cum refert *digni capiendi* Vt suspicio sit Claudianum reliquisse *digni capiendis credimur armis.* Et queratur non incommode Arcadio principi suo, se, qui tam studiose ipsum Cæsarem, post excessum Parentis, tueatur & colat, alteri isti videri dignum qui pro hoste habeatur publico. Atque hæc lectio mihi ἐ παντὸς videtur, quamvis nullus tot librorum veterum illam agnoscat. Et quid nunc de captivitate loquatur, cum jam cædem dixerit? Nec hoc modo loco Aldina editio omnibus libris præferenda est.

152. GEMINUM COELI SIBI VINDICAT AXEM.] Vulgati libri *geminum Stilico*, at ita ut adscripsi hic omnes Bentiniani, Noster Claveriani, & Belgæ. At Scaliger *Stilico* retinuit, Aldo etiam dissentiente. Nos manuscriptis consentientibus adhæremus; neq; enim diu dum factum est cum dixit Rufinus. *licent Stiliconis iniquas Evitare manus* Alibi autem non semel Claudianus utrumque cœli convexum imperio Fratrum adscribit. II. Stil.

> *At Stilico non divitias aurique relictum*
> *Pondus, sed geminos axeis, tantumque reservat*
> *Depositum teneris, quantum Sol igneus ambit.*

Tertio Consulatu Honorii *utrumque fratrem* alloquens. *Vestri Iuris erit quicquid complectitur axis.* Quæ duo loca asserendo huic sane sufficiunt, præcipue autem prior.

154. LIBYAMQUE COERCET.] Noster solus ex MSS. libris *pererrat*. Male omnino. Attamen illum aliunde corruptum existimo.

155. HISPANIS GALLISQUE JUBET.] Nova omnino neque trita ratione usus hoc loco τῷ *jubet* lib. III. de Laudibus Stiliconis v. LXXXV. *Ipsa jubet signis, bellaturoque togatus Imperat.* Vide plura eo loco. Sic *provinciam* alicui *jubere*, pro *tradere* aut *commendare* est Sallustianum Jugurtha. *At Marius, ut supra diximus, capientissima plebe Consul factus postquam ei provinciam Numidiam populus jussit, antea jam infestus nobilitati tum vero multus atque ferox instar.* Et sic Silius lib. VII.

> *Et belli summam primasque jubebat habenas.*

Plinius lib. X. cap. XXI. *Hi magistratus nostros quotidie regunt, domosque ipsis suas claudunt aut reserant. Hi fasces Ro. impellunt aut retinent, jubent acies, aut prohibent victoriarum omnium toto orbe partarum auspices.* Alioqui idem absolute est *Iubere*, quod regnare, imperare, præesse, uti hoc loco Claudiani. Seneca Medea.

> *Si judicas cognosce, si regnas jube:*

Ita etiam ornatissimus auctor Lucius Florus libro III.

155. NON ORBITA SOLIS NON ILLUM NATURA CAPIT.] Exemplo Cæsaris de quo Lucanus. De Alexandro Magno Juvenalis Sat. X.

> *Vnus Pellæo juveni non sufficit orbis*
> *Aestuat infelix angusto limite mundi*
> *Vt Gyara clausus scopulis, parvave Seripho.*

Sic Paulli prędicationibus angustum terrarum orbem non suffecisse scribit Basilius Seleuciensis, Oratione II. Sic de Romanis Petronius Satirico.

Orbem jam totum victor Romanus habebat
Qua mare qua tellus, qua sidus currit utrumque
Nec satiatus erat

Hæc autem, callida adulatione, licet Rufini hostis verbis, ita profert Claudianus uti simul etiam honori Stiliconis cedant. Notum Maronis de Ascanio Eulogium. *Nec te Troja capit* Quod Alexandro Magno olim dedit Philippus Pater regum sollertissimus. Cætera Rufini virulentiæ & timori adscribenda sunt.

155. ORBITA SOLIS.] *Qua sidus currit utrumque.* Petronius. Vtrumque enim sidus Oriens & Occidens Sol est. Rutilius Itinerar. I. *Qua fert atque refert Phœbus uterque diem* Estque Petronianum illud ironicum in Philosophiam Epicuri, qui quæ futilia atque inepta de corporibus cœlestibus sciverit vide apud Cleomedem libro II. κυκλ. θεωρ.

156. NATVRA.] Amplius dicit. Natura enim etiam Deos Veterum complectitur & corpora Sole sublimiora, quæ omnia ambitionem & avaritiam Stiliconis emensa animi impotentia calumniatur Alioqui natura ordo est rerum omnium. Ocellus.

ἔτι δὲ καὶ ὅλη δι' ὅλης ἡ φύσις θεωρουμένη τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ τιμιωτάτων ἀφαιρεῖ κατὰ λόγον ἀπομαραινομένη τὸ συνεχές.

Nimirum genitorum & gignendorum. Philosophi excipiunt Fortunam & Necessitatem, citra quas omnia naturæ sunt.

πάντα γὰρ τὰ ὁρώμενα ὅσα μήτε ἀπὸ τύχης μήτε ἀπὸ ἀνάγκης, μήτε ἐστὶ θεῖα μήτε τοιαύτην αἰτίαν ἔχει, φυσικὰ λέγονται.

Jam verò homini est cum nec Fortuna sufficit, ut Cæsari apud Lucanum libro III.

neque enim jam sufficit ulla
Præcipiti Fortuna viro

158. NON REDDERE CVRAT.] ἔμφασις magna est in voce *curat* omni enim cura atque ope eo niti dicit ne quid reddat semel arreptum, de quali homine jocò mores impotentium magnatum tangens Romanus Aristophanes finxit ridiculà agnomina, quod semel Atripides Numquam postea Eripides. *Curare* ita notandum in usu suo scriptorum. Præcipue sic Christiani. Vincentius Lerinensis Commonitorio, *in ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod semper, quod ab omnibus creditum est.* Eugippius in Severino, cap. XXIV. *Qua nocte Herculi insperato irruentes oppidumque vastantes plurimos duxere captivos, presbyterum vero memoratum patibulo suspenderunt, quo audito servus Dei graviter doluit præmonitus non curasse.* Gallus Confessor Sermone Constantiæ habito. *Quos homines Ratione præditos, præceptis instructos, minis coercitos proprio dereliquit arbitrio, ut imitatione Dei prava & iniqua contemnerent, ac recta & æqua retinere curarent.* Gildasius in Objurgatorio. *Præcepta Christi spernentes & suas libidines votis omnibus implere curanteis, sedem Petri Apostoli immundis pedibus usurpant.* Dionysius Exiguus ad Felicianum: *Procli Episcopi litteras ad Armenios destinatas, Latino sermone vestris auribus exhibere curavi.* Dugalus contra Claudium Taurinensem: *non magnopere de hoc excutiendo vel inquirendo curavi sed tantum sensus dispar, & Catholica contrarius fidei me movit.* Walafridus Strabus in Hortulo.

Flumina pura cadis inferre capacibus acri
Curavi studio

Abbo Cernuus libro I. de Obsidione Lutetiæ.

Christicolæ pugnant belloque resistere curant.

159. SCILICET ILLE QUIDEM TRANQUILLA PACE FRUATUR.] Nescio an quisquam mentem hujus loci hactenus intellexerit. Scaliger sane & Claverius qui interrogationis notas distinctis commatis apposuerunt, aliorsum abierunt, quibus minime opus est. Sic enim penitus contra mentem Rufinus suam loquatur. Quomodo fruitur pacis tranquillitate Stilico, ille bello armisque

que ulturus publicum dedecus, ideoque jam in procinctu? Hoc ne illi iste tam callidus calumniator objiciat, quod nec verum est, & si sit, pro ipso sit, nec caussam in auribus principis gravet? Immo vero hoc ipsum istud est quod ambit quæritque Delator, quietem in suis partibus colere debere Stiliconem, dum illæ non tanguntur barbarorum incursibus, sese eum virum esse qui Orbi commendato sua ipse prudentia & animositate præesse possit. Quare vera hujus loci scriptura hæc erit.

Si licet, ille quidem secura pace fruatur,
Nos premat Obsidio! Quid partem invadere tentat?

Quamdiu ait, quæ ejus curæ tradita est provincia, ab hostibus publicis non incurritur, quiescat sane, & felicitate fruatur, nec nostris sese partibus ingerat. Et quid aliud quærat nisi ut te meq; excussis, sese universo Imperio dominum hac occasione imponat?

TRANQUILLA PACE FRUATUR.] Quinque libri Belgæ cum Nostro *fruetur*, sed vitiose, quod vel inde apparet, quod iidem omnesque cæteri *premat*, non *premet* præ se ferunt. In Nostro insuper est *tranquilla in pace fruetur*. Quasi τὸ *frui* absolute bene lauteque vivere significare nobis debeat, quomodo doctorum aliqui accipiendum ajunt illud Juvenalis. Satira Prima.

Exsul ab octava Marius bibit, & fruitur,
Diis Iratis

Sed utique Satyricus irridet Deorum suorum iram, per quam libertatem sui curandi majorem acceperit Marius, & interpretatio lectioque nostra Claudiano genuina est.

160. QUID PARTEM INVADERE TENTAT.] Ridicule Bentinianus quidam liber. *Spartem*. Arcadii eo loquitur Rufinus. Pars enim est proportio hæreditatis uni alicui assignata Gregorius Magnus Homilia XXXVI. *Is enim qui patrem reliquit & partem substantiæ quam perceperat, prodige expendit, postquam esurire cœpit, in se reversus est.* Alioqui cum *partem* dicimus, eam inteligimus cui nos favemus. L. Florus libro III. cap. V. *regem fugientem media nactus Armenia uno prælio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit & Luna in partibus.* Hoc est favens Romanis. Subdit enim: *quippe quasi commilitans cum à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset.* Tamen & contraria acies indicatur. Suetonius Augusto: *sed ut cognovit Antonium post fugam à M. Lepido receptum, cæterosque duces & exercitus consentire pro partibus, caussam optimatum sive cunctatione deseruit.* Male eo loco codex Manuexaratus; *Patribus*. Sed & Orientalis, Occidentalisque partes mundi sunt, in quas velut divisus, dimidiumq; ita Arcadii, & mox sibiipsi Rufinus adscribit. Augustinus lib. IX. Confessionum cap. VII. *Tunc Hymni & Psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est.* Codicem Cujacianum *parem* habuisse notat Claverius, unde, & ex Bentiniano illo altero, clarum jam olim lectionem hujus loci ambigui juris habitam, invadi autem dicitur quod non jure occupari nititur quis. Otbertus Leodiensis Episcopus in Vita Henrici Quarti: De ejus filio exhæredato: *Imperator minorem filium, invasore prius ex decreto Curiæ exhæredato, hæredem regni sui constituit.*

159. ILLYRICOS FINES.] Græciam. Nam prope Thessalonicam erat cum exercitus Stiliconis. Illyricum autem ipsum Honorio adscriptum & Occidentali parti fuisse non est dubium, tam propinquum videlicet Italiæ. Cum omnem Europam juncta Africa Honorio traditam collati Zosimus fine lib. 4. & Theodoretus lib. V. cap. XXV. tradant.

161. EOA REMITTAT AGMINA.] Contradicit sibi. Nam in laudibus Stiliconis alibi recenset, militem à Theodosio relictum æque inter fratres ab eo divisum. Libro II.

ne non Augusta supellex
Ornatusque pares geminis hæredibus essent,
Mittitur & miles, quamvis certamine partes

Iam

Iam tumeant, hostem muniri robore mavis
Quam violare fidem

Sed etiam manifesta Calumnia Rufino pudori non est: Ex mente quidem Poetæ nostri qui de traditione militis etiam non juratus est testis.

162. HASTAS.] Exercitus. Quia hasta antiquissimum telum de quo alibi. Sic Libanius in Prosphenetico ad Julianum suum.

εἶθ' οἱ μὲν τυχόντοσε περὶ τὸν ῥῆνον μένειν, οἱ δὲ αὖ περὶ ῥῆνον διαβῆναί σε τὸν τίγρητα, καὶ σφίσι μὲν ἔτ ἔργον ἀντιταχθῆναι, σὲ δὲ καὶ πέρσαις τὴν αἰχμὴν ἐπιδεῖξαι.

Hoc est Exercitum in Persas convertere.

164. QUOD SI DISSIMULAS.] Omnes Manuscripti libri, præter Claverianos, de quibus nihil indicatur, *dissimules* habent. Quatuor autem Belgici etiam *dissimiles.*

165. MANES ET SIDERA TESTOR.] Hominis desperati Iuramentum, qui hæc relinquere, illos adire, jam pro certo habet, nisi quod poscit impetret.

166. HÆC CERVIX NON SOLA CADET.] More potentium & ferocium hominum plurimos involvere pernicie sua minatur. Ita Catilina incendium se suum ruina restincturum. Florus lib. III. cap. V. de Mithradate. *totum pene Orientem & septemtrionem ruina sua involvit.* Exempla in Historiis obvia.

167. MISCEBITVR ALTER SANGUIS.] Ipsum principem dicit, quem nominare non audet indicat tamen *τῷ alter.* Nec huic modo minatur, sed & Stiliconi, quem victurum quidem Barbaros suos ominatur, tamen eos adeo sibi obligatos, ex egregiis, videlicet illis pactis, quæ secuti in Græciam venerant, nihil non prius ausuros.

169. HÆC UBI. DICTATUR FACINUS.] Epistola principalis concipitur, qua mandatur Stiliconi cedat partibus Arcadianis. Epistolæ proprium *dictari.* Ita sequior ætas *Dictatum* pro ea habuit ex tempore velut concepta. Quamquam veteres non tam scripsisse quam dictasse Epistolas alibi à nobis exemplis Cæsaris, Ciceronis, & aliorum, doctum Sic *dictatum* Pomerii memoratur à Genadio Catal. capite. XCVIII. *memini legisse me olim ejus Dictatum ad quemdam nomine Principum de Contemtu mundi & rerum transitoriarum hortatorium. Dictatum* Juliani Antecessoris cujusdam de Consiliariis edidit cum collatione Legum Mosaycarum & Romanarum Petrus Pithæus. *Dictatores* libellorum, qui eos vēdebant, ad quaslibet actiones compositos, apud Iustinianum cap. XXXIX. de Appellationibus. Sic *actio* ipsa *dictari* dicitur à Paullo. cap. XXXII. de Receptis qui Arbitr. receper. *Dicere* autem vim per se maximam habet, ut hic *dictare* Imperatoris; ita *legem dicere.* Symmachus lib. IV. Epistol. XXXIV. *Hanc omnibus gaudiis humanis natura legem dixit, ut cura Voluptatem sequantur.* Et est Imperatorium, aut maximum magistratum gerentis I. Stilic.

inveniens animo, quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu: dictare paratus.
Quæ scriptis peragenda forent

Dictationes, virorum gravium litteræ. Constantinus Imp Epistola ad Ablabium in fragmentis Actorum Concilii Arelatensis, à P. Pytheo editis: *Sed cum dictationis tuæ scripta legissem, quæ ad Nicasium & cæteros super hisdem simulationibus gravitas tua mittenda crediderat evidenter agnovi &c.* Nec assentimur viro doctissimo Francisco Iureto qui eo Symmachum libro VII. Epist. CXXVIII. lectionem turbat. Nam Episcopi non tam *scribebant* quam *dictabant*, & laus erat dictationibus pollere, quam verecunda reverentia quapiam Ablabio Constantinus tribuit Aldhelmus de Laude Virginitatis, cap. VII. Laudat quempiam *dictandi facultate* præditum. Et *Dictatio* ipsum aliquod opusculum sacrum æque atque regium notat. Auctor Vitæ Fulgentii cap XXVIII. *Mox enim ut est dictatio ipsius finita protinus est longissima captivitatis catena disrupta.*

pta. Qua voce scriptum auctoritate solida munitum intelligitur; non aliter atque in Ludis Litterariis *Dictata* sunt quæ pueri ediscũt. Asconius Pedianus in Divinationem. *libellum veterem vult intelligi attulisse Cæcilium, unde magister dictata pueris præbibere consuevisset.*

170. INVITO PRINCIPE.] Metus caussa. Noster *inviso*. Nihil mutandum.

171. JAM LÆTIOR HOSTE PROPINQUO.] Magnanimitatem Herois sui prædicat tendentis in hostes, quos Constinopoli admoverat Rufinus. Propinquos autem ei urbi fuisse notabis ex v. LVIII. hujus ejusdem Libri. Pariter Æneas Mezentii præsentia potitus, Æneide X.

Aeneas agnovit eum, lætusque precatur;
Sic pater ille Deum faciat, sic altus Apollo,
Incipias conferre manum

173. ACCENDIT VOCE COHORTES.] Hoc enim in animis hominum, præcipue virtute præditorum, oratio valet, quod sufflatus in igne sepulto aut qui i consederit. Valerius Flaccus lib. IV.

incensa mente feruntur
In medium sanguis Iovis & Neptunia proles

Augustinus de Civitate Dei libro I. cap. XXVII. *Quid igitur caussa est cur in eis exhortationibus tempora consumamus quibus baptizatos alloquendo studeamus accendere sive ad virginalem integritatem, sive ad continentiam vidualem.* Ruricius lib II. Epist. XXV. *præ obscuritate dictorum non incendit ingenium.* Arnobius libro I. Ammianus lib. XIV. Lucanus libro I. Orosius libro. I. cap. XXI. Eademque vis lectionis. Augustinus Confessionum libro VIII. cap. VI. *invenisse ibi Codicem in quo scripta erat vita Antonii, quam legere capit unus eorum & mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitam, & relicta militia seculari, servire tibi.* Sic cæteri etiam affectus accendi dicuntur. Virgilius Ceiri.

Non metus incensam potuit retinere Deorum.

Statius libro VI.

Præsudare parat sesequa accendere virtus.

Heliodorus libro VIII.

καὶ ὅλως διαχαὶς ἦν ὁ Σατράπης, θυμοῦ καὶ ἀθυμίας ἅμα ὥσπερ εἰς ἀρχος ἐμβεβλημένος.

VOCE.] Eloquentiæ hæc vis. Perpulcre Cicero II. de Oratore: *Est enim Eloquentia una quadam de summis virtutibus, quamquam sint omnes virtutes æquales, & pares. Sed tamen est species alia magis alia formosa & illustris, sicut hæc vis quæ scientiam complexa rerum sensa mentis & consilia sic verbis explicat, ut eos qui audiant quocunque incubuerit, possit impellere, &c.* Hanc quoque Stiliconi suo Claudianus asscribit. Vide Eloquentissimam Orationem Aristidis quæ Platonicarum prima inscribitur.

173. NEC MULTO SPATII DISTANTIBUS ÆQUORE VALLIS.] In Nostro est *valli.* Etiam in τῷ *spatii* nescio quid superfluum paret. *Nec* enim verum est castra castris tam vicina fuisse. Et versum quidem totum damnare non ausim, at eo remoto neque sententiam quicquam damni pati negari non potest. *Aequor* autem planities est, vide Nonium, & Isidorum Originum, vel, ut in duobus veteribus libris offendimus, Etymologiarum, libro XIV.

174. SPUMIS IGNESCERE FRÆNA.] Poetarum est phantasia, qui igneum quidpiam in equorum concitatorum statu agnoscere videntur sibi Gratius.

Os magnum ex patulis agitatos naribus ignes Spirent

Nemesianus.

Fumant humentes calida de nare vapores
Nec pes officium standi tenet

Claudianus Quarto Consulatu Honorii.

Vtque tuis primum sonipes calcaribus arsit

Ignescunt patulæ nares, non sentit arenas
Vngula, &c.

177. PURPUREIS VNGUIBUS.] Draconum nota vexilla: Illa signis ipsis circumvolitabant, Nemesianus Cynegetico clare docet.

videorque mihi jam cernere fratrum
Augustos habitus, Romam, clarumque Senatum
Et fidos ad Bella *duces, & milite multo*
Agmina, queis forteis animat devotio mentes.
Aurea purpureo longe radiantia velo
Signa micant, sinuatque truces levis aura Dracones.

Modestus in Epitoma Rei Militaris, quam Vegetio excerptam dicas, nisi Vegetio antiquiorem esse, ex fine suspicari possis. De quo in Dubiis.

178. COELUM SÆVIRE VOLATU] Nihil caussæ cur hanc lectionem aspernemur. *Cælum* universum aerem, quam late visibus nostris patet, designat. Supra libro I. *Ac velut infecto morbus crudescere cælo Incipiens* In duobus libris *Delriano* altero, altero uno ex Susianis, *fervire* conspicitur. Quod quamvis nec ipsum absonum, nos tamen reliquos Codices & judicia doctorum manemus. De Draconibus dudum alii, & nos alibi.

179. FERRI NITOR.] Splendor armorum, decus egregium militis, quod non ignoravit Pytho Polynices Comici ferri sui aciem poliri jubens, ut aciem hostibus in acie præstringeret scilicet. Onosander in Strategico cap. XXVIII.

μεμελημένον δ' ἔστω τὸν στρατηγὸν λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ στράτευμα τοῖς ὅπλοις, ῥᾳδία δ' ἡ φροντὶς αὕτη, παρακαλέσαντι τὰ ξίφη θήγειν, καὶ τὰς κόρυθας, καὶ τοὺς θώρακας σμήχειν· δεινότεροι γὰρ οἱ ἐπιόντες φαίνονται λόχοι τοῖς τῶν ὅπλων αἰθύγμασιν, καὶ πολλὰ τὰ δι' ὄψεως δείγματα προσεμπίπτοντα ταῖς ψυχαῖς παρέχει τὸ ἀντιπόλεμον. Noster III. Cons. Honor.

Fervet cristatis exercitus undique turmis
Quisque sua te voce canens, perstringit ahena
Lux oculos, nudique seges mavortia ferri
Ingeminat splendore diem

Statius Thebaide VIII.

stant vertice coni.
Plena armenta viris, nulli sine præside currus,
Arma loco, splendent clypei, pharetræque decora,
Cingulaq; & nondum deforme cruoribus aurum.

180. TENEROQUE AMNIS REPVATVS ACHILLI.] Alibi.

Cretaque se jactet tenero reptata Tonanti.

181. RESONAT CLAMORE.] Sic vulgatur. Sed omnes Belgæ Codices, Nosterque cum illis, consentiunt in Radiat. Quare scriptura erit integre sic concipienda.

teneroque amnis reptatus Achilli
Et nemus Oetheum radiat: Clamore ulvalis
Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.

Radios ab armis in flumine & silva agnoscit. Propertius de Pugna Actiaca.

Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus,
Armorum & radiis picta tremebat aqua.

Oeteum Noster Codex non bene mutat in *Aethereum.* In duobus Belgicis glossa est veteris cujusdam magistri doctum illum Cornipedem Chironem esse à quo armorum & Sapientiæ disciplinis sit instructus Achilles adhuc impubes.

CLAMORE.] Vide Onosandrum capite XXIX.

182. INTUMUIT VIRTUS ET LUCIS PRODIGUS ARSIT IMPETVS.] Ex Papinio sunt hæc. prius ex libro III. Thebaidos.

Tunc quoque lassa tumet virtus multumque superbit
Pectore despecto

Alte-

Alterum hemistichum debetur libro VIII. ejusdem Operis.

At postquã rabies, & vita prodiga virtus
Emisere animos

Infinita talia sunt in hoc Poeta, quæ qui conferre voluerit videbit aliam longe veterum etiam ingeniosissimorum curam fuisse, quam qua hodie in Parnassum ascendere viles & meræ animæ nituntur. Illi vix quicquam ponebant quod non positum esset prius, & vel generosissimos spiritus egregia disciplina compescebant. At nostrum hoc genus nec legit quicquam, nec præter syllabas, ulla scientia instructum, quicquid in buccam venit effutit, miscet quadrata rotundis, vara valgis. Vnde & ipsa divina scientia, mater nutrix, & ornatrix, omnium cæterarum, & divinitatis præ omnibus particeps, hodie in servitutem rapitur ab hominibus vere trium litterarum; quorum scripta adeo jejuna atque arida sunt, adeo vana & futilia, ut nihil turpius fieri possit. Quare & merito suo palearum illi institores, exsangues, exsucci, ineruditi, inamœni, infelices, improbi, planeq; ad omnem eruditionem inepti homines, qui florem eruditionis humanæ, adyta divinæ Poeseos, vilibus suis schedis ad ostia magnatum prostituunt, mendicitatem perpetuam pro salario habent; & quidem talem ut cæterorum mendicantium miseratio subeat. Largitores, nummos vero quos his balatronibus honesti doctique homines inviti plerumque & semicoacti, importunitate improbissima, impertiuntur, non prius manibus emittant quam exsecrati belluas ineruditissimas fuerint. Sanè neque injusta ratione: si enim numerum versus alicujus sine ulla doctrina, sine ullo ingenio, sine omni studio, implere posse; & ea ratione frigidissimis laudibus aliquem undecunque oblatum aspergere, Poetam facit; nemo bubulcus non fortunæ suæ melior faber dicendus erit, nemo beneficiis dignior, cum inani, casso, futili & improbo hoc non artificio, sed morum & disciplinarum ludibrio, nihil probi agatur in vita humana, nihil omnino improbi omittatur, modo fieri id possit, & uno nummo compensetur. At veræ Poeseos longe alia ratio semper fuit, hæc enim flos ille & apex est, quo post maturitatem omnium scientiarum, post disciplinarum nobilium combibitum nectar, & sucum interiorem digestũ, anima humana tamdem ad superorum laudes & viciniam participandam excrescit, efflor etque, & grata Diis hominibusque canit, præconiis suis ad virtutis cultum generosissimas quasq; mentes excitans, Maledictionibus à rebus infandis deterrens; nectens Coronam Gloriæ non intermorituris frondibus, Apollineo nemore petitis, in eorum vertices, qui recesserunt à colluvie communi & spretis terrestribus inquinamentis, ætheteos purosq; ad Virtutum fixos, cultus, dies vivunt; Aut gubernatorum ritu rebus cæterorum hominum præsidentes, aut Tranquillitati omnibus vitiis inaccessæ recedentes. Talis veri Apollinis & Sacrarum Musarum antistes erat Claudianus noster, qui post Platonis mysteriorum & Christianismi cognitionem, ingenium felix & floridissimum omnium omnis generis Græcorum Latinorumq; scriptorum Lectione subactus, accessit tamdẽ ad summorum ejus ætatis virorũ præconia, quibus immortalẽ, nec nisi cum mundo ipso marcessibilẽ gloriam nobilissimis suis Panegyricis conciliavit, apud omnem litterarum amantium Posteritatẽ ad vituperia vero infamium nebulonum, qualibus numquam caruit ullum virtutibus illustrius seculũ, quib. detestandis id egit ut nullum penitus sit futurum tempus Theodosiorum, Stiliconum, Proborum, Malliorum, laudibus favens; quod non simul Eutropios & Rufinos execrari velit, & meritis conviciis condemnare. At mirari subit Judicia doctissimorum hominum qui in tanto viro Materiæ ignobilitatem accusare sibi permiserunt. Qui si hominis vere Philosophi, & vere Poetæ mentem & Officium penitius considerassent, hac quoque parte illius felicitatem utiq; commendassent. De Christianismo quod dixi, ejus non expertẽ fuisse Claudianum licet contradicente pro tempore Augustino, à quo cæterorum testimonia pendent, alibi pluribus, puto, evincemus.

184. HAUD ILLOS RUPES HAUD.] Codex noster bis *aut* agnoscit, ideo puto quia eam voculam ambiguam scripserunt veteres, modo per delta modo per t. ut hodieq; eam in priscis membranis exaratam invenimus. Sensus est illius notissimi, *invia virtuti nulla est via*. Et in Quarto Consulatu Honorii. *involvite Pelion Ossa Non dabitis murum sceleri, qui vindicat ibit Omnia subsident meliori pervia caussa.* Silius Italicus libro XV.

virtus te sava jubebit
Per medias volitare acies mediosque per ignes
Arma feres primus, primus te in mœnia tolles
Hostica, nec ferro mentem vincere nec auro.

Sic insignis contemtus periculorum in Honorio etiamdum puero. Bello Gildonico.

At juvenem stimulis immanibus effera virtus
Exacuit, jam puppe vehi jam stagna secare Fervet

Silius libro IV.

juvat ire periclis
Ad decus, & dextra memorandum condere nomen.

Nec enim virtus vera sine periculis agnoscitur. Pindarus Olymp. VI.

ἀκίνδυνοι δ' ἀρεταὶ
ὔτε παρ' ἀνδράσιν, ὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις
τίμιαι, πολλοὶ δὲ μέμνανται καλὸν
εἴ τι πονα θῇ.

185. SI TUNC HIS ANIMIS.] Est inter Belgicos liber qui sartam tectamque hanc lectionem contaminare nititur scribendo.

Quod si tunc animis acies collata fuisset.

Sed ejus merito nullam rationem habemus. Curiosis indicium debemus.

186. PRODITA NON TANTAS.] Verum est Græciam proditam Alarico ab Rugno, cujus rei ordinem videre debes in Illustriss. viri Annalibus, & Epitomen dedit Nobis ad hunc versum Claverius. De misera tum Græciæ facie pulcre, qui eo tempore vivebat, Synesius, & ex eo aliisq; amicus noster Joan. Meursius Commentario de Fortuna Atticæ. Dubitari tamen non absque ratione potest, an Stiliconis quoque scelus aliquod concurrerit. Scribit enim Orosius qui tum vivebat libro VII cap. XXXVII. *Quid uterque Rufinus & Stilico egerit quidque agere conatus sit exitus utriusque docuit, cum alius sibi alius filio suo affectans regale fastigium, ut rebus repente turbatis necessitas Reipublica scelus ambitus tegeret, genteis barbaras ille immisit, hic fovit. Taceo de Alarico Rege cum Gotis suis sæpe victo, sæpe concluso, semper demisso.* Atque hunc catterorum velut magistrum discipulorum ingens caterva sequitur. Zosimus etiam damnis quidem Græciæ, ejectis Barbaris subvenisse Stiliconem, sed relliquias ipsorum suis militibus agendas ferendasq; dedisse, non sane multum mitioribus quam ipsi fuerint hostes.

187. VIGERENT.] Ita omnes libri, præter eum quem proxime nominavi. Is absone *fuissent* & hoc loco & sequenti versu non *artes* sed *agri* refert, socio quidem, quoad posterius facimus, & alio quopiam. Utrumque nihili est.

188 MARE FUMASSET GEMINUM.] Corinthus bimaris. Seneca Medea.

Gemino Corinthus littori opponens moras
Cremata flammis maria committat duo.

Sidonius.

Tendis & in bimarem, felicia regna, Corinthum.

Horat. lib I. Carm. VII. vide Strabonem libro VIII. Marcianus Heracleota, Quem docti vocant.

Ke-

ὁ Κορίνθιος δὲ κόλπος ἐστὶν ἐχόμενος
ὅπε Κεγχρεάτης, οἱ τὸν ἰσθμὸν εἰς στενὸν
Συνάγουσιν ἑκατέρωθεν ἠπειρούμενον.
εἶτ' ἐστὶ πελοπόννησος ἑξῆς κειμένη
Κόλπους βαθεῖς ἔχουσα, καὶ πολλὰς ἄκρας.

Per *Pelopeia oppida* Peloponnesum universam intelligit, Quæ Pelopis insula alioqui appellatur. Bacchylides apud Scholiasten Pindari.

ὦ πέλοπος λιπαρᾶς νάσου θεότματοι πύλαι.

Loquitur Bacchylides de Corintho, quæ velut porta quædam Peloponnesi, propter geminum introitum maritimum. Pindari modo nominatus Exegetes.

πρόθυρον τοίνυν καὶ θύραν εἰώθασι καλεῖν τὴν Κόρινθον, διὰ τὸ ἀρχὴν ἢ τέλος εἶναι τοῖς πελοποννήσου στελλομένοις.

Corinthus autem nobilissimum caput Achaię etiam Romanis temporibus fuit, Imperio jam maturo. Appulejus libro X. *Oriundus patria Corintho quod caput est totius Achaia provincia.* Plura & accurata scriptor diligentissimus & maximè æstimandus Pausanias. Cecopriæ matres neminem fugiunt esse Athenienses, vide Apollodorum, Higinum, Diodorum, Eusebium &c.

191. FERA TRAXISSENT VINCULA.] Captivandi, vt loquitur, mirificam in Gothis cupiditatem, de quibus ijsdem & eidem etiam Regi parentibus Claudianus noster hoc looo, notat Augustinus de Civitate Dei lib I. cap. I. De Græcorum fœminis & Alarici uxore noster fine Belli Getici.

Coniugu, invicto dudum qua freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanasq; altâ famulas cervice petebat,
Scilicet Argolicas, Ephyreiadasq; puellas
Cœperat, & pulcras jã fastidire Lacanas.

193. SCELERIS CAUSSAS AUFERRE FUTURI.] Scelesti belli, ut notabamus suprà ex Lucano. pariter Virgilius Pollione. Quod divinum carmen eo tempore scriptũ est quo salus rebus humanis reddita, ijsq; verbis, ut non nisi cœlitus aspiratum ea Poetę expresserit quæ ipsemet nescivit. In Nostro legitur *futuras.* Minimè benè.

193. INTER EQVOS INTERQVE TVBAS] Inter equestria exercitia, & progredientium ardorem, dum jam equos quisque hortatur, & tuba signum datur ad invadẽdum hostem. Sic supra castra jam castris collata dicit, licet aliud sonent historiæ.

195. MANDATA FERVNTVR REGIS.] Indicavi olim concinnius legi posse *Regia* & ita omnino scribendum auctoribus omnibus Belgis & nostro Codicibus manuscriptis. Sic quoq; Scaliger & ante integrum seculum edidit Aldus. Regem pro principe, regia mandata pro Imperatoriis capienda, nemo nescit. Infrà hoc libro. *Quod nolit Rex ipse velit.*

197. SIMVL IRA VIRVM SIMVL OBRVIT INGENS MOEROR.] Virgilianum, ut duo concurrentes affectuum violenti motus ostendant animi perculsionem.

198. IGNAVO NOCENTI.] *Nocens* scriptoribus jam convictus scelerum & condemnationi proximus. Claudianus IV. Consulatu Honorij *Indomitum nihil esse pio tutumve nocenti.* Infrà hoc lib. v. CCCXVII.

Talibus acclamat dictis infame nocentum
Concilium.

199. MIRATVR.] In nostris membranis legitur: *Mirantur.* Vt hoc ad exercitum ipsum referatur. Nihil tamen mutandum verius est.

200. FORTIA COEPTA DESERAT.] Ille Codex quem supra variantem indicavimus, sed malo suo, hoc loci *facta cœptis* substituit. Contra omnes cæteros, nec nobis volentibus.

201. ILLYRICIS.] Illyricum tum temporis amplissima erat ex XI Regionibus in quas Imperium Rom. erat distinctũ. In eo enim XIX. erant Provinciæ. Inter eas, Creta, Achaia, Macedo-

cedonia, Thessalia, Dacia, utraque Pannonia, Dalmatia, Epirus. Quare clarum est cur Illyrica damna dicat Claudianus vastatam Græciã. Vise Notitiam Provinciarum Schottianam.

202. PRÆCEPTIS OBSTARE TIMET.] Alibi in Heroe suo reverentiam etiam pupillorum principum commendat, his aureis versibus. II. de Laudibus.

Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Vt neque desidia tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obsequeris, nec contrà nixus ovantem
Confringas animum, seu cernas consona regno,
Ceu juvenem doceas moles quid publica poscas
Ceu sanctum venerere senem, patrijsque gubernes
Imperium monitis, dominum submissus adores.
Obsequio moderere ducem, Pietate parentem.

204. AD ASTRA ADTOLLIT PALMAS ET AB IMO PECTORE FATVR.] Longè antiquissimus mos orantium Deum, manus cœlo attollere, qui ex Moysis libris apparet, etiam Gentilibus frequentatus. Vide Auctorem de Mundo & ejus interpretem Appuleium. Horatius:

Cœlo supinas si tuleris manus
Nascente Lunâ, Rustica Phidile.

Orpheus Argonauticis, sive is Onomacritus sive Crotoniata est.

ἄκρης ἐκ σκοπιῆς ὁ γέρων ἀνὰ χεῖρας ἀείρων
Φυλλείδης ἠρᾶτο, θεοὺς δ' ἐπικέκλετο πάντας.

Apollonius libro I. Argonauticôn.

αἱ δὲ γυναῖκες
πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα
χεῖρας ἄειρον Εὐχόμεναι.

Exempla plurima apud Suidam in Marco Antonino, Arnobium libro Primo Minutium Felicem Octavio, Orosium lib. IV. capite V. Virgilium Ceiri, alios infinitos. Magna autem Felicitas Claudiani in exprimendis motibus, gestibus, dolore & indignatione Heroici hominis, qui virtutis ardore calens vindictam hostilem imperio non minus obsequitur, præponens principis auctoritatem affectui & cõmodo omni.

205. NVMINA.] Nota eruptionem Heroicam pectoris indigna pati videntis. Incipit enim audacter à semiinjuriosa adversorũ Numinum compellatione. Talis vehementiæ est repetitio illius *Si. Si juvat, si placet*, ab indignitate rei non potest avelli vox.

206. IMPERIVM.] Romanum Regnum. Id peculiariter hoc titulo gaudet, & gavisum est usq; ad Extrema Tempora. Sic Principes Constantinopolitani cum de se & majestate sua loquerentur, non se ipsos, sed Imperium suum nominabãt. Niceforus Imperator apud Luitprandum Othonum in Orientem Legatũ: *Sed vafer ille juravit mihi per sancti sui virtutem Imperij nil me talis passurum.* Et Leo Imper. apud eumdem lib. I. Historiarum, capite III. *Quibus Imperator, cito, inquit, ut in medium proferatur potestas imperij mei etiam atque etiam imperat.* Et ita non ipsum Principem nominare sed *Imperium* fas erat collocuturis. Idem Luitprandus in Legatione: *Cremona Eridano fluviorum Italia Regi satis vicina, & quia Imperium tuum Chelandia eo mittere properat profiteri mihi te vidisse.* Et historiarum libro I. cap. IV. *Ecce autem magnitudo Imperii tui quasi occultè ostium reserans clanculumque ingressa, librum auri apposuit supra singulorum pectus.* Auctor Expeditionis Friderici Barbarossæ: de Isacio Imperatore. *Et erat continentia litterarũ ipsum de præsumtuoso Imperatoris & peregrinorum adventu in Græciam contrà sui voluntatem Imperii plurimum indignari.* Joannes Porphyrogenetes Epistolâ ad eumdem Fridericũ, apud Othonem Frisingensem lib. I. de Gestis Frid. cap. XXIV. *nobilissime & dilecte Imperii mei amice*

inimici Rex litterâ tua nobilitatis affectus signum ad me delata &c. Græco sermone βασιλείαν dicebant, tamquam nulla uspiam alibi præter hanc Regalis potestas superesset. Cedrenus. Leo Tacticorum capite primo.

ἡ βασιλική δορυφορία καὶ ἐξουσία, ἡ τῆς ἐξουσίας δυναστεία, ἡ τελεσία, ἡ τῆς τελεσίας ἐπίδειξις, καὶ ἀπόλαυσις οὐδὲ ὅσα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐπιθυμητῶν καὶ τιμίων τὴν ἡμετέραν οὕτως εὐφραίνει βασιλείαν, ὡς ἡ τῶν ὑπηκόων εἰρήνη καὶ εὐμοιρία.

207. PENITVS.] Longè concinnius legas *penita de stirpe* alterum ταυτολογεῖ. Nec moramur Libros.

209. HVMANI GENERIS.] Quod complexum Romanum Imperium putabatur, adeoq; cum hoc ipso vivere, florere, vigere, III. de Laudibus Stiliconis sic de Roma scribit.

Hæc est in gremium victos quæ sola recepit
Humanumque genus communi nomine fovit.

Rutilius lib. I. Itinerarij.

Quantum vitalis Natura tetendit in axes
Tantum virtuti pervia terra tua.
Fecisti patriam diversis gentibus unam
Vrbem fecisti quod prius Orbis erat.

209. DELERI SECVLA.] Humanum genus, quod modo enarravimus Romano Imperio per ambitionem censeri. Sic Lucanus libro VII.

sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiãtur secula casu.
Mentimur regnare Iovem.

Ambitio autem illa Romanæ ditionis magnificis verbis extendendæ adeo fascinavit summorum etiam scriptorum animos, ut Polybius suo ævo scribere non sit veritus omnem ferè orbem habitabilem Romanis parere, quod quamvis non incommoda τῆς οἰκουμένης interpretatione lenire voluerit IS. Casaubonus nescio tamen quomodo negari possit longè ambitionem judicãdi sanitatem præstrinxisse. Et ferat æquo animo suo ævo Polybium hæc scribere, qui Dionysium Alicarnassæum levitatis reum agat, qui tantis post incrementis auctum Imperium Romanum sua tempestate universi orbi habitabili dominatum dicat? Sanè neq; absolutè Polybius τὴν οἰκουμένην nominat. Sed lib. VIII. πάντα τὰ γνωριζόμενα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν δυναστείαν compacta scribit; quam hyperbolen nequaquam excusaveris. Sed & alia in iis Commentarijs τρισμεγίστου illius non satis ultimam manum sapiunt; ut cum mox pag. XX. Zosimum corrigit vel erroris accusat, (ambigitur enim de isto,) qui Sexcentis annis à Condita Vrbe Romam vix aliquam Italiæ partem sibi subjecisse scribit. At sexcenti illi anni sunt Zosimi commentum adeo pingue atque crassum, ut constet sexcentis annis Romana arma ad terminos qui tum cognitus erat, orbis esse prolata. Julianus Imperator Cæsaribus:

ἐμοὶ μὲν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, γείτνα ἤδη ἐν Ἰταλίᾳ αὐτῇ συνέβη πόλει μετὰ τοσούτους ἄνδρας· ὥστε τὴν μὲν ὅρον οὐ πώποτε ἄλλη πόλις ἐβασίλευσε, βασιλεύειν. τοῖς δὲ ἀγαπητὸν ἦν τὸ τὰ δεύτερα κομίσασθαι, ἡμῖν γὰρ πόλις ἀπὸ τρισχιλίων ἀνδρῶν ἀρξαμένη ἐν οὐδὲ ὅλοις ἔπεσιν ἑξακοσίοις ἐπὶ γῆς ἤλασε πέρατα τοῖς ὅπλοις.

210. EFFRÆNA MARIS.] Nam velut frænis aut habenis cursum Oceani detineri à Deo credebant, ne proluerẽt universum orbẽ. Vide ad illud li. I. supra *Præscriptosq. maris fines*. Ovid Metamorph. I *& fontibus ora relaxant Et defrænato volvuntur in æquora cursu.* Sic sacræ litteræ, præcipuè Oratione Manassis Regis post infanda facinora ad Deum reversi.

211. PHAETON CONFVNDAT HABENAS.] Tali modo periturum mundum ariolabantur veteres, ut sidera ordinario suo cursu emota omnia forent combusta. Lucanus:

cum compage solutâ
Secula tot mundi suprema coegerit hora!

Anti.

Antiquum repetent iterum Chaos. omnia mistis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extēdere littora nolet,
Excutietq; fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigis agitata per orbem
Indignata diem poscet sibi, totaq; discors
Machina divulsi turbabit fœdera mundi.

211. LIMITE NVLLO DEVIVS.] Idem Lucanus de errore Phaetontis in Iliaco. *raptum transverso limite cœli Flammati Phaetonta poli videre.* Citat Lutacius ad Papinium.

213. HOC AVCTORE PVDET.] Imitatio est ejusdem Lucani contrariæ sententiæ in adulationem Neronis prolatæ.
scelera ipsa nefasque Hac mercede placent.

215. VOS ARSVRÆ VRBES.] Imitatio Maroniana. Aeneide. II.

216. PERMITTO CLADIBVS ORBEM.] Imitatio Lucani lib. VII. *morbosque fluenteis*
Insanamque famem, permissasque ignibus urbes.

Summa autem Laus Stiliconis imminentem orbi terrarum perniciem non sine ipsius permissione immitti spatiis suis posse.

217. REDEAT JAM MILES EOVS.] Occultior sensus hic latet quam quem videre potuerint interpretes. Miles jā Eous, hoc est jam Romanarum & verè virilium partium transfuga, jam Orientalium morum famulus, redeat, præceptis imbellium hominum & aulę improbæ velut devictus. Orientalium luxus & mollities nota, & alibi nostro exagitata. Tamen verum etiam est mixtum Orientalibus militibus exercitum hunc Stiliconis fuisse, qui non veniebant primum in partes Arcadianas sed redibant. Hoc libro. v. CCCLXIX. ita loquitur miles.
Vnde redij nescis? patiarne audire satelles
Qui leges aliis libertatemq; reduxi?

Eugenium enim ex magistro litterarum Imperatorem hoc exercitu devicerat Theodosius. Et Gallias Alpinosque tractus ejus jugo liberaverat. Videbatur vero Stilico cæterum militem secum reduxisse, Legionem modo unicam in Rufini regione reliquisse, ex eo versu CCLVII. dicitur. *Vt sese legio vidit disjuncta relinqui.* Sed Poeticè illud dictum, cum nō unam sed plures agnoscat v. CCCXII.
Nunc Epulas tempus, socii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.

Suspicamur tamen vera per exprobrationem quampiam occultam *Eoum* appellare suū militem, veluti ab homine deinceps molliori & effœminato regendum, ejusq; imperio assentientem.

218. PARENDVM EST.] Omnes libri Belgici. Et insuper membranæ nostræ non bono modo *Parendum.* Quod omnino respuit versus sequens.

219. CONTIGVO.] Tam propinquo ut velut manu contingi possit. Primo de Raptu: Lambit contiguas innoxia flamma pruinas. IV. Consulatu Hon. *aquas, quas hostibus antè Contiguas alio Stilico deflexerat arcu.* Estque, ut dixi, à *contingere*, quod dicitur de rebus quę extrema sua simul habent, ut loquitur Hugo Etetianus de Regressu Animarum: *veruntamen anima non contingit corpus, Nam contingere proprię est extrema tantum habere simul.* Hericus Altissiodorensis lib. V. *Contiguis quid tam succedere mœnibus horres.* Virgilius *Hunc ubi contiguum missa fore credidit hasta.* Servius. *Postquam illum vidit venisse intra iactum teli, scilicet ut possit feriri.*

221 CERAVNIA.] Epiri monteis famosi naufragijs & tempestatibus. Lutatius ad Thebaiden X. *Ceraunia montes Epiri excelsi qui illic propius naviganteis infestant.* Vnde Lucanus *Scopulosa Ceraunia nautæ Summa timent.* Horatius. *Infameis scopulos Acroceraunia* Servius ad Aeneidem. III. Vide Acronem ad Hor. I. carm. III. Plinium lib. III. cap. XI. *Saxum Ceraunum* vocat Propertius lib. II Elegiâ XVII. Isid. lib. XIV Origin. c. VIII. Solin. c. VII. &c.

222. IL-

222. ILLISA TONITRUA CORIS.] Φυζικὸν hoc. *Vento* enim calor humori, immo ignis impactus undæ gignit tonitrua. Lege Lucretium libro VI. prius, & ibi.

Est etiam quemvis extrinsecus incita venti
Incidit in validam maturo fulmine nubem,
Quam cum perscidit, extemplo cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.

Porro in Nostro Codice duo hi versus trajecti sunt.

223. EREPTAQUE PRÆLIA.] Discedente Stilicone.

224. POPULUS DEFENDIT UTERQUE.] Miles tam Arcadianus quam Honorianus. Arcadianum potest ut suprà vocaverit *Eoum militem.* Sic *Utraque castra* movisse Stiliconem dicit versu.CIV. Et in querelâ Rufini v CLXI. *Eoum militem* reposci vides. Unde nescio an superior v.CCXIIIX. Interpretatio nostra satis sit commoda, cũ remittere Eoum modo militem voluerit Stilico. Non est vero quicquam mutandum, ut perperam cẽluimus in priore Editione. *Populus* enim quamvis multitudinem notat ut multis in Adversariorum Commentariis notamus. Sic Xenophon ϛρατιωτῶν δῆμον dixit lib. VI. Pædias. *Populus,* mixtum vulgus, etiam ani nalium ut notat elegantissimus Rubenius Electorum libro I. cap. XIV. Vide & doctissimum, capitalisque judicii & ingenii virum, Sirmondum ad carmen CXXIIX. Ennodij. Populus, exercitus varijs gentibus aut hominibus constipatus. Orosius lib. VII. cap. XXXVII. *Rhadagaisus omnium antiquorum præsentiumq; hostium longè immanissimus, repentino impetu totã inundavit Italiam. Nam fuisse in Populo ejus plus quam ducenta millia Gothorum dicuntur.* Cum contemtim quædam velut colluvies infima dicitur, *plebs vulgi* appellatur. Bacchiarius de Recipiendis Lapsis: *Quid tibi videtur illud quod scriptum est in Beati Esdra libris ubi dicuntur reversi de captivitate Babylonia, & restructis templi Dominici fundamentis non s lum plebs vulgi, verum etiam sacerdotalis familia?*

226. NON ILLAUDATA LACESSIT SEDITIO.] Poterat alio nomine hoc certamen indicare, Verum hoc Poetarum maximorum est, aliquid cõtrarium accersere, & ipsum velut vitium quadam virtute nova induere. Horatius.

Splendidè mendax, & in omne virgo Nubilis ævum.

Ita legendus ex vetustiss. membranis, ille Horatii versus, non *nobilis* ut vulgo. Dicere enim vult ingeniosissimus Poeta æternæ Gloriæ velut nuptui datam eam virginem, quia thorum genialem noluit novi mariti sanguine conscelerare, quod tot ipsius sorores fecerant. Pariter de mendacio veritatis laudibus velut induto Paullinus Junior in Vita B. Martini ipso principio libri II.

Donec compositis verbis, lacrymisque coactis
Vicerunt nimium mendacia justa rigorem.

Cui ibidem paullò post *numerosa Seditio* memorabilis conventus ad Episcopatui inferendum Martinum. Ut Animadversiones nostræ docent.

Sic fidele mendacium legimus apud alterum Paulinum isto aliquot seculis antiquiorem, Natali Quinto Felicis.

famulis dominis tuto fuit hospita tecto
Cælatuq; pie ci veis illusit iniquos,
Fraude bonâ fallax animo mentita fideli.

Sic benè *degenerem dixit* idem Paulinus lib. I. Martinidos.

Nobilior patribus, tam clarus qui patre Christo
Sprevit sacrilegos benè degener in Patre ritus.

Sic injuriosè sedulũ Ausonius. Professore III.

Amoris hoc crimen tui est
Quod digna nequiens promere, officiũ colo
Injuriosè sedulus.

Qqqqqqq Sic

Sic Claudiano certus error in astris agnoscitur, Panegyrico Mallij *quam certus in astris Error* Sic σώφρονα λύσσαν amorem, nisi fallor, vocat Anacreon. Sic *bellicosam pacem* Marius Victor initio Comment. in Genesin *Dum certāt plus pacis habent* Sic *liberius Servire* Sulpitius Severus libro I. Sacræ Historiæ quæ notabamus supra ad lib. I. v. LXX.

228. LACERTIS.] Manibus potius quam lacertis. Estq; de pilis dictum quæ extensis Lacertis excutiebantur. Lucanus libro VII.

gelidusq; in viscera sanguis
Perculsa pietate coit, totaq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.

De excussione idem libr. IV. *Excussis umquam ferrum vibrasse lacertis Pœnituit.*

230. VIBRATO IMPONERE FERRO.] Nihil difficultatis in hac lectione. Cum tamen Noster liber, & omnes quotquot sunt Belgæ, Aldusq; sic legant *Quisnam audet stricto leges imponere ferro?* At secus Claveriani ex quibus nulla variatio indicatur. Nihil mutamus in vulgato. Par sensus apud Silium libro I.

notum quid cæde calentibus armis
Quantum ira liceat, motusque quid audeat ensis.

Et valde eam confirmat lectionem Lucanus, qui pariter de militibus imperatore pugnam detrectante libro VII.

Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus, *vix signa morantia quisquam exspectat.*

231. INFLAMMATA SEMEL NESCIT MITESCERE VIRTUS.] Commodius fortasse hic versus post tres, sequentes nunc, positus legatur. Cum subjiciat cōgruè miles illud *Non patiar.* Sed in tanto librorum omnium consensu satius est nihil mutari. Quare *nec frigescere* illud, quod olim eruimus, nunc placet. Nec enim virtus philosophica quæpiam aut animi beatitudinem concernens hic intelligenda est; sed militaris potius ferocia & ira sequens mucronem jam strictum. Nam virtutis vocabulo Poetæ fortitudinem militarem, animum cædis hosticę avidum, contemtoremq; lucis, sæpissimè indicant.

232. JAMJAM BARBARICOS.] Legunt omnes libri Belgici *Iam mihi* Quam lectionem sequendam arbitror propter ea quæ sequuntur. *Non patiar.* Itaque ante annos plus centum promulgavit Aldus Manutius. Suprà *Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis Excutit?* Noster vero Liber *pila* mutat hoc versu in *tela*, cui merito refragamur. *Pilum* enim præcipuè Romanum telum & eo ante cætera exercebantur milites Romani, ut scribit Vegetius lib. II. c. XV. Descriptionem exactam habes apud Polybium lib. VI.

233. ULTROQUE MANUS MUCRONE FURENTE DUCITUR.] Quæ alioqui mucronem ducebat. Ita capiendum quod paullo antè ex Lucano produximus. *Vibrant tela manus* contrà communem enim legem ait manus à telis vibratas ut hic Claudianus *ductas.* Notum est Homeri illud

αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Quod obscœno sensu detorsit Juvenalis.

αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.

Pariter Valerius Flaccus libro Quinto.

Iamque virum trahit ipse chalybs.

Ducitur autem mitem tractionem notat, ut colorem *ducere* uvam dixit Virgilius. Et ita Seneca in Hercule Oeteo.

Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impavidos ducere somnos,
Aurea rumpunt tecta quietem.

Hoc est contrà quam aurea tecta quæ curis perpetuo plena sunt quietem tyrannis invidēt, homini pauperi & naturalibus bonis contento ipsa naturalis fulcri amabilitas & securitas somnos ducit. Nihil ita difficultatis in eo loco quem vir acutissimus Daniel Heinsius Barbariæ damnare voluit. Idem est ac si dixisset, trahunt, alliciunt, invitant. Quomodo eodem verbo infinitis locis usi castigatissimi quique scriptores, quorum numero tamen ego eam

Tra-

Tragœdiam non censeam. Porrò nec obliterandum universum gregem Belgicorum Codicum *ultrixque manus* præferre, consentiente & nostro. At Claveriani, Aldusq; *ultro*. Nos τὸ *ultrix* cum Scaligero approbamus.

235. NON PATIAR.] Ex abrupto. Qualis sermo indignationem præpingit. Consuetudinem autem cædis hostilis indicat cum ait *siccum gladium vagina recusat*. Ut Plauti Miles *cujus machæra gaudet fartum facere ex hostibus*, &c.

236. BELLI CIVILIS IMAGO.] Terror, formido. Virgil. *plurima mortis imago*. Valer. Flaccus lib. VI. *Qua Deus & melior belli respexit imago*.

237. CONSANGINEAS ACIES.] Ex Lucano & Papinio. *Olim*, tamdiu ut nullius dissensionis jam memoria exstet.

238. NON DISSOCIABILE CORPUS.] Corpus, conjunctio plurium inter se congruētium. Sic Corpus operum Poeticorum Ulpianus cap. LII. de Legatis III *Si Homeri corpus sit legatum & non sit plenum, quantæcunq; partes hodie invenientur, dabuntur*. *Nummorum* Alexander Severus cap. I. C. Inst. de Noxal. Act. *Si exstat corpus nummorum quos ablatos ex patris tui hæreditate allegas*. Hoc est summa inviolata, corporis instar cui nullum ex mēbris deest. Ut hic militum sic *naviculariorum* apud Arcadium & Honorium Impp. cap. XXIV. de Excusat. Tut. *Artium omnium* Romæ constituta *corpora* in Alexandro, cujus modo rescriptum posuimus, auctor est Lampridius. Sic de Romano Imperio universo Corippus lib. II.

Romanum Imperium corpus benè ponitur unum
Compositum multis, quod fas est dicere, membris.

239. QUOLIBET IRE.] Pro bolectionem MS. nostri Codicis *quàlibet*. Plus enim est in isto. Et pariter Editio Aldina.

240. HYBERBOREO DAMNATAM SIDERE THULEN.] Adeo quidem ut ἀρκτικωτάτην τῶν ὀνομαζομένων dicat Eusthatius ad Dionysium, & toto hiberno tempore ibi Solem non videri. Vide eruditissimi viri J. Vadiani Commentarium in Tertium Melæ. *Sidus* constitutionem aeris notat, de quo pluribus ad Quartum Consulatum.

241. INCENSAS LIBYÆ ARENAS.] Lege Lucanum libro IX.

242. STAGNA.] Oceanum. Aeneide. X. *quam magnus Orion Cum pedes incedit medii per maxima Nerei Stagna* At contrà contemtim ille apud Lucanum libro II.

Oceanumq; vocans incerti stagna profundi.

Quasi Oceano hoc indignum sit ut stagni nomine censeatur.

244. CALCARE NOTUM.] Meridiem, Australem terram. Cujus tanti recessus ut post tot experimenta, & veteribus incredibilia itinera, ne nunc quidem pateat. Eam post terga etiam Noti collocat, gnarus nimirum Cosmographiæ non vulgariter, Lucanus lib. X.

licet usque sub Arcton
Regnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga Noti, cedemus in ortus Arsacidum Domino.

245. SECRETAQUE LITTORA NILI NASCENTIS.] Malè tam propinquo loco repetitur vox littoris Quare non inficior me assentiri unico licet Codici Belgico qui superiori versu legit *rubrique recessus Aequoris*. Adeo in minimis etiam attendendis aliquādo operæpretium facimus. De Nili origine ne notemus facit qui eum duobus libellis inquisivit Joannes Baptista Scortia.

245. MUNDUM POST TERGA RELINQUAM.] Quæ summa omnia itinerum ὑπερβολικῶς censebatur. Pedo Albinovanus in Navigatione Germanici suum mendacium ultrà extēdit. *Iampridem post terga Diem Solemque relictum*. Etsi eo versu nondum nos conjecturæ puerilis debet pœnitere *Diem sollemne* Nam & incredibiliora sunt quæ sequūtur, & ταυτολογία manifesta est in SOLE & DIE.

246. TENTORIA FIGET.] Ita omnes cæteri. Noster solus, *ponet*.

247. HEIC PATRIA EST.] Fortissimi viri jam propinqui adfectibus, (ut posterior ætas omnes caros sanguine junctos appellavit) suis, ut amorem Ducis & virtutem suā demonstrent etiam Patriam ubiq; in ejus comitatu se habituros ajunt modo ne ab ijs separetur. Sic de fortissimis viris loquuntur egregij scriptores. Ovidius I. Fast.

Omne solum forti patria est, ut piscibus aquor
Vt volucri vacuo quicquid in orbe (patet.

Aristophanes Pluto.

πατρὶς γὰρ ἐστι πᾶς ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ.

Cicero Tusculan. V. *ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest. Patria est ubicunq; cui benè est.* Orosius de hominis Christiani exemplo pulcrè lib. V. cap. II. *Mihi autem prima qualiscunq; motus perturbatione fugienti, quia de confugiendi statione securo, ubique patria, ubiq; lex & relligio mea est.* Apollonius Tyanæus Epistolâ LII.

καὶ τοι οὐ λέληθεν ἡμᾶς ὡς καλῶς ἔχον ἐστὶ πᾶσαν τε γῆν πατρίδα νομίζειν, καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀδελφοὺς καὶ φίλους ὡς ἐν (ita emaculandum existimo) γένος μὲν ὄντας θεοῦ, μιᾶς δὲ φύσεως.

Sic Crates Patriam se suam in animi magnitudine habere Alexandro respondebat, sciscitanti utrum suam illam restaurari vellet. Diogenes Laertius libro VI.

πρὸς ἀλέξανδρον πυθόμενον εἰ βούλεται αὐτοῦ τὴν πατρίδα ἀνορθωθῆναι, ἔφη, καὶ τί δεῖ; πάλιν γὰρ ἴσως ἀλέξανδρος ἄλλος αὐτὴν κατασκάψει. ἔχειν δὲ πατρίδα ἀδοξίαν καὶ πενίαν ἀνάλωτα τῇ τύχῃ. καὶ Διογένους εἶναι πολίτης ἀνεπιβουλεύτου φθόνῳ.

Sic ad nescio quem Episcopum scribit Faustus Reiensis in Epistolis: *Gratius ad vos dum vobis de patriâ scribimus, qui nobis patriam in peregrinatione fecistis qui indefessa liberalitate patria desideria temperastis.* Et Ruricius, scriptor & prudens & doctus, librò II. Epistol IV. qua mortem filiæ suæ luget: *in unius necessitudinis gradu complurium mihi necessitudinum solatia sublata suspiro. Solam tamen patriam qua mihi per ipsam acquisita fuerat, non amittam. Qui hanc mihi potissimum terram quam illa corpore suo occupavit patriam judicabo.* Eodem pertinent divini versus nostri Poetæ, panegyrico Mallij ad Justitiam.

nitidu quoquis te sensibus hausit
Inruet intrepidus flammis, hiberna secabit
Aequora, consertos hostes superabit inermis.
Ille vel Aethiopum pluviis solabitur astus,
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aer.

248. AVIDAM DIFFERTE MANVM.] Vim, cædem, irruptionem. Valerius Flaccus libro VI.

in patriis bellare pruinis
Pradarique juvat; talemque hanc accipe dextram,
Dixit; & Aedonis nutritum missile ventis Concitat.

249. CUMULUS.] A rebus facilè corruentibus. Vel innuit anteà se gravatum invidia, ut hic velut cumulus omnibus cæteris accedat. Sed ego summam tanti Ducis Prudentiam innui existimo, parcant animis, parcant manu rem exsequi, invidiam istius minacis balatronis suâ sponte concisuram. Cumulus arenæ congeries, facilis turbatu. Propertius lib. III. Elegiâ XV. *Me tegat arborea devia terra coma. Aut humet ignota cumulus vallatus arena.*

250. MIHI.] Meo commodo, fructu, emolumento. Lucretius ad Venerem *tibi rident aquora Ponti.* Plura ad Quartum Consulatum Honorij.

250. JUVENTUS.] Militaris. Bello Gildonico *pubem* vocat. *notissima Marti Robora pracipuos electa pube maniplos.* Ibidem.

stans

stant circumfusa juventus
Nixa hastis, pronasque ferox accomodat aures.

251. ITE MEI QUONDAM SOCII.] Miserabilem abscessum fingit artifex militum animis tractandis. Qualem etiam capitalis hostis Zosimus fatetur. Est vero simplicitas ficta ut vera in illo pastoritio apud Maronem.

Ite mea quondam, felix pecus, ite capellæ.

251. SOCII.] Commilitones. Vt solebant Imperatores appellare blandimento quopiam sollemni suos milites, exemplis obivis promptis. Pariter Imperatores Nerva & Trojanus apud Vlpianum capite IV. De Testamento Militis. Notanda est vox minus usitata, sed apprimè pulcra *Commilitium.* Salvianus libro I. de Gubernatione. *Agit iter sine itinere, viatrix sine via, prævio Deo, divino commilitio honorabilis.* Et *commiles* pro commilitone. Glossarium Cyrilli. Συνςρατιώτης *commiles.*

251. NEC PLURA LOCUTUS.] Velut dolore abscessus impeditus. Prudenter & cautè. Verba autem talia debent esse qualia describit in Eodem Stilicone altero Laudum.

figenda quæ sensibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.

Scilicet qualia *audita crescunt in pectore,* quod, de amatrice ait Valerius Flaccus libro VII.

253. PEPULERUNT IGNE.] In Nostro legitur: *repulerunt.* Ignis autem maxime Leoni infestus & odiosus. Oppianus Cyneget. IV.

ἔξοχα γὰρ δείδοικε πυρὸς μένος ἠΰκομος λίς
Οὐδ' ἐπιδεῖν τέτληκεν ἀσκαρδαμύ τοῖσιν ὀπωπαῖς,

Philes Iambis περὶ ζώων ἰδιότητος

ζώων δὲ πᾶν πόῤῥωθεν ἐκφυγὼν γένος
αὐτὸς τὸ πῦρ δέδοικεν, ὡς φυσὶ ζώων.

Plinius libro VIII. cap. XVI. Alii. Iubas inclinant patefacti, aut cedentes Leones. Papinius lib. II. Silv. V. timuere Leones, Tunc cunctis cecidere jubæ

254. LUMINA VELAT.] Non claudit, quod nimii foret terroris.

257. GALEASQUE SOLUTIS HUMECTAT LACRYMIS.] Vnus inter omnes Manuexaratos libros *salutas* habet. Quæ scriptura mihi non aspernabilis videtur, quamvis *soluta lacryma* non absurdæ sint; immo ego in id inclino ut priorem genuinam existimem, cum verisimile sit tanto amore in Ducem, solvisse in gratiam discedentis & valedicentis galeas, & ita etiam solutas lacrymis perfudisse, quod sane majorem earum copiam designat, quam si non fuissent solutæ. Notandum autem veterum galeas non omnes vultu aperto fuisse, sed partem antiquissimarum penitus quoque clausam, ut hodie ii gerunt quos Cataphractos sive *Curassiers* appellant. Cui rei qui contradicunt inepte faciunt. Sic sane lacrymæ galeati videri non possunt apud Papinium Thebaide XI. quas tamen Stiliconi ostendisse credibile est Exercitum.

Solve genas, liceat vultus fortasse supremum
Noscere dilectos, & ad hæc lamenta videre
Anne fleas

Et clare Sidonius nares contectas docet de Roma. Pan. Anthemii.

inclusæ latuerunt casside turreis, &
Obtundit teneras circumdata fascia nareis Vt galeæ cedant

Facies clausas innuit expresse Alcimus Avitus libro V.

Inclusæ galeis facies, & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.

Colorem faciei præ galeis non visum docet Silius Italicus libro XIV.

tenuata jacendo
Et maciem galeis abscondunt ora, malusque
Ne sit spes hosti, celatur casside pallor

Quibus omnibus adducor ut unum illum Codicem velut aliis nonnullis locis ita & isto veritatem nobis conservasse existimo. De communi autem galea tantum vultus veteri armatura

tura patebat. Valerius Flaccus libro VI. ultimo de Medea.

Semper inexpletis agnoscit Iasona curis.
Armaque, quique cava superest de casside vultus.

258. THORACVM.] Vnus liber Belga *Thorace.* Duo *thoracis.* Nihil mutamus.

260. AMOREM.] Ineptissima glossa est in MS. uno Susiano. *belli.* Non enim de eo sed de in ducem suo affectu incomparabili loquuntur milites.

261. TRADIS.] Deseris, prodis velut & hosti exponis. Vide super hoc usu hujus verbi Notat ad Quartum Consulatum. v. LXXI.

261. TUAS DEXTRAS.] Tibi tam fideles. *Dextra* enim fidem innuit. Valerius Flaccus libro VII.

Haud tam mendacem promissa reposcere Regem
Dignatur, nec si ipse sibi terga ingerat ultro
Qui pepigit, velit in pacem, dextramque reverti.

Alioquin dexteræ principum, viri ijs devoti & fidissimi. Poeta incertus in Obitum Mœcenatis.

Regis eras genus Etrusci, tu Cæsaris almi
Dextera, Romanæ tu Vigil urbis eras.

Sæpe Livius.

263. NOS ADEO VILES.] Simile in expostulatione Tydei cum Etheocle apud Papinium Thebaide Secunda.

horum miseret quos sanguine viles
Projicis excidio bone Rex

Simillimum in altercatione militari cum Cæsare apud Lucanum libro V.

Quo te dure tulit virtus temeraria, Cæsar,
Aut qua nos viles animas in fata relinquens
Invitis spargenda dabas tua membra procellis.

QUID NOBIS PATRIAM.] Huc collocanda distinctio; & est abruptus sermo. Quid, ait, nobis patriam recenses? *Quid juvat, &c.* Nam alioquin τὸ *juvat* cum *si* nobis componere est Solœcismum orationi immittere. Militum pars Græca erat, quam relinquebat Stilico Græciæ suæ.

268. TE SINE DVLCE NIHIL.] Virgilianum lib. VII.

haud quicquam mihi dulce meorum
Te sine, frater, erit

269. FORMIDATA TYRANNI TEMPESTAS.] Mores hominis improbi turbulentos, impuros, varios, sævos, & truculentos, tempestati maritimæ comparat. Sic supra de eodem Rufino dixit Furia lib. I.

prodigium flavis incertius undis.

271. AVT IMPACATIS.] Pacem exosis Quatuor libri *implacatis.* De turpitudine Hunnorum supra ad librum primum.

272. FAMVLOS PRÆSTABIT.] Loquitur ex ambitione barbarica immanium illarum & ferarum gentium, quarum principes. Sic Attila Hunnorum Rex cum irasceretur duces Romanorum servos suos appellabat, qui tamen ipso dignitate non erant inferiores, etsi Principi Romano subjecti, ut scribit Priscus ejus ævi Historicus.

ἤδη καὶ χαλεπαίνοντα εἰπεῖν ὡς ἐκείνῳ μὲν οἱ αὐτοῦ θεράποντες εἰσὶ στρατηγοὶ, αὐτῷ δὲ οἱ τοῖς βασιλεύουσι ῥωμαίων ὁμοίως. Et paullo ante de eodem dixit. εἰ δὲ καὶ πρὸς Μήδους καὶ πέρσας παραγένοιτο, οὐκ ἂν ῥωμαίων ἀνέξεσθαι τὴν αὐτοῦ νοσφιζομένων ἀρχὴν, ἀλλὰ θεράποντας ἀποφαίνειν ἡγησάμενον χαλεπώτερα ἐπιτάξειν καὶ οὐκ ἀνεκτὰ ἐκείνοις ἐπιτάγματα.

Quid putas horum principem militibus non facturum, qui Duces Romanos pro servis habeat? Habebat autem tum temporis Attila titulum Romani Ducis, ut ex eodem Prisci fragmento apparet. Porro cum de Alanis hic loquatur in mentem mihi vocat Claudianus optimi

optimi suo ævo Poetæ Herici Altissiodorensis versus non inconcinnos, qui ejus gentis ducem temporibus Germani florentem, urso, impacato pariter animanti, comparat, libro V.

Pertæsus tumida mores & crimina gentis
Vastandam rigidis tamdem permisit Alanis.
Rex erat his Eochar, quovis crudelior urso,
Quid cades memorem aut furialia facta tyranni? &c.

Eum nos Poetam cum cæteris ejusdem generis quales sunt Paulinus de Vita Martini, Gulielmus Brito, Josephus Iscanus, Beda, Aldhelmus, Walafridus Strabo, Alcuinus Flaccus, Hilpericus, Abbo, satis antiquus, quamquam Barbarior, Gunterus, princeps fere omnium talium, Auctor Belli Saxonici, Wipo, Saxo, Petrus de Riga, Henric⁹ Mediolanensis, Theodulfus Aurelianensis, Freculfus, Hincmarus, Bernardus Morlanensis, Fulbertus, Petrus Blesensis, Rhabanus Maurus, Salisberiensis, Galterus, Tortarius Mathæus Vindocinensis, Arnulfus Lexoviensis, Alanus ab Insula, Petrus Pictavensis, Auctor Vitæ Caroli Magni, Auctor Fabularum, Hartmannus, Notkerus, Sangallenses, Metellus, Hildebertus Cenomanensis, Iustinus Lippiensis, & alii non pauci, Sexto volumine omnium Poetarum Corporis, cum suis Notis dabimus, cum cæteros uno junctim Glossario illustrare & in ora hominum reducere conclusum sit.

272. PENVRIA FERRI.] Confidentia hæc loquentis pro omnibus unius militis ea est ut dicat malle se occidere Rufinum, quam exauctorationem ab eo exspectare.

275. FIDEM] Sacramento militari datam. Ejus formulam antiquam habes apud Gellium libro XVI. cap. IV. Notarunt ubertim Militiæ Romanæ Illustratores.

277. TIBI DEBITA PRIDEM VICTIMA.] Quasi ex pacto quopiam aut consponsione. Sic Virgilius libro XII.

Turnum jam debent hæc mihi sacra.

Zeno Veronensis scriptor adeo doctus & acutus ut eum Appuleium ego Christianum nominare soleam Sermone de S. Arcadio: *Arcadius hujus inopinati sacrilegii horrore perculsus paululum distulit pugnam jam debitus ad coronam.* Valerius Flaccus. *debitus Aeacu dux Thessalus appulit oris.* Lucanus libro VIII. *cui pridem debita fatis Assyriis, trahitur cladis captiva vetusta.* Victimam dixit quia Heroum iræ victimis placabantur. Alibi Stiliconem Theodosio integras gentes sacrificas se ait, non paucos juvenes, instar Achillis aut Augusti.

278. LONGE.] E longinquo. Alibi de usu hujus vocis.

279. TANGEBAT MACETVM FINES.] Macedonia tum erat inter provincias XIX. quibus Illyricum censebatur. Notitia Provinciarũ; In quo libello multa adhuc sunt parum lucentia. Vt cum VI. Thraciæ provincias ponit, quarum una Scythia, altera Europa. Contrahendum enim numerum res ipsa clamat & ex VI. V. faciendum. Europæa enim Scythia una tantum provincia est, cum in Asiaticam & hanc immanis illa regio dividatur, ut ex iis auctoribus, vides quos ad superiorem librum versu CCCXXIII. notamus. *Macetum* autem Macedonum, Macetia, Macedonia. Hesychius: μακετία μακεδονία. Gratius Cynegetico.

Quid Macetum immensos libeat se dicere contos!

Alii *Macetiam* partem Macedoniæ fuisse tradunt, ut Marsyas Historicus apud Constantinum Porphyrogenetem libro II. Thematum cap. II. In Præfectura autem Macedonia duplex erat, sub Conciliario altera urbium. XXXI. Altera sub duce, Vrbium VIII. de qua utraque idem Constantinus.

280. THESSALONICA TUOS.] Prima hæc omnium urbium à Constantino modo nominato Imperatore collocatur. De hujus splendore Julianus adhuc Christo militans Orat. II. ad Constantinum.

μακεδόνες δὲ ἁπάντων ἦρχον, ὧν ὑπ' ἐκείνῳ

ἐκείνῳ κτησάμενοι πόλεων καὶ ἐθνῶν ἔτυχον, ἀφ' ὧν ἔτι χρὴ διὰ μειζόνων τεκμηρίων δηλοῦν ὡς ἔνδοξος μὲν ἡ Μακεδόνων καὶ μεγάλη τὸ πρόσθεν γένοιτο, ταύτης δὲ αὐτῆς τὸ κράτιστον ἡ πόλις ἐκείνη, ἣν ἀνέστησαν πρότερον, οἶμαι, Θετταλῶν τῆς κατ' ἐκείνων ἐπώνυμον νίκης.

Civitatem Amplissimam & Macedoniæ principem vocat Niceforus Gregoras libro Secundo. In hac Rufinum cæsum, vel prope eam sane, prolixe errat cum scribit in prolegomenis Augustini, vir doctissimus, Ludovicus Vives. Quantum enim itineris recenset abhinc Claudianus à militibus confectum, quam is in eorum conspectum venerit? Et diserte Marcellinus Comes: *Rufinus Patricius Archadio principi insidias tendens Alaricum Gothorum Regem missis ei clam pecuniis, infestum Reipublicæ fecit, & in Graciam misit. Porro detecto dolo suo Rufinus ab Italicis militibus olim cum Gaina Comite Archadio missis ante portas urbis merito trucidatus est. Caput ejus manusq; dextra per totam Constantinopolim demonstrata.* Zosimus libro V.

τῶν δὲ στρατιωτῶν ἤδη πλησίον τῆς Κονσταντινουπόλεως ὄντων φθάσας ὁ Γαΐνης ἀπήγγειλεν Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεῖ τὴν αὐτῶν παρουσίαν.

Errat in eadem historia insigniter Georgius Cedrenus, scriptor nasutus magis quam diligens, qui Rufinum inter eos collocat quos moriturum Arcadium dicit morti tradidisse. Quæ sane intolerabilis hallucinatio est. De Constantinopoli pariter Iornandes in Successionibus. *Rufinus ab Italia militibus Arcadio cum Gaina Comite missis ante portas urbis detruncatus est. Caput ejus cum dextera manu Constantinopoli ad ludibrium circumductum.* Paullus Diaconus libro XIII. *Dum Imperator Arcadius secundum consuetudinem ad portas (Constantinopolis) occurrisset exercitui remeanti, tunc milites Rufinum præfectum Imperatoris peremerunt.* Quæ verba eadem omnia retinuit Freculphus Tomo II. libro V. cap. I. Clarius Otho Frisingensis libro IV. Histor. cap. XX. *Rufinus vero postmodum detectus ante portas urbis Constantinopolitana decollatur, caputq; ejus cum dextera manu ad ludibrium in urbe circumfertur.* Et quid attinet pluribus testimoniis uti?

281. SENSU DOLOR HÆRET IN ALTO ABDITUS.] Homericum, Iliade A, de Regibus.

> εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ
> Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσῃ
> Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι

Vitiosus autem hoc loco est Codex Noster qui *ambitus* & *perstruit* præ se fert. Belgæ saniores quorum nemo quippiam mutat.

282. VINDICTÆ PRÆSTRVIT IRAS.] Idem dicit libro I. Supra

> *commoti pectoris ignem*
> *Nutrit, & exiguum stimulando vulnus acerbat.*

Quamvis in alia re.

283. SPECTATVRQVE.] Exspectatur, probatur. Omnia agit ne Stiliconem auctorem cædis faciat, sed militem sua sponte eam patrantem.

284. CORDA MINANTIA.] Interiorem affectum & sensum.

285. TANTI CONSILIVM VULGI POTVISSE TACERI.] Modestus Compendio Rei Militaris: *Raro enim manet absconditum quod ad noticiam multitudinis jam pervenit.*

287. MENTISQVE CALOREM.] In MS. in nostro *mortisque* scriptum est. Locus licet à cæteris libris minime sollicitetur, mihi jam olim tamen suspectus est. Mentis calorem non rumpi. Nimirum in fervorem & iram quæ effutiat dicenda. Sed si *mentis Calor Impetum*

petum sonat, rumpere aut erumpere dicendum erat. Immo calor mentis Temperiem sonat suam, reticendo tanto negocio aptam. *Mentis calor* est fervidum propositum intra mentem conceptum; Sed quomodo id non rumpi dicit, dum siletur, cum facessatur facto non sermone? nec rumpatur nisi effectu? Mentis calor, generositas, vigor, ejus. Petronius. *Nec perditis addictus obruat vino Mentis calorem*

288. SERMONE VIÆ.] Quali animus laxari assoler, cum diu comites qui socium iter faciunt. Qui hunc nescit, numquam comite idoneo ullibi iter fecit qui non cavit, sæpe captus est.

269. TVRBAM.] Quomodo si universi conscii fuerunt? Non enim erat hoc pacto cui effutirent, cum omnes idem propositum animo haberent. Sciendum affuisse Rufinum quoque partium aliquos, quod si non alios, eos certe qui Edictum Arcadii legionibus attulerant, quos duxisse exercitum d.ce absente videri vult. Sed & hoc vanum est, Gainam enim virum strenuissimum principem post Stiliconem hujus militiæ fuisse consentiunt Historici.

290. ARCANVM POPVLO.] Acute. Qualia in hoc Poeta incompatabilis gratiæ sunt, quia nec affectata nec nimia. At qui hunc paribus argumentis secuti, Sidonius. Ennodius, Fortunatus, cum viderent decorem, usum nescierunt, qui sane neque in frequentia neque in affectatione integer manet. Populus agmen magnum quodvis notat, uti *populus statuarum* apud Cassiodorum libro VII. Epistola XIII. Vidde dicta supra.

291 RHODOPE.] Non solus mons tum hoc nomine censebatur. Sed & ex Provinciis Thraciæ ultima. Vide Notitiam earum, modo Laudatam.

291. THRACUMQUE PER ARDVA TENDVNT.] Vide Constantinum. II. Thematum cap. II.

292. HERCVLEI COGNOMINIS VRBEM.] Heracleam; quam secundam Thraciæ illustrium civitatum censet Constantinus modo nominato loco. Primam inter omnes hujus nominis, quarum XXIII. recenset, ponit Stephani Epitomator. Et ea sane hic capienda, non enim Herculeum nomen servabat Constantinopolis, quam maximi principis vocabulo tum florentissimam, eo censere velle nomine, quo ultra viginti alia oppida passim nota erant, & præterea non ab ejus ipsius Herculis appellatione, sed comitis tantum, quanta quæso obscuritas, ne quid aliud dicam? Sane interjungit iter agmine ad Heracleam delato Claudianus, & cum in eam urbem appulisset, jam demum certum victoriæ facit Rufinum, hominem conscientia facinorum adeo timidum, ut non facile longinquo adhuc adversarii milite fuerit rebus suis confisurus. Et Heraclea ista non procul erat Byzantio. Spatium inter utramque nobilitatem cæde Aureliani, qui in via veteri ejus loci occisus teste Eutropio lib. IX.

293. MAGNA CERVICE.] Alibi enarratum. Stoliditatem hominis in duobus extremis proponit, nimia elatione, & nimio metu. Scitum est veterum Sapientum homines extreme audaces, extreme etiam timidos esse, contraque. Et hoc est quod Seneca paucis dicit Epistola LX. *Stultitia nil pacatum habet.* Apud quem multa alia. Sic Papinius Theb. II. *cervixque recepto Sanguine magna redit*

294. OMNIA TVTA RATVS.] Adulatur Stiliconem. Vno enim illo absente cursum integrum facinoribus suis spondet. Ita Senex ille Gothus monitis ad Alaricum, Bello Getico.

si temnis Olympum
A magno Stilicone cave, qui semper iniquos
Fortuna famulante premit

295. SCEPTRVMQVE CAPESCERE.] Regnum sive Imperium Constantinopolitanum. Sceptrum quod ejus partis principes gestabant Regiorum instar cæterorum erat, præter quod in summo crucis effigiem habebat, ut videre licet in iconibus quas doctissimi

ctissimi viri Nicephori Gregoræ Historiæ præfixerunt.

296. HORTATVR VOCE.] In membranis Nostris visitur *affatur*. Alterum probo.

297. VICIMVS, EXPVLIMVS.] Ἐπινίκιον velut sibi ipse canit. Paria Cicero post atrocissimum hostem civitate expulsum Catilinariæ.II. initio. Quas orationes ego Philippicis etiam nobiliores, non magis in ore Antiquitatis fuisse sæpius miratus sum. Sed hujus caussa penes invidiam gloriationum ejus est. Risi nuper incidens in duas contrarias nomine Catilinæ scriptas, quarum priorem egregie scilicet, ne de ingenuitate dubitaretur, excusavit Editor Ascensius, ex tempore scriptam esse. Non nego tamen longe meliorem esse alteram, & satis, nisi fallor conjectura, veterem. Neque enim priscis etiam ævitatibus defuerunt ingenia otiosa fingendis ludendisque posteritati mostellis occupantia suam quietem. Nec parum vereor ne Portius noster Latro ejusdem farinæ sit.

300. QVIS FERAT ARMATVM.] Vsurpavit hoc, Saresburiensis vulgo hodie audiens Joannes, in Euthetico, ut ipse inscripsit eam Elegiam, ad librum Policraticum.

> *Quis ferat armatam quæ sola triumphat inermis,*
> *Armatamque manum vincere sola solet.*

Sic enim legendum illud distichon versu CC XLIX. Simile etiam in Epigrammate Quadragesimo primo Ausonii *Cui Venus, armatam tu me, temeraria, temnis? Quæ quo te vici tempore nuda fui.* Versu retro ab hoc tertio membranæ Bentinianæ prætulerunt *poscere* vicem τοῦ *vincere*. Sed non est opus mutatione.

302. INCASSVM STILICO.] Vnæ membranæ Belgicæ. *in casum* Sane suspicio non de nihilo sit aliud quid delitescere. Cum illud *I nunc* Stiliconis audaciam urat.

304. NE SOSPITE RVPES.] Bentinianus liber. *me consule* Nihil mutandum. Dum enim vita sibi integra fuerit, Stiliconem Italia sua deinceps mansurum ait.

306. QVARE FERAX ENSEM.] Virgil. *non me tua fervida terrent Dicta ferox*

308. QVISQVAM CONATVS ADIRE HAS JACTAT VITASSE MANVS.] Adire manus nostras. Nostram potentiam sollicitare. Plautina phrasis non multum huic absimilis cui *adire manū* fere soli inter omnes Latinos scriptores valet decipere quempiam. Non repeto hic quæ scripsi Adversar. libro XXIV. cap. V.

309. ORBE TE MEDIO.] Græcia meditullium fere Romani Imperii.

310. NVNC EPVLAS TEMPVS SOCII.] Non solum de privatis quibusdam epulis loquitur mastigia, sed de publicis populo dandis; ad novi, quem sibi bona fide spondet, Principatus faustum & favorabile initium scilicet. Populo enim epulum, militibus donativum spondet, instar Principum priorum. Suetonius Tiberio cap. XXI. *Prandium deinde populo mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit.* Immo & congiario ipsi quandoque carnes addebantur. Lampridius Alexandro: *Congiarium populo ter dedit, donativum militibus ter, carnem populo addidit.* Notarum ὄλω φύλακι alii.

311. DONANDVMQVE NOVIS LEGIONIBVS AVRVM.] Tanta horum donativorum vis atque consuetudo fuit, ut iis fere Imperatorum & auctoritas & vita ipsa censeretur, militibus præsertim Vrbanis, & inter hos Prætorianis, in eos faventibus qui pecuniosi essent & largi Plena omnis historia Augusta. Amplissimas summas talibus insumtas pater exemplo Marci & Veri, Antoninorum, quos singulis militibus vicena millia nummum auspicio Imperii donasse auctor est Iulius Capitolinus. Eas donationes singulis post annis, ineunte vere nimirum, repetitas docet Theophylactus libro III. Histor. capite IV.

312. OPPORTVNA MEIS.] Augusto nimirum de more exercitui ex Occidente redituro obviam ituro. Eam consuetudinē principum tum ex aliis licet discere, tum ex hac ipsa

ipsa historia. Paullus Diaconus lib. XIII. *Dum Imperator Arcadius secundum consuetudinem ad portas urbis occurreret exercitui remeanti milites Rufinum Præfectum Imperatoris peremerunt.* Quæ verba ille descripsit ex Epiphanio Scholastico Tripartitæ libro X. cap. I. iste vero ex Socrate. Porro ad ambitionem hanc hominis infandi melius præpingendam statura quoque ejus & forma apprimè facit, quam utramque insignem fuisse auctor est Nicephorus Callisti libro XIII. cap. I. ex Antiquioribus.

313. QVOD NOLIT REX IPSE VELIT] Tantum jam sibi tribuit sceleratus homo, ut exercitu circumfundere principem & participationem Imperii extorquere præsumat. Atque hoc est quod insidiis Arcadium appetisse dicit Marcellinus Comes, cujus verba supra ad versum CCLXXX. à nobis proposita sunt. Omnes libri hunc versum agnoscunt, citra quos suspectum forte habeam; Et possit abesse; sapit Sophistam aliquem aut hominem de schola sequiorum temporum. Nunc non sollicito.

314. REX.] Imperator. Princeps. Ita *Regia mandata* dixit supra, & sæpius alibi: *Regia Vrbs* Constantinopolis sæpè Iustiniano, quomodo non raro scriptores Panegyricorum. Apud Græcos frequentius Βασιλεὺς quam apud Latinos Rex principem Romanum sonat. Notasse & abstinuisse Latini aliquamdiu videntur, quia exactis vrbe regibus cautum dirisque devotionibus sancitum, ne quis se ejus gentis REGEM appellaret, ut præter alios, & ex alijs, scribit Appianus, veterum scriptorum] Eclogarius, nec tamen inprudens libro II. Ἐμφυλ. Nec defuit sua vis imprecationibus majorum ad posteros. Quo enim tempore barbara Regum Iura & Mores & tyrannici cum diademate (quam exsecrabilem fasciam vocat moritura conjux Mithradatis Mommia, apud Plutarchum in Lucullo.) animos Romanos in Orientalem fastum mutarunt, eo potissimum labefieri imperium & retro disciplina cum sua ferri cœpit. Dixi raro Latinos Principes Romanos Regio nomine censere, sed memini tamen legere, etiam primis temporibus. Valerius Flaccus libro VI.

Romanas veluti sævissima cum legiones
Tisiphone, Regesque movet; quarum agmina pilis
Quorum Aquilis utrimque micant

Auctor Collectionis Chronologicæ ex Idacio, Thoromacho, aliis, quem edidit H. Canisius libro II. *Romanorum secundus post Iulium singulare Octavius assumit Imperium, qui primum Augustus Cæsar appellatus est. Regnavit annos LXII. menses VI. Post quem Augusti appellati sunt Reges Romanorum.* Augustinus Confession. lib. IX. cap. VII. *annus erat aut non multo amplius cum Iustina Valentiniani Regis pueri mater hominem tuum Ambrosium persequeretur.* Hilarius fragmentis Historicis: *hocque renovatum, quo etiam in Romani Imperii provinciis quies carpitur, Rex angitur, palatium fervet, Episcopi circumcursant, officiales volitant.* Paulinus Iunior sive Benedictus simul, sive Petrocorius solum, certe Nolano, longe Iunior, libro I. Martin.

Ordine transcurso sanctus de more citatur,
Respuit instantis præsentia munera Regis.

Ibidem ait Martinus.

Trade aliis, princeps, terrena hæc munera, nummo
Me majora manent majoris præmia Regis.

Non ergo neque potestas Romanis principibus Regia, neque nomen ipsum, licet devotarum majoribus defuit, ut nos olim asseruimus, & Eruditissimus Dausqueius Notis ad Basilium Seleuciensem censuit. Græcis autem nulla cautione idem *Rex* qui Imperator, etiam cum de primis illis loquuntur, qui cum potestatem supra omnia quæsissent, nomen tamen abhorrebant. Gregorius Nyssenus in vita Gregorii Thaumaturgi.

ἡ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου πόλις ἐστὶν, ἧς βασιλεὺς τὶς ἐπίσημος τῶν τὴν ἀρχὴν τοῖς

ῥωμαίοις κρατυνομένων, καθόσον τὸ ὄνομα, ἔρωτι καὶ πόθῳ τῆς χώρας αὐτῆς ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι Νεοκαισάρειαν καλεῖσθαι ἠξίωσεν.

Oppianus de M. Antonino Halieut. I. καὶ πατρὶ ἠδ' υἱεῖ παμβασιλῆϊ. Aristides, Lucianus, alii; Nam Græcorum Principum plenissimæ sunt historiæ. Et ita Reges appellantur iidem à Latinis etiam ævi ultimi auctoribus. Sangallensis Monachus libro II. de Vita Caroli Magni.

317. PERPETVIS CREVERE RAPINIS.] Constanter ita cæteri codices. At Noster disertis litteris *perpetuis nituere rapinis* Quæ lectio nihili non est. *Nituere*, pinguedinem hominum pessimorum & in criminosis factis saginam notat.

> *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises*
> *Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.*

Nec tamen mutationis auctor sim. Illud alterum enim ad dignitates pertinet, quas vendidisse sui similibus tradit Rufinum superiore libro. Vtrumque potest Poetæ esse.

319. DELICTA FUERE NEXUS AMICITIÆ.] *Connexi* dicuntur animis maxime consentientibus amici, Nexus, amicitia ipsa. Ruricius lib II. Epist. I. *Charitatis integra sincera transfusio cujus ego vinculis colligatum à vobis esse gaudeo, & talibus catenis vinctus exsulto.* Paullinus ad Nicetam.

> *sola regione linquis*
> *Semper adnexa sine fine tecum Mente futuros*

Vigilius Pontifex Romanus apud Victorem Tunnunensem. *Orate pro me fratres in Christi Dei nostri caritate connexi.* Venantius lib IX. *Fœmina chara sibi mente nexa.* Iorsaldus Monachus: *Qui tibi præcipui nodis cingebar amoris.* Paullus Orosius præf. *generali amori tuo speciali amore meo connexus, voluntati tuæ parui* Alii infiniti. Paria autem de egregiis sodalitiis Eutropii Eunuchii, & Gildonis Africæ usurpatoris alibi scribit.

321. QVAS DEVORET VRBES.] Ciceronianum. Pro domo sua. *Non enim te arbitror cum post meum discessum, omnium locupletium fortunas, omnium provinciarum fructus, & tetrarcharum ac regum bona, spe & avaritia devorasses, & argenti & supellectilis meæ cupiditate esse cæcatum.* Idem libro III. in Verrem. *non reperietis hominem timide nec leviter hæc improbissima lucra ligurientem; Devorare omnem pecuniam publicam non dubitavit.* Catullus.

> *Quid hunc malum, fovetis, aut quid hic potest*
> *Nisi uncta devorare patrimonia.*

Et est Græcanicum, vigetque vulgaribus verbis apud Germanos, quorum lingua omnium translationum transmarinarum est capacissima & amantissima.

324. LABORES.] Quibus sine non sunt umquam mortales nisi cum dormiunt Exemplum est Maronis Aeneide XI.

> *Aurora interea miseris mortalibus almam*
> *Extulerat lucem, referens opera atque labores.*

Alia notamus alio loco. Sequentibus versibus cum præter *ager* quod plerique in *agrum* mutant, nobis tamen renitentibus, codices Belgæ nihil varient, Noster tamen miras turbas facit, Sic enim Sex istis versibus in eo exaratur.

> *Nox gremio, nigrasque sopor diffuderat alas,*
> *Ille diu A curis animum stimulantibus ægrum*
> *Labitur in somnos: vix toto corde quierat,*
> *Ecce videt diras alludere protinus Vmbras,*
> *Quas dedit ipse neci: quarum quæ sævior una*
> *Visa loco, pro surge toro; quod plurima volvis.*

Somnos quidem semper ille scribit. In cæteris nihil mutandum arbitror.

325. GRE-

325. GREMIO.] Velut vestis aliquo gremio involvens. Eleganter eamdem rem extulit Juvencus Poeta sponte sua simplicior, non tamen improbus, initio libri II.

Iamque dies prono decedens lumine pontum
Inciderat, furvamq; super nox cerula pallam
Sidereis pictam peplis per inane trahebat.

Quibus versibus nihil concinnius ad tantam rem exprimendam in summa simplicitate dici poterat. Plurima talia in eo auctore: *Gremio* noster summam quietem circumloquitur. Ut alibi. *gremium pacis dixit: Iamq; iter in gremio pacis sollemne parabant. Ad muros Ancyra tuos.*

326. ILLE DIU CARIS ANIMUM STIMULANTIBUS ÆGER.] Verissima hæc est lectio contrà Quinque libros veteres qui *egrum* habent. Unus vero *agrè*, unde apparet eruditionem vulgatam scripturam non percepisse librarios. Sed & illud *agre* non est spernendum. Hæ sunt stimulatrices illæ quæ beatitudine exuunt animum vel in medijs divitijs, quibus infestiores etiam deprehenduntur. Lucretius venustè. libr. Secundo.

Reveraque metus hominum curaque sequaces
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela,
Audacterq; inter Reges rerumq; potentes
Versantur, neque fulgorem reverentur ab auro
Nec clarum vestis splendorem purpureai.

Quod autem animum ægrum illi, qui summas divitias jam eo concipiebat, facit, par est illi apud Senecam Epist. XVII. *Nihil refert utrum animus æger in divitijs an in paupertate ponatur, malum suum illum sequitur.* Vulgatam scripturam ideo tueor quia *agre & labi* non admodum congruere videntur. Sed sequitur lapsus ille in somnum diuturnas curas. Sic *toto corde* mox dicit, quia velut in partes illud tot curarum agmina patiebantur. Pariter Lucanus de illis qui Pompejum vicerant, unde quidem manes illos Rufinum infestantes expressisse videtur Claudianus sequenti periodo. libro VII. *inque parentum*

Inque toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Quos agitat vesana quies, somnique furentes,
Thessalicam miseri versant in pectore pugnam
Invigilat cunctis sævum scelus, armaque totâ
Mente agitant, capuloque manus absente moventur.
Ingemuisse putes campos, terramq; nocentem
Inspirasse animas, infectumque æthera totum
Manibus, & superam Stygiâ formidine noctem.

330. VISA LOQUI.] Audita potius. Notat loquendi morem ad præstantiam visus declarandam Claudianus Mamertus li. I. cap. VI. Solent Poetæ duos hos sensus commutare. Sic Musæus suavissimo Poematio.

Νηχόμενον πλέανδρον ἐμῷ ἢ λύχνον ἀπ' κώ.
Λύχνου πυρπολέοντα διακτορίην Ἀφροδίτης.

Sane Lychnum audire non poterat, videre autem imaginatione naturam sequente. Lucretius libro IV.

Sex etiam & septem loca vidi reddere voces
Unam cum jaceres.

Quod sanè oculis videre non poterat. Virgilius Aeneide III. *immania monstra*

Perferimus, nec quæ sonitum det caussa, videmus.

Sic *cæcus* qui audiri non potest, nec aure distingui. Ut cæcum murmur apud nostrum Poetam. Valerius Flaccus libro II.

coit è sparso concita mapali.
Agrestum manus, & cæco clamore coloni

Vide ad Papinium lib. II. v. 10. Theb.

333. LÆTI MANIBUS PORTABERE VULGI.] More Principum recens creatorum. IV. Consul.

quanta miracula pompa (mistu
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus a-
Per Ligurum populos solito cõspectior ires,
Atq; inter niveas altè veherere cohortes.
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus.

In Nostro *lætis* quod non attendimus. Levationem istam pluribus illustrarunt Petrus Pithæus in Adversarijs, & ab illo alij.

334. CANIT AMBAGES.] Canere de omnibus præsagijs dicitur. Vide ad Phæbadium.

337. FESTINAMQUE ROTAM.] Etiam hoc sacratum Scripturarum est, ubi veritas per os B. Apostoli affirmat creaturam omnem cœlestem, utputa Solem & tales cæteras in vitas servire vanitati, regnanti in vitiosis hominum moribus, & suspirare ad solutionem e ministerio rerum impiarum. Paullus ad Romanos. VIII. contra tardiorem. Oceano exire Solem ob imminentem stragem Pharsalicam facit Lucanus libro VII.

Segnior Oceano quam lex æterna vocabat
Luctificus Titan numquam magis æthera contrà
Egit equos.

Similem locum habes & in Panegyrico Latini Pacati. Item Statium lib. V. v. CLXXVII. Pulcris versibus etiam Gunterus initio lib. IV. Ligurini.

338. DENSÆQUE CAPACIA TURBÆ ATRIA.] Romanis atria ita disposita, ut pluribus interstitijs admissos in prima loca sustinerent ab ulterioribus. Neque id alia ratione, quam ut amici salutatum venientes aliis alijs propius admitterentur; distinxerãt enim eorum agmina, & pro affectu ingenti habebatur propius Patronum accedere posse. Seneca de Beneficijs libro VI. cap. XXXIII. *Est proprium superbiæ magno æstimare introitum ac tactum sui liminis, pro honore dare ut ostio suo propius assideas, ut gradum prior intrà domum ponas, in quâ deinceps multa sunt ostia, quæ receptos quoq; excludunt. Apud nos primi omnium Gracchus & mox Livius Drusus instituerunt segregare turbam suam, & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum universis. Habuerunt itaq; isti amicos primos, habuerunt & secundos, neutros veros. Amicam vocas, cuius disponitur salutatio, aut potest tibi hujus patere fides qui per fores malignè apertos non intrat, sed illabitur?* Mox de ingenti turba subjicit, qui ostia illa obsidebant. *Ad quemcumque istorum veneris quorum salutatio urbem concutit, scito, etiamsi animadverteris obsessos ingenti frequentia vicos, & commeantium in utramque partem catervis itinera compressa; tamen venire te in locum hominibus plenum amicis vacuum. In pectore amicus, non in atrio quæritur.*

339. INSCRIBI PROPRIIS AURUM FATALE.] *Fatale* vocat quia nemini licebat nisi Imperatori effigiem suam nummis inpingere. Rufinus non sperabat aliter rẽ casuram, quam ut particeps Imperij declaratus ipse, domum rediens militi donativum, Populo epulum, ob initia principatus, daret. Huic Regio privilegio aptabat omnia, etiam nummos sua imagine percuti faciebat, quos rediens jactaret in vulgus, & militi donaret. Quare quam hic prærogativam Præfecti Prætorio dicat Stephanus Claverius ego non video, si tamen sententiam ejus assequor, perplexè enim, ut solet, loquitur. Hunc autem novorum principum morem satis clarè nos docet Ammianus libro XXVI. ubi Procopius recens imperium sumserat: *Adiungit his aliud veloci diligentia maturandum & electi quidam ad capessendum Illyricum missi sunt, nullo præter petulantiam adjumento confisi, aureos scilicet nummos effigiatos in vultum novi Principis aliaq; ad illecebras aptantes.* Sed quid opus alijs congestis, cum fatale aurum non alia ratione dicatur, quam quia immobile solius Principis in eo privilegium. De Sparsione notissimum. Donativum sua manu dedisse Imperatores suspicor ex Juliani facto, & verbis Theodoriti Histor Eccles. lib. III. cap. XV.

τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος διανέμων χρυσίον ἐκαθέσθη μὲν αὐτὸς ἐπὶ θρόνου βασιλικοῦ. προσέταξε δὲ τὸ χρυσίον κομιζόμενον ἕκαστον πρότερον ἐπιβαλεῖν τῷ βωμῷ τὸν λιβανωτὸν, εἶτα χρυσίον παρὰ τῆς αὐτοῦ κομίσασθαι δεξιᾶς.

Alia notarunt eruditissimi viri qui tale ferè nihil non excusserunt, quare & uno alteroque locis indicatis nos alio movemus calamum.

FIGURIS.] Effigie capitis. Nam alioquin aut Numinum aliquorum figuris, aut judiciis rerum feliciter gestarum nummi insigniebantur. Scitè has tales figuras *ægnimata* appellat Prudentius, Hymno Laurentij.

Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum Augustus.

Nequaquam enim assentior Georgio Fabritio, vitiosos eo loco esse Prudentij codices. Etsi enim in libris eruditorum alia res sit *ænigma*, locutione tamen publica aliò quoq; detortum fuit, adeoq; figuram, typumque, significavit; ut apud eumdem Poetam in Hymno funebri.

Non immemor ille requiret
Sua munera fautor & auctor
Propriique ænigmata vultus.

Isidorus Magister in Glossis. *Aenigma, figura, typus, species.* Apage etiam Nebrissensem qui *schemata* aut *emblemata* substituere voluit. Nec Victoris Giselini placet interventio, ob obscuritatem rerum vulgo velut ægnimatum. Sed ænigma quia proponitur id quod non vides ita tamen ut per id quod video, illud verum quod abest mente concipis, revera Figura, nomisma, ænigmatis nomine censetur. Eam veri absentis in ænigmatis voce significationem secuti veteres Latini *Prodigium* aut *monstrum*, ab indicijs rei vocaverunt, ut docet Glossæ Cyrilli, liber eruditæ Antiquitatis insignis thesaurus. αἴνιγμα, *Prodigium*. Αἰνιγματώδης *Monstruosus*. Prodigia enim dicta velut prodicia, ut Prodigiatores prædictores, Haruspices, uti auctor est Verrius Flaccus, à quibus indicia rerum petebantur.

343. SALVTATVM REDVCES.] Eum honorem legionibus ab Imperatoribus habitam supra notavimus Ab alijs vero nationibus idem præstabatur Romanis, ut gentium Dominis, Josephus lib. XX. Antiquit. cap. VII. de Agrippa. *Quibus adhuc apud eum morantibus Marsus Syriæ præses supervenit. Servans igitur debitam Romanis reverentiam, usque ad Septimum lapidem illi obviam processit.*

344. PRINCIPE CELSIOR.] Animo magis elato, cujus signa incessu prodebat stolidus homo & impuræ arrogantiæ. Ita Papinius: *Exhaustis Martem non altius armis Bistonius portat sonipes.* *Celsus* animi erectum notat, qualis constantia & erectio virtutem veram sequitur. Vide Senecam lib. I. de Ira cap. XVI *Celsitudinem* animi talem elationem appellat Ammianus Marcellinus libr. XXVI. Iracundorum autem & injuriosorum esse incessum celsitudinis cujuspiam affectantem docet nos Emanuel Palæologus Imperator cap. LXX. Centum Sententiarum. At contra de Scipione cum Annibale pugnaturo Livius libro XXX. *adeo celsus hac corpore vultuq; ita lato ut vicisse jam crederes, dicebat.*

345. COLLAQVE FOEMINEO JACTABAT MOLLIA GESTU.] Hæc est, scriptorum Belgicorum Nostri, & Claverianorum consentiens scriptura, quibus accedit & Aldi, si qua est, auctoritas. Scaliger cum vulgatis nonnullis *gestabat* tenuit. Quod non probamus, cum in isto concinnior veteriorq; lectio & sensus. *Iactabat* enim instabilitatem, mollibus aut fanaticis moribus congruam, ingerit Ut Lampridius in Abagabalo. *Matris etiam Deum sacra accepit & adeo debacchatus est ut typum eriperet & alia sacra quæ penitus habentur condita. Iactavit autem caput inter præcisos fanaticos, & genitalia sibi devinxit, & omnia fecit quæ Galli facere solent.* Vides cur jactationem colli fœmineis gestibus ascribat Claudianus, nimirum cinædico aliquo habitu velut in scenam ducens suum Rufinum. Erant pro-

prostituti pudoris nebulones inter Romanos qui vulgo habitu incessuque agnoscebantur, & gestus omnes fœmineos assimilabant. Cælius Aurelianus Tardarum lib. IV. capite IX. *Denique volentes alliciunt veste atque gressu, & alijs fœmineis rebus, quæ sunt à passionibus corporis aliena.* Qui idem doctissimus scriptor, verbum, ei negotio peculiare finxit, *fœminari* nimirum, eodem capite, quod revera omnem hanc Rufini gestuositatem exprimit. Tales autem similesve gestus in mulieribus quoque vituperantur, unde *gestuosæ* dicuntur. Basilius scriptor Latinus & Vetus in Paræneticis. *Sapiens vir mulierem respuit gestuosam, stultus autem concupiscens eam supplantatur.* Meretricios gestus in ebriosis vituperat Basilius Magnus Homilia in Ebrietatem. Proinde & in viris inconcinna & mollis & ridicula, ut Galli loquuntur hodie, continentia. Emanuel Palæologus loco modo citato.

καὶ τὸ σοβεῖν καὶ ὑπερζῆν καὶ τὸν ἄκαμπτον αὐχένα πανταχοῦ καὶ τὸ περιστρεφόμενον θρύπτεσθαι ἀλλότρια, νόμιζε κελῶν καὶ χειροτεχνῶν ἀνθρώπων.

Ubi sanè eruditè interpres Leunclavius *quos vocant delicatos gestus.* Vide Hesychium. Eumdem hunc versum noster exprimit Epithalamio Honorij.

Celsa potestatis species, non voce feroci
Non alto simulata gradu, non improba gestu.

Sunt enim Gestus, lasciviores improbioresq; motus. Martialis lib. VI. Epigr. LXXI.

Edere lascivos ad Bæthica crusmata gestus
Et Gaditanis ludere docta modis.

In incessu affectatio quædam saltitationis, improbus gestus est. Ammianus Marcellinus lib. XXVIII. *Ideoque pedes huc & illuc exsultando contorquens saltare non incedere videbatur, dum studebat inter altaria celsius gradienteis ut quidam memorant imitari Bracmanas.* Et apud hunc Rufinianus iste typhus erat. Gestus effœminati histrioniam referunt Plinius Cæcilius in Panegyrico: *Et quis jam locus misera adulationis manebat? Cum laudes Imperatorum ludis etiam & comessationibus celebrarentur, saltarenturque, atq; in omne ludibrium effœminatis vocibus, modis, gestibus, frangerentur.* Arrogantia Rufini istius incessu prodita similem habuit in Attila Hunnorum truculentissimo Rege. Juvencus Cœlius Calanus: *Erat autem Attila Rex superbus incessu huc & illac circumferens oculos, ita in omnibus suis arrogans ut ejus jactantia superbia ex corporis gestibus quibuscunque etiam incognitis facillimè agnosceretur.* *Gradum gestuosum* appellat Appuleius lib. X. *saltitantium puellarum, qui instar manuũ gesturem repræsentet. Nam puelli puellæq; virenti florentes ætatula forma conspicui, veste nitidi, incessu gestuosi Græcanicam saltantes Pyrricham dispositis ordinationibus decoros ambitus inerrabant.* Cujus loci meminisse debebat Ludovicus Carrio doctus homo, sed valdè δοκησίσοφος cum in Notis ad Gellium lib. I. cap. V. *τὸ gestuosus* nusquam legisse memorat. Ætas sequior ab hac gestuositate arrogantium, *gestionem* pro inepta exultatione, & incongrua gesticulatione videtur cœpisse. Sic Sangallensis Monachus cap. XXII. lib. I. de gestis Caroli Magni. *Tunc ille inani gestione perflatus dixit coram omnibus, nunc apparet Sanctitas mea.* Is Auctor etsi barbarioris eloquii, fabulosus etiam sit plerumque, multa nos tamen ad ejus ævi mores & aulas pertinentia docere potest, nescio unde alioquin haurienda.

346. TEGERET CEV PVRPVRA DVDVM CORPVS] Ita Belgæ libri consensu, & vulgati pleriq; cum Aldo. At Claverius *tutum*, edidit, Noster habet *nudum* Ego vulgatam sequor, præcipuè cum Scaligerum retinuisse videam, alioquin Claverianis addictiorem. Quasi dudum jam, ait, purpura Imperatoria insignitus, & ita jam Imperij securus, nec ambiguam adhuc spem fovens.

347. AMBIRENT ARDENTES TEMPORA GEMMÆ.] De diademate loquitur quod gemmis cultum fuisse notũ ex nummis Imperatorum. Hunc autem ordinẽ verborum omnes

omnes Belgæ libri cum Nostro faciunt. vulgo *ardentes ambirent*. Quod Poeticis auribus nescio quod vulgarius sonat. Aldus ut MSS. nostri. *Timpora* unus eorumdem MSS. agnoscit, ad observandam differentiam inter significatus diversos, de quibus vide Isidorum Differentijs.

349. ORNATU FULGIDA FERRI.] Omnes nostri libri *Martis*. Et sanè ornatus Martis potius est quam ferri, acies instructa omnibus suis ordinibus, ut Martem ipsum exigere atque inde voluptatem capere censeas. Consentit etiam hic libris nostris Aldus, nec video cur Claverium & Scaligerum cum vulgo potius sequamur. In τῷ *fulgida* librariorum veterum miræ nugæ. Pars enim *lurida*, pars *lucida* reposuit. Nos cum nostris membranis nihil mutamus, assentientibus & cæteris. Cataphracti fulgentes apud Ammianum libro XX. *Et eam armaturam præstringisse oculos tuentium* testatur idem libro XXIV.

351. PRESSIS SEDARE LUPATIS.] Aliquis liber *fudare*: ineptissimè. Nil attinet congerere loca similia cum vbiq; apud Poetas obvia sint.

352. SÆVUM CRISTATO VERTICE NUTANT.] Elegantissimè. Apparet enim in tot galearum fulgentium cristisq; nutantium majestate quadam militaris sævitia. Non intellexit Nostri Codicis exscriptor qui *sonium* expressit.

353. QUOS OPERIT FORMATQUE CALYBS.] Ut toti velut formati factiq; videantur ex chalybe. Sic alibi. VI. Consulatu Honorij.

> *Vt chalybe indutos equites & in ære latentes*
> *Vidit cornipedes, quanam de gente rogabat*
> *Ferrati venere viri? qua terra metallo*
> *Nascentes informat equos.*

Et æreos equites hos appellari posse luculenta descriptione probat Libanius in Basilico, cujus hæc verba sunt:

πάντα δὲ διερευνώμενος, καὶ καταλιπὼν οὐδὲν ἀνεξέταστον, ἐπενόησεν ἱππικὸν ἄτρωτον, ὡς εἰπεῖν κατασκευάσασθαι, οὐ γὰρ ὅσον εἰς κράνος καὶ θώρακα, καὶ κνημῖδας τῷ παλαιῷ τρόπῳ τὴν ὅπλισιν ὥρισεν, οὐδ' ὅσον μετώπου καὶ στέρνων ἱππικῶν περιβαλέσθαι χαλκόν, ἀλλ' ὥστε τὸν μὲν ἐκ κεφαλῆς εἰς ἄκρους πόδας, τὸν δὲ ἐκ κορυφῆς εἰς ἄκρας ὁπλὰς κεκαλύφθαι τοῖς φυλακτηρίοις. ὀφθαλμοῖς δὲ μόνοις ἀνεῷχθαι χώραν εἰς ὄψιν τῶν πραττομένων, καὶ ταῖς ἀναπνοαῖς τοῦ μὴ ἀποπνίγεσθαι. ἔφης ἂν τούτοις μᾶλλον πρέπειν τὴν τῶν χαλκῶν ἀνδρῶν προσηγορίαν, ἢ τοῖς παρ' Ἡροδότῳ στρατιώταις, &c.

Ait igitur Claudianus novam velut formã cataphractis datam à ferreis illis munimentis. Sic formandi verbo usi alij. Curius Fortunatianus lib III. Rhetoricæ. *Quid aliud observabot Supercilia, nã Curitat? quoniam hu multum agitur: nam & oculos formant, & fronti imperant, his enim vultus & contrahitur & attollitur & remittitur.* Formare est suam formam rei speciemque tribuere. Arnaldus Claræ vallensis scriptor satis suo ævo bonus & doctus, Commentario in Hexaemeron. *Deus, qui in verbo suo, quod est æterni secreti manifestatio, quod dicit facit, & quod illuminat format.* Sic speciem ferream in Cataphractis Equitibus agnoscit Sallustius lib. IV. Historiarum. *Qui prætergrediebantur equites cataphracti ferrea omni specie.*

356. TREMULOS COLORES.] Chlamydum versicolorum, quibus milites supra lineas vestes vtebantur. Hieronymus Epitaphio Nepotiani. *Referret alius quod in palatij militiâ sub chlamyde & candenti lino corpus ejus cilicio tritum sit.* Sed & magnates Romanos versicolori veste usos clarum ex Satirico Petronij Arbitri & Lucano in Necyomanthia.

357. CONJUNCTA PER ARTEM.] Nullum majus artificiũ in tali armatura quam conjunctiones laminarum, vt ad usum sub ijs

& cum ijs corpus humanum moveri queat. Catenulas in ea recognoscit Sidonius qui *catenas* pro ipsa concatenata armatura usurpat. Panegyrico Anthemiano:

Inque frem ntu equi dorsum cum pondere conti
Indutas Chalybum saltu transferre catenas.

Pulcrè etiam Julianus Imper. cujus verba mox ascribemus.

Et ab hac artificiosa conjunctione, quæ intuenti non cernebatur tamen, planè æreorũ appellatione talia simulacra censebantur, tantum solidæ apparebat formæ. παγχάλκους vocat Nicetas Choniates lib. I. de Gestis Manuelis Comneni.

τὰς ῥωμαϊκὰς ἀθροίζει δυνάμεις, καὶ συνδιασκέπτεται κοινῇ περὶ τῶν κοινῶν το πλῆθος τῶν παρελθόντων στρατιωτῶν φήξεσι, τῆς ἵππου τὸ πολὺ κατάλεγμα, τὸ ὁπλιτικὸν ἔσον διασφεῖ, τῆς πεζικῆς μοίρας πλείοσι τὸ μυριανδρον, τὸ πάγχαλκον περιλαλεῖ καὶ τὸ φόνιον. &c. Sic χαλκωθεὶς apud Pindarum Olympion. XIII. homo totus æreis armis latens. συμπεφυκὼς τῷ σκεύει apud Libanium in Basilico, quod tamen alia ratione dicitur, nimirum quia arma numquam ponere liceat.

358. FLEXILIS INDUCTIS HAMATUR LAMINA MEMBRIS.] Mirum mihi, immò mirius miro quomodo animo suo potuerint persuadere hanc lectionem viri eruditissimi & præcellenti ingenio. Scaliger, Claverius ex parte, Aldus, Schottus Observationum libro II. cap. LV. Rutgersius Variarum libro III. cap III. & alij: nulla quidem alia ratione quam quod *hami* sint & dicantur esse in loricis à scriptoribus, & inde verbum *hamari* sit paullo ab usu remotius. Quid enim ad hũc locum etsi omnes omnino loricæ hamatæ sint, & nullibi non hamatæ dicant nobilissimi scriptores? Quo sine spectanda introducitur lamina quædam perpetua ferri equum virumq; includens junctim, quæ cum solida exteriore intuitu videatur, fit tamen per artificium occultius flexilis, immo inducta membra animantium duorum complexa, fit etiam quodammodo animata ipsa & vivat, & moveatur? Quod intuenti apparet, non enim homo non equus moveri videtur, sed universa illa ferrea moles simul. Hoc cum necessario dicatur voce *animatur* & τῷ *membris* nullam aliam scripturam penitus admittat, habuerunt tamen illi oculos quibus videre potuerunt quo pacto inductis membris hametur lamina; quo quid absurdius cogitari possit non video. An *lamina* tale quid est quod possit hamari? An membra tale quid, quo inducto, quæ alias non erat, illa lamina incipiat esse hamata? Nimirum veræ Lamiæ hæ sunt, veræ Lamæ. Scriptura vera.

Flexilis inductis animatur lamina membris

in Belgicis libris est integra, corrupta in alijs ut Nostro *amatur* & Claverianis. Confirmatur clarissimè à Poeta, suorum dictorum ubique memore, VI. Consulatu Honorij.

num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro? simulacraque Bellis
Viva dedit?

Quæ hic animari, illic viva dicit, eodem sensu. Sic scriptores alij, qui horum Equitum, quos Clibanarios vocat ætas sequior, meminerunt. Noster mox. *credas simulacra moveri Ferrea, cognatoq; viros spirare metallo.* Ammianus lib. XVI. *Praxitelis manu polita crederes simulacra non viros quos laminarum circuli tenues apti corporibus flexibus ambiebant, per omnia membra deducti, ut quocunq; artus necessitas commoveret, vestitus congrueret, junctura congruenter aptata.* Pulcrè etiam Julianus Imperator Oratione I. in Constantium.

ἀπείρων γὰρ εἶχες, ἱππέων, πλῆθος, καθάπερ ἀνδριάντας ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχουμένους, οἷς συνήρμοστο τὰ μέλη κατὰ μίμησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀπὸ μὲν ἄκρων τῶν καρπῶν εἰς τοὺς ἀγκῶνας ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τοὺς ὤμους,

μυς, ὃ καὶ ὁ θώραξ τμήματι κατὰ τὸ στέρνον καὶ νῶτα συναρμοζόμενος, τὸ κράνος αὐτῷ προσώπῳ σιδηροῦν ἐπικείμενος, ἀνδριὰς λαμπρεῦ καὶ στίλβοντος παρέχει τὴν ὄψιν, ἐπεὶ μηδὲ κνῆμαι καὶ μηροὶ, καὶ ἄκροι πόδες τῆς σκευῆς ταύτης ἔρημοι λείπονται: συναρμοζομένων δὲ αὐτῶν τοῖς θώραξι διά τινων ἐκ κρίκων λεπτοῦ πεποιημένων οἱονεὶ ὑφασμάτων, οὐδὲν ἂν ὀφθείη τοῦ σώματος γυμνὸν μέρος, ἅτε καὶ τῶν χειρῶν τοῖς ὑφάσμασι τούτοις σκεπομένων, πρὸς τὸ καὶ καμπτομένοις ἐπακολουθεῖν τοῖς δακτύλοις.

Sed multo exactius & ad vitam ipsam omnem figuram Cataphracti talis describit, dulcissimæ floriditatis scriptor, Heliodorus libro IX.

360. PAR VESTITUS EQUIS.] Etiam Equi cataphractorum toti induti laminis ferreis apud veteres. Leo Philosophicus Tacticon cap. VI.

ὥπλιζον δὲ τὸν μὲν κατάφρακτον καβαλλάριον πανταχόθεν, αὐτόν τε καὶ ἵππον αὐτοῦ. καὶ τὸν μὲν ἄνδρα λωρικίοις, καὶ κλιβανίοις, ἢ σιδηροῖς, ἢ ἐκ κεράτων ἐπιπλεγμένοις, ἢ παραμικείοις. τοὺς δὲ ἵππους κατέφρακτον περιπλευριδίοις καὶ προμετωπιδίοις, ἤγουν τὰ πλευρὰ, καὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ τοὺς τραχήλους τῶν ἵππων διὰ κλιβανίων ἢ λωρικίων ἢ ἄλλης ὕλης κατέσκεπον. Julius Pollux libro I. capite Decimo.

Φράττονται τε καὶ ἵπποι ὅπλοις, προμετωπιδίοις, παρωτίοις, παρηΐοις, προστερνιδίοις, παραπλευριδίοις, παραμηριδίοις, παρακνημιδίοις.

Sed longè Elegantissimè Heliodor. lib. IX.

παραπλησία δὲ σκευῇ καὶ τὸν ἵππον περιφράττουσι, τοὺς τε πόδας κνημῖσι περιδέοντες, καὶ προμετωπιδίοις τὴν κεφαλὴν δι' ὅλου σφηκοῦντες, ἐκ νώτων τε ἐπὶ γαστέρα καθ' ἑκάτερα πλευρὰν σκέπασμα σιδηρόπλοκον ἀπαιωροῦντες, καὶ ὁπλίζειν τε ἅμα καὶ τῇ λαγαρότητι μὴ ἐμποδίζειν τοὺς δρόμους &c.

Ubi & contiusus & confixio sæpè duorum simul hostium describitur. Portò nec illud omittendum Theodorum Pulmannum contradicere vehementer Martino Antonio D'el Rio superius à nobis exploso illi *hamatur* reducendo serio agens. Bonus & minimè argutus homo poterat considerare rem diligêtius, nec quia legerat fortè in uno alteroq; Sidonij loco τὸ *hamare*, loco alieno ingerere. Eadem ratione viri maximi harum litterarum persuadere sibi potuerunt in illo Petronij versu idem verbum genuinum esse.

Artis severa si quis amat effectus
Mentemq; magnis applicat, prius morem
Frugalitatis lege polleat exacta.

Quo ego tam jucundo, tam facili, tamque ingenuo, Poetæ nihil fingi posse minus congruum puto. Quis enim citra ineprias, citra humilitatem detririssimam, imò sordes ultimas orationis dicat artium effectus *hamo* piscatorio persequi aut capere? vel unco quolibet instrumento velut ex lacu aut lama quapiam ad se pertrahere? Quid vero credibilius quam alia omnia in re tam seria dicere voluisse tam subactum Poetam ut toto Latio neminem versum scribere scivisse dicat, prçter Virgilium & Horatium? Non hoc in vulgaria illa referas, quæ tantoperè in Prooemio Belli civilis detestatur, hic vero in institutione seria adolescentiæ sequatur? At bonum Pulmannum Delrij nota nimium etiam in nostro commovit, cum recensitis suis varijs & maximo acervo auctis hæc verba hoc loco ascripsit. *Martinus Antonius Delrio in suis notis ad lib. II. in Rufinum v. CCCLVIII. & in Seneca Tragœdia Troade dum nimis temerè & impudenter alios reprehendit, inscitiam suam ostendit, hamare enim quid sit non intelligit. Animatur legit Delrio, quam inquit, Lectionem Pulmannus in contextum recipere debebat.* Sanè optimè Delrio, & nos omnino in textum recipiendam

asserimus, etiam propugnare parati, si quis venerit contra nisurus. Non enim de voce an ea sit Latina disputamus, sed huic Claudiani loco eam inferri hoc vero minimè patimur, cum aliena sit, & nec sensui communi satis respondeat. Et sentit nobiscum vir incomparabilis judicij & eloquij J. Lipsius libro III. de Militiâ R cap. VI. Par securitas etiam illorum fuit qui honores *adhamare*, pro *adamare* Ciceroni apud Nonium inculcaverunt, quorum auctoritatem merito insuper habuit vir acutissimus & eruditissimus Josias Mercerus qui Nonium novissimè recensuit. In Petronio vero quid vetat ex contractione neglecta ab inscio metri librario, scribere *adamat?*

362. ET JUSSO.] Claverius nihil variat. At Belgæ, Noster. Et Bentiniani Codices, *diviso*. Nil mutat Scaliger, cui nos quoq; assentimur. Tamen melius unius litteræ transfiguratione legas *Vt jusso stat quisque loco.* Tam certi loca sua occupant, ac si quispiam præsens singulos ordinarit. Expeditam celeritatem ea lectio commendet, cum laude occulta Stiliconis ad cujus nutum etiam absentis suos ordines occupabant scilicet.

366. AUGUSTUS.] Hæc vera est lectio consentientibus Codicibus. Scaligero & Aldo. At Claverius *Arcadius* edidit. Quod ex glossa est, quam & in marginibus duorum codicum sibi repertam docet Pulmanni diligentia. Sic mox de eodem. *Increpat Augustum.*

366. VENERANDA PRIOR VEXILLA SALVTAT.] Non quia Crucis sacrum in ijs signum erat vel Labarum, ut interpres Claverius voluit, sed ex more quem principes Exercitibus servabant, primũ post tempus aliquod visos salutare, & more cæterorum commilitonum signa venerari. Vide quæ notarunt doctiss. viri, Lipsius ad Tacitum & alibi. Heraldus ad Tertullianum, Demsterus ultimis paginis Collectaneorum, Julius Cæsar Bulengerus libro III. de Imperatore, cap. XXI. & alij.

367. QVI FALLERE CVNCTA SOLEBAT CALLIDVS AFFATV.] Nemo liber quippiam mutat, venustius tamen scribetur, *quo.* Salutationem Imperatoris ipse oratione sequitur.

369. NOMINE QVEMQVE VOCANS.] Imperatorum summorum more, qui student maximopere insigniores militũ nomine nosse, facta memoriter recensere posse. Sic de Stilicone noster libro II.

mensasq; adhibes, & nomine quemq;
Compellas, clari sub te quod gesserat olim
Admonitor facti.

Sallustius de M. Petrejo. *homo militaris quod amplius annos triginta tribunus aut præfectus aut legatus aut prætor cum magnâ gloriâ in exercitu fuerat, plerosq; ipsos factaq; eorũ noverat, ea commemorando militum animos accendebat.* Parta apud Silium Italicum lib. XVII de Annibale, ut & alibi. Lege Monita Imperatorum Græcorum, Basilij, Constantini, Emanuelis Palæologi, Leonis Philosophi, &c.

369. NATOSQVE PATRESQVE.] Noster *natumque Patremque* quod ad τὸ *quemque* referre possis. Cæteri ut vulgatum. Aldus vero *notosque*. Sed nil mutandum.

371. INSPERATOQVE.] Nihil tale metuebat Rufinus, qui jam sceptrum & purpuram spirabat. Dicit autem circumjecisse sese agmen palpanti etiamnum milites quos nomine singulos compellabat. Campus, spacium quod gyro includitur. Sic suprà v. CXXVI. *tutoq; includit pascua giro.* Hoc fieri artificio quopiam Campidoctorum quotidiè videmus quod hic lu ulenter describitur.

373. IN SE REDEVNTIA] Quales sunt omnes formæ rotundæ, cum enim in talibus nec finis nec principium appareat, *ex se incipere & in se finire* dicuntur. Vide quæ ad Principium Panegyrici Probiniani notamus, de mũdi forma disputant Platonici ad Timæum, & alibi, &c.

374. CVRVO PAVLATIM SINVANTVR CORNVA DVCTV.] Hemicycli duo utrinque coeunt in absolutum orbem. Sic *cornua Lunæ* ubiq; appellãtur dimidiati orbes, quos in ejus effigie bovinis cornibus vulgus vete-

veterum assimilabat. Locum autem hunc ubi Rufinus ab exercitu circumdatus obtruncatusque est *Hebdomon* appellatum docet auctor Chronici Alexandrini. Huc processerat sceleratus Imperii affectator, quia inibidem coronari Imperatores Orientis solebant, ut discas ex eodem scriptore ubi de Theodosio Iuniore sermo est aurea corona redimito. Ante portas urbis fuit is, ubi cæsum Rufinum notat Marcellinus Comes, sub Coss. Olybrio & Probino. Alium locum definit posteriori ævo Codinus Curopalates, quem vide.

375. IMMENSA VIRIDES INDAGINE SILVAS.] Hæc constans membranatum scriptura est. Bentinianus tamen aliquis liber. *immissa Venetos indagine saltus*. Nec minus duo alii *saltus* referunt, quod & Iosephus Scaliger recepit. Nihil mutamus. Notum quid *indago*. Retia nimirum aut lineæ quibus feræ includuntur. Papinius Thebaide II. *ut clausas indagine profert In lucem vox prima feras* Lutacius: *Indago est cum silvam venantium corona vallat ut feræ evadere non possint*. Noster ex Marone expressit suum. Æn. IV. *Dum trepidant alæ saltusque indagine cingunt*. Quo loco notandum quod scribit Servius. *Indaginem hominem* indagantium principem, dici: *Quidam cum vestigatoribus al torum mentionem inductam accipiunt*; *Nam indaginem vestigatorem ipsum tradunt. Alios vero alatores qui dextra & sinistra p'agarum sublata voce prohibent exire*. Hæc Servius ille quidem quem docti ex cimeliis Petri Danielis dederunt, nam alter vulgaris contentus indaginem exposuisse inquisitionem, silet de cætero. Sed nec obliterandum est fragmentum veteris cujusdam Magistri de generibus venatorum quod in Vetusto Codice Xenophontis à se repertum scribit Ioannes Scoppa Collect. lib. I. cap. XXIII. Id sic sonat *Venatorum genera referunt esse quatuor, Investigatorum qui animalium vestigia investigant. Indicatorum, qui latibula noverunt, Insidiatorum qui insidias & casseis animalibus parant. Alatorum, qui equo succussanti animalia terrent ne aliorsum, quam per medias tendiculas fugam arripiant*. Hæc quin & ipsa Serviana sint, vix dubitem. Pariter Lucanus libro VI.

magnoq; recessu
Amplexus fines, saltus, nemorosaque tesqua
Et silvas vastasque feras indagine claudit.

In eodem negocio loquuntur versus Nævii apud Nonium, ut nos in Notis ad eum scriptorem legendos arbitrati sumus

alis
Sublimis altos saltus illiciat ubi
Bipedes volucres lino linquant lumina.

Porro nec illud non dignum nota, indaginem, inquisitionem attentiorem designare, quam indagationem crassius dicimus. Salvianus lib. I. de Provid. *Quæ quidem qua ratione patiatur neque humanæ imbecillitatis est plena indagine cognoscere, neque nunc temporis disputare. Indagatum* vocat Appuleius libro VII. *tota deniq; factione militarium vexillationum indagatu confecta atque concisa, ipse me furatus ægre solus evasi*. Indagem Prudentius lib. II. in Symmachum.

Quæsitura deum variata indage latentem.

Indagionem Isidorus in Glossis, manuscriptis, uti refert Ioannes Savaronius Commentario ad Sidonii librum VI. Epistola XII.

378. ÆQUOREUS POPULATOR.] Nimium erat humile piscatorem nominare. Aliquot talia apud Maronem observarũt tum alii doctissimi interpretes, tum unus omnium præclarissimus Iulius C. Scaliger, circumscripta non posita, quia majestatem carminis vilitate erant contaminatura. Sic præceptis Tragœdiæ voces quasdam alii nominarunt, cothruni cõspurcatrices, siquidem iis uti voluerіs. Sed hæc uti paucorum hominum semper fuerunt, ita suaderi potius quam persuaderi iis possint qui natura Poeticæ divinitatis consortes non sunt, qualium exemplo nobis sit Silius Italicus qui nec isto in maximarum rerum descriptione abstinuit, libro V. Punicorum. Et

ſane in eo auctore qui virtutes Poeticas quærit, fruſtra laborat; ſermonis nobis puritas æſtimatur, adeo quidem ſola, ut parum numerorum memores ſcimus dum illum legimus. Sed hæc alterius loci ſunt. Cautius Manilius qui rem eamdem deſcribens, maluit hominis officiũ non paucis verbis notare, quam ipſum eo cenſere. *Populatorem* ſcite dicit, quia integra agmina cogit & vaſtat iis pelagus, nam & piſcium ſunt populi. Manilius libro IV.

lentas flectere tonſas
Et placidum inductis everrere retibus æquor.
Littoribuſque ſuis populos exponere captos.

In Græco auctore quopiam pariſſimum huic Claudiani locum legere memini, qui nunc non ſuccurrit.

380. PLAGARUM ANFRACTUS.] Cavitates impares & nullo ordine. Sic *aurium cavata anfracta* Varro dixit Parmenone. Quod impares dixi ipſum verbum ingerit, & Lucretius libro V. de interrupto velut Solis tramite.

Aut quia Sol idem ſub terras atque ſuperne
Imparibus currens amfractibus, atheris oras
Partit, & inparteis non æquas dividit orbem.

381. EXCLUDUNT ALIOS.] Ad extremum circulus ille tam arcte clauditur, ut ſolus cum Principe in militum medio remaneat, cui mactando omnes iſtæ ceremoniæ fiebant. Qui aliquando vidit poſt probata exercitia Vexillationem militum ita duci ut dux ipſo allocuturus in medio ſolus denique conſiſtat, agnoſcet hanc Claudiani deſcriptionem.

382. APPRENSA VESTE.] More hominum magna ſerietate aliquem attinentium aut urgentium. Apollonius Rhodius lib. III. Argonaut.

καὶ ἀμφοτέρῃσι χιτῶνος
Νώλεμες ἔνθα καὶ ἔνθα θεαὶ ἔχον ἀμφιμεμαρπυῖς,
Λίσσετο δ' αἶψα πορεῖν αὐτοσχεδόν.

Theophraſtus Charactere V.

περὶ ἀρεσκείας, ὁ δὲ ἄρεσκος ἀμέλει τοιοῦτός τις, οἷος πόρρωθεν προσαγορεύσας, καὶ ἄνδρα κράτιστον εἰπὼν καὶ θαυμάσας ἱκανῶς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ μὴ ἀφιέναι, καὶ μικρὸν προπέμψας καὶ ἐρωτήσας ποτὲ αὐτὸν ὄψεται, ἔτι ἐπαινῶν ἀπαλλάττεσθαι.

Vbi tamen blandientis & palpantis geſtus eſt, non urgentis aliquo. Paria apud Appuleium Mileſiis, Heliodorum lib. IV.

383. AVGVSTVM.] In Manuſcripto uno ex Belgis gloſſæ vicem eſt. *Arcadio.* Quod nomen minime cum aſpiratione ſcribendum eſt, at conjectat Claverius. Neque ulla ratione ἀπὸ τῆς ἀρχῆς poteſt deſcendere. Barbari enim cum aſpiratione quapiam nomina Græca & Romana efferebat, ut hodieque videre eſt in Septemtrionaliorum populorum idiotiſmis, quos ideo non poſſunt etiam magno diuturnoque conatu anniſi exprimere Itali, Hiſpani & Galli. De Arcadio, nigellum hominem fuiſſe & ſtaturæ puſillæ ſcribit Georgius Cedrenus, ad nihil magnopere aptum præterquam litteras ſcite pingendas. Cui rei conſentaneum teſtimonium præbet Zoſimus βοσκήματος δίκην à miniſtris ſuis, atque adeo Eunucho Eutropio, gubernatum dictos. Quare nec mirum oppido Rufinum etiam pariter tractaſſe.

382. TRIBUNAL.] Ligneum electioni Imperatoris in Vrbe id fuiſſe docet Codinus in Aulæ deſcriptione, in quod deinde throni aurei ſolebant imponi.

πλησίον δὲ οὗ εἴπομεν ξυλίνου οἰκήματος κατασκευάζεται ἐκ ξύλων ὁμοίως; καὶ ἀναβάθρα καὶ ἐνδύουσι ταύτην πάντοθεν διὰ βλαττίων ἐρυθρῶν, ἐπάνω δὲ ταύτης τίθεται

πῃ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν βασιλων, θρόνοι χρυσοῖ, &c.

Vide Commentarium Cæsaris Bulengeri de Imperatore Romano libro II. cap XXXIII.

384. VOX DESVPER INGENS.] Ex improviso ipsi velut cœlo illapsa qui alia omnia tum exspectabat. Subita enim omnia cœlo demissa credebant veteres, & inopinata. Artemidorus Onirocrit lib. I. cap. VII.

θεόπεμπτα ὡς ἤδη καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ πάντα τὰ ἀπροσδόκητα καλοῦσιν.

Tertullianus Apologet. cap. X. *ex consuetudine humana qua ignoti vel ex inopinato apparentes de cœlo supervenisse dicuntur. Proinde Saturno repentino ubique contigit cœlitem dici.*

386. VNDE REDI NESCIS.] Nescisne, impure tyranne, nos à viris venire, viros debellasse hactenus, nunc fœmineis agminibus minime servituros. Laus occulta Stiliconis Honorii, totius Antiquæ Romæ dicit hoc miles olim sub Theodosio ab Oriente in Occidentem debellandis tyrannis ductus. Quomodo v. CCXVII. Stilico dixit. *redeat jam miles Eous.* Vnus autem sermone universi exercitus frangitur. Vt supra.

Quis mihi nudatos enses qui tela lacertis
Excutit

Estque contractio litteræ geminandæ. Pariter Seneca Hercule Furente.

Et fata vici, morte contemta redij.

Sic *iidem* dissyllabum sæpius Virgilio est. In Manuscriptis duobus glossa fuit vetus eamdē notam præferens. Sic sepelI apud Persium.

389. BIS DOMITVM.] Vnus liber, *domui.* Nihil mutandum. Sonus enim in illo melior. *civile nefas* bellum intestinum, Romanum utrimque, ut ex Lucano supra indicavimus. Papinius Silva I.

Tu civile nefas, tu tardum in fœdera Montem
Longo Marte domas

Quem expressit Claudianus. Innuit autem Bella quibus Maximum & Eugenium Theodosius, socio Stilicone, subvertit.

389. BIS RVPIMVS ALPES.] Sæpius ita de victoriis Theodosii loquitur. Annibalis eum occulte facinori æquat qui vere Alpium obstacula rupit. Sic de Cæsare Petronius Arbiter in Specimine Belli Civilis.

magnam ni· us in hastam
Horrida securis frangebat gressibus arva.

Itidem de Alpibus, nec uno loco paria Lucan.

391. SEGES UNDIQUE FERRI.] Maronianum.

392. REVINCTUS.] Optime. At Noster Codex: *reductus.* Cui nemo adsentiatur.

394. MONTEIS AMISIT.] Palatinus, dimisit, & ita quatuor, Pulmanianicum Aldo. Verum Scaligero consentiente ut & Claverianis & Bentinianis nihil nos mutamus.

395. ALTORVMQVE EXSVL NEMORVM.] Non enim sponte iis excessit. In uno libro Belga *altorumque jugum nemorum* Nihil ideo mutamus. Nam *avitis sedibus* infera effictis scite exsilium ejusdem consonat.

396. MVNERIBVS COMMOTA.] Probo scripturam quæ in quinque Belgicis libris reperta est, in sexto annotata alia manu, ut & in Bentinianis. *Vulneribus* licet nec τὸ *verberibus* absonum sit nimis quod Claveriani & Noster habent. *Vulneribus* enim incitatiores & truculentiores feræ, apud Virgilium, Papinium, Lucanum, quos iste noster auctores perpetuos habet; & sane non est pro theatro aut arena Circi τὸ *verberibus*, ut & hoc ipsum vilescat. Scaliger vulgatam scripturam tenuit, Aldum secutus. Neque absurda est, uti conjungatur ea vox cum *arena.*

397. VIR MVRMVRE CONTRA HORTATVR.] Non satis facilis mihi hic locus, quem & libri tamen & interpretes trāseunt ut minime perplexum. Quomodo vel quem vir contra hortatur, se? an provocat feram? An ruentem contra hortatur qui incitat ad pugnam? Nihil video quod sit admodum dignum cæteræ hujus loci claritati. Egressus quidem feræ ex cavea describitur, non vero jam cinctæ, quod Rufini historiæ conveniebat. Nec sane ille hortatur feram qui venabulum oggerit. Videbimus alibi.

377. CU-

377. CUNBOSQUE ERECTA THEA-
TRI DESPICIT.] Nemo liber hinc quic-
quam mutat. *τὸ despicit* autem quod Scaligero
non satisfacit Poetices libro V cap.XIV. mi-
nime ad corpus feræ quod nequaquam cu-
neorum altitudini par est, sed ad animum ejus
reducendum est. Non enim aliter caveam u-
niversam despicit, ac silvam in qua educata
est, & pari feritate sit perruptura, si libertati
detur. Quare nequaquam visu horret popu-
lum fera Claudiani, sed auditum tantum sibi-
lum strepitumque pavet, non aliter atque in
lustris ad ignotum fragorem concuti etiam
nobilissimæ belluæ solent. Sed nec timorem
illi cautissimus scriptor ex auditu asscribit. *pa-*
vet enim tantũmodo *strepitus*, at mox, quan-
tum quidem naturæ illius concessum est, non
timet, sed *miratur*. Nec caussa erat eidem Sca-
ligero illud *tanti miratur sibila vulgi* incessen-
di, non enim quicquam aliud mirari potest fe-
ra quam amplitudinem aut copiam sibilan-
tium. Nec video quo Epitheto *τὸ tanti* mu-
tare possit. Si enim *ignoti* aut tale quid dixis-
set, idem bis extulisset, nec fera enim rem mi-
ratur nisi ignotam. Si *varii* non erat jam dum
ejus ulla distinctio. Sic de infinitis aliis judi
care licet. Nec enim quam quod oculos ma-
xime fatigat feræ quid mirandum objici de-
bet; Quid autem magis hos trahat immensa
multitudine, cujus etiam is ordo est, ut, qua-
quavorsum oculos volvat, in orbem semper
eadem sibilantium species observetur.

400. ENSE PROSILIT ERECTO.] Duo libri Belgæ hanc scriptionem in margine & interstitio agnoscunt. Cæteri omnes cum Claverianis, Nostro Aldo, Bentinianis, Scaligero, *exerto* habent. At neque *erecto* barbare dictum est. Sic enim Livius libro VII. Florus libro I. cap. XVI. *erectis ensibus ante pugnam per ipsam viam furit* Non tamen adeo à consensu librorum abeundum existimamus.

401. DICTISQUE ET VULNERE.] Simul ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον. ut loquitur Aristænetus.

402. HOC ABSENS.] Alludit ad ea quæ dicta sunt versu CCCVI.

403. SIC FATUS MERITOQUE LATUS.] Scribo *sic fatur*. Simul enim ferit & loquitur Virgilius.

Sic fatur lacrymans classique immittit
habenas.

Duo libri Et Noster *meritumque* nihil video caussæ cur quippiam mutemus. Pariter de Vinio Tacitus I. Histor. *ante ædem D. Iulii jacuit primo ictu in poplitem mox ab Iulio Caro legionario milite in utrumque latus transverberatus.*

404. FESSIQUE LIBRAVERIT ORBIS POENAM.] Quam fesso tot modis & variis facinoribus adflicto orbi debebat impura illa bestia. In τῷ *libraverit* varie variant libri alii *litaverit*, alii *libaverit*. Hoc est Pœnam à toto orbe ingerendam ipsa libraverit in corpus suo ictu. Et ita Gratius Cynegetico quamvis in alia re *proni moderatus vulneris iram* Appuleius lib. III. *alium pedibus meis mordicus inhærentem per scapulas ictu temperato perimo.* Retinuit Scaliger. Claverius *libaverit*, quod sane etiam nobis placet. Cum enim nec tot pœnæ satis sint, ut etiam inferis sedibus exigendam umbram in finem dicat, potius est primum ictum libasse suppliciũ quam quodammodo peregisse. *Libare* enim est degustare. Sic bello Gildonico.

Fixus quisque thoro tacita formidine li-
bat Carnificis epulas

Gustare, sæpissime sic usurpatur. Ennodius Panegyrico: *Nam tu venerabilis qui incomitatus gustum luctaminis arripueras vallatus millibus incedebas.* Manilius libro III.

Vicinos ternosque dabit nascentibus an-
nos
Vix degustatam rapiens sub flore juven-
tam.

Petronius: *jam ego gravatus tot malis minimum velut gustum hauseram somni.* Sedulius libro IV.

Quippe necem parvo vix gustaturus a-
maram Tempore

Gustus

Gustus versuum apud Columellam lib. XI. c I. Aeneas Gazæus in Theophrasto.

εἶτα δὴ ἐκ τοιούτων πατέρων προελθόντα παντελῶς διαλύεται, οὐ γάρ ποτε τῆς ἀθανασίας ἐγεύσατο.

404. POENAM ORBIS.] Ab orbe universo monstroso homini debitam. Sic infra respirasse astra eius interitu, convexa mortem sensisse, tellurem cadaver emolitam, dicit. Par translatio in aliis auctorum locis apparet. Sic apud Virgilium in Ceiri.

Sæpe lapis recrepat Cyllenia munera pulsus
Et veterem sonitu Phœbi testatur honorem.

Quem Apollo illi saxo intulerat, cytharam ei imponendo. Optatus Afer libro IV. *nemo vestrum est qui non convicia nostra suis tractatibus misceat.* Hoc est nobis ipsorum opinione convenientia. Claudianus Epithalamio Palladii.

Poma legit donum Veneris

Veneri data dono à Paride. Symmachus lib. X. Epistola XXX. *Ament alii perpetuas dignitates mihi summus est fructus felicitatis ut corā vestrum numen advenerer, intuear benignitatis mea sidera.* Hoc est toties mihi Expertæ, toties in me exercitatæ. Quare non satis bene ibi Lectius *vestra*, Iuretus *mera* voluerunt. Sic Ausonius Periocha Iliadis primæ. *Thetys ad cœlum lacrymas & contumelias filij sui miserata proficiscitur.* Achilli nimirum illatas.

405. ARTUSQUE TREMENTES.] Sagina, corpulentia. Qui similia iis quæ sequuntur legere volet fabulam Penthei & Orphei apud Ovidium & Tragicos legat. Sic de Leone homine præpingui libro II. in Eutropium. *damaque fugacior ibat Sudanti tremebundus equo*

407. PILA.] Ita cæteri codices, at Noster, duoque Belgici, *tela*. Nihil mutamus.

410. VULTUS AVIDOS.] Adhuc avaritiam insatiabilem oris lineamentis referentes. Sic in faciei Maxime exigentis pretium undiquaque corrasum ad stateram agnoscit inhiantiam & pallorem Pacatus in Panegyrico. *Torvam faciem in Avaritia.* Prudentius.

Dixerat & torvam faciem furialiaque arma Exsuit

415. SPATIUM NON INVENIT IRA.] Corporis tantilli spatium non sufficit tanto furori. Spatio enim amplitudo etiam in corpore. Lucanus libro IX.

Rumpit is ingenteis amplexi verbere tauros
Nec tutus spatio est Elefas

416. CONSVMTO FVNERE VIX TVM DESERITVR] *Funus*, cadaver. Cadaver destituere furorem hostilem irati militis dicit, nec satis esse explendæ tantæ iræ tot modis momento concerptum corpus. Quo sensu, qui quidem rei ipsi necessarius est, vitiosa est hæc scriptura licet omnibus libris manuscriptis retenta, præterquam uni soli ex ijs quas Michael Bentinus quondam contulit, qui prætulit *consumto funere Victor Deseritur* Quam lectionem recipiendam arbitror. Non enim victum aut dilancinatum cadaver deseritur, sed inhiantem majoribus suppliciis deserit militem victorem. Possit tamen & *victum* cadaver scribi, propioribus litteris ad tot Codicum scripturam; Sed, uti dictum, Bentiniani libri nobis magis placet. Insulsus aliquis ludifuga non potuit assequi quomodo victor dicatur deseri à cadavere, quod frustatim manserit in telis, hastis, pilis, jaculis, tantæ multitudinis.

418 PERIT PER TELA CADAVER.] Vt nullibi appareat, ipsum uti cadaver consumatur. Non attendimus scriptam lectionem quam duo Belgici in textu, duo alii in interstitio habuerunt *cadit per tela.* Est Lucani imitatio lib. IX. de genere quopiam serpentis in Africa nocentissimo.

Cynifias inter pestes tibi palma nocendi
Eripiunt omneis animam, tu sola cadaver.

Et respexit huc doctissimus pro eo ævo auctor qui vitam Henrici Quarti in litteras mis-

fit. De iis qui in acie conversi Imperatorem voluerant occidere: *Heu miseri quos uno in loco & crimen involvit & vindicta. Nam eos tot vindices dextra in frusta concidebant, & in eis humani cadaveris figura periret.* Porro in cadavera noxiorum, & Imperia magna affectantium hodie sævitum multis exemplis. Nec sine antiquis etiam. Illustre apparet in eadem Henrici Historia, scriptore, ut volunt, Orberto, Episcopo Leodiensi, de Monacho, qui saxo Imperatorem in sacrario peremturus, ipse eo tractus præceps periit: *Plebs*, inquit is auctor, *quæ non facile sedari potest dum mota fuerit invito Imperatore semianime corpus per rupes per saxa tractum in frusta discerpsit.* Aliorum copiam notamus alibi.

419. PENTHEA FERRENT MÆNADES.] Diruptum in parteis. Vide Pausaniam libro II. fabulis immorari non est nostrum, quæ ubique obvias se ingerunt.

421. CRIMINIBUSVE TUIS.] Alibi ad hunc auctorem hoc illustrantia notamus. Palatinus Codex ita concipit hos versus.

Criminibusve tuis credis aquare favorem
Et male donatum speras fortuna mederi?

τὸ *speras* etiam & *credis* transponunt Belgici libri plerique; sed nullum operæ pretium ad obsequium eorum nos adigit. Quare vulgatam lectionem meritò sequimur.

425. TRUNCUM.] *Truncus* designat corpus, capite demto. Virgilius lib. II. *Regnatorem Asiæ, jacet ingens littore truncus.* Inde *Detruncare* sequiori ævo *decollare* designat. Vide ad Gulielmum Britonem.

427. JAM SECURA RUIT.] Prædone videlicet publico peremto. Quæ nota ad hunc versum omittitur, huc legenda inf. ad CCCCXLI.

430. RUUNT.] Malim aliud vicem hujus verbi quod tam ex propinquo male repetitur. Libri nihil penitus mutant, neque qui castigatissimos profitentur. Legas

orbasæ currunt ad gaudia matres

431. LACEROS JUVAT IRE PER ARTUS.] Belgæ libri omnes, & Noster habent *vacuos juvat ireper artus.* Idque ex eorumdem librorum duobus & Papinio indicavit Andreas Schottus lib. II. Nodorum Ciceronis, cap. V. Ego cum Scaligero, Claverio, Aldo, nullum in mutatione operæ pretium video.

432. PRESSAQUE CALCATO VESTIGIA SANGUINE TINGI.] Alibi dixit *truncis immergere plantas.* Quod etiam Papinianam granditatem redolet.

434. QUOD DE CUSPIDE SUMMA NUTABAT.] More vetustissimo velut triumfantium de hostibus, quorum principum capita hastis præfixa in urbeis reducebantur. Exemplorum acervum congessit vir doctus in Collectaneis Antiquitatum quas vocat.

436. DEXTERA QUIN ETIAM.] Supplicium Rufini ita describit Zosimus, l. V. πειθέντος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ πρὸ τῆς πόλεως ὑπαντήσαντος, ἐπειδὴ προσκυνήσαντες τῆς προσηκούσης ἠξιώθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως φιλοφροσύνης δόντος Γαΐνου τὸ σύνθημα, πάντες ὁμοῦ τὸν Ῥουφῖνον ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ τοῖς ξίφεσι παίουσι, καὶ ὁ μὲν ἀφῄρητο τῆς δεξιᾶς, ὁ δὲ τὴν ἑτέραν ἔκοπτεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ τραχήλου χωρίσας ἀπῄει παιᾶνας ᾄδων ἐπινικίους, ἐς τοσοῦτον δὲ ἐπετώθαζον, ὥστε τὴν χεῖρα πανταχῇ τῆς πόλεως περιάγειν, αἰτεῖν δὲ χρήματα δοῦναι τῷ ἀπλήστῳ τοὺς περιτυγχάνοντας.

Marcellinus Comes Chronico: *detecto dolo suo Rufinus ab Italicis militibus olim cum Gaina Arcadio missis ante portas urbis merito trucidatus est. Caput ejus manusque dextra per totam Constantinopolim demonstrata.* Hieronymus Epitaphio Nepotiani: *ad privatas veniam dignitates, nec de his loquar qui biennium excedût: atq; ut cæteros prætermittam sufficit nobis trium nuper consularium diversos exitus scribere. Abundantius egens Pityunte exsulat. Rufini caput pilo*

pilo Constantinopolim gestatum est, & abscissa manus dextera ad dedecus insatiabilis avaritiæ ostiatim stipem mendicavit. Jornandes de Successionibus Regnorum. *Detectus Rufinus ab Italia militibus Arcadio cum Gaina Comite missis ante portas urbis detruncatus est. Caput ejus cum dextera manu Constantinopoli ad ludibrium circumductum, uxoreque ejus exsulata opes cunctas Eutropius Spado promeruit.* Gotfridus Viterbiensis sub anno Christi CCCXC. *Rufinus post modum detectus propter commissum dolum ante portas urbis Constantinopolitanæ decollatur, caput ejus cum manu & brachio dextro ad improperium & ludibrium per omnes vicos circumfertur.* Socrates Ecclesiast. Hist. VI. cap. II. Sozomenus lib. VIII. cap. I. Epiphanius Tripertitæ lib. XI. cap I. Freculfus Tomo II. lib. V. cap. I. &c.

438. VIVOS RETENTVS.] Hominis avari atque rapacis manus comparantur unguibus ferinis quia feræ volucres eos injiciunt retinendis unguibus, Prudentius Psychomachia.

juvat infarcire crumenis
Dulce lucrum, & gravidos furtis distendere fiscos,
Quos læva celante tegit, laterisque sinistri
Velat operimento, velox nam dextra rapinas
Abradit, spoliisque ungueis exercet ahenos,

Eo alludit quod ait Comicus homini in prædam viventi, nomen esse Quod semel *arripides* numquam postea *eripides*. Et Catullus tamquam *gluten* aliquod talium unguibus adhærescat reglutinare jubet quod involatum erat.

Sudariumque Setabum Catagraphosque Thynos
Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina & remitte.

Quod scite imitatus est Rutilius Numatianus lib. II. Itinerarii.

Circumsistenteis reppulit Harpyias.
Harpyjas quarum decerpitur unguibus orbis,
Quæ pede glutineo quæ tetigere trahunt.

Glutinum istiusmodi quo à conhærendo & abstrahendo velut inunctæ manus essent prædonum, cum varii generis esset, & in tabernis piperariis vulgo venderetur, Martialis jocum a novitate dictionis captans, qui tamen tum temporis obscurus non erat, Autolycum illum furacissimum & Mercurio ipso clependi artificio ingeniosiorem piperatam manum habere dixit, hoc est omni genere furatrinæ experientem, nonsecus atque varia tenacium unguinum genera in Piperariis tabernis venduntur. Ita hodie quoque qui talia vendunt à potiore merce Piperarii appellantur. Martialis versus in priscis libris ita leguntur libro I X. Epigr. LIX.

Adspicis hunc uno contentum lumine, cujus
Lippa sub attrita fronte lacuna patet.
Ne contemne caput, nihil est furacius illo,
Non fuit Autolyci tam piperata manus.

Qui hanc lectionem concoquere non potuerunt *piceatam* manum reposuerunt, voce Latinitati ignota, & digna suis auctoribus. Non ait tam variis tamque versicoloribus unguentis glutinosa fuit ipsius Autolyci manus quam lusci hujus nebulonis est. Sic *piperata* sunt edulia apud Apicium, & juscula in quibus piper dominatur. Sed & alia ratione *piperatam* pro tenaci manu dixit Poeta. Git herba est glutinosa, ut nemini dubium est, & demonstrari possit, si necesse sit. Ea vero *piper* quoque nominabatur ut testatur Glossarium vetus Arabico Latinum, cujus excerpta edidit Bonaventura Vulcanius. Neque ab acrimonia non potest eadem interpretari. Vbi *piperata facundia* apud Sidonium libro V. Epist. VIII. de Trochæis Secundini *Deus bone quid illic inesse mellis,*

lis, leporis, piperataque facundia minime tacitus inspexi. Neque à varietate colorum incommoda trahitur eadem explicatio. *Piperinus* enim lapis pariter dicitur subalbidus nimirum *cum puncturis* (ita legendum) *& fortissimus*, teste Isidoro libro XIX. Originum. *Autolyci* autem id erat ingenium eaque, dexteritas dicam an improbitas, ut ex albis atras res, ex atris vicissim albas nullo negotio faceret, vere piperatis manibus homo, modo nigrum attactu modo candidum facientibus. Ovidius.

Nascitur Autolycus furtum ingeniosus ad omne
Qui facere adsuerat, patria non degener artis,
Candida de nigris & de candentibus atra.

Lactantius sive Lutacius Placidus in Periochis, *Autolycum furacissimum qui ex albis nigra & ex nigris alba fecit procreatum ferunt.* Higinus fabula CCI. *Mercurius Autolyco, ex Chione quem procreaverat, muneri dedit, ut furacissimus esset nec deprehenderetur in furto. Vt quicquid surripuisset in quamcunque effigiem vellet transmutaretur ex albo in nigrum, vel ex nigro in album.* Ita argutari possis in explicatione veræ scripturæ apud Martialem. Tamen neq; absurdum *piperatas manus* urentes, acute nocentes, conditas velut acrimonia furandi dicere, non aliter atque acutas manus Cupidini adscribit suo Venus, apud Appuleium, in memorabili ejus longoque convitio, fine lib. V. *Velim ergo scias multo te meliorem filium genituram, ejus donaturam istas pinnas, & flammas & arcum, & omnem meam supellectilem. Sed male prima tua pueritia instructus es & acutas manus habes, & majores tuos irreverenter pulsasti.* Sed verius est ex vulgi sermone locutum Martialem, cui *calida urensque* manus furtifica fuit; Vt ex Animadversionibus viri doctrina & ingenio illustris eo loco norunt nunc omnes. Piper vero notissimum est durum eorum colorum esse.

440. DESINAT ELATIS QVISQVAM CONFIDERE REBVS.] Redit jam ad confirmationem argumenti principio primi libri propositi sub exemplo Rufini. Huc ait respicienteis qui malis artibus ad insignem aliquam potentiam provecti sunt, desinant alta cervice ingredi & Fortunæ faventis lubricitatem considerent. Sic Præfatione II. in Eutropium.

quisquis adhuc simileis tendit ad astus
Respiciens Cyprum desinat esse ferox.

441. INSTABILEISQVE DEOS.] *Fortunam*, quam Deorum omnium nomine circumloquuntur scriptoreis, quoties de instabilitate rerum sermo vertitur. Sic Ciceroni vertitur *Fortuna*, qui apud Xenophontem Δαίμων est, ut notavit vir doctissimus ad Hesiodum Δαίμων autem Græcis usq; adeo Deum sonat, ut ipsos Deorum principes. Cleanthes ad Iovem.

Οὐδέ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σοῦ
δίχα δαῖμον.

De Diana Euripides Prologo Hippolyti.

Φοίβου δ' ἀδελφὴν ἄρτεμιν, Διὸς
κόρην,
τιμᾷ μεγίστην δαιμόνων ἡγούμενος.

De Venere Aristænetus libro II Epistola XV. quem locum nitidus oppido interpres auctoris elegantissimi non cæpit, ut alibi ostendimus. De Cupidine Alexis apud Athenæum libro XIII. Dipnosophistarum. Horatium ad navem cui imminere naufragium ariolatur. *Non tibi sunt integra lintea Non Dii, quos iterum pressa voces malo.* Cor. Severus Epicedio Ciceronis.

sacrasque manus operumque ministras
Tantorum pedibus civis projecta superbis
Conculcavit ovans, nec lubrica fata Deosque
Respexit, nullo luet hoc Antonius ævo.

Papinius

Papinius Thebaide II. *jam pone modum nimiúq; secundis Parce Dijs.* Seneca. *mediâ potens Dominatur aulâ, nec leveis metuit Deos. Dij utriq;*, utramq; fortunam denotant. Martialis lib. V. Epigramm. XXXIX.

Pectore non humili passus utrumq; Deum.

Est quando etiam pro opibus, facultatibus, divitijs usurpentur. Ut apud Valerium Flaccum libro II. Argonaut.

jam patria vidisse per ignes
Culmen agi, stragemque Deûm: nam cætera belli
Perpetimur.

Quamquam inibi idola seu simula ipsa potius sint exaudienda. Tam fatui enim erant Gentiles ut non simulacra, sed Deos ipsos crederent esse ea Idola, quos & fabricari ab artificibus, & tum Deos fieri cùm expoliti essent asserebant, ut clarè ex Minutio Felice & alijs docuimus ad Augustinum lib. I. cap. I de Civitate Dei.

441. INST. DEOS AC LUBRICA NUMINA.] Non sine reconditiore doctrina numina Dijs subjunxit. *Numen* enim velut *anima* quæpiam Dei ipsius habebatur apud veteres, & ab Deo ipso sejunctim colebatur, tamquam aliquid divinius, nobilius, potentius. Vide quæ pluscula ad illustrandum Manilij vulgo obscurum locum affero libro Adversariorum XXXIV. c. X. Porrò elationem illam fastuosam omni præ se ferre, & vanitate à successu rerum petitam velut efferatum esse uno verbo Græci venustè efferunt. ὑψαυχενίζειν. Quo præter alios cõmodè usus suavissimus auctor Theophylactus Simocatta lib. VI. Hist. c. XI. Hoc quoq; nunc incidit non indignum quod annotetur omissum in Notationib. ad versum CCCCXXVII referendis, quæ integræ prætéritæ sunt. *nec singula membra peremtis sufficiunt populis* Divum Hieronymum secundo anno post interitum Rufini, cum scriberet Epitaphium Nepotiani ad Heliodorum, vastatam tum à barbaris memorare omnem regionem Romanam, quæ inter Constantinopolim & Alpes Julias sita est, vicennio illo, cujus ipsi recens memoria subeat: Earum cladum maximam partẽ Rufino asscribit Claudianus, quod si verè facit, *sanè* plurimis populis vastationis caussa fuit. Verba Hieronymi: *Viginti & eo amplius anni sunt quod inter Constantinopolim & Alpes Iulias quotidiè Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, Epiros, Delmatiam, cunctasq; Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt.* Immo in Græcia barbaros eo ipso tempore dominari ait, quod toties deplorat Claudianus: *Romanus orbis ruit & tamen cervix nostra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedamonios, Arcadas, cunctamq; Graciam quibus imperant barbari.* Vide in ea divina Epistola alias calamitates Rufini istius, evocatoris barbarorum, ut loquitur vir sanctus, luporum, mortem biẽnio secutas. Ipse autem Rufinus non parvo tẽpore floruit, nam & apud Theodosium maximo semper honore fuit μάγιστρ@ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων. ut scribit Zosimus lib. IV. quem μάγιστρον τῶν ἐν τῇ Βυλῇ τάξεων *appellat* Suidas, sed mendosè vt monuisse video doctissimum Sylburgium. Gente quidem interfectore suo Stilicone melior, qui Celta scilicet fuerit, Stilicone Vandalis oriundo, ut auctores Paullus Orosius lib. VII. cap. XXXVII & alij.

442. SCEPTRA SIBI GESTANDA PARABAT.] Sceptri sumtio, Imperatoriæ Potestatis usurpatio. Georgius Phranzes lib I. cap. XVIII. *Regnavit Ioannes post pulsum Imperio socerum Cãtacuzenum donec sceptrum Manueli dederet eumq; corona indui vellet ad annũ mundi &c. ita res Romana conquievit.* Res nota pluribusq; cõgesta ei qui de Imperatore collegit. Aliud sceptrum Consulibus Romanis gestatum quod servatum etiam sub principibus, notamus ad Panegyricum Probino & Olybrio dictum. De figura Imperatorij diximus ad v. CCXCV. hujus libri.

443. CUJUS SE TOTIES SUBMISIT

AD OSCULA SUPPLEX NOBILITAS.] Osculatio manus venerationis signum, cujus vel ceremonia vel certè verbis tenus oblatio usqueadeo apud eas genteis hodiè frequēs est quæ à Latinis Barbarie permistis descendunt, Romanorum Græcorumq; moribus receptissima erat, è quorum profundo usu ad hæc tēpora descendit. De Græcis Apollonius lib. I. Argonaut. καί μιν δεξιτερῆς χειρὸς κύσεν Lucianus Necyomantia, quamvis & hic de Romanæ ambitionis homine loquatur, qui diu in atrio à clientibus exspectatus.

ὁ δὲ μόγις ἄν ποτε ἀνατείλας αὐτοῖς πορφυροῦς τις ἢ περίχρυσος, ἢ διαποίκιλος, εὐδαίμονας ᾤετο καὶ μακαρίους ἀποφαίνειν τοὺς προσειπόντας, ἢν τὸ στῆθος ἢ τὴν δεξιὰν προτείνων δοίη καταφιλεῖν.

Verum indiscretis tamen nationibus homini prudentissimo inter omnes qui Christiani non fuerunt aut divinæ Legis gnari, ut alibi docebimus, sermo ducitur. De vetustissimis Græcis Q. Septiminus lib. II. de Bello Trojano. *Intereà Phœnix & cum eo Patroclus circumstantes, genas atq; omnem vultum juvenis manusque adosculari, contingere genua, rediret in gratiam, atq; animos remitteret.* Et Homerus Odyssea XVI.

Κύσσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλὰ χεῖράς τ' ἀμφοτέρας.

Romanorum ab his mos multis locis scriptorum exstat. Neq; verum est quod scribit Claudius Musambertius, sive is Theodorus Marcilius est, primum Domitianum civibus osculandam manum præbuisse, quamvis non negarim à servili consuetudine eum morem adscendisse ad ambitionem magnatū: Quippè ante eum Seneca Epist. XLVII. non utrique de servis loquitur: *Hoc loco acclamabit mihi tota manus delicatorum nihil hac re humilius nihil turpius, quos ego eosdem deprehendam alienorum servorum osculantes manum.* Vides tum temporis jam tritum morē fuisse, & procul dubio in invidiam libertorum tunc in Aulis præpotentium loquitur Seneca. Tacitus de Othone. Hist. I. *Ruere cuncti in castra, laudare militum judicium exosculari Othonis manum.* Et suo ævo sub Tiberio utiq; principe, ut alibi nobis luculenter ostenditur, usu receptum testis est, licet abusus exemplo Demetrij Phalerei, Phædrus Fabulâ LXXXII.

Ut mos est vulgi passim & certatim ruit
Feliciter subclamant ipsi principes,
Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum.

Lucanus, lib. II. *spes una salutis Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.* Et *violata dextra reus* apud eumdem v. CXXVI. ejusdem libri qui osculatus non erat. Exemplum aliud etiam apud Plautum sed non ambitionis.

Posterioris ævi exēpla obvia, præter ea quæ doctissimus Lipsius Electorum li. II. protulit. Trebellius Pollio Gallienis. *Matronas ad Consulatum suum rogavit iisdemq; manū sibi osculantibus quaternos aureos sui nominis dedit.* Appulejus Apologia. *Pontianus ante pedes nostros advolutus veniam & oblivionem præteritorum omnium postulat flens & manus nostras osculabundus ac dicens pœnitere quod Rufino & similibus auscultarit.* Noster lib. II. in Eutropium. Bello Getico. Et alibi. Atq; hæc florentis Romani Imperij. Divisi à Constantino usq; adeo hic mos ut & successuri Imperio Principi pedem oscularentur. Codinus Curopalates:

ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅτε μόνον προβάλλεται δεσπότης ὁ βασιλεὺς ἵσταται. ἀλλὰ καὶ ὁπηνίκα τῶν ὀφφικίων ποιεῖ τινὰ κἂν ἐλάχιστον ἢ, ἱστάμενος τοῦτο ποιεῖ. ὁ δέ γε δεσπότης τὸν τοῦ βασιλέως ἀσπάζεται πόδα.

Etiam Senatus. Corrippus lib I.

Consensusq; sui manifestans vota Senatus
Creverat, orabat Dominos, & poplite flexo
Plurima divinis supplex dabat oscula plantis.

Inter Christianos quoq; oscula manuū fuisse clarum ex Chrysostmo lib. I. de Sacerdotio.

καὶ τὴν δεξιὰν κατέχων ἐβιαζόμην φιλεῖν.

Quod

Quod genus vetustissimi mortales summi cultus loco habebant. Xenophon Cyripædia. VII.

Γαδάτας δὲ ϗ Γωβρύας ἧκον ϗ θεοὺς μὲν πάντων προσεκύνουν ὅτι πεπραγμένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κῦρον κατεφίλουν ϗ χεῖρας ϗ πόδας πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ ϗ εὐφραινόμενοι.

At manuum osculatio à Romanis moribus descendens barbarie populorum sub Dominatione asperiore omnia servilium morum animorumq; indicia & supplicia augente, ad eam frequentiam devenit, vt Hispani, Galli, Italiq;, hodie cum digniore vix loquantur sine illo sollemni. *baise la main. baciando la mano. Et beso las manos.* Medio vel extremo ævo in historijs sæpè mentio; sic in veteri vita Læti Confessoris Mixiacensis, quam edidit Joãnes Boscæus: *tunc Pater prudens simplicitatem ejus intelligens levavit eum de terra dicens, unde es fili & quod est nomen tuum? Cui perfusus lacrymis, & manus deosculans ait: ex patria Biturigensi duco Domine mi generis principium,* &c.

445. FERALEM QVÆSTVM.] Exitialem, abominabilem. Sic supra *terribili lucro* dixit. Ferale vocant Latini quicquid horrendum, abominabile, atrox, est, & obscœnum. Adeo vt animalia illa turpissima, quæ *morpions* Galli vocant hoc nomine censuerint, quorum alioquin nomen Latinitati incognitum est. Cœlius Aurelianus lib. III. Tardarum cap. II. de Phthiriasi. *Antecedente cacexia hoc symptoma generatur, quod nos accidens dicere possemus. Sumsit igitur nomen non à genere sed à multitudine pediculorum. Plurimi enim creantur nunc per totum corpus, nunc per eas parteis quà capillatura concepta sunt: & nunc consueti atq; simplicis forma, nunc ignoti hoc est lattores, & duri magis ac sævienteis morsibus vehementer quos quidam ferales appellant. Nam sæpè etiam sub capillis inveniuntur corpora penetrasse.*

446. ASPICIAT.] Clarissimè paria in cæde Clementis Maximi, Imperatoris cætera fortis & probi, nisi quod avaritia Rufino similior, ut scribunt Sulpitius Severus & alij, Pacatus Drepanius Panegyrico: *Pertinet ad securitatem omnium seculorum quod est factum videri, ut si quis umquam nefaria vota conceperit monumẽtis nostrorum temporum recensitis per oculos hauriat innocentiam. Quisquis purpurá quandoque vestire regali humeros cogitabit. Maximus ei exutus occurrat. Quisquis aurum gemmasque privatis pedibus optabit. Maximus ei plantis nudus appareat. Quisquis imponere capiti diadema meditabitur, avulsum humeris Maximi caput & sine nomine corpus aspiciat.* Non absimilia & alij Panegyristæ.

446. NIMIUM SUBLATA SECUNDIS COLLA GERAT.] Est illud ὑψαυχενίζειν quod supra ex Theophylacto notabamus. Ita ὑψαύχενες ὑπερήφανοι Hesychio Lexicographo exponuntur. In Nostro libro hic prodigiosa lectio. *ne quis nimium stillata.*

447. TRIVIIS CALCANDUS.] Proiectamina sordesq; domesticas veteres projiciebant in trivia, vbi loca erant ad ea destinata, vijs juxta ædes aptatis. Hinc sermo trivialis, homo de trivio, *vocationes de triviis*, apud Catullum alios. Athenæus.

τριόδοι ἦσαν αὐτῇ πρὸς ἀλήθειαν ἐγένοντο πλήρεις πάντων τῶν ἀποκαθαρμάτων.

Eo referendum quod de media via ait Martialis lib. VI. Epigramm. XCIII.

Tam male Thais olet quam nec fullonis avari
Testa vetus, media sed modo fracta via.

Ovidius lib. I. Amorum Eleg. XII. ad infelices tabellas.

Projecta in triviis jaceatis inutile lignũ,
Vosq; rota frangat prætereuntis onus.

Epigramma incerti Auctoris lib. I. Anthol.

χαμάδις βάλεν, ὡς ἂν ἐδίταις
Εἴη νεοσμένοις ὑμιδαὶς σκύβαλον.

Hincque lucem capiunt verba Salvatoris Optimi Maximi, apud D. Mathæum capite Quinto:

ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωραν-

μωχθῇ ἐν λινὶ ἀλινδίσεται; εἰς ὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Mendicos in trivijs jacuisse ad æra flagitanda notum ex Appulejo. Calvariam inibidem agnoscit Ausonius Epigrammate LXXI.

Abjecta in trivijs inhumata glabra jacebat
Testa hominis, nudum jam cute calvitium.

Ut & Suetonius Vespasiano, cap. V. *Prandente eo quondam canis exterius è trivio manum humanam intulit, mensaque subjecit.* Unde colligas Rufino hanc Pœnam communem alijs noxiis peremtis fuisse. De trivio ducta dicuntur maximè vilia & contemtibilia Phrynichus de Dictionibus Atticis:

ἀπεξελεδόσμένος ἀλλ᾽ ἔτι ὢν ἠρχλῆ... τοῦτο οὖν ἔσυρεν ἐκ τριόδου φαβωνίου.

Sic canem trivio conceptum quod ibi conveniant ad rejectamenta cadaverum, vocat per convicium Vulturius apud Phędrum Fab. XXVII.

ô canis, merito jaces,
Qui concupisti subito regaleis opes,
Trivio conceptus, & educatus stercore.

Sed & lupanaria in trivijs erant Romanorum, vt non immerito de amica sua vilissima vulgi fæci se substernente dixerit Catullus, eam *per trivia* & angiportus sceleratam libidinem explere. Lutacius Placidus in librum X. Ovidij. *Propœtides filiæ Amathuntæ aspernata Venerem prima in trivio vulgavêre corpora ob ejusdem Deæ iram.* Prudentius passione Agnetis, quæ prostituebatur publicè.

Sic elocutam publicitus jubet
Fluxu in platea sistere virginem.

Eumdem Hebræorum morem observare licet ex Proverbiorum cap. VII. *ubi dicitur, in angulis omnibus meretrix insidiatur. Anguli* Platearum sunt diverticula, vt vides Matthæi VI. v. 5. Prostabant autem nudæ talis mastigiæ, vt etiam sanctissimorum hominum prætereuntium oculos contemerarent. Ovidius II. Tristium.

Sæpè supercilij nudas matrona severi,
Et Veneris stantes ad genus omne videt.
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt,
Nec domino Pœnæ res ea caussa fuit.

Alias tenuissimo linteo velatæ, unde talem *nudam in linea nebula præstare* dicit Publius Mimographus apud Petronium.

448. QUI SIBI PYRAMIDAS.] Ædificiorum magnificorum furorem in Rufino non semel notavit, cui colludit quod Chalcedone suburbanum ejus fuisse memoratur à Socrate, ex quo postea Basilica Petro & Paullo Apostolis facta sit talis, vti in ea aliquando concilia aut conventus magnis de rebus Ecclesiæ Orientalis fieri potuerint, & recenset Epiphanius Scholasticus Tripartitæ Historiæ li. X. c. XIII. Veterum Romanorum curam in talibus vivis ipsis sibi construendis ex Monumentis Inscriptionibus & Auctoribus alibi prolixè notavimus. Illustravit eosdem hos versus I. Cæsar Bulengerus in Commentario de Imperatoribus. Et Collectaneis Thomas Demsterus.

451. QUI POSSIDET ORBEM.] εἰρωνικῶς. Qui tantas moles suo sepulcro destinaverat vt fama orbem terrarum expleturum se crederet. Vel simpliciter, possidet, possidebat. Cujus votis vix satis erat possessio universi terrarum orbis. Mutatio Temporis.

450. VELARI CREDIDIT.] Sese velandum. Est hæc scriptura meliorum librorum. Variant duo Belgici qui *condidit* emendatum & interpolatum habent. Infinitivis, vt balbutiunt Grammatici, ita vtuntur nobilissimi auctores. Sic Claudianus noster Bello Getico

patrii numen iuraverat Istri
Non nisi calcatis loricam ponere rostris.

Martialis lib. IV. Epigramm. LXXVIII. Vide ad Bellum Gildonicum. Aliter legitur hic versus à Dempsteri Cod. Vide Not. inf. v. 454.

453. NUMQUAM TOTIESQUE SEPULTUS.] Numquam, cum de Rufino ipso seu

seu corpore integro quod animum ejus vocabulo audito subit, cogitas. Toties, cum vides miserrimi corporis lacera frusta hinc infeliciter semisepulta. Quare ego ad hanc lectionem mutandam non assentior Quattuor Belgicis libris, vni Nostro Aldoq;, qui *nusquam* reducunt. Potius Scaligero & Claverio veritatis retinentibus. Pariter autem de hoste quopiam veritatis Christianæ Victor Uticensis lib. III. Hist. Persec. Vandalicæ. *nam putrefactus & bulliens vermibus, non corpus sed partes ejus corporis sunt sepulta.* Et de sanctissimo Martyre cruciabiliter occiso zeno Veronensis: *Durat inter hac martyrus spiritus, numerositate servatus vivus, parte sui corporis jam sepultus, ascensurus altitudinem cœli corporis sui impedimenta pramittit, & exsequiis funeris ipse pracedit.* Par autem oppositionis elegantia est in illo Martialis.

Inque omni nusquam corpore corpus erat.

Manilius lib. V Astronomici.

Virginis & viva rapitur sine funere funus.

Martialis lib. VII. Epigram. LX.

Inque suo nullum limine limen erat.

Alia ejusdem generis notavit vir optimus, noster olim amicus, qui litteratas litteras summa ope sua, vt potuit commendavit alijs & illustravit ipse, ideoque immortalitate nominis inter eos dignissimus qui famæ gloria vivunt Conradus Rittershusius commentario ad Oppiani Cynegeticon Primum.

454. SENSERUNT CONVEXA NECEM.] Multus in talibus Lucanus, multi Tragici; & Tragicæ fabulæ argumentum, raro non & schema ipsum gerens, Papinius Thebaide. Nec abeunt hinc Sacrarum litterarum tradita; vt omnem creaturam contrà Impios militaturam Auctor Sapientiæ Salomonis cap. V. recentior ille quidem Rege illo sapientissimo, sed adeo illius virtutibus æquabilis; vt extrà Canonem Sacrorum voluminũ nullum vmquam librum viderim huic comparabilem. Quod testimonium illi asscribo tamquam penitior ipsius inspector, quem luculento Commentario illustraverim totum. Sidonium autem ostrum cujus modo mentionem fecit Claudianus nobilissimum ferè tincturatum. Virgilius.

Lydia Sidonio quod fœmina tinxerat ostro.

Sidonius Epigrammate ad Majorianum Augustum. *Sic te Sidonio recocta fuco Multos purpura vestiat per annos.* Vir doctus Notis ad Corippum ita in Codice Bongarsiano hunc versum legi autumat. *Qui se Sidonio velandum credidit ostro.* Sed nos a tot alijs Codicibus nostris minimè recedimus.

455. RESPIRANTIBUS ASTRIS.] Superiore hac parte cœli. Eam enim astrorum nomine censent Poeticæ litteræ. Platonicum simul dogma exprimitur, vbi singulis astris sui adscribuntur dœmones, suæ animæ, sub omnium patre qui mundi universi anima est. Et Stellę eidem Philosopho animantia Rationabilia. Chalcidius in Timæum: *Cum igitur extimi limites, id est summus atque imus celebrentur convenientibus natura sua animalibus, scilicet ratione utentibus, cœlestia quidem stellis terrestris autem hominibus consequens est etiam cæteros locos regionesque interjectas plenas esse rationalibus animalib. existimare ne quis mundi locus desertus relinquatur.* Vide Proclum.

457. TUNC ANIMÆ QUAS ILLE FERO SUB JURE PEREMIT.] *Ius ferum* est imperium tyrannicum. Jus enim, regnum. Animas autem peremisse dicit imitatione sacrarum litterarum, quarum apertissima lumina in toto hoc auctore apparent, & à nobis in gratiam Lectoris peculiari sunt libello ennarratæ. Sæpè enim ita Codex Legum Mosaycarum. Anima homo etiam profanis scriptoribus. Theodorus Priscianus libro III. Cap. VI. *Nam Dictamnum cum vino tritum post balneas potui dabant, & continuò penè jam maturas animas excludebant.* Alioquin & vita Lucanus lib. IX.

at qui sponsore salutis
Miles eget, capiturque anima dulcedine, vadat.
Ad Dominum meliore viâ.

Vuuuuuu 459. JU-

459. JUDICIS URNAM.] Quia judicia collectis suffragijs in vrnas ei operi destinatas per universam ferè Græciam exercebantur, inferis quoq; talia ascripserunt Poetæ. Virgil. lib. VI. Papinius. *immensis urnam quatit Aeacus umbris.* Et inde urna ipsum fatum, ipsam necessitatem moriēdi significat. Vbertim alibi. *Pastoru in ora.* an tali componat monstrum hoc? melius scripsisset *prædonis in ora.* Talis enim Rufinus potius.

461. DVLCIA RAPTV MELLA TRAHIT.] Non insidijs sed raptu manifesto. Vnus est inter libros Belgicos, qui crebrò à cæteris solet dissentire; hic vero *dulcia quærens* præfert. Quod ego nequaquam librarij alicujus ineptijs deberi existimo.

462. SPICVLA TENDVNT.] Instar militum. Sulpicia de Vestis. *Turba vigens stridis per lutea corpora telis.* Vulgo malè ibi *rigens* legitur. Dum enim pugnam meditantur florere eas ait, & ita Romanis pacis inertia ignavescentibus comparat Poetria.

463. RIMOSAM PATRIAM.] Ex Marone. *levi rimosa cubilia limo Vnge fores circum.*

463. PVMICIS ANTRA.] Gratissima sedes apibus. Idem Maro: *sub terrâ fodere larem penitusque reperta. Pumicibusq; cavis exesaque arboris antro.* Corippus lib. IV.

Floribus insidunt varijs roremque madentem
Ore legunt, onerantq; humeros, ceræque liquenteis
Conficiunt, dulceisque lares in pumice figunt.

Qui Poeta satis suavis in istiusmodi descriptionibus est. Adeo vero presso atq; jucundo ob æquabilitatem stili & acuminum quēdam opportunum contemtum, vt, demtis quibusdam quæ planè barbariem redolent, vix illo quisquam Christianus sit superior.

465. PRONOQVE FAVOS.] Quod ob molem casui videtur vicinum. Vnus Belgicorum *pronosque* velut jam raptoris manui incidentes. Sed non opus est mutatione, tollit enim dubitandi ansam Virgilij, quem more suo noster expressit, locus. IV. Georg.

jamque arbore summa
Confluere, & lentis uvam demittere ramis.

Conferre autem possis Raptum nostri. Homeri Odysseam. Euripidem Hercule Furente & Senecam, Virgilium, Statium, Silium, Lucanum, magnamq; vim aliorum.

466. EST LOCVS.] Melius *lacus.* Ex Virgilio qui paludem dixit versibus mox ponendis. In lacum enim confluunt alvei illi. Sed cum nemo ex omnibus libris quicquam mutet, nec nos assertum quid aliud à vulgato volumus.

467. INAMOENVS VTERQVE ALVEVS.] Quod ipsa nomina arguunt. Axiochum exscribi notavit Claverius, & puto verè, quanquam ibi pro Phlegetonte Acheron est, licet minimè Platonis is sit Dialogus. Platonicum verò Claudianum qui nescit numquam de dogmatis illius omnibus seculis nobilissimi Philosophi vnam paginam ei adhibuit. Inamœnum imitatione Maroniana dixit cui inamabilis. Georg IV.

Quos circum limus niger & deformis arundo
Cocyti, tardaque palus inamabilis undâ,
Alligat.

Vide paludem dici à Marone, quem nos lacum Claudiano ex suspicione restituimus. Et sic Alcimus Avitus libro III.

quam fluctibus implet
Sulfureis volvens undosa incendia gurges
Flammarum stagnante lacu.

Neq; aliter sacræ salutis litteræ.

469. TVRRIS PER GEMINOS FLAMMIS VICINIOR AMNES PORRIGITVR.] Hæsimus olim in interpretatione hujus loci. *Turris* sanè in altū porrigitur, porrectio enim longitudinis in quâq; re maximæ est mensura aut descriptio. Neq; videas quomodo porrigatur turris per alveos quib. inædificata est. Sed sciendum Turrim non vnam molē solam, solumque in altum porrectam significare, verum munitionem latam, arcem, structuram plurium

plurium ædificiorum, castellum, modo altitudinis sit eminentioris, & quæ fortior ad permanendum. Sic omneis munitas moles turres vocat Lucretius libro V.

non lapides quoq; vinci cernis ab avo?
Non altas turreis ruere, & putrescere saxa?

Vnde & confugium quodvis, tutumq; receptaculum, Turris. De amnibus ipsis infernalibus nihil attinet loca Poetarum coacervare, nemini ignota. Sanè cum per geminos amnes moles ista *adamantina* porrigatur, quomodo ei vicinior sit qui flammis perpetuis fluit, nôdum ædepol satis perspicio. Nisi tu *vicinum* hic cognatum velut, similem, proximum, non tam loco quam natura interpretere, & ita boni scriptoreis. Gratius Cynegetici versu. CCC LXXXII.

Disce modos, & qua tutela est proxima, tenta.

Hoc est magis utilis, magis conveniens. Idem v. CCXXXII.

Neve levem prædam aut propioris pignora lucri
Amplexus, primos nec quicquam offenderet actus.

Manilius libro Primo. *Iam propiusque favet mundus scrutantibus ipsum.* Prudentius in Hamartigeniâ. *Et datur occultum per proxima quærere verum.* Hoc est maximè similia, & naturæ non absimilis. Appulejus in Apologia: *Quis umquam fando audivit tam similem suspicionem? tam proximum argumentum, tam aptam conjecturam?* Sed nec illud nota non dignum, ut Claudiano dictum turrim porrigi, quæ in latitudinem tamen extendatur nô eam quam de tali munimento exaudias promtius, altitudinem, & ita duo hæc confundi: Vtque Scholiastes Germanici *Cæsaris, pariter porrectû latitudinis* agnoscit, prima Commentarij sui paginâ. Sic *proceritatem* contrà non semper quoq; pertinere ad celsitudinem aut erectam lineam, verum ad protensionem etiam amplitudinis. Vti prolixitatem idem valere Cassiodoro notat doctissimus Rigaltius ad Epistolã Juliani quam cum Lexico suo promulgavit. Appulejus, scriptor vnus omnium maximè proprietatis amans & veteris Latinitatis, supra quam vulgo credatur, conservator. libro V. *Sed ubi remigio pluma raptum maritum proceritas spatij fecerat alienum per proximi fluminis marginem præcipitem sese dedit.* Et libro VI. *Namq; saxum immani magnitudine procerum & inaccessâ salebritate lubricum medijs è faucibus lapidis fonteis horridos evomebat.* Talia multa nos ad eum scriptorem in Indice olim quem premimus, non opprimimus.

472. FLETV CONCITA PLANGIT.] Cocyti alveus lacrymis fluere omnium Poetarum fabulis notissimus. Hujus aquas *fletum* vocat Claudianus, quibus impulsa turris plangit etiam ipsa, hoc naturaliter sive Deorum fato quopiam coacta facere, nequid absonum mœstitiæ infernali ferret, si non & ipsa plangeret. Vndæ quoq; mihi vidêtur flebilem vocem dare, quæ turrim illam allatret velut. Sic apud Eumdem Appulejum infernales eædem undæ vocales sunt, libro VI. *Iamq; & ipsa semet vocales movebant aquæ, iam & Discede & quid facis vide, & Quid agis, Cave & Fuge, & Peribis subinde clamant.*

473. HVC POST EMERITAM MORTALIA SECVLA VITAM DEVENIVNT] Sapientium mortalium multi ante patefactam quoq; veritatem sive ad coercendos & in officio tenendos homines, quod Politici illi ajũt, sive conscientia quadam rerum divinarum, statuerunt locum quemdam esse ubi conveniant animæ morte à corporibus solutæ, vel ad præmia benefactorum vel ad capiendas pœnas malè administratæ vitæ suæ. Cæteri omnia hæc fabulas rebantur, rati cum Epicuro nil nisi terriculamenta esse & superstitiosarum cogitationum ludibria; inter quos cumprimis est Lucianus non tam reapse, quanquã & hoc interdum, animæ immortalitatem negans, quam inferorum illas Pœnas spectandas exquisitis dialogorum velut picturis proponês, unde prudentes sibi judicium sumere, vulgus autem in delirijs suis præstandi ansam capere

 possit.

possit. Opiniones varias Philosophorum Poetarumq; non attinet examinare hoc loco. Vtinam exstarent veri illius & veteris Apollodori Bibliothecæ Commentarij, quorum XX. liber totus de inferis fuit, cujus vicem legi nunc potest Stobæi Eclogarum Physicarum caput XL. Tomo ultimo.

περὶ τῆς τῶν ψυχῶν διαγωγῆς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδον.

quo Loco & nobilissimorum Philosophorum dissertationes reperies.

474. VBI NVLLA MANENT.] In omnibus Belgicis libris fuit *ibi nulla manent* Noster agnoscit *tibi*. Aldus facit cum illis. Scaliger & Claverius ut adscripsi.

474. NVLLA MANENT DISCRIMINA FATI.] Lucianus νεκρικοῖς. ἰσοτιμία ἐν ᾅδου καὶ ὅμοιοι ἅπαντες.

Paria apud Prudentium Romano, Horatium Odis, Maximianum scriptorem Boethio æqualem tempore, in Elegijs, alios infinitos.

475. VANOQVE EXSVTM NOMINE REGEM.] Tamquam in scena personâ quampiam induisset. Et sic sapientissimi scriptores de vita & ambitione Potentiæ superbiæq; humanæ censuerunt; ut celebre fuerit dictum Petronij Arbitrij *totum mundum facere histrioniam*. Atque is scriptor nequaquam tam vili æstimandus foret quam de fragmentis nunc tenuiter judicat Isaacus Casaubonus, si integer ad nos pervenisset; cum & in laceris his mancisque fragminibus tot sententiæ & tam accommodæ vitijs temporum corrigendis supersint, quot vix in ullo Porticum ipsa fronte præferente. Neq; probavit ille quæ scripsit, sed in hoc totus fuisse videtur ut suavissima oratione ostenderet summè infeliciter eos vivere qui in vita voluptatem sectandam proposuissent. Qua de re alibi. In hanc autem sententiam venit congruè ejusdem elegans Epigramma, quo ait.

Grex agit in scena mimum, Pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas inclusit pagina partes,
Vera redit facies, assimilata perit.

Eadem enim ratio honorum & dignitatum humanarum est. Et sic fabula vitæ construitur. Epictetus Enchiridij cap. XXIII.

μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος οἷον ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ, βραχέος, ἂν μακρὸν, μακροῦ, ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην, σὸν γὰρ τοῦτο ἐστὶ τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς, ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ ἄλλου.

Innumerabilia hujus generis sapientum veterum loca coacervari possint; quę videri possunt apud Senecam de Brevitate Vitæ, Simplium, Arrianum, Antoninum, Hieroclem, Platonem, Plutarchum, & quem non?

476. QVÆSITOR MINOS.] Ita appellant Poetę exactorem illum rigidum & justum ad quem omnia à mortalibus commissa sisti, & ab eo examinari credebantur. Virgil. lib. VI. *Quæsitor Minos urnam movet*. Seneca Furente. *Non unus alta sede quæsitor sedens*. Sed & alij per tormenta examinatores, sunt quæsitores. Prudentius. *Inde furens quæsitor ait jam tortor ab unco Desine*. Hinc quæstiones interrogationes sub tormentis, de quibus in Jure Justinianæo titulus XIIX. lib. XLVIII. Pandectis. Et frequens in rebus gestis veteris ævi mētio, præsertim seculis Christianis, ubi cōtra scitum D. Augusti à tormentis incipiebatur, nec confessio quærebatur, sed contra omnium legum & humanitatis usum post confessionem tormenta morti cruciabiliori reddendæ dedicabantur; qua de re conqueritur præter alios Tertullianus in Apologetico.

475. PERTENTAT CRIMINA MINOS.] Lego *præsentat*. Etsi nec alterum intolerabile. Minoem autem primum discernere bonos à malis ait, deinde alteri judici reos destinari. Planè ut sacræ litteræ primum de separatione, deinde de condemnatione loquūtur.

Matth.

Matthæi XXV. καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ ἐρίφων.

475. IN ALTO SOLIO.] Tale tribunal asscribebant Minoi. Lucianus Necyomantia.

κατ' ὀλίγον δὲ προϊόντες παραγενόμεθα πρὸς τὸ τοῦ Μίνω δικαστήριον, ἐτύγχανε δὲ ὁ μὲν ἐπὶ θρόνου τινὸς ὑψηλοῦ καθήμενος, παρειστήκεισαν δ' αὐτῷ Ποιναὶ, καὶ ἀλάστορες, &c. Minos autem ideo admotus rebus post mortem, quod in vita justissimus fuit, & ipsius Iovis colloquio leges scripsisse creditus, non secus atque Egeriæ Numa. Nicolaus Damascenus.

Κρῆτες πρῶτοι ἑλλήνων νομοὺς ἔσχον Μίνωος θεμένου, ὃς καὶ πρῶτος ἐθαλασσοκράτησεν, προσεποιεῖτο δὲ Μίνως παρὰ τοῦ Διὸς αὐτοὺς μεμαθηκέναι δι' ἐννέα ἐτῶν, εἰς τι ὄρος φοιτῶν, ἐν ᾧ Διὸς ἄντρον ἐλέγετο, κἀκεῖθεν ἀεὶ τινὰς νόμους φέρων τοῖς Κρησί. Μέμνηται δὲ τούτου καὶ Ὅμηρος ἐν οἷς λέγει.

Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα Μίνωσγε
Ἐννεώρως βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

Vsque adeo hanc quoque divinæ majestatis in mortales clementiam figmentis suis imitata est dæmonum sollertia, ita tamen ut maxima differentia maneret veritatis & figmentorū, de qua egregie disputat Origenes Philocaliæ, cap. Primo, quem ego librum à summis antistitibus collectum magni æstimo, ut ab ingeniosissimo omnium Christianorum scriptum, probatum autem judicio doctissimorum, nec mirum credidisse Minoi Cretenses Leges justiciam professas promulgenti, cum adeo stupidi mortales fuerint inter Thraces ut duci Cosingæ plurimas præaltas scalas texenti cum in cœlum escensurū Iunoni relaturum ipsorum contumaciam Polyænus lib. VII. Strateg. fidem habitam testetur. In Nostro Libro hoc versu legitur *in alto Conspiciens solio* Sed male.

476. DIRIMIT SONTEIS.] Melius legas *diribit* Sed illud est τοῦ ποιητοῦ.

478. AD MALA VERBERA.] Singularem energiam τὸ *mala* hoc loci habet, infert enim crudelitatem quandam nocentem, immanem, & astutam simul. Sic malæ Furiæ apud Horatium.

At non ante malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum.

Et malæ Orci tenebræ apud Catullum, in quibus nil præter amaras curas tormenta animorum. Sic de Fure Calpurnius Ecloga III.

mala nocturni religavit brachia Mopsi
Tityrus, & medio furem suspendit ovili.

Et Virgilius

mala vites incedere falce novellas.

Valerius Flaccus libro I.

quoties mox rapta videbo
Vela notis, plenasque malis clamoribus undas.

Hoc est morticinos, & ex quibus nulla liberatio. De Rhadamanto fabulisque cæteris omnia sunt vel pueris tritissima. Summa est in his Apollodori libro III.

ῥαδάμανθυς δὲ τοῖς νησιώταις νομοθετῶν, αὖθις φυγὼν εἰς Βοιωτίαν, Ἀλκμήνην γαμεῖ, καὶ μεταλλάξας ἐν ᾅδου μετὰ Μίνωος δικάζει.

481. SVPERNI CVRRICVLI.] Sapientem vita humana *curriculo* comparatur, sacris potissimum litteris, quarum longa & ipsis ferè semper ignota deductione Philosophi & Philosophanteis scriptoreis, eadem de eadem judicant. Juvenalis Satira IX.

festinat enim decurrere velox
Flosculus, exigua miseræque brevissima vitæ Portio

Lucretius libro II. de Rerum Natura

inter se mortales mutua vivunt,

Augescunt aliæ genteis, aliæ minuuntur,
Inque brevi spacio mutantur secla animantum,
Et quasi cursores vi[illegible] lampada tradunt.

Virgilius.

Vixi & quem dederat cursum fortuna, peregi.

Favonius Eulogius in Somnium Scipionis: *Insinuat Scipionem illum qui Karthagine subjugata cognomen familiæ peperit Africanum huic Scipioni Paulli filio futuras à propinquis insidias & fatalis meta denuntiare curriculum.* Hinc scitissime viatorem, viventem in hoc curriculo appellat Alcimus in suo sibi Epitaphio, versibus, qui pro eo ævo & suavissimi & doctissimi sunt, emendati & integri hoc loco propositi.

Hic rogo pauxillum veniens subsiste viator,
Vt mea scruteris pectore dicta tuo.
Vt tua deque meis cognoscas fata figuris,
Vertitur en species, ut mea, versa tua est.
Quod nunc es fui ego formosus in orbe Viator,
En ego quod nunc sum forma futura tua est.
Delicias mundi casso sectabar Amore,
Nunc cinis & pulvis, vermibus esca, nihil.
Quapropter potius animam curare memento,
Quam carnem; perit hæc, perpetuo illa manet
Cur tibi rura paras? quam parvo, cernis, in antro
Me tenet, illa vocat te quoque parva quies!
Cur tyrio corpus inhias vestirier ostro,
Hoc turpi serpens corpore vermis edet!
Vt flores pereunt vento veniente minaci,
Corporis abjecti gloria tota perit.
Tu mihi redde vicem, Lector, rogo, carminis hujus,
Et dic, da veniam, Christe, tuo famulo.

Eleganter ex Sacris Theodorus Studita Homilia XCV. de Arcto itinere, Enarratores in caput XX. Actorum. Valerianus, luculentus scriptor, immortali beneficio Iacobi Sirmondi luci redditus, Sermone II. & III. quem vide, & de curriculo vitæ multa apud Nazianzenum Opusculis Poeticis.

481. PROSPEXERIT ACTVS.] Sex libri Belgici *perspexerit*, quod nos olim ex tribus probatum nunc merito magis amplectimur. Inane boni sensus est quod adscripsimus, quamvis Codex Noster, Aldus, Scaliger, & Claverius, retinuerint.

482. FERARVM.] μετεμψύχωσις in belluas hominum, hodie quoque credita Truscis populo habitandi Libanum, ut scribit Ioan. Iac. Breuningus in Itinerario, Navigatione Quarta, quã luculenter confutat Æneas Gazæus in aureolo Dialogo, Theophrast. qui recens à nobis Latinitate donatus est. Feras a. domicilia malis hominibus dederunt, quia revera illi bestiarum vitam vivunt. Iunilius Episcopus in Genesin: *Sexta ætate seculi inter multos reprobos qui merito serpentibus comparari poterant, ac bestiis propter sævitiam, & quia toto animo terrestribus inhærent curis vel illecebris nati sunt & sancti in plebe Dei.* Vide Philastriũ Hæresi CXX. Pythagoræorum hæc in speciem tantum doctrina erat, sub ænigmate velut docens quid mereatur vita voluptatibus fœdis atque belluinis dedita, ut clare videmus apud Hieroclem cap. LII. aureorum Commentariorum in aurea Carmina, ubi ita differit.

ὃ πάλιν εἴτις ἑαυτοῦ ψυχὴν συναποθνήσκειν οἴεται τῷ θνητῷ σώματι, ἀγνοίᾳ τῆς προσηκούσης ἀθανασίας τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ προσδο-

προσδοκᾷ ἃ μὴ δεῖ, μηδὲ οἷόν τε γίνεσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ θηρίου μεταμφιάσασθαι σῶμα, ἐλπίζων, καὶ ζῶον ἄλογον γίνεσθαι διὰ κακίαν, ἢ καὶ φυτὸν δι' ἀργίαν αἰσθήσεως, καὶ οὗτος αὐτπερίφως τοῖς εἰς τὰ ἄνω γίνη μεταβάλλουσι τὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν πρὸς τὰ κάτω αὐτὴν συνωθεῖ πεπλανημένος, καὶ ἀγνοῶν τὸ ἀμετάβλητον τοῦ καθ' οὐσίαν ὑπάρχοντος εἴδους τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. ἀεὶ γὰρ μένουσα ἄνθρωπος τῇ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας ἀνὰ μέρος κτήσει, θεὸς ἢ θηρίον γίνεσθαι λέγεται.

Et deflexio ab nobilitate animæ illa est quæ homines facit belluas. Arrianus Epicteti libro I. cap. III.

διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν οἱ μὲν ἀποκλίναντες λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι, καὶ βλαβεροί, οἱ δὲ λέουσιν ἄγριοι καὶ θηριώδεις, καὶ ἀνήμεροι, οἱ πλείους δ' ἡμῶν ἀλώπεκες, καὶ ὡς ἐν ζώοις ἀτυχήματα.

Vide Boethium lib. IV. Consol. cap. III. Sed hi inter Paganos substitisse debebant, inter ipsos autem Christianos etiam hoc genus erat qui perpetuo vivebant in sordibus corporearum deliciarum, immo cœno omnium vitiorum, quos ideo quoque Borborianos appellabant, qui vita sua obscœna & stercorea infamabant ipsam Dei creaturam. Philastrius Brixiensis cap. LXXIII. *Alia est heresis Borborianorum qui vitiis implicati seculi & malis concupiscentiis servientes non sperant judicium futurum, sed potius carnalem seculi concupiscentiam laudant. Hi itaque in cœnum euntes & inde obliti de cœno facies, & membra sua deformantes eadem in re cunctis velut culpandam Dei creaturam demonstrantes: cum illa vorago culparum & vitiorum pernitiosa damnatio ex hominum voluntate non legis divinæ promissione descenderit.* Et talium ubique ea copia fuit, ut exteris fidei Christianæ numquam defuerit caussæ Relligionem nostram è moribus cultorum convitiandi. Vt de Averroe nobilissimo Philosopho legimus ab agnita Veritate resiliisse protestantem nullibi terrarum homines esse tam prorsus sceleribus omnibus inquinatos atq; perjuriis coopertos quam Christianos nomine. Ejusdem sententiæ fuit & Moscus sive Machumetanus ille tempore patrum de quo scribit Paullus Oderbornius in Vita Magn. Basilidis. Quod si hodie tales re ipsa, quod Philastrius ait, cœno sese oblinerent, unde putas satis fœtutinarum aut voraginum futurum congerendo & exhauriendo stercori? vel uti singuli Borboriani isti particulam aliquam ad ostendenda velut insignia sectæ suæ indidem nanciscerentur? Sed hæc οὐδὲν πρὸς Διόνυσον.

483. VINCLA PATI.] Corpora, quibus illigantur velut animæ & impediuntur ab actionibus puritati & Rationi suæ convenientibus. Nodos vocat Gildasius Sapiens cognomento. Invectiva in Clericos. *Ego sane ero cras qui hodie sum, tu te utinam mutares. Utinam haberem aliquid digni muneris quod offerrem huic qui maturius me de nodo follis hujus absolveret.* Et Arnobius lib. II. *annis vivat innumeris & numquam nodis corporeis eximatur.* Virgilius Culice.

Minos
Conscelerata pia secernit vincula sede.

Arnobius eodem libro; *quo facilius exsui corporalibus possit è vinculis.* Virgilii versum scio plerosque interpretes non esse assecutos. Gennadius Scholarius περὶ προορισμοῦ.

τὸν μὲν γὰρ ἐπὶ πλεῖον περιμεῖναι τῇ παρουσίᾳ τῆς σαρκὸς ᾠκονόμησε: τὸν δὲ θᾶττον ἀπολυθῆναι τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος διετάξατο, κατὰ τοὺς τῆς ἀρρήτου σοφίας λόγους.

Eligius Homilia II. *Videntem me pacem quæ terrestria lætificat & cœlestia à vinculis corporis dimittis in pace.* Hericus Altissiod. lib. VI.

Spiritus

Spiritus at cæcis ardens emergere vinclis
Emicat, & liquidas ardens transfertur in auras.

Eodem refero quod Artemidorus libro III. cap. XIII. scribit *bonum esse somnium in vinculis commoranti Deum fieri videri.* Sic carcerem animæ vocant nobilissimi auctores corpus. Lucanus lib. VI.

Adspicit adstanti projecti corporis umbram
Exanimes artus, invisaq; claustra timentem.
Carceris antiqui

Prudentius Cathemerinon. X.

dum generosa caducis
Ceu carcere clausa ligantur
Pars illa potentior extet
Quæ germen ab æthere traxit.

Zeno Veronensis Sermone ultimo de Resurrectione: *cum eorumdem ille sapientissimus dicat hanc esse mortem cum corpore animus tamquam carcere clausus tenetur, illam esse veram vitam cum idem animus custodia carceris liberatus ad eum locum unde venerit revertatur.* Theophridus Abbas Sermone de Veneratione Sanctorum: *ibi est habitatio quam fidelium desiderat intentio qui Deum portant in mente quamdiu tenentur in carnis carcere.* Prudentius Hamart.

Hac ille ante obitum membrorum in carcere septus
Secedente anima non discedente videbat.

Arrianus Epicteti lib. I. cap. IX. vocat vincula, cum Claudiano.

ἀλλὰ μὴ τίνες ἐμπίπλωσι τοιῦτοι νέοι, οἱ ἐπιγνόντες τὴν πρὸς θεοὺς συγγένειαν, καὶ ὅτι δεσμά τινα ταῦτα προσηρτήμεθα, τὸ σῶμα καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ.

Zacharias Scholarius fine aureoli Dialogi de Vniverso.

ὡς ἂν μὴ παρεχθείημεν λυομένων ἡμῖν τῶν δεσμῶν καὶ πυκνὰ στρεφώμεθα πρὸς τὰ ὧδε.

Compages elegantissime appellat Cicero de Senectute. *Nam dum sumus in his inclusi compagibus corporis munere quodam necessitatis & gravi opere perfungimur.* Colligationem quampiam stati temporis alii censebant. Nonnus Dionysiacorum libro XXXVII. de Indis.

Ὄμμασιν ἀκλαύτοισιν ἐπεσχίσαντο θανόντας
Οἷα βίου βροτέου γαιήια δεσμὰ φυγόντας
Ψυχῆς πεμπομένης ὅθεν ἤλυθε, κυκλάδι σειρῇ
Νήσσαν εἰς ἀρχαίην

Quo eodem alludit Heliodorus libro VIII.

ἄμμιγα δὲ χεῖρα τῇ περσεφόνῃ μεσουνέσθαι, καὶ λύσιν δεσμῶν τὴν ἐνθένδε ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν.

Alii tunicam velut quampiam corpus, animæ circumjectam. Nemesius cap. III.

πλάτων μὲν οὖν οὐ διὰ ταύτην τὴν ἀπορίαν οὐ βούλεται τὸ ζῶον ἐκ ψυχῆς εἶναι καὶ σώματος, ἀλλὰ ψυχὴν σώματι κεχρημένην, καὶ ὥσπερ ἐνδεδυμένην τὸ σῶμα.

Pariter λύσις mortem significat. Carsilis in Quæstionibus. τί θάνατος: διάλυσις. Artemidorus lib. III. c. LXI.

φυλακὴν μὲν γὰρ καὶ καθειργνῦσιν καὶ μονὴν τῶν πραγμάτων τὴν ζωὴν καλοῦμεν τὸ δὲ ἐναντίον τούτου λύσιν καὶ ἀπώλειαν, τουτέστι τὸν θάνατον.

Nostri tamen eruditiorem explicationem vide Animadversionibus in Æneam Gazeum, his diebus edolatis.

484. TRUCULENTOS INGERIT.] Dogma Socraticorum & Platonis. Vide Phædonem, & ejus doctrinæ alios. Æneam Gazæum. Isidorum Pelusiotam libro II. Epist. CXXXV.

CXXXV. alios. Interpretis vicem Claudiano nostro sit Boethius lib.IV. de Consolat.cap. III.

URSIS.] Quia truculentissimum hoc animal, feris barbarisque moribus homines post vitam hanc in hujus formam vel corpus transire censebant. Sic de Rege Alanorum Hericus lib.V. Germanidos, ut alibi etiam notavimus.

Rex erat his Eoachar quovis crudelior urso.

485. PRÆDONESQUE LUPIS.] Boethius, *avaritia fervet alienarum opum ereptor? similem lupo dixeris.* Æneas Gazæus Theophr.

ὁ δὲ δὴ πλάτων τὰς τῶν ἀνδρῶν ἔφη ψυχὰς ἐν τῷ δὲ τῷ βίῳ θηλυνομένας εἰς γυναῖκας ἀναβιῶναι, κακίαν δὲ ἐμπιπλωμένας εἰς θηρία καταβαίνειν, καὶ χερσαίοις συνδιαιτᾶσθαι, τοῖς δὲ πτηνοῖς συμπέτεσθαι καὶ τοῖς ἐνύδροις συναγκαλίζεσθαι, τὴν δὲ πρὸς Φαίδωνα σκεψάμενος συνουσίαν διεξιὼν τοὺς ἀπὸ πλεονεξίας ἐπαιρομένους καὶ πρὸς ἁρπαγὰς ἐπιόντας, εἰς ἐκείνους καὶ λύκους μεταβάλλει. Alii Platonicorum mysteriorum Exegeræ. Et sic molliuntur tradita illa Platonis, ut pro lupo homo rapax, pro sue immundus, pro Leone ferus intelligatur. Vide eumdem Æneam, Et Nemesium cap. II. sub finem. Lupi, rapaces homines, in Evangelio. Nicolaus Clemangius de Filio prodigo: Qui pastores dati erant, nescio quo Circæo poculo in Lupos versi sunt. Bernardus Morl. in Satirica Poesi.

486. FALLACES VULPIBUS ADDIT.] Velut conjugio quopiam. Hoc enim *additur* familia familiæ, ut notamus alibi his Commentariis. De vulpe & vulpino animo itidem alio horum librorum loco. In MSS. libris nullam mutationem reperio.

487. DESIDIA SEMPER.] Asino hunc æquare poterat, quem mirum omitti cum à cæteris fere huic ferorum catalogo accenseatur. Boethius. *Pavidus ac fugax non metuenda formidat? cervis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet? asinum vivit.* Arrianus Epicteti libro IV. cap. V.

οὐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή, οὐκοῦν οὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ οἱ ὀφθαλμοί, ἀλλ' ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. οὗτος οὐκ ἀκούει λόγου, οὐ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὄνος ἐστί.

Ita & Aeneas Gazæus Theophrasto. Asini stulticiæ indices, Eligius Homilia II. *asini primo genitum ove mutemus, ut ubi prius fuit stultitia & immunditia substituatur castitas & innocentia.* Et inde Convicium in Comœdia, Terentius. *flabellum gestare te asinum tantum.* Quem tamen locum parum apte exposuerunt interpretes, Libidinosum enim & bene pensilibus peculiatum, qui spadoni opponatur innuit Antiphon. Et sic asinum immundum dixit Eligius, utpote præ cæteris animantibus prolificum. Sed Æschinem Adelphis Mitio *asinum* stuporem ejus incessens, nominat. Hic autem egregius grex augeri etiam Pardis poterat, qui cum Leonibus superbiæ & Versutiæ sunt Indices. Iustus Episcopus Orgelitanus cap. LXXXV. in Canticum Canticorum. *Evocatur Ecclesia de cubilibus Leonum & montibus Pardorum, quando relicta elatione superba, vel diversarum traditione sectarum simplex & humilis venit ad Christum.* Et ita addi figuræ possint plurimæ.

487. SVIS IMMVNDI.] Solus ex omnibus priscis Codicibus Noster *immunda.* De suo Boethius: *Fœdis immundisque libidinibus immergitur? sordida suis voluptate detinetur.* Amphilochius Iconiæ Episcopus Sermone de Muliere & Basilio: *Mulier quadam opibus & generis nobilitate clara, indecenter suis facultatibus abutebatur, gula & Lascivia seipsam emancipans, nihilque ad beneplacitum Dei se componens, sed porcorum instar in sordibus peccatorum volutans demum illuminata ajebat.* Vide Nicolaum de Clemangiis admirandum ejus ævi scriptorem libro de Filio prodigo cap II. Clementem Alexandrinum Protreptici initio. Radulfus Ardens Sermone in Vigiliam Paschæ:

ſchæ: *Homo enim in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt eis. Sicut vitiis ita morte. Hinc eſt quod Poetæ deſcribunt homines mutari in pecudes. Homo enim qui divinæ origini oblitus, ſoli gulæ deditus eſt, quid aliud quam in porcum mutatus eſt?* Alia obvia, non enim frequentior alia ulla comparatio.

488. ARCANAQUE SUEVIT PRODERE.] Hoc inter crimina ſumma conſtituerunt ii, qui Vitam Politicam, & in primis Monarchiam, conſtituere pœnis poſt mortem ſancitis voluerunt. Quicquid enim vel Patriæ vel Regio, nonnumquam & tyrannico, contraire Imperio videbis, id reperies in Philoſophorum & Poetarum figmentis apud Inferos atrociſſime punitum. Sic hoc loco proditio arcanorum æterno ſilentio punitur. Sic hoc loco proditio arcanorum æterno ſilentio punitur. Sic ſubdit ſummum ſcelus apud inferos eſſe refixionem & venditionem Legum. Et talia. Sapienter ergo præcipit Horatius, lib. I, Epiſtola XVIII.

Arcanum neque tu ſcrutaberis ullius umquam
Commiſſumque teges & vino tortus & ira.

Sic in Mecænate tot virtutibus præluxit taciturnitas, quæ eum amatiſſimum Auguſto ſuo reddidit. Victor Iunior ſeu Victorinus in Auguſto. *In amicos fidus exſtitit quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mœcenas, ob patientiam laboris modeſtiamque Agrippa.* Nec huic contradicit Suetonius cum lib. II, cap. LXVI. ait. *Deſideravit nonnumquam, ne de pluribus referam, & Marci Agrippæ patientiam, & Mœcenatis taciturnitatem, cum ille ex levi rigoris ſuſpicione & quod Marcellus ſibi anteferretur Mitylenas ſe relictis omnibus contuliſſet. Hic ſecretum de comperta Murena conjuratione uxori Terentiæ prodidiſſet.* Nec opus erat viris eruditis multis in talibus ambagibus. Quod enim taciturnitatem in uno & altero penes Mœcenatem deſideratam ait, hoc ipſo alioquin ſemper conſtantem in ea & laudatum propterea docet Suetonius. Garrulitati vero iſti pœnas præ cæteris vitiis atroces ſanxerunt Legumlatores, quia oppido humanum atque commune eſt; quod longe elegantiſſima fabula de Mida enarravit nobis Petronius his verſibus.

Nam citius flammas mortaleis ore tenebunt
Quam ſecreta tegant: quicquid dimittis in aula
Effluit, & ſubitis rumoribus oppida pulſat.
Nec ſatis eſt vulgaſſe fidem: ſimulatius exit
Productionis opus; famamque onerare laborat.
Sic commiſſa ferens avidus reſecare miniſter
Fodit humum, Regiſque latenteis prodidit aures;
Excepit nam terra ſonos, calamique loquenteis
Invenere Midam, qualem narraverat Index.

490. ÆTERNA SILENTIA VOCEM] In noſtro libro eſt *mentem.* Quod abſonũ. Piſces ajunt omnes mutos eſſe. Quidam aliquos excipere niſi ſunt, & illos arguere inſcitiæ. Sic enim velut compertum ſcribit Ælianus libro X. cap. XI. de Animalibus.

Φύσεως δὲ ἰχθύων εἰσὶν ἀμαθεῖς ὅσοι περὶ τελέως ἁπάντων καταψηφίζονται σιωπὴν αὐτῶν, ἐπεὶ δὲ συρίττουσί τινες καὶ γρυλλίζουσι. Σαῦρος μὲν γρυλλίζει καὶ χρόμις καὶ κάπρος, ὡς Ἀριστοτέλης φησί. Χαλκὶς δὲ συρίττει, κόκκυξ δὲ ἄρα τὸν ὁμώνυμον ὄρνιν τῇ φωνῇ μεμιμημένος φθέγγεται παραπλήσια.

Diſquirant vel diſquiſiverunt jam dum alii. Poetis nos concedimus ut ex maxima parte omnes cenſeant. Imperioſi enim Prætores ſunt. Horatius.

O mutis

O mutis quoque piscibus,
Donatura Cygni, si libeat, sonum.

Paullinus in discessum Nicetæ.

Vndique alludunt patulo verentes
Ore Delfines, sine voce quamquam
Æmula humanis tamen alloquentur
Carmina Linguis.

491. PER VARIOS ANNOS PER MILLE FIGURAS.] Frustra olim hic curiosi fuimus, cum tot librorum nemo quicquam variet. In Vincentina Editione *annos* fuisse notavit Delrius, sed merito eam non attendimus. Mille autem figuras dixit quod numquam animam quiescere, sed hinc inde in & per animalia varia venire sciverint Pythagoræi. Ovidius in divina illa parænesi Pythagoræ, lib. XV.

Omnia mutantur, nihil interit, errat & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, èque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.
Vtque novis facilis signatur cera figuris
Nec manet ut fuerat, nec formas servat easdem,
Sed tamen ipsa eadem est, animam sic semper eamdem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.

Periodos illas Pythagoricas per *annos* intellige, quæ quoniam variæ & non unius spatii habebantur, varios annos eruditius dixit, qui non ad cursum Solis aut Siderum sed sua propria proportione terminarentur. Et Sic fatorum quidem Legem in Pythagoricis his transmigrationibus certam esse, ipsas autem animas varie multipliciterque mutari scribit Philostratus lib. VIII. Apollonii c. III. transire in volucres, terrestres, & marinas animantes Ægyptii tradebant, post in hominem reverti, ut auctor Herodotus libro Secundo. Malchus seu Porphyrius, iste enim revera est, vita Pythagoræ.

πρῶτον μὲν ὡς ἀθάνατον εἶναι φησὶ τὴν ψυχὴν εἶτα μεταβάλλουσαν εἰς ἄλλα σώματα ἀνθρώπων, πρός τε τούτοις ὅτι κατὰ περιόδους τινὰς τὰ γινόμενα ποτὲ πάλιν γίνεται, νέον δὲ οὐδὲν ἁπλῶς.

Circulos vocari à Divo Hieronymo notat ibi doctissimus, probissimusque olim amicus noster C. Rittershusius, cujus ad id opusculum Notæ inanes bonarum rerum non sunt. Sed ut ita retineri possit hæc scriptura quoniam in libris omnibus offenditur, non tamen ego lectorem cælare veterem nostram conjecturam debeo, qua suspicabar Claudianum scripsisse.

Quos ubi per varias, annos ter mille, figuras Egit.

Poetarum enim in spatiis Pœnarum istarum tantus est dissensus ut omnium qui numquam scripserunt princeps Virgilius ubi mille statuit, libro VI. ibi ejus discipulus Silius Italicus lib. XIII. quinque millia ponere non verecundetur. Tria autem millia hunc circuitum annorum durare vetustissima Aegyptiorum doctrina fuit, uti memorat ex ipsorummet traditionibus Herodotus libro II. Quod si omnino veram vulgatam lectionem pertendere quis vellet, putes Methatesin tantum esse casuum in vocibus advocandam interpretationi, ut τὸ *varios* cum ad *figuras* pertineat, esset annis ob vicinitatem appositum. Sic enim multi alii optimi scriptores locuti : Papinius Thebaide II.

Fuderat Assyriis exstructa tapetibus alto
Membra toro

Thori enim exstructi erant tapetibus, non membra, quæ exstructis demum toris imponebantur. Idem libro V. Silvarum.

tamen ille severus
Quisquis is & nostra cognoscat vulnera caussa.

Hoc est caussas nostri vulneris & doloris. Ovidius libro VII.

nudos humeris infusa capillos.

Capilli sane vestiri non dicuntur, nec nudi. Sed nudos humeros debebat dicere, quo propter stridentiorem sonum abstinuit. Pacuvius Antiopa.

Salvete gemini, mea propages sanguinis.

Sanguinis mei dicendum erat. Epitaphium Vetus.

Quid Probina tibi fœcunda viscera profunt.

Fœcunda fuerat dicendum Sic Claudianus ipsemet noster Præfatione II. de R. Pr.

Cyrrheasque Dei quamvis despexerat artes
Orpheis Laurus vocibus apta venit.

Hoc est Cyrrhæi Dei, nimirum Apollinis, quę nemini ignotæ sunt, cum Cyrrhæas nemo quisquam agnoscat. Paullinus Petrocorius, lib. I. Martin. v. 37.

Mystica quem nondum fontis renovaverat unda.

Id est Mystici, Baptismatis scilicet. Vltimis seculis - immo plane jam barbaris, ita Gunterus mirum quam facundus, ingeniosus, & doctus Poeta libro VIII.

Præsidium plebs illa loco, sumtusque ciborum
Ad spacium belli longosque locaverat usus.

Hoc est illo loco de quo sermo est. Et Ioannes Saresberiensis in Euthetico.

Namque novos rerum forma movere solet.

Hoc est nova forma novos mores solet. Verum mutatione nulla opus esse supra diximus cum periodi illæ incerti spatii fuerint, ut vitæ animalium in quæ transire animas somniabant, non æquales. Neque tamen in omnia animalia transire humanas mentes docebant Pythagoræi, excipiebantur enim ea quæ mactari fas erat, ut vides apud Iamblychum lib. Primo. cap. XIIX. Quæ ratio haud dubito quin initia hujus doctrinæ referat, Hebræorum nimirum Legem, quæ mactationi congrua animalia omnia nominat, impura seponit. in his nec illis quidem præteritis quæ fabulosa potius quam vere credita habebantur, ut de gryphe scribit Origines in Philocaliam relatis verbis.

491. LETHÆO PURGATOS GURGITE.] Virgilius lib. VI. Silius XIII. alii; Lethen autem ideo fabulis junxerunt, quia tale aliquid intervenire necesse erat, cum nemo umquam in vitam venerit memoriam eorum habens quæ ante ipso facta fuerint. Pythagoræ enim scita hac in re adeo inepta fuerunt, ut neminem paris audaciæ umquam habuerint discipulum, qui asserere voluerit nota sibi de se antequam gereret multa.

493. VETERESQUE REOS.] Vt quisque appulerat, ordine temporis.

496. LUSTRAT.] Diu in eo hæret, tot scelerum famosam umbram miratus. Sic de Megara libro Primo *oculisque diu liventibus hasit Pejorem mirata virum*

497. EX IMO CONCUSSA SEDE.] Indignatione nimia. In Nostro est *ex uno.* Male. Suspicor nescio quid aliud latere, *sed* libri cæteri nihil variant.

500. PROLUVIES.] Obscæna, impura, abominabilis colluvies, & congestio. Virgilius de Harpyis.

Obscæni volucrum vultus, fœdissima ventris Proluvies

Hoc est cloaca quæpiam, foriæve horrendæ. Papinius Thebaide I.

juvat ire & visere juxta
Liventeis in morte oculos, uteriq; nefandam
Proluviem, & crasso squallentia pectora tabo.

Alioqui *proluvies* ipsa alvi egestio. Lucretius libro VI. *si quis vitarat funera lethi Vlceribus tetris & nigra proluvie alvi Posterius tamen hunc tabes letumque manebat.* Et soluta alvus hoc nomine censetur, ut à Columella lib. XII. cap. XXXVIII. cum idem sit quod diluvium, seu aquarum excessus apud Ciceronem libro III. ad Quint. Ep. VII.

501.

501. QUOD QUÆ MIHI SUMMUM SCELUS EST.] Altera pars mythicæ Philosophiæ, nimirum non tam vulgum aut quemvis avarum improbumque hominem notans, quam & tyrannum, & Legum receptarum violatorem. Sanè Legum auctoritatem servare hoc figmento voluerunt Poetæ, ex persona vero Rhadamanthi apprimè bene hoc loco; & paria sunt apud Maronem lib. VI.

Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Imposuit, fixit leges pretio atque refixit.
Ausi omnes immane nefas, auroque potiti.

501. ARCTOI SIMULATOR PERFIDE MARTIS.] Non enim verè Arctous seu Septemtrionalium populorum is Mars erat, sed Rufini, qui ad Imperium sibi parandum tot barbarorum millia universo ferè Romano orbi infuderat. Historia notissima. Simulator est qui rei aliam à vera formam inducit. Papinius libro IV. *Circen simulatricem* vocat, quia formas norat humanas in pecudales devertere.

qualis, si crimina demas,
Colchis & Aeaeo simulatrix littore Circe.

503. PLENA LASSATUR PORTITOR ALNO.] Proverbium quoddam de immensis stragibus. Petronius Specimine Belli Civilis.

vix navita Porthmeus
Sufficiet simulacra virû traducere cimbâ. Classe opus est

Lucianus νεκρικοῖς.

505. PECTUS INUSTÆ DEFORMANT MACULÆ.] Platonis dogma. Animabus etiam defunctorum inhęsuras maculas unde criminum ipsorum catalogus apud inferos possit recenseri. Verba ejus de Gorgia, Claverius, Brodæus, Cognatus, & alij jam posuerunt, Agathias lib. IV.

ἐπεὶ καὶ ὁ Πλάτωνος λόγος ἀθλίους κατὰ τὸ μᾶλλον εἶναι, φησὶ καὶ κακοδαίμονας τοὺς ὅσοι κάκιστα βιοῦντες, ἐνταῦθα δίκας ἀποτίσαιεν τῶν ἡμαρτημένων· ἀλλ' οὕτω ἀπέλθοιεν καθάπερ οἱ στιγματίαι, τῶν οἱ κατων τοῖς ἀδικήμασι περιελιδνομένοι, καὶ τὸ μὴ ἐκκεκαρθαι ἀποκέρδανοντες.

Lucianus Cataplo, verbis Rhadamanti.

ὁπόσα ἄν τις ὑμῶν πονηρὰ ἐργάσηται παρὰ τὸν βίον, καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀφανῆ στίγματα ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιφέρει.

Revera autem per has maculas conscientię læsæ ineluibiles Notæ intelliguntur. Ut Maculas animæ abluere Baptisma dicit Oecumenius Commentario in 1. Petri, cap. III. Pacianus Parænetico. *Postremo illud apertissimè nitemur ostendere quæ Pœna sit aut agentibus pœnitentiam aut etiam negligentibus, atque ideò in vulnere suo aut tumore morientibus, quæ rursus sit corona quod præmium conscientiæ maculas rectâ & ordinariâ confessione purgantibus.* Egregiè Tacitus Annali. VI. *Neque frustrà præstantissimus Sapientiæ affirmare solitus est, si recludantur Tyrannorum mentes posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur.* Hæ sunt maculæ illæ quos sapientes hærere mentibus ipsis opinabantur. Zacharias Scholasticus de Mundo, Precatione qua librum eum claudit.

δοίης ἡμῖν καθᾶραι τὸν νῦν ἄξιον ποιῆσαι τῆς σῆς ἐκ λάμψεως καὶ θεωρίας, ἵνα καθαρῶς ὡς εἰόντι σὺ καταχωτάτω ἐφαπτόμεθα εἰ θέμις ἐστὶ, καὶ τοὺς κακοὺς χαρακτῆρας καὶ τύπους τῆς ψυχῆς ἐξελάσαι, δείξαιτε τὴν εἰκόνα τὴν πρώτην ἄθολωτον.

Porro de corporum maculis celebris opinio fuit veterum, eas innasci ijs qui scelus aliquod commisissent, perjuris maximè, & infitiatoribus. De Ægyptijs, qui tales notas virtutis indices habebant Ammianus Marcellinus fine libri. XXII. *Homines Aegyptij subfusculi sunt & atrati, apud eos erubescit si quis non inficiando tributa plurimas in corpore vibices ostendit.* Ad hanc enim superstitionem interpretandus est is Ammiani locus, cujus mos est plura aut reconditiora dicere quam prima fronte arbitreris, non de vibici-

bus tormentorum quas loqui videtur. Et eò trahendum quod de iisdem Aegyptiis scribit. Isocrates Encomio Busiridis.

ἐκεῖνοι τοίνυν οὕτως ἁγίως καὶ σεμνῶς περὶ ταῦτα ἔχουσιν, ὥστε καὶ τοὺς ὅρκους πιστοτέρους εἶναι τοὺς ἐν τοῖς ἐκείνων ἱεροῖς ἢ τοὺς παρ' ἄλλοις καθεστηκότας, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἕκαστον οἴεσθαι παραχρῆμα δώσειν δίκην.

Nam in perjurio ipso maculas vibicesque has sequi criminosum arbitrabantur. Unde mirum immo monstro simile videtur Ovidio id aliquando non fieri, & quidem tali, ut prorsus providentiam esse neget.

Esse Deos credamne? fidem jurata fefellit
Et facies illi quæ fuit ante, manet.
Quam longos habuit nondum perjura capillos
Tam longos postquam Numina lusit, habet.

Alia notarunt doctissimi viri ad Horatium, Theocritum, Propertium. Eodem spectat figmentum Philostrati de fonte mirifico, qui potus piis castisque salubris esset, perjuris verò & impiis pustulis corpora obfunderet. Vide librum I. de Vitâ Apollonij. Ad animam autem à corpore maculæ traducuntur, in quo sæpè etiam naturales quædam sunt, & à Medicis agnoscuntur. Theodorus Priscianus, scriptor non ineptus, lib. primo, cap. XXXVI. ubi ex accidentibus etiam natarum mentionem facit, sub quibus hanc etiam superstitionem alludi existimo. Sunt porrò & vitæ suæ maculæ, cum nimirum bonis dictis mali mores dissonant. Juvencus lib. IV. Hist. Evang.

Adspicite scribas sublimi sede superbos,
Hi quæcunq; docent justum est comprendere cordis
Obsequio; maculas ipsorum temnite vitæ.

505. VITIISQUE INOLEVIT IMAGO.] Umbra ipsa mortui vitiorum tuorum imagines refert. τὸ *inolere* pariter usurpatur. Tertullianus de Patientia, c. VIII. *Imprimis adflictatio carnis hostia Domino placatoria per humilitatis sacrificium cum sordes cum angustia victus Domino libat, contenta simplici pabulo puroq; aquæ potu, cum jejunia coniungit, cum cineri & sacco inolescit.* Hoc est crebra consuetudine velut innascitur & cognata fit. Conjungit autem hoc est continuat, cum stati dies intercederent sollemnes illos jejunantibus, hos interpolari, & jejunia conjungi suadet Tertullianus. *Inolescere* est ab insitis dictum ramusculis, quæ in alieno stipite adolescunt. Ausonius.

Quæ nosti meditando velis inolescere menti.

Prosper contra Ingratos.

Tu vero ô nova gens veteris quæ stirpe oleastri
Velleris, & sacræ ramis inolescis olivæ.

Sic vitiorum usu tam diuturno prorsus inoleverat umbra illa hominis nefarij.

507. GENUS OMNE DOLORUM IN TE FERRE LIBET.] Sic omnes Belgæ & ceteri veteres libri. Solus Noster *In te scire libet.* Forte vetus scriptura fuerit. *in te exire lubet.* Ut nihil relinquatur tam remotum quin exciatur.

510. DAPIBUSQUE RELICTIS.] Illis quas tanto jam tempore pascitur. Mansurus autem, ne te umquam putes pari modo solvēdum pœnâ. Tibi enim mansurus est vultur. Quæri hoc loco poterat qua ratione cum vita caduca sit hæc & transitoria, qualis nemini omnium ignota est, ęterna tamen supplicia malè transactæ imminere dicantur. Facilis respōsio, etiam præmia æterna proposita esse benè agentibus, vt in hoc clemētiam & Bonitatem Dei laudare, in illo non possit quisquam rigorem aut severitatem incusare. Vide Gregorium Magnum Dialogis. Fabulæ quæ sequuntur ex Luciano, Apollodoro, Higeno, Fulgentio, Homero, Virgilio, alijsque innumeris & Poetis & Mythologis cuivis enarrari possunt.

215. OCULIS JAM PARCITE NOSTRIS.] Ex superstitione, sive & vsu cōmuni, loquitur, oculos inquinari spurcis & inquinatis rebus objectis, Pacatus Panegyr. Nec tu illum

Iam in conspectum tuum venire voluisses, ne oculos istos omnibus salutares, homo funebris impiaret, nisi famam confutare voluisses, &c. Qui & lædi intuitu nocivarum putantur. Ovid. *Cum spectant oculi læsos læduntur & ipsi.*

Multaq; corporibus transitione nocent.

Similia sunt apud Cassium Iatrosophistam in Quæstionibus, & alios. *Suum* autem *Chaos* dixit inferos ipsis Inferis inferiores, nam nobis dum apud superos sumus, inferi Chaos appellantur. Vide ad librum Primum de Raptu Proserpinæ, versu XXVII. Virgilius lib. IV.

Ter centum tonat ore Deos, Erebumque, Chaosq;, (Dianæ.

Tergeminamq; Hecatem, tria virginis ora

Idem libro VII.

Dij quibus imperium est animarum, umbræq; silentes, (latè.

Et Chaos & Phlegeton loca nocte silentia

Ovidius IV. Fastorum.

Possidet alter aquas, alter inane Chaos.

Valerius Flaccus lib. II. Argonauticorum.

Iunonem volucri primâ suspendit Olympo

Horrendum Chaos ostendens, pœnamque barathri.

Arattor libro II.

Historia Apost. pavidis resplēduit umbris

Pallida regna petens, propria quem luce coruscum

Non potuit fuscare Chaos.

Lucanus lib. IX *Iam nunc te per inane Chaos per Tartara conjux*

Si sunt ulla, sequar.

Omnis Confusio eo nomine censetur Poetis. Ut mundus priusquam in ordinem suum omnibus membris veniret. Hilar. de Macabęis.

Qui Chaos implicitū cæca caligine miscens

Dividis in parteis & das noctemq; diemq;.

Auctor Carminis ad Colleam seu *Iovium.*

cane grandia cœpta Tonantis.

Et Chaos ante diem, primæque crepuscula lucis.

Abyssum seu alveum profundissimum notat apud Alcimum Avitum cum de diluvio scribit libro Quarto.

Intereà magna pontus se mole movendo

In Chaos antiquum, linquens mundana, redibat.

Etiam pro tenebris nocturnis usurpant Christiani Poetæ. Ambrosius Hymnis.

Qui manè iunctum vesperi

Diem vocari præcipis,

Tetrum Chaos illabitur.

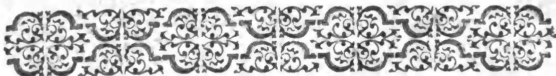
Audi preces cum fletibus.

Aliqui materiem illam omniū rerum fontem quam semper fluentem appellat noster Panegyrico Mallij, hoc nomine censuerunt, quam Latini alioquin *silvam* vocarunt. Chalcidius in Timæum Platonis. *Post Chaos enim quam Græci Hylen nos silvam vocamus Hesiodus substitisse terram docet in medietate mundani ambitus, ut fundamenta, fixam & immobilem.*

526. PRÆCEPS UBI MERSUS ANHELET.] Omnes Belgæ libri cum nostro legunt: *penitusque ibi*, quam lectionem non puto vulgata deteriorem, confirmata licet ab Aldo, Claverij & Bentinianis libris, ut & Scaligero. Vide conclusionem aureoli libelli quem Zacharias Scholasticus de Mundo conscripsit, vbi in ergastulum concludi animas sontium, & ibi perpetuis pœnis, ut in lurido quodam squallidoque carcere, detineri, idque traditur ex Platonis cum Sacris litteris consensu.

257. DUM ROTAT ASTRA POLUS.] Vniversam hanc imprecationem exprimit qui multis post seculis scripsit Bellum Trojanum, Josephus Devonius, lib. VI. versu DXXIV.

CASP.

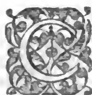

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI

IN EVTROPIVM LIBRVM PRIMVM.

Animadversiones.

VM Romani mores maximè laudantur à Græcis Latinisque scriptoribus, præcipua eorum commendatio petitur ex comparatione, &, per hanc, cõtemtu aliorum populorum, rerũq; ab alijs minus fortiter feliciterq; gestarum. Sic disertissimus hic scriptor Imperatoris Imperijq; Occidentalis, quod, vtcunq; adhuc moribus & virtute antiquis nitens, ipse pro firmo stabiliq; celebrat, statum quam optimè commendatum proponere statuens, in gratiã Honorij, & parentis tutorisq; ejus, Stiliconis, cui cliens erat, opponit virtuti eorum masculę luxuriam velut fœmineam Orientis, cujus semiviris Proceribus & moribus capta & velut adulterata sit pars illa Imperij Romani, quã majori natu filio Honorio, divisis provincijs, dederat decedens Theodosius Argumentum ei rei non aliud firmius & verisimilius invenit, quam, quod ipsa dabant tempora, Eunuchus videlicet consul. Hujus collatione & respectu priscorum Heroum Romani nominis, non solum nullius illum dignitatis aut magistratus capacem dicit, principium Invectivis suis inde petens, sed etiam pro monstro & abominabili prodigio habendum, tantum disciplinam veterem tantæ Reipubl. concidisse, & per mollitiem luxumq; Orientis seriam virilemq; Romani nominis Majestatem esse corruptam & emasculatum, vt tot legionibus, tot vrbibus, tot provincijs, Senatui populoq; gentium domitori, Orbis princip, præsideret Eviratum mancipium, solis avaritia, libidine, prodigalitate, enisum ad summa honorum culmina, & ijsdem virtutibus, opprobrio omnis disciplinæ, & morum publica ruina, magistratum amplissimum deturpaturum: Vnum verò remedium esse Pœnam ipsius monstri; quod detractis Honorum infulis, ad stabula suarum impuritatum præcipitandum, exemplo alijs nequam & scelestis hominibus, ne quis audeat inposterum de Lupanaribus, & cura muliebrium negotiorum, ad quæ destinati ab omni ævo fuerint Eunuchi, ad rerum moderamina aspirare. Hoc cum factum post primũ horum libellorum fuerit, historiam cæteris prosecutus est Claudianus, ita vt omnẽ rem acceptam ferret Patrono suo, Stiliconi, cujus reverà virtus tam Orientalibus quam Occidentis rebus tutrix

nutrix vera fuit, quoad Heros ille vixit. Conferri cum his nobilissimis Invectivis possunt quas in eumdem Eutropium B Joannis Chrysostomi habemus; quo labore, vt obvio & parabili omnib. supersedere nos maluimus. Illud vero memoriæ reponendum quod ex Cujacianis Codicibus de hoc scriptore bene meritus, Stephanus Claverius adnotavit, Tertium librum injuria temporum de Opere isto decisum atq; deperditum esse, cujus titulum videlicet prætulerint illę membranæ, quib. certum est meliores Claudiano nullas esse collatas. Superest sanè materia narrationi, quã vlterius productam atq; exactã manifestè posterioris libelli præfatio indicat. Erit itaq; curæ ijs qui Bibliothecas vberes Antiquorum monumentorum tractant, vt inquirant tantũ negotium, & studeãt recuperare thesaurum tot jam secula sive latitantem, sive deperditum. Cum spes prioris non vana sit exinde, quod quotidiè videamus insperatam lucem reddi etiam prius amissis, & longiori tempore desideratis Scriptorum veterum Opusculis. Porrò Eutropiorum nomen cum clarissimis ea & superiore ætate frequenti vsu fuisse docent Fasti Consulares, & scriptores plurimi, ex quibus aliquos notat doctissimus Juretus ad Symmachum suum, lib. III. Epist. XLVII. De Scriptorib hoc nomen habet Epitomes Historiarum concinnator, qui & alia in litteras se missurum pollicetur, & sanctissimus doctissimusq; Christi præco, verè Christianus & Auctor & Senator, Pontius Paulinus; Fuit eo nomine & Grammaticus olim non ignobilis, cujus auctoritate vtitur Priscianus. Eunuchos nobiles in Republicâ Romana contexere possis non paucos, vt sunt quibus Stiliconis occidendi, & torquẽdorum ejus familiariũ cura datâ est ab Olympio per Honorium Imperatorem apud Zosimum, lib. V. Novæ Histor. Euthenius apud Ammianũ, &c. Præter omnes autem & super omnes fortissimus, & Reip. Necessarius Dux, præses, & princeps, ævo Justiniani Imperatoris, Narses, cujus laudibus non paucæ paginæ oppletæ sunt à Procopio. Eutropij Historiam legas apud Zosimum, Historiæ Ecclesiasticæ auctores, Epiphanij ex ijs Tripertitã, & Chronologos cæteros Christianos. Epitomen recenset his verbis Suidas, de floridis temporum ejus Historicis, ut veteres loquebantur, deflоratam. —

Εὐτρόπιος ὁ Εὐνοῦχος, ἐπίτροπος Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ὥς φησιν ΕΥΝΑΠΙΟΣ. ὁ μὲν γὰρ ῥουφῖνος ἀνὴρ πρῶν ἢ δοκῶν καὶ ἐν ἀξιώματι γεγονώς, καὶ ποικίλαις ὁμιλήσας τύχαις, ὁ παρὰ λόγον ἤδη τοῦ πρέποντος ἐκτὸς ἐδόκει κατεξανίστασθαι τῆς νεωτεριζούσης ἅπαντα τύχας· ὁ δὲ θαλαμηπόλος Εὐνοῦχος παραλαβὼν τὸ ἐκείνου κράτος ἐς τόσονδε κατέσεισεν ἅπαντα καὶ κατεβρόντησεν, ὥστε οὐ μόνον ῥουφῖνος, ἦν αὐτὸς, ἀλλ' ὁ τοῦ μύθου, Σαλμωνεὺς, μηκέτι ἦν χρῆμα πρὸς αὐτὸν ἦν. ὅσγε ὢν εὐνοῦχος, ἀνὴρ εἶναι κατεβιάζετο. καὶ οἱ μὲν μῦθοι φασὶ τὴν γοργόνα φανεῖσαν ἅμα τε φαίνεσθαι καὶ τοὺς ἰδόντας μεταβάλλειν εἰς λίθον, ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς βίος λῆρον τινα καὶ βελτίον, καὶ φλυαρὸν τὸν μῦθον ἀπέδειξε.

Hæc Eunapius apud illum, quem plura talia constipasse memorans, addit mox ex alio rei gestæ ordinem.

Εὐτρόπιος ὁ τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου πρόκοιτος, ὃς οὐδὲν τῶν δεινῶν ὑπελίμπανε. τάς τε ἀρχὰς δημοσίᾳ πιπράσκων καὶ τοὺς τῆς δυνάμεως συκοφαντῶν, ἐξορίαις τε τοὺς μεγιστᾶνας ὑποβάλλων, καὶ πᾶσαν ὕβριν τοῖς τῆς συγκλήτου ἐπάγων. ἀλλ' οὐδὲ τῆς τῶν βαρβάρων ἀπείχετο συμμαχίας. ὡς ἂν αὐτὸς ἐλπίζων ἐς τὴν τοῦ βασιλέως μεταβαίνειν ἀξίαν. καί ποτε καὶ τοὺς εἰς Ἐκκλησίας προσφυγόντας συλλαμβάνειν βουλόμενος, προὔθηκεν ἐπιτρέπων τούτους ἐκ τῶν θυσιαστηρίων ἀφέλκεσθαι. καὶ ὁ μὲν νόμος ἐγέγραπτο. δίκη δὲ εὐθέως τοῦ ὠμότητος ἠκολού-

θεὶς, μετ' οὐ πολὺ γὰρ προσκρούσας τῷ βασιλεῖ, ἐν τοῖς προσφυξιν ἐγένετο. καὶ ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον προσέκειτο, ἱκάνως ἐπισκοποῦντος τοῦ χρυσοστόμου. ἐκεῖθέν τε ἀφαιρεθεὶς νηλὴς τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται. οὕτω μὲν ὁ Εὐτρόπιος δίκας τῆς ἁμαρτάδος ὑποστὰς, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλόγου τῶν ὑπάτων ἠλείφθη, μόνου τοῦ συνυπατεύσαντος Θεοδώρου γεγραμμένου. ἐπὶ τούτου τὸ μὲν εὐνούχων ἔθνος διὰ τὴν ἐκείνου βαρύτητα καὶ δυναστείαν ἐς τοσοῦτον ἐπέδωκε καὶ παρετάθη πλῆθος, ὥστε τινὲς ἤδη τῶν γενειάδας ἐχόντων εὐνοῦχοι βουληθέντες γενέσθαι, σὺν τοῖς ὄρχεσιν ἀφῃρέθησαν καὶ τὰς ψυχάς.

Quod postremum si vel solum verum est ad memoriam Eutropij abominandam & diris omnibus exsecrandam, suffecerit.

V.1. SEMIFEROS PARTUS.]Prodigia, hoc est, quicquid monstrosarum rerum accideret, contraq; communem cursum atq; ordinem Naturæ iratorum Numinum indicia, & monitus, & impendentium infortuniorum argumenta credebat veterū superstitio. Itaq; domi forisq; sine taliū observatione vix quicquam gerebatur, aut gerendum incipiebatur, scriptis etiam consignatisq; ipsorum ostentorum & historijs & procurationibus, de quibus illarum peculiarem libellum ab Romano homine Julio Obsequente scriptum habemus, & pleni sunt libri Historicorum, præcipuè Annales Livij; istarum exempla ridicula, & doctè etiam irrisa, apud Arnobium exstant. Sic quicquid monstrosum nascebatur, fiebat, contingebat, mali ominis nomine prædicere divinitus mala tempora putabatur, præcipuè verò Statui Publico, & Rei Communi. Theophylactus Simocatta, lib. VI. cap. XI.

ἐν τούτῳ δὴ τῷ ἐνιαυτῷ εἰς τὰ περὶ τοῦ ἄστεος τίκτονται παράδοξα τέρατα. παιδίον τετράπουν. ἄλλο δὲ δικέφαλον. λέγουσι δὲ οἱ τὰς ἱστορίας μετ' ἐπιμελείας συγγράψαντες, μὴ εἶναι εἰς ἀγαθὸν τὴν τῶν τεράτων ταύτης πλεῖστον ἐπιφανίαν.

Cujus generis licet infinita monita & exēpla in priscorum litteris observare, adeò vt veritati etiam initiati homines non rarò in hanc partem indulserint timori, & cōtrà expressum Dei mandatum, observationi superstitiosiori: Cui quidem eventilandæ alius à nobis locus constitutus est.

1. SEMIFEROS PARTUS.] Taliū monstrorū nativitates crebrò observatę, nunquam non perculerunt hominum mentes, & rarò etiam non indicarunt tristia infortunia. Sic Romæ infantem cum Anubidis canino capite editum à Cornelij Gallicani conjuge scribit Phlegon Trallianus in Historijs Admirandis. Sic infans cum Elefantino capite apud Liv. lib. XXV. Et eodē porcus humano capite proditus memoratur, vt & lib. XXX. *dimidij* hominis, ambigui, apud Tacitū, Annal. II. &c. Tales vero partus Reipubl. parem formam hoc est, monstrosam, & diris hominibus lacerandam, indicabant. Ut cum mulier peperit serpētem, apud Appianum lib. I. Civilium: Ut cum Marci placidum Imperium truculenta Commodi insania secuta est. Herod, li. I. μ. μάρτυρι; ubi inter cætera ζῶα δὲ ποικίλα τοῖα καὶ τὴν ἑαυτῶν φύσιν μὴ τηροῦντα, σχήμασί τε ἀλλοδαποῖς καὶ μέρεσι σώματος ἀναρμόστοις πολλάκις ἀπεκυήθη.

Ammianus Marcellinus fine lib. XIX. *Tunc apud Daphnen, amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, visu relatuq; horrendum natum est mōstrum, infans ore gemino, cum dentibus binis, & barbâ, quatuorq; oculis, & brevissimis duabus auriculis, qui partus ita distortus prænonebat Rempublicam in statum verti deformem.* Claudianus suis istis respexisse videtur versus Lucani, ex Libro Primo.

Indigetes flevisse Deos, urbisq; laborem
Testatos sudore lares, delapsaq; templis
Dona suis, dirasq; diem fœdasse volucres,
Accipimus, silvisq; feras sub nocte relictis
Audaces, mediâ posuisse cubilia Roma.

Tum

Tum pecudum faciles humana ad murmura lingua,
Monstrosiq; hominum partus.

1. METUENDAQUE PIGNORA MATRI.] Metuenda, quia nec communi infortunio exemta erat mater, & prætereà nocuisse matribus talia portenta à nativitate, vel & dira sigillatim indicasse, exempla sunt. Lucanus.

Monstrosiq; hominum partus, numeroque modoq;,
Membrorum, matremq; suam conterruit infans.

Eodem pertinet cap. XXXVIIII. Julij Obsequentis.

2. MOENIBUS IN MEDIIS.] Ab hominum prodigijs ad bestiarum portenta gradum facit. Sic ijsdem temporibus à morte statim Alarici, qui Romam spoliaverat, in Hispaniis bestiæ irritatæ pestilentia mortuorum catervatim hominum pastu, etiam vivis velut bellum intulere. Idatius in Chronico. *Bestiæ occisorum gladio, fame, pestilentia, cadaveribus adsuetæ quosq; hominum fortiores interimunt, eorumq; carnibus pastæ passim in humani generis efferantur interitum. Et ita quattuor plagis, ferri, famis, pestilentiæ, bestiarum, ubiq; in toto Orbe sævientibus, prædicta à Domino per prophetas suos adnuntiationes implentur.* Et Bestias funestorum temporum indices, sive veras, sive phantasmatis paruisse suo ævo scribit paullo post istud Alcimus Avitus Homilia in Festum Rogationum: *Et quidem, inquit, terrorum tēporis illius caussas multos nostrûm adhuc recolere scio: siquidem incendia crebra, terræmotus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius Urbis funeri prodigiosum quiddam minabantur: nam populosis hominum conventibus domestica silvestrium ferarum species obversabatur, Deus viderit an ludificans oculis, an adducta portentis; quicquid tamen ex ijs duobus foret perinde monstrosum intelligebatur, seu sic veraciter immania bestiarū corda mansuefieri, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsa visionis phantasmata posse confingi.* Sic Lupos, & alias belluas in urbibus conspectas prodigiorum loco notant multi, Dio Adriano de ultimo Judæorum excidio: *Id eis ante denunciatū quod Lupi & Hienæ multæ in ipsorum urbes rugientes atq; ululantes introierint.* Lucanus.

silvisq; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.

Qui quidem satis confidenter de cubilibus, sanè diro, si accidit umquam tale quid, comparatione cæterorum, portento. Et de cervis pariter Sidonius, lib. VII Epist. I. *nunc stupenda foro cubilia ponebant audacium pavenda mansuetudo cervorum.* Silius lib. VIII. Idem, libro XIII. Punicorum.

subito incursu sævorum agitata Luporum,
Qui tenebris noctis urbē, miserabile visu,
Intrarant, &c.

Julius Capitolinus in Maximino Juniore. *Lupi urbem quingenti simul ingressi sunt, in quam se Maximinus contulerat.* Capitolium Lupum ingressum memoratur à Livio, apud quem & vigilem alius laceravit. PLura de eadem bellua inauspicatissima prodigia, apud Dionem Cassiū, li. XXXIX. & XLI. Julium Obsequentem, cap. X. & XLVII. Appianum Civiliū Quinto, Quintum Smyrnæum in nocte ultima stantis Trojæ, Silium alibi, & alios.

3. ATTONITO PECUDES PASTORE LOCUTAS.] Multo hoc genus notata Julio Obsequenti cap. XXII. *Bubonis vox primum in Capitolio, dein circa urbem audita, quæ avis, præmio posito, ab aucupe capta, combustaq;, cinis ejus in Tyberim dispersus. Bos locutus.* Idem cap. XXIV. *Bos locutus & nutritus publicè.* Expressam vocem memorat Livius, talium superstitiosus, lib. XXXV. *Capram sex hœdos uno fœtu edidisse ex Piceno nuntiatum est, & Arretij puerum natum unimanum. Amiterni terra pluisse, Formiis portam murumque de cœlo tactum, & quod maximè terrebat Consulem Cn. Domitium, bovem locutum ROMA CAVE TIBI.*

4. LAPIDUM DURAS.] Pluisse lapidibus sæpius memoratur Livio & Obsequenti, Juvenalis, Satira XIII.

Hoc monstrum puero vel mirandis sub aratro

Piscibus inventis, aut fœta cōparo mula,
Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber.

Livius, lib VII. *prodigium extemplo dedicationem secutum, simile vetusto montis Albani prodigio, namq; & lapidibus pluit, & nox interdiu visa intendi.* Papinius, Lib.VII.

Infestumq; tonat pater, & mala fulgura lucent,
Terrificaq; adytis voces, clausaq; Deorum
Sponte fores, nunc sanguineus, nunc saxeus imber.
Et subiti manes, flentumq; occursus avorum.

Hos tales lapides aliquando ignitos ardentesq; cecidisse cœlo proditum, vt à Plutarcho, vita Fabij Maximi.

5. SANGUINEO RUBUISSE.] Sanguine pluisse autumat. Petronius prodigijs belli civilis Pompejani. *(bre.*

Sanguineoq; recens descendit Iuppiter im-

Quem versum videtur Claudianus expressisse. Ovidius, lib XV.

Sæpè inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.

Visi sunt omnes exprimere voluisse in negotio tali verba Hesiodi in Clypeo Herculis, modo id Poema ejus sit auctoris.

μέγα δ' ἔκτυπε μητίετα Ζεὺς
Καὶ δ' ἄρ' ἀπ' οὐρανόθεν ψιάδας βάλεν αἱματοέσσας.

JOVEM.] Aerem, ætherem. Ita Alcæus.

ὕει μὲν ὁ Ζεὺς ἐκ δ' ὀρανῶ μέγας χειμών.

Vide PLutarchum περὶ ἀρεσκόντων, vbi Empedoclis hanc in rem versus pluribus interpretatur.

5. PUTEOSQUE CRUORE MUTATOS.] Prodigium hoc inter Decem miracula Dei recenset Moyses lib.II.cap.VII. Vulsinijs sanguine lacum manasse scribit Livius, Libro XXVII. &c.

6. VISAS CONCURRERE LUNAS.] Ignibus cœlestibus hinc inde discurrentibus. Cujus generis sunt apud Obsequentem & Livium multa. Lunas duas interdiu Capenæ ortas memorat Livius lib XXII.

7. GEMINOS SOLES.] Obsequens capitibus, XXIX. XLI. LXVI. LXIIX. Livius sæpe, qui & Tris Soles recenset visos. Lib. XLI. Caussam hujus conspectus naturalem indicant Physici.

7. ORBIS.] Omne genus humanum, tota humanitas. Hanc enim velut alloquitur. Sic Quarto Consulatu Honorij.

Disce, Orbis, quid quisque sibi

Modo ea sit vera Lectio. Sed vide. sup.

8. EVNVCHO CONSVLE.] Sanè inaudita res, & abominanda præcessoribus illis Curijs, Dentatis, Coruncanis, Fabritijs, SCipionibus, si ejus ad eos suspicio pervenire potuisset. Hunc vero scelestum Corybantem etiam Imperio aspirasse suprà posita Suidæ verba indicant, cujus rei præmium ibidem ei assignatur, deletio nimirum de Fastorum Catalogo: Et est hodieq; in ijs nomen obliteratum Chronologis etiam indicantibus Manilium Theodorum solum tum Consulem fuisse. Marcellinus Comes Eutropium primum & vltimum Eunuchorum Consulem fuisse nota prodicto hoc nostri versu. In Fastis Idatij, sive Hydatij potius, à doctissimo Sirmondo editis, Theodori nomen in Manlium & ipsum perperam dirumpitur, & scribitur. *Manlio & Theodoro Consulibus.* Illud memorabile hoc anno contigit quod ductu Joviani & Gaudētij Comitum templa Paganæ superstitionis dejecta sunt, scriptore eodem Idatio. Scribēdum vero erat secundū Canonas Grammatistarum Claudiano, *Eunucho Consuli.* Huic enim mōstro omnia cessisse vociferatur. Sed ita sæpius optimi scriptores, ob carminis, puta, obsequiū. Lucilius. *Esuriēte Leoni ex ore exsculpero pradā.* Papinius, Thebaide Quinta. *sed corde laboris*

Ante alios erat uncta Pales.

Propertius. Lib.III.

Si placet insultes, Lygdame, morte mea.

Hoc est morti, & sic rectè divinus Scaliger emendat. Venantius Fortunatus, vltimi ævi Poeta,

Poeta, sed mirum quam ab exscriptoribus præter nativa vitia insititiis aliis corrupta, ut membranæ arguunt, lib. II. De Vita Martini.

Ast ego transfixas clavis nisi videro palmas,
Atq; beata crucis tum stigmata carne gerentem,
Ac latus, & fossas, trajecto missile, costas.

Quo loco memini in scripto exemplari offendere *crucis numismata* Quod à Fortunato esse equidem non invitus credidero. PLura hujus census notarunt Scaliger ad Propertium, Bernartius ad Papinium, Ausonius Popma libellis de Vsu Antiquæ Locutionis.

9. HEU TERRÆ COELIQUE PUDOR.] Aria est Exsecratio. Figura Rhetorum. Iulius Rufinianus: *Aria exsecratio. Exsecratio Oratoria apud Ciceronem: ô scelus, ô portentum, in ultimas terras exportandum.* Apud Vergilium:

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
Dii, si qua est cœlo pietas, quæ talia curet;
Persolvant grates dignas, & præmia reddant
Debita, qui nati coram me cernere letum
Fecisti, & patrios fœdasti sanguine vultus.

Talibus plena est tota hæc Poesis. Exemplum, nervosi, acuti, eruditi, & acerbi, Carminis primarium.

9. TERRÆ COELIQUE.] Hominum & Deorum. Seneca:

Hoc est Deus quod puduit

Manilius lib. IV. *viventia criminat terra.* Vide ad III. Cons. Hon.

9. TRABEATA.] Consularibus insignibus ornata. *Per urbes* in effigie videlicet. Nam Consulum effigies urbibus circumlatas, & dedicatas plurimis locis constat ex aliis locis Claudiani.

6. TRABEATA ANVS.] Elegantissime. Simul enim & emasculatum, & inutilem, & deformem, & ominosum & honore omni indignum dicit. Cujus census homines etiam nostri Germanorum Idiomatis convicio *anus* appellatur. Nunc per partes omnia dicta firmabo. Omni honore indignum hominem anum vocavit, ex consuetudine publica, qua nihil inhonorabilius fœmina, nihil viro ætate confecto dicitur & habetur æstimabilius Fœmineam in speciem transdari pœna erat masculis hominibus, & ignominia summa, flagrorum castigationi æquata. Georgius Pachymerius, libro III. *Male obiti muneris pœna flagellari, & muliebriter vestiri.* Sic ut infamem diceret, & omni contumelia dignum hominem Clodium, Cicero, decere illum ait muliebrem vestitum: *Tu vero festivus, tu elegans, tu solus urbanus, quẽ decet muliebris ornatus.* Quæ verba in Ironiæ speciem proponit Rhetor Iulius Rufinianus. Ominosam anum testis Propertius, lib. II. El. XXVIII.

Nigraque funestum condidit omen anus.

Ita enim disertè libri manuscripti eo loco, ut testatur Achilles Statius. *Deformem* Eutropium hoc se convitio notare ipse Claudianus confirmat, v. CCXL. hujus Libri.

Dedecus Eoum quoties intenta sagittis,
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon.

Et ita anum appellat Imperatorem Constantinopolitanum, ex despicabili forma, & habitu, Nicephorum, Liutprandus Othonum ad eum Legatus: *Cum quasi reptans monstrum illud procederet, clamabant adulatores Psaltæ, ecce venit stella matutina, surgit Eous, reverberat obtutu Solis radios, pallida Saracenorum mors. Quanto tunc verius canerent: Carbo exstincte, veni, anus incessu, Silvanus vultu, rustice, lustrivage, capripes, cornute, bimembris, indocilis, agrestis, barbare, dure, villose rebellis, Cappadox. Inutilem* indicat, quia anus decrepita rebus humanis velut cadaver est. Appuleius lib. IV. Vbi Latrones anum alloquuntur. *Etiamne tu busti cadaver extremum & vitæ dedecus, & Orci primum fastidium solum sic nobis domi otiosa desidens lusitabis.* Eodem elogio

Eutropium noster infra hoc libro honestat.

postquam deforme cadaver
Mansit, & in rugas totus defluxit aniles
Iam-specie doni, certatim limine pellunt.

Emasculatum hominem anili scommate intelligi, utrique honoris sit loco. Eunuchus enim jam de generehumano velut migravit, ut & anus, & hæc, quia inutilis omnibus rebus dicitur. Menander.

Ευνȣ̃χ☉ ἄλλο θηρίον ἐινὶ τῷ βίῳ.

Non enim homo. Artemidorus lib. II. c. XIV. πάδονλες πάνλες ἄπιςοι, διὰ τὸ φύσει μήτε ἐν ἀνδράσι μήτε ἐν γυναιξὶ ἄξιοι ἀριθμεῖσϑαι. Trabeatam anum ostentari ait per urbes, ob trabeatas imagines Consulum & Consulariũ, honoris gesti indices Sidonius libro I. Epistola VI. *Si tamen, Senatorii seminis homo, qui quotidie trabeatis majorum imaginibus ingeritur juste dicere potest semet peregregrinatum, si semel & in juventa viderit Romam.*

10. TITULUM EFFOEMINAT ANNI.] Muliebria officia Eunuchorum, nec ad eos pertinet, quod virile est, sed contaminatur tactu velut ipso eorum & effœminatur. Noster hoc opere.

quodcunque virorum Est decus, Eunuchi scelus est

Gregorius Nazianzenus:

τȣ̀ς γυναικώδεις καὶ ἐν ἀνδράσιν ἀνάνδρȣς, καὶ ἀμφιβόλȣς μὲν τὸ γένος, πρόδηλȣς δὲ τὴν ἀσέβειαν, οἷς ȣ̓κ οἶδα ὅπως καὶ ὅθεν οἱ ῥωμαίων βασιλεῖς, τὰ τῶν γυναικῶν πιςευομένοις, τὰ τῶν ἀνδρῶν ἐγχειρίζȣσι.

Multa noster talia. Qui fœminas toto opere præfert Eunuchis.

11. PANDITE PONTIFICES,] Recludite, ait, ô qui Sibyllinorum carminum custodiæ estis præpositi, arcana scrinia fatidicorum versuum, consulite quid hoc dirissimum portentum ferat infortuniorum! Respondet mox sibi, velut Oraculorum ipsorum nomine *Consule lustrandi fasces, ipsoque litandum Prodigio* Pontificum fidei credita erant carmina Sibyllina, & ab iis consulebantur. Immo Quindecimviri ad ea adeunda destinabantur ex collegio Pontificum. Gellius lib. I. cap. XIX. *Libri tres in sacrarium conditi Sibyllini appellati, ad eos, quasi ad oraculum, XV. viri adeunt, cum dii immortales publice consulendi sunt.* Ei rei etiam Senatusconsulto opus fuisse ex non uno loco Livii apparet. *Pandere* ipsum religiosa & destinata sacris rebus vox est. Vt alibi, ubi inclamat pariter.

Pandite defensum reduces Helicona sorores.

Et ad Deos suos I. de Raptu Pros.

Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum.

Velut sacras fores templi aut fani alicujus, vel secrarii. I. Rufin.

vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.

De Cumana Sibylla omnia sunt notissima. Et elegans Syntagma de Vniversa re Sibyllarum à Ioanne Obsopæo collectum est, quod vir diligentissimus obitu immaturo interrupit, vnde speciosum librum eum potius quam correctum vel ultimam manum expertũ ediderunt.

12. FULMINEOS LIBROS.] *Quibus* disciplina fulguritorum procurandorum continebatur, & alia quæcunq; superstitione Romana inoleverant. Vide Ciceronem lib. II. de Divinatione, Arnobium alios. Ex Ethruria acciri solitos aruspices & id genus divinatorũ clarum ex scriptoribus multis; illud tamen notandum ad publica tantum prodigia his usos Romanos. Livius libro I. *Hac agenti portentum terribile visum anguis ex columna lignea elapsus, cum terrorem fugamque in Regiam fecisset, ipsius Regis non tam subito pavore perculit pectus, quam anxiis implevit Curis. Itaque cum ad publica prodigia Etrusci tantum vates adhiberentur hoc, velut domestico exterritus viso Delphos mittere statuit.* Itaque ut in publico negotio inclamat Consulendos Libros Etruscorum Claudianus. Eis libris quoniam ludibria Dæmonum vetustissima condita forent, Acheronticorum titulum dedit doctissimus scriptor, Arnobius lib. II. *Quod Etruria*, inquit, *libris in Acheronticis pollicetur.* Vide & infra

infra ad Quartum Consulatum versu CXLV.

13. IMMENSUMQUE NEFAS.] Inauditum, vix animo comprehendendum. Mirum Eunuchum omnibus exemplis diritatis exigit. Sic crimen Boum, Consulatum ejus vocat, Primo Stilicon.

13. FIBRIS.] Extispiciis, & omnibus sacrificiorum ritibus. Fibræ jocinorum proprie velut fimbriæ. Vide Correptorem Festi. Poetis hoc negotio pro omnibus intestinis, unde poterant conjecturæ duci.

14. NOVA.] Inaudita hactenus, quibus similia mundus non viderit. Hæc enim vis inest huic voci. Prosper Epigrammatis.

Insolitum si quid labentia tempora promunt

Hoc mirum mundus dicit, habetque novum.

15. NOSTRI MUNDI.] Nostrum deserturus, nec in solitum *pelagus exiturus.*

15. TENTAT.] Injuria quædam in hoc verbo occultatur. Lysias Rhetor, interprete Rutilio Lupo, Libro II. *Aporia: hoc schema efficitur cum quærimus quid aut quemadmodum pro rei dignitate dicamus, non reperire nos ostendimus. LYSIÆ Nec jam rationem invenimus, qua flecti posse speremus, ita nos OMNIBUS MODIS TENTATOS, acerba, ac nimium tua facultas affligit.* Hoc est omni contumeliarum genere impetitos.

16. RUPTONE NIPHATE.] Barbaricis copiis perrupto. Alibi.

bis rupimus Alpes:

Et initio belli Getici. *Niphaten Armeniæ* in Perside montem esse scribit Vibius Sequester, cujus perruptione Parthica aut Persica inundatio Romanarum ad Orientem provinciarum indicatur. Erat Niphates ad Occidentem terminus Persicæ circa ea tempora ditionis. Ammianus libro XXIII. *Utque Geographici stili Persidem f rmarunt, hac specie distinguitur omnis circuitus ante dictus. Ab Arctoo cardine ad usque portas Caspias Cadusiis conterminat & Scytharum gentibus multis & Arimaspis hominibus luscis & feris. Ab occidua plaga contingit Armenios, & Niphatem, & in Asia sitos Albanos, mare rubrũ, & Scenitas Arabas, quos Sarracenos posteritas appellavit. Mesopotamiam sub axe meridionali dispectat, Oriẽti à fronte extenditur.* Loquitur de illa colluvie gentium velut de Torrente, ut alibi, & Florus in Declamatorio rerum Romanarum Compendio.

17. ORIENS.] Quicquid Romanarum provinciarum est ad Orientem Solem. Triplicem hujus vocabuli vim notavit vir doctus Scholiis ad Eugippii Severinum. Certam partem Antiochenæ provinciæ Orientem appellant Scriptores Bellorum Hierosolymitanorum, enarrante Gulielmo Tyrio.

18. MORBI LUES.] Pestilentia. *Lues* omnis morbus qui inficit. Glossographus. *Λοιμὸς, Pestilentia, Pestis, Lues.* Onomasticon. *Lues, Λοιμός.*

19. NULLA COLONO RESPONSURA SEGES.] Dicuntur arva respondere Rusticorum labori, cum spem eorum non frustrantur. Virgilius primo Georg.

Illa seges demum votis respondet avari

Agricolæ, bis quæ Solem, bis frigora sensit.

Sic mendacem fundum Horatius, qui destituat spem coloni libro III. Carm. I.

Non verberata grandine vineæ

Fundusque mendax

Ingratum agrum. Martialis lib. X. Epigramm. XLVII. Contra *memorem* Septimius Serenus Opusculis Ruris, citante Terentiano.

Inquit amicus ager Domino

Si bene mi facias, memini.

Vide Commentariolum ad Gratium.

20. JUGULO.] Qua victima. Diræ autem aræ sunt dirorum Numinum, dira portendentium, ut dira Relligio apud Virgilium, lib. VIII.

relligio pavidos terrebat agrestes

Dira loci

Et dira Dea, Furia libro XII.

Sic Turno, quacumque viam virtute petebat

Successum, Dea dira negat

21. LU-

21. LUSTRANDI FASCES.] Piaculo exeundi. Qui finis lustrandi.

21. LITANDUM.] *Impetrandum per sacrificia* quo usus sit. Hoc enim est *litare*. Luctatius PLacidus, ad Thebaidem.

> *Audite ô fontes extrema litamina divûm*
> *Labdacidæ*

LITAMINA.] *Sacrificiorum signa, post quæ sacrificare iterum non liceat. Inter litare enim & sacrificare hoc interest: Sacrificare est hostias immolare, litare vero per immolationem hostiarum impetrare quod postules. Litare* itaque dicuntur quibus hostiæ addicunt, aut abdicunt. Siquidem his verbis horsum uti licet. Sic fibræ litantes, tales repertæ, quales optabat sacrificans. Lucanus, libro VI.

> *Nec superos orat, nec cantu supplice numen*
> *Auxiliare vocat, nec fibras illa litanteis*
> *Novit*

21. IPSO LITANDUM PRODIGIO.] Vt moris erat, utque responsa vatum consulebant, prodigiis ipsis pleraque mala monstra expiabantur. Sic Androgyni deportabantur in mare. *Aves funestæ* captæ exurebantur, & talia, quæ apud Obsequentem legere est. Petronius Satirico: *Excanduit Lycas hoc sermone turbatus. Et, Itane, inquit, capillos aliquis in navi præcedit? attrahite ocyus nocentes in medium, ut sciam quorum capitibus debeat navigium lustrari.* Pertinet hoc quod sanguine Jocastæ incessum torũ lustrari dicit Papinius noster lib. XI. Theb. v. 641. Pariter faciendum Eutropio consulit, velut ex vatum persona, Claudianus. Et factum est sane jure merito homini impudẽtissimo & avarissimo.

22. QUÆAUNQUE.] Quæsivit sigillatim de singulis: Concinnior itaque Lectio sit quæ in Codice nostro & Quinque Belgicis paret *quodcunque parant hoc omine fata*. Recepit quoque Scaliger.

22. SIC OMNIA VOLVIS.] Vtiq; vera hæc est scriptura quam libris Optimis Cujacianis, interprete Claverio, debemus. *Omnia volvere* dicit ob instabilitatem perpetuam rerum omnium alteratricem. Sic *varietatem solam oblectare* Fortunam, & nihil illi æque odio esse quam constantem vitæ fructum, Myron Rhetor apud Rutilium Lupum, initio lib. II. clamat. Quo genere querelis omnium infelicium litteræ effluunt. Erant qui Fortunæ omnia seriò rescriberent, Regnumque in universam vitam humanam traderent. Iuvenalis.

> *Sunt in Fortuna qui casibus omnia ponant,*
> *Et nullo credant mundum Rectore moveri.*

22. OMNIA VOLVIS.] Omnes cæteri libri *sic omnia nobis* solis Cujacianis exceptis. Vnde non inepte olim conjectavimus. *Sis omnia nobis*, quantumvis, inquit, omnia tu sis, omnem nos tibi potentiam adscribamus, an hoc etiam, tam prorsus absurdum facinus tibi licet, & hucne usque illud tuum regnum protenditur? Omnia alicui esse, est summa existimatione, summo ab eo cultu haberi. Ausonius, Actione Grat. pro Cons. *Vnus mihi omnia Gratianus*. Plinius Panegyr. *Omnia unus & statim factus.* Heliodorus, libro VII. εἰμὶ δὲ τῇ δεσποίνῃ τὰ πάντα, Lucianus Dial. Meretric. πάντ' ἦν ἐγώ. Achilles Tatius, libro V. πάντα νομίζειν ἐκείνην αὐτῷ. Lucanus, Libro III.

> *Omnia Cæsar erat*

Prosper, Libro contra Ingratos. Poemate Luculento.

> *dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi*
> *Omnia*

Paterculus, Lib. II. *Id unum dixero quam ille omnibus omnia fuerit.* Macrobius, Saturnalium Lib. III. cap. XI. Mercurius Trismegistus Poemandro. Tamen supra modo laudata Claverii ex libris optimis Emendatio, ἡ ποιητοῦ videtur, & ista coactior nec ullius momenti. Præsertim cum appareat imitatio Papinii, qui pariter Martem alloquitur, Lib. VI. v. 40. Quas volvis, Gradive, vices? &c.

24. HOC REGNI FORTVNA, TENES.] Ita in Impotentes incivilesque loqui indignabundi solent Terentius Adelphis.

quid

quid hoc rei est

Regnumne heic, Aeschine, tu possides?

Pariter rebus contra Rationem omnem contingentibus, & indignissima facinora edente Fortuna, tum demum illam dicunt suas vires ostentare, & pro ratione habere, scriptores, scilicet in injustorum felicitate caussam invenientes, pro virtute vel Prudentia decernendi. Procopius libro ἀνεκδότων.

ἀλλὰ πάντες, οἶμαι, τῷ ταύτῃ οὕτω δεδόσθαι κεκλημένοι ἀνεχώρησαν συμπεραίνεσθαι τὸ μίασμα τοῦτο, ὥσπερ τῆς τύχης ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως πεποιημένης, ἤδη ἅπαντα πρυτανευούσης τὰ ἀνθρώπεια, ὡς ἥκιστα μέλλει, οὐδὲ ὅπως ἂν τὰ πρασσόμενα εἰκότως εἴη, οὐδὲ ὅπως ἂν ταῦτα κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις γεγενῆσθαι δοκῇ. ἐπαίρει γοῦν τινὰ ἐξαπιναίως ἀλογίστῳ τινὶ ἐξουσίᾳ ἐς ὕψος μέγα, ᾧπερ ἐναντιώματα μὲν πολλὰ ξυμπεπλέχθαι δοκεῖ, ἀντίστατει δὲ τούτῳ τοι ἔργον τῶν πάντων οὐδὲν, ἀλλ᾽ ἄγεται μηχανῇ πάσῃ ὅπῃ ποτὲ αὐτῇ διατέτακται, ἁπάντων ἑτοίμως ἐξισταμένων τε καὶ ὑποχωρούντων περιιούσῃ τῇ τύχῃ.

Qua de re legas non pœnitenda apud Lactantium, lib. III Divin. Institut. cap. XXIX. Alios.

24. IOCANDI SÆVITIA.] Ludum enim jocumque Fortunæ censebant exaltare indignos, & dignos honore homines deprimere. Juvenalis.

Quondam hi cornicines, & municipalis arena
Perpetui comites, notaque per oppida bucca,
Munera nunc edunt, & verso pollice, vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas: & cur non omnia? cum sint
Qualeis ex humili magna ad fastigia rerū
Extollit, quoties voluit; Fortuna, jocari.

Boethius, lib. II. de Consolat. cap. I.

Hæc, cum superba verterit vices dextra,
Exæstuantis more fertur Euripi,
Dudum tremendos, sæva, proterit Reges.
Humilemque victi sublevat minax vultum.
Non illa miseros audit, haud videt fletus,
Vltroque gemitus, dura, quos facit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires.
Dignumq; risu monstrat ostentum, si quis
Visatur una stratus ac felix Hora.

Sic enim ultimo proximus versus apud eum scriptorem legendus, cum ineptissime vulgo circumferatur.

Magnumque suis monstrat ostentum

Contra Legem carminis & communem sensum. Porro ad jocum hunc ludumque Fortunæ pertinet quod ingeniose Plautus dixit miseros à Forte illa sua homunculos pro pila haberi. Talis omnino est amaritudinis nomine laudata Valerii Liciniani sententia à PLinio, libro IV. Epistol. XI. *Prætorius hic*, inquit, *modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur; nunc eo decidit uti exul de Senatore, Rhetor de Oratore fieret. Itaque in præfatione dixit dolenter & graviter: Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Facis ex professoribus Senatores, ex Senatoribus professores. Cui sententiæ tantum bilis tantum amaritudinis inest, ut mihi videatur ideo professus ut hoc diceret.* Ea sententia similimam habet istam hoc loco Claudiani, cui non minor amarities inest. Pari ratione jocosæ res pro lætis dicuntur, cum scitum sit videlicet per jocum velut Fortunæ posse eas tristibus commutari. Alanus libro V.

Non hic ambiguo, graditur, Fortuna, meatu
Non visum lacrymis, adversis prospera, læta
Tristibus infirmat, non mel corrumpit aceto,
Aspera commiscens blandis, tenebrosa serenis,
Connectens luci tenebras, funesta jocosis.

Idem post eodem libro.

Post facinus pietas, post culpam gratia, virtus
Post vitium, pax post odium, post triste jocosum.

25. HUMANIS REBUS.] Vita universa. Ovidius:

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Horatius lib. II Sat. VIII.

heu Fortuna, quis est crudelior in nos,
Te, Deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis?

PLinius. lib. II cap. VII. *in tota ratione mortalium sola utramque paginam facit Fortuna.* Seneca Hippolyto.

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitque manu
Munera caca, pejora fovens.

Lucanus lib. II.

fors incerta vagatur
Fertque refertque vices, & habent mortalia casum.

Pulcerrime Claudianus bacchari dicit, ebriam velut, nullo gradu constantem, ut passus ambiguos eidem adscribit Ovidius.

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat.

Sic insanam, cæcam, brutam, conviciatur Pacuvius.

Fortunam insanam esse, & cæcam, & brutam perhibent Philosophi,
Saxoque instare globoso prædicant volubili.
Quo saxum impulerit fors eo cadere fortunam autumant,
Cæcam obeamrem esse iterant, quia nihil cernat quo se applicet:
Insanam autem ajunt quia atrox, incerta, instabilisque, sit,
Brutam; quia dignum atque indignum nequeat internoscere

26. SERVILI CRIMINE.] Servis omnibus inferiorem & viliorem, & vituperabiliorem facere Eutropium quærit: itaque fortunæ crimina circumagit, ut nulla sint, modo vir sit sexu Romanus Consul. *Crimen* dixit opprobrium, ut alibi sæpius. Alludere & eo potest ut infra Malitiam servilem detrudat Eunuchum, ingenia enim servilia sua natura mala sunt. Vide notata elegantissimo Symmachi Scholiasti libro IV. Epistola XLVII.

27. LAXATA COMPEDE.] Metallarios videtur dicere qui in fodinas destinati ferreis compedibus attinebantur. Vide PLautum Captivis. Lucanus libro VII.

vincto fossore coluntur
Hesperiæ segetes

Seneca, lib. VII. de Beneficiis, cap. X. *O miserum si quem delectat patrimonii sui liber magnus & vasta spatia terrarum, colenda per vinctos, & familia bellicosis nationibus major.* Appianus Punicis. Diodorus Siculus. Plutarchus, Thucydides, in rebus Niciæ & Demosthenis.

28. ERGASTULA.] Carceres serviles & gladiatorii, in quibus laborandum erat captivis. Philoxenus in Glossario. Ergastulanorum. τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται, Δεσμωτήριον, δεσμός. Vide J. Lipsium Electorum Collectanea.

28. QUIRINALES CINCTUS.] Habitus Consulares, Romani Imperii summo magistratui Togatorum proprios.

29. DES SALTEM QUEMCUNQUE VIRUM.] Non enim viri sunt Eunuchi, utpote

Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter.

Eutropio hoc fortuna dedit ut ante ipsum ad parem dignitatem nemo Eunuchus pervenerit, quod compensavit eo postea quod odio Reipublicæ perduellium Romanæ idem interemtus est. Zosimus, Libro V.

Εὐτροπίῳ μὲν οὖν ἡ τύχη κατ' ἀμφότερα παραλόγως ἐχρήσατο, πρὸς ὕψος ἀρχῆς τοσοῦτον, ὅσον οὐδεὶς πώποτε τῶν εὐνούχων ἀνεβιβάσθη, θάνατόν τε ἐπαγαγοῦσα διὰ τὸ μῖσος ὃ πρὸς αὐτὸν οἱ τῇ πολιτείᾳ πολέμιοι.

πλημμῦντες ἔλεγον ἔχειν. De nullo Eunuchorum feru infra pluribus. Eunuchum portotam malum animal cordata Vetuftas,credidit,ut Ammianus,lib XVI. teftetur nec Numæ Pompilio bonitatem fpadonis teftimonio cuipiam probari poſſe. Vbi de Eutherio.

29. DISCRIMINA QUÆDAM SUNT FAMULIS.] Certe vero,uti fe ipfum mox interpretatur. Hic enim fervus honeftior habetur qui uni jugi hero fervitium præftitit, quippe ingenii melioris, cum nequam cæteri mutent fæpe dominos ob malitiam. Sunt tales & in ipfa fervitute melioris herorum voluntate,conditionis, quippe fub Dominis aliquando Domini,ut fcite loquitur Phæbadius contra Arianos; tamen fervi, & hoc ipfo fervientes, quod aliis imperant,ejufdem fermone. Itaque recte negant Martianus Iureconfultus cap.V.de Statu Hominum,& ex eo Tribonianus in Inftitut. difcrimen inter fervorum eſſe genera, quo ad ipfum in eos imperium & jus Dominorum: Non vero omnis ideo in fervitute detegenda differentia erit tollenda, Evincunt enim aliquam omnino Vlpianus, cap.XV. verfic. I. de Vfufructu. Venuleius, cap.LXV. De Ædilitio Edicto. Claudianus hoc libro. v CXLVIII.

Ipfi quinetiam tali conforte fremebant
Regales famuli, quibus eft illuftrior Ordo
Servitii, fociumque diu fprevere fuperbi.

Certe difciplinas, quibus præ aliis alii inftituti erant,difcrimina in fervis feciſſe non eft dubitabile. Alii enim Pædagogi,de quibus videas notata auctori tractationis de Polymathia, Alii Medici,de quali Suetonius Nerone cap.II.]&c. Crebros fuiſſe Grammaticos clarum ex libellis ejufdem Suetonii Illuftriũ litteris virorum, quorũ ad nos *duo fragmenta* pervenerunt. Hi neceſſe habuerint fuum aliquem præ aliis,ut loquitur Claudianus nofter Splendorem. Vide alia apud viros doctos Turnebum, Titum Popmam & Laurentium Pignorium elegantiſſimis de Servis Operifque eorum Commentariis, IS. Cafaubonum ad Suetonii lib.I. cap.XLVII. Iacobum Rævardum Variorum lib.V. cap.XX. Petrum Pythæum Subfecivor. libro I. cap.IX. Ioan. Mercerum Opinionum lib.I. cap.IX.

30. MACULAM MINOREM.] Sed tamen maculam,cum talis fit fervitutis Romanæ conditio, ut vix humana. Æquantur enim fervi Quadrupedibus Lege Aquilia, tefte Cajo.cap II.ad L. Aquil. &c. vide notata ad IV. Confulatum Honorii.v.DCXVI.

31 DOMINO QUI VIXERIT UNO.] Amicum Domino mancipium. Horatius lib. II. Sat.VII.in quo omnis laus miferrimæ conditionis.

32. ARENAS.] Nota impoſſibilium notatio. Fulbertus Carnotenfis Hymno Divi Martini, quem Librarii Veteres fecundum ufum fuum Profam infcripferunt, non agnitis,quibus conftat, Iambis.

Quid igne capto cœlitus
Cremaſſe fana funditus,
Graveſque moles per fidem
Hunc tranftuliſſe prædicem.
Dediſſe cæcis fidera,
Sentire furdis organa,
Mutiſque præcinentibus
Aptaſſe claudos faltibus
Quot gefferit hujufmodi
Miraculorum millia
Fugit ligari calculo
Velut Suburra pontica.

Adfcripfi totum comma, non enim pœnitendi funt verficuli.

33. EVTROPII NVMERABIS HEROS.] Præfatione, Lib.II.

Innumeri glomerantur heri, fibi quifque petentes
Mancipium folis utile fuppliciis.

32. IVRA.] Dominia.

34. MVTAVIT TABVLAS.] Familiares indices fervilium operarum; quas toties venditum Eunuchum fæpius mutaſſe oportebat. Quanta famulitia fuerint Procerum indicat vel Petronianus Eumolpus cujus familia vel Carthaginem capere potuiſſe perhibetur.

tur. Et Seneca lib.VII. cap. X. de Beneficiis majorem sæpe numerum bellicosis nationibus, necesse erat, scriptis tabulis nomina contineri, vt mortuorum venditorum, manumissorum, punitorum, stationes supplerentur: contraheretur aut extenderetur ad copiam aut inopiam victus & demensorum ratio. Potest intelligi & ad tabulas quibus inscripta nomina vendendorum servorum dabantur præconibus. Cùm enim plura mancipia in catastam venirent, assignabantur per decurias, ut quæ primum vendi vellet (velut inutiliora) Dominus, ea primo loco præco proclamaret, integriore videlicet voce, quod ipsum ad odium etiam mancipiorum, velut vendi aliquin ob vitium aut nequitiam nequeūtium pertinet. Seneca, Epistola XLVII. *Stare ante limen Callisti* (Libertus erat Claudii) *Dominum suum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter rejcula mancipia produxerat, aliis intrantibus, excludi. Retulit illi gratiam servus, ille in primam decuriam conjectus, in qua vocem præco experitur, & ipse illum invicem apologavit, & ipse non judicavit domo sua dignum.* Has ergo tabellas, nam vtique de tabulis tot nomina pronuntiata sunt, toties vertisse dicat Eutropium, cum venditus sit sæpe, & sæpe vendi non potuerit; priorem interpretionem concinniorem dicas. Ad tabulas illas pertinent quod de Demetrio, Pompei Liberto idem Seneca scribit cap. VIII. de Tranquillitate Animi; servorum illi numerum quotidie referendum fuisse, utpote accedentibus & decedentibus semper aliquibus. Et Tabularii, qui patrimoniales dici possunt, ad quos rationes spectant expressi & accepti, Epistola LXXXVIII.

14. QVANTA VOCABVLA VERTIT.] Quot nomina, ait, dominorū mutavit Eutropius dum, velut vilissimum mancipium, venum it semper nec constans vllibi servitium reperit. Itaq; inf. v LX. *Permutatq; domos varias, quis nomina possit Tanta sequi?* Videntur notis quibusdam servos notasse, ut in tanta, aliquot sæpe milliū, turba, dignosci ipso aspectu possent: Hæ notæ vtique vocabula erant Dominorum, quos Characteres dicit B. Ambr. Orat. in Funere Valentiniani: *Charactere Domini inscribuntur & servi, & nomine Imperatoris signantur milites.* Ex Philone etiam constat nomina servorum, affixis cartulis notata, vt facile dignosci posset, extremo libro I. de Monarchia, ubi incessit furorem Idololatrarū qui inurebant sibi nomina Dæmonum, ne vmquam regredi ad verum Deum possent:

Ἔνιοι δὲ τοσαύτῃ κέχρηνται μανίας ὑπερβολῇ, ὥστ' οὐδ' ἀναχώρησιν ἑαυτοῖς πρὸς μετάνοιαν ἀπολίποντες, ἵενται πρὸς δουλείαν τῶν χειροκμήτων γράμμασιν αὐτὴν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἐν χαρτιδίοις, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδραπόδων ἔθος, ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι καταστίζοντες αὐτὴν σιδήρῳ πεπυρωμένῳ πρὸς ἀνεξάλειπτον διαμονήν. Potest noster & eo intelligi, quod servorū nomina, cum venderentur ii, mutata fuerint, ne videlicet mancipio se quod vitiū foret, aut si per nequitiam sæpe mutasset dominos, facile crimen proderetur. Sic Virgilio cuidam suadet Ennodius ne externo ipsi, h. e congruo, neque legitimo legitimoq; tempore dato, uti pergat, ne vendatur aliquando à nomine suo, aut vendibilis putetur, qui id mutet. Epigramm. CXXI.

Externo quoties vocitaris nomine, demens,
Si tibi sunt sensus, prospice ne veneas.

Hic enim sensus est ejus acuti Epigrammatii, etsi syllabā impegerit, more suo, scriptor non nimium talium vel sciens vel curiosus. Nam *captivum stemma* præcedente idem nomen, quod erat Virgilii, appellavit, velut servili modo adscitum innuens. Nomina servis mutata clarum ex Achilli Tatio & Eusthatio, Amorū scriptoribus, quæq; ad istius Librum Nonum notavit, omnimodis vir præstantiss. Gilbertus Gaulminus. Pertinere aliqua eodē dicas quod nomina servis dederint non longa, sed studio correpta, uti facile mutari possent, non observante quolibet vocabulum unius syllabæ, aut duarum: Id quod notavit iam olim eruditissimus Brodæus Comment. ad Lib. II. Antholog. Notat ad eumdē librum CCLXII. Scholiastes

Græcus

Græcus morem divitum, qui ex sordibus ad opulentiam quampiã adscendentes mutarint nomina additis pluribus litteris, brevia videlicet vocabula instar plebeiorum aut servilium abhorrentes. Mihi prima interpretatio hujus loci uti simplicior ita etiam verior habetur.

35. NUDATUS QUOTIES.] Venalibus enim detrahebantur vestimenta, inspiciebantur, & pertentabãtur corporis partes, ne merx mala vitium tegeret. P. Vinitius Rhetor, apud Senecam, lib. I. Controv. II. *Castam te putas quia invisa meretrix es? Nuda in littore stetit ad fastidium emtoris, omnes partes corporu & inspecta & contrectata sunt. Vultis actionis exitum audire? Vendit pirata, emit leno: excipitur nihil.* Et Lucianus, Eunuchi titulo libello:

οἱ μὲν ἠξίουν ἀποδύσαντες αὐτὸν, ὥσπερ τοὺς ἀργυρωνήτους ἐπισκοπεῖν εἰ δύναιτο φιλοσοφεῖν τὰ δὲ πρὸς τῶν ὄρχεων.

Plura horsum legas apud Barn. Brissonium, lib. VI. de Formulis, Jacobum Durantium, variarum lib. I. cap. II. Rdaulfum Fornerium Quotidian. lib. II. cap. XXVI. Turcarum hodieq; morem, exemplo suo doctus, memoriæ tradidit Barthol. Georgevvitzius. Pessimè itaq; libri scripti non pauci *Mutatus* Non tamen Noster.

35. MEDICUM DUM CONSULIT EMTOR.] Non enim oculis manibusq; suis credebant, tanta erat vafrities mangonum in tegendis vitijs corporum venalium. Pacianus Epist. I. *eò commodè dixit, partes eas nudari oportere quibus medicus advocandus sit*, aliter enim falli & ipse potest.

36. OCCULTUM DOLOREM.] Morbum. Adversar.

38. CADAVER.] Specie & ætate cadaveri quam homini similior. Vide Idem opus lib. XXXIII. cap. XV. Sic Sulpitius Lupercus deformem hominem referre ait corpora de priscis tumulis. Lib. I. Vet. Epigr.

Ambusti torris species, exesaq; seclo
** Abdũtur* priscis corpora de tumulis.*
Perplexi crines, frons improba, tempora pressa,
Extantes, malâ deficiente, genæ.

Sic se cadaver vocat oculis orbatus Oedipus in Thebaide, [Dramate juvenili Rhetoris alicujus prisci. Imo prorsus Senecæ forte junioris.

recipe supplicium vetus
Semper cruente, sæve, crudelis, ferox,
Cum occidis & cum parcis, olim jamtuum
Hoc est cadaver. Vide & lib. CXXV. ad Martialem.

39. RUGAS ANILES.] Decrepitæ ætatis indices. Fulgentius Præfat. Mytholog. *ausculta dum tibi rugosam sulcis anilibus fabulã ordior.* Hoc est de obsoletis jam Antiquitatis conditorijs depromtam. De Eutropio ita sæpissimè Claudianus. *Defluere* cadaverosum etiam sive morticinum verbum est, de quo ad Quartum Cons. Honorij. *Dilapsa cadavera tabo.* Virgil. Georg. III. fin.

40. SPECIE DONI.] Amoliuntur vt possunt, munus facientes ex gravi omnibus modis mancipio. Sed hanc quoq; mox dignitatem perdit.

41. FOEDUM MUNUS.] Contumeliæ nomen est Eunuchus sanus, vt Julianus Imperator Misopogone testatur, ne dum morbosus, vetulus, cadaverosus, qualis iste proponitur.

42. JUGIS.] Instar jumenti. Servi enim quadrupedibus æquiparantur, neque sunt in censu hominum cæterorum. Vide ad Quartum Consulatum, contrà verò Senecam Epistola XLVII.

42. VETUSTUM SERVITIUM.] Ætate confectum. Nam vetustas etiam humana senectus. Terentianus.

Audivi veterem virum:
Vulgo dicere fabulam.

Hoc est Senem maximè, quod genus ob placidum ætatis morem suavibus fabellis veritatem & Consilia solet involvere. Notavi pluribi alibi. Sic *Antiquus* senem designat, ut in versione Hiobi, cap. XII. *In antiquis est Sapientia & rerum præteritarum cognitio.* Etiam Græcis Sophocles Oedipo Tyranno. v. 981.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.

45. SERVITIUM.] Servus. Sallustius:

Catilina credebat servitia Vrbana posse sollicitari.

Petronius: *servitia ecce in frontibus cernitis.* Hoc est servos eos esse. Sic *ministeria* apud Sidonium, lib. II. Epist. VIII.

45. DEBITA SUPPLICIIS.] Jam tum scelerato hominis ingenio supplicia promerito. Debita quandoq; sunt destinata. Lucanus, lib. VIII.

ceu pridem debita fatis

Assyriis trahitur cladis captiva vetustæ.

Vide ad II. in Rufinum. v. CCLXXVII.

46. SUSCIPIUNT.] Pariter de Innocentibus Arator lib. I. Hisp. Ap.

quos, ubere raptos,

Vulnera suscipiunt.

47. ARMENIUS.] Negotiator, mango, Deliacus. Armenij, Persæ Parthi, hac ætate confusi, Poetica Eloquentia. Hoc enim Persis adscribit Antiquitas. Petronius.

Persarum ritu male pubescentibus annis

Surripuere viros.

Erant & alia evirandi genera, ut quod, cicuta, sua etiamnum ætate sese castrasse Hierophantas Atheniensium scribit B. Hieronymus fine libri I. in Jovinianum. Quo genere censenda castratio testiculis infantium crasso succo cicutæ illitis, quam tradit Marcellus Empiricus cap. XXXIII. *Modos* per collisionem & exsectionem tradit Paullus Aegineta, libro VI. cap. LXVIII. Hodie Turcæ penitus omnia demetunt, quod & antiqui fecere, eosq; tales Eunuchos sequior ætas Carsamatia appellabat. Luitprandus Histor. lib. VI. capite III. *Obtuli enses, lanceas, verua, mancipia, quatuor Carsamatia; Imperatori nominatis omnibus pretiosiora. Carsamatium autem Græci vocant amputatis virilibus & virga puerum Eunuchum, quos Verdunenses mercatores ob immensum lucrum facere solent, & in Hispaniam ducere.*

48. NEFANDUM.] Sanè verò, cujus gratia multi homines simul occiduntur priusquam fiant. Itaque & Imperator Constantinus in Orbe Romano Eunuchos fieri capitali supplicio vetuit. L. 1. C. de Eunuchis. Vendi emiq; tamen potuerunt, alibi facti, ex Constitutione Leonis Imperatoris Ibidem exstante. Pretium autem Eunuchi majus quam viri-servi. Et ferè triplo; ut videas apud Justinianum Cod. Commun. de Legatis L. 3 Et L 1 §. 3. De Communi Servo Manumisso. Vide & notata Claverio.

49. IGNEM.] Vim generandi, quâ velut de igne ignis, sic divina Operatione, ex homine homo venit in vitam. Contrà frigidi, generationi inepti, ut Haldanus convitio inimici apud Saxonem Daniæ Historiæ Grammaticum libro VII. *Cui inops caloris Natura deforme corporis animique frigus incusserit.* Rectissimè Claverius & Scaliger tenuerunt hanc lectionem, contrà vulgarias Editiones, & servat Codex Noster clarissimè, consentientibus Belgis, Camertis, Aldiq; Exemplaribus. Vide notata ex Claudiano Mamerto, Libro LI. Adversariorum, cap. I.

48. MOLLIRE MARES.] Effæminare. Prudentibus Psychom.

Elumbem mollire animum.

Vibius de Salmaci: *quam qui bibunt vitio impudicitia mollescunt.*

49. AVCTVRVS PRETIVM.] Claræ veritatis lectio; firmata Cujacianis nostrisque libris. Delrius ex suo ACTURVS, quam etiam firmat Libro de Tragœdia. Nos nihil tricas moremur perspicua veritate parente.

50. SEDIBVS EXHAVRIT GEMINIS.] pulcrè Oppianus Cynegetico. II.

κεύθουσιν λαγόνεσσι δ' ὑπ' αὐτὴν
ἔνδοθι νηδὺν
Ἀμφιδύμους ἕλικας. τοὺς εἴ κέ τις ἀμή-
σειεν
Αὐτίκα θῆλυν ἔθηκε.

50. VNO SVB ICTV.] Poeticè. Nam plures sectiones requirit Paullus Aegineta dictis libro & capite. *Sub* παράλληλεῖ hoc loco. Ut solet Poetis, Gratius.

Adsci-

Adsci̇vere tuo comites sub nomine Diva.
Catullus. *velut densas prosternens, messor, aristas*
Sole sub ardenti flaventia demetit arva.

51. OFFICIVM PATRIS.] Numerosius scripsisset *Officiumque Patris.* De Chiasmo Claverij tantumdem est. Vtrumque enim de vtroq; dici potest.

52. SECTI TRAXERVNT FRIGORA NERVI.] Vt effœminatum, mollem, muliebrem facerent. Fœminis enim plus frigoris inesse quam nobiliori sexui notum Physicis & Medicorum filijs. Ab incisis autem nervis *Abscissi* postmodo dicebantur Latio Eunuchi. Augustinus, Libro II. Confessionum, cap. II. *Has ergò voces exaudirem vigilantior, & abscissus propter Regnum cœlorum felicior exspectarem amplexus tuos.*

52. AMBIGVVS VITÆ.] Notum non paucos infantes acerrimo eo dolore perijsse. Ideoque Lex D. Adriani *Castrationem* pœna Legis Corneliæ de Sicarijs Homicidisq; compescuit. Vide Vlpianum capite IV. ad L. Cor. de Sicarijs.

53. IN CEREBRVM SECTI TRAXERVNT FRIGORA NERVI] Res ipsa est quod de Parotidis venis incisis, circa aures sunt eæ, virilitatem ex ipso cerebro usque exstirpantibus, notant docti. Claverius hic. Vide JCtum non inhumanum, sed doctissimum Paullum Cypræum. De Sponsalibus cap. IX. Idem in Ibin *nec vir nec fœmina, ut Attys.*

53. FRIGORA.] Nam calor omnis ad virilem virtutem unà cum membris sexum facientibus præciditur. Vide Lucianum Eunucho.

55. FATO.] Fatali turpitudini. Crimen fatorum dicit alibi.

56. MANSISSE VIRVM.] Eunuchus enim vir non est. Ovidius:

Hei mihi quod dominam nec vir nec fœmina servas.

57. FORTIOR ESSET.] Apage libros illos qui *grandior* malunt.

58. ASSYRIÆ COMMERCIA RIPÆ] Emporium nobilissimum, Babylonem intelligit, quam vrbem mediam Euphrates interfluit. Negociatores Baylonij primarij Asiaticæ Luxuriæ. Omnia nota.

59. GALATA DVCTORE.] Ii mercatura mancipiorum nobiles. Ammianus libro XXII. de Juliano: *suadentibus proximis ut aggrederetur propinquos Gothos, sæpè fallaces, & perfidos, hostes se quærere meliores ajebat, illis enim sufficere mercatores Galatas per quos ubiq; sine conditionis discrimine venumdantur.*

61. STABVLIS PTOLEMÆVS.] Rectè ita Scaliger: Nam fastidit etiam Dominum describere Claudianus, extremo contemtu mancipij. Stabula Galatarum dicit. Ita Noster, etiam liber, Codices Belgæ omnes, excepto uno solo, Beutinus, Camers, Aldus. Camers notat fuisse libros alios qui *thalamis* præferrent. Inscitius. Illud autem nostrum apertè jubent præsepia, quæ mox sequuntur.

62. PELLICIS.] Eunuchi, quem habebat pro tali. Docui alibi *puellam pueri* significatione esse. Pariter Martialis, lib XII. Epigr. XCIIX. in Zelotypam.

Quid quasi pellicibus torqueris, inepta, ministris?
In quibus & brevis est & fugitiva Venus.

62. VSV PELLICIS.] Non velut propriæ possessione. Vxori enim legitimæ, propriæ, perpetuæ, vsuaria opponitur. PLautus Prologo, sive Argumento, Amphitruonis.

Alcmenam uxorem cœpit usuariam.

Quæ utiq; vera est ejus loci scriptio. Non in Solini verbis ad eum à doctissimo Turnebo productis, aliud planè negotium: Ibi enim mutuo sumebant, consensu accedente, uxores, cum nulli certa esset: At Juppiter PLautinus nullam usuram præstabat, sed vtebatur animi solum Gratia, Alcumena Amphitruonis; Qua facie usurpare alienam amicam dixit Ausonius præfatione Periocharum in Iliadē: *novus ferè annus ea negotiā continebit qua ab injuriā Agamemnonis ac Briseidis usurpatione usque ad funus Hectoris digna memoratu erunt.* Et utendi verbo cum Claudiano nostro eodem alij modo usi. Petronius Satirico :

quoties-

quotiescunque enim in convivio de usu formosarum mentio facta est, vehementer excandui. Ovidius, de Statuâ Pygmalionis

ipsoq; fit utilis usu.

Salvianus, libro VII. de Gubernatione Dei: *Quis credere, aut etiam audire posset convertisse in muliebrem tolerantiam viros, non usum suum tantum atq; naturam, sed etiam vultum.* Apud Valerium Maximum lib. VI. cap. III. *mulieres usæ incesto* eodem modo, sed παθητικῶς intelligendæ sunt. qui alijs nimirum usum sui incestum præbuerunt.

63. ARINTHEO.] Rectè nomen hoc asseruerunt isthic viri doctissimi. Noster: *Arentheo* habet. Intelligunt eum de quo Ammianus, Libris XXV. XXVI & XXVII mentionem habet. Et Consulatus ejus meminit fine hujus libri Claudianus. Theodoretus lib. IV. capite XXIX. Histor. Ecclesf. Inter duces recenset.

ταῦτα δὲ καὶ Ἀρίνθεος ἢ Βίκτωρ, στρατηγοὶ, γὰρ ἦσαν καὶ αὐτοὶ συναμολόγησαν.

Auctor Chronici Alexandrini sub Joviano, Patricium Arintheum unum è senatu agnoscit.

63. DIGNVS HABERI.] Indignus, inquit, erat cujus fœdo & turpissimè abuso à milite & illo altero, corpore, quis locupletior factus censeretur. Nihil potuit vilius. Sic de cane ob ætatem inutili infra. CXXXIII. appositè ducta comparatione.

64. MATVRVS EMI.] Annis bonis, integris, maturis, sublapsis. Integer & validus opponitur *maturo.* Scribonius Largus, nisi Siburius potius, ut ostensum alibi, Medicus, compos XLI. *Benefacit hoc medicamentum ad tumorem & exulcerationem aurium, aceti acris Sextarij duo, incoquuntur mala granata quibus coriarij utuntur, quia semper valida sunt, nec umquam maturescunt.* Hoc est molliuntur, quo pacto sunt proxima corruptioni. Ita *maturè* tam tardè quam cito designare notat Carisius lib. I. Plautino testimonio utens, quod exstat Curculione. Sic maturissima ætas Carnificio lib. IV. ad Herennium: *quibus virtutibus omnem tueri vitam possint, eas in ætate maturissimâ velint comparare;* Hoc est molli, tenera, quæ facilima corruptui ad malas artes pravosq; mores. Nam *maturus* diversarum omnino significationum est. Sonat enim quãdoq; *perfectum,* quodq; est in acme floris sui. Julius Rufinianus Rhetor: *Ejusmodi figura quæ juvenibus in schola lasciviunt, ut Cornutus ait, minimè matura sunt, & parum canis foroque conveniunt.* Quandoq; *vegetum,* primi, nec tamen perfecti, floris. Jornandes Geticis, cap. XL. *Theodericus Rex equo depulsus, pedibusque suorum conculcatus vitam matura senectute conclusit.* Nõ enim erat annis affectus ille Rex. *Maturitas sic* rei est ille status à quo declinat in corruptionem. Chrysologus Sermone LIII. *Locum non demus inimico, ne in tritici segete valeat seminare zizania, & securo iam Rustico, at spe longi laboris eluso, exspectatos fructus ipsa messis maturitate perdat, aut vinum vetustate suave in liquorem perfidia demutatum infusa faecu permixtione conturbet.* Est cum maturus acerbo opponitur. Fulgentius, Epistol. II. cap. IV. notabili sententia. *Christianus, qui in timore Dei vixerit, quacunq; fuerit ætate corporis defunctus, non acerbo funere mergitur, sed placita Deo subnixus maturitate transfertur.* Et post. *Vita igitur mala immaturos acerbosque senes demergit in Tartarum, vita verò bona defunctos juvenes maturos perducit ad Regnum.* Vide Servium ad Georgicum. I. Gellium, lib. X. cap. XI.

65. DIVORTIA.] Tamquam de muliere nupta loquitur ad demonstrandam diuturnitatem infamis contubernij. Vide notata. Grutero alteris Notis ad Martialem lib. III. Epigramm. XXX. Ejulatio subsequens egregiè anilis & mollis est.

65. QVÆ GEMVIT.] Rectè ita Scaliger; cui assentiuntur majorem partem Belgici Codices, In uno est *Quam gemuit!* Mirum verò quò viderint Cujacianorum & Nostri exscriptores, qui illud *genuit* retinuerunt, in quo absurda stoliditas est. Ejusdem fuerunt Bentinus & Camers, non tamen Aldus.

67. IN

67. IN GREMIO.] Amatorio contubernio, instar muliercula. Carissima quæque in *sinu* nobis esse, geriq; dicuntur. Catullus de passere Lesbiæ.

Qui cum ludere, quem in sinu tenere,
Atq; acris solet incitare morsus.

Moschus. καὶ τὸν Ἔρωτα
Ἔτρεφεν ἐν κόλποισι

Quod ad educationis tempus simul pertinet. Venantius Fortunatus, Libro. VIII. Carmine. IV.

quæ filia constat
Te matrem votis optat habere suam.
Quamq; suis genibus caram nutrivit alumnam,
Præficit ecce suo constituenda loco.

68. PRÆSEPIA.] Simpliciter cape, vt supra stabula: quod tamen merito ambiguum est: sit itaque & hoc. Nam contubernium ad præsepia paupertatem domini & impudicitiam mancipij simul denotat.

69. VIDUUM.] Nihil potuit anilius, & homini turpissimo dicere convenientius, vt est ingeniosissimum Epos istud, totum Satirico sale sparsum.

71. CRUDELIS.] Commune amantium fastidientium convitium. Virgilius.

O Crudelis Alexi, nihil mea carmina curas?

Græcorum Amatorum Atticistarum pleni talibus Libri.

71. GENERIS.] Non sexus: is enim jam nullus est.

73. UXORISQUE DECUS.] Formam, ob quam amabatur; verissimè de plerisq; dixit Juvenalis

facies, non uxor, amatur.

Vnde metuit puella maritationē apud Theocritum, ne illi pulcra forma pereat.

Ἀλλὰ τίκτειν τρομέω. μὴ καὶ χρόα καλὸν ὀλέσσω.

75. DEFLORUIT ORIS GRATIA.] vide ad Panegyricum Probini.

76. SCAPVLAS TVTABIMVR.] Servilissimè. Et dicas de PLauti Scena dirè loquentem nequam servulum.

78 ACVTVM.] Pulcrum hoc; nec audimus Libros mutantes. Mox ait: mentem monstro non segnem ad lenocinium fuisse. Acutum autem ingeniosum sonat. Aquila Rhetor. *Inventio rerum cum acutis hominibus, quos tamen oratores nondum appellare possis, communis est.* Petronius, Satirico:

O hominem acutum & urbanitatis vernulæ fontem!

Acuta Prudentia apud Petrum Damianum Epistola ad Hildebrandum.

78. SEGNIS AD ARTEM.] Malam quidem & maleficam. Eunuchi enim tam naturales quam factitij κακοῦργοι. Adamantius Sophista:

Εὐνοῦχοις τοῖς ἐκ φύσεως κακίας σημεῖά ἐστιν, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. καὶ ὡς τὸ πλὺ εἰσιν ὠμόφρονες, δολεροὶ, κακοῦργοι. ἕτεροι δὲ ἑτέρων μᾶλλον. τῶν δὲ τομιῶν εὐνούχων ἔνια μεταβάλλει ἅμα τῇ τομῇ. σημεῖα δὲ τῷ πλείονι τῆς γυγενοῦς φύσεως ἐμμένει.

Sic Venenationem artem Eunuchorum dicit Livius, quæ videlicet eos Regibus conciliet, Libro XXXV. *Mors nuntiata Antiochi filii Regis: quo carior acceptiorque omnibus fuerat, eò mors ejus suspectior fuit, Gravem successorem eum instare senectuti suæ patrem credentem, per spadones quosdam talium ministerio facinorum acceptos Regibus, veneno sustulisse.* Vide Luciani Eunuchum.

79. OFFICII CAPAX.] Cum de Eutropij rebus, negotijs, officio, loquitur Claudianus, verba sunt pleraque ambigua, ita vt ad turpitudinem monstri simul accommodata sint. Sic hoc loco officium.

At nuper bis flava Chie, ter candida Pitho,
Ter Libas officio continuata meo est.

 80. CV-

80. CVSTODIA NVLLA.] Custodes ponebantur mulieribus matronisq; Romanis, quod, pro more communi, memorat Juvenalis. Sat. VI.

Pone seram, cohibe: sed quis custodiet ipsos
Custodes, cauta est & ab illis incipit uxor.

Tales Eunuchi puellarum apud Ovidium, Sceledrus concubinæ militis apud Plautum.

81. NVLLI POTERVNT EXCLVDERE VECTES.] Græcorum proverbiales versus videtur innuere, quibus jactatur nullum ostium, nullum adeò ædificium posse claudi atque obmuniri diligenter quin adultero tamen & Cato illuc intrò veniendi sit relictum spatium. Exstat apud Stobæum.

82. DANAEN SVB TVRRE LATENTEM.] Fabula Danaas corruptæ inter difficilimarum rerum indicia venit in Paræmiam. Petronius.

Quisquis habet nummos securá navigat aurá,
Fortunamque suo temperat arbitrio.
Vxorem ducat Danaen, ipsumque licebit
Acrisium jubeat credere, quod Danaen.

Sese videlicet omnipotentem illum Jovem esse, quoniam auro abundet. Ejus fabulæ ἐπιμύθιον est quod Diodorus Siculus alibi ait.

τὰ τοῖς ὅπλοις ἀδύνατα χειρωθῆναι, τῷ χρυσῷ ῥᾴδιόν ἐστι καταπολεμῆσαι. τῷ ἀργυρίῳ γὰρ ὑποτάσσεται πάντα.

Et Oraculum.

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα κρατήσεις.

84. INDOMITAS.] Libidinis efferæ, & equinæ, ut Prudentius appellat. Easdem pullis equinis aut hinnuleis assimilat Horatius. Publius Mimographus, versiculis à Petronio positis, quos perperam nonnulli ipsi exhibitori rescribunt

Quot Carchedonios optas, ignes lapideos,
An ut matrona, onerata faleris pelagijs,
Tollat pedes indomita in strato extraneo?

Horatius.

Indomitam properat rabiem sedare.

Tacitus Annali VI. de Tiberio Hirco vetulo: *pudore scelerum & Libidinum, quibus adeò indomitis exarserat, ut more regio puellas ingenuas stupris pollueret.* Sed potius tamen puellas impatientes Amorum intelligit.

86. ANCILLÆ TETIGISSE LATVS.] Inter eundum, ne quis observet. Est ex illo Ovidiano, primo de Arte Amandi.

Insere te turbæ, leviterq; admotus eunti
Velle latus digitis & pede tange pedem.

Paria in Aristæneti Epistolis.

Tales scitè aucupes dicuntur, irretientes nimirum miseros, puellas & amatores, retibus cupidinum, sæpè mortiferis, Evantius Abbas de Vsu sanguinis & Carnium.

88. FVRTIS QVÆSISSE LOCVM.] Vbi clam conveniatur in concubitum. Furtum φώρεῶ εὐνῆ, ut γαμοκλοπεῖν apud Phocylidem, Christianum Poetam, cum suo sibi socio Naumachio, qui nunc exstant. Furtiva oscula apud Petronium, Furtiva voluptas, Ovidio, Metamorph. IV. Sic quicquid occultè & velut cum metu patratur, furtum vocant scriptores. Bellicum Strategema hunc titulum habet apud Libanium Declamatione Menelai, Silium Italicum, alios. *Furtivum bellum* penes Procopium libro primo de Bello Persico *Furtum* Orationis, Adrevaldum, non ineptum Scriptorem: Alia infinita apud alios.

90. JVVENVM FLAMMIS.] Ineptum de gemmis. Amores Laidis quantumq; divitiarum ex universa Græcia ad eam confluxerit, no-

tit. notissimi. Epitaphium memorat Athenæus lib XIII.

τῆς δὲ ποθ' ἡ μεγάλαυχος ἀνίκητός τε πρὸς ἀλκὴν Ἑλλὰς ἐδουλώθη, κάλλεος ἰσοθέου. Λαΐδος ἣν ἐτέκνωσεν Ἔρως, θρέψεν τε, Κόρινθος.

Vnde ad ejus fores universam Græciam jacuisse scribit Propertius. Lib. II.

Non ita complebant Ephyrææ Laidos ædes,
Ad cujus jacuit Græcia tota fores.

Vnde Athenæum. Apud quem Philæterus Comicus in Concubitu eam obiisse ait:

Οὐχὶ Λαῒς μὲν, τελευτῶσα, ἀπέθανε βινουμένη.

Dipnosoph. Geminum mare situm Corinthi indicat, cujus descriptionem vide apud Pausaniam.

91. SERTA REFVNDIT CANICIES.] Opprobrium formæ, quæ cum adventu canorum decedit. Anacreon Oda XI. planè fugientes indicat.

Λέγουσιν αἱ γυναῖκες,
Ἀνακρέων, γέρων εἶ,
Λαβὼν ἔσοπτρον ἄθρει,
Κόμας μὲν οὐκ ἔτ' οὔσας,
Ψιλὸν δὲ σοῦ μέτωπον. &c.

Refundit est refutat, ab eadem vi dictum.

92. TVRBA PROCAX NOCTISQVE RECEDIT AMBITVS.] Omnia ista conjunxit Horatius etiam, lib. I. Od. XXV.

Parcius junctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris juvenes protervi,
Nec tibi somnos adimunt, amatque
Ianua limen.

93. SEQVE REFORMIDAT.] Videns non esse talem qualis olim fuit. Similia de speculo Laidis Ausonius, Epigramm. LIV.

Lais anus Veneri speculum dico: dignum habeat se
Aeterna æternum forma ministerium.
At mihi nullus in hoc usus, quia cernere talem,
Qualis sum, nolo qualis eram, nequeo.

Nam opprobrium senectuti speculum canere putabatur. Anacreon versiculis modo adscriptis. Propertius lib. III. Eleg. XXIV.

At te celatis ætas gravis urgeat annis,
Et veniat formæ ruga sinistra tuæ.
Vellere tum cupies albos à stirpe capillos,
Ah speculo rugas increpitante tibi.

95. STAT TAMEN.] Producit in testimonium hæc verba Spartanus Jureconsultus qui ante duo secula scripsit Rosarij titulo libellum Ethicum, sed prodigiosè corrupta. Ait Claudianus Laidem jam senio voluptatis usu perdito, juniores tamen meretriculas instruxisse technis meretricijs & artibus; ne planè nihil ageret ad quæstum suum augendum, Synesius de eadem Epistolâ. III.

ἡ γὰρ Λαῒς ἔφη τις ἤδη λογογράφος, ἀνδράποδον ἦν ὑκκαρικόν.

Oppidum est Siciliæ. Athenæus libro XIII.

Λαΐδος, τῆς ὑκκάρων, πόλις δ' αὕτη σικελική. ἐκ Σικελίας αἰχμάλωτος γενομένη ἧκεν εἰς Κόρινθον, ὅθεν ἡ καλλίπαις ἡ πάντων ὑπερβαλοῦσα. καὶ αὐτὴ πάλαι μὲν ἐπαλλακεύετο ναυκλήρῳ δεσπότῃ. ἔπειτα μὲν τοι ῥήτορι, καὶ τούτῳ δεσπότῃ. τρίτῳ μετ' ἐκείνους ὁμοδούλῳ καὶ λάθρα τῇ πόλει. ἔπειτα λαμπρῶς τῇ πόλει, καὶ προθύσει τῆς τέχνης. ἧς ἐπειδὴ τὴν ἐργασίαν ὑπὸ χαλαρᾶς ῥυτίδος κατέλυσε, τὰς ἐν ἡλικίᾳ παιδοτριβεῖ, καὶ τοῖς ξένοις ἀντικαθίστησιν.

Stare meretricium. Horatius.

olenti in fornice stantem

Nonius: *prostibulum quod antè stabulum stet quæstus nocturni & diurni Gratia*, Vel *stat*, *perstat*.

95. SVCCINGIT.] Aptas facit officio, instituit. Expediti enim & operi alicui intenti sunt cinctu substrictiore. Sic statores altius cincti, pincernę apti ministerio conviviali apud Petronium. Et apud Phædrum.

Ex alticinctis unus atriensibus.

97. ET RETINET MORES QVOS PERDIDIT ÆTAS.] Probo omnino emendationem viri docti qui in Promulside Critica reponendum ex membranis suis vidit:

& retinent mores, quod perdidit ætas.

facili, perspicua, & omnino Claudiani nostri lectione. Ex parte juvat Noster Codex, in quo pariter disertis litteris illud *quod* apparet, licet *retinet* sibi indulserit librarius. Cæteri omnes libri delirarunt veritate.

98. VNICA VIRTVS ESSET IN EVNVCHIS THALAMOS SERVARE.] Vnde nomen acceperunt, & cui soli primum officio destinati sunt, ut nimirum Venere dominarum frui ipsi non potentes, custodirent eam Dominis, fidelitate sola gratiam eorum promerituri. Utilitas hæc fecit ut in pretio etiam maximis Regibus fuerint, Romanis etiam moribus pluris emti, cæteris servis, medici quoque & notarij, vt notatum viro docto ad hunc Librum. Sic Cyrus magni fecit Eunuchorum genus, interiorem eis aulam credens, tradit Xenophon Pædiâ VII. Ob fidem Persis commendatos Herodotus libro VIII. Vtiles habiti instituendis puellis, metu vide licet ne à viris corrumperentur. Julianus Imperator Misopogone:

τοῦτο δὲ πρὸ μηνῶν μὲν εἴκοσι προσκυνούμενον ὄνομα, νυνὶ δὲ περιφερόμενον ἀντ' ἀδικήματος καὶ ὀνείδους ἐνεχόμενος ἴσων, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ τεθραμμένος πάππου τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ὅπως ἀνάγνῃ διὰ τῶν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ποιημάτων.

In superstitiosis medicinis usum Eunuchorum fuisse persuasione veterum. exemplum est apud PLinium Medicum, quem Valerianum vocant, libro III. cap. XIV. ubi potio servanda Eunucho dicitur, quam hauriat podagricus: *Mulierem omnino non contingat, quod si somniaverit tale aliquid, lavetur, & accipiat potionem. Habeatur autem cum omni mundicia vel ab Eunucho, vel à puella in vestibulo horti servatum.*

99. THALAMOS SERVARE.] Vnde & nomen duxerunt. Vide Etymologicon Magnum. Ab hoc proprio eorum officio factum est, ut custodes Regiorum cubilium, etiamsi non exsecti, appellarentur tamen quandoque Eunuchi, qualem in B. Hieremiæ Prophetæ capite XXXIIX. intelligit interpres Chaldæus.

101. NEC VERBERA TERGO CESSAVERE TAMEN.] Cum officium lenonium dextrè non peregisset, aut caruisset eventu Libidinis destinatio. Iracundiam funestam ex Libidine omnes PLutarchi Amatoriæ narratiunculæ indicant, & docet fabula Cupidinis Erynnin amantis apud Alexādrum, quem dicunt, Aphrodisiensem, Problemate LXXXVIII. quam is scriptor in libris fictarum de Dijs narrationum sese enarrasse amplius memorat. Vtinam vero tanti scriptoris, quicunq; nomine fuit, ii Commentarij ad nos pervenissent.

104. DOTALEM GENERO.] Hi erant addictissimi puellis in alias familias translatis. Ad omnem dominæ voluntatem promtissimum dotalem servum memorat Appulejus, libro X. *amorem ad longè deterius transtulit odium. Et assumto statim nequissimo, & omne facinus emancipato quodam dotali servulo perfidia sua consilia communicat, nec quicquam melius videtur, quam miserum privare vitâ juvenem.*

106. NVTRITOR.] Qui id agat quod nutrix, excepto qua illa mulier. Venantius Fortunatus, lib. IX. Carmine XVI.

Clarus ab antiquis, digno generosior ortu,
Regibus & patria qui placiturus eras.
Tutoremq; alii, nutritoremq; fatentur
Et fit certamen de Pietate tua.

105. RE-

105. RECTOR.] Vide notata ad Rutilium, Lib.I.v.DLVII.] Nostri Panegyricum Mallianum.v.XLIX.

106. PECTEBAT DOMINÆ CRINES.] Officio muliebri & servili ancillariolorum servulorum. Ornabant autem puellas Eunuchi. Philostratus, lib.I.cap.XXIII. Apollonii. *Dum inter se talia confabulantur ingens clamor in Regia auditur. Fuerat autem deprehensus Eunuchus cum una ex Regiis pellicibus cubans, &, sicut mœchi solent, Venerea exercens. Inde cum Eunuchorum Senior diceret se dudum animadvertisse hunc Eunuchum ejus mulieris Amore teneri, ac propterea monuisse ne eam alloqueretur, neve collum, aut manum omnino tangeret, utque ab ea sola EXORNANDA se abstineret nunc tamen cum ea deprehensum. Mollitudinis* pectinatio, quam adhibebat eo fine effœminandæ Iuventuti Cumanæ, mulierculis destinatis qui adolescentulos cum pectinibus & flabellis sequerentur ad balneas, Aridemus tyrannus, uti scribit Dionysius Halicarnassæus, Libro VII.

108. SÆPE LAVANTI NUDUS IN ARGENTO.] Aquariolum & Balneatium servulum fuisse innuit. Eunuchi præfecti balneis muliebribus. Hieronymus ad Lætam: *Scio præcepisse quosdam ne Virgo Christi cum Eunuchis lavet, ne cum maritatis fœminis.* Lampridius Alexandro: *quum Alagabalus mancipium Eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit, nec quicquam in palatio curare voluit, nisi balneas fœminarum.* Argentea vasa, & lotores Eunuchos in ercifcunda familia locupletis matronæ, agnoscit Phædrus, Fab. LXIII.

> *Seponit mœcha vestem, mundum muliebrem,*
> *Lavationem argenteam, Eunuchos glabros.*

Cæterum Balnearii servi inter vilissima mancipiorum. Theodorus Abucaras Tractatiuncula XXXVIII.

ἀπερχόμενος σου ἐν τῷ βαλανείῳ μετὰ τοῦ δούλου σου λούσασθαι βουλόμενος ὑπ' αὐτοῦ, ἵνα λέγεις μείζονα; ἐκεῖνον τὸν οἰκτρὸν δοῦλον, καὶ ἀργυρώνητον, ἢ σαυτὸν τὸν καταρ-θέντα ὑπ' αὐτοῦ,

De industria vile genus servitii nominavit sanctissimus scriptor. In Glossario *Bacario* περιρραντήριον. Scribendum dicas *Acario*, *hoc est Aquario.* Vt Aquarioli aliis dicuntur. Paullus Festi Correptor. *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseclæ.* Tertullianus Apologet. capite XLIII. *Si qui forte vere de sterilitate Christianorum conqueruntur, primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum sicarii, venenarii, magi, &c.* Porro Æthiopes balneis curandis singulari cura destinati divitibus. Cornificius, lib.IV. ad Herennium Charactere Ostentatoris pecuniosi. *Heus tu, inquit, veni Sannio, ne quid isti perturbent, ut ignoti, qui audiunt, unum putent eligi de multis: ei dicit in aurem, aut ut domi lectuli sternantur, aut ab avunculo rogetur Aethiops qui ad balneas veniat, aut asturconi locus detur ante ostium suum.* Apud Græcos priscos rara admodum balnea; suo certe tempore id indicat Hippocrates, lib.III. de Diæta scribens.

Λουτρὸν δὲ συγγνοῖσι τῶν νοσημάτων ἄριστοι ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν ξυνεχέως, ἐς τὰ δ' οὐκ ἔστι δὲ ὅτε ἧσσον χρηστέον, διὰ τὴν ἀπαρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλίγῃσι γὰρ οἰκίῃσι παρεσκεύασται τὰ ἄρμενα, καὶ οἱ θεραπεύοντες ὡς δεῖ.

Et ille non de Medicis solum lavacris loquitur, sed omnino omnium apparatu Medicorum Balneorum diversissima genera, morbos curantia, quorum partem legas apud Alexandrum Trallianum Innocentioribus temporibus Calidæ balnea pene infamia mollitiem indicantia aut delicias. Homerus de Phæacibus, cujus locum usurpat Iulianus Imperator, Misopogone:

καλοὶ δὲ, inquit per ironiam, πάντες, καὶ μεγάλοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀρτιγένειοι, νέοι τε ὁμοίως, καὶ πρεσβύτεροι, ζηλωταὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν Φαιάκων.

Εἵματα τ' ἐξημοιβά, λοετρά τε θερμά, καὶ εὐνάς.

Vides calidæ balneas inter mollitiæ argumenta. Sic viro bono τὸ θερμολουτεῖν prorsus interdicit Hermippus Comicus:

Μὰ Δί' οὐ μέν τοι μεθύειν τὸν ἄνδρα χρὴ
τὸν ἀγαθόν, οὐδὲ θερμολουτεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς.

Erant qui in balneis potissimam vitæ Voluptatem ponerent, quod & Seneca alibi reprehendit. Aristides Rhetor de Studiis suis.

ἄλλοις μὲν ἐν ὁμιλίᾳ παιδικῶν ἡδύ, τοῖς δὲ ὡς πλεῖστα λούσασθαι, τοῖς δὲ εἰς πλῆθος πιεῖν, τοὺς δὲ ἵπποι καὶ κύνες ἐξέπληξαν. καὶ, νὴ Δί', οἱ μὲν παιδιὰ περιέχοντες ἀφίστανται τῶν λόγων, οἱ δ' ἕτερ' ἄττα σπουδάζοντες, ἐμοὶ δὲ λόγοι πάσας παρηγορίας καὶ πάσας δυνάμεις ἔχουσι.

Calida balnea variis modis comparata notarunt jam alii, in his fuit, quæ hodie quoque species vsurpatur, fervidis lapidibus congestis in locum vaporandi. Metellus Quirinalibus.

Mulier lavacrum cupiebat
Sibi vespere Sabbata quod dant,
Lapidum celerare calore.
Silices manibus capiebat
Positura foco cumulato.
Deus omnipotens ferit illam
Sua jura temerantem.

107. LYMFAM PORTABET.] Instar vilissimi aquarii. De quo modo diximus. Sic *Aquariolum uxoris suæ* hominem γυναικοκρατούμενον vocat esse effœminatū, vilem, contemtum, projecti & impuri, indicans. Appuleius, Apologia. *Hisce auditus exacerbatus iste Aquariolus uxoris suæ, ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in fœminam sanctissimam & pudicissimam, præsente filio ejus, digna cubiculo suo diceret: amatricem eam, me magum & veneficum clamitaret, se mihi sua manu mortem illaturum.*

108. CVM SE RAPIDO FESSAM PROIECERAT ÆSTU.] Elegantissima notatio mulieris multo Sole se abjicientis in thorum. Delicatæ ventulis factis fovebantur, ad quas delicias pavonum pennæ hodie usurpantur. Sic flabella inter instrumenta mollitiei, quibus Cumanam juventutem corrupit Aristodemus tyrannus, recenset Dionysius Halicarnassæus, libro VII. *jussit, inquit, pueros, more virginum, comam alere, floribus delectari, cincinnos gerere, reticulis coma orbes implicare, indui pictis tunicis talaribus, tenuibusq; & mollibus amiciri lanulis, & in umbra libenter degere, in ludum saltatorium & ad tibicines aliosq; musicarum illecebrarum professores commeare: comites his dabantur pedagogæ mulieres cum umbellis & flabellis, ipsæque levabant eos, pectines in balnea deferentes, & conchas unguentarias, ac specula.* Sic in locupletum familiis propriæ ei rei mulierculæ flabelligeræ. Plautus Trinummo.

ducitur familia tota,
Vestispica, unctor, auri custos, flabellifera, sandaligerula.
Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, &c.

Flabellatio, Eunuchi officium pariter in Terentii Eunucho. Aurata flabella apud Ammianum lib. XXVIII. Inter instrumenta mollitiei. Eorumdem usus apud Bionem Epitaphio Adonidis. Oppianum Cynegetico. II. Juvenis delicatus cubans flabelliferum proprium ad caput sedentem habet apud Athenæum lib. VI. Quo loco & artificium regis Cyprii memoratur ex Antiphonis Milite, cui Columbæ involantes & repulsæ facerent ventum.

108. PATRITIUS.] Ad hanc dignitatem evectus postea Eunuchus isthic, verum fortunæ ludibrium. Zosimus de Gaine.

ἀπέκναιε γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ παρορᾶσθαι τοσοῦτον, ὅσον Εὐτρόπιος εἰς ἀκρότατον ἥκων ἤδη δυνάμεως, ὥστε καὶ εἰς ὑπάτους ἀναρρηθῆναι, καὶ τῷ χρόνῳ φέρεσθαι τὴν τούτου προσηγορίαν, καὶ τιμηθῆναι τῇ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ. Meminit posthinc noster aliquoties.

109. PA-

109. PAVONUM ALIS.] Aptis pennis ad flabella. Martialis libro XIV. Epigramm. LXVII. *Muscaria pavonina.*

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Nostro tempore & loco, cum pridem in Rhenum Albim & Salam fluxerit Orontes, quid communius? Notavit hæc & Fulvius Ursinus olim ad P. Ciacconii Triclinium.

110. LAXATA.] Bene Scaliger, qui hanc lectionem recepit, majore parte Codicum Belgicorum assentiente. *Senum* cutis indies laxatur, carne paullatim fatiscente, tabescente rugasque trahit. Boethius, libro I. de Consulat. Carmine I.

Intempestivi funduntur vertice cani
Et tremit, effœto corpore, laxa cutis.

Iuvenal. Sat. X.

tetrum ante omnia vultum,
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem.

110. SULCISQUE GENARUM.] à similitudine campo inducti aratri. Hieronym. ad Nepotianum: *nunc jam cano capite & arata rugis fronte, & instar boum pendentibus à mento palearibus.* Ovidius, Virgilius VII. *Et frontem obscœnam rugis arat. Fit Calybe Iunonis anus.* Rusticus Elpidius. *Curva, nec exsucto sulcabitur ore senectus.*

111. CORRUERAT FACIES.] Conciderat. Q. Serenus, cap de Andidoto Phthiriasis.

Sylla quoque infelix, tali languore peresus,
Corruit

Maximianus Elegiis *in senectutem corruere omnem hominem* & sunt penes eum scriptorem quæ infarcta aliunde laudes, modo esset cultior Poesis.

In te corruimus, tua sunt quæcunque fatiscunt,
Ultimo quæque tuo conficis ipsa malo.
Tu me sola tibi subdis, miseranda senectus,
Cui cedit quicquid vincere cuncta potest.

111. PASSA FACIES RUGOSIOR UVA.] Senectam formam uvæ passæ comparat, ut mulierem senescentem. Theocritus Oaristi. Ait pastor.

Μὴ καυχῶ, τάχα γὰρ σε παρέρχεται, ὡς ὄναρ ἥβη,

Respondet Puella.

Ἁ σταφυλὶς σταφὶς ἐστὶ, καὶ οὐ ῥόδον αὖον ὀλεῖται.

Proverbium horsum pertinet apud Zenobium XCVI. Centuria I.

ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον. Ait Explicator. ἐπὶ τῶν εἰς μηδὲν χρησιμευόντων, παρόσον ἅπαν τὸ σῶμα τῶν γερόντων ἀσθενές. Gregorius Palama, verbis Animæ. ὅτι γὰρ τὸ πρεσβυτικὸν ὑπαρέχει κρανίον μηδὲν ἀσταφίδος, τὸ τῆς παροιμίας, ἀπρεπῶς, ὡς νήπιον αὖθις λογίζομαι.

112. FLAVA RURA.] Poeticum. Non enim flava sunt cum finduntur.

113. VENTO SIC VELA TREMUNT.] Vide Iuvenalem Sat. X.

114. EXEDERE CAPUT TINEÆ.] Gaudentius Præfat. Tractatuum: *Ex vegeto ac sano vulneratus, exflorentissimo vermibus exaratus aspicitur.* Sic cariosos artus dixit Hieronymus: *non dico senilibus sed pene jam cariosis artubus nequaquam petierunt amplexus.* Idem apud Lucilium, Libro VII.

Ne auriculam obsidat caries, ne vermiculi qui.

Ita legendum; vermiculorum enim talium non una omnino species. Poeta Priapæus. Carmine LVII.

Cornix & caries, vetusque bustum,
Tumba & putida fana seculorum
Quæ forsan potuisset esse nutrix
Tithoni, Priamique Nestorisque,
Illis in pueris anus fuisset, &c.

Persecutione Vandalica. *homo senecta ætate cariosus.* Afranius de quodam sordido seniculo.

Nemo

Nemo illa vivit carie curiosior.

Virgine carte tabescere indignatur Anus Charme Scyllam Ceiri, utique vera ejus loci scriptura, ut & Afranii, cui laborat vulgo lex Pedia. Tineæ vermes vestimentis, inimici. Columbanus Carminibus.

Nec molles cumulat, tinearum ad pabula, vestes.

Syllaba Latinis numeris ambigua est, contra Grammatistarum sententiam. Correpta hic Claudiano. Virgilius Georgico IV.

Et durum, tinea genus

Nemesianus Cynegetico *tineas candenti pellere cultro.* Juvenalis, Satira VII.

Aut claude, & positos tinea pertunde libellos.

Producitur Sereno non semel

114. DESERTA PATEBANT.] à pilis. Male consulunt existimationi suæ qui mutant hanc elegantem scriptionem. Petron. de Calva, Elegidio, comarum.

Quod solum formæ decus est cecidere capilli,
Vernanteisque comas tristis abegit hiems.
Nunc umbra nudata sua jam tempora mœrent,
Areaque attritis ridet adusta pilis.

Prorsus dixeris eos versiculos nostrum adspexisse. Quod dictum *abactos pilos* Petronio, Claudianus deserto comarum intervallo reddidit, quod ridendi verbo, ille, iste patendi & interlucendi, quorum eadem vis intelligitur. *Aream aridis arvis* Claudianus expressit. Vt jam de Veritate etiam Lectionis in Petronio constare possit.

115. INTERVALLA COMÆ.] Parte abolita, parte superstite; quæ sane turpissima species, ingeniose irrisa. Martialis, libro V. Epigrammate L.

Vidissem modo forte cum sedentem,
Solum te, Labiene; tres putavi,
Calvæ me numerus tuæ fefellit:
Sunt illinc tibi, sunt & hinc, capilli,
Quales nec puerum decere possint:
Nudum est in medio caput, nec ullus
In Longa pilus area notatur
Hic error tibi profuit Decembri,
Tunc, cum prandia misit Imperator,
Cum panariolis tribus redisti.
Talem Geryonem fuisse credo,
Vites, censeo, porticum Philippi,
Si te viderit Hercules peristi.

115. ARVIS.] Area est illa ridens, seu ob ariditatem, resplendens, Petronii. Sic *campum* eadem re dixit idem Martialis lib X. Epigr. LXXXIII.

latum nitida, Marine, calva.
Campum, temporibus tegis togatis.

Sunt & *area*, vitia sive morbi capillorum fluentium, cum ulceribus, de quibus vide Cornelium Celsum, Libro VI. cap. IV.

116. INTERLVCET.] Eleganter, cum color nimirum nitens exscendit illum alterum vicinum obscuriorem, & ad raritatem ejusdem pertinet. Symmachus, lib. IV. Epist. LVI. *Nunc interlucet homo homini: Senatus antiquum obtinet; vivere libet, natum esse non pœnitet, & ad salutem spectant omnia. Hoc est virtutis gloria elucet vitiorum obscuratur,* quamquam rarior illa, per hanc densiorem.

116. JEJUNÆ ARISTÆ.] Nullo imbre pastæ, nulla utili fruge tumentis. Indias Græcismus apud Columellam libro III. capite XII. *Gravem terram vix ulla cura vincibilem, levem vix ulla sustineri, pinguissimam & lætissimam luxuria, macram ac tenuem jejunio Laborare.* Virgilius Georgico II.

Nam jejuna quidem clivosi glarea ruris
Vix humiles apibus casias roremque ministrat.

117. GELIDIS PLVMA LABENTE PRVINIS.] Eadem de Hirundine Georgius Pisides.

πόθεν χελιδὼν ἐξ ἀσμάτων θείας
τρινήμερος προσάζειν ὀμματουργίαν,
πᾶν περιτρίψασα ταῖς κόραις μίαν,
ἣν οὐκ ἀμέμπτως καὶ χελιδονίαν λέγω
Κελτοῦ παλαιῶν δογμάτων ἐθέσπισαν.
Τὴν ἀξίαν λαβοῦσαν ἐκ τῶν πραγμάτων.

Καὶ

Καὶ τῷ θέρει μὲν, ὡς λύρα, ῥυθμί-
ζεται,
Ὅταν δὲ χειμὼν εἰσβάλλῃ, συστέλ-
λεται,
Καὶ δένδρον ὀρεῖν οἰκίαν τεχνά-
ζεται,
Καὶ πυργανῦται συντεθεῖσα τῷ
ξύλῳ,
Καὶ τὴν πτερωτὴν ἐκδιδύσκεται
σκέπην,
Αὖθις τε ταύτην ἀμφιέννυται
νέαν,
Ὡς οἷα νεκρὸς ἐκ ταφῆς ἀνηγμέ-
νη,
Ἔαρ γὰρ αὐτῇ τὴν ἀνάστασιν φέρει.

Quæ ita interpretata, aliis nobis interpolata sunt.

Et unde hirundo, capta luce lucidâ
Tribus diebus, reparat amissum jubar?
Herbam unicam oculorum imprimendo pupulis,
Eam Chelidoniam, nec abs re, nuncupant,
Critici vetustis arbitri scientiis.
Quia dignitatem nacta virtute est suâ.
Æstate cantat illa, ceu lyra scia,
Hieme ingruente premitur, & nidum sibi
Molitur arte in arbore, indagans domum
Ac fasciata sternitur ligni assulis,
Alatilem deinde tunicam ut exuit,
Nova subinde vestienda, illa tamen
Rediviva busto ceu reducta mortuo,
Nam veris illam adventus excitat rogo
Et mortuorum suscitat collegio.

Ejusdem ferè omnem historiam paucis versibus Ænigmatis proponit Aldhelmus.

Absque cibo plures degebam marcida menses.
Sed sopor & somnus jejunia longa tulerunt.
Pallida purpureo dum gliscunt gramine dura,
Garrula mox crepitat rubicundum carmina guttur:
Post teneros fœtus & prolem gentis adultam
Sponte mea fugiens obscuras quæro latebras:
Si verò quisquam pullorum lumina lædat
Affero compertum medicans cataplasma salutis.
Quærens campestrem proprio de nomine florem.

Herbam illam nemini etiam cognitam auctor Philes, Jambis. De ipsis avibus diversi diversa, PLinius lib. X. cap. XXIV. easi hieme secreta montium petere, ut latebras Aldhelmus, arborum truncos Claudianus, & ibi deplumari. Isidorus Briginum lib. XII. cap. VII. longius demigrare scribit Aristoteles cum nostro, lib. VIII. cap. XVI. Histor.

ἤδη γὰρ ὠμμέναι εἰσὶ πολλαὶ χελιδόνες ἐν ἀγγείοις ἐψιλωμέναι πάμπαν. Ælianus discedere cum aliis. Lib. I. cap. LII. χελιδὼν δὲ ἄρα τῆς ὥρας τῆς ἀρίστης ὑποσημαίνει τὴν ἐπιδημίαν, καὶ ἔστι φιλάνθρωπος, καὶ χαίρει τῷ δὲ τῷ ζώῳ ὁμωρόφιος οὖσα, καὶ ἄκλητος ἀφικνεῖται. καὶ ὅτε οἱ φίλον, καὶ ἔχει καλῶς, ἀπαλλάττεται.

A nostrorum hominum nonnullis narrari memini formas induere nescio quales pisciculorum, ita in ripis fluminum usque ad spirantem Favonium delitescere: Eo ver revehente sensim rursum implumescere, & avium se choro velut postliminio restituere. Alii flumina quidem subire persuasum habent, sed in iis tuberculi qua-

dam imagine obvelatas latere, uligine obrutas, & in latebras ripestres correpere quã profundissimis; sæpius accidisse affirmantes ut casu in locum igne calidum illatæ, etiam media hyeme de veterno illo morticino subito revixerint. Sed eorum fides sit penes auctores, certe tamen homines quam pro talibus fingẽdis simpliciores. Vide cũ primis Olaum Magnum lib. XIX. c. XXIX. Qui & sub pictura rem exhibet in Romana Editione, cui ipse adfuit. Brumalem hirundinem, à bruma deprensam, à tempore dixit Claudianus, quasi sentiat, brumæ eam tempore immori trunco illi suo; id quod ambagibus sanè nullis opus habet. Sic Virgilius.

pater Æneas se matutinus agebat.

Mors sivè tabes in ligno animatæ volucris, tam admirabilis sanè non est, quam nativitas ex tali animantium avium, quam negatam circumscriptamque hodie multis, pro comperta in Chorographia Hiberniæ memoriæ prodidit Silvester Giraldus, doctus & ingeniosus eius ætatis Scriptor, cuius hæc sunt verba, Lib. I. cap. XI. dicti Operis: *Sunt aves hic multæ, quæ Bernacæ vocantur, quas, mirum in modum, contra naturam natura producit: Avibus quidem palustribus similes: sed minores. Ex lignis namque abiegnis, per æquora devolutis, primò quasi gummina scuntur, dehinc tamquam ab alga, ligno cohærente, conchilibus testis ad liberiorem formationem inclusæ, per rostra dependent, & sic, quousque processu temporis firmam plumarum vestituram indutæ vel in aquas decidunt, vel in aëris libertatẽ volatu se transferunt, ex succo ligneo marinoq; , occulta nimis, admirandaque seminii ratione alimenta simul incrementaque suscipiunt. Vidi multoties oculis meis plùsquam mille minuta huiusmodi avium corpuscula in littore maris ab uno ligno pendentia, testis inclusa, & jam formata. Non ex harum coitu, ut in avibus assolet, ova gignuntur, non avis in earum procreatione umquam ovis incubat, in nullis terrarum angulis vel libidini vacare vel nidificare videntur. Unde & in quibusdam Hiberniæ partibus, avibus istis, tamquam non carneis, quia de Carne non natis, Episcopi & viri religiosi jejuniorum tempore sine delectu vesci solent.* Sanè mirissimum negotium. Quo non inferius, quod Ciconias, avem titulum tepidi temporis à Publio dictam, velut certum eius indicem, & nullius frigoris patientem, in frigidis fluminibus brumæ tempore degere apud eandem insulam idem auctor scribit, Libri ejusdem, cap. XIV. De *Ciconiis*, inquit, *hoc mirandum, quod aquas gelidas petant, tepidas relinquant; Toto enim brumali tempore in fundo fluminum hyemantes ad primam veris emergunt temperiem, & in aëris iterum se suscipiunt Libertatem.* Id eiusdem est sententia cum illo quod ex non inverisimili nostrorum piscatorum relatione suprà de Hirundinibus retuli; immò & quod Claudianus tradit de iisdem.

119. TRABEIS] Dignitati Consulari, quam crimine Fortunæ adeptus erat *servi*-vir, omnibus dudum etiam servilibus officiis inferior & contemtibilior.

120. HAS IN FRONTE NOTAS] Anilis deformitatis. Occultè si innuit inscriptionem sive stigmata, quæ quoniam non errant, nominare non vult, quia meritus erat exsectus iste furcifer, innuit, proximus affirmanti. Vetus mos facinorum ergo notari maleficorum hominum vultus, inscriptis impressisque notis. Vide quæ doctissim. Iustus Lipsius, Elector. lib. II. cap. XV. Et Laurentius Pignorius Libro de Servis notarunt.

120. LUXURIÆ SUÆ.] Petulantiæ, de qua supra. *Luxuriare* effrenatæ petulantiæ esse. Ovidius.

Luxuriant animi rebus plerumq; secundis,
Nec facile est æquâ commoda mente pati.

121. PAL-

121. PALLIDA IMAGO NUDIS OSSIBUS] Instar sceleti meri, annis & carie omni habitudine prorsus consumta, omni succo exsucto. Spectant huc quæ de Senectute scribit Columbanus:

In mentemque tibi veniat tremebunda senectus,
Quam gelida tandem sequitur violentia mortis
Vltima jam sapiens meditatur tempora vitæ:
Torpentes senio vires, morbosque frequentes.
Incertumque diem lethi, certosque dolores;
Multa senem fragilis vexant incommoda carnis,
Nam MACIE TVRPI *tabescunt languida membra,*
Tunc genuum junctura riget, venasq; per omnes
Illius in toto frigescit corpore sanguis.

122. IMAGO.] Umbram dicere vult; spectrum. Sic vanam imaginem, Quintilii Vari umbram Horatius. lib C. XXIV.

Quod si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem
Non vana redeat sanguis imagini
Quam virgâ semel horridâ
Non lenis precibus fata recludere
Nigro compulerit Mercurius gregi.

123. DECOLOR] Tollenda post hanc vocem commatis nota. *Estque* perspicuum jungendam illam τῷ *macies. Decolor* quia extremi palloris, ut omnem suum amiserit, coloremque alium prorsus ferè habeat nullum, transfertur ad alia, quæ immaniter à natura statuque suo abscedunt. Juvencus, Libro Quarto.

Ollis Christus ait, errari obnoxia pravo,
Nescia virtutum & legum mens decolor errat.

Decoloratio, extrema deturpatio. Prosper. de Vita Contemplativa lib. III. cap. VI. *Mens si se suo creatori subjiciat, atque ei, qui dignitas eius est & salus, amanter inhæreat, non solum nulla eam vitiorum fœditas decolorat, sed nec delectatio ulla carnalis effeminat. Sic decolor ætas*, seculum ferreum. Virgilio, libr. VIII.

Aureaq; ut perhibent, illo sub rege fuerunt
Secula, sic placida populos in pace regebat,
Deterior donec paullatim ac decolor ætas
Et belli rabies & amor successit habendi.

Ultimò Sangallensis, l. II. de Vita Caroli Magni, cap. XXVII. *Cum omnes non in divinis resplenderent, sed pannis & decolori fœditate horrerent.*

121. HORROREM DOMINIS.] Tam malæ formæ homines amoliebantur domiciliis, velut infausta spectra. Suetonius lib. II. c. LXXXIII. *Pumilos atq; distortos & omnis generis eiusdem, ut ludibria Naturæ, malique ominis abhorrebat.* De Augusto. Pariter de improbis, malique animi. Ut Cicero de Vatinio: *Nemo te aspicit qui ingemiscat: Nemo mentionem facit quin exsecretur: Vitant, fugiunt, audire de te nolunt, cum viderunt, tamquam auspicium malum, detestantur.*

123. OCCURSU LÆDERET OMNES.] Mox —— *aut procedentibus omen* Mira erat in talibus superstitio ut hominũ futilium, nigrorũ, turpium &c. occursum, pro pessimo acceptum omine diris portentis adscriberent, velut imminentis mali indicem. Ei rei quibusdam amuletis subvenire solebant, quæ *Pravia*, quasi viam bonam facientia, eique rei præmissa, aut confecta, nuncupabant. Glossarium priscum, φυλακτήριον, *Pravia, Servatorium, Amolimentum. Amoletum.* Eò pertinet quod talem hominem visu obscænum vocat priore in Rufinum. V. CCCXXV. de Hunnis,

Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus,
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius ullum:
Arctos alit. tristes habitus, obscænaque visu
Corpora, mens duro nunquam cessura labori.

Obviationes hinc intelligendæ, tales videlicet metuti occursus, apud Radulphum Ardentium Homilia in Epiphan. Domin. *Cavete*, inquit, *ab illis, fratres, qui divinationibus, & auguriis intendunt, cum Lex ista prohibeat.* Papinius libro XI.

haud, inquit, patriis prohibere longè
Finibus, occursu dum non pia templa, domosque,
Commacules, habeant te lustra, tuusq; Citharon.

De Oedipo sene, cæco, conscientiæ & morborum stimulis deformatissimo Calvorum, depilatorumque hominum occursum, ut Claudianus noster hoc loci, ominosum & horridum facit Theodorus etiam Priscianus, libro I. cap. VII. De Alopeciosis. *Contingit hac in capite duplex passio cadentium capillorum, ut aliquando defectu quodam cadant, ut nudando partes capitis turpent, & aliquando ut eorum ulcerum horridus plerumque visus occurrat.* Sic in nescio quo Rabbino lectum, verba illa Orationis Dominicæ *ne nos inducas in tentationem*, ita expressa *libera nos ab occursu malo.* Vnde liquet eamdem persuasionem etiam Judæorum fuisse. Romanæ alia sunt exempla, qui & malorum Geniorum tales metuebant occursationes. Appulejus lib. de Herbis, cap. LXXI. *Herba herbasci virgulam, qui secum portaverit nullo metu terrebitur, neq; bestia neque occursus mali mole stabunt hunc.* Quales repertæ quandoque perniciosissimæ & ferè lethales. Augustinus lib. de Civ. Dei. XXII. cap. VIII. Memoria *Martyrum ibi est Mediolanensium Gervasii & Protasii: portatus est die eo quidam adolescens, qui cum de medio tempore æstatis equum ablueret in fluminis gurgite, dæmonem incurrit, ibi cum jaceret vel morti proximus, vel simillimus mortuo, ad vespertinos illuc hymnos & orationes domina possessionis intravit.* Lethalem omnino habes apud B. Chrysostomum, in caput Quintum B. Matthæi. Eodem pertinet quod Lactantius scribit libro IV. cap. XXVII. de Servatore: *Hominumque mentes motas: & malis incursib⁹ furiatas in sensus pristinos reponebat.* Sed de Obsessis à Satana ibi potius Sermo. Gentiles in occursibus, hominum mutilorum, aut alioquin non satis habitudinis bonæ, ponebant omen adversum. Sic de Eunucho Claudianus, Et Lucianus eius nominis Dialogo:

Δυσοιωνιςόν τι ἀποφαίνων, καὶ συναντητὸν θέαμα, εἴ τις ἕωθεν ἐκ τῆς οἰκίας ἰδοι-ξιὸν ἴνα.

Vide eumdem Pseudologista. Ita homines locupletes mendicorum occursu turbabantur, quod incessit in Christianis B. Paullinus ad Pneumatium.

Tu, cui sordet inops. qui viso horrescis egeno,
Occursumque pii supplicis omen habes.

Posteri ævi erat superstitio, mutilum hominem, aut mulierem sparsis crinibus occurrentem: malum ostentum esse. Petrus Blessensis, Epistola LXV. *ne te illorum errore involvas, qui occursum Leporis timent, qui mulierem sparsis crinibus, qui hominem orbatum oculis, aut mutilatum pede, aut cucullatum habere obviam detestantur.* Animantium nonnullorum obviatio portentosa, ut spinturnicem avem occursatricem artifices habebant. Festus: *Spinturnix est avis genus, turpis figura, occursatrix artificũ, perdita spinturnix, ea Græcè dicitur, ut ait Santra, σπινθαρίς.* Sic à moribus aut natura occurrentium animantium fingebant sibi.

sibi eventus fortunasque Ægyptii veteres. Orus Apollo libro 1. de Cornice:

διὸ καὶ μιᾷ κορώνῃ συναντήσαντες, οἰωνίζονται οἱ ἄνθρωποι, ὡς χηρεύοντα συνωμιληκότες ζώῳ. τῆς δέ τοι αὐτῆς ἀντῶν ὁμονοίας χάριν μάχεν νυν οἱ ἕλληνες ἐν τοῖς γάμοις κορώνην λέγουσιν ἀγνοοῦντες.

124. AVT PVERIS LATVRA METVS.] Instar fœdarum formarum, quæ larvis horribilibus figurantur, ut ejulatus sistant puerorum. Juvenalis, Satira III.

tandemque redit adpulpita notum
Exodium, cum persona pallantis hiatū
In gremio matris formidat rusticus infans.

A quali hiatu Manduci appellabantur Terriculorum talium monstrosi actores. Varro lib. VI. de Lingua Latina. *Apud Matium:*

Corpora Grajorum merebam mandier igni.

Dictum mandier à mandendo, unde manducari: A quo in Atellanis obscænium vocant Manducum. Ita editur eo loco; scribendum autem existimo, *Obsonum* vocant *Manducum*. Quasi *Manducus* ille in fabulis fuerit notissimus eo nomine, quod dubitabile non sinit vel iste locus Juvenalis: Eaque ratione ex alio ejusdem Matii loco mox vocem *obscœnum* totam interpretari aggreditur idem Varro.

TÆDIA MENSIS.] Ob turpitudinem fastidiosam eluviei, quam affingit turpi monstro; ad cuius eatiem tædium obnascatur epularum.

125. CRIMEN FAMVLIS.] Tantam monstri ait turpidinem fuisse ut toti familiæ ejus cohabitatio fuerit pro opprobrio.

125. PROCEDENTIBVS OMEN.] Patet hæc superstitio è loco Luciani modo nobis producto, mane procedentibus ominosa. Procopius Arcanis, de Theodora ante Imperium: ἦν γὰρ τοῖς ὁρῶσιν ἄλλως τε καὶ ἀρχομένης ἡμέρας βλάσφημος οἰωνός. Omen autem levissimum inter portenta rerum futurarum, & ei effectum minimum adscribebant. Prudentius lib. II. in Symmachum.

(sinister
Multiplici dæmon sed adest qui morte
Centifidum confundit iter, trahit inde Sophistas,
Barbatos, trahit hinc opibus vel honore potentes.
Illicit & volucrum linguis, & aruspice fallit.
Instigat, bacchantis anus, ambage Sibyllæ:
In Magicas artes trahit, involvitque mathesin,
(extis.
Omine sollicitat, capit augure, territat

Vides ominum rei levissimum effectum dari. Veteris autem insipientiæ in Ominibus mira semper fuit superstitio, Vide latè B. Augustinum lib. II. de Doctrina Christiana, cap. XX. quo pertinent & non pauca à Joanne Saresberiense, sive Carnotense potius, collecta, Libro I. de Nugis Curialium. Eadem *auspicia* vocat Virgilius. I. Æn. auguria, l. II. c. VII. Plinius. Omen autem dictū velut oremen, quod quasi ore augurīū fiat, notat Festus. Latius tamen huius vocis usus patet, etiam quam prodere videtur M. Tullius, vbi de Pythagoræis differit, qui observatas hominum voces omina censere cœperunt. Sunt omina tā in divinis significationibus posita, atque adeò multò magis, quā humanis. Quid enim eorum consultationes atque captationes aut observandarum, adhibendarum procurationum rationes? Nūc illi sacra facientibus, de inspectione extorū omina dant rerum gerendarum, nunc per ignium decrescentium vel augescentium omina futurarum rerum indicia præmittere fingebātur. Et juvet paulisper, recreando lectori, exspatiari & de modo dictis quæpiam obiter illustrare, atque alia insuper illis nova adjigere, quæ inciderint

 Var-

Vatem & Aruspicem celebrem ita laudat Valerius Flaccus libro I. Argon. aut

Cui genitor tribuit monitu praenoscere divûm,
Omina; seu flammas, seu lubrica cominus exta,
Seu plenum certis interroget aëra fibris.

Et Silius de aliis non impariter, libro III. Punicorum.

Fibrarum & penna, divinarumque sagacem
Flammarum, misit dives Gallæcia pubem.

Quibus majorem partem omnium species tanguntur. Per flammas ignispicium illud, de quo modo diximus, intelliges: cum nimirum ex earum vigore aut tabe de futuris conjectatio fit; ducto videlicet de Judæorum Sacrosanctis Libris in paganam imitationem indicio Clementiæ divinæ, aut iracundiæ. Euripides Supplicibus.

ἃ δ' ἐς ἄσημα κ' οὐ σαφῆ, γιγνώσκομεν
εἰς πῦρ βλέποντες;

Idem Phœnissis, Artemidorus Onirocrit. lib. II. cap. IX. multis. Flammæ verò observatio hæc fuit, ut si orens bona, lucta, ut Valerius Flaccus idem alibi loquitur, infausta portenderet: Ei rei documentum haurire licet ex libro XXXVII. Cassii Dionis, ubi de præsagio Ciceroni dato sermo est. Euripides Phœnissis.

Μάντεις δὲ μῆλ' ἔσφαζον, ἐμπύρους δ' ἀκμὰς
ῥήξεις τ' ἐνώμων ὑγρότητ' ἐναντίαν,
ἄκραν δὲ λαμπάδ', ἣ δυοῖν ὅρους ἔχει,
Νίκης τε σῆμα, καὶ τὸ τῶν ἡσσωμένων.

Sic de lætis rebus Papinius, XVII. Consulatu Domitiani:

Adspicis ut templis alius nitor; altior aris
Ignis, & ipsa meæ tepeant tibi sidera brumæ.

Loquitur inibi Janus. Non vero sistebant in igne, sed, ridiculi conjectores, fumi quoque volumina notabant. Martianus Capella, Libro II.

Nam Sabaeorum rapidis
Quid vapor edat aris,
Fumida quid thuri cremis
Aura paret favillis,
Omina vel certa ferant
Vocibus auguratis,
Intrepida, nec dubitans,
Fatibus antevortis.

Sed hic nimium immoremur si inobservata aliis omnia placeat connotare. Alia trahebant omina ex volucrum volatibus. Ovidius.

Evenient, dedit ipse mihi modo signa futuri
Phœbus, & à lævâ mœsta volavit avis.

Quâ de re insignis historia ex Aristotele de Judæo in Alexandri Magni exercitu stipendia faciente, extat apud Eusebium libro II. Præparation. Evangelicæ. Et apud Josephum alia de Germano Agrippæ Regi liberationem augurante libro. XVIII. Ἀρχαιολ. c. VIII.

PLeni huius generis libri Poetarum & Historicorum, quorum classes à nobis factæ sunt in opere de Superstitionibus Nationum, in quo non vulgaria ludibria animorum humanorum extrà cognitionem veritatis Deo oriundam, connotavimus. Alia de fluminum meatibus: Petronius de Bello Civili; inter eius portenta, nec pauca, nec vulgaria.

Flumina per notas ibant morientia ripas.

Per incendia silvarum, per montium conflagrationes, per lumina cœlestia, aucta, decrescentia, sidera, Faces, Radios, fulmina, fulgura. Per voces bestiarum erant quisfuturorum fidem captabant. Tibullus.

Fata

Fataq; vocales præmonuisse boves.

Julius Obsequens, cap. XII. & XXIV. Minutius Felix, alii. Omitto Persas de hinnitu Equorum principatum augurantes, quod tamen propius fortè ad aliam historiam pertineat. Per statuas, Lucanus, Libro I.

Indigetes flevisse Deos, Urbisque labores
Testatos sudore lares

Silius Italicus libro VIII. Diodorus Siculus in rebus Alexandri, Obsequens cap. V. X. XXVI. XLI. XLIV. XLVII. LI. LIII. LXII. LXVII. LXIX. Dio Cassius libro XXXVII. Per terræ motus, Thucydides Procemio, Obsequens, c. LXIX. Per fulmina PLinius lib. II. cap. VII. Claudianus de Bello Getico. Obsequens capp. LIX. LXI. LXIII. LXVI. Per faces cœlo discurrentes. Lucanus lib. I. Julius Obseq. c. IX. XXXII. XL. XLIV, L. LIII. LXVII. LXX. Stellas diurnas, idem cap. LXVII. Solem obcæcatum, Thucydides Procemio: Obsequens cap. XLII. vel coronis quibusdam ambientibus inclusum, idem cap. LXVI. Soles plures conspe- spectos, idem cap. LXIX. Lunæ tenebras, Claudianus Bello Getico. Casus siderum, Iul. Obsequens cap. LV. Somnia, Moschus Europa, Claudianus Bello Getico. Aliæ Observationes ominum in nascentibus. Herodotus lib. II. In imponendis nominibus, Festus Roma. Vide notata Lipsio ad Tacitum, Joanni Isacio ad Macobium, qui nominũ alia fausta, alia infortunatiora notant. Ridiculæ vero illæ notationes singulorum actuum aut omissorum, quæ fuerint agenda, quibus stolidi & excensi mortales omnia futurorum negotiorum sibi confecerunt: Uti in vestitu sæpius. Suetonius Augusto, Claudianus lib. III. de Raptu. Spartianus Adriano; Ovidius in Ibin PLinius lib. II cap. VII. Q. Curtius, lib. V I. In Lacrymis, Silius Italicus libro. V. Claudianus l. de Raptu. Sternutatione, Frontinus lib. I. Strategem. cap. XII. Leo Imperator Philosophus Tacticorum cap. XX. versu CXCVIII. Frontinus hoc ad malum omen refert, ut ad bonum contrà Xenophon, Anabasi III. Ex Frontiniano illo putem procedere nostro etiam hodiernum morem ut accipientes velut omen salutare sternutantem salvere jubeamus, quanquam averruncandi maligni indicii gratia eam salutationem natam potius docere videatur & Leo Imperator dicto loco. Vetustiorem certè morem esse quam vulgares fabulæ velint, liquidissimum est de Petronio Arbitro, & quæ ad eum docti notaverunt: In oculorum porrò motibus observabant omina: Græcorum hac re Eusthatius, Romanorum relligionem notam fecit PLautus, uterque notatus ad Theocritum ab Isacio Casaubono. Quin si quis incivilius quandoque per inferiorem peccasset gutturem, erant qui exinde sinistri aliquid elicerent, Conjectores; ut notavit ad Ausonium Josephus Scaliger. Nomina verò & Epitheta omnium omninò diversa sunt: *Infausta* vocant sinistra, Ovidius in Ibin, funesta, tristia, Seneca: Obscæna Virgilius lib XII. Claudianus lib. I. in Rufinum. *Fausta* dextera, prospera, Aratus Phænomenis, Arnobius libro V Appulejus Apologia, Statius libro VI. Thebaid. Bona, candida, pulcra, augusta, Propertius, Ennius: Fausta, Probus in vita Virgilii. Vera, Papinius libro VI, Severus, si is est, Ætna. Sinistra tamen non rarò pro bonis quoque usurpantur. Ut apud Statium, Thebaide. III. PLinium Panegyrico. Alia pluria tam de arripiendis, quàm, ut Virgilius loquitur, levandis ominibus, ut dictum est jam nunc, alibi recensebimus. Erant porrò aliæ avertendorum ominum relligiones, ut subito mala ostenta verbis vertendi in bonam sententiam. Ut cum Cæsar Africam advectus cecidisset In littore, cunctis malum omen exhorrentibus, teneo te, Africa, exclamavit;

clamavit, & ita sibi fecit de infortunato felix & prosperum. Sic apud militiam prudentis Imperatoris est, omina lævi iudicii subito sermone vertere in lætum, uti exemplo docet Leo Imperator loco modo indicato: *Auspiciis*, inquit, *exercitus, olim cæterisque hoc genus divinationibus animum & fidem adhibebat: sternutante autem quodam milites statim demisso animo erant, quasi male omine quodam objecto: quod Imperator animadvertens; Minimè mirum, inquit, est, si ex tot circumstantibus unus sternutet: Hoc dictum cum risu omnes exceperunt: Risus autem victoria signū est: Itaq; prudens Imperator, hoc omen convertens, militum animos magnoperè excitavit.* Quibus sanè illius Imperatoris verbis parum inest facetiarum, ut iis milites ad ridendum debuerint commoveri: itaque suspicio mihi est in Græco, ubi legitur, *ὐ θαυμαςὸν εἰ τοσούτων περιεςώτων εἷς ἔπταρε*: In quinto verbo latere quippiam aliud, acutius, & in circumstantium mores urbanius. Sed hoc alterius loci sunt, & umbram trahunt capitis unius de memorato nostro Opere.

126. EXHAVSTO CAPERENT IN STIPITE LVCRI.] Quomodocunque uti informi monstro vellent, ait, nulla erit ipsis speranda ex eo utilitas, non secus ac si quis succum exprimere tendat de arido quodam & deformi stipite. Similiter de Hunnorum forma loquitur Ammianus Marcellinus, libro XXXI. *Prodigiosè deformes & pandi, ut bipedes existimes bestias, vel quales in commarginandis pontibus effigiati stipites dolantur incomptè in hominum figuras.* Libri qui *cespite* hic legunt nonnulli magnopere asini sunt. Pariter & Sulpitius Lupercus de Caussidicis, sive Rabulis.

Ambusti torris species, exesaque seclo.

Ut exhaustum noster, sic exsuctum vocat Rusticus Elpidius senem,

Curva nec exsucto sulcabitur ore senectus.

127. STERNERE QVIPPE TOROS.] Thalamorum cura ex officio Eunuchorum, unde nomen etiam. Corippus libro III. ubi pudicè castos viros appellat.

Adfuit obsequio castrorum turba virorum;
Illis summa fides, & plena licentia secris
Deservire locis (scribe toris) atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesque parare.

129. CÆDERE LIGNA CVLINÆ.] Et hoc ex officiis contemtibilioribus ad Eunuchos tum spectabat. Noster præsumne lib. II. infr.

Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
Fascibus & tandem epulas ipse suis.

Inter familiæ sordidiora negotia recensetur à PLutarcho in Philopæmene, Theodoro Prodromo Scheliastico *Providentiæ*, PLauto Pseudoli Actu primo. *Scena II.*

128. VESTES. ARCANA.] Corippus hæc omnia Eunuchorum fidei addicit, & notares etiam mille Scriptorum testimoniis

130. FVNVS.] Cadaveri ut erat sanè comparatus cum hominibus, si quidem erat talis qualem noster producit. *Funus* cadaver denotat, Manilius libro IV.

Et rapit è sceptro funus Fortuna superbo.

Rusticus Elpidius:

quin mortua funus
Ossa trahens, verbis animum virtute receptis

Viribus

Viribus exsiluit

Optatus Afer, contra Parmenianum, libro II. *Vnicuique sepulchro sufficit unum funus.* Maximianus Elegiis.

His dictis trunco titubantes sustinet artus,
Neglecti repetens stramina dura tori.
Quo postquam jacuit, misero quid funere differt?
Heu tantum attriti corporis ossa valent.

131. VMBRAM.] Malum Genium, Cacodæmonem. Tales domibus certis inesse putabantur certæ, notissimo exemplo in Epistolis PLinii. Pertinet eodem quod Euripides apud Stobæum Sermone CXIII. Senes instar habere somniorum autumat, & tales Sulpitius Lupercos vocat cadavera te tumulis. Malorum Dæmonum in domibus mentio multa apud Scriptorem libri de Herbis, ut cap. X. *Artemisia fugat dæmonia in domo posita, & prohibet mala medicamenta, & avertit oculos malorum hominum.* πικροὶ δαίμονες, Hesychio in ἀλάστωρ. Gemmarum ope pelli memorant alii, ut Plutarchus de Fluminibus. In hos credebant transire animas acerbe pereuntium. Vide Chrysostomum Homil. 11. de Lazaro. Scholiaste Æschyli Persis. Contra noti Et Dæmones boni. καὶ ἐν Θήβαις τῶν ἡρώων ἀγαθοῦ δαίμονος. Paræmiographi.

132. CONTEMTV JAM LIBER ERAT.] Nemine vindicante dominium. Præfatione libri II.

sibi quisque petentes
Mancipium solis utile suppliciis.

133. OBESUM LACTE CANEM.] Dum teneri sunt Canes pane & lacte nutriri bubulo præcepit Constantinus Geoponicon libro XIX. Porrò mirabilem vocis —— *obesus* —— vim, quæ in diversas significationes exeat, notat Nonius ex Nævio & Virgilio. Vide & Commentatorem Horatii, Epodo XII. Claudiani sententia est dum utilis canis, pasci eum largiter à pastore, inutilẽ jã & morbosum, pro cadavere expelli, & vinculum, quo custodiæ alligatus erat, in lucro putari, dum alteri applicatur. Similitudo sanè egregia; si ad custodiam robur aliquando aliquod aut vigilantia infuisset isti spadoni: sed quę de terrore luporum & latratu mox addit, sanè operam talem poterat navare suis Dominis Eutropius.

136. DEMISIT SORDIBUS.] Malim legas cum Claverii Editione *sordidus.* Habent cani vocem & tres Belgæ Codices & Aldi Editio, commodiorem vulgata.

138. EST UBI DESPECTUS NIMIUS IUVAT.] Sanè verò exempla sunt plurima. Sic Leo dejectum hostem contemnit non frangit, ut noster aliquoties tradit, quem non alia ratione recedere muliebri corpore, qua obscænum est, conspecto, tradit Leo Afer. Ita Canem ingentem & violentum servulam supplicem, quam lacerandam eò projecerant barbari barbarorũ victores per contemtum nõ tetigisse, sed comminxisse tradunt Scriptores Historiarum novi, quem vocant, Orbis. Sic apud Æsopum asinus convitium apro dicens, vili suo sanguine securus est cædis.

140. OLYMPI SVMMA.] Quisquis Deorum illum Senatum regis. Olympum plus est dicere quam cœlum. In cœlo enim ipso sacratior locus fingebatur hoc titulo, ut monitum alibi, ex Iuliani Cæsaribus, & Senecæ, Ludo Mortis Claudianæ.

142. MORTALIA RISV VERTERE.] Eadem suprà. v. XXV.

143. SVSCIPITVR REGNIS.] Magistratibus summis, quorum sane cura, stante etiam qualitercunque Imperio, non angustior maximo Regno.

TEXERE.] Subrepentem occultè, & cælantem dolo perfidiam.

145. VVLPEM.] Dolosum, astutum, mordacemque hominem, & ex occulto noxium hæc bestia indicet. Pacianus, Epistola II. *Fraus vulpecula, vis autem Leonis est, utrumque ab homine alienissimum, sed fraus odio digna majore.* *Persius.*

Astutam vapido servat sub pectore vulpem.

Sophocles Ajace flagellifero ubi Ajax Minervæ de Vlysse percontanti: ἦ δ' ἐπίτριπτον κίναδος ἐξήρου μ' ὅπου; Boethius de Consolatione libro IV. cap. III. *Insidiator occultis surrepsisse fraudibus gaudet? Vulpeculis exæquetur.* Male editur vulgò —— *Surripuisse.* Arrianus Epicteti libro I. cap. III.

οἱ πλείους δὲ ἡμῶν ἀλώπεκες, καὶ ὡς ἐν ζώοις ἀτυχήματα. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος, καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον.

Ita in Evangelio Rex fraudulentus & malignus vulpes à Domino nuncupatur. Sic apud B. Ignatium Epist. VI. ad Philadelfienses homo de Grege Christi excedens, & præscripta vitæ mortalis sequens, vulpis est noxia vineæ, ex sermone Scripturæ.

εἴ τις ἐν ἀλλοτρίᾳ γνώμῃ περιπατεῖ, οὗτος οὐκ ἔστι Χριστοῦ, οὔτε τοῦ πάθους αὐτοῦ κοινωνός. ἀλλ' ἐστιν ἀλώπηξ, φθορεὺς ἀμπελῶνος Χριστοῦ.

Alia vide apud Themistium Oratione III. περὶ φιλίας. Gerbertum, Epistola XI. Zenobium Adagiis, alios.

146. IRREPERE.] Aptum occultæ introitioni verbum. Petronius: *Dum dicit, patrem excitabo irrepsi tamen.* Terentianus.

Qua potui tamen obrepens; incepta peregi.

Tibullus.

Et possim media quamvis irrepere nocte,
Et strepitu nullo clam reserare fores.

Rutilius Itinerario lib. I. v. CCCIIII.

Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno.
Incesti pœnam solvit adulterii.

Tacitus Annali I. *Dabat & famam, ut vocatus electusque potius à Republica videretur quam per uxorium ambitum & senili adoptione irrepsisse.* Hilarius Senior fragmentis Historicis, ultimo Petri Pithœi in litteras beneficio: *Fides quæ apud Nicæam ordinata est omnibus undique, quibus irrepere Hæretici solent, aditibus obseratis, inviolabili inter patrem & filium soliditate connectitur.* Virgilius lib. I. contra Eutychen: *talium sententiarum fraudulenta subreptio libertatem Catholicæ fidei nititur captivare.* Marcellus Empiricus præfatione libri de Medicamentis: *ne aut casu incidat aut malignitas alicuius obrepat, quæ benivole & sincere parata corrumpat.* Aquilius Juvencus, Libro I. Historiæ Evangelicæ.

totum fallaciter ægro
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.

Prosper Aquitanus de Promission. & Prædict. lib. III. cap. XXXIX. Aponius, lib. II. Comment. in Canticum Canticorum. Victor Tunnunensis Chronico Fulgentius ad Thrasimundum lib. I. cap. IV. Gualterus in vita Caroli Flandri, cap. LII. Auctor Vitæ Henrici IV. Imperatoris, quem Otbertum vocant alii. Paullus Orosius lib. VI. cap. I. Pacianus Epistola prima.

146. SACRIS.] Imperatoris.

149. ILLVSTRIOR ORDO.] In aula quis nescit plures gradus dignitatum, quæ sub principibus posterioribus omnes uni servitio dediti, vide arrogantiam Dominorum multis apud Ammianũ libro. XXVIII.

XXVIII. Procopium in Arcana Historia, &c. Claudianus de mancipiis hic prorsus loquitur, adeoque eunuchis, ut vides sequentibus.

164. ABUNDANTI FURIIS.] Perperam addita adspiratione scribendum autumant: qua facie nomina pleraque Romana à Græcis primum, deinde & barbaris librariis & scriptoribus corrupta sunt. Eius Historiam habes apud Zosimum libro V. DCCLXXXVIII. Quamlibet enim Scytha natione fuerit, hoc tamen ei Romanum vocabulum assutum quis negabit? Eum tum cum ipse Epitaphium Nepotiani ad Heliodorum scriberet, exsulasse Pityunte in egestate, inibidem scribit B. Hieronym[9]. Hieronymi illa urbs ex Zosimo corrigenda videtur, qui Sidonem in exilium datum clare scribit, τὴν ἐν φοινίκῃ Σιδῶνα nuncubans, ne quis dubitet.

156. IMIS THALAMIS.] Cura imorum thalamorum. Aliud enim præstare non poterat qui Eunuchus erat qualis modo descriptus. Imus contemtissimum denotat. Iuvenalis, Sat. VIII.

tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies

157. QUAM BENE.] Laudat providentiam divinam, ordinantem ita & moderantem res Humanas ut prima mala funestaque aliis consilia caput petant auctoris, & ab eo incipiant exercere vim suam in cæteros. Hesiodi vetus & verissima sententia est.

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι
κακίστη.

Prosper Epigrammatis.

Nam quicunque alium molitur lædere, primum
Ipsum se jaculo percutiet proprio.

Alcimus Avitus, Libro V.

sic studiis hominum in contraria versis
Auctorem redeunt commenta pericula in ipsum.

Pertinet oraculum eò Delphicum, relatum à Juliano Cæsaribus:

εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα γένοιτο

Otho Poetaster vetus, apud Alanum in Florilegio.

Auctorem sua sæpè suum fraus fraudat, & in se
Labe sua collisa ruit, ceu debita merces,
In laqueum non sponte cadit quem sponte tetendit.

Lucretius, Libro V.

Circumretit enim fraus atque injuria quemq;,
Atque unde exorta est in eum plerumque revertit.

Victor Uticensis lib. III, *Seu Regis Hunnerici potius edictum* apud eum Scriptorem: *Triumphalis maiestatis & regiæ probatur esse virtutis mala in auctores consilia retorquere: quisquis enim aliquid pravitatis invenerit, sibi imputet quod id incurrit: in qua re nutu divini judicii Clementia nostra secuta est* &c. Theophylactus Simocata libro VII. cap. X. τὸν κακῶς βουλευσάμενον πλῶτον ἡ ἐγχείρησις ἔβλαψε. Illustre exemplum dedit Posteritati idem hic, quem auctorem suum evertisse Claudianus scribit Abundantium, Eutropius, de quo leguntur ista penes Prosperum lib III. de Promission. & Prædict. cap. XXXVIII. *Eutropius, prapotens plurimum anima & mente paganus cum in contumeliam Ecclesiæ Edictum obreptitiè ab Arcadio Christiano Imperatore sculperet, ut si quis ad eam confugeret, etiam ab altari sublatus pœnas lueret etiam ampliores, divino judicio suæ sententiæ prior, ipse propinatus est. Offensam quippe prædicti Regis incurrens, ad ejus refugium, quam oderat, convolavit. Quem sancta mater pietatis suæ gremio*

 suscepit

suscepit inimicum. Qui per venerabilem sacerdotem Ioannem impetrans veniam, osori & superbo vitam contulit & salutem. Qui tamen fallitur hoc postremo. Rem ipsam ex Suida suprà retulimus. Aliud insigne exemplum exstat apud Otbertum libro de Vita Henrici Quarti, de Monacho infami struente necem Imperatori saxo dejiciendo in caput de fornice templi, cum pondus abripit ipsum parricidam in præceps, & quam cladem intentaverat principi, in caput Sicarii exonerat, Libanius Basilico.

Τὸ μηχάνημα καθ' ὃν μὲν εὑρέθη, τούτῳ οὐκ ἐλύπησε· τῷ δὲ συνθέντι πρὸς ὄλεθρον ἤρκεσε, καὶ ἀπέδειξε τὸ τῆς παροιμίας, αὐτὸν τοῖς οἰκείοις βουλεύμασιν ἁλισκόμενον.

Sic ille apud Guilielmum Britonem indicat, Libro V.

> *Hac volo, non alia, Richardum morte perire,*
> *Vt qui Francigenis ballista primitus usum*
> *Tradidit, ipse sui rem primitus experiatur,*
> *Quamque alios docuit in se vim sentiat artis.*

DISPOSITVM.] *Dispositio,* διάθεσις, διατύπωσις; Glossatori veteri. Alia ab ordinatione, acutè judicantibus. Sic Vitruvius lib. I. cap. II. de Architectura, apposité ad rem summi istius Opificii. *Architectura constat ex ordinatione, quæ Græcè τάξις dicitur, & ex dispositione. Hanc autem Græci διάθεσιν vocant. Dispositio vero est rerum apta collocatio, elegansque in compositionibus effectus operis cum qualitate.*

TERRIS.] Rebus humanis. Virgilius de Marcello:

> *Ostendent terris hunc tantum fata*

Idem in Ceiri

> *Vrbem rex*
> *Omnia qui imperio terrarum millia versat.*

Hominum; mira locutione, & allusione forsan ad μικρόκοσμον. Sic in Evangelio Terra appellantur homines, tota humana conuersatio. Mathæi V. 13.

ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; Claudianus, Libro I. in Rufinum.

> *Sæpe mihi dubiam traxit sententia mentem*
> *Curarent superi terras, an nullus inesset Rector?*

150. FLVVIO.] Nilum dicit. Novem continuos tum annos Ægyptum siccam fuisse scribit Apollodorus libro II. Bibliothecæ. Qui idem vatem vocat Thrasium, Cyproque ait oriundum in Ægyptum venisse, & ibi dato oraculo de hospite quotannis mactando, primum infelices aras imbuisse. Vide & Ovidium III. de Arte: Et sunt hæc vulgo omni vulgatiora.

162. QVO DIXERAT.] Scribendum *Quod dixerat* cum libris Cujacii, Nostro, aliquot Belgicis, *Dicere* enim fatidicam dictionem κατ' ἐξοχὴν denotat: Cũ eloqui, & Eloquia, pari vi etiam Christianis Scriptoribus usurpentur, ut & nuntia, Vide notata ad Phæbadii Librum contrà Arianos.

163. OPIFEX TAVRI.] Perilaus. Rem omnem ita recenset Dorotheus primo libro Rerum Sicularum, apud Ioannem Stobæum sermone XLVII. *Phalaris tyrannus Agrigentinorum, cum homo esset eximie crudelis & sanguinarius, miris novisque tormentis homines cruciare gaudebat. Id animadvertens Perilaus faber ærarius juvencam abs se æream elaboratam. Tyranno dono dedit, ut hospites ei machina intrusos vivos ardore æris, igne supposito, combureret: edebat eo spectaculo juvenca non absimilem mugitu sonum, machina. At Phalaris eo solum facinore*

tinore justus, ipso artifice tormentum injecto imbuit. Perillum vocant alii. Ovidius.

Et Phalaris Tauro violenti membra Perilli
Torruit, infelix imbuit auctor opus.

Cuius locum modo nominatum expressisse aliqua videtur Claudianus. Epimythion autem narrationis est, quod Seneca cum nostro ait, Hercule Furente.

Quod quisque fecit patitur, auctorem scelus
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.

Silius Italicus, Libro XIV. Punicorum.

dira conditor artis
Ipse suo moriens immugit flebile tauro.

Et pertinet eorsum quod ad Bissulam suam præfatur Ausonius:

Tibi, quod intristi, exedendum est, sic vetus verbum jubet.
Compedes quas ipse facit, ipse sibi ut gestet faber.

Ipsius Phalaridis nomine exstat de hac re prolixa ad Athenienses Epistola, fictitia utique, sed mirè etiam ingeniosa, cuius est initium ἀφίκετο ὡς ἡμᾶς &c.

166. DOCUITQUE SUUM MUGIRE IUVENCUM.] Ipse Phalaris in Epistola ad Delphos, quibus Taurum, per ludibrium dedicat, fictore Luciano:

καθιέρωσ δὲ τὸν βοῦν ἀπέπεμψα ὑμῖν, ἀναλεξάμενος τῷ θεῷ, ἐπιγράψαι γε ἐπ' αὐτῷ ὅπλοι τὴν πᾶσαν διήγησιν ℥ ἀνατιθέντο ἐμοῦ τυράννου, τὸν τεχνίτην τὸν Περίλαον, τὴν ἐπίνοιαν τὴν ἐκείνου, τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐμὴν, τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, τὰ ℥ σοφοῦ χαλκέως μέλη, τὴν πεῖραν τῆς μουσικῆς.

Vide duo opuscula nomine ejusdem tyranni, inscripta ab eodem, & dictam Epistolam, sanè elegantem.

167. SE PROTULIT.] Evexerat ipsum. τοῦ se talem usum plurimis illustramus Adversariis.

168. DIREPTAS POSSEDIT OPES.] Facultatibus omnibus & dignitate spoliatum sola voluntate Eutropii scribit Zosimus, hominē qui inde à Gratiani temporibus Reip. militaverat, sub Theodosio maximos honores adeptus, & Consul designatus. Fuit eo anno Consul, quo Honorium Augustum fecit Theodosius, ut adnotat Marcellinus Comes.

170. AUCTOREM.] Promotorē, ut alii. Spartianus Adriano: *Exemplo Scipionis Æmiliani, & auctoris sui, Trajani.* Sidonius Panegyrico Majoriani. CCCLIV.

Ex quo Theodosius communia jura fugato.
Reddidit auctoris fratri, cui guttura fregit
Post in se vertenda manus

Hoc est, Gratiani fratri, à quo Gratiano ad consortium Imperii adscitus venerat Theodosius. Vide eo loco doctissimos Scholiastas.

172. NEC VOTA PATI NEC FINGERE SOMNIA.] Proverbiales sunt modi loquendi, *quod nec optare audebam, de quo nec per somnium cogitaram,* Virgilius.

Turne, quod optandi divûm concedere nemo
Audebat, volvenda dies en attulit ultro, &c.

173. SUB PEDIBUS LEGES.] Sane si voluntate sua potuit propellere quemlibet impurus Spado; Restitisse conatibus ejus solum Stiliconem scribit Zosimus, cui negotium mox dederit Gildone concitato. sic sermo est cum rem planè cuiuspiam in potestate esse indicare volunt. Corippus de cothurno purpureo.

Augustus solis hoc cultu competit uti
Sub quorum est pedibus Regum cruor

Boethius,

Fatum sub pedibus dedit superbum.

176. JAM JAM DISSIMVLAT DOMINOS.] Quæ prima audacia erat. Libertatem enim principio pro maxima re habuisse portentum dicit, quam & ipsam adepturum jam desperaverat. Dominos Eutropii eo Consule adhuc vixisse videri vult, ut clarè pręfatione libri. II,

177. ALTEQUE TUMESCUNT SERVILES ANIMI.] Ex imis usque sordibus suis, quæ serviles suas injurias ulturi in omnia excelsa exercere potestatem contendunt. Gulielmus Brito, lib. VIII. Exemplo Girardi qui servili genere & ingenio patriam primum suam, deinde & alia loca omni decore spoliaverat. Eutropius nostri alter:

Hic patria toti præerat ferus ille Girardus,
Servus, & à servis oriundus utroque parente,
Cui satis obscurus ortum dedit, Arthia, pagus,
Is Turonum totam vastaverat Ambadiumq;,
Et patriam totam, cum vicis omnibus, in qua
Editus atque alitus fuerat bubone sinistro,
Quamvis supplicii servus feret Ambadiensis;
Pejor enim quavis est parte domesticus hostis,
Præcipuè qui colla premit pede libera servo.

180. MARMARICVS.] Quos in exsilium extruserat in eo interfecisse ait furiosum nebulonem, quo genere ipse etiam posteà pœnas dedit.

181. ASPERIUS NIHIL EST HUMILI.) Sententia nobilis, & multum celebrata. Media etiam Barbarie gemma hæc illuxit animos Scriptorum egregiorum, & vicissim ab iis illustrata est, sic in intima Anglia citatur ævo ferè professo Barbariam ab Rogero ab Hoveden. Et à Silvestro Giraldo, libro II. Hiberniæ expugnatæ, cap. XV. Sub nostro etiam cœlo notam fuisse, constat ex Interprete Germanno, quem in Adversariis dedimus. De re ipsa non insipienter loquitur Theganus Chorepiscopus Trevirensis libro de vita Ludovici Pii, cap. XX. cuius verba, etsi nō satis comta, apponam tamen. *Postquam, tales* (humili stirpe prosati, nam de Hieroboamo modo est locutus) *culmen accipiunt, numquam sunt sicut anteà tam mansueti, & sic domestici, ut non statim incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, injuriosi, & minas omnibus subjectis promittentes, & per hujusmodi negotia cupiunt ab hominibus timeri & laudari. Turpissimam cognationem eorum à jugo debita servitutis nituntur eripere, & libertatem imponere. Tunc aliquos eorum liberalibus studiis instruunt, alios nobilibus fœminis conjungunt, & propinquas eorum filios nobilium cogunt accipere. Nullus cum eis æquanimiter vivere potest, nisi hi soli qui talem conjunctionem habent, cæteri verè cum maxima tristitia, gemitu, flendo, ducunt dies suos. Propinqui autem supradictorum postquam aliquid intelligunt, senes nobiles derident atque despiciunt, sunt elati, instabiles, iracundi, &c.* Et sunt hoc genus Scriptores usui in rebus vel maximo, cumque nihil nisi allium & cæpe, ut M. Varro ait, loquantur, optimè tamen animati vivunt, & rem demto circuitu edisserunt. Exemplum talis Imperii Antonius Felix libertus Claudii. De quo Tacitus sermone, ut solet, stricto, omnia loquitur

loquitur libro V. Historiarum. Judæam *Claudius libertis permisit. Ex quibus Antonius Felix per omnem sævitiam ac libidinem jus regium servili ingenio exercuit.* Vide & pulcrè Victorem Schotti in Diocletiano, Salvianum lib. IV. 105.

183. VT SE POSSE PUTENT.] Insperata enim felicitas aut potentia non credit posse premere, quos non premit, neque æstimari censet, pro potente ab hominibus, nisi violenter utatur potestate.

183. NEC BELLUA TETRIOR.] Proverbialis locutio: Sæpe Græci Scriptores ita loquuntur, præcipuè cadentis ævi Historici. Sic de Populo Romano Horatius

Bellua multorum es capitum.

185. GEMITVS.] Quales ipsi sæpè extorti sunt.

186. QVEM VERBERAT, ODIT.] Generosus vero animus hoc fugit crudelitatem, quia non sibi punit sed legibus. Multis noster Panegyrico Mallii, & Secunda Stiliconiarum.

187. NVLLA PIETATE.] Pietatis vocabulo utitur Claudianus, pro amore suorum liberorum, aut cognatorum: quem ait in Eunucho nullam esse cum omnia agentibus nulla tamen soboles sperari valeat.

189. ANIMOSQVE LIGANT CONSORTIA DAMNI.] Didonis apud Maronem.

Non ignara mali miseris succurrere disco.

190. ILLE NEC EVNVCHIS PLACIDVS.] Erat enim manu factus, non natura; quod quomodo fecerint collisis infantium prolibus, aut prorsus etiam exsectis, docet Paulus Æginetа, libro VI. Vel ut veneno illitis, uti memorat Marcellus Empiricus, cap. XXXIII. De Eunuchis eleganter vir doctissimus Nicolaus Rigaltius ad Phædri Fabulam I. Item Iurecõsulti præstãtes Brechæus & Fornerius ad caput. CXXVII. de Verborum signific. Antonius Augustinus, lib. III. Emendationum, cap. V. Jul. Cæsar. Bulengerus de Imperatore, Joachimus Camerarius Cõmentariis Linguæ utriusque Alii.

190. PEJVS IN AVRVM ÆSTVAT.] De avaritia monstrosi semihominis Zosimus, lib. V.

Μεθύων δὲ ἤδη τῷ πλούτῳ, καὶ ὑπὲρ τὰ νέφη τῇ φαντασίᾳ φέρεσθαι δοκῶν ὁ Εὐτρόπιος, ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἔθνεσιν εἶχε τοὺς τὰ πραττόμενα πολυπραγμονοῦντας, καὶ ὅπως ἕκαστος ἔχει τύχης. καὶ οὐδὲ ἦν καθάπαξ ἃ μὴ χρημάτων αὐτῷ κέρδος ἐπῆγεν.

Vides totum Orientem impuri unius nebulonis avaritiæ servientem; quam Poetica eloquentia mirificè Claud. deducit.

190. LIBIDO.] Succisa libido fruitur. Mira locutio, quæ non erat, quia erat succisa, quomodo poterat frui? Sic sæpius Poetæ: ut cum noster Eutropium Eunuchum, & *nihil* simul esse infra autumat, scilicet quia præter marem & fœminam nihil sit. Libido autem tam avaritiam quam, quod vulgò solet, designat, etsi hoc loco non aliud. Est enim latissimus huius vocis usus. Vt apud Juvenalem Sat. II. *Rarus sermo illis & magna libido tacendi.* Quod ingeniosissimè dictum est, ad indicandum abusum etiam taciturnitatis, rei quæ non erat tamen; non aliter atque Claudianus hoc loco succisam libidinem frui dicit auro. Sic *libidinosè* Arnobio sonat crudeliter. lib. V. *Libidinosè hominis inhiatum est cruori.* Cum paullo post aiat: *Crudelis Iuppiter esse doceatur.* PLautus Milite.

fac sis.

fac sis frugi
Iam non pessum, amisi omnem libidinem.

Quod penitius introspectum obscœnissimum. Libido enim ipsum σπέρμα. Et frugi esse. Venereis armis fortem designat, ut præliationes sunt apud Appulejum.

193. CASTRAT.] Debilitat. Sic à Romanis nescio quibus olim dictum Morte Scipionis esse castratam Rempublicam, quomodo se de re tanta minimè loquendum arbitrari scribit Cicero. Castrari alia dicuntur, quibus acrimonia demitur, ut est *sinapi excastratum* apud Scribonium, quem vulgo vocant, Largum. Compositione Nona.

194. ARCÆ.] Ita Scaliger; ut arcarum in cubiculis spoliatorem innuat. Noster liber & Aldi editio arce, ut & Camers. Belgæ duo *arte* pariter & *arca*. Mihi tamen cum Cujacianis τὸ *arte* magis arrideat; ut non solum cistarum sed & forium, & omnium omnino claustrorum sagacem expugnatorem innuat. At si verò illud alterum, ut sunt homines, omninò quis malit *arcis* longè consultius scribat, nam numerus ille arctior quam pro re & auctore est.

196. QVICQVID.] Quantocunque spatio. Notamus alibi.

197. MERCE LOCANDVM.] Infrà. *In mercem veniunt Cilices, Iudaa, Sophene.* Venalia sub tali domino quis non credat fuisse omnia, cum rarus quisque Magnatum eo ævo nō ad avaritiā peccarit, solo Stilicone dempto, uti ex Zosimo constat. Venditio Reipublicæ patriæ antiquissimum scelus, vel ex Græcorum, libertatis, adhuc compotum, Annalibus constat. Athenis familiare, sic Demosthenes, quantum in ipso fuit, dicebatur Rempublicam totam patriam, venalem habuisse. Pythias Rhetor apud Rutilium Lupum lib. I. *Quid contrà tot res, tamque evidentes, dicere potes, Demosthenes? Cognitum enim est te Rempublicam venalem habuisse, cognitum est.* Et Exempla dant Philippi Macedonis præcipue res, cuius auro Attici Oratores militabant. Posterioribus Græcis Imperatoribus eadem res in usum usque eo venit, ut ex omnibus unum principem suis Andronicū Nicetas Choniates laudet CCCLIII. nihil tale commisisse, sed quæstores ad nomen eius attonitos facile compulsos ne solita rapacitate provincialium bona carperent. Apud Gallias hodie dignitates & Officia depensa pecunia adeuntur. quem morem eis provinciis ultra quingentos retrò annos fuisse docuit me Radulphus Ardentius. Homilia LXXX. in Evangelia, & non alibi pluribus. Simili autem ad nostr istam locutionem Sidonius imitator dixit, *popinari provincias* Libro VII, Epistola VII, Vt nos quidem inibi emaculandum arbitramur.

198. INSTITOR IMPERII.] Qui sint Institores, vise Titulum Pandectis de Actione Institoria. Institores Vlpianus ab instando in negotiis dictos ait c. III. Verum potius est uti ab eo vocabulum acceperint, quod in stationem sive locum domini rebus eius curandis veniant, vide eundem Vlpianum cap. I. versū V. Nautæ Caupones. *Versū* dico, quem utique nota illa, qua vulgò utuntur in libris Iuris, §. indicat. V. nimirum cum traversa per alterum eius cornu virgula. ✝. quæ usu temporum facile illam alteram exclusit. Versibus non solum Iureconsultorum, sed aliorum plerumque scriptorum libros distinctos, alibi latè.

200. CONJUGIS ORNATV.] Tyrannica cupidine desiderante talia. Sic de Gildone & Rufino omnia ornamenta corradentibus, etiam periculo possessoribus inde vitæ imminente, multa cecinit.

201. SVFFIXA PATENTI VESTIBVLO.] Foribus appensa, uti solebāt Edicta,

Edicta. Hericus Altissiodorensis lib.III. de Vita Germani, *tota urbe ait pependisse*, hoc est in conspicuo, ante Prætorium nempe, ubi à tota urbe facile poterat legi, v.XXXVII.

> *Præsulis Edictum tota mox urbe pependit,*
>
> *Quærendaque rei tridui dilatio fertur.*

Palam igitur ait, omni velo annoto cauponatum honores Eutropium.

PATENTI.] Pessime libri quidam *potenti*. Ait enim palam in omnium oculis suffixam illam egregiam regulam, VNDE DE PLANO videlicet legi posset. Vlpianus cap XI. de Institor. Act. *Proscribere palam, sic accipimus, claris litteris, unde de plano recte legi possit, ante Tabernam scilicet, vel ante eum in quo negociatio exercetur, non in loco remoto, sed in evidenti.* Vide Cujacium libro VII. Observ. cap. XXIX.B. Brissonium libro III. de Formulis.

202. REGULA.] Ordine scripta recensio, addito pretio. Regulam vocat quia hoc pittatio stricte proponebatur æstimatio Provinciarum. Est enim regula firma & indubitabilis conclusio, atque propositio. Sic Regulam vocat. Tertullianus totum dogma Salutiferum, ut à Christo Dei Filio sancitum est. De Præscript. Contra Hæret. cap. XIV. *hæc regula à Christo instituta nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ hæreticos faciunt.* Sic *Regula Eloquentiæ* capienda apud Petronium; *verborum* apud Iuvenalem Sat. VII *Morum*, apud Manilium lib. II. *Recti* Minutium Felicem, *Iuris* Ciceronem I. de LL.

203. EAT.] In possessionem mercantis. Alludit meretricum prostitutarum titulos, cum lenonis personam supra dederit Eutropio, quibus indicabatur quanti quæque prostatet. Exempla sunt apud Petronium Satirico, & Interpretem Historiæ Apollonii Tyrii.

205. ADDE PARUM.] Ingeniose, ex cauponantis more.

206. COMMUNES VULT ESSE NOTAS.] μεγίστη γὰρ παραψυχὴ ἡ τῶν ὁμοίων ἀνάγκη. ait Heliodorus, & illustramus alibi.

207. VENDITVS IPSE VENDERE CVNCTA CVPIT.] Summum in Republica scelus habetur priscæ Sapientiæ, ad eam publice quid faciens venditioni subdere. Sic in imis Erebi tormentis ponit Virgilius qui pretio fixerint & refixerint Leges. Et Solon, unus de Septem Sapientibus Græciæ, urbes evertere scelus hoc scribit.

> Οἵθ' ἱερῶν κτεάνων, οὔτε τι δημοσίων
>
> Φειδόμενοι, κλέπτουσιν ἐφ' ἁρπαγῇ ἄλλοθεν ἄλλος,
>
> Οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ δίκης θέμεθλα.
>
> ἣ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γιγνόμενα πρό τ' ἐόντα,
>
> τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτισαμένη,
>
> Ταῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἕλκος ἄφυκτον,
>
> Εἰς δὲ κακὴν ταχέως ἤλυθε δουλοσύνην.

208. LANCES.] Appendebantur enim Romana consuetudine pretia rerum emtarum ingentiora. Notarunt dudum homines doctissimi.

210. NON PUDET, HEU, SUPERI.] Exclamatio Lucani. Seneca.

> *Hoc est Deos quod puduit*

Ita exprobabant Diis res male succedentes. Vt contra lætis *eos esse, eorum imperium esse* exclamabant. Papinius:

> *Estis io superi, nec inexorabile Clotho*
>
> *Volvit opus*

210. JURE SEPULTUM.] Vide ad Panegyricum in Quartum Consulatum Honorii. Servi mortui & sepulti quo ad jura liberorum hominum, cap. LIX. de Condit. & Demonst. cap. CCIX. de R.I. Et ibi Interpp. Canum conditioni æquantur à Columella lib. VII. cap. XII. dum conservi illis adscribuntur.

Ddddddd 213.

213. SOLIO CROESI.] Imperio, Regno. Hujus titulus Solium. Pacatus Panegyrico: *quem sceptro & solio destinaverat, numquam indulgenter habuit.* Horatius.

Redditum Cyri solio Phraaten.

Valerius Flaccus lib. II. de Hypsypile.

Iura novant, donant solio sceptroque paterno

Vt meritam

De Parthis Spartianus Adriano: *Toparchas & Reges ad amicitiam invitavit, invitato etiam Cosdroe Rege Parthorum, remissaque illi filia quam Traianus ceperat, ac promissa sella, quæ item capta fuerat.* Βασιλικὸν θρόνον Darii memorat Diodor. Siculus l. XVII. Egesippus, Lib. II. cap. I. *quid enim sella aurea, allatumq. diadema, nisi regni forent insignia, quo spiritu præsumserit sedere super thronum Regium? de sublimi solio salutare plebem circumfusam, stipantibus armis militaribus, more quodam & usu Imperatorum?* De Salomonis inter Iudæos reges nobilissimo, notæ res ex Sacris Litteris. Eupatoris Sellam Regiam memorat Appianus Mithradatico. De Regum sive Imperatorum Constantinopolitanorum quæ potuerit artificio inusitato elevari. Liutprandus Ticinensis in Historia Temporum.

214. EVNVCHO FLVERENT PACTOLVS ET HERMVS.] Poetica[?] abundantissimarum divitiarum circumlocutio. Papinius de Sponsa Stellæ, sermone Veneris.

queritur jam Seras avaros

Raraque longævis nivibus cristalla gelari,

Huic Hermum fulvoque Tagum decurrere limo,

Nec satis ad cultus, huic Inda monilia Glaucum

Proteaque, atque omnem Nereida quærere jussi.

Regionum Opulentiam innuit quas illis antiquis Heroibus possessos caupo iste famosus vexet nundinationibus.

215. ATTALVS.] Rex Asiæ Pergami, qui populum Romanum ingentium opum Hæredem reliquit. Tantæ quidem hæ divitiæ fuerunt, ut mores totius Italiæ corruperint, Roma exorsæ, quæ inde cæpit Luxuriam velle imitari locupletium. Vide Florum, PLinium, lib. XXXIII. cap XI. alios.

217. INDOMITOS ISAUROS.] Notæ ISaurorum perpetua latrocinia, ex vix diuturnis bellis pax redemta brevissima, vide dicta, Francisco Duareno, lib II. Anniversar. Disput. cap. XII. De inquietudine multis Ammianus. Venere demum in Proverbium eorum montes. Synesius Epist XLVIII.

καλῶς ποιεῖς εἰς τὴν ἔχθραν τὸν Βασιλέα πάλιν ἐπανελθών, εἰ γὰρ καὶ τοῖς Ἰσαύροις ὀρεῖν ἢ ἀγαθῇ σοι τύχῃ συνῆν, ἀλλ' ἔστιν εὐπραγία περὶ τὸν τόπον εὐπραχεῖσθαι.

Servilii nomen secunda syllaba correpta ab Ennio usurpatum notavit sive Josephus Scaliger sive Franciscus Dusa, ad Lucilii Fragmentorum Collectionem.

218. PHAROS.] Ægyptus, Alexandriæ Regnum. *Nil* & designat.

220. IN MERCEM.] Palam ait cauponatum provincias Populi Romani. Supra.

Institor Imperii, caupo famosus honorum.

Quomodo cauponari bellum Ennius:

vitam cernamus utrique

Non cauponantes bellum, sed belligeranteis.

Nundinari animas Optatus Afer, Lib. III. *quis est nescio qui Angelus, qui nundinas facit Animarum:* Cassiodorus pariter libro IX. Epist. XXI. Mercem dicit de provinciis factam, ut Romam ipsam suis civibus L. Florus libro III. *Misera Respublica in exitium suum merces erat.*

220. SOPHENE.] Vide PLinium libro V.cap.XII.Melam Libro I.

221. QUO STRUIS.] Vt videant omnes quo fine nobilissimum ingenium suum impendat describendis his vitiis,hisq; exsecrandis vitiosissimis mortalibus,eleganti objurgatione,plena sapientiæ, uberante monitis Philosophis,ipsum Eutropium alloquitur. Pari modo Rufinum, prioris invectivæ à versu CXCV. Talis altera opera pro bellicis muliebria suadens, Leoni, Duci Eutropiano libello Sequente v.CCCCLV. imputatur.

222. STRUIS.] Aggens, & in cumulum congerit. Manilius Libro Quarto.

Materiam struimus magna per vota ruina.

223. SUCCEDUNT.] *Succedent* habent libri scripti nonnulli, quibus assentitur clare Noster, & vero res ipsa suadet eam lectionem.

223. NUBAS DUCASVE.] Manifeste distinguit inter duo ista verba, & ita uti eis usus obtinuit. Attamen est quando *& mares nubere* dicantur,crimine illo quod non proficit sciri,ut loquuntur Imperatores Constantius & Constans L.XXXI. C. ad L. Iul.de Adult. Iuvenalis *officium peragendum in colle Quirini Quid quaris? nubit amicus.* Tamquam de re notissima, quo pacto & hic impurissimam turpitudinem objicit clam Eutropio Claudianus. Sed vero & in veris conjunctionibus aliquando *Nubere* tam ad meliorem quam deteriorem sexum pertinet, quod non animadverterat Yro Villiomarus Robertum Titium rumpens. PLautus Argumento Trinummi.

Senex ut rediit,cujus nubunt Liberi,

Filius nimirum & filia. Varro lib.XIV. Rerum Divinarum: *viris nuptis sacrificabantur in cubiculo vidua.* Pomponius Pannuceatis.

Sed meus frater major,postquam vidit me ejectum domo,
Nupsit posterius dotata vetula,varicosa, Afra.

Interpres Apollonii Tyrii: *Rex ut vidit quod videre noluit ad juvenem ait, Salvi sunt,nupture,parentes tui? Iuvenis ait,ultimum signaverunt diem.* Et id Nonius Marcellus suo ævo Italis usurpatum tradit memoriæ, cap.II.vers. DLXXVII. De cujus verbis opinionem suam confirmare poterant,qui asserere non dubitarunt etiam vigente Re Romana, linguaque florente, aliam plebis Loquentis, aliam scribentium (utplurimum enim tales erant) Procerum Linguam fuisse Latinam,è quorum numero Poggius Florentinus & Leonardus Aretinus olim negotium Francisco Philelpho illi πολυγράφῳ exhibuerunt, contendentes. crasse quidem nimis,vulgare, quod nunc est Idioma Italicum etiam apud Romana tempora fuisse urbile contra,quos pulcre itum And. Alciato,viro præstantissimi judicii & ingenii. Libro I.Prætermissorum Dicendum sane non abs re videtur colluviem illam omnium de Tribus Orbis partibus ferè gentium,quæ in urbē confluxit,refluxit ex ea, & bonam etiam partem intus eam commorata est,potuisse aliqua Linguæ puritatem & peregrinitate & barbarie corrumpere; præsertim cum & res & nova quotidie inventa ad Vrbem conferrentur,quibus merito de Idiomate populorum adscitas esse dicimus appellationes, quæ cum in usum necessario postea venerint, quis negabit plurima aliter tum & dicta & intellecta, quam primis temporibus? Hinc tot Gallica vocabula, in Martiale,Iuvenale, & infinitis aliis apparent; hinc non vocabula solum & locutiones ipsæ, & scriptiones Romanæ aliam omnino à vetere faciem sumserunt. Eloquentiæque Latinæ tam secundum Nationes, quam Tempora ipsa census faciendus est. Hispani enim aliter,aliter Galli, totoque cœlo scripserunt locutique sunt Afri; nisi qui in urbe educati fuere,tanto intervallo à Romano scriptore isti distantes quolibet,ut vix possint ab hoc illum gradus inveniri. Fuisse vero illam, quam post tot secula Septemtrionales demum Nationes illa fatali infusione Barbariæ,intulerunt, barbaram in usu Romanorum

subditis in Italia Elegantiani, quis nisi amens crediderit? At vero ipsis florentibus rebus vulgo aliter nonnulla usurpata, alias item voces, quam quæ in libris nunc inveniantur, clara res itidem est; cujus testimonium sint hic etiam indicata Nonii Marcelli verba, & quod ex Cicerone Rhetorib. Isidoro, aliis, huc clare facietia alibi non pauca à nobis producantur.

225. GRANDIBVS INDIA GEMMIS.] Ad *pondus earum* alio loco alludit. Et sæpius meminit gemmarum Indicarum.

226. FOLIIS ARABES.] Odoratis videlicet, foliis, quæ erant, & sunt nunc quoq; inter aromata, etiam linguæ nostrati adhærente priscæ Latinitatis vocabulo, ut Belgarum usui notum. De talibus loquitur Marcianus ICtus cap. XVI. v. VII de Publicanis, Vectigalibus, &c. *Species pertinentes ad vectigal, Cinnamomum;* Piper *longum, piper album, folium, pentasphærum, folium Barbaricum, Costum.* Vindicianus Carmine de Medicina, sive is est Marcellus.

> *qua Iudaicis fragrant bene condita capsis.*
> *Tous, Costum, Folium,* Myrrham, *Styracem, Crocomagma.*

Idem scriptor eodem Carmine.

> *eximium ignoto mittit quod Nilus ab ortu*
> *Decerptum folys, ramo, cute, cortice, virga.*

Venantius, sit enim iste, dum alius prodit, nam nos auctorem longe vetustiorem odoramur, carmine de Phœnice.

> *Cinnama dehinc, auramq; procul spirantis amomi,*
> *Congerit, & misto Balsama cum Folio.*

Mentio hujus folii, & apud Apitium lib. I, cap. I. Ex his foliis faciebant unguentum quod *Foliatum* usurpabatur. Iuvenalis Sat. VI, pro pretiosissimo id habet.

> *mæchis foliata parantur.*

Vetus Commentarius: *unguenta Foliis plena, vel aliis aromatibus.* Malobatrum hoc esse, & à Græcis φύλλον simpliciter, ut Latinis *Folium* vocitari notant Horatiani Exegetæ, ad librum II. carm. VII. Heliodorus lib. X.

> οἱ ἀράβων τῶν εὐδαιμόνων πρεσβευταὶ προσῆγον καὶ φύλλον τε τοῦ ὠώδους, καὶ κάδας, καὶ κινναμώμου, καὶ τῶν ἄλλων οἷς ἡ Ἀραβία γῆ μυρίζεται, ἐκ πολλῶν ταλάντων ἑκάστου τὸν τόπον εὐωδίας ἐμπλήσαντες.

Nos hic ista prolixius adnotavimus volentes, ut non sine caussa de Foliis hisce locum Vlpiani cepisse asseremus doctissimum & elegantissimum Iureconsultum Guhelmum Fornerium, libro II. Selection. cap. II. quem nostrates Disputatores ὡς ἐκ τρίφωνιν ineptire pronunziant. Verba sunt Vlpiani, cap. XII de Vsu & Habitat. *Præter habitationem quam habet, cui usus datus est, deambulandi quoque & gestandi jus habebit. Sabinus & Cassius & lignis ad usum quotidianum & horto & pomis, & oleribus & floribus, & aqua usurum, non usque ad compendium, sed ad usum scilicet non usque ad abusum: idem Nerva, & adjicit, stramentis etiam usurum; sed neque foliis, neque oleo, neq; frumento, neque frugibus usurum.* Per Folia Fornerius, cum generalis sit appellatio, & tam pretiosa illa in Oriente, quam alibi terrarum vilia, ea comprehendantur, cum transferre in suos hortos etiam eos fructus possint Patresfamilias, conatu ipso eorum, si non effectu, considerando, intelligi posse, inquam, statuit Fornerius illa pretiosa, conficiendo unguento, ut diximus, idonea. Et vero nos eadem sumus, ob modo posita, sententia. Namque &, si Nervæ cum Cassio & Sabino de cætero usque ad ea, quæ excipiuntur, convenit, cur, illis Flores & poma concedentibus, ipse folia prohiberet, caussam alioquin non habebat. Stramentorum certe idem

idem cum eo vsu foliorum, quem notant, censûs & judicium est. Omnia enim quæ substernuntur communi vsu pecori, *stramenta* vocantur. Jam verò & frondes bobus substerni solitas clarum facit Cato, cap. V. de Re Rustica. *Stramenta* (puta quæ vulgo vocavit) *frondem iligneam legito, eam substernito ovibus bobusq;*. Jam si eadem est horum ratio, (non enim producam plura scriptorum loca de substratis pecori folijs) cur diversum statuatur non video, nisi si ad pabulum tantum pecori præbita folia docebunt, quod tum facturi fortè, certe prius minimè, sunt, cũ Catonis vetustissimas litteras damnaturi vel ignorantiæ, vel mendacij. Stramentum vero id omne vocari quod substerni pecudibus solitum, auctor est Varro libro primo de Re Rusticâ, capite L. ne quid sine auctore asseverare velle videamur. Si, vt ad finem tamdem veniamus, recepta erit Fornerij Opinio, manifesta differentia parebit, & decidendi olim Nervæ placita ratio, si secus, quærant, per nos aliam modo ne lectio commutetur, cum Φύλλων servent etiam Græci, vt notat Leunclavius ad Basilica. pag. 87. Non vero obstat quod *folia* ista *exotica* sint, & aliunde transq; mare, importata; Nemini enim ignorum esse debet ingenium perditæ petulantisque Romanorum Luxuriæ, qui delicias totius orbis intra pomœria, aut in re sua Familiari, habere studebant: Contrà hanc sententiam aliorsum iverunt magni nominis superioris seculi scriptores, Fr. Connanus Commentarijs Juris, Iac. Cujacius libro IX. Observat. c. XXXVII. Iac. RæVardus Conjectaneorum lib. II. c. III. Gilbertus Regius Conciliatarum Legum lib. primo cap IX. aliiq;.

228. UT VELIT EUTROPII.] Hoc tamen fecisse plurimos superius à nobis prolata Suidæ verba asserunt, qui castraverint videlicet sese Eutropio culmen Reipublicæ insidente, vt Exsecti Exsecto fierent simillimi, & ita gratiam ejus mererentur. Quo sanè ambitionis scelere post homines natos vecordius nullum patratum existimo.

229. OBLITA SUI.] Attonita velut & suarum oblita rerum, suæ dignitatis, exsuta per avaritiam & Potentiam sensibus. Elegantissimè talem alterationem efferunt Scriptores. *Alterum à se fieri* dicit Salvianus, vbi jungit alia talia. Libro II. de Provid. *superstes prioris status, à se ipso exsulans, penè jam post se vivens, ita Dei judicio à se alter effectus, ut ei, quem timuerat, forsitan totus orbis, unus in faciem insultaret inimicus.* Iustinus de Clearcho tyranno, fine Libri XVI. paria cum nostro: *Accedit sævitia insolentia, crudelitati arrogantia; interdum enim ex successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem, interdum Iovis se filium dicit.* Erat planè talis nostri iste furcifer Consul. *Sic non habere se in potestate,* Sulpitius Severus Dialogo III. *iracundum hominem dicit* Sui oblivisci ob afflictiones à Fortuna velut destitutum, Philosophia apud Boethium lib. I. de Consol. cap. II. *nihil periculi est; lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paulisper oblitus est, recordabitur facilè.* Petronio *à se exire* Poeta dicitur cum intempestiva arroganterq; stulta garrulitate carmen apud balineas recitat: Eidem Boethio *ex se exstirpari* idem sonat lib. Eodem, cap. VI. Martiali *se non habere* Appulejo lib. II. *suum non esse* idem negotium designat.

229. NEC SOBRIA DIVITIIS MENS.] Paria de Eutropij ebrietate ex rerum successibus Zosimus, verbis suprà adscriptis.

232. PAGINA.] Scriptum omne vetus. Alibi:

Antiquos loquitur Musarum pagina Reges.

233. FOEMINEAS.] Supra dixit:

trabeata per urbes
Ostentatur anus, titulumque effœminat anni:

A mollitie enim, non sexu, quem prorsus tum nullum habebat, Eunuchum vocat fœminam. Sic *fœminea* omnia quæ viros dedecent: Fœmineæ querelæ apud Statium, Thebaide. X.

Atria fœmineis crepitant ululata querelis.

Lucilius, lib. XXVII. *Insanum vocant quem maltam ac fœminam dici vident.* Hoc est hominem desperatæ mollitudinis. Sic Petronius extremam ignaviam cuipiam exprobrans, *muliebris appellat patientia.* Et Thersites apud Homerum pro summo convitio Achivas vocat Achivos, ob inertiam videlicet sexu suo indignos. Ἀχαιίδ' οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Quod imitatus Maro, libro IX.

O vera Phrygiæ, neq; enim Phryges

Sic Alexander penes Q. Curtium Thracibus Persarum divitias ostendens: irent & imbellibus fœminis aurum viri eriperent. Lib. III. Fœmina enim est vir imbellis, & ita vocabant Heroes, quos, non debita animositate resistentes, peremerant. Higinus, Fabulæ LXXX. *cum ossa ejus collocaret in pilâ, intervenit Castor, & prohibere cœpit monumentum fieri, quod diceret se eum quasi fœminam superasse.* Id convitium gentibus à se subjectis occinere voluit ille Aegyptiorum Rex, qui oras omnes earum signis muliebrium membrorum opplevit, vt scribit Herodotus. Cum vero postea recenseat ipsemet Claudianus Regna & Imperia à Fœminis gubernata, sanè non est absurdum suspicari hoc loci aliquid corruptum delitescere. Utiq; enim præfuere & Iudiciis fœminæ, & non diu ante ævum Claudiani Zenobia omnia fecit, summo Imperatori non omittēda. Bentini Codex quidam habuit. *qua pagina lites Sic actas meminit?* An scriptum dicas *qua pagina lites Castrati meminit?* hoc est Iudicis, Quippè *ὁ judicat* horsum detrahendo?

234. FORUM.] Iudicium, Iurisdictionem. Iuvenalis. Sat. II. Prosopopœia mulieris loquentis.

Numquid nos agimus caussas, civilia jura
Novimus, aut ullo strepitu fora vestra movemus?

Varro Atacinus, vt volunt, de defectu Lunæ.

nos congeries obnubit turbida rerum,
Ferrataq; premunt milleno milite Cura,
Legirepi tundunt, latrant fora, classica turbant.

236. VIOLARE.] A rebus nuptis. Violari propritim dicitur virgo, cui pudor extorquetur. Notamus alibi his, puto, Animadversionibus.

327. SECUM PETULANS AMENTIA CERTAT.] Utrum videlicet amentior an petulantior sit omnis Cupiditas & Scelerositas hominis. Habent hanc Lectionem omnes libri, nec opus mutatione *incernit*, quod, remotius ab vsu, non arbitror Claudiani esse, libens autem illi inserat Iustus Zinzerlingus, vir apprimè doctus. Duo sunt vitia, quæ adversa fiunt, dum mens, ebria fortunæ favore, dubitat vtrum petulantius an stolidius vivat, licentia data per fas nefasq; bacchandi. Sic in Maximis viris certasse legimus summis virtutibus summa vitia: quod tamen certamen huc non facit. Alcibiades vigilantissimus & acerrimus erat cum res posceret, profusissimus per otium in luxum & libidinem. Mœcenatem sollertia, vigilātia, strenuitas, lateri Monarchæ terrarum Orbis proximum fecerunt: ejusdem deliciæ & omne genus luxuriæ in proverbium venerunt, vt apud Iuvenalem, tenerorum Mecenatum palma sit inter muliebriter vestitos. & apud Senecam delicię ejus non possint satis notari; Vellejus, virtutum ejus præco, dicat muliere omni per otium fuisse effœminatiōrem. Talis fuit Othoni Imperatori animus, homini deditissimo Neronis vitę; quem Mors tamen Heroum æstimationi admovit. Talem Theodosium & Stiliconem facere laborat Zosimus, vt famam nimirum aliquā maculet eorum qui fana Dœmonum, quibus ille Canis serviebat, destruxerunt. Sed eum mentiri aperta res demonstrat. In Eutropio verò minus vitiorum cum vitiis certamen, quam cum virtutibus in istis.

237. AGGREGAT.] Rectè Delrio & Noster liber, cum aliquot Belgis *Aggerat.* Quam dicas Poetæ scriptutam. Sic *iras aggerare* dixit Virgilius, lib. IV. *Promissum aggerare* dictis, Papinius, lib II. &c. Tamen neq; alterum reiculum, confirmatumq; omnium optimis libris, quos contulit Cujacius.

238. ERV-

238 ERUBUIT MAVORS.] Mista pudore iracundia, quorum adfectuum vterque faciem colorat.

238. ADVERSAQUE RISIT ENYO.] Gaudens simul ob turbas dandas, & opponens militarem aciem tam diræ injuriæ Romani nominis. Eadem res est cum crudeli risu Martis, libro II. v. CVII.

Subrisit crudele pater, cristiuque micantem
Quassavit galeam:

Accedit deinde idem hoc numen, rabiei bellicæ præfectum à Poetis.

tunc, implacabile Numen,
Bellonam alloquitur &c.

Risus igitur hic est qualis hostilis Mezentij, X. Aeneide, mortem vovens & inferens adversario, quem habebat in potestate.

Ad quem subridens mistâ, Mezentius, irâ,
Nunc morere, at de me divûm pater atq; hominum Rex
Viderit.

Similis Penthesilææ risus ad fugatos Græcos I. Paralipoménôn. Similia etiam apud Nonnum Dionysiacis. Enyo est Bellona, penes Quintum Smyrnæum, Thryphiodorum, Nonnum, Petronium, Martialem, Silium, & neminem non vtriusq; Linguæ Poetarum.

240. PHARETRA FULGENS.] Nec Romana quidem arma tribuit Romano Consuli, sed qualibus etiam fœminæ antiquitus vsæ. Armaturam AMazonum melius describit III. de Laudibus Stiliconis Amazones ipsas non esse fictitias legas apud Diodorum Siculum. Ultimis temporibus Scythiæ populos agnoscit Nicephorus Gregoras huc fortassis & muliebrium castrationum duæ species pertinent, vt nec mulierum integrarum dignitati admittit, Eutropium noster, quæ apud Græcorum Medicos leguntur.

242. GETAS:] Gothos auxiliares, quos infidos, & omni occasioni turbandę rei Romanæ intentos præfigurat.

244. MURIS NULLA FIDES.] Nemo ijs tutus est. nec constat, inquit, certa in munimentis, quamlibet firmis, salus. Populatus autem Gothorum intelligit Græciam vastantium. Ad Rufini necem, barbaros foventis, vsum Eutropij opera Stiliconem scribit Zosimus: is vero cum eversi Rufini hæres factus esset, successibus tantarum rerum elatus, obvertit auctori suo cornua; cujus consilijs per Gainem, strenuissimum virum, post est submotus. Nec dubito si Stilico, quod vltimum ejus molimen fuit, singulari Dei voluntate successum non adeptum, in Orientem ipsemet venisset, illam luxuriantem aulam magnoperè in ordinem fuisse redacturum. Si tamen alia fuere ejus Consilia, inertiam principum considerantis, vti magno consensu Christiani scriptores, (nemo tamen nisi eo interfecto) scribunt; negat autem prorsus Zosimus, qui nec vivo nec occiso quicquam de his compertum vllis machinis testatur.

249. EXTRA CIMMERIAS.] Suspectus est hic versus, qui commodo sententiæ abesse potest.

250. FLOS SYRIÆ SERVIT.] Optimè omnino & emẽdavit & distinxit hæc Scaliger. *Flos Syriæ juventutem*, & omnia optima ejus regionis denotat. Bacis vatis apud Pausaniam Messenicis.

Καὶ κότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀ-
γλαὸν ἄνθος ὀλεῖται.

Symmachus. *Flos Siderum Dione*. Quo sane carmine emendando non tenuit suam felicitatem doctissimus Scholiastes. *Flos* Curiæ, apud Metellum Monachum Quirinalibus. Od. II. Sic *Flos florum* Rosa, Fuldensi Straboni in Hortulo, quod Poema centonem sapit de meliore ævo.

252. SERVUMQUE MOLLEM] Impuratum hominem, omnibus modis fœdum & infamem. Mollis enim talem notat Scriptoribus Petronius de Eunucho pariter.

Pede tendite, cursum addite, convolate plantâ,
Molles, teretes, Deliaci manu recisi.

Vibius

Vibius Sequester: *mollescit, id est obscœnus fit.* Alibi.

253 VVLTV FLAGRARE.] Sanè qualem tu hactenus descripsisti.

254. PRO VICTORE.] Vice, nomine, assimilatione Victoris. Frequens hoc genus loquendi melioribus scriptoribus, nec satis aliquando perceptum. Suetonius Nerone? *Talem principem paullo minus XIV. annos perpessus terrarum orbis tamdem destituit, initium facientibus Gallis, Duce Iulio Vindice, qui tum eam provinciam pro Pratore obtinebat.* Hirtius de Bello Africano, *de Catonis supremis. Ipse omnibus rebus diligentissimè constitutis, Liberis suis L. Casari, qui tum ei pro Quastore fuerat, commendatis ferrum clam in cubiculum tulit.* Rutilius Itinerar. lib. I.

Rexerat ante puer populos Proconsule Pœnos.

Pariter Claudiano Curtius libro IV. *hanc victoriam rex majori ex parte virtuti sua debuit: Nam dubio adhuc pugna eventu pro victore se gessit, perculsos deinde hostes fudit, &c.* Hujus generis est illa locutio, cadentis Imperij scriptoribus familiaris, cum gestum officium alicujus nomini appenditur, uti *Ex Consule Ex Legato* & mille sunt talia, quorum expositio to sit mirum in modum aliquando Andream Alciatum, hominem doctissimum, & præclarum Romanæ Iurisprudentiæ illustratorem, vt vides libr. IV. Dispunctionum eius, cap. III. Cujus genus tamen est pervetus, Nam in Quintiliani Declamationibus unius Inscriptio visitur Exproditore exsule Fortis.

254. PEDITVM VEXILLA.] Non enim dignatur equestri vt videri vult dignitate Eunuchum.

255. EVNVCHORVMQVE.] Per convitium ita militem Orientalem vocant, vt infrà pluribus testatur, luxu ducum mirificè effœminatum: Eunuchorum autem titulo digni qui sub Eunuchi vexillis militare potuerunt

255. TVRMÆ SIMILES] Turma propriè manipulus Equitum, appellata velut terma, quod de tribus tribubus, Tatiensium, Rhamnium, & Lucerum cõficeret, ut auctores Varro lib. IV. de Lingua Latina, & Curiatius apud S. Pompejum.

256. HELLESPONTIACIS LEGIO DIGNISSIMA SIGNIS.] Quæ militaret sub auspicijs Principi, quo duce gaudebant videlicet Eunuchi illi Orientales, nocturnis bellis. Est opprobrium patientiæ muliebris, non aliter insimulandæ ejusdem mollitiæ, Priapum Cassio Chæreæ signũ militare dabat Caligula. Suetonius: *Primas sibi partes Cassius Cherea tribunus cohortis pratoria deposcit, quem Cajus, seniorem jam, ut mollem & effœminatum, denotare omni probro consueverat; & modo signum petenti Priapum aut Venerem dare, modo ex aliqua caussa agenti gratias manum osculandam offerre, formatam commotamq; in obscœnum modum.* Priapus autem Hellesponto peculiare Idolum: Sidonius.

Hellespontiaci patrem Priapi.

Arnobius, Libro III. *Hellespontiacum Priapum inter Deas virgines atq; matres circumferentem res illas praliorum in expeditione semper paratas.* Qui de eodem cum nostro bellorum genere loquitur, quo nimirum militare, aut stipendia facere dignus sit Semivir Consul.

257. DEFENSOREMQVE.] Post benè rem pro Republica gestam hoc titulo honorabantur Proceres Romani. Vide multis notata doctis ad Symmachum.

260. TINEAS.] Calvam à teredinibus & tineis exesam. Supra.

turpes
Exedere caput tinea.

Pessimè igitur qui Lectionem mutant. Ista autem omnia mirifico & ferè incomparabili, certè insuperabili, ingenio, scripta sunt.

261. PLORABILE QVIDDAM.] *Entre les dens* Quod intelligi non possit, vel sonus orbus bona mente, & tamen flebilis, plorabilis, ejulabilis, qualis vox evirati bellatoris, intendentis follem, ut post debellatum, sua jactatione, hostem sese viriliter magnificum faciat. Sic Persius.

Hic

Hic aliquis cui circum humeros hyacinthina læna est.
Raucidulum quiddam balbâ de nare locutus
Phyllidas, Hypsipylas, vatum, & plorabile si quid
Eliquat, & tenero supplantat verba palato.

261. ULTRA NEQUITIAM FRACTIS.] Mollitiæ suæ addens ploratum, quò magis etiam frangat vocem, alioquin effœminatam. Nequitia est amatoria mollities. Ovidius.

Ille ego nequitiæ Naso poeta meæ.

Sæpè Martialis, Petronius, PLautus. *Nequam* homo fractus mollitudinibus, vt Verres apud Ciceronem.

262. FRACTIS.] Extremè enervatis. Petronius Bello Civili.

In Venerem fregère viros

Papinius, de vetita Domitiano castratione:

jam frangere sexum
Atq; hominem mutare nefas

Prudentius

petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos solvere sensus.

Sic *gradum frangere* in Satirico scripto de Gubernatione Dei, Castigandis publicis moribus comparato, Salvianus, libro V. *cum enim muliebrem habitum viri sumerent, & magis quam mulieres gradum frangerent.* Sic frangere vocem, de quo eleganter doctissimus Gevartius Lib. III. Electorum.

263. SORОREM] Ambiguum per sororem germanam aut consanguineam, an vxorem dicat Eunuchi; vxorem quidem apertè illi assignat, & à sorore ita disiungit, vt una tamen persona pareat, lib. II. LXXXVII.

At soror, &, si quid portentis creditur, uxor,
Mulcebat matres epulis.

Et consultò ita loqui videtur, vt fides sit simul portento vxoratum esse Eunuchum, & veritati. Præfatione ejusdem libri, II.

Quid soror? audebit tecum conscendere puppim?
Et veniet longum per mare fida comes?

266. MERGIQUE FRETIS.] Devovens caput suum ad fidem dictis faciendam alludit simul pœnam portentorum, quæ mari solebāt mergi. Vide Obsequentis Prodigiorum Indicem.

267. UTINAM.] Tum enim infelicitas portenti in caput ejus fuerit à Republica aversa.

269. ARIDA] Siticulosa. Ut anus PLautina Curculione.

272. SÆVIS PERTENTAS PALLADA CAMPIS.] Melior scriptura *Sævi Campi.* Quam Cujaciani & Belgici Libri maximam partem, ingerunt. Similia Leoni fugienti libro sequenti.

273. ALTERIUS MINERVÆ.] Quæ videlicet telis & lana operari consueta, & talium opificiorum præses. Scholia vetera in Ceirin: *Minerva Libyca, Tritonis filia, prima dicitur telam fecisse.* Apollonius lib. I. textum vocat ἔργον ἀθηναίης, Sabinum vero istum notum nos habere Pomponium Lætum, vt frustrà nobis blandiamur Grammatico interioris alicujus ævi. Minerva inventrix vestium. Aristides Hymno in Jovem.

οὐδὲν πώποτε ἀνθρώποις ἠματύθη, οὐδ᾽ αὖ πράξουσί ποτε χρηστὸν οὐδὲν ἄνευ τῆς Ἀθηνᾶς. εἰ δὲ δεῖ καὶ τῶν ἐν μέρει μνησθῆναι, καὶ τοὺς μύθους μὴ ἀτιμῆσαι, προσθῶμεν ἔλαιον, ὑγιείας φάρμακον φανθὲν ὑπ᾽ αὐτῆς, καὶ ἐσθῆτα εἶναι μὲν κόσμον τῷ σώματι, εἶναι δὲ τῆς αὐτῆς ὑγιείας φάρμακον.

Hinc lanificium opera Minervæ, vt apud Liutprandum Historiar. lib. IV. cap. IV. in ridicula mulieris protestatione pro non Castrando viro, cujus virilitatis ad ipsam fructus spectaret.

275. URGERE PUELLAS.] Officium Eunuchorum in Gynæceis. Vide notata doctis-

ctissimo Scholiastæ Sidonij, ad lib. I. Epistol. VIII.

277. CYBELEM.] Cujus sacris destinati semiviri. Arnobius lib. V. &c.

278. CELENÆOS.] Phrygios. Urbs Phrygiæ notissima Celenæ, vbi matris Magnæ furiosa sacra continuè celebrabantur. Hinc Celenæi furores, ritus bacchantium lactibus exsectis, vt Concubinus Celenæus apud Martialem lib IV. Epigram. XLIII.

279. PINU.] Ritu eorum, quos modo nominavi Statius lib. X.

> *Sic Phryga terrificus genitrix Idæa cruentum*
> *Elicit ex adytis, consumtaque brachia ferro,*
> *Scire vetat, quatit ille sacras in pectora pinus,*
> *Sanguineosq; rotat crines.* Scribe: *Eijcit.*

280. INGUINIS ET RELIQUUM PHRYGIIS.] Juvenalis. Sat. II.

> *Quid tamen exspectant Phrygio quos tempus erat jam*
> *More supervacuam cultris abscindere partem.*

Inspice & Turnebum lib. XXIX. Adv. cap. V.

281. ARMA RELINQUE VIRIS.] Ab armis enim excludendi omnes qui ad curam muliebrium negotiorum spectant. Vegetius libro IV. Eunuchos militiæ non admissos priscis moribus Romanis docet quod pro re magna conceditur ea Monarchis, exemplis Sullæ & Carbonis productis ab Aetio Menandro cap. IV. de Re Militari.

281. FRATRES] Vides molimina sceleratæ belluæ Sic & Zosimus auctor est Gildonem illum excitasse vt Africam Honorij partibus subtractam addiceret Arcadianis; quare merito per Gainem à Stilicone est submotus. Africa autem omnino ad Occidentis Imperium pertinebat, propter Vrbem ejus annona pascendam.

283. CONCILIARE DECET.] Ars enim lenonum & lenarum amantium paria facere, questus sui gratia. Conciliare peculiare ei negotio verbum. Festus: *Conciliatrix dicitur quæ viris conciliat uxores. & uxorib. viros.* Isidorus, Originum lib. X. *Conciliatrix ob societatem flagitiosa consensionis dicta, eò quod intercurrat, alienumq; nundinet corpus, hanc & lenonem vocant.* Lucilius.

> *saga & bona conciliatrix.*

Petronius: *concilio tibi sororem.* PLautus Milite.

285. ANNUM.] Consulatum. Notavimus suprà.

287. EXACTA.] Hactenus à principio suo acta.

288. LABOR ÆVI] Labor ævi pro ipso ævo est positus, quod omnis in eo degens vita humana perpetuus sit labor. Paulinus I. Epist. ad Ausonium.

> *Aestus inanes. quos movet vita labor,*
> *Præsentis ævi tramite.*

Labor pro ipsa vita. Fulbertus Carnotensis, Sermone IV. *Peracto deinceps triduo cum Laudibus in Ecclesiâ pia matris Domini, per quam reconciliatus fuerat, à Laboribus suis beato fine quievit?* Hoc est vitam humanam deposuit. In Laboribus constituti omnes dicuntur Ruritio lib. II. Epist. VII. *qui humanæ vitæ turbis affliguntur. Vita enim humana perpes est labor.* Eucherius Parænetico: *Abrumpatur illa interminabilis secularium negotiorum catena, & ille de necessitatibus multis unus per totā vitam Labor.* Cyprianus Libro de Bono Patientiæ, cap. VI. *Vnusquisque nostrum, cùm nascitur, & hospitio mundi hujus excip tur, initium sumit à lacrymis, &, quamvis adhuc omnium nescius & ignarus, nihil aliud novit in illa ipsa prima nativitate, quam flere: providentia naturali lamentatur vitæ mortalis anxietates, & labores, & procellas mundi quos ingreditur, in exordio statim suo ploratu & gemitu rudis anima testatur Sudatur enim quamdiu isthic vivitur, & Laboratur.* Unde *catenatos labores* vocat Ausonius, alterum videlicet ex altero pendentem, nec solubilem umquam aut terminabilem totam seriem. Ita erudite Labor ratet est Vivere. Dionysius Cato Lib. I. Carm. XXXIII.

Quam

Quum dubia incertis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi crede diem, quicunque la- *(boras.*

Quo loco adspexit illa Horatij, li I. Carm. IX.

Quid sit futurum cras, fuge quarere, &c.
Quem sors dierum cunq; dabit, Lucro
Appone.

Laborandi vero ista notione Dionysius ille ad patientiam in tota vita hortatur, non secus ac B. Cyprianus verbis à nobis adscripta subsequentibus. Lectionem nolim mutatam à divino Scaligero, qui illa disticha elegantissimè Hellenismo induit. Laborem pro quovis malo notat Junius Pilargirus ad Georgicū II. Ad hanc sententiam pertinet & locus Hesiodi, vulgo notior.

Νῦν γὰρ δὴ γένος ἐστὶ σιδήρεον, οὐδέ ποτ' ἦμαρ
παύσονται καμάτου καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι νύκτωρ
φθειρόμενοι.

ta noster Bello Getico duobus locis.

288. OEDIPODES MATREM.] Notissimæ sunt fabulæ, & ridiculus post tot alios in aggerendis repetendisq; labor. Monstrosæ autem hæ narrationes exemplaria sunt deliratiorum humanarum. Michael Psellus libro de Dæmonibus:

καιρὸς ἐφίστηκε νῦν ὅτε βιώσουσιν ἄνθρωποι χεῖρον καὶ τῶν θηρίων. τὸ γὰρ τοῦ Ἀντιχρίστου κράτος ἐγγὺς ἐπὶ θύραις ἥκει. καὶ δεῖ τῆς αὐτοῦ παρουσίας πρόδρομα κακὰ προηγήσασθαι, δόγματά τε ἀλλόκοτα, καὶ ἀθέσμους πράξεις οὐδὲν τῶν ἐν Διονύσου τελετῶν ἀμείνους. καὶ ἅπερ Ἕλληνες πεπλασμένως ᾄδουσι, Κρόνος, ἢ Θυέστης, ἢ Τάνταλος, τὰ ἔκγονα κατεσθίοντες, Οἰδίπους τε μητρὶ συμφυρόμενος. καὶ Κινύρας τῇ θυγατρί. ταῦτα δὴ τὰ πάνδεινα καὶ περὶ πολιτείαν ἐπεισφρήσουσι τὴν ἡμετέραν.

290. PEPERIT FRATRES JOCASTA MARITO.] Erat enim & ipsius mater. Paullus Orosius lib. I. Historiar. contrà paganos, cap. XII. *Omitto Oedipoden interfectorem patris, matris maritum, filiorum fratrem, vitricum suum.*

291. PELOPÆA SIBI.] Ex parente enim peperit suo Aegysthum.

292. ERECHTEI.] Atheniensis. Vide Pausaniam.

295. ELEVAT HUNC PLUMA.] In avem nimirum. Mirum Scaligerum tam manifestam & necessariam correctionem neglexisse. Poetica autem & pulcra locutio, *elevat* elevatam fingit, ad quam vide festiva notantem Iodocum Sincerum, Promulsidis Capite Quinquagesimo.

298. EUNUCHI SCELUS EST.] Contaminantur enim tactu feminarium virilia omnia munia & negotia. Ex superstitione prisca hoc dictum.

300. CONSPECTUS.] Conspectu ipso venerabilis, Clarus. Notatum alibi.

301. ONERARE TOGA.] Tam macilentos, exesos, tenues, infirmos, ut vix possint onus togæ unius ferre. Uti autem hic adscripsi, correxit Claverius ex libris Cujacianis, quibus assentitur & Noster cum omnibus Belgis, & ita scripsisse Claudianus videtur. Scaligeri lectio: *onerante toga.* Quæ nullatenus pejor est, sed contra libros omnes.

302. INDUCTO.] Ita omnes libri, uno Belga demto, qui *induto* mavult. Tantumdem est. Trabeam Consularem, auro gravem, intelligit, unde trabealis metalli molem dixit Sidonius:

effulgens trabealis mole metalli
Annum pande novum.

De ipsa trabea vide quæ collegit Aldus Manutius Nepos Quæstionum Epistolicarum libro III cap III.

302. OBSCÆNIOR] Male ominosior, Scævior.

303. SIMIUS.] Turpes imitationes hujus bestiæ moribus adscribunt. Sic Thersiten, omnium ad Ilium Heroum convitiatorem, & mala lingua, turpibusq; gestibus fortia facta

incessentem, in hanc ab obitu belluam transisse PLato memoravit. Aeneas Gazæus Theophrasto, de ejus doctrina.

ὁ δὲ Θερσίτης, ὡς πάντων αἴσχιστος ὢν ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον, τὸν Ἀχιλλέα ἐ πλεμῶντα, ἀλλ' ὀνειδίζοντα τῷ Ἀγαμέμνονι, καὶ τοὺς ἥρωας μιμούμενος, εἰς πίθηκον μεταχεὶς, ματίζεται, ἐκμιμεῖται τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, τὸ εἶδος ἐ τὸ ἦθος αὐτοῦ μεταβάλλων.

Induebantur habitu tali per ludibrium simiæ, ut nunc quoq; à Circulatoribus, ad ridiculum faciendum. Martialis lib. XIV.

Gallia Santonico vestit te Bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat.

Quàm verò censes appositam hanc esse similitudinem? Sanè ut fieri nulla queat festivior, & rei convenientior.

308. CANDIDA CVRIA.] Senatus nova vestimenta honori novi Consulis sumens. Sic alibi de Militibus Stiliconis.

Candidus intereà positus, exercitus, armis,
Exsultat socerum juxtà.

Uti festis diebus puram sumebant vestem. Tibullus, lib. II. Eleg. V. Ad Apollinem ipsum. Sua ei Festa commendans.

Ipse triumfali devinctus tempora lauru,
Dum cumulant aras, ad tua sacra veni.
Sed nitidus, pulcerque, veni: nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc benè pecte comas.

310. LIBERTATEMQVE DATVRVS.] More novorum Consulum, uti ominis optimi gratia primus eorum actus esset collatio libertatis. Vide notata doctissimis Scholiastis ad Sidonium fine Panegyrici Anthemiani, Petro Gregorio Syntagmate Iuris, lib. XIV. cap. V. libro XLVII. c. XV. Etiam nobis notata ad Quartum Consulatum Honorij.

311. ÆGYPTIA SOMNIA.] Horum Onirocritices nunc quoque mentio in Achmet Commentario, cujus nos translationem Latinam, Opus Leonis Tusci ad Hugonem Eterianum in membranis eo ævo scriptis possidemus, cum suo sibi prologo, quem ex Italico, penuria integri exemplaris traduxit doctissimus Editor. Integrum Poetæ judicium in popularibus etiam suis nugarum damnandis.

315. ENERVATVS.] Ezsectus. κατ' ἐξοχὴν. nervorum. Supra.

penitusq; supremum
In cerebrum secti traxerũt frigora nervi.

Enerviter muliebriter Evantio Abbati Epistola de Esu sanguinis, vt rectè ibi membranæ.

313. MELAMPVS.] Notus vates: cum ex Aegypto notissimas fabulas de Saturno & Titanibus ἢ περὶ τὰ πάθη τῶν θεῶν historiam Græciæ intulisse, auctor est Diodorus Siculus, Libro Primo. —

316. REPTAT.] Tarditatem senilem exprimit Maximianus de tali.

Et per sordentem flebile serpit humum.

318. INSANVM] Magnum, absonum, ingens, horrendum. Boethius:

Spirat insanum nebulosus Auster.

Vide quæ ad PLautum notarunt docti.

318. NOMEN.] Titulum Eunuchi. Vide notas Gulielmi Fornerij ad varias Cassiodori, libro VI. Epist. I.

319. PROCLAMAT.] Vt rebus tristibus. Contrà lætæ ejusdem voces exstant apud Papinium in DecimumSeptimum Consulatum Domitiani.

322. IMPERAT HIC SEXVS.] Pariter Imperasse Fœminas, non Spadones, memorat Curtius, libro X. *Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado, ipse morituro manum injecit. Quem Orsines intuens: Audieram, inquit, in Asiâ olim regnasse fœminas, hoc verò novum est regnare castratum. Hic fuit exitus nobilissimi Persarum.*

323. PROBATVR.] Scriptis fide dignis memoratur. Lucretius.

Que

Qua tibi posterius longo sermone probabo.

Martialis lib. IV. Epigrammate XXI. Sulpitia Satira.

mendaxque Diespiter *olim*
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.

Petrus Chrysologus. Sermone L. *omnes muta vices, ut quod est infirmitatis testimonium, sit probatio sanitatis.* Victor Vticensis Lib. I. *quibus per internuntium valido respondisse ore probatur.*

327. INTRAT PHOEBUS.] Vide ad primum de Raptu. Intelligit autem Sibyllas, & Delphicas vates, oracula reddere consuetas.

326. TROIANAM MINERVAM.] Palladium. Vide Lib. I. ad Augustinum. De Vestalibus nota doctorum Curis omnia.

329. FLAMMASQUE TUETUR.] Sub castigatione immitium flagrorum. Iulius Obsequens, de Prodigiis, cap. VI. Macrobius, I. Saturnal. c XII.

330. SEMPERQUE PROPHANI.] Nullis mysteriis admissi. Sed hoc verum minime est, & probant exsecti in Matris Magnæ teletis.

331. AD FRVCTVM MVLIER.] Nimirum sobolis. David Rex & Propheta. Psal. CXXVII. *hæreditas Domini filii sunt, & merces fructus ventris.*

333. DANAI FVGERE.] Quintus Smyrnæus lib. I. παραλειπ.

ὡς τῆμος Δαναοῖσιν Ἀρηϊὰς ἔνθορε
κούρη,
οἱ δ' ὀπίσω χάζοντο, τεθηκότα θυμὸν
ἔχοντες,
ἢ δ' ἔπετ' ἠΰτε, κῦμα βαρυγδούποιο
θαλάσσης.

Sic tunc in Danaos Mavortia virgo ruebat;
Olli animum attoniti tergum vertere, paventes;
Quos velut horrisono sequitur mare fluctus Amazon.

Exemplo autem Semiramidis & Amazonum muliebri Imperio tuendo usus est etiam Cæsar, verbis à Suetonio relatis, *frequenti curia jactavit ex eo insultaturum omnium adversariorum capitibus, ac negante quodam per contumeliam facile hoc ulli femina fore, respondit quasi alludens, In Assyria quoque regnasse Semiramin, magnamque Asia partem Amazonas tenuisse quondam.*

335. CENTVM PORTIS BABYLONA SVPERBAM.] Descriptionem habes apud Curtium & Herodotum. Relatus muliebris hic Labor inter miracula mundi. Nicetas.

δεύτερον τῶν θαυμάτων τὰ Βαβυλώνια τείχη, ἃ Σεμίραμις κατεσκεύασεν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, περίμετρον ἔχοντα σταδίων τετρακοσίων, πλάτος τοῦ τείχους πηχῶν. π—

Negant alii, nescio an non digniores fide. Vide Berosum apud Iosephum Libro I. in Apionem, & quæ doctissimus vir Octavianus Ferrarius in Originum Romanarum incepto as non absoluto opere notavit.

337. TVLIT.] Vel gessit vel passus est, scite ponit ambiguum verbum.

339. SEMIRAMIS.] Ammianus lib. XIV. *ut quaqua incesserit quisquam cernens mutilorum hominum agmina detestetur memoriam Semiramidis Regina illius veteris, qua teneros mares castravit omnium prima.*

340. MENTITA VIRVM.] Qui accuratissime Semiramidis Historiam ex Ctesia describit, Diodorus Siculus, Eunuchorum ab ea prima factorum non meminit. Porro vestem illam sive stolam qua postea omnes Assyrii usi, usurpasse, cum à Menone, priore marito, in Castra Nini Bactra tum oppugnantis, accerseretur, ne videlicet habitu inter viros fœmina nosceretur. Sed Iustinus de vera simulatione qua, tamquam Ninus, cujus mater erat, gessit Imperium.

340. VOCIS ACVTÆ.] Eunuchorum talis. Alexander Aphrodisæus. Problemate IX. *Cur voce acuta sunt spadones? Humiditatis copia implens asperam arteriam eam coarctat, hinc spiritus, per angustum means, vocis acuitatem efficit, per latum, ut in viris, granditatem. Argumento esse possunt foramina tibiarum.* Idem XCVII. *Cur mulieres acuta sunt voce, itemque & spadones & pueri? quia ab humiditatis abundantia arteria eis in amplum minime protenditur. Caliditatis enim officium est meatus laxare in amplum. Vt ergo angusta tibia acutum edit sonum, sic & aspera arteria, cum angusta est.* Lucianus.

πέλ⊙ ᾗ λεπ͂ὸν τι κα̣ὶ γυναικεῖον ἐμφθεγξάμϑ⊙ ἐ δίκαια ποιεῖν ἔφη τὸν διοκλέα.

Erat Eunuchus qui loquebatur, quare elegãter Ioan. Brodæus locum Hippoc. sive alterius cujuscumque auctoris, ϖεὶ ἱερῆς νούσυ expoluit libro III. Miscellan. cap XIII. Ipsam Semiramin acuta voce fuisse notat & Iustin. lib. I. Epitomæ. Est acuta vox quæ cum stridore quodam tenuis editur. Gabrias, sive Ignatius Diaconus Fabulis.

Εὗρεν δ᾽ ἐρήμοις ἐγκαθεμένlω ὕλαις
Αηδὸν᾽ ὀξύφωνον

Ennius, *lituus sonitus effudit acutos.* Vnde ea docet Galenus in Arte Medicinali. capite LXIX.

κτ͂ τὸν αὐτὸν τρόπον ὔτε ἡ ὀξεῖα φύζει φωνὴ χωεὶς ςενότητ⊙ φάρυγγ⊙, ὔθ᾽ ἡ βαρεῖα χωρὶς εὐρύτητ⊙ δύναται γίνεϑ, ςενότης μὲν ὖν ἐμφύτυ ψυχρότητ⊙ ἔκγονός ἐςιν, εὐρύτης ᾗ θερμότητ⊙.

Opponitur acutæ gravis, ut acutissimo sonus Gravissimus. Chirius Fortunatianus lib. III. Rhetoricæ Scholicæ: *Quid dilucida elocutio? Vt sonus vocis medius sit, nec gravissimus, nec acutissimus. Quid ornata? Vt virilis. &c.*

342. PARTHICA.] *Persica.* Persæ enim & Parthi iidem sunt, his ab illis in ditionem acceptis. Quare mutandi nulla ratio Delrio, & citanti Brissonio, libellis de Regno Persarum. Confundunt enim volentes has nationes scriptores. Suida.

Ἀρσακίδαι, οἱ περςῶν βασιλεῖς.

Prudentius post mentionem cladis Crassianæ.

Paphiam vexere columbæ,
Cujus inauratum tremuit gens Persica lembum?

Vide Ammianum, & alios Historiæ Augustæ Conditores. Porro ut mares vel Semiramis prima, vel Persæ Principes exsecuerint, fœmellas castrare instituit Gyges Rex Lydiæ, cujus rei auctor Xanthus Historicus: Hesychius Illustrius.

ξανθὸς λυδὸς ἐν δευτέρᾳ τῶν Λυδιακῶν ἱςοριῶν φησὶν ὅτι πρῶτ⊙ Γύγης ὁ Λυδῶν βασιλεὺς γυναῖκας εὐνέχιζεν, ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζέσαις.

343. NASCI LANVGINIS VMBRAM.] Imberbes enim Eunuchi. Iuvenalis.

Testiculos, postquam ceperunt esse bilibres
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.

Commentarius priscus: *quia non habens barbam.*

344. SERVATOQUE DIV.] Ne exolesceret pueritia succedente virili barba. Eam caussam assignat etiam Petronius:

atque ut fuga mobilis ævi
Circumscripta mora fugientes differat annos,
Surripuere viros

344. PVERILI FLORE.] Non maturescente corpore, sed flore perpetuo velut manente. Auctor priscus Declamationis in Catilinam, qui nomen Ciceronis voluit fingere, perperam Portius Latro inscriptus, ut alibi demonstramus. *flos pueritiæ venustissimus,*

mus ad intuentium voluptatem. Ennodius Panegyrico Theoderici: *adhuc incano flore degebas adolescentia.* Martialis lib. IV. Epigram. XLV ad Apollinem quem semper adolescentem fingebant, unde Phœbum Ephœbum nuncupat Sidonius. *Perpetuo sic flore mices* De quo eodem Callimachus. καὶ κὲν ἀεὶ καλὸς ἠδ᾽ ἀεὶ νέος. Ennodius quod in canum dicit consonat illi Maronis.

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

345. ARTE RETARDATAM VENERI SERVIRE JUVENTAM.] Petronius.

Persarum ritu male pubescentibus annis
Surripuere viros, excisaque viscera ferro
In Venerem fregere, atque ut fuga mobilis aevi
Circumscripta mora fugientes differat annos,
Quaerit se natura, nec invenit

Papinius, lib. III. Silvarum:

Olim etiam ne prima genas lanugo nitentes
Carperet, & pulcra fuscaret gratia formae,
haud ullo concussum vulnere corpus
De sexu transire jubent

Bene autem Petronius, *Persarum ritu*, cum Spadones nominatos à Spado Persico pago dicat Stephanus, ubi primi Eunuchi fuerint facti.

349. CORVO CERTANTE LIGUSTRIS] Duo corvi albi non diu est cum in nostris his regionib. fuere, infinitis hominib. conspecti, nec jam pro ullo miraculo.

350. GRAVIOR MORUM.] Genitivi usus interior. Sic Salvianus lib. VII. *Sanctos decretorum, severos Pudicitia* dixit. Illud *aliquis* communem hominum sententiam exprimit. Pedo de Navigantium audacia.

Atque aliquis, prora spectans sub imis ab alta
Ut nil erepto valuit dignoscere mundo
Obstructo talem effudit pectore voces:
Quo ferimur? ruit ipse dies, orbemque relictam
Ultima perpetuis claudit Natura tenebris.

Musæus de Hero & Leandro:

Καί τις ἐν ἠιθέοισιν ἐθαύμασεν, ἠδὲ φάτο μῦθον,
πολλὴν ἤπω ὄπωπα νέην χεδνήν θ᾽ ἁπαλήν τε.

Nonnus, libro XXXII. Dionys.

Καί τις ἀερσιλόφοιο διὰ πτυχὸς ἀλύξας
ποσὶν ὀρεσσιλόφοισι διέστιχεν ἄκρα κολώνης.

Cum omnes simul fugerent. Dionysius Alexandrinus.

Ἔνθα κορυσσομένης πυρσηνίδος Ἀμφιτρίτης,
Ἄλλοτε μὲν πλυμμηεὶς ἐγείρεται, ἄλλοτε δ᾽ αὖτε,
Ἄμφω τις ξηροῖσιν ἐπιτρέχάει ψαμάθοισι.

352. IAM TESTUDO VOLAT.] Absurdis aliis narrationibus, quæ fingi facilè possint, elevat fidem præsentis. Pertinent eodem hæc Archilochi:

Χρημάτων ἄελπτον οὐδὲν ἐστιν, οὐδ᾽ ἀπώμοτον,
Οὔτε θαυμάσιον, ἐπειδὴ Ζεὺς, πατὴρ Ὀλυμπίων,
Ἐκ μεσημβρίας ἔθηκε νύκτ᾽ ἀποκρύψας φάος
Ἡλίου λάμποντος, ὑγρὸν δ᾽ ἦλθ᾽ ἐπ᾽ ἀνθρώπους δέος.
Ἐκ δὲ τοῦ σὺν ἄπιστα πάντα κἀπίελπτα γίγνεται

Κυδεόσι,

Ανδρέασι, μηδεὶς ἰδ' ὑμῶν εἰσορῶν θαυμαζέτω,
Μηδ' ἵνα Δελφίσι θῆρες ἀντιμείψωνται νόμον
Ενάλιον, καὶ σφὶ θαλάσσης ἠχήεντα κύματα
Φίλτερ' ἠπείρε γένηται, τοῖσι δ' ἡδὺ ἦν ὄρος.

353. PRONA PETVNT RETRO FLUVII VADA.] Naturæ contrariorum hoc vel primum memoratur. Ovidius.

Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.
Xanthe, retro propera, versaque recurrite lympha,
Sustinet Oenonen deseruisse Paris.

354. JAM FRVGIBVS APTVM ÆQUOR.] Factum hoc quomodo noster memorat in descriptione Nili. Et Procopius, Epistola XI.

πάλιν ὑμῖν ἐκ τῶν ἀμπέλων ἰχθῦς, καὶ ἀγροὶ τὰ τῆς θαλάσσης, ὡς ἔοικε χωρηγοῦσι, καὶ ἅμα χωρεία καὶ θάλατταν ὑμῖν ὑπάρχει τρυγᾶν, καὶ νῦν μὲν βότρυς λαμβάνειν, πῆ δὲ πάλιν ἰχθῦς καὶ ἔοικεν ἡ θάλαττα τὰς ὑμετέρας τρόπας μιμεῖσθαι.

Sed aliud utrobique ab hoc portento negotium.

359. IAM COCHLEIS HOMINES IVNCTOS.] Suspecta scriptura.

357. NVTRIT.] Alit, pascit, habet. Evantius Abbas de Esu Sanguinis. *Ne tamen Epistolaris consuetudo, in longinquas periodos pertracta, lectoribus lepidis fastidium nutriat, veniant ad illud quod Apostolus ait. Omnia munda mundis, &c.*

356. INANE.] Extra veritatem rei. Inane vero, vivo, opponitur. Vt vacui Averni, fictitii, & vivorum expertes. PLene alibi

357. IUDAICIS QUÆ PINGITUR INDIA VELIS.] Aulæa dicit Iudaica, quibus miræ formæ expressæ Indiorum monstrorum. Vt solebant aulæis intexi monstra. Sic Æschyli figmenta irridentur ab Euripide in Ramis Aristophanis:

οὐχ ἱππαλεκτρυόνας, οὔτε τραγελάφους ἅπερ σὺ ἐν τοῖσι παραπετάσμασι τοῖς μηδικοῖς γράφουσι.

Vt ex Medicis velis Iudaica pro tempore fecerit Claudianus. Iudæos ei arti studuisse exemplum B. Paulli Apostoli testatur, qui inde victum sibi procuravit. Olim allusum putabamus ad locum ex Sacris litteris, Regum III. cap. X. ubi classis Iudaica navigasse in Indiam scribitur, & inde asportasse res sub alio cœlo mirandas. Sed id nauci non est. Babylonica vela vocat Iudaica, ut Iudæos somniorum interpretes pro Chaldæis dixit Iuvenal. Sat VI. v. DXLV.

Qualiacunque voles Iudæi somnia vendunt.

Babylonica autem tapetia ex Lucretio, Publio Mimo, & aliis, nota Lucretius lib. IV.

Somno devincti credunt extollere vestem
Totius humorem saccatum & corporis fundant.
Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.

Publius, apud Petronium, cœna Trimalcionis:

Tuo palato clausus pavo pascitur
Plumato amictus aulæo Babylonico.

Babylonii textores nobiles. Tertullianus initio libri de habitu Muliebri. *Age nunc si ab initio rerum & Milesii oves tonderent, & Seres arbores nerent, Tyrii tingerent, & Phryges insuerent, & Babylonii intexerent, hac Eva concupisset?* Iudæa & Babylon ambæ partes sunt Syriæ B. Mela lib. I. cap. I. cap. XI. Ergo pro altera, respectu complectentis ambas, nationem alteram dicere potuit. Nam Syriaca vela nobilissima. Corippus, libro IV.

Interea

Intereà populus totus totas compleverat ædes,
Ornatas nexis diversa fronde coronis,
Syrica per cunctas pendebant vela columnas,
Perque arcus vicosque omnes adstabat utraque
Parte favens vulgus, palmasque sinusque sperabat

Judaica etiam vela pro Orientalibus dici potuerunt, ut aromata Petita Oriente, hoc titulo censentur à Marcello Medico

quæ Iudaicis fragrant bene condita capsis
Thus, costum, folium, Myrrham, Styracem, crocomagma.

Vel & Ægyptia tapetia Judaica appellavit Claudianus, ut easdem species post idem auctor à Nilo petitas scribit. Alexandrina autem Tapetia celebria. PLautus Pseudolo.

Vt nec peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neq; Alexandrina belluata conchyliata tapetia.

Sed & Tyria intelligere potes. Tyrus enim nobilis Tapetibus. Ezechiel Propheta, cap. XXVII. O *Tyre, byssus de Ægypto texta est tibi in velum, hyacinthus & purpura facta sunt operimentum tuum, &c.* Quæ verba in vituperium superbioris ornatus usurpat Lotharius Diaconus, lib. II cap. XXXVIII. de Contemtu Mundi. Jam Judaica pro insolentioribus, & quodammodo monstrosis usurpabantur vulgo, ut Hierosolymarius, hominem portentosum notat apud Ciceronem libro II. ad Atticum. Epistola Nona, vide nos. Adversariorum Libro XI. cap. IV. Aulæis autem talibus mirandæ species impingebantur, unde *belluata* PLautus dixit, verbis modo propositis. Ammianus Marcellinus libro XVI. *Et, velut in quodam theatrali spectaculo aulæis miranda monstrantibus multa, licebat sine metu videre.* Et describit Sidonius, libro IX. Epist. XIII.

Rutilum toreuma bysso,
Rutilasque ferte blattas,
Recoquente quas aeno
Malibea fucat unda
Opulentet ut meraco
Bibulum colore vellus,
Peregrina det supellex
Ctesiphontes ac Niphatis
Iuga texta, belluasque
Rapidas, vacante panno,
Acuit quibus furorem
Bene ficta plaga cocco.
Iaculoque ceu forante
Cruor incruentus exit.
Vbi torvus, & per artem
Resupina flexus ora,
It equo, reditque telo,
Fugiens fugansque, Parthus.

Pingebantur porro talibus velis spectandæ etiam Victoriæ Principum, non sine luculentis utique accessionibus. Virgilius, Georg. III.

Vel scena ut versis discedat frontibus, utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Servius. *hoc secundum historiam est locutus: Nam Augustus, postquam vicit Britanniam, plurimos de captivis, quos adduxerat, donavit officia theatralia: dedit etiam aulæa, in quibus depinxerat victorias suas ut Britanni ab eo donati eadem vela portarent.* Indica monstra celebria litteris priscorum, quorum descriptione aliquod ingens volumen absolvit Ctesias Medicus, cujus excerpta hodieque nobis à Photio Patriarcha CP. supersunt. Nicephorus Gregoras, libro I.

φάσκοντες ἃ μήτ' ἐγένοντο, μήτε γενέσθαι τῶν δυνατῶν ἦν, οἵας ἐκ Πλάτωνος τὰς ἰδέας ἀκούομεν, καὶ ζῶα τοὺς τραγελάφους ἐκ τῶν τῆς Ἰνδίας τεράτων ἐς τὰς τῆς Ἀσίας διεβιβάζουσιν ἀγορὰς ἐκ μὴ ὄντων αὖθις μὴ ὄντα καθιστῶντες, ἵνα μᾶλλον ἐκπλήττωσι τοὺς ἀκούοντας.

358. MIXTIS SALIBVS.] Quæ hinc sequuntur Veneris verba sunt, ambigue prolata, ut videantur communia, in sinu autem meras lascivias gerunt, quas obiter modo tangemus. Sic vero & levioris ingenii hominibus displicuisse tamen omnibus hos ait Eutropii conatus.

359. IN PECTORE.] Obscænissime dictum. Vt Auctor Priapæorum.

Ad costam tibi septimam recondam.

Martialis;

Et prurit usque ad Vmbilicum.

Juvenalis.

agere intra viscera
Legitimum, atq; illic hesterna occurrere cœna.

359. MAGNVM.] PLautus Casina.

ita quicquid erat grande erat.

Catullus: *Tota ista trabe.* Priap. XI. *conto pedali trajectus.* Petronius de illo laborioso Ascylto, & de Polyæno se.

360. NOVA.] Instar libidinosissimarum mulierum, quarum Cleopatra in fictitiis Epistolis centum ex viros una nocte tulisse dicitur.

360. GRANDIA.] Sesquipedali suo notus Martialis.

361. DEGVSTAT.] τοῦ σώματος ὄπτήγματα αἴσχιστα, καὶ ὑπουργίας καταπλύσεως λέγει, ut Lucianus Pseudologista vocat.

362. TIMET.] Non timet quia cupit. Vt fures apud custodem hortorum Lampsacenum.

362. A TERGO.] Nefarie. Tale Diogenis Cynici in dormitantem de Homero transsumtum scomma.

Μή τις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

362. UNDIQUE.] Ne quid inexpertum frustra moriturus relinquat, ut de paris flagitiositatis muliere Ausonius scribit.

362. CURIS.] Amoribus, frequentissimo usu Poetarum Tibullus lib. II.

Illa mihi referat, si nostri mutua cura est,
An minor, an toto pectore deciderim.

Idem, Libro III.

Quamvis nulla mei superest tibi Cura, Neæra,
Sis felix, & sint candida fata tua.

Propertius, Lib. I.

Hoc moneo, vitate malum, sua quemque moretur
Cura, nec adsueto mutet amore locum.

Idem, Libro III.

Crescit enim adsiduo spectando Cura puellam,
Ipse alimenta sibi maxima præbet Amor.

Virgilius, Ecloga Decima.

tua Cura, Lycoris
Perque nives alium perque horrida castra secuta est.

363. PATET.] Turpissimum. Horat. Epod.

363. FACILIS.] Ad scelestam nequitiam. Horatius: *parabilem amo Venerem, facilemq;*

Catullus Fescenninis:

Non facilis nobis, æquales palma parata est,

Tibullus Libro Primo.

Sed me quod facilis tenero sum semper Amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios.

Propertius, Lib. II.

Laudatur faciles inter Hamadryadas,

Apud eumdem Cynthia.

Non ego tam facilis, sat erit mihi cognitus unus

363. MOVERI.] Etiam hoc scelestum. Alciphron Epistolis. Lucilius fragmentis Satir. Martialis, &c. Reliqua sunt enim obscœnissima, enarrare non sinit pudor.

365. NIL NEGAT.] Martialis.

Negare

Negare jussi, pernegare non jussi.

365. NON POSCENTIBUS OFFERT.] Ovidius.

casta est quem nemo rogavit.

Poscere flagitiose accipitur à Lucilio, libro XXIX.

366. TRADIT.] Dare inter Veneris vocabula, Martialis sæpius. Jocus eodem pertinet Ciceronis in Cæsarem.

366. FRVENDVM.] Hæc vox ad Amoris effectum pertinet, quo frui ætatula, frui Temporis sui jucundissima parte, frui conjunctis votis suis miseri & ærumnosi Gentiles clausi lumen mentis, opinabantur. Petronius: *fruorque votis usque ad invidiam felicibus.* Hesychius Illustrius:

ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ παζύζαις.

Lucretius, Libro IV.

Denique cum, membris collatis, flore fruuntur
Aetatis

Tibullus:

Omnia persolvi, fruitur nunc alter Amore.

Propertius, lib. II.

fruar, ô, solus Amore meo.

Lucanus in Catalogo Heroidum, citante Lutatio.

Thebais Alcmene, quam cum frueretur Olympi
Rector, Luciferum ter jusserat Hesperon ire.

367. MANUS.] Hæcquoque vox ἀῤῥητον quid denotat. Vide Grutero observata ad PLauti Pseudolum, in Collectaneis Friderici Taubmanni.

367. COMMUNITER.] Prostitutum hominem dicit, Antisthenes Philosophus rogatus cur uxorem non duceret, quia, ait, nolo in formosa κοινὴν, in deformi, ποινὴν, quod alteri tribuitur ab Aristone in Stobæi Sermone LXV.

368. OFFICIO.] Hoc quoque turpe. Petronius: *consurreximus ad officium nuptiale.* Ovidius, lib. III. Amorum. El. VI.

Ter Libas officio continuata meo est.

Fungi, est pati, Lucretianum. *Pati* vero ἀῤῥητον etiam apud Lactantium, Libro V. capite VIII.

369. GAVDETQVE.] Gaudia sunt quæ propinat Amor effectu. Horatius, lib. II. Od. VI.

Mox juniores quærit adulteros.
Intro merini vina, nec eligit
Cui donet inpermissa raptim
Gaudia

Gaudium extorquere. Petronius. Propertius.

Quanta ego præterita collegi gaudia nocte.

Ovidius, lib. VII. Metamorph.

quoties ego dixerit uni
Servor, ubicunque est, uni mea gaudia servo.

Idem, Libro IV.

Vixque moram patitur, vix jam sua gaudia differt.

Idem Ibidem.

Perstat Athlantiades, speratque gaudia Nympha
Denegat

Idem, lib. VI de Tereo:

Exsultatque, & vix animo sua gaudia differt.

Lucretius, Libro V.

Fœminaque ut maribus conjungi possit, habere
Mutua, queis nectunt seinter se gaudia uterque.

Ita scribendum apud eum locum. Calpurnius Ecloga I.

Dum negat amplexus nocturnaque gaudia nobis.

Nemesianus, Ecloga II.

Venerisque imbutus uterque
Tum primum, dulci carpebant gaudia furto.

Fffffff 2 Idem,

Idem, Ecloga IV.

Perferat & fastus, sic olim gaudia sumet.

373. ETIAM.] Post tot mala monstra edomita. Noti tyranni à Theodosio debellati, notus & Rufini furor.

373. NOSTRA DIGNABIMVR IRA.] Velut inferior sit motu ejus. Vt pari re loquitur Symmachus. Symmachus, libro IX. Epistola CV. Sic in Gildone alibi.

375. RAPIT.] Celeritatem summam hæc vox infert. Martialis.

Parcius utaris, moneo, rapiente veredo.

377. RECTORIS SUI.] Stiliconem dicit. Quæ de his populis scribit, ad veritatem exigere voluit olim Franciscus Irenicus, qui Exegeses Rerum Germanicarum commentatus est. De Caucis & Suevis omnia sunt vulgata novum scripsisse nihil sit.

381. HIS TRIBUIT REGES.] Optimè ita Scaliger. Vulgo perperam iterant vocem *leges*. Et apertissime ita Codex Noster, Bentino Collati, Tres Belgæ. Errant Aldus & Camers.

382. DETONSA SICAMBRIA.] In signum victoriæ Romanæ. Nam Sicambri alioquin magni æstimabant comati esse. Sidonius libro VIII. Epistola IX.

Sic tonso occipiti senex Sicamber
Postquam victus es, elicis retrorsum
Cervicem ad veterem novos capillos.

Vide doctissimum Savaronium ad librum II. Epist. II Ejusdem. *Est & detonderi aliis ignominia*, de quo vise Pogoniam Anton. Hotomani, cap. XIII.

384. LÆTA SUBIT ROMAM PIETAS.] Adspectu unicæ suæ Curæ Honorii, sub præsidio Stiliconis. Virgilius.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

384. GAUDIA PENE MOVERUNT LACRYMAS.] Exempla ad Bellum Geticum.

385. DEFENSANTE.] Per intervalla, non enim adhuc est firma defensio. Male Libri qui mutant hanc scripturam.

388. DOMINUMQUE FERARUM.] Leoni enim in has dominium adscribitur. Oppianus III. Cynegeticorum.

Δώροισιν μετόπισθε Διὸς μέγα κρατεῦσι
Θηρσὶν ἀρειαύλοις

De iisdem illis Philes.

Θηρῶν δὲ βασιλεὺς ὁ θρασὺς ἄναξ Λέων,
ὧ τὴν δὲ φύσεως μαρτυρεῖ μοναρχίαν,
καὶ στέρνα καὶ γόνατα καὶ σφυρῶν βάσεις.

390. NEBVLAM.] Qua tecta erat, ut Dea. Dii enim nebulis & nubibus amicti inducebantur. Horatius:

Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo.

Sic Hesiodus. Homerus, alii.

390. INGENS.] Vt maxima erat. Majus hoc est quam si maximam dixisset. Lucretius.

Maxima quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit.

392. LONGINQUA.] Non de longinquo accersenda. Omnia hæc facinora Stiliconis superioribus libris non semel recensuit, & illustrarunt dudum doctissimi Originum, Chronicorum, Annalium, Conditores.

398. TOTO CORPORE] Gloriatur hoc fieri jam in Pæane Gildonico.

399. 400. GILDONIS IACEO.] Ergo jam victo Gildone scripti hi libri: Quem tamen ab Eutropio instigatum apertè scribit Zosimus. Itaque ambo (& tertius) hi libri scripti jam post dejectum Eutropium.

400. RE-

400. RECEPTAM PERFIDIAM.] Ultam, dejectam. Mira locutio. Sic in Laudibus Serenæ, v. CVI.

sublimis adoptat
Te patruus, magniq; animo solatia luctus
Restituens, propius, quam si genuisset, amavit.

Hoc est luctu domito per hæc solatia. Sic *receptam* à Rege Tarquinio Romam dicit Manilius, pro subacta, lib. I.

Romamq; Camillus
Servando posuit, Brutusq; à Rege recepta Conditor.

400. EOO ROBORE.] Quia Arcadij illam partibus adscribere Eutropius volebat, vt bellum inter fratres fereret: id quod metu Stiliconis solum adactus concupivit, ne ab eo puniretur ob turbatas res.

401. VEL SOCERI.] Vide Adversariorum Libros.

404. RHODANI.] Annona Gallica. III. Stilicon. CCCXCIII.

405. CYNIFIIS] Africanis Notavi suprà.

410. TABRACA] Ad quam perijt Gildo. Noster I. Stilicon. CCCLIX & alijs locis, etiam præfatione libri sequentis

Inclyta captivo memoratur Tabraca Mauro.
Naufragio Cyprus sit memoranda tuo.

Hi autem Tres libri, (utiq; enim tot fuerunt,) velut de re præsente in scena loquuntur; & eo fine sunt scripti, vt totam Eutropij Historiam deducerent, fine nunc nobis amisso. Quare primus liber de honore, secundus de dejectione loquitur, Tertius pœnam habuit monstri, & Laudem vltoris. Suntque uno omnes tempore scripti.

415. ARSACIO.] Parthorum mores dicit corrupisse Romanam gravitatem. Juvenalis eleganter.

Iampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes.

Malum autem invectum ait à Principum luxu. Eunuchorum in aula Romana susceptio longè Orientis Imperio prior est, & diu antè tempora Constantini Persarum hac in parte luxus obtinuit.

417. VESTIQUE.] Curam vestium regiorum Eunuchis datam ex Corippo suprà notatum. Vestiarij, Vestispices, noti in famulitijs Procerum.

418. ADHIBERE SILENTIA SOMNO.] Exemplum ille in Eunucho Terentij, hunc in finem emtus, & virgini custodiendæ traditus. Silentiarium, locus peculiaris Palatij Imperatorij; & silentiarij, milites, Custodes Quietis Augustæ. Vide Collectanea Cęsaris Bulengeri de Imperatore Romano, lib. III. cap. XXIII. Corrupta autem hoc loco restant quædam. Claverij Codices.

sacroq; adhibere silentia somno:
Militia Eunuchi numquam progressa cubile;
Non vitâ spondente fides sed inertia tantùm
Mentis pignus erat; secreta monilia servent, &c.

In Nostro invenio. *somno:*

Militia Eunuchi numquam transgressa cubile,
Non vita splendente fidem, sed inertia tantum
Mentis pignus erat.

Belgæ omnes nihil mutant à lectione Scaligeri, nisi quod cũ Delriano aliquo *inertia tutum* Legunt. Quibus assentitur Bentino collatum exemplar. Aldi & Camertis Codices nihil ab ejusdem Scaligeri scriptura secedunt. Mihi Claudianus reliquisse videbatur.

Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
Custodes: sacroq; adhibere silentia somno:
Militia Eunuchi numquam progressa cubili,
Non; vita splendente fides, sed inertia tutum
Mentis pignus erat

Militia, quodvis munus est, præcipuè in Aula: Ubi Imperator habet titulum ipsemet olim militarem. Vide notata doctissimo Scholiastæ

Symmachi, libro X. Epistolâ LVI. Militiam itaq; seu officium militum Eunuchorum numquam progressum cubili ait, hoc est totam fuisse in Cubiculo principis curando insumtam Hæc enim cura Eunuchorum erat. Et ita Narsen contemnebant Franci apud Agathiam libro I.

θαυμάζειν ἔφασαν τῶν γότθων εἰ μάλα ὕτω πεφρίκασιν ἀνδράριον θαλαμηπόλον σκιατραφές τε καὶ ἁβροδίαιτον, καὶ πόῤῥω τοῦ ἀῤῥενωποῦ πεπηγμένον. Corippus, lib. III.

Illis summa fides & plena licentia sacris
Deservire toris, atque aurea fulcra parare,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesq; parare.

Appulejus lib. VIII. Et *in aliis magnatum domibus adhibitos* ei rei spadones memorat: *qualis ille, quamq; præclarus apparatus, Quattuor Eunuchi confestim pulvillis compluribus, ventosè tumentibus, pluma delicata, terrestre nobis cubitum preparant, sed & stragula veste, auro ac murice Tyrio depicta, probè consternunt.* Quæ loca nostro illustrando contulisse video & Laurentium Pignorium eleganti de Servis Commentario Herico Altissiodorensis, Libro VI. de Laudibus B. Germani.

Regalis princeps hac tempestate cubilis,
Et servator opum perhibetur forte fuisse
Accolius, claro famosus nomine, Spado.

Noster suprà versu XCIX. hujus Libri. Et Eutropij hoc ipsum erat munus, Præfectura nimirum Cubiculi Augusti. Zosimus, lib. V.

Εὐτρόπιος δὲ παρεστὼς, ἐπειδὰν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων, τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν.

Progressa cubili, eleganter dictum, velut affigentis cubilibus omnem vsum Eunuchorum. *Progredi cubile* scriptum puto Poetæ primitus fuisse, quod valet *egredi*, unde nata sit ansa turbandi loci. Sic Papinius lib. 3. v. 600. de Capaneo. Ipse manu progressus avorum Facta. Ambrosius lib. I. Officiorum cap. XIIX. *ne modum progrediaris loquendi,* Paullinus Petrocorius lib. V. de vit. Martini: *quoties propria progressus limina cellæ Eminus amotam gressus movisset ad urbem.* Joannes Cassianus lib. III. Institut. cap. IV. *vel cellas progredi, vel de suis stratu consurgere ante horam tertiam nulla necessitas invitaret.* Ita ibi optimi libri, & male mutare vult interpres. Idem lib. IV. c. X. *absque præpositi sui scientia non audeant cellam progredi.* De cætero ait nec tantam etiam hactenus Eunuchorum fuisse existimationē, vt ullo pacto in vita fides, aut in honore vllo fidelitas eorum, vel in officio requireretur opera; sed eos neglectissimè habitos, ut à quib. omninò metuendum nihil fuerit, propter inertiam & mollitiam, quæ cubilibus eviratos affigebant. Tutum mentis *pignus inertia non enim* poterant quicquam moliri nec ad vitam splendentem eniti, ab omnibus contemti, & ipsi necessario eniti, Mentis pignus dicit fidelitatem Eunucho debitam, quo nomine laudantur à Xenophonte Cyripædia VII. Et Herodoto lib. VIII.

422. A FRONTE RECEDANT.] A Gubernaculo, prora. Prora enim dicitur Frons, hominis ea pars, vultus puta, corporis ceu proram facit, cum nihil sit frequentius quam res navigiorum Curis Imperij adsimilare, & sic noster infra hoc loco. Scholiastes Aeschyli in septem Thebanos.

τὸ καλλίπρωρον καὶ τὸ εὐειδὲς τὸ τὴν πρώραν ἐπανθοῦσαν ἔχον τοῖς κάλλεσι. τοῦτο δὲ τροπικὸν ἀπὸ τῆς νεώς. ὥσπερ γὰρ ἡ πρώρα ταύτης, θεωρία τις καὶ ἄποψις ἐγγίνεται τῶν πόρρωθεν, καὶ οἷον δι' αὐτῆς τὸ μακρόθεν διαγινώσκεται, οὕτω καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶδος πρώρα τις φαίνεται, καὶ προορᾶται γὰρ ἐμφανῶς ἅπασι, καὶ ἐκφαίνεται μάλιστα τῶν ἄλλων μερῶν.

Horsum ergo respexerit Claudianus.

423. TENERO.] Muliebri, & curis muliebribus destinato.

424. PU-

424. PUBLICA MAJESTAS] Auctoritas Gubernandæ Reipublicæ. Est in voce *Majestatis* vltrà humanam communem sortem aliquid, paullò appellatione divinitatis inferius, vt cum de Tiberio ambitiosissimo principe dicit Phædrus *tanti majestas Ducis*. Prudentius Apotheosi, de primo Divinitatis ambitu apud Reges.

Regia tunc omnis vim Majestatis, & omnis
(Parva licet) cœli imperium retinere potestas
Credita, thure etiam ducibus, parvoque sacello,
Impertitus honos.

Sic *Majestas Imperij* & apud Vitruvium, Procemio.

426. NOS ADEO SPERNI FACILES.] Indignationis formula à contemtu. Valerius Flaccus, libro I. Argonaut.

Haccine nos, anima faciles, rate, nubila contrà
Mittimur?

428. ADSUETAS SCEPTRIS MULIEBRIBUS.] Jam inde à tempore Semiramidis Reginæ. Arrianus lib. I. Anabaseos.

νενομισμένον ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔτι ἀπὸ Σεμιράμεως καὶ γυναῖκας ἄρχειν ἀνδρῶν.

Mollitiem regionum notat. Lucanus lib. I. *Quicquid in Eoos tractus, mundique teporem labitur; emollit gentes clementia cœli.* Noster IV. Cons.

429. URUNT.] Velut Stigmatis mollitudinum.

434. FAMÆ CONTEMTOR ORONTES.] Fluvio Syriæ Syram luxuriem & mollitiem notat, ut Juvenalis versu suprà adscripto. Antiochensium, Syrorum, Assyriorum, Aegyptiorum, deniq; omnem Asiaticam luxuriem & effœminatos mores notare hujus loci non est, sunt enim omnibus modis testatissimi. In Orontis accolas scriptus Misopogon Juliani Cæsaris. Orontem ipsum depictũ lege in Historia Hierosolymitana Gulielmi Tyrij, nuper nobis recensita.

436. NUMQUAM POSCENTIBUS] Ait sola virtute eos Consulatui datos, & nolentes ei dignitati illatos. Consulatus alioquin ea ratio, id æstimium, vt in viris velut solis accesserit, vt auctor est Cassiodorus. Heroum Eunuchorumque sequentium res & nomina notissima.

441. DEDERE POENÆ.] Castrare. Per Eunuchismum igitur, ait, veniendum est ad honores, & paterno amori honorum spes præponenda, ut consilio & voluntate, (ambitione vero potius) parentum castrentur liberi. Doctè dixit *dedere pœnæ*: cum ab Eunuchismo nulla sit redemtio. Quo pacto *servos Pœnæ* dicunt Jureconsulti deditos tormentis; quam locutionem industruosè alibi enarravimus.

440. CIVEM PRÆPONERE PATRI.] Exsuere affectum paternum, ob filium admovendum gubernandæ Reipublicæ per castrationem. Multos se huic generi pœnæ dedisse regnante Eutropio ex Suida suprà proposuimus.

448. EUTROPIO FASCES.] Paria sunt apud nostrum Bello Gildonico, à v. XC. & Auctorem Epistolæ ad Octavium, non quidem Ciceronem, nec tamen Petrarcham etiam, sed vtriq; ludentem aliquem meliorem temporũ. Nã quod manu ejus viri is libellus descriptus fuerit inventus, mihi quidem non est satis argumenti unde concludatur auctoris esse non alterius; cum memoriam suggerentem habeam integra scriptorum indubitabilium volumina laudari à viris superiorum temporum doctissimis quæ idem Petrarcha sua manu descripserit, inter quæ est Coryphæus Latinæ tum Græcæq; doctrinæ, Angelus Politianus.

452. ANIMOSAQVE PAUPERIS UMBRA FABRITII.] Animosum vocat Fabritium contemtu divitiarum, quæ res virtutem eam conficere credebatur Antiquis Sapientibus, quæ proximos faceret divinitati. Virgil.

Aude, hospes, contemnere opes, & te quoq; dignum
Finge Deo

Sic

Sic Animositatem, hoc est animi summam & inturbabilem Excellentiam, in hoc homine, studio paupere, doctissimus vates agnoscit. Seneca, Epistola CXX *ejusdem animi fuit auro non vinci, venena non Vincere.* Sidonius.

sic, Pyrrhe, videbas
Fabritium, ingestas animo cum divite fugit
Pauper opes.

Fortitudo enim non in robore solo, sed & in Sapientia est, quæ est ista vera animositas. Amalarius Fortunatus Libro de Ordine Antiphoniarum: *Nam & sapiens vir fortis dicitur. Vnde Horatius Poeta: Fortis, & in seipso totus teres atq; rotundus.* Sic Magnanimitas & Animositas in contemtu est Honorum, Plinius Panegyrico: *Tuam verò magnanimitatem, an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expetito semper honore abstinere, modestia cedere, benignitas, per alios frui.* Et animositas est Paupertatis in paupertate Victoria. Augustinus, Confessionum libr. II. capite III. *Longinquioris apud Carthaginem perrgrinationis mihi sumtus præparabantur, animositate magis quam opibus Patris, municipis Thagastensis, admodū tenuis.* *Animosus* contemtor pecuniæ. Tacitus Histor. I. de Othone: *adeo animosus corruptor ut Cocceio Proculo Speculatori de parte finium cum vicino ambigenti universum vicini agrum sua pecunia emtum dono dederit.* Fabritius sanè Fortitudinis laudem hinc sibi peperit perpetuam. Lactantius, lib. VI. cap. VI. Ex Cicerone: *At cum Fabritius Fortis, aut Aristides Iustus, nominantur, aut ab illo fortitudinis, aut ab hoc justitia, tamquam à Sapiente petitur exemplum.* Sic in aliis contemtus opum laudatur Animositatis titulo. Livius lib XXVII. *Triginta millia servilium capitum dicuntur capta, argenti vis ingens facti signatiq; auri LXXXIII. millia pondo: signa Tabulaq; ut Syracusarum ornamenta æquaverint. Sed & majore animo generis ejus præda abstinuit Fabius, quā Marcellus.* Basilius Imperator ad Filium cap. XXIV. *Excelsum atq; invictum principis animum non adeo magnitudo dignitatis ostendit, quam pecuniæ contemtus, in eo enim generositas animæ eius maximè elucescit: pecuniæ autem contemtus non in eo cernitur, cum in saccos inutiliter congeritur & reconditur, sed cum largè & copiosè in usus necessarios expenditur.* Heliodori & Suetonij loca paria indicantia, dedimus aliis Commentationibus.

459. EUTROPIUM PASSURE.] Sub eo pariture Imperio. *Pati* ita eleganter plurimi scriptores usurpant, ut eo perviam velut indicetur noluntas, ut loquebantur veteres, ejus qui præsens Imperium & servitium tolerabat. Seneca Thyeste: *Immane regnum est posse sine regno pati.* Cui versui explicatio petenda de non uno loco Adversariorum nostrorum. Noster de Insulis Symplegadibus, Bello Getico:

Arte viri domita Symplegades, & nova passa
Iura soli

IVto Consulatu Honorij, de partibus animæ humanæ.

Illas inferius collo, præceptaq; summa
Passuras dominæ, digna statione locavit.

Ausonius Panegyrico Consulari: *Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo, non passus septa, neq; campum, non suffragia, non puncta, non loculos; qui non prensaverim manus.* Claudianus Præfatione libri sequentis.

Et solitos duræ passurus compedis orbes,
In dominos vanas luget abisse minas.

PLura ex Curtij lib. IV. Nemesiano, Sabino, Gratio, alibi.

459. TENEBRIS.] Ex regno inferorum, ex orco tenebroso. Sic *Caligantes thalamos* dicit Proserpinæ in 1. de Raptu. Sic & in sacrosancto Evangelio potestas Mortis æternæ *Regnum* dicitur *tenebrarum.*

459. PARVO SEPULCRO.] Cato nobilis tenuitate sepulcri. Varro, Atacinus, puto, apud veterem expositorem Persij.

Marmoreo Licinus tumulo jacet, at Cato parvo,
Pompeius nullo: Credimus esse Deos?

459. EUTROPIUM PASSURE CATO.]

Cato-

Catonis obsequium pro re maxima & incredibili. Papinius. *te signa ferente*

Et minor in Leges iret gener, & Cato castris.

Noster alibi de prestantia virtutum Stiliconis, *tibi*, ait,

ipsi cuperent servire Catones.

461. AMBIGUI MARES.] Habent enim membra horum, & formam, licet non integrè, carent tamen effectu.

463. FLABELLA.] Quibus ventilabant somnum puellarum. Terentius Eunucho, Noster suprà, v. CIX.

464. UMBRACULA.] Defendendo soli. IV. Consulatu.

neu defensura calorem

Aurea submoveant rapidos umbracula Soles.

465. SECURES.] Consularem dignitatem, fascibus & securibus stipatā ad coercitionem & Pœnam. Cassiodorus, lib VI Epist. I illigatas eas secures fuisse ideo memorat, ut, dum solverentur, haberet spatium super mandato suo deliberandi Consul Romanus.

466. FOEMINEAS LATEBRAS.] In cubiculis principum & divitum, vbi hactenus fuistis ab omnib. despectui & opprobrio habiti.

467. ALTER QUOS PEPULIT SEXUS NEC SUSCIPIT ALTER.] Ovidius.

Hei mihi quod Dominam nec vir nec fœmina servas.

Alexander Severus Imperator tertium hominum genus appellabat Eunuchos, nec in vsu habendum viris, imò vix nobilioribus fœminarum, teste Lampridio Lucianus.

ὔτε ἄνδρα, ὔτε γυναῖκα εἶναι τὸν εὐνοῦχον λέγοντες, ἀλλὰ τι σύνθετον καὶ μικτὸν καὶ τερατῶδες ἔξω τῆς ἀνθρωπείας φύσεως:

In longissimo illo convicio Eunucho à Philosopho occentato. Prudentius Romano.

Mas esse cessat ille, nec fit fœmina.

Hinc neutri appellabantur sequiore ævo Eunuchi, vt Liutprando Legatione Constantinopolitana; qui & hominem quendam dixit studio, permiscens sexus, vt de reliquijs seu specie vtriusq; nihil illud fiat, quod ingeniosè loquitur Claudianus: *Cujus socium & commilitonem cum caperent, qui neutrius erat generis, occidere sunt dedignati.* Et post: *quàm indecorum quamq; contumeliosum sit, molles, effœminatos, manicatos, tiaratos, teristratos, mendaces, neutros, desides, purpuratos incedere; Heroas verò, viros fortes, scientes bellum, virtutibus plenos, Deo subditos, non.* Hos & *Neutrones* vulgo nominabant Isidorus Glossis: *Nitella, neutrones, parunitores, deminuti.* Quæ monstra alibi castigamus.

468. EXSECTI VENERIS STIMULOS.] Effectum quidem certè, sed nequaquam stimulos. Vide ad versum LXXXVII. lib. sequētis. Adeo quidem vt Eunuchum in concubitu apud pellicem Regiam deprehensum Apollonio fuisse tum ibi degente, scribat Philostratus, lib. I. Et B. Augustinus Calligonū memorat talis facinoris gratia, Eunuchum Valentiniani, meretricis ipsius confessione convictū, capite pœnas luisse, Libro VI. Contrà Julianum, cap XIV.

470. NIL MEDIUM.] Eruditissimè dictū. Omnino enim nec vir erat, nec puer, nec tamē quicquam etiam medium, cum non sit tale aliquid. Sic Luitprandus, Prudentium secutus, de sexu loquitur eorumdem hominum: *cui exercitui, ut puto, ad contumeliam vestram, hominem quandam, sed quandam eò dixi, quia mas esse desiit, mulier fieri nequit, præposuit.* Herodotus lib. VIII. vbi Hermotimus exsectus, Castratorem suum vicissim castrandū alloquitur.

ὦ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τίς σε προγόνων ἐργάσατο, ἤ σε ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι.

Hoc est castraveris, & eo redegeris questus tui turpissima caussa, ut jam nihil sim. Sic sæpius aliarum rerum in nihili vsu ludum fecit Antiquorum ingeniositas. Vetus est, *Nihil agendo homines malè agere discere* Quod ex eodem hoc acumine capiendum erit. Petronius:

ne videremur nihil agere. Nihil enim agi non potest, cum nihil fit, nec fit quicquam ut agi possit. Arnobius lib. VI. *uni tantummodo exauditi abeant soli, nihil egerint cæteri.* Ausonius ad Symmachum, Idyll. X. *Misi itaq; ad te frivola gerris Siculis vaniora, ut, cum agas nihil, hæc legas & ne nihil agas, defendas.* Eleganter in hoc eodem ludicra alibi Salvianus, & apud Cælium Aurelianum & PLinium Cæcilium non dissimilia leguntur.

474. PILENTA.] Currus quibus per urbem matronæ Sacerdotes, Novæ Nuptæ, &c. vehebantur, Noster Nuptijs Honorij

pilentaq; sacram
Prœradiant ductura nurum

Virgil. lib. VIII *casta ducebant sacra per urbem*
Pilentis, matres, in mollibus

Vide Servium & Festum.

477. CANICIES.] Veneranda antiquitas. Sic de Legibi alibi.

priscamq; resumunt
Canitiem Leges, emendanturq; vetusta,
Accedantq; nova.

478. ARINTHEI FASTUS.] Hoc est Cõsulares fastos Nam Arintheus iste Consul fuit, qui idem in juventute servum habuit Eutropium. Non satis assecutus est locum istum eruditissimus Delrius, dum exponit idẽ nomen Eutropij in catalogo servorum Arinthei & Consularibus Fastis legi: sententia genuina est, quã viderunt quoq; Cujacius & Claverius, Arinthei Domini, & Eutropij, ejus quondam mancipij nomina in ijsdem fastis conspici. Arintheus iste Consulatum gessit cum Modesto, sub Valentiniano, ut Cassiodorus & alij testãtur. Quare perspicua est sententia cum ait:

dominoq; suo æqualis
honores Inferet

Fastos habẽt Libri Scripti pleriq;, ut & Noster. Cujacius tamẽ maluit sui Codicis Lectionem Agrætij & Lucani testimonijs confirmatam. Vide ad Epistolam Quartam Nostri. Et est tantumdem.

483. CONSULIS UNIUS,] Pompei. Vide Lucanum lib. VIII.

483. NOSTRÆ CAUSSÆ] Omnis enim Romana majestas vertitur in hoc tam propudioso facinore.

486. REGALES NOTAS.] Dedecus Imperatoris Arcadij, cujus aula & universum Imperium Orientis regit iste, inquit, eviratus furcifer.

487. ACCIPIT UNUM AULA.] Consules en[illegible] fiunt quandoq;, ait, Principes. Et sanè fuit etiam in his mira Dominorum ambitio. Vide doctissimas Jacobi Sirmondi Commentationes ad Sidonium.

488 IN CRIMEN EUNTIBUS ANNIS.] Omnes enim maculabuntur hoc tam propudioso exemplo, nisi tu succidas perniciem Similè Pan. Mallij *nascentes ibant in secula Libri.* Ubi multa.

489. CONTAGIA.] Nam & alij hoc genus egregij Consules cupient venire in Titulos annorum. Sic Eutropiũ post ponit Eunuchis pœnale exemplũ inconcessæ ambitionis.

Quisquis adhuc similes Eunuchus tendit ad actus,
Respiciens Cyprum desinat esse ferox.

490. DEFENDAS.] Arceas. B. Hieronymus Epist. ad Magnum: *Iustinus Philosophus Antonino Pio & filijs eius, Senatuiq; librum contrà Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis.*

491. OMNE QUOD AMBIT OCEANUS.] Ambitio Romana.

493. CALCARI.] Sperni, projectui haberi; Ammianus libro XXVII. *Sapor calcatâ fide sub Ioviano pactorum.* D. Hieron. Vita Hilarionis: *ego nihil ita stupeo quam gloriam illum & honorem calcare potuisse.*

494. MOLLIBUS AUSPICIIS.] Ductu Eunuchorum *bella feramus* habent nonnulli libri interq; eos Cujaciani. Ferebãt sanè potius tum bella quam gerebant Romani Duces, ex prisca tamen Ambitione & Virtute locutus est Claudianus, & placet potius illud alterum Scaligero receptum. *Molles*, sunt Eunuchi, aut turpia patientes, uti sup. dictũ. Salvian. lib. VII. *abstulerunt de omni Africa sordes virorum mollium.*

495. PLENVM.] Maturum, frugibus ad vsum idoneis plenum, gravidum. Ovidius lib. X de Myrrhâ.

(diro
Plena Patris thalamis procedit, & impia
Semina fert utero.

Sic implere est gravidum facere. Ovidius de Peleo & Thetide.

ingentiq; implet Achille.

Tertull. Exhortatione ad Castitatem. c. XII. *Quid ergo facies si uxorem de tua conscientia impleveris?*

499. AMAZONIO RITV.] Promiscuè mulieribus viris dominantibus.

500. DVM PVDET.] Paria de Gildone & Honorio, Bello Gild.

decurret Honorius inde
Hinc Gildo?

508. CONSCIA TERGA.[Quia videlicet μάλιστα τὸ Ἰῶν δῦλον γένος ἐν οἷς ἂν φοβηθῇ σφόδρα δειλὸν ἐστιν. ait Achilles Tatius, lib. VII. De ijsdem Sallustius I. Histor. *abundè libertatem rati quia tergis abstinetur.*

509. VT SCYTHA.] De Scythis pulcrè post alios Nicephorus Gregoras, omnium sequiorum Græcitatis scriptorū cordatissimus. Historiam istam legas apud Justinum II. Herodotum Libro IV. &c. Pacati locum notavit Claverius. Alludit hanc Valerius Flaccus, lib. VI. Sindos, ex his servis oriundos, describens.

linquitur & mons
Ambenus, & gelidis pollens, Ophiusa, venenis,
Degeneresq; ruunt Sindi, glomerantque paterno
Crimine nunc etiam metuentes verbera turmas.

Notabilis autem historia, nec huic non comparanda, paullo ante ævum Claudiani nostri contigit sub Constantino A. ubi Sarmatę servi, Optato & Paulino Consulibus, universa gens dominos suos in Romanas terras expulerunt, vt auctor in Fastis Hydatius.

512. NOTVS HORROR.] Ab ipsis scilicet cunabulis. Flagra enim Pœnæ serviles, & pulcrè ad Justinum notavit I. Bongarsius.

514. ADDICTVS.] Inepta Lectio. Quid enim hîc *addictis negotij?* Ait, etiam in ictum jam adductum ensem torpuisse in manibus servorum, cum animi strepitu flagrorum percellerentur. Habet τὸ *adductus*, quod omninò Claudiani est, Noster Codex, notavitque in alijs reperiri Camertis diligentia, cum duobus insuper Belgicis. Noster vero suprà etiam non ineptè præfert.

Attonitam ostensis aciem fudere flagellis.

Ut ipse conspectus flagrorum eos perculerit. Simile aliquid adducto isti ensi est apud Nicetam Choniatem libro Primo, vbi Eusthatium cum Constantino duello congressum manum sæpius ad ictum extulisse, quasi præstigijs verò perculsum reduxisse, memoratur.

CASP. BARTHII

AD CL. CLAUDIANI

IN EUTROPIUM LIBRUM

SECUNDUM.

Animadversiones.

QUAM hoc loco litem Delrius conciliare laborat, ea vero tãtis ambagibus verborum opus nõ habet, cum clara sit res Zosimi, testimonio; qui Eutropiũ cum suo sibi fato nobis paucis verbis lib. V. Historiæ Novæ ita describit, ut Poeta noster, Arcadiusq; Imperator, cum Socrate optimè conveniant, licet hi in Cyprum relegatum esse memorent Eutropium, ille autem, Socrates videlicet, extremo supplicio affectum, qui sane per τὴν κεφαλὴν id intelligit quod cõmuniter eo vocabulo censetur. Zosimi verba Latina adscribam, ob sententiam: *Hac maximè*, ait, *Gainem ad turbandam Rempublicam permovebant: quam ad rem cum animo iam paratus esset prius Eutropium morte multandum statuit. Itaq; degens adhuc in Phrygiâ mittit ad Arcadium Imp. qui diceret, se jam propter insignem Tribigildi in bellicis rebus sollertiam animum despondisse, nec cæteroqui furorem huius sustineri posse, vel Asiam ab urgentibus eam periculis liberari, nisi postulatu eius assentiri Princeps animum induxisset. Postulata verò hæc erant, ut malorum omnium maximus auctor, Eutropius, sibi dederetur, in quem ipse statueret quicquid vellet. His auditis Arcadius & arcessit Eutropium, &, abrogata dignitate, dimittit. Eutropius se cursu ad Christianorum Ecclesiam confert, quæ ab illo tempore ius asyli habebat. Quia verò Gaines instabat Tribigildum aliter de suo quicquam remissurum impetu negans, nisi de medio tolleretur Eutropius, etiam contrà Legem quà ius asyli sancitum est Ecclesiis, hominem abreptum in Cyprum relegant, accurata custodia traditum. Urgente verò Gaine & ad cædem eius Arcadium impellente, tandem illi, qui principis negotia tractabant, Iusiurandum Eutropio præstitum, quum extraheretur ex Ecclesiâ, per cavillationem eludentes, eum è Cypro revocant, quasique iurassent non se morte multaturos ipsum quamdiu Constantinopoli esset, Chalcedonem missum interficiunt.* Hoc Catone arbitror Contentos nos pro re præsenti esse posse, nec ulterius argurãdi habere posthac caussas: Delrio sanè, qui Zosimum non viderat, ignoscimus Lubentes, ingenioq; ejus magnũ Sophos acclamamus. Capitis amissionem Civitatis denotari, notissimum vel ijs qui juris Romani principia imbiberunt, & notat Constantinus Har-

Harmenopulus, lib. VI. Proch. cap. III. Eoque recte Ciceronis pro Quinctio locum, vulgo difficilem, interpretatur Iacobus Nicolaus Loensis, vir doctissimus, lib IX. Miscellan cap. I. Eutropium capite truncatum scribit & Suida, verbis supra propositis: Ita autem non meminit ultimi supplicii ejus noster hoc libro ut ejus narrationem utiq; tertio reservaverit, sicut nec de dignitate amissa quicquam priore libro memoravit, Historiam totam videlicet suis limitibus circumscribens, & distinctā, ut successit, secundum tempora, proponens.

V. 1. HABENAS.] Imperium, sub Imperatore. Socordia Principum Vniversum tum Ducibus & Proceribus regebatur, mutuis sese insidiis evertentium, ut docet fides Historiarum. His inseruit se male ominatus etiam iste Eutropius Eunuchus, per Gainem à Stilicone submotus. Ipse post Gaines, usus parente tempore, mox sibi vindicare majora voluit. Habenæ notant jus moderandi. Symmachus. lib. VII. Epist. L. *Debeo lætitiam confiteri quæ Præfectura habenas ad bonam transtulit voluntatem.*

2. PATRITIUS.] Hoc etiam dignitatis sibi Eutropius adsciverat, Zosimus, lib. V. ubi finito Consulatu, dignitatem tamen ejus ambitiosissimum nebulonem retinuisse scribit:

ἀπέκναιε γὰρ αὐτὸν Gainem οὐ τὸ παρορᾶσθαι τοσοῦτον ὅσον Εὐτρόπιος, εἰς ἀκρότατον ἥκων ἤδη δυνάμεως, ὥστε καὶ εἰς ὑπάτους ἀναῤῥηθῆναι, καὶ τῷ χρόνῳ φέρεσθαι τὸν τούτον προσηγορίαν, καὶ τιμηθῆναι τῇ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ, ταῦτα μάλιστα τὸν Γαΐνην ἐκίνησεν εἰς τὴν τῶν κοινῶν ἐπανάστασιν.

Patriciatus dignitas primarius Honoris locus, ad quem per Consulatum adscensus. Cassiodorus, lib. XI. Epistol. II. Zeno Imperator L. III. C. de Coss. Lib XII. *nemini ad sublimem Patriciatus honorem, qui cæteris omnibus anteponitur, ascendere liceat, nisi prius aut Consulatus honore potiatur, aut Prætorio præfectura.* Constituta dignitas à Constantino Magno, auctore Zosimo, Servata ad suprema usque tempora Francorum Regibus Imperio potitis, titulo hoc gaudentibus; immo tam diu hujus honos constitit, ut etiam Germani Principes eo sint usi, Otbertus vita Henrici Quarti: *Multis hoc ita factum confessis, Clementem Papam ad Electionem omnium favore consecratus, Imperator & Patritius factus Romæ se per aliquod tempus, dum omnia in solidam reformaret concordiam, continuit.* Zosimi verba sunt, libro II.

συναιρεθῆναι τούτῳ καὶ Ὀπτᾶτον παρασκευάσας, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας πεπυχήκει τοῦ πατρικίου, πρώτου ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμήν, καὶ προκαθῆσθαι τοὺς ταύτης ἠξιωμένους τῶν τῆς αὐλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος.

Erat igitur summum hoc culmen privatorum quo per merita virtutum posset adscendere, ob id etiam maxime expetitum, quod non nisi cum Vita hominis finiretur, ut memorat Cassiodorus: Eumdem ὑπεκκλησιόνα posteriores Græci appellabant, etiam Spiritualium velut Imperatoris Curarum præfectum. Gregentius CCI.

ὁ δὲ βασιλεὺς ὡς εὐπρεπέστατον καὶ λογιώτατον θεασάμενος τὸν Ἐρβᾶν, ἀνάδοχος αὐτοῦ γενόμενος ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ Λέοντα μετονομάσας, ἕνα τῆς συγκλήτου αὐτοῦ τοῦτον ἀπέφηνε, ὑπεκκλησιόνα αὐτοῦ ποιήσας, ὃν οἱ Ῥωμαῖοι Πατρίκιον καὶ Κανικλείονα προσαγορεύουσιν.

3. PASSVRVS COMPEDIS ORBES.] Vinctum enim opus servile fecisse Eutropium rumor erat, quem innuit, tib. I. v. XXVII.

4. IN DOMINOS.] Quibus eum infinitis serviisse, & in eos primos rabiem evomuisse, cum ad potentiam devenit, supra multis dececinit. Quare vir doctissimus qui Notis ad Corippum Imperatorem hic Arcadium intelli-

intelligendum pronuntiat, non consuluerat Claudianum.

5. CULMINE.] Votorum suorum summa, quæ erat ad summum magistratum evectio. Sedatus ad Ruritium, Epistola Decima tertia, *& vere posteaquam me præsentia vestra spes frustrata est, velut de votorum culmine dejectus, & labor qui incubuit, & absentia domus, & omnia quibus ægritudo decerpta spei & anxietas cumulatur, in animum meum pariter convenerunt.* Culmen pro honore, notissimum.

6. JAM SATIATA JOCO] Vide supra ad Libri I. v. XXIV.

7. MEDITATUR LIGNA SECURI.] Supra lib I. v. CXXVII. hoc autem vilissimorum servulorum officium. Vt cura omnis lignorum. Theodorus Prodromus.

> καὶ τις μὲν ὀψόπωλιν, ἢ καπηλίδα
> καὶ πατρὸς υἱὸς τυγχάνων ἀνωνύμου,
> τυχὸν ξύλων ἄρχοντος, ἢ ξύλων πράτου,
> ἢ τῶν ὄζα πείαιο, καὶ τελωβήλου,
> Ἀγροῖκος ἀνὴρ, καὶ προσζῆκον βλαυτίῳ
> σκαπανέως πρόσωπον αἴσχιστον φέρων
> Ἀΐδρις εἰς πᾶν τῶν καλῶν καὶ τιμίων, &c.

9. ILLICITAS CONSUL.] Vera utiq; scriptura. Et errat prolixe vir doctissimus qui aliter ad Quintum Calabrum citat. Consul enim ubi sacrosanctus, nisi finito aut abdicato, abrogatove, magistratu, non suberat supplicio. Hunc autem summa acrimonia & ingeniositate, Consulem se Consule pœnas dedisse ait, videlicet utcunque etiam ei dignitati admotus, tamen non ejus erat capax ullo modo, ob crimina, conditionem, & Eunuchismum, omnibus virilibus officiis ineptissimus. Similimum est quod in Caninium Revilium jocatus est, Vrbanitatis pater, Cicero posse quæri quo Consule Consul fuerit. Macrobius lib. II. Saturnal. cap. III, *Caninius Revilius qui uno die Consul fuit, rostra cum adscendisset pariter honorem iniit consulatus, & ejeravit: quod Cicero, omni gaudens occasione urbanitatis, increpuit, λογοθεώρητος est Caninius Consul,* & deinde. *Hoc consecutus est Revilius, ut quæreretur, quibus Consulibus Consul fuerit.* Quomodo autem hæc Zosimi tradito, extendisse honorem ultra Consulatum Eutropium, conveniant, ego non video. Verba modo adscripta sunt. In Claudiano autem scribendum Illicitus Consul.

11. INFAUSTUM POPULIS.] Contaminarat infaustum prodigium omnia suis ominosis honoribus. Vide multis Legem XVII. Cod. Theodosii de Pœnis, dejectioni Eutropianæ scriptam.

11. IN SE QUOQUE.] Contigisse ergo vidit quod supra voverat.

> *Consule lustrandi fasces, ipsoque litandum*
> *Prodigio*

13. ABLATO NOMINE.] Eraso omnibus monumentis, etiam Fastis Consularibus. Auferendum nunc etiam ex libris Chronologorum, quibus Diis hominibusque invisus nunc etiam inhæret.

14. VOMIT.] Velut periculosum vitalibus virus, aut fastidiosam potionem, *perperam* obductam. Vomitus Romanis *levatio* & purgatio per quam familiaris, *ut de omnium* Medicorum libris clarum.

16. TOTA COHORS.] Eunuchorum manipulos supra dixit.

> *peditum vexilla sequuntur*
> *Et turmæ similes, Eunuchorumque manipli,*
> *Hellespontiacis Legro dignissima signis.*

19. VULNERE CHARTÆ.] Rescripto, quod modo laudatum exstat.

22. ET THALAMO PVLSVS.] Melius legas *Vt thalamo pulsus* velut officio suo cedere jussus, aut divortii libellū nactus. Hoc enim intelligit per *fœmineam artem.* Male omnino qui arte scribendum arbitrantur.

25. LAR-

25. LARGO DE PULVERE] τὸ de abundat. More bonorum scriptorum, quem, vulgo minus cognitum, libet exemplis productis illustrare, nec paucis, vel in invidiam Grammatistarum, quibus oculi dolent quoties nos talium uberes vident, ipsi inaniis & jejuniis distentissimi. Lucretius Libro VI De Rerum Natura.

Quem magneta vocant, patrio de nomine, Grai.

Nemesianus, Ecloga Secunda.

Quod non tam tenui filo de voce sonaret.

Symposius Ænigmatum Prologo, perperam aliis omisso.

Hos versus feci subito de carmine vocis.

Nemesianus, Cynegetico.

quis non Semelen, ignemq; jugalem,
Lethalemque simul novis de pellicis astu.

Statius, Thebaide IV.

trunca vident de vulnere multo Cornua

Prudentius, Apotheosi.

Pubertas signata manet, gravis, intus & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica.

Cyprianus, ut volunt, Genesi.

Quod rigat immites liquidis de fluctibus ornos.

Idem, eodem Poematio.

Opperiens nudos calidis de vestibus artus.

Arnobius, lib. V. *illos more de solito bibendi appetione correptos.* Libro VI. *Ut olim fessi canes linguam ore de patulo pituitato projiciens.* Iulius Firmicus de Error. Prof. Rel. *Illic cum amata submersus virgine miseranda matri de morte filia funestum præbuit spectaculum.* Gellius lib. III. cap. III. *probra in principes civitatis de Græcorum Poetarum more dicta* Appuleius Dogmate PLatonis: *Tantosque progressus exercitatio illi contulit, ut Pythia & Isthmia de Lucta certaverit.* Optatus Afer, lib. II. *Vobis perfectam sanctitatem de Superbia vindicatis.* Fl. Marcellinus præses Collationis Carthaginiensis, in Edicto: *Vellem quidem, quod & omni de votorum intentione nunc cupio, ut quanta ex demonstratione veritatis orta lætitia est, in melius mutata sententia gratulatio nasceretur.* Eadem Ratio & voculæ. Ex. Cyprianus Genesi ut inscribitur id Carmen.

Quod viret ex gemino diversa ad munera succo.

Ennius, apud Festum, de Cane.

si forte feram ex nare sagaci Sensit

In Epitaphio Militis Batavi, quod D. Adriano Imp. adscribunt.

Immissumque arcu, dum pendet in aere, telum,
Et redit, ex alia fixi fregique sagitta.

Appuleius Medicus, de Herbis: cap. XXXIV. *Herba Centauria major tam est efficax ad plagas glutinandas, ut etiam carnes cohærescant, quæ ex aqua ejus coquuntur.* Sic sæpissime Medici. Emporius, Rhetor: *in persona Cæsaris: Mors quoque ut atrox & impia & ipsis humanis rebus luctuosa, & tamen ex hoc honesta dicetur, quod sit occisus in curia ex manibus Senatorum.* Arnobius lib. I *madidata ex imbribus arva succescunt.* Quod male mutari puto.

25. CANITIEM RARAM.] Supra enim dixit

turpes
Exedere caput tinea

27. PIAS.] Christianorum. Utinam & tu talis. Et factum sane Claudianum non sinunt negare prorsus Epigrammata Christiana, nulli alteri scripta, ut manifesta veritas stili docet.

30. SOLIS UTILE SUPPLICIIS.] Exemplo statuendo.

31. OBSCOENIOR ORE.] Os totam figuram designat. Tamen est occulta ἀῤῥήτου facinoris hic exprobratio, qualis & suprà.

35. GEMINO SUB SIDERE.] Sidus, Sol. Vide ad IV. Consulatum Honorii; *Gemino*, quia Solem diversum ab Occidente faciunt Orientem Poetæ. Petronius.

Orbem jam totum victor Romanus habebat,

Qua mare, qua tellus: qua Sidus currit utrumque.

Noster alibi verbis Romæ

ad Solem victrix utrumque cucurri.

38. CÆCA.] Imprudens: Nam & cæcitas sua animo humano est exemplis alibi pluribus notata. Sibylla omnes vates, quare commune nomen appellat Ausonius in Grypho.

39. FALLAX.] Somnia Ægyptiorum supra quoque memorata.

scandit sublime tribunal
Atque inter proprias laudes Aegyptia jactat
Somnia, prostratosque canit, se vate, tyrannos.

40. PERVIGILANT.] Ad merendum afflatum. De Idolis Pervigiliis cultis multis in Superstitionibus. Vide & Electa Justi Lipsii.

41. SOROR.] Miserrimus Spado, talem habebat secum. Mentio hujus utroque libellorum superstitum.

43. TOROS.] Ita Scaliger, alii *Choros.* Scaligeri lectio videtur genuina, ut portentum sit plenius. Sic libro II.

At soror, &c. si quid portentis creditur, uxor,
Mulcebat matres epulis

Habent hanc Scripturam etiam Noster, Belgæ omnes, Aldus, Bentinus, Camers: mutavit Claverius.

45. EVNVCHI JVGVLVM PRIMVS.] Quis ille Eunuchus fuerit nobis quidem juxta cum aliis liquidum est, qui nesciunt. Bargum quidem farciminum propolam, Eunuchus, post Timasium ejus opera sublatum, evertit, an hunc propter morum, forte & rei ipsius, cum isto similitudinem, & impura scelera, eodem nomine cum Eutropio censet? Obscura sunt nimium hæc tempora, & in quibus possint clara esse, diversæ relligionis scriptoribus differuntur.

46. EXEMPLO TUO.] Quod tu tibi confecisti. Epitaphium militis Batavi.

Exemplo mihi sum primus qui talia gessi.

Ovidius.

Exemplique metu torqueor ipse mei.

47. VIVE PVDOR FATIS.] Cujus in æternum pudeat ipsos Deos. Sic in Opere.

Proh cæli terræque pudor, trabeata per urbes
Ostentatur anus

Et sic alibi *crimina Deorum.* Quod multis illustramus. Quare non est opus rescribi fastis ut voluit doctissimus ICtus, Scipio Gentilis, lib. II de Conjurationibus. Cum restrictior sit ista lectio, minusque dicat. Nec ullo MS. Libro nitatur.

49. NATVS HABEBIT.] Patres enim Principum nominabantur Patritii, cujus titulum miro ingenio Eunucho infelici exprobrat. Lege illa XVII, quam nominavi bis jam, superest mentio bonorum Eutropii in Fiscum redactorum, uti notarunt & alii. Iocatur ergo non esse cur fleat Eutropius, bonis enim succedere Imperatorem, cui ipse, ut Patritius, Pater sit: Potius illi de tam glorioso successore lætandum, minime interim mortalitatis ordine turbato, argutatur. Parentes Imperatorum dici Patritios clarum de vers. IV. Institut. *Quibus Modis patria potestas solvatur.* L. V. Cod. de Consulibus, lib. XII. Novella Justiniani LXXXI. & quæ notarunt huic rei Jac. Cujacius, ad dictam Legem V. B. Brissonius, lib. III. de Formulis, Turnebus Advers. lib. XV. capite XVI. Joannes Wovverius ad Sidonium, Cæsar Bulengerus, lib. II. de Imperatore, c. XIIX. Alludit ultimo ævo Corippus libro IV. de Laudibus Justini Minoris.

Patritius, senio fulgens, Calinicus, honoro,
Qui Pater Imperii meruit jam factus haberi.

51. PVLSAS ASTRA QVERELIS.] Papinius lib. V. Silvar ult.

52. CYPRI LITTORE.] Ideo in longinquam Cyprum sepositum Eunuchum, ut nullo negotio interfici posset, existimo. De hac insula memorabilia sunt quæ scribit Constantinus Porphyrogenetes, lib. I. Thematum cap. XV.

52. PAR-

52. PARTA QVIES.] Velut emerito. Scite illudit homini semihomini.

55. JACULIS ET ARCU.] Muliebri armatura, qualem dedit ipsi ritu Amazonum supra, Libro I.

Dedecus Eoum quoties intenta sagittis
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon.

57. DILECTO SENATUS.] Lib. I. v. CCCCLXXII.

59. TOGAM.] Togis & matronæ vestiebantur; Eunuchus eam gestaverat ut fœmina; cum summæ dignitatis, ut matrona. Est & in evectis honoribus omnibus Togatis exprobratio homini monstroso.

60. INGENIVM.] Redi ad ingenium tuum; natus enim es ad Venerea & lenonia opera, de quibus late superiori libro.

63. INSVLA LÆTA CHORIS.] Nota Regna Cypridis in Cypro. *Læta Choris*, gaudens, hilaris, delectata iis immensum; quæ locutio frustra aliis damnata, nobis adserta est exemplis ad Gratium. Sequentia elegantissimi Sarcasmi, & Ironia est facetissima, etiam eo illudentis seni Eunucho quo solo excellere poterat perhiberi.

68. FALLERE.] Dolis & astutiis subdedere amatoribus monstrosis. *Conciliare* enim summa Eunuchi Lenonis doctrina & Professio.

71. MEMORATVR.] Nomen habet & famam. Martialis:

Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quam levis in tota Marsus Amazonide.

73. DELPHINA.] Vt vates Arion. de Vaticiniis & Insomniorum cura penes Eunuchum bis mentio facta est supra.

76. EVNVCHVS.] Optime, ita Scaliger, cum Aldo, Bentino, Camerte, Cluverius, Noster, Belgæ *Eunuchi*. Tantumdem quidem est, tamen illud magis probabile. Clausula simillima est illi quam Bello Getico habemus.

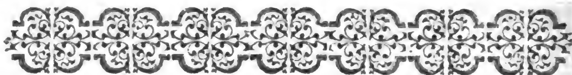
Discite vesana Romam non tendere gentes.

Ea enim utique verissima ejus loci est scriptura.

Hhhhhhhh *CASP.*

CASP. BARTHII

AD CL. CLAVDIANI, IN EVTROPIVM, LIBRVM SECVNDVM

ANIMADVERSIONES.

1. MYGDONII.] Phrygiam videlicet omnem fere tum depopulatus erat Targibilus, uti noster appellat, quē Tribigildum Zosimus Et Socrates lib. VI cap. VI. ubi describit Gainis ausa. Mygdoniam unde Phrygiam dicant Poetæ, vide Pausaniam Phocicis. Peculiarem tamen ejus Provinciæ partem sic indigitatam docet Strabo, quem consule, ut & Epitomam, quæ nunc est Stephani.

1. CINERES] Relliquiæ, velut omnis esset combusta. Sic in cineribus sedens Vrbs, tota devastata apud Chronologum incertum ex Idatio, lib. II. cap. XXXII. *Herodes Samariam jam in cineribus sedentem, à fundamentis suscitans, in honorem Augusti Augustam dixit.* Sic Trojæ cineres, si memini, obtestatur Maro.

2. EOI REGNI.] Partis Arcadii, quam non semel sic appellat & alibi.

2. CERTE NON AVGVRE FALSO.] Nescio an melior Lectio, *certe non augure falso.* Ait enim tum demum eos intelligere certitudinem monstrorum, cum jam eventum videant. Suspicatus aliquando sum præteritam Elegiam ad hunc librum non pertinere, sed peculiarem sibi locum tueri.

4. PRÆSAGIA DISCITIS.] Eventus enim proditor rerum. Ammianus lib. XXVI. *administratio negotiorum castrensium Gomario & Agiloni revocatis in sacramentum committitur, ut docuit rerum exitus proditor.* Tacite autem imprudentiam partium incessit apud Arcadium, nec sine stimulo occulto duos illos fratres proponit, alterum pendentem, alterum socordem infra v. CCCCLXXXIX. Honorium & Occidentis Imperium semper præferens. Doctrina autem est, malis ingruentibus initio esse obsistendum, dum tenues adhuc sunt,

ἔφησε γὰρ ὡς ἔστιν ὅτε καὶ τὸ βραχὺ δεινὸν παρορώμενον μέγαν ἀπέκτινε κίνδυνον, inquit Nicephorus Gregoras libro I. Cujus rei infinita exempla sunt.

6. PROSPICIT.] Antequam adsit, videt. Julianus Pomerius, lib. I. contra Judæos: *Iam hic prospicite, si potestis, quomodo subito in Templum suum venturus esse dicatur, si adventus ejus dissipita à primordiis mundi annorum supputatione colligitur.*

6. TV-

6. TUMIDÆ] Antequam erumpat in tempestatem.

7. IAM PUPPE.] Licet non toto navigio.

8. LACRYMÆ DELICTA LEVANT.] Apud animum quidem dolentis levant, non tamen noxam datam emendant. Ovidius IV. Tristium.

est quadam flere Voluptas,
Expletur lacrymis erigiturque dolor.

Seneca Agamemnone.

Lacrymas lacrymis miscere juvat,
Magis exurunt quos secreta
Lacerant cura.

Alioquin de Lacrymantibus verum, quod Dio Chrysostomus ait, *Risus continuus & intentus deterior est iracundia, Idcirco viget maximè in scortis, & pueris stolidioribus. Mihi sane facies magis ornari videtur lacrymis quam risu. Lacrymis enim ut plurimum aliqua bona doctrina conjungitur, risu verò lascivia. Et flendo quidem nemo sibi se concitavit autorem cõtumelia, ridendo autem spem ejus auxit.*

8. STANT.] Eois partibus maculam hanc perpetuam adsignat, ut tollat saltim Occidentalibus, in gratiam Stiliconis sui.

9. IMMOTIS FATIS.] Valerius Flaccus.

manet immotis, nox Duria, fatis.

RECENTES] Hyperides apud Stobæum Serm XLIV.

ἀρχομένων δεῖ τῶν ἀδικημάτων ἐμφράσσειν τὰς ὁδοὺς ὅθεν δ' ἅπαξ ῥιζωθῇ κακία ἢ παλαιὰ γένηται καθάπερ σύντροφος ἀρρωστία χαλεπὸν αὐτὴν καταλῦσαι.

10. VETERI POST OBRUTA MORBO. VISCERA] Mature subveniendum malo præcipit, à morbo serpente. Paræmia vetus.

ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἠδὲ τὰ λευτὴν, ἀρχόμενα τὰ δεινὰ δεῖ μᾶλλον πειρᾶσθαι κωλύειν ἢ ἀκμάσαντα ἢ πλεονεκτήσαντα.

Harpocrat. Hermannus Lerbecius in Chronico Schaumburgensi; *Sera medicina consultatio est, quando æger desperatus est. Pericula nunc imminentia, debuerant ante prævisa fuisse, &c.* Notæ auctorum sententiæ.

DETERSUM MACULAS.] Infamiæ. Optatus Afer lib. I. *unde pulsa atque extersa infamia cum ingenti laude ille judicio recessit.*

12. POEONIAS HERBAS.] Medicas. Sic Pœonios veterum Medicorum libellos vocat Rhemnius Fannius, sive, Eliæ Vineti, Remus Favinus.

13. LEVIORE MANU.] *Tactu parcente*, ut loquitur Serenus, cap. VI. *Leni manu*, ut Augustinus Confessionum, lib. II cap. II. *Pendentem manum* dicit Pacatus Panegyrico.

14. FERRO SANANTUR ET IGNI.] *Violenta enim mala violenta etiam quærunt remedia*, ut loquitur Cor. Celsus. Sic ferrum & ignem medicorum laudant in desperabilibus rebus Cordati scriptores. Ovidius, I. Metamorphosi

immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Anselmus Lucensis lib. I. contra Guibertum; *cum multo dolore secat medicus pius, nisi secaret, moriturum.* Gunterus, Libro V.

Tutius est ferro jam putrida membra recidi,
Quam partis vitio totum tabescere corpus.

Julianus Pomerius præfatione librorum contra Judæos: *Peritorum mos est iste medicorum, ubilibet vulnus serpit in corpore, ferro vulneris* (L. ulceris) *materiam prævenire, & primum purulentas radicitus amputare putredines, antequam sanas ulcus noxium inficiat partes: Unde & ne locus vulneris sana membra contingat, præcisionis semper antefertur industria. Nec enim tactus vulneris*, (Levis manus Claudiani nostri) *caussam potest generare Salutis. Quocunq;*

enim accesserit, vulneri locum facit, & nisi antè manu præcidatur artificis, infectis mēbris omnibus occasum parturit mortis. Gregentius, sive Palladius potius, auctor ejus libri:

ὁ ἰατρὸς τέμνων ἐν μέρος τυχὸν σηπτὸς,
οὐκέτι ὡς τῆς τομῆς αἴτιος δύνεται.

Lambertus Schafnaburgensis: *Obstinatum in malis ingenium, nisi acrior vis adhibeatur, emolliri non potest: & nisi ad vivum propiusque medullas mucro adigatur, sensum doloris non admittet.* Vide omnino Cyprianum lib. XLV. cap. XXIII. Advers. productum Ammianum, lib. XVII. &c

15. NE NOCEAT FRVSTRA.] Non est hilum boni sensus in hac scriptura, quam tamen omnes editi & excusi libri habent, utique enim sermone opus est qui doceat non esse levi manu tangendum ulcus, ne ducat supra cicatricem, & pus virusque servet in medullis suis, mox erupturum in perniciem laborantis. Scribe.

Ne coeat frustra, mox irruptura, cicatrix.

Quod mirum nemini tot recensitorum animadversum: Error vero est admodum vetus, nam cum editis citat Sparanus Jureconsultus, qui ante aliquot secula vixit, in Rosario, quod vocat. Coire autem vulnus dicitur quod externis supremisque labris iungitur, intus servat putredinem. Horatius, lib. I. Epist, III. exinde

an male sarta
Gratia necquicquam coit & rescinditur.

Et parissime loquitur Prudentius libro I. in Symmachum.

Vir solus cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem, summa leviter cute clausam,
Duceret, & latebram tabentis vulneris altè
Impressam, penitusque putri depure peresam
Iuncta superficies, medico fallente, foveret.

PLanè simillimè, & rem ipsam nostri. De correctione nulla est ambiguitas. Porro non absimili notione, licet alia re, vulnus in cicatricem cogere dicit Ennodius lib. VI. Epist. I. Quod cicatricari Sidonius, lib. itidem VI. Epistola I. *Coire vulnera*, Propertius lib. III. Eleg. XXIII.

Vulneraque ad sanum nunc coiere mea.

Vulnera ipsa recentia cicatrice, *septa* dicuntur, ut notatum Adversariorum Libro V. cap. V. *Tecta cicatrice*, Claudianus II. de Laudibus Stiliconis, v. CCV. *Cicatrix* autem non prius vera, quam sanatum sit vulnus, Vnde *cicatrix sanitatis* appellatur Agobardo, in Comparatione utriusque Regiminis ad Ludovicum Pium.

16. FUNDITUS HUMOR DEFLUAT.] Vt ex fundamentis usque imis fluctibus finem faciat exhausto noxio & corrupto humore.

16. VACVIS.] Vacuatis sanguine infecto.

18. FONS MALI.] Scaturigo, subjiciens sese semper. *Fontis* ad talia translatione sæpius utuntur scriptores. Vide quos nominavi lib. XLV. Adversariorum, cap. XXIII. quorum nunc sane verba huc non libet producere, licet ibi sim pollicitus.

20. AULAM.] Imperium Orientale. Præfat.

Maturamque luem sanior Aula vomit.

21. VINDICTAQUE MUNDI.] Quidam libri *vindictane* Quod sit clarius, sed est inusitatius nostro, qui semper sui similis.

23. LVSTRARE VALEBIT OCEANVS.] Etiamsi, ait, omnem maris universi undam insumatis, non poteritis eluere hoc tantum dedecus. Notus vetus versus.

Θάλαττα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Vide notata elegantissimo Durantio Variarum libro I. cap. III.

23. DILUET.] ἀντὶ deluet. Suprà.

immotis hæsere piacula fatis.

24. MUGI-

24. MUGITUS AB AXE REDDITUS INFERNO.] Tales mugitus fingunt prodigia rerum infelicissimarum. Petronius Bello civili, Ditem ipsum extulisse inferis os fingit & Fortunam ad Belli semina jacienda esse adhortatam. Vide Nos ibi.

25. RABIES ARCANA CAVERNAS VIBRAT.] Ventos occultos intelligit, unde terræ motus. Apud Livium prodigia sunt Terræ in cavernas considentis. Terræmotuum nimis nota.

30. INSTABILEM RURSUS.] Nam à transitu Argonautarum constiterant. Vide notata ad Bellum Geticum.

32. TRADI POPULOS.] Vt Furiarum sit regnum in Mundo.

33. MULCIBER IGNES SPARSERAT.] Ignium prodigia frequentissima. Incendia prodigiosa apud Obsequentem & Livium. Aetna ardens monstrum est portentificum eidem Obsequenti cap. XXVI. Dioni libro L. Lucano, Libro I. Nota fulgura, tonitrua, faces, Solis, Lunæ, labores, Lapsus siderum &c. quę hic comprehenduntur paucissimis verbis. Adde Petronium Specimine Belli Civilis.

34. NEREUS.] Exundationes, portenta mala, apud Petronium, Horatium, Livium, Obsequentem, Dionem lib. LIII. LV. & LVIII.

37. INCUMBAS TRIDENTI.] Vt impellas in totas illas terras vim motũ fluctuum. A tempestate, vt inf. v. CCCCLXVI.

38. URBEM.] Satis equidem inclementer, ne dicam quid amplius. Sanè Romæ veteris perpetuus & exquisitus amator non potuit amare hanc Novam, quæ crescere nequijt sine alterius decremento.

41. TEMPUS SUUM.] Non enim habuerunt ab initio mundi tale, ut videri vult. Ineptiunt qui gnomam vulgo faciunt ex dimidiatè positis hisce verbis, videlicet hunc in modum.

Omnia tempus Natta suum properant.

Velut de præstituta omnibus mortalitate sermonem habeat Claudianus, cui nihil tale hoc loco vel per somnium in mentem venit.

40. DECOLOR IMBER.] Sanguine. Notatum ad initium libri I.

42. DISSONA PARTU SEMINA.] Tráspositio est verborum ob versum. Nam dicendum erat seminibus incõgrui partus. Sic alibi.

Lætitiæ caussas ignorat dicere miles.

Cum velit perhibere *dicere militem ignorare se se illas.* Vultus novos dicit contrà ordinem solitum Naturæ. Epigramm. XXVII,

Qui crimen matris condidit ore novo.

Prodigiorum vim talem lege apud Obsequentem.

46. IGNESCERE PHOEBI.] Ardere in prædictiones. De Dorothei doctrinis & aliunde alibi multa huc pertinentia notamus.

45. SINE MORE.] Præter usum communem. Papinius, Thebaid. I.

nati facinus sine more, cadenteis
Calcavere oculos:

Contrarium de more. Virgilius, lib. VI.

totidem lectas de more bidentes.

48. FATALEM.] Vtique mirum ipsi etiam omni honore & felicitate velut exsecarentur.

49. OMNE FUTURUM DESPICITUR.] Ab Epimethei quidem sobole, de cujus imprudentia infrà hoc libro. Divina sunt hæc omnia.

53. TOT SIGNA.] Auget periculũm ad indicandam Ducum Arcadianorũ socordiam. Omnia in laudem Stiliconis, quem adversus eos Duces in Orientem iter molitum scribit Zosimus: quod si conficere fuisset datum, haud dubiò omnia melius successissent.

55. PROH SEXUS.] Non vult nominare dedecus etiam virilitatis amissæ, sed inclamatione dolorem sedat, & tamen proponit. Sequentibus verbis suspecta est *&* *licet* iteratio. Et putem totum illum versum *Hortanteq; licet* vt glossema præcedentis deportandum esse Morboniam. Contrà responsa autem vel spõsiones Deorum aliquid aggredi non audere, summum periculum denotat. Virgilianus gubernator.

Magnanime Aenea; nõ si mihi Iuppiter auctor

Hhhhhhhh 3 Spon-

Spondeant hæc sperem Italiam contingere cælo.
Et de re incredibili, Silius Italicus.

Ille dies primo docuit, quod credere nemo
Auderet superis Martis certamine sisti
Posse ducem Libya

Ego de versu illo ita, vt dixi, sentio, prorsus videlicet spurium atque astutitium esse.

61. SENIS INFANDI.] Tiberij. Dio, Tacitus, Juvenalis, Suetonius, notissima omnia, vt & scena Neronis.

65. ADVOLVI GENIBVS.] Vide corruptos jam tum mores in Romano homini abominabili submissione. Ammianus libro. XXVIII. De sui ævi magnatibus: *Ex his quidam cum salutari pectoribus oppositu cœperunt, osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua suavianda, vel manus, id ius sufficere ad beatè vivendum existimantes.* De Justiniani temporibus, & fœdissima tali advolutione Procopius Arcanis. Sic Presbyterorum genibus advolvebantur pœnitentes, vt notatum doctissimo Heraldo Digressionum ad Tertullianum lib. II. cap. IV.

66. AMBITVS.] His enim beatos se fieri credebant. Ammianus.

67. PRÆSIDIVM LEGVM.] Romani magistratus tutores Legum, Tertullianus Apologet. cap. IV. *De Legibus primum concurram vobiscum ut cum tutoribus Legum.*

67. GENITORQVE VOCATVR PRINCIPIS.] Vtpotè Patritius. Notatum suprà. Theodosij scitum de Eunuchorum Patritiatu refert Suida.

ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ὀργῇ τῇ πρὸς Ἀντίοχον τὸν πραιπόσιτον διαβληθέντα εἰς καθοσίωσιν ἐξεφώνησε διάταξιν, εὐνούχους ἐν τοῖς πατρικίοις μὴ τελεῖν. διὸ καὶ καθῃρέθη ὁ πραιπόσιτος τῆς τιμῆς, καὶ ἐδημοσιώθη ἢ τοῖς ἱερεῦσι κατηγάγη.

68. REGIA.] Familiam domumve Imperatoriam totam dicit. Ita aliorum locorum sæpius.

70. POSTERITAS ADMITTE.] Exclamatio in re velut incredibili. Horatius:

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi canentem, credite posteri.

70. MONVMENTA DEDECORIS.] Statuæ, effigies, picturæ. Impp. Arcadius & Honorius L. XVII. C. Theod. de Pœnis. de eodem Eutropio: *Divinum præmium consulatus lutulentum prodigium contagione fœdavit. Patritiatus dignitate, atque etiam omnibus aliis inferioribus spoliatum se esse cognoscat, quos morum polluit scævitate: omnes statuas, omnia simulacra, tam ex ære quam ex marmore, seu ex fucis, quam ex quacunque materia, quæ apta est effigiebus, ab omnibus civitatibus, oppidis, locis privatis ac publicis præcipimus aboleri, ne tamquam nota nostri seculi obtutus polluat intuentium.* Hæc est illa ablutio velut macularum, quam toties hactenus adhibitam obliterando dedecori cecinit Claudianus. Novorum Consulum effigies plurimis ubiq; locis dedicatas fuisse notum vel ex nostri libro III. Stiliconiæ. alijsq; locis.

73. FVLGET EQVES.] Equestres quoque statuas effœminato atq; evirato homini datas multas intelligi vult: Etiam in Curia consecratam imaginem, relatam scilicet in seriem Trabeatarum, quibus familiæ consulares erant conspicuæ. Notandæ autem effigies datæ ad habitum magistratus *quo functus aliquis*, vt Judex, Senator, *Miles*, *Eques*, consecratus dicitur Eutropius.

77. CERTAQVE.] Ne relabimini, ait, in tale aliquod iterum facinus, aut ne negetis aliquando hanc vestram insaniam.

78. SVBTER.] In basi statuæ, ubi inscribebantur personarum ijs titulis honoratarum laudes. Vt quæ nostri reperta est.

80. CLARO QVOD NOBILIS ORTV.] Vir puta illustris natalibus, aut tale quid; nam ad obscurandam generis & peregrinitatis obscuritatē hæc maximè affectasse Eutropium clarissimum est: Itaq; & inusitatiores titulos accessisse memorat Claudianus.

81. CONVIVA ET DOMINI.] Inepta scriptu-

ſcriptura, quæ tamen doctiſſimis viris placere potuit, me mirante. Quis enim inter laudes nobilitatis & fortium factorum, dignitatumq; ſuarum titulos hoc inſerat monumentis publicis? Taceo ambitioſiſſimum Eunuchum, qui ſumma omnia potius, quam frivolum & ineptum hunc titulum poni ſibi voluiſſet! Omnino vera eſt ſcriptura quam clariſſimis litteris proponunt membranæ Noſtræ.

claro quod nobilis ortu,
Cum vivant Domini?

Suprà in præfatione dominos Eutropij ſuperſtites dignitati ejus, dejectum certatim in ſervitutem vindicare voluiſſe aſſerit, & dedita opera libro primo infinitos eos deſcripſit. Quam indigna autem res natales hominis publicis monumentis laudari, cujus domini vivant adhuc, & ſuperſint! Videtur ſpeciatim intelligere velle Abundantium, qui tum in vivis adhuc erat, exſulans Sidone Phœniciæ, vt ex Hieronymo ſupra notatum. Eamdem hanc planam & genuinam ſcripturam Quatuor ipſi etiam Codices Belgæ conſenſu probant, probat & aliorum lectio *Convivant* non longè hinc recedens, quam Camertis etiam Bentiniq; Codices præferunt. Sed res videtur non eſſe ambigenda.

81. ET PARITER MILES.] Inepta, difficilis, & minimè Claudiani etiam hæc ſcriptura, qui minimè difficulter, abruptè, conciſè, obſcurè, aut futiliter, loqui ſolet. Quinq; libri Belgæ veritatem hic utique vindicant, reſcribendum jubentes.

& patitur miles?

Quid enim tot Numeris, tot Legionibus magis adverſum & indignius dici poterit, quàm Eunuchum ſolum omnia prælia implere, vacante opera tot fortiſſimorum & ducum & militum? Nihil commodius dici poterat, at quia plana res, eſt ſorduit hæc ſcriptura doctis, qui in ea vtique veritatem ipſam condemnarunt. Veſtigia ejus ſunt in membranis etiam noſtris, quæ *patrum* referunt. Sed ad genium tanti ingenij opus eſt ſententiam perſpicuam, numeroſam, aptam, ita ordinari.

Subter adulantes tituli, nimiaq; leguntur
Vel maribus Laudes: claro quod nobilis ortu;
Cum vivant Domini? quod maxima prælia ſolus
Impleat: & patitur miles? quod Tertius Vrbis
Conditor: hoc Byzas Conſtantinusque videbunt?

83. TERTIVS VRBIS CONDITOR.] Summus honos, ſummus Titulus, adſcriptus apud Vrbem Romam paucis omninò, & Camillo præcipuè ut ſuprà dictum. Iſto autem ævo Barbaris & Græcis Helleſponticisque adulationibus priſcam diſciplinam frangentibus, non adeò alte ſitus, quin capi potuerit non paucis. Dabatur autem inſtauratoribus iſte honos etiam ab alijs urbibus. Sic à captis Tigranocertis, cum inde plurimæ urbes reſtaurarentur, Conditor earum nuncupatus eſt, honoris ſui gratia, Lucullus, vt auctor eſt Plutarchus. Sic inter Manlij Theodori præconia conditam Pellam Macedoniæ recenſet in Panegyrico ejus Claudianus, quam in priſtinum decus ille reſtaurare voluerat, &c.

82. BYZAS.] Vnus è nobiliſſimis Heroibus priſci ævi, Conditor Byzantij, cum ejus oppidi Ligos ante nomen foret. Auſonius, de Carthagine & Conſtantinopoli certantibus de gloria.

Ite pares, tamdem memores, quod numine Divûm
Anguſtas mutaſtis opes, & nomina; tu quum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrſa fuiſti.

Coloniam Græcam eſſe ſcribit Conſtantinus Imperator Libro II. Thematum. Cæterum Byzantis hujus memoria ſuperveniente majore illo Conditore altero, obliterata ferè, non eſt invidenda inſtaurationi. Ejus res geſtas, Phidaliam conjugem, Statuam, & alia, commemorat Heſychius Illuſtrius in Originum Conſtantinopolitanarum Hiſtoriola, edita & commentata ab inſigniter bono, induſtrio, docto,

docto, nobisque amico viro, Joanne Meursio, cujus diligentiæ multa talium scriptorum opera debemus. Item Georgius Codinus. Meminit ejusdem Herois Oppianus Alieut. V.

Θρηΐκες ὕβρισταί καὶ ἴζοι Βύζαντος ἔχουσιν
Ἀστυ

Georgius Cedrenus, Compendio Annalium:

πλὴν οὐκ ἀπεστράφη κύριος ἀπὸ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, οὗ ἐθυμώθη ἐν τῷ Ἰούδα ἐπὶ τοὺς παροργισμοὺς, οὓς παρώργισεν αὐτὸν Μανασσῆς, ἐφ' ὧν χρόνων καὶ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βύζου βασιλέως τῆς Θρᾳκῆς ἐκτίσθη.

Oraculum apud Zosimum libro II.

Ἀνδρῶν οἱ Βύζαντος ἕδος κατανοιετάουσι.

Diodorus Siculus lib. IV. Auctor est Byzantij Byzantem regnasse cum in eam civitatem Argonautæ appellerent.

Leo Imperator in Oraculis.

καὶ θρασοὺς, ὡς μάλιστα, καὶ ταχὺς πέλεις,
καὶ πρὸς μάχας ἕτοιμος, ὦ Βύζης γένος.

Hoc est imperij Byzantini Proceres & Legiones. Georgius Codinus.

ὁ μὲν οὖν Βίζας κατὰ τὴν ἄκραν τῆς Βοσπορείας ἁλὸς διήγειρε πόλιν, Ποσειδῶνος δὲ καὶ Ἀπόλλωνος, ὥς φασι, συνεργούντων, ἀνῳκοδόμει τὰ τείχη, λόγου τε παντὸς κρείττονα μηχανώμενος.

Stephanus: ἐκτίσθη ὑπὸ Βύζαντος, τοῦ Κροέσσης, καὶ Ἰοῦς θυγατρὸς, καὶ Ποσειδῶνος.

Megarensium alij coloniam faciunt, ut qui falso inscribitur Marcianus Heracleotes. Adde scripta libro CXXIV. Advers. Claudianus autem odio & opprobrio Eoarum partium recenset hos titulos æternitatiq; commendat quos sublatos illæ voluerunt.

83. PRODVCERE COENAS IN LVCEM.] Luxuria prisca, & omnibus seculis continuata. Vel Butas ille testis apud Senecam Epistol. CXXII. *qui occidente Sole surgebat pransurus, Oriente ab epulis cubitum concedebat.* Sic Acerra apud Martialem, lib. I. Epist. XXIIX.

Hesterno fœtere mero qui credit Acerram
Fallitur, in lucem semper, Acerra, bibit.

Et Antiochenos urens conviciis ironicis Julianus Misopogone.

ἐρυθριᾶν γὰρ πρέπει τοῖς ἀνδράσιν, ἐπεὶ τοῖς γε ἀνδρείοις, ὥσπερ ὑμεῖς, εἰώθεν κωμάζειν, νύκτωρ ἡδυπαθεῖν, ὅτι τῶν νόμων ὑπερορᾶτε, μὴ λόγῳ διδάσκειν, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις ἐνδείκνυσθαι.

Pulcerrimus Character talis Pervigilatoris exstat apud Rutilium Lupum libro II. de Figuris Sententiarum, quem ob festivitatem Adversariorum Commentatiis totum recensuimus, alius in Leptologia, non tamen talis, Aquilæ Romani. Mos hodiè omnium ferè nationum, inter quas & Turcorum, ut de eorum Sultano Azatino, Pachymerius auctor est, Libro III.

84. FOETERE MERO.] Hesterno. Martialis verbis modo adscriptis.

87. PLAVSVM EMTVRAS.] Favorem vulgarem, quem hoc pacto numquam ambiisse Heroem suum Stiliconem Claudianus alibi sæpius testatur.

86. ALIENI PRODIGVS AVRI.] Servus enim nihil tale poterat possidere, & involverat hæreditatem Rufini, ad ipsum nihil pertinentem.

87. AT SOROR ET VXOR.] Vna eademque mulier, ut libro I. per salutem ejus jurat, velut Conjugis: & in hujus præfatione apertè dicitur soror. De una sermonem esse clarè docent sequentia.

Vxo-

Uxorem autem, aut pro ea, eam habuit Eunuchus, vel ad dissimulandam suam infelicitatem, vel & ob libidinem Eunuchis familiarem, qui intentissimi dicuntur amatores mulierum, adeò ut in sacris etiam litteris summum sed cassum desiderium comparetur Spadoni virginem complectenti. Et apud Aristænetum lib. I. Epist. XXI. tale quid indicatur: Ἀρχιτέλης συνέστι πεθυμένη καθάπερ εὐνοῦχος, τὰ ἐρωτικὰ περιεργαζόμενος καὶ λιχνεύων, μᾶλλον ἢ καὶ τῶν ἐρώντων εὐνούχων ὁ μέλεος ἀργότερα δυστυχεῖ. Ἐρῶντες enim Eunuchi istic pro inflammatissimis, sed citra effectum habentur. Sic cum pellice Regia concumbentem, Eunuchum deprehensum scribit Philostratus, libro I. Apollonii. Et suprà ex Augustino memoravimus sub Valentiniano peremtum Eunuchum qui cum meretrice infanda peregisset. quem locum video cum aliis huc facientibus notasse etiam Brissonium Collectaneis de Regno Persarum. Ioan. Cassianus, Collatione XII. cap X. *Quod autem inevitabilem esse commotionem carnis hoc adstruere voluistis indicio, quod eâ ne ipsi quidem Eunuchi carere demtis genitalibus possint, sciendum est, non eis carnales æstus nec affectum libidinis, sed solam sativa generationis deesse virtutem.* Terentius Eunucho testatur amatores maximos mulierum esse, alii etiam emittere eos quippiam, sed inutile generationi. Papias Glossator. *Eunuchorum quidam coeunt, & etiam virus emittunt. sed ad gignendum vanum & invalidũ;* Indè sanè Iuvenalis tãtum tonsoris damno, ob imberbitatem exscindi adultos pueros autumat, Et Martialis scortum suo ævo nobile Eunuchos aluisse, quibus turpia exerceret sine metu partus assertat. Dio Chrysostomus lib. IV. de Regno.

τῶν εὐνούχων φασὶν οἱ ἀσελγέστατοι ἄνδρες εἶναι, καὶ ἐρᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσι αὐταῖς, καὶ ἐνοχλοῦσι, γίγνεται δὲ οὐδὲν πλέον οὐδ' ἂν τὰς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. Alexander Aphrodisæus, Problemate. X.

SOROR ET UXOR.] Tale portentum apud Ciceronem, idem vir & frater. Pro Cælio: *Quod facerem vehementius, nisi mihi intercederent inimicitiæ, cum istius mulieris viro, fratre volui dicere; semper hic erro.*

89. VOTA.] Honores votivos. Ex usu seculi. Vibius Helenius, Epitaphio Veteri.

Vixisses, neu te. surgentem in vota tuorum,
Adspicerem addictam manibus ire sacris.

91. SUMMA DE RE.] Statu Imperii & Reipublicæ. Virgilius X.

Ante equidem summa de re statuisse, Latini,
Et vellem & fuerat melius

92. MAGNA TUERI REGNA NIHIL.] Vanitas, ait, in ambitione etiam summorum Imperiorum est, quæ nullo negotio etiam à vilissimis hominibus gubernantur. Prudentissima, & Christiana sententia. Possis & capere *magna tueri* adspectu grandia, non reapse; quomodo non mundum, cum de Vanitate eius loquitur, sed figuram mundi præterire dicit Apostolus.

96. ITER IN GREMIO PACIS.] Altissima quiete. Nam pro secreta profunditate gremium dicunt scriptores: Sic sinũ Patris edisseruisse Dei Filium scribit Phæbadius contrà Arianos. Sic sinum luxuriæ Bajas vocat Symmachus, lib. VII. Epist. XXIV. *Amicos enim non Bajas desiderasti. nisi forte illo Luxuriæ sinu traheris.* PLinius Panegyrico: *Gestum consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc Urbis otio, & intimo sinu pacis, sed juxtà barbaras gentes.* Noster lib. Bell. Gildon. versu XLIX.

in gremium pacis servile recessi.

Sic Gremium Vrbis Hericus Monachus, lib. I. v. CCCLXXIX. & Libro VI. v. CXXV. ut & Gul. Brito, X.

97. ANCYRA.] Vrbs Constantinopoli remota millia passuum CCLXXX. & quod excurrit; ut ex Itinerario Æthici Antonini constat. Eò traducere sollemni itinere pompam suam solitum ineunte Vere, ut scilicet sese magnum faceret, scribit noster. Erat autem Ancyra metropolis Galatię. Constantinus Imperat. lib. I. Themat. cap. VI.

εἰσὶ δὲ πόλεις αἱ συμπληροῦσαι τὸ θέμα τῶν Βουκελλαρίων τοσαῦται. πρώτη μὲν Ἄγκυρα μητρόπολις ἡ τῶν Γαλατῶν, δευτέρα δὲ Κλαυδιούπολις, &c.

98. PELAGI.] In cuius capite sita Constantinopolis.

102. AB VSQVE GELONIS.] Martis cultum in iis gentibus vide apud Jornandem Gothicis, cap. V. Descriptiones locorum & ipsius Idoli longè sunt vulgatissimæ.

103. FÆMINEASQVE TOGAS.) Notavi supra. Sic. lib. I. v. CCLXVI.

107. SVBRISIT CRVDELE.] Vide ad Papinium lib. VIII, v 581.

107. TRISTISQVE MICANTEM.] Ita Scaliger, secutus vulgatos Codices & Belgicorum totum gregem, cui assentiuntur & Noster, Bentinus, Aldus, Camers. Claverius ex Cujacianis prodidit *cristisque micantem*, Quæ mihi lectio non displicet. Alioquin iratum tristis denotet; Ego tamen illud probavero, nam τὸ *micantem* aliarum rerum fit velut otiosum.

109. SANGVINE SORDIDA VESTEM.] Cruenta virtus comes Martis Papinius, lib. I. Silvar, carm. ult. de Pigmæis.

Edunt vulnera, conseruntque dextras,
Ridet Mars pater & cruenta virtus.

150. ILLYRICIS.] Quas Gothi dabant: Eos vero à Rufino & Eutropio fotos & instigatos cladibus Romanæ Rei videri vult Claudianus.

112. RIGESCENT.] In severitatem virilem. De Rigore notatum alibi,

115. DVM PEREVNT MEMINERE MALI.] Planè eadem de populo Israelitarum scribunt, queruntur & vociferantur; Prophetæ veritatis.

118. OBSCÆNVM FACINVS.] Malè ominosum, dirum. Varro, lib. VII. *Quare quod dixi scævum bonum omen est. obscænum vero turpe*, Vide notata Petro Colvio ad Sidonium lib. II Epist. IX.

118. CRINIBVS ORA PROTEGIS.] Pudore tam turpium facinorum. Nam Deos ipsos pudere talium arbitrabantur. Præfatione huius libri.

Vive pudor fatis

120. OTIA FERRI.] Per quæ cessaverunt admoneri sui.

124. IVRIS.] *Imperii*, & Majestatis Romanorum. Sæpè sic.

126. TVRPE RELEGASSET.] Ut igitur admissus est Consulatui apud Romam Romanam Eutropius. Loquitur de eadem re in *II.* de Laudibus prout, a v. CCC. quæ hinc illustrantur. Loquitur Roma:

denique nulla
Dedecoris sanctum violant oracula casum,
Nec mea funestum versavit curia nomen:
Pars sceleris dubitasse fuit, quæcunque profana.
Pagina de primo venisset limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpis castu
Auribus italiæ factorum exempla nocerent.
Publicus ille furor (quantum tua Cura meretur!)
Secretum meruit, &c

128. POR-

128. PORTVM.] Tutum refugium. Vide ad II. Stilicon. l. in Rufinum, v. CCLXVII.

129. MAJESTAS LATII.] Imperii Romani auctoritas. Sic Clypeum unum ambobus Orbibus Romanæ rei sufficere Stiliconem scribit noster fine huius Operis, quale quidem id nunc est

131. MACVLIS SERVILIBVS.] Fatetur Arcadius in Edicto Confiscationis.

132. QVAM SIMILES HÆC AVLA VIROS!] Abruptus sermo ut iracundiam ipsa narratione concitantis. Ego tamen persuasum habeo latere isthic aliquid monstri. Libri nulli variant. Legas fortè.

Quam similes habet aula viris!

Quam illi, inquit, sunt similes viris, qui hunc adorant! Omnia in Arcadianarum partium irrisionem dicit. Sed aliud quid latet.

135. GRAJOSQVE QVIRITES.] In *Grajorum* voce latet Sarcasmus: Notæ enim Transmarinæ offuciæ, contemtibiles Quiritibus priscis. Per contumeliam ergo Grajos Quirites non Romanos dixit. Alioquin pariter Sidonius Panegyrico Antemii.

Iam non Eoo solum veneranda Quiriti
Imperii sedes, sed plus pretiosa, quod exstas
Imperii genitrix

Ita enim non Quirini legendum cùm doctissimo Savaronio.

139. CINCTVS NEPOTVM.] à Romulo, qui Pater perhibebatur populi Procerumque Romanorum. Ennius.

ô Romule, Romule, dic ô,
Qualem te patria custodem Dii genuerunt,
Tu produxisti nos intrà Luminis oras.

Cincti judices apud Ivonem Carnotensem, Epistola. *CCXLVII.* recte sunt restituti à doctissimo Jureto, quod judicum scilicet sit in perpetuo velut procinctu esse, ad officium suum facessendum.

144. TARTAREAM, BELLONA, TVBAM.] Huic enim numini furor bellicus, & in eum præcipitatio adscribebatur, itaque & furentes perculsique animis sacra ejus mystæ obibant.

146. STRINGERE FALCEM.] Gladium. In Gladiis autem magna veterum relligio. Sic gladium, quem Martis fuisse memorabant fabulæ, habuit Hunnorum Rex Attila, ut scribit Cælius Juvencus Calanus, & Priscus Rhetor, Legationibus, & apud Jornandem, Goticarum Originum, cap. XXXV. Eos consectatos templisque appensos observavit doctissimus Heraldus Digressionum ad Tertulliani Apologeticum pertinentium. lib. I cap. XV.

146. MACEDVM.] Scribe *Macetum* Μακετία enim Macedonia, non Μακεδία. Vide notata ad *II.* Rufin. v. CCLXXIX.

147. GENTES SEPULTAS.] Ex nugis Poetarum, qui Martem continuè belligerati apud Thracas & id genus barbaros fingebant. Innuit verò & clades iis locis à Gothis longo tum tempore illatas.

151. TURBINE.] Tempestate bellica, ut alibi loquitur.

152. MIXTISQUE GOTHVNNIS.] Rectè vero mixtis, ab Gothis nimirum & Hunnis; cum hos tamen illi mirum in modum exsecrentur, uti vides in Alano-Getæ Jornandis Originibus. De Gothunnis notarunt dudum doctissimi viri Colerus ad Tacitum, Gevartius Electis, Freherus ad Ausonium &c. Constantinus Thematum l. I. cap. XIV. γοτθ̃ινους perperam vocat nunc, Codice corrupto. Gothinios vero ineptè cũ Agricola J. Picardus in Celtopædia. Et errarunt in eo nomine non pauci alii.

154. AD MORES FACILIS NATVRA REVERTI. Horatius *I.* Epist. X.

Naturã expellas furca, tamen usq; recurret.

Nota Gnomarum copia.

157. ARCTOVS ADVENA.] Gothus insessor Provinciæ Romanæ.

164. TIMOR ALLIGAT.] Qui quodam velut vinculo rigoris constringit membra, animo torpente metu. Germanicus Arato.

nautis timor alligat artus.

165. HASTAM.] Alludit ad morem indicendi belli, quo tortam hastam jaciebāt in fines hostium, infestā eorum terram hoc modo facientes. Sic appellens Alexander in Asiam, Vide Diodorum Siculum, libro XVII. Cincius Alimetus, apud Gellium lib. XVI. cap. IV. *Cincius in lib. III. de re Militari fecialem populi Romani Bellum indicentē hostibus, telumque in agrum eorūm jacientem, hisce verbis usi scripsit.* Ammianus libro XIX. *Eam hastam sanguinolentam fuisse auctor est. Vix q; ibi Grumbades hastam infectam sanguine, ritu patrio, nostrique more conjecerat facialis, armis exercitus concrepans, involat in muros.* Hastam vero ab Imperatore ipso finibus hostilibus intorquendam servabant Romani in templo Bellonæ. Xiphilinus de M. Antonino, ex libro LXXI. Dionis Cassii.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Μάρκος, καὶ τὸ δόρυ τὸ αἱματῶδες παρὰ τῷ ἐνυείῳ ἐς τὸ πολέμιον δὴ χωρίον, ὥς γε ἦν τῶν συγγενομένων αὐτῷ ἤκουσα, ἀκοντίσας, ἐξωρμήθη. Mittebatur verò & Romæ hasta, concluso bello, è certo loco. Ovidius Fastorum VI. *Prospicit à tergo summum brevis area circū, est ubi non parva parva columna nota. Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti, in Regem & gentes cum placet arma capi.* Sequiore ævo, desueto hoc more, Gallum Gallinaceum misisse ex Thetza Grammatico notat ad Onosandrum doctissimus Rigaltius. Apud Occidentem vero Ensis mittebatur, ut indictum bellum sciret hostis, exemplo apud Theodoricum de Niem, in Vita Ioannis Pontificis XXIII. Hastæ jaciendæ morem in densis tenebris vidit etiam ante duo ferè secula Flavius Blondus. Vide ad Papinii Thebaidem.

168. CONTENTA.] Non interrupto impetu. Germanicus Arato.

Subsequitur rapido contenta canicula passu.

Paullinus Pellæus in Eucharistico.

Quod fecisse prius fuerat magis utile nobis,

Illa ut contento peteremus littora cursu.

Vide Exempla Nonii.

175. TARGIBILUM.] Tribigildi nomen ob versum ita concinnasse existimo. Scene omnis rei est apud Zosimum legenda. Cuius si libri non exstarent hæc essent penitus obscura.

179. SCYTHICVM PECTVS.] Gothos Scythis innumerat. Vide Jornandem.

181. FEROX BARBARA.] Barbara natura, ferox indignatione. Gothos mulieribus Reges Reginis deditos in Alarici exemplo Bello Getico docet Claudianus.

184. MITRA.] Muliebri ornamento tegumentoque capitis. Prudentius opprobrio virilitatis:

Vt mitra Cæsariem cohibens aurata virilem

Combibat infusum croceo religamine Nardum.

187. INFVNDITQVE ANIMO VIRVS PER OSCULA.] Vt Cupido. I. Æneide, sinu receptus, & ita Æneæ amore, eam debellans.

189. RABIEM MOTVRA.] Barbaram iracundiam.

196. CERTO SIDERE.] Verba Maronis de Georgicis.

199. QVIBVS ARGIVÆ.] Exemplum respicit Alarici, de cuius Conjuge hęc omnia commemorat non semel alibi noster.

202. TOTVM QVI DEGENER EXVIT ISTRVM.[Scythicam bellicositatem. Dicas morem Istri accolarum innuisse

nuisse, per eum fluvium summa & internecivа hostibus vota con cipere solitorũ. Junius Pil rgurus ad lib. II. Georgic. *Aufidius Modestus legisse se affirmabat hunc morem esse Dacorum, ut, cum ad bella proficiscerentur, non prius rem capesserent quam de Istro certum modum haurientes ero, in modum savini, jurarent, non se ad patria sedem regressuros nisi hostibus cæsis.* Daci autem & quivis alii Danubii accolæ Poetis, pro iisdem Scythis, Getis, Gelonis &c. capiuntur.

201. NIMIUM JUNXERE REMISSO FATA VIRO.] Alia prorsus lectio est in Codice Nostro *nimium junxere marito* Acutè, velut ipsa conjux nimium eum Uxorium censeat. Tamen videtur *nũ viro* sequentis versus glossema esse, & de eius interpretatione huc venisse.

205. QUAM DOMINUS RAPTO]. Locutio correpta: *potius* enim est omissum, quo ad integrum sermonem opus erat: Valerius Flaccus, lib. VII.

occumbere tamdem
Possumus, idque sedet. quam non quacunq; subire
Patris jussa tui

B. Ambros. in Funere Satiri: *Sed temperandus mihi mœror quã alienandus affectus est, ut mulceantur magis desideria quam sopiantur.* Exempla apud Theofridum Abbatem in Adversariis nobis ei rei illustratum, Ruritium lib. I. Epist. I. Witechindum lib. II. Joannem Saresburiensem, quem Carnotensem dicant potius, libro VIII. cap. XXIII. Policratici Nos ad Paullinum Petrocorium lib. I. de V. Martini v. CCLX. Quæque notarunt viri doctissimi Vertranius ad Tacitum, J. Lipsius Epistolic. lib. V. c. XXIII. A. Augustinus Emendat. lib IV. cap. VII. Joan Levinejus ad PLinii Panegyricum G. Fornerius ad Cassiodori librum VIII. Epist. II. Quantò vicem Quanto-magis, pari ratione posuit Optatus Afer libro III. *Merito*, ait, *Paullus docet, orandum esse pro Regibus & Potestatibus, etiamsi talis esset Imperator, qui gentiliter viveret; Quantò quod Christianus, quanto quid Deum timens, quãto quod religiosus, quanto quod misericors?*

208. CUM TELA GERAS.] Lucanus

arma tenenti
Omnia dat qui justa negat

208. FLEBIS IN VULTUS.] Exprobratio animi mollis. Horatius.

Inultus ut flebo puer.

210. METUS POENÆ.] Legas commodius *metu*. Libri tamen consensu integro nihil mutant, quare nec nos quicquam.

213. VASTATOR ACHIVÆ GENTIS.] Alaricum dicit. notissima historia.

215. PRÆSIDET ILLYRICIS.] Hæ enim provinciæ assignatæ erant Alarico. Ipse loquitur, bello Getico, v. DXLV.

nunc, Illyrici postquam mihi tradita jura,
Meque suum fecere ducem, tot tela, tot enses,
Tot galeas, multo Thracum sudore paravi.

221. BELLA DABUNT SOCIOS.] Sanè vero, modo Dux sit, militum & sociorum confluet copia, vel ut servi ad pileum.

225. BARBARICÆ.] Dignæ te & majoribus tuis, dignæ gente tua.

228. CUM LIBEAT ROMANUS ERIS.] Omninò verè hæc & ex usu temporum istorum loquitur hæc Furia.

230. INFERNIS TENEBRIS.] Stygiis i. Raptus *Inferni raptoris equos* Habet hanc lectionem Scaligeri etiam Noster liber qui insuper *obscanior* clare scriptum agnoscit. Cluverius cum aliis *infernas alas*, non ex genio Poetæ; cui absentiunt etiam Belgicorum librorum præcipui, accedentibus tamen Aldo & Camerte.

234. RIGIDÆ SEDERE COMÆ.] Quæ metu & stupore surrexerant, Virgilius

Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Patria Seneca Thyeste, Lucanus libro I. Statius II. Theb. sæpè Lucianus ad Papin.

238. PARS PHRYGIÆ.] Scriptura hæc est omnium Scriptorum & ex scriptis Editorum Librorum, quam Scaliger in *Phrygiam* correxerat, re non satis perpensa. Utique enim certissimum est totam Phrygiam describere & circumducere voluisse Claudianum, ut partem eius infestam Barbaris mox indicaret. *Sed distinctiuncula* ita concinnandæ sunt, totusque locus legendus:

> *Pars Phrygiæ, Scythicis quacunque Trionibus alget.*
> *Proxima, Bithynos: Solem qua condit, Ionas;*
> *Qua levat, attingit Galatas: utrimq; propinqui*
> *Finibus obliquis Lydi, Pisidæque feroces,*
> *Continuant Australe latus. Gens una fuere*
> *Tot quondam populi. &c.*

Sic nulla omnino difficultas restat, quam in tam operosis descriptionibus fugere summum est nostri artificium. De situ Phrygiæ componendi his Geographi & Chorographi, & ad eorum regulas hic redigendus.

239. QVÆ LEVAT.] Ita rescripsi ex Nostro & Quinque Codicibus Belgis, itaque clarè edidit Camers, voluitque Delrius, & res ipsa est. Loquitur partem Phrygiæ Orienti obversum. Est vero imperfectior hæc descriptio ob tum exstantes Chorographicas tabulas minimè accuratissimas. Monuit ante nos etiam Iodocus Sincerus elegantissimæ Promulsidis cap. XLIX.

246. THYNI THRACES ERANT.] Quæ nunc, ait, Bithynia nominatur, olim Thraciæ pars erat, Thynis, ejus populo, habitata. Vide Appianum Mithridatici initio. Bithyniam ipsam Thraciæ adscribit Scholiastes Apollonii lib. 1. Argonaut.

> Βιθυνοὶ δὲ Θρᾷκες κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος. Scylax Caryandenus. μετὰ δὲ μαριανδυνοὺς εἰσὶ Θρᾷκες Βιθυνοὶ ἔθνος.

Vt peculiaris ea fuerit gens. Noster Codex scribit *Thynni* & ita Suida. Θυννοὶ ἔθνος. Vide doctissimum Stukium ad Arriani Periplum Euxini. De Gallorum illo transitu Livium, & multis Stephanum Forcatulum eleganti Commentario de Gallorum Philosophia & Imperio, Libro IV. Nuper dicit Claudianus respectu Antiquissimæ Antiquitatis de qua alioquin institutus erat sermo.

250. DAT CVNCTA VETVSTAS PRINCIPIVM PHRYGIBVS.] Veritatis quidem ignara. Et à diluvio. Sibylla,

> ὦ Φρυγίη, πρώτη δ' ἀναδύσῃ ἀφ' ὕδατος ἄκρου
> πρώτη δ' αὖ θρέψεις χήρειν ἱερὴν ἀνθρώπων.

Cuius vicem Libro VII. Sibyllinorum hodiè legitur.

> Ὦ Φρυγίη πρώτη δ' ἀναλάμψεις ὕδατος ἄκρου,
> Πρώτη δ' εἰς ἀσέβειαν ἀπαρνήσῃ θεὸν αὐτή.

Alii hanc gloriam Scythis, alii Ægyptiis ut Diodorus Siculus lib. I. adscribunt potius; quæ disceptare instituti nostri non est.

251. NEC REX ÆGYPTIVS VLTRA RESTITIT.] Vide Historiam sive fabulā apud Herodotum libro II. Adscribā verba super hoc negotio Commentatoris Apollonii, in librum IV. quoniam Scriptorum insignium testimoniis constat, quorū vix ipsa nobis vocabula nunc nota sunt.

> οὐδέ τι πω δαναῶν τοὺς Αἰγυπτίους παλαιοτάτους εἶναι φησίν. Ἡρόδοτος δὲ

δὲ Φρύγας. Κόσμης δὲ ἐν πρώτῳ τῶν Αἰγυπτιακῶν, καὶ Λέων ἐν πρώτῳ τῶν πρὸς τὴν μητέρα, καὶ Κνωσὸς ἐν α' γεωγραφικῶν τῆς Ἀσίας πάντων ἀρχαιοτάτους Αἰγυπτίους φασί. καὶ ἐν Αἰγύπτῳ πρώτην κτισθῆναι πόλιν Θήβας, καὶ Νικάνωρ δὲ τούτοις συμφωνεῖ, καὶ Ἀρχέμαχος ἐν ταῖς μετωνυμίαις, καὶ Ξεναγόρας ἐν πρώτῳ χρόνων, καὶ Ἵππυς δέ τοὺς Αἰγυπτίους ἀρχαιοτάτους γεγονέναι λέγει, καὶ πρώτους στοχάσασθαι τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως, καὶ γονιμώτατον εἶναι τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, γεγονέναι δὲ αὐτοὺς φησὶν ὁ Ἀπολλώνιος πρὸ τοῦ πάντα τὰ ἄστρα φανῆναι. καθὸ τήν τε φύσιν κατανοῆσαι αὐτῶν δοκοῦσι καὶ τὰ ὀνόματα θεῖναι, καὶ τὰ μὲν δώδεκα ζώδια, θεοὺς βουλαίους προσαγορεύουσιν, τοὺς δὲ πλανήτας ῥαβδοφόρους. Ἡρόδοτος δέ φησι Φρύγας πρώτους γεγενῆσθαι. Ψαμμέτιχον γὰρ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα βουλόμενον διαγνῶναι τίνες τῶν ἀνθρώπων πρεσβύτεροι, παραδοῦναι ποιμένι δύο βρέφη, κελεύσαντα μηδένα μηδὲν αὐτοῖς φθέγξασθαι, μόνον δὲ αὐτοῖς αἰγὸς θηλὴν δίδοσθαι. οἱ δὲ δυοῖν ἐτῶν διελθόντων πρώτην φωνὴν ἀφήκαντο βεκός. οὕτω δὲ λέγεται παρὰ Φρυξὶν ὁ ἄρτος. ἐγνώσθησαν οὖν ἀπὸ τούτου οἱ Φρύγες γεγενημένοι. οἱ δὲ φασὶν ὅτι εὐηθές ἐστιν ὑπολαμβάνειν τοῦτο. ἀκούοντες γὰρ οἱ παῖδες βληχωμένων τῶν προβάτων, ὡς ἂν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐνεργούμενοι, πρὸς τὸ ἔναρθρον τὴν φωνὴν ἀπέτρεψαν.

254. HEIC CECIDIT LIBYCIS IACTATA PALUDIBUS.] Fabula est de Minerva recens, inventam tibiam inflante, quæ cum in umbra aut fluvio inflatarum malarum tumorem vidisset, projecit fistulam, quam invenientes pastorum quidam, didicere modulamina. Vide notata doctissimis viris Lilio Gregorio Giraldo, in Historia Deorum, Paullo Leopardo Emendat. Lib. II. cap XIII. Delrio, ad istum locum, Commentatoribus Propertianis ad librum II. Mentio apud Clementem Alexandrinum, Pindarum Pythionic. XII. Aristotelem. VIII. Politicorum. Philostratum, Epist. LIV. PLutarchum Alcibiade, Pausaniam Atticis, Ovidium Fast. VI. Fulgentium lib. III. Mytholog. Marsyam tibiæ inventorem scribit Tatianus Assyrius initio libri contrà Græcos.

255. FÆDATAM CVM REDDIDIT VMBRA MINERVAM.] Buccis tumentibus. Sic, Arsinoæ tibias inflanti genæ intumescebant, oculi accendebantur, apud Heliodorum libro II. Æthiopic. Phi- Philostratus.

ἡ δὲ Ἀθηνᾶ καὶ τοὺς αὐλοὺς ἔρριψεν ὡς τὸ πρόσωπον αὐτῆς συγχέοντας. Vide doctissimi Bourdelotii Commentationes Heliodorianas lib. II. pag. 41.

258. PELLE.] Miserrimus ille cantorum. Versus expressus de Statii libro IV.

Illustres Satyro pendente Celænas.

Herodotus Polyhymnia scribit, pellem in utrem conformatam fuisse.

ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῶν Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ, ἐν τῇ καὶ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλει ἀνακρέμαται. τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. Notæ fabulæ, ut & sequentia omnia.

260. TOTIES LAVERE.] Cum manus eius tactus potuisset eas aureas totas facere. Nota Poetarum figmenta.

263. SAN-

263. SANGARIUM GALLI.] Martianus Capella lib. VI. cap. XXXV. *Bithynia initium Ponti est, & abortu Thraciæ adversa à Sangario flumine primos habitatores habet, qui fluvius alii fluvio, Gallo, miscetur, à quo Galli dicuntur ministri matris Deûm.* Sunt hæc notissima & ubivis obvia peti de libris Geographorum.

268. QUOS INTER APRICA PLANITIES.] Inter fluvia videlicet Phrygiæ, modo nominata. Errat verò apertè Stephanus Forcatulus qui ad Galliæ fertilitatem hoc Encomium intelligit, Libro VI. Operis à nobis paullo antè laudati.

271. PRETIOSA PICTO MARMORE.] Phrygium marmor celebrat. De Synnade Strabo lib. X. PLinius l. XXXV. cap. I. &c. Tibullus:

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
Tænare sive tuis, sive, Caristæ, tuis.

Lapidem Phrygium candore glaciei certantem memorat Julianus Misopogone. ἴστε δήπου τὸν φρύγιον λίθον ᾧ ἔοικεν μάλιστα ἡ λευκὴ τὰ κρύσταλλα μεγάλα, καὶ ἐπάλληλα φερόμενα.

282. TVRRIS.] Turritam qua mythologia fingant matrem Deorum Poetæ, habes apud Lucretium & Varronem, nobis alibi productos: Exstant plura monumēta mumismataque vetera cum ejus hac forma.

283. CRINALIS.] Aptus crinibus, incessunt usu huius verbi Claudianum acuti Censores, velut trahentis aliquid de sæculo. At non meminerunt Virgilii, scribendis lib. *VII.*

Solvite crinales vittas, capite orgia mecum

Et lib. XI.

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ
Tigridis exsuviæ per dorsum à vertice pendent.

Vt & Papinii libro *XI.*

Crinalem attollit longo stridore Cerasten.

Achilleide *II.*

& poscere vina vetaret
Sæpius, & fronti crinale reponeret aurum.

291. IMMOBILIS HÆRET TERMINVS.] Lucretius lib. I. Virgilius libro IV. Ita locuti, respexere Ænigma Varronis apud Gellium superstes, quod nos etiam curavimus lib. XVI. cap *XXIII.* Adversariorum.

293. PARET.] Hoc tam flebili funestoque omine.

294. LYDIA.] Lydus enim Bacchus. Nota omnia.

297. CAMPI.] Virgilius *Et campos ubi Troja fuit.*

299. BERECYNTHIA.] Vibius Sequester: *Berecynthus mons Phrygiæ unde mater Deûm Berecynthia.*

BERECYNTHIA.] Similimè alibi loquitur de Regibus à Stilicone subditis, *Et* de Gildone. I. Stil. *CCCLXI.*

Fracturumque reos humili sub judice vultus.

Ibidem. v. CCXXIIX.

nec jam pulsare rebelles
Sed vinclis punire licet, sub judice nostro
Regia Romanus disquirit crimina Carcer.

310. VASTA VELVT LYBIÆ.] Struthio Camelum dicunt, avem nec nunc quidem rarissimum visu inter peregrè advectas. Aucellum vocabant quandoque Latini. Philoxenus Glossis: *Aucellus,* Σϑρέλιον, Describit Diodorus Siculus, lib. *III. Est,* inquit, *apud Æthiopas avis genus naturam cum terrestri animante commistam habens, unde nomen etiam compositum accepit. Magnitudine cervo maxima haud cedit, longam ei cervicē lateraque rotunda*

rotunda & alata confecit natura, at caput infirmum habet & parvum, femoribus tamen & cruribus praevalet, ungula illi bisulca. Gravitas autem facit ne in sublime extolli possit, sed interim velocissimè omnium currit, vix pedum summitate humum stringens, maximeq; secundo Ventorum flatu alas tollens, ceu navis extentis concitata velis procurrit. Contra vim insequentium jactu lapidum se defendit, quas pugni crassitudine, è pedibus tamquam fundâ extorquet. At cum silente vento infestatur, aliis properè defessis praesidio illo Naturae uti nequit, sed cursu facilè superatus capitur.

310. VASTA.] σρυθὸς ἡ μεγάλη Aeliano semper ferè nominatur, libro II. cap. XXVII. lib. IV. XXXVII. lib. IX. cap. LVIII. lib. XIV. cap. VII. Vide Aristotelem de partibus Animal. lib. IV. c. XIV.

311. CURSU TRANSMITTIT ARENAS.] Vide Aelianum, lib. IV. cap. XXXVII. Et alibi locorum nominatorum. De velis, Diodorus verbis adscriptis. Philes Jambis.

Στρουθὸν δὲ φασὶν τὴν μεγάλην οἱ Φρύγες
Οὖσαν πτερωτὴν τοῖς ποσὶ χρῆσθαι πλέον,
ὤκιστα γὰρ θέουσαν εἰς ἄρσιν μέσην
Κολποῦν ἑαυτῆς τὰ πτερὰ πρὸς τὸν δρόμον,
ὡς λαῖφος οἶδεν ἐκ πνοῆς πλησισίου, &c.

Aelianus libro II. capite XXVII.

ἡ Στρουθὸς ἡ μεγάλη λασίοις μὲν τοῖς πτεροῖς ἐπέζωσται, ἀρθῆναι δὲ καὶ εἰς βαθὺν ἀέρα μετεωρισθῆναι φύσιν οὐκ ἔχει. θεῖ δὲ ὤκιστα, καὶ τὰς παρὰ τὴν πλευρὰν ἑκατέρων πτέρυγας αὐτῶν, καὶ ἐμπίπλον τὸ πνεῦμα κολποῖ δίκην ἱστίων αὐτάς, πτῆσιν δὲ οὐκ οἶδεν.

Idem lib. XIV. cap. VII. Pennarum autem volatus alioquin velis aequatur. Lucret. lib. VI. *Remigio, oblita pennarum, vela remittit.* Struthiocamelo hominem comparat pariter Julianus Antecessor in Authologiâ Epigrammatum.

Ὄψιν ἔχεις σρυθῷ πανομοίιον. ἢ ἐγὼ σε Κίρκη
Ἐς τὴν νῦν μετέθηκε φύσιν, κικεῶνα πόντα.

Et tali comparatus est à Corbulone, Ovidij gener, Cornelius Fidus, ut scribit Seneca de Injuria Sapientis cap. XVII.

312. PULVERULENTA VOLAT.] Per pulverem videlicet, non tam volans quam currens, nititur enim pedibus, vide Diodori verba: Curriculo volare autumat. Plautus.

314. RIDENDUM CAPUT.] Semicalvum scilicet & sine supercilijs, sed & hoc ipso actu ridiculum. Vide PLinium lib. X. cap. I. In Graecorum commentarijs legimus.

ἐξ τάδε γελοῖός ἐστι πάντοτε ἀξία. σρυθοκάμηλος, ἡ λαθεῖν δοκοῦσα ὅλη, ἐπειδὰν τὴν κεφαλὴν κρύψῃ ἐν τοῖς θάμνοις, ὁ κέπφος &c.

Meminit hujus stultitiae etiam Oppianus lib. IV. Alieutic. v. DCXXX. De mugile pisce similia scribit PLinius lib. IX. cap. XVII. Struthiocamelis autem ob celeritatem vectus est aliquando Firmus tyrannus, ut refert Vopiscus ex Aureliano Festivo, Caesaris Aureliani liberto.

318. SERVIRE.] Servitutum esse. Vide alibi has Notas.

318. NEC GRATA TIMENTUM MUNERA.] II. Stilicon. CXLIX.

scis nulla placere
Munera quae metuens illis, quos spreverit, offert.

320. PRIMA CINGULA.] Principem militiae dignitatem. Tam enim metu perditus erat Eunuchus ut hosti offerret magisterium Militum. Cingulum jus militandi. Martianus Imper. Lib IV. de Summâ Trinitat. si militiâ praeditus erit, cingulo spoliabitur. Basilica.

τῆς ϛρατείας ἐν πιστέπτῳ. Cinguli jus, ἀξίωμα τῆς ζώνης, Jus militiæ. Zosimo, lib. V. Transfertur ad alia munia.

320. CONSULE TALI.] Conferente, & sub eo.

321 TANDEM CONSILIUM.] Sunt hæc à distinctione intricatiora: Scribe.

Tandem consilium, belli confessus agendi
Ad sua tecta vocat; juvenes venère protervi
Lasciviique senes

Confessus agendi belli, ideo dixit quia coactum, & quasi condemnatum necessitate aggredi bellica consilia facit. In Nostris membranis est *belli censisus agendi* Quod forte tollat omnem moram. Utraq; lectio tolerari potest, nec est ambiguus sensus. Confessi voce sæpius ita utuntur Jureconsulti. Potest etiam facilior sententia fieri si τὸ *consilium* ἀπὸ κοινοῦ repetendum dicas, vt tam *ad confessionem* quam *ad convocationem* pertineat. *Agere bellum*, locutio est inusitatior, & exemplis tamen non carens, vt alibi observatum.

325. AD SUA TECTA VOCAT.] Non in aulam, non in Curiam, non in locũ aliquem publica religione venerabilem. Hoc etiam ex turbata Republica.

326. QUIBUS EST INSIGNIS EDENDI GLORIA.] Tale concilium ad convivium Domitiani habes in Satirâ IV. Juvenalis, in quod venit etiam

venter Montani abdomine tardus.

Edendi illa gloria ex PLautinis Comœdijs tradùcta est; vbi edendi professionem non uno loco faciunt parasiti.

327. CORRUPTAS.] Non ad pastum, sed ad ingluviem, non ad cibum; sed ad gulam. Multa huc facientia Seneca Epistolis. Corrupta enim in delicijs gula corrumpit hominem totum delicijs. Retuli quædam libro LX. Adversf. Commentariorum Advers. ad Augustinum I.

328. VENTREM.] Ingluviem, voracitatem. Manilius lib. IV.

in luxum jam ventri longius itur
Quam modo militia.

Venter est cum libidinem denotat. Dionysius Lib. IV. Disticho. XI.

Quum te detineat Veneris damnosa voluptas
Indulgere gula noli, quæ vẽtris amica est.

Pudicè, & turpius membrum nominare noluit; quære nec mutandi caussa illustrissimo interpreti.

328. VENTREM INVITANT PRETIO.] Nihil deglutientes nisi quod immanis sit pretij; non ad gustum, sed ad pretium epulas quærentes: Prodigalitatem gulæ describit, ut Petronius:

vendunt conchylia cœnæ
Vt renovent per damna famem.

Quod ingeniosissimè idem cum nostro dicit. Multa, immò infinita, talia ex Pacato, Seneca, Sallustio, Suetonio, & alijs notari possent, nisi elio iretur.

329. SIDEREAS JUNONIS AVES.] Pavones luxui sui ævi exprobrat etiam jam dum Publius Mimographus.

Tuo palato clausus pavo pascitur,
Plumatè amictus aulæo Babylonico.

Claudianus vero non solos hos, sed omnes illis similes intelligit quorum species, raritas, pretium, commendet epulas.

330. COLORATVS.] Nigris. καὶ ἐξοχὴν, cum niger aut ater coloratior fieri non possit. Alibi. I. Stil.

cum montibus Ida
Nigra coloratus produceret agmina Memnon.

Ipsam autem institutionem loquendi commendasse gulæ aves memorare vult. Seneca multis locis.

331. QVÆSITVS TRANS REGNA CIBVS.] Pulcrè Seneca maledicit ijs quibus tam invidiosum Imperium angustum gulæ erat, qui aves petebant extrà Romanum Orbem. Vide Consol. ad Helviam.

332. NON ARGEVS.] Si quoquam, in pisca-

piscatu fuerunt dedecorum omnium contemtores Apicij illi prisci. Sic Triremes ex Hispania & aliundę Vitellio piscium delicias advexisse scribit Suetonius. Infinita materies vetat in hæc excurrere, & ostendit Censor Seneca quousq; luxus dirus processerit. De Græca piscium gula multis Athenæus.

333. VESTIS ODORATÆ STVDIVM.] hoc quoq;, jam renatum recens, habuere veteres. Inter vestimentorum genera refert Auctor Glossarij minuti: Suffita, πεθυωμένα: sic olentes peregrinorum murium pelliculas celebrat Beatus Hieronymus, & in Plauto similia.

335. MOVISSE SALES.] Histrionum gregem describit. Aulæ quidem Græcæ tam paullò post familiarem, ut scenica muliercula in Imperij consortium accepta terrarum Orbem pessumdederit Justinianus.

336. MINIMEQVE VIRILES MVNDITIÆ.] Quibus videlicet provocabant in se perditissimi libidinem. Tales quærere virum eleganter dixit Petronius, & describit pro morbidis Cælius Aurelianus.

337. ONERIQVE VEL IPSA SERICA.] Tam teneros, inquit, luxus & deliciæ plusquam muliebres faciebant, ut etiam onerosas putarent sibi Sericas ipsas vestes, quamlibet tenuissimas. Sic Juvenalis Sat. VI.

tenui sudant in cyclade, quorum
Delicias & panniculus bombycinus urit.

Quo loco indusiolum intelligit summæ cuti inductum, quod delicatiores de Bombyce habuisse docet Alciphron, li. I. Epist. XXXIX. Serica illustrata sunt multis à doctis, qui peculiari opera talia ventilarunt. Aevo etiam vltimo fuere maximæ æstimationis. Valerianus Sermone I. *Quamvis autem pretioso Serico corpus vestias & niveo vellere membra componas, non sine maculâ diem transigis si camini ardentis ora contigeris.* Ad stragulam vestem, sive lectis sternendis summo erat ornamento. Auctor Vitæ B. Adalbetti Episcopi Pragensis: *Erat multum honoris gerens, sed lectus suus omnem gloriam alterius longè præcellens, totus purpureo splendore, & sericis ornamentis amictus, ad caput aureis flaminis linteo pulcerrimè redimitus.* Et ad pulvinaria usurpabatur. Monachus Sangallensis, Vita Caroli Magni, lib. I. cap XXI. *Sedebat ipse mollissimis plumis pretiosissimo Serico vestitis, exstructus, Imperatoriâ Purpura indutus, ita ut nihil illi nisi sceptrum illud & nomen Regium deesset.* Hæc Holoserica plumea intelligenda apud Hericum, Libro II. de Vita B. Germani:

Quid memorem Phrygio perscriptas pectine vestes?
Nec semel in Tyrios cocta indumenta rubores?
Crassius his aurum super, insultasq; Smaragdos,
Tum byssos niveas, holoserica plumea, Torques,
Multa Duci quæ larga dabat Fortuna superbo.

Erat & avium Sericum, quod per *niveum vellus* puto intelligere Valerianum verbis modo adscriptis, de medulla videlicet plumarũ subtilissimarum productum. Idem Sangallensis Monachus lib. II. cap. XXVII. Eiusdem Operis. *Ceteri verò, utpote feriatis diebus, & qui modo de Papiâ venissent, ad quam nuper Venetici de transmarinis partibus omnes Orientalium divitias advectassent, Phœnicum pellibus Avium Serico circumdatis, amicti procedebant.*

338. ROMAM CONTEMNERE SVETI.] Ob mares ejus animos. Talem faciunt nõnulli Honorium Romam contemnentem, Ludos cum Gallo ęstimantem. Vise Zonaram, Cedrenum.

340. AVRIGARVMQVE PERITI.] Gnari & intelligentes quis auriga cujus factionis, quo alterius sit præstantior. Hæc ait studia fuisse hanc disciplinam ab ineunte horum Heroicorum Procerum.

341. HVMILI DE PLEBE.] De extremis sordibus & natalibus prorsus obscuris elevati in Duces Legionum, Numerorum, &c.

342. CRVRA LIVENTIA.] Ovidius II. Amorum.

Vidi ego compedibus liventia crura gerentem Horatius. *Et crura dura compede.*

343. JVRA.]Magistratus,Imperia,Judicia. Sic sæpissimè alibi. Male autem superiorem versum ad stigmata velut cruribus inscripta refert Ramiresius, notis ad Martialem, cum livorem compedum attritu datum intelligat Claudianus, quem nollem secutum esse doctissimum amicum meum Michaelem Meisnerum, libello de Stigmatis, cum Diatriba de Adnotamentis Criticorum vulgato.

345 HOSIO.]Memoriam hujus ex Codice Theodosiano notavit doctissimus Claverius. Sequentia verba alludunt Culinaria, omnia enim agit ut Hosium hunc de Coquina ad Dignitates venisse,ostendat, quem & vocabulis ejus concinnè adurit.

347. ADMOTO QVI TEMPERET OMNIA FVMO.] Est hæc omnium scriptorum nostrorum, editorumq; veterum lectio; excepta Bentiniana Editione, quæ *naso* cum sequentibus non paucis,habet. Fumus in sinu habet vanitatem hominis, ut *fumum vendere* est proverbium notissimum. Dicit autem hominem adeo coquinandi sollertem esse, ut de nidore etiam possit temperiem justam dare cibis parandis, quæ laus sanè fit incomparabilis Coci, hunc autem promoverit ad proximam Eutropio Dignitatem. τὸ *Naso* quoque non inelegans sit,ob salem gulonis in olfactu Poetæ fictum. Sed videtur tamen esse lectio interpolatitia,ob consensum contrà membranarum. Distinctio ita concinnanda erit:

prudensq; novandi
Iuris, & admoto qui temperet omnia fumo;
Fervidus, accensam sed qui benè decoquat iram.

348.QVI BENE DECOQVAT IRAM.] Ferventis nimirum juris aut aquæ. Similiter locutus est Titinnius, Setinâ.

Sapientia gubernator navim torquet,non valentiâ,
Cocus magnum ahenum quando fervit paullâ confutat truâ.

349. APICES.] Summa culmina. Sæpèsic ejus ævi Scriptores.

350. DEFOSSI.] Magnis cicatricibus,ob iterata flagella.

354. MORBIS] Ambigua etiam vox,alterum perstringit libidini alterum gulæ curandis artifices.

355. OBLITI SVBITO.] Summi stuporis est præsentium urgentiumque negotiorum in ipsa eorum tractatione oblivisci. Vide Theophrasti. Characterem τῆς ἀναισθησίας. Histrionum autem asseclæ inepti omnibus negotijs serijs cen[s]endis, adeo ut ne libellorum quidem judiciis eos admittat Joannes Saresberiensis, quem vocant Præfatione Metalogici.

357. VERTIGINE MOLLI.]Non obhærente. Mollia enim omnia quæ facilè fiunt scriptoribus. Talia ludibria quotidiè fieri videmus, & illustrarunt docti qui de Theatro Circoq; collectanea dederunt.

359.VERRAT QVIS MARMORA CRINE SVPINO.] Capite per impactos [illegible] certos trajecto, quo modo comatorum histrionum capilli solum tergunt. Hodieq; ubivis gentium multos hujusmodi exosses saltatores videmus, qui, manibus in terram nixi, vix elabi videantur capitis afflictionem, dum se subjiciunt sibi, & in se, *orbe quodam mirifico*,convoluti,& mox *illo evoluti*,ultima primis trajiciendo, in manuum vestigia pedibus redeunt,in manus rursum elevatis & in orbem rotatis istis, ut perpetuo quodam globo prætereant sese, & toto corpore volvantur in aerem, excipiendi nunc manuum denuò,nunc iterum pedum subsidijs.

361. NEC DVM COMMISSA CHORO CANTATVR AGAVE.] Non placent quæ de hoc loco retuli in Adversariorum Commentaria ex Schedis subito & turbidè exaratis. Citra enim ambages Claudianus novam & nondum scena traductam fabulam intelligit, quam recitent isti in concilio magnis de rebus

rebus agundis convocato: Allusit Iuvenalis de Papinio versum.

Esurit intactam Paridi nisi vendat Agaven.

Hoc est abs se scriptam recens, & egregie elaboratam fabulam, quæ scenam nondum introiverit. Nullis opus ambagibus aliis.

366. CINGI.] Militaria omnia munia obire. Pertinet ad laudem quam inscriptionibus Monumentorum Eunucho datam supra memoravit, v.LXXX. *quod maxima prælia solus impleat.*

367. SUBSISTERE.] Cui innitantur nimirum illa. Sic Appuleius lib.III. *Nec hoc factum putes ulla benevolentia, sed ut ei redeunti medela salubri possem subsistere.* Idem lib. V. *Nunc, si quam salutarem opem periclitanti sorori vestræ potestis afferre, jam nunc subsistite.* Libro VI. *per ego te frugiferam tuam dexteram istam deprecor miserandæ Psyches animæ, supplicii tuæ, subsiste.* Versus qui sequuntur divini sunt, ut tota Antiquitate illustrius ad similitudinibus & Comparationibus res illustrandas vix ullum fuit ingenium.

375. EXTEMPLO.] Ex improviso. Mira emphasis verborum & rerum, ad declarandam & ostendendam rem præsentem.

375. LEO.] Poetice hæc fingit ad dignos Eutropiano magistratu ministros posteritati exhibendos. Nam à Gaine missum hunc hominem, licet vecordem, & ventri deditum, officium suum non male expediisse Zosimus, deletumque cum suis copiis non ignavia sua, non virtute hostili, sed dolo & perfidia Gainis, qui omnia agebat hoc solo scopo ut everteret Eutropium. Ingluviem & libidinem hominis Suida describit his verbis.

Λέων στρατηγὸς ἐπέμφθη παρὰ Εὐτροπίου ἐπ᾽ ἀνέχου κατὰ τῶν Βαρβάρων. εὔηθλος ὤν, καὶ διὰ μελέτην μέθης εὐπαράγωγος, ἦν γὰρ αὐτῷ τὸ ἀνδρεῖον ἐπὶ τοῦτο συνηναγκασμένον, πλείους ἔχειν παλλακίδας τῶν στρατιωτῶν, καὶ πλείονα πίνειν, ἢ ὅσα πάντες οἱ ἄνθρωποι πίνουσιν. Ex Eunapio, puto, cujus verbis in horum temporum particulis non illibenter utitur ille Rhapsodus.

379. ACER IN ABSENTES.] Thersites & Drances Poetarum.

380. ABUNDANS CORPORIS EXIGUUSQUE ANIMI.] A crebritate talium Romani scriptores Magnum pro stolido homine sumunt. Dixi alibi.

384. PRODUCERE RIMAS.] Carminis ferrei descriptio, ad nitidandam & producendam lanam, quod carminari dictum scribit M. Varro lib. VI. de LL. quia ea ope careat lana quod in ea nequam sit.

385. AIAX ERAT EUTROPII.] Cujus sub clypeo ille sese tegebat, non aliter ac Teucer sub fratris Ajacis. Ajax autem alter ab Achille Heroum ad Ilium Princeps apud Homerum & Q. Septimium. Vti vero quæ ad Hosium superiorem omnia de culina petitis verbis edisseruit, sic nunc lanificii opera & instrumenta producit. Sic *texere, Trahere, ferrum, Tritonia, opus,* dicuntur; nec aliter Eutropii Lenocinia & turpitudines priore libello incessuit.

392. GLISCERE DESIDIA.] Gliscendi etiam verbum ex opere est. Luna enim gliscit, augetur, producitur, dum carminatur. Sic gliscere mensas dici, dum epulis exstruuntur, notat Festus.

407. VOLUCRES.] Pabula daturos dicet milites vulturibus in Phrygia. Summa autem hæc devotio est apud Homerum sæpius.

410. MULTUMQUE PRIORI DISPAR.] Eumdem dicit esse exercitum quem in Orientem ducturus Stilico deserere jubebatur ab Arcadio, quam Historiam II. in Rufinum descriptam habes, sed mirifice sub talibus moderatoribus effœminatum & disciplina militari exutum. De eodem exercitu paria infra v. DXLVII.

413. HEBRUM.] Debellatarum cum Theodosio Stiliconi Thraciarum sæpissime meminit hic Poeta.

415. ANCYRANIQUE TRIUMPHI.] Su-

Supra lib hoc v. XCVI. iter hoc Eutropii solemne describit, unde triumphabundus redierit. Habuit speciem expeditionis illa profectio, ut liquet ex omnibus quibus describitur, ne videlicet exercitus Romanus tam strenuis ducibus torpesceret.

422. SIC VACUI RECTORIS EQVI.] Ab equo & navigio ducit rationem non posse sine rectore sollerte & efficace regi exercitum. Sic de Homine Ratione non moderabili PLato, Æneas Gazæus, alii. De mundo orbo Prudentia iisdem utitur collectionibus Theodorus Prodromus.

> εἰ γὰρ μία ναῦς, ἵππος εἷς, φθορὰν πάθοι
> χωρὶς χαλινῶν, καὶ κυβερνήτου δίχα,
> καὶ τὴν μὲν εἰς δέξατο πόντιος δράκων
> Τὸν δ' σφαλέντα τῆς χαράδραιος φάγοι
> πῶς ἂν ἀκυβέρνητον εἶποι μὴ μένειν
> τὸ κοσμικὸν πλήρωμα, τὴν πᾶσαν κτίσιν.

Quorum versuum quinto Legendum arbitrer εἴποι μοι Ne id affirmet auctor quod negat.

423. ABRVPTVM.] Præceps, pessum. Abruptum pondus, quod in abruptum agat onere suo ferentem, pulcre dixit Iuvencus lib. lib. IV. Historiæ Evangelicæ: versu LVII.

> *Adspicite scribas sublimi sede superbos,*
> *Hi quæcunque docent justum est comprendere cordis*
> *Obsequio, maculas ipsorum temnite vitæ,*
> *Abrupta imponunt humeris nam pondera vestris*
> *Ipsi quæ digito saltim contingere nolunt.*

424. SIC RVIT IN RVPES.] Elegãtissima iterũ & appositissima sive similitudo sive comparatio, Musculum a. dicit qui inter saxosa vel brevia Balænarum Corpulentiam prægubernat, ut loquitur Sidonius eadem re lib. V. Epist. XIII. Vide ejus ibi interpretes. Plinium lib. IX. cap. LXIII. Vegetium libro IV. cap. XVI.

426. IMMENSVM.] Vegrande, longissimum. Ovidius.

> *immensos edera collecta capillos.*

427. PECVS.] Monstrum marinum. Horatius.

> *Omne cum Proteus pecus egit altos*
> *Visere montes.*

427. TEMPERAT.] Moderatur, gubernat. Sæpe sic alibi.

427. CONJUNGIT.] Jungit fœdera tantilla res cum tam immani monstro.

428. ILLA NATAT.] Amisso pisce sodali, quod modo dixit.

429. DEPREHENSA.] A navi quæ deprendi dicitur cum est fluctibus in acta. Catullus.

> *minuta magno*
> *Deprensa navis in mari, vesaniente Vento.*

431. SIMVLARE FVGAM.] Eleganter Sidonius Anthemiano.

> *Piratum per rura vagum, qui, prælia vitans,*
> *Victorem fugitivus agit, quis sufferat hostem*
> *Qui pacem pugnamque negat?*

Sane miserrimus hic Comedo ita deceptus est à sollerte talium Barbato, siquidem vera recenset Claudianus.

431. FLATVSQVE LEONIS.] Iactantiam stolidam, tumorem imprudentem, à rebus inani vento tumentibus. Epigrammate XXXVIII.

> *Ignoscat placidus tamdem, flatusque remittat.*

Silius Italicus lib. VII.

> *Et jam claudebat flatus, nec plura sinebat.*
> *Atropos*

Horatius lib. II. Satirarum, Ecloga V.

Crescen-

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Timon Sillographus hinc homines utribus assimilavit.

Ἄνθρωποι κενῆς οἰήσεως ἔμπλεοι ἀσκοί.

Vincentius Lirinensis Commonitorio: *ut depositis Vanitatis & superbia flatibus Christianæ humilitatis sacrificio placarent Deum.* Ammianus libro XXVIII. *multa tamen clam palamq; circumspiciens, crescente flatu cupiditatis immensa exsules sollicitabat & milites.* Hericus Altissiodorensis, lib. III. *Flatus superbos* ipsa vocat Dæmonia à Germano suo extrusa Energumenis. Fulgentius Sermone, de Verbis Michææ: *Quid ergo est quod se inflat homo fragilis & mortalis, quid superbit, terra & cinis?* Dugalus contra Claudium, *ne amplius malignissimo Superbia spiritu inflati Ecclesiam Christi diffamare præsumant.* Arnoldus Hexaemero: *flatus & Lapsus coædificant laborantem, nec inflatur securitas sanctitatis, & expuritatis respectu erubescens dissolutio convalescit.* Tertullianus pulcerrime, de Anima, cap. XXXII. *Sed enim Empedocles quia se Deum delirarat idcirco opinor dedignatus aliquem se Heroum recordari Thamnus & piscis fui, inquit: cur non magis & pepo tam insulsus, & Chamaleon, tam inflatus?*

436. LETHO JUNXERE SOPOREM.] Exempla apud Papinium, Homerum de exercitu Rhesi, Virgilium in Niso & Euryalo, Silium Syphace.

437. SINE MORE.] Omni exemplo.

441. CVNCTANTIA.] Moram cænosa voragine facientia. Sic *cunctans ramus*, qui non facile sequitur decerptorum, apud Maronem, Libro VI.

442. SVBNIXA.] Moles videlicet illa speciosissima. Pulcre distinxit hæc Scaliger, qui talibus optimè fecit Claudiano.

445. HOSIUS MUCRONE CORUSCO.] Illum suum cocum de superioribus paginis huc accersit. Coquorum autem erat antiquitus mactare animantia culinæ destinata. Testamentum Grunnii Porcelli.

447. CALENTI MANDET AQUÆ.] Quibus elixis, quibusq; assis opus sit herilem mensam instruere; quas partes in farcimina compingat, additis ei reputibilibus.

448. CUTEM DISTENDAT ECHINO.] Non inepte de ovis Echinorum Delrio, quibus assam suillam dicit istum sapientissimum cocorum farcire voluisse Claudianus. Ego & de Castaneis intellexeram adolescentulus, sed in Editione puerili exciderat illa nota. Videmus vero nunc quoque hoc genus ferculorum fieri, & Echini voce de iis usus Calpurnius, Ecloga II.

Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,
Castaneasque nuces totidem, cum Sole Novembri
Maturis nucibus virides rumpentur Echini.

Sed id nimis equidem de longinquo petitum est. Echinos ipsos marinos salutares fastidienti stomacho, levandæque vesicæ, auctor est Ælianus, libro XIV. de Animal. cap. IV. itemque ungendo corpori contra scabiem, inibidem. Sed videbatur nunc Græcissare voluisse, alioquin Latinitati transscripta hac voce Claudianus, & per Echinum fartum quorumvis farciminum intelligere, cum omasum quod Latio pinguem talem molem notat ἐχῖνον inter cætera dixerint etiam Græci. Onomasticon vetus, *Omasum* ἐχῖνος. Et ista nunc mihi sententia videtur toti rei convenientissima. Frequens autem talis paratura apud veteres. Unde *Fartores* Laniis, & Cocis, &c. jungit Terentius, Eunucho. Vide notata Lib. CLXIX. Adversariorum cap. I.

449. FLAGRAT OPUS.] Fervet opus Virgil.

449. CREBRO PULSATUR.] Nihil verius quam scripsisse Claudianum

Flagrat opus, crebro sonitu cos perstrepit illa.

Contexti

Contexti varius penetrat Calcedona nidor.

Prior versus ex conjectura nostra emendationem recipit, nihil enim tam conveniens rei, quam dum meditatur quibus modis suē mactatam dispertiat, & epulis accommodet Hosius, ne otiosus sit interim; & ut culter culinarius fiat subactior, eum coti identidem impingere. Alter versus ex libro Cujacii in Appendice Notarum ita propositus est à Claverio, utique non aliter à Claudiano relictus. Cui quadamtenus conspirant nostræ membranæ, in quibus est *Cum texit*. *Contextum* vocat ex usu seculi, ferculorū omnium & singulorum variis speciebus adornatorum & effarctorum, ordinem; vel & ipse illa farcimina variis aromatis, more ganeæ priscæ, condita & composita. *Contextum* autem omne quod diversis variegatum velut est rebus, sic Galliam fluminibus contextam vocat Aggenus Vrbicus de Limitibus: *Hæ quæstiones maxime in Gallia tota moventur, quæ multis contexta fluminibus immodicas Alpium nives in mare transmittit.* Cujus generis infinita connotari possint, sed res certa non eget ambitu assertionis.

450. PENETRAT CALCEDONA.] Vicina admodum ea Vrbs Constantinopoli. Gulielmus Tyrius lib. II. cap. XII. *Chalcedon civitas est in Bithynia, locus Constantinopoli proximus, & sola Bosphori distinctione distans, unde & urbem in vicino constitutam erat omnibus intueri & qui negotiis urgentibus trahebantur ter vel quater in die ad Vrbem ire regiam & ad castra redire poterant.*

451. ECCE LEVIS FRONDES.] Terrore exanimatum miserrimum bellatorem dicit, quem interemtum cum omni sua copia dolo Gainis memorat desertum Zosimus: *Metu cur exstinguantur* homines docet Alexander, quem vocant, Aphrodisæus, Problemate. XVI. Expressisse videtur Claudianus locum Statii, Thebaide VI.

tantum violentior aura
Impulsaque Noto frondes, cassusque valeret
Exanimare timor

Est enim metus animam percellens frigus, quem tali rigore deficere auctor est Theophrastus Apospasmatio libri de Defectu Animi. Terrore exanimatorum historiæ non sunt nullæ. Sic in Chare quodam, obsessa Hierosolyma cum turris præcelsa à Romanis subruta procideret terror caussa mortis præsentis fuit, teste Egesippo lib. IV. cap. III. Fl. Vopiscus in Caro. *Negari non potest eo tempore quo periit Carus tantum fuisse subitò tonitruum ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur.* Ad strepitum autem foliorum timore percelli, descriptio est hominum extreme meticulosorum, quam ex Papinio noster traduxisse videbatur. Horatius.

Nam seu mobilibus Veris inhorruit
Adventus foliis, seu virides rubum
Dimovere lacerta,
Et corde & genibus tremit.

Isidorus Pelusiota, Epistola DLXI. à Schotto nostro *Editarum*. Nunc libro V.

ὥσπερ οἱ ψοφοδεεῖς καὶ πρὸς μόνον τὴν ἀκοὴν τῶν δεινῶν καταπλήττονται, ἐὰν φύλλα φέρουσι κίνησιν, τοὺς δὲ καὶ τῶν τραχήλων μεγάλους ἐμποιοῦντος τὰς ὑποψίας, οὕτω καὶ οἱ πταίοντες ἐλέγχοις πανταχόθεν βάλλονται, &c.

Cui simile & par est apud Arrianum lib. III. Diss. Epicteti, cap. II.

εἴ τι μῦς ἂν καταπέσῃ ἢ ψοφήσῃ, ἀπέθανες.

452. PRO VULNERE TERROR.] Alcimus Avitus libro IV.

Plus horror quam pœna movet, plus vulnere terror.

454. INTEGER.] Illæsus. Strabus in Mammete.

Integer & Mammes vincat tormenta tyranni.

Formidine

Formidine saucium quod dixit, Appulei infinitis locis poterit illustrari, qui *saucij* vocem ad animum perlubenter refert.

455. QUIS TIBI TRACTANDOS.] Tamquam fœminam alloquitur. Hæc enim talia viri imperabant mulieribus. Aristophanes Lysistrata, loquitur ipsa.

Εἰ περόμεθ' ἂν πῶς ταῦτ' ὦ ὗερ διαπεράττεσθ' ὧδ' ἀνοήτως;
Ὁ δὲ μ' εὐθὺς ὑποβλέψας ἔφασκε,
κεἰ μὴ τὸν στήμονα νήσω,
Ὀτοτύξεσθαι μακρὰ τὴν κεφαλήν,
πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.

456. SOLIO AVITO.] Vbi sedens lanam carminabas, sederantque retro majores tui. De campo vide Adversar. lib. X. cap. XVI.

457. LVDEBAS CARMINE TVIVS.] Claveriani libri, ut & Noster,

Quam bene texentum laudabas carmina tutus.

Belgæ: *laudabas carmine.* Claverio & Nostro assentiuntur etiam Aldus & Camers: Eam scripturam, quæ utique verissima est, non video cur Scaliger mutandam censuerit. Sane non ludebat carmine Musico Leo, sed erat præfectus lanificorum, ut magnum, à natalibus & avis suis, eorumque carmina laudabat, cum belle Lana pecteretur aut duceretur. Omnino enim intelligendum carmen lanificum, quod illustravit Ianus Gulielmius Verisimilium lib. III. cap. XX. Et non dubites sequi hoc loci scriptos libros.

458. MENSIS.] Ingluvie cum ipso Solis ortu cæpta. Fuit cum *pensis* scribendum putarem, sed nihil mutandum.

462. PALLENTEM.] Translatio à vultu humano, magno metu expallescente. Sic ad manum de eodem retulit Gratius, Cynegetico.

Emicat ipse manu ramum pallente sacerdos
Termiteum quatiens

Pallor cur subeat metuentes Cassius Iatro Sophista, Problemate L.

Διὰ τί οἱ μὲν ὀργιζόμενοι ἐρυθραίνονται τὸ πρόσωπον, ὠχριῶσι δὲ οἱ φοβούμενοι; ἡ μὲν ὀργὴ ἄθροισις τοῦ πνεύματός ἐστιν ἐκδρομή, ὁ δὲ φόβος, ὑποστολή· ὅθεν ὅπου μὲν πλεονεύει, πυροῖ, ἔνθα δὲ ὑστερεῖ, ψύχει.

Quatere, famæ proprium. Val. Flaccus, libro II.

quatit attonitas rumoribus urbes.

464. METVENDVS AB OMNI TARGIBILVS REGIONE SONAT.] Papinius lib. I. Th. *pulsat metus undique & undique frater.* Metuendus, cujus metus non facile placabilis, mira enim energia in hac voce est, & adnotavit Cyrillus in Glossario: metuendus φοβερώτατος. Illud *ab omni regione Illustrabimus abunde Adversariis.*

464. SONAT.] Velut stridor venientis audiatur. Quomodo de Alanis alibi *stridor venientis Alani.* Itaque Noster, liber cum aliquot Belgicis. Nec videtur aliquid mutandum.

466. INCVMBERE.] Instar tempestatis. Illustravimus supra.

469. GEMINANTVR VERBA.] Mirum sane contra Cujacianos. Omnesque Belgicos fatuam hanc lectionem tenuisse Scaligerum. Scribendum enim certo ex illis, assensu etiam Nostri *geminantur vera Quis nescit metum augere omnia?* Sic & Aldus & Camers, nec est dubia veritas.

473. VNAQVE CVNCTO POENA MANET GENERI.] Si quis Regem occiderit cum universo genere & tota familia sua exscinditur. Parthorum in Regem singularem amorem celebrat. Virgilius, Georg. IV. Vbi ex Sallustio notant Servius & Pilargurus ingenitam Parthis esse venerationem Regii nominis. Sed illam parendi etiam crudelibus naturalem velut miseriam potius Pœnam vocat Claudianus. Id quod sane veritati magis consentaneum. Med.s autem, Persas &

 Parthos

Parthos de industria unam gentem facit, qualis & tum erat.

474. BABYLONA.] Censentur hoc nomine tota Assyria & Mesopotomia. Vide Capellam lib. VI. Strabonem lib. XVI. Plinium libro VI. cap. XXVI.

485. SEPTI LATRANTIBUS UNDIQUE BELLIS.] Velut canibus maritimis Scylla. Hoc enim monstrum Poetice alludit. Male vulgo distinctio concipitur.

488. EVENTU STOLIDO.] παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω vetus Hesiodæum est. Simile quid & apud Aerianum, ά Anabas. Vera Lectio est stolidi magistri, vide lib. CXXIV. Adverſ. cap.

489. GEMINOS FRATRES.] Non tam recte hoc profert, ut videri non velit simul Arcadium & Honorium spectandos proponi.

491. PROMETHEUS.] Per Prometheum intelligit Sapientia Poetica προβουλεύσιν. Triclinius in Pindarum.

ἐμβάλλει δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀρετῆς τιμὴν καὶ χαρὰν ὁ προμηθέως, τουτέστι τῆς προβουλεύσεως τὸ αἰδίσιμον.

Vide eum Poetam Olympion VII. & Scholiasten alterum periter explicantem suum Promethæum LXV. Fictio hominis ex limo addita particula cœlestis auræ notissima. Vide Fulgentium *Aetherem* autem animam intelligit PLatonicus Poeta, Vide Alcinoum PLatonicæ ISagoges cap. XVII. Quo pertinent nobis notata ad Nemesiani Eclegas, ætherem proficisci æthercam animam.

496. EPIMETHEA.] A sequente Pænitentia. Sic pedissequam Epimethei Pœnitentiam dicit Georgius Pachymerius libro III. Historiarum. His data est ergo Epimethei filiis non Prospicientia, sed Pœnitentia Synesius, Epistola IV.

τῷ Ἐπιμηθεῖ, φασι, τὸ μὲν μέλλειν οὐκ ἦν, τὸ δὲ μεταμέλειν, ἐνῆν.

Proclus Scholiis in Hesiodum:

θεός τίς ἐστι ὁ Ἐπιμηθεὺς λογισμὸν μὲν αἴτιος ἀλλ' οὐ τοῦ προνοητικοῦ τῶν ἐσομένων, ὡς ὁ προμηθεύς. Hesiodus.

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησε.

Vide ejus & cæteros Scholiastas. Pulcre Climacus in Pastore cap. V. ab Exemplo medici prudentiæ studium insinuat, quem ab eventu demum sumturum scientiam cum suo sibi ægroto periisse asserit.

500. RENIDET.] Resplendet. Illustravi Adversariis, & alibi.

503. PROCEDERE SALTIM.] Exemplo Rufini, vide II in eum librum.

510. SIDUS.] Alibi *te nostra cen sidus dulce carina.* Intelligit Castoris & Pollucis salutaria nautis sidera.

512. SPERANT.] Superventurum scilicet. Manilius.

Speratum Annibalem nostris cecidisse catenis.

515. VICINUS.] Alludit Callicles ex Trinummo PLautina, qui in speciem unam solam vicinas ædes invaserat, optime consulens adolescenti.

523. MUTATI STUPUERE DIU.] Amentiam illam suam incredibilem. Fabula Pentheii, ippis & tonsoribus nota est.

530. DOLENT.] Qui ignorabant parricidium suum.

533. VESTITA DIEM.] Alibi sic loquitur. Et alii.

534. PHRYGIO BUSTO.] Tam procul a regno natali. Vide Quintum Smyrnæum; Ovidium.

536. MANUM AMPLEXA.] Velut supplex, & pro magno cultu. Vide supra ad Rufinum notata lib. I. Sequens versus miram habet emphasim & rem velut audiendam spectandamque proponit.

540. DUX

540. DUX MEUS.] Erat enim ibi omnia sub Theodosio quondam Stilico. Cedrenus, universi Regni rebus præfectum fuisse scribit.

534. GALLISQUE DEDIT.] Gallos hic scriptor dicit Occidentalis Imperij Legiones, magno honore nobilissimæ nationis, quoties et persona Orientalium sermo est. Hoc inde ortum quod in Gallia Cisalpina Mediolanum frequens coluerat Theodosius Magnus.

547. RELUXIT.] Velut fulgur. Alibi *cunctis inopina relaxit In Stilicone salus.*

554. CASTRATUS PROSILIT HÆRES.] Eutropius: qui damnati Rufini ad se bona traxit. Jornandes: *opes Rufini cunctas Eutropius spado promeruit.* Zosimus scribit partem tantum sibi sumsisse potiorem.

555. DOMINI SEXUM.] Eunuchis enim novis affingitur sup. v. CCXXIII.

nunc alter in armis
Sexus, & Eunuchis se defensoribus Orbis
Credidit

558. JUBENS.]Imperans. Seneca.

Si judicas cognosce. si regnas, jube.

560. VERTERE LEGES.] Contrà jus & fas bacchari in Jura & Leges.

561. FÆCE.] Vulgarium & servilium hominum, quos toties dixit.

565. QUOS VENDIT.] Suprà lib. I. à versu. CC.

572. CURSU.] Non interrupto, impetu.

575. CAPUT SYRIÆ.] Antiochiam dicit amœnissimam urbem. Vide Ammianum, Gulielmum Tyrium, alios.

581. LEGIO] Cui, tamquam emeritæ, agri erant assignati apud Phrygiam.

587. TESTE DANUBIO.] Similè alibi loquitur. Magna autem res est quia Danubius nomen erat timoris Romani plenum, & Deus Gothorum istorum.

591. DUPLEX.]In duas partes scissa. Avaritiæ commento.

599. OFFENSA.]Læsio. Tertullianus, lib. de Oratione, cap. X. *Nec prius adscendamus ad Dei altare quam si quid discordiæ vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus.*

600. SUPREMA PERICVLA SEMPER DANT VENIAM CVLPÆ]Convenit vulgatissimæ Jureconsultorum Regulæ, etsi in alium sensum hic prolatum. Similis sententia in Florilegio Veterum Gnomarum, Jani Gruteri. Papinius lib. X. v. 566. nec habent extrema pudorem.

604. SPLENDORE.] Vt Salutiferi Solis.

605. CLYPEVS IDEM.] II. Laudum. v. LXIII. Claverius vero quod illos seponit qui cum Manuscripto Cujaciano Tertium librum desiderant, næ ille nec ex suo, nec ex doctoris illius sui ingenio, hic sapit: Quid enim clarius, quam ad has preces Auroræ mite & magnanimum Responsum Stiliconis dedisse initium Novo Carmini? Et quid requiratur potius quam ordo dejecti culmine, Stiliconis virtute, Eutropij, cujus utiq; successus gratia totum hoc opus scriptum fuit? sanè magno erat optãdum tam acuti, acris, nervosi, deniq; capitalis, & omnino eximij, Operis Colofonem, haud dubiè præcipuum, ad nos venisse. Sed summorum ingeniorum quidni & hoc tetigerit & adflaveritq; clades? Et superest, tot quotidiè monumentis situ emergentibus, thesauri spes aliqua recipiendi.

FINIS LIB. II. IN EVTROPIVM.

& sic totius Operis Claudiani.

SPHALMATA.

Pag. 1. Col. 1. bibiſſet plenius, potentius pl.

2. a. nomen illuſtrius, cujus b. non habuit ævum ullum.

3. a mundoq; dies vere coron. b dele vocem *actu* Dici.) Diei.

4. a cum de cæteris non nemo Ibid. dele vocem *velit*, b quod forum illuſtrabat. tantæ qui.

5. a reliquas etiam virtutes b Cicero dixit. dixeris Ger. vti vero fine libri.

6. a Drepanius.

8. a Poeta Priapæus.

9. a ſequitur Claudianus breve. b & poſtea, Roman-Belgici libri Auniadæ.

11. a Corippus.

12. a Inachidæ videre. b Imperatoribus eos æquans.

13. a mater, Luna legit, ſimul, Belgicorum Codicum. & prudentiorem.

14. a virtus abditur. Adde hæc verba. *Sæpe ſic Papinius noſter.*

15. b ei abfuiſſet in Varronis lib. VI.

17. a volvuntur flumina Nili. Cognoſcit amicos. b alluſiſſe Claudianus videtur. Sub juga jam. Niliacorum font. Ramireſius.

19. Puto Idolorum deſtruct.

20. non ferens, quæ b Limina Penates fecerunt. Animoſa ind. ejus laudum.

21. b debita dives. Vnde aureum effluxere decus cum nullo voculæ in cap.

22. a poſſem perſtringere verbis b conſule & Miſc. Romæ veteris ſtudioſus.

23. a optabilis grataq;, ἡμετέρ@.

24. a exarmaveris ἐσπυδακότων θέαμα. b Ennodius.

25. a Sanquintinius, vocula enim qua ubi. b qua ſeptemgeminus ἀπεῖχον. quæ index matur.

27. a ῥώμα θυγάτηρ σφίγγεται. b θυγάτηρ ἄρη@.

28. a Romam dicit, veram cauſſam docet.

29. a ubi cæteri. poſt habendum dicamus. b pugnam numquam metuens. videt ipſe Deam teneat venabula.

32. a Scribe quod ſuperi voluere liquet. Expeditum. b Arcta laboranti.

33. a ſequentis verſus capere. b lapſiſq; ingentia.

34. a moverit.) Adde, à quo fuerit Imperij ereptio metuenda. b Oratio-tio de Regno.

35. b manibus data Arction de ſtrage calens.

36. a dele hæc verba. *ut ſæpè Poetæ.* b in actam porrigitur. δίκας καὶ χέτλια.

37. a eaque acri. b Victor Romanus. & Romæ fama.

38. Alios alij. Sed.

38. b Gunterus lib. 11. *Alios.* dele vocem alios.

39. a *Alia*) dele hanc vocem pene potitum.

Mmmmmmmm 40. a.

40. a proferendo fœtui. b reparando conditor.

41. b senilis ætatis malè omisit. ὁ γενόμενον τῶν π. τὴν ἐν νεότητι.

42. a ἀνδραποδώδεις. ἀτιμίαις. κολάζει. ἀνδρείαν τὴν. συνεχεῖ μέθῃ. παραδίδωσι. ταῖς ἀνδρείαις. ἀσθένειαν. b Eundem Dacis, Scythiæ sidera condit.

43. b falsasq; resurgere.

44. a Jupiter æque velis, q. Doricus.

45. b non de nihilo. εἶπε βόας. εἵματα πύχουσιν. Εἰδόμενα χροιῇ λειμωνίδος: duobus minutis. magnam tenens.

47. a intacta. Inconcinnior.

48. Aquinatis nostri locum.

50. a Σιγάτω πρὸς. ἐξαίρουσι.

51. b scriptum *geminamque*.

52. a fictæ ad naturalium.

54. a quam neverat Ilia. judicat Maro. Horatius lib. I. Epist. III. An freta.

55. b ψυχὴ μία. μιᾷ γνώμῃ.

56. a ad Corrippum. b in Romanum.

57. b Ausonius Rosis.

58. a Audiet hoc Tiber. Vestinis. b Regiam domum.

60. a δύστροπος. ὑπαλῶν.

63. b ad alia operam st.

64. a Claudian. Gigantomach. Sextus Pyrrhon b αὐτοκέλευθον.

65. b τίμιον αἷμα. ἀποδίδοται. πᾶς γὰρ ὅτ' ἐπὶ. ἀρετῆς κτῆσις: χρησιμωτέρα. ψόγον, τὸν δὲ.

66. a virtutis. Nihil. b οὐ γὰρ τὸ κρεῖττον.

67. a μόνης, ἐπιμελήσεται, εἴπερ. συμφέρον ἡ ἀρετή. τὸν πάντων. οἶμαι δὲ. b Soliq; ijs. γίνεται χρῆμα. μικρὸν ὕδωρ. ἀμιγὲς τὸ πότιμον.

68. b τὸ σῶμα.

69. a ἀτυχίας εἶδος. ἀκαίρως. ἀλλὰ νόσους. ὁ βίος ἡμῶν. ἀθορύβως. volvit inani. b Frequens usus.

70. a πῶς ἐν δυνατὸν. voluptas, nec. b ludere pertinax. ἀρετὴν ὁρμητέον, ὅπως πρὸς μηδὲ μίαν ἀγεννῆ ψυχῆς ὕβριν ὦμεν ἕκαστοι. lateq; per orbem.

72. a Alcimi Aviti. Altissiodor. b per arva. eq; suo Dict.

74. a κομιδῇ τι νέος. ἐντρέπεις. ἐπιτρέφε. Olympion. φρονεῖν. ἐπέστησεν. ὀργῇ. φιλονεικίᾳ. b προσποιεῖσθαι, τῶν ἡλικίας. πειθοῖ. καὶ ἀνάγκῃ. ἀφίστασθαι.

75. a Καὶ βέλτιον. οὐχὶ τῆς ἀκοῆς. b ὁμαλῶς ἕκαστον. UNDARE FORO. a tantas oris.

76. b συνεκπλήξει.

77. a ἐθελόδουλον.

78. a Advena certè. b Quò spectant.

79. a πολλοῖς ἤδη. ταῦτα δὲ. b ἐπιστήσας τὸν.

80. a Sic nos ô Cæsar.

81. a μανθανόμενοι. ἀπολαυστικώτεροι. σοφοὶ τι τῇ Ῥωμαίων φωνῇ. βασιλικῇ. φορτικῇ δὲ ὁμῶς. b Anecdotis. industriosiores.

82. a Tonsæ dictæ remi. b omnisq; repente.

83. b vix erit, ut.

86. a longa Pax. b καὶ οἶνος, καὶ ἐλαίας, πίασιν ῥίζα.

86. a ἀκριβῶς: βρεττανίαν. b Cyrillus

rillus Glossographus λόγιον.

88. a inhospita terris. Censorinus.

89. a ἐργάζεσθον. ἐκπεῖπεσθαι.

90. a ὑπερηφάνειαν μέτεισι βίον.

93. a ἀποφήναντο. γίνεσθαι. συγκεκρατῆ ἡμᾶς. ἀδύνατον γὰρ πρὸς τὸ ἔκπωμα. καὶ εἰς ὕδωρ.

94. a Ἐμπεδοκλέους. ἐλαφρώνια. b εἰπών. συναίσθηται.

95. a flammivomo. b οἱ μέγαπεπμένος, ὥσπερ. εὖτ' ἂν ἵκωμαι. πληθύοντα.

96. ἀραιώσει καὶ πυκνώσει. ἢ συγκρίνεται. συνερχόμενον. b esse creatam.

92. b de qua re. κύκλον εἶναι ὀχλωκαιεικοσαπλασίονα. τὴν ἀψῖδα.

98. a Καὶ τοῦτ' εἶναι. ἀναθυμιάσεως. Μητρόδωρος. δεχόμενον μὲν. αὐταύγειαν. πρὸς ἡμᾶς τὸ φῶς, ὥς τε προσεοικέναι ἡλίῳ τὸ ἐν τῷ οὐρανῷ πυρῶδες, τότε δι' ἀπ' αὐτοῦ ἐσοπτροειδές. καὶ τρίτον, τὴν ἀπὸ τοῦ ἐσόπτρου κατ' ἀνάκλασιν διαπειρομένην πρὸς ὑμᾶς αὐγήν. Ἐμπεδοκλῆς. κατ' ἀνάκλασιν. ἥλιον τόν. b Cum autem.

99. a παῖδα θρεψόντα. b ζωγράφοι. εἶναι τὰς. ὁμολογήσαιμεν.

100. b κατασκευῆς.

101. b οὕτω κτίλος ὡς.

102. b Σιωπώντος, οὗ Κ. εἴη πλεῖστος. b Hypotyp.

103. a ἐξεδέξαντο. τῶν ξυμπάντων. b Tum verò) Non sunt verba Hieronymi.

104. b Ἀθήνας ἐπέμπου. πρεσβεύοντα.

105. Καὶ ἀγωγῆς οὐ γεγονὼς δέ. σοφιστῶν.

106. b Καὶ ὅπη μὲν. εὑρεῖν οὐ. ὑπὸ τῆς.

107. b ὅσαν ὁ θυμ. ταύτη ἰτέον χολῶντί τι.

110. a μὴ προσπηγνύσης Μοσῆ. b διπλώσεσι. ἐξερδυνητῶ. ἐρπετόν.

111. a μεταβλητήν.

112. a εἰ γὰρ τοσαύτη. κινεῖν τὰ αὐτοῦ τε κόσμου. ὑπὲρ τοῦτον ὄντων.

113. Nos priores sequimur. legibus meantes in. cœtu ea verba. propritim. b ἀκμένη. χοροῦ. τὴν δε τήν. συγκροτεῖται.

115. a τὰ ὑπὲρ αἰθ. ὥστε προσπηγνύσαι.

116. a non afferre. b καὶ ἀμιγῆ.

117. b Mendosa ultima.) Sunt verba Auctoris alia litera exscribenda.

118. a ἀναθυμιάσεως.

119. b τῆς συνναὶ ταύτη ποιητικῆς.

120. Nicephorus Gregoras. omnituentem.

121. a τοῖσι διδοῦσιν.

122. a ἀμύντων βιάζετο. ἄωρον ἀφροδίτη. ἔτι θαλαμευόμενον, ἔτι φρουρουμένην. προσκύπτουσαν. Θαλαμευομένας. b Tardarum cap. IX.

123. a Cura languorum. b Ἄγρα τὴν.

124. a ἄπεστι διά. b μὴ φθείρωνται ἐπιμελησομένους κατ' Ἐῶς, εἰρυθμίαν. σωφροσύνης.

125. a δικαιοσύνην. b Et redit ad terras. inscriptum Fragm.

126. primo Typographo. videtur Zosimum. σῶμα ταρ. b εἰ νοηθείς. τὸν υἱὸν. διατεθείς. Ολυβείου.

127. a μηδενός.

128. a βατὸν ἡμῖν. διὰ τούτων ὡδηγῆθη.

γῆ̃ν. qualia vincant Pythagoram.

129. a ὁμογνώμονες. b apud Æneam.

130. υἱὲς γεννῆσαι. b γῆ, ἐπεὶ. impensisq; Regum.

131. a mari terminatur.

132. a ex Trogo.oriundi à Mesre.) Non sunt verba Prosperi, ideo grandiores typos sibi postulant. 2. μνείας αἰτ. μνεία.

133. a Διὸς ὄμβρον. b συμβαίνουσι.seu quia rari.

135. a alter quidam.b θηρία καλοῦσι. cum cibis & dieta.sinu gerant.

136. a ἐφιλοχώρει τῷ. ξυνέχεσθαι.

137. ἰσχὺ εἰσαχθῆναι. Λαοὺς ἐμοί. b ἡμιτερά τίω. τοῖς ἑκάστοις. ἐπιών.

138. a Astrologiæ, idem. b primi urbes cond.exstant monumenta.

139. a ἀπὸ τοῦ μιᾶς τῆς πάντων αἰτίας εἰς τίω ἀπεργασίαν τῶν ὄντων καθ' ἕκαστα, διὰ μέσων τῶν ὅλων. βήματι. Sapphicinam.

140. a ἕκαστοι τα παρ' σπουδέν. accedere prohiberentur. b Αἰγυπτίοις.

142. a ἐκπιεῖν. μαθητεύσαντες ἐκ. ἐκθεῶντας τίω χώραν. b etiam capite.

143. a δυνάμεως συμ. 2. Isis enim & Serapis. qui aliquem hujus m.

146. b sola recepit.

148. a ἐκλιπεῖν. ὁ Θεμιστοκλῆς. οἰκεῖα γδ. δι ἐλαχίστης.

149. a Ubboni Emmio. b *Silentium Christianis*. usque ad *Sinaita*, grandiori littera debebant excudi.

150. b sublatio apertura sit.

152. b te complectar. (tuit.

155. a imminente.b temerè substi-

156. expedit arcus. b ἐν μέσῳ κειμ. ἄγαλμα ἐργάτη. αὐτῷ ἱδρῦσθαι. Ducunt eo in æ.

157. a Idem mendum in.

158. b magnisonantibus. Augustinus.

159. b suadere,& minis.

160. a ἀγαθὸς. b Ὀσλιγγες.

161. b τῷ θυμῷ. θυμοῦ γαρ. τοῦτο μικρὸν. θεῷ, καὶ κατηγορεῖσθαι. tutelam habet hic. coruscans rit.

162. b dele hæc verba: *cujus flos est ita*.

163. b conamine evitemini.

164. a διάφορες. b ὡς μὴ μόνον. θηρίων.

165. a Lene fluit Nilus.

166. a Sola sublimis. b extendantur.

167. a ἀλκίας ἐλθεῖν.

168. a τίω γέφυραν. 2. Mamertus. καὶ κατ' ἀλλήλων πνέεί.

169. a καθάπερ ἱερῶν. φωνὰς ὑποτρέπων. τῶν πε των. b παραδρόμενο. οὐκ ἐνκαταγινῶσκειν. ἀντικώτατον πάντας.

170. a Achilles Tatius. ῥεῖ αὐδὴ. μαθεῖν τ' ἀειδοιμ. οἱ γλυκύ. b Pegaseæ.

171. a συνέτειλεν. b nulla ambit.

174. b εἶδεν ἄνδρας.

175. a κασιγνήτη.

177. b Quæ facit art.

178. a περὶ ὀρχήσεως. *lin. ult. dele*. cap.III.

179. b Aldhelmo.

185. a Ut & Th mantiæ alterum. b Belga cum D.

186. a ἐν δὲ ἀκ. (εία.

187. b Τί πρῶτον καταλέξω; περὶ μυ-

188.

188. a μοισῶν ἴϐαινον.

191. a *Vt æternitatem)* Non sunt verba Symmachi. b magnæque gloriæ.

192. a πεμμήσασθαι. ἰλάσθεσθον. b Hęc est enim vera l. ct. progressum.

193. a παρθενίδ@. pulcram.

195. b καὶ ἵπποις.

196. a καὶ λαϐεῖν. b παρελθὼν πημῶσιν. ἔπει τκβ'.

197. a flammiferis.

199. b 79. TYRIAQUE SUPERBIT.

200. b consentientibus.

203. a vide Diatribam. b Timens Liberis suis. exhibet in actis.

207. a κρειττόνων. ἐφοϐήθη. καὶ.

208. a Πόντον μιν. ἐφήμισαν, εἵνεκ'.

209. a subscribit Procopius. διεσπαρμένοι. φραγκοί. res notiores. b Hęc, animo.

213. a ἀλαμαννικόν.

214. a Hic, qua secretis.

216. a νοσήματα.

217. exsculperet, Divino. Claudianus. σωφροσύνα. ἀγαθῶν ἰεὶ. τῶν συγκειμένων.

219. vocabaris. secesserit. & unde dictus.

220. Vulcatius. διὰ τὴν trajecerint.

221. æquaturusq; Epitomatorem Stephani. παλαιαρίκ.

222. audiente. in bello malè. imbelliamqve. Quisnam igitur Externi ue quid. φρονῦντ@.

223. αἴσχιον δοκεῖ εἶναι. νῦν μὴ. Apologia: Manio. magnifica.

224 resolvit. remittitur.

225. labente sagittam. Corippus. φθέγματα σύνδεσμον, ἢ ὥσπερ.

226. ὀρθότητα τῶν ἐν τῇ Hierocles. redeat fœtura p.

227. Hexaëmeri. προηγουμένως. θεῖον.

228. ἐγγὺς αὐτοῦ. majestate leni. Totus & ipse posteriore in Symmach. ἐπιορκίας. pastis cruore.

230 nascuntur edatur.

231. χόλον πρηΰνε. πίπλω. Εἰ θερσοῦν. ζάδες. Græci.

232. παντί τῳ ἡ ὀργά. quisque suo.

234. ὁ περὶ τῶν ψ. φησὶν. ὁμιλούντων. Jotsaldus.

235. περιουσία. πέπονθας. κεφάλαιον. δὲ ποιῶν. ὑπερεϐάλετο. φροντίζειν.

237. carmen amicæ.

238. ἀκηδῶ.

239. inductum, innatum. Corippus. Ensium Regiorum, nitente sinistra. sine pondere.

2240. ἐξειργάσαντο.

241. INCONSULTUS. Qui Protr. ceu futilis, ictu Diss. φιλοχρηματίας. πηγὴν. Βίων. aut nutriat. procacium. quæ cum pectus. post *admittit.* adde. *Sibyll. Orac. lib. VIII.* πηγή. πλέιων Κ' ἐδὲ. πημ@.

242. cædem. τῇ τῶν χρ.

243. nec habet. largitionem magis eget.

244. paupertate. tribui, sed virtuti. Imperium.

245. post: *duoq. Codices*: adde: Meritum, numquam cunab.. ζγός.

246. παραλαϐοῦσα. τὰ σκῆπτρα. πρατη-

248. θρίγκ. πρόσσηγετ. ipsa donatio. φιλοφρονεῖσθαι.

249. Habla poco. ὀνειδίζουσιν. τυγχάνουσι.

250. Sententijs. alia quædam. dextram.

251. αὐθέκαςος. χαλκέω. Οὐδέμιν. ὑπ' ἐξουσίας εἰ μή. λίαν.

252. Moribus, aud.

253. ἀνδριαντοποιός. priscæque doctrinæ viros f.a.p. cæcam & p.e. esse fortunam. fora: mirus omissa.

254. digitis & eburno. virorum magn.

255. in funere Mœcen. nobiles.

256. pagos & pop. Germaniam adv. Florus. Camertisque.

257. imbelliam. juventutem. ἐκλείπουσι ἢ ταύτην. Vide natales.

258. odorato. lustrans.

259. θυγατρί.

260. Allusione. ἴθνος. damnatum. Pantei: αὕτη. ἰχειρογνώμων, πίνη.

261. qui hæc. Gorionides.

262. concinnitas.

264. Aesopi.

266. ὑγρὸν ἔρδιθος. ἦν χαίρουσι. ἀγωνιῶσι. οἷς ἑάλωκεν. auri pondere. accurationis.

267 felicissimum. Poëtarum. Culpari metuit F.

268. ex Ebore. Corippus.

270 Ni tua vel. Cynifiisque. 397. Valerius Flaccus.

271. VETUSTIS.

272. futurum est. metiri conabor. jurati ejus.

273. latratui camino. βάρβαροι, ὅπου ὁ Η. περὶ τούτους τοὺς. οἷς ἢ Γ: Κράτης.

274. Τηλέπυλον. Ἔνθα κ' αὐτὸν. Vide ibi. Aeschylo. blando mord. Aestiferum suadens.

276. Beneficia sua.

277. ἄνθη λίπων. λαπίδα. ἀμαιμάκετον. post Mortem. fuerit, Posteritati. δολοθῆς. μεσ. Α'μφ. γκύρση.

278. inusitatam. optaverit.

280. Epig. VI. vero verius.

284. Cacodæmone. ἀναπεισθῆναι. γυναῖς. ἰῶ.

285. Cynegetico.

286. VENERABILE. optimo omnium. per partes.

287. QUÆRIT. Corippus. Titus Quintius.

289. εἰς βασιλεῖς. πολλῶν. παντελῶς ὑμῶν. ἐλεύθερων. Lucretius, lib. III. Vigilium Papam. optato solvere.

290. Symmachus pro Ara. felicitas. Quarto Consulatu Honorij. *dele hac verba*. Moliar; hoc potero.

291. Aristides. καὶ μὴν δή. ἀπεχθῶς πολὺ ὑπὲρ. ἀέρος. ἐφερόμενοι. αἰών. *Sane ab initiis* &c. usque ad *conduci potest*. delenda sunt.

292. mirari memini. εἰναι κτῆσιν. Panegyrista.

293. Littora conveniunt nunc per vadimonia ad unum & commune forum, nunc per commercia & artes. ἀφνειὸν.

294. Lydia Cyro. SUBLIMES.

295. Α'ρηος.

296. Optime Rom. Ariadnæ. incautæ.

297. Amatorium. θῆλυς ἔφυς.

298.

298. Appulejum. φόνιον. πικρήν. δυσπαίπαλον.

300. AMPLEXA.

301. decimotertio.

302. rerum segnia. ἄνθρωποι.

303. Spectabunt. Scaligero: accensitam.

304. devotio.

305. Est cum mereri. judicati sumus. interpres *dele*. θεία ἦν. ἀνεξόδευτόν ἐστιν.

306. οἱ πρῶτοι. κατειργασμέναι α. ἀργῆσιν. Συμβλῆτες. ἀλλήλαισιν. Phryxi.

307. καταδύνειν δέδιεν. τέχνη. ora metu. circumservantib. undas. Parsque, nefas, d. Apollonium impervia seclis, Ad subitam.

308. λογογράφω π. τὰς ἐπ. Crotoniata. manu doctissima. γεγηγόρος. Δωδωναίας.

309. Γάχεν. Μιαστηνοῦ. ψιδοίμην.

310. νεφέλη. ἐπισπάσης.

311. νεφέλην. Paneg. Maximiniani. alia omnia.

312. Auctor Aetnæ. οὐχ οἷόν τε ἦν. ἀφι *dele*.

313. Codices professus. ἐγνωκώς. Synesius.

314. qui ut mos.

315. cujus casa. Adversar. lib. XXII. in stabulis.

316. μετ̀ τοῦτο. semovit. νεανικόν. contra Leptinem. μετριάζειν. προσορωμένους. τ' ἀγαθὰ.

317. Vide qui de. μυθολογουμένω. ἱερῶς.

318. Πολυνείκους βία pro ipsa.

320. Ptolemæus. omnino non exsc. διαρρεῖ. ὁ χαλκευόμενος Πηνειός.

321. ὁ δὲ πόντος ἀδάμαντος. Lucianus in Philopseude: πόδ' ἄλλο εἶπ ... κεράτης, ἢ τουτονὶ τὸν ἀδαμάντινον πειθόμενον.

322. αἰών. ὥστε τοὺς.

323. Nacta suum. ut sericum.

324. Capitolinum. Ludovici. Ferrariensis. libare dedisses.

327. ἐξάψαι. μαθημάτων. ἡρακλέα. stipari, tristibusq; rursum. τιμῶντι.

328. Fabor enim.

329. πέτρας. οὐκ ἂν σιδηροῦν ὀξεῖς. σύμβουλοι.

331. pari re de. Gul. Canteri.

332. GRÆCIA. σκληρύνει.

333. Præcipuè illud. Bonincontrius.

334. Nunc autem dives potestas. frigoris & caloris. obstupuit.

335. Similia. *dele*

336. Günterus lib. VIII. περιέβαλέτε, καὶ περιφῦσαι. τῆς χειρὸς προσποιούς.

337. lacrymas habet stirpe desc. Ipse eorum gentes non in totum. staturæ viris. Judææ.

338. assertoresq; μηχανῆς.

339. ὑμεῖς πολυειδὴς μαθών.

340. militia ætatem.

341. vatibus inferis. κλέος. Εὐρώπην.

342. emendaverunt docti.

343. Excerptis Leg.

344. Placidas qui præn. δαίεται. Arrianus.

345. παρουσίας.

347. b NOXIA VAT. *post* fatidico, *ponen-*

ponendus est Papinii praecedens versus.

348. a sanguine. b σύντομα. Bistoniæq;.

349. b inde sternuntur.

350. Alaricanæ. tuis Barbaris *deletâ interpunctione.* b ὁμαιχμίαν. παρὰ-δῶσι.

351. per artus. b pars est. MIL. secedunt.

352. 589.

353. b disponunt. vivebat ebur.

354. Liutprandus. b. ubi vulnus. præsentem eunt.

355. Εὐειδής. lib. XII. b δὲ παρθένον. ἐνικ. ἦν. ἀφήρπασται.

356. Cui juncto. potius ego, quam.

359. Ροδίνοισι. Ροδίνυς. μεθυόμενον. κίσσοισι. θύρσους.

360. b ἐπὶ. ἰδέῃ. Αρέθοισαν. βαθύς. Νέρθεν. κ' ὁ μίγνυται. δεινὸ. ἔτας. Occanum.

361. Αλφειός. Πορθμεύων. ἀπλούμενον. στεφανηφόρον. Dionysius. ποταμῶν. εἰς λευκὰς. διὰ τὸν μυθ. Αρέθουσας. πελοποννήσου. ἁλμυρὰ.

362. b οὐ μόνον ἐστὶ. ἐν ῥυθμῷ.

363. a Saxo li. XII. b omnium. propositam. in opis.

364. b occiduum.

365. more. jactabat. b ulnis jungentibus. respersa dolore.

366. lætitia.

367. ὄνομα. b θεμιστοκλῆς. περιέγεις. ταύτας. ξύλινον. Επειδήπερ.

368. Mauritaniæ. b μηχανῆς.

369. auditis. Deum fano, notius παρεσκευασμέναι. b fame oppressæ.

370. Ουλυμπιοδ. ἀσφαλὲς αἰεὶ. λέγ. παρεσκεύασε NON. genuumq; tumebat. Decrescentibus. procul erecta.

371. Graja inventa. scitis firmamenta.

372. Sibylla enim χρησμῶν. διὰ τοῦ διδασκούσῃ περὶ παραφωνήσῃ. hos libros ἀναγινωσκομένων, ὅπως. ἐντυγχάνει.

373. Βηρώσου. χαλδαϊκὴν ἐκ. Κέλσου. γυνή. Βηρώσου βαβυλωνίαν. προσαγορευ-θῆν.

374. πειρᾶσαι. Angelo Polit.

375. Periplo Arriani. ἀξιοῦ. Ricimer. ingentes, ut

376. Metellus Florus verbis &c. alia litera erant excudenda. Exsuperantius.

377. gentes Inclinare. Romana ri-derent.

378. ἀζή ποι.

379. δοκεῖν ἔχειν. ἐξῆλθε. onerarates. Sidonius Paneg.

380. αὐτὴν ζῆλον.

381. publicus metus. Epist. XIV.

382. ἐπεποίητο πήγ. τῷ παιδί. παροιμιώδης. gesta Idolat.

383. (Locus ille *Cic. de* Philipp. Secunda non habetur. Adversl. lib. 38. c. 13.) μασσυλίων. ἐσχάμητα. βιον.

384. Tum regere Imp. ad Romam armatas Günterus lib. V. relevat. sceptra gerenda, legalia jura reparari.

385. Radulphus πέμπεις. αὐτῶν. HUMEROS.

386. expletam μεσημβρίας. ἀποστρέψας Arrianus. ἀντίπειται. ἑκάστη. qui patrium. Tuq; ô Latiæ.

387. cruores Cogitet.

388. patimur annonæ quod apud

κατα-

καταφλέξαν ῥωμαῖοι, κομιδῆν ἀπό.

389. commemoraretur. δεισιδαιμονίας f. bulamanes.

391. κατίσεισι. ὑπόμνημα ἢ χύνοντε. γυμνῆς.

392. Speluncasq; velut saxis. pendentibus str. Vivere spe vidi: Latina Disertitudo Statilius Maximus.

393. Vincentius Lirinensis.

394. Epist. XVI. ad Romam.

395. Dioscorides, Aëtius.

396. explicat ora. ἐν κραιπάλῃ. οὐχ ἥπιστα. θάλατταν.

397. precibus pulsavissent.

398. aliquoties à cursorio à term. sævæ inficere novercæ. ludentium flendam credidissemns.

399. Sardoum graminum succo. vesania. mente timores.

400. quod semper secum. inscriptum. consistunt.

401. μυῤῥινίτης. φιλιππίδης. psaltrias.

402. Concilijs Fabritio. P R Æ-CURRUNT.

403. Lethen omnium frater Somnus. Αὐτοκασιγνήτης. παλαιοτέροις παρ' ἐμοῦ. οἶμαι τινές. ὁπότε. ἀνάγκοι.

404. docere habebat. αἰτοῦντι.

405. Mariang. Accursius.

406. Hoc erat. hic, ille. Eremitæ.

407. ἀπαχθῶν. μήπω. μελέτη.

408. libram tenuit. ad Augustum laniatum ait.

409. μόνον δὲ Σπλίχωνα. βαρβαρικήν.

410. Versus iste.

411. in seria & Amicitias utilitate. μαχ. βουλῶ. ἀπόῤῥητον. Gratius.

412. patens, extraque. proconsularis.

413. γλῶσσαν διχόμυθον.

414. Εὐθυντῆρα. ἡμετέρης. trans alta. vetus Poëta: tam malum est.

415. περὶ βουλῆς innisurum.

417. Cum superis terr.

418. naturam feræ κτίλον. κινδύνοις.

419. διαγεγραμμένα. ἡδέως. ἀπολαβών.

420. censitus fuit.

421. dissecent. Rutilium Lupum. egens tali correct. ἐπαμύνομαι. Θῦτα. νέκυος. ἐπιτύμβια. Εἶδεν. σὺν μόχον. βωμός. μεταβολάς.

422. πρεσβύτῳ. οὐ τὸν βωμόν. τῶν τοῖς καλ.

423. corusci. ἐπετέλει. ὕψος. μέσα περιστησάμενος.

424. in castris ipse.

425. vexillorum splendentium facie. ἐγγὺς ἦσαν συναλαλάξαντες, καὶ διαγνοίας.

426. ἄψυχος καὶ ἰσχυρός. κ φαλὰς μετέωρα τὰ ξίφη, καὶ περὶ τὸν ἥλιον θαμά. αἰχμαὶ. ἀνταύγειαν. verbera fræni.

427. s' espand: & les Payens.

428. totus Homo.

429. Θεοδοσίῳ.

430. Hanc ubi. partibus intonuit. μέχρι. δεξιός φανεὶς τὰ ὅρια. Idem lib. VI. ὁρᾷ.

431. ad genua infraq;. γέρανος. μήκιστα παύονται.

432. de gruibus temp. illinc caritas. aliquot sive. characteres. vide doctissimum.

433. Me pede medias εἴκασμ, ὅτω. Ἀλεξανδρειαν.

434. τὴν ἱϐηείαν, βύζον βοός. τετραπεζίῳ Diatriba.

436. ultra mare ad se.

437. prata affectare. Inter quas & ista est.

438. ἄθυμα θεόασυπον. τηλίκον.

440. laudem habet docti viri.

441. fulminea antra. Fulmina nasci. Majoriani. Deas florum. speculis redimitæ.

441. Athenæum. μελέδημα σί. θρέψαν. in Rosis. audentes tamen.

443. χῦ ναὸν ἀλᾶπο. Φρέτας. ὄνειρ☉.

444. Oenomaus.

445. γόμφωσιν, ὀδόιπορον. Δίφρον ἄλος. amnis ut Serenæ. verus clyp. ad summos. nec Nemes.

446. TRIBUNO. præfectus στρατηγός mollibus.

447. Getico. non insevit MADIdo. templorum verrere. Adonide κάτθα ε.

450. Tortarius. cinge caput κατάσκιον. διονύσε Κρυπλαδίων λ. αὐτάγγελον.

451. Reclinis (ob recht. in 1. Edit. est Reclinus) Tollitur adclivi. ex istis judicaverim. Martialem. Interpretes.

452. δῆλον virent postes. Oaristus. ὑστερόφων☉.

453 γνῶμαντα.

454. οἶμαι συνδέχεσθαι. Nunnesij.

455. Scolio.

456. Codicem Claverius.

457. cur optimi Celerinum θαυμάζουσι πυρριχίδας, σῦ τὸ διωθεῖσθαι. κάλλιον. ὁ καταστῆναι.

458. δεηθεὶς γενέσθαι.

459. a maritus sororis.

460. παπηρβέπλον τοῦ δίφρου. φύλαιώνπ. Laurens.

461. nurum Bissula. vllibi. ROGAmUS.

462. ὕμας. λημυίαις. ἱδαπε. χιλῶ.

464. pharetratos.

465. ut ne prosa.

466. Non stetit.

467. sequiorum gentium.

468. rimatus lumine. inconspicua. ὀρᾶν ἢ ἃ ἢ ἐστιν ὑγὲς.

469. ἐπ ψιλά. ἀργὺς. μᾶλλα. ac si quis rep. περὶ δικαστῶν καὶ τῆς καλιᾶς. Radulphus.

471. πυθαγόρα ὀπί☉.

473. λοιπούς. ἐνυαλίων πλινθοστράφοντ☉.

474. *Attila autem Deorum* Lipsij. pis excudendum erat. eternel. Le Dudeme. couronnes. Corippus.

475 Heroibus tributus.

476. πανηγύρεσι.

477. quas nos vidimus.

478. domus principum.

479. obnixisq; alius nitor; altior. eo fluente. *Consul autem Rom. s. p. servavit.*) dele hæc verba bis posita.

480. purpuræ frustillum. rarò exemplo.

481. decus addite. ἐγὼ αὐτός. FRATRE. ὑκ ἐπεισακτον. σεμνυνόμενοι. ὁ βασιλεύ☉. ὁ δοθεὶς.

482. διθὺς ἐν ἀπεργίσμασιν. τὸ πεῖν. κακείνους ἀπὸ τῶν αὐτοδικῶς. Georgius.

483. υἱόν.

484. lustrari, præfert.

485. vulgatæ Lectionis. νίκη μὲν σε. αὐτὸς. Jam verò in ulnis. quem vel mag. σοί πε καὶ τῷ. ἐκληρονόμησας.

486. Λόγκαπ. observante adhuc.

487. τὰς δὲ θυμὰς. σφοδροτέρως. κινναμώμου. φόρου. ἐπ' ἀδιθεῖαν. ὑπὲρ Συνήνης.

488. eadem.

489. Arrianus. ἀπεκάλυψη ἐκείνε. Imperialem.par.

490. Claudianus. πωλοδαμνεῖν. Iliad.6. εὐζώνοιο.πατρός.

491. ἀριπρεπέα. Ιλίε. αὐιόνζα. φέρει. Queis superes.

492. notæ ve sævitiæ. Οὐ τοίνυν. τῶν ἄλλων πραότητι. Οἱ δ' αὖ β. ὑπολαμβ. ἡγμένος ἐν τοῖς νοσήμασιν ἀριθμεῖ. τ' μὲν τραχὺ, πρὸς τὰς συνεσίας, τυραννικὸν ἡγμένος. τὸ δε πε. &c. μοῖρα.

493. τοίνυν εἶναι. γυμνάζει.

495. regiæ disciplinæ.

496. ὡπλισμένοι. Theodosius Pater.

497. nostro quoq;. Non sine nutanti. aëria. Barbararum.

489. vestigium. dici mare.

499. æstibus Cancrum. ignoras. Didicisti. ἐπανιόντα. ἐναποκλείοντα Amilcare.

500. in feras exercet. Justino & aliis.

501. ἐμήνισε καὶ διηνέχθη. ταῖν χεροῖν. καθαίρειν, ᾄδειν. ἡμιθέων. γενομένης. ὑγιείας κήπους. Οὐ γὰρ ἔτι εἰς χειρ. θειότατον. ἰατρικήν. ἢ τὸ ζῶον.

502. præpropero. Gildonico. tyrannus.

503. γραμματικός τις Agnetis. Vestę.

504. μέγας [illegible] e Fastis.

505. lib.I. Epist.XXI. περιπλανώμενον. ἐναντίαι.

505. a κυνῶν σε b habeat in adv.

508. b montes. Sidonius Paneg.

509. a meliori pervia.

510. b monachorum pars in omnia se vertit ut quibusq; summis viris testatiss.

511. a sed vento quodam.

512 a cœlum omne vocavit b Augustinus & eum secuti.

513. a pondere unum Deum ibid. tout à la solde. b legendis abstinere ibid ad ipsum Deum referunt.

514. b minus ferè credibile.

515. a discedere commode. b scriptor, Paganorum etiam.

516. a quot verba. b πεπονημένα γῆα ibid. hunc montem.

517. a ei loco dicas.

518. a pueri & inepti.

519. a nomine censitum.

521. a Procopiana ἀνέκδοτα Musicam orsas.

522. COMMUNIS LAUREA CURRUS.) perperam hi versus alio loco horum Commentariorum ex alio Libro à nobis citantur.

524. b infinitis locis.

525. a quo filiarum.

526. b jam patrem sentiens.

527. Bentiniani nosterque Codex.

531. b ubi finis fluminis.

532. a legas apud Prudentium. b quod conspirat traditioni.

535. b M. Antonium scribit.

536. a fecit, se Consule. fastos.

539. b opinari nonnullos voluisse Ibid quorsum inclinant & alij.

540. a miscuisse canatur. Ibid. ἡ δὲ τῶν θεῶν γένεσις.

541. a Hoc perimit flammas.

543. a primis adnumerandus, nec b & Solis exortus.

544. a mirus sit artifex.

545. a alijs fortassis occupatæ ibid. *gemmis conflictus*, dele hæc verba.

546. a Ut Strabus Monachus.

547. a vel insanos illos ad suam eos. b virtuti nihil invium.

548. a Tritonem amnem.

549. a Barbaros incendisse ne denuo.

550. a. καὶ δεινὴ μὴ ἐργάζεσθαι αὐτὸ μεταπέμπωμεν. Ibid. ἐν πόλει ἥκιστα ἄρχειν ταύτην ἄρχοντα. ἐναντίως ἄρξοντα ἐναντίως. Ibid. fundum omnium. b καὶ συνεξωτεῖν τοῖς ἐπ. Ibid. δυελπίδη.

551. a suf. cepti operis ob solam virtutem b scribe cum parvulum.

553. a βασιλεῦσι. θαυμάσιος. Θεράπ. ἐνίκησεν. εὐσεβής ὤν

554. a ἐμφίλων. Dux erat b simul & eas præd. Ictus repentinam.

555. a βλασφημίαι. id quod.

556. b θεοῖσιν. Superi. Deus certus, Sol Isto quoq; Fort.

557. b Ἡριδανοῖο.

558. a ess.t, eum virtute.

559. b Claudiani. si maximè exstarent.

560. b qui nunc Franci.

561. a illic domus Th.

562. b Peculiari Orat.

563. a de circumvento. b ἱκέτου. Εὐγένιος. De Maximo etiam.

564. a ob os ejus. crepitantia. b σφηκώσατο.

565. Ammianus lib. XXVII. indicium pugnæ.

566. a ἐνοσίω. ὀκδῆναι.

567. a posteriore vero tempore. b Justinam diutius. sit capta. repetente etiam. Ammi. num, fine ejusd.

568. a volens. b Sozomenus. sub finem.

569 a collatarum. εἶπ. προσκυνξάμην σε. b Apollonius lib. II. τὰ ἕκας οὐδὲ μιν. οἵπε ψευδεῖς οὐδὲ δίκαιοι. λαθέμεν. scitè Gallico.

570. a mala fata. fasso.

571. a illustraturus.

572. a vindicat, ibit: Sermone CXLV. si separatæ fuerint. b ποῖς. ποῖς μὴ. αἶνα. ἀνάγκα. κακῶς τὸ γδ.

573. b. prævenit Laurea. Singulari.

574. a συνάγεται. ἱερῆος NIVALEM. SOCIATE. inest ejus vitiato.

575. a sociate. *sic ter legendum eadem pagina*. b ἐμβολῶ. (in meo exemplari.)

576. a μαραθωνίων. Quinto Natali Fel. b Ουαλεντινιανέ. delicta domas. b Ratio non. κολάζειν.

379 a pervia caussæ. b nam cum vincamur in omni. restituere; cum ben.

580. b victorve superbit. ἔχθρας. ὅσοι τι. πηλδοτηκόσι Gratiani descriptionem.

581. b πολιτείας.

582. a τὸ ἄφυκτον. καταδικασθέντας. b Dadonem. Theod. § στρατηγοῦ δοκ.

583. a Benignitati. b πρεσβυτικωτάτων. ἡλίῳ φιληθήσῃ.

584. a θεοὶ θυσιῶν. καὶ ἀπαρχόντων. b vix tribuere Dei.

585. b tutemet allaborare. in purpura dicit.

586. b Nemeæi ad. fœta Nepotem. Dardanio Anchisæ. ἡ πόλις ἀπαιτεῖ. προσήκουσα. μητέρα φιλῶ.

587. ψόφον. ταύτην ἦλθε. πρῶτος.

588. a gloriata cunabulis.

589. a exordijs. b Palatinum occupat Prior. everſor fanorum.

590. Ex quo mortalem. qui eſt de Oiac.

591. ortusque. Stiliconianis notum. οἴει δεῖν. τοὺς ἀπὸ Ὀρφέως. Μάγος ὤν.

592. a vaticinabantur Echo.

593. a Κύρηπίσγε. orbe rogum. b ἐνεχείρισε.

594. a εὐαγγέλια. b βυρσοδέψης.

594. a nomine ejus. b CURULES.

596. animi victus, ſeq. Andronicus, Index.

597. b occiſus eſt.

598. a Pachymerius. b incumbere ponto.

599. Xiphilinus. ἐγένοντο.

601. a ὅλως τὴν β.

602. a ipſa oblatum. ſtellas licet. b Poëtas paganos.

604. Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα. Græcanicæ. πλεονέκτημα. b Διὸς κοῦροι.

605. a τοῖς νώτοις. καὶ μηροῖς.

606. b Tomo IV. Annalium. adjiciatque. ὑμέτερα. καθίστανέ μοι.

607. φίλιν υἱόν. φίλος υἱός. Ptolemæi. b Ptolemæus. ἐπικεφάλαιος. κεκλιμένην.

609. b μόνοι γὰρ τῶν. περσικόν. καίπερ.

610. b Infabricata.

611. b Chryſoſtomum Quartâ.

612. oportet. Et poſt. Delphos, vice maximæ Quæſtionis à Pythio propoſitum, Sextus Emp.

613. b πολυκλαύστοισι. συνεχύθη. περιστοιχισθ. κάτω κυκῶν.

614. πυρετός. ἀπροαιρέτως θαλάσσης. ἠρεμεῖν; ἀνίμα.

615. a προμηθεὺς b Prometheum.

616. αἱθημώδους. b Cathemer. quorum genus erat.

617. a errores noxios. ἀήρ.

618. a furioſum quoddam.

619. a σῶμα πυκνόν. καὶ κοῖλον πεφυκός. ἐν ταῖς φλεψίν. τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε. b ἡ ψυχή. δορυφορουμένη. ἀφῆς.

620. a παφλάζον. b Achilles Tatius.

621. b νίκης ἀνθρώπ. comparata.

622. b διὰ τοῦτο οὖν. πᾶν τόδε. δεινὰ καὶ ἀναγκ. ἐλπίδα τ' εὐπ. σώματος.

623. a αὖ τὸ κύτος. ἀκροπόλεως. πηγὴν δὲ περιφερομένου. δορυφορικὴν πνεύμονος. σπαργάς. ψύχουσι. b ἀρτηρίας. τὸ μέλλειν πνῶν. καὶ γλυκύ.

624. a ut ait, adorandæ, Varro definit. notare voluerunt.

625. b temere junxit.

626. a Paræneſ. ἐθρέψατο. παραμυθεῖτο. pectus? Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem. b θελκτήρια.

πέρας. ὡδεπώποτε. σὺν ταραχῇ. εἰ καὶ σφαλεὶς. INCONCUSSA. percurras.

627. b Quos tener è. Αλεξάνδρυ. ὅσις γένη. εἰ δή τις. μᾶλλον ἤ. καθάπερ ὢν ἐπενόει. εἰς τὴν Ευρ. mercatores.

628. a εἶτα ἐλθόντες. quietius Seres. b Σκύθαι. ποῖς μὲν. ἐπέλθωσιν. πρὸς κύνησιν γε. σοβαρῶς. ἀπήτει.

629. a regnum demiratur, non potest. Quo audito.

630. a Eleemosynis. fideliter. b Et hoc fit justo. Valerianus Cimel. αἱ γὰρ της.

631. a Ἐλευθερίαν ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ. δεδούλωνται. πῶς ὅλως ὁ ἡττώμενος. b ἀνταύδρυς. pauperem quicquid. conscientia. redamare occipiet.

632. b ἀρχιερωσύνης. βασιλικώτατον. ἡδονῶν.

633. a Lumen habet. b φυλάξαντας.

634. a De Ira cædem.

635. a πλάττωσι. b ξυνουσίαις πάντως ἔφη ἀμφισβητήσειν.

636. a λέγωμεν. χρεών. ἐπιγνῶς ὅτι προσήκον. ὁ προσιών. ὑπηκόων. b auresq; sequerentur.

637. a Laudato, πρὸς ἀπαίδευτον ἡγεμόνα. οὐδὲ. ἐπιληπτικὸς. ἐν ψυχῇ. ὁ τύχη μικρὸν. αὐτοὺς ἐπιδείκνυσι. b καὶ τί δεῖ ταῦτα λέγειν; ὅπου. ἢ ἐνδέξας. ἐπὶ τῷ δειπνεῖν. adhibentur, non aliter judicaturos. honorum Luce.

638. a capies, aliter. b διαπότης.

639. a θαυμαστωτάτοις. ὁρμωμένοις. εἰ τοῦθ᾽ ὁ δὴ πάντα ἄνθρωπον, τύγε μὴ ἄθεον ἢ φιλήδονον τὸ φίλον γενέσθαι καὶ προσήγορον θεῷ. accessisse.

640. a cœlitus, sic nos. b εἶναι τί. πεπτώσας ἀμοιβὰς τῆς ἐνδεχομένης. οἰκείωσις. ἐθέλω τῷ θείῳ. ἢ τούτων ἐξαρχῷ. ὁμοιοῦσθαι.

641. a ἀποφηνάμενος τί θεοῖς ὅμοιον. ἀλήθειαν. societ sincero. ὠφελεῖν βλάπτειν. b adscripta. ἀπεχνῶς. ἀποιεῖν. ἀπολήξια.

642. b οὐδὲ φύλλου. εἴ τις καὶ ἀνέφυ.

643. a τυραν. ἰδέ. ὑπηκόων. πλείω ἢ τῆς. præstantius. πράττων. b μέγα φρονῶν. ἀλλ᾽ εἰ τῷ φίλτρῳ. παντελῶς ἀλγεῖν. ὥρμηκας.

644. a elegantissimus Durantius. b ἐν συνηθείᾳ κατειλημμένους, ὕπνου.

645. a quod in justam b minuentur ambo. legendum ipsi. ἀναλογίας ὁμολογῆσαι. φιλίαν τι. εἰς ταυτὸν αὐτῷ ξυνελθόν ἄλυτον ὑπό. οὐ ξυνδήσαντος.

646. majoribus, concentu. b Hieracosophij. ἐπ᾽ ὀφρύσι. κρατεῖσθαι

647. b vagos Latis tundere term. remiserit, Quicquid.

648. Castis nectit. Hic fidis. Fœcunditas. Sic totius Mundi. substantia, Ignis. sphæræ convexa. b φανώτερος. ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ. χρυσᾶ.

649. b tonsorios.

650. a ἠρώτησεν. γένοιτο. b diligi quam metui.

651. a ὃς ὁ σφιγξ. ἔρωτα. b Missis Imperator. τὸ πάθος. δικαιοσύνη. ἐπιτομίζουσι. Pachymerius.

652. a ἕνεκα πλείων. ὅμοια. προσκυνεῖν. ἐκεῖνοι. συνεστάσθαι. ἡμέραν. βασιλεύς. b junxit, Senatui.

653. a τὸν βίον διάγειν.

654. a Patientiam Impatientia. velut submersus. b Sanè parvo.

655. a PORTENTA. Caligula. b Babyloniam accessit.

656. a Nostra triumfati. b ἀνάγκαι. exercuisse memorat. Sic pugnas.

657. a intermissa. b fractiq; ener. τοσοῦτον.

658. hostili solo. Si quæ incommoda) *aliis debebant excudi typis.* bellatorum. προσδεδέσθαι. b Δύκας. βυλῆς ἐργαζόμενος. trabalis clavus.

659. a suspicatus, aut. b ἐπαγόμενος. Ac velut occ. securum p. inclusos.

660. τῶν πόνων. opponitur contento.

661. a regulariter. Tyanæo. b φρονήματος. γενναιότερον.

662. b distinximus.

663. b discas ex.

664. a εἰς τοσοῦτον ἀσκητικῶς. τὸ δὲ μὴ πλῶ. sæpe ita è prælio. b ὅς πόνον.

665. a torrentes. πρὸς καῦμα συμβεβ. ὥστ' ἄβροχα.

666. a florem juventæ. b παῖς καὶ γελᾷ.

667. b Καὶ μέγεθος. ἔοικας. μεπτπέμψαντο δὲ καὶ οἱ Αχαιοί. Ν οπόλεμον. φιλοκ ήτλω. οἴκοθεν.

668 a nati Honorij, & obeuntis Theod. b λέγη. τῶν νήσων. ἀποσηκεν. ἐγγενέσθαι. νῦν ἐμβαλέσθαι. ἔχαιρεν.

669. a μὴ τιν. ὅ λιναι. ἀστεῖον. b validas docuit. Filio. Maronis. ζῶν ἡγεμὼν.

670. a αὐτοφυής. ἑκούσιον. καὶ συνομαρτήσῃ τῷ κάλλει κόλοβον. ἄρτιον.

671. b Æsculapium.

672. a illo Prosph. ἑκάστω. b ὑμνοῦσιν.

673. a ἐκτρέφειν. ἱεροφυοῦσι. πολιτοπολῶσι. b Regibus. Regia decora.

675. a ἔοικας. ultor Stil. humanitatem. b dicit, quàm Resp. contemtus.

676. a. b. ut Claudus de v. exsulsisse.

677. a posuit Cassiodorus.

678. senijq; colorem.

679. a. μετὰ τῶν δυνάμεων παραχρῆμα. εἰ δέ τι γένοιτο πλημμελές.

680. a ἐπὶ τὸ τῶν Αἰακ.

681. b ἐπήνεγκας. τριβομένας. ἐλαυνόντων.

682. b dedat odores.

683. a per Majores suos.

684. b graviores. acciperent, dabant.

685. b fuisse ait omnia. λοιπὰς τὰ ἀπόγεια. παραινεῖσθαι. ἐφύλαξεν.

687. a post idem & membra.

689. Talem prudentiam) *dele usque ad* laudat. b τοίνυν γεωργούντων τοῖς ἀδικουμένοις. γῆς οὐκ ἀποχρ. ἐπήμυναν.

690 a ὅλως γὰρ. b sectori. κήρυττε καὶ. προαιρέσεων.

691. a quem tu damn. b novo semper lucro in exitium suum.

692. b καλεῖτε μὲν ὑμῖν τῶν. πολιτείαν. πᾶσαν. dicas.

693. a ἀτρεκέστατοι ἀληθέες. b constat. Stoicorum sc. Fruterius.

694. a διπλῆ δὴ τῆς. βασιλεῦσιν λόγων καὶ φιλοσοφικῆς. θαπίζει δὲ ἡ κτῆσις. ὅπηπερ ἂν σπανίζοι. LINGUÆQUE MODUS.) non ferre senis. b celsi nitor igneus. Nondum tela. CORNUS.

697.

697. a classem & ipsum. b Ita ut sagittas. γυναῖκες. καὶ τόξον κατ'. μὲν κατω, τὰ δ' ὕπερθε.

698. Contento cursu. Ruritium. Appianus Punicis.

699. b ingestas. (prior Claudiani Editio & Bernartius infestas.) ἀπλάγχνων.

700. b ἀρ' ἐπὶ ἧ. Uno minus. quem Soli Ovidius.

701. a ἀγαθοῖς. φαύλων ἧ. læti manibus port.

702. b De cæteris.

703. a opponitur à. propinquosque.

704. Si te cæteris. eboratas curules. b sublimibus alta.

705. a conservatis. & jubet ex. PONDUS. indicando. b τοιούτων. νεβρίδα Στολιδωσαμένα. αὐτοχέδιος.

706. Quidúe in Erythræo. σατυροι. ὄρθια ἔχουσι. b Institut. Jur. Fasces de Anthemio.

707. Hieronymus Aleander. aut te ter cons.

708. a exemplo.

709. a παρεληλυθότα. βουλεύσης. Non infitiabor.

710. a προσχοῦσιν. b ἐπὶ δὲ Σχ.

711. a iterati. b Iliad. VII. πλέθει. ποιητικῶς.

712. b tendere chelyn. Ruritius lib. II.

713. a Crassorum. ἱμάντων κόφινον. ἱμάντα.

714. uti Librorum. ὑπηρετοῦσα μελιζομένη. ὁδοιπορείη b ἡσυχάσῃ. ἀοιδῷ. ὑπαρεσίαι. ταῦτα πάντα. Nonnus libro XLII.

715. Βυηλον ὑπ' ὠλων. νομὸν. λυλακα. μεσημβριζοντα μίμηλα. Sed sibi.

716. a πρεμαθ' ἐλισσέμεν. ἐξελάσασθαι. b αἰὲν ὀρύων. ἔζωον. χαλεπὴ. καὶ βίον. ἄροτρα.

719. a Amatoriarum b exprimunt.

720. a Gratius: Prius. vota pro Reditu. b πλούσιοι. ἔμπορος. ἱερεῖον. Reditus feriæ. Concines læt.

721. a auferet ævum.

722. a Quem procul ad. Imperiumque. non famæ.

723. a Olybriano. b sacrificatos.

724. a Gryphas. b λάλοι οἶδμα σοφῶ. παφλάζει ῥεῖθρον.

727. a cognataque pectora. b placet.

731 a Rhodopeia. Διός. b Jornandes. Peuc. omnis alia.

732. flu tante fide. juraverant. à creditore deposcitur. rei creditæ.

733. b sponderet.

734. a carmen affero.

736. a fluminum Rex. b Excidit numerus. crispanti cingulo.

737. a lib. XXXVIII. καππεσόνι ξει. εἰς πόλον. b ἐπαμύνοντα. δεδυκότος. Corinnæ.

738. b altis urbibus.

739. a Vide ad bell. terrenus est.

740. a Prudentius. b. comminus.

741. a magna tuorum. Eum Barbarorum.

742. a Odo Clun. b audivimus animis. τοίνυν.

743. b Tetrare.

744. Juvencus li. IV. nî sublimis. b strepebant. ægrescitq; sic instituit orc.

745.

745. a παρέπιπλατη ἀνδιχα.
746. a De Pace. b oppetere. Barb. possis suspicari.
747. b pharmaceutrias.
748. συλλέξασα. ῥιψάτω. ῥωγάδας. respiciatis. post tergum, & ipsam herbam contritam morsui apponito statim s. (ita Humelbagius. Achillem Tatium.
747. a παρέταξιν.
750. hauserunt. Queritur Roma. exspectatum; sed. b. Quare imm. quadam Lege. Theodorus.
751. a Sequentium. GARGARA. Moræ Anni. ὅτι περιτ. εἶδον ὅτι. expingebatur.
752. a exiisse. notatum est.
754. a Cniva cum Goth.
755. b damna opponit.
756. b TIBRIDE. πολυηεράτῳ ὕδατι λευκῷ.
758. a parent reparatis.
759. a pectoris clementiam. mores priorum. ipse feroci.
760. a συντεταμένη. corporis flexibus. b naso suo. Iri plumam sq.
761. b pecuniæ.
763. a manumittebant. COLLA TR. b colla calcare. λύσι. (In Orac. sib. est λύση & alibi) βιαίως. θηβαῖς. Vigilius. jocis turba. nec more. convitia festa. accepit. audire, quod non decet, quod non licet, dicere. obversari (in Gravij edit. est conversari.)
767. a quæ (oder quia) germanas. repertum est sep. operculum, & ipsum.
769. a indeflexa. flagrantior Lux.

b τηλίκον. κήρυκες. liquet, quem.
770. a πρωτοφορεῖν. τὰς θυηλάς. Ηρακλείδης. μίχελνιῶ. b ex infimo. προσώπου.
771. a εἴσκον. μέρεσι τοῦ λόγου. ἀποίνιον. ἐπίνθει (Ita in mea Edit. φήμης. ἰχθυοῖς. b ἀδοκήτως. ὑπέφηνε. ἀμυνόμενη. διεφθείρετο. Ἐκπειδὴν ἀγαπητὸν. ὑπερκύψασα μόλις, ὡς. Amatores μαρμαρυγήν. στίλβουσαν.
772. Παππῳ. ἐπιθρυπτομένη. ἠμαύρωσε. Ipsius ante. b Borea.
773. Parthos. acerrimis. b γυναιξί.
774. b Νιγέα. δύσηθος. στανὸς, ξανθὸς οἰνοπαὸς. ἄλμασι δόκιμος. Tretzæ.
775. a ἀγρῶν εἰς ἱππικωρείαν. ὡς ὅμοιον. veherere. cum Sole videri. b Theagenes. ἐμὸν Θεαγένης. κενταύρους. προσαστίζουσιν. ἀνέμου. τοῖς νώτοις. ὀρθὸν οὖς. πάντας τὰ ὁρώμενα ἀνικητήριον.
776. a γένῃ. οὐχ ἀέκων σέο δ' ἥτορ ἰαίνεται. b θάλος. λοχευθεὶς. ἴλαθι, μάκαρ.
777. b πλεκτάνη. ὄψομαι. πλεκτάνην χειμάῤῥοον. usurparunt. Luc. λυσιμελής.
778. a ἀλλοτρίης. ἄλλο κλέμμα. Hic ubi eo scr. b ἠντύχει.
779. b πεπόνητο Δαιδαλέου. ἀγλαΐη σε, καὶ ὕδρ. b ἔγχος. σέο κάλλει ὅσον γλωχῖνες. πτερώσκει. εἰς τὴν ψυχὴν. ἀνυσιμώτερον. βεβλημένοι. ἀντίψηφος.
780. γάλην γυναῖκα. ἄγε. Zygia. b Prudentius, quanquam.
781. a præsagus obibat. Hexaëmeron.
782. a flores Div. acernisq;. b colloqui

loqui facit. ὡς ἐκεῖνον μὲν αἱ ἀδελφαί. γέλαν ὦ. ἐνδιφερόθεις. δακρύουσι. aliquod. REPLETO.

783. Quem locum notat b APICES.

784. ipsius sit. Probamus. qua vix mane.

785. Καμάτε.

786. b Res nota. alijsq;. Jorn. dicetur Hym.

787. a Solis. Th. b functum, poetatum.

788 δύσφυῶς. DIFFICILI.

789. a iterent. b sæcula. τάγε. κλιθέντι. ἀνεμνήσατο.

790. a φίλιερως. πρεσειέρπυε χιτῶος. b τῦπο.

791. b transiliret. ut ad me fierem mortuus. Ad puerum at intus.

792. a alibi. (forte delendum) b libro XVI. Dion.

793. a παρθένων. Honorio præf. b ἐπέβλεπε.

794. διδασκαλεῖον. ἡρώων.

795. a voluerit.

797. a concinentibus. Cujacianis, Claverio b ceciner at Poëta.

798. a πυρὸς ὁρμῇ. b αὐτὸς. apud Apollonium.

799. illa Dionysias. b ἀποσῆναι, τε πέξωμαι. τοι χαρῶν. προστέλλεις.

800. a allubet? mentemq; fatigans. b ἀναπλάττει.

801. a. το μέχεις. ἐπιόντων. b sit ridere.

802. ἔργων. Κοινὴ γὰρ, ὁμιλία. b τεκμηράντω δέ. γένεσις, οἷς: ἐνδίδωσι. εἰκότως. τῶν γὰρ ἐν. πολυκίνητόν τε, δεκτικώτερα.

ἀπορρείας. ἐπιτωμένη. αὗται.

803. λάμποντα. ἀπηύγαζεν. ἀληθῶς. videlicet.

804. παραμύθιον. ἀμαρύγας. ἀνταυγοῦντες. b λωτοτρόχοι. μικτὸ φιλεῖ. κάπτερον.

805. a μεσημβρείας. λαμυρῶ. φιλεῖ. ἱμεροὶ. b κξύψαι.

806. a convitiabundus. Matthæi cap. VI. φωτεινόν. b cum in eo vol. οὐ πάνυ. κρυψίνοοι.

807. γελοιώδεις.

808. δοκεῖ. nescio quid. ὅμως βραδύνειν.

809. κλέπτει. ἀπὸ μὲν τῆς. nox erat. ægra redire. b dum tardi. in proximo. cupienti nihil. Mithridates.

810. ἀλλά πως γλυκύ. b παρεσκευασμένη. ἀπολεῖ.

812. a λάμπουσα. ἐπισταμένη. θυγατέρα. b vocem Lenam.

813. a porrò à. aut colorem.

814. scurrarum.

815. b σεβάσμιε. τιμώρησι. Codices.

816. Aërem. fingebatur. non paullo commodior ne repetatur eadem vox, quo more.) *dele*.

817. a fructibus. Val. Flaccus. gignebat &.

818. a ἡδονὴν. tam amaritudinis, quàm dulcedinis. b γλυκὺ. δάκρυ

819. a κατάπτερυ. κακοδαίμονα Κύπρις. γλυκύ. b. idem cadit.

820. b Vide Nostrum. veritate neglecta. color est.

821. b laquearia.

822. a Ovidium ausus. b πλέξασθαι πλοκάμους.

826. b

826. b vocat, conchaque. Κόχλοισιν. ἠπύοντες. arctam fuisse amicitiam.

829. a αιτάνιον. b non indocti hominis Sidonius lib. VII. Epist. XVII.

830. b recenset Pausanias.

831. a Bacchici numinis.

832. Vegetium. coronata, res. legitimum. Ne moveantur. b Scholiastas.

833. a nimium secura. b ἴσβεστ. γαμίλιον.

834. funalibus. b primum. *dele*. cavis lychnos.

835. a Rigaltius. Noster Epigr. b NECTARIS.

836. Theocritus.

837. cumprimis. ἰντρεπίζετο. b Σαπφῶς. Sappho. ᾠδὴν. ἀκύειν ὀκέλλει.

838. a ἀφροδίτην.

839. a λδυκοπάρχῳ. ἴππε πῆλυσα. b ταύρων. ἐν ὕδασι, λυομένης. σελάγιζε. excusare valeat semiinsanus.

840. Διὰ. Εκπρέπει. πυρὸς γλαυκοῖο. b duræ.

841. a πρόσωπον. παρειαῖς. b καὶ τὴν παρειὰν. HOC ORE.

842. Colutho. b φοινίξοντα.

843. ligat infula.

844. b purpura Regis.

845. a Quod tu illi dederas. Connubium.

847. a Corippus.

848. προσδέξομαι. b φίλον υἱὸν.

849. b dum biremes.

850. a sueta moveri. b artibus, hom.

853. Florus, Quintil.

854. μεγάλα. b sæva.

856. b manes. radix afflata.

856. a quædam vis p. afflari. μάσιξον ἀξίω b inferam.

858 atra atria Prof. b nebulis. αἰθίοψ.

859. λεπτομερεῖς. μᾶλλον.

860. a τῷ σωτῆρι. Μὴ νῦν περὶ σπύτων. ἐς τὸν ἀέρα. b sensuq; coacto. crassius. ἢ συ τά. b totum converti hominem.

861. b cogitationes nostras GRESSUS.

862. mysteriis reconditioribus.

862. b ῥηγνυμένοισιν ὑπὸ σκοπέλοισι. genus aliis veterum.

863. περιφοιτῶ b αὖ καὶ. ἐν ὀλίγῳ.

864. a τὸ δοκεῖν. τοῖς ῥήτορσι. ἀφιλομένην. ἀπαγρεύουσαν. emoti illa sordida fine mixtura. Bacchi flore icta. b καταβακχεύουσα. Ingenium misera. capite XXIX. de Eratosthenis.

865. a ἀνοικονόμητα. b sane si.

866. a μύθων. Εἰς πόλον. ἔμοιγε. Ista canat. b sui oblivisci cura Carminis. b Ἄρης. Delubra. victimæ mortuorum in vivam.

867. ὑπὸ ποσὶ. repente quati. ὑπεκείνυτο. ὅστις ἀλιτρός. Αλκμήνας. Nonnus lib. VIII. b ἀμαρύσσετο.

868. θρενωδῶν. ὥσπερ.

869. placat heram: tria virginis. τῶν ψυχῶν. ἢ οἷον.

870. dives odores. b χθόνιον. Κορυφή. τριετηρίς. ἁγνόν. nubenti. ἀγαθόν τι.

871. a Διόνυσον. ἐν ᾗ τὸν Ἴακχον. b ἀντὶ σαλπ. τοὺς πολεμίους. meditate velut euntis.

872. b Στεφάνους. Evan. Codex figit.
873. a περὶ φέρουσιν. Chare, vias. b Meq; premis. utroque hoc flumine.
874. b alia tant. commendat.
875. a addere tantis. θεάγγελος θεοῦ ... b DODONIA.
876. a δι' ἐξ ἀΐδαο. Αἰδονῆος. b ἀφιοπλόκαμοι. ἀριστερῷ.
877. Aegæonem. b ante pedes. evulsos prajicere.
878. icendis. Willeramus.
879. b æquævam mundo.
880. a priusquam quosquam.
881. πολίτας. διαπορούμενος. τῷ Διὶ. τὸ δὲ. Καθόδω. νεκροπομπόν.
883. b Policratico.
884. a cloacam mundi.
884. b τὸν ζωδιακὸν. a conjuge Claudia belli fera moenera. Ευθυν. ἱόντα.
885. a πῖμιν. Ennodius. b διθύνουσα. coronatum Philosophia.
886. a ἐμάχησε. λοιβῶν. Ριγίση. b fingebatur. debellata. ὁμοῦ. λογου θάτερον.
887. a ἐκ μεσημβρείας. b ἐπιβάλετο. κατασκευάζειν. νεῶν.
888. a Pindarus. Calathinam. Κύνας. Nereidas. b Proserpinæ. Et Horatius Foecunditatem.
889. a lætitia. b λαγωβόλα. ἐξόπτοις. Δωρίση, πίσι.
891. Heracleota. V. CCLXIII. δυναστεύοντος. τῆς Αἴτνης. πέτρας τε ἐκ βυθοῦ.
892. a ἤδη τοι. ἐρευγομένοιο. Σικελίης. b prodigio.
893. a fruticibus, Non ardens ardere. dierum refrigerationem. b ligatur.
894. b ὅτι πατήρ.
895. a Ditis lucum. sermonem. b κορυβαντιῶντες. qui post quietè.
898. b germinis ritu.
899. a βομβῶσιν. Gallis. elegantissimas.
900. a saporatam contra. b in funere Cyzici ejus quamque nihil.
902. a υἱὸν. Ηρακλῆι. ἀνομάσθη.
903. a χάλαζαν. καθάπερ εἰμὶ. b Figentes clavo.
904. a id quod de. b ἄμα αὐτῷ.
905. a DIONÆA) Veneria.
906. ἐνθα τάξιν. docent.
907. a ferarum. ἔρως. Αρχ. Διὸ ... πότνι' ἀθηνῶν. b πίθεσθαι. ἐργασία πόλεως.
908. b mordebat Iaspide. θεαί ... ἐλιόντε. ὑπερευηθεὶς ὑπερεῖον.
910. a ἀθηλέος ἐμφανῆ ... ἐσχάτω. Αμάζονες. b στοιχεῖα. VULGUS.
911. a adoratæ per. fellitantes. quos imbre. Sic idem.
913. a viridescit. ἱερὰς ἐπαυλιν. ὁπόταν ἐπικαταδύηται. ... φωσφόρον. b ἐπύγχανεν. ἀνελεῖν. ἐμβαλεῖν. παρα... ὑπερείρεται. τὸ καταρρεῦσαι. τὰ ...
915. a ὁ Αδης. ἀπώλεια b inter vivos. alloquitur.
916. fulminibus.
918. b Joannes Valtrinus. ἀνικδοτ...
919. promsimus.
921. b ἐπίσταται. χαλεπά. χαρωνν.
922. a ὑπὸ θεσπέσιον ζυγὸν ἤγαγε. ἰδιότης, ὁ οἱ. Sidonium notavit.
923. a μαλθακωτέρα. Præsidum enim

nim talibus b ἰχέτε. sua regna.
924. a ἐπὶ ἔργον. b sua quemque.
925. a RELEVARE. b cum cætera animalia prona &) dele. humi non nutandum.
926. a aut in re tanta ipso cerebri ingentem consumas. b ὃ καὶ κυανέησιν. translatio, qua.
927. b Naturamque. ὁ γυνὴ. δόξῃ. κακῇ.
928. a manum adire. b Seneca Thyeste.
929. a ἀμφί συν φόνῳ. SUBJICIT.
930. qui locus.
931. b νίκ ἀνδρὸς. κρειπνότερος.
932. a verba Marci Antonini. a multi.
933. b in Cypro fuit.
935. a τῆνον χεῖνον. Imprudenter. b τὴν τοῦ Διὸς τοῦ φερ.
937. b illuminat.
938. a ΕΚ. Σπάλας. b Ανεκδότοις. πηλόγονοι.
939. a πτᾶνες. Opin. alij ex Cœli. b ἀντῆρες. αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ. τοῖς τιτᾶσιν. μάχλω λαβὼν τὰς.
940. a ἡ ἐρμὴ ἐπὶ τὸ γεννᾶν. ἥμας. ἔχερα. ἐρρεον ὕδραι.
941. a μάχλω τῷ Διὸς συνῆψ. Σικελία. τῷ ταρτάρῳ. θεογενεῖς. b tota novem.
942. a ἐν ταῖς δυν. τοὺς ἀλλοφύλους. b Maccabæorum cap. X. apparatum ad repugnand.
943. b dissolubilia quidem n. Smyrnæus.
944. a βροντᾶιον. Αἰθέρειον. Εννῦς. b susciperetque.
945. b. Delrij ad Solin.

946. a pœna visæ Pall. ὑποπίνων. Βακχῶν. flumine fulmen.
947. b τὸν μὲν σὺ καὶ Βάλλων ὠκὺν.
948. a ἀείδει. ἐπλήσθη. ἐγέλασσε ἢ γαῖα.
949. a ἀκριβέστερον. b ΔΕΓΔΑΙ ΣΥΓΓΝΩΜΗΣ.
950. a non semel d.
951. a αἰτήσοι ταῦτα. αὐτῆς. b διαλλαγὴν. σωζόμεθα. ἐοικώς.
952. a afflictos. ὑπὲρ. ὁμιζόμεν. τὸ μακρὸς. servitute.
953. a περιέλοντα. b Arrianus.
955. b σφοδρότερος. Οὐ θρόνον. μεγίστας. χαμαί.
956. a ὀρέας. δυστυχοῦσιν. πένητες. συμφορᾶς. μικρῷ. ζεφύρῳ. σχῆμα. b ῥώμην. παίδων. λέγω. ἐντυγχάνοντας. ἐγώ.
957. a ζῆν. ἀνιάσης suaserat. Καλλιστῷ πᾶσιν.
958. a ἀξίωμα. Histor. Rhemensis. b etiam. Auctor Exp. exstructa turris.
959. a ἐξεῖναι. οὕτως οἱ. totam eam ing. Casaubonum. Alex. Βίωνα. Bion. Bion Adonidis. b ORPHEA. ambientium mulierum.
960. a anno abhinc decimo sex. b ἀσφαλειπ. ἀθανάτοιο. πᾶσα δ' ἄρ.
961. a Innumeras vol. b ἐπίτριμοι. Crystalli. sienam silvestrem.
962. b Simocates. Πλάτωνες. Helicon adspiret.
964. a mendosam b vetere Turpilij.
965. a ἐρρῶσθαι. ὑγιαίνω. b quem mirab.
966. b hilum habent.
967. b malint aliquem.

969. a ἀρχαϊκῶς. ἡμερο' όμιον. ejus Notas hominis sollicitamus. b Antistite. ut auderem.

970. a jucunditas est princeps. Æternali. b κάκει. de Claudiano.

971. b lib. XIII. cap. IV. Chora esse.

972. a qui altero.

973. a ἀγη. ἑαυξ πεποιώμενος ἐκ κακίας τι ᾗ σμ. ὥρνης πυρᾶν. ἑαυτῶ. πυρᾶν. Achilles Tatius b inenarrabiles. ὑπὲρ. τῆς Ινδίας.

974. a janua. loqui Fortunato. b σκυθίκοιο.

975. Dionysius. innuere puto. Auroræ Poetæ. Literæ debebant esse aliæ.

976. Νοννίζ. b αὐπλικῶ ἢ ἠδέι.

977. b Vivacem. succedere muris.

978. a vivit Amomi. b orbem protulit. egregium Poëtam.

979. a incredibilitatis, ut. b ὠρεισπίερ. ποῖν αὐτῆς. κεκίεργαι.

981. a ullam scriptore.

982. b. κατέχ. αὐτῆς. Ezechielis.

983. b παλινάγρετος.

983. a membrorum tabe.

984. βαλόμενοι. Hermotimo. φῆς. βιών. idem. πλοῦτης. (ita Petavij Editio.

985. a proterenti.

986. a σοφοτάτης. ὑπὲρ. ὄρνιθες. Ὁμήρε. simul ac. b ἱμπλάσοντα. ἐς ἢ ἠλίε.

987. a pijs, Nihilque.' Artemidorus.

988. b παραλαβόντες. editor Perionius. vita.

989. b Augustus cinis b πλούτης.

990. a ἑρμηνδομένην.

991. a concreta polo. commença. b Fezne void. sa queue. poudre. ains ses.

992. a l' Autan ne ces prisons. car adonc. favorise. sur son lict. oeuf, & puis. de la semence. deux cens lustres.

993. a Quin unam.

993. b Moschopulus. resemiparet.

994. a Hœschelium. b teretis colligit.

995. b ponit in æde sacra.

996. a γνίνα. Somnium servo. EXERCITUS. Κερατινόν. Raptores. ἱδίων. ὑπερ.

998. b pro *Catullus* scribe *Ausonius*.

999. b αὐτόν. τῷ μεταδιδόναι. b Ambrosium libello.

1000. ἀπασαν ὕσίαν. κινητικόν. τὸν λίθον. προσαπτώσεται. σφέτερον. μεθέμεν. Decolor. retinetq; longo temp.

1001. b Pharij. docti eum.

1002. a κατ̀ τάς.

1003. a ἱερᾶ γῦν ή. fuerunt ignotæ.

1004. a montes sint. ζήλω πυρ. b ἠχ' ἐπὶ λαιῶ.

1005. a Sed hoc carm. b ὀλιζότερον. verissimum ex ipsa.

1006. a φθέγγετ' ἐμμ. hæ pinnæ. b ὠδίνε. Αἰζηόν. τὔνεκεν. Οὔπ. δόλον. βελη. πολλάκις. ἀφειμένας. fidei.

1007. a ac herinaceorum viri, nisi quod. ὀξύρυγχος, ἀπαλάβης. σίλυρος.

1008. b probarunt. περιέχεσι.

1009. a αὔτως b ἴσα θανόντι. Ælianus.

1010. a σκιάς τότ. νάρκης μεγαλαυχυμένη. κάλοις. ἀμύνεται. Joannem nominari Κυρηναῖον. ἐνταῦθα δήπε. b revocat.) *dele*.

1011

1011. b Nam.
1012. b Græcanico.
1013. b παρδάλιος πόατον.
1014. a ἀθένει. ἐναλίος. calidioribus. abfuit, quin.
1016. b. alienigenis.
1017. a transmisso Cliv. a cruribus æquè.
1018. b flexusq; sinusq;.
1020. peregrinans. & cultus.
1021. b scriptum. ἐκβολαῖσι) ξ. μετωπιαδη.
1022. b θαῤῥεῖ. παραδίδωσιν.
1023. ζεύξη. τὰ αὐξ.
1024. ὑκ. ὁρῶν. ἔπεισι. Torsit. quicquid. αἰζηῶν. b καλλίῤῥος. νεαρὴν. Ὄμβρος. ἅλις προχ. ἀναπτύσσουσιν. læta Phari.
1025. ἀρύεσθε. b βασιλεῦ. quis modus.
1026. b ἀλφισίβοιον.
1027. a perque eum tot b κάτωθεν. ἀρύεσθε.
1028. a latratq; C.flammans.
1029. προθυμούμενοι. b παθητικῶς. describit.
1030. pabula. Sentent. cap. VI. Oenophoria.
1031. b κρυμώδεις.
1032. b denominato.
1033. a Barbaria non b Plinio libro XXXVII Indico.
1035. a latex. b αὐτὴν ἐπάνω.
1036. a δεδοικὼς b ἡδ' αὖ.
1037. Constrinxisse Sermone, περὶ ξ αὐτεξουσίου. lib. II. cap. XII. finxerunt.
1038. oblectamenta. Dicam non Hæresi LXIV. b καλλιφωνία. αὕτης. cap. XXX. παρελθών. καὶ πλέως τό.
1039. b queruntur. Σικελίαν νῆσον, αἵτε κίρκησπε.
1040. a ἀνώνυμοι. Ὀδυσσέως. b πρὸς πάντας. Μητροδώρου.
1041. a ἄλλα μὲν. ξ μύθου. b παραινεῖν εὐτυχῶς ἀντιφθέγξασθαι.
1042. a ζυγά. b multa subactus marinis *dele*. vox ratem.
1043. a Latina, Petr. b πυρὶς φυγὴν. ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον. ἐγκαταλείφθη.
1044. a παχεῖαν b Adspiciunt.
1045. b ἀναῤῥαγέντων.
1046. b in Timæo.
1047. a odorati b Specta.
1048. a κινούμενα. ἐκπλησσόμεθα Σελήνην. Philosophi.
1049. a διώκουσιν Νηλέως. b λειμῶνας τε βόσκεται. εἰσελθόντα. μεσημβρίας. ὀξυθυμηθεῖσά μοι.
1050. μῆνον b ἀλλὰ δὲ ὁ πρέσβυς.
1052. LIBERIORE.
1056. a Musæus. ἄνασσα. Κίπειδος. μορφούμενον b ὁ δύναται. ἐκείνας post scenia.
1057. affectatus est quasi terram omnium genitricem multifructam. b Filium ipsum nec in ejus.
1058. genuinum puto. b ἵππον. φαλάροις. Principes eis uti.
1059. a φέρειν τὸν ἡνίοχον. omnia arguunt pacificum Herois *dele*, *vel* pacificum Principis. βιαστάς. ἄνευθε.
1060. existimamus. aliæque.
1062. b Tatius lib. V. γυνὴ, ἧς σκιά. μὴ σκιά. Ardens.
1063. a b καθεύδεις.

1064. a νομιζώσαις. Rabirio. b πειντῶν.

1065. Christianis. præfatione. Socratico.

1066. b Ausonium.

107. a pruriginem. b Lunæ naturalia.

1068. a Hoc est interfecit. Capitolinus Maximino patre. App. ἱερέσι. David misit b procellis.

1069. a saxa volant b coincidisse.

1070. ejiciatur. vere.

1071. parva Claudiani. b quod à nonn.

1073. a libro VI. Historiam. b collatumentem.

1074. arcebat ingressu. ὡς δὲ ὀφρ.

1075. a βλόσυρόντε ἔλεον. ἰάχησε ἰὴ παιῆον. χρυσέων ἐπιδείκνυσι. Πυθώ. συνήντησε. Αὐτὸς b εὐθύνει. τοδ' ἐξ. Proclus in ἐπὶ Βας. Ζαθέων. illam Cicero se domi non habere.

1076. a versu *dele*. b ἰαίνει καρδίαν.

1077. a potuerunt, Bonum impurum latronem.

b 1078. a est innoxijs honor Apud vos.

1079. a consenuit. oppedat. numinis auctoritate. σωφροσύνην.

1008. a καὶ, μὰ. ἤ τί γαρ αὐτοὺς ἀξιώσειέ τις. b suspicetur. βλαυτίῳ.

1081. ταῖς βίβλοις. μανθάνειν. προσθεῖν. b τύχην Τόδ'. Ε'ντ ὕθεν. quem librum μέχρι τ λ.

1082. a αἰκίαις τε. ἐπικυρωσομένοντα. Billio. Caussam.

1083. b ut erat, Dei.

1084. a verbo. b absonis suis.

1085. b Interpretes, cont.

1086. disciplinā. φιλοδοξεῖν b ἐπεστραμμένον. ἐπέστραπται. ἀμύνει. υἱός. χαρίζεσθαι. Plura vide.

1087. a acumine b numquam. fides iniquis. sic pie scribit.

1088. a patuisse ἄνδρες ἤδεσαν ἐπὶ παῖς. τύχη καταῤῥεῖ. b notārit. animæque. tener.

1089. a superæ seu. πεῦκος. σφυρήλατον. τὰ ὅμοια. b ab illis. contulit.

1090. impugnationes. rixam. ne tumultus. b judicent pendetis. ὥσπερ θ' ὡς.

1091. b LXXII. εἰ ἔλεγχον. γνῶ καθ' Ε'ωσῆ. συνιῶ. κακά. Κατέβαλες τῷ ἐπιτεθῆναι. ἐξεγειρομένου. ὑψηλότερος ἀλγεινότερον. quò gravius. Cæsari.

192. a ὕψει. b πίνακον. εὐτυχήματα λαβοῦσιν. Factum est autem ut. & opus istius.

1093. ἀνταποδοθείς. ἐντυγχάνουσι. ἐκπλήξωσιν δι' ἄπερ.

1094. a Theopaschitas. κίνησιν φέρεσι.

1096. a φοῖβος. regionum. b ἰδιώτης κατειργασμένος τε ἀσεῖς χαμένους.

1097. a Καταθνήσκει. πιστόν δεδεμένον. βιῶ δὲ b consistit. conscissis.

1098. λεπτοῖς Ο'δυρμοῖς.

1099. a rerum suarum. υἱὸς πρὸς. b nimirum insitæ.

1100. Abbonem. nihil reliquum erat, reges. ἀγορὴ ὡδέ τ' ἔσπετε.

1101. a πιάνθην. ἔτι χώσαι.

1102. a Ε'ς ὑμᾶς b sanciunt. ἐπιγείων ἄσμα.

– 1103. Succinctus Attic. li. V. c. VIII.

1104.

1104. a loquendi ab an. incedentibus b χθὲς ἐπειλημμένη. ἰσχὼ. δυνατὸς. κάμπλειν. superbiam fastumq;.

1105. Pietati. descendentia b vituperantibus Christianis.

1106. b faciens.

1107. a πέπυκται. b Seviliensis.

1108. a ego laudo.

1109. b Thesea vilescant.

1110. a Clytemnestram. infaustis. b ἀνῆται.

1111. b censuit olim. Scholiastas.

1112. τόδε. σκυλάκιον. δημιουργεῖ. Λεῖον. Ενῆκε θηλῆν. b gestus.

1113. b καὶ απάνει.

1114. a θησαυρὸς. μετωνομάσθη.

1115. b Hericus libro II.

1116. a ἐπήνεσεν δοκοῦσι. b τρέχειν ἔπι.

1117. b ψυχαὶ ὑπό.

1118. b decrescente recedente.

1119. a timet uti. b docemus. nunc non placet.

1120. a Cura manet. κόσμιον πέφυκε, ἡ γὰρ αἰδὼς ἀνθρώπου ἐπιπρεπής. b Nec deerat jacere oscula.

1121. a Deum Igneum. b κόρη. τοῖς χειλίδιοις.

1122. a consignata. b εἰπεῖν. φρονίμους.

1123. a τὰ πολλά. Augustodunensis. Neubrigensis.

1124. a Strabo nescio quorsum b consecratum. καυκασίοισιν.

1125. a ciere. b κυβερνήτειρα. ἐννυχίηδε. θιασώδεα.

1126. ποτὶ. Βαβυλῶνα ἥκουον ὀπίσω.

1128. μυθεῦσι. τῆδ' ἔπι. βοωπέρου ὄν. Ηρης. θηλάστης. βόστρυχον. κυάνεαι. κυανωνυμίαν.

1130. a respectu.

1131. Pellæus. Κράτος ἡ ψῆφον b κοινὸν. συνειμαρμένη. ἄριστον

1132. a ἄριστον. ὀκνοῦσι Συνόντα κολλήματα. b κύμασιν μεσημβρία χρῆ τὴν. ἀντικρὺ πνεόντων.

1133. b ipsa ἐπ' ἀόνι. ὠθεῖ. ἰδεῖν πλίνθον. φιλοκερδείη.

1134. b metalla.

1135. b latronem Longinus. δουλαγωγοῦσι.

1136. cupiditate quærendi.

1137. a hæreditarium. terribilis vivis. b Plinio διαθηκῶν ἕκαστος. καθ' ἕκαστον.

1138. a πλεονεκτεῖν. Sic de Basilio. b locandum receptaculum.

1139. Jam peragrabantur. ἠπίστων.

1140. cum altero divitias dele. πρόνοιαι.

1141. ἔφασαν. ἡ πῶς πω. Quærebam. b Zenonis Ver.

1142. esse nemini. Excerptis.

1144. a αὐγῆσι. τίμια. b παχυκνήμους. ἀσελγῶς πίονες.

1145. a σπεῦδοι. τούτων τρυφῆς. δυσίατοι ἀναπνοαί.

1146. a Labore. lene percussi. luxus procul. juvat nudâ b ψυχῆς.

1147. a Ast ego. πεπιπτώμεναι. πέτρας. πτερὸν. ὁ δὲ ἐκκαθαίρει. ὁ δὲ ἤγετι ἐκ ὕδατος. ὁ δὲ εἰς.

1148. a interpres. λειμῶσι. ὀρνίθων. λειμῶσιν. lasciviebant.

1149. a φθονίσοντα. ἐπιβουλεύσοντα. γεννᾶται. b Epistola V. διατριβαῖς. numquam.

1152. b μιᾷ. μεσημβρίζουσαι. γενέσθαι.

Ppppppppp 1153.

1153. a ficti. τιμωδν. κεάσας. ἐζητύσιδε Οσα δὲ.

1154. a Amicos. διὰ b ἔκπλωτος. δημιεῖων. δημιεργόν.

1155. a κολαζόμενω.

1157. b ιων. σπλάγχνα. ἐτεθη.

1158. b consuluerat.

1159. a πόσων. b βιαζομένε. διεσπᾶτο. ἀναρριπτέμενοι.

1160. b aliorumq;.

1162. b Indiculo.

1163. b χείμαῤῥος.

1164. a χειμαῤῥοις. ὁρμωμένε φορέωσι θαλάσσαις.

1165. b obscuritas.

1166. Gemblacensis.

1167. a λέοντες. κλιωνας. ἀνακεδόμενον. τὼ χεῖρε ἄγχων. ἐκόμιζεν b Quadringentesimum.

1198. Infelicitas. exaratum. b Antenorem.

GRÆCA *abhinc morte correctoris ferè nusquam adnotata sunt*

1009. b quamlibet ad cursum.
a αὔτως. b ἰσαθανάς.

1010. a sive tu Joannem nominari e.m. οὐδὲν τότε. ὅπον κυρηναίων ἐνταῦθα δῆμον. b vocat, evocat, revocat.

1011. b nomihil lutulenter.

1012. b barbaro ævo arctare. inveterato errore ejecto restituimus.

1013. a Consensuque pares sunt quæ aliquot post seculis Papias. b πόσον μὲν ος.

1014. a Joannem Leonem φέρει calidioribus locis. ἐναλίος.

1015. b ex alienigenis.

1019. b Stagnum ambit urbem & unda.

120. a juventus peregrinans. b αὐτῶν ἱερῶν.

1021. a de Sirio omnia b securi Notarium uberiorum.

1022. a Lycophronis enarratores Idem Eustathius.

1023. a asseverantes annuum.

1025. a Quot civitatum millia. b quis modus erit constip.

130. b Patriarcha CP. in mundo muliebri comprehensas.

1031. a unde lavaretur.

1033. a regnante Barbarie b Indicam omnibus Indicæ nulla præfertur.

1037. Methodius Sermone περὶ τῷ αὐτεξουσίου. ὁμῶν.

1042. a quidquam Euripidæum.

1042. b una tamen vox ratem.

1043. a Scirem Latina Petronius initio Duodecimæ Odysseæ Zacharias Scholasticus.

1044. b Aspiciunt pigrumq;.

1045. a multis nobis emendandis. b ἀνήρρα φύτων, καὶ ἄνα τίω.

1047. a ex ejusdem Libri consilio. b Dii enim gentilium ab astrorum.

1048. a κινήματα καὶ Σελήνη.

1049. b adhinnivisse subrectis.

1050. a Pinnigeri sævit. Αὐχένα μὲν τὸν Ἐφώλη b tum plerosq; is enim perhibetur longissimum.

2052. a tantæ secum ætatis? b illis assimilavit Noster.

1053. a illa verba. *Vide & Satiram quam vocamus de Lite* prorsus delenda sunt. Carmen enim illud est Mich. Hospita-

ſpitalij. b obſervationem inducit.

1057. a Patrem etiã Polycaſten habuit quaſi Polycarpen quod nos Latinè multifructũ dicimus, id eſt, terram. Verba ſunt Fulgentij, alijs literis cum præcedentibus ſcribenda. b Ratione inceſtæ libidini.

1058. b. quarum nomen vindicarunt ἵππον βασιλικῶς.

1059. a & omnia arguunt.

1060. b frequenta exiſtimamus.

1061. a Apulcjus Deo Socratis libello trimetris verſibus ſcripto.

1062. a ut ex aliis notat Papias.

1063 a neque eũ dicere Caſtoreũ.

1065. a interdictus Chriſtianus Poeta præfatione in caſtigatum.

1067. a morbum obſcœnum pruriginem. b Lunæ naturalia invocationes tum ſuborientes.

1068. a David miſit in fundibulo.

1069. b ſcriptam in eo lectionem.

1070. a ejicitor & omnia erũt clara.

1071. a hæc ſunt parva Claudiani. b quia à non nemine expeti.

1072. a non dicit Cynthia fratri. b etiamſi doctum hoc carmen.

1073. a Lib. VI. Hiſtoriã ejus apud b detectus Rufinus hiſtoriam narrãt.

1074. a edoctum arcebat ingreſſu.

1075. a per mediam Phocæorum Vrbem b Proclus in Poeticis.

1076. Veſpaſiani res ex vatum.

1077. a ſine ullo reſpectu æqui aut iniqui b coram ſuis oculis videbat imperatorio impurum latronem.

1079. a ulla carina Conſenuit. Cæcilius Ethnieus apud b vide cũ plurib.

1081. b quem librum aureolum.

1082. a Billio. Cauſſam tarę d b opinionum deciſionem.

1087. a noſtrum in Raptu Prof. b ſic piè viventibus familiares eſſe afflictiones ſcribit Baſilius.

1088. a patuiſſe clarum ex b notavit Plin. animæq; mariſq; fuiſſent.

1089. b Bongarſio conſulit ſeditionem dicat, non enim.

1091. b Demoſthenis locus, etſi Cæſari aſſerit.

1092. b ἐγχαλινοῦν ſuorũ Tractatũũ.

1095. a animusq; relanguit atrox. b *Auctor Satiræ &c.* Hæc omnia debeantur ad verſum 29. SINISTRO).

1097. b conſciſſis veſtibus & crine.

1098. a Ut in illo Virgil.

1099. a comprobat nobis. minimè rerum ſuarũ b nimirum inſcitæ. & eſt.

1100. a ne infelici natæ Abbonem & id genus.

1101. b hactenus viderat.

1102. b apud Petroniũ enarrãdum ſanciũt occiſi putabantur.

1103. a Claverianis notis petita.

1104. a ab animalibus capite incedentibus.

1105. a Pietati Tiſiphone numina deſcendentia b Latio jam inclinanti.

1107. b veneciano morado nefanda cupiebant.

1109 a de quo ſupra. Spumare b inceptis vileſcant apparere nationibus.

1110. a Clytemneſtram inceſtu Terei infauſtis nuptijs ſubdita ſit.

1113. a & ex Guntero Poeta abditas & nobiliore b qui cum antea mirifice.

1116. a etiam penes Martianum.
1119. plenè docemus adjectum Antonini non placet.
1120. a quæ tibi cara manet ἀνθ© Θπατεῖγει b jacere oscula & omnia potentia augeretur.
1121. a quia Deum igneum quid..
1122. a varia rerum judicia..
1123. b vide Comm. nostrum de superstitionibus Babylonem &c.
1124. a addit quidem Strabo Plinij loco nescio quorsum b De arboribus autem &c.) Delenda hæc verba.
1126. quin ut sequentibus l.d.) delenda hæc verba.
1128. a Ovidius divesq; miserque. b Septiminus ad Bosphorum Thracium Claudianus. (habet.
1129. b dextrum hinc originem
1130. a sine respectu Juris.
1131. a Paullinus Pellæus..
1132.. a meretricibus &. b θαλάσσης χύμασιν.
1136. b Eadem Bello Gildonico.
1137. a terribilis vivis.
1138. a rapinas prætulit..
1139. a Limites hos peragrabātur. b cujus verba glossis nunc quoque.
1140. a περὶ γεωργίας..
1141. b Zenonis Veronensis.
1142. b Idem paria in Culice..
1144. a λέγονται τα τιμια..
2146. a gravi Labore pone percussi.
1148. a vertit interpres. b nonnullos etiam.
1149. b. numquam venero.
1150. a Libera, simplicibus Curis.
1151. a Cum rapies.
1153. a verum immanitatis. b vas aliud obscœnum.
1154. a liberisq; mixtis contrà dat Stiliconi amicos, clientes ad animantium, φέρειν ad..
1155. ut pœnis ejus b ipse judex erat. Sex sunt quæ odit & cum qui seminat.
1156. a huc isthuc non f.
1157. b sine turbatis iis non.
1159. b arborum in cacumen cum apud Turcos..
1161. b scribit idem Tacitus.
1162. b alterū columnis ut vocant.
1164. a addiderunt magni dici v.
1165. b obscuritas venerit sed falsò; namque. (rub.
1166. a infectum autem pontum
1167. b quadringesimum, necd
1168. a infelicitas Romanæ
1168. a *dictione* exaratur.
1170. a observat ad Vrbem CP. b Panegyr. Aviti, de habere censet. Panegyr..
1171. a postremo eruperunt. b & pariter Eustathius..
1172. a populi plurimi sub sp.
1173. a qui scriptor est vetustior.
1174 a leviora fecerat b hæc maximè verisimilia.
1175. b & recte: Pessimè b in quo tum degens.
1177. b Sangallensis Monachus.
1178. a Herulos, Gepidos, Hunnos b malo omine habebatur. b vide quæ notamus.
1179. a in Equis insidentes.

b Bel-

b Belgicorum Codicum.
1180. a notabimus infrà sed Thracas. in Medo, quæ quin quas pelagi fau-
1181. b NIVALIBVS AEMI. (ces.
1183. a in interruptum cursum.
1184. b omnino nihil mutandum.
1185. b Sole corusca soror.
1187. a utplurimũ Christianismum b RIDEBUNT.
1189. b frequentatas sub.
1190. a Trajanum PLinius.
1192. b Silio Italico translata.
1194. a DIVISIT.] b potientibus, Asia minor.
1199. b de proximo affectarit.
1200. a Sidonius Panegyrico b illa enim omnes mores.
1201. a sine modica coercitione proceres Rom. indicium certum. b Habes omnia paria.
1202. a Lucianus in Charonte.
1203. b censoris cura renasci b Romanos: Græcis.
1204. b Uberior Nilo, generoso.
1208. a Atheniensibus: Constantinus b vallum exgesta humo.
1209. a Demsterus.
1210. a minus dignus b las ranas.
1211. a avum hujus, Quint. tamen b Facies formam hominis ingenia malarum artium.
1212. a si penitus propter a dubitem ullumne.
1213. a multa hujus generis alibi.
1215. a Arcadij Eoum loquitur.
1216. b eo in Symmacho Libro.
1218. a Pyrgo Polynices Comici.
1219. a subeat Largitores. b amentium Posteritatem. Adv.
1220. b Alarico ab Rufino.
1221. a nobilissimum caput A. Cecropiæ matres nem. noster hoc loco.
1221. b aspiratus ea Poeta expr.
1222. a calens in vindictam.
1224. b suspicamur tamen verè.
1229. a Trajanus apud Ulpianum figendaq; sensibus addit patefacti aut cedentes b conservasse existimem.
1230. a notata ad Quartum.
1231. b sacrificasse ait.
1233. a Rufini quoq; partium. Vide dicta. supra b nobilitatum cæde Aureliani.
1234. b QUÆRE FEROX ENSEM.) populo addidit.
1235. b devotatum majoribus.
1237. a eruditionem vulgatæ scripturæ agmina partiebantur.
1239. a per id quod vides, illud mente concipias.
1241. b Lucianus in Necyomantia.
1243. a Leo Philosophus.
1245. a animalia terrent, ne b coturni conspurcatrices.
1246. a memores simus tam arctè clauditur ut b ut conjectat Claverius Romana efferebant.
1246. a exercitus fungitur.
1247. b Pulmani, cum oggerit. Vidimus & videbimus.
1248. a species obversetur. Non tamen ideò à consensu.
1249. a in facie Maximi exigentis. b Spatium enim amplitudo vix DUM DESERITUR aliquis lucifuga.
1250. a noxiorum, ut & Imperia.

1251. a injiciunt retinendis. Prudentius. b inunctæ manus essent.

1252. a duorum eorum colorum.

1253. a Idola seu simulacra ipsa omni loco præ se ferre.

1254. b Corippus. Lib. I.

1256. b nebula prostare dicit.

1257. b libello enarratæ.

1258. a Sulpicia de Vespis. adeo vero pressus & jucundus.

1260. b Simplicium: Arrianum MINOS) Sunt qui legant *præsentat* eos destinare.

1261. a doctissimorum. Nec mirum b morticini, ex quibus nulli sapienter vita humana.

1262. b Hieroclem, qui cap.

1265. b de sue Boethius.

1267. b qui umquam scripserunt putes metathesin tantum esse.

1268. b Origenes in Philocaliam Sic de Megæra.

1269. a unde criminum ipsarum. b posse aspici laniatus.

1270. b in te excire lubet.

1271. a Arator. Libro II.

1272. a majori natu filio Arcadio.

1273. a cura data est ab Olympio.

1275. b Qui quidem satis confidenter multa hoc genus notata.

1276. b Manlium Theodorū Manlio & Theodoro Consulibus.

1277. a insititijs aliis corruptus. Apud Virgilium.

1278. b vel sacrarij.

1279. a miserū eunuchum omnib.

1280. a piaculo exuendi.

1282. b Vide J. Lipsij.

1284. a Sic enim necesse erat scriptis velut vendi alioquin ob vitium spectant expensi & accepti b ut facile dinosci possent mācipio si quod vitiū.

1285. a Georgewitzius. Item Anonymus Transsilvanus, Nicolaus Nicolai &c. Pessime. b immo Senecæ sed prorsus jun.

1286. a Lib. I. Histor. Apost. b Prudentius Psychomach.

1287. b Nam in Solini verbis.

1288. b vide notata Grutero.

1289. b Aquila Rhetor officium. Ovidius. *At nuper*.

1291. a Vide Athenæum Dipnosoph. a Sparanus Jureconsultus.

1292. a ut tradit Xenophon.

1294. b ipsæq; lavabant eos. Antiphontis Milite.

1295. a inducti aratri. b Victor Vticensis Persec. Vandalica.

1296. a Scyllam, in Ceiri. b Julius Græcinus apud Col.

1297. a interpretata alijs, nobis. b Isidorus Originum.

1298. a quam profundissimè. b ciconias, avem. Id ejusdem est sententiæ cum verba sunt deinceps Barthij.

1300. a deformatissimo. Calvorū.

1301. a Obscœnum vocant Manducum. b *Quid* enim aliud eorum cōs.

1302. a ut florens bona.

1303. b nostrum etiam hodiernum videatur Leo Imp.

1304. a sed hæc alterius loci sunt.

1305. a Sulpitius Lupercus. b habent vocem.

1306. b Vigilius Lib. I. Contra.

1308.

1308. b Nové continuos tã anno'.

1309. Et pertinet eorsum sed mirè etiam ingeniosa b g se talem.

1310 b Interprete Germano.

1311. Æstimari censet pro potente Generosus verè animus ideo fugit. b *etsi hoc poco non aliud.* Dele hęc verba.

1312. familiare. Sic Demosthenes.

1313. a omni velo amoto.

1314. b Vide Florum, PLinium.

1315. b Eloquentia vero Latina.

1316. a in Italia Elegantiam. b cepisse asereremus doctissimum.

1319. admittit Eutropium noster.

1320. a inari solebãt mergi b Scholia vetera Sabini in Ceirin. (dro.

1322. a productis ab Arrio Menan-

1323. b semimarium virilia.

1330. a centum & sex viros una n.

1331. a gentiles, clausi lumẽ mentis.

1332. a Theodosio debella

1333. a tempore scripsi. Licet a nobis supra scriptum. 415. ARSACIO.

1335. b aliquẽ meliorum tẽporum.

1338. a Sic de Legibus alibi suos æqualis honores Inseret.

1342. a non suberat supplicio. Hũc b invitis hactenus inhæret. Legio dignissima signis.

1344. a Sibylla omnes vates notat. b quod multis illustramus.

1345. a sequentibus insunt el. S casini. b Camette: Claverius.

1346. a quæ nunc est, Stephani. b alterum prudentem, alterum socordẽ

1349. a jacienda esse adhortatum.

1356 a *Eam hastam sanguinolentam fuisse auctor est.* Verba sunt Barthij non Ammiani. b Scena omnis rei apud Zosimum b sinu receptis à Didone.

1357. b Claverius cum aliis. (pin.

1358. a sæpè Lucianus. Nos ad Pa-

1359. b genæ intumescebant, Oculi acc.

1360. a inter flumina videlicet Phrygiæ monumenta numismataq; b *Aucellum vocabant quandoq; Latini. Philoxenus Glossis: Aucellus, στρουθίον.* Omittenda hæc verba.

1362. b nisi alio iretur.

1365. b Q. Septiminum. Uti vero b dicit milites vulturibus. b Lana enim gliscit, augetur.

1369. b Illud ab omni regione illustrabimus abunde Adversariis verba erant a...is literis excudenda. b Itaque noster Lib... b quis nescit metum augere omnia alii... literis edenda erant hæc verba.

1370. a Et apud Arrianum a *Stolidi magistri* alia Litera a explicante suum Prometheum.

1731. b nec habent extrema pudorem verba sunt Papinij.

F I N I S.

